Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Concepción
Biblioteca

CANISIO S. J.

SUMMA DOCTRINAE

CHRISTIANAE

Universidad de Deusto
Biblioteca

23(081)

1368

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

33(081)

OPVS CATECHISTICVM,
SIVE

DESVMMA

DOCTRINÆ CHRISTIANÆ,

D. PETRI CANISII THEOLOGI SOCIETATIS IESV, PRÆCLARIS DIVINÆ SCRIPTVRÆ TESTIMONIIS, sanctorúmq; Patrum sententiis sedulò illustratũ opera D. PETRI BVSÆI Nouiomagi, eiusdem Societatis IESV Theologi, nunc verò primùm accessione noua locupletatum atque restitutum.

EDITIO VLTIMA.

De huius operis ac vniuersæ doctrinæ quę in illo tractatur distributione, folium abhinc decimumquintum cum sequenti indicabit.

Cum duplici INDICE, *vno quidem Scripturarum explicatarum, altero verò rerum & sententiarum, ad calcem adiectis.*

PARISIIS,
Apud Thomam Brumennium, in clauso Brunello sub signo Oliuæ.
M. D. LXXXV.

Cum priuilegio Regis.

1365

Universidad de Deusto
Biblioteca

II. AD TIMOTHEVM III.

OMNIS ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendũ, ad arguendũ, ad corripiendum, ad erudiendũ in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus:

B. AVGVSTINVS TRACTA. II. IN EPIST. B. IOAN.

OMNIA quæ leguntur in ſcripturis ſanctis ad inſtructionem & ſalutem noſtram, intentè oportet audire: maximè tamen memoriæ cõmendanda ſunt, quæ aduerſus hæreticos valent plurimum, quorum inſidiæ infirmiores quoſque & negligentiores circumuenire non ceſſant.

ORIGENES TRACTATV XXIX. IN MATTHÆVM.

QVOTIES Hæretici canonicas proferũt ſcripturas, in quibus omnis Chriſtianus conſentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbũ eſt veritatis. Sed nos illis credere nõ debem⁹, nec exire à prima & Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodũ per ſucceſſionem Eccleſiæ dei tradiderunt nobis.

VINCENTIVS LIRINENSIS IN LIBELLO ADVERSVS *prophanas omnium Hæreſeon nouationes.*

NECESSE eſt profectò omnibus Catholicis, qui ſeſe Eccleſiæ matris legitimos filios probare ſtudent, vt ſanctę ſanctorũ Patrũ fidei inhæreãt, adglutinentur, immoriantur: prophanas verò prophanorũ nouitates deteſtentur, horreſcant, inſectentur, perſequantur.

ITEM.

HOS in Eccleſia diuinitus per tempora & loca diſpenſatos, quiſquis in ſenſu Catholici dogmatis vnum aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit, nõ hominem contemnit, ſed Deum.

D. AVGVSTINVS LIB. II. CONTRA IVLIANVM *Pelagianum in epilogo.*

QVOD inuenerint in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiſcum apud illos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos ſententias recitamus: nondum vobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI, AC ILLVSTRISS. PRINCIPI, DOMINO IVLIO EPISCOPO Herbipolenſi, & Orientalis Franciæ Duci, Patrono benigniſſimo, Petrus Caniſius in Chriſto Jeſu S. P. D.

INTER Chriſtianos Cæſares, quorum virtus & pietas maiorem in modum iam olim effulſit (Preſul ampliſſime) duo Theodoſij, ſenior & iunior, vti vulgò dicuntur, ſingularem laudem in primis promeruerunt. Ego verò de priore tantùm dicam, quem Auguſtinus, Oroſius, Diaconus meritò celebrant, & cui poëta Claudianus ob lætiſſimum rerum ſucceſſum haud temerè accinit:

O nimiùm dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.

Hic ipſe multis quidem argumentis prodidit, ſe vnà cum coniunge valde religioſum eſſe, & benè merendi de Eccleſia ſtudio & amore cumprimis exarſit. Imperiũ eius in difficilia tempora incidit, quibus ob excitatas nouas in fide diſſentiones gliſcentéſque ſectas populares animi paſsim diſtrahebãtur, doctis interim acerrimè inter ſe concertantibus, vt ſi fieri poſſet, in errorem, aut certè quidem in dubitationem etiam inducerentur electi. Etenim Eunomius electum Sathanæ organum, ſua tum zizania dominico tritico inſpergebat, & Nouatianum ſerpebat virus, ſuáſque copias augebant Macedoniani, & Arriani quidem Catholicos vel maximè diuexabãt. Quid hic ageret Theodoſius? magno cum animi dolore triſtiſsimá Eccleſiæ faciem ſpectans, præſertim cũ publicæ pacis & Eccleſiaſticæ vnitatis, ſicut optimum principem patrémque patriæ decebat, ſtudio & amore incredibili teneretur, ſed qui ad iſta funeſta doctorum diſsidia cõponenda nullum ſatis idoneum remedium inueniret. Accerſit igitur Nectarium epiſcopum Conſtãtinopolitanum, & ab eo ſciſcitatur, quid facto ſit opus ad cõcordiam ſciſſæ Eccleſiæ reſtituendam, priuſquàm grauiores ordinum fierent diſtractiones, motúſque magis exitiales ex hiſce altercationibus & ſectis in Chriſtianam Rempubl. effunderentur. Eccleſiam enim fidei vnitate cõſeruari atque ſtabiliri, diſcordia verò religionis lacerari atque ſubuerti rectiſsime iudicauit. Nectarius verò cùm nõ haberet quod ex tempore Cæſari reſponderet, de re tanta cenſet deliberandum, ac interim Agelium, licet Nouatianorum Epiſcopum, conſulit, vt eius ſententiam audiat, priuſquàm redeat ad imperatorem. Agelius tunc forte Siſinnium lectorem habebat, hominem non mediocriter eloquentem, in ſacris etiam literis & philoſophiæ cognitione probe verſatum, qui præterea iudicio & rerum agendarum dexteritate polleret. Is iuſſus dicere, quid roganti Cæſari reſpondendum putaret, in hunc modum diſſeruit: Concordiam Chriſtianæ religionis fruſtrà ſperari, quandiu libertas diſputandi partibus nouam doctrinæ formam inducentibus propoſita &

Universidad de Deusto
Biblioteca

relicta esset: immò verò præsentia schismata, non solùm hac disputandi libertate non tolli, sed augeri, grauiorésque inde lites ac pugnas irreconciliabiles expectari oportere, quibus vigentes nunc hæreses & opiniones nouæ magis magísque corroborentur: aliam igitur ineundæ concordiæ, quæ solida esset, viam ineundã esse, nimirùm vt præsentes controuersiæ ex veterum Patrum, qui Ecclesiæ calculo approbati forent, traditione iudicarentur. Sic enim futurum, vt via cõtentiosis præcluderetur, nè quisque pro sui cerebri intemperie Dei verbum interpretaretur, & suum illi sensum, prout causæ commodum putaret, affingeret, suámque sententiam iudicio Patrum símúlque Ecclesiæ publico anteferret. Vnde Imperatorẽ rectè facturum, si præcipuos sectarum magistros interrogãdos curaret, velíntne veterum Ecclesiæ doctorum iudicio stare, qui ante natam modò contentionem & diuisionem cum gloria floruissent, nullíque præsenti vel parti, vel sectæ vnquàm fuissent addicti: ac propterea vt minimè suspectos controuersæ nunc doctrinæ censores & arbitros iure agnoscendos ac recipiẽdos esse. Quòd si hos arbitros admittere detrectarent, postulandum ab illis videri, disertis vt verbis pronunciarent, sibi damnari Patrum auctoritatẽ. At si rursus hanc damnationis legem ferre nolẽt, ex hac sola tergiuersatione non obscurè constare, quantum fidei mererentur noui de fide disputatores, vt pote tã arrogantes, vt sese tot tantísque probatis Patribus vel æquare, vel anteponere non erubescerent, & idcircò nulla illos venia dignos, sed pro falsis doctoribus veræque Ecclesiæ pestibus iure habendos atque profligandos esse. Catholicorum verò munus manere proprium, vt quam doctrinam profiterentur, veterum Theologorum scriptis consentaneam esse probarent, & suam religionẽ illorum testimoniis bona fide prolatis defenderent ac illustrarent. Quid multis? Placuit hæc sententia Nectario, qui statim ad Theodosium Cæsarem regressus, consilium Sisinnij aperit, suáque authoritate confirmat. Cæsar verò, vt erat prudentissimus Princeps, Lectoris consiliũ diligenter expendit, & hanc ineundæ concordiæ rationem approbat, réque ipsa probandum censet, quod Sisinnius proposuisset. Itaque sectarum principes ad disputandum armati & instructi conuocantur, ac præter expectationem omnem à Cęsare interrogantur, quo in precio magistros Ecclesiarum habeant & habere velint, eos nempe qui ante noua hæc diuisionis tempora extitissent, an eosdem recipere & approbare deliberatum haberent. Hic primum illi modestiã præ se ferre, & de Patribus honorifice loqui, quasi præceptores illos agnoscerent, séque illorum discipulos faterentur. Theodosius iterum scisciatur, sitne illis constitutum, Patrum testimonia eo habere loco: vt per illa cum de aliis Christianæ doctrinæ partibus, tũ de subortis nuper controuersiis iudicetur, omnéque iudicium terminetur. Hic illi hærent suspensi, aliis aliud obtendentibus, & eiusdem etiam sectæ sociis inter se mutuò altercantibus, quid quantúmque scriptis & authoritati veterum esset largiendum. Quidam Cæsaris institutum probare, sed plures veterum sententias defugere visi sunt, facile subodorati periculum de causa cadendi, si ex antiquorum Patrum iudicio præsentes ipsorum controuersiæ dirimerentur. Vbi nouæ discordiarum flammæ mox eruperunt, vt si anteà vnquam, nunc potissimum sectæ inter se dissectæ viderentur, non dissimiles quidem priscis illis gigantibus, ac aliis Babylonicæ turris stolidis ædificatoribus, quorũ & linguæ diuisæ, & conatus frustrati, & impẽsæ omnes absumptę hoc vnum effecerunt, & optatus ædificij progressus in pudendum prorsus exitum commutaretur. Igitur non male cessit Theodosio, quòd in Sisinnij consilio acquieuerit, eóque facto memorandum tori posteritati reliquit exemplum,

plum vt quod anteà Tertullianus docuerat, nunc re ipsa probatum esse cernamus. Tractans enim ille Pauli sententiam, Hæreticum hominem post vnam aut alteram correptionem deuita, seriò admonet, ne Catholici cum hæreticis de sacris literis disputaturi in arenam descendant, sed potius vt ad maiorum traditionem prouocent, & ex illa germanam Scripturæ intelligentiam, omnémque de propositis fidei quæstionibus veritatem petant atque confirment. Sicut & Origenes pronunciauit: Illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica traditione discordat.

VISVM est autem hanc repetere narrationem, quam Cassiodorus in historia, (vti vocant) tripartita recenset, eámque magni esse momẽti, & nostro tum seculo, tùm instituto quadrare quiuis facile animaduertat. Rogant multi atque mirantur, qua de causa tot colloquia, disputationes & conatus qui ad controuersias in religione componendas nostra ætate partim in Germania, partim in Gallia instituti fuerunt, adeò male infelicitérque successerint, vt maiores etiam in religione distractiones ac turbæ consecutæ videantur. Nimirum à dicto Sisinnij consilio discessum est, & pietas abfuit Theodosiana, qua nouis doctoribus veteres cum authoritate opponerentur. Hoc nisi fiat, tot hæresum monstra quot nunc passim in Europa nata cernimus, facile & summa cum Ecclesiæ pernicie grassari pergent, sempérque impedient, quo minus ad amabilem Ecclesiæ concordiam tandem redeatur. Ac interim prorsus verendum est, ne post longas contentiones funestus exitus æque Germanos ac Græcos opprimat & perdat, vt nostrates è schismaticis vel Mahumetanos, vel atheos euasisse vel sero doleamus. Deinde hanc vererem narrationem libuit inserere, vt nostri seculi stultitia, immo impietas rectius perspiciatur, quando infimæ sortis ac plane crassi rudésque homines de Patribus vt prorsus indigne sentiunt, ita scurriliter quoque loquuntur, illorúmque dicta & facta petulanter arrodunt, sæpe & vanæ superstitionis & execrandæ idololatriæ sine vllo pudore condemnant. De Patribus dico, quorum eximia vitæ integritas, & in diuinis literis doctrina sapientiáque tot modis effulsit, diuino Spiritu in illis mirabiliter operante, & Christianam Ecclesiam tot seculis corroborante. Hi electa diuinis Spiritus organa Christi fidem nõ ore tantum professi sunt, sed & sanctissima vita, multísque sæpe miraculis nec rarò sanguine profuso testati sunt, nullus vt eos pro dignitate celebrare, & sacros eorum labores religionis ergo susceptos & exantlatos satis efferre posse videatur. Quibus tanto maior fides authoritásque debetur, quo magis in vnum eundémque sensum conspirant, quóque consonantius de Christianę doctrinæ partibus testificantur, vt quasi cor vnum & anima vna, immo & spiritus vnus in illis inesse, nobísque loqui videatur. Atque hoc illorum consensu, tanquàm certo inhabitantis spiritus indicio, deprehendimus, non solum in Apostolis, sed etiam in Apostolicis doctoribus sanctísque Patribus hanc præclaram Christi promissionem impleri. Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Quocircà non temere ad hoc referri potest, quod Regum ille sapientissimus Salomon docet, ne quis terminos antiquos à patribus positos transgrediatur, quódque monet Ecclesiasticus, vt sapiẽtibus presbyteris, eorumque doctrinę nos adiungamus, qui disciplinam à patribus traditam acceperunt, vel sicut Paulus loquitur, qui depositum bona fide custodiunt. Vnde vox Basilio Magno digna, & à vere Catholicis omnibus vsurpanda extat: ἀλλ' ἅπερ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἑρωτῶσιν ἡμᾶς διαγγέλλομεν. hoc est, Quæ à sanctis Patribus edocti sumus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ea interrogantibus nos annunciamus. Tum Athanasius Ecclesiæ fortissimus propugnator, breuem & expeditam rationem, qua hæreticorum artes & fraudes omnes elidantur, hisce verbis ostendit: Τοῦτο μόνον ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰ τοι αὖτα, καὶ ἅπαν ἀρκεῖ, ὅτι οὐκ ἐστὶ ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οὐδὲ ταῦτα πατέρες ἐφρόνισαν. Hoc, inquit, solummodò respondere ad talia, & dicere sufficit, quod ista non sunt Catholicæ Ecclesiæ, neque ista Patres nostri senserunt. Et sane cum his Ecclesiæ magistris non sapere, omnino est desipere. Extra hunc saltare chorum, vt ita dicam, est primas insanię partes arripere. Ab his Ecclesiæ columnis auelli, est regiam veritatis viam deserere. Sine his Christi oculis & Ecclesiæ luminibus, in diuino illo Scripturarum prato versari, est perinde ac in tenebris dominicum agrum colere, vel in mari cum Petro nocte piscari. Damnatos ab his errores amplecti, est cum Ecclesiæ ludibrio hæreticorum deliria confirmare. Horum denique sensum & consensum negligere, diuino est repugnare oraculo, quod credentibus omnibus per Prophetam intonat: Hæc dicit Dominus: State super vias vestras, & videte & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris.

Qvæ omnia idcirco mihi præfanda duxi, Antistes illustriss. præsens vt opus, quod è collectis grauissimorum Patrum sententiis constat, maiore in precio ab æquis censoribus habeatur, tuæque in primis Celsitudini sit commendatius. Prodit enim nunc iterum noster Catechismus, nec solum nitidius, sed etiam animosius prodit, quandoquidē inter medios velut satellites, immo dūces & coryphæos probe stipatus incedit, vt minus publicū conspectum vereatur, & corā minacibus aduersariis se perstare posse cōfidat. Adest enim illi inuictus bellator Spiritus sanctus, suóque gladio, quod est verbum Dei, hunc quanuis exilem partū munire dignatur. Adsunt & generosi Christi regis aterni milites, qui suis quasi armis nouū hospitem circuncingunt, ornant, muniunt atque defendunt. Quare si anteà vnquàm hic liber placuit bonis, cùm solus ac velut inermis appareret, haud dubia mihi spes est fore, vt idem maiore nunc fauore & applausu multorum excipiatur, tot præsertim patronorum, qui sunt omni exceptione maiores, suffragiis atque sententiis vndique corroboratus. Hos Christianæ doctrinę testes ac vindices quisquis contemnit vel negligit, nos etiam librúmque nostrum &contēnat ac negligat licet, quandoquidē in eadem cùm illis naui manemus, ac tātisper manere constitutum habemus, donec & ipsi superatis infesti procellosíque huius pelagi tempestatibus, quibus in hac tota vita iactamur, ad eundem salutis portum, quem illi nunc felices obtinent, Christo nauclero fauente tandem securi perueniamus.

Vbi de præsentis instituti ratione plura dicturus, de prima nostri Catechismi editione cogor repetere, quam inclytus ille Cæsar Ferdinandvs Viennæ de manibus nostris extorsit, & ante xxvi. annos edi voluit sua authoritate, ne quidem nomen tunc meum supprimente, minus vt inuidiosum esset opus, cuius author ignoraretur. Sed quoniā hoc nostrum seculum, vt nullum fere aliud contentionum flammis pascitur, multíque ad calumniādum præcipites nulla fere minus, quàm orthodoxa ferunt & probant dogmata, fieri non potuit, quin aliqui Catechistico labore nostro offenderētur, & hanc qualēcunque Christianę doctrinæ summā arroderent ac insectarētur. Cuiuscemodi Ecclesię hostibus tāto maior insectandi libido creuit, quo minus inuidi homines ferre potuerūt, opus hoc summi Principis authoritate comprobatum, à multis auidē legi, passim circunferri, in scholarum vsum introduci, in templis doceri, varias in linguas transfundi, in maximis

ximis gymnasiis celebrari, nec solùm Ecclesiasticis proceribus, sed summo Regi quoque Philippo, aliísque magistratibus Catholicis ita probari, hunc vt Catechismum præ cæteris studiosè cōplecterentur, ac eundem suis populis tum ad docēdum, tum ad discēdum publicè traderent, serióque cōmendarent. Quod ego certè sine arrogantia dictum velim, ne honori nominíque diuino quicquam subtraham, quum soli bonorū omnium fonti lætum rerū successum ascribi, & ad illius gloriā syncerè cuncta referri deceat, nulla vt vnquàm eius dicti surrepat obliuio, Non nobis Domine, nō nobis, sed nomini tuo da Gloriā. At ego rem multis hodie notam cōmemoro, & de veritate constare cupio posteritati, vt rectius omnes de aduersariis iudicēt, qui nescio quo spiritu ducti, aut potius æmulationis stimulis exagitati, tam ægrè sustinent hoc exiguū Catholicę doctrinæ testimonium, compendium, præsidium in Germania supereſſe. Igitur Euangelici homines infensis animis, maledicis linguis, ac virulentis calamis certatim instructi, nullū hodie Catechismum æquè ac nostrum tam petulanter appetere, tam rabiosè cōuellere, támque atrociter damnare voluerunt. Postea verò cum de eiusdem libri authore iam rumor increbuisset, ac opus ipsum Catholicis exteris magis magísque innotuisset, Veneti & Galli nomen meum, quod ego tam diu celauerā, me inscio adscripserunt, ídquè ante annos decem publice testatum volui, cùm opus idem recognitum Colonienſi Senatui núcuparem. Accessit deinde Petrus Busæus Nouiomagus, homo nostri ordinis eruditus, & in veterum monumentis probè versatus, qui amicorum hortatu, & ob publicam vtilitatē, sicut ipse in sua meminit præfatione, ad hoc opus ornandum & muniendum, operam sanè difficilem & laboriosam, vt prudentes intelligunt, exantlauit. Etenim Scripturæ Patrúmque consonantia loca, quorum nos in ipso contextu mentionem frequentem fecerāmus, quæque ad libri marginem breuiter fuerant adscripta, & his etiam plura vndequaque collegit, ex ipsísque fontibus deprompta transcripsit, & transcripta cū ipsa libri textura tam dextrè coniunxit, vt quiuis sine negocio deprehendat, omnem Catechismi nostri doctrinam cum libris Canonicis & probatis Patrum scriptis pulchrè congruere, quantumuis infesti & infensi oblatrent calumniatores. Qui sanè Busæi labor Hispanis, Italis, multísque aliis pergratus accidit, eámque commoditatem suppeditat omnibus in munere docendi, vt ad manum habeant selecta bonáque fide notata, nec omnibus obuia veterum testimonia, quibus ad vniuersa ferè doctrinæ sacræ capita tum intelligenda, tum in scholis templísque tractanda & explicanda vti expeditissimè possint. Ex quo factum est, vt Typographus Colonienſis prioris editionis exemplaria breui distraxerit, vtque Veneti hoc opus sibi recudendum putārint, quod Romæ & alibi non modò cōmendari, sed etiam à multis passim desiderari certò intelligebant. Intereà dum Colonię noua editio apparatur, huc præsertim Geruino Calenio impellente, qui rei Catholicæ promouendæ perquàm studiosus est, bonam nostri operam nauarunt, vt opus idem recognoscēretur, in eóque multa partim restituerentur, partim adiungerentur, partim meliorem in ordinem reuocarentur. Et quoniam prior editio in quatuor partes seorsum excusas secabatur, tres autem solas, quas ego viderim, Venetus Typographus dedit, lōge commodius fore visum est, si ex omnibus illis membris, vnum quasi corpus conflatum atque hoc vno volumine concluſum euulgaretur. Hæc ego de huius operis ratione & instituto, dixerim, quod ex grauissimis maximorum Patrum sententiis collectum, ac nūc etiam restitutum, tuæ imprimis sapientię & æquitatis calculo, Illustriss. Princēps, cupit approbari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CÆTERVM si de suscepti operis Catechistici argumento aliquid addendum est, mihi sanè persuadeo, sapientes veræque pietatis amantes omnes boni cõsulturos, immò & sponte sua probaturos esse, quod nos in hoc Catechisticę doctrinæ genere ac labore, quicquid alij sentiãt, multum sępe olei operęque ponamus. Cur enim nos pigeat ac pudeat eius institutionis, quam summo Deo gratam maximorum hominum exemplo consentaneam, Catholicæ Ecclesiæ salutarẽ, Christianæ iuuentuti necessariam, & nostræ demum professioni congruentem esse certissimè constat? Quid quod magister noster & princeps pastorum Christus Catechistæ partes quodammodo suscepit atque sustinuit, quũ præcipuas Catechismi partes ore suo sacrosancto vel tradidit, vel cõfirmauit: Excusent aliis suas occupationes, ad sublimiores ac maiori quæstui seruientes Ecclesiæ functiones adspirent: vtile autem & æquè laboriosum hoc ministerium iudicent, callidèque subterfugiant, ne cum pueris quodammodo repuerascere velle videantur. Atqui non veretur ipsa Dei sapientia Christus se paruulis perquam familiarem exhibere, hos ad se iubet adduci, venientes vltro amplectitur, & amanter osculatur, his suas ipsas manus imponit ac benedicit, his ministros & custodes Angelos deputat, hos demum cælestis regni ciues & præ aliis hęredes quasi proprios facit. Qui præterea pœnam illi grauissimam interminatur, si quis vnum è paruulis siue in fidei doctrina, siue in vitæ moribus fortè scandalizet: qui demum in paruulos collatum beneficium adeo sibi gratum fore pronũciat, vt quicunque ipsius nomine paruulum susceperit, Christum ipsum suscipiat, habeatque perpetuum debitorem. Tanti refert, si Christo Domino, eiúsque sacro Euãgelio credimus, de paruulis bene mereri, ac instituentis illorum ad pietatem animis operam dare, quemadmodum probi faciunt Catechistæ, non Christianum modò, sed etiam Angelicum, vt sic loquar, munus administrantes. Quo minus ego miror, eximios illos Patres, Origenem, Basilium, Ambrosium, Augustinum, Cyrillum ab hoc docendi genere non abstinuisse, sed huius viæ duces se nobis præbuisse, vt in fidei doctrina rudes ac veluti paruulos non grauatim catechizemus, & eis tanquàm matres lac spirituale cupidè & alacriter submini-stremus. Videbãt enim sapientissimi homines, in magna illa Dei domo plures carnales quàm spirituales, paruulos quàm viros atque perfectos, vt Paulus appellat, reperiri, magnámque semper esse turbam, non solùm ætate, sed etiam spiritu imbecillium atque pusillorum, quibus Euangelicæ doctrinæ panem frangere conueniat, donec illi solidiorem cibum admittant, & in Christo ipso grandescant atque proficiant. Quòd si nihil aliud, certe aduersariorum improbus labor, ac indefessa cura huc nos extimulare debebat ac impellere, vt quod studium illi suæ sectæ per Catechismũ propagandæ animísque per illum corrumpendis noctes ac dies impendunt, id nos ad Catholicos rectè piéque instituẽdos pari diligẽtia, sed meliore fide, ac purioris Catechismi doctrina impigrè conuerteremus. Quid alioquin turpius, quid ab officio Catholico magis alienum videri queat, quàm vigilante Iuda in re tanti momenti dormire Petrum, & vndique grassante lupo pastorem sui gregis curã abiicere, ac huius demum seculi, immò tenebrarum filios in sua generatione magis, quàm in Christi regno lucis filios, sapere & prudentiores esse? Quocirca Tridentini Cõcilij Patres, vt alia multa de religione Catholica vindicanda optimè cõstituerunt, sic illud etiam sanctissimè sanxerũt, Parochi vt omnes diebus festis non solùm habendis ad populum cõcionibus vacarent, sed etiam tradendo post prandium Catechismo incumberent, ac in fide rudiores omnes edocerẽt. Quæ lex

lex si vsquam alibi, tum in Italicis Ecclesiis iam obtinet, magnóque cum populi fructu, nec minore bonorum parochorum laude hoc tempore obseruatur. Atque hactenus de Catechismi necessitate, præstantia & commoditate, quantum hic quidem locus ferre potest.

AD extremam epistolæ partem accedo, quæ Patronum operi necessarium postulat accersiri, vt noua hæc editio non solùm apud æquos & candidos rerum æstimatores suam habeat gratiam, verùm etiam aduersus iniquos & inuidos obtrectatores maiore polleat authoritate. Vbi celsitudo tua illustriss. Princeps, se commodè nobis offert, cuius tutelæ hunc librum reuerenter commẽdare cupiam, ac vnicè nuncupare decernam. Primùm enim inter Germanos antistites ac Principes Catholicos, qui hoc seculo prædicantur, multorum iudicio sublimem & illustrem locum tenes, his nimirum animi dotibus instructus & ornatus, quæ non modò sapientem præclaræ huius D. CHILIANI vineæ custodem, sed & generosum bellicosę Francorum gentis moderatorem ac imperij principem decent. Deinde singulari Catholicæ pietatis studio flagras, qui inde ab initio suscepti muneris effecisti, vt Clerus ditioni tuæ subiectus, ad sacras preces quotidie summo Deo recitandas grauiter extimularetur, serióque reuocaretur. Accedit & zelus in domo Dei repurganda necessarius, ac tali Episcopo dignus, qui Apostolicum canonem ad se pertinere meminerit. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Igitur ad Catholicam religionem & disciplinam Ecclesiæ restituendam adiicis animum, pastores hæreticos amoues, & pœnas immorigeris infligendas proponis. Adhæc quod rarum & egregium Mœcenatem decet, doctos & studiosos homines magno fauore prosequeris, atque idcirco gymnasium publicum excitare pergis, quod non modò Franconibus, sed etiam exteris haud minori præsidio quàm ornamento esse possit. Seminarium verò nuper magnifice erectum, & numero alumnorum & multis coemptis ædificiis amplificas. Neque nostros homines negligis, sed eorum Collegium non ita pridem Herbipoli excitatum amanter complecteris, ac studiose foues, tota vt hæc IESV societas immortales gratias Patrono humanissimo debeat, ac pro illo sua vota Deo summo faciat perlubenter. Nec ignoro, Ecclesiæ vestræ, quam honoris gratia nomino, multa & præclara in me merita posse commemorari, quæ indè à primis Collegij nostri fundamẽtis Herbipoli iactis, cùm isthic adessem, & sacris concionibus operam darẽ, equidẽ sum frequẽter expertus. His ergo causis, ac aliorũ etiam consiliis incitatus facere non potui, quin per huius operis occasionem aliquid scriberem, ac vetus erga Celsitudinem tuam eiusque Ecclesiæ obseruantię meæ studium qualicunque testimonio publicè comprobarem. Precor demum à Christo Opt. Max. vt Herbipolensem vrbem & Franconiam omnem, hoc difficili tempore propitius tueatur, vtque pios Amplitudinis tuæ conatus in suam æternam gloriam bene fortunet, neque solum huius operis, sed etiam Collegij tantum patronum diu ac feliciter nobis superesse concedat. Oeni-pontiano post Christum natum

M. D. LXXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Extraict du Priuilege du Roy.

HENRY par la grace de Dieu, Roy de France & de Pologne, à tous noz Iusticiers, officiers ou leurs lieutenans & chacun d'eux si cõme à luy apartiendra. Nostre bien aimé Thomas Brumen marchant libraire iuré en l'vniuersité de nostre ville de Paris, nous a exposé qu'il a recouuert vne coppie d'vn liure intitulé, Opus Catechisticum siue de summa doctrinæ Christianæ D. Petri Canisij societatis Iesu, præclaris diuinæ scripturæ testimoniis & sanctorũ patrum sententiis sedulo illustratum opera D. Petri Busæi Nouiomagi eiusdem societatis Iesu Theologi. *Laquelle coppie auroit esté veuë par docteurs de la faculté de theologie, lesquels auroiẽt trouué iceluy digne d'impressiõ & profitable au bien public: & d'autant que à l'impression dudict liure ledict suppliant pourra faire grandz fraiz, & doubte qu'autres que luy voulsissent par cy apres imprimer lesdicts liures, & par ce moyẽ le frustrer de ses iustes labeurs, Nous a requis sur ce luy pourueoir. A ces causes inclinans à la supplicatiõ & requeste dudict suppliãt, auons à iceluy pour ces causes octroyé & octroyõs de nostre grace speciale par ces presentes, que iusques au temps & terme de huict ans à compter du iour & date de ces presentes autre que ledict Brumen ou celuy qui aura charge de luy, ne puisse imprimer, vendre ne distribuer en nostre Royaume ne autres noz pays lesdits liures. Si vous mandons que de ces presentes grace & octroy vous faites & souffrez iouyr ledict suppliant plainement & paisiblement, en faisant faire expresses inhibitions & defenses de par nous, à tous Imprimeurs, Libraires & autres qu'il appartiendra de n'imprimer ny faire imprimer ledict liure dedans ledict temps & terme de huict ans, sur peine de confiscation dudict liure & d'amende arbitraire, car ainsi nous plaist il estre faict, en mandãt à tous noz Iusticiers, officiers & subiects que à vous en ce faisant soit obey. Et en outre mandons à nostre premier huissier ou sergent, que pour l'enterinement & executiõ des presentes il face tous exploitz necessaires sans requerir n'auoir autre commission. Donné à Paris le dernier iour de Ianuier l'an de grace mil cinq cens soixante dix neuf, & de nostre regne le cinquiesme.*

Par le Conseil.

GRIGNON.

APPROBATIO HVIVS LIBRI.

Nos subsignati doctores Theologi Academiæ Parisiensis, hunc Petri Canisij Catechismum sacræ scripturæ sanctorumque Patrum testimoniis illustratum in communem totius Ecclesiæ Catholicæ vtilitatem recudendum censuimus.

DADRE. PERIER.

DE HVIVS OPERIS RATIONE AC VTILITATE PRÆFATIO PETRI BVSÆI NOVIOMAGI.

AMICVS quidam noster prudentia ac dignitate præstans, cùm hunc Catechismum Doctoris Petri Canisij diu ac multùm euoluisset, maiorem in modum optauit, vt quæ variis ex Patribus in illo collecta, breuitérque tradita continentur, aliquando fusius, præsertim in rudiorum grátiam explicarentur. Nec enim satisfore putauit, ex aliis Catechismis, qui non pauci & vtcunque elaborati circunferuntur, huc lucem maiorem adferre: sed hoc postulauit maximè, vt ad verbum libro adscriberentur, quæ partim ex sacris literis, partim ex Patrum monumentis petita, circa marginem duntaxat, vt fit, succinctè indicabantur. Neque ille verò temerè cogitauit, hac quidem ratione, & testimoniorum, quæ diximus, adiecta luce, fieri posse, vt quod opus multorum nunc manibus teritur, maiorem quoque fructum, & plerisque singularem commoditatem exhiberet. Primùm enim ita consulitur. Catechistis, qui siue Catechismum Romanum ex decreto Tridentini Concilij editum, siue hanc doctrinæ Christianæ Summam explicent, graui leuantur labore in conquirendis Authorum sententiis: præsertim cùm nec suppetant omnibus tot libri Patrum atque Theologorum. Deinde non potest ex harum sententiarum collectione non aliqua tum vtilitas, tum voluptas consequi, cùm lector luce clarius videt, veteris quidem Ecclesiæ sensum atque consensum huic libro tam pulchrè fauere atque patrocinari. Grauis est enim authoritas patrum; quos omnino qui contemnunt vel negligunt, næ illi non intelligunt, quantoperè contristent & offendant in suis electis organis Spiritum sanctum, qui etiam nunc in Patrum scriptis viuit ac loquitur continenter, magnúmque lumen robur necessarium præbet Ecclesiæ Dei, tum in scripturarum interpretatione, tum in Catholicæ fidei doctrina confirmanda ac propugnanda. Quam enim aliam potissimùm ob causam arbitramur post Apostolos, Prophetas & Euangelistas, diuinitùs per tempora & loca datos constitutósque esse Pastores & doctores: nisi, vt Apostolus ait, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunuentionem erroris? Quo quidem officio ac munere suo dum etiam postquàm è vita excesserint, funguntur, relictis clarissimis litterarum monumentis, in quibus testatas consignatásque animorum suorum sententias prodiderunt: si eos, tanquàm qui errent ipsi, audire contemnimus: an non Deum ipsum aspernamur, cuius concessu ac munere illos habemus? An non eundem fraudis ac mendacij arguimus, qui pro luce tenebras, pro viæ ducibus & doctoribus veritatis, errorum magistros atque authores dederit, quíque falsis promissis Ecclesiam sponsam suam miserè deluserit? Etenim si patres in aliquo fidei dogmate consentientes & quasi conspirantes, lapsi fuerint, vniuersam Ecclesiam aliquando in fide, quæ basis & fundamentum est religionis, errasse consequetur. Aberrante siquidem Pastore necessarium est & oues aberrare, & quò oculi dirigunt corpus, eò pariter reliqua membra deferri moueríque necesse est. Quo tandem igitur pacto Deus constare sibi, ac in promissis suis consentire poterit? Quæ fides, quæ authoritas diuinæ pollicitationis de perpetua Spiritus sancti & Christi Domini præsentia, ac in veritatis fideíque doctrina stabilitate & constantia, quam Ecclesiæ promissam diuinę litteræ planè & perspicuè testantur? Quomodo Christum Dei sapientiam à stultitiæ nota vindicabimus, qui & domum suam super arenam ædificasse, & non ad columnam & firmamentum veritatis, vti debebat, sed ad erroris ducem atque magistram consulendam atque audiendam ablegasse videri posset? Quare summa reprehensione digni sunt audacissimi simul & arrogantissimi homines, qui Patres omnes in doctrina consentientes per se contemnunt, illorúmque grauissima iudicia in vulgi contemptionem adducunt: tum de horum erroribus & næuis ad arbitrium libidinémque garriunt impudenter. Nam quis ignorat has voces, quas Luterum inconditè fundere, ac temerè superbéque effutire non puduit: In [a] omnium Patrum scriptis multos inueniri errores, sæpe in oratione secum ipsos pugnare, sæpe inter se dissentire, diuinas scripturas torquere: Augustinum solum disputare, definire nihil: Hieronymum in Commentariis ferè nihil asserere, [b] ipsúmque & Origenem tam ineptè sacras litteras tractasse ac explanasse, vt nemo propemodum, suo quidem iudicio, ineptius

Ephes. 4.

Heb. 11.

Ioan. 14. & 16. Matth. 28. Esaiæ 59. Matth. 16. Lucæ 22.

Matth. 7. 1. Timoth. 5. Matth. 18.

[a] In prologo assertionis articulorum damnatorum à Leone decimo.

[b] De serui arbitrio ad Erasm.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Aduersus Henricū Regem Angliæ.

id feciſſe videatur. Atque inſolentius ſeſe efferens, [a] certum ſe gloriatur, improbéque iactat, dogmata ſua, quantumuis impia, habere ſe de cælo: adeo vt nihil curet, ſi mille Auguſtini, mille Cyprianí, ipſi quàm maximè aduerſentur atque reclament: Deum errare, decipi & fallere non poſſe: Auguſtinum & Cyprianum, ſicut omnes electos, errare potuiſſe, ſæpiúſque erraſſe. Melanchtonis verò, qui modeſtior videri voluit, quàm intolerabilis arrogantia? dum in ſuo de Locis communibus rerum Theologicarum libello, quem Lutetus inuictum [c] appellauit, & non tantum immortalitate, ſed canone quoque Eccleſiaſtico dignum cenſuit, ſic [d] ait: Scripſere de libero arbitrio Auguſtinus & Benardus, & ille quidem ſua poſterioribus libris quos aduerſus Pelagianos edidit, multipliciter retractauit. Benardus non eſt ſimilis ſui. Sunt hæc de re etiam apud Græcos quædam, ſed ſparſim. EGO quandoquidem non ſequar hominum opiniones, & ſimpliciſſimè & planiſſimè rem exponam, quam ferè obſcurarunt Authores tum veteres tum noui: quia ſic interpretabantur Scripturas, vt ſimul vellent tamen rationis humanæ iudicio ſatisfieri, &c. Quem libellum his tandem verbis concludit: Cenſeo non aliter atque peſtem fugiendos hominum commentarios in rebus ſacris, quòd doctrina ſpiritus purè niſi è ſcripturis hauriri non poſſit. Hanc tamen ſuam de libero arbitrio ſententiam poſteà [e] non modò ipſe reuocauit, ſed etiam velut Stoicorum opinionem, & Manichæorum deliriationes inſaniáſque cõfutauit. Nec minor illa Thraſonis Galli ci in ſuis Inſtitutionibus [f] ſuperbiloquentia: Parum, ait, me mouent, quæ in veterum ſcriptis de ſatisfactione paſſim occurrunt. Video quidem eorum non nullos (dicam ſimpliciter, omnes ferè quorum libri extant) aut in hac parte lapſos eſſe, aut nimis aſperè ac durè locutos. Quid hoc, quæſo, eſt aliud, quàm in præſtantiſſimos viros, cum quibus nec vitæ ſanctimonia, nec ſolida perfectáque eruditione conferri poſſunt Rabini iſti, ſcelerata procacitate inſultare, atque adeo veterem religionem, hoc eſt, Catholicam veramque doctrinam, impiè nequitérque irridere, & ſacra omnia conuellenda & peſſundanda permittere populo, qui vel ſponte ad omnem huiuſmodi licentiam & ſacrorum neglectum præceps fertur? Neque enim eo vno ſolùm patribus magnam authoritatem tribuimus, quòd fuerint omni doctrina & virtute ornatiſſimi, quos conſtat Spiritu ſancto, qui eſt Spiritus veritatis, permotos atque incitatos, non adumbratam quandam eruditionis imaginem, vt iſti nouatores, ſed ſynceram, ſolidam, atque expreſſam doctrinam, diuinarúmque literarum, quæ ab eodem Spiritu profectæ ſunt, rectam intelligentiam conſecutos eſſe, ſempérque tenuiſſe: ſed vel maxime ob eam etiam cauſam, quòd ex eorum præclaris ac fide dignis teſtimoniis perſpicuè intelligamus, quænam ipſorum temporibus ſententia & doctrina fuerit Eccleſiæ Catholicæ, quæ columna eſt & firmamentum veritatis. Quod quàm magni faciendum ſit, aduerſariorum ſtudium atque inſtitutum haud obſcurè declarat. Quotieſcunque enim ſuam doctrinam Patrum authoritate ſtabilire ſibi poſſe videntur, id quidem & ſumma voluntate, & libenter ſtudioſéque faciunt: ſed qua fide, non ignorant eruditi: ac tunc quidem & ſancti & docti habentur, nec ſine plauſu lætitiáque eorum laudes celebrantur: vbi verò, vt fit, ab ipſis diſſentiunt, ſtatim explauduntur, & in numerum hominum, qui errare poſſunt, reiiciuntur. Proinde nouus hic labor cùm ad alia, tùm ad conuincendos & redarguẽdos etiam eos non parum conferet, qui in hunc Catechiſmum ſcribere, ac virus acerbitatis ſuæ euomere, cúmque petulenti lingua & inſano ſtudio non deſinunt inſectari: Nec ſanè mirum. Male habet hoſtes coniuratos Eccleſiæ hoc qualecunque doctrinæ Catholicæ compẽdium: illis eſt veluti ſudes in oculis id omne, in quo ſentiunt ad veteris religionis confirmationem & illuſtrationẽ magna ineſſe momenta. Hinc illæ lachrymæ, hinc odia & furores aduerſariorum, in libri huius Authorem ita debacchantium, vt omnis modeſtiæ, charitatis & pietatis Euangelicæ prorſus obliti eſſe videantur. Ægrè ferunt inuidi homines, optimum Cæſarem in Auſtria hoc opus primum publicaſſe, tum Reges, Principes ac Magiſtratus maximos pro ſua quidem authoritate curaſſe ſedulo, vt hic Cæſareus Catechiſmus publicè doceatur: & in varias quoque linguas traductus, magno bonorum conſenſu ſimul & applauſu paſſim excipiatur. Pergant igitur iſti, ſi ſecus fieri non poteſt, pergant inquam latrare atque mordere: rideant & contemnant, quod in Curiis prudentiſſimi Magiſtratus, & in Gymnaſiis viri eruditiſſimi comprobarunt. Quod ſi non vni credunt operis huius Authori, ſaltem patribus, quos ille duces de conſulto ſequitur, aut certè quidem eccleſiæ matri, quam Chriſtus audire præcepit, fidem & authoritatem velint cõcedere. Alioquin cæci ſunt & obſtinatè præfracti, ni videant & admittant Scripturæ Patrúmque teſtimonia, quæ bona fide collecta proponuntur. Inſpiciant ſuos ipſi codices, adeant fontes, & conferant omnia quæ hìc è Patribus adducuntur: deinde iudicent, ſed ita, vt venetandæ antiquitatis potius, quàm profanæ nouitatis ſe ſtudioſos eſſe declarent. Iam verò ſi communis eſt Patrum ſententia, ſi firma & certa Eccleſiæ doctrina, quam

c De ſeruo arbitrio ad Erasmum d In locis cõmunibus ad Tilemannum Plettenbergium anno 31. cap. de hominis viribus & libero arbitrio.

e In loc. cũm. ad Henricum Regem Angl. ann. 36. ca. de cauſa peccati & contingentia. & cap. de humanis viribus, ſcil. de libero arbitrio. Ité in editionibus aliis ſequentium annorum.

f In inſtitut. fuis, lib. 3. c. 4. ſectio. 50.

De 55. Patrũ authoritate vt de D. Auguſtini & aliorum ſententiam infrà quæſt. 12. de præceptis Eccleſiæ, pag. 146. & ſeq.

1. Tim. 3.

Matth. 18.

quam hic liber repetit atque confirmat, iniquè profectò faciunt, qui hoc vni Authori crimen exprobrant: quod ſi omnino crimen habendum eſt, non magis in illo vno, quàm in Catholicis omnibus erat reprehendendum. Sed hac nimirùm arte & fraude libenter vtuntur Sectarij, vt quemadmodùm Rhetores docent, ad odium inuidiámque conflandam nihil non congerant, varióſque hominum impotentium concitent affectus vociferando, vt ſi non prudentium, at populi ſaltem iudicio vincere & triumphare videantur. Cui paſſim non modò populares, ſed etiam doctiores quique noui Euangelij præcones, faſſaciſſimè ſeſe venditare & mentiendo perſuadere ſolent, ea quæ in Catholica Eccleſia obſeruantur, nupèr nata, & paucis antè annis, neſcio quorum Pontificum, aut Monachorum, aut Sophiſtarum ingeniis reperta, atque in Eccleſiam inuecta eſſe. Neque enim, vt exempli cauſa aliqua commemorem, Melanchthonem ab hac calumnia, apertíſque mendaciis pudor reuocauit, Neminem [a] videlicet ante Gregorium Magnum ex veteribus ſcriptoribus Inuocationis Sanctorum mentionem feciſſe: In veteri Eccleſia morem conſuetudinémque ſeruatam, [b] vt poſt diuortium perſonæ innocenti, coniuge ſuperſtite, alteri nubere liceret: Sacramenti Euchariſtiæ [c] oblationem pro mortuis, Auguſtini ætate nondum vſurpatam fuiſſe. Sed nec Brentius ſcribere dubitauit, Apparet, inquit, [d] veteri Eccleſiæ ignotam fuiſſe Tranſubſtantiationem: Euchariſtiam non creditam fuiſſe olim, Sacrificium eſſe propitiatorium, aut ex ſe ad remiſſionem expiationémque peccati inſtitutum: Nihil quod definitum ſit aut certum, Auguſtinum de Purgatorio poſteris prodidiſſe. Caluinus verò quid? Neminem [e] vſque ad Gregorij tempora vidiſſe quòd Matrimonium pro Sacramento datum fuerit: Veteres, [f] cùm de Sacramentis propriè loquuntur, ac præſertim Auguſtinũ, non plura duobus, Baptiſmo nimirum & Euchariſtia, agnouiſſe: Omnes [g] veteres vna voce clamare, nullam penitus vocem à Chriſto emiſſam, cui non ſit neceſſariò obtemperandum: cóſque nulla dubitatione vbique doctre, ea, quæ vocamus Euangelica conſilia, Chriſtum non conſuluiſſe duntaxat, ſed iuſſiſſe: Confeſſionem [h] (quam vocat auricularem) multis poſt Chriſtum ſeculis inauditam fuiſſe atque inuſitatam. Hæc atque id genus mendacia, quibus veluti floſculis eorum conciones & libri exornati ſunt, ex hoc opere nullo negocio planè apertéque redarguuntur. Poſtremò habent hìc ad manum Parochi & concionatores, quod ad Catechiſmum aliis tradendum paratiores accedant, vndè minori etiam negocio colligant cætera, quæ ſuſcepto argumento & auditorum captui magis accommodata eſſe videbuntur. Plurimùm verò refert, eos qui docent alios de Religione, ex Catechiſmo ſemper aliquod ſibi caput excerpere, quod auditoribus tradant, & obſeruata methodo expediant luculenter. Vtantur ergò & fruantur hoc labore boni omnes, ſiue magiſtri, ſiue diſcipuli. Habeant ſanè, vndè ſe & ſuos in præcipuis Canonicæ doctrinæ capitibus, lociſque multis Theologicis, de quibus nunc maximè diſceptatur, commonefaciant, & ſolida veritatis teſtimonia petant confirmẽntque. Benè vale in Chriſto lector, & hunc laborem noſtrum boni conſule. Coloniæ, Agrippinæ Idibus Auguſti, Anno Domini
M. D. LXIX.

a in Apologia Auguſtanæ Cõfeſſionis, cap. de Inuocatione Sanctorum.
b in examine ordinandorũ anno 54. Vuittembergæ tradito, & in Appẽdice locorũ Commu. poſteriorũ editio. co. de Cõiugio.
c in libello de Eccl. authoritate & veterum ſcriptis.
d In Confeſſione Vuittebergenſi.
e In inſtitut. lib. 4. cap. 19. ſectio. 14.
f Lib. 4. c. 19. ſect. 5. & 12.
g Lib. 4. c. 19. ſect. 11.
h Lib. 3. inſt. c. 4. ſect. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ADMONITIO AD Lectorem.

PRIVSQVAM ad hoc opus euoluendum candide lector accedas, de quibusdam te admonendū & informandum duximus. Ac primùm quidem, quid sibi velint alphabeti litteræ, quæ singulis paragraphis quæstionū Catechismi adscriptæ sunt: tum, quid in citationibus Scripturarum & sanctorum Patrū obseruandum sit: demùm, vndè Patrum testimonia, de quibus ambigi posset, descripta sint. Quòd igitur ad litteras attinet, eas apposuimus, vt faciliùs authoritates quæ ad marginē citantur inueniri possint. Nam exempli causa, ea testimonia quæ in paragrapho A citantur, eodem ordine postea subscripta reperiuntur, adiectis numeris; qui quidem numeri hoc præstāt, vt si alio in loco eadem testimonia producantur, possint citra difficultatem reperiri: Nimirùm si qua D. Augustini authoritas, quæ vno in loco citata est, repetatur & alibi: hoc compendio inueniri possit, cū dicitur, Vide suprà quæstione 9. B 2. quod significat authoritatem secundam paragraphi B.

Circa testimoniorum & authoritatum descriptionem hæc ferè indicanda videbantur. Primùm mirati neminem debere, quòd numeros librorum & capitū non Arithmeticis notis, vt fieri solet, sed integris dictionibus expresserimus. Ad quod faciendum hæc nos causa commouit, vt scilicet lectorem qui his authoritatibus & sententiis vtetur, magis securum reddamus. Neque enim rarò accidit, & nos ipsi non semel obseruauimus, vt ea quæ ab ipsis authoribus rectè per numeros annotata fuerant, vel exscribētium, vel typographorū incuria permutarentur: nec sanè mirum, cùm facillimè contingat vt numerus alius pro alio substituatur, aut propter formarum similitudinem, aut sola figurarum inuersione facta. Itaque vt nè errores eiusmodi inciderent tum in scribendo siue imprimendo, tum si necesse fuerit, alias recudēdo, maluimus integris dictionibus vti, quas commutare non ità facile foret. Fecimus id ob eam etiam causam, vt ex hoc libro faciliùs restitui & corrigi loca possint, quæ in ipsius Catechismi margine annotātur, si in eo sæpiùs imprimendo errores in numeris committerentur. Alterum est de quo admonendus videbare, ordinem testimoniorum in hac editione mutatum esse: non enim, vt olim factum fuit, seorsim primò Sacrarum literarum authoritates, & pòst Patrum testimonia simul collocata sunt, sed ita permiscuimus, sicut in margine hæc ab authore Catechismi citata sūt: partim quo faciliùs singulas authoritates ab authore Catechismi adiectas reperias, & ad vnius dogmatis cōfirmationem citatas, tū Scripturæ sacræ, tum Patrum sentētias in vnum locum collectas habeas: partim vt videas quis sit genuinus Scripturarum citatarum sensus, is nimirùm quem sancti Patres immediatè subiecti expresserunt. Tertium verò est, vt si animaduertas in Scripturæ verbis quædam aliter legi, quàm in nonnullis Bibliis vulgaræ editionis habeatur, memineris nos in iis describendis Louanienſium Theologorū castigationē ad vetustissima exemplaria factam, secutos esse. Postremum denique est, quod non ignoremus plerosque fore, qui sententiarum & authoritatum longitudinē ægrè ferent. Verùm cùm è diuerso sint nō pauci, qui malint integras patrum sentētias, quàm ita breuiter adductas: non potuimus vtrique parti commodiùs satisfacere, quàm si viam mediā teneremus, vt ea solùm proferrentur, quæ ad rem ipsam potissimùm satisfacere videbantur: quāquàm vereamur nè alicubi lōgiores aut æquo breuiores fuerimus: cuius errati facilè, vt spero, veniam dabis. Vtut est, meo quidem iudicio, sanctorum Patrum sententiæ facilius intelliguntur, quando & antecedentia & cōsequentia simul ponuntur ob oculos: vt taceam, quòd non rarò quando verba longius adnotantur, simul etiam rationes & argumēta lectori suppeditentur, partim ex Scripturis sacris, partim aliundè petita. Neque enim nudè simpliciterque de rebus fidei suam sententiam exponunt Patres, sed nonunquā ex professo eam probant & confirmant. Iam quis dubitet, quin eorum argumenta multo maiorem authoritatem fidei Catholicæ confirmādæ robūrque tribuant, quàm si simpliciter asseuerarēt quod sentiunt? Nunc ad illud veniamus, de quo tertio loco dicēdum erat. Sūt authores, multi tum Græci tum Latini, qui partim à diuersis translati, partim ab aliis atque aliis correcti, distinctis locis & temporibus editi fuere, in quibus editionibus sæpenumerò, præsertim quòd ad numeros capitum assignandos attinet, reperire est magnam varietatē. vt igitur certiora nostra sint omnia, operæ precium erit indicare, quos interpretes Græcorū, quāsque editiones Latinorum, aut correctiones vtrorunque, secuti simus, non quidem in omnium Patrum libris, sed eorum tantùm, quorum mentionem facere, necessarium arbitramur: ne quis arbitretur nos mala fide egisse, si cum suis codicibus hęc fortè testimonia nō per omnia conueniant, aut capita capitibus minus respōdeant. Igitur vt à Græcis sumamus initum, Secuti sumus translationē Ambrosij Camaldulensis in Dionysio Areopagita, veterem in Ignatio, Gelenij in Iosepho: quanquàm in libris antiquitatū retineamus numeros capitū, qui in editione veteri habebantur, & in Gelenij translatione ad marginē adscripti sunt. In Iustino Philosopho & Martyre Perioniū, in historia Ecclesiastica Eusebij, Socratis, Sozomeni, Theodoreti & Euagrij, nec Ruffinum, nec Musculum, sed Ioannem Christophorum Anglum, Ciceſtrensem Episcopum (nec id quidem sine causa) interpretē sequimur: ac proindè mirari non debes, si capitum numerus qui in hoc opere notatur, cum editionibus aliorum non conueniat. Citamus Athanasium iuxta versionem Nannij, Basilium iuxta editionem & correctionē Godefredi Tilmanni Parisiensem: quanquàm Cornarij numeros in citatione capitum non rarò etiā adiūxerimus. Nazianzenum ex noua Abbatis Bilij conuersione: Nyssenum ex editione partim Basileēsi, quæ habet conuersionem Laurētij Sifani, partim Parisina anni 1573. in qua pleraque à Gentiano Herueto, & Petro Francisco Zino sunt translata: Chrysostomū & Theophylactū ex correctione Philippi Montani, Oecumenium denique, prout is è Græco in latinum conuersus est ab Hentenio. Quòd ad Latinos spectat, Romanorum Pontificum epistolas & Cōciliorum canones ex tomis Conciliorum secundùm postremā Laurentij Surij editionem descripsimus: in epistolis tamē Leonis Magni retinuimus eum numerū, qui est in ipsius operibus

ribus, non autem eum, qui in tomis Conciliorum. In Cypriano citando sequimur editionem Manutij Romanam, & correctionem Pameli; Antuerpianam: in Epistolis autem citandis, ordinem illum sequimur, in quē à Pamelio digestæ sunt: ità tamē, vt ad marginem etiam iuxta Manutij & antiquam editionem libri & Epistolæ numerus notetur. In Ambrosio partim Basileensem iuxta correctionem Costerij, partim nouissimam Parisiensem Ioannis Gillotij Campani. In Hieronymi epistolis Romanam editionem, & Mariani Victorij Reatini emendationem. In Augustino & Gregorio Magno Parisiensem, quod admonemus, nè mireris in libris Moralium aliam nos sequi capitum distinctionem, quàm habeat editio Basileensis: In Isidoro & Rabano Colonienſem ex postrema recognitione Melchioris Hittorpij: in Prospero, Lanfranco, & Guitmundo atque Iuone, Louanienſem. Superest, vt de iis libris Patrum dicamus, qui separatim excusi, aut etiam aliis Patribus inserti atque adiuncti, non tam facilè à quouis inueniuntur: inter quos sunt libri Paschales Theophili Alexandrini, qui reperiuntur in Antidoto contra diuersas omnium ferè seculorum hæreses, Basileæ edito anno 1528. & in fine operum Diui Hieronymi Parisiensis editionis, quanquàm illic Hieronymi epistolæ ad eundem Theophilum scriptæ præfixę non sint. Didymus Alexandrinus operibus Diui Hieronymi adiectus est. Cyrilli Alexandrini epistolam ad Calosyrium Arsinoitam, vt à Bonauentura Vulcanio nunc primùm edita est, citantur: Basilij verò epistolam ad Cæsaream Patritiā, in operibus eius non inuenimus, sed quæ à doctissimo viro Cutheberto Tonstallo Dunelmensi Episcopo, in libro de veritate corporis & sanguinis Domini Græcè & Latinè & ex ea citātur, annotauimus. Petri Laodicensis, & Germani Patriarchæ Constantinopolitani expositiones in Orationem Dominicam, Petrus Morellus è Græcis recens Latinas factas, Gregorij Nysseni Catechesin maiori adiunxit, & Parisiis imprimi curauit in octauo anno 1568. Ruffini expositio in Symbolum, præterquàm quòd in quarto tomo operum Diui Hieronymi reperiatur, extat etiam inter Dini Cyprianī opuscula. Chrysostomi liber de Virginitate, vt ex versione Iulij Pogiani primùm in Italia, deindè Dilingæ separatim, & demùm simul cum operibus eius Parisiis excusus est, citatur: nam Ioannis Liuinei interpretio post absolutum ferè opus primùm prodiit. Reliqua verò Chrysostomi hic citata, quæ in eius operibus non reperiuntur, inuenies apud Metaphrasten in tomis Aloysij Lipomani, & Laurentij Surij de Vitis Sanctorum. Liturgiæ beatorum Iacobi, Basilij, & Chrysostomi simul editæ sunt per Claudium Sanctesium Theologum Parisiensem: attamen Basilij & Chrysostomi Liturgiæ, eorum operibus in Parisiensi editione etiam adiunctæ sunt. Bessarionis scripta quædam de Eucharistia, in eodem opusculo continentur. Damasceni libri tres de imaginibus, à Godefrido Tilmanno in Latinum conuersi, seorsùm prodierunt. Si qui sunt eius generis authores alij in Catechismo citati, quorum scripta haud ità nota sunt, ea vel separatim impressa extant: vel in iis voluminibus inueniuntur, in quibus diuersorum authorum scripta collecta sunt: cuius generis sunt octo tomi Aloysij Lipomani de Vitis Sanctorum, Μικροπρεσβύτικον, Antidotum contra diuersas hæreses, Panoplia Euthymij: vel denique locus vbi quærenda sit authoritas, simul annotatus est.

Hæc sunt, de quibus te candide lector admonere voluimus. Tu interim hoc labore fruere ac humanissimo cōsultissimóque Iurisprudentię Licentiato D. Geruino Typographo diligentissimo & valdè Catholico gratias habe, qui pro sua prompta iuuandæ Ecclesiæ & promouendorum studiorum theologicorum voluntate, operam suam in hac re fideliter præstitit. Atque vt alia permulta eximia opera ad doctrinam Catholicam illustrandam & propagandam politè & nitidè typis mandauit, atque in lucem emisit: ità & in hoc opere suam in imprimendo industriam declarat, quòd & eleganter & emendatè excudere voluit. Si qui errores inter imprimendū obrepserūt, quod vitari vix potest, eos tales esse existimamus, qui ab vnoquoque facilè corrigi possint. Quòd ad sententias ipsas attinet, dedimus sanè operam, vt facta collatione diuersorum exemplarium, quæ nāsci poteramus, quàm emendatissimè prodirent: Qua in re non parùm nobis profuit, & veluti stimulos addidit singularis diligentia Bartholomæi Laurentis ac Vuilibaldi Menzelij correctorum officinæ Quentelianæ. Nèque enim facilè patiebantur, vt quæ mendum aliquod redolebant, licet ex ipsis fontibus descripta essent, typis committerentur, priusquàm aliis codicibus inspectis, quoàd eius fieri poterat, castigarentur. Ea quæ in sententiis Patrum potissimùm obseruanda videbantur, & Scripturarum quæ ab iis adducuntur, loca breuiter in studiosorū gratiam, ad marginē adscripsimus. Quæ sicubi non omninò eregionē locata sunt, ducta linea ad suum locum facilè referri poterunt. Subiicimus etiam Chronologiam Ecclesiasticam, siue Catalogum Summorum Pontificum & Imperatorum, per Centurias distinctum, vt quo tempore Concilia celebrata, & Scriptores Ecclesiastici, quorum testimoniis vtitur hic Catechismus, floruerint, intelligatur, adiecta etiā serie Hæreticorum. Vbi notandum venit, in secunda classe, quæ Concilia complectitur, & quarta, qua Scriptores Ecclesiastici recēsentur, quę tenuioribus diuersique generis typis excusa sunt eorum in hoc opere mentionem non fieri, reliquorum autem omnium testimonia allata deprehendi. Encomia item quorundam Patrum ex veteribus excerpta subsequuntur, vt, in quāto honore apud Maiores nostros fuerint, cognosci queat: habeántque Concionatores & alij professores epitheta, quibus vtantur dum eorum testimonia producunt. Iterùm vale.

CHRO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CHRONOLOGIA ECCLESIASTICA.

Ann° Dñi.	Pontif. Summi	Concil. & Persecvt.	Imperatores Romani.	Scriptores Ecclesiastici.	Haeretici.
	Iesvs Christvs.		Augustus.		
	S. Petrus Apostolos & martyr.		Tiberius.		Simon Magus.
			Caius Caligula.		Iudaizantes.
		Hierosolymitanũ Concilium	Claudius.	Philo Iudæus.	
	S. Clemens martyr.	Prima pſecutio ſub Nerone.	Nero.	S. Martialis.	
	S. Linus martyr.			S. Dionysius Areopagita Episcopus & martyr.	Nicolaus Antiochenus.
			Galba, Otho, & Vitelius.		Cerinthus. Ebion.
			Vespasianus.		Menander.
	S. Cletus martyr.		Titus.	Iosephus Iudæus.	
			Domitianus.		Saturnius.
		Secunda persecutio sub Domitiano.	Nerua.	S. Ignatius Episcopus & martyr.	
			Traianus.		
Ann° Dñi. 100.	S. Anacletus mart.				Basilides.
	S. Euaristus martyr				Gnostici à Carpocrate.
	S. Alexãder. 1. mart.	Tertia persecutio sub Traiano.			Chiliastæ.
	S. Sixtus 1. martyr.				Cerdon. Archontici.
	S. Thelesphor° mar.		Adrianus.	S. Iustinus Philosophus & martyr.	Marcion. Caini vel Caiani.
	S. Higinus martyr.			*Hermes frater Pij Pontificis.*	Valentinus.
	S. Pius 1. martyr.		Antonius Pius		
				S. Dionysius Corinthiorum Episcopus.	
				S. Polycarpus martyr. Egesippus.	
	S. Anicetus marty.	Quarta persecutio sub Marco Antonio.	M. Antonius Verus cum fratre L. Aurelio.	S. Irenæus martyr.	Tatianus, à quo Encratitæ.
				Athenagoras.	Apelles. Bardesanes.
			Commodus M. Antonini Veri filius.	Clemens Alexandrinus.	Montanus, à quo Cataphrygæ, & Pepusiani.
	S. Soter martyr.		AElius Pertinax.	Tertullianus.	Seueriani à Seuero. Blastus. Quartodecimani.
	S. Eleutherius mart.		Seuerus.		Valesij. Berillus. Apostolici. Melchisedechiani. Florinus.
	S. Victor. 1. martyr.				
	S. Zephyrinus mar.				
Ann° Dñi. 200.	S. Calixtus 1. mart.	Quinta persecutio sub Seuero.	Antonius Caracalla.	Origenes.	
				Ammonius Alexandrinus.	
	S. Vrbanus 1. mart.		Macrinus.	*Minutius Fœlix.*	Helchisitæ, seu Helchesaitæ.
			M. Antonius Heliogabalus.	*Iulius Africanus.*	
		Sexta persecutio sub Maximino.	Alexander.	S. Hippolytus Portuensis Episcopus & mart. & Cyprianus Episcopus & martyr. *S. Gregorius Neocesariensis Episcopus Taumaturgus Dictus. Dionysius Alexandrinus Episcopus.*	Nouatus, à quo Nouatiani & Cathari.
	S. Pontianus mart.		Maximinus.		
	S. Antherus martyr.		Balbinus & Pupienus.		
	S. Fabianus martyr.		Gordianus.		
		Septima persecutio sub Decio.	Philippus cum filio Philippo.		
	S. Cornelius mart.			S. Pontius Diaconus B. Cypriani.	
	S. Lucius 1. mart.		Decius cum Decio filio.	S. Victorinus Episcopus Pictauiensis martyr.	Sabellius, à quo Patripassiani.
		Octaua persecutio sub Valeriano & Galieno.			Paulus Samosatenus.
			Gallus cum Volusiano.		Nepos Chiliasta.
	S. Stephanus 1. mar.		Valerianus cum Galieno.		Hierachas, à quo Hierachitæ, seu Hierarchitæ.
	S. Sixtus II. martyr.	*Antiochenum Concil. contra Samosatenum.*			
	S. Dionysius 1. mar.				
	S. Felix 1. martyr.	Nona persecutio sub Aureliano.	Claudius.	S. Pamphilus presbyter & martyr.	Manes Persa, vndè Manichæi.
			Aurelianus.		
	S. Eutychianus mar.		Tacitus, & post eum Florianus.		
			Probus.	Arnobius. *S. Methodius Tyri Episcopus.*	
	S. Caius martyr.		Carus cum filiis Carino & Numeriano.		
		decima pſecutio sub Diocl.	Diocletianus cum Maximiano.		
	S. Marcellinus mar.	*Sinuessanũ in causa Marcellini.*			
Ann° Dñi. 300.	S. Marcellus 1. mart.	Ancyranum 1.		Lactantius. Reticius Augustodunensis. Eusebius Cæsariensis.	Meletij, à quo Meletiani.
	S. Eusebius martyr.	Neocesariense 1.		S. *Antonius Abbas.*	Donatus, vndè Donatistæ.
	S. Melchiades mar.	I. Synodvs generalis.	Constantius & Galerius.	Iuuencus presbyter.	
	S. Syluester 1.	Nicena I. Patrũ 318. aduersus Arium. sub Syluestro.	Constantinvs Magnvs.		Arius, à quo Ariani.
		Romanum. Elibertum.		*Lucifer Caralitanus.*	Eustrachius Sabastiensis.
		Arelatense 1. & 2. Gangrense.		S. Athanasius.	Epis. Acesius Nouatianus.
		Carthaginense 1.		*Victorinus Afer Rhetor.*	Asterius Sophista.
	S. Marcus.				Audeus Syrus, vndè Antropomorphitæ.
	S. Iulius 1.	*Romanum. Colonien se. Syrmiense.* Antiochenum.		S. Hilarius Pictauensis Episcopus.	Metangismonitæ.
		Sardicense.			Macedoniani, seu Pneumatomachi à Macedonio. Photinus.
	S. Liberius.		Constantius II. Constans, & Constantius fratres.	Ioannes Climachus.	Luciferiani Bonosus.
	S. Felix II. martyr.			Optatus Mileuitanus.	Acatiani ab Acatio.
				Chromatius Aquileiensis Episc.	Aerius. Eunomius, à quo
				Didymus Alexandrinus.	
				S. Pacianus Barcilonensis.	

Ante annos 1400 — Ante annos 1300 — Ante annos 1200

Ann° Dñi.	Pontif. Summi.	Concilia.	Imperatores Romani.	Scriptores Ecclesistici.	Haeretici.
		Laodicenum.	Iulianus Apostata	S. Basilius Magnus. S. Gregorius Naziãzenus & Nyssenus. S. Ambrosius	quo Anomæi. Patriani.
			Iouinianus.	Prudentius. S. Ephræm.	Paterniani. Rhetorios.
			Valentinianus 1. cum fratre Valente.		Partalorinchitæ. Agapetæ.
	S. Damasus.				
		Valentinum. Aquileiense.			Apollinaristæ ab Apollinario. Aetius. Seleuciani. Proclianitæ. Prisciliauus. Iouinianus. Messaliani, seu Euchitæ, vel Entusiastæ. Vigilantius. Collyridiani. Heluidius. vndè Antidicomarianitæ.
		II. Generalis Synodus Constantinopolitana 1. Patrum 150. contra Macedonium sub Damaso.	Gratianus cum Valentiniano II. & Theodosio 1.	S. Hieronymus. Theophilus Alexandrinus. Rufinus. S. Chrysostomus. S. Epiphanius. S. Cyrillus Hierosolymitanus. *Palladius. Euagrius monachus. S. Amphilochius. Eutropius. Gaudentius Brixiensis Episcopus.*	
	S. Siricius.	*Romanum contra Apollinarium.*			
		Carthaginense 2. 3. 4. & 5.			
		Taurinense.			
Ann° Dñi. 400.	S. Anastasius.		Arcadius & Honorius.	*Philastrius.*	Abeliani.
	S. Innocentius 1.	Toletanum.		S. Augustinus. Seuerus Sulpitius. *Seuerianus Gabaliensis.* S. Paulinus Possidonius. *Orosius. Lucianus presbyter. S. Eucherius Lugdunensis.*	Pelagiani, a Pelagio. Cælestius. Vincentiani. Prædestinati.
		Mileuitanum.	Theodosius II. seu iunior, & cum eo	S. Maximus Taurinensis. *Iunilius. Eusebius. Primosius.* Victor Viticensis. Cassianus. *Marcus Eremita.*	
	S. Sozimus.	Telese. Carthaginense 6. & 7.		Cyrillus Alexandrinus.	Nestorius, vndè Nestoriani.
	S. Bonifacius 1.	Aphricanum.		Vincentius Lirinensis. Socrates. Sozomenus Theodoretus.	
	S. Cælestinus 1.	III. Generalis Synodus Ephesina 200. Episcoporum contra Nestorium sub Cælestino.	Valentinianus III. in Occidente.	S. Prosper. S. Petrus Chrysologus. *S. Proclus Constantinopolitanus. S. Vigilius Tridentinus Episcopus.*	
	S. Sixtus III.	Regiense. Agathense, vel sub Symmacho potius.		*Sedulius, Palladius. S. Nilus monachus. Claudianus Mamertus Viennensis Episcopus. Saluianus Massiliensis. Hilarius Arelatens. Salonius Viennensis Episcopus. S. Eugenius Carthaginensis Episcopus. Cerealis Episcopus.*	
	S. Leo Magnvs.	Arausicanũ 1. & 2. Valense. 1. & 2. Carpentoratense.			
		IIII. Generalis Synodus Chalcedonensis Episcopoti 630 contra Eutichen & Dioscorum sub Leone.	Marcianus.		
		Arelatense 3. Venetiense.	Leo 1.	*Antonius Constantinensis Episcopus. Sidonius Apollinaris.* Gennadius.	
	S. Hilarius.	Turonense 1. *Romanum*	Zeno.	S. Fulgentius Ruspensis Episcopus. Petrus Diaconus.	Petrus Gnaphæus, vndè Theopaschitæ.
	S. Simplicius.		Anastasius 1.	*S. Boetius martyr. Faustus Regiensis Episcopus.*	Theodorus Mopsuestienus.
	S. Felix III. alijs II.				
	S. Gelasius 1.				Xenaias, seu Philoxenus Persa, primus Iconomachus.
	Anastasius II.	Epaunense.			
	S. Symmachus.	*Romana Concilia sex. Ilerdense. Valentinum.*		*Aleimus Auitus Viennensis Episcopus.*	
	S. Hormisda.	Aurelianense 1. *Tarraconense Gerundense.* Cæsaraugustanum.	Iustinus 1.	*Ferrandus Diaconus Carthaginensis. S. Paschasius Diaconus Romani. Iornandes, Procopius, Agathias historiographi.* Cassiodorus Senator Romanus. *Arator Subdiaconus Romanus.* Eusebius Emisenus Gallus, cuius habentur homiliæ, hoc forte tempore claruit, qui verò Euangelia explicauit, post Gregorium Magnum scripsit.	Seuerus, vndè Seueriani.
	S. Ioannes 1. mart.				
	S. Felix IIII. alijs III. Bonifacius II.	Toletanum 2.	Iustinianus 1.		
	S. Ioannes II.				
	S. Agapetus.	*Constantinopolitanum.* Aurelianense 2. & 3. Aruernense.			
	S. Siluerius martyr. Vigilius.	V. Generalis Synodus Constantinopolitana 2. Episcoporum 165. cõtra Anthimum & Theodorum sub Vigilio.		*Dionysius Romanus exiguus. S. Benedictus Abbas. Iustinus Orgelitanus Episcopus.* Andreas Hierosolymitanus Cretensis Episcopus.	Anthimus. Monothelitæ. Chrystolitæ.
		Aurelianense 4. 5.		*Fortunatus Pictauiensis Episcopus. Rusticus Diaconus hoc forte tempore contra Acephalos scripsit.*	Agnoitæ, à Themistio Diacono.
	S. Pelagius 1.	*Parisiense 1. & 2.* Turonense 2.	Iustinus II.		Aphthartodocitæ.
	S. Ioannes III.		Tiberius II.		
	S. Benedictus 1.				
	S. Pelagius II.	Hispalense 1. Matisconense 1. & 2. *Lugdunense 1. & 2. Valentinum 2.* Toletanum 3.	Mauritius.	S. Venantius Honoratus. *Eugipius Abbas.* Euagrius Epiphanensis. *Michael Syngelus. Leander Hispalensis Episcopus.* Gregorius Turonensis Episcopus. Isichius Episcopus Hierosolymitanus, qui in Leuiticum scripsit, teste Glossa ordinaria.	Sadducæorum à retro Apamea Episcopo. Eutychius Constantinop. Ioannes Philoponus, à quo Monophysitæ, & Theopaschitæ.
	S. Gregorius Mag.	*Romanum. Lateranense.*			

Ante annos 1100 — Ante annos 1000 — Ante annos 900

Universidad de Deusto
Biblioteca

CHONOLOGIA ECCLESIASTICA.

	PONTIF. SVMMI.	CONCILIA.	IMPERATORES ROMANI.	SCRIPTORES ECCLESIASTICI.	HAERETICI.
600	Sabinianus. S.Bonifacius III.		Phocas.	Leontius Neapoleos Cypri epis. Patarius Rom. Ecclesiæ Notarius. Sophronius. S. Isidorus Hispalensis Episcopus.	Iulian⁹ Halicarnassæus, vndè Aphtardocitæ. Iacobitæ, à Iacobo Syro Armenij Hæretici. Gnosimachi. Chazinzarii.
	S. Bonifacius IIII.	*Lucense.*			
	S.Deusdedit. Bonifacius V.	Antisiodorense.	Heraclius.	Georgius Alexandrinus, author vitæ S. Ioannis Chrysost.	
	Honorius I.	Toletanum 4. 5. & 6. Hispalense 2. Bracarense 1. & 2.			
	Seuerinus.			S. Maximus Confessor.	Sergius Mahometi præceptor.
	Ioannes IIII.			Ionas Monachus.	Tnethopÿchitæ.
	Theodorus I.		Constantinus III. Heraclij filius.		Theocatagnostæ.
		Toletanum 7. *Lateranense contra Monothelitas*	Heracleonas.		Mahometani. Monothelitæ instaurati.
	S.Martinus I. martyr.	Toletanum 8.	Constans II.		
	Eugenius I.	Gabilonense I. Toletanum 9. 10 & 11.			
	Vitalianus.	*Anglicanum.* Bracarense 3.	Constantinus IIII.	Theodorus Cantuariensis Archiepisc.	Et Aephrones. Patermeneutæ.
		Anglicanum.		S. Cæsarius Arelatensis Episcopus.	
	Adeodatus.			S. Audoenus Rotomagensis Episc.	Lampetiani.
	Domnus I. vel Domnio.	VI. GENERALIS Synodus CONSTANTINOPOLITANA 3. Episcoporum 290 contra Monothelitas sub Agathone.			
	Agatho.	Toletanum 12.		S. Aldhelmus.	
		Toletanum 13.			
	S.Leo II.			S. Iulianus Pomerius Toletanus Archiepiscopus.	
	Benedictus II.				
	Ioannes V.				
Ann⁹ Dñi	Cuno, vel Conon.				
	Seigius I.		Iustinianus II.		
700	Ioannes VI.		Leontius, siue Leo II.		
	Ioannes VII.		Tiberius III.		
	Sisinnius.				
	Constantinus.	Constantinopolitanum in Trullo, editi in eo 102 canones nomine VI. Synodi.	Iustinianus II. iterùm.	Venerabilis Beda.	Agonychitæ.
	S.Gregorius II.	*Romanum.*	Philippicus Bardanes.	S. Ioannes Damascenus.	Iconomachi.
			Anastasius I.		
			Theodorus III.		
			Leo III. Haurus cum filio Constantino V. Caprony mo.	Cosmas Maiumensis Episcopus.	
				S. Bonifacius Moguntinus Archiepis.	
	Gregorius III.			S. Germanus Constantinopolitanus Patriarcha.	
	Zacharias I.	Francicum. *Suessionense.*			
	Stephanus II.				
	Steph. III. dictus II.				
	Paulus I.	*Vernense sub Pipino.*		Paulus Diaconus.	Felix Vrgelitanus, à quo Agnetis Feliciana. Elisandus Toleta. Pauliciani.
	Steph. IIII. dict. III.			Alcuinus.	
	Adrianus I.		Leo IIII.	Vuardus Monachus.	
		VII. GENERALIS Synodus NICENA II. contra Iconomachos, Episcoporum 350 sub Adriano. *Francofordiense. Forojulense.*	Constantinus VI. cum matre Irene.		Albanenses. Baiolenses, seu Bagnolenses. Cõcordienses, seu Cozocenses.
Ann⁹ Dñi	Leo III.			Paulinus Aquileiensis.	
800		*Concilium apud Theodonis Villa celebratum.*	IMPERATORES ROMANI.	IMPERATORES CONSTANT.	
		Turonense 3. Cabilonense 2 Moguntinum. Rhemense. *Arelatense* 4.	CAROLVS MAG. primus post trãslatum Imperium ad Germanos.	Nicephorus I. & Stauratius imperatores Constantinopolitani.	*Turpinus. Eginhardus.*
	Stephanus. V. dictus IIII.	Aquisgranense I.	Ludouicus I.	Michael I. & Theophilactus	Claudius Taurinẽsis Iconomachus.
	Paschalis I.			Leo V. Armenius.	Ionas Aurelianensis.
	Eugenius II.			Michael II. Balb⁹.	*Hildumus Abbas. Amalarius Trevirensis.*
	Valentinus.				*Angelomus.* Haymo Halberstatẽsis Episcop. Rabanus Maurus Moguntinus Archiepiscopus.
	Gregorius IIII.	Parisiense. Moguntinum		Theophilus.	*Freculphus Lexouiensis Episcopus. Strabus Fuldẽsis author Glossæ ord.* VValafridus Strabo Augiẽsis Abbas.

Ante annos 600 | Ante annos 700 | Ante annos 800

CHRONOLOGIA ECCLESIASTICA.

	PONTIF. SVMMI.	CONCILIA.	ROMANI IMP. CONSTANT. IMP.	SCRIPTORES ECCLESIASTICI.	HAERETICI.
	Sergius II.	Aquisgranense 2. *Meldense.*	Lotharius.	Michael III. Theophilifilius, primò cum matre Theodora, deindè sol⁹.	*Ermoricus monachus. VVandelbertus. Hincmarus Remensis Archiepiscopus. Anastasius Bibliothecarius.*
	Leo IIII.	*Concil. apud S. Medardum in suburbio Suessionensi.*			*Ansegisus Lobiensis Abbas.*
		Valentinum.			*Christianus Drutmarus.*
	Benedictus III.	*Ticinense.*	Ludouicus II.		Godeschaldus presbyter Gallus.
	Nicolaus I.	VVormatiense.			Photius constantinop. patriarcha. Ioannes Diaconus Romanus. Remigius Antisiodorensis.
	Adrianus II.	VIII. GENERALIS Synodus CONSTANTINOPOLITANA 4. Episcoporum 300. contra Photium patriarcham Constantinop. sub Adriano 2.		Basili⁹ I. Macedo.	Theophilactus. *Hucbaldus monachus.*
	Ioannes VIII.		Carolus II. Calu⁹ Ludoui III. Balb⁹ carol⁹ III. Crassi⁹		
	Martinus II. vel Martinus I.				
	Adrianus III.			Leo VI. Philosophus.	*Paschasius Rathertus.*
	Steph. VI. dict⁹ V.	*Colonense. Moguntinum. Metense.*	Arnulphus.		*Ericus seu Hericus monachus.*
	Formosus.				
	Bonifacius VI.				
	Stephanus VII. dictus VI.	Triburiense. Nannetense. fortè hoc tempore habitum.			
	Romanus.				
	Theodorus II.				
	Ioannes IX.				*Ambrosius Ansbertus.*
Ann⁹ Dñi.	Benedictus IIII.		Ludouicus IIII.		
900	Leo V.			Alexander. Constãtinus VII.	*Odo Cluniacensis Abbas. Ado Viennensis. Regino Prumiensis Abbas.*
	Christophorus I.				
	Sergius III.				
	Anastasius II.		Conrardus I.		
	Landò.				
	Ioannes X.		Hëric. I. Auceps		*Ratherius Belga Episcopus Veronensis, post Laudiensis.*
	Leo VI.				
	Step. VIII. dic. VII.				*Vvindichinus Corbeiensis Monachus.*
	Ioannes XI.		Otto Magnus.		*Lutprandus Ticinensis, historiographus.*
	Leo VII.				*Radulphus Flauiacensis.*
	Step. IX. dic. VIII.			Romanus.	*Ratbodus Episcopus Trajectensis.*
	Martinus III. siue Marinus II.			Nicephorus II. Phocas.	*Herigerus Lobiensis Abbas.*
	Agapetus II.				*Smaragdus Abbas. Fridegodus Diacon.*
	Ioannes XII.			Ioãnes Zimisces.	*Rosuita Sanctimonialis.*
	Leo VIII.				
	Ioannes XIII.				
	Domn⁹ II. vel Don⁹		Otto II.	Basilius Iunior, & constãtinus VIII.	
	Benedic. V. dic. VI.				
	Bonifacius VII.				
	Benedi. VI. dic. VII				
	Ioannes XIII.		Otto III.		*Abbo Floriacensis abbas.*
	Ioannes XV.				
	Ioannes XVI.				
Ann⁹ Dñi.	Gregorius V.				
	Sylvester II.				
1000	Ioan. 17. alius 18.		S. Hëri. II. Claudus, aliis I.		*Radulphus Ardens. Fulbertus Carnotensis Episcopus.*
	Ioannes 18. al. 19.				
	Sergius IIII.				
	Benedi. 7. dict. 8.	Salegunstadiense.			Buchardus VVormatiensis Episcop.
	Ioãnes XIX. al. XX.		Conradus II.	Romanus Argyr⁹	*Berno Augiensis Abbas. Bruno Herbipolensis Episcopus.*
	Benedict⁹ 8 dic. 9.		Hëricus III. Niger, al. II.	Michael 4. Paphlago.	*Hermannus Contractus Comes Veringensis monachus historicus.*
				Michael V. Calaphates.	S. Petrus Damianus.
				Constantinus IX. Monomachus.	*Vmbertus, seu Humbertus Cardinalis.*
	Gregorius VI.				Berengarius Sacramentarius.
	Clemens II.				S. Lanfrancus. Guitmundus.
	Damasus II.				Algerus. *Rogerius monachus.*
	Leo IX.	Romanum & Vercellense contra Berengarium sub Leone 9.		Theodora Augu. Michael VI senior	
	Victor II.	Turonense contra eundem sub Victore 2.	Henricus 4. filius superioris. al. III.	Stratioticus. Isaacius II. comnenus.	*Osbertus Clarentius Monachus Anglus.*
	Steph. X. dictus IX.				

Ante annos 900 | Ante annos 1000

Universidad de Deusto
Biblioteca

CHRONOLOGIA ECCLESIASTICA.

Ann° Dñi.	PONTIF. SVMMI.	CONCILIA.	ROMANI IMP.	CONSTANT. IMP.	SCRIPTORES ECCLESIASTICI.	HAERETICI.
	Nicolaus II.	Romanum contra eundem Berengariũ, sub Nicolao 2.			S. Anselmus Cantuariens Archiep. Oecumenius.	
	Alexander II.			Constantinus X. Ducas. Eudoxia cũ quatuor filiis.		
				Romanus Diogenes.	*Marianus Scotus. Anselmus Lucensis Episcopus.*	
				Michael VII. Parapinaceus.		
				Cõstantinus XI. Ducas, & Nicephorus III. Botoniates.	S. Iuo Carnotensis Episcopus. *Hildebertus Cenomannensis Episcopus.*	Basilius author sectæ Bogomilorum.
	Gregorius VII.	Romanum contra eũdem, sub Gregorio 7.		Alexius I. Comnenus.	*S. Bruno Carthusianus. Lambertus Schafnaburgensis. Dodequinus S. Disyboas Abbas. Guilelmus Malmuberiensis.*	
	Victor III.					
Ann° Dñi. 1100	Vrbanus II. Paschalis II.					
			Hericus V. filius præcedentis, al. IIII.	Ioannes Comnenus.	*Sigebertus Gemblacensis, Zacharias Chrysopol. Anselmus Laudunensis author Glossæ interlinearis.*	Taudemus. Durandus de VValdach Petrobrusiani, à Petro de Brois. Henriciani. Petrus Abailardus. Arnaldistæ, ab Arnaldo de Brixia. Pseudo apostolici.
	S. Gelasius II. Calixtus II.				Ioãnes Zonaras. Georgi⁹ Cedren⁹. *Theoricus S. Trudonis Abbas. Glycas.*	
	Honorius II.				Rupertus Tuitiẽs. Guilelm⁹ Abb. *Honori⁹ Augustodunẽs. Frãco Hafflegimi*	
	Innocentius II.		Lotharius II.		S. Bernardus Clarevallensis Abbas. Hugo de S. Victore. Gratianus.	
			Conradus III.		Petrus Lombardus. *Richardus de S. Victore. Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas.*	
	Cælestinus II. Lucius II. Eugenius III.			Manuel I. Comnenus.	S. Hildegardis Abbatissa. *Petrus Comestor.*	
			Fridericus I. Barbarossa.		Euthymius. Otto Frisingensis *Episc. Arnoldus Bonevallis Abbas. Robertus Montensis Abbas.*	
	Anastasius III. Adrianus IIII. Alexander III.	Lateranẽse sub Alexãdro 3.			*Hugo Eterianus. Petrus Blesensis. Robertus Lucolusiensis. Leo Tuscus. Petrus de Roga Remensis. Eckebertus S. Florini Abbas.*	Cathari, siue Patareni. VValdo Lugdunensis, à quo VValdenses, seu Pauperes de Lugduno.
	Lucius III.			Alexius II. Comnenus.	*Godefridus Viterbiẽsis. Ioachim Abbas.*	Eudo Correrij, seu Coterelli.
	Vrbanus III. Gregorius VIII. Clemens III.			Andronicus Cõnenus.	*Theodorus Balsamus. Helmodus.*	
			Henricus VI. Friderici filius.	Isacius II. Angelus.	*Guetricus Ignacensis Abbas.*	
	Cælestinus III.					
	Innocentius III.		Philippus Hẽrici frater. Otto IIII.	Alexius III. Angelus frater Isaacij.	Gulielmus Tyrius Archiepiscopus. Nicetas Choniates.	
Ann° Dñi. 1200					*Saxo Grammaticus. Richardus Cluniacensis.*	
				Alexius 4. Angelus filius Isaacij	Helinandus Montisfrigidi monachus. *Ioannes Beleth. Petrus Cantor.*	Almaricus. Albigenses.
				Alexius V. Ducas Murzuflus.	*Conradus à Lichtenau Vrspergẽsis Ab.*	
				Balduinus I. Flandrensis.	*Cæsarius Heisterbacensis.*	
		Lateranensis Synodus Magna Episcoporũ 470. ac in vniuersum 1285. Patrum, sub Innocentio 3.	Fridericus II.	Henricus frater eius.	*Iacobus de Vitriaco Cardinalis.* Hugo Carensis Cardinalis S. Sabinæ.	
	Honorius III.				S. Antonius de Padua. *Raymundus de Penna forti.*	
		Alemanicum.		Petr. Antisiodor.	Gulielmus Antisiodorensis. *Gulielmus Parisiensis Episcopus.*	
	Gregorius IX.	*Oxomense.*		Robertus.	*Ioannes Friburgensis. Alexander de Ales.*	
	Cælestinus IIII. Innocentius IIII.			Balduinus II.	*Vincentius Beluacensis.*	
	Alexander IIII.		Henricus VII. Gulielmus. Conradus IIII. Richardus, & Alfonsus.	Michael VIII. Palæologus.	*Albertus Magnus Ratisponensis Episcop. Matthæus Parisius, seu Paris. Henricus Cardinalis Hostiensis. Humbertus Generalis Dominican. S. Thomas Aquinas. S. Bonaventura.*	Dauid Dinantius. Petrus Ioannis, discipulus Abbatis Ioachim. Guilelmus de sancto Amore.
	Vrbanus IIII. Clemens IIII. Gregorius X.					
		Lugdunense sub Gregorio 10.	Rodolphus I.		*Thomas Cantipratensis. Ioannes Valesius Galesius.*	Flagellantes.

CHONOLOGIA ECCLESIASTICA.

Ann° Dñi.	PONTIF. SVMMI.	CONCILIA.	ROMANI IMP.	CONSTANT. IMP.	SCRIPTORES ECCLESIASTICI.	HAERETICI.
	Innocentius V. Adrianus V. Ioannes XX. al. XXI. Nicolaus III.					
	Martinus IIII.	∴		Andronicus Senior Palæolog⁹, cum Michaele.	Guliel. Durãdi Nimatensis Episc. *Vdalricus Argentinensis.* Henricus Gandauus. *Aegidius Romanus Bituricensis Archiepiscopus. Richardus de Mediauilla. Iacobus de Voragine Episc. Genuensis. Georgius Pachymerus Historiograp. Marcus Paulus Venetus. Ioannes Duns Scotus. Aitonus seu Haitonus Armenus.*	
	Honorius IIII. Nicolaus IIII.		Adolphus.			
Ann° Dñi.	S. Cælestinus V. Bonifacius VIII.		Albertus.			
1300	Benedictus IX. dic. X. Clemens V.	Viennense sub Clemente V.	Herricus VIII. Lutzẽburgẽsis		Niceph Callistus. *Alanus de Insulis.* Albertus Patauinus. *Iacobus Viterbiensis. Petrus Paludanus. Bartholomæus Pisanus Episcop. Petrus Aureolus. Guido Perpinianus Carmelita. Nicolaus Lyranus. Augustinus Antonitanus. Martinus Polonus. Franciscus Maronis. Nicephorus Gregoras. Ockam. Almarus Velagius. Guido de monte Rotherij. Lupoldus Bebenburgius. Henricus de Vrimaria. Ludolphus Carthusianus. Simon de Cassia. Robertus Holkot. Ioannes Bachon. Gregorius Arminensis. Thomas de Argentina. Franciscus Petrarcha. Petrus Berthorij. Marsilius de Ingen. Matthæus VVestmonasteriensis. Ioannes Maronis. Paulus Venetus. Nicolaus de Gorran.*	* Begardi. Fraticelli ab Hermanno. Beguini. Dulcinus, à quo Dulcinistæ. Lolhardi, à Gualtero Lolhardo. Michael de Cesena. Marsilius patauinus. Bertholdus de Rorbach. Turelupini. Ioannes VVicleff.
	Ioannes XXI. al. XXII.		Ludouicus IIII Bauarus.	Andronicus Iunior Palæolog⁹. Ioannes Palæologus, cum Ioãne Cantacuzeno.		
	Benedictus X. dic. XI.	∴	Carolus IIII.			
	Clemens VI.					
	Innocentius VI. Vrbanus V. Gregorius XI. Vrbanus VI.		Venceslatus.	Manuel II. Palæologus.		
Ann° Dñi. 1400	Bonifacius IX.		Robert⁹ Bauar		Henricus Langenstem, dictus de Hassia. Thomas de Kempis. S. Laurentius Iustinianus. Bartholomæus Vrbinas. *Ioannes Capreolus. Pet. de Altaco Card. Thomas VValdensis. Ioannes Gerson. Alfonsus Tostatus Abulensis Episcop. S. Vincentius Valentinus. Nicolaus Oinckelspul. Ioannes Nider. Ambrosius Camaldulens. Abb. Blondus. S. Antoninus Ferentinus Archiepiscopus. S. Bernardinus Senensis. Bessarion Card. Nicolaus Siculus Abbas, Panormitanus Archiepiscopus. Palmerius.*	Ioannes Hus. Hieronymus Pragensis. Petrus Dresdensis. Piccardi, à Piccardo Adamita. Thaboritæ. Orebitæ. petrus Dresdensis. Nicolaus Galecus. Rochezana.
	Innocentius VII. Gregorius XII. Alexander V. Ioannes XXII. dictus XXIII.	SYNODVS CONSTANTIENSIS. Basileense. SYNODVS FLORENTINA sub Eugenio 4.	Sigismundus.	Ioannes Pelæologus.		
	Martinus V. Eugenius IIII.		Albertus II. Austriacus Fridericus III.	Cõstãtinus XII. palæologus, vltimus Cõstantinopolitanus Imperat. Christianus.		
	Nicolaus V.				*Ioannes de Turrecremata Cardinalis. Dionysius Rickel Carthusianus. Nicolaus Dorbelius, seu de Orbellis. Ioannes de Indagine Carthusianus. Nicolaus Cusanus. Platina. Marsilius Ficinus. Io. Keiserspergius. Albertus Krantzius. Sabellicus. Gabriel Byel. Ioan. Trithemius Spanheimensis Abb. Ioannes Nauclerus. Iacobus Philippus Bergomensis.*	Ioannes Behaim. germãnus Rissuich.
	Calixtus III. Pius II. Paulus II. Sixtus IIII. Innocentius VIII. Alexander VI.	∴				
Ann° Dñi. 1500			Maximilianus I.			
	Pius III.				*Baptista Mantuanus. Robertus Gaguin. Albertus Pius Carporum Princeps. Volaterranus. Ioannes Eckius. Emserus. Iudocus Clicthoueus. Sylvester Prierias. Thomas Morus. Ioannes Rosensis. Ioannes Cochleus. Iacobus Latomus. Barthol. Latomus. Ioannes Gropperus. Reginaldus Polus. Hessmessius. Bernardus Butzenburgens. Thomas Caietanus. Aloysius Lipomanus. Ludo. Blosius. Ruardus Tapper. Ioannes Driedo. Ioannes Hessels. Staphylus. Ioannes Dietenbergius. Alfonsus à Castro. Petrus & Dominicus à Soto. Franciscus Victoria. Gaspar Contarenus. Iacobus Sadoletus. Stunica. Franciscus Titelmannus. Albert Pighius. Susbout. Iudoc Tiletanus. Sussgerus. Smytheus. Ioan Faber Viennens. &c. innumerabiles.*	Martinus Luterus. Zuinglⁱ⁹. Balthasar pacimõtanus Anabaptista. Mützerus. Oecolãpadius. Musculus. Osiãder. Stãcar⁹. Bucer⁹. Dauid Georgius. Amsdorfius. Caluinus. Seruetus. Melanchthõ. maioristæ. Castalio. Schuenckfeldius. Ochinus. Brentius. Beza. Petr⁹ Martyr. Bullinger⁹. Puritani. Vbiquetarij. Trinitarij. Illyric⁹. Kẽnitius, & infiniti alij.
	Iulius II.	Lateranense sub Iulio 2. & Leone 10.	CAROLVS V.			
	Leo X. Adrianus VI. Clemens VII. Paulus III.	*Senonense. Colonense duo. Treuirense duo. Augustanum. Moguntinum.*				
		TRIDENTINA SYNODVS, contra Lutheranos, Zvinglianos, Caluinistas &c. sub Paulo 3. Iulio 3. & Pio 4.	Ferdinandus. Maximilianus II.			
	Iulius III. Marcellus II. Paulus IIII. Pius IIII. Pius V.		Rodolphus II.			
	GREGORIVS XIII. Sixtus V. Vrbanus VII. Gregorius XIIII. Innocentius IX. Clemens VIII.					
1600	Leon. XI. Paulus V. Gregorius XV. Vrbanus VIII. Innocentius X. Alexandro 7.					

Ante annos 300 400

Universidad de Deusto
Biblioteca

ENCOMIA QVORVNDAM PATRVM QVORVM TESTIMONIA crebrius in hoc opere citantur.

DE DIONYSIO AREOPAGITA.

ORIGENES homilia secunda in diuersos Euangelij locos: Omnia quæ per verbum sunt facta, in ipso viuunt, & vita sunt. In ipso enim, vt os loquitur diuinum, viuimus, mouemur & sumus: & vt ait magnus Dionysius Areopagita, esse omniũ est superessentia & diuinitas

De cælesti hierarch. cap. 4. & cap. 5. de diuinis nominibus.

IOANNES Damascenus in oratione de dormitione sanctissimæ dominæ nostræ Deiparæ, apud Simeonẽ Metaphrasten: Tunc autem aderant cũ Apostolis sanctissimus Timotheus Apostolus, & primus Episcopus Ephesiorũ, & Dionysius Areopagita: sicut hic ipse magnus testatur Dionysius in iis, quę de beato Hierotheo, qui ipse quoque tũc aderat, cõscripsit ad dictum Apostolum Timotheum, sic dicens: Nam etiam apud ipsos à Deo afflatos sacrorum antistites quando nos quoque, sicut ipse nosti, & multi ex sacris nostris fratribus ad spectaculum corporis, quod vitæ principium dedit & Deum suscepit, conuenimus: (aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema & antiquissima Theologorum summitas & postquàm eam vidissemus, visum fuit vt omnes sacerdotes hymnos canerent, &c.

De diuinis nominibus cap. 3.

IDEM Damascenus libro secũdo Orthodoxę fidei, capite tertio: Quemadmodùm antè sanctissimus sacerrimúsque & * Deiloquétissimus Dionysius Areopagita inquit, omnis diuinus sermo sacra videlicet scriptura cælestes substantias nouem nominauit.

Θεολογικώτατος.

De cælesti hierarch. ca. 6.

ET in sermone, Quòd qui in fide hinc migrarunt, sacris operationibus & viuorum beneficiis multùm iuuentur. Quocirca profundus ille & exercitatus in diuinis Dionysius, vbi de defunctis arcana consideratione ait (vt interim ex diuinis & venerandis illius verbis ad manifestiorem nostrorum demonstrationem aliquid adaptemus) inquit, Sanctorum preces

Ecclesiasticæ hierar. cap. 7.

etiã in ista vita, & vt non tantùm post mortẽ prodesse iis solis, qui digni sunt vt pro iis sanctæ preces fiant, nempe fidelibus.

De cælesti hierarch. cap. 7. 9. & 13.

GREGORIVS Magnus homilia trigesimaquarta in Euangelia: Fertur verò Dionysius Areopagita, antiquus videlicet & venerabilis Pater, dicere, quòd ex minorum angelorum agminibus, foràs ad explendum ministerium vel visibiliter vel inuisibiliter mittuntur, &c.

VIDE plura apud Nicephorum libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite vigesimo: vbi inter cætera, eius scripta enumeraturus, sic ait: Quæ autem ille scripta sublimi rerum diuinarum contemplatione sententiis & elocutione admiranda prorsùs & excellentia, longéque ab iis, quæ pro hominum captu edita sunt, dissita composuerit, sic habent: Primum quidem opus de diuinis nominibus cõscripsit, &c. Vide etiam Michaelem Syngelum, & Hilduinum in eius vita.

DE CLEMENTE I. PONTIFICE.

CONSILIVM primum Vasense canone sexto: Ex Epistola sancti Clementis, vtilia quæque præsenti tẽpore ecclesiis necessaria, sunt honorificè proferenda, & cum reuerentia ab omnibus fidelibus, ac præcipuè Clericis recipienda. Ex quibus, quod specialiter placuit propter venerandam antiquitatem, statutis præsentibus roboramus, quod supradictus beatus martyr de beatissimi Petri Apostoli constitutione commemorat.

DE CYPRIANO.

AVGVSTINVS libro secundo de doctrina Christiana, capite quadragesimo: Nonne adspicimus, quanto auro & argento & veste suffarcinatus exierit de Ægypto Cyprianus doctor suauissimus, & martyr beatissimus?

ITEM libro secundo de bono perseuerantiæ, capite decimonono: Quid autem amplius de hac re agere Cyprianus martyr gloriosissimus & doctor lucidissimus potuit, &c. Et libro secundo contra Iulianum: Audiamus victoriosissimum martyrem Cyprianum, &c. O Doctor præclarissime & testis gloriosissime, sic docuisti, sic emicuisti, sic te audiendum imitandúmque præbuisti. Meritò finitis aliis omnium cupiditatum certaminibus, sanatísque vulneribus, cum extrema & omnium maxima vitæ huius cupiditate pro Christi veritate pugnasti, & eius in te gratiæ largitate vicisti. Secura est corona tua, victoriosa est doctrina tua, in qua & istos vincis qui confidunt in virtute sua.

DE ATHANASIO.

GREGORIVS Nazianzenus in oratione de laudibus beati Athanasij: Tantũ nobis præsidij in Athanasio, egregio inquàm Ecclesiæ columine erat, quãdiù nobiscum versabatur &c. IBIDEM: Cùm autem eum vitæ cursum tenuisset, atque ità institutus esset, alióque instituisset, vt & vita ipsius morúmque ratio Episcopatus norma esset, & ipsius dogmata pro fidei Orthodoxæ lege haberentur, &c.

DAMASCENVS in sermone de defunctis: Accedit ad hos Athanasius ille vita & sermone circunspectus, ecclesiæque Dei fundamentum.

RVFFINVS libro primo historiæ Ecclesiasticæ capite decimoquarto. Sed huius tanti in Ecclesia pro fidei integritate agones fuerunt, vt etiam de hoc dictum videatur quod scriptum est: Ego enim ostendã ei, quanta eum pati oporteat pro nomine meo. In huius etenim persecutione coniuratus vniuersus orbis, & commoti sunt principes terræ: gentes, regna, exercitus coierant aduersùs eum. Ille autẽ diuinum illud conseruabat, eloquium, dicens: Si consistant aduersùm me castra, non timebit cor meum; si insurgat in me prælium, in hoc ego sperabo: &c.

Actor. 9.

Psalm. 16.

DE HILARIO.

HIERONYMVS in epistola centesima quadragesima prima ad Marcellam: Tantum virum, & temporibus suis disertissimum reprehendere non audeo: qui & confessionis suæ merito, & vitæ industria, & eloquentiæ claritate, vbicunque Romanum nomen est, prædicatur, &c.

IDEM in procœmio secundi libri Commentariorum in epistolam ad Galatas: Hilarius Latinæ eloquentiæ Rhodanus, &c.

AVGV-

AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum, capite secundo: Ecclesię Catholicæ aduersus hæreticos acerrimum defensorem, venerandum quis ignorat Hilarium Episcopum Gallum?

ET libro secundo: Catholicus loquitur, insignis Ecclesiarum doctor loquitur, Hilarius loquitur.

DE BASILIO MAGNO.

GREGORIVS Nazienzenus in epistola ad Basilium, quæ inter ipsius Basilij epistolas est vigesimasexta: An vel nos vel teipsum non agnoscis, cùm oculus sis orbis, magnifica vox ac tuba, regiúsque dicendi splendor? Anni tempestates vere vno, & astra sole vno decorantur, cęlum vnum complectitur omnia: ità vox tua omnes vna superat.

IDEM in oratione de laude Basilij: Quis seipsum magis spiritu purgauit, atque ita præparauit, vt dignus esset qui oracula diuina explicaret? Quis rursùs scientiæ luce vberius collustratus est, & profunda spiritus prospexit, ac cum Deo, quæ Dei sunt perquisiuit? Laudatur apud Dauidem Solis pulchritudo, & magnitudo, & cursus, & pernicitas, & vsus ac facultas. Basilio itidem pro pulchritudine virtus fuit, pro magnitudine Theologia, pro cursu perpetua virtutis agitatio continuíque incrementorum gradibus ad Deum ferens, pro viribus denique doctrinæ semen ac distributio, adeò vt nihil sit, cur mihi dicere verẽdum sit, in omnem terram sonum illius exiisse, atque in fines orbis terræ vim illius verborum.

Psal. 88. 103. 106. 135.

Psalm. 11.

THEODORETVS libro quarto Ecclesiasticæ historiæ, capite decimoseptimo: Valentis tempore Basilius præclarum orbis terrarum luminare Ecclesiæ Cæsarensis antistes fuit.

GREGORIVS Nyssenus in vita S. Ephræm Syri: Cæsaream Cappadociæ diuino spiritu ductus, ipse os Ecclesiæ, aureamillam doctrinæ lusciniam Basilium vidit.

AMPHILOCHIVS Iconiensis in vita Basilij: Ephræm cùm esset in eremo in ecstasi factus, vidit columnam ignis cuius caput pertingebat ad cælum, & vocem desuper dicẽtem audiuit: Ephræm, Ephræm, quemadmodùm vidisti columnam istam ignis, talis & Magnus est Basilius. Et paulò pòst: Magno autem Basilio sacros libros legente, vidit S. Ephræm linguã igneam loquentem per os eius. Et dicit sanctus Archidiachono: Vade, & dic ei: Domine Ephræm; iuberis intrare sanctum presbyterium. Obstupuit ergò in istis S. Ephræm, glorificans Deum, & genu flectens, respondit dicens; Verè Magnus Basilius, verè columna ignis, verè Spiritus sanctus loquitur per os eius.

DAMASCENVS libro quarto orthodoxę fidei, capite decimoseptimo: Nã vt inquit * Deifer & magnus in diuinis Basilius, &c.

* ὁ θεηγόρος.

DE GREGORIO NAZIANZENO Theologo.

HIERONYMVS in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum: Gregorius Nazianzenus Episcopus vir eloquentissimus præceptor meus, quo scripturas explanante didici &c.

IDEM in Apologia secunda aduersus Ruffinum: Nunquid in illa epistola Gregorium virum eloquentissimum non potui nominare, qui sui apud Latinos impar est, quo ego magistro glorior & exulto? Et in caput quintum epistolæ ad Ephesios: Gregorius Nazianzenus vir valdè eloquens & in scripturis apprimè eruditus solebat dicere &c.

AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum capite secundo; Non tibi deerit magni nominis & fama celebertima illustris Episcopus etiam de partibus Orientis, cuius eloquia ingentis merito gratiæ etiam in linguam Latinam translata vsquequaquè claruerunt.

DAMASCENVS in sermone de defunctis: Post hunc item Gregorius ille diuino eloquio potens, adeò vt inter alios & Theologi nomẽ sortitus sit &c.

DE EPHRAEM SYRO.

HIERONYMVS in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum: Ephræm Edessenæ Ecclesiæ diaconus, multa Syro sermone composuit, & ad tantam venit claritudinem, vt post lectionem scripturarum, publicè in quibusdam Ecclesiis eius scripta recitentur. Legi eius de Spiritu sancto Græcum volumen, quod quidam de Syriaca lingua verterat: & acumen sublimis ingenij etiam in translatione cognoui.

NICEPHORVS libro nono Ecclesiasticæ historiæ, capite decimo quarto. Multi denique alij alibi spectati viri eisdem annis viguere, atque in Ecclesiis Dei enituere: inter quos præcipuè eruditione & eloquentia floruit Eusebius Emisenus Episcopus, Titus Bostrẽsis &c. Videtur autẽ omnes hac in parte gloria præcellere, atque Ecclesiam vrbem Ierusalem exornare Ephraim Syrus. Et capite decimosexto: Eadẽ hæc ætate & Ephraim Syrus præclarus fuit, qui quidem longo interuallo omnes præcesserit; & tantum in lingua Syrorum profecit, vt cùm pietatis exercitio ad summum contemplationis peruenerit, tum splẽdore, facilitate & suauitate verborum, necnon densitate & grauitate sententiarũ, etiam præclarissimos quosque Græcorum, qui eloquentia antiquitùs excelluissent, superauerit. Mirum quidẽ auditu est, eundem & Græcè & Syriacè legi. Quam ob causam magnus ille & oratione & virtute Basilius, qui Cappadocũ metropolim Episcopatu suo exornauit, tum operè virum est admiratus, eundemque eruditionis nomine beatum ceniuit, vt tanti viri tam certo testimonio manifestum sit, communiter quoque à Græcis, qui nunc clarum in eloquentia obtinere nomen, præstantissimum omnium Ephraim iudicatum esse. Vox sanè Basilij talis non temerè prolata esse existimanda est. Eadem habet Sozomenus libro tertio Ecclesiasticæ historiæ decimoquinto.

DE AMBROSIO.

BASILIVS Magnus in epistola quinquagesimaquinta ad Ambrosium Episcopum Mediolanensem. Glorificauimus Deum nostrum, qui olim quidem ex pastoribus ouium populo suo principẽ excitauit, & Amos de grege capratũ sumptũ, spiritu suo instruxit, & ad propheticam dignitatem extulit: nunc verò virũ ex vibe regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, sapiẽtia sublimem generis claritate, vitæ splendore, oratidi facultate & rebus seculatibus illustrem, ad gregum Christi pasturam traxit, qui proiectis huius vitæ opibus vniuersis, próque dãno habitis, vt Christũ lucrifaceret, comm ssa sibi magni ac præclari nauigij, Ecclesię videlicet Dei in fide Christi, gubernacula accepit. Age igitur ô homo Dei, quãdoquidem non ab hominibus accepisti aut doctus

Universidad de Deusto
Biblioteca

es Euangelium Christi, sed ipse te Dominus à medio Iudicum terræ desumptum, ad præsidentiam Apostolicam transtulit; certa bonum certamen, &c.

AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum, capite secundo. Sed adhuc vidi alium excellentem Dei dispẽsatorem, quem veneror vt patrem: in Christo enim Iesu per Euangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lauacrum regenerationis accepi: beatum loquor Ambrosium, cuius pro Catholica fide gratiam, constantiam, labores, pericula, siue operibus, siue sermonibus & ipse sum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus. Et libro secundo contra eundem: Et quis hęc dicit? Homo Dei Catholicus, & Catholicæ veritatis aduersùs hæreticos vsque ad periculum sanguinis defensor Ambrosius.

CASSIODORVS Senator in libro de diuinis lectionibus, capite vigesimo: Sanctus quoquè Ambrosius lactei sermonis emanator, cum grauitate acutus, peruiolenta persuasione dulcissimus, cui fuit æqualis doctrina cum vita, quando ei nõ paruis miraculis gratia diuinitatis arrisit.

DE CHRYSOSTOMO.

DAMASCENVS in sermone de defunctis: Deindè post illum Ioannes, cui ab auro cognomen, (verè enim aurea verba loquitur) qui & misericordiæ in pauperes, & pœnitentiæ dux & doctor fuit præcipuus, in diuinis illis commentariis epistolarum ad Philippenses & Galatas, ait, &c.

AVGVSTINVS libro secundo contra Iulianum Pelagianum: Sanctus verò Ioannes Constantinopolitanus episcopus, quantum &c. Et paulò pòst: Meritò idem Ioannes.

INNOCENTIVS primus Pontifex in epistola ad Archadium Imperatorem, quæ est apud Nicephorum libro decimotertio Ecclesiasticæ historiæ, capite trigesimoquarto: Eiecisti è throno suo, re non iudicata, magnum totius orbis doctorem, & vnà cum eo Christum persecutus es. Neque de illo ità queror, (sortem enim seu hæreditatem cum sanctis Apostolis in Dei & seruatoris nostri Domini Iesu Christi regno consecutus est) quanuis intolerabilis iactura ea sit: sed affligor propterea, quòd primùm de animarum vestrarum salute, deindè de eis qui sapientissima, spirituali & diuina doctrina & institutione eius orbati, fame verbi Dei conficiuntur, sum solicitus. Non enim Ecclesia tantùm Constantinopolitana mellitæ illius linguæ iacturam fecit, sed & orbis sub sole totus ad orbitatem redactus est, viro tam diuino amisso, persuasione vnius mulieris, fabulam hanc & spectaculum exhibentis.

NICEPHORVS Callistus libro decimotertio Ecclesiasticæ historiæ, capite secundo: Ego verò supra mille eius viri lucubrationes legi, ineffabili quadam suauitate diffluẽtes. Iam enim indè ab adolescetia amore eius flagraui, atque in illius perindè atquè Dei ipsius vocibus acquieui. Atque si quid mihi est eruditionis, id et acceptum fero.

DE HIERONYMO.

AVGVSTINVS libro primo aduersùs Iulianum Pelagianum, capite secundo, Nec sanctum Hieronymum, quia presbyter fuit, contemnendum arbitreris, qui Greco & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis atque in literis sacris vsque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes vel penè omnes qui ante illum ex vtraque parte orbis de doctrina Ecclesiastica scripserant, legit. ET libro secundo contra eundem: De illo sancto Presbytero Hieronymo, qui secundùm gratiam quæ lata est ei, sic in Ecclesia laborauit, vt eruditionem catholicam multùm in Latina lingua, multis & necessariis literis adiuuaret, &c. IDEM libro decimooctauo, de Ciuitate Dei, capite quadragesimo tertio. Quanuis non defuerit temporibus nostris presbyter Hieronymus homo doctissimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum eloquium easdem scripturas conuerterit, &c. ITEM Epistola decimanona, ad Hieronymum: Quanquàm secundùm honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus presbyterio maior sit: tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. ET ad eundem epistola decimaquarta: Tantæ mihi in literis tuis, quæ in manus nostras venire potuerunt, appárent res, vt nihil studiorum meorum mallem, si possem, quàm inhærere lateri tuo. Quod ego quia non possum, aliquem nostrorum in Domino filiorum erudiendum ad te mittere cogito. Nam neque in me tantum scientiæ scripturarum diuinarum est, aut esse iam poterit, quantum ineſſe tibi video.

SEVERVS Sulpitius libro de virtutibus Orientalium monachorum, qui est tertius de vita S. Martini. Igitur deindè digressus, Bethlehẽ oppidum petij. Ecclesiam loci illius Hieronymus presbyter regit: vir propter fidei meritum, dotémque virtutum, non solùm Latinis atque Græcis, sed & Hebræis etiam literis iustitutus est, vt se illi in omni scientia nemo audeat comparare. Apud eum sex mensibus fui: cui iugis aduersùs malos pugna, perpetuúmque certamen. Consciuit odia perditorum: oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non desinit: oderunt eum clerici, quia vitam eorum insectatur & crimina. Sed planè cum boni omnes admirantur & diligunt. Nam qui eum hæreticum esse arbitrantur, insaniunt. Verè dixerim, catholica hominis scientia, sana doctrina est. Totus semper in lectione, totus in libris est: non die, non nocte quiescit: aut legit aliquid semper, aut scribit.

DE AVGVSTINO.

HIERONYMVS epistola octagesima ad Augustinum, quæ est vigesimaquinta inter epistolas Augustini: Omni quidem tempore beatitudinem tuam eo quo decet honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum Saluatorem: & nũc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, vt absque tui nominis mentione ne vnam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Macte virtute in orbe celebratis: Catholici te conditorem antiquæ rursùm fidei venerantur atque suscipiunt, & quod signum maioris gloriæ est, omnes hæretici

detestantur, & me pari prosequuntur odio, vt quos gladiis nequeunt, voto interficiant. Incolumem & mei memorem te Christi Domini clemẽtia tueatur, Domine venerande & beatissime Papa.

PAVLINVS Episcopus Nolanus in epistola prima ad Augustinum, quæ in operibus Augustini est trigesimaprima: O verè sal terræ, quo præcordia nostra, nè possint seculi vanescere errore, condiuntur. O lucerna diguè supra candelabrum Ecclesiæ posita, quæ latè Catholicis vrbibus de septiformi lino pastum oleo lætitiæ lumen effundes, densas licèt hęreticorum caligines discutis, & lucem veritatis à cõfusione tenebrarũ splendore clarifici sermonis enubilas, &c. Os enim tuũ fistulam aquæ viuæ & venam fontis æterni meritò dixerim, quia fõs vitæ aquę saluentis in vitam æternam Christus effectus est, cuius desiderio sitiuit in te anima mea, & vbertate tui fluminis inebriari terra mea concupiuit.

SEVERVS Sulpitius in epistola ad Augustinum quæ est trigesimaseptima inter ipsius Augustini epistolas: O verè artificiosa apis Dei, constituens fauos Domini nectare pleno, manantes misericordiam.

PROSPER Episcopus Rhegiensis libro tertio de vita contemplatiua, capite tricesimoprimo: Sanctus Augustinus Episcopus acer ingenio, suauis eloquio, secularis literaturæ peritus, in Ecclesiasticis laboribus onerosus, in quotidianis disputationibus clarus, in omni sua actione cõpositus, in expositione sua fidei nostræ Catholicus, in quæstionibus absoluẽdis acutus, in reuincendis hæreticis circunspectus, & in explicandis scripturis canonis cautus.

CAELESTINVS Pontifex in epistola prima ad quosdam Galliarum Episcopos capite secundo: Augustinum sanctæ recordationis virũ pro vita sua atque meritis in nostra cõmunione sẽper habuimus, nec vnquàm hunc suisse suspicionis saltem rumor adperſit, quem tãtæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiã à meis semper prædecessoribus haberetur.

CASSIODORVS Senator in prologo super Psalterium: Est enim literarum omnium egregius magister, & (quod in vbertate rarum est) cautissimus disputator. Decurrit quippe tanquàm fons purissimus nulla fæce pollutus: sed in integritate fidei perseuerans, nescit hæreticis locum dare, vndè sese possint aliqui colluctatione defendere. Totus Catholicus, totus Orthodoxus inuenitur: & in Ecclesia Domini suauissimo nitore resplendens, superni luminis claritate radiat.

IDEM in libro de diuinis lectionibus, capite vigesimo secundo: Ipse Doctor eximius beatiss. Augustinus, debellator hæreticorum, defensor fidelium, & famosorum palma certaminum, &c.

VENERABILIS Beda de sex mũdi ætatibus, siue in Chronico suo: B. Augustinus Hipponensis Episcopus, omnium Doctor eximius Ecclesiarum, &c.

IDEM libro secundo de tabernaculo & vasis eius ac vestibus sacerdotũ, capite tertio. Augustinus omnia quæ fidem turbare poterant, hæreticorum venena euacuat.

REMIGIVS Antisiodorensis Episcopus, in Cõmentario super posteriorem ad Corinthios: sicut sol in lumine excedit omnes Planetas, ità Augustinus omnes excellit in exponendo sacras scripturas.

BERNARDVS sermone octogesimo super Cãtica: Augustinus est validissimus malleus hæreticorũ.

IN Concilio Florentini sessione septima, Andreas Præsul Colossen. pro Romana Ecclesia respondens: Sed nunc, inquit, sanctorũ doctorum authoritates in medium afferamus, ac in primis Augustini illustrissimi Latinorũ Doctoris, quem quinta Synodus consecrauit. Vide etiam Consilium Toletanum octauum, canone secundo.

DE CYRILLO ALEXANDRINO.

EVAGRIVS Scholasticus Epiphan. lib. 1. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 7. Cyrillus præcoverbi insignis & strenuus veræ ac salutaris doctrinæ antesignanus, laude & prædicatione celebratur.

NICEPHORVS libro decimoquarto historiæ Ecclesiasticæ, capite trigesimoquarto: Cælestinus autẽ Romæ Episcopus, propter nauigationis pericula, ipse synodo (Ephesinæ) adesse detrectarit: ad Cyrillũ tamen, vt locum ibi suum obtineret, scripsit. Ex quo tempore, fama est, mittam illũ & Papæ appellationẽ atque vt orbis vniuersi iudex appellaretur, accepisse: quę deindè omnia per successionem ad eos etiã peruenerint, quibus sorte Alexãdrinæ Ecclesiæ thronus legitimè obuenisset, sacros Episcopos. Et libro decimoquarto, capite trigesimosexto: Cyrillus veluti quædam Ecclesiæ tuba fines terræ perionãs, & propugnator Ecclesiæ fortissimus ab omnibus celebratur, & omnibus in ore est.

DE LEONE MAGNO.

THEODORETVS Cyrensis Episcopus in epistola ad Leonem Romanum Pontificem: Deus nunc quoquè Petri & Pauli sedem claram insignémque reddidit, cum vestram sanctitatẽ in ea collocauerit, quæ radios fidei orthoxæ emittit.

SOPHRONIVS Patriarcha Hierosolymitanus in epistola ad Sergiũ Patriarchã Constantinopolitanũ, quæ recitata est actione vndecima sextę Synodi generali Constantinopolitanæ: Tanquàm sacram & cohonorãdam suscipio, rectèque fidei propagatricẽ & à Deo condonatam, atque à Deo inspiratã epistolã magni atque prędlari Leonis sanctissimi Romanę Ecclesiæ, immò omnium quæ sub sole erũt luminarij: quam diuino manifestè permotus spiritu contra Eutychen maledictum, & Deo odibilẽ desipientémque Nestorium, ad Flauianum laudabilem scripsit regię vrbis Episcopum: quam & firmamentum rectę fidei appello atque definio, hos qui ità eam optimè finierunt, sanctos patres assequęs, vt pote omnẽ quidem rectitudinẽ fidei nos instruentem, omnem verò prauitatem hæreticam perimentẽ, & ab à Deo custoditis artijs nostrę sanctę Catholicæ Ecclesiæ effugãtem: cum qua diuina syllaba & scriptura, & cunctas eius epistolas & dogmata, tanquàm prolata ex ore Petri Principis Apostolorum, amplector & perosculor & veneror & anima tota complector. Vide plura in Synodo Chalcedonensi, actione tertia.

DE GREGORIO MAGNO.

DAMASCENVS in sermone de defunctis: Grægorius, qui Dialogos à nostris dicitur, veteris Romę Episcopus vir (quod testantur omnes) sacrarũ disciplinarum intelligentia celebris, cui etiam vt ferunt) sacra facienti angelus sortium se addidit &c.

CONCILIVM Toletanum octauum, canone secundo: Beatus etiam Papa Gregorius, & virtæ meritis honorandus, atque in cthicis assertionibus penè cũctis meritò præferendus, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVGVSTINI PRO AVTHORE CATECHISMI AD OPPVGNATORES DOCTRINÆ IN EO TRADITÆ, SACRARVM INPRIMIS LITERARUM, deinde sanctissimorum simul & vetustissimorum Patrum testimoniis confirmatæ,

RESPONSIO.

Libro 1. iocra Iulianū ca. 2.

IAM qui tam crebrò nobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales viros & quantos fidei catholicæ defensores tam execrabili criminatione appetere audeas, si cuigilas intuere. Non quidem omnium de hac re loquitur de peccato originali, idem de reliquis hoc libro confirmatis articulis intellige) sententias, nec omnes eorum quos commemorabo, me cõgregaturum esse polliceor, quia nimis longum est, & necesse esse nõ arbitror, sed ponam pauca paucorũ, quibus tamen nostri contradictores cogantur erubescere, & cedere, si vllus in eis vel Dei timor, vel hominum pudor tãtum malum peruicaciæ superauerit. Irenæus Lugdunensis Episcopus, non longè à temporibus Apostolorũ fuit, de eadem fide beatissimus martyr & Episcopus Cyprianus scribit. Reticiũ ab Augustuduno Episcopum magnæ fuisse authoritatis in Ecclesia tempore Episcopatus sui, gesta illa Ecclesiastica nobis indicant, quando in vrbe Romana Melchiade Apostolicæ sedis Episcopo præsidente, cum aliis iudex interfuit, Donatúmque damnauit, qui prior author Donatistarum schismatis fuit, & Cæcilianum Episcopum Ecclesiæ Carthaginensis absoluit. Olympius Hispanus Episcopus, vir magnæ in Ecclesia & in Christo gloriæ extitit. Ecclesiæ Catholicæ aduersùs hæreticos acerrimum defensorem venerandum quis ignorat Hilarium Episcopum Gallum? Hunc virum tanta in Episcopis Catholicis laude præclarum, tanta notitia famáque conspicuum, de peccato originali (aut aliis fidei catholicæ articulis) aude siquid tibi frontis est criminari. Sed adhuc audi alium excellentem Dei dispensatorem, quem veneror vt patrem, in Christo enim Iesu per Euangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lauacrum regenerationis accepi, beatum loquor Ambrosium, cuius pro Catholica fide gratiam, constantiam, labores, pericula, siue operibus, siue sermonibus & ipse sum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus. (Post prædictorum verò de peccato originali propositas sententias, ità subiicit:) I nunc & mihi obiice originale peccatum, (immò dogma vllum Catholicum hic confirmatum) dissimula ab istis, finge te nescire quid dicant, & sanctæ Ecclesiæ tot tantósque doctores, qui vita optimè gesta, debellatísque suorum temporum erroribus, glorioßissimè de hoc seculo, antequàm vos ebulliretis exierunt, velut eis non visis, in me impetum faciẽs, & velut nesciens, quòd illi sub meo nomine lacerentur, tanquàm securus insulta. Crederem te, fateor, quid mali facias ignorare, nec impudentiæ, sed imprudentiæ tuæ tribuerem, quòd hæc lumina ciuitatis Dei audes hostiliter insectari, quæ sectari fideliter debuisti. Crederem te, inquam, hoc tantum nefas committere nescientem nisi in eo libro, cui te respondisse vel existimas, vel existimari cupis, apertissimum testimonium de sancti Ambrosij disputatione posuisses. (cuilibet etiam vestrum hoc dicitur, qui Patres ipsos vos legere in scriptis vestris profitemini.) Cernis nempe eum quibus tua maledicta sustineam, cernis cum quibus mihi sit causa communis, quam nulla confideratione sobria pulsare calumniis & expugnare conaris? Cernis quàm tibi pernicioßum sit, tam horribile crimen (hæreseos) obiicere talibus, & quàm mihi, glorioßum sit, quodlibet crimen audire cum talibus? Si cernis cerne, & tandem tace, Pelagianam (Caluinianam, Lutheranam) linguam tot linguis Catholicis deprime, tot venerandis oribus proterua ora submitte. Si scholam Xenocratis sicut Polemo ex antelucano conuiuio temulentus intrasses, nõ tanta quanta in istõ cœtu tot sanctorum, deberes verecundia coerceri. Hic enim certe tanto maior debet esse verecundia, quanto verior addiscitur sapientia. Tanto amplius reuerendi sunt tot memorabilium Episcoporum, quàm vnius Xenocratis vultus, quanto Platone Xenocratis doctore, doctor istorum maior est Christus. Cùm te viderem in libis tuis non antelucano conuiuio temulentum, sed insano conuicio turbulentum, introduxi te sedandum atque sanandum, non in alicuius philosophi auditorium, sed in sanctorum Patrum pacificum honorandúmque conuentum. Sit operæprecium obiecro te, aspice illos quodammodò aspicientes te & mansuetè, ac leniter dicentes tibi. Itáne nos fili Iuliane (Illyrice, Kemniti, &c.) Manichæi sumus (aut à fide Catholica aberramus)? Rogo quid respondebis? Quibus eos oculis intueberis? Quæ tibi argumenta succurrent? Quæ Aristotelis categoriæ, quibus vt in

Pro Catholico dogmate ab Augustino sententiã pronũciaturi Patres introducti. Idem in hoc opere factum.

Irenæus Lug. Cyprianus Carthag.

Reticius Augustuduen.

Olympius Hispanus.

Hilarius Gallus.

B. Ambrosius.

Tale nè quid fingere Caluiniani ac Lutherani possint ante illorum oculos, quibi per omnes ætates sensérint, proponitur.

An non idem de Caluinianis & Lutheranis æstimare oportet, qui patres profe ßare videri volunt.

Verecundiam quis talẽ merito in Caluiniuis Lutheranisque desideret.

In sanctorum Patrum pacificũ & honorandum conuentum in hoc opere introducimur.

vt in nos velut artifex disputator insilias, videri appetis climatus? Quæ tuorum argumentorum vel acies vitrea, vel plumbei pugiones in illorum conspectu exeri audebunt? Quæ abs te arma non fugient, nudúmque destituent? An fortè dicturus es, neminem illorum te in isto crimine nominasse? Et quid facies cùm tibi dixerint, tolerabilius dente maledico nomina concideres nostra, quàm fidem nostram, cuius merito in cælo nomina scripta sunt nostra? An fortè dices eis, nec fidem vestram vllo tali crimine violaui? Sed qua confidentia id dicere audebis homo, qui dicis Manichæum esse sensum, confiteri ex Adam trahere nascentes originale peccatum, quod isti confessi atque professi sunt, quod in Christi Ecclesia suorum rudimentorum tempore didicerunt, quod Christi Ecclesiam suorum bonorum tempore docuerunt, qui per Spiritum sanctum tam multa peccata omnibus quos baptizare potuerunt, tam multis paruulis sola originalia remiserunt? Iterum te admoneo, iterum rogo, aspice tot ac tales Ecclesiæ Catholicæ defensores atque rectores, vide quibus tam grauem, támque nefariam irrogaris iniuriam. An ideò contemnendos putas, quia occidentalis Ecclesiæ sunt omnes, nec vllus in eis est commemoratus à nobis Orientis Episcopus? Quid ergo faciemus, cùm illi Græci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum suorum voluit Dominus glorioßissimo martyrio coronare. Cui Ecclesiæ præsidentem beatum Innocentium si audire voluisses, iam tunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit vir ille sanctus Africanis respondere conciliis, nisi quod antiquitus Apostolica Sedes & Romana cum cæteris tenet perseueranter Ecclesia? Et tameu eius successorem crimine præuaricationis accusas, quia doctrinæ Apostolicæ & sui decessoris sententiæ noluit refragari. Sed de hoc interim tacco, ne animum tuum, quem sanare potius cupio, quàm irritare, laudibus tui damnatoris exulcerem. Sancto Innocentio vide quid respondeas, qui nihil aliud de hac re sapit, quàm quod isti in quorum te conuentum (si tamen prodest aliquid) introduxi, cum his etiam ipse considet, etsi posterior tempore, prior loco? Non est ergo cur prouoces ad Orientis antistites, quia & ipsi vtique Christiani sunt, & vtriusque partis terrarum fides ista vna est, quia & fides ista Christiana est, & te certè occidentalis terra generauit, occidentalis regenerauit Ecclesia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueneris, quando in eius membra veneris? Sed non tibi deerit magni nominis & fama celeberrima illustris Episcopus etiã de partibus Oriẽtis, cuius eloquia ingentis merito gratiæ, etiam in linguam Latinam translata vsquequaque claruerunt. Sedeat ergo cum istis Patribus etiam sanctus Gregorius, & cum eis tuæ criminationis inanem patiatur inuidiam, dum tamen cum eis contra nouitiam pestem vestram medicinalem proferat & ipse sententiam. Audis omnes vno corde, vno ore, vna fide id ipsum dicere, & hanc esse Catholicam fidem non dissonante contestatione firmatam. An tibi parua in vno Gregorio Episcoporum Orientalium videtur authoritas? Est quidem tanta persona, vt neque ille hoc nisi ex fide Christiana omnibus notissima diceret, nec illi eum tam clarum haberent atque venerandum, nisi hæc ab illo dicta ex regula notissimæ veritatis agnoscerent. Si vis addimus huic & sanctum Basiliũ, immò vel nolis addendus est. Quod credunt, credo: quod tenent, teneo: quod docent, doceo: quod prædicant, prædico. Istis cede, & mihi cedes. Acquiesce istis, & quiescis à me. Postremò si mihi per eos amicus fieri non vis, saltem peto ne per me illorum efficiaris inimicus. Sed quomodo nõ efficieris, si in isto errore permãseris? Quando ergo melius vt his accedas, ab illo recedas? Tantúmne apud te possunt Pelagius & Celestius (Caluinus, Lutherus) vt à solis Ortu vsque ad Occasum tot ac tantos Catholicæ fidei doctores & defensores antiquos, & nostræ ætati contiguos, dormientes & manantes, non solùm deserere, verùm etiam Manichæos audeas appellare? Miror si hoc aliquãdo ex tuo poterit ore procedere, quod te tamen clamare prauitas tui compellit erroris. Sed mirum si in facie hominis tantũ interuallum est inter frontem & linguam, vt in hac causa frons nõ comprimat linguam. Sed quid mussites, noui. Dic iam dic, audiamus, in extremo tui operis, de quo nunc animus, id est, in quarti libri parte nouissima est. Sanctus Ioannes, inquis, Constantinopolitanus negat esse in paruulis originale peccatum. Itáne ista verba sancti Ioannis Episcopi audes tanquàm econtrariò tot taliúmque sententiis collegarum eius opponere, eúmque ab illorum concordissima societate seiungere, & eis aduersarium constituere? Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, vt Constantinopolitanus Ioannes de baptismate paruulorum, eorúmque à paterni chirographi liberatione per Christum tot ac tantis coëpiscopis suis, maximéque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi atque optimi regulæ Catholicæ defensores, salua fidei compage non consonant, & alius alio de vna re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem vnde nunc agimus ad ipsa fidei pertinet fundamenta. Nunc primùm perspicis hoc didicis-

Patres vt nominatim nota perstringant hæretici, eorũ tamen fidem impetunt.

Occidentalis & Latini orbis consentiens de fide doctrina Catholico homini sufficere potest, debeque. Ad eam Catholici Lutheranos Caluinianósque cũ Augustino reuocamus.

Orientales Patres pro Catholico dogmate pronũciantes introducti. Gregorius.

Patrum vna & consentiens de fide sententia.

Basilius. Huiusmodi Christiano homini vox conuenit.

Cogita hic si misi impudẽti a calumniãque hoc face, re Lutherum, Caluinũ, Bezam &c. cùm Patrũ aliquẽ pro suis erroribus produxerint.

In fide fidamento Patres cõsentiũt, nec sibi contraria ferunt.

Christiani & Lutherani Caluiniani{que} sic etiam post perlectas hic Patrum sententias vrgeri, & quod Deum rogamus, esse præsentem, & in quam velimus Patrum ecclesiam, quem etiam præsens opus exhibet.

sed & docuisse tot sanctos, quod & nos didicimus & docemus: muta iam istam mentem, obliuiscere huius erroris, & propemodùm furoris, quo in tot ac tales Patres Manichæum iaculabaris opprobrium. Si nesciens hoc fecisti, cur non miseram respuis imperitiam? Si sciens, cur non sacrilegam deponis audaciam? Conuinceris vndiquè, luce clariora sunt testimonia tanta sanctorum. In quorum conuentum te introduxerim, conspice. Hic est Mediolanensis Ambrosius, quem magister tuus Pelagius tanta prædicatione laudauit, vt diceret in libris eius præcipuè fidem lucere Romanam, qui Scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus enituit, ità vt eius fidem & purissimum in scripturis sensum reprehendere nec inimicus auderet. Hic est & Constantinopolitanus Ioannes, quem tu in numero eruditorum ac sanctorum excellentissimum in hac ipsa tua cui respondeo disputatione posuisti. Hic est Basilius, cuius te verbis ad id quod nunc agitur non pertinentibus putasti aliquid adiuuari,

Patrum elogia.

Hic sunt & cæteri quorum te mouere debet tanta consensio. Non est ista, sicut stylo maledico scribis conspiratio perditorum. In Ecclesia Catholica doctrinæ sanè studiis claruerunt, spiritalibus armis muniti & accincti, strenua contra hæreticos bella gesserunt, perfuncti fideliter suæ dispensationis laboribus, in pacis gremio dormierunt. Vnum dicis egressum, me-

Ecclesiastici scriptores nō tantum filij verùm patres etiā Ecclesiæ. Psal. 44.

ipsum significans, qui in se summâ prælij sitam optat intelligi. Eccè non ego vnus, sed tot ac tanti sancti eruditique doctores, tibi pro me vel mecum próque omniū nostrum & tua ipsius si sapis salute respondent. Sed ecce quò te introduxi, conuentus sanctorum istorum non est multitudo popularis, non solùm filij, sed & patres Ecclesiæ sunt. Ex illo numero sunt, de quibus prædictum est: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Ex quâ filij regenerati sunt, vt hæc discerent: eius patres facti sunt, vt docerent. Quid est quod vos gaudere iactas, quòd ista veritas, quam tu errorem putas, vel putari cupis, de tãta

Adest sanè etiam in hoc opere & exhibetur is consessus consentiq{ue}.

multitudine assertorem non potest inuenire, quasi parua sit eius assertio, quòd in hoc fidei firmissimo & antiquissimo fundamento ipsa toto orbe diffusa non à se discrepat multitudo. Si autem assertores eos flagitas, quorum aliquid etiam literarum inueniri potest, illustríque doctrina est: en adest assertorum eius memorabilis & venerabilis consessus atque consensus. Itáne tuum sic amabis errorem, in quem iuuenili confidentia & humano lapsu incautius decidisti, vt ab istis catholicæ vnitatis & veritatis sacerdotibus, ex diuersis orbis terrarũ partibus tanta inter se fidei concordia congruentibus, in tam magna causa, vbi Christianę religionis summa consistit, non solùm dissentire, sed eos audeas Manichæos insuper nuncupare? Quòd si hoc non facis, nec mihi hoc iustè facis, quem cernis in eadem causa disputationibus meis, quibus aduersus me ferociter irritaris, illorum secutum fuisse vestigia. Si autem me solũ

Sic sanè hodie Lutherani, ac Caluiniani dũ in Catholicos debacchantur Patres eadem sentientes cõdemnant.

tali aspergis opprobrio, non ob aliud, nisi quia de peccato primi hominis quod sentiunt, sentio, quod tenent, teneo: quod prædicant, prædico: quis te non videat in me apertum iactare conuicium, de illis occultum quidem, sed tamen simile habere iudicium? Ego quidem pro dilectione, quæ mihi est erga te, quam Deo propitio quibuslibet conuiciis absit vt de medullis mei cordis extirpes, mallem fili Iuliane, vt iuuentute meliore atque fortiore te vinceres, & animositatem quid aliud quàm humanam, qua cupis tuam qualiscunque sit, quoniam tua iam facta est, præualere sententiam, potentiore pietate superares. Et sicut Polemo luxuriæ coronis sensim capite detractis, eísque adiectis, manum pallio subdidit, os & vultum formauit ad verecundiam, ad extremum totum se illi, ad quem deridendum venerat, discipulum tradidit: sic & tu loquentibus tibi tot venerabilibus viris, maximéque Episcopo Ambrosio in integritate Catholicæ fidei, etiã tui mali doctoris & deceptoris ore laudato, & Episcopis Basilio &

En quid hæreticum hominem retineat ne resipiscere possit. Vtinam & nostri Caluiniani Lutheranique Patribus se erudiendos traderent, & in his Christo.

Ioanne, quos! tu quoquè in sanctis eruditis veridica attestatione posuisti, tanquàm coronas ebrioforum abiiceres laudes Pelagianorum, quibus tanquã magnus eorum defensor extolleris, & stylum, vt mitiùs dixerim, contumelioſum, non tanquam pallio pudoris abscõderes, sed tanquam manu emendatiore confringeres, tuũque pectus veritate complendum, non Platonico Xenocrati, sed istis sacerdotibus Christianis, vel potius in eis ipsi Domino Christo, non velut qui nunc primùm veneris, traderes, sed velut qui recesseras, redderes. Quòd si tibi consilium meum displicet, age vt placet. Ego enim & si correctus fueris, in quo maiora vota mea sunt, abundantiùs cumulatiúsque gaudebo: & si, quod abominor, in hac prauitate permanseris, ex opprobriis tuis fructuosum habebo & pro me cælestis mercedis augmentum, & de te misericordis doloris aculeum. Proposuimus hîc authoritatis molem sanctorum, qui Episcopi ante nos, non solùm sermone cùm hîc viuerent, verùm etiam scriptis, quæ posteritati relinquerent, fidem Catholicam strenuè defenderunt, vt vestra argumenta confringerent. Hoc autem probauimus Catholicorum authoritate sanctorum, qui & hoc asserunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque (immò omnia quæ in Catechismo docuimus) esse vera omnia confitentur. Ac per hoc non est consequens, vt hoc falsum sit, quia vera sunt illa. Tales quippe ac tanti viri secundùm Catholicam fidem, quæ vbiquè toto

In Catechismo idem præstitum.

Libro 2. in Epilogo.

orbe

orbe diffunditur, & hoc, & illa vera esse cõfirmant, vt vestra fragilis & quasi argutula nouitas sola authoritate conteratur illorum, præterquàm quòd ea dicunt, vt se per eos loqui veritas ipsa testetur. At ego vbicunque sis, vbicunque ista legere poteris, te ante istos in tuo corde constituo, quos non amicos meos & inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propendentes, aliquos abs te merito tuæ offensionis auersos, & ob hoc tibi aduersos, in hac nostra disceptatione constitui cognitores. Ne eos qui nunquàm fuerunt aut non sunt, aut quorum sententiæ de hoc quod inter nos disputatur incertæ sunt, inani cogitatione confinxi, sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres antistites Dei, non Platonicis & Aristotelicis & Zenonicis aliísque huiusce modi, vel Græcis vel Latinis, quanquàm & istis aliquos eorum, verùm omnes sacris literis eruditos, nominatim, sicut oportebat, expressi, eorúmque sententias, quantum sufficere videbatur, sine vlla edita ambiguitate digessi, vt in eis timeas non ipsos, sed illum qui sibi eos vtilia vasa formauit, vt sancta templa construxit, qui tunc de ista causa iudicauerunt, quando eos nemo potest dicere perperam cuiquam vel aduersari, vel fauere potuisse. Nondum enim extiteratis, contra quos susciperemus de hac quæstione conflictũ. Nondum enim eratis qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de vobis multitudini mentiti fuerimus, & quod Cœlestianorum vel Pelagianorum nomine homines terreamus, & quòd terrore ab omnibus extorqueamus assensum. Certe ipse dixisti, quod omnes iudices ab odio, amicitia, inimicitia, ira vacuos esse deceat, pauci tales potuerunt inueniri. Sed Ambrosium, aliósque collegas eius, quos cum illo commemoraui, tales fuisse credendum est. Verùm & si tales non fuerunt in his causis, quas ad delatas & inter partes cognitas, cùm hic viuerent, suo iudicio definierunt, ad hanc tamen causam tales erant, quando de illa sententias protulerunt, nullas nobiscum, vel vobiscum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt. Neque nobis neque vobis irati sunt, neque nos neque vos miserati sunt. Quod inuenerunt in Ecclesia tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos sententias recitamus: nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis me si sub potestate iudicum premerer, quales tibi ipsis componis, non habiturum fuisse quid facerem, quò confugerem, cùm tuis argumentationibus vndè occurrerem, reperire non possem. Ego planè haberem quòd facerem, haberem quò confugerem: à Pelagianis enim (Lutheranis, Caluinianis) tenebris ad hæc tam clara Catholica lumina prouocarẽ, quod & nunc iam facio. Tu ergo responde, quid facias, dic quò confugias. Ego à Pelagianis ad istos, tu ab istis ad quos? An quia non numerandas, sed ponderandas censes esse sententias, & addis, quod quidem & ego verum esse consentio, ad aliquid inueniendum, multitudinem nihil prodesse cæcorum, etiam istos cæcos dicere audebis? Et vsque adeò permiscuit imis summa longus dies, vsqueadeo tenebræ lux, & lux tenebræ esse dicuntur, vt videant Pelagius, Celestius, Iulianus, (Lutherus, Caluinus) & cæci sint Hilarius, Gregorius, Ambrosius? Sed qualiscunque homo sis, tamen quia homo es, videre mihi videor verecundiã tuam, si tamen non in te spes est omnis emortua sanitatis, & quodammodò audio vocem tuam: respondes, Absit vt audeam cæcos istos viros vel cogitare, vel dicere. Eorum ergo appende sententias. Nolo esse plures, vt eas te pigeat numerare. Sed non sunt leues, vt eas dedigneris appendere, immo tam sunt graues, vt te videam sub earũ onere laborare. Nunquid & de istis dicturus es, me imbellem tibi opinionem consortis opponere, & velut consternatum metu, conscios nominare? Isti Episcopi sunt, docti, graues, sancti, veritatis acerrimi defensores aduersus garrulas vanitates, in quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bona iudici tribuisti, non potes inuenire quod spernas. Si Episcopalis synodus ex toto orbe congregaretur, mirum si tales possent illic facilè sedere tot, quia nec isti vno tempore fuerunt. Sed fideles & multi, excellentiores paucos dispensatores suos Deus per diuersas ætates, temporum locorúmque distantias, sicut ei placet atque expedire iudicat, ipse dispensat. Hos itaque de aliis atque aliis temporibus, atque regionibus ab Oriente & Occidente congregatos vides, non in locum quo nauigare cogantur homines, sed in librum, qui nauigare possit ad homines. Quanto tibi essent isti iudices optabiliores, si teneres catholicam fidem, tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas catholicam fidem, quam in lacte suxerunt, quam in cibo sumpserunt, cuius lac & cibus paruis magnísque ministrauerunt, quam contra inimicos etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertissimè ac fortissimè defenderunt, Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit. Ideò profanas voces vestræ nouitatis expauit, & cauta ac sobria ex admonitione Apostoli ça, ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & mens eius corrũperetur à castitate quæ est in Christo, catholicæ fidei virginitati insidias vestri dogmatis surrepentis exhorruit, & tan-

Patres optimi & æquissimi controuersiarum de religione cognitores.

In Catechismo Patrum sententiæ quibus nostras controuersias decideruntdigestæ.

Quæ in æquo iudice requirerepossis, illa in Patribus inuenias.

Patres tradiderunt nobis suis filiis quod ipsi à suis patribus acceperunt.

Iudicibus Patribus vincimus Catholici.

Hæreticorum præiudiciis grauati Catholici. Patres appellamus.

Mirum si hoc nostri Caluiniani Lutheraniq{ue} profiteri audeant.

Quę in iudice requiruntur in Patribus est inuenire.

En tibi in hoc opere talem Patrũ cœtum.

Hæretici quia Catholicam fidem oppugnant. Patrũ iudicium subterfugiunt.

Patres post Apostolos Ecclesiæ plantatores &c. 2. Cor. 11.

quàm

quàm caput colubri calcauit, obtriuit, abiecit. His igitur eloquiis & tanta authoritate sanctorum, profectò aut sanaberis Dei misericordia donante, quod quantum tibi optem videt qui faciat: aut si quod abominor, in eadem quæ tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, perduraueris, non tu iudices quæsiturus es, vbi causam tuam purges, sed vbi tot sanctos doctores egregios atque memorabiles Catholicæ veritatis accuses, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, Basilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cæteróque socios ac participes eorum, insuper & vniuersam Christi Ecclesiam, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter ministrantes, ingenti in Domino gloria clatuerunt.

INDEX TOTIVS CATECHISMI
ORDINEM ET SVMMAM COMPLECTENS:
INDICANS ITEM CONTROVERSIAS, QVÆ IN HOC libro per antiquorum Patrum & scripturæ sacræ testimonia deciduntur.

CHRISTIANA doctrina circa Sapientiam & Iustitiam versatur.

Ad Sapientiam, quę ordine sequuntur, & infrà tractantur, capita referri possunt.

I. De Fide & Symbolo Fidei, *per quæstiones 22. vbi inter cætera etiam agitur*
- *De authore Symboli Apostolici, quæstione 5.*
- *De descensu Christi ad inferos, quæstione 13.*
- *De notis Ecclesiæ, quòd ea sit* { *Visibilis, Vna, Sancta, Catholica* } *quæstione 18.*

II. De Spe & Oratione Dominica, cum Angelica Salutatione, *per quæstiones 19.*
Atque etiam
- *De Spe cum timore coniungenda quæstione 2.*
- *De* { *Laude, Veneratione, Inuocatione* } *Beatæ Mariæ virginis, quæstione 15. cum sequentibus.*

III. De Charitate & mandatis Decalogi, *per quæstiones 20. Item*
- *An mandata Decalogi ad Christianos pertineant, quæstione 6.*
- *An ea impleri possint, quæstione 6.*
- *De Sanctorum* { *Inuocatione, Cultu, Reliquiis, Feriis* } *quæstione 8.*
- *De Imaginibus* { *Christi & Sanctorum* } *quæstione 9.*

De prœceptis Ecclesię, *per quæstiones 19. nominatim verò*
- *De Traditionibus Apostolicis & Ecclesiasticis, quæstione 1. & sequentibus.*
- *De Ecclesia & eius authoritate, quæstione 9. 10. & 16.*
- *De Romano Pontifice & Ecclesia Romana, quæstione 9.*
- *De Conciliis, quæstione vndecima.*
- *De authoritate Sanctorum Patrum, quæstione eadem.*
- *De quinque præceptis Ecclesiæ, quæstione 14.*
- *De scriptura sacra & eius interpretatione, quæstione 16.*

IIII. De

IIII. DE SACRAMENTIS.

De Sacramentis in genere, *per quæstiones 8.*
- *De Cæremoniis, quæstione 8.*

De Baptismi Sacramento, *per quæstiones 4.*
- *De Concupiscentia Renatorum, quæstione 3.*

De Confirmationis Sacramento, *per quæstiones 5.*
- *De Chrismate, quæstione 4.*

De Eucharistiæ Sacramento, *per quæstiones 10.*
- *De Veritate, quæstione 4.*
- *Transubstantiatione, quæstione 6.*
- *Adoratione, quæstione 6.*
- *De Missa, quæstione 7.*
- *De Communione sub vtraque specie, quæstione 8.*

De Pœnitentiæ Sacramento, *per quæstiones 10.*
- *De Contritione, quæstione 4.*
- *De Confessione, quæstione 5. & 6.*
- *De Satisfactione, quæstione 7. & 8.*
- *De Purgatorio & fidelibus defunctis, quæstione 9.*

De Sacramento Extremę Vnctionis, *per quæstiones 3.*

De Ordinis Sacramento, *per quæstiones 8.*
- *An Omnes Christiani sint Sacerdotes, quæstione 8.*
- *De honorandis Sacerdotibus siue bonis siue malis, quæstione 6. & 7.*

De Matrimonij Sacramento, *per quæstiones 5.*
- *De Diuortio, quæstione 3.*
- *De Votifragis, quæstione 4.*
- *De Coniugio Monachorum & Monialium, quæstione eadem.*
- *De Cælibatu Sacerdotum quæstione 4. & 5.*
- *De Virginitate, quæstione 5. & latiùs de consiliis Euangelicis, quæstione 4.*

V. DE IVSTITIA CHRISTIANA.

Ad Iustitię priorem partem, quę in malis fugiendis est sita, pertinent hęc:

I. De peccatis in genere, *per quæstiones 6.*
II. De peccatis septem Capitalibus, *per quæstiones 9.*
III. De peccatis alienis, culpa aliqua nostra ad nos pertinentibus, *per quæstiones 11.*
IIII. De peccatis in Spiritum sanctum, *per quæstiones 8.*
V. De peccatis in cælum clamantibus, *per quæstiones 5.*
VI. De peccatorum expiatione, *per quæstiones 3.*
VII. De peccatis minutis seu venialibus, *quæstione 2.*

Ad Iustitiæ partem alteram, quæ in bonis faciendis aut consectandis est posita, rectè referri possunt.

I. Bonorum operum genera triplicia, *per quæstiones 18. vbi etiam agitur*
- *De fructu bonorum operum, quæstione 2.*
- *De Ieunio, quæstione 4. & sequentibus.*
- *De Oratione, quæstione 7. & sequentibus.*
- *De Eleemosyna & Operibus misericordiæ, quæstione 10. & sequentibus.*

II. Vir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX CATECHISMI SVMMAM COMPLECTENS.

II. Virtutes Cardinales, *per quæstiones 6.*
III. Dona & fructus Spiritus Sancti, *per quæstiones 4.*
IIII. Octo beatitudines, *per quæstiones 3.*
V. Consilia Euangelica, *per quæstiones 6.*
De Euangelica Paupertate, Castitate, Obedientia, quæstione 3. 4. & 5.
De Monachismo & Religiosorum instituto, quæstione 5.
VI Quatuor hominis nouissima, *per quæstiones 7.*

Ad Christianæ doctrinæ totius summam vnico ceu verbo comprehendendam, Ecclesiastici sententia notatu digna est, qui ait:

Fili concupiscens Sapientiam, conserua Iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

APPENDIX DE HOMINIS LAPSV ET IVSTIFICATIONE SECVNDVM SENTENTIAM ET DOCTRINAM Concilij Tridentini.

I. De lapsu primi hominis.
II. De peccato Adæ in omnes homines tranfuso.
III. De remedio originalis peccati.
IIII. De reliquiis originalis peccati in baptizatis.
V. De naturæ & legis ad iustificandos homines imbecillitate.
VI. De dispensatione & mysterio aduentus Christi.
VII. Qui per Christum iustificentur.
VIII. Descriptio Iustificationis impij, & de modo eius in statu gratiæ.
IX. De necessitate præparationis ad Iustificationē in adultis, & vndè illa sit.
X. Modus pręparationis ad Iustificationem quis.
XI. Quid sit Iustificatio impij, & quæ eius causæ.
XII. Quomodò intelligatur, impium per fidem & gratis iustificari.
XIII. Contra inanem hęreticorum fiduciam.
XIIII. De accepto Iustificationis incremento.
XV. De obseruatione mandatorum, déque illius necessitate & possibilitate.
XVI. Prędestinationis temerariam pręsumptionem cauendam esse.
XVII. De perseuerantię munere.
XVIII. De lapsis & eorum reparatione.
XIX. Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem.
XX. De fructu Iustificationis, hoc est de merito bonorum operum, déque ipsius meriti ratione.

CAPVT

CAPVT PRIMVM DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

I.

Quis dicendus est [a] *Christianus?*

a Act.11.d.1.Pet.4.d

OMNIS IESV CHRISTI veri DEI & hominis salutarem doctrinam in eius [b] ECCLESIA profitetur.

b Athanas cõtra Arrian. orat. 2. Cyp. epist. 52. & de simplicitat. Prælator. Ignatius ad Magnesian. Aug. Tract. 113. in Ioã. & ser. 118. de temp. c. 12. Item in Enchir. cap. 5. Tertul. lib. de Pudicitia, & de præscrip. hæret.

B. Omnes proindè cultus & sectas, quæ extra CHRISTI doctrinam & ECCLESIAM vbiuis Gentium reperiũtur, vt est, Iudaica, Ethnica, Mahometica, Hęretica, damnat & detestatur penitùs, qui verè Christianus est, & in ipsa CHRISTI doctrina firmiter acquiescit.

TESTIMONIA QVÆ AD MARGINEM CITATA SVNT.

1. A. ACTORVM vndecimo capite: Profectus est autem (Barnabas) Tarsum, vt quæreret Saulum: quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ità vt cognominarentur primùm Antiochiæ Discipuli, Christiani.

2. PRIORIS epistolæ diui Petri quarto capite: Nemo autem vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.

Christiani à Christo nomen habent.

3. ATHANASIVS in oratione secunda contra Arrianos: Nunquàm populus ab Episcopis suis, sed à Domino, in quem creditum fuit nomen accepit. Certè à beatis Apostolis præceptoribus nostris ministrisque Euangelij Saluatoris nostri appellationes adepti non sumus, sed à Christo, Christiani & sumus & nuncupamur: Illi verò, qui aliundè originem suæ fidei deducunt, meritò authorum suorum cognomenta, vt ad quos pertineant, præ se ferunt. Quapropter, quum omnes à Christo, Christiani & essemus & diceremur, explosus est Marcion inuentor hæreseos: reliqui autem qui cum explosore Marcionis remansêre, Christiani titulum retinuerunt: qui verò secuti sunt Marcionem, non iam indè Christiani, sed Marcionistæ appellati sunt. Ita quoquè Valentinus, Basilides, Manichæus, & Simon Magus sectatoribus sua vocabula impartiêrunt, indèque factum, vt alij Valentiniani, alij Basilidiani, alij Manichæi, alij Simoniaci, alij Cataphryges à Phrygia, alij à Nouato Nouatiani vocati sint. Ità Melitius electus à Petro & Episcopo & Martyre, suos, qui ipsum sequebantur, non Christianos posteà, sed Melitianos denominauit. Eádem iterum ratione B. Alexandro Arrium ejiciente, ij qui Alexandro adhæserunt, remanserunt Christiani: illi verò qui vna cum Arrio recesserunt, nomen Saluatoris nostri Alexandro cum suis relinquentes, Arriani, deinceps appellati sunt. Et paucis interiectis: Qui ex eodem genere ad istos abeunt, aut ab Ecclesia ad hæresim transitum faciunt, nomen Christi derelinquunt, & Arrianorum vocabulo induuntur, quasi non ampliùs fidem Christi retineant, sed Arrianæ insaniæ gregales habentur. Quomodò igitur Christiani fuerint, qui non Christiani, sed Arriomanitæ appellantur? aut quomodò de numero Ecclesiæ Catholicæ habeantur, qui Apostolicam fidem excusserunt, & nouarum pestium inuentores se præbent?

Arriani non sunt Christiani.

Hæretici nomen sumunt ab inuentoribus hæreseon.

4. CYPRIANVS epistola quinquagesima secunda ad Antonianum: Quisquis ille est, & qualiscunque est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.

lib. 4. epist. 2. qui in ecclesia non est, Christianus non est.

5. IDEM in tractatu de Simplicitate Prælatorum, siue de Vnitate Ecclesiæ: Non pertinet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam Christi. Alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.

Ecclesiã matrem agnoscat qui vult Deum habere patrẽ.

6. IGNATIVS epistola ad Magnesianos: Dignos nos exhibeamus cognomento quod accepimus: qui enim alio nomine appellatur præter istud, hic non est Dei: non suscipit prophetiam illam, quæ nobis ait, Vocabitur nomine nouo, quo Dominus nuncupabit eum: & erit populus sanctus. Quod & impletum est primò in Syria: nam in Antiochia discipuli, Christiani appellati sunt, Paulo & Petro Ecclesiam fundantibus.

Christianorũ nomen nouum. Esa. 62. Act. 11.

7. AVGVSTINVS tractatu centesimo decimotertio in Ioannem: In negatione Apostoli Petri,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christianum se negare, Christum negat.

debemus aduertere, non solùm ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui cùm sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait Petro, Discipulum meum te negabis: sed, me negabis: negauit ergò ipsum, cùm se negauit eius esse discipulum.

8 IDEM sermone centesimo octogesimoprimo de tempore, capite duodecimo: Quisquis ille est, & qualiscunque ille est: Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.

Christianum non est, qui in Christi Ecclesia non est.

9. ITEM in Enchiridio ad Laurentium capite quinto: Certum verò propriúmque fidei Catholicæ fundamentum Christus est. Fundamentum enim aliud, ait Apostolus, nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Neque hoc ideò negandum est proprium fundamentum esse fidei Catholicæ, quia putari potest, aliquibus hæreticis hoc nobiscum esse commune.

b 1. Cor. 3.

Si enim diligenter quæ ad Christum pertinent, cogitentur: nomine tenus inuenitur Christus apud quoslibet hæreticos, qui se Christianos vocari volunt, re verò ipsa non est apud eos. Quod ostendere nimis longum est, quoniam commemorandæ sunt omnes hæreses, siue quæ fuerunt, siue quæ sunt, siue quæ potuerunt esse sub vocabulo Christiano, & etiam quàm sit hoc verum, per singulas quasque monstrandum.

Hæretici, vti Christiani sint.

10. TERTVLLIANVS in libro de Pudicitia: Ouis propriè Christianus, & grex Domini ecclesiæ populus, & pastor bonus Christus: & ideò Christianus non intelligendus, qui ab Ecclesiæ grege aberrauerit.

Christiani nō sunt, qui ab Ecclesiæ grege aberrant.

11. IDEM in libro de præscriptionibus aduersùs hæreticos: Si hæretici sunt, Christiani esse non possunt, non à Christo habendo quod de sua electione sectati, hæreticorum nomen admittunt.

Hæretici nequeunt esse Christiani.

II.

Quo compendio Christianam doctrinam licet complecti?

VT nimirùm Christianus ea norit & obseruet, quæ tum ad [a] Sapientiam, tum ad Iustitiam spectant. Sapientia, vt Augustinus [b] ostendit, circa virtutes versatur Theologicas, [c] Fidem, Spem, & Charitatem, quæ & diuinitùs infunduntur, & cùm in hac vita purè maximéque excolùtur, beatos homines Diuinósq; reddũt. Iustitia verò [d] duabus partibus, declinatione à malo, & boni operatione, absoluitur. Huc enim spectat, quod Propheta inquit Regius: [e] *Diuerte à malo, & fac bonũ.* Iam ex hisce fontibus, Sapientiæ scilicet & Iustitiæ, non difficulter hauriũtur cætera, quæcunque Christianæ quidem Institutioni atque disciplinæ congruũt.

a Eccle. 1. d
b Lib. 1. Retr. cap. 63. & Enchi. c. 2. & 3. c 1. Cor. 13. d
d Prosp. sen. 92. ex August.
e Psal. 33. c. & 36. c
1. Petr. 3. b

TESTIMONIA.

1. ECCLESIASTICI primo capite: Fili, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

2. AVGVSTINVS libro secundo Retractationum, capite sexagesimo tertio: Scripsi librum de fide, spe, & charitate, cùm à me, ad quem scriptus est, postulâsset, vt aliquod opusculum haberet meum, de suis manibus non recessurum. Quod genus Græci Enchiridion vocant. Vbi satis diligenter mihi videor esse complexus, quo modo sit colendus Deus, quam sapientiam esse hominis vtique veram Diuina scriptura definit.

Sapiẽtia Christiani hominis consistit in recto Dei cultu.

3. IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite secundo: Hominis sapientia pietas est. Habes hoc in libro sancti Iob: Nam ibi legitur, quòd ipsa sapientia dixerit homini, Eccè pietas est sapientia. Si autem quæras quam dixerit eo loco pietatem, distinctiùs in Græco reperies θεοσέβειαν, qui est Dei cultus.

Iob 28. secundum LXX.

4. ITEM ibidem capite tertio: Hìc si respondero, (ad hanc videlicet quæstionem, quonam modo sit colendus Deus) fide, spe, charitate colendum Deum: profectò dicturus es, breuiùs hoc dictum esse quàm velis.

Colitur Deus fide, & charitate.

5. PRIORIS epistolæ ad Corinthios capite decimotertio: Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas.

6. PROSPER in sententiis ex libris Augustini decerptis, sententia nonagesimaoctaua: Tota iustitiæ ratio est, vt declinentur mala, & fiant bona. cuius obseruantiæ inter quaslibet aduersitates forma seruanda est: quia hoc solùm nunquàm amittitur, quod operi pietatis impenditur.

Iustitia Christiana in duobus consistit.

7. PSALMO trigesimotertio: Diuerte à malo, &c.

8. ET trigesimosexto: Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in seculum seculi.

9. PRIORIS epistolæ Petri capite tertio: Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos: Coërceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Declinet à malo, & faciat bonum.

III.

Quid primùm traditur in doctrina Christiana?

FIDES, ianua illa nostræ salutis, sine qua Deum inuenire & inuocare, DEO seruire & placere nullus in hac vita potest. [a] *Credere enim oportet accedentem ad Deũ*, inquit Apostolus: *qui* [b] *verò non crediderit, condemnabitur*, & [c] *iam iudicatus est*, ex Christi sententia.

Rom. 10. c
Hebr. 11. a
August. serm. 38. de temp. & ser. 1. de verb. Apost. Leo ser. 4. de Nat. Dom.
a Heb. 11. b
b Marc. 16. c
c Ioan. 3. 3

TESTI-

TESTIMONIA.

1. AD Romanos decimo: Quomodò inuocabunt, in quem non crediderunt?

2. AD Hebræos vndecimo capite: Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

3. AVGVSTINVS sermone trigesimooctauo de tempore: Constat, neminem ad veram peruenire posse beatitudinem, nisi Deo placeat, & Deo augeri ab vllo quicquam, nec minui potest: quia nisi vna est, fides non est, dicente Apostolo: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Huic vnitati, dilectissimi, inconcussis mentibus inhærere, & in hac omnem sectamini sanctitatẽ, & in hac præceptis Domini deseruite, quia sine fide impossibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castum est, nihil viuum. Iustus enim ex fide viuit.

Fides quàm necessaria.

Fides nisi integra & vna sit, fides non est.

Ephe 4.

4. IDEM sermone primo de verbis Apostoli: Nullæ sunt maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior substantia, quàm est fides Catholica, quæ peccatores homines saluat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas, & coniugales casto pudore conseruat: clericos ordinat, sacerdotes consecrat, regnis cælestibus præparat, in æterna hæreditate cum angelis sanctis communicat. Eandem sententiam iisdem verbis repetiit sermone centesimo octogesimoprimo de tempore, capite duodecimo.

Fides Catholica thesaurus ingens.

5. LEO Magnus sermone quarto in solennitate natiuitatis Domini nostri Iesu Christi: Magnum præsidium est fides integra, fides vera, in qua nec augeri ab vllo quicquam, nec minui potest: quia nisi vna est, fides non est, dicente Apostolo: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Huic vnitati, dilectissimi, inconcussis mentibus inhærere, & in hac omnem sectamini sanctitatẽ, & in hac præceptis Domini deseruite, quia sine fide impossibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castum est, nihil viuum. Iustus enim ex fide viuit.

6. AD Hebræos vndecimo, vt in textu & testimonio secundo.

7. MARCI decimo sexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

8. IOANNIS tertio: Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti filij DEI.

IIII.

Quid fidei nomine intelligitur?

A. DEI [a] donum & lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur atque adhæret ijs, quæ vt credatur, sunt diuinitùs reuelata, & ab Ecclesia nobis proposita.

a Ephes 2. b. Heb. 11. a Basil. in serm. de fidei confess. Bernar. epist. 190. August. contra epist. Fundamenti, cap 5.

B. CVIVSMODI sunt, Deum esse trinum & [b] vnum, è nihilo [c] creatum mundũ, Deum factum esse hominem, & pro nobis mortem sustinuisse, Mariam [d] & virginem, & DEI matrem existere, mortuos omnes ad vitam excitandos esse, hominem ex aqua & Spiritu sancto regenerari, totum Christum [e] in Eucharistia cõtineri, & id genus alia Religionis nostræ veneranda mysteria: quæ diuinitùs reuelata, non humani [f] sensus captu comprehendi, sed fide duntaxat percipi possunt.

b 1. Ioan. 5. b.
c Genes. 1. a Ioan. 1. b Luc. 2. a Rom. 5. b
d Concil. Ephes. cano. 23. Luc. 1. c 1. Cor. 15. g Ioan. 3. b
e Constantien. Florentin. Triden. Concil.
f Eccl. 3. c 1. Cor. 10. b

C. VNDE Propheta: [g] *Nisi crediderit is*, inquit, *non intelliget is*. Non enim spectat fides naturæ ordinem, non sensuum fidit experientiæ: non potẽtia aut ratione humana, sed virtute & authoritate diuina nititur, illud planè certum habens summam æternámque veritatem, quæ DEVS est, nec falli posse vnquàm, nec fallere.

g Esa. 7. b secundùm LXX. Basil. in Psal. 115. & in Moralibus regula 8 8. cap 22. Gregor. homil. 26. in Euangel. Chrysost in 1. ad Cor. hom. 4.

D. QVAMOBREM id fidei vel maximè proprium est, vt [h] in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequiũ Christi, apud quem non est difficile, nedùm impossibile [i] omne verbum. Hæc [k] fides lumẽ est animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ.

h 2. Cor. 10. b.
i Luc. 1. c Hiere. 32. d
k Euseb. Emiss. hom. 1. de symb. Cyrill. catech. 5. illum. Chrysost. serm. de fide, spe, & charitate. Cyril. libr. 4. in Ioan. cap. 9.

TESTIMONIA.

1. A. AD Ephesios secundo capite: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est.

2. AD Hebræos vndecimo capite: Est autem fides spectandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

3. BASILIVS in sermone de fidei confessione, siue de vera ac pia fide in Asceticis: Est igitur fides, eorum quæ dicta sunt, assentiens approbatio sine vlla hæsitatione, cum animi persuasione, de eorum veritate quæ Dei munere sunt prædicata.

Fides est firmus assensus reuelatæ veritatis.

4. BERNARDVS in epistola centesima nona-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fides non est æstimatio aut opinio.

gesima ad Innocentium pontificem, contra Petrum Abaillardum: In primo limine Theologiæ (vel potius stultilogiæ suæ) fidem definit æstimationem: quasi cuique, in ea sentire & loqui, quæ libeat, liceat, aut pendeant sub incerto in vagis ac variis opinionibus nostræ fidei sacramenta, & non magis certa veritate subsistant. Nonne si fluctuat fides, inanis est & spes nostra? Stulti ergò martyres nostri, sustinentes tam acerba propter incerta, nec dubitantes sub dubio remunerationis præmio, durum per exitum diuturnum inire exilium.

Fidei certitudo.

Sed absit vt putemus in fide vel spe nostra aliquid, vt is putat, dubia æstimatione pendulum, & non magis totum quod in ea est, certa ac solida veritate subnixum, oraculis & miraculis diuinitùs persuasum, stabilitum & consecratum partu virginis, sanguine redemptoris, gloria resurgentis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Si quo minùs, ipse postremò spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quòd filij Dei sumus. Quomodò ergò fidem quis audeat dicere æstimationem, nisi qui spiritum istum nondùm accepit, quíve Euangelium aut ignoret, aut fabulam putet? Scio cui credidi, & certus sum, clamat Apostolus: & tu mihi subsibilas, fides est æstimatio? Tu mihi ambiguum gartis, quo nihil est certius? Sed Augustinus aliter, fides, ait, non coniectando vel opinãdo habetur in corde in quo est, ab eo cuius est, sed certa scientia, acclamante conscientia. Absit ergo, absit, vt hos fines fides habeat Christiana. Academicorum sint istæ æstimationes, quorum est dubitare de omnibus, scire nihil. Ego verò securus in magistri gẽtium sententiam pergo, & scio quoniam nõ confundar. Placet mihi, fateor, illius de fide definitio, etsi iste etiam ipsam latenter insimulet. Fides est, ait, substantia rerũ sperandarũ, argumentũ non apparentiũ. Substantia, inquit, rerum sperandarũ, non inaniũ phantasia coniecturatũ. Audis substantiã, non licet tibi in fide putare vel disputare pro libitu, non hac illácque vagari per inania opinionũ, per deuia errorum. Subsstantiæ nomine aliquid tibi certum fixúmque præfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Nõ enim est fides æstimatio, sed certitudo. IDEM in eadem epistola: Quid magis cõtra rationem, quàm ratione rationẽ conari transcendere? Et quid magis cõtra fidem, quàm credere nolle quicquid non possis ratione attingere? Denique exponere volens illud Sapientis, Qui credit citò, leuis est corde. Citò credere est, inquit, adhibere fidẽ ante rationẽ, cùm hoc Salomon non de fide in Deum, sed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nã illam quæ in Deũ est fidem, beatus Papa Gregorius negat planè habere meritum, si ei humana ratio præbeat experimentum. Laudat autem Apostolos, quòd ad vnius iussionis vocem sequuti sunt redemptorem. Sit nimirùm pro laude dictũ: In auditu auris obediuit mihi. increpatos è regionè discipulos, quòd tardiùs credidissent. Denique laudatur Maria quòd rationem fide præuenit, & punitur Zacharias quòd fidem ratione tentauit. Et rursùm Abraham commendatur, qui contra spem in spem credidit.

Psal. 93. Rom. 8.

1. Tim. 1. Fides nihil habet ambiguũ.

Heb 11. Paulina definitio fidei explicatur.

Fides ratione metienda non est.

Eccle. 19. 2

Hom. 26. in Euang.

Psal. 17.

Marc. 16. Luc. 1.

Rom. 4.

5. AVGVSTINVS contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, capite quinto: Si inueneris aliquem, qui Euangelio nondum credit, quid faceres dicenti tibi, non credo? Ego verò Euangelio nõ crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas.

Ecclesiæ authoritas Augustinum cõmouit ad credẽdum Euangelio.

1. B. PRIMÆ epistolæ Ioannis quintò capite: Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. & hi tres vnum sunt.

2. GENESEOS primo: In principio creauit Deus cælum & terram.

3. IOANNIS primo capite: Et verbũ caro factum est, & habitauit in nobis.

4. LVCÆ secundo: Et peperit filiũ suum primogenitum Et paulò pòst: Natus est vobis hodiè Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid.

5. AD Romanos quinto: Commendat autẽ charitatem suam Deus in nobis, quoniã cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.

6. CONCILIVM Ephesinum canone decimotertio: vide infrà quæstione decima, A. testimo. decimotertio.

7. LVCÆ primo: Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius DEI.

8. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba, (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.

9. IOANNIS tertio: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum DEI.

10. CONCILIVM Constantiense, Florentinum & Tridentinum: vide infrà de Sacramento Eucharistiæ, quæstione octaua, G. testimo. nono, & vndecimo, & H. testimo. sexto.

11. ECCLESIASTICI tertio: Altiora te nè quæsieris, & fortiora te nè scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius nè fueris curiosus. non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.

12. POSTERIORIS ad Corinthios decimo: In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.

1. C. ESAIÆ septimo iuxta translationem Septuaginta interpretum: Nisi credideritis, non intelligetis.

2. BASILIVS in psalmum centesimum decimumquintum, in ea verba, Credidi propter quod locutus sum, &c. Sacrorum quæ de Deo sunt: eloquiorũ prædux esto fides planè, non item demõstratio. fides, inquam, animam inuitans, immò & persuadens ad consensionẽ præ cunctis rationalibus methodis. Neque enim fides geometricis nititur probationibus, quas necessitates vocitant: sed animis nostris se insinuat efficaci operatione spiritus sancti. Et nonnullis interiectis: In quocunque tandem humanarum artium exercitio (id modò via & ordine ad præstitutũ sibi progrediatur finem) impossibile est primarum propositionũ inquirere demonstrationes: Immò necesse est, vt quum admiseris earum artium quæ certa ratione nituntur, principia vt confessa, nec proindè vllam requirentia demonstratiuam probationem, id demùm inspicias, quicquid ex

Fides à demõstratione non pendet.

Simplex assensus.

quid ex præsuppositis ordine consequitur. Nihilo seciùs & Theologiæ mysterium requirit assensum, nulla præuia inquisitione nitentem. Sanè ait

Heb. 11.

Apostolus: Credere enim oportet, quia Deus est, non item in questionem vocare, aut cõtrouersum opponere illud: Quid est Deus? Atque adeò in

Heb. 11.

vniuersum, fides si substantia earũ est, quæ sperantur, rerum, & eorum quæ non videntur, argumentum: nè mihi tu anxius contendas videre iam, quæ longiore sepositа sunt interuallo, neu quæ speras te olim consecuturũ, in ambiguã reuoces dubiámve partem, quòd ad ea nondùm potueris certa notione perringere.

3. IDEM in Moralibus regula octogesima, capite vigesimoprimo: Quid proprium fidei? Certissima animi expletio de diuinorum verborum veritate, quæ nulla, neque à naturali necessitate inducta ratione, neque ad veræ pietatis simulationem conformata vllo modo possit labefactari. Quid proprium fidelis? Vt cùm eiusmodi certa animi expletione veram esse illorum vim credat, quæ dicta sunt in scriptura, nihílque reijciat, aut nouum statuere audeat.

Fides quæ experientia nititur, meritoria non est.

4. GREGORIVS Magnus homilia vigesimasexta in Euangelia: Sciendũ nobis est, quòd diuina operatio, si ratione compræhenditur, non est admirabilis. nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Et quibusdam interpositis, Cùm Paulus Apostolus dicat: Est autem fides

Heb. 11.

sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: profectò liquet, quia fides illarum rerum argumẽtum est, quæ apparere non possunt. Quæ etenim apparent, iam fidem non habent, sed

Ioan. 20.

aguitionem. Dum ergò vidit Thomas, dum palpauit, cur ei dicitur: Quia vidisti me, credidisti? Sed aliud vidit, aliud credidit. A mortali quippe homine diuinitas videri non potuit. Hominem ergò vidit, & Deum confessus est.

5. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in priorem epistolam ad Corinthios: Quæ humanam excedunt rationem, fide duntaxàt indigent.

1. D. POSTERIORIS ad Corinthios decimo, vt paulò superiùs B. testimo. duodecimo.

2. LVCÆ primo: Non erit impossibile apud Deũ omne verbum.

3. HIERÆMIÆ trigesimosecundo: Eccè ego dominus deus vniuersę carnis: nunquid mihi impossibile erit omne verbum?

Catholicæ fidei encomiũ & necessitas.

4. EVSEBIVS Emisenus homilia secũda de Symbolo: Fides religionis catholicæ, lumen est animæ ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ. Quicunque hac derelicta, velut pessimum ducem proprium sequitur intellectũ, quicunque per sapientiæ suæ sensum, ad mysteriorum cælestium se putat posse peruenire secretum: sic facit, quomodò si absque fundamento ędificet domum, aut si prętermisso ostio velit introire per tectum: vel si nocte sine lumine inferat gressum, totum se clausis oculis vrgeat in profundum. Hãc ergò nobis fidem velut magnam lampadem, Christus aduenies, errantibus viam monstraturus exhibuit, per quem possit Deus ignotus requiri, quæsitus credi, creditus inueniri.

Similitudo elegans.

5. CYRILLVS Hierosolymorum Archiepiscopus catechesi quinta illuminatorum: Oculus omnem illuminans conscientiam est fides, & intelligentiam efficiens. Dicit enim Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis.

Esaiæ 7.

Commendatio.

6. CHRYSOSTOMVS in sermone de fide, spe, & charitate: Fides est origo iustitiæ, sanctitatis caput, deuotionis principium, religionis fundamentum. Nullus vnquàm sine hac Dominum promeruit: nullus sine illa fastigium sublimitatis ascendit. Est enim fides innocẽs ac pura credulitas: qua ad Deũ accedimus, qua præceptis insistimus, qua expiata mente Dominum veneramur. Hæc excludit dubia, tenet certa, promissa consignat. Hanc qui tenet, felix est: qui deseruerit, miser. Hæc in Ecclesia signa ostendit, virtutes exercet, charismata complet.

7. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite nono, in hæc verba scribens. Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam: Ianua & via in vitam fides est, & recursus quidam atque reductio à corruptione in immortalitatem.

Ioan. 6.

V.

Estne breuis aliqua fidei complexio, ac summa omnium nobis credendorum?

Est illa, quam duodecim Apostoli suo symbolo tradiderũt, quámque in sectiones seu articulos duodecim aptè distinxerunt. Dignũ sanè opus his[a] authoribus, qui post Christum Dominum Christianæ fidei præcipui & sanctissimi fundatores extitêre. Quod quidem symbolum velut illustris nota est, qua Christiani ab impiis, qui vel nullam, vel nõ rectam Christi fidem profitentur, discernendi ac internoscendi sunt.

[a] Clemens epi. 1. ad fra. Do. Amb. epi. 81. & ser. 38. Aug. ser. de tẽp. 181. Ruffi. in symb. Iren. lib. 1. c. 2. & lib. 3. ca. 4. Hieron epi. 61 ad Pãmach. aduersus errores Ioan. Hieros. Leo serm 11 de pass. & epi. 13. ad Pulcheriam: & ser. cõt. Eutychetem. Maximus hom. de traditione symb.

TESTIMONIA.

Apostoli cur & quãdo condiderunt symbolum.

Nominis interpretatio.

1. CLEMENS epistola prima ad fratrem Domini: Christo resurgente & ascendente in cælum, missо sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquisque quod sensit dicendo condiderunt, vt discedentes ab inuicem, hanc regulam per omnes gentes prædicarent. Et post pauca: Symbolum enim Græcè, Latinè collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti Apostoli inter se per Spiritum sanctum salubriter (vt dictum est) condiderunt. Dicitur & indicium quòd per hoc, qui rectè crediderit, indicatur.

Symbolum Apostolicum Rom. ecclesia intemeratum seruat.

2. AMBROSIVS in epistola octogesimaprima ad Syricium Papam: Credatur symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana* intemeratũ semper custodit & seruat.

*al. iteratum.

3. IDEM sermone trigesimooctauo: Arbitror Apostolicã fidem duodecim artificum operatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõflatã. Duodecim enim Apostolorũ symbolo fides sancta cõcepta est, qui velut periti artifices in vnũ cõueniẽtes, clauẽ suo consilio cõflauerũt. Clauis est. Clauẽ enim quãdã ipsum symbolũ dixerim, per quod reserãtur diaboli tenebræ, vt lux Christi adueniat: aperiuntũt conscientiæ clausa peccata, vt iustitiæ fulgeãt opera manifesta. Igitur hęc clauis ostẽdenda est fratribus nostris, vt & ipsi tanquã discipuli Matth. 16. Petri, inferna sibi reserare, cælos aperire cõsuescãt.

4. AVGVSTINVS sermone centesimo octogesimoprimo de tempore, qui est sermo prim⁹ in vigilia Pẽtecostes in præfatione: Sãcti Apostoli certã regulã fidei tradiderũt, quã secundũ numerum Apostolicũ duodecim sententiis compræhensam, symbolũ vocauerunt, per quam credẽtes Catholicam tenerent vnitatẽ, &per quam hæreticam conuincerẽt prauitatẽ. Symbolũ ergò tali ratione institutum maiores nostri dixerunt. Tradunt enim, quod post ascensionẽ Domini & Saluatoris nostri ad patrem, cũ per aduentum Spiritus sancti discipuli eius inflammati, linguis omniũ loquerentur, ad singulas quasque nationes, vt Dei verbũ prædicarent, ituri ac discessuri ab inuicẽ, normã prius sibi futuræ prædicationis in cõmune statuerũt, nè localiter ab inuicẽm discedentes, diuersum vel dissonũ prædicarent his qui ad fidẽ Christi inuitabantur. Omnes igitur in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue suæ prædicationis indiciũ conferendo in vnum, quod sentiebat vnusquisque computabat, atque hanc ità credentibus dandam esse regulam instituerunt. Symbolum breue est verbis, sed magnũ est sacramentis: quicquid enim præfiguratum est in Patriarchis, quicquid denunciatum in scripturis, quicquid prædictum est in Prophetis, vel de Deo ingenito, vel ex Deo in deũ nato, vel de Spiritu sancto, vel de susçipiendo omni sacramento, vel de morte Domini, resurrectione, isq; eius mysterio, totum breuiter hoc symbolũ continet, & continendo habet & confitẽdo. Discat ergò quisque fidem Apostolicam professus per ora gestantium in baptismo, cùm ad annos intelligibiles venerit.

Duodecim sententiis Apostoli fidei regulam compræhenderũt.

Quando & quomodo Apostoli symbolum compositum.

Magnum est sacramentis symbolum.

Symbolum quod in baptismo fimus professi per ora gestantium ediscendum est.

5. RVFFINVS in expositione in symbolũ Apostolorum: Tradunt maiores nostri, quòd post ascensionem Domini, cũ per aduentum sancti Spiritus super singulos quosque Apostolos igneæ linguæ sedissent, vt loquelis diuersis variisque loquerentur, per quod eis nulla gens extera, nulla linguæ barbaries inaccessa videretur & inuia, præceptum eis à Domino datum ob prędicandum Dei verbũ ad singulas quenque proficisci nationes. Discessuri itaque ab inuicẽm, normam prædicationis in cõmune constituunt, nè fortè alius ab alio abducti, diuersum aliquid his qui ad fidem Christi inuitabantur, exponerent. Omnes ergò in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ sibi, vt diximus, prædicationis indicium, conferendo in vnum quod sentiebat vnusquisque componunt, atque hanc credentibus dandam esse regulam statuũt. Symbolũ autẽ hoc multis & iustissimis ex causis appellare voluerunt. Symbolũ enim Græcè, indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in vnũ cõferunt. Id enim fecerũt Apostoli in his sermonibus, in vnum conferendo vnusquisque quod sensit. Indicium autẽ vel signũ idcircò dicitur, quia illo tempore, sicut & Paulus

Cur & quomodo Apostoli Symbolum condiderunt.

Appellationis ratio.

postolus dicit, & in actis Apostolorum multi ex circuncisis Iudæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nũciantes. Idcircò ergò istud indicium posuêre, per quod agnoscereturis, qui Christum verè secundũ Apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis ciuilibus hoc obseruari ferunt: quoniã & armorũ habitus par, & sonus vocis idẽ, & mos vnus est atque eadẽ instituta belladi, nè qua doli subreptio fiat, symbola discreta vnusquisque dux suis militibus tradit, quæ Latinè vel signa, vel indicia nominãtur: vt si fortè occurreret quis, de quo dubitetur, interrogatus symbolũ prodat, si sit hostis, an socius. Idcircò denique hæc nõ scribi chartulis atq; mẽbranis, sed retineri cordibus tradiderunt, vt certũ esset neminẽ hac ex lectione quæ interdũ peruenire etiã ad infideles solet, sed ex Apostolorũ traditione didicisse sufficeret. Discessuri ergò, vt dixim⁹, ad prędicãdũ, istud vnanimitatis & fidei suæ indicium Apostoli posuêre, nõ sicut filij Noë Gen. 11. discessuri ab alterutrũ, turrẽ ex latere cocto & bitumine cõstruẽtes, cuius cacumen pertingeret vsque ad cælũ, sed munimenta fidei, quæ starent aduersũ faciẽ inimici, ex lapidibus viuis & margaritis dominicis ædificantes, quæ neq; venti impellerẽt, neque flumina subuerterent, neque tempestatum ac procellarum turbines permouerent. Meritò ergò illi ab inuicẽm separandi, turrem superbiæ ædificantes, linguarum confusione damnati sunt, vti nè vnusquisque posset aduertere proximi sui loquelã. Isti verò qui turrem fidei construebant, omniũ linguarum sciẽtia & agnitione donati sunt, vt illud peccati, hoc fidei probaretur indicium.

Symbolũ non est ab Apostolis scriptũ sed pro traditum.

2. Cor. 11.

6. IRENÆVS aduersus hæreses Valentini & similium, libro primo capite secundo: Ecclesia per vniuersum orbem vsque ad fines terræ seminata & ab Apostolis, & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in vnum Deum, patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, &c.

Ab Apostolo symboli capita professa sunt.

7. IDEM libro tertio capite quarto. Quid autem si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nónne oportebat ordinẽ sequi traditionis, quã tradiderunt iis, quibus cõmittebãt ecclesias? cui ordinationi assentiũt multæ gẽtes Barbarorũ, eorũ qui in Christum credunt, sine charactere vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligẽter custodientes, in vnum Deum credentes fabricatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, per Christum IESVM Dei filium.

Traditiones Apostolicæ non scriptæ.

8. HIERONYMVS ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, epistola sexagesimaprima: in Symbolo fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditũ non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionẽ Trinitatis & vnitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.

Symbolum fidei ab Apostolis traditũ & cordibus Christian. inscriptum.

9. LEO Magnus sermone vndecimo de Passione Domini: Hac fidei regula, dilectissimi, quã in ipso exordio symboli per authoritatem Apostolicæ institutionis accepimus, Dominum nostrũ Iesum Christum, quem filium dei Patris omnipotentis vnicum

Apostolicæ institutionis est.

vnicum dicimus eundem quoque de spiritu sancto natum ex Maria virgine confitemur.

Duodecim Apostolis duodecim articuli respondent.

10. IDEM in epistola decimatertia ad pulcheriã Augustã: Ipsi⁹ catholici symboli, breuis & perfecta confessio, duodecim Apostolorũ totidẽ est signata sententiis, tanquàm instructa sit munitione cælesti, vt omnes hæreticorũ opiniones solo ipsi⁹ possint gladio detruncari. Cuius symboli plenitudinem si Eutyches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi Niceni concilij deuiaret, & hoc à sanctis Patribus intelligeret cõstitutũ, vt contra Apostolicã fidẽ, quæ non nisi vna est, nullũ se ingeniũ, nullũ eleuaret eloquium.

Symboli perfectio.

Apostolica fides non nisi vna est.

11. IDEM in sermone seu tractatu contra Eutychetem: Fraterna vos & paterna solicitudine cõmonemus, vt inimicos catholicę fidei, hostes ecclesię, incarnationis Dominicæ negatores, & instituto à sanctis Apostolis symbolo repugnantes, in nullum recipiatis consensionis affectum.

Institutum ab Apostolis symbolum.

12. MAXIMVS Taurinensis ecclesiæ episcopus in homilia de traditione symboli & expositione eiusdẽ: Cũ apud Patres nostros, sicut liber Iudicũ refert, quædam Israëliticæ tribus ciuili aduersum se prælio decertarẽt, nec propter consimilẽ populi vnius habitũ inter bellantes posset esse discretio: tribus illa, cuius iustior erat causa pugnandi, quia meritò per Dei auxilium victoriam præsumebat, signum sibi certo in sermone constituit, vt quos vna armorũ facies confundebat, secretioris verbi, distingueret sacramẽtum. Quod beati Apostoli vtego reor, exemplũ sequentes, ecclesię Dei, quam aduersum militiam diabolici furoris armabant, mysterium symbolo tradiderunt, vt quia sub vno Christi nomine credentium erat futura diuersitas, signaculum symboli inter fideles perfidósque secerneret, & alienus à fide atque hostis appareret ecclesiæ, aut tanquàm baptizatus nescisset, aut tãquàm hæreticus corupisset.

Symbolũ cur ab Apostolis compositum. Iudic. 12.

VI.

Qui sunt Symboli huius articuli?

I. CREDO in Deum patrem omnipotẽtẽ, creatorẽ cęli & terræ.
II. Et in Iesum Christum filium eius vnicum, Dominum nostrũ.
III. Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.
IIII. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
V. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
VI. Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotẽtis.
VII. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.
VIII. Credo in Spiritum sanctum.
IX. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sãctorum communionem.
X. Remissionem peccatorum.
XI. Carnis resurrectionem.
XII. Vitam æternam. Amen.

Symbolũ explicarũt Cyrillus in Catechesibus illum Chrysost hom. 1. &2. in symb. Ruffin in symb. Augustin. in Enchiridio ad Lauren. Item in libris 4. de symb. ad catech. In lib. de fide & symb. Serm. 115. 119. 123. 124. 181. 182. 193. 294. de temp. Euseb. Emiss. homil. 1. & 2. in Symb. Chrysolog. serm. 57. 58. 59. 60. 61. 62. Maximus homil. 1. de diuersis.

VII.

Quò maximè spectant hæc Symboli verba?

A. Eò certè, vt veram Dei diuinarũmque rerum cognitionem, quæ ad benè beatéque viuendũ est cuique necessaria, succinctè cõprehensam habeamus. Hier. 9. f Ioan. 17. a 1. Cor. 2. a 1. Pet. 1. b Sap. 13. a

B. Vbi primũ & prẽcipuũ habet locũ agnitio & cõfessio sanctissimæ Trinitatis, ne vllo modo dubitetur, Deũ, quo nihil aut [a] maius, aut melius, aut sapiẽtius potest excogitari in essentia quidẽ seu natura diuina vnũ & simplicẽ, in [b] personis verò tribus esse distinctũ, vt alius [c] Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus esse, ante omnia certò credatur. Pater est, qui suũ ab [d] æterno filium generat, fons & opifex rerũ: Filius ex Patris genitus substantia, mundi redemptor est, ac Saluator: Spiritus sanctus, qui & [e] paracletus dicitur, Ecclesiæ seu Christi fidelium est administrator. Iam [f] hi tres vnũ sunt: hoc est, vnus, verus, æternus, immensus & incomprehensibilis Deus.

a Aug. cõfes. lib. 1. cap. 4.
b. Aug. lib. de fide & symb. cap. 9.
c Matth. 28. d
Athã. in sym.
d Psal. 109. a Heb. 1. a
1. Ioan. 4. c
e Ioan. 15. d 16. b. 14. b d
f 1 Ioan. 5. b
1. Tim. 1. d 6. d Hier. 32. c d

C. Pulchrè igitur huic sanctissimæ simul & indiuiduæ Trinitati partes Symboli tres præcipuæ respondent: Prima nimirùm de creatione, secunda de redemptione, tertia de sanctificatione.

TESTIMONIA.

1. HIERMIÆ nono capite: Non glorietur sapiẽs in sapiẽtia sua, & nõ glorietur fortis ĩ fortitudine sua, & non glorietur diues in diuitiis suis, sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.

2. IOANNIS decimo septimo: Hæc est autẽ vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

3. PRIORIS ad Corinthios capite secundo: Nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christũ,& hunc crucifixũ: & quę sequuntur.

4. PRIORIS Petri primo capite: In quem nũc quoque nõ videntes creditis: credẽtes autẽ, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportãtes finem fidei vestræ salutem animarum.

5. SAPIENTIÆ decimotertio capite: Vani autẽ sunt omnes homines, in quibus non subest sciẽtia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex.

Dei maiestas.

1. B. AVGVSTINVS libro primo cõfessionũ, capite quarto: quid es ergò Deus meus? Quid, rogo, nisi Dominus Deus? Quis enim Dominus præter Dominũ? aut quis Deus prẽter DEũ nostrũ? Sũme, optime, potẽtissime, omnipotẽtissime, misericordissime, & iustissime, secretissime, & præsentissime, pulcherrime & fortissime, stabilis & incõprehẽsibilis, immutabilis mutãs omnia, nũquã nou⁹, nunquã vetus, innouãs omnia, & in vetustatẽ perducens superbos, & nesciunt. Sẽper agens, semper quietus, colligẽs & nõ egens, portans & implẽs & protegens, creans & nutriẽs & perficiẽs, quęrẽs cũ nihil desit tibi, amas nec æstuas, zelas & securus es, pœnitet te & nõ doles, irasceris & trãquill⁹ es, opera mutas, nec mutas cõsiliũ, recipis quod inuenis, & nunquã amisisti. Nũquã inops & gaudes lucris, nũquã auarus & vsuras exigis. Supererogatur tibi vt debeas, & quis habet quicquã non tuũ? Reddis debita nulli debẽs, donãs debita nihil perdens. Et quid dicimus Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta, aut quid dicit aliquis, cùm de te dicit? & vę tacentibus de te, quoniam loquaces muti sunt.

Personarum distinctio in sanctiss. Trinitate. Deut. 6.

2. IDEM libro de fide & symbolo, cap. 9. Ista Trinitas vnus est deus: nõ vt idẽ sit Pater, qui est filius & spiritus sanctus, sed vt Pater sit Pater, & Filius sit Filius, & Spiritus sanctus sit Spiritus sanctus: sed hęc trinitas vnus Deus, sicut scriptũ est, Audi Israel, Domin⁹ deus tu⁹, deus vnus est. Tamẽ si interrogemur de singulis, & dicatur nobis, Deus est Pater? respõdebimus, Deus. Si quęratur, vtrũ deus sit Filius, hoc respõdebimus. Nec si fuerit de Spiritu sancto talis interrogatio, aliud esse eũ debemus respõdere, quã Deũ, vehementer cauentes sic accipere, quomodo de hominibus dictũ est, Dij estis. Psal. 81. 1. Cor. 8. Nõ enim sunt naturaliter dij, quicũque sunt facti atq; cõditi ex Patre per Filiũ dono Spiritus sancti. Ipsa enim significatur Trinitas, cũ Apostol⁹ dicit, Rom. 11. Quoniã ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt omnia. Quodcunque ergo de singulis interrogati, respõdeamus Deũ esse de quo quæritur, siue Patrẽ, siue Filium, siue Spiritum sanctum, vt tamen non tres doceri à nobis coli quisquam existimauerit. Nec mirum, quòd hæc de ineffabili natura dicuntur, cùm in iis etiã reb⁹, quas corporeis oculis cernimus, & corporeo sensu dijudicamus, tale aliquid accidat. Nam cùm de fonte, &c.

3. MATTHÆI vigesimooctauo: Baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Personarum distinctio & earundem cõuenientia.

4. ATHANASIVS in symbolo suo: Fides autẽ Catholica hæc est, vt vnũ Deũ in Trinitate, & trinitatẽ in vnitate veneremur: Neq; confundentes personas, neq; substantiã separantes. Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti: sed Patris & Filij & Spirit⁹ sancti vna est diuinitas, equalis gloria, & coęterna maiestas: Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanct⁹. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus sanctus. Immẽsus Pater, immẽsus Filius, immẽsus Spiritus sanctus. Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus: & tamẽ nõ tres ęterni, sed vnus ęternus: sicut nõ tres increati, nec tres immensi, sed vnus increatus, & vnus immẽsus. Similiter omnipotẽs Pater, omnipotẽs Filius, omnipotẽs Spiritus sanctus: & tamẽ nõ tres omnipotẽtes, sed vn⁹ omnipotẽs. Ita Deus Pater, DEUS Filius, DEUS Spiritus sanctus: & tamẽ nõ tres dij, sed vnus est DEUS: ita Dominus Pater, Dominus Filius, DOMINUS Spiritus sanctus: & tamen non tres Domini, sed vnus est DOMINUS. Quia sicut singulatim vnãquãq; personã Deũ aut DOMINÚ confiteri Christiana veritate cõpellimur, ita tres DEOS aut Dominos dicere Catholica religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus: Filius à PATRE solo est, non factus, nec creatus, sed genitus: Spiritus sanctus à PATRE & Filio, nõ factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Vnus ergo PATER, non tres PATRES, vnus FILIUS, nõ tres FILIJ: vnus Spiritus sanctus, non tres Spiritus sancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totę tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales. Ita vt per omnia, sicut iam suprà dictum est, & vnitas in trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda sit. Qui vult ergò saluus esse, ita de TRINITATE sentiat.

5. PSALMO centesimonono: Tecum principiũ in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.

6. Ad Hebræos primo: Nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quẽ constituit hęredẽ vniuersorũ, per quẽ fecit & secula. Qui cũ sit splẽdor gloriæ & figura substantiæ eius, portánsq; omnia verbo virtutis suæ, purgationẽ peccatorũ faciens, sedet ad dexterã maiestatis in excelsis: tãto melior angelis effectus, quãtò differẽtius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquãdo angelorum, FILIUS meus es tu, ego hodie genui te? Et rursũ. ego ero illi in patrẽ, & ipse erit mihi in filium? Et cùm iterũ introducit primogenitũ in orbẽ terrę, dicit: Et adorent eum omnes Angeli DEI. Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flãmam ignis. Ad filiũ autẽ, Thronus tuus Deus in seculum seculi: virga æquitatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, &c.

7. PRIMÆ Ioannis quarto: Pater misit filiũ suũ saluatorẽ mũdi. Et paulò antè: Ipse dilexit nos, & misit filiũ suũ propitiationẽ pro peccatis nostris.

8. IOANNIS decimoquinto: Cùm autẽ venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, &c.

9. ET capite decimosexto: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos.

10. ITEM cap. 14. Et ego rogabo patrẽ, & aliũ paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiscũ in æternũ. Et paulò pòst: Paracletus autẽ spiritus sanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis oĩa, quæcunq; dixero vobis.

11. PRIMÆ Ioannis quinto: Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.

12. PRIORIS ad Timotheum primo: Regi autẽ seculorum immortali, inuisibili, soli DEO honor & gloria in secula seculorum.

13. ET

13. Et capite sexto: Quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens, rex regum & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum, Amen.

14. HIEREMIÆ trigesimo secundo. Ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extẽto: non erit tibi difficile omne verbum. Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos. Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incomprehẽsibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinuentionum eius. Qui posuisti signa & portenta in terra Ægypti vsque ad diem hanc, & in Israël, & in hominibus: & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc, &c. Et factum est verbum Domini ad Hieremiam, dicens: Ecce ego Dominus Deus vniuersæ carnis, nunquid mihi difficile erit omne verbum?

VIII.

Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?

A. OSTENDIT nobis primùm, Deum vnum, & in Deitate primam personam esse Patrem cælestem, æternum, potẽtia maiestatéque summum, cui nihil factu impossibile sit vel difficile: qui vitę ac mortis [a] potestatem omnem obtinet.

Deut. 6. a Matth. 8. b 1. Timoth. 1. d Genes. 1. a Esaiæ 51. a Iob 37. a d Eccles. 3. b Luc. 1. e Hier. 32. e a 1. Sap. 16. b 1. Reg. 2. a

B. Is ipse Pater Filium [b] ex omni æternitate genuit, & nos hoc tẽpore gratiæ in filios sibi adoptauit. Eius tanta vis est, vt verbo [c] solo tam visibilia quàm inuisibilia produxerit ex nihilo, producta verò vsq; cõseruet atq; gubernet summa cum bonitate ac sapiẽtia, à quo & ad quẽ omnia. Ipse [d] Pater luminũ, apud quẽ nõ est trãsmutatio, Pater misericordiarum, & DEUS totius consolationis: talis demùm ac tantus, vt ad [e] nutũ illi⁹ supera, terrestria, infera subitò pareãt: quo duce ac protectore, nos in summis etiã malis atq; periculis illæsi ac tuti cõseruamur.

b Psalm. 2. b Heb. 1. b Roman. 8. c d c Psalm. 32. b Colos. 1. b Matth. 4. d Heb. 13. b 1. Timoth. 4. e & 6. d Rom. 11. d

d Iacob. 1. c. 2. Cor. 1. a Act. 14. c e Luc. 12. a Gen. 17. a b Psal. 26. a 50. a 124. a Iob 42. a 2. Cor. 10. c Eccli. 33. a

TESTIMONIA.

1. A DEVTERONOMII sexto: Audi Israel, Dominus Deus noster Deus vnus est.

2. MATTHÆI sexto: Pater noster qui es in cælis.

3. PRIORIS ad Timotheum primo: Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum.

4. GENESIS primo: In principio creauit Deus cælum & terram.

5. ESAIÆ quinquagesimotertio: Quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est?

6. IOB trigesimoseptimo: Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur, cùm audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia. Qui præcipit niui vt descendat in terram, & hyemis pluuiis & imbri fortitudinis suæ. Qui in manu omnium hominũ signat, vt nouerint singuli opera sua. IBIDEM: Dignè eum inuenire non possumus: magnus fortitudine, & iudicio, & iusticia, & enarrari non potest. Ideò timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.

7. ECCLESIASTÆ tertio: Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem.

8. LVCÆ primo: Non erit impossibile apud Deũ omne verbum.

9. HIEREMIÆ trigesimosecũdo: Domine DEUS ecce tu fecisti cælum & terrã in fortitudine magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum. Item: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu. Ibidem: Ecce ego Dominus Deus vniuersæ carnis, nũquid mihi difficile erit omne verbum?

10. SAPIENTIÆ decimosexto: Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis & reducis.

11. PRIMI Regum secũdo capite: Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Domini sunt cardines terræ, & posuit super eos orbẽ.

1. B. PSALMO secundo: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.

2. AD Hebræos primo: Cui enim dixit aliquandò angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrẽ, & ipse erit mihi in filiũ?

3. AD Romanos octauo? Quicunque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritũ seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba (Pater.) Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Et nos ipsi primitias spiritus habentes intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.

4. PSALMO trigesimosecundo: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.

5. AD Colossenses primo: In ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus, siue potestates: omnis per ipsum & in ipso creatæ sunt: & ipse est ante omnes, & omnia in ipso cõstant.

6. MATTHÆI sexto: Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex illis. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & crãs in clibanũ mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos minimæ fidei?

7. Ad Hebræos decimotertio: Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ita vt confidenter dicamus, Dominus mihi adiutor: nõ timebo quid faciat mihi homo.

8. PRIORIS ad Timotheum quarto: Speramus in Deum viuum, qui est saluator omnium hominũ, maximè fidelium.

9. Et capite sexto eiusdem epistolę: Quem (Iesum Christum) suis temporibus ostendet beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum.

10. Ad Romanos vndecimo: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

11. IACOBI primo capite: Omne datum optimũ, & omne donum perfectum desursum est descendẽs à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

12 POSTERIORIS ad Corinthios primo: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

13. ACTORVM decimoquarto: Annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cęlum & terram, & mare & omnia quę in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

14. LVCÆ duodecimo: Ostendam vobis quem timeatis: timete eum, qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

15. GENESIS decimoseptimo capite: Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus, daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionẽ æternam, eróque Deus eorum.

16. PSALMO vigesimo sexto: Dominus illuminatio mea & salus mea, quẽ timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

17. Et nonagesimo: qui habitat in adiutorio altissimi: in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino susceptor, meus es tu, & refugium meum Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantiũ & à verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Scuto circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno, &c.

18. ITEM centesimo vigesimoquarto: Qui confidunt in Domino sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalẽ. Quia nõ relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatẽ manus suas.

19. IOB quadragesimoprimo: Quis resistere potest vultui meo? Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.

20. PRIORIS ad Corinthios decimo capite: Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

21. ECCLESIASTICI trigesimotertio capite: timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malo.

IX.

Quid habet secundus Articulus, Credo in Iesum Christum?

a Ioan.1.d Luc.1.c.2.b c Matth.1.d Esa.9.261.a Luc.4.c Psal.44.b 88.ee Acto.4.e & 10.f.1.&g 10.15. ac a Ioan.1.b f Apo.17.d.9.c Hebr.3.4.5.b 1.Petr.2.d Colossi.c 2.b

A. Commonstrat secundam in Deitate personam Iesum Christum verum Deum, & verum hominem: dictum quidẽ Iesum, hoc est, saluatorẽ populi sui: & Christũ, id est, vnctũ Spiritu sancto, ac[a] plenũ omni gratia & veritate, Messiam, Regem, & Pontificẽ nostrũ, qui primatum tenet in omnib[9], & in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo DIVINITATIS.

b Ephe.1.a d Ioan.10.e Hebr.1.a Apoc.1.d Matth.28.d Dan.7.d Philip.2.a b

B. Ostendit eundẽ[b] esse filium DEI vnicum à Patre natum, ab æterno genitum, naturalem, cõsubstantialem, & ei prorsus ęqualem secundùm Diuinitatem: Dominum verò nostrũ, & omnium in ipsum credẽtium, vt quos ipse [c] perditos ex Seruitute Satanæ vltrò liberauit, quósque iugo peccati & damnationis obnoxios liberalissimè redemit.

c Luc.15.b f & 11.e Rom.3.a 1.Cor.6.d 1.Pet.1.c

d Psal.2.b Rom.14.b

e Apoc.19.c.17.d f Matth.24.e 1.Cor.15.d Psalm.109.a

C. Is impiis quoq; dominatur: omnia enim[d] pedib[9] ei[9] subiecta sunt. Tũ verò maximè nominũ[e] dominatiũ, & regẽ regũ se improbis ac[f] vniuerso mũdo palàm declarabit, cùm hostes ad vnũ omnes, quãuis inuitos, suæ subiiciet potestati, ac veluti[g] paleam igne comburet inextinguibili. Hic dilectus filius, hic noster Emmanuel, & audiendus Præceptor: nec aliud nomẽ est sub cælo[h] datum hominibus, in quo nos saluos fieri oporteat.

g Luc.3.d e Matth.3.e d Luc.10.b Matth.17.a f.d Esa.7.c

h Acto.4.b

TESTI-

TESTIMONIA.

1. A. PRIMÆ Ioannis quinto capite: Et scimus quoniam filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna.

2. LVCÆ primo capite: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum, hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et paulò pòst: Ideóque, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

3. Et capite secundo: Ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo: quia natus est vobis hodiè saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Et paulò pòst: Vocatum est nomen eius IESVS quod vocatum est ab angelo, priusquàm in vtero conciperetur.

4. MATTHÆI primo capite: Pariet autẽ filiũ, & vocabis nomen eius IESVM. ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum.

5. ESAIÆ nono capite: Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius: Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis.

6. Et capite sexagesimo primo: Spiritus Domini super me, eò quod vnxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, &c.

7. LVCÆ quarto capite: Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, &c.

8. PSALMO quadragesimoquarto: Dilexisti iustitiã, & odisti iniquitatẽ: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

9. Et octogesimooctauo: Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto meo vnxi eum. Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternũ manebit. Et thronus eius sicut sol in cõspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis.

10. ACTORVM quarto capite: Cõuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum IESVM, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.

11. Et capite decimo: Vos scitis, &c. IESVM à Nazareth quomodò vnxit eum DEVS Spiritu sancto & virtute, qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabólo, quoniam Deus erat cũ illo.

12. PRIMI Regum decimo capite: Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput Saulis, & deosculatus est eum, & ait: Ecce, vnxit te DOMINVS super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorũ eius qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum, quia vnxit te Deus in principem.

13. Et capite decimo sexto: tulit ergò Samuel cornu olei, & vnxit DAVID in medio fratrum eius: & directus est spiritus DOMINI à die illa in DAVID, & deinceps.

14. IOANNIS primo capite: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre) plenum gratię & veritatis. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. IBIDEM: Inuenimus Messiam, quod est interpretatũ, Christus.

15. APOCALYPSIS decimoseptimo capite, Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam DOMINVS dominorum est, & Rex regum.

16. Et decimonono capite: & habet in vestimento & in femore suo scriptum, Rex regum & dominus dominantium.

17. Ad Hebræos tertio capite: Considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostræ IESVM, qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo eius.

18. Et capite quinto: Christus non seipsum clarificauit vt Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eũ, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationésque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et quidem cùm esset filius DEI, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, appellatus à DEO Pontifex iuxta ordinem Melchisedech.

19. PRIORIS Petri secũdo capite: Erratis sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad Pastorem & Episcopum animarum vestrarum.

20. Ad Colossenses primo capite: Et ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primarum tenens: quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificãs per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.

21. Et secũdo capite: in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis.

1. B. Ad Ephesios primo capite: Benedictus DEVS & Pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, &c. in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, &c. Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, vt DEVS, DOMINI nostri Iesu Christi Pater, gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & reuelationis, &c. suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnẽ principatum & potestatem & virtutem & dominationem, &c.

2 IOANNIS decimo capite: Ego & pater vnum sumus. Quem pater sanctificauit & misit in mundũ, vos dicitis, Quia blasphemas, quia dixi, Filius DEI sum? Pater in me est, & ego in Patre.

3. Ad Hebræos primo capite: Multifariàm multisque modis olim DEVS loquens patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quẽ fecit & secula. Qui cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, & quæ sequuntur.

4. APOCALYPSIS primo capite: Ego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorũ, & habeo claues mortis & inferni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5. MATTHÆI vigesimooctauo capite: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

6 DANIELIS septimo capite: Aspiciebam in visione noctis, & eccè cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

7 AD Philippenses secundo capite: Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, &c. propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

8 LVCÆ decimoquinto: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat, &c. Ibidem: Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite vitulum saginatum, & occidite: & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuētus est. Et paulò pòst: Frater tuus hic mortuus erat & reuixit, perierat & inuētus est.

9. ET vndecimo capite: Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus cōfidebat, & spolia eius distribuet.

10. AD Romanos octauo: Nihil ergò nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secūdum carnem ambulant. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis.

11 PRIORIS ad Corinthios sexto: Empti estis precio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

12. PRIORIS Petri primo capite: Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

1. C. PSALMO octauo: Omnia subiecisti sub pedibus eius.

2 AD Romanos decimoquarto: In hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt & mortuorum & viuorum dominetur.

3. APOCALYPSIS decimonono: Rex regum & Dominus dominantium.

4. ITEM capite decimoseptimo: Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est & Rex regum.

5. MATTHÆI vigesimoquinto: Cùm autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tùc sedebit super sedem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, &c.

6. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Deindè finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissima autem, inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cùm autem dicat, Omnia subiecta sunt ei: sine dubio, præter eum qui subiecit ei omnia. Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.

7. PSALMO centesimonono: Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.

8. LVCÆ tertio capite: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam: & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et paulò pòst: Et vox de cælo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi.

9 MATTHÆI tertio: Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et post pauca: Et eccè vox de cælis, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

10. LVCÆ vigesimo: Dixit autem dominus vineę, Quid faciam? Mittam filium meum dilectum? Forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur.

11. MATTHÆI decimoseptimo: Et eccè vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.

12. ET primo: Eccè virgo in vtero habebit & pariet filium, & vocabūt nomē eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

13. ESAIÆ septimo: Et vocabitur nomen eius Emmanuel.

14. ACTORVM quarto: Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificātibus, qui factus est in caput anguli. Et nō est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomē est sub cęlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

X

Quid credendum proponit tertius articulus, Conceptus est de Spiritu sancto?

Mich 5.a Ioan.1.a.16.f Esa.53.c. Ioan.6.f

A. Eundē testatur Dominū, qui iā inde ab æterno genitus à Deo Patre sine matre fuit, propter nos de cælis descendisse, & humanam assumpsisse[a] naturam, qua temporaliter & cōceptus sit in Nazareth, & sub Cęsare Augusto in Bethleem natus sine patre ex illibata Virgine, operāte scilicet in illa sic Spiritus sancti virtute, vt (quod admirationem omnē excedit) VERBVM[b] caro & DEVS homo fieret, atque MARIA simul DEI mater &[c] virgo esset.

a Galat.4.a. Rom.1.a Matth.1.c d. Luc.1.c.d.2.a Esa.7.c. Hier.31.d

b Concil. Ephes. cano.13.

c Hieron in Heluidium. Ambros in epist.81. Ezechiel.44.a.

B. HÆC

B. HÆC filij Dei temporalis cōceptio & generatio, humanæ salutis ac redemptionis[d] primordia continet, nostræque est forma regenerationis. Qua fit, vt maledicti Adæ filij de immundo semine[e] concepti, & irę filij nati, purificemur, tum vt è carnalibus spirituales ac planè filij Dei efficiamur in Christo, cui Pater æternus conformes fieri voluit electos, vt sit ipse, quemadmodùm[f] Paulus ait, in multis fratribus primogenitus.

d Ioan. 3.a 1.Petr.1.a 3.d Hebr.2.a 7.d Tit.3.b

e Iob 14.a Ephes.2.a Rom.6.a 8.a

f Rom.8.f

TESTIMONIA.

1. A. MICHEÆ quinto capite: Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

2. IOANNIS primo capite: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: Hoc erat in principio apud Deum.

3. ITEM capite decimosexto: Exiui à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem. Dicunt ei discipuli, &c. In hoc credimus quia à Deo existi.

4. ESAIÆ quinquagesimo tertio capite: Generationem eius quis enarrabit?

5. IOANNIS sexto: Hęc est volūtas patris mei qui misit me. Item, Nō quia Patrem videt quisquā, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem. Item, Ego sum panis viuus qui de cælo descendi.

6. AD Galatas quarto: Vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus[a] filiū factū ex muliere, factū sub lege.

7. AD Romanos primo: Quod antè promiserat per Prophetas suos in scripturis sāctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundùm carnē.

8. MATTHÆI primò: Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequàm conuenirent, inuēta est in vtero habēs de Spiritu sācto, &c. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum.

9. LVCÆ primo: Missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virnem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen virginis Maria. Et ait angelus ei: Nè timeas Maria, inuenisti enim gratiā apud Deum. Eccè concipies in vtero, & paries filiū, & vocabis nomen eius Iesum, &c.

10. ET capite secūdo: Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, &c. Ascēdit autem & Ioseph à Galilęa de ciuitate Nazareth, in Iudeā ciuitatē Dauid quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cū Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factū est autē cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pāreret: & peperit filium suum primogenitum.

11. ESAIÆ septimo: Eccè virgo concipiet & pariet filium.

12. IEREMIÆ trigesimoprimo: Creauit Dominus nouum super terram, Fœmina circundabit virum.

13. CONCILIVM Ephesinū canone decimotertio: Nō dicimus, quòd Dei natura cōuersa vel immutata facta sit caro: nec quòd in totū hominem, qui est ex anima & corpore, trāsformata sit: sed illud magis, quòd carnē animatā anima rationali sibi copulauerit: Verbū substātialiter, & ineffabiliter & indeprehēsibiliter factus sit homo, & nūcupatus sit etiā filius hominis, non nuda tantūmodò voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quòd diuersæ quidē naturæ in vnū cōuenerint. Vnus tamē ex ambabus Christus & filius, nō euacuata aut sublata diuersitate naturarū per cōiunctionē, sed quia simul nobis effecerunt vnum Dominū & Christū & filiū, id est, diuinitas & humanitas, per arcanā illā ineffabilemq; copulationē ad vnitatē.

14. HIERONYMVS in libello aduersùs Heluidium, ex professo egregiè defendit virginitatem perpetuam beatæ Mariæ.

15. AMBROSIVS epistola octogesimaprima ad Syriciū Papā: Sed de via peruersitatis prodūtur dicere: Virgo cōcepit, sed nō virgo generauit. Quę potuit ergò virgo cōcipere, potuit virgo generare, cū semper cōceptus præcedat, partus sequatur. Sed si doctrinis nō creditur sacerdotū, credatur oraculis Christi, credatur monitis angelorū dicentiū: quia num est impossibile Deo omne verbū. Credatur symbolo Apostolorū, quod Ecclesia Romana* intemeratum semper custodit & seruat. Audiuit Maria vocē Angeli, & quæ antè dixerat: Quomodo fiet istud? nō de fide generationis interrogās, respōdit posteà: Eccè ancilla Domini, cōtingat mihi secūdùm verbū tuū. Hæc est virgo, quę in vtero cōcepit, virgo quæ peperit filiū. Sic enim scriptū est: Eccè virgo in vtero accipiet & pariet filiū. Nō enim cōcepturam tātummodò virginem, sed & paritūrā virginē dixit. Quæ autē est illa porta sancto-rū, illa exterior ad Orientem, quæ manet clausa, & nemo, inquit, pertrāsibit per eā, nisi solus Deus Israel? Nónne est hæc porta Maria, per quā in hunc mūdū redēptor intrauit? Hæc porta iustitiæ, sicut ipse dixit: Sine nos implere omnē iustitiam. Hæc porta est beata Maria: de qua scriptū est, quia Dominus pertrāsibit per eā, & erit clausa post partū, quia virgo cōcepit & genuit. Quid autē incredibile, si cōtra vsum originis naturalis peperit Maria, & virgo permanet, quando cōtra vsum naturæ mare vidit & fugit, atq; in fontē suū Iordanis fluenta remeārunt? Non ergò excedit fidē, quòd virgo peperit, quādo legimus, quòd petra vomuit aquas, & in mōtis speciē matris vnda solidata est: Nō ergò excedit fidē quòd homo exiuit de virgine, quādo petra profluxit scaturiuit ferrū super aquas, ambulauit homo super aquas. Ergò si hominē vnda portauit, nō potuit hominē virgo generare: atq; hominē de quo legimus, Et mittet illis Dominus hominē qui saluos faciet eos, & not[a] erit Dñs Ægyptiis? 16. EZECHIELIS quadragesimoquarto capite: Dixit Dominus ad me, Porta hæc clausa erit, nō aperietur, & vir non transiet per eam: quoniā Dñs Deus Israel ingressus est per eam, erítque clausa principi. 1. B. IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sācto, nō potest introire in regnū dei. 2. PRIORIS Petri secūdo capite: Deponētes igitur omnem malitiā & omnē dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concu-

De Mariæ virginitate perpetua.

Luc.1. *iteratum.

Esa.7.

Ezech.44.

Matth.1.

Num.20. Exod.14.

4.Reg.7. Matth.14. Esa.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piscite,vt in eo crescatis in salutem.

3. Et capite tertio eiusdem epistol. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma.

4. Ad Hebræos secundo capite: Quomodò nos effugiemus,si tantã neglexerimus salutem,quæ cũ initium accepisset enarrari per Dominũ,ab eis qui audiêrunt,in nos cõfirmata est, cõtestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus,& Spiritus sancti distributionibus secũdùm suam voluntatẽ.

5. Et capite septimo: Saluare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad Deum,semper viuens ad interpellandum pro nobis.

6. Ad Titũ tertio: Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus sancti,quẽ effundit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum.

7. Iob decimoquarto capite: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nónne tu qui solus es?

8. Ad Ephesios secundo: Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri: Deus autẽ qui diues est in misericordia,propter nimiã charitatem suã qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis,cõuiuificauit nos in Christo,cuius gratia saluati estis,& cõresuscitauit,& cõsedere fecit in cælestibus in Christo Iesu.

9. Ad Romanos sexto: Quicũq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem,vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus.

10. Et capite octauo: Nihil ergò nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu,qui nõ secũdum carnem ambulãt. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu,liberauit me à lege peccati & mortis. nã quod impossibile erat legi,in quo infirmabatur per carnẽ, Deus filium suũ mittens in similitudinẽ carnis peccati,& de peccato damnauit peccatũ in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui nõ secundũ carnem ambulamus,sed secundùm spiritũ. Et paulò pòst: Ergò fratres debitores sum⁹ nõ carni,vt secũdùm carnem viuamus: si enim secũdùm carnem vixeritis,moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis,viuetis. Quicũq; enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei,&c. Si autẽ filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autẽ Christi,si tamẽ compatimur,vt & cõglorificemur.

11. Ibidem: Quos præsciuit,& prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui, vt ipse sit primogenitus in multis fratribus.

XI.

Quid continet articulus quartus, Passus sub Pontio Pilato?

Ace.10.f Matt.27.f Marc.c Esa.50.c 53.a b Ioan.1.d Heb.7.d 1. Pet.1. cap.2.d Apoc.1.d 1. Tim.6. c d Rom.5.b Ioan.15.b

A. Ostendit Christvm, cùm præclarè docẽdi & miracula patrãdi finem fecisset,suũ pro nobis,qui perieramus,redimẽdis agonẽ tandèm absoluisse. Itaq; licèt Agnus esset absque macula innocẽtissimus, immò & Deus simul immortalis,tamẽ vt charitatẽ erga nos suã maximã declararet,passus est ille[a] volẽs à scelestissimis extrema & acerbissima quæq;: vnde nec iudiciũ impij Iudicis Pilati,quãuis iniquissimũ,neq; crucẽ[b] probrosissimũ supplicij gen⁹ defugit,mortẽ pro nobis crudelissimã adiẽs,& sepulturã in alieno etiã monumento delatã non recusans,totũ vt se viuens moriẽs donaret atque impenderet mortalibus.

a Ioan.18.a 19.b 5.b 11.c Matt.27 Marc.15 Luc.23. Ioan.19.Act.13.d b Sap.2.d Hcb.12.a Phil.2.b Rom.5.b

Matth.27.g Tit.2.d Gal.2.a Esa.53.d

B. Quæ Christi passio,[c] sanguis,crux, vulnera & mors, peccatorib⁹ consolationẽ,sanitatẽ,virtutem & vitam continuè exhibent, si tamẽ patemur, & [d] compatimur capiti, vt ità simul & conglorificemur.[e]

c 1. Petr.1.e 1.Ioan.1.c Apoc.1.b Ephes.2.b

d Rom.8.c 2.Cor.1.b 2. Tim.2.d

e Hcb.5.e

Cõsummatus enim factus est omnibus obtẽperãtibus sibi causa salutis æternæ.

TESTIMONIA.

1. A. Actorvm decimo capite ait Petrus: Vos scitis quod factũ est verbũ per vniuersã Iudæã: incipiẽs enim à Galilæa,post baptismũ quod prædicauit Ioãnes,Iesũ à Nazareth,quomodò vnxit eũ de Spiritu sãcto & virtute,qui pertransiit benefaciẽdo, & sanãdo omnes oppressos à diabolo, quoniã deerat cum illo: quẽ occiderũt suspẽdentes in ligno.

2. Matthæi vigesimo septimo: Iesus autem iterùm clamans voce magna,emisit spiritum.

3. Marci decimoquinto: Et crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta eius, &c.

4. Esaiæ quinquagesimo: Corpus meũ dedi percutientibus,& genas meas vellẽtibus: faciem meã non auerti ab increpantibus & conspuẽtibus. Dominus Deus auxiliator meus, ideò non sum cõfusus. ideò posui faciem meam vt petram durissimã, & scio quoniam non confundar.

5. Item quinquagesimo tertio: Quis credidit auditui nostro, & brachiũ Domini cui reuelatũ est? Et ascẽdet sicut virgultũ coram eo,& sicut radix de terra sitiẽti: nõ est species ei neq; decor: & vidimus eũ,& nõ erat aspectus,& desideranimus eũ: despectũ & nouissimũ virorũ,virũ dolorũ & scientẽ infirmitatẽ: & quasi absc̃ditus vultus eius & despectus,vndè nec reputauimus eũ. Verè lãguores nostros ipse tulit,& dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eũ quasi leprosũ,& percussũ à deo & humiliatũ. Ipse autẽ vulnerat⁹ est propter iniqtates nostras,attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eũ,& liuore eius sanati sum⁹. Omnes nos quasi oues errauimus,vnusquisque in viã suã declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatẽ omniũ nostrũm. Oblatus est,quia ipse voluit,& nõ aperuit os suũ: sicut ouis ad occisionẽ ducetur,& quasi agn⁹ corã tondẽte se obmutescet, & nõ aperiet os suũ. De angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentiũ: propter scelus populi mei percussi eũ. Et dabit impios pro sepultura, & diuitẽ pro morte sua: eo quòd iniquitatẽ nõ fecerit,

fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. Tradidit in mortem animam suam,& cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus orauit.

6. Ioannis primo: Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se,& ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

7. Ad Hebræos septimo: Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex,sanctus,innocẽs,impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus,qui non habet necessitatem quotidiè (quemadmodum sacerdotes) priùs pro suis delictis hostias offerre, deindè pro populi.

8. Prioris Petri primo capite: Redempti estis precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

9. Et secundo capite: Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus cuius liuore sanati estis.

10. Apocalypsis primo: Ego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus,& ecce sum viuẽs in secula seculorum, & habeo claues mortis & inferni.

11. Prioris ad Timotheum sexto: Præcipio tibi coram Deo,qui viuificat omnia, & Christo Iesu,qui testimoniũ reddidit sub Pontio Pilato bonam cõfessionem: vt serues mandatum sine macula,irreprehensibile vsque in aduentũ Domini nostri Iesu Christi: quem suis tẽporibus ostẽdet beatus & solus potẽs, Rex regum & Dominus dominantium,qui solus habet immortalitatem,&c.

12. Ad Romanos quinto: vt quid enim Christus, cùm adhuc infirmi essemus, secundùm tẽpus pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nã pro bono forsitã quis audeat mori. Commendat autem charitatem suã Deus in nobis,quoniã cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius,salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cùm inimici essemus,reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: multo magis recõciliati salui erimus in vita ipsius.

13. Ioannis decimoquinto: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animã suam ponat quis pro amicis suis.

14. Item decimooctauo: Iesus itaque sciẽs omnia, quæ ventura erant super se,processit, & dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ei, Iesvm Nazarenum,&c.

15. Et decimonono capite: Non haberes potestatem aduersùm me vllam, nisi tibi datum esset desuper.

16. Capite tertio: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto,ità exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipsum,nõ pereat,sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mũdum,vt filium suũ vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum,non pereat,sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filiũ suum in mundũ, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.

17. Item capite duodecimo: Ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum: hoc autẽ dicebat significans qua morte esset moriturus.

18. Matthæi vigesimoseptimo: Et vinctum adduxerunt eũ, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Et dimisit illis Barrabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis,vt crucifigeretur.

19. Marci decimoquinto: Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam, & tradidit Iesum flagellis cæsum,vt crucifigeretur.

20. Lvcæ vigesimotertio: Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eũ, qui propter homicidium & seditionẽ missus fuerat in carcerem,quem petebant: Iesum verò tradidit voluntati eorum.

21. Ioannis decimonono: Tunc ergò tradidit eis illum,vt crucifigeretur.

22. Actorvm decimotertio: Nullam causam mortis (inquit Paulus) inuenientes in eo,petiêrũt à Pilato: vt interficerent eum. Cùmque consummãssent omnia, quæ de eo scripta erant,deponentes eum de ligno,posuerunt in monumento.

23. Sapientiæ secundo: Dixerunt impij, cogitantes apud se nõ rectè: Circunueniamus iustũ, quoniam inutilis est nobis, & cõtrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis,& diffamat in nos peccata disciplinę nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationũ nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum: quoniam dissimilis est aliis vita illius,& immutatę sunt viæ eius. Tanquàm nugaces æstimati sumus ab illo,& abstinet se à viis nostris tanquàm immũditiis,& præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergò si sermones illius veri sint,& tẽtemus quæ ventura sũt illi,& sciemus quæ erũt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illũm de manibus contrariorum. Contumelia & tormẽto interrogemus eum,vt sciamus reuerẽtiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitauerunt,& errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorum.

24. Ad Hebræos duodecimo: Aspicientes in authorem fidei,& consummatorem Iesum,qui proposito sibi gaudio sustinuit crucẽ, cõfusione contempta,atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersùm semetipsum contradictionem: vt nè fatigemini animis vestris deficientes. nondùm enim vsque ad sanguinem restitistis,aduersùs peccatum repugnantes.

25. Ad Philippenses secundo: Humiliauit semetipsum,factus obediens vsque ad mortem,mortem autem crucis.

26. Ad Romanos quinto, vt suprà, testimonio duodecimo.

27. Matthæi vigesimoseptimo: Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda: & posuit illud in monumẽto suo nouo,quod excíderat in petra.

28. Ad Titum secundo: Qui dedit semetipsum pro nobis,vt nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem,sectatorem bonorum operum.

29. Ad Galatas primo: Qui dedit semetipsum pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequã, ſecũdùm voluntatem Dei & Patris noſtri.

30. ESAIÆ quinquageſimotertio: Ipſe peccata multorum tulit.

1. B. PRIORIS Petri primo: Scientes quòd non corruptilibus auro vel argẽto redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati.

2. PRIMÆ Ioannis primo: Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce: ſocietatem habemus ad inuicèm, & ſanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato.

3. APOCALYPSIS primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

4. AD Epheſios primo: In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius (remiſſionem peccatorum) ſecundùm diuitias gratiæ eius.

5. AD Romanos octauo: Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur. Exiſtimo enim quòd non ſunt condignæ paſſiones, &c.

6. POSTERIORIS ad Corinthios primo: Scientes quòd ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.

7. POSTERIORIS ad Timotheum ſecundo: Ideò omnia ſuſtineo propter electos, vt & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu cum glotia cæleſti. Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus, & cõuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.

8. AD Hebræos quinto: Et quidem cùm eſſet filius Dei, didicit ex iis quæ paſſus eſt, obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperãtibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ.

XII.

Quis vſus & fructus in eo eſt, quòd crucem Chriſti digitis efformamus, & ea frontem conſignamus?

a Tertul. de coron. militis. Baſil. de Spiritu ſancto, cap. 27. Auguſt. de Catech. rud. ca. 20. & tract. in Ioan. 118. Nazian. orat. 1. in Iulian. Hieron. ad Euſto. de cuſto. virg. epiſt. 22. & ad Fabiol. de veſte ſacerd. epiſt. 128. & in cap. 9. Ezech. Chryſoſt. hom. 55. in Matt. Trip. hiſt. lib. 6. cap. 1. Effræm in lib. de vera pœn. c. 3. Ori. hom. 8. in diuerſ. euang. Ruff. lib. 2. Eccleſ. hiſt. c. 29. Niceph. lib 18. cap. 20. Cyril. catec. 4. & 13. illum. Chryſoſt. in demonſt. aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus.

A. Hunc ſanè ritum & [a] veterum pietas & conſtans Eccleſiæ conſuetudo nobis commendat. Ac primùm hinc excitamur ad gratam memoriam ſummi myſterij atque beneficij, quod nobis in cruce peractum ac ampliſſimè donatum fuit.

B. Deindè prouocamur ad veram ſanctámque gloriam & totius ſalutis noſtræ ancoram in cruce Domini noſtri defigendam.

C. Eſt hoc præterea teſtimoniũ, nos cum inimicis crucis Chriſti Iudæis ac Ethnicis nihil habere commune, ſed contra hos omnes liberè profiteri quem colimus, Dominum Ieſum & hunc crucifixum.

D. Hoc etiam ſignaculo ad patientiæ ſtudiũ incitamur, vt ſi æternæ gloriæ cupidi ſumus, (eſſe verò debemus omnes) crucem quam colimus, & viam crucis [b] duce Chriſto non grauatim amplectamur.

b Matth. 16. d Luc. 9. c 1. Pet. 3. c. 2. d

c Athan. in vita S. Anton. Hiero. in vita B. Hilarionis, Ignat. ad Philip.

E. Neque minùs arma hinc victricia petimus [c] aduersùs Satanã olim crucis virtute proſtratum, immò & contra omnes noſtræ ſalutis aduerſarios ità communimur.

d Ambroſ. ſerm. 43.

F. Demùm, vt auſpicatiùs [d] ordiamur, & maiorem in rebus gerendis ſucceſſum experiamur, hoc crucis illuſtre trophæum arripimus, & in

e Euſeb. lib 1. & 2. de vita Conſtantini. Niceph. lib. 8. cap. 3. & lib 7. ca. 47. & 49.

hoc ſigno [e] victuri, ſæpè dicere non dubitamus: *In nomine † Patris & filij, & ſpiritus ſancti.*

TESTIMONIA.

Extradit. non ſcripta. Crucis ſignaculo frõtem terebant antiqui Chriſtiani ad omnem actionẽ.

1. A. TERTVLLIANVS de Corona militis traditiones non ſcriptas enumerãs: Ad omnẽ, inquit, progreſſum atque promotũ, ad omnẽ aditũ & exitum ad veſtitum & calceatũ, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quęcũque nos cõuerſatio exercet, frontẽ crucis ſignaculo terimus.

2. BASILIVS Magnus in libro de ſpiritu ſãcto, capite vigeſimoſeptimo, traditiones Apoſtolicas non ſcriptas in medium adducturus, Quod genus eſt, (inquit) vt eius quod primum eſt & vulgatiſſimum, primo loco cõmemorem: vt ſigno crucis eos, qui ſpem collocarunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit?

Crucis ſigno conſignantur Chriſtiani ex tradit. Apoſt.

3. AVGVSTINVS in libro de Catechizandis rudibus, capite vigeſimo: Chriſti paſſionis & crucis ſigno in fronte hodiè tanquàm in poſte ſignãdus es, omnéſque Chriſtiani ſignantur.

4. ET tractatu centeſimo decimooctauo in Euãgelium Ioannis: Quid eſt quod omnes nouerũt ſignum Chriſti, niſi crux Chriſti? Quod ſignũ niſi adhibeatur ſiue frõtibus, ſiue ipſi aquæ qua regenerãtur, ſiue oleo quo chriſmate vngũtur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.

Sine Crucis ſigno Sacramenta ritè non perficiuntur.

5. GREGORIVS Nazianzenus in oratione prima cõtra Iulianum Imperatorẽ apoſtatam: Quod à pluribus commemoratur, nec à Iuliani moribus abhorret, oratione perſequar. Deſcẽdebat in quoddam adytũ pleriſque inacceſſum & horrẽdum, comitem cum habens, qui multis adytis dignus erat, hoc eſt, hominem huiuſmodi rerum ſapientia ſiue ſophiſtica inſtructum. Vt autem egregium virum progredientem terrores adoriri cœperũt, ac ſubindè

indè plures & formidoloſiores (ſonos quoſdã inſueros aiunt tetróſque odores atq; ignea ſpectra, ac neſcio quas nugas & deliramenta) re inopinata perculſus, (harum enim rerum ſtudium ſerò amplexus fuerat) ad crucem vetúſque remedium confugit, eóque ſe aduerſus terrores conſignat, cúmque, quem perſequebatur, in auxilium aſciſcit. Ac quæ ſequuntur, magis tremenda. Valuit ſignaculum, cedunt dæmones, pelluntur timores. Quid deindè? Reuiuiſcit malum, rurſùs ad audaciam redit, rurſùs aggreditur, rurſùs iidem terrores vrgent: rurſùs obiecto ſignaculo dæmones cõquieſcunt, perplexúſque hæret diſcipulus. Ac ſacrorũ antiſtes & magiſter ipſius lateri hærere peruersè veritatem exponit. Abominationi illis fuimus, inquit, non terrori: vincit quod peius eſt. Hæc enim loquitur, & locutus perſuadet, perſuaſumque diſcipulum ad perditionis barathrum ducit.

Iulianus Apoſtata territus à dæmonibus, Crucis ſigno eos profligat.

6. HIERONYMVS ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, epiſtola vigeſimaſecunda: Ad omnem actũ, ad omnẽ inceſſum manus pingat crucẽ.

Ad omnem actum manus pingat crucẽ.

7. IDEM ad Fabiolam de veſte Sacerdotali, epiſtola centeſima viceſimaoctaua: Quod olim in lamina monſtrabatur, in ſigno oſtenditur Crucis. Tunc ſignum, iuxta Ezechielis vocem, gementibus figebatur in fronte: nunc portantes Crucem, dicimus: Signatum eſt ſuper nos, &c.

Exod. 28. Signum crucis olim præfiguratum. Ezech. 9. Pſalm. 4.

8. IDEM Hieronymus in caput nonum Exechielis, ſuper ea verba: Omnem autem ſuper quem videritis Thau, nè occidatis? Antiquis (inquit) Hebræorum literis, quibus vſque hodie vtuntur Samaritani, extrema Thau litera, crucis habet ſimilitudinem, quæ in Chriſtianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inſcriptione ſignatur.

Thau Hebræũ formam crucis habet.

9. CHRYSOSTOMVS homilia quinquageſima quinta in Matthæum: Sed veluti coronam, ſic lætoanimo crucẽ Chriſti circunferamus. Omnia enim quę ad ſalutem noſtram conducunt, per ipſam cõſummantur. Nam cùm regeneramur, crux Domini adeſt: cùm ſacratiſſimo alimur cibo, cùm in ordine conſecrandi ſtatuimur, vbiquè ac ſemper id victorię inſigne nobis aſſiſtit: quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoquè ac mente magno ſtudio crucẽ inferamus. Id enim ſalutis noſtræ, id communis libertatis, id mi inſuetudinis atque humilitatis Domini ſignum eſt. Quando igitur cruce te ſignas, vniuerſam tecũ crucis cauſam verte, & iræ ac reliquarũm paſſionũ incendia extingue: quando te cruce ſignas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animũ munias: nec enim latet vos quænã ſint, quibus libertate donati ſumus. Paulus enim cùm ad capeſſendam veram hanc libertatẽ nos hortaretur, ad crucis & ſanguinis Dominici memoriam reduxit, dicens: Precio empti eſtis, non ſitis ſerui hominum. Precium autem hîc crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profectò fide in mente priùs formare oportet. Nam ſi hoc modo eam faciei tuę impreſſeris, nullus ſceleſtorũ dæmonum, cùm haſtam videat, qua letale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit. Nam ſi cùm ſolummodò loca, in quibus capite damnati pœnas perſoluunt, videmus, ingenti horrore cõcutimur: quid paſſurum putas diabolum, ſi mucroné tenere te viderit, quo vires eius Chriſtus diſſoluit, & quo caput draconis magno ictu rotauit? Noli ergò tã-

Per crucem conſummantur omnia, quæ ad ſalutẽ conducunt.

Fronti, parietibus, & feneſtris crux imprimitur.

In formatione crucis quid cogitandum.

1. Cor. 6.

Dæmones ſignum Crucis timent.

to tu bono verecũdari, nè, quãdo in majeſtate ſua veniet Chriſtus, de te verecundetur. Tunc enim ſignum hoc ſuper radios ſolis coruſcãs, ante Chriſtum videbis. Hoc ſignum & priſcis & noſtris tẽporibus, clauſas ianuas reſerauit, hoc venenorum vires extinxit, hoc feroces beſtias repreſſit, hoc letales ſerpentum morſus curauit. Etenim ſi portas inferni perfregit, ſi cælorum oſtia recluſit, ſi paradiſi renouauit ingreſſum, ſi diaboli neruos recidit: quid mirum, ſi peſtifera venena, atroces beſtias, aliáque huiuſmodi ſuperauit? Hoc igitur in mente tua inſculpe, & animarum amplectere ſalutem, &c.

De Cruce nõ verecundandum.

Virtus ſigni Crucis.

10. HISTORIÆ Tripartitæ libro ſexto, capite primo, ex hiſtoria Eccleſiaſtica Theodoreti, libro tertio, capite tertio: Cœpit igitur Iulianus Imperialia ſceptra deſiderare. Quamobrem diſcurrens per vniuerſam Hellada, vates quærebat reſponſa reddentes, conſulens an ad ſuum imperium peruenire, inuenírque virum, qui illi deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducens in adytum, ſeductores dæmones euocauit. Quibus ſolenniter apparẽtibus, terrore compellitur Iulianus in fronte ſua crucis formare ſignaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram reſpicientes, & ſuæ recordati deuictionis, repentè diſparuerunt. Quod cognoſcens Magus, cœpit inculpare Iulianum. At ille & terrorem ſignificauit, & de crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtute, eò quòd vidẽtes hoc ſignum dæmones euanuiſſent. Porrò Magus: Non hoc ſuſpiceris, inquit, ô bone vir, eos timuiſſe ſicut ais, ſed abominati hoc ſignum potiùs, abſceſſerunt. Et ità capiens miſerum, odio repleuit Chriſtiani ſignaculi Iulianum.

Iulianus apoſtata Crucis ſigno dæmones fugat.

11. EPHRÆM Syrus in libro de vera pœnitentia, capite tertio: Nos Chriſtiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, poſtéſque noſtros precioſa ac viuifica Cruce coronemus, dicẽtes cum Apoſtolo Paulo: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Pingamus in ianuis, atque in frõtibus noſtris, & in ore, & in pectore, atq; in membris omnibus viuificum ſignũ. Armemur inſuperabili hac Chriſtianorum armatura. Ea enim victrix eſt mortis, fidelium ſpes, lux orbis terræ, paradiſi reſeratrix, profligatrix hæreſum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna ſalutariſq; cuſtodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc ô Chriſtiane armaturã diebus ſingulis & noctibus, horis atque momẽtis in omni loco circunferre non deſinas, nihílque ſine ipſa perficias: ſed ſiue dormias, ſiue iter agas, ſiue euigiles, ſiue operi inſiſtas, ſiue manduces, ſiue bibas, ſiue maria nauiges, ſiue tranſmittas flumina, hac te lorica circuntege, membráque tua omnia ſalutari ſigno exorna, atque circunſepi, & non accedẽt ad te mala. Hoc enim ſigno conſpecto, aduerſariæ poteſtates conterritæ, trementéſque recedunt. Crux ipſa Chriſti veraciter ſanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucémque reuexit. Hæc eliminauit errores, viámque monſtrauit. Hæc ab Ortu ſolis & Occaſu, à Septentrione & Meridie, collegit gẽtes, atque in vnam Eccleſiam, in vna fide, ſub vno capite in charitate cõnexuit. Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus eſt.

Poſtes Crucis coronandi.

Gal. 6.

Signum crucis in omnibus membris pingendum.

Crucis commendatio.

Armaturæ.

Fugat dæmones.

12. ORIGENES homilia octaua in diuerſos enã-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gelij locos: Filij Dei humilitas, nostra sublimitas est: illius crux, nostra victoria est: illius patibulum, noster triumphus. Gaudentes leuemus hoc signũ, in humeris nostris victoriarum vexilla portemus. Immortale lauacrum portemus in frontibus nostris, cùm dæmones viderint, contremiscent. Qui aurata capitolia non timent, crucem timent. Qui contemnunt sceptra regalia, & purpuras Cæsarũ & dapes, Christiani sordes & ieiunia pertimescũt. Denique in Ezechiele Propheta cùm omnes qui missus fuerat Angelus occidisset, & interfectio cœpisset à sanctis, illi tantummodò sospites reseruantur, quos Thau literæ, id est, crucis pictura signauerat. Exultemus itaque, fratres charissimi, & ad crucis similitudinem sanctas in cœlum leuemus manus: cùm sic nos Dæmones armatos viderint, opprimentur. Quandò Moyses erectas habebat manus, vincebatur Amalech. Si paululùm illæ cõciderãt, inualescebat. Antennæ nauium, velorum cornua, sub figura nostræ crucis volitant. Aues quoque ipsę quandò in sublimiora obuoluuntur, & pendent per aëra extensis alis, imitantur crucẽ. Sed & trophæa ipsa & victoriæ triumphorũ ornatę, cruces sunt: quas non solùm in frontibus, sed & in animabus quoquè nostris habere debemus: vt cùm sic fuerimus armati, calcemus super aspidẽ & basiliscum in Christo Iesu.

Dæmones crucem timẽt frontibus impressam.

Exech. 9.

Thau crucis figurã refert.

Exod. 17. Crucis figurã homines, naues & aues repræsentant.

Psalm. 90.

13. Ryffinvs libro secundo Ecclesiasticæ historiæ, capite vigesimonono: Sed & illud apud Alexandriam gestum est, quòd etiam Thoraces Serapis, qui per singulas quasque domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiam ac fenestris erãt, ità abscissi sunt omnes & abrasi, vt ne vestigium quidẽ vsquàm vel nominis appellatio, aut ipsius, aut cuiuslibet alterius dæmonis remaneret: sed pro his crucis Dominicæ signum vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depingeret. Quod cùm factum esse hi qui superfuerãt ex Paganis, viderent, in recordationem rei magnæ ex traditione sibimet antiquitùs commendata venisse perhibentur. Signum hoc nostrum Dominicę Crucis inter illas quas dicunt ἱερατικὰς, id est, sacerdotales literas habere Ægyptij dicuntur, velut vnum ex cæteris literarum, quæ apud illos sunt, elementis. Cuius litteræ seu vocabuli hanc esse asserunt interpretationem, Vita ventvra. Dicebant ergò hi, qui tunc admiratione rerum gestarum conuertebantur ad fidem, ità sibi ab antiquis traditum, quòd hæc quę nunc coluntur, tam diù starent, quàm diù viderent signum istud venisse, in quo esset vita. Vndè accidit, vt magis hi qui erant ex Sacerdotibus vel ministris templorũ, ad fidem conuerterentur, quàm illi quos errorum præstigiæ & deceptionum machinæ delectabant.

Crucis dominicæ signũ in postibus, fenestris, parietibus & columnis.

Signũ hoc inter Sacerdotales literas habebant Ægyptij.

14. Nicephorvs libro decimooctauo historiæ Ecclesiasticæ, capite vigesimo: Turcos quos Chosroës Cõstantinopolim miserat stigmaticos, liquato atramento cruces in frontibus impressas Imperator habere videns, interrogauit, quánam gratia quæ non colerent circunferrent signa? Illi grauem ante plures annos in Persida & patria sua pestem coortam esse dixerunt, à qua quum multi mortales infecti interirent, Christianos quosdam, qui ibi fuêre, hominibus, si hoc fecissent, saluti suæ consulturos esse, regionémque eam à lue tali intactam liberatámque forè persuasisse: Idque ita esse ab eis factum.

Pestis in Persia signo crucis frontũ Turcorũ impresso repellitur.

15. Cyrillvs Archiepiscopus Hierosolymitanus Catechesi quarta illuminatorũ: Multi quidem aliàs quoque crucifixi sunt, sed cuius alterius crucifixi inuocatio dęmones expulit? Non pudeat itaque nos crucis Christi. Quòd si aliquis id occultet, tu manifestè signa te cruce in fronte, vt dæmones signum regis videntes, tremẽtes procul fugiant. Fac autem hoc signum, & manducans, & bibens, & sedens, & stans, & loquens, & ambulans: in summa, in omni tuo negocio.

Dæmones fugiunt signum Crucis.

In omni negocio, eo vtendum.

16. Idem in catechesi decimatertia illuminatorum: Insitum igitur est lignũ vitæ in terra, vt maledicta terra deincèps frui posset benedictione, & vt liberentur, viuificentúrque mortui. Non pudeat igitur nos, crucifixum confiteri, sed in fronte cõfidenter signaculum crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus crux fiat: In panibus comedẽdis & in poculis bibendis, & in egressu & ingressu, ante somnum, recumbendo & surgendo, cũdo & quiescendo. Magna hæc est custodia, quæ propter pauperes gratis datur: sine labore propter infirmos, cùm à Deo sit hæc gratia, signum fidelium, & timor dæmonum: Triumphauit enim de illis in hoc signo. Ostenta illud audacter. Quandò enim viderint crucem, recordantur crucifixi. Metuunt eum, qui contriuit capita draconis. Neque propterea quòd est gratuitum, contemnas hoc signaculum: sed ideò magis venerare benefactorem.

Fronti crux imprimenda, eáque in omni actione vrendum.

Signum fidelium & timor Dæmonum.

17. Chrysostomvs in demonstratione aduersus Gentiles, quòd Christus sit Deus: Veruntamen hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, crux, diadematibus & coronis clarius factum est. Neque enim sic regia corona ornatur caput, vt cruce, quæ omni cultu dignior: & quam omnes priùs abhorrebãt, eius figuram tantoperè quærunt: atque adeò vbiquè ea inuenitur apud principes, apud subditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subindè omnes ea se signant, inscribẽdo in nobilissimum membrum nostrum. In fronte enim nostra, quasi in colũna quotidiè figuratur. Sic in sacra mensa, sic in sacerdotũ ordinationibus, sic iterùm cum corpore Christi in mysticis cœnis fulget. Hanc vbiquè celebrari videre licet, in domibus, in foro, in solitudine, in viis, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauigiis & insulis, in lectis, in vestibus, in armis, in thalamis, in symposiis, in vasis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorum picturis, in corporibus brutis malè affectis, in corporibus à dæmonibus obsessis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in delicatorum choreis, in monachorum ordinibus: adeò certatim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira est hæc gratia, nullus confunditur, nullus erubescit, cogitans quòd maledictæ mortis symbolũ fuerit: sed omnes ipso magis ornantur, quàm diadematum coronis, vel multis gẽmatis monilibus & torquibus. Et non solùm non fugitur, sed & desideratur & adamatur, & omnes de ea soliciti sunt, & vbique fulget, & sparsa est in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in vicis, in locis quæ habitãtur, & quæ non habitantur. Et paulò pòst: Ipsum ergò hoc lignum, in quo positum sanctũ corpus Domini & crucifixum,

Figura Crucis quàm frequẽs apud Christianos.

Particulare signi Crucis quantoperè desiderabant olim Christiani.

Auro inclusum de collo pendentia suspendebant.

crucifixum, quarenam habere totus orbis ità contendit, vt qui paruum quiddam ex illo habẽt, hoc auro includant, tam viri quàm mulieres, & cerucibus suis aptent, hinc valdè honestati & magnifici, & muniti & protecti, licèt cõdemnationis fuerit lignum?

1 D. Matthæi decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

2 Lvcæ nono: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me.

3. Prioris Petri tertio: Si quid patimini propter iustitiã, beati. Melius est enim vt benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quàm malefacientes: quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu.

4. Et secundo capite eiusdem epistolæ: Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiẽs iniustè. Quæ enim est gratia, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

Mutuo aduersus Dæmones inexpugnabilis fides est, & signum Crucis armatura contra Dæmones.

i.e. Athanasivs in vita beati Antonij, ità refert Antonium ad dæmones dixisse: Si quid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit, ecce præstò sum, deuorate concessum. Si verò non potestis, cur frustrà nitimini? Signum enim crucis & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus est. Item in concione quam ad fratres suos habuit: Solẽt nocte veniẽtes dæmones, angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseuerantiam, futura præmia polliceri. Quos cùm videritis, tam vos quam domos vestras crucis armate signaculo, & confestim soluentur in nihilum: quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aëreas expolians potestates, eas fecit ostentui.

2. Hieronymvs in vita beati Hilarionis: Quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursus variarũ portẽta vocũ, vt antè sonitu, quàm aspectu territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria: & prouolutus genibus, Christi crucem signauit in fronte. Talíque armatus casside, & loricа fidei circundatus, iacens fortiùs præliabatur, amodò videre desiderãs, quos horrebat audire, & solicitis oculis huc illucque circunspiciens. Cùm interim ex improuiso splendente luna, cernit rhedam feruẽtibus equis super se irruere. cúmque inclamãsset Iesum, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Ibidẽ: Ea tempestate terræmotu toti' orbis, qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos, & quasi rursum Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere montium pepẽderunt. Quod cùm viderent Epidautitani, fremẽtes scilicet fluctus, & vndarum moles, & mõtes gurgitum littoribus inferri, verentes quod iam euenisse cernebant, nè oppidum funditùs subuerteretur, ingressi sunt ad senẽ, & quasi ad prælium proficiscentes, posuerũt eum in littore. qui cùm tria crucis signa pinxisset in sabulo manúsque contrà tenderet, incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit, ac diù fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsum sit. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vsque hodiè prædicat, matrésque docent liberos suos, ad memoriam in posteros transmittendam.

Crucis Christi signum fronti imprimit Hilarion contra Diaboli præstigias.

Mirraculum.

3. Ignativs in epistola ad Philippenses: Crucis signum tropheũ est contra principis mundi virtutem: quod videns, expauescit, & audiens timet.

Princeps mundi expauescit. Crucis signũ.

i.f. Ambrosivs sermone quadragesimo tertio: Debemus ergò surgentes gratias Christo agere, & omne diei opus in signo facere Saluatoris. Nónne cùm adhuc gẽtilis esses, solebas signa perquirere? Quæ signa quibus rebus essent prospera, magna inquisitione colligere? Iam núc nolo erres in numero, scito quia in vno signo Christi omnium rerum est tuta prosperitas. Qui in hoc signo seminare cœperit, vitæ fructum consequetur æternæ. Qui in hoc signo iter facere aggreditur, ad cælum vsque perueniet.

In vno signo Christi omnium rerum tuta prosperitas.

2. Evsebivs Cæsariensis libro primo de vita Constantini Magni, capite vigesimosecundo: Imperatori precanti visio quædam diuina, & inprimis admirabilis apparuit: quam si quis fortè alius dixisset, non tam facilè hominibus potuisset persuaderi: verùm cùm Imperator ipse victor, nobis ipsis, qui hanc historiam iam literis persequimur, longo tempore pòst, cùm notitia eramus & familiari colloquio ab eo dignati, narraret, & sermonẽ iureiurando confirmaret, cui dubium esse poterit, quin sit rei ità commemoratæ fides omninò adhibenda: præsertim cùm tempus posteà cõsequutũ, ratum orationi testimoniũ dederit? Cùm iam sol ad medium cælum ascenderat, die in pomeridianũ tempus paulatim inclinãte, dixit se crucis signum ex lucis splendore figuratum, in ipso cælo soli imminẽs manifestò oculis aspexisse, inque eo inscriptionem consignatam, quæ hæc verba complectebatur, In hoc vinces. Admiratio ingens ipsum & totum exercitum, qui eum quopiã iter facientem comitabatur, atque adeò huius prodigij spectator factus erat, incessit. Et capite vigesimotertio: Se dubitatione admodùm intra se distrahi, quid tandèm istud ostẽsum sibi vellet, asseruit. Atque eum diù multúmque de eo cogitãtem oppressit nox. Ibi ei dormienti Christum Dei cum signo in cælo monstrato visum esse, præcepisseque, vt exemplari ad imitationem illius signi, quod in cælo apparuerat, fabricato, eo tanquàm præsidio in prælijs cum hostibus committendis vteretur.

Constantinus videt in cælo Crucis signũ.

Crucis signo victoriã Constantini.

Christus iubet signum crucis fabricari in præsidiũ contra hostes.

Item capite vigesimoquarto: Ille, simulátque dies illuxit, surgens, primùm arcanum illud visum amicis exponit: deindè artificibus, qui aurum & lapides pretiosos affabrè sculpere nõrant, accersitis, medio inter illos loco assidet, verbis signi describit effigiẽ, eam auro & lapidibus pretiosis imitatione adumbrare mãdat. Quamquidem effigiẽ, contigit, vt nos oculis olim contẽplaremur: Ipse enim Imperator, Deo illud largiente, eam nobis ostendere dignatus est. Deinde capite vigesimoquinto ponitur descriptio vexilli instàr crucis fabricati, quod nunc Romani labarvm appellant. Ac deindè: Isto igitur salutari signo (inquit) Im-

Crucis effigies auro & lapidibus pretiosis adumbrata.

Labarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propugnaculum.

perator tanquàm hostilis cuiusque & infestæ violentiæ propugnaculo semper vsus est. Cuius expressæ similitudines mandauit, vt vniuersum exercitum perpetuò antecederent. Et eiusdem libri capite trigesimotertio: In vrbe media, quę prę cęteris principem locũ facilè obtinet, (Romam intelligit) ingens istud trophæum contrà hostes erexit: & hoc salutare signum characteribus, qui nullo modo deleri poterant, in eo insculptis, Romanorum, aliorúmque omnium Imperio subiectorũ propugnaculum esse demonstrauit, palámq; omnibus proposuit ad intuendum. Ac statim vbi erectum hastile, ad formam crucis in manum proprię imaginis in statua expressę insertum, Romę in loco celebri ac multum à populo frequentato, locatum fuit, hanc inscriptionẽ Latino sermone in eo mãdat incidere: *Hoc salutari signo, vero fortitudinis indicio, ciuitatem vestram tyrannidis iugo liberaui, & S. P. Q. R. in libertatem vindicans, priſtinæ amplitudini & ſplendori reſtitui.*

Propugnaculum Romani imperij.

Romæ signũ Crucis erectũ.

Vexillũ Crucis in exercitu quid effecerit.

3. Idem Eusebius libro secũdo de vita eiusdem Constãtini, capite septimo: Atque adeò iam salutari Seruatoris vexillo exercitum suum antecedente, præclariora victoriæ trophęa consecutus est. Nam in qua parte istud crucis vexillum visum fuit, hostes fugam capere, victores persequi. Qua re intellecta Imperator, ſicubi partem aliquam tui exercitus languentem cernebat, ibi salutare illud vexillum tanquam quoddam subsidium ad victoriam obtinendam locari mãdauit. Cuius adiumẽtis extẽplò parta est victoria: quippe dimicantium vires Diuina quadam potentia fuêre admodùm confirmatæ. Deinde capite octauo refert quinquaginta viros ad portandum Crucem delectos. Capite nono verò, quòd de cruciferis quidam cùm fugisset, interfectus sit: qui verò fideliter permanserat, seruatus sit illæsus. Atque istud (inquit) omnem planè superat admirationem, tam quòd tela ab hostibus iacta, ſic intra exiguum illũ & angustum hastilis ambitum prouolabant, vt in eodẽ fixa hærescerẽt: tum quòd ille qui illud ipsum gestabat, mortem effugeret. Immò verò vt qui hoc ministerium obibant, nihil damni incommodive aliquando acciperent. Neque certè hæc nostra est oratio, sed ipsius Imperatoris, qui prẽter alias res, hanc etiam nobis coràm memorauit.

Nota de Cruciferis.

4 Micephorvs Callistus Ecclesiasticæ historiæ libro octauo, capite tertio, refert idẽ quod Eusebius de signo crucis in cęlo à Cõstantino Imperatore viso, cùm bellum gereret aduersus Maxentium.

Tertiò signũ Crucis visũ Cõstantino.

5. Et libro septimo, capite quadragesimoseptimo narrat Constantinũ denuò vidisse signum crucis in cælo cum eadẽ inscriptione: *In hoc ipſo ſigno hoſtes omnes vinces*: idque in bello aduersus Byzantios gesto.

6. Et capite quadragesimonono, tertiò crucem Constãtino apparuisse, cùm aduersus Scythas bellum gereret.

XIII.

Quid credendum profert quintus articulus, Descendit ad inferos, & resurrexit?

A Christum docet, postquàm mortuus esset in cruce, secũdùm animam quidem ad inferos vsque penetrasse, tum vt mortis ac satanę deuictorem, tum vt Patrum in limbo sedentium liberatorem sese declararet: secundùm corpus autem, quo iacuerat in sepulchro, tertio pòst die, cùm Triumphator ex inferis redire vellet, eundem ad vitam suà vi immortalem ac gloriosum, primogenitum ex mortuis resurrexisse.

Psal. 15. b Zach. 9. c 1. Pet. 3. d Col. 2. c. Eccli. 24. d Act. 2. d Osęæ 13. d Iren. lib. 5. in fin. Aug. epist. 99. & 57. & lib 20. de ciui. Dei, cap 15. Item serm. 137. de temp. Hieron. in cap. 4. ad Eph. & in Ose 13. Matt. 12. c Heb. 2. d Mar. 16. b c Apoc. 1. b d Ioan. 2. d Co. 1o. 1. c 1. Cor. 15. ac

B. Quo admirabili opere consolatur ac docet, electos de potestate satanæ mortis & inferni liberari, eámque resurgendi gratiam omnibus offert atque commendat, vt verè credentes in Christum, de vitiis [a] ad virtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, in fine [b] porrò seculorum omnium de morte corporis ad vitam immortalem resurgant. *Nam qui* [c] *ſuſcitauit* Iesvm, *& nos cum* Iesv *ſuſcitabit.*

a Rom. 6. a Col. 1. a b. Philip. 3. d Ephes. 4. e 1. Pet. 1. a b. 1. Cor. 15. c 2. Cor. 4. d 1. Thess. 4. c d

TESTIMONIA.

1. A. Psalmo decimoquinto: Insuper & caro mea requiescet in spe: quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuũ videre corruptionem.

2. Zachariæ nono: Tu quoque in sanguine testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

3. Prioris Petri tertio: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. In quo & his qui in carcere erãt,* spiritu veniens prędicauit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë cùm fabricaretur arca.

* (alias spiritibus.

4. Ad Colossenses secundo: Delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat cõtrarium nobis. Et ipsum tulit de medio, affigẽs illud cruci: & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.

5. Ecclesiastici vigesimoquarto: Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

6. Actorvm secundo: Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit in eum: Prouidebã Dominum in cõspectu meo semper,

per, quoniam, &c. Dauid prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

7. Oseæ decimotertio: De manu mortis liberabo eos, de morte redimã eos: ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne.

Christus apud mo[illegible]os cõmoratus est vsque ad diem tertium. Matth. 12.

8. Irenævs libro quinto aduersus hæreses in fine: Ipse Dominus tribus diebus conuersatus est vbi erãt mortui, quemadmodum Propheta ait de eo: Commemoratus est Dominus sanctorũ mortuorum suorũ, eorum qui antè dormierunt in terram stipulationis, & descẽdit ad eos, extrahere eos, & saluare eos. Et ipse autem Dominus: Quemadmodum, ait, Ionas in ventre ceti tres dies, & tres noctes mãsit, sic erit filius hominis in corde terræ,

Ephes. 4. Psalm. 85.

Sed & Apostolus ait: Ascendit autem, quid est, nisi quia & descendit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eum prophetans, dixit: Et eripuisti animam meam ex inferno inferiori. Resurgens autem tertia die, & Mariæ, quę se prima vidit & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum: sed vade ad discipulos, & dices eis, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum.

Ioan. 20.

Si ergo Dominus legem mortuorum seruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vsque ad tertiã diem in inferioribus terræ, pòst deindè surgens in carne, vt etiam figuras clauorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad patrem: quomodò non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum qui sit secundùm nos, interiorem autem hominem ipsorum, derelinquentem hic corpus, in supercælestem ascendere locũ? Cùm enim Dominus in medio vmbræ mortis abierit, vbi animæ mortuorum erant, pòst deindè corporaliter resurrexit, &c.

Ioan. 20.

Christum in infernum descendisse constat. Psalm. 15. Act. 2.

6. Avgvstinvs epistola nonagesimanona ad Euodium: Et Dominum quidẽ carne mortificatum venisse in infernum satis cõstat. Neque enim contradici potest vel prophetiæ, quę dixit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Quòd, nè aliter quisquam sapere auderet, in Actibus Apostolorũ idem Petrus exponit: vel eiusdẽ Petri illis verbis, quibus eum asserit soluisse inferni dolores, in quibus impossibile erat eum teneri.

Nemo nisi infidelis negat Christum apud inferos fuisse.

Quis ergò nisi infidelis negauerit fuisse apud inferos Christum? Quòd si mouet aliquem, quemadmodum accipiendum sit inferni ab illo solutos dolores. Neque enim cœperat in iis esse tanquàm in vinculis: & sic eos soluit, tãquàm si catenas soluisset, quibus fuerat alligatus, facile est intelligere sic eos solutos, quemadmodum solui possunt laquei venantium nè teneant, non quia tenuerunt.

Dolores inferni quomodo soluti dicantur.

Potest & sic, vt eos dolores eũ soluisse credamus, quibus teneri ipse nõ poterat, sed quibus alij tenebãtur, quos ille nouerat liberãdos. Et paulò pòst: Si causa quæritur, cur voluerit venire in infernũ, vbi dolores illi essent, quibus teneri omninò non poterat, quia erat, vt scriptum est, inter mortuos liber, in quo princeps & prępositus mortis nõ inuenit aliquid quod supplicio deberetur, hoc scilicet quod scriptum est: Solutis doloribus inferni, non in omnibus, sed in quibusdam accipi potest, quos ille dignos ipsa liberatione iudicabat.

Psalm. 87.

Et de illo quidem primo homine patre generis humani, quòd eum ibidem soluerit, Ecclesia ferè tota consentit: quod eam non inaniter credidisse credendum est, vndecunque hoc traditum sit, etiam si canonicarum scripturarum hinc expressa non proferatur authoritas.

Adamum ex inferno liberatum credit Ecclesia.

10. Idem in epistola quinquagesimaseptima ad Dardanum, exponens illud, Hodie mecum eris in Paradiso: Non ex his verbis in cælo existimandus est esse Paradisus. Neque enim ipso die in cælo futurus erat homo Christus Iesvs, sed in inferno secundùm animam, in sepulchro autem secundùm carnem. Et de carne quidem quòd eo die in sepulchro sit posita, manifestissimum est Euangelium. Quòd verò illa anima in infernum descenderit, Apostolica doctrina prędicat: quandoquidem B. Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhibet, vbi de ipso prædictum esse demonstrat: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis Sãctum tuum videre corruptionem. Illud de anima dictum est, quia non ibi est derelicta, vnde tã citò remeauit. Istud de corpore, quod in sepulchro corrũpi celeri resurrectione non potuit. Sed in sepulchro Paradisum nullus intelligit. Restat igitur vt si secundũ hominem dictum est: Hodie mecum eris in Paradiso, in inferno intelligatur esse paradisus, vbi erat eo die futurus secũdùm humanam animam Christus.

Christus secundum animam in inferno, secundum corpus in sepulchro.

Act. 2. Psalm. 15.

Paradisus in quo cum Christo latro futurus erat.

11. Et libro vigesimo de ciuitate Dei, capite decimoquinto: Si enim non absurdè credi videtur, antiquos etiam sanctos, qui vẽturi Christi renouerunt fidem, locis quidem à tormẽtis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret: profectò deinceps boni fideles effuso illo precio iam redempti, prorsus inferos nescĩũt, donec etiã receptis corporibus, bona recipiant quę merẽtur.

Animæ pioræ ex inferno per Christum descensum liberatæ.

12. Item sermone centesimo trigesimoseptimo de tempore: Nulla necessitate, sed propria voluntate in ligno se suspẽdi permisit, clauis corpus suũ perforari non renuit, animam ponendo mortem sustinuit, carnem in sepulchro posuit, & comitãte secum anima, ad inferna descẽdit. Per hanc electi, qui quanuis in tranquillitatis sinu, tamen apud inferni claustra tenebantur, ad Paradisi amœna reducti sunt. Quod ante passionem dixit, in resurrectione sua Dominus impleuit: Si exaltatus fuero, inquit, à terra, omnia trahã ad me. Omnia etenim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, vtique electa. Neque enim infideles quosque & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniam Dominus resurgendo reparauit: sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & actibus recognouit. Vnde rectè etiam per Oseæ dicitur: Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne. Id nanque quod occidimus, agimus vt penitus non sit. Ex eo autem quod mordemus, partẽ abstrahimus, partẽmque relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partem abstulit, & partem reliquit, nõ occidit funditus, sed momordit infernum. Ait ergo, Ero mors tua ô mors: ac si apertè dicat, Quia in electis meis te fundit* perimo: Ero morsus tuus inferne, quia sublatis meis, te in parte trãsfigo. Tũc etenim Dominus noster Iesus Christus illum tenebrarum & mortis principem colligauit, legiones illius perturbauit, portarum inferni vectes ferreos confregit, omnes iustos qui originali peccato adstricti

Anima Christi ad inferos descendit & electos inde liberauit.

Ioan. 12.

Impios non liberauit ab inferis.

Oseæ 13. Morsus inferni.

Principem tenebrarũ alligauit. Vectes ferreos confregit. Psal. 106.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.93.

tenebrarum, absoluit, captiuos in libertatem pristinam reuocauit, peccatorum tenebris obcæcatos splendida luce perfudit. Ecce audistis, quòd defensor noster vltionis Dominus liberè egisse describitur. Postquàm enim exaltatus, id est, à Iudæis in cruce suspensus est, vt hæc breuiter cuncta perstringam, mox vt spiritum reddidit, vnita suæ diuinitati anima, ad inferorum profunda descendit. Cúmque tenebrarum terminum quasi prædator splendidus ac terribilis attigisset, aspicientes eum impiæ ac tartaricę legiones, territę ac tremẽtes inquirere cœperunt, dicẽtes: Quisnam est iste

Vnde Dominus cum anima ad inferos statim descendit.

Terror & querimonia dæmonum.

terribilis, & niueo splendore coruscus? Nunquàm noster talem excepit tartarus, nunquàm in nostrâ cauernâ talem euomuit mundus. Inuasor iste, non debitor, exactor est, non peccator: iudicem videmus, non supplicem: venit iubere, non succumbere: eripere, nõ manere, &c. ad longũ pulcherrimè.

Eph.c.4. Anima ex inferno Christus abduxit. Matth.12. Infernus est in inferiori parte terræ. Psal.105.

13. Hieronymvs in caput quartũ ad Ephesios: Inferiora terræ infernus accipitur: ad quem Dominus noster Saluatórque descẽdit, vt sanctorum animas, quę ibi tenebantur inclusæ, secum ad cælos victor abduceret. Vndè & post resurrectionem eius, plurima corpora iustorum in sancta ciuitate visa sunt. Quòd autem infernus in inferiori parte terræ sit, & Psalmista testatur, dicẽs: Aperta est terra, & deuorauit Dathan, & operuit super congregationem Abyron. Et ipsum in numerorũ libro pleniùs explicatur. Alio quoque loco legimus: Veniat mors super eos, & descendant in infernum viuentes.

Num.16. Psal.54.

Anima Christi in infernũ descendens, pios liberauit. Oseæ 13.

14. Idem in caput decimumtertium Oseę: Liberauit omnes Dominus, & redemit in passione crucis, & effusione sanguinis sui: quãdo anima eius descendit in infernum, & caro eius non vidit corruptionem: & ad ipsam mortem atque infernum locutus est: Ero mors tua ô mors. Idcircò enim mortuus sum, vt tu mea morte moriaris. Ero morsus tuus inferne, qui omnes tuis faucibus deuorabas.

15. Matthæi duodecimo: Quomodò potest quisquam intrare in domũ fortis, & vasa eius diripere, nisi priùs alligauerit fortem, & tunc domũ illius diripiet?

16. Ad Hebræos secundo: Vt per mortẽ destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.

17. Marci decimosexto: Surrexit, non est hic. Surgẽs autem Iesus manè prima sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, &c.

18. Apocalypsis primo capite: A Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorũ. Ibidem: Ego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habes claues mortis & inferni.

19. Ioannis secundo: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Ille autem dicebat de templo corporis sui.

20. Ad Colossenses primo: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatũ tenẽs: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.

21 Prioris ad Corinthios decimoquinto: Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundũ scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secũdùm scripturas: & quia visus est Cephę, & post hoc vndecim. Deinde visus est plus quàm quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidã autem dormiẽrunt. Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus. Nouissimè autem omnium tãquàm abortiuo visus est & mihi. Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergò prędicatio nostra, inanis est & fides vestra. Inuenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus aduersus Deum, quòd suscitauerit Christũ quem non suscitauit, si mortui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Quòd si Christus non resurrexit, vana est fides vestra: adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergò & qui dormierunt in Christo perierunt. Si in hac vita tãtùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autẽ Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

1. B. Ad Romanos sexto: Cõsepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complãtati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà nõ seruiamus peccato. qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autẽ mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum Christo: scientes quòd Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur. Quòd enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quòd autem viuit viuit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquàm ex mortuis viuentes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.

2. Ad Colossenses tertio: Igitur si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quę super terram. Mortificate ergo mẽbra vestra quę sunt super terram: fornicationem, immunditiam, &c. Nunc autem & deponite vos omnia: iram, indignationẽ, malitiã, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induẽtes nouum eum qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius qui creauit illũ. Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordię, &c.

3. Ad Philippenses tertio: Nostra autem conuersatio in cęlis est: vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę, cõfiguratum corpori claritatis suæ, secundũ operationem qua etiam possit subiicere sibi omnia.

4. Ad

4. Ad Ephesios quarto: Deponite vos secũdùm pristinam cõuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autẽ spiritu mentis vestræ, & induite nouũ hominem, qui secundùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mẽdacium, loquimini veritatem, &c. Estote autem inuicem benigni, &c.

5. Prioris Petri primo: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundùm misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuã per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatẽ incorruptibilẽ & incontaminatam & immarcessibilem, conseruatam in cęlis, &c.

6. Prioris ad Corinthios decimoquinto: Sicut in Adam omnes moriuntur, ità & in Christo omnes viuificabuntur. Vnusquisque autem in suo ordine, primitię Christus: deinde ij qui sunt Christi, qui in aduentum eius crediderunt.

7. Posterioris ad Corinthios quarto: Sciẽtes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit.

8. Prioris ad Thessalonicẽses quarto: Si credimus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit: ità & Deus eos qui dormierũt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduẽtu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniã ipse dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Deindè nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cũ illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

XIIII.

Quid adfert sextus articulus, Ascendit ad cælos?

A. Absoluto humanæ redẽptionis opere, Dominũ Iesvm ostendit, postquàm rediuiuus ille suis apparuisset, multísque argumẽtis resurrectionis suæ veritatẽ confirmasset, demùm quadragesimo die in cælũ ascendisse, vt secundùm naturã humanã super omnia exaltaretur, & vnus omniũ maximè ab omnibus celebraretur. [a] Sedet igitur Dominus Iesvs in cælis ad dexterã virtutis Dei, parem cum Patre potestatem exercens, gubernans omnia, diuináque maiestate resplendens penitùs: quod [b] est nimirùm ad Patris sedere dexteram.

Psal.67.e d 46.a 8.a Mar.16.d Ioann.3.b Act.1.b Ephes.4.b 2.b 1.e Col 3.a Heb.1.b 1. Petr. 2.a1. Ioan.2.a Ioan.20.d

a Psalm 109.a Act.7.g. Luc. 22.g 1 Cor.15.d Ephes.1.d Matth.28.d

b. Aug lib. de fide & symb. cap.7.

B. Hæc læta Christi ascẽsio, nostræ fidei ac spei certitudo est, vt quò caput præcessit, prostratis semel hostibus, eodẽ mẽbra etiã, si capiti [c] modò pareant & inhæreãt suo, peruentura esse maximè cõfidamus. *Vado*, [d] inquit, *parare vobis locum.*

c Hebr.5.c Rom.8.c.1. Tim. 2.b. Ioan.15.d

d Ioan.14.a

TESTIMONIA.

1. A. Psalmo sexagesimo septimo: Regna terræ cãtate Deo: psallite Domino: psallite Deo, qui ascendit super cælum cæli ad Orientem. Ibidem, Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Viderũt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum.

2. Item quadragesimo sexto: Ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubæ.

3. Et octauo: Eleuata est magnificẽtia tua super cælos.

4. Marci decimosexto: Et Dominus quidem Iesus postquàm locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

5. Ioannis tertio: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cęlo, filius hominis qui est in cælo.

6. Actorvm primo: Primum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere, vsque in diem qua præcipiẽs Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: quibus & præbuit seipsum viuũ post passionem suã in multis argumentis, per diẽs quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Et videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

7. Ad Ephesios quarto: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatẽ: dedit dona hominibus. Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primùm in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascẽdit supra omnes cęlos, vt impleret omnia.

8. Et capite secundo: Cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere facit in cælestibus in Christo Iesu.

9. Item capite primo: Suscitans illum à mortuis, & cõstituens ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum & potestatẽ, & virtutem, & dominationem, & omne nomẽ quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

10. Ad Colossenses tertio: Igitur si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedẽs, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

11. Ad Hebræos primo: Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit, &c. Ad quem autem Angelorum dixit aliquãdo, Sede à dextris meis?

12. Prioris Petri secundo: Ad quem accedẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes,lapidem viuum,ab hominibus quidem reprobatum,à Deo autem electum & honorificatum.

13. PRIMÆ epistolæ Ioannis secundo: Si quis peccauerit,aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris:non pro nostris autem tãtùm, sed etiam pro totius mundi.

14. IOANNIS vigesimo: Vade ad fratres meos, & dic eis,Ascendo ad patrem meum& patrem vestrum,Deum meum & Deum vestrum.

15. PSALMO centesimonono: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos,&c.

16. ACTORVM septimo: Cùm autem Stephanus esset plenus Spiritu sancto,intendens in cælũ, vidit gloriam Dei,& Iesum stantem à dextris Dei. Et ait, Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.

17. LVCÆ vigesimosecundo: Ex hoc autem erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

18. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

19. AD Ephesios primo: Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus,&c.vt suprà.

20. MATTHÆI vigesimooctauo: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

21. AVGVSTINVS in libro de fide & symbolo, capite septimo: Credimus, quòd sedet ad dexterã Dei Patris: nec ideò tamen, quasi humana forma circumscriptum esse Deum Patrem, arbitrandum est, vt de illo cogitantibus dextrum aut sinistrum latus animo occurrat: aut id ipsum, quòd sedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putãdum est, nè in illud incidamus sacrilegiũ, quo execratur Apostolus eos,qui commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in templo collocare: multo magis in corde nefarium est, vbi verè est templum Dei,si à terrena cupiditate atque errore mundetur. Ad dexteram ergò intelligendum est,dictum esse in summa beatitudine, vbi iustitia & pax & gaudium est: sicut ad sinistram hœdi constituuntur, id est, in miseria, proper iniquitates & labores atque cruciatus. Sedere ergò quòd dicitur Deus, nõ membrorum positionẽ, sed iudiciariã significat potestatẽ, qua illa maiestas nũquã caret, semper digna dignis tribuẽdo: quãuis in extremo iudicio multò manifestiùs inter homines vnigeniti filij dei iudicis viuorũ atq; mortuorũ claritas ĩdubitata fulsura sit.

Rom.1.

Sedere ad dex teram quid sit. Matth.25.

1.B. AD Hebræos quinto: Et quidem cùm esset filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam:& cõsummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi,causa salutis æternæ.

2. AD Romanos octauo: Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro,quòd sumus filij Dei. Si autẽ filij,& hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

3. POSTERIORIS ad Timotheum secundo: Fidelis sermo. Nam si commortui sumus, & cõuiuemus: si sustinebimus,& conregnabimus.

4. IOANNIS decimoquinto: Si quis in me non manserit,mittetur foràs sicut palmes,& arescet,& colligent eũ,& in ignem mittẽt,& ardet. Si mãseritis in me,& verba mea in vobis mãserint,quodcunque volueritis,petetis,& fiet vobis.

5. ITEM decimoquarto: In domo Patris mei mãsiones multæ sunt. Si quo minùs, dixissem vobis: quia vado parare vobis locum.

XV.

Quid credendum exhibet septimus articulus, Indè venturus est iudicare?

Psalm.95 a Esa.3.c.66.d Ioann.5.d.e Sopho.1.c Malac.4.a.b Ioel.3.a.e

a Matt.25.c.24.b.c.d Luc.21.e Actor.10.f 1 Thess.4.d.5.a 1.Cor.15.g 2.Thess.2.a.b 2.Pet.3.c

b Matth.12.c Sap.1.c Esa.66.f Eccles.12.d Rom.2.c Apoc.20.d Basil.epist.ad virginem elapsam. c Hieron.17.b Heb.4.d Gal.6.b 1.Thess.4.b Eccles.12.d 1.Cor.5.b Rom.14.b

d Matth.10.d Iob.24.b

A. Proponit extremum iudicij diem,quando Christus in humana carne rursus à summo cælo descẽdet, ac tremẽdũ aget iudicẽ totius orbis, & palàm vnicuique reddet secũdũ opera sua. Iudicabit[a] igitur in sede Maiestatis suæ ad vnũ omnes probos ac improbos, siue quos iudicij dies illa viuos adhuc in carne, vel anteà mortuos offendet.

B. Vndè admonemur eo cautiùs rectiúsque nobis viuẽdũ esse, quo certiùs persuasum habemus,nostras actiones,[b] cogitationes,& vitę rationes omnes ob oculos cũcta cernẽtis &æquissimè iudicãtis DEI vsq; versari. Etenim æquus & iustus est scrutator[c] ille cordiũ & vindex iniquitatũ, ante cui[d] tribunal manifestari nos omnes oportet, vt vnusquisque prout gessit suo in corpore,siue bonũ,siue malum, ab illo recipiat. Qui nec boni[d] quicquam in hac vita gestum, suo præmio defraudabit,nec perperàm facta vlla impunè sinet abire.

TESTIMONIA.

1. A PSALMO nonagesimosexto: Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius. Ignis ante ipsum præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terrę, vidit & commota est terra. Montes sicut cera fluxerũt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Annunciauerunt cæli iustitiam eius,& viderunt omnes populi gloriam eius.

2. ESAIÆ tertio: Dominus ad iudicium veniet cũ senibus populi sui, & principibus eius. Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos.

3. ET sexagesimosexto: Eccè Dominus in igne veniet,& quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suã in flãma ignis: quia in igne Dominus diiudicabit, & in

& in gladio suo ad omnem carnem,& multiplicabuntur interfecti à Domino.

4. IOANNIS quinto: Neque enim pater iudicat quenquam: sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorificãt patrem. Et paulò pòst: Sicut enim pater habet vitam in semetipso,sic dedit & filio habere vitã in semetipso: & potestatem dedit ei etiam iudicium facere,quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes,qui in monumẽtis sunt,audiẽt vocem filij Dei.

5. SOPHONIÆ primo: Iuxtà est dies Domini magnus,iuxtà est & velox nimis: vox diei Domini amara,tribulabitur ibi fortis. Dies irę dies illa,dies tribulationis & angustiæ,dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis,dies tubæ & clãgoris super ciuitates munitas,& super angulos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci,quia Domino peccauerunt:& effunderur sanguis eorũ sicut humus, & corpora eorum sicut stercora: sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra,quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

6. MALACHIÆ quarto: Eccè enim dies veniet succensa, quasi caminus:& erũt omnes superbi & omnes facientes impietatem,stipula:& inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et orietur vobis timẽtibus nomẽ meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini,& salietis sicut vituli de armento. Et calcabitis impios cùm fuerint cinis sub planta pedum vestrorum, in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. Mementote legis Moysi serui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnẽ Israël præcepta & iudicia. Eccè ego mittam vobis Eliam Prophetã, antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, nè fortè veniam & percutiam terram anathemate.

7. IOELIS tertio: Eccè in diebus illis & in tempore illo,cùm conuertero captiuitatẽ Iuda & Hierusalem,congregabo omnes gentes, & deducã eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo & hereditate mea Israël,quos disperserunt in nationibus, & terram meam diuiserunt. Et paulò pòst: Consurgant & ascendant Gẽtes in vallem Iosaphat: quia ibi sedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu.

8. MATTHÆI vigesimoquinto: Cùm autẽ venerit filius hominis in majestate sua,& omnes angeli cum eo,tũc sedebit super sedẽ majestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes,& separabit eos ab inuicẽm, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidẽ à dextris suis,hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei,&c.

9. ET vigesimoquarto: Et multi pseudoprophetæ surgent,&c. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuersõ orbe, in testimonium omnibus gẽtibus: & tunc veniet cõsummatio. Surgẽt pseudochristi,& pseudopropheræ,& dabunt signa magna & prodigia,ità vt in errorem inducãtur(si fieri potest)etiam electi. Eccè prædixi vobis. Si ergò dixerint vobis, Eccè in deserto est: nolite exire. eccè in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente,& paret vsque in Occidentem:ità erit & aduentus filij hominis. Vbicunquè fuerit corpus,illic congregabuntur & aquilæ. Statim autẽ post tribulationem dierum illorũ sol obscurabitur,& luna non dabit lumen suum,& stellę cadent de cælo,& virtutes cęlorum commouebũtur,&tunc parebit signum filij hominis in cęlo:& tunc plangent omnes tribus terræ,&videbũt filiũ hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & majestate. Et mittet angelos suos cũ tuba & voce magna:& congregabunt electos eius à quatuor vẽtis,à summis cælorum vsque ad terminos eorũ. De die autem illa & hora nemo scit,neque angeli cælorum,nisi solus pater. Sicut autem in diebus Noë,ità erit & aduentus filij hominis. sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem,quo intrauit Noë in arcã,& non cognouerunt donèc venit diluuium, & tulit omnes:ità erit & aduentus filij hominis,&c.

10. LVCÆ vigesimo primo: Et erunt signa in sole & luna & stellis:& in terris pressura gẽtium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. nam virtutes cælorum mouebuntur: & tunc videbũt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. Amen dico vobis,quia non præteribit generatio hæc,donèc omnia fiant. Cælum & terra transibunt,verba autem mea non transibunt. Attendite autem vobis,nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ:& superueniat in vos repentina dies illa. Tãquàm laqueus enim superueniet in omnes,qui sedent super faciẽ omnis terræ. Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia,quæ futura sunt,& stare ante filium hominis.

11. ACTORVM decimo: Et præcepit nobis prædicare populo & testificari,quia ipse est,qui cõstitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum.

12. PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini,non præueniemus eos qui dormiẽtũ. Quoniã ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli & in tuba Dei descender de cælo:& mortui qui in Christo sunt,resurgẽt primi. Deindè nos qui viuimus, qui relinquimur,simul rapiemur cum illis in nubibus obuiàm Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. Itaque consolamini inuicèm in verbis istis.

13. ET capite quinto: Dies Domini sicut fur in nocte,ità veniet. Cùm enim dixerint, Pax & securitas,tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Vos autem fratres,non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquàm fur compræhendat.

14. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Eccè mysterium vobis dico. Omnes quidẽ resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momẽto,in ictu oculi,in nouissima tuba(canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.

15. POSTERIORIS ad Thessalonicenses secundo: Nõ citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini neque per spiritum, neq; per sermonem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

neque per epistolam tanquá per nos missam,quasi instet dies Domini.Nè quis vos seducat vllo modo, quoniá nisi venerit discessio primùm,& reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur,& extollitur supra omne quod dicitur Deus,aut quod colitur,ità vt in tẽplo Dei sedeat, ostendens se tãquàm sit Deus.Et tunc reuelabitur ille iniquus,quẽ Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduẽtus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem Satanę in omni virtute,& signis & prodigiis mẽdacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt, eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris,vt credant mendacio:vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

16. Posterioris Petri tertio: Hoc primùm scientes,quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores,iuxta proprias concupiscentias ambulantes,dicẽtes: Vbi est promissio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormiêrunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc volẽtes,quòd cæli erãt priùs,& terra, de aqua & per aquam, consistens Dei verbo: per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nũc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij &perditionis impiorum hominum.Vnũ verò hoc non lateat vos,charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.Non tardat dominus promissionem suam sicut quidã existimãt: sed patiẽter agit propter vos,nolens aliquos perire,sed omnes ad pœnitentiã reuerti. Aduenier autem dies Domini vt fur,in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur: terra autem & quæ in ipsa sunt opera,exurẽtur.Cùm igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes &properantes in aduentum diei Domini,per quem cæli ardentes soluentur, & elemẽta ignis ardore tabescẽt?Nouos verò cælos & nouam terram secũdùm promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

1. B. Matthæi duodecimo : Dico autem vobis,quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines,reddẽt rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis,& ex verbis tuis condemnaberis.

2. Sapientiæ primo:Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latêre, nec præteriet illum corripiẽs iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet,ad correptionem iniquitatum illius.Sermo obscurus in vacuum non ibit.

3. Esaiæ sexagesimosexto : Ego autem opera eorum & cogitationes eorum venio vt cõgregem cum omnibus gentibus & linguis:& veniẽt,& videbunt gloriam meam.

4. Ecclesiastæ duodecimo : Cuncta quæ fiunt,adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum,siue malum sit.

5. Ad Romanos secundo:Cùm enim gentes quæ legem non habẽt, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt : eiusmodi legem non habẽtes, ipsi sibi sunt lex:qui ostendũt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicèm cogitationum accusantiũ aut etiam defendentiũ,in die cùm iudicabit Deus occulta hominum.

6. Apocalypsis vigesimo:Et vidi thronum magnum candidum,& sedẽtem super eum,à cuius cõspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus eis.& vidi mortuos magnos &pusillos stãtes in cõspectu throni, & libri aperti sunt:& alius liber apertus est,qui est vitæ:& iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erãt in libris secundùm opera ipsorũ.Et dedit mare mortuos qui in eo erãt,& mors & infernus dederũt mortuos suos qui in ipsis erãt:& iudicatũ est de singulis secundũ opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnũ ignis. Hæc est mors secunda.& qui non est inuentus in libro vitę scriptus,missus est in stagnũ ignis.

7. Basilivs Magnus in Epistola ad virginem lapsam:Reuoca in memoriã diuinã danielis visionem : Fluuius ignis decurrebat ante ipsum, mille millia ministrabant ipsi,centena millia adstabãt ipsi,iudicij locũ constituit,& libri aperti sunt.Bona,mala,manifesta, occulta, res, verba, cogitatus, omnia aceruatim,vt ab omnibus angelis ac hominibus exaudiri possint,manifestè reuelabũtur. Ad hæc quales necesse est esse eos qui malè vixerunt? Dan.7

8. Ieremiæ decimoseptimo : Prauum est cor hominis &inscrutabile:quis cognoscet illud?Ego Dominus scrutans cor & probãs renes:qui do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinuentionum suarum.

9. Ad Hebræos quarto : Viuus est sermo Dei & efficax ,& penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animę ac spiritũ, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis . Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius : omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius.

10. Ad Galatas sexto : Vnusquisque onus suum portabit'. Quæ seminauerit homo,hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem:qui autem seminat in spiritu,de spiritu metet vitam æternam.Bonum autem facientes non deficiamus : tempore enim suo metemus non deficientes.

11. Prioris ad Thessalonicenses quarto : Nè quis supergrediatur,neque circunueniat in negocio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

12. Ecclesiastæ duodecimo: Cuncta quæ fiunt, &c. vt suprà.

13. Posterioris ad Corinthios quinto:Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit,siue bonum,siue malum.

14. Ad Romanos decimoquarto : Omnes stabimus ante tribunal Christi,& vnusquisq; nostrùm pro se rationem reddet Deo.

15. Matthæi decimo:Qui recipit prophetam in nomine prophetæ,mercedẽ prophetæ accipiet:& qui recipit iustũ in nomine iusti , mercedem iusti accipiet.Et quicũque potum dederit vni ex minimis istis calicẽ aquę frigidę,tantùm in nomine discipuli:amen dico vobis,non perdet mercedẽ suã.

16. Iob vigesimoquarto:Deus inultum abire nõ patitur.

XVI.

Quæ summa est articulorum de secunda in Deitate persona?

A. Hæc summa est, Christum verum Deum & hominem esse, qui mirificum Redemptionis humanæ opus sit aggressus atque perfecerit, vt idem sit ipse nobis[a] Via, Veritas, & Vita, per quem vnũ, cùm periissemus omnes, saluati & liberati, Deóque Patri reconciliati sumus. Ioan 1.a b 1.Ioan.5.d Ephe.1.b. a Ioan 14.e Rom.5 b Apoc.1 b 1.Tim.2.b Rom.5.d

B. De cuius quidẽ Redemptionis beneficio ac vero vsu ità scriptũ est:[b] *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus,erudiẽs nos,vt abnegãtes impietatẽ & secularia desideria,sobriè,& iustè,& piè viuamus in hoc seculo,expectãtes beatã spem & aduentũ gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis,vt nos redimeret ab omni iniquitate,& mũdaret sibi populum acceptabilem,sectatorẽ bonorũ operũ.* Sic Apostolus Paulus. Et[c] alibi:: *Ipsius* (Dei) *sumus factura,creati in Christo* Iesv *in operibus bonis,quæ præparauit Deus,vt in illis ambulemus.* Atque iterùm,[d] *Pro omnibus mortuus est Christus*, inquit, *vt & qui viuunt,iam non sibi viuant,sed ei qui pro ipsis mortuus est,& resurrexit.* b Tit. 2. d c Ephe.2.b d 2.Cor.5. c

C. Quarè cauendus illorũ est error maximè,qui Christũ non integrè sed veluti mutilatũ confitentur, dum solùm [e] Mediatorem illum & Redemptorẽ cui fidamus,agnoscũt:nec simul recipiũt eum & [f] legislatorẽ,cuius iussis obtemperemus,& virtutũ exemplar omnium,quod imitemur, & iustum iudicem,qui debitum cuiusque [g] operi præmium aut supplicium certò repẽdat. e1. Tim.2.b Rom.3.d f Esa 33.d Iacob 4.c Ioan.13.b d 1.Ioan.2. b 1.Petr 2.d g 2.Tim.4. b Rom. 2. b

TESTIMONIA.

1. A. Ioannis primo:In principio erat verbũ, & verbum erat apud Deum,& Deus erat verbum. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et paulò pòst: Et ego vidi,& testimonium perhibui,quia hic est filius Dei.

2. Primæ epistolæ Ioannis quinto capite: Scimus quoniam filius Dei venit:& dedit nobis sensum,vt cognoscamus verũ Deum, & simus in vero filio eius.Hic est verus Deus, & vita æterna.

3. Ad Ephesios primo: Gratificauit nos in dilecto filio suo : in quo habemus redemptionem per sanguinem eius(remissionem peccatorum) secundùm diuitias gratiæ eius.

4. Ioannis decimoquarto : Ego sum Via,Veritas,& Vita:nemo venit ad patrem nisi per me.

5. Ad Romanos quinto:Vt quid enim Christus, cùm adhuc infirmi essemus, secũdùm tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur:nã pro bono forsitan quis audeat mori. Commẽdat autem charitatem suã Deus in nobis: quoniã cùm adhuc peccatores essemus , Christus pro nobis mortuus est.Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius,salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cùm inimici essemus,reconciliati sumus Deo per mortem filij eius:multo magis reconciliati,salui erimus in vita ipsius.

6. Apocalypsis primo : Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

7. Prioris ad Timotheũ secũdo: Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesvs, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.

8. Ad Romanos tertio:Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu : quem proposuit Deus propitiatorẽ per fidẽ in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

1. B. Ad Titum secundo : Apparuit gratia Dei Saluatoris,&c. vt in textu.

2. Ad Ephesios secundo : Ipsius enim sumus factura,&c.vt in tex.

3. Posterioris ad Corinthios quinto : Pro omnibus mortuus est Christus,&c.vt in tex.

1. C. Prioris ad Timotheum secundo : Vnus Deus,&c. vt suprà hac eadem quæstione A. testimo. septimo.

2. Ad Romanos tertio,vt sup.Ibidem testimon. octauo.

3. Esaiæ trigesimo tertio: Dominus iudex noster,Dominus legifer noster,Dominus rex noster: ipse saluabit nos.

4. Iacobi quarto:Vnus est legislator & iudex, qui potest perdere & liberare.

5. Ioannis decimotertio:Exemplum dedi vobis,vt quẽadmodum ego feci vobis, ità & vos faciatis.Ibidèm:Mandatum nouum do vobis,vt diligatis inuicèm sicut dilexi vos , vt & vos diligatis inuicem.

6. Primæ Ioannis secũdo: Qui dicit se in ipso manere , debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.Charissimi,non mãdatum nouum scribo vobis,sed mandatum vetus quod habuistis ab initio.

7. Prioris Petri secundo: Quæ est enim gloria,si peccantes,& colaphizati suffertis? Sed si benè facientes, patiẽter sustinetis:hæc est gratia apud Deum . In hoc enim vocati estis,quia & Christus passus est pro nobis,vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum : vt peccatis mortui,iustitiæ viuamus.

8. Posterioris ad Timotheum quarto:Bonum certamen certaui,cursum cõsummaui, fidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruaui: In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligũt aduentum eius.

9. Ad Romanos secundo: Secundùm duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei: qui reddet vnicuique secũdùm opera eius: Iis quidem qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio: Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci: Gloria autem & honor & pax omni operãti bonum, Iudæo primùm & Græco.

XVII.

Quid docet octauus articulus, Credo in spiritum sanctum?

Symbol. Constantin. & Concil. Florentin. Gen. 1. 2 Psalm. 103. d Iob 14. b Matth. 28. d Ioan. 1. e 14. b d 16. c 1 Ioan. 5. b Rom. 8. b c 2. Cor. 3. d 1. Cor. 6 d & 3. c Psal. 50. c Esa 11. a Gal. 5. d Rom. 5. a

A. Subiungit tertiam in Deitate personam, Spiritũ sanctum: qui ex Patre filióq; procedens, verus, vtrique coæternus, coæqualis, consubstantialis Deus existit, & eadem fide parique cultu & honore colendus est.

B. Hic ille Paracletus & Doctor veritatis, qui corda credentium gratia sua suísq; donis illustrat, purificat, sanctificat, & in omni sanctitate confirmat. Hic est [a] pignus hæreditatis nostræ, qui adiuuat infirmitatẽ nostrã, & singulis prout vult, varias donationes suas distribuit impertítq;.

a Ephes. 1. c Rom. 8. c 1. Cor. 12. b

TESTIMONIA.

1. A. Symbolvm Concilij Constantinopolitani, quod est secundum generale: Credimus in Spiritum sanctum, Dominum & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus est per Prophetas.

2. Concilivm Florentinum in literis vnionis: Definimus vt hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur: sicque omnes profiteantur, quia Spiritus sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam, suúmque esse subsistens habet ex Patre simul & filio, & ex vtroque æternaliter, tanquàm ab vno principio & vnica spiratione procedit. Definimus insuper explicationem verborum illorum, Filióque, veritatis declarandę gratia & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

3. Genesis primo: Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Domini ferebatur super aquas.

4. Psalmo centesimotertio: Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

5. Iob vigesimoquarto: Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius.

6. Matthæi vigesimooctauo: Baptizãtes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

7. Ioannis primo: Vidi spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mãsit super eum. Ibidem: Hic est qui baptizat in spiritu sancto.

8. Et decimoquarto: Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscũ in æternum, spiritum veritatis, quem mundus nõ potest accipere. Apud vos manebit, & in vobis erit. Et paucis interpositis, Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.

9. Item decimosexto: Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: Et cùm venerit ille, arguet mũdum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Cùm venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura sunt, annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

10. Primæ Ioannis quinto: Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.

11. Ad Romanos octauo: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Quòd si spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritũ eius in vobis. Quicunque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterùm in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.

12. Posteriorisad Corinthios tertio: Dominus autem spiritus est: vbi autem spiritus Domini, ibi libertas.

13. Prioris ad Corinthios sexto: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

14. Et capite tertio: Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autẽ templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

15. Psalmo quinquagesimo: Cor mũdum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Nè proiicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum nè auferas à me. Redde mihi lętitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

16. Esaiæ vndecimo: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis. Et replebit eum Spiritus timoris Domini.

17. Ad Galatas quinto: Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patiẽtia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

18. Ad Romanos quinto: Charitas Dei diffusa est in

est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

1. B. Ad Ephesios primo: In Christo credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

2. Ad Romanos octauo: Similiter autem & spiritus adiuuat infirmitatem nostram.

3. Prioris ad Corinthios duodecimo: Nemo potest dicere Dominus Iesvs, nisi in Spiritu sancto. Diuisiones verò gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundùm eũdem spiritum: alteri fides in eodẽ spiritu: alij gratia sanitatum, in vno spiritu: alij operatio virtutũ, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

XVIII.

Quid addit articulus nonus, Credo Ecclesiam sanctam Catholicam?

A. Ostendit Ecclesiam, id est, cunctorum Christi fidelium [a] visibilem congregationem, pro qua Dei filius hominis natura susceptа, cuncta & fecit, & pertulit.

B. Eámque docet primùm, [b] vnam esse & consentientem in fide fideique doctrina, & administratione Sacramentorum, quæque sub vno capite suo Christo, vnóque vices eius in terris gerente [c] Pontifice Maximo regitur, ac in vnitate conseruatur.

C. Deindè hãc sanctam [d] esse prædicat, quia per Spiritum sanctum à Christo vsquè sanctificatur, vt sancti homines, & sanctæ leges nunquàm in illa desint. Nec vllus extra huius consortium, sanctitatis particeps esse potest.

D. Tertiò esse [e] Catholicam, id est, vniuersam, adeò, vt per orbem longè latéque diffusa, omnes omnium temporum, locorũ ac nationum homines, qui modò in Christi fide ac doctrina conueniunt, vno quasi materno sinu excipiat, concludat ac saluet.

E. Quartò esse in eadem Ecclesia sanctorum communionem, vt qui [f] in Ecclesia, veluti domo Dei familiáque versantur, societatem quãdam inter se & vnionẽ seruent indiuiduam, & sicuti vnius corporis membra, mutuis officiis, meritis & orationibus se inuicèm iuuent. Apud hos est vnitas fidei, doctrina consentiens, conformis vsus Sacramentorum: qui etiam, [g] qualescunque demùm quorundam errores aut dissensiones incidant, soliciti sunt * seruare vnitatẽ Spiritus in vinculo pacis. In qua quidem communione non modò sancti Ecclesiæ militantis in terra peregrinãtes, verùm etiam beati omnes Ecclesiæ cum Christo in [h] cælis felicissimè triumphantis, ac insuper piorũ animæ, quæ ex hac vita egressæ, nondùm [i] tamen illam beatorum felicitatem sunt consecutæ, simul comprehenduntur.

F. Extra hanc Sanctorum communionem (sicut extra [k] Noë arcam) certũ quidẽ exitiũ, nulla verò salus mortalibus: non Iudæis aut Ethnicis, qui fidem Ecclesiæ nunquàm receperũt: nõ hæreticis, qui receptam deseruêrunt vel corruperunt: non schismaticis, qui pacem & vnitatem Ecclesiæ reliquerũt: postremò neque [l] excommunicatis, qui qualibet alia graui de causa id meruerunt, vt ab Ecclesiæ corpore ceu pernicioſa quædã mẽbra præscinderentur ac separarẽtur. Atq; istiusmodi omnes, quoniam ad Ecclesiam eiúsque sanctã communionẽ non pertinent, Diuinæ gratiæ [m] & salutis ęternę non possunt esse par-

a Matt. 5. b Esa. 60. a c & 2. a Psal. 18. a Aug. tract. 1. in epist. Ioan. & de vnita. eccle. cap. 14. & in Psalm. 30. conc. 2. Chrysost. homil. 4. de verbis Esaiæ.

b Ioan. 11. g 10. c 17. b Can. 6. c 1. Cor. 1. b 12. b d Ephe. 4. a Cypr. de simp. prælat. Iren. lib. 1. cap. 3. Hier. ad Ageruch. epist. 11. Chryſ. homil. 1. in 1. Corinth.

c Cypr. de simpli. & epist. 55. & 69. Iren. lib. 3. cap. 3. Hiero. ad Damas. epist. 57. & 58. Leo epist. 89. ad Vien.

d Ephes. 5. e Cant. 4. b 1. Petr. 2. b August. in ench. ca. 56. & in Psalm. 85. Bernar. ser. 3. in vigil. nat. Greg. lib. 35. mor. c. 6. Iren. lib. 3. cap. 40.

e Actor. 1. b Gen. 22. d Marc. 16. d Luc. 24. g Matth. 28. d 26. c Aug. epist. 170. & 166. Cont. epist. fund. cap. 4. lib. de vera religione cap. 7. Pacianus epistol. 1. ad Sympron. Vincent. Lirin. Hieron. cont. Lucif. Beda in 6. ca. Cant.

f Eph. 4. c d Psal. 118. h Coloss. 1. b Philip. 1. a 2. Cor. 8. c 1. Ioan. 1. b Rom. 12. b 1. Cor. 12. b August. tract. 32. in Ioan.

g Euseb. eccles. hist. lib. 7. cap. 19. Aug. cont. Dona. ca. 6. & epist. 19. Item de vera relig. cap. 6.

* Ephe. 4. a

h Aug. de temp. serm. 181. ca. 13. In ench. cap. 56.

i Aug. lib. 20. de civitat. Dei cap. 9. Greg. lib. 4. dialog. cap. 30.

k Genes. 7. d 1. Petr. 3. d Esa. 60. b Aug. epis. 50 & 152. Item de vnitat. eccl. c. 4. & 16. Fulgen. de fide ad Petrum cap. 37. 38. & 39. Pacian. epist. 2. ad Sympro. Iren. lib. 4. c. 43. Greg. 14. mor. cap. 2. Chryſ. hom. 11. in epi. ad Eph. Conc. Later. can. 1. 1. Ioan. 2. c Ioan. 6. g 13. c Iudæ c

l 1. Cor. 5. a 2. Tim. 2. d Num. 12. d Matth. 18. b 2. Ioan. c d 2. Thess. 3. b d Cypr. epist. 62. August. lib. 2. contra aduers. leg. & propher. cap. 17.

m Aug. in serm. 181. de temp. cap. 12. & in Psalm. 88. conc. 2. Item epist. 204. Cypr. epist. 17. & 52.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ticipes, nisi Ecclesiæ, à qua suo illi vitio sunt semel auulsi, primùm reconcilientur atque restituantur. Certa est enim [n] Cypriani & Augustini [o] regula: Non habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.

n De simplic. prælatorum. o lib. 4. de Symb. ad catechu. cap. 10.

TESTIMONIA.

ECCLESIAM ESSE VISIBILEM.

1. A. Matthæi quinto: Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra mõtem posita: neque accendũt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super cãdelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.

2. Esaiæ sexagesimo: Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Quia eccè tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabũt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui, &c. Et aperientur portæ tuæ iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur. Et venient ad te curui filij eorum qui humiliauerũt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabũt te ciuitatem Domini, Sion Sancti Israël. Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorum, &c.

3. Et capite secundo: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles: & fluent ad eũ omnes gentes. Et ibunt populi multi, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.

4. Psalmo decimooctauo: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquàm sponsus procedens de thalamo suo.

Dan. 2.

5. Avgvstinvs tractatu primo in epistolam Ioannis: Nónne ille lapis (de quo apud Danielem) creuit, & factus est mons magnus, & impleuit vniuersum orbem terrarum? Nũquid digito ostenditur hominibus noua luna? Verbi gratia, quando volunt homines videre lunam nouam, dicunt: Eccè luna, eccè vbi est: Et si sunt ibi qui non valeant intendere aciem, & dicant, vbi? Intenditur illis digitus vt videant: aliquando, dum erubescunt, nè cæci putentur, dicunt se vidisse quod non viderunt. Nũquid sic ostendimus Ecclesiam fratres mei? nónne aperta est? nónne obtinuit omnes gentes? nónne impletur quod ante tot annos promissum est Abrahæ, in semine eius benedici omnes gentes? Vni fideli promissum est, in millibus fidelium mundus impletus est. Eccè mons implẽs vniuersam faciem terræ: eccè ciuitas de qua dictum est, Non potest ciuitas abscondi super montem constituta. Illi offendunt in montem: & cùm eis dicitur, Ascendite: non est mons, dicunt, & facilius illuc faciem impingunt, quàm illic habitaculum quærunt. Frit (inquit Esaias) in nouissimis diebus, manifestus mons domus Domini, paratus in cacumine montium. Quid tam manifestum, quàm mõs? Sed sunt & montes ignoti, quia in vna parte terrarum positi sunt. Quis vestrũm nouit Olympum mõtem? Quomodò ibi qui habitant, Giddabam nostrum non nouerunt. In partibus sunt isti mõtes. Ille autem mõs non sic, quia impleuit vniuersam faciem terræ: & de illo dicit, Paratus in cacumine montium. Mons est super cacumina omnium mõtium. Et congregabũtur, inquit, ad eum omnes gentes. Quis errat in hoc mõte? qui frangit faciem offendendo in illum, qui ignorat ciuitatem super montem cõstitutam. Sed nolite mirari, quia ignoratur ab istis qui oderũt fratres, quia in tenebris ambulant, & nesciunt quò eunt, quia tenebræ excæcauerunt oculos eorum.

Ecclesia aperta est & manifesta.

Ecclesia ab hæreticis ignoratur.

6. Idem in libro de vnitate Ecclesiæ cõtra epistolam Petiliani Donatistæ, capite decimoquarto: Non est Ecclesia operta, quia non est sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Et de illa dictum est, Non potest ciuitas abscondi super montem cõstituta. Sed Donatistis velut operta est, quia audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto orbe esse demonstrant, & mâlunt clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascẽdere, qui cùm esset lapis præcisus de monte sine manibus, creuit, & factus est mons ingens, & impleuit vniuersam terrã.

Matth. 5. Ecclesia ignota est, & earum hæreticis velut operta. Matth. 5.

Dan. 2.

7. Idem in Psalmum trigesimũ concione secunda, super illum versum, Qui videbãt me, foràs fugerunt à me: illud est magis gemendum, illud omninò intolerabile, quia multi qui cognouerunt quid esset Ecclesia, exiẽrunt foràs, & hæreses & schismata contra ecclesiam fecerunt. Qui videbant me, id est, qui nouerant quid sit Ecclesia, qui eam in scripturis intuebãtur, foràs fugerunt à me. Obscuriùs dixerunt Prophetæ de Christo, quàm de Ecclesia: puto propterea, quia videbant in spiritu contra Ecclesiam homines facturos esse particulas, & de Christo non tantam litem habituros, de Ecclesia magnas cõtentiones excitaturos. Ideò illud vndè maiores lites futuræ erant, planiùs prædictum & apertiùs prophetatum est, vt ad iudiciũ illis valeat, qui viderunt & foràs fugerũt. Et Paulò pòst: Et penè vbique Christus in aliquo inuoluto sacramento prædicatus est à Prophetis: Ecclesia apertè, vt viderent illam, & qui futuri erant contra illam, & impleretur in iis ista nequitia, quã prædixit Psalmus: Qui videbant me, foràs fugerũt à me. Ex nobis exiẽrunt, sed non erant ex nobis. Hoc Apostolus Ioannes de illis dixit.

Prophetæ de aperta & Ecclesia, quàm de Christo prophetarunt.

Psalm. 30. 1. Ioan. 2.

8. Chrysostomvs homilia quarta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Ecclesia radices in cælo fixas habet potiùs quàm in terra. Verùm fortassis ethnicus meam despicit arrogantiam, sed maneat donèc harum rerum probationem attuleto, discátque vim veritatis, quo modo facilius est solem extingui, quàm Ecclesiam obscurari.

Facilius est solem extingui, quàm Ecclesiam obscurari.

1. B. Ioannis vndecimo: Hoc autem à semetipso non dixit: sed cùm erat Pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus moriturus erat pro gente: & non tantùm pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum.

VNAM.

2. Et decimo: Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocé meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.

3. Item decimoseptimo: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.

4. Canticorvm sexto: Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ.

5. Prioris ad Corinthios primo: Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filij eius Iesu Christi Domini nostri. Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesv Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

6. Et capite duodecimo: Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autẽ membra corporis cùm sint multa, vnum tamẽ corpus sunt: ità & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gẽtiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus. Et paulò pòst: Sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat, abundantiorem tribuendo honorẽ, vt non sit schisma in corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra. Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, &c.

7. Ad Ephesios quarto: Soliciti seruare vnitatẽ spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem nostrũm data est gratia secundùm mensuram donationis Christi.

Cant. 6.

Vnitas Ecclesiæ.

Super cathedram Petri, fundata Ecclesia. Ephe. 4.

8. Cyprianvs in tractatu de simplicitate prælatorum, siue de vnitate Ecclesiæ: Vnam esse Ecclesiam etiam in Cantico Canticorũ Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suę. Hanc Ecclesię vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? qui Ecclesiæ renititur & resistit, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? quando & beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus & vnus Spiritus, vna spes vocationis nostræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus? Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, vt Episcopatum quoquè ipsum vnũ atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat. Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur: quo modo solis multi radij, sed lumen vnũ: & rami arboris multi, sed robur vnum, tenaci radice fundatũ: & cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numerosit is licèt diffusa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radiũ solis à corpore, diuisionem lucis vnitas nõ capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare nõ poterit: à fonte præcide riuum, præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: vnum tamen lumẽ est, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis separatur: ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latiùs expandit: vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis successibus copiosa. Illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, &c.

9. Irenævs libro primo aduersùs hæreses, capite tertio: Hãc prædicationem cùm acceperit, & hanc fidem, quemadmodùm prędiximus, Ecclesia, & quidem in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit iis, videlicet quasi vnam animã habens & vnum cor, & consonanter hęc prędicat & docet & tradit quasi vnum possidens os. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & eadem est. Et neque hæ quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis sunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quę in Libya, neque hæ quę in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut sol creaturæ Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen prædicatio veritatis vbiquè lucet, & illuminat omnes hominhowever, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque qui valdè præualet in sermone ex iis qui præsunt Ecclesiis, alia quàm hæc sunt, dicet. Nemo enim supra magistrum est: neque infimus indicendo, deminorabit traditionem. Cùm enim vna & eadem fides sit, neque is qui multum de ea potest dicere, amplius: neque is qui minus, deminorat.

Vt Ecclesiã, ità & eius fides per vniuersum mundum vna est.

Ecclesiæ Germaniæ non aliter credunt quàm Hispaniæ, &c.

10. Hieronymvs ad Ageruchiã siue Geruchiam de Monogamia, epistola vndecima: Erũt duo in carnem vnam, non in duas nec in tres. Propter quod relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori: suæ certè non vxoribus. Quod testimonium Paulus edisserens, ad Christum refert & ad Ecclesiam: vt primus Adam in carne, secundus in spiritu monogamus sit. Sit vna Eua, mater cunctorum viuentiũ: & vna Ecclesia, parens omnium Christianorum: Sicut illam maledictus Lamech in duas diuisit vxores: sic hanc hæretici in plures Ecclesias lacerant: quæ iuxta Apocalypsim Ioannis, synagogæ magis diaboli appellandæ sunt, quàm Christi conciliabula.

Matth. 19.

Ephe. 5. Ecclesiam vnam in plures lacerant hæretici. Gen. 4. Apoc. 2. Hereticorum Ecclesiæ sunt synagogæ diaboli. Ecclesia si Dei est, vna est.

11. Chrisostomvs homilia prima in priorem epistolam ad Corinthios: Ecclesiam Dei appellat Apostolus, vt ostendat in vnum eam redigi oportere. Nam si Dei est, vna est, non Corinthi solum, sed vniuersi orbis. Nam Ecclesiæ nomen non separationem, sed vnionem & cõsonantiam significat.

12. Cyprianvs in tractatu de simplicitate Prælatorũ, siue de vnitate Ecclesię: Vidẽs inimicus

Universidad de Deusto
Biblioteca

idola derelicta,& per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauit nouam fraudem, vt sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos. Hæreses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, veritatem corrumperet, scinderet vnitatem. Rapit de ipsa Ecclesia homines, & dum sibi appropinquâsse iam lumini, atque euasisse seculi noctem videntur, alias nescientibus tenebras rursus infundit, &c. Hoc cò fit, fratres dilectissimi, dum ad veritatis originem nō redditur, nec caput quæritur, nec magistri cœlestis doctrina seruatur. Quæ si quis consideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Tibi dabo claues regni cælorum: & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælis. Et eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas. Super illum vnum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum sanctum: Si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen vt vnitatem manifestaret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipiētem sua authoritate disposuit. Hoc erant vtiquè & cęteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna CHRISTI Ecclesia & cathedra vna monstretur: & pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columba mea, &c. vt suprà hac eadē quæstione B. 8.

Facilis ratio diiudicandi vbi sit vera fides & vera Ecclesia. Matth. 16.

Ioan. 21.

Ioan. 20.

Petrus caput & princeps Apostolorū, licèt omnes in Apostolatu pares fuerint.

Cant. 6.

13. IDEM epistola quinquagesimaquinta ad Cornelium: Neque enim aliundè hæreses obortę sunt, aut nata sunt schismata, quàm indè quòd sacerdoti Dei non obtemperatur: nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos & ad tempus iudex vice CHRISTI cogitatur: cui si secundùm magisteria diuina, obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersùm sacerdotum collegium quicquam moueret: nemo post Diuinum iudicium, post populi suffragium, post coëpiscoporum cōsensum, iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens seorsum foris hæresim nouam conderet. Ibidem: Christi aduersarius & Ecclesię eius inimicus ad hoc Ecclesiæ præpositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublato, atrocius atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia grassetur. Et paulò pòst: Pertus tamen, super quem ædificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia, vnus pro omnibus loquens, & Ecclesiæ voce respondens, ait. Domine, ad quem ibimus? Verbum vitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei viui: significans scilicet & ostendens, eos qui à Christo recessérint, culpa sua perire: Ecclesiam tamen quæ in CHRISTVM credat, & quę semel id quod cognouerit teneat, nunquàm omninò ab eo discedere, & eos esse Ecclesiam, qui in domo Dei permanent. Et multis interiectis: Post ista adhuc insuper pseudoëpiscopo sibi ab hęreticis constituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram atque ad Ecclesiam principalem, vndè vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos, (quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.

Lib. 1. epist. 3. Hæreses ortæ ex summi Pōtificis & Christi vicarij contemptu.

Cur Hæretici Ecclesiæ præpositum potissimum oppugnent.

Super Petrum ædificata Ecclesia. Ioan. 6.

14. ET epistola sexagesimanona ad Florentium siue Puppianum: Nec hęc iacto, sed dolens profero, cùm te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit: & qui me audit, audit eū qui me misit. Et qui reiicit vos, me reiicit, & eum qui me misit. Indè enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Et paulò pòst: Dominus quoquè in Euangelio, cùm eum loquentem discipuli derelinquerent, conuersus ad duodecim, dixit: Nunquid & vos vultis ire? Respondit ei Petrus, dicens: Domine, ad quem imus? verbum vitę æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei viui. Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ecclesia, Ecclesiæ nomine, docens & ostendens, quia etsi contumax ac superba obaudire nolentiū multitudo discedat, Ecclesia tamen à Christo non recedit: & illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens. Vndè scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: & si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse: & fruſtrà sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus DEI non habentes obrepunt, & latenter apud quosdam communicare se credunt: quandò Ecclesia quæ Catholica vna est, scissa nonst sit, neque diuisa, sed sit vtiquè connexa, & cohærentium sibi inuicèm sacerdotum glutino copulata.

Ecclesia priusquàm à Christo recedat.

Romanæ Ecclesiæ potiores & in fide constantia.

Rom. 1.

lib. 4. epist. 9.

Hæreses ortæ summi Sacerdotis cōtemptu oriuntur.

Super Petrum ædificata Ecclesia.

Qui cum Episcopo non sunt, in Ecclesia non sunt.

Sacerdotium sibi inuicem cohærentium glutino copulata Ecclesia.

15. IRENÆVS libro tertio aduersùs hæreses, capite tertio: Ad hanc Ecclesiam (Romanā) propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem cōuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndiquè fideles, in qua semper ab his qui sunt vndiquè, cōseruata est ea quæ est ab Apostolis traditio.

Rom. Ecclesiæ principatus.

16. HIERONYMVS ad Damasum epistola quinquagesimaseprima: Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedrę Petri, communione cōsocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hāc domum agnum comederit, prophanus est. Si quis in arca Noë nō fuerit, peribit regnante diluuio. Quicūque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est.

Hieronymus Romano Pontifici adhærendū. Matth. 12. Exod. 12.

Gen. 7. Extra Ecclesiam Rom. nō est salus.

17. ITEM ad eundem Damasum epistola quinquagesimaoctaua: Ego interim clamito, si quis cathedræ Petri iungitur, meus est.

18. LEO MAGNVS epistola octogesimanona ad Episcopos per Viennensem prouinciam cōstitutos: Diuinæ cultum religionis quem in omnes gentes omnésque nationes, Dei voluit gratia coruscare, ità Dominus noster Iesus Christus humani generis Saluator instituit, vt veritas quæ anteà legis & Prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem vniuersitatis exiret, sicut scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terrę verba eorum. Sed huius muneris sacramentum ità Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro, Apostolorū omniū summo, principaliter collocaret, vt ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, vt exortem se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptū, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: vt ęterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac Ecclesiā suam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ cōtra illam inferi prævalerent. Cui Petro cùm præcæteris soluendi & ligandi tradita sit potestas, pascendarum tamen ouium cura specialiùs mandata est. Cui quisquis principatum æstimat denegandum, illius quidem nullo modo potest minuere dignitatem, sed inflatus spiritu superbiæ suæ, semetipsum in inferna demergit.

Psalm. 18.

Rom. 1.

Petrus à Christo caput Ecclesiæ constitutus est.

Matth. 16.

Petri præ cæteris Apostolis priuilegiū. Matth. 16. Ioan. 21. Principatui D. Petri derrahentes quò se demergant.

SANCTAM. 1. C. AD Ephesios quinto: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquę in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

2. CANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

3. PRIORIS Petri secundo: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. Qui aliquādò non populus, nunc autem populus Dei: qui non cōsecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

4. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentiū capite quinquagesimosexto: Rectus confessionis ordo poscebat, vt Trinitati subiungeretur Ecclesia, tanquàm habitatori domus sua, & Deo templum suum, & conditori ciuitas sua.

Ecclesia domus est, templū & ciuitas S. Trinitatis.

5. IDEM in Psalmum octogesimumquintum super ea verba, Custodi animam meam, quoniā sanctus sum: Audeat & corpus Christi, audeat & vnus ille homo clamans à finibus terræ, cum capite suo & sub capite suo dicere, sanctus sum. Accepit enim gratiā sanctitatis, gratiam baptismi & remissionis peccatorum. Dicat & vnusquisque fidelium, sanctus sum. Non est ista superbia elati, sed confessio nō ingrati. Dic Deo tuo, sanctus sum, quia sanctificasti me. Si enim Christiani omnes & fideles & baptizati in illo, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit, Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: si membra sunt facti corporis eius, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt iniuriam, cuius membra sancta sunt.

Ecclesia quomodo sancta.

Rom. 6.

6. BERNARDVS sermone tertio in vigilia Natiuitatis domini: Hodiè scietis, quia veniet dominus. Verba hæc quidē suo loco & tempore in scriptura posita sunt, sed non incongruè illa vigiliæ Dominicæ natiuitatis Ecclesia mater aptauit. Ecclesia, inquam, illa quæ secum habet consilium & Spiritum sponsi & Dei sui, cui dilectus inter vbera commoratur, ipsam cordis sui sedem principaliter possidens & cōseruans. Nimirùm ipsa est quę vulnerauit cor eius, & in ipsam abyssum secretorū Dei, oculum contemplationis immersit, vt & illi in suo, & sibi in eius corde, perennem faciat mansionem.

Exod. 16.

Ecclesia in terris sedū habet consilium & Spiritum sponsi. Cant. 1. Cant. 4.

7. GREGORIVS libro trigesimoquinto Moralium, capite sexto: Sola Ecclesia Catholica est, per quā sacrificiū Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vndè etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens: In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foràs. In vna nāque domo agnus comeditur: quia in vna Catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex efferri foràs prohibet: quia dari sanctum canibus vetat. Sola est, in qua opus bonum fructuosè peragitur, vndè & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est, quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Vndè & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extrinxit. Sola est, in qua superna mysteria veraciter cōtemplemur. Vndè & ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulò pòst: Tollam manum meam, & videbis posteriora mea. Quia enim ex sola Catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur.

Sacrificiū Ecclesiæ Catholicæ tantum Deo acceptū. Exod. 12.

Opus bonum fructuosè tantum in Ecclesia peragitur.

Genes. 7.

Exod. 33.

Veritas ex sola Cathol. Ecclesia conspicitur.

8. IRENÆVS libro tertio aduersùs hæreses, capite quadragesimo: In Ecclesia posuit Deus Apostolos, prophetas, Doctores, & vniuersam reliquam operationem spiritus: cuius non sunt participes omnes, qui non concurrunt ad Ecclesiā. Vbi Ecclesia, ibi & spiritus: & vbi spiritus Dei, illic Ecclesia & omnis gratia: Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participāt eum, neque à māmillis matris nutriuntur in vitam, neque percipiūt de corpore CHRISTI procedentē nitidissimum fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Ecclesiæ, nè traducātur, reiicientes verò Spiritum, vt non eruditantur. Alienati verò à veritate, dignè in omni volutantur errore, &c.

In Ecclesia Spiritus sanctus & veritas.

Hiere. 2.

1. D. ACTORVM primo: Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.

CATHOLICAM.

2. GENESIS vigesimosecundo: Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

3. MARCI decimosexto: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Illi autem profecti, prædicauerūt vbiquè, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

4. LVCÆ vigesimoquarto: Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitētiam & remissionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.

5. MATTHÆI vigesimooctauo: Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et eccè ego vobiscũ sum omnibus diebus, vsq; ad cõsummationem seculi.

6. ET capite decimosexto: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, & portæ inferi non prævalebunt aduersùs eam.

7. AVGVSTINVS epistola centesima septuagesima ad Seuerinum consanguineũ suum: Perspicis quàm sit dolendum, vt qui secundùm carnem fratres sumus, in Christi corpore nõ vna societate viuamus: præsertim quia facile tibi est, attendere & videre ciuitatem supra montem constitutã, de qua Dominus ait in Euangelio, quòd abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica: Vndè καθολικὴ Græcè appellatur, quòd per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet, ideò secundùm verbum Domini nostri Iesu Christi, abscondi non potest.

Ecclesia facile videri potest. Matth. 5. Catholica cur dicatur. Nulli licet Ignorare Ecclesiam.

8. IDEM in epistola centesima sexagesimasexta ad Donatistas: In scripturis didicimus Christum, in scripturis didicimus Ecclesiam. Has scripturas communiter habemus: quarè nõ in eis & Christũ & Ecclesiã communiter retinemus? Nos vbi agnouimus eum, de quo dicit Apostolus: Abrahę dictę sunt promissiones & semini eius: nõ dicit, & seminibus tãquàm in multis, sed tãquàm in vno, & semini tuo, quod est Christus: ibi agnouimus Ecclesiam, de qua dicit Deus ad Abrahã, In semine tuo benedicentur omnes gẽtes. Vbi agnouimus Christum in Psalmo de se prophetantem: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodiè genui te: ibi agnouimus Ecclesiam in eo quod sequitur, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Vbi agnouimus Christum in eo quod scriptum est, Et ipse tãquàm sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod paulò superiùs dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In sole posuit tabernaculũ suum: Ipsa est Ecclesia in sole põsita, hoc est, in manifestatione omnibus nota vsque ad terminos terræ. Adfert deindè plura ex scripturis testimonia, veluti ex psalmo vigesimoprimo, Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, &c. Ex psalmo centesimosexto, Exaltare super cælos Deus, & super omnẽ terrã gloria tua. Ex psalmo septuagesimoprimo, Et dominabitur à mari vsq; ad mare, &c. Itẽ ex Danielis secundo capite, Lapidẽ creuisse, & factum mõtem magnum, & repleuisse omnẽ terram. Ex Abacuc tertio, Et laudis eius plena est terra. Ex Esaię quinquagesimoquarto capite, Lætare sterilis quæ non paris, &c. Ex psalmo quadragesimonono. Et vocauit terram à solis ortu vsque ad occasum. Et ex Sophoniæ secundo capite, Adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulę gentiũ.

In scripturis vt Christus, ità & Ecclesia demõstratur. Galat. 3. Genes. 22. Psalm. 2. Psalm. 18. Ecclesia in sole posita.

9. IDEM contra epistolam Manichæi, quam vocant fundamenti, capite quarto: Vt omittam synceriſſimam sapientiam, multa sunt alia quæ in Catholicæ Ecclesiæ gremio me iustissimè teneãt. Tenet consensio populorum atque gentiũ, tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascẽdas oues suas post resurrectionem Dominus commẽdauit, vsque ad præsentem Episcopatũ successio sacerdotum. Tenet postremò ipsum Catholicę nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cùm omnes hæretici se Catholicos dici velint: quærẽti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam cõueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere.

Augustinum quæ in Ecclesia Catholica teneant. Ioan. 21. Catholica nominatur ab vniuerso orbe.

10. IDEM libro de vera religione, capite septimo: Tenenda est nobis Christiana religio, & eius Ecclesiæ communicatio quę Catholica est, & Catholica nominatur, non solùm à suis, verùm etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolintve ipsi quoquè hæretici, & schismatum alumni, quando nõ cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab vniuerso orbe nuncupatur.

Catholici nomen inuenit vt plebs apostolica, ab hæretica secerneretur.

11. PACIANVS Barcilonensis episcopus epistola prima ad Sympronianum Nouatianum de Catholico nomine, ipsum alloquẽs Sympronianum ait: Sub apostolis, inquies, nemo Catholicus vocabatur, esto, sic fuerit, vel illud indulge. cùm post apostolos hęreses extitissent, diuersisque nominibus columbam Dei, atque reginã lacerare per partes & scindere nitentur: nónne cognomen suum plebs apostolica postulabat, quę incorrupti populi distingueret vnitatem, nè intemeratam Dei virginem error aliquorũ per membra laceraret? nónne appellatione propria decuit caput principale signari? Ego fortè ingressus populosam vrbẽ hodiè, cùm Marcionitas, cùm Apollinariacos, Cataphrygas, Nouatianos, & cęteros eiusmodi comperissem, qui se Christianos vocarẽt, quo cognomine congregationem meæ plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur? Agè, quis cæteris plebibus nomina tanta largitus est? ipse ille, qui Catholicũ nomen interrogat, causam sui nominis nesciet, si requiram, vndè mihi traditum est. Certè non est ab homine mutuatum, quod per secula tanta non cecidit. Catholicum istud nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum sonat, nec hæreticos sumit authores. Multa nos spiritus sanctus edocuit: quem paracletũ apostolis & magistrum Deus misit è cęlis. Christianus mihi nomen est, Catholicus verò cognomen. illud me nuncupat, istud ostẽdit: hoc probor, indè significor. Et si reddenda postremò Catholici vocabuli ratio est, & exprimẽda de Greco interpretatione Romana: Catholicus vbique vnũ, vel, vt doctiores putant, obedientia omnium nuncupatur, mandatorum scilicet Dei. Ergò qui Catholicus, idem obediens: qui obediens, idẽ est Christianus: atque ità Catholicus Christianus est. Quare ab hæretico nomine noster populus hac appellatione diuiditur, cùm Catholicus nuncupatur.

Quid significet. Verus Catholicus quis sit.

12. VINCENTIVS Lirinensis in libello aduersùs profanas omnium hæreseon nouationes: Ille est verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinę religioni, qui Catholicę fidei nihil præponit, non hominis cuiuspiã authoritatem, nõ amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hęc cuncta despiciens, & in fide fixus & stabilis permanens, quicquid vniuersaliter antiquitùs

quitùs Ecclesiam Catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendúmque decernit. Quicquid verò ab aliquo deinceps vno, præter omnes, vel cõtra omnes sanctos, nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potiùs intelligat pertinere. Et sub libri principium: In ipsa Catholica Ecclesia magnoperè curandum est, vt id teneamus, quod vbiquè, quod semper, quod ab omnibus creditũ: hoc est etenim verè propriéque catholicum, quod ipsa vis nominis ratióque declarat, quæ omnia verè vniuersaliter cõprehendit. Sed hoc ità demùm fit, si sequatur vniuersitatem, antiquitatem, consensionem. Sequemur autẽ vniuersitatem hoc modo: Si hãc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia: Antiquitatẽ verò ità, si ab his nullatenùs sensibus recedamus, quos sanctos Majores ac patres nostros celebrâsse manifestum est: Cõsensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate, omnium vel certè penè omnium sacerdotum pariter & magistrorum definitiones, sententiásque sectemur. Quid igitur faciet Christianus Catholicus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab vniuersalis fidei cõmunione præciderit? Quid itaque, nisi vt pestifero corruptóque membro sanitatem vniuersi corporis anteponat? Quid si nouella aliqua contagio nõ iam portiunculam tantùm, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat, quæ prorsus iam non potest ab vlla nouitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate, duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnius, aut etiam prouinciæ alicuius error deprehendatur? Tũc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel insciti æ, si qua sunt vniuersaliter antiquitùs vniuersalis * Concilij decreta præponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil eiusmodi reperiatur? Tunc operam dabit, vt collatas inter se Majorum consulat interrogétque sententias, eorum dũtaxat, qui diuersis licèt temporibus & locis, in vnius tamen Ecclesiæ Catholicæ communione & fide permanẽtes, magistri probabiles extiterunt: & quicquid non vnus aut duo tantùm, sed omnes pariter vno eodémque consensu, apertè, frequenter, perseueranter, tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoq; intelligat absq; vlla dubitatione credendum.

Catholicum quid propriè dicatur. Vniuersitas. Antiquitas. Consensus. *alias Ecclesiæ.

13. HIERONYMVS in dialogo aduersus Luciferianos: Breuem tibi apertámque animi mei sententiam proferam: in illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad diẽ hanc durat. Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, nõ à Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, vt puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses siue Campitas: scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipso, quòd posteà instituti sunt, eos se esse indicãt, quos futuros Apostolus prænunciauit.

In qua Ecclesia permanendum. Antichristi synagoga. 1. Tim. 4.

14. BEDA in sextum caput Canticorum: Sicut vnus Dominus, vna fides, vnum baptismum, vnus Deus & pater omnium: ita est vna Catholica electorum omnium multitudo, per omnia & mundi loca, & tempora seculi, eidem vni Deo & patri subiecta.

Catholicum ex personarũ locorum & temporum vniuersitate dicitur. In eadem esse. SANCTORVM COMMVNIONEM.

1. E. AD Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, &c. vt crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus cõpactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmẽtum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

2. PSALMO cẽtesimo decimooctauo: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

3. AD Colossenses primo: Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem.

4. AD Philippẽses primo: Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, (semper in cũctis orationibus meis pro omnibus vobis cũ gaudio deprecationem faciẽs) super communicatione vestra in Euangelio Christi, à prima die vsque nunc.

5. POSTERIORIS ad Corinthios octauo: Nõ enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate. In præsenti tẽpore vestra abundãtia illorum inopiam suppleat: vt & illorũ abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas, sicut scriptum est: Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit. Exodi 16.

6. PRIMÆ Ioannis primo capite: Vt & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre & cum Filio eius Iesu Christo.

7. AD Romanos duodecimo: Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autẽ membra non eundem actũ habent: ità multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes, secundùm gratiam quæ data est nobis, differentes, siue prophetiam secundùm rationem fidei, siue ministeriũ in ministrando, siue qui docet in doctrina, &c.

8. PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus vnum est & membra habet multa, &c. Et si quid patitur vnum membrum, compatiũtur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

9. AVGVSTINVS tractatu trigesimosecũdo in Euangelium Ioannis: Ecclesia est corpus Christi, in hoc corpore membrum es: cùm ergò membrũ sis eius corporis quod loquitur omnibus linguis, crede te loqui omnibus linguis. Vnitas enim mẽbrorum charitate concordat, & ipsa vnitas loquitur, quomodò tunc vnus homo loquebatur. Datus est spiritus ad manifestationem: quia alij datur per spiritum sermo sapientiæ, &c. sed tu forsitan eorum omnium quæ dixi, nihil habes. Si amas, nõ nihil habes: si enim amas vnitatem, etiam tibi habet quisquis in illa habet aliquid. Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo: tollam inuidiam, & meũ est quod habes: liuor separat, charitas iũgit. Oculus solus videt in corpore, sed nunquid soli sibi oculus videt? Et manui videt, & pedi videt, & cæteris membris videt: non enim si aliquis ictus in pedem veniat, auertit se oculus indè, vt non præcaueat, &c. 1. Cor. 12. Communio fideliũ membris humani corporis respondet.

10. EVSEBIVS Cæsareensis Ecclesiasticæ historiæ libro septimo, capite decimonono, vbi agit de Nepote episcopo & eius schismate, refert ex Dio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nysio Alexãdrino, quẽadmodum ille Presbyteros hæresi Chiliastarũ infectos instituerit:eósque valdè paratos & promptos fuisse ad assentiẽdum veritati percepræ, & schismati atque errori abrenũciandum.

11. AVGVSTINVS libro secundo de baptismo cõtra Donatistas,capite sexto: Vos itaque Donatistæ quid ad hæc dicitis?Si nostra sententia de baptismo vera est, omnes qui aliter sapiebant Cypriani temporibus, non sunt ab Ecclesiæ vnitate separati,donec illud quod aliter saperent Deus illis reuelaret. Vos ergò quarè separatione sacrilega pacis vinculum dirupistis? Deindè, quantum crimen sit schisma facere,his verbis explicauit: Tempore illo,quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda mõstrauit,& idolum fabricatum atque adoratum est,& propheticus liber ira regis contemptoris incensus,& schisma tẽtatum: & idololatria gladio punita est, exustio libri bellica cẽde & peregrina captiuitate, schisma hiatu terræ sepultis authoribus viuis, & cæteris cælesti igne consumptis:quis iam dubitauerit hoc esse sceleratius commissum,quod est grauiùs vindicatum?

Schisma quã graue peccatũ. Exod. 32. Iereim. 36.

Num. 16.

12. IDEM epistola decimanona ad Hieronymum scribens, ostendit salua charitate ab eo dissentire circa repræhensionem, qua aduersus S. Petrum vsus est B.Paulus.

13. ITEM in libro de vera religione, capite sexto,de bonis Christianis loquens,ità ait:Sæpè finit diuina prouidentia per nonnullas nimiùm turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christiana etiã bonos viros. Quã cõtumeliam vel iniuriam suam cùm patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint, neque vllas nouitates vel schismatis vel hæresis moliti fuerint, docebũt homines,quàm vero affectu,& quanta synceritate charitatis Deo seruiendum sit: talium ergò virorum propositum est, aut sedatis remeare turbinibus:aut si id non sinantur,vel eadem tempestate perseuerante, vel nè suo reditu talis aut sæuior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis,quorum motibus perturbationibúsque cesserunt,sine vlla conuenticulorum segregatione vsque ad mortem defendentes & testimonio iuuantes eam fidem,quam in Ecclesia Catholica prædicari sciũt.Hoc coronat in occulto pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt: imò plura sunt, quàm credi potest.Ità omnibus generibus hominum &exemplorum ad animarum curationẽ & ad institutionem spiritalis populi vtitur diuina prouidentia.

Pacem Ecclesiæ quanti faciant boni Christiani.

14 AD Ephesios quarto: Obsecro vos ego vinctus in DOMINO, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis,cum omni humilitate & mãsuetudine,cum patiẽtia,supportãtes inuicèm in charitate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

15. AVGVSTINVS sermone cẽtesimo octogesimoprimo de tempore,capite decimotertio: Sanctorum communionẽ:id est,cum illis sanctis, qui in hac quam suscepimus fide defuncti sunt, societate & spei communione teneamur. Si igitur cum sanctis in ęterna vita cõmunionem habere volumus,de imitatione eorũ cogitemus. Debent enim in nobis aliquid recognoscere de suis virtutibus,

Ad sanctorũ communionẽ etiam defuncti pertinent.

Sãcti pro nobis in cælo supplicant.

vt pro nobis dignentur Domino supplicare.

16. ET in Enchiridio, capite quinquagesimosexto:Ecclesia tota hîc accipienda est, non solum ex parte qua peregrinatur in terris, à solis ortu vsque ad occasum laudans nomen domini,& post vetustatis captiuitatem cantans canticum nouum: verùm etiam ex illa quæ in cælis semper ex quo condita est,cohæsit Deo, nec vllum sui casus malũ experta est.Hæc in sanctis angelis beata persistit, & suæ parti peregrinanti sicut oportet opitulatur: quia vtraque vna erit cõsortio æternitatis, & nũc vna est vinculo charitatis,quæ tota instituta est ad colendum vnum Deum.

Ecclesia cuiplibet multimodis opitulatur.

17. ITEM libro vigesimo de ciuitate Dei, capite nono:Neque piorum animæ mortuorum separãtur ab Ecclesia,quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communione corporis Christi: nec aliquid prodesset ad eius in periculis baptismũ cutrere,nè sine illo finiatur hæc vita: nec ad reconciliationem,si fortè per pœnitentiam malámve conscientiam quisq; ab eodem corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti,membra eius sunt?

Piorũ animæ defunctorum ad Ecclesiam pertinent & commendãtur eius.

18. GREGORIVS libro quarto Dialogorum, capite trigesimonono: De quibusdã leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credẽdus est,pro eo quod veritas dicit: Quia si quis in sancto Spiritu blasphemiam dixerit, &c. vt infrà de Sacramento Pœnitentiæ,quæstione nona,B.testimon.duodecimo.

Purgatorius ignis. Matth. 12.

1.F. GENESIS septimo: Deleuit omnem substantiam quæ erat super terram ab homine vsque ad pecus,tam reptile,quàm volucres cæli: & deleta sunt de terra:remansit autem solus Noë, & qui cum eo erant in arca.

EXTRA ECCLESIAM nulla salus.

2. PRIORIS Petri tertio: In diebus Noë cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam.

3. ESAIÆ sexagesimo: Gens & regnũ quod nõ seruierit tibi,peribit.

4. AVGVSTINVS epistola quinquagesima ad Bonifacium Comitem: Multi vnũ corpus sumus in Christo. Ac per hoc nemo poterit esse iustus, quàm diù fuerit ab vnitate huius corporis separatus. Quemadmodùm enim membrum,si præcidatur ab hominis viui corpore,nõ potest tenere spiritum vitæ:sic homo qui præciditur de Christi iusti corpore,nullo modo potest spiritum tenere iustitiæ,etiam si figuram membri teneat quam sumpsit in corpore Et sub finem eiusdem epistolę:Ecclesia Catholica sola corpus est Christi, cuius ille caput est,Saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus sanctus: quia ficut ipse dixit Apostolus,Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ, qui datus est nobis Non est autem particeps diuinę charitatis,qui hostis est vnitatis.Non habẽt itaque spiritum sanctum,qui sunt extra Ecclesiã. De illis quippe scriptum est:Qui seipsos segregãt,animales, spiritum non habentes.Sed nec ille eum percipit,qui fictus est in Ecclesia: quoniam & indè scriptum est: Sanctus enim spiritus disciplinæ effugiet fictum. Qui ergò vult habere spiritum sanctũ, caueat foris ab Ecclesia remanere,caueat in eam simulatè intrare: Aut si iam talis intrauit,caueat in eadẽ simulatione per-

1.Cor.12. Extra ecclesiã nemo iustus aut institiæ spiritum tenere potest.

Spiritus sanctus non viuificat membra ecclesiæ. Rom.5.

Vnitatis hostis charitatem non habet. Iudas in epist.

Sap. 1.

ne persistere,vt veraciter coalescat arbori vitæ.

Ira Dei manet super omnes ab Ecclesia aliunos.

5. ITEM epistola centesima quinquagesima secunda ad Donatistas: Quisquis ergò ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantũlibèt laudabiliter se viuere existimet,hoc solo scelere,quòd à Christi vnitate diuũctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Non sufficit de Christo recte sentire, nisi etiam Ecclesiæ vnitati cõmunicemus.

6. IDEM libro de vnitate Ecclesiæ, capite quarto: Quicunque de ipso capite scripturis sanctis cõsentiunt,& vnitatiEcclesiæ non communicant, nõ sunt in Ecclesia,quia de Christi corpore quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt.Et paulò pòst: Quicũque credunt quidem, quòd Christus Iesus,ità vt dictum est,in carne venerit,& in eádem carne,in qua natus & passus est, resurrexerit,& ipse sit filius Dei, Deus apud Deũ, &c. sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ità dissentiunt, vt eorum communio non sit cum toto quacũque diffunditur,sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia.

Extra ecclesiã nulla salus.

7. ET capite decimosexto eiusdem libri: Ad ipsam salutem ac vitam æternã nemo peruenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit,quod est Ecclesia.

Extra Ecclesiã nemo potest fieri particeps vitæ æternæ.

8. FVLGENTIVS libro de fide ad Petrum Diaconum,capite trigesimoseptimo:Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, omnem extra Ecclesiã Catholicam baptizatum, participem fieri non posse vitæ æternæ,si ante finẽ vitę huius,Catholicę non fuerit redditus atque incorporatus ecclesiæ. Quia si habeam,inquit Apostolus,omnem fidem,& noverim omnia sacramẽta, charitatem autem nõ habeam,nihil sum Nam &in diebus diluuij neminẽ legimus extra arcam potuisse saluari.

1.Cor.13.

Gen. 7.

9. DEINDE capite trigesimo octauo eiusdẽ libri:Firmissimè tene,& nullatenùs dubites, nõ solùm omnes Paganos,sed etiã omnes Iudæos,Hæreticos,atque Schismaticos,qui extra ecclesiã Catholicam præsentem finiunt vitam,in ignem æternũ ituros,qui paratus est diabolo & angelis eius.

Extra Ecclesiã manentes, dãnabuntur.

10. ET capite trigesimonono eiusdem libri: Firmissimè tene, & nullatenùs dubites,quẽlibet Hęreticum siue Schismaticũ in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti baptizatũ,si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus,quantascunq; eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiã sanguinem fuderit,nullatenùs posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet vnitatem,neque baptismus,neque eleemosyna quamlibèt copiosa, neque mors pro nomine Christi susceptа proficere poterit ad salutem, quàm diù in eo hæretica vel schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortem.

Martyriũ extra ecclesiam non saluat.

11. PACIANVS Barcilonensis episcopus epistola secũda ad Sympronianum Nouatianum: Nouatianus martyriũ nunquàm tulit,nec ex verbis beatissimi Cypriani auditum istud,aut lectum est.habes eius epistolas,quibus Cornelium vrbis episcopũ, cui tunc Nouatianus inuiderat, inimicis principibus resistẽtem,sæpè confessum, sæpè vexatum refert, plurimis confessoribus, plurimis quoquè martyribus ducem factum, & cum plurimis gloriosissimè coronatum, viuente tunc Nouatiano, etiámque securo. nam & ideò ab Ecclesia Christi recesserat,ne illum labor cõfessionis vrgeret. Porrò etiamsi passus est aliquid Nouatianus, non tamen etiam occisus,etiamsi occisus non tamen coronatus. Quid ni?extra ecclesiæ pacem,extra concordiam, extra eam matrem, cuius portio debet esse,qui martyr est. Audi Apostolum: Et si habuero omnem fidem,ità vt montes transferam,charitatem nõ habeam,nihil sum. Et si in cibos pauperum diuisero omnem substantiam meam,& si tradidero corpus meum ad comburendum, charitatem autem non habeam,nihil mihi prodest.

Extra ecclesiam non potest esse martyr. 1.Cor.13.

12. IRENÆVS libro quarto aduersùs hæreses, capite quadragesimotertio ? Eis qui in Ecclesia sunt Presbyteris obaudire oportet,his qui successionem habent ab Apostolis,sicut ostendimus,qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum,secũdùm placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui absistunt à principali successione, & quocunque loco colliguntur, suspectos habere,vel quasi hæreticos,& malæ sententiæ,vel quasi scindentes & elatos,& sibi placentes,aut rursus vt hypocritas, quæstus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes. Omnes autem hi decidunt à veritate: Et hæretici quidem alienum ignem afferentes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas, à cælesti igne comburentur, quemadmodùm Nadab & Abiu. Qui verò exurgunt contra veritatem, & alteros adhortantur aduersùs Ecclesiam Dei, remanent apud inferos, voragine teriæ absorpti, quemadmodùm qui circa Chore,Dathan,& Abyron Qui autem scindunt & separant vnitatem Ecclesiæ, eandem quam Ieroboam pœnã percipiunt à Deo.

Hæreticorum & Schismaticorum pœna & interitus. Leuit.10. Num.16. 3.Reg.4.

13 GREGORIVS libro decimoquarto Moralium, capite secundo: Sancta vniuersalis ecclesia prædicat, saluari veraciter nisi intra se non posse, asserens quòd omnes qui extra ipsam sunt, minimè saluabuntur.

Extra ecclesiam nemo saluatur.

14. CHRYSOSTOMVS homilia vndecima in epistolã ad Ephesios: Nihil ità Deum irritat,sicut Ecclesiæ diuisio.Et si innumera bona operati fuerimus,non minores tamen pœnas dabimus,quàm qui corpus ipsius prosciderunt,si plenitudinem & integritatem Ecclesiasticam discerpserimus. Illud enim lucro quidem factum est totius orbis,tametsi non eo animo,si reprobos illos respexeris. Istud verò nihil vspiàm commodi habet, sed plurimum nocumenti. Ista mihi non ad Ecclesiæ primores duntaxàt dicuntur, sed & ad subditos. Vir quidam sanctus † quippiam dixit,quod audaciam sapere videtur,attamen dixit. Quid autem est istud? Peccatum videlicet istud nè martyrij quidem sangume deleri. Dic enim, quæso, quam ob causam martyrium subis? An non propter Christi gloriã? Quo itaque pacto,qui animam pro Christo exponis,Ecclesiam oppugnas,pro qua animam suã tradidit Christus? Audi Paulum ipsum: Non sum,inquit,dignus,vt vocer Apostolus, quoniam Ecclesiam Dei persecutus sum, ac vastaui illam. Et interiectis quibusdam : Dico & obtestor,Ecclesiam scindere non minus esse peccatum, quàm in hæresim incidere.

Schismatis peccatum.

Cyprianum intelligit.

Martyrij sanguine nõ deletur peccatũ Schismatis. 1.Cor.13.

15. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocẽtio tertio, canone primo:Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omninò saluatur.

Nemo saluatur extra Ecclesiam.

16.PRIMÆ Ioannis secundo: Filioli,nouissima

Universidad de Deusto
Biblioteca

hora est,& sicut audistis,quia Antichristus venit, nũc Antichristi multi facti sunt:vndè scimus,quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt,sed non erant ex nobis:nam si fuissent ex nobis,permansissent vtiquè nobiscum: sed vt manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.

17. IOANNIS sexto:Ex hoc multi discipulorum eius abiérunt retrò, & iam non cum illo ambulabant. Dixit ergò Iesus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?

18. ET decimotertio: Cùm ergò accepisset Iudas buccellam,exiuit continuò.Erat autem nox.

19. IVDAS Apostolus in epistola Canonica: In nouissimis temporibus veniẽt illusores, secũdùm desideria sua ambulantes in impietatibus.Hi sunt qui segregant semetipsos,animales, spiritum non habentes.

20. PRIORIS ad Corinthios quinto: Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gẽtes,ità vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis:& non magis luctũ habuistis,vt tollatur de medio vestrũ qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens, eum qui sic operatus est,in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu,cum virtute Domini nostri Iesu Christi,tradere huiusmodi satanæ in interitũ carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi. Non est bona gloriatio vestra.Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?Expurgate vetus fermentum.Auferte malum ex vobisipsis.

21.PRIORIS ad Timotheum primo:Habens fidem & bonam cõscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi satanæ,vt discant non blasphemare.

22.NVMERORVM duodecimo:Respõdit Dominus Moysi:Separetur septẽ diebus extra castra, & posteà reuocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus:& populus nõ est motus de loco illo,donèc reuocata est Maria.

23. MATTHÆI decimooctauo:Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eũ inter te & ipsum solum.Si te audierit,lucratus eris fratrem tuum:si autem te non audierit,adhibe tecum adhuc vnum vel duos: vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amẽ dico vobis,quęcunque alligaueritis super terram,erũt ligata & in cælo:&quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

24. IN secunda epistola Ioannis: Si quis venit ad vos,& hanc doctrinam non adfert,nolite recipere eum in domum,nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi,Aue,communicat operibus eius malignis.

25. POSTERIORIS ad Thessalonicenses tertio: Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem quam acceperũt à nobis. Quòd si quis non obedit verbo nostro,per epistolã hunc notate: & nè commisceamini cum illo, vt cõfundatur: & nolite quasi inimicũ existimare,sed corripite vt fratrem.

26. CYPRIANVS epistola sexagesima secunda ad Pomponiũ:Interfici Deus iussit Sacerdotibus suis non obtemperantes, iudicibus à se ad tempus constitutis non obedientes:& tunc quidem gladio occidebantur,quando adhuc & circumcisio carnalis manebat:nunc autẽ quia spiritalis esse ad fideles seruos Dei cœpit, spiritali gladio superbi & contumaces necantur,dum de ecclesia eiiciuntur. Neque enim viuere foris possunt,cùm domus Dei vna sit,& nemini salus esse nisi in Ecclesia possit. Lib.1.epist. Deut. 17. Excommunicatio est gladius spiritalis. Foris viuere nequeunt.

27. AVGVSTINVS libro primo contra aduersarium legis & Prophetarum,capite decimoseptimo: Claues regni cælorum sic dedit Christus Ecclesiæ,vt non solùm diceret, Quæ solueritis super terram,erũt soluta & in cælis: vbi apertissimè bonum,non malum,pro malo redditEcclesia:verùm & adiungeret,Quæ ligaueritis in terra,erunt ligata & in cælo: quia bona est & vindicandi iustitia. Illud enim quod ait, Si nec Ecclesiam audierit, sit tibi tanquàm ethnicus & publicanus: grauius est quàm si gladio feriretur,si flammis absumeretur,si feris subigeretur.Nam ibi quoquè subiũxit, Amẽ dico vobis, quæ ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: vt intelligeretur, quanto grauius sit punitus, qui velut relictus est impunitus. Hic dicat iste,si placet,Siccine mãdata Saluatoris accipimus iubentis,Nemini reddideritis malũ pro malo:sed si quis vos percusserit in vnã maxillam,præbete & alteram, & dimittite iniurias fratribus vestris?Eccè ab hominibus non reddentibus malum pro malo,alligatur homo amatiùs & infeliciùs ecclesiæ claubus, quàm quibuslibet grauissimis & durissimis,ferreis vel adamantinis nexibus. Matth.16.& 18 Excommunicatio quanti timenda. Matth.5. Nota pœnã communionis.

28. IDEM sermone centesimo octogesimoprimo de tempore,capite duodecimo: Quisquis ille est,& qualiscunque est,Christianus non est,qui in Christi ecclesia non est.Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errãtibus fiducialiter intercedat. Vndè etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens:In vna domo comedetis,nec efferetis de carnibus eius foràs.In vna nãque domo agnus comeditur, quia in vna Catholica ecclesia vera hostia redẽptoris immolatur. De cuius carnib⁹ diuina iussio efferri foràs prohibet,quia dari sanctum canibus vetat.Sola est in qua opus bonum fructuosè peragitur:vndè mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant acceperunt.Sola est quæ intra se positos valida charitatis compage custodit, &c. vt Gregorius suprà,litera C. Extra ecclesiã Christus non est, nisi in Dei templo est. Exod.12. Matth.20.

29. ITEM in Psalmum octogesimumoctauum, concione secũda: Amemus Dominum Deum nostrum,amemus ecclesiam eius:illum sicut patrem, istam sicut matrem:illum sicut dominum,hanc sicut ancillam eius, quia filij ipsius ancillæ sumus. Sed matrimonium magna charitate compaginatur.Nemo offendit vnum, & promeretur alterũ. Nemo dicat, Ad idola quidem vado, arreptitios quidem & sortilegos consulo, sed tamen Dei Ecclesiam non relinquo,Catholicus sum:tenens matrem,offendis patrem:alius item dicit,Absit à me, non consulo sortilegum,non quæro arreptirium, non quæro diuinationes sacrilegas,nec eo ad adoranda dæmonia, non seruio lapidibus, sed tamen in parte Donati sum. Quid tibi prodest non offensus pater,qui offensam vindicat matrem?Quid prodest, Ecclesia mãda est tanquam mater.

Non prodest Deum colere & agnoscere, si Ecclesiam eius blasphemes. Simile.

prodest,si Dominum cõfiteris,Deum honoras, ipsum prædicas,filium eius agnoscis, sedentẽ ad dexteram patris confiteris, & blasphemas Ecclesiam eius? Non te corrigunt exempla humani coniugij? Si haberes aliquem patronum, cui quotidiè obsequereris,cuius limina seruiendo contereres, quem quotidiè nõ dico salutares,sed & adorares, cui impenderes fidelia obsequia, si vnum crimen de eius coniuge diceres,nũquid domum eius intrares? Attendite ergò charissimi, tenete omnes vnanimiter Deum patrem & matrem Ecclesiam.

Martyriũ extra ecclesiam inutile.

30. ET epistola ducentesimaquarta ad Donatum presbyterum Donatistam: Foris autem ab ecclesia constitutus,& separatus à compage vnitatis & vinculo charitatis,æterno supplicio punireris, etiamsi pro Christi nomine viuus incendereris.

Lib.1.epist.1.

31. CYPRIANVS epistola quinquagesimaseptima: Inimicus & hostis ecclesiæ, quos alienauit ab ecclesia & foràs duxit, vt captiuos & vinctos contemnit & præterit: eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quanquàm etsi aliquis ex talibus fuerit apprehẽsus,nõ est quod sibi quasi in confessione nominis blandiatur, cùm constet si occisi eiusmodi extra ecclesiam fuerint,fidei coronam non esse,sed pœnam potiùs esse perfidiæ.

Pœna perfidiæ.

Lib.4.epist.2. Admitti nequeunt ad ecclesiæ pacem.

32. IDEM epistola quinquagesimasecũda ad Antonianum in fine: Apostatæ verò & desertores, vel aduersarij & hostes, & Christi ecclesiam dissipantes: nec si occisi pro nomine foris fuerint, admitti secundùm Apostolum possunt ad ecclesiæ pacem, quando nec spiritus, nec ecclesiæ tenuerunt vnitatem.

Ephe.4.

Deum patrem non habebit, qui Ecclesiam non habet matrem.

33. ITEM in tractatu de Simplicitate Prælatorum, siue de vnitate Ecclesiæ: Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Nec perueniet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam Christi. Alienus est, profanus est,hostis est: Habere iam non potest Deum patrẽ, qui ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere quisquam, qui extra arcã Noë fuit: & qui extra Ecclesiã foris fuerit, euadit. Stare tu & viuere putas posse de Ecclesia recedentem, sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? cùm dictum sit ad Raab,in qua præformabatur Ecclesia, Patrem tuũ & matrem tuam,& fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam: & erit,omnis qui exierit ostiũ domus tuæ foràs, reus sibi erit. Item sacramentum Paschæ nihil aliud in Exodi lege contineat, quàm vt agnus, qui in figura Christi occiditur, in domo vna edatur. Caro Christi & sanctum Domini eiici foràs non potest, nec alia vlla credentibus præter vnam Ecclesiam domus est. An secum esse Christum, cùm collecti fuerint,opinãtur,qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est: ad regnum peruenire non poterit, qui eã, quæ regnatura est, derelinquit. Cum Deo manere nõ possunt,quia esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licèt flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestiis animas suas ponant:non erit illa fidei corona,sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus glorioſus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest,coronari non potest. An esse sibi cum Christo videtur, qui aduersùs sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei dispositionem repugnat. Si extra Ecclesiam fuerit occisus,ad Ecclesiæ non potest præmia peruenire. Deus vnus est,& Christus vnus, & vna Ecclesia eius, & fides vna, & plebs in solidam corporis vnitatem concordiæ glutino copulata. Scindi vnitas non potest,nec corpus vnum discidio compaginis separari, diuulsis laceratione visceribus in frusta discerpi. Quidquid à matrice discesserit, seorsum viuere & spirare non poterit, substantiam salutis amittit. Exod.12. Ne martyrio quidem ichi matris macula deletur. Pœna perfidiæ. A matrice separatũ viuere nequit.

34. AVGVSTINVS libro quarto de Symbolo ad Catechumenos, capite decimo: Huius cõclusio sacramenti per sanctam Ecclesiã terminatur, quoniam si quis absque ea inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorũ. Nec habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Nihilque ei valebit quòd credidit vel fecit tanta bona sine fine summi boni. Ecclesia mater est spiritalis, Ecclesia sponsa Christi est, gratia eius dealbata, precioso sanguine dotata. Totum possidet quod à viro suo accepit in dote. Quæcunque congregatio cuiuslibet hæresis in angulis sedet,concubina est,non matrona. Cùm respexerit ille sponsus, eiiciens tu vt ancilla cum filiis tuis,quoniam non erunt hæredes filij ancillæ cum filiis liberæ. Extra Ecclesiam constituti. Mater Ecclesia. Hæretici sunt filij concubinæ, & foràs eiiciendi. Gen.21.

Extra Ecclesiã non est salus. Iosue 2.

XIX.

Quid proponit articulus decimus?

A. Remissionem peccatorum, qua sine iustus & saluus esse nullus potest.Hunc autem verè diuitem thesaurum Christus[a] nobis acerba morte, suóque precioso sanguine comparauit,totus vt mundus peccatis eorúmque pœnis perpetuis liberaretur.

a Esai.33.d Matth.1.d & 9.a Apoc.1.b Luc.24.g Act.10.g Heb.9.d 1. Ioã.1.c Ephes.1.b Col.1.b Heb.1.a

B. Cuius quidem thesauri per Christi gratiam participes duntaxat fiũt ij, [b] qui se Fide & Baptismo ad Christi adiungunt Ecclesiam, & in eius vnitate obedientiáque persistunt. Deindè qui de commissis post Baptismum peccatis [c] pœnitentiam seriò agunt, & iis aduersùs peccata pharmacis quæ CHRISTVS instituit, hoc est, Sacramentis, conuenienter vtuntur.

b Act.2.f 8.b g Mar.16.d Ioan.3.a Aug. in Ench. cap.65.& de verbis Domin. serm.11. c 2. Cor.12.f Actor.8.d Ioan.20.e Apoc.2.b

C. Atque huc spectat potestas, vt vocant, [d] Clauium, quam Christus ad

d Hier.epist.1.ad Helio. Aug.ho.49.& 50 ca.10. Chry.lib.3.de sacerd Cypria epistol.54.Luc.10.f Matth.18.b Ioan.20.e

Universidad de Deusto
Biblioteca

remittenda peccata ministris Ecclesię, & imprimis Apostolo [c] Petro eiúsque successoribus legitimis, vtpotè summis Ecclesiæ rectoribus, commendauit.

[c] Matth. 16.c Ioan. 21. & Hilar can.16. in Matth. Bernar.lib. 2. de consid. ca.8. Concil. Florent.

TESTIMONIA.

1. A. Esaiæ trigesimotertio: Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos, &c. Populus qui habitat in ea (Hierusalem) auferetur ab eo iniquitas.

2. Matthæi primo: Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

3. Et nono: Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c.

4. Apocalypsis primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

5. Lucæ vigesimoquarto: Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.

6. Actorvm decimo ait B. Petrus: Præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.

7. Ad Hebræos nono: Christus assistens Pōtifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum nō manufactū, id est, non huius creationis: neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per propriū sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulę asperſus, inquinatos sanctificat ad emūdationē carnis: quāto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctū semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti? &c.

8. Primæ Ioannis primo: Sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.

9. Ad Ephesios primo: Gratificauit nos in dilecto filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundùm diuitias gratiæ eius.

10. Ad Colossenses primo: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionē, remissionem peccatorum.

11. Ad Hebræos primo: Purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis.

1. B. Actorvm secundo: His auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrū & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrūm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

2. Item octauo: Cùm verò credidissent Samaritani Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres. Ibidem, Et cùm irent per viā, venerunt ad quandā aquā: & ait Eunuchus, Eccè aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autē Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens, ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum. Et iussit stare currum, & descenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus: & baptizauit eum.

3. Marci decimosexto: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

4. Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

5. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentiū, capite sexagesimo quinto: Quia plerunquè dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorū notitiam per verba vel quæcunque alia signa procedit, cùm sit corā illo, cui dicitur, Gemitus meus à te non est absconditus, rectè constituuntur ab iis qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nanque propriè Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittūtur vlla peccata, ità vt quibus dimittuntur, consequantur vitam æternam.

Psalm 37.

Extra Ecclesiā non est peccatorum remissio.

6. Idem sermone vndecimo de verbis Domini: Remissio peccatorum quoniam non datur nisi in spiritu sancto, in illa Ecclesia tātummodò dari potest, quæ habet spiritum sanctum. Et paulò pòst: Ideò remissio peccatorum, qua in se diuisi spiritus euertitur & expellitur regnum, ideò societas vnitatis Ecclesiæ Dei, extra quam non fit ipsa remissio peccatorum, tanquàm proprium opus est spiritus sancti, Patre & Filio cooperantibus, quia societas est quodammodò Patris & Filij ipse spiritus sanctus. Et nonnullis interiectis: In lectione secundùm Matthæum multo manifestiùs aperuit Dominus quid hīc vellet intelligi: id est, quòd ipse dicat verbum contra spiritum sanctum, qui vnitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, vbi in spiritu sancto remissio fit peccatorum. Hunc enim spiritum non habent, vt iam dictum est, qui etiam Christi sacramenta portantes atque tractantes, ab eius congregatione seiuncti sunt.

Extra Ecclesiā est remissio peccatorum.

In Ecclesia spiritus sanctus peccata, qui de impœnitentibus vnitate Ecclesiæ diuellunt.

7. Posteriorvm ad Corinthios duodecimo: Timeo nè fortè cùm venero, non quales volo inueniam vos, &c. nè iterum cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

8. Actorvm octauo: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, (inquit Petrus ad Simonem Magum) & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

9. Ioannis vigesimo: Accipite spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

10. Apocalypsis secundo: Habeo aduersùm te pauca, quòd charitatē tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vndè excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo

& mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

Sacerdotes corpus Christi cōficiunt, & ante diem iudicij quodāmodò iudicat ex Claudij potestate.

1. C. Hieronimvs epistola prima ad Heliodorū: Absit vt de his quicquā sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedētes, Christi corpus sacro ore cōficiunt, per quos & nos Christiani sumus: qui claues regni cælorum habētes quodāmodò ante iudicij diem iudicāt: qui spōsam Domini sobria castitate conseruant.

2. Avgvstinvs in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadragesimanona: Agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deū ago, nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergò sine causa dictū est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergò sine causa sunt datæ claues Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat?

Matth. 18. Ecclesię datæ sunt claues ad remittenda peccata.

Claues Ecclesiæ.

3. Et homilia quinquagesima eiusdem libri, capite decimo: Implicatus ergò tam mortiferis vinculis peccatorū, detractat aut differt aut dubitat cōfugere ad ipsas claues Ecclesiæ, quibus soluatur in terra, vt sit solut⁹ in cęlo, & audet sibi post hanc vitā, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquā polliceri? Deindè vndecimo capite: Iudicet ergò seipsum homo in istis voluntate dū potest, & mores conuertat in melius, ne cùm iam nō poterit, etiā præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cùm in se protulerit seuerissimę medicinæ sententiā, veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia claues ministrātur: & tanquàm bonus incipiens iā esse filius, materno rum membrorum ordine custodito, à prępositis sacrorū accipiat satisfactionis suæ modū. Denique capite decimosexto: Certiores sūt claues Ecclesiæ quàm corda regia, quibus clauibus quodcúque in terra soluitur, etiā in cælo solutū esse promittitur. Et multò est honestior humilitas qua se quisque humiliat Ecclesiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

Claues in Ecclesia per Antistites ministrantur.

Satisfactionis modus à sacerdotibus accipiendus.

Mors æterna vitatur.

4. Chrysostomvs libro tertio de Sacerdotio: Qui terrā incolunt atque in ea versantur, iis cōmissum est vt ea quæ in cælis sunt, dispensent: iis datum est vt potestatem habeant, quam Deus optimus neque angelis neque archāgelis datam esse voluit: neque enim ad illos dictum est, Quęcúque alligaueris in terra, erunt alligata & in cælo: & quęcunque solueris in terra, erunt soluta & in cælo. Habēt quidē & terrestres principes vinculi potestatem, verùm corporum solùm. Id autē quod dico Sacerdotum vinculum, ipsam etiā animā contingit, atque ad cælos vsque peruadit: vsque adeò vt quæcúque infernè sacerdotes cōfecerint, illa eadē Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet. Etenim quid nā hoc aliud esse dicas, nisi omnē rerum cælestium potestatem illis à Deo cōcessam? Quęcúque enim, ait, peccata retinueritis, retēta sunt. Quænam, obsecro potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam Filio potestatem dedit: cęterùm video ipsam eandem omnifariam potestatē à Deo filio illis traditā. Et paulò pòst: Nostris sacerdotibus nō corporis leprā, verùm animæ sordes, nō dico purgatas probare, sed purgare prorsùs concessum est.

Sacerdotum potestas etiā angelis denegat.

Mat. 16. & 18.

Sacerdotum vinculum ad cælos peruadit.

Quanta eorū potestas.

Matt. 28.

Animæ leprā purgant.

5. Cyprianvs epistola quinquagesima quarta ad Cornelium: Nec enim fas erat aut permittebat paterna pietas & diuina clemētia, Ecclesiam pulsantibus claudi, & dolentibus ac deprecātibus spei salutaris subsidium denegari, vt de seculo recedentes, sine cōmunicatione & pace ad Dominum dimitterētur, quando permiserit ipse, qui legem dedit, vt ligata in terris, etiā in cælis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hīc prius in Ecclesia soluerentur.

Lib. 1. Epist. 3.

In Ecclesiā militante remissio peccatorum obtineri potest.

6. Lvcædecimo: Altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcunque supererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

7. Matthæi decimooctauo: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

8. Ioannis vigesimo: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis, &c.

9. Matthæi decimosexto: Et tibi dabo (ait Dominus ad Petrū) claues regni cælorū. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.

10. Ioannis vigesimoprimo: Dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioānis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiā Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei iterùm: Simō Ioānis, diligis me? Ait illi: Etiā Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simō Ioānis, amas me? Cōtristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? Et dixit ei: Domine, tu omnia scis: tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce oues meas.

11. Hilarivs Pictauorū episcopus canone decimosexto in Matthęū: O in nūcupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamētū, dignaq; ædificatione illi⁹ petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beat⁹ cæli ianitor, cui⁹ arbitrio claues æterni adit⁹ tradūtur, cui⁹ terrestre iudiciū præiudicata authoritas sit in cęlo, vt quę in terris aut ligata sūt aut soluta, statuti eiusdē cōditionē obtineāt & in cælo.

Petrus Ecclesię petra.

Petri arbitrio Claues cæli traduntur.

12. Bernardvs libro secūdo de cōsideratione ad Eugeniū pōtificem maximū, cap. 8. Agè indagemus adhuc diligētiùs quis sis, quam geras videlicet pro tēpore personā in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus pontifex. Tu princeps episcoporū, tu hęres Apostolorū, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abrahā, ordine Melchisedech, dignitate Aarō, authoritate Moyses, iudicatu Samuēl, potestate Petrus, vnctione Christ⁹. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt. Sūt quidem & alij cæli ianitores, & gregum pastores: sed tu tāto gloriosiùs, quāto & differēti⁹ vtrúque præ cæteris nomē hæreditāsti. Habēt illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti, vni vn⁹. Nec modò ouiū, sed & pastorū tu vn⁹ omniū pastor. Vndè id probem quæris? Ex verbo Domini. Cui enim nō dico episcoporum, sed etiā Apostolorum sic absolutè & indiscretè totę cōmisse sunt oues? Si me amas petre, pasce oues meas. Quas? Illius, vel illi⁹ populos ciuitatis, aut certè regni. Oues meas, inquit. Cui nō planū, non designāsse aliquas, sed assignāsse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur

Romani Pontificis quanta authoritas.

Pastorum pastor. Probat ex scriptis literis Bernardus Rom. pontificis authoritatem. Ioan. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil. Et fortè præsentes cæteri cõdiscipuli erãr, cùm cõmittens vni vnitatem omnibus commẽdaret in vno grege, & vno pastore, secũdũ illud:
Cant.6. Vna est colũba mea, formosa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem nõ habent, sed diuisionẽ, recedentes ab
Galat.2. vnitate. Indè est quòd alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentũ. Denique Iacobus qui videbatur columna Ecclesiæ, vna cõtentus est Hierosolyma, Petro vniuersitatem cedẽs. Pulchrè verò ibi positus est suscitare semen defuncti fratris, vbi occisus est ille. Nã dictus est frater Domini. Porrò cedẽte Domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogatiuę? Ergò iuxta canones tuos alij in partẽ solicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus, tua extẽditur & in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nónne si causa extiterit, tu episcopo cælũ claudere, tu ipsum ab Episcopatu deponere, etiã & tradere satanæ potes? Stat ergò incõcussum priuilegiũ tuũ tibi tam in datis clauibus, quàm in ouibus cõmẽdatis. Accipe aliud quod nihilominùs prærogatiuam cõfirmat tibi. Discipuli nauigabant, &
Ioan.21. Dominus apparebat in littore: quódque iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciẽs Petrus quia Dominus est, in mare se misit: & sic venit ad ipsum, aliis nauigio peruenientibus. Quid istuc? Nempe signũ singularis Pontificij Petri, per quod non nauim vnam, vt cæteri quinque suam, sed seculũ ipsum susceperit gubernãdum. Mare enim seculũ est: naues, Ecclesiæ. Indè est quòd altera vice
Matth.14. instãr Domini gradiẽs super aquas, vnicũ sibi Christi vicarium designauit, qui non vni populo, sed
Apoc.17. cunctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi. Ità cùm quisque cæterorum habeat suam, tibi vna cõmissa est grãdissima nauis facta ex omnibus ipsa vniuersalis Ecclesia toto orbe diffusa.

13. CONCILIVM Florentinum in literis vnionis: Diffinimus sanctam Apostolicam sedem & Romanum Põtificem, in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Põtificem Romanum successorem esse beati Petri principis Apostolorũ, & verum Christi vicariũ, totiúsque Ecclesiæ caput, & omniũ Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditã esse, quemadmodùm etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur.

Rom. Pontifex in vniuersum orbem primatum tenet.

In Petro plena ei potestas tradit.

XX

Quid habet vndecimus articulus?

Esa.26.d. Iob 19.d Eze.37.a 1.Cor.15.g 1.Thess.4.d Ioan.11 cap.5.e Matth.22.c Dan.12 a Philip.3.d Hier.ad Minerium & Alexand.epist 152. & Epist. 61. ad Pammach. aduersus error. Ioan. Hieros. Grego. lib. 14. Moral. cap 30. & sequentib. August. in Enchir. cap. 84 & sequent. Item de cult. Dei, lib. 22. cap. 12 & sequentibus.

a 2. Cor.5.b Rom. 14.b

b Ioan.5.e Matth.13.d f

c Matth.25.d. 13.g Athanas.in symb.

d Iob 19.d Coloss. 3.a 1.Petr.5.e

e 1.Cor.9. d Rom.6.b c d 1 Cor.15.f

A. Carnis resurrectionẽ, quæ in nouissimo die bonis, malísque cõtinget. Nam corpus hoc fragile, caducum, multísque morbis & pertetuis ærumnis obnoxium, & post mortẽ quoque vermibus exedẽdũ circumferimus, tum reuiuiscet, cùm in extremo illo die mortui omnes Christo vocãte iudice, simul ad vitam & iudiciũ excitabũtur. Igitur ante Christi [a] tribunal in carne cuncti apparebũt, vt citra exceptionẽ vnusquisque, prout gessit in corpore suo, quod illi reddetur integrũ, siue bonũ, siue malũ recipiat. [b] *Procedẽt autem, qui bona fecerũt in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerũt, in resurrectionẽ iudicij,* & [c] *in supplicium æternum.*

B. Hac fide vir bonus & patiẽs in ærumnis se vel maximis cõsolatur, vt in supremo etiã vitæ agone dicat, [d] *Scio quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursùm circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ.* Prudẽtes illi sanè, qui terrena hæc & morbibũda membra, in iusticiæ ac [e] virtutis seruitutẽ redigũt, quíque corpus hoc, veluti vas purum, beatæ præparant immortalitati.

TESTIMONIA.

1. AESAIÆ vigesimosexto: Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere.

2. IOB decimonono: Scio quòd redẽptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrectuꝰ sum. Et rursùm circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quẽ visurus sum ego ipse, & oculi mei cõspecturi sunt, & nõ alius: reposita est hęc spes mea in sinu meo.

3. EZECHIELIS trigesimoseptimo: Facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus. Et circunduxit me per ea in gyro: erant autem multa valdè super faciem campi, siccáque vehementer. Et dixit ad me: Fili hominis, putásne viuent ossa ista? Et dixi, Domine Deus tu nõsti. Et dixit ad me: Vaticinare de ossibꝰ istis, & dices eis: Ossa arida, audite verbũ DOMINI. HĘC dicit Dominus Deus ossibus his, Eccè ego intromittam in vos spiritum, & viuetis. Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendã in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuetis: & scietis quia ego Dominus. Et prophetaui sicut præceperat mihi. Factus est autem sonitus prophetãte me, & eccè cõmotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam

iuncturã suam. Et vidi, & Eccè super ea nerui, & carnes ascẽderunt: & extenta est in iis cutis desupèr, & spiritum nõ habebant. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritũ, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritũ, Hæc dicit dominus Deus: A quatuor vẽtis veni spiritus, & insuffla super interfectos illos, & reuiuiscãt. Et prophetaui sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus: steterúntque super pedes suos exercitus grãdis nimis valdè, &c.

4. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Omnes quidẽ resurgemus, sed nõ omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi in, nouissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgẽt incorrupti, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere corruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatem,

5. PRIORIS ad Thessalonicẽses quarto: Ipse Dominus in iussu & in voce archãgeli & in tuba Dei descẽdet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgẽt primi: Deindè nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubib' obuiàm Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

6. IOANNIS vndecimo: Dicit ei Martha, Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die.

7. ET capite quinto: Amẽ amẽ dico vobis, quia venit hora & nũc est, quando mortui audient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent. Et paulò pòst: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumẽtis sunt, audiẽt vocẽ eius: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionẽ vitæ: qui verò mala egerũt, in resurrectionem iudicij.

8. MATTHÆI vigesimosecũdo: In illo die accesserũt ad eum Saducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum, dicentes:
Deut.25. Magister, Moyses dicit, Si quis mortuus fuerit nõ habens filium, vt ducat frater eius vxorẽ illius, & suscitet semẽ fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus vxore ducta defunctus est: & non habẽs semen, reliquit vxorem suã fratri suo. Similiter secundus & tertius vsque ad septimum. NOUISSIMÈ autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergò cuius erit de septem, vxor? omnes enim habuerũt eam. Respondẽs autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutẽ Dei. In resurrectione enim neque nubẽt, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo. De resurrectione autẽ mortuorum nõ legistis quod dictũ est à Deo dicente vobis,
Exod.3. Ego sum Deus Abrahã, & Deꝰ Isaac, & Deus Iacob. Nõ est Deus mortuorum, sed viuentium.

9. DANIELIS duodecimo: Et multi de his qui dormiũt in terræ puluere, euigilabũt: alij in vitam æternam, alij in opprobriũ, vt videant semper. Qui autẽ docti fuerint, fulgebũt quasi splẽdor firmamenti: & qui ad iustitiam eruditi multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

10. AD Philippenses tertio: Nostra autem conuersatio in cęlis est: vndè etiã Saluatorem expectamus dominũ nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, cõfiguratum corpori claritatis suæ, secũdùm operationẽ qua etiam possit subiicere sibi omnia.

11. HIERONYMVS in epistola centesima quinquagesima secũda ad Minerium & Alexandrum: Quęritis quo sensu dictũ sit, & quo modo in prima ad Corinthios epistola Pauli Apostoli sit legẽdum: Omnes quidem dormiemus, non autẽ omnes immutabimur. An iuxta quædã exemplaria, nõ omnes dormiemus, omnes autem immutabimur: vtrúque enim in Græcis codicibus inuenitur. Deindè adducens veterum super ea re explicationes & sentẽtias, hęc ex Didymo commemorat: Didymus (inquit) non pedibus, sed verbis in Origenis transiẽs sententiam, contraria via graditur. Eccè mysteriũ vobis loquor: Omnes quidẽ dormiemus, nõ omnes autem immutabimur. Quòd ità disseruit: Si non indigeret resurrectio interprete, nec obscuritatem haberet in sensibus: nũquàm Paulus pòst multa, quæ de resurrectione locutus est, intulisset: Eccè mysteriũ vobis dico: Omnes quidẽ dormiemus, id est, moriemur: non omnes autem, sed soli sancti immutabimur. Scio quòd in nõnullis codicibus scriptum sit: nõ quidẽ omnes dormiemus, omnes autẽ immutabimur. Sed considerandũ an ei, quod præmissum est, Omnes immutabimur, possit cõuenire, quod sequitur: Mortui resurgẽt incorrupti, & nos immutabimur. Si enim omnes immutabũtur, & hoc cõmune cum cæteris est, superfluum fuit dicere, Et nos immurabimur. Quamobrem ità legẽdum est: Omnes quidẽ dormiemus, non omnes autem immutabimur. Si enim in Adã omnes moriũtur, & in morte domitio est: omnes ergò dormiemus, siue moriemur. Dormit autem iuxta idioma scripturarũ, qui mortuus est spe resurrectionis futurę: Omnísq; qui dormit, vtiquè expergiscitur, si tamen nõ subita vis mortis eum oppresserit, & mors somno fuerit copulata. Cúmque omnes ità dormierint lege naturę, soli sancti & corpore & anima in meliꝰ mutabũtur: ità vt incorruptio omniũ resurgentium sit, gloria autem atque mutatio propriè sanctorũ. Et paulò pòst Acacij Cæsareensis episcopi expositionem adfert, quem in hæc verba scripsisse ait: Dicamus primùm de eo quòd magis in plurimis codicibꝰ inuenitur: Eccè mysteriũ dico vobis: Omnes quidẽ dormiemus, nõ omnes autem immutabimur. Dormitio mortem istã, quæ communis est omnium, significat: vndè rectissimè posuit, quòd omnes dormiamꝰ, id est, moriamur, sicut suprà dixit: Quo modo in Adã omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabũtur. Cùm ergò omnes morituri sint, audite sacramẽta, quę dico: Omnes quidem moriemur, sed nõ omnes immutabimur. Commutatio qua Paulus mutãdus & sancti sunt, glorificatio intelligitur. Incorruptio autem idcircò communis est omniũ, quia in eo miserabiliores erunt peccatores, vt ad tormenta perpetui sint, & non mortali & corruptibili corpore dissoluantur. Legimus in eadem epistola, Apostolo differente, sacratã diuersitatem resurrectionis nõ in natura corporũ, sed in varietate gloriæ: dũ alij resurgunt ad pœnas perpetuas, alij ad gloriam sempiternam. Alia enim caro volatiliũ, alia piscium, alia iumentorũ, & corpora cęlestia, & corpora terrestria. Sic, inquit, erit & resurrectio mortuorũ. Cui sententiæ magis acquiescit Ecclesia, vt omnes cõmuni morte moriamur, & nõ omnes mutemur in gloriã: iuxta illud quod Daniel scribit, Multi dor-

1. Cor.15.

1. Thess.4. Ioan.11.

1. Cor.15.

Ecclesiæ sententia est, omnes mortuos sed non omnes ad gloriam immutandos. Dan.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

miętes in terræ puluere resurgent: alij in gloriam æternã, alij in confusionem & opprobrium sempiternum. Qui enim resurgent in opprobrium & cõfusionem sempiternam, non resurgent in æternã gloriam, in quam Paulus, & qui cum eo sunt, mutabuntur. Atque in fine Hieronymus ità concludit: Illud autẽ in fine breuiter cõmoneo: hoc quod in Latinis codicibus legitur: Omnes quidẽ resurgemus, non omnes autem immutabimur: in Græcis voluminibus non haberi, sed vel, Omnes dormiemus, nõ autem omnes immutabimur: vel, Nõ omnes dormiemus, omnes autem immutabimur: quorum quis sensus sit, suprà diximus.

12. Et epistola sexagesimaprima ad Pammachiũ aduersùs errores Ioannis Hierosolymitani, qui Origenem secutus, corporis quidẽ resurrectionem futuram confitebatur, sed nõ item carnis & corũdem mẽbrorum: Mihi crede, inquit, non est simplex filętium tuum, quòd in expositione fidei tuę ad decipiendas aures ignorantiũ, nouiès corpus, & ne semel quidẽ carnes nominas. Alia enim carnis, alia corporis definitio est. Omnis caro est corp', nõ omne corpus est caro. Caro est propriè, quæ sanguine, venis, ossibus, neruisque cõstringitur. Corpus quãquàm & caro dicatur, interdùm tamẽ æthereum vel aëreum nominatur, quod tactui visuique nõ subiacet, & plerũquè visibile est & tãgibile. In symbolo fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in chatta & arrameto, sed in tabulis cordis carnalib', post cõfessionem Trinitatis & vnitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramẽtum, carnis resurrectione cõcluditur. Et tu intantùm in corporis, & ierùm corporis, & tertiò corporis, & vsq; nouiès corporis vel sermone vel numero immoraris: nec semel nominas carnẽ, quòd illi sempet nominãt

Iob 19. carnem, corpus verò tacent. Et verba Iob adducẽs, Rursùm circundabor pelle mea: Vbi hîc, inquit, corpus ęthereũ? vbi aëreũ, & spiritui & auræ simile? Certè vbi pellis & caro, vbi ossa & nerui & sanguis & venæ, ibi carnis structura, ibi sexus proprietas. Et in carne, inquit, mea videbo Deũ.

Iuc 3. Quãdo omnis caro videbit salutare Dei, id est, Iesum Deũ, tunc & ego videbo redemptorẽ & saluatorem & Deũ meum, videbo autem in ista carne quæ me nũc cruciat, quæ nunc præ dolore distillat. Quem visurus sum ego ipse, &c. Is si nõ in sexu suo resurrecturus est, si nõ eisdem membris quæ iacuêre in stercore, si non eosdẽ oculos aperiat ad videndũ Deum, quibus tunc videbat vermiculos, vbi erit ergò Iob? Ego liberè dicam, fidẽ

In eadem carne & iisdem membris resurgemus. ecclesię apertissimè cõfitebor. Resurrectionis veritas catholicę, sine carne & ossib', sine sanguine & membris intelligi nõ potest. Vbi caro & ossa & sanguis mẽbra sunt, ibi necesse est vt sexus diuersitas sit: vbi sex' diuersitas est, ibi Ioãnes Ioãnes, Maria Maria. Mea rusticitas sic credit, & sic intelligit sexum confiteri sine sexuũ operib': homines resurgere, & sic eos angelis adęquari. Nec statim superflua videbitur membrorum resurrectio, quæ caritura sint offi io suo, cùm adhuc in hac vita positi, nitamur opera non implere membrorũ. Et paulò pòst: Quid potẽtiam calumniaris? qui potest de medulla illa & de seminatio vestro interiori, nõ carnes tantùm de carnibus, sed corpus educere, & aliud ex alio facere, & de aqua,

Potentia diuina circa corpora. id est, de vilitate carniũ, preciosa & aërij corporis vina mutare: potest vtiquè eadẽ potẽtia, qua de nihilo cuncta fabricatus est, reddere quæ fuerũt: quia multominus est restituere quod fuerit, quàm facere quod nõ fuit. Miraris si de infantibus & senibus in perfecti viri ætatem resurrectio fiat, cùm de limo terræ, absque vllis ætatum incremẽtis, cõsummat' homo factus sit? Resurrectionẽ carnis omniúmque membrorum si velim probare, & ad singula testimonia explanationes adiũgere, multis libris opũserit. Profert deinde multa scripturæ testimonia, quibus eã sententiã probat.

Resurrectionis demonstratio per similitudinem rerum naturalium. 13. Gregorius libro decimoquarto moralium in Iob, capite trigesimo: Quid enim quotidiè, nisi resurrectionem nostrã in elementis suis mũdus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dũ superueniẽtibus noctis tenebris, ea quæ aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quotidiè resurgit, dum lux ablata oculis, suppressa iterùm nocte, reparatur. Per momenta quoque temporũ cernimus arbusta viriditatem foliorũ amittere, à fructuũ prolatione cessare: & ecce subitò quasi exaresceti ligno, velut quadã resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructũ grãdescere, & totam arborẽ rediuiuo decore vestiri. Indefinẽter cernimus parua arborũ semina terræ humoribus cõmendari: ex quibus nõ longè pòst aspicimus magna arbusta surgere, folia pomáq; poferre. Quid ergò mirũ, si tenuissimũ puluerem, vel à nostris oculis in elementis redactũ, cùm vult, in hominẽ reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergò rationales sumus cõditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus retũ specie & contẽplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplũ gratia redemptoris. Venit nanque cõditor noster, suscepit mortẽ, ostẽdit resurrectionẽ: vt qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hãc ex eius adiutorio & exẽplo teneremˀ. Et quisquis resurrectionis virtutẽ in se fieri posse desperat, verba in gẽtilitate positi viri fidelis erubescat, & pensẽt quãto pœnæ sit pondere feriendus, si adhuc non credit suã, qui iam resurrectionẽ Domini cognouit factam: si & ille suã credidit, qui adhuc Domini Iesu sperabat esse faciendam.

Christus fortunæ resurrectionis exemplar.

Iob intelligit.

Corpus nostri erit post resurrectionem palpabile.

14. Et capite trigesimoprimo: In illa resurrectionis gloria erit corpus nostrũ subtile quidem per effectũ spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatẽ naturæ. In illa cœlestis regni gloria caro secundùm naturã erit, sed secundùm passionũ dęsideria nõ erit, qui deuicto mortis aculeo, in ęterna corruptione regnabit.

15. Item capite trigesimotertio: Si post resurrectionẽ corpus palpabile non erit, profectò alius surgit quàm moritur: quod dictu nefas est credere, quia ego morior, & alius resurgar.

16. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentiũ, capite octogesimoquarto: Resurrecturã carnẽ omniũ quicúque nati sunt hominũ atque nascẽtur, & mortui sunt atque moriũtur, nullo modo dubitare debet Christianus.

17. Capite octogesimoquinto, & octogesimosexto de abortiuis fœtibus disputat, an resurrecturi sint.

18. Ait

Quisquis vixit & mortuus est, resurget. 18. Ait autem capite octogesimosexto: Ex quo incipit homo viuere, ex illo vtiquè iam mori potest. Mortuus verò, vbicunquè illi mors potuit euenire, quomodò ad resurrectiõem non pertineat mortuorum, reperire non possum.

Monstra sine vlla deformitate naturæ resurgent. 19. Capite octogesimo de monstrosis fœtibus ità ait: Neque enim & monstra quæ nascuntur & viuunt, quamlibèt citò moriantur, aut resurrectura negabuntur, aut ità vitiata resurrectura credenda sunt, ac non potiùs correcta emendataque natura.

Materia carnis humanæ non perit Deo, quanuis variis formis subiiciatur. 20. Capite octogesimooctauo: Nõ perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro, sed in quemlibet puluerem cinerémve soluatur, in quoslibet halitus auràsque diffugiat, in quamcunque aliorum corporum substantiam vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunque animalium etiam hominum cibum cedat carnémque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitùs, vt homo fieret, crescęret, viueret, animauit. Vide ista latiùs libro vigesimosecundo de ciuitate Dei, capite vigesimo.

Nihil indecorum. 21. Capite nonagesimo in Enchiridio: Indecorum aliquid ibi non erit, sed quicquid futurum est hoc decebit, quia nec futurum est, si non decebit.

Nihil vitii aut deformitatis in Sanctorum corporibus. 22. Capite nonagesimoprimo: Resurgẽt sanctorum corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate. Quantum attinet ad corruptionem, quæ nunc aggrauat animam, & ad vitia quibus caro aduersùs spiritum concupiscit, tunc non erit caro, sed corpus. Quantum autem attinet ad substantiam, etiam tunc caro erit. Propter quod & post resurrectionem corpus Christi caro appellatum est. Sed ideò ait Apostolus: Seminatur corpus animale, resurget corpus spiritale: quoniam tanta erit tunc concordia carnis & spiritus, viuificante spiritu subditam carnem, vt nihil nobis repugnet ex nobis, sed sicut foris neminem, ità nec intùs nosipsos patiamur inimicos.

Caro vera erit sine carnali tamen concupiscentia. 1. Cor. 15.

23. Idem libro vigesimosecũdo de ciuitate Dei, capite duodecimo, argumenta & calumnias infidelium contra resurrectionem proponit.

24. Capite decimotertio de abortiuis eadem tradit quæ in Enchiridio.

25. Capite decimoquarto: Infantes (inquit) non in ea resurrecturi sunt corporis exiguitate, qua mortui: sed quod eis tardiùs accessurum erat tempore, hoc sunt illo Dei opere miro atque celerrimo recepturi.

Ætas & statura resurgentium. 26. Capite decimoquinto: Restat ergò vt suã recipiat quisque mẽsuram, quam vel habuit in iuuentute, etiamsi senex est mortuus: vel fuerat habiturus, si antè est defunctus. Atque illud quod commemorauit Apostolus de mensura ætatis plenitudinis Christi, si de resurrectione corporum dictum est, sic accipiamus dictum, vt nec vltra, nec infra iuuenilem formam resurgant corpora mortuorum: sed in ætate & robore, vsque ad quam Christum hîc peruenisse cognouimus. Circa triginta quippe annos definiẽrunt esse etiam seculi huius doctissimi homines iuuentutem.

Ephe. 4.

In eodem sexu. 27. Capite decimoseptimo: Mihi meliùs sapere videntur, qui vtrumque sexum resurrecturum esse non dubitant: non enim libido ibi erit, quæ cõfusionis est causa, &c. Qui ergò vtrunque sexum instituit, vtrunque restituet.

28. Capite decimonono: Nulla erit deformitas, quam facit incongruentia partium, vbi & quæ praua sunt, corrigentur: & quod minus, quàm decet, vndè creator nouit, indè supplebitur: & quod plus est, quàm decet, materiæ seruata integritate, detrahetur. Coloris porrò suauitas quãta erit, vbi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorũ? Quæ claritas in Christi corpore cùm resurrexit, ab oculis discipulorum potiùs abscõdita fuisse, quàm defuisse credenda est. Non enim eam ferret humanus aspectus, quando ille à suis ità deberet attendi, vt posset agnosci.

Decor & pulchritudo.

Matth. 13.

Claritas.

29. Capite vigesimo: Nescio quo autem modo sic afficimur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt: & fortasse videbimus. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit: & quædam, quanuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: nec ideò tamen si aliqua martyribus amputata & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum: quibus dictum est, Capillus capitis vestri non peribit. Sed si hoc decebit in illo nouo seculo, vt indicia glorioforum vulnerum in illa immortali carne cernantur: vbi mẽbra vt præciderentur, percussa vel secta sunt, ibi cicatrices: sed tamen iisdem membris redditis, non perditis, apparebunt. Quanuis itaque omnia quæ acciderunt corpori vitia, tunc non erunt: non sunt tamen deputanda, vel appellanda vitia, virtutis indicia. Absit autem vt ad resuscitanda corpora, vitæque reddenda, non possit omnipotentia creatoris omnia reuocare, quæ vel bestia, vel ignis absumpsit: vel in puluerem cinerémve collapsum, vel in humorem solutum, vel in auras est exhalatum. Absit, vt sinus vllus, secretúmque naturæ ità recipiat aliquid subtractum sensibus nostris, vt omniũ creatoris aut lateat cognitionem, aut effugiat potestatem. Et post quædam: Etsi omnibus periisset modis caro humana, nec vlla eius materies in vllis naturæ latebris remansisset, vndè vellet, eam repararet omniporens.

Cicatrices martyrum.

Membra amputata restituentur. Matth 10.

Potentia creatoris in restituendis cineribus.

30. Posterioris ad Corinthios quinto: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

31. Ad Romanos decimoquarto: Omnes stabimus ante tribunal Christi, & vnusquisque nostrũm pro se rationem reddet Deo.

32. Ioannis quinto, vt suprà restim. septimo.

33. Matthæi decimotertio: In tẽpore messis dicam messoribus, Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Sicut ergò colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in cõsummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dẽtium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quã, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foràs miserunt. Sic erit in cõsummatione seculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

34. Et, vigesimoquinto: Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

35. Athanasivs Alexandrinus episcopus in Symbolo: Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.

1. B. Iob decimonono: Scio quòd redemptor, &c. vt in textu.

2. Ad Colossenses tertio: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, &c.

3. Prioris Petri tertio: Mortuus est iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu.

4. Prioris ad Corinthios nono: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, nè forte cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

5. Ad Romanos sexto: Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuētes: & membra vestra arma iustitiæ Deo. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ità nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.

6. Prioris ad Corinthios decimoquinto: Seminatur in corruptione: surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spiritale.

XXI.

Quis est postremus articulus?

1.Cor.2.c Io.17.2 Matth. 19.b d 25.d Apoc.2.b e g 3.c d 7.d 21.b 22.a e Rom.2.b Tit.1.a 2.d 3.b 2.Tim.4.b 1.Ioa.2.d 3.a 1.Petr.1.a Rom.6.d

A. De vita æterna, quam electis post mortem superesse minimè dubitemus. Atque hic fructus & finis est fidei, spei, patientiæ & exercitationis Christianæ. Cuius vitæ consequēdæ causa nullum pietatis opus arduum, nullus labor grauis, nullus dolor acerbus, nullum in agēdo patiendóque tempus diuturnum ac molestum verè credenti debet existimari. Quòd si vita hac, quæ calamitatis alioquin plena est, nihil dulcius ac optabilius ducitur: quāto illa demùm potior habenda est, [a] quæ ab omni malorum sensu & metu procùl abest, quæ cælestibus & ineffabilibus sine fine gaudiis, deliciis ac voluptatibus omni ex parte semper abundat?

a Aug. de ciuit Dei, lib. 22. cap. 29. & 30. & lib. 3. de lib. arbit. cap. vlt. Item serm. 64. de verb. Dom. & lib. 3. de Symb. ad Catec. cap. 11.

b Lucæ 12.d

B. De qua vita Christus, [b] *Nolite timere pusillus grex*, inquit, *quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Qui & in extremo iudicij die dicet electis: [c] *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à cōstitutione mūdi.* Impiis verò in hunc modum loquetur: [d] *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Id quod [e] non solùm ad Ethnicos, Hæreticos, Schismaticos & palàm flagitiosos pertinet: verùm etiam ad Christianos, quos in mortali peccato [f] mors opprimit, est referēdum.

c Matth.25.e

d Ibidem d

e Fulgētius in lib. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 38. & 40.

f Eze.18.a 33.b Rom. 6. d Sap.1.d 1.Cor.6.b

C. Adiicitur demùm clausula isthæc [g] *Amen*, vt fidei & confessionis huius Christianæ testimonium apud nos indubitatum esse ac solidum demonstretur.

g Hieron. ad Marcellam epist.117.

TESTIMONIA.

1. A. Prioris ad Corinthios secundo: Sed sicut scriptū est, (Esaiæ sexagesimoquarto scilicet.) Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus iis qui diligunt illum.

2. Ioannis decimoseptimo: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

3. Matthæi decimonono: Et sunt Eunuchi qui seipsos castrauerūt propter regnum cælorum. Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum. Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternā? Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Diues difficilè intrabit in regnum cælorum. Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

4. Et vigesimoquinto: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

5. Apocalypsis secūdo: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronā vitæ. Vincenti dabo manna absconditum, &c. Qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquàm vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

6. Item tertio: Eccè venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foràs non egredietur amplius: & scribam super eum nomen

nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouę Hierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.

7. Et septimo: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Ideò sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in tẽplo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. Non esuriēt neque sitient ampliùs, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus: quoniā agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

8. Ibidem vigesimoprimo: Vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut spōsam ornatam viro suo, & audiui vocem magnam de throno dicentem: Eccè tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cū eis erit eorum Deus: & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltrà nō erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abiērunt. Qui vicerit, possidebit hæc: & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficiis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et paulò pòst: Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentē de cælo à Deo, habentem claritatem Dei, & lumen eius simile lapidi precioso, &c. Et ciuitas non eget sole neque luna, vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est agnus. Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non erit illic. Non intrabit in eam aliquod coinquinatū, aut abominationem faciens & mendacium: nisi qui scripti sunt in libro vitæ agni.

9. Et capite vigesimosecundo: Et ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & agni. In medio plateę eius, & ex vtraque parte fluminis lignū vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum. Et folia ligni ad sanitatem Genrium. Et omne maledictum non erit ampliùs: & sedes Dei & Agni in illa erūt, & serui eius seruient illi. Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum. Et nox vltrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi. Hæc verba fidelissima sunt & vera, &c. Eccè venio citò, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundùm opera sua.

10. Ad Romanos secundo: Qui reddet vnicuique secundùm opera eius: iis quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quęrunt, vitam æternam Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.

11. Ad Titum primo: Paulus Apostolus secūdùm fidem electorum Dei & agnitionem veritatis, quę secundùm pietatem est in spem vitę æternę, quam promisit qui nō mentitur Deus ante tempora secularia.

12. Et capite secundo: Expectātes beatam spem & aduentū gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, &c.

13. Item capite tertio: Vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

14. Posterioris ad Timotheum quarto: Bonum certamen certaui, cursum cōsummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.

15. Primæ epistolæ Ioānis secundo capite: Et hęc est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

16. Et capite tertio: Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondùm apparuit quid erimus. Scimus quoniā cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hāc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

17. Prioris epistolæ Petri primo capite: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secūdùm misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis.

18. Ad Romanos sexto: Nūc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrū in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

19. Avgvstinvs libro vigesimosecundo de ciuitate Dei, capite vigesimonono: Propter quod ait Apostolus: Videmus nūc per speculum in ęnigmate, tūc autem facie ad faciem. Præmium itaque fidei nobis visio ista seruatur, de qua & Ioannes Apostolus loquens: Cùm apparuerit, inquit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Facies autem Dei, manifestatio eius intelligenda est, non aliquod tale membrorum, quale nos habemus in corpore, atque isto nomine nuncupamus. Disputat deindè, an corporeis oculis Deum visuri simus.

1.Cor.13. 1.Ioan.3.

Vitæ æternæ felicitas quanta. 1.Cor.15.

20. Et capite trigesimo eiusdem libri: Quanta erit illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus? Nam quid aliud agetur, vbi neque vlla desidia cessabitur, neque vlla indigentia laborabitur, nescio. Admoneor etiam sancto Cantico, vbi lego vel audio: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis, quæ nunc videmus per vsus necessitatis varios & motus distributa, quoniā tunc nō erit ipsa necessitas, sed plena, certa, secura, sempiterna felicitas, proficient in laudibus Dei. Omnes quippe illi, de quibus iā sum locutus, qui nunc latent harmoniæ corporalis numeri, non latebunt, intrinsecùs & extrinsecus per corporis cuncta dispositi, & cum cæteris rebus, quæ ibi magnæ atque mirabiles videbuntur, rationales mētes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succendent. Certè vbi volet spiritus, ibi protinùs erit corpus: nec volet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabi-

Psalm.83.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur digno, nulli deferetur indigno: sed nec ad eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur esse, nisi dignus. Vera pax ibi est, vbi nihil aduersi, nec a seipso, nec ab alio quisquam patietur. Præmium virtutis erit ipse qui virtutem dedit, & qui seipsum, quo melius & maius nihil possit esse, promisit. Quid est enim aliud quod per prophetam dixit, Ero illorũ Deus, & ipsi erunt mihi plebs: nisi, ego ero vndè satientur? ego ero quæcunque ab omnibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona? Sic enim & illud rectè intelligitur, quod ait Apostolus, vt sit Deus omnia in omnibus. Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus profectò erit omnibus, sicut ipsa vita æterna, communis. Cæterùm qui futuri sint pro meritis præmiorum etiam gradus honorum atque gloriarũ, quis est idoneus cogitare, quanto magis dicere? Quòd tamen futuri sint, non est ambigendum. Atque id etiam beata ciuitas illa magnum in se bonum videbit, quod nulli superiori vllus inferior inuidebit, sicut nunc non inuident Archangelis Angeli cæteri.

Hiere. 31.

1. Cor. 15.

Præmiorum in cælo diuersitas.

21. Idem libro tertio de libero arbitrio, capite vigesimoquinto, eóque vltimo: Tãta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis veritatis atque sapientiæ, vt etiamsi non liceret ampliùs in ea manere, quàm vnius diei mora, propter hoc solùm innumerabiles anni huius vitæ pleni deliciis & circunfluentia temporalium bonorum, rectè meritóque cõtemneretur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est: Quoniam melior est dies vnus in atriis tuis super millia.

Nota de gaudiis regni cælestis.

Psalm. 83.

22. Item sermone sexagesimoquarto de verbis Domini: Non magnum est diù viuere aut semper viuere, sed magnum est beatè viuere. Amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus, quãtum pro vita æterna laborare debemus, cùm videmus homines amatores præsentis vitæ temporalis atque finiendæ, sic pro illa laborare, vt quãdo venerit metus mortis, quidquid possunt faciant, non vt auferant, sed vt differant mortem. Quantum laborat homo quando mors imminet, fugiendo, latendo, quid quid habet dando & se redimendo, laborando, cruciatus molestiásque sustinẽdo, medicos adhibendo, & quicquid aliud homo potest? Faciliùs inuenimus in vita æterna quid ibi non sit, quàm quid ibi sit. Tantum valet quantum habes. Te da, & habebis illam. Nõ ibi erit lassari & dormire, nõ ibi erit esurire & sitire, non ibi erit crescere & senescere. Eccè quanta retuli, & nondùm dixi quid ibi erit: Eccè iam vita est, iam incolumitas est, iam nulla pœna, nulla fames, nulla siris, nullus defectus, nihil horũ: & tamẽ nondùm dixi, quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

Quàm diligẽter laborandum pro vita æterna.

In vita æterna quid non sit, faciliùs explicatur, quàm quid in ea sit.

1. Cor. 2.

23. Et libro tertio de Symbolo ad Catechumenos, cap. 11. eóque vltimo: Faciliùs possumus dicere in illa vita æterna quid ibi nõ sit, quàm quid ibi sit. Non est ibi mors, non est ibi luctus, non est ibi lassitudo, non est infirmitas, non est fames, nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœstitia, nulla tristitia. Eccè diximus quid ibi nõ sit. Quid autem ibi sit, vultis nõsse? Hoc nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Si in cor hominis nõ ascẽdit, cor hominis illuc ascẽdat: mundetur cor ab omni immunditia, vt possit portare Deũ, qui est vera sempiternáque iustitia.

Quid non sit in ea.

1. Cor. 2

1. B. Lvcæ duodecimo, vt in textu.

2. Matthæi vicesimoquinto. ibidèm, & suprà A. testimon. quarto.

3. Fvlgentivs in libro de fide ad Petrum Diaconum, capite trigesimooctauo: Firmissimè tene & nullatenùs dubites, non solùm omnes Paganos, sed etiã omnes Iudæos, hæreticos atque schismaticos, qui extra ecclesiam Catholicam præsentem finiũt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Hæretici & Schismatici extra Ecclesiã defuncti damnantur.

4. Et capite quadragesimo: Firmissimè tene & nullatenùs dubites, non omnes qui intra Ecclesiã Catholicam baptizantur, accepturos esse vitam æternam: sed eos qui percepto baptismate, rectè viuunt. Regnum enim cælorum sicut infideles hæretici atque schismatici non habebunt, sic Catholici criminosi possidere non poterunt.

Soli probatiCatholici saluantur Matth. 25.

5. Ezechielis decimooctauo: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur.

6. Et capite trigesimotertio: Impius in iniquitate sua morietur.

7. Ad Romanos sexto: Stipendia peccati, mors.

8. Sapientiæ primo: Iniustitia est mortis acquisitio: impij autem manibus & verbis accersiẽrunt illam.

9. Prioris ad Corinthios sexto: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, &c. neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

C. Hieronymvs ad Marcellam epistola centesima trigesimaseptima: Amen, Aquila πεπισωμένως exprimit: quod nos, fideliter, possumus dicere, ductum aduerbium ex nomine fidei. Amen, Septuaginta γένοιτο, id est, fiat: vndè & in fine librorum (in quinque siquidem volumina psalteriũ apud Hebræos diuisum est) fiat fiat, transtulerunt: quod in Hebraico legitur, Amen amen, quo scilicet ea verè dicta quæ sunt suprà, confirmentur. Vndè & Paulus asserit, non posse aliquem respõdere Amen, id est, confirmare, quæ prædicata sunt, nisi intellexerit prædicationem.

Amen quid designet.

1. Cor. 14.

XXII.

Estne satis Christiano ea sola credere, quæ complectitur Symbolum?

A. Primùm & maximè quidẽ ea, quæ Symbolo tradũtur Apostolico, cuiuis credẽda, & apertè[a] profitẽda sunt. Ea verò explicatoria fiũt ex collatione tũ Symboli Patrũ, tũ eius quod Athanasio inscribitur.

B. Secũdò Christian⁹ quęcũq; scriptura[b] diuina seu Canonica cõplectitur, credat necesse est. Certos verò & [c] legitimos scripturę libros nõ aliundè,

Heb. 5. d 6. a 1. Petr. 3. c
a Ambr. libr. 3. de virginib. Aug. lib. 1. de symb. ad Catechu. cap. 1 & lib. 2. cap. 1.
b 2. Petr. 1. d Rom. 15. a 2. Tim. 3. d

c Toleta. 1. can. 11. August.

aliundè, quàm ex Ecclesiæ iudicio & authoritate, petere fas est.

C. Tertiò huc illa pertinent, quæ partim ex Symboli articulis, partim ex scripturis, velut diuinis fontibus necessariò [d] deducuntur.

D. Quartò demum pro sacrosanctis habenda firmissimáque fide complectenda sunt, quæ Spiritus sanctus credenda nobis reuelat pronũciátque per [e] Ecclesiam, siue scripto illa, siue viuæ vocis traditione nobis commendentur. Qua de re posteà commodiùs disseretur.

E. Circa hæc igitur omnia fides orthodoxa versatur, qua [f] sine Sectarij omnes frustrà sibi ac aliis gratiam & salutem in Christo pollicentur.

serm 129. & 191. de temp. Hier. in sym. ad Damasum Aug. contra epi. fun. cap 5. Trident sess. 4.
d Matth. 22. c

e Cyrill. epist. 10. ad Nesto. Iren. li. 3. ca. 4 & lib. 4. ca. 45. & 63. Hier. cont. Lucif. Vincen. Lirin. cont. nouatores.
f Leo ser. 4. de Nati. Dom.

TESTIMONIA.

1. A. Ad Hebræos 5. Etenim cùm deberetis magistri esse propter tempus, rursùm indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonũ Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

2. Et sexto capite: Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursùm iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismum doctrinæ, impositionis quoquè manuũ, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni.

3. Prioris Petri tertio: Dominum autẽ Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.

Canonicæ scripturæ ex Ecclesiæ iudicio æstimandæ.

Symbolum quotidiè recensendum.

4. Ambrosivs libro tertio de Virginibus: Symbolum quoquè specialiter debemus tanquàm nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidiè recensere: quò etiam cùm horremus aliquid, animo recurrẽdum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio, bellator in prælio?

Militiæ sacramentum.

5. Avgvstinvs libro primo de Symbolo ad Catechumenos, capite primo: Accipite regulam fidei quod Symbolum dicitur, & cùm acceperitis, in corde scribite, & quotidiè dicite apud vos: antequàm dormiatis, antequàm procedatis, vestro symbolo vos munite.

Symbolum quotidiè dicendum.

6. Idem libro secundo de Symbolo ad Catechumenos, capite primo: Si quando voluerit aduersarius insidiari, nouerit redemptus, cum Symboli sacramento & Crucis vexillo ei debere occurri.

Cum Symboli sacramento & Crucis vexillo diabolo occurrendum.

1. B. Posterioris Petri primo: Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donèc dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris: hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ, propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

2. Ad Romanos decimoquinto: Quæcũque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Deus autem patientię & solatij det vobis id ipsum sapere in alterutrum secundùm Iesum Christũ: vt vnanimes, vno ore honorificetis Deũ, & Patrem Domini nostri Iesu Christi.

3. Posterioris ad Timotheum tertio: Tu verò permane in iis, quæ didicisti & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: & quia ab infantia sacras literas nõsti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitùs inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

4. Concilivm primum Toletanum, canone vigesimoprimo in assertione Catholicæ fidei: Si quis dixerit, vel crediderit, alias scripturas, præter eas quas Ecclesia Catholica recipit, in authoritate habendas vel esse venerandas, anathema sit.

5. Avgvstinvs sermone centesimo vigesimo nono de tempore: Si quis aliquas scripturas præter eas quas Ecclesia Catholica recepit, vel in authoritate habendas esse crediderit, vel fuerit veneratus, anathema sit.

6. Idem sermone centesimo nonagesimoprimo de tempore: Nouum & vetus testamentum recipimus in illo librorum numero, quem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit authoritas.

7. Hieronymvs in explanatione Symboli ad Damasum: Nouum & vetus testamentum recipimus in eo librorum numero, quem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit authoritas.

8. Avgvstinvs contra epistolam Manichæi, quam vocant fundamenti, capite quinto: Ego verò Euãgelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas.

9. Concilivm Tridentinum sessione quarta in decreto de Canonicis scripturis: Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit. Vide latiùs infrà de præceptis Ecclesiæ, quæstione decimasexta, A. testimon. duodecimo.

C. Matthæi vigesimosecundo: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo. De resurrectione autem mortuorum nõ legistis, quod dictum est à Deo dicente vobis, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Deus mortuorum, sed viuentium.

Exod. 3.

1. D. Cyrillvs Alexandrinus vnà cum Alexandrina synodo, epistola decima ad Nestorium: Non sufficiet pietati tuæ, si symbolum tantùm fidei, quod olim à sancta & magna synodo in Nicea in spiritu sancto congregata est expositum, nobiscum confiteare. Non enim rectè illud intelligis & interpretaris, sed magis peruersè, licèt dictionem illius voce cõfitearis: sed cõueniet, vt & scripto &

Non satis est Symbolum patrũ verbis profiteri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iureiurando confiteare, cùm quòd sceleſta tua & prophana dogmata anathematizes, tum quòd ſenſurus ſis & docturus eadem, quæ & nos omnes, & qui in oriente ſunt & occidente Epiſcopi & doctores,& populorum præſides. Subiecimus verò hiſce literis noſtris cùm quæ ſentire debeas ac docere, tum à quibus abſtinere conueniat. Eſt enim hæc Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ fides,quàm probant omnes tam occidentis,quàm orientis Orthodoxi Epiſcopi.

Docẽdum & ſentiendum quo Epiſcopis & Eccleſiæ doctores.

Ab Eccleſia petenda veritas.

2. IRENÆVS libro tertio aduersùs hæreſes, capite quarto: Non oportet adhuc quærere apud alios veritatem,quam facile eſt ab Eccleſia ſumere, cùm Apoſtoli quaſi in depoſitorium diues, pleniſſimè in ea contulerint omnia,quæ ſint veritatis,vti omnis quicunque velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures ſunt & latrones: propter quod oportet deuitare quidem illos, quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum magna diligẽtia diligere, & appræhendere veritatis traditionem. Quid ſi neq; Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias? cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere vel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes, &c.

Traditiones Apoſtolicæ non ſcriptæ.

Epheſ.4.

3. IDEM libro quarto, capite quadrageſimoquinto: Paulus ait, Poſuit Deus primò in Eccleſia Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò doctores. Vbi igitur chariſmata Domini poſita ſunt, ibi diſcere oportet veritatem, apud quos eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis,Eccleſiæ ſucceſſio, & id quod eſt ſanum & irreprobabile ſermonis conſtat. Hi enim & eam,quæ eſt in vnum Deum qui omnia fecit, fidem noſtram cuſtodiunt, & eam quæ eſt in filium Dei,dilectionem adaugent, qui tantas diſpoſitiones propter nos fecit, & ſcripturas ſine periculo nobis exponunt.

Vnde veritas petenda.

4. ET capite ſexageſimotertio eiuſdem libri: Agnitio vera eſt Apoſtolorum doctrina,& antiquus Eccleſiæ ſtatus in vniuerſo mundo, & charactere corporis Chriſti, ſecundùm ſucceſſiones Epiſcoporum, quibus illi eam, quæ in vnoquoque loco eſt,Eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita ſine fictione,ſcripturarum tractatione pleniſſima, neque ablationem recipiens lectio ſine falſatione, & ſecundùm ſcripturas expoſitio legitima & diligens, & ſine periculo, & ſine blaſphemia,& præcipuum dilectionis munus,quod eſt precioſius quàm agnitio, glorioſius autem quàm prophetia:omnibus autem reliquis charismatibus ſupereminens.

5. HIERONYMVS in dialogo aduersùs Luciferianos, vbi Lucifer ità ait: Etiamſi ſcripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruantur,authoritatem ſibi ſcripræ legis vſurpauerunt. Cui ſententiæ Orthodoxus aſſentit.

Totius orbis conſenſus.

6. VINCENTIVS Lirinenſis aduersùs prophanas omniũ hęreſeon nouationes: Sæpè magno ſtudio & ſumma attentione perquirens à quamplurimis ſanctitate & doctrina præſtantibus viris, quonam modo poſſim certa quadam & quaſi generali ac regulari via, Catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ prauitatis falſitate diſcernere, huiuſmodi ſemper reſponſum ab omnibus ferè retuli: quòd ſiue ego, ſiue quis alius vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueóſque vitare, & in fide ſana ſanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem ſuam Domino adiuuante deberet: Primò ſcilicet diuinæ legis authoritate,tum deindè Eccleſiæ Catholicæ traditione. Hîc forſitã requirat aliquis: cùm ſit perfectus ſcripturarum canon, ſibique ad omnia ſatis ſupérque ſufficiat, quid opus eſt, vt ei Eccleſiaſticæ intelligentiæ iungatur authoritas? Quia videlicet ſcripturam ſacram pro ipſa ſua altitudine non vno eodémque ſenſu vniuerſi accipiunt, ſed eiuſdem eloquia aliter atque aliter alius atque alius interpretatur,vt penè quot homines ſunt, tot illinc ſententiæ erui poſſe videantur. Aliter nanque illam Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius,aliter Apollinaris,Priſcillianus,aliter Iouinianus, Pelagius, Cæleſtius,aliter poſtremò Neſtorius. Atqui idcircò multùm neceſſe eſt, propter tantos tam varij erroris anfractus, vt propheticæ & Apoſtolicæ interpretationis linea,ſecundùm Eccleſiaſtici & Catholici ſenſus normam dirigatur. In ipſa item Catholica Eccleſia magnoperè curandum eſt,vt id teneamus, quod vbique,quod ſemper,quod ab omnibus creditum eſt,&c.

Catholica doctrina ab hæretica quomodò diſcernenda.

Fides munita ſcripturis & Eccleſiæ authoritate.

Cur ſola ſcriptura non ſufficiat.

E. LEO magnus ſermone quarto de Natiuitate Domini: Magnum præſidium eſt fides integra, fides vera, in qua nec augeri ab vllo quicquam, nec minui poteſt: quia niſi vna eſt,fides non eſt, dicente Apoſtolo: Vnus Dominus, vna fides,vnum baptiſma,vnus Deus & pater omnium,qui ſuper omnes,&per omnia,& in omnibus nobis. Huic vnitati dilectiſſimi,inconcuſſis mentibus inhærete,& in hac omnem ſectamini ſanctitatem,& in hac præceptis Domini deſeruite: quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, & nihil ſine illa ſanctum, nihil caſtum eſt, nihil viuum. Iuſtus enim ex fide viuit. Quam qui diabolo decipiente perdiderit, viuens mortuus eſt. Quia ſicut per fidem iuſtitia,ità etiam per fidem verã vita obtinetur æterna, dicente Domino Saluatore: Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te, ſolum verum Deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

Fidei commendatio, & quàm neceſſaria. Epheſ.4.

Heb.10.

Abac.2.

Ioan.17.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM DE SPE ET ORATIONE DOMINICA.

I.

Quid eſt ſpes?

VIRTVS eſt diuinitùs infuſa, per quam certa cum fiducia noſtræ ſalutis & æternæ vitæ bona à Deo expectantur.

Auguſt. in Enchir. cap. 8. 1. Cor 13.d Ro.5. a & 8.d Tit.2. d 3.b 1. Pet.1.a 1. Ioan. 5.c Iac.1.a Ioſ. 14.b 15.a.c 16.d Marc.11.c Pſalm.26.d 129.b 72.d 61. b 1. Tim 4.c 1. Theſſ 5.b Epheſ.6.c Heb.10.g 6.d a Eccl. 34.b Rom.8.g Pſalm 30.d Pro.28.a b Iob 11.b c Pſalm.55.a d Pſal.55.a

Parùm eſt alioquin Deo Deíque verbo fidem habere,ac diuina, quę in Eccleſia prædicantur, dogmata profiteri, niſi Chriſtianus Dei bonitate percepta,ſpem indè concipiat ac fiduciam conſequendæ gratiæ & ſalutis æternę. Quę ſpes tantopetè iuſtum fulcit in ſummis [a] ærumnis, vt etiam ſi mundi præſidiis omnibus deſtituatur,intrepidè tamen dicat: [b] *Etiamſi occiderit me,in ipſo ſperabo.* Et, [c] *In Deo ſperaui,nõ timebo quid faciat mihi caro.* [d] *Deus meus in te confido,non erubeſcam.*

TESTIMONIA.

Aliqua creduntur quæ non ſperantur.

1. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite octauo: Quid autem ſperari poteſt,quod nõ creditur? Portò etiam aliquid quod non ſperatur, credi poteſt. Quis nanque fidelium pœnas non credit impiorum,nec ſperat tamen? Eſt itaque fides & malarum rerum,& bonarum: quia & bona creditur, & mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum, & præſentium,& futurarum. Item fides & ſuarum rerum eſt,& alienarum. Spes autem non niſi bonarũ rerum eſt,nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium,qui earũ ſpem gerere perhibetur. Quæ cùm ità ſint, propter has cauſas diſtinguenda erit fides à ſpe: ſicut vocabulo,ità & rationabili differentia. Nam quòd attinet ad non videre, ſiue quæ creduntur,ſiue quæ ſperantur,fidei ſpeique commune eſt. Cùm bona bonis futura eſſe creduntur, nihil aliud quàm ſperatur.

Diſcrimen inter fidem & ſpem.

Fidei & ſpei communio. Credere aliquando ſignificat ſperare.

2. PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Nũc autem manent fides,ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas.

3. AD Romanos quinto: Per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiã iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Nõ ſolùm autem,ſed & gloriamur in tribulationibus,ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patiẽtia autem probationem,probatio verò ſpem,ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, &c.

4. ET octauo: Spe ſalui facti ſumus: Spes autem quæ videtur,non eſt ſpes. Nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus ſperamus,per patientiam expectamus.

5. AD Titum ſecundo capite: Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè & iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

6. ET capite tertio: Vt iuſtificati gratia ipſius, hęredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

7. PRIORIS Petri primo capite: Regenerauerit nos in ſpem viuam,&c.

8. PRIMÆ Ioannis quinto: Et hæc eſt fiducia quam habemus ad Deum: quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem eius,audit nos.

9. IACOBI primo: Probatio fidei veſtræ patientiam operatur,&c. Si quis autem veſtrũm indiget ſapientia,poſtulet à Deo,qui dat omnibus affluenter,& non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur & circunfertur: non ergò æſtimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

10. IOANNIS decimoquarto: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo,hoc faciam, vt glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo,hoc faciam.

11. ET decimoquinto: Si manſeritis in me,& verba mea in vobis manſerint: quodcunque volueritis peteris,& fiet vobis. Poſui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: vt quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

12. ITEM capite decimoſexto: Amen amen dico vobis,ſi quid petieritis Patrem in nomine meo,dabit vobis. Petite,& accipietis,vt gaudium veſtrum ſit plenum.

13. MARCI vndecimo: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis.

14. PSALMO vigeſimoſexto: Credo videre bona Domini in terra viuentium. Expecta Dominũ, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15. Et centesimo vigesimonono: Sustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in Domino. A custodia matutina vsque ad noctem, speret Israel in Domino. Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redeptio. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

16. Item septuagesimo secundo: Mihi autem adhærere Deo bonũ est, ponere in Domino Deo spem meam.

17. Et sexagesimoprimo: In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum. Nolite sperare in iniquitate, &c.

18. Prioris ad Timotheum quarto: Speramus in Deum viuum, qui est Saluator omnium hominum, maximè fidelium.

19. Prioris ad Thessalonicenses quinto: Nos autem qui diei sumus, sobrij simus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis.

20. Ad Ephesios sexto: In omnibus sumẽtes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite: & gladium spiritus, quod est verbum Dei.

21. Ad Hebræos decimo: Nolite amittere confidẽtiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

22. Et capite sexto: Fortissimum solatium habemus, qui cõfugimus ad tenendã propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis.

23. Ecclesiastici trigesimoquarto: Spes timentium Deum in salutem, &c. Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & nõ pauebit: quoniam ipse est spes eius.

24. Ad Romanos octauo: Quis ergò nos separabit, &c. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

25. Psalmo trigesimo: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

26. Proverbiorvm vigesimooctauo: Fugit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

27. Iob decimotertio.

28. Psalmo quinquagesimoquinto.

29. Et Psalmo vicesimoquarto, vt in textu.

Qua ratione hanc spem licet consequi?

a 1. Thess. 5. c Luc. 11. b 18. a Matth. 7. b Eccli. 18. c

A. Primùm huc pertinet ardens & frequens ad[a] Deum precatio. Deinde nutrienda Spes est & excitanda quotidiana meditatione bonitatis ac beneficiorum[b] Dei, illorum præsertim, quæ Christvs Dominus pro immẽsa in nos charitate sua præstitit ac promisit vel immerentibus. Demùm conscientiæ[c] puritas coniungenda venit, eáque piis operibus & inuicta in aduersis patientia semper est[d] comprobanda. Nam quibus bonæ conscientię testimonium, aut melioris vitę propositum deest, hi spem quam oportet, non adferunt, sed[e] præsumptionem potiùs, & vanam omninò fiduciam temerè iactãt, quantumuis de Christi meritis Deíque gratia glorientur.

b Ephes. 1. a Tit. 3. a Rom. 8. f Ioann. 3. c 1. Ioan. 4. b Heb. 10. d Tit. 1. a Rom. 5. b d 8. d

c Pro. 15. b 1. Ioan. 3. d August. lib. 1. de doctri. Christ. cap. 37. & 40. & lib. 3. ca. 10. & in præfat. Psal. 31.

d 2. Cor. 1. b Heb. 3. b 10. g 1. Ioan. 3. a Col. 1. c 2. Petr. 1. b

e 2. Pet. 2. d Eccli. 5. a b Greg. 33. Moral. cap. 15.

B. *Spera*, inquit[f] Propheta, *in Domino, & fac bonitatem.* Idémque rursus: *Subditus esto Domino, & ora eum.* Et alius, [g] *Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.* Quam spem ab omni timore[h] disiungẽdam non esse satis illud ostendit: [i] *Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius.*

f Psalm. 36. a

g Thren. 3. c

h Greg. lib. 6. epist. 22. ad Gregoriam. Bern. de festo Mag. Jal.

i Psalm. 146. b

TESTIMONIA.

1. A. Prioris ad Thessalonicenses quinto. Sine intermissione orate.

2. Lvcæ vndecimo: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

3. Et decimooctauo: Oportet semper orare, & non deficere.

4. Matthæi septimo: Petite, & dabitur vobis, &c. vt in Luca.

5. Ecclesiastici decimooctauo: Non impediatis orare semper.

6. Ad Ephesios secundo: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Iesu, vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia enim estis saluati per fidem, (& hoc non ex vobis, Dei enim donum est) non ex operibus, vt nè quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt ambulemus in eis.

7. Ad Titum tertio: Eramus aliquandò & nos insipientes, increduli, &c. Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam saluos nos fecit, &c.

8. Ad

8. Ad Romanos octauo: Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: vt ipse sit primogenitus in multis fratribus. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodò non etiam cum illo omnia nobis donauit?

9. Ioannis tertio: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, &c.

10. Primæ Ioannis quarto: In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eũ. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11. Ad Hebræos decimo: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit) & consideremus inuicèm in prouocationem charitatis & bonorum operũ.

12. Ad Titum primo: In spem vitæ æternæ, quã promisit qui non mentitur Deus.

13. Ad Romanos quinto: Commendat charitatẽ suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemus, secundùm tempus Christus pro nobis mortuus est, &c. Si in vnius delicto mors regnauit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Vbi abundauit delictum, superabundauit gratia: vt sicut regnauit peccatum in mortẽ, ità & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

14. Et capite octauo: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

15. Proverbiorvm decimoquinto: Secura mens quasi iuge conuiuium.

16. Primæ Ioannis tertio: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.

Spes vt formata sit, charitatẽ requirit & bonam conscientiã. Vide D. Tho. 1 2. q. 62. art. 4. & q. 65. art. 4.

17. Avgvstinvs libro primo de doctrina Christiana, capite trigesimoseptimo: Si à fide quisque ceciderit, à charitate etiam necesse est cadat. Porrò si & credit & diligit, benè agendo & præceptis bonorum morum obtempetando efficit, vt etiam speret se ad id quod diligit, esse venturum.

1. Tim. 1.

18. Et capite quadragesimo: Cùm diceret Apostolus, Finis præcepti est charitas: addidit, de corde puro: vt nihil aliud quàm id quod diligendum est, diligatur. Conscientiam verò bonam subiunxit, propter spem. Ille enim se ad id quod credit & diligit, peruenturum esse desperat, cui malæ conscientiæ scrupulus inest. Tertiò, & fide (inquit) non ficta: Si enim fides nostra mendacio caruerit, tunc & non diligimus quod non est diligendum, & rectè viuendo id speramus, vt nullo modo spes nostra fallatur.

19. Item libro tertio de doctrina Christiana, capite decimo: Spes sua cuique est in conscientia propria, quemadmodùm se sentit ad dilectionem Dei & proximi cognitionémque proficere.

20. Idem in præfatione enarrationis Psalmi tri-

1. Tim. 1.

gesimiprimi: Ipsa charitas benè operantis, dat ei spem bonæ conscientiæ: spem enim gerit bona cõscientia. Quomodò mala cõscientia tota in desperatione est, sic bona conscientia tota in spe. Finis (inquit Apostolus) præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta. Pro spe conscientiam posuit. Ille enim sperat, qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat nisi damnationem. Vt ergò speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur: quia quod credit, fidei est: quod operatur, charitatis est.

21. Posterioris ad Corinthios primo: Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passionum quas & nos patimur: & spes nostra firma est pro vobis, scientes quòd sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.

22. Ad Hebræos tertio: Christus verò tanquàm filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus.

23. Et capite decimo: Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substãtiam. Nolite itaque amittere cõfidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

24. Primæ Ioannis tertio: Videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

25. Ad Colossenses primo: Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso: si tamen permanetis in fide fundati & stabiles, & immobiles à spe euãgelij quod audistis.

26. Posterioris Petri primo capite: Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certã vestram vocationem & electionem faciatis.

27. Ibidem capite secundo: Hi sunt fontes sine aqua, &c. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciũt in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululùm effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis

28. Ecclesiastici quinto: Nè dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adiicias peccatum super peccatum. Et nè dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorũ miserebitur. Misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.

29. Gregorivs Magnus libro trigesimotertio Moraliũ in Iob, capite decimoquinto: Pius ac iustus est conditor noster. Sed nemo dicat: quia pius est venialiter pecco. Et nemo qui peccauerit, dicat: quia iustus est, de peccati remissione despero. Relaxat enim Deus facinus quod defletur, sed perpetrate quisque timeat, quod, si dignè deflere possit, ignorat. Ante culpam ergò iustitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat: neque ità iustitiam timeat, vt nulla spei consolatione conualescat: neque ità cõfidat de misericordia,

Spes timori coniungẽda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt adhibere vulneribus suis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam: sed quem præsumit sibi piè parcere, semper etiã cogitet & districtè iudicate. Spes igitur presumptionis nostræ habeat etiam morsum timoris: vt ad corrigenda peccata iustitia iudicantis terreat, quem ad fiduciam veniæ gratia parcentis inuitat.

1. B. PSALMO trigesimosexto, 2. THRENORVM tertio, vt in textu.

3. GREGORIVS libro sexto epistolarum, epistola vigesimasecunda ad Gregoriam cubiculariam Augustæ: Quòd verò dulcedo tua in suis epistolis subiunxit, Importunam se mihi existere, quoadusquè scribam mihi esse reuelatum, quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem etiã & inutilem postulâsti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum cui reuelatio fieri debeat. Inutilem verò, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cùm iam in die vitæ tuæ vltimo plãgere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam in tertium cælum ascenderat, in paradisum quoquè ductus fuerat, arcana verba audiuerat, quæ homini loqui non liceret: & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meũ & seruituti subiicio, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Adhuc timet, qui iam ad cælum ducitur: & iam timere non vult, qui adhuc in terra cõuersatur? Perpende dulcissima filia, quia mater negligentiæ solet esse securitas. Habere ergò in hac vita non debes securitatem, per quã negligens reddaris. Scriptum est enim: Beatus vir, qui semper est pauidus. Et rursùs scriptum est: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. In pauco ergò huius vitæ tempore mentem vestram necesse est vt tremor teneat, quatenùs per securitatis gaudium sine fine postmodùm exultet.

Securitas de remissione peccatorum periculosa est in hac vita.

2. Cor. 12.

1. Cor. 9.

Mater negligentiæ securitas. Pro. 28. Psalm. 2.

4. BERNARDVS in sermone de festo beatę Mariæ Magdalenæ: Pedes isti sunt misericordia & iudicium: quorum alterũ sine altero osculari vel temeraria securitas est, vel desperatio fugiẽda. Quis enim Dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepidioris vitæ quietem exopter? Cùm enim recogitat vniuersitatis Dominum formã serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filiis hominum: statim deceptoria spe sibi blanditur & alludit, gaudet obseruari in misericordia & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiã, & punienda æstimat non puniri. Fallitur qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat: qui totum de misericordiæ pede præsumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quòd credit. Nec est iudicij pedi morosiùs incumbendum, nè pietatis intuitum ferocia iudicantis excludat.

Fugienda securitas & desperatio.

Deceptoria spes, sola Dei misericordia attendere.

Præsumptio ex sola fide.

5. PSALMO centesimo quadragesimosexto, vt in textu.

III.

Quæ bona sub spem cadunt, & Christiano speranda sunt?

PRÆCIPVE quidẽ[a] bona illa regni cælestis, quæ homines beant, nec sinunt vlla ex parte miseros esse. Tum illa quæcunque mortalibus in hac vita [b] conducibilia, rectè à Deo desiderantur atque petuntur, in bonis sperãdis & expectandis debẽt haberi. Ea verò præcipuè relucẽt in Dominica Oratione, vtpotè quã Christus Dominus[c] ore sacro prodidit, & admirabili sapientia præscripsit omnibus, qui spem suam ac vota oratione cupiunt Deo explicare.

a Tit. 2. d 3. b

b Heb. 4. d Augustin. in Enchir. cap. 114.

c Matth. 6. b Luc. 11. a

TESTIMONIA.

1. AD Titum secundo: Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei.

2. ET capite tertio: Vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

3. AD Hebræos quarto: Adeamus ergò cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno.

4. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentiũ, capite centesimo decimoquarto: De iis omnibus quæ fideliter sunt credenda, ea tantùm ad spẽ pertinẽt, quæ in oratione Dominica cõtinentur. Maledictus est enim omnis, sicut diuina testantur eloquia, qui spẽ ponit in homine: ac per hoc in semetipso qui spem ponit, huius maledicti vinculo innectitur. Ideò non nisi à Domino Deo petere debemus, quicquid speramus nos vel benè operaturos, vel pro bonis operibus adepturos.

Quicquid sperandũ est, oratione Dominica continetur

Hieron. 17.

5. MATTHÆI sexto? Sic ergò vos orabitis. Pater noster qui es in cælis, &c. Panem nostrum supersubstantialem, &c.

6. LVCÆ vndecimo: Et factum est, cùm esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie: & dimitte nobis peccata nostra, si quidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et nè nos inducas in tentationem.

IIII.

Quæ forma est Dominicæ Orationis?

Orationem Dominicam explicat Tertul. lib. de Ora. Cypr. ser. 6. de orat. Dom. Cyrill. Catech. 5. Mystagog. Chrysost. hom. de orat. Domi. & in ex. 6. Matth. Hiero. Theop. Euthym. in Matth. Ambr. li. 5. de sacrament. ca. 4 Aug. epi. 121. ad Probam.

HÆC est, *Pater noster qui in cælis,*

1. *Sanctificetur nomen tuum,*
2. *Adueniat regnum tuum,*
3. *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrã,*

Panem

4. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè,*
5. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribꝰ nostris,*
6. *Et nè nos inducas in tentationem,*
7. *Sed libera nos à malo, Amen.*

ca. 21. Idem li. 2. de ser. Do in mõte. Et hõ. 42. ex 50. & ser. de tẽp. 126. 135. & 182. Chrysolo. ser. 67. & seq. Innocẽt. 3. lib. 1. de myst. Missæ, c. 17. & sequentib. Petrus Laodicensis, & Germanus Patriarcha Constantinop. in expos. orationis Dominicæ.

V.

Quæ summatim in Dominica Oratione tractantur?

a Aug. in Enchi. ca. 115. & lib. 2. de ser Dom. in mõte, cap. 19.
b Aug. epist. 121. ad Probã, cap. 12.

A. Septem[a] in ea petitiones proponuntur, ad quas referri omnes[b] omniũ orationũ species & formę possunt ac debẽt, siue pro expetẽdis bonis, siue pro delẽdis peccatis, siue pro auertẽdis malis quibuslibet diuinã opem imploremus.

B. In prioribus autem tribus petitionibus, quæ propriè ad æterna pertinent, ordine poscuntur: in reliquis quatuor etiam temporaria, quę & ipsa propter æterna consequenda sunt nobis necessaria.

TESTIMONIA.

Septem petitiones, & earũ distinctio.

1. A. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimo decimoquinto: Apud Euãgelistam Matthæum septem petitiones continete Dominica videtur oratio: quarum in tribus æterna poscuntur, in reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna consequenda sunt necessaria.

2. IDEM libro secundo de sermone Domini in monte, capite decimoseptimo: Harum septem petitionum consideranda & commẽdanda distinctio est. Nam cùm vita nostra temporaliter nunc agatur, atque speretur æterna: & cùm æterna priora sint dignitate, quanuis temporalibus priùs actis ad illa transeatur, trium primarum petitionum impetrationes in hac vita, quæ in isto seculo agitur, exordium capiunt. Reliqua verò quatuor quæ petimus, ad temporalem istam vitam pertinere mihi videntur.

Omnis recta precatio continetur.

Dominica oratione.

3. ITEM in epistola centesima vigesimaprima ad Probam, capite duodecimo: Quamlibẽt alia verba dicamus, quæ affectus orantis vel præcedendo formet vt clareat, vel consequendo attẽdit vt crescat, nihil aliud dicimus, quàm quod in ista Dominica oratione positum est, si rectè & congruenter oramus. Quisquis autem id dicit, quod ad istam Euangelicam precem pertinere non possit, etiamsi non illicitè orat, carnaliter orat, quod nescio quemadmodùm non dicatur illicitè: quandoquidem spiritu renatos, non nisi spiritaliter decet orare. Et si per omnia precationum sanctarum verba discurras, quantum existimo, nihil inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Vndè liberum est, aliis atque aliis verbis, eadem tamen, in orando dicere: sed non debet esse liberum, alia dicere. Hæc & pro nobis, & pro nostris, & pro alienis, atque pro ipsis inimicis sine fluctu dubitationis oranda sunt: quanuis alius pro isto, alius pro illo, sicut se habent propinquitates vel longinquitates necessitudinem, in corde orantis otiatur, aut extollat affectus.

Aliis verbis precari licet, sed non alia.

VI.

Quid sibi vult initium Orationis, Pater noster qui es in cælis?

Exod. 15. a b Esa. 42. b 63. d Malach. 1. b 2. Cor. 1. a Philip. 4. d Apoc. 4. d Rom. 8. c Galat. 4. a 1. Petr. 3. d Leo. ser. 6. de Natiuit. Do.
a Cyprian. in serm. de ora. Domin.
b Lucæ 11. b Iacob. 1. a

A. Præfatiuncula est, & nos memores reddit summi beneficij, quo Deus Pater, æterna illa maiestas, in cælis perbeatè regnans, nos recepit in gratiam, & propter Christum filium in suos quoquè filios & regni cælestis hæredes per Spiritum sanctum adoptauit.

B. Quæ tantorum beneficiorum memoria non solùm[a] attentionem excitat, sed etiam ad redamandum Patrem, illíque obtemperandum prouocat filios, neque minùs orandi impetrandíque illis[b] auget fiduciam.

TESTIMONIA.

1. A. EXODI decimoquinto: Quis similis tui in fortibus Domine? Quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

2. ESAIÆ quadragesimosecũdo: Hæc dicit Dominus Deus creans cælos, & extendens eos, firmãs terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo qui est super eam, & spiritum calcantibus eã: Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meã alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

3. ET sexagesimotertio: Attende de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo & solio gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum? Tu Domine pater noster, redemptor noster, à seculo nomen tuum.

4. MALACHIÆ primo: Filius honorat patrẽ, & seruus Dominum suum. Si ergò Pater ego sum, vbi est honor meus? Et si Dominus ego sum, vbi est timor meus, dicit Dominus exercituum?

5. POSTERIORIS ad Corinthios primo: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.

6. AD Philippẽses quarto: Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secũdùm diuitias suas in gloria, in Christo Iesu. Deo autem & Patri nostro gloria in secula seculorum, Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7. APOCALYPSIS quarto: Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentẽ in throno, & adorabant viuentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noster accipere gloriã & honorem & virtutem, quia tu creâsti omnia.

8. AD Romanos octauo: Accepistis spiritum adoptionis filiorũ, in quo clamamus: Abba, Pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

9. AD Galatas quarto: Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autẽ estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra, clamantem, Abba, Pater. Itaque iam non es seruus, sed filius. Quòd si filius, & hæres per Deum.

10. PRIORIS Petri tertio: Deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur.

11. LEO Magnus sermone sexto de natiuitate Domini: Magnum est, dilectissimi, huius muneris sacramentum, & omnia dona excedit hoc donum, vt Deus hominem vocet filium, & homo Deum nominet patrem.

Deum nominare patrem, quàm sit eximium.

1. B. CYPRIANVS in sermone de oratione Dominica: Quando stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incũbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tunc animus quàm id solum cogiret, quod precatur. Quæ autem segnitia est, alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis cùm Dominum deprecaris? quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quod cũ Deo loqueris. Quomodò te à Deo auditi postulas, cùm te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui cùm rogas, quando tu ipse memor tui non sis?

Attentio inter orandum.

2. LVCÆ vndecimo: Quis autẽ ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nũquid porriget illi scorpionem? Si ergò vos cùm sitis mali, nôstis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester cælestis de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

3. IACOBI primo: Postulet autem in fide, nihil hæsitans.

VII.

Quis est sensus primæ petitionis, Sanctificetur nomen tuum?

Matth. 6. b 1. Petr. 2. c 4. c 1. Cor. 10. g Coloss. 3. c Rom. 15. b Eccle. 36. a & Luc. 1. g 1. Petr. 1. c 3. c Philip. 2. b b Matth. 5.

A. In nobis, quemadmodùm in omnibus aliis, promoueri semper & augeri petimus, quicquid ad gloriam summi optimíque Patris nostri spectat.

B. Id verò fit maximè, cùm veræ fidei confessio, Spes etiam & charitas, ac simul Christianæ vitæ sancta[a] conuersatio suam in nobis lucem ac vim exerit, vt spectantes[b] alij quoque glorificent Patrem.

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI quinto: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

2. PRIORIS Petri secundo: Obsecro vos tanquàm aduenas & peregrinos, &c. conuersationem vestram inter Gentes habentes bonã, vt in eo quòd detrectant de vobis tanquàm de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

3. ET capite quarto: Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquàm ex virtute quam administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum.

4. PRIORIS ad Corinthios decimo: Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

5. AD Colossenses tertio: Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

6. AD Romanos decimoquinto: Vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi.

7. ECCLESIASTICI trigesimosexto: Immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisiẽrunt te: vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua. Sicut enim in cõspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in cõspectu nostro magnificaberis in eis: vt cognoscant te, sicut & nos cognouimus, quoniam non est Deus præter te Domine. Glorifica manum & brachium dextrum, &c.

1. B. LVCÆ primo: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia corã ipso, omnibus diebus nostris.

2. PRIORIS Petri primo: Secundùm eum qui vocauit vos, sanctum, vt & ipsi in omni conuersatione sancti sitis, quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

Leuit. 11. & 19. a 20. b

3. ET capite tertio: Cum modestia & timore cõscientiam habentes bonam: vt in eo quod detrahũt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem.

4. AD Philippenses secundo: Vt sitis sine querela & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

5. MATTHÆI quinto: Sic luceat lux vestra, &c. vt in A. testimonio primo.

VIII.

Quid continet secunda petitio, Adueniat regnum tuum?

Matth. 6. d Ro. 14. e Psal. 22. a 79. a Luc 1 c 17. c 1 Cor. 4. c 5 d Ephe 1. a d Matth. 13. f 1. Cor. 15. c d Coloss 1. b Psalm. 67. a

A. Petimus, vt per gratiam & iustitiam suã regnet in ecclesia Deus, immò & in mundo vniuerso, eiectis hinc aduersariis potestatibus, & cupiditatibus malis omnibus è medio profligatis.

B. Tum

a Philip. 1. d Heb. 11. c 1. Petr. 2. b Iob. 7. a 2. Cor. 5. a b Sap 5. c Apoc. 22. a Matth. 8. b

B. Tum optamus & precamur, vt ex hoc mundo, veluti è graui peregrinatione militiáque vocati, quamprimùm transferamur ad regnum gloriæ & felicitatis æternę, vt cum Christo & Sanctis eius in sempiternum regnemus.

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI sexto: Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

2. AD Romanos decimoquarto: Non est regnum Dei esca & potus: sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

3. PSALMO vigesimosecundo: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit.

4. ET septuagesimonono: Qui regis Israël, intende: qui deducis velut ouem, Ioseph: Excita potentiam tuam, & veni vt saluos facias nos.

5. LVCÆ primo: Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.

6. ET decimoseptimo: Interrogatus autẽ à Pharisæis, quando venit regnum Dei: respondit eis, & dixit: Non venit regnum Dei cum obseruatione: neque dicent, eccè hic, aut eccè illic. Eccè enim regnum Dei intra vos est.

7. PRIORIS ad Corinthios tertio: Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

8. ET capite quarto: Non in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

9. AD Ephesios primo: Vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus, secundùm operationem potẽtiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, &c. Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.

10. MATTHÆI decimotertio: In consummatione seculi mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem.

11. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Deindè finis, cùm tradiderit regnũ Deo & Patri, cùm euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem. Oportet autem illum regnare, donèc ponat inimicos sub pedibus eius, &c.

12. AD Colossenses primo: Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilẽctionis suæ, qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, &c. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens, &c.

13. PSALMO sexagesimoseptimo: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius: Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.

1. B. AD Philippenses primo: Desiderium habẽs dissolui & esse cum Christo.

2. AD Hebræos vndecimo: Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

3. PRIORIS Petri secundo: Obsecro vos tanquàm aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis.

4. IOB septimo: Militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarij dies eius.

5. POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Audentes igitur semper, & scientes, quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino: (per fidẽ enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem, & bonam volũtatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

6. SAPIENTIÆ quinto: Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud altissimum. Ideò accipient regnum decoris & diadema speciei de manu Domini, quoniam dextera sua teget eos, & in brachio sancto suo defendet illos, &c.

7. APOCALYPSIS vigesimosecundo: Et videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus corũ. Ex nox vltrà non erit: & non egebũt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in secula seculorum.

8. MATTHÆI octauo: Dico vobis, quòd multi ab oriente & occidẽte venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores.

IX.

Quid includit tertia petitio, Fiat voluntas tua?

Rogamus, vt sicut in cælo Angeli & Beati omnes, nos quoquè in terris, quanuis imbecilles & exigui, exactam Deo præstemus obedientiã, nihil habentes prius, quàm vt Diuinę voluntati tum in prosperis, tum in aduersis libenter nos subiiciamus, & nostra[a] quę ad malum prona est, voluntate reiecta, in[b] Diuina semper acquiescamus.

Psalm. 102. d Rom. 1. b Actor. 9. a 21. c Deu. 12. a Heb. 13. d Iac 4. d Luc. 22. e 1. Petr. 4. a Act. 5. e Iob. 1. d 1. Petr. 5 e

a Gen. 8 d Matth. 22 d Bern. serm. 1. de Resurr. b Iud. 4 c 5. e 6. d 1. Reg 3. d

TESTIMONIA.

1. PSALMO centesimosecundo: Benedicite Domino omnes angeli eius: potentes virtute, faciẽtes verbum illius, ad audiendã vocem sermonum eius. Benedicite Domino omnes virtutes eius, ministri eius qui facitis voluntatem eius.

2. AD Romanos primo: Obsecrans si quo modo tandèm aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

3. ACTORVM nono: Domine, quid me vis facere?

Universidad de Deusto
Biblioteca

4. ACTORVM vigesimoprimo: Et cùm ei suadere non possemus, quieuimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

5. DEVTERONOMII duodecimo: Non facietis ibi quæ nos hîc facimus hodiè, singuli quod sibi rectum videtur.

6. AD Hebræos decimotertio: Deus pacis aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem.

7. IACOBI quarto: Eccè nunc qui dicitis, Hodiè aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, (qui ignoratis quid erit in crastino) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: &, Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

8. LVCÆ vigesimosecundo: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

9. PRIORIS Petri quarto: Qui passus est in carne, desiit à peccatis: vt iam non desideriis hominũ, sed volũtati Dei quod reliquum est in carne viuat temporis. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam.

10. ACTORVM quinto: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.

11. IOB primo: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ità factum est. Sit nomen Domini benedictum.

12. PRIORIS Petri quinto: Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.

13. GENESIS octauo: Sẽsus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

14. MATTHÆI vigesimosexto: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

15. BERNARDVS in sermone tertio de resurrectione Domini: In corde duplex est lepra, propria voluntas, & proprium consilium. Lepra vtraque nimis pessima, eóque perniciosior, quo magis interior. Voluntatem dico propriam, quæ non est cõmunis cum Deo & hominibus, sed nostra tantùm, quando quod volumus, non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, non intendentes placere Deo & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorum. Huic contraria est recta fronte charitas, quæ Deus est. Hæc enim aduersùs Deum inimicitias exercens est, & guerram crudelissimam. Quid enim odit aut punit Deus præter propriam volũtatem? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis ille desæuiet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cùm frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur nisi propria voluntas? &c. Porrò voluntas propria quo furore Dominum majestatis impugnet, audiant & timeãt Dei mèi impugnat voluntas pro. ferui propriæ voluntatis. Primò nanque seipsam subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tãquàm authori seruire iure debuerat, dũ efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quòd in se est, omnia quoquè quæ Dei sunt rollit & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum lucrari conaretur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fidu, ialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Sed vtinam vel rebus istis esset contenta, nè in ipsum (horribile dictu) desæuiret authorem. Nunc autem & ipsum (quantùm in ipsa est) Deum perimit volũtas propria. Omninò enim vellet, Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergò eum non esse Deum, quæ quantùm in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse, aut insipientem. Crudelis planè & omninò execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna: sæuissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem suam. Vndè & in passione, Nõ mea, inquit, voluntas, sed tua fiat. Lepra verò proprij consilij eo pernicioſior est, quo magis occulta: & quanto plùs abũdat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorum est, qui zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ità vt nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes cõstituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquàm ipse solus habeat spiritum Dei? Idololatriæ scelus est, non acquiescere: & quasi peccatum ariolandi, repugnare.

16. IOANNIS quarto: Meus cibus est, vt faciam volũtatem eius qui misit me, vt perficiã opus eius.

17. ET quinto: Non quæro volũtatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.

18. ITEM sexto: Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.

19. PRIMI Regum tertio: Et respondit Heli, Dominus est: quod bonũ est in oculis suis, faciat.

Propria volũtas quæ sit, & quàm pernicioſa & execrabil. 1.

1. Ioan. 4.

Cesset voluntas propria, & infernus non erit.

1. Reg. 3.

X.

Quid habet quarta petitio, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

Ab omnis boni authore ac fonte nos, veluti pauperes & mendici, ea desideramus, quæ ad hanc vitam corporis quotidiè sustẽtandam sunt saris, victum scilicet & vestitum: præterea quæ ad vitam animæ promouendam faciunt, nimirùm [a] verbum Dei, animæ spirituale pabulum, sacrosanctam [b] Eucharistiam, panem illum cælestem, cęteráque salutifera Ecclesię Sacramenta ac Dei dona, quę ad benè beatéque viuendum pascunt, curant, confirmant hominem interiorem.

Inc. 1. a cPsal. 39. d Deut. 16. d Gen 28 d 1. Tim. 6. b Prouerb. 30. a Psalm. 144. c

a Matth. 4. a Amos 8. c Eccl. 15. a Pro. 9. b b Matth. 26. c 6. h Ioan. 6. d Hieron. in 6. a Mar. c Cypr. in ser. de orat. Dom. Amb. li. 5. de sacr. ca 4. Aug. lib. 1. de ser. Do. in monte, c 12.

TESTIMONIA.

1. IACOBI primo: Si quis vestrûm indiget sapiẽtia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & nõ improperat. Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum.

2. PSALMO trigesimonono: Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus solicitus est meî.

3. DEVTERONOMII decimo: Dominus Deus iudicium facit pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

4. GENESIS vigesimooctauo: Vouit Iacob votum, dicẽs: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentũ ad induendum, reuersúsque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, cunctorúmque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

5. PRIORIS ad Timotheum sexto: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.

6. PROVERBIORVM trigesimo: Mendicitatem & diuitias nè dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria: nè fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & periurem nomen Dei.

7. PSALMO centesimo quadragesimoquarto: Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escã illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.

8. MATTHÆI quarto: Scriptum est (Deuteronomij octauo:) Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

9. AMOS octauo: Eccè dies veniunt, dicit Dominus, & emittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

10. ECCLESIASTICI decimoquinto: Cibabit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum.

11. PROVERBIORVM nono: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.

12. MATTHÆI vigesimosexto: Hoc est corpus meum.

13. ET capite sexto: Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè.

14. IOANNIS sexto: Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.

Supersubstantialis panis.

15. HIERONYMVS in caput sextum Matthæi: Quòd nos supersubstãtialem expressimus, in Græco habetur ἐπιούσιον: quod verbũ Septuaginta interpretes περιούσιον frequentissimè transferũt. Considerauimus ergò in Hebræo, & vbicunque illi περιούσιον expresserũt, nos inuenimus SEGVLAH, quod Symmachus ἐξαίρετον, id est, præcipuum vel egregium, transtulit: licèt in quodam loco peculiare interpretatus sit. Quando ergò petimus, vt peculiarem vel præcipuum nobis Deus tribuat panẽ, illum petimus, qui dicit: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi. Possumus supersubstantialem panem & aliter intelligere: qui super omnes substantias sit, & vniuersas superet creaturas. Ioan. 6.

16. CYPRIANVS in sermone de oratione Dominica: Panem nostrum vocamus, quia Christus, noster (qui corpus eius cõtingimus) panis est. Hûc autem panem dari nobis quotidiè postulamus, nè qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidiè ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstenti & non communicãtes, à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis vitæ qui de cælo descẽdi. Si quis ederit de meo pane, viuet in æternum. Panis autem, quem ego dedero, caro mea est, pro seculi vita. Quando ergò dicit in æternum viuere, si quis ederit de eius pane, vt manifestũ est eos viuere, qui corpus eius attingũt, & Eucharistiam iure communicationis accipiunt: ità contrà timendum est & orandum, nè, dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procùl remaneat à salute, communicãte ipso & dicente: Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et ideò panem nostrum, id est, Christum dari nobis quotidiè petimus, vt qui in Christo manemus & viuimus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus. Eucharistia. Ioan. 6.

17. AMBROSIVS libro quinto de sacramentis, capite quarto: Memini sermonis mei, cùm de Sacramentis tractarem. Dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur: vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quarè ergò in oratione Dominica, quę posteà sequitur, ait, Panem nostrũ? Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc est, supersubstantialẽ. Non iste panis est qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideò Græcè ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem Græci dicunt aduenientem. Quia Græci dicunt τῷ ἐπιόσαν ἡμέραν, aduenientem diem. Ergò quod Latinus dixit & quod Græcus, vtrunque vtile videtur. Græcus vtrunque vno sermone significauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? &c. Supersubstantialis. Quotidianum.

18. AVGVSTINVS libro secundo de sermone Domini in monte, capite duodecimo: Panis quotidianus aut pro iis omnibus dictus est, quę huius vitæ necessitatẽ sustentant: aut pro sacramento corporis Christi, quod quotidiè accipimus: aut pro spiritali cibo, de quo Dominus dicit, Operamini escam quæ non corrumpitur. Et illud, Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi. Ioan 6. Ibid.

XI.

Quo pacto intelligitur quinta petitio, Dimitte nobis debita nostra?

A. Hîc petimus, à labe peccati, quo nihil fœdius, nihil animæ pestilentius esse potest, clementer expurgari, & ea ipsa quæ peccando contraximus debita relaxari.

Thren 4. b 1. Cor. 10. b Leuit. 26. c Num. 5. a c Exo. 32. f g Luc. 7. g Tob. 12. c Sap. 16. b Psalm. 50. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

B. Nè verò frustranea sit precatio, animo in proximum perperàm affecto, illud addimus, nos vindictæ[a] cupiditate ac simultate posita, cum proximis in gratiam rediisse, & cuiuis ex animo noxam condonâsse. Hoc est enim, quod Christus alibi voluit, cùm diceret:[b] *Dimittite, & dimittemini.* Et iterùm:[c] *Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.*

a Rom. 12. d Coloss. 3. b Luc. 23. e Act. 7. g Mar. 11. e Ephes. 4. g Tho. 2.

b Luc. 6. c Matth. 6. b 18. d e Eccl. 28. a Aug. in Ench. cap. 74.

TESTIMONIA.

1. A THRENORVM quarto: Denigrata est super carbones facies eorum.

2. PRIORIS ad Corinthios decimo: Non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupiêrunt: Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderũt vna die vigintitria millia. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpẽtibus periêrunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & periêrunt ab exterminatore. Hęc autẽ omnia in figura contingebãt illis: scripta sunt autẽ ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.

3. LEVITICI vigesimosexto: Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me cõstituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meũ, ego quoquè hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Fruſtrà seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur. Ponam faciem meam cõtra vos, & corruetis corã hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderunt vos. Fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplùm propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cælum desupèr sicut ferrũ, & terram æneam, & cætera quæ sequuntur.

4. NVMERORVM quinto: Vir siue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini atque deliquerint, cõfitebuntur peccatũ suum, &c. Si declinâsti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro, his maledictionibus subjacebis: Det te dominus in maledictionem, exemplúmque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus distumpatur: Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur.

5. EXODI trigesimosecundo: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ponat vir gladium super femur suum, (inquit Moyses ad filios Leui, cùm Israëlitæ adorâssent vitulum) & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi, ceciderúntque in die illa quasi trigintatria millia hominum. Qui peccauerit mihi, (inquit Dominus) delebo eum de libro meo. Ego autẽ in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.

6. LVCÆ septimo: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.

7. TOBIÆ duodecimo: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.

8. SAPIENTIÆ decimosexto: Homo occidit per malitiam animam suam.

9. PSALMO quinquagesimo: Et secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meã. Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

1. B. AD Romanos duodecimo: Nulli malũ pro malo reddentes. Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Deut. 32.

2. AD Colossenses tertio: Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationẽ, &c. Induite vos sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patiẽtiam, supportantes inuicèm, & donãtes vobismetipsis, si quis aduersùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ità & vos.

3. LVCÆ vigesimotertio: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.

4. ACTORVM septimo: Domine, nè statuas illis hoc peccatum.

5. MARCI vndecimo: Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersùs aliquem: vt & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

6. AD Ephesios quarto: Estote inuicèm benigni, misericordes, donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

7. LVCÆ sexto: Dimittite, & dimittemini.

8. MATTHÆI sexto: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autẽ non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

9. ET decimooctauo: Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusquè redderet vniuersum debitum. Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Et paulò antè: Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quotiès peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsque septiès? Dixit illi Iesus: Non dico tibi vsque septies: sed, vsque septuagiès septiès.

10. ECCLESIASTICI vigesimooctauo: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluẽtur. Homo homini reseruat iram: & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipsè dum caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à

tit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari.

11. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimoquarto: Quisquis rogãti & peccati sui pœnitenti non ex corde dimittit, nullo modo existimet à domino sua peccata dimitti, quoniã mẽtiri veritas nõ potest: Si nõ dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit sed mortuus est. Matth. 6. Tonitruum magnum.

XII.

Quid continet sexta petitio, Nè nos inducas in tentationem?

Quoniam præsens hæc vita perindè ac militia est super terram, dum variis tentationibus semper impugnamur, grauitérq; cum mundo, carne, & Satana cõflictamur, idcircò piè soliciti diuinam opem imploramus, nè huiusmodi aduersariorum impugnationibus succũbamus, atque succũbendo damnemur, sed vt in hac perpetua pugna durantes, Deique dexteram nitentes, potestati Satanæ resistamus fortiter, contemnamus mundũ, castigemus carnem, atque ità demùm velut inuicti milites Christi, post victoriam coronemur.[a] *Neque enim coronabitur*, Apostolo teste, *nisi qui legitimè certauerit.*

a 2. Timot. 2. a

Iob 7. a Iudith 8. c. Tob. 3. d 12. c Math. 4. a b 26. d Heb. 2. d e. Thess. 3. 2. Ioan. 2. c 5. a Matth. 16. d 1. Cor. 9. d 10. c Iac. 4. b 1. b 2. Pet. 3. c 2. Pet. 2. b Ephe. 6. b c Coloss. 3. à Apocal. 2. b. c. g. 2. Timo. 4. b

TESTIMONIA.

1. IOB septimo: Militia est vita hominis super terram.

2. IVDITH octauo: Memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarẽtur, si verè colerent Deum suum. Memores esse debent, quomodò pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transiẽrunt fideles. Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus periẽrunt. Et nos ergò non vlciscamur nos pro his quę patimur: sed reputantes peccatis nostris hęc ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostrã euenisse credamus.

3. TOBIÆ tertio (ait Sara): Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Nõ enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem trãquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis.

4. ITEM capite duodecimo ait Raphaël ad Tobiam: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tẽtatio probaret te.

5. MATTHÆI quarto: Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo.

6. ET capite vigesimosexto: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

7. AD Hębreos secundo: In eo in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tẽtantur auxiliari.

8. POSTERIORIS ad Thessalonicenses tertio: Fidelis autem Dominus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

9. PRIMÆ Ioannis secundo: Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbũ Dei manet in vobis, & vicistis maligpũ: Nolite diligere mũdum, &c. quoniam omne quod est in mundo, cõcupiscẽtia carnis est, & concupiscentia oculorũ, & superbia vitę: quæ non est ex Patre, sed ex mũdo est. Et mũdus transit, & concupiscentia eius. Qui autẽ facit volũtatem Dei, manet in ętermũ.

10. ET capite quinto: Omne quod natum est ex Deo, vincit mũdum. Et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.

11. MATTHÆI decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

12. PRIORIS ad Corinthios nono: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Ibidem: Omnis qui in agone cõtẽdit, ab omnibus se abstinet.

13. ET capite decimo: Qui se existimat stare, videat nè cadat. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis autem Deus est, qui nõ patietur vos tẽtari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

14. IACOBI quarto: Nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei? Quicunque ergò voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur.

15. ET primo: Beatus vir qui suffert tẽtationem: quoniam cùm probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligẽtibus se. Nemo cùm tentatur, dicat quoniam à Deo tẽtatur. Deus enim intẽrator malorum est: ipse autem neminẽ tẽtat. Vnusquisque verò tentatur à cõcupiscentia sua abstractus & illectus. Deindè cõcupiscentia cùm cõceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.

16. PRIORIS Petri capite quinto: Aduersarius vester diabolus tãquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide. Deus autem omnis gratiæ, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabítque.

17. POSTERIORIS Petri secundo: Nouit Dominus pios de tentatione eripere.

18. AD Ephesios sexto: Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersùs insidias diaboli: quoniam nõ est nobis colluctatio aduersùs carnẽ & sanguinem: sed aduersùs principes & potestates, aduersùs mũdi rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

19. AD Colossenses tertio: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam.

20. APOCALYPSIS secundo: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso dei mei. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Vincenti dabo manna absconditum. Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, &c.

21. POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Bonum certamẽ certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.

22. ET capite secundo labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. NAM & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certauerit.

XIII.

Quid est in septima & postrema petitione, Libera nos à malo?

A. Precamur ad extremum, vt huius seculi calamitatibus, quibus exercentur etiã pij, non sinat nos Deus perdi & euerti cum impiis, sed vt benignitate sua nos liberet, quatenùs saluti nostrę conuenit, atque ab omni malo cùm corporis, tũ animę, siue in hac vita, siue in futura propitius tuetur. Nam & ipse ità promisit, [a] *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

B. Demùm totam precationem hac vna voce, [b] Amen, claudimus, vt nostram in orando simul & impetrando fiditiam comprobemus, tum propter Christi, qui non fallit, promissionem, [c] *Petite*, inquit, *& dabitur vobis*: tum propter Patris erga nos immensam clementiam & propensam in omnes misericordiam, vt hinc Ioannes dixerit, [d] *Quodcunque petierimus secundùm voluntatem eius, audit nos.*

3. Reg. 8. d Prou. 10. d Eccli. 35. a Hier. 2. e Tob. 1. d 2. e Eccl. 27. a Apoc. 3. b Psal. 24. c d Psal. 30. a b c Psal. 33. a b d

a Psal. 49. c

b 2. Cor. 1. d Amb. in Psal. 40. Hieron. in c 6. Matth.

c Matth. 7. b Luc. 11. b Ioann. 16. d

d 1 Ioan. 5. c

TESTIMONIA.

1. A. TERTII Regum octauo: Si fugerit populus tuus Israël inimicos suos, (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac, exaudi in cęlo, & dimitte peccatum populi tui Israël, & reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit cælum, & nõ pluerit propter peccata eorum, &c. Ità Salomon in oratione sua.

2. PROVERBIORVM decimo: Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentũ sempiternum. Expectatio iustorum, lætitia: spes autem impiorum peribit. Fortitudo simplicis, via Domini: & pauor his qui operantur malum. Iustus in ęternũ non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.

3. ECCLESIASTICI vigesimotertio: Nè incidam in conspectu aduersariorum meorũ, & gaudeat inimicus meus. Domine pater & Deus vitę meæ, nè derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorum meorum nè dederis mihi & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris cõcupiscentias, & concubitus concupiscentiæ nè apprehendant me, & animæ it reuerenti & infrunitæ nè tradas me.

4. IEREMIÆ secundo: Nunquid seruus est Israël aut vernaculus? quarè ergò factus est in prædam? Super eum rugierunt leones, & dederũt vocem suam, posuerunt terram eius in solitudinem: ciuitates eius exustæ sunt, & nõ est qui habitet in eis. Nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?

5. TOBIÆ primo: Cùm rex Sennacherib iratus multos occideret ex filiis Israël, Tobias sepeliebat corpora eorum. At vbi nũciatum est regi, iussit eum occidi. & tulit omnem substantiam eius. Tobias verò cum filio suo, & cum vxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebãt eum. Post dies verò quadraginta quinque, occiderũt regem filij ipsius, & reuersus est Tobias in domũ suam omnisque facultas eius restituta est ei.

6. ET secundo: Contigit autem & quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, iactãsset se iuxta parietem, & obdormîsset: & ex nido hirũdinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fierétque cæcus. Hanc autẽ tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exẽplum patiẽtiæ eius, sicut & sancti Iob. Nam cùm ab infantia sua semper Deũ timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deũ, quòd plaga cæcitatis euenerit ei: sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ. Nã sicut beato Iob insultabant reges, ità isti parentes & cognati eius irridebant vitã eius, dicentes: Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ità loqui, quoniam filij sanctorũ sumus, & vitã illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquàm mutant ab eo.

7. Eccle-

7. ECCLESIASTICI vicesimo septimo: Propter inopiam multi deliquerunt. Si non in timore Domini teneris te instãter, citò subuertetur domus tua. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.

8. APOCALYPSIS tertio: Quoniã seruasti verbum patientiæ meę, & ego seruabo te ab hora tẽtationis, quæ ventura est in orbem vniuersum tẽtare habitantes in terra. Eccè venio citò: teno quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.

9. PSALMO vigesimoquarto: Oculi mei semper ad dominùm, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Respice in me & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborẽ meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me. Custodi animam meã, & erue me: nõ erubescam, quoniã speraui in te. Innocẽtes & recti adhæserũt mihi, quia sustinui te. Libera Deus Israël ex omnibus tribulationibus tuis.

10. ET trigesimo: Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me. Educes me de laqueo hoc quẽ absconderunt mihi: quoniã tu es protector meus. Saluãsti de necessitatibus animã meã. Nec cõclusisti me in manib⁹ inimici, statuisti in loco spatioso pedes meos. Eripe me de manu inimicorũ meorũ, & à persequẽtibus me. Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua.

11. ITEM trigesimotertio: Exquisiui dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationib⁹ eius saluauit eum. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium meum, & eripiet eos. Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Iuxtà est Dominus ijs qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit. Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur. Mors peccatorum pessima: & qui oderunt iustum, delinquent: Redimet Dominus animas seruorũ suorum: & non delinquẽt omnes qui sperant in eo.

12. ET Psalmo quadragesimonono, vt in textu.

1. B. POSTERIORIS ad Corinthios primo: Ideò & per ipsum, Amen Deo, ad gloriã nostram.

2. AMBROSIVS in Psalmum quadragesimum super ea verba, Fiat, fiat: In Hebręo habet, Amen, amen: vt asseruerunt qui librum legerunt in Hebraïcis literis scriptum. Græcus hoc loco, γένοιτο, γένοιτο dixit: quod est, fiat, fiat. Quod verbum diuersas significationes habet, vt sit interdùm imperãtis, interdùm peccantis, interdùm confirmantis aliquid. Imperantis est, cùm superior inferioristatuit, quid faciendum sit vel sequendum. Precãtis est sicut illud, Fiat voluntas tua. Non enim Deo quis imperat, sed precem fundit. Confirmãtis est, cùm benedicit Propheta, vel sacerdos, vel sanctus aliquis, & populus respondet. Fiat, Fiat. Sicut enim cùm sacerdos benedicit, populus respondet, Amen, confirmans benedictionem sibi, quam plebi sacerdos à Domino deprecatur: ita in Psalmo responsum est, Fiat, fiat, quasi, Amen, amẽ. Amen autẽ confirmationis verbũ euidenter ostẽditur in Euãgelio, vbi Dominus cõfirmans sermonem suũ, dicit: Amen dico vobis. Maior autẽ vis est, vbi repetitus est sermo, quod in libro Euangelij secundùm Ioannem frequentiùs inuenimus: quia maximè de cælestibus & profundis mysteriis est locutus. Indicium quoque est libri finiti, Fiat, fiat. Nam in quinque libros diuisum videtur esse Psalterium.

Fiat, fiat.

Amen.

Matth. 18. & 11.

Ioan. 3. 5. 10.

3. HIERONYMVS in caput sextum Matthæi: Amen signaculum orationis Dominicæ est: quod Aquila interpretatur, fideliter: nos, verò, possumus dicere.

4. MATTHÆI septimo. 5. LVCÆ vndecimo, vt in textu.

6. IOANNIS decimosexto: Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum,

7. PRIMÆ Ioannis quinto, vt in textu.

XIIII.

Quæ est summa orationis Dominicæ?

A. Formulam absolutam continet non solùm orandi ac postulandi bona, verùm etiam deprecandi ac fugiendi mala quælibet.

B. Inter bona verò primùm est illud expetendum, vt pater cęlestis ab omnibus semper & vbique glorificetur: deindè verò, vt illius regni participes efficiamur: tum vt ea nobis adminicula suppetant, quibus ad regnum Dei commodè peruenitur. Quale est ex parte quidem animę nostræ, voluntati diuinæ conformari, ex parte verò corporis, victum habere necessarium.

C. Quæ autem secundo loco ad finem vsque totius precationis adduntur, affectum ex primunt mala deprecãtis, vt Dei gratia & virtute aut penitùs illa remoueantur, peccata nimirũ bonorum omnium corruptelæ, & reliquorum lernæ malorum, aut eadem sic temperentur, nè sua vi saluti consequendæ officere possint. Eiusmodi sunt variæ in hoc mundo tentationes, & quælibet tum præsentis, tum futurę vitę calamitates.

D. RELIQVA de Oratione tractanda, in eum reseruabũtur locum, qui bonorum operum genera triplicia declarabit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SALVTATIONE ANGELICA.

XV.

Quæ salutatio dici Angelica solet?

Ecc.1. c.6. Chryso. & Iacob. in Liturgiis. Aug. ser. 2. de Annunci. Ambr. in c.1. Luc. Chry. sol. sermo. 146. & seq. Barn. Homi 3. super Missus est. Fulgent. in ser. de laude B. Virginis.

EA, quę sanctissimę Virgini Deique matri his verbis defertur: *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui IESVS: Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ, Amen.*

TESTIMONIA.

1. LVCÆ primo: & ingressus Angelus, ad eam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quæ cùm audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiã apud Deum. Eccè concipies in vtero, & paries filium: & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternũ, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideóque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Et paulò pòst: Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth, & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vndè hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me? Eccè enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo, & beata quę credidisti, quoniam perficientur ea quę dicta sunt tibi à Domino.

Intercessio B. Virginis & Sanctorum aliorum.

2. CHRYSOSTOMVS in Liturgia, siue in Missa sua: Precibus Dominę eius quæ genuit te Deiparæ, & semper virginis Mariæ, sanctarum omniũ potestatum spiritualium, precioſi prophetæ præcursoris ac Baptistæ Ioãnis, sanctorum gloriosorum Apostolorum, & sancti Nicolai, cuius & memoriam celebramus, misere & serua nos. Ibidèm sæpiùs: Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, gloriosę Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Marię cum omnibus sanctis memoriam agentes, nosipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus. Iterùm: Precibus sanctissimæ Deiparæ seruator serua nos. Et paulò pòst: Dominus dabit verbũ euangelizantibus virtute multa, per preces dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, sancti & gloriosi Apostoli & Euangelistæ huius. Et quibusdam interpositis: Vt verè dignum & iustum est glorificare te Deiparam & semper beatissimam, & penitùs incontaminatam matrem Dei nostri, &c. vt infrà quæstione decimanona. Aue gratia plena Maria, Dominus tecum benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: quoniam saluatorem animarũ peperisti nostrarũ. Rursùm intercessione immaculatę Dominę nostrę Deiparæ, & semper virginis Mariæ dignum me fac, vt sine cõdemnatione accipiam immaculatum tuum donũ in remissionem peccatorum, &c. Iterùm: Dirige nostram viam, & confirma nos in timore tuo omnes, custodi vitam nostrã, stabili nostros gressus, precibus & supplicationibus sanctę Deiparę, & semper virginis Mariæ, & omnium sanctorum.

Preces & supplicationes Marię & omniũ sanctorũ.

Preces Deiparæ.

Pſalm. 67. Preces Mariæ & Sanctorũ.

Salutatio Angelica.

Intercessio Dominæ nostræ.

3. IACOBVS Apostolus & frater domini in Liturgia siue Missa sua: Commemorantes sanctissimam, immaculatã, gloriosissimam Dominam nostram matrem Dei, & semper virginem Mariam, cũ omnib' sanctis & iustis, nosipsos, & inter nos, & omnem vitam nostrã Christo Deo commẽdemus. Ibidẽ: Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatę, gloriosissimæ, benedictę Dominę nostrę matris Dei, & semper virginis Marię, ac omnium sanctorum, & iustorum, vt precibus atque intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur. Et post quædam: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus vẽtris tui, quia saluatorẽ peperisti animarum nostrarum, pignũ est, vt te verè beatam dicamus Deiparam semper beatam, & omnibus modis irreprahẽsam, & matrem Dei nostri honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiorem quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum verbum peperisti, te reuerà Deiparam magnificamus. Tibi ô plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominũ genus, quæ es templum sanctificatum, paradisus spiritalis, virginũ gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante secula. tuum enim vterũ thronum fecit, & tuum ventrem latiorem ac amplioręm cælis ipsis reddidit. tibi ô gratiæ plena, vniuersa creatura gratulatur: gloria tibi.

Preces & supplicationes B. Virginis & Sanctorum.

Salutatio Angelica.

Laudes Deiparæ.

Vniuersa creatura Mariæ gratulatur.

4. AVGVSTINVS sermone secundo de Annũciatione dominica, qui est sermo decimus octauus de sanctis: Descẽdit Angelus de cęlo, missus à patre Deo in nostrę redẽptionis exordiũ, ad beatam salutãdo Mariã: Aue, ait, gratia plena, dominus tecũ. Impleta est ergò gratia, & Euę vacuata est culpa. Maledictio Euę in benedictionẽ mutatur Mariæ. Aue, inquit, gratia plena, dominus tecũ. Tecũ domin' in corde, tecũ in ventre, tecum in vtero, tecum in auxilio. Gratulare beata virgo: Christus rex è cęlo suo incarnatur in vtero tuo, ex sinu Patris in vterũ dignatur descendere matris. Benedicta tu, inquit, in mulieribus, quę vitam & viris & mulieribus peperisti. Mater generis nostri pœnã intulit mũdo: genitrix Domini nostri saluté attulit mũdo. Auctrix peccati Eua, auctrix meriti Maria. Eua occidẽdo obfuit, Maria viuificando profuit. Illa percussit, ista sanauit. Pro inobedientia enim obedictia cõmutatur, fides pro perfidia cõpẽsatur. Et post quædã: O beata Maria, seculum omne captiuũ tuum deprecatur assensum, te apud Deũ mundus suæ fidei obsidem fecit. NOLI MORARI VIRGO.

Expositio salutationis Angelicæ.

Comparatio cum Eua.

Lucæ 1.

virgo, nuntio festinanter responde verbum, & suscipe filium: da fidẽ, & senti virtutem. Eccè, inquit, ancilla domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Nec mora, reuertitur nũcius, & virginalem thalamũ ingreditur Christus. Efficitur subito prægnãs beata Dei genitrix, & cuncta per secula prædicatur felix. Quid mirũ si sine corruptione nascitur, qui de sanctificatione concipitur? Nõ enim decebat, vt ille qui nobis afferebat saluté, matri præriperet integritatis dignitatẽ. Nam qui terra, mari, cęloque non capitur, intra vnius corpusculi mẽbra suscipitur. Hęc est illa nouitas, Hieremię Propheræ vaticinio prænũciata: Faciet, inquit, Dominus nouum super terrã, fœmina circundabit virũ. O fœmina super fœminas benedicta, quę virũ omninò nõ nouit, & virum suo vtero circũdedit. Circundat virum Maria, Angelo fidẽ dando: quia Eua perdidit virũ, serpenti consentiendo. O beata Maria, quis tibi dignè valeat iura gratiarũ ac laudum præconia repẽdere, quæ singulari tuo assensu mũdo succurristi perdito? Quas tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quę solo tuo cõmercio recuperandi aditũ inuenit? Accipe itaque quascũque exiles, quascũque meritis tuis impares gratiarum actiones: & cũ susceperis vota, culpas nostras orãdo excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotũ recõciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poscimus. Accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus: quia tu es spes vnica peccatorũ, per te speramus veniam delictorũ, & in te batissima nostrorũ est expectatio prẽmiorũ. Sãcta Maria, succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles: &c. vt infrà quęstione 19. Assiste parata voris poscentiũ, & repẽde omnib' optatũ effectũ. Sint tibi studia assiduè orare pro populo Dei, quæ meruisti benedicta redẽptorem ferre mundi.

Felix per cũcta secula.

Hiere. 31.

Innocatio B. virginis.

Spes vnica peccatorum post Christũ.

Salutatio antè inaudita.

5. AMBROSIVS in caput primum Lucæ: Maria benedictionis nouã formulã mirabatur, quę nusquàm lecta est, nusquã antè comperta. Soli Mariæ hæc salutatio seruabatur. Benè enim sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ repleretur authore. Ibid. Nec mirum si dominus redempturus mũdum, diuinam operationem suam inchoauit à matre, vt per quam salus omnibus parabatur, eadẽ prima fructũ salutis hauriret ex pignore. Rursùs: Et meruit audire, Beata quæ credidisti. Et verè beata, quæ sacerdote præstantior: cùm sacerdos negãsset, virgo correxit errorem.

Gratiã, quam nulla alia meruit, consecuta est.

Luc. 1.

6. PETRVS Chrysologus Archiepiscopus Rauẽnas, sermone cẽtesimo quadragesimo & sequẽtibus, exponit Euangelium de Annũciatione Dominica, atque inter cętera sermone cẽtesimo quadragesimo sic ait. Facta est verè nunc mater viuentium per gratiã, quæ mater antè extitit morientiũ per naturã. Quantus sit Deus, satis ignorat illa, qui huius virginis mentẽ non stupet, animũ nõ miratur: pauet cęlum, tremunt angeli, creatura non sustinet, natura non sufficit: & vna puella sic Deũ in sui pectoris capit, recipit, oblectat hospitio, vt pacem terris, cęlis gloriã, salutem perditis, vitã mortuis, terrenis cũ cælestibus parentelam, ipsius Dei cum carne cõmercium pro ipsa domũs exigat pẽsione, pro ipsius vteri mercede conquirat, & impleat illud Prophetę: Eccè hęreditas domini filij, merces fructus vẽtris. Deindè sermone centesimo quadragesimo secundo: Ait cùm Maria Angelus de salute, quia cùm Eua angelus egerat de ruina. Ante causam dignitas virginis annunciatur ex nomine: nam MARIA Hæbreo sermone, Latinè domina nũcupatur. Et sermone cẽtesimo quadragesimo tertio: Aue gratia plena: Quia singulis gratia se est largita per partes, MARIÆ verò simul se totã dedit gratię plenitudo. Omnes, inquit Euãgelista, de plenitudine eius accepimus. Verè benedicta, quæ fuit maior cęlo, fortior terra, orbe latior: nam Deũ quem mundus non capit, sola cepit. Portauit Deum, qui portat orbem: genuit genitorem suũ, nutriuit omnium viuẽtium nutritorem.

Pſalm. 112.

MARIA.

Ioan. 1.

Philip. 3.

Dominus tecum.

7. BERNARDVS homilia tertia de laudibus Virginis matris, super Euangeliũ, Missus est Angelus Gabriel: vbi explicat Angelicã salutationem, atque inter cætera ita scribit: Legimus in Actibus Apostolorũ & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repletos spiritu sancto: sed lõgè dissimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quẽadmodũ in Maria: nec illi cõceperũt de Spiritu sancto, quomodo MARIA. Quid mirũ si gratia plena erat, cũ qua dominus erat? Præuenit suũ nunciũ ad virginem quam amauerat, quã sibi elegerat, cuius decorẽ cõcupierat. Meritò autem concupiuit rex decorẽ virginis. Fecerat enim quicquid longè anteà præmonita fuerat à patre suo Dauid, dicente sibi: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuã, & obliuiscere populum tuũ, & domũ patris tui. Et si hoc feceris, cõcupiscet rex decorem tuũ. Inclinauit aurem suã ad obedientiã, & cor suũ ad disciplinam, & oblita est populũ suum & domũ patris sui: quia nec populũ suũ augere prolis successione, nec domui patris sui relinquere curauit hęredẽ: sed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarũ habere potuisset, omnia arbitrata est vt stercora, vt Christũ lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Christũ sibi filium vendicauit, nec propositũ pudicitię violauit. Benè igitur gratia plena, quæ & virginitatis gratiã tenuit, & insuper fœcunditatis gloriã acquisiuit. Non dixit, Dominus in te: sed dominus tecũ. Deus enim qui vbiquè æqualiter totus est, per suã simplicẽ substantiã, aliter tamen in rationalibus creaturis, quàm in cæteris, & ipsarum aliter in bonis, quã in malis est per efficaciã. Ità sanè est in irrationalibus creaturis, vt tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autẽ omnibus quidem capi potest per cognitionẽ, sed à bonis tantũ capitur etiã per amorem. In solis ergò bonis ità est, vt etiã sit cum ipsis propter cõcordiã voluntatis. Sed cùm ita sit cũ omnibus sanctis, specialiter tamen cum Maria, cum qua vtiquè tanta ei consensio fuit, vt illius non solùm volũtatem, sed etiã carnem, sibi coniungeret, ac si de sua virgineisque substantia vnũ Christum efficeret, vel potiùs vnus Christus fieret: qui etsi nec totus de Deo, nec totus de virgine, totus tamen Dei & totus virginis esset: nec duo filij, sed vnus vtriusque filius. Nec tantũ dominus filius tecũ, quem carne tua induis: sed & dominus Spiritus sanctus, de quo cõcipis, & dominus Pater, qui genuit, quẽ concipis. NÕ quia tu benedicta, ideò benedictus fructus ventris tui: sed quia ille te præuenit in benedictio-

Benedicta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Benedictus fructus.

nibus dulcedinis, ideò tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictæ sunt omnes gẽtes: de cuius plenitudine tu quoquè accepisti cũ cęteris etsi differentiùs à cęteris. Benedictus in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Ex cuius benedictione benedicta etiã tu in mulieribus: quia non potest mala arbor fructũ facere bonũ. Benedicta inquã tu in mulieribus, quæ illã generalem maledictionẽ euasisti, qua dictũ est: In tristitia paries filios: & nihilominùs illam, quia secutũ est, Maledicta sterilis in Israel: ac singularẽ consecuta es benedictionẽ, vt nec sterilis maneas, nec cũ dolore parturias. O virgo prudens, ô virgo deuota, quis te docuit, Deo placere virginitatem? Tu nõ dicam præceptũ, sed nec cõsiliũ habes, nec exemplũ, nisi quòd vnctio docebat te de omnibus, ac sermo Dei viuus & efficax antè tibi factus est magister, quã filius: priùs instruxerit mentem, quàm induerit carnem. Christo ergò denoues te exhibere virginem, & nescis quòd ipsi exhiberi te oportet etiam mattrem. Eligis in Israel esse cõtemptibilis, & vt illi placeas cui te probãsti, maledictum incurrere sterilitatis: & eccè maledictio benedictione commutatur, sterilitas fœcunditate recompensatur.

Matth. 7.

Gene. 3.

Maria virginitatem vouit.

Comparatur cum Eua.

8. Fvlcentivs Ruspensis Episcopus in sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Facta est Maria fenestra cæli, quia per ipsam Deus, &c. vt infrà quæstione decimanona. Tria denique mala Euæ, à tribus bonis Mariæ probãtur exclusa. Nam Euę dictũ est: In doloribus & tristitia paries, & ad virũ cõuersatio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergò his malis se subiugant fœminæ, quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitię, seruituti. Maria autẽ ecõtrario, quàm præclarissimis tribus bonis sublimetur, auscultat: Salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eã legitur salutãsse: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Cũ dixit, Aue, salutationẽ illi cęlestẽ exhibuit. Cùm dixit, gratia plena, ostẽdit ex integro iram exclusam primę sententiæ, & plenã benedictionis gratiam restiturã. Cùm dixit, benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictũ fructum expressit, vt ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quęcunque perseuerauerit virgo: maledicta enim Eua fuerat, quã nunc credimus per Mariã ad benedictionem gloriæ remeãsse. Venite virgines ad virginẽ, venite concipientes ad concipientẽ, venite parturientes ad parturientem, venite matres ad mattrem, venite lactẽtes ad lactẽtem, venite iuuenculæ ad iuuenculam. Ideò omnes istos cursus naturæ virgo Maria in Domino nostro Iesv Christo suscepit, vt omnibus ad se confugientibus fœminis subueniret. & sic restauraret & omne genus fœminarum ad se veniẽtium, noua Eua seruando virginitatem, sicut omne genus virorum Adam nouus recuperat Dominus Iesvs Christvs.

Gen. 3.

Ad se confugientibus subuenit.

XVI.

Vndè hic modus Deiparam virginem saltandi profluxit?

A. Primùm ex Euangelicis verbis & exemplis nota est hæc salutatio, quando nos ità docent afflati diuino spiritu magnus Gabriel Archangelus, [a] & præcursoris Domini mater sancta Elizabetha.

a Lucę 1.c e

B. Deindè confirmat nobis hanc salutandi formulam vsus & consensus Ecclesiæ perpetuus, quem sancti Patres [b] & maiores in hũc vsque diem religiosissimè obseruarunt, ac obseruari à nobis voluerunt.

b Athanas. in Euag. de sanctis. Deipara, & plures alij.

Lvcæ primo, vt suprà quęstione præcedenti, testimo. primo.

Athanasivm, plutésque alios, vide quæstione decimaoctaua & decimanona sequentibus.

XVII.

Quid prodest huiusmodi salutatione vti?

A. His præclaris verbis admonemur primùm summi beneficij, quod per Mariam Deiparam ęternus Pater inchoare voluit in Christo, & humano generi redimendo clementer exhibere.

Galat. 4. a

Lucæ 11. d. 1. c

B. Tum insignis hæc est commendatio sacrosanctę & admirandæ virginis, quã nobis Deus inuentricem gratiæ ac vitæ genitricem esse decreuit.

C. Quarè nihil mirum si post pia vota, quę in precatione Dominica Deo commẽdauimus, hîc acceptæ per Christum gratiæ memores, nõ modò Christi matrem, sed etiã Deum Patrem in eadem virgine Deipara laudemus, & collętantes angelis, eandem reuerenter, & sępè quidem, salutemus.

TESTIMONIA.

A. An Galatas quarto: Vbi venit plenitudo tẽporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

1. B. Lvcæ vndecimo factum est autem cũ hęc diceret, extolliens vocem quędam mulier de turba dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At illæ dixit: Quinimò.

2. Et primo, Et ait Angelus ei: Nè timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. eccè concipies in vtero, &c.

XVIII.

Quis est huius salutationis sensus?

A. Primis quidem verbis iure gratulamur, & gratulando prædicamus eam, quę nobis Euã secundã, eamque felicẽ præstitit. Etenim quod illa prior mundo intulit Væ maledictionis, hæc suo salutifero partu sustulit, ipsámq; maledictionẽ filiorũ Adæ, benedictione perpetua cõmutauit.

Andreas Hieros. Archiepisco. Cretensis in salutationẽ Angel. 1ten. lib. 1. capi. 11 & 14. Hiere. ad Eutoch. de custod. virg. epistol. 22. Innocent. 3. serm. 2. de Assumpt. Bern. homi 2. super Missus est. Aug. serm. 2. de Annunciatio. Amb. in 1. ca. Lucę Vide. Bernardum serm. 9. ex patuis.

B. Digna quidẽ illa, quę gratia plena prędicetur, vt quę plena Deo, plena virtutibus, sola (nã Ambrosij verbis vtemur) gratiã quã nulla alia meruerat, cõsecuta est, vt gratię repleretur authore. Et quis potuit in ei[9] anima vel corpore loc[9] esse vitiorũ, quãdo sancti sanctorũ est tẽplũ effecta?

C. Additur porrò, *Dominus tecum*: quia & virtus Patris illi singulariter [a] obũbrauit, & Spiritus sanctus cumulatissimè superuenit, & [b] verbũ caro factum ex illa, tãquam sponsus de thalamo suo, admirabiliter processit.

a Lucę 1. d
b Ioann. 1. a. Psalm. 18. a

D. Ad hæc, *benedicta in mulieribus*, quia* virginitate sponsa simul & fœcũditate mater existit, quam proindè summo iure [c] beatam dicunt, sempérque dicẽt omnes generationes. Mulier tota [d] pulchra & immaculata, virgo ante partũ, in partu, & post partum, [e] semper incorrupta, ab omni [f] peccati labe libera, super cęlos omnes exaltata, quæ nec minùs viuificando profuit, quàm infelix Eua obfuit mortalibus occidendo.

Esa. 7. c Ezech. 44. a
c Lucæ 1. e
d Cant. 4. q
e Ambr epist. 81. Hiero. in Heluid. & in apolo. pro lib. aduersùs Iouin.
f Aug. de nat. & grat. ca. 36. Con. Trident. sess. 5. Item sess. 6. canone 23.

E. *Et benedictus fructus ventris tui* Iesvs: vt qui ex Maria radice [g] velut flos ascendens, vt ipse quodammodò terrę fructũ se prębstitit, & ętern ę salutis fructum ità membris suis, sicut vitis [h] palmitibus succum & vigorẽ suppeditat. Verè beatus venter, qui te portauit & edidit mundo Saluatorem: verè beata vbera quę de cęlo plena filium Dei lactauerunt.

g Esa. 11. a
h Ioan. 15. a
i Lucæ 11. d

F. Et additur demùm ab Ecclesia, [k] *Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ*. Quippe sanctorum [l] Patrum vestigiis insistẽres, non modò laudabilem & admirabilem illam virginem, quę sicut liliũ [m] est inter spinas, salutamus, sed & eam virtute Dei auctã esse tanta credimus atque profitemur, vt possit prodesse, fauere, annuere miseris mortalibus, dum hi prębsertim se suáque vota illi commendant, ac diuinam gratiam matris intercessione supplices expetunt.

k Videantiquum Breuiarium. Ro. & nouum ex edicto Concilij Triden. editũ.
l Ephrem de laudi. Mariæ & in orat. ad eandẽ. Item in lament. B. Virgi. Iren lib. 5. Nazian. in Cypriano. & in Tragœ. Christus patiens. Fulgen. in serm. de laudib. B. virg. Anselmus de excellentiaB. virginis, ca. 12. Ber. serm. 2. Dom. 2. post octau. Epiph. & serm. 2. & 4. de Assumpt.
m Cant. 2. a

TESTIMONIA.

1. A. Andreas Hierosolymitanus Archiepiscopus Cretensis, in salutationem Angelicã: Aue inquit, gratia plena: Dominus tecum. Qui est ante te, hodiè tecum est, & paulò pòst erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autẽ in tempore. O immẽsam humanitatem, ô benignitatem incredibilem. Non fuit satis gaudium indicãsse, nisi ipsum gaudij authorem inesse Virgini significaret. Illud enim, Dominus tecũ, perspicuè Regis præsentiã declarat, qui sic ex ipsa corpus assumit humanum, vt à propria gloria non recedat. Aue gratia plena, Dominus tecum. Gaude lętitiæ instrumentũ, per quod tristis execrationis sentẽtia in lætum gaudij iudicium cõmutatur. Gaude verè benedicta, gaude virgo prælatissima, gaude ornatissimũ diuinę gloriæ templum. Gaude sacrosanctum regis palatium, gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatẽ sponsam, adiunxit. Gaude electa à Deo antequàm genita. Gaude diuinũ inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude thesaure vitæ immortalis, gaude cælum, in quo sol glotiæ splendet: domicilium cęlo præstantius. Gaude vnicum illius, qui nusquàm capitur, amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet. Gaude fermentum sanctum ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in vnius corporis Christi panem euadit, & admirabili ratione coaugmẽtatur. Gaude gaudij mater sempiterni, gaude noua Dei arca, in qua Dei Spiritus conquiescit. Arca, in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit: arca, in qua nouæ gloriæ sanctificatio, & qui natura sanctus est, in virginea naturæ officina corpus sibi ratione mirabili fabricatus est, non deponens id quod erat: est enim immutabilis: sed assumens id quod non erat. est enim benignus & hominum amantissimus. Gaude vrna aurea quæ contines illum, qui dulce manna & mel ê petra ingrato populo subministrauit. Gaude Seraphica mystici carbonis ardentis forceps. Salue spiritale præcognitionis perspicuæ speculum,

Lucę 1.

Dominus tecum.

Eximiæ laudes B. Virgin.

Perfugiũ cõciliationis inter Deum & homines.

Figura B. Virginis. Genes. 7. Exod. 37.

Exod. 16. Hebr. 9. Philim. 10 Esaię 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quod Prophetæ infinitâ erga nos Dei submissionem mysticè vaticinati sunt. Gaude speculum, per quod iustitiæ solem venientem è cælo suspiciêtes ij qui densis in tenebris peccati versabantur, illustrati sunt. Salue Prophetarum & Patriarcharũ omniũ decus, & clarissima arcanæ præcognitionis humanæ tuba. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Et meritò benedicta: benedixit enim te Deus tabernaculum suum, quoniam paternæ glorię plenum Christum Iesum, hominem eundem & Deum in iis ex quibus, & in quibus naturis consistit admirabili ratione in vtero tuo gessisti. Benedicta tu in mulieribus, quę cęlestem thesaurum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi, in sacro virginitatis tuæ penu, sine angustia compræhẽdisti. Tu verè benedicta es, cuius vterus areę cumulus est: quia benedictionis fructũ, immortalitatis spicam Christum, sine semine, sine cultoris labore multiplicem frugum innumerabilium messem* nostræ salutis agricolę produxisti. Tu verè benedicta, quæ sola ex omnibus matribus creatori tuo mater electa es, & quod est matrum omnium proprium ignoras: cuius quoque excellẽtia virginitatis, maternis doloribus corrupta non est, virgineo germine tuo signa tuę castitatis integra conseruante. Tu verè benedicta, quæ sola sine viri coniunctione filium genuisti, qui cęlos condidit, & terram virginitate tua cælis exequauit. Benedicta tu in mulieribus, quæ sola benedictionẽ suscepisti, quã Deus per Abraham gentibus omnibus promisit. Tu verè benedicta, quę sola benedicta filij Iesu Christi & Saluatoris nostri declarata es mater, per quam clamant gentes: Benedictus qui venit in nomine domini: &, Benedictum nomen gloriæ eius in secula, &, Implebitur gloria eius omnis terra: fiat, fiat. Benedicta tu in mulieribus, quam beatam dicũt omnes generationes: quam reges honorant, principes venerantur, diuites populi obsecrant, virgines quæ vel præcesserunt vel sequuntur, in templum Regis comitãtur. Benedicta tu in mulieribus, quã Esaias oculis propheticis aspiciens, prophetissam, & virginem, & laterem, & locum, & caput libri obsignatum arcana ratione nominauit. Benedicta tu verè, quam Ezechiel auroram, & portam conclusam, per quam solus Deus ingressus est, & rursum conclusam appellauit. Tu sola verè benedicta, quam vir desideriorum Daniel montem vidit, & Abacuc admirabilis montem opacum. Montem quoquè Dei, montem pinguem, mõtem coãgulatum, montem in quo placitum est Deo habitare, te tuus ille progenitor atque rex prophetiçè decãtauit. Benedicta tu in mulieribus, quam Zacharias rerum diuinarum inspector eximius candelabrum aureum vidit septem lucernis, & septem infusoriis, id est, septem Spiritus sancti muneribus exornatũ. Tu verè benedicta, quæ tanquàm paradisus intra te contines ipsius Edem plantatorem Christum: qui infinita virtute ex almo vtero tuo prodiens instar fluuij, quatuor principiis per Euangelium rigat faciẽ vniuersę terræ. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Fructus, ex quo protoplastus Adam vescens, euomet veterem illam potionem, per quam fraudis venenũ hausit. Fructus, ex quo ligni amaritudo dulcessit: qui expurgat humanitatẽ, qui verò Israeli fontes vberrimos præbet in solitudine, qui aquas amaras efficit dulces, & nouum panis ac cibi imbrem emittit. Benedictus fructus, qui ex incorrupta virginei vteri planta maturus racemos extulit, Benedictus fructus, ex quo fontes emanent aquę saliẽtis in vitam ęternam. Fructus, ex quo vitalis panis Dominici corporis, & salutare immortalitatis populum conficitur. Benedictus fructus, quem omnis lingua cęlestium, terrestrium & infernorum celebrat triplici sanctitate, in vna diuinitate trinitatem indicans personarum.

Benedicta in mulieribus.

Coloss. 2.

for. * nostræque salutis agricolam.

Psal. 117 & 71.

Luc. 1.

Diuites Mariam obsecrant.

Esa. 8.

Exech. 44.

Dan. 2. Abac. 3. Psalm. 67.

Zacha. 4.

Gen. 2.

Gen. 3.

Exod. 15. 16. & 17.

Benedictus fructus. Ioan. 4.

Phillip. 2.

2. Irenæus libro tertio aduersùs hæreses, capite trigesimoprimo: Quemadmodum protoplastus ille Adam de rudi terra & adhuc de virgine (nondùm enim pluerat Deus, & homo non erat operatus terram) habuit substantiam, & plasmatus est manu Dei, id est verbo Dei: omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit Dominus limum à terra, & psalmauit hominẽ: ità recapitulans in se Adã ipse verbum existẽs ex Maria, quæ adhuc erat virgo, rectè accipiebat generationem Adę recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrẽ hominem, & ex semine viri natus est, meritò dicerent & secundum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, & verbo Dei plasmatus est, oportebat id ipsum verbum recapitulationem Adę in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem.

Adam ex terra adhuc virgine formatus. Gen. 2. Ioan. 1. Gen. 2.

3. Et capite trigesimotertio: Sicut Eua inobediens facta, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & Maria habens prædestinatum virum, tamen virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Euæ inobedientiæ nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc virgo Maria soluit per fidem.

Comparatur eum Eua.

Vniuersi generi humano facta est causa salutis.

4. Hieronymus epistola vigesimasecunda ad Eustochium de custodia virginitatis: Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Virga, mater est domini, simplex, pura, syncera, nullo extrinsecùs germine cohærente, & ad similitudinẽ Dei vnione fœcunda, Virgæ flos, Christus est, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur abscissus de monte sine manibus: significante Propheta, virginem nasciturum esse de virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum. In doloribus iugiter Eua parturiebat: postquàm verò virgo concepit in vtero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in humeros eius, Deum, fortem, patrem futuri seculi: soluta maledictio est. Mors per Euam, vita per Mariam. Ideóque & ditius virginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina.

Esa. 11. Maria virga. Cant. 2. Dan. 2. Maria mons est. Esa. 9.

Vita per Mariam.

5. Innocentius tertius sermone secundo de Assumptione Marię Virginis: Oportebat, vt sicut per fœminam mors intrauit in orbem, ità per fœminam vita rediret in orbem: & ideò quod damnauit Eua, saluauit Maria, vt vndè mors oriebatur, indè vita resurgeret. Illa consensit diabolo, & vetitum pomum comedit, secundùm illud: Tulit de fructu, & comedit, dedítque viro: Ista credidit angelo, & filium promissum concepit, secundùm illud: Eccè concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat

Conferitur cũ Eua.

Gen. 3. Luc. 1.

Gen. 2. fuerat illi prędictum: Quacunque die comederis, morte morieris. Ista concepit filium ad salutem, sicut ei fuerat prænotatum: Vocabis nomen eius Iesum: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, secundum illud: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, & in dolore paries. Ista generauit in gaudio, secundùm illud: Annuncio vobis gaudium magnũ, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. Illa fuit de solo viro producta, quoniam ędificauit dominus Deus costã, quam tulerat de Adam, in mulierem: sed produxit virum & fœminã. Hæc autem producta fuit de viro & fœmina, sed solum virum produxit: Quia nouum fecit Dominus super terram, fœmina circundedit virum gremio vteri sui. Illa dicta est Eua, huic dictum est Aue: quia per hanc mutatum est nomẽ Euæ: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Quasi diceret: Illa fuit plena peccato, sed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, sed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris illius fuit maledictus Cain, sed fructus ventris tui erit benedictus Iesvs. Et sub finem: Ipsa est ergò aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, sol in die. Nox autem est culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Quj ergò iacet in nocte culpę, respiciat lunã, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat anroram, deprecetur Mariam: vt ipsa per filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Quia verò militia est vita hominis super terram, (nam mundus positus est in maligno: caro concupiscit aduersùs spiritum, oculus deprędatur animam, mors ingreditur per fenestras: nec est nobis colluctatio tantùm aduersùs carnem & sanguinem: sed aduersùs spiritualia nequitiæ in cœlestibus, aduersùs rectorem tenebrarum harũ. Aduersarius enim noster diabolus tanquã leo rugiés circuit, quęrés quem deuoret) quicũque sentit impugnationem ab hostib', vel à mũdo, vel à carne, vel à dæmone, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium mittat auxilium de sancto, & de Sion tueatur.

Eua in Aue mutatum. Luęc 1.

Cant. 6.

Peccator deprecetur Mariam.

Eccli. 24.

Pœnitens deprecetur Mariam.

Iob. 7. 1. Ioan. 5. Galat. 5. Thren. 3. Hier. 9. Ephe. 6.

1. Pet. 5.

Qui tentãtur, Mariam inuocent.

Psalm. 19.

Maria restauratrix Euæ.

6. Bernardvs homilia secunda de laudibus Virginis Matris super Euangeliũ, Missus est: Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat: ipsa patri pro matre satisfaciat: quia ecce si vir cecidit per fœminam, iam nõ etigitur nisi per fœminam. Quid dicebas ô Adam? Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Verba malitiæ sunt hęc, quibus magis augeas quàm deleas culpam. Veruntamen sapientia vicit malitiam: cùm occasionem veniæ, quam à te Deus interrogando elicere tentauit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pietatis inuenit. Redditur nẽpe fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro superba: quæ pro ligno mortis, gustũ tibi porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem pariat fructus æterni. Multa ergò iniquę excusationis verbum in vocem gratiarũ actionis, & dic: domine, Mulier quã dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitę, & comedi, & dulce factũ est super mel ori meo, quia in ipso viuificâsti me. Eccè enim ad hoc missus est Angelus ad virginem. O admirandam & omni honore dignissimã virginem, ô fœminam singulariter venerandam, super omnes fœminas admirabilẽ, parẽtum reparatricem, posterorum viuificatricem. Missus est, inquit, Angelus ad virginẽ. Virginem carne, virginẽ mente, virginem professione, virginem deniquè qualem describit Apostolus, mẽte & corpore sanctam. Nec nouiter, nec fortuitu inuentam, sed à seculo electã: ab altissimo præcognitam & sibi præparatam, ab angelis seruatam, à Patribus præfiguratam, à Propheris promissam. Scrutare scripturas, & proba quę dico. Vísne vt & ego aliqua ex his testimonia hic inferã? Vt pauca loquar de pluribus, quàm tibi aliam prędixisse Deus videtur quando ad serpentem ait: Inimicitias ponã inter te & mulierem? Et si adhuc dubitas, an de Maria dixerit: audi quod sequitur, Ipsa cõteret caput tuum. Cui hęc seruata victoria est, nisi Marię? Ipsa proculdubiò caput contriuit venenatũ, quæ omnimodam malignl suggestionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilũ. Quam verò aliam Salomon requirebat, cùm dicebat: Mulierem fortẽ quis inueniet? Et multis testimoniis aliis in mediũ productis, ita cõcludit: Vides quàm pulchrè & concorditer sanctorũ mira facta, & mystica dicta sibi inuicem concinunt? Vides quàm stupendum sit hoc vnũ de virgine, & in virgine factum miraculum, quod tot miracula pręuenerũt, tot miracula promiserunt? Vnus nimirũ fuit Spiritus prophetarum: licèt diuersis modis, signis & temporibus eãdem rem diuersi non diuerso spiritu & præuiderũt & prędixerunt. Quod Moysi monstratum est in rubo & igne, Aaroni in virga & flore, Gedeoni in vellere & rore, hoc apertè Salomon prędidit in forti muliere & eius precio, apertiùs Hieremias prędinit de fœmina & viro, apertissimè Esaias declarauit de virgine & Deo. Et in fine sermonis: Loquamur pauca & super hoc nomine (Maria) quod interpretatũ, maris stella dicitur: & matri virgini valdè conuenienter aptatur. Ipsa nanque aptissimè sideri cõparatur: quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radiũ, sic absquè sui lædione virgo parturit filiũ. Nec sideri radius suã minuit claritatem, nec virgini filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat: cuius splendor, & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mẽtes, quàm corpora, fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa inquã est prędara & eximia stella, super hoc mare magnum & spatiosum necessariò subleuata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quàm per terram ambulare: nè auertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum: respice stellam, voca Mariam. Si

Laus B. Virginis.

1. Cor. 7.

Vaticinationes de ea.

Gene. 3.

Prouerb.

Exod. 3. Num. 17. Iud. 6. Prou. 31. Hiere. 31. Esa. 7.

Mariæ nomẽ maris stellam significat, atque ipsa stellę cõparatur.

Num. 24

Mica 7 meritis.

Inuocanda Maria in tentatione & periculis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iactaris superbiæ vndis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis: respice stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculã cõcusserit mentis, respice ad Mariam. Si criminũ immanitate turbatus, conscientiæ fœditate cõfusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi, tristitiæ, desperationis abysso: cogita Mariã. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariã cogita, Mariã inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius orationis suffragiũ, non deseras conuersationis exẽplum. Ipsam sequens, non deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans, non erras. Ipsa tenente nõ corruis, ipsa protegente nõ metuis, ipsa duce non defatigaris, ipsa propitia peruenis, & sic in temetipso experiris, quàm meritò dictum sit, Et nomen virginis Maria.

Vt impetres eius orationis suffragiũ, non deseras conuersationis exẽplũ.

7. AVGVSTINVS sermone secundo de Annũciatione Dominica, vt suprà quæst. decimaquinta, testimonio quarto.

Gratiã, quam nulla alia meruerat consecuta est.

1. B. AMBROSIVS in ptimùm caput Lucę Benè sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quã nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratię repleretur author.

1.Cor. 1.

2. BERNARDVS sermone nono ex paruis Christus qui factus est nobis sapiẽtia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redẽptio, de sinu patris ad nos veniens, ædificauit sibi domum, ipsam scilicet matrem suam virginem Mariam: in qua septem columnas excidit. Quid est in ea septem columnas excidere, nisi ipsam dignum sibi habitaculum fide & operibus prępărare? Nimirũ ternarius numerus ad fidẽ propter sanctam Trinitatem, quaternari⁹ pertinet ad mores propter quatuor principales virtutes. Quòd autem in beata Maria sancta Trinitas fuerit (fuerit dico per prędestinatiã, vbi sol⁹ filius erat per susceptionẽ humanitatis: testatur nũcius cælestis, qui ei arcana mysteria reserans, air, Aue gratia plena, Dominus tecũ. & post pauca, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrauit tibi Ecce habes Dominũ, habes Virtutem altissimi, habes Spiritum sanctum, habes patrem & Filium & Spiritum sanctum, &c. & post pauca: Vtrùm autem & quatuor principales virtutes tãquàm quatuor colũnas possederit, inquisitione dignum videtur. Primùm ergò videamus an fortitudinem habuerit. Quę nimirũ virtꝰ quomodo illi abesse potuit, quę abiectis secularibus põpis, spretisque voluptatibus carnis, soli Deo in virginitate viuere proposuit? Nisi fallor, hæc virgo est quæ apud Salomonem legitur. Mulierem fortẽ quis inueniet? Quæ adeò fortis fuit, vt illius serpẽtis caput cõtereret, cui à Domino dictum est: Inimicitias ponã inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum. Portò quòd temperans, prudens, & iusta fuerit, ex angeli collocutione, & sua ipsius responsione luce clarius comprobamus, &c. Et paulò inferiùs: Fuit ergò beata Virgo Maria, fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in interrogatione, iusta in confessione.

Habitaculum S. Trinitatis.

Possedit quatuor virtutes cardinales.

Prouerb. 31.

Genes. 3.

1. C. LVCÆ primo: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.

2. IOANNIS primo: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

3. PSALMO decimooctauo: Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cęlo egressio eius.

1. D. ESAIÆ septimo: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.

2. EZECHIELIS quadragesimoquarto: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transiet per eam: quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam, erítque clausa principi.

3. LVCÆ primo: Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. quia fecit mihi magna qui potẽs est.

4. CANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

5. AMBROSIVS in epistola octogesimaprima ad Syricium Papam: vt suprà de symbolo, quæst. decima, A testimo. decimoquinto.

6. HIERONYMVS aduersùs Heluidium probat perpetuam virginitatem Mariæ, & argumenta contraria refutat ex professo.

7. IDEM in Apologia ad Pammachium pro libris aduersus Iouinianum: Christus virgo, mater virginis nostri virgo perpetua, mater & virgo. Iesus enim clausis ingressus est ostiis: & in sepulchro eius, quod nouũ & in petra durissima fuerat excisum, nec anteà quis, nec posteà positus est. Hortus conclusus, fons signatus: de quo fonte ille fluuius manat, iuxta Ioel, qui irrigat torrentem vel funium, vel spinarum: funium peccatorum, quibus antè alligabamur: spinarum quæ suffoquãt sementem Patris familiãs. Hæc est porta orientalis, vt ait Exechiel, semper clausa & lucida, operiens in se vel ex se proferens sancta sanctorum, per quã sol iusticiæ & pontifex noster secundùm ordinẽ Mechisedek ingreditur & egreditur: Respondeãt mihi, quomodo Iesus ingressus est clausis ostiis, cùm palpandas manus, & latus considerandũ, & ossa carnémque mõstrauerit, ne veritas corporis phãtasma putaretur: & ego respondebo, quomodo sancta Maria sit & mater, & Virgo: virgo post partum, mater antequàm nupta. Igitur vt dicere cœperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatem dedicauẽre.

Ioan. 20. Luc. 23.

Cant. 4. Ioel. 3.

Ezech. 43. & 44.

Ioan. 20. Luc. 24.

Vt famula clausis ingressus, ita ex matre virgine natus. Virginitas vtriusque sexus dedicauit.

8. AVGVSTINVS libro de natura & gratia, capite trigesimo sexto: Excepta sancta virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullã prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo quęstionem: Indè enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem cõstat nullum habuisse peccatum. Hac ergò virgine excepta, si omnes illos sanctos & sanctas cùm hic viuerent, congregare possemus, & interrogare vtrùm essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? vtrùm hoc quod Pelagius dicit, an quod Ioannes Apostolus: Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellẽtia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, vna voce clamãssẽt, Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

Maria sine peccato.

1. Ioan. 1.

9. CONSILIVM Tridentium sessione quinta in decreto de peccato Originali: Declarat tamen hæc ipsa sancta synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam, Dei genitricem, sed obseruandas esse constitutiones, fel. rec. Xisti Papæ IIII. sub pœnis in eis constitutionibus contentis, quas innouat.

Conceptio & Virgitas.

10. ET sessione sexta, canone vigesimotertio: Si quis hominem semel iustificatum, dixerit ampliùs peccare nõ posse, neque gratiam amittere: atque ideò eum, qui labitur & peccat, nunquàm verè fuisse iustificatũ, aut contrà, posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Deo priuilegio, quemadmodùm de beata virgine tenet Ecclesia: anathema sit.

Maria sine peccato venialí.

1. E. ESAIÆ vndecimo: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eum spiritus Domini, & spiritus sapientiæ & intellectus, &c.

2. IOANNIS decimoquinto: Ego sum vitis, vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructũ multũ: quia sine me nihil potestis facere.

3. LVCÆ vndecimo: Factum est autem cùm hęc diceret, extollẽs vocem quædã mulier de turba, dixit illi: Beatus vẽter qui te portauit, & hubera quæ suxisti. At ille dixit. Quinimò: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

Laudes B. Virginis.

1. F. EPHRAEM in oratione de laudibus sanctissimæ Dei matris: Intemerata prorsúsque pura virgo Deipara regina omniũ, spes desperãtium, domina mea glorioſissima, eadémq; optima sublimior cęlicolis, putior solis radiis & splẽdoribus, honoratior Cherubim & Polyõmatis, id est, multoculis spiritibus, sanctior Seraphim, & nulla cõparatione cęteris omnibus superis exercitibus glorioſior, spes Patrũ, gloria Prophetarũ, Apostolorum præconiũ, & honor martyrum, sanctorum lætitia, & lumẽ studioſorum Abraham, Isaac & Iacob, decus Aarõ, Moyſis splẽdor, & Gedeonis vellus, Hierarcharum cœtus, & omniũ sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inacceſſa. Acerra aurea, lucerna micãtissima, vrna cæli manna gestans, tabula scriptam legem ferens mortaliꝫ, arca vera, charta diuinissima, omniũ princeps, circũspecta & lucifera virgo, consolatio sanctissima, & omnium dux, sacratissima puella. O tube incombuste, & patẽs prædium, & viridans Aaron illius virga. Virga profectò exitisti, & flos filius tuus. E radice Dauid & Salomonis germinauit Christus noster creator, Deus & Dominus omnipotẽs, altissimus & solus. Tu quo ad corpus, Deũ & verbũ genuisti, virgo ante partũ, virgo in partu, virgo post partũ. Per te recõciliati sumꝰ Christo Deo meo filio tuo. Tu peccãtiũ & auxilio destitutorum adiutrix. Tu portus procella vexatorũ, solatium mũdi, carcere clausorum liberatrix celeberrima. Tu orphanorũ susceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotãtium exultatio, & omnium salus. Tu solitariorum stabilimentũ, & spes mũdanorum. Tu virginum decus, corona, & gaudiũ. Sub alis tuis custodi me & protege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quamplurimis creatoré Deum meum & Iudicem offẽdi, nè aduersùs me glorietur satanas exitiosissimus. Nõ mihi alia fiducia ô virgo syncera. Tu enim meus portus ô virgo inuiolata, & prẽsens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totꝰ sum. Crebris lachrymis te ô celeberrima mater imploro, & aduoluor tibi domina mea supplicitèr clamãs, nè dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa quæ patrani scelera, tollat me de medio, &c. Dignare virgo te tuũ seruũ laudare, & dicere: Aue Dei splẽdidissimum & luculentissimũ vas: aue domina Maria, gratia plena: aue in mulieribus virgo beatissima: aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodiit: aue illustrissima lux, mater & virgo: aue quę mirificè regem omniũ peperisti: aue per quam nobis sol prælarissimꝰ illuxit: aue domina cũctis sublimior, aue canticũ Cherubim, & hymnus angelorum: aue pax, gaudium, & salus mũdi: aue generis humani lætitia: aue Petrũ prædicatorũ, oppressorum subsidium, & ad te currentiũ auxilium præsentissimũ, omnium deniquè Christianorũ profugium: meã sordidissimã, indignissimque labiis expressam orationem admitte, nec non tuum quidẽ filium, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volẽs exora, vt mihi quoque mitissima illa suæ pietatis viscera reseret, & posthabitis innumerabilibꝰ peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probéque sua complere mãdata concedat. Adsis mihi semper virgo misericors, clemẽs, & benigna, in prẽsenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus repellens, & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miseram meam animã cõseruans, & tenebrosos malorum dæmonum aspectus ab ea procùl abigens: in tertioili autem die iudicij ab æterna dãnatione me liberãs, postremò inacceſſę tui filij & Dei gloriæ me hæredẽ efficiẽs. Quam per interceſsionẽ fauorémq; tuũ domina mea sanctiſsima, Dei mater, te etiã atque etiã oro, assequi valeam gratia, miseratione, & humanitate

Spes desperantium.

Iudic. 6.

Exod. 29. Heb. 9.

Exod. 3. Num. 17.

Esa. 11.

Per Mariam Christo reconciliati.

Adiutrix, portus, liberatrix, redemptio, salus, spes post Deũ Maria.

Implorat auxilium B. Virginis.

1. Ioan. 1.

Nota Mariæ mastix.

Salutat B. Virginem.

Pax, gaudiũ, salus mundi.

Liberatrix & auxiliatrix.

Refugium, spes, tutela.

Mũdi mediatrix & conciliatrix.

Per B. Virginis & Sanctorum preces misericordiã flagitat à Deo.

Oratio ad B. Virginem.

Vnica spes desperatorũ: subsidiũ, auxilium, profugiũ præsentissimum ad quidquid à filio imperandum.

Protectrix & auxiliatrix præsertim in hora mortis & iudicij.

Per intercessionem eius gloria æternam cõsequi exoptat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnigeniti tui filij Domini, & Dei, ac Saluatoris nostri Iesu Christi, cui conuenit omnis gloria, honor, & veneratio cũ æterno eius Patre, & sanctissimo optimóque vitę authore spiritu nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio ad B. virginem.

3. ITEM in Threno seu lamentatione sanctissimæ Dei genitricis, quæ dicitur sancta & magna parasceue: Nos te ô immaculata & benedicta filj tui Deique omniũ mater inculpata, pura, integra, sacrosanctissima desperantium spes & damnatorum, collaudamus: benedicimus tibi, vt gratia plena quæ Christũ genuisti, omnes tibi aduoluimur, omnes te imploramus. Erue nos ô intemeratàa cũctis diaboli tentationibus. Esto nostra cõciliatrix & aduocata in hora iudicij, libera nos à futuro igne & tenebris: & tui filij gloria virgo nos dignare. Tu nanque es spes apud Deũ Christianorũ sanctissima, cui honor in secula seculorum. Amen.

Spes desperantium. Luc. 1.

Conciliatrix & aduocata.

Spes Christianorum apud Deum.

4. IRENÆVS libro quinto aduersùs hæreses: vt infrà, quæst. sequenti in textu A.

5. GREGORIVS Nazianzenus in oratione in laudem S. Cypriani martyris: Virgo quædam erat patritio genere nata, honestísque moribus prædita. Huius amore magnus Cyprianus captus est: solicitabat ergò eam Cyprianus, atque ad huiusmodi lenocinium non aniculam quãdam ad hos vsus accommodatam, sed dęmonem quẽdam libidinis ac voluptatis amãtem ascíscit. At puella simulatque vim mali persensit, atque insidias intellexit, deploratis omnibus aliis remediis, ad Deum cõfugit, atque aduersùs nefarium & execrandum amorẽ, sponsum suum patronum ac defensorẽ assumit, qui & Susannam mortis periculo liberauit, & Teclam seruauit, illam à seuis presbyteris falso crimine circunuentã, hanc à tyranno ipsius proco patréque magis tyrãnico: quem tandem sponsum illum intelligo? Christum, qui & spiritus increpat, & pessùm euntes subleuat, & per mare iter pedibus facit, & spirituum legionem in profundum mittit. Hæc atque his plura commemorans, Virginémque Mariam supplex obsecrans, vt periclitãti virgini auxilium ferret, ieiunij atque humi cubationis pharmaco sese communit: partim vt formę venustatem tãquàm insidiosam obscuraret, sicque flammæ materiam subtraheret, ac libidinis facem absumeret: partim vt humilitate sua propitiũ sibi Deũ & exorabilem redderet. Neque enim vlla re perindè, atque corporis animíque afflictatione conciliatur Deus: lachrymísque misericordia vicissim rependi solet. Virgo superat, dæmon superatur: ad amantem accedit tentator, victum se recessisse indicat, eãque ob causam ab eo cõtẽnitur.

Dan 13.

Luc 9. Matth. 14.

Virgo B. Mariam inuocauit, & exaudita fuit.

6. IDEM in tragœdia, quæ inscribitur, Christus patiens: vt in quæst. sequenti in textu E. & ibidẽ in testimonio.

7. FVLGENTIVS in sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris, vt suprà quæstione decimaquinta, testimonio 8.

Inuocatio B. virginis.

8. ANSELMVS Archiepiscopus Cantuariensis in libro de excellentia gloriosissimæ virginis Mariæ, capite duodecimo: Rogamus te domina per ipsam gratiam, qua te pius & omnipotẽs Deus sic exaltauit, & omnia tibi secum possibilia esse donauit, quatenùs id apud ipsum nobis impetres & obtineas, vt plenitudo gratiæ, quam meruisti, in nobis sic operetur, quô participium beati pręmij nobis eius misericorditer quãdoque condonetur. Ad hoc quippe Deus noster per te factus est frater noster, vt quemadmodùm ipse dignatus est cõsors fieri nostræ humanitatis, sic nos mereamur cõsortes fieri suæ diuinitatis. Intende ergò domina piissima, vt nobis ad effectũ proueniat, propter quod Deus noster ex tuo castissimo vtero factus homo inter homines venit: nec sis quęsumus exoratu difficilis, quia proculdubiò idẽ benignissimus filius tuus Dominus noster Iesus Christus erit ad cõcedẽdum quicquid voles promptissimus & exaudibilis. Tãtummodò itaque velis salutem nostram, & verè nequaquàm salui esse nõ poterimus. Quid igitur stringet larga misericordiæ tuę viscera Domina cõtra nos, vt nolis saluare nos? Certè Deus noster (teste Propheta) misericordia nostra est, & tu eiusdem Domini nostri absque dubio vera mater. Si tu ergò quę Dei mater es, & eò reuerà misericordiæ mater & gratiæ, denegas nobis effectũ misericordiæ, cuius tã mirabiliter facta es mater, quid faciemus, cùm idem filius tuus aduenerit cũctos æquo iudicaturus iudicio? subueni ergò nobis domina piissima, & nõ considerata peccatorũ nostrorũ multitudine, velle tuum ad miserẽdum nobis inflecte. Cogita quæso & recogita apud te, quia non ad damnandum, sed ad saluandum peccatores conditor noster ex te factus est homo. Cur itaque non iuuabit nos peccatores, quando propter nos in tantam celsitudinem es leuata, vt te dominam habeat & veneretur omnis pariter creatura? Ab initio renouationis humanæ omnibus sub tuum præsidium cõfugientibus hucusquè succurristi, & idcircò præ omni creatura, omni laude dignissima dici & esse meruisti. Eià succurre, oramus, vt laus quam per tot secula dignè possedisti, cõtinua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo perdito subueniśti. Tibi ergò nos commendamus, tu procura nè pereamus: effice potiùs, vt salus nostra de die in diem multiplicetur, & filio tuo Domino nostro Iesu Christo vita nostra iugi deuotione famuletur.

Christus ad concedẽdum facilis quid Mater postulantis.

Psal. 58. & 144.

Mater misericordiæ recte dicitur Maria.

Sub eius præsidium confugientes per fiducia.

9. BERNARDVS sermone secundo Dominicæ primæ post octauas Epiphaniæ: Quotiès mihi necesse est, fratres, post lachrymosas querimonias vestras exorare matrem misericordię, vt suggerat suo benignissimo filio, quoniam vinũ non habeatis? Et ipsa, dico vobis, charissimi, si piè à nobis pulsata fuerit, nõ deerit necessitati nostræ: quoniam misericors est, & mater misericordiæ. Nã si cõpassa est verecundiæ illorũ, à quibus fuerat inuitata: multò magis cõpatietur nobis, si piè fuerit inuocata. Placent enim illi nuptię nostræ, & pertinẽt ad eam multò ampliùs illis, nimirùm de cuius vtero tanquàm è thalamo suo cælestis sponsus processit.

Maria inuocatio.

Mater misericordiæ.

Psalm. 18.

10. IDEM sermone primo in Assumptione beatę Mariæ: præcesśit nos regina nostra, præcesśit, & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequantur dominam seruuli clamantes, Trahe nos post te: in odore vnguentorum tuorum curremus. Adnocatã præmisit peregrinatio nostra, quę tãquàm iudicis mater, & mater misericordię suppliciter & efficaciter salutis nostrę negotia pertractabit. Accędens ergò in altum virgo beata, dabit ipsa quoquè dona hominibus. Quidni daret? Siquidẽ nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cęlorum

Cantica.

Aduocata.

Mater misericordiæ.

Regina cælorum.

cælorum est, misericors est. Denique mater est vnigeniti filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius seu pietatis magnitudinem commendare: nisi fortè aut non creditur Dei filius honorare matrem, aut dubitare quis potest omninò in affectum charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas nouem mensibus corporaliter requieuit.

Cur Mariæ tãta sit pietas seu potestas.

11. ITEM sermone quarto in eadem solennitate: Sileat misericordiam tuam, virgo beata, si quis est, qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potiùs nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulciùs, misericordiã amplectimur chariùs, recordamur sæpiùs, crebriùs inuocamus. Hæc est enim, quæ totius mũdi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit. Constat enim pro vniuerso genere humano fuisse solicitam, cui dictum est: Nè timeas Maria: Inuenisti gratiam, vtiquè quam quærebas. Quis ergò misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum replerũ, infernus euacuatus est, instauratæ ruinæ cælestis Hierusalem, expectantibus miseris vita perdita data. Sic potentissima & piissima charitas & affectu compatiendi, & subueniendi abũdat effectu, æquè locuples in vtroque. Ad hunc igitur fontem sitibunda properet anima nostra, ad hunc misericordiæ cumulum tota solicitudine miseria nostra recurrat. Si pietatis tuæ ipsam quam apud Deum gratiam inuenisti, notam facere mundo reis veniam, medelã ægris, pusillis corde robur, afflictis consolationem, periclitãtibus adiutorium & liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoquè die solennitatis & lætitiæ dulcissimum Mariæ nomen cum laude inuocantibus seruulis, per te regina clemens gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus filius tuus Dominus noster: qui est super omnia Deus benedictus in secula.

Maria inuocata nemini defuit.

Matiæ in omnes beneficia.

12. CANTICORVM secundo: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

Rom. 9.

XIX.

Patrum de Maria Virgine testimonia.

Lib. 5. contra hæres.

A. IRENÆVS: Sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, vti virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata: & quemadmodùm adstrictum est morti genus humanum per virginem, soluatur per virginem, æqua lance dispośita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.

In Liturgia.

B. CHRYSOSTOMVS: Vt verè dignum & iustum est, glorificare te Deiparam & semper beatissimam & penitus incontaminatam matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubim, & gloriośiorem incomparabiliter Seraphim, quæ citra corruptionem Deum peperisti: verè Deiparam te magnificamus. *Aue gratia plena Maria, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*, quoniam saluatorem animarum nostrarum peperisti.

Lib 2. de virginibus.

C. AMBROSIVS: Sit nobis tanquàm in imagine descripta virginitas vitáq; beatæ Marię, de qua velut speculo refulget species castitatis & forma virtutis. Quid nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generauit? Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit.

In Euang. de sanc. nostra Deipara.

D. ATHANASIVS: Quandoquidem ipse Rex est, qui natus est ex virgine, idémque Dominus & Deus: ea propter & mater quę eum genuit, & Regina & Domina, & Deipara propriè & verè censetur. Ista noua Eua mater vitæ appellatur, variegatáque permanet ad primitias vitæ immortalis omniũ viuentiũ. Dicimus eam igitur iterùm atque iterùm & semper & vndequaquè beatissimam. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima virgo, quæ etiam à partu virgo permansisti. *Aue gratia plena, Dominus tecum*: beatam te prædicant omniũ angelorum & terrestriũ hierarchiæ. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Intercede hera & domina, & regina, & mater Dei pro nobis.

In trag. Christus patiens.

E. GREGORIVS NAZIANZENVS:

O *ter beata mater, ô lux virginum,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ templa cæli lucidißima incolis,
Mortalitatis liberata ſordibus,
Ornata iam immortalitatis es ſtola:
Meis benignam ab alto aurem exhibe verbis,
Meáſque virgo ſuſcipe, obſecro, preces.

Ser. 2. de Annun. Domini. F. AVGVSTINVS: Sancta Maria, ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo ſexu: ſentiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem.

Serm. de laudib. Mariæ. G. FVLGENTIVS: Facta eſt Maria feneſtra cæli, quia per ipſam DEVS verum fudit ſeculis lumen. Facta eſt Maria ſcala cæleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereãtur ad cælos. Facta eſt Maria reſtauratio fœminarum, quę per ipſam à ruina primæ maledictionis probantur eſſe ſubtractæ.

Ser. 2. de aduentu. Lege eundẽ homil. 2. ſuper, Miſſus eſt. & in illud Apoc. Signum magnum apparuit. Item in ſer. de natiuitate Virginis. H. BERNARDVS: Virgo regia ipſa eſt via, per quam Saluator aduenit, procedens de ipſius vtero tanquàm ſponſus de thalamo ſuo. Per te acceſſum habeamus ad filium ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitę, mater ſalutis, vt per te nos ſuſcipiat, qui per te datus eſt nobis.

TESTIMONIA.

A. IRENÆVS libro quinto contra hæreſes: Sicut Eua ſeducta eſt, &c. vt in textu.

B. CHRYSOSTOMVS in Liturgia, vt in textu, & ſuprà queſtione decimaquinta, teſtim. ſecũdo.

C. AMBROSIVS libro ſecundo de virginibus: Sit vobis ô ſanctæ virgines, tãquàm in imagine deſcripta virginitas vitáque beatæ Mariæ, de qua velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis & forma virtutis. Hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquàm in exemplari magiſteria expreſſa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis oſtendunt. Primus diſcendi ardor, nobilitas eſt magiſtri. Quid nobilius Dei matre? Quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit? quid caſtius ea, quæ corpus ſine corporis contagione generauit? Nam de cæteris eius virtutibus quid loquar? Virgo erat non ſolùm corpore, ſed etiam mente: quæ nullo doli ambitu ſyncerum adulteraret affectum. Corde humilis, verbis grauis, animi prudẽs, loquẽdi parcior, legendi ſtudioſior. non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponẽs. Intenta operi, verecunda ſermone: arbitrum mentis ſolita non hominem, ſed Deum quærere. Nullũ lædere, benè velle omnibus, aſſurgere majoribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quando diſſenſit propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? Eos ſolos ſolita cœtus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, neque præteriret verecundia. Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum. Non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior: vt ipſa corporis ſpecies ſimulacrũ fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci, ac primò prætendat ingreſſu, nihil intùs latere tenebrarum: vt mẽs noſtra nullis retinaculis corporalibus impedita, tanquàm lucernæ lux intùs poſita, foris luceat. Quid ego exequar ciborum parſimoniam, officiorum redundantiam, alterum vltra naturam ſuperfuiſſe, alterum penè ipſi naturæ defuiſſe? Illic nulla intermiſſa tempora, hinc congeminato ieiunio dies: Et ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet voluntas, cibus plerúque obuius, qui mortem arceret, non delicias miniſtraret. Dormire non priùs cupiditas, quàm neceſſitas fuit: & tamẽ cùm quieſceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in ſomnis aut lecta repetit, aut ſomno interrupta cõtinuat, aut diſpoſita gerit, aut gerenda pronunciat. Prodire domo neſcia, niſi cùm ad Eccleſiã cõueniret, & hoc ipſum cum parentibus, aut propinquis. Domeſtico operoſa ſecreto, forẽſi ſtipata comitatu, nullo meliore tamen ſuî cuſtode, quàm ſeipſa: quæ inceſſu affatúq; venerabilis, non tam veſtigium pedis tolleret, quàm gradũ virtutis attolleret. Vt tamẽ alios habeat virgo membrorum cuſtodes ſuorum: morum autẽ ſuorum ſe habeat ipſa cuſtodem. Plures erunt, de quibus diſcat, ſeipſa ſe doceat, quæ virtutes magiſtras habet: quia quicquid egerit, diſciplina eſt. Sic Maria intẽdebat omnibus, quaſi à plurib⁹ moneretur: ſic implebat omnia virtutis officia, vt non tam diſceret, quàm doceret. Talem hanc Euangeliſta monſtrauit, talem angelus reperit, talẽ Spiritus ſanctus elegit. Quid enim in ſingulis morer? vt eam parentes dilexerint, extranei prædicauerint, quæ digna fuit, ex qua Filius Dei naſceretur? Hæc ad ipſos ingreſſus angeli inuenta domi in penetralibus ſine comite, nè quis intentionem abrumperet, nè quis obſtreperet. Neque enim comites fœminas deſiderabat, quę bonas comites cogitationes habebat. Quinetiam tum ſibi minùs ſola videbatur, cùm ſola eſſet. Nam quemadmodùm ſola, cui tot libri adeſſent, tot Archangeli, tot Propheræ? Denique & Gabriel eam, vbi reuiſere ſolebat, inuenit: & angelum Maria quaſi viri ſpecie mota trepidauit, quaſi nõ incognitum audito nomine recognouit.

Mariæ virtutes, & quæ viuendi ratio fuerit.

Ieiunia Mariæ.

Luc. 1.

Ità

Ità peregrinata eſt in viro, quæ non eſt peregrinata in angelo: vt agnoſcas aures religioſas, oculos verecundos. Denique ſalutata obmutuit, & appellata reſpondit: ſed quę primo titubauerat aſpectu, poſtea promiſit obſequium. Quàm verò religioſa in propinquas fuerit, ſcriptura diuina ſignificat. Nam & humilior facta eſt, vbi ſe à Deo cognouit electam: & ſtatim ad cognatam ſuam in montana proceſſit, non vtiquè vt exẽplo crederet, quæ iam crediderat oraculo. Beata enim, inquit, quæ credidiſti. Et tribus cum ea mẽſibus mãſit. Tãti autẽ interuallo tẽporis non fides quæritur, ſed pietas exhibetur. Et hoc, poſteaquàm in vtero parentis exiliens puer matrẽ Domini ſalutauit, priùs compos deuotionis, quàm naturæ. Indè tot ſequentibus ſignis, cùm ſterilis pareret, virgo conciperet, loqueretur mutus, adoraret magus, expectaret Simeon, ſidera nunciarent, Maria mobilis ad introitum, immobilis ad miraculum, conſeruabat, inquit, hæc omnia in corde ſuo. Quanuis mater Domini, diſcere tamen præcepta Domini deſiderabat: & quæ Deum genuerat, Deum tamẽ ſcire cupiebat. Quid, quòd annis quoquè omnibus ibat in Hieruſalem ſolenni die Paſchæ, & ibat cum Ioſeph? Vbique in virgine comes ſingularum virtutum eſt pudor. Hic indiuiduus debet eſſe virginitati, ſine quo non poteſt eſſe virginitas. Nec ad templum igitur Maria ſine pudoris ſui cuſtode proceſſit. Hæc eſt imago virginitatis. Talis enim fuit Maria, vt eius vnius vita, omnium diſciplina ſit. Si igitur author non diſplicet, opus probemus, vt quæcunque ſibi eius exoptat præmium, imitetur exemplum. Quantæ in vna virgine ſpecies virtutum emicant? Secretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obſequium: virgo intra domum, comes ad miniſteriũ, mater ad templum. O quantis illa virginibus occurret, quantas complexa ad Dominum trahet, dicens: Hæc torum filij mei, hæc thalamos nuptiales immaculato ſeruauit pudore. Quemadmodùm eas ipſe Dominus commendabit Patri, nimirùm illud repetens ſuum: Pater ſancte, iſtæ ſunt quas ſeruaui tibi: in quibus filius hominis caput reclinans quieuit: pero vt vbi ego ſum, & ipſæ ſint mecum. Sed nõ ſolùm ſibi debent prodeſſe, quæ non ſolæ vixerunt ſibi. Hæc patrẽtes redimat, hæc fratres. Pater iuſte, mundus me non cognouit: iſtæ autem me cognouerũt, & mundum cognoſcere noluerunt. Quæ põpa illa, quanta angelorum lætitia plaudentium, quòd habitare mereatur virgo in cælo, quæ cęleſtem vitam vixit in ſeculo? Tunc etiam Maria tympanum ſumens, choros virginales excitabit, cantantes Domino, quòd per mare ſeculi, ſine ſecularibus fluctibus tranſierunt. Tunc vnaquæque exultabit, dicens: Introibo ad altare Dei mei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Immolo Deo ſacrificium laudis, & reddo altiſſimo vota mea. Neque enim dubitauerim vobis patere altaria, quarum mentes altaria Dei confidenter dixerim: in quibus quotidiè pro redemptione corporis Chriſtus immolatur. Nam ſi corpus virginis Dei templum eſt, animus quid eſt, qui tanquàm membrorum cineribus excitatis, ſacerdotis æterni redopertus manu, vaporem diuini ignis exhalat? Beatæ virgines, quæ tam immortali ſpiratis gratia, vt horti floribus, vt templa religione, vt altaria ſacerdote. Ergò ſancta Maria diſciplinam vitæ informet.

Luc. 2.

Mariæ vita, omnium diſciplina eſt.

Exod. 15.

Pſal. 42. & 43.

Luc. 1.

D. ATHANASIVS in ſermone ſuper Euangelium de ſanctiſſima noſtra Deipara: Quandoquidem ipſe rex eſt, qui natus eſt ex virgine, &c. vt in textu.

E. GREGORIVS Nazianzenus in fine Tragœdiæ ſuæ, quæ inſcribitur, Chriſtus patiens:

O ter beata mater, ô lux virginũ, &c. vt in textu.

Inuocat B. Virginem.

Meáſque virgo ſuſcipe, obſecro, preces:
Nam ſolus eſt honor hic tibi à mortalibus,
Quę facta verbi mater es diuinitùs:
Confiſus vnde verba perſoluo tibi,
Plexámque de prato coronam florido
Tibi offero regina, quòd me plurimis
Dignata quondàm gratiis, variis adhæc
Me liberas ſemper calamitatibus,

Mariæ auxilium & beneficia.

Multíſque defenſas ab aduerſariis,
Tam qui videtur, quàm videri qui haud queũt.
Me flectę tandem, quomodò in vita auctior
Virtute fiam, téque ſemper præſidem

Præſes vitæ & aduocata.

Vitæ meæ, ac demùm benignam ac ſedulam
Habeam aduocatam filio coram tuo,
Cum cæteris charis Deo virgunculis.
Nè me ergo tradier ſinas tortoribus
Aut perditori hominum fieri ludibrio:
Adſiſte, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuáque ſaluer gratia.
Per te ex Deo nobis profecta eſt gratia.
Quarè hunc tibi hymnum pango chariſterion:
Salue puella gratioſa, mater &
Virgo omnium caſtiſſima ac pulcherrima,
Exercitibus præſtantior cæleſtibus,
Regina mundi, gaudium mortalium,

Regina mũdi.

Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mihíque ſis ſalus vbiquè maxima.

F. AVGVSTINVS ſermone ſecundo de Annunciatione Dominica Sancta Maria, ſuccurre miſeris, &c. vt in textu, & ſuprà in quæſtione decimaquinta, teſtimonio quarto.

G. FVLGENTIVS in ſermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Facta eſt Maria feneſtra cæli, &c. vt in textu, & ſuprà, quæſtione decimaquinta, teſtimonio octauo.

1. H. BERNARDVS ſermone ſecundo in Aduentu Domini: Virgo regia ipſa eſt via, per quam Saluator aduenit, procedens ex ipſius vtero, tanquàm ſponſus de thalamo ſuo. Tenentes ergò viã, ſtudeamus & nos dilectiſſimi ad ipſum per eam aſcendere, qui per ipſam ad nos deſcendit, per eam venire in gratiã ipſius, qui per eam in noſtram miſeriam venit. Per te acceſſum habeamus ad filium ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater ſalutis, vt per te nos ſuſcipiat, qui per te datus eſt nobis. Excuſet apud ipſum integritas tua culpam noſtrę corruptionis, & humilitas Deo grata noſtræ veniã impetret vanitati. Copioſa charitas tua noſtrorum cooperiat multitudinem peccatorum, & fœcunditas glorioſa fœcunditatem nobis conferat meritorũ. Domina noſtra, mediatrix noſtra, aduocata noſtra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos cõmẽda, tuo nos filio repreſenta. Fac ô benedicta per gratiã: quã inueniſti, per prerogatiuã quam

Oratio ad B. Virginem.

Domina, mediatrix & aduocata noſtra

Universidad de Deusto
Biblioteca

meruisti, per misericordiã quam peperisti: vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriæ nostræ, te quoque intercedente, participes faciat nos gloriæ & beatitudinis suæ Iesus Christus filius tuus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Rom.9.

2. IDEM sermone secundo de laudibus virginis matris super Euangelium, Missus est: Si insurgant venti tẽtationum, si incurras scopulos tribulationis: respice stellam, voca Mariã: &c. vt suprà, quæstione decimaoctaua, A. restimonio sexto.

3. ET in sermone de verbis Apocalypsis, Signum magnum apparuit in cælo: Et quidem sufficere poterat Christus, siquidem & nunc omnis sufficientia nostra ex eo est: sed nobis bonum non erat, esse hominem solum: Congruum magis, vt adesset nostræ reparationi sexus vterq;, quorum corruptioni neuter defuisset. Fidelis planè & potens mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, sed diuinam in eo reuerẽtur homines majestatem. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur pariter & iudicium: quia etsi didicit ex his quæ passus est, cõpassionem, vt misericors fieret, habet tamen & iudiciariam potestatem. Opus est mediatore ad mediatorem istum, nec alter nobis vtilior, quàm Maria. Crudelis nimirùm Eua, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit: sed fidelis Maria, quę salutis antidotum & viris & mulieribus propinauit. Illa enim ministra seductionis, hæc propitiationis. Illa suggessit præuaricationem, hæc ingessit redemptionem. Quid ad Mariã accedere trepidet humana fragilitas? Nihil austerũ in ea, nihil terribile, tota suauis est, omnibus offerens lac & lanam. Reuolue diligentiùs euangelicæ historiæ seriem vniuersam, & si quid fortè increpatorium, si quid durum, si quod deniquè signũ vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, decæterò suspectã habeas & accedere verearis. Quòd si (vt verè sunt) plena magis omnia pietatis & gratię, plena mansuetudinis & misericordiæ, quę ad eam pertinent inueneris: age gratias ei, qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione prouidit, in qua nihil possit esse suspectum. Denique omnibus omnia facta est, sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi: captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiã, angelus lætitiam: deniq; tota Trinitas gloriã, Filij persona carnis humanæ substãtiam, vt non sit, qui se abscõdat à calore eius. Ipsa est quondàm à Deo promissa mulier, serpẽtis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa. Sola enim cõtriuit vniuersam hæreticã prauitatẽ. Alius non de substantia carnis suæ Christũ edidisse dogmatizabat, alius paruulũ nõ peperisse sed reperisse fibilabat: alius (vel post partum) viro cognitã blasphemabat: alius Dei matrem audire non sustinens, magnũ illud nomen theotocos, impiissimè sugillabat: sed contriti sunt insidiatores, cõculcati supplãtatores, confutati derogatores, & beatam eã dicũt omnes generationes. Amplectamur Mariæ vestigia, fratres mei, & deuotissima supplicatione beatis illius pedibus prouoluamur. Teneamus eã, nec dimittamus, donec benedixerit nobis. Potens est enim. Nempe vellus est mediũ inter rorem & aream, mulier inter solem & lunam, Maria inter Christũ & Ecclesiam constituta. Et quibusdam interiectis: Quis stellas nominet, quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominem est coronæ huius rationem exponere, indicare compositionẽ. Nos tamen pro modulo nostræ exiguitatis abstinentes à periculoso scrutinio secretorum, non incongruè fortitan duodecim stellas istas, duodecim prærogatiuas gratiarũ intelligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur. Siquidem inuenire est in Maria prærogatiuas cæli, prærogatiuas carnis, prerogatiuas cordis: & si fuerit tetnarius iste per quaternarium multiplicatus, habemus fortè stellas duodecim, quibus Reginę nostræ diadema prefulgeat vniuersis. Mihi sanè singularis rutilat fulgor, primò quidem in Mariæ generatione: secundò in angelica visitatione: tertiò in spiritũs superuentione: quartò in filij Dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoquè sidereum planè irradiat decus, quòd virginitatis primiceria, quòd sine corruptione fœcunda, quòd sine grauamine grauida, quòd sine dolore puerpera. Nihilominùs etiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mansuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Et in fine sermonis: Iam te mater misericordiæ per ipsum synceriſſimæ tuę mentis affectum, tuis iacẽs prouoluta pedibus luna, mediatricem sibi apud solem iustitiæ constitutam deuotis supplicationibus interpellat, vt in lumine tuo videat lumen, & solis gratiam tuo mereatur obtentu, quam verè amauit præ omnibus, & ornauit, stola gloriæ induens, & coronam pulchritudinis ponẽs in capite tuo. Plena es gratiarum, plena tore cæleſti, innixa super dilectum, deliciis effluens. Ciba hodiè pauperes tuos domina, ipsi quoquè catelli de micis edant, nec puero Abrahæ tantùm, sed & camelis potum tribuas de supereffluenti hydria tua, quia tu verè puella es prælecta & præparata altissimi filio tuo, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen.

4. IDEM in sermone de natiuitate Mariæ: Altiùs ergò intueamini, quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: vt proindè si quid spei in nobis est, si quid gratię, si quid salutis, ab ea nouerimus redundare, quę ascendit deliciis affluens. Hortus planè deliciarum, quem non modò afflauerit veniens, sed & perflauerit superueniens auster ille diuinus, vt vndiquè fluant & effluant aromata eius, charismata scilicet gratiarum. Tolle corpus hoc solare, quod illuminat mũdum, vbi dies? Tolle Mariam hanc matis stellam, maris vtique magni & spatiosi, quid nisi caligo inuoluẽs, & vmbra mortis, ac densissimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergò medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam: hęc inquam voluntas eius est, sed pro nobis. In omnibus siquidem & per omnia prouidens miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad Patrem verebaris accedere, solo auditu territus ad folia fugiebas. Iesum tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem Patrem

Apoc 12. 2.Cor.3. — Potentia eius.

Pſal.100. Heb.12. — Media inter Christum & Ecclesiam.

Opus est mediatore ad mediatorem Christum. — Stellæ duodecim in corona B. Virginis, sunt 12. priuilegia.

Maria benigna mediatrix. — Ecclesiæ oratio ad matrem misericordiæ & mediatricem apud solem iustitiæ.

1.Cor.9. De Mariæ plenitudine accipiunt vniuersi. — Honorandam Mariam voluit Deus.

Pſal.18. Maria contrit caput serpentis. Genes.3. Cunctas hæreses interemit. — Cant.8. Cant.4. — Pſal.103.

Luc.1. — 1.Tim.2.

Mariæ pedibus procidendum.

Patrem Filius talis obtineat? Exaudietur vtiquè pro reuerentia sua: Pater enim diligit Filium. An verò trepidas & ad ipsum? Frater tuus est & caro tua, tentatus per omnia absque peccato, vt misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit: sed forsitan & in ipso majestatem vereare diuinam, quòd licèt factus sit homo, manserit tamen Deus. Aduocatum habere vis & ad ipsum? Ad Mariam recurre. Pura siquidẽ humanitas in Maria, non modò pura ab omni contaminatione, sed & pura singularitate naturæ. Nec dubius dixerim: exaudietur & ipsa pro reuerẽtia sua. Exaudiet vtique matrem filius, & exaudiet filium pater. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potest ne filius aut repellere, aut sustinere repulsam? non audire, aut non audiri filius potest? Neutrum planè. Inueniſti (ait angelus) gratiam apud Deum. Feliciter. Semper hæc inueniet gratiã, & sola est gratia qua egemus. Prudens virgo non sapientiam sicut Salomon, non diuitias, non honores, non potẽtiam, sed gratiam requirebat. Nimirum sola est gratia qua saluamur. Quid nos alia concupiscimus fratres? Quæramus gratiã, & per Mariam quæramus: quia quod quærit inuenit, & frustrari nõ potest. Et in fine sermonis: Cæterùm quicquid illud est quod offerre paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ gratia redeat, quo influxit. Neque enim impotens erat Deus & sine hoc aquæ ductu (scilicet Maria) infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Fortè enim manus tuæ aut sanguine plenæ, aut infectæ muneribus, quòd non eas ab omni munere excussisti. Ideóque modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis, & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Nimirùm cãdidissima quædam lilia sunt, nec caũsabitur ille liliorum amator inter lilia non inuentum, quidquid illud sit quod inter Mariæ manus inuenerit.

Hebr.5. — Per Mariam quærenda gratia.

Nota.

Mariæ aduocata ad Christum.

Scala peccatorum à Maria ad filium, & à Filio ad Patrem. Luc.1.

CAPVT TERTIVM DE CHARITATE ET DECALOGO.

I.

Est-ne satis Christiano, in fidei ac spei doctrina institui?

REFERT summoperè, illum qui fidem ac spem est consecutus, Charitate quoquè præditum esse. Nam de his tribus coniunctim docet Paulus: *Nunc manent*, [a] inquit, *Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum est Charitas.* Magna certè Fides, quæ satis esse[b] queat ad montes transferendos, & patranda miracula: magna etiam Spes, salutis quædam [c] galea & ancora, quæ proposita Dei bonitate & præmij magnitudine, tum efficacem consolationem laborantibus, tum fiduciam singularem precãtibus suggerit. Maxima verò Charitas, [d] virtutum omnium princeps, quæ modum finémque nescit, nec morientes deserit, morte ipsa fortior, qua sine Fides & Spes Christiano quidem inesse, sed ad benè beatéque viuendum [e] sufficere minimè possunt. Vnde à Ioanne dictum est: [f] *Qui non diligit, manet in morte*, quamuis interim credat ac speret ille, vt fatuæ virgines in [g] Euangelio nobis exemplo esse possunt.

a 1.Cor.13.d

b 1.Cor.13.a Mat.11.c Matth.7.c

c 1.Thess.5.b Ephes.6.c Heb.6.d

d Prosper lib.3. de vita contempl. cap.13.&15. Aug.in Pſal. 47. Idem tract.5.in ep.Ioan. Item in Ench.ca.117.&ser.53. de tempore.

e Aug.15. de Trin.ca 18.

f 1.Ioan 3.c

g Matth.25.a Aug. ser. 23. de verbis Domini.

TESTIMONIA.

1. PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Nunc manent fides, spes, charitas, &c. vt in textu.

2. IBIDEM: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ità vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

meum ità vt ardeam, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodeſt.

3. MARCI vndecimo: Habete fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicunque dixerit huic monti, Tollere & mittere in mare, & non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit, quia quodcunque dixerit, fiat: fiet ei.

4. MATTHÆI ſeptimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit volūtatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Quia nunquàm noui vos: diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

5. PRIORIS ad Theſſalonicenſes quinto capite: Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.

6. AD Epheſios ſexto: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.

7. AD Hebræos ſexto: Confugimus ad tenendā propoſitam ſpem, quam ſicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis, &c.

8. PROSPER Regienſis Epiſcopus libro tertio de vita contemplatiua, capite decimotertio: Charitas eſt, vt mihi videtur, recta voluntas ab omnibus terrenis ac præſentibus prorſus auerſa: iuncta Deo inſeparabiliter, & vnita: igne quodam ſancti Spiritus, à quo eſt, & ad quem refertur, incenſa: inquinamenti omnis extranea, corrumpi neſcia, nullo vitio mutabilitatis obnoxia, ſupra omnia quæ carnaliter diligūtur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ cōtemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorū, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantiū, palma victorum, anima ſanctarum mētium, cauſa meritorū bonorum, præmium perfectorum. In peccatis ſuis mortuos ſuſcitat, languētes ſanat, perditos inſtaurat, ſpem deſperatis inſpirat, pacificas mentes inhabitat: fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omninò fidelib⁹: quam fides concipit, ad quam ſpes currit, cui profectus omniū ſeruit, ex qua quicquid eſt boni operis, viuit, ſub qua obedientia creſcit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religioſa contemnit: ſine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit. Hæc eſt charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat ſanctus Apoſtolus. Et verè ipſa eſt via, quæ ducit per ſe ambulantes ad patriam: quia ſicut ſine via peruenit nullus quò tendit: ità ſine charitate, quæ dicta eſt via, non ambulare poſſunt homines, ſed errare.

9. ET capite decimoquinto: Ergò ſi charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & cōſcientia bona, & fide non ficta, facilè peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſeculi blandimenta contemnimus, & omnia quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera, etiam cum delectatione perficimus: ſi tamen Deū charitate perfecta, quæ nobis ex illo eſt, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minùs diligit Deum: quem ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, vndè peccati deſideriis ſeruiamus. Et quid eſt diligere Deum, niſi illi * occupare animum, cōcipere fruendæ viſionis eius affectum, peccati odium, mūdi faſtidium, diligere etiam proximum, quem ipſe in ſe cenſuit diligēdum, in ipſo amore ſeruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem conſtitutum? Ordinem dilectionis illi peruertunt, nec modū diligendi cuſtodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus eſt, diligunt, aut corpora ſua minùs diligenda plùs diligūt, aut proximos non ſicut ſeipſos, aut Deum plùs quàm ſeipſos fortè non diligūt. Sed de mūdo, quòd diligi omninò non debeat, ipſius Dei noſtri per ſanctum Ioānem Apoſtolum vox eſt dicentis: Nolite diligere mundū. Corpus autem noſtrū, quia pars noſtri eſt, ad hoc nobis diligendum, vt ſaluti eius ac fragilitati naturaliter conſulamus, & agamus quatenùs ſpiritui ordinatè ſubiectum ad æternam ſalutem accepta immortalitate & incorruptione perueniat: non ſuis voluptatibus diffluēdo, animæ rigorem ſibi cedentis emolliat, puritatem polluat, & totam dignitatem ſuæ delectationis morbo corrumpat. Proximos autem tunc diligimus ſicut nos, ſi non propter aliquas vtilitates noſtras, non propter ſperata beneficia vel accepta, non propter affinitates vel conſanguinitates, ſed propter hoc tantùm, quòd ſunt naturæ noſtræ participes, diligamus: quia nō eos ſicut noſipſos amamus, quando propter illa ſuperiùs dicta diligimus. Neque enim ideò proximum tāquàm ſeipſum diligit quiſque, quia ſibi frater aut ſoror, pater aut filius, mater aut filia, nepos aut neptis eſt. Carnaliter quippe amat, qui taliter amat: quoniam non illi tantùm proximi noſtri credendi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis iungit, ſed proximi noſtri credendi ſunt omnes homines, naturæ noſtræ, ſicut dixi, participes. Nam ſi propinquos noſtros quāuis incompoſitos, turpes, ac malè moratos, plùs quàm quoſlibet ſanctos, quos à nobis ſecundùm ſanguinem vocamus extraneos, diligamus: nō ſolùm carnaliter diligimus, ſed etiam grauiter in tali eorum dilectione peccamus. Proindè ſecundùm nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad æternam vitam conſequendam, ſicut nobis, ſaluti eorum conſulimus, quando nos in eorū peccatis ac periculis cogitamus: & ſicut nobis ſubueniri optamus, ità eis pro viribus ſubuenimus: aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi tenemus. Quapropter hæc eſt proximi tota dilectio, vt bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo: & malum quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi verò plùs, quàm ſe, diligunt Deum, qui pro eius amore ſuæ ad tempus ſaluti non parcunt, ſeipſos tribulationibus ac periculis tradunt, nudari facultatibus propriis, patriæ ſuæ extorres fieri, parentibus & vxoribus ac filiis ſuis renunciare parati ſunt, & vt totum dicam, ipſam corporis mortem non ſolùm non refugiunt, ſed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis ſui vita magis, quàm à Deo vita vitæ ſuæ diſcedere. Iſte igitur nobis dilectionis ordo ſeruandus eſt, iuxta illud, quod dicit Spiritus ſanctus: Ordinauit in me charitatem: vt ſicut

Deut. 6. Matth. 22. Luc. 10. Marc. 12.

* alibi ergo laziamino.

Ordo dilectionis à quibus peruertitur. Vide Aug. lib. 1. de doctrina Chriſt. ca. 27.

1. Ioann. 2. Corpus quo modo diligendum.

Proximus quando diligamus ſicut noſipſos.

Proximi ſecundùm quid ſint.

Ordo dilectionis. Cant. 2.

Laus charitatis.

1. Timoth. 1.

Cauſa meritorum bonorum.

Nullus ſine ea Deo placuit, & cū illa nemo peccare potuit. 1. Cor. 12.

2. Tim. 1. Quàm perfectos nos faciat charitas.

ſicut ordinata charitas poſcit, Deum principaliter diligamus: & propter ipſum in ipſo ea, quæ diligēda ſunt, tantum quantum ipſe præcipit, diligamus. Ipſe enim præcipit, vt corpora noſtra propter nos, proximos ſicut nos, & ipſum plùs diligere, quàm nos debeamus: ità ſanè, vt eis quos nobis coniunctiores familiaritas facit, ſi eos fama non reprobat, & vita commendat, nos ampliùs impendamus, omnium profectus noſtros eſſe credamus, & de aliorum peccatis, tanquàm de noſtris miſericorditer lugeamus. Sic ergò poſſunt in hac vita illi eſſe perfecti, qui perfectè diligunt Deum. Et illi perfectè Deum diligunt, qui volendo quod vult Deus, & nolendo quod non vult, nec vllis peccatis, quibus offenditur, acquieſcunt: & ſemper ſe ad virtutes, quas ipſe dignatur donare, diligendas & habendas extendunt. Hi ſunt, qui omnia bona quæ implere potuerint, ab illo ſe adiutos vt poſſint, veraciter credunt: quicquid mali commiſerint, vitio ſuæ voluntatis aſcribunt: quicquid boni non potuerint implere, ab illo, vt poſſint, iugiter petunt: cùm potuerint, illi gratias agunt. Bona eius quæ fuerint conſecuti, etiam aliis conferri ſocialiter volunt, & vſque in ſuos inimicos dilectionis ſuæ latitudinem porrigentes, hoc omnes cupiunt eſſe, quod ipſi ſunt.

Leuit 19. Matth. 22.

Perfectè qui Deū diligant.

10. AVGVSTINVS in Pſalmū quadrageſimumſeptimum: Intellige vim charitatis. Ipſa eſt virtus quam nemo vincit. Huius ignem nulli fluctus ſeculi, nulla flumina tentationis extinguunt. De hac dictum eſt: Valida eſt ſicut mors dilectio. Quomodò enim mors quando venit, reſiſti ei non poteſt, quibuſlibet artibus, quibuſlibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potes, quia mortalis natus es: ſic contra violentiam charitatis mundus nihil poteſt. Econtrariò enim ſimilitudo data eſt de morte. Quomodò enim mors ad auferendum violentiſſima eſt, ſic charitas violentiſſima eſt ad ſaluandum. Per charitatem enim multi mortui ſunt ſeculo, vt viuerent Deo. Hac charitate accenſi martyres, non ſimulati, non vana gloria ventilati, non tales de quibus dictum eſt: Si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem nō habeam, nihil mihi prodeſt: ſed tales, quos verè Chriſti & veritatis charitas perduceret ad paſſionem. Quid eis fecerunt tentationes fœuientium? Majorem violentiam habuerunt oculi flētium ſuorum, quàm perſecutiones inſectantium. Quàm multos enim tenebant filij, nè paterentur: quàm multorū genibus prouoluebantur vxores, nè viduæ relinquerentur: quàm multos patentes filij prohibebāt mori, ſicut nouimus & legimus in paſſione beatæ Perpetuæ. Facta ſunt iſta, ſed lachrymæ quantælibet, & quantolibet impetu fluerent, quōmodò ardorē charitatis extinguerent? Hæc eſt virtus Sion, cui & alibi dicitur: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis: Annūciate in turribus eius, ponite corda veſtra in virtute eius.

Cant. 8. Quomodò charitas valida ſicut mors.

1. Cor. 13.

Pſalm. 122.

11. IDEM tractatu quinto in epiſtolā beati Ioannis, ſuper ea verba, In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli: Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrē ſuum: Certè iam manifeſtarū eſt vndè dicat, & qui non diligit, inquit, fratrem ſuum. Dilectio ergò ſola diſcernit inter filios Dei & filios diaboli. Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti: Reſpondeant omnes, Amen: Cantent omnes, Halleluia: Baptizentur omnes, intrent omnes Eccleſias, faciant parietes baſilicarum: non diſcernuntur filij Dei à filiis diaboli, niſi charitate. Qui habent charitatem, nati ſunt ex Deo: qui non, non ſunt nati ex Deo: Magnum iudicium, magna diſcretio. Quicquid vis, habe: hoc ſolum non habeas, nihil tibi prodeſt: alia ſi non habeas, hoc habe, & implēſti legem. Qui enim diligit alterum, legem impleuit, ait Apoſtolus: Et plenitudo legis charitas. Puto iſtam margaritam eſſe illam. Homo negociator deſcribitur in Euangelio, qui inuenit vnam margaritam, & vendidit omnia quę habebat, & emit eam. Hæc eſt margarita precioſa charitas, ſine qua nihil tibi prodeſt quodcunque habueris, quam ſi ſolam habeas, ſufficit tibi.

1. Ioann. 3. Charitas ſeparat filios Dei à filiis diaboli.

Sola charitas ſufficit, & ſine ea nihil. Rom. 13.

Matth. 13.

21. ET in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo decimoſeptimo: Charitas, quam fide ac ſpe maiorem dixit Apoſtolus, quanto in quocunque maior eſt, tanto melior eſt in quo eſt. Cùm enim quæritur, vtrum quiſque ſit homo bonus, nō quæritur quid credat aut ſperet, ſed quid amet. Nā qui rectè amat, procul dubiò rectè credit & ſperat: qui verò non amat, inaniter credit, etiāſi ſunt vera quæ credit. Inaniter ſperat, etiamſi ad veram felicitatem doceantur pertinere quæ ſperat, niſi & hoc credat ac ſperet, quòd ſibi petenti donari poſſit, vt amet.

1. Cor. 13.

Homo bonus eſſe iudicatur nō ex fide aut ſpe, ſed ex charitate.

13. ITEM ſermone quinquageſimotertio de tempore: Charitas omnium arx eſt virtutum, promiſſio regni, præmium ſummum ſanctorum in cælo, quia in perenni gaudio nihil gratius, nihil dulcius habēt ſancti perfecto amore Dei. Quem quia præſentem vident, ſuauiùs diligunt, & dulciùs fruuntur ipſo bono. In omnibus præceptis Dei charitas obtinet principatum, ſine cuius perfectione nihil Deo placere poſſe Paulus Apoſtolus teſtatur: quia nec martyrium, nec ſeculi contemptum, nec eleemoſynarū largitionem ſine charitatis officio quicquam proficere poſſe oſtendit.

Charitatis laus.

1. Cor. 13.

14. ET libro decimoquinto de Trinitate, capite decimooctauo: Nullum eſt iſto Dei dono excellētius. Solum eſt quod diuidit inter filios regni & filios perditionis æternæ. Dantur & alia per ſpiritū ſanctum munera, ſed ſine charitate nihil proſunt. Niſi ergò tantum impertiatur cuique Spiritus ſanctus, vt eum Dei & proximi faciat amatorem, à ſiniſtra non transfertur ad dexteram. Nec ſpiritus proprie dicitur donum, niſi propter dilectionem: quam qui nō habuerit, ſi linguis hominum loquatur & angelorum, ſonans æramentum eſt & cymbalum tinniens. Et ſi habuerit prophetiam, & ſcierit omnia ſacramenta, &c. Quantum ergò bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem bona tāta perducunt? Ipſa verò dilectio ſiue charitas, nam vnius rei eſt vtrunque nomen, ſi habeat eam qui non loquitur linguis, nec habet prophetiam, nec omnia ſcit ſacramenta, omnémque ſcientiam, nec diſtribuit omnia ſua pauperibus, vel non habendo quod diſtribuat, vel aliqua neceſſitate prohibitus, nec tradit corpus ſuum vt ardeat, ſi talis paſſionis nulla tentatio eſt, perducit ad regnum, ità vt ipſam fidem non faciat vtilem niſi charitas. Sine charitate quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non & prodeſſe. Propter quod & Apoſtolus Paulus, In Chriſto, inquit, Ieſu, neque circumciſio, neque præputium aliquid valet, ſed fides quæ per dilectionem operatur: ſic eam diſcernens ab ea fide, qua &

Excellentia & neceſſitas charitatis.

1. Cor. 13.

Fidem vtilem ſola charitas facit. Sine charitate fides eſſe poteſt, ſed non prodeſſe. Galat. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dæmones credunt & contremiſcunt. Dilectio igitur quæ ex Deo eſt, & Deus eſt, propriè ſpiritus ſanctus eſt, per quē diffunditur in cordibus noſtris Dei charitas, per quā nos tota inhabitat Trinitas. Quocirca rectiſſimè ſpiritus ſanctus cùm ſit Deus, vocatur etiam donum Dei. Quod donum propriè quid niſi charitas intelligenda eſt, quæ perducit ad Deum, & ſine quo quodlibet aliud donū Dei non perducit ad Deum?

Iacob.2.

Rom.5.

15. PRIMÆ Ioannis tertio: Qui non diligit, manet in morte.

16. MATTHÆI vigeſimoquinto: Nouiſſimè veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille reſpondens, ait: Amen dico vobis, neſcio vos.

17. AVGVSTINVS de verbis Domini ſermone vigeſimotertio: Intentum me fecit Euangeliū ſanctum. Etiam ipſas virgines & ipſas ferentes lampades, alias dixi prudentes, alias ſtultas. Vndè intuemur, vndè diſcernimus? De oleo. Aliquid magnum ſignificat oleum, valdè magnum: Putas non charitas eſt? Quærendo dicimus, non ſententiam præcipitamus. Vndè mihi videatur oleum charitas ſignificari, dicam vobis: Apoſtolus dicit: Adhuc ſupereminentiorem vobis viam demonſtro. Supereminentiorem viam quam demonſtrat? Si linguis hominum loquar & angelorū, charitatem autem non habeam, factus ſum æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. Ipſa eſt ſupereminens via, id eſt, charitas, quæ meritò oleo ſignificatur. Omnibus enim humoribus oleum ſupereminet. Mitte aquā, & ſuperinfunde oleum, oleum ſupereminet. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleum ſupereminet. Si ordinem ſeruaueris, vincit: ſi ordinem muraueris, vincit: Charitas nunquàm cadit. Ibid. Sapientium lampades ardebant de oleo æterno, de conſcientiæ ſecuritate, de interiore gloria, de intima charitate.

Matth.25.

Oleum charitas. 1.Cor.12.

1.Cor.13.

II.

Quid verò eſt Charitas?

Matth.22. d Luc.10. e Mar.12. c Auguſt. lib.3. de doct. Chriſt. cap.10.

A. Virtus infuſa diuinitùs, qua ſincerè diligitur propter ſe Deus, & propter Deum proximus.

a Bernar. in tractatu de diligendo Deo.

B. Diligendus enim præcipuè eſt Deus in omnibus,[a] & ſuper omnia, & propter ſe ſolùm, vt qui vnus ſummum æternúmque bonū exiſtit, quod ſolùm noſtros explet animos: cuius amor &[b] honor noſtræ tum voluntatis, tum actionis omnis initium & ſcopus eſſe debet.

b 1.Cor.10.g Coloſſ.3.c

c Auguſt.hom.38. ex 50.

C. Deindè propter[c] Deum amandus proximus, hoc eſt, citra diſcrimen[d] homo quilibet, quando inter nos omnes proximi, maximáque propinquitate coniuncti ſumus, ſecundùm eandem ſcilicet naturam humanam filiis Adæ communem, & ob diuinam gratiam æternámq; gloriam cunctis, qui velint, communicabilem.

d Auguſt. in Pſal.118. cõcione 8. Item ſerm. 53. & 59. de tempore.

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI vigeſimoſecundo: Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege? Ait illi Ieſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mãdatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & prophetæ.

2. LVCÆ decimo: Et eccè quidam legiſperitus ſurrexit tentans illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? quomodò legis? Ille reſpondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum. Dixítque illi: Rectè reſpondiſti. hoc fac, & vines. Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus? * Suſpiciens autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, &c. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus: Vade, & tu fac ſimiliter.

*aliàs Suſtipiens.

3. MARCI duodecimo: Interrogauit eum vnus de Scribis, quod eſſet primū omnium mandatum, Ieſus autem reſpondit ei: Quia primum omnium mandatum eſt, Audi Iſraël, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt illi, Diliges proximum tuum tanquàm teipſum. Maius horum aliud mandatū non eſt. Et ait illi Scriba: Benè Magiſter, in veritate dixiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquàm ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatibus & ſacrificiis. Ieſus autē videns quòd ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longè à regno Dei.

4. AVGVSTINVS libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite decimo: Charitatem voco motū animi ad fruendū Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum.

Charitas quid ſit.

1. B. BERNARDVS in tractatu de diligẽdo Deo: Vultis à me audire, quarè & quomodò diligendus ſit Deus? Et ego: Cauſa diligendi Deum, Deus eſt: Modus, ſine modo diligere. Ob duplicem autem cauſam Deum dixerim propter ſeipſum diligendū: ſiue quia nihil iuſtius, ſiue quia nil diligi fructuoſiùs poteſt. Meretur amari propter ſeipſum Deus, & ab

Cauſa & modus diligendi Deum.

& ab infideli: qui etſi neſciat Chriſtum, ſcit tamen ſeipſum. Proindè inexcuſabilis eſt omnis etiam infidelis, ſi non diligit Dominum Deum ſuum ex toto corde, tota anima, tota virtute ſua. Clamat nẽpe intùs ei innata & non ignota rationi iuſtitia, quia ex toto ſe illum diligere debeat, cui ſe totum debere non ignorat, &c. Et quibuſdam interpoſitis. HIC primùm vide, quo modo, immò quàm ſine modo à nobis Deus amari meruerit, qui prior ipſe dilexit nos tantus & tantùm, & gratis tantillos & tales. Et cùm dilectio quæ tendit in Deum, tendat in immenſum, tendat in infinitum, (nam & infinitus Deus eſt, & immenſus) quiſnam quæſo debeat finis eſſe noſtri vel modus amoris? Quid quòd amor ipſe noſter non iam gratuitus impenditur, ſed rependitur debitus? Amat ergò immenſitas, amat æternitas, amat ſuperminens ſciẽtiæ charitas, amat Deus, cuius magnitudinis non eſt finis, cuius ſapientiæ non eſt numerus, cuius pax exuperat omnẽ intellectũ, & vicem repẽdimus cum mẽſura. Nõ ſine præmio diligitur Deus, etſi abſq; præmij intuitu diligẽdus ſit. Vacua nãque vera charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt. Quippe non quærit quæ ſua ſunt. Affectus eſt, non contractus, nec acquiritur pacto, nec acquirit. Sponte afficit, & ſpontaneum facit. Verus amor ſeipſo contentus eſt. Habet præmium, ſed id quod amatur. Nam quidquid propter aliud amare videaris, id planè amas, quò amoris finis pertendit, non per quod tendit. Paulus non euangelizat vt comedat, ſed comedit vt euangelizet, eõ quòd amet non cibum, ſed Euangelium. Verus amor præmium non requirit, ſed meretur. Præmium ſanè necdùm amanti proponitur, amanti debetur, perſeueranti redditur. Poſteà verò, vt perfecta iuſtitia ſit diligere proximum, Deum in cauſa habere neceſſe eſt. Alioquin proximum purè diligere quomodò poteſt, qui in Deo non diligit? Porrò in Deo diligere non poteſt, qui Deum non diligit. Oportet ergò Deum diligi priùs, vt in Deo diligi poſſit & proximus. Facit ergò etiam ſe diligi Deus, qui & cætera bona facit. Et in fine: Quia carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur, neceſſe eſt, vt cupiditas noſtra vel amor noſter à carne incipiat, quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus duce gratia proficiens, ſpiritu tandẽm conſummabitur: quia non priùs quod ſpirituale, ſed quod animale, deindè quod ſpirituale. Et priùs neceſſe eſt portemus imaginem terreſtris, deindè cælestis. In primis ergò diligit ſeipſum homo propter ſe. Caro quippe eſt, & nil ſapere valet præter ſe. Cumque ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum quaſi neceſſariũ incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter Deum. At verò cùm ipſum cœperit occaſione propriæ neceſſitatis colere & frequentare, cogitando, legendo, orando, obediendo: quadam huiuſcemodi familiaritate paulatim ſenſimque Deus innoteſcit, conſequenter & dulceſcit: & ſic guſtato, quàm ſuauis eſt Dominus, tranſit ad tertium gradum, vt diligat Deum non iam propter ſe, ſed propter ipſum. Sanè in hoc gradu diù ſtatur: & neſcio ſi à quoquam hominum quartus in hac vita perfectè appræhenditur, vt ſe ſcilicet diligat homo tantùm propter Deum.

Quomodò Deus amari meruerit.

Pſal.144. & 146. Philip.4.

Deus ſine præmii intuitu diligendus, nec tamen ſine præmio diligitur. 1.Cor.13.

1.Cor.9. Verus amor meretur præmium. Nota.

Proximi dilectio pura non eſt, niſi propter Deum fiat.

Proximi dilectio non eſt ſine Dei dilectione.

Quibus gradibus amoris ad verã charitatem aſcendatur. 1.Cor.15.

2. PRIORIS ad Corinthios decimo: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

3. AD Coloſſenſes tertio: Omne quodcũque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo & Patri per ipſum.

1. C. AVGVSTINVS homilia trigeſimaoctaua ex libro quinquagẽta homiliarum: Incipiat homo amare Deum, & non amabit in homine niſi Deum: videat enim charitas veſtra primũ, amicitiæ amor qualiter debeat eſſe gratuitus. Non enim propterea debes habere amicum vel amare, vt aliquid tibi præſtet. Si propterea illum amas, vt præſtet tibi vel pecuniam vel aliquod commodum temporale, non illum amas, ſed illud quod præſtat. Amicus gratis amandus eſt, propter ſeſe, non propter aliud. Si hominem te hortatur amicitiæ regula, vt gratis diligas: quàm gratis amandus eſt Deus, qui iubet vt hominem diligas? Nihil delectabilius Deo. Nam in homine ſunt quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, vt etiam illa quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergò non debes propter quædã toleranda diſſoluere hominis amicitiam, Dei amicitia quibus rebus debet cogi vt diſſoluatur à te? Nihil inuenis delectabilius Deo. Deus non eſt qui te offendat, ſi tu eum non offendas, nihil illo pulchrius, nihil illo dulcius. Sed dicturus es mihi, Non illum video, quomodò ſum amaturus quem non video? Et quomodò dicis amare quem non vides? Modò oſtendo vndè coneris videre, quod iſtis oculis non potes videre. Eccè amas amicum, quid in illo amas? Gratis eum amas. Sed fortè amicus iſte tuus, vt alia omittam, ſenex homo eſt. Fieri enim poteſt vt habeas amicũ ſenem. Quid amas in ſene? Incuruum corpus, albũ caput, rugas in fronte, contractã maxillam? Si corpus quod vides, nihil deformius præ ſenectute: & tamẽ aliquid amas, & corpus quod vides nõ amas, quia deforme eſt: vndè vides quod amas? Si enim quæram à te, quarè amas? reſponſurus es mihi, homo eſt fidelis. Ergò fidem amas. Si fidẽ amas: quibus oculis videtur fides, ipſis oculis videtur Deus. Incipe ergò Deum amare, & amabis hominẽ propter Deum. Ibidẽ: Si omnis qui amat, ſaluum vult habere quod amat, ſi intelligat quæ ſit vera ſalus, incipit illam amare in ſe, & ipſam cogitur veram amare & in amico.

Gratuitus amor.

Dei amicitia diſſolui non debet.

2. IDEM in pſalmum cẽteſimum decimumoctauũ, cõcione octaua: Omnis homo eſt omni homini proximus: nec vlla cogitanda eſt longinquitas generis, vbi eſt natura communis: quanquàm nec proximum nouerat qui Domino ait, Et quis eſt mihi proximus? quando illi eſt propoſitus homo quidam, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho, incidit in latrones, cui proximum non fuiſſe niſi qui cum illo fecit miſericordiam, ipſe qui interrogauerat, iudicauit: paruítque, in facienda miſericordia neminem alienum eſſe putandum ab eo qui diligit proximum. Et poſt pauca: Vt ſciamus diligere Deum, ſciendus eſt Deus: & vt ſciat homo diligere proximum tanquàm ſeipſum, priùs debet diligendo Deum diligere ſeipſum. Quod vndè poterit ſcire, ſi neſcit Deum, ſi neſcit & ſeipſum?

Omnis homo proximus.

Lucæ 10.

3. ET ſermone quinquageſimotertio de tẽpore: Si fortè quiſlibet quærat, quis ſit proximus, ſciat omnem Chriſtianũ rectè proximum dici, quia om-

Proximi homines ſunt omnes Chriſtiani.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes in baptismo filij Dei sanctificamur, vt fratres simus spiritaliter in charitate perfecta. Nobilior est generatio spiritalis quàm carnalis, de qua in Euangelio ipsa veritas ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. Qui autem taliter intelligens proximum diligit, sine dubio charitatem veram in semetipso tenebit.

Ioan. 3.

4. ITEM sermone quinquagesimonono de Tempore: Sic autem diligendus est inimicus, non inquantùm inimicus, sed inquantùm homo est, vt ei hoc velis prouenire quod tibi, id est, vt ad regnum correctus reuocatúsque perueniat. Proximus est autem omnis homo. Omnes proximi sumus cõditione terrenæ natiuitatis & mortalitatis, & etiam spe cælestis hæreditatis: quia nescimus quis quid futurus sit, quoniam aut Iudæus aut hæreticus aut paganus: fortè enim per misericordiam Dei conuertetur ad Deum, & inter sanctos primum locum habere merebitur.

Proximus est omnis homo.

Inimicus quatenùs diligendus.

III.

Quot sunt Charitatis præcepta?

A. Duo quidem summaria, quorum primum de diligendo Deo, sic[a] in veteri nouáque lege proponitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ.*

a Deut. 6. a Matth. 22. d Mar. 12. c Luc. 10. e Gregor. lib. 10. Moral. cap. 6. & 7.

B. Hæc charitas est[b] plenitudo legis & summa iustitiæ. hoc est[c] vinculũ perfectionis: charitas, inquã,[d] de corde puro, & conscientia bona, & fide nõ ficta.

b Rom 13. c
c Coloss. 3. c
d 1. Tim. 1. a

TESTIMONIA.

1. A. DEVTERONOMII sexto: Audi Israël, Dominus Deus noster, Deus vnus est. Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntq; verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodiè, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedẽs in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque cõsurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribésque ea in limine & ostiis domus tuæ.

2. MATTHÆI vigesimosecundo.

3. MARCI duodecimo.

4. LVCÆ decimo, vt suprà, quæstione præcedenti, A. testimonio primo, & sequentibus.

5. GREGORIVS Magnus libro decimo Moralium in Iob, capite sexto: Dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum est, quòd diuinus sermo cùm Deum diligi præcipit, non solùm narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subiungit, ex toto: vt videlicet qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm & per quẽdam iustum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, vide nè tu alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Quibus duobus scilicet vtriusque testamenti mandatis, per vnum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: vt malum quod pati non vult quisque non faciens, cessat à nocendi opere: & rursum bonum quod sibi fieri appetit, impendens, ergà vtilitatem se proximi exerceat ex benignitate.

Tob 4.

Matth. 7.

Virtus charitatis multiplex.

6. DEINDE capite septimo eiusdem libri: Benè ergò lex Dei multiplex dicitur: quia nimirùm cùm vna eademque sit charitas, si mentem plenè cepérit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuersitatem breuiter exprimimus, si in electis singulis bona illius restringendo numeremus. Hæc nanque primùm per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctãdo tolerauit. Hæc Enoch & inter homines spiritaliter viuere docuit, & ad sublimem vitam ab hominibus etiam corporaliter abstraxit. Hæc Noë, despectis omnibus, solum Deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricam studio longi laboris exercuit, & mundo superstitem pio opere exercendo seruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter verenda patris erubuit, & superiecto dorsis pallio, quæ non videbat, abscondit. Hæc Abrahæ dextrã quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Isaac mentem quam semper ad munditiam renuit, cæligantibus ætate oculis, vt videnda longè pòst ventura dilatauit. Hæc Iacob compulit & amissum bonum filium medullitùs gemere, & prauorũ filiorum præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Ioseph docuit à fratribus venundatum, libertate animi infracta seruitium perpeti, & eisdem pòst fratribus mente non elata principari. Hæc Moysen, delinquente populo, & vsque ad petitionem mortis in precibus strauit, & vsque ad interfectionem populi per zeli studium erexit: vt & pro pereunte plebe sese morti obiiceret, & contra peccantem protinùs vice Domini irascentis sæuiret. Hæc Phinees brachium in vltionem peccantium erexit, vt arrepto gladio coëuntes transfigeret, & iram Domini iratus placaret. Hæc Iosue exploratorem docuit, vt & priùs contra falsiloquos ciues veritatem verbo defenderet, & hanc postmodùm gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel & in principatu humilem præbuit, & integrum in dejectione seruauit: qui cùm persequentem se plebem diligeret, ipse sibi testimonium extitit, quia culmen ex quo dejectus est, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate commouit ad fugam, & pietate repleuit ad veniam: qui persecutorem suum & timendo fugit vt dominum, & tamen cùm potestatem

Gen. 4.
Gen. 5.
Gen. 7.
Gen. 8.
Gen. 22.
Gen. 27.
Gen. 37.
Gen. 42.
Exo. 32.
Num. 25.
Iosue 7.
1. Reg. 3.
1. Reg. 24.

stãtem feriendi reperit, non agnouit inimicũ. Hæc Nathan & contra peccantem Regem in authoritatem liberæ increpationis sustulit, & cùm Regis culpa deesset, in petitione humiliter strauit. Hæc per Esaiam nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine, superna mysteria penetrauit. Hæc Heliam, quia feruoris zelo viuere spiritaliter docuit, ad vitam quoquè & corporaliter abstraxit: Hæc Helisæum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter impleuit. Per hanc Hieremias, nè in Ægyptum populus descenderet, restitit: sed tamen & inobedientes diligens, quò descendi prohibuit, & ipse descendit. Hæc Ezechielem, quia priùs à tertenis desideriis sustulit, pòst per cincinnum capitis in aëre librauit. Hæc in Daniele quia à regiis dapibus gulam compescuit, ei & esurientium ora leonum clausit. Hæc tribus pueris, quia in tranquillitate positis incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace temperauit. Hæc in Petro & minis terrentiũ principum fortiter restitit, & in circuncisione submouenda, minorum verba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circuncisionis negocio longè se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergò ista lex Dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis se variantibus non variata coniungit.

1. Reg. 12.
Esa. 20.
4. Reg. 2.
Ibi. m.
Ierem. 42.
Ezech. 8.
Dan. 14.
Dan. 3.
Actor. 15. Galat. 2.

1. B. AD Romanos decimotertio: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimoniũ dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum: in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi, malũ non operatur. Plenitudo ergò legis est dilectio.

2. AD Colossenses tertio: Induite viscera misericordiæ, benignitatem, &c. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

3. PRIORIS ad Timotheum primo: Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

IIII.

Quo indicio se prodit syncera Charitas?

A. Probatio[a] dilectionis seu charitatis, exhibitio est operis, & Diuinorũ obseruatio mandatorum. Vndè & Ioannes Christo dilectus inquit.[b] *Hæc est vera charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.* Et rursum:[c] *Qui dicit se nõsse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in ipso sumus.*

a Greg. hom. 30. in Euang.
b 1. Ioan. 5. a
c 1. Ioan. 2. a

B. Quinetiam Christus ipse docet:[d] *Si diligitis me, mandata mea seruate. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Qui non diligit me, sermones meos non seruat.*

d Ioan. 14. b c

TESTIMONIA.

Ioan. 14. A. GREGORIVS homilia trigesima in Euangelia: Si quis diligit me, sermonem meũ seruabit. Probatio ergò dilectionis, exhibitio est operis.

1. Ioã. 2. & 4. Hinc in epistola sua idem Ioãnes dicit: Qui dicit, diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Verè enim diligimus, si ad mandata eius à nostris nos voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria diffluit, profectò Deum non amat: quia ei in sua voluntate contradicit. Reliqua testimonia habes in textu.

V.

Quæ sunt mandata Dei, ad Charitatem præcipuè spectántia?

Decem Dei verba primùm per Moysen Iudęis tradita, & deindè per Christum & Apostolos[a] Christianis omnibus commendata, quę & Decalogi nomen obtinuerunt, atque ità recensentur:

Exod. 20. a b 34. d Leuit. 19. a b Deu. 4. a b 5. a b 10. a
a Matth. 19. e 5. c 22. b Marc. 10. & 12. e Luc. 18. d & 10. e Rom. 2. b 13. c 7. b Gal. 5. e Iac. 2. b 1. d 4. c 1. Tim. 1. b Concil. Triden. sess. 6. can. 19. 20. & 21.
b Leuit. 26. a Exponunt Decalogi Orig. in Exo. hom. 8. Aug. quæst. 71. in Exod. & serm. 95. de temp. & de 10. chordis.

Ego sum Dominus Deus tuus.

I. *Nõ habebis deos alienos corã me. Nõ facies tibi sculptile,*[b] *vt adores illud.*

II. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.*

III. *Memento vt diem Sabbati sanctifices.*

IIII. *Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

V. *Non occîdes.*

VI. *Non mœchaberis.*

VII. *Non furtum facies.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
IX. [c] *Non concupisces uxorem proximi tui:*
X. *Non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.*

[c] Deut 5.c

TESTIMONIA.

1. EXODI vigesimo: Locutúsque est Dominus cunctos sermones hos: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quę sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles: Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, vsitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. Non assumes nomẽ Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà. Memento vt diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatũ Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuũ, & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo: idcircò benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificauit eum. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non loquêris cõtra proximum tuum falsum testimonium, Non cõcupisces domũ proximi tui: nec desiderabis vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

2. ET capite trigesimoquarto: Dixit Dominus ad Moysen, Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israël pepigi fœdus. Fuit ergò ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis verba fœderis decem. Cúmque descenderet Moyses de monte Sinaï, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

3. LEVITICI decimonono: Locutus est Dominus ad Moysen, dicẽs: Loquere ad omnem cœtum filiorum Israël, & dices ad eos: Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Vnusquisque patrem suum & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester. Nòlite conuerti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester. Non facietis furtum, Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. Et in fine capitis: Custodite omnia præcepta mea & vniuersa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

4. DEVTERONOMII quarto: Et nunc Israël audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te, vt faciens ea, viuas, & ingrediens possideas terram, quã Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis in terra ea, quam possessuri estis, & obseruabitis, & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna. Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat cæremonias, iustáque iudicia, & vniuersam legem, quam ego proponam hodiè ante oculos vestros? Custodi igitur temetipsum & animam tuam solicitè. Nè obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & nè excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos, diem in quo stetisti corã Domino Deo tuo in Horeb, quando DOMINUS locutus est mihi, dicẽs: Congrega ad me populum, vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceántque filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsque ad cælum: erántque in eo tenebræ, & nubes, & caligo. Locutúsque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitùs non vidistis, & ostendit vobis pactum suum, quod præcepit vt faceretis, & decem verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihíque mandauit in illo tempore, vt docerem vos cæremonias & iudicia, quæ facere deberetis in terra quam possessuri estis. Custodite igitur solicitè animas vestras.

5. ET capite quinto: Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, & faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea. Non vsurpabis nomen Domini Dei tui frustrà, quia non erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit. Obserua diem Sabbati, vt sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Nõ facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus & ancilla tua, sicut & tu. Memento quòd & ipse seruieris in Ægypto, & eduxerit te indè Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcircò præcepit tibi, vt obseruares diem Sabbati. Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi DOMINUS Deus tuus, vt longo viuas tempore,

pore, & benè sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non occides, Neque mœchaberis. Furtúmque non facies. Nec loquêris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrũ, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinũ, & vniuersa quæ illius sunt. Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestrã in monte de medio ignis, & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

6. ITEM capite decimo: In tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem, faciétque arcam ligneam, & scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his, quas antè confregisti, ponésque eas in arca. Feci igitur arcam de lignis setim. Cúmque dolâssem duas tabulas lapideas instàr priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus. Scripsitque in tabulis iuxta id quod priùs scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est, & dedit eas mihi. Reuersúsque de monte descendi, & posui tabulas in arcam quam feceram, quæ hucusquè ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus.

Ad Christianos etiam Decalogum pertinere.

7. MATTHÆI decimonono: Et eccè vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

8. ITEM capite quinto: Nolite putare, quoniam veni soluere legem aut Prophetas, &c. vt infrà quæstione sequenti, A. testimonio septimo.

9. ET vigesimosecundo, vt suprà quæstione secunda, A. testimonio primo.

10. MARCI decimo: Procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam, vt vitam æternam percipiam? Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus, Deus. Præcepta nôsti. Nè adulteres, Nè occidas, Nè fureris, Nè falsum testimonium dixeris, Nè fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens ait illi: Magister, hæc omnia obseruaui à iuuentute mea. IESVS autem intuitus eum, dilexit eum.

11. ET capite duodecimo, vt suprà quæstione secunda, A. testimonio tertio.

12. LVCÆ decimooctauo: Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus, Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus: Mandata nôsti: Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem.

13. ET decimo, vt suprà quæstione secunda, A. testimonio secundo.

14. AD Romanos secundo: Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

15. ET capite decimotertio: Nemini quicquam debeatis: nisi, vt inuicèm diligatis. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergò legis est dilectio.

16. ITEM capite septimo: Quid ergò dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem. nam concupiscentiam nesciebã, nisi lex diceret, Non concupisces, &c. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, &c.

17. AD Galatas quinto: Vos in libertatem vocati estis fratres: tantùm nè libertatem in occasionẽ detis carnis, sed per charitatem seruite inuicèm. Omnis enim lex in vno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

18. IACOBI secundo: Si tamen legem perficitis regalem secundùm scripturas, Diliges proximum tuum sicut teipsum: benè facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege, quasi transgressores. Quicunque autem totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis: dixit, &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem: factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

19. ET capite primo: Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

20. ET capite quarto: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare.

21. PRIORIS ad Timotheum primo: Finis autẽ præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta. A quibus quidã aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligẽtes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè vtatur.

Præcepta euangelica.

22. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, canone decimonono: Si quis dixerit nihil præceptum esse in Euangelio præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera: aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos, anathema sit.

Mandata Dei & Ecclesiæ Christianis obseruanda.

23. ET canone vigesimo: Si quis hominem iustificatũ, & quantúlibet perfectũ, dixerit nõ teneri ad obseruantiã mandatorũ Dei & Ecclesiæ, sed tantũ ad credendum: quasi verò Euangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ sine cõditione obseruationis mandatorum, anathema sit.

Christus legislator.

24. ITEM canone vigesimoprimo: Si quis dixerit CHRISTVM IESVM à Deo hominibus datum fuisse vt redemptorem cui fidant, non etiam vt legislatorem cui obediant, anathema sit.

25. LEVITICI vigesimosexto: Non facietis vobis idôlum & sculptile, nec titulos erigetis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum.

26. DEVTERONOMII quinto: Non loquéris contra proximum tuum falsum testimonium. Non cõcupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, nõ bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.

VI.

Quid sibi vult hoc exordium, Ego sum Dominus Deus tuus?

Deut. 6. a d 4. d 10. d Malach. 1. b d Hier. 32. c Psal. 46. a

A. Decalogum exorditur Deus à notitia suî, & ab insinuatione Maiestatis suæ, vt cognitum Legislatorem magis reuereamur, eiúsque propositis mãdatis maior apud omnes authoritas constet. Nempe tam seriò nobiscum agitur, vt si vnquàm[a] salui esse velimus, hîc velut in clarissimo speculo diuinæ maiestatis voluntatem, omnémque rectè viuẽdi rationem certò contemplemur, agnitámque legem illam sanctissimam, [b] adiuuante Christi spiritu, accuratè seruemus.

a Matth. 5. c 19. c 28. d Heb. 5. c Psal. 118. a c 1. Ioan 3. d Aug. quæst. 140. super Exodum.

b Rom. 8. c Ioan. 1. c Phil. 4. c.

B. Nec enim præcipit solùm, sed [c] benedictionem quoquè promittit & opem tribuit noster Legislator. [d] *Spiritum meum*, inquit, *ponam in medio vestrî, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini.*

c Psal. 83. b Deut. 28. a b Leuit. 26. a b d Ezech. 36. f & 11. d

C. Quarè cùm Christus [e] etiam præcepisset, *Tollite iugum meum super vos*, nè quis causaretur difficultatem, adiecit: *Iugũ enim meum suaue est, & onus meum leue*, iis videlicet, qui gratiæ spiritu imbuti, in charitate non ficta ambulant.

e Matt. 11. d 1. Ioan. 5. a Concil. Trid. sess. 6. c 11. & can. 18 Chrysost. 1. de cõp. cordis. Bas. quæst. 176 in regulis breuioribus. Aug. de nat. & gra. c. 43. & 69. Item ser. 61. & 191. de temp. Hier. in symb. ad Damas.

TESTIMONIA.

1. A DEVTERONOMII sexto: Hæc sunt præcepta & cæremoniæ atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester vt docerem vos, & faciatis ea in terra ad quam transgredimini possidendam, vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui. Audi Israël, & obserua, vt facias quæ præcepit tibi Dominus, & benè sit tibi, & multipliceris ampliùs, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem. Audi Israël, Dominus Deus noster, Deus vnus est, &c. Non ibitis post deos alienos, &c. quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tuî: nè quando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ. Et in fine capitis: Præcepitque nobis Dominus, vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, vt benè sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodiè. Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

2. ET capite quarto: Caue nè quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit, quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. Ibid. Scito ergò hodiè, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipse est Deus in cælo sursùm, & in terra deorsùm, & non sit alius. Custodi præcepta eius atque mandata quæ ego præcipio tibi: vt benè sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneas multo tempore super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

3. ITEM capite decimo: Circuncidite igitur præputium cordis vestri, & ceruicem vestram nè induretis ampliùs, quia Dominus Deus vester ipse est Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum, & vos ergò amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in terra Ægypti. Dominum Deum tuum timebis, & ei seruies: ipsi adhærebis, iurabísque in nomine illius. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui.

2. MALACHIÆ primo: Magnificetur Dominus super terminum Israël. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum: si ergò pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? dicit Dominus exercituum. Et in fine: Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in gentibus.

5. HIEREMIÆ trigesimosecundo: Non erit tibi difficile omne verbum. Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, &

& potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinuentionum eius.

6. PSALMO quadragesimosexto: Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram.

7. MATTHÆI quinto: Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergò soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Dico enim vobis, quia nisi abũdauerit iustitia vestra plùs quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Audîstis quia dictum est antiquis, Non occides. qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Audîstis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Dictum est: Quicunque dimiserit vxorem suam, det ei libellum repudij. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit, &c. Iterùm audîstis quia dictum est antiquis, Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omninò, neque per cælum, quia, &c. Audîstis quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam. præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Audîstis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nónne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantùm, quid amplius facitis? nónne & ethnici hoc faciũt? Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

8. ITEM decimonono: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

9. ET capite vigesimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.

10. AD Hebræos quinto: Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.

11. PSALMO centesimo decimooctauo: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Tu mandâsti, mandata tua custodiri nimis. Maledicti qui declinant à mandatis tuis.

12. PRIMÆ Ioannis tertio: Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi, & diligamus alterutrùm, sicut dedit mandatum nobis. Et qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo. Et in hoc scimus quoniam manet in nobis, de spiritu quem dedit nobis.

13. AVGVSTINVS quæstione centesima quadragesima super Exodum: Cùm tam multa locutus sit Deus, duæ tantùm tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicũtur tabulæ testimonij futuræ in arca. Nimirũ omnia cætera quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis cõscripta sunt, pendere intelliguntur: si diligenter quærantur & benè intelligantur quomodò hæc ipsa rursùs decẽ præcepta, ex duobus illis, dilectione scilicet Dei & proximi, in quibus tota lex pendet & propheræ. Matth. 22.

Ex Decalogo pendent omnia Dei præcepta.

14. AD Romanos octauo: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.

15. IOANNIS primo capite: De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

16. AD Philippenses quarto: Omnia possum in eo qui me confortat.

1. B. PSALMO octogesimotertio: Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem.

2. DEVTERONOMII vigesimooctauo: Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque custodias omnia mandata eius quæ ego præcipio tibi hodiè, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus quæ versantur in terra. Veniéntque super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta eius audieris. Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructúsque iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ouium tuarum. Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediens & egrediens. Dabit Dominus inimicos tuos qui consurgunt aduersùm te, corruentes in conspectu tuo: per vnam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicétque tibi in terra quam acceperis. Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut iurauit tibi, si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaueris in viis eius. Videbúntque omnes terrarum populi, quòd nomen Domini inuocatum sit super te, & timebunt te. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu vteri tui, & fructu iumentorũ tuorum, fructu terræ tuæ, quam iurauit Dominus Patribus tuis, vt daret tibi. Aperiet Dominus thesaurum suum optimũ, cælũ, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo: benedicétque cunctis operibus manuum tuarum, & fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies. Constituet te Dominus in caput, & non in caudam, & eris semper supra, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodiè, & custodieris & feceris, ac non

Universidad de Deusto
Biblioteca

declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque coluoris eos.

3. LEVITICI vigesimosexto: Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprænendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis. Persequentur quin que de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: Cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meũ vobiscum. Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proiicietis. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abiiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vósque eritis populus meus. Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoquè hæc faciam vobis. Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustrà seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderunt vos. Fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiæ vestræ. Dabóque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram æneam. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt. Si ambulaueritis ex aduerso mihi nec volueritis audire me, addam plagas vestras vsque in septuplum propter peccata vestra: immittámque in vos bestias agri, quæ consumant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ. Quòd si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed & ambulaueritis ex aduerso mihi: ego quoque contra vos aduersus incedam, & percutiam vos septiès propter peccata vestra, inducámque super vos gladium vltorem fœderis mei. Cumque confugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium, postquàm confregero baculum panis vestri: ità vt decem mulieres in vno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis, & non saturabimini. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra me: & ego incedam aduersùs vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra, ità vt comedatis carnem filiorum vestrorum, & filiarum vestrarum. Destruam excelsa vestra, & simulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea, in tantum vt vrbes vestras redigam in solitudinem: & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam vltrà odorem suauissimum. Disperdámque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cùm habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in gentes, & euaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & ciuitates vestræ dirutæ. Et qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folij volantis, & ità fugient quasi gladium: cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrùm inimicis audebit resistere. Peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet. Quòd si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur: donec confiteantur iniquitates suas, & Maiorum suorum, quibus præuaricati sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mihi. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircuncisa mens eorum.

4. EZECHIELIS trigesimosexto: Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri, &c. vt in textu. Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem. Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non portetis vltrà opprobrium famis in Gentibus.

5. Et capite vndecimo: Dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciántque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

1. C. MATTHÆI vndecimo: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

2. PRIMÆ Ioannis quinto: In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite vndecimo: Nemo autem, quantumuis iustificatus, liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet: nemo temeraria illa & a patribus sub anathemate prohibita voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis: & adiuuat, vt possis. Cuius mandata grauia non sunt, cuius iugum suaue est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum, vt ipse testatur, seruant sermones eius. Quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt. licèt enim in hac mortali vita quantumuis sancti & iusti in leuia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata

Iustificati obstringitur ad obseruationem præceptorum.

Dei mandata non impossibilia.

Matth.6. Luc.11. Rom.6. Tit.2.

peccata quandoquè cadant, non propterea desinunt esse iusti. Nam iustorum illa vox est & humilis & verax: Dimitte nobis debita nostra. quo fit, vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiæ sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui autem facti Deo, sobriè, iustè, & piè viuentes, proficere possunt per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam.

Deus neminẽ prior deserit.

Deus nanque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blanditi debet, putans fide sola se hæredem esse constitutum, hæreditatémque consecuturum, etiamsi Christo non compatiatur, vt & conglorificetur. nam & Christus ipse, vt inquit Apostolus, cùm esset filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicens: Nescitis quòd ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? sic currite, vt comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nè forte cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus: Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Vndè constat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari qui dicunt, iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut quod intolerabilius est, pœnas æternas mereri: atque etiam eos, qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedẽ quoquè intuentur æternam: cùm scriptum sit: Inclina ui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem, & de Moyse dicat Apostolus, quòd respiciebat in remunerationem.

Rom.8. Heb.5.

1.Cor.9.

2. Pet.1.

Iustus nõ peccat in quocũque opere.

Mercedẽ etiã intueri operãtes possunt. Psal.118. Heb.11.

4. ITEM canone decimooctauo: Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam iustificato & sub gratia constituto, esse ad obseruandum impossibilia anathema sit.

Dei mandata non impossibilia.

5. CHRYSOSTOMVS in libro primo de Compunctione cordis: Reuerà ipse pronunciauit de præceptis suis, quòd nihil in eis laboriosum sit & nihil onerosum, dicens: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Et nos econtrà grauia efficimus, quæ ille leuia constituit: & quæ ille suauia posuit, nos facimus amara peccando. Quòd si laboriosum aliquid esset in præceptis, decenter & meritò virtutem labor comitaretur: præmia enim proposita sunt post laborem. Nunc verò infelix anima ne hanc quidem reuerentiam diuinis legibus dabit, vt sileat & quiescat, nè ad præuaricationem laborando perueniat, quanuis sint aliqua in quibus paululùm laboris est adhibendum, in his duntaxat, in quibus Paulus dicit: Nam quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum immensum æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Vides ergò etiam quidquid in præsenti est, leue esse, etiamsi tribulatio sit. Quo modo leue? Quia immensum pondus futuræ gloriæ leuem facit præsentis temporis tribulationem: etiam si sensibus nostris grauius videatur. Denique & ipse causas in consequentibus exponit, vt omne id duci leue debeat, quicquid passio præsentis temporis intulerit. Ait enim: Non respicientibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur, quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

2.Cor.4.

6. BASILIVS in regulis breuioribus, siue concisiùs disputatis, interrogatione centesima septuagesimasexta, agens de inimicorum dilectione: Sine dubio (inquit) non præcepisset hoc qui bonus ac iustus est, nisi etiam facultatem qua id faceremus, fuisset largitus.

Matth.5. Deus, quia bonus & iustus, impossibilia non iubet.

7. AVGVSTINVS in libro de natura & gratia, capite quadragesimotertio: Non igitur Deus impossibilia iubet, sed iubendo admonet & facere quod possis, & perere quod non possis.

Nota.

8. Et capite sexagesimonono: Valdè bona sunt præcepta, si legitimè his vtamur. Eo quippe ipso quo firmissimè creditur, Deum iustum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe fiunt facilia charitati, cui vni Christi sarcina leuis est, aut ea vna est sarcina ipsa quæ leuis est: secundùm hoc dictum est, Et præcepta eius grauia non sunt: vt cui grauia sunt, consideret non potuisse diuinitùs dici, grauia non sunt, nisi quia potest esse cordis affectus, cui grauia non sunt, & petat quo destituitur, & impleat quod iubetur: Et quod dicitur ad Israël in Deuteronomio, si piè, si sanctè, si spiritaliter intelligatur, hoc idem significat, quia vtiquè cùm hoc testimonium commemorásset Apostolus, Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo: quod hic habet, in manibus tuis: In corde enim sunt spiritales manus; Hoc est, inquit, verbum fidei quod prædicamus. Conuersus ergò quisque, sicut ibi præcipitur, ad Dominum Deum suum ex toto corde suo, & ex tota anima sua, mãdatum Dei nõ habebit graue. Quomodò est enim graue, cùm sit dilectionis mandatum? Aut enim quisque non diligit, & ideò graue est: aut diligit, & graue esse non potest.

Quia bonus & iustus est, impossibilia præcipere nõ potuit Deus.

Omnia facilia charitati.

Matth.11. 1.Ioan.5.

Deut.30.

Rom.10.

Nota.

9. IDEM sermone sexagesimoprimo de tempore: Sed dicit aliquis: Nulla ratione possum inimicos meos diligere. In omnibus scripturis Deus tibi dicit, quia potes. Tu econtrario respondes, non posse. Considera nunc, vtrùm tibi, an Deo debeat credi. Et ideò quia veritas mentiri non potest, iam vanas excusationes suas relinquat humana fragilitas: quia nec impossibile aliquid potuit imperare, qui iustus est: nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui pius est.

Iustitiæ & pietati diuinæ repugnat, dicere, Impossibilia nobis præcepta esse.

10. ITEM sermone centesimo nonagesimoprimo de tempore: Est autem patrum nostrorum fides hæc: Credimus in Deum Patrem omnipotentem, &c. Execramur etiam blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari.

Blasphemia est execrabilis.

11. HIERONYMVS in explanatione Symboli ad Damasum: Execramur etiam eorum blasphemiã, &c. vt Augustinus.

sterũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VII.

Quid complectitur in se primum præceptum?

Deut.12.d 4.b c 18.b 1. & 6.13. & 18.d Psal.133.b c Leuit.19.f 20.a e Eccli 34.a

A. Prohibet ac damnat idololatriam, obseruationes superstitiosas, vsum etiam artis magicæ vel diuinatoriæ.

a Aug.li.10. de ciuit. Dei. cap.1.& Epist. 49.ad Deo gratias, quæst.5.

B. Docet etiam atque exigit, vt nullam prorsus [a] creaturam, quantumuis excellentem, pro Deo habeamus, sed solum vnum verum, æternum, immensúmque Deum credamus & confiteamur, eique vni sacrificium & singularem summúmque [b] cultum, quem Græci λατρείαν appellant, exhibeamus.

b Aug.10. de ciui. Dei. ca. 1 & 4. Cõtra Faustũ, li.15. cap.9. & lib.20. cap 21.

c Ioan. 4. c Rom. 10. c 1. Ioan. 4. b e Matt. 4. b Luc 4. b Esai. 41. a b 1. Timo. 6. e Rom. 9. b Psal. 83. d

C. Hoc fit, vt super [c] omnia colamus, inuocemus, adoremus summum illud æternúmque bonum, Optimum Maximum Creatorem, Redemptorem, Saluatorem, vnum & immortalem Deum, qui est super omnia benedictus, omnis gratiæ & gloriæ largitorem.

TESTIMONIA.

1. A. Deuteronomii duodecimo: Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt omnes gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos & colles, & subter omne lignum frondosum. Dissipate aras earum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite nomina earum de locis illis.

2. Et capite quarto: Locutúsque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitùs non vidistis. Custodite igitur solicitè animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis: nè fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœminæ, similitudinem omnium iumẽtorum quæ sunt super terram, vel auium sub cælo volantium, atque reptilium quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis: nè fortè eleuatis oculis ad cælum, videas solem & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt.

3. Item capite decimooctauo: Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue nè imitari velis abominationes illarum gentium. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos scisciteturr, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, neque qui pythones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris & absque macula cum Domino Deo tuo. Gentes istæ quarum possidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

4. Primi Regum vicesimooctauo: Saul abstulit magos & ariolos de terra: & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre.

5. Psalmo centesimo decimotertio: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habẽt & non loquentur: oculos habẽt & non videbunt. Aures habent & non audient: nares habent & non odorabunt. Manus habẽt & non palpabunt: pedes habent & non ambulabunt: non clamabũt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

6. Leuitici decimonono: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid scisciteminí, vt polluamini per eos, ego Dominus Deus vester.

7. Et capite vigesimo: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi sui. Et in fine capitis: Vir siue mulier, in quibus pythonicus vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur: lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

8. Ecclesiastici trigesimoquarto: Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur? Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.

Latrię cultus soli Deo debetur.

1. B. Augvstinvs libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Quæ λατρεία Græcè nuncupatur, & Latinè interpretatur seruitus: sed ea qua colimus Deũ, vel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autẽ Religio dicitur: sed ea quæ nobis est erga Deũ, vel quã illi θεοσεβείαν, nos verò non vno verbo exprimere, sed Dei cultum possumus appellare: hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui verus est Deus, facítque suos cultores Deos. Quicunque igitur sunt in cælestibus habitationibus immortales & beati, si nos non amant, nec beatos esse nos volunt, colẽdi vtique non sunt. Si autem amant, & beatos volunt, profectò indè volunt, vndè & ipsi sunt: an aliũdè ipsi beati, aliundè nos?

2. Et epistola quadragesimanona ad Deo gratias, quæstione tertia: Neque illinc excusant impij sua sacrilega sacra & simulacra, quòd eleganter interpretãtur quid quæque significẽt. Omnis quippe illa interpretatio ad creaturam refertur, non ad creatorem, cui vni deberet seruitus religionis illa, quæ vno nomine Latria Græcè appellatur. Nec nos dicimus terram, maria, cælum, solem, lunam, stellas, & quasdam non in promptu sitas cælestes potestates, esse dæmonia: sed cùm omnis creatura partim corporalis sit, partim verò incorporalis, quam etiam spiritalem vocamus, manifestum est, id quod à nobis piè ac religiosè fit, à volũtate animi proficiscí, quæ creatura spiritalis est, & omni corporali præponenda. Vndè colligitur, corporali creaturæ non esse sacrificandum. Restat spiritalis, quæ vel pia, vel impia est. Pia scilicet in hominibus

Latria.

Corporalis creatura non deificanda.

minibus & angelis iustis & Deo ritè seruientibus: Impia verò in hominibus & angelis iniquis, quos etiam dæmones dicimus. Ac per hoc nec spiritali, quanuis iustæ, creaturæ sacrificandum est. Quoniam quanto magis pia est & subdita Deo, tantò minùs se tali honore dignatur, quem scit non deberi nisi Deo. Quanto ergò pernicioſius est sacrificare dæmoniis?

Nec spiritali.

3. Idem libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Nunc videndum ac disserendum est, quantum deus donat, immortales ac beati in cælestibus sedibus, dominationibus, principatibus, potestatibus constituti, quos isti deos, & ex quibus quosdã vel bonos dæmones, vel nobiscum angelos nominant, quomodò credendi sint velle à nobis religionem pietatémque seruari, hoc est, vt apertiùs dicã, vtrùm etiam sibi, an tantùm deo suo, qui etiam noster est, placeat eis vt sacra faciamus, & sacrificemus, vel aliqua nostra seu nosipsos religionis ritibus consecremus. Hic est enim diuinitati, vel si expressiùs dicendum est, deitati debitus cultus, propter quem vno verbo significandum, quoniam satis mihi idoneum non occurrit Latinum, Græco, vbi necesse est, insinuo, quid velim dicere. Latriam quippe nostri, vbicunque sanctarum scripturarum positum est, interpretati sunt seruitutem. Sed ea seruitus, quæ debetur hominibus, secundùm quam præcipit Apostolus, seruos dominis suis subditos esse debere, alio nomine Græcè nuncupari solet. Latria verò secundùm consuetudinem qua locuti sunt, qui nobis diuina eloquia condiderunt, aut semper aut tam frequenter vt penè semper, ea dicitur seruitus, quæ pertinet ad colendum Deum. Proindè si tantummodò cultus ipse dicatur, non soli Deo deberi videtur. Dicimur enim etiam colere homines, quos honorifica vel recordatione vel præsentia frequentamus. Nec solùm ea, quibus nos religiosa humilitate subiicimus, sed quædam etiam quæ subiecta sunt nobis, coli perhibentur. Nam ex hoc verbo agricolæ, & coloni, & incolæ vocantur. Ac per hoc cultum quidem non deberi nisi Deo, propria quadam notione verbi huius verissimum est. Sed quia & aliarum rerum dicitur cultus, ideò Latinè vno verbo significari cultus Deo debitus non potest. Nam & ipsa religio, quanuis distinctiùs non quemliber, sed Dei cultum significare videatur: vndè isto nomine interpretati sunt nostri eam, quæ Græcè θρησκεία dicitur: tamen quia Latina loquendi consuetudine, non solùm imperitorum, verùm etiam doctissimorum & cognationibus humanis atque affinitatibus, & quibusque necessitudinibus dicitur exhibenda religio: non eo vocabulo vitatur ambiguum, cùm de cultu deitatis vertitur quæstio: vt fidenter dicere valeamus, religionem non esse nisi Dei cultum: quoniam videtur hoc verbum à significanda obseruantia propinquitatis humanæ insolenter auferri. Pietas quoque propriè Dei cultus intelligi solet, quã Græci εὐσεβείαν vocant. Hæc tamen & erga parentes officiosè haberi dicitur. More autem vulgi hoc nomen etiam in operibus misericordiæ frequentatur: quod ideò arbitror euenisse, quia hæc fieri præcipuè Deus mandat, eáque sibi vel pro sacrificiis, vel præ sacrificiis placere testatur. Ex qua loquendi consuetudine factum est, vt & Deus ipse dicatur pius: quem sanè Græci nullo suo sermonis vsu εὐσεβείαν vocant, quãuis εὐσεβείαν pro misericordia illorum etiã vulgus vsurpet. Vndè in quibusdam scripturarum locis, vt distinctio certior appareret, non εὐσεβείαν, quod ex bono cultu, sed θεοσεβείαν, quod ex Dei cultu compositum resonat, dicere maluerunt. Vtrumlibet autem horum, nos vno verbo enunciare non possumus. Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, &c. vt paulò antè in hac quæstione.

Latino nomine destituimur ad cultũ soli Deo debitum significandum.

Seruitus. Ephe. 6. Dulia.

Cultus.

Religio.

Pietas.

4. Item capite quarto eiusdem libri decimi: Huic (vni Deo Deorum) nos seruiturem, quæ latria Græcè dicitur, siue in quibusque sacramentis, siue in nobisipsis debemus. Huius enim templum simul omnes & singuli templa sumus, quia & omnium concordiam & singulos inhabitare dignatur: non in omnibus quàm in singulis maior, quoniam nec mole distenditur, nec partitione minuitur. Cùm ad illum sursùm est, eius est altare cor nostrum: eius vnigenito cum sacerdote placamur: ei cruentas victimas cædimus, quando vsque ad sanguinem pro eius veritate certamus: & suauissimum adolemus incensum, cùm in eius conspectu pio sanctóque amore flagramus: ei dona eius in nobis, nósque ipsos vouemus, & reddimus: ei beneficiorum eius solennitatibus festis & diebus statutis dicamus sacramúsque memoriam, nè volumine temporum ingrata subrepat obliuio: ei sacrificamus hostiam humilitatis & laudis in ara cordis igne feruidæ charitatis. Ad hunc videndum sicut videri poterit, eíque cohærendum, ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mũdamur, & eius nomine cõsecramur. Ipse enim fons nostræ beatitudinis, ipse omnis appetitionis est finis. Hũc eligẽtes, vel potiùs religẽtes, amiseramus enim negligentes: hunc ergò religentes, vndè & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tẽdimus, vt perueniendo quiescamus: ideò beati, quia illo fine perfecti. Bonum enim nostrum, de cuius fine inter Philosophos magna contẽtio est, nullum est aliud, quàm illi cohærere, cuius vnius anima intellectualis incorporeo, si dici potest, amplexu, veris implẽtur fœcundatúrque virtutibus. Hoc enim bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonũ debemus & à quibus diligimur, ducí: & quos diligimus, ducere. Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & prophetæ: Diliges dominum Deum tuũ in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: & diliges proximum tuum tanquàm teipsum. Vt enim homo sese diligere nõsset, constitutus est ei finis, quò referret omnia, quæ ageret vt beatus esset. Non enim qui se diligit, aliud esse vult quã beatus. Hic autẽ finis est, adhærere Deo. Iam igitur scienti diligere seipsum, cùm mandatur de proximo diligendo sicut seipsum, quid aliud mandatur, nisi vt ei quantùm potest, commendet diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hęc recta pietas, hæc tantùm Deo debita seruitus. Quæcunque igitur immortalis potestas quantalibet virtute prædita, si nos diligit sicut seipsam, ei vult esse subditos, vt beati sumus, cui & ipsa subdita beata est. Si ergò non colit Deum, misera est, quia Deo priuatur: si autem colit Deum, non vult se coli pro Deo. Illi enim potiùs diuinæ sententiæ suffragatur, & dilectionis viribus fauet, quia scriptum est: Sacrificans diis eradicabitur, nisi

Dies festi cur instituti.

Latria.

Matth. 22.

Dei cultus.

Exod. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.22. Sacrificium soli Deo debetur.

si Domino soli. Nam vt alia nũc tacceam, quę pertinẽt ad religionis obsequium, quo colitur Deus, sacrificium certè nullus hominum est, qui audeat dicere deberi, nisi Domino soli. Multa denique de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis: siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: ità tamen, vt quibus eas deferũtur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi: si autem eis multum addirur, & adorãdi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deũ aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Quàm porrò antiquus sit in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain & Abel satis indicant, quorum maioris Deus reprobauit sacrificium, minoris aspexit.

Gen.4.

5. ET Augustinus libro decimoquinto contra Faustum Manichęum, capite nono: Adonai, verbum Hebræum est, & interpretatur Dominus, eo modo quo solus Deus dicitur Dominus: sicut latria, quod verbum Græcum est, & interpretatur seruitus, non quęcunque, sed illa, qua tantummodò Deo seruitur.

Latria.

6. ITEM libro vigesimo contra eundem, capite vigesimoprimo: Populus Christianus memorias martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum cõsocietur, atque orationibus adiuuetur: ità tamen, vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum, constituamus altaria. Quis enim antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquãdo dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: vt ex ipsorũ locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate passionem paratum esse sentimus. At illo cultu, quæ Græcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici nõ potest, cùm sit quædam propriè diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colẽdum docemus, nisi vnum Deum. Cùm autem ad hunc cultũ pertineat oblatio sacrificij, vndè idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibẽt: nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam sanctę animę, vel cuiquam angelo: & quisquis in hunc errorem delabitur, corripitur per sanam doctrinam, siue vt corrigatur, siue vt caueatur. Ipsi enim sancti vel homines, vel angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi nõrunt, Apparuit hoc in Paulo & Barnaba, cùm commoti miraculis, quę per eos facta sunt, Lycaonij tãquàm diis immolare voluerunt: conscissis enim vestimentis suis, cõfitentes & persuadentes se deos non esse, ista sibi fieri vetuerunt. Apparuit & in angelis, sicut in Apocalypsi angelum se adorare prohibentem, ac dicentem adoratori suo, Conseruus tuus sum & fratrum tuorum. Ista sibi planè suberibi spiritus exigunt, diabolus & angeli eius, sicut per omnia templa & sacra gentilium. Et post pauca: Longè minoris peccati est, ebrium * deridere à martyribus, quàm vel ieiunum sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi sactificare Deo in memoriis martyrum: quod frequẽtissimè facimus illo duntaxàt ritu, quo sibi sacrificare nouit testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illũ cultum, qui latria dicitur, & vni Deo debetur.

Soli Deo constituuntur altaria, quamuis in memorias Martyrum. Latria.

Sanctis non offeruntur sacrificia.

Martyres & Sancti quomodo colantur.

Latria, diuinitati debita seruitus.

Nulli creaturæ sacrificatur.

Act.14.

Apo.19.& 22.

Dæmones expetunt sacrificia. deridere.

Deo in memoriis martyrum sacrificatur.

1. C. IOANNIS quarto: Venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

2. AD Romanos decimo: Dicit enim scriptura Omnis qui credit in illum, non confundetur. Nõ enim est distinctio Iudęi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illũ. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

3. PRIMÆ Ioannis quarto: Omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniã filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniã ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationẽ pro peccatis nostris. In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus & testificamur, quoniam Pater misit filium suum Saluatorem mundi.

4. MATTHÆI quatto: Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

5. LVCÆ quarto: Respondens Iesus, dixit illi: Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

6. ESAIÆ quadragesimotertio: Et nunc hęc dicit Dominus creans te Iacob, & formans te Israel: Noli timere, quia redẽmi te, & vocaui te nomine tuo: Meus es tu. Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non comburetis, & flamma non ardebit in te. Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel Saluator tuus. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me Saluator. Ego annunciaui, & saluaui. Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis auertet illud?

7. PRIORI ad Timotheum sexto: Præcipio tibi coram Deo qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonã confessionem: vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi: quem suis temporibus ostẽdet beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatẽ, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum, Amen.

8. AD Romanos nono: ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen.

9. PSALMO octogesimotertio: Quia misericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriã dabit Dominus. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

VIII.

VIII.

Quomodò præter Deum Sanctos colimus & inuocamus?

A. De Sanctis, hoc est, sanctificatis & in Christo renatis omnibus hoc loco nõ agimus, sicut[a] Paulus hoc nomen ad Christianos omnes crebrò refert: sed eos intelligimus, qui vera suæ sanctitatis[b] in cælo præmia sunt consecuti. De quibus idem Paulus testatur, quòd[c] *per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti repromissiones.*

a Rom.1. & 2. Cor. 1. & Philip.4. d Colos.1. & Philem.1.
b Apoc.7. c d
c Heb.11. f

B. Ac hi verè quidẽ sancti & immaculati, sine macula & ruga, hęc præstantiora Ecclesię mẽbra, & electa prorsùs organa diuini spiritùs, in quę peccatũ ac malum iam nullum cadere potest. Qui sancti partim ex Angelica, partim ex humana natura constant, creaturę quidẽ illæ omnium nobilissimæ ac beatissimæ, quibus datũ est, vt summis & æternis in cælo bonis affluant, & cum[d] Christo Domino semper coniunctissimè viuãt.

Ephes.5. f Apoc.5. c 7. c d 21. a g 22. a Ephes.4. f 1. Cor.6. d

C. Igitur & illius gratia, quæ apud nos in terris gerũtur, possunt[e] intelligere: & quoniam eximia in fratres etiam absentes charitate flagrãt, salutis nostrę cura[f] tanguntur, nobis perpetuò fauent & optãt quæque salutaria, tantóque studiosiùs causam nostrã agunt, quò sunt minùs de seipsis soliciti, quóque maiorem sinceræ[g] charitatis ac virtutis omnis, quę beatis congruit, perfectionem continenter exercent.

d Philip.1. c 2. Cor.5. a b Greg.4. moral. cap.32. e Greg. li.2. moral. ca.13. & lib.4. dial. ca.33. Aug. de cura pro mort. cap.15. & 16. Orig. contra Celsum, lib.8. 4. Reg.5. g 6. b 1. Cor.14. e f Dan.10. c d Matth.18. b Heb.1. d Tob.12. e Luc.15. b Act.5. d 12. a Apo.5. b 8. a Cyprian. de mortalit. g Hier. in Vigilant. Bernar. in Vigil. Pet. & Paul. & ser. 2. in fest. eorundem. Itẽ ser. 2. de S. Victore.

D. Est igitur cur hęc cæli lumina & Ecclesię firmaméta, simul & ornamenta post Deum maxima[h] veneremur: est cur Sanctos hoc præ cęteris mortalibus quantumlibèt excellentibus magni faciamus, prędicemus, imitemur, & amemus plurimùm: est cur eosdem tanta talíque dignitate iam auctos, magnis afficiamus honoribus, pro nostra quidẽ exiguitate: est deniquè cur eos ipsos pro Christiana pietate cõpellemus siue[i] inuocemus, nõ sanè vt per se largiantur, sed vt apud Deum omnis boni largitorem nobiscum precentur, sintque vel immerentibus fauenres & efficaces intercessores.

h Damasce. lib.4. orthod. fid. cap.16. i Basil. in 40. mart. & in Mamãtem. Nazian. in Cypria. Athan. Basiliũ. Chrys. in ser. de catenis & gladio S. Petri. Amb. de viduis, & de fide resu. & in c 22. Luc. Chrys. ho 66. ad pop. Ephræm de laud. mart. Hie. in epitaph. Paul. epist. 27. Aug. de cura pro mort. ca. 4. & li 7. conf. Donat. c. 1. Berna. ser. 66. in Cantic. Theod. li 8. græcar. aff. & in Philotheo. Prudẽtius in li. Peri stephanon. 7. Syn. action. 6. Vide etiã suprà in Salut. Angelicã. Gen 48. c Iob 5. a Gen 32. f Osæ 12. a Zach.1. c Hiere 15. a

E. Cuiusmodi cultus & inuocatio, si rectè fiat, nimirùm vt summus ille[a] cultus & honos summo Deo debitus, quẽ λατρείαν diximus, integrè cõstet, nihil sanè habet incommodi, neque cũ scriptura[b] pugnat, sed firmis Ecclesiæ testimoniis comprobatur, multúmque affert vtilitatis.

a Aug. lib.10. de ciuit. Dei, ca.1. & lib.20. cõtra Faust. ca.21. Item, li. 8. de ciuit. Dei. cap.27. b Ro.15. g Heb.13. c Ephes. 6. c Colos.4. & 1. Thes.5. d 2. Thes.3. a Luc.7. a Iob 42. b c e Trident. Cõcil. sessione 25. d Psal.67. g Ioan.14. b e Ioan 12. d Matt.19. d Luc. 19. c Apoc.2. g 3. d f Psal.118. d g Chrysost. hom.2. in Psal. 50. & hom.27. in Matth. & 42. in Gen. Item ser. de virtutib. & vitiis. h Gene.25. a e Exod.32. c 3. Reg.11. b f 15. a Esa.37. g 4. Reg.19. g & 20. a 2. Macha. 15. b c i Amb. de viduis, & in cap. 21. Luc. Leo ser. 1. & 2. de Pet. & Pau. Et in ser. de anniuers. Põt. Paulin[o] ad Cytherii & de B. Felice. Maximus de Taurinẽs. martyr. Basi. in 40. mar. Aug. quæst. 108. in Exod. Eusseb. de præpar. euang. lib.13. cap.7.

F. Quòd autẽ hunc in modũ Sanctos colimus, & cum Ecclesia inuocamus, adeò Christi Saluatoris & Domini nostri gloriã[c] non obscurat, vt etiã magis illustret, amplificet, augeátque. Hic enim Christi Redemptoris virtus eximia splendescit ac gloria, quòd is non quidẽ in se tantùm, sed in Sanctis[d] etiã suis est apparétque potens, gloriosus, mirabilis: quòd eosdẽ[e] honorat ipse, nimísque[f] honorari vult in cælo & in terra: quòd per eos itidèm, & propter[g] eos multa largitur, & parcit sæpè immerentibus. Nec enim obscurũ est, quòd[h] Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, Hieremias, quanquàm defuncti, viuis tamen profuisse legantur.

G. Vndè Patres cùm de Sanctis loquuntur,[i] suffragatores eos & intercessores patronósque nostros frequẽter appellant. Nec immeritò sanè, quòd Sanctorum fida suffragia, cùm humiliter & piè in CHRISTI nomine implorantur, experientia teste, multis opitulentur.

c Hier. contra Vigilant. & in epist. 53. ad Riparium & in ca. 65 Esa. 2. Synodus Nicen. & Gangrens. 1. 4. Reg. 13. d Aug. 22. de ciuit. Dei, ca. 8. Damasc. li. 4. cap. 16. Basil. in Psalm. 115. Chrys. in Iudic. & Max. Hę in Babylam. & in ser de catenis. & gladio S. Petri. Amb. epist 31. & ser. 31 & 95. Trident. sess 25. Act 25. b 5. c Luc. 8 f Matth. 14. d

H. Quare iã pridèm dãnati sunt[k] Vigilãtiani, qui Sanctos & horũ[l] Reliquias sãcras suis fraudãt honorib[9], quos illis Ecclesia tribuit Orthodoxa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I. Nec audiendi etiam calumniatores, qui fingunt diuinum honorem in homines[m] hac ratione transferri, Sanctos pro Diis adorari, creaturas creatori à Catholicis exæquari. Nam longè secùs rem habere, cùm alia multa conuincunt, tum vetus & solennis illa testatur supplicatio, quam Litaniam vocant. Vbi Deus diuinæque personę primùm, ac multò quidem sublimiùs quàm[n] Sancti & Sanctorum ordines omnes coluntur & inuocantur.

m Gen. 19. 422. 23. 3. 42. b Iof. 5. d 1. Reg. 2. g 35. d 4. Reg. 2. e 1. Para. 29. e

n Bern. ser. de 4. modis orandi. Victor lib. 3. de persecut. Vvandal.

K. Hinc & illę de Sãctis institutæ ferię, quas Augustinus aduersùs Faustũ Manichęum scribens[o] ità defendit: Populus Christianus, inquit, memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationẽ, & vt meritis eorũ cõsocietur, atque orationibus adiuuetur.

o Lib. 20. cõt. Faust. ca. 21. In Psal. 88. cõci. 3. & serm. 47. de Sãctis. Bern. in vigil. Pet. & Pau. Isid. lib. 1. de offi. eccl. ca. 34. & 35.

TESTIMONIA.

Sancti dicuntur Christiani.

1. A. Ad Romanos primo: Omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis.

2. Posteriorıs ad Corinthios primo: Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in vniuersa Achaia.

3. Ad Philippenses quarto: Salutate omnem sanctum in Christo Iesv. Salutant vos omnes sancti.

4. Ad Colossenses primo: Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, eis qui sunt Colossis, sanctis & fidelibus fratribus in Christo Iesu. Audientes fidem vestram in Christo Iesu & dilectionem quam habetis in sanctos omnes.

Sancti in cęlo regnant.

5. Ad Philemonem: Gaudium magnum habui & consolationem in charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt per te frater.

6. Apocalypsis septimò: Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: Salus deo nostro qui sedet super thronum, & Agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deũ, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorũ, Amen. Et respondit vnus de senioribus & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt & vndè venerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerũt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni: ideò sunt ante thronum dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. Non esurient, neque sitient ampliùs, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus, quoniã Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

7. Ad Hebræos vndecimo: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.

1. B. Ad Ephesios quinto: Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

2. Apocalypsis quinto: Quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum: & cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu & lingua, & populo & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram. Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni & animalium & seniorum, & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem. & honorem, & gloriam, & benedictionem.

3. Ibidem capite septimo, vt paulò antè hac eadem quæstione citatum.

4. Et capite vigesimoprimo: Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam, descẽdentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Et audiui vocẽ magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus: cum eis erit eorum Deus: & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltrà nõ erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abiêrunt. Ac in fine: Et ciuitas non eget sole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est Agnus. Et ambulabunt gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam. Et portæ eius non claudentur per diem. nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

5. Et capite vigesimosecundo: Et omne maledictum non erit ampliùs, & sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi. Et videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum. Et nox vltrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum.

6. Ad Ephesios quarto: Nolite contristare spiritum

tum sanctum Dei: in quo signati estis in die redemptionis.

7. Prioris ad Corinthios sexto: An nescitis quoniam membra vestra templum sunt spiritûs sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

Migratio ad Christum.

8. Ad Philippenses primo: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Quòd si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. Coarctor autem è duobus: desiderium habẽs dissolui & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos.

9. Posterioris ad Corinthios quinto: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis, &c. Audentes igitur semper, & scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. (per fidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

Patres noui testamenti nõ differuntur à patria cælesti post mortem.

10. Gregorivs libro quarto Moralium, capite trigesimosecundo: Postquàm de corporibus transeunt prædicatores Ecclesiæ, nequaquàm per morarum spatia, sicut antiqui Patres, à cælestis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe vt à carnis colligatione exeunt, in cælesti sede quiescunt, Paulo attestante, qui ait: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. Priùs autem quàm redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam qui cælestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis, inferni claustra tenuerunt: non vt pœna quasi peccatores plecteret, sed vt eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdùm intercessio mediatoris aduenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Vndè iuxta eiusdem redemptoris nostri testimonium, diues qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahæ requiescere Lazarum contemplatur. Qui profectò si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Vndè & idem redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, vt suos qui ei inhæserant, ad cælestia reducat. Sed quò nunc homo redemptus ascendit, illuc profectò si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret.

2. Cor. 5.

Luc. 16.

Animæ Sanctorũ omnia, in Deo vidẽt, quæ scilicet ad eorũ gloriã & nostrã salutem conducunt. Iob 14.

1. C. Idem libro duodecimo Moralium, capite decimotertio: Sicut hi qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ità mortui vitam in carne viuentium, post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia & vita spiritûs, longè est à vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diuersa sunt genere, ità etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intùs omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quique quia amorem præcipuum filiis impẽdunt, hoc eos ß. Iob nescire postmodùm asserit, quod hîc vehementer amauerunt: vt siue nobiles siue ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat.

2. Et libro quarto Dialogorum, capite trigesimotertio: Quia in illa æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? In Dei claritate omnia sciunt.

3. Avgvstinvs in libro de cura pro mortuis gerenda, capite decimoquinto: Proindè fatendum est, nescire quidem mortuos quid hîc agatur, sed cum hîc agitur: posteà verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriẽdo pergunt. Non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse: & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Possunt & ab angelis, qui rebus quæ aguntur hîc, præstò sunt, audire aliquid mortui, quod vnumquenque illorum audire debere iudicat, cui cuncta subiecta sunt. Nisi enim essent angeli, qui possent interesse & viuorum & mortuorum locis, non dixisset Dominus Iesus, Contigit autem mori inopem illum, & ferri ab angelis in sinum Abrahæ. Nunc ergò hic, nunc ibi esse potuerunt, qui hinc illuc quem Deus voluit abstulerunt. Possunt etiam spiritus mortuorum aliqua quæ hîc aguntur, quæ necessarium est eos nôsse, & quæ necessarium non est eos non nôsse, non solùm præterita vel præsentia, verumetiam futura spiritu Dei reuelante cognoscere: sicut non omnes homines, sed Prophetæ dum hîc viuerent, cognoscebant nec ipsi omnia, sed quæ illis esse reuelanda Dei prouidentia iudicârat. Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, sicut econtrariò Paulus ex viuis in Paradisum raptus est, diuina scriptura testatur. Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prædixit, quãuis nonnulli non ipsum fuisse qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum tam malis operibus congruentem, illius existiment similitudinem figurâsse: cùm liber Ecclesiasticus, quem Iesus Sirach scripsisse traditur, & propter eloquij nonnullam similitudinem Salomonis pronunciatur, contineat in laude patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit. Sed si huic libro ex Hebræorum, quia in eo non est, canone cõtradicitur, quid de Moyse dicturi sumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Euangelio cum Helia, qui mortuus non est, legitur apparuisse viuentibus? Quot modis mortui possint ea quæ hîc geruntur cognoscere. Spiritu Dei reuelante. 1. Cor. 14. 1. Reg. 28. Eccli. 46. Deut. 34. Matth. 17. 4. Reg. 2.

4. Et capite decimosexto: Alij sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt. Quanuis & naturæ Deus adsit vt sit, & miraculis natura non desit. Non igitur ideò putandum est, viuorũ rebus quoslibet interesse posse defunctos; quoniam quibusdã sanandis vel adiuuãdis Martyres adsunt: sed ideò potiùs intelligendum est, quòd per Diuinã potentiã martyres viuorũ rebus interfunt, quoniã defuncti per naturã propriã, viuorum rebus interesse non possunt. Quanquàm ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodũ opitulentur martyres iis quos per eos certum est adiuuari: vtrùm ipsi per seipsos adsint vno tẽpore tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis, siue vbi sunt eorum memoriæ, siue prætet suas memorias vbicũque adesse sentiuntur: an ipsis in loco suis meritis cõgruo ab omni mortaliũ conuersatione remotis, & tamen generaliter orantibus pro indigẽtia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique non præsentamur, nec vbi sint vel quid agãt scimus, Deus omnipotens qui est vbique præsens, nec cõcretus nobis, nec remotus à Quanuis Sancti viuorum rebus interfint, non ○ẽs tamen mortui interesse possunt. Augustini dubitatio de modo quo ist diuersis locis adsint. Oratio p mortuis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis, exaudiens martyrum preces, per angelica ministeria vsquequaquè diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda: & suorum merita martyrum vbi vult, quãdo vult, quomodò vult, maximèque per eorum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atque ineffabili potestate ac bonitate commendet.

5. ORIGENES libro octauo contra Celsum: Vnus est nobis placandus Deus vniuersorũ Dominus, vnius fauor ambiẽdus per pietatẽ virtutẽsque cæteras. Si vult præter hunc placari etiã alios, cogitet quòd sicut moto corpore vmbra quoquè ipsius mouetur, ità cùm aliquis deum habet propitium, sequitur vt amicos habeat omnes eius angelos, animas & spiritus. Sentiunt enim qui sint digni fauore cælestis numinis, quibus non solũ ipsi benè volunt, verumetiã dant operã, vt Deũ ei seruire volentibus, concilient, & vnà nobiscũ precantur: vt quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus vltrò se adiungere innumera sanctorum angelorum millia, & intercedere pro mortali nostro genere, & (vt ità loquar) laborare nobiscum in hoc certamine.

Angeli & sanctorũ animæ nostra nõrũt, ac pro nobis & nobiscum precantur.

6. QVARTI Regũ quinto capite: Et dixit Eliseus: Vndè venis Giezi? Qui respondit, Non iuit seruus tuus quoquàm. At ille ait, Nónne cor meũ in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tuĩ?

Cognitio sanctorum.

7. ET capite sexto: Rex autẽ Syriæ pugnabat cõtra Israël, cõsiliumque iniit cũ seruis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias. Misit itaque vir dei ad regẽ Israël, dicẽs: Caue nè trãseas in locũ illum: quia ibi Syri in insidiis sunt. Misit itaque rex Israël ad locũ quẽ dixerat ei vir dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi non semel neque bis. Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re, & conuocatis seruis suis, ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor meĩ sit apud regem Israël? Dixitque vnus seruorum eius: Nequaquam Domine mi rex, sed Eliseus propheta qui est in Israël, indicat regi Israël omnia verba quæcunque locutus fueris in conclaui tuo.

8. PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota: conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta cordis eius manifesta fiunt: & ità cadens in faciem, adorabit Deum, pronuncians quòd verè Deus in vobis sit.

Cura & auxilium.

9. DANIELIS decimo: Et ait ad me (vir lineis vestitus, &c.) Noli metuere Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor tuũ ad intelligẽdũ, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos. Princeps autẽ regni Persarũ restitit mihi viginti & vno diebus: & eccè Michaël vnus de principibus primis venit in adiutoriũ meũ, & ego remansi ibi iuxta regẽ Persarũ. Vẽni autẽ, vt docerẽ te quæ vẽtura sunt populo tuo in nouissimis dieb⁹, quoniã adhuc visio in dies, &c. Nũquid scis quare venerim ad te? & nũc reuertar, vt prælier aduersùm principẽ Persarum. Cũ ergò egrederer, apparuit princeps Græcorũ veniens. Veruntamen annunciabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester.

10. MATTHÆI decimooctauo: Videte nè contemnatis vnũ ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis est.

11. AD Hebræos capite primo: Nónne omnes (angeli) sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis?

12. TOBIÆ duodecimo: Quãdo orabas cum lachrymis & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandiũ tuũ, & mortuos abscõdebas per diẽ in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationẽ tuã Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Et nunc misit me Dominus vt curarem te, & Saram vxorẽ filij tui à dæmonio liberarem. Ego enim sum Raphaël angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.

13. LVCÆ decimoquinto: Dico vobis quòd ità gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia.

14. ACTORVM quinto: Angelus autem domini per noctẽ aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit: Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.

15. ET capite duodecimo: Et eccè angelus Domini adstitit, & lumen refulsit in habitaculo: percussòque latere Petri, &c.

16. APOCALYPSIS quinto, vt supra hac eadem quæstione, B. testimonio secundo.

17. ET capite octauo: Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulũ aureum: & data sunt illi incẽsa multa, vt daret de orationibus sanctorum omniũ super altare aureum: quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorũ de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo.

18. CYPRIANVS in sermone de mortalitate: Patriam nostram paradisum computamus, parẽtes patriarchas habere iam cœpimus: quid non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum: frequens nos & copiosa turba desiderat, iã de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute solicita. Ad horum cõspectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est? qualis illic cælestium regnorum voluptas sine timore moriendi, & cum æternitate viuendi? quã summa & perpetua felicitas? illic Apostolorum gloriosus chorus, &c.

Sancti nondum perfecti, & nostra pleni sunt desiderio.

19. HIERONYMVS aduersùs Vigilantiũ: Mortuũ (Samuelẽ) suspicaris, & idcircò blasphemas. Lege Euãgeliũ: deus Abrahã, deus Isaac, Deus Iacob: nõ est Deus mortuorũ, sed viuorũ. Si ergò viuunt, honesto iuxta te carcere nõ clauduntur. Ais enim, vel in sinu Abrahę, vel in loco refrigerij, vel subter arã Dei, animas Apostolorũ & martyrũ consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestáq; custodia in fortunatorũ insulis, & in cãpis Elysiis recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula iniicies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo? De quibus scriptũ est: Sequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique, ergò & hi, qui cùm agno sunt, vbiquè esse credendi sunt. Et cũ diabolus, & dæmones

Sancti ad sua appellandi mortui. Matt. 22. Luc. 16. Apoc. 6. Sanctos posse vbique adesse, hæret. est Vigilantius.

dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbiquè præsentes sint: martyres, post effusionem sanguinis sui, arca operientur inclusi, & indè exire non poterunt? Dicis in libello tuo, quòd dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus: postquã autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio: præsertim cùm Martyres, vltionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quiuerint. Si Apostoli & martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quanto magis post coronas, victorias, & triũphos? Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniã deprecatur: &, postquàm cùm Christo esse cœperint, minùs valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas: & postquàm resolutus, esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro iis, qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliórque erit Vigilantius canis viuens, quàm ille leo mortuus? Rectè hoc de Ecclesiaste proponerem, si Paulum in spiritu mortuum confiterer. Deniquè sancti non appellantur mortui, sed dormientes. Vndè & Lazarus, qui resurrecturus erat, dormisse perhibetur. Et Apostolus vetat Thessalonicenses de dormientibus contristari.

Non minùs quàm dæmones nobis adesse possunt.

An tantũ viui pro viuis, an verò etiam mortui pro viuis orare possint. Apoc. 6. Responsio pulchra. Exo. 32.

Actor. 7.

Actor. 27.

Eccles. 9.

Sancti dormientes appellantur. Ioan. 11. 1. Thess. 4.

20. BERNARDVS in vigilia Petri & Pauli Apostolorum: Tria sunt quæ in festiuitatibus sanctorũ vigilanter considerare debemus: auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior est in cælis ante faciem Domini Dei sui. Si enim dum hîc viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto ampliùs, quãtò veriùs agnoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius nõ immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibilis omninò, ideò & incompassibilis factus est: sed nunc potiùs induit sibi viscera misericordiæ, cùm ante fontem misericordiæ existit. Est & alia causa quæ magis vrget sanctos, vt soliciti sint de nobis, quia iuxta vocem Apostoli. Deus prouider pro nobis, nè sine nobis consummentur, sicut ait sanctus Dauid: Me expectãt iusti donèc retribuas mihi. Debemus etiã attẽdere exemplũ eius: quia quandiu in terris visus est, & cũ hominibus cõuersatus est, non declinauit ad dexterã, neque ad sinistrã: sed viã regiam tenuit donèc veniret ad illũ qui dicit: Ego sum via, & veritas, & vita. Sed & diligentiori intuitu confusionẽ nostrã inspiciamus: quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodẽ luto format⁹, ex quo & nos. Quid est ergò quod non solum difficile, sed & impossibile credimus, vt faciamus opera quæ fecit, & sequamur vestigia eius? Sic ergò in sanctorũ festiuitatibus & gaudere & confundi debemus: gaudere, quia patronos præmisimus: confundi, quia eos imitari non possumus. Quid illis potentius dũ fuerunt in terris? quorum alteri traduntur claues regni cælorum, alteri magisterium gentium: alter Ananiam & Sapphiram occidit in verbis oris sui, alter donat quidquid donat in persona Christi, & cùm infirmatur, tunc fortior est & potens. Quàm potentiores sunt in cælis, qui tam potentes fuerũt in terris? Et qui nobis reliquerunt maiora exempla, quàm illi qui in fame & siti, in frigore & nuditate, & in omnibus illis quæ Paulus enumerat, iugiter sunt afflicti, & demum felici martyrio regna cælestia conscenderunt? Verè nobis rubor confusionis sunt, quos vix audemus respicere, nè dicam imitari. Oremus ergò eos, vt ipsi propitium nobis reddant amicum suum, iudicem nostrum.

In festis sanctorum tria cõsideranda. Sanctorũ in cælis oratio & potentia.

Heb. 11.

Orandi Apostoli, vt Christum nobis propitium reddant.

21. IDEM sermone secundo in die Apostolorum Petri & Pauli: Si in terra adhuc positi omnia poterant: non quidem in se, sed in Christo: quid nõ poterunt hodiè viuentes in æterna felicitate cũ ipso? Mortales adhuc & morituri imperiũ vitæ & mortis videbantur habere: solo nimirùm verbo mortificantes viuos, & mortuos suscitantes: quanto magis nunc cùm honorati sunt nimis, nimis confortatus est principatus eorum?

Sanctorum nunc maior virtus, quàm cùm viuerent in terris.

Act. 5. & 9.

Psal. 138.

22. ITEM sermone secundo de sancto Victore: Factus de medio, appropiauit Deo, vt multo plures eius intercessione saluentur. Habet ex hominibus cui hominum peccata donet, misericors & miserator Dominus. Habet tempus & locum intercedendi pius & misericors aduocatus. Equidem locum quietum & tempus feriatum. In terris visus est, vt esset exemplo: in cælum leuatus est, vt sit patrocinio. Hîc informat ad vitam, illic inuitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi iam postulans nihil, totũ in nos transferre desiderat, & supplicantis affectum & supplicationis fructum. Quid enim quærat sibi qui nullius eget? Dominus conseruat eum & viuificat eum, & beatum facit eum in gloria, nihil illi deerit in loco pascuæ collocato. Introiuit in potentias Domini: gaudeamus, quia nunc potentior est ad saluandum. Hodiè Victor posito corpore, quo solo præpediti ab introitu gloriæ videbatur, tanto alacrior, quanto expeditior penetrauit in sancta, similis factus in gloria Sanctorũ. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris vbi? Cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Ità cum talibus, & tali in loco sibi sedet: Sedet excelsa & fulgida, sedet lætabunda & laudãs. Sedet delicata & ornata monilibus, stipata malis, fulcita floribus. Sedet inquam sibi vacua curis, deliciis affluens, abundans otij & quietis ad vacãdũ sapiẽtiæ. Quæ sedit & fleuit super flumina Babylonis, sedet modò ad fontẽ vitæ, &c. Sedet media angelorum, digna planè eorũ consortio, quorũ desiderio flagrat, puritate nitet, castimonia decoratur. Sedet inter Apostolos vir Apostolicæ gratię: nec est quod se abscondat à cuneo prophetarum: quem illi prædixerunt, glorificauit & portauit in corpore suo. Neque se putat victoriosis martyrum choris Victor noster arcendum, qui duro & diuturno martyrio viuentem sui corporis hostiam immolauit. Sedet veteranus miles debita iam suauitate & securitate quietus. Securus quidem sibi: sed nostrũ solicitus. Non enim cum putredine carnis simul se exuit visceribus pietatis: nec sibi sic induit stolã gloriæ, vt nostræ pariter miseriæ suæque ipsius misericordiæ obliuionem indueret. Nõ est terra obliuionis, quã anima Victoris inhabitat, nõ tetra laborum, vt occupetur in ea, nõ deniq; terra, sed cælum est. Nunquid cælestis habitatio animas quas admittit, indurat, aut memoria priuat, aut spoliat pietate? Fratres, latitudo cæli dilatat corda,

Pfal. 40. & 22.

Potentior ad saluandum.

Pfal. 24. Matth. 8. Animæ sanctorum in cælis degunt cũ Angelis. Cant. 2.

Pfal. 136.

Solicitu de nobis Sancti.

Non inhabitant terram obliuionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non arctat: exhilarat mentes, non alienat: affectiones non contrahit, sed extendit. In lumine Dei serenatur memoria, non obscuratur. In lumine Dei discitur, quod nescitur: non quod scitur, dediscitur. Superni spiritus illi qui ab initio cælos inhabitant, nunquid quia incolunt cælos, despiciunt terras, & non magis eas visitant & frequentant? Nunquid quòd semper vident faciem patris, ministerium euacuant pietatis? Omnes nihilominùs administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quid ergò? Discurrunt angeli, & succurrunt hominibus: & qui ex nobis sunt, nesciunt nos? nec nôrunt iam compati, in quibus passi sunt & ipsi? Qui dolores nesciunt, sentiunt tamen nostros: & qui venerunt de magna tribulatione, nõ recognoscunt iam in quo fuerunt? Scio qui dixit, Me expectant iusti donèc retribuas mihi. Iustus est Victor etiam, expectans nostram proculdubiò retributionem. Non est ille pincerna Pharaonis, qui inuentam gratiam retiquit sibi, prophetæ sui pariter & captiui minimè recordatus. Minister Christi est, Christum sequitur. Non est ille oblitus suæ promissionis, nec socio passionis regni consortium denegauit. Non est discipulus contra magistrum, non potest Victor quicquam facere, nisi quod viderit magistrum facientem. Opera quæ ille fecit, & iste fecit similiter. Iam cælos ingressus quos & antè apertos beatis oculis suspiciebat, verè nunc reuelata facie speculatur gloriam Dei, absorptus quidem, sed non oblitus clamorem pauperum. Beata visio, qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquàm à Domini spiritu. O victrix anima, quæ sicut passer transuolans, mundi laqueos euasisti: respice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis, vt tuo patrocinio eruamur. O miles emerite, qui Christianæ militiæ duris laboribus angelicæ felicitatis requiem commutâsti: respice ad imbelles & imbecilles commilitones tuos, qui inter hostiles gladios & spiritales nequitias, tuis laudibus occupamur. O victor inclyte, qui & de terra & de cælo glorioßissimè triumphâsti, illius gloriam nobiliter superbus despiciens, & huius regna piè violentus diripiens, respice de cælo ad vinctos terræ, vt hæc sit tuorum consummatio triumphorum, si & nobis demùm vicisse te sentiamus. Nam si ex re nomẽ tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur: & certè deest interpretationi quam diù nos qui tui sumus, minimè liberamur. Quàm piũ, quàm dulce, quàm suaue ô Victor in hoc loco afflictionis & in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari? Nomen tuum & memoriale tuũ fauus distillãs in labiis captiuorum, mel & lac sub lingua eorum, qui tuî memoria delectantur. Eià ergò fortis athleta, dulcis patrone, aduocate fidelis: exurge in adiutoriũ nobis, vt & nos de nostra ereptione gaudeamus, & tu de plena victoria glorieris. Omnipotens pater, peccauimus tibi facti filij alieni, sed appropiauimus in victore, qui dum vicit cupiditatem suam, vincat & iram tuam, nos quoquè in gratiam potenter restituat. O victor IESV, te in nostro Victore laudamus, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei piissime IESV sic de sua in te victoria gloriari, vt non subeat obliuio nostrî. Fili Dei, immitte ei, nostrî semper in

In cælo augeseit charitas, pietas & memoria.

Matth. 18.

Heb. 1.

Sancti non minùs nostri cura tanguntur quàm Angeli.

Psal. 141. Gen. 40.

Innocat S. Victorem.

Cant. 4.

Patronus, aduocatus.

Oratio ad Deũ Patrem.

Oratio ad Christum.

conspectu tuo memorem esse, nostram in tuo tremendo iudicio suscipere & agere causam.

1. D. IOANNES Damascenus libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimosexto: Honorate decet sanctos vt amicos Christi, vt filios & hæredes Dei: quemadmodùm ait Deiloquus Ioannes Euãgelista: Quicunque autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: quarè non amplius sunt serui, sed filij. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Et Dominus in sacris Euangeliis Apostolis dicit: Vos amici mei estis, non etiam vos vocaui seruos: nam seruus nescit quid facit dominus eius. Si autem & rex regnantium, & Dominus Dominantium, & Deus Deorum, conditor omnium & Dominus dicitur, omninò & sancti, dij & domini & reges. Nâ horum Deus, qui Deus & Dominus & rex est & dicitur. Ego enim sum (inquit Moysi) Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Deum Pharaonis fecit Deus Moysen. Deos autem dico & reges, & dominos, non natura, sed vt affectus regentes, illorum dominantes, & diuinæ imaginis similitudinem (secundùm quam geniti fuerunt) inobliteratam custodientes. Nam & dicitur rex regis, imago, qui vniti sunt Deo secundùm voluntatem, quique illum suscipiunt inhabitatorem, & qui id participatione sunt effecti gratia, quod ipse est natura. Quomodò igitur non honorandi sunt, qui cultores & amici & filij Dei existunt? Nam honor erga gratos & benignos conseruos, beneuolentiæ erga communem Dominum indicium est. Hi prõptuarium Dei & pura habitacula facti sunt. Inhabitabo enim eos, dicit dominus, & inambulabo, & ero eorum Deus. Et quòd iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos mors, dicit diuina scriptura. Nam mors sanctorum, dormitio magis est, quàm mors: Laborauerunt enim in præsenti seculo, & viuunt in æternum. Et preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. At quid preciosius, quàm in manu Dei esse? Vita enim est deus & lux: & qui in manu Dei sunt, in vita & luce existunt. Quòd autem per mentem corpora eorũ inhabitauerit Deus, dicit Apostolus: Nescitis quia corpora vestra Spiritûs sancti habitantis in vobis templum est? Dominus autem spiritus est, & si quis templum Dei corruperit, corrumpet & illũ Deus. Quomodò igitur nõ honoranda sunt animata tẽpla Dei & animata tabernacula? Hi viuentes in fiducia Deo assistunt.

2. BASILIVS homilia vigesima in quadraginta Martyres: Hi sunt qui nostram obtinentes regionem, quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent: Nec vno in loco sese clauserunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt: nec tamen separati, sed inter se commixti: si in singulos ipsos diuiseris, proprium numerum non excedunt: si verò in vnum congregaueris, quadraginta nihilominùs erunt, ac ità vt ignis natura permanent: nam ille & ad progredientem transit, & totus est apud habentem: sic hi quadraginta sunt vnum, & omnes apud singulos. Beneficium igitur hoc, fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficiẽtem ex Deo obtinemus. Paratum est hîc Christianis auxilium, ecclesia videlicet martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè

Sanctã humanam & diuinam amicitiã Dei.

Ioan. 15.

Gal. 4. Rom. 8. Ioan. 15.

Exod. 7. Exod. 7.

Item Basil. Deiparæ 2. Cor. 6.

Sap. 3.

Psal. 115.

1. Cor. 6. 1. Cor. 3.

Refugia contra aduersariorum incursum.

Quadraginta sunt omnes apud singulos.

Christianorum auxilium.

operam

operam dedistis, sæpè laborâstis, vt vnum pro vobis orantẽ inueniretis: quadraginta sunt hi, vnam orationis emittẽtes vocem. Vbi enim sunt duo vel tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse præsentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursùs lætatur, hos oret: hic vt à malis liberetur, ille vt duret in reb⁹ lætis. Hîc mulier orans pro filiis auditur: peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotanti verò salutem implorat. Cum his ergò martyribus nostras effundamus preces. Et paulò post: O sanctum chorũ, ô sacrum ordinem, ô cuneum inexpugnabilem, ô communes generis humani custodes, optimi curatum socij, precum ac votorum inuicèm suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. Vos non terra contexit, sed cælum excepit. Apertæ sunt vobis paradisi portæ, dignum profectò exercitibus angelorum, Patriarchis, Prophetis, & iustis omnibus spectaculum.

Orant sancti pro nobis. Matth. 18.

Inuocandi sunt martyres.

Custodia generis humani.

Suffragatores & legati apud Deum potentissimi: quos cælum excepit.

3. IDEM in homilia vigesimasexta de martyre Mamante: Memores estote martyris, quotquot illo per somnia potiti estis, quotquot in hoc loco, constituti adiutorem ipsum ad precandum habuistis, quibuscunque ex nomine aduocatus ipsis adfuit operibus, quotquot aberrantes ad viam reduxit, quoscunque sanitati restituit, quibuscunque pueros iam mortuos ad vitam reductos reddidit, quotquot vitæ terminos prorogauit. Collectis in vnum his omnibus, ex communi symbolo martyri encomium conf ruite. Conferte inter vos mutuò, quæ quisque nouit, illa submininistret ignoranti quæ ignorat, illa accipiat ab eo qui nouit, atque ità quasi ad conuiuiũ quod quisque habet conferentes, nostræ ignoscite imbecillitati. Ista nanque demùm sunt martyris encomia, spiritualium charismatum diuitiæ. Et pòst pauca: Ad Martyris verò memoriã & tota regio mota est, & ad illius festum diem vrbs vniuersa immutata gestit. Neque cognati diuitum ad Majorum suorum sepulcra declinant, sed omnes ad pietatis locum tendunt. Et in fine: Deus Ecclesiam hanc immotam ac magnis martyrum turribus munitam conseruet, & omnes furentiũ hæreticorum insidias & incursus in tranquillitate ac silentio auertat.

Sancti martyris in homines beneficia.

Ad festum diem & memoriam martyris conuiuunt.

Turres sunt quibus muniuntur Ecclesiæ.

4. GREGORIVS Nazianzenus oratione in laudem S. Cypriani martyris: Tu nos è cælo benignus aspicias, sermonésque nostros & vitã gubernes, sacrum hunc gregem pascas, aut pascentem adiuues, cùm in cæteris rebus, quoàd eius fieri poterit, eum ad optima quæque dirigens, tum graues lupos, syllabarum verborúmque captatores amoliens, sanctæque Trinitatis, cui nunc adsistis, pleniorem clariorémq; splendorem nobis concilians, quam adoramus, &c. Et paulò antè: Quanquàm Cypriani nomen apud omnes nõ modò Christianos, verùm eos quoquè qui doctrinæ nostræ aduersantur, clarissimum ac celeberrimum esset, corpus tamen obscurum erat: atque hic thesaurus apud mulierem quãdam acri atque ardenti pietate præditam occultabatur, idque perdiuturno tempore: siue hoc eó fieret, quòd Deus piam mulierculam honoraret, ac propterea illa Martyrem complexu suo teneret: siue etiam vt desiderij nostri periculum faceret, atque experiretur, num hac iactura diseruciaremur, acerbissimèque ferremus nos sacrosanctis reliquiis defraudari. Ea verò posteaquàm ille martyrum Deus commune omnium bonum alicui priuatim concedere, ac singulari erga illam gratia publicis commodis detrimentum adferre minimè sustinuit: per reuelationem corpus in apertum profert, atque hunc rursus honorem probæ cuidam mulieri confert: vt mulieres ex eo quoque sanctificentur, quòd quemadmodũ Christum antè pepererunt, resurrectionisque ipsius nuncium discipulis attulerunt, ità nunc etiam Cyprianum, hoc est, publicum orbis bonum, partim nunciârunt, partim tradiderunt. Atque hæc etiam eò disseruimus, vt debito illi honoris officio vrcúquè defungeremur. Vestræ iam partes sunt, ea quæ restant, à vobismetipsis adiungere, vt nõnullũ ipsi quoq; Martyri munus offeratis, dæmonũ profligatione, morborũ depulsionem, futurarũ rerũ præscientiã: quæ quidẽ omnia vel cineres ipsi Cypriani, modò fides adsit, efficiũt, quẽadmodùm nõrũt, qui huius rei periculũ fecerunt, ac miraculũ ad nos vsque transmiserunt, eiusdémque memoriã posteris quoquè tradituri sunt. Quin potiùs ità vos cõparate, vt his majora offeratis, qualiáq; vos offerre decet, qui eum veris honoribus afficere instituerint, corporis nimirum extenuationem, animi subuectionem, vitij fugam, virtutis incremẽtum.

Suffragatores & legati apud Deum potentissimi: quos cælum excepit.

Cypriani potestas, & rerum eius virtus.

5. IDEM in oratione de laudibus Athanasij Magni Archiepiscopi Alexandrini: Athanasium laudans, virtutem laudabo. Idẽ enim est illum dicere, quod virtutem laudibus efferre: quoniam virtutes omnes cõplexu suo tenebat: vel vt veriùs loquar, tenet. Deo etenim omnes viuunt, qui secundùm Deum vixerunt, etiamsi ex hac vita migrârint. Vndè & Deus, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob dicitur, vt viuentium Deus, non mortuorũ. Virtutẽ autẽ laudãs, Deũ laudabo, à quo virtus ad homines promanat: cuiusque beneficio nobis cõtingit, vt ad eum per cognatam illuminationẽ euehamur, vel potiùs reuehamur. Et sub finem: At vir mihi chare, & sacrosancte, nos vtinàm ipse benignus è cælis aspicias, atque hunc populum gubernes, perfectum perfectæ Trinitatis, quæ in Patris & Filij & Spiritûs sancti contemplatione percipitur & colitur, adoratorem: méque, siquidem res pacatæ futuræ sint, in vita retinens, gregémq; mecum pascas: sin autẽ Ecclesia bellis flagratura est, reducas, aut assumas, tecúmque & cum tuî similibus colloces, tametsi magnum sit quod postulo, in Christo Domino nostro.

Sãctos laudãs, virtutem & Deum ipsum laudat.

Deo viuunt sancti. Matth. 22.

Nazianzenus inuocat S. Athanasium.

6. ET oratione funebri in laudem Basilij Magni: Sed rerum quidem nostrarum status, quò Dei voluntas tulerit, feratur: vtinámque illius precibus in melius feratur. Et in fine: Ac nunc ille quidem in cælis est, illicóque, vt opinor, sacrificia pro nobis offert: ac pro populo preces fundit, (neque enim ità nos reliquit, vt prorsus reliquerit) sed nec vobis, qui ab illo doctrina sacra imbuti estis, quidquã aliud consuluerim, quàm vt eam vobismetipsis semper proponatis, ac tanquàm ipse & vos videat. & à vobis videatur, spiritu instauremini. Tu verò sacrum & diuinũ caput, nos celitùs inspicias, carnísque stimulum à Deo nobis ad disciplinam datum, aut precibus tuis sistas, aut persuadeas vt forti animo perferamus, omnẽ vitam nostrã ad id, quod maximè conducibile est, dirigas, nósq; postea quã ex hac vita migrauerimus, illic tabernaculis

Basilius in cælis pro nobis offert sacrificiis, & pro populo precatur.

Inuocat sanctã Basilium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuis excipias, vt simul viuentes, & sanctam ac beatam Trinitatem, cuius nunc exiguam speciem & imaginem accepimus, purius perfectiúsque conspicientes, desideriis nostris finem statuamus, atq; eorum bellorum quæ gessimus vel pertulimus, hoc præmium accipiamus.

7. CHRYSOSTOMVS sermone in adorationem venerabilium catenarum & gladij, sancti & Apostolorum principis Petri: Tu verò ô Petre, Christi Ecclesiæ petra & firmamentum, summe Apostolorum vertex, qui catenas has instar scelerati alicuius hominis pertulisti, & curationum fontem illas reddidisti: tu, quæso, adesto hodiè misertus nostrî, & hoc in loco spiritu versare. Adsis huic templo miraculorum promptuario, quod sancta nominis tui appellatione præcipuè honoratur: in quo venerãdas catenas tuas, vt thesaurum quẽdam, reponi voluisti. His catenis nostrarum animarum vulnera, quæso, liges. His tumores & inflationes, à delictis iliatas, reseces, & diuinis medicamentis eas cures. His vt scuto bonæ voluntatis, Christi gregem corones. His barbaros ipsos deuincias, captiuos ducas, & ciuitati te veneranti hostiles illorum exuuias conferas. Omnium maximè pium & fidelissimum Imperatorem nostrum, pro telis militaribus, his catenis armes, munias, custodias, victoriis ac trophæis corones, hostibus terribilem, & subiectis benignum atque optabilem facias, &c.

Petrus Ecclesiæ petra, Apostolorum vertex. Nota.

S. Petrum inuocat.

8. AMBROSIVS in libro de viduis: Magnis, inquit, tenebatur febribus, & rogauerunt illum pro ea. Et tu habes proximos, qui Deo pro te supplicent, habes Apostolos proximos, habes martyres proximos, si ipsa martyribus deuotionis societate, misericordiæ quoq; muneribus appropinques. Proximus est enim, qui misericordiam facit. Fac tu misericordiam, & eris Petro proxima. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio facit proximos: quia non in carne ambulamus, sed in spiritu. Ama ergò propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ, vt pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ verbo Dei pulsæ. Et post pauca: Habetis ergò viduæ auxilium, si tales vobis generos posteritatis vestræ patronos, tales proximos eligatis. Ergò rogauerunt pro vidua Petrus & Andreas. Vtinàm existat aliquis, qui tam citò possit rogare pro nobis, vel certè iste qui pro socru rogat Petrus & Andreas frater eius. Tunc enim pro affinitate poterant, nunc iam possunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Videtis enim quòd magno peccato obnoxia, minùs idonea sit quæ pro se precetur, certè quæ pro se impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores. Ægri enim, nisi ad eos aliorũ precibus medicus fuerit inuitatus, pro se rogare non possunt. Infirma est caro, mens ægra est, & peccatorum vinculis impedita, ad medici illius sedẽ debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt: martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiam si qua habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres, nostri præsules, speculatores vitæ actuúmque nostrorũ. Non etubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, quia ipsi infirmitatem corporis etiã cùm vincerent, cognouerunt.

Lucæ 4.

Martyres & Apostoli pro nobis orant.

Lucæ 10.

Peccatis obnoxij adhibere debẽt alios simul precatores.

Obsecrandi Angeli & Martyres.

Præsules, speculatores vitæ nostræ, & intercessores sunt Martyres.

9. IDEM oratione de fide resurrectionis, in fine: Quòd si in hoc erro, quia angelis me post mortem sociari mâlo quàm bestiis, libenter in hoc erro: neque vnquàm hac me opinione, dum viuo, fraudari patiar. Quid enim mihi superest solatij, quàm quod me citiùs ad te frater spero venturum, nec digressûs tui inter nos longa diuortia fore, tuisque intercessionibus mihi hoc posse conferri, vt citiùs desiderantem tuî aduoces?

Intercessiones Sanctorum.

10. ITEM in caput vigesimum secundum Lucæ: Vndè te euocem, Petre, vt doceas me quid flẽs cogitaueris? Vndè, inquam, te euocem? De cælo, vbi iam choro insertus es angelorum, an etiam de tumulo? quia nõ putas iniuriam & ibi esse, vndè Dominus resurrexit. Doce nos quid tibi profuerint lachrymæ tuæ.

Inuocat S. Petrum.

11. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimasexta ad populum Antiochenum: Christus tunc omnem terrarum orbem ad se traxit adorandum, cùm mortuus fuisset. Et quid de Christo loquor, cùm & discipulos postquàm obiêrunt, tunc effulgere fecerit? Quid dico discipulos? Nam & eorum loca & sepulcra simul & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi sepulcrum ostendas Alexandri, & profer diem quo vitam finiuit. Sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt & exterminata: Christi verò seruorum & sepulcra clara sunt, regiam assecuta ciuitatem, & dies nouissimi mundo festam afferentes lætitiam. Et illius quidem loculum & proprij nesciunt, horum autem sciunt & barbari: Et seruorum crucifixi sepulcra regiis aulis sunt clariora, non magnitudine & ædificiorum pulchritudine, (nam & in hoc quidem superant) sed quod multo maius est, conuenientium studio. Nam & ipse qui purpuram induitus est, accedit illa complexurus sepulcra, & fastu deposito, stat sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant: & scenarum fabrum, & piscatorem etiam mortuos vt protectores orat, qui diademate redimitus incedit. Audebis igitur, quæso, horum Dominum nũcupare mortuum, cuius seruí vel mortui terrarũ orbis regnum sunt protectores? Nec hoc tantùm quis Romæ fieri viderit, verùm & Constantinopoli. Nam & hîc Constantinum Magnum ipsius filius honore magno censuit haberi, si pro foribus piscatoris paternum corpus collocaret. Et quod in regiis sunt ianitores regibus, hoc sunt in monumento piscatoribus reges: & illi quidem vt Domini loca tenent interiora, hi verò tanquàm inquilini & vicini, aulæ ianuam sibi gratum habuêre deputari, & infidelibus ex his ostendentes, quòd in resurrectionem major erit piscatoribus dignitas. Si hîc enim ità in sepulcris, multo magis & in resurrectione ordo commutatus est. Reges quidem ministrorum, subditi verò regum vicem induerunt, quinimmò & splendidiorem. Et quòd hoc non assentatio sit, ipsa veritas ostendit. Ex illis enim & hi illustres facti sunt. Multo nanque cæteris regalibus sepulcris hæc monumenta sunt clariora. Nam illic quidem magna solitudo, hîc autem magnus concursus. Quòd si velis & regalibus aulis monumenta comparare, rursum & hîc victoria: nam illic quidem multi deterrentes, hîc verò multi vocantes & attrahentes diuites, pauperes, viros, mulieres, seruos, liberos. Illic magnus timor, hîc inexplicabilis voluptas,

Sepulcra martyrũ gloriosa regalibus sepulcris clariora.

Imperatores sibi fieri cupiunt, si apud sepulcra Sanctorum intercedant.

Protectores Imperatorum.

voluptas. Sed dulce spectaculum est, regem aureis indutum & coronatum spectare, & adstantes duces & principes, ductores, tribunos & militum magistros: verum hæc tanto sunt illis honestiora & magis reuerenda, vt illa fabulæ sint & ludicra. Simulàc enim pauimenta calcaueris, ad cælum mentem locus trãsmiserit, & ad supernum regem & illum angelorum exercitum & sublimem thronum, & inaccessibilem gloriam. Et hîc quidem regnans alicui subiecto præcipit, vt hunc quidem soluat, illum verò liget: Sanctorum autem ossa non hanc habent miserabilem & abiectam potestatem, sed illa multo majorem. Dæmonas enim sistunt & torquent, & vinctos ab illis soluũt fæuissimis vinculis. Quid hoc foro magis reuerendum, cùm videatur nemo, nemo dæmonis instet lateribus, voces sentiuntur & lacerationes, flagella, tormentáque, ac linguæ ardentes, terribilem illam vim dæmone non ferente? Et corpus induti, incorporeas opprimunt potestates. Et cinis & ossa, & fauilla inuisibiles illas potestates dilaniãt. Itaque quò regias quidem aulas videat, nullus vnquàm peregrinatus fuerit: multi verò reges plerunquè huius spectaculi gratia peregrinati sunt. Futuri nanque iudicij vestigia & signa sanctorum ædes exhibent, vbi dæmones flagellantur, corriguntur homines & liberantur.

Reliquiæ Sãctorum dæmonas torquent.

Peregrinationes ad Sanctorum sepulcra.

12. EPHRÆM in sermone de sanctis martyribus: Precamur beatissimi martyres, qui pro Domino saluatore, próque illius charitate spontè & impigrè torméta subistis, atque ideò familiarius Domino coniuncti estis, vt pro nobis miseris & peccatoribus, & negligentiæ squalore sordentibus Dominum interpellare dignemini, vt superueniat in nos gratia Christi, quæ corda nostra radio sanctæ charitas illustret, vt ipsum toto corde diligere possimus. Vos nempe verè beati atque glorioſi estis, quos angeli & homines pari consensu beatos prædicant. Et circa finem: Nunc igitur ô beatissimi viri, ô glorioſissimi martyres Dei, me miserum vestris iuuate precibus, vt in illa hora misericordiam consequar, quando manifesta erunt occulta hominum. Et post pauca: Ego item imbecillis accepto vestris meritis ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante sanctas reliquias vestras hymnum vestræ laudis & gloriæ. Pro me igitur misero ante thronum majestatis adsistite, vt vestris precibus saluari merear, ac vobiscum æterna beatitudine perfrui.

Oratio ad sanctos martyres, vt eorũ precibus adiuuetur.

1. Cor. 4.

13. HIERONYMVS in Epitaphio Paulæ viduæ, ad Eustochium epistola vigesimaseptima: Nõ mœremus quòd talem amiſimus, sed gratias agimus quòd habuimus, immò habemus. Deo enim viuũt omnia: & quidquid reuertitur ad Dominum, in familiæ numero computatur. Quanquàm amissio illius, cælestis domûs habitatio sit: quæ quandiù in corpore fuit, peregrinata est à Domino. Et posteà describens eiusdem peregrinationem per terram sanctã, Indè diuertens, inquit, vidit duodecim Patriarcharum sepulchra & Sebasten, id est, Samariam, quæ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Elisæus, & Abdias Prophetæ, &, quo major inter natos mulierum non fuit, Ioannes Baptista. Vbi multis intremuit consternata mirabilibus: Nanque cernebat variis dæmones rugire cruciatibus, &

Deo viuunt Sancti.

2. Cor. 5.

Apud sepulcra Sanctorũ dæmones torquentur.

ante sepulcra Sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonũ, sibilare serpentum, mugire taurorum, alios rotare caput & post tergum terram vertice tangere, &c. miserebatur omniũ, & per singulos effusis lachrymis Christi clementiam deprecabatur. Et in fine: Vale ô Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua. Fides & opera tua Christo te sociant: præsens, faciliùs quod postulas, impetrabis.

Inuocat Paulam Hieronymus. Præsens Christo, faciliùs impetrabit.

14. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite quarto: Prouisus sepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorum locus, bonæ affectionis humanæ est erga funera suorum: quoniam si nonnulla religio est vt sepeliãtur, non potest nulla esse, quando vbi sepeliantur, attenditur. Sed cùm talia viuorum solatia requiruntur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non video, quæ sunt adiumenta mortuorũ, nisi ad hoc, vt dum recolunt vbi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem Sanctis illos tanquàm patronis susceptos apud Dominum adiuuandos orando commẽdent. Quod quidem facere possent etiam si talibus locis eos humare non possent. Cùm itaque recolit animus, vbi sepultũ sit charissimi corpus, & occurrit, locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commẽdat recordantis, & precantis affectus.

Defunctorum animæ Sanctis commẽdantur tanquàm patronis.

15. IDEM libro septimo de baptismo cõtra Donatistas, capite primo: Beatus Cyprianus quidem iam corpore quod corrumpitur, non aggrauante animã, nec deprimente terrena inhabitatione sensum multa cogitantem, sereniùs perspicit veritatem, quàm meruit adipisci per charitatem. Adiuuet itaq; nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquàm in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantùm possumus, bona eius imitemur.

Sap. 9.

Inuocat S. Cyprianum & Augustinus.

16. BERNARDVS sermone sexagesimosexto in Cantica Canticorum: Videte detractores, videte canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd Sanctorum suffragia postulamus, In omni genere hominum atque in vtroque sexu festinant proscribere Christũ, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ, indè verò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes. Porrò mortuos viuentium fraudantes auxiliis, viuentes nihilominùs Sanctorum qui decesserunt, suffragiis spoliantes. Absit: Non relinquet Dominus plebem suam, quæ est sicut arena maris: nec cõtentus erit paucitate hæreticorum, qui omnes redemit. Neque enim parua, sed planè copiosa apud Deum redemptio. Quantus verò numerus istorum ad magnitudinem precij? Se magis precio fraudant, qui ipsum euacuare conantur. Et paulò pòst: Vincẽtium preces & hostias mortui qui opùs habebunt & digni erunt, mediantibus percipient angelis: & eorum qui iam peruenerunt, viuentibus adhuc nequaquàm solatia deerunt per Deum, qui vbiquè est, & in Deo nusquàm affectu charitatis absentium.

Hæretici Catholicos etiam num hodiè irrident, quòd baptizent infantes, orent pro mortuis, & Sanctorum postulent suffragia. Psal. 94.

Psal. 129.

Beatorum solatia viuis nõ deerunt.

17. THEODORETVS Cyrensis Episcopus de Græcarum affectionũ curatione libro octauo, qui est de Martyribus: Hi sunt igitur verè hominũ duces, principes, propugnatores, custodes, per quos

Martyres sunt hominũ duces, propugnatores & custodes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tepla martyrum quàm sint illustria, & quomodo ea sint à fidelibus veneranda.

à nobis infortunia auertuntur, proculque arcentur, quæ à dæmonibus inferuntur mala. Et sub finem: Martyrum templa conspicua cernuntur, magnitudineque præstantia, omni præterea ornatûs genere variata, splẽdorémque quodammodò pulchritudinis suæ latè fundentia. Neque verò ad hæc per annum semel, aut bis, aut quinquiès aduentamus: sed in eis sæpenumerò dies festos peragimus, sæpè diebus singulis eorum martyrũ Domino laudes hymnósque cantamus. Quíque homines prospera sunt valetudine, cõseruari eam sibi à martyribus petũt: qui verò ægritudinem aliquam patiũtur, sanitatem exposcunt. Insuper & steriles viri, & mulieres, dari sibi filios petunt: Qui verò parentes sunt, integra sibi & propria custodiri quæ consecuti sunt dona. Item qui peregrè aliquò proficiscuntur, petunt martyres sibi comites esse in via, vel potiùs itineris duces. Qui verò iã sospites rediérunt, gratias agunt, acceptum beneficium confitentes. Non qui se ad deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tanquàm diuinos homines, intercessoréque sibi eos apud Deum aduocent ac precentur. Piè verò fidelitérque precatos ea maximè consequi quæ desiderant, testãtur illa, quæ votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirũm adeptæ sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum simulacra suspendunt ex argento auróve confecta. Gratissimè nanque accipit eorum Dominus qualiacunque sunt dona: nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Hæc itaque omnium spectaculo exporrecta, testantur morborum depulsionẽ, cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitatem consequutis allata. Hæc inquam sepultorum ibi Martyrum quæ sit virtus, ostendunt. Martyrum autem virtus, quem ipsi coluerũt Deum, verum esse Deum declarat.

Implorantur à fidelibus auxilia martyrum.

Non inuocãtur martyres tanquàm dij, sed tanquàm aduocati & intercessores.

Nota vsum suspendendi ad memorias martyrum imagunculas accepta beneficia significantes.

Virtus Sanctorum Dei gloriam illustrat.

18. Idem Theodoretus in Philotheo siue in historia sanctorum Patrum, vita prima, quæ est Iacobi Nisibensis: Hoc mihi quoquè in præsentia opùs est auxilio, qui conor eorum vitam scribere sanctorum, qui parùm ante nos & nostris temporibus claruêre, & veluti quasdã leges iis qui imitari volẽt, velim proponere. Horum ergò sunt preces inuocandæ, & incipiendum est narrare. Et in fine: Hæc cùm de viro diuino recẽsuerim, ad aliam transibo narrationem, rogans vt cõsequar eius benedictionem. Deinde in vita secunda, quæ est Iuliani Sabæ, in fine: Ego autem hîc de eo sistens orationem, transibo ad alium, rogãs sanctos qui in hãc ingrediuntur narrationem, per suam intercessionem mihi supernã conciliare beneuolentiã. Item vita tertia, quæ est Martiani, in fine: Rogo & quæso, vt per horum omnium intercessionem diuinum consequar auxilium. Similiter vita quarta, quę est Eusebij, in fine: Rursus est addenda, quæ illinc capitur, vtilitas, cùm horum magnorum virorum benedictionis rogauerimus vt simus participes. Et in fine quintæ vitę, quæ est Publij: Planè scio, quòd si eorum memoriam fecero in hominibus, futurum sit, vt ij quoquè mei meminerint apud Deum vniuersorum. Iterum in calce vitę sextę, quæ est Simeonis Prisci: Ego autem nunc oro, vt quam dare potest, eius consequar intercessionem: & scio me consecuturum. Omninò enim dabit petitionem, imitans Domini benignitatem.

Theodoretus Sanctorum preces postulat, quorum vitas scripturus est.

Iacobum inuocat.

Iulianum Sabam inuocat, ac in sequentibus vitis reliquos.

Rvrsvs in vita septima, quę est Palladij: Mihi autem quoque decur consequi auxilium, qui eorũ memoria linguam sanctificauit. Præterea in octaua, quę est Aphraatis: Oro quoquè, vt eius consequar intercessionem. Iterum in vita nona, quę est Petri: Ego autem, cuius, dum adhuc esset superstes, percepi benedictionem, ea vt nunc quoquè fruar, precatus, finem imponam huic narrationi. Item in decima, quę est Theodosij: Rogo, vt eius quoquè consequar benedictionem. Et in vndecima, quę est Romani: Cùm hinc itaque benedictionem mihi cõciliauero, aliorum quoquè athletarum res gestas narrabo. Rvrsvs in vita duodecima, quę est Zenonis: Ego autem cùm eũ, vt pro me ad Dominum intercedat, orauero, me ad aliam conuertam narrationem. In decimaquarta quę est Męsimę. Cuius ego vtinàm ad aliquam saltem partem exiguam sustollar, eorum adiutus precibus. In decimaquinta, quę est Acepseimæ: Cuius verbis & operibus instructi, vtinã eius etiam precibus adiuti, cęlesti vocatione digni efficiamur in Christo Domino nostro. In decimaoctaua, quę est alterius Eusebij: Ego autem rogo, vt illam consequar intercessionem, quam hucutquè percepi, dum esset adhuc superstes. Credo enim cum viuere, & habere putiorem ad Deum fiduciam. Item vigesima vita, quę est Maris: Cùm itaque nũc orauero, vt eius consequar auxilium, imponam finem narrationi. Et in vigesimaprima, quę est Iacobi alterius: Nostram imbecillitatem sustentet ac suffulciat suis orationibus, vt confirmati, multas quas alij in nos consecuti sunt victorias, eis eripiamus, & victores è vita excedamus. Et in vigesimaseptima Baradati: Mihi autem detur, vt eorum suffultus precibus, non sim procùl ab hoc mõte, sed paulatim conscendam, & me eorum contemplationis voluptate expleam. Deinde in vigesimaoctaua Thaleleî: Horum sanctorum martyrum concedatur intercessionibus, vt nos ab his adiuti, simus vehemẽtes amatores certaminum philosophię. Demvm in trigesima & vltima, quę est Domine: Eos obsecro, quorum vitam conscripsi: nè me despiciãt procùl degentem ab illorum spiritali chorea: sed trahant infrà iacentem, & ad virtutis tollant altitudinem, & suo choro coniungant, vt non solùm laudem alienas diuitias, sed ipse etiam habeam aliquam laudis occasionem, & facto & verbo & cogitatione glorificans seruatorem vniuersorum.

Sãcti vrbis & patronum habent ad Deum fiduciam.

19. Prvdentivs in libro qui inscribitur Περὶ στεφάνων, siue de Coronis, hymno primo, in Hemiterium & Cheledonium Calagurritanos:

Illitas cruore sancto nunc arenas incolæ
Confrequẽtãt, obsecrantes voce, votis, munere.
Exteri, necnon & orbis huc colonus aduenit:
Fama nã terras in omneis præcucurrit proditrix
Hęc patronos esse mũdi, quos precãtes ambiãt.
Nemo puras hęc rogãdo frustrà cõgessit preces:
Lætus hinc tersis reuertit supplicator fletibus.
Omne quod iustũ poposcit, impetratum sentiẽs.
Tãta pro nostris periclis cura suffragantiũ est,
Nõ sinãt, inane vt vllus voce murmur fuderit:
Audiunt, statimque ad aures Regis æterni ferũt.
Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt.
Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant.

Peregrinatio ad martyrum sepulcra.

Patronũ rogare, & impetrata postulata.

Sãcti orabo preces nostras.

Nil

Nil suis bonis negauit Christus vnquàm testibꝰ.

Item in eodem libro, hymno secundo in diuum Laurentium, sub finem:

Rogatus antiquè Laurentius.

Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuus.

Impetrant orantes quod postulant.

Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè:
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.

Inuocat S. Laurentium.

Ceu præsto semper adsies,
Tuósque alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.

Per patronos martyres ij qui indigni sunt à Christo auditi, medelã consequuntur.

Hos inter, ô Christi decus,
Audi poëtam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus, agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat:
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et seruientem corpori,
Absolue vinclis seculi.

Et in hymno tertio eiusdem libri in Eulaliam virginem Lusitanam:

Ista comantibus è foliis
Munera virgo, puérque date:
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen.
Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum:
Illa Dei sita sub pedibus

Sãcti prospiciunt nostra.

Prospicit hæc, populósque suos
Carmine propitiata fouet.

Item hymno quarto in decem & octo Cæsaraugustanos:

Veniam precantur martyres nostris lapsibus.

Hæc sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris veniam precatur
Turba, quam seruat procerum creatrix
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus

Inuocatio.

Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, vt absoluam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generosa sanctis
Ciuitas mecum tumulis: deindè
Mox resurgentes animas, & artus
Tota sequéris

Deinde hymno quinto in Vincentium Cæsaraugustanum:

Inuocat S. Vincentium.

Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum Patris.
Per te, per illum carcerem,
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per carceralem stipitem.
Per fragmen illud testeum,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes posteri
Exoscula mur lectulum:
Miserere nostrarum precum,
Placatus vt Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omneis imputet.
Si vitè solennem diem
Veneramur ore & pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur:
Paulisper huc tu illabere,
Christi fauorem deferens,
Sensus grauati vt sentiant
Leuamen indulgentiæ.

Item hymno nono in Cassianũ Forocornelianũ:

Suggere, si quod habes iustum vel amabile votum,
Tibi si qua spes est, si quid intùs æstuas.
Audit, crede, preces martyr prosperrimus omneis,

Audit preces nostras.

Ratásque reddit quas videt probabileis.
Pareo, cõplector tumulũ, lachrymas quoque fundo:
Altar repescit ore, saxum pectore.
Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:
Tunc, quod petebam, quod timebam, murmuro:
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
Et spem futuri sorte nutantem boni.
Audior, vrbem adeo, dextris successibus vtor,
Domum reuertor, Cassianum prædico.

Præterea in eodẽ libro Peristephanon, hymno decimo in Romanum Antiochenum:

Inuocat Romanum.

Romane Christi fortis assertor Dei,
Elinguis oris organum fautor moue:
Largire comptum carmen infantissimo:
Fac vt tuarum mira laudum concinam:
Nam scis & ipse posse mutos eloqui.

Et post medium:

Puerum poposcit carnifex: mater dedit,
Nec immorata est fletibus: tãtum oscul um
Impressit vnum. Vale, ait, dulcissime,
Et cùm beatus regna Christi intraueris,
Memento matris iam patrone ex filio.

Puerum iam lain martyrio coronandum orat mater vt ei patronus fiat.

In fine verò:

Vellem, sinister inter hœdorum greges
Vt sum futurus, eminùs dignoscerer,
Atque hoc precante, diceret rex optimus:
Romanus orat: transfer hũc hœdum mihi:
Sit dexter agnus, induatur vellere.

Sanctorum intercessio.

In Hippolytum ad Valerianum Episcopũ, hymno vndecimo:

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara:
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Heic corruptelis animique & corporis æger

Universidad de Deusto
Biblioteca

Orauí quoties ſtratus, opem merui.
Præsentes exaudit Hippolytus Christi nuntios. *Quòd lætor reditu, quòd te venerande ſacerdos,*
Complecti licitum eſt, ſcribo, quòd hæc, eadem,
Hippolyto ſcio me debere: Deus cui Chriſtus
Poſſe dedit, quod quis poſtulet, annuere.

IN Cyprianum Carthaginenſem, hymno decimotertio eiuſdem libri περὶ στεφάνων:

Deſine flere bonum tantum tenet ille regna cæli,
Sancti in cælo degentes, noſtris etiam ſebus interſunt. *Nec minus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe:*
Diſſerit, eloquitur, tractat, docet, inſtruit, Pphetat.
Nec Libyæ populos tãtùm regit, exit vſque in ortũ
Solis, et vſque obitũ. Gallos fouet, imbuit Britãnos,
Ex cælo dona dant patroni. *Præſidet Heſperiæ, Chriſtum ſerit vltimis Iberis.*
Deniq; doctor humi eſt, idẽ quoq; martyr in ſupnis.
Inſtruit heic homines, illinc pia dona dat patronus.

IN eodem libro, hymno decimoquarto in Agnetem virginem Romanam:

Auxilium & beneficia S. Agnetis. *Agnis ſepulcrum eſt Romulea in domo*
Fortis puellæ, martyris inclitæ.
Conſpectu in ipſo condita turrium,
Seruat ſalutem virgo Quiritium.
Necnon & ipſos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore ſupplices.

Inuocat Agnetem. ET ſub finem:

O virgo felix, ô noua gloria,
Cæleſtis arcis nobilis incola,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum gemello cum diademate:
Cui poſſe ſoli Cunctiparens dedit,
Caſtum vel ipſum reddere fornicem.
Purgabor oris propitiabilis
Fulgore, noſtrum ſi iecur impleas.
Nil non pudicum eſt, quod pia viſere
Dignaris, almo vel pede tangere.

Poſtulanda interceſſio B. Virginis, Angelorum, & omnium Sãctorum. 20. SEPTIMA Synodus generalis, quæ eſt ſecunda Nicena, actione ſexta, in fine: Cum timore Dei omnia agamus, poſtulantes interceſſiones incontaminatæ Deiparæ & ſemper virginis Dominę noſtræ Marię, item ſanctorum angelorum, omniũque ſanctorum, Salutantes & venerandas illorum reliquias, vt nos ſanctitudinis eorum fiamus participes. Sic enim reddemur perfecti in omne opus bonum in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Reliquiæ Sãctorũ honorandæ. 21. GENESIS quadrageſimooctauo ait Iacob: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoquè patrũ meorum Abraham & Iſaac.

Inuocatio. 22. IOB quinto: Voca ergò ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.

23. GENESIS trigeſimoſecundo: Et eccè vir luctabatur cum eo vſque manè. Qui cùm videret, ꝙ eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius, & ſtatim emarcuit. Dixitque ad eum, Dimitte me: iam enim aſcendit aurora. Reſpondit, Non dimittã te, niſi benedixeris mihi. Ait ergò: Quod nomen eſt tibi? Reſpondit: Iacob. At ille, Nequaquàm, inquit, Iacob appellabitur nomẽ tuum, ſed Iſraël: quòniam ſi contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis? Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Reſpondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi DOMINUM facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.

24. OSEÆ capite duodecimo: In vtero ſupplantauit fratrem ſuum, & in fortitudine ſua directus eſt (Iacob) cum angelo. Et inualuit ad angelum, & confortatus eſt: fleuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit eum.

25. ZACHARIÆ primo capite: Et reſpondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum, vſquequò tu non miſereberis Ieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es? iſte iam ſeptuageſimus annus eſt. Et reſpondit Dominus Angelo qui loquebatur in me, verba bona, verba conſolatoria.

Oratio. 26. IEREMIÆ decimoquinto: Et dixit Dominus ad me, Si ſteterit Moyſes & Samuël coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.

E. 1. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: vt ſuprà quæſtione ſeptima, B. teſtimonio primo.

2. IDEM libro vigeſimo contra Fauſtum Manichæum, capite vigeſimoprimo, vt ſuprà eodem in loco, teſtimonio ſexto.

Martyribus non debitus honos exhibetur, cui debitus tribuitur. 3. ITEM libro octauo de ciuitate Dei, capite vigeſimoſeptimo: Nec tamẽ nos eiſdem martyribus templa, ſacerdotia, ſacra, & ſacrificia conſtituimus: quoniam nõ ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus. Honoramus ſanè memorias eorum tanquàm ſanctorum hominum Dei, qui vſque ad mortem ſuorum corporum pro veritate certârunt, vt innoteſceret vera religio, falſis religionibus fictiſque conuictis: quod etiamſi qui anteà ſentiebant, timendo reprimebant. Quis autem audiuit aliquando fidelium, ſtãtem ſacerdotem ad altare etiam ſuper ſanctum corpus martyris ad Dei honorem cultúmque conſtructum, dicere in precibus: Offero tibi ſacrificium Petre, vel Paule, vel Cyptiane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & ſanctis ſuis angelis cæleſti honore ſociauit: vt ea celebritate, & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum eodẽ inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur? Quæcunque igitur adhibentur religioſorum obſequia in martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum, non ſacra vel ſacrificia mortuorum tãquàm deorum. Quicunque etiã epulas ſuas eò deferunt, quod quidem à Chriſtianis melioribus nõ fit, & in pleriſque terrarum nulla eſt talis cõſuetudo: tamen quicunque id faciunt, quas cùm appoſuerint, orant, & auferunt, vt veſcantur: vel ex eis etiam indigentibus largiantur, ſanctificari ibi eas volunt per merita martyrum in nomine DOMINI martyrum. Non autem iſta eſſe ſacrificia martyrum nouit, qui nouit vnum, quòd Deo illic offertur, ſacrificium Chriſtianorum.

Sanctis exhibetur honor, non Sacrificium, vt Deo. 4. AD Romanos decimoquinto: Obſecro ergò vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, & per charitatem ſancti Spiritûs, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus qui ſunt in Iudæa, &c.

5. AD Hebræos decimotertio: Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conſcientiam habemus, in omnibus benè volentes conuerſari. Ampliús autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs reſtituar vobis.

6. AD

6. AD Epheſios ſexto: Vigilantes in omni inſtãtia, & obſecratione pro omnibus ſanctis, & pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere myſterium Euangelij, pro quo legatione fungor in catena, ità vt in ipſo audeam, prout oportet me loqui.

7. AD Coloſſenſes quarto: Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti.

8. PRIORIS ad Theſſalonicenſes quinto: Fratres, orate pro nobis.

9. POSTERIORIS ad Theſſalonicenſes tertio: Decæterò fratres, orate pro nobis, vt ſermo Dei currat & clarificetur, ſicut & apud vos, & vt liberemur ab importunis & malis hominibus.

10. LVCÆ ſeptimo: Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi erat precioſus. Et cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eũ ſeniores Iudæorum, rogans eum, vt veniret & ſaluaret ſeruum eius. At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſolicitè, dicentes ei: Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes, &c.

11. IOB quadrageſimoſecundo: Dixit Dominus ad Elipaz Themaniten, Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. Sumite ergò vobis ſeptem tauros & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia: neque enim locuti eſtis ad me recta, ſicut ſeruus meus Iob. Abiérunt ergò Elipaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſcepit DOMINUS faciem Iob. Dominus quoquè cõuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis ſuis.

Ecclęſiæ perpetuus vſus. 1. F. CONCILIVM Tridẽtinum ſeſſione vigeſimaquinta in decreto de inuocatione, veneratione, & reliquiis ſanctorũ, & ſacris imaginibus: Mandat ſancta Synodus omnibus Epiſcopis, & cæteris docendi munus curámque ſuſtinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum à primæuis Chriſtianæ religionis temporibus receptum, ſanctorúmque Patrum conſenſionem, & ſacrorum Conciliorum decreta, in primis de Sanctorum interceſſione, inuocatione, Reliquiarum honore, & legitimo imaginũ vſu, fideles diligenter inſtruant, docentes eos, Sanctos vnà cum Chriſto regnãtes, orationes ſuas pro hominibus Deo offerre: bonũ atque vtile eſſe ſuppliciter eos inuocare: & ob beneficia impetranda à Deo per filium eius Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui ſolus noſter redemptor & Saluator eſt, ad eorum orationes, opẽ, auxiliúmque confugere: illos verò qui negant Sanctos, æterna felicitate in cælo fruentes, inuocandos eſſe: aut qui aſſerunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam ſingulis orent, inuocationem eſſe idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduerſaríque honori vnius mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti: vel ſtultum eſſe, in cælo regnantibus voce vel mente ſupplicare: impiè ſentire, &c. Si quis autem his decretis cõtraria docuerit, aut ſenſerit, anathema ſit.

Sanctorũ interceſſio. Honor noxius tyrum.

Inuocatio. implorare eorum auxilium.

Impiè ſentiũt illi, qui interceſſionem & inuocationẽ Sanctorum negant. Sanctis exhibetur honor, non ſacrificium, vt Deo. Sacrificium Chriſtianorum. Victimæ in teſtellio.

Anathema Hagiomachis. Honor illis à Deo impẽſus & poteſtas.

2. PSALMO ſexageſimoſeptimo: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſraël ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ.

3. IOANNIS decimoquarto: Amen amen dico vobis: qui credet in me, opera quę ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado.

4. ITEM duodecimo: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: vbi & ego ſum, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus.

5. MATTHÆI decimonono: Amen dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael.

6. LVCÆ decimonono: Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſiuit. Et ait illi: Eugè bone ſerue, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque ciuitates.

7. APOCALYPSIS ſecundo: Qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquàm vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à Patre meo. & dabo illi ſtellã matutinam.

8. ET capite tertio: Eccè ſto ad oſtiũ & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecũ in throno meo: ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.

9. PSALMO centeſimo trigeſimooctauo: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum.

Merita Sanctorum. 10. CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in Pſalmũ quinquageſimum: Videtis chariſſimi, quãta eſt pœnitentiæ virtus, & conuerſionis ad Deum ab operibus malis? Hic enim ſanctus Dauid nõ ſolùm cùm in corpore eſſet, placuit Deo: ſed & poſt mortem ſuam viuis inuenitur præſtitiſſe grãde ſolatium. Contigit nanque Ezechiæ regi, inimicas in temporibus Iudæorum gentes circumuallãſſe Hieroſolymam. Et cùm eſſet Ezechias iuſtus vir, rogauit Deum: & proſtratus, lachrymis deprecabatur, vltionem de aduerſariis poſtulans. Venit ad eum Eſaias propheta, & dicit: Ne putaret ille, quia iuſtitia ſua exauditus eſt: & certè iam defecerat Dauid, & habebat multos annos requieſcens. Quid ergò dicit ei? Protegã hanc ciuitatem propter me, & propter Dauid ſeruũ meum. Dauid mortuus eſt, & merita eius vigent. O rem admirandã! ô ineffabilis clementia Dei! homo mortuus viuo patrocinatur: ô iuſtorum & poſt conſummationem inexpugnabilis pugna virorum!

Sanctis poſt mortem viuentibus proſunt. 4. Reg. 19. Eſa. 37.

Dauidis mortui merita vigent.

11. IDEM homilia vigeſimaſeptima in Matthæũ: Adeò poſt illa vulnera Dauid refulſit, ſic ſe à maculis abluit, ità mundum effecit animũ, vt vel mortuus peccantibus poſteris ſuis ſuccurrerit: & quod de Abrahã, id quoque de Dauid Deum dixiſſe ſcriptura teſtatur, immò verò multò magis de Dauid. De Abraham enim ſcriptum eſt: Recordatus ſum teſtamenti mei quod erat ad Abraham: hic verò non dicit teſtamenti, ſed propter Dauid ſeruum meum portegam ciuitatem hanc:

Mortuus Dauid peccantibus ſuccurrit. Exod. 6. 4. Reg. 19. Eſa. 37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propter defunctos iustos miseretur Deus vicissim.

12. ITEM homilia quadragesimasecunda in Genesim: Aliorum virtus multorum tegere valet malitiam. Multa enim Domini bonitas est, & sæpè solet etiam propter paucos multis dare salutem. Et quid dico, propter paucos iustos? Sæpè quãdo non inuentus est in præsenti vita iustus, propter defunctorum virtutem, viuentium miseretur & curã habet: vndè clamat, dicens: Protegam ciuitatem hanc
4. Reg. 19. & 20. propter me, & propter Dauid puerum meum. quasi diceret: Licèt ipsi indigni sint, & nullam salutis habeant occasionem: verùm quia solitus sum misericorditer agere, & ad miserandũ promptus sum, propter meipsum faciam, & propter puerum meũ Dauid: & qui ante tot annos è vita migrauit, hic authot fit salutis his qui sua sese perdiderant desidia.

Propter mortuos iustos miseretur Deus.
4. Reg. 19. & 20.

13. ET in sermone de virtutibus & vitiis: Quando Deus viuos homines, quibus loquendi fiducia sit, quíq; peccatores restituere possit, nullos prorsus inuenerit, tum verò ad mortuos ille profugiés: per eos, inquit, peccata remitto. Quo modo enim fatur? Hanc ego, inquit, mea ipse gratia tutor vrbem, Dauid etiã filij mei causa, qui ab hac iampridèm vita decessit. Aspice Sanctorum quãta sit virtus. Neque enim sua verba tãtùm aut corpora, sed

Sanctorũ virtus etiam in vestibus, reliquiis, & aliis rebus, quibus vsi fuêre, elucescit.
4. Reg. 2. Dan. 3. 4. Reg. 6. Exo. 14. & 17. Acto. 19. & 5.

ipsa etiã corporis tegmina, semper omni sunt possessione augustiora. Heliæ siquidem leonina pellis Iordanem discindere fecit. Trium puerorũ calcei per ignes ambulârũt. Elisæi lignum potuit vndarum mutare naturã, quas quidem superficie sua quasi tergo ferrum sustinere cogit. Moïses virga mare rubrum dehiscere iussit, petram disrumpere valuit. Pauli vestes morbos fuderunt, Petri vmbræ mortem fugârunt. Sanctorum martyrum cinis improbos dæmones expulit. Summa igitur cum potestate omnia faciunt, sicut Helias.

Cinis Martyrum dæmones expulit.

Merita propter quę multa facit Deus post Sanctorum mortem.

14. GENESIS vigesimosexto ait Dominus ad Isaac: Ero tecum, & benedicã tibi. tibi enim & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complés iuramentum quod spopondi Abraham patri tuo. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, dabóque posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & cæremonias legésque seruauerit. Et nonnullis interpositis: Apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui: noli timere, quia ego tecũ sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruum meum Abraham.

15. EXODI trigesimosecundo: Moïses orabat Dominum Deum suum, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus cõtra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti in fortitudine magna, & in manu robusta? Nè quæso dicant Ægyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israël seruorum tuorum, quibus iurâsti per temetipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cæli: & vniuersam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper. Placatúsque est Dominus nè faceret malũ quod locutus fuerat aduersùs populum suum.

16. TERTII Regum vndecimo: Dixit Dominus Salomoni: Disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum: de manu filij tui scindam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnam dabo filio tuo propter Dauid seruum meum & Ierusalem quam elegi. Ibidèm: Ait Ahias Silonites propheta ad Ieroboam: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decẽ tribus. Porrò vna tribus remanebit ei propter seruum meum Dauid, & Ierusalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribubus Israël, eò quòd dereliquerit me, & cætera. Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter Dauid seruum meum quem elegi, qui custodiuit mandata mea, & præcepta mea. Auferam autem regnum de manu filij eius, & dabo tibi decem tribus: filio autem eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem ciuitate quam elegi, vt esset nomen meum ibi.

17. ET decimoquinto: Ambulauítque (Abiam) in omnibus peccatis patris sui, quę fecerat ante eũ: nec erat cor eius perfectum cum DOMINO DEO suo, sicut cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalem: eò quòd fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinâsset ab omnibus, quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ suæ.

18. ESAIÆ trigesimoseptimo: Hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem. In via qua venit, per eam reuertetur, & ciuitatem hãc non ingredietur, dicit Dominus. Et protegam ciuitatem istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruum meum. Egressus est autẽ angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia.

19. QVARTI Regum octauo: Noluit autẽ Dominus disperdere Iudam, propter Dauid seruum suum, sicut promiserat ei, vt daret illi lucernam, & filiis eius cunctis diebus.

20. ET decimonono: Protegámque vrbem hanc, & saluabo eam propter me & propter Dauid seruum meum.

21. IBIDEM capite vigesimo: Addã diebus tuis (ait Dominus per Esaiã ad Ezechiam) quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegã vrbem istam propter me, & propter Dauid seruum meum.

22. SECVNDI Machabæorum decimoquinto: Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos nè formidarent. Singulos autem illorum armauit non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis & exhortationibus, expósito digno fide somnio, per quod vniuersos lætificauit. Erat autem huiusce modi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecũdum visu, modestum moribus & eloquio decorũ, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem orare pro omni populo Iudęorum: Post hoc apparuisse & alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illũ. Respondétem verò Oniam dixisse, hic est fratrum amator

amator & populi Israël: hic est qui multùm orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. Extendisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deiicies aduersarios populi mei Israël. Et post quædam: Iudas verò, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes, congressi sunt, manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minùs trigintaquinque millia.

1. G. AMBROSIVS in libro de viduis, vt suprà hac eadem quæstione, D. testimonio octauo.

Martyres patroni Regum supplicantiũ.

2. IDEM in caput vigesimũprimum Lucæ: Mortuis regibus, in perpetuum Martyres regnum cælestis gratiæ honore succedunt: & illi fiunt supplices, hi patroni.

Experientia de Sanctorũ auxilio & beneficiis.

3. LEO Magnus sermone primo in natali Apostolorũ Petri & Pauli: Sicut & nos experti sumus, & nostri probauêre Maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ ad obtinẽdam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos, vt quantum propriis peccatis deprimimur, tantum Apostolicis meritis erigamur.

4. ET sermone secundo de eisdem: Post resurrectionem suã Dominus beato Petro Apostolo post regni claues, ad trinam æterni amoris professionẽ, mystica insinuatione ter dixit: Pasce oues meas.

Ioan. 21. B. Petrus adhuc officium pastoris auxilio & orationibus exercet.

quod & nunc proculdubiò facit, & mãdatum Domini pius pastor exequitur, confirmans nos exhortationibus suis, & pro nobis orare non cessans, vt nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis suæ curam omni populo Dei, sicut credendum est, vbiquè protendit, quanto magis alumnis suis opem suam dignatur impendere, apud quos in sacro dormitionis toro eadem qua præsedit, carne requiescit?

Romanæ Vrbis curam gerit specialem.

5. IDEM sermone primo in anniuersario die assumptionis tuæ ad Pontificatum: Nec abest, vt cõfido, ab hoc cœtu etiam beatissimi Apostoli Petri pia dignatio & fida dilectio: nec vestram deuotionem ille deseruit, cuius nos reuerentia congregauit. De vestro itaque & ipse gaudet affectu, & in consortibus honoris sui obseruantiam Dominicæ institutionis amplectitur, probans ordinatissimam totius Ecclesiæ charitatem, quæ in Petri sede Petrum suscipit, & à tanti amore pastoris nec in persona tam imparis tepescit hæredis.

B Petri præfectia.

Petri merita, cura, & auxilium in administratione Pontificiæ dignitatis.

6. ITEM in sermone secundo: Petrus nunc pleniùs & potentiùs ea, quæ sibi commissa sunt peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipso & cum ipso, per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur rectéque discernitur, si quid à misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur, illius est operum atque meritorum, cuius in sede sua viuit potestas & excellit authoritas.

B. Petri cura & auxilium.

7. ET sermone tertio in eodem anniuersario: Iesus Christus tantam potentiam dedit ei, quem totius Ecclesiæ principem fecit: vt si quid etiam nostris temporibus rectè per nos agitur, rectéque disponitur, illius operibus, illius sit gubernaculis

Luc. 22.

deputandum, cui dictum est: Et tu conuersus, confirma fratres tuos. Et cui post resurrectionem suam Dominus ad trinam æterni amoris professionem

Ioan. 21.

mystica insinuatione ter dixit: Pasce oues meas.

Quod nunc quoquè proculdubiò facit, & mandatum Domini pius pastor exequitur, confirmãs nos cohortationibus suis, & pro nobis orare non cessans, vt nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis suæ curam omni populo Dei, sicut credendum est, vbiquè prætendit, quanto magis nobis alumnis suis opem suam dignatur impendere, apud quos in sacro beatæ dormitionis toro eadem qua resedit, carne requiescit.

Orare non cessat.

8. PAVLINVS Nolanus in carmine ad Cytherium de naufragio Martiniani, dum refert quèadmodùm beatus Felix eundem à graui periculo liberauit:

In ora lapsus, ora non lædit sua:
In saxa fusus & rubos,
Nec sente vultum, nec lapide artus contudit,
Felicis exceptus manu.

B. Felix Nolanus ciui suo opem tulit.

Qui iam propinquantem ædibus fratrem suis,
Non passus occurſu mali
Suis periculum in finibus capessere,
Hostem remouit inuidum,
Et hunc fidelis compotem voti, suis
Confessor induxit locis.
Nostrisque iuxtà sedibus gratum intulit
Felix patronus hospitem.

9. IDEM Paulinus in vita & miraculis S. Felicis martyris Nolani, quamplurima habet, quæ tum ad sanctorum inuocationem, intercessionem, venerationem, & potestatem stabiliendam faciunt, tum ad reliquiarum sanctarum honorem & commendationem: ex quibus pauca subiicimus. Ait igitur in natali secundo:

Et maria intraui duce te, quia cura pericli
Cessit amore tui nec te sine: nam tua sensi (sto
Præsidia in Domino superãs maris aspera Chri-
Semper eo, & terris te propter tutus & vndis.*
Sis bonus ô felixque tuis, dominúmq; potentem
Exores: liceat placati munere Christi
Post pelagi fluctus, mundi quoq; fluctibus actis
In statione tua placido consistere portu.
Hoc benè subductam religaui littore classem:
In te compositæ mihi fixa sit ancora vitæ.

* ego Inuocat S. Felicem Paulinus.

ET in natali tertio:

Nunc precor æterna nobiscum pace serenum
Posce diem: hoc iterùm liceat gaudere reuerso.
Annuaque hîc & vota tuis & carmina festis,
Reddere placati tranquillo nomine Christi.
Hic amor, hic labor est nobis: hæc vota tuorum
Suscipe, commendáq; Deo, vt cum sedula cura
Seruitium nostrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demùm placidos pietate laboris alumnos
Absoluas mittente manu, positáque tuorum
Ante tuos vultus animas, vectare paterno
Nè renuas gremio, Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, sed maiestate tremendum,
Exora, vt precibus plenis meritísque redonet
Debita nostra tuis: cùm tu quoque magna piorũ
Portio, regnantem Felix comitaueris agnum:
Posce ouiũ grege nos statui, vt sententia summi
Iudicis hoc quoq; nos iterùm tibi munere donet,

Inuocatio Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nèmalè gratatis læuos adiudicet hœdu,
Sed potiùs dextræ positos in parte salutis,
Munifico pecori laudatis aggreget agnis.

IN natali sexto:

Eccè vides tumulũ sacra martyris ossa tegentẽ,
Et tacitum obtento seruari marmore corpus.
Mèbra latèt positi, placida caro morte quiescit,
In spem non vacuam rediuiuæ condita vitæ.
Reliquiarum virtus & honos. *Vndè igitur tantus circunstat limina terror?*
Quis tãtos agit huc populos? quænã manus vrget
Dæmonas? inuitósque rapit? frustráque rebelli
Voce reclamantes compellit aduſque ſepulcrum
Martyris, & sancto quasi fixos limine sistit?

ET quibusdam interiectis:

Præsidet suis reliquiis. *Præsidet ipse suis sacer ossibus: ossáque sancti*
Corporis in tumulo non obsita puluere mortis,
Arcano æternæ sed prædita semine vitæ,
Reliquiarum virtus. *Viuificum spirant animæ victricis odorem,*
Quo medicina potens datur exorantibus ægris.
Quanta resurgentis virtus & gloria cinget,
Coniectare licet, cùm gratia tanta sepultos
Ambiat: & quanto rediuiua decore micabunt
Corpora, in obscuris cùm sit lux tanta faullis?
Quid nobis minimis horum præstare coronæ
Sufficiunt, quorũ & cineres dant cõmoda viuis?
Cernere sæpè iuuat varios spectacula formis
Mira salutantũ, & sibi quæque accomoda votis
Poscentum. videas etiam de rure colonos
Pecora ægra ad Sanctorum sepulcra induci solita. *Non solùm gremio sua pignora ferre paterno,*
Sed pecora ægra manu sæpè introducere secum,
Et sancto quasi conspicuo mandare licenter:
Móxque datam sua confisos ad vota medelam
Experto gaudere Deo, & iam credere sana,
Et verè plerunquè breui sanata sub ipso
Limine, læta suis iumenta reducere tectu.

RVRSVM in natali octauo:

Refugium ad sanctos. *Concurramus ad hunc spe conspirante patronũ,*
Suscipiat nostras placida pietate querelas,
Et dum natalem ipsius celebramus ouantes,
Non est insolitum sanctis, orare pro peccatoribus. *Ille preces nostras meritis pius adferet altu,*
Inque vicem flebit nobis, quia mente dicata
Nos lætamur ei. non est cura hæc noua sanctis,
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Vique boni meriti meritum superare siniſtrum.

ET paulò pòst:

Inuocat S. Felicem. *Sancte Deo dilecte, Dei tu dextera Felix,*
Esto precor nobis tu munitissima turris.

DENIQVE natali nono:

Inuocat patriarchas, Apostolos, Prophetas, & Martyres. *Ergò tuos etiam Feli[x] imploro parentes, [tos,*
Hîc quoq; ades mihi nũc, posc[as] & adesse voca-
Qui colitis lætos Paradisi cælitus hortos,
Quique sub excelsa Domini requiescitis ara,
Pulcher Apostolici chor[i] agminis, et Patriarchũ
Ges prior, ambo chori procerũ quos agmine bino
Per duodena Deus signauit nomina Patres,
Gentibus & populis regnũ ad cæleste vocãdis.
Vos etiam sancti supplex deposco Prophetæ,
In nostra qui carne Deum fore præcinuistis:
Vos quoquè corporibus cæsis & sanguine fuso
Occisum & viuum testati martyres Agnum,
Omnes diuinis à fontibus vna propago,
Quos pius Abraham, sacer Isac, leuis Iacob
Progenuêre Deo per non numerabile semen,
Et bisidum meritis cæleſtibus atque caducis
Aequantes his astra poli, his telluris arenam.
Credo equidem vos officio pietatis ad istum
Vndiquè conuenisse diem Felicis amore,
Vt confessoris socij celebretis honorem.

10. MAXIMVS Episcopus Taurinensis, in natali sanctorum Taurinorum martyrum, Octauij, Aduentitij, & Solutoris: Cùm omnium sanctorum martyrum, fratres, deuotissimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè eorum solennitas tota nobis veneratione curanda est, qui in nostris domiciliis proprium sanguinem profuderunt. Nam licèt vniuersi sancti vbique sint, & omnibus prosint: specialiter illi tamen pro nobis intercedunt, qui & supplicia pertulêre pro nobis. Et paulò pòst: Cuncti igitur martyres deuotissimè percolendi sunt, sed specialiter ij venerandi sunt à nobis, quorum reliquias possidemus. illi enim nos orationibus adiuuant, isti etiam adiuuant passione. cum his autè nobis familiaritas est. semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur. hoc est, & in corpore nos viuentes custodiunt, & de corpore recedentes excipiunt: hîc nè peccatorum nos labes assumat, ibi nè inferni horror inuadat. Nam ideò hoc à Maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus: vt dum illos tartarus metuit, nos pœna nõ tangat: dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergò martyribus quiescentes euadimus inferni tenebras eorum propriis meritis, attamen consocij sanctitate.

Vide Ambr. serm. 77. Natalitij die sanctorũ celebrandi.

Sancti vbique sunt, & omnibus prosunt, & pro nobis orant: modò vitæ piæ sint.

Cur sanctis apud inferos tandiu.

11. BASILIVS homilia vigesima in quadraginta martyres, vt supra hac eadem quæstione, D. testimonio secundo.

12. AVGVSTINVS quæstione centesimaoctaua in Exodum: Iubet vela cooperiri pellibus arietinis rubricatis. Aries autem rubricatus, cui non occurrat Christus passione cruentatus? Significantur his etiam martyres sancti, quorũ orationibus propitiatur Deus peccatis populi sui.

Exod. 26.

Martyrũ intercessionibus propitiatur Deus peccatis populi.

13. EVSEBIVS Pamphili Cæsareensis Episcopus, in libro decimotertio de præparatione euãgelica, capite septimo: Sed videamus quid de his dicat Plato, qui pro defensione patriæ magno animo militantes, mortui sunt: Nónne igitur, inquit, eos qui militiæ fortiter pro patria facientes interiêrunt, aurei generis fuisse dicemus? Omninò, inquit. Credimus igitur Hesiodo, postquàm aurei generis homines mortui sunt, à multis homines angustiis semideos factos liberare, mortaliúmque omnium esse custodes: ac in posterum quasi deos colemus, eorúmque adorabimus monumenta. Similiter etiam omnes, qui præclarè vixerunt, quoque modo mortui sunt, honorabimus. Hæc nos quotidiè factitamus, qui veræ pietatis milites, vt Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus: vota quæ ipsis facimus, tanquàm viris sanctis, quorum intercessione ad deum non pa-

Christianos contendit Constantini tempore in peccandis sanctos.

Plato plerasque sua ex doctrina Iudæorũ hausit.

non parùm iuuari profitemur. Hęc à Platone collegimus, vt ostenderemus Hebraica illũ philosophia munitum, nostris consentanea scripsisse.

De Reliquiis. Vigilantij hęresis contra sanctorũ reliquias, & accẽsos cereos.

H. I. HIERONYMVS contra Vigilantiũ: Gallię vernaculum hostem sustinent, & hominẽ moti capitis, atque Hippocratis vinculis alligãdum, sedẽtem cernunt in Ecclesia, &, inter cætera verba blasphemię, ista quoquè dicentem: Quid necesse est, te tanto honore non solùm honorare, sed etiã adorare illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Et rursum in eodẽ libro: Quid puluerem, linteamine circundatum, adorando oscularis? Et in consequentibus: Propè ritum gentilium videmus sub prætextu religionis introductũ in ecclesias, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbicunquè puluisculum nescio quod, in modico vasculo precioso linteamine circundatum, osculantes adorare. Magnum honorẽ præbent huiusmodi homines beatissimis martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrãdos: quos AGNVS, qui est in medio throni, cũ omni fulgore maiestatis suę illustrat. quis enim, ô insanum caput, aliquãdo martyres adorauit? quis hominẽ putauit Deum? Nónne Paulus & Barnabas cùm à Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hostias immolare, sciderunt vestimenta sua, & se homines esse dixerunt, non quòd meliores non esset olim mortuis hominibus Ioue atque Mercurio, sed quòd sub gentilitatis errore honor eis Deo debit[us] deferretur. Quod & de Petro legimus, qui Cornelium se adorare cupientem manu subleuauit, & dixit: Surge, nam & ego homo sum. et audes dicere, Illud nescio quid, quod in modico vasculo trãsferendo colis? Quid est illud, nescio quid, scire desidero. Expone manifestiùs, vt tota libertate blasphemes. Puluisculũ, inquit, nescio quod in modico vasculo precioso linteamine circũdatum. Dolet martyrũ reliquias precioso operiri velamine, & nõ vel pannis vel cilicio colligari, vel proiici in sterquiliniũ, vt solus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur. Ergo sacrilegi sumus, quãdo Apostolorũ basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus Imperator, qui sanctas reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothæi trãstulit Constantinopolim, apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantij, illorũ se sentire præsentiam confitentur: Sacrilegus dicendus est & nunc Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo pòst tempore de Iudæa transtulit in Thraciã? Omnes Episcopi nõ solùm sacrilegi, sed & fatui iudicãdi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos, in serico & vase aureo portauerũt? Stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerũt sanctis reliquiis, & tanta lætitia, quasi præsentem viuentémq; prophetam cernerẽt, susceperũt, vt de Palæstina vsque Chalcedonem iungerẽtur populorum examina, & in Christi laudem vna voce resonarent? Videlicet adorabant Samuelem, & non Christũ, cuius Samuel & Leuita & prophetes fuit? Et quibusdam interpositis: Causabantur quondã & Apostoli, quòd petiret vnguẽtum, sed Domini voce correpti sunt. Neque enim Christus indigebat vnguento, nec martyres lumine cereorũ: & tamen illa mulier in honore Christi hoc fecit, deuotióque mentis eius recipitur: & quicũque accendũt cereos, secundùm fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo: Vnusquisque in suo sensu abundet. Idololatras appellas huiusmodi homines? Nõ diffiteor omnes nos qui in Christum credimus, de idololatrię errore venisse. Non enim nascimur, sed renascimur Christiani: & quia quõdàm colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, nè simili eum videamur cũ idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcircò detestandũ est: hoc fit martyribus, & idcircò recipiendum est. Nam & absque martyrum reliquiis per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Euangelium, accenduntur luminaria iam sole rutilante, non vtiquè ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Vndè & virgines illæ Euangelicæ semper habent accensas lampades suas: & ad Apostolos dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et de Ioanne Baptista: Ille erat lucerna ardens & lucens: vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Psalterio legimus: Lucerna pedibus meis verbũ tuũ nomine, & lumen semitis meis. Malè facit ergò Romanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundùm nos ossa veneranda, secundùm te vilem puluisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria? Et non solùm vnius vrbis, sed totius orbis errant Episcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediũtur basilicas mortuorum, in quibus puluis vilissimus & fauilla nescio quę iacet linteamine conuoluta, vt polluta omnia polluat, & quasi sepulcra Pharisaica foris dealbata sint, cùm intùs immundo cinere iuxta te, immunda omnia oleant atque sordeant. Et post hęc de Barathro pectoris tui cœnosam spurcitiam euomens, audes dicere: Ergò cineres suos amant animæ martyrum & circũuolant eos, sempérque præsentes sunt, ne fortè si aliquis precator aduenerit, absẽtes audire nõ possint? O portentum in terras vltimas deportãdum! Rides de reliquiis martyrum, & cum authore huius hæreseos Eunomio Ecclesiis Christi calumniam struis: nec tali societate terreris, vt eadẽ contra nos loquaris, quę ille contra Ecclesiam loquitur? Omnes enim sectatores eius, basilicas Apostolorum & martyrum non ingrediuntur, vt scilicet mortuum adorent Eunomiũ. Argumentatur contra signa atque virtutes, quæ in basilicis martyrum fiunt: & dicit eas incredulis prodesse, nõ credentibus: quasi nunc hoc quęratur, quibus fiant, & non, qua virtute fiant. Nolo mihi dicas, Signa infidelium sunt: sed responde, quo modo in vilissimo puluere, & fauilla nescio qua, tanta sit signorum virtutúmque prędentia. Sentio, sentio infelicissime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iste immundus, qui hęc te cogit scribere, sæpè hoc vilissimo tortus est puluere, immò hodiéque torquetur, & qui in te plagas dissimulat, in cęteris confitetur. Nisi fortè in morem gentilium impiorúmque Porphyrij & Eunomij, has prędigias dęmonum esse confingas, & nõ verè clamare dęmones, sed sua simulare tormenta. Do consiliũ: ingredere basilicas martyrum, & aliquando pręgaberis: inueniesvbi multos socios tuos, & nequaquàm cereis martyrum qui tibi displicent, sed flãmis inuisibilibus comburéris: & tunc fateberis, quod nunc negas.

Matth. 16. Rom. 14. Idololatras appellabat Vigilantius eos, qui accẽdunt cereos ad honorem martyrum.

Cur interdiù accendantur luminaria.

Matth. 25. Luc. 12.

Ioan. 5.

Psal. 118.

Ossa apostolorum veneranda.

Tumuli sanctorum sunt Christi altaria.

Matth. 23.

Absentes audire possunt.

Eunomij hæresis.

Miracula martyrum.

Vigilantius à dæmone impellitur ad impugnãdum reliquias sanctas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dormitãrius Reliquiarum sanctorum oppugnator. Idololatras & Cinerarios nos appellat Vigilantius.

2. IDEM in epistola quinquagesimatertia ad Ripariũ Presbyterum aduersùs Vigilantium: Ais, Vigilantium, qui κατ' αντιφρασιν hoc vocatur nomine, nam dormita ntius rectiùs diceretur, os fœtidum rursum aperire, & putorem spurcissimum cõtra sanctorum martyrum proferre reliquias, & nos qui eas suscipimus, appellare Cinerarios & idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneremur. O infelicem hominem, & omni lachrymarum fonte plãgendum, qui hęc dicens, non se intelligit esse Samaritanum & Iudæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiam vasa, quę in eadem domo fuerint, pollui suspicantur, sequentes occidentem literam, & non viuificantem spiritum. Nos autem non dico martyrũ reliquias, sed ne solem quidem & lunam, nõ angelos, nõ archangelos, nõ Cherubim, non Seraphim, & omne nomen quod nominatur & in prętenti seculo & in futuro, colim' & adoramus: nè seruiamus creaturæ potiùs, quàm Creatori, qui est benedict' in sęcula. Honoramus autem reliquias martyrum; vt eum cuius sunt martyres, adoremus. Honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad Dominũ, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit. Ergò Petri & Pauli immundę sunt reliquię? Ergò Moysi corpusculum, immundum erit, quod iuxta Hebraicã veritatem, ab ipso sepultum est Domino? Et quotiescunque Apostolorum & Prophetarum, & omnium martyrum basilicas ingredimur, totiès idolorum templa veneramur? accensíque ante tumulos eorum cerei, idololatrię insignia sunt? Plus aliquid dicam, quod redundet in authoris caput, & insanum cerebrum vel sanet aliquãdo vel delcat, nè tantis sacrilegiis simplicium animæ subuertantur. Ergò & Domini corpus in sepulcro positum, immundum fuit: & angeli qui candidis vestibus vtebantur, mortuo cadaueri atque polluto prębebant excubias, vt post multa secula Dormitantius somniaret, immò eructaret immundissimã crapulam, & cum Iuliano persecutore, Sanctorum basilicas aut destrueret, aut in templa conuerteret? Si non sunt honorandę reliquię martyrum, quomodò legimus: Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius? Si ossa mortuorum polluunt cõtingentes, quo modo Elisæus mortuus mortuum suscitauit, & dedit vitam corpus, quod iuxta Vigilantium iacebat immundum? Ergò omnia castra Israelitici exercitus & populi Dei fuêre immunda, quia Ioseph & Patriarcharum corpora portabant in solitudine, & ad sanctam terram immundos cineres pertulerũt? Ioseph quoquè qui in typo pręcessit Domini Saluatoris nostri, sceleratus fuit: qui tãta ambitione Iacob in Hebron ossa portauit, vt immundum patrem auo & atauo sociaret immũdis, & mortuum mortuis copularet. O præcidendam linguam à medicis, immò insanum curãdum caput, vt qui loqui nescit, discat aliquando reticere. Iterùm dicam: Ergò martyrum immundę sunt reliquię? & quid passi sunt Apostoli, vt immundũ Stephani corpus tãta funeris ambitione pręcederent, vt facerent ei planctum magnum, vt eorũ luctus in gaudium nostrum verteretur?

Non adoramus martyrũ reliquias.

Honor sanctorum redũdat in Dominũ. Matth. 10.

Immunda esse mortuorũ corpora allegat Vigilãtius. Deuit. 14.

Deut. 14.

Mat. 16.

Pſal. 115.

4. Reg. 13.

Exod. 13.

Iosue 24.

Gen. 50.

Act. 8.

3. ET in caput sexagesimumquintum Esaiæ: Nihil fuit sacrilegij quod Israel populus prætermitteret, non solùm in hortis immolans, & super lateres thura succendens: sed sedens quoque vel habitãs in sepulcris, & in delubris idolorum dormiẽs, vbi stratis pellibus hostiarũ incubare soliti erant, vt somnijs futura cognoscerent, &c. Et in tantùm procacitatis ac superbię augmenta capiebant, vt quicunque non simili duceretur errore, eum arbitrarentur immundum, contactúmque eius fugerent: quemadmodùm Samaritani & Iudæi nobis faciunt, omnésque hæretici: quales nuper sub magistro cerebroso in Gallia pullulârunt, qui basilicas martyrum declinantes, nos qui ibi orationes ex more celebremus, quasi immũdos fugiũt. Hoc autem non tam illi faciunt, quàm habitantes in eis dæmones, fortitudinem & flagella sancti cinetis non ferentes.

Hæretici & Vigilantiani fugiunt Christianos, qui Martyrũ sepulcra ornata & cauta frequentant.

Nota quæ impulit ad falsum.

4. SECVNDVM Concilium Nicenum actione septima, in definitione ipsius S. Synodi: Qui ausi fuerint aliud sentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Ecclesiasticas Traditiones cotaminare, aut nouam quandam vaniloquętiam inducere, aut quicquam de consecratis in Ecclesia abiicere, Euangelij inquam depictum codicem, aut figuram Crucis, aut imaginis alicuius picturam, aut reliquias Martyrum, quas sciuerint esse germanas & veras, aut cõtra ista vafrè & improbè aliquid excogitare, quod sit contra constitutionem Ecclesiasticam: aut vti tanquàm communibus sacratis Deo repositis preciosis, aut monasteriis reuerendis: si fuerint Episcopi aut Clerici, deponuntor: si monachi aut laici communione priuantor. IN eádem Synodo, actione tertia, lecta est epistola Orientalium Episcoporum ad Tharasium Constantinopolitanum Archiepiscopum, quam Sancta Synodus approbauit, vbi hęc verba leguntur: Apostolicas Ecclesiæ Traditiones, quibus veneratio culturáque Sanctorũ docetur, recipimus & veneramur. Eos autem vt ministros, amicos, & filios Dei existẽtes, honoramus. Honor enim qui à conseruis idem sentiẽtibus inuicèm exhibetur, indicium est beneuolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei & pura Christi habitacula, Spiritúsque Sancti immaculata specula. Quin etiã animę eorum in manu Dei existunt, vt scriptũ est. Deus enim vita existens, cùm sancti in Dei manu sint, in vita & lumine necessum est vt existant. Et ob id preciosa in cõspectu Domini mors Sanctorum eius. Hi viuentes, in libertate Deo adstiterũt. Saluator noster Christus fontes salutares, Sanctorum reliquias nobis reliquit, multis modis beneficia in debiles fundentes, vnguentum redolentis suauitatis scaturientes. Et vt inquit magnus Doctor, cui ab immortalitate nomen est, martyrũ ossa morbos fugant, infirmis medicantur, cæcis visum impartiunt, lepras emundant, tentationes & mœrores soluunt. Atque id per Christum, qui in ipsis habitat. Benè etiam Psalmographus cecinit: Mirabilis Deus in sanctis suis. Et iterùm: Sanctus in terra illius, mirificas fecit omnes volũtates eius in ipsis.

Imaginum cis & Ecclesiarum & Reliquiarum.

Traditiones Ecclesiæ Sanctorum veneratio.

Cur Sanctos veneramus.

Sap. 3.

Pſal. 115.

Reliquiæ & loca sanctorum benefica sunt Athanasius inuictus.

Pſal. 67.

Pſal. 13.

5. CONCILIVM Gangrẽse in proœmio: Quoniam sancta Episcoporum synodus inuenit multa fieri indecẽter ab his, qui Eustathium secuti sunt, necessariò statuit palàm omnib' factis, amputare vniuersa quę ab eodem malè commissa sunt. Loca sanctorum martyrum vel basilicas contemnere, & omnes qui illuc conueniunt, reprahẽdere inuenti sunt. ET canone vigesimo: Si quis arrogantia vtens, & martyrum congregationes abhorrens, & sacra quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accuset, sit anathema.

Eustathiani damnati, quòd martyres non honorarent.

6. QVARTI Regum decimoterrio: Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulcro Elisei. Quod cùm tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos.

4. Reg. 13.

Miracula Gerualij & Protalij.

7. AVGVSTINVS libro vigesimosecũdo de ciuitate Dei, capite octauo: Miraculũ quod Mediolani factum est, cùm illic essemus, quando illuminatus est cęcus ad multorum notitiam potuit peruenire, quia & grandis est ciuitas, & ibi erat tunc Imperator, & immenso populo teste res gesta est, concurrente ad corpora martyrum Protasij & Gerualij. Quæ cùm lateret & penitùs nescirẽtur, Episcopo Ambrosio per somniũ reuelata, reperta sunt, vbi cęcus ille depulsis veteribus tenebris diè vidit. Narrat ibidèm inter alia miracula Augustinus, de quodam orationis loco à Tribunitio viro ipsius Augustini permissu ædificato, in quo terra sancta de Hierosolymis allata, reuerẽtię cauta locata seruabatur: quòd cùm eò fuisset iuuenis quidam paralyticus allatus, oranerit, atque indè continuò (inquit) pedibus suis saluus abcessit. Et post alia quędam cõmemorata miracula nonnulla de beati Stephani reliquiis narrat: quorum primũ verbis huiusmodi recenset: Ad aquas Tibilitanas, inquit, Episcopo afferente Proiecto, reliquias martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriã veniebar magnę multitudinis concursus & occursus. Ibi cæca mulier, vt ad Episcopum portantem pignora sacra duceretur, orauit, flores quos ferebat, fedit: recepit, oculis admouit, protinùs vidit. Stupentibus qui aderant, prædbat exultans, viam carpens, & viæ ducem vlteriùs non requirens. Ibidèm aliud hisce verbis recenset: Memorati memoriam martyris, quę posita est in Fundo Aptellio Synicensi, quod Hipponẽsi coloniæ vicinum est, eiusdẽ loci Lucilius Episcopus, populo præcedente atq; subsequente, portabat: fistula, cuius molestia iam diù laborauerat, & familiarissimi sui medici, qui eam secaret opperiebatur manus, illius piæ sarcinæ vectatione, vbi sanctas attigit reliquias, repentè sanata est. Nam deincèps eam in suo corpore nõ inuenit. Et pluribus aliis miraculis, quę per eiusdem sancti reliquias Dominus operatus est, enumeratis, ità subiungit: Si miracula sanitatum, vt alia taceã, modò velim scribere, quę per hunc martyrem, id est, gloriosissimum Stephanum, facta sunt in colonia Calamensi: & in nostra, plurimi cõficiendi sunt libri, nec tamen omnia colligi poterunt: sed tantũ de quibus libelli dati sunt qui recitarentur in populis. Refert deindè de fratribus septem & tribus sororibus, eos per maledictionem matris tali pœna diuinitùs mulctatos, vt horribiliter quaterẽtur omnes tremore membrorum, & quòcunque irẽt, omnium in se aspectum conuerterent. Venisse autem ex his duos, fratrem & sororem, ad beati Augustini ciuitatem, & cùm memoriam gloriosissimi martyris Stephani frequentãssent, eos, omni populo Deum glorificante, ante loci sancti cancellos sanitatem recepisse.

Ex terra sancta.

Ad reliquias S. Stephani conuenientes multitudo.

Miracula.

Reliquiarum virtus & beneficia.

8. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimosexto: Fontes nobis salutares dominator Christus præbuit sanctorum reliquias

multimoda beneficia scaturientes, vnguentũ suauitatis emanantes: & nullus dicredat. Si enim ex rupe & firmo saxo aqua in eremo prosiluit, volẽte Deo, & ex maxilla asini Samsoni sitienti, ex martyrum reliquiis vnguẽtum suauè olẽs emanare incredibile est? nullo pacto profectò eis qui sciunt Dei virtutẽ, & ab ipso sanctorũ honorem. In lege omnis qui tangebat mortuum, immundus efficiebatur. Verùm ij non mortui: nam ex quo ipsa vita is qui vitæ causa est, inter mortuos cõputatus est, eos qui in spe resurrectionis & fide quæ in ipso est, dormiẽrunt, non mortuos appellamus. Mortuum enim corpus quomodò miracula operari potest? Quomodò igitur per eos dęmones abiguntur, infirmi curantur, cęci vident, leprosi mundantur, tẽtationes & tristitiæ soluuntur? Omne donum bonum à Patre luminum, per eos iis qui inhęsitabili fide petunt, descẽdit. Quantùm sanè laborares, vt inuenires adiutorem, qui ad mortalem regẽ te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores ergò totius generis, Deo pro nobis supplicationes porrigentes, non honorandi sunt? certè honorandi. Templa à nobis Deo erigenda sunt in ipsorum nomine: fructus afferẽdi illorũ memoriã venerantibus, & in ipsis lætãtibus spiritu, vt propria inuocantiũ lætitia fiat, nè nos non colere tẽtati, è conuerso ipsos irritemus Nam iis a quibus Deus colitur, & eius serui delectãtur: & quos despicit Deus, & eius despiciunt clientes. In psalmis, & hymnis, & odis spiritualibus, cùm compũctione & misericordia indigeamus, sanctos fide veneremur, à quibus maximè Deus colitur. Statuas illis erigamus, & visibiles imagines: & nosipsi animatæ statuæ & imagines ipsorum, virtutum imitatione efficiamur. Deiparam, vt propriè & verè Dei matrem, honoremus: Præcursorem Ioannem, vt prophetã & Baptistam, & missum, & martyrem. Neque enim inter natos mulierũ surrexit maior Ioãne, vt Dominus dixit, & regni eius primus præco fact' est. Apostolos vt fratres Domini & inspectores & ministros in passionib' eius. Quos præsciẽs, prędestinauit cõformes fieri imaginis filij sui Dei, & pater, primùm Apostolos, secundò prophetas, tertiò pastores & doctores. Martyres verò Domini ex omni ordine delectos vt milites Christi, & qui eius biberũt calicem, tunc viuificæ eius mortis baptismate baptizati, vt cõmunicantes passionibus eius & gloriæ Quorũ dux exercitus est protodiaconus Christi, & missus, & protomartyr Stephanus. Et sanctos Patres nostros exercitatores, qui diuturniore martyrio conscitię certauerũt, qui circuiẽrunt in melotis, in pellibus caprinis, egeni, tribulati, afflicti, in solitudinibus errantes, & montibus & speluncis & cauernis terrę, quibus non erat dignus mundus. Prophetas ante gratię tempus, Patriarchas iustos, qui prænunciauerunt Christi aduentum. Horum omnium attendentes cõuersationẽ, æmulamur fidem, bonitatem, spem, zelum, vitam, tolerantiam passionum, & sustinentiam vsque ad sanguinem, vt & corona glorię cũ ipsis participemus.

Exod. 17. Num. 20.

Iud. 15.

Num. 19.

Sanctos non appellamus mortuos.

Iac. 1.

Adiutores nostri sint, & ideircò honorandi.

Statuas Sanctis erigamus.

Cur singulorum ordinum Sancti honorẽ prosequendi sunt.

Matth. 11.

Rom. 8.

Heb. 11.

Heb. 12.

9. BASILIVS homilia in Psalmum centesimum cecimumquintum: Pro legis Iudaicę ritu, si qui moriebantur, horum morticinia habebãtur abominationi. Contrà mors si cuipiam irrogatur pro Christi nomine, preciosę cẽsentur reliquię sãcto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leuit. 21.

Num. 6. & 19.

Tangentes reliquias sanctorum, aut corpora, sanctificantur participes.

rum eius. In priori lege dicebatur Sacerdotibus & Nazaræis illud: nō cōtaminabitur super vllo mortuo. Et, Si quis tetigerit cadauer, immundus erit. Et hoc, Lauabit vestimēta sua. Nūc è diuerso martyris ossa quisquis attigerit, ob gratiam corpori insidentem fit quodammodo sanctificationis particeps. Quare preciosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Martyres sunt turres & columnæ.

10. CHRYSOSTOMVS sermone in Iuuentinū & Maximum martyres: Illos non indignum fuerit & columnas, & scopulos, & turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam Ecclesiam sicut columnę sustinent: sicut turres muniunt: & sicut scopuli, omnes vndarum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruantes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impietatis discusserunt: & sicut tauri, anima promptitudinéque eadem, suaue Christi iugum traxêre. Idcirco sępe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnāque fide reliquias eorum cōtingamus, vt indè benedictionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites vulnera, quę in pręliis sibi inflicta, regi monstrantes fidenter loquuntur: ità & illi in manibus abscēta capita gestantes, & in medium afferentes, quęque voluerint, apud regem cælorum impetrare possunt. Proindè magna fide promptitudinéque huc ueniamus, quò & visis sanctorum monumentis, & consideratis eorum pręmiis, indè varios thesauros vndiquaquè colligamus: & per prętentem vitā ità iuxta voluntatem Dei transeamus, vt in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur, fruituri regno cælorum in Christo Iesu Domino nostro.

Tumuli eorū inuisendi, & magna fide reliquiæ contingendæ benedictionis consequendæ gratia.

Quæ voluerint, impetrare possint.

11. IDEM in libro contra Gentiles, de vita sancti Babylæ Antiocheni episcopi ac martyris: Atqui poterat Babylas vel exemplo Enoch transferri, vel Heliæ modo rapi, vt qui vtriusque æmulator fuerat. At Deus, qua est in humanum genus benignitate, inter alias quas infinitas nobis salutis nostrę occasiones dedit, & hanc quoquè viam nobis à se munitam esse voluit, idoneum ad virtutem capessendam stimulum, relictis scilicet interim apud nos sanctorum reliquiis. Nā post sermonis facultatem ipsa certè sanctorum sepulcra proximū locum obtinent, ad animas hominū in ipsos sanctos intuentium, ad virtutum earundem æmulationem excitandas. Ac sicubi quis huiusmodi conditoriis adstat, suum statim sensum ab hac, quam dico, vi correptum animaduertit. capsulæ enim aspectus in animam inuadens, ipsam percellit & exuscitat, ac perindè afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensque adesse cernatur: deindè fit, vt qui se sic affectum sentit, mira alacritate gestiés, aliúsque prorsùs quodam modo effectus, ità ex eo loco decedat. Quisquis porrò animum aduertere velit ad eos, qui mortuos luctu prosequuntur, probè indè edocebitur, imaginationem de mortuis conceptā solere ex ipsis locis in animos insinuare: qui vbi mortuorum sepulcris adstiterūt, protinùs, quasi ibidem sepultos coram stantes contueantur, sic eosdem in ipso statim vestibulo, in lamant: plerique autem intolerabili dolore vexati, reliquum vitæ tempus ad demortuorum monumenta habitare sibi in animum induxerūt. Id quod nequaquam fecissent, nisi à locorū aspectu cōsolationē aliquā cepissent. Et quid hīc de locis ac sepulcris verba facio? quum & sæpè vestis sola mortuorum visa, & verbū vnum in mentem influēs, animum nostrum excitet, & memoriam interlabentem refricet, quibus de causis ipsas nobis sanctorum reliquias Deus reliquit. Et nonnullis interiectis: Ea est enim sanctorū potestas, vt illorum superstitum dęmones ne vmbras quidem aut vestes ferre possint, vita autem functorum & loculos quoquè reformident.

Sanctorum reliquię ad quid à Deo relictæ.

Sepulcra Sanctorum quid nobis profint.

Dęmones reformidant sanctorum loculos.

12. IDEM Chrysostomus sermone in adorationē venerabilium catenarum & gladij, sancti & Apostolorū principis Petri: Petrus magnum illud orbis terrarum miraculum, omni cęlesti & humana laude, omni pręconio dignissimum: cuius si vmbra & lintei morbos profugabant, certè catenæ, quæ venerandum apostoli corpus attigerunt, quanto propiorem tactum habuerunt, tanto abundantiorem miraculorum vim participārunt: catenæ, inquam, illæ omninò venerandæ ac preciosę, quæ apostolicum illud ac beatum corpus colligārunt, quę manus illas miraculorum effectrices, adstrinxerunt, quę diuina gratia ab ipsis repletæ sunt, ex quibus miracula abundè scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis liberāt, quę homines illos sanctos efficiunt, qui cùm fide ad eas accedunt: à quibus animarum maculę mystico quodā modo expurgantur, & morbidæ influentiæ reprimuntur: quę denique in aëream celsitatem extensę, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à Dominico illo & diuino solio tanquàm ab ancora quadam, extēdūtur. Has catenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multo cū timore illas subterfugiēs cōprimitur. Has aëreas spirituū multitudo metuēs ac tremens, iaculisque indè immissis percussa, lōgiùs profugatur. Non enim ferre potest Spiritus sancti gratiā, has ipsas catenas obúbrātē, neq; scintillas ex diuino illarū igne exiliētes sustinet: sed ab ipsis incēditur atq; comburitur. Has cōposuit Dei patris verbū, eiusdem ętternitatis & principij particeps, vt eius de Deo confessionis præmium essent: Illas ignitas reddidit carbo ille, ab Esaia anteà visus, & ad Deum intuendum efficacissimus. Spiritus sanctus paracletus suo afflatu ignē, è carbone illō exiliētem, ad opus perficiendū maximè idoneum reddidit. Quamobrē licèt ferreę sint naturæ, diuina tamē gratia, & potētia plenę sunt. Ab his dæmonū praui spiritus illigati enecātur. Ab his princeps mūdi huius pertractus, captiuus ducitur, à fidelibus hominibus illuditur, hoc est, ab iis, qui anteà peccatorum laqueis cōstricti, soluti & liberati sunt, & mortis retibus anteà circundati, ad vitam transiērunt. Hę diuinæ hęreditatis terminos cingētes, & vndiquè muniētes, faciunt nè ab hostibus expugnari possint. Eędem Christianorū vertices coronātes, ab illorū hostiū insidiis, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos seruant. Hi & nunc sanctissima, omnique ex parte incorrupta ac pura Christi sponsa Ecclesia, tanquā splendido monili, & aureo quodā ornato induta, velut corona quadā ex intactis floribus cōtexta, decorata est, & ad dexterā sui spōsi partē assistit. Has, inquā, catenas & nos copiosissimus Christi populus hodierno die amplexamur. Has reuerētes veneramur & colimus, & pro animarum emēdatione habemus. His omnē sensum & mēbrum admouentes, illarū sanctitate

Esaiæ 6.

Diuinæ gratia plena sunt.

Diabolus se exhorret & fugit.

Christianos ab hostium infidiis hortos seruant, & ecclesiam ornant.

Eas Christiani amplexantur, membratim frequēs adsistentes sanctitate implentur.

sanctitate implemur, & per mentis intelligentiam sancti Spiritus gratiā in animos ipsos admittimus. Deceret certè, deceret, nō solùm catenas, quę manus adstrinxerunt, magnoperè venerari: sed etiam indicia omnia, ad quę Apostoli mēbra accesserūt, singulatim amplecti ac reuereri, & in illis singulis diem festum ac panegyrim celebrare. Et nonnullis interiectis: Gladius etiam eius vt res quædam preciosa, & omninò venerāda, Apostolicísque manibus deseruiens, ac eas tangens, eodem honore & veneratione, qua & catenę ipsæ in regali palatio, vbi Apostolo Petro sacrum templum erectum est, velut sacratus quidam & cęlestis thesaurus, in intimo loco repositus seruatur, vt scimus: qui fidelibus Imperatoribus & fideliū virorū multitudini ad sanctitatem proponi solet. Cęlestem enim gratiam confert, variarū curationum copiam suppeditat, sui cultores salutariter custodit, séque amplectentes erigit, animas ipsorum eleuans. Quòd si breuis & informis videtur gladius ille, non est propterea despiciendus. Apostolicam enim miraculorum vim & potentiam secum continet. Nam hunc Apostolus, vt potentis Dei frameam possedit, & vt ancipitem gladium cognouit. Sic & aliæ Apostolicæ vestes atque indumenta, multùm illa quidem vilia sunt atque abiecta: sed si quis eorum decorem & magnificentiam, quę mente comprehenditur, inspexerit, diuina & cęlesti gratia repleta esse, & apostolicis miraculis nihilo inferiora inueniet. Sed perindè valet, cùm quis hæc ipsa recordatur, ac si Apostolum inuocet. Ego & carcerem ipsum, in quo Apostolus custoditus est, omni præconio dignum censeo, quippe qui omni veneratione plenus est: dignus enim habitus fuit, qui tantū sanctitatis domiciliū intra se acciperet. Ego & solū illud, in quo decubuit, & vinctus dormiuit sanctitate decorem existimo, & apostolica gratia refertum. Sed dubitat aliquis, num hęc ità se habeant: neque hęc tanti esse credit, vt gratiam illam, quę in Apostolo fuit, participārint. Persuadeat huic vmbra ipsa, & semicinctia: quorum illa quidem ex corporis oppositione ad solis lucem composita, & ab Apostolorū principis tactu longè distās: hæc autem à Pauli corpore delata, & diuinam ex illo gratiam participantia, pari & miraculorum effectrici potentia repleta sunt: quódque admirabilius est, per secundā participationi, consecutionē, & gratiarū translationē, sibi adhęrētibus impertita, eandem miraculorū potentiā, & nihilo minorē abundè suppeditāt. Si quis autē mihi daret, vt scandalia & vestes, quibus ab Angelo se induere iussus est, ipse videre possem, illa certè apertis vlnis excipere atq; amplecterer, & vt cęleste donū in cordis mei penetralibus conderem. Hunc igitur sacratū gladiū cum sacris & Apostolicis catenis cōnectentes, Petrū ipsum mēte inspicere nobis videmur: & vtraq; tāgētes, Apostolū à nobis tāgi existimam⁹, neque vllo modo ambigimus, eō quòd hæc loco ab Apostolo ipso disiūcta sint: sed & hęc, & illum mente formantes, & per fidē ipsam in vnū copulantes, ad eum ipsum qui per hęc passus est, rotum referimus. Hęc amplectētes, illum videre nos credimus: atque illum cogitantes, hæc, quæ illius fuerūt, videre nos arbitramur. Itaque non omninò ipsis gratiarum expertes cōstituti sumus. Nam etsi in vetere vrbe Roma diuersatur per corporis sepulturam, quam vrbs illa sortita est: nō tamē à nobis ipsis abesse vult, quod pertinet ad illius gladium & catenas. Adest enim & apud nos, qui partem hanc vt totum corpus continentes, ab eius coniunctione non separantur: sed cùm vna eadémque sit gratia, quę per eius corpus, catenas, vestes & gladium miracula operatur: nemo dubitauerit, quin præsens sit in singulis.

S. Petri gladius vt res quędam veneranda, & tanquàm cælestis thesaurus asseruatur in templo S. Petri.

Eius vis.

Cùm quis hæc ipsa recordatur, perinde est, ac si Apostolū inuocet.

Carcer apostoli omni veneratione plenus est, & solum in quo decubuit.

Nota.

Act. 5. & 19.

Chrysostomus etiā sandalia & vestes videre cupit.

Videntes & tangentes catenas & gladium S. Petri, ipsum videmur Apostolum, videre & tangere.

S. Petrus Romę est sepultus.

13. AMAROSIVS epistola octogesimaquinta ad sororem suam de inuentione corporū sanctorum Geruasij & Protasij: Respexit sanè humilia Dominus, qui latentes sub ignobili cespite reliquias sanctorum, suę Ecclesię reuelauit, quorum anima in cęlo, corpus in terra, suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem, quos videtis vt eos cum principibus populi sui collocarit. Principes populi quos alios, nisi sanctos martyres æstimare debemus? quorum iam in numerū diù antè ignorati Protasius Geruasiúsque proferuntur, qui sterilem martyribus Ecclesiam Mediolanensem, iam plurimorum matrem filiorum lætari passionis proprię fecerint & titulis & exemplis. Et postpauca: Cognouistis, immò vidistis ipsi multos à dæmoniis purgatos, plurimos etiam vbi vestem sanctorū manibus contigerunt, iis quibus laborabant debilitatibus absolutos. Reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentum Domini Iesu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam sanctorum corporum plerosque sanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? quanta indumenta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcuntur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, saluus erit. Gratias tibi Domine Iesu, quòd hoc tempore tales nobis sanctorum martyrum spiritus excitāsti, quo ecclesia tua præsidia maiora desiderat. Cognoscant omnes, quales ego propugnatores requiram, qui propugnare possint, impugnare non soleant. Hos ego acquisiui tibi plebs sancta, qui profint omnibus, nemini noceāt. Tales ego ambio defensores, tales milites habeo. Quorum quo maiora, eo tutiora patrocinia sūt. Iterūm post pauca: Patronos habebamus, & nesciebamus? Succedant victimę triumphales in locum vbi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinaueram mihi. Dignum est enim, vt ibi requiescat sacerdos, vbi offerre consueuit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem, locus iste martyribus debebatur. Condamus ergò reliquias sacrosanctas & dignis ędibus inuehamus, totúmque diem fida deuotione celebremus.

Reuelatio reliquiarū Sanctarum. Psal. 115.

Eadē est grātia, quæ per eius corpus, catenas, vestes, & gladiū miracula operatur.

Oraria & vestimenta reliquiis admota medicamentum præstant.

Propugnatores, defensores, & patroni.

Reliquię martyrū iuxta altaribus recondi solent.

14. IDEM sermone nonagesimoprimo de inuentione corporum sanctorum Geruasij & Protasij: Celebritati vestrę, qui solent, inuident. Et quia celebritatem vestram inuidis animis ferro non possunt, causam celebritatis odēre, atque amentiæ in tantum prodeunt, vt negent martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Sed hoc non mirum. Siquidem tanta est incredulorum perfidia, vt tolerabilior sit diaboli confessio. Dicebat enim diabolus: Iesu fili Dei viui, quid venisti ante tempus torquere nos? Et cùm hęc audirent Iudæi, ipsi tamen Dei filium denegabāt. Et

Matth. 8.

Arriani negant martyrū merita, quæ dæmones confitentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunc audistis clamantes dæmones & confitentes martyribus, quòd pœnas ferre non possint, & dicentes: Quid venistis, vt ante tempus nos tam graviter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare: cùm tormenta dæmonum, ipsorum voce probentur: & beneficia martyrum, remediis cæcorum & absolutorum indiciis declarentur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Clamat, quia vt contigit fimbriam de veste martyrum, qua sacræ reliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumen sit. Et paulò pòst: Sed quæro, quid non credant, vtrùm à martyribus possint aliqui visitari, hoc est, Christo non credere. Ipse enim dixit: Et maiora his facietis: an ab istis martyribus, quorum merita iam dudum vigent, corpora dudum reperta sunt? Quæro hîc, vtrùm mihi, an sanctis martyribus inuideant? Si mihi, nunquid à me aliquæ virtutes fiunt? nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non est? Si martyribus, (restat enim vt si mihi non inuidêt, martyribus inuidere videantur) ostendunt alterius fidei fuisse martyres, quàm ipsi credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent, nisi fidem in his fuisse eam, quam isti nõ habent, iudicarent. Fidem illam maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipsi negare non possunt, sed Arriani negant. Non accipio à diabolo testimonium, sed confessionem. Inuitus dixit diabolus, sed exactus & tortus. Quod nequitia supprimit, extorquet iniuria. Cedit dabolus plagis, & adhuc cedere nesciunt Arriani. Dicebant hodiè & superiore die vel nocte dæmones: Scimus quia martyres estis. Et Arriani dicunt: Nescimus, nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Venistis perdere nos? Arriani dicunt: Non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & composita ludibria. Audiui multa componi, hoc nemo vnquàm fingere potuit, vt dæmoniacum se esse simularet.

Cæco restitutus aspectus ex fimbriæ contactu.

Martyrũ miracula negantes, Christo non credunt. Ioan. 14.

Martyres alterius fidei fuere quàm hæretici: & idcircò eis inuident.

Arriani dicebant esse ficta tormenta dæmonum.

15. Et sermone nonagesimotertio in Natali sanctorum martyrũ Nazarij & Celsi, qui in Basileensi editione est nonagesimus secũdus: Exultant felices singularũ vrbium populi, si vnius saltem martyris reliquiis muniantur. Eccè nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra nutrix cælestium militum, & tentarum parens fœcunda virtutum. Beatum itaque Nazarium martyrem Christi sancta Mediolanensis Ecclesia licèt totũ corpore secum retineat, & mundo tamen totũ in benedictione transmisit. Hęc est enim sanctorum martyrum gloria, quorum etsi per vniuersum mũdum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Et sub finem: Licèt hic tantus Christi testis precio sus confessione, precio sior sanguine, crudeli vulnere precio sior, & tincta veste candidior, licèt hic Mediolanensium peculiaris putetur priuilegio sepulcri, sed omnium est communione suffragij. Neque enim istius vrbis charitas proflua & fides auara tãtum huic martyri derogauerit dum sibi arrogat, vt solùm erga mœnia sua, patrocinij illius beneficia affutura esse crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocâsti vbiquè martyrẽ, vbiquè te exaudit ille qui honoratur in martyre. Moderante itaque eo qui pensat vota tua, & dispensat munera sua, intantùm vicina præsentia efficacis præbebitur aduocati, inquantùm fuerit fides deuota suscepti. Et paulò pòst: Honoremus beatos martyres principes fidei, intercessores mũdi, præcones regni, cohęredes Dei. Quòd si dicas mihi, quid honoras in carne iãm resoluta atq; cõsumpta, de qua nulla iam Deo cura est? Et vbi est illud, charissimi, quod ipsa veritas loquitur per prophetam? Preciosa, inquit, in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterùm, Mihi autẽ valdè honorificandi sunt amici tui Deus. Honorare debemus seruos nei, quanto magis amicos dei? De quibus alio loco dicitur: dominus, inquit, custodit omnia ossa eorum, & vnum ex his non conteretur. Honoro ergò in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices, honoro viuentis memoriam perennitate virtutis, honoro per confessionem Domini sacratos cineres, honoro in cineribus semina æternitatis, honoro corpus quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & afflixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulchro. Honoro itaque corpus, quod Christus honorauit in gladio, quod tum Christo regnabit in cęlo.

Reliquiæ sanctorum muniunt ciuitates.

Martyrũ merita & suffragia multis communia.

Honorandi martyres tanquam intercessores mũdi.

Pśal. 115. & 138.

Psal. 33.

Veneratio Reliquiarũ.

16. Concilivm Tridentium sessione vigesimaquinta, in decreto de inuocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & sacris imaginibus: Sanctorum quoque martyrum, & aliorum cum Christo viuentium sancta corpora, quæ viua mẽbra fuerunt Christi & templum Spiritûs sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, doceant Episcopi & cęteri docendi munus sustinentes à fidelibus veneranda esse: per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ità vt affirmantes, Sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi, vel eas aliáve sacra monumẽta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandę causa sanctorum memorias frustrà frequentari: omnino damnãdos esse, prout iá pridèm eos damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut senserit, anathema sit.

Reliquiarum veneratio & beneficia.

Anathema.

17. Actorvm decimonono: Virtutes nõ quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ità vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria vel semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

18. Et capite quinto: Magis autẽ augebatur credẽtium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ità vt in plateas eiicerẽt infirmos, & ponerẽt in lectulis ac grabbatis: vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis, &c.

19. Lvcæ octauo: Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius: & confestim stetit fluxus sanguinis eius.

20. Matthæi decimoquarto: Et cùm cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimẽti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, salui facti sunt.

Adoratio.

1. I. Genesis decimonono: Venerúntque duo angeli Sodomam vesperè, sedente Loth in foribꝰ ciuitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & iuit obniàm eis: adorauítque pronus in terram, & dixit: Obsecro domini, declinate in domũ pueri vestri, & manete ibi.

2. Et capite vigesimotertio: Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, filios videlicet Heth.

3. Item capite trigesimotertio: Et ipse (Iacob) progrediẽs adorauit pronus in terram septiès, donec appropinquaret frater eius. Et appropinquantes ancillę & filij earum, incuruati sunt. Accessit quoquè Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorâssent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt.

4. Capite quadragesimosecundo: Cúmque adorâssẽt Ioseph fratres sui, & agnouissẽt eos, &c.

5. Iosvæ quinto: Cùm autem Iosue esset in agro vrbis Iericо, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatum tenẽtem gladium, perrexítque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum: qui respódit: Nequaquàm, sed sum princeps exercitûs domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecítque Iosue vt sibi fuerat imperatum.

6. Primi Regum vigesimo: Surrexit Dauid de loco, qui vergebat ad austrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertiò, & osculantes se alterutrùm, fleuerunt pariter (Dauid & Ionatas.)

7. Et capite vigesimoquinto: Cùm autem vidisset Abigail Dauid, festinauit, & descendit de asino, & procidit coram Dauid super faciem suã, & adorauit super terram, & cecidit ad pedes eius.

8. Qvarti Regum secundo: Videntes autem filij prophetarum qui erant in Iericho econtrà, dixerũt: Requieuit spiritus Eliæ super Eliseum. Et veniẽtes in occursum eius, adorauerunt eum proni in terram.

9. Primi Paralipomenon vigesimonono: Et benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum, & inclinauerunt se, & adorauerũt Deum, & deindè Regem (Dauid scilicet).

10. Bernardvs in sermone de quatuor modis orãdi: Sunt quos adhuc peccati conscientia, terret & cruciat, nõdùm accepta resistendi virtute, tunc scilicet cùm primùm ipsos in peccatorum cœna iacentes spiritus veritatis irradit, & excitãs erubescere facit & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expauescentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliundè appræhendunt vndè tegantur. Sciunt enim quòd non sit tutũ in conspectu Domini Dei sui vacuos apparere contra legis præceptum, & multo minùs id præsumere plenis stercore manibus audent. Quia ergò timẽt, & meritò timent per seipsos accedere, studẽt quasi per alios supplicare. Tale est illud orationis genus, quo solemus vti, dicentes Sancte Perre, ora pro nobis, & similia. Maximè verò illud obsecratio est manifesta: Per passionem tuam, libera nos Domine: & cętera in hunc modũ. Hoc ergò minimè expedit per seipsum ad Christum accedere, sed tangere, si quam inuenerit eius fimbriam, hoc est, eum considerare hominẽ, quem humiliorem viderit, & extremum in Ecclesia quæ est vestis Christi: eum inquam, qui elegit abiectus esse in domo Dei, oportet considerare, quoniam is verè est fimbria posita in ora vestimenti, ad quã vtiquè spiritualis vnguenti descendens à capite copia tota decurrit. Hunc si beneficiis aliquibus seu prece humili aut cõfessione pura tetigerit, vt affectum eius erga se moueat ad compatiendum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur. Illud tamen nouerit fimbria, non à se, sed à Christo exiisse virtutem, qui & tangi se potestatur in fimbria.

Exo. 23. & 24.

Litaniarum precationes Sancte Petre, ora pro nobis & per passionem tuam libera nos Domine, quibus potissimum conueniant.

Psalm. 132.

11. Victor Africanus libro tertio de persecutione Vuandalorum circa finem: Adestote Angeli Dei mei, qui nunquàm deestis, constituti in ministerio vestro propter eos qui hęreditatem capessuri sunt ætęrnę salutis, & videre Africam totam dudum tantarum Ecclesiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornatam, modò sedentem viduam & abiectam. Deprecamini patriarchæ, de quorum stirpe generis nata est, quę nunc laborat in terris. Orate sancti prophetæ, cognoscentes afflictam, quam anteà vaticinante prędconio ceciniſtis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam vt congregaretis, vniuersum orbem ascendente in vobis Domino, vt equi velocissimi cursitâstis. Præcipuè tu Petre beate, quarè siles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna tibi cautela & solicitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Hierusalem vsque ad Illyricum prædicâsti Euangelium Dei, cognosce quid Vuandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersíque ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus quia indignum est vobis pro nobis orare, quia ista quę venerũt nobis, non ad probationẽ, quomodò sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filiis, quia & Christus orauit etiam pro inimicis Iudęis. Sufficiant castigationi quę iustè illata sunt nobis, & iam iámque delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, sufficit: iam cohibe manum tuam. Quis ignoret hęc nobis probrorũ nostrorum scelera procurâsse, abertantibus à mãdatis Dei, & in lege eius nolẽtibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt nõ spernatis vestros miseros peccatores, per eum qui vos ad apostolicum culmen prouexit humiles piscatores.

Inuocat Angelos, patriarchas, Prophetas, Apostolos.

Festi dies Sanctorum qua vigiliare celebrantur.

1. k. Atgvstinvs libro vigesimo cõtra Faustum Manichæum, capite vigesimoprimo: vt in textu, & suprà, quæstione septima, B. testimonio sexto.

Festis Sanctorum.

2. Idem in Psalmũ octogesimumoctauum, cõcione secunda in fine: Natalitia Sanctorũ cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos qui præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orant pro nobis, vt benedictio Domini in æternum maneat super vos, fiat, fiat.

Natalis Sanctorum celebranda.

3. Et sermone quadragesimoseptimo de Sãctis: Quotiescúquè fratres charissimi sanctorum martyrum solennia celebramus, ità ipsis intercedentibus expectemus à Domino cõsequi temporalia beneficia, vt ipsos martyres imitãdo accipere mereamur ętęrna. Ab ipsis enim sanctorum martyrum in veritate festiuitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum martyrum exempla sequuntur. So-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lentitates enim martyrũ,exhortationes ſunt martyrorum, vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat. Sed nos volumus gaudere cum ſanctis, & tribulationem mundi nolumus ſuſtinere cum ipſis. Qui enim ſanctos martyres, inquantùm potuerit, imitari noluerit, ad eorum beatitudinem non poterit peruenire: ſic & Paulus Apoſtol⁹ prædicat, dicens: Si fuerimus ſocij paſſionum, erimus & conſolationum: & Dominus in Euangelio, Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Recuſat eſſe in corpore, qui odium non vult ſuſtinere cum capite.

Imitatio Sanctorum neceſſaria.

Ioan. 15.

4. BERNARDVS in vigilia Petri & Pauli Apoſtolorum, vt ſuprà in hac eádem quæſtione, C. teſtimonio viceſimo.

5. ISIDORVS libro primo de Eccleſiaſticis officiis, capite trigeſimoquarto: Feſtiuitates Apoſtolorum, ſeu in honore martyrum ſolennitates, antiqui patres in veneratione myſterio celebrari ſanxerunt, vel ad excitãdam imitationem, vel vt meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur: ità tamen, vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum offeramus, quãuis in memoriis martyrum conſtituamus altaria. Quis enim antiſtitum, in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit, quò ex ipſorum locorum amore maior affectus exurgat ad augendam charitatem, & in illis, quos imitari poſſumus, & in illo quo adiuuãte poſſimus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, quorũ cor ad talem pro Euãgelica veritate paſſionem paratum eſſe ſentimus. Sed illos tantò deuotiùs, quãto ſecuriùs poſt certamina omnia ſuperata, quanto etiam fidentiore laude prędicamus iam in illa vita feliciores victores quàm in iſta adhuc vſque pugnantes.

Feſtiuitates Sanctorum cur ad celebrandũ inſtituta.

Eadem habet Rabanus lib. 2. de inſtitut. cler. cap. 43.

6. ET capite trigeſimoquinto: Omnes feſtiuitates pro varietate regionũ, diuerſáque in honorem martyrũ tempora, ideò à viris prudentibus inſtituta ſunt, nè fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto. Propterea ergò dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum omnes pariter conuenirent, vt è conſpectu mutuo & fides creſcat, & lętitia maior oriatur.

Cur dies Feſti Sanctorum inſtituti.

Eadem habet Rabanus li. 2. de inſtit. cler. cap. 45.

ex B. Aug. lib. 20 con. Fauſt.

c 21. & 22. lib. Ciuit. Dei, cap. 27.

IX.

Pugnátne cum hoc primo præcepto vſus receptus imaginum Chriſti atque Sanctorum?

Baruch. 5. Deut. 4. c 5. a Pſal. 113. b & 134. c Sap. 14. b c d 1. Cor. 10 b 8. b. a Leuit. 26. a Tertullianus lib. 2. aduerſus Marcionem.

A. Haud quaquàm. quia non, ſicut Ethnici ſolent, adoramus ſculptilia, ligna, lapides, perindè ac [a] deos quoſdam (id enim hoc præcepto cauetur maximè) ſed more Chriſtiano ac mente pia Chriſtum ipſum & Sanctos illic veneremur, vbi per imagines propoſitas nobis [b] repræſentantur.

b Baſil. de ſpir. ſanct. c. 18. Damaſc. li. 4 c. 17. orthod. fid. Athan. ſerm. 4. contra Arianos. c. 7. ſynod. Item. 8. ſynod. can. 5. Aug. lib. 1. de conſ. euang. c. 10. Damianus in vita Silueſtri. Athan. de part. imag. c. 4. Greg. lib. 9. epiſt. 9. & l. 7. indict. 2. epiſt. 53. & 109. Damaſ. lib. 4. c. 17. ortho. Euſeb. l. 7. eccle. hiſt. c. 14. Sozo. li. 5. c. 20. Nicep. l. 2. c. 7. & 43. & lib. 6. c. 16. Nicetas de imperio Manuelis Comneni. li. 5. & Ioannis Comneni. Ioan. Aurelian. de imag. cultu & Damaſcenus in tribus lib. de imagi. d Exod. 25. b 37. a Num. 7. g. & 21. b 3. Reg. 6. c d e 2. Syno. Nic. act. 7. & Syn. 8. can. 7. Nicep. lib. 16. c. 27. Greg. lib. 9. epiſt. 9. ad Serenum Maſſilien. Trid. ſeſſ. 25.

B. Ità tum præſens, tum vetus [c] Eccleſia ſummo conſenſu docet, commendans nobis pias & venerandas imagines: vt quarum vſum Apoſtolica etiam traditione cõmendatum acceperimus, & ſacroſancta Patrum Synodo approbatum retineamus. Immò & veteri [d] Synagogæ ſuas Deus imagines dedit.

f Gen. 1. d Philip. 2. a

C. Quapropter damnatus eſt [e] error Iconoclaſtarum, vt qui inter ſimulacra deorum & imagines Chriſti atque Sanctorum diſcrimẽ nullũ cõſtituerent: neque rationem temporis gratiæ ſeu nouæ Legis haberent, quo Deus homo factus, imaginẽ ſimilitudinémque [f] ſuam initiò à ſe creatam ipſe induit, atque in ea ſe repræſentauit. Neque ſolùm imperitus error, ſed etiam nefandus iſtorum [g] furor eſt, qui ſacris è locis imagines ipſas & in his Dominicam quoque crucem eiiciunt, ac ſacrilegis manibus ſacra ferè omnia, vbi poſſũt, demoliuntur.

g Paulus Diacon. li. 6. de geſtis Lõgobar. cap. 14. & lib. vlt. de geſtis Roman in fin. Ioan Patriarcha Hieroſ. in vita Damaſceni.

TESTIMONIA.

1. A. BARVCH ſexto capite, multis verbis hortatur Ieremias Iudęos, vt ſibi caueant ab idololatria Babyloniorum: oſtẽdẽs à plurimis effectibus imbecilla eſſe idola, penitúſque ſenſu carentia ac vaniſſima, vbi inter cætera ſic ait: Lapidibus de monte ſimiles ſunt dij illorum, lignei & lapidei & aurei & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur, & cæt.

2. DEVTERONOMII quarto: Nõ vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: nè fortè decepti, faciatis vobis ſculptã ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel fœminæ, ſimilitudinẽ omniũ iumẽtorum quæ ſunt ſuper terram, vel auium ſub cælo

cęlo volantium, atque reptilium quæ mouentur in terra, ſiue piſciũ qui ſub terra morãtur in aquis nè fortè eleuatis oculis ad cęlum, videas Solem & lunã, & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quę creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gẽtibus quę ſub cęlo ſunt.

3. ET capite quinto: Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinẽ omnium quę in cęlo ſunt deſuper, & quæ in terra deorſum, & quæ verſantur in aquis ſub terra. Non adorabis ea, & non coles.

4. PSALMO cẽteſimo decimotertio: Simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur: oculos habent & non videbũt. Aures habẽt & non audient: nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt: pedes habent & non ambulabũt: non clamabunt in gutture ſuo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

5. ET cẽteſimo trigeſimoquarto: Simulacra gentium argentum & aurum, &c. Neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.

6. SAPIENTIÆ decimoquarto: Initium fornicationis, eſt exquiſitio idolorum: adinuẽtio illorum, corruptio vitę eſt. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum hęc adinuenit in orbem terrarũ: & ideò breuis illorum finis eſt inuentus. Acerbo enim luctu donens pater, citò ſibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tũc quaſi homo mortuus fuerat, nũc tanquàm Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia. Deindè interuenięte tẽpore, conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tanquàm lex cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos quos in palàm homines honorare non poterant, propter hoc quòd lõgè eſſent, è longinquo figura eorum allata, cuidẽtem imagnem regis quem honorare volebãt, fecerunt, vt illum qui aberat, tãquàm præſentem colerent ſua ſolicitudine. Prouexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabãt, artificis eximia diligentia. Ille enim volẽs placere illi qui ſe aſſumpſit, elaborauit arte ſua, vt ſimilitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominũ abducta per ſpeciem operis, eum qui ante tempus tanquàm homo honoratus fuerat, nũc Deum æſtimauerunt. Et hęc fuit vitę humanę deceptio, quoniam aut affectui aut regibus deſeruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis impoſuerũt. Et nõ ſuffecerat errâſſe eos circa Dei ſcientiam, ſed & in magno viuẽres inſcientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant: Et paulò pòſt: Infandorum idolarum cultura, omnis mali cauſa eſt, & initiũ & finis. Aut enim dum lætantur, inſaniunt: aut certè vaticinantur falſa, aut viuunt iniuſtè, aut peierant citò. Dum enim confidunt in idolis quę ſine anima ſunt, malè iurantes noceri ſe non ſperant. Vtraque ergo illis euenient dignè, quoniam malè ſenſerũt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniuſtè in dolo contemnentes iuſtitiam. Non enim iurantium eſt virtus, ſed peccantium pœna perambulat ſemper iniuſtorum præuaricationem.

7. PRIORIS ad Corinthios decimo: Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidã ex ipſis: quemadmodùm ſcriptum eſt, Sedit populus mãducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.

Exod. 32.

8. ET capite octauo eiuſdem epiſtolæ: De eſcis autem quæ idolis immolãtur, ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus, niſi vnus. Nam etſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cælo ſiue in terra, (ſiquidem ſunt dij multi, & domini multi) nobis tamen vnus Deus, pater, ex quo omnia, & nos in illo: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, & nos per ipſum.

9. LEVITICI vigeſimoſexto: Non facietis vobis idolũ & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra vt adoretis eum. Ego enim ſum Dominus Deus veſter.

Nõ abſolutè prohibita ſunt ſculptilia, ſed quæ ad idololatriam eriguntur. Num. 21. Exod. 25.

10. TERTVLLIANVS libro ſecundo aduersùs Marcionem: Proindè & ſimilitudinem vetãs fieri omnium quæ in cęlo & in terra & in aquis, oſtendit & cauſas, idololatriæ ſcilicet ſubſtãtiam cohibẽtes. ſubiicit enim, Nõ adorabitis ea, neque ſeruietis illis. Serpentis autem ęnei effigies poſteà præcepto Moyſi à Domino, non ad idololatriæ titulum pertinebat, ſed ad remediandos eos, qui à ſerpentibus infeſtabantur. Et taceo de figura remedij. Sic & Cherubim & Seraphim aurea in arcæ figuratum exemplum, certè ſimplex ornamẽtum, accommodata ſuggeſtui, longè diuerſas habendo cauſas ab idololatrię conditione, ob quam ſimilitudo prohibetur, non videntur ſimilitudinum prohibitarum legi refragari, non in eo ſimilitudinis ſtatu depræhenſa, ob quem ſimilitudo prohibetur.

11. BASILIVS Magnus libro de ſpiritu ſancto ad ſanctũ Amphilochiũ Iconij Epiſcopum, capite decimooctauo: Rex dicitur regis imago, nõ autẽ duo reges. Neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodùm autẽ principatus ac poteſtas nobis dominans, vna eſt: ſic & glorificatio quam illi deferimus, vna eſt, non multæ. itaque imaginis honor ad exẽplar primũ refertur.

Honor imaginis ad primum exemplar refertur.

12. DAMASSENVS libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimoſeptimo: Quia nonnulli nobis exprobrãt, quòd adoramus & veneramur Saluatoris noſtri, & reginæ noſtrę Deiparę imaginẽ, inſuper & reliquorum ſanctorũ & famulorũ Chriſti: audiant quòd à principio Deus hominem ad ſuam imaginem fecerit. Cuius igitur gratia inimicèm adoramus, niſi quatenùs ad imaginẽ Dei facti ſumus? Nam, vt inquit Deifer & magnus in diuinis Baſilꝰ, imaginis honor ad exẽplaris tranſfertur honorem. Exemplar autem eſt, quod imaginem efformat, & ex quo, quod deducitur, fit. Cuius gratia Moſaicus populus tabernaculum in circuitu adorabat, imaginem & formã gerens cæleſtiũ, magis autem & totius creaturæ. Dixit igitur Deus MOYSI: Vide feceris omnia ſecũdùm formam tibi oſtẽſam in monte. & Cherubim obumbrãtia propitiatorum, nónne opera ſunt manuum hominum? Quid autem in Hieroſolymis celebratiſſimũ templum, nónne manufactum eſt, & hominum arte cõſtructum? Diuina autem ſcriptura accuſat adorãtes ſculptilia, ac etiam ſacrificantes dęmonibus: ſacrificabant autem Græci, ſacrificabant & Iudæi: ſed Græci dæmonibus, Iudęi verò Deo. Et deteſtabile erat Græcorum ſacrificium, & damnabile: Iudæorum autem Deo benè acceptabile. Sacrificauit enim Noe, & odoratus eſt Deus odorem ſuauitatis, bonę voluntatis & beneuolentiæ ad ipſum ſuauitatem ſuſcipiẽs. Sic Græ-

Diſputat aduersùs eos qui reprehendũt imaginum Chriſti & Sanctorum veneration em. Genes. 1.

Baſil. cap. 18. lib. de Spiritu ſancto.

Exod. 25. Exod. 25.

Nõ tam quid fiat, quàm cui & quo animo fiat, videndum.

Genes. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sculptilia quatenus dæmoniũ simulacra erant, prohibebantur, item, quia diuinitatẽ per ea exprimere conabantur. Deut. 4. Genes. 18. Baruch 3.

corum sculptilia, quia dæmoniorum erant simulacra, detestabilia & interdicta sunt. Ad hæc, inuisibilis & incorporei, incircunscriptibilis & infigurabilis Dei quis potest facere repræsentationem? Insipientiæ igitur & extremæ impietatis est, figurare diuinitatem. Hinc in antiquo testamento tritus non fuit imaginum vsus. At verò posteaquàm Deus per viscera misericordiæ suæ secundùm veritatem factus homo est propter nostram salutem, vt non Abrahæ, visus est in specie hominis, non vt prophetis, sed secundùm substantiam veraciter factus homo est, diuersatus in terra, & cum hominibus conuersatus est, miracula operatus est, passus est, crucifixus est, sepultus est, resurrexit, assumptus est. Et hæc omnia secundùm veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus, & scripta nobis ob memoriam & doctrinam sunt, cùm præsentes non essemus: vt cùm non viderimus, audientes & credentes, adipiscamur beatitudinem Dei. Et quia non omnes literas nôrunt, neque lectioni incumbunt, patres nostri consenserunt, veluti quædã trophæa, hæc in imaginibus repræsentare ad promptam memoriam. Siquidem ob negligentiam frequẽter cogitatione non tenentes passionem Christi, imaginem trãsfixionis Christi vidẽtes, in Saluatoris passionis memoriam redimus, & procidentes adoramus, non materiam, sed imagine repræsentatum: vt neque materiam, ex qua scriptum est euangelium: sic neque crucis materiam adoramus, sed quod typo figuráque exprimitur: nam quid refert crux à materia, si non habet Christi repræsentationem? Identidem & de Dei matris imagine: nam honor ad ipsam, in illum qui ex ea incarnatus est, reuocatur. Similiter autem & Sanctorum fortia facta præparant nos ad fortitudinem, & zelum, & imitationem virtutis illorum, & gloriam Dei. Vt enim diximus, honorem qui exhibetur benignis gratísque conseruis, beneuolentiæ ad communem Dominum præ se ferre indicium: sic & imaginis honor ad prototypum, id est, exemplar, imaginísque veritatem transfertur. Est autem hæc traditio non scripta, perindè ac adorationis ad Orientem, adorare scilicet crucem, aliáque plurima, iis quæ dicta sunt, similia. Fertur autem & quædam historia, quòd Dominus Abagaro Edessenorum ciuitatis regi, qui pictorem miserat, vt Domini similem pingeret imaginem: non valente autem pictore ob resplendentem faciei suæ claritatem, ipse vestimentum suæ faciei diuinæ & viuificæ applicans, in vestimento suiipsius imaginem abstersit, & sic desideranti misisse Abagaro. Quòd autem plurima sancti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit Paulus gentium Apostolus: Eccè fratres state, & tenete traditiones nostras, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios: Laudo autem vos fratres, quia per omnia meî memini stis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenete.

Imagines, librorum loco sunt.

Imago crucis, memoriã passionis intuentibus renouat.

Adorantes imaginẽ, non materiã, sed quod repræsentatur, adoramus.

Imagines sanctorum nos excitant ad ipsorum imitationem.

Honor imaginis ad prototypum transfertur.

Traditio non scripta, est cultus & vsus Imaginum. Eiusdẽ historiæ & imaginis meminit Niceph. Eccles. hist. l. 2. cap. 7. & li. 17. ca. 16. Euagrius Eccles. hist. li. 4. c. 26. Septima Syn. action. 5. Cõstantinus Porphyrogen. apud Metaphrasten 16. Augusti. Apostolicæ Traditiones non scriptæ. 2. Thessal. 2. 1. Corinth 11.

13. Athanasivs sermone quarto contra Arrianos: In imagine regia species regis & forma apparet, & in rege imaginis species: sine enim omni discrepantia vultus regis in imagine expressius est, vt qui videt imaginem, videat in ea regem: & vicissim, qui regem intueatur, agnoscat illũ ipsum eundem esse, qui in imagine repræsentatur. Cæterùm quia in ambobus nulla est dissimilitudo, si quis post conspectam imaginem velit regẽ videre, huic ad eum modum ità imago iure loqueretur: Ego & rex vnum sumus: ego enim in illo sum, & ille in me: & quod in me animaduertis, id quoquè in eo animaduertas: & quod videris in illo, videris & in me. Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipsum regẽ, quippe cùm ipsa imago nihil aliud sit, quàm regis forma ac species.

Adoratis imaginem regis, ipsum regem adorat.

1. B. Secvnda Synodus Nicena, quę est septima generalis trecentorum quinquaginta Episcoporũ, celebrata est contra eos qui imagines Christi & sanctorum ex Ecclesiis eiiciunt, ac earum venerationem improbant. Cõstat verò ẽ septem actionibus. In secunda actione recitatur epistola synodica Adriani primi Pontificis Romani, ad Constantinum Imperatorem & Irenen eius matrem: in qua inter cætera hunc in modum ait: Hi principes Apostolorum sunt, (Petrum & Paulum intelligit) qui Catholicam Orthodoxam fidem auspicati, per scripta quidem veluti legibus latis fidem suam seruandam præceperunt: omnibus scilicet, qui in sedes illorum successuri erant, & in fide eorum vsque ad consummationem sęculi permansuri, atque ità nostra seruat Ecclesia, & sanctas eorum figuras veneratur. vndè in hunc vsque diem venerandis horum imaginibus Ecclesię nostræ ornatę ac conspicuæ sunt. Quemadmodùm sanctissimus & beatissimus Papa Syluester in principio Christianorum nostrorum orthodoxa fide testatur. Deindè recitata historia, quomodò Constantinus Magnus per beatum Petrum & Paulũ nocte admonitus, à beato Syluestro in fide eruditus fuerit, & ad baptismum suscipiendum inuitatus, ità subiungit: Postquàm finem narrationis fecisset, quæsiuit Imperator, quales nam arbitraretur esse Deos Petrum & Paulum, quos viderat? Respondit Pater, nequaquàm esse Deos, sed seruos & discipulos Domini nostri Iesu Christi, quos in hoc elegisset, vt omnes gentes conuerterent, vt crederent in eum. Hęc cùm audiuisset Imperator, percontatus est, num alicubi essent historiæ illorum: mox beatus Syluester per Diaconos adferri, quas habebat, Apostolorũ imagines iussit, quas cùm imperator aspexisset, clara voce proclamauit: Hi sunt quos per visum conspexeram, neque ampliùs incredulus sum: paretur lauacru in meam salutẽ. Constructo autem lauacro, cùm sacro rore tinctus esset, confestim est sanitati pristinæ restitutus. Deindè non immẽmor accepti beneficij, Ecclesias Dei exædificare cœpit, columnas eorum passim sactis imaginibus in memoriam incarnationis Domini nostri Iesu Chrijsti, omniumque sanctorum reuerentiam exornauit: nec alia de causa, quàm vt Christianismum in lucem & veritatem, Deíque cultum proucheret, & omnes gentes à cultu idolorum, & diabolica deceptione conuerteret. Quemadmodùm etiã Diuus Pater Gregorius Apostolorum successor prędicauit, ob id depingi in templis Euangelicas historias, vt homines illiterati, & qui sacros libros legere nequeunt, (quorum sanè maxima pars est) cõspectis illis, redderent Deo gloriam, & reducerent in mẽtem, quæ in carne conuersatio Domini nostri Iesu Christi fuisset: Vt taceã interim Orthodoxos alios & Christianissimos Imperatores, cum sacerdotibus omnibus & honestis viris Deum colentibus, simul etiam cum vniuerso Christiano populo, qui omnes iuxta antiquam

Synesius lachrymas & Petri laudat.

Eadem de imaginibus refert Niceph. lib. 7. cap. 30.

Constantinus Magnus Ecclesias Imaginibus exornauit.

Ad Sereuum Massiliensem lib. 9. Epist. 9. & ad eundem epist. 109. lib. 11. indictione 2.

Omnes orthodoxi simul cum eadem tenet.

antiquam sanctorum Patrum traditionem, venerandas imagines & receperunt & tenent, & in memoriam & compunctionem cordis conseruant, & in hunc vsque diem venerantur. Neque aliter fiebat in partibus & regionibus istis, donec proauus vester ex impiorum quorundam instructione venerandas imagines abstulit. Ex quo tempore magnus error Græciam istam inuasit, vndè non contemnẽdum scandalum in mundo factum est. Sed væ illis, per quos scãdala in mundum irrepserunt. In eadẽ epistola nonnullis scripturę exemplis & testimoniis adductis, illud ex Gregorio Nysseno subiecit: Vidi (inquit ille, de Patriarcha Abraham sermonẽ faciens) non infrequenter passionis figurã, neque sine lachrymis eiusmodi picturã transij, cùm scilicet opus artificij in personã significatam demonstratum esse viderem. Quinetiam in epistola Diui Basilij, qua in Iulianũ desertorem inuehitur: Confiteor filij incarnatam οἰκονομίαν: deindè sanctam Mariam quæ secundùm carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans. Suscipio etiam sanctos Apostolos, Prophetas & martyres, qui pro me apud Deũ supplicãt, quò per illorũ mediationem propitius mihi sit Deus noster benignissim⁹, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quã ob causam & historias imaginũ illorum honoro, & palàm adoro. Hoc enim nobis traditum à sanctis Apostolis, nõ est prohibendũ, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum historias etigimus. Adfert deinde Chrysostomi, Cyrilli, Athanasij, Ambrosij & B. Stephani Episcopi Bostrensis testimonia: ex quo Stephano hęc citat: Omnis imago, siue Angelorum, siue Prophetarum, aut Apostolorum, aut Martyrum, aut aliqui iustorum virorum, in nomine Dei, facta, sancta est. Non enim ipsum lignum honoratur, sed ipsum illud quod in ligno datur contemplãdum: atque ità per recordationem veneratio exhibetur. Omnes enim principes, etiamsi pessimi sint peccatores, adoramus & reuerenter salutamus. quid vetat igitur, quò minus non liceat & sanctos Dei ministros venerari, & in memoriam eorum imagines statuere & erigere, nè in obliuionem perpetuam veniãt? Hanc autem Adriani epistolã vniuersa Synodus in eadem actione secunda recapit & approbauit.

Leo Iſaurus Isõmachus Imperator.

Matth. 18. Gregorij Nyssẽi testimonium.

Pictura immolationis Isaac, Gregorium ad lachrymas cõmouit.

Basilij Magni testimonium.

Sancti pro nobis supplicãt.

Honorat imagines S. Basil. ex Apostolorũ traditione.

Stephani Bostrensis testimonium.

Nõ honoratur lignũ aut materia. Vide Panopliam Euthymij, tit. 19. Nota.

Approbatio huius epistolæ.

Ex epistola Orientalium Episcoporum à Synodo approbata & recepta.

2. In actione tertia ab eadem Synodo approbantur literæ Orientalium Episcoporũ ad Tharasium Patriarcham Cõstantinopolitanum: in quibus inter cætera sic scribunt: Sanctas imagines reuerемur in principiò adorantes Dei verbi, propter nos incarnati, Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi, qui formam serui adsumpsit imaginem. Veneramur etiam & adoramus imaginem Deiparæ, & Dominę nostræ irreprehensibilis, immaculatę, & inexplicitæ castitatis matris, quę illũ peperit. Quinetiam sanctorum Apostolorum, Prophetarum, & victorum Martyrum, sanctorúmque & beatorum, veluti amicorum Dei imagines colimus, nõ in materia aut coloribus honorem constituentes, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis adeò, quorum typum imagines gestant, debemus impartiẽtes: cùm sciamus, iuxta Basilij Magni sententiam, quòd imagini honor exhibitus, ad ipsum prototypum referatur.

Imagines christi & sanctorum venerantur Orientales Episcopi.

Non in materia aut coloribus honorẽ constituunt.

In Figuratum honor redundat.

Ex B. Chrysostomo.

3. In actione quarta adducuntur multa testimonia scripturę sacrę, & sanctorum patrum, ac historiæ nonnullę de pio & vtili vsu imaginum: quæ lõgum esset perscribere: Inter cætera verò ex beato Chrysostomo in encomio in Meletium refertur, quòd in annulis, in poculis, in phialis, in thalami parietib⁹, & vbiquè sanctã Meletij imaginẽ multi pinxerit. Deindè in oratione, quòd veteris & noui testamenti vnus sit Legislator: Ego, inquit, & ex cera fusilem picturam pietate plenam amaui. Præterea ex oratione beati Gregorij Nysseni de deitate Filij & Spiritus, & in Abraham: Vidi sępiùs inscriptionis imaginem, & sine lachrymis transire non potui, cùm tã efficaciter pictura ob oculos poneret historiam. Procumbit enim ante aram Isaac gẽtibus innixus, circunductas ferens in tergo manus. Ibidem recitatus est Diui Athanasij libellus, de Christi imagine, quam Iudęi in Beryto transfixerant. Præterea lecta est in ea actione beati Patris Nili epistola ad Olympiodorum procõsulem, qui constituerat ędificare templum: Debet esse firmæ & virili sententiæ genuinum, in sacro loco ab Oriente sanctissimi templi, vnicam & solam effigiari crucem. Per solam enim salutiferam crucem, genus humanum liberatum est. Pérque hãc desperabundis vndiquè spes annunciatur. Verùm noui & veteris testamenti historiis hincindè parietes tẽpli repleri doctissimi pictoris opera velim, quò scilicet hi qui literas non nôrunt, neque sacram scripturam legere queunt, contemplatione picturę in memoriam reducant, quinam germanè vero illi Deo per fortia facta seruiẽrunt, atque in certamen excitentur glorioforum & laudatorum facinorum, per quæ cum cælo terram commutârunt, venerantes scilicet per contemplationem ea quæ non viderunt.

Imagines Mẽletij Antiocheni episc. Vide eãdem apud. Nice. li. 12. cap. 14.

Fusilem picturam amauit Chrysost. Ex Nysseno. Genes. 22.

Ex Athanas. de passione imaginis.

In tẽplis imago crucis ad Orientem.

4. Et in fine actionis quartæ sancta Synodus dixit: Venerandas imagines veneramur. Nos veteri Ecclesiæ legislationi insistamus. Nos statuta patrum conseruemus. Nos, qui addunt aut auferunt aliquid de Ecclesia, anathematizamus. Nos nuperam Christianorum accusatorũ inuẽtionem anathematizamus. Nos venerandas imagines salutamus. Nos, qui sic nolunt, anathemati subiicimus: Christianorum accusatoribus, videlicet Iconoclastis, anathema, &c.

Approbat S. Synodus imaginum veneration.

Anathema Iconoclastis.

5. Actio sexta continet refutationem hæreticorum, qui in Constantinopolitano conciliabulo sub Leone hæretico Imperatore imagines dãnauerant: quorum argumenta & sententię referũtur per Gregorium quẽdam Neocęsariensem, qui iã resipuerat: & per Epiphanium Diaconũ nomine sanctę Synodi egregiè refelluntur. Distributa est hęc actio per sex tomos. In quarto autẽ tomo ità legimus: Quòd autẽ cum multis aliis, quę in Ecclesia obseruantur sine scriptura, nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus latè per historias traditũ est, de imagine maximè hęmorrhoissę, quam multis scriptoribus cõfirmare possumus. Huiusmodi autẽ cum ipso Domino imago in statuam conflata est. Contingit autẽ ipsa fimbriam statuæ Dominicæ, quemadmodùm in Euangelio traditum est, vndè etiam salutem consequuta est, atque hæc in libris multorum Ecclesiasticorum scriptorum reperire licet. Quinetiam Basilius Magnus, cuius scripta per omnes terrę fines resonant, in diuersis opusculis suis mẽtionem imaginum facit. Gregorius etiam illius & carne &

Cõciliabulum Cõstantinop. de tollendis imaginibus.

Ab Apostolis perdurans Traditio ab historiis & patribus approbata. Matth. 9.

Basilius.

Greg. Nyssen. Nazianzenus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chrysostom.

spiritu frater, Nyssenſium Præſul, in ſermone in Abrahã, idem ſentit. Item alter Gregorius, qui à theologia nomen ſortitus eſt, in verſibus à ſe conditis, qui de virtute inſcribũtur, aſſentit. & Ioannes, qui os auro ſplẽdidius & lucidius conſecutus eſt, in oratione funebri in Meletium Epiſcopum Antiochię, & in ſermone qui inſcribitur, quòd veteris & noui teſtamenti vnus ſit legiſlator. Cyrillus item expiator Neſtorianæ hæreſis, in epiſtola ad Acacium Epiſcopum Scythopoleos, Anaſtaſius Epiſcopus Theopoleos, Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citamus? Omnes enim ſancti patres noſtri imagines receperũt. Quam ob cauſam mendaces deprehenduntur in hoc, quòd dicunt non eſſe patrum traditionem.

Cyrill. Alex.

Anaſtaſius. Sophronius. Maximus. Omnes Patres imagines receperunt.

Traditio Eccleſiaſtica de imaginibus.

6. Actione ſeptima demùm in definitione ſancte, magnę, & vniuerſalis in Nicea Synodi ſecundæ: Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto ſiue conſuetudine valentes & decretas, retinere velle, quarum de numero eſt imaginũ effiguratio, vt quæ hiſtoriæ Euangelicæ promiſſionis concinat, ad credulitatem veræ & nõ phãtaſticæ incarnationis Dei, & ad vtilitatem ſimilitudinis, quã nobis exhibet, vtiliter inuẽtam. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum noſtrorum & diuinorum Patrũ doctrinę inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſię, in qua ſanctus Spiritus inhabitat, traditionem obſeruantes: definimus cum omni diligentia & cura, venerãdas & ſanctas imagines ad modũ & formam venerãdæ & viuificantis crucis è coloribus & teſſellis, aut alia quauis materia commodè paratas, dedicãdas, & in templis ſanctis Dei collocandas, habẽdáſque: tum in ſacris vaſis & veſtibus, tum in parietibus & tabulis, in ędibus priuatis, in viis publicis: maximè autem imaginem Domini & Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, deindè intemeratę Dominæ noſtrę Deiparæ, venerandorum angelorum, & omnium deindè ſanctorum virorum. Quõ ſcilicet per hanc imaginum pictarum inſpectionẽ, omnes qui cõtemplãtur, ad prototyporum memoriam & recordationem & deſiderium veniant, illíſque ſalutationem & honorariam adorationem exhibeant, non ſecundùm fidem noſtram, veram latriam, quæ ſolùm diuinę naturę competit: ſed quemadmodùm typo venerandæ & viuificantis crucis, & ſanctis euãgeliis, & reliquis ſacris oblationibus ſuffitorũ & luminariũ reuerenter accẽdimus, quemadmodùm veteribus piè in conſuetudinẽ hoc adductũ eſt. Imaginibus enim honor in prototypũ reſultat: & qui adorat imaginem, in ea adorat quoquè deſcriptum argumentum. Sic enim ſanctorũ noſtrorum patrum obtinet diſciplina, vel traditio Catholicæ Eccleſię, quæ à finibus vſque ad fines Euangelium ſuſcepit. Paulo ergò ſic in Christo loquenti, omnique Apoſtolico cœtui & patribus ſanctis idem ſentientibus inhærẽtes, ſeruamus traditiones quas ſuſcepimus. Et ſubſcriptione facta, ſancta Synodus exclamauit: Omnes ſic credimus, omnes idẽ ſapuim⁹, omnes approbãtes ſubſcripſimus. Hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides Orthodoxorum, hæc fides orbem terrarum confirmauit: Credentes in vnum Deum, in trinitate laudatum, venerandas imagines amplexamur.

Synodi definitio de honorãdis imaginibus.

Vtilitas ſanctarum imaginum.

Hæc eſt fides Apoſtolorum & Orthodoxorum.

7. Octava ſynodus generalis, Conſtantinopolitana, canone tertio: Sacrã imaginem Domini noſtri Ieſu Chriſti & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per ſyllabarum eloquia, quę in libro feruntur, ſalutem cõſequuntur omnes: ità per colorum imaginariã operationem & ſapientes & idiotę cuncti, ex eo quod in promtu eſt, perfruũtur vtilitate. Quæ enim in ſyllabis ſermo, hęc & ſcriptura quæ in coloribus, prędicat & commendat. Dignum eſt enim, vt ſecũdùm cõgruẽtiam rationis & antiquiſſimam traditionem, propter honorem, quia ad principalia ipſa refertur, etiam detiuatiuæ imagines honorẽtur, & adorentur, vt ſanctorum Euangeliorum ſacer liber, atque typus pręcioſæ crucis.

Imagines venerandæ.

8. Avgvstinvs libro primo de cõſenſu Euãgeliſtarum, capite decimo de iis loquens, qui ſe Chriſti libros ad Petrum & Paulũ ſcriptos legiſſe, & in eis magicam artem deſcriptam inueniſſe mẽtiuntur. Cùm vellent (inquit) tale aliquid fingere Chriſtũ ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitauerũt, ad quos potiſſimùm ſcribere potuiſſe facilè crederetur, tanquàm ad illos qui ei familiariùs adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretũ dignè committeretur, & occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quòd pluribus locis ſimul eos cum illo pictos viderunt, quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem paſſionis diem, celebriùs & ſolenniter Roma commendat.

S. Petrus & S. Paulus cum Christo simul pingi solebant.

9. Damasvs Papa libro Pontificali in vita Sylueſtri: Huius temporibus fecit Conſtantinus Auguſtus baſilicas iſtas, quas & ornauit: Baſilicam Conſtantinianam, vbi poſuit dona iſta: Faſtigium argẽteum, habens in fronte Saluatorem ſedentem in ſella quinque pedum, pẽſantem libras * cẽtum viginti. Et duodecim Apoſtolos, habentes ſinguli quinos pedes, pẽſantes libras nonaginta, cum coronis ex argẽto puriſſimo. Item à tergo reſpicientem in abſide Saluatorem, ſedentem in throno in pedibus quinque ex argẽto puriſſimo, pẽſantem libras centum quadraginta. Et angelos quatuor ex argento in quinis pedibus, qui penſant ſinguli libras cẽtum quinque cum gemmis Alabandenis. Et infrà: Annexum ex ſtipa Ammiãti in labro fontis agnum ex auro puriſsimo, fundentem aquam, penſantem libras triginta. Ad dexteram agni, Saluatorẽ ex argẽto puriſsimo, in pedibus quinque, penſantẽ libras centum ſeptuaginta. In læua agni, beatum Ioannam Baptiſtam ex argẽto, in pedibus quinque, tenentem titulum ſcriptum, qui hoc habet: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mũdi, penſantem libras centum. Ibidẽm ſuper corpus beati Petri, ſuper os quo concluſit illud, fecit crucem auream puriſsimam, pẽſantem libras centum quinquaginta. Sed & crucem aurẽ ſuper locum beati Pauli Apoſtoli poſuit, penſantem libras centum quinquaginta.

Angelorum quatuor imagines argenteæ.

Agni Saluatoris.

Ioannis Baptiſtæ.

Ioann. 1.

Crux aurea.

10. Athanasivs in libello de Paſsione imaginis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qualiter crucifixa eſt in Syria, in vrbe Beryto, capite quarto: Poſtquàm curati ſunt (perunctione ſanguinis qui ex imagine fluxerat) cuncti qui ęgritudine detinebantur, cucurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum ſanctę Eccleſiæ, quę in eadem vrbe erat, vbi & Metropolitanum innenerũt. Cuius pronoluti veſtigiis, ſe peccaſſe, ſe grauiter deliquiſſe, magnis

Eccleſiæ eſt libellus in ſexta ſynodo generali, adscriptus.

magnis vocibus fatebantur. Is cùm ab eis perquireret omnem rei geſtæ veritatem, ſanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonſtrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerant: & qualiter ab ictu lanceæ ſanguis & aqua emanauit ex latere ipſius, nec non & de mirabilibus ab ea oſtenſis ipſi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipſa ab eis fuiſſet reperta, & ſi ab aliquo eam accepiſſent. At illi retulerunt ei, quòd quidam Chriſticola per obliuionem in cellula ſynagogę proxima dimiſiſſet eandem iconam, dum ſe ad alium locum transferret hoſpitandi gratia. Qui ſtatim iubetur inquiri: & repertus, in præſentia Domini Metropolitani ſtatuitur. Cumque ab eo ſtudioſiſſimè fuiſſet interrogatus, quomodò icona apud ſe deueniſſet, vel à quo tam mirabiliter poſita eſſet, reſpondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad Ieſum nocte venerat, propriis manibus eam compoſuiſſet, & moriens Gamalieli tradidiſſet. Gamaliel autem doctoris gentium Pauli magiſter, cùm diem ſibi cerneret adeſſe extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Symeoni, & Symeon Zachæo, & ſic per ſucceſſiones temporum in Hieroſolyma perduranit, vſquequò ſubuerſio illius vrbis patrata eſt quadrageſimo & tertio anno poſt aſcẽſionem Domini Saluatoris ad cælos. Sed biennio antequàm Titus & Veſpaſianus eandem ſubuerterent vrbem, admoniti ſunt à Spiritu ſancto fideles, atque diſcipuli Chriſti, vt relicta vrbe, ad regnum ſe transferrent Agrippæ Regis, quia ipſe tũc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egreſſi ab vrbe, omnia quæ ad cultum noſtræ religionis vel fidei pertinere videbantur, ſecum auferentes, in has regiones ſe tranſtulerunt. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus Eccleſiaſticis deportata, vſque hodiè in Syria permanſit, quam ego ipſe à parentibus ex hac luce migrantibus, mihi traditam, iure hæreditario vſque nunc poſſedi. Hæc certa & manifeſta ratio eſt de icona ſancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syriæ partes deuenit.

A Nicodemo facta Christi imago posteris relicta. Ioan. 3.

Act. 10.

11. Gregorivs libro nono epiſtolarum, epiſtola nona ad Serenũ Maſſilienſem Epiſcopũ: Perlatum ad nos fuerat, quòd inconſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, nè adorari debuiſſent, confregeris. Et quidẽ quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudauimus, fregiſſe verò reprehendimus. Dic frater, à quo factũ ſacerdote aliquando auditum eſt quod feciſti? ſi non aliud, vel illud te non debuit reuocare, nè deſpectis aliis fratribus, ſolum te ſanctum & eſſe crederes ſapientẽ? Aliud eſt enim, picturam adorare: aliud, per picturæ hiſtoriam, quid ſit adorandũ, addiſcere. Nam quod legentibus ſcripturã, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus, quia in ipſa etiam ignorantes vident quod ſequi debeant, in ipſa legunt qui literas neſciunt. Vndè & præcipuè gentibus pro lectione pictura eſt. Quod magnoperè à te, qui inter gentes habitas, attendi debuerat, nè dum recto zelo incautè ſuccenderis, ferocibus animis ſcandalum generares. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mẽtes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus ſanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, ſi zelum diſcretione cõdiſſes, ſine dubio & ea quæ intendebat ſalubriter obtinere, & collectum gregem non diſpergere, ſed potiùs diſperſum poteras congregare: vt paſtoris in te meritum nomen excelleret, non culpa diſperſoris incumberet.

Epiſcopus qui imagines ſanctorũ nè adorentur confregerat, reprehenditur.

Picturæ idiotarum libri.

Imagines non ſunt in Eccleſiis propoſitæ ad adorandũ, ſolliciter latriæ cultu.

Imagines deuotionem excitant.

12. Et libro ſeptimo, indictione ſecunda, epiſtola quinquageſimaſeptima ad Secundinum: Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidum diaconum rogãſti, miſimus. Vndè valdè nobis tua poſtulatio placuit, quia illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginem præ oculis habere deſideras. Ab re non facimus, ſi per viſibilia inuiſibilia demonſtramus. Sic homo qui alium ardenter videre deſiderat, aut ſponſam amans videre conatur, ſi contigerit eam ad balneum, aut ad Eccleſiam ire, ſtatim per viam incedenti ſe præparat, vt de viſione eius hilaris recedat. Scio quidem, quòd imaginem Saluatoris noſtri non ideò petis, vt quaſi Deũ colas, ſed ob recordationem filij Dei in eius amore recaleſcas, cuius te imaginem videre conſideras. Et nos quidem non quaſi ante diuinitatem ante illam proſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedentem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi ſcriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum noſtrũ aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione demulcet. Ideóque direximus tibi ſurtarias duas, imaginem Dei Saluatoris, & ſanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorũmque Apoſtolorũ Petri & Pauli continentes, per ſupradictum filium noſtrum, & vnam crucem, clauim etiam pro benedictione à ſanctiſſimo corpòre Petri Apoſtolorum principis, vt per ipſum à maligno ſis defenſus, per cuius ſignum munitum te eſſe credis: & ex eo te protegat, qui iuuenilia ſemper ſuggerit recordari: vt in bonis actibus perſeuerans, alios in eius amore accendas, propter quem te feciſti haberi, vt vitæ huius mala quæque inimicus ſuggerit retroacta mentis prouentibus quaſi faciliùs inardeſcas, pro cuius amore vitam etiam velis finire. Ipſe quoquè te protegat vſque in finem, qui cunctum mundum dignatus eſt redimere Ieſus Chriſtus.

Ante imaginẽ non quaſi ante diuinitatem proſternimur.

Transmittit Gregorius imaginẽ Christi, B. Virginis, Petri & Pauli.

13. Ibidem epiſtola cẽteſimanona ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopũ: Indico dudùm ad nos peruenisſe, quòd fraternitas veſtra quoſdã imaginum adoratores aſpiciens, eaſdẽ Eccleſiæ imagines confregit atque proiecit. Et quidem zelum vos, nè quid manu factũ adorari poſſit, habuiſſe laudamus: ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe iudicauimus. Idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, vt hi qui litteras neſciunt, ſaltem in parietibus vidẽdo legãt, quæ legere in codicib⁹ nõ valẽt.

Reprehendit imaginũ confractorem.

14. Damascenvs libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimoſeptimo: vt ſuprà hac eadem quæſtione, A. teſtimonio duodecimo.

Picturæ cur in Eccleſiis adhibeantur.

15. Evsebivs Cæſareenſis libro ſeptimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite decimoquarto: Quoniam in huius ciuitatis (Cæſareæ Philippi, quã ſæpe eadem vocant) mentionem incidi, operæpreciũ arbitror, hiſtoriam hoc loco citare, quæ digna plane videtur, quam memoriæ ad poſteritatem commẽdemus. Mulierẽ illam ſanguinis profluuio afflictatam, quam ſanctorum Euãgeliorum teſtimonio à Seruatore noſtro morbi remedium inueniſſe cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiúſque domum ibi oſtendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monumenta & quaſi trophæa ad hoc tempus durate memorant. Pro foribus

Hæc eadem refert Nicæ II. & hiſt. eccl. c 18. Matth. 9. Marc 5. Luc. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mulier in euangelio ex hæmorrhoissa à Christo eius imaginem erexit.

enim domus illius,æneam mulieris effigiem genibus flexis,,& manibus instàr supplicantis, in anteriorem partem extensis,super editum lapidem collocatam:huic e regione viri erectam imaginem, ex eadem materia conflatam, vestitu ad talos demisso decenter ornatam,&manum mulieri porrigentem, ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quàdam & inusitatam herbæ speciem enasci : quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere.Hanc statuam,effigiē Iesu exprimere dicunt; quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum,eos, qui ex gētilibus prognati, à Seruatore dum inter homines viuebat,beneficiis affecti fuissent, ista fecisse, cùm & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius, imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatásque aspeximus.

Miraculum.

Eusebius eam imaginē oculis conspexit.

Imagines Petri & Pauli.

15. Sozomenvs historiæ Ecclesiasticæ libro quinto,capite vigesimo:Illud porrò dicetur à me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidē, vt Christi potentiam planè indicat, ità iram diuinam aduersùs Imperatorem accensam euidenter ostendit.Cùm certior factus esset Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœnicea, quam Paneadem vocant)præclaram esse Christi statuam, quam mulier quæ sanguinis profluuio laborabat, cùm esset morbo liberata,ibi collocauerat, eam deturbauit, suámque in eius loco posuit. Quo facto,ignis violentus de cælo delapsus, statuam illam circiter pectus persecuit, caputque vnà cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuulsa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra tanquàm fulminis ictu ambusta manet. Id temporis igitur Gentiles statuam Christi tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent.at Christiani posteà eius fragmenta cùm collegissent,in Ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur. Ex basi supra quam hæc statua locata erat, herba quædam, vti narrat Eusebius, quæ morbis cuiusque generis mederi solet, enascebatur:quæ quidem cuius generis esset nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi, vel experientia, omninò nouit.

Iulianus apostata statuam illam Christi deturbauit.

Apostatæ imago de cælo tacta est.

Fragmēta imaginis Christi in Ecclesia custodita. Eusebius vt suprà.

17. Nicephorvs Callistus libro secundo historiæ Ecclesiasticæ,capite septimo:Postquàm Augurus scripto suo persuadere Christo quod voluisset (vt scilicet ad se veniret, ipsumque quo iamdudùm affligebatur,inueterato morbo liberaret)non potuit, desperato Iesu, propter responsum acceptum, aduentu, quid caperet concilij incertus, eo tamen quo in Christum tenebatur desiderio, perculsus,, pictorem eximium ad eum misit, eique vt diligenter & accuratè faciē eius in pictura effingeret, imaginémq; pro desiderato illo sibi adferret, imperauit.Et ille quidē venit,atque in loco sublimiori stans, pingere Christi vultum, vt decebat, conabatur. Quum verò cœptum opus non succederet, (diuinus quippe splendor & gratia in vultu eius coruscans,impedimento erat) re ea cognita Saluator rectum lineum petit,in eóque priùs loto faciem suam exprimit,& ad * Augarum mittit. Dicitur quoque Persarum rex , manu ingenióque promptum pictorem misisse, & per hunc feruenti fidei desiderio,simul & ipsius Christi, & quæ eum diuino modo genuit, mattis,quàm celerrimè imaginem depictam accepisse. Atque hæc quidem ex tabulariis & archiuis ciuitatis Edessæ, quæ tum regia administrabatur potestate, sunt desumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conscripti hæc quoquè complectebantur, ex Syrorum lingua translata.

Huius imaginis Edessenæ suprà meminit Damascenus.

* Alij eū Abagarum, alij Abgarum nominant.

18. Et eiusdem libri capite quadragesimotertio: Fertur Lucas quoquè primus Christi, & quæ eum ità vt Deū decebat genuit,matris, atque ité principum Apostolorum effigiem pingendi arte adumbrâsse,vndè in omnem deindè habitabilem orbem tam venerandum & pretiosum opus est illatum.

Lucas primus pinxit imagines Christi, & Virginis, & principū Apostolorum.

19. Idem libro sexto, capite decimosexto : Sanctorum Apostolorū Petri & Pauli, ipsiúsque adeò Christi, & quæ eum supra naturæ captum mirificè genuit virginis matris, coloribus adumbratas imagines plurimas ad hunc vsque diē conseruatas esse nouimus . Ac Lucas quidem Apostolus ipsas accuratè , opus id exorsus , manibus suis depinxit : deindè verò ex veteribus alij quoquè viri, pro eo atquè par erat , veluti seruatores suos in signis & picturis seruantes, idem fecēre.

Imagines Christi, & Mariæ, Petri & Pauli, à S. Luca depictæ.

20. Nicetas Choniates libro quinto de rebus gestis Manuelis Comneni Imperatoris: Pannoniis superatis, Imperator tanta victoria lætus & exultans, Deo gratiis actis, statim rei benè gestæ nuncios in vrbem mittit : ac post dies aliquot & ipse Constantinopolim ingressus, triumphum ducit ab Orientali porta, quæ ad arcem patet, eúmque ob insignem & incruentam victoriam quàm splendidissimè & magnificentissimè adornat . Expansæ sunt omnes purpureæ & auratæ vestes:& ciues alij aliundè ad pompam illam confluentes instàr torrentis ex monte decurrentis, fora , ædes templa, officinas,& loca omnia vrbis amplissimæ deseruerunt. Sunt & captiui in triumpho ducti. Platea illa vtrinque suggesta habuit ad binas & ternas contignationes educta, tecta quoquè omnia spectatoribus referta fuerunt . Imperatorem quadrigæ argenteæ auratæ cum equis niue candidioribus præcedebant: quibus imposita erat imago inuictæ adiutricis & insuperabilis commilitonis matris Dei. Eum currum imperatoris propinqui atque amici, senatus , viri magistratibus & dignitatibus insignes, ponè sequebantur . Deindè ipse Imperator prodiit equo feroci insidens, vir inclytus & maximus,ornamentis illustribus insignis.

Imago B. Virginis adiuncta curru triumphali vehitur.

21. Idem de Imperio Ioannis Comneni: Illud insignem eius pietatem testatur: Cùm Romanæ phalanges vrgentibus hostibus,& audaciùs se inferentibus laborarent, imaginem Dei genitricis cum gemitu & miserabilibus gestibus intuens, lachrymas bellicis sudoribus calidiores fundebat, neq; id frustrà. Statim enim cælesti robore armatus, Scythicā aciem profligat:quemadmodū olim Moyses extēsione manuū Amalechiticas turmas dissipauit. Exod.17.

Imperator ante imaginem B. Virginis Mariæ chirmas hostilit non fugit.

22. Ionas Aurelianēsis episcopus,scripsit libros tres imperante Ludouico , de cultu imaginum aduersùs Claudiū Taurinensem episcopū,discipulum Felicis episcopi Vrgelitanensis , in Concilio Francofordiensi,sub Adriano primo & Carolo Magno celebrato,damnati:qui non solùm picturas sanctarum rerū gestarū (vt ipse Ionas ait in principio libri primi)verùm etiā cruces materiales, quibus ob honorem

Claudius Taurinensis Ionæ anathemate notatus.

Ionas Aurelianēsis eandē damnauit.

honorem & recordationem redēptionis suę sancta cōsueuit vti Ecclesia,à cunctis parochiæ suæ basilicis dicitur deleuisse,euertisse,& penitùs abdicâsse.

Damascenus Imperatorem Iconoclastam oppugnat.

23. Damascenvs scripsit libros tres aduersùs eos, qui sanctas imagines traducunt & criminātur,præcipuè verò aduersùs Imperatorem Leonem Isaurum Iconomachum:in quibus doctissimè confutat argumenta Iconoclastorum, & veterem Ecclesiæ traditionem de vsu & cultu sanctarum imaginū propugnat ac defendit, multis etiam antiquorum Patrum testimoniis,& historiarū exemplis adductis,quæ nimis longum foret ascribere.

Imagines veteris testamēti.

24. Exodi vigesimoquinto:Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies ex vtraque parte oraculi . Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrunque latus propitiatorij tegant , expandentes alas & operientes oraculum, respiciántque se mutuò versis vultibus in propitiatorium, quo operienda est arca,in qua pones testimonium quod dabo tibi.Indè præcipiam &loquar ad te supra propitiatorium , ac de medio duorum Cherubim,qui erunt super arcam testimonij,cuncta quæ mandabo per te filiis Israël.

25. Rvrsvm capite trigesimoseptimo : Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex vtraq; parte propitiatorij,Cherub vnū in summitate vnius partis,& Cherub alterum in summitate partis alterius : duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorij , extendentes alas, & tegentes propitiatoriū,seq; mutuò & illud respicientes.

26. Nvmerorvm septimo: Cúmque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis,vt consuleret oraculum,audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio,quod erat super arcam testimonij inter duos Cherubim,vndè & loquebatur ei.

27. Et capite vigesimoprimo : Orauit Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum : Fac serpentem æneum,& pone eum pro signo:qui percussus aspexerit eum , viuet . Fecit ergò Moyses serpentem æneum,& posuit eum pro signo. Quem cùm percussi aspicerent , sanabantur.

28. Tertii Regum sexto : Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum , decem cubitorum altitudinis. Quinque cubitorū ala Cherub vna,& quinque cubitorum ala Cherub altera: id est, decem cubitos habentes à summitate alæ vnius vsque ad alæ alterius summitatem . Decem quoquè cubitorum erat Cherub secundus: in mēsura pari,& opus vnum erat in duobus Cherubim, id est, altitudinem habebat vnus Cherub decem cubitorum,& similiter Cherub secundus . Posuítque Cherubim in medio templi interioris : extendebant autem alas suas Cherubim , & tangebat ala vna parietem,& ala Cherub secundi tangebat parietem alterum : alæ autem alteræ in media parte templi se inuicèm contingebant . Texit quoquè Cherubim auro.Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis cælaturis & torno:& fecit in eis Cherubim, & Palmas, & picturas varias , quasi prominentes de pariēte & egredientes. Sed & pauimentum domūs texit auro intrinsecùs & extrinsecùs . Et in ingressu oraculi fecit duo ostiola de lignis oliuarum , postéque angulorum quinque. Et duo ostia de lignis oliuarum , & sculpsit in eis picturam Cherubim, & palmarum species, & anaglypha valdè prominentia,& texit ea auro:& operuit tam Cherubim , quàm palmas & cætera auro. Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarum quadragulantos,& duo ostia de lignis abiegnis altrinsecùs:& vtrunque ostium duplex erat, & seipsum tenēs aperiebatur.Et sculpsit Cherubim, & palmas, & cælaturas valdè eminentes : operitque omnia laminis aureis.

Fides Apostolorum & Orthodoxorum.

1. C. Secvnda Synodus Nicena,actione septima,in definitione : Sancta Synodus exclamauit : Hæc est fides Apostolorum, hæc est fides patrum, hæc est fides Orthodoxorum , hæc fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in vnum Deum, in Trinitate laudatum , venerandas imagines amplexamur . Qui secùs agūt, anathemate percelluntor.Qui sic non sentiunt, ab Ecclesia depelluntor. Nos antiquæ Ecclesiæ legislationi insistimus, nos decreta Patrum custodimus, nos adiiciēres aliquid aut auferentes Ecclesiæ anathematizamus.Nos venerandas imagines susc ipimus. Nos, qui secùs faxint, anathemate percellimus. Quicunque sententias sacræ scripturæ de idolis, contra venerandas imagines adducunt,anathema. Qui venerādas imagines idola appellant,anathema . Qui dicūt, quòd imagines Christiani vt deos adorent, anathema. Qui scientes communicant cum illis, qui contra venerandas imagines sentiunt, aut eas dehonestāt, anathema. Qui audent Ecclesiam Catholicam dicere idola aliquando suscepisse,anathema.

Anathemate feriuntur à sancta synodo omnes Iconomachi & eorū falsa doctrina.

Eadem anathemata etiam in fine actionis 4. & 5. prolata à synodo fuēre.

Anathema iis qui scripturas de idolis,contra imagines citant aut eas idola appellāt.

2. Synodvs octaua generalis canone septimo: Valdè proficuum est & venerabiles imagines pingere, sed & proximos disciplinas diuinæ ac humanæ sapientiæ docere . Non autem bonum est, nec omninò proficuum,ab indignis horū aliquid fieri. Huius rei gratia nequaquàm imagines operari in sacris templis , sed neque in quouis loco docere anathematizatos ab hac sancta & vniuersali synodo, definimus & promulgamus, * vsque à propria seductione ac malitia conuertantur . Quisquis ergò post hanc definitionem ad picturæ sanctarum imaginum in Ecclesiis,aut doctrinę actionem quoquo modo eos admiserit , si quidem clericus fuerit,proprio gradu periclitetur : si laicus, communione priuetur.

* videtur legendum, quousque.

Prophanū Xenaias primus linguam laxauit cōtra imagines fabricatas.

3. Nicephorvs libro decimo sexto historiæ Ecclesiasticæ , capite vigesimoseptimo : Xenaias quidā erat (Philoxenū Græca lingua rectè voces) genere Persa,& fortuna seruus , petidoneus satanæ minister, qui sub Calandionis Episcopatu , quum ab hero suo profugisset,ad Ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans , quum quidem nondùm diuino regenerationis lauacro initiatus esset . Calandion vbi hominem eum, & latentem in eo malauolentiā ex signis & coniecturis quibusdā cognouit, ab Ecclesia eum proscripsit . Vbi verò Calandioni Petrus Cnapheus successit,Xenaiam ille non solùm recepit:verumetiam nondùm baptismo initiatum , vicinæ Hierapolis Episcopum creauit, & Philoxenum nominauit . Et Petrus vbi tandem se episcopatum viro nondùm baptizato mandâsse intellexit , dixisse fertur , sufficere ei pro baptismo consecrationem. Xenaias iste primus (ô audacem animam , & os impudens) vocem illam euomuit: Christi & eorum qui illi placuēre, imagines venerandas non esse.Itaque impietatis istud mācipium magno cum tumultu multis sibi ex prima Syrorum gente ascitis, & non exigua ex Cynegetico

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine Venatico monasterio multitudine assumpta, vnà cum innata sibi improbitate, in vrbē peruenit: & Flauiano vim maximam intentauit, vt Chalcedonensem synodum & Leonis tomum ille anathemate damnaret.

4. GREGORIVS libro nono epistolarum, epistola nona ad Serenū: Massilienſem episcopum, vt suprà in hac quæstione, B. testimonio vndecimo.

5. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaquinta, in decreto de Inuocatione, veneratione & reliquiis Sanctorum & sacris imaginibus: Doceant imagines Christi, Deiparæ virginis, & aliorum sanctorum, in templis præsertim habendas & retinēdas, eísque debitum honorem & veneration em impartiendam: non quòd credatur inesse aliqua in iis diuinitas vel virtus, propter quam sint colendæ: vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant: sed quoniā honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentāt: ità vt per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorū illæ similitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorū, præsertim verò secundæ Nicenæ synodi decretis cōtra imaginū oppugnatores est sancitum. Illud verò diligenter doceant Episcopi, per historias mysteriorū nostræ redemptionis, picturis vel aliis similitudinibus expressas, eruditi & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assiduè recolendis: tum verò ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi, non solùm quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ à Christo sibi collata sunt: sed etiam quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subiiciuntur: vt pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem, vitam moresque suos componāt: excitenturque ad adorandum ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut senserit, anathema sit.

6. GENESIS primo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum.

7. Ad Philippenses secundo: Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

8. PAVLVS Diaconus de gestis Longobardorum libro sexto, capite decimoquarto: Hac tempestate Leo Imperator apud Constantinopolim Sanctorum imagines depositas incendit. Romano quoque Pontifici idem facere, si imperialem gratiam habere vellet, mandauit. Sed Pontifex id facere contēpsit. Omnis quoquè Rauennensis exercitus & Venetiarum, talibus iussis vno animo restitēre, & nisi eos Pontifex prohibuisset, Imperatorem super se cōstituere aggressi fuissent. Per idem tempus Leo Imperator ad peiora progressus est, ità vt compelleret omnes Constantinopoli habitantes tam vi, quàm blandimentis, vt deponerentur vbicunquè haberentur imagines tam Saluatoris nostri, quàm eius sanctæ Genitricis, & omnium sanctorum, eásque in medio vrbis incendio concremari fecit. Et quia plerique ex populo tale scelus fieri præpediebant, aliquot ex eis capite truncati, alij alia parte corporis mulctati sunt. Cuius errori Germanus Patriarcha non consentiens, à proptia sede depulsus est, & eius loco Anastasius presbyter ordinatus est.

9. IDEM libro vltimo de gestis Romanorum, in fine eadem ad verbum repetit.

10. IOANNES Patriarcha Hierosolymitanus, in vita sancti Ioannis Damasceni: Ingruerant vniuerso orbi nox horrida atque profundæ tenebræ, ità vt obscurarentur venerabilium imaginum præclaræ figuræ. Illarum author fuit, non à triuio aliquis ac plebeius, qui in exigua tantùm parte orbis, malitiam suam disseminaret, sed vir ille (vt sic dicam) manu fines orbis complectens, Romanorum videlicet princeps. Is potentia inflatus, vi summa nitebatur, vt ad vnam venerandas imagines omnes, & locis in omnibus, demoliri posset. Et eapropter imaginum cultores partim dilaniati faciebat, sicut leo rapiens & rugiens, verè tam animo quàm corpore leo: partim in diuersa rugitu suo fugabat, atque adeò sæuiebat, vt fidelium plerique in subterraneis spelunc is sese occulerent, existimaréntque tutius, leonibus ac draconibus conuenire, quàm cùm illo illiúsque familiaribus habitare. Nonnulli etiā metu perterriti, vsque in extremos orbis terminos procurrerunt. Leo enim rugiet, & quis non formidabit? Ab ipso inquam, quasi à conspectu colubri fugiebant. At Ioannes ille non leonina feritate, sed gratia nomen sortitus, spiritalíque gratia plenus, aduersùs singularem hunc serpentem, vt stomachari & exardescere cœpit, (ità autem stomachabatur, vt rectè & virtutem, & zelum dixeris stomachationem) non ad Sauromatas cum Thracibus, neque ad columnas Herculis cum Constantinopolitanis profugit, neque ad desertiora loca ex palatiis transiit propter rugitum Leonis. Sed & cùm versaretur Damasci, & cùm monasticam solitario Palestinæ loco exerceret, strenuus & impauidus aduersùs Leonem pugnabat. Quanuis autem ille strenuissimus meus athleta, tanto locorum interuallo abesset à tyranno, libris tamen & sermonibus cor illius dissecabat, veluti tricuspidibus hastis, quas igne spiritus sancti fabricabat, vitali aqua solidans. In eadem historia refert, quomodò ipsi Damasceno per beatam virginem manus restituta sit, quam propter imaginum defensionem amiserat.

Imagines sanctorum retinēdæ, & quomodo aut quo fine honorandæ.

Per imagines quas osculamur, & coram quibus procumbimus, Christum adoramus, & Sanctos veneramur.

Nicena 2. synodus.

Pictæ historiæ sacræ quid vtilitatis adferant.

Leonis Imperatoris furor.

Refert tamen Zonaras eum à Gregorio Rom. Pontif.

Synodi contrarium statuentium.

Incēdit sanctarum imagines Leo imperator Saluatoris & Sanctorum.

Martyrium fecit pro imaginibus.

Crudelitas Imperatoris in imaginum cultores.

Pietas & humanitas Imperatoris Leonis erga Pontificem, cum & Christo Capitaneo vitæ suæ in tempestate animum recreauit.

Damnatio libertatis & cōstantiæ.

Scriptis Damascenus defendit imagines sanctorum.

X.

Quid nobis præscripsit secundum præceptum?

Exod. 20. b Leuit. 19. c. 5. a b Eccles. 23. b 27. a cha. 5. a b & 8 c Leuit. 22 a Matth. 5. f a 8. Tolet. can.

A. Prohibet abusum diuini nominis & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, blasphemis, & per Deū, Sanctos, vel sacra[a] temerè iurantibus

bus, contra illud: [b] *Nolite iurare: sit sermo vester, est, est, non, non.*

b Matth. 5. f Iac. 5. e

B. Deindè requirit, vt iuxta rectum linguæ vsum ingentem reuerētiam diuino nomini exhibeamus, iuramenta seruemus, vota Deo & Ecclesiæ facta non violemus, deniquè vt verbum [c] Dei tractemus reuerenter.

Psal. 19. a Ier. 4. a Psal. 14. b. & 75. b Eccles. 5. a 1. Tim. 5 b Deut. 23. d

c Psal 49 c 2 Cor. 2. d 4. a Trident. synod. sess. 4.

TESTIMONIA.

1. A. EXODI vigesimo: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: Nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà.

2. LEVITICI decimonono: Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

3. ET quinto capite: Si peccauerit anima, & audierit vocē iurantis, testísque fuerit quòd aut ipse vidit, aut cōscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Anima quæ iurauerit & protulerit labiis suis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & idipsum iuramento aut sermone firmauerit, obliráq; posteà intellexerit delictū suum, agat pœnitentiam pro peccatō, & offerat de gregibus agnum siue capram, orabítque pro ea sacerdos & pro peccato eius.

4. ECCLESIASTICI vigesimotertio: Iurationi non assuescat os tuum. Multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei nō sit assidua in ore tuo, & nominibus sanctorum nō admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore non minuitur: sic omnis iurans & nominās, in toto à pecato non purgabitur. Vir multùm iurans implebitur iniquitate, & nō discedet à domo illius plaga. Et si frustrauerit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, delinquit dupliciter: & si in vacuum iurauerit, non iustificabitur. Replebitur enim retributione domus illius. Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati. Homo assuetus in verbis improperij, in omnibus diebus suis non erudietur.

5. ET capite vigesimoseptimo: Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerētia ipsius obturatio aurium.

6. ZACHARIÆ quinto: Ego video volumen volans. Et dixit ad me (angelus scilicet:) Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: & omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis & ad domum iurantis in nomine meo mendacitèr: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius, & lapides eius.

7. ITEM capite octauo: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, &c. & iuramentum mendax nè diligatis. Omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus.

8. LEVITICI vigesimoquarto: Educ blasphemum (inquit Dominus ad Moysen) extra castra, & ponant omnes qui audiērunt, manus suas super caput eius, & lapider eum populus vniuersus. Et ad filios Israël loquéris: Homo qui maledixerit, Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eū omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.

9. MATTHÆI quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omninò, neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Hierosolymā, quia ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iurabis, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrū. Sit sermo autem vester, est, est: non, non: quod autem his abundantiùs est, à malo est.

10. CONCILIVM Toletanum octauum, canone secundo, multa disserit de incautis iuramentis. Ac inter alia quidem docet, iuramenta resolui non posse, quia scriptum sit, Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Cæterùm iuramenta illicita seruanda non esse, ex beati Ambrosij testimonio, qui libro primo Officiorum hunc in modum loquitur: Est etiam contra officium nonnunquam, soluere promissum, & sacramentum custodire: vt Herodes, qui iurauit, quoniam quicquid petitura esset, daret filiæ Herodiadis: & necé Ioannis præstitit, nè promissum denegaret. Nam de Iephte quid dicam, qui immolauit filiam, quæ sibi victori primùm occurrerat, quō votum impleret, quod spopōderat, vt quicquid sibi primum occurrisset, offerret Deo? Melius fuerat nihil tale promittere, quàm promissum soluere parricidio. Item in libro tertio: Purum ergò ac syncerum oportet esse affectum, vt vnusquisque simplicem sermonē proferat, vas suum in sanctitate possideat, nec fratrē circunscriptione verborum seducat. Nihil promittat inhonestum. At si promiserit, tolerabilius est promissum nō facere, quàm facere quod turpe sit. Sæpè plerique constringunt se iurisiurandi sacramento, & cùm ipsi cognouerint promittēdum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciūt, quod spoponderint. Sicut de Herode suprà scriptum est, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter soluit: Turpe est, quòd regnum pro saltatione promittitur: crudele, q̄ mors prophetæ pro iurisiurandi religione datur. Quanto tolerabilius tale fuisset periurium sacramento? Et post pauca de Iephte disputās: Mirabilis, inquit, necessitas, quæ solui tur parricidio. Melius est non vouere, quàm vouere id quod sibi is, cui promittitur, nolit exoluī. Et pòst paululū: Nō semper igitur promissa soluēda omnia sunt. Deniq; ipse Deus, sicut scriptura indicat, frequēter mutat suam sententiā. Hæc ibi ex Ambrosio. Deindè ex Isidoro: Nū est conseruandū sacramentum, quod malè & incautè promittitur, velut si quis piam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim nō implere sacramentū, quàm permanere in stupri flagitio. Similiter ex Synonymis: in malis promis-

Exod. 20.

lib. 1. cap. 50. Incauta iuramenta an seruanda sint, ex S. Ambrosij sententia.

Matth. 14. Iud. 11.

lib 3. cap. 11.

Matth. 14. Marc. 6.

alias miserabilis. Iud. 11.

Ionæ 3.

Ex Isidor. lib. 2. sententiar. suar. de summo bono, cap. 31. Vide Gratia. 22. quæst. 1. cap. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouisti, non facias. Impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Ibidèm sic aiunt eadem de re Concilij Patres: Dum periuramus, creatorem quidem offendimus, sed nos tãtummodò maculamus. Cùm verò noxia promissa complemus: & Dei iussa superbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus.

11. MATTHÆI quinto, vt in textu.

12. IACOBI quinto: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramẽtum. Sit autem sermo vester, est, est: non, non, vt non sub iudicio decidatis.

1. B. PSALMO trigesimotertio: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

2. IEREMIÆ quarto: Si reuerteris Israël, ait Dominus, ad me conuertere. Et iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum gentes, ipsumque laudabunt.

3. PSALMO decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui iurat proximo suo, & non decipit.

4. ET septuagesimoquinto: Vouete & reddite Domino Deo vestro.

5. ECCLESIASTÆ quinto: Si quid vouisti Deo, nè moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Sed quodcunque vóueris, redde: multóque melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.

6. PRIORIS ad Timotheũ quinto: Adolescentiores autem viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

7. DEVTERONOMII vicesimotertio: Cùm votum vóueris Domino Deo tuo, nõ tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

8. PSALMO quadragesimonono: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Ibidèm: Peccatori autem dixit Deus, Quarè tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

9. POSTERIORIS ad Corinthios secundo: Non sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex synceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.

10. ET capite quarto: Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis, commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

11. CONCILIVM Tridentinum sessione quarta, in decreto de editione & vsu sacrorum librorũ: Post hæc temeritatem illam reprimere volens sancta synodus, qua ad profana quæque conuertuntur & torquentur verba & sentẽtiæ sacræ scripturæ, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, diuinationes, sortes, libellos etiam famosos: mandat & præcipit, ad tollendam huiusmodi irreuerentiam & contemptum, nè decæterò quispiam quomodolibèt verba scripturæ sacræ ad hæc & similia audeat vsurpare: vt omnes huius generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per Episcopos coerceantur.

Verba sacræ scripturæ non licet ad profana conuertere.

XI.

Quid imperat tertium præceptum?

Exod. 20. b 31. c Deuter. 5. b Leui. 23. a 11. c. 17. d Es. 56. b Apoc. 1. c Act. 20. b 1. Cor. 16. a August. ad Ianua. epist. 119. cap. 12. & 13. & epist. 118. cap. 1. Item serm. 154. de temp. 1. ea epist. 81. ad Diotcor. cap. cap. 1.

A. Postulat Sabbatum seu diem festũ in Ecclesia, piis operibus transigi. Vult igitur, vt anim⁹ tũc adsit curis vacuus, qui se liberè trãsferat ad cultum interiorem & exteriorem Deo in fide, spe, & charitate præstãdum. Vult vt expediti, Diuina meditemur beneficia, tractemus sacra, oremus & adoremus Deũ cũ priuatim, tũ publicè cũ aliis in [a] spiritu & veritate.

a Ioan. 4. c

Deut. 5. b Num. 15. d Leuit. 23. e Ignat. ad Philip. Leo serm. 3. de quadragef. Greg. lib. 11. epist. 5. Hier. in ca. 4. ad Galat. August. cont. Adimantũ, cap. 16 & ser. 151. de temp. Concil. Mogunt. can. 50. 2. Matisc. can. 1. Agathen. can. 11. & 47.

B. Prohibet autem diebus festis laborare, operibus vacare mechanicis, & occupationibus deditum esse profanis, nimirùm vt ocio sancto vacemus, adeundo templum, & audiendo publicum Ecclesiæ sacrum seu Missam, & stratam concionem, quemadmodùm hoc præceptum obseruare pij consueuerunt.

TESTIMONIA.

1. A. EXODI vigesimo: Memento vt diem sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est: Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo: idcircò benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificauit eum.

2. ET capite trigesimoprimo: Videte vt Sabbatũ meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. Custodite Sabbatũ meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de

lius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus: in die septimo Sabbatum est, requies sancta Domino. omnis qui fecerit opus in die hac, morietur. Custodiant filij Israël Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternũ inter me & filios Israël, signúmque perpetuum: sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & in septimo ab opere cessauit.

3. DEVTERONOMII quinto: Obserua diẽ Sabbati, vt sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquã operis tu & filius tuus & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas, vt requiescat seruus tuus & ancilla tua, sicut & tu. Memento quòd & ipse seruieris in Ægypto, & eduxerit te indè Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcircò præcepit tibi, vt obserues diem Sabbati.

Festa Iudæorum.

4. LEVITICI vigesimotertio: Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia Sabbati requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo: Sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris. Hæ sunt ergò feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis tem-
1. poribus suis. Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, phase Domini est: & quintadecima die mensis huius, solennitas azymorum Domini est. Numerabitis ab altero die Sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdo-
2. madas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies, & sic offeretis sacrificium nouum Domino ex omni-
3. bus habitaculis vestris. Mense septimo, prima die mensis erit vobis Sabbatum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur sanctum: Omne opus seruile non facietis in eo, & offeretis holocaustũ Do-
4. mino. Decimo die mensis huius septimi dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetíque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus Deus vester: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo. Nihil ergò operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris. Sab-
5. batum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A quintodecimo die mensis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberri-
6. mus atque sanctissimus: omne opus seruile non facietis in eo. Et septem diebus offeretis holocausta Domino. Dies quoquè octauus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cœtus atque collectæ: omne opus seruile non facietis in eo. Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, &c.

5. HIEREMIÆ decimoseptimo: Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die Sabbati: nec inferatis per portas Ierusalem. Et nolite eicere onera de domibus vestris in die Sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem Sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

6. ESAIÆ quinquagesimosexto: Quia hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui custodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Et filios aduenæ qui adhærent Domino, vt colãt eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos: omnem custodientem Sabbatum, nè polluat illud, & tenentẽ fœdus meum: Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorũ placebunt mihi super altari meo: quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

7. APOCALYPSIS primo: Fui in spiritu in Dominica die.

8. ACTORVM vigesimo: Vna autem Sabbati cũ conuenissemus ad frãgendum panem, Paulus disputabat cum eis, &c.

9. PRIORIS ad Corinthios decimosexto: De collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui Ecclesiis Galatiæ, ità & vos facite. Per vnã Sabbati vnusquisque vestrũm apud se seponat, recondens quod ei benè placuerit, vt non cùm venero, tunc collectæ fiant.

10. AVGVSTINVS epistola centesima decima-
Præceptũ de colendo Sabbato quomodo ad Christiãi nos pertineat.
nona ad Ianuarium, capite duodecimo: Ideóque inter omnia illa decem præcepta solum ibi quod de Sabbato positum est, figuratè obseruandũ præcipitur: quam figuram nos intelligendam, non etiã per ocium corporale celebrandam, suscepimus. Cùm enim Sabbato significetur spiritalis requies, Psal. 45. de qua dictũ est in Psalmo: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus, & quò vocantur homines ab Matth. 11. ipso Domino, dicente: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Cætera tamen ibi præcepta propriè sicut præcepta sunt, sine vlla figurata significatione obseruamus. Nam & idola non colere ma- Exod. 20. Deut. 5. nifestè didicimus, & non accipere in vanum nomen Domini Dei nostri, & honorare patrem & matrem, & non mœchari, non occidere, non furari, non falsum testimonium dicere, non concupiscere vxorem proximi, nõ concupiscere vllam rem proximi, non figuratè aliud prætendunt & mystícè aliud significant, sed sic obseruantur, vt sonant. Obseruare tamen diem Sabbati non ad literam iubemur secundùm ocium ab opere corporali, sicut obseruant Iudæi: & ipsa eorum obseruatio, quia ità præcepta est, nisi aliam quandam spiritalem requiem significet, ridenda iudicatur. Vndè non inconuenienter intelligimus ad amorem excitandũ, quo ad requiem tendimus, valere omnia quæ figuratè in scripturis dicuntur: quando quidem non solùm id in decalogo figuratè præcipitur, vbi requies commẽdatur, quæ vbique amatur, sed in solo Deo certa & sancta inuenitur.

Dies Dominicus in locum Sabbati successit apud Christianos.

11. DEINDE capite decimotertio: Dies tamen Dominicus non Iudæis, sed Christianis resurre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione domini declaratus est, & ex illo habere cœpit festiuitatem suam. Animæ quippe omnium sanctorum ante resurrectionem corporis sunt quidē in requie, sed in ea non sunt actione, qua corpora recepta vegetantur. Talem quippe actionem significat dies octauus, qui & primus: quia non aufert illam requiē, sed glorificat. Non enim redit cū corpore difficultas ex corpore, quia nec corruptio.

1. Cor. 15. Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionē, & mortale hoc indui immortalitatē. Quapropter ante resurrectionē domini, quāuis sanctos Patres plenos spiritu prophetico octauę sacramētum nequaquā lateret, quo significatur resurrectio: Nā & pro octaua Psalmus inscribitur, & octauo die circuncidebantur infantes. Et in Ecclesiaste ad duorum testamentorum significationem dicitur:

Eccles. 11. Illis septem, & illis octo reseruatum est: tamen illis est occultatum, & solum celebrandum Sabbatū traditum est, quia erat anteà requies mortuorum.

Rom. 6. Resurrectio autē nullius erat donēc veniret Christus, qui resurgens ex mortuis, iam non moreretur, & mors illi vltrà non dominaretur. Sed postquàm facta est talis resurrectio in corpore Dominico, vt præiret in capite Ecclesiæ, quod corpus Ecclesiæ speraret in fine, iam etiam dies Dominicus, id est, octauus, qui & primus, inciperet celebrari, ipsa etiam causa intelligitur, cur obseruandum Pascha, vbi agnum occidere & comedere iubentur, quod manifestissimè passionem Domini præfigurat, non eis ità præceptum, vt attenderent occurrere Sabbatum, & cum mense nouorum & tertiā lunæ hebdomadam concurrere, vt eundem quoquè diem Dominus potiùs sua passione signaret, qui etiam Dominicum, id est, octauum, qui & primus est, declaraturus aduenerat.

Anniuersariæ solennitates Christianorū ab Apostolis institutæ, vel à plenarijs Conciliis.

12. Item epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primo: Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quę quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri, sicuti, quòd Domini passio & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus sancti anniuersaria solennitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod seruatur ab vniuersa quacunquè se diffundit Ecclesia.

Diei Dominicæ commendatio. Gen. 1. 13. Idem sermone centesimo quinquagesimoquarto de tempore: Venerabilis est hæc dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque perfectus est, & dies clarus, in quo visa est prima lux, in quo transgressi sunt filij Israël mare rubrum siccis pedibus, & in quo pluit manna filiis Israël in deserto, & quo Dominus baptizatus est in Iordane, quo vinum de aqua in Cana Galilææ factum est: Quo benedixit dominus quinque panes, quibus satiauit quinque millia hominum: In quo resurrexit dominus à morte: Quo intrauit dominus in domus clausas, vbi erant discipuli cōgregati propter metum Iudæorum: In quo spiritus sanctus descendit in Apostolos: Et in quo speramus Dominum nostrum Iesum Christum ad iudicium venturum: In quo die omnis creatura reformabitur in melius, vt sol & luna sepultum lumen accipiant, & sancti homines vitam æternā propter merita bonæ obedientiæ recipiant à Deo.

Exod. 14.

Exod. 16. Matth. 3. Ioan. 2. Matth. 14. Ioan. 20.

Actor. 2.

Psa. 30.

14. Leo Magnus epistola octogesimaprima ad Dioscorum, capite primo: Dies resurrectionis Dominicæ tantis diuinarum dispositionum mysterijs est consecrata, vt quicquid est à Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apostoli à domino prędicandi omnibus gentibus Euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiūt. In hac (sicut beatus Ioannes Euangelista testatur) congregatis in vnum discipulis, ianuis clausis, quum ad eos Dominus introisset, insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum sanctum: quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac denique promissus à domino Apostolis Spiritus sanctus aduenit.

Dominica dies excellentia. Gen. 2. Marc. 16. Matth. 28. Ioan. 20. Ioan. 14. Act. 2.

15. Ioannis quarto: Sed venit hora, & nūc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Nā & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eū, in spiritu & veritate oportet adorare.

1. B. Deuteronomii quinto: Obserua diē Sabbati, &c. vt suprà, hac quæstione, A. testimonio tertio.

2. Numerorum decimoquinto: Factum est autem, cùm essent filij Israël in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati, obtulerunt eum Moysi & Aaron & vniuersæ multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste. obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. Cumque eduxissent eū foràs, obruerunt eū lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.

3. Levitici vigesimotertio: vt suprà, hac quæstione, A. testimonio quarto.

4. Ignatius in epistola ad Philippenses: Dies festos nolite inhonorare.

5. Leo Magnus sermone tertio de Quadragesima: Si rationabile & quodammodò religiosum videtur, per diem festum in vestitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis ostendere, si ipsam quoquè orationis domum propensiore tunc cura & ampliore cultu, quantùm possumus, adornamus: nónne dignum est, vt anima Christiana, quæ verum viuúmque Dei templum est, speciē suam prudenter exorner, & redemptionis suæ celebratura sacramentū, omni circunspectione præcaueat, nè vlla eam macula iniquitatis obfuscet, aut duplicis cordis ruga dedecoret? Nā quid prodest honestatis formam præferens cultus exterior, si interiora hominis aliquorum sordeant contaminatione vitiorum? Omnia igitur, quæ animi puritatem & speculum mentis obnubilant, abstergenda sedulò, & quadam elimatior e radenda sunt. Scrutetur quisque conscientiam suam, seque ante se statuat proprij censura iudicij, &c. Vndè quia dum mortali carne circundamur, non desinit nobis antiquus hostis laqueos peccati vbiquè prætendere, & rūc maximè aduersùs Christi membra sæuire, quando ab eis sunt celebranda sacratiora mysteria, meritò doctrina spiritus sancti hac eruditione imbuit populum Christianum, vt ad Paschale festum quadraginta dierum continentia se præparet.

Dies festi sicut vacationi corporis, ita & mentis sunt mandati, & vitijs purgandi.

Ad festa præcelebrium Dominicæ festorum præparatio propria ex superiorum tabularum doctrina.

6. Gre-

Die Dominico quid agendum.

6. Gregorius libro vndecimo epistolarum, epistola tertia ad Romanos ciues: Dominico die à labore terreno cessandum est, atque omnimodò orationibus insistendum, vt si quid negligētiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicæ precibus expietur.

An Paulus prohibeat quosuis dies obseruari à Christianis.

7. Hieronymus in caput quartum ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obseruare nō licet, & mēses, & tempora, & annos: nos quoquè simile crimē incurrimus, quartam Sabbati obseruātes, & parasceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadragesimæ, & Paschæ festiuitatem, & Pentecostes lætitiam, & pro varietate regionum diuersa in honore martyrum tempora constituta. Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet, Non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse quos nostros. Nos enim non azymorum pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. Nec septem iuxta morem Israël numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed Spiritussancti veneramur aduentum. Et nè inordinata congregatio populi fidē minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, vt in vnū omnes pariter veniremus.

Iudaica festa non celebrantur à Christianis.

Cur dies festi instituti sint.

8. Avgvstinvs in libro contra Adimantum Manichæi discipulum, capite decimosexto: Nos quoquè & Dominicum diem & Pascha solenniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum festiuitates. Sed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obseruamus, sed quæ illis significantur temporibus.

Solennitates Christianorum.

Cur à terrenis negocijs Christiani feriātur, diebus festis & Dominicis.

9. Idem sermone ducentesimo quinquagesimoprimo de tempore: Sciendum est, fratres charissimi, quòd ideò à sanctis patribus nostris constitutum est Christianis & mandatum, vt in solennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus, ocium haberent, & à terreno negocio vacarent, vt paratiores & promptiores essent ad diuinum cultum, cùm non haberent, quod eos indè retardaret incommodum, relinquerēntque eo tempore terrenam solicitudinem, quò faciliùs possent Dei intendere voluntatem. Indè ipse Dominus per Prophetā dicit: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. At hi qui diuersis curis ac negociis implicati, hanc sententiam Dei spernunt, & diuinæ contemplationi vacare noluūt, timeo quòd in futuro iudicio illis ianuam Domini pulsantibus atque aperiri poscentibus, Dominus respondeat, Amen dico vobis, nescio vos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Et qui modò Deum quærere negligunt, ab ipso tunc respuuntur. Idcircò fratres mei, non sit vobis molestum, in dominicis diebus & in Natalitiis Sanctorū, diuino studere cultui. Dominicum ergò diem Apostoli & Apostolici viri ideò religiosa solennitate habendum sanxerunt, quia in eodem redemptor noster à mortuis resurrexit. Quíque ideò dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus vel mundi illecebris abstinentes, tantùm diuinis cultibus seruiamus, dantes scilicet diei huic honorem & reuerentiam propter spem resurrectionis nostræ, quam habemus in illa. Nam sicut ipse dominus Iesus Christus & saluator resurrexit à mortuis, ità & nos resurrecturos in nouissimo die speramus. Apparet autem hunc etiā in scripturis sanctis esse solennem. Ipse enim est primus dies seculi, in ipso formata sunt elementa mundi, in ipso creati sunt angeli, in ipso quoque à mortuis resurrexit Christus, in ipso de cælis Spiritus sanctus super Apostolos descendit, manna in eodem, in eremo primùm de cælo datum est. His enim speciebus ac talibus indiciis Dominica dies extat insignis. Ac ideò sancti doctores Ecclesiæ decreuerunt omnem gloriam Iudaici Sabbatismi in illam transferre, vt quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate: quia tunc erit requies nostra vera, quando resurrectio fuerit perpetrata, & remuneratio in anima & corpore simul perfecta. Obseruemus ergò diem Dominicam fratres, & sanctificemus illam, sicut antiquis præceptū est de Sabbato, dicente Legislatore, à vespera vsque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra. Videamus nè ocium nostrum vanum sit, sed à vespera diei Sabbati vsque in vesperam diei Dominici, sequestrati à rurali opere & ab omni negocio, soli diuino cultui vacemus. Sic quoquè sanctificamus ritè Sabbatum Domini, dicente Domino: Omne opus nō facietis in eo. Veniat ergò, cuicunque possibile sit, ad vespertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Ecclesiæ pro peccatis suis Deum. Qui verò hoc non possit, saltem in domo sua oret, & nō negligat Deo soluere votum, ac reddere pensum seruitutis. In die verò nullus se à sacra Missarum celebratione seperet, neque ocioſus quis domi remaneat, cæteris ad Ecclesiam pergentibus, neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio, circunuagando campos & syluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens.

Matth. 28.

Die Dominico quæ præclarè accidērint. Genes. 1. Act. 2. Exod. 16.

Sabbati celebratio abrogata.

Exod. 20. Leuit. 23.

Quibus studijs vacandū in diebus festis.

Psal. 45.

Luc. 13.

Cur dies Dominicus ex Apostolorum institutione celebratur.

10. Concilivm Moguntinum canone trigesimosexto.

11. Secvndvm Matisconense canone primo.

12. Et Agathense canone vigesimoprimo.

13. Et quadragesimoseptimo: vide infrà in tractatu de præceptis Ecclesiæ, quæstione decimaquarta.

XII.

Quæ summa est horum trium præceptorum?

a Aug. quæst. 71. in Exodū, & in Psal. 32. conctione 1.

A. Hæc tria priora quidem præcepta, quæ sunt[a] primæ tabulæ, nos eò instituunt, vt verum Deo cultum præstemus, interiorem scilicet & exteriorē corde, ore, & opere, priuatim & publicè.

B. Reliqua septem, quæ porrò sequuntur, præcepta secundæ tabulæ dicuntur, in hoc addita, vt nostrum erga proximum officium explicent.

TESTIMONIA.

Quot sint primæ tabulæ præcepta, & quot secundæ.

1. A. Avgvstinvs quæstione septuagesimaprima super Exodum: Quæritur, decem præcepta legis quemadmodùm dividenda sint: vtrùm quatuor sint vsque ad præceptum de Sabbato, quæ ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsum deum pertinent: sex autem reliqua, quorum primum, Honora patrem & matrem, quę ad hominem pertinent: an potiùs illa tria sint, & ista septē. Qui enim dicunt, illa quatuor esse, separant quod dictum est, Non erunt tibi dij alij præter me: vt aliud præceptum sit, Non facies tibi idolum & cætera: vbi figmenta colenda prohibentur. Vnum autem volunt esse, Non concupisces vxorem proximi tui, &, Non concupisces domū proximi tui, & omnia vsque in finē. Qui verò illa tria esse dicunt, & ista septem, vnum volunt esse, quicquid de vno colendo Deo præcipitur, nē aliquid aliud præter illum pro Deo colatur. Hæc autē extrema præcepta in duo diuidunt, vt aliud sit præceptum, Non cōcupisces vxorem proximi tui, & aliud, Nō concupisces domum proximi tui, non seruum, non ancillam, non bouem, nō asinum, nec omnia quęcunque illius sunt. Decem tamen esse præcepta neutri ambigunt, quoniam hoc scriptura testatur. Mihi tamen videntur congruentiùs accipi tria illa, & ista septē, quoniam Trinitatem videtur illa quæ ad deum pertinent, insinuare diligentiùs intuentibus. Et reuerà quod dictum est, Non erunt tibi dij alij præter me: hoc ipsum perfectiùs explicatur, cùm prohibentur colenda figmenta. Concupiscentia porrò vxoris alienæ, & concupiscētia domus alienæ, tantùm in peccando differunt, vt illi quod dictum est, Non concupisces domum proximi tui, adiuncta sint & alia, dicente scriptura: Neque agrū eius, neque seruum eius, neque ancillam eius, neque boues eius, neque subiugalem eius, neque omne pecus eius, neque quæcunque proximi tui sunt. Discreuisse autem videtur concupiscentiam vxoris alienæ, à concupiscentia cuiuslibet rei alienæ, quando vtrunque sic cœpit, Non cōcupisces vxorem proximi tui: &, Non cōcupisces domum proximi tui: & hinc cœpit cætera adiungere. Non autem cùm dixisset, Non concupisces vxorem proximi tui: huic connexuit alia, dicens, Neque domum eius, neque agrum eius, neque seruum eius, &c. sed omninò apparent hæc esse coniuncta, quæ in vno præcepto videntur contineri, & discreta ab illo, vbi vxor nominata est. Illud autē vbi dictum est, Non erunt tibi dij alij præter me: apparet huius rei diligentiorem executionem esse in iis quæ subiecta sunt. Quò enim pertinet, Non facies tibi idolum, neque vllum simulacrum: quæcunque in cælo sunt sursùm, & quæcunque in terra deorsùm, & quæcunque in aqua sub terra, non adorabis ea, neque seruies illis: nisi ad id quod dictum est, Non erunt tibi dij alij præter me? Et paulò pòst: In illis duobus præceptis, non mœchandi, & non furandi, ipsa opera notata sunt: in his verò extremis, ipsa concupiscentia: quæ tantum differunt, vt aliquando mœchetur, qui non concupiscit vxorem proximi, cùm alia aliqua causa illi miscetur: aliquando autem concupiscat, nec ei misceatur, pœnam timens: & hoc forsitan lex ostendere voluit, quòd vtraque, peccata sint. Et in fine eiusdem quæstionis: Si furti nomine benè intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ. non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed vtiquè à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi auferetur: profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. Et quod dictum est, Non occides: non putandum est fieri contra hoc præceptum, quando lex occidit, vel occidi aliquem Deus iubet. Ille enim facit qui iubet, quando ministerium negare non licet.

Augustinus existimat potiùs tria confitenda primæ tabulæ, & secundæ septem præcepta.

Deut. 5. Exod. 20. secundùm lxx.

Quomodò differant sextum & septimum mandatum à nono & decimo.

Non sit. ut si conuerbi à quid intelligatur.

Quinti præcepti explicatio.

2. Idem in Psalmum trigesimumsecundum, concione prima: Cùm attendis superiora dona Dei, quid tibi contulerit præcepto rum, quia doctrina cælesti te imbuerit, quid tibi desuper ex illius veritatis fonte præceperit, conuertere & ad Psalterium, & psalle Domino in psalterio decem chordarum. Præcepta enim legis decem sunt. In decē præceptis legis habes psalterium. Perfecta res est. Habes ibi dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proximi in septem. Et vtiquè nōsti Domino dicēte, quia in his duobus præceptis tota lex pendet & propheræ. Dicit tibi Deus desuper, quia Dominus deus tuus deus vnus est. Habes vnam chordā. Non accipias in vanum nomen domini dei tui: habes alteram chordam, Obserua diem Sabbati, non carnaliter, non Iudaicis deliciis, qui ocio abuntur ad nequitiam. Meliùs enim vtiquè tota die foderent, quàm tota die saltarent. Sed tu cogitans requiem in Deo tuo, & propter ipsam requiem omnia faciens, abstine ab opere seruili. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati: vtinàm hominis, & non peccati. Hæc tria pertinent ad dilectionem Dei, cuius cogita vnitatem, veritatem, & voluntatem. Est enim quædam voluntas in Domino, vbi verum Sabbatum, vera requies. Vndè dicitur, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Quis enim sic delectat, quàm ille qui fecit omnia quæ delectant? In his tribus charitas Dei, in septem aliis charitas proximi, nè facias alij quod pati nō vis. Honores patrem & matrem: quia vis te honorari à filiis tuis. Non mœchaberis: quia nec mœchari vxorem tuam post te vis. Non occides: quia & occidi non vis. Non furaberis: quia furtum pati non vis. Non falsum testimonium dicas: quia odisti aduersùm te falsum testimonium dicētem. Non concupisces vxorem proximi tui: quia & tuam non vis ab alio concupisci. Non concupisces rem aliquam proximi tui: quia si quis tuam cōcupiscit, displicet tibi. Conuerte & in te linguam, quando tibi displicet, qui tibi nocet. Hæc omnia præcepta Dei sunt, sapientia donante data sunt, desuper sonant. Tange psalterium, imple legem, quam Dominus Deus tuus non venit soluere, sed adimplere. Implebis enim amore, quod timore nō poteras.

Dilectio Dei tribus præceptis explicatur. Matth. 22. Deut. 6. Deut. 10. Ibidem.

Minùs malè esse ociosos festiuitatibus quàm malis.

Psal. 36.

Matth. 7.

XIII.

Quid proponit & iniungit quartum præceptum?

Deut. 5. b Coloss. 3. d Ephe. 6. a Eccles. 3. a b Prou. 23. c Tobiæ 4. a

A. Docentur hîc filij, quid suis debeant parentibus, quorum & opem hanc lucem editi, & labore liberaliter sunt educati. Docētur &[a] subditi, suum deferre officiū maioribus, id est, omnibus qui dignitate & potestate quadam siue in politicis, siue in Ecclesiasticis magistratibus gerē-

a Rom. 13. a b Hebr. 13. c Tit. 3. a 2. c 1. Tim. 2. a 6. a 1. Pet. 2. c 5. b Ephes. 6. a Coloss. 3. d

dis præcellunt.

B. Debent autem & illi parentibus, & hi maioribus suis tum interiorem, tum exteriorem[b] quandam reuerentiam & obseruantiam, [c] opem itidèm & obedientiam.

C. Vetatur præterea, nè quacunque ratione vel[d] offendamus, vel contristemus personas eiusmodi sublimiores, siue verbis aut signis, siue factis id committatur.

b Leu. 19. g 1. Pet. 2. c Gen. 43. f 1. Tim. 6. a Eccles. 4. a Act. 10. d
c 1. Timoth. 5. c 2. Cor. 9. b Matth. 10. b 22. b Luc. 10. b Amb. li. 5. hexaem. c. 16.
d Matth. 15. a Heb. 13. c Exod. 21. c 22. d Leu. 20. b Deut. 21. d 27. c Prou. 20. c 28. d 30. b c Eccles. 3. b

TESTIMONIA.

1. A. Deuteronomii quinto: Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & benè sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

2. Ad Colossenses tertio: Filij, obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

3. Ad Ephesios sexto: Filij, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum & matrem tuam: (quod est mandatū primum in promissione) vt benè sit tibi, & sis longæuus super terram.

4. Ecclesiastici tertio: Filij sapientiæ, Ecclesia iustorum: & natio illorum, obedientia & dilectio. Iudicium patris audite filij, & sic facite, vt salui sitis. Deus enim honorauit patrem in filiis & iudicium matris exquirens, firmauit in filios: sicut qui thesaurizat, ità & qui honorificat matrem suam. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi Dominis seruiet his qui se genuerunt. In opere, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Nè glorieris in contumelia patris tui: non est enim tibi gloria, sed confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore. Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & nè spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis cōmemorabitur tui. & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. Quàm malæ famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.

5. Proverbiorvm vigesimotertio: Audi patrem tuum qui genuit te: & nè cōtemnas cū senuerit mater tua. Iterùm: Gaudeat pater tuus & mater tua, & exultet quæ genuit te.

6. Tobiæ quarto: Igitur cùm Tobias putaret orationem suam exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad se Tobiam filium suum, dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamētum construe. Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Cùm autem & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

7. Ad Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. nō enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Ideò necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiā. Ideò enim & tributa præstatis: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

8. Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cū gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

9. Ad Titum tertio: Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare.

10. Et capite secundo: Seruos hortare dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes: non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendētes, vt doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11. Prioris ad Timotheum secundo: Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo.

12. Item capite sexto: Quicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur: nè nomen Domini & doctrina blasphemetur. Qui autē fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

13. Prioris Petri secūdo capite: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquàm ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonorum: quia sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quasi liberi, & non quasi velamẽ habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

14. Et capite quinto: Similiter adolescentes subditi estote senioribus.

15. Ad Ephesios sexto: Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut domino & non hominibus, scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

16. Ad Colossenses tertio: Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placẽtes, sed in simplicitate cordis, timẽtes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut domino, & non hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.

1. B. Levitici decimonono: Coram cano capite consurge, & honora personã senis: & time dominum Deum tuum.

2. Prioris Petri secundo: Subiecti estote, &c. vt paulò antè, A. testimonio decimotertio.

Reuerentia. 3. Genesis quadragesimotertio: Ingressus est Ioseph domum suam, obtulerúntque ei munera, tenentes in manibus suis, & adorauerunt proni in terram.

4. Prioris ad Timotheum sexto: Quicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur: nè nomen Domini & doctrina blasphemetur.

5. Ecclesiastici quarto: Presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

6. Actorvm decimo: Et factũ est cùm introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius: & prócidens ad pedes eius, adorauit.

Sustentatio. 7. Prioris ad Timotheum quinto: Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborãt in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura: Non alligabis os boui tritutanti. Et, Dignus est operarius mercede sua.

8. Prioris ad Corinthios nono: Quis militat suis stipendiis vnquàm? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptũ est enim in lege Moysi, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtique dicit? Nã propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat, arare: & qui tritutat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnũ est si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt, quarè non potiùs nos? Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, nè quod offendiculum demus Euangelio Christi: Nescitis, quoniã qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Ità & Dominus ordinauit iis, qui Euangeliũ annunciant, de Euangelio viuere.

9. Matthæi decimo: Nolite possidere aurũ, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris; non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamẽta, neque virgam. dignus est enim operarius cibo suo.

10. Et capite vigesimosecundo: Reddite ergò quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

11. Lvcæ decimo: In eadẽ domo manete, edentes & bibẽtes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. In quãcunque ciuitatẽ intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis.

12. Ambrosivs libro quinto hexaemeron, capite decimosexto: Quàm verò rationabilium excedat pietatem ac prudentiam ciconiæ clementia, cõsiderandum, quam nec post exemplum quidẽ rationabilium quisquam nostrorum imitari poterit. Nam depositi patris artus, per longæuum senectutis plumarum regmine alarúmque remigio nudatos, circunstans soboles pennis propriis fouet. Et quid dicam collatitio cibo pascit, quando etiam ipsa reparat naturæ dispendia, vt hinc atque indè subleuantes senem fulcro alarum suarum ad volãdum exerceant, & in pristinos vsus desueta iam reuocent pij patris membra? Quis nostrûm leuare ægrum non fastidiat patrem? Quis fessum senẽ suis humeris imponat, quod in ipsa historia vix credibile habetur? Quis, vt pius sit, nõ hoc seruulis mandat obsequiũ? At verò auibus non est graue, quod pietatis est plenum: non est onerosum, quod soluitur naturæ debito. Non recusant aues pascere patrem, quod etiam præscripta necessitate, sub terrore pœnarum plerique hominũ recusârunt. Aues non scripta, sed nata lex stringit. Aues ad hoc munus nullo præcepto conueniunt, sed gratiæ naturalis officio. Aues non erubescunt reuerendi senis membra portare. Est enim vectura pietatis: quod eò vsque frequenti testificatione percrebuit, vt cõgruæ mercedem remunerationis inuenerit. Nã Romanorum vsu pia auis vocatur. Et quod vix vni Imperatori consulto Senatus delatum dicitur, hoc istæ aues in commune meruerunt. Habent ergò aues istæ decreta patrum ad propriæ insigne clementiæ. Pios enim filios, patrum priùs oportuit iudicio prædicati. Habent etiam vniuersorum suffragia. Nam retributio beneficiorum antipelargosis nominatur. Pelargos enim ciconia dicitur. Virtus itaque ab his nomen accepit, cùm relatio gratiarum ciconiæ vocabulo nuncupatur. Ciconiarum pietas in parentes.

1. C. Matthæi decimoquinto: Ipse autẽ respondens, ait illis: Quarè & vos trãsgredimini mãdatum Dei propter traditionem vestram? Nã Deus dixit, Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Rebelles parentibus.

2. Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, &c. vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. hoc enim non expedit vobis.

3. Exodi vigesimoprimo: Qui percusserit patrem

trem suum, aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.

4. Et vigesimosecundo: Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere.

5. Levitici vigesimo: Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Patri matríque qui maledixerit, sanguis eius sit super eum.

6. Devteronomii vigesimoprimo: Si genuerit homo filium cõtumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coërcitus obedire contempserit, appræhendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicẽtque ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque cõuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.

7. Et capite vigesimoseptimo: Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem: & dicet omnis populus, Amen.

8. Proverbiorvm vigesimo: Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.

9. Item vigesimooctauo: Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit, hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

10. Et capite trigesimo: Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ nõ benedicit, &c. Ibidẽm: Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.

11. Ecclesiastici tertio: Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, &c. vt suprà.

XIIII.

Quid includit quintum præceptum?

A. Non solùm externam prohibet cædem & vim omnem quæ corpus & vitam proximi lædit, sed etiam iram, odium, rancorem, indignationẽ, vindictæ cupiditatẽ, & quosuis internos affectus ad proximi læsionem propensos, amputat.

Genes. 9. a Leui. 24. c 16. d Deut. 5. b Exod. 20. c 21. e Matt. 5. c Iac. 2. b 1. Ioan. 3. c Ephes. 4. g Coloss. 3. b Psal. 4. a Ro. 12. c d Deut. 32. e Eccl. 28. a b Heb. 10. f 12. d

B. Requirit verò [a] animi mansuetudinem, humanitatem, clementiam, comitatem, beneficẽtiam: nimirùm vt iniuriarum facilè obliuiscamur, nec vindictam expetamus, sed ità condonemus inuicèm offensas, sicut in Christo Deus [b] nobis donauit.

a Ephes. 4. a Coloss. 3. b Ro. 12. c d 1. Pet. 3. b Eph. 6. b Philip. 4. b Matt. 6. b 5. g 18. c d Luc. 6. f Marc. 11. c Prouerb. 24. d

b Ephes. 4.

TESTIMONIA.

1. A. Genesis nono: Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis: de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei Factus est homo.

2. Levitici vigesimoquarto: Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei: fracturam pro fractura, oculũ pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit hominem, punietur.

3. Et capite decimonono: Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis cõtra sanguinẽ proximi tui. Ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, nè habeas super illo peccatum. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.

4. Devteronomii quinto: Non occides.

5. Exodi vigesimo: Non occides.

6. Et vigesimoprimo: Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: cõstituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo cuelles eum, vt moriatur, &c.

7. Matthæi quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs recõciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

8. Iacobi secundo: Qui dixit, Non mœchaberis: dixit, &, Non occides.

9. Primæ Ioannis tertio: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

10. Ad Ephesios quarto: Irascimini, & nolite peccare. Sol non óccidat super iracundiam vestram. Ibidẽm: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

11. Ad Colossenses tertio: Nunc autẽ deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

12. Psalmo quarto: Irascimini, & nolite peccare.

13. Ad Romanos duodecimo: Nulli malũ pro malo reddentes: Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

14. Devteronomii trigesimo secũdo: Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore.

15. Ecclesiastici vigesimooctauo: Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

vindicari vult, à Domino inueniet vindictam: & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi, peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi nō habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari. Tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamētum Altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundùm enim ligna siluæ, sic ignis exardescit: & secundùm virtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundùm substantiam suam, exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur, vtraque ex ore proficiscuntur. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes.

16. Ad Hebræos decimo: Scimus qui dixit, Mihi vindictam, ego retribuam.

17. Et capite duodecimo: Contéplantes, nè quis desit gratiæ Dei: nè qua radix amaritudinis sursùm germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

1. B. Ad Ephesios quarto: Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicèm in charitate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

2. Ad Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiā, supportantes inuicèm: & donantes vobismetipsis, si quis aduersùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ità & vos. Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis: & pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore.

3. Ad Romanos duodecimo: Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Si fieri potest, quòd ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habētes. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis cōgeres super caput eius. Noli vinci à malo: sed vince in bono malum.

4. Prioris Petri tertio: In fide autem, omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed econtrariò, benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.

5. Ad Ephesios sexto: Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quia & illorū & vester Dominus est in cælis: & personarum acceptio non est apud eum.

6. Ad Philippenses quarto: Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu. De cæterò fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.

7. Matthæi sexto: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

8. Et capite quinto: Audistis quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis nō resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicunque te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit à te, da ei, & volenti mutuare à te, nè auertaris. Audistis quia dictū est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicū tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniatibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quā mercedem habebitis? nónne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantùm, quid ampliùs facitis? nónne & ethnici hoc faciunt? Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Exod. 21. Deut. 19. Leuit. 19.

9. Item decimooctauo: Accedens Petrus ad eū, dixit: Domine, quotiès peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septiès? Dixit illi Iesus: Non dico tibi vsque septiès, sed vsq; septuagiès septiès. Ibidèm: Nónne ergò oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? &c.

10. Lucæ sexto, Dimittite, & dimittemini.

11. Marci vndecimo, Dum stabitis ad orandū. dimittite si quid habetis aduersùs aliquē, vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra, &c.

12. Proverbiorvm vigesimoquarto, Nè dicas, Quo modo fecit mihi, sic faciam ei, reddā vnicuique secundùm opus suum.

13. Ad Ephesios quarto, Estote inuicèm benigni, misericordes, donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

XV.

Quid habet sextum præceptum?

Leuit 20. b 19. f Deut. 22. c 23. c Matth. 1. Eccles. 41. d 1 Cor. 6. b d Ephes. 4. d 5. a Prou. 6. d Iudæ b e d.

A. Prohibet fornicationem, adulterium, & omnem concubitum illegitimum, ac impuram qualemcunque libidinem.

B. Caueri prætereà & præscindi vult occasiones, quæ carnis libidinem irritant

irritant ac fouent, vt sunt [a] obscœna verba, cantilenæ inhonestæ, gestus impudici. a Coloss. 3. b Ephes 5. a 1. Pet. 2. b c

C. Requirit ex aduerso fidem [b] in coniugio, tum pudicitiam omnem siue [c] cordis in cogitationibus & desideriis, siue [d] corporis in lingua, facie, oculis, auribus, tactu, atque omni demùm habitu cultúque exteriore, vt siue soli, siue cum aliis viuamus, non modò luxus & intemperantiæ notam effugiamus, verumetiam modestiam, frugalitatem, cōtinentiámque sedulò exerceamus. b 1. Thess. 4. a Heb. 13. a Tob. 4. b 1. Cor. 7. a b c Tob 3. c Matth. 15. b Dan. 13. b f. d 1. Timo. 5. b Eccles. 9. a b Iob 31. a b Prou. 6. c d Genes. 9. d Deut. 25. c Genes. 38. b 1. Tim. 2. c 1. Pet. 3. a Esa. 3. c d Amos 6. b Iac. 5. a Rom. 13. d Ezech. 16. f 1. Tim. 5. a d

TESTIMONIA.

1. A. Levitici vigesimo: Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur, & mœchus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, &c. & post plura alia enormia peccata ità subiicitur: Custodite leges meas atque iudicia, & facite ea: nè & vos euomat terra quam inhaturi estis & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hęc fecerunt, & abominatus sum eas.

2. Item capite decimonono: Nè prostituas filiam tuam, nè contaminetur terra, & impleatur piaculo.

3. Deuteronomii vigesimosecundo: Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera: & auferes malum de Israël. Et paulò superiùs. Quòd si verum est quod obiicit, & non est in puella inuenta virginitas: eiicient eam extra fores domus patri sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius: & morietur, quoniam fecit nefas in Israël vt fornicaretur in domo patris: & auferes malum de medio tuī, & similia multa in eodem capite.

4. Et capite vigesimotertio: Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filiis Israël. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud est quod vouerint: quia abominatio est vtrunque apud Dominum Deum tuum.

5. Matthæi quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendū eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

6. Ecclesiastici quadragesimoprimo capite: Erubescite à patre & à matre de fornicatione: à respectu mulieris fornicariæ. Nè respicias mulierem alieni viri, & nè scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius.

7. Prioris ad Corinthios sexto capite: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, &c. regnum Dei possidebunt. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autem adhæret Domino, vnus spiritus est. Fugite fornicationem: Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti enim estis precio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

8. Ad Ephesios quarto: Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam.

9. Et quinto capite: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.

10. Proverbiorvm sexto: Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ, Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non cōcupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nè capiaris nutibus illius: precium enim scorti vix est vnius panis: mulier autem viri preciosam animam capit. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius nō ardeant? aut ambulare super prunas, vt non cōburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cùm tetigerit eam. Non grandis est culpa, cùm quis furatus fuerit: furatur enim vt esurientem impleat animā: deprehensus quoquè reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam cōgregat sibi, & opprobrium illius non delebitur, quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

11. Ivdas in epistola sua canonica: Subintroiērunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiā transferentes in luxuriam, &c. Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, &c. Et in fine: Aliis autem miseremini in timore, odientes & eam quæ carnalis est, maculatam tunicam.

1. B. Ad Colossenses tertio: Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Et paulò superiùs: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus, propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis.

2. Ad Ephesios quinto: Fornicatio autē & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

3. Secundæ Petri secundo capite: Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhęorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt, ponēs: & iustum Lot oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit: aspectu enim & auditu iustus erat, habitās apud eos, qui de die in diem animam iustā iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione etipere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos: magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationémque contemnunt, audaces, sibi placentes: sectas non metuunt introducere blasphemantes. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant, blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientibus mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei, delicias coinquinationis & maculæ: deliciis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti.

1. C. Prioris ad Thessalonicēses quarto: Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrūm vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut & Gētes quæ ignorant Deum.

2. Ad Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

3. Tobiæ quarto: Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue nè aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

4. Prioris ad Corinthios septimo: Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet: sed vir. Similiter autem & vir, sui corporis potestatem non habet: sed mulier. Nolite fraudare inuicēm, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Et nonnullis interiectis: Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nō ego, sed Dominus vxorem à viro nō discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat, &c.

5. Tobiæ tertio: Tu scis Domine (ait Sara) quia nunquàm concupiui virum, & mundā seruaui animam meā ab omni concupiscentia. Nunquàm cùm ludentibus miscui mē: neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autē cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.

6. Matthæi decimoquinto: Quæ autē procedunt de ore, de corde exeunt: & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sunt quæ coinquinant hominem.

7. Danielis decimotertio: Videbāt eam (Susannnam) senes quotidiè ingredientem & deambulantem, & exarserunt in concupiscentiam eius, & euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Erant ergò ambo vulnerati amore eius, nec indicauerūt sibi vicissim dolorem suum: erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam, &c. Et in fine capitis: Et dixit ei Daniel: Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.

8. Prioris ad Timotheū quinto capite: Adolescentiores viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Simul autem & ociosæ discunt circuire domos, nō solùm ociosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

9. Ecclesiastici nono: Nè respicias mulierem multiuolam, nè fortè incidas in laqueos illius. Cum saltatrice nè assiduus sis: nec audias illā, nè fortè pereas in efficacia illius. Virginem nè conspicias, nè fortè scandalizeris in decore illius. Nè des fornicatiis animam tuam in vllo: nè perdas te, & hæreditatem tuam. Noli circunspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta, & nè circunspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi periērunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt. Colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere nè sedeas omninò, nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum illa in vino, nè fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

10. Iob trigesimoprimo: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis? Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum: scortum alterius sit vxor mea, &c. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

11. Proverbiorvm sexto capite: Vt suprà, hac eadem quæstione, A. testimonio decimo.

12. Genesis nono: Cùm vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciauit duobus fratribus suis foràs. At verò Sem & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciésque eorum auersæ erant, & patris virilia non viderunt. Euigilans autem Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor, ait: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Dixítque, Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius. Dilatet deus Iaphet, & habiter in tabernaculis Sem, sitque Chanaan seruus eius.

13. Deuteronomii vigesimoquinto: Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus contra alterum rixari cœperit, volensque vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprænderit verenda eius: abscindes manum illius, nec flectéris super eam vlla misericordia.

14. Genesis trigesimooctauo: Dixit ergò Iudas ad Onan filium suum, Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciens nō nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram: nè liberi, fratris nomine nascerētur. Et idcircò percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret.

15. Prioris ad Timotheum secundo: Volo ergò viros orare in omni loco, leuātes puras manus, sine ira & disceptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.

16. Prioris Petri tertio: Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem vestram. Quarum non sit extrinsecùs capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples, &c.

17. Esaiæ tertio: Et dixit Dominus, Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant: ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murænulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & theristra. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoquè viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio. Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius, & desolata in terra sedebit.

18. Amos sexto: Væ qui opulēti estis in Sion, &c. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui canitis ad vocem psalterij: Sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici, bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super cōtritione Ioseph. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium & auferetur factio lasciuientium. Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus exercituū, Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis.

19. Iacobi quinto: Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miseriis vestris quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & māducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizāstis vobis iram in nouissimis diebus. Epulāti estis super terram, & in luxuriis enutrīstis corda vestra in die occisionis.

20. Ad Romanos decimotertio: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, &c. sed induimini Dominum Iesum Christū, & carnis curam nè feceritis in desideriis.

21. Ezechielis decimosexto: Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ eius, sicut fecisti tu & filiæ tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificāsti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es. Ergò & tu porta confusionē tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, scelerātiùs agens ab eis: iustificatæ sunt enim à te: ergò & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ iustificāsti sorores tuas.

22. Prioris ad Timotheum quinto: Nam quæ (vidua) in deliciis est, viuens mortua est. Teipsum castum custodi.

XVI.

Quid docetur in septimo præcepto?

A. Prohibetur omnis rei alienæ illicita contrectatio & vsurpatio per furtum, rapinam, simoniam, vsuras, lucra iniusta, dolū malum, & quoslibet contractus alios, quibus fraterna lædituR charitas, ac proximus fraude circunuenitur.

Leuit. 19. b c g Ephes. 4. f 1. Cor. 6. b Luc. 6. e Act. 8. d 4. Reg. 5. f g Deut. 25. c Pro. 11. a 20. b Eccles. 10. a 1. Thess. 4. b

B. Exigit eregionè hoc præceptum, vt in omni negocio seu commercio inuiolata seruetur æquitas, & proximi vtilitas, sicubi sese offerat occasio, quacunque ratione ac ope nostra promoueatur.

Psalm. 14. a b Luc. 6. d Exo. 18. a b c d Rom. 13. b Matth. 5. f g

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. A. Levitici decimonono: Non facietis furtum. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque manè. Non facies quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta & æqua sint pondera, iustus modius, æquúsque sextarius.

2. Ad Ephesios quarto: Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti.

3. Prioris ad Corinthios sexto: Iam quidem omninò delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quarè non magis iniuriam accipitis? quarè non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, &c. neque fures, neque auari, neque rapaces regnum Dei possidebũt.

4. Lvcæ sexto: Si mutuum dederitis his à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia. Veruntamẽ diligite inimicos vestros: benefacite & mutuum date, nihil indè sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

5. Actorvm octauo capite: Quum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum, daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimâsti pecunia possideri. Non est tibi pars, neque sors in sermone istõ. cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitẽtiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat super me horum quæ dixistis.

6. Qvarti Regum quinto: Dixit Giezi puer viri Dei, Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum eius, & ait: Recténe sunt omnia? Et ille ait: Recté. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices, &c. Et dixit Elisæus, Vndè venis Giezi? Qui respondit, Non iuit seruus tuus quoquàm. At ille ait, Nónne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? nũc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas & oues & boues & seruos & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

7. Devteronomii vigesimoquinto: Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super terrã, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.

8. Proverbiorvm vndecimo: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius.

9. Et capite vigesimo: Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrumque abominabile est apud Deum.

10. Ecclesiastici decimo: Nihil agas in operibus iniuriæ. Odibilis coram Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.

11. Prioris ad Thessalonicenses quarto: Nè quis supergrediatur neque circunueniat in negocio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

1. B. Psalmo decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam: Qui loquitur veritatẽ in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua: nec fecit proximo suo malum, &c. Qui iurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram & munera super innocẽtem non accepit: qui facit hæc, non mouebitur in æternum,

2. Lvcæ sexto: Ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, nè repetas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

3. Ezechielis decimooctauo: Vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non comederit, &c. vt hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, ad vsuram non accommodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manũ suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus. Quòd si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, &c. egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddẽtem, ad vsuram dantem & amplius accipientem: nunquid viuet? non viuet: cùm vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit. Quòd si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis: vitum non contristauerit, pignus non retinuerit, & rapinam nõ rapuerit: à pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet, &c.

4. Ad Romanos decimotertio: Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis: nisi, vt inuicem diligatis.

5. Mat-

5. Matthæi quinto: Audistis quia dictũ est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autẽ dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, &c. & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Qui petit à te, da ei: & volenti mutuare à te, nè auertaris. Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri qui in cælis est.

XVII.

Quid in octauo præcepto comprehensum est?

A. Prohibemur eo falsum dolosúmve testimonium in quenquam proferre, & quoquomodo proximi causam in iudicio subuertere, vel etiam extra iudiciũ famã illius lædere, quod sanè fit à susurronibus, detractoribus, maledicis, criminatoribus & adulatoribus. Breuiter omne mẽdacium, & omnis linguę contra proximum abusus hîc interdicitur. Leuit. 19. b c Exod. 23. a Deut. 5. e 16. d 19. c 27. c Prou. 12. c 24. d 24. c 25. c Iac. 4. c 1. Pet. 2. a Eph. 4. f g Prou. 17. a b c d 18. a b 19. a Rom. 1. d Psalm. 5. a Apo. 21. b 22. c Iac. 3. a b c

B. Docemur interim de proximo benè & commodè loqui, nempe ad illius defensionem & vtilitatem sine fuco, simulatione, insidiísve. Matth. 12. c Colos. 3. b Eph. 4. g Prou. 15. a Eccl. 6. a

TESTIMONIA.

1. A. Levitici decimonono: Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum. Nõ facies calumniã proximo tuo, nec vi opprimes eũ. Non maledices surdo. Non facies quod iniquũ est, nec iniustè iudicabis. Iustè iudica proximo tuo. Nõ eris criminator, nec susurro in populo, &c.

2. Exodi vigesimotertio: Non suscipies vocem mendacij: nec coniungas manum tuam vt pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoquè non misereberis in iudicio. Non declinabis in iudicium pauperis. Mendacium fugies. Insontem & iustum non occides: quia auersor impium. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum.

3. Devteronomii quinto: Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

4. Et capite decimosexto: Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinẽt. Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Iustè quod iustum est persequeris: vt viuas, & possideas terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

5. Item capite decimonono: Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum præuaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante Dominum in conspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. Cùmque diligentissimè perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium: reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui: vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquàm talia audeant facere. Non misereberis eius.

6. Rvrsvm capite vigesimoseptimo: Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis populus, Amen.

7. Proverbiorvm duodecimo: Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ, lingua autem sapientium sanitas est. Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij. Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt cõsilia, sequitur eos gaudium. Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placẽt ei.

8. Et capite quarto: Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procùl à te.

9. Item capite vigesimoquarto: Time Dominũ, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis: quoniam repentè consurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit? Cognoscere personam in iudicio, non est bonum. Qui dicunt impio, iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. qui arguunt eum, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet. Nè sis testis frustrà contra proximum tuum, nec lactes quenquam labiis tuis. Nè dicas, Quo modo fecit mihi, sic faciam ei: reddam vnicuique secundùm opus suum.

10. Et capite vigesimoquinto: Iaculum & gladius & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

11. Iacobi quarto capite: Nolite detrahere alterutrùm fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrẽ suum: detrahit legi, & iudicat legem.

12. Prioris Petri secundo: Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite.

13. Ad Ephesios quarto: Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicèm membra: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.

14. Proverbiorvm decimoseptimo: Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus. Qui despicit pauperem, exprobrãt factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Non decent stultum verba compo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sita, nec principem labium mentiens. Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos. Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum. Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. Qui vertit linguam, incidet in malum. Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij. Non est bonum, damnum inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat.

15. Et capite decimooctauo: Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat. Os stulti contritio eius, & labia ipsius ruina animæ eius. Verba bilinguis, quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsque ad interiora ventris.

16. Item decimonono capite: Testis falsus non erit impunitus: & qui mẽdacia loquitur, non effugiet.

17. Ad Romanos primo: Tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, &c. plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, &c. Qui cùm iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

18. Psalmo quinto: Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquũtur mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Ibidem: Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus suis, secundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos; quoniam irritauerunt te Domine.

19. Apocalypsis vigesimoprimo: Timidis autem & incredulis, &c. & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

20. Et capite vigesimosecundo: Beati qui lauant stolas suas: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

21. Iacobi tertio: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Potest etiam freno circũducere totum corpus. Si autem equis frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circunferimus. Et eccè naues, cùm magnæ sint, & à ventis validis minentur: circunferuntur autem à modico gubernaculo vbi impetus dirigẽtis voluerit. Ità & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Eccè quantus ignis quàm magnam syluam incendit. Et lingua, ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totũ corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Omnis enim natura bestiarum & volucrum & serpẽtium & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana. Linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deũ & patrem: & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ità fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? Núquid potest fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa, dulcem potest facere aquam. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatẽ. non est enim ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi incõstantia & omne opus prauum.

1. B. Matthæi duodecimo: Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

2. Ad Colossenses tertio: Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem. Ibidem: Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia: docentes & commonentes vosmetipsos in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Omne quodcúque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

3. Ad Ephesios quarto: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni.

4. Proverbiorvm decimoquinto: Respõsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Lingua sapientũ ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam. Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

5. Ecclesiastici sexto: Noli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua *eucharis in bono homine abundat.

*gratiosa

XVIII.

Duo postrema præcepta quid continent?

Deut. 5. c Eccl 25. d Mat. 5. d Ro. 13. c 1. Thess 4. b Iac 1. a Esa. 1. f Eccle. 5. a 18. Psalm. 9. c 51. c Actor. 20. g

A. Vetant concupiscentiam vxoris ac rei alienæ: vt non solùm ab vxore aliena, illicitis commerciis, & externa apertáque iniustitia nos abstineamus, sed etiam ne voluntate quidem noceamus cuiquam, aut nocere deliberemus.

B. Igitur

B. Igitur hoc vtrũque præceptum cordis sinceritatem & beneuolentiam erga omnes integram esse vult, vt quæ in rem & salutem proximi cedunt, optemus ex animo, neque cupiditati vnquàm cum leui alterius iniuria consentiamus. Iob 31. a b 1. Corinth. 10. f Tob. 9. d 10. d Genes. 24. g 1. Timoth. 4. b

TESTIMONIA.

1. A. Deuteronomii quinto: Non concupisces vxorẽ proximi tui: Non domum, nõ agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinũ, & vniuersa quæ illius sunt.

2. Ecclesiastici vigesimoquinto: Nè respicias in mulieris speciem, & non concupiscas mulierem in specie.

3. Matthæi quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

4. Ad Romanos decimotertio: Non adulterabis, &c. non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

5. Prioris ad Thessalonicenses quarto: Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrùm vas suum possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderij, sicut & Gentes quę ignorant Deum: & nè quis supergrediatur in negocio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

6. Iacobi primo: Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deindè concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit generat mortem.

7. Esaiæ primo: Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa viduę non ingreditur ad illos.

8. Ecclesiastici quinto: Noli attendere ad possessiones iniquas, & nè dixeris, Est mihi sufficiens vita. nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis. Nè sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis.

9. Et capite decimooctauo: Post concupiscentias tuas non eas, & à volũtate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

10. Psalmo nono: Exacerbauit Dominum peccator, &c. Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

11. Et sexagesimoprimo: Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere.

12. Actorvm vigesimo: Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui.

1. B. Iob trigesimoprimo: Pepigi fœdus cũ oculis meis, vt ne cogitarem quidẽ de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desupèr, & hæreditatem Omnipotens de excelsis? Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum, &c. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

2. Prioris ad Corinthios decimo: Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

3. Tobiæ nono: Fleuit Gabelus, benedixítque Deum, & dixit: Benedicat te Deus Israël, quia filius es optimi viri, & iusti, & timentis Deum, & eleemosynas facientis: & dicatur benedictio super vxorem tuam, & super parentes vestros: & videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum vsque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israël, qui regnat in sæcula sæculorum.

4. Et capite decimo: Raguel Tobiam saluum atque gaudentem dimisit à se, dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducátque vos incolumes, & inueniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videãt oculi mei filios vestros priusquàm moriar.

5. Genesis vigesimoquarto: Dimiserunt ergò eam & nutricem illius, seruúmque Abraham & comites eius: imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semẽ tuum portas inimicorum suorum.

6. Prioris ad Timotheum sexto: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitũ & perditionẽ. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quã quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem ô homo Dei hæc fuge.

XIX.

Quò demùm referenda sunt mandata Decalogi omnia?

A. Ad Charitatem, quam nobis geminam duæ illæ [a] tabulæ, quibus Dei digito mandata hæc inscripta fuêre, commendant. Docent enim primæ mãdata, quæ ad Charitatem Dei: mandata verò secundæ Tabulæ, quę ad Charitatem proximi spectant. a Exod. 32. & 34. a

B. Igitur ex his decem duo quidẽ priora id faciunt, vt quę vitia cultui honorique Dei maximè aduersantur, Idololatria scilicet ac periurium, in primis caueamus. Tertium porrò mandatũ admonet, verum purúmque cultum corde, ore, ac opere fideliter exhibendum esse. Quod sanè vbi rectè obseruatur, solus vtiquè Deus in omnibus & super omnia diligitur ac honorificatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. Iam ſumma præceptorum, quæ ad proximũ diligẽdum pertinent, vel hoc vno conſtat,[b] *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide nè tu aliquando alteri facias.* Cui reſpondet illa Chriſti ſententia:[c] *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.*

b Tob. 4. c

c Matth. 7. b Luc 6. d

TESTIMONIA.

1. A. Exodi trigeſimo ſecundo: Reuerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua, ſcriptas ex vtraque parte, & factas opere Domini: ſcriptura quoquè Dei erat ſculpta in tabulis.

2. Et capite trigeſimoquarto: Præcide tibi duas tabulas lapideas inſtàr priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas fregiſti. Excidit ergò duas tabulas lapideas, quales anteà fuerant: & de nocte conſurgens, aſcendit in montem Sinaï, ſicut præceperat ei Dominus, portans ſecum tabulas.

1. C. Tobiæ quarto: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide nè tu aliquando alteri facias.

2. Matthæi ſeptimo: Omnia quæcunque, &c. vt in textu.

3. Lvcæ ſexto: Prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.

X X.

Quæ ſunt fraternæ charitatis officia & argumenta?

1. Cor. 13. b Greg. lib. 10. Moral. cap. 8.

A. De his Paulus ità diſſerit: *Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperàm, non inflatur, non eſt ambitioſa: Non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum: non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.*

Ioan. 13. a Luc. 22. b

a Ioan. 13. d

b Ioan. 15. b

c Rom. 13. c

B. Chriſtus verò, vt ſeipſum nobis veræ perfectæque charitatis exemplum præbeat, in poſtrema illa cœna, quam præclaris ſuæ charitatis indiciis mirè condiuit, tam ſeriò dixit:[a] *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicèm, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicèm.* Ac iterùm:[b] *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicèm, ſicut dilexi vos.* Quod tanti eſt ſanè momenti, vt Paulus,[c] *Qui diligit proximum, legem impleuit.*

d Deut. 30. d

C. Igitur vt hunc de Charitate locum oraculo diuino abſoluamus,[d] *Elige vitã, vt & tu viuas, & ſemen tuum: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas. Ipſe enim eſt vita tua, & longitudo dierum tuorum.*

e Matth. 19. b

D. Tum nè quiſquam dubiter, Euangelicam Chriſti doctrinam hac in parte cum Lege quadrare, dictum illud à Chriſto meminerimus:[e] *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Et alibi poſt commendata Charitatis præcepta & opera, idem hęc verba ſubiunxit:[f] *Hoc fac, & viues.*[g] *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.*

f Luc 10. c

g Rom. 2. b

h Gen. 6. b 7. a In oratione Manaſſis. Sap. 10. b c Matt. 23. d 1. c Iob 13. c Luc. 1. a 2. d Iac. 2. d

E. Ex hiſce factoribus[h] erant Abel, Noë, Abraham, Zacharias, & cæteri, quos ſcriptura iuſtos apud Deum fuiſſe teſtatur, vt qui opere & veritate Deũ proximúmque diligerent.

i Pſalm. 118. d

k Pſal. 118. x.

l Pſalm. 18. d

m Pſal. 118. c

F. Quare Dauid inter eos haud poſtremus & ſanctè gloriabundus canit,[i] *Viã mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum:*[k] *Dilexi, ſeruaui, cuſtodiui mãdata tua & teſtimonia tua:*[l] *In cuſtodiendis illis retributio multa.*[m] *Maledicti, qui declinant à mandatis tuis.*

TESTIMONIA.

1. A. Prioris ad Corinthios decimotertio, vt in textu.

2. Gregorivs libro decimo Moralium, capite octauo: Legis multiplicitatem benè Paulus enumerat dicens: Charitas patiens eſt, benigna eſt: non æmulatur, nõ inflatur, non agit perperàm, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. Patiens quippe eſt charitas, quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò eſt, quia pro malis bona largiter miniſtrat. Non æmulatur: quia per hoc, quòd in præſenti mundo nihil appetit, inuidere terrenis ſucceſſibus neſcit. Non inflatur: quia cùm præmium internæ retributionis anxia deſiderat, de bonis ſe exterioribus non exaltat. Non agit perperàm: quia quo ſe in

1. Cor. 13. Charitas quomodo patiens, &c. benigna, &c.

quo ſe in ſolum Dei ac proximi amorem dilatat, quicquid à rectitudine diſcrepat, ignorat. Non eſt ambitioſa: quia quo ardenter intùs ad ſua ſatagit, foris nullatenùs aliena concupiſcit. Non quærit quæ ſua ſunt: quia cuncta, quæ hic tranſitorie poſſidet, velut aliena negligit: cùm nihil ſibi eſſe proprium, niſi quod ſecum permaneat, agnoſcit. Non irritatur: quia & iniuriis laceſſita, ad nullos ſe vltionis ſuæ motus excitat: cùm pro magnis laboribus maiora pòſt præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem ſolidans, dum omne odium radicitùs eruit, verſari in animo quod inquinet neſcit. Non gaudet ſuper iniquitate: quia quo ſola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduerſantium exultat. Congaudet autem veritati: quia vt ſe cæteros diligens, per hoc quod rectum in aliis conſpicit, quaſi de augmento proprij profectus hilareſcit. Multiplex ergò iſta lex Dei eſt, quæ contra vniuſcuiuſque culpæ iaculũ, quod perimendã mentẽ impetit, inſtructionis ſuæ munimine ſemper occurrit: vt quia antiquus hoſtis varia circunfuſione nos obſidet, ipſa hunc de nobis multipliciter expugnet.

1. B. Ioannis decimotertio: Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius vt trãſeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

2. Lvcæ vigeſimoſecundo: Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, & ait illis: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcùm antequàm patiar. Et accepto pane gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem, &c.

3. Ioannis decimotertio: Mandatum nouum do vobis, &c. vt in textu. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicèm.

4. Et decimoquinto: Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrũ impleatur. Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicèm, ſicut dilexi vos. Maiorẽ hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicèm.

5. Ad Romanos decimotertio: Nemini quicquã debeatis, niſi, vt inuicèm diligatis. qui enim diligit proximum, legem impleuit. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo legis eſt dilectio.

C. Devteronomii trigeſimo: Elige vitam, &c. vt in textu.

1. D. Matthæi decimonono, 2. Lvcæ decimo, 3. Ad Romanos ſecundo, vt in textu.

1. E. Genesis ſexto: Noë vir iuſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulauit.

2. Et ſeptimo: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iuſtum coram me in generatione hac.

3. In oratione Manaſſis: Tu igitur domine Deus iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, & Iſaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerũt.

4. Sapientiæ decimo: Propter quod cùm aquadeleret terram, ſanauit iterùm ſapientia, per contemptibile lignum iuſtum gubernans. Hæc & in conſenſu ſuperbiæ, cùm ſe nationes extuliſſent, ſciuit iuſtum, & conſeruauit ſine querela Deo, & in filiis miſericordiam fortem cuſtodiuit. Hæc iuſtum à pereuntibus impiis liberauit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim. Hæc profugum iræ fratris iuſtum deduxit per vias rectas, &c. Hæc venditum iuſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberauit eum. Hæc populum iuſtum, & ſemen ſine querela liberauit à nationibus quæ illum deprimebant. Et reddidit iuſtis mercedem laborum ſuorum, &c.

5. Matthæi vigeſimotertio: Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ.

6. Et capite primo: Ioſeph autem vir eius cùm eſſet iuſtus, &c.

7. Iob decimotertio: Si fuero iudicatus, ſcio quòd iuſtus inueniar.

8. Lvcæ primo: Fuit in diebus Herodis regis Iudææ, ſacerdos quidã nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen illius Elizabeth. Erant autem iuſti ambo ante Deũ, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.

9. Et capite ſecundo: Et eccè homo erat in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſraël, & Spiritus ſanctus erat in eo.

10. Iacobi ſecũdo: Abraham pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? &c.

1. F. Psalmo centeſimo decimooctauo: Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatâſti cor meum. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi. Superbi iniquè agebãt vſquequaquè: à lege autem tua non declinaui. Memor fui nocte nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam. Non dereliqui mandata tua. Ab omni via mala prohibui pedes meos, vt cuſtodiã verba tua. A iudiciis tuis non declinaui, quia tu legem poſuiſti mihi. Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui. Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui. Multi qui perſequuntur me, & tribulant me: à teſtimoniis tuis nõ declinaui. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine. Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum: legem autem tuam dilexi. Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua, & dilexit ea vehementer. Seruaui mandata tua & teſtimonia tua: quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo.

2. Et decimooctauo: Iudicia Domini vera, iuſtificata in ſemetipſa: Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multum: & dulciora ſuper mel & fauum. Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis retributio multa.

3. Item centeſimo decimooctauo: Increpâſti ſuperbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

I.

Súntne præter Decalogum alia præcepta Christianis obseruanda?

A. SVNT vtiquè, quando[a] Legislator & [b] Magister noster Christus nō solùm docuit [c] præcepta Decalogi, sed etiam in vniuersum præcepit, quæ ad obedientiam Apostolicis & Ecclesiasticis mandatis præstandam spectant.

a Iaco 4.c
b Matth. 23.b
c Matth. 19.c

B. Hinc extant Euāgelicæ illæ sententiæ: [d] *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* [e] *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* [f] *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiā non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Vbi summū atque extremum iudicium Christus defert, deferríque iubet ad Ecclesiam, [g] id est, ad Ecclesiæ Præpositos & Rectores, sicut Chrysostomus [h] interpretatur, & verba Euangelij mox sequentia declarant atque conuincunt.

d Ioan. 20.e & 17.c
e Luc. 10.c
f Matt. 18.c
g 5. Reg. 8.b
h Hom. 61. in Matth. & Basil. ca. 20. constitu. monast. Item Theop. & Euthymius in ca 18. Mat.

C. Proindè nec frustrà scriptū est de Apostolo Paulo: [i] *Perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.*

i Actor. 15. g & 16. a

TESTIMONIA AD MARGINEM CITATA.

1. A. IACOBI quarto capite: Vnus enim est legislator & iudex, qui potest perdere & liberare.

2. MATTHÆI vigesimotertio: Magister vester vnus est, Christus.

3. ET decimonono: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi adolescens: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Nō falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuā: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

1. B. IOANNIS vigesimo, 2. ET decimoseptimo, 3. LVCÆ decimo, 4. MATTHÆI decimooctauo, vt in textu.

5. TERTII libri Regum octauo capite: Conuertítque rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israël. Omnis enim Ecclesia Israël stabat.

6. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimaprima in Matthæum: Si autem eos non audierit, dic Ecclesiæ: præsulibus scilicet atque præsidentibus.

7. BASILIVS capite trigesimo Constitutionum monasticarum: Sin arcanò curari noluerit, adhibendi de fratribus erunt etiam, qui cæteris intelligentia videantur præstare: quemadmodùm est sacrosancto Euangelio: Si autem te non audierit, &c. quòd si ne ipsis quidem auscultauerit, tum demùm ad Antistitem ipsum animi ipsius morbum deferre oportebit. Matth. 18.

8. THEOPHYLACTVS in caput decimūoctauum Matthæi: Quòd si te non audierit, & cū duobus vel tribus testibus argueris, nè graueris tunc Ecclesiæ Præsidibus inuulgare peccatum.

9. EVTHYMIVS in idem caput Matthæi: Ecclesiam nunc vocat Præsides fideliū Ecclesiæ. Renuncia illis quæ circa hunc aguntur: fortassè illi immutabunt eum, veritum dignitatem ipsorum.

1. C. ACTORVM decimoquinto: Paulus verò, electo Sila, profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

2. ET capite decimosexto: Cùm autem pertransirent ciuitates (Paulus scilicet & Silas) tradebant iis custodire dogmata quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymis.

II.

Cuiusmodi porrò sunt Apostolorum Seniorúmque præcepta, quæ Paulus custodire iussit?

a Eccles. Hierar. c. 1. Et basil. de Spiritu sancto, ca. 27. Euseb li. 1. demonst. euāg. cap. 8. Epiph. hær. 61. contra Apol. Tert. de corona militis.

A. Pauli discipulus Dionysius Areopagita [a] testatur, duplicis ea generis, vtpotè partim scripta, partim non scripta esse. Ad vtrunque genus pertinet, quod Ioannes affirmat Euangelista: [b] *Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.*

b 1. Ioan. 4. b

B. Ac primum quidem genus, quod litteris mandatur, scriptísque legibus constat, satis est perspicuum: quia libris canonicis constat.

C. Posterius verò circa præcepta & instituta ea versatur, quæ vno Traditionum nomine cōprehendi, & à Patribus [c] nuncupari solent. Non enim scripto, vti superiora, sed viua voce tradita, & velut per manus à Maioribus ad nos transmissa, Ecclesiæque commendata retinentur.

c Cypr. de ablut. pedum. Hiero. contra Luciferi. Chrysost. in 2. ad Thes. hom. 4.

TESTI-

TESTIMONIA DE TRADITIONIBVS scriptis & non scriptis.

Partim scripta, partim non scripta Apostolorū dogmata.

1. A. DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite primo: Primi illi nostri sacerdotalis muneris duces, in iis quæ nobis sunt familiaria, summa illa & supersubstantialia, partim scriptis, partim nō scriptis institutionibus suis (iuxta quod sacræ definiunt leges) nobis tradiderunt.

Parem vim ad pietatem habent.

2. BASILIVS in libro de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo: Dogmata quæ in Ecclesia prædicātur, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursùs ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque paremvim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel rennitet expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica.

Nota.

Nam si consuetudines quę scripto proditæ non sunt, tanquàm haud multum habentes momenti, conemur reiicere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in euangelio necessaria ad salutem habentur: immò potiùs ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus est, (vt eius, quod primū est & vulgantissimū, primo loco commemorem) vt signo crucis eos, qui spem collocauerūt in Christum, signemus, quis scripto docuit? Vt ad Orientem versi precemur, quæ nos docuit scriptura? Inuocationis verba, quum ostēditur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit? Nec enim his cōtenti sumus, quæ commemorat Apostolus aut Euāgelium: verùm alia quoquè, & antè & pòst dicimus, tanquàm multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione citra scriptum accepimus. Consecramus autem aquam baptismatis, & oleū vnctionis, præterea ipsum qui baptizātū accipit, ex quibus scriptis? Nónne à tacita secretáque traditione? Ipsam porrò olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit? Iam ter immergi hominē, vndè est traditum? Reliqua item quæ fiunt in baptismo, veluti renunciare Sathanæ & angelis eius, ex qua scriptura habemus? Nónne ex priuata & arcana hæc Traditione? Nónne ex doctrina, quam patres nostri in silētio, quod curiosos & ociosos summouet, seruārūt? Pulchrè quidē illi nimirùm docti archanorum venerationem silentio conseruati. Nam quę nec intueri fas est non initiatis, qui conueniebat, horum doctrinam publicitùs circunferri scripto? Aut quid tandèm sibi voluit magnus ille Moyses, qui non omnia quę erant in tēplo, passus sit omnibus esse peruia, sed prophanos extra sacros cancellos statuit, sed priora atria purioribus permittēs, Leuitas solos dignos censuit, &c. Addit deindè: Ad eundem profectò modum, & quia in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli & Patres, in occulto silentióque mysteriis suam seruauēre dignitatem. Neque enim omninò mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur. nęc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, nè dogmatum cognitio propter assuetudinē vulgo veniret in contemptum. Aliud autem est dogma, aliud edictum. Nam dogmata silentur, edicta verò publicantur.

Enumerantur aliquot Traditiones nō scriptæ. Crucis signū. Orare versus Orientem. Verba inuocationis sub Missæ sacrificio.

In Sacrificio plura dicūtur quàm quæ in euangelio & Apostolo habentur.

Cæremoniæ Baptismi.

Cur multa scribi non debuerint.

3. EVSEBIVS libro primo de demonstratione Euangelica, capite octauo: Cæterùm Moyses in tabulis inanimatis, Christus autem in mentibus vita præditis, perfecta noui testamenti documēta descripsit: eius verò discipuli ad magistri sui nutū, auribus multorum doctrinam suam cōmodātes, quæcūque quidem veluti vltra habitū progressis, à perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea iis, qui capere poterant, tradiderunt: quæcunque verò iis cōuenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationísque indigētes, ea ipsi, ad imbecillitatē multorum se demittētes, partim litteris, partim sine litteris quasi iure quodam non scripto, seruanda commendārunt.

Partim litteris, partim sine illis nonnulla seruāda commēdārūt Apostoli.

4. EPIPHANIVS hæresi sexagesima prima cōtra Apostolicos: Oportet autē & Traditione vti. Nō enim omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in scripturis, aliqua in Traditione sancti Apostoli tradiderūt, quemadmodùm dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi vobis. & alibi, Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesiis. Et, Si continetis, nisi frustrà credidistis.

In scriptura sacra non omnia expressè continentur, sed ex Apostolorum Traditione nōnulla habentur. 1. Cor. 11. 14. & 15.

5. TERTVLLIANVS de corona militis: Habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit. Hanc si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. Quomodò enim vsurpari quid potest, si traditū prius non est? Etiā in Traditionis obtentu exigēda est, inquis, authoritas scripta. Ergò quæramus, an & Traditio non scripta, non debeat recipi. Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicet aliarum obseruationū, quas sine vllius scripturæ instrumēto, solius Traditionis titulo, exindè cōsuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt à Baptismate ingrediar, Aquam adituri, ibidèm, sed & aliquanto priùs, in Ecclesia sub antistitis manu contestamur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius. Dehinc ter mergitamur, ampliùs aliquid respondentes, quàm dominus in Euangelio determinauit. Indè susceptí, lactis & mellis cōcordiam præguſtamus. Exque ea die, lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistiæ sacramentum & in tempore victus, & in omnibus mādatum à Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quàm præsidentium sumimus. Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate, á die Paschæ in Pentecosten vsque, gaudemus. Calicis aut panis etiam nostri aliquid decuri in terram, anxiè patimur. Ad omnem progressum atque promotum, ad omnē aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mēsas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos cōuersatio exercet, frontem CRVCIS signaculo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem expostules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætendetur authrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix, &c. Et paulò pòst: His igitur exemplis renunciatum erit, posse etiam nō scriptam Traditionem in obseruatione defendi, confirmatam consuetudine, idonea teste probatæ tunc Traditionis ex perseuerantia obseruationis. Consuetudo autem etiam in ciuilibus rebus pro lege suscipitur, cùm deficit lex.

Traditiones aliquot non scriptæ enumerantur. Cæremoniæ Baptismi.

Oblationes pro defunctis. Stationes.

Eucharistiæ custodia.

Crucis figuraculum.

Consuetudo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Traditionum Apostolicarū vis & authoritas.

6. PRIMÆ Ioannis quarto, vt in textu.

1. C. CYPRIANVS in sermone de ablutione pedū: Sicut par est spiritui sancto & Christo diuinitas, ità in suis institutis æqua est authoritas & potestas: nec minùs ratum est, quod dictante spiritu sancto Apostoli tradiderunt, quàm quod ipse tradidit, & in suî commemorationem fieri præcepit. Manet singulis propria dignitas, & vniformis in suo genere stat actio omniū: nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi vel mutari.

2. HIERONYMVS in Dialogo aduersùs Luciferianos, ità Luciferum dixisse refert: An nescis Ecclesiarū, hūc esse morem, vt baptizatis posteà manus imponantur, & ità inuocetur spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si scripturę authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obineret. Nam & multa alia, quæ per Traditionem in Ecclesiis obseruantur, authoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt: veluti in lauacro ter caput mergitare: deindè egressos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ significationem: die Dominico & per omnē Pentecosten, nec de geniculis adorare: & ieiunium soluere: multáque alia scripta non sunt, quæ rationabilis sibi obseruatio vindicauit. Cui Orthodoxus respondet. Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarū consuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationē sancti spiritus, manum impositurus, excurrat. Sed quale est, vt leges Ecclesiæ ad hæresim transferas?

Ceremoniæ Baptismi. Stationes.

Confirmationis iteratio.

3. CHRYSOSTOMVS in secundum caput posterioris epistolæ ad Thessalonicenses, homilia quarta, super hæc verba: State & tenete Traditiones, &c. Hinc patet, quòd non omnia per epistolam tradiderint, sed multa etiā sine literis. Eadem verò fide digna sunt tam illa quàm ista. Itaque traditionem quoquè Ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est, nihil quæras ampliùs.

Non omnia Apostoli per epistolas tradiderunt.

Act. 8. 19. Totius orbis consensus instar præcepti. Traditiones quædam recensentur.

Eadē fide digna & scripta & nō scripta. Traditio Ecclesiastica.

III.

Est ne vtrunque hoc præceptorum genus obseruatu necessarium?

a 2. Thess. 2. & ibid. Chry. ac Theophyl.

A. Est planè, si doctorem Paulum sequimur ità præcipientem:[a] *State & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Vndè laudat hoc nomine Corinthios, quòd Apostolica[b] præcepta, quę viua voce tradita iam acceperant, sedulò custodirent. Tum admonet Thessalonicenses,[c] vt ab omni se fratre subducant, qui inordinatè, & non secundùm traditionem ab Apostolis acceptam, ambulat.

b 1. Cor. 11. a

c 2. Thess. 3. b

d 2. Nicēa cōtra Iconomaches actione. 7. Item 8. Synod. can 1. e De ablut. pedum.

f Ibidēm.

B. Atque hoc est, quod sacrosancta Synodus Nicena[d] diuinæ scripturæ consonans, verbis tā luculētis expressit: Oportet nos ecclesiasticas Traditiones, siue scripto, siue consuetudine in Ecclesia retentas, vnanimiter & inuiolabiliter obseruare. Et apud Cyprianum[e] legimus, non minùs ratum esse, quod dictante spiritu sancto Apostoli tradiderunt, quàm quod Christus ipse tradidit.[f] Sicut enim par est Spiritui sancto & Christo Diuinitas: ità vtriusque in suis institutis æqua est authoritas & potestas.

TESTIMONIA.

1. A. SECVNDÆ ad Thessalonicenses secundo: State, & tenete, &c. vt in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in secundam ad Thessalonicenses, vt suprà, quæstione secunda, C. testimonio tertio.

Apostolicarū Traditionum dignitas.

3. THEOPHILACTVS in caput secundum secundæ ad Thessalonicēses, super ea Apostoli verba: Itaque fratres state, &c. Vel hinc etiam perspicuum est, quòd pleraque etiā sine scriptis per sermonem, id est, viua voce tradiderint, non solùm per epistolam. Similiter autem & hæc & illa fide digna sunt. Itaque & Ecclesiæ traditionē fide dignā existimem[a]. Traditio est, nihil ampliùs quęras.

4. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Et ibidēm: Cætera autem, cùm venero, disponam.

5. SECVNDÆ ad Thessalonicenses tertio: Denunciamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & nō secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

Traditiones scripta & non scripta.

1. B. CONCILIVM secundum Nicenum actione septima in ipsa definitione: Si quis Traditionē Ecclesiæ, siue scripto, siue cōsuetudine valentem non curauerit, anathema. Et paulò antè: Fatemur autem vnanimiter nos Ecclesiasticas traditiones, siue scripto, siue consuetudine valentes & decretas, retinere velle: quarum de numero est imaginū effiguratio. Itē infrà: igitur qui ausi fuerint aliud sentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Ecclesiasticas Traditiones contaminare, aut contra ista vafrè & improbè aliquid excogitare, quod sit contra constitutionem ecclesiasticam: si fuerint Episcopi aut Clerici, deponuntor: si Monachi aut Laici, communione priuantor.

Traditiones Ecclesiasticæ suscipiendæ.

2. OCTAVA synodus generalis Constantinopolitana canone primo: Regulas quæ sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ, tam à sanctis famatissimis Apostolis, quàm ab Orthodoxorū vniuersalibus, necnon & localibus Conciliis, vel etiā à quolibet deiloquo Patre ac magistro, Ecclesiæ traditę sunt, seruare

Imagines figuratæ.

Hæreticæ Ecclesiasticas traditiones contaminant solent.

seruare atque custodirt profitemur: his & propriā vitam, & mores, Regentes, & omnem sacerdotij catalogum, atque omnes qui Christiano cēsentur vocabulo, pœnis & dānationibus, & è diuerso receptionibus & iustificationibus, quę per illas prolatæ sunt atque definitæ, canonicè subiici decernētes. Tenere quippe traditiones quas accepim[a], siue per sermonem, siue per epistolam sanctorum qui anteà fulserunt, Paulus apertè admonet.

a 2. Thes. 2.

3. CYPRIANVS in sermone de ablutione pedum, vt suprà quæstione secunda, C. testimonio primo.

IIII.

Quomodò cognoscemus, quæ sint Apostolicæ & probatæ in Ecclesia Traditiones?

a In epist. 118. ad Ianuarium, cap. 1.

A. De his nobis regulā obseruatu dignā Augustinus[a] præscribit: Illa, inquiēs, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidē toto terrarum orbe seruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri. Sic idem[b] contra Donatistas, immò hæreticos omnes differens, hoc grauiter admonet, Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditū rectissimè creditur.

b lib. 4. ca. 24. & lib. 2. ca. 7. Ite. li. 5. ca. 23.

B. Cui Leo ille Magnus[c] consonans, ait: Dubitandum non est, quicquid in Ecclesia in consuetudinem est deuotionis retentum, de Traditione Apostolica, & de sancti Spiritus prodire doctrina.

c Serm. 2. de Ieiunio Pentecostes.

TESTIMONIA.

Festorū quorundā dierū obseruatio ex Apostolica traditione descendit.

1. A. AVGVSTINVS epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primo: Illa quę nō scripta, sed tradita, & cæt. vt in textu: sicuti quòd Domini passio & resurrectio, & ascensio in cælū, & aduentus de cælo Spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur: Et si quid aliud tale occurrerit, quod seruatur ab vniuersa quacunquè se diffundit Ecclesia.

2. IDEM libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto: Quod vniuersa tenet Ecclesia, & cæt. vt in textu.

3. ITEM libro secundo, capite septimo: Multa non inueniūtur in literis Apostolorum, neque in Conciliis posteriorum: & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, nō nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.

Apostolicæ Traditiones.

4. SIMILITER libro quinto cōtra Donatistas, capite vigesimotertio: Sunt multa quæ vniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta benè creduntur, quāquàm scripta non reperiātur.

B. LEO Magnus sermone secundo de ieiunio Pentecostes: Dubitandum non est, &c. vt in textu.

V.

Cuiusmodi sunt Traditiones Apostolicæ, quæ Christianis veniunt obseruandæ?

a In ca. 6. epi. ad Roman.
b Li. 10. de Ge. ad lit. c. 23. & cont. Donat. lib. 4. ca. 24.
e De eccl. hierar. cap. 7.
d In exhortatione ad castitatē, & de corona militis.
e Ad Marcellā cōt. er. Mōtani epist. 54.
f Contra Aerū hæresi 75.
g In officio Mediolanēsi.
h In Liturgia.

A. Exempla satis multa apud Patres extant, & eos quidem qui vel ante mille annos fidem publicam meruerunt. Nimirùm secundùm Traditionem [a] Origenes & [b] Augustinus docent, paruulos esse baptizandos.

B. [c] Dionysius & [d] Tertullianus ostendunt, precationes & oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

C. Hinc [e] Hieronymus & [f] Epiphanius statas Ecclesiæ ieiunationes, præsertim Quadragesimæ, obseruandas esse commonstrant.

D. Sic etiam [g] Ambrosius & [h] Chrysostomus eorum dignitatem adstruunt, quæ in sacro Missæ officio solenniter peraguntur.

E. Tum præter [i] Damascenum Patres, quos Nicena Synodus secunda[k] citat, eadem ratione testantur, quòd Christi & Sanctorum eius Imagines deceat venerari.

F. Demùm, vt cæteros omittamus: Magnus ille[l] Basilius ob traditionem retineri vult sacrum Chrisma, aliásque solennes ceremonias, quæ sacramentis sanctissimis adhibentur.

i Li. 4. de Orthod. fide ca. 17. & in libris de imaginib.
k Actio. 6. to. 4. & Actione 7.
l Lib. de Spiritu sancto, cap. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

m Ibidem.

G. Et addit[m] Basilius: Si instituta consuetudinésque non scriptas tanquàm in eis vis magna non insit, semel repudiare aggrediemur, clàm ac pedetentim ratas ipsas Euangelij sententias improbabimus, aut potiùs ad inane nomen eius prædicationem contrahemus. Sed Apostolicum existimo[n] ait, iis etiam Traditionibus, quæ scriptæ non sunt, inhærere.

n Lib. de Sp. S. cap. 27. eiusdem libri.

TESTIMONIA.

Baptismus paruulorum ex Apostolorũ traditione.

1. A. Origenes in caput sextum epistolæ ad Romanos: Ecclesia ab Apostolis traditionẽ suscepit, etiam paruulis baptismum dare.

2. Avgvstinvs libro decimo de Genesi ad literam, capite vigesimotertio: Consuetudo matris Ecclesię in baptizandis paruulis nequaquàm spernẽda est, nequevllo modo superflua deputãda, nec omninò credenda, nisi Apostolica esse Traditio.

Consuetudo vniuersalis indicat Apostolicam traditionem.

3. Idem libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto: Si quisquam in hac re (de baptizãdis paruulis) authoritatem diuinã quærat, quanquàm quod vniuersa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, nõ nisi authoritate Apostolica traditum rectissimè creditur: tamen veraciter coniicere possumus, quid valeat in paruulis baptismi sacramentum, ex circuncisione carnis, quam prior populus accepit, &c.

Oratur pro defunctis ex Apostol. traditione.

1. B. Dionysivs Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia capite septimo: Quænam verò de huiusmodi prece, quam super defuncto peragit præsul, ex diuinis ductibus nostris Traditio petuenit ad nos, operępreciũ est vt dicamus, &c.

Pro vxore defuncta postulatur & oblationes fiunt.

2. Tertvllianvs in exhortatione ad castitatem: Et iam repete, apud Deum pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas.

Oblationes pro defunctis.

3. Item in libro de corona militis, loquẽs de traditionibus nõ scriptis. Oblationes, inquit, pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus.

Obseruatio Quadragesimæ, secũdum tradit. Apost.

1. C. Hieronymvs in epistola quinquagesimaquarta, ad Marcellam contra errores Mõtani: Nos vniam Quadragesimã secundùm Traditionẽ Apostolorum, toto anno, tempore nobis cõgruo ieiunamus.

Abstinentia feriæ 4. & 6.

2. Epiphanivs contra Aërium hęresi septuagesimaquinta: A quo verò nõ assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & pro sabbato ieiunium est in ecclesia decretum? Si verò etiam oportet cõstitutionem Apostolorum proferre, quomodò illic decreuerunt, quarta & pro sabbato ieiuniũ per omnia, excepta Pentecoste: & de sex diebus Paschatis, quomodò præcipiũt nihil omninò accipere, quàm panem & salem & aquam, &c. manifestum est. Deindè verò si non de eodem argumento quartarum & pro sabbatorum, iidem Apostoli in Constitutione dixissent, etiam aliter vndiquè demõstrare possemus. Attamen de hoc exactè scribunt. Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequã esset Aerius, & qui ab ipso appellãtur Aeriani.

Vide Clementem lib. 5. constit. Apostol. cap. 16. & 19.

Consuetudo vniuersalis ante exortos hæreticos.

1. D. Ambrosii Missæ ritus & ordo, extat etiã in Liturgicis Latinis à D. Iacobo Pamelio collectis, tomo primo.

2. Chrysostomi Liturgia siue officium Missæ, quod Græcè ipse post S. Basilium & B. Iacobũ conscripsit, extat. Quo pacto autem noui testamẽti nouam oblationem docuerit Christus, eãmque ab Apostolis Ecclesia accipiens, in vniuerso mundo offerat Deo, videatur latiùs infrà in quæstione septima de Eucharistia, B. C.

Imaginum veneratio ex Apost. Trad. Orare versus Orientem. Crucis veneratio.

1. E. Damascenvs libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoseptimo: Imaginis honor ad prototypũ, id est, exemplar, imaginisque veritatem transfertur. Est autem hæc traditio non scripta, perindè ac adorationis ad Orientem, adorare scilicet crucem, & alia plurima, iis quæ dicta sunt, similia. Quòd autem plurima sancti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit Paulus Gẽtium Apostolus: Eccè fratres, state, & tenete Traditiones nostras, quas edocti estis siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios: Laudo autẽ vos fratres, quia per omnia mei meministis, & sicut tradidi vobis, Traditiones tenetis.

Traditiones non scriptas aliquas sine dubio fuisse docet. 2. Thess. 2. Cenimus.

2. Idem in libris tribus de imaginibus, plurimorum patrum antiquorũ testimonia citat de veneratione Imaginum: vt Dionysium Areopagitam, Basilium, Chrysostomũ, Leontium, Seuerianum, Sophroniũ, Ambrosium, Gregorium Nyssenum, Theodoretũ, Athanasium, Cyrillum, Gregorium Nazianzenum, Eusebium Pamphili, Stephanum Bostrensem, Cyrillum Hierosolymitanum, & plures alios.

Imaginũ veneratio à Patribus probata.

Ab Apostolis traditum vigilias, & venerationem Imaginum. Vide supra Decalogi quæst.

3. In secũda Synodo Nicena, actione sexta, tomo quarto: Quòd autem cum multis aliis, quæ in Ecclesia obseruantur sine scriptura, nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus latè per historias traditũ est, de imagine maximè hæmorrhoissæ, quam multis scriptoribus confirmare possumus. Quinetiam Basilius Magnus, cuius scripta per omnes terræ fines resonãt, in diuersis opusculis suis mentionẽ imaginũ facit. Gregorius etiam illius & carne & spiritu frater, Nyssenũ pręsul in sermone in Abrahã, idem sentit. Item alter Gregorius, qui à Theologia nomen sortitus est in verbis à se conditis, qui de virtute inscribuntur assentit. Et Ioãnes, qui os auro splẽdidius & lucidius consecutus est, in oratione funebri in Meletiũ Episcopum Antiochię, & in sermone qui inscribitur, Quòd veteris & noui Testamẽti vnus sit legislator. Cyrillus itẽ expiator Nestorianę hęresis, in epist. ad Acaciũ Episcopũ Scythopoleos. Anastasius Episcopus Theopoleos, Sophroniũs, Maximus. Sed quid hos nominatim citamus: Omnes enim sancti Patres nostri imagines receperũt.

Imagines receptæ ab omnibus Patribus.

4. Item actione septima: Fatemur autem, &c. in Decalogo quæstione nona, B. testimo. primo. Quibus addit sancta Synodus: Igitur qui ausi fuerint aliud sentire aut docere, aut more impiorum hæreticorum Ecclesiasticas traditiones contaminare, aut nouam quandam vaniloquentiam inducere, aut cõtra ista vafrè & improbè aliquid excogitare, quod sit contra constitutionem Ecclesiasticam: si fuerint Episcopi aut Clerici, deponuntor: si Monachi aut Laici, communione priuantor.

1. F. Basilivs libro de spiritu sancto capite vigesimo-

gesimo septimo: Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina, &c. vide suprà quæstione secunda, A. testimonio secundo, Reliqua habentur in textu.

VI.

Quantùm hodiè circa traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas aberratur?

A. Plurimùm, dũ eas plerique cõtemnunt, alij negligunt, aut certè pluris nõ faciunt, quàm Politicorum[a] magistratuũ constitutiones: & hęc instituta esse hominum fingũt, quę vel obseruare, vel omittere liberum sit, exiguæque, aut nullius omninò frugis: ipsi ἀδιάφορα vocant.

a Rom. 13. a

B. Sunt qui vniuersas ferè Traditiones eiusdẽ esse ponderis volũt, atque adeò fœdè cõmiscẽt scripturæ loca, perindè ac idem sit iudicium de Traditionibus [b]Pharisaicis & Apostolicis, de [c]Iudaicis & [d]Ecclesiasticis, de priuatis seu particularibus, [e]&iis quę totius Ecclesiæ cõsensu receptę, cõmuníque piorum vsu tot sæculis comprobatę, ac veluti per manus ad nos transmissæ vbiquè ferè gentium comperiuntur.

b Matth. 15. a
c Colos. 2. b d
Matth. 7. a b
d 2. Thess. 2. d
Act. 15. c 16. a
e Augustin. in Epistol. ad Ianuar. 118. ca. 1. & 2. Item epi. 86. ad Casula.

TESTIMONIA.

A. Ad Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. qui autẽ resistũt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autẽ nõ timere potestatẽ? bonum fac: & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat.

1. B. Matthæi decimo quinto: Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mãdata hominum.

& paulò antè: Quarè & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestrã? Nã Deus dixit: Honora patrem & matrem: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrẽ suum, aut matrem suam: & irritũ feciſtis mãdatum Dei propter traditionem vestram.

2. Ad Colossenses secundo: Videte nè quis vos decipiat per philosophiã & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominũ, secundùm elemẽta mundi, & nõ secundùm Christũ. Et in fine: Si ergò mortui estis cum Christo ab elementis huius mũdi, quid adhuc tanquàm viuentes in mũdo decernitis: Nè tetigeris, neque gustaueris, neque cõtrectaueris: quę sunt omnia in interitum ipso vsu, secundùm precepta & doctrinas hominũ: quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

3. Marci septimo: Pharisæi & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenẽtes traditionem Seniorum: & à foro venientes, nisi baptizentur, non comedũt: & alia multa sunt, quę tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum & æramentorum & lectorum.

4. Secvndæ ad Thessalonicenses secundo: State, & tenete traditiones quas didiciſtis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

5. Actorvm decimoquinto: Paulus verò, electo Sila, profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, cõfirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.

6. Capite decimosexto: Cùm perträsirent ciuitates (Paulus & Silas) tradebãt eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & Senioribus qui erant Hierosolymis.

7. Avgvstinvs in epistola ad Ianuarium, cẽtesima decimaoctaua, capite primo: Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, &c. vt suprà quæstione quarta, A. testimonio primo.

Traditiones & Consuetudines particulares quantũ ab vniuersalibus differant.

8. Idem capite secundo: Alia verò quæ per loca terrarũ regionésque variãtur, sicuti est quòd alij ieiunant Sabbato, alij verò non: alij quotidiè communicant corpori & sanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi Sabbato tantùm & Dominico, alibi tãtùm Dominico. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum liberas* habet obseruationes. Nec disciplina vlla est in his melior graui prudentíque Christiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quãcunque fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidẽ, neque cõtra bonos mores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum more quos viuitur societate seruãdum est. Credo te aliquãdo ex me audiſſe, sed tamen etiam nunc commemoro: Mater mea Mediolanum me consecuta, inuenit Ecclesiam Sabbato non ieiunantem: cœperat perturbari & fluctuare quid ageret, cùm ego talia non curabam, sed propter ipsam cõsului de hac re beatissimę memorię virum Ambrosium, respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret: quia si meliùs nõsset, id potiùs obseruaret. Cùmque ego putãssem, nulla reddita ratione, authoritate sola sua nos voluisse admonere, nè Sabbato ieiunaremus, subsecutus est, & ait mihi: Cùm Romam venio, ieiuno Sabbato: cùm hìc sum, non ieiuno. Sic etiã tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuiquam non vis esse scãdalo, nec quenquã tibi. Hoc cùm matri

* Liberę sunt, quia licuit iis Ecclesiis quæ eas susceperũt nõ suscipere, & susceptas vel retinere, vel authoritate publica emẽdare, aut etiã abrogare. Nota. Ieiuniũ Sabbati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

renunciâssem, libenter amplexa est. Ego verò de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ità semper habui, tâquàm eâ cęlesti oraculo susceperim.

9. IDEM in epistola octagesima sexta, ad Casulanum Presbyterum, idem hoc repetit B. Ambrosij responsum.

VII.

Quid verò de iis iudicandum, qui Ecclesiæ traditiones repudiant ac pro nihilo habent?

A. Hos verbũ Dei redarguit ac damnat, cùm Traditiones[a] obseruandas esse decernit, cùm iubet[b] Ecclesiâ audire, & Apostolorum Seniorúmque [c]præcepta custodire. Verbũ Dei est quod subiicit nos Magistratib[d] cùm Politicis, tũ[e] Ecclesiasticis, modestis[f] iuxta & dyscolis propter[g] cõscientiam: vult illorum legibus & reuerentiam[h] & obedientiam deferri maximâ. *Obedite*, inquit, [i]*præpositis vestris, & subiacete eis*: k *Omnia quæcũque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.*

B. Quapropter isti non tam homines spernunt, [l]quàm Deũ ipsum Opt. Max. quẽ in[m] Apostolis, eorúmque[n] successoribus audire ac reuereri sanè oportebat. Igitur planè verbo Dei resistunt, dũ potestati & ordinationi Dei resistunt, & hinc sibi damnationem acquirunt, si Paulo[o] credimus.

C. Nimirùm diuina est isthęc ordinatio, quę nec aboleri potest humana authoritate, vt certis legibus, iisque partim scriptis, partim nõ scriptis, quas[p] Apostolica nobis commendat traditio, Ecclesia regatur, dogmata conseruentur, religio vindicetur, alatur concordia, disciplina retineatur.

a 2. Thess. 2. d 1. Corint. 11. a
b Matth. 18. c
c Act. 15. c 16. a.
d Rom. 13. a Matth. 22. c
e Matth. 23. a Luc. 10. c
f 1. Pet. 2.
g Rom. 13. a
h Tit 3. a
i Heb 13. c
k Matth. 23. a
l 1. Thess. 4. b 1. Cor. 14. g
m Ioan. 20. c 17. c Luc. 10. c
n Cyprian. Epist. 69. ad Florentium Puppianum. Basil. ca. 23. cõst. monasticarum.
o Rom. 13. a
p Basil. de Spirit. sanct. ca. 27. August. li. 4. contra Donat. cap. 24. & lib 2. cap 7. lib. 5. cap. 23. & 26. Epip. Hęres 55. Euseb. li. 5. Eccles. hist. c. 30.

TESTIMONIA.

1. A. SECVNDÆ ad Thessalonicenses secundo: State, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

2. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3. MATTHÆI decimooctauo: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

4. ACTORVM decimoquinto: Paulus, electo Sila, perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmãs Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.

5. ET capite decimosexto: cùm pertransirent ciuitates tradebant eis custodire dogmata, quæ erãt decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Hierosolymis.

6. AD Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo: quę autem sunt, à Deo ordinata sunt.

7. MATTHÆI vigesimosecundo: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

8. ET capite vigesimotertio: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint, &c.

9. LVCÆ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

10. PRIORIS Petri secũdo capite: Subiecti estote omni humanę creaturæ propter Deũ, siue Regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquàm ab eo missis, ad vindictã malorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei, vt benè facientes obmutescere faciatis imprudentiũ hominũ ignorantiam. Quasi liberi, & non quasi velamen habẽtes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Deum timete, Regem honorificate. Serui, subditi estote in omni timore dominis, nõ tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

11. AD Romanos decimotertio: Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

12. AD Titum tertio. Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse.

13. AD Hębreos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim pernoctant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & nõ gemẽtes: hoc enim non expedit vobis.

14. MATTHÆI, vt in textu, & testimo. octauo.

1. B. PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deũ, qui etiã dedit spiritũ suum sanctũ in nobis.

2. PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Si qui videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mãdata.

3. IOANNIS vicesimo: Sicut misit me pater, & ego mitto vos.

4. ITEM decimo septimo: Sicut tu me misisti in mundum, ità & ego misi eos in mundum.

5. LVCÆ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

6. CYPRIANVS Epistola sexagesimanona ad Florentium Puppianum: Nec hęc iacto, sed dolẽs proferocùm te iudicem Dei constitutus & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos,

lib. 4. epist. 9.

Quæ Apostoli docuerũt.

Successores eorum pertinent. Luc. 10.

positos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit: & qui me audit, audit eum qui me misit: & qui reiicit vos, me reiicit, & eum qui me misit.

Matth. 10. Luc. 10.

7. BASILIVS in cõstitutionibus monasticis, capite vigesimotertio: Quod Apostolis dixit, Qui vos audit, &c. intelligendus est in commune legẽ sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores, id ex multis iisdémque certissimis diuinarum literatum testimoniis, manifestissimisque argumentis probari potest.

8. AD Romanos decimotertio: Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.

1. C. BASILIVS Magnus in libro de Spiritu sancto, capite vicesimoseptimo: vt suprà quęstione secunda, A. testimonio secundo.

2. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatistas, capite vicesimoquarto.

3. ET libro secundo, capite septimo.

4. ITEM libro quinto, capite vicesimotertio, vt suprà quęstione quarta, A. testimonio secundo & sequentibus.

5. IDEM libro quinto contra Donatistas, capite vigesimosexto: Quòd autẽ nos admonet Cyprianus, vt ad fontem recurramus, id est, ad Apostolorum traditionem, & indè canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum.

Ad Apostolicam Traditionem confugiendum.

6. EPIPHANIVS hęresi quinquagesimaquinta contra Melchisedechianos: Termini nobis positi sunt, & fundamenta, & ędificatio fidei, & Apostolorum Traditiones, & scripturæ sanctę, & successiones doctrinę, & vndiquaquè veritas Dei munita est.

Apostolorũ Traditiones. Successio doctrinæ.

7. EVSEBIVS libro tertio Ecclesiasticæ historię, capite trigesimo: Ignatius cùm iter per Asiam faceret, licèt attentissima cura è satellitibus, qui illum ducebant, obseruaretur, Ecclesias tamen cuiusque ciuitatis, ad quam fortè proficisceretur, familiaribus colloquiis pĩsque hortationibus cõfirmauit: ac primùm, vt hęreses, quæ iam tum primò nasci & emergere cœperunt, maximè præcauerent, sedulò admonuit. Deindè hortatus est, vt Apostolorum Traditioni mordicùs adhęrescerẽt: quam quidem asseueranter testificatus, quò tutiùs posteritati reseruaretur, necessariò scriptis mandandum existimauit.

Traditioni Apost. mordicùs adhærendum. Ignatius eam scriptis mandauit.

VIII.

Quid Patres hac de re iudicárunt?

A. Origenes, qui celebris & peruetustus est author, in hęc verba scripsit: [a]Hęreticus nobis habendus est omnis ille, qui Christo se credere profitetur, & aliud de veritate Christianæ fidei credit, quàm habeat definitio Traditionis Ecclesiasticæ. Tum idem alibi: [b]Illa solâ credenda est veritas, inquit, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione.

B. Et Hieronymi verbum est: [c]Ego illud te breuiter admonendum puto, Traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiũt, ità obseruandas, vt à Maioribus traditæ sunt.

C. Augustinus verò ità[d] docet: Si quid diuinę scripturæ præscribit authoritas, non est dubitandũ, quin ità facere debeamus vt legimus: similiter etiã, si quid per orbem frequẽter Ecclesia. *Nam hoc* quin ità faciendũ sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est. Ac rursùs idem: [e]In his rebus, de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, vel instituta Maiorũ pro lege tenend, sunt. Et[f] sicut præuaricatores diuinarum legum, ità contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coërcendi sunt.

D. Demùm Tertullianus, doctissimus & antiquissimus Ecclesiæ scriptor, toto libro[g] aduersùs eos disputat, qui nihil quod literis sacris non sit expressum, amittunt, grauitérque contendit, Traditiones & obseruationes quasdam Ecclesiasticas esse non scriptas, quæ non possint nisi ab Hæreticis repudiari. *Si quis autem videtur contentiosus esse*, (vt Paulinis[h] verbis vtamur) *nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.*

a in caput 1. epistolæ ad Titum, teste Pamphilio in apologia pro Origene. Vide etiam Irenæum, lib. 4. cap. 43.
b Lib. 1. Periarchon in proœmio.
c Ad Lucinium epist. 28
d Epist. 118. cap. 5.
e Ad Casulanũ epist. 86.
f Dist. 11. cap. in his.
g lib. de præscriptionibus aduersùs hæreticos.
h 1. Cor. 11. c.

TESTIMONIA.

Qui Presbyteri audiẽdi.

H. IRENÆVS libro quarto contra hæreses, capite quadragesimotertio: Obaudire oportet Presbyteris Ecclesiæ, qui successionẽ habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum secundùm placitum Patris acceperunt. Reliquos verò qui absistunt à principali successione & quocunque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos & malę sentẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ, vel quasi scindentes & claros, & sibi placentes aut rursùs vt hypocritas, quęstus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes.

Reliqua habentur in textu.

IX.

Agè verò quid est Ecclesia?

Roman.12.b.1. Cor. 12.b 1.Pet.5.b Ioā.21. c Matth. 16.c

A. Ecclesia est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentiū vniuersitas, quam Princeps Pastorū Christus tū Petro Apostolo, tū huius[a] successoribus pascendam tradidit atque gubernandam.

a Chrysost.lib. 2. de sacerdotio Concilium Florentinum. Bern.lib.2 de consid.ad Eugenium, cap. 8. b Hier.contra Lucifer. Cyprian.epist.69.

B. Quarè nomē Ecclesiæ non merentur, sed[b] falsò arrogant sibi hæretici & Schismatici omnes, qui etsi fidē atque doctrinam Christi profiteri videntur, tamē summi Pastoris ac Pontificis, quem Christus ouili Ecclesiæ loco suo pręfecit, & perpetua[c] successione in Romana Ecclesia vsque conseruauit, oues esse detrectant.

c Iren lib.3.cap.3. Optat.li 2. Aug.epist.165.&42. &in Psal contra partem Donati. &lib. 2.contra literas Petilia.cap.51.

C. Hanc Petri Cathedram, hunc Ecclesiæ primatum qui negāt & oppugnant, primùm illi quidem Christi magnificas promissiones * Petro factas, & mysticas regni cælestis claues illi vni traditas, aliáque multa de Petro Apostolorum[d] principe, ore, vertice scripta non intelligunt: Deindè pacem Ecclesiæ, ordinémque certum manifestè perturbant, quę absque summo Antistite & huius pręcellenti authoritate nec ritè gubernari, neque in vnitate atque cōtra portas inferorū soliditate necessaria diù contineri posset. Postremò Patribus, horúmque Synodis & scriptis de hac illustri Ecclesiæ[e] nota consentientibus, immò & totius orbis Christiani consonæ voci, detrahunt impudenter.

* Matth.16.c Ioā.21. e Luc. 22.c Matth,10.a Ioan. 1.f Matth.17.d Act.2.c

d Cyp. de simpl. prælat. In cap.16.Matt. Hilarius, & Hier.idē lib. 1. in Iouinia. Cyril.in Ioan.lib.2.cap.12. Aug.in Ioā.tract.56.&124. Orig.hom.2.indiuer.euāg. & tract 6.in Matth. Basi.de pœnit. Chrys. hom. 87. in Ioan.& 35 in Matth. itē 9. de pœnit.&serm.de cæte.& gladio S. Petri item hom. in SS.Petrum& Eliam. Leo Magnus,ser. 5. de anniuers. Pontif.& epist.89.ad Epise. Viennensis prouin.

e Augustt. contra Epist.Fūdam.ca.4. Item de vtilitate credendi,ca.17.&11. cōtra Faust. cap.2

D. Agnouit hanc Ecclesiam, eiúsque dignitatē Hieronymus, cuius hęc verba[f] sunt: qui Petri Cathedræ iūgitur, meus est. Agnouit Optat[g] Afer, qui Petri Cathedrā inter veras Ecclesiæ notas primā esse testatur. Agnouit Augustinus,[h] qui apertè scribit, in Romana Ecclesia sēper Apostolicæ Cathedrę principatum viguisse. Agnouit[i] Cyprianus, qui omniū hęresum & schismatū pullulantium causam in eo statuit, quòd vni & summo sacerdoti ac iudici vice Christi nō obtemperatur. Agnouit Ambrosius,[k] vt dixerit se in omnibus cupere Roma am sequi Ecclesiam.

f Ad Damasc. epist 58. & ad eundem epist 57.
g Lib 2.contra Donat.
h epist.162. 90. 92. 65. & 165.
i Epist 55.& 69. Ité Hier. contra Luciferia. & Leo epist.84.ad Anast. Thessalonic. ca.11.

K Lib.3.de Sacram.cap.1.& de obitū Satyri.

E. His autem omnibus antiquior, & Apostolicorum temporum vicinus, veréque Apostolicus vir Irenæus,[l] tale tribuit elogiū Ecclesię Romanę: Ad hanc, inquit, Ecclesiam propter potentiorem principalitatē, necesse est omnem cōuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndiquè fideles: in qua semper ab iis qui sunt vndiquè, conseruata est ea, quę est ab Apostolis, traditio.

l Lib.3.cap.3. Tert.de prescrip.hæret. Cyprian. epist. 42.&46.Theod.lib.1. hist. cap.4.Bernar.epist.190. ad Innoc.& lib. 2 de Consil. cap 8.Consil.Chalced. act. 3 Anaclet.epist.1.& 3 Marcel.epist.1.Synod. Alexandrina ad Felicem.

TESTIMONIA.

1. A. Ad Romanos duodecimo: Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem mēbra nō eundem actum habēt: ità multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

2. Prioris ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnum tamen corpus sunt: ità & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos, in vnum corpus baptizati sumus.

3. Prioris Petri quinto capite: Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam.

DE PASTORE VNIVERSALIS ECCLESIÆ.

4. Ioannis vigesimoprimo: Cùm ergò prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plùs his? Dicit ei: Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia scis: tu scis quæ amo te. Dicit ei: Pasce oues meas.

5. Matthæi decimosexto: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersùs eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatū & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.

Ioan. 21. Notarū Petro, tū successoribus curā ouium commissam. Matth. 24. Luc 122.

6. Chrysostomvs libro secundo de Sacerdotio. Quanam de causa idem ille sanguinem effudit suum? certè vt pecudes eas acquireret, quarum curam tum Petro, tum Petri successoribus cōmittebat. Iure igitur ac meritò sic loquebatur Christus: Quisnam fidelis seruus & prudens, quem dominus super familiam suam constituit?

7. Consilivm Florentinū, vt suprà de Symbolo, quæstione decimanona, C. testim. decimotertio.

Rom. Pontificis quanta dignitas & authoritas.

8. Bernardvs libro secundo de consideratione ad Eugenium Pontificem Maximum, capite octauo: Agè indagemus adhuc diligētiùs quis sis, quam geras videlicet pro tēpore personam in Ecclesia Dei. Quis es: Sacerdos magnus, summus Pōtifex, Tu princeps episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es cui claues traditę, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij cęli ianitores, & gregum pastores, sed tu tāto gloriosiùs, quanto & differentius vtrunque prę cęteris nomen hæreditāsti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vndę id probem quæris? Ex verbo Domini: Cui enim non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum, sic absolutè & indiscretè totę cōmissę sunt oues: Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? Illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit. Cui non planum, non designāsse aliquas, sed adsignāsse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil. Et cæterà, vt suprà de Symbolo, eadem quęstione, C. testimonio duodecimo.

Nota.

Matth.16. Ioan.16.

Pastorum omnium pastor.

Ex Scripturis probat. Ioan.21.

In qua Ecclesia permanēdum.

1. B. Hieronymvs in dialogo contra Lucifer. rianos: Breuem tibi apertámque animi mei sentētiam proferam: In illa esse Ecclesia permanēdum, quę ab Apostolis fundata, vsque ad diem hanc durat. Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, vt pura Marcionistas, Valentinianos, Montenses siue Campitas: scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam: ex hoc enim ipso quòd posteà instituti sunt, eos se esse indicāt, quos futuros Apostolus prænunciauit. Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare quod dicūt, cùm & diabolus de scripturis aliqua sit locutus, & scripturę non in legendo consistant, sed in intelligendo.

Hæreticorum Ecclesia est Antichristi synagoga.

Scripturarum citatio non semper rectè fit.

Lib.4. epist.2. Sine episcopo & summo Sacerdote nō est Ecclesia.

2. Cyprianvs Epistola sexagesimanona ad Florentium seu Puppianum. Etsi contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamen à Christo non recedit: & illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhęrens. Vndè scire debes, Episcopū in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: & si qui cum Episcopo non sunt, in Ecclesia non esse: & frustrà sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quosdā communicare se credunt: quando Ecclesia quæ Catholica vna est, scissa non sit, neque diuisa, sed sit vtiquè connexa, & cohærentium sibi inuicem sacerdotum glutino copulata.

Qui cum Episcopo non est, in Ecclesia non est.

Sacerdotum connexio.

SVCCESSIO ROMAN. PONTIFICVM.

Successio Rō. Pontificum.

3. Irenævs aduersùs hæreses libro tertio, capite tertio: Sed quoniam valdè longum est, in hoc tali volumine omnium ecclesiarū enumerare successiones, maximę & antiquissimæ & omnib' cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romę fundatæ & constituręque Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicātes, cōfundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per suī placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cęcitatem & malam sententiā præterquàm oportet colligūt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnē conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndiquè fideles: in quo semper ab his qui sunt vndiquè, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis, traditio. Fundantes igitur & instruentes beati Apostoli ecclesiam, Lino episcopatum administrandę Ecclesiæ tradiderunt. Succedit autem ei Anacletus: post eū tertio loco ab Apostolis Episcopatū sortitur Clemens, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cū eis, cùm adhuc insonantem prædicationem Apostolorum & traditionē ante oculos haberet: Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deincèps sextus ab Apostolis cōstitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissimè Martyrium fecit, ac deincèps Higinus, pòst Pius, post quem Anicetus. Cùm autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco épiscopatum ab Apostolis habet Eleuterius. Hac ordinatione & successione, ea quę est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis prędoniatio peruenit vsque ad nos, Et est plenissima hęc ostensio, vnam & eandem viuificatricē fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis vsque nunc sit cōseruata, & tradita in veritate.

Fides in successione perpetuò conseruata, confundit hæreticos.

Ecclesiæ Rō. dignitas & cōstantia in fide Apostolica.

Romani Pontifices ex ordine numerantur vsque ad Irenæi ætatem.

4. Optatvs Mileuitanus libro secundo contra Donatistas: Probamus eam esse ecclesiam Catholicam, quæ sit in toto terrarum orbe diffusa. Eius iam commemoranda sunt ornamenta: & videndum vbi sint quinque dotes, quas tu sex esse dicis, inter quas Cathedra est prima: Vbi nisi sederit episcopus, coniungi altera dos non poterit, qui est annulus: videndum est, qui & vbi prior Cathedra sederit. Si ignoras, disce: Si nōsti, erubesce. Ignorantia tibi adscribi non potest. Restat ergò vt noueris. Scientem errare, peccatum est. Nam ignorantibus nonnunquàm solet ignoscī. Igitur negare nō potes, scire te in vrbe Roma Petro primò Cathedram Episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: vndè & Cephas appellatus est: in qua vna Cathedra, vnitas ab omnibus seruaretur, nè cæteri Apostoli

Ironæi ætas.

Rectæ fidei indicium.

Primaria nota Ecclesiæ.

Alias, in quo vno cathedræ vnitas, vel, quo in vna Cathedra, vnitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Successio Rō. Pontificum vsque ad ætatem Optati.

singulas sibi quisque defenderent: vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram, alteram collocaret. Ergò cathedra vnica, quę est prima de dotibus, sedit prior Petrus. Cui succedit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, &c. Iulio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius hodiè, qui noster est socius, cū quo nobis totus orbis commercio formatarum, in vna communionis societate concordat. Vestrę Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.

Hæretici originē suæ cathedræ reddere nequeunt.

A Petro vsque ad Augu. ętatem Rom. Pont. in eadē doctrina fidei consentientes.

5. AVGVSTINVS epistola centesima sexagesimaquinta ad Generosum: Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti, Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferiorum nō vincēt eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, &c. Damaso Siricius, Siricio Anastasius. In hoc ordine successionis nullus Donatista episcopus inuenitur. In illum autem ordinem Episcoporū qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasiū, qui nūc super eandē Cathedrā sedet, etiā si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ & innocentibus Christianis: quibus Dominus prouidens, ait de præpositis malis: Quæ dicūt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt: vt certa sit spes fidelis, quæ non in homine, sed in Domino collocata, nunquàm tempestate sacrilegi schismatis dissipetur.

Cōt. Rō. Pōt. hostes Augu. responsio.

Matth. 23.

6. ITEM in epistola quadragesimasecunda ad Madaurenses: Videtis certè multos prę cisos à radice Christianæ societatis, quę per sedes Apostolorum & successiones episcoporum certa per orbem propagatione diffunditur, de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi arescentia sarmēta gloriari, quas hæreses & schismata nominamus. Præuisa, prędicta, scripta sunt omnia.

Ecclesiæ propagatio per sedes Apostolorum & successiones Episcoporum.

Petri sedes, & continuata in ea Rō. Pōtif. successio, petra est inuperabilis.

7. IDEM in Psalmo contra partem Donati: Numerate sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede: & in ordine illo Patrum, quis cui successit, videte. Ipsa est Petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.

8. ITEM libro secundo contra literas Petiliani Donatistę, capite quinquagesimoprimo: Veruntamen si omnes per totū orbem tales essent, quales vanissimè criminatis, cathedra tibi quid fecit Ecclesię Romanę, in qua Petrus sedit, & in qua hodiè Anastasius sedet? Quarè appellas cathedrā pestilentiæ, cathedram Apostolicam? Si propter homines, quos putas legem loqui, & non facere, nunquid Dominus Iesus Christus propter Pharisęos, de quibus ait: Dicunt & non faciunt, cathedræ, in qua sedebant, vllam fecit iniuriam? Nónne illā cathedrā Moysi commendauit, & illos seruato cathedrę honore, redarguit? Ait enim: Super cathedrā Moysi sedent: quę dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Hæc si cogitaretis, non propter homines, quos infamatis, blasphemaretis cathedram Apostolicā cui non communicatis. Sed quid est aliud, quàm nescire dicere, & tamen non posse nisi maledicere?

Petrus sedit in cathedra Ecclesiæ Rō.

Not. cōt Rō. Pontifices vituperatores. Matth. 23.

Matth. 23.

DE PRIMATV PETRI.

1. C. MATTHÆI decimosexto.

2. ET Ioannis vigesimoprimo: vide suprà hac eadem quæstione, A. testimonio quinto & quarto.

3. LVCÆ vigesimosecundo: Ait autem Dominus Simoni: Simon, eccè Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

4. MATTHÆI decimo: Duodecim autem Apostolorū nomina sunt hæc: Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, &c.

5. IOANNIS primo: Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.

6. MATTHÆI decimoseptimo: Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait: Etiam. Et cùm intrâsset in domum, pręuenit eū Iesus, Dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel sensum à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesu: Ergò liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscē qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies stateremillum sumens, da eis pro me & te.

7. ACTORVM primo: In diebus his exurgēs Petrus in medio fratrum, dixit: Viti fratres, oportet impleri scripturam, &c.

8. CYPRIANVS in tractatu de simplicitate Prælatorum, siue de vnitate Ecclesiæ, vt suprà de Symbolo, quęstione decimaoctauo, B. testim. duodecimo.

9. HILARIVS in caput decimumsextum Matthæi: O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesię fundamentum, dignáque ædificatione illius petra, quę infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clausura dissolueret. O beatus cęli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudicium, præiudicata authoritas sit in cęlo, vt quę in terris aut ligata sunt aut soluta, statuti eiusdem condicionem obtineant & in cælo.

10. HIERONYMVS in decimumsextum caput Matthæi: Sicut ipse lumen Apostolis donauit, vt lumen mundi appellarentur, cæteráque ex Domino sortiti sunt vocabula: ità & Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. Ac secundùm metaphoram petrę, rectè dicitur ei, Ædificabo Ecclesiam meā super te. Ibidèm: Prudens lector inquirat, quomodò post tantā beatitudinem, Beatus es Simon, Bariona, &c. nunc audiat, Vade retro me Satana, scādalum mihi es. Aut quæ sit tam repentina conuersio, vt post tanta prę mia satanas appelletur. Sed si consideret qui hoc quęrit, Petro illam benedictionem & beatitudinem ac potestatem, & ædificationem super eum Ecclesię in futuro promissam, nō in præsenti datam, intelliget. Ædificabo, inquit, super te Ecclesiam meam, & portæ inferni non pręualebūt aduersùs eam, & dabo tibi claues regni cælorum: omnia de futuro. Quæ si statim dedisset ei, nunquàm in eo prauę confessionis error inuenisset locum.

11. IDEM libro primo aduersùs Iouinianum: At dicis, super Petrū fundatur Ecclesia, licèt idipsum in

Petro principatus datur ad cauendum schisma.

in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesię fortitudo solideturtamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio.

Ioan. 1. Petrus quid significet. Ædificanda Ecclesia in Petro.

12. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Ioannem, capite duodecimo: Nec Simon fore iam nomen sibi, sed Petrus prędicit, vocabulo ipso cōmodè significās, quòd in eo tanquàm in petra lapidéque firmissimo, suam esset ædificaturus Ecclesiam.

Petrus Apostolorum primus.

13. AVGVSTINVS tractatu quinquagesimosexto in Euangelium Ioannis: Quis enim nesciat, primum Apostolorum esse beatissimum Petrum?

Propter Apostolatus sui primatum, Ecclesiam repræsentabat.

14. IDEM tractatu centesimo vigesimoquarto: Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita ærumnosa, cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam. Quòd enim ad ipsum propriè pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratia vnus idémque primus Apostolus: sed quando ei dictum est. Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcūque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutū & in cælis: vniuersam significabat Ecclesiam, quę in hoc seculo diuersis tentationibus velut imbribus, fluminibus, tempestatibúsque quatitur, & non cadit: quoniam fundata est super petram, vndè & Petrus nomen accepit. Nō enim à Petro petra, sed Petrus à petra: sicut nō Christus à Christiano, sed Christianus à Christo vocatur.

Petrus primus Apostolus. Matth. 16.

Petro ad Ecclesiæ vnitatem commanem claues datæ sunt.

Petrus à Petra dictus.

Apostolorū vertex.

15. ORIGENES in diuersos Euangelistas homilia secunda: Nemo nos existimet Petro Ioannem præferre. Quis hoc fecerit? Quis esset altior Apostolorum illo, qui est & dicitur vertex eorum?

Petro datæ claues nō cæli, sed cælorū. Matth. 16.

16. IDEM tractatu sexto in Matthæum: Nō modica differentia est, quòd Petro quidem datę sunt claues non vnius cæli, sed multorum cælorum, vt quæcunque ligauerit super terram, sint ligata non tantùm in vno cęlo, sed in omnibus cælis: & quæ soluerit super terram, sint soluta nō solùm in vno cęlo, sed in omnibus cęlis. Ad eos autem, qui multi sunt ligatores & solutores in terra, sic dicit, vt soluent & alligent non in cælis, sicut Petrus: sed in vno cælo, quia non sunt in tanta perfectione, sicut Petrus, vt alligent vel soluant in omnibus cælis.

Apostoli cæteri ligant & soluunt in cęlo non in omnibus cælis.

17. BASILIVS Magnus in homilia de pœnitentia, quę est inter homilias variorum argumentorū vltima: Petrus tertiò abnegauit, & collocatus est in fundamēto. Petrus dixerat iam anteà, & beatus prononciatus fuerat: dixerat, Tu es filius Dei excelsi: & vicissim audierat, se esse petram, ità laudatus à Domino: Licèt enim petra esset, nō tamē petra erat vt Christus. Vt Petrus petra erat Nā Christus verè est immobilis petra. Petrus verò propter petram. Axiomata namque sua IESVS largitur aliis. Largitur autem ea nō euacuatus, sed nihilominùs habēs. Lux est: Vos estis lux mundi, inquit. Sacerdos est, & facit sacerdotes. Quis est, & dicit: Eccè ego mittovos sicut oues in medio luporum. Petra est, & petram fecit. Quæ sua sunt, largitur seruis suis. Argumentum hoc est opulenti, habere videlicet, & aliis dare.

Petrus in fundamento collocatus. Matth. 16.

Aliter Petrus petra, aliter Christus.

Ioan. 8. Matth. 5.

Matth. 10.

18. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimasecunda in Ioannē, in ea ea verba, Simon Ioānis, diligis me? Quid tandèm aliis omissis de his duntaxāt Petrum affatur? Os erat Apostolorum & princeps & vertex ipsius cœtus, propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit: simul vt ei ostēderet iam sibi fidutiam habendam: tāquàm enim negationis obliuiscereturfrattrum curam ei committit, neque negationis meminit. Et paulò pòst: Nam cùm magna Christus Petro communicāsset, orbis terrarum curam demandasset, martyriū prędixisset, &c.

Os & princeps Apostolorū quem ob eam cautam etiam Paulus inuisit. Galat. 1. Cura fratrum Petro cōmissa. Orbis terrarū cura ei demādata.

19. ITEM homilia quinquagesimaquinta in Matthæum: Quid igitur Petrus, omnium Apostolorū os, vertex cōsortij totius? cùm omnes interrogati essent, ipse solus respondet. Ibidèm: Ecclesiæ futuræ pastorē constituit. Et paulò pòst: Quæ Deus cōcedere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, & vt Ecclesia tot tantísque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cuius pastor & caput, piscator homo atque ignobilis, terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet: hæc inquam omnia quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum.

Os & vertex Apostolici Consortij. Ecclesiæ pastor & caput & adamantinum fundamentum.

20. IDEM homilia nona de pœnitentia: Petrum cùm dico, petram nomino indelebilē, non se: crepidinem immobilem, Apostolū magnum, primū discipulorum, primum vocatum, & primum obedientem.

Petra & crepido immobilis.

21. ET Sermone in adorationem venerabilium catenarum & gladij sancti & Apostolorum principis Petri: Sanctum ac iustum est summis & meritis honoribus Apostolum prædicari, in quo & suā Ecclesiā pro diuinę illius vocis præmio, qua ipsum Dei filium esse prædicauit, ædificaturum se prædixit Dei filius, & cælorum claues eius in se fidei arrhabonem se illi daturum, & eorum, quæ ab ipso in terris ligata aut soluta fuissent, in cælis sententiam confirmaturum promisit. Et nonnullis interiectis ad ipsum Petrum sermonem dirigēs: Vbinā sunt claues regni cælorum? Vbinā appellatio, qua Ecclesię firmamentum nominaris? Et iterèm: Hūc cęlestes angelorum ordines collaudārunt, & Apostolorum chorus valdè admiratus, tanquàm os suū, amplexatus est ac celebrauit. Hunc, qui Christo crediderunt, ducem & magistrum sequentes, ad infidelitatis scopulos non offendunt. Hunc ad cælum vsque peruenientem, & valdè illustrem spiritualis Israēlis columnam, & animarum in perfidiæ pelago fluctuantium gubernatorem appellamus. Verè hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cælorum magister: Petrus deniquè magnum illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, Theologorum pulchritudo Christi os, &c. Et sub finem: Tu verò ô Petre, Christi Ecclesiæ petra & firmamentū, sume Apostolorum vertex, adesto hodiè misertus nostri, &c. vt suprà quæstione octaua de Decalogo, D. testimonio septimo.

In Petro se Ecclesiam suam Christus ædificaturū prædixit. Ecclesiæ firmamentū appellatur. Spiritualis Israēlis columna. Ecclesiæ petra, & firmamentum.

22. ITEM homilia in sanctos Petrum Apostolum & Eliam Prophetam: Petro Apostolo orbis terrarum Ecclesiæ, & populorum multitudines eius fidei committendæ erant, vel potiùs creditæ sunt illi claues regni cælorum. Quid enim ait illi Dominus? Quodcunque ligaueris super terrā, erit ligatū & in cęlo. Sed vide cuiusmodi peccato permisit subiicit Petrum illum, talem ac tantum virū,

Petro orbis Ecclesiæ, & populorum, multitudines cōmittendæ. Matth. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolorū vertex, fundamētum, petra stabilis, Ecclesiæ princeps & columna.

Apostolorum verticem, fundamētum immobile, petram stabilem, & quæ frāgi non posset, Ecclesiæ principem, portum inexpugnabilē, turrim firmam, & quæ non posset concuti. Petrus, inquam, ille Ecclesię columna ac propugnaculum, puellæ vnius, non minas, sed vnicū verbū non sustinuit. Verbum puellæ processit, & columna illa concutiebatur. Illa locuta est, & propugnaculū fluctuauit. Permissus est peccare is, cui Ecclesia credenda erat, illa videlicet Ecclesiarum columna, & portus fidei: Petrus orbis terrarum magister peccare permissus fuit ob eam maximè causam, quod populorum multitudo illi credenda erat, nè seuerus & innocens, à venia propriis frattribus impartienda esset alienus.

Vnus Petrus Apostolis & omnibus Ecclesiæ patribus præponitur.

23. Leo magnus sermone tertio in anniuersario pontificatūs sui: De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuersarū gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cūctisque Ecclesię patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.

Primarius omnū pastor Christus, secūdarius verò omniū pastor Petrus. Matth. 16.

Ibidem. Et ego, inquit Christus, dico tibi: hoc est, Sicut meus pater tibi manifestauit dignitatē meā, ità & ego tibi notam facio excellētiam tuam, quia tu es Petrus, id est, cùm ego sim inuiolabilis petra,

Nota quomodò Christus & quomodò Petrus & petra sit. Ephe. 2. 1. Cor. 3.

ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamētum prēter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris: vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione cōmunia. Eandē sententiam de duplici petra iisdem verbis repetiuit sermone secundo in natali Apostolorum Petri & Pauli.

24. Idem epistola octogesimanona ad Episcopos per Viennensem prouinciā cōstitutos: Cùm Petro præ cęteris soluēdi & ligandi tradita sit potestas, pascendarum tamen ouium cura specialiùs mādata est. Cui quisquis principatum æstimat denegandum, illius quidem nullo modo potest minuere dignitatē, sed inflatus spiritu superbię suæ, semetipsum in inferna demergit.

Petri priuilegia.

Petro principatū adimentes, seipsos ad inferna demergunt.

25. Avgvstinvs contra epistolam Manichęi, quam vocant fundamēti, capite quarto: Tenet me in Ecclesia Catholica, ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, successio sacerdotum.

Augustinus quanti faciat successionem Episcoporum in sede B. Petri primi pastoris ouium Christi.

26. Idem in libro de vtilitate credendi ad Honoratum, capite decimoseptimo: Cùm igitur tantum auxilium Dei, tātum profectum fructúmque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ cōdere gremio, quæ vsque ad cōfessionem generis humani ab Apostolica sede per successiones Episcoporum frustrà hęreticis circunlatrātibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim Cōciliorum grauitate, partim etiam miraculorū maiestate damnatis, culmen authoritatis obtinuit? cui nolle primitias dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.

Cui Ecclesiæ adhærēdum.

Successiones episcoporum Apostolicæ sedis.

27. Et libro vndecimo cōtra Faustū Manichæū, capite secūdo:: Vides in hac re, quid Ecclesiæ Catholicæ valeat authoritas, quę ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorū vsque ad hodiernum diē succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

Nota.

Successionis perpetuitas.

Quanta cum reuerentia & deuotione semper Rom. pontificem coluerit.

1. D. Hieronymvs ad Damasum epistola quinquagesimaoctaua: Quotsùm ista tā longo repetita principio? videlicet, vt paruum magnus aspicias, vt diues pastor morbidam non cōremnas ouē. Et paulò pòst: Ego igitur, vt anteà iam scripsi, Christi vestē in Romana vrbe suscipiēs, nunc barbaro Syrię limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam, quid mererer, ipse cōstitui. Verùm vt ait gentilis poēta: Cælum, non animum, mutat, qui trans mare currit. Ità me incessabilis inimicus post tergum secutus est, vt maiora in solitudine bella nūc patiar. Hinc enim prędiis fulta mūdi, Arriana rabies fremit: Hinc in tres partes scissa Ecclesia, ad se rapere me festinat. Monachorum circà manentium antiqua in me surgit authoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hærere se dicūt: possem credere, si hoc vnus assereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcircò obtestor beatitudinem tuam, per crucem Domini, per necessarium fidei nostrę decus, per passionem Christi, vt qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito: ità in solio cum duodecim iudicaturus sedeas: ità te alius senem cum Petro cingat, ità municipatum cæli cum Paulo consequaris, vt mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Noli despicere animam, pro qua Christus mortuus est.

Communionem cū Romana Ecclesia quanti semper fecerint Hieronymus, Damasus, Basilius, Athanasius, Epiphanius, Ruffinus, Theophilus, Chrysostomus, Cyrillus, Augustinus, Prosper, Fulgentius, Dionysius Alexandrinus, Gregorius Nyssenus, Gregorius Nazianzenus, Basilius Seleuciensis, Amphilochius, Ephrem, Isaac Ninivita, Maximus, Ioannes Damascenus, Theodoretus, Ioannes Climacus, Hesychius, Cassianus, Nilus, Ioannes Eleemosynarius, Sophronius, Ioannes Constantinopolitanus, Germanus, Andreas Cretensis, Theodorus Studita, Methodius, Nicephorus, Ioannes Hierosolymitanus, Photius, Ioannes Curopalates, Cedrenus, Zonaras, Glycas, Balsamon, Theophylactus, Euthymius, Nicolaus Methonensis, Ioannes Phurnes, Ioannes Apocaucus, Nicolaus Cabasilas, Ioannes Cantacuzenus, Gregorius Palamas, Ioannes Chortasmenus, Ioannes Bessarion, Marcus Ephesinus, Georgius Scholarius, Gennadius, Simeon Thessalonicensis, Ioannes Eugenicus, Ioannes Torcellanus, Ioannes Cyparissiotes, Ioannes Caluus, Ioannes Hegumenus, Ioannes Cotelerius, Ioannes Clericus, Ioannes Mabillonius, Ioannes Launoius, Ioannes Cappellus, Ioannes Morinus, Ioannes Gerardus, Ioannes Hornius, Ioannes Forbesius, Ioannes Gallus, Ioannes Fecchius, Ioannes Gagnæus, Ioannes Pappus, Ioannes Gretserus, Ioannes Sirmondus, Ioannes Petauius, Ioannes Garnerius, Ioannes Launoius, Ioannes Cappellus, Ioannes Morinus, Ioannes Gerardus, Ioannes Hornius, Ioannes Forbesius, Ioannes Gallus, Ioannes Fecchius, Ioannes Gagnæus, Ioannes Pappus, Ioannes Gretserus, Ioannes Sirmondus, Ioannes Petauius, Ioannes Garnerius.

Apostolicæ sedis primatus.

2. Idem epistola quinquagesimaseptima ad Damasum: Quoniam vetusto oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicā, & desupèr textam, minutatim per frusta discerpit, & Christi vineam exterminant vulpes: vt inter lacus contritos, qui aquam nō habent, difficilè, vbi fons signatus & hortus ille conclusus sit, possit intelligi. Ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam, censui consulendam, indè nūc meæ animæ postulās cibū, vndè olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tāta vastitas elementi liquentis & interiacens lōgitudo terrarum, me à preciosæ margaritę potuit inquisitione prohibere. Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum seruatur hęreditas. Ibi cespite terra fœcundo, Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: Hîc obiuta sulcis frumenta, in lolium auenásque degenerant. Nunc in Occidente sol iustitiæ oritur: in Oriente autem lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hîc testacea vasa vel lignea virgam ferreā & æternum operiuntur incendium. Quanquàm igitur tuī me terreat magnitudo, inuitat tamē humanitas. A sacerdote victimā salutis, à pastore præsidium ouis flagito. Facessat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cū successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequēs, beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiā scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Et post paucā: Non noui Vitalē, Melerium respuo, ignoro Paulinum:

Iosue Cap. 10. Adde Ioshue 10. Exodi 12. Psal. 67. Hinc fugiunt omnes Romani.

Super cathedrā Petri, fidei fundatā Ecclesiā.

Matth. 16. Exod. 12.

Extra Rom. Ecclesiæ communionē non est salus.

Paulinum: Quicunque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Et in fine: Quamobrem obtestor beatitudinem tuam per crucifixum mundi salutem, per homousion Trinitatem: vt mihi epistolis tuis, siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseon detur authoritas. Et nè fortè obscuritas loci, in quo dego, te fallat, per baiulos literarum, ad Euagrium presbyterum, quem oprimè nōsti, dignare scripta transmittere: simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campenses cum Tarsensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm vt authoritate communionis vestræ fulti, tres hypostases cum antiquo sensu prædicent.

Rom Pō. non communi-cātes, ad Antichristum pertinent.

3. Optatvs Mileuitanus libro secundo cōtra Donatistas: Probamus eam esse Ecclesiam Catholicam, &c. vt suprà hac eadem quæstione, B. testimonio quarto.

4. Avgvstinvs epistola centesima sexagesimasecūda ad Episcopos Donatistarum: Erat Carthago transmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis: vndè non mediocris vtiquè authoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cùm se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, & cæteris terris vndè Euangelium ad ipsam Aphricam venit, per communicatorias literas esse coniunctum: vbi paratus esset causam suam dicere, si aduersarij eius ab eo illas Ecclesias alienare conarentur.

In Rom. Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus.

5. Idem cum Patribus Concilij Carthaginensis, in epistola nonagesima ad Innocentium Pontificem Romanum: Si ergò Pelagius episcopalibus gestis, quæ in Oriente confecta dicūtur, etiam tuæ veneration iustè visus fuerit absolutus, error tamen ipse & impietas, quæ tam multos assertores habet, per diuersa dispersos, etiam authoritate Apostolicæ sedis anathematizanda est. Et paulò superiùs: Hoc itaque gestum, domine frater sancte, charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis, etiam Apostolicæ sedis adhibeatur authoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam peruersitate etiam corrigenda.

Apost. sedis authoritas in hæresib. anathematizandis.

Petitur Concilij cōfirmatio à Rom. pontifice.

6. Idem cum Patribus Mileuitani concilij epistola nonagesimasecunda ad eundem Innocentiū: Quia te Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede Apostolica collocauit, talémque nostris temporibus præstitit, vt nobis potiùs ad culpam negligentiæ valeat, si apud tuam venerationem, quæ pro Ecclesia suggerenda sunt, tacuerimus, quàm ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter accipere, magnis periculis infirmorum membrorū Christi pastoralem diligentiam quæsumus adhibere digneris. Noua quippe hæresis, & nimiùm perniciosa tempestas surgere inimicorum gratiæ Christi cœpit.

Rom. pontificis authoritas implorātur ad sedandam tempestatem Pelagianæ hæresis.

7. Inter eiusdem Augustini epistolas nonagesimatertia, est Innocentij ad Patres concilij Mileuitani: Diligenter & congruè Apostolico consulitis honori, honori inquam illius, quem præter illa quæ sunt extrinsecùs, solicitudo manet omnium Ecclesiarum, super anxiis rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam sequuti,

Solicitudo omnium Ecclesiarum incumbit Rom. pontifici, ad eas dubitas decidendas.

quam toto semper ab orbe mecum nōstis esse seruatam. Verùm hæc missa facio: neque enim hoc vestram credo latere prudentiam. Quid etiā actione firmāstis, nisi scientes, quòd per omnes prouincias de Apostolico fonte perentibus responsa semper emanent? præsertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes frattres & coēpiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris authorem, referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundū possit omnibus Ecclesiis in commune prodesse.

In fidei negociis iudex est.

Lib. 1. epist. 3.

8. Avgvstinvs epistola centesima sexagesimaquinta ad Generosum: Si ordo Episcoporum, &c. vt suprà litera B. testimonio quinto.

Sūmi pontificis contēp. us hæresum & schismatum causa est.

9. Cyprianvs epistola quinquagesimaquinta ad Cornelium Romanum Episcopum: Neque enim aliundè hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm indè, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur: cui si secundùm magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersùm sacerdotū collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coēpiscoporum consensum, iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiā scinderet: nemo sibi placens ac tumens, seorsum foris hæresim nouam conderet. Et paucis interpositis: Christi aduersarius & Ecclesiæ eius inimicus, ad hoc Ecclesiæ præpositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublato, atro ciùs atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia grassetur. Ibidèm: Post ista adhuc insuper Pseudoēpiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audēt, & ad Petri Cathedram atque ad Ecclesiam principalem, vndè vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos, (quorum fides Apostolo prædicante laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.

Petri Cathedra & Ecclesia principalis.

Rom. 1.

Ad Rom. Ecclesiam perfidiæ nullus accessus.

10. Item epistola sexagesimanona ad Puppianum Florentium: Indè enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur.

Lib. 4. epist. 9. Hæresum & schismatum origo ex summi pontificis contemptu.

11. Hieronymvs aduersùs Luciferianos: Ecclesiæ salus in summi sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quædam & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot sacerdotes.

Ex dignitate summi sacerdotis pendet ecclesiæ salus.

12. Leo Magnus epistola octogesimaquarta ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, capite vndecimo: Hæc connexio totius quidem corporis vnanimitatem requirit, sed præcipuè exigit communis, non est tamen ordo generalis: quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & quum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret. De qua forma, Episcoporum quoque est orta distinctio: & magna dispositione prouisum est, nè omnes sibi omnia vendicarent, sed essent in singulis prouinciis, quorum inter fratres haberetur prima sententia: & rursùs quidam in maioribus vrbibus constituti, solicitudinem

Inter Apostolor discretio potestatis.

Episcoporum inter se distinctio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primes Petri Sedē, vniuersalis Ecclesiæ cura.

sescipierent ampliorem: per quos ad vnam Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil vsquam à suo capite dissideret.

Rom. Ecclesię forma in omnibus sequi cupit Ambrosius.

13. AMBROSIVS de Sacramentis libro tertio, capite primo: Non ignoramus quòd Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus sequimur & formam. Hanc tamē consuetudinem non habet vt pedes lauet. Vide ergò nè fortè propter multitudinem declinauit. In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam.

Episcopi Catholici cum Rom. Ecclesia conueniūt.

14. IDEM in oratione funebri de obitu fratris sui Satyri: Aduocauit ad se Episcopum, nec vllam sui Satyri putauit, nisi veræ fidei gratiam, percontatúsque ex eo est, vtrúmnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret, an fortè & ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat: Lucifer enim se à nostra tunc temporis communione diuiserat.

1. E. IRENÆVS libro tertio contra hæreses capite tertio: Ad hanc Ecclesiam, &c. vt in textu.

Apostolorum cathedræ.

2. TERTVLLIANVS de præscriptionibus aduersùs hæreticos: Agè iam qui voles curiositatem meliùs exercere in negocio salutis tuæ, percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, &c. Si Italiæ adiaces, habes Romam, vndè nobis quoque authoritas præstò est. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cū sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur, vbi Apostolus Ioannes posteaquàm in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur.

Romanæ Ecclesiæ commendatio.

Lib. 4. epist. 8. Ecclesiæ Catholicæ radix & matrix est Romana.

3. CYPRIANVS Epistola quadragesimaquinta ad Cornelium: Nos singulis nauigantibus, nè cum scandalo vllo nauigarent, rationem reddentes, scimus nos hortatos eos esse, vt Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem agnoscerent ac tenerent.

Lib. 3. epist. 13. Episcopus Ecclesiæ Catholicæ est Romanus Pontifex.

4. IDEM Epistola quadragesimasexta ad Cornelium: Nos, inquiunt, (quidam reuersi ad Ecclesiam) Cornelium Episcopum sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ, electū à Deo omnipotente & Christo Domino nostro scimus. Nec ignoramus vnum Deum esse, vnum Christum esse Dominum, quem confessi sumus, vnum Spiritum sanctū, vnum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere.

Vnus Episcopus in Catholica Ecclesia.

5. THEODORETVS historiæ Ecclesiasticæ libro secundo, capite quarto: Athanasius, intellectis insidiis, clàm se subduxit Alexandria, & rectà in Occidentem contendit. Etenim Iulium Episcopum, qui tum Romanam rexit Ecclesiam, Eusebiani de criminibus, quæ falsò contra Athanasiū confinxerant, per literas certiorem fecerant. Ille Ecclesiæ canonem secutus, & eos iussit Romam venire, & diuinum Athanasium, quò pro se in iudicio ipse responderet, vocauit. Qui vt primùm fuit accersitus, eò maturè contendit. Tragœdiæ autē authores Romā ideò nō sunt profecti, quòd intellexerunt sua mendacia manifestò fore deprehensa.

Rom. Pontifex Episcoporum causas examinat.

Hæreticorum ingenium.

6. BERNARDVS epistola centesima nonagesima, ad Innocentium Papam: Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum nanque arbitror ibi potissimùm resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe huius prærogatiua sedis. Cui enim alteri aliquando dictu est, Ego pro

Ad Rom. Pōt. controuersiæ de fide referendæ sunt.

In Rom. Eccl. & fide nō potest fides deficere. Luc. 22.

te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua? Ergò quod sequitur, à Petri successore exigitur: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Id quidem modò necessarium. Tempus est vt vestrum agnoscatis pater amantissime principatum, probetis zelum, ministerium honoretis. In eo planè Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra authoritate conteritis fidei corruptores.

Rom. Pontifex est, fides corrupteros conterit.

7. IDEM libro secundo de consideratione ad Eugenium capite octauo: Quis es? Sacerdos magnus, summus pontifex. Tu princeps Episcoporū, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt &c. vt suprà de Symbolo, quæstione decimanona, C. testimonio duodecimo.

Pōtifex Rom. quamuis dignitate & merito clarus.

8. IN quarta generali Synodo Chalcedonensi, actione tertia, offeruntur libelli Theodori Diaconi, Ischyrionis diaconi, Athanasij Presbyteri, & Sophronij Christiani contra Dioscorum scripti ad Leonem Papam & Concilium: in quibus appellant Leonem vniuersalem Archiepiscopum & Patriarcham magnæ Romæ. Cuius legati in eadem actione dicuntur in Concilio primatum Leonis tenere: & primi sententiam aduersùs Dioscorum pronunciant in hæc verba: Vndè sanctissimus & beatissimus Archiepiscopus magnæ & Senioris Romæ Leo, per nos & præsentem sanctam Synodum vnà cum ter beatiss. & omni laude digno beato Petro Apostolo, qui est petra & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & ille qui est rectæ fidei fundamentum, nudauit eum tam Episcopatûs dignitate, quàm etiam ab sacerdotali alienauit ministerio. In fine autem eiusdem actionis in relatione Sanctæ Synodi Chalcedonensis ad beatum Papam Leonem de gestis generaliter in Synodo confirmatio petitur, atque inter cætera ità dicitur: Hæc sunt quæ tecum, qui spiritu præsens eras, & complacere tanquàm fratribus deliberâsti, & qui penè per tuorum vicariorum sapientiam videbaris à nobis, effecimus. Indicamus verò, quia & alia quædam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definitionis firmitatem, scientes quia & vestra sanctitas addiscens, & probatura & confirmatura est eadem. Et sub finem: Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honora iudicium: & sicut nos capiti in bonis adiecimus consonantiam, sic & summitas tua filiis (quod decet) adimpleat.

Vetustate Archiepiscopus erat.

Petri sedes Romæ.

9. ANACLETVS Pontifex epistola prima ad omnes Episcopos, & cunctos fideles: Quòd si difficiliores ortæ fuerint quæstiones, aut Episcoporum vel maiorum iudicia, aut maiores causæ fuerint, ad sedem Apostolicam (si appellatum fuerit) referantur, quoniam Apostoli hoc statuerunt iussione Saluatoris, vt maiores & difficiliores quæstiones semper ad sedem referantur Apostolicā, super quam Christus vniuersam constituxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum principem Apostolorum Petrum: Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

Matth. 16.

Pontificis Rom. sedes, fides corruptores conterit.

Pontifices Rom. Concilia celebrant.

10. IDEM epistola tertia ad omnes Episcopos, & sacerdotes:

sacerdotes: Hæc verò sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatū obtinuit, & eminentiam potestatis super vniuersas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est, sicut ipse beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, &c. Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis qui vno die, vno quoque tēpore gloriosa morte cum Petro, sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo sanctam Romanam Ecclesiam consecrâtunt, aliisq; omnibus vrbibus in vniuerso mūdo, eam sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Et licèt pro omnibus assidua apud Deum omnium sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim est mihi Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. Prima ergò sedes est cælesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam (vt memoratum est) beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrârunt. Sic Roma quæ priùs erat cacodæmonis artificio omnium errorum mater & altrix, excussis tenebris, & vanis superstitionum ritibus abiectis, filiorum Dei, exorto sole iustitiæ, facta est copiosa propagatrix. Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelistā consecrata est, quia ipse & in Ægypto primùm verbum veritatis, directus à Petro, prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit Abilius. Tertia autem sedes apud Antiochiam, eiusdem (id est, beati Petri) Apostoli nomine habetur honorabilis, &c. Indè nanque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenùs ad eum potior eorum solicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio. Et licèt omnes essent Apoſtoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se idipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, id est, caput, & principiū teneret Apostolatus: Qui & eandem formam suis successoribus, & reliqui Apostoli Episcopis tenendam tradiderunt. Et non solùm hoc in nouo testamēto est constitutum, sed etiam in veteri fuit. Vndè scriptum est: Moyses & Aaron in Sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt. Et quanuis ità ordinatum fuerit, nemo tamen quod suum est quærat, sed quod alterius. Vndè ait beatus Apostolus Paulus: Vnusquisque placeat proximo suo in bonum ad ædificationem. Et sicut ipse Saluator suis ait Discipulis: Qui maior est vestrūm, erit minister vester, &c. Si quæ verò caulæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad huius sanctæ Sedis apicem eas, quasi ad caput referte, vt Apostolico terminentur iudicio: quia sic Dominum velle, ab eóque ità constitutum esse, antedictis testimoniis declaratur. Hæc verò Apostolica sedes, cardo & caput (vt prætactum est) omnium Ecclesiarum, à Domino, & non alio est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis authoritate omnes Ecclesiæ, Domino disponente reguntur.

Primatū Ecclesiæ Romanæ à Christo obtinet.

Matth. 16. Petrus & Paulus vno eodémque tempore Romæ passi, Romanam Ecclesiā consecrārunt.

Rom. 1.

Prima sedes Romana.

2. Sedes Alexandria.

3. Antiochena.

Inter Apostolos distinctio.

Episcoporū discrimen.

Psal. 98.

Rom. 15. Matth. 20. Marc. 10.

Cardo & caput omnium Ecclesiārū à Christo constituta est Apostolica sedes.

11. MARCELLVS Pontifex in epistola prima ad Episcopos Antiochenæ prouinciæ: Solicitudinem omniū Ecclesiarū iuxta Apostolū circunferentes, diuinæ circa nos gratię memores esse debemus, qui nos per dignationis suæ misericordiam, ob hoc ad fastigiū Sacerdotale prouexit, vt mandatis ipsius inhærentes, in quadā acerdotū eius specula cōstituti, prohibeamus illicita, & sequenda doceamus. Vndè directis per Bonifaciū Diaconū nostrū literis, admonemus, vt quæ malè pullulant, abscindātur, & malefacta corrigantur, atq; bona sectentur, & Patrū nostrorū exēpla & statuta imitentur. Rogamus ergò vos fratres, vt non aliud doceatis neq; sentiatis, quàm quod à beato Petro Apostolo, & à reliquis Apostolis & Patribus accepistis. Ab illo enim primò instructi estis: ideò non oportet vos propriū derelinquere patrem, & alios sequi. Ipse enim caput est totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & super hāc petrā ædificabo Ecclesiā meā. Eius sedes primitùs apud vos fuit, quæ posteà (iubente Domino) Romā translata est, cui (adminiculante diuina gratia) hodierna præsidemus die. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora Ecclesiastica negocia (diuina disponente gratia) iussa sunt referri, vt ab ea regulariter disponantur, à qua sumpsēre principia. Si vestra verò Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ cessit sedi, nulla est quæ eius non subiecta sit ditioni, ad quam omnes quasi ad caput, iuxta Apostolorū eorumq; successorum sanctiones, Episcopi qui voluerint, vel quibus necesse fuerit suffugere, eámque appellare debent, vt indè accipiant tuitionem & liberationem, vndè acceperūt informationem atque consecrationem. Quod omnibus minimè conuenit denegare Episcopis, sed absque vlla custodia, aut excommunicatione, vel dānatione, vel expoliatione liberè ire concedatur. Simúlque iidem (inspirante Domino) constituerunt, vt nulla Synodus fieret præter eiusdem Sedis authoritatē: nec vllus Episcopus, nisi in legitima Synodo, suo tempore Apostolica authoritate conuocata, super quibuslibet criminibus pulsatus, audiatur vel iudicetur: quia (vt paulò superiùs prælibatum est) Episcoporum iudicia, & summarum causarum negocia, siue cūcta dubia, Apostolicæ sedis authoritate sunt agenda & finienda. Et omnia comprouincialia negocia, huius sanctæ vniuersalis & Apostolicæ Ecclesiæ sunt retractanda iudicio, si huius Ecclesiæ Pontifex præceperit. Nec cui licerat sine præiudicio Romanę Ecclesiæ (cui in omnibus cautis debet reuerentia custoditi) relictis his Sacerdotibus, qui in eadē prouincia Dei Ecclesias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum Episcoporum iudicium experiri vel pati: sed omnibus eiusdem prouinciæ Episcopis congregatis, iudicium authoritate huius sedis terminetur: quod tamen (vt præfatum est) per eius vicarios, si libuerit, erit tractandum: & quicquid iniustè actum est, reformandum.

1. Cor. 11.

Petrus totius Ecclesiæ caput.

Matth. 16.

Petri sedes ab Antiochia Romam trāslata iubente Domino.

Maioris momēti negocia eò referenda.

Episcoporum refugiū & appellatio ad se dem Rom.

Consecratio Episcoporum vnde.

Apostoli instituēre, vt sine huius Sedis authoritate Concilia non celebrētur, dubiāque ad eam referantur, &c.

12. SYNODVS Alexandrina ad Felicem secundum: Domino beatissimo & honorabili sancto patri Felici sanctę sedis Apostolicæ vtibus Romæ Papæ, Athanasius & vniuersi Ægyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Episcopi, in sancta Alexandrina Synodo gratia DEI congregati, vestro sancto suggerimus Apostolatui, vt nostri more so-

Vide Lector quam honorificè in hac epistola scribat B. Athanasius cū tota Synodo de Rom. Pontificis & Apostolicæ sedis auctoritate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liro ſolicitudinem gerere dignemini. Et paulò pòſt: Ideò pater beatiſſime, quia ſemper anteceſſores noſtri, & nos à veſtra Apoſtolica ſede auxilium hauſimus, & noſtri vos curam habere agnouimus, præfatam Apoſtolicam & ſummam experimus iuxta canonum decreta ſedem, vt indè auxilium capiamus, vndè prædeceſſores noſtri ordinationes & dogmata atque ſubleuationes ceperunt.

Ad Rom. ſedē tanquam ad matrem confugiunt. Eſa. 49.

Ad eam quoquè, quaſi ad matrem recurrimus, vt eius vberibus nutriamur, quoniam non poteſt mater obliuiſci infantem ſuum. Sic & vos nolite obliuiſci nos vobis commiſſos, quoniam non leuibus nos inimici noſtri implicauerunt afflictionibus, & quotidiè facere moliuntur, apprehendere, aut ferris nos conſtringi minantur, niſi eorum conſentiamus erroribus: quod nequaquàm, vobis inconſultis, agere præſumimus: canonibus quippe iubentibus, abſque Romano nos de maioribus cauſis nihil debere decernere pontificē. Ideóque ad propoſitum recurrentes, & ad brauium properantes, veſtræ Apoſtolicæ ſedis imploramus auxilium: quia (vt credimus) non deſpexit Deus preces cum lachrymis ſibi oblatas ſeruorum ſuorum, ſed ob id vos prædeceſſorésque veſtros, Apoſtolicos videlicet præſules, in ſummitatis arce conſtituit, omniúmque Eccleſiarum eis curam habere præcepit, vt nobis ſuccuratis, nóſque tuentes, cui omne Epiſcoporum iudicium eſt commiſſum, liberare ab hoſtibus noſtris non negligatis. Nam ſcimus in Nicena magna ſynodo trecentorum octodecim Epiſcoporum, ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſque Romani Pontificis ſententia, concilia celebrare, nec Epiſcopos damnare, licèt hæc & alia quàm plura neceſſaria, ab hæreticis qui nos quotidiè infeſtant & perdere nituntur, vt faciliùs nos capere poſſint, ſint ſynodica capitula incenſa, nobiſque ſublata. Et paulò inferiùs: Vos ergò (vt ſemper veſtræ ſedi ſanctæ conſuetudo fuit) periclitantibus ſubuenite, oppreſſos roborate, tribulatis manum porrigite, taliáque prohibete, & leges imponite, vt Apoſtolica doctrina, quæ in Deo eſt, citò ad victoriam iudicium perducere valeat noſtrum, noſque (Apoſtolorum principe ſuffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare. Et nonnullis interiectis: Similiter & à ſupradictis Patribus eſt definitum conſonanter, vt ſi quiſquam Epiſcoporum, aut Metropolitanum, aut Comprouinciales, vel iudices ſuſpectos habuerit, veſtram ſanctam Romanam interpellet ſedem, cui ab ipſo Domino poteſtas ligandi ac ſoluendi ſpeciali eſt priuilegio ſuper alios conceſſa. Ipſa enim firmamentum à Deo fixum & immobile percepit, quoniam ipſam formam vniuerſorum titulorum lucidiſſimam Dominus Ieſus Chriſtus veſtram Apoſtolicam conſtituit ſedem. Ipſa eſt enim ſacer vertex, in quo omnes Eccleſiæ verſantur, ſuſtentantur, releuantur. * Et ſicut in Chriſto Chriſtiani, & in Petra (id eſt, Chriſto) Petrus, Petri renouantur Eccleſiæ. Tu es enim (ſicut diuinum veraciter teſtatur eloquium) Petrus, & ſuper fundamentum tuum, Eccleſiæ columnæ, id eſt, Epiſcopi, qui Eccleſiam ſuſtinere, & propriis humeris portare debent, tibi ſunt confirmatæ, tibíque claues regni cælorum commiſit, atque ligare & ſoluere poteſtatiuè, quæ in terra, & quæ in cælis ſunt, promulgauit. Tu profanarum hæreſium & impetitorum, atque omnium infeſtantium depoſitor, vt princeps & Doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei exiſtis. Igitur nè deſpicias, pater, tuorum patrum pietatem bonámque intentionem. Et ſicut illi, patres & prædeceſſores noſtros à multis liberauerunt oppreſſionibus & anguſtiis, ità nos liberare digneris. Nam fuit ſemper veſtræ ſanctæ & Apoſtolicæ ſedi licentia, iniuſtè damnatos vel excommunicatos, poteſtatiuè ſua authoritate reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnauerunt aut excommunicauerunt, Apoſtolico punire priuilegio, ſicut etiam noſtris & anterioribus cognouimus actum temporibus. Porrò & ipſi primates, qui Epiſcoporum & ſummorum Eccleſiaſticorum negociorum cauſas ſuſcipere debent, in præfixa Nicena ſynodo ſunt dinumerati, nè in poſterum contentio ex hoc oriretur. O ſanctiſſime pater patrum, abſcinde blaſphemias, & iactantiam vaniloquorum & inſidiantium infeſtationes, nos & fratres noſtros opprimentium atque perdere volentium, qui ad vos, quaſi ad caput confugimus, vt veſtro ſuffulti auxilio liberemur, & vobis nobiſque commiſſas Chriſti oues, à luporum ore, Domino adminiculante, antequàm deglutiantur, eripiamus. Nec enim fas eſt, ſupplicum Apoſtolicæ ſedis ſcripto aut ſine ſcripto preces oblatas deſpicere: ſed (vt condecet, & priuilegium veſtræ ſedis eſt) & nos & illi canonicaliter conuocemur, & ante vos de noſtris obiectionibus canonicè cum omni probitate concertemus, ſicut prædeceſſores noſtri penès veſtros fecerunt anteceſſores, & ſicut canonica in prædicta ſancta ſynodo docent inſtituta, & veluti palliati verbi per ventilabrum canonicæ examinationis, plenam purgationem in communi conſiſtentes auditorio, de maturis & enutrientibus Catholicæ Eccleſiæ dogmatibus, quæ confirmant cor hominis, per participationem paternarum conſequamur inſtitutionum. Antiquis enim regulis ſancitum eſt, vt quicquid quanuis in remotis aut longinquis poſitis prouinciis ſuper Epiſcoporum querelis aut accuſationibus ageretur, non priùs tractandum vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum, vt huius authoritate iuſta, quæ fuiſſet pronunciatio infirmaretur, aut firmaretur: indéque ſumerent normam, vndè Eccleſiæ ſumpſere prædicationis exordium, nè paſſim ab inſidiatoribus columnæ euerterentur Eccleſiæ. Veſtrum eſt, nobis manum porrigere quia vobis cōmiſſi ſumus. Veſtrum eſt nos defendere atque liberare, noſtrúmque eſt à vobis auxilium experere, veſtríſque parere iuſſionibus. Scimus enim (vt ſemper veſtræ ſedis præſules primò Apoſtoli, deindè ſucceſſores eorum fecerunt) vos vniuerſalis Eccleſiæ, & maximè Epiſcoporū, qui oculi, propter contemplationē & ſpeculationē, vocantur Domini, curā gerere, ac de releuatione & lege noſtra aſſiduè cogitare debere, ſicut ſcriptum eſt: Beatus vir qui meditatur in lege Domini die ac nocte:

VERBA canonis decimioctaui Nicenæ ſynodi (teſte Iulio primo, capite ſecundo in Reſcripto contra Orientales pro Athanaſio & cæteris) hæc ſunt: Omnes Epiſcopi, qui in quibuſdā grauioribus pulſantur vel criminantur cauſis, quoties neceſſè fuerit,

Sine ea in cauſis fidei nihil decernendum vel innouandum.

Omnium Eccleſiarū curā.

Nicena ſynodus quid de Rom. Pontif. authoritate decreuerit.

Idem adſtruit Iulius I. in reſcripto contra Orientales: Verba Canonis habentur, ca. 2. eius reſcripti.

Antiqui Canones Nicenos de Rom Pontifice cōbuſſerunt.

Vide Iulium in eodem reſcripto, ca. 5.

Matth. 16.

Apoſtolicæ ſedis authoritas.

*Legendū videtur, Et ſicut in Chriſto Chriſtiani, ità & in Petra, id eſt, Petro, renouantur Eccleſiæ.

Epiſcopi ſummā dabāt Rom. Pontifici hæreſium & errorum purgationē.

Iniuſti damnati reſtituti.

Nota.

Examinatio Epiſcopi cauſæ.

fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, vt ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur & liberentur. Cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas, & Epiſcoporum iudicia, antiqua Apoſtolorum eorúmque ſucceſſorum atque canonum authoritas reſeruauit. Quoniam culpantur Epiſcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm eiuſdē ſedis Papæ fieri placuerit.

Appellatio.

Refugium tāquam ad matrem.

Ex Apoſtolica inſtitutione.

CANONIS autem ſiue capituli deciminoniſeodem Iulio teſte, capite tertio eiuſdem Reſcripti) hæc ſunt verba: Placuit, vt accuſatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus, licenter appellet & adeat Apoſtolicæ ſedis Pontificem, qui aut per ſe, aut per vicarios ſuos, eius retractari negocium procuret. Et dum iterato iudicio Pōtifex cauſam ſuam audit, nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur Epiſcopus: Quoniam quanquàm à comprouincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamē definiri, inconſulto Romano Pontifice, permiſſum eſt, cùm beato Petro Apoſtolo, & non ab alio, quàm ab ipſo dictum ſit Domino: Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Subiicit verò tandèm Iulius capite vigeſimonono: Si quis autem de his ampliora atque abſtrusa ſcire voluerit, in ſacro noſtræ Eccleſiæ ſedis ſcrinio & ea quæ prædiximus, inuenire poterit. Verum me dixiſſe, teſtis eſt diuinitas.

Canon. 19. de eadem.

Matth. 16.

Romæ aſſeruari integri canones Nicenæ ſynodi.

X.

Quænam Eccleſiæ dignitas eſt, atque authoritas?

A. Multis & eximiis ſanè dotibus, promiſſionibus ac beneficiis illuſtrat Deus Eccleſiam ſuam, qua nil habet in terris charius. Hanc vſquè ornat, conſeruat, defendit, vindicat. 1. Cor. 12. d Ephe. 5. f Ioan. 14. 16 17 Matt. 28. d & 16. e Pſal. 120. b

B. Hanc porrò conſtituit eſſe [a] domum ſuam, in qua omnes filij Dei foueantur, doceantur, & exerceantur. a 1. Tim. 3. d Pſal. 22. a Ioan. 10. c

C. Voluit eſſe [b] columnam & firmamentum veritatis, vt de illius non dubitemus doctrina, quæ tanquàm magiſtra, cuſtos, & interpres veritatis, fidem atque authoritatem obtinet inuiolabilem. b 1. Tim. 3. d Aug. li 1. contra Creſcon. cap. 33. & lib. 2. cap. 32.

D. Prætereà fundatam eſſe [c] ſupra firmam petram decreuit, vt certi eſſemus, eam immobilem inconcuſſāmque ſtare, atque inferorum etiam [d] portis, hoc eſt, grauiſſimis aduerſariorum impugnationibus, inexpugnabilem prævalere. c Matth. 16. c 7. d Ephes. 2. d Pſal. 86. a & 47. e Aug. in Pſalm. 47. d Matth. 16. c

E. Demùm vult eam ſanctiſſimā quandam [e] eſſe ciuitatem ſupra mōtem poſitam, omnibúſque conſpicuam, atque aditu facilem: nè quis, ea relicta, peſtiferas hæreticorum ſpeluncas latebráſque conſectetur, & falſis illis vocibus: *Eccè [f] hìc eſt Chriſtus, eccè illic*; fortè perculſus, ab ea diuertat aut dimoueatur. e Apoc. 21. a Matth. 5. b Eſa. 2. a Mich. 4. Mala. 1. c Act. 1. b Pſal. 21. f 1. Ioan. 2. c f Matth. 24. b & ibid. Orig. tract. 29. & 30.

F. Hæc eſt, quam ſcriptura nobis proponit atque commendat, Chriſti [g] amica, ſoror & ſponſa vnica: pro qua [h] redimenda, mundanda, ſanctificanda, [i] congreganda, & prorsùs adiungenda ſibi, filius Dei nihil non fecit ac pertulit, vt corpus etiam ſanguinémque ſuum ſacroſanctum illius amore tradere non dubitārit. g Can. 4. b & 6. b h Ephe. 5. c i Ioan. 11. f Col. 1. c d Ephe. 4. c 1. d

G. Pro hac [k] rogauit, & impetrauit, vt fides, vnitas, & firmitudo eius deficeret nunquàm. k Ioan. 17 c Lucæ 22. e Matth. 16. e

H. Huic [l] promiſit, fidelitérque [m] tranſmiſit & reliquit doctorem præſidem, ac rectorem ſpiritum ſanctum. *Ille*, [n] inquit, *docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis:* [o] *Ille manebit vobiſcum in æternum: ille docebit vos omnem veritatem*: quæ videlicet ſcitu creditúque eſt neceſſaria. l Ioan. 14. b d 15. d 16. c m Act. 2. a n Ioan. 14. d o Ibidem b p Ioan 16. c Aug. tract. 97. in Ioan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. A. PRIORIS epistolæ ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidē posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò prophetas, tertiò Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

2. AD Ephesios quinto: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: vt illā sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, 'non habentem maculam aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Et paulò pòst: Nemo vnquàm carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam.

3. IOANNIS decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletū dabit vobis, vt maneat vobiscū in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ibidèm: Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.

4. ET capite decimosexto: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò: Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

5. ITEM decimoseptimo: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnū, sicut & nos. Et paulò pòst: Sāctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui crediturí sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint, vt credat mundus quia tu me misisti.

6. MATTHÆI vigesimooctauo: Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

7. ET decimosexto: Super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam.

8. PSALMO centesimo vigesimo: Eccè non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israël. Dominus custodit te, &c.

1. B. PRIORIS epistolæ ad Timotheū tertio capite: Vt scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

2. PSALMO vigesimosecundo: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquā refectionis educauit me, &c.

3. IOANNIS decimo: Et alias oues habeo quæ nō sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.

1. C. PRIORIS ad Timotheum tertio: vt paulò antè, B. testimonio primo.

2. AVGVSTINVS libro primo contra Cresconium Grammaticū, capite trigesimotertio: Quanuis huius rei (de baptismo hæreticorum loquens) certè de scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas: vt quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

Ecclesiæ testimonium tenendum in re controuersa, scripturis no expressa.

3. ITEM libro secundo contra eundē, capite trigesimosecundo: Nunc verò quoniam canonicum non est quod recitas, ea libertate ad quam nos vocauit Dominus, eius viri cuius laudem consequi non valeo, cuius multis literis mea scripta non cōparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius charitatem miror, cuius martyriū veneror, hoc quod aliter sapuit, non accipio. Non accipio, inquam, quod de baptizādis hæreticis & schismaticis beatus Cyprianus sensit, quia hoc Ecclesia non accipit: pro qua beatus Cyprianus sanguinem fudit.

B. Cyprianum intelligit.

Cypriani sententiam non recipit Augustinus, quia eam non recipit Ecclesia.

1. D. MATTHÆI decimosexto: Super hanc petram, &c. suprà hac eadem quæstione, A. testimonio septimo.

2. ET capite septimo: Ædificauit (vir sapiēs) domum suam super petram: & descēdit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & nō cecidit: fundata enim erat super petram.

3. AD Ephesios secundo: Ergò iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo.

4. PSALMO octogesimosexto: Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

5. ET quadragesimoseptimo: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

Hæretici pro patre habent Matth. 24.

6. AVGVSTINVS in psalmum quadragesimumseptimum: Non insultent hæretici per partes concili, non se extollāt qui dicunt: Eccè hīc est Christus, eccè illic. Qui dicit, eccè hīc est, eccè illic, ad partes inducit. Vnitatem promisit Deus. reges in vnū collecti sunt, non per schismata dissipati sunt. Sed fortè ista ciuitas quæ mundum tenuit, aliquādo euertetur? Absit: Deus fundauit eam in æternum. Si ergò eam Deus fundauit in æternum, quid times nè cadat firmamentum?

Ecclesia Babilonis est.

1. E. APOCALYPSIS vigesimoprimo: Ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.

2. MATTHÆI quinto: Vos estis lux mundi. Nō potest ciuitas abscondi supra montem posita.

3. ESAIÆ secundo: Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles: & fluent ad eum omnes gētes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite, & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob.

4. MICHEÆ quarto: In nouissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi,

puli, & properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, & cæt.

5. MALACHIÆ primo: Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.

6. ACTORVM primo: Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.

7. PSALMO vigesimoprimo: Apud te laus mea in Ecclesia magna, vota mea reddam in conspectu timentium eum. Et, adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

8. PRIMÆ epistolæ Ioannis secundo capite: Ex nobis prodiērunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: sed vt manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.

9. MATTHÆI vigesimoquarto: Tunc si quis vobis dixerit, Eccè hic est Christus, aut illic: nolite credere. surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ità vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Eccè prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, Eccè in deserto est, nolite exire: eccè in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & páret vsque in Occidentem: ità erit & aduentus filij hominis. Vbicunquè fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

10. ORIGENES tractatu vigesimonono in Matthæum: Vide ergò, si ad hæc dicere possumus quod ait, Eccè hīc, eccè illic: quoniam eccè hīc, eccè illic, non extra scripturam foràs adspiciendum est. Dicet enim qui seducere voluerit nos, & defendere contraria veritati: Eccè hīc Christus, demonstrans (verbi gratia) hunc Euangelij locum. Alterius autem erroris author dicet: Eccè hīc Christus, offerens ad exemplum alterum textum, qui videtur defendere mendacij illius verbum, quod proposuit vindicare: & sic ex lege & prophetis, & apostolis profert vnusquisque quæ videntur defendere mendacium illud, vt potè veritatem. Vel sic impletur quod ait: Eccè hīc Christus, eccè illic, ostendens non Christum, sed aliquem fictum eiusdem nominis, vt puta secundùm Marcionis doctrinam, & secundùm traditiones Valentini, aut Basilidis longam fabulositatem, aut secundùm Apellis aduersùs Paulum testimonium falsum. Erunt autem & alij plures, qui dicturi sunt discipulis ex diuinis scripturis, coniungentes eis suum proprium sensum: Eccè hīc est Christus, eccè illic. Si autem dixerint vobis, eccè in solitudine, nolite exire: eccè in domibus, nolite credere. Quidam enim secreta proferentes, dicunt: Eccè in solitudine. Quando enim secretas & non vulgatas scripturas proferunt ad confirmationem mēdacij sui, videntur dicere: Eccè in solitudine verbum est veritatis. Secretæ enim scripturæ, rectè solitudines appellantur, in quibus aut pauci sunt credentes, aut nullus. Quoties autem canonicas proferunt scripturas, in quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere, Eccè in domibus verbum est veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis. Vel sic: Eorum verborum falsorum professores, quidam quidem nec ab initio simulant scripturas, & sic fallere tentant. Ideò (existimo) eos sermones qui sunt omninò extrà scripturam, ostendere volens, dixi: Si dixerint vobis, eccè in solitudine est, nolite exire de regula fidei. Eos autem qui ad schisma simulant diuinas scripturas, ostendere volens, dixit: Si dixerint vobis, eccè in domibus, nolite credere.

Matth. 24. Interpretatur illud Euangelij: eccè hīc, eccè illic. Hæreticis scripturas citantibus credendum non est.

Nō exeundū à traditione Ecclesiastica

& doctrina per successionem accepta.

Scripturas citātibus hæreticis non credendum.

Quodcunque professi fuerint de scripturis, & de mysteriis quæ sunt in eis ad demōstrationem, nolite credere quæ dicūtur. Veritas enim similis est fulguri egredienti ab Oriente, & apparenti vsque ad Occidentem. Qualis est veritas Ecclesiæ Dei: ab ea enim sola sonus in omnem terram exiuit, & in fines orbis terræ verba eorum, & velociter currit sola verè veritas Dei.

Psalm. 18.

11. IDEM tractatu trigesimo in Matthæum: Propterea non debemus attendere eis qui dicunt, Eccè hīc Christus: non autem ostendunt eum in Ecclesia, quæ plena est fulgore ab Oriente vsque ad Occidentem, quæ plena est lumine vero, quæ est columna & firmamentum veritatis, in qua tota totus est aduentus filij hominis, dicētis omnibus, qui vbiquè sunt: Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus vitæ, vsque ad consummationem seculi.

Solùm in Ecclesia inuenitur Christus.

1. Tim. 3. Ecclesiæ laus & commendatio. Matth. 28.

1. F. CANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Vulnerāsti cor meum, soror mea sponsa. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

2. ITEM sexto: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genetrici suæ.

3. AD Ephesios quinto: Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, &c.

4. IOANNIS vndecimo: Prophetauit Caiphas quòd Iesus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum.

5. AD Colossenses primo: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens. Ibidèm: Adimpleo ea quæ desunt passionū Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia.

6. AD Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. in ædificationem corporis Christi.

7. ET capite primo: Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnē Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

1. G. IOANNIS decimoseptimo: Sanctifica eos in veritate, &c. Non pro eis autem rogo tātùm, sed & pro eis qui crediturí sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mūdus quia tu me misisti.

2. LVCÆ vigesimosecundo: Simon, eccè Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

3. MATTHÆI decimosexto: Portæ inferi non præualebunt aduersùs eam.

1. H. IOANNIS decimoquarto, vt suprà hac quæstione, A. testimonio tertio.

2. ITEM decimoquinto: Cùm venerit Paraclē-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.

3. Et decimosexto, vt suprà hac quæstione, A. testimonio quarto.

4. Actorvm secundo: Et repleti sunt omnes spiritu sancto.

5. Avgvst. tract. 97. in Euangelium Ioannis: Ipse spiritus sanctus & nunc docet fideles, quanta quisque potest capere, & spiritualia eorum pectora desiderio maiore succendit, si quisque in ea charitate proficiat, qua & diligat cognita, & cognoscenda desideret, ita vt ea quoquè ipsa, quæ nunc quomodocúquè cognoscit, nondùm se scire sciat, sicut sciēda sunt in ea vita, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. 1. Corinth. 2.

XI.

Per quos tandèm nos docet Spiritus in Ecclesia veritatem?

Act. 20. fr. Tim. 3. a Heb. 13. c Ephes. 4. e 1. Cor. 12. d

A. Per eos planè, quos Apostolus testatur à Spiritu sancto, vt Ecclesiā regant, esse constitutos: quales vocat Episcopos, Præpositos, Pastores itidèm atque Doctores. Et hi post[a] Apostolos fuêre semper, ac etiamnùm sunt, primarij Dei Ecclesiæque ministri, & summi[b] dispensatores mysteriorum Dei.

a Augustin. in Psal. 44.

b 1. Corinth. 4. a

c Can. Apost. 38. Concil. 1. Nicen. Sozom. lib. 6. cap. 7. Theodos. Imp. apud Cyrill. epist. 4. Basil. Imp in 8. syn. act. 10. Athanas. in epist. ad solit. vit. agentes. Ruffin. lib. 1. eccles. hist. cap. 5.

d Act. 15. c

e Deut. 17. b c

f Math. 23. a

g Cypr. epist. 55. ad Cornel. & epi. 62. ad Pomponium.

B. Horū verò authoritas cùm in aliis, tū in sacris[c] Synodis quàm maximè cernitur, vbi de fide ac religione illi nō modò definire quędā, sed suo etiā iure, ac pro authoritate Apostolica cōtestari possunt ac dicere: *Visum est Spiritui sancto, et nobis*, sicut ex Actis cōstat primi Cōcilij[d] Hierosolymis celebrati. Certè olim nefas erat, & extremo[e] supplicio expiabatur crimē, si quis iudicio summi sacerdotis, qui Moysi regebat[f] Cathedrā, nō obtemperâsset.[g] Atqui haudquaquàm inferiorē nūc habet Ecclesia, quàm tūc Synagoga, in regēdo, iudicando, ac decernēdo authoritatē. Quod ius obediendi manebat Iudæis, etiā Christianis incūbit, vt Sacerdotū præcellēti dignitate præstantium[h] iudicia de his quæ ad religionem pertinent, recipiantur, approbentur atque obseruētur.

h Gregor. lib. 1. epist. 24. ad Patriar. & li. 2 indict. 11. epi. 10. ad Saxon. Niceph. lib. 16. hist. cap. 33.

C. Quapropter magno se illi crimine contaminát, qui Magistratibus Ecclesiasticis authoritatem & obedientiā adeò nō deferunt, vt etiam conuellere & oppugnare palàm audeant, iam quidem sacras summorum Pontificum[i] sanctiones, penès quos de sacris definiendi[k] suprema semper potestas fuit: iam verò venerandas Conciliorum generalium constitutiones, quorū in Ecclesia, vt[l] Augustinus loquitur, saluberrima est authoritas: iam demùm certas Patrum de fide sententias, quorum in re vna communis sensus atque[m] consensus, firmum est testimonium Christianæ veritatis. Illud præclarè dictum est à piis Imperatoribus,[n] Iniuriam facit iudicio Synodi, si quis semel iudicata & rectè disposita, reuoluere & publicè disputare contendit.

i 3. Concil. Tolet. can. 1. Dist. 19. & 9. quæ. 1. Patet. & seq.

k Hier. ad Damas. epist. 57. & 58. Chalced. syn. act. 3. in epist. ad Leo. & Syn act. 4.

l Epistola cap 1. & lib. 1. cont. Donat. ca 18. Greg. vt suprà.

m Vin. Lirin. contra nouato. Augustin. lib. 1. & 2. contra Iulian. Pacianus epist. 1. ad Sympronia.

n In act. 3. con. Chalc. Gelas. in epist. ad Epis. Dard. Leo epist. 43. & 50. ad Martian. & 78. ad Leonem Augustum.

TESTIMONIA.

1. A. Actorvm vigesimo capite: Attēdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

2. Prioris ad Timotheum tertio: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, &c. doctorem.

3. Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris.

4. Ad Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. alios autē Pastores & Doctores ad cōsummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.

5. Prioris ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, &c. tertiò doctores, &c. nunquid omnes doctores?

6. Avgvstinvs in Psalmū quadragesimumquartum: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Genuerunt te Apostoli, ipsi missi sunt, ipsi prædicauerunt, ipsi patres. Sed nunquid nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? Et si vnus ipsorum dixit, Cupio dissolui & esse cum Christo, multò magis optimum est, manere in carne necessarium propter vos. Dixit hoc quidem, sed quandiù hîc manere potuit? Nunquid vsque ad hoc tempus? Nunquid vsque in posterum? Ergò illorum absceſſu deserta est Ecclesia? Absit. Pro patribus tuis nati sunt

Philipp. 1.

Psal. 44.

sunt tibi filij. Quid est, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodiè enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vndè nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergò te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.

Episcopi Apostolorum successores in Ecclesia.

7. Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

1. B. Canon Apostolorum trigesimusoctauus, vel iuxta nouam translationem trigesimussextus: Bis in anno Episcoporum concilia celebrētur, vt inter se inuicēm dogmata pietatis explorent, & emergentes ecclesiasticas contentiones amoueant.

In conciliis episcoporum dogmata explorantur, & negocia ecclesiastica componuntur.

2. Concilivm primum Nicenum, canone quinto: Visum est per singulos annos in singulis prouinciis bis in anno Episcoporū concilium fieri, vt simul in vnum conuenientes ex communi prouincia, huiusmodi examinent quæstiones, vt ità demùm hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensam meritò contraxerunt, dignè etiām à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque in communi, vel ipsi episcopo suo visum fuerit, humaniorem circa eos ferre sententiam. Fiant autem concilia semel quidem ante dies Quadragesimæ, vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum & solenne Deo munus possit offerri. Secundū verò agatur circa tempus Autumni.

Concilia episcoporum cur celebrentur.

Quadragesimæ dies.

LAICOS NON ESSE IVDICES ECCLESIASTICARVM RERVM.

3. Sozomenvs libro sexto historiæ Ecclesiasticæ, capite septimo: Vbi verò decessit Constantinopoli Valentinianus, per Thraciam Romam versus iter fecit, Episcopi Hellesponti & Bithyniæ, & alij omnes, qui Filium Patri consubstantialem asserendum putabant, mittunt ad eum pro se legatum Hypacianū Heraclęæ, quod est oppidum Perinthi, episcopum, oratū vt sibi de doctrina fidei ritè constituenda in vnum conueniendi potestas permitteretur. Qui cùm venisset ad Valentinianū, & Episcoporum postulata ei exposuisset, respondit ille, sibi, qui vnus è laicorum numero erat, non licere se eiusmodi negociis interponere: & ideò Sacerdotes & episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsùm per se, vbicunque ipsis lubitum fuerit, in vnum conueniant.

Sacerdotū & Episcoporum est de negociis fidei & Ecclesiasticis iudicare: non autem peinei-pum seculārium.

4. Theodosivs Imperator in epistola ad Cyrillum Alexandrinum, quæ est quarta inter ipsius Cyrilli epistolas: Nos sanè non patiemur, vt simul & vrbes, & Ecclesiæ turbentur, neque vt inexcussa nobis sit ea doctrina, cui diiudicādæ præfici oportet eos, qui circunquaquè sacerdotio præsident, & per quos in sententia veritatis firmiores & sumus, & posthàc erimus.

Doctrinæ diiudicādæ præfici oportet Episcopos.

5. Basilivs Imperator actione decima in fine Synodi octauæ generalis, in oratione ad Synodum ipsam: De vobis laicis, tam qui indigniratibus, quàm qui absolutè conuersamini, quid amplius dicam non habeo; quàm quòd nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem mouere, neque penitùs resistere integritati Ecclesiæ, & vniuersali synodo aduersari. Hæc enim inuestigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotū est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui soluendi & ligandi potestatem habent, qui Ecclesiasticas & cælestes adepti sunt claues: non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamento solui egemus. Quantæcunque enim religionis & sapientiæ laicus existat, vel etiamsi vniuersa virtute interiùs polleat, tlonèc laicus est, ouis vocati nō definet. Rursùs Episcopus quantacunque sit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donèc Antistes est, & veritatis verbum rectè prædicauerit, pastoris vocationis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergò nobis ratio est in ordine onium constituris? Pastores verborum subtilitatem discutiendi, & ea quæ super nos sunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergò cum timore & fide syncera hos audire, & facies eorum vereri, (cùm sint ministri Domini omnipotentis, & huius formā possideant) & nihil amplius, quàm ea quæ nostri ordinis sunt, requirere. Nunc autem, vt videmus, adeò multos malitia in insaniam accendit, vt obliuiscentes proprij ordinis, & quòd pedes sint, minimè cogitātes, legem ponere velint oculis, (non vt natura se habet) sicut ipsi cupiunt, & singuli ad accusandum quidem maiores, semper existunt promptissimi: ad corrigendum autem ea, in quibus accusantur & criminantur pigerrimi. Et moneo & exhortor omnes qui tales sunt, vt maledictum & alternū odium auertentes, & iudicare iudices desinentes, attendāt sibi, & secundùm diuinam voluntatem conuersari contendant. Nam non quiescet supernum iudicium, sed contra diffidentes diuinus furor stillabit, & iustam vltionem operæ cunctis ostender. In eadem synodo canone decimoseptimo autem tanquàm perosum ab auribus nostris reputimus, quod à quibusdam imperitis dicitur, non posse synodum absque principali præsentia celebrari, cùm nusquàm sacri canones, conuenire seculares principes in conciliis, sanxerint, sed solos Antistites. Vndè nec interfuisse illos synodis, exceptis conciliis vniuersalibus, inuenimus.

Egregia Basilij Imperatoris ad Laicos tum primatos tū in dignitate constitutos exhortatio, vt sui ordinis memores, desinant se eccle-

Principū præsentia non est in conciliorū celebratione necessaria.

6. Athanasivs in epistola ad solitariā vitam agentes, recitat hoc responsum Hosij Cordubensis Episcopi ad Constantium Imperatorem: Desine, quæso, & memineris te mortalem esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem purum: nè te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit: nobis, quæ sunt Ecclesiæ, cōcredidit: & quemadmodùm qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ità & tu cauc, nè quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimine obnoxius fias. Date (scriptū est) quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei, Deo. Ibidèm de eodem Constantio loquens: Obtendit, inquit, in speciem Episcoporum iudicium: sed interim facit quod illi volupe est. Verùm nè ità quidem latere potest, cùm in proximo sit, quod eius vafriciem patefaciat. Nam si istud est iudicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? sin contrà, ista minis Cæsaris conflantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo auditum est? quando iudicium Ecclesiæ authoritatem suā ab Imperatore accepit?

Ecclesiasticis negociis nè se inuiscent seculares Principes.

Matth. 22.

Cum iudicio episcoporum nil commune habet Imperator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut quando vnquàm hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antehac synodi fuêre, multa iudicia Ecclesiæ habita. Sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia, & per eos in litteris salutabat Philippenses, non tamen eos in iudicio socios assumpsit. Et non paucis interpositis: Grauia sunt ista, & plus quàm grauia, sed tamen istiusmodi, quæ congruant in eum, qui Antichristi imaginem induerit. Quis enim videns eum in decernêdo principem se facere Episcoporum, & præsidere iudiciis Ecclesiasticis, non meritò dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est? Nam cùm circumamictus sit Christianismo, & in loca sancta penetret, & inibi consistens deuaster Ecclesias, abrogans canones, vi cogens vt sua obtineant, quis vnquàm audebit dicere, hoc tempus Christianis pacatum esse, & non potiùs persecutionem esse?

Philip. 4.

Antichristo eos Principes seculares comparat Athanasius, qui Ecclesiasticis iudiciis præsidere contendunt. Matth. 24. Dan. 9.

7. RVFFINVS libro primo Ecclesiasticæ historiæ, capite quinto: Defertur ad Constantinum sacerdotalis concilij sententia. Ille tanquàm à Deo prolatam veneratur. Cui si quis tétâsset obnici, velut contra diuina statuta venientem, in exilium se protestatur acturum.

Concilij Nicæni tententia Constantinus tanquàm à Deo prolatam veneratur.

8. ACTORVM decimoquinto: Et quidem descendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia nisi circuncidamini secundùm morê Moysi, non potestis saluari. Facta ergò seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersùs illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex aliis, ad Apostolos & Presbyteros in Hierusalem, super hac quæstione. Conuenerúntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Euangelij & credere, &c. Nunc ergò quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, &c. Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos. Et postquàm tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me, &c. Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: sed scribere ad eos, vt abstineant se, &c. Tunc placuit Apostolis & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: Iudam qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum: Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem, &c. Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria: vt abstineatis vos, &c. Et paulò pòst: Paulus electo Sila, perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum. Et capite sequenti: Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Hierosolymis.

9. DEVTERONOMII decimoseptimo: Si difficile & ambiguum apud te iudiciũ esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniésque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quærésque ab eis: qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël, cunctúsque populus audiens timebit, vt nullus deincèps intumescat superbia.

10. MATTHÆI vigesimotertio: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Phariszi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere.

11. CYPRIANVS Epistola quinquagesimaquinta ad Cornelium: Quomodò possunt cœlestem Dominj victoris euadere, qui talia ingerunt non solùm fratribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, vt quisquis sacerdoti eius, & ad tempus hìc iudicãti non obtemperaret, statim necaretur? In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: Et homo quicunque fecerit in superbia, vt nõ exaudiat Sacerdotem aut Iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, moriatur homo ille: & omnis populus cùm audierit, timebit: & non agent impiè etiam nunc. Item ad Samuëlem, cùm à Iudæis sperneretur, Deus dicit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et Dominus quoquè in Euangelio: Qui audit vos, inquit, me audit, & eũ qui me misit: & qui reiicit vos, me reiicit: qui me reiicit, reiicit eum qui me misit. Et quum leprosum mundâsset, Vade, inquit, & demõstra te sacerdoti. Et cùm posteà tempore passionis alapam accepisset à seruo sacerdotis, cúmque ei dixisset: Sic respondes Pontifici? Aduersùs Pontificem Dominus contumeliosè nihil dixit, nec quicquam de sacerdotis honore detraxit, sed innocentiam suam magis asserens & ostendens, Si malè, inquit, locutus sum, exprobra de malo: si autem benè, quid me cædis? Item in Actibus Apostolorum: Postmodùm beatus Apostolus Paulus cùm ei dictum esset, Sic insilis in sacerdotem Dei maledicendo? quanuis Domino iam crucifixo, sacrilegi, & impij, & cruẽti illi esse cœpissent, nec iam quicquam de sacerdotali honore & authoritate retinerent: tamen ipsum quanuis inane nomen & vmbram quandam sacerdotis cogitãs Paulus, Nesciebam fratres, inquit, quia pontifex est. Scriptum est enim: Principi plebis tuæ non maledices. Cùm hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus sacerdotalis authoritas & potestas de diuina dignatione firmatur, quales putas esse eos qui sacerdotum hostes & contra Ecclesiã Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec futuri iudicij vltione terrentur? Neque enim aliundè hæreses obortæ sunt, aut natæ sunt schismata, quàm indè, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur: nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur: cui si secundùm magisteria diuina obtemperaret ut fraterni-

Libr. epist. 3.

Sacerdotes nõ sunt sine iudicio. Matth. 10.

Impugnatores sacerdotũ quales sint, & quò tendant.

lib. 1. epist. 11. Episcopis nõ obedientes extra viam salutis versantur. Deut. 17.

Sacerdotem honorãdum.

Deuteron. 17.

1. Reg. 8.

Luc. 10.

Matth. 8.

Iosue. 18.

Exod. 22.

Excommunicatio.

Extra Ecclesiam non est salus.

Cõcilia 4. generalia vt 4. Euangelia S. Gregorius veneratur.

Similiter quinti. idque vltimum ante sua tempora celebratum.

Concilia vniuersalia quos damnant, damnandi sunt.

Harefis & Schismata vnde.

fraternitas vniuersa, nemo aduersùm sacerdotum collegium quicquã moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum, iudicem se iam non episcopi, sed Dei faceret: nemo discidio vnitatis, Christi Ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens, seorsùm foris hæresim nouam conderet, nisi si ità est aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, vt puter sine Dei iudicio fieri sacerdotem, cùm Dominus in Euangelio suo dicat: Nónne duo passeres asse væneunt, & neuter eorum cadit in terram sine patris voluntate? Cùm illa nec minima fieri sine voluntate Dei dicat, existimat aliquis summa & magna, aut non sciente, aut non permittente Deo, in Ecclesia Dei fieri, & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sententia ordinari? Et paulò pòst: Apparet quis impugnet, nõ scilicet Christus, qui sacerdotes aut constituit aut protegit, sed ille qui Christi aduersarius, & Ecclesiæ eius inimicus, ad hoc Ecclesiæ Præpositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublato, atrociùs atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia grassetur.

12. IDEM Epistola sexagesimasecunda ad Pomponium: Nec putent sibi vitæ aut salutis constare rationem, si Episcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint, cùm in Deuteronomio Dominus Deus dicat: Et homo quicunque fecerit in superbia, vt non exaudiat Sacerdotem, aut iudicem quicunque fuerit in diebus illis morietur homo ille, & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Interfici Deus iussit sacerdotibus suis non obtemperantes, iudicibus à se ad tempus constitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circuncisio carnalis manebat: nunc autem quia circuncisio spiritalis esse ad fideles seruos Dei cœpit, spiritali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia eiiciuntur. Neque enim viuere foris possunt, cùm domus Dei vna sit, & nemini salus esse nisi in Ecclesia possit.

13. GREGORIVS Magnus libro primo epistolarũ, epistola vigesimaquarta ad Patriarchas Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum: Sicut sancti euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor: Nicenum scilicet, in quo peruersum Arrij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoquè, in quo Eunomij & Macedonij error cõuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Chalcedonense verò, in quo Eutychetis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio, quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit. Et cuiuslibet vitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoquè Concilium pariter veneror, in quo epistola quæ Ibæ dicitur, erroris plena, reprobatur: in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur, & in quo scripta quoquè Theodoreti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas verò quas præfata venerãda Concilia personas respuũt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut soluere quos religãt, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergò aliud sapit, anathema sit.

Rursus vt 4. euangelia.

14. IDEM libro secundo, Indictione vndecima, epistola decima ad Sauinum subdiaconũ: Sic quatuor Synodos sanctæ vniuersalis Ecclesiæ, sicut quatuor libros sancti Euangelij recipimus.

15. NICEPHORVS Callistus historiæ Ecclesiasticæ libro decimosexto, capite trigesimotertio: Et tum quidẽ Sabbam & Theodosium illi aduersarij Chalcedonẽsis Synodi vi adorti sunt, si eos in partibus suis haberent, omnia se confecturos rati. Atque vbi animos eorum tentârunt, præclarus ille virtute Theodosius suggestum conscendit, ac veluti dux quidam & Imperator pro concione monastica phalange aduocata, postquàm multitudini silentium manu designauit, voce maiore sublata, hoc sic tonitrus in morẽ detonuit: Si quis quatuor Synodos quatuor Euangeliis non exæquat, anathema. His verbis dictis, perindè atquè angelus quidam, multitudine in stuporem coniecta, cum silentio omnibus inspectantibus, per mediam turbam processit, & homines omnes cum animi consternatione viri eius tanquàm egregij in bello ducis consilium factumque, quo sanctas quę dictæ sunt synodos sacris libris accensendas esse, veluti lege lata statuit, admirati sunt. Et litteras ad Imperatorem dantes, certamen se de eis ad sanguinem vsque subituros, neque etiamsi quid accidat, se vllo modo à Patrum traditionibus discessuros esse, indicârunt atque confirmârunt.

vt 4. Euangelia.

Pro Cœlestium decretis ad sanguinẽ decertare parati.

1. C. TERTIVM Concilium Toletanum canone primo: Permaneant in suo vigore Conciliorum omnium constituta, simul & synodicæ sanctorum præsulum Romanorum epistolæ.

Rom. Pontif. cum decretales epistolæ in vigore permaneant.

2. DISTINCTIONE decimanona apud Gratianum, inter reliquos citatur NICOLAVS Papa in epistola ad Archiepiscopos & Episcopos per Galliam constitutos: Si, inquit, Romanorum pontificum decreto, cæterorum opuscula Tractatorũ approbantur vel reprobantur, ità vt quod verè Sedes Apostolica probauit, hodiè teneatur acceptum, & quod illa repulit, hactenùs inefficax habeatur: quanto potiùs ea quæ ipsa pro Catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis & multifariis Ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus diuerso tempore scripsit, omni honore debent præferri, & ab omnibus prorsùs in quibuslibet necessitatibus vel opportunitatibus discretione vel dispensatione magistra reuerenter assumi. In qua Epistola adducit etiam testimonium beati Leonis Magni & Gelasij. LEO itaque Magnus sic ait: Nequid verò sit, quod prætermissum à nobis fortè credatur, omnia decretalia constituta, tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium decessorum nostrorum, quę de Ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ità vestram dilectionem custodire debere mãdamus, vt si quis illa cõtempserit, veniã sibi deincèps nouerit denegari. GELASIVS verò in decreto cum septuaginta Episcopis habito, de apocryphis scripturis hunc in modum habet: Item decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum patrum consolatione dederunt, venerabiliter recipiendas decernimus.

Scripta & cõstitutiones Apostolicæ Sedis in honore habẽda.

In epist. 1. ad Episcopos per Campaniam, Tusciã & vniuersas prouincias constitutos, cap. 5.

Canones & decreta Pontificum.

Decretales epistolæ Pontificum Rom. approbantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In epistola ad Michaelē Imperatorē Constantinopolitanum.

Sedis Apostolicæ authoritas.

3. CAVSA nona, quæstione tertia apud eundem Gratianum adducitur Nicolai Pontificis primi testimoniū in hac verba: Patet profectò, Sedis Apostolicæ, cuius authoritate maior non est, iudicium à nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerūt: Ab illa autem nemo sit appellare permissus. Iuxta quod & Bonifacius atque Gelasius sanctissimi prę-sules, non suis adinuentionibus, sed Ecclesiæ Romanæ consuetudinem non ignorantes, dicunt: Bonifacius quidem Rufo & cæteris episcopis per Thessaliam & alias prouincias constitutis scribēs: Nemo, ait, vnquàm Apostolico culmini, de cuius iudicio non licet retractare, manus obuias audacter intulit. Nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari. Gelasius autem in commonitorio, Fausto magistro fungenti legatione Constantinopolim dato: Nobis, inquit, opponunt canones, dum nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipsos venite se prodūt, quòd primæ Sedi sana, rectáque suadenti parere fugiunt: Ipsi sunt canones qui appellationes totius Ecclesiæ, ad huius Sedis examen voluēre deferri. Ab ipsa verò nusquàm prorsùs appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota Ecclesia iudicare, ipsam ad nullius cōmeare iudicium. Nec de eius vnquàm præceperunt iudicio iudicare, sententiámque illius constituerunt non oportere dissolui, cuius potiùs sequenda decreta mandârunt. In eadem epistola sic ait idem

Appellatio ad sedem Rom.

Ex eadē epist. Nicolai quædā alia à Gratiano non citata.

NICOLAVS Pontifex: Animaduertendum est, quia non Nicena, non denique vlla synodus quicquam Romanæ contulit Ecclesiæ priuilegij: quæ in Petro nouerat eam totius iura potestatis plenitер meruisse, & cunctarum Christi ouium regimen accepisse, sicut beatus præsul Bonifacius attestatur, vniuersis Episcopis per Thessaliam constitutis scribēs: Institutio vniuersalis nascentis Ecclesiæ de beati Petri sumpsit honore principium, in quo regimen eius & summa consistit. Ex eius Ecclesiastica disciplina per omnes Ecclesias, religionis iam crescente cultura, fons emanauit. Nicenæ synodi non aliud præcepta testantur, adeò, vt non aliquid super eam ausa sit constituere, cùm videret nihil supra meritum suum posse conferri. Omnia denique huic nouerat Domini sermone concessa: Si omnia, ergò nihil defuit quod ille non cesserit. Et-

Priuilegia Romanæ Ecclesiæ vndè profecta.

Bonifacii primi testimonium adducit

Perpetua Ro. Ecclesiæ priuilegia.

paulò antè idem NICOLAVS ait: Ecclesię Romanæ priuilegia, Christi ore in beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitùs obseruata, & à sanctis vniuersalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Ecclesia iugiter venerata, nullatenùs possunt minui, nullatenùs infringi, nullatenùs commutari. Quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non valet amouere conatus: & quod Deus statuit, firmum validúmque consistit. Illéque potissimùm peccat, qui Dei ordinationi resistere tentat. Priuilegia, inquam, istius sedis vel Ecclesiæ perpetua sunt, diuinitùs radicata atque plantata sunt: impingi possunt, transferri non possunt: trahi possunt, euelli nō possunt. ANTERVS etiā Pōtifex & martyr, in eadem quæstione tertia à Gratiano adducitur, qui in hunc modum ait: Facta subditorum iudicantur à nobis, nostra verò iudicat Deus. Citatur rursùs in eadem quæstione Gelasius Pontifex, ità scribens: * Cuncta per mundum

Rursùs ex Gratiano.

In epi. ad Episcopos Bæticæ & Toletanæ prouincię.

* In epist. ad Episcopos Dardaniæ.

nouit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, sedes beati Petri Apostolorum habet resoluendi, vtpotè quę de omni Ecclesia fas habeat iudicandi, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellare voluerunt, ab illa autē nemo sit appellare permissus. Et paulò pòst: Sed nec illa præterimus, quòd Apostolica sedes frequenter, vt dictum est, more Maiorum, etiam sine vlla Synodo præcedente, & soluendi, quos Synodus iniquè damnauerat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit potestatem. Sanctæ memorię quippe Athanasium Synodus Orientalis addixerat, quē tamen exceptum sedes Apostolica, quia damnationi Græcorum nō consensit, absoluit. Sanctæ memoriæ nihilominùs Ioannem Constantinopolitanum synodus etiam Catholicorum pręsulum certè damnauerat, quem simili modo Sedes Apostolica etiam sola, quia non consensit, absoluit. Itémque sanctum Flauianum, pontificum Grecorum congregatione damnatum, pari tenore, quoniam sola Sedes Apostolica non consensit, absoluit, potiúsque qui illic receptus fuerat, Dioscorum secundæ sedis pręsulem sua authoritate damnauit, & impiam synodum non consentiendo sola submouit, & authoritate, vt synodus Chalcedonensis fieret, sola decreuit. In qua ergò, vt sola ius habuit absoluēdi eos, quos synodica decreta perculerant: sic etiam sine synodo in hac eadem causa plurimos etiam Metropolitānos damnâsse cognoscitur.

Sedis Apostolicæ auctoritas citra Episcoporum exemplū obseruanda.

Athanasij.

Chrysostomi.

Flauiani.

4. HIERONYMVS epistola quinquagesimaseptima ad Damasum: Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mūdi salutem, per homousion Trinitatem, vt mihi epistolis tuis siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseōn detur authoritas. Simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campenses, cum Tarsensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quā vt authoritate communionis vestræ fulti, tres hypostases cum antiquo sensu prædicēt. Reliqua vt suprà, quæstione nona, D. testimonio secundo.

Ad Rom. Ecclesiæ & fidem eius mirificè commendat, & contra Iouinianū recolit.

5. ET quinquagesimaoctaua ad Damasum, vt suprà, ibidēm testimonio primo.

6. CHALCEDONENSIS synodus actione tertia in relatione ad Leonem pōtificem de omnibus gestis: Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honora iudicium, & sicut nos capiti in bonis adiecimus cōsonantiam, sic & summitas tua filiis (quod decet) adimpleat.

Confirmata decretorum Cœlestij Celestinæ & Romani Pontificis.

7. IN actione quarta sextæ synodi generalis recitatur epistola Agathonis Pontificis ad Constantiū, Hieraclium, & Tiberium Augustos, in qua inter cętera sic habetur: Beatus Petrus spirituales oues Ecclesię ab ipso redemptore omnium terna commēdatione pascendas suscepit: cuius adnitente præsidio, hæc Apostolica eius Ecclesia nunquàm à via veritatis in qualiber erroris parte deflexa est: cuius authoritatem, vtpotè Apostolorum omnium principis, semper omnis Catholica Christi Ecclesia, & vniuersales synodi fideliter amplectentes, in cunctis secutæ sunt, omnésque venerabiles Patres Apostolicam eius doctrinam amplexi, per quam & probatissima Ecclesiæ Christi luminaria claruerunt, & sancti quidem Doctores orthodoxi venerati atque secuti sunt: hæretici autem falsis criminationibus

Ioan. vii.

Rom. ecclesia nunquam erravit.

nationibus ac detogationū odiis insecuti. Et paulò pòst: Hæc est veræ fidei regula, quam & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit ac defendit hæc spiritalis mater vestri tranquillissimi Imperij Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquàm errasse probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata succubuit: sed vt ab exordio fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata finetenus permanet, secundùm ipsius Domini Saluatoris diuinam pollicitationem, quam suorū discipulorum principi in sactis Euangeliis fatus est: Petre, Petre, inquiēs, eccè Satan expetiuit vt cribraret vos, sicut qui cribrat triticum: Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Consideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniā Dominus & Saluator omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare cum fratres suos admonuit: quod Apostolicos pontifices meæ exiguitatis prædecessores, confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum: quorum & pusillitas mea, licèt impar & minima, pro suscepto tamen diuina dignatione ministerio pedissequa cupit existere.

Nunquàm erravit Ro. Ecclesia in fide. Eadem habet Lucius Pontifex & martyr in epistola ad episcopos Galliæ & Hispaniæ, & post cū Marcus papa in rescripto ad Athanasiū & Episcopos Ægypti.

Ex pollicitatione diuina. Luc. 22.

Prouerb. 22.

Hæc epistola siue suggestio synodica, vnà cum præcedēti approbata est ab ipsa Synodo, actione 8. & 17.

IN eadem actione recitatur epistola Agathonis & Romanæ synodi centum viginti quinque Episcoporum, ad eosdē Imperatores: Credimus, quia quod paucis ratóque concessum est, à Deo coronato vestro imperio diuinitùs concedetur, & per ipsum Catholicæ atque Apostolicæ veræ nostræ fidei splendidissimum in omnium mentes emicet lumen, quod ex veri luminis fonte, tanquàm de radio viuifici fulgoris, per ministros beatos Petrum & Paulum Apostolorum principes, eorumque discipulos & Apostolicos successores, gradatim vsque ad nostram paruitatem, Dei opitulatione seruatum est, nulla hæretici erroris terra caligine tenebrarum, nec falsitatis nebulis confœdatum, nec intermixtis hæreticis prauitatibus velut caliginosis nebulis perumbratum, immune atque syncerū, & suis radiis perlustratum, piissimis conatibus conseruare cupit vestrum à Deo coronatum fastigium. In hoc enim tam Apostolicæ Sedis, quámque nostri exigui famulatus prædecessores vsque hactenùs non sine periculis desudârunt: nunc decretali commonitione cum Apostolicis Pontificibus consulentes, nunc synodali definitione, quæ veritatis regula cōtinebat, omnibus innotescētes: & terminos quos transgredi nefas est, vsque ad animæ ipsius exitum constanter defendentes, non seducti blanditiis, non periculis territi, vt illam in Euangeliis Domini nostri sententiam operibus demonstrarent, qua sententialiter præcepit, dicens: Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. & subsequenti pœna deterret, quia seuēriter comminatur: Qui me negauerit, &c. Execratur enim vera confessio pietatis, iuxta diuersitates temporum variari, sicut nec ipse veritatem variari admittit, de quo est ipsa vera confessio, qui dicit: Ego sum, & non sum mutatus.

Doctrina apostolica, syncera & immaculata ab omnibus hæresibus in Apostolica sede seruata est.

Summorum pontificū conatus in conseruanda tuēdáque vera fide.

Matth. 10.

Vera fides nō mutatur secūdùm tēpora. Mal. 3.

8. AVGVST. epist 118. ad Ianuarium, cap. 1. Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorū est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri.

Conciliorum Generalium saluberrima authoritas.

Synodi generales & earum decreta sine dubitatione Apostolicæ Sedis sunt habenda, vero certo, quod pugnare non iubet.

9. IDEM libro primo contra Donatistas, capite decimooctauo: Illis temporibus antequàm plenarij concilij sententia quid in hac re sentiendum esset totius Ecclesiæ, consensio confirmâsset, visum est Cypriano, &c.

Concilio plenario totius Ecclesiæ consensio ab Augustino appellatur.

10. GREGORIVS libro primo, epistola vigesimaquarta, &c. vt suprà in hac eadem quæstione B. testimonio decimotertio & sequenti.

11. VINCENTIVS Lirinensis in libello suo aureo aduersùs profanas omniū hæresēon nouationes: Sæpè magno studio & summa attentione perquirens à quāplurimis sanctitate & doctrina præstātibus viris, quonam modo, pollim certa quadam & quasi generali ac regulari via, Catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ prauitatis falsitate discernere, eiusmodi semper responsum ab omnibus ferè retuli: Quòd siue ego, siue quis alius vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueósque vitare, & in fide sanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem suam, Domino adiuuante, deberet. Primò scilicet, diuinæ legis authoritate: tum deindè Ecclesiæ Catholicæ traditione. Hìc forsitan requirat aliquis: Cùm sit perfectus Scripturarū canō, sibíque ad omnia satis supérque sufficiat, quid opus est, vt ei Ecclesiasticæ intelligentiæ iungatur authoritas? Quia videlicet Scripturam sactam pro ipsa suī altitudine non vno eodémque sensu vniuersi accipiunt, sed eiusdem eloquia aliter atque aliter, alius atque alius interpretatur: vt penè quot homines sunt, tot illine sententiæ érui posse videantur. Aliter nanque illam Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Appollinaris, Priscillianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Cælestius, aliter postremò Nestorius. Atque idcircò multum necessè est propter tantos tam varij erroris anfractus, vt Propheticæ & Apostolicæ interpretationis linea secundùm Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigatur. In ipsa Catholica Ecclesia magnoperè curandum est, vt id teneamus, quod vbiquè, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est etenim verè propriéq; Catholicū, quod ipsa vis nominis ratióq; declarat, quæ omnia verè vniuersaliter cōpræhendit. Sed hoc ità demum fit, si sequamur vniuersitatē, antiquitatem, consensionem. Sequemur autem vniuersitatē hoc modo: si hāc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbē terrārū confitetur Ecclesia: Antiquitatem verò ità, si ab his sensibus nullatenùs recedamus, quos sāctos Maiores ac patres nostros celebrâsse manifestum est. Consensionem quoque itidēm, si in ipsa vetustate, omnium, vel certè penè omnium sacerdotum pariter & magistrorum definitiones, sententiásq; sectemur. Quid igitur faciet Christianus Catholicus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab vniuersalis fidei cōmunione præciderit? Quid itaq;, nisi vt pestifero corruptóque mēbro sanitatē vniuersi corporis anteponat? Quid si nouella aliqua contagio non iam portiunculā tantùm, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur? Tūc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat, quæ prorsùs iam nō potest ab vlla nouitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate duorū aut trium hominū, vel certè ciuitatis vnius, aut etiam prouinciæ alicuius error

Scripturarum alis atque alia apud hæreticos, eáque sæpè contraria expositio.

Tenendum, quod vbiquè, quod semper, & ab omnib. creditum est.

Vniuersitas.

Antiquitas.

Consensio.

Catholicorū officium dum nouæ hæreses emergunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Concilium vniuersale. * aliàs Ecclesiæ.

deprælĕdatur? Tunc omninò curabit, vt paucorũ temeritati vel inscitiæ si qua sunt vniuersaliter antiquitùs vniuersalis * Concilij decreta, præponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil eiusmodi reperiatur? Tunc operam dabit, vt collatas inter se Maiorũ consulat interrogérque sententias, eorum duntaxàt, qui diuersis licèt temporibus & locis, in vnius tamẽ Ecclesiæ Catholicæ cõmunione & fide permanentes, magistri probabiles extiterunt: & quicquid non vnus aut duo tãtùm, sed omnes pariter, vno eodémq; cõsensu, apertè, frequenter, perseuerãter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoquè intelligat absque vlla dubitatione credendũ. Ibid. post multa: Quæ cùm ità sint, ille est verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, nõ hominis cuiuspiá authoritatẽ, non amoré, non ingenium, non eloquẽtiam, non philosphiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, stabilis, permanens, quicquid vniuersaliter antiquitùs Ecclesiã Catholicam tenuisse cognouerit, id solũ sibi tenendũ, credendúmq; decernit. Quidquid verò ab aliquo deincèps vno, præter omnes, vel contra omnes sanctos, nouũ & inauditũ subinduci senserit, id nõ ad religionẽ, sed ad tentationẽ potiùs intelligat pertinere. Et post quędã: Profanas, inquit, Paulus, vocũ nouitates deuita. Quid est profanas? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est tẽplum Dei, penitùs extraneas. Profanas, inquit, vocũ nouitates. Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ sunt vetustati, quæ antiquitati cõtrariæ. Quæ si recipiãtur, necesse est vt fides beatorũ patrũ aut tota, aut certè magna ex parte violetur: Necesse est vt omnes omniũ ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, leuitæ & sacerdotes, tanta Confessorũ millia, tanti martyrũ exercitus, tanta vrbiũ, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, reges, gẽtes, regna, nationes, totus postremò iã penè terrarũ orbis per catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorũ tractu ignorãsse, errãsse, blasphemãsse, nescísse quid crederet, pronũcietur. Profanas inquit, vocum nouitates deuita, quas recipere atque sectari nũquàm catholicorũ, semper verò hæreticorum fuit. Et reuerà, quæ vnquàm hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tẽpore ebulliuit? Quis vnquàm hæreses instituit, nisi qui se priùs ab Ecclesię Catholicæ vniuersitatis & antiquitatis consensione discreuerit? Et post pauca: Hoc apud omnes ferè hæreses quasi solenne est ac legitimum, vt semper profanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiãt, & per oppositiones falsi nominis scientiæ à fide naufragẽt. Contrà verò Catholicorum hoc ferè proprium, deposita sanctorum patrum & commissa seruare, damnare profanas nouitates, & sicut dixit atque iterùm prædixit Apostolus: Si quis annunciauerit præterquàm quod acceptum est, anathemare. Et aliquibus interpositis: Sed dicet aliquis: Si diuinis eloquiis, sententiis, promissionibus, & diabolus & discipuli eius vruntur, quorum alij sunt Pseudoapostoli, alij Pseudoprophetæ, & Pseudomagistri, & omnes ex toto hæretici: quid facient Catholici homines, & matris Ecclesiæ filij? quonam modo in scripturis sanctis veritatẽ à falsitate discernent? Hoc scilicet facere magnoperè curabunt, quod in principio Commonitorij istius sanctos & doctos viros tradidisse nobis scripsimus, vt diuinum canonem secundùm vniuersalis Ecclesiæ Traditiones, & iuxta catholici dogmatis regulas interpretentur, in qua item Catholicæ Apostolicæque Ecclesiæ sequãtur necesse est vniuersitatem, antiquitatem, consensionem. Et si quando pars cõtra vniuersitatem, nouitas contra vetustatem, vnius vel paucorum errantium dissensio contra omnium vel certè multò plurium catholicorum consensionem rebellauerit, præferant partis corruptioni vniuersitatis integritatem: in qua eadem vniuersitate nouitatis profanitati, antiquitatis religionem: itémque in ipsa vetustate vnius siue paucissimorum temeritati primùm omniũ generalia si qua sunt vniuersalis Concilij decreta præponant, tunc deindè si id minus est, sequantur quod proximum est, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias magistrorum: quibus, adiuuante Domino, fideliter, sobriè, solicitè obseruatis, non magna difficultate noxios quosque exurgentium hæreticorum deprehendemus errores. Hîc iam consequẽs esse video, vt exemplis demonstrem, quonam modo profanæ hæreticorum nouitates, prolatis atque collatis veterum magistrorum concordantibus sibimet sententiis, & deprehendãtur & condemnentur: quæ tamen antiqua sanctorum patrum consensio, non in omnibus diuinæ legis quæstiunculis, sed solùm certè præcipuè in fidei regula, magno nobis studio & inuestiganda est & sequenda. Sed neque semper, neque omnes hæreses hoc modo impugnandæ sunt, sed nouitiæ recentesque tantummodò, cùm primùm scilicet exoriuntur, antequàm infalsârint vetustæ fidei regulas, ipsius temporis vetentur angustiis, ac priusquam manante latiùs veneno, maiorum volumina vitiare conentur. Cæterùm dilatatæ & inueteratæ hæreses, nequaquàm hac via aggrediendę sunt, eò quòd prolixo temporum tractu longa iis furandæ veritatis patuerit occasio. Atque ideò quascunque illas antiquiores vel schismatum, vel hæresẽon profanitates nullo modo nos oportet, nisi aut sola, si opùs est, scripturarum authoritate conuincere, aut certè iam antiquitùs vniuersalibus sacerdotum catholicorum conciliis conuictas damnatásque vitare. Itaque cùm primum mali cuiusque erroris putredo erumpere cœperit, & ad defensionem suã quædam sacra legis verba furari, eáque fallaciter & fraudulenter exponere: statim interpretando canoni Maiorum sententiæ congregandæ sunt, quibus illud quodcunque exurget nouitium, idcóque profanum, & absque vlla ambage prodatur, & sine vlla retractatione damnetur. Sed eorum duntaxàt Patrum sententiæ conferendæ sunt, qui in fide & communione catholica sanctè, sapienter, constanter viuentes, docẽtes, & permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum est, vt quicquid vel omnes, vel plures vno eodémque sensu, manifestè, frequenter, perseueranter velut quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo ratóque habeatur: Quicquid verò, quãuis ille sanctus & doctus, quãuis Epi-

Patrum consensus.

Verus & germanus catholicus quis est.

1. Tim. 6.

Profanæ nouitates nouáque in fide dogmata si suscipiantur, quæ & quãta incommoda sequentur.

Hæreticorum proprium, nouitates profanas sectari.

Catholicorũ proprium est, damnare nouitates & depositum seruare.

Matt. 4.

Scripturæ quemadmodum intelligendæ sunt.

Concilij vniuersalis decreta Patrum sententiæ præponenda.

Conciliis Patrum.

uis Episcopus, quanuis Confessor & martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias & occultas & priuatas opiniunculas à communis & publicæ ac generalis sententiæ authoritate secretum sit, nec cum summo æternæ salutis periculo, iuxta sacrilegam hæreticorum & schismaticorum consuetudinem, vniuersalis dogmatis antiqua veritate dimissa, vnius hominis nouitium sectemur errorem. Quorum beatorum Patrum sanctum catholicúmque consensum nè quis sibi temerè contemnendum fortè arbitretur, ait in

1. Cor. 11. prima Ad Corinthios Apostolus: Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos,

Actor. 21. quorum ipse vnus erat: secundò prophetas, qualem in Actibus Apostolorum legimus Agabum: tertiò Doctores, qui Tractatores nunc appellãtur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdùm nuncupat, eò quòd per eos prophetarum mysteria populis aperiãtur. Hos ergò in Ecclesia Dei

Contemnens patrũ in fide sentiendum, Deum contemnit. diuinitùs per tempora & loca dispẽsatos, quisquis in sensu catholici dogmatis vnum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominẽ contemnit, sed Deum: à quorum veridica vnitate nè quis discreper, impẽsiùs obtestatur idem Apostolus, dicens: Obsecro autem vos fratres, vt id ipsum dicatis omnes, & nõ sint in vobis schismata: sitis autem

1. Corint. 1 perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

1. Cor. 14. Quòd si quis ab eorum sententiæ cõmunione desciuerit, audiat illud eiusdem Apostoli: Non est Deus dissensionis, sed pacis.

Summaria repetitio eorum quæ dicta sũt. IBIDEM: Diximus in superioribus hanc fuisse semper & esse hodiéque catholicorum consuetudinem, vt fidem veram duobus his modis approbent: Primùm diuini canonis authoritate, deindè Ecclesiæ Catholicæ traditione: non quia canon solus non sibi ad vniuersa sufficiat, sed quia verba diuina pro suo pleriq; arbitratu interpretãtes, varias opiniones errorésq; concipiãt. Atque ideò necesse sit, vt ad vnam Ecclesiastici sensus regulam scripturæ cælestis intelligentia dirigatur, in his dũtaxàt præcipuè quæstionibus, quibus totius catholici dogmatis fundamẽta nitũtur. Itẽ diximus in ipsa rursùs Ecclesia vniuersitatis pariter & antiquitatis consensionem spectari oportere, nè aut ab vnitatis integritate in partẽ schismatis abrumpamur, aut è vetustatis religione in hæresẽon nouitates præcipitemur. Itẽ diximus, in ipsa Ecclesiæ vetustate duo quædã vehemẽter studioséq; obseruãda, quibus penitùs inhærere deberent, quicunque hæretici esse nolint. Primùm, si quid esset antiquitùs ab omnibus Ecclesiæ catholicæ sacerdotibus vniuersalis cõcilij authoritate decretũ. Deindè, si qua noua exurgeret quæstio, vbi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum patrum sententias eorum dũtaxàt, qui suis quique temporibus & locis in vnitate communionis & fidei permanentes, magistri probabiles extitissent. Et quicquid vno sensu atque cõsensu tenuisse inuenirẽtur, id Ecclesiæ verũ & catholicum absque vllo scrupulo iudicaretur. Et in fine: Necesse est profectò omnibus deincèps catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios probare studẽt, vt sanctæ sanctorum patrum fidei inhæreant, adglutinentur, immoriãtur: profanas verò profanorum nouitates detestentur, horrescant, infectentur, persequantur.

Fidei sanctorum Patrũ inhærendum.

12. AVGVSTINVS libro primo cõtra Iulianum Pelagianum, capite secundo, adducturus testimonia sanctorum Patrum de originali peccato, sic ait: Sed tu qui tam crebrò nobis Manichæorũ nomen opponis, quos & quales viros & quantos fidei catholicæ defensores, tam execrabili criminatione appetere audeas, si euigilas, intuere. Non quidem omnium de hac re sententias, nec omnes eorũ quos commemorabo, me congregaturum esse polliceor, quia nimis longum est, & necesse esse nõ arbitror, sed ponã pauca paucorũ, quibus tamen nostri contradictores cogantur erubescere & cedere, si vllus in eis vel Dei timor, vel hominum pudor tantum malũ peruicaciæ superauerit. ET posteà in eodem capite: Absit vt Constantinopolitanus Ioannes de baptismate paruulorum, eorúmque à paterni chirographi liberatione per Christum, tot ac tãtis coepiscopis suis, maximéque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi atque optimi regulæ catholicæ defensores, salua fidei compage, non consonant, & alius alio de vna re melius aliquid dicit & verius. Hoc autẽ vndè nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta.

Augustinus oppugnat Pelagianos sanctorũ Patrum sententiis.

Sancti Patres in quibus rebus aliquid dissentiant.

13. IDEM aduersùs eundem libro secũdo in epilogo ipsius libri: Hoc, inquit, probauimus catholicorum authoritate sanctorum, qui & hoc asserunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque esse vera omnia confitentur. Ac per hoc non esse consequens, vt hoc falsum sit, quia vera sunt illa. Tales quippe ac tanti viri secundùm catholicam fidem, quæ vbiquè toto orbe diffunditur, & hoc, & illa vera esse confirmant, vt vestra fragilis & quasi argutula nouitas sola authoritate conteratur illorum, præterquàm quòd ea dicunt, vt se per eos loqui veritas ipsa testetur. Et post nonnulla: At ego vbicũquè sis, vbicũquè legere ista poteris te ante istos in tuo corde cõstituo, quos non amicos meos & inimicos tuos, aliqua in meam partẽ gratia propẽdẽtes, aliquo abs te merito tuæ offensionis auersos, & ob hoc tibi aduersos, in hac nostra disceptatione constitui cognitores. Nec eos qui nunquàm fuerũt, aut non sunt, aut quorum sententiæ de hoc quod inter nos disputatur, incertæ sunt, inani cogitatione cõfinxi, sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres Antistites Dei, non Platonicis & Aristotelicis & Zenonicis, aliísq; huiusmodi, vel Græcis vel Latinis, quanquàm & ipsis aliquos eorũ, verùm omnes sactis literis eruditos, nominatim sicut oportebat expressi, eorũq; sentẽtias, quãtùm sufficere videbatur, sine vlla editas ambiguitate digessi, vt in eis timeas nõ ipsos, sed illum qui sibi eos vtilia vasa formauit, & sancta tẽpla construxit, qui tũc de ista causa iudicauerũt, quãdo in eos nemo potest dicere, perperàm cuiquam vel aduersari, vel fauere potuisse. Nõdùm enim extiteratis, contra quos susciperemus de hac quæstione cõflictũ. Nõdùm enim eratis, qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de vobis multitudini mẽtiri fuerimus, & quòd Cęreamus, & quòd terrore ab omnibus extorqueamus assẽsum. Certè ipse dixisti, quòd omnes iudices ab odio, amicitia, inimicitia, ira vacuos esse deceat, pauci tales potuerũt inueniri. Sed Ambrosiũ aliósque collegas eius, quos cum illo commemo-

Argutula nouitas hæreticorũ, Sanctorum Patrum authoritate conteritur.

Antiqui Patres iunt integri & incorrupti iudices in dirimendis controuersiis posteà exortis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rauit, tales fuisse credendum est. Verùm & si tales non fuerunt in his causis, quas ad se delatas, & inter partes cognitas, cùm hîc viuerent, suo iudicio definiêrunt, ad hanc tamen causam tales erant, quando de illa sententias protulerunt, nullas nobiscũ vel vobiscum, amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerũt. Neq; nobis neque vobis irati sunt, neque nos, neque vos miserati sunt. Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondùm vobiscũ apud istos Iudices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorũ pro nobis latas contra vos sententias recitamus: nondùm vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Et paulò pòst: Et addis, ad aliquid inueniẽdum, multitudinem nihil prodesse cæcorum: etiam istos cæcos dicere audebis? Et vsqueadeò permiscuit imis summa longus dies, vsqueadeò tenebræ lux, & lux tenebræ esse dicuntur, vt videant Pelagius, Cælestius, Iulianus: & cæci sint Hilarius, Gregorius, Ambrosius? Sed qualiscũque homo sis, tamen quia homo es, videre mihi videor verecundiam tuã, si tamen nõ in te spes est omnis emortua sanitatis, & quodãmodò audio vocẽ tuã: respõdes, Absit vt audeam cæcos istos viros vel cogitare, vel dicere. Et sub finem: Talibus post Apostolos sanctæ Ecclesiæ plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit. Ideò profanas voces vestræ nouitatis expauit, &c. His igitur eloquiis & tanta authoritate sanctorum, profectò, aut sanaberis Dei misericordia donante: quod quantùm tibi optem, videt qui faciat: aut si, quod abominor, in eadem quæ tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, perduraueris, non tu iudices quæsturus es, vbi causam tuam purges, sed vbi tot sanctos doctores egregios atque memorabiles catholicæ veritatis accuses, Iræneũ, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, Basilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cæterósque socios ac participes eorum, insupèr & vniuersam Christi Ecclesiam, cui diuinæ familiæ Dominica cibaria fideliter ministrantes, ingenti in Domino gloria claruerunt.

Patres docuerunt quod in Ecclesia inuenerunt, & à Maioribus acceperunt.

Hodiè benè dudẽt quidã.

Patres quos Augustinus citauerat aduersùs Pelagianos.

14. PACIANVS Barcilonẽsis Episcopus in epistola prima ad Sympronianum Nouatianũ, de Catholico nomine: Quid? patua nobis de Apostolicis viris, patua de primis sacerdotibus, parua de beatissimo Cypriano martyre, atque doctore currit authoritas? An volumus docere doctorem? an sapientiores illo sumus, & spiritu carnis inflamur aduersùs eum, quem æternum Dei testẽ nobis cruor, & clarissima passionis corona produxit? Qui tot earum partium sacerdotes, quos per totum orbem cum eodem Cypriano pax vna solidauit? Quid tot annos Episcopi, tot martyres, tot cõfessores? Agè. si illi vsurpando nomini huic (Catholicum intelligit) authores idonei non fuerũt: nos idonei erimus negando? & nostram potiùs authoritatem patres sequentur, & emendanda sanctorum cedet antiquitas, & iam putrescentia vitiis tempora canos Apostolicæ antiquitatis eradent?

Vide quanti faciat Patrum authoritatem.

Coloss. 2.

STABILITAS DECRETORVM GENERALIS CONCILII.

15. ACTIONE tertia Concilij Chalcedonensis, in Edicto siue legibus Valentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidẽ leges beatissimus Papa Leo in suis confirmauit epistolis: quibus interdicuntur prohibentúrque disputationes de fide coram vulgo, & confirmantur Chalcedonensis Concilij decreta atque statuta, hæc leguntur verba: Cesset iam profana contentio. Nam verè impius atque sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiam, opinioni suæ aliquid tractandũ relinquit. Extremæ quippe dementiæ est, in medio & perspicuo die commentitiũ lumen inquirere. Quisquis enim post veritatem repertam, aliquid vlteriùs discutit, mendacium quærit. * Nemo itaquè vel clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publicè turbis adunatis & audiẽtibus, tractare conetur in posterũ, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionẽ requirens. Nam iniuriam facit iudicio religiosissimæ Synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere & publicè disputare cõtendit, cùm ea quæ nũc de Christiana fide statuta sunt, iuxta Apostolicas expositiones & statuta sanctorũ patrum trecẽtorũ decẽ & octo, & centũ quinquaginta, definita esse noscuntur. Nã in cõemptores huius legis pœna non deerit, quia non solùm contra fidẽ benè cõpositam veniũt, sed etiam Iudæis & paganis ex huiuscemodi certamine prophanant veneranda mysteria. Igitur si clericus erit qui publicè tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum remouebitur: si verò militia præditus sit, cingulo spoliabitur. Cæteri etiã huius criminis rei, de hac sanctissima vrbe pellẽtur, pro vigore iudiciario etiã cõpetentibus suppliciis subiugãdi. Constat enim, hinc hæreticæ insaniæ exordia fomitémq; præberi, dũ publicè quidã disputãt atque contendunt. Vniuersi ergò, quæ à sancta synodo Chalcedonensi statuta sunt, custodire debebũt, nihil posteà dubitaturi. Hoc itaque nostræ commoniti Serenitatis edicto, abstinete à prophanis vocibus, & vlteriùs desinite de diuinis disputare, quod nefas est: Quia non solùm diuino iudicio peccatũ hoc (prout credimus) punietur, verumetiã legum & iudicũ authoritate coercebitur.

Qui semel in Concilio generali definita, in dubium vocant aut tractãt, hæresi & sacrilegi sunt.

* L. Nemo. C. de summa Trin. & fide Cat.

16. GELASIVS Pontifex in epistola ad Episcopos Dardaniæ: Quapropter stultitiam respuentes, inanium querelarum, perquirere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter, quoniam patres nostri, catholici videlicet, doctíque põtifices, in vnaquaque hæresi quolibet tẽpore suscitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apostolica secundum scripturarũ tramitẽ, prædicationémque Maiorum facta semel congregatione sanxerunt, incõuulsum voluerint deinceps firmúmq; cõstare: nec in eadẽ hac causa denuò, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione permiserint: sapientissimè peruidentes, quoniam si decreta salubriter, cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsùs errores stabile persisteret ecclesiæ constitutum, ac semper eisdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur. Nam si limitibus etiam præfixis positarũ semel synodalium regularum, non cessant elisæ pestes, resumptis certaminibus contra fundamentum sese veritatis attollere, & simplicia quæque corda percutere: quid fieret, si subindè fas esset perfidis inire cõcilium, cùm quamlibèt illa manifesta sit veritas nũquàm desit, quod pernicioſa depromat falsitas, tametsi

Semel definita in Ecclesia, non reuocanda in dubium aut retractanda.

tametsi ratione vel authoritate deficiens, sola tamen contentione non cedens? Quæ Maiores nostri diuina inspiratione cernentes, necessariè præcauerunt, vt quod contra vnamquanque hæresim coacta semel synodus, pro fide, communione, & veritate Catholica atque Apostolica promulgâsset, non sinerent nouis post hæc retractationibus mutilari, nè prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi: sed authore cuiuslibet insaniæ ac pariter errore damnato, sufficeret iudicârunt, vt quisquis aliquãdo huius erroris communicator exsisteret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus, quomodò manifestè quilibet vel professione sua, vel communione posset agnosci.

Semel in concilio definita, non in dubiũ reuocanda.

17. LEO Magnus in epistola quadragesimaetertia ad Martianum Augustum: Obtestor & obsecro clementiam vestram, vt in præsenti synodo fidem, quam beati patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicârunt, non patiamini quasi dubiam tractari, & quæ olim maiorum sunt authoritate damnata, rediuiuis non permittatis conatibus excitari. Illudque potiùs iubeatis, vt antiquæ Nicenæ synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione, permaneant.

Remissatio non admittenda negotiis fidei semel definitis ab Ecclesia.

18. IDEM in epistola quinquagesima ad eundem: Compressa vel remota inquietudine ac prauitate paucorum, facilè firmabitur probanda concordia, si in eam fidem, quam Euangelicis & Apostolicis prædicationibus declaratum, per antiquos patres nostros accepimus & tenemus, omnium corda cõcurrant, nulla penitùs disputatione cuiusquam retractationis admissa, nè per vanam fallacémque versutiam, aut infirma videantur aut dubia, quæ in ipso lapide angulari Christo fundata sunt, & sine fine mansura.

Aliorum Conciliorum generalium de fide decreta, non vocanda, non vocanda vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum sanctum sunt in dubiũ fixit authoritas.

19. ET in epistola septuagesimaoctaua ad Leonem Augustum: De rebus & apud Niceam & apud Chalcedonam (sicut Deo placuit) definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquàm dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum sanctum fixit authoritas.

XII.

Quorsùm verò spectat diuina isthæc ordinatio, vt Pastores & Doctores in Ecclesia conseruentur?

A. Non parùm vtilis ac salutaris est nobis diuina hæc ordinatio, qua potestas & hierarchia Ecclesiastica Politicos magistratus omnes longè antecellit. Est enim potestas hæc spiritualis, qua Christianus populus ad spiritualia æternáque bona consequenda maximè promouetur.

[a] Chry. lib. 3. de sacerdot. Idem homil. 4. & 5. de ver. Esaiæ. Ignatius ad Smyrnenses. Ambr. in exhort. ad virgines, & lib. de dignit. sacerd. cap. 2.

B. Prodest in primis, vt Pauli verbis [b] vtamur, *ad consummationem sanctorum*, hoc est, vt qui illa potestate funguntur, exhibeant [c] omnẽ hominem perfectũ in Christo, sicut idem Paulus alibi loquitur, suóque studio fideles ad sanctitatis, in quam vocati sunt, [d] perfectionem adducant.

[b] Ephes. 4. c
[c] Coloss. 1. d
[d] 1. Thess. 4. b 2. Tim. 3. d 2. Cor. 13. d

C. Prodest etiam *in opus ministerij*, vt qui sunt & dicuntur ministri præcipui Ecclesiæ, habeant quod [e] vigilent, ac curent semper pro concrediti sibi summi muneris ratione.

[e] Act. 20. f Heb. 13. c Cyp. epist. 66. ad Furnenses.

D. Prodest præterea * *in ædificationem corporis Christi*, vt nôrint hi spirituales & sapientes [f] architecti circa [g] corpus Christi mysticum, quod singularem in ædificando contentionem requirit, continenter sibi esse versandum, vt iam veræ fidei fundamenta iaciant ac confirmẽt, iam reliqua fidelibus ad perfectam iustitiam necessaria [h] superstruant.

* Ephes. 4. e
[f] 1. Corint 3. b
[g] Ephe 1. d Coloss. 1. c d Ephes. 2. d
[h] 1. Cor. 3. c

E. Prodest demùm, *vt* [i] *non simus paruuli fluctuantes, ac circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum.* Hoc est, propter imbecilliores, qui semper in Ecclesia sunt plurimi, necessarium est munus Antistitum Ecclesiasticorum, præsertim hæresum ventis ac persecutionum [k] procellis in Ecclesię domum irrumpentibus. Tum enim opùs est præsenti eorũ præsidio, qui pro authoritate velint & possint [l] arcere lupos, oues defendere, zizania extirpare, & sana cõfirmare dogmata, nè simplices alioquin fallacium ac [m] perditorum hominum verbis, scriptis, & exemplis à via veritatis regia seducantur, quin potiùs vt omnes veritatem nõ modò cognoscentes, sed etiam facientes, in illo qui caput est Christus, grandescant atque proficiant, vt idem Paulus [n] adiunxit.

[i] Ephe. 4. d 1. Cor. 14. d Rom 15. a Act. 14. d 1. Thess. 3. 4. a Ezech. 34 a
[k] Matth. 7. d
[l] Act. 20. f Ezech. 33. b 2. Tim. 2. d 4. a Tit. 1. c
[m] 2. Pet. 2. 2 Ro. 16. c Iudæ f Matth. 7. c
[n] Ephes. 4. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio, postquàm de tremendo Missæ sacrificio locutus esset, ità subiungit: Nam si quis consideret quàtum id sit mysterium, vt is scilicet, qui homo ipse sit, carne ac sanguine etiamnum constans, iisque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto sacerdotes honore, quanta dignitate spiritus sancti gratia dignata fuerit. Operantibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, initiantur perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisque nostræ rationem spectant. Etenim qui terram incolunt, atque in ea versantur, iis commissum est vt ea quæ in cælis sunt, dispensent: iis datum est vt potestatē habeant, quā Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis, datam esse voluit: Neque enim ad illos dictum est: Quæcunque alligaueris in terra, erūt alligata & in cælo: & quæcunque solueris in terra, erunt soluta & in cælo. Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verùm corporum solùm. Id autem quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam cōtingit, atq; ad cælos vsque peruadit: vsque adeò vt quæcunque inferne sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus cōfirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum cælestium potestatem illis à Deo concessam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retenta sunt. Quænam, obsecro, potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam filio potestatem dedit: cæterùm video ipsam eandem omnifariam potestatem àpeo filio illis traditam.

Sacerdotum quanta dignitas.

Matt. 16. & 18.

Excedit potestas eorū potestatem principum.

Ioan. 20.

2. IDEM homilia quarta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Ozias cùm esset rex cinctus diademate, quoniam erat iustus, elatus est animo, maiore spiritu concepto, quàm pro dignitate, ingressus est templum. Et quid dicit Esaias? Ingressus est sancta sanctorum, aitque, volo adolere incensum. Rex cùm esset, sacerdotij principatum vsurpat. Volo, inquit, adolere incēsum, quia iustus sum. Sed mane intra tuos terminos: alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij: hoc regnum illo maius est. Neque enim ex his quæ videntur, hîc declaratur Rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro, quo amictus est, debet æstimari rex. Illi quidem ea quæ sunt in terris sortitus erat administranda: cæterùm sacerdotij ius è supernis descendit: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hic sunt, commissa sunt, mihi cælestia: mihi cùm dico, sacerdotem intelligo. Itaque cùm videris sacerdotem indignum, nè traducas sacerdotium. Non enim oportet damnare res, sed eum qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur nè sacerdotium vituperes, sed sacerdotem malè re bona vtentem. Regi corpora cōmissa sunt, Sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris, mihi bellum est aduersùs dæmones. Maior hic principatus: propterea rex caput submittit manui sacerdotis: & vbiquè in veteri scriptura, sacerdotes inungebant reges.

2. Para. 26.

Sacerdotij dignitas regia dignitate præstat.

Matth. 18.

Propter malos nō est tradendum sacerdotium.

3. IDEM homilia quinta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Sacerdotiū principatus est, ipso etiam regno venerabilius ac maius. Nè mihi narres purpurā, neq; diadema, neq; vestes aureas: vmbræ sunt isthæc omnia, vernisque flosculis leuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiāsi ipsam gloriam regalem dixeris. Nè, inquam, mihi narres ista: sed si vis videre discrimen, quantùm absit rex à sacerdote, expende modum potestatis vtrique traditæ, videbis sacerdotem multò sublimiùs rege sedentem. Quanquàm enim nobis admirandus videtur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo cinctus est: tamen rerum terrenarum administrationem sortitus est, nec vltra potestatem hanc præterea quicquam habet authoritatis. Verùm sacerdoti thronus in cælis collocatus est, & de cælestibus negociis pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipse cælorū rex: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunq; solueritis super terrā, erunt soluta & in cælis. Quid cū hoc honore conferri possit? A terra iudicādi principalem authoritatem sumit cælum. Nam iudex sedet in terra, Dominus sequitur seruū: & quicquid hic in inferioribus iudicārit, hoc ille in supernis comprobat. Itaque medius stat sacerdos inter Deum & naturam humanā, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & nostras petitiones illuc perferens, Dominum iratum reconcilians vtrique naturæ, nos qui offendimus eripiens ex illius manibus. Eóque Deus ipsum regale caput sacerdotis manibus subiecit, nos erudiens, quòd hic princeps est illo maior. Siquidé id quod minus est, benedictionem accipit ab eo quod præstantius est.

1. Reg. 10. & 16.

Eū. 40. 1. Pet. 2. Sacerdotum maior, quàm regum potestas.

Matth. 18.

Heb. 7.

4. IGNATIVS in epistola ad Smyrnenses: Honorate Deum vt authorem omnium & Dominum, Episcopum autem tanquàm principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundùm Deum, sacerdotium verò secundùm Christum, & post hunc honorare etiam oportet Regem. Nemo enim potior est Deo, neque similis ei, neque Episcopo honorabilior in Ecclesia, sacerdotium Deo gerenti pro mundi salute: neque regi quis similis est in exercitu, pacem & beneuolentiam omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à Deo: & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Si enim quis contra regem insurgens, damnatione dignus est, quomodò vltionem euadere poterit qui præter Episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium honorum, qui in hominibus consistunt: quod si quis inhonorauerit, Deum inhonorat & Dominum Iesum Christum primogenitum totius creaturæ, & solum natura principem sacerdotem Dei. Omnia benè vobis ordinate, quæ mandata sunt in Christo: Laici Diaconis subditi sint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, sicut ipse Patri.

Nullus Episcopo honorabilior in Ecclesia.

Colost. 1.

5. AMBROSIVS in exhortatione ad virgines: Habemus nos sacerdotes nostram nobilitatem, præfecturis & consulatibus præferendam: habemus, inquā, fidei dignitates quæ perire non nōrūt.

6. IDEM in libro de sacerdotali dignitate, capite secundo:

Episcopalis dignitas & sublimitas comparationibus nullis adæquatur.

secundo: Honor & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati, longè erit inferius quàm si plumbi metallum ad auri fulgorē compares: quippe cùm videas Regū colla & Principum submitti genibus sacerdotum, & exosculatis eorum dextris, orationibus eorum credent se communiri. Quid iam de plebeia dixerim multitudine, cui non solùm præferri à Domino meruit, sed vt eam quoquè iure tueatur patrio, præceptis imperatum est Euangelicis? Sic certè à Domino ad beatum Petrum dicitur: Petre, amas me: Et ille: Tu scis Domine quia amo te. Et cùm tertiò fuisset interrogatus, & trina responsione fuisset subsequutus, repetitū est à nomino tertiò, Pasce oues meas. Quas oues, & quem gregem non solùm tunc beatus suscepit Petrus, sed & nobiscum eas suscepit, & cum illo eas nos suscepimus omnes. Vndè regēdæ sacerdotibus cum traduntur, meritò rectoribus suis subdi dicuntur.

Ioan. 21.

1. B. AD Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autē prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunuentionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.

2. AD Colossenses primo: Docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu: in quo & laboro, certando secúdùm operationem eius, quam operatur in me in virtute.

3. PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Non enim vocauit nos Deus in immunditiā, sed in sanctificationem.

4. POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

5. POSTERIORIS ad Corinthios decimotertio: De cætero fratres, gaudete, perfecti estote, &c.

1. C. ACTORVM vigesimo capite: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

2. AD Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes.

Lib. 1. epist. 9. Sacerdotum officium, est sacrificiis & orationibus vacare. 1. Tim 2.

3. CYPRIANVS epistola sexagesimasexta ad Furnenses: Singuli diuino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deseruire, & precibus atque orationibus vacare debent. Scriptum est enim: Nemo militans Deo, obligat se molestiis secularibus, vt possit placere ei, cui se probauit. Quod cùm de omnibus dictum sit, quanto magis molestiis & laqueis secularibus obligari non debent, qui Diuinis rebus & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare nō possunt? Cūius ordinationis & religionis formam Leuitę priùs in lege tenuerunt, vt cum terrā diuiderent, & possessiones partirentur vndecim tribus, Leuitica tribus, quæ templo, & altari, & ministeriis Diuinis vacabat, nihil de illa diuisionis portione perciperet, sed aliis terram colentibus, illa tantùm Deum coleret, & ad victum atque alimentum suum ab vndecim tribubus de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet. Quod totum fiebat de authoritate & dispositione Diuina, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare aut agere secularia cogerentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ordinatione clerica promouentur, in nullo ab administratione Diuina auocentur, nè molestiis & negociis secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquàm decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant, & die & nocte cælestibus rebus & spiritualibus seruiant.

Num. 18.

1. D. AD Ephesios quarto, vt suprà hac quæstione, B. testimonio primo.

2. PRIORIS ad Corinthios tertio: Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Secundùm gratiam Dei quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamētum posui: alius autem superædificat, &c.

3. AD Ephesios primo: Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

4. AD Colossenses primo: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, &c. Adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia: cuius factus sum ego minister secundū dispensationem Dei, quæ data est mihi in vobis, vt impleam verbum Dei.

5. AD Ephesios secundo: Estis ciues sanctorū & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino.

6. PRIORIS ad Corinthios tertio: Si quis autem superædificat supet fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit, &c.

1. E. AD Ephesios quarto, vt suprà B. testimonio primo.

2. PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti estote.

3. AD Romanos decimoquinto: Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrū proximo suo placeat in bonum ad ædificationem.

4. ACTORVM decimoquarto: Cùmque euangelizāssent Paulus & Barnabas ciuitati illi, (Derbæ) & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantésque vt permanerent in fide, &c.

5. PRIORIS ad Thessalonicenses tertio: Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: vt nemo moueatur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tribulationibus istis.

6. Et capite quarto: De cætero ergò fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodùm accepistis à nobis quomodò oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum.

7. Ezechielis trigesimoquarto: Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israël, qui pascebat semetipsos: nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum nō pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis: & quod abiectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potētia. Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

8. Matthæi septimo: Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti qui ædificauit domum suam super petram, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit domum suam super arenā: & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

9. Actorvm vigesimo: Attēdite vobis & vniuerso gregi, &c. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcētes gregi. Et ex vobismetipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, &c.

10. Ezechielis trigesimotertio: Quòd si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, venerítque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: audiens ergò ex ore meo sermonem, annunciabis eis ex me. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciante te ad impium, vt à viis suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua, ipse in iniquitate sua morietur: porrò tu animam tuam liberasti.

11. Posteriorvm ad Timotheum secundo: Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripiētem eos qui resistunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

12. Ibidem capite quarto: Prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tempus cū sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministeriū tuum imple, sobrius esto.

13. Ad Titum primo: Oportet Episcopum sine crimine esse, &c. amplectentem eum qui secundū doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circuncisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

14. Secvndæ Petri secundo: Fuerunt verò & Pseudoprophetę in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, dominū negant, superinducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorū luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. Et in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim nō cessat: & perditio eorum non dormitat.

15. Et capite tertio: Scientes quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes.

16. Ad Romanos decimosexto: Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciūt: & declinate ab illis. Huiusce modi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentum.

17. Ivdas Apostolus in epistola sua canonica: Vos autem charissimi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores, secundùm desideria sua ambulātes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Et in principio epistolæ: Subintroiērunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, &c. Et paulò pòst: Hi autem quæcunque quidem ignorant, blasphemant: quæcunque autē naturaliter, tanquàm muta animalia, nōrunt, in his corrumpuntur. Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, &c. Hi sunt murmuratores, querulosi, secundùm desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superbiam, mirantes personas quæstus causa.

18. Matthæi septimo: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.

19. Ad Ephesios quarto, vt suprà hac quæstione, B. testimonio primo.

XIII.

Quo pacto insignes hos fructus consequemur?

A. Ità nimirùm, si non altè, sed sobriè[a] sapiamus, soliciti semper[b] seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis, vt nosmet oues Christi humiles, obedientésque præstemus.

B. Quarum sanè ouium illud est proprium, [c]lupos fugere: nec alienos, sed suos pastores sequi: illis velut ordinariis ouilis Dominici præfectis sese[d] submittere, in illis audire [e]Spiritum veritatis.

C. Is est, qui per [f] malos etiam Præpositos Dominicum gregem docere, pascere & conseruare dignatur: quíque per eos dē tum Dei patris, tum Ecclesiæ matris præcepta nobis his verbis cōmendat:[g] *Audi fili mi disciplinam patris tui, & nè dimittas legem matris tuæ.* Et rursùs idem inculcans; *Conserua,*[h] inquit, *fili mi præcepta patris tui, & nè dimittas legem matris tuæ.*

a Rom. 12. a
b Ephes. 4. a Ioan 10. a & 21. e
c Ioan. 10. a Tit. 3. a Heb. 13. c Matth. 10. c
d Bernar. de præcep. & dispens. ca. 12.
e Ioan. 15. d 14. b 16 c
f Matth. 23. a Philip 2. b Ioan 11. g Matth. 18. c Deut. 17. b c
g Prouer. 1. a Epiphan. hæres. 75.
h Prouer. 6. c

TESTIMONIA.

1. A. Ad Romanos duodecimo: Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.

2. Ad Ephesios quarto: Soliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis.

3. Ioannis decimo: Qui intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum.

4. Item vigesimoprimo: Pasce oues meas.

1. B. Ioannis decimo, vt paulò antè A. testimonio tertio.

2. Ad Titum tertio: Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse.

3. Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

4. Matthæi decimo: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

In Superioribus auditur Deus

Obiectio.

5. Bernardvs in libro de præcepto & dispēsatione, capite duodecimo: Quid interest, vtrùm per se, an per suos ministros, siue homines, siue angelos, hominibus innotescat suum placitum Deus? Sed homines inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere possunt. Sedenim quid hoc refert tua, qui conscius non es, præsertim cùm teneas de scripturis, quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legē ex ore eius requirunt, quia angelus Domini exercituum est? Requirunt, dixerim, legem: non quam vel authentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta probauerit. de huiusmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auscultandus est: sed quod ità latere aut obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, vtrùmnam Deus sic aut aliter fortè velit, si non de labiis custodientibus scientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo deniquè diuina potiùs consilia requirerentur, quàm ab illo cui credita est dispensatio mysteriorum Dei? Ipsum proindè quem pro Deo habemus, tanquàm Deum in his, quæ apertè non sunt contra Deum, audire debemus.

Solutio. Malach. 2.

Superiores tāquàm Deus audiendi sunt in iis, quæ nō sunt apertè contra Deum.

6. Ioannis decimoquinto: Mittam vobis à patre Spiritum veritatis.

7. Et capite decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis. Ibidēm: Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.

8. Item capite decimosexto: Cùm autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

1. C. Matthæi vigesimotertio: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.

2. Ad Philippenses primo: Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatē Christum prædicant. Quidam ex charitate, &c. quidam autem ex contentione Christum annunciant non syncerè, &c. Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionē, siue per veritatem Christus annuncietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

3. Ioannis vndecimo: Hoc autem à semetipso non dixit: sed cùm esset pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus moriturus erat pro gente.

4. Matthæi decimooctauo: Si Ecclesiā non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

5. Deuteronomii decimoseptimo, vt suprà, quæstione vndecima.

6. Proverbiorvm primo, vt in textu.

7. Epiphanivs hæresi septuagesimaquinta contra Aërium, de quibusdam traditionibus loquens: Ecclesia, inquit, necessariò hoc perficit, traditione à patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi fili sermonem patris tui, & nè

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prouer. 7.

repudies ſtatuta matris tuæ: oſtendens per hoc quòd & in ſcriptis, & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt Deus, & Vnigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolui non poſſunt.

Matris Eccleſiæ ſtatuta diſſolui non poſſunt.

Quum itaque ordinata ſint in Eccleſia ſtatuta, & benè ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rurſùs etiam hic ſeductor.

8. PROVERBIORVM ſexto, vt in textu.

XIIII.

Quæ ſunt præcepta Eccleſiæ?

Præcipua quinque numerantur, cuique Chriſtiano & ſcitu & obſeruatu certè neceſſaria.

I. [a] *Statutos Eccleſiæ feſtos dies celebrato.*

II. [b] *Sacrum Miſſæ officium diebus feſtis reuerenter audito.*

III. [c] *Ieiunia certis diebus, temporibuſque indicta obſeruato*, vt in Quadrageſima, Quatuor anni temporibus, & Feſtorum quorundam ſolennium pridianis diebus, quos Maiores noſtri, quòd iiſdem temporibus in templis noctù peruigilaretur, Vigilias [d] appellârunt.

IIII. [e] *Peccata tua Sacerdoti proprio annis ſingulis confitetor.*

V. [f] *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno, idque circa feſtum Paſchæ, ſumito.*

a Conc. Lugd. apud Iuonē. p. 4. ca. 14. 2. Matiſc. 1. Mogūt. can. 56. & 57. Trib. can. 35. Ignat. ad Philippen.
b Conc. Agath ca. 47. & 21. Tribūr. ca. 35. Item 1. Aurel. cap. 28.
c Canō. Apo. 68. Gangren. can. 19. Ignat. ad Philip. Mogunt. cā. 34. & 35. Saleguńſt. can. 1. & 2. Bern in vigil. S. Andreæ. Vide Burchar. lib. 11. & Iuonem p. 4.
d Tert li 2. ad vxorem, & in Apologe c. 2.
e Syn. Laterā. can. 21. Trid. ſeſſ. 14. can. 8.
f Lateran. & Triden. ſeſſ. 13. can. 9.

TESTIMONIA.

DE FESTIS DIEBVS CELEBRANDIS.

Feſtarum tempora.

1. I. CONCILIVM Lugdunenſe capite tertio, vt eſt apud Iuonem parte quarta, capite decimoquarto, & apud Gratianum de conſecratione diſtin. tertia: Pronunciandum eſt laicis, vt ſciant tēpora feriandi per annum, id eſt, omnem Dominicam, à veſpera vſque ad veſperam: nè Iudaiſmo capiantur. Feriandi verò per annum iſti ſunt dies: Natale Domini, ſancti Stephani, ſancti Ioannis Euangeliſtæ, Innocentum, ſancti Sylueſtri, octauæ Domini & Theophania, Purificatio ſanctę Mariæ, ſanctum Paſcha, cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Aſcenſio Domini, ſancti dies Pētecoſtes, ſancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, maximè ſanctorū Petri & Pauli, qui mūdum ſua prædicatione illuminârunt, ſancti Laurentij, Aſſumptio ſanctæ Mariæ, Natiuitas eiuſdē, Dedicatio baſilicæ ſancti archangeli Michaëlis, Dedicatio cuiuſcunque oratorij, & omnium Sanctorū, & ſancti Martini: & illæ feſtiuitates, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis epiſcopatibus cum populo collaudauerint, quæ vicinis tantùm circummorantibus indicendæ ſunt, non generaliter omnibus. Reliquæ verò feſtiuitates per annum non ſunt cogendæ ad feriandum, nec prohibendæ. Indictum verò ieiunium quando fuerit denunciatum, ab omnibus obſeruetur.

Ieiunia indicta.

Diei Dominicæ religioſa obſeruatio.

2. SECVNDVM concilium Matiſconenſe capite primo: Cuſtodite diem Dominicā, quæ nos denuò peperit, & à peccatis omnibus liberauit. Nullus veſtrūm litium fomitibus vacet: nullus cauſarum actiones exerceat: nemo ſibi talem neceſſitatem exhibeat, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat. Eſtote omnes hymnis & laudibus Dei animo corporéq; intenti. Si quis veſtrūm proximam habet Eccleſiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die ſemetipſum precibus lachrymiſque afficiat. Sint oculi manúſque veſtræ toto illo die ad Deum expanſæ: ipſe eſt enim dies requietionis perpetuus, ipſe nobis per ſeptimæ diei vmbram Gen. 2. inſinuatus noſcitur in lege & prophetis. Iuſtum igitur eſt, vt hanc diem vnanimiter celebremus, per quam facti ſumus, quod non fuimus. Fuimus enim antè ſerui peccati, ſed per eam facti ſumus filij iuſtitiæ. Exhibeamus Domino liberam ſeruitutem, cuius nos nouimus pietate de ergaſtulis liberatos erroris: non quia hoc Dominus noſter à nobis expetit, vt corporali abſtinentia diem Dominicam celebremus, ſed quærit obedientiam, per quā nos, calcatis terrenis actibus, ad cælum vſque miſericorditer prouehat. Si quis itaque veſtrūm hanc ſalubrem exhortationem parui penderit, aut contemptui tradiderit, ſciat ſe pro qualitatis merito principaliter à Deo puniri, & deincèps ſacerdotali quoquè iræ implacabiliter ſubiacere. Si cauſidicus fuerit, irreparabiliter cauſam omittet: ſi ruſticus aut ſeruus, grauioribus fuſtium ictibus verberabitur: ſi clericus aut monachus, menſibus ſex à conſortio ſuſpenderur fratrum.

Feſtorum dierum deligatio.

3. CONCILIVM Maguntinū ſub Carolo Magno celebratū, canone trigeſimoſexto: Feſtos dies in anno celebrare ſancimus, hoc eſt, diem Dominicum Paſchę, cum omni honore & ſobrietate venerari. Simili modo tota hebdomada illa obſeruari decreuimus, diem Aſcenſionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecoſten ſimiliter, vt in Paſcha. In natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem vnum, Natiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionem ſanctæ Mariæ, Dedicationem ſancti Michaëlis, natalem ſancti Remigij, ſancti Martini, ſancti Andreæ, in Natali Domini dies quatuor, octauas Domini, Epiphaniam Domini, Purificationē ſanctæ Mariæ, & illas feſtiuitates martyrum vel confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in vnaquaque parochia ſancta corpora requieſcunt. Similiter

militer etiam dedicationem templi.

Dominicæ diei celebratio.

4. ITEM canone trigeſimoſeptimo: Omnes dies Dominicos cum omni veneratione decreuimus obſeruare, & à ſeruili opere abſtinere, & vt mercatus in eis minimè ſit, nec placitum, vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur.

Diebus Dominicis & feſtis quid agēdum, & à quibus abſtinendum.

5. CONCILIVM Triburiēſe ſub Arnulpho Imperatore, canone trigeſimoquinto: Secundū Sanctorum ſtatuta Patrum, in hoc ſancto præiudicamus Concilio, vt nullus comes, nullúſque omninò ſecularis diebus Dominicis vel Sanctorum in feſtis, ſeu Quadrageſimæ aut ieiuniorū, placitum habere: ſed nec populum illo præſumat coërcere: Quia indè iraſcitur Deus, cùm tantùm ſuo ſancto ſeruitio debet populus deſudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus verò Dominicis & Sanctorum feſtis, vigiliis & orationibus inſiſtendum, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum oblationibus eſt currendum, & tantummodò Deo vacandum. Diebus Quadrageſimæ & ieiuniorum, ſumma deuotione ieiunandum, & omni intētione eſt orandum, atque vnicuique pro facultatibus ſuis eleemoſynæ tribuendæ, & nullæ lites vel contentiones habendæ. Arguit enim eos qui contentiones & lites tempore ieiuniorum, & qui à debitoribus debita exigunt, Dominus per prophetam, dicens: Eccè in diebus ieiuniorum veſtrorum inuenitur volūtas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis: eccè ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.

Ieiuniorum dies.

Eſa. 58.

Feſti dies tēpore Ignatij celebrati.

6. IGNATIVS in epiſtola ad Philippenſes: Dies feſtos nolite inhonorare.

DE AVDIENDO MISSÆ SACRIFICIO.

Miſſæ integræ audiēdæ.

1. II. CONCILIVM Agathenſe canone quadrageſimoſeptimo: Miſſas die Dominico ſecularibus rotas audire, ſpeciali ordine præcipimus, ità vt ante benedictionem ſacerdotis egredi populus non præſumat. Quod ſi fecerint, ab Epiſcopo publicè confundantur.

2. IBIDEM canone vigeſimoprimo: Si quis etiā extra parochias, in quibus legitimus eſt, ordinariúſque conuentus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis feſtiuitatibus, vt ibi Miſſas teneat propter fatigationem familiæ, iuſta ordinatione permittimus. Paſcha verò, Natali Domini, Epiphania Domini, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, & Natali ſancti Ioannis Baptiſtæ, & ſi qui maximi dies in feſtiuitatibus habentur, non niſi in ciuitatibus, quas ſuprà diximus, in oratoriis (niſi iubente aut permittente Epiſcopo) Miſſas facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.

3. CONCILIVM Triburiēſe canone trigeſimoquinto, vt ſuprà in 1. præcepto Eccleſiæ de feſtis, teſtimonio quinto.

Ante benedictionem non egrediendum.

4. CONCILIVM primum Aurelianenſe canone vigeſimooctauo: Cùm ad celebrandas Miſſas in Dei nomine conuenitur, populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ ſolennitas compleatur: & vbi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat ſacerdotis.

DE IEIVNIIS ECCLESIASTICIS.

Ieiuniū quadrageſimæ, feriæ quartæ & ſextæ antiquitùs obſeruatum.

1. III. CANON Apoſtolorū ſexageſimusoctauus: Si quis Epiſcopus, vel preſbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor ſanctam Paſchæ quadrageſimam non ieiunat, vel quartum diem, vel paraſceuen, præterquàm ſi propter imbecillitatem corporalē, impediatur, deponatur: Si ſit autem laicus, ſegregetur.

Anathema communitis ieiunia eccleſiæ diſſoluentibus.

2. CONCILIVM Gangrenſe canone decimonono: Si quis eorum qui exercentur, abſque corporali neceſſitate ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab Eccleſia, diſſoluat, perfecta in eo reſidente ratione, ſit anathema.

Rursus ieiunio Quadrageſimæ, feriæ quartæ & ſextæ.

3. IGNATIVS in epiſtola ad Philippenſes: Quadrageſimam verò nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuerſationis. Hebdomadam etiam paſſionis nolite deſpicere. Quarta verò & ſexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes.

Quatuor tēporum ieiunia.

4. CONCILIVM Mogūtinum ſub Carolo Magno, canone trigeſimoquarto: Conſtituimus vt quatuor tempora anni ab omnibus cum ieiunio obſeruētur, id eſt, menſe Martio, hebdomada prima. Et feria quarta & ſexta & Sabbato veniāt omnes ad Eccleſiam hora nona cum litaniis ad Miſſārum ſolennia. Similiter in menſe Iunio, hebdomada ſecunda, feria quarta & ſexta & Sabbato ieiunetur vſque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abſtineatur. Similiter in menſe Septembrio, hebdomada tertia, & in menſe Decembrio, hebdomada quæ fuerit plena ante vigiliam Natalis Domini, ſicut eſt in Romana Eccleſia traditum.

Litaniæ.

Indicta ieiunia violantes.

5. IDEM canone trigeſimoquinto: Quòd ſi quis indictum ieiunium ſuperbiendo contempſerit, & obſeruare cū cæteris Chriſtianis noluerit, in Gangrenſi cōcilio præcipitur, vt anathematizetur, niſi emendare ſe ſtudeat.

Can. 19.

Peculiaris quædam in Germania abſtinentiæ obſeruatio in Iunio.

6. CONCILIVM Saleguńſtadienſe canone primo: Vt quatuordecim dies omnes Chriſtiani ante feſtiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ in abſtinentia ſint carnis & ſanguinis, niſi infirmitate impediente, aut alicuius feſti ſolennitate, quæ in illo Epiſcopio celebris habetur, intercedente. Et ante natiuitatem Domini ſimiliter, & in vigilia Epiphaniæ, & in omnium vigiliis Apoſtolorum, & in vigilia Aſſumptionis ſanctæ Mariæ, & in vigilia ſancti Laurentij, necnon etiam in vigilia Omnium Sanctorum: adiicientes prædictis vigiliis vnam horam refectionis, excepta infirmitate: & niſi aliquis ſit, qui proprio voto maiori abſtinentia vti velit.

Ieiunia vigiliarum.

Votum maioris abſtinentiæ.

Ieiuniū quatuor temporum, & eius inueniendi ratio difficilior, quàm ea quæ eſt noſtri temporis.

7. IDEM canone ſecundo: De incerto autem ieiunio quatuor temporum, hanc certitudinē ſtatuimus, vt ſi calendæ Martij in quarta feria, ſiue anteà euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. Si autem calendæ Martij in quintam feriam aut ſextam aut Sabbatum diſtenduntur, in ſequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoquè modo ſi calendæ Iunij in quartam feriam aut anteà euenerint, in ſubſequente hebdomada ieiuniū celebretur. Et ſi in quintam feriam aut ſextam aut Sabbatum contigerit, ieiunium in tertiam hebdomadam reſeruetur. Et hoc ſciendum eſt, quòd ſi quando ieiunium menſis Iunij in vigilia Pentecoſtes, ſecundùm prædictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit, ſed in ipſa hebdomada ſolēni Pentecoſtes: & tunc propter ſolennitatem ſpiritus ſancti, Diacones Dalmaticis induātur, & Alleluia cantetur, & flectamus genua, nō dicatur. Eodem modo de Septembris ieiunio cōſtitutum eſt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt si calédæ Septembris in quarta feria euenerint, aut antèà, ieiunium in tertia hebdomada celebretur: & si in quinta aut sexta aut sabbato contigerint, in quarta hebdomada ieiunandum erit. In decembri illud obseruãdum erit, vt proximo Sabbato ante vigiliam Natalis Domini celebretur ieiunium: quia si vigilia in Sabbato euenerit, simul vigiliam & ieiunium celebrare non conuenit.

Cur ieiunia, Sanctorũ festa præcipua Patrum sanxit authoritas votiuis præuenienda ieiuniis. Vtiliter planè, & non ad insipientiam nobis, si affuerit qui aduertat. Multa siquidem quotidiè peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes: nec tutum omninò est, celebrandas suscipere festiuitates sacras, maximeque eas quæ maximæ sunt, nisi priùs abstinentiæ purificatione præmissa, quò & digniores & capaciores mueniamur spiritualium gaudiorum. Et paulò pòst: Non modò tamen præparatio est ad proximam celebritatẽ, obseruatio præmissa ieiunij, est & admonitio quædam, eruditióque non parua. Discimus ex hoc ipso, quænam vera sit via festiuitatis æternæ. Quid est enim quòd ieiuniis solennia præuenimus, nisi quòd per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei? Indignus quippe solenni lætitia est, qui statutam vigiliæ abstinentiam non obseruat. Planè, inquam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iure censeris requie exultatione festiua. Est autem vniuersum præsentis pœnitentiæ tempus vigilia quædam solennitatis, magni & æterni Sabbati quod præstolamur. Nec caulaberis vigiliam longiorem, si æternitatem festiuitatis attendas.

Abstinentia purificamur.

Acto. 14. Nota.

9. Burchardus Vuormatiensis Episcopus libro decimotertio decretorum.

10. Et iuo Carnotensis episcopus parte quarta decreti, quos Patres & quæ decreta citent de ieiunio Ecclesiastico, vide infrà de bonis operibus, quæstione quarta, A. testimonio vigesimoquarto & sequentibus.

11. Tertvllianvs libro secundo ad vxorẽ: Sed viderit qualiter viro infideli officia pendat mulier fidelis. Domino certè non potest pro disciplina satisfacere, habens in latere diaboli seruum procuratorem Domini sui ad impediẽda fidelium studia & officia: Vt si statio facienda est, maritus (infidelis) de die condicat ad balneas: si ieiunia obseruanda sunt, maritus eadem die conuiuium exerceat: si procedendum erit, nunquàm magis familiæ occupatio adueniat. Quis enim sinat coniugem suam visitandorum fratrum gratia vicatim aliena & quidem pauperiora quæque tuguria circuire? Quis nocturnis cõuocationibus, si ità oportuerit, à latere suo eximi libenter ferét? quis deniquè solennibus Paschæ abnoctantem secutus sustinebit? 12. Idem in apologetico aduersùs Gentes, capite secundo: Plinius Secundus cùm Prouinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdã gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, consuluit Traianum Imperatorem, allegans præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quàm cœtus antelucanos ad canendum & Christo & Deo: & ad conferendam disciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera scelera prohibentes. Tunc Traianus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos verò puniri oportere.

Statio.

Ieiuniorum obseruatio, tempore Tertulliani.

Vigiliæ.

DE CONFESSIONE ET COMMVNIONE IN PASCHATE.

Confessio & communio annua.

1. IIII. Concilivm Lateranense magnũ sub Innocentio tertio, canone vigesimoprimo: Omnis vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, & iniunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de consilio proprij sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinẽdum: alioquin & viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vndè hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, nè quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ille ipsum non possit soluere vel ligare.

Pœna non communicãtium.

Non nisi propriis sacerdotibus fideles confiteantur, & quare.

Quibus sacerdotibus fideles confiteri possint, & ab eo absolui debeant.

2. Concilivm Tridentinum sessione decimaquarta, canone octauo: Si quis dixerit confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia seruat, esse impossibilem, & traditionem humanam à piis abolendam: aut ad ea non teneri omnes & singulos vtriusque sexus Christi fideles, iuxta magni Concilij Lateranẽsis constitutionem, semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, vt non confiteantur tempore quadragesimæ, anathema sit.

Vt minimum semel in anno confiteãdum.

1. V. Concilivm Lateranense, vt paulò antè in IIII. Ecclesiæ præcepto, testimonio primo.

2. Concilivm Tridentinum sessione decimatertia, canone nono: Si quis negauerit omnes & singulos Christi fideles vtriusque sexus, cùm ad annos discretionis peruenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ, Anathema sit.

Communicandum in Paschate.

XV.

Quem fructum adfert horum præceptorum obseruatio?

A. Hæc & eiusœmodi reliqua Ecclesię tum instituta, tum prȩcepta, tot seculis recepta, magnóque piorum cõsensu & vsu confirmata, pietati atque rationi valdè consentanea, insignes secum adferunt commoditates.

B. Sũt enim fidei, humilitatis, & obediẽtiæ Christianæ salutaria exercitia: honestam[a] disciplinã & concordiam popularem promouent: religionis pulchra existunt

a Philip. 4. b 1. Cor. 14. e f

existunt symbola, notas prębent demùm & indicia interioris nostrę pietatis, quibus ad[b] ædificationem & bonis collucere, & malis prælucere oporteat. C. Breuiter hęc eò nos promouent, vt Apostolicus ille canon, [c] *Omnia honestè, & secundùm ordinem fiant in vobis*, ad vnguem obseruetur.

b Matth. 5. b Rom. 13. a Phil. 2. a c 1. Cor. 14. g

TESTIMONIA.

1. B. Ad Philippenses quarto: De cætero fratres quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcũque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

2. Priorisad Corinthios decimoquarto: Cũ conuenitis, vnusquisque vestrùm Psalmum habet, doctrinã habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet, omnia ad ædificationem fiant. Siue lingua quis loquitur: secundùm duos aut vt multũ tres, & per partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur & Deo. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri diiudicent. Quòd si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare, vt omnes discant, & omnes exhortẽtur. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Non enim est dissẽsionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo. Mulieres in Ecclesiis taceãt, &c. Omnia autem honestè & secundùm ordinem fiant in vobis.

3. Matthæi quinto capite: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

4. Ad Romanos decimoquinto: Vnusquisque vestrùm proximo suo placeat in bonum ad ædificationem.

5. Ad Philippenses secundo: nihil per contentionem, neque per inanem gloriã: sed in humilitate superiores sibi inuicèm arbitrantes: non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quę aliorum. Ibidem: Omnia facite sine murmurationibus & hęsitationibus: vt sitis sine querela & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersę, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

C. Prioris ad Corinthios decimoquarto, vt paulò antè, A. testimonio secundo.

XVI.

Vbi necessaria est nobis Ecclesiæ authoritas?

A. Primùm in eo quidem, vt scripturas Canonicas & veras ab adulterinis certò[a] discernamus. Vndè testatur Hieronymus: [b] Nouum & vetus Testamentum recipimus in eo librorum numero, quem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit authoritas. Et [c] Augustinus: ego verò, inquit, Euangelio nõ crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas.

a Gal. 2. a 1. Toler. can. 21. Aug. ser. 129. de temp. Idem libr. 13. c6c. Faust. c. 4. & 5. Itẽ lib. 28. ca. 2. & 4.
b in symb. ad Damasum. & Aug. ser. 191. de temp. Con. Laod. can. 59. Con. 3. Car. can. 47. Conc. Trid. sess. 4.
c Cõtra epist. Manich. ca. 5.

B. Deindè, vt constet de vero Scripturæ[d] sensu & apta interpretatione: nè alioquin sine fine dubitemus ac disceptemus de verborum sententia. Omnes enim hæretici, vt scripsit idem [e] Augustinus ex sacris scripturis falsas atque fallaces opiniones suas conantur defendere. Atqui non in legendo, sed in intelligendo scripturæ consistunt, Hieronymo [f] teste.

d Eli. 59. d Aug. lib. 1. c33. contra Crescon. & de vnitate Ecclesiæ, ca. 39. Trid. sess. 4. Vincen. Lirin. contra nouatores.
e Li. 1. de Trinit. c. 5. Hilar. lib. 1. ad Constantium. Vincent. Lirinen.
f Cont. Luciferianos. & in cap. 1. ad Galat. Hilar. 2. de Trinit.

C. Tertiò, vt in grauioribus de fide quæstionibus atque[g] controuersiis, quæ possunt incidere, iudex[h] adsit, atque legitima illius authoritas interponatur. Vt enim verissimum est, quòd contra hæreses docet [i] Epiphanius, à diuina scriptura non posse accipi omnia: ità rectissimè[k] Augustinus affirmat, in re dubia ad fidem & certitudinem plurimùm valere authoritatem Ecclesiæ Catholicæ. Non enim deesse potest Ecclesiæ spiritus, qui ipsam in omnem ducat veritatem, sicut Christus [l] ipse promisit.

g Deut. 17. f
h Act. 15. b c
i Hæresi 61. cont. Apostolicos.
k Lib. 11. cont. Faustum, ca. 2. & lib. 7. cõt. Donatist. ca. 53. Item in Psal. 57.
l Ioan. 14. b d & 16. e

D. Rursùs, vt pro ratione personarum, locorum, & temporũ Canones

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Canõ Apost 38.& Syno. 1. Nicen. cap. 5. Lateran. can. 6.
m 2.Cor.10.b 13.d

constituantur, disciplina integra conseruetur, ac iura dicantur. Dedit enim hanc potestatem Deus Ecclesiæ [n] ad ędificationem, & non ad destructionem.

E. Præterea, vt quam [o] Christus instituit coercēdi & excommunicandi potestatem, qua Paulus * etiam est vsus, peruicaces sentiant, ipsáque corrigántur & comprimátur. Hinc [p] Augustinus, Eis, inquit, per quos Ecclesia regitur, adest salua pace potestas disciplinę, aduersùs improbos aut nefarios exercendę.

6 Matth. 18. e & ibidem Hieronymus. * 1.Cor.5.b 1.Tim.1.d

p Lib. de fide & operibus, cap. 3. Idē, lib. 5. contra Parmenianū ca. 2. Greg. hom. 26. in Euangelia. Chrysost. lib. 3. de sacerdotio.

F. Igitur in his omnibus, vt cętera omittamus, Ecclesię authoritatē nō solùm vtilē, sed etiam necessariam esse constat, vt sine illa quidē nihil aliud Christiana respublica, quàm confusio Babylonica possit existimari. Proindè sicut scripturę propter testimonium diuini spirit[q] in illa loquētis credimus, adhęremus, ac tribuimus maximā authoritatē: sic Ecclesię fidē, reuerētiā, obedientiámque debemus, quòd eo ipso[r] spiritu à Christo capite, spōsóque suo informata, dotata simul & confirmata sit: vt nō possit nō esse quod dicitur, *columna & firmamētū veritatis.*

q 2. Pet. 2. d 2. Timoth. 3. d Matth. 18. c Ioan. 14. b d & 16. c

r Act. 2. a Ephes. 4. a

1. Tim. 3. d

TESTIMONIA.

1. A. Ad Galatas secūdo: Deindè post annos quatuordecim, iterùm ascendi Hierosolymā cū Barnaba, assúmpto & Tito. Ascendi autem secundùm reuelationem, & contuli cum illis Euangelium quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis qui videbantur aliquid esse, nè fortè in vacuum curterem aut cucurrissem.

Galat. 2.

Ecclesia veras scripturas à falsis discernit.

2. Concilivm primum Toletanū canone vigesimoprimo in assertione Catholicę fidei: Si quis dixerit vel crediderit alias scripturas, præter quas Ecclesia catholica recipit, in authoritate habēdas vel esse venerandas, anathema sit.

3. Avgvstinvs sermone cētesimo vigesimonono de tēpore: Si quis aliquas scripturas præter eas quas catholica Ecclesia recepit, vel in authoritate habendas esse crediderit, vel fuerit veneratus, anathema sit.

Scripturæ authoritatem recipiunt ab Ecclesiæ testimonio.

4. Idem libro decimotertio contra Faustum Manichæum, capite quarto: Si autem alios, quos dicat Apostolorū nostrorum, codices protulerit, quomodò eis ipse authoritatem dabit, quam per Ecclesias Christi ab ipsis Apostolis cōstitutas non accepit, vt indè ad pastores firmata cōmēdatione trāscurreret? Quomodò ille, cui non credo, proferr mihi scripturas, quibus de illo credam: & eis ipse conatur dare authoritatem, cùm ego ipsi non credam?

Canonicarū scripturarum vpprobatio indè.

5. Et capite quinto: Quid ergò respōdetis? Cuinam de Christo crediderit is, quibus testes alienigenæ nō placent? Nostrorum porrò librorum authoritas, tot gētium cōsensione, per successiones Apostolorum, Episcoporum. Cōciliorúmque roborata, vobis aduersa est.

6. Item libro vigesimooctauo contra Faustum Manichæum, capite secundo: Cùm cœpero Matthæi Euangelium recitare Apostoli Iesu, vbi narratio natiuitatis eius tota cōtexitur, continuò dices illā narrationem non esse Matthæi, quā Matthæi esse dicit vniuersa Ecclesia, ab Apostolicis sedibus vsque ad præsentes Episcopos, certa successione perducta. Tu mihi quid contra lecturus es? Aliquem fortè librum Manichæi, vbi Iesus negatur esse natus ex virgine. Sicut etgò ego credo illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus viuebat in carne, per discipulos eius certa successione præpositorum vestrorū, ad vestra vsque tępora custoditus atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connectionis successione, vsque ad tempora ista perduxit. Et dic mihi, cui libro potiùs credere debeamus, eiúsne Apostoli, qui Christo, cū adhuc in terra esset, adhæserat, an nescio cui Persæ, qui tanto pòst natus est? Sed aliū fortè profers libru, qui nomen habeat alicuius Apostoli, quē à Christo cōstat electum, & ibi Christum natum ex Maria non esse lecturus es. Cùm ergò necesse sit alterum horum librorum esse mendacem, cui nos potiùs censes fidem accōmodare debere? esne quem illa Ecclesia ab ipso Christo inchoata, & per Apostolos prouecta certa successionū serie, vsque ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum & conseruatum agnoscit atque approbat: an ei quem eadem Ecclesia incognitū reprobat, cùm etiam proferatur ab hominibus ità veracibus, vt Christum laudent esse mentitum?

Scripturæ ab Ecclesia approbatæ, ab ea verbum Dei esse probat, non fingit.

7. Et capite quarto: Aut si etiam de Matthæo, vtrùm ipse ista scripserit, dubitat de ipso quoque Matthæo non potiùs id credat, quod inuenit in Ecclesia, quæ ab ipsius Matthæi tēporibus vsque ad hoc tempus certa successionum serie declaratur: & credat nescio cui, ex transuerso de Persida, post ducentos vel ampliùs annos venienti, & suadēti vt illi potiùs, quid Christus dixerit aut fecerítq; credatur: cū ipse Apostolus Paulus post ascensionem Domini de cælo vocatus, si nō inueniret in carne Apostolos, quibus communicando, & cum

Ecclesiæ perpetuus consensus quam hæreticis graue.

Veritas morumque disciplina partim scriptis libris, partim non scriptis traditionibus continetur.

Paulo post dicetur. Multa mandata Patres nostri tenuerunt, quæ non scripta inuenerunt.

Pari reuerentia Traditiones Apostolicæ cū sacris literis recipiuntur.

Galat. 2.

& cum quibus conferendo Euangelium, eiusdem societatis esse appareret, Ecclesia illi omninò non crederet? Sed cùm cognouisset eum hoc annunciantem, quod etiam illi annunciabant, & in eorū communione atque vnitate viuentem, accedentibus etiam per eum talibus signis, qualia & illi operabantur, ità eum Domino commendante, meruit authoritatem, vt verba illius hodiè sic audiantur in Ecclesia, tanquàm in illo Christus, sicut ipse verissimè dixit, locutus audiatur. Et putat Manichæus credi sibi debere ab Ecclesia Christi, loquenti contra scripturas tanta & tam ordinata authoritate firmatas, per quas ei præcipuè commēdatum est, vt quisquis illi annunciauerit præterquàm quòd accepit, anathema sit.

1. Cor. 14.

Galat. 1.

8. Hieronymvs in explanatione symboli ad Damasum: Nouum & vetus Testamentum, &c. vt in textu.

Ecclesiæ iudicium in recēsendis diuinarum litterarū libris.

9. Avgvstinvs sermone centesimo nonagesimoprimo de tempore: Nouū & verus Testamētum recipimus in illo librorum numero, quē sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit authoritas.

10. Concilivm Laodicenum canone vltimo libro: canonicos noui & veteris Testamenti enumerat, qui tunc tēporis certam authoritatem obtinebant.

Libri Canonici veteris & noui Testamēti tempore B. Augustini iidem sunt cum nostris.

11. Concilivm tertium Carthaginense canone quadragesimoseptimo: Placuit, vt præter scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum. Sunt autem canonicę scripturę, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiū, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Psalterium Dauidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim Prophetarum, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Hestther, Esdræ libri duo, Machabæorum libri duo. Noui autem Testamēti, Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apostolorū liber vnus, Pauli Apostoli epistolæ tredecim, eiusdem ad Hebræos vna, Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iudæ Apostoli vna, & Iacobi vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus. Huic Concilio interfuit Diuus Avgvstinvs, qui in libro secundo de Doctrina Christiana, capite octauo, eundem habet canonicarum scripturarum catalogum.

Catalogus librorū sacrorū vtriusque testamenti in Tridentina Synodo promulgatus.

12. Concilivm Tridentinum sessione quarta: Sacrosancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea tribus Apostolicæ sedis legatis, hoc sibi perpetuò ante oculos proponens, vt sublatis erroribus puritas ipsa Euangelij in Ecclesia conseruetur: quod promissum antè per prophetas in scripturis sanctis, Dominus noster Iesus Christus Dei filius proprio ore primùm promulgauit: deindè per suos Apostolos tanquam fontē omnis & salutaris veritatis, & morum disciplinæ omni creaturę prædicari iussit: perspiciénsq; hanc veritatē & disciplinam cōtineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quę ex ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis spiritu sancto dictāte, quasi per manus traditæ ad nos vsque peruenerunt: orthodoxorum patrum exempla sequuta, omnes libros tam veteris quàm noui testamēti, quum vtriusque vnus Deus sit author, necnon traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinētes, tanquā vel oretenus à Christo, vel à Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia catholica conseruatas, pari pietatis affectu ac reuerētia suscipit ac veneratur. Sacrorum verò librorum indicem huic decreto ascribendū censuit, nè cui dubitatio suboriri possit, quínam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur: sunt verò infrà scripti: Testamenti veteris quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iosue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus & secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Hesther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum Cāticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Esaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim prophetæ minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus & secundus. Testamenti noui, quatuor Euangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum à Luca Euangelista conscripti: quatuordecim epistolæ Pauli Apostoli, ad Romanos, duę ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonē, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli vna, Iudæ Apostoli vna: & Apocalypsis Ioānis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit.

Vetus vulgata editio approbatur.

Traditionum cōtemptores anathemate feriuntur.

13. Avgvstinvs contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti capite quinto: Quæro ergò, quis sit ille Manichęus? Respōdebitis, Apostolus Christi. Non credo. Iam quid dicas aut facias, nō habebis: promittebas enim scientiam veritatis: & nunc quod nescio cogis vt credam. Euāgelium fortè mihi lecturus es, & indè Manichæi personam tentabis asserere. Si ergò inuenires aliquem, qui Euangelio nondùm credit, quid faceres dicendi tibi, Non credo? Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ cōmoueret authoritas. Quibus ergò obtemperaui dicētibus, Credite Euangelio: cur eis non obtēperem dicentibus mihi, Noli credere Manichæo? Elige quid velis. Si dixeris, Crede Catholicis: ipsi me monent, vt nūllam fidem accōmodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi nō credere. Si dixeris, Noli catholicis credere: non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichęi fidem, quia ipsi Euāgelio, catholicis prædicantibus, credidi.

Euāgelio Augustinus non crederet, nisi authoritate Ecclesiæ permotus.

1. B. Esaiæ quinquagesimonono: Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, & verba mea quę posui in ore tuo, nō recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

2. Avgvstinvs libro primo, capite trigesimotertio contra Cresconium grammaticū: Quāuis huius rei (non rebaptizandos esse hæreticos)

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerpè de scripturis canonicis nō proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum, etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum cōmendat authoritas, vt quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

In sedes dubiis, ad Ecclesiæ iudicium cōfugiendum.

Ecclesiæ cui Christus testimonium perhibet ritus sequendus.

3. IDEM de vnitate Ecclesiæ contra epistolā Petiliani, capite decimonono: Dicat mihi nūc hæreticus, quomodò me suscipis? Citò respondeo, Sicut suscipit Ecclesia cui Christus perhibet testimonium. Nunquid tu melius potes nōsse quomodò suscipiendus sis, quàm saluator noster medicus vulneris tui? Hìc fortè dices, Lege ergò mihi quēadmodùm Christus suscipi iusserit eos, qui ab hæreticis transire ad Ecclesiam volunt. Hoc apertè atque euidenter nec ego lego, nec tu. Nunc verò cùm in scripturis non inueniamus aliquos ad Ecclesiam transisse ab hæreticis, & sicut ego dico, aut sicut tu dicis esse susceptos, puto si aliquis sapiens extitisset, cui Dominus Iesus Christus testimoniū perhibet, & de hac quæstione cōsulereturà nobis, nullo modo dubitare deberemus id facere quod ille dixisset, nè nō tam ipsi, quā nomine Iesu Christo, cuius testimonio commendabatur, repugnare iudicaremur. Perhibet autem testimonium Christus Ecclesiæ suæ. Quomodò ergò suscipit ista Ecclesia per omnes gētes, incipientibus ab Hierusalem temotis omnibus ambagibus & tergiuersationibus, sic suscipiendus es. Quod si nō vis, non mihi, aut cuiquam homini, qui vult ità suscipere, sed ipsi saluatori contra salutem tuam pernicioſissimè reluctaris, qui te sic suscipiendum esse non vis credere, quemadmodum suscipit illa Ecclesia, quam testimonio suo commēdat ille, cui fateris nefariū esse non credere.

Cui qui repugnāt, non homini, sed Christo contra suam salutem aduersantur.

Scripturarum interpretatio quenadmodum fieri debeat.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione quarta: Ad coercenda petulantia ingenia sacrosancta Synodus decernit, vt nemo suæ prudētię innixus, in rebus fidei & morum ad ædificationem doctrinę pertinentium, sacram scripturā ad suos sensus contorquens, contra eum sensum quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione scripturarū sanctarum, aut etiam cōtra vnanimem consensum Patrū ipsam scripturam sacram interpretari audeat: etiāsi huiusmodi interpretatione nullo vnquàm tempore in lucē edendę forent. Qui contrauenerint, per ordinarios declarentur, & pœnis à iure statutis puniantur.

Ecclesiæ est iudicare de vero sensu scripturæ.

5. VINCENTIVS in libello aduersùs profanas Hæreseōn nouationes, vt suprà quæstione vndecima, C. testimonio vndecimo.

6. AVGVSTINVS libro primo de Trinitate, capite tertio: Nec ipsis sanctis Diuinorum librorum authoritatibus vllo modo quisquā rectè tribuerit tam multos & varios errores hæreticorum, cū omnes ex eisdem scripturis, falsas atque fallaces opiniones suas conantur defendere.

Hæretici scripturis suas opiniones conantur defendere.

7. HILARIVS Pictauensis in libro secundo ad Constantiū Augustum, quem ipse ei tradidit: Memento neminem hęreticorum esse, qui se nunc nō secūdum scripturas prędicare ea quibus blasphemat, mentiatur. Hinc enim Marcellius, verbū Dei cùm legit, nescit. Hinc Photinus, &c. Omnes scripturas sine sensu loquuntur, fidem sine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo sunt, sed in intelligendo, neque in pręuaricatione sunt, sed in charitate.

Hæretici scripturas sine sensu crepāt.

Scriptura nō in legēdo, sed in intelligendo consistit.

8. VINCENTIVS Lirinensis aduersùs prophanas hæreseon nouationes: Hìc fortasse aliquis interroget, an & hæretici diuinæ scripturæ testimoniis vtantur? Vtuntur planè, & vehemēter quidē. Nam videas eos volare per singula quęque sanctę legis volumina, per Moysi, per Regnorum libros, per psalmos, per Apostolos, per Euangelia, per Prophetas. Siue enim apud suos, siue alienos, siue priuatim, siue publicè, siue in sermonibus, siue in libris, siue in conuiuiis, siue in plateis, nihil vnquā penè de suo proferunt, quod non etiam scripturæ verbis adumbrare conētur. Lege Pauli Samosateni opuscula, Priscilliani, Eunomij, Iouiniani, reliquarúmque pestium: cernas infinitam exemplorū cōgeriem, propè nullam omitti paginam, quæ nō noui aut veteris testamenti sententiis fucata & colorata sit. Sed tanto magis cauendi & pertimescēdi sunt, quanto occultius sub Diuinæ legis vmbraculis latitant. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atque idcircò eos cælestis eloquij velut quodam aromate adspergunt, vt ille quihumanum facilè despiceret errorem, diuina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent, qui paruulis austera quędam temperaturi pocula, priùs ora melle circumlinunt, vt incauta ætas cùm dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet. Idem deniquè & Saluator clamabat: Attendite vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, abintùs autem sunt lupi rapaces. Quid est vestitus ouium, nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quę iidem ouili quadam synceritate, agno illi immaculato qui tollit peccatum mundi, tanquàm vellera quædam texuerunt? Qui sunt lupi rapaces, nisi sensus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi, quaquà possunt, dilacerant? Sed vt facilius incautis ouibus obrepant, manēte luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, & sese diuinæ legis sententiis, velut quibusdam velleribus obuoluūt: vt cū quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquàm aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Saluator? ex fructibus eorum cognoscetis eos, id est, cùm cœperint Diuinas illas voces non iam proferre tantùm, sed etiam exponere: nec adhuc iactare solum, sed etiam intrepretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitium virus exhalatur, tunc prophanæ nouitates aperiuntur, tunc primùs scindi sepem videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Tales erant hi quos percutit Apostolus Paulus, in secunda ad Corinthios dicens: Nam eiusmodi, inquit, Pseudoapostoli, operarij subdoli, transfigurant se in Apostolos Christi. Quid est, trāsfigurāt se in Apostolos Christi? Proferebant Apostoli diuinæ legis exempla, proferebant & illi. Proferebant Apostoli psalmorum authoritates, proferebant & illi. Proferebant Apostoli sententias Prophetarum, & illi nihilominus proferebant.

Hæretici scripturas sine sensu crepāt.

Scriptura nō in legēdo, sed in intelligendo consistit.

Crebra apud hæreticos diuinarūm literarū citatio, etiam in conuiuiis & plateis.

Dæmonis aliorsum imitantur.

Diabolus etiā citauit scripturas. Matth. 4.

Psal. 90.

Diabolus per eos loquitur qui scripturas contra Catholicā fidem proferunt.

Suadet dæmō per hæreticos, vt antiquam Ecclesiæ fidem deseramus.

Matth. 4. Scripturæ nō in legēdo, sed in intelligendo cōsistunt. Matth. 10. Luc. 10.

Fructus, ex quibus cognoscendi sunt nouitates interpretationes, Ecclesiæ doctrinæ aduersantes.

Cur scripturæ vexentur.

Matth. 7.

Hæretici scripturis quasi ouium vestimētis, lupum tegunt.

2. Cor. 11. Hæretici detantes scripturas, transfigurant se in Apostolos Christi.

Sed cùm ea quæ similiter protulerant, interpretati non similiter cœpissent, tunc simplices à subdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruersis, tunc postremò veri Apostoli à falsis apostolis discernebantur. Et nō mirum, inquit: Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis: Nō est ergò magnum, si ministri eius transfigurantur, sicut ministri iustitiæ. Ergò secundùm Apostoli Pauli magisterium, quotiescúque vel Pseudoapostoli, vel Pseudoprophetæ, vel Pseudodoctores diuinæ legis sententias proferunt, quibus malè interpretatis errores suos adstruere conentur, non dubiū est, quin authoris sui callida machinamenta sectētur: quæ ille nunquàm profectò cōminisceretur, nisi sciret omninò nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quàm vt vbi nefarij erroris subinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur authoritas. Sed dicet aliquis: Vndè probatur quòd sacræ legis exemplis diabolus vti soleat? Legat Euangelia in quibus scribitur: Tunc assumpsit eum diabolus, id est, Dominū Saluatorem: & statuit illum supra pinnam templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim, quòd angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: In manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedē tuum. Quid hìc faciet misellis hominibus, qui ipsum Dominū maiestatis scripturarum testimoniis adpetiuit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Quare? scriptum est enim, inquit. Magnoperè nobis doctrina loci istius attendenda atque retinenda est, vt tanto euangelicæ authoritas exemplo, quando aliquos Apostolica, seu prophetica verba proferre contra Catholicam fidem viderimus, diabolū per eos loqui minimè dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti, ità nunc quoquè membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli membris Christi: perfidi fidelibus: sacrilegi religiosis: hæretici postremò catholicis. Sed quid tādem dicit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Hoc est, filius esse vis Dei, & hæreditatem regni cęlestis accipere, mitte te deorsum, id est, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina & traditione demitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem, vndè probas, vndè doces, quod Ecclesię Catholicæ vniuersalem & antiquā fidem dimittere debeam? statim ille: Scriptum est enim: Et continuò mille testimonia, mille exempla, mille authoritates parat, de lege, de psalmis, de Apostolis, de prophetis, quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreseos barathrum infelix anima precipitetur.

Diabolus etiā citauit scripturas. Matth. 4.

Psal. 90.

Diabolus per eos loquitur qui scripturas contra Catholicā fidem proferunt.

Suadet dæmō per hæreticos, vt antiquam Ecclesiæ fidem deseramus.

Matth. 4. Scripturæ nō in legēdo, sed in intelligendo cōsistunt. Matth. 10. Luc. 10.

Fructus, ex quibus cognoscendi sunt nouitates interpretationes, Ecclesiæ doctrinæ aduersantes.

9. HIERONYMVS aduersùs Luciferianos: Nec sibi blandiantur Marcionitæ, Valentiniani, &c. si de scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt: cùm & diabolus de scripturis aliqua fit locutus, & scripturæ non in legendo consistāt, sed in intelligendo. Alioqui si literam sequimur, possumus & nos quoquè nouū nobis dogma cōponere: vt asseramus in Ecclesiam non recipiēdos qui calceati sint, & duas tunicas habeant.

10. IDEM in caput primum ad Galatas: Marcion & Basilides & cæteræ hæreticorum pestes nō habent Dei Euangelium: quia non habent spiritum sanctum, sine quo humanum fit Euāgelium quod docetur. Nec putemus in verbis scripturarum esse Euangelium, sed in sensu: Non in superficie, sed in medulla: Non in sermonum foliis, sed in radice rationis. Dicitur in propheta de Deo: Sermones ei boni sunt cum eo. Tunc scriptura vtilis est auditōribus, cùm absque Christo non dicitur, cū absque Patre non profertur, cùm sine spiritu non eam insinuat ille qui prædicat. Alioquin & diabolus qui loquitur de scripturis, & omnes hæreses secundū Ezechiel indè sibi consuunt cerutcalia, quæ ponāt sub cubito vniuersæ ætatis. Et post pauca: Grande periculum est in Ecclesia loqui, nè fortè interpretatione peruersa, de Euangelio Christi, hominis fiat Euangelium, aut quod peius est, diaboli.

Euangelium nō est in verbis scripturarum, sed in sensu.

Michææ 2.

Ezech. 13. Euangelium Christi fit hominis aut diaboli, quando ex prophano celebre interpretatur.

11. HILARIVS libro secundo de trinitate: Exciterunt plures, qui cælestium verborum simplicitatem pro voluntatis suæ sensu, non pro veritatis ipsius absolutione susciperent, aliter interpretantes, quàm dictorum virtus postularet. De intelligentia enim hæresis, nō de scriptura est: & sensus, non sermo, fit crimen.

Hæresis non tam de scriptura quam de intelligentia est.

1. C. DEVTERONOMII decimoseptimo: Si difficile & ambiguum, &c. vt suprà quæstione vndecima, B. testimonio nono.

ECCLESIÆ AVTHORITAS EXTRA SCRIPTVRAM.

2. ACTORVM decimoquinto: vt suprà, ibidēm testimonio octauo.

3. EPIPHANIVS hæresi sexagesimaprima contra Apostolicos: Oportet autē & Traditione vti. Non enim omnia à Diuina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & sic tradidi in ecclesiis, Et, Si continetis, nisi frustra credidistis.

Scriptura nō omnia continet.

1. Cor. 11. 14. 15.

4. AVGVSTINVS libro vndecimo contra Faustū, capite secundo: Vsqueadeò inuicta sunt quæ aduersùs vos de Diuinis codicibus proferuntur, vt non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Quæ authoritas literarum aperiri, quis sacer liber euolui, quod documentū cuiuslibet scripturæ ad conuincendos errores exeri potest, si hæc vox admittitur, si alicuius ponderis æstimatur: Et paulò pòst: Quid si alius simili insania, sed tamē qua tua duritia confringatur, existat & dicat, Immò illud quod pro te sonat, falsum est: hoc autem quod cōtra te est, verum est: quid acturus es, nisi fortè aliū librum prolaturus, vbi quicquid legeris, secundū tuam sententiam possit intelligi? Hoc si feceris, nō de aliqua eius particula, sed de toto audies cōtradicentem & clamantē, Falsus es. Quid agis? quò te cōuertes? quàm libri à te prolati originem, quā vetustatem, quam seriem successionis testem citabis! Nam si hoc facere conaberis, & nihil valebis: & vides in hac re quid Ecclesiæ Catholicæ valeat authoritas, quæ ab ipsis fūdatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedēnium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum cōsensione firmatur.

Hæretici scripturis conuicti, dicunt eas fallātas.

Ecclesiæ Catholicæ authoritas in approbatione literarum librorum.

5. IDEM libro septimo contra Donatistas, capite quinquagesimotertio: Sed nobis turum est, in ea non progredi aliqua temeritate sentētiæ, quę nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt: id autem sit cura securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri & saluatoris Iesu Christi, vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est.

Secure asserimur, quod Ecclesiæ Catholicæ consensione roborata sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Veritas in Ecclesia.

6. ITEM in Psalmum quinquagesimum septimũ: In vtero Ecclesiæ, veritas manet. Quisquis ab hoc vtero Ecclesię separatus fuerit, necesse est vt falsa loquatur. Necesse est, inquã, vt falsa loquatur, qui aut concipi nouit, aut quem conceptum mater excussit.

7. IOANNIS decimoquarto.

8. ET decimosexto, vt suprà quęstione decima, A. testimonio tertio & quarto.

Canones cõdere. Concilia cur celebrentur.

1. D. CANON Apostolorum trigesimus octauus, vel iuxta nouam trãslationem trigesimus sextus: Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata peccatis explorent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoueãt.

2. PRIMA synodus Nicena canone quinto: Visum est, per singulos annos in singulis quibusque prouinciis, bis in anno Episcoporum Concilia fieri, vt simul in vnum cõueniẽtes ex communi prouincia, huiusmodi examinent quæstiones, vt ità demùm hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorũ offensam meritò contraxerunt, digné etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousq; in communi, vel ipsi Episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam.

3. CONCILIVM Lateranense magnum, canone sexto: Sicut olim à sanctis patribus nosci tur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis Suffraganeis prouincialia non omittãt concilia celebrare, in quibus de corrigendis excessibus & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum.

4. SECVNDÆ ad Corinthios decimo: Nam etsi amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationẽ, & non in destructionem vestram, &c.

5. ET capite decimotertio: Vt nõ præsens duriùs agam secundùm potestatem, quam dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

Excommunicandi authoritas.

1. E. MATTHÆI decimooctauo: Si autem peccauerit in te frater tuus, &c. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcũque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

Matth. 18.

2. HIERONYMVS in caput decimumoctauum Matthæi: Quia dixerat, Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, & poterat contemptoris fratris hæc occulta esse responsio, vel tacita cogitatio: si me despicis, & ego te despicio: si tu me condemnas, & mea sententia condemnaberis: potestatem tribuit Apostolis, vt sciant qui à talibus condemnantur, humanam sententiam diuina sententia roborari: & quodcũque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cælo.

In excommunicatione humana sententia diuina roboratur.

3. PRIORIS ad Corinthios quinto: Ego quidẽ absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cũ virtute domini nostri Iesu Christi, tradere huiusmodi Satanę in interitũ carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

4. PRIORIS ad Timotheum primo: Habẽs fidẽ & bonam conscientiam, quam quidã repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt discãt non blasphemare.

Potestas excommunicandi in ecclesia.

5. AVGVSTINVS libro de fide & operibus, capite quinto: Cùm eis per quos Ecclesia regitur, adest salua pace potestas disciplinę aduersùs improbos aut nefarios exercẽdæ, tunc rursùs, nè socordia segnitiáque dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad seueritatem coërcionis pertinent, excitandi sumus, vt gressus nostros in viapomini ex vtrisque testimoniis illo duce atque adiutore dirigentes nec patientiæ nomine torpescamus, nec obtentu diligentiæ sæuiamus. Et capite tertio: Non omittendam censuit Christus Ecclesię disciplinam: immò verò admonuit adhibendã, quando ait, Attendite vobis: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. Si autẽ nõ audierit te, assume tecum vnum vel duos, vt in ore testium duorum vel trium stet omne verbum. Quòd si nõ audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem nec Ecclesiam audierit, sit tibi tãquàm ethnicus & publicanus. Deindè ipsius seueritatis terrorem grauissimũ adiecit, etiam eo loco, dicẽs: Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo: Quę ligaueritis in terra, ligata erũt & in cælo. Prohibet etiam sanctum dare canibus. Nec contrarius est Apostolus Domino, quia dicit: Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant: cùm ille dicat, Corripe eum inter te & ipsum: Vtrunque enim faciendum est, sicut & infirmitatis diuersitas admonet eorum, quos vtiquè nõ perdendos, sed corrigendos, curandósque suscepimus, & alius sic, alius autem sic sanandus est: ità etiam est ratio dissimulandi & tolerandi malos in Ecclesia: & est rursùs ratio castigandi & corrigẽdi, non admittendi, vel à communione remouendi.

Seueritatis terrore grauissimũ adiecit Dominus.

Matth. 18.

Matth. 7.

1. Tim. 5.

Excommunicatio sit discreta.

6. ET libro tertio contra epistolam Parmeniani, capite secũdo: Cùm quisque fratrũ, id est, Christianorum intùs in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt eo anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum schismatis nullum est, atque id cũ ea dilectione, de qua ipse alibi præcipit, dicens, vt inimicum non eum existimetis, sed corripite vt fratrem. Nõ enim estis ad eradicandum, sed ad corrigendum. Quòd si se non agnouerit, neque pœnitendo correxerit, ipse foràs exiet, & per propriã voluntatem ab ecclesię vnitate dirimetur. Nam & ipse Dominus cùm seruis volentibus zizania colligere, dixit, Sinite vtraque crescere vsque ad messem: præmisit causam, dicẽs, nè fortè cùm vultis colligere zizania, eradicetis simul & triticum. Vbi satis ostẽdit, cùm metus iste non subest, sed omninò de frumẽtorũ certa stabilitate, certa securitas manet: id est, quãdo ità cuiusq; crimẽ notũ est omnibus & omnib⁹ execrabile appãret, vt vel nullos prorsùs, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ, in qua tanto est efficacior emendatio prauitatis, quanto diligentior *confirmatio charitatis. Tunc autẽ hoc sine labe pacis & vnitatis, & sine lęsione frumentorum fieri potest, cùm congregationis Ecclesię multitudo abeo crimine, quo anathematizatur, aliena est. Tunc enim adiuuat præpositum potiùs corripientem, quàm criminosum resistentem.

Quando fratres nõ debeant communione.

2. Thess. 3.

*alias conseruatio.

7. GREGO-

Episcopi apostolorum locum tenent in Ecclesia.

7. GREGORIVS homil. vigesimasexta in Euãgelia: Apostolorũ profectò nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent: ligãdi atque soluendi authoritatem suscipiunt qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed graue põdus istius est honoris. Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitę suę, iudex vitæ fiat alienæ. Et plerunque contingit, vt hic iudicij locum teneat, cui ad locum vita minimè concordat. Ac proindè sæpè agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat. Sæpè in soluẽdis ac ligandis subditis suę voluntatis motus, nõ autem causarum merita sequitur, &c. Causæ ergò pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda: videndum est, quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia sequuta post culpã: & quos omnipotẽs Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur iudicis. Et nõnullis interiectis: Sed vtrũ iustè an iniustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timẽda est: nè is qui subest, & cùm iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergò vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Is autẽ qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniustè: nec pastoris sui iudicium temerè reprẽhendat: nè etsi iniustè ligatus est, ex ipsa tumidę reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat.

Sententia pastoris, licet iniusta, timẽda est.

8. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Habẽt quidem & terrestres principes vinculi potestatẽ, verùm corporum solùm. Id autẽ quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad cælos vsque peruadit: vsque adeò vt quęcunque infernè sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet. Plura testimonia vide suprà de Symbolo, quęstione decimanona, C. testimonio quarto.

Vinculum sacerdotum ipsam attingit animam.

Seruorũ sententiam Dominus confirmat.

1. F. POSTERIORIS Petri primo capite: Et habemus firmiorem Propheticũ sermonẽ, cui benè facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donèc dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris: Hoc primùm intelligẽtes, quòd omnis prophetia scripturę propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquãdo prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

2. POSTERIORIS ad Timotheum tertio capite: Omnis scriptura diuinitùs inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad etudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

3. MATTHÆI decimooctauo: Dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, &c.

4. IOANNIS decimoquarto. 5. ET decimosexto, vt suprà quæstione decima, A. testimonio tertio & quarto.

6. ACTORVM secundo: Et cùm complerentur dies Pẽtecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est repẽtè de cælo sonus, tãquàm aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguę tanquàm ignis, sedítque super singulos eorũ: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

7. AD Ephesios quarto: Vnum corpus & vnus spiritus, &c. vt in Symbolo quæstione decimaoctaua, B. testimonio septimo.

8. PRIORIS ad Timotheum: tertio: Vt scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

XVII.

Quis est doctrinæ totius de Ecclesiæ præceptis & traditionibus vsus ac fructus?

A. Ingens profectò est ac varius. Atque primus quidem, vt intelligamus, nos solis literis seu scripturis diuinis minimè alligari. Quid enim (vt Irenęi [a] verbis vtamur) si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nónne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam dederũt iis, quibus committebant Ecclesias? Itaque luculenter dixit [b] Basilius: Dogmata quę in Ecclesia seruantur ac prędicantur, quędam habemus è doctrina scripto prodita: quędam rursùs ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita, recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem: nec his quisquam cõtradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quę sint iura Ecclesiastica.

a Lib. 3. ca. 4. Epi. hæres. 61.

b Lib. de Spiritu sancto, cap. 27.

B. Neque dubium esse potest, quin Christus [c] & Apostoli multa tum egerint, tum docuerint, quę etsi scripta quidem nõ sint, ad nos tamen posteróque maximè pertineant. De quibus generatim [d] Paulus admonens: *De cætero fratres*, inquit, *quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcũque iusta, quæcũque sancta, quæcũque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.*

c Ioan. 20. 8. & 21. f Aug. epist. 108. ad Seleucianam.

d Philip. 4. b.

C. Proximus est, rectè vti Christiana libertate, quam homines ocio luxúque capti, si vnquàm aliàs, nunc maximè dant in occasionem carnis, vt Apostolus

Universidad de Deusto
Biblioteca

[c] loquitur: illius prætextu, fœdis voluptatib⁹ inseruiũt, & quidquid ferè libet, etiã circa Religionis instituta mutanda, id licere sibi arbitrantur. Atqui ab ista prophana nouitate ac temeritate nos reuocant, tuẽtur, deterrent Apostolica & Ecclesiastica dogmata simul & instituta: quæ frænũ iniiciũt humanæ licẽtiæ, docẽntque cõueniẽter vti Christiana libertate: ità nimirùm, vt nos à [f] iugo peccati & à seruitute veteris legis per Christũ liberi effecti, [g] vltrò libentérque præstemus Christianũ officium, seruiamus Deo in iustitia & sanctitate, ducẽ sequamur spiritũ in lege charitatis, iustitiæ serui, obedientiæ filij, humilitatis cultores, patiẽtiæ custodes, pœnitẽtiæ & crucis amatores. *Vos*, inquit [h] Apostolus, *in libertatẽ vocati estis fratres: tantùm nè libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicẽm.* Ad quam spiritus charitatẽ sanctæ seruitutis obsequio, & alendã & conseruandam cùm honesta cũcta prosunt, tum ingens pondus adferunt piè obseruatæ Ecclesiæ traditiones.

Angu. epi. 118.

f 1. Pet. 1. b Rom. 6. d Gal. 4. b & 4. d Rom. 8. a

g Psal. 53. b Coloss. 1. d Luc. 1. g 2. Corint. 3. d Rom. 6. c 2. Corint. 9. c 1. Pet. 1. d 2. d Luc. 21. d Matt. 4. c 16. d in Gal. 5. b

D. postremus est, vt verum inter legitimos & nothos Ecclesiæ filios, seu inter Catholicos & hæreticos discrimẽ indè accipiam⁹. [i] Illi enim simpliciter in doctrina Ecclesię, siue scripto ea, nẽpe biblicis litteris tradita sit, siue Patrum traditione comprobata, acquiescunt. Sequuntur enim verbum Dei: [k] *Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

i Vincen. Lir.

k Prou. 22. d Eccl. 8. b Deut. 32. a Hier. 6. d

E. Hi verò qui sunt hæretici, ab hac simplicitate fidei, & venerãdæ matris Ecclesię, sanctorúmque Patrũ probata sententia discedunt, nimiúmque sibi vel desertoribus Ecclesiæ fidunt, adeóque ne moniti quidem resipiscunt. Quare Paulus de iis tam seriò sanxit, dum ait: [l] *Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est.* Atque vt cum [m] Cypriano concludamus, Quisquis ab Ecclesiæ vnitate discesserit, cum hæreticis necesse est inueniatur.

l Tit. 3. c

in Ad Pompeium.

TESTIMONIA.

1. A. Irenæus libro tertio aduersùs hæreses Valẽtini, capite quarto: vt suprà de Symbolo, quæstione vicesimasecunda, D. testimonio secundo.

2. Epiphanius hæresi sexagesimaprima contra Apostolicos, vt suprà, quæstione decimasexta de præcep. Eccle. C. testimonio tertio.

3. Basilius libro de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo, vt suprà ibidẽm, quæstione secunda, A. testimonio secundò.

1. B. Ioannis vigesimo: Multa quidam & alia signa fecit Iesus in cõspectu discipulorum suorũ, quæ non sunt scripta in libro hoc.

2. Et vigesimoprimo: Sunt autem & alia multa quę fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mũdum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

3. Avgvstinvs epistola centesimaoctaua ad Seleucianam, vbi cùm disputaret quãdo Apostoli baptizati sint. Sed non omnia, inquit quę facta sunt, etiam scripta inueniuntur.

Non omnia scripta.

4. Ad Philippenses quarto, vt in textu.

1. C. Ad Galatas quinto, vt in textu.

2. Posterioris Petri secundo: Libertatem illis promittẽtes, cùm ipsi serui sint corruptionis.

3. Avgvstinvs epistola centesima decimaoctaua ad Ianuariũ, vt suprà quæstione quarta, A. in textu, & testim. primo, & quæstione octaua, C. in textu.

4. Prioris Petri primo capite: Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternę traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

5. Ad Romanos sexto: Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitię. Et paulò pòst: Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

6. Ad Galathas tertio: Christus nos redemit de maledicto legis.

7. Et capite quarto: Itaque fratres non sumus ancillę filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

8. Ad Romanos octauo: Lex enim spiritus vitę in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis.

9. Psalmo quinquagesimotertio: Voluntariè sacrificabo tibi.

10. Ad Colossenses tertio: Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & nõ hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo seruite.

11. Lvcæ primo: vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi; In sanctitate & iustitia coràm ipso omnibus diebꝰ nostris.

12. Secvndæ ad Corinthios tertio: Vbi autẽ spiritus Domini, libertas.

13. Ad Rom. sexto, vt suprà C. testimo. quinto.

14. Prioris ad Corinthios nono: Cùm liber essem

essem ex omnibus, omniũ me seruum feci, vt plures lucrifacerem.

15. Prioris Petri primo: Animas vestras castificãtes in obedięntia charitatis, in fraternitatis amore simplici, ex corde inuicẽm diligite attentiùs.

16. Et capite secundo: Si benè facientes, patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

17. Lvcæ vigesimoprimo: In patientia vestra possidebitis animas vestras.

18. Matthæi quarto: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.

19. Et decimosexto: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

20. Ad Galatas quinto, vt in textu.

Hæreticorum Propriũ, gaudere nouitatibus.

1. D. Vincentivs Lirinensis aduersùs prophanas nouationes hæreticorum: Cunctis satis cuidenter perspicuéque mõstratur, hoc apud omnes ferè hæreses quasi solenne esse ac legitimum, vt semper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scientiæ, à fide naufragent: contrà verò Catholicorum hoc ferè proprium, deposita sanctorum patrum & commissa seruare, dãnare prophanas nouitates.

2. Proverbiorvm vigesimosecundo, vt in textu.

3. Ecclesiastici octauo: Nõ te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerũt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

4. Devteronomii trigesimosecundo: Interroga patrem tuum, & annũciabit tibi: Maiores tuos, & dicent tibi.

5. Hieremiæ sexto: Hęc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris.

1. E. Ad Titum tertio, vt in textu.

2. Cyprianvs ad Pompeium, vt in textu.

XVIII.

Quæ demùm est summa omnium superiorum?

A. Quę à principio quidem hucusquè tractata sunt de summa Christianę doctrinę, eò spectãt, vt vera Christiani hominis sapientia cõstituatur: quę tribus illis [a] virtutibus, [b] *Fide, Spe, & Charitate*, comprẽhenditur. Et fide quidẽ veritati Dei firmiter [c] assẽntitur, eíque innititur anima. Spe autẽ propiùs [d] adhuc apprẽhendit bonitatẽ Dei, Fide iam cognitam atque cõcepram: Charitate [e] demùm Deo proximóque propter Deum coniungitur & vnitur.

a Aug. lib. 2. Retract. c 36. b 1. Cor. 13. d 2. Tim. 2. d c Heb. 11. a d Galat 5. 2 e Rom. 8 g. Ioan. 14. c Rom. 13. c Augu. in Enchir. cap. 8.

B. Cęterùm de Fide nos docet Symbolum Apostolicũ, dum ea proponit, quę maximè sunt credẽda & profitẽda Christiano. De his verò quæ sperãda & desideranda, precatio nos instituit Dominica. Ad Charitatem verò spectãt, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet.

C. Pręclarè igitur [f] Origenes: Puto, inquit, quod prima salutis initia, & ipsa fundamenta Fides est: profectus verò & augmẽta ædificij Spes: perfectio autem & culmen totius operis Charitas.

f In c. 4. epist. ad Rom.

D. Illi ergò beati, qui audiunt [g] & custodiunt verbum Dei, quíque volũtatem Patris cognoscunt & faciunt, in Fide, Spe, & Charitate, duce Christo ambulantes & perseuerantes.

g Luc. 11. d Rom. 2. b Lucæ 6. g Matth. 7. cd 19. c 25. d Ioan. 15. a Matth. 12. c & 24. b

E. Et hactenùs pro instituti quidẽ nostri ratione, satis de summis illis virtutibus: quæ cùm diuinitùs infundãtur, ac diuinos mortales faciant, iurè quidem Theologicæ nũcupantur, rectéque ad sapientiam Christianam referuntur.

TESTIMONIA.

1. A Avgvstinvs libro secundo Retractationũ, capite sexagesimotertio, vt suprà de fide & symbolo, quæstione secunda, testimonio secũdo.

2. Prioris ad Corinthios decimotertio: Nũc autem manẽt, fides, spes, charitas, tria hæc: Maior autem horum est charitas.

3. Posterioris ad Timotheum secundo capite: Sectare verò iustitiam, fidem, spem, & charitatem.

4. Ad Hebræos vndecimo: Est autem fides, sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium.

5. Ad Galatas quinto: Nos enim spiritu, ex fide spem iustitię expectamus. Nam in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

6. Ad Romanos octauo: Certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundũ, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quę est in Christo Iesu Domino nostro.

7. Ioannis decimoquarto: Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

manif. ſtabo ei me ipſum. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãſionẽ apud eum faciemus.

8. AD Romanos decimotertio: Qui diligit proximum, legem impleuit.

B. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentiũ, capite ſeptimo: Propheta, ait, & omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit: propter hoc Dominica oratio. Sed Apoſtolus cùm ad ipſam gratiam commendẽdam hoc propheticum commemorâret teſtimoniũ, continuò ſubiecit: Quomodò autem inuocabunt, in quem non crediderunt? propter hoc Symbolum. In his duobus tria illa intuere. Fides credit, Spes & Charitas orãt. Sed ſine fide eſſe non poſſunt, ac per hoc & fides orat. Propterea quippe dictum eſt: Quomodò inuocabũt, in quem non crediderunt?

C. ORIGENES in caput quartum epiſtolæ ad Romanos, vt in textu.

1. D. LVCÆ vndecimo: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

2. AD Romanos ſecundo. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

3. LVCÆ ſexto: Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Omnis qui venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, &c. qui autem audit & non facit, ſimilis eſt homini ædificãti domum ſuam ſuper terram ſine fundamento, &c.

4. MATTHÆI ſeptimo: Non omnis quis dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die, &c. Omnis ergò qui audit verba mea hæc, & facit ea: aſſimilabitur viro ſapiẽti, &c. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, &c.

5. ITEM decimonono: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

6. ET vigeſimoquinto: Eſurini, & dediſtis mihi manducare, &c.

7. IOANNIS decimoquinto: Omnem palmitem in me nõ ferẽtem fructũ, tollet eum (pater meus.)

8. MATTHÆI decimonono, & vigeſimoquarto: Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

Ioel 2.

Rom 10.

XIX.

An ne aliud quicquam ad doctrinam Chriſtianam ſpectat?

A. Etiam: huc enim planè ſpectat doctrina de Sacramentis, vt nõrint Chriſtiani, quibus veluti inſtrumentis diuinitùs inſtitutis habeant opus[a] ad Fidem, Spem, & præcipuè Charitatem, accipiendam, exercendam, augendam, cõſeruandam, ac etiam reparandam.

a Aug. in Ioã. tract. 120.

B. Adde, quòd neque Sapientia, neque Iuſtitia Chriſtiana conſtitui ac retineri abſque Sacramentis poteſt, vt ſine quibus[b] Religionem vniuerſam extingui prorsùs neceſsè ſit. Habent igitur ea ſublimem in doctrina Chriſtiana locum, & neceſſariam quoquè tractationem.

b Aug. lib. 19. cont. Faust. c 11 & de vera relig. cap. 17. Item epiſt. 118. cap. 1.

TESTIMONIA.

Ioan. 19.

A. AVGVSTINVS in Ioannem tractatu centeſimo vigeſimo: Vigilãti verbo Euãgeliſta vſus eſt, vt nõ diceret, Latus eius percuſſit, aut vulnerauit, aut quid aliud: ſed, aperuit, vt illic quodammodò vitæ oſtium panderetur, vndè ſacramenta Eccleſiæ manauerũt, ſine quibus ad vitam quæ vera vita eſt, non intratur.

Sine Sacramẽtis Eccleſiæ non intratur ad verã vitã.

1. B. IDEM libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite vndecimo: In nullum nomen religionis ſeu verum, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorũ vel ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur.

Sacramentis in religione colligantur homines.

2. ET in libro de vera religione, capite decimoſeptimo: Nunc verò quoniam pietas timore inchoatur, charitate perficitur, populus timore conſtrictus tẽpore ſeruitutis in veteri lege, multis ſacramẽtis onerabatur. Hoc enim talibus vtile erat ad deſiderandam gratiam Dei, quæ per prophetas ventura canebatur. Quæ vbi venit, ab ipſa Dei ſapientia homine aſſumpto, à quo in libertatem vocati ſumus, pauca ſacramenta ſaluberrima conſtituta ſunt, quæ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt, ſub vno Deo liberæ multitudinis continerent.

In veteri lege plura Sacramenta quàm in noua.

3. ITEM epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primo: Primò itaque tenere te volo, quod eſt huius diſputationis caput, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſicut ipſe in Euangelio loquitur, leni iugo ſuo nos ſubdidiſſe, & ſarcinæ leui. Vndè ſacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, cõmunicatio corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur, exceptis iis quæ ſeruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moyſi leguntur.

Sacramenta noua lege pauciſſima, facillima, ſignificatiuiſſima, ſocietatem populi Dei colligauerunt.

CAPVT

CAPVT QVARTVM
DE SACRAMENTIS.

I.

Cur de Sacramentis docendi ſunt Chriſtiani?

QVIA Sacramentorum cognitio & vſus facit, vt illi accepta ex IESV CHRISTI meritis gratia, quę per[a] Sacramenta ipſa confertur, legitimè exerceantur, & conſeruentur, atque promoueantur in Diuino cultu.

a Tit. 3. b Ioan. 3. 4 6. f & 20. f

TESTIMONIA.

1. AD Titum tertio capite: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti.

2. IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

3. ET capite ſexto: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, &c. Qui mãducat me, & ipſe viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

4. ITEM vigeſimo capite: Inſufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum: Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

II.

Quid & quotuplex eſt cultus Diuinus?

A. Cultus diuinus dicitur, quem Chriſtianus tanquàm præcipuum ac ſummum[a] obſequium debet ac præſtat Creatori ac Saluatori ſuo Deo Opt. Max.

a Auguſt. libr. 10. de ciuita Dei, cap. 1.

B. Neque enim eſt dubium hominẽ ea potiſſimùm[b] cauſa, vt Deum purè integréque colat, & initio conditum, & poſteà redemptum, atque ad id omninò deſtinatum eſſe.

b Prouer. 16. a Geneſ. 1. d 2. Corint. 5. c 1. Theſſ. 5. b 1. Pet. 3. b

C. Diuinus autem cultus eſt duplex, interior & exterior. Interior, quo per intellectum & affectum Deo[c] cõ iungimur, Fide, Spe & Charitate, vt anteà dictum eſt, perficitur. Exterior eſt profeſſio quędam cultus interioris, quem[d] externis quibuſdã & viſibilibus ſignis ritibúſque declaramus. Deus enim, qui bonorum noſtrorum[e] non eget, quippe beatus per ſe totúſque perfectus, tamen ſicut totum ipſe hominem tũ corpore tũ animo conſtare voluit, ſic eundẽ[f] quoquè totum, hoc eſt, ſecũdùm omnem ſuî partem repoſcit, à quo ſyncerè ſtudioſéque colatur, anima quidem ſecundùm interiorem, vti docuimus, corpore[g] verò ſecũdùm exteriorem cultum cum interiore coniunctum: quod multis ſanè modis, ſed vel maximè & ſaluberrimè per vſum Sacramentorum præſtatur.

c Aug. in Enchir. ca. 2. & 3.
d Matth. 5 b Rom. 12. d 2 Cor. 8. d 2. Cor. 14. g
e Pſal. 15. a 1. Tim. 6. d Matth. 5 g. Geneſ. 2. b
f Prouerb. 16. a Luc. 10. e Matth. 22. d Deut. 6. a
g 1. Cor. 6. d Pſal. 83.

D. Sic enim diuinę viſum eſt Sapientię, mortalium ſe imbecillitati accommodare, ſuámque virtutem per quaſdam[h] externas res & ſigna, quę

h Aug. in Pſal. 73. & lib. 19. contra Fauſtum, ca. 11. fol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lib. 3. de doct. Christ. cap. 9. Quæst. 84 super Leui. & 33. super Numeros. Textul. de resur. carnis. Gregor. in 1. Regum lib. 6. cap. 3 Chrysostom. hom. 60. ad pop. Antioch. & 85. in Mat.

sensibus percipiũtur, exercere. Animꝰ quippe noster immortalis, in hoc obscuro & caduco corpore velut carcere quodã inclusus, sentuum ministerio plurimùm vtitur, neque citra hoc adminiculum ad diuina capessenda solet assurgere. Itaque tũ in veteri tũ in noua lege Sacramenta multáque ad cultum externum pertinentia instituit Deus, ac Dei populus semper obseruauit.

TESTIMONIA.

A. AVGVSTINVS libro decimo de Ciuitate Dei, capite primo. Quę itaque λατρείαν Græcè nũcupatur, & Latinè interpretatur seruitus, sed ea qua colimus Deum, vel quę θρησκείαν Græcè, Latinè autem religio dicitur, sed ea quę nobis est erga Deum: vel quam illi θεοσέβειαν, nos verò non vno verbo exprimere, sed Dei cultum possumus appellare: hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui verus est Deus, facitque suos cultores deos.

Λατρεία seruitus qua Deus colitur.

1. B. PROVERBIORVM decimosexto: Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.

2. GENESIS primo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.

3. POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Et pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuũt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

4. PRIORIS ad Thessalonicenses capite quinto: Nõ posuit nos Deus in itam, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus.

5. PRIORIS Petri capite tertio: In hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.

Hominis sapientia pietas est. Iob 28. iuxta Septuaginta.

1. C. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite secundo: Hominis sapiẽtia pietas est. habes hoc in libro sancti Iob: Nã ibi legitur quòd ipsa sapientia dixerit homini: Eccè pietas est sapiẽtia. Si autem quæras quam dixerit eo loco pietatẽ, distinctiùs in Græco reperies θεοσέβειαν qui est Dei cultus. Dicitur enim Græcè pietas, & aliter idẽ θεοσέβεια, quo nomine significatur bonus cultus, quamuis & hoc præcipuè referatur ad colendum Deum. Sed nihil est cõmodiùs illo nomine, quo euidenter Dei cultus expressùs est, cùm quid esset hominis sapientia, diceretur. An hoc ipsum tibi fortassé desideras breuiter aperiri, atque in sermonem colligi breuem, quonam modo sit colendus Deus.

Fide, Spe, Charitate Deus colendus est.

2. CAPITE tertio. Hîc si respondero, Fide, Spe, Charitate colendum Deum: profectò dicturus es, breuiùs hoc dictum esse quàm velis.

3. MATTHÆI quinto: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

4. AD Romanos duodecimo: Prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

5. POSTERIORIS ad Corinthios octauo: Prouidemus bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

6. PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honestè & secundum ordinem fiãt in vobis.

7. PALMO decimoquinto: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

8. PRIORIS ad Timotheum sexto: Beatus & solus potens, rex Regum & Dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem.

9. MATTHÆI quinto: Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

10. GENESIS secundo: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.

11. PROVERBIORVM decimosexto: Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.

12. LVCÆ decimo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.

13. MATTHÆI vigesimosecundo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

14. DEVTERONOMII sexto: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

15. PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt spiritus sancti qui in vobis est? glorificate & portate Deũ in corpore vestro.

16. PSALMO octogesimotertio: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

Sacramenta noui legis præstantiora decimum vetustis.

1. D. AVGVSTINVS in Psalmum septuagesimumtertium: Si discernimus duo testamenta, vetus & nouum, non sunt eadem Sacramenta, nec eadem promissa, eadem tamen pleraque præcepta. Videamus quare præcepta eadem: quia secundùm hęc Deo seruire debemus. Sacramẽta non eadem: quia alia sunt Sacramẽta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramẽta noui testamẽti dant salutem, Sacramenta veteris testamenti promiserunt Saluatorem. Mutata sunt Sacramenta: facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.

Pũ fabulum.

2. IDEM libro decimonono contra Faustũ Manichęum, capite vndecimo: In nullum nomẽ religionis seu verũ seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramẽtorum visibilium consortio colligentur: quorum Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm: & ideò contempta Sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.

Vis Sacramentorum inuisibilis. Contemptus sacrilegos facit.

5. ITEM libro tertio de doctrina Christiana, capite nono: Hoc verò tẽpore posteaquàm Resurrectione nomini nostri Iesu Christi manifestissimum indicium nostrę libertatis illuxit, nec eorũ quidem signorũ quæ iam intelligimus: operatione graui onerati sumus: sed quædam pauca pro multis,

Ad ratificatum nouæ legis valdè profecta sint, & quantæ dignitatis.

multis, eademque facta facillima, & intellectu augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.

4. RVRSVS quæstione octogesimaquarta super Leuiticum: Quomodò ergo & Moyses sanctificat, & Dominus? Non enim Moyses pro Domino, sed Moyses visibilibus sacramentis per ministerium suum: Dominus autem inuisibili gratia per spiritũ sanctum, vbi est totus fructus etiam visibilium sacramentorum. Nam sine ista sanctificatione inuisibilis gratiæ, visibilia Sacramenta quid prosunt? Et post pauca: Proindè colligitur, inuisibilẽ sanctificationem quibusdam affuisse, atque profuisse sine visibilibus Sacramentis, quæ pro temporum diuersitate mutata sunt, vt alia tunc fuerint, & alio modo sint: visibilem verò sanctificationem, quæ fieret per visibilia Sacramenta, sine ista inuisibili posse adesse, non posse prodesse. Nec tamen ideò Sacramentum visibile contemnendum est: nam cõemptor eius inuisibiliter sanctificari nullo modo potest. Hinc est quòd Cornelius & qui cum eo erant, cùm iam inuisibiliter infuso sancto spiritu sanctificati apparerent, baptizati sunt tamen: nec superflua iudicata est visibilis sanctificatio, quam inuisibilis iam præcesserat.

Sacramentorum effectus est inuisibilis gratiæ sanctificatio.

Contemnere non licet visibile Sacramẽtum. Aug. to.

Discrimen Sacramẽtorum veteris & nouæ legis.

5. IDEM quæstione trigesimatertia super Numeros: Eadem quippe sunt in veteri & nouo: ibi obumbrata, hîc reuelata: ibi præfigurata, hîc manifestata. Nam non solùm Sacramenta diuersa sunt, verùm etiam promissa ibi videtur temporalia proponi, quibus spiritale præmium occultè significetur: hîc autem manifestissimè spiritalia promittuntur & æterna.

Virtus Sacramentorum.

6. TERTVLLIANVS in libro de resurrectione carnis: Sed & caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro signatur, vt & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur.

Per Sacramẽti conferitur gratia.

7. GREGORIVS libro sexto, capite tertio in primum Regum, siue in caput decimumsextum libri primi Regum: Foris sacramenta percipimus, vt intùs sancti spiritus gratia repleamur. Foris nanque homo, Deus intùs operatur, & non homo. Foris nanque homo surgit, intùs se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eum cui ordo datur, spiritus dirigitur, vt foris sublimitatem suscipiat ordinis, & intùs robur sancti spiritus.

Vis spiritualis per sensibilia Sacramenta præbetur.

8. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesima ad populum Antiochenum, & homilia octuagesimatertia in Matthæum: Nihil sensibile nobis Christus tradidit, sed res quidem sensibiles, omnes autẽ intelligibiles. Itidẽm & in Baptismate, per rem, nempe sensibilem aquam, donum confertur: intelligibile verò quod perficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsa dona: sed quoniã anima corpori conserta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet.

III.

Quid est Sacramentum?

A. Est[a] diuinæ & inuisibilis gratiæ externum & vìsibile signum à Christo institutũ, vt per id quisque Dei gratiã accipiat, atque sanctificationẽ.

a Bern. ser. de Cœna Domini. Aug. li. 10 de Ciu. Dei c. 5. & li. 3. de do. Christ. ca. 9. Amb. li. 4. de Sacramen. ca. 4. Conc. Florentinum, & Trident. sess. 7.

B. Quare non quæuis signa sunt, quæ Ecclesiæ Sacramenta dicuntur, sed certa, sacrosancta & efficacia signa, Christianis ex Diuina institutione & promissione commendata.

C. Signa[b] quidem idcircò, quoniam externa quadam specie & similitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipsa Deus nobiscum inuisibiliter atque spiritualiter agit.

b Aug. epi. 23. & de catechizandis rudib. cap. 26.

D. Certa[c] verò, sacrosancta simul & efficacia signa, quoniam indubiè quam gratiam significant etiam continent, conferúntque ad nostrã sanctificationem. Sacramenta enim, quantùm in se est (vt[d] Cyprianus loquitur) sine propria esse virtute non possunt, nec vllo modo diuina se absentat maiestas mysteriis, quanuis etiam ab indignis[e] administrentur.

c Aug. in Psal 73. & 77. & lib 19. contra Faustum, cap. 11. 13. & 16.

d Serm. de cœna Domi.

e Aug lib. 5. contra Donatistas, ca. 20. & li. 5. ca. 19.

E. Vt, exempli causa, in Sacramento Baptismi exterior ablutio, quę sordes corporis purgat, efficax est symbolum[f] interioris ablutionis, vtpotè testimonium præbens indubitatum, quòd spiritualiter anima purificetur. Sic res aliæ visibiles & externæ, vt oleum, panis, viníque species, quarum in Sacramentis necessarius est vsus, aptè nobis constituuntur tũ ad significãdum, tum ad conferendum homini diuinam gratiam, animæq; salutem, modò ad hæc non indignè[g] accedatur.

f Tit. 3. b Ro. 6. 2 1. Cor. 6. c Tertul. in lib. de resur. carnis.

g Prosper sent. 69. ex August. in psal 142. h Conc. Florent. Ioan. 3. a Tit. 3. b Act. 8. c 1 b Luc. 24 g Ioan. 6 g Ioan. 20. f

F. Per Baptismum[h] etenim regeneramur & renouamur: per Confir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mationem augemur & roboramur: per Eucharistiã nutrimur & reficimur: per Pœnitentiã restituimur & sanamur in vita spirituali: in qua per reliqua itidèm Sacramenta, pro sua cuiusque ratione iuuamur atq; prouehimur, vt suo deindè loco aperiemus.

TESTIMONIA.

Etymologia nominis Sacramenti. Sacramenta sunt signa ad inuisibilem gratiam conferendam instituta.

1. A. Bernardvs in sermone de cœna Domini: Sacramentũ dicitur sacrum signum, siue sacrum secretum. Et paulò pòst: Appropinquans passioni Dominus, de gratia sua inuestire curauit suos, vt inuisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia sacramenta. Diuisiones gratiarum, diuersis sunt traditæ sacramentis.

Sacramẽtũ, i. sacrũ signum.

2. Avgvst. libro decimo de ciuitate Dei, cap. quinto: Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est.

Christus Sacramẽtorum author.

3. Idem libro tertio de doctrina Christiana, capite nono: Pauca quædam signa pro multis, eadémque factu facillima, &c. vt suprà, quæst. secunda, D. testimonio tertio.

Continent & conferũt gratiam Sacramenta.

4. Ambrosivs libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Author sacramẽtorum quis est, nisi Dominus Iesus? De cælo ista sacramenta venerunt.

5. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis Ecclesiæ: Sacramẽta veteris legis non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant. Hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

A Christo instituta. Sunt septem.

6. Concilivm Tridentinum sessione septima, canone primo de Sacramẽtis in genere: Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta: aut esse plura vel pauciora, quàm septem, videlicet Baptismũ, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionẽ, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit. Canone secũdo: Si quis dixerit ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramẽtis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit. Canone sexto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non cõtinere gratiam, quam significãt: aut gratiam ipsam non ponentibus obicẽ non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel iustitiæ, & notæ quædã Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.

A veteris legis sacramentis differunt.

Continent & conferunt gratiam.

Canone septimo: Si quis dixerit non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantùm est ex parte Dei, etiam si ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit. Et canone octauo: Si quis dixerit per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non cõferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.

Ex opere operato.

1. C. Avgvstinvs epistola vigesimatertia ad Bonifacium: Si Sacramenta quandã similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent.

Signa sunt earum rerum, quarum sunt Sacramenta.

2. Item in libro de catechizandis rudibus, capite vigesimosexto: Cùm ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari, &c.

1. D. Idem in psalmum septuagesimumtertium: Alia sunt sacramenta dantia salutẽ, alia promittentia saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, sacramenta veteris testamenti promiserũt saluatorem. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.

Sacramenta nouæ legis dãt salutem.

2. Idem in psalmum septuagesimumseptimum: Et cùm essent omnia communia sacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ sacramentorum virtus est.

Gratia alij Sacramẽtorum virtus.

3. Et libro decimonono contra Faustum Manichæum, capite vndecimo: Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimũ: & ideò contempta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.

Vis sacramentorum.

4. Contra eundem eiusdem libri capite decimotertio: Prima Sacramenta ideò ablata, quia impleta: & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

Virtute maiora & vtilitate meliora Sacramenta posteriora.

5. Et capite decimosexto: Quid enim sunt aliud quæque corporalia Sacramenta, nisi quędam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, veruntamen mutabilia & temporalia? Deus enim æternus est, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cùm baptizamus, & fit & transit, æterna est: vbi rursùs etiam illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes, cùm dicitur Deus, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt: virtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet: & donum spiritale, quod per ista insinuatur, æternum est.

Virtus Sacramẽtorum manet, licet actio & prolatio verborum transeat.

6. Cyprianvs in sermone de Cœna Domini, vt in textu.

7. Avgvstinvs libro tertio contra Donatistas, capite decimo: Baptismus Christi verbis euãgelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quanuis illi sint impudici & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo diuina virtus assistit, siue ad salutem benè vtentium, siue ad perniciem malè vtentium. An verò Solis vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnosa diffunditur, nihil indè sordium contrahit, & baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari?

Ministri malitia Sacramenta suam vim non adimunt.

Simile.

8. Idem libro quinto contra eosdem, capite decimonono: Si Deus adest Sacramentis & verbis suis, per qualeslibet administrentur: & Sacramenta Dei vbique recta sunt, & mali homines quibus nihil prosunt, vbiquè peruersi sunt.

Sacramentis nõ nocet ministrorum improbitas.

1. E. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christũ saluatorem nostrum.

2. Ad Romanos sexto: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et paulò pòst: Qui mortuus est, iustificatus est à peccato.

3. Prioris ad Corinthios sexto: Neque fornicarij,

carij, &c. regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

4. Tertvllianvs in libro de Resurrectione carnis: Caro abluitur, vt anima emaculetur, &c. vt sup. quæstione secunda, D. testimo. sexto.

5. Prosper sententia sexagesimanona, ex Augustino in psalmum centesimum quadragesimum secundum desumpta: Sacramentum pietatis in iudicium sibi sumit indignus. Benè enim esse non potest malè accipienti quod bonum est.

Malè vtentes Sacramentis.

1. F. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Horum septem Sacramẽtorum, quinque prima ad spiritualem vniuscuiusque hominis in seipso perfectionem: duo vltima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationémq; ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quòd si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur: Spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremã Vnctionem. Per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur.

Singula Sacramẽta quid efficiant.

2. Ioan. tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ Dei.

3. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrũ &c. vt suprà E. testimonio primo.

4. Actorvm octauo: Cùm audissent Apostoli qui erant in Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, &c. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.

5. Et capite primo: Accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.

6. Lvcæ vigesimoquarto: Ego mitto promissum patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate quoadusquè induamini virtute ex alto.

7. Ioannis sexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mũdi vita. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

8. Et cap. 20. Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

IIII.

Quibus partibus constat vnumquodque Sacramentum?

A. Verbo[a] & elemento. Per verbum hîc intellige certa quædam & determinata verba, in quibus ipsa consistit forma, quam vocant Sacramenti. Per elementum accipe res externas, quæ vera materia sunt Sacramentorum, vt aqua, oleum, panis, vinum, & eiusmodi.

a Concilium Florentinum. Augu. tractat. 80. in Ioannẽ.

B. Iam his partibus perfectè sumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiusque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam susceptionem spectant, videlicet institutio Diuina, [b] minister idoneus, intentio recta in ministro, fides in suscipiente, & si quæ sunt generis alia.

b Triden syn. sess. 7 can. 10. & 11. de Sacramentis in genere. Item Florentina.

TESTIMONIA.

Materia, Forma, Minister, Intentio, necessaria sunt ad vnũquodque Sacramẽtum.

1. A. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Hæc omnia Sacramẽta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquàm forma, & persona ministri cõferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorum si aliquod dẽsit, non perficitur Sacramentum.

Non quiuis Christianus est Sacramẽtorum minister.

2. Avgvstinvs tractatu octogesimo in Ioannem: Detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramẽtum, etiam ipsum tanquàm visibile verbum. Vndè ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiẽs, aliud virtus manens.

Ex verbo & elemẽto conflat Sacramẽtum. Ioan. 13. Virtus manens.

In ministris requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia.

1. B. Tridentina Synodus sessione septima, canone decimo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatẽ, anathema sit.

2. Et canone vndecimo: Si quis dixerit, in ministris dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.

3. Florentinvm, vt suprà A. testimonio primo.

V.

Quot sunt Sacramenta?

A. Septem,[a] quæ à Christo per Apostolos accepta conseruauit, ac fideliter dispensauit hucusquè Christi [b] sponsa, & columna veritatis Ecclesia. Sunt autem hæc: [c] Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

a Concil. Floren. Constan. sess. 13. Et Trident. sess. 7. can. 1.
b Cantic. 4. c 1. Tim. 3. d
c Matth. 28. d Act. 8. e Matth. 26. e Ioan. 20. f Iacob. 5. c 1. Tim. 4. d Ephes. 5. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

mationem augemur & roboramur: per Eucharistiã nutrimur & reficimur: per Pœnitentiã restituimur & sanamur in vita spirituali: in qua per reliqua itidèm Sacramenta, pro sua cuiusque ratione iuuamur atq; prouehimur, vt suo deindè loco aperiemus.

TESTIMONIA.

Etymologia nominis Sacramenti. Sacramenta sunt signa ad inuisibilem gratiam conferendam instituta.

1. A. Bernardvs in sermone de cœna Domini: Sacramentũ dicitur sacrum signum, siue sacrum secretum. Et paulò pòst: Appropinquans passioni Dominus, de gratia sua inuestire curauit suos, vt inuisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia sacramenta. Diuisiones gratiarum, diuersis sunt traditæ sacramentis.

Sacramẽtũ, i. sacrũ signum.

2. Avgvst. libro decimo de ciuitate Dei, cap. quinto: Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est.

3. Idem libro tertio de doctrina Christiana, capite nono: Pauca quædam signa pro multis, eadémque factu facillima, &c. vt suprà, quæst. secunda, D. testimonio tertio.

Christus Sacramẽtorum author.

4. Ambrosivs libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Author sacramẽtorum quis est, nisi Dominus Iesus? De cælo ista sacramenta venerunt.

Continent & conferũt gratiam Sacramenta.

5. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis Ecclesiæ: Sacramẽta veteris legis non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant. Hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

A Christo instituta. Sunt septem.

6. Concilivm Tridentinum sessione septima, canone primo de Sacramẽtis in genere: Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta: aut esse plura vel pauciora, quàm septem, videlicet Baptismũ, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionẽ, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit. Canone secũdo: Si quis dixerit ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramẽtis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit. Canone sexto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non cõtinere gratiam, quam significãt: aut gratiam ipsam non ponentibus obicẽ non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel iustitiæ, & notæ quædã Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.

A veteris legis sacramentis differunt.

Continent & conferunt gratiam.

Canone septimo: Si quis dixerit non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantùm est ex parte Dei, etiam si ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit. Et canone octauo: Si quis dixerit per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non cõferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.

Ex opere operato.

1. C. Avgvstinvs epistola vigesimatertia ad Bonifacium: Si Sacramenta quandã similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent.

Signa sunt earum rerum, quarum sunt Sacramenta.

2. Item in libro de catechizandis rudibus, capite vigesimosexto: Cùm ei benè commendarum fuerit, signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas intuisibiles in eis honorari, &c.

1. D. Idem in psalmum septuagesimumtertium: Alia sunt sacramenta dantia salutẽ, alia promittentia saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, sacramenta veteris testamenti promiserũt saluatorem. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.

Sacramenta nouæ legis dãt salutem.

2. Idem in psalmum septuagesimumseptimum: Et cùm essent omnia communia sacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ sacramentorum virtus est.

Gratia est Sacramẽtorum virtus.

3. Et libro decimonono contra Faustum Manichæum, capite vndecimo: Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimũ: & ideò contempta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.

Vis Sacramentorum.

4. Contra eundem eiusdem libri capite decimotertio: Prima Sacramenta ideò ablata, quia impleta: & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

Virtute maiora & vtilitate meliora Sacramenta posteriora legis.

5. Et capite decimosexto: Quid enim sunt aliud quæque corporalia Sacramenta, nisi quędam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, veruntamen mutabilia & temporalia? Deus enim æternus est, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cùm baptizamus, & fit & transit, æterna est: vbi rursùs etiam illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes, cùm dicitur Deus, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt: virtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet: & donum spiritale, quod per ista insinuatur, æternum est.

Virtus Sacramentorum non manet, sicut sonus & pereuntia verborum transitus.

6. Cyprianvs in sermone de Cœna Domini, vt in textu.

7. Avgvstinvs libro tertio contra Donatistas, capite decimo: Baptismus Christi verbis euãgelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quanuis illi sint impudici & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo diuina virtus assistit, siue ad salutem benè vtentium, siue ad perniciem malè vtentium. An verò Solis vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnosa diffunditur, nihil indè sordium contrahit, & baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari?

Ministri mali Sacramentum Ecclesiæ vim non adimunt.

Simile.

8. Idem libro quinto contra eosdem, capite decimonono: Si Deus adest Sacramentis & verbis suis, per qualeslibet administrentur: & Sacramenta Dei vbique recta sunt, & mali homines quibus nihil prosunt, vbiquè peruersi sunt.

Sacramenta nõ nocet malorum ministrorum improbitas.

1. E. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christũ saluatorem nostrum.

2. Ad Romanos sexto: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in mortem ipsius baptizati sumus. Et paulò pòst: Qui mortuus est, iustificatus est à peccato.

3. Prioris ad Corinthios sexto: Neque fornicarij,

cartj, &c. regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

4. Tertvllianvs in libro de Resurrectione carnis: Caro abluitur, vt anima emaculetur, &c. vt sup. quæstione secunda, D. testimo. sexto.

5. Prosper sententia sexagesimanona, ex Augustino in psalmum centesimum quadragesimum secundum desumpta: Sacramentum pietatis in iudicium sibi sumit indignus. Benè enim esse non potest malè accipienti quod bonum est.

Malè vtentes Sacramentis.

1. F. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Horum septem Sacramẽtorum, quinque prima ad spiritualem vniuscuiusque hominis in seipso perfectionem: duo vltima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationémq; ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quòd si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur: Spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremã Vnctionem. Per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur.

Singula Sacramẽta quid efficiant.

2. Ioan. tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ Dei.

3. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrũ &c. vt suprà E. testimonio primo.

4. Actorvm octauo: Cùm audissent Apostoli qui erant in Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, &c. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.

5. Et capite primo: Accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum tertæ.

6. Lvcæ vigesimoquarto: Ego mitto promissum patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate quoadusquè induamini virtute ex alto.

7. Ioannis sexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mũdi vita. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

8. Et cap. 20. Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

IIII.

Quibus partibus constat vnumquodque Sacramentum?

A. Verbo[a] & elemento. Per verbum hîc intellige certa quædam & determinata verba, in quibus ipsa consistit forma, quam vocant Sacramenti. Per elementum accipe res externas, quæ vera materia sunt Sacramentorum, vt aqua, oleum, panis, vinum, & eiusmodi.

a Concilium Florentinum. Augu. tractat. 80. in Ioannẽ.

B. Iam his partibus perfectè sumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiusque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam susceptionem spectant, videlicet institutio Diuina, [b] minister idoneus, intentio recta in ministro, fides in suscipiente, & si quæ sunt generis alia.

b Triden. syn. sess. 7. can. 10. & 11. de Sacramentis in genere. Item Florentina.

TESTIMONIA.

Materia, Forma, Minister, Intentio, necessaria sunt ad vnũquodque Sacramẽtum.

1. A. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Hæc omnia Sacramẽta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquàm forma, & persona ministri cõferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorum si aliquod dẽsit, non perficitur Sacramentum.

Non quiuis Christianus est Sacramẽtorum minister.

2. Avgvstinvs tractatu octogesimo in Ioannem: Detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramẽtum, etiam ipsum tanquàm visibile verbum. Vndè ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiẽs, aliud virtus manens.

Ex verbo & elemẽto cõstat Sacramẽtum. Ioan. 15. Virtus mãnens.

In ministris requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia.

1. B. Tridentina Synodus sessione septima, canone decimo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatẽ, anathema sit.

2. Et canone vndecimo: Si quis dixerit, in ministris dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.

3. Florentinvm, vt suprà A. testimonio primo.

V.

Quot sunt Sacramenta?

A. Septem,[a] quæ à Christo per Apostolos accepta conseruauit, ac fideliter dispensauit huc usquè Christi [b] sponsa, & columna veritatis Ecclesia. Sunt autem hæc: [c] Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

a Concil. Floren. Constan. sess. 15. Et Tridenti. sess. 7. can. 1.
b Cantic. 4. c 1. Tim. 3. d
c Matth 28. d Acto. 8. c Matth 26. c Ioan. 20. f Iacob. 5. c 1. Tim. 4. d Ephes. 5. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

B. Nec refert sanè, si eiusmodi vocabula in scripturis non extẽt omnia, modò de re ipsa constet, ac Sacramentorum veritas & virtus Diuinis testimoniis approbetur. Quanquàm [d] ea quę vniuersalis Ecclesia ex Apostolorum traditione retinet, atque conseruanda commendat, etiamsi in scriptura diuina non reperiantur, plenam apud nos fidem, vt anteà docuimus, habere merentur. Ac de singulorum quidem Sacramentorum institutione posteà suo loco.

d Augu. lib. 4. cont. Donat. cap. 24. Et lib. 2. cap. 7 lib. 5. can. 23. Item epist. 118. ca. 1. Chrysost. in 2. ad Thessalo. hom. 4.

C. Vis autem eorum, vt fidissimus Scripturæ interpres Augustinus [e] inquit, inenarrabiliter valet plurimùm, & ideò contempta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas. Atq; vt idem alibi [f] docet: Contemptor visibilis Sacramẽti, inuisibiliter sanctificari nullo modo potest.

e Lib. 19. cont. Faust. ca. 11. & 16. Idẽ tract. 80. in Ioãnem.

f Super Leuit. quæst. 84. & lib. 32. contra Faustum, cap. 14.

TESTIMONIA.

Septem sunt Sacramenta.

1. A. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis Ecclesiæ: Nouæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Cõfirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

Sacerdotes catholici quamuis mali, fideliter sentiunt de 7. Sacramẽtis Ecclesiæ.

2. Concilivm Constantiense Sessione decimaquinta, hunc articulum octauum Ioannis Hus damnauit, Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuentes, sentiunt infideliter de septem Sacramentis Ecclesiæ.

Nõ plura nec pauciora quã septem, sunt verè & propriè Sacramenta nouæ legis à Christo instituta.

3. Concilivm Tridentinum sessione septima, canone primo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura aut pauciora quàm septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitẽtiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit.

4. Canticorvm quarto: Vulnerâsti cor meum soror mea sponsa.

5. Prioris ad Timotheum tertio: Vt scias quomodò oporteat te in domo Dei cõuersari, quę est Ecclesia Dei viui, columna & firmamẽtum veritatis.

6. Matthæi vigesimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

7. Actorvm octauo: Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

8. Matthæi vigesimosexto: Accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

9. Ioannis vigesimo: Accipite Spiritum sanctum: Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

10. Iacobi quinto: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, &c.

11. Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuũ presbyterij.

12. Ad Ephes. quinto: Sacramẽtum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

1. B. Avgvstinvs libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto.

2. Item libro secundo, capite septimo.

3. Et libro quinto, capite vigesimotertio.

4. Item. in epistola centesima decimaoctaua, capite primo, quæ habeat, vide suprà de pręceptis Ecclesiæ, quæstione quarta, A. partim in textu, partim testimonio primo, tertio, & quarto.

5. Chrysostomvs homilia quarta in secundum caput posterioris ad Thessalonicenses, vt supibidẽm, quæstione secunda, C. testimonio tertio.

1. C. Avgvstinvs libro decimonono contra Faustum, capite vndecimo. 2. Et decimosexto: suprà, quæstione tertia, D. testi. tertio & quinto.

3. Idem tractatu octogesimo in Ioannem: Vndè ista tãta virtus aquæ, vt corpus tãgat & cor abluat:

4. Item super Leuiticum quęstione octogesimaquarta, vt suprà, quæstione secunda de Sacramentis, D. testimonio quarto.

Sacramentorũ violatores pœnas luent.

5. Idem libro trigesimosecundo contra Faustũ, capite decimoquarto: Quisquis illa tunc etiam opera, quæ ad significandum agi iubebantur, non obseruabat, pœnas diuinitùs cõstitutas rectissimo iudicio persoluebat, sicut nunc si quis Sacramenta noui testamẽti pro temporis ratione distincta, fuerit ausus sacrilega temeritate violare.

VI.

Quare instituta sunt Sacramenta?

A. Primùm, vt sint præsentissima remedia cõtra peccatum, quod lethalis est [a] animæ morbus, ac nisi hoc tempore curetur, perpetuã adfert damnationem. Quamobrem hæc longè [b] præstant legis antiquæ Sacramentis, virtute vtiquè maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu

a Sapien. 16. b Eccl. 21. a Rom 6. d

b Florent. Conc. Trid. Sess. 7. can. 2. & 4. de Sacramentis in genere.

augustiora, obseruatione faciliora, significatione præstãtiora, quæ præterquàm quòd significant, etiam sanctificant ac salutem dant: vt è Scripturis Augustinus [c] optimè colligit.

c Lib. 19. contra Faust. cap. 13. lib. 3. de doctri. Christiana, c. 19. Epist. 118 cap. 1.

B. Secundo, vt habeamus certa efficaciáque signa Diuinæ erga nos gratiæ & voluntatis, quæ dum in sensus externos incurrunt, non solùm excitant fidem in Christum, Deíque [d] misericordiam & bonitatem, verum etiam viuifica sunt instrumẽta, per quæ visum est Deo, [e] salutem nostram efficaciter operari. Vt præclarè dictum sit [f] iam olim, per seipsum quoquè Sacramentum multùm valere.

d Rom. 9. c

e Tit. 3. b Ioan. 6. f & 20. c

f Augu. li. 4. contra Donat. ca. 24.

C. Tertiò, vt [g] extent veluti symbola & externæ notæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se mutuò agnoscant: vtque in vnione, humilitate & obedientia se fructuosè exerceant & contineant, atque ità vnius religionis necessariis quasi nexibus & fœderibus inter se inuicèm maneant colligati. Alioquin sine Sacramẽtis nec cõstare, nec discerni satis vlla religio potest.

g Idem lib. 19. contra Faustum ca. 11. & ca. 17. de vera religione. Basil. homi. 13. in exhortatione ad Baptismũ.

TESTIMONIA.

Præstant Sacramentis veteris legis.

1. A. Sapientiæ decimosexto: Homo per malitiam occidit animam suam.

2. Ecclesiastici vigesimoprimo: Quasi à facie colubri fuge peccatum.

3. Ad Romanos sexto: Stipendia peccati mors.

4. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sacramenta veteris legis non causabãt gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam figurabant: Hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

Inter se quid differant.

5. Concilivm Tridentinum Sessione septima, canone secundo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, ea ipsa nouæ legis Sacramenta à Sacramẽtis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit.

Ad salutem necessaria quomodò sint.

6. Et canone quarto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua: & sine eis aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam iustificationis adipisci, licèt omnia singulis necessaria nõ sint, anathema sit.

7. Avgvstinvs libro decimonono contra Faustum Manichæum, capite decimotertio, vt suprà quæst. tertia, D. testimonio quarto.

Præstantiora Sacramentis veteris legis.

8. Idem libro tertio de doctrina Christiana, capite nono, vt suprà quæst. secunda, D. testi. tertio.

9. Item in epistola centesima decimaoctaua, capite primo: Dominus noster Iesus Christus Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis societatem noui populi colligauit: sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, Communicatio Corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in scripturis canonicis commendatur.

1. B. Ad Romanos nono: Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam.

2. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

3. Ioannis sexto: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

4. Et capite vigesimo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

Ipsum per se Sacramẽtum plurimùm valet.

5. Avgvstinvs libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto, volens ex circuncisione ostendere quid valeat in paruulis Baptismus: Cur, inquit, præceptum est Abraham, vt omnem deindè infantem masculum octauo die circunciderет, qui nondùm poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia & ipsum per seipsum sacramentum multùm valebat? &c.

1. C. Avgvstinvs libro decimonono contra Faustum, capite vndecimo: In nullum nomen religionis, &c. vt suprà, quæstione secunda, D. testimonio secundo.

Vinculum fidelium.

2. Idem in libro de vera religione, capite decimoseptimo: Vbi venit gratia Dei quæ per prophetas vẽtura canebatur, pauca Sacramenta saluberrima cõstituta sunt, quæ societatẽ Christiani populi, hoc est, sub vno Deo liberę multitudinis cõtinerẽt.

3. Basilivs in exhortatione ad baptismum, quæ est homilia decimatertia ex homiliis variorũ argumentorum ad populum: Tesseram duces sub se militantibus dant, vt amici faciliùs inuicèm se noscentes exhortentur, & si cum hostibus commisceantur, eo faciliùs discerni ac separari possint. Quòd si fortè commilitonum separatio fiat, nemo te, quarum, nostrarum an aduersarij, partiũ sis nouerit, nisi mysticis signis familiaritatem præ te feras, nisi signatum sit super te lumen vultus Domini: nisi characterẽ in te agnoscat angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodò, inquam, dices, Dei sum, signa nõ ostendens? An ignoras quemadmodùm signatas domos in Ægypto exterminator præteriit, in non signatis verò primogenita peremit? Thesaurus non obsignatus, funibus facilè patebit.

Signa Christianorum Psalm. 4.

VII.

Quid verò sentiendum de Sacramentorum ministris?

A. Ità planè sentiendum est de illis, tanquàm [a] ministris Christi & dispensatoribus mysteriorũ Dei, qui [b] portant vasa Domini, Tabernaculóq; deseruiunt,

a 1 Cor 4. a

b Esa 52. c Num 1 B 3. Reg. 8. a

qui & sacris ex professo præsunt, eáque iure quodam administrant. Non enim omnibus[c] indifferenter, sed sacerdotibus & Episcopis incumbit, ac diuinitùs iniunctum est, Sacraměta cõficere, dispẽsare vel administrare. B. At nè putemus vnquàm ex vita & probitate ministrorũ[d] Sacramenta pendére, hanc nobis regulam præscribit[e] Augustinus: Nõ ideò veriora & sanctiora sunt Sacramenta, quia per meliorem ministrantur: illa nãque per se ipsa vera & sancta sunt, propter verum & sanctum Deum, cuius sunt. Et rursùs: [f] Memento Sacramentis Dei obesse nihil mores malorum hominum, quô illa vel omninò non sint, vel minùs sancta sint. Suffragatur his [g] Ambrosij illa sententia: Non merita personarum consideres, sed officia sacerdotum: putà in administratione Sacramentorũ. Nam & per [h] indignos consueuit Deus operari, & nihil propter sacerdotis vitam Sacramenti gratia læditur, Chrysostomo [i] teste.

c Num. 16. 2. Reg. 6. b 2. Par. 26. c Concilium Nicenum, can. 14. Trident. sess. 7. de Sacramen. in genere, can. 10.
d 1. Cor. 3. b 5. b Cõc. Trid. sess. 7. de Sacram. can 12. Naz. oratione in sanctũ Baptisma.
e Contra Cresconium li. 4. cap. 20. Et lib. 4. cont. Donatistas, cap. 4.
f Contra literas Petiliani, li. 2. cap. 47. Idem in tractatu 5. in Euang Ioã.
g De his qui mysteriis initiantur, cap 5.
h Ioan. 11 g Matt. 23. a
i Homil. 8. in 1. Corint.

TESTIMONIA.

1. A. Prioris ad Corinthios capite quarto: Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2. Esaiæ quinquagesimosecundo: Mundamini qui fertis vasa Domini.

3. Nvmerorvm primo: Cuncta vasa tabernaculi, & quicquid ad cæremonias pertinet, Leuitæ portabunt. Cùm proficiscendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum. Quisquis externus accesserit, occidetur.

4. Tertii Regum octauo capite: Tulerũt arcam sacerdotes, & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitæ.

5. Nvmerorvm decimosexto: Cùm stetissent aduersus Moysen, Core, Dathan atque Abiron, dixerunt: Sufficiat vobis quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus, &c. Dixitque Moyses ad Core: Audite filij Leui: Num parùm est, quòd separauit vos Deus Israël ab omni populo, & iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei? &c.

6. Secvndi Regum sexto: Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratúsque est indignatione Dominus cõtra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.

7. Secvndi Paralipomenon vigesimosexto capite: Sed cùm roboratus esset Ozias, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressúsque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis, statímque ingressus post eum Azarias sacerdos, &cũ eo sacerdotes Domini octoginta viri fortissimi, restiterunt Regi atque dixerunt: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui cõsecrati sunt ad huiuscemodi ministerium. Egredere de sanctuario, nè contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriã hoc à Domino Deo. Iratúsque Ozias & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statímque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis. Cúmque respexisset eum Azarias pontifex & omnes reliqui sacerdotes, viderunt leprã in fronte eius, & festinatò expulerunt eum, sed & ipse perterritus accelerauit egredi, cô quòd sensisset illicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

8. Prima synodus Nicena canone decimoquarto: Peruenit ad sanctum Concilium, quòd in locis quibusdam & ciuitatibus, presbyteris Sacramenta diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant, &c.

Sacramenta ministrari est omnium.

9. Tridentina synodus sessione septima de Sacramentis in genere, canone decimo: Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.

1. B. Prioris ad Corinthios primo capite: Nũquid Paulus crucifixus est pro nobis, aut in nomine Pauli baptizati estis?

2. Et capite tertio: Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit. Ego plãtaui, Apollo rigauit: sed Deus incremẽtum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus.

Ministrorum improbitas nihil derogat Sacramentis.

3. Concil. Triden. sessione 7. de Sacramentis in genere, canone duodecimo: Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modò omnia essentialia, quæ ad Sacramentum cõficiendum aut conferendum pertinent, seruauerit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema sit.

Ministri existimatio nihil ad baptismi vim.

4. Gregorivs Naziãzenus oratione in sanctum Baptisma: Nè dicas, Baptizet me Episcopus, atque is Metropolitanus aut Hierosolymitanus, (non enim locorum dignitas sed Spiritus sanctus gratiã affert) ísq; etiam claro & nobili genere ortus, (acerbũ enim fuerit, nobilitatem meã baptistæ obscuritate dedecorari) aut si presbyter, saltẽ qui cælibatum amplexus sit, qui continentiæ laude atq; angelica viuendi ratione floreat. Pergraue enim fuerit,

fuerit, si in ipso purgationis tempore inficiar atque fordescam. Noli concionatoris aut baptistæ dignitatem excutere. Alius horum iudex est, rerumque obscurarum explorator: quandoquidem homo faciem, Deus autem cor intuetur. Tu verò neminem non satis dignum atque idoneum ad baptistæ munus obeundum existima: qui modò inter pios censeatur, ac non apertè condemnatus sit, atque ab Ecclesia alienus. Qui curationis indiges, de iudicibus tibi iudicium arrogare noli, nec eorum, à quibus purgaris, dignitates preciáque anxiè & morosè disquire, nec progenitorum delectũ habe. Sit sanè alius alio præstantior, vel inferior: ac certè omnes te superiores sunt. Sic tecum reputa. Sint duo annulli, alter aureus, alter ferreus, arque eorum vterque eandem Imperatoris imaginem insculptam habeat, ac deindè ceram imprimat. Quid tandèm hoc signum ab illo signo differet? Nihil. Materiam in cera agnosce, quamlibet animi solertia valeas. Dic vtrùm è duobus signis aureo annulo, vtrum ferreo, expressum sit, quóque modo vnum idémque signum existat. Discrimen enim in materia est, non in signo. Sic tibi quoquè omnes qui baptizandi munere funguntur, idonei habeantur. Quamuis enim alius alium vitæ probitate antecellat, eadem tamen vtriusque baptismi vis est. Omnes citra vllum discrimen vim perficiendæ animæ habere existima, qui modò eadem fide sint informati.

Similitudine docet eandẽ esse baptismi vim, à quocũque fideli cõferatur.

5. Avgvstinvs contra Cresconium Grãmaticum libro quarto, capite vigesimo. Non ideò veriora, &c. vt in textu. Et ideò fieri potest, vt accedens ad societatem populi Dei, alium inueniat à quo facilè baptizetur, alium eligat quem salubriter imitetur. Certus est enim sanctum esse Sacramentum Christi, etiam si per minùs sanctũ vel non sanctum hominem ministratum est: se autem eiusdem ipsius sacramenti sanctitate puniri, si indignè acceperit, si malè vsus fuerit, si ei non conuenienter & congruè vixerit.

6. Idem libro quarto contra Donatistas, capite quarto: Si per vim Sacramenti Dei auarus dimittit peccata, etiam hæreticus: Si per vitæ meritum, nec iste nec ille.

7. Item libro secundo contra literas Petiliani Donatistæ, capite quadragesimoseptimo: Memento Sacramentis Dei, &c. vt in textu.

8. Et tractatu quinto in Euangelium Ioannis: Aliud est baptizare per ministerium, aliud baptizare per potestatem. Baptisma enim tale est, qualis est ille in cuius potestate datur: non qualis est ille per cuius ministerium datur. Quid tibi facit minister malus, vbi bonus est Dominus? Sint ministri iusti, si volunt: si autem noluerint, securum me facit magister meus, de quo spiritus eius dixit: Hic est qui baptizat. Quomodò securum me fecit? Scribæ, inquit, & Pharisæi super cathedram Moysi sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim & non faciunt. Si fuerit minister iustus, computo illum cum Paulo, computo illum cum Petro, cum istis computo iustos ministros. Qui verò fuerit superbus minister, cum diabolo computatur, sed non contaminatur donũ Christi: quod per illum fluit, purum est. Baptisma quod dabatur à Paulo, & quod dabatur à Petro, Christi est, & quod datum est à Iuda, Christi erat. Dedit Iudas, & non baptizatũ est post Iudã: dedit Ioannes, & baptizatum est post Ioannem: quia si datum est à Iuda, baptismũ Christi erat: quod autem à Ioanne datum est, Ioannis erat. Non Iudam Ioanni, sed baptismum Christi etiam per Iudæ manus datum, baptismo Ioannis etiam per manus Ioannis dato rectè præponimus. Etenim dictum est de Domino antequàm pateretur, quia baptizabat plures quàm Ioannes. Deindè subiunctum est, Quãuis ipse non baptizaret, sed discipuli eius: ipse, & non ipse. Ipse potestate, illi ministerio. Ergò baptizabant discipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas inter discipulos eius. Quos baptizauit Ioannes, Ioannes baptizauit: quos autem baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Sic ergò quos baptizauit ebriosus, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptisma Christi erat, Christus baptizauit. Non timeo adulterum, non ebriosum, nõ homicidam, quia columbam attẽdo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat.

Baptismus non cõtaminatur, dum per ministrũ malum confertur.

Ioan. 1.

Matth. 23.

Baptismati Ioannis præfertur baptismus per Iudam ministratus.

Act. 19.

Ioan. 4.

Christus baptizauit, quos Iudas baptizauit.

Ioan. 1.

9. Ambrosivs in libro de his qui mysteriis initiantur, capite quinto: Non merita personarũ, &c. vt in textu.

10. Ioannis vndecimo: Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, &c. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cùm esset pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus moriturus erat pro gente, &c.

11. Matthæi vigesimotertio: Super cathedrã Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

12. Chrysostomvs homilia octaua in priorem ad Corinthios: Nihil propter sacerdotis vitã, &c. vt in textu.

VIII.

Quid iudicandum de cæremoniis, præcipuè quarum solennis est vsus in Sacramentis?

A. Cæremoniæ ab Ecclesia probatæ, ritus [a] quidam sunt externi religiosè ac decenter instituti: Primùm, vt signa, testimonia, & exercitia sint cultus interioris, quem [b] Deus in primis requirit.

B. Deindè, vt viua extent religionis incitamenta, quibus fragilitas humana ceu adminiculis fulciatur, & ad sacra mysteria tũ capessenda, tum

a Ioan. 9. 811. def 10. c Luc. vlt g Marc. 7. d 8 c 12.
b Matth. 8. a 14. b
b Ioan. 4. c Matth. 15. b Esa. 1. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

retinenda veluti manu ducatur.

C. Postremò, vt quæ ad cultum diuinum promouendum, & ad disciplinam[c] concordiámque conseruandam publicam pertinent, honestè ac decenti quodam[d] ordine, sicuti Apostolus iubet, in Ecclesia peragantur.

D. Eæ verò cæremoniæ, quarum est vsus in Sacramentorum administratione, quásque veluti per manus traditas & commendatas nobis[e] à patribus[f] accepimus, ingenti præcipuè studio retineri & obseruari debent. Nam præterquàm quòd decorem illæ Sacramentis afferunt, & reuerentiam quandam conciliant, singulari quoquè[g] antiquitatis commendatione nobis sunt venerandæ.

E. Tum præter institutionem vetustissimam & Apostolicam, habent fœcunditatē mysteriorum grauitate atq; dignitate plenam, vt sanctissimi doctissimíque[h] Patres annotârunt. De his demùm aliísque id genus, præclarè ità[i] Damascenus: Quæ Christiana religio erroris nescia suscipit, & in tot secula seruat inconcussa, minimè vana sunt, sed vtilia, Deo placita, salutíque nostræ conducibilia plurimùm.

F. Rident interim Sectarij cæremonias, quę Sacramentis adhibentur: sed ipsi magis ridēdi, aut potiùs deplorādi, quòd cæco iudicio & hostili odio (pessimis consultoribus) freti, aduersùs veritatem clarissimam bellum gerant. Certè de Baptismi Cæremoniis vel antiquissimi Theologi nobis testantur,[k] Dionysius,[l] Clemens,[m] Tertullianus,[n] Origenes, [o] Cyprianus,[p] Basilius,[q] Chrysostomus,[r] Cyrillus.

G. Nugentur licèt ac blasphement impij: magno quidē Patres illi cōsensu commendant abrenunciationem, exorcismos, aquam benedictā, sacrum chrisma, crucis signaculum. Ante annos bis sexcentos ferè scripsit Basilius[s] in hunc modum: Confecramus aquam baptismatis, & oleum vnctionis, & præterea eum qui baptismum accipit.

H. Verùm de Cæremoniis, quæ Sacramentis omnibus adiunguntur, sigillatim admonere, vt longum est, ità difficile, & huic quidem instituto haud necessariū. Quin & apertè fatetur Origenes, in[t] ecclesiasticis huiusmodi obseruationibus esse nonnulla, quæ omnibus quidem facere necesse sit, rationem autem eorum, cur ità fiant, nondùm satis esse compertam.

c Leo epist. 81. ad Dioscor. Innoc. ad Decent. Eugubi. epist. 1. Cœl. 4. Tolet. can. 2. Nic. Can. 14. g Phil. 4. a b

e Hieron. 6. d Prouer. 22. d

f Basil. de spiritusanct. ca. 27. Triden. Conc. can. 13. de Sacr.

g Tertull. de corona militis. Dionysius de eccles. Hierarch. per totum.

h Amb. de initiand. myst. Aug. & alij passim. Vide Isidorum de offic. eccl. & plures alios

i In sermone de defunctis.

k Dionys. c. 2. eccle. hierar.
l Clem epist. 3.
m Tertull. de coro. milit.
n Orig hom. 12. in Nume.
o Cyprian epist 70.
p Basil. de spiritusan. ca. 27.
q Chrys. hom de Adam & Eua.
r Cyril. Hier. Catech. 1. 2. 3. & 4. mystago.
s Basil. ibid. Vide Rabanū de instit cler. li. 1. ca. 27. 28. & li. 2. de offic eccl. ca. 20. Ambr. lib. 1. 2. & 3. de Sacramentis, & de iis qui myst. initiantur. Aug. lib. 1. de nupt. ca. 20 & li. 2. ca. 28. & 29 & lib 4. de Symb. ad Catechu. cap. 1.
t Hom. 5. in Nume. trē Dionys. ca. 1. & vlt. eccl. hierarch. & Aug. lib. de doctr. Christ. ca. 9.

TESTIMONIA.

1. A. Ioannis nono capite: Liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretatur, Missus. Abiit ergò, & lauit: & venit videns.

2. Idem vndecimo capite: Iesus ergò vt vidit Mariam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea, plorātes, infremuit spiritu, & turbauit seipsum, & dixit, &c. Et paulò pòst: Iesus ergò rursùm fremens in semetipso, venit ad monumentum, &c. Et rursùm pòst: Iesus autem eleuatis sursùm oculis, dixit, &c. Hęc cùm dixisset, voce magna clamauit: Lazare, veni foràs. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus. Soluite eum, & sinite abire.

3. Item vigesimo: Hæc cùm dixisset, insufflauit: & dicit eis, Accipite spiritum sanctum.

4. Lucæ vltimo: Eduxit autem eos foràs in Bethaniam, & eleuatis manibus suis, benedixit eis.

5. Marci septimo: Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum vt imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens tetigit linguam eius: & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi, &c.

6. Item octauo capite: Adducunt ei cæcum, & rogabant eum vt illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius, impositis manibus suis, interrogauit eum, si quid videret, &c. Deindè iterùm imposuit manus

manus super oculos eius, & cœpit videre.

7. Ibidem capite decimo: & complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

8. Matthæi octauo: Extendens Iesus manū, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare.

9. Ibidem decimoquarto: Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciés in cælum, benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

10. Ioannis quarto: Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

11. Matthæi decimoquinto: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

12. Esaiæ primo: Solennitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Et cùm extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.

Concordia in diuino cultu, Romę & Alexandriæ.

1. C. Leo Magnus epistola octogesimaprima ad Dioscorum: Non ergò patimur, vt cùm vnius nos esse corporis & fidei fateamur, in aliquo discrepemus, & alia doctoris, alia discipuli instituta videantur, Petri scilicet Apostoli, & Euangelistæ Marci.

2. Innocentivs primus ad Decentium Eugubinum epistola prima: Si instituta Ecclesiastica, vt à beatis Apostolis tradita, integra vellent seruare Domini sacerdotes, nulla diuersitas, nulla varietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum vnusquisque non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum, indè diuersa in diuersis locis vel ecclesiis aut teneri aut celebrari videntur, ac fit scandalum populis: qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant sibi aut ecclesias non conuenire, aut ab Apostolis vel ab Apostolicis viris contrarietatem inductā. Quis enim nesciat aut non aduertat id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari?

B. Petri instituta & Rom. Ecclesiæ obseruanda.

3. Concilivm quartum Toletanum canone secundo: Vnus ordo orandi atque psallendi à nobis per omnem Hispaniam atque Galliciam conseruetur: vnus modus in Missarum solennitatibus, vnus in vespertinis officiis, nec diuersa sit vltrà in nobis ecclesiastica consuetudo, quia in vna fide continetur & regno.

Concordia in diuinis officiis celebrandis.

4. Prioris ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honestè & secundùm ordinem fiant in vobis.

5. Ad Philippenses quarto: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Et paulò pòst: De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

1. D. Hieremiæ sexto: Hæc dicit Dominus: State super vias & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.

2. Proverbiorvm vigesimosecundò: Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

3. Basilivs de Spiritusancto, capite vigesimoseptimo: Dogmata quę in Ecclesia prædicātur, quędam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursùs ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraq; parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint iura ecclesiastica. Reliqua vide suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda, A. testimonio secundo.

4. Tridentinvm concilium canone decimotertio de Sacramentis in genere, sessione septima: Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicę ritus, in solenni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut cōtemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque ecclesiarum pastorē mutari posse, anathema sit.

Cæremoniarū obseruatio præcipitur.

5. Tertvllianvs de corona militis: Habētes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit, &c. vt suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda, A. testimonio quinto.

6. Dionysivs Areopagita de ecclesiastica hierarchia, in singulis propè capitibus tractat de cæremoniis in antiqua Ecclesia vsitatis. Et primū quidem in secundo capite, de cæremoniis Baptismi: in tertio de cæremoniis circa Sacrificium Missæ & sacram synaxim obseruari solitis: in quarto circa consecrationem Chrismatis & vnguenti: in quinto de ritu sacrorum ordinum: in sexto de consecratione monachorum: in septimo deniquè de iis cæremoniis quæ circa mortuos adhibentur.

E. Damascenvs, vt in textu.

DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

Baptizandus susceptorem eligit.

1. F. Dionysivs Areopagita capite secundo Ecclesiasticæ hierarchiæ: Porrò qui tam sublimiū ac tam cælestium munerum sacro fuerit desiderio & amore captus, accedit ad aliquem ex fideliū numero, orátque vt se ad pontificem ducat: sequuturum omnia quæcunque sibi tradentur, penitùs atque ex toto animo spondens: precatúrque tum vt se adducat, tum vt reliquæ deincèps regendæ vitę suæ suscipiat curam. Illum, etsi salutis eius sacro amore succenditur, celsitudinem tamen rei humanámque infirmitatem metientem, continuò horror & angustia difficultatis inuadit. Postremò tamen facturū quod ille postulat, benignissimè pollicetur, assumēnsque hominem ad pontificem ducit, ille magna cum lętitia (non secus quàm ouem perditam) in humeris virum suscipiens, primū quidem secretiùs ex corde gratias agit, tum in orantis quoquè habitum sternitur, adorátque supplex atque veneratur summum illud beneficúmque principium, à quo & vocanda vocantur, & saluanda saluantur. Deindè sacros omnes gradus, vt sibi cooperentur, ac pro salute viri simul congaudeant, agántque diuinæ clementiæ gratias, in sanctam ecclesiam cogit: atque initiò quidem hymnum aliquem sacris libris insertum, simul cum omnibus ecclesię ordinibus canit. Post hæc deosculatis sanctis altaribus, ad virum adstantē proficiscitur, per contatúrque ab eo, quidnam volens eò venerit. Illo autem (iuxta quod à susceptore suo fuerat edo-

Luc. 15.

Rom. 9.

Interrogatus ab Episcopo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus) impietatem & veri boni ignorantiam accusante, ac diuinæ vitæ opere tam diù se fuisse destitutum ingemiscente, atque orante, vt eius sacratissimo munere ac prece Deo diuinisque mysteriis frui mereatur: contestatur ei, oportere ex integro totóque corde accedere ad Deum, per cuncta perfectum & immaculatum. Tum diuinæ quoquè conuersationis ac vitæ illi explicans rationem, an ità velit deinceps viuere, scisciatur. Heb. 6. Catechismus. Manus impositio. Quod vbi ille pollicitus fuerit, imponit eius capiti manum, consignánsque illũ sacerdotibus mandat, vt virum susceptorémque describant. Posteà verò quàm illi descripsêre, sacram effundit precẽ, quam cùm omnis secum Ecclesia terminauerit, discingit quidem ipsum ac ministrorum manibus exuit: deindè Occidentem versùs illum statuens intendentem, manúsque impingentem ad eandem regionem conuersas, insufflare illum ter Satanam iubet, ac præterea abrenunciationem profiteri. Et cùm post trinam abrenunciationis cõtestationem tertiò se ille abrenunciare professus fuerit, ad Orientem illum traducit, aspicientémque in cælum, atque intendentem manus Christo, sacrisque omnibus diuinitùs traditis consentire iubet. Postquàm verò & hoc ille fecerit, tursùs ter illum profiteri monet. Trina verò ea confessione peracta, rursùs ille orans benedicit, eique manus imponit. Et cùm illum ministri perfectè exuerint, deferunt sacerdotes sanctum vnctionis oleum. At verò pontifex trino crucis sanctæ signaculo vnctionem inchoans, inungendum iam sacerdotibus toto corpore hominem tradit: ipse ad adoptionis matrem proficiscitur, eiusque aquas sancta prece ac inuocatione sanctificans, térque in eas ad crucis effigiẽ sanctissimum fundens vnguentum, illásque hoc ritu perficiens, térque ad numerum sacræ effusionis carmẽ (quod prophetæ Dei pleni diuinitúsque afflati cecinêre) pronuncians, semel scilicet per singulos sancti vnguinis iactus, iubet adferri hominem, & cùm illum eiúsque susceptorem quispiam sacerdotum ex descriptione celsa voce prædicauerit, ille quidem à sacerdotibus se tenentibus in aquam ducitur ad pontificis manum. Pontifex autem supernè adstans, cùm rursùs per aquas sub põtificis manu sacerdotes eius qui initiatur inclamauerint nomen, ter illum pontifex mergit, hac trina illius mersione & emersione tres beatitudinis diuinæ personas inclamans. Assumentes autem illum sacerdotes, susceptori susque accessus duci consignant, & vnà cum ipso illum vestem baptizati mũditiæ congruam induunt: sicque indutum rursùm ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsùs vnguento virum signans, sacratissimæ communionis participem facit. Ista quidẽ veluti in signis, sanctæ ac diuinæ regenerationis consummatio est. Quæ profectò nihil habet in se indecens, nihil vel ex ipsis carnalibus imaginibus fœdum: sed adsunt illi dignissimæ intelligentiæ signa, naturalibus & humanis ac decentissimis speculis informata. Subiungit verò paulò pòst singularum cæremoniarum & rituum prædictorũ explicationem mysticam.

Ad Occidentem cõuertio. Exorcismus. Abrenunciatio. Ad Orientem conuersio. Fidei professio. Manuum impositio. Inũctio cum signo Crucis. Fontis benedictio cũ infusione sacri vnguenti ad crucis formã. Citatio nominis. Trina immersio in aquam. Susceptor vel patrinus. Candida vestis. Inunctio episcopalis post baptismum. Communio.

2. Clemens in epistola tertia ad vniuersos, de officio sacerdoris & clericorum: Si quis ergò fidelis voluerit existere, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cælestium ex gestis propriis fiet. Accedat autem qui vult ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cælorum, ieiuniis frequẽtibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam consummatis, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem vnusquisque in aquis perennibus, nomine Trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primò oleo per orationem sanctificato, vt ità demùm per hæc consecratus, possit percipere locum cum sanctis. Dies nomen. Catechumenus. Baptismus in nomine Trinitatis. Inunctio.

3. Tertvllianvs de corona militis: Aquam adituri, ibidẽm, sed & aliquanto priùs in Ecclesia sub antistitis manu contestamur nos renunciare diabolo & pompę & angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Indè susceptí, lactis & mellis concordiam præguſtamus. Abrenunciatio. Immersio triplex.

4. Origenes homilia duodecima in Numeros: Recordetur vnusquisque fidelium, cùm primùm venit ad aquas baptismi, cùm signacula fidei prima susceperit, & ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tunc vsus sit verbis, & quid denunciauerit diabolo, non se vsurum pompis eius, neque operibus eius, neque vllis omninò seruitiis eius ac voluptatibus pariturum. Abrenunciatio.

5. Cyprianvs epistola septuagesima ad Ianuarium & cæteros: Oportet verò mundari & sanctificari aquam priùs à sacerdote, vt possit baptismo suo peccata hominis qui baptizatur, abluere. Et paulò pòst: Sed & ipsa interrogatio quæ fit in Baptismo, testis est veritatis. Nam cùm dicimus, Credis in vitam æternam, & remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam? intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari. Vngi quoquè necesse est eum, qui baptizatus sit, &c. Lib. 2. epist. 1. Aquæ sanctificatio. Fidei professio. Inunctio post baptismum.

6. Basilivs de Spiritu sancto, capite vicesimoseptimo: Cõsecramus autem aquam Baptismatis, & oleum vnctionis, præterea ipsum qui Baptismum accipit, ex quibus scriptis? Nónne à tacita secretáque traditione? Ipsam porrò olei inunctionem, quis sermo scripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem, vndè est traditum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptismo, veluti renunciare Satanæ & angelis eius, ex qua scriptura habemus? Nónne ex priuata & arcana hac traditione? Nónne ex doctrina quam patres nostri in silẽtio, quod curiosos & ocioſos submouet, seruârunt? Aquæ sanctificatio & alia. Inunctio. Trina immersio. Abrenunciatio.

7. Chrysostomvs in homilia de Adam & Eua: Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia, siue sint paruuli, siue iuuenes, vniformiter agit, non ocioso contemplemur intuitu: Quòd cùm ad regenerationis veniunt Sacramentum, non priùs fontem vitæ ingrediuntur, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, & deinceps vasa eius eripiantur, in possessionem translata illius victoris, qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Exorcismus. Psal. 67. Ephe. 4.

8. Cyrillvs Hierosolymitanus Catechesi prima mystagogica: Primùm ingressi estis in porticum domus baptisterij, & stantes versùs Occidentem, mandari vobis audistis, vt protensa manu, tanquàm præsenti Satanæ renunciaretis. Veruntamen audis, quòd nutu manus, tanquàm ad præsentem dicitur: Renuncio tibi Satana. Doceris inox & Versùs Occidentem facta renunciatio.

& alteram renunciationis partem addere, Et omnibus tuis operibus. Posteà dicis, & omni pompæ illius. Dicis prætereà, & omni tuo cultui. Cùm itaque Satanæ renunciaueris, & omne cum illo pactum rescideris, aperitur tibi paradisus Dei, quem ipse ad Orientem plantauit. Et huius rei symbolum est, cùm ab occasu conuerteris ad ortum, quæ lucis est regio. Tum admonebaris vt diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritũ sanctum, & in baptisma pœnitentiæ. Et hæc quidem in exteriori domo gesta sunt: in sequentibus verò mysticis institutionibus, in sancta sanctorum ingrediemur. Ad Orientem cõuertio. Professio fidei.

9. Idem Catechesi secunda mystagogica: Statim igitur, vt ingressi estis, vestem exuistis: Deindè verò iam exuti, exorcizato oleo à summis capillis ad infimos vsque peruncti estis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ Iesu Christi. Illud ergò exorcizatum oleum, symbolum est pinguedinis Christi nobiscum cõmunicatæ, & quòd omne vestigium diabolicæ operationis in nobis deletũ sit. Nam vt insufflationes sanctorum & nominis Dei inuocatio, tanquàm vehementissima quædam flãma vrit dæmones, & in fugam conuertit: sic & exorcizatum hoc oleum per orationem Deique inuocationem, tantam virtutem consequitur, vt non modò ardentia peccatorum vestigia expurget, verumetiã omnes inuisibiles dæmones repellat. Posteà deducebamini ad sanctum diuini Baptismi lauacrum: atque tunc vnusquisque interrogabatur, an crederet in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti: & confessi estis salutarem confessionem, & mersi ter in aqua, tursùs emersistis. Inunctio. Vis exorcismi & insufflationis. Olei exorcizati virtus. Professio fidei. Trina immersio.

10. Item Catechesi tertia mystagogica: Nobis postquàm ex aquis sacri lauacri ascendimus, datũ est chrisma, quod imaginem gerit illius, quo vnctus est Christus. De quo & beatus Esaias in sua prophetia, ex persona Domini locutus est: Spiritus Domini super me, quapropter vnxit me: Euangelizare pauperibus misit me. Cæterùm vide, nè illud esse putes vnguentum tantùm. Quemadmodùm enim panis Eucharistiæ, post sancti spiritus inuocationem, non ampliùs est panis communis, sed est Corpus Christi: sic & sanctum hoc vnguentum non ampliùs est vnguentum nudum, neque (si quis ità appellare malit) commune, postquàm iam consecratum est: sed est Charisma Christi, quod aduentu spiritus sancti, per ipsius diuinitatem, energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur, & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima verò sancto viuificóque spiritu sanctificatur. Ac primùm quidem fronti illinitur, vt eum abstergat à vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuò circunferebat: simúlque efficiat, vt possitis vultu non velato gloriam Domini intueri. Deindè verò aures vnguntur, vt ad audiendum diuina mysteria aures accipiatis, de quibus dicebat Esaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelio: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Posteà nares: Vt diuinum recipientes vnguentum, dicatis: Christi gratus odor est Deo in his qui saluantur. Tum verò & pectus inungitur: vt induti thoracem iustitiæ, fortiter aduersùs insultus diaboli cõsistatis. Vt enim saluator post Baptismum, & illum sancti spiritus aduentum, egressus in prælium deuicit aduersarium: sic & vos post sacrum baptisma & Chrisma mysticum, induti armis sancti spiritus, aduersùs oppositam vobis potestatem consistitis, & præliamini, dicentes: Omnia possum in eo qui me confortat, Christo, &c. Chrismatis inunctio post baptismum. Esa. 16. Luc. 4. Trãsubstantiatio. Chrismatis dignitas & virtus. Frontis inunctio. Aurium. Esa. 50. Matth. 13. Narium. 2. Cor. 2. Pectoris. Matth. 4. Philip. 4.

11. Denique Catechesi quarta mystagogica: Exutis vestibus antiquis, & iis quæ sunt secundum spiritum albæ indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideò dicimus, quasi alba te semper vestimenta habere sit necesse, sed quòd his quæ verè alba, splendida & spiritalia sunt, vestiri te oporteat. Candida vestis.

1. G. Basilivs de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo, vt paulò antè, F. testimonio sexto.

2. Rabanvs Maurus Moguntinensis archiepiscopus libro primo de institutione clericorum, capite vigesimoseptimo: Catechizandi ordo hic est: Primùm interrogatur paganus, si abrenunciat diabolo & omnibus damnosis eius operibus, atque fallacibus pompis: vt primùm respuat errorem, & sic appropinquet ad veritatem, possitque iuxta Apostolum, deponere veterem hominem secundũ priſtinam conuersationem, qui corrumpitur secũdum desideria erroris, abnegans impietatẽ & seculária desideria: Deindè apostolicæ fidei ostenditur ei symbolum, & exquiritur ab eo, si credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, & in Spiritum sanctum, vnum Deum in Trinitate & Vnitate: si confiteatur vnam esse sanctam Ecclesiã Catholicam, & si credat remissionem peccatorum, & carnis resurrectionem. Hæc ergò omnia si se verè profiteri credere, iam incipit per fidem induere nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis: quo tamen plenè induitur, quando per Baptismi lauacrum regeneratur. At postquàm se per confessionem veræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenunciationem à prioris possessoris se alienauerit seruitio, exufflatur ab eo sæua potestas, vt per pium sacerdotis ministerium spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus: signatúrque in se homo signaculo crucis tam in fronte, quàm in corde, vt ipse apostata diabolus, in vase suo priſtino suæ interemptionis cognoscens signum, iam sibi deinceps sciat illud esse alienum. Exindè iam dicũtur super eum orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur ei sal benedictum in os, vt per sal typicum, sapientiæ sale conditus, fœtore careat iniquitatis, & nec à vermibus peccatorum vltrà putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam. Dehinc iterùm exorcizatur diabolus, vt suam nequitiam agnoscens, & iustum super se iudicium dei timens, recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua subuertere, nè Baptismum consequatur, sed magis honorem Deo creatori suo exhibens, reddat opus factori suo. Posteà tanguntur ei nares & aures cum saliua, & dicitur ei illud verbum Euangelicum, quod Iesus, quãdo surdum & mutum sanauit, tangens cum sputo linguã eius, & mittens digitos suos in auriculas eius, dixit, Epheta: quod est, adaperire. Hoc enim Sacramentum hic agitur, vt per saliuam typicam sacerdotis & tactum, sapientia & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur, vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperian- Ordo catechizandi. Abrenunciatio. Exufflatio. Confignatio. Sal benedictum. Exorcismus. Narium & aurium attactus cum saliua. Ephes. 4. Tit. 2. Professio fidei. Ephes. 4. Mar. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur illi & aures ad audiendum mandata Dei, sen-
sūque intimo cordis reponendum. Deindè bene-
dictione sacerdotali munitur, vt ad sacrum Baptis-
mum cum fide accepta custodiatur. Vngetur illius
tunc pectus de oleo sanctificato cum inuocatione
sanctæ Trinitatis, vt nullæ reliquiæ latentis inimi-
ci in eo resideant, sed in fide sanctæ Trinitatis mens
eius confortetur. Vngetur & inter scapulas de eo-
dem oleo, vt vndiquè muniatur, & ad bona opera
facienda per Dei gloriam roboretur.

Olei sanctificati iunctio in pectore & inter scapulas.

3. Et capite vigesimooctauo: Post hæc conse-
cratur fons, & ad ipsum baptismum catechume-
nus accedit, & sic in nomine sanctæ Trinitatis tri-
na submersione baptizatur. Et rectè homo, qui ad
imaginem sanctæ Trinitatis conditus est, per inuo-
cationem sanctæ Trinitatis ad eandem renouatur
imaginem, & qui tertio gradu peccati, id est, con-
sensu cecidit in mortem, tertiò eleuatus de fonte,
per gratiam resurget ad vitam. Potest & hæc trina
mersio triduanam Domini sepulturam significare,
maximè cùm dicit Apostolus: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, vt quomodò surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus, & reliqua. Oportet ergò cũ inuocatione sanctæ Trinitatis sub trina mersione baptismum confici, vt secundum personarum differentiã mysterium baptismi celebretur, & secundum vnitatem substantiæ, vnum baptisma fiat. vndè dicit Apostolus: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, & reliqua. Postquàm enim ascenderit baptizatus de fonte, statim signatur in cerebro à presbytero cum sacro chrismate, sequẽte simul & oratione, vt regni Christi particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari. Scriptum est in Euangelio ità: Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt cæli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam & venientem supra se. Benè quidem baptismo cõtinuatur chrismatis vnctio: quia spiritus sanctus, qui per illud chrisma suæ virtutis admixtione sanctificat credẽtes, baptizato Iesu, statim super illum in columbæ specie descendit: cuius videlicet typum præferebat columba illa, quæ in diluuio ad arcam reportauit ramum oliuæ virentibus foliis, significãs vtiquè quòd spiritus sanctus per chrismatis vnctionẽ in baptismate virorem confert fidelibus cælestis gratiæ.

Consecratio fontis.

Cur in nomine S. Trinitatis baptizetur trina mersione.

Rom. 6.

4. Isidorvs Hispalensis episcopus libro secũ-
do de officiis ecclesiasticis, capite vigesimo: Exor-
cizantur autem catechumeni primùm, deindè salẽ
accipiunt, & vnguntur. Exorcismus autem sermo
increpationis est contra immundum spiritum in
energumenis siue catechumenis factus, per quem
ab illis diaboli nequissima virtus, & inueterata
malitia vel violenta incursio, expulsa fugetur.
Quod significabat lunaticus ille, quem increpauit
Dominus Iesus, & exiit ab illo dæmonium. Pote-
stas autẽ diaboli exorcizatur, & insufflatur in eis,
vt ei renuncient, atque eruti à potestate tenebra-
rum, in regnum sui Domini per Sacramentum ba-
ptismatis transferantur. Quod quia paruuli per se
renunciare non possunt, per corda & ora gestan-
tium adimpleatur. Sal autẽ in ministerio catechu-
menis dandus, à patribus ideò est institutus, vt eius
gustu condimentum sapientiæ percipiant, neque
desipiant à sapore Christi: nec sint fatui, & retrò
respiciant sicut vxor Loth.

Exorcismus quid.

Ephes. 4.

Vnctio in vertice, quid designet.

Matth. 17.

Paruuli per ora gestantiũ renunciant.

Matth. 17.

Sal cur adhibeatur.

Gen. 19.

5. Ambros. lib. 1. de Sacramentis, cap. 1. Ergò
quid egimus Sabbato? Nempe apertionem: qua
mysteria celebrata sunt aperitionis, quando tibi au-
res tetigit sacerdos & nares. Quod significat in
Euangelio Dominus noster Iesus Christus, cùm ei
oblatus esset surdus & mutus, & retigit aures eius,
& os eius. Aures, quia surdus erat: os, quia mutus.
Et ait: Effeta, quod Hebraicum verbum est, & La-
tinè dicitur, adaperire. Ideò ergò tibi sacerdos
aures tetigit, vt aperirentur aures tuæ ad sermo-
nem, & ad eloquium sacerdotis. Nares, vt bonum
odorem accipias pietatis æternæ, & sit in te fidei
deuotionisque plena fragrãtia. Deinde capi-
te secvndo: Venimus ad fontẽ, ingressus es.
Occurrit tibi Leuita: occurrit presbyter: vnctus
es quasi athleta Christi. Quando te interrogauit,
Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid re-
spondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo & vo-
luptatibus eius? quid respondisti? Abrenũcio. Me-
mor esto sermonis tui, &c. Capite tertio:
Deindè accessisti propiùs, vidisti fontem, vidisti &
sacerdotem supra fontem. Et capite qvin-
to: Forma Baptismatis & vsus hoc habet, vt antè
fons consecretur, & tunc descendat qui baptizan-
dus est. Nam vbi primùm ingreditur sacerdos, ex-
orcismum facit, secur dò super creaturam aquæ in-
uocationem, posteà & precem defert, vt sanctifi-
cetur fons, & adsit præsentia Trinitatis æternæ.

Aures & nares amatibus.

Mar. 7.

Insunctio Alexandrina.

Fonte baptismi quid.

Fides postulata.

6. Idem libro secundo de Sacramentis, capite
quinto: Venit sacerdos, precem dicit ad fontem,
inuocat Patris nomen, præsentiam Filij & Spiri-
tus sancti, vtitur verbis cælestibus. Cælestia verba
quæ sunt? quòd baptizemur in nomine Patris, &
Filij, & Spiritus sancti. Et capite septimo: Inter-
rogatus es, Credis in Deum Patrem omnipotentẽ?
Dixisti, Credo. & mersisti, hoc est, sepultus es. Ite-
rùm interrogatus es, Credis in Dominum nostrũ
Iesum Christum, & in crucem eius? Dixisti, Cre-
do. & mersisti. Tertiò interrogatus es, Credis & in
Spiritum sanctum? Dixisti, Credo. tertiò mersisti.
Ergò mersisti, venisti ad sacerdotem, quid tibi di-
xit? Deus, inquit, Pater omnipotens, qui te regene-
rauit ex aqua & Spiritu sancto, concessitque tibi in
peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.

Trinitas quid in baptismo vocetur.

Forma Baptismi.

7. Præterea libro tertio de Sacramentis,
capite primo: Accipis autem mysterium, hoc est,
vnguentum supra caput. Ascendisti de fonte, quid
secutum est? Audisti lectionẽ, succinctus est sum-
mus sacerdos. Licèt enim & presbyteri fecerint,
tamen exordium ministerij à summo est sacerdote.
Succinctus inquam summus sacerdos, pedes tibi
lauit. Non ignoramus quòd Ecclesia Romana hãc
consuetudinem non habeat, cuius typum in omni-
bus sequimur & formam. Vide ergò nè fortè pro-
pter multitudinem declinauit. Et secundo capi-
te: Sequitur spiritale signaculum, quia post fontem
superest, vt perfectio fiat, &c. Post hæc quid sequi-
tur? venire habes ad altare, &c.

Toto pedum in Ecclesia Mediolanensi.

8. Idem in libro de iis qui mysteriis initiantur,
capite primo: Aperite aures, & bonum odorem vi-
tæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramento-
rum

Author ambrosius.

rum carpite: quod vobis significauimus, cùm apertionis celebrantes mysterium, diceremus: Effeta, quod est, Adaperire. Hoc mysterium celebrauit Christus in Euangelio, sicut legimus, cùm mutum curaret & surdum. Capite secvndo: Post hæc reserata tibi sunt sancta sanctorum: ingressus es regenerationis sacrarium. Repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renunciasti diabolo & operibus eius, mũdo & luxuriæ eius ac voluptatibus? Vidisti illic Leuitã, vidisti sacerdotem, vidisti summum sacerdotem. Ingressus vt aduersarium tuum cerneres, cui renũciandũ mox putares, ad Orientem conuerteris. Qui enim renunciat Diabolo, ad Christum cõuertitur, illũ directo cernit obtutu. Deinde capite ter-
tio: Aqua sine prædicatione Dominicæ crucis, ad nullos vsus futuræ salutis est. Cùm verò salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad vsum spiritalis lauacri & salutaris poculi temperatur. Capite sexto: Post hæc vtiquè ascendisti ad sacerdotem: considera quid secutum sit. Nónne illud quod ait Dauid: Sicut vnguentum in capite? Omnes enim in regnũ Dei & in sacerdotium vngimur gratia spiritali. Ascendisti de fonte, memento euangelicæ lectionis. Etenim Dominus noster Iesus in Euangelio lauit pedes discipulis suis, &c. Capite septimo: Accepisti post hæc vestimenta candida, vt esset indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiæ casta velamina. Et in fine capitis. Repete quia accepisti signaculum spiritale, spiritum sapientiæ & intellectus, &c. Deniqve capite octavo: His abluta plebs diues insignibus, ad Christi contendit altaria, &c.

Abrenunciatio.

Aquæ baptismalis benedictio.

Iunctio. Psal. 132.

Ioan. 13. Lotio pedũ.

Candida vestimenta.

Cõfirmatio. Esaiæ 11.

Communio.

Exorcismus quid facit in paruulis.

9. Avgvstinvs libro primo de nuptiis & cõcupiscentia, capite vigesimo: In veritate, nõ in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in paruulis, eíq; renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, vt eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui Domini transferantur. Quid ergò in eis est, per quod in potestate diaboli teneantur donec eruantur indè per Sacramentũ Baptismatis Christi, quid est nisi peccatum?

Cur exufflantur in toto orbe paruuli baptizandi.

10. Idem libro secundo de nuptiis & cõcupiscentia, capite decimooctauo: In Ecclesia toto orbe diffusa vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exufflantur, nisi vt ab eis princeps mũdi mittatur foràs, à quo necesse est vasa iræ possideátur.

Exorcismus & exufflatio parvulorum, antiquissima Ecclesiæ traditio.

11. Et capite vicesimonono: Hos iste audeat dicere Manichæos, (Ambrosium & Cyprianum intelligit) & antiquissimam Ecclesiæ traditionẽ isto nefario crimine adspergat, qua exorcizantur & exufflantur paruuli, vt in regnum Christi à potestate tenebrarum, hoc est, diaboli & angelorum eius, eruti transferantur.

Exorcistvs. Orationes. Insufflationes. Cilicium. Inclinatio.

Symbolum.

12. Item libro quarto de Symbolo ad Catechumenos capite primo, alloquẽs catechumenos: Omnia sacramenta quæ acta sunt & aguntur in vobis per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, cãticis spiritalibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipse omni securitate appetendus, hæc omnia, vt dixi, escæ sunt, quæ vos reficiunt in vtero, vt renatos ex baptismo, hilares vos exhibeat mater Christo. Accepistis & Symbolum, protectionem parturiẽtis contra venena serpentis.

1. H. Origenes homilia quinta in librũ Numerorum: Sed & in Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ omnibus quidẽ facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nã quòd (verbi gratia) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad solã Orientis partem conuersi orationem fundimus, nõ facilè cuiquam puto ratione compertum. Sed & Eucharistiæ siue percipiẽdæ, siue eo ritu quo geritur explicandæ, vel eorum quæ gerũtur in baptismo, verborum, gestorúmque, & ordinum atque interrogationum ac responõnum, quis facilè explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & velata portamus super humeros nostros, cùm ita implemus ea & exequimur, vt à magnò pontifice atque eius filiis tradita & commendata susceperimus. Cuncta hæc ergò & horum similia congerimus, nec tamen eorum assequimur rationem: leuamus humeris nostris, & portamus adoperta & obtecta diuina mysteria: Nisi quis sit inter nos Aaron aut filius Aarõ, quibus ista conceditur nuda & reuelata perspicere. Ità tamen conceditur, vt sciant sibi velanda hæc & operienda, vbi cæteris dari ea, & in opus proferri ratio poposcerit.

Ratio multarũ cæremoniarũ obscura est.

2. Dionysivs Areopagita de Ecclesiastica hierarchia capite primo: Necessariò itaque primi illi nostri sacerdotalis numeris duces, cùm ex summa supersubstantialique deitate ipsi sancti muneris plenitudinem percepissent, & idipsum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate missi essent, ipsique (vt qui transissent in Deum) posteros ad diuina prouehere affatim cuperent, visibilibus signis cælestia Sacramenta texerunt, varietatéque ac multitudine quod vnicũ est collectum, tradiderũt: & in humanis imaginibus res diuinas, materialibúsque figuris spiritualium maiestatem, atque in iis quæ nobis sunt familiaria, summa illa & supersubstantialia partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis (iuxta quod sacræ definiũt leges) nobis tradiderunt: non modò profanæ multitudinis causa, cui ne ipsa quidem fas est signa contingere, verùm ob id quoquè, quòd hæc nostra sacratissima fũctio significatiua est, plenáq; (vt dixi) signis pro modo & ratione captus nostri, indigétque visibilibus figuris, quibus veluti adminiculis ad eorum augustiorem intelligentiam subuehamur.

Apostoli cur signis visibilibus & externis cæremoniis vsi.

3. Idem capite vltimo: Plurima ex his quæ ignoramus, causas habent dignissimas, nobis quidẽ ignoratas, verùm præstãtioribus ordinibus cognitas. Cõplura item summas illas altissimásque substantias latent: solíque sapientissimæ, ac sapientiæ doctori, diuinitati nota sunt.

Multarum cæremoniarũ & rituum significatio nobis obscura.

4. Avgvstinvs libro 3. de Doctrina Christiana, capite nono: Sub signo seruit, qui operatur aut veneratur aliquam rem significantem, nesciens quid significet. Qui verò aut operatur, aut veneratur vtile signum diuinitùs institutum, cuius vim significationémque intelligit, non hoc veneratur quod videtur & transit, sed illud potiùs, quò talia cuncta referenda sunt. Qui autem non intelligit quid significet signum, & tamen signum esse intelligit, nec ipse premitur seruitute. Melius est autem vel premi incognitis, sed vtilibus signis, quàm inutiliter ea interpretando, à iugo seruitutis eductam ceruicem laqueis erroris inserere.

Signorum ignotorum veneratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

I.

Quid est Baptismus, & an cunctis necessarius?

Act.2. f Mar.16. d Ioan. 3. c 4.2 Tit 3. b Matth.28. d Ephes.5.31. Pet.3.b.

a Triden. sess 6.cap.4. & sess 7. can.5. de baptismo. Aug tract.11 in Ioan. Ambr. de myster.init.ca.4. Clemens epistola 4. ad Iulium.
b Concil. Latera.can 1. & Milevit can. 2. Dionys. Eccle.hierar.ca. 7. Cyprian. epist. 59. Chrysost hom. de Adam & Eua.
c Ephes. 2.a Trident. sess 5.
d Aug epist.28 & lib 3. de anima & eius orig.ca.9. Item lib.1. de pec.mer.ca.23.

e Ioan.3.b Aug lib 3. de pec. mer. cap.4. & 12.
f Matth 18.b Bern. serm. 66. in cantic. & epist. 140. ad Hildefonsi.

g Aug. de nupt. & concup. li.1. c. 20. & li.2.c 17. Item ser.14. de verb. Apost.
h Genesis 17.b

i Ephes.4 a Basil.de Spir.sanc.ca.15.

k Heb. 6. a Clemens constitu. apost. li. 6 ca.15. Damasc. li.4.ca.10.
l in Concil. Carthag 1. can.1 & Viennen. Trident. sess.7. can. 9. de Sacramen. & 13. de Baptis. Aug tract.11. in Ioan. Beda in 3. ca. Ioan.
m In Symbolo fidei.
n Epist.103. & in li. de vnico bapt. cõtra Petil.ca.13. Leo epist.79. ad Nicetam, ca. 7. & 37. ad Leonem Rauen.
o C.lib.1. Nè sanctum bapt.iteret.

Est hoc nouæ legis primũ & maximè necessariũ Sacramentum, in ablutione corporis exteriore, & legitima verborum enunciatione, iuxta Christi institutionem, consistens.

B. Necessarium inquam Sacramentum, non solùm[a] adultis, sed etiã[b] paruulis, ac simul eis efficax ad salutem æternã consequendam. Nascũtur omnes iræ[c] filij: opùs igitur habent etiã paruuli emundatione peccati, nec possunt absq; [d]hoc Sacramento mũdari, & in filios Dei regenerari. nã & generatim legislator edixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest introire in regnum* Dei. Alibi verò: [f]*Non est voluntas ante Patrẽ, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis*. Perirẽt[g] autẽ non baptizati etiã paruuli, sicut olim in Synagoga Hebræorum pueri[h] incircuncisi.

C. Iam cùm sit vnum[i] Baptisma Christi fidelium, hoc semel acceptum, nefarium est[k] prorsus iterare, quicquid demùm prætexant iam olim[l] damnati Anabaptistæ: Cum Synodo Constantinopolitana dicendum est: Confiteor[m] vnum baptisma in remissionem peccatorum. Et cum Augustino: [n] Rebaptizare hæreticum hominem, omninò peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est: quod idcircò Cæsareis etiam[o] legibus prohibetur.

TESTIMONIA.

1. A. Actorvm secundo: Petrus verò ad illos, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnusquisque vestrũm in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donũ spiritus sancti.

2. Marci decimosexto capite: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

3. Ioannis tertio: Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

4. Et capite quarto: Quanquã Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.

5. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quẽ effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

6. Matthæi vigesimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis.

7. Ad Ephesios quinto: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

8. Prioris Petri tertio capite: In arca pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionẽ Iesu Christi.

1. B. Concilivm Tridentinum sessione sexta, capite quarto: Iustificatio est translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Iesum Christum saluatorem nostrum: quæ quidem translatio post Euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fuerit, &c. Iustificatio ob fit sine baptismo aut eius voto. Ioan.3.

2. Item sessione septima, canone quinto de Baptismo: Si quis dixerit Baptismũ liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit. Baptismus necessarius ad salutem.

3. Avgvstinvs tractatu decimotertio in Ioannem: Quantũcunque catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur, nisi cùm venerit ad Baptismum. Baptismi necessitas.

4. Ambrosivs in libro de iis qui mysteriis initiantur, capite quarto: Credit catechumenus in crucem Domini Iesu, qua & ipse signatur: sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, remissionem non poterit accipere peccatorum, nec spiritalis gratiæ munus haurire.

5. Clemens epistola quarta ad Iulium & Iulianum:

Quàm necessarius baptismus.

Matth.28. Ioan.3.

lianum: Nec putetis, quòd etiam si omnem pietatẽ colatis, omnémque iustitiam, baptismum verò non accipiatis, spem possitis habere apud Deum: immò maiori pœna digni eritis, qui bona opera non benè operati estis. Confertur enim meritum homini ex bonis gestis, sed si ità gerantur, sicut Deus iubet. Deus autem iussit omnem colentem se, Baptismo consignari. Quod si vos renueritis, vt vestræ volũtati magis, quàm Dei obtemperetis, contrarij sine dubio & inimici estis voluntati eius. Sed dicitis fortasse: Quid cõfert aquæ baptismus ad Dei cultum? Primò quidem, quia quod Deo placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis & Deo renato, fragilitas priotis natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ità demùm peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est.

Ioan 3.

Sic enim nobis cum sacramento verus Propheta testatus est, dicens: Amen amen dico vobis, nisi quis denuò renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cælorum. Et ideò accelerate, Est enim in aquis istis misericordia eius quædam, quæ ex initio ferebatur super eas: & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de suppliciis futuris, quasi donum quoddam offerens Deo animas per baptismũ consecratas. Confugite ergò ad aquas istas: solæ sunt enim quæ possint vim futuri ignis extinguere. Ad quas qui moratur accedere, cõstat, in eo adhuc infidelitatis idolum permanere, & ab ipso prohiberi ad aquas properare, quæ salutem conferunt. Siue enim iustus, siue sit iniustus, baptismus ei per omnia necessarius est: Iusto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur Deo: iniusto verò, vt peccatorum quæ gessit, remissio concedatur.

Paruulis & adultis necessarius Baptismus.

6. Concilivm Lateranense magnum sub Innocentio tertio, canone primo: Sacramentum Baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis consecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocunque ritè collatum, proficit ad salutem, &c.

Paruuli baptizandi propter peccatum originale.

7. Concilivm Mileuitanum canone secũdo: Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum, baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, vndè fit cõsequẽs, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non verè, sed falsè intelligatur, anathema sit.

Rom.5.

Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines perttransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodũ Ecclesia catholica, vbiquè diffusa semper intellexit: propter hanc enim regulam fidei, etiam paruuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. Eundem canonem repetiuit Concilium Tridentinum sessione quinta.

Apostoli voluerunt paruulos baptizari.

8. Dionysivs Areopagita de ecclesiastica hierarchia capite septimo: Verũ ea de re ista quoquè dicimus, quæ sancti præceptores nostri ex pristina traditione edocti, ad nos deriuârunt. Aiunt enim quod est verissimum, infantes (si sancta lege formentur) ad sacrum peruehendos habitum, omni errore liberos & vitæ exortes impuræ. Istud cũ piissimis ducibus nostris in mentem venisset, visum est admittere infãtes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parentes, puerum vni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magistro, sub quo iam puer sit quasi sub patre diuino, sanctæque salutis alumno. Hunc itaque præsul spondente, puerum iuxta sanctam educaturum vitam requirit vt abrenunciationem proficeatur, fidémque confiteatur: non (vt illi ridentes aiunt) aliũ pro alio imbuit sacris. Neq; enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ità puer renunciat & profitetur, id est, spondeo puerũ inducturum, cùm ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, vt abrenũciet cõtrariis omninò, profiteatúrq; & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (vt reor) indignũ est, si ad diuinum institutum puer adducitur, sanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorúmq; seruet immunem.

Patrinus seu susceptor & sponsor paruuli.

Quomodò puer per susceptorem abrenunciat & fidem profitetur.

9. Cyprianvs epistola quinquagesimanona ad Fidum: Quantùm verò ad causam infantiũ pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sint constitutos baptizari non oportere, & considerandam esse legem circuncisionis antiquæ, vt intra octauum diem eum qui natus est baptizandum & sanctificandum non putares, longè aliud in Concilio nostro omnibus visum est. In hoc enim, quod tu putabas esse faciendum, nemo cõsensit, sed vniuersi potiùs iudicauimus nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nam cùm Dominus in euangelio suo dicat, Filius hominis non venit animas hominũ perdere, sed saluare: quantùm in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Et paulò pòst: Deus vt personã non accipit, sic nec ætatem, cũ se omnibus ad cælestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Quòd autẽ in Iudaica circuncisione carnali octauus dies obseruabatur, sacramentũ est in vmbra atque in imagine antè præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Quæ imago cessauit superueniente postmodũ veritate, & data nobis spiritali circũcisione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impediendum esse ea lege, quæ iam statuta est, nec spiritalem circuncisionem impediri carnali circuncisione debere, sed omnem omninò homine admittendum esse ad gratiam Christi, quando & Petrus in Actibus Apostolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit, neminem communem dicẽdum & immũdum. Cæterùm si homines impedire aliquid ad consecutionem gratiæ posset, magis adultos & prouectos & maiores natu possent impedire peccatoribus, & in Deum multùm antè peccantibus, cùm postea crediderint, remissa peccatorum datur, & à baptismo atque à gratia nemo prohibetur: quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, nisi quòd secundùm Adam carnaliter natùs, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? qui ad remissam peccatorum accipiendam hoc ipso faciliùs accedit, quòd illi remittuntur non propria, sed aliena peccata. Et idcircò frater charissime, hæc fuit in concilio nostra sentẽtia, à baptismo atq; à gratia Dei, quĩ

Lib.3.epist.8.

Gen 17.

Paruulos primùm natos baptizari posse. Luc.9. Galat.2.

Act.10.

Originale peccatum in infantibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõcilij Carthaginẽsis sententia de non arcendis à baptismo infantibus.

omnibus misericors & benignus & pius est,neminem per nos debere prohiberi. Quod cùm circa vniuersos obseruandum sit atque retinẽdum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos obseruãdum putamus,qui hoc ipso de ope nostra,ac de diuina misericordia plus merentur, quòd in primo statim natiuitatis suæ ortu plorantes ac flentes, nihil aliud faciunt,quàm deprecantur.

Paruulos baptizãdos propter originale peccatum Ecclesia Catholica prædicat.

10. CHRYSOSTOMVS homilia de Adã & Eua: Prædicat Ecclesia Catholica vbiquè diffusa, debere paruulos baptizari propter originale peccatum. Et paulò pòst: Quia ipsa conceptio sine carnis cupiditate non fit,ideò dixi de transgressione peccati: venio in originale cupiditatis, vt baptismus paruulorum abluat omne originale peccatum. Et post nonnulla: Illud etiam quod circa baptizãdos in vniuerso mundo sancta ecclesia, siue sint paruuli, siue iuuenes, vniformiter agit, non ocioso contemplemur intuitu: quòd cùm ad regenerationis veniunt sacramentum, non priùs fontem vitæ ingrediuntur, quàm exorcismis & exufflationibus

Exorcismi & exufflationes.

clericorum,&c. vt suprà, quæstione octaua, de Sacramentis in genere F. testimonio septimo.

11. AD Ephesios secũdo: Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.

Paruuli baptizandi propter originale peccatum.

12. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta, in decreto de peccato originali: Si quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, etiã si fuerint à baptizatis patentibus orti: aut dicit in remissionem quidem peccatorũ eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam: vndè fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera,sed falsa intelligatur, anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est id quod dicit Apostolus, Per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum,&per peccatum mors,& ità in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt:nisi quemadmodùm Ecclesia Catholica vbiquè diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorũ etiam paruuli,&c.vt Concilium Mileuitanum suprà testimonio septimo.

Rom.5.

Ex Apostolorum traditione.

13. AVGVSTINVS epistola vigesimaoctaua ad Hieronymũ: Item quisquis dixerit quòd in Christo viuificabuntur etiam paruuli,qui sine sacramẽti eius participatione de vita exeunt: hic profectò & contra Apostolicam prædicationem venit,&totam condemnat ecclesiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari omninò non posse. Qui autẽ non viuificatur in Christo,restat vt in eadem damnatione maneat, de qua dicit Apostolus:Per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem.

Sine baptismo non saluantur paruuli. Rom.5.

14. IDEM libro tertio de anima & eius origine, capite nono:Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes,antequàm baptizentur, morte præuẽtos,peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum,si vis esse catholicus.

Ante baptismum decedẽtes paruuli,nõ liberantur à peccato originali.

15. ITEM de peccatorum meritis & remissione libro primo, capite vigesimotertio: Nulla ex nostro arbitrio præter baptismũ Christi salus æterna promittatur infantibus,quã nõ promittit scriptura diuina,humanis omnibus ingeniis præferenda.

Solo baptismo saluantur paruuli.

16. IOANNIS tertio,vt in textu.

17. AVGVSTINVS libro tertio de peccatorum meritis & remissione,capite quarto: Vndè fit conse quẽs, vt quoniam nihil agitur aliud,cùm paruuli baptizantur(nisi vt incorporentur Ecclesiæ, id est,Christi corpori membrisque socientur: manifestum sit,eos ad damnationem, nisi hoc eis collatum fuerit,pertinere:non autem damnari possent, si peccatum vtiquè non haberent.

Per baptismũ incorporantur Ecclesiæ.

Ad dãnationem pertinere nisi baptizetur.

18. CAPITE duodecimo ea verba exponens prioris ad Corinthios septimo: Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt: Illud tamen(inquit)sine dubitatione tenẽdum est, quæcunque illa sanctificatio sit, non valere ad Christianos faciendos,atque ad dimittẽda peccata, nisi Christiana & ecclesiastica institutione & sacramentis efficiantur fideles. Nam nec coniuges infideles, quamlibèt sanctis & iustis coniugibus hæreant,ab iniquitate mundantur, quæ à regno Dei separatos in damnationem venire compellit: nec paruuli de quibuslibet sanctis iustísque procreati, originalis peccati reatu absoluuntur, nisi in Christo fuerint baptizati: pro quibus tanto impensiùs loqui debemus, quanto pro se ipsi minùs possunt.

Propria institutum sanctissimũ Baptismatis.

19. MATTHÆI decimooctauo,vt in textu,

20. BERNARDVS sermone sexagesimosexto super Cantica: Videte detractores, videte canes. Irridẽt nos,quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd sanctorũ suffragia postulamus. In omni genere hominum atque in vtroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & paruulis,in viuis & mortuis.Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ,indè verò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes. Quid enim si infans pro se loqui non potest, pro quo vox sanguinis fratris sui,& ealis frattris, clamat ad Deũ de terra? Adstat & clamat nihilominùs mater ecclesia. Quid tamen infans?Nónne & ipse videtur tibi inhiare quodammodò de fontibus saluatoris, vociferari ad Deum,susque vagitibus clamitare,Domine, vim patior,responde pro me? Flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocentia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ità ergò clamant hæc omnia,sanguis fratris,fides matris,destitutio miseri,& miseria destituti.Et clamatur ad patrẽ. Porrò pater seipsum negare nõ potest, pater est. Nemo mihi dicat quia nõ habet fidẽ, cui mater impertit suã, inuoluens illi in sacramento, quousquè idoneus fiat proprio non tantum sensu,sed assensu euolutã puramque percipere.Nunquid breue pallium, vt nõ possit ambas cooperire?Magna est Ecclesiæ fides.Nũquid minor fide Chananæa mulieris,quam constat & filiæ sufficere potuisse & sibi? ideò audiuit:O mulier,magna est fides tua:fiat tibi, sicut petisti. Nunquid minor fide illorum, qui paralyticum per tegulas demittentes, animæ illi simul & corporis obtinuêre salutem?Denique habes:Quorum fidem vt vidit,ait paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et paulò pòst: Tolle grabatum tuum, & ambula. Qui hæc credit, facilè huic persuadebitur,meritò ecclesiã præsumere non solùm paruulis baptizaris in sua fide salutem, sed etiam interfectis pro Christo infantibus coronam martyrij. Quæ cùm ità sint, nullum præiudicium

Hæretici Catholicos increpant de eo quod infantium baptismum.

Gen.4.

Esa.36.

Mater Ecclesia fidem sui paruulo communicat.

Matth.17.

Matth.9.

sustinebunt regenerati de eo quod dictum est, Sine fide impossibile est placere Deo: cùm sine fide non sint, qui in testimonium fidei baptismi gratiã perceperunt. Sed neque de eo quod item dictum est: Qui verò non crediderit,cõdemnabitur. Quid enim credere est, nisi fidem habere? Itaque & mulier saluabitur per generationem filiorum, si permanserit in fide cum lenitate,& infantibus per lauacri regenerationem succurretur, & adulti qui continere non poterunt,coniugij triceſimo fructu se rediment. Christus propter hoc mortuus est, & resurrexit,vt viuorum dominaretur & mortuorũ. Propter hoc quoquè & infans natus est,& per singulos ætatum gradus profecit in virum, vt nulli deesset ætati.

Hebr.11.

Paruuli baptizati non sunt omninò sine fide.

Marc.16.

2.Tim.1.

Rom.14.

21. IDEM in epistola ducentesima quadragesima ad Hildefonsum comitem, de Hentico hæretico scribens:Paruulis Christianorũ, Christi intercluditur vita, dum baptismi negatur gratia: nec saluti propinquare sinuntur, saluatore licèt piè clamante pro eis: Sinite, inquit, paruulos venire ad me. Ergóne qui homines & iumẽta saluauit, quemadmodùm multiplicauit misericordiam suam Deus, ad solos tamen innocentes non patitur eandem tã multam misericordiam peruenire? Quid, quæso, quid inuidet paruulis saluatorem paruulum qui natus est eis?Inuidia hæc diabolica est:inuidia hac mors intrauit in orbem terrarum.An putat paruulos saluatore non egere, quia paruuli sunt? Si ità est,ergò gratis magnus Dominus factus est paruus: vt omittam quòd flagellatus est, quòd sputis illitus,quòd cruci affixus, quòd deniq; mortuus est. Non est hic homo à Deo, qui sic contraria Deo & facit & loquitur. Prò dolor: auditur tamen à pluribus, & populum qui sibi credat, habet. O infelicissimum populũ. Ad vocem vnius hæretici siluerunt in eo omnes propheticæ & apostolicæ voces, quæ de conuocando in vna Christi fide è cunctis nationibus Ecclesia, vno veritatis spiritu cecinerunt. Ergò fefellerunt diuina oracula, falluntur omnium oculi & animi:qui quod legũt prædictũ, intuentur impletum. Quam certè manifestam omnibus veritatem solus iste, stupenda & prorsus Iudaica cæcitate,aut non videns,aut inuidens adimpletam, simul nescio qua arte diabolica persuasit populo stulto & insipienti,de re manifesta nec suis credere oculis: fefellisse priores, errare posteros, totum mundum etiam post effusum Christi sanguinem perditum iri, & ad solos quos decipit, totas miserationum Dei diuitias & vniuersitatis gratiam peruenisse. Et nunc huius rei gratia, licèt in multa corporis infirmitate,iter arripui ad has partes,quas potissimũ singularis ferus depascitur,dum nõ est qui resistat,neque qui saluum faciat. Quippe de tota Francia pro simili effugatus malitia, has solas sibi inuenit expositas, in quibus fiduciaIiter sub tuo dominatu in gregem Christi toto furore bacchatur. Quod tuóne honori cõgruat, princeps illustris,ipse iudicato. Nec mirum tamen, si serpẽs ille callidus decepit te, quippe speciem pietatis habens,cuius virtutem penitùs abnegauit.

Matth.19.

Inuident hæretici salutem paruulis.

Imperfecta.

Per baptismũ restituntur à potestate dæmonis.

22. AVGVSTINVS de nuptiis & concupiscentia libro primo,capite vigesimo: Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est, à potestate diaboli & angelorum eius quisquis erui,cũ baptizantur,negauerit paruulos, ipsorum Ecclesiæ sacramentorum veritate conuincitur,quæ nulla hæretica nouitas in Ecclesia Christi auferre vel mutare permittitur, regente atque iuuante capite totum corpus suum,pusillos cum magnis.In veritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in paruulis, eíque renunciant,quia per sua nõ possunt, per corda & ora gestantium,vt eruti à potestate tenebrarum,in regnũ sui Domini transferantur.Quid ergò in eis est, per quod in potestate diaboli teneantur,donèc eruantur indè per sacramẽtum baptismatis Christi, quid est nisi peccatum?

Exorcismi veritas in paruulis.

Abrenunciant per ora gestãtium.

23. ITEM lib.2.de nuptiis & concupiscẽtia, cap. 17.Inquantùm homines sunt paruuli, bonum est naturæ,cuius author est Deus: inquantùm autem cum peccato nascuntur,perituri, si non renascantur,ad semen pertinẽt maledictum ab initio illius antiquæ inobedientiæ vitio. Ab hac fide Apostolica atque Catholica verissima atque fundatissima, cum Pelagianis iste Iulianus discedens, non vult nascentes esse sub diabolo, nè paruuli portẽtur ad Christum, vt eruantur à potestate tenebrarum, & in regnum ipsius transferantur.

Perituri si nõ renascantur.

24. IDEM sermone decimoquarto de verbis Apostoli:Nos dicimus paruulos aliter salutẽ & vitam æternam non habituros, nisi baptizentur in Christo. Ibidèm: Vbi ponis paruulos baptizatos? Profectò in numero credentium. Nam ideò & cõsuetudine Ecclesia antiqua canonica fundatissima, paruuli baptizati fideles vocantur. Et sic de his quærimus, Iste infans Christianus est? Respondetur,Christianus. Catechumenus,an fidelis? Fidelis vtiquè à fide.fides à credendo. Inter credentes igitur, baptizatos paruulos numerabis, nec iudicare vllo modo aliter audebis, si non vis esse apertus hæreticus. Ergò ideò habent vitam æternam, quia qui credit in filium,habet vitam æternam.Noli eis sine ista fide,& sine isto sacramẽto huius fidei promittere vitam æternam.Et post nonnulla: Absit vt ego dicam non credẽtes infantes. Iam superiùs disputaui, credit in altero, qui peccauit in altero. dicitur,credit & valet,& inter fideles baptizatos cõputatur. Hoc habet authoritas matris Ecclesiæ, hoc fundatus veritatis obtinet canon:contra hoc robur,contra hunc inexpugnabilem murum quisquis arietat,ipse confringitur. Ergò prodest Christus aliquid infantibus baptizatis, & sicut ego doceo,& sicut mecum tota Ecclesia dicit,credentibus prodest.Et pòst pauca:Credunt & infantes. Vndè credunt? Quomodò credunt? Fide parentum. Si fide parentum purgantur, peccato parentum polluti sunt.Postea verò: Multi modi sunt sanctitatis, & multi modi sunt sanctificationis.Quomodò ergò sanctificatur vir infidelis in vxore,& tamen perit nisi baptizetur: sic filij fidelium, etsi ad quendã modum sanctificati sunt,pereunt tamen, si nõ fuerint baptizati.

Sine baptismo non saluantur.

Credit in altero, qui peccauit in altero.

Ab Ecclesiæ authoritate.

1 Cor.7.

Pereunt fidelium filij, si non fuerint baptizati.

25. GENESIS decimoseptimo: Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

1. C. AD Ephesios quarto: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.

Vnicum baptisma.

2. BASILIVS in lib. de Spiritusancto,capite decimoquinto:Vnũ nouimus salutiferum baptisma, quandoquidem vna est pro mũdo mors,& vna ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortuis resurrectio, quarum figura est Baptisma.

3. AD Hebræos sexto: Impossibile enim est, eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donũ cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtutésque seculi venturi, & prolapsi sunt: rursùs renouari ad pœnitentiam, rursùm crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

Rebaptizantes crucifigunt Dominum.

4. CLEMENS pontifex & martyr libro sexto constitutionum Apostolicarũ, capite decimoquinto: Veruntamen initiatos iterùm baptizare tentãtes, crucifigunt Dominum: iterũ eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in passum, & in testificantem. Et paulò pòst: Baptizate quoquè puerulos vestros, & educate eos in disciplina & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere.

Parũulorum Baptisma.

Marc. 10.

5. IOANNES Damascenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo: Confitemur autem vnum baptisma in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Baptisma siquidem Domini mortem insinuat: consepulti enim sumus Domino per baptisma, vt inquit diuinus Apostolus. Quemadmodùm igitur semel completa est Domini mors, sic semel oportet baptizari iuxta Domini verbum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Vnum Baptisma.

Rom. 6.

Quicunque igitur in Patre, & Filio, & Spiritu sancto baptizati sunt, & vnam naturam diuinitatis in tribus hypostasibus edocti, & rursùs rebaptizantur, illi iterùm crucifigunt Christum, vt inquit diuinus Apostolus. Impossibile namque est eos qui semel illuminati sunt, renouari in pœnitentiam, iteratò crucifigentes sibiipsis Christum, & ludibrio subiicientes. Quicunque verò in sancta Trinitate baptizati non fuerint, illos rebaptizari oportet.

Rebaptizati iterùm crucifigunt Christum. Heb. 6.

Damnatur Anabaptismus.

6. PRIMVM Concilium Carthaginense canone primo: Illicitas esse sancimus rebaptizationes, & satis esse alienum à syncera fide & catholica disciplina.

Vide in Clementinis, tit. de summa Trinit. & fide Catholic.

7. CONCILIVM Viennense sub Clemẽte quinto: Baptisma vnicum baptizatos omnes in Christo regenerans, est (sicut vnus Deus & fides vnica) ab omnibus fideliter confitẽdum. Quod celebratum in aqua in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, credimus esse tam adultis quàm paruulis communiter perfectum remedium ad salutem.

Character Baptismi, Cõfirmationis, & Ordinis.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, canone nono, de Sacramentis in genere: Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, vnde ea iterari non possunt, anathema sit.

Paruuli inter fideles numerandi.

Paruuli baptizati non rebaptizandi postea.

9. ITEM in eadem sessione, canone decimotertio de Baptismo: Si quis dixerit paruulos, eô quòd actum credendi non habẽt, suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cũ ad annos discretionis peruenerint, esse rebaptizandos: aut præstare omitti eorũ baptisma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit.

10. AVGVSTINVS tractatu vndecimo in Ioannem: Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem spiritus. Quicũque tibi dixerit, vt spiritaliter iterùm nascaris, responde quod dixit Nicodemus: Nunquid potest homo iterum in ventrem matris suæ intrare, & nasci? Iam natus sum de Adam, non me potest iterùm generare Adam: iam natus sum de Christo, non me potest iterùm generare Christus. Quomodò verus non potest repeti, sic nec baptismus. Ibidem: Plùs vos persequuntur (Donatistæ) qui vos illudendo seducunt, Veni veni, baptizare hîc, hîc habes verum baptismum. noli ludere, vnus est verus. Ille lusus est, seduceris, & ista persecutio grauis tibi erit. Isti etiam audent dicere, quia persecutionem solent pati à catholicis regibus, aut à Catholicis principibus. Quam persecutionem tolerant? afflictionem corporis. Quomodò passi sunt persecutionem, quam faciunt grauiorem? Caue quando vult ludere Ismaël cum Isaac, quando tibi blanditur, quando offert alterum baptismum: responde, habeo iam baptismum. Si enim verus est iste baptismus, quisquis vult alterum dare, illudere vult. Caue animæ persecutorem. Et paulò pòst: Mirantur quia commouentur potestates Christianæ aduersùs detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergò mouerentur, & quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas vestra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, vndè spiritaliter nati sunt. Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur.

Baptismum repeti non potest, vt nec carnalis nativitas.

Gen. 21.

Anabaptistæ, sunt illusores.

Recte persequuntur hæreticos Catholici patres.

Pro morbo sempiterno mortis pœnitentia.

11. BEDA in caput tertium euangelij secundùm Ioannem: Notandum autem, quia quod de carnali dixit, hoc etiã de spiritali est regeneratione sentiendum: nequaquàm videlicet eam, postquàm semel expleta fuerit, posse repeti. Siue enim hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet, ille quidem qui ità baptizatus est, à nobis Catholicis rebaptizari, nè confessio vel inuocatio tanti nominis videatur annullari.

Non magis repeti potest spiritalis regeneratio quàm carnalis nativitas.

12. SECVNDA synodus generalis, quæ est prima Constantinopolitana, in Symbolo: Confitemur vnum baptisma in remissionem peccatorum.

13. AVGVSTINVS epistola ducentesima tertia ad Maximinum Episcopum: Rebaptizare igitur hæreticum hominem, &c. vt in textu.

14. IDEM in libro de vnico baptismo contra Petilianum, capite decimotertio: Ego autem vt quod de hac re sentio breuiter dicam, rebaptizare hæreticos, quod illi (Cyprianus scilicet & eius socij) fecisse dicuntur, tunc fuit humani erroris: rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc isti faciunt, semper est diabolicæ præsumptionis.

Anabaptismus est diabolicæ præsumptionis.

15. LEO Magnus epistola septuagesimanona ad Nicetam Episcopum Aquileiensem, capite septimo: Hanc regulam (vt scitis) seruandam in omnibus Ecclesiis prædicamus, vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est, sed (vt diximus) sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis sacerdotibus consequatur.

Baptismus non iteratur. Ephe. 4.

16. IDEM

Inexpiabile facinus est rebaptizatio. Ephes. 4. Agit. de corũ baptismo, de quibus non constat an sint baptizati.

16. IDEM epistola trigesimaseptima ad Leonem Reuennatẽ Episcopum: Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quotiès iuxta hæreticorum damnata à sanctis patribus instituta, cogitur aliquis lauacrum, quod regenerãdis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante doctrina, quæ nobis vnicam prædicat in Trinitate Deitatem, vnam in fide confessionem, vnum in baptismate Sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen deuenire quod factum esse omninò nescitur.

17. IVSTINIANVS in Codice, libro primo, titulo sexto, Nè sanctũ baptisma iteretur, L. secunda Imperatorem Honorij & Theodosij: Si quis rebaptizare quempiam de ministris Catholicæ sectæ fuerit detectus, vnà cũ eo qui piaculare crimẽ commisit (si tamẽ criminis per ætatem capax sit) & hic, cui persuasum sit, vltimo supplicio percellatur.

II.

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè sunt notanda?

A. Elemẽtum abluẽs, eiúsque significatio, verbũ, minister, & effectus baptismi.

B. Elementum est[a] aqua simplex, materia ad hoc necessaria, quæ natura sua sordes corporis abluere solet. Cui hæc pulchrè respondet significatio, Baptismo animam[b] emũdari peccatis, & hominem, vti dicemus, iustum effici.

a Ioan. 3. b Ephes. 5. f Act. 8. g 10. g Triden. can. 2. de Bapt. & Florent. Chrys. homi. 24. in Ioan.
b Tit. 3. b Act. 2. f 1. Cor. 6. c

C. Verbum quo[c] Sacramenti forma consistit, ex Christi præcepto sic habet:[d] *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

c Conc. Lateran. & Florent. Aug. lib. 6. cont. Dona. c. 25. Didymus lib. 2. de spir. san. d Matth. 28. d Ambr. de iis qui myst. init. cap. 4.

D. Et quanquàm sit Sacerdotum munus, baptismum administrare, tamen vbi necessitas vehemẽter vrget, baptizare possunt alij[e] quoquè, ne impiis quidem & hæreticis exceptis, modò à forma Ecclesiæ & eius verbis conceptis non recedatur.

e Aug. cont. Parmenia. lib. 2. cap. 13. Et de vnic. bap. ca. 9. Cont. Don. lib 3. c. 5. & li. 7. cap. 53 Hil. in psal. 67. Cõc. Later. can. 1. Floren. & Trid. can. 4. de bapt.

TESTIMONIA.

1. B. IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

2. AD Ephesios quinto: Vt Ecclesiam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

3. ACTORVM octauo: Dum irent per viam venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus, Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? Et iussit stare currum: & descẽderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

4. ET decimo: Nunquid aquam quis pto hbere potest, vt non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos?

Materia baptismi. Ioan. 3. b

5. TRIDENTINVM Concilium sessione septima, canone secundo de Baptismo: Si quis dixerit aquam veram & naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ideò verba illa Domini nostri Iesu Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.

6. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis Ecclesiæ: Materia huius Sacramenti, est aqua vera & naturalis: nec refert, frigida sit an calida.

Aquæ ad baptismi perficiendum necessitas. Actor. 10.

7. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimaquarta in Ioannem: Nam quòd pernecessaria sit aqua, vel indè perspicuum est, quòd cùm antè aquam spiritus inspirâsset, in hoc tamen non quieuit Apostolus, sed ad aquæ necessitatem ostendendam ait: Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Quænam ergò aquæ necessitas? Iam abscõditum vobis mysterium aperiam. Sunt & alia, nunc verò ex omnibus vnum exposuisse sufficiat. Primùm diuina in hoc consummantur indicia, sepultura, mortificatio, resurrectio, vita, & hæc simul omnia. Ih aqua enim tanquàm in sepulcro caput immergentibus vetus homo sepelitur & submergitur, deindè nobis emergentibus nouus resurgit indè. Vt facilè nobis est immergi, & emersos respirare: ità Deo veterem sepelire hominẽ, & nouum induere. Præterea ter istud fit, vt hic Patris & Filij & Spiritus sancti virtutem hæc omnia implere intelligas. Quod nè coniectura à me, sed vero sensu dictum intelligas, audi Paulum: Cõsepulti, inquit, sumus cum illo per baptismum in mortem. Et iterùm: Noster vetus homo simul crucifixus est. Et iterùm: Complantati facti sumus similitudini mortis eius.

Ter repetita ablutio.

Coloss. 2.

Rom. 6. Ibidem.

8. AD Titũ tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

9. ACTORVM secundo: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrũm in nomine IESV CHRISTI in remissionẽ peccatorum vestrorum: & accipietis donum spiritus sancti.

10. PRIORIS ad Corinthios sexto: Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

1. C. CONCILIVM Lateranense magnum canone primo: Sacramentum baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus sancti, consecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocunque ritè collatum, proficit ad salutem.

2. ET Concilium Florentinum: Forma huius Sacramenti est: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Non tamen negamus quin

Forma Baptismi Latinorũ & Græcorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& per illa verba, Baptizetur talis seruus Christi in nomine Patris,& Filij, & Spiritus sancti: vel, Baptizatur manibus meis talis,in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, verum perficiatur baptisma: quoniam cùm principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas:instrumentalis autem sit minister, qui tradit exteriùs Sacramentum ,si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrũ, cum sanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur Sacramentum.

Certa baptismi forma necessaria.

3. AVGVSTINVS de baptismo contra Donatistas libro sexto,capite vigesimoquinto: Certa illa Euangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, vt per illa sic euacuentur, quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodùm dæmonium Christi nomine excluditur. Et paulò pòst: Si autem ipse malus est atque peruersus, si precem integram dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduersam,non ideò ipse rectus est, quia illa recta est: & si in aliquibus peruersam precẽ afferat, Deus adest verbis Euangelicis suis, sine quibus baptismus Christi cõsecrari non potest, & ipse sanctificat Sacramentum suum,vt homini siue antequam baptizetur,siue cùm baptizatur, siue posteà quandoque ad se veraciter conuerso, idipsum valeat ad salutẽ, quod ad perniciem, nisi conuerteretur, valeret. Cæterùm quis nesciat non esse baptismum Christi, si verba Euangelica quibus symbolum cõstat, illic defuerint? Sed faciliùs inuepiuntur hæretici, qui omninò non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent.

4. DIDYMVS Alexandrinus libro secundo de Spiritu sancto: Quis non ex ipsa cogetur veritate suscipere indifferẽtiam sanctæ Trinitatis, dum vna sit fides in Patre,& Filio, & Spiritu sancto:& lauacrum detur atque firmetur in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti? Non arbitror quenquam tam vecordem atque insanum futurum, vt perfectum baptisma putet id, quod datur in nomine Patris & Filij, sine assumptione Spiritus sancti:aut rursùs in nomine Patris & Spiritus sancti, Filij vocabulo prætermisso: aut certè in nomine Filij & Spiritus sancti, non præposito vocabulo Patris. Licèt enim quis posset existere saxei (vt ità dicam) cordis, & penitùs mentis alienæ, qui ità baptizare conetur, vt vnum de præceptis nominibus prætermittat,videlicet contrarius legislator Christi, tamen sine perfectione baptizabit: immò penitùs à peccatis liberare non poterit, quos à se baptizatos existimauerit.

Forma mutilata esse non debet.

Singularum personarum S.Trinitatis nomina exprimenda sunt.

5. MATTHÆI vigesimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti.

6. AMBROSIVS in libro de iis qui mysteriis initiantur, capite quarto: Catechumenus nisi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum,nec spiritalis gratiæ munus hautire.

1. D. AVGVSTINVS libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio: Si laicus aliqua pereuntis dederit necessitate compulsus, quod cùm ipse acciperet, dandum esse addidicit, nescio an pie quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris vsurpatio est: si autem necessitas vrgeat, aut nullum aut veniale delictum est. Et paulò pòst: Et hæc quidem alia quæstio est, vtrùm & ab iis qui nunquàm fuerunt Christiani,possit baptismus dari:nec aliquid temerè indè affirmãdum est sine authoritate tanti concilij,quantum tantæ rei sufficit.

Minister in necessitate.

Non baptizati, an baptizare possint.

Hæretici veri baptismum conferunt.

Acto. 8. Apostolorũ officium erat baptizare.

A quocunque potest conferri.

De iis verò qui ab Ecclesiæ vnitate separati sunt, nulla iam quæstio est,quin & habeant,& dare possint,& quin perniciosè habeãt, pernicioseque tradant extra vinculum pacis. Hoc enim iam in ipsa totius orbis vnitate discussum,consideratum, perfectum atque firmatum est.

Verus baptismus etiã extra Ecclesiam confertur.

2. IDEM in libro de vnico baptismo, capite nono: Quisquis extra Ecclesiam fuerit ab hæreticis vel schismaticis, tamen Christi baptismate consecratus, cùm ad Ecclesiam venerit, non est negandum Sacramentum veritatis quo imbutus est, sed adiicienda est pietas vnitatis, à qua separatus est, & sine qua illud inesse illi possit,prodesse non possit. Hoc facimus, hoc à Maioribus traditum accepimus, hoc in Catholica Ecclesia, quæ toto orbe diffunditur,contra omnes falsitatis nebulas custodimus.

Hæreticorum baptismus rum est Sacramentũ,& debitum sibi honorem.

3. ITEM libro tertio contra Donatistas, capite decimoquinto: Quamobrem si euangelicis verbis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Marcion baptismum consecrabat, integrum erat sacramentum, quãuis eius fides sub iisdem verbis aliud opinantis quàm catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinaria. Nam sub iisdem verbis, id est, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non solùm Marcion aut Valentinus, aut Arrius, aut Eunomius, sed ipsi carnales paruuli Ecclesiæ,quibus dicebat Apostolus, Non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, si possent singuli diligenter interrogari, tot diuersitates opinionum fortassis, quot homines, numerarentur. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum sacramentum accipiunt?

2. Corinth. 3.

Baptismus quando verũ Sacramẽtum sit.

4. ET libro septimo, capite quinquagesimotertio contra Donatistas: Veruntamen si quis fortè me in eo concilio constitutum, vbi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus talibus quorum sententias sequi mallem, vrgeret vt dicerem,quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem quo etam cùm ista dictarẽ, nequaquàm dubitarem habere eos baptismum,qui vbicunquè & à quibuscunque illud verbis euangelicis consecratum, sine sua simulatione & cum aliqua fide accepissent, quãquàm eis ad salutem spiritalem non prodesset, si charitate caruissent, qua catholicæ inhærerentur Ecclesiæ. Si enim habeam,inquit, fidem vt montes transferam, charitatem autem non habeam,nihil sum:sicut iam præteritis Maiorum statutis,non dubito etiam illos habere baptismum, qui quanuis fallaciter id accipiant in Ecclesia, tamen accipiunt, vel vbi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur, de quibus dictum est, Ex nobis exierunt. Vbi autem neque societas vlla esset ità credẽtium, neque ille qui ibi acciperet, ità crederet, sed totum ludicrè & mimicè & ioculariter ageretur, vtrùm approbandus esset baptismus qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculũ concordi oratione,& impensis supplici deuotione gemitibus implorandum esse censerem, ità sanè, vt post me dicturos sententias, nè quid

1. Corinth. 6.

1. Ioan. 2.

Per Iudam & iocum baptizati.

quid iam exploratum & cognitum adferrent, humiliter expectarem: quanto magis ergò nunc, sine præiudicio diligentioris inquisitionis vel maioris authoritatis,istud dixisse accipiendus sum?

Ministeri ordinarius baptismi, est Sacerdos.

5. HILARIVS Pictauorũ episcopus in Psalmum sexagesimumseptimum,loquens de Eunucho Candacis reginæ Aethiopum: Eccè aqua, inquit, quis prohibet me baptizari? Sacramẽtum ipsum Baptismi adeò impatiẽtis desiderij cupiditate præueniẽs, vt à diacono ministerium Apostolici officij salutis suæ cupidus exigeret.

In causa necessitatis quilibet homo.

6. LATERANENSE Concilium magnum sub Innocentio tertio celebratum, canone primo: Sacramentum baptismi,quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis consecratur in aqua, tam patuulis quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocunque ritè collatum,proficit ad salutem.

Ab hæreticis collatus baptismus quando verus.

7. CONCILIVM Florentinum: Minister huius Sacramenti est sacerdos,cui ex officio competit baptizare: in causa autem necessitatis, non solùm sacerdos vel diaconus, sed etiam laicus vel mulier, immò etiam paganus & hæreticus, baptizare potest, dummodò formam seruet Ecclesiæ, & facere intendat quòd facit Ecclesia.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione septima,canone quarto de baptismo: Si quis dixerit baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit ecclesia, non esse verum baptisma,anathema sit.

III.

Quem fructum & effectum præstat Baptismus?

A. Eum planè,quem docente Christo[a] ac testibus Apostolis Petro & Paulo discimus,nimirùm per Baptismum & peccata remitti, & spiritũ dari, quo & vetus homo aboleatur, & noua fiat in Christo creatura. Quippe susceptus ritè baptismus non hoc modò largitur,vt impio plenè peccata omnia condonentur atque tollãtur, sed etiam vt baptizatus planè innouetur, ac verè innocens, iustus,sanctus & cælesti gloria dignus in Christo efficiatur: vt iure à Paulo dictum sit omnibus baptizatis:[b] *Abluti estis, sanctificati estis,iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi,& in spiritu Dei nostri.* Atque alibi testatur[c] idem,Baptismũ esse lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus sancti:[d] Lauacrum etiã aquæ in verbo vitæ. Et rursus ille scribit:[e] *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

a Marc.16.d Actor.2.f 22. d 1.Pet 3. d Eze.36.e 1.Co.6. c Rom.6.a b basil. homil.13. in exhorta. ad bapt. & li. de Spirit.san.cap.15. Aug.lib.1. cont. 2.epist.Pela. cap.13. & lib. 1.ca.3. In enchir.cap.64. Beda in ca.3. Ioan. Damasc. lib.4.ca.10. Greg.li.9. epist. 39.Hieron. ad Oceau. epist. 83. Nazian. in sanct. Baptist. Clem. Alexan. lib 1. pædag. cap.6. Chryso. ad Neoph. & ad baptizandos.

b 1.Cor.6.c Amb.li.1.de Sacramen.ca.4.Cõcil. Floren. & Triden.sess.5.can.5.

c Tit.3. b Augu. epist. 23. & Quæst. 53. super Num.Li.4. confess. cap.4. Lact. li.3.diuin.instit.ca.25. Cypr.epi.2.

d Ephes. 5. f

e Gal.3.d Rom.6.a

B. Scitè[f] Bernardus ac breuiter Sacramenti huius effectus præcipuos cõplectitur,Lauamur in baptismo,inquit, quia deletur chirographum damnationis nostræ,& gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis concupiscentia noceat,si tamen à consensu abstineamus.

f Sermo. in Cœn. Do. Vide Cyp.de ba. Christi,& ablut. ped. Oſiig.in ca.6. ad Rom. Reticium Augustodu. apud Aug.lib.1.cont.Iulian.ca.2.

C. Quæ[g] cõcupiscentia in renatis manens,non per se peccatum est,sed vt Theologi appellant,fomes peccati,ad agonem relictus,vt baptizati hac occasione vigilantiùs Dei gratiã quærant, virtutes studiosiùs exerceant, fortiúsque certando maiorẽ sibi gloriã parent. Itaque vt Paulus docet,[h] *Nihil damnationis est iis,qui sunt in Christo Iesu, qui nõ secũdùm carnem, sed secundùm spiritũ ambulant,*[i] quique secundùm Pauli doctrinã & exemplũ,veterem hominem exuentes,de die in diem secundùm[k] interiorem hominem renouantur:id quod proprium est[l] baptizatorum.

g Iac.1.b Rom.6.b 7. b Thessl 5.ca.5. Aug.li.1. de nupt. & concup.ca 25.& 25. & li. 1.cont.2. epi. Pelag.c.13. Itẽ lib.1. retract.c.15.& li.13. de Trin. ca 16.de pec. mer.li.1. cap.59.& li.2. cap.33.& 34.

h Rom.8.a

i Colos. 3. b Ephes.4. c

k 2. Corinth. 4. d

l Rom. 6.a

TESTIMONIA.

1. A. MARCI decimosexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit.

2. ACTORVM secundo: Baptizetur vnusquisque vestrùm in nomine Iesu Christi in remissionẽ peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

3. ET vigesimosecundo: Exurge,& baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius, inquit Ananias ad Paulum.

4. PRIORIS epistolæ Petri capite tertio: Cùm fabricaretur arca,in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquã. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi.

5. EZECHIELIS trigesimosexto: Et effundam super vos aquam mũdam,& mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum,&c.

6. PRIORIS ad Corinthios sexto,vt in textu.

7. AD Romanos sexto: An ignoratis fratres,quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicũque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Et paulò pòst: Ità & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu.

8. BASILIVS Magnus in exhortatione ad baptismum, quæ est decimatertia inter homilias variorum argumentorum: Baptismus est captiuorum & æris alieni remissio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus splendens, character indeprehensibilis, cœli iter, regni cælestis conciliatio, adoptionis gratia. Effectus baptismi.

9. IDEM in libro de spiritu sancto, capite decimoquinto: Tribus demersionibus, ac totidem inuocationibus, magnũ baptismatis mysterium peragitur, vt & mortis figura adumbretur, & per traditionem diuinæ cogitationis animus repurgetur eorum qui baptizantur. Purgatur animus.

10. AVGVSTINVS libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimotertio: Dicimus baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, vndè crescant iterùm resecanda peccata. Omniũ peccatorum indulgentia in baptismo. Aufert crimina, & non radit.

11. ITEM libro tertio, capite tertio: Baptismus abluit quidem peccata omnia, prorsùs omnia, factorum, dictorum, cogitatorum, siue originalia, siue addita, siue quæ ignoranter, siue quæ scienter admissa sunt, sed non aufert infirmitatem cui regeneratus resistit, quãdo bonum agonem luctatur. Abluit prorsùs omnia peccata.

12. IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimoquarto: Excepto baptismatis munere, quod contra originale peccatum donatum est, vt quod generatione attractum est, regeneratione detrahatur, & tamen actiua quoquè peccata quæcunque corde, ore, opere commissa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgentia, vndè incipit hominis renouatio, in qua soluitur omnis reatus & ingeneratus & additus, &c. Baptismus & originale peccatum & actiua omnia tollit.

13. BEDA in caput tertium Ioannis: Spiritalis generatio tota inuisibiliter agitur. Nam videtur quidem qui baptizatur in fontem descendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis ascendere: quid autem in illo lauacrum regenerationis egerit, minimè potest videri. Sola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit: filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascẽdit. Sola hoc Ecclesia mater, quæ generat, nouit. Cæterùm oculis insipientium videtur talis exire de fonte, qualis intrauit, totúmque ludus esse quod agitur. Effectus baptismi inuisibilis.

14. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimo: Peccatorum remissio omnibus æquè per baptismum donata est, gratia verò spiritus sancti, secundùm proportionem fidei & puritatis. Nunc igitur per baptisma primitias spiritus sancti accipimus: & initium alterius vitæ fit in nobis, id est, primitiæ regenerationis, & signaculum, & tutela, & illuminatio, & sanctificatio. Remissio peccatorũ æqualis, gratia non item.

15. GREGORIVS Magnus libro nono, epistola trigesimanona ad Theotistam patritiã: Si qui sunt qui dicunt peccata in baptismate superficietenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius, in qua ipsum fidei Sacramentum festinant soluere? in quo principaliter ad cælestis munditiæ mysterium anima ligatur: vt absoluta radicitùs à peccatis omnibus, soli illi inhæreat, de quo Psalmista ait: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Certè enim maris rubri transitus figura sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo sunt mortui, sed alij contra faciem in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in sancto baptismate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Ægyptij hostes à tergo moriũtur. Sed in eremo alios hostes inuenimus, quia dũ in hac vita viuimus, priusquàm ad promissionis patriam pertingamus, multæ tẽtationes nos fatigant, & ad terram viuentium tendentibus iter intercludere festinant. Qui ergò dicit peccata in baptismate funditùs non dimitti, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos. Si autem fatetur Ægyptios veraciter mortuos, fateatur necesse est peccata in baptismate funditùs mori: quia nimirùm plus valet in absolutione nostra veritas, quàm vmbra veritatis. In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Si igitur peccata in baptismate funditùs minimè dimittuntur, quomodò is qui lotus est, mundus est totus? Totus enim mundus dici non potest, cui de peccato aliquid remansit. Sed nemo restitit voci veritatis, quæ ait: Qui lotus est, mundus est totus. Nihil ergò ei de peccati sui cõtagione remanet, quem totum fatetur mundum ipse qui redemit. Peccata prius dimitti in baptismo. Pſal. 72. Exod. 14. Ioan. 13.

16. HIERONYMVS in epistola octogesimaterertia ad Oceanum: Omnia, inquit, nobis in baptismate condonata sunt crimina: nec post indulgentiam, iudicis est metuenda seuetitas, dicente Apostolo: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Omnia peccata donata sunt: benè & fideliter. Et paulò pòst: Quantam vim habeat baptisma & aqua in Christo sanctificata gratiam, docebo: Rudis mundus, necdùm sole rutilante, nec pallente luna, nec astris micantibus, incompositam & inuisibilem materiam, abyssorum magnitudine & deformibus tenebris opprimebat. Solus spiritus Dei in aurigæ modum super aquas ferebatur, & nascenté mundum in figura baptismi parturiebat, &c. Peccat mundus, & sine aquarum diluuio nõ purgatur. Statímque columba spiritus sancti, expulso alite terrestri, ità ad Noë quasi ad Christũ in Iordane deuolat: & ramo refectionis ac luminis, pacem orbi annunciat. Pharao cum exercitu suo, nolens populum Dei exire de Ægypto, in typo baptismatis suffocatur. Et plura alia ex scripturis copiosè. Omnia crimina cõtinua. 1. Cõtra. Genes. 6. Figura baptismi. Genes. 7. & 8. Exod. 14.

17. GREGORIVS Nazianzenus oratione in sanctum Baptisma: Baptismus splendor est animarũ, vitæ in melius mutatio, conscientiæ ad Deum interrogatio. Baptismus infirmitatis nostræ adiumẽtum. Baptismus carnis est abiectio, Spiritus assẽctatio. Verbi participatio, figmenti instauratio, peccati diluuium, lucis cõmunicatio, tenebrarum depulsio. Baptismi vis admirabilis.

depulsio. Baptismus vehiculum ad Deum, peregrinatio cum Christo, fidei adminiculum, mentis perfectio, cælestis regni clauis, vitæ commutatio, seruitutis abrogatio, vinculorum solutio, compositionis & coagmẽtationis nostræ in meliorem statum cõuersio. Quid plura commemorare attinet? Baptismus omnium Dei beneficiorum præclarissimum est, & præstãtissimum. Vt enim quædam Sancta sanctorum vocantur, & Cantica canticorum, quòd scilicet latiùs pateant, ac plura complectantur, præcipuámque dignitatem habeant: eodem modo Baptismus quoq; illuminatio dicitur, quòd omnes alias illuminationes sanctitate præcedat. Porrò quemadmodùm Christus huius muneris author multis ac diuersis nominibus appellatur, ità ipsum quoquè munus varia nomina sortitur: siue id nobis ob miram quandam rei lætitiam accidat, (sit enim ferè vt qui erga rem aliquam ardẽti amore feruntur, nomina quoquè ipsa libenter commemorent) siue quòd multiplex huius beneficij vtilitas multas quoquè appellationes nobis peperierit. Donum vocamus, gratiam, baptismum, vnctionem, illuminationem, immortalitatis indumẽtum, regenerationis lauacrum, sigillum, ac deniquè excellẽtissimo quoque nomine appellamus. Donum dicitur, quia iis qui nihil priùs contulerunt, datur. Gratia, quia etiã pœnæ obnoxiis. Baptismus, quia peccatum aqua obrutum sepelitur. Vnctio, quia sacrosanctus & regius. Huiusmodi enim ea erant, quæ vngebantur. Illuminatio, quia splendor & claritas. Indumentum, quia ignominiæ nostræ velamen est. Lauacrum, quia abluit. Sigillum, quia conseruato est, ac dominij significatio. Et paulò pòst: Atque hæc Baptismi gratia & facultas est, nõ orbem terrarum vt olim aquis obruens, sed vniuscuiusque hominis peccatum purgans, eásque obstructiones vel maculas, quæ vitio contrahuntur, prorsùs abstergens. Quoniam porrò duabus partibus, hoc est, animo & corpore cõstamus, quarum altera in aspectum cadit, altera oculorum sensum fugit: duabus quoquè rebus constat Baptismus, aqua scilicet ac spiritu, illa visibiliter & corporaliter accepta, hoc verò incorporeo & inuisibili modo concurrente: illa figurali, hoc verò & penitissimos animi sinus purgante. Qui primæ natiuitati opem & adiumentum ferens, ex veteribus nouos, ex humanis diuinos efficit, absque igne nos rursus conflans, & absque confractione rursus effingens. Nam, vt compendio dicam, nihil aliud esse vim & facultatem Baptismi existimare debemus, quàm secundæ vitæ, purioríque & præstantioris instituti pactũ cum Deo initum. Ibidèm post multa: Excessit à te impurus & crassus spiritus, per Baptismum eiectus ac profligatus. Disrumpitur se in fugam coniectum, discruciatur se domo & tecto carere. Ambulat per loca inaquosa, diuináque influxione minimè perfusa: illic commorari gestit, vagatur, quærens requiem, non inuenit, animas Baptismo cõsignatas offendit, quarum vitia lotione obruta sunt: aquam perhorrescit, lustricis aquis, non secùs ac legio æquoreis fluctibus, suffocatur. Baptismi vis admirabilis. Baptismi varia nomina. Cur dicatur donum. Gratia. Baptismus. Vnctio. Illuminatio. Indumẽtum. Lauacrum. Sigillum. Peccata singulorũ purgat, & maculas vitiorũ prorsùs abstergit. Aqua & spiritu constat. Matth. 12. Matth. 8.

18. CLEMENS Alexandrinus libro primo pædagogi, capite sexto: Qui tingimur, abstersis peccatis, quæ diuino spiritui instãt caliginis tenebras offundebant, liberum, ab omníque impedimento vacuum, & lucidum habemus spiritum oculum: quo quidem solo quòd diuinum est intuemur, cælitùs influente nobis sancto spiritu. Et paulò antè: Tincti, illuminamur: illuminati, in filios adoptamur: adoptati, perficimur: perfecti, immortales reddimur. Ego, inquit, dixi: Dij estis, & filij excelsi omnes. Multis autem modis vocatur hoc opus, Gratia, Illuminatio, Perfectum & Lauacrum. Lauacrum quidem, per quod peccata abstergimus. Gratia autem, qua remittuntur pœnæ quæ peccatis debentur. Illuminatio autem, per quam sanctam illam & salutarẽ lucem intuemur, hoc est, per quam id quod est diuinum perspicimus. Perfectũ autem dicimus, cui nihil deest. Quid enim ei desit qui Deum nouit? Est enim reuerà absurdum Dei vocari gratiam, quæ non sit perfecta, & vndequaquè plena. Qui est autem perfectus, perfecta vtiquè largietur. Nec longè pòst: Illuminatione tenebras deleri necesse est. Tenebræ autem sunt ignoratio, per quam in peccata incidimus, circa veritatẽ hallucinantes. Cognitio ergò est illuminatio, quæ delet ignorationem, & perspicacem videndi facultatem inserit. Quinetiam eorum quæ sunt deteriora, reiectio, est meliorum reuelatio. Quæ enim malè colligauit ignoratio, ea pulchrè resoluit agnitio. Hæc autem vincula quàm celerrimè remittuntur, humana quidem fide, diuina verò gratia, cùm remittuntur peccata vno medicamento Pæonio, nempe verbali baptismo. Omnia ergò peccata eluimus, & euestigiò mali non sumus ampliùs. Vna est hæc gratia illuminationis, quòd non sint iidem mores, qui erant antequàm lauaremur. Pſal. 81. Nomina baptismi.

19. CHRYSOSTOMVS in homilia ad Neophytos: Eccè libertatis serenitate perfruuntur, qui tenebantur paulo antè captiui: & ciues ecclesiæ sunt, qui fuerunt in peregrinationis errore: & iustitiæ in sorte versantur, qui fuerunt in confusione peccati. Non enim sunt tantùm liberi, sed & sancti: nõ tantùm sancti, sed & iusti: nec solùm iusti, sed & filij: nec solùm filij, sed & hæredes: nec solùm hæredes, sed & fratres Christi: nec tantũ fratres Christi, sed & cohæredes: non solùm cohæredes, sed & membra: non membra tãtùm, sed & templum: nec tantùm templum, sed organa spiritus. Vides quot sint baptismatis largitates? Sed multis quidem videtur, cælestem gratiam in peccatorum tantùm remissione consistere: nos autem honores computauimus decem. Hac de causa & iam infantulos baptizamus, vt non sint coinquinati peccato, vt eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, vt eius membra sint omnes, vt spiritus habitatio fiat. Decẽ baptismi munera. Non sola peccatorum remissio. Paruuli cur baptizantur.

20. IDEM in homilia ad baptizandos: De ipsius mysticę purificationis vocabulo dicamus: nõ enim ei vnum vocabulum est, sed multis & diuersis nominibus nuncupatur. Nam hæc expurgatio, Lauacrũ iterùm regenerationis dicitur: Saluauit enim, ait Apostolus, nos per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti. Dicitur & Illuminatio: ità & illud Paulus Apostolus nuncupauit. Recommemorate nanque, ait, priores dies, quibus illuminati multam colluctationẽ sustinuistis passionum. Et iterùm. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & gustauerunt donum cæleste, &c. Vocatur & Baptisma: Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Vocatur & Sepultura: Consepulti enim, ait idem, sumus per Nomina Baptismi varia. Lauacrum regenerationis. Tit. 3. Illuminatio. Heb. 10. & 6. Baptismus. Galat. 3. Sepultura. Rom. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

baptiſmum in mortem. Vocatur Circuncisio: In quo, inquit, & circunciſi eſtis circunciſione non manufacta in expoliationem corporis peccatorum carnis. Vocatur Crux: Vetus etenim, inquit, homo crucifixus eſt, vt conuertatur corpus peccato. Eſt & alia vocabula multa proferre, ſed ad priùs dictum nomen redeamus. Sordes corporis Iudaicum lauacrum emundabat: Diuinæ autem gratiæ lauacrum non corporis, ſed animæ maculam ſordéſque mundare cõſueuit. Non enim eos qui mortua corpora tetigerunt, ſed eos qui operibus mortuis prægrauantur, efficit mundos. Etſi mollis, etſi fornicator, etſi idolis ſeruiens, etſi quid aliud huiuſmodi gerens quiſpiam reperiatur, etſi omni humana deteſtabilitate fuerit prægrauatus, etſi totius malitiæ nodis adſtrictus: cùm ad illam natatoriam venerit, cùm illius fontis diuinos ſenſerit riuos, Solis radiis mundior eleuatur. Et nè putes ambitionis gratia hæc verba proferri, audi Paulum de huius lauacri virtute dicentem: Nolite errare, nec hi qui idolis ſeruiunt, nec fornicatores, nec adulteri, &c. Et hæc inquit, quidem eratis, & cæt. Non quidem pollicemur vobis oſtendere totius malitiæ vinculis abſolui, & omni immunditia liberari eos, qui hoc lauacrum promerentur: Verùm ratio longè maiora declarat. Non enim mundos tãtùm, ſed & ſanctos & iuſtos effectos oſtendit. Nõ enim dixit, leuati eſtis tantùm, ſed & ſanctificati & iuſtificati. Nam ſi Imperatoris præceptio paucis conſcripta litteris multorum criminum reos liberare conſueuit, aliis quoque præſtare culmina dignitatum: multo magis Dei ſpiritus ſanctus & cuncta potens, omni vos malitia liberabit, & multam iuſtitiam largietur. Et ſicut ſcintilla ignis exigua in profundi maris pelagus cadẽs aquarum copia non paulatim, ſed ſtatim extinguitur, & ilicò nihilum eſſe demonſtratur: ità & omnis humana malitia quando ad natatoriam cæleſtium fontium valuerit peruenire, illius ſcintillæ faciliùs extinguitur ardore. Et ob quam cauſam, inquis, hoc quod nobis peccata concedit, non lauacrum remiſſionis peccatorum dicitur, nec lauacrum purificationis, ſed lauacrum regenerationis? Quia non nobis ſimpliciter peccata concedit, nec ſimpliciter nos purificat malis actibus implicatos, ſed tanquàm è cælo generatos efficit. Nec multò pòſt: Vt ſtatuam auri metallo confectam, aliquanti temporis metis fumo & puluere & æruginis ſordibus coinquinatam, cùm artificis manus acceperint, renouant fornacis ardore, & ſplendidam nobis lucidámque demonſtrant: ità & noſtram naturam Deus æruginatam mole peccati, & malorum geſtorum fumo violatam, & omni pulchritudine, quam primò ei donauerat, denudatam, in illos aquarum fontes, tanquàm in purgatorium mittit: & pro flamma ſpiritus gratiam ſubminiſtrat, & exindè rudes effectos, etiam Solis radiis eleuat clariùs lucentes, veterem hominem conterens, nouum autem oſtendens longè meliorem.

Circunciſio. Coloſſ. 2.
Crux. Rom. 6.
Mundat omnia Baptiſm.
Solis radiis mundior, recens baptizatus. 1. Cor. 6.
Comparatio pulchra, qua peccata omnia deleri & iuſtitiam conferri docet. Simile.
Omnis humana malitia extinguitur.
Cur potiùs dicatur lauacrũ regenerationis quàm purificationis. Tit. 3. Simile.

21. PRIORIS ad Cotinthios ſexto, vt in textu.

22. AMBROSIVS libro primo de Sacramentis, capite quarto: Cæterùm qui per hũc fontẽ tranſit, tranſit à terrenis ad cæleſtia: hoc eſt enim Paſcha, id eſt, tranſitus eius, tranſitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontem tranſit, non moritur, ſed reſurgit.

Quid præſtat Baptiſmus.

23. CONCILIVM Florentinum, in doctrina de Sacramentis: Huius ſacramẽti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis: omnis quoque pœnæ, quæ pro ipſa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda eſt ſatisfactio: ſed morientes antequàm culpam aliquam committant, ſtatim ad regnum cælorum & Dei viſionem perueniunt.

Effectus Baptiſmi.

24. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione quinta, in decreto de originali peccato, canone quinto: Si quis per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat: aut etiam aſſerit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi aut non imputari, anathema ſit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil eſt damnationis iis, qui verè conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma in mortem, qui non ſecundùm carnem ambulant: ſed veterem hominem exuentes, & nouum qui ſecũdùm Deum creatus eſt induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ità vt nihil prorſus eos ab ingreſſu cæli remoretur.

Gratia baptiſmi omnia tollitur quicquid propriè peccati rationem habet.
Rom. 8. 6.
Coloſſ. 3. Ephes 4.

25. AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum, &c. vt in textu.

26. AVGVSTINVS ad Bonifacium epiſtola vigeſimatertia: Aqua exhibens forinſecùs ſacramentum gratiæ, & ſpiritus operans intrinſecùs beneficium gratiæ, ſoluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in vno Chriſto, ex vno Adam generatum.

Rom. 5.
Sacramẽtum baptiſmi quid operetur.

27. IDEM ſuper Numeros quæſtione trigeſimatertia: Qui ſacramento baptiſmi rectè abluitur, quod illa aſperſionis aqua figurabatur, mundatur ſpiritaliter, id eſt, inuiſibiliter in carne & in anima, vt ſit mundus & corpore, & ſpiritu.

Numer. 19. Mundabit. &c. 17.

28. ET libro quarto cõfeſſionum, capite quarto, de quodam ſuo amico loquens: Cùm laboraret ille febribus, iacuit diu ſine ſenſu in ſudore lethali: & cùm deſperaretur, baptizatus eſt neſciens, me non curante, & præſumente id retinere potiùs animam eius quod à me acceperat, non quod in neſcientis corpore fiebat. Longè autem aliter erat: nam recreatus eſt & ſaluus factus. Statímque vt primùm cum eo loqui potui: potui autem mox vt ille potuit, quoniam non diſcedebam, & nimis pendebamus ex inuicèm: tentaui apud illum irridere, tanquàm & illo irriſuro mecum baptiſmum quem acceperat, mente atque ſenſu abſentiſſimus: ſed tamen ſe iam accepiſſe didecerat. At ille ità me exhorruit vt inimicum, admonuítque mirabili & repentina libertate, vt ſi amicus eſſe vellem, talia ſibi dicere deſinerem. Ego autem ſtupefactus atque turbatus, diſtuli omnes motus meos, &c.

Baptiſmus ægri animum mutat.

29. LACTANTIVS libro tertio diuinarum inſtitutionũ, capite vigeſimoquinto, vel in aliis exẽplaribus capite vigeſimoſexto: Dei præcepta quia & ſimplicia & vera ſunt, quantùm valeant in animis hominum, quotidiana experimenta demonſtrant. Da mihi virũ qui ſit iracundus, maledicus, effrenatus: pauciſſimis Dei verbis tam placidum, quàm ouem reddam. Da cupidum, auarum, tenacẽ: iam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam ſuam plenis manibus largientem. Da timidum doloris ac mor-

tis mortis: iam cruces & ignes, * tauriũ cõtemnet. Da libidinoſum, adulterum, ganeonem: iam ſobrium, caſtum, cõtinentem videbis. Da crudelem & ſanguinis appetentem, iam in veram clementiã furor ille mutabitur. Da iniuſtum, inſipientẽ, peccatorem: continuò & æquus, & prudens, & innocẽs erit: vno enim lauacro malitia omnis abolebitur. Tanta diuinæ ſapientiæ vis eſt, vt in hominis pectus infuſa, matrem delictorum ſtultitiam vno ſemel impetu expellat. Ad quod efficiendum nõ mercede, nõ libris, non lucubrationibus opus eſt. Gratis iſta fiunt, facilè, citò, modò pateãt aures, & pectus ſapiẽtiam ſitiat. Nemo vereatur nos: aquã nõ vendimus, nec ſolem mercede præſtamus. Dei fons vberrimus ac pleniſſimus patet cũctis, & hoc cęleſte lumen vniuerſis oritur, quicunque oculos habent. Nũ quis hæc philoſophorũ aut vnquàm præſtitit, aut præſtare, ſi velit poteſt?

* Periculum omnis &c.
Lauacro Baptiſmi omnis malitia abolebitur.

30. CYPRIANVS epiſtola ſecunda ad Donatum: Cùm in tenebris atque in nocte cæca iacerẽ, cùmque in ſalo iactantis ſeculi nutabũdus ac dubius veſtigiis oberrãtibus fluctuarẽ, vitæ meæ neſcius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsùs ac durũ pro illis tũc moribus opinabar, quod in ſalutẽ mihi diuina indulgẽtia pollicebatur, vt quis renaſci denuò poſſet: vtque in nouã vitã lauacro aquæ ſalutaris animatus, quòd priùs fuerat exponeret: corporis licèt manẽte compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui poſſibilis, aiebam, eſt tanta conuerſio, vt repente ac perniciter exuatur, quod vel genuinũ ſitu materiæ naturalis obduruit, vel vſurpatum diù ſenio vetuſtatis inoleuit? alta hęc & profunda penitùs radice ſederunt.

Lib. 2. epiſt. 2.
Baptiſmus hominẽ animo ac mente mutat.

31. AD Epheſios quinto: Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, vt illã ſanctificaret, mundans eam lauacro aquę in verbo vitæ,

32. AD Galatas tertio, vt in textu.

33. AD Romanos ſexto, vt antè, A teſtimonio ſeptimo.

1. B. BERNARDVS in ſermone de cœna Domini: Dixi vobis ſæpiùs, nec mente excidere debet: quoniã in caſu primi hominis cecidimus omnes, cecidimus autem ſuper aceruum lapidum & in luto: Vndè non ſolùm inquinati, ſed etiam vulnerati & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidem citò poſſumus, ad ſanandũ verò opùs eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia delectur chirographum damnationis noſtræ: & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis cõcupiſcentia noceat: ſi tamẽ à conſenſu abſtineamus: atque ità tanquàm ſanies inueterati hulceris remouetur, dũ tollitur dãnatio & reſponſum mortis, quod priùs indè manabat.

Lauamur, à damnatione liberamur, & gratiam accipimus.

2. CYPRIANVS in ſermone de baptiſmo Chriſti, & manifeſtatione Trinitatis: Bonis ſepè malorum miniſteria ſuffragantur. Supponit itaque ceruicem ſanctam manibus hominis humilitas redẽptoris, & licèt plenam nõ habeat virtutem, ſuſcipit tamen Chriſtus baptiſma Ioannis. Præparabat viam Domino Ioãnes lauando exteriùs corpora, vt præcederet exterius lauacrum ſequuturum baptiſma, in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorũ remiſſio. Præceſſit quod erat ex parte, vt conſummatio ſequeretur.

Baptiſmus Ioannis, alius à baptiſmo Chriſti. Animarum ablutio & remiſſio peccatorum.

3. IDEM de ablutione pedum: Ornata & honorata eſt Eccleſia quaſi paradiſus, in amplitudinis ſuæ vmbilico fontem cõtinens gratiæ ſingularis, flumina creans in vitam æternam ſalientia, viuam habens originẽ & decurſum perenuẽ. Hinc egredientia quatuor euãgelij flumina, per vniuerſum mũdum ſecum regenerationis euehũt lauacrum, & de abdito & ſecretiſſimo Spiritus ſancti munere huius gratiæ liquor emanat, ſic lauãs quos patentalis labes infecerat, vt nec actualis nec originalis macula, aliqua ſui poſt ablutionem illam veſtigia derelinquat. Præteritis lotis, vita deinceps arbitrio eſt proprio deducenda, ità tamen, vt actualibus aliquãdo recrudeſcẽtibus iam non imputentur originalia, nec propter illa damnationi obnoxius ſit, cui ſemel illa ſunt in baptiſmo indulta. In originalibus enim corruptio naturæ abiici & exterminari meruerat: ſed quia non erat volũtas in culpa, prouidit Deus generali damnationi remedium, & ſuæ ſentẽtiam iuſtitiæ temperauit, hæreditariũ onus à ſobole remouẽs, & miſericorditer ablutione & vnctione medicinali, corruptionis primitiuæ fermentum expurgans.

Toan. 4.
Originale & actualia peccata plenè tollit.

4. ORIGENES in caput ſextum epiſtolæ ad Romanos: De hoc etiam paruulorum peccato Dauid dixiſſe credendus eſt illud, quod ſuprà memoranimus, quia in peccato concepit me mater mea. Secũdùm hiſtoriam enim nullum matris eius declaratur peccatũ. Pro hoc & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiã paruulis baptiſmum dare. Sciebant enim illi quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt diuinorũ, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum ablui deberent.

Pſal. 50.
Traditio Apoſtolica.
Paruuli per baptiſmũ ab Originali peccato liberantur.

5. RETICIVS Auguſtudunenſis Epiſcopus de Baptiſmo loquens, apud Auguſtinum li. 1. contra Iulianum, cap. 2. Hanc eſſe principalem in Eccleſia indulgẽtiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantię noſtræ facinora priſca delemus, vbi & veterẽ hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis (ſubiunxit Auguſtinus) antiqui criminis pondus, audis priſca facinora, audis cũ ſceleribus ingenitis hominem veterem: & audes aduerſùs hæc ruinoſam conſtruere nouitatem?

Omne põdus antiqui criminis exponimus.

CONCVPISCENTIA.

1. C. IACOBI primo: Vnuſquiſque verò tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinceps concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatũ: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.

2. AD Romanos ſexto: Non ergò regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.

3. ET capite ſeptimo: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.

4. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione quinta in decreto de Originali peccato, canone quinto: Manere in baptizatis concupiſcentiam vel fomitẽ, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentiẽtibus, & viriliter per Ieſu Chriſti gratiam repugnantibus non valet: quinimmò qui legitimè certauerit, coronabitur. Hãc cõcupiſcentiã, quam aliquãdo Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiã Catholicam nunquàm intellexiſſe

Concupiſcentia cur in baptizatis manet.
1. Timot. 1.
Rom. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Improprie dicitur peccatū.

Peccatum appellati, quòd verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem cōtratium senserit, anathema sit.

Concupiscentia nō est peccatum in regeneratis.

5. Avgvstinvs libro primo de nuptiis & cōcupiscētia, capite vigesimotertio: Concupiscentia quæ solo Sacramēto regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traiicit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione soluantur. Nam ipsa quidem concupiscentia iam nō est peccatū in regeneratis, quādo illi ad illicita opera nō consentitur, atque vt ea perpetrent, à regina mente membra nō dantur, vt si non fit quod scriptum est: Nō concupiscas: fiat saltem quod alibi legitur, Post concupiscentias tuas nō eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quòd peccato facta est, & peccatum, si vicerit, facit reum, reatus eius valet in generato. Quem reatum Christi gratia per remissionem omniū peccatorum in regenerato, si ad mala opera ei quodammodò iubenti non obediat, valere non sinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cùm iam in regeneratis nō sit ipsa peccatum, sicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua, & manus vocatur scriptura, quam facit manus. Itémque sic vocatur peccatum, quia peccatum, si vincit, facit: sicut vocatur frigus pigrū, nō quòd à pigris fiat, sed quòd pigros faciat.

Exod. 20.

Eccles. 18.

Quomodò peccatum appelletur.

6. Et capite vigesimoquinto: Si quæritur, quomodò ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo vniuersorum facta est remissio peccatorum, quandoquidem per ipsam seminatur, & cum ipsa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati: aut certè si in parente baptizato potest & esse, & peccatum non esse, cur eadē ipsa in prole peccatum sit: Ad hæc respondetur, dimitti concupiscentiā carnis in baptismo, non vt non sit, sed vt in peccatum non imputetur. Quanuis autem reatu suo iam soluto, manet tamen donèc sanetur omnis infirmitas nostra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diē, cùm exterior induerit incorruptionem: non enim substantialiter manet, sicut aliquod corpus aut spiritus, sed affectio est quædē malæ qualitatis sicut languor. Non ergò aliquid remanet, quod non remittatur, cùm fit, sicut scriptum est, Propitius Dominus omnibus iniquitatibus nostris, sed donèc fiat & quod sequitur, Qui sanat omnes languores tuos, qui redimet de corruptione vitam tuā: manet in corpore mortis huius carnalis concupiscētia. Cuius vitiosis desideriis ad illicita perpetranda nō obedire præcipimur, nè regnet peccatū in nostro mortali corpore. Quæ tamen concupiscētia quotidiè minuitur in proficientibus & continentibus: accedente autem senectute, multò maximè. Qui verò ei nequiter seruiunt, tantas in eis vires accipit, vt plerunque iam ætate deficientibus membris, iisdémque partibus corporis ad illud opus iam moueri minàs valentibus, turpiùs & procaciùs insanire non desinat.

Quomodò concupiscentia dimittitur in Baptismo.

1. Corinth. 4.

Psal. 102.

Rom 6.

7. Idem libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimotertio: Concupiscentia carnis, etiamsi vocatur peccatum, non vtiquè quiapeccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur, sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quòd manus eam fecerit, peccata autem sunt, quæ secundùm carnis concupiscentiā vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, vt quanquàm tracta sit à nascētibus, nihil noceat renascētibus. Ex quibus tamen si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur, rursusque & nocitura nascentibus, nisi eadem forma renascentibus remittatur, & insit nihil obfutura vitæ futurę, quoniā reatus eius generatione tractus, regeneratione dimissa est. Et ideò iam non sit peccatum, sed sic vocetur, siue quòd peccato facta sit, siue quòd peccandi delectatione moueatur, etsi ei, vincente delectatione iustitiæ, non consentiatur. Nec propter ipsam cuius iam reatus lauacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: sed propter peccata quæ fiunt, siue in eius cōsensionibus cùm ab eo quodlibet vincitur quod placet, siue cùm per ignorantiam malum quasi bonum placet.

Peccati delictio.

Matth. 6.

Reatus delicti, infirmitas manet.

8. Item libro primo Retractationum, capite decimoquinto: Sed hoc peccatū, de quo locutus Apostolus, ideò peccatum vocatur, quia peccato factum est, & pœna peccati est: quandoquidem hoc de concupiscentia carnis dicitur, quod aperit in consequentibus, dicens: Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonū: velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Perfectio quippe boni est, vt nec ipsa cōcupiscentia peccati sit in nomine, cui quidem quādo benè viuitur, non consentit voluntas, veruntamen non perficit bonum, quia inest adhuc concupiscentia, cui repugnat voluntas, cuius concupiscentiæ reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet, cui donèc sanetur, omnis fidelis qui benè proficit, studiosissimè reluctatur.

Rom. 7. Cur ab Apostolo peccati appellatur.

9. Et libro decimotertio de Trinitate, capite decimosexto: Quanuis & ipsa mors carnis de peccato primi hominis originaliter venerit, tamē bonę eius vsus glorioſissimos martyres fecit. Et ideò nō solùm ipsa, sed omnia seculi huius mala, dolores laboresque hominū, quāquam de peccatorum & maximè de peccati originalis meritis veniant, indè facta est & ipsa vita vinculo mortis obstricta, tamen & remissis peccatis remanere debuerunt, cum quibus homo pro veritate certaret, & vndè exerceretur virtus fideliū: vt nouus homo per testamentum nouum, inter mala huius seculi nouo seculo præpararetur, miseriā, quā meruit vita ista damnata sapienter tolerans, & quia finietur prudenter gratulans: beatitudinem verò, quàm libertata vita futura sine fine habitura est, fideliter & patienter expectans.

Remissio originalis peccato, inuita infirmitate quàm manet.

Baptismus quicquid peccati est remittit.

10. Idem libro primo de peccatorum meritis & remissione, capite trigesimonono: In parvulis certè gratia Dei per baptismum eius, qui venit in similitudine carnis peccati, id agitur, vt euacuetur caro peccati. Euacuatur autem, non vt in ipsa viuente carne concupiscentia consperſa & innata, repētè absumatur & nō sit, sed nè obsit mortuo, quę inerat nato. Nam si post baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet cum qua pugnet, tāmque adiuuante Deo superet, si non in vacuum gratiā eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus

grādibus hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili omnipotētissimi creatoris, vt lex peccati quæ inest in membris repugnans legi mētis, penitùs extinguatur & non sit, sed vt quicquid mali ab homine factum, dictū, cogitatū est, cùm eidem cōcupiscentiæ subiecta mente seruiret, totum aboleatur, ac velut factum non fuerit habeatur. Ipsa verò soluto reatus vinculo, quo illā diabolus animam retinebat, & interclusione destructa, quæ hominem à suo creatore separabat, maneat in certamine, quo corpus nostrū castigamus, & seruituti subiicimus, vel ad vsus licitos & necessarios relaxanda, vel continentia cohibenda.

Remissō originali peccato, multæ pœnæ relinquuntur.

11. Item libro secundo, capite trigesimoterti o: Non intelligūt quomodò res, quarum reatum, nè post hanc vitam obsint, Deus soluit, tamen eas ad certamen fidei finit manere, vt per illas erudiātur & exerceantur, proficientes in agone iustitiæ.

12. Et capite trigesimoquarto: Verùm quia & tales non desunt, qu ēadmodum eis hac quæstione proposita respōdemus, dicentes, ante remissionem esse illa supplicia peccatorū, post remissionē autē certamina exercitationēsque iustorum: ità & illis, quos de morte corporis similiter mouet, respondere debemus, vt eam & peccato accidisse fateamur, & post peccatorum remissionem, vt magnus timor eius à proficientibus superetur, ad certamen nobis relictam esse nō dedignemur. Et paulò pòst: Mirandū non est, & mortem corporis non fuisse euenturā homini, nisi præcessisset peccatum, cuius etiam talis pœna consequeretur, & post remissionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincēdo exerceretur fortitudo iustitiæ. Et infrà: Sicut illi primi homines posteà iustè viuendo, vndè meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, non tamen in illa vita mererunt ad paradisum reuocari: sic & caro peccati, etiamsi remissis peccatis homo in ea iustè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarcha Dauid in libro Regnorum, ad quem Prophera cùm missus esset, eique propter peccatum quod commiserat, euentura mala ex iracūdia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit respondente propheta, quòd illud ei flagitium facinúsque remissum sit, & tamen consecuta sunt quæ Deus fuerat cōminatus, vt sic humiliaretur à filio. Quarè & hìc nō dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat cōminatus, cur dimisso peccato, quod erat minat⁹ impleuit, nisi quia rectissimè, si sic dictum fuerit, respōdebitur remissionem illam peccati factam, nè homo à percipienda vita impediretur æterna: subsecutum verò illius comminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & post peccatorū remissionem propter exercendam iustitiam non ademit.

2. Reg. 12. Pœna post dimissam culpā luenda restat nonnunquam.

13. Ad Romanos octauo, vt in textu.

14. Ad Colossenses tertio: Expoliantes vos veterem hominē cum actibus suis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, secūdùm imaginem eius qui creauit illum.

15. Ad Ephesios quarto: Deponite vos secūdùm pristinam conuersationē veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desidetia erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestrę: & induite nouum hominem, qui secūdùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis.

16. Posteriorisad Corinthios quarto. Propter quod non deficimus: sed licèt is qui foris est, nostet homo corrumpitur, tamen is qui intùs est, renouatur de die in diem.

17. Ad Romanos sexto: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem & cæt. vt sup. A. testimonio septimo.

IIII.

Quid à nobis requirit acceptum tanti Sacramenti beneficium?

A. Primùm à nobis summam postulat & assiduam animi gratitudinem, vt prædicemus, amemus & celebremus eum[a] *qui secundùm suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrū hoc regenerationis & renouationis Spiritus sancti: quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Dominū nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.*

a Tit. 3. b

B. Deindè sic huius sacramenti mysterium[b] rememorandū est, vt identidèm seipsum quisque admoneat præclaræ illius suę spōsionis & Christianæ professionis, quam in sacro lauacro per[c] sponsores edidit. Cogitet igitur Christianus, illic se ex iræ filio & Satanæ seruo, [d] Dei filium Christíquè membrum & cohæredem, viuúmque[e] templum Spiritus sancti factum esse.

b Orig. hom. 12. in Numeros.

c Dionys. Areopag. cap. 7. eccl. hierar. Aug. de nupt. & concup. lib. 1. ca. 20. Ité lib. 1. de pec. mer. cap. 19. & lib. 4. contrà Donat. cap. 24.

d Rom. 8 a e Galat. 4 a d e 1. Cor. 6. d

C. Ingressus es regenerationis sacrariū, inquit [f] Ambrosius: repete quid interrogatus sis, recognosce quid respōderis. Renūciāsti diabolo & operibus eius, múdo & luxurię eius ac voluptatibus? [g] Memor esto sermonis tui, & nūquàm tibi excidat tuæ series cautionis. Et præclara Pauli baptizatos omnes adhortantis vox est: [h] *An ignoratis fratres, quia quicunque ba-*

f Ambr. de initian. myst. c. Chrysost. hō. 21. ad populum Antioch. Aug. li. 4. de Sym. ad Catech. c. 1.

g Amb. li. 1. de sacramē. cap. 2. Cyril Hierof. Catech. 1. mystago.

h Rom. 6. a Galat. 3. d Aug. de fide & oper. c. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus.

TESTIMONIA.

Memoria abrenunciationis factæ in baptismo.

A. Ad Titum tertio, vt in textu.

1. B. Origenes homilia duodecima in Numeros: Recordetur vnusquisq; fidelium, cùm primùm venit ad aquas baptismi, cùm signacula fidei prima suscepit, & ad fontem saluaris accessit, quibus ibi tunc vsus sit verbis, & quid denunciauerit diabolo: nõ se vsurum pompis eius, neque operibus eius, neque vllis omninò seruitiis eius ac voluptatibus pariturum.

2. Dionysivs Areopagita capite septimo ecclesiasticę Hierarchiæ: Cùm piissimis ducibus nostris in mentẽ venisset, visum est admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parentes, puerum vni ex fidelibus tradant, præclaro diuinarũ rerũ magistro, sub quo iam puer sit, quasi sub patre diuino, sanctæque salutis alumno. Hunc itaque præsul spondentem, puerum iuxta sanctam educaturum vitam, requirit vt abrenũciationem profiteatur, fidémque confiteatur: non (vt illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit sacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenũciationes facio, aut fidei sacramẽta profiteor, sed ità puer renunciat & profitetur, id est, spondeo puerum inducturum, cùm ad sacram intelligentiam venerit, sedulis abhortationibus meis, vt abrenunciet cõtrariis omninò, profiteatúrque & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (vt reor) indignũ est, si ad diuinum institutum puer adducitur, sanctum habens præceptorem, qui illi diuinarũ rerum habitum tradat, malorúmque seruet immunem.

Puer in baptismo abrenunciationes facit per sponsores.

Per corda & ora gestãtium renunciant.

3. Avgvstinvs libro primo de nuptiis & cõcupiscẽtia, capite vigesimo: In veritate itaque, nõ in falsitate potestas diabolica exorcizatur in paruulis: eíque renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestãtium, vt eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui Domini transferantur.

Per verba gestãtium fidem profitentur, & diabolo ac mundo renunciant.

4. Idem libro primo de peccatorum meritis & remissione capite decimonono: Si propterea rectè fideles vocantur, quoniã fidem per verba gestantium quodãmodò profitentur, cur non priùs etiam pœnitentes habẽtur, cùm per eorundẽ verba gestantium diabolo & huic sæculo renunciare monstrantur? Totum hoc in spe fit vi sacramẽti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ.

Responsio aliorum pro infantibus valet.

5. Item libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto: Cùm alij pro infantibus respondent, vt impleatur erga eos celebratio sacramẽti, valet vtique ad eorum consecrationem, quia ipsi respõdere non possunt. At si pro eo qui respõdere potest, alius respõdeat, non itidẽ valet. Ex qua regula illud in Euãgelio dictum est, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet: Ætate habet ipse pro se loquatur.

Ioan. 9.

6. Ad Romanos octauo: Nihil ergò nũc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant. Lex enim spiritus vitę in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. Et paulò pòst: Quicunque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterùmin timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (pater) Ipse enim spiritus, testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei. Si autem filij, & hęredes: hęredes quidẽ Dei, cohęredes autẽ Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

7. Ad Galatas quarto: Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. quoniã autem estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem: Abba, pater. Itaque iam non es seruus, sed filius: quòd si filius, & hæres per Deum. Ibidẽm: Nos autem fratres, secũdùm Isaac promissionis filij sumus. Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

8. Priorvs ad Corinthios sexto: An nescitis quoniã membra vestra, tẽplum sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & nõ estis vestri?

1. C. Ambrosivs in libro de his qui mysteriis initiantur, capite secundo: Ingressus es regenerationis sacrarium, &c. vt in textu.

Abrenunciationi quæ fit in baptismo, in mentem revocanda est.

2. Chrysostomvs homilia vigesimaprima ad populum Antiochenum: Vocis illius recorderis, quam, dum sacris initiareris, emisisti: Abrenũcio tibi Satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo. Circa margaritarum enim cultum insania, est pompa satanica. Aurum enim cepisti, nõ vt corpus vincias, sed vt pauperes soluas & enutrias. Dic igitur continue, Abrenũcio tibi Satana. Nihil hac tutius voce, si ipsam per opera exhibeamus: hanc & vos, initiandi, discere censeo. Et sub finem: Sicut sine calceamentis vel vestimẽtis vestiũm nemo in forum descendere eligeret: ità sine verbo hoc nunquàm in forum prodeas, sed cùm es ianuę vestibula trãsgressurus, hoc priùs loquere verbum: Abrenuncio tibi Satana, & cõiungor tibi Christe. Nè vnquàm absque hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cũ hoc verbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tãtùm homo occurrens, verùm nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis vbiquè apparentem.

Abrenunciationi quæ fit frequenter vtendum.

3. Avgvstinvs libro quarto de Symbolo ad Catechumenos capite primo: Diabolo vos renũciare professi estis: in qua professione non hominibus, sed Deo & angelis eius conscribentibus dixistis, Renuncio. Renunciate non solùm vocibus, sed etiam moribus, nõ tantùm sono linguæ, sed & actu vitæ: nec tãtùm labiis sonantibus, sed operibus pronunciãtibus. Scitote, vos cum callido, antiquo & veterroso inimico susceptisse certamen: nõ in vobis post renunciationem inueniat opera sua, nõ iure vos attrahat in seruitutem suam. Deprædẽderis enim & detegeris Christiane, quãdo aliud agis, & aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonstrãs in opere, nõ tenẽs promissionis tuæ fidem. Quid tibi cum pompis diaboli quibus renunciãsti? Quid tibi cum pompis diaboli amator

Baptizandi Deo & angelis cõfitentibus diuinis. Renũcio diabolo.

tor Christi? Noli te fallere, odit enim tales Deus, nec inter suos deputat professores, quos cernit vię suæ desertores.

Abrenunciatio quæ fit in baptismo, in mentem revocanda est.

4. Ambrosivs lib. 1. de sacramentis cap. 2. Quando te Leuita interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Abrenũcias sęculo & voluptatibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui, & nunquàm tibi excidat tuæ seriei cautionis. Si chirographũ homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias: teneris adstrictus, & reluctantem te fœnerator adstringit: si recusas, vadis ad iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiseris, considera, vel quibus promiseris. Leuitã vidisti, sed minister est Christi. Vidisti illũ ante altaria ministrare. Ergò chirographum tuum tenetur non in terra, sed in cælo.

5. Cyrillvs Hierosolymitanus Archiepiscopus catecheseos prima mystagogica, de abrenunciatione baptizandorũ agẽs: Istud inquit, non ignores, quòd quæcunque dicit, illa præsertim formidabili hora, scripta sunt in libris Dei absconditis: vt si quid deincẽps aduersùs illa pronunciata patraueris, tanquàm prævaricator iudiceris.

6. Ad Romanos sexto vt in textu.

7. Ad Galatas tertio: Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Post baptismum bona vita est necessaria. Ioan. 3. Matth. 5. Matth. 25.

8. Avgvstinvs de fide & operibus, capite vigesimosexto: Sancto baptismo consona sit vita Christiana, nè cuiquam homini, si vtrumlibet defuerit, vita promittatur æterna. Qui enim dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cęlorum: ipse etiam dixit, Nisi abũdauerit iustitia vestra super Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. De illis quippe ait: Scribæ & Pharisæi super cathedrã Moysi sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Ergò iustitia eorum est, dicere & non facere: ac per hoc nostram esse voluit abundantem super illorum, dicere & facere: quæ si non fuerit, non intrabitur in regnum cælorum

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I.

Quod est alterum à Baptismo Sacramentum?

Confirmatio, quæ Sacramentum est nouæ legis æquè sacrosanctum, vt Augustinus [a] inquit, ac ipse Baptismus: quod Baptizatis confertur cum impositione manuum Episcopalium, & sacri Chrismatis inunctione.

[a] lib 2. cont lit Petilian. c. 104. Cõc. Elib. c. 38. Aurel. c. 3. Laod. can. 48. Mel. cõ. Florent. Constantien. sess. 15. Trident. sess. 7. can. 1. Bernar. in vita Malach. epist. Pet. Damian. serm 1. de dedicatione Ecclesiæ. Isidor. de eccles. offi. lib. 2. cap. 25. & 26. Raban. de instit. cleric. lib. 2. cap. 30.

TESTIMONIA DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Pſal. 132.

1. Avgvstinvs libro secundo contra litteras Petiliani Donatistæ, capite centesimoquarto: Caput est ipse saluator corporis. Per barbam non incongruè fortitudo intelligitur. Ergò ad eos qui sunt fortes in Ecclesia eius, & adhærent ore eius vt sine timore prædicent veritatem, ab ipso Christo tanquàm à capite sanctum descendit vnguentum, id est, sanctificatio spiritalis. Per oram vestimenti, significantur perfecti fideles in Ecclesia. Et post pauca: In hoc vnguento sacramentũ chrismatis vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorũ sacrosanctum est sicut ipse Baptismus.

2. Concilivm Elibertinum vel Eliberinum canone trigesimooctauo: Peregrè nauigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem (qui lauacrum suum integrum habet, nec sit bigamus) baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ità vt, si superuixerit, ad Episcopum eum perducat, vt per manus impositionem perfici possit.

3. Avrelianense Concilium capite tertio, teste Gratiano, de cõsecratione distinctione quinta: Vt ieiuni ad Cõfirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur cõfessionem facere priùs, vt mundi donum spiritus sancti valeant accipere: &

Quomodò ad hoc sacramẽtum sit accedendum.

quia nunquàm erit Christianus, nisi in Confirmatione episcopali fuerit chrismatus.

4. Concilivm Laodicenum canone quadragesimooctauo: Oportet baptizatos post baptismũ sacratissimum chrisma percipere, & cælestis regni participes fieri.

5. Concilivm Meldense capite sexto, apud Gratianum: de consecratione, distinctione quinta: Vt Episcopi nõ nisi ieiuni per impositionẽ manuũ spiritũ sanctum tradant, exceptis infirmis & morte periclitãtibus. Sicut autem duobus tẽporibus, pascha videlicet & pentecoste, à ieiunis celebrari debet baptismus: ità etiam traditionem spiritus sancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

6. Concilivm Florentinum: Secundum Sacramentum est Confirmatio, &c.

7. Concilivm Constantiense sessione decimaquinta, in condamnatione octaui articuli Ioãnis Hus, meminit septem Sacramentorum.

8. Concilivm Tridentinũ sessione septima canone primo de Confirmatione: Si quis dixerit Cõfirmationem baptizatorũ ociosam ceremoniã esse & non potiùs verum & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesin quandam, qua adolescentię proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Confessionis, Confirmationis, & Coniugij sacramentum.

9. BERNARDVS in vita Malachiæ Episcopi Hiberniæ: Malachias vsum saluberrimum Cõfessionis, sacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabant aut negligebant, de nouo instituit. Cùm autem esset illi studium & zelus maximus circa cultũ diuinorum, & venerationem sacramentorum: nè fortè de his aliquid constitueret vel doceret secùs quàm ritùs haberet vniuersalis Ecclesiæ, subijt animum, adire episcopum Malchum, qui se plenius de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum: & sapientia Dei erat in illo. Is puerum mẽte captum ex his quos lunaticos vocant, inter cõfirmandum facta vnctione sanauit.

Miraculum per Confirmationem.

10. PETRVS Damianus sermone primo de dedicatione Ecclesiæ: Secundum est sacramentũ Confirmationis. In baptismate spiritus datur ad veniã, hîc ad pugnam: ibi mundamur ab iniquitatibus, hîc virtutibus præmunimur. Nónne in superliminari fronte domus nostræ terrestris, cõsecrata manus sacri chrismatis imprimit vnctionẽ? Nec quilibet tanti mysterij legitur executor, sed solus episcopus, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius ditioni sacerdotalis subditur multitudo. Baptismi gratiam omni homini, vel omni sexui tradidit authoritas antiquorum: Confirmationis autem insigne, sola pontificalis persona sue vendicat dignitati. Indè est, quòd decretales paginæ & sanctorum patrum instituta decernunt, non esse differendam post baptismum sacramẽti huius virtutem, nè nos inermes inueniat fraudulẽtus ille contortor, à quo nemo vnquàm nocendi inducias extorsit. Delibuti igitur vtriusque roris vnguẽto, illo sanati, confortati isto, securiùs descẽdamus ad singulare certamẽ. Nec nos deterreant arma Goliæ, vel magnitudo moueat staturalis, quia nobiscum est magnus Dominus Deus noster, & magna virtus eius, appræhẽdens arma & scutum, vt exurgat in adiutorium nobis.

Differentia baptismi & Confirmationis.

Episcopus huius sacramẽti minister.

Cur nõ sit facile differenda huius sacramenti susceptio.

1. Reg. 17.

Psal. 34.

Exod. 30.

Chrisma.

11. ISIDORVS Hispalensis libro secundo de Ecclesiasticis officiis, capite vigesimoquinto: Chrismatis vnguentum Moyses primùm in Exodo, iubente Domino, composuit & confudit, quo primi Aaron & filij eius in testimonium sacerdotij & sanctitatis perũcti sunt. Deindè quoque & reges eodem chrismate sacrabãtur. vndè & Christi nuncupabãtur, sicut scriptum est: Noli tangere Christos meos. Erátque eodem tempore in regibus & sacerdotibus tantùm mystica vnctio, qua Christus figurabatur: vndè & ipsum nomẽ à chrismate ductũ est. Sed postquàm Dominus noster verus rex & sacerdos æternus: à Deo patre cælesti mystico vnguento est delibutus, iam non soli pontifices & reges, sed omnis Ecclesia vnctione chrismatis cõsecratur, pro eo quòd membrum est æterni sacerdotis & regis. Ergo quia genus regale & sacerdotale sumus, ideò post lauacrum vngimur, vt Christi nomine censeamur.

Psal. 104.

1. Pet. 2.

12. ET capite vigesimosexto: Sed quoniam post baptismum per Episcopos datur spiritus sanctus cum manuũ impositione, hoc in actibus Apostolorũ fecisse meminimus Apostolos. Sic enim legitur: Factum est dum Apollos esset Corinthi, Paulus peragratis superioribus partibus, &c. Itẽ alio in loco: cùm audissent qui erant Hierosolymis Apostoli, &c. spiritum autem sanctum accipere possumus, dare autem nõ possumus: sed vt detur, Deum inuocamus. Hoc autem à quo potissimùm fiat, (quemadmodum Papa sanctus Innocentius scribit) subiiciam: dicit enim non ab alio quàm ab episcopo fieri licere: Nam presbyteri licèt sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus deberi, vt vel confignent, vel paracletum spiritum tradant, quod nõ solùm Ecclesiastica consuetudo demonstrat, verùm & superior illa lectio Apostolorum, quę asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent spiritum sanctum.

Actor. 8.

Actor. 19.

Actor. 8.

Innocen. 1. ad Decentium.

Minister huius sacramẽti.

13. RABANVS archiepiscopus Moguntinus de institutione clericorum libro primo, capite trigesimo: nouissimè autẽ à summo sacerdote per impositionem manus paracletus traditur baptizato spiritus sanctus, vt roboretur per spiritum sanctũ ad prædicandum aliis idem donum, quod ipse in baptismate consecutus est, per gratiam vitę donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitate, per põtificem verò in fronte: vt priori vnctione significetur spiritus sancti super ipsum defectio ad habitationem Deo consecrandam: in secũda quoquè, vt eiusdem spiritꝰ sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis, venire in hominem declaretur. Tunc enim ipse spiritus sanctus post mũdata & benedicta corpora atque animas, libens à patre descendit, vt vas suum sua visitatione sanctificaret & illustraret: & nũc in hominem ad hoc venit, vt signaculum fidei quod in fronte suscepit, faciat eum donis cælestibus repletum: & sua gratia confortatum, intrepidè & audacter coram regibus & potestatibus huius sæculi portare, ac nomen Christi libera voce prædicare. Et paulò pòst: Bene quippe conuenit, vt per sacrum chrisma & per pinguedinem oliuæ gratia spiritꝰ sancti tribuatur: quia in psalmo scriptũ est de ipso saluatore, quòd vnxerit eum Deus pater oleo lętitiæ præ consortibus suis, & item de nobis, quòd exhilaret faciem nostram in oleo. χρῖσμα Græcè, Latinè vnctio nominatur, ex cuius nomine & Christus dicitur, & ex ipso homo post lauacrum sanctificatur. Nam sicut in baptismate peccatorũ remissio datur ad veniam, ità per vnctionẽ sanctificatio spiritus adhibetur ad gloriam. Et hoc de pristina vnctione tractũ est exemplum, qua vngi in sacerdotium & regnum solebãt antiqui: vndè & Aaron & filij eius post lauacrũ à Moyse vncti sunt, vt sacerdotes Domini fierẽt. Et Dauid & Salomon & cæteri reges per prophetas & sacerdotes perfusi sunt cornu olei, vt regni gubernacula tenerent. Quod dum carnaliter fit, spiritaliter proficit, quomodò & ipsa baptismi gratia visibilis actus est, quòd in aqua mergimur: sed spiritalis effectus, quòd à delictis mundamur. Videamus ergò & ipsam olei naturam, si quid in ea huic significationi conueniens possit intelligi. Oleum namque ardens illuminat, & medicans sanat, & aquis infusum perspicuas eas reddit: quod benè gratiam spiritus sancti potest demonstrare. Ipse enim flamma charitatis & splẽdore sapientiæ animas illuminat. Ipse medicamine clemẽtiæ suæ, per veniam peccatorũ vulnera sanat. Ipse admixtione virtutis suæ, aquas baptismi ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illustrat.

Chrismatis cur & à sacerdote in summitate capitis, & ab episcopo in fronte baptizati significentur.

Olei proprietates.

II.

Vndè nobis comprobatur hoc Sacramentum?

A. Testimonium habet à diuina scriptura secundùm Patrum & [a] Ecclesiæ cõcordem sententiã atque interpretationem. Huc enim spectat, quod Lucas [b] Euangelista semel atque iterùm scribit de Apostolis, qui super baptizatos manus imposuerunt: hoc signo vtentes visibili, diuinitúsque instituto, quòd Christo iam initiatis noua & amplior Spiritus sancti gratia conferretur. Quare cùm Apostoli manus illis imposuissent, acceperunt, vt [c] Lucas de iisdem baptizatis refert, Spiritum Sanctum, cum accessione scilicet ac exuberantia quadam gratiæ spiritualis.

a Cypr. epist. 70 Aug. li. 5. cõtra Donat. cap. 19. & 20. Ité tract. 6 in epist. Ioan.

b Act. 8. c & 19. 2 Cypr. ad Iubaianum.

c Ibidem.

B. Nunc verò, vbi Apostolorum vicem Episcopi gerunt & locum tenent, nõ fraudat Deus Ecclesiã suam hac tam salutari gratia, sed per eosdem episcopos [d] in hoc sacramento efficaciter operatur, vt adsit, Cypriano [e] teste, & veritas signo, & spiritus Sacramento.

d Hier. contra Luciferianos.

e Ser. de vnctione chrismatis.

C. Atque huc pertinet veteris Ecclesiæ canon: [f] Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismũ accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur, quia cùm Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

f Vrban. põt. & martyr, qui anno 227. vixit, in epist. ad omnes Christianos.

TESTIMONIA.

Lib. 1. epist. 12.

Baptizati Chrismate inungendi.

1. A. CYPRIANVS epistola septuagesima ad Ianuarium & cæteros. Vngi quoquè necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto chrismate, id, est, vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porrò autem eucharistia est, & vndè baptizati vnguntur, oleum in altari sanctificatum.

Oleum in altari sanctificatum.

Olei benedictio.

Sacramentis Deus adest, etiãsi per malos ministretur.

2. AVGVSTINVS libro quinto de baptismo cõtra Donatistas, capite decimonono: Quomodò aquam mundat & sanctificat homicida? Quomodò benedicũt oleum tenebræ? Si autẽ Deus adest Sacramẽtis & verbis suis, per qualeslibet administrentur, & Sacramenta Dei vbiquè recta sunt, & mali homines quibus nihil prosunt, vbiquè peruersi sunt.

Ioan. 9.

3. ET capite vigesimo: Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, possit tamen Deus oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt, non possit, nescio: nisi fortè cor hominis quem falleciter conuersum intùs non impedit, signum fallaciter positum impedit foris, quo minùs sacramentis suis adesse dignetur; nullis hominum falsitatibus impeditus. Si ergò ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem nõ audit: vt per peccatorem sacramenta non celebrentur: quomodò exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur? Quæ omnia tamẽ & fiunt & valent, etiam per homicidas, id est, per eos qui oderunt fratres etiam in ipsa intùs Ecclesia. Cùm dare nemo possit quod non habet, quomodò dat homicida Spiritum sanctum? Et tamen ipse intùs etiam baptizat. Deus ergò dat etiã ipso baptizante, Spiritum sanctum.

Sacramenta quatuor commemorat.

4. IDEM tractatu sexto in epistolam B. Ioannis: Primis temporibus cadebat super credentes spiritus sanctus: loquebantur linguis quas nõ didicerant, quomodò Spiritus dabat eis pronũciare. Signa erant tẽpori opportuna: oportebat enim ità significari in omnibus linguis spiritum sanctum, quia Euangelium Dei per omnes linguas cursurũ erat toto orbe terrarum: significatum est illud, & transiit. Nunquid modò quibus imponitur manus vt accipiant Spiritum sanctum, hoc expectatur vt linguis loquãtur? Aut quando imposuimus manũ istis infantibus, attẽdit vnusquisque vestrũm vtrũ linguis loquerentur? Et cùm videret eos linguis nõ loqui, ità peruerso corde aliquis vestrũm fuit vt diceret, Non acceperunt isti spiritum sanctum: nam si accepissent, linguis loquerentur, quemadmodùm tũc factum est? Si ergò per hæc miracula modò testimonium præsentiæ spiritus sancti non fit, vndè cognoscit quisque accepisse se spiritum sanctum? Interroget cor suum: si diligit fratrẽ, manet Spiritus Dei in illo: videat, probet seipsum coram oculis Dei: videat si est in illo dilectio pacis & veritatis, dilectio Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ.

Manuũ Episcopalium impositione infantes & alij accipiũt Spiritum sanctũ, licèt linguis nõ loquantur.

5. ACTORVM octauo: Cùm audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum: nondùm enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

6. ET decimonono: His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Actor.8.

7. CYPRIANVS in epistola ad Iubaianum de hæreticis baptizandis: Idcircò quia Samaritani legitimum & Ecclesiasticum baptismum consecuti fuerant, baptizari eos vltrà non oportebat: sed tãtummodò quod deerat, id à Petro & Ioanne factũ est, vt oratione pro eis habita, & manu imposita, inuocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus. Quod nunc quoquè apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offeratur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.

Manus Episcopalis impositione Spiritũ sanctum consequuntur baptizati.

Actor.8.&19.

1.B. HIERONYMVS aduersùs Luciferianos: An nescis (inquit Luciferianus) etiam Ecclesiarũ hunc esse morem, vt baptizatis postèà manus imponãtur, & ità inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiamsi scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quę per traditionem in Ecclesiis obseruantur, authoritatem sibi scriptę legis vsurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare, &c. ORTHOD. Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbib⁹ per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat. Sed quale est, vt leges Ecclesiæ ad hæresim transferas, & virginis integritatem, per meretricum lupanaria patiaris spurcari? Episcopus si imponit manum, iis imponit qui in recta fide baptizati sunt: qui in patre & filio & spiritu sancto tres personas vnã substantiam crediderũt. Arrianus verò cùm aliud nihil crediderit, (claudite quæso aures qui audituri estis, nè tantæ impietatis vocibus polluamini) nisi in patre solo vero Deo, & in Iesu Christo saluatore creatura, & in spiritu sancto vtriusque seruo: quomodò spiritum sanctum ab Ecclesia recipiet, qui necdùm remissionem peccatorum cõsecutus est? Spiritus quippe sanctus, nisi mundã fidem non incolit: nec habitator eius templi efficitur, quod antistitem non habet veram fidem. Quòd si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptismate tribui: disce hanc obseruationem ex ea authoritate descẽdere, quòd post ascẽsum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.

Minister Cõfirmationis Episcopus.

Actor.2.

2. CYPRIANVS de vnctione chrismatis & aliis Sacramentis: Hodiè in Ecclesia cum cæteris vnctionibus ad populum acquisitionis sanctificandum, in participationem dignitatis & nominis, sacrum chrisma cõficitur: in quo mixtum oleo balsamum, regię & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitùs est vnctio instituta. Et paulò pòst: Hodiè, vt diximus, vnguentum ad sanctificationẽ paratur, cuius fragantia adolescentulæ & nouellę animæ, accedentes ad fidem, illectæ delectantur, & examinationis eius suauitate deliburę, diligũt & sequuntur aromatum largitorem, & vsque ad regis accubitũ spiramine illo trahuntur, & post odorem illum vbique desiderio sancto perurgente sitibũdæ discurrũt: nihil hoc oleum commune habet cum liquoribus qui ex quorundam fructuum pinguedine exprimuntur, nec vis eius est ex crassitudine penetratiua, quæ secundùm quasdam naturales rationes emollit & tẽperat spissamenta humorũ, quos solet intrinsecùs adstringere siccitas aliqua, vel corruptio conglobare. Nõ hæc medendis corporibus est vnctio instituta: quia sanctificatis elemẽtis iam non propria natura præbet effectum, sed virtus diuina potentiùs operatur, sed adest veritas signo, & spiritus sacramento: vt & ipsis rerum efficientiis gratię dignitas pareat, & interiori homini quanta ex his detur authoritas deiformi conuersatione & cælestibus moribus innotescat. Hoc oleo antiquitùs sacerdotes sacrabantur & reges, & ipsi altarium lapides deliburi spiritalem intelligi volebant sacris mysteriis inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluitat, & humidis quibuslibet superfertur, ità excellentia sacerdotalis & regiæ dignitatis secundùm formam Dei & Christi sub se omnia continens, regimen & munimen tam actiuæ, quàm contemplatiuæ vitæ obtinet: & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus, prout vult, singulis distribuit & largitur. Ex huius vnctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitùs datur, consilium & fortitudo cælitùs illabitur, scientia & pietas & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vncti, cum spiritalibus nequitiis colluctamur, nec fœtoribus spuriis imbui possumus, qui balsami spiritalis odore fragramus. HOC oleum, &c. Et quibusdam interiectis: Nec tamen cessantibus his quę ritu antiquo inoleuerant, cùm iam in populo Christiano circuncisio videretur damnabilis, & sacrificia idololatriæ imputarentur, vnctionis mysterium religio Christiana contempsit: sed cæteris genetali sanctorum consensu dãnatis, non solùm in regibus & sacerdotibus vnctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo: vt sicut Christus à chrismate dictus est, eò quòd singularis excellentiæ oleo vnxerit eum Deus, ità & participes eius quotquot sunt, consortes sint tam vnctionis quàm nominis, & dicantur à Christo Christiani, vt sint sui Christo duce rectores & duces, & offerant Deo quotidianum sacrificium, ordinati à Deo sanctimoniæ sacerdotes.

Chrisma quotum ab aliis liquoribus differt.

Effectus vnctionis.

Actor.2. Septem dona Spiritus sancti. Esa.11.

C. VRBANVS primus Pontifex & martyr in epistola ad omnes Christianos, vt in textu.

In die cœnæ Domini chrisma conficitur.

Chrisma vndè conficiatur.

III.

Quæ necessaria ad conficiendum hoc Sacramentum?

a 1. Conc. Bracar. cap. 4. Cypr. de vnct. chrif. Greg. in 1. ca. Cãt. Fabian. epist. 2. ca 1. & Conc. Flor.

A. Tria præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, & minister idoneus.

B. Materia ex oleo & balsamo mixta est, quæ ab episcopo consecrata, sacri

Chrismatis nomen iam olim obtinuit

Chrisma Christus à Christmate dictus. Psal. 44.

sacri[b] Chrismatis nomen iam olim obtinuit, & in hoc Sacramento fronti solenni illinitur.

b Cypr. vt sup. & epist. 70. Basi. de Spir. sanct. ca. 27. Fabia. qui vixit ann. 241. epist. 2. c Cõc. Flor. 2. Cor. 1. d. Ephe. 1. c Amb. de his qui myste. initi. cap. 7. & lib. 1. de Spir. sanct. cap. 6.

C Forma verborum hæc præscripta est,[c] Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

D. Minister Sacramẽti huius solus est Episcopus,[d] vt Apostolorũ exemplũ, forma & traditio retineatur. Qua de re iam olim ità sancitum accepimus:[e] Manus impositionis Sacramentum magna veneratione tenendũ est, quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis[f] Apostolis legitur aut scitur esse peractum.

d Act. 8. e Clemens epist. 4. Vrba. Melchiad. Damas. epist. 4. Leo. epist. 88. ad Epist. Ger. & Gall. Conc. Vuorm. can. 8. Flor. & Trident. can. 3. e Euse. Põt. & marr. qui vixit anno 310. epist. 3. ad Epist. Tusciæ & Cãpaniæ. Inno. 1. epi. 1. ad Decent. cap. 3. f Actor. 2. & 19. a

TESTIMONIA.

Balsamũ pro salute animarum per sancti Spiritus inuocationẽ consecratur. Actor. 8.

1.B. CONCILIVM secundum Braccarense canone quarto: Placuit vt modicum balsami, quod benedictum pro baptismi sacramento per Ecclesias datur, quia à singulis tremisses pro ipso exigi solent, nihil vlteriùs exigatur: nè fortè quod pro salute animarum per inuocationem Sãcti spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ità nos venundantes, damnabiliter venundemur.

2. CYPRIANVS in sermone de vnctione Chrismatis & aliis Sacramẽtis, vt suprà, quæstione præcedenti, B. testimonio secundo.

Chrisma ex oleo & balsamo constat.

3. GREGORIVS Magnus in caput primũ Canticorum: In Engaddi balsamum gignitur, quod cũ oleo pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti spiritus exprimuntur.

Chrismatis renouatio singulis annis fieri debet.

4. FABIANVS epistola secũda ad omnes Oriẽtales Episcopos capite primo: Literis vestris inter cętera insertum inuenimus, quosdam regionis vestrę Episcopos à vestro nostróq; ordine discrepare, & nõ per singulos annos in cœna domini chrisma cõficere, sed duos aut tres annos cõfectionẽ sãcti chrismatis semel actã cõseruare. Dicunt enim, vt in memoratis apicimus reperimus, nec balsamũ per singulos annos posse reperiri, nec necesse fore per singulos annos chrisma cõficere: sed dum vna confectio chrismatis abundat, aliam fieri necesse non habere. Errant enim, qui talia excogitant, & mente vesana potiùs quàm recta sentiẽtes, hæc dicũt. In illa enim die Dominus Iesus, postquã cœnauit cũ discipulis suis, & lauit eorum pedes, (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt) chrisma conficere docuit. Ipsa enim lauatio pedum nostrum significat baptismũ, quando sancti chrismatis vnctione perficitur atque cõfirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda, ità ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouãda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum, & vetus in sanctis Ecclesiis cremãdum. Ista à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, vobisque tenẽda mandamus. Hæc sancta Romana Ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorũ custodit: Hæc Hierosolymorum & Ephesianorũ tenet. In quibus Apostoli prędidentes, hæc docuerunt, & vetus chrisma incendi, & non ampliùs quã vno anno vti permiserunt, atque deinceps nouo frui, & non veteri, iubentes docuerunt.

Chrisma in vitima cœna Chrisma cõficere docuit.

Vetus chrisma cremãdum. Apostolica traditio.

Materia Confirmationis.

5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramẽtis: Materia Cõfirmationis est Chrisma, confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ: & balsamo, quod odorem significat bonę famæ, per Episcopum benedictum.

6. CYPRIANVS de vnctione Chrismatis, vt suprà, quæstione secunda, B. testimonio secundo.

7. Et epistola septuagesima, ibidèm, A. testimonio primo.

8. BASILIVS Magnus in libro de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo, vbi enumerat Traditiones nõ scriptas: Benedicimus aquam baptismatis & oleum vnctionis, &c. vide suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda, A. testimonio secundo.

9. FABIANVS pontifex & martyr epistola secũda ad Oriẽtales, vt suprà in hac eadem quæstione, testimonio quarto.

1.C. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Forma autem est, Consigno te signo crucis, & cõfirmo te Chrismate salutis in nomine patris, &c. vt in textu.

2. SECVNDÆ ad Corinthios primo capite: Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos, Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

3. AD Ephesios primo capite: In quo (scilicet Christo) & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.

4. AMBROSIVS de his qui initiantur mysteriis, capite septimo: Repete quia accepisti signaculum spiritale, Spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij atque virtutis, spiritum cognitionis atque pietatis, spiritum sancti timoris, & serua quod accepisti. Signauit te Deus Pater, confirmauit te Christ⁹ Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti.

Signaculum spiritale. Esaiæ 11.

Signauit te Pater, confirmauit te Christus. 2. Cor. 1.

5. IDEM libro primo de Spiritu sancto, capite sexto: In Spiritu viuimus, & ipse est pignus hæreditatis nostrę. Sicut & Apostolus scribẽs ad Ephesios ait: In quo credentes signati estis Spiritu promissionis sancto. Sancto igitur spiritu signati sumus, nõ natura, sed à Deo, quod scriptum est. Qui vnxit nos Deus, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Signati ergò

Cap. 1.

2. Cor. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritu à Deo sumus. Sicut enim in Christo moriuntur vt renascamur, ità etiam Spiritu signamur, vt splẽdorem atque imaginem eius & gratiam tenere possimus, quod est vtique spirituale signaculũ. Nam etsi Spiritu signemur in corpore, veritate tamẽ in corde signamur, vt Spiritus sanctus exprimat in nobis imaginis cælestis effigiem. Et paulò inferiùs: Atque vt sciamus cordis nostri magis hoc quàm corporis signaculum, docet Propheta, qui dicit, Signatum est in nobis lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiam in corde meo.

Spiritu signamur, vt possimus gratiam tenere.

Ps. 4.

Ita signemur in corpore, veritate tamẽ in corde signamur.

1. D. Actorvm octauo: Miserunt ad eos Petrum & Ioannem, &c. vt suprà, quæstione secunda, A. testimonio quinto.

2. Clemens Pontifex & martyr in epistola quarta ad Iuliũ & Iulianum. Vide infrà, quæstione quinta, A. testimonio quarto.

3. Vrbanvs, vt suprà, quæstione secunda, C. in textu.

4. Melchiades, vt infrà, quæstione quinta, A. testimonio secundo.

5. Damasvs epistola quarta de Chorepiscopis: quòd verò eis non liceat Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, &c. quę omnia solis pontificibus deberi, tam ex superioribus quàm ex aliis patrum cõstitutis aut sacris canonibus edocti estis.

Soli Põtifices Chrismate frontes baptizatorum vngunt.

6. Leo Magnus epistola octogesimaoctaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, de Chorepiscopis loquens: Nec erigere eis altaria, &c. nec Chrisma cõficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare licet. Hæc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis, & solis deberi summis põtificibus authoritate canonum præcipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigiũ summi põtificis demonstretur.

Solis pontificibus licet.

8. Concilivm Vuormatiẽse canone octauo, eadem habet verba, quæ Leo.

8. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ordinarius minister est Episcopus. Et cùm cęterasvnctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre, quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenẽt episcopi) quòd per manus impositionẽ Spiritum sanctum dabant, quemadmodùm Actuum Apostolorum lectio manifestat. Loco autẽ illius manus impositionis datur in Ecclesia cõfirmatio. Legitur tamẽ aliquando, per Apostolicæ sedis dispẽsationem ex rationabili & vrgente admodùm causa simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum cõfecto, hoc administrãsse Confirmationis Sacramentum.

Ordinarius minister.

Act. 8.

9. Concilivm Tridentinum sessione septima, canone tertio de Confirmatione: Si quis dixerit sanctæ Cõfirmationis ordinarium ministrum, nõ esse solum episcopum, sed quemuis simplicem sacerdotem, anathema sit.

Minister ordinarius.

10. Evsebivs pontifex & martyr epistola tertia ad Episcopos Tusciæ & Campaniæ: Manus impositionis sacramentum magna veneratione, &c. vt in textu: neque ab aliis quàm ab illis qui eorum locum tenent, vnquàm perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquàm reputabitur Sacramenta.

Apostolorũ locum tenentes, soli minist. fieri sunt.

Inter Ecclesiastica sacramenta.

11. Innocentivs primus epistola prima ad Decentium Eugubinum, capite tertio: De consignandis verò infantibus manifestum est, non ab alio, quàm ab episcopo fieri licere. Nã presbyteri licet sint sacerdotes, põtificatus tamen apicẽ nõ habent. Hęc autẽ pontificibus soli, deberi, vt vel consignent, vel paracletum spiritum tradant, non solùm consuetudò ecclesiastica demonstrat, verũ & illa lectio Actuum Apostolorũ, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritũ sanctum. Nam presbyteris, seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo baptizãt, Chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodẽ oleo signare, quod solis debetur episcopis, cùm tradunt Spiritum paracletum. Verba verò dicere non possum, nè magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere.

Act. 8.

Baptizatos chrismate vngi, sed non in fronte, quod solis episcopis debetur.

12. Actorvm octauo, vt quæstione præcedẽti, A. testimonio quinto.

13. Et decimonono, ibidẽm testimonio sexto.

III.

Cur autem baptizati sacro Chrismate inunguntur?

A. Quia per Spiritum sanctum sic nobis Apostoli tradiderunt, sicuti [a] Clemens, & [b] Dionysius, Petri Paulíque Apostolorũ discipuli probant. Tradiderunt autem illi quod à Domino ipso vtiquè acceperát, de Chrismate conficiendo, vt grauis est testis [c] Fabianus, idem & Christi martyr & pontifex Ecclesiæ.

Basil. de Spiritu sancto ca. 27.

a Epist. 4. ad Iulium & Iulian.

b De Eccl. hierar. cap. 4. & 2.

c In epist. ad Orientales Episcopos.

B Sacrosanctæ etiam [d] Synodi præceptum de hoc tale extat: Oportet baptizatos post Baptismum sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis Regni participes fieri. Rationem Cyprianus [e] reddit hanc, vt accepto Chrismate, id est, vnctione, Christianus esse vnctus Dei, & habere in se Christi gratiam possit, teneátque sanctitatem.

d Synod. Laod can. 48. Conc. ad Fabiũ Antioch. apud Euseb. li. 6. hist. cap. 35. Theodoret. de hæretic. fabul. in Nouat.

e Epist. 70. & de vnctio. chrisma. Origen. hom. 9. in Leuit. Cyrill. Hier. cathec. 3. mystag.

C. Atque vnguentum hoc visibile, quo Ecclesia baptizatos vngit, vt

vt [f] Augustinus docet, significat inuisibilis gratiæ donũ, quo Spiritus sanctus Christũ imprimis, qui & à [g] Chrismate nomen suũ trahit, ac deindè Christianos omnes interna vnctione imbuit atque cõfirmat. Vndè pulchrè [h] Tertullianus veluti ad olei naturã alludens, ità de hoc Sacramento scripsit: Caro vngitur, vt anima cõsecretur: Caro signatur, vt & anima muniatur: Caro manuum impositione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.

f Ll. 15. de Trinit. cap. 26. Paulatus Basilonen. de Baptis. & epi. 1. ad Symproniam.

g In sententiis Prosperi 342. ex August tract. 33. in Ioan. & sermon. 47. de verb Domini. Rabanus, li. 1. ca. 30. Iidor. li. 2. cap. 25.

h Lib. de carnis resurrect. Item in lib. de baptism. Theodoret. in cap. 1. Canticorum.

D. Vndè qui sacrum Chrisma reiiciunt, magnum illi imperitię suæ argumentũ præbẽt, vt qui apertè antiquissimam & vetustissimam Apostolorũ institutionem negent, ac perpetuum Ecclesiæ vsum ac traditionem temerè damnent.

Dyonis. Clemẽs, Tertul. Fabiã. Cornel. Cypria. Onge. Cyrill. Hieros. Basil. Pacianus, Amphiloch. in vita Basilij. Optat. li. 2. cõt. Donat. &c. Conc. Roma. sub Syluest. can. 5. 16. Carth. 2. can. 53. can. 56. & 64. can. 36. 2. Tolet. can. 20. 2. Vasensẽ can. 3. Trident. sess. 7. can. 2.

TESTIMONIA.

1. A Basilivs Magnus in libro de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo: Consecramus aquã baptismatis & oleũ vnctionis, &c. vt suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda, A. testimonio secundo.

2. Clemens pontifex epistola quarta ad Iuliũ & Iulianum discipulos suos, vt infrà quæstione quinta, A. testim. quarto.

3. Dionysivs Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quarto: Sedenim alia est huius finitima veneranda confectio vnguenti: cõsecrationẽ eam vocant præceptores nostri. Huius itaque partes, &c. Deindè docens mysterium cõfectionis vnguenti, luxta eũdem (inquit) synaxis modũ, eorum qui necdum initiati sunt, absoluũtur ordines, vbi scilicet præcessit põtificis circum omnem phani ambitum redolẽs thure profectio, psalmorũmque modulatio, & lectio scripturarum diuinarum. Sumptum deindè vnguẽtum põtifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris aliis circuntectum, resonantibus omnibus voce sanctissima melos sacrum, quòd diuinitus afflati propherę didicerũt. Completáque oratione super eo solẽni in sanctissimis eorũ, quæ sacrantur, consummationibus, eo vtitur ad omnem fermè sacerdotalis officij functionem. Et paulò pòst: Est igitur, vt dixi, quod nunc laudatur à nobis sacrosanctum mysterium eius ordinis atque virtutis, vt sacerdotalia cuncta perficiat. Atque ideò sancti præceptores nostri istud quasi æquali ordine atque officio sacro synaxeos coniunxẽre mysterio, eisdem imaginibus vt plurimùm & distinctionibus mysticis, & eloquiis subnixum sacris. Ibidẽm: Dicimus igitur vnguenti compositionem collectionem esse quandam spirantium suauiter materiarum, habẽté in se affatim odoratas qualitates, cuius qui participes sunt, pro quantitate eius, quæ in illis fit, fragrãtis participationis, odoris suauitate replentur. Nec longè à fine: Sed & ipsi qui sacratissimo regenerationis mysterio consecratur, aduentum sancti spiritus consummans inunctio largitur vnguẽti, &c. Vndè, vt opinor, iuxta sacratiorem sensum traditione diuina sancti nostræ sacerdotalis functionis duces, honestissimũ istud vnguenti cõsecrandi munus, teleten ab effectu rei, quæ in eo perficitur, nominant.

Vnguẽti confectio in primitiua Ecclesia.

Chrisma adhibetur in omni fere episcopali functione.

Chrismatis excellentia.

Materia compositionis vnguenti.

Chrismatis inunctio post baptismum quid cõferat.

Apostoli perfectionẽ vocarunt.

4. Et capite secundo, vt infrà, quæstione quinta, B. testimonio primo.

5. Fabianvs, vt suprà, quæstione tertia, B. testimonio quarto.

1. B. Synodvs Laodicena canone quadragesimooctauo: Oportet baptizatos, &c. vt in textu.

2. Cornelivs pontifex & martyr in epistola ad Fabiũ Antiochenũ, teste Eusebio Cæsareensi libro sexto historię ecclesiasticę, capite trigesimo quinto, de Nouato loquens: Vbi Exorcistarum (inquit) præsidio spiritu illo malo esset liberatus, & pòst in tã grauem morbum, vt iam fermè mori putaretur, incidisset, in lecto in quo decumbebat, aqua circũfusus baptismum accepit, si modò talẽ hominẽ baptismum accepisse dicendum sit: verũ morbo tandẽm elapsus, neque cætera quibus post baptismum secundùm Ecclesiæ canonem imbui oportuerat, acquisiuit, neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit. Quo quidem neutiquã potitus, quo modo quęso Spiritum sanctum adeptus est?

Secũdum Ecclesiæ canonẽ ab episcopo baptizati confignantur.

3. Theodoretvs in compendio hæreticarũ fabularum libro tertio de Nouato: Pœnitẽtiam à suo conuẽtu arcét penitùs, iisque qui ab ipsis tinguntur, sacrum Chrisma non præbent. Quocircà eos etiam qui ex hac hęresi corpori Ecclesiæ coniunguntur, benedícti Patres vngi iusserunt.

Nouatiani sacrũ chrisma baptizatis nõ præbent.

4. Cyprianvs epistola septuagesima, vt suprà, quæstione secunda, A. testimonio primo.

5. Idem in sermone de vnctione Chrismatis, vt suprà, eadem quęstione secunda, B. testimonio secundo.

6. Origenes homilia nona in Leuiticũ: Quicunque vnguento sacri Chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut Petrus ad omnem dicit Ecclesiam: Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. 1. Pet. 2.

Chrismatis vnguentum.

7. Cyrillvs Hierosolymitanus catechesi tertia mystagogica: Et nobis post quàm similiter ex aquis sacri lauacri ascẽdimus, datum est Charisma, quod imaginem gerit illius, quo vnctus est Christus. De quo & B. Isaias in sua prophetia, ex persona Domini locut [e] est: Spiritus Domini super me: quapropter vnxit me: euãgelizare pauperibus misit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Christus ab hominibus vnctus non est: sed pater saluatorem illum mundi totius constituens, vnxit eum sancto spiritu. Cęterũ vide nè illud esse putes vnguentum tãtùm: quemadmodùm enim panis Eu-

Chrisma datur post baptismum.

Esa. 61.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Transubstantiatio.

charistiæ, post sancti spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: sic & sanctum hoc vnguentum, nō amplius est vnguentū nudum, neque (si quis ità appellare malit) commune, postquàm iam consecratum est: sed est Charisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur: & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur: anima verò, sancto viuificóque spiritu sanctificatur. Huius sancti chrismatis dono accepto, modò appellamini Christiani: veram efficiens appellationem in ipsa regeneratione: antequàm enim hæc gratia vobis donata esset, nō eratis propriè digni eo nomine, sed pergentes eò vsque progressi estis vt efficeremini Christiani. Nè ignoretis, in veteri lege huius Chrismatis symbolum præcessisse. Moyses enim, &c. Sed hæc quidē in figura contingebant illis, nobis verò non in figura, sed in veritate. Est enim hoc sanctum, ad protegendum corpus spiritualiter, & ad salutem animæ.

Chrismatis dignitas.

Propter acceptū chrisma Christiani propriè dicuntur.

1. C. Avgvstinvs libro decimoquinto de trinitate, capite vigesimosexto: Neque aliquis discipulorum eius dedit Spiritum sanctum. Orabant quippe vt veniret in eos quibus manum imponebāt, non ipsi eum dabant. Quem morē in suis prepositis etiam nunc seruat Ecclesia. Denique & Simon Magus offerens Apostolis pecuniam, nō ait: Date & mihi hanc potestatem, vt dem Spiritū sanctum: sed cuicúque, inquit, imposuero manus, vt accipiat Spiritum sanctum. Quia neque scriptura superiùs dixerat, Videns autem Simon quòd Apostoli darent Spiritū sanctum: sed dixerat, Videns autem Simō quòd per impositionē manuū Apostolorū daretur Spiritus sanctus. Propter hoc & Dominus ipse Iesus Spiritum sanctum, nō solùm dedit vt De⁹, sed etiā accepit vt homo, propterea dictus est plen⁹ gratia. Et manifestiùs de illo scriptū est in Actibus Apostolorum: Quoniam vnxit eum Deus spiritu sancto. non vtiquē oleo visibili, sed dono gratię, quod visibili significatur vnguēto, quo baptizatos vngit Ecclesia. Nec sanè tunc vnctus est Christus Spiritu sancto, quando super eum baptizatum velut columba descendit: tunc enim corpus suū, id est, Ecclesiam suam præfigurare dignatus est, in qua præcipuè baptizati accipiunt Spiritum sanctum.

Actor. 8. Episcoporum munus, imponere manus baptizatis.

Act. 10. Visibile vnguentum significat donum gratiæ.

2. Pacianvs Barcilonensis Episcopus de Baptismo: Recipiēdus est, Christus, vt generet: quia sic Ioannes Apostolus dicit: quotquot eum receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hæc autē compleri aliàs nequeunt, nisi lauacri, & chrismatis, & Antistitis sacramento, lauacro enim peccata purgantur, Chrismate sanctus spiritus superfunditur: vtraque verò ista, manu & ore Antistitis impetramus.

Ioan. 1.

Chrismate superfunditur Spiritus sanctus.

3. Idem in epistola prima ad Sympronianum: Si ergò & lauacri & Chrismatis potestas, maiorum longè chrismatum, ad Episcopos ex Apostolorum forma & potestate descendit, & ligandi quoque ius adfuit atque soluendi.

Chrismatis conferendi potestas.

3. Prosper in sententiis Augustini, sententia trecentesima quadragesimasecunda: Christi nomen à chrismate est, id est, ab vnctione: Quia idcò omnis Christianus sanctificatur, vt intelligat se non solùm sacerdotalis & regiæ dignitatis esse consortē, sed etiam contra diabolum fieri luctatorem.

Christi nomē à chrismate.

5. Avgvstinvs in tractatu trigesimotertio in Ioannem: Christi nomen à Chrismate dictum est. Chrisma autem Græcè, Latinè vnctio nūcupatur. Ideò autem nos vnxit, quia luctatores contra diabolum fecit.

Ad luctam Christiani vnguntur.

6. Et sermone quadragesimoseptimo de verbis Domini, eadem habet ad verbum.

7. Rabanvs Archiepiscopus Moguntinus libro primo de institutione clericorum, capite trigesimo. Vide suprà, quæstione prima de Cōfirmatione, testimonio decimotertio.

8. Isidorvs Hispalensis libro secundo de officiis Ecclesiasticis, capite vigesimoquinto, vt suprà ibidēm testimonio vndecimo.

9. Tertvllianvs in libro de carnis resurrectione, vt in textu.

10. Idem in libro de Baptismo: Exindè egressi de lauacro, perūgimur benedicta vnctione de pristina disciplina, qua vngi oleo de cornu in sacerdotio solebāt. Ex quo Aaron à Moyse vnctus est, vndè Christus dicitur à chrismate, quod est vnctio, quę Domino nomen accōmodauit, facta spiritalis, quia spiritu vnctus est à Deo patre, sicut in Actis: Collecti sunt enimuerò in ista ciuitate aduersùs sanctum filium tuum, quem vnxisti. Sic & in nobis carnaliter currit vnctio, sed spiritaliter proficit: quomodò & ipsius Baptismi carnalis actus, quòd in aqua mergimur: spiritalis effectus, quòd delictis liberamur. Dehinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans spiritum sanctum.

Exod. 29. Christus à chrismate.

Act. 4.

Visibilis vnctio ipsaliter operatur.

Manus impositio.

11. Theodoretvs in primum caput Canticorū: Sacri baptismatis recordare: in quo qui initiantur, post Satanę abnegationem & Dei confessionem, veluti signo ac nota quadā regia spiritalis vnguenti Chrismate inuncti, sub ea visibili vnguenti specie inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt.

Inuisibilem SS. gratiam suscipiunt inuncti Chrismate.

1. D. Dionysivs Areopagita.
2. Clemens. 3. Tertvllianvs.
4. Fabianvs. 5. Cornelivs.
6. Cyprianvs. 7. Origenes.
8. Cyrillvs Hierosolymitanus.
9. Basilivs. 10. Pacianvs, vt suprà tū in hac, tum in superioribus quæstionibus.

11. Amphilochivs Iconiensis Episcopus in vita D. Basilij Magni: Admiratus quoquè Maximinus Episcopus Basilij in Deū dilectionē, oránsque vestiuit eum resurrectionis Christi indumento. Baptizauit autem & Eubulū, atque vngens eos sancto chrismate, trādidit illis viuificam communionem.

Christianus inunctus Basilium ab Episcopo.

12. Optatvs Mileuitanus libro secundo contra Donatistas: Ampullam quoquè Chrismatis per feneſtram, vt frangerent, Donatistę iactauerūt. Et cùm casum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam spiritali subuectione deduceret: proiecta casum sentire non potuit. Deo muniente, illæsa, inter saxa consedit.

Michaelis Archangelum in ampullis elucidat.

13. Concilivm Romanum sub Syluestro canone quinto: Constituit etiā clara voce Syluester Episcopus vrbis Romæ, vt nemo presbyterorum Chrisma conficeret, dicens: quoniam Christus à Chrismate

Christma non facere debere Episcopos absq; Chrismate.

Chrismate vocatur.

Chrismatis effectio quorum non sit.

14. Concilivm secundū Carthaginense canone tertio: Ab vniuersis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio & puellarum consecratio à presbyteris non fiant.

15. Concilivm tertium Carthaginense canone trigesimo sexto: Vt presbyter inconsulto Episcopo virgines non consecret: Chrisma verò nunquàm conficiat.

Chrisma vnde petendū.

16. Concilivm quartū Carthaginense canone trigesimosexto: Presbyteri qui per diœceses ecclesias regunt, non à quibuslibet Episcopis, sed à suis: nec per iuniorem clericum, sed aut per seipsos, aut per illum qui sacrariū tenet, ante Paschæ solennitatem Chrima petant.

17. Concilivm primum Toletanum canone vigesimo: Quanuis penè vbique custodiatur vt absque Episcopo Chrisma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis vel prouinciis presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum Chrisma conficere, & per diœcesim destinare, ità vt de singulis Ecclesiis ad Episcopū ante diem Paschæ diaconi destinentur aut subdiaconi, qui confectum Chrisma ab Episcopo destinatum, ad diem Paschæ possint ad tempus deferre.

Chrismatis confectio.

18. Concilivm primum Vasense canone tertio: Per singula territoria presbyteri vel ministri ab Episcopis, non prout libitum fuerit, à vicinioribus, sed à suis propriis per annos singulos petant Chrisma, appropinquante solennitate paschali: nec per quemcunque ecclesiasticum, sed si qua necessitas, aut ministrorū occupatio est, per subdiaconum, quia inhonorum est, inferioribus summa committi.

Vndè petendum.

19. Concilivm Tridentinum sessione septima, de Confirmatione canone secundo: Si quis dixerit iniurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.

Chrismati virtutem adimentes.

V.

Quis Sacramenti huius est vsus & fructus?

A. In Baptismo[a] regeneramur ad vitam: post Baptismum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptismo abluimur, hoc verò post Baptismum roboramur, vt regeneratis custos & consolator & tutor adsit Spiritus sanctus. Hæc summi & Pōtificis & martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo quod[b] Clemens testatur, se ab Apostolis ipsis accepisse: Cùm regeneratus, inquiens, quis fuerit per aquam, postmodùm septiformis Spiritus gratia ab Episcopo confirmetur, quia aliter perfectus Christianus esse nequaquàm poterit.

Ioan. 3. b

a Melchiades ad Hispa. Episcopos, vixit anno 311. Conc. Florentin.

b Epist. 4. ad Iulium & Iulianum, vixit Apostolorum tempore. Amb. lib. 1. de sacrament. cap. 2. & de iis qui myst. initian. ca. 7.

B. Prodest igitur hoc[c] Sacramentum mirificè, vt qui fidei mysteriis initiati sunt, sicut geniti[d] modò infantes & adhuc imbecilles, in Christo adolescant atque corroborentur.

c Diony. de Eccle. hier. cap. 2.

d 1. Pet. 2. a

C. Hos ceu Christianæ militiæ tyrones Episcopus admonet inunctione, vt aduersùs tot hostes & quotidiana pericula[e] Spiritu principali cōfirmentur. Consignat illis Cruce[f] frontem, quæ pudoris est sedes, vt constanter & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, vt Christianam militiam inuicta patientia exercendam & ornandam esse, sibi perpetua memoria retineant.

e Psal. 50. c

f Aug. in Psal. 141. Luc. 9. c Matt 10. d 1. Pet. 2. d Luc. 22. d Matth. 5. f Act. 4. & 5.

TESTIMONIA.

Collatio Baptismi cum Confirmatione.

1. A. Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit, &c. vt quæstione prima de Baptismo, B. in textu.

2. Melchiades Pontifex & Martyr, quem alij Melciadem, nonnulli Miltiadem vocant, in epistola ad Hispaniæ Episcopos: De his verò, super quibus rogitāstis vos informari, id est, vtrùm maius esset Sacramētum manus impositio Episcoporum, aut baptismus: scitote vtrunque magnum esse Sacramentum. Et sicut vnum à maioribus fit, id est, à summis pontificibus, quod à minoribus perfici non potest, ità & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ità coniuncta sunt hæc duo Sacramenta, vt ab inuicēm, nisi morte præueniente, nullatenùs possint segregari, & vnum sine altero ritè perfici non potest. Nam vnū (præueniēte morte) saluare sine altero potest, aliud autem non potest. Vndè scriptum est: In diebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioel.2.

illis, dicit Dominus, Effundã de spiritu meo super omnem carnem. Aduertamus summas diuitias bonitatis Dei. Quod in confirmandis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tũc spiritus sancti descensio in credẽtiũ populos, donauit vniuersis. Sed quia diximus, quòd manus impositio & confirmatio, ad Baptismi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in Christo est, confirmare aliquid possit, fortè cogitat sibi aliquis: Quid mihi prodest post mysterium baptismatis, mysterium Confirmationis? Aut quantùm video, non totum de fonte suscepimus, si post fontem adiectione noui generis indigemus. Non ità dilectissimi. Attendat charitas vestra: Sicut exigit militaris ordo, vt cùm Imperator, quemcunque in militum receperit numerum, non solũ signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: ità in baptizato benedictio illa munitio est. Dedisti militẽ, da ei adiumentũ militiæ. Nunquid prodest si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in Christo, custos & consolator & tutor est. Ideò dicit sermo diuinus: Nisi

Psal.126. Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat, qui

Effectus confirmationis & baptismi quomodo differant. custodit eã. Ergò Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismũ confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismũ roboramur. At si continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace beati seculi recipiẽdos: Confirmatio autem armat & instruit, ad agones huius mundi & prælia, reseruandos. Qui autem post Baptismum cum acquisita innocentia, immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte, quia non potest peccare post mortem. Hîc, si fortè illud etiã requirere velimus, post passionem & resurrectionem Christi, quid Apostolis profuerit aduentus spiritus sancti, ipse Dominus eis euidenter exponit:

Ioan.16. Quæ dico, inquit, vobis, non potestis ea portare modò: Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, ipse docebit vos omnem veritatem. Vides, quia cùm spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur? Itaque ante descensionem spiritus sancti, vsque ad negationẽ Apostoli deterrentur: post visitationem verò eius, vsque ad martyrium contemptu salutis armãtur. Secundùm hoc per Christum redimimur, per spi-

Spiritus sanctus quid cõferat nobis. ritum verò sanctum, dono sapientiæ spiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, instruimur, cõsummamur, vt illam spiritus sancti vocem audire possimus: Intellectum tibi dabo, & instruam in via

Psal.31. hac, qua gradieris. De spiritu sancto accipimus, vt

1. Cor.2. spirituales efficiamur, quia animalis homo nõ percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. De spiritu sancto accipimus, vt sapiamus inter bonũ malũmque discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ ac superbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuersis illecebris, & fœdis indignisque cupiditatibus, resistamus. De spiritu sancto accipimus vitæ amorem, & gloriæ ardorem, vt succensi diuinitùs, erigere à terrenis mentem ad superna & diuina valeamus.

3. Concilivm Florentinum: Effectus autem huius Sacramẽti est, quia in ea datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, vt Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideóque in fronte, vbi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, nè Christi nomen cõfiteri erubescat, & præcipuè crucem eius quæ Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitiã, propter quod signo crucis signatur.

Confirmationis effectus. Act.2.

Cur in fronte vngantur.

1. Cor.1.

4. Clemens pontifex & martyr epistola quarta ad discipulos suos Iulium & Iulianũ: Omnibus festinandum est, sine mora renasci Deo, & demùm consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiã spiritus sancti percipere, quia incertus est vniusquisque exitus vitæ. Quum autẽ regeneratus fuerit per aquam, & postmodùm septiformi spiritus gratia ab Episcopo (vt memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquàm poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit, (vt à beato Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt) & demùm ex operibus bonis ostendat in se similitudinẽ eius, qui eum genuit, patris.

Septiformis gratia in Confirmatione percepta.

Perfectus Christianus non est, qui confirmatus non fit. B. Petri & Apostolorum doctrina.

5. Ambrosivs libro tertio de Sacramentis, capite secundo: Sequitur spiritale signaculum quod audistis hodiè legi, quia post fontem superest vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis spiritus sanctus infunditur, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij atque virtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus sancti timoris. Septem quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent, sed istæ quasi cardinales sunt, quasi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quã cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm consilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas, ità timor Dei magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes quando consignatis. Nã vt ait Apostolus sanctus, Quia multiformis est, inquit, sapientia Domini nostri, & multiformis sapientia Dei, ità multiformis est spiritus sanctus, qui habet diuersas variásque virtutes. Vndè & Deus virtutum dicitur: quod aptari potest patri & filio & spiritui sancto.

Spiritus sanctus dona confert. Esa.11.

Esa.11.

1. Cor.12.

6. Idem de iis qui mysteriis initiantur, capite septimo: Vndè repete quia recepisti signaculum spiritale, spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij atque virtutis, spiritum cognitionis & pietatis, spiritum sancti timoris: & serua quod accepisti. Signauit te Deus pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti.

Dona spiritus sancti. Esa.11.

1. B. Dionysivs Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite secundo: Assumentes autẽ baptizatum sacerdotes, susceptori suique accessus duci cõsignant, & vnà cum ipso illum vestẽ baptizati munditiæ congruã induunt: sicq; indutus rursùs ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsùs vnguento virum signans, sacratissimæ communionis

Confirmatio baptismi gratiam consummat.

Perficient vnctio. communionis participem facit. Et sub finem capitis: Enimuerò illa perficiens vnctio facit ità perfectum, fragrantia suauissimi odoris insignem, quippe diuinæ generationis sacrosancta perfectio, diuino spiritui quæ fuerint perfecta, coniungit. Porrò aduentum illum secretissimum spiritus, qui intelligibiliter odore suaui fragrantes facit ac perficit, cùm sit prorsùs ineffabilis, spiritaliter intelligendum dimitto, qui diuini spiritus sanctam ac deificam societatẽ in anima sua percipere meruerunt. In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantium illi sacramentorum communionẽ deificã tradit.

2. Prioris Petri secundo: Sicut modò geniti infantes, rationabiles, & sine dono lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

1. C. Psalmo quinquagesimo: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

In fronte cur consignamur cruce. 2. Avgvstinvs in Psalmum cẽtesimum quadragesimumprimum: Vsqueadeò de cruce nõ erubesco, vt non in occulto loco habeam crucẽ Christi, sed in fronte portem. Multa Sacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædam, sicut nôstis, ore accipimus: quædam per totum corpus accipimus. Quia verò in frõte erubescitur, ille qui dixit: Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam eum coram patre meo qui in cælis est, ipsam ignominiã quodammodò & quam Pagani derident, in loco pudoris nostri constituit. Audis hominem insultare impudenti & dicere, Frontem non habet. Quid est, frontem non habet? Impudens est: non habeam nudam frontem, regat eam crux Domini mei.

3. Lvcæ nono: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua & patris & sanctorum angelorum.

4. Matthæi decimo: Omnis ergò qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego cũ coram patre meo qui in cælis est.

5. Prioris Petri secundo: Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes, patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis, quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit, &c.

6. Lvcæ vigesimoprimo: Ego dabo vobis os, &c. Trãdemini autem à parentibus, &c. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

7. Matthæi quinto: Ego dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, &c.

8. Actorvm quarto: Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Principes populi & Seniores, si nos hodiè diiudicamur in benefacto hominis infirmi, &c. notum sit omnibus vobis, &c. Videntes autem Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis, &c. Ibidèm: Si iustum est in conspectu Dei vos potiùs audire, &c. At illi comminantes dimiserunt eos. Et paulò post: Et cũ orãssent, motus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cũ fiducia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri.

9. Et quinto: Et iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica, &c. Et paulò pòst: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum quẽ vos interemistis, &c. Et conuocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt, nè omninò loquerentur in nomine Iesu: & dimiserunt eos. Et illi quidẽ ibant gaudentes à conspectu Concilij, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

I.

Quid significat nomen Eucharistiæ?

Svmmum illud[a] & longè sacratissimum Sacramentum, quo nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubriúsve, hoc vno nomine designatur.

a Dionys. Eccl. Hier. cap. 2. & 3. Conc. Trid. sess. 13. cap. 2. & 3.

B. Et rectè quidem Eucharistia, tanquàm bona[b] gratia, seu gratiarũ actio dicta est, quia præcipuum & maximum[c] Dei donũ, ipsúmque omnis gratiæ fontem & authorem continet: summorúmque nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem & gloriam summam Deo summo debemus. Maius enim beneficium optare non potuissemus, quàm quòd Christus Iesus Dominus noster de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam[d] assumptus, se nobis totum ità largiatur, vt etiam nunc corpus eius sanguinémque verè sumamus, illíque per hoc diuinum Sacramentum prorsùs[e] incorporemur.

b Amb. li. 5. de Sacram. c. 3. Cyp. de lapsis. Orig. contra Celsum, lib. 8.

c Chrysost. hom. 60. ad popul. & 81. in Matt. Item 45. in Ioan. & 61. ad popul. Antiochenum.

d Chrys. li. 3. de sacerd. & ho. 2. ad pop. Antioch. & 3. ad Ephe.

e Cyril. in Ioan. li. 4. ca. 16. & 17. li. 10. ca. 13. li. 11. c. 26. & 27. Hilarius de Trin. li. 8. Ireñ. li. 5. Cyr. Hier. catech. 4. mystag. Chrysost. hom. 45. in Ioan. & 61. ad pop. Antiochenum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. A. DIONYSIVS Areopagita de Ecclesiastica hierarchia capite secundo: In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantium illi sacramentorum communionem Deificam tradit.

Sacramentorum cõsummatio.

2. IBIDEM capite tertio: Est enim iuxta inclitum præceptorem nostrum Sacramentorũ consummatio. Et paulò pòst: Neque enim fermè fas est, sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistiæ augustissimúmque sacramentum compleat. In eodem capite vocat sacrosancta & augustissima mysteria.

Augustissimũ Sacramentũ.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite secũdo: Ergò Saluator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabiliũ suorum: & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suámque annunciare mortẽ, donec ipse ad iudicandum mundum veniat. Sumi autem voluit Sacramentum hoc tanquàm spiritalem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse viuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeóque symbolũ vnius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuíque nos tanquàm membra arctissima fidei, spei & charitatis connexione adstrictos esse voluit, vt idipsum omnes diceremus, neque essent in nobis schismata.

Eucharistiæ donũ quàm excellens.

Psal 110.

1. Cor. 11.

Cibus animę.

Ioan 6.

Antidotum.

Pignus. Ephes. 1. Symbolum vnitatis. Rom. 12.

1. Cor. 1.

4. IBIDEM capite tertio: Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramẽtis, symbolũ esse rei sacræ, & inuisibilis gratiæ formam visibilem: verùm illud in ea excellens & singulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm sanctificandi vim habent, cùm quis illis vtitur. At in Eucharistia ipse sanctitatis author ante vsum est: nondùm enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cùm verè tamẽ ipse affirmaret, corpus suum esse quod præbebat. Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem, verum Domini nostri corpus verúmque eius sanguiné sub panis & vini specie vnà cum ipsius anima & diuinitate existere: sed corpus quidem sub specie panis, & sanguiné sub vini specie ex vi verborum: Ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animámque sub vtraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur. Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypostaticam vnionem. Quapropter verissimum est, tantundem sub altera specie, atquè sub vtraque contineri. Totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quauis ipsius speciei parte: totus itẽ sub vini specie, & sub eius partibus existit.

Excellit reliqua Sacramẽta, quòd ante vsum continet authorẽ sanctitatis.

Concomitantiæ. Rom. 6.

Totus Christus sub vtralibet specie, & sub quauis parte continetur.

1. B. AMBROSIVS libro quinto de Sacramẽtis, capite tertio: Venisti ad altare, accepisti gratiam Christi.

Eucharistia dicitur gratia Christi.

2. CYPRIANVS de lapsis cùm retulisset nõnulla miracula de Eucharistia: Documento, inquit, vnius ostensum est, Dominum recedere cùm negatur: nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente, mutetur.

Eucharistia vocatur gratia salutaris.

3. ORIGENES libro octauo cõtra Celsum: Nos qui rerum omnium conditori placere studemus, cũ precibus & gratiarũ pro beneficiis acceptis actione oblatos panes edimus, corpus iam per precationem factos sanctum quoddam & sanctificans, vtẽtes eo cũ sano proposito. Ibidem posteà: Hoc cauemus nè ingrati erga Deum habeamur. Habemus etiam eius gratiarum actionis symbolum, panẽ qui Eucharistia vocatur.

Per precationem panis fit corpus Christi.

Symbolum gratiarum actionis.

4. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesima ad populum Antiochenũ, & octogesimatertia in Matthæum: Credamus vbiquè Deo, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostræ absurdum esse videatur quod dicit: superet & sensum & rationem nostram sermo ipsius: quod in omnibus & præcipuè in mysteriis faciamus, non illa quæ ante nos iacent, solummodò adspicientes, sed verba quoque eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus verò noster deceptu facilimus est: illa falsa esse non possunt, hic sæpiùs atque sæpiùs fallitur: quoniam ergò ille dixit, Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditum nobis à Christo, sed rebus quidem sensibilibus: omnia verò quæ tradidit, insensibilia sunt. Sic & in baptismo per aquam, quæ res sensibilis est, donum illud conceditur: quod autem in ea cõficitur, regeneratio scilicet ac renouatio, intelligibile quiddam est: nam si tu incorporeus esses, nudè ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam verò corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt, vellem formam & speciem eius, vellem vestimenta ipsa, vellem calceamenta videre. Ipsum igitur vides, ipsum tangis, ipsum comedis. Vestimenta eius desideras videre, ipse verò seipsum tibi tradit, non vt videas solum, verumetiam vt tangas & in te habeas. Et paulò pòst: Veniat in mentem tibi quo sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea nanque re nos alimur, quam angeli vidẽtes, tremunt, nec absque pauore propter fulgorem qui indè resiliit, adspicere possunt, & nos in vnam cum illo massam reducimur. Christi corpus vnum, & caro vna facti sumus. Quis loquetur potentias Domini, audiẽs faciet omnes laudes eius? quis pastor vnquàm membris suis oues suas nutriuit? Multæ matres post partum aliis nutricibus infantes dederunt, quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi coniungit atque conglutinat. Consideremus autẽ, ex nostra generatus est substantia: Sed nihil hoc, inquies, ad omnes pertinet. Immò ad omnes. Nam si ad naturam nostram descendit, patet quoniam ad omnes: quòd si ad omnes, & ad vnumquẽque profectò. Sed quomodò non omnes indè lucrum cõsecuti sunt, inquies? Id certè non illius causa, qui maximè hoc optat, accidit: sed eorum culpa qui eum suscipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se coniungit: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, sed ipse studiosissimè alit, hac etiam re tibi persuadens carnem illam tuam assumpsisse: tanta igitur charitate atque honore

Simpliciter & sine ambiguitate credendum corpus Christi in Eucharistia.

Math. 26. Marci 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Ea re alimur, quam vident angeli.

In vnam cum illo massam reducimur. Psalm. 103.

Oues suis membris nutrit.

Proprio corpore alit.

Singuli per Eucharistiam coniunguntur.

honore affecti, non torpeamus. Non videtis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad huius calicis spiritalem accedamus papillam: immò verò maiore desiderio quasi lactẽtes pueri, gratiam spiritus sugamus: vnus sit nobis dolor, vna mœstitia, si hoc alimento spiritali priuamur.

Quanto desiderio ad cõmunionẽ accedendum.

5. IDEM homilia quadragesimaquinta in Ioannem, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum: Vt autem non solùm per dilectionem, sed re ipsa in illam carnem cõuertamur: per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cùm enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in vnum nobiscum redegit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantiũ maximè est. Hoc Iob significabat de seruis, à quibus maximè amabatur, qui suum amorem præ se ferentes dicebant: Quis daret nobis vt eius carnibus impleremur? Quod Christus fecit, vt maiori nos charitate adstringeret, & vt suum in nos ostẽderet desiderium, non se tantùm videri permittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & dentes carni suæ infigi, & desiderio sui omnes impleri. Et post paululùm: Parentes sæpenumerò liberos suos aliis alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me vobis exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimam de futuris spem præbeo. Qui in hac vita ità se nobis exhibet, multò magis in futura. Vester ego frater esse volui, & communicaui carnem propter vos & sanguinem: & per quæ vobis cõiunctus sum, ea rursùs vobis exhibui. Hic sanguis facit, vt imago in nobis regia floreat: hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat & nutrit, lãguescere nõ sinit. Sanguis enim à cibo nõ fit repentè, sed priùs aliud quiddam: hic quàm primùm irrigat animam, eámque vi quadam magna imbuit. Hic mysticus sanguis dæmones procùl pellit, angelos & angelorum Dominum ad nos allicit. Dæmones enim cùm Dominicum sanguinem in nobis vident, in fugam vertũtur, angeli autem concurrunt. Hic sanguis effusus, vniuersum abluit orbem terrarum, de quo multa Paulus ad Hebræos prosecutus est. Hic sanguis abdita & sancta sanctorum purgabat. Quòd si eius figura tantam habuit vim in templo Hebræorum, in media Ægypto liminibus adspersus, longè magis veritas.

Per Eucharistiam re ipsa in Christi carnem conuertimur.

Singularis in nos amor hic relucet.

Iob 31.

Exod 12.

6. IDEM libro tertio de sacerdotio: O miraculũ, ô Dei benignitatem: qui cum patre sursùm sedet, in illo ipso temporis articulo omniũ manibus pertractatur, ac se ipse tradit volentibus ipsum excipere ac complecti. Fit autem id nullis præstigiis, sed apertis ac circunspicientibus circunsistentium omnium oculis. Num tibi ista cõtemptu ac despectu digna esse videtur? aut eiusmodi, vt possit quis contra ea attolli atque insurgere? Ponito ob oculos Heliam illum, &c. Hoc ergò mysterium omniũ maximè horrendum verendumque, quis tandèm qui insanus idẽ minimè sit, quíque è potestate non exierit, fastidire ac despicere poterit?

Qui sursùm sedet, hic à nobis eodem temporis articulo pertractatur.

Permittit se tangi, mãduari, & dẽtes carni suæ infigi.

Sua carne nos alit.

Sanguis Christi quẽ in Sacramento sumimus, quam efficaciam habeat.

Sacrificium Missæ mysterium maximè horrendum verendúmque hon nulli ab insanis despicitur.

7. HOMILIA item secunda ad populum Antiochenum: Tanquàm maximam hæreditatem Helisæus meloten suscepit: etenim verè maxima fuit hæreditas, omni auro preciosior. Et erat posthàc duplex Helias ille, & erat sursùm Helias, & deorsùm Helias. Noui quòd iustum illum beatum putatis, & velletis quisque esse vt ille. Quid igitur, si vobis demonstrauero quid aliud, quod illo multò maius omnes sacris mysteriis imbuti recepimus? Helias nempe meloten discipulo reliquit. Filius autem Dei ascendens, suam nobis carnem dimisit: sed Helias quidem exutus, Christus autem & nobis reliquit, & ipsam habẽs ascendit. nè igitur animo concidamus, neque lamentemur, neque temporum difficultatem timeamus. Qui enim sanguinem suum pro nobis effundere non recusauit, & carnem suam, & rursùm ipsum sanguinẽ nobis cõmunicauit, nihil pro salute nostra recusabit.

Carnem suam nobis similis, quam eándẽ habens dicendit.

8, ET homilia tertia in epistolam ad Ephesios, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum: De corpore nobis sermo est, & quidem de eo, quod ab isto nihil differat, nec distet. Quotquot in corpore Christi communicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus quòd illius corpus & sanguinem gustamus, qui in cælestibus sedet, qui ab angelis adoratur, qui proximè consistit immortali Dei potentiæ. Hei, quot nobis ad salutem viæ sunt? Corpus suum nos fecit, corpus suum nobis tradidit, & tamen nihil horum à malis nos auertit. O tenebras, & multam profunditatem, ô stupiditatem omni dolore vacuam.

Eius corpus degustamur, qui in cælestibus sedet, & ab angelis adoratur.

9. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimosexto: Mannæ alimentum non æternam vitam, sed breue famis remedium adferebat. Non ergò erat cibus verus, id est, panis de cælo. Sanctum verò CHRISTI corpus, ad immortalitatem & vitam æternam nutriens cibus est: ità inquit, Sed aquam illi ex petra biberunt. Quid igitur indè lucrati sunt, qui mortui fuerunt? non erat igitur potus ille verus, sed verus potus est sanguis Christi, quo radicitùs mors euertitur atque destruitur. Non enim hominis simpliciter sanguis est, sed eius qui naturali vitæ coniunctus, vita effectus est. Propterea corpus & membra CHRISTI sumus: quia per hanc benedictionem mysterij ipsum filium Dei suscipimus.

Præfertur hoc Sacramentũ mannæ & aquæ de petra fluenti.

In Eucharistia ipsum filium Dei suscipimus.

10. ET capite decimoseptimo: Quoniam res ardua est, & fide magis, quàm alto modo recipitur: ideò multis atque variis modis mirabilem eius vtilitatem exponit, fundamentum & basim fidem esse confirmans. Qui manducat, inquit, carnem meã, & bibit sanguinem meum: in me manet, & ego in illo. Sicuti enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat: necesse est, si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ità coniungatur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodammodò apud Matthæum comperies: Simile est, inquit, regnum cælorum fermento, quod acceptum abscondit mulier in farinæ satis tribus. Quid igitur fœmina sit, & quæ satorum trinitas, aut omninò satum quid sit, loco suo dicetur: nunc autem de fermento solùm dicamus. Sicut parum (vt Paulus ait) fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Verè enim totum fermentum in totam massam pertransit.

Ioan. 6.

Simile.

Christ o per Eucharistiam coniungimur. Matth. 13.

1. Cor. 5.

11. IDEM libro decimo in Ioannem, capite decimotertio: Non tamen negamus recta nos fide, cha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non tantam fide & charitate cū Christo coniungimur, sed etiam secundum carnem.
Ioan. 15.

tiratéque sincera Christo spiritaliter cōiungi. Sed nullam nobis cōiunctionis rationem secundū carnem cum illo esse, id profectò pernegamus, idque à diuinis scripturis omninò alienum dicimus. Quis enim dubitauit Christum etiam sic vitem esse, nos verò palmites, qui vitam indè nobis acquirimus? audi Paulum dicentem: Quia omnes vnum corpus sumus in Christo. Quia etsi multi sumus, vnum tamen in eo sumus. Omnes enim vno pane participamus. An fortassis putat (aduersarius Christi) ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse? Quæ cùm in nobis fiat, nónne corporaliter quoq; facit communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare? cur enim membra fideliū membra Christi sunt? Nescitis, inquit, quia membra vestra, membra sunt Christi? membra igitur Christi, meretricis faciam membra? absit. Saluator etiam: Qui māducat carnem meam, ait, & bibit sanguinē meū, in me manet & ego in eo. Vndè considerandum est, non habitudine solùm, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verumetiam & participatione naturali. Nam quemadmodùm si quis igne liquefactam ceram, aliæ ceræ similiter liquefactæ ità miscuerit, vt vnum quid ex vtrisque factum videatur: sic cōmunicatione corporis & sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso. Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mihi hæc dicēti: Christo (obsecro te) fidem præbe. Amen amen, inquit, dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinē eius, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnem meam & bibit sanguinē meum, habet vitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Audis apertè clamantem non habituros vitam, nisi sanguinem eius biberimus, & carnem manducauerimus. In vobis autem ipsis dicit, id est, in corpore vestro. Vita autem, iurè ipsa vitæ caro intelligi potest: hæc enim nos in nouissimo die suscitat. Et quo modo, dicere non grauabor. Caro vitæ facta vnigeniti caro; ad virtutem vitæ traducta est: non potest igitur morte superari. Propterea in nobis facta, interitū à nobis expellit. Non enim abest ab ea vnigenitus Dei filius. Vndè quia vnus est cū carne sua: ego, inquit, suscitabo eum. Cur igitur secundum carnem palmites nos dici pernegat? An non conueniēter dici potest, vitem, humanitatem eius esse, & nos palmites propter identitatem naturæ? eiusdem enim naturæ vitis & palmites sunt. Ità & spiritaliter & corporaliter nos palmites, & Christus vitis est.

Incorporamur Christo per hoc Sacramentum.
1. Cor. 6. Ephes. 6.

1. Cor. 12.

Participatione naturali in nobis est.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

12. Item libro vndecimo in Ioannē, capite vigesimosexto: Considerandum est, si ad vnitatem cōsensus & voluntatis, naturalem etiam inuenire possumus, per quam nos inter nos, & omnes Deo colligemur: fortassis enim etiam corporali vnione cōiūgimur, licèt adeò diuisi separati simus, vt vnusquisque seorsùm & subsistat, & circunscribatur. Nam si Petrus & Paulus vnum vnitate in Christo sint, Petrus tamen Paulus non est. Agè igitur cùm Trinitas vnū natura sit, consideremus quomodo etiam nos ipsi inter nos corporaliter, & cū Deo spiritaliter vnū sumus. Ex Dei patris subsistantia vnigenitus prodiens, & totū in sua natura genitorē possidens, caro factus secundū scripturā est, seq; ipsum naturæ nostræ ineffabiliter coniunxit atq; vniuit. Qui enim natura Deus est, verè homo factus est, non theophorus, id est, Deū in se per gratiā habens, vt mysterij vim ignorantes contendunt, sed verus Deus simul & homo est. Sic quæ inter se plurimum secundùm naturā distant, in vno seipso coniunxit, & diuinæ naturæ participes nos effecit: Cōmunicatio enim spiritus, & (vt ità dicam) mansio, primū in Christo fuit, & ab eo in nos penetrauit: cùm homo factus, ipse templū suum proprio spiritu perūxit atque sanctificauit. Origo igitur & via, qua spiritu sancto participamus, & Deo vniti sumus, Christi mysteriū est. Omnes enim in illo sanctificamur. Vt igitur inter nos & Deum singulos vniret, quanuis corpore simul & anima distemus, modum tamē adinuenit, consilio patris & sapientiæ suæ congruentem: suo enim corpore credentes, per communionem mysticam benedicens, & secūm & intet nos vnum nos corpus efficit. Quis enim eos, qui vnius sancti corporis vnione in vno Christo vniti sunt, ab hac naturali vnione alienos putabit? Nam si omnes vnū panem manducamus, vnū omnes corpus efficimur: diuidi enim atq; seiūgi Christus non patitur. Idcircò etiam Ecclesia corpus Christi facta est, & nos singuli membra Christi secundū Paulum. Vni enim Christo per corpus suum coniuncti, quoniam in nobis illum qui est inuisibilis, accepimus, ipsi potiùs quàm nobis membra nostra accommodantur. Quod autē Ecclesia corpus à singulis hominibus tanquàm membris compositū, saluator verò caput sit, Paulus ostendit, dicens: Vt in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totū corpus compactū & connexum per omnem iunctūram subministrationis secundùm operat onem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem suī in charitate. Quòd autem corporalis hæc vnio ad Christum participatione carnis eius acquiritur, ipse rursùs Paulus de mysterio pietatis disserens, testatur: Quod alijs, inquit, generationibus non est agnitum filijs hominū, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & prophetis in spiritu, esse gentes cohæredes & concorpores & cōparticipes promissionis in Christo. Si autē omnes inter nos in Christo vnū sumus corpus, nec inter nos solùm, verū etiam cum eo qui per carnem suam ad nos transiuit: quomodò vniuersi & inter nos, & in Christo vnum nō erimus: Christus enim est huius vnionis vinculum, qui Deus simul & homo est. Sed de vnione corporali satis.

Per communionem mysticam vnum nos corpus efficit.

Ephes. 5.

Corporaliter nobis vnitur per communionem mysticam.

13. Et capite vigesimoseptimo: Corporaliter filius per benedictionem mysticam nobis vt homo vnitur, spiritaliter autem vt Deus, sui spiritus gratia, nostrum ad nouam vitam, & diuinæ naturæ participationem, spiritum redintegrans. Nexus igitur vnionis nostræ ad Deum patrem Christus est: nobis quidem vt homo, Deo autem patri vt Deus naturaliter vnitus. Non erat enim possibile, corruptioni subiectam hominis naturam ad immortalitatem conscendere, nisi natura immortalis atque incommutabilis ad eam descendisset, ac communione participationéque suī à mortalitatis nostræ terminis ad suum bonum reformatos eleuaret. Consummati ergò sumus, reductique ad vnionem Dei patris meditatione saluatoris, id est, Christi. Filium enim Dei natura patri vnitū, corporaliter

Corporaliter substantialiterque vnitus.

poraliter substantialitérque (vt dictum est) accipientes, clarificamur glorificamúrque, suprema facti naturæ participes.

Per naturę veritatem Christus in nobis est, quia verè verbum carnem cibo Dominico sumimur.

14. Hilarius Pictauiensis Episcopus libro octauo de Trinitate: Eos nunc qui inter patrem & filium voluntatis ingerunt vnitatem, interrogo, vtrúmne per naturæ veritatem hodiè Christus in nobis sit, an per concordiam voluntatis? Si enim verè verbum caro factum est, & nos verè verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodò non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicādæ carnis admiscuit? Ità enim omnes vnum sumus, quia & in Christo pater est, & Christus in nobis est. Quisquis ergò naturaliter patrē in Christo negabit, neget priùs non naturaliter vel se in Christo, vel Christum sibi inesse, quia in Christo pater, & Christus in nobis, vnum in his esse nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósque verè sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc vnum erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis, quomodò voluntatis vnitas asseritur, cùm naturalis per sacramentum proprietas, perfectæ sacramentum sit vnitatis?

Sub mysterio verè sumimus carnem corporis Christi.

Resurrectio probatur per veram participationem carnis & sanguinis Christi.
1. Cor. 10.

15. Irenæus libro quinto aduersùs hæreses Valentini & similium: Vani sunt omnimodò, qui vniuersam dispositionem contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non eam capacem incorruptibilitatis. Sic autem secundùm hæc videlicet, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiæ communicatio sanguinis eius, neque panis quem frangimus, communicatio corporis eius est. Sāguis enim non est nisi à venis & carnibus, & à reliqua quæ est secundùm hominem substantia, qua verè factum verbum Dei sanguine suo redemit nos. Quemadmodùm & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem peccatorum. Et quoniam membra eius sumus, & per creaturam nutrimur. Creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodùm vult. eum calicem qui est creatura, suum corpus confirmauit, ex quo nostra auget corpora. Quando ergò & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia. Quomodò carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius, quemadmodùm & Apostolus ait in ea quæ est ad Ephesios epistola: Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo & inuisibili homine dicens hæc. Spiritus enim neque ossa neque carnes habet: sed ea dispositione quæ est secundùm hominem, quæ ex carnibus & neruis & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane, qui est corpus eius, augetur.

Ephes. 5.

Luc. 24.

Compartices corporis & sanguinis.

16. Cyrillvs Hierosolymitanus catechesi quarta mystagogica: Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, vt sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps corporis & sanguis. Χριστόφοροι γινόμεθα. Sic Christophori erimus, hoc est, Christū ferentes, cùm eius corpus & sanguinem in membra nostra receperimus: atque ità, vt beatus Petrus dicit, diuinæ naturæ consortes efficiemur.

Diuinæ consortes naturæ.
2. Pet. 1.

17. Chrysostomvs homilia quadragesimaquinta in Ioannem, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum, vt hac eadem quæstione, B. testimonio quinto.

II.

Quæ in hoc Sacramento præcipuè continentur?

A. Tria[a] continet Eucharistia, species visibiles, veritatem[b] corporis, & sanguinis Dominici, & spiritualis gratiæ virtutem.

a Cyr. Hieros. cater. 4. myst. b Matt. 26. c Mar. 14. c Luc. 22, b 1. Corinth. 11.

B. Quod enim oculis nostris apparet, [c] species sunt visibiles, panis videlicet ac vini. Quod autem sub speciebus iisdem Fides nostra, nō[d] sensus ac ratio cōprehendit, id verum corpus & sanguis est Christi Saluatoris.

c Theoph. in Mar. 14. ca. & Mat. 26. ac in Ioā. 6. Cyril. ad Colos. Amb. li. 4. de Sacramen. c. 4. & lib. 6. c. 1. d Damasc. lib. 4. cap. 14.

C. Cæterùm quod participatione Sacramenti huius cōsequimur, [e] exímia quædam est Spiritus sancti gratia, fructus nimirùm & effectus, vt ostendemus, salutaris Eucharistiæ.

e Augu. tract. 26. in Ioan. & alij postea citandi.

TESTIMONIA.

Contra negātes veritatem corporis & sanguinis Domini in Eucharistia.

1. A. Cyrillvs Hierosolymitanus Catechesi quarta mystagogica: Cùm igitur Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est corpus meū: quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoquè confirmante & dicente, Hic est sanguis meus: quis, inquam, dubitet, & dicat nō esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinum in

Ioan. 2.

sanguinem transmutāsset? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus stupendum miraculum operatus est, & nō multo magis corpus & sanguinem suum filiis sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus. Nam sub specie panis datur tibi corpus: & sub specie vini datur sanguis. Et paulò pòst: Nè ergò consideres tanquàm panem nudum & vinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi,

Sub specie panis datur corpus, & sub vini specie sanguis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nullo modo dubitandum de veritate, etiamsi sensus aliter iudicet.

secundùm ipsius Domini verba. Quãuis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te cõfirmet, nè ex gustu rem iudices, quin potiùs habeas ex fide pro certissimo, ità vt nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem. Et post pauca: Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hunc qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum quod à nobis conspicitur, tametsi sensui gustus vinum esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi.

Nõ esse panẽ nec vinũ, sed corpus & sanguinem.

2. MATTHÆI vigesimosexto: Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

3. MARCI decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite. Hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis. & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur.

4. LVCÆ vigesimosecundo: Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquàm cœnauit, dicẽs: Hic est calix nouũ testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

5. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquàm cœnauit, dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine: Hoc facite, quotiescunquè bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunquè enim mãducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donèc veniat. Itaque quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideò inter vos multi infirmi, &c.

1. B. THEOPHYLACTVS in Marci decimumquartum caput: Hoc est corpus meũ, hoc inquam, quod sumitis. Non enim figura & exemplar quoddã Dominici corporis panis est, sed in illud ipsum conuertitur corpus Christi. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est: non dixit, figura est carnis meæ, sed caro mea est. Et iterùm: Nisi ederitis carnem filij hominis. Et quomodò, inquis, caro non videtur: O homo, propter nostram infirmitatem istud fit. Quia enim panis quidem & vinum ex his sunt quibus assueuimus, ea nõ abhorremus: sanguinem verò propositum & carnem videres, nõ ferremus, sed abhorreremus: idcircò misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis & vini seruat, in virtutem autem carnis & sanguinis transelementat. Sanguinem verò noui testamenti dixit, opponẽdo veteri. Habebat enim & vetus testamentum sanguinem, quo aspergebantur & populus & liber legis.

Panis non figura est corporis Christi, sed in Christi corpus conuertitur. Ioan. 6.

Cur Christi caro nobis sub aliena specie præbeatur. Transelementatio.

Exod. 24.

2. ITEM in Matthæi caput vigesimumsextum: Porrò dicens: Hoc est corpus meum, ostẽdit quòd ipsum corpus Domini est panis qui sanctificatur in altario, & non respondens figura. Non enim dixit, Hoc est figura: sed, Hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamsi vobis videatur panis: quoniam infirmi sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem: & ideò panis quidem apparet, sed reuerà caro est. Et accepto poculo, gratiis actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Sicut vetus testamentum immolationem habebat & sanguinem, ità & nouum testamentum sanguinem habet ac immolationem.

Nõ figura, sed corpus & caro Domini est, etiam si videatur esse panis. Transformatur. Cur sub alterius specie.

Immolatio.

3. ET in Ioannis caput sextum: Attende autem quòd panis, qui à nobis in mysteriis manducatur, non est tantùm figuratio quædam carnis Domini, sed ipsa caro Domini: non enim dixit, Panis quem ego dabo, figura est carnis: sed, Caro mea est. Trãsformatur enim arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem & accessionem sancti spiritus, in carnem Domini. Et nè quem conturbet, quòd credendus sit panis caro. Etenim & in carne ambulante Domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmentum & sustentationem conferebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Et quomodò (inquit) non apparet nobis caro, sed panis? Vt non abhorreamus ab eius esu. Nam si quidem caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendente Domino nostræ infirmitati, talis apparet nobis mysticus cibus, qualibus aliquin assueti sumus.

Nõ figura rẽ carnis, sed ipsa caro Domini.

Transformatur panis.

Cur sub alterius specie.

Cur sub specie panis & vini nobis traditum hoc sacramentum.

4. CYRILLVS Alexandrinus in libro ad Calosyrium Episcopum Arsenoiten: Porrò alios etiam esse audio, qui mysticam benedictionem nihil ad sanctificationem proficere dicant, si quid ex ea fiat reliqui in alium diem. Insaniunt verò, qui hæc asserunt. Neque enim alteratur Christus, neque sanctum eius corpus immutatur, sed benedictionis vis ac facultas, & viuificans gratia, perpetua in ipso existit.

Cur sub alterius specie.

Insaniunt qui Eucharistiæ sanctitatem solo visu cõtinuisse.

5. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Didicisti, quòd ex pane corpus fiat Christi, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur: sed fit sanguis cõsecratione verbi cælestis. Sed fortè dicis: Speciem sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisti, ità etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, vt nullus horror cruoris sit, & precium tamen operetur redemptionis. Didicisti ergò quia quod accipis, corpus est Christi.

Cur sub alterius specie.

6. IDEM libro sexto de Sacramentis, capite primo: Sicut verus est Dei filius Dominus noster Iesus Christus, nõ quemadmodùm homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: ità vera caro, sicut ipse dicit, quam accepimus: & verus eius sanguis est potus. Sed fortè dicas, quod dixerunt tunc temporis etiam discipuli Christi audientes dicentem:

Ioan. 6.

dicentem: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non manebit in me, nec habebit vitam æternam. Fortè dicas: Quomodò vera? Qui similitudinem video, non video sanguinis veritatem. Primò omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur vt possit mutare & cõuertere genera instituta naturæ. Deindè vbi non tulerunt sermonem Christi discipuli eius, sed audientes quòd carnem suam daret manducare, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant: solus tamen Petrus dixit, Verba vitæ æternæ habes, & ego à te quò recedam? Nè igitur plures hoc dicerent, veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideò in similitudinem quidem accipis Sacramentum, sed veræ naturæ gratiam virtutémque consequeris. Ego sum, inquit, panis viuus qui de cælo descendi. Sed caro non descendit è cælo, hoc est, carnem in tertis assumpsit ex Virgine. Quomodò ergò descendit panis è cælo & panis viuus? Quia idem Dominus noster Iesus Christus consors est & diuinitatis & corporis: & tu qui accipis eius carnem, diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento.

Sermõe Christi conuertuntur & mutantur instituta naturæ.

Cur tribuantur corpus & sanguis sub alterna specie, ea tamen quæ rei contineat similitudinẽ.

Diuinitatis participes efficimur.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoquarto: Si igitur verbum Dei viuens est & efficax, & omnia quæcunque voluit Dominus fecit: si dixit, Fiat lux, & facta est: Fiat firmamentum, & factum est: si verbo Dei cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum: si cælum & terra, aqua, ignis & aër, & omnis ornatus eorum, verbo Domini perfecta sunt, & homo ipse vbique diuulgatum animal: si volẽs ipse Deus verbum, factus est homo, & ex sanctæ virginis purissimis & illibatissimis sanguinibus in seipso sine semine carnem sustentauit, non potest panem sui ipsius corpus facere, & vinum & aquã sanguinem?

Verbi Dei efficacia in rerũ productione & commutatione. Genes. 1.

Ioan. 1.

Genes. 1.

Dixit in principio: Producat terra herbam virentem: & vsque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta & vigorata præcepto. Dixit Deus, Hoc est corpus meum: &, Hic meus est sanguis: &, Hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti eius præcepto, donèc veniat efficitur. Sic enim dixit, Donèc veniat: & fit pluuia nouæ huic agriculturæ per inuocationem Spiritus sancti, obumbrans virtus. Nam quemadmodùm omnia quæcunque fecit Deus, spiritu sancto operante fecit: sic & nunc Spiritus sancti operatione hęc super naturam operatur, quæ non potest capere nisi sola fides. Quomodò fiet mihi istud, dicit sancta Virgo, quoniam virum non cognosco? Respõdet Gabriel Archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: & nunc interrogas, quomodò panis fit corpus Christi, & vinum & aqua sanguis Christi? Respondeo tibi & ego: Spiritus sanctus obumbrat, & hæc operatur super sermonem & intelligentiam: panis autem & vinum *transsumuntur: nouit enim Deus humanam infirmitatem, quòd compluta vsu non trita auertsatur molestè ferens. Assueto igitur condescensu vsus, per consueta naturæ ea facit, quæ sunt super naturam. Et quemadmodùm in Baptismate, quia cõsuetudo hominibus est aqua lauari, & oleo vngi, coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis: hunc in modum, quia mos hominibus est panem manducare, & vinum & aquam bibere, coniunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus & sanguinem, vt per assueta, & quæ sunt secundùm naturam, in iis quæ sunt super naturam, collocemur. Corpus enim secundùm veritatem coniunctum est diuinitati, quod ex sancta virgine corpus est: non quòd ipsum corpus assumptum, ex cælo descenderit, sed quòd ipse panis & vinum* transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat: sat sit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodùm ex sancta ne para, seipso & in seipso Dominus carnem sustẽtauit. Et nihil ampliùs cognoscimus, quàm quòd verbum Dei verum est & efficax & omnipotens, modus autem inscrutabilis. Neque & hoc etiam dictu præomptum, quomodò naturaliter per comestionem panis, & vinum & aqua per potionẽ, in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur, & non fit aliud corpus præter id quod priùs erat ipsius. Sic & propositionis panis, vinúmque & aqua, per inuocationem & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter* transmutatur in corpus & sanguinem Christi, & non sunt duo, sed vnum & idem. Fit igitur iis qui fide dignè assumunt, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, & in custodiam animę & corporis: iis autem qui in infidelitate indignè participant, in punitionem & suppliciũ. Quemadmodùm & Christi mors, credẽtibus facta est vita & incorruptibilitas in fruitionem sempiternæ beatitudinis: infidelibus autem & Domini interfectoribus, in supplicium & pœnam sempiternam. Nõ est figura, panis & vinum, corporis & sanguinis Christi: abiit enim hoc: sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente: Hoc est meum (non figura corporis, sed) corpus: & non figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc ipsis Iudæis: Quoniam nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam æternam. Caro mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Et rursùs: Qui manducat me, viuet. Proindè omni cum timore & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omninò fiet nobis quemadmodùm credimus non dubitãtes, & veneremur ipsum omni puritate animi & corporis. Accedamus ei desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes, crucifixi corpus suscipiamus, & apponentes oculos & labia & frontem, diuinum carbonem concipiamus, vt ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitio-nem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Carbonem vidit Esaias: carbo autem simplex non est, sed vnitus igni. Sic panis communionis, non panis simplex est, sed vnitus diuinitati. Et corpus vnitum diuinitati, non vna ac eadem illi natura est, sed vna corporis, & vnitæ diuinitatis altera. Quare amborum simul non vna natura est, sed duæ. Pane & vino susceptis Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam præfiguravit mensam: velut & sacerdos ille, Christi veri sacerdotis figuram præ se ferebat & imaginem. Tu es (inquit) sacerdos in æternum, secũdùm ordinem Melchisedec. Hunc panem, panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab ortu vsque ad occasum ipsi offerri per prophetã Dominus loquitur, corpus vi-

Non figura, sed ipsa caro Domini est.

Non sunt nuda figura corporis & sanguinis Christi sed corpus & sanguis. Ioan. 6.

Quomodò ad Cõmunionem sacramẽtum accedendum.

Effectus.

Eph. 6.

Figuræ sanctissimi Sacramenti.

Gen. 14.

Psal. 109. Leuit. 24.

Malac. 1.

* μετατιθεται.

Panis & vinũ transmutatur in corpus & sanguinẽ Domini.

Modus inscrutabilis.

Simile.

* μετατιθεται.

Universidad de Deusto
Biblioteca

delicet & ſanguis Chriſti,in ſtabilimentum animæ noſtræ & corporis,incõſumptum & incorruptum, non in receſſum iens, (abſit enim) ſed in noſtram ſubſtantiam & conſeruationem, omnimodi nocumenti reparatio,ſordis omnis purgatio. Si quidem aurum offendat adulteratum, per iudicialem correptoriámque ignitionem purgat,vt non in futuro cum mũdo condemnemur. Curat enim morbos & omnimoda damna,quemadmodùm dicit Apoſtolus: Si noſipſos iudicaremus, non vtiquè iudicaremur: cùm iudicamur autem,à Deo corripimur, vt non cum mundo condemnemur. Et hoc eſt quod dicit: Quare qui participat corpus & ſanguinem Chriſti indignè,iudicium ſibiipſi mãducat & bibit. Per illud purgati,vnimur corpori Domini & ſpiritui eius, & efficimur corpus Chriſti. Iſte panis eſt primitiæ futuri panis, qui eſt Superſubſtantialis. Superſubſtantiale enim, oſtendit aut eum qui futurus eſt,id eſt, venturi ſeculi: aut eum qui ad conſeruationem noſtræ ſumitur ſubſtãtiæ. Siue igitur hoc,ſiue illo modo, Chriſti corpus accommodatè dicetur. Nam ſpiritus viuificans eſt caro Domini, quia ex viuificante ſpiritu concepta eſt: Quod enim natũ eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Hoc autẽ dico,non auferens corporis naturam,ſed viuificationem & diuinitatem eius oſtendere volẽs. Etſi quædam * exemplaria corporis & ſanguinis Domini, panem & vinum vocauerunt,vt deiſer vocauit Baſilius, non tamen poſt ſanctificationem dixit, ſed priuſquàm ſanctificaretur ipſa oblatio, ità vocabant. † Participatio etiam dicitur: nam per ipſam, Ieſu diuinitatem participamus. Dicitur & ‡ communio,& eſt reuerà: quia communicamus per ipſam Chriſto, & participamus eius carne & diuinitate: & quia communicamus & vnimur inuicèm per illam. Nam quia ex vno pane participamus omnes, vnum corpus Chriſti,& vnus ſanguis,& inuicèm membra efficimur, concorporati Chriſto exiſtentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non vt non exiſtentia verè corpus & ſanguis Chriſti, ſed quoniam nunc quidem per ipſa participamus Chriſti diuinitate, tunc autem intellectualiter per ſolam viſionem.

C. AVGVST. tract. vigeſimo ſexto in Euang. Ioannis: Et nos hodiè accepimus viſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud eſt virtus ſacramenti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur,& accipiendo moriuntur. Vndè dicit Apoſtolus: Iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Nónne buccella Dominica venenũ fuit Iudæ? & tamen accepit: & cùm accepit,in eum inimicus intrauit: nõ quia malum accepit,ſed quia bonum malè malus accepit.

1. Cor. 11.

Panis ſuperſubſtantialis.

Ioan. 3.

* Ἀντίτυπα. Nomina ſignum quæ Euchariſtiæ.

† Participatio dicitur.

‡ Communio.

1. Cor. 10. Conceptio Chriſti. Cur dicantur futurorum exemplaria, hoc eſt, exemplaria, cùm ea ſint mera adiri ipſa veritas. Aliud eſt Sacramentum, aliud virtus vel effectus ſacramenti. 1. Coeline. 11. Ioan. 23.

III.

Quæ ſunt præcipua de hoc Sacramento capita ſcitu neceſſaria?

Ea quinque potiſſimùm ſeſe offerunt: Primum [a] de veritate Euchariſtiæ. Alterum de panis & vini tranſſubſtantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiuſdem oblatione & ſacrificio. Poſtremũ de ſumptione ipſius ſub altera vel vtraque ſpecie. De his enim præcipuè hac quidem tempeſtate ſcire, magnum eſt operæprecium.

a De veritate Euchariſtiæ extant patrum teſtimonia apud Roffenſem lib. 4. aduerſùs Oecolampadium. Item apud Tonſtallũ, Groperum & Gazetium.

IIII.

Quid igitur de veritate Euchariſtiæ ſentiendum?

A. Id planè, vt cum tota Eccleſia contra omnes [a] Capharnaitas certò credamus, ſub ſpeciebus panis & vini veram Ieſu Chriſti [b] carnem, ac verum eius ſanguinẽ in Euchariſtia exhiberi, miniſterio quidẽ Sacerdotis, virtute autẽ ac potentia Domini noſtri Ieſu Chriſti, apud quem impoſſibile [c] non eſt omne verbum. [d] *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.*

B. Dixit autẽ in cœna illa pridiè quàm pateretur, inſtructa, cùm panem primùm [e] ac deindè calicem ſuis manibus appræhẽdiſſet, cúmque de huius Sacramẽti tũ inſtitutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquã planiſſimè: [f] *Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis datur.* Dixit: [g] *Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur.* De qua inſtitutione dixit & anteà: [h] *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Dixit: [i] *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* [k] *Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.*

C. Nec obſcura ſunt alia tũ Euãgeliſtarum, tum [l] Apoſtoli Pauli teſtimonia, quæ nobis hanc fidẽ euidenter adſtruunt, nè quis [m] dubita-

a Ioan. 6. f & ibid. Cyril. Auguſt. tract. 27. in Ioan. Cyp. de cœna Domini.
b Conc. Epheſ. Nicenum. 2. actio. 6. Lateranen. can 1. Conſtantien. ſeſſ. 8. Florent. Triden. ſeſ. 13. ca. 1 & 3. Ignatius ad Smyrnenſes, teſte Theod. in dialo. 3. Tertul. de reſur. carnis & de idolo. Cyp. de lapſis. Heſych. in ca. 22. Leuit. Optatus lib. 6. Leo ſerm. 7. de Paſſio. & epiſt. 23. Theo. dial. 2.
c Luc. 1. d Marc. 10. d
d Pſal. 148. a Damaſc li. 4. de Ortho. fide c 14. Amb. li. 4. de Sacramen. ca. 4. & 5. Cyr. lib. 4. in Ioan. cap 13.

e Luc. 22. b Mar 14. c Matt. 26 c 1. Corint. 11. e Iuſtin. Apol. 2. Irenæus lib. 4. ca. 32. & 34. Iuuencus lib. 4. Euang. hiſtor.

f Luc. 22. b
g Marc. 14. c Matth. 26. c

h Ioan. 6. f Vide Hilar. 8. de Trin. Cyrill. li. 10 Ioan. li. 4. ca. 16. Orig. hom. 7. in Num. Emiſe homil. 1. de Paſcha. Leo ſerm. 16. de ieiu. ſepti. menſ. 2. Cabilo. cap. 4. 6.
i Ibid. Vide Cyr. li. 4 in Ioan cap. 17.
k Ibid Vide Cyrill. lib. 4. cap. 12 & Theophyl in c. 6. Ioan. & in 14. Marci.

l 1. Corinthio. 11. c

[m] dubitare poſſit, Chriſtum in Euchariſtia totum ſecundùm diuinam humanámque naturam exiſtere, & nobiſcum manere vſque ad [n] ſeculi conſummationem.

D. Igitur [o] eandem planè Chriſti carnem in templis habemus & ſumimus, quæ olim in Palæſtina coràm [p] cernebatur: ſed ea nec ſenſibus hîc patet, nec tranſmutationi & corruptioni eſt obnoxia: vtpotè inuiſibilis, impaſſibilis, immortalis, ſumma & diuina reſplendens gloria, quam ſolis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè perſpiciunt incredibili cum voluptate.

E. Et ſunt adhuc Sacramẽtarij, (ô horrendã [q] ſæpéque damnatã impietatem) qui adorãdum hoc magis quàm inueſtigandum myſteriũ, dum ſenſu ſuo aſſequi non poſſunt, etiã negare audẽr, Euangelij verba quanuis luculenta mirè deprauantes. Quod nihil eſt aliud ſanè, quàm velut è mundo ſolem tollere, ſummóq; ſponſi theſauro ſponſam Eccleſiã ſpoliare, & panem vitæ fidelibus eripere: nè ſit demùm, vndè exules illi in hoc mundi deſerto paſcantur atque ſuſtententur.

m Epip. in Ancorato. Cyril. Hieroſ. cat. 4. myſtag. Chryſoſt. hom. 83. in Matth. Leo ſerm. 6. de ieiu. ſepti. menſ. n Matth 28. d Cõcil. Vienn. in Clemẽt. tit. de reliq. & venerat. Sanct.
o Aug. in Pſa 98. & 33. Proſper de promiſ. & prædict. p. 2. cap. 21.
p Chryſ. in hom 2. in epiſt. ad Tim. & 24. in 1. Corint. Presbyter Achaiæ in hiſto. s. Andreæ.

q 2. Synod. Nicen actio 5. tom. 3. Rom. Vercell. ſub Leone 9. Turon. ſub Vict. 2. Romã. ſub Nicol. 2. Romã. ſub Grego. 7. Conſtantien. ſeſſ. 8 in artic. 3. Ioan. Wicleff. Triden. ſeſſ. 13. can. 1.

TESTIMONIA.

1. A. IOANNIS ſexto: Litigabant ergò Iudæi ad inuicèm, dicentes: Quomodò poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Dixit ergò eis Ieſus, & cæt. Hæc dixit in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergò audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

Capharnaitæ quàm craſsè Chriſti verba intellexerint.

2. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite vigeſimo ſecundo, ſuper ea verba, Hoc vos ſcandalizat? Si ergò videritis filium hominis aſcendẽtem vbi erat priùs: Ex imperitia, inquit, multi qui Chriſtum ſequebantur, verba ipſius non capientes, perturbantur. Nam cùm audiſſent, Amen amen dico vobis, niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: ad immanes ferarum mores vocari ſe à Chriſto arbitrabantur, incitaríque vt vellẽt crudas hominis carnes manducare, & ſanguinem bibere: quę vel auditu horribilia ſunt. Nondùm enim myſterij huius formam & diſpenſationem pulcherrimam cognouerant. Illud etiam adhæc cogitabant, quomodò caro huius hominis æternã nobis vitam largietur? aut quomodò ad immortalitatem adducere poterit? Quæ quum intelligeret is, cuius oculis omnia nuda ſunt atque aperta, alia eos re mirabili ad fidem impellit. Fruſtrà, inquit, ô vos, propter verba mea conturbamini: Quòd ſi credere non vultis vitam vobis à meo corpore dari: quid facietis quando in cælum volare me conſpicietis? Non enim aſcenſurum me ſolummodò in cælum profiteor, nè rurſùs quomodò id fieri poſſit quæratis: ſed oculis etiam ità fieri veſtris cernetis. Quid igitur hoc videntes dicetis? An non erit hoc magnum dementiæ veſtræ argumentum? ſi enim putatis carnem meam vitam vobis adferre nõ poſſe, quomodò tanquàm volucris in cælum aſcendet? quomodò per aëra volabit? hoc enim ſimiliter generi humano impoſſibile eſt. Quòd ſi præter naturam caro mea in cælum conſcendet, quid prohibet, nè ſimiliter præter naturam viuificet? Nam qui terreſtre hoc corpus, cæleſte confecit, is etiam viuificũ reddidit, quanuis natura ſuî corruptibile fuerit.

Ioan. 6.

Heb. 4.

3. AVGVSTINVS tractatu vigeſimo ſeptimo in Euangelium Ioãnis: Caro non prodeſt quicquam: ſed quomodò illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerũt, quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodò ſpiritu vegetatur. Vide eundem Aug. in Pſalmum nonageſimũ octauum, hac eadem quæſt. D. teſtim. primo.

Capharnaitã & diſcipulorũ quorundã craſſa imaginatio de edenda Chriſti carne.

4. CYPRIANVS de Cœna Domini: Orta fuerat aliquando, ſicut in Euangelio Ioannis legitur, de nouitate verbi huius quæſtio: & ad doctrinam myſterij huius obſtupuerant auditores, cùm diceret Dominus: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quod quidam quia non credebãt, nec poterant intelligere, abierunt retrò: quia horrendum eis & nefarium videbatur veſci carne humana: exiſtimantes hoc eo modo dici, vt carnem eius vel elixam, vel aſſam, ſectámque membratim edere docerentur, cùm illius perſonæ caro, ſi in fruſta partiretur, non omni humano generi poſſet ſufficere, qua ſemel conſumpta, videretur interiſſe religio, cui nequaquàm vlteriùs victima ſupereſſet. Sed in cogitationibus huiuſmodi caro & ſanguis nõ prodeſt quidquam: quia ſicut ipſe magiſter expoſuit, verba hæc ſpiritus & vita ſunt: nec carnalis ſenſus ad intellectum tãtæ profunditatis penetrat, niſi fides accedat.

Ioan. 6.

Quomodò Capharnaitæ & diſcipuli intellexerint verba Chriſti de edenda ipſius carne.

Caro nõ prodeſt quidquã Ioan. 6.

Verba Spiritus & vita eſſe quomodò dicantur.

5. CONCILIVM Epheſinum primum in epiſtola ſynodica ad Neſtorium: (quam Alexandrino Concilio tribuunt, lectam tamen & approbatam in Epheſina ſynodo:) Neceſſariò igitur & hoc adiicimus: Annunciantes enim, ſicur ſecundùm carnem, mortem vnigeniti filij Dei, id eſt, Ieſu Chriſti, & reſurrectionem eius & in cælos aſcenſionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Eccleſiis ſacrificij ſeruitutem: ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur, participes ſancti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrũm redemptoris effecti, nõ vt communem carnem percipientes, (quod abſit) nec vt

Incruentum ſacrificium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

viri sanctificeati, & verbo coniuncti secundùm dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidetis habitationem, sed vt verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, vt Deus existens, quia propriæ cárni vnitus est, viuificatricem eam esse professus est. Et ideò, quanuis dicat ad nos: Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem: non tamẽ eam, vt hominis vnius ex nobis, existimare debemus: quomodò enim iuxta naturã suam viuificatrix esse caro potetit hominis? sed vt verè propriam eius factam, qui propter nos filius hominis est factus & vocatus.

Percipimus verè viuificatricem carnẽ.

Ioan. 6.

6. SECVNDA synodus Nicena actione sexta, tomo tertio: Nemo vnquàm sanctorũ Apostolorum, qui tubæ sunt Spiritus sancti, aut glorioſorum patrum nostrorum, incruentum nostrum sacrificium in memoriam passionis Christi nomini Dei nostri, & totius suę dispensationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nam is qui accepit à Domino, sic non dicit aut confitetur, sed audiunt eum sic dicentem Euangelicè: Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non intrabitis, &c. & qui manducat, &c. Et cùm accepisset panem & gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, & dixit: Accipite & edite: Hoc est corpus meum. Et accepto calice cùm gratias egisset, &c. Non autem dixit, Sumite, edite imaginem corporis mei. Quin etiam Paulus diuinus Apostolus, è sacris Domini verbis hauriens, dixit: Ego accepi à Domino quod & tradidi, &c. Legas quousque voles, nunquàm inuenies, neque Dominum, neque Apostolos, neque Patres, incruentum illud sacrificium, quod à sacerdote offertur, imaginem dixisse, verùm ipsum corpus & ipsum sanguinem. Attamen ante sanctificationis consecrationem quibusdam patribus piè sanè visum est, ἀντίτυπον hoc est, exemplar simile formæ nominare, quorum de numero Eustathius, constans is propugnator orthodoxæ fidei, & Arrianicæ insaniæ expugnator clarus, item Basilius eiusdem superstitionis auerruncator: qui apertam & planam rectorum & probatorum dogmatum viam docentes, vno ore & spiritu loquuntur: hic quidem, exponens dictum illud in Prouerbiis Salomonis: Edite meum panem & bibite vinum, quod commiscui vobis, hæc, inquit: Per panem & vinum ἀντίτυπα membrorum corporaliũ Christi prædicat. Ille verò ex eodem fonte hauriens, vt omnes sacerdotij mystæ cognoscũt, in precatione diuinæ anaphoræ (ità Græci Missæ partem vocant) sic alibi legit: Confidentes tuo sacro altari appropinquamus, & proponẽtes ἀντίτυπα sancti corporis & sanguinis Christi tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deinceps sequuntur, sententiam patris ampliùs confirmant, quòd ante sanctificationem ἀντίτυπα vocauerint: post cõsecrationem autem, corpus Domini & sanguinem Christi, atque ità esse creduntur. Sed generosi isti, sacratum imaginum cupientes contemplationem obscurare, aliam scilicet imaginem introduxerunt, quæ sanè non imago est, sed corpus & sanguis. Verùm vafritia & improbitate confusi, falsò sophismate seipsos subuertunt, hanc sacram oblationem positione fieri dicentes. Verùm quemadmodùm istud dicere, aperta insania est: sic & imaginem asserere corpus & cruorem Domini, eiusdem est dementiæ. Et præter id quod est singularis ruditatis opus, impietatem quoquè admixtam habet.

Exemplar siue ἀντίτυπον nonnulli appellárunt, sed ante cõsecrationem.

Nec Apostoli nec Patres dixerunt Eucharistiã esse imaginẽ corporis Christi, sed ipsum verum corpus.

Ioan. 6.

Matth. 26.

Prouerb. 9.

Iconoclastæ intelligz.

Insania, dementia, & impietas est, corpus Domini imaginem asserere.

7. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocẽtio tertio, capite primo: Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omninò saluatur, in qua idẽ ipse sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstãtiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit de nostro. Et hoc vtiquè sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui fuerit ritè ordinatus secundùm claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus Iesus Christus.

Veritas corporis & sanguinis sub speciebus panis & vini. Transsubstantiatio.

8. CONCILIVM Constantiense sessione octaua, damnat hos tres primos articulos Ioannis Vuicleff: 1. Substantia panis materialis & similiter substantia vini materialis, manet in Sacramento altaris: 2. Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramẽto: 3. Christus non est in eodem Sacramento identicè, & realiter in propria præsentia corporali.

Transsubstantiatio. Accidentia sine subiecto. Christi presentia in Sacramento.

9. CONCILIVM Florentinum: Forma Sacramenti Eucharistiæ sunt verba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum: Sacerdos enim in persona Christi loquẽs, hoc cõficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur, ità tamen, quòd totus Christus cõtinetur sub specie panis, & totus sub specie vini, sub qualibet quoquè parte hostiæ consecratæ, & vini cõsecrati, separatione facta, totus est Christus.

Verba Christi conficiunt à sacerdote. Transsubstantiatio. Totus sub vtralibet specie & partibus.

10. CONCILIVM Tridentinum, sessione decimatertia, capite primo: Principiò docet sancta Synodus, & apertè ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post panis & vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atque hominem verè, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibiliũ contineri. Neque enim hæc inter se pugnant, vt ipse Saluator noster semper ad dexteram Patris in cælis assideat, iuxta modum existendi naturalẽ, & vt multis nihilominùs aliis in locis Sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo cogitatione per fidem illustrata assequi possumus, & constantissimè credere debemus. Ità enim maiores nostri omnes quotquot in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc Sacramento disseruerunt, apertissimè professi sunt, hoc tam admirabile Sacramentum in vltima cœna Redemptorem nostrum instituisse, cùm post panis viníque benedictionem se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est. Quæ verba à sanctis Euangelistis commemorata, & à diuo Paulo posteà repetita, cùm propriam illam & apertissimam significationem ptæ se ferant, secundùm quã à Patribus intellecta sunt, indignissimum sanè flagitium est, ea à quibusdam contentiosis & prauis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & sanguinis Christi negatur, contra vniuersum Ecclesiæ sensum deroqueri: quæ tanquàm columna & firmamentum veritatis,

Quomodò Christus in Eucharistia præsens.

Corpus Christi quotidiè lacessunt. Matth. 18.

In cœlis esse, & nihilominùs in altari.

Ora sanctificata post corpus & sanguinem Domini reſpuerũt quæ erant idolis immolata.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

1. Cor. 11.

Domini corpus inquinatis manibus, aut ore polluto Domini sanguinem accipere.

Aperta eius verborũ Christi significatio.

Commentitij & imaginarij tropi haberi coeunt.

1. Tim. 1.

ritatis, hæc ab impiis hominibus excogitata commenta, velut Satanica detestata est, grato semper & memore animo præstantissimũ hoc Christi beneficium agnoscens.

11. ET capite tertio: & semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem, verum Domini nostri corpus, verúmque eius sanguinem sub panis & vini specie vnà cum ipsius anima & diuinitate existere, sed corpus quidẽ sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum: Ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinẽ sub specie panis, animámque sub vtraque, vi naturalis illius connexionis & concomitãtiæ, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis surrexit, nõ ampliùs morituru, inter se copulantur. Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cũ corpore & anima hypostaticam vnionem. Quapropter verissimum est, tantundem sub alterutra specie, atquè sub vtraque contineri. Totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quauis ipsius speciei parte: totus item sub vini specie, & sub eius partibus existit.

Ex vi verborũ quid additi, & quid ex concomitentia naturali, hoc est.

Totus sub vtralibet specie & quauis eius parte.

12. IGNATIVS in epistola ad Smyrnenses, teste Theodoreto in dialogo tertio Eranistis seu Polymorphi: Eucharistias & oblationes nõ admittunt, quòd non confiteantur Eucharistiã esse carnẽ Seruatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quã pater sua benignitate suscitauit.

Eucharistia est caro Seruatoris nostri.

13. TERTVLLIANVS in libro de Resurrectione carnis: Caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur.

Caro corpore & sanguine Christi vescitur.

14. IDEM libro de idololatria: Tota die ad hanc partem zelus fidei perorabit ingemens Christianũ ab idolis in ecclesiam venire, de aduersaria officina in domum Dei venire, attollere ad Deum Patrem manus matres idolorum, his manibus adorare quæ foris aduersùs Deum adorantur, eas manus admouere corpori domini, quę dæmoniis corpora conferunt: nec hoc sufficit. Parùm sit si ab aliis manibus accipiant quod contaminent, sed etiam ipsæ tradunt aliis quod contaminauerunt. Adleguntur in ordinem ecclesiasticum artifices idolorũ. Prô scelus! Semel Indæi Christo manus intulerunt, isti quotidiè corpus eius lacessunt. O manus precidendæ! Viderint iam an per similitudinẽ dictum sit, Si te manus tua scandalizat, amputa eã. Quæ magis amputãdæ, quàm in quibus Domini corpus scandalizatur?

Man⁹ quibus idola facta sunt, rangunt corp⁹ Christi.

15. CYPRANVS libro de lapsis: Adest militum Christi cohors candida, qui persecutionis vrgentis ferociam turbulentam stabili cõgressione fregerunt, &c. Sanctificata ora cælestibus cibis, post corpus & sanguinem Domini, profana cõtagia & idolorum reliquias respuerunt. Et post multa: A diaboli aris reuertentes, ad sanctũ Domini sordidis & nidore infectis manibus accedunt, &c. vt infrà quæstione decima, D. testimonio tertio. Et quibusdã interiectis: Tumens animus & superbus, nec quia victus est, fractus est. Iacens stantibus, & integris vulneratus minatur: & quòd non statim Domini cõrpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Atque ô tuam nimiam furioſe dementiam! Irascaris ei, qui abs te auertere ità Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini misericordiam deprecatur, qui vulnus tuum sentit, quod ipse nõ sentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forsitan ipse non fundis?

16. HESICHIVS in caput vigesimum secũdum Leuitici, tractãs ea verba, Qui comederit de sanctificatis per ignorãtiam, &c. Sancta (inquit) sanctorũ sũt propriè Christi mysteria, quia ipsius est corpus, de quo Gabriel ad virginem dicebat: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideò quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei. Sed & Esaias, Sanctus Domin⁹, & in altis habitat, in sinu videlicet Patris. Ab hoc enim nõ solùm alienigenas, & inquilinos, & mercenarios sacrificij prohibuit, sed nec per ignorãtiam percipere præcepit. Per ignorantiam autem percipit, qui virtutem eius & dignitatem ignorat qui nescit, quia corpus hoc & sanguis est secundùm veritatem, sed mysteria quidem percipit, nescit autẽ mysteriorum virtutem. Ad quem Salomon dicit, vel magis spiritus, qui in eo est: Quãdo sederis vt comedas cum principe, diligẽter attende, quæ posita sunt ante te. Apertè & ipse compellens, & cogens eum, qui ignorat, addere quintam partem: hæc enim quinta addita intelligere nos intelligibiliter diuina & mystica facit. Quid sit autem quinta, ipsa te verba legislatoris docere possunt, ait enim: Addet quintam partem cũ eo quod comedit. Et quomodo eius, quod iã comedit & consumpsit, addere quis quintam potest? neque enim aliud, aut aliundè, sed de ipso, & cum eo, vel sicut LXX. super ipsum, iubet addi quintam. Ergò quinta eius super ipsum, sermo est, qui prolatus est ab ipso Christo, super dominicũ mysterium: Ipse enim liberat nos ab ignorantia, remouétque nos additus, carnale quippiam & terrenum de sanctis arbitrari, sed diuinè ea & spiritualiter accipi sancit, quod quinta propriè nominatur: quia qui in nobis est diuinus spiritus, & sermo quem tradidit, qui in nobis sunt, cõponit sensus, & non solùm nostrum gustum producit ad mysterium, sed & auditum & visum, & tactum, & odoratũ, ità vt nil in eis minori rationi & infirmæmenti proximum, de his videlicet, quæ valdè superna sunt, suspicemur. Quicunque ergò sanctificata per ignorantiam comederit, ignorans eorum virtutem, sicut diximus: Adder quintã eius super eo, & dabit Sacerdoti in sanctuarium. Sanctificationem enim mystici sacrificij, & à sensibilibus ad intelligibilia trãslationem, siue commutationem, ei qui verus est sacerdos, videlicet Christo, oportet dari, id est, ipsi de eis miraculum cedere & imputare: quia per eius virtutem, & prolatum ab eo verbũ, quæ videntur, tam sanctificata sunt, quàm cunctum carnis excedunt sensum.

Eucharistiã est ipsum Christi corp⁹, de quo Gabriel, &c. Luc. 1.

Esaiæ 6.

Per ignorantiam Eucharistiã percipit, qui nescit quòd sit corpus & sanguis Christi secũdùm veritatẽ. Prouerb. 23.

Leuitic. 22.

Verba Christi prolata super mysterio, nil finxit nos terrenum de Eucharistia cogitare.

Verbi Christi virtute sanctificantur & cõmutantur panis & vinum.

17. OPTATVS libro sexto contra Donatistas: Iam illa ostendenda sunt, quæ crudeliter ac stultè vos fecisse, negare minimè poteritis. Quid enim est tã sacrilegum, quàm altaria Dei (in quibus & vos aliquando obtulistis) frangere, radere, remouere? In quibus vota populi, & membra Christi portata sunt: Quò deus omnipotẽs inuocatus sit. Quo postulat⁹ descẽdit Spiritus sanctus: vndè à multis pignus salutis ęternæ, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est. Altaria inquã, in quib⁹ fraterni tatis munera nõ iussit Saluator poni, nisi quę esset de pace cõdita. Depone inquit, munus tuum ante altare, & priùs concorda cum fratre tuo, vt possis

Sacrilegũ est altaria Dei frangere, in quibus Christi membra sunt portata.

Matth. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Altare sit sedes corporis & sanguinis Christi, in eoque per certa momenta habitat.

pro te sacerdos offerre. Quid est enim altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi? Hæc omnia furor vester aut rasit, aut fregit, aut remouit. Et paulò pòst: Si liuoris iudicio nos vobis sordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc inuocari consueuerat? Quid vos offenderat Christus, cuius illic per certa momẽta corpus & sanguis habitabat? Quid vos offendistis etiã vos ipsi, vt illa altaria frãgeretis, in quibus ante nos per longa tẽporum spatia, sanctè (vt arbitramini) obtulistis? Dum impiè persequimini manus nostras illic, vbi corpus Christi habitabat, feristis & vestras. Hoc modo Iudæos estis imitati. Illi iniecerunt manus Christo in cruce: à vobis percussus est in altari. Si Catholicos illic insectari voluistis, vel vestris illic antiquis oblationibus parceretis. Ibi modò superbus inuẽtus es, vbi iam dudùm humilis offerebas? Ibi libenter peccas, vbi pro multorum peccatis orare consueueras. Hoc faciendo, in numerum sacrilegorum sacerdotum libenter intrâstis, sociati sceleribus ptophanorum. De quibus apud Dominũ Helias propheta querelam deponit. His enim locutus est verbis, quibus & vos inter alios ab ipso accusari meruistis: Domine, (inquit) altaria tua confregerunt. Dum dicit, tua, indicat quia res est Dei, vbi Deo aliquid à quocunque oblatum est, Sufficeret insaniæ vestræ, quòd membra laniâstis Ecclesiæ, quòd Dei populos iam dudum in vnitate positos, vestris seductionibus diuisistis. Inter hæc omnia vel altaribus parceretis. Cur vota & desideria hominum cum ipsis altaribus euertistis? Illàc ad aures Dei ascẽdere populi solebat oratio. Cur concidistis precibus viam? & nè ad Deum supplicatio de more solito ascensum haberet, impia manu quodammodò scalas subducere laborâstis? Et post pauca: Ergò & fregisse vos & rasisse constat altaria. Quid est quòd in hac re subitò vester quasi lãguere visus est furor? Videmus enim vos posteà murâsse consilium, & altaria à vobis iam nõ frãgi, sed radi tantũmodò, aut remoueri. Si hoc sufficiebat, illa quæ priùs facta sunt iudicatis, quia fieri minimè debuerũt à vobis. Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam calices, Christi sanguinis portatores: quorũ species reuocâstis in massas, mercẽ nefariis nundinis procutãtes, ad quam nec emptores eligere voluistis sacrilegi, dum incõsideratè vẽdidistis. Passi etiam estis comburi manus vestras, quibus ante nos, eosdem calices tractabatis. Eam rem tamen passim vendi iussistis. Emerũt forsitàn in vsus suos sordidæ mulieres. Emerunt Pagani, facturi vasa, in quibus incenderẽt idolis suis. O scelus nefarium! ô facinus inauditũ! auferre Deo, quod idolis præstes. Subducere Christo, quod proficiat sacrilegio.

5. Reg. 19.

Calices Christi sanguinis portatores frangere immane facinus.

18. Leo Magnus sermone septimo de passione Domini: Diuino intelligimus dispositum fuisse consilio, vt sacrilegi Iudæorũ Principes, & impij Sacerdotes, qui sæuiendi in Christum occasiones sæpè quæsiuerãt, non nisi in solennitate paschali, exercẽdi furoris sui acciperẽt potestatem. Oportebat enim vt manifesto implerentur effectu, quę diù fuerant figurato promissa mysterio, vt ouem significatiuam ouis vera remoueret, & vt vno expleretur sacrificio variarum differentia victimarum. Nã omnia illa quę de immolatione agni diuinitùs per Moysen fuerant prostituta, Christum

Vno sacrificio variæ expletæ sunt victimæ legis veteris.

prophetârant, & Christi occisionem propriè nũciârant. Vt ergò vmbræ cederẽt corpori, & cessarent imagines sub præsentia veritatis, antiqua obseruantia nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit, & legalis festiuitas dum mutatur, impletur. Et nonnullis interiectis: Diligentes pontifices & soliciti sacerdotes seditiones turbarum fieri in præcipua solennitate metuebãt, non vt populus nõ peccaret, sed nè Christus euaderet. At Iesus consilij sui certus, & in opere paternæ dispositionis intrepidus, vetus, testamẽtum consummabat, & nouum pascha cõdebat. Discumbentibus enim secum discipulis ad edendam mysticam cœnam, cùm in Caiphæ atrio tractaretur, quomodò Christus posset occidi: ille corporis & sanguinis sui ordinans sacramentum, docebat qualis Deo hostia deberet offerri, nec ab hoc quidem mysterio traditore submoto, vt ostenderetur nulla iniuria exasperatus, qui in voluntaria erat impietate perstiturus.

Hostia hostiã excludit, &c.

Christus ordinans corporis & sanguinis sui sacramentum, docebat qualis Deo hostia deberet offerri.

19. Idem epistola vicesimatertia ad clerũ & plebem Constantinopolitanæ vrbis: (quæ in Tomis Conciliorum est vigesimasecunda) Extra donum diuinæ gratiæ, & extra sacramentũ habendi sunt salutis humanæ, qui negãtes naturam nostræ carnis in Christo, & Euãgelio contradicunt & Symbolo reluctãtur. Nec sentiunt se in hoc præruptũ sua obcęcatione deduci, vt nec in passionis dominicæ, nec in resurrectionis veritate cõsistant: quia vtrunque in Saluatore vacuatur, si in eo nostri generis caro non creditur. In quibus isti ignorantiæ tenebris, in quo hactenùs desidiæ torpore iacuẽre vt nec auditu discerent, vel lectione cognoscerẽt, quod in Ecclesia Dei in omniũ ore tam cõsonum est, vt nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis sacramẽta fidei taceatur? Quia in illa mystica distributione spiritualis alimonię hoc impartitur, hoc sumitur, vt accipientes virtutem cælestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus.

Veritatem corporis & sanguinis Christi in Ecclesia, vt à fidelibus creditur, & à sacerdote traditur.

20. Theodoretvs dialogo secundo, qui inscribitur Inconfusus. Orthodoxus: Dic ergò, mystica symbola, quæ Deo à Dei sacerdotibus offerũtur, quorũmnã dicis esse symbola? ranistes: Corporis & sanguinis Domini. Orth. Corporis quod verè est, vel verè non est? Eran. Quod verè est. Orth. Optimè, oportet enim imaginis esse exẽplar archetypũ. Etenim pictores imitantur naturam, & eorũ quæ videntur depingunt imagines. Eran. Verũ. Orth. Si ergò diuina mysteria corpus quod verè est repræsentãt: ergò corpus etiam nunc domini quodquè corpus est, nõ in naturam diuinitatis mutatum, sed impletũ diuina gloria. Eran. Opportunè accidit vt verba faceres de diuinis mysteriis. Nam vel ex eo ipso tibi ostẽdam corpus Domini in aliam mutari naturam. Respondeat ergò ad mea interrogata. Orth. Respõdebo. Eran. Quid appellas donum quod affertur, ante inuocationẽ sacerdotis? Ort. Nõ oportet apertè dicere, est enim verisimile adesse aliquos mysteriis non initiatos. Eran. Respondeatur ænigmaticè. Orth. Id quod fit ex huiusmodi seminib⁹ nutrimẽtũ. Eran. Aliud autẽ signũ quomodò nominamus? Ort. Cõmune etiã hoc nomẽ, quod potus speciẽ significat. Eran. Post sanctificationẽ autem quomodò ea appellas? Orth. Corpus Christi, & sanguinẽ Christi. Eran.

Ex veritate Eucharistiæ docet Christũ habere verum corpus.

Post sanctificationẽ appellatur corpus & sanguis Christi.

Et credis

Et credis te fieri participem Christi corporis & sanguinis? Orth. Ita credo. Eran. Sicut ergò symbola Domini corporis & sanguinis, alia quidem sunt ante inuocationem sacerdotis, sed post inuocationem mutantur, & alia fiunt: ità etiam corpus Domini post assumptionem mutatur in diuinam substantiam. Orth. Quæ ipse texuisti retibus captus es, Neque enim signa mystica post sanctificationẽ recedunt à sua natura. Manẽt enim in priore substantia, & figura, & forma, & videri, & tangi possunt, sicut & priùs: intelligũtur autem ea esse, quę facta sunt, & creduntur, & adorantur, vt quæ illa sint quæ creduntur. Confer ergò imaginem cum exemplari, & videbis similitudinẽ. Eran. Atqui symbolum mysticum priorem mutat appellationẽ, neq; enim ampliùs nominatur, quod priùs vocabatur, sed corpus appellatur. Oportet ergò etiam veritatẽ, Deum, & non corpus vocari. Orth. Ignarusmihi esse videris, non enim corpus solùm, sed etiã panis vitæ nominatur, ità Dominus ipse appellauit.

Manet eadem substantia nõ numero vel specie, sed genere: aliquis quomodo fiunt facta ea quę intelliguntur & adorantur? Sunt illa quæ creduntur.

Nominatur corpus Christi & Panis vitæ. Ioan. 6.

21. Lvcæ primo: Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

22. Marci decimo: Omnia possibilia sunt apud Deum.

23. Psalmo centesimo quadragesimooctauo: Ipse dixit, & facta sunt, &c. vt in textu.

24. Damascenvs libro quarto de orthodoxa fide, capite decimoquarto: Si igitur verbũ Dei viuens est & efficax, & omnia quæcunque voluit Dominus fecit, &c. vt suprà, quæstione secunda, B. testim. septim.

25. Ambrosivs libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Tu fortè dicis: Meus panis est vsitatus: sed panis iste panis est ante verba sacramẽtorum: vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur adstruamus. Quomodò potest qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione. Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu. *Nam reliqua omnia quę dicũtur, laus Deo defertur: oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cęteris: vbi veniturvt cõficiatur venerabile Sacramẽtum, iam non suis sermonibus facerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Ergò sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Quis sermo Christi? Nempe is quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factũ est cælum: iussit dominus, & facta est terra: iussit Dominus, & facta sunt maria: iussit Dominus, & omnis creatura generata est: Vides ergò, quàm operatorius sit sermo Christi? Si ergò tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse quæ non erant: quãto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra nõ erat. Sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Ergò tibi vt respõdeam, non erat corpus Christi ante consecrationem: sed post consecrationem dico tibi, quòd iam corpus est Christi. Ipse dixit, & factum est: ipse mãdauit, & creatum est. Tu ipse eras, sed eras vetus creatura: posteaquam consecratus es, noua creatura esse cœpisti. Vis scire quàm noua creatura? Omnis, inquit, in Christo noua creatura. Accipe ergò, quemadmodùm sermo Christi creaturam omnem mutare consueuerit, & mutat quãdo vult instituta naturæ. Quomodò requiris:

Ante cõsecrationem panis est, post eam verò caro est Christi.

Consecratio fit verbis Christi. for. *Nã per

Genes. 1.

Quàm efficax sit sermo Christi ad inducendũ tum in transmutandis rebus. Psal. 148.

Adhibet exẽpla.

Accipe, & primò omnium de generatione eius sumamus exẽplum. Consuetudo est, vt non generetur homo, nisi ex viro & muliere, & consuetudine coniugali. Sed quia voluit Dominus, qui hoc elegit sacramentum, & de Spiritu sancto & Virgine natus est Christus, hoc est, mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Vides ergò quia cõtra instituta & ordinẽ homo est natus ex Virgine. Accipe aliud: Vrgebatur populus Iudæorũ ab Ægyptiis, intereclusus erat mari, diuino imperio virga Moyses tetigit aquas, & se vnda diuisit: nõ vtique secundùm suæ naturæ consuetudinem, sed secundùm gratiam cælestis imperij. Accipe aliud: Sitiebat populus, veniebat adfontẽ, amarus erat fons. Misit lignũ sanctus Moyses in fontem, & factus est dulcis fons qui amarus erat, hoc est, mutauit cõsuetudinẽ naturę suæ, accepit dulcedinem gratiæ. Accipe & quartũ exẽplũ: Ceciderat ferrum securis in aquas: quasi ferrũ, sua cõsuetudine demersum est. Misit lignum Helizæus, statim ferrum eleuatũ est, & aquis supernatauit, vtique cõtra cõsuetudinem ferri. Est enim materies grauior, quàm aquarũ est elemẽtum. Ex his igitur omnibus non intelligis quãtum operetur sermo cælestis? Ergò didicisti, &c. vt sup. quæst. secũda, B. testi. quinto.

Primum.

Secundum, Exod. 14.

Tertium. Exod. 15.

Quartum. 4. Reg. 6.

26. Et capite quinto: Vis scire quia verbis cælestibus consecratur? Accipe quæ sunt verba. Dicit sacerdos: Fac nobis hanc oblationem ascriptam, rationabilem, acceptabilem: quod est figura corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. qui pridiè quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cælum, ad te sanctę pater omnipotens æternæ Deus, gratias agens: benedixit, fregit, fractũmque Apostolis suis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite & edite ex hoc omnes: Hoc est enim corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem, postquàm cœnatum est, pridiè quàm pateretur, accepit, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes. hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridiè, inquit, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panẽ. Antequàm cõsecretur, panis est: vbi autẽ verba Christi accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum. Et ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus. Vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plebem redemit. Ergò videte quantis generibus potens est sermo Christi vniuersa conuertere. Deindè ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quòd corpus suũ accipiamus & sanguinem. Nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Iã redi mecum ad propositionem meam. Magnum quidem & venerabile, quod manna Iudæis pluit è cælo. Sed intellige: Quid est ampliùs? mãna de cælo, an corpus Christi? Corpus Christi vtiquè, qui author est cæli. Deindè mãna qui manducauit, mortuus est. Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum, & nõ morietur in æternũ. Ergò non ociosè cùm accipis, tu dicis, Amen: iam in spiritu confitens quòd accipias corpus Christi. Dicit tibi sacerdos, corpus Christi. Et tu dicis, Amen: hoc est, verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.

Adducit verba Canonis Missæ.

Ante consecrationem panis est, post non item.

Efficacitas verborum Christi.

Non est dubitandum de veritate corporis Christi.

Præfertur Mannæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

27. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite decimotertio: Animus malignus quęcúque nō iutelligit, ſtatim tanquàm friuola falſáque per arrogantiam eiicit, nulli cedēs, nec aliquid ſupra ipſum eſſe exiſtimans: quales Iudæos fuiſſe comperiemus. Nam cùm oporteret eos, qui diuinam virtutem Saluatoris ac poteſtatem, ſignorū miraculo perceperunt, ſermonem eius libenter ſuſcipere, & ſi qua difficilia videbantur, eorum ſolutionem quærere: cōtrà omninò faciunt: Et quomodo poteſt hic carnem ſuam nobis dare? De deo non ſine magna impietate conclamant, nec in mentem venit nihil eſſe impoſſibile apud Deū. Nam cùm animales eſſent (vt ait Paulus ſpiritalia intelligere nō poterant. Sed fatuitas quædam tam magnum ſibi videtur myſterium: ſed nos magnum quęſo à peccatis aliorum profectum faciamus, & firmā fidem myſteriis adhibētes, nunquàm in tam ſublimibus rebus, illud Quomodò, aut cogitemus, aut profetamus. Iudaicum enim hoc verbum eſt, & extremi ſupplicij cauſa. Ideò Nicodemus etiam cùm diceret: Quomodò hæc fieri poſſunt? meritò audiuit: Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Aliorum igitur, vt diximus, culpa perdocti, quum DEVS operetur, non quęramus quomodò, ſed operis ſui viam atque ſcientiam illi ſoli concedamus. Nam quemadmodùm, quáuis nullus nouit quidnam ſecundum naturam Deus ſit, iuſtificatur tamen per fidem, quum credat præmia illum rediturum, quærentibus eum: ſic etſi operum eius rationem ignorat, quum tamen fide omnia illū poſſe nō dubitet, non contemnenda probitatis huius præmia conſequeretur. Ità profectò nos affici per prophetam Eſaiam Dominus ipſe hortatur: Nō enim ſunt cōſilia mea, inquit, vt cōſilia veſtra, nec ſicut viæ veſtræ viæ meæ ſunt, dicit Dominus: ſed ſicut exaltatur cælum à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris. Qui autem ſapientia & virtute adeò excellit, quomodò nō operabitur ità miraculosè, vt operum ſuorum ratio mentem noſtrā effugiat? Nónne vides quid ſæpenumerò mechanici faciūt? Incredibilia videntur nobis nōnunquàm enarrare: ſed tamē quia ſimilia ipſos feciſſe vidimus, poſſe petagi ab ipſis facilè credimus. Quomodò igitur ſummis cruciatibus digni nō erunt, qui rerum omnium opificem Deum ità contēnunt, vt Quomodò, in operibus ſuis dicere audeant? quem totius ſapientiæ largitorem eſſe non ignorant: quem omnia poſſe ſcriptura nos dicuit. Si verò tu ô Iudæe, quomodò, etiam nūc clamas: hanc tuam imperitiam ego quoquè ſecutus, libenter quomodò ex Ægypto exiuiſti rogabo: quomodò in ſerpentem Moſaica fuit virga cōuerſa? quomodò lepra manus affecta, vno momēto tēporis in priſtinum ſtatum reſtituta iterùm fuit? quomodò in naturā ſanguinis aquæ tranſierunt? quomodò patres tui per media maria, vt per aridam effugerunt? Quomodò per lignum amaritudo aquarū in dulcedinem recidit? quomodò è lapide fontes aquarum fluebāt? quomodò ſtetit Iordanis? quomodò ſolo clamore inexpugnabilis Hiericō cecidit? innumerabilia ſunt in quibus ſi quomodò quęris, vniuerſam euerterę tibi ſcripturam neceſsè erit, prophetarum doctrinam & ipſius Moyſis ſcripta cōtemnenti. Quarè credidiſſe Chriſto potiùs vos oportuit, & ſi quid arduum videbatur, ab eo humiliter petere, quàm veluti temulentos exclamare: Quomodò poteſt hic nobis ſuam carnem dare? Nonne videtis, quia quum hęc dicatis, ſtatim cum iſta voce arrogantia magna ſignificatur?

Ioan. 6. Nihil apud Deum impoſſibile. 1. Coriat. 2.

Illud Quomodò, Iudaicum verbum, hic ne cogitādum quidem. Ioan. 3.

Eſaiæ 55.

Operatur Deus miraculosè ità vt operis ratio mētem noſtram effugiat.

Matth. 19.

Nō eſſe quærēdum, Quomodò, in Dei operib⁹ exēplis oſtendit.

1. B. LVCÆ vigeſimoſecundo. 2. MARCI decimoquarto. 3. MATTHÆI vigeſimoſexto.

4. PRIORIS ad Corinthios vndecimo, vt ſuprà quæſtione ſecunda. A. teſtimonio quarto, tertio, ſecundo, & quinto.

5. IVSTINVS philoſophus & martyr in apologia ſecunda pro Chriſtianis, ad Antoninum Pium Imperatorē: Nos autē poſteà quàm ita abluimus, expiatúmſque eum, qui credidit & aſſenſus eſt, eum ad eos qui fratres dicuntur, ducimus eum in locum, quo conuenerunt comprecandi cauſa, cōtentis animis & pro ſe & pro eo qui illuſtratus eſt, omnibúſque aliis qui vbiquè ſunt, vt & veritatis diſcipuli, & re ipſa bonę ſanctæque vitę cultores, & præceptorū cuſtodes poſſimus inueniri, vt ęternā ſalutē adipiſcamur. Sub finem precū nos inter nos oſculo ſalutamus: deindè ei qui præpoſit⁹ eſt fratribus, panis offertur, & poculum aqua & vino temperatū, quæ cùm accepit, laudē & gloriā omniū Parēti Filij Spiritúſque ſancti nomine tribuit, gratiáſq; diù agit, quòd ab eo his dignus ſit habitus: quibus ritè perfectis, precib⁹ & gratiarū actioni, populus omnis qui adeſt, benedicit dicēs: Amē. Amē autē Hebraico ſermone, idē quod fiat, ſignificat. Poſteà quàm & is qui præeſt, gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos diaconi dicuntur, dant vnicuique eorū qui adſunt, percipiendum panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt, & ad eos qui abſunt, perferunt. Atque cibus hic apud nos Euchariſtia nominatur, qua nemini alij participare licet, niſi ei qui & vera eſſe credit, quæ nos dicimus, & expiatus eſt lauacro, quod in remiſſionem peccatorum regenerationémque datur, & ità viuit, vt Chriſtus tradidit. Neque enim hæc cōmunem vſitatúmque panem, vſitatámque potionem capimus, ſed quemadmodùm per Dei Verbū homo factus Ieſus Chriſtus conſeruator noſter, & carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit: ſic etiam cibum qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carnéſque noſtræ cōmunione aluntur, Ieſu Chriſti eius qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim in commentariis ſuis, quæ Euangelia dicuntur, ità ſibi Chriſtum præcepiſſe tradiderunt, eum accepto pane cùm gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in memoriam mei, Hoc eſt corpus meum: dixiſſe etiam accepto poculo cùm egiſſet gratias: Hic eſt ſanguis meus, ſibíque ſolis dediſſe. Nos autem poſteà deincèps hæc inter nos ſemper recolimus & admonemus, & qui opes habemus, egētibus omnibus ſubuenimus, & vnà ſemper ſumus. In omnibus quibus vtimur, Parentem omnium per filium ſuum Ieſum Chriſtum, Spiritúmque ſanctum laudamus. Die, qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morātur, vnum in locum conueniunt, commentariaque Apoſtolorum vel Prophetarum ſcripta legūtur quādiù hora patitur: deindèvbi is qui legit, deſtitit, is qui præeſt: admonet & hortatur, vt ea quæ lecta ſunt, bona imitemur: tú ſurgimus omnes & compre-

Modus celebrādi officij Miſſæ Iuſtini temporis.

Gratiarum actio.

Poſt Conſtantinum ſtatim ecclēſia ſcholas habuit.

Defecerunt ab vſu ſacrificia & Euchariſtia.

Euchariſtia dicitur hoc Sacramentum.

Non eſt panis communis.

Dicbus Dominicis celebrāt Chriſtiani ad ſimilitudinem Patriarchārum & Prophetarum ſcripta audiendo.

Ad orandum. Ad audiēdum oſtēſū Miſſæ.

Ad communicandum. Diaconi perferunt communionem abſentibus. Ad colligendas eleemoſynas.

Cur dies Dominicus celebris habeatur apud Chriſtianos.

Veritas corporis Dominici & ſanguinis in Sacramento.

Caro noſtra alitur corpore & ſanguine Domini.

Malach. 1.

Id quod antea panis erat ecclēſiæ dicitur eſſe corpus ſuum. Nouū teſtamēti noua oblatio.

comprecamur, concluſiſque noſtris precibus, panis, iam vt dixi, vinúmque & aqua offerūtur, túmque is, qui primum locum tenet, eodē modo preces gratiarumque actionē pro viribi mittit, populúſque benedicit, dicēs, Amen. & iis quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt, vnuſquiſque participat, eadémque ad eos qui abſunt, diaconis dātur perferenda. Quibus copiæ ſuppetunt, ij ſi volunt, ſuo quiſque arbitratu quod vult largitur: quódque colligitur & cogitur, apud eū qui præeſt, reponitur: iiſq; pupillis & viduis, iiſque quos morbus aliáve cauſa inopes fecit, & iis qui in vinculis ſunt, & hoſpitibus, omninóque omnibus qui aliqua indigentia premūtur, ſubuenit. Die autē Solis omnes publicè cōuenimus, quòd is primus eſt dies, in quo deus tenebras & materiā cùm mutāſſet, mūdum effecit: & quòd eodē die Ieſus Chriſtus conſeruator noſter à mortuis excitatus eſt. Pridiè enim Saturni eum in crucē ſuſtulerunt, & poſtridiè Saturni, qui ſolis dies eſt, cùm Apoſtolis diſcipuliſque ſuis apparuiſſet, hæc illis tradidit, quæ vobis quoquè cōſideranda permittimus.

6. IRENÆVS libro quarto aduersùs hæreſes, capite trigeſimoſecūdo: Sed & ſuis diſcipulis dās conſilium, primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigēti, ſed vt ipſi nec infructuoſi nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit & gratias egit, dicens: Hoc eſt meum corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundùm nos, ſuum ſanguinem cōfeſſus eſt: & noui teſtamenti nouam docuit oblationē, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo mundo offert Deo, ei cui alimēta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Nō eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotēs, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris: Quoniā ab ortu Solis vſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incēſum offertur nomini meo & ſacrificium purum: Quoniā magnum eſt nomen meū in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifeſtiſſimè ſignificans per hæc, quoniā prior quidem populus ceſſauit offerre Deo: omni autē loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum: nomen autem eius glorificatur in gentibus.

7. IDEM libro quarto, capite trigeſimoquarto: Quomodò autē conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe domini ſui, & calicē ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluūt fontes, & dat primùm quidem fœnum, pōſt deindè ſpicam, deindè plenum triticū in ſpica. Quomodò autem rurſus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? Ergò aut ſententiam mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſùs cōfirmat ſentētiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, cōgruenter communicationem & vnitatem prædicantes, carnis & ſpiritus. Quemadmodùm enim qui eſt à terra panis percipiens vocationem Dei, iam nō communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans, terrena & & cælesti: Sic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam nō ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia offerimus. autem ei non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturam.

Cōtinet tamētem cæleſtem ſcilicet corpus Domini.

8. IVVENCVS Presbyter libro quarto Euāgelicæ hiſtoriæ.

Chriſtus docet ſe tradere proprium corpus & ſanguinem.

Hæc vbi dicta dedit, palmis ſibi frangere panem
Diuiſumque dehinc tradit ſanctúmque precatus
Diſcipulos docuit proprium ſe dedere corpus.
Hinc calicem ſumit Dominus, vinóque repleto
Gratis ſanctificat verbis potúmque miniſtrat,
Edocuitque ſuum ſe diuiſiſſe cruorem.
Atque ait: Hic ſanguis populi delicta remittet:
Hunc potate meum (nam veris credite dictis)
Poſt hac non vnquàm vitis guſtabo liquorem,
Donèc regna patris melioris munere vitæ,
In noua me rurſùs concedent ſurgere vina.

9. IOANNIS ſexto: Caro mea, &c. vt in textu.

10. HILARIVS Pictauēſis libro octauo de Trinitate: Nō eſt humano aut ſeculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per violentam atque imprudentem prædicationem cæleſtium dictorū ſanitati alienæ, atque impiæ intelligētiæ extorquēda perueſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tūc perfectæ fidei officio fūgemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtultè atque impiè dicimus: ipſe enim ait: Caro mea vera eſt eſca, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. An ne hoc veritas non eſt? Cōtingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum Ieſum verū eſſe Deum negant. Eſt ergò in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum hoc quod nos ſumus, in Deo eſt.

De veritate carnis & ſanguinis nō eſt relictus ambigendi locus.

11. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimoſexto: Caro mea verè eſt cibus, &c. Diſtinguit rurſùs inter myſticam benedictionem & māna & aquarum fluenta ex lapide, & calicis ſancti communicationem.

Euchariſtia à māna differt.

12. ORIGENES homilia ſeptima in librum Numerorum: Lex Dei iam non in figuris, & in imaginibus ſicut priùs, ſed in ipſa ſpecie veritatis agnoſcitur: & quæ priùs in ænigmate deſignabantur, nunc in ſpecie & veritate complentur. Anteà in ænigmate fuit baptiſmus in nube & in mari, nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & in ſpiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in ſpecie caro verbi Dei eſt verus cibus, ſicut & ipſe dicit: Quia caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.

1. Corinth. 10.

Caro Verbi nunc non in ænigmate eſt cibus. Ioan. 6.

13. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta de Paſchate: Quia corpus aſſumptū, &c. vide infrà quæſtio. quinta, A. teſtimonio decimoſeptimo.

14. LEO Magnus ſermone 6. de ieiunio ſeptimi menſis: Dicēte Domino, Niſi manducaueritis. vt infrà hac eadem quæſt. C. teſtimonio quarto.

15. CONCILIVM Cabilonenſe ſecundum capite quadrageſimoſexto: In perceptione corporis &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Communio sacramentorum nimium differenda. Ioan. 6.

sanguinis Dominici, magna discretio adhibenda est. Cauendum est enim, nè si nimiùm in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si verò indiscretè accipiatur, timendum est illud, quod ait Apostolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Iuxta eiusdem ergò Apostoli documentum, probate se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere, vt videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificàs corpus animámque suam, præparet se ad percipiendum tãtum sacramentum exemplo Dauid, qui nisi se falsus fuisset abstinuisse ab opere coniugali ab heri & nudiustertiùs, panes propositionis nequaquàm à sacerdote accepisset.

1. Corinth. 11. Preparatio ad communionẽ.

16. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite decimoquinto: Ego resuscitabo eum in nouissimo die. Ego enim, dixit (id est, corpus meũ quod comeditũr) resuscitabo eum. Non enim alius, ipse est quàm caro sua: nõ id dico, quia natura non sit alius sed quia, post incarnationem in duos se diuidi filios minimè patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnẽ in nouissimo die comedentes resuscitabo. Et paulò pòst: Et quẽadmodùm si quis scintillam ignis in fœno aut palea occultauerit, totum indè ignitum necessariò fiet: sic Verbum Dei tãquam scintilla in naturam nostram immissum, totam indè inflammauit, atque ad vitam interitu penitùs destructo, reduxit.

Resuscitabimur virtute corporis Christi, quod in sacramẽto manducamus.

17. ET capite duodecimo, in ea verba, Panis quem ego dabo, &c. Dedit pro vita omniũ corp⁹ suum Dominus, & per illud rursùm vitã in nobis immittit: & quomodò, dicam breuiter proviribus meis. Nã quum viuificàs Dei filius in carne habitauerit, ad suum bonum eam, id est, ad vitam reformauit, & totus (vt ità dicã) toti ineffabili modo vnionis cõiunctus, viuificantem ipsam effecit: quia natura viuificans est, propterea participantes hæc caro viuificat: eiicit enim mortem ab eis, & interitum penitùs expellit.

Simile.

Participantes hæc caro viuificat.

18. THEOPHILACTVS in caput 6. Ioannis.

19. ET in caput decimumquartum Marci, vt suprà quæstione secunda, B. testimonio tertio & secundo.

1. C. PRIORIS ad Corinthios decimo: Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est? Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane* participamus. Et paulò pòst: Nõ potestis calicẽ Domini bibere, & calicẽ dæmoniorum: Nõ potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

* Nam eós de de vno calice.

2. ET capite vndecimo, vt suprà quæstione secunda, A. testimonio quinto.

3. EPIPHANIES in Ancorato: Videmus quòd accepit Saluator in manus suas veluti Euãgelium habet: quòd surrexit in cœna, & accepit hæc, & vbi gratias egisset, dixit: hoc meum est, hoc & hoc. Et videmus quòd nõ æquale est, neque simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorũ. Hoc enim est rotundæ formæ, & insensibile, quantùm ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere, hoc meum est: hoc & hoc: & nemo nõ fidem habet sermoni. Qui enim nõ credit esse ipsum verũ, sicut dixit, is excidit à gratia & salute: quod autẽ audiuimus, id credimus quod est ipsius. Dominũ verò nostrum nouimus totum sensum, totum sensitiuum, totum Deum, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totum incomprahẽsibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.

Eucharistiæ forma rotunda.

A gratia & salute excidit, qui nõ credit in Eucharistia verum corpus Christi esse.

4. CYRIL. Hierosolymitanus catechesi quarta mystagogyca: Cùm igitur Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, HOC est corpus meũ: quis deincèps audeat dubitare: Ac eodem quoquè cõfirmãte & dicente, Hic est sanguis meus: quis, inquam, dubitet & dicat esse illius sanguinem?

Quis audeat dubitare.

5. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimatertia in Matthæũ, & sexagesima ad populum Antiochenum: Credamus itaque vbiquè deo, nec repugnemus ei, etiamsi sensui & cogitationi nostræ absurdũ esse videatur quod dicit: superet & sensum, & rationẽ nostrã sermo ipsius: quod in omnibus & præcipuè in mysteriis faciamus, nõ illa quæ ante nos iacent, solummodò aspicientes, sed verba quoquè eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus verò noster deceptu facilimus est: illa falsa esse nõ possunt, hic sæpiùs atque sæpiùs fallitur: quoniã ergò ille dixit, Hoc est corpus meũ, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus, &c. vt suprà quæstione prima, B. testimonio quarto.

Credendum dicenti, Hoc est corpus meum, relicta omni diuidendi ratione.

Matthæ. 26.

6. LEO Magnus sermone sexto de iejunio septimi mensis: Dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, sic sacræ mensæ cõmunicare debetis, vt nihil prorsùs deveritate corporis Christi & sanguinis ambigatis: Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: fruſtrà ab illis Amen respondetur, à quibus contra id quod accipitur, disputatur.

Nihil potest de veritate corporis & sanguinis ambigi.

7. MATTHÆI vigesimo octauo: Et eccè ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

8. CONCILIVM generale Viennense sub Clemẽte quinto celebratum, approbauit Clementinas cõstitutiones. In vna verò earum Cõstitutionũ, quæ habetur titulo de Reliquiis & veneratione Sanctorũ, recitãtur & approbãtur litteræ Apostolicæ Vrbani quarti de celebratione festi Corporis Christi: vbi inter cętera quę pulcherrimè de venerabili Eucharistiæ Sacramẽto ab Vrbano discẽtur, itã dicitur: In hac verò sacramẽtali Christi cõmemoratione Iesus Christus præsẽs subalia quidem forma, in propria verò substantia est nobiscum. Ascensurus enim in cælum, dixit Apostolis, & eorũ sequacibus: Eccè ego vobiscũ sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, benigna ipsos promissione confortans, quòd remaneret & esset cum eis etiam præsentia corporali.

Christus antequam pateretur fecit Ecclesiæ viaticũ ad consummationẽ seculi.

1. D. AVGVSTINVS in Psalmũ nonagesimumoctauum: Suscepit de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnẽ accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnẽ nobis manducandã ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adorauerit. Et paulò pòst: Durũ illis visum est quod ait: Nisi quis mãducauerit carnem meam, nõ habebit vitam æternam: acceperũt istud stultè, carnaliter illud cogitauerunt.

Caro in qua ambulauit, nobis ad manducandũ data.

Adoretur scabellum pedum eius. Psal. 98.

Capharnaitarum sententia.

tauerunt, & putauerunt quòd præcisurus esset dominus particulas quasdam de corpore suo & daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo. Ipsi erant duri, non sermo.

2. IDEM in Psalmum trigesimumtertium, cõcione prima, mysticè de Christo exponẽs illud quod primi Regum vigesimoprimo scriptum est de DAVID, immutauit os suum corã eis, & collabebatur inter manus eorum, &c. pro quo ipse legit, Et ferebatur in manibus suis. Ait igitur Augustinus: Hoc verò, fratres, quomodò posset fieri in homine, quis intelligat? quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodò intelligatur in ipso Dauid secundùm literam, non inuenimus: in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis. ET concione secunda: Quomodò ferebatur in manibus suis? Quia cùm commendaret ipsum corpus suũ & sanguinẽ suum, accepit in manus suas, quod nõrunt fideles, & ipse se portabat quodammodò, cùm diceret, Hoc est corpus meum.

Christus in vltima cœna tulit seipsum manibus suis. Matth. 26.

3. PROSPER Rhegiensis Episcopus in parte secunda, capite vigesimoquinto, de promissionibus & prædictionibus: Portatus est quippe & IESVS Dominus in manibus suis, dũ suum corpus in sanctificato pane gestans manibus suis, dixit: HOC est corpus meũ quod pro vobis tradetur. De quibus mysteriis, qui etiã illud nõsse desiderat, quomodò sit Dauid saltãs ante arcã nudatus coram seruis & ancillis suis, vt CHRISTVM crucifixum præsentibus viris & fœminis demonstraret, venerandæ memoriæ Augustini Episcopi dicta inspiciat, quibus latius in his peruagatus penè omnia comprehendit.

Gestauit se manibus suis 1. Cor. 11.

2. Reg. 6.

4. CHRYSOSTOMVS homilia secunda in posteriorẽ epistolam ad Timotheũ: Sacra ipsa oblatio, siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis, quámque sacerdotes modò quoquè cõficiunt. Nihil habet ista, quàm illa, minus. Cur id? Quia nõ hanc sanctificant homines, sed Christus qui illã antè sacrauerat. Quemadmodùm enim verba quæ locutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nũc quoquè pronunciant: ità & oblatio eadem est.

Eadẽ oblatio hodiè cum ea quã Christus dedit discipulis in vltima cœna.

Eadem verbis fit cõsecratio quibus vsus est Christus.

5. IDEM Chrysostomus homilia vigesimaquarta in priorem epistolam ad Corinthios, de cõmunione corporis Christi loquẽs: Cum honore & munditia omni ad Deum accedamus: & quãdo id propositũ videris, dic tecum: propter hoc corpus nõ ampliùs terra & cinis ego sum: non ampliùs captiuus, sed liber. Propter hoc, cælum & quæ in eo bona sũt, me accepturũ spero: Propterea immortalem vitam, angelorũ sedem, Christi consuetudinẽ. Hoc corpus affixum, verberatum, morte victum non est. Hoc corpus sol crucifixum videns, radios auertit. Propter hoc & velum tẽpli scissum est, & petræ, & terra vniuersa tremuit. Hoc idem corpus cruentatũ, lancea vulneratum, fontes sanguinis & aquę vniuerso orbi salutares scaturiuit.

Idem corpus quod à nobis sumitur, crucifixum fuit, &c. Matth. 27.

In cælũ fusum fuit idem illud quod nobis datum est.

Et paulò pòst: Christus medio draconis vẽtre rupto atque discerpto, ex adytis clarissimus euasit, & radios nõ ad hoc vsque cælum, sed ad ipsum supernum thronum dimisit. Illuc nãque ipsum extulit quod etiam nobis exhibuit, & vt teneremus, & vt manducaremus: quod maximum dilectionis signum est. Quos enim amamus, nõnunquàm etiã morsũ petimus. Quare Iob vt seruorũ in se amorẽ ostẽderet, dicebat illos sæpenumerò nimio in se amore dixisse, Quis det de carnibus eius, vt saturemur? Ità & Christus suã carnẽ dedit nobis, vt ea saturaremur, quo nos in plurimũ sui amorẽ allexit. Hoc corpus in præsepi reueriti sunt Magi, & viri impij & barbari longo itinere confecto, cũ timore & tremore plurimo adorauerunt. Tu verò nõ in præsepi id, sed in altari, non mulierem, quæ in vlnis teneat, sed sacerdotem præsentem, & Spiritum perabundè super propositio diffusum sacrificio vides. Et post pauca: Neque angelos, neque archangelos, non cælos, non cælorum, sed ipsum horũ omnium tibi Dominum ostẽdo. Animaduertis quonã pacto, quod omnium maximũ est atque præcipuum in terra, nõ conspicaris tantùm, sed tangis: neque solum tangis: sed comedis & eo accepto domum redis.

Singularis in nos amor. Iob 31.

Nota.

6. PRESBYTERI Achaiæ, in historia sancti Andreę Apostoli: Omnipotẽti Deo (inquit Andreas) ego omni die sacrifico, non thuris fumũ, nec hircorum sanguinem, nec taurorum mugiẽtium carnes, sed immaculatũ agnũ quotidiè in altari crucis sacrificio: cuius carnes pesteaquàm omnis populus credẽtium manducauerit, & eius sanguinẽ biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus, &cũ verè sacrificatus sit, & verè carnes eius mãducatę sint à populo, verè sanguis eius sit haustus, tamẽ (vt dixi) integer permanet, & immaculatus & viuus.

Agnus immaculatur quotidiè immolatur & sumptus consumitur.

Verè manducantur eius carnes.

1. E. SECVNDA synodus Nicena, actione sexta, tomo tertio: vt suprà, in eádem hac quæstione, A. testimonio sexto.

2. DE Synodo Vercellensi sub Leone nono, item de Turonensi sub Victore secũdo, & Romana sub Nicolao secũdo, in quibus hęresis Berengarij dãnata est, ita scribit Guitmundus Archiepiscopus Auersanus, in libro primo de veritate corporis & sanguinis Christi in Eucharistia: Aucupatis ergò nonnullis velut ratiunculis, (neque enim vlla vnquàm hęresis sine aliqua verisimilitudine rationis inualescere potuit) adhibitis quoquè paucis malè intellectis à se capitulis scripturæ sacrę, quæ multis errãtibus laqueus est mortis, per egenos scholasticos iam per alimoniam qua sustentabat eos, & per suos dulces sermones corruptos, quaquauersùm potuit, clanculò huius tanti mali nefandissimum virus effudit. Si qui autem præterea aliquo modo receperint eum, hi sunt qui ex Apostolorũ sentẽtia territi, (qua dicitur, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi mãducat & bibit) communionem sacram, quam pro Ecclesiastico mõre sumere coguntur, mãllent aut nullam, aut nõ tãtam esse, quàm eius metu se à flagitiis aliquatenùs temperare. Ità igitur & per tales execranda pestis paululùm adoleuit. Mox ergò incipientibus his palàm audiri, catholici viri grauiter commoti, atque intolerabiliter ferentes, præsidẽte per semetipsum beatissimę memoriæ domino Papa Leone, Vercellense Concilium ponunt. In quo post diligẽtissimam de corpore & sanguine Domini rationẽ, Berengarium & omnes eius in hac hęresi fautores

Ex Guitmundo.

Berengariæ hæresis principium.

1. Cor. 11.

Vercellense concilio contra Berengarium sub Leone 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota vetere hæreticorum rhorem.

perpetuò anathemate, nisi resipiscerent, damnauerunt. Cúmque iam defunctũ sanctum Leonem Papam, & sanctos viros qui interfuêre Concilio maledicis verbis & scriptis lacessere non desineret, sanctissimum illud ac reuerendissimum Ecclesiæ Dei speculum, summum non pontificem, sed pompificem atque pulpificem vocás, eúmque infatuatione Lãfranci infatuatum, concilium vanitatis adunãsse blasphemans: Turonis item generali aggregato concilio, præsenti venerabili nunc Papa Gregorio, Romano tunc Archidiacono, panem & vinum in sacrificio Domini non vmbraticè, sed verè Christi carnem & sanguinem fieri, dato propriæ manus sacramento, confirmauit. Indè postmodùm desipiscés, itidem Romæ in generali Cõcilio cõflictu rationis reuictus, libellos suos propria manu sub præsentia felicis memoriæ Papæ Nicolai corã omni synodo cremauit, erroré anathematizauit, cõfessionémque bonam, quam Turonis fecerat, præstito identidem proprię manus sacramẽto, renouauit his verbis: Ego Berẽgarius indignꝰ Diaconus ecclesiæ sancti Mauritij Andegauensis, cognoscens veram catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim præcipuè eã de qua hactenùs infamatus sum, quæ adstruere conatur, panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodò Sacramẽtum & non verum corpus & sanguiné Domini nostri Iesu Christi esse: nec posse sensualiter nisi in solo Sacramẽto manibus sacerdotum tractari, vel frãgi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autẽ sanctę Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor, de sacramentis Dominicæ mẽsæ, eam fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc sancta synodus authoritate Euãgelica & Apostolica tenẽdam tradidit, mihíque firmauit: scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verũ corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter non solùm sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frãgi, & fidelium dẽtibus atteri: iurans per sanctam & homoousiõ Trinitatẽ, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos verò qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis ætẽno anathemate dignos esse pronuncio.

Turonense Cõcilium sub Victore 2. Palinodia Berengarij

Romanũ sub Nicolao 2.

Rursùs palinodiam cantat & suos libros comburit.

Cõfessio Berengarij Catholica.

Eandem essdem verbis refert Lãfrancus in libro contra Berengarium, & Gratianus, de Cõsecr. dist. 2.

Fides Ecclesiæ Rom & sedis Apostolicæ de venerabili Sacramento.

Sacramentárij nostri à proprio patre anathemate æterno digni pronũciantur.

3. De iisdem synodis iam dictis, & primũ de Romana quæ sub Leone nono celebrata est, ità scribit Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis in libro de Eucharistiæ sacramẽto aduersùs Berengariũ: Tempore sancti Leoni Papæ delata est hæresis tua ad Apostolicam sedem. Qui cùm synodo præsideret, ac resideret secum nõ parua multitudo Episcoporum, Abbatum, diuersíque ordinis à diuersis regionibus religiosarũ personarum: iussum est in omnium audientia recitari, quas mihi de corpore & sanguine Domini literas transmisisti. Portitor quippe earũ legatus tuus, me in Normãnia non reperto, tradidit eas quibusdam clericis. Quas cùm legissent, & contra vtilitatissimã Ecclesiæ fidem scriptas animaduertissent: zelo Dei accẽsi, quibusdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum sententias verbis expossuerũt. Itaque factum est, vt nõ deterior de te, quàm de me fuerit orta suspicio, ad quem videlicet tales literas destinaueris: putãtibus multis me fouere quæ à te dicerentur, vel gratia qua te diligerem, vel fide qua reuerà ità esse indubitanter tenerem. Igitur cùm à quodam Rhemensi clerico Romã perlatas recitator legeret, intellecto quòd Ioannem Scotum extolleres, Paschasium damnares, communi de Eucharistia fidei aduersa sentires: promulgata est in te damnationis sententia, priuans te communione sanctæ Ecclesiæ, quam tu priuare sancta eius cõmunione satagebas. Post hæc præcepit Papa vt ego surgerem, praui rumoris à me maculã abstergerem, fidem meam exponerẽ: expositam, plùs sacris authoritatibus quã argumentis probarẽ. Itaque surrexi, quod sensi dixi, quod dixi probaui, quod probaui omnibus placuit, nulli displicuit. Dehinc declarata est synodus Vercellensis, quæ tunc proximo Septembri, eodem præsidente Põtifice, est celebrata Vercellis: Ad quam vocatus non venisti, Ego autem præcepto ac precibus præfati Pontificis vsque ad ipsam synodum secum remãsi. In qua in audientia omnium qui de diuersis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti libet de Eucharistia lectus est ac dãnatus, sentẽtia tua expossita ac damnata: fides sanctæ Ecclesiæ, quã ego teneo ac tenendã adstruo, audita, & concordi omnium assensu confirmata. Duo clerici qui legatos tuos se esse dixerunt, volentes te defendere, in primo statim aditu defecerunt & capti sunt. Ab hac sentẽtia nunquàm discessit S. Leo in omnibus suis Conciliis, seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu quæ per legatos suos in diuersis prouinciis cõgregari instituit. Quæ sententia non effugit successorem quoquè suum felicis memoriæ Papam Victorem. Sed quicquid de hac re seu cęteris ipse statuit, statuíve prȩcepit: hoc etiam iste sua atque omnium Concilio-rũ suorum authoritate firmauit. Denique in Cõcilio Turonẽsi, cui ipsius interfuêre ac præfuêre legati, data est tibi optio defendendi partem tuã. Quam cùm defendam suscipere non auderes, cõfessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, iurâsti te ab illa hora ità crediturum, sicut in Romano Concilio te iurâsse (postea) est superiùs compræhensum. Porrò quid de hac re tẽpore Nicolai gestum sit, breuiter suprà reseraui. Et cætera quidem (inquit paulò antè Lanfrancus) à beatæ memoriæ Nicolao totius Christiani nominis summo Põtifice, & à centum tredecim episcopis Romæ audita, examinata atque dãnata sunt. Tu quoquè inclinato corpore, sed non humiliato corde, ignem accendisti, libróque peruersi dogmatis in medio sancti Concilij in eum cõiecisti: iurans per id, quod rebus omnibus incomparabiliter maius est, fidem à patribus, qui præsentes erant, traditã, inuiolabiliter te seruaturum, veterémque doctrinam tuam de corpore & sanguine Domini ab illa die aliis nõ prædicaturum. Huius propositi sacrilegus violator, contra præfatam synodum, contra catholicã veritatem, contra omnium Ecclesiarũ opinionem scriptum posteà condidisti.

4. De Romana synodo celebrata sub Gregorio septimo aduersùs Berengariũ, ità scribit Thomas Vualdensis tomo secundo de Sacramentis, capite quadragesimotertio: Berẽgarius sub Leone accusatus condamnatur: recidiuat: sub successore eius Victore accusatus condẽnatur. Succedit Victori Stephanus,

Ex Lãfranco.

Romana synod sub Leone 9. aduersùs Berengarium.

Stephanus, Stephano Benedictus, Benedicto Nicolaus, sub quo Romæ vincitur, condãnatur coram Cõcilio generali celebrato Romæ in Ecclesia Cõstantiniana. Iterùm desipit: succedit Nicolao Alexander, Alexandro Gregorius septimus: qui antèà dictus est Hildebrandus, qui priùs deuicit eũ Turonis cùm fungeretur ibi legatione Papę Victoris, & iam vltimatè cõfutauit eam Romę in Ecclesia Saluatoris, sicut acta formata declarãt eiusdem consilij: & ea reperi in annoso libro Decretorum Pontificum sub decreto eiusdẽ. In quibus sic scriptum: Anno ab incarnatione sempiterni principij millesimo septuagesimonono, mense Februarij, indictione secunda, pontificatũs verò domini Gregorij Papæ septimi sexto anno, ad honorem Dei & ædificationem Ecclesiæ sanctæ, salutem quoque tam corporum quàm animarũ, ex præcepto sedis Apostolicæ conuenerunt finitimi & diuersarum prouinciarum Archiepiscopi, Episcopi, religiosæque personę, vt sanctam synodum celebrarent: Omnibus igitur in Ecclesia Saluatoris congregatis, habitus est sermo de corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi: Et paulò pòst: deniquè Berẽgarius huius erroris magister, post lõgo tempore dogmatizatã impietatem erãsse se coram Concilio frequenti confessus, veniámque postulans & orans, ex Apostolica clemẽtia meruit. Iurauítque sicut nunc in sequentibus

Synodus Romana sub Gregorio 7.

Vercellensis synodus sub Leone 9. contra eundem Berẽgarium.

Secunda cõfessio Berengarij facta in synodo Romana sub Gregorio 7.

Non illius Francigenæ qui post vixit.

continetur: Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis & verba nostri redemptoris, substantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Et post cõsecrationẽ esse verum Christi corpus, quod natum est de virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pepẽdit: & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi, qui de latere eius nõ tantùm per signum & virtutem Sacramenti, sed etiam in proprietate naturę & veritate substantiæ, sicut in hoc breui continetur: & ego legi, & vos intelligitis: sic credo. Nec contra hãc fidem vlteriùs docebo: sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia.

Substantialiter conuerti in veram & viuificatricẽ carnem.

5. Concilium Constantiense sessione octaua damnauit hunc articulum tertium Ioannis Wuicleff: Christus non est in Sacramento altaris identicè & realiter proprià præsentia corporali.

Adest Identicè & realiter proprià præsentia corporali

6. Concilium Tridentinum sessione decimatertia, canone primo: Si quis negauerit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri verè, realiter & substantialiter corpus & sanguinẽ vnà cũ anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proindè totum Christũ: sed dixerit tãtummodò esse in eo vt in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit.

Non adest vt in signo vel figura aut virtute tantùm.

V.

Quid verò de transubstantiatione?

A. Hìc duo in primis animaduertenda, eáque apertè profitenda sunt: alterum, sacerdotem[a] qui conficiat Eucharistiam, legitimè ordinatum esse oportere: alterum, tantam inesse vim in[b] verbis illis arcanis & consecratoriis, quibus idem Sacerdos Christi vice panem & vinum in altari consecrat, vt panis quidem in Corpus, vinum autem in Sanguinem Domini subitò[c] transmutetur.

a Cõc. Lateranen. cã. 1. Chrisost. li. 3. de sacerd. Hieron. ad Heliod. epist. 1. & 85. ad Euagrium.

b Iustin. apol. 2. Iren. li. 5. Am. li. 4. de sacr. ca. 4. & de his qui my. ini. c. 9. Aug. ser. 28. de verb. Domini. Cypr. de cœna Domini. Chrysost. ho. 2. in 2. ad Tim. & de prod. Iudæ. Vide Bessarionẽ hac de re, & Nyss. in Orat. cateche ca. 37. & Grat. de sancto baptis. Prosper. de cons. dist. 2. ca. Nos autem.

c Eus. Emis. ho. 5. de pasch. Cypr. ser. de cœna Dom. Cyril. Hier. Cate. 1. 3 & 4. mystag. Amb. li. 5. de Sacram. c. 4. & li. 4. ca. 4. & 5. Item li. 4. de fide ca. 5. Chrisost. in Matth. ho. 83. & de Incæn. Damas. li. 4. ca. 14.

B. Verè stupenda, soláque fide metienda transmutatio, quæ omnipotente Christi virtute per ea ipsa verba operante fit: nec immeritò à sancta Catholica Ecclesia[d] Transubstantiatio appellata est, quòd panis viníque substantia in Corpus Sanguinémque Christi certò conuertatur.

d Concil. Lateran. can. 1. Triden. sess. 13. ca. 4. & can. 2. Vide & Rom. sub Greg. 7. Cõstit. sess. 8. art. 1. & 2. Iré Florent. Cõc. Et Lanfranc.

C. Si enim valuit tantum sermo Eliæ, vt ignem de cælo deuocaret, non valebit Christi sermo (sic enim colligit[e] Ambrosius) vt species mutet elemẽtorũ? De totius mũdi operibus legistis, [f] *Ipse dixit, & facta sunt: Ipse mãdauit, & creata sunt.* Sermo ergò Christi, qui potuit ex nihilo facere quod nõ erat, nõ potest ea quæ sunt, in id mutare, quod nõ erant? Nõ enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. At qui Christi sermone nihil apertius, dũ ait, [g] *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus:* vt nullus omninò relictus sit locus suspicandi, post consecrationem, panem & vinum in Eucharistia manere.

e Amb. de iis qui myst. initian. ca. 9. Et li. 4. de Sacram. ca. 4.

f Psal. 148. a

g Matt. 26. c. Marc. 14. c & ibidẽ Theophylactus atque in 6. ca. Ioannis. Vide etiã Greg. Nysse. orat. Cateche. ca. 37. & Guitmundum, li. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacerdos rite ordinatus, iuxta hoc Sacramentum conficit.

1. A. CONCILIVM Lateranense magnũ canone primo: Hoc sacramentum nemo potest confi-cere, nisi sacerdos, qui fuerit ritè ordinatus secundùm claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus Iesus Christus.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Si quis consideret quantum id sit mysterium, vt is scilicet qui homo ipse sit, carne ac sanguine etiamnum cõstans, isque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tũ probè intelliget quanto sacerdotes honore, quanta

Operantibus sacerdotibus perficiuntur sacræ Eucharistiæ mysteria.

dignitate Spiritussancti gratia dignata fuerit: operãtibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, initiãtur perficiunt úrque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisque nostræ rationem spectant.

3. HIERONYMVS epistola prima ad Heliodorum: Absit vt de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus.

Presbyteri Christi corpus sacro ore conficiunt.

4. IDEM epistola octogesimaquinta ad Euagriũ: Quis patiatur mensarum & viduarum minister vt supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur?

Ad preces presbyteri corpus sanguisque Christi conficitur.

5. IVSTINVS Apologia secunda pro Christianis ad Antoninum Pium: Cibum qui per preces sermonis, quem ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnésque nostræ communione alũtur, Iesu Christi eius qui homo factus est, & carnè & sanguinem esse accepimus, &c. vt suprà quæstione quarta, B. testimonio quinto.

Eucharistia verbis Christi consecratur.

6. IRENÆVS libro quinto aduersùs hæreses: Quando & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, &c. vt suprà quæst. prima, B. testim. decimoquinto.

Virtute verborum fit Eucharistia.

7. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis capite quarto: Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu.* Nam reliqua omnia quæ dicũtur, laus Deo defertur: Oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: vbi venitur vt cõficiatur venerabile Sacramẽtum, iam nõ suis sermonibus sacerdos sed vtitur sermonibus Christi. Ergò sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Vide suprà quæstione quarta, A. testim. vicesimoquarto.

*for. Nã per.

Verbis Christi fit consecratio.

8. IDEM in libro de his qui mysteriis initiantur, capite nono: Quantis vtimur exemplis, vt probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, &c. Et nonnullis interiectis: Quod si tãtum valuit humana benedictio, vt naturam cõuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, &c. vt infrà hac eadem quæstione. C. testim. primo.

Eadẽ sunt verba S. Ambr. l. 5. de Sacra. ca. 4. quæ habentur ca. de Spe, quæst. 10. testimonio.

9. AVGVSTINVS sermone vicesimooctauo de verbis Domini: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Memini sermonis mei, cùm de Sacramentis tractarem. Dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur: vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur: sed corp⁹ appellatur. Quare ergò in oratione dominica quæ posteà sequitur, ait, Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc est, supersubstantialem. Non iste panis qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideò ergò Græcè ἐπιούσιον dicitur.

Post Christi verba prolata, non panis, sed corpus Christi appellatur.

10. CYPRANVS de cœna Domini. Ex quo à Domino dictum est: HOC facite in meam commemorationem, &c. vt infrà quæstione septima, M. testimonio primo. Et nõ ità multò pòst: Panis iste quẽ Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotẽtia verbi factus est caro.

Luc. 22.

Omnipotentia verbi, panis natura mutatur in carnem.

11. CHRYSOSTOMVS homilia secunda in secundam epistolã ad Timotheum: Quemadmodũ verba quæ locutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoque pronunciant, ità oblatio eadem est. Reliqua vide suprà quæstione quarta, D. 4.

Eisdem verbis nunc consecrant quibus Christus.

12. IDEM in homilia de proditione Iudæ: Et nũc ille præstò est Christus, qui illã ornauit mensam, ipse istam quoquè cõsecrat. Non enim homo est, qui proposita de cõsecratione mẽsę Domini corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferũtur, & Dei virtute cõsecrantur & gratia. Hoc est, ait, corpus meũ: hoc verbo proposita cõsecrantur. Et sicut illa vox quæ dicit, Crescite & multiplicamini & replete terrã: semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationẽ operãte natura: ità & vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ vsque ad hodiernũ diem, & vsque ad eius aduẽtum præstat sacrificio firmitatem.

Christi consecratio.

Quibus Christi verbis cõsecratio fiat.

13. BESSARION Archiepiscopus Constantinopolitanus in libro de Sacramento Eucharistiæ, & verbis quibus consecratio peragitur: Enimuerò nemo est, quem lateat, quẽadmodùm panis & vini in corpus & sanguinem Christi in instanti facta trãsubstantialitas humanam omnem facultatem excedit, ingẽnsque opus est & certè diuinum, ità etiam huius Sacramenti efficientia verba instãr ipsius Sacramenti, eximiæ cuiuspam virtutis esse debere. Christi verò diuinis verbis nihil esse potẽtius, nihil efficacius esse posse manifestũ est. Quãobrẽ fateri necesse est, Dominicis illis verbis, & nullis aliis diuinũ hoc Sacramentũ cõfici posse. Nec enim diuinissima per diuinã potentiã cõfici negauerit quispiam, nec verbis Christi nihil omninò efficacius esse, cùm non modò homo, verùm etiã Deus sit, creatórque omnium, qui solo nutu cuncta produxit, qui verbo ægros curauit, mortuos suscitauit, cęteraque miracula fecit, quæ in Euangeliis recitãtur. Prætereà humanæ preces tunc facilimè quod orant consequuntur, cùm id meritæ sint, & à benè meritis effundantur. Atqui panis & vini in corpus & sanguinem transmutatio, non pertentium meritis, sed eius potentia qui ex nihilo cuncta produxit, per sacerdotem, tãquàm per instrumentum quoddam efficitur. Vndè non minùs ab indignis sacerdotibus atque peruersis, quàm à bonis sanctisque consecratur. ex quo manifestum est, non orantis sanctitatem, sed ipsum Dominum propriis suis verbis à sacerdote prolatis, panem & vinum in proprium corpus transmutare. Nam si humanę preces hoc possent, potiùs bonorũ virorum

Quòd solis verbis Christi fiat consecratio, multis argumentis probat.

Primum.

Secundum.

Tertium.

rum preces, etsi nõ sacerdotum, quàm prauorum sacerdotum, hoc diuinum opus effi erent. Atqui incedẽs esset, atque ab humana salute alienum

Quartum.

existimare tantum Sacramentum à re dubia depẽdere: quippe dubiũ atque ambiguum est, an preces & supplicationes nostræ Deo acceptę sint futuræ: ex quo fieret, vt & salus à nobis virtute huius mysterij expectata, dubia foret. Quod nè accidat, immò salus nostra, quam dignè participantibus hoc Sacramentũ præbet, certa atque indubia sit, necesse est Dominicis verbis duntaxàt, & nullis aliis, tãtum confici sacramentum, &c. Panis & vini substantia in sua permanet natura, donèc omnia illa, quęcunque sunt quæ Sacramentũ perficiũt, verba dicuntur. Quibus dictis mox consecratio fit, transubstantialitas perficitur, consummatur Sacramentum. Pręter hæc omnia, cùm hoc immaculatũ sacrificium in sui memoriã fieri iusserit Dominus. Hoc enim, inquit, facite in meam commemorationem: certè expressior eius memoria fit, cũ illius verba ex sacratissimo illo ore prolata repetimus, quàm si alia quæcũque referamus. Quod cõfirmat Apostolus Paulus, dum dicit. Domini mortem in hoc sacrificio annunciari. Quo enim modo annũciari expressiùs potest, quam dũ corpus & sanguis eius, proprius eius verbis quàm quibusuis aliis, tantum conficitur Sacramentum? Veruntamen concurrere patrem ac Spiritumsanctum Filio, in hoc diuino opere transubstãtialitatis panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi, fas est à fidelibus credi. Omnia enim opera in creaturis Trinitati cõmunia sunt, nihilque fit omninò, nisi creante Filio, beneplacito Patris, & Spiritussancti voluntate. Est autem ad hęc necessarius, & idoneus, & sufficiens minister. Sufficiẽs autem est, qui potestatem per consecrationem habuit, & sacerdos factus est. Nec enim à quocunque prolata eiusmodi verba efficere possunt quod quæritur: immò verò nihil omninò possunt, nisi à sacerdote proferãtur. Eius rei ratio est, quòd ità Deo placitum est, ità ordinauit, hanc tulit legem. Trãsgressori igitur legis & voluntatis eius, dignũ paratum est meritum, nè quid facere possit. Oportet enim sacerdotem cum debita intentione ad ea quæ Dominus mandauit, accedere. Siquidem mandauit nobis, vt in eius commemorationem hæc ageremus, vt sciamus corpus eius & sanguinem (instrumẽtaliter ipsi facientes cùm hæc operamur) mortem eius annunciare. Si quis enim vel verba Domini, vel alia quęlibet, quibus existimet huiusmodi Sacramentũ confici, pronunciet, non ad ea quę dicta sunt intendens, sęque id agere, quod ille iussit, arbitretur, nihil omninò agit: sed suo frustratus desiderio, fallitur. Materiam propterea ad hæc aptam & conuenientem esse necesse est: oportet enim panẽ ex fruméto, vinum ex vite fieri. Quòd si aliter sacerdos, etiam cum debita intẽtione, vel ipsa verba Domini, & alia quæcunque pronũciet, vanus est omnis labor: nec enim vnquam ex hordeo miliove, aut alio seminũ genere panis factus, neque sicera aut lac aut mel, in corpus & sanguinẽ Domini transmutaretur. Hoc canones Apostolorum, hoc posteriores Doctores affirmant. Quamobrem hoc? quoniam ille opifex rerum ità voluit, ità constituit: transgredi autem, & vitare quicquã eorum, quæ ille ordinauit, nefas est. Hæc ergò ad

Vndecimum.

sacri mysterij consummationẽ necessaria prorsùs sunt, & sine quibus nihil omninò fieri potest. Vide alia multa copiosiùs ibidẽm.

14. GREGORIVS Nyssenus in oratione catechetica quæ dicitur Magna, capite trigesimoseptimo: Hic panis, sicut dicit Apostolus, sanctificatur per verbum Dei & orationem, non per cibum & potum procedens ad corpus Verbi, *(id est, nõ quia comeditur eo progrediens, vt Verbi corpus euadat. Sic enim in Panoplia Euthymij, titulo 21. vertit Frãciscus Zinnus)* sed à verbo, quemadmodùm dictũ est, transmutatus, nempe, Hoc est corpus meum, &c. infrà hac eadem quæstione, C. testimonio octauo.

1. Tim. 4.

Non fit Christi corpus sumptione nostra, sed virtute verborũ Christi.

Matth. 26.

15. IDEM in oratione de sancto Baptismate: Panis initiò est panis communis, sed vbi eum mysteriũ sactificauerit, corpus Christi & dicitur & est, eodem modo vinũ: cùm sint res exigui precij ante benedictionẽ, post sanctificationem, quæ à spiritu procedit, vtrunque eorum excellenter operatur.

Panis & vinũ per benedictionem fiũt corpus & sanguis Christi.

16. PROSPER, siue Augustinus in libro sententiarum Prosperi, vt citat Gratianus de consecratione distinctione secunda: Nos autem in specie panis & vini quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinẽ honoramus: nec similiter cõprehẽdimus has dũas species quemadmodùm ante consecrationem comprehendebamus: cùm fideliter fateamur, ante cõsecrationem panem esse & vinum quod natura formauit, post cõsecrationem verò carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit.

Honoramus carnẽ & sanguinem. Ante consecrationẽ panis est, benedicto verò, facit vt sit caro Christi.

17. EVSEBIVS Emissenus homilia quinta de Pascate: Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat vt nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis sui cõsecraret: vt coleretur iugiter per mysteriũ, quod semel offerebatur in pretium: vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominũ salute redẽptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio, & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Verè vnica & perfecta hostia, fide æstimãda, nõ specie: nec exteriori cẽsenda visu, sed interiori affectu. Vndè meritò cęlestis confirmat authoritas: Quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergò omne infidelitatis ambiguum, quãdoquidem qui author est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nã inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, ità dicens: Accipite & edite: hoc est enim corpus meũ: & sanctificatione repetita, Accipite & bibite: hic est sanguis meus. Ergò sicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo substiterunt excelsa cęlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus Sacramentis verbo prębetur virtus, & rei seruit effectus. Quanta itaque & quàm celebranda beneficia vis diuinæ Benedictionis operetur, attende: & vt tibi nouum & impossibile non debeat videri, quòd in Christi substantiã terrena & mortalia cõmutantur, teipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga.

Ioan. 6.

Recedat omnis infidelitatis ambiguũ.

Conuertit in substantiam corporis & sanguinis sui Matth. 26.

Vis diffusę benedictionis.

In Christi substantiam cõmutantur.

18. CYPRIANVS in sermone de cœna Domini: Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitã & incrementum corporibus:

Panis in carnẽ & sanguinem mutatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Visibilibus Sacramentis ineſt vitæ æternæ effectus.

ideóque ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, viſibilibus Sacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quàm ſpiritali tranſitione Chriſto nos vniri: & paulò pòſt: Panis iſte quem Dominus diſcipulis porrigebat non effigie, ſed natura mutatus, omnipotẽtia verbi factus eſt caro: & ſicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ità Sacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia.

Panis non effigie, ſed natura mutatus, factus eſt caro.

Panis fit corpus Chriſti, & vinum fit ſanguis.

19. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi myſtagogica prima: Panis & vinum Euchariſtiæ, ante ſacram inuocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta verò inuocatione panis quidẽ fit corpus Chriſti: vinũ autem ſanguis Chriſti.

Non eſt amplius panis.

20. ET catecheſi myſtagogica tertia: Panis Euchariſtiæ poſt Sancti ſpiritus inuocationem, non ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti.

Vtaquam in vinum mutauit, ita & vinũ in ſanguinem tranſmutat.

21. IDEM catecheſi myſtagogica quarta: Aquam aliquãdo mutauit in vinũ, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinũ in ſanguinẽ tranſmutãſſet? &c. vt ſuprà quæſtione ſecunda, A. teſtimonio primo.

Poſt cõſecrationem non eſt amplius panis.

21. AMBROSIVS libro quinto de Sacramentis, capite quarto: Dixi vobis quòd ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicatur: vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.

Per conſecrationẽ de pane fit caro Chriſti.

23. IDEM libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro CHRISTI. Et pòſt pauca: Si tanta vis eſt in ſermone Domini IESV, vt inciperent eſſe quæ non erant, quanto magis operatorius eſt vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? &c. vt ſuprà quæſtione quarta, A. teſtimonio viceſimoquinto.

24. ET capite quinto: Vis ſcire quia verbis cæleſtibus, &c. vt ſuprà quæſtione quarta, A. teſtimonio viceſimoquinto.

25. IDEM Ambroſius libro quarto de fide ad Gratianum Auguſtum, capite quinto: Nos autem quotieſcunquè ſacramenta ſumimus, quæ per ſacræ orationis myſterium in carnem transfigurantur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.

Sacramenta transfiguran-tur in carnem & ſanguinem.

Non humanæ virtutis opera.

26. CHRYSOSTMVS homilia octogeſimatertia in Matthæum, & homilia ſexageſima ad populum Antiochenũ: Non ſunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit: ipſe nunc quoquè operatur, ipſe perficit: miniſtrorum nos ordinẽ tenemus: qui verò hæc ſanctificat & tranſmutat, ipſe eſt. Latius ſuprà quæſtione prima, B. teſtim. quarto.

Chriſtus eſt qui tranſmutat.

27. IDEM in ſermone de Euchariſtia in encæniis: Num vides panem? num vinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum vadunt? Abſit. Nè ſic cogites. Quemadmodùm enim ſi cera igni adhibita, illi aſſimilatur, nihil ſubſtãtiæ remanet, nihil ſuperfluit: ſic & hìc puta myſteria conſumi corporis ſubſtãtia.

Myſteria conſumũtur corporis ſubſtãtia.

28. IOANNES Damaſcenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto, vt ſuprà quæſtione ſecunda, B. teſtimonio ſeptimo, vbi hos habet loquendi modos: Panis & vinum tranſmutãtur. Fecit hæc corpus & ſanguinem ſuum. Panis & vinum tranſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Panis vinúmque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus ſancti ſupernaturaliter tranſmutatur in corpus & ſanguinem Chriſti.

Tranſmutatur in corpus & ſanguinem Domini.

1. B. CONCILIVM Lateranenſe magnum canone vel capite primo: IESV CHRISTI corpus & ſanguis in Sacramẽto altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter cõtinentur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina, &c.

Tranſubſtantiationis nomen.

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione decimatertia, capite quarto: Quoniam autẽ Chriſtus Redemptor noſter corpus ſuum, id quod ſub ſpecie panis offerebat, verè eſſe dixit, ideò perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuò ſancta hęc Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini conuerſionem fieri totius ſubſtantię panis in ſubſtãtiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiã ſanguinis eius: quæ conuerſio conuenienter & propriè à ſancta Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata.

Cõuerſio totius ſubſtantiæ panis & vini.

Tranſubſtantiationis nomen conueniens eſt.

3. ITEM canone ſecundo: Si quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento remanere ſubſtantiam panis & vini vnà cum corpore & ſanguine Domini noſtri IESV CHRISTI: negauerit{q} mirabilem illam & ſingularem conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtãtiæ vini in ſanguinem, manẽtibus duntaxàt ſpeciebus panis & vini: quam quidem conuerſionem catholica Eccleſia aptiſſimè tranſubſtantiationem appellat, anathema ſit.

Cõuerſio mirabilis totius ſubſtãtiæ panis & vini.

Aptiſſimum tranſubſtantiationis nomen.

4. CONCILIVM Romanum ſub Gregorio ſeptimo in confeſſione Berẽgarij, vt ſuprà quæſtione quarta, E. teſtimonio quarto: vbi hac verborũ forma vtitur: Panis & vinum ſubſtantialiter conuertuntur in veram & proprìam ac viuificatricem carnem & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Subſtantialiter conuertũtur.

5. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſſione octaua damnat hunc articulũ Ioãnis Vuicleff: 1. Subſtantia panis materialis & vini materialis manẽt in Sacramento altaris. Itẽ hunc: 2. Accidentia panis nõ manent ſine ſubiecto in eodem Sacramento.

Subſtantia panis non manet.

6. CONCILIVM Florentinũ: Sacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipſorum verborum virtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem conuertuntur.

Subſtantia panis & vini conuertuntur.

7. LANFRANCVS in libro de Sacramento Euchariſtiæ: Confitetur Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa, panem & vinum ad ſacrandũ proponi in altari: ſed inter ſecundum incomprehenſibiliter & ineffabiliter in ſubſtantiã carnis & ſanguinis cõmutari. Et rurſùs in eodẽ libro: Credimus igitur terrenas ſubſtãtias quæ in mẽſa Dominica per ſacerdotale miniſterium diuinitùs ſanctificatur, ineffabiliter, incõprehẽſibiliter, mirabiliter operãte ſuperna potentia, conuerti in eſſentiã Dominici corporis, reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & quibuſdam aliis qualitatibus, nè percipientes cruda & cruenta horrerent, & vt credentes fidei prẽmia ampliora perciperent: ipſo tamen Dominico corpore exiſtente in cæleſtibus ad dexteram Patris immortali, inuiolato, integro, incõtaminato,

In ſubſtãtiam carnis & ſanguinis cõuerſi.

Conuerti in eſſentiam Dominici corporis.

to, illæſus, vt verè dici poſſis & ipſum corpus quod de virgine ſumptum eſt, nos ſumere, & tamen non ipſum: Ipſum quidem, quantùm ad eſſentiam, veraque naturæ proprietatem, atque virtutem: nõ ipſum autem ſi ſpectes panis vinique ſpeciem, cæteráque ſuperiùs comprehenſa. Hanc fidem tenuit à priſcis tẽporibus, & nũc tenet Eccleſia, quæ per totũ diffuſa orbem, Catholica nominatur.

Fides Eccleſiæ catholicæ.

Euchariſtia præfertur mannæ.

1. C. AMBROSIVS in libro de iis qui myſteriis initiantur, capite nono: Conſidera nunc, vtrùm præſtantior ſit panis angelorum, an caro Chriſti, quæ vtiquè corpus eſt vitæ. Manna illud è cælo, hoc ſupra cælum: illud cæli, hoc Domini cælorum: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione: Quod quicunque religioſè guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto: Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & ſitit: tu cùm biberis, ſitire non poteris. Et illud in vmbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris, vmbra eſt: quantum iſtud eſt, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra eſt, quæ apud Patres facta eſt. Bibebant, inquit, de conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum complacitum eſt Deo: nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figuram facta ſunt noſtri. Cognouiſti præſtantiora? potior eſt enim lux, quàm vmbra: veritas quàm figura: corpus authoris, quàm manna de cælo. Fortè dicas: Aliud video, quomodò tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiã? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus nõ hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit: maioremque vim eſſe benedictionis, quàm naturę, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur? Virgam tenebat Moyſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens. Rurſùs appræhendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis & virgæ? Curabant Ægypti flumina puto aquarum meatu, ſubitò de fontium venis ſanguis cœpit erumpere. Nõ erat potus in fluuiis, Rurſùs ad prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circuncluſus vndique erat populus Hebræorũ, hinc Ægyptiis vallatus, indè mari clauſus. Virgam leuauit Moyſes, ſeparauit ſe aqua, & in murorum ſpeciem congelauit, atque inter vndas via pedeſtris apparuit. Iordanis retrorsùm cõuerſus, contra naturam in ſui fontis conuertitur exordium. Nónne claret, naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis fluctus eſſe mutatam? Sitiebat populus patrũ, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturã operata eſt gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amariſſimus erat, vt ſitiens populus bibere non poſſet. Miſit Moyſes lignum in aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubitò gratia temperanit. Sub Heliſæo prophetа vni ex filiis Prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri, & ſtatim merſum eſt. Rogauit Heliſæus lignum in aquam, & ferrum natauit: vtique & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Grauior eſt

1. Cor. 10.

Potior veritas quàm figura.

Exẽplis probat naturarũ mutationem. Exod. 7.

Exod. 14.

Ioſue 3.

Num 20.

Exod. 15.

4. Reg. 6.

enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris eſſe virtutis gratiam, quàm naturam, & adhuc tamen prophetiæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd ſi tantum valuit humana benedictio vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa Domini Saluatoris operantur? Nam Sacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quòd ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cælo deponeret: non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergò Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod non erat? Non enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare, naturas. Sed quòad argumentis vtimur? Suis vtamur exemplis, incarnationiſque exemplo adſtruamus myſterij veritatem. Nunquid naturæ vſus præceſſit, cùm Ieſus Dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur quòd præter naturæ ordinem virgo generauit: & hoc quod conficimus corpus, ex virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus IESVS paratus ex virgine? Vera vtiquè caro Chriſti, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: verè ergò carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus IESVS: Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborũ cæleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur eſſe, non poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen: hoc eſt, verum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

Benedictione diuina hoc Sacramẽtũ cõficitur.

Species ſiue naturæ elementorum mutantur. Pſal. 148.

Corpus quod cõficimus, ex virgine eſt.

Ante benedictionẽ nominatur alia ſpecies, panis ſcilicet, & vinũ poſt cõſecrationem corpus & ſanguis appellatur.

2. IDEM libro quarto de Sacramentis, capite quarto, vt ſuprà quæſtione quarta, A. teſtimonio viceſimoquarto.

3. PSALMO centeſimo quadrageſimooctauo, vt in textu, A. quæſtionis quartæ.

4. MATTHÆI viceſimoſexto, ibidèm B. teſtimonio tertio.

5. MARCI decimoquarto, ibidèm teſtimonio ſecundo.

6. THEOPHILACTVS in decimumquartum Marci.

7. ET in ſextum caput Ioannis, vt ſuprà quæſtione ſecunda, B. teſtimonio primo & tertio.

8. GRÆGORIVS Nyſſenus in oratione Catechetica quæ dicitur Magna, capite trigeſimoſeptimo: Quærebatur quemadmodùm quod eſt in illo corpus Chriſti, viuificat omnem hominum naturam, in quibus eſt fides, omnibus diſtributũ, & ipſum minimè diminutum. Fortaſsè ergò nõ procùl abſumus à probabili ratione. Nam ſi cuiuſlibet hominis ſubſtantia ſeu cõſiſtẽtia eſt ex aliméto: id autem eſt cibus & potus, eſt autem in cibo panis: in potu autem aqua vino condita. Dei autem verbum, ſicut priùs eſt definitum, quod eſt Deus & verbum, humana eſt natura cõtemperatũ, & cùm eſſet in noſtro corpore, nõ aliquam aliam humanæ naturæ inuouauit conſtitu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem: sed per ea quæ sunt cõsueta & congruentia, suo corpori dedit permansionem, cibo & potu continens substantiam. Cibus autem erat panis. Quomodò ergò in nobis, sicut iam sæpè dictum est, qui panem videt, humanum corpus videt quodammodò, quòd cùm ille in eo fuerit, hoc fit: ità illic quoque quod deum suscepit corpus, cùm panis alimẽtum accepisset, quadam ratione idẽ erat quod ille, alimento, vt dictum est, transeunte in naturam corporis. Nam quod est omnium proprium, id quoquè pro certo & constanti est in illa carne, nẽpe quòd illud quoque corpus pane continebatur. Corpus autem, Dei verbi inhabitatione ad diuinam transmutatum est dignitatem. Redẽtè ergò nunc quoquè Dei verbo sanctificatum panẽ in Dei verbi corpus credo transmutari. Etenim panis erat potestate illud corpus. Fuit autem sanctificatus habitatione verbi, quod tanquàm in tabernaculo habitauit in carne. Igitur vndè in illo corpore trãsmutatus panis, transit in diuinam virtutem, per idem nunc fit similiter. Nã & illic verbi gratia sanctũ fecit corpus, cùi ex pane erat substantia & quodãmodò ipsum quoquè erat panis: & hic similiter panis, sicut dicit Apostolus, sanctificatur per verbum Dei & orationem, non per cibum & potũ procedens ad corpus verbi, sed à verbo, quem admodùm dictum est, transmutatus, nẽpe, Hoc est corpus meũ. Cùm autem omnis caro alatur etiam per humorem, neque enim, nisi cum eo coniungatur, id quod est in nobis terrestre in vita permanserit: Quomodò autem per durum & solidum alimẽtum soliditatem corporis fulcimus ac stabilimus, eodem modo etiam humori adiũgimus accessionem ex natura eiusdem generis. Qui quidem cùm fuerit in nobis, per alterandi facultatem fit sanguis, & maximè si per vinum acceperit virtutem transmutandi in calidum. Quoniam ergò hanc quoque partem accepit caro illa Dei susceptrix ad Dei cõstitutionem: manifestatum autem verbum propterea se admisceuit interitui obnoxiæ hominum naturæ, vt commutatione diuinitatis simul etiã deificetur humanitas: ea de causa per suę gratiæ dispensationem se per carnem inserit omnibus credentibus, commistus & cõtemperatus corporibus credentiũ, quibus substantia est ex pane & vino, vt vnione cũ eo quod est immortale, sit etiã homo particeps incorruptionis. Hæc autem dat virtute benedictionis, in illud transelementata eorum quæ apparent natura.

Dei verbo panis sanctificatus in Christi corpus transmutatur.

1. Tim. 4.

Non quia comeditur, sed per verbum Christi corpus fit.

Immortalitatis efficimur participes ex cõiunctione carnis Christi.

Virtute benedictionis panis & vini natura transelementatur.

9. GVITMVNDVS archiepiscopus Auersanus libro tertio de Sacramento Eucharistiæ aduersùs Berengarium, cùm refutâsset eorum sententiam, qui negãt veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, sic ait: Hęc interim contra vmbraticos dicta sint. Nũc contra illos habenda est ratio, qui Ecclesię rationibus expugnati, iam quidem negare nequeũt substantiã corporis CHRISTI cibo ineſſe Dominico: panem tamẽ & vinũ per verba Saluatoris, in carnem eius & sanguinem verti nequaquàm credentes, sed Christum pani & vino commiscentes, tanquàm subtiliori ratione hæresim alteram condiderunt. Quos quidem alios dico, quasi alio errore detẽtos: Nam aliâs idẽ sunt. Nam primùm quidem, apud quos possunt, quantumcunque possunt, nihil de corpore & sanguine Domini substantialiter sacramentis ineſſe cõtendunt: Sed indè (vt diximus) pulsi, confugere mâlunt ad hãc impietatem, quàm synceram tenere cum aliis hominibus humiliter veritatem. Et eorum rationibus confutatis, Quapropter, inquit, cùm & istæ causæ nihil valeant, nec alias ipsi afferant: quæ insania est, vt CHRISTVM, vt ità dixerim, sua authoritate impanent & inuinent? Et quidem CHRISTVM incarnari humanæ redemptionis ratio expoſcebat, quod futurum Prophetæ prædixerunt, factum CHRISTVS ostendit, Apostoli prędicauerunt, mundus credidit. At impanari vel inuinari CHRISTVM, nulla (sicut ostendimus) expetit ratio, nec Prophetæ prædixerunt, nec Christus ostendit, nec Apostoli prædicauerunt, nec mundus exceptis his pauciſſimis hæreticis, credidit. Vndè igitur eos malus error iste peruasit? Totus mundus concinit: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ità Deus & homo vnus est Christus. Nemo dicere audet: ità Deus & homo, & panis & vinum, vnus est Christus. Vndè igitur istis hęc noua companatio? deinde productis Patrum testimoniis de conuersione panis in corpus, & vini in sanguinem, ità subiicit: Hos impanatores suos ipse Dominus Iesus verbo oris sui interficit, cùm accipiens panem, gratiásque agens ac benedicens, ait: Hoc est corpus meum. Nõ ait, In hoc latet corpus meum: Nec dixit, In hoc vino est sanguis meus: sed dixit, Hic est sanguis meus, &c. Equidem ego de hac impanatione mecum etiam atque etiam tractans, nõ satis verbis exprimere possum, quantùm super istorũ stultissima audacia, & insaniſſima præsumptione admiror pariter & indignor. Nam contra diuinas authoritates humana ratione incedere, id quidem insanum: sine ratione autem, id longè insanius. At verò & sine ratione, & contra rationem aduersùs Deum semper latrare, id prorsùs suprà quàm dici possit, insaniſſimum. Isti enim nequiores nequiſſimis, fratres suos vmbraticos præ se iustificauerunt. Illi quippe iudicium sensuum transcẽdere non valentes, tanquàm ex infirmitate errâsse videri possunt. Hi verò neque ex sensibus, neque ex vlla ratione, neque scriptura aliqua causas erroris sui mutantes, sola penitùs superbia vesanire videntur, dum reclamante natura, quam tantoperè defensitare solent (quomodo enim in solido corpore panis, alterum corpus latẽte possit videri non potest) reclamante, inquam natura, reclamantibus scripturis sacris, nullo sanctorum Patrum testimonio, nullo diuino oraculo, nullo miraculo tuti, munitam vndiquè Catholicam pietatem, bestialiter obstinati, ob hoc tantùm oppugnare videntur, nè ab ea victi esse videantur.

Impanari vel inuinari Christum, quàm absurdum sit.

Cõpanatio.

Impanatores verbi Christi confutantur.

Stupiditas negantium Transubstantiationem, & tamen idem Christi corpus fentiam in Sacramento professionis.

VI.

VI.

Est-ne venerandum nobis, adorandúmque Sacramentum?

A. Est, [a] maximè sic postulãte à nobis officio Religionis, vt quẽ adesse in Eucharistia credimus, cultu quoquè debito prosequamur creaturæ Creatorẽ, serui Dominũ atque Redemptorẽ Optimũ Maximũ.

B. De quo scriptura [b] ipsa pronunciat: *Adorẽt eum omnes Angeli Dei. Et* rursùs, [c] *Adorabũt eum omnes Reges terræ, omnes Gẽtes seruient ei.* Tũ alibi diuinus Propheta, cùm hoc sacramẽtũ, eiúsque magnitudinẽ contẽplatur, nõ sat habet dicere, [d] *Edẽt pauperes & saturabuntur, & laudabũt Dominũ:* sed hoc etiã addit, *Adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.* Item: *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.*

C. Laudãtur sanè [e] Magi, similéſque nõnulli apud [f] Euãgelistas, quòd Christo adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, corã eo, procidẽtes, eúmque adorãtes. Atqui nobis idẽ nunc est Christus in Eucharistia: non [f] mortalis, sed immortalis, omni gloria & virtute prorsùs admirabilis. Quam nos fidem religioso corporis animíque cultu iure testamur, dum Christianæ humilitatis, & debitæ gratitudinis officium coram tremenda illa, sempérque reuerenda Dei Maiestate [g] venerabundi ac supplices exhibemus.

a Aug. in Psal. 98. Amb. lib. 3. de spiritu sancto, cap. 12. Matth. 4. & Apoc. 14. & 19. & 22. & Trident. sess. 13. ca 5. & can. 6.

b Heb. 1. & Psal. 96. b

c Psal. 71. b

d Psal. 21. f Vide ibidem Euthy. Euseb. in cathena. Aug. exposit. prima, & epist. 120. ad Honoratum, c. 24. & 27.

e Matth. 2. b Chrys. hom. 24. in 1. ad Corint. & hom. 8. in Matth. Ioan. 9. g Matth. 14. d 9. c & 28. d Luc. 24. g

f Rom. 6. b Psal. 94. a

g Chrysost. hõ. 61. ad pop. hõ. 3. in epist. ad Ephes. Itẽ lib. 6. de sacerd. hõ. 1. de verbis Esaiæ. hõ. 3. & 4. contra Anomœ. Amb. orat. 1. præpar. ad Missam. Nazian. in Gorgoniã. Greg. 4. dialog. ca. 58. Orig. hom. 5. in diuersos euang. locos.

TESTIMONIA.

1. A. AVGVSTINVS in psalmum nonagesimumoctauum, in ea verba: & adorate scabellum pedũ eius, quoniam sanctum est. quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci, ὑποπόδιον dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneũ. Sed videte fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco scriptura dicit: Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergò terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quòd sit scabellum pedum Dei? Et quomodò adorabimus terram, cùm dicat apertè scriptura, Dominũ deum tuum adorabis: & hìc dicit, Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellũ pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, nè damnet me qui fecit cælum & terram. Rursum timeo non adorare scabellũ pedum Domini mei, quia psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quæro quid sit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hic, & inuenio quomodò sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hìc ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est quemadmodùm adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solùm non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro viuificat? Ipse Dominus dicit, cùm de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur: Spiritus est qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Ideò & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras: ideò & hìc subiecit, Adorate scabellum pedum eius, quoniã sanctum est.

Esa. 66.

Matth. 4. Deut. 6.

Quomodò adoretur scabellũ pedum Dei.

Nemo Christi carnẽ manducat, nisi prius adorauerit.

Peccamus nõ adorando.

Ioan. 6.

2. AMBROSIVS libro tertio de Spiritu sancto, capite duodecimo: Non mediocris igitur quæstio, & ideò diligentiùs consideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cælum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus IESVS in carnis assumptione susceperit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro CHRISTI, quã hodiè quoquè in mysteriis adoramus, & quã Apostoli in Domino Iesv (vt suprà diximus) adorârũt. Neq; enim diuisus CHRISTVS, sed vnus. Neque cùm adoraretur tanquàm Dei filius, natus ex Matia negabatur.

Esa. 66.

Caro Christi in mysteriis adoratur.

3. MATTHÆI quarto: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

4. APOCALYPSIS decimoquarto: Adorate eũ qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & fontes aquarum.

5. ITEM decimonono & vigesimosecũdo: Deũ adora.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite quinto: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto latriæ

Latriæ cultus huic sacramẽto debetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo Sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideò minùs est adorandum, quòd fuerit à CHRISTO Domino, vt sumatur, institutum. Nã illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse scriptura testatur. Declarat præterea sancta Synodus piè & religiosè admodùm in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, vt singulis annis peculiari quodam & festo die præcelsum hoc & venerabile Sacramentum singulari veneratione ac solennitate celebraretur, vtque in processionibus reuerenter & honorificè illud per vias & loca publica circunferretur. Æquissimum est enim, sacros aliquos statutos esse dies, cùm Christiani omnes singulari ac rata quadã significatione gratos & memores testẽtur animos erga communem Dominum & Redemptorẽ, pro tam ineffabili & planè diuino beneficio: quo mortis eius victoria & triumphus repræsentatur. Ac sic quidem oportuit victricem veritatem de mẽdacio & hæresi triumphum agere, vt eius aduersarij in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi, aliquando resipiscant.

Heb. 1. Psal. 96. Matt. 2. & 28.

Festum sanctissimi Sacramenti.

Circunferenda Eucharistia in processionibus.

7. IN eadem sessione canone sexto: Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento CHRISTVM vnigenitum Dei filium, non esse cultu latriæ etiam externo adorãdum: atque ideò nec festiua peculiari celebritate venerãdum, neque in processionibus secũdùm laudabilem & vniuersalem Ecclesiæ sanctæ ritum & consuetudinem solenniter circungestandũ, vel non publicè, vt adoretur, populo proponendũ, & eius adoratores esse idololatras, anathema sit.

Anathemate feriuntur adoratione & deportatione negantes.

1. B. AD Hebræos primo: Et cùm iterùm introducit primogenitũ in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.

2. PSALMO nonagesimosexto: Adorate eũ omnes angeli eius, audiuit & lætata est Sion.

3. ET septuagesimoprimo: Et adorabunt eũ omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi.

4. ITEM vigesimoprimo: Edent pauperes & saturabũtur: & laudabunt Dominum qui requirũt eum, &c. Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.

5. EVTHYMIVS in Psalmũ vicesimumprimum: Edent pauperes & saturabuntur, &c. Pauperes sunt, veri omnes Christiani: qui tamẽ spiritualem cibum Euangelicæ comedunt doctrinæ, qua verè alitur atque augescit anima. Vel aliter: Comedent fideles Saluatoris corpus, cum quo & sanguinem eius bibent: & saturabuntur, sancto nimirùm repleti spiritu, hymnisque & laudibus in mensa illa Deum extollẽtes, ità vt versiculus superior, non solùm prophetiam contineat de Euangelio, sed de mystico etiã mẽsæ illius sacramento. Viuent corda eorum in seculum seculi. AIT enim Dominus in Euangelio: Ego sum panis vitæ, & rursùs: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, custodiens videlicet pariter mandata. Per cor autem totum hominẽ intelligit, eò quòd illa pars cæteris omnibus partibus in quouis animante vitæ sit magis particeps. Licèt moriantur, inquit, resurgẽt tamen in vitam æternam.

Fideles Christi corpus comedẽt & cum eo sanguinẽ eius bibent.

Ioan. 6.

6. EVSEBIVS in cathena doctorum Græcorum in Psalmos, circa eundem versum: Modò (inquit) Edent, paulò verò pòst dicet, Comederũt, & adorauerũt omnes pingues terræ. Verùm cùm comedissent, pingues facti sunt. Priusquàm verò comederent, pauperes appellabantur: quibus pollicetur vt cibo à se exibendo vtantur. Sed quis ex comestione fructus: Viuent corda eorum in seculum seculi: nam panis vitæ ab illo exhibitus immortalitatem parit, & vitam æternã. Inquit enim: Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi, & vitã mundo affero. Et rursùs: Si quis manducauerit ex pane meo, viuet in æternum, & reliqua. Cernis quomodò hæc Psalmo congruãt: Edent pauperes & saturabuntur. Et, viuent corda eorum in seculum seculi.

Panis vitæ immortalitatem parit. Ioan. 6.

7. AVGVSTINVS in psalmum vigesimumprimum, expositione prima: Mãducauerunt corpus humilitatis nomini sui etiam diuites terræ, nec sicut pauperes saturati sunt vsque ad imitationem, sed tamen adorauerunt.

Adoratio.

8. IDEM epistola centesima vigesima ad Honoratum, capite vigesimoquarto: Vota mea reddam coram timentibus eum. Vota sua, sacrificium vult intelligi corporis sui, quod est fidelium sacramentum. Ideò cùm dixisset, Vota mea reddam coram timentibus eum, continuò subiunxit, Edent pauperes & saturabuntur. Ipsi enim saturabuntur pone qui de cælo descendit, qui ei cohærentes & eius pacem dilectionémque seruantes, imitantur eius humilitatem. Ideò pauperes in hac paupertate & saturitate præcipuè Apostoli claruerunt.

Vota, sacrificium corporis Christi, fidelium sacramentum intelligit.

9. ET capite vicesimoseptimo: Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Diuites terræ, superbos intelligere debemus, si rectè superiùs pauperes humiles intelligebamus, de quibus in Euangelio Dominus dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Neque enim frustrà ità distincti sunt, vt de pauperibus suprà diceretur, Edent pauperes & saturabuntur: Hic verò, Manducauerunt & adorauerũt omnes diuites terræ. Et ipsi quippe adducti sunt ad mensam CHRISTI, & accipiunt de corpore & sanguine eius: sed adorant tantùm, non etiam saturantur, quoniam nõ imitantur. Manducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes quia CHRISTVS pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Verumtamẽ quòd humiliauit semetipsum, factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: aspernantur diuites, & similia perpeti respuunt, timore, non magnitudine: infirmitate ergò, non sanitate. Sed quia ergò Deus excitauit eum à mortuis, & donauit ei nomen quod est super omne nomen, vt in nomine IESV flectatur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum, fama celsitudinis eius, & gloria nominis eius in Ecclesia vsquequaquè diffusa, permoti & ipsi veniunt ad mensam, manducant & adorant, non tamen saturantur, quia non esuriunt & sitiunt iustitiam.

1. Pet. 2.

Philip. 2.

Superbi non adorãt Christũ in Ecclesia.

1. C. MATTHÆI secundo: Et intrantes domũ, inuenerunt

inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes adorauerunt eum.

Matth. 2.

2. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimaquarta in priorem ad Corinthios: Hoc corpus in præsepe reueriti sunt magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerũt. Imitemur igitur saltẽ barbaros nos, qui cælorum ciues sumus. Illi enim cùm id præsepe & tugurium tantùm, neque eorum quicquam quæ tu nũc intueris, viderent, summa accesserunt reuerẽtia & horrore. Tu verò non in præsepe id, sed in altari: nõ mulierem quæ in vlnis teneat, sed sacerdotem præsentem, & spiritum perabũdè super proposito diffusum sacrificio vides. Nec simplex vt illi corpus intueris, sed & eius potentiã & omnem cognoscis administrationẽ, & nihil eorũ quæ per ipsum facta sunt ignoras, & diligẽter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur, horrescamúsque, & maiorem quàm barbati illi præ nobis feramus pietatem, vt non simpliciter neque frigidè accedẽtes vehemẽtiori igni caput obiiciamus. Hæc autem nõ dico, vt non accedamus, sed nè temerè accedamus.

Vt Magi cum summa reuerentia adorãrunt Christũ in vlnis matris, ità nobis in altari adorandus.

Magorũ exẽplo ad pueri domũ accurramus.

3. IDEM homilia octaua in Matthæũ: Imitemur nos saltem deuotionem Magorum, & alacres & prompti ad pueri accurramus domum. Etsi Rex, etsi populus, etsi Tyrannus huius velint cursum itineris impedire, nequaquàm tamẽ accensi desiderij extinguamus ardorem, quoniã & illi nisi vidissent puerũ, nec periculum, quod intentabatur à Rege, vitãssent. Priùs enim quàm puerum cernerent, vndiquè illis opponebãtur timores, conturbationes atque discrimina: postquam verò adorãrũt, securitas, & tranquillitas subsequuta est: nec iam stella eos, sed Angelus suscipit, quia scilicet adorando, facti fuerant sacerdotes, cum supplicatione etiã muneribus oblatis. Et tu itaque in Bethlehem festinus accurrere, ac domum spiritualis panis ingredere. Et si Magus fortè sis, nihil te ad hũc Regem introire prohibebit, modò vt adoraturus atque honoraturus Dei filium, & non quasi cõculcaturus aduenias: modò vt honorem ipsum cũ gaudio ac tremore offeras: possunt enim vtraque hæc pariter conuenire. Sed cauenè Herodi efficiaris similis, & dicas, Vt & ego veniens adorẽ eum: cùmque veneris, interimere coneris. Huius etenim similes sunt, qui indignè abutũtur cõmunione mysterij. Reus est enim, inquit, iste corporis & sanguinis Domini. Qui enim eiusmodi sunt, habent in se tyrannum, à regno Christi iugiter inuidẽtem, longè sanè Herode illo nequiorem, mammonã scilicet. Hic enim in homines tenere imperium gestit, suósque cultores simulat, & mittit ad Christum, vt specie quidem adorare videantur: quantum verò in ipsis est interimunt eum, quem adorare se simulant. Timeamus igitur, nè quando speciem supplicum atque adorantium geramus, opere verò existamus inimici. Igitur adoraturi Christum cũcta proiiciamus è manibus. Si habuerimus aurũ, offeramus ipsi. Quis vestrùm, qui innumeris estis Christi beneficiis obligati, tam longinquæ propter eũ arripuit expeditionis laborẽ, quàm illi barbari, immò sapientiores profectò sapientibus? Verùm quid ego de spatio loquor itineris longioris, cùm plurimæ fœminarum tantæ iam animi mollitudine resoluantur, vt nisi aduc-

Herodi similes, qui cõmunione mysterij abutuntur. 1. Cor. 11.

Nõ debemus gerere speciẽ adorantium, opere verò inimici esse.

Magi adorando oblatis muneribus facti sunt sacerdotes.

Accede adoraturus & honorãtur Dei filium.

Matth. 3.

Psal. 21.

Christus in spiritali situ præsepio altari scilicet.

Sanguinem Christus viuũ largitur, qui nobis causa fit vitæ.

Calix reuerẽdus.

ctę mulis, quãlibet exiguo spatio à domibus suis venire nequeãt ad videndum Dominum in præsepio spirituali? Sed ex his quoquè qui certè ambulãdi laborem ferunt, alij secularium negociorum tumultus, alij theatrales turbas sanctis cœtibus anteponunt. Et barbari quidem illi priusquàm Christũ viderẽt, tam longam propter ipsum exuperauerũt viam, tu verò nec posteaquàm videris, illos probatis imitari. nam & cùm cum videris, ità eum relinquis, vt post illum curras ad theatra, ac mimum potiùs & videre, & audire desideres. Atque vt eadem rursùs attingam quæ anteà sum insectatus, Christum quidem in spiritali situ præsepio derelinquis, properas verò iacentem in scena spectare meretricem. Hoc autem quibus tandèm putamus dignum esse suppliciis? Respondeo obsecro, si se quispiam introducere te polliceretur ad regem, & ostenderet tibi illum vndiquè coruscantem, atque inter varios pompæ suę ornatus sedentem, putãsne theatrale spectaculum aulicæ præponeres dignitati, cùm certè ne hinc quidem tibi aliquod commodum quæreretur? At verò ex hac mensa spiritualium fons emanat bonorum, & hanc tu statim relinquens curris ad theatrum, vt natantes fœminas, & sexum illum publicis oculis intuearis expositũ, vt (inquam) istud aspicias, sedentem iuxta donorum cælestium fontem reliquis. Non aquam de hoc nobis fonte largitur, sed sanguinem viuum, qui quanquàm ad mortis Dominicæ testimonium sumitur, nobis tamen causa fit vitæ. Tu verò relinquis huius sanguinis fontẽ calicẽmque reuerendum, & ad diabolicum illum fontem festinus accurris.

4. IOANNIS nono: Tu credis in filium Dei? &c. & prócidens, adorauit eum.

5. MATTHÆI decimoquarto: Qui autẽ in naucula erant, venerũt, & adorauerunt eum dicentes: Verè filius Dei es.

6. ET capite nono: Eccè princeps vnus accessit, & adorabat eum.

7. ITEM vigesimooctauo: Vndecim autem discipuli abiêrunt in Galilæam, in montem vbi constituerat illis Iesus. Et videntes eum adorauerunt.

8. LVCÆ vigesimoquarto: & ferebatur in cælum, & ipsi adorantes, regressi sunt in Hierusalem.

9. AD Romanos sexto Christus resurgẽs ex mortuis, iam nõ moritur: mors illi vltrà non dominabitur.

10. PSALMO nonagesimoquarto: Venite, exultemus Domino, &c. quoniam Deus magnus Dominus & rex magnus super omnes Deos, quia in manu eius sunt fines terræ & altitudines montiũ ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare, &c.

11. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimaprima ad populum Antiochenum, & homilia tertia ad Ephesios: Cogitemus quòd illum sursùm sedentem, qui ab Angelis adoratur, hunc degustamus. Considera quæso, mensa regalis est apposita: angeli mensæ ministrantes, ipse rex adest, & tu adstas oscitaris. Sordescunt tibi vestimenta, & nihil est tibi curæ. At pura sunt, igitur adora & communica. Dum proferrur sacrificiũ, & Christus immolatur & ouis dominica: cùm audieris, oremus omnes communiter, cùm vela videris retrahi, tũc supernè cælum aperiri cogita, & angelos descendere.

Degustamus eum, qui sursum est & ab angelis adoratur.

Adora & cõmunica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tempore sacrificij Missæ præsens est an ceterum multitudo magna.

12. Idem libro sexto de Sacerdotio: Per id tempus & angeli sacerdoti assident, & cælestium potestatē vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorū choris plenus est. Id quod credere abūdè licet, vel ex táto illo sacrificio, quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quendam audiui, cùm diceret senem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationū mysteria multa diuinitùs fuissent detecta, sibi narrâsse, se tali olim

Visum de angelorum præsentia.

visione dignum habitum à Deo esse, ac per illud quidem tempus derepētè angelorum multitudinem cōspexisse (quatenùs humanus aspectus ferre poterat) fulgētibus vestibus indutorum, altare ipsum circundantium: deniquè sic capite inclinatorum, vt si quis milites præsente rege stantes videat: id quod facilè mihi ipse persuadeo. Item &

Alterum.

alius quidam mihi narrauit, non ille quidē ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audiisset, quòd qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorū huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritū efflaturi, ab angelis illorū corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc rectà in cælum abducuntur.

13. Item homilia prima de verbis Esaiæ, Vidi dominum: Miser & infelix, oportebat te cum tremore ac reuerētia angelicam glorificationem resonare, cúmque terrore confessionē reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam postulare. Tu verò mimorum & saltatorū mores hic inducis, dum indecēter manus iactas, pedibus subsultas, totóq; circumageris corpore. Et qui fit, vt nō metuas, neque horrescas, hęc audens aduersùs talia eloquia? nō cogitas ipsum hic inuisibiliter adesse Dominum, qui vniuscuiusque motū metitur, & cōscientiæ rationem habet? Non cogitas, quòd

Angeli sacrā mentiam cum reuerētia circumuallant.

angeli huic stupendæ assistunt mēsæ, cumque reuerentia hanc circumuallant? Verùm tu ista non cogitas.

14. Et homilia tertia de incomprehensibili Dei natura cōtra Anomœos: Ingentem, & penè mauditam hāc populi multitudinem, quæ modò affluxit, tātáque cum attētione sermonem audit meū, sæpenumerò tempore illo perhorrendo requisiui, & tamen nunquàm videre potui, atque ità me vehemens cepit suspirium, quòd cùm ego disputo vester conseruus, studium adhibetis & ingenium, contenditis animum, alter alterum impellit & iactat, vt ipse propiùs adsit, frequētes ad finem vsque dicendi patientissimè perseueratis. Cùm autē

Christus semet in sacris mysteriis ostendit.

ipse Christus communis magister & Dominus, semet in sacris mysteriis ostensurus est, vacua desertáque ecclesia redditur. Et nonnullis interiectis: Tempore illo mi frater charissime, non solùm homines clamorem illum horribilem reddunt, sed

Tēpore sacrificij etiā angeli Domino genu flectūt, & archāgeli rogant, habēt sibi tempus id idoneum, habent

etiam angeli Domino genu flectunt, & archāgeli rogant, habent sibi tempus id idoneum, habent sacram illam oblationem in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerētes mouere reges consueuerunt: cóque arboris genere miseticordiam

Angelorū cor pus Domini protendentiū oratio pro genere humano ad Christum.

cōmemorant & humanitatem: sic angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipsum protēdentes, rogant pro genere humano, quasi dicant: Pro his Domine rogam⁹, quos tu adeò dilexisti, vt pro eorum salute mortem obires, animam in cruce efflares: pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum sanguinem es sanguinem: pro his oramus, pro quib⁹ largitus es corpus hoc immolâsti. Agitaros quoquè ob eā rē

Energumeni cur tēpore sacrificij adducantur, iamiam capite inclinato.

diaconus tēpore illo adducit, & iubet caput inclinare. Cùm eos vnà cum fratribus orare nō liceat, adducit eos, vt tu miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium.

15. Idem Chrysostomus homilia quarta contra eosdem Anomœos: Gratiā reddam, si vos docuero, quamobrem illa præ cæteris oratio solet fieri, & cui homines dęmone agitatos, & furore accitos teterrimo, adduci tempore illo & capita inclinare iubet diaconus. Qua de causa igitur agitur ità, dicā. Vincula perquàm praua & grauia agitatio dæmonum est: vincula enim ferro validiora. Vt itaque tempore instante, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris, homines quos in vinculis tenēt, omnes carcere educūt, & pro cancello septisque fori collocāt squalētes, sordentes, coma expletos nimia, pannis miserrimè obductos: sic patres statuerāt, vt quū brevi Christū velut pro tribunali sedere, in ipsisque sacramētis apparere futurum esset, homines dæmone agitati illi tāquàm vinculis quibusdam retenti adducerentur, non vt rerum quas commisissent, examen subirent modo eorum qui in vinculis sunt, nec vt luerent pœnas, & supplicio afficerētur: sed vt populo vniuersáque ciuitate præsente, cōmunes pro his fierēt supplicationes, vt omnes iugi cōcordia Dominum communem orarent pro his, & quòd misereretur, magno clamore cōtenderent. Cæterùm vt his tunc succēsui, qui orationem huiusmodi negligerēt, forsique tempore eo versarentur: sic impræsentiarùm his qui intùs constāt, succensendum vtiquè reor, non quia intùs manēt, sed quòd cum eo quo debēt, maneant loco, nihilo melius afficiūtur, quàm qui foris euagātur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tractāt tempore illo perhorrēdo. Et paulò pòst: Haud illa diaconi exhortatio erecti constantísque frustrà & sine causa instituta sanciráque est: sed vt nostras repentes humi cogitationes erigeremus, &c. Cogita apud quem proximè stas, quibuscū inuoces Deum, scilicet cum Cherubin, cum Seraphin, cū omnibus cęli virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit

Cum angelis Deum hinc adoramus.

ad sobrietatē, cùm recordaris te corpore constantem, & carne coagmētatum, admitti cum virtutibus incorporeis commendare omniū Dominum.

16. Ambrosivs oratione prima præparatoria ad Missam inter alia sic orat: Rogo te Domine per ipsum sacrosanctum mysterium corporis & sanguinis tui, quo quotidiè in Ecclesia tua pascimur & potamur, abluimur & sanctificamur, atq; vnius tuę summæq; diuinitatis participes efficimur: quatenùs des mihi virtutes tuas sanctas, quibus repletus, bona cōscientia ad Altare tuum accedam, ità vt hæc cælestia sacramēta efficiantur mihi salus & vita. Tu enim dixisti ore tuo sancto & benedicto: Panis quē ego dedero, caro mea est pro mundi vita: Et qui manducat me, vita viuet propter me: ipse manet in me, & ego in eo. Ego sum panis viuus, qui de cęlo descēdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternū. Panis dulcissime,

Quia tēc Christus velut pro tribunali sederat, & in sacramēto præsens futurus esset, pro illis cum vniuersa populus orat.

Ioan. 6.

Adorat Ambrosius Christum in Eucharistia.

cissime, sana palatum cordis mei, vt sentiam suauitatē amoris tui. Sana ab omni languore, vt nullam prēter te amem pulchritudinem. Panis candidissime, habens in te omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem, qui nos semper reficis, comedat te cor meum, & dulcedine saporis tui repleantur viscera animæ meæ. Manducat te angelus pleno ore, manducet te peregrinus homo pro modulo suo, nè deficere possit in via tali recreat⁹ viatico. Panis sanctæ, panis viue, panis pulcher, panis munde, qui descendisti de cælo, & das vitam mundo, veni in cor meum, & mūda me ab omni inquinamēto carnis & spiritus. Intra in animam meam: sana & sanctifica me interiùs & exteriùs. Esto tutamētum & perpetua salus corporis & animæ meæ. Repelle à me insidiantes mihi. Hostes recedant procùl à presentia tua: vt foris & intùs per te munitus, recto tramite perueniam ad tuum regnum: vbi non mysteriis, sicut in hoc tempore agitur, sed facie ad faciem te videbimus, cùm tradideris regnum Deo patri, & erit Deus omnia in omnibus. Tunc me de te satiabis satietate menstrua: vt nec esuriam, nec sitiam in æternum.

17. Gregorivs Nazianzenus oratione in laudem sororis suæ Gorgoniæ: Ægro erat corpore (soror videlicet) pessimèque affecto ac morb⁹ insolēs erat & prodigiosus, &c. Desperatis aliorum omniū auxiliis, ad mortalium omnium Medicum confugit, noctisque intempesta caligine obseruata, cùm leuiùs aliquātò morbus vrgeret, ad Altare cū fide procūbit, cúmque qui super illud colitur, cum magno clamore obtestans, omnibúsque nominibus appellans, atque omnium rerum, quas

Ad altare in quo asseruabatur sacra Eucharistia procubuit.

vnquàm mirificè gesserat, commone faciens (nam vtriusque Testamenti historias callebat) tandèm pia & præclara quadam impudentia effertur. Eam quæ Christi fimbria sanguinis profluuium compresserat, imitatur. Quidque fecerit, audite. Caput cum pari clamore vberrimísque lachrymis (mulierculæ illius instar, quæ olim Christi pedes irrigârat) altari admouēs, nec se antè ab eo discessuram minitans, quam sanitatem consecuta sit, ac deindè hoc suo pharmaco totū corpus perungēs, ac sicubi quidpiam signorū precioſi corporis aut sanguinis manus cōdiderat, id lachrymis admiscēs (ó tem admirādam) protinùs liberatam se morbo sentit, atque & corpore & animo & mente leuis abscedit, hanc spei mercedem cōsecuta, vt quod sperauerat obtineret, animęque firmitate corpori firmitatem compararet.

Gorgonia potitura sanitatem.

Luc. 7.

18. Gregorivs Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimo octauo: Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iūgi, vnum quoquè ex visibilibus atque inuisibilibus fieri?

Angelorum chori adsunt in immolationis hora.

19. Origenes homilia quinta in diuersos Euāgelij locos: Quando sanctum cibum iliúdque incorruptum accipis epulum, quādo vitæ pane & poculo frueris, māducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tūc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergò humilias temetipsum, imitare hūc Centurionem, & dicito: Dominе, non sum dignus vt intres sub tectum meum.

Cum Centurione dicendum, Domine, non sum dignus. Matth. 8.

VII.

Quid porrò de altaris Sacrificio credendum est?

A. Id proculdubiò, institutam esse Eucharistiam non in eum vsum tantùm, vt à Christianis velut alimentū salutare sumatur: vndè[a] cibus, pot⁹, viuus ac vitę panis dicitur: sed etiā vt tāquàm summum & proprium noui testamēti sacrificium[b] offeratur: vt hinc iam olim nomen acceperit hostię sacrificij, victimæ, oblationis, holocausti.

[a] Ioan. 6. f 1. Cor. 10. c. 11 f Prouer 9. a

[b] Dionys. Eccles. Hierar cap. 3. & epist. 8. Ignat ad Smirnen. Iustin. in dial. cum Tryph. Basil. ser. 2. de Baptis. cap. 2. Tertull. de oratio. Augustin. epist. 23. & li. 20. contra Faustum, cap. 21. Fulgen. lib. 2. ad Monimum, cap. 2. & 5. Theodor. histor. sanctor. cap. 20.

B. Offertur autem in iugem* passionis Dominicæ memoriam, & gratiarum actionem, atque vt credentibus prosit ad[c] huius & futuræ vitę mala depellēda, bonáque impetrāda: neque solùm viuis, sed etiam defunctis prosit in remissionē peccatorū, sicut è scriptura diuina, & traditione[d] Apostolica grauissimi Patres asseuerant.

*Chrysost. homil. 17. ad Hebr.

[c] Iacobus, Basilius, & Chrysostomus in Liturgiis. Augustin. 22. de ciuitate, cap. 8. Chrysost. hom. 77. in Ioan. & 18. in Act. Gregor. 4. dial. cap 57. Beda li. 4. Anglic. histor. cap. 22.

[d] Clemens epist. 5. Iren. lib. 4. cap. 32. Chrysost. hom. 3. ad Philip. & 69. ad popul. Damasc. in ferm. de defunct.

C. Hoc est eximium illud & incomparabile sacrificium, quod Christus in extrema cœna sub panis & vini specie[e] instituēs, suis Apostolis, vt primis noui Testamenti sacerdotibus, horúmque successoribus, vt offerrent, his[f] verbis demandauit: Hoc *facite in meam comemorationem.*

[e] Iren. lib. 4 cap. 32. Euseb. lib. 3. c. 10. demonstr. euang. Cypr. epist. 63. Augustin. 10. de ciuit. cap. 20. li. 20. cont. Faust. cap. 21. In psal. 33. concione 2.

[f] Luc. 22. b Chrysost. homil 83. in Matth. & 24. in priorem ad Corinth. Martial. ad Burdc. cap. 5. Areop. cap 3. Eccles. hierar. Clemens lib. 7. constit. Apost. cap. 20.

D. Hæc est oblatio, quæ per varias sacrificiorū naturæ[g] & legis tempore similitudines[h] figurabatur, vt potè quæ bona omnia per illa tum significata, velut illorum omnium consummatio & perfectio complectitur.

[g] Genes. 4. a 8. d & 14. d Exodi. 12. a

[h] August lib. 10 de ciuit. cap. 20. & lib. 6. cont. Faust. cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E. Hoc illud est iuge sacrificium, quod nō nisi ad finem mundi abolendum, Daniel[k] testatur.

F. Ad hoc spectat Sacerdotium[l] secundùm ordinem[m] Melchisedech, quod etiam Dauid in Christo futurum & permansurum prædicat.

G. Hæc oblatio munda, quam nulla vel indignitas, vel malitia offerentiū inquinare possit: quæ Iudaicæ legis[n] Sacrificiis quamplurimis vnicè[o] succedēs, apud gentes in omni loco, id est, toto orbe terrarum ad celebrandū Dei & redemptoris nostri nomē offertur atque sacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

H. Hæc est Missæ oblatio, Sacrificiū, *Liturgia cui testimoniū, omni exceptione maius præbent Canones & Traditiones[q] Apostolorum, sanctæ[r] Synodi, magnus consensus & vsus perpetuus totius Ecclesiæ Græcæ[s] & Latinæ, Orientalis & Occidentalis.

I. Quod Missæ[t] Sacrificium si rem omnem æquè perpendimus, est reuerà Dominicæ passionis, & illius cruēti Sacrificij, quod in cruce pro nobis est oblatū, sancta quidē & viua repræsentatio, atque simul incruenta & efficax oblatio.

K. Ex qua fit primùm, vt memoria, fides & gratitudo nostra in Redēptorem ipsum viuida quotidiè excitetur, cōfirmetúrque, secundùm illud,[u] *Hoc facite in meam commemorationem*. Quorum verborū Ecclesia tam sedula interpres fuit, vt omnem incruenti huius Sacrificij externū ornatum[a], vestes sacras, vasa, ritus actionésque omnes ità instituerit, vt ob oculos circunstantium nihil aliud, quàm cōmemoratio illa sancta obseruetur, tātíque Sacrificij maiestas magis cōmendetur, ac mentes fidelium his tum signis, tum adminiculis exterioribus ad meditationē rerum diuinarum, quæ in hoc Sacrificio latent, faciliùs sustollātur, & veluti manu ducantur.

L. Hinc fit etiam, vt oblationis Christi in cruce factæ & redemptionis fructus, nobis, atque credentibus itidèm omnibus tam[b] defunctis, quàm viuis, applicetur.

M. Quare Cyprianus[c] hoc Sacramentum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamētum, tum holocaustū esse testatur. Martialis verò[d] Apostoli Petri discipul[e], ità scribit: quod Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomē eius à terra abolere, id causa salutis nostræ in ara sāctificata proponimus, scientes hoc solò remedio nobis vitam præstādam, & sētētiæ testes Patres alios, vt instituta nobis breuitas retineatur.

N. Ex quibus liquidò constat Christum dici & esse nobis Sacrificiū duplici modo, cruento videlicet ac[e] incruēto. Nam in cruce cruētum ille Sacrificiū pro nobis obtulit[f] sese, vt typo paschalis agni, qui apud Iudæos[g] immolabatur, ver[9] ipse agn[9] sine macula, id est, figuræ veritas, responderet. In cœna verò, [h] sicut & in altari modo cultúque incruento, quēadmodùm & Cyrillus[i] vocat, idem offerri voluit, vt oblatio Melchisedech, [k] qui panē vinúmque obtulit, consummationem suā acciperet, manerétque verus

i Hippol. de consum. mundi. Chrysost. hom. 49. operis imperfect.
k Daniel. 12. & 9.
l Psal. 109. & Hebr. 7. a b Genes. 14. d
m Cypr. epist. 63. Euseb. li. 5 de demōst. c. 5. Hieron. ad Marcellam epist. 17. & 126. ad Euagr. Aug. in psal. 33. concione. 2. Epiph. hæres. 55. Damas. lib. 4. cap. 14.

n Num. 28. & 29.

o Aug. 17. de ciuit. cap. 20.
p Malach. 1. Vide Martial. ad Burd. cap. 3. Iustin. in dial. cum Tryph. Isē. lib. 4. cap. 32. 33. & 34. Chrys. in psal. 95. Aug. 19. de ciuit. cap. 23. & lib 18. cap. 35

* Actor. 13. a

q Can. 3. & 9. Apostol. Clemens lib. 6. cōstitut. Apost. cap. 23.
r Nicen. 1. ca. 14. Laod. ca. 19. & 58. Ephe. in epi. ad Nestor. &c. Trid. sess. 22. cap. 1.
s Vide Liturg. am Iacob. Basil. Chrysost. Ambrosi. Gregor. &c.
t Missæ nomen habet Alex. 1. epist. 1. Telesph. Felix 1. epist 2. Higin. & Soter apud Grat. Euaristus apud Iuonem & Fabian. in cod. decr. 16. librorum. Damas. in Alex. Sixto 1. Telesph. & Felice. 1. Item epist. 4. Carthag 2. ca. 4. Agathen. ca. 21. Ambros. epist. 33. Aug. ser. 91. 237. & 241. de temp. Item in Cōcil. Milevit. can. 12. & 4. Carth. can. 84. Leo epist. 81. ad Dioscor. & 88. ad epis. Gal. & Ger.

u Luc. 22. b 1. Corinth. 11. c

a De cæremon. Missæ Dionys. de Eccles. hierar. cap. 3. Isidorus, Alcuinus, Remig. Rabanus, Tuitien Innocen. 3. &c. Cōcil. Trid. sess. 22. cap. 5. & can. 7. Chrys. hom. 3. & 14. ad Ephes. Prud. in Periste. Hym 2. Optatus lib. 6. Hier. ad Theoph. ante libros eius paschales. Cyril. cate. 5. mystag. Clemens. epist. 2. ad frat. Dom. Bed. lib. 1. hist. Angl. cap. 29.

b Cyp. epist. 64. Chrisost. hom. 41. in 1. Cor. & 21. in Act. Damas. in serm. de defunct. Aug. de cura. c. 1. & ser. 34. de verb. Apo. Item lib. 9. confess. ca 11. 12. & 13. Epiph. contra Aetium hæresi 75.
c Serm. de cœna Domini. Vide Iacob. in Liturg. Basil. & Chrysost.

d Ad Burdegal cap. 3. Vide Hier. in ca. 1. ad Titum. Ambrot. 1 offic. cap. 48. & in Psal. 38. Alexan. epist. 2. &. 3. Nazian orat. 1. in Iulian. Aug. ser. 4. de Innocē. 3 Braccar. can. 1. Gregor. hom. 37. in Euāg. Trid. cap. 2. sess. 22.

e Cōcil. ephes. in epi. ad Nestor. 2. Synod. Nicen. Act. 6. tom. 3. August. cont. Faust. lib 20. cap. 21.
f Ephes. 5. a Heb. 10. c
g Exod. 12. a b Marc. 14. b

h Euseb. lib. 1. demonst. Euang. cap. 10. Nazian. orat. 2. in Iulian & ad epist. Item ad Constantinopol. sacer. Nysse. orat. 2. in Resurrect. Christi.
i Epist. 10. ad Nestor. & interp. Anat. 11. Genes. 14. d Heb 7. a Psal. 109. a Hier. in ca. 26. Matth. Oecumen. in cap. 5. ad Heb.

verus Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, ac eius sacerdotium esset in æternum, nullo vnquàm alio succedente.

O. Illic semel[l] & vno dunraxàt in loco Iudeæ peregit Sacrificium, de quo Paulus Hebræis scribens disserit: hîc[m] verò sæpiùs, & omni in loco, nempe per omnē passim Ecclesiam sacrificatur, vt Malachias[n] confirmat. Illic in mortem offertur, hîc in mortis illius iugē viuámque recordationem, & salutiferā eius, quę indè velut à capite ad membra dimanat participationē, vt nimirùm illius in cruce oblati Sacrificij fructus ac efficientia hoc Missæ sacrificio quotidiè nobis exhibeatur atque applicetur.

l He. 9. g 10. c
m Chry. hom. 17 in epist. ad Heb. Aug. epi. 23. Theoph in c. 7. & 10 ad Heb. Itē Oecumen & Photius.
n Malac. 1. c

TESTIMONIA.

1. A. Ioannis sexto: Ego sum panis vitæ. Itē: Ego sum panis viuus, qui de cęlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. Item: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Rursùs: Qui manducat hūc panem, viuet in æternum.

2. Prioris ad Corinthios decimo: Panis quē frangimus, nónne participatio corporis Domini est?

3. Et capite vndecimo: Quotiescunquè manducabitis panem hunc, &c.

4. Proverbiorvm nono: Sapientia immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis. Si quis est paruulus veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis.

5. Dionysivs Areopagita Ecclesiasticæ hierarchię capite tertio: Inspiciamus per singula mysterij sanctissimi ritū, exactissimámque cōfectionē: & quid spiritaliter signet, indagare pergamus. Ieaque pontifex quidem vbi orationem sanctam supra diuinū altare peregit, ex ipso incēsum adolere inchoans, omnem phani ambitū circuit. Demùm ad sanctum altare iterùm rediens, psalmorū incipit melos, concinentibus secum sacra carmina omnib[9] ecclesiastici ordinis gradibus: deindè ministrorum officio, sanctarum scripturarum lectio suo ordine recitatur. Post hæc extra delubrū catechumeni fiunt, & cùm ipsis energumeni, & ij quoquè, qui in pœnitentia sunt. Manent autem intùs soli, qui diuina spectare merētur atque percipere. Potrò ministrorū alij quidem pro clausis templi foribus adstant, alij proprij aliquid muneris agunt. Qui verò ipsius ordinis præcipui sunt, vnà cum sacerdotibus sanctum panem & benedictionis calicem, sacrosanctis altaribus imponunt, cùm antè præcesserit ab omni clero vniuersalis laus atque confessio. Ad hæc venerandus antistes orationem sanctissimam peragens, pacem sanctā omnibus nunciat, & cùm se mutuò omnes salutauerint, mystica sanctorum recitatio fit. Vbi verò manus tum antistes tum sacerdotes aqua lauerūt, pontifex ad medium diuini assistit altaris: circunstāt autem soli cum sacerdotibus electi quique ex ministrorum numero. At verò pontifex cùm diuina munera laude prosecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit, & quæ antè laudauerat venerandis operta atque abdita signis in conspectum agit, diuináque munera reuerēter ostendēs, ad sacram illorum cōmunionem & ipse cōuertitur, & reliquos vt communicent hortatur. Sūpta demùm atque omnibus tradita cōmunione diuina, gratias referens, finē mysteriis imponit. Ac multi quidem sola in signa diuina prospiciūt: Ipse autē semper diuino spiritu ad excelsa signorum initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, pontificia dignitate ac merito, mundtiáque singulari diuini capaciorisque sensus, attollitur. Explicat deindè latiùs singulorum rituum causas & significationes mysticas.

Ritus sacrificij tempore Dionysij, hoc est, ætate Apostolorum.

6. Idem in epistola octaua ad Demophilum monachum: Cùm aliquādo in Cretam venissem, sanctus Carpus me susceptt hospitio, vir ob eximiam animi munditiam ad Dei speculationem vltra fermè omnes aptissimus. Denique nunquàm sancta mysteria celebrare cœpisset, nisi priùs inter eas preces (quæ antecà cōsummantur) sacra illi ac propicia visio apparuisset.

Sanctus Carpus sancta mysteria celebrat.

7. Ignativs in epistola ad Smyrnenses: Non licet sine Episcopo, neque offerre, nequè sacrificium immolare, neque Missas celebrare.

Sacrificium immolare.

8. Ivstinvs philosophus & martyr in dialogo cùm Tryphone aduersùs Iudæos: Deus ipse testis est qui ait, In omni loco in Gētibus hostias acceptas gratásque immolari. Neque verò à quoquam hostias Deus accipit, nisi à suis sacerdotibus. Itaque omnia sacrificia quæ suo nomine faciēda Iesus Christ[9] tradidit, id est, in Eucharistia panis & poculi, quę in omni loco à Christianis fiunt, præoccupatione vsus Deus, sibi grata esse testatur. Quæ autem à vobis vestrísque illis sacerdotibus fiunt, improbat his verbis: Sacrificiáque vestra è manibus vestris non accipiam, &c.

Malach. 1. Sacrificium Eucharistiæ suo nomine Christus faciendum tradidit. Ibidem.

9. Basilivs sermone secundo de Baptismo capite secūdo: An periculosum non sit, si quisquā corde à conscientia aut praua, vel immunditia, aut inquinamento non repurgato, sacerdotio fungatur? Moses per ea quę tunc in lege à Deo data posuit, typū quendam ad nostrū exhortationem prefigēs, scribit: Et dicit Dominus ad Mosen, loquere ad Aaron, dicens: Homo ex stirpe tua, in generationibus vestris, habēs in seipso maculam, non accedat ad offerendum dona Deo ipsius, &c. Dominus verò dicit, Templo maior est hic, instruit nos tanto scelestiorem & impium magis esse eum qui cùm impius sit, corpus Domini administrare audet, qui seipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem bonę fragrātię dedit, quāto corpus vnigeniti filij Dei excellentius est arietibus ac

Periculosum esse vt immūdus fungatur sacerdotio nouæ legis.

Leuit. 21.

Tanto magis impiū est offerre corpus Domini impuro corde, quanto corpus filij Dei excellentius est arietibus & tauris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

taris. Excellentius dico non collationis ratione: est enim excellentia incomparabilis. At maculam & vitium iam in nouo testamento, non referre oportet ad corpus, sed ad iustificationes Euangelicæ pietatis. Quando videlicet præceptum Dei vel non plenè, vel mutilè, vel non ità fit, vt Deo placere possit, & quasi tuber vel læpra quædã humani sensus illi infigitur. Necessarium itaque semper quidem est, maximè verò tanti ac talis mysterij celebrandi tempore, seruare præceptum Apostoli dicẽtis: Cùm his itaque promissiones habeamꝰ dilecti, repurgemus nos ipsos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei, nec vllam aliqua in re dantes offensionem, nè vituperetur ministerium, sed in omnibus cõmendemus nos ipsos tanquàm Dei ministri. Hoc pacto poterit quis dignus fieri ad sacrificãdum mysteriũ Domini, secundùm Euangelium Dei.

1. Corinth. 7.

2. Corint. 6.

Dignus quomodò fiat quis ad sacrificãdum mysterium Domini.

10. TERTVLLIANVS in libro de oratione: Similiter de stationum diebus, non putant plerique sacrificiorum orationibus interueniendum, quòd statio soluẽda sit accepto corpore Domini. Ergò deuotũ Deo obsequium Eucharistia resoluit, an magis Deo obligat? Nónne solennior erit statio tua, si & ad aram Dei steteris? Accepto corpore Domini & reseruato vtrunque saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij.

Sacrificia orationibus oportet inter esse.

Ad Aram Dei stare.

Sacrificij participatio.

11. AVGVSTINVS epistola vigesimatertia ad Bonifacium episcopum: Nónne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in Sacramento nõ solùm per omnes Paschæ solẽnitates, sed omni die populis immolatur, nec vtiquè mẽtitur qui interrogatus eum respõderit immolati? Si enim Sacramẽta quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramẽta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent, &c.

In sacramẽto quotidiè populis immolatur.

12. IDEM libro vigesimo contra Faustum Manichæum, capite vigesimoprimo: quis enim Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cyprianesse sed quod offertur, offertur deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Ibidèm: Longè quippe minoris peccati est, ebrium * ridere à martyribus, quàm vel ieiunium sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi sacrificare Deo in memoriis martyrũ: quod frequẽtissimè facimus illo duntaxàt ritu, quo sibi sacrificari noui testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur, & vni deo debetur. Sed quid agam, & tantæ cæcitati istorum hæreticorum, quando demõstrabo, quã vim habeat, quod in Psalmis canitur: Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via est, vbi ostendam illi salutare meum? Huius sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi per victimas similitudinum promittebatur in passione Christi per ipsam veritatẽ reddebatur: post ascensum Christi per sacramentum memoriæ celebratur.

Assistentes altari antistites peõ offerẽt, & sacrificant in memoriis martyrum.

* deridere.

Frequentatur apud Christianos sacrificiũ à Christo institutũ & præceptum.

Psal. 149.

Huius sacrificij caro & sanguis præfigurata.

13. FVLGENTIVS Ruspensis Episcopus libro secũdo ad Monimum, capite secũdo: Dicis à nõnullis te interrogatum de sacrificio Corporis & Sãguinis Christi, quod plerique soli Patri existimant immolari. Hanc etiam asseris hæreticorum esse quasi palmarem interrogationẽ. Sed nouum non est, vt hæretici, priuati lumine veritatis, illis se propositionibus veritatẽ superaturos arbitrentur, quibus facillimè superantur. Gloria namque in cõfusione ipsorum est, qui terrena sapiunt, &c. Quomodò Dei filium nõ oderũt, quem vnigenitum quidem verbis negare non possunt, sed eum à natura Patris incõsiderata peruersitate discernũ? Aut quomodò in animas suas impiè non faciunt, qui Dei vnigeniti filium, Deum scilicet verum, nec glorificare cum Patre consentiunt, nec vno eodémque sacrificio pariter honorari permittũt?

Patri immolatur.

Philip. 3.

Sacrificio vno eodémque patre & Filio honorantur.

CAPITE deindè tertio & quarto probat Patriarchas, Abrahã, Isaac & Iacob non solùm Patri, sed & filio sacrificãsse, ac proindè etiam modò in Ecclesia filio offerri sacrificium.

14. EI capite quinto: Vnum de prophetis testimoniũ proferemus, quo possit euidenter ostendi propheras sanctos diuinitus inspiratos, certò fidelissimóque vaticino prædixisse. Nouiquoquè tempore testamenti spiritales hostias, nõ patri tãtùm, sed etiam filio à fidelibus offerendas. Prophetę testimonium de sacrificio, quod nunc in Ecclesia geritur, Sophonias quippe dicit: Sustine me, dicit dominus, in diẽ resurrectionis meæ in testimonium, &c. quia tunc transferam super populos linguam in progenies eius, vt inuocent omnes nomen Domini, & seruiant ei sub iugo vno, à transflumine Æthiopiæ suscipiam obseruantes me, qui dispersi sunt, adferent hostias mihi in illo die. Quid hac, rogo, vaticinatione lucidius? vel quod hìc tenebrosę obstinationis latibulum hæretica potest infidelitas reperire, quo possit lumen tantæ manifestationis effugere? &c. Eccè ille, qui se expectãdũ in die resurrectionis suę præcipit, ipse sibi hostias ab omnibus gẽtibus offerendas ostendit, vt agnosceretur sacrificium illud esse acceptabile Deo, quod cõmuniter patri & filio supplex offert fidelium putáque deuotio. Et paulò pòst: Si qui Catholici fideles, huius sacramẽti nunc vsque videbãtur ignari, deincèps scire debent omne cuiuslibet honorificentiæ & sacrificij salutaris obsequiũ, & patri & Filio & Spiritui sancto, hoc est, sanctæ Trinitati, ab Ecclesia catholica pariter exhiberi: In cuius vtiquè vno nomine manifestum est sanctũ quoquè Baptisma celebrari. Neque enim prę-iudicium Filio vel sancto Spiritui comparatur, dum ad Patris personam precatio ab offerente dirigitur. Cuius consummatio, dum Filij & Spiritus sancti complectitur nomen, ostendit nullum esse in Trinitate discrimen. Quia dum ad solius Patris personam honoris sermo dirigitur, benè credẽtis fide tota Trinitas honoratur. Et cùm ad Patrem litantis destinatur intentio, sacrificij munus omni Trinitate vno eodémque offertur litantis officio. Nos itaque dum Trinitati, quæ vnus & verus est Deꝰ, vnum sacrificium offerimus, vanis hereticorum nõ moueamur obiectis: Cùm ad hoc sequendum, ac robustissimè retinẽdum, & diuinitùs promulgatis instruamur oracuIis, & præcedẽtiũ sanctorum firmemur exemplis.

Sacrificij substantia obtinuit ab Ecclesia S. Trinitati exhibetur.

Nõ fit præiudicium alicui personæ, dũ ad Patrem ritu ab offerente dirigitur.

Dum ad Patrem litantis destinatur intentio, sacrificium vno Trinitatis officio offertur Trinitati.

15. THEODORETVS capite vigesimo sanctorũ Patrũ historię in vita sancti Maris: Cùm lõgo tempore diuinus Maris desiderãsset videre offerri

Desiderat ut videre oblatũ mysticum sacrificium.

spirituale, & mysticum sacrificium, rogauit vt diuini doni illic fieret oblatio. Ego verò lubenter parui: & iussi sacra vasa afferri, pagus cùm haud lõgè aberat: & pro altari vsus diaconorum manibus mysticũ, diuinum, & salutare obtuli sacrificium. Ille autem omni spiritali implebatur voluptate, & existimabat seipsum cælum videre: dicebátque se nunquàm tantam cepisse lætitiam. Ego autẽ cùm ab eo valde fuerim dilectus, putaui me & ei iniuriam esse facturum, si non etiam mortuum laudauerim, & aliis, si non hanc optimam philosophiã eis proposuerim imitandam.

Diaconorum manibus pro altari vsus obtulit Theodoretus diuinũ sacrificium.

1. B. CHRYSOSTOMVS homilia decimaseptima in epistolã ad Hebræos: Quid ergò nos? Nónne per singulos dies offerimus? Offerimus quidẽ sed ad recordationẽ facientes mortis eius. Et vna est hæc hostia, non multæ. Quomodò vna est, & non multæ? Quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorũ: hoc autem sacrificium exemplar est illius, idipsum semper offerimus. Nec nũc quidem alium agnum, craſtina alium, sed semper eundem ipsum. Proindè vnum est hoc sacrificiũ, hac ratione: Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? nequaquàm, sed vnus vbiquè est Christus, & hìc plenus existẽs, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim quivbiquè offertur, vnum corpus est, & non multa corpora: ità etiam & vnum sacrificium. Põtifex autem noster ille est qui hostiã mundantem nos obtulit: ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est. HOC enim facite, inquit, in meã commemorationem. Nõ aliud sacrificium, sicut pontifex, sed idipsum semper facimus: magis autẽ recordationem sacrificij operamur. Sed quia sacrificij huius mẽtionẽ feci, volo pauca ad vos initiatos dicere. Plurimi ex hoc sacrificio semel accipiũt in toto anno, alij bis, alij sæpiùs, &c.

Eundem semper agnum offerimus vbique.

Eandem offerimus hostiã quam Christus obtulit.

Luc. 22.

Operamur sacrificij recordationem.

PRO VIVIS. 2. IACOBVS, Basilius, & Chrysostomus in Lyturgiis suis, vt infrà M. testimonio secundo, tertio & quarto.

3. AVGVSTINVS libro vigesimosecundo de ciuitate Dei, capite octauo: Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum* Cubedi appellatum, vbi cùm afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam, spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, presbyteros, vt aliquis eorũ illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantùm potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinùs miserante cessauit.

* Zubedi.

Sacrificio corporis Christi dæmonis vexatio tollitur.

4. CHRYSOSTOMVS homilia septuagesimaseptima in Ioannem: Ideò in mysteriis inuicẽ salutamus, vt multi vnum efficiamur, & communes pro nõ initiatis preces effũdimus, & pro infirmis, & terræ & maris, & vniuersi orbis fructibus sacrificamus.

Sacrificamus pro terræ fructibus.

5. IDEM homilia decimaoctaua in Acta Apostolorum: Ac fora quidem ac balnea faciunt multi, ecclesias autẽ nõ item, & omnia magis quàm has. Ideò oro ac supplico, & gratiam peto, immò & legem pono, vt nullus qui habet villã, apparet caterè ecclesia. Nè mihi dixeris: propè est, in vicinia est, magnus est sumptus, non magnũ cõmodum: si quid habes insumendũ in pauperes, illuc insume: meliùs illuc, quàm ibi: educa magistrũ, educa diaconum & sacerdotalem ordinẽ. Quasi ducta vxore vel sponsa, vel data virgine, sic erga ecclesiam affectus sis: dotẽ inscribe illi: ità tibi benedictionis prædium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorũ? Parumne est, oro, torcular benedici: parumne est, Deũ ex omnibus frugibus ac decimis priùs partem ac decimas accipere? Ad pacẽ agricolarũ hoc vtile. Venerabilis erit & presbyter posteà, & ad securitatem agri cõducet. Preces illic perpetuæ propter te, laudes & synaxes propter te, oblatio per singulos dies dominicos quid magis mirandum, quòd alij extruunt clara sepulcra, vt posteri audiant quòd ille construxit, an quòd tu ecclesias excitas? Cogita quòd vsque ad Christi aduẽtum mercedem habiturus sis, qui altare Dei excitaturus es. Et paulò pòst: Parum est, dic oro, in sanctis oblationibus nomẽ tuũ semper referri, & quotidiè pro villa preces ad Deum fieri?

Oblatio per singulos dies Dominicos, propter eum qui in villis suis Ecclesiã construit.

In sanctis oblationibus.

6. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimoseptimo: Hoc quoquè quod audiuimus, quẽdam apud hostes in captiuitate positum, & in vinculis religatum fuisse, pro quo sua coniunx diebus certis sacrificium offerre cõsueuerat, qui longo pòst tempore ad coniugem reuersus, quibus diebus eius vincula soluerentur, innotuit: ciiúsque coniunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificiũ offerebat, tecognouit. Ex alia etiam re, quę nobis ante annos septem gesta est, certissimè confirmatur: Agathus enim Panormitanus Episcopus, sicut fideles mihi ac religiosi viri multi testati sunt atque testantur, cùm beatæ memoriæ antecessoris mei tempore iussus esset vt Romam veniret, vim nimiæ tempestatis pertulit, ità vt se ex tanto vndarum periculo euadere posse diffideret. Nauta verò illius Baraca nomine, qui nũc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptóque fune, cum eodem carabo, quem regebat, inter vndarum cumulos repentè dispariit. Nauis autem cui Episcopus præerat, tãdèm post multa pericula ad Ostiçam insulam fluctibus quassata peruenit. Cúmque die tertio Episcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte videret apparẽte, vehementer afflictus, mortuũ credidit, sed per obsequium charitatis viuo vnum quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro absolutione eius animę offerẽs sacrificiũ victimę salutaris iubet: quo oblato, restaurata nauis perrexit ad Italiã. Cumque ad Romanũ portum venisset, illic nautam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & cum, qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo viuere potuisset, inquisiuit. Qui videlicet indicauit, quoties in illius tempestatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuisset carabo vexatus, qualiter cum illo vndis pleno nataverat, & quoties eo à superiori parte deorsùm verò ipse carinę eius superiederat, adiũgens cùm diebus ac noctibus hoc incessanter facerer, iámque eius virtus fũditus ex fame simul & labore cecidisset, quo eum ordine diuina misericordia seruauerit, indicauit. Etenim quod etiam nũc vsque testatur, dicẽs. Laborans in fluctibus atque deficiens, subitò

Vi sacrificij oblati vincula soluta.

Oblatio sacrificij victimæ salutaris pro anima nautæ & eiusdẽ miraibilis efficacia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentis pondere sum grauatus,ità vt neque vigilare me crederem, neque depressus somno essem: & ecce in eodem medio mari me posito quidam apparuit, qui mihi panem ad refectionem detulit. Quem mox vt comedi,vires recepi, nec lõgè pòst nauis transiens affuit,quæ me ab illo vndarum periculo suscepit; atque ad terram deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens,requisiuit diem, atque illum fuisse diem reperit,quo pro eo presbyter in Ostica insula Deo omnipotẽti hostiã sacræ oblationis immolauit.

Hostia sacræ oblationis immolata pro natura.

7. BEDA libro quarto Anglicanæ historiæ,capite vigesimo secũdo: In præfato autem prælio,quo occisus est rex Elbuini,memorabile quoddam factum esse constat,quod nequaquàm silentio prætercundum arbitror,sed multorum saluti, si referatur, fore proficuum. Occisus est ibi inter alios de militia eius,iuuenis vocabulo Huma, qui cùm die illo & nocte sequente inter cadauera occisorũ similis mortuo iaceret, tãdèm recepto spiritu reuixit,ac residẽs, sua vulnera,prout potuit, ipse alligauit. Deindè modicum quiescens, leuauit se, & cœpit abire sicubi amicos, qui sui curam ageret posset inuenire. Quod dum faceret, inuentus est,& captus à viris hostilis exercitus,& ad dominum ipsorum,Comitem videlicet Edilredi R. egis, adductus. A quo interrogatus quis esset,timuit se militem fuisse confiteri,rusticum se potiùs & pauperem,atque vxorio vinculo colligatum fuisse respondit,& propter victum militibus adferendum in expeditione se cum suis similibus venisse testatus est. At ille suscipiens eum, curam vulneribus egit,& vbi sanari cœpit,nocte eum,ne aufugeret, vinciri præcepit,nec tamen vinciri potuit. Nam mox vt abiêre,qui vinxerant,eadem sunt eius vincula soluta.Habebat enim germanum fratrem,cui nomen erat Tuma,presbyterum,& abbatem monasterij in ciuitate, quæ hactenùs ab eius nomine Tumia cestir cognominatur. Qui cùm eum in pugna peremptũ audiret,venit quærere,si fortè corpus eius inuenire posset: inuentúmque alium illi per omnia simillimũ, putauit ipsum esse,quem ad monasterium suum deferens,honorificè tepeliuit, & pro absolutione animæ eius sæpiùs Missas facere curauit. quarum celebratione factum est,quod dixi, vt nullus posset eum vincire, quin continuò solueretur. Interea Comes qui eum tenebat, mirari & interrogare cœpit,quare ligari non posset, an fortè literas solutorias, de quib⁹ fabulę ferũt, apud se haberet,per quas ligari non posset? At ille respondit,nihil taliũ artium nósse. Sed habeo fratrem, inquit, presbyterum in mea prouincia, & scio quia ille me interfectum putans,pro me Missas crebras facit, & si nunc in alia vita essem, ibi anima mea per intercessiones eius solueretur à pœnis. Dúmque aliquanto tempore apud comitem teneretur, animaduertũt,qui eum diligentius cõsiderabãt, ex vultu & habitu, & setmonibus eius, quia nõ erat de paupere vulgo, vt dixerat, sed de nobilibus. Tunc secretè aduocans eum Comes, interrogauit intẽtiùs vndè esset, promittens nihil ei mali facturũ pro eo,si simpliciter sibi quis esset, proderet. quod dum ille faceret, ministrum se regis fuisse manifestãs, respondit: Et ego per singula tua respõsa cognoueràm,quòd rusticus non eras. Et nũc dignus es morte,quia omnes fratres & cognati mei in illa sunt pugna interempti, nec tamẽ occidã, nè fidem, quam promisi, præuaricem. Vt ergò conualuit, vendidit eum Londoniæ Frisoni cuidam,sed nec ab illo, nec cùm illuc duceretur, vllatenùs potuit alligari. Verùm cùm alia atque alia vinculorum genera hostes imponerent,cumque vidisset qui emerat,eum vinculis nõ potuisse cohiberi,donauit ei facultatem sese redimendi, si posset. A tertia autem hora quãdo Missæ fieri solebant,sæpissimè vincula soluebantur. At ille dato iureiurando vt rediret, vel pecuniam illi pro se mitteret,venit Canticam ad regem Lodheri, qui erat filius sororis Edildridæ reginæ, qui & ipse quondàm eiusdẽ reginę minister fuerat,petiitque & accepit ab eo precium suæ redemptionis,ac suo domino pro se,vt promiserat,misit. Qui post hæc patriam reuersus, atque ad suum fratrem perueniens,replicauit ex ordine cuncta quę sibi aduersa,quæ in aduersis solatia prouenissent,cognouitque referẽte eo, illis maximè tẽporibus sua fuisse vincula soluta,quibus pro se Missarum fuerat celebrata solẽnia. Sed & alia quæ periclitanti ei cõmoda contigissent & prospera,per intercessionem fraternam,& oblationem hostiæ salutaris,cælitùs sibi fuisse donata intellexit. Multíque hæc à præfato viro audientes,accẽsi sunt in fide ac deuotione pietatis ad orãdum,vel eleemosynas faciẽdas, vel ad offerendas Domini victimas sacræ oblationis, pro ereptione suorum, qui de seculo migrauerant. Intellexerunt enim quòd sacrificium salutare ad redemptionem valeret & animæ & corporis sempiternam. Hãc mihi historiam etiam hi, qui ab ipsoviro,in quo facta est,audiêre,narrârũt: Vndè eam qui aliquando comperi, indubitanter historiæ nostrę Ecclesiasticæ inserendam credidi.

Virtute sacrificij vincula captiui soluuntur.

Rursum vincula eiusdem Sacrificij virtute soluta sunt.

Per oblationẽ hostiæ salutaris multa cõmoda & prospera contigerunt.

Sacrificiũ salutare valet ad redẽptionem animæ & corporis sempiterna.

8. CLEMENS pontifex & martyr epistola tertia de officio sacerdotum & clericorũ: Hic ergò,hoc est,in præsenti vita positos,oportet nos agnoscere voluntatem Dei, vbi & agendi & sacrificandi est locus: quoniam in aliis locis sanctificare & missas celebrare nõ licet,nisi in his,in quibus Episcopus proprius iusserit,aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda,nec ritè celebranda,docente nos nouo & veteri testamento. Hæc Apostoli à Domino acceperunt,& nobis tradiderunt: hæc nos docemus,vobísque & omnibus absque repræhensione tenere & docere, quibus agendum est,mandamus.

TRADITIO APOSTOLICA.

Sacrificare & Missas celebrare in certis locis.

Ex Apostolorum traditione.

9. IRENÆVS aduersùs hæreses libro quarto, capite trigesimo secũdo: Sed & suis discipulis dãs consilium,primitias Deo offerre ex suis creaturis, nõ quasi indigenti,sed vt ipsi nec infructuosi,nec ingrati sint,eum qui ex creatura panis est, accepit & gratias egit, dicens: Hoc est corpus meum. Et calicem similiter,qui est ex ea creatura,quę est secũdùm nos,suum sanguinem confessus est,& noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in vniuerso mundo offert Deo,ei qui alimẽta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo testamento,de quo in duodecim prophetis Malachias sic præsignificauit: Nõ est mihi volũtas in vobis, dicit Dominus omnipotens,& sacrificium non accipiam de manibus vestris: Quoniam ab ortu solis vsque ad occasum nomẽ meum glorificatur inter gentes, & in omni loco

Matth. 26. Christus testamenti noui dominus oblationem quam Ecclesia in Apostolis accipiens vbique offert. Malach.

loco incensum offertur nomini meo,& sacrificium purum: Quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifestissimè significãs per hæc,quoniam prior quidem populus cessauit offerre Deo: omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purũ, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

10. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epistolam ad Philippenses: Non frustrà ab Apostolis sancitum est, vt in celebratione venerandorum mysteriorum memoria fiat eorum qui discesserũt. Nouerunt illis multum hinc emolumẽti fieri, multum vtilitatis,&c.

Apostolorum decretum de memoria mortuorum in Sacrificio.

11. ITEM homilia sexagesimanona ad populum Antiochenum, vbi eadem habet: sic enim inquit: Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis defunctorũ agatur commemoratio. Sciunt enim indè illis multũ contingere lucrum, vtilitatem multam. Cùm enim totus constiterit populus extensis manibus,sacerdotalis plenitudo,& tremendum proponatur sacrificiũ, quomodò Deum non exorabimus pro his deprecãtes? 12. IOANNES Damascenus in sermone de defunctis, siue, quòd qui in fide hinc migrârunt, sacris operationibus & viuorum beneficiis multùm iuuentur. Diui Apostoli discipuli saluatoris qui totum mũdi circulum viuum cepêre prædicãdo verbum,quod suis oculis viderant,in tremendis & impollutis vitalibúsque Sacramentis,memoriam eorum qui fideliter obdormiêrunt, habendam edixerunt,&c. vt infrà, B. testimonio quarto.

Iterùm.

Ab Apostolis sancitum.

Apostolorum institutum de mortuorum commemoratione in Sacrificio.

INSTITVTIO.

1. C. IRENÆVS libro quarto contra hæreses, capite trigesimo secundo, vt sup. B. testi. nono.

2. EVSEBIVS Cæsariensis libro primo de demonstratione Euãgelica, capite decimo: Itaq; post omnia,quasi mirabilem quandam victimam,sacrificiúmque eximium patri suo operatus pro nostra omnium salute obtulit, ciúsque rei memoriam, vt nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus instituit.

Christus hoc Sacrificium instituit. Psal. 39.

Hoc etiam prophetarum præcipuus Dauid, qui quod futurum erat,spiritu suo diuino præuiderat, vaticinatus est, vbi ait: Expectãs expectaui Dominum, & intendit mihi,& exaudiuit precem meam: & sustulit me de lacu miseriæ & de luto fæcis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos: & immisit in os meum cãticum nouum,carmen Deo nostro. Quod portò sit hoc nouum canticum, declarat deincèps, vbi ait: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi, holocausta & pro peccato non probãsti, tunc dixi: Eccè venio. In capite libri scriptũ est de me, vt facerem Deus volũtatem tuam,voluit & adiungit: Annunciaui iustitiam in Ecclesia magna. Sic planè docẽs pro antiquis sacrificiis & holocaustis, Christi aduentum per assumptionem humani corporis, ciúsque corpus perfectum, Deo oblatum esse, ipsumque hoc Ecclesiæ suæ nunciat cum gaudio tanquàm ingens mysterium, quod prophetica voce in capite libri propositũ, expressúmque sit. Quum ergò huius sacrificij memoriam signis quibusdam in mensa celebrandam,corporísque item illius, salutarísque sanguinis, vt noui Testamenti institutum habet, acceperimus, tursus à propheta Dauid instruimur ad dicendum: Parâsti in conspectu meo mensam, contra eos qui affligunt me: Pingue fecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quàm præstantissimus. Palàm igitur in his mysticam significat vnctionem & odorum afferentiam, mensæ Christi sacrificia, quibus operãtes, incruentas & rationales, esque suaues victimas, in tota vita supremo Deo offerre, per eminẽtissimum omnium ipsius põtificem, edocti sumus. Hoc ipsum magnus quoquè propheta Esaias mirabiliter diuino spiritu indicante prouidit, & antequàm fieret prædicauit. dicit igitur sic: Domine Deus meus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti res mirabiles. Et quænam hæ sint res mirabiles, planè deincèps ostendit, dicẽs: Faciet Dominus Sabaoth conuiuiũ omnibus gentibus: bibent lætitiam, bibent vinum, vngentur vnguento, trade hæc omnia gentibus. Consilium enim hoc in omnes gentes. Huiusmodi sanè erant Esaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiusdam fragrantiæ, vnguẽtíque vnctionem, non Israel, sed omnibus gentibus promittebãt, ex quo non immeritò propter vnguenti vnctionem Christianorum appellationem consecutæ sunt, sed vini quoquè lætitiam gentibus vaticinatur in eo: noui testamenti, quod à Christo conditũ est, mysterium subobscurè significans, quod sanè apud omnes gentes in præsenti tempore perspicuè celebratur. Et paulò antè cùm de Gentibus & Iudæis ad Christum conuersis ageret, Meritò sanè, inquit, quando illius memoriam, corporísque eiusdem & sanguinis recordationem quotidiè celebrant, & adhuc longè præstãtius & sacrificium & munus assumpti sunt,quàm illud antiquius fuerit.

Incruentas victimas in mẽsa Domini offerre edocti sumus à Christo.

Esaiæ 25.

Mysteriũ noui testamenti apud omnes gentes celebratur.

3. CYPRIANVS epistola sexagesimatertia ad Cæcilium: Si Iesus Christus Dominus & Deus noster, ipse summus sacerdos Dei patris, & sacrificium patri seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui cõmemorationem præcepit, vtiquè ille sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur: & sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo patri, si sic incipiat offerre secundùm quod ipsum Christum videat obtulisse. Et paulò pòst: At enim non manè, sed post cœnam mixtum calicem obtulit Dominus. Nunquid ergò Dominicum post cœnam celebrare debemus, vt sic mixtũ calicem frequentandis Dominicis offeramus? Christum offerre oportebat circa vesperam diei, vt hora ipsa sacrificij ostenderet occasum & vesperam mundi, sicut in Exodo scriptũ est: Et occident illum omne vulgus synagogæ filiorum Israël ad vesperam. Et iterum in Psalmis: Alleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Nos autem resurrectionem Domini manè celebramus. Et quia passionis eius mentionem in sacrificiis omnibus facimus,(passio est enim Domini, sacrificiũ quod offerimus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescunque enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortẽ Domini annũciabitis quoadusque veniat. Quotiescunquè ergò calicẽ in cõmemorationem Domini & passionis eius offerimus, id quod constat Dominum fecisse, faciamus.

Lib. 2. epist. 3. Seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui cõmemorationẽ præcepit.

Cur Christus post cœnam obtulerit hoc sacrificiũ, nos autem manè offeramus.

Exod. 12.

Psalm. 140.

1. Cor. 11.

4. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite vigesimo: Vnde verus ille mediator, in quãtùm formam serui accipiens, mediator effectus est Dei & hominũ homo Christus Iesus, cùm in forma Dei sacrificium cum patre sumat, cum quo & vnus Deus est, tamẽ in forma serui sacrificiũ maluit esse, quàm sumere, nè vel hac occasione quisquã existi-

1. Timot. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus est offerens & oblatio. Sacrificium Ecclesiæ.

maret, cuilibet sacrificandũ esse creaturæ. Per hoc & sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio. Cuius rei sacramẽtum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium, cùm ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tã ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsam suetus offerri. Huius veri sacrificij multiplicia variáque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cùm hoc vnum per multa figuraretur, tanquàm verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multùm commendaretur. Huic summo veróque sacrificio cuncta sacrificia falsa cesserunt.

Figuræ nostri sacrificij.

Huic summo veróque sacrificio cuncta falsa cesserũt.

5. IDEM libro vigesimo contra Faustum Manichæum, capite vigesimoprimo, vt suprà, A. testimonio duodecimo.

6. ET in Psalmum trigesimumtertium concione secunda: Coram regno patris sui mactauit vitulum suum, & dimisit eum, & abiit: quia erat ibi sacrificium secundùm ordinem Aaron, & postea ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secundùm ordinem Melchisedech.

Christus de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secundum ordinẽ Melchisedech. Psalm.109. HOC FACITE. Luc.22.

7. LVCÆ vicesimosecundo vt in textu.

8. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimatertia in Matthæum: Hic de causa desiderio desideraui, inquit Dominus, hoc pascha vobiscum comedere, hoc est, tradere vobis res nouas & pascha dare, quo vos spirituales faciam. Ipse quoque bibit ex eo, nè auditis verbis illis dicerent: Quid igitur sanguinem bibimus & carnem comedimus? ac ideò perturbarentur. Nam & quando priùs de his verba fecit, multi solummodò propter verba scandalum passi sunt. Nè igitur tũc id quoque accideret, primus ipse hoc fecit, vt tranquillo animo ad communicationem mysteriorum induceret. Quid porrò vetus quoque illud, inquies, facere oportet? minimè: ideò enim, Hoc facite, dixit, vt ab illo abduceret. Prætereà si remissionem hoc peccatorum facit, sicut certè facit, superuacaneum illud omninò est. Sed sicut in veteri, eodem hîc modo in beneficio reliquit, & memoriam mysteriorũ colligauit, etiam hinc hæreticorũ ora frenando. Nam quãdo dicunt, vndè patet immolarum Christũ fuisse, præter alia multa hæc etiam mysteria afferentes, ora ipsorũ consuimus. Si enim mortuus Iesus non est, cuius symbolum aut signũ hoc sacrificium est? Vides quantum ei studium fuerit, vt semper memoria teneamus pro nobis ipsum mortuum fuisse. Nam quoniam Marcion, Valentinus, Manichæus, eorumque sequaces negaturi erant hanc dispensationem, in memoriam passionis per hoc semper ità reducit mysterium, vt nemo non insanus seduci possit. Ità per sacratissimam istam mensam & saluat, & docet: hoc enim caput bonorum omnium est.

Dicẽs, hoc facite, veteris agoi sacrificiũ abrogauit.

Per oblationem huius incruenti sacrificij, cruentum q̃dam quoslibet hæreticos defenditur.

9. IDEM homilia vigesimaquarta in priorẽ epistolam ad Corinthios: Et in veteri quidem testamento, cùm imperfectiores essent, quẽ idolis offerebant sanguinẽ, eum ipsum accipere voluit, vt ab idolis eos auerteret. Quod etiam inenarrabilis amoris signum erat. Hîc autẽ multò admirabilius & magnificentius sacificium præparauit, & quum sacrificium ipsum commutaret, & pro brutorum cæde seipsum offerendũ præciperet. Et paulò pòst: Sed quare addit, quem frãgimus? Hoc in Eucharistia videre licet, in cruce autem minimè, sed omninò contrà: Os enim eius, inquit, non conteretur. Sed quod in cruce passus non est, id in oblatione patitur propter te: frangi sustinet, vt omnes satiet.

Christus bibit sanguinem suũ in Cœna.

Cur Christus sanguinem sumpserit.

Pro brutorum cæde seipsum offerendum præcepit. Exod.12. Num.9.

Fractio Eucharistiæ.

10. MARTIALIS in epistola ad Burdegalẽses, capite tertio: Dum altaria dæmonum in pulueremredigerentur, aram ignoti Dei ad consecrationem reseruari iussimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est, non hominis cultum, sed Dei in ea frequentatis: Stephanus enim nõ Deus, sed amicus Dei fuit: qui pro testimonio eius, animam suam posuit: cuius sanguine ipsa mensa est decorata, quia suo sanguine Iesus Christus comprobatus est esse Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec solùm ara sanctificata, sed vbiquè offertur Deo oblatio munda, sicut testatus est: cuius corpus & sanguinem in vitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Ipse enim corpus habens & immaculatum, & sine peccato, quia conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, in aram crucis ipsum permisit immolari. Quod autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere, nos causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam: hoc enim ipse Dominus noster iussit nos agere in sui commemorationẽ. Nam de sacrificiis idolorum notũ vobis à me factum est, quia ea maximè de causa dominabatur vobis diabolus. Et sicut communio viui Dei est vobis vita, sic participatio mẽsæ simulacrorum, erat vobis æterna mors, & infirmitates, & corruptiones, & nimiæ tribulationes huius seculi.

Altare ad consecrationem refertur ara dedicata.

Sacrificium Deo offertur in ara sanctificata.

Christi corpus & sanguinem offerimus. Ioan.4.

Hoc remedio vita præstatur & mors effugatur. Christus fuit, sic in sui memoriam hoc sacrificium offerri.

11. DIONYSIVS Areopagita Ecclesiasticæ hierarchiæ capite tertio: Hinc iam venerandus antistes diuinis altaribus adstans, sancta & diuina laudat IESV opera, quæ ineffabilis prouidentiæ ratione in salutem generis nostri, voluntate sanctissimi patris in spiritu sancto (vt eloquia diuina tradunt) consummauit. Peracta verò laude, veneranda ipsorum intelligibili speculatione spiritualibus inspecta luminibus, tum verò etiam ad sacra mysteria in signis celebranda progreditur, idque ex traditione diuina. Quocirca reuerenter simul & ex pontificali officio, per sacras diuinorum operũ laudes, quòd hostiam salutarem (quæ supra ipsum est) litet, se excusat, ad ipsum primò decenter exclamans, Tu dixisti: Hoc facite in meam commemorationem. Deindè tãto ministerio ad imitationem Dei instituto dignus fieri postulat, & similis ipsi Christo pro viribus euadere, & vt sacramenta sanctè conficiat, & castè distribuat: & qui ad communionem accessuri sunt, dignè participent: sicq; veneranda mystetia consummat, & laudata oculis subiicit, in signis sanctè propositis.

Christus cum dixit, hoc facite, & hostiam salutarem litauit.

12. CLEMENS Pontifex & martyr libro quinto constitutionum Apostolicarum, capite vicesimo: Domino crucifixo & suscitato, illucescẽte die Dominico, impleta est scriptura quæ dicit, Exurgam, dicit Dominus, fiducialiter agam in eo: &, Tu Domine miserere meî, suscita me, & retribuam eis. Quare vos quoq;, suscitato Domino, offerte sacrificiũ vestrũ, de quo vobis præcepit per nos, dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Deindè iciunium soluite læti, & festum diem agentes, quoniam pignus resurrectionis nostræ Iesus Christus à mortuis

Psal.11.

Psal.40.

Offerendum sacrificiũ de quo Christus per Apostolos

Præcepit, vsque ad consummationẽ seculi. Luc.22. FIGVRÆ.

mortuis est excitatus: ídque sit vobis legitimum solennéque in perpetuum, vsque ad consummationem seculi, quoàd venerit Dominus.

1. D. GENESIS quarto: Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis sui & adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

2. ITEM capite octauo: Ædificauit autem Noë altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & voluctibus mundis, obtulit holocausta super altare: odoratúsque est Dominus odorem suauitatis.

3. ET decimoquarto capite: At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit Abraham, & ait: Benedictus Abraham Deo excelso qui creauit cælum & terram, &c.

4. EXODI duodecimo: Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quam ritum tolletis & hœdũ. Et seruabitis eum vsque ad quartãdecimam diem mensis huius: immolabítque eum vniuersa multitudo filiorum Israël ad vesperam. Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transíbo vos: nec erit in vobis plaga dísperdens, quando percussero terram Ægypti.

5. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite vigesimo: vt suprà, C. testimonio quarto.

6. IDEM libro sexto contra Faustũ Manichæum, capite quinto, de sacrificiis veteris testamenti, loquens: Et ipsa, inquit, figuræ nostræ fuerunt, & omnia talia multis & variis modis vnum sacrificiũ, cuius nunc memoriam celebramus, significauerũt. Vndè ísto reuelato, & suo tempore oblato, illa de agendi celebritate sublata sunt: sed in significandi authoritate manserunt.

Figuræ nostri sacrificij.

IVGE SACRIFICIVM

1. HIPPOLYTVS Episcopus & martyr in oratione de consummatione mundi & Antichristo: Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ, tugurij instàr erunt, precioſúmque corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis: liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur: Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, væ super væ.

In diebus Antichristi auferetur liturgia.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimanona operis imperfecti in Matthæum, in ea verba, Cùm ergò videritis abominationẽ: Et sic prophetæ verba significãt magis de cõsummatione mundi: prophetia tamen, sicut docet Christus, ad vtrúque est dicta. Sunt autem verba illa sic: In dimidio septimi anni auferetur iuge sacrificium, & abominatio desolationis stabit in loco sancto, vsque ad consummationem temporis, & consummatio dabitur super solitudinem. Illic exercitus Romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redacturus fuerat Iudaicum cultum: hîc autem Antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorum animas facturus est desolatas à Deo. Nam antequàm caperent Romani Hierusalẽ, in dimidio hebdomadis Christus per suam doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudæorum. Nam dicitur tribus annis & sex

Daniel.9.

mensibus docuisse, qui numerus facit dimidium septem annorum, vt illud sacrificium quod ingiter fuerat in vsu, tolleretur de medio, & offerretur sacrificium laudis in voce, & sacrificium iustitiæ in operibus, & sacrificium pacis per Eucharistiam. Vsque ad finem autem seculi tumultus est, quia Iudaica cõsuetudo de sacrificiis offerendis nunquàm est reparanda. Item in medio hebdomadis, hoc est, tribus annis & sex mensibus, hoc sacrificium Christianorum tollendum est ab Antichristo, confugientibus Christianis ante eum per loca deserta, non erit, qui aut in Ecclesiam intret, aut oblationem offerat Deo.

Sacrificium Christianorũ ab Antichristo tollẽdum.

3. DANIELIS duodecimo: Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille ducenti nonaginta.

4. ET capite nono: Et post hebdomadas sexagintaduas occidetur Christus, &c. Confirmauit autẽ pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.

*confirmabit.

1. F. PSALMO centesimo nono: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.

MELCHISEDECH.

2. AD Hebræos septimo: Hic enim Melchisedech rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei. Et paulò pòst: Si ergò consummatio per sacerdotium Leuiticũ erat, quid adhuc necessarium fuit secundùm ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundùm ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat.

3. GENESIS decimoquarto, vt suprà, D. testimonio tertio.

4. CYPRIANVS epistola sexagesimatertia ad Cæciliũ: Admonitos nos scias, vt in calice offerendo Dominica traditio seruetur, neque aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit: vt calix qui in cõmemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur. Nã cùm dicat Christus, Ego sum vitis vera: sanguis CHRISTI non aqua est vtiquè, sed vinum. Nec potest videri sanguis eius, quo redempti & viuificati sumùs, esse in calice, quando vinum desit calici, quo CHRISTI sanguis ostenditur, qui scripturarum omnium sacramento ac testimonio prædicetur. Inuenimus enim & in Genesi circa sacramẽtum Noë hoc idem præcurrisse, & figuram Dominicæ passionis illic extitisse, quòd vinum bibit, & cæt. Item in sacerdote Melchisedech sacrificij Dominici sacramentum præfiguratum videmus, secundùm quod scriptura diuina testatur, & dicit: Et Melchisedech rex Salem, protulit panem & vinum. Fuit autem sacerdos Dei summi, & benedixit Abraham. Quòd autem Melchisedech typum CHRISTI portaret, declarat in Psalmis Spiritus sanctus, ex persona patris ad filium dicens: Ante Luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Qui ordo vtiquè hîc est, de sacificio illo veniens & indè descendens, quòd Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quòd panẽ & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nã quis magis sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster IESVS CHRISTVS? qui sacrificium Deo patri obtulit,

lib.2.epist.3.

Mistio vini & aquæ in calice. Ioan.15.

Genes.9.

Genes.14.

Psalm.109.

Sacrificium Melchised. nostri sacrificij typus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus sacrificium obtulit secúdùm ordinem Melchisedech & victima cœna.

& obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem. Et paulò pòst: Vt ergò in Genesi per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham posset ritè celebrari, præcedit antè imago sacrificij Christi, in pane & vino scilicet constituta: quã rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit: & qui est plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimpleuit. Sed & per Salomonẽ Spiritus sanctus typũ Dominici sacrificij antè præmonstrat, immolatæ hostiæ & panis & vini, sed & altaris & Apostolorum faciens mentionem: Sapientia, inquit, ædificauit sibi domum, & subdidit columnas septem: Mactauit suas hostias, miscuit in cratera vinum suum, & parauit mensam suam: Et misit seruos suos, conuocãs excelsa prædicatione ad craterem, &c.

Proverb. 9.

5. Evsebivs libro quinto de demonstratione Euangelica, capite tertio: Et sanè oraculi exitus admirabilis ei qui cõtemplatur, quemadmodũ Saluator noster Iesvs, qui est Christus Dei, ipsius Melchisedech ritu, ea quæ ad sacerdotium in hominibus gerendum spectant, per suos ministros perficiat. Nam quemadmodùm ille qui sacerdos gentium erat, nusquàm videtur sacrificiis corporalibus functus, sed vino solo & pane, dum ipsi Abrahã benedicit: ità sanè primus ipse Saluator ac Dominus noster: deindè qui ab ipso profecti sunt, sacerdotes in omnibus gentibus, spirituale secũdùm ecclesiasticas sanctiones sacerdotij munus obeunt es, vino ac pane, & corporis illius & salutaris sanguinis mysteria repræsentant, quæ sanè mysteria Melchisedech tanto antè spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus vsus fuerat, sicut etiam Moysi scriptura testificatur, vbi ait: Et Melchisedech rex Salem, protulit panes & vinum: Erat autem sacerdos Dei altissimi, & benedixit Abraham.

Per ministros suos administrat Christus sacrificium secundùm ordinem Melchisedech.

Figuræ oblationis nostræ.

6. Hieronymvs in epistola decimaseptima ad Marcellam, sub nomine Paulæ & Eustochij, vt commigret Bethlehem: Recurre ad Genesim & Melchisedech regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: quia iam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in saluatoris sanguine & corpore dedicauit.

Melchisedech in typo Christi panem & vinũ obtulit.

7. Idem ad Euagrium epistola centesima vigesimasexta: Sic & Melchisedech, eò quòd Chananæus fuerit, & non de genere Iudæorum, in typum præcessisse sacerdotis filij Dei, de quo dicitur in centesimo nono psalmo: Tu es sacerdos in æternũ secundùm ordinem Melchisedech. Ordinem autem eius multis modis interpretantur, quòd solus & rex fuerit & sacerdos, & ante circumcisionem functus sacerdotio: vt non gẽtes ex Iudæis, sed Iudæi à gentibus sacerdotium acceperint, neque vnctus oleo sacerdotali, vt Moysi præcepta constituũt, sed oleo exultationis & fidei puritate: neque carnis & sanguinis victimas immolauerit, & brutorum animalium sanguinem dextra susceperit, sed pane & vino simplici puróque sacrificio Christi dedicauerit sacramentum, & multa alia quæ epistolæ breuitas non recipit.

Leuit. 3.

Panis & vini puro sacrificio, Christi sacramentum dedicauit.

8. Avgvstinvs in psalmum trigesimumtertium, concione secunda: Coram regno ergò patris sui mutauit vultum suum, & dimisit eum, & abiit: quia erat ibi sacrificium secũdùm ordinem Aaron, & posteà ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secũdùm ordinem Melchisedech. Mutauit ergò vultum suum in sacerdotio, & dimisit gentem Iudæorum, & venit ad gentes. Quid est ergò, affectabat? Affectu plenus erat. Quid enim tam plenum affectu, quàm misericordia Domini nostri Iesu Christi?

Instituit fieri sacrificium de corpore & sanguine suo secũdùm ordinem Melchisedech.

9. Epiphanivs hæresi quinquagesimaquinta Melchisedechianorum: Obtulit ipsi Abraham panes & vinum &c. quandoquidem ex ipso ex circũcisione futurum erat sacerdotium, vt omnis altitudo quæ se effert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei destrueretur, ad hoc vt nè se iactãs circuncisio de sacerdotio, contradicere posset sacerdotio sanctæ Ecclesiæ. Abraham enim obtulit ipsi Melchisedech decimam. Qui verò ab Abrahamo descenderunt ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tẽpus autem cùm rursùs esset sacerdotium ex circuncisione per Aaron & filios ipsius, consequenter scriptura dicit per Dauidem, post generationes duodecim à generatione Leui, septimam verò à successione Aaron: natura visum est, vt in veteri sacerdotio sacerdotalis dignitas nè constituatur, verùm ad id quòd ante Leui & ante Aaron fuit secundùm ordinem Melchisedech sacerdotiũ transferatur: quod sanè nũc in Ecclesia viget à Christo & hucusque dũ non ampliùs semen secundum successionẽ eligitur, sed forma iuxta virtutẽ quæritur. Primum enim sacerdotium in præputio per Abel perficitur: sed & deincèps per Noë: tertium verò per Melchisedech. Et paulò pòst: Quando Abraham fuit annorum octogintaocto aut nonaginta plùs minùs, tunc Melchisedech ipsi obuiàm venit, & proposuit ipsi panes & vinum, mysteriorũ ænigmata præfigurans & exẽplaria: quum dominus noster dicat: Ego sum panis viuens: & exẽplar sanguinis ipsius, qui ex altare ipsius compuncto fluxit, ad purgationem inquinatorum, & respersionem ac salutem animarum nostrarum:

Panis & vinũ Melchisedech erant mysterium eucharistiæ exemplaria. Ioan. 6.

10. Damascenvs libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto: Pane & vino susceptis Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticã præfigurauit mensam, velut & sacerdos ille, Christi veri sacerdotis figuram præ se ferebat & imaginem. Tu es, inquit sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Hunc panem panes figurabant propositionis. Hęc est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab ortu vsque ad occasum ipsi offerri per prophetam Dominus loquitur, corpus videlicet & sanguis Christi.

Mensã Melchisedech nostra significat.

Psal. 109. Leuit. 24. Malach. 1. De nostra hostia incruenta prædixit Malachias.

1. G. Nvmerorvm vigesimooctauo: Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidiè in holocaustũ sempiternum: vnum offeretis manè, & alterum ad vesperum: decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin, holocaustum iuge est, quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum incensi Domini & libabitis vini quartam partem hin, per agnos singulos in sanctuario Domini. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam, iuxta omnem ritum sacrificij matutini, & libamentorũ eius, oblationẽ suauissimi odoris Domino. Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba, quæ

quæ ritè fundetur per singula sabbata in holocaustum sempiternum, &c. vbi de oblationibus singularum solennitatum agitur.

2. Capite verò vigesimonono de oblationibus & sacrificiis solennitatum septimi mensis.

3. Avgvstinvs libro decimoseptimo de ciuitate Dei, capite vigesimo, exponẽs illud, Venite, comedite panem meum, &c. Hîc certè agnoscimus Dei sapientiam, hoc est, verbum Patri coæternum, in vtero virginali domum sibi ædificâsse corpus humanum, & huic tanquam capiti membra Ecclesiam subiunxisse, martyrum victimas immolâsse, mensam in vino & panibus prepariâsse. vbi appâret sacerdotium secũdùm ordinem Melchisedech, insipientes & inopes sensu vocâsse: quia sicut dicit Apostolus, Infirma huius mundi elegit Deus, vt confunderet fortia. Quibus tamen infirmis, quod sequitur, dicit: Derelinquite insipientiam, vt viuatis: & quærite prudentiam, vt habeatis vitam. Participem autem fieri mensæ illius, ipsum est incipere habere vitam. Nam & in alio libro, qui vocatur Ecclesiastes, vbi ait: Non est bonum homini, nisi quod mãducabit & bibet: quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationem mensæ huius pertinet, quam sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secundùm ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificiis vetetis testamẽti, quæ immolabantur in vmbra futuri, propter quod etiam vocem illam in psalmo tricesimo & nono eiusdẽ mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi: quia pro illis omnibus sacrificiis & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur.

Proverb. 9.

Psalm. 109. 1. Cor. 1.

Proverb. 9.

Cap. 9.

Sacrificium Melchisedechi successit aliis sacrificiis typicis.

Psalm. 39. Pro omnibus aliis sacrificiis offertur corpus Christi.

4. Malachiæ primo: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomẽ meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

OBLATIO MVNDA.

5. Martialis apostolus Galliæ ad Burdegalenses, capite tertio, vt sup. C. testim. decimo.

6. Item Iustinus philosophus & martyr aduersùs Iudæos in dialogo cum Tryphone habito, vt suprà, A. testimonio octauo.

7. Irenævs libro quarto aduersùs hæreses, capite trigesimosecundo, vt suprà, B. testimonio nono.

8. Item in eodẽ libro quarto, capite trigesimotertio: Quoniam nomen filij proprium patris est, & in Deo omnipotente per Iesvm christvm offert Ecclesia, benè ait secundùm vtraque, & omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum. Incensa autem Ioãnes in Apocalypsi orationes ait sanctorum.

Malach. 1. Apoc. 5. & 8.

9. Et capite trigesimoquarto: Igitur Ecclesiæ oblatio, quam docuit Dominus offerri in vniuerso mundo, purum sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei, non quòd indigeat à nobis sacrificium, sed quoniam is qui offert, glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Et post pauca: Et genus oblationum reprobatum est: oblationes enim & illic, oblationes autem & hic. Sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia. Sed species immutata est tantùm, quippe cùm iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Et pòst: Quoniam igitur cum simplicitate Ecclesia offert, iustè munus eius purum sacrificium apud Deum deputatum est. Oportet enim nos oblationem Deo facere, in omnibus gratos inueniri fabricatori Deo, in sentẽtia pura & fide sine hypocrisi, in spe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ sunt eius creaturarum offerentes: & hanc oblationem Ecclesia sola puram offert fabricatori, offerens ei cũ gratiarũ actione ex creatura eius. Et post pauca, de oblatione quorundam hæreticorum loquẽs, ait: Quomodò autem constabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mũdi filium dicant, id est, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: & dat primùm quidem fœnum, post deindè spicã, deindè plenum triticum in spica. Quomodò autem rursùs dicunt carnem in corruptionem deuenire, & nõ percipere vitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergò aut sententiam mutent, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonãs est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia rursum confirmat sentẽtiam nostram. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodùm enim qui est à terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cælesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam.

Veritas corporis & sanguinis.

Oblatio Eucharistiæ.

10. Chrysostomvs in homilia super psalmum nonagesimumquintum, illud Malachię citãs, Non est mea voluntas, &c. Vide quàm luculenter, quámque dilucidè mysticam interpretatus est mẽsam, quæ est incruenta hostia. Thymiama verò purum appellat sacras preces, quę post hostiam offeruntur. hic enim suffitus Deum reuocillat, non is qui à terrenis radicibus sumitur, sed qui à puro corde exhalatur. Vides vt vbiquè locorum cõcessum est angelicum illud sacrificium inclarescere? vides nullis finibus circunscriptum neque altare neq; canticũ? In omni loco thymiama offertur nomini meo. Est igitur hostia pura, prima quidẽ mystica mensa. cæleste summeque venerandum sacrificium. Est autem & in nobis varia sacrificiorum differentia, & cæt. vbi cùm explicâsset multa alia esse noui testamenti sacrificia, concludit hoc modo: Habemus igitur primum sacrificium illud salutare donum: secundum, martyrum: tertium, de precationis: quartum, iubilationis: quintũ, iustitię: sextum, eleemosynæ: septimũ laudis: octauũ compunctionis: nonum humilitatis: decimum prędicationem enumerarim, putaui me tradidisse decem. Quodnam igitur sacrificij genus prętermissum est? Est decimum sacrificium, fructificationis.

Malac. 1.

Incruenta hostia.

Angelicum sacrificium.

Summè venerandum sacrificium.

Varia sacrificiorum genera apud Christianos, inter quæ primum est hoc nostrum.

11. Avgvstinvs libro decimonono de ciuitate Dei, capite vigesimotertio: Dei præclarissimũ atque optimũ sacrificium nos ipsi sumus. Hæc est ciuitas eius, cuius rei mysteriũ celebramꝰ oblationibus nostris quæ fidelibus notæ sunt. Cessaturas

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim victimas, quas in vmbra futuri offerebant Iudæi: & vnum sacrificiũ gentes à solis ortu vsque ad occasum, sicut iam fieri cernimus, oblaturas per prophetas Hebræos oracula increpuêre diuina.

Malach.1. A Malachia prædictum.

12. IDEM libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite trigesimoquinto: Malachias prophetans Ecclesiam, quam per Christum iam cernimus propagatam, Iudæis apertissimè dicit ex persona Dei: Non est mihi voluntas in vobis, &c. Ab ortu solis, &c. Hoc sacrificium per sacerdotium Christi, secundùm ordinem Melchisedech, cùm in omni loco à solis ortu vsque ad occasum Deo iam videamus offerri: sacrificium autem Iudæorum, quibus dictum est: Non est mihi voluntas in vobis, nec accipiam, &c. cessasse negare nõ possunt: quid adhuc expectant alium Christum, quum hoc quod prophetatum est legunt, & impletum vident, impleri non potuerit, nisi per ipsum?

Cap.1.

Sacerdotium Christi secundùm ordinem Melchisedech à Malachia prædictum.

1. H. ACTORVM decimotertio: Erant autem in Ecclesia quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis collactaneus, & Saulus. Ministrãtibus (in Græco est, λειτουργούντων) autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit, Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabã & Saulũ in opus ad quod assumpsi eos.

2. CANON tertius Apostolorum: Si quis Episcopus, aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in sacrificio efferat super altare, id est aut mel, aut lac: aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

3. ITEM Canon nonus: Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo facta oblatione non cõmunicauerit, aut causam dicat, vt si rationabilis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communione priuetur, tãquàm qui populo causa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo, qui sacrificauit, quòd rectè non obtulerit.

4. CLEMENS pontifex & martyr libro sexto constitutionum Apostolicarum, capite vigesimotertio: Christus circunc isionem sustulit, cùm eam in se explêsset. Baptismum, sacrificium, sacerdotium, localem adorationem alio modo mutauit: Pro quotidiano baptismo, vnũ solum baptismum instituit, qui in eius morte perficitur: Pro vna tribu, de qualibet natione præcepit optimos deligi, nec corporum integritate spectari, sed religionem ac vitam: Pro sacrificio cruento, rationale & incruentum, ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur: Pro adoratione locali, ab ortu solis vsque ad occasum, in omni loco imperij sui nomen suum celebrari statuit. Quare non sustulit à nobis legem, sed vincula.

Instituit Christus inuentum & mysticũ sacrificiũ.

Malac.1.

5. CONCILIVM primum Nicenum canone decimoquarto: Hoc neque regula, neque cõsuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant.

Offerendi sacrificij potestatẽ non habẽt Diaconi.

6. CONCILIVM Laodicenum canone decimonono: Quoniam Catechumenorum orationem separatim & priùs post tractatũ Episcoporum oportet celebrari. Quibus egressis orent etiam hi, qui in pœnitentia sunt constituti, & post manus impositionem his quoque abscedentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorum tres orationes fiant, vna quidem (id est) prima per silentium, secunda verò & tertia per vocis pronunciationem. Et tunc demùm osculo pacem dari debere. Et posteaquàm presbyteri Episcopo pacem dederint, tunc etiam laicos dare. Et sic oblatio offeratur. Solis autem ministris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidem communicare.

7. ET canone quinquagesimooctauo eiusdem Concilij: Non oportet in domibus oblationes ab Episcopis siue presbyteris fieri.

8. CONCILIVM Ephesinum in epistola ad Nestorium, vt sup. quæst. quarta. A. testim. quinto.

9. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimasecunda, capite primo: Quoniam sub priori testamento, teste Apostolo Paulo, propter Leuitici sacerdotij imbecillitatem consummatio non erat: oportuit, Deo patre misericordiarum ità ordinante, sacerdotem alium secundùm ordinem Melchisedech surgere Dominum nostrum Iesum Christũ, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & perfectũ adducere. Is igitur Deus & Dominus noster, etsi semel seipsum in ara crucis, morte intercedente Deo Patri oblaturus erat, vt æternã illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem sacerdotium eius extinguendum non erat: in cœna nouissima, qua nocte tradebatur, vt dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur: eiúsque memoria in finem vsque sæculi permaneret: atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, peccatorum applicaretur: sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarãs, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit: ac sub eorundem rerum symbolis, Apostolis, quos tũc noui testamenti sacerdotes cõstituebat, vt sumerẽt tradidit: & eisdem eorúmque in sacerdotio successoribus, vt offerrent, præcepit, per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem: vti semper catholica Ecclesia intellexit, & docuit. nam celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Israël immolabat, nouum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per sacerdotes subsignis visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem nos redemit, eripuitque de potestate tenebrarum, & in regnum suum transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari potest: quam dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit, & quam non obscurè innuit Apostolus Paulus Corinthiis scribens, cùm dicit: Non posse eos qui participatione mensæ dæmoniorum polluti sint, mensæ Domini participes fieri: per mensam, altare vtrobique intelligens. Hæc denique illa est, quæ per varias sacrificiorum, naturæ & legis tẽpore, similitudines figurabatur: vt potè, quæ bona omnia, per illa significata, veluti illorũ omnium consummatio & perfectio complectitur.

Doctrina Cõcilij de sacrosancta Missæ sacrificio.

Heb.7

Psalm.109.

Colos.1. Per Malachiã prædictum Cap.1.

1.Cor.10.

A B. Paulo insinuatum.

Per sacrificia alia significatum.

In eadem

In Missa offertur verum & proprium sacrificium.

In eadem sessione canone primo de Sacrificio Missæ: Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium: aut quòd offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit. Et canone secundo: Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes: aut non ordinâsse, vt ipsi, aliíque sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.

Per, hoc facite, sacerdotes instit. Apostolos.

10. IACOBVS, Basilius, Chrysostomus, in Liturgiis, vt infrà M. testimonio secundo, & sequentibus.

MISSÆ NOMEN.

1. I. ALEXANDER primus in epistola prima ad omnes orthodoxos, capite quarto: In Sacramentorum quoquè oblationibus, quę inter Missãrum solennia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, vt eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur, ità vt repulsis opinionibus superstitionum, panis tãtùm & vinum aqua permixtum, in sacrificio offerantur. Non debet enim (vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum, quia vtrunque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Ipsa verò Veritas nos instruit, calicem & panem in sacramento offerre, quando ait: Accepit Iesus panem, & benedixit, &c.

Missarum solennia.

Par ti & vinũ aqua permixtum, offerendum in sacrificio.

Matth.26.

2. TELESPHORVS pontifex & martyr in epistola ad omnes Episcopos, capite secundo: Nocte verò sancta Natiuitatis Domini saluatoris Missas celebrent, & hymnum angelicum in eis solenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab angelo pastoribus nunciatus est, sicut ipsa veritas testatur, dicens: Pastores erant in, &c. Reliquis enim temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ: quia & eadem hora Dominus crucifixus est, & super Apostolos spiritus sanctus descendisse legitur. Ab episcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco in Missarum solenniis celebrandus est, atque solenniter recitandus.

Missas celebrare.

Luc.2. Missarum celebrationes.

Mat.15. Act.2.

Missarum solennia.

3. FELIX primus pontifex & martyr in epistola secunda ad Episcopos Galliæ: Nos verò ad supplementum vestrum fratres & coëpiscopos nostros vocauimus ampliùs, quàm septuaginta, cum quibus hæc quæ subtèr habentur inserta, regulariter tractando decreuimus, &c. Et posteà. Quapropter in præfata cõstituimus synodo, vobíscque & omnibus Ecclesiis tenendum & agendum mandamus, vt super memorias martyrum Missæ celebrentur, nè memoriæ eorum à talibus extingui, aut veneratio possit prohiberi.

Super memorias Martyrum Missæ celebrentur.

4. HIGINVS pontifex & martyr apud Gratianum de consecratione distinctione prima: Omnes Basilicæ cum Missa debent semper consecrari. vbi autem plures sunt, &c.

Cum Missa.

5. SOTER pontifex & martyr, apud eundẽ Gratianum de consecratione, distinctione prima, capite, vt illud: Censuimus ergò conuenire, vt cùm à sacerdotibus Missarum tempore sacra mysteria consecrantur, si ægritudinis accidat quilibet euentus, quo cœptum nequeat expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero vel alij, vt consecrationem expleat officij cœpti. Et post pauca: Nullus post cibum potúmque siue quodlibet minimum sumptum Missas facere præsumat. Ibidẽm: Hoc quoque statutum est, vt nullus presbyterorũ Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibíque respondentibus, &c.

A Sacerdotibus Missarum tempore sacra mysteria consecrantur.

Missas facere.

Missarum solennia celebrare.

6. EVARISTVS pontifex & martyr, apud Iuonem parte tertia, capite quarto, & Burchardum libro tertio Decretorum, capite vigesimoseptimo: Omnes basilicæ cum Missa debent semper consecrari.

Cum Missa.

7. FABIANVS pontifex & martyr, vt habetur in Codice decretorum sexdecim librorum libro quinto, capite nono: Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis, qui orationes vel actiones, & reliquas obseruationes in Missa secundùm ritum implere non potest.

In Missa.

8. DAMASVS pontifex in pontificali de Alexandro pontifice & martyre loquens in ipsius vita, sic ait, Hic passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quando Missæ celebrantur.

Missæ celebrantur.

9. DEINDE de Sixto primo: Et constituit, vt Missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, &c.

Missarum actio.

10. ITEM de Telesphoro: Hic fecit vt in natali Domini nostri Iesu Christi noctù Missæ celebrarentur, cùm omni alio tempore ante horæ tertiæ cursum nullus præsumeret Missas celebrare, quia ea hora Dominus noster ascendit in crucem, & vt ante sacrificium, hymnus diceretur angelicus, hoc est, Gloria in excelsis Deo.

Missas celebrare.

11. ET de Felice primo: Hic constituit supra sepulchra aut memorias martyrum, Missas celebrari.

Missas celebrari.

12. IDEM Damasus epistola quarta de Chorepiscopis: Quòd verò eis non liceat sacerdotes consecrare, nec diaconos aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut sacrare, &c. nec publicè quidem in Missa quenquam pœnitentem reconciliare, &c.

In Missa.

13. CONCILIVM Carthaginense secundum, canone tertio: Ab vniuersis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio & puellarum consecratio à presbyteris non fiant. Vel reconciliare quẽquam in publica Missa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.

In publica Missa.

14. AGATHENSE Concilium capite vicesimoprimo: Si quis etiam extra parochias, in quibus legitimus est ordinariúsque conuentus, oratoriũ in agro habere voluerit, reliquis festiuitatibus, vt ibi Missas teneat propter fatigationem familiæ, iusta ordinatione promittimus: Pascha verò, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pẽtecoste, & Natali Sancti Ioannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, nõ nisi in ciuitatibus, aut in parochiis teneant. Clerici verò, si qui in festiuitatibus, quas suprà diximus, in oratoriis (nisi iubente aut permittente Episcopo) Missas facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.

Missa tenere.

Missas facere.

15. AMBROSIVS epistola trigesimatertia ad Marcellinã sororem suam, de tradendis basilicis: Sequẽti die (erat autem Dominica) post lectiones atque tractatum, dimissis catechumenis, symbolũ aliquibus competẽtibus in baptisteriis tradebam basilicæ. Illic nunciatum est mihi, comperto quòd ad Portianam basilicam de palatio decanos misissent, & vela suspenderent, populi partem eò per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missam facere cœpi.

gere. Ego tamen mansi in munere, Missam facere cœpi. Dum offero, raptum cognoui à populo Castulum quendam, quem presbyterum dicerent Arriani. Hunc autem in platea offenderant transeuntes. Amarissimè flere, & orare in ipsa oblatione Deum cœpi, vt subueniret, * nec huius sanguis in causa Ecclesiæ fieret, certè vt meus sanguis pro salute non solùm populi, sed etiam pro ipsis impiis effunderetur. Quid multa? Missis presbyteris & diaconibus, eripui iniuriæ virum.

* ne cuiut.

Ad Missas.

16. AVGVSTINVS sermone nonagesimoprimo de tempore: In lectione quæ nobis ad missas legenda est, fratres charissimi, audituri sumus, quòd filij Israël post transitum maris rubri venerunt, &c.

Fit Missa catechumenis.

17. IDEM sermone ducentesimo trigesimoseptimo de tempore: Eccè post sermonem fit Missa catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis. Scitis quò accessuri sumus, quid priùs Deo dicturi sumus: Dimitte nobis debita nostra, &c.

Missarū celebratio.

18. ET in sermone ducentesimo quinquagesimoprimo, agens de celebranda Dominica die: In die verò nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neque ociosus quis domi remaneat, cæteris ad Ecclesiam pergentibus: neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio, circunuagādo campos & syluas clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum, nec orationis verba ex intimo pectore ad Deū proferens. Adhuc quoque, quod detestabilius est, ad Ecclesiam aliqui venientes non intrant, non insistunt precibus, non expectant cum silentio sanctarum Missarum celebrationem, sed quando lectiones diuinæ intùs leguntur, tunc ipsi foris aut causas dicere, aut diuersis studeant calumniis impugnare, aut videlicet in alea vel in iocis inutilibus insudare.

Sanctarum Missarum celebratio.

19. CONCILIVM Mileuitanū, cui Augustinus interfuit, canone duodecimo: Placuit etiā & illud, vt preces vel orationes seu Missæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, siue præfationes, siue cōmendationes, seu manus impositiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omninò dicantur in Ecclesia, nisi quæ à prudentioribus tractatæ vel comprobatæ in Synodo fuerint, nè fortè aliquid contra fidē, vel per ignorantiam, vel per minus studium sit cōpositum.

Missæ nō nisi approbatæ celebrentur.

20. CONCILIVM quartum Carthaginense, cui etiam interfuit Augustinus, canone octogesimoquarto: Vt Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, siue gentilē, siue hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam catechumenorum.

Missæ catechumenorū.

21. LEO Magnus epistola octogesimaprima ad Dioscorum Alexandrinum: Vt autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoquè volumus custodiri, vt quum solennior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere basilica simul vna non possit, sacrificij oblatio indubitanter iteretur, nè his tantùm admissis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, videantur hi, qui postmodùm confluxerint, non recepti: cùm plenū pietatis atque rationis sit, vt quotiès Basilicam, in qua agitur, præsentia nouæ plebis impleuerit, totiès sacrificium subsequens offeratur. Necesse est autem, vt quædam pars populi sua deuotione priuetur, si vnius tantùm Missæ more seruato, sacrificium offerre non possit, nisi qui prima diei parte conuenerint. Studiosè ergò dilectionem tuam & familiariter admonemus, vt quod nostræ cōsuetudini ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoquè cura non negligat, vt per omnia nobis & fide & actibus congruamus.

Sacrificij oblatio iterari præcipitur in eodem die & templo.

Vnius Missæ.

22. IDEM epistola octogesimaoctaua, ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: Nec publicè quidem in Missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere Chorepiscopis vel presbyteris licet.

Publicè in Missa.

1. K. LVCÆ vigesimosecundo.

2. PRIORIS ad Corinthios vndecimo, vt in textu.

CÆREMONIÆ.

3. DE cæremoniis Missæ vide Dionysium Areopagitam libro de Ecclesiastica hierarchia, capite tertio, vt suprà A. testimonio quinto. Scripserunt de iisdem cæremoniis & ritibus quamplurimi alij: atq; ij præsertim qui libros edidēre de diuinis vel ecclesiasticis officiis, vt Isidorus Hispalensis, Vualafridus abbas Sancti Galli, Alcuinus, Amalarius Archiepiscopus Treuirensis, Angelomus, Rabanus Archiepiscopus Moguntinus de institutione clericorum, Remigius Altisiodorensis, Herigerus abbas Lobiensis, Berno Abbas Augiensis de officio Missæ, Bernoldus Constantiensis presbyter, Iuo Carnotensis in sermonibus de rebus Ecclesiasticis, Hildebertus Cœnomannensis, Anselmus Cantuarienſis, Honorius Augustodunensis, Hugo Victorinus, Rupertus Tuitiensis, Innocentius tertius in libris de officio Missæ, Guilielmus Altisiodorensis, Ioannes Beleth, Thomas Aquinas opusculo de expositione Missæ, & in tertia parte quæstione octuagesimatertia, Guilielmus Durandus episcopus Mimatensis, Micrologus, & plures alij.

Vide Tract. de Script. Eccles. & Ordinem Rom. cū adiunctis Scriptoribus, per Melchiorem Hittorpium Coloniæ editum anno 1568.

Cur Ecclesiæ ritus & cæremoniæ Missæ fuerint ex traditione Apostolica.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimasecunda, capite quinto: Cùmque natura hominum ea sit, vt non facilè queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem sustolli: propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, vt scilicēt quædam summissa voce, alia verò elatiore, in Missa pronunciarentur, instituit. Cæremonias item adhibeat, vt mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliáque id genus multa, ex Apostolica disciplina & traditione, quo & maiestas tanti sacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

Contemnentes cæremonias & ritus Missæ, anathemate feriuntur.

5. IBIDEM canone septimo: Si quis dixerit, cæremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica vtitur, irritabula impietatis esse magis, quàm officia pietatis, anathema sit.

Vasa sicut sacra à nemine debent ad res prophanas vti.

6. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epistolam ad Ephesios: Oro te, an voles manibus illotis ad oblationem accedere? Non arbitror, sed malles vtiquè potiùs omninò non accedere, quàm sordidis accedere manibus. Cùm ergò in modico adeò sis religiosus, audes accedere & contrectare, cùm animam habeas sordidam? Atqui manibus quidem ad tempus continetur, in illam verò totus resoluitur. Cur non vasa vides ita vndique lota, ità splendida? Illis debebant nobis animæ & puriores & sanctiores

sanctiores atque illustriores esse. Quamobrem? Quoniā illa propter nos talia fiunt. Illa non sunt participes illius quem in se habent, nō sentiunt illum: nos verò planè. Núc verò sordido vase nolles vti, anima verò sordida accedis? Multā video huius rei inę qualitatē. Eadem habet homilia sexagesimaprima ad Antiochenos.

Vasis sacris nemo ad res prophanas vti audet.

7. ET homilia decimaquarta in eandem epistolā: Tu cùm Cherubim apud thronū regis cōstitutus conuiciaris fratrem? Non vides sacra illa vasa? Nō ad vnū semper illa vsurpantur? Audétne quisquā illis ad aliud quicquā vti? Iá tu vasis istis sanctior es, idque multò. Cur itaque teipsum sordidū reddis & pollutum?

Auro libant antistites, & argenteis scyphis, adstantibus aureis candelabris.

8. PRVDENTIVS in Peri Stephanōn hymno secundo. Præfectus ità beatum Laurentium alloquitur.

Hunc esse vestris Orgijs
Morémque, & artem proditum est:
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro antistites.
Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auróque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.

Cui sic deindè respondet sanctus martyr:

Est dies, inquit, non nego,
Habétque nostra Ecclesia
Opúmque & auri plurimum,
Nec quisquam in orbe est ditior.
Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens,
Cui nummus omnis scribitur.

Altaria tempore sacrificij linteaminе cooperiūtur.

Num. 16.

9. OPTATVS Mileuitanus libro sexto contra Donatistas: Si sufficerat remouere altaria, non licuit frangere: Si oportuit frāgere, rasisse peccatū est. Quæ est ista noua & stulta sapiētia, nouitatem quærere in visceribus maiestatis, & remota quasi quadam corporis cute, in latente corpore cutem quasi alteram quærere: Vndè cùm aliquid fuerit oblatum, minui potest, mutari non potest. Rasisti equidē quod tibi visum est: sed adhuc ibi est quod odisti? Quid, quòd si sic coniurāstis, vt quæ à nobis in nomine Dei in ipso mysterio facta sunt, immunda viderentur: Quis fidelium nescit in peragendis mysteriis ipsa ligna linteamine cooperiri? Inter ipsa Sacramenta velamen potuit tangi, non lignum. Aut si tactu possit penetrari velamen, ergò penetrātur & ligna. Si penetrari possunt ligna, penetratur & terra. Si à vobis lignum raditur, & terra, quæ subter est, fodiatur. Altam facite scrobem, dum pro vestro arbitrio quæritis puritatem. Sed obseruate nè veniatis ad inferos, & illic inueniatis Core, Dathan, & Abiron schismaticos, magistros scilicet vestros. Ergò & fregisse vos & rasisse constat altaria. Quid est quòd in haec subitò vester quasi languere visus est furor? Videmus enim vos posteà mutāsse consilium, & altaria à vobis iam non frangi, sed radi tantummodò, aut remoueri. Si hoc sufficiebat, illa quę priùs facta sunt iudicatis, quia minimè fieri debuerunt à vobis. Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam calices, Christi sanguinis portatores, &c. vt suprà quæstione quarta, A. testimonio decimoseptimo.

Calices Christi sanguinis portatores.

10. HIERONYMVS in epistola ad Theophilum Alexandrinum ante libros Paschales: In opere tuo vtilitatem spectauimus Ecclesiarum, vt discant qui ignorant, eruditi testimoniis scripturarum, qua debeant veneratione sancta suscipere, & altaris Christi ministerio deseruire, sacrósque calices & sancta velamina, & cætera quæ ad cultum Dominicæ pertinent passionis, non quasi inania & sensu carentia, sanctimoniam non habere, sed ex consortio corporis & sanguinis Domini, eadem qua corpus eius & sanguis maiestate veneranda.

Reuerenter tractandi sacri calices, &c.

11. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quinta mystagogica: Vidistis diaconum aquam lauandis manibus porrigentem sacerdoti, &c. Deindè clamat diaconus longè pòst: Complectimini & osculemini vos inuicēm: atque tunc mutuò nos osculo salutamus. Posteà clamat sacerdos: Sursum corda. Vos deindè respondetis: Habemus ad Dominum. Deindè dicit sacerdos: Gratias agamus Domino. Ad hæc vos subiicitis: Dignum & iustū est. Facimus deindè mentionē cæli & terræ & maris, Solis & lunæ, & siderum ac vniuersæ creaturæ, tam ratione præditæ, quàm irrationalis: tam istius quæ videtur, quàm illius quæ sub aspectum nostrū non cadit: angelorum, archangelorum, virtutum, dominationum, principatuum, potestatū, thronorum & Cherubim, faciem operientium, quasi diceremus illud Dauidis: Magnificate Dominum mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in spiritu sancto cernebat Esaias, circunstātia thronum Dei: ac alis quidem duabus faciem velantia, atque dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth. Propterea enim traditam nobis hāc Seraphicam theologiam recitamus, vt in illa cælesti hymnodia, cum supramundana militia communicemus: atque sic per eiusmodi hymnos nosipsos sanctificantes, Deum benignissimum oramus, vt super illa proposita, sanctum spiritum emittat, vt panem quidem faciat corpus Christi, vinū verò sanguinem Christi. Omninò enim quod attigerit spiritus sanctus, hoc sanctificatur & transmutatur. Deindè verò postquàm confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum, pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis & afflictis, & in summa pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem omnes. Cùm hoc sacrificium offerimus, posteà facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormiērunt. Primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deindè pro defunctis sanctis Patribus & Episcopis, denique pro omnibus oram⁹, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, sacrificij. Quod exēplo vobis demonstrare volumus. Scio enim multos dicere: Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mūdo decedentem, etiamsi in hoc sacrificio mentio illius fiat? An enim si rex aliquis eos à quibus of-

Cultus incruē tus.

Quæ fiant & silentur in Sacrificio Missæ.

Memoria sanctorum in Missa.

Memoria defunctorum.

Maximū animarum iuuamen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sensus est, in exilium pepulerit, posteà verò illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his, qui sunt in supplicio, exulibus, eidem offerent, nõne condonationem aliquam supplicitorum ipsis dederit? Ad eundem modum & nos, pro defunctis precationes adhibentes, quamuis sint peccatores, nõ quidem coronam plectimus, sed Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, vt & nobis & illis eum qui est benignissimus, propitium reddamus. Posteà dicitis illam orationem, quam Saluator suis discipulis tradidit, cum pura conscientia patrem nuncupantes Deum, atque dicentes: Pater noster qui es in cælis, &c. Sacerdos autem posteà dicit: Sancta sanctis. Vos deindè respondetis: Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus. Audistis deinceps diuina quadam melodia psallentem, atq; ad sacrorum mysteriorum communionem vos adhortantem: Gustate & videte, quòd Christus est Dominus, &c.

Sacrificium propitiatorium.

Psal. 33.

12. CLEMENS pontifex & martyr epistola secunda ad fratrem Domini: De vasis sanè sacris ità gerendum est: Altaris palla, cathedra, candelabrũ, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in sanctuario fuerint, malè tractari, sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoquè eorum in baptisterio inferantur, vbi nullus transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactẽtur, nè introeuntium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus pala mortuum credat obuoluendum, aut Diaconus scapulas operire velit, quæ fuit in altari, aut certè quæ data est in mensam Domini. Qui hæc fecerit, vel leuiter quasi nihil & negligenter habuerit diuina mysteria, Diaconus triennio, sexque mensibus à Dominico alienus erit altari, graui percussus anathemate. Quòd si clericum presbyter non cõmonuerit, decem annis & quinque mensibus excommunicatus sit, propterea quòd de Dominicis sacramentis subiecta sibi non commonuerit ministeria, & posteà cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesiæ. Palas verò & vela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris iuxta sacrarium lauent, non eiicientes foras à sacrario velamina Dominicæ mensæ, nè fortè puluis Dominici corporis malè decidat à sindone foris abluta, & erit hæc operanti peccatum: idcircò intra sacrarium ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultũ pertinent. Palæ altaris solæ in ea lauentur, & in alia, vela ianuarum. De velis autem ianuarum, cura sit Ostiariis ex admonitione Maiorum, nè quis negligens aut ignarus, ad velum ianuæ domus Domini, manus inconditè tergat: sed statim coercitus, discat omnis homo, quia velum atrij domus Domini sanctum est.

Quanta in veneratione habenda ex quibus vtitur ecclesia in altaris.

Puluis Dominici corporis.

13. BEDA libro primo historiæ Anglicanæ, capite vigesimonono. Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggesserat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos, misit cum præfatis legatariis suis plures cooperatores ac verbi ministros: in quibus primi & præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus, & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant ac ministerium Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium: ornamenta quoquè ecclesiarum, & sacerdotalia vel clericalia indumenta, sanctorum etiam Apostolorum ac martyrũ reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse, simul ei insinuat qualiter Episcopos in Britannia constituere debuisset.

Necessaria ad ministerij Ecclesiæ mittit in Angliã B. Gregorius.

Pallium Episcoporum.

1. L. CYPRIANVS epistola sexagesimasexta ad Clerum & plebem Furnitanorum: Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt nè quis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros voluit auocare. Et ideò Victor cùm contra formam nupèr in concilio à sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est quòd pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur, vt sacerdotum decretum religiosè & necessariè factũ seruetur à nobis: simul & cæteris fratribus detur exemplum, nè quis sacerdotes & ministros Dei, altari eius & Ecclesiæ vacantes, ad seculares molestias deuocet. obseruari enim de cæterò poterit, nè vltrà hoc fiat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

PRO DEFVNCTIS Lib. 1. epist. 9.

Sacrificia altaris pro defunctis.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaprima in priorem epistolam ad Corinthios: Abierit mortuus peccator sanè, gaudere decet, peccata impedita esse, & non accumulatum malum, nitrique quàtùm fieri potest, vt iuuetur non lachrymis, sed prece, supplicationibus, eleemosynis, oblationibus. Non est temerè hoc excogitatum, nec frustrà memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro istis agnum illum iacẽtem & peccata mundi tollentem deprecantes, sed vt his consolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari assistit, inter horrenda mysteria clamat, Pro omnibus in Christo dormientibus, & pro his qui memoriam celebrant illorum. Nam nunquàm ista fiant, neque hæc dicantur, si pro illis commemorationes non fierent. Neque enim scæna iam amplius nostra sunt, sed spiritus ordinatione fiunt. Opitulemur igitur his fratres, memoriam pro ipsis faciamus. Nam si Iobi illius liberos patris victima purgauit: quid dubites, è nobis quoque, si pro dormitibus offeramus, solatij quiddam illis accessurum? Gratificari Deus propter alios aliis solet, quod Paulus hîc ostendit: Vt ex multis, inquit, personis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ pro nobis agantur. Ne defatigemur mortuis auxilium ferendo, preces pro ipsis offerendo: communis totius orbis victima preces sunt. Hinc pleni fiducia, pro toto etiam orbe supplicamus, inter martyres, inter confessores, inter sacerdotes mortuos recensemus. Vnum enim corpus omnes sumus, sint membra licet alia aliis illustriora, vndiquè veniam ipsis impetrare licet, precibus pro ipsis effusis, muneribus datis, consortio eorum, inter quos velut commune corpus referuntur. Quid ergò doles? quid lachrymaris? cum impetrandæ mortuo veniæ tot extent rationes?

Iudicet oblationibus.

Memoria mortuorum in sacrificijs vsitata.

Communis totius orbis victima.

3. IDEM

3. IDEM homilia vigesimaprima in Acta Apostolorum: Non frustrà oblationes pro defunctis fiunt, non frustrà preces, non frustrà eleemosynæ. Hæc omnia spiritus disposuit, volens vt nos mutuum iuuemus. Vide enim, vtilitatem accipiet ille per te, & tu per illum, contemptis opibus inductus es ad faciendum aliquid generosum: & tu illi salutis, & ipse tibi eleemosynæ factus est author. Ne dubita, quia erit aliquis fructus suauis. Non temerè diaconus clamat: Pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his qui memoriam illorum faciunt. Non diaconus est qui talem illam vocẽ emittit, sed spiritus: nõ sanctus, inquam, sed donum. Quid dicis? In manibus est hostia, & omnia proposita sunt benè ordinata, adsunt angeli, adsunt archangeli, adest filius Dei, cũ tanto horrore adstant omnes, adstant illi clamantes omnibus silentibus, & putas temerè hæc fieri? Igitur & alia temerè, & quæ pro ecclesia, & quæ pro sacerdotibus offerũtur, & quæ pro plenitudine ac vniuersitate? Absit. Sed omnia cum fide fiunt.

Oblationes, preces & eleemosynæ pro defunctis.

4. IOANNES Damascenus in sermone, Quòd qui in fide hinc migrârunt, sacris operationibus & viuorum beneficiis multùm iuuentur: Diui autem Apostoli discipuli saluatoris, qui totum mũdi circulum viuum cepêre prædicando verbum, quod suis oculis viderant, in tremendis & impollutis vitalibúsque sacramentis memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Quod adhuc firmiter atque adeò sine contradictione obseruat Apostolica & Catholica Ecclesia Christi & Dei, à finibus vsque ad fines terræ, ab eóque tẽpore vsque in præsens, & in finem mundi vsque. Omninò hoc neque vanè, neque absurdè, neque temerè, fortuitóve ordinatum est. Quæ enim Christiana religio erroris nescia suscipit, & in tot secula seruat incõcussa, minimè vana sunt, sed vtilia, Deo placita, salutíque nostræ conducibilia plurimùm. Ibidèm posteà: Insuper & Athanasius in sermone illo vndecunque concinno, quem in eos, qui obdormiẽrunt, scripsit, scitè dicit: Si quis diem obierit, licet in aërem deponatur inhumatus, nè omiseris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulchrum accendere. Accepta enim Deo sunt, plurimámque secum referunt retributionem. Oleum enim & cera, holocaustum est: incruentæ autem hostiæ oblatio, propitiatio est. Quod verò in pauperes collocatur beneficium, omnis bonæ retributionis augmentum. Itaque pro defuncto oblaturus, &c. Apostoli enim Dei prædicatores & magistri sacrificiorum curatores, aliíque patres sacro afflati numine, & participes virtutis animum excedere facientis, secundùm quod fas erat & acceptũ Deo, diuino ore annunciârunt, operationes sacras (siue Missarum oblationes) & preces, & psalmos anniuersariásque defunctorum memorias, & quæcunque vsque in hodiernũ diem gratia benignissimi Dei augentur, incrementúmque accipiunt, ab ortu Solis vsque ad occasum, & à septentrione & meridie in gloriam & laudem Dei Domini dominorum, & regis regnantium.

Memoria mortuorũ in Missa ab Apostolis professa.

Nota.

Athanasij eadem de re testimonium.

Iudicet oblationibus.

Memoria mortuorum in sacrificijs vsitata.

Solatiũ mortuorum ex oblationibus. 2. Cor. 1.

2. Mach. 12.

5. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed & si nusquàm omninò in scriptutis veteribus legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac cõsuetudine claret, authoritas: vbi in precibus sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare fundũtur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.

Nota.

6. ITEM de verbis Apostoli, sermone trigesimoquarto, vel secũdùm alios trigesimosecundo: Põpa funeris, agmina exequiarũ, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulẽta constructio, viuorum sunt qualiacunque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus verò sanctæ Ecclesię & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerũt. Hoc enim à patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi cõmunione defuncti sunt, cùm ad ipsum sacrificium loco suo commemorãtur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur?

Sacrificio salutari nõ dubitandum adiuuari mortuos.

Nota.

7. ET libro nono Confessionum, capite vndecimo: Et mox ambobus, (mihi & fratri meo) Ponite (inquit Monica) hoc corpus vbicunque, nihil vos eius cura conturbet. Tantùm illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei vbi fueritis.

Memoria defunctã ad altare.

8. ITEM capite duodecimo, de eadem matre sua Monica loquẽs: Cùm eccè corpus elatũ est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in eis precibus quas tibi fundimus, cũ offerretur pro ea sacrificiũ pretij nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere, priusquã deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui, sed toto die grauiter in occulto mœstus eram.

Pro Monica sacrificium precij nostri oblatum.

9. PRÆTEREA capite decimotertio: Non ista mandauit nobis, sed tantummodò memoriam suî ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius dici prætermissione seruierat, vndè sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum quod erat cõtrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærẽs quid obiiciat, & nihil inueniens in illo in quo vincimus.

Memoriã sui ad altare fieri petiit.

Colos. 2.

10. EPIPHANIVS contra Aërium, hæresi septuagesimaquinta: Deindè, qua ratione post mortẽ nominatis (inquit Aërius) nomina mortuorũ? Orat enim, inquit viuens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo? Si verò omninò preces eorũ, qui hic sunt, prosunt illis qui isthic sunt, igitur nemo sit pius, neque boni quicquam faciat, sed acquirat amicos quosdam per quem vult modum, aut per pecunias persuadẽs, aut amicis id in obitu demãdans, & orent pro ipso, vt nè quid illic patiatur, neque immedicabilia peccata ab ipso perpetrata requirantur. Ad quæ posteà respõdens Epiphanius, ità ait: De eo verò, quòd proferantur nomina vita defunctorum, quid hoc magis fuerit vtile? quid hoc cõmodius & magis admiratione dignum? quod credũt præsentes, quòd hi qui decesserũt, viuũt, & nõ sunt nulli, sed sunt & viuunt apud Dominum: & vt piẽtissimam prædicationẽ recenseam, quod spes est orantibus pro fratribus velut qui in peregrinatione sint. Prosunt autem &

Argumenta Aërij hæretici.

Respõsio Epiphanij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

preces pro ipsis fientes, etiamsi totam culpam non abscindant. Verumenimuerò eô quòd nos sæpè dũ in mundo sumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum voluntariè, quo id quod perfectius est significetur, & pro iustis, & pro peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem misericordiam Dei implorantes, pro iustis verò & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, martyribus ac confessoribus, Episcopisque & Anachoretis, & pro vniuersô ordine, vt Dominum Iesum Christum ab hominum ordine separemus, per honorem, quem ipsi exhibemus, & vt adorationẽ ipsi præstemus, illud mente voluentes, quòd Dominus non est alicui homini adæquatus, etiamsi milliès, & vltrà, in iustitia degat vnusquisque homo. Et post pauca: Deindè verò rursùs ad propositi argumenti consequentiam deueniam, quòd Ecclesia necessariò hoc perficit, traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit, Audi fili sermonem patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ: ostendens per hoc quod & in scripturis & sine scripto docuit pater, hoc est Deus, & vnigenitus, & spiritussanctus. Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Quum itaque ordinata sint in ecclesia statuta, & benè se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursùs etiam hic seductor. Sed & hoc relicto, velut scarabæo, aut cãthari de, aut bupresti animalculo, per ecclesiasticum fundamentum & Dei potẽtiam conculcato, ad reliquas consequenter procedamus, Deum auxiliarium inuocantes.

Pro peccatoribus memoria fit in sacro.

Ex traditione à patribus accepta pro mortuis ista præstantur.

1. M. CYPRIANVS in sermone de cœna Domini: Ex quo à Domino dictum est: Hoc facite in meã commemorationẽ, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, quotiescunq; his verbis & hac fide actũ est, panis iste substantialis & calix benedictione solenni sacratus, ad totius hominis vitam salutémque proficit, simul medicamẽtum & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates existens.

PROPITIATORIVM. Luc. 22.

Vtilitas huius Sacrificij.

2. IACOBVS in sua Liturgia: Nostras animas sanctifica, corporáque & spiritus, necnon cogitationes nostras ad pietatem conuerte, vt pura conscientia tibi dona offeramus, munera, fructũ oblationes, vt ea deleantur delicta, quæ admisimus, & vt toti populo tuo sis propitius. Ibidẽm: Vt tibi grato & diuino oblato sacrificio, digni abs te habeamur vita æterna. Item: Nè auerseris nos peccatores, verendum hoc & incruentum sacrificium attrectãtes. Supplicamus & imploramus bonitatem tuam, nè mysterium hoc quod ad salutem nobis dispensatum est, in condemnationem populo sit: sed in abolitionem peccatorum, ac animarum & corporum renouationem, &c. Admitte nos accedentes ad sanctum tuum altare, secundùm multitudinem misericordiæ tuæ, vt digni simus, qui offeramus tibi munera, & sacrificiũ pro nobis, & pro iis, quæ populus per ignorantiam admisit: dáq; nobis, Domine, vt tibi cum omni metu, ac pura conscientia hoc sacrificium spiritale atque incruentum offeramus, quod vbi admiseris in sanctum, supercæleste, ac intellectuale tuum altare, in odorem suauitatis spiritalis, vicissim mitte nobis gratiam spiritus tui sanctissimi. ô Deus, respice in nos, & ad nostrum hoc rationale obsequium intuere, idque accipere, vt Abel dona accepisti, Noë sacrificia, Moysis & Aaronis sacerdotia, Samuëlis pacifica, Dauidis pœnitentiam, Zachariæ incensum, vt de manu Apostolorum tuorum verum hunc cultum accepisti, ità quoque è manibus nostris qui peccatores sumus, recipe munera hæc proposita per tuã benignitatem: & fac vt oblatio nostra grata & acceptabilis sit, per spiritum sanctum sanctificata, in propitiationem peccatorum nostrorum, & eorum quę populus per ignorantiam admisit, & in requie animarum eorum, qui ante nos dormiunt, vt & nos abiecti, & peccatores, & indigni serui tui, digni habiti, qui sine dolo ministremus sancto altari tuo, mercedem accipiamus fidelium & prudentium dispensatorũ, gratiámque inueniamus & misericordiam in die illa tremenda retributionis tuæ iustæ & bonæ. Et nonnullis interiectis: Miserere nostrí: quandoquidem veremur ac tremimus, cùm ad tuũ sanctum altare nobis accedendum est, & offerendum sacrificium hoc verendum & incruentum pro nostris peccatis, & pro iis quæ populus per ignorantiam admisit.

Propitiatorij pro viuis.

Pro defunctis.

Propitiatoriũ sacrificiũ pro viuis.

Pro quibus offerunt.

3. BASILIVS Magnus in Liturgia sua: Da Domine & pro omnibus nostris peccatis, & populi tui ignorantia, acceptabile & susceptibile fieri sacrificium nostrum in conspectu tuo. Ibidẽm: Suscipe nos appropinquantes sancto altari tuo, secundùm multitudinem misericordiæ tuæ, vt simus digni offerre tibi rationabile istud, & absque sanguine sacrificium pro nostris peccatis & populi ignorantia.

4. CHRYSOSTOMVS in Liturgia sua: Fac nos dignos vt offeramus tibi deprecationes, & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo. Et post pauca: Ministrare tibi, magnum ac formidandum etiam super cælestibus virtutibus. Attamen propter ineffabilem & immensam tuam humanitatem intrepidè & irreuocabiliter factus es homo, & summus pontifex noster. Sacrificiorum ritum instituisti, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanquàm Dominus omnium. Respice ad me peccatorem, vt assistam sanctæ tuæ huic mensæ, consecrem sanctum & immaculatum tuum corpus & preciosum sanguinem. Tu enim es qui offers, & offerris, & accipiens, & dans, Christe Deus noster. Et nonnullis interiectis: Domine Deus omnipotens, solus sanctus, qui suscipis hostiam laudis ab iis qui te inuocant in toto corde, suscipe preces nostras, & offer sancto altari tuo: & fac nos dignos offerre tibi dona, & sacrificium spiritale pro nostris peccatis, atque ignorantiis populi, & præsta, vt inueniamus gratiam in conspectu tuo, vt fiat acceptabile sacrificium nostrum, & inhabitet spiritus gratiæ tuæ bonus super nos, & super hæc appposita sacramenta, & super omnem populum. Et nonnullis interpositis: Ampliùs obtulimus tibi hanc rationabilem hostiam, pro orbe, pro sancta Catholica & Apostolica Dei Ecclesia, & iis qui casta in conuersatione ac sobria degunt. Pro fidelissimis & Deo dilectis Imperatoribus nostris, & toto palatio, & omni exercitu eorum.

5. MARTIALIS in epistola ad Burdegalenses, capite tertio: Quod Iudæi per inuidiam, &c. vt suprà, C. testimonio decimo.

6. HIERO-

Pro suis & populi peccatis offert episcopus.

6. HIERONYMVS in caput primum epistolæ ad Titum: Quid de Episcopo sentiẽdum est, qui quotidiè pro suis populíque peccatis, illibatas Deo oblaturus est victimas?

7. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite quadragesimooctauo: Vmbra in lege, imago in Euangelio, veritas in cælestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc Christus offertur: sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert se ipse quasi sacerdos, vt peccata nostra dimittat. Hîc in imagine, ibi in veritate, vbi apud patrem pro nobis quasi aduocatus interuenit. Hic ergò in imagine ambulamus, in imagine videmus: illic facie ad faciem, vbi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.

Offertur vt peccata dimittat. Intellige de aliena specie.

8. IDEM in psalmum trigesimumoctauum: Vidimus principem sacerdotem ad nos venientem, vidimus & audiuimus offerentem pro nobis sanguinem suum: sequamur, vt possumus, sacerdotes, vt offeramus pro populo sacrificium: etsi infirmi merito, tamen honorabiles sacrificio: quia etsi nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur. Immò ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur.

Sacerdotum est pro populo offerre sacrificium.

Christi corpus in terris offertur.

9. ALEXANDER primus Pontifex & martyr, in epistola prima ad omnes Orthodoxos, capite quarto: In Sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, &c. vt suprà, I. testimonio primo. Ac deindè: Crimina atque peccata, oblatis his Domino sacrificiis delentur. Idcircò & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sæpiùs recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi. Nec vlla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda. Et sicut potior est cæteris, ità potiùs excoli & venerari debet.

Matth. 26. Crimina delentur.

Placabitur Dominus, & peccata ingẽtia dimittet.

10. IDEM epistola secunda ad omnes Episcopos: Quos in ordine Apostolatus constitui voluit, ipsi pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent atque consumunt.

Osee 4.

11. GREGORIVS Nazianzenus oratione prima in Iulianum Imperatorem: Atque hinc quidem facinora sua auspicatur, quemadmodùm narrãt, qui ipsius arcanis gloriantur (Proh superi in quos sermones incurrere cogor?) impuro & nefario sanguine lauacrum extergit, initiationi nostræ execrabilem initiationem opponens, sus videlicet in cœno prouoluta, sicut est in prouerbio: manúsque suas profanat, vt nimirùm eas ab incruento illo sacrificio, per quod nos Christo ipsiúsque passionibus & diuinitati communicamus, eluerat & repurgaret.

Incruento sacrificio Christi passionibus & diuinitati communicamus.

12. AVGVSTINVS sermone quarto de Innocentibus: Quid reuerentius, quid honorabilius dici potest, quã sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostiæ, in qua Dominus est sacerdos, sicut scriptum est: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech: Rectè sub altari iustorum animæ requiescunt, quia super altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iusti vindictam sanguinis postulant, vbi etiam pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Conuenienter igitur, & quasi pro quodam consortio ibi martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidiè celebratur, sicut ipse ait: Quotiescunquè hæc feceritis, mortẽ meã annunciabitis, donèc veniam, scilicet, vt qui propter mortem eius mortui fuerant, sub sacramẽti eius mysterio requiescant.

Psalm. 109.

Pro peccatoribus in altari Christi sanguis effunditur.

1. Cor. 11.

13. TERTIVM concilium Braccarense, capite primo: Cùm omne crimen atque peccatum, oblatis Deo sacrificiis deleatur, quid decæterò pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificij oblatione erratur?

Omne crimen deletur.

14. GREGORIVS homilia trigesimaseptima in Euangelia: Singulariter nanque ad absolutionem nostrã oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quia is qui in se resurgens à mortuis, iam non moritur, adhuc per hãc in suo mysterio pro nobis iterùm patitur. Nã quotiès ei hostiã suæ passionis offerimus, totiès nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus. Multos, vt arbitror, vestrũm, fratres charissimi contigit nôsse hoc, quod volo ad memoriã vestram narrando reuocare. Non longè à nostris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hostibus captus, longè transductus est. Cúmque diù teneretur in vinculis, eum vxor sua, cùm ex eadem captiuitate non reciperet, extinctũ putauit. Pro quo iam velut mortuo hostias heddomadibus singulis curabat offerre. Cuius totiès vincula soluebantur in captiuitate, quotiès ab eius cõiuge oblatæ fuissent hostiæ pro animæ eius absolutione. Nõ lõgo pòst tẽpore reuersus, admirãs valdè suæ indicauit vxori, quod die* certis hebdomadib* singulis eius vincula soluebãtur. Quos videlicet dies eius vxor atq; horas discutiẽs, tunc eũ recognouit absolutũ, cũ pro eo sacrificiũ meminerat oblatum. Hinc ergò, fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantùm in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero, potuit in altero soluere vincula corporis.

Vide etiã li. 4. dial. ca. 57.

Vincula soluta per oblationem sacrificij.

Soluit ligaturam cordis.

10. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimasecunda, capite secundo: Et quoniam in diuino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idẽ ille Christus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis semel seipsum cruentè obtulit: docet sancta Synodus, sacrificium istud verè propitiatorium esse, per ipsúmque fieri, vt, si vero corde & recta fide, cum metu ac reuerentia, contriti ac pœnitentes, ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiã ingẽtia, dimittit. Vna enim eadémque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa. Cuius quidẽ oblationis cruentæ, inquam, fructus per hanc incruentam vberrimè percipiuntur: tantum abest, vt illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non solùm pro fidelium viuorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo nondùm ad plenum purgatis, ritè, iuxta Apostolorum traditionem, offertur.

Propitiatorium est.

Quomodò crimina & ingentia peccata deleat.

Fructus huius Sacrificij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidèm, canone tertio: Si quis dixerit, Missæ sacrificium tàtùm esse laudis, & gratiarum actionis, aut
Propitiatorium. nudam commemorationem sacrificij in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti: neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.

INCRVENTVM. 1. N. CONCILIVM Ephesinum in epistola ad Nestorium, vt suprà, quæstione quarta, litera A. testimonio quinto.

2. SECVNDA synodus Nicena, actione sexta, tomo tertio, vt suprà ibidèm, A. testimonio sexto.

3. AVGVSTINVS contra Faustum libro vigesimo, capite vigesimo primo, vt suprà, hac eadè quæstione, A. testimonio duodecimo.

4. AD Ephesios quinto: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

5. AD Hebræos decimo: Vna enim oblatione cõsummauit in sempiternum sanctificatos.

6. EXODI duodecimo, vt suprà, D. testimonio quarto.

7. MARCI decimoquarto: Et primo die azimorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli.

8. EVSEBIVS de demonstratione euangelica, libro primo, capite decimo, vt suprà, C. testimonio secundo.

9. GREGORIVS Nazianzenus oratione secunda in Iulianum Imperatorem: Non iam filios suos & filias suas dæmoniis immolabunt, quod olim
Psalm. 105. Israëli à Prophetis obiiciebatur. Sed quid hæc colligo? Ad præsentem rerum nostrarum statum orationem cõuertamus. Non iam sacrosanctis nostris
Altaria à purissimo & incruento sacrificio nomen habentia. ædibus oculos flagitiosos iniicient: non iam altaria à purissimo & incruento sacrificio nomen habentia sceleste sanguine fœdabunt: nec impiis altaribus loca non adeunda dedecorabũt. Non iam sacrilega manu donataria diripient & profanabũt, impietatem auaritia cumulantes. Non iam presbyterorum caniciem, diaconorum grauitatem, virginum pudorem contumelia efficient.

Sacerdotes mittentes incruenta sacrificia. 10. IDEM in carminibus ad Episcopos: O sacerdotes incruẽta sacrificia mittentes, ô illustres animarum custodes, ô magni Dei figmentum in manibus vestris gestantes, ô Deum hominibus conciliantes. O mundi fundamenta, vitæ lumina, Christianæ fidei columina, immortalis vitæ doctores, Christiferi, claris subsellijs insidentes.

Sacerdotes incruenta sacrificia mittentes. 11. ITEM ad Constantinopolitanos Sacerdotes, & Vrbem ipsam: O Sacerdotes incruenta sacrificia mittentes, vnitarisque magnæ in Trinitate cultores.

12. GREGORIVS Nyssenus in Christi Resurrectionem oratione prima: Qui potestate sua cuncta disponit, non ex proditione sibi impendentem necessitatem, non Iudæorum quasi prædonum impetum, non iniquam Pilati sententiam expectat, vt eorum malitia sit communis hominũ salutis principium & causa, sed consilio suo antecurrit, & arcano sacrificij genere
Arcano sacrificij genere Christus seipsum pro nobis hostiã offert in victima cœna. cano sacrificij genere, quod ab hominibus cerni non poterat, seipsum pro nobis hostiam offert, & victimam immolat sacerdos simul existẽs, & agnus
Idẽ sacerdos & victima. Dei, ille, qui mundi peccatum tollit. Quando id præstitit? cùm corpus suum discipulis congregatis edendum, & sanguinem bibendum præbuit, tunc apertè declarauit agni sacrificium iam esse perfectum. Nam victimæ corpus non est ad edendum idoneum, si animatum sit. Quare cùm corpus edẽdum & sanguinem bibendum discipulis exhibuit, Matth. 26.
Cùm corpus edendum discipulis exhibuit, iam erat immolatum arcana ratione. iam arcana, & non aspectabili ratione corpus erat immolatum, vt ipsius mysterium peragentis potestati collibuerat. Et anima in illis erat, in quibus eadem ipsa potestas illam disposuit, simúlque cum diuina virtute, quæ cum illa erat coniuncta, in ea regione cordis versata est. Itaque si quis indè tempus incipiat dimetiri, cùm sacrificium Deo factum est à Magno illo principe Sacerdotum, qui ratione, quæ nec verbis explicari, nec oculis perspici potuit, se ipsum pro communi hominum salute tãquàm agnum obtulit, non recedet à veritate. Erat
Obtulit in cruce pro communi hominũ salute, corpus suum tanquàm agnum. enim vesperа, cùm sacrum illud corpus comederunt, quam quidem vesperam nox, quæ parasceuẽ antecedit, excepit.

13. CYRILLVS Alexandrinus epistola decima ad Nestorium: Dum vnigeniti filij Dei, hoc est, Iesu Christi, mortem secundùm carnem & resurrectionem ex mortuis annunciamus, assumptionémque in cælos confitemur, incruentum in Ecclesiis perficimus cultum, atque ità ad mysticas accedimus benedictiones ac sanctificamur, participes facti sanctæ carnis preciosique sanguinis seruatoris nostri omnium Iesu Christi, nec vt communẽ carnem accipimus, &c.

14. IDEM in declaratione anathematismi vndecimi: Sanctum ac viuificum incruentúmque in Ecclesiis celebramus sacrificium, non hominis alicuius nobis similis & communis corpus: consimiliter & preciosum sanguinẽ esse, quod proponitur, credentes, sed magis tanquàm proprium viuificantis verbi corpus & sanguinem accepimus. Communis enim caro viuificare non potest. Et hoc ipse seruator testatur, dicens: Caro non prodest quicquam. Spiritus est qui viuificat. Quoniam enim verbi facta est propria, ob eam causam intelligitur, & est viuificata, sicut seruator dicit: Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, etiam ille viuet propter me. Quia verò Nestorius, & qui cum illo sentiũt, mysterij huius virtutem temerè dissoluunt, propterea (idque meritò, constitutus est hic Anathematismus.

15. GENESIS decimoquarto, vt suprà, D. testimonio tertio.

16. AD Hebræos septimo, vt suprà, F. testimonio secundo.

17. PSALMO centesimonono, ibidèm testimonio primo.

18. HIERONYMVS in caput vigesimumsextum Matthæi: Postquàm typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat: assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur sacramentum, vt quomodò in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui corporis & sanguinis repræsentaret.

19. OECVMENIVS in caput quintum epistolæ diui Pauli ad Hebræos, super ea verba, Tu es sacerdos in æternum, &c. Neque enim de ea, quæ semel à Deo facta est oblatio & hostia, dixisset, In æternũ, sed respiciens ad præsentes sacrificos, per quos

quos medios Christus sacrificat & sacrificatur: qui etiam in mystica cœna modum illis tradidit huiusmodi sacrificij.

REPETITIO OBLATIONIS. 1. O. AD Hebræos nono: Neque vt sæpè offerat semetipsum quemadmodũ Pontifex, &c. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione seculorũ ad destructionem peccati, per hostiam suam apparuit. Et quemadmodùm statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: sic Christus oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

2. ET capite decimo, vt suprà, N. testimonio quinto.

3. CHRYSOSTOMVS homilia decimaseptima in epistolam ad Hebræos: Imperauit semper offerri, propter infirmitatem, vt & memoria peccatorũ fieret: Quid ergò nos? Nónne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius. Et vna est hæc hostia, non
Eadem est hostia in hoc sacrificio ei ea quæ in cruce immolata est. multæ. Quomodò vna est, & non multæ? Quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum: hoc autem sacrificium exẽplar est illius, idipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper eundem ipsum. Proindè vnum est hoc sactificiũ, hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquàm, sed vnus vbiquè est Christus, & hîc plenus existens, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbiquè offeratur, vnum corpus est, & non multa corpora: ità etiam & vnum sacrificium. Pontifex autem noster ille est qui hostiam mundantem nos obtulit: ipsam offerimus &
Vnum est sacrificiũ idémque semper. nunc, quæ tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est. Hoc enim
Luc. 22. facite, inquit, in meam commemorationem. Non aliud sacrificium, sicut pontifex, sed idipsum semper facimus: magis autem recordationem sacrificij operamur.

4. AVGVSTINVS epistola vigesimatertia ad Bonifacium Episcopum: Nónne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in sacramento non
Omni die immolatur. solùm per omnes Paschæ solẽnitates, sed omni die populis immolatur: nec vtiquè mẽtitur qui interrogatus eum responderit immolari?

5. THEOPHYLACTVS in capitis quinti ad Hebræos hæc verba scribens: Tu es sacerdos in æternum, &c. Dicant igitur Iudæi nobis, quisnam fuerit alius sacerdos secundùm ordinem Melchisedech præter Christum? Nónne omnes sub lege fuerunt? Nónne omnes sabbatum celebrabant, & victimas offerebant? Manifestissimè igitur de Chri-
Genes. 14. sto hoc dictum est. Solus enim ille pane & vino sacrificium consecrauit, perinde ac Melchisedech. Qui verò dixit, In æternum? Quoniam etiamnùm vnà cũ corpore quod pro nobis immolauit, apud
Per ministros in perpetuum offert Christus. Deum & Patrem intercedit, &c. Vel quia quæ in singulos dies fit & futura est in perpetuum oblatio per Dei ministros, ipsum habet Pontificem & sacerdotem Dominum, atque adeò ipsam hostiã, qui seipsum pro nobis sanctificat, & frangitur & distribuitur. Quoties enim hæc fiunt, mors Domi- 1. Cor. 11.
ni annunciatur.

6. IDEM in eiusdem epistolæ capitis septimi illa verba, Manet sacerdos in perpetuum: Diximus Christum cùm æternus sit & immortalis, reuerà semper esse sacerdotem. Nam & nũc quidem semper seipsum pro nobis offerre creditur per ministros suos.

7. ITEM in caput decimum ad Hebræos: Suboritur hîc quæstio, Num & nos hostias incruentas offeramus? Cui respondemus, omninò: cæterùm memoriam facimus mortis Domini, estque vna ipsa, non multæ, quandoquidem semel oblatus est. Nã eundem semper offerimus, immò potiùs memoriã illius oblationis facimus, qua se ipse obtulit, ceu iam nunc facta sit. Proindè vnum est sacrificium. Vnum est sacrificium. Nam quod ad quæstionem attinet, postquàm multis in locis offertur, num igitur multi Christi erũt? nequaquàm, sed vnus est vbique, & hîc plenus, & illic plenus & perfectus, vnúmque corpus. Quemadmodùm enim in multis locis oblatus Christus vnum corpus est, & non multa corpora, sic & vnũ sacrificium. Nam illã hostiam offerimus, quæ tum est oblata: illic autem alius erat qui heri oblatus In veteri lege erat semper alia hostia. erat, agnus fortasse, à victima quæ hodiè offertur, nec veluti commemoratio erat hesternæ oblationis, quæ hodiè offerebatur agnus, sed ipse per seipsum sacrificium perficiebat.

Nõ repugnat nostra oblatio vnicæ illi oblationi quæ semel in cruce peracta est.

8. OECVMENIVS in quintum caput epistolæ ad Hebræos, vt suprà, N. testimonio decimooctauo.

9. PHOTIVS apud Oecumenium in eundẽ locum: Quia etiam Christus sine sanguine hostiam obtulit, deindè postmodùm suum ipsius etiam corpus: propterea aptè dictum est, Christũ esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.
Cur sacerdos secundùm ordinem Melchisedech.

10. IDEM Oecumenius in caput septimum super illa verba, Manet sacerdos in perpetuum: Eo modo perpetuitatem accipito, quo & cætera: Aut quòd etiam modus sacerdotij Melchisedech (nõsti autem quid dicam) in perpetuum manet.

11. ITEM in eiusdem epistolæ caput decimum: Qui multas, inquit Apostolus, & easdem singulis annis offerunt hostias, perficere nequeunt illos, qui secundùm legem conuersantur. Quid ergò? An ne nos semper offerimus hostias sanguine carentes? Sed vnius eiusdémque mortis Christi memoriam facimus, & vnum Christi corpus semper edimus. Non enim nunc quidẽ vnius Christi, aliàs verò alterius, sed semper eiusdem: Iudæorum verò hostiæ varias habebant victimas, nempe oues, boues, capras: ideò multæ sunt hostiæ: nostræ verò quanquàm actione multæ sint, vnica tamen est potestate.

12. MALACHIÆ primo, vt suprà, G. testimonio quarto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VIII.

Est'ne sub altera tantùm, panis scilicet, an verò sub vtraque panis ac vini specie, sumenda Eucharistia?

A. De Sacerdotibus quidem, seu sacrificantibus constat, ambas Sacramenti species illis esse sumendas, sine quibus neque ritè consecrare, neq; offerre possent Eucharistiam. Cuius rei causam ex sacrificio ipso pẽdentem reddere, hîc iam necesse non est.

B. De aliis verò fidelibus non sacrificantibus, illud fatendum est, nullo eos Diuino præcepto ad Eucharistiæ Sacramentum sub specie vtraque sumendum adstringi, sed ad salutem illis esse satis, alterius speciei communionem. Igitur si veteris Ecclesiæ statum repetimus, [a] nunc vnam tantùm, nunc vtranque speciem fidelibus dispensatam fuisse comperiemus. Si verò Scripturam sacrã consulimus, [b] sic illa de hoc Sacramento disserit, vt modò panis & calicis, modò solius quidem panis soleat meminisse. Vbi enim legimus, [c] *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: legimus etiam, *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Et qui dixit, *Qui mãducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*: dixit etiam, [d] *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* Et rursùs idem qui affirmauit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*: affirmauit & illud, [e] *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*: vt omittamus quæ [f] Lucas de fractione solùm panis adducit.

a Tert. lib. 2. ad vxorem. Cyp. sermon. 6. de lapsis. Orig. ho. 13. in Exo. Basil. ad Cæs. pa. Hier. apologia pro libro contra Iouinianum.
b 1. Cor. 10. d 11. e Act. 2. g
c Ioan. 6. f
Ibidem. Conc. Trid. sess. 21. cap. 1.
d Ibidem.
e Ibidem.
f Luc. 24. e Act. 2. g 10. b 27. f Aug. epi. 86. ad Casul. & Chrys. ho. 17. operis imperfecti.

C. Neque Christi nobis hîc deest exemplum, qui primùm in extrema illa cœna [g] sub vtraque specie hoc instituit ac Apostolis tradidit Sacramentum. Deindè verò in Emaus cum duobus discipulis agens, sub vna solùm specie [h] porrexit illis Eucharistiam, ac posteà statim illinc sese subduxit, sicut Euangelicum hunc locum Patres interpretantur.

g Matth. 26. c Marc. 14. c Luc. 22. b 1. Cor 11. a
h Luc. 24. e & ibidẽm Theoph. & Beda. Chrys. in Matth. operis imperfecti, ho. 17. & Aug. li. 3. de consensu Euang. ca. 25.

D. Proindè damnandi non sunt siue qui nunc vnica contenti specie, ab vsu calicis abstinent, & multis ab hinc seculis [i] abstinuisse leguntur, siue qui olim cùm ità probaret Ecclesia, vtranque speciem in vsu publico habuêre.

i Euseb. li. 6. eccle. hist. ca. 36. Aug. ho. 26 ex homeliis 50. & ser. 252. de tẽpore. Amb. in Satyrũ. Paulinus in vita S. Ambr. Amphiloc. in vita Basilij. Beda Anglicanæ hist. li. 4. c. 14. & 24. Theodoretus in Philotheo, in vita 26. quæ est Simeonis. Euagrius, li. 4. eccl. hist. c. 35. Greg. Turon. li. 1 in gloriã Martyr. ca. 86. & Guiliel. abbas in vita S. Bern. li. 1. ca. 11.

E. Verùm magister rerum vsus paulatim docuit, maiore cum populi commoditate, ac minore periculo, multísque de causis frugiferè fieri, vt omisso calicis vsu, alterius tantùm speciei communio retineatur. Atque ità faciendum iamdiù decreuit Ecclesia, non discedens illa quidem à sponsi sui instituto præceptóve (columna enim [k] & firmamentum veritatis est, & mysteriorum Dei fida [l] dispensatrix) sed potestatem à sponso acceptam in dispensandis mysteriis ad [m] ædificationem communemque fidelium vtilitatem conuertens, prout temporum hominúmq; conditio, quæ nonnulla etiam in sacris immutari cogit, postulare videtur.

k 1. Tim 3. d.
l 1. Cor. 4. a
m 2. Cor 10. e 11. d Conc. Trident. sess. 21. ca. 2.

F. Nam & Euangelij nobis verba [n] declarant, Christum in cœna cum illis egisse, quibus potestatem fecit non sumendæ modò, sed etiam consecrandæ offerendæque Eucharistiæ, immò [o] & ordinandæ & administrandæ

n Matth. 26. c Marc. 14. c Luc. 22. b Iust. in apolo. 2. ad Antonin.
o Act. 20. f 1. Pet. 5. a Luc. 10. c Ephes. 4. e

strandæ totius Ecclesiæ. Horum iudicio, prudentiæ, & authoritati reliquit, cùm de aliis plerisque ad rem Christianam spectãtibus, tum de modo ordinéque dispẽsandæ fidelibus Eucharistiæ, ius in posterum constituendi, atque pro ratione temporum ritè disponendi. Id probat etiam [p] ex Paulo [q] Augustinus, & multis Apostolorum institutis euinci facilè potest.

p 1. Cor 11. g
q Ad Ianuarium, epi 118 cap. 6.

G. Nec est cur Laicis iniuria irrogari vlla putetur, si vt in plerisque itidẽ aliis, hac in parte non æquantur Sacerdotibus. Nam in cõfesso est, [r] Christum non esse dissectum in partes duas, secundùm duo Sacramenti huius signa, sed tam sub vna, quàm sub vtraq; specie, immò sub vnius etiã hostiæ cõsecratæ particula, Christum totum exhiberi atque sumi, videlicet secundùm carnem, animã, sanguinem, diuinitatem. Vbi autem Christus totus ac integer sumitur, illic deesse nõ potest integer quoquè fructus & efficax gratia tãti Sacramenti. Quapropter nulla hîc laici vtilitate fraudãtur, siue rem ipsam in Sacramento contentam, Christum scilicet Deũ & hominem spectes: siue [s] fructũ & gratiam, quæ Eucharistiam sumẽtibus, ad animarum salutẽ donatur, quæras: sed tantum hi sub altera accipiunt, quantum sub vtraque, si liceret, specie essent percepturi.

r Matth. 28. c Ioan. 20. f 1. Tim. 3. a b c & 4. d ad Titum 1. b
s Basilius ad Cæs. patric. Cyrill. ad Calosyrũ, & in Ioan. lib. 4. ca. 14. Concil. Flor. Euseb. Emissenus homil. 5. de pasch. Trident. sess. 13. ca. 3. Et de Comm. diff. 2. c. Qui manducat, &c. Singu.

H. Qua de re [a] ambigendi, vel disceptãdi ampliùs nullus iam relictus est locus, posteaquàm Spiritussanctus, qui iuxta promissionẽ [b] Christi docet ac regit Ecclesiam, certam nobis & explicatam sentẽtiam edidit, editámque semel ac iterùm sacrosanctæ [c] Synodi non violanda authoritate confirmauit. Vndè perspicuè colligi potest, hanc sub altera specie communicandi consuetudinẽ præcepto diuino haud aduersari, Ecclesiæ legitima authoritate fulciri, temporis longæuitate magnóque populorũ fidelium consensu comprobari, ratione ac vtilitate certa commendari: ac demùm pro lege, quam sola mutare possit Ecclesia, certò habendam esse.

a Augustin. ad Ianuar. epist. 118. ca. 3.
b Luc 21. c Ioan. 14. b d & 16. b Esa. 59. d
c Syn. Constãtiensis sess. 13. Basi. 30. Triden sess. 21.

I. Sed nec aduersarij, quantumuis hîc obstrepant, eiusmodi in communicando ritus initium vllum possunt demonstrare: Vt mirũ sit adhuc reperiri, qui priuatæ pietatis specie ducti, aliter sibi persuadeãt, & hac in parte cum nouis Ecclesiæ contemptoribus [d] aduersùs venerãdam totius Ecclesiæ [e] authoritatem conspirent. His verendũ est sanè, nè, dum externa Sacramenti signa tantoperè vrgent, & contentioni seruiunt, Sacramenti fructum internum, adeóque Christum totũ amittant: vt ab omni vsu Sacramenti præstet eos penitùs abstinere. Quãdoquidem neque [f] Fides, neque Sacramenta vllis, nisi persistentibus in Ecclesiæ vnitate, sũt salutaria. Vt hinc Augustinus [g] dixerit, omnia Sacramenta Christi non ad salutem, sed ad iudiciũ habentur sine charitate vnitatis. Ac iterùm, [h] quid prodest homini vel sana fides, vel sanum fortasse fidei Sacramentum, vbi lethali vulnere Schismatis perempta est sanitas charitatis? Nec dubiũ sanè, quin grauiter in Christum ipsum peccent, qui hoc vnitatis sanctissimo [i] Symbolo ad schismaticæ diuisionis Symbolum audent abuti.

d 1. Tim. 3. d Matt. 18. e
e Aug. contra Cresco. lib. 1. cap. 33.
f Aug. de vni. Eccle. ca. 4.
g Ll. 3. cont. literas Petill. cap. 40.
h De bapt. cõtra Donat. lib. 2. cap. 8.
i Augustin. de chuit. ca. 19. Trident. sess. 13. ca. 2. & 8.

TESTIMONIA.

VNA SPECIES. Panis olim fub fpecie panis communicabat.

1. B. Tertvllianvs libro secundo ad vxorem: Non sciet maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes. Et si seruierit panem, non illum credit esse qui dicitur. Et hæc ignorans quisque, rationem simpliciter sustinebit, sine gemitu, sine suspicione panis an veneni? Sustinent quidem, sed vt inculcent, &c.

2. Cyprianvs sermone quinto de lapsis: Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Miracula circa corpus Domini in arca cõmunionis causa relata cum.

cùm quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentâsset apetire, igne indè surgente deterrita est, nè auderet attingere. Et alius qui & ipse maculatus de sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere & contrectare nõ potuit, cinerem ferre se apertis manibus inuenit. documento vnius ostensum est, Dominum recedere, cùm negatur: nec immerẽtibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente, muretur.

Gratia salutaris.

3. ORIGENES homilia decimatertia in Exodũ: Volo vos admonere religionis vestræ exemplis: nõstis qui diuinis mysteriis interesse consuestis, quomodò cùm suscipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione seruatis, nè ex eo parùm quid decidat, nè consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & rectè creditis, si quid indè per negligentiam decidat. Quòd si circa corpus eius conseruandum tanta vtimini cautela, & meritò vtimini: quomodò putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse, quã corpus eius?

Diligens corporis Dominici conseruatio, nè qua particula dilabatur in terram.

4. BASILIVS Magnus in epistola ad Cæsariam Patritiam (quæ Græcè extat): Illud autem, in persecutionis temporibus necessitate cogi quempiã, non præsente sacerdote aut ministro (id est, Diacono) communionẽ propria manu sumere, nequaquàm esse graue, superuacaneum est demonstrare, propterea quòd lõga consuetudine, hoc ipso rerum vsu confirmatum est. Omnes enim in eremis solitariam vitam agentes, vbi non est sacerdos, cõmunionem domi seruantes, à seipsis communicãt.

Tẽpore persecutionis solebãt fideles secũ domũ deferre corpus Domini, atque illic communicare.

In Alexandria verò & in Ægypto, vnusquisque eorum qui sunt de populo, vt plurimùm habet cõmunionem in domo sua. Semel enim sacrificiũ sacerdote consecrante & distribuente, meritò participare & suscipere, credere oportet. Etenim & in Ecclesia sacerdos dat partem, & accipit eam is qui suscipit cum omni libertate, & ipsam admouet ori propria manu. Idem igitur est virtute, siue vnã partem accipiet quisquam à sacerdote, siue plures partes simul.

Cõmunio domi seruata.

Eiusdem virtutis est vna pars cũ multis.

5. HIERONYMVS in Apologia ad Pammachiũ pro libris aduersùs Iouinianum: Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt fideles semper Christi corpus accipiant, quod nec repræhendo, nec probo. Vnusquisque enim in suo sensu abundat. Sed ipsorum conscientiam conuenio, qui eodem die post coitum communicant: & iuxta Persium, noctem flumine purgant: quare ad martyres ire non audẽt? quare non ingrediuntur ecclesias? An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in ecclesia non licet nec domi licet. Nihil Deo clausum est, & tenebræ quoquè lucent apud Deum.

Quotidiana cõmunio corporis Christi Romæ.

6. PRIORIS ad Corinthios decimo: Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne cõmunicatio sanguinis Christi est? & panis quẽ frangimus, nónne participatio corporis Domini est?

Communio domestica Romæ.

7. ET capite vndecimo: Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, &c. Itaque quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, &c. Probet autẽ seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

8. ACTORVM secundo: Erant autẽ perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

9. IOANNIS sexto, vt infrà, G. testimonio decimoquarto.

Ioannis sexto non minus approbatur communio vnius speciei, quàm vtriusque. Ioan. 6.

10. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaprima, capite primo: Sed neque ex sermone illo, apud Ioãnem sexto, rectè colligitur, vtriusque speciei communionem à Domino præceptam esse, vtcũquè iuxta varias sanctorum patrum & doctorum interpretationes intelligatur. Nanque qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis dixit quoquè, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternã: dixit etiam, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et denique qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominùs, Qui manducat hunc panẽ, viuet in æternũ.

11. LVCÆ vigesimoquarto: Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse euanuit ex oculis eorum, &c. Et ipsi narrabant quæ gesta erãt in via: & quomodò cognouerunt eum in fractione panis.

12. ACTORVM secundo, vt suprà, testim. octauo.

13. ITEM vigesimo: Vna autem Sabbati cũ conueniissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, &c.

14. ET vigesimoseptimo: Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare. Animæquiores autẽ facti omnes, & ipsi sumpserunt cibũ.

15. AVGVSTINVS epistola octogesimasexta ad Casulanũ: Dies resurrectionis Domini, prima sabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus vna sabbati dicitur: quem constat eum esse, qui Dominicus posteà appellatus est. Aut ergò post peractũ diem sabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ vtiquè noxiam ad diem Dominicum, hoc est, ad vnam sabbati pertinebat: & ità eadem nocte fracturus panẽ, sicut frangitur in sacramento corporis Christi, produxit sermonem vsque ad medium noctis, vt post sacramenta celebrata, rursùs vsque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multũ festinabat, lucescente proficisceretur Dominico die. Aut certè, &c.

Matth. 8. Matth. 28. Luc. 24. Ioan. 20. Dominicus dies.

Fractionem panis, de qua Act. 20. de communione interpretatur Augustinus.

16. CHRYSOSTOMVS homilia decimaseptima operis imperfecti in Matthæum: Aliud est sanctificatio, aliud sanctificatum. Sanctificatio enim est, quod alterum sanctificat: sanctificatum autem, alterum sanctificare non potest, quamuis ipsum sit sanctum: Vtputà signas panem tuum, quem manducas, sicut ait Paulus: Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem: sanctificâsti eum, non fecisti sanctificationẽ. Quod autem sacerdos de manu sua dat, non solùm sanctificatum est, sed etiam sanctificatio est: quoniã hoc nõ solùm datur, quod videtur, sed etiã illud quod intelligitur. De sanctificato ergò pane licet & animalib⁹ iactare & infidelibus dare: quia nõ sanctificat accipiẽtẽ. Si autẽ tale esset quod de manu sacerdotis accipitur, quale est quod in mensa manducatur, omnes de mẽsa manducarent, & nemo de manu sacerdotis acciperet. Vnde & Dñs in via non solùm benedixit panẽ, sed de

1. Tim. 4.

Luc. 24.

Act. 27.

de manu sua dedit Cleophæ & socio eius. Et Paulus nauigãs nõ solùm benedixit panem, sed de manu sua porrexit Lucæ & cæteris discipulis suis.

In Emaus cõmunicarunt discipuli. Item in naui Paulus, Lucas & discipuli.

Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus dandum est, nec infidelibus porrigẽdum: quia non solùm sanctificatum, sed etiam sanctificatio est, & sanctificat accipientem.

1. C. MATTHÆI vigesimosexto: Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panẽ, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meũ. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus, &c.

2. MARCI decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, &c. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & cæt.

3. LVCÆ vigesimosecundo: Et accepto pane, gratias egit, &c. Similiter & calicẽ, postquàm cœnauit, dicens: Hic calix est nouum testamentũ, &c.

4. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, &c. Similiter & calicem, &c. vt suprà quæstione secunda, A. testimonio quinto.

5. LVCÆ vigesimoquarto, vt suprà, B. testimonio vndecimo.

Communio in Emaus.

6. THEOPHYLACTVS in vigesimumquartum caput Lucæ: Insinuatur autem & aliud quiddam, nempe quòd oculi eorum qui benedictum panem assumunt, aperiuntur vt agnoscant illum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini.

Ex Augustino sumptum.

7. BEDA in vigesimumquartum caput Lucæ: Certi mysterij causa factum est, vt eis in illo alia ostenderetur effigies, & sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent, nè quisquam se Christum agnouisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, Ecclesiæ, cuius vnitatem in sacramento

1. Cor. 10.

panis commendat Apostolus, dicens: Vnus panis, vnum corpus multi sumus: vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum. Aperirentur vtiquè ad eius cognitionem, remoto scilicet impedimento quo tenebantur nè agnoscerent. Non autem incongruenter accipiamus, hoc impedimentum in oculis eorum à satana fuisse nè agnosceretur Iesus, sed tamen à Christo facta est permissio vsque ad sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci.

8. CHRYSOSTOMVS homilia decimaseptima operis imperfecti in Matthæum, vt sup. B. testimonio decimosexto.

9. AVGVSTINVS libro tertio de cõsensu Euangelistarum, capite vigesimoquinto: Oculis eorum acciderat aliquid, quod ità manere permissum est vsque ad fractionem panis, certi mysterij causa, vt eis in illo alia ostenderetur effigies, & sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent, sicut Luca narrante monstratur. Pro merito quippe mẽtis eorum adhuc ignorantis quòd oportebat Christum mori & resurgere, simile aliquid eorum oculi passi sunt: non veritate fallente, sed ipsis veritatem percipere non valentibus, & aliud quàm res est opinantibus: nè quisquam se Christũ agnouisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, Ecclesiæ, cuius vnitatem in sacramento panis commendat Apostolus, dicens: Vnus panis, vnum corpus multi sumus: vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum. Et paulò pòst: Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorũ à satana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus, sed tamen à Christo est facta permissio vsque ad sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci.

1. Cor. 10.

1. D. EVSEBIVS Cæsareensis historiæ Ecclesiasticæ libro sexto, capite trigesimosexto, ex epistola Dionysij Alexandrini ad Fabium Antiochenum, hanc citat historiam: Erat, inquit, quidam Serapion apud nos fidelis senex, qui licèt magnam vitæ partem integrè & incorruptè transegisset, tẽpore tamen persecutionis præ imbecillitate animi lapsus est. Hic sæpenumerò in Ecclesiam denuò recipi supplex postulabat: sed nemo, quia idolis sacrificâsset, eius postulationi aliquando auscultauit. Qui in grauem morbum delabẽs, triduo deinceps mutus & absque sensu vixit: quarto autem die paululùm releuatus, nepotẽ ad se accersit: ficque alloquitur: Quousque, fili, me detinetis? properate, obsecro, & me ociùs dimittite. Aliquem ex presbyteris aduoca ad me. Quæ cùm dixisset, iterùm fit mutus. Puer currit ad Presbyterum: nox iam erat. Ille fortè morbo vexatus, accedere ad eum non poterat: sed tamen quoniam à me quidem mandatum dabatur, vt qui iam essent vita emigraturi, sanctorum mysteriorum (dummodò peterent, & vel maximè si anteà dum integra valetudine erant supplices petiissent) participes fierent, sicque cum pace dimissi, & bona spe confirmati ex hac luce decederent, puero exiguam quandam Eucharistiæ partem dedit, præcipiens vt eam madefactam in os senis infunderet: quam puer secum adferens, rediit. Cui iam appropinquanti, priùs quàm cum eo quod gestabat intraret ædes, Serapion denuò voce recuperata dixit: Venisti fili? Tametsi presbyter non potest venire, tu tamen præsta, quod tibi in mandatis dederit, & dimitte me abire. Particulã igitur puer, quã apportârat, madefactam in os senis infundit. Atque ille, simul atquè eam pedetentim per fauces demiserat, ilicò extremum spiritum edidit.

Morituri cõmunicabant.

Communicat Serapion sub vna specie.

2. AVGVSTINVS libro quinquagintа homiliarum, homilia vigesimasexta: Quanta solicitudine obseruamus, quando nobis corpus Christi ministratur, vt nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat: tanta solicitudine obseruemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliquid aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro pereat: Quia non minùs reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus Christi in terram cadere negligentia sua permiserit.

Solicitudo circa corpus Dominicum, nè quid ex eo in terram decidat.

3. IDEM sermone ducentesimo quinquagesimosecundo de tempore: Mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum vbi corpus Christi accipiant: sic corpus castum ac cor mundum exhibeant, vt cum bona cõscientia Christi sacramenta suscipiãt.

Linteolo corpus Christi accipiebant.

4. AMBROSIVS in oratione funebri de excessu fratris sui Satyri: Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultum prędicem? Qui priusquàm perfectioribus esset initiatus mysteriis, in naufragio cõstitutus, cùm ea qua veheretur nauis scopolosa illisa vado, & vrgentibus hinc atque inde fluctibus

Corpus Christi, nauigãtes Christiani, secum habebãt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

soluerentur, non mortem metuens, sed nè vacuus mysterij exitet è vita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium sacramentum popoſcit: non vt curioſos oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo atque ità ſe deiecit in mare, non requirens de nauis compage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur, quoniam fidei ſolius arma quæſierat. Itaque his ſe tectum atque munitum ſatis credens, alia auxilia non deſiderauit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio. Denique primus ſeruatus ex vndis, & in portum terrenæ ſtationis euectus, præſulem ſuum cui ſe crediderat, recognouit: ſtatimque vbi etiam cæteros ſeruulos ſuos vel ipſe liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatũ, nec amiſſa deſiderans, Dei Eccleſiam requiſiuit, vt ageret gratias liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius eſſe officium.

5. PAVLINVS in vita ſancti Ambroſij: Honoratus ſacerdos eccleſiæ Vercellenſis, cùm in ſuperiori domo ſe ad quietem compoſuiſſet, tertiò vocem vocantis ſe audiuit, dicentiſque ſibi: Surge, feſtina: quia modò eſt receſſurus. Qui deſcendens, obtulit ſancto (Ambroſio) Domini corpus. Quod vbi acceperit, emiſit ſpiritum, bonũ viaticũ ſecum ferens, vt in virtute eſcæ anima refectior, angelorum nunc conſortio, quorum vitam vixit in terris & Heliæ ſocietate lætetur.

Ambroſius moriturus, corpus Domini ſumpſit tãquàm viaticũ.

6. AMPHILOCHIVS epiſcopus Iconienſis in vita Baſilij Magni: Diuidens (Baſilius cùm ſacris operaretur) panem in tres partes, vnã quidem communicauit timore multo, alteram autem reſeruauit conſepelire ſecum: tertiam verò imponens columbæ aureæ quæ pependit ſuper altare. Et ſub finem: Et circa horam nonam ſtetit magnus pater noſter Baſilius ad miniſterium Miſſæ in ſancta Eccleſia ſimul cum cleri & ciuitatis capitaneis: & iterùm cum ipſis panem ſumens, dimiſit eos, inſtruens & oſculans eos in oſculo ſancto, & nouum Chriſti militem commendãs etiam & omnes Domino, atque diſpoſitam ſibi conſepelire ſumpſit tertiam partem, quæ à Domino data fuit ei communionis: & recumbens in lecto, gratias egit extensè Domino & Deo noſtro, in peregrinatione à corpore, & fide medici, & adhuc gratiæ cùm eſſent in ore eius, reddidit Domino ſpiritum.

Conſeruatio corporis Dominici.

7. BEDA libro quarto Anglicanę hiſtoriæ, capite decimoquarto, de puero ægrotante loquens: Credidit verbis pueri preſbyteri: vocatiſque fratribus, parari prandium, Miſſas fieri, atque omnes cõmunicare, more ſolito præcepit, ſimul & infirmanti puero de eodem ſacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandauit. Quibus ità geſtis, nõ multò pòſt eadẽ ipſa die puer defunctus eſt.

Miſſas fieri.

Communio ſub vna ſpecie.

8. ITEM capite vigeſimoquarto: Rogauit ergò Cedmon miniſtrum ſuum veſpere, iucumbẽte nocte, qua de ſeculo eſſet tranſiturus, vt in ea ſibi locum quieſcendi præpararet. Qui miratus cur hoc rogaret, qui neque quam adhuc morituru eſſe videbatur, fecit tamen quod dixerat. Cúmque ibidẽm poſiti viciſſim aliqua gaudẽte animo vnà cum eo qui ibidẽm antea inerant, loquerentur, ac iocarentur, & iam mediæ noctis tempus eſſet tranſcenſum, interrogauit, ſi Euchariſtiam intùs haberent. Reſpondebant: Quid opus eſt Euchariſtia? Neque enim mori adhuc habes, qui tã hilariter nobiſcum velut ſoſpes loqueris. Rursùs ille: Et tamen, ait, afferte mihi Euchariſtiam. Qua accepta in manu, interrogauit, ſi omnes placidum erga ſe animum, & ſine querela controuerſiæ ac rancoris haberent. Reſpondebant omnes, placidiſſimam ſe mentem ad illum, & ab omni ira remotam habere: eúmque viciſſim rogabant, placidam erga ipſos mentem habere. Qui confeſtim reſpondit: Placidam ego mentem, filioli, erga omnes famulos Dei gero. Sicque ſe cæleſti muniens viatico, vitæ alterius ingreſſui parauit, & interrogauit, quàm propè eſſet hora, qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Reſpondebant: Non longè eſt. At ille: Benè, ergò expectemus horam illam. Et ſignans ſe ſigno ſanctæ Crucis, reclinauit caput ad ceruical, modicúmque obdormiens, ità cum ſilentio vitam finiuit.

Euchariſtiam monitus aſferri iubet, eámque ſumpſit.

9. THEODORETVS Cyri Epiſcopus in Philotheo, ſiue in hiſtoria ſanctorum patrum, in vita vigeſimaſexta, quæ eſt Simeonis: Moyſis & Heliæ diuinorum virorum exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quare Baſſum, qui ea tempeſtate oppidorum preſbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, vt nulla re intra domunculam relicta, fores ipſos cæmentis obſtrueret. Qui rei difficultate propoſita, ab huiuſmodi incepto detetrebat, violentámque ſibi mortem conſciſcere quenquam, non eſſe virtutem, ſed vitium, & primum & maximum admonebat. His acceptis, vir Dei, deponę, inquit, ô pater hîc decem panes, & aquæ lagenam: nam ſi corpus cibi indigere ſenſero, ſumam illum. Rectè, inquit ille. Mox pane & aqua depoſita, fores obſtruxit, vt iuſſerat. Poſt quadraginta dies reuerſus Baſſus, dirutis foribus ingreditur, panúmque numerũ & aquæ lagenam ità, vt reliquerat, certè: at illum exanimem, atque mutum, & immobilem inuenit. Quare accepta ſpongia, labra illius primùm madefacit, mox diuinorum myſteriorum ſymbola impoſuit: quibus ille refectus, ſurrexit, ac cibi aliquantulum ſumpſit, lactucas ſcilicet, cicoria, aliáque huiuſmodi, quas dentibus non admodùm confectas demittebat in ſtomachum. Quam rem admiratus Baſſus, in proprium gregem ſe recepit, magnúmque hoc miraculum ſuis enarrauit, quos pluſquàm ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque molas poſſidere, neque allatas pecunias accipere, neque monaſterij foribus, aut ad res neceſſarias parandas, aut ad amicos inuiſendos egredi, ſed intùs manere, & id tantùm, quod Spiritus ſancti gratia ſibi miſſum fuiſſet, accipere volebat.

Simeon 40. diebus ieiunare decreuit.

Communicat Simeon ſub vna ſpecie.

10. EVAGRIVS Scholaſticus eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro quarto, capite trigeſimoquinto: Epiphanio mortuo in ſede Conſtantinopolitana ſucceſſit Mænas: cuius tẽporibus miraculum editum fuit planè memorabile. Vetus fuit cõſuetudo Cõſtantinopoli, vt ſi quando multæ admodùm particulæ puri & immaculati corporis Chriſti Dei noſtri ſupereſſent, pueri impuberes, qui ſcholas frequentabant, accerſerentur, eáſque manducarent. Quod cùm factum fuit, filius cuiuſdam hominis, Hebræi quidem opinione, arte autem vitiarij, vnà cum pueris verſatus eſt: qui quidem parentibus percontantibus ab eo cauſam moræ, reſpondit, vti res ſe

Eandẽ hiſtoriã repetit Nicephorus lib. 17. hiſt. Eccleſ. cap. 25. addit de reliquiis corporis Dominici ad ſe miſſis, & quemadmodum cum puero actum ſit, & de his quæ ſequuntur.

res ſe habuit, ſeque cum aliis pueris pariter comediſſe. Hebræus bile, furore, & iracundia inflammatus, in clibanum ardentem, in quo vitrum formare ſolebat, puerum coniicit. Poſtquàm verò mater puerum quæritans, reperire non potuit, paſſim per totam vrbem ibat, Deum cum gemitu obteſtans, & flebilibus lamentis ſe dedens. Triduo autẽ pòſt, ad oſtium officinæ viri ſui conſiſtens, luctu miſerabiliter diuexata, nomine puerũ compellebat. Puer, matris vocem vt agnouit, ẽ clibano reſponſum dat. Mater, effractis foribus, intrò irrumpit: videt puerum in mediis carbonibus candentibus conſiſtentem, illæſum ab ignis incendio. Qui cùm rogaretur, quo pacto illæſus manſerit, Mulier, inquit, veſte amicta purpurea crebrò ad me venit, porrexit aquam, qua carbonum flammas corpus ambientes extinguerem: cibum denique dedit, quotiès eſuriebam. Qua re ad Iuſtinianum perlata, puerum cum matre lauacro regenerationis tingendos decernit: patrem autem pueri, qui recuſauit in numerum Chriſtianorum adſcribi, in Sycis cruci ſuffigendum curauit.

Miraculum.

B. virginem intelligit.

11. GREGORIVS Epiſcopus Turonenſis libro primo de gloria Martyrum, capite octuageſimoſexto: Recolo quod in adoleſcentia mea geſtum audiui. Dies paſſionis erat Polycarpi martyris magni, & in Rizomagenſi vico ciuitatis Aruernæ eius ſolennia celebrabantur. Lecta igitur paſſione cum reliquis lectionibus, quas canon ſacerdotalis inuexit, tempus ad ſacrificium offerendum aduenit: acceptáque turre diaconus, in qua myſterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad oſtium, ingreſſúſque templum vt eam altari ſuperponeret, elapſa de manu eius ferebatur in aëra, & ſic ad ipſam aram accedens, nunquàm eam manus diaconi potuit aſſequi: quod non alia credimus actum de cauſa, niſi quia pollutus erat in conſcientia. Sæpiùs enim ab eodem adulteria ferebantur admiſſa. Vni tantùm preſbytero & tribus mulieribus, ex quibus vna mater mea erat, hæc videre licitum fuit, cæteri non viderunt. Aderam, fateor, & ego tunc temporis huic feſtiuitati, ſed hæc videre non metui.

Tempus offerendi ſacrificium.

Turris in qua erat corpus Domini.

12. GVLIELMVS Abbas ſancti Theodorici, in vita ſancti Bernardi libro primo, capite vndecimo: Agebatur ſolennitas quædam præcipua, & frater aliquis quem pro ſecteta culpa ab altaris ſacri communione ſuſpenderat, notari timens, & ruborem non ſuſtinens, ad manum eius cum cæteris nimiùm præſumptuoſus acceſſit. Intuitus autẽ eum, quoniam cauſa latens erat, repellere hominem noluit, ſed intimo corde orabat Deum, vt de tanta preſumptione meliùs aliquid ordinaret. Itaque ſumens homo Euchariſtiam non poterat ad interiora traiicere, & diù multúmque conatus cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clauſam ore ſeruabat. Expleta denique hora orationis ſexta, patrem ſanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus, cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipſam quoque Euchariſtiam oſtendebat. Increpans autem eum, confitentem abſoluit, & ſine difficultate recepit Dominica ſacramenta.

Communicabant tempore D. Bernardi ſub vna ſpecie apud altare.

Aperto ore Euchariſtiam oſtendebat.

1. E. PRIORIS ad Timotheum tertio: Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

2. PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

3. POSTERIORIS ad Corinthios decimo: Nam & ſi ampliùs aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quã dedit nobis Dominus in ædificationẽ, & non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam.

4. ET capite decimotertio: Ideò hæc abſens ſcribo, vt non præſens duriùs agam ſecundùm poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.

5. CONCILIVM Tridentinum, ſeſſione vigeſimaprima, capite ſecundo: Prætereà declarat ſancta Synodus, hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt in Sacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtãtia, ea ſtatueret vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorũ Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire iudicaret, id autem Apoſtolus non obſcurè viſus eſt innuiſſe, cùm ait: Sic exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. atque ipſum quidem hac poteſtate vſum eſſe ſatis cõſtat, cùm in multis aliis, tum in hoc ipſo Sacramento, cùm ordinatis nonnullis circa eius vſum, Cætera, inquit, cùm venero diſponam. Quare agnoſcens ſancta mater Eccleſia hanc ſuam in adminiſtratione Sacramentorum authoritatem, licet ab initio Chriſtianæ religionis non infrequens vtriuſque ſpeciei vſus fuiſſet: tamen progreſſu temporis, latiſſimè iam mutata illa conſuetudine, grauibus & iuſtis cauſis adducta, hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbauit, & pro lege habendam decreuit: quam reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ authoritate pro libito mutare nõ licet. IBIDEM canone ſecundo: Si quis dixerit, ſanctam Eccleſiam catholicam nõ iuſtis cauſis & rationibus adductã fuiſſe, vt laicos atque etiam Clericos non conficiẽtes ſub panis tantummodo ſpecie communicare, aut in eo errãſſe, anathema ſit.

1. Cor. 4. 2. Cor. 6.

1. Cor. 11.

1. F. MATTHÆI 26. Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis, &c. Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, &c.

2. MARCI decimoquarto: Veſpere autem facto, venit cum duodecim, &c. Et manducantibus illis, accepit Ieſus panem, &c.

3. LVCÆ vigeſimoſecundo: Et cùm facta eſſet hora diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, &c. Et accepto pane, gratias egit.

Luc. 22. Marc. 14. Matth. 26. 1. Corint. 11.

4. IVSTINVS Philoſophus & martyr in apologia ſecunda pro Chriſtianis ad Antoninum Pium Imperatorem: Apoſtoli in commentariis ſuis quæ Euangelia dicuntur, ità ſibi Chriſtum præcepiſſe, tradiderunt, cum accepto pane cùm gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in commemorationem meã, HOC eſt corpus meum: dixiſſe etiam, accepto poculo, cùm egiſſet gratias: Hic eſt ſanguis meus, ſibíque ſolis dediſſe.

5. ACTORVM vigeſimo: Attẽdite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

6. PRIORIS Petri quinto: Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, &c.

7. LVCÆ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.

8. AD Epheſios quarto: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. alios autẽ paſtores & doctores,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad cõsummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationé corporis Christi: vt iam non simus paruuli fluctantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunuentionem erroris.

9. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Cætera autem, cùm venero, disponam.

20. AVGVSTINVS epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, capite sexto: Nanque saluator quò vehementiùs commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideò non præcepit, quo deincèps ordine sumeretur, vt Apostolis per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum.

1. G. MATTHÆI decimooctauo: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c.

2. IOANNIS vigesimo: Quorum remiseritis peccata, & cæt.

3. PRIORIS ad Timotheum tertio: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, &c. Diaconos similiter pudicos, &c. Qui enim benè ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, &c.

4. ET capite quarto: Dum venio, attende lectioni, exhortationi doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi, &c.

5. AD Titum primo: Cõstituas per ciuitates presbyteros.

6. BASILIVS ad Cæsariam Patritiam, vt suprà, B. testimonio quarto.

7. CYRILLVS Alexandrinus ad Calosyrium Episcopum Arsenoiten: Porrò alios etiam esse audio, qui mysticam benedictionem nihil ad sanctificationem proficere dicant, si quid ex ea fiat reliqui in alium diem. Insaniunt verò, qui hęc asserunt. Reliquiæ corporis Dominici ad sanctificationem viles. Neque enim alteratur Christus, neque sanctum eius corpus immutatur: sed benedictionis vis ac facultas, & viuificans gratia, perpetua in ipso existit.

8. IDEM libro quarto in Ioannem, capite decimoseptimo: Sicut parùm (vt Paulus ait) fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo Christus in nobis manet, & nos in Christo. Verè enim totum fermentum in totam massam pertransit. Paruulæ Eucharistiæ partes quam vim habeant.

9. CONCILIVM Florentinum: Sacerdos in persona Christi loquens, hoc cõficit Sacramẽtum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur, ità tamen, quòd totus Christus cõtinetur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoquè parte hostiæ consecratæ, & vini cõsecrati, separatione facta totus est Christus. Sub qualibet parte hostiæ totus Christus continetur.

10. EVSEBIVS Emisenus homilia quinta de Paschate: Eucharistiæ sacra perceptio, non in quantitate, sed in virtute consistit. Quod corpus sacerdote dispensante tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto: quod cùm Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in vniuersis, ità integrum esse probatur in singulis. De quo sensu Apostolica sententia deriuata est, dicens: Qui multa non abundabit: & qui modicum, non minorabit. Si fortè panes esurientibus apponeremus, non ex toto peueniret ad singulos: quia particulatim & minutatim pro portione sua quisque præsumeret. De hoc verò pane cùm assumitur, nihilominus habẽt singuli, quàm vniuersi: totum vnus, totum duo, totum plures sine diminutione percipiunt: quia benedictio huius sacramenti scit distribui, nescit distributione consumi. Tãtum est in exiguo, quantum in toto. Nihil minus habent singuli quàm vniuersi.

11. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite tertio: Verissimum est, tantundem sub alterutra specie, atquè sub vtraque contineri: totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quauis ipsius speciei parte: totus item sub vini specie, & sub eius partibus existit. Ibidèm canone tertio: Si quis negauerit in venerabili sacramento Eucharistiæ sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiusque specici partibus separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit. Tantum sub alterutra, quantum sub vtraque specie continetur. Sub singulis partib⁹ totus.

12. APVD Gratianum de Consecratione distinctione secunda, capite, Qui manducat. & apud Bedam in caput decimum prioris epistolæ ad Corinthios, ex sermone Augustini de verbis Euangelij: Manducetur Christus. Viuit manducatus, quia resurrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, & nõrunt fideles quemadmodùm manducẽt carnem Christi. Vnusquisque accepit partem suam. Vndè & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent: manebat integer apud patrem, vt Angelos pasceret. Per partes manducatur, & non nec integer totus.

13. APVD eundem Gratianum eadem distinctione ex Hieronymo, in sermone Dominicæ quintæ post Epiphaniam: Singuli autem totum accipiunt Christum dominum: & in singulis portionibus totus est: nec per singulos minuitur: sed integrum se in singulis præbet. Et apud eundem Gratianum in eadem distinctione, ait Hilarius Papa: Vbi pars est corporis, est & totum. Eadem ratio est in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præcessit: de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius: neque qui minus parauerat, habuit minus: non enim est quantitas visibilis in hoc æstimanda mysterio, sed virtus sacramenti spiritualis. Exod. 16. 2. Corinth. 8.

14. IOANNIS sexto: Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto: & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens: vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et paulò pòst: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna: & mortui sunt. Qui manducat hũc panem, viuet in æternum.

15. PRIORIS ad Corinthios decimo, vt suprà, B. testimonio sexto.

1. H. AVGVSTINVS in epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, capite quinto, respondens

dens quibusdam quæstionibus de ieiunio & tempore oblationis: Ad hæc, inquit ità respondeo, vt quid horum sit faciendum si diuinæ scripturæ præscribit authoritas, non sit dubitandum quin ità facere debeamus vt legimus, vt iam non quomodò faciendum, sed quomodò sacramẽtum intelligendum sit, disputemus. Similiter etiam si quid horum tota die per orbem frequentat Ecclesia. Nam hoc quin ità faciendum sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est. Insanię est disputare, an sit faciendum Quod vniuersa obseruat Ecclesia.

2. LVCÆ vigesimosecundo: Simon, eccè satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

3. IOANNIS decimoquarto: Ego rogabo patrẽ, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere: quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ibidèm: Paracletus autẽ spiritꝰ sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.

4. ET decimosexto: Adhuc multa habeo vobis dicere: sed nõ potestis portare modò: quum autem venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

5. ESAIÆ quinquagesimonono: Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis tui, dicit Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

6. SYNODVS Constantiensis sessione decimatertia: Cùm in nonnullis mundi partibus, quidam temeratiè asserere præsumant, populum Christianum debere sacramẽtum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere: & non solùm sub specie panis, sed etiam sub specie vini populũ laicum passim communicent, etiam pòst cœnam vel aliâs non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asserant, contrà laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquàm sacrilegam damnabiliter reprobare conatur: hinc est, quòd hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in spiritu sancto legitimè congregatum, aduersùs hunc errorem saluti fidelium prouidere satagens, matura plurium Doctorum tam diuini quàm humani iuris deliberatione prærahita, declarat, decernit & definit, quòd licèt Christus pòst cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub vtraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum: tamen hoc non obstante, sacrorum canonũ authoritas, laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ seruauit & seruat, quòd huiusmodi sacramentum non debet confici pòst cœnam, neque à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à iure vel Ecclesia concesso vel admisso. Et sic hæc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quòd licèt in primitiua Ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub vtraque specie, posteà à conficientibus sub vtraque, & à Laicis tantum modò sub specie panis suscipiatur, cùm firmissimè credendum sit, & nullatenùs dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri. Vndè cùm huiusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus ratio nabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quòd hanc consuetudinem aut legem obseruare, sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum antequàm hæretici arcendi sunt & grauiter puniendi per diœcesanos locorum seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis seu prouinciis, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum aut præsumptum, iuxta Canonicas & legitimas sanctiones in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores, salubriter adinuentas. Item ipsa sancta Synodus decernit & declarat super ista materia reuerendissimis in Christo patribus & Dominis, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum in spiritualibus vicariis vbilibèt constitutis, processus esse dirigendos, in quibus iis committatur & mãdetur authoritate huius sacri Concilij sub pœna excommunicationis, vt effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum sub vtraque specie panis & vini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint: & si ad pœnitentiam redierint, ad gremium Ecclesiæ suscipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari. Qui verò ex illis ad pœnitentiam redire non curauerint animo indurato, per censuras ecclesiasticas per eos vt hæretici sunt coërcendi, inuocato etiã ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. Concilij Cõstantiensis doctrina de cõmunione vnius speciei. Matth 26. Marc. 14. Luc. 24. Non debet confici hoc sacramentum post cœnam, aut sumi à nõ ieiunis. Integer Christus sub vna specie continetur. Pro lege habenda cõsuetudo communicandi sub vna specie, nec sine Ecclesiæ authoritate mutanda. Puniendi, qui docent communicandum populum sub vtraque specie.

7. CONCILIVM Basiliense sessione trigesima: Vt lucidiùs videatur pro declaratione Catholicæ veritatis, quid circa perceptionem sacræ Eucharistiæ retinendum sit, & agendum pro vtilitate & salute populi Christiani, post diligentem perscrutationem diuinarum scripturarum sacrorumque canonum & doctrinarum à sanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac sancta synodo longis temporibus habitam, considerationisque omnibus quæ pro declaratione huius rei considerandа fuerunt, decernit & declarat eadem sancta synodus, quòd fideles laici siue clerici cõmunicantes, & non conficientes, non adstringuntur ex præcepto Domini ad susciendum sub vtraque specie, panis scilicet & vini, sacrum Eucharistiæ sacramentum. Sed Ecclesia, quæ regitur spiritu veritatis secum manente in æternum, & cum qua Christus manet vsque ad consummationem seculi (sicut ait diuina scriptura) ordinare habet, quomodò ipsis non conficientibus ministretur, prout pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium viderit expedire. Siue autem sub vna specie, siue sub duplici quis communicet, secundùm ordinationem seu obseruantiam Ecclesiæ, proficit dignè communicantibus ad salutem. Nec vllatenùs ambigendum est, quòd non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantùm, sed sub qualibet specie est integrè totus Christus. Laudabilis quoque consuetudo communicandi laicum populum sub vna specie, ab Ecclesia & sanctis patribus rationabiliter introducta, & hactenùs diutissimè obseruata, & à doctoribus diuinæ legis sacrarum scripturarum atque canonum Nõ conficientes non adstringuntur ex Christi præcepto ad cõmunionem sub vtraque specie. Matth. 28. Totus sub altera specie Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pro lege habenda hæc cōstituendo.

multam petitiam habentibus, iàm à longæuo tempore commendata, pro lege habenda est, nec alicui licitum est eam reprobare, aut sine authoritate Ecclesiæ ipsam immutare.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaprima: Cùm de tremendo & sanctissimo Eucharistiæ Sacramento varia diuersis in locis errorum monstra nequissimi dæmonis artibus circunferantur, ob quę in nonnullis prouinciis multi à Catholicæ Ecclesiæ fide, atque obedientia videantur discessisse: censuit ea sacrosancta Synodus, quæ ad Communionē sub vtraque specie, & paruulorum pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter

Nō docēdum aut credendū aliter.

cunctis Christi fidelibus interdicit, nè posthàc de iis alter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quàm est his decretis explicatum atque definitum. IBIDEM capite primo: Itaque sancta ipsa Synodus, à spiritu sancto, qui spiritus est sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & pietatis, edocta, atque ipsius Ecclesiæ iudicium & consuedinem secuta, declarat ac docet, nullo diuino præcepto Laicos, & Clericos non conficiētes, obligari

Esaiæ 11.

ad Eucharistiæ Sacramentum sub vtraque specie

Nullo præcepto adstringi non conficiētes ad cōmunionē vtriusque speciei. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Corint. 11.

sumendum: neque vllo pacto, salua fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in vltima cœna venerabile hoc sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio & traditio eò tendunt, vt omnes Christi fideles statuto Domini ad vtranque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo, apud Ioannem sexto, rectè colligitur, vtriusque speciei Communionem à Domino præceptam esse, vtcunquè iuxta varias sanctorum Patrum & doctorum interpretationes intelligatur.

Ioan. 6.

Nanque qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: dixit quoquè, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, &c. vt suprà, B. testimonio decimo. ITEM capite secundo, vt suprà, E. testimonio quinto. Deindè capite tertio: Insuper declarat, quanuis Redemptor noster, vt anteà dictum est, in suprema illa cœna hoc Sacramētum in duabus speciebus instituerit, &

Matth. 26. Marc. 14.

Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub

Sub altera specie totus Christus continetur.

altera tantùm specie totum atque integrum Christum, verúmque Sacramentum sumi, ac propterea, quòd ad fructū attinet, nulla gratia, necessaria ad salutem, eos defraudari, qui vnam speciem solam accipiunt. Ibidèm canone primo: Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes &

Anathema.

singulos Christi fideles vtranque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit. Canone secundo, vt suprà, B. Canone tertio: Si quis negauerit, totum & integrum Christum, omnium gratiarum fontem & authorem, sub vna panis specie sumi, quia, vt quidam falsò asserunt, non secundùm ipsius Christi cōstitutionem sub vtraque specie sumatur, anathema sit.

1. 1. PRIORIS ad Timotheum tertio, vt suprà, E. testimonio primo.

2. MATTHÆI decimooctauo: Si Ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

3. AVGVSTINVS cōtra Cresconium Grammaticum libro primo, capite trigesimotertio. Quanquis huius rei (scilicet de Baptismo hæreticorum)

Scripturam sequitur quisquis Ecclesiæ

certè de scripturis Canonicis nō proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas, vt quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

sententiā ambiguitatis.

In difficillimis quæstionibus Ecclesia consulenda.

4. ET in libro siue epistola contra Petiliani epistolam de vnitate Ecclesiæ, capite quarto: Totus Christus caput & corpus est. Caput vnigenitus Dei filius, & corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne vna. Quicunque de ipso capite à scripturis sanctis dissentiunt, etiam si in omnibus locis inueniantur in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursùs, Quicunque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & vnitati Ecclesiæ non cōmunicant, non sunt in Ecclesia, quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia: Qui non credunt Christum in carne venisse de virgine Maria ex semine Dauid, quod apertissimè scriptura Dei loquitur, aut non in corpore ipso resurrexisse in quo crucifixus & sepultus est, etiam si per omnes terras inueniantur, per quas est Ecclesia, non vtique sunt in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus. Nec in aliqua diuinarum scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis & apertissimis earum testimoniis contradicunt. Item quicunque credūt quidem quòd Christus Iesus, ità vt dictum est, in carne venerit, & in eadem carne in qua natus & passus est, resurrexit, & ipse sit filius Dei, Deus apud Deum & cum patre vnum, & incommutabile verbum patris, per quod facta sunt omnia, sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ìrà dissentiunt, vt eorum communio non sit cum toto quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestū est eos non esse in catholica Ecclesia.

Vnitati Ecclesiæ non communicantes non sunt in Ecclesia.

Ephes. 5.

Non sola est de Deo & Christo recta intelligentia, nisi simul ab Ecclesia non dissentiamus.

5. IDEM libro tertio contra literas Petiliani Donatistæ, capite quadragesimo: Omnia sacramenta &c. vt in textu.

6. ITEM libro primo de Baptismo contra Donatistas, capite octauo: Quid prodest homini, &c. vt in textu.

7. ET libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimoquinto: Hæretici & schismatici ab huius vnitate corporis separati, de quo ait Apostolus, Vnus panis, vnum corpus multi sumus: possunt idem percipere sacramentum, sed non sibi vtile, immò verò etiam noxium, quo iudicentur grauiùs, quàm vel tardiùs liberentur. Non sunt enim in eo vincula pacis, quod in illo exprimitur sacramento.

1. Cor. 10.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite secundo: Pignus præterea hoc Sacramentum esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeóque symbolum vnius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuíque nos, tanquàm membra arctissima, fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit, vt idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

Ephes. 4.

1. Corint. 10. Ephes. 1. Rom. 12. 1. Corinth.

9. ET capite octauo: Demùm verò paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, vt omnes

omnes & singuli, qui Christiano nomine censentur, in hoc vnitatis signo, in hoc vinculo charitatis, in hoc concordiæ symbolo iam tandèm aliquando conueniant & concordent.

I X.

Quem fructum exhibet ritè sumpta Eucharistia?

A. Plurimum sanè maximúmque præbet. Hoc enim sacrum est conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria* Passionis eius, mens impletur[a] gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur: vt præclarè horū fructuum sensu experientiáque excitata decantat Ecclesia.

* Basil. ser. 1. de Bapt. c. 5.

a Am. in Psalm. 118 ser. 15 vers. 4. Conc. Trid. sess. 13. cap. 2.

B. Hic est[b] panis, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, nostrósque animos in vita spirituali sustentat atque confirmat.

b Ioā. 6. d e f & ibid. Theophyl. & Cyrillus.

C. Hæc sacra synaxis, siue communio, [c] qua fideles tanquàm eiusdem corporis membra inter se iungi, ac sanctorum piorúmque omnium meritis associari significat atque præstat: tum quòd augustius est, eosdem capiti suo Christo[d] arctissimè vnit, vt in eo illi[e] maneant, & ipse in illis, atque ità vitam æternam consequantur.

c 1. Cor. d Conc. Florenti.

d Chrys. hom. 45. in Ioan. & 61. ad pop. Hist. lib. 8. de Trini. Leo ser. 14. de pass. Dom. Cyril. li. 11. in Ioan. c. 26. li. 10. ca. 13. & li. 4. c. 17. Nyss. orat. catech. c. 37 e Ioan. 6. f

f 1. Nice cō. cā. 12. 2. Arel. cap. 12. 3. Aurel. canō. 24. Chrys. li. 6. de sacer. Pauli. in vita Ambros. Euse. li. 6. hist. eccl. c. 36. Nicepho. l. 8. c. 31. & l. 13. c. 37. Cedrenus in Mauritij & Phocæ imperio, Greg. hō. 4. in Euāg. g Exod. 16. d f Deuter. 8. a Sapien. 16. e Ioan. 6 f

D. Hoc est[f] viaticū nostræ peregrinationis, quod in huius vitæ desertо militiáque versantibus, & hinc ad cælestem Hierusalem contendentibus, veluti Manna[g] Patribus datum, affert cōsolationem, delectationem, virtutem & gratiam longè efficacissimam.

h Serm. de cœna Domini. lege Cyrillū li. 4. in Ioannem cap. 17. & l. 3. ca. 37.

E. Ac præcipuè quidem duo (vt egregiè docet[h] Bernardus) in nobis operatur hoc Sacramentum, vt & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omninò consensum. Si quis vestrūm nō tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorū huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd pessimum vlcus accedat ad sanitatem. Et idem[i] alibi: Hoc corpus Christi ægris medicina, peregrinantibus via: quod debiles confortat, valentes delectat, languorem sanat. Per hoc homo māsuetior efficitur ad corruptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiā promptior, ad gratiarum actionem deuotior.

i Citatur à B. Thoma opusculo 59. c. 5. Vide etiam Chrys. hom. 24. in 1. Cor. & 51. in Matth.

F. Quare nihil mirum à magno Ignatio [k] scribi, vt ad Eucharistiam Deíque gloriam, sicut ille appellat, frequenter & properè accedamus. Quando enim assiduè hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Satanæ, qui actus suos in sagittas ad peccatum ignitas conuertit. Medicamētum est panis ille immortalitatis, antidotum non moriendi, sed in Deo per Iesum Christum viuendi.

k Ad Eph. Vide Basilium ad Cæsariā Pat. Amb. li. 5. de Sacramētis, c. 4. Chrysō. 61. ad Antioch. Cypr. ser. 6. de orat. dom. Hieron. ad Lucinium epist. 28. Cyril. li. 3. in Ioan. c. 17.

TESTIMONIA.

1. A. BASILIVS sermone primo de Baptismo, capite tertio, Quòd qui per Baptismum regenerati est, participatione deinceps diuinorū mysteriorū nutriri debeat: Circa finem Euangeliorum scriptum est, Acceptum igitur Iesus panem, gratiis actis, fregit ac dedit discipulis & dixit, Accipite, edite, hoc est corpus illud meum, quòd pro vobis frāgitur, hoc facite in mei cōmemorationem. Et acceptum quoquè poculum, gratiis actis dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis ille meus, sanguis noui testamēti qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in mei rememorationem. Attestatur istis & Apostolus dicēs: Ego enim accepi à Domino, &c. Quid itaque vtilitatis habēt hæc verba: Vt edentes ac bibentes perpetuā memores simus eius, qui pro nobis mortuus est ac resurrexit, atque ità instituamur necessariò custodire in conspectu Dei ac Christi ei[e] traditū ab apostolo dogma, quo dicit, Charitas enim Dei cōstringit nos iudicantes hoc,

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

1. Corint. 11.

Sumentes Eucharistiam memores simus Christi pro nobis mortui.

2. Corinth. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd si vnus pro omnibus mortuus est, oēs itaque mortuos esse. Et pro omnibus mortuus est, vt qui viuunt, iam nō amplius sibi ipsis viuant, sed ei qui pro ipsis est mortuus ac resurrexit. Et quibusdā interiectis: Oportet igitur accedētem ad corpus ac sanguinē domini ad rememorationem eius qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, nō solùm purū esse à quouis inquinamento carnis ac spiritus, ne ad iudicium edat & bibat, sed & euidenter ostēdere & exprimere memoriam eius qui pro nobis mortuus est ac resurrexit, in eo quòd & mortificatus est peccato, mūdo, ac sibiipsi, & Deo viuit in Christo Iesu Domino nostro.

Quomodò accedentem ad Eucharistiam oporteat esse mēmorem mortis Christi.

2. Ambros. in Psalm. 118. serm. 15. versu quarto: Habes Apostolicum cibum, māduca illum, & nō deficies. Illum antè manduca, vt posteà venias ad cibū Christi, ad cibum corporis Dominici, ad epulas sacramēti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur affectus, vt lętitiam induat de remissione peccati, curas seculi huius: metum mortis, solicitudinésque deponat. Hac ergò ebrietate corpus nō titubat, sed resurgit: animus non confunditur, sed consecratur.

Effectus sacramenti.

3. Concilivm Tridētinum sessione decimatertia, capite secūdo: Saluator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris velut effudit, memoriā faciens mirabiliū suorum: & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suámque annunciare mortem, donèc ipse ad iudicādum mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc, tāquàm spiritalem animarum cibum, quo alantur, & cōfortentur viuentes in vita illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse viuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeóque symbolū vnius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuíq; nos tāquàm mēbra arctissima fidei, spei, & charitatis connexione astrictos esse voluit, vt idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

Summi amoris significatio.

Passionis memoria.

Cur sumi voluerit.

Ioan. 6.

Pignus futuræ gloriæ. Symbolum vnitatis. 1. Corint. 11. Rom. 12. Ephes. 5. 1. Cor. 1.

1. B. Ioannis sexto: Pater meus dat vobis panem de cęlo verum. Panis enim Dei est qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. Ego sum panis vitæ. Murmurabant ergò Iudæi de illo quia dixisset: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi. Ego sum panis vitę. Hic est panis de cælo descendēs, vt si quis ex ipso māducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cęlo descēdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Ioan. 6.

2. Theophilactvs in caput sextum Ioannis: Manifestè nobis hoc loco de mystica cōmunione corporis sui dicit: Nam panis, inquit quem ego dabo, caro mea est, quem ego dabo pro mūdi vita. Attēde autem quòd panis qui à nobis in mysteriis manducatur, non est tantùm figuratio quędam, &c. vt suprà quęstione secunda B. 3. Et paucis interpositis, Non nudi hominis caro est quæ manducatur, sed Dei & quæ deificare valet, vt potè contemperata deitati.

3. Cyrillvs Alexandrinus in caput sextum Ioannis: vt sup. quæst. prima, B. testimonio nono & decimo. & quæstiōne quarta, B. testimonio vndecimo, decimosexto, & decimoseptimo.

4. Et libro quarto in Ioannē, cap. 14. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Non enim possunt cum sanctificatione beatæ vitæ fidei participes esse, qui per mysticam benedictionem Iesum non susceperunt. Vita enim secundùm naturam ille est, qui ex viuo patre genitus est: sed non minùs corpus quoquè suum viuificat. Cōiunctum enim ineffabiliter est filio Dei, à quo vniuersa viuificantur. Idcircò corpus suū dicitur, & vnus cum eo est. Nempe post incarnationem vnus est, & vnus manet absque diuisione vlla, præterquàm quòd Dei Patris verbum, & tēplum à virgine sumptum idem natura non sunt. Non enim est eiusdem substantiæ verbo Dei homo assumptus: vnus tamē cum illo est coniunctione ineffabili. Quoniam igitur saluatoris caro Verbo Dei, quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est, quando eam comedimus, tunc vitam habemus in nobis, illi cōiuncti, quæ vita effecta est. Hac de causa in exuscitandis mortuis non solummodò verbo atque imperio, vt Deus vtebatur: verùm etiam carnem suam quasi cooperatricem nonnunquàm adhibebat: vt reipsa ostenderet, carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est, viuificam esse, atque fideles docereet suum, non alterius corpus esse. Nam quando synagogæ principis filiolam suscitabat, manū eius appræhendit, vt scribitur, & erexit dicens: Puella, surge: ità vt Deus & verbo & carnis suæ tactu eam excitauit, vnam ab vno se Christo, Deo videlicet atque homine operationem producens. Quando etiam in ciuitatem Naim vocatam, ingrediebatur, & offerebatur vnigenitus matris filius iam mortuus, tetigit corpus eius dicens: Adolescens, tibi dico, surge. Non ergò verbo solùm semper (vt diximus) verùm etiam noctu mortuos excitabat, vt ostenderet corpus quoque suum viuificare posse. quòd si solo tactu suo corrupta redintegrantur: quomodò non viuemus qui carnem illam gustamus & manducamus? reformabit enim omninò ad immortalitatem suam participes sui. Non velis Iudaicè Quomodò quærere, sed recordare quanuis naturaliter aqua frigidior sit, aduentu tamen ignis, frigiditatis suæ oblita, æstuat. Hoc sanè modo etiam nos, quanuis propter naturam carnis corruptibiles simus, participatione tamen vitæ ab imbecillitate nostra reuocati ad proprietatem illius, ad vitam reformamur. Oportuit enim certè, vt nō solùm anima per spiritum sanctū in beatam vitam ascenderet, verùm etiam vt rude atque terrestre hoc corpus, cognato sibi gustu, tactu, & cibo ad immortalitatem reduceretur. Nec putet ex tarditate mentis suæ Iudæus inaudita nobis excogitata esse mysteria: videbit enim, si attentiùs quærit, hoc ipsum à Mosis temporibus per figuram semper factitatum fuisse. Quid enim Maiores eorum ab ira Ægyptiorum liberauit, quando mors in primogenita Ægypti sæuiebat? nonne palàm est, quia diuina institutione perdocti, agni carnes manducārunt, ac postes ac superliminaria sanguine perunxerunt, propterea mortē ab eis diuertisse? pernicies nāque, id est, carnis huius mors, aduersùs genus humanū propter primi hominis transgressionem furebat.

Quando carnem verbi vnificātem sūmus, vitam in nobis habemus.

Cur carnem suā Christus in exuscitatione mortuis adhibuerit.

Figura.

Exod. 12.

Terra

Genes. 3.

Terra ènim es, & in terrā reuertetis, propter peccatum audiuimus. Verùm quoniā per carnem suā Christus atrocem hūc euersurus erat tyrannum, propterea id mysteriū apud priscos obumbratur, & omnis carnibus atque sāguine sanctificati (Deo ità volente) perniciem effugiebant. Cur igitur ô Iudæe turbaris, præfiguratā veritatē iam videns? cur inquam turbaris, si Christus dicit: Nisi māducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, nō habebitis vitam in vobis, quū oporteret te Mosaicis legibus institutū, & priscis vmbris ad credendum perdoctum, ad intelligenda hæc mysteria paratissimum esse?

1. C. Prioris ad Corinthios decimo: Quoniā vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus.

Effectus Sacramenti Eucharistiæ.

2. Concilivm Florentinum: Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumētis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris eius vnitur, consequens est, quòd per hoc sacramētum in sumentibus dignè gratia augeatur: omnémque effectū, quem materialis cibus & potus, quo ad vitam agunt corporalem, sustentādo, augēdo, reparādo & delectando, sacramentū hoc quo ad vitā operatur spiritualē: in quo gratā Saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.

3. Chrysostomvs homilia quadragesimaquinta in Ioānem, & sexagesimaprima ad populū Antiochenum, vt suprà quęstione prima, B. testimonio quinto.

4. Hilarivs libro octauo de Trinitate, ibid. testimonio decimoquarto.

5. Leo sermone decimoquarto de Passione Domini: Non aliud agit participatio corporis & sanguinis Christi, quàm vt in id quod sumimus, trāsca-

In id quod sumimus, trāsimus.

mus: & in quo mortui, & sepulti, & cōresuscitati sumus, ipsum per omnia & spiritu & carne gestemus, dicente Apostolo: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum Christo apparebitis in gloria.

Coloss. 3.

6. Cyrillvs libro vndecimo in Ioannem, capite vigesimosexto: Itē libro decimo, capite decimotertio: & libro quarto, capite decimoseptimo: vt suprà quęstione prima, B. testimonio nono & sequent.

7. Gregorivs Nyssenus in oratione catechistica quę dicitur magna, capite trigesimoseptimo: quoniam homo est duplex, vt qui sit cōpositus ac cōtemperatus ex anima & corpore, necesse est vt qui seruantur, sequantur eum qui ducit ad vitam. Ergò anima quidem cum ipso cōtemperata per fidem, hinc salutis habet occasionem. Nam vnio cum vita, vitę habet societatē. Corpus autē alio modo venit ad participationem & cōtemperationem eius quod dat salutem. quo modo enim qui venenum sumpserunt dolo & ex insidiis, alio medicaméto extinguunt vim quæ affert interitū. Oportet autem sicut exitiale, ità etiā salutare medicamentum admitti intra viscera hominis, vt per illa distribuatur in vniuersum corpus virtus eius quod fert opem. Ità cùm id gustauerimus quod nostrā dissoluit naturā, rursùs necesse est vt opus habeamus eo quod cogit ac cōciliat id quod erat dissolutum: vt cùm intra nos fuerit hoc salutare medicamentum, veneni damnum, quod corpori fuerat inditū, per contrariam repellat affectionē. quid hoc ergò est? nihil aliud quàm illud corpus, quod & morte ostēsum fuit esse potērius, & nostræ vitæ fuit initium. quomodò autē patum fermēti, vt dicit Apostolus, sibi assimilat totam conspersionem, ità corpus à Deo morte affectū, cùm fuerit intra nostrum, totū ad se trāsmutat & transfert. quomodò enim cùm quod est exitiale mistū fuerit cū sano, quid quid est cōtemperatum, simul redditur inutile: ità etiam corpus immortale, cùm fuerit intra eum qui sumpsit, vniuersum quoque transmutat in suā naturam. Sed fieri non potest vt sit aliquid aliter intra corpus, nisi per esum & potionē misceatur visceribus. Cùm autem solum illud corpus quod Deum suscepit, hāc gratiā acceperit, ostensum sit autem aliter fieri non posse, vt nostrum corpus sit in immortalitate, nisi per cōmunionē cum immortali factum sit particeps incorruptionis: oportet cōsiderare, quomodò fieri potuerit, vt vnum illud corpus, quod tam multis fidelium millibus inuniuerso orbe terrarum semper distribuitur, totum per partem sit in vnoquoque, & ipsum in se totum maneat, &c.

Medicamēti expellens veneni dānū est Eucharistia.

1. Cor. 5. Corpus Christi cùm fuerit intra nostrū, illud totum ad se tranimutat.

Corpus nostrum per cōmunionem immortalis Christi corpore, fit particeps incorruptionis.

8. Ioannis sexto: Qui manducat meā carnem, & bibit meū sanguinē, in me manet, & ego in illo.

1. D. Concilivm Nicenū primū, canone 12. De his verò qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc, ità vt si fortè quis recedat ex corpore vltimo & necessario vitæ suæ viatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis, accepta cōmunione superuixerit, sit inter eos qui sola oratione cōmunicāt, donec statutū tēpus cōpleatur. De omnibus tamē his qui à corpore recedunt, & Eucharistiam postulant, in tradenda eis communione cura & probatio sit Episcopi.

Viaticū morientium.

2. Concilivm Arelatense secundum, canone duodecimo: De his qui in pœnitentia positi vitā excesserūt, placuit nullum cōmunione vacuum debere dimitti, sed pro eo, quòd honorauit pœnitentiam, oblatio illis recipiatur.

3. Concilivm Aurelianense tertium, canone vigesimoquarto: Si quis pœnitētiæ benedictione susceptā ad secularem habitū militiāmque reuerti presumpserit, viatico cōcesso, vsque ad exitum excommunicatione plectatur.

4. Chrysos. lib. 6. de Sacerdotio: Quidā mihi narrauit, nō ille quidē ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse & audisset, quòd qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorū huiusmodi cum pura ac munda conscientia fuerint participes, spiritum efflaturi, ab angelis, illorū corpora satellitū more stipātibus, propter assumptū illud sacrum hinc rectà in cælum abducuntur.

5. Paulinvs in vita B. Ambrosij, vt suprà in præcedenti quæstione, D. testimonio quinto.

6. Evsebivs historiæ Ecclesiasticę libro sexto capite trigesimosexto, ex epistola Dionysij Alexādrini ad Fabium Antiochenum, hanc habet historiam: Erat quidam Serapion, &c. vt suprà quęstione octaua, D. testimonio primo.

7. Nicephorvs libro octauo Ecclesiasticæ historiæ capite triceſimoprimo: De Luciano martyre illud est decātatum: moriturum eum, quū vis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucian⁹ martyr moritur, in carcere Eucharistia imbuto sacrificio communicat, & reliquos ad communionem hortatur.

tyrannica neque tępli neque sacrarij copiam faceret,& vincula quoque atque plagæ motũ prorsus denegarent, in suo ipsius pectore discumbentem,horrendo illo operatũ esse mysterio,ad eũmque modum & ipsum participâsse de immaculato sacrificio,&aliis vt itidẽm communicarent,suasorem fuisse.Sacrum in carcere perficiebatur,& Ecclesię specimen sacer ille chorus,qui eum iã morientem stipabat,repræsentabat.

8. IDEM libro decimotertio capite trigesimoseptimo,scribens de exilio S. Ioãnis Chrysostomi: Pityuntem,inquit,cùm duceretur,& iam ad Deũ migraturus esset, noctù ei orãti,qui vitę eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes assistentes,perquàm amicè cum eo sunt colloquuti:cíque cùm aduersùs dæmones victoriã,tum postremò migrationẽ ad Deum,& quę eum exceptura essent bonorum præceptionem cum lętitia annunciârunt. Dein cęlesti &ineffabili eum esca paueriũt:ex quo tẽpore nihil posteà cibi sumpsit. Dicta hæc ab eis sunt,quibus ille ea secum versantibus cõcredidit. Ad Comanenos autem Armeniæ quum venisset, ad templum Basilisci martyris ductus est,qui episcopus fuisse,&sub Maximino Nicomedię martyrij certamẽ obiisse dicitur. Ibi in somnis ei apparens martyr: Bono,inquit,animo esto,Ioãnes frater, vtrunque crastina dies coniunget. Ille etiam custodi templi vt locum Ioãni pararet, præcepit. Ex eo loco cùm triginta stadiorum iter confecissent;pręter opinionem recta via excidentes, errabundi ad martyris ædem reuersi sunt.Itaque cùm res suas disposuisset,linguam ad docendũ mouisset,lętiùs se ità vt calceos quoque indueret, vestibus suis ornâsset, & per communionem diuinam sanctificationem percepisset : Gloria tibi, inquit, domine de rebus omnibus.Et seipso signo crucis, sub qua vixerat,obsignato,beatam illam ingressus est profectionem,cum Christo viuens& regnans, pro quo labores lõgos pertulit, suo quidẽ nomine per migrationẽ talem sœlix & beatus: eis autẽ qui eum cognouerunt,& vel mediocriter mellitam eius doctrinam degustârunt,deplorãdus.

S. Basilicus eidem apparet,mortẽmque prædicit.

Per communionem diuinam Chrysostomus moriturus sanctificationem percepit.

9. GEORGIVS Cedrenus in historiarum compẽdio describens imperiũ Mauritij : Experrectus Mauritius,statim accubitoriẽ suum misit,qui Philippum adduceret qui desperata ob id vita, priùs cõmunionem sacram expetiit:cáque percepta ad Imperatorem abiit,vxorem relinquens, quæ saccum induta & cinere conspersa eiulabat.

Philippus desperata vita cõmunionem sacram percepit.

10. ET in imperio Phocæ: Fama obtinet, Theodosium Mauritij F. ad Chosroen legatum,missis à Phoca ministris Niceæ captum,iussum que necari, cùm ad locũ, cui nomẽ est Leucactæ, peruenisset. Theodosiũ porrò petiuisse,vt priùs,quàm necaretur,diuinis impetriri posset mysteriis.quod postquàm impetrauerit,actis deo gratiis, lapidẽ à terra sustuliste,cóq; ter pectus suũ percussisse,ità orãtẽ,domine Iesu Christe,tu scis me nulli hominum iniuriam feciste.nunc ergò mihi eueniat, vt iubet potentia. Hæc fato,caput fuisse amputatum.

Theodosij Mauritij filij necãdus prius sacram petit, & impetrat cõmunionẽ.

11. GREGOR. homil. 40. in Euang. Romula ea, quam Græco vocabulo paralysim Medici vocant, molestia corporali percussa est,multisque annis in lectulo decumbẽs,penè omnia sacebat mẽbrorũ officio destituta, nec tamen hæc eadem eius mẽtem ad impatientiã flagella perduxerãt. Nam ipsa ei detrimẽta membrorum facta fuerãt incrementa virtutum. Et nõnullis interiectis: Nocte igitur quarta Redemptã magistrã suã vocauit,qua veniẽte, viaticũ petiit &accepit. Necdũ verò eadẽ Redẽpta vel alia eius discipula à lectulo iacẽtis discesserat, & eccè subitò in plantea ante cellulæ eiusdẽ ostium duo chori psallentium cõstiterunt,&sicut se dicebãt sexus ex vocibus discreuisse,psalmodię cãtus dicebãt viri & fœminæ respõdebant. Cúmque ante fores cellulę exhiberentur cælestes exequiæ,sancta illa anima carne soluta est.

S. Romula moritura viaticum petiit & accepit.

Eadem habet libro quarto dialogorum capite decimoquinto.

12. EXODI 16. Vespere comedetis carnes,& manè saturabimini panibus,&c. MANÈ quoquè ros iacuit per circuitum castrorũ. Cúmque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutũ, &quasi pilo tusum,in similitudinem pruinę super terram. Quod cùm vidissent filij Israël, dixerunt ad inuicem, Man hu. (quod significat, Quid est hoc?)Ignorabãt enim quid esset.Quibus ait Moyses:Iste est panis quẽ dedit Dominus vobis ad vescẽdũ. Hic est sermo quẽ præcepit Dñs : Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendũ: gomor per singula capita, iuxta numerũ animarũ vestrarum quæ habitant in tabernaculo, sic tollentis. Fecerũntque ità filij Israël,& collegerũt, alius plus, alius minus. Et mensi sunt ad mensuram gomor:nec qui plus collegerat,habuit amplius: nec qui minus parauerat,reperit min⁹.:sed singuli iuxta id quod edere poterãt, cõgregauerunt. Et paulò pòst: Appellauitque domus Israël nomen eius Man,quod erat quasi semen coriandri album,gustúsque eius quasi similæ cum melle. Filij autem Israël comederunt Man quadraginta annis,donèc venirent in terrã habitabilem:hoc cibo aliti sunt, vsquequò tãgerent fines terræ Chanaan. Gomor autem,decima pars est ephi.

2. Corinth. 8.

13. DEVTERONOMII octauo : Afflixit te penuria,& dedit tibi cibum Mãna quod ignorabas tu& patres tui:vt ostenderet tibi quod non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Domini.

14. SAPIENTIÆ decimosexto: Angelorũ esca nutristi populũ tuum,& paratũ panẽ de cælo præstitisti illis sine labore,omne delectamẽtũ in se habentem & omnis saporis suauitatem.Substantiam enim tuã & dulcedinem tuam quã in filios habes, ostẽdebas: & deseruiẽs vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat,conuertebatur.

15. IOANNIS sexto : Patres vestri manducauerunt manna in deserto,& mortui sunt Hic est panis de cælo descendens,vt si quis ex ipso manducauerit,non moriatur.

Baptismo ille deprecatio abluitur.

1.E. BERNARDVS in sermone de cœna Domini:Cecidimus super acerum lapidum,& in luto: vndè non solum inquinati,sed etiam vulnerati,& grauiter quassati sumus. Lauari quidẽ citò possumus,ad sanandum verò opùs est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographũ dãnationis nostrę: & gratia hęc nobis cõfertur, nè iam nobis concupiscentia noceat,si tamẽ à cõsensu abstineamus :atq; ita tãquàm sanies inueterati vlceris remouetur,dum tollitur dãnatio, & repõnsum mortis,quod priùs indè manabat.Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum vlceris huius ferre queat ? Confidite quia&in hoc gratia subuenit,& vt secuti fitis sacramen-

sacramẽti Dominici cõrporis&sanguinis pretiosi inuestituram habetis . Duo enim illud sacramentum operatur in nobis: vt videlicet & sensum minuat in minimis,&c.

Eucharistiæ virtute concupiscentiæ motus minuuntur.

2. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite decimoseptimo : Pias quęso cogitationes suscipias,studiosè sanctéq; viuas,& benedictione participes,quæ(mihi crede)nõ mortẽ solùm, verùm etiã morbos omnes depellit.Sedat enim, cùm in nobis maneat Christus,sæuiẽtem membrorũ nostrorũ legem,pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.Ibidẽ. Sicut parum fermenti (vt Paulus ait)totam massam fermẽtat, sic paruula benedictio totum hominẽ in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christ⁹ manet,& nos in Christo.

Morbos depellit, concupiscentiã sedat, pietatem corroborat, &c.

1. Corinth. 5.

Totũ hominẽ in seipsum attrahit,& sua gratia replet.

3. IDEM libro tertio in Ioannem,capite trigesimoseptimo : Sciant baptizati homines,& diuinæ gratiæ participes facti,si ratiùs in Ecclesiam proficiscãtur, & longo tẽporum spatio propter simulatam religionem mysticè communicare Christo recusent,ab ęterna se vita procul depellere: quippe recusatio huiusmodi quanuis ex religione proficisci videatur, & scandalum facit,& laqueos instruit: quare oportet omnibus viribus à peccato mundari,& rectè viuendi iactis fundamentis,magna cum fiducia ad sumendam vitam concurrere. Sed varię sunt diaboli multiplicésque ad decipiẽdum insidiæ.Nam primùm ad viuendum turpiter inducit:deindè cùm malis onerati fuerint,túc abhorrere à Christi gloria persuadet, qua possent à turpitudine voluptatis,quasi ab ebrietate reuocari. Quare demus operam,oro, vt vinculis eius abruptis,&iugo seruitutis peccatorum excusso,in timore Domino seruiamus . Et vt carnis voluptate per continentiã superata,ad cælestem gratiam accedamus,corporísq; Christi participes efficiamur. Sic enim,sic inquam,diabolũ fugabimus,& diuinæ naturæ participes,ad vitam & incorruptibilitatem ascendemus.

Incommoda & damna ratiõ communicantium.

4. BERNARDVS,teste D. Thoma Aquinate in opusculo quinquagesimonono capite vel prædicamento quinto, Corpus Christi,&c. vt in textu.

5. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimaquarta in priorẽ epistolam ad Corinthios: Quemadmodùm frigida accessio periculosa est, ità nulla mysticę illius cœnę participatio,pestis est&interitus. Ipsa nanque mẽsa animę nostræ vis est,nerui mẽtis fiduciæ vinculum, fundamentum, spes, salus, lux, vita nostra. Si hinc hoc sacrificio muniti migrabimus,maxima cum fiducia sanctum ascendemus vestibulum, tãquàm aureis quibusdam vestibus vndique contecti.Et quid futura commemoro?Nam dum in hac vita sumus,vt terra nobis cęlum sit,facit hoc mysterium.

Communionis intermissio.

Per dignam communionem fit vt terra nobis cælum sit.

6. IDEM homilia quinquagesimaprima in Matthæum : Tangamus ergò etiam nos fimbriam vestimenti eius,vel potiùs, si volumus, ipsum totũ habeamus.nõ enim vestis solùm,sed corpus ipsius nobis propositum est,vt nõ tangamus solummodò,sed vt comedamus & saturemur Adeamus igitur Christum singuli ægrotãtes magna cum fide.Nam si qui fimbriã vestimenti eius tũc tetigerunt, rectè omnes cõualuerunt:quãto magis corroborabimur,si totum in nobis habebimus?Cum fide autem accedere,nõ est vt tantummodò proposítum corpus recipias,verumetiã multò magis, vt mundo corde tangas, vt sic adeas quemadmodùm ad ipsum Christũ. Quid enim si vocem eius non audis?nónne vides iacentem,imò verò & loquentem per Euangelistam ipsum audis ? Credite igitur omnes,quia etiã nunc illa cœna celebratur, in qua Christus ipse recumbebat.Nihil quippe interest inter illã & hanc. Nõ enim hæc ab homine, illa ab ipso cõficitur,sed & hanc & illã ipse efficit.

Adhortatio ad communionem.

Cœna ipsa in qua Christus recumbebat, etiam nunc celebratur.

1. F. IGNATIVS in epist. ad Ephesios,vt in tex.

2. BASILIVS ad Cæsariam Patritiam: Cõmunicare per singulos dies,& participare de sacro corpore& sanguine Christi,pulchrũ est &valdè vtile, ipso manifestè dicente: Qui manducat meam carnem,& bibit meum sanguinem,habet vitam ęternã.Quis enim ambigit,quin frequẽs vitæ participatio,nihil aliud sit,quàm pluribus modis viuere? NOS idcircò quater in singulis hebdomadis cõmunicamus : in die Dominico, in quarto die hebdomadæ,in Parasceue, & in Sabbato,ac in aliis diebus, si qua memoria fuerit sanctı alicuius,&c. vt sup. quæst. octaua, de Eucharistia, B. testi. quinto.

Ioan. 6.

Frequens cõmunio quid sit.

3. AMBROSIVS libro quinto de sacramentis, capite quarto: Dixi vobis,quòd ante verba Christi,quod offertur,panis dicatur: vbi Christi verba deprompta fuerint,iam nõ panis dicitur,sed corpus appellatur.Quare ergò in oratione Dominica quæ posteà sequitur, ait,Panẽ nostrum?Panem quidem dixit , sed ἐπιούσιον dixit , hoc est , supersubstantialem.Non iste panis est qui vadit in corpus,sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideò Græcè ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem Græci dicunt aduenientem, quia Græci dicunt τὸν ἐπιόσαν ἡμέραν aduenientẽ diem. Ergò quod Latinus dixit , & quod Græcus , vtrunque vrile videtur, Græcus vtrũque vno sermone significauit, Latinus quotidianum dixit.Si quotidianus est panis,cur post annũ illum sumis, quemadmodùm Græci in Oriente facere consuêrunt? Accipe quotidiè , quod quotidiè tibi prosit . Sic viue, vt quotidiè mereari accipere. Qui nõ meretur quotidiè accipere,non meretur post annum accipere: quomodò lob sãctus pro filiis suis offerebat quotidiè sacrificium,nè fortè aliquid vel in corde vel in sermone peccâssent. Ergò tu audis quòd quotiescũque offertur sacrificium,mors Domini , resurrectio Domini,eleuatio Domini significetur,& remissio peccatorũ:& panem istum vitæ nõ quotidianum assumis ? Qui vulnus habet,medicinam requirit.Vulnus est,quia sub peccato sumus. Medicina est,cæleste & venerabile sacramẽtum. Panem nostrum quotidianũ da nobis hodiè . Quotidiè si accipis,quotidiè tibi hodiè est . Si tibi hodiè est Christus,tibi quotidiè resurgit.Quomodò: Filius meus es tu,ego hodiè genui te.

Eadem habet B. Aug ser. 28. de ver. Domi.

Panis supersubstantialis.

Rara cõmunio reprehenditur.

Iob. 1.

4. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimaprima ad populum Antiochenũ:In aliis quidem tẽporibus,cùm puri frequẽter sitis,nõ acceditis:(*ad sacrã scilicet communionem,nã de ea loquitur*) in Pascha verò,licèt sit aliquid à vobis patratum , acceditis. O cõsuetudinẽ, ô præsumptionẽ,sacrificium frustra quotidianũ!In cassum assistimus altari,nullus qui comunicetur.Hæc non vt temerè communicemini,dico,sed vt vos dignos reddatis . Non cõ hostia dign⁹,vel cõmunione,igitur nec oratione.

Sacrificium quotidianũ. Rarò cõmunicantes arguuntur, præsertim Ecclesiastici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adstátem audis præconem,atque dicentẽ: Quotquot estis in pœnitẽtia omnes orate. Quicunque non participes fiunt,in pœnitẽtia sunt. Quid stas, si es in pœnitentia? sumere non debes: qui nanque nõ communicat, est ex pœnitentibus. Cur itaque dicit, Abite qui non potestis orare? Tu verò stas impudens. At ex his non es,sed ex his qui possunt esse participes,& nihil curas,aut magnũ opus censes. Considera quæso, mensa regalis est appositа, angeli mensæ ministrantes,ipse rex adest,& tu adstas oscitans. Sordescunt tibi vestimenta,& nihil est tibi curę. At pura sunt,igitur adora & communica. Per singulos dies venit discumbẽtes visurus, omnes alloquitur. Et nunc in conscientia dicet: Socij,quomodò adestis hîc,non habentes vestem nuptialem? Nõ dixit,quare discubuistis? Sed ante reclinationem & ingressum semetipsum indignũ esse fatetur. nõ enim dixit: Quare recubuisti? sed, quid intrâsti? Hæc etiam nunc nobis omnibus loquitur impudenter & procaciter adstãtibus. Omnis enim qui mysteriorum participio non fruitur, impudẽs & procax est,si adstat. Propterea qui sunt in peccatis,priores eiiciũtur. Sicut enim ad mensam veniẽte domino seruos qui dominum offenderũt adesse non opertet,sed procùl arcentur: ità scilicet & hîc dum profertur sacrificium,& Christus immolatur,& ouis Dominica: cùm audieritis, oremus omnes communiter: cùm vela videris retrahi,tũc supernè cælum aperiri cõgita, & angelos descẽdere. Sicut itaq; profanorũ fas est adesse neminẽ, ità nec vllum sacratorum quidem ac fordidorum. Dic mihi,si quis in conuiuium vocatus, manus ablueret,& recumberet,& mensæ paratus adesset,postmodùm nihil gustaret,nõ afficit contumelia vocãtem? Nónne melius huiusmodi nec venisse? Ità scilicet & tu venisti,ceciniſti Deo laudem,cum omnibus es cõfessus de dignis esse,cum indignis non secedẽdo: quomodò mãsisti, neque participas de mensa? Indignus sum,inquit. Igitur & illa quæ per preces fit communione. Nõ enim per proposita tãtùm, verùm per illa cantica spiritus semper descẽdit. Nónne vides ministrum spõgia mensam circunlinientem, & expurgantem domum, & tabella ponẽtem? Hoc per preces efficitur,per præconis vocem. Sicut spongia circunliniimus Ecclesiam,vt in Ecclesia munda proponãtur omnia,ne qua sit macula,ne qua ruga. Indigni sunt & oculi peccatorum hisce spectaculis, indignæ sunt & aures. Si enim bestia, inquit tangat mõtem, lapidabitur. Ità nec ascensu digni fuerũt, licèt post hæc & accesserint, & viderint vbi Deus cõstiterat: post hęc accedere licet & videre. Cùm adest quidẽ: abi nõ tibi magis adstare licet, quàm Catechumeno. Alioqui par non est, nõdùm attigisse mysteria: & postquàm attigeris, offendisse, contempsisse, & se gratia indignum constituisse. Poterant & plura terribiliora que commemorari, sed nè mẽtem vestram grauemus, hęc quoque sufficiat. Qui enim his non emẽdantur, neque pluribus. Ne maius ita que vobis iudicium faciamus, vos exhortamur, nõ vt accedatis, sed vt præsentia vos & accessu dignos cõstituatis. Dic mihi, si quis rex statuisset atque dixisset: Si quis hoc facit, mensæ meę sit particeps: nónne propter hoc omnia feciſsetis? In cælum vos vocauit, ad magni regis mẽsam & admirabilis, & retrocedimus, & cessamus, & nõ festinamus, nec ad rem accurrimus, & quæ nobis est salutis spes? Non vacat imbecillitatem accusare, non naturam, sola nos negligentia facit indignos. Hæc quidem à nobis dicta sunt. Qui verò corda compungit, qui compunctionis dat spiritũ, corda nostra compungat, & in profundo semina ponat, & ab ipso timore concipiat, & pariat spiritum salutis, & cum fiducia accedat. ait ei, Filij tui, sicut nouellę oliuarum in circuitu mensæ tuę. Nihil vetus, immite nihil, nihil crudele: tales enim nouellę sunt ad fructum idoneę, fructum mirabilem oliuæ dico. Et fortes, ità vt omnes fiant in circuitu mensæ. Et nec temerè, nec à casu huc cõueniant, sed cum metu & timore. Sicut autem cibus cùm sit nutritius, si à crudo sumatur, omnia perdit & corrumpit, & fit morbi causa: ità scilicet & horrenda mysteria.

Mensa regalis apposita est, angeli ministrant ipse adest rex. Adora & cõmunica.

Matth. 22.

Dum profertur sacrificiũ, & Christus immolatur, & ouis Dominica, peccatores eiiciuntur è loco sacrificij.

Cecinisti Deo laudem.

Peccatorum oculi indigni sunt videre oblationem sacrificij, item aures, &c. Exod. 19.

Psalm. 127.

Indignè communicantes.

5. Cyprianvs sermone sexto de oratione Dominica: Panem nostrum vocamus, quia Christus, noster (qui corpus eius cõtingimus) panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, nè qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidiè ad cibum salutis accipimus, intercedẽte aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi. Si quis ederit de meo pene, viuet in ęternũ. Panis autem quem ego dedero, caro mea est pro mundi vita. Quãdo ergò dicit in æternum viuere, si quis ederit de eius pane, vt manifestatũ est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communicationis accipiũt: ità contrà timendum est & orãdum, nè dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procùl remaneat à salute, comminãte ipso & dicente: Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitã in vobis. Et ideò panem nostrum, id est, Christũ dari nobis quotidiè petimus, vt qui in Christo manemus & viuimus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus.

Separati à communione sacrificij quã graue.

Ibidem.

6. Hieronymvs in epistola vigesimaoctaua ad Luciniũ: De sabbato quod quæris, vtrum ieiunandum sit: & de Eucharistia, an accipienda quotidiè, quod Romanę Ecclesiæ & Hispaniæ observare prohibentur: scripsit quidem & Hyppolytus vir desertissimꝰ, & carptim diuersi scriptores è variis authoribus edidêre. Sed ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ità obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt: Nec aliorum cõsuetudinem, aliorum cõtrario more subuerti. Atqui vitam omni tẽpore ieiunare possimus, quod in actibus Apostolorũ diebus Pentecostes, & die Dominico, Apostolum Paulum, & cum eo credẽtes fecisse legimus. Nec tamẽ Manichęæ hæreseos accusandi sunt, cùm carnalis cibus præferri non debuerit spirituali: Eucharistiam quoquè absque condemnatione nostri, & pũgẽte cõscientia, semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus: & cum eo canere, Eructauit cor meum verbum bonum.

Quotidiana communio olim in vsu Romæ & in Hispaniis.

Actu. 2. 20. Vtinam populus fidelis frequentet Eucharistiam digne & pure.

Psal. 33. & 44.

7. Cyrillvs libro tertio in Ioannem, capite trigesimoseptimo, vt suprà hac quæstione, Et testimonio tertio.

X.

X.

Quæ nam ad Eucharistiam dignè sumendam, eiúsque fructus consequendos requiruntur?

A. Expedita est Apostoli respõsio: [a] *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat*: quẽadmodùm & Augustinus [b] dixit: In Christi corpore vita nostra consistit: mutet ergò vitam, qui vult accipere vitam.

a 1. Cor. 11. & ibidẽ Theophilact. & Anselmus. Item Greg. in 1. Reg. li. 2. cap. 1. Nysse. de perfecti Christia. hominis forma.

b Sermone 1. de temp.

B. Hæc autem probatio suî, & vitæ mutatio in quatuor potissimum rebus versatur, videlicet vt adsit fides, pœnitentia, mentis attentio, & Christiani hominis habitus decens.

C. Fides hoc postulat, nè [c] de his quæ diximus, aliisque similibus ad hoc mysterium pertinentibus quicquam dubites. Id fiet, si simpliciter quidem in fide atque sententia [d] Ecclesiæ, vt est sanè necessariũ, per omnia acquiescas.

c Basi. quæ. 172. in regulis breuioribꝰ. siue compend. explicatis.

d 1. Tim. 3. d

D. Pœnitentia, [e] de qua mox plura dicemus, peccatorum detestationem & explicatam coram sacerdote confessionem, impetratámque absolutionem exigit.

e Basi. ser. 1. de baptis. ca. 3. & ser. 2. c. 3. Cypr. de lapsis. Conc. Trid. sess. 13. c. 7. Hesych. in c. 2. 6. Leuit. Chrys. hom. 30. in Gẽ & hom. 10. in Matth.

E. Animus deindè [f] præsens accedat opùs est, qui se per meditationes & precationes [g] pias ad hoc tantum Sacramentum seriò conuertat.

f Chrysos. ho. 83. in Matth. & 3. ad Ephes. 60. & 61. ad pop. Antioch.

g Ambr. in orat ante Missam.

F. Postremò decens habitus & compositio postulat ad sacram Synaxim neminem; nisi castum, [i] ieiunum, modestum, humilem, [k] supplicem, miniméque sordidum accedere.

h Aug. ser. 2. & 252. de tempore.

i Aug. ad Ianuarium, epist. 118. ca. 6.

K Orig. hom. 5. in diuers. euangelij locos.

G. Qui verò sacram Eucharistiam indignè sumunt, non vitam, sed iudicium sibi sumunt, & [l] rei sunt corporis & sanguinis Domini Apostolo teste: quales cum Iuda & Iudæis sanguinariis Christi hostibus g rauissimè condemnabuntur.

l 1. Cor 11. f Chrys. hó. 47. in Ioan. & 61 ad pop. Antioch. Basi. ser. 2. de bapt. c. 3. Theodoret. in 1. Cor. c. 11.

TESTIMONIA.

1. A. Prioris ad Corinthios vndecimo: Itaque quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autẽ seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiũt multi. Quòd si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiquè iudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.

Confessio & pœnitentia.

Exploranda conscientia ante communionem.

2. Theophilactvs in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Nõ alium tibi iudicem attribuo, verùm teipsum tibi ipsi commẽdo. Iudica igitur & explora conscientiã tuam, & sic accede, non quando fuerint feriæ, sed quando purum teipsum ac dignum inueneris.

Probatio quæ fit ante cõmunionem quomodò intelligenda.

3. Anselmvs in eundem locum: Nemo præsumat accedere indignus, sed homo, id est, rationabiliter agens, probet, id est discutiat & examinet priùs seipsum, qui etiã ex eo quòd homo est, sine peccato non est. Probet anteà seipsum, id est, vitã suam inspiciat & consideret, an dignè possit accedere, vel non. Rarò enim potest inueniri quisquã ità magnus & iustus, vt in eo per discussionem nõ inueniatur aliquid, quod debeat cum à corpore & sanguine Domini retardare, nisi confessus fuerit illud, & per pœnitentiam deleuerit. Probet se, & sic, id est, postquàm se probauerit, edat de pane illo, & bibat de calice, quia tunc ei proderit. Ideò priùs se discutiat & purget, quia qui manducat & bibit indignè, id est, sine suiexaminatione, iudiciũ sibi mãducat & bibit. Indignè manducat & bibit, qui vel aliquod graue peccatum, vel multa leuia commisit, & nõ confitetur ea priusquàm ad communionem accedat.

Indignè quis communicet.

4. Gregorivs libro secundo, capite primo in librum primũ Regum: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quid enim est hoc loco se probare, nisi euacuata peccatorum nequitia, se probatum ad Dominicam mẽsam, & purum exhibere? De repletis etiam subdit: Qui enim mãducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Qui ergò quotidiè delinquimus, quotidiè ad pœnitentiæ lamenta curramus, quia ipsa sola virtus est, quę euacuat, quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tũc verè famelici saturãtur, quia quo studiosiùs mundamur lamento pœnitentię, eo vberiorẽ diuinæ gratiæ fructum recipimus in spirituali refectione.

Probatio qualis.

1. Cor. 11.

Pœnitentiæ vis.

5. Gregorivs Nyssenus de perfecti Christiani hominis forma ad Olympium monachum. Si aliquis etiam ad mysterium respiciens dicat ci-

1. Cor 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

b um & potum propriè Dominũ nominari, ne id quidem à germana significatione re- Ioan. 6. esserit, verè enim caro ipsius est cibus, & sanguis eius verè est potus. Atque in hac quidem significatione omnib⁹, vt eius participes sint, facultas datur. Ipsa enim talis alimenti & potionis communicatio, fit accipientium sine discrimine cibus & potus. Cùm tamen Apostolus ità definierit: Propter aurem, inquit, seipsum quisque, & sic de pane illo edat, & 1.Cor.11. de calice bibat. Qui enim indignè mãducat & bibit, iudicium sibi manducat & bibit. Hunc autem respiciens Euangelista planè videtur eandem significationem cõfirmãsse. Cùm mysticę passionis Matth 27. tẽpore nobilis ille Seruator immaculata, mundá- Pura cõscientia Christi corpus sumẽdum exemplo Ioseph. que sidone inuolués Domini corpus, in nouo & puro monumento posuit. Quamobrẽ & Apostoli præcepto, & Euangelistæ obseruatione commonemur, vt sanctum Domini corpus pura conscientia suscipiamus: quòd si aliqua peccati macula infecta sit, eam aqua lachrymarum abluamus & expurgemus.

6. Avgvstinvs sermone primo de tempore: Pura cõscientia accedendum & casto corpore. Quãtùm possumus, cũ Dei adiutorio laboremus, vt cum sincera & pura conscientia & mundo corde, & casto corpore ad altare Domini possimus accedere, & corpus & sanguinem eius non ad iudicium, sed ad remedium animæ nostræ mereamur accipere. In Christi enim corpore vita nostra cõsistit, sicut ipse dixit: Nisi manducaueritis carnem Ioan.6. filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis. Mutet ergò vitam, qui vult accipere vitam. Nam si non mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam, & magis ex ipsa corrumpitur Vitæ mutatio necessaria est. quàm sanetur, magis occiditur quàm viuificetur.

1.C. Basilivs Magnus quæstione centesima septuagesimasecunda, ex quæstionibus compendio explicatis: siue in regulis breuioribus, interrogatione eadem: Quãto cum timore, qualive cũ animi persuasione, affectionéve corpus & sanguinem Christi cõmunicemus: Resp. De timore quidem habemus Apostolum, qui dicit. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt verba Domini, qui dixit, Luc.11. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: & testimonium etiam Ioannis, qui cùm gloriam verbi priùs posuisset, pòst confestim modum assumptę humanitatis adiecit, cùm dixit, Verbum caro factũ est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Itémque Apostoli, apud quẽ scriptum est, quòd cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudine hominũ factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit semetipsum factus obediẽs vsque ad mortem, mortem autem crucis. Quotiescũque igitur animus, fide his atque huiusmodi verbis adhibita, qua quidem in cognitionem venerit maiestatis tãræ gloriæ, qua verò incredibilem magnitudinem humilitatis & obedientiæ admiratus fuerit, quòd videlicet ille talis ac tãtus patri obediẽs fuerit vsque ad mortem pro vita nostra: prorsùs in eo charitatem arbitror excitari erga Deum patrẽ, Vnde charitas excitatur. Rom. 8. qui proprio filio nõ pepercerit, sed pro nobis omnibus illum tradiderit: similitérque impelli ad diligẽdum vnigenitum filium, qui obediens fuit vsque ad mortem pro redemptione & salute nostra: atque ità assentiri Apostolo potest, qui quidem iis qui sani sunt, quandã veluti regulam exponit, eam videlicet, quæ in his bona est cõscientia, cum ait, Charitas Christi vrget nos, æstimantes hoc, quoniã si vnus pro omnib⁹ mortuus est, ergò omnes mortui sunt, & pro omnib⁹ mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hoc modo animo affectus, & paratus esse debet, qui panem & calicem communicat. 2.Cor.5.

2. Prioris ad Timotheum tertio: Ecclesia Dei viui columna & firmamentum veritatis.

1.D. Basilivs Magnus sermone, vel libro primo de baptismo, capite tertio: Oportet igitur accedentem ad corpus ac sanguinem Domini, vt suprà quæstione nona, testimonio primo.

2. Idem sermone, siue libro secundo de baptismo, capite tertio: Grauissimum supplicium in lege Immũdi qui ad sancta accedunt, quomodò à Deo puniti sint. deus aduersùm eos decreuit, qui cùm sint immũdi, sancta cõtingere non verentur. Typicè nanq; illis quidem, nobis verò admonitionis gratia, scriptum est ad hũc modum: Et locutus est Dominus Leui.11.&22. ad Moysen, dicẽs: Dic Aaroni & filiis eius: Abstineãt à sanctis filiorum Israël, nec polluant nomẽ meum sanctum, quæcunque illi mihi sanctificant. Ego dominus: Dic illis, in generationibus ipsorũ: Quæ peccato sint sanctificata, non debent communicare & quæ grauia peccatum. Quisquis hominũ ab omni vestro semine, ad sancta, quæcũque filij Israël Domino sanctificant, in immũditia sua constitutus, accedit, exterminabitur anima illius à facie mea. Ego dominus. Si tales mingę aduersùm eos positę sunt, qui temerè ad sacra accedunt, quæ ab hominibus sanctificantur: quid dicẽdum est de eo, qui in tãtum ac tale mysteriũ temerarius est? Quãto enim maius aliquid is est tẽplo, secundùm Domini vocem, tanto grauius & terribilius est, in animę impuritate constitutum, corpus Christi temerè contingere, quã sit 1.Cor.11. accedere ad arietes vel tauros, dicente Apostolo: Itaque qui edit panem aut bibit poculũ Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini: imò vehementius ac terribilius iudicium per repetitionem exprimente, cùm dicit: Probet autem quisque seipsum, & sic de pane illo edat & de poculo bibat. Qui nanque manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicãs corpus Domini. Quòd si in immunditia tantùm constitutus (Immunditiæ verò proprietatem typicè ex lege discimus) tam terribile iudiciũ habet, quantò magis, qui cùm in peccato sit, corpus Domini cõtingere audet, grauius sibi accersit iudicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento, (differẽtia verò inquinamenti & immunditiæ, sapiẽtibus est manifesta) atque ità ad sancta accedamus, vt iudicium eorum qui Dominũ occiderunt, effugiamus: propterea quòd quisquis ederit panem, & biberit poculũ domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Habebimus autem vitam ęternam, sicut promisit, qui mẽtiri nequit, Dominus ac Deus noster Iesus Christus, si edẽtes ac bibentes memores fuerimus eius qui pro nobis est mortuus, & sententiam Apostoli seruauerimus, diçẽtis: Dilectio nanque Dei nos constringit, iudicantes hoc, quòd si vnus pro omnibus mortuus est, omnes itaque mortuos esse. Et pro 2.Cor.5.

pro omnibus mortuum esse, vt qui viuunt, iã non amplius sibiipsis viuant, sed ei qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, quod & in baptismate professi sumus ac polliciti.

3. Cyprianvs in sermone de lapsis: Contra euangelij vigorem & Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quęrunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Pœnitẽtia de pectoribus excussa est, grauissimi extremísque delicti memoria sublata est. Operiũtur morientiũ vulnera: & plaga letalis altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore cõtegitur. A diaboli aris reuertẽtes, ad sanctum Domini sordidis & infectis mdore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiã nunc scelus suum faucibus, & cõtagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt, quando Leuit.22. occurrat scriptura diuina, & clamet & dicat: Omnis mundus mãducabit carnem, & anima quęcũq; manducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item 1.Cor.10. testatur & dicit: Nõ potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: non potestis mẽsæ Domini cõmunicare & mensæ dæmoniorum. Idẽ cõtumacibus & peruicacibus comminatur & de- 1.Cor.11. nunciat, dicens: Quicunque ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque Vis infertur corpori & sanguini Domini. conteptis, vis infertur corpori eius & sanguini: & plùs modò in Dominũ manibus atque ore delinquũt, quàm cũ Dominũ negauerũt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante Ante expiata delicta & exomologesin factam criminis. purgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatã indignantis Domini & minãtis, pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant.

4. Concilivm Tridẽtinum sessione decimatertia capite septimo: Si non decet ad sacras vllas Cum reuerẽtia cur accedẽdum. functiones quempiam accedere, nisi sanctè: certè, quo magis sanctitas & diuinitas cælestis huius Sacramẽti viro Christiano cõperta est, eo diligẽtiùs cauere ille debet, nè absque magna reuerentia & 1.Cor.11. sanctitate ad id percipiendum accedat, præsertim cùm illa plena formidinis verba apud Apostolũ legamus: Qui mãducat & bibit indignè, iudicium sibi mãducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Quare communicare volẽti reuocandũ est in memoriam eius præceptũ: Probet seipsam homo. Ecclesiastica autem cõsuetudo declarat, eam Qualis probatio necessaria. probationẽ necessariã esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, quãtumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali Confessione ad Nõnnt sacerdotes. sactã Eucharistiam accedere debeat, quòd à Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò seruãdum esse decreuit, modò non desit illis copia cõfessoris: quòd si, necessitate vrgente, sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quamprimùm cõfiteatur. Ibidẽm cano Sola fides nõ est sufficiens præparatio. ne vndecimo: Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistię Sacramentum anathema sit. Et nè tantum Sacramentum indignè, atque ideò in mortem & condẽnationem sumatur, statuit atque declarat sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quãtumcunquè etiam se cõtritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittẽdam esse confessionẽ sacramentalem. Si quis autẽ contrarium docere prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat. Confessio Sacramentalis communioni præmittẽda.

5. Hesichivs presbyter Hierosolymorũ, in caput vigesimumsextum Leuitici: Sanctuariũ Domini paueamus, vt nec corpus nostrũ polluamus, neque ad corpus Christi, in quo est omnis sanctificatio, (in ipso enim omnis plenitudo inhabitat diuinitatis) sine subtili diiudicatione nostri, temerè accedamus, sed priùs nosmetipsos probemus, reminiscentes eius qui dixit: Quicunque comederit 1.Cor.11. panem, aut biberit calicem Domini indignè, &c. Pœnitẽtia ad probationẽ pertinet. Probet autem, &c. Qualem probationem dicit? Id est, vt in corde mundo atque conscientia, & pœnitentiam eorum quæ olim deliquit, intendenti, participetur sanctis, ad ablutionem peccatorum suorum.

6. Chrysostomvs homilia trigesima in Genesim: Eccè tãdèm ad finem sanctæ Quadragesimę venimus, & ieiunij nauigationem perfecimus, appulimúsque Dei gratia in portum. Verùm non ideò negligẽtes simus, sed hac de causa iterũ maius studiũ, maiorem diligentiam, maioremque vigilãtiam exhibeamus. Et paulò pòst: Quia in magnam hãc hebdomadam peruenimus Dei gratia, nunc maximè & ieiunij cursus intẽdendus, & magis cõtinuandæ sunt preces, faciendáque diligens & pura peccatorum cõfessio, & in bonis operibus Inter cæteras præparationes faciendas, pura peccatorũ confessio. sedulitas, eleemosyna larga, æquitas, mãsuetudo, aliæque virtutes: vt talibus ornati virtutibus, vbi in diẽ Dominicum venerimus, Domini liberalitate fruamur.

7. Item homilia decima in Matthæum: Tempus quidem confessionis æquè & loris baptismate, & illotis prophanísque incumbit: illis quidẽ, vt pòst Cur cõfessio peccatorũ sacrã communionẽ præcedere debeat. patentia criminum vulnera pœnitentia interueniente curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur: his verò, vt ablutis in baptismo maculis, ad Dominicam mensam mũda iam cõscientia accedant. Absistamus igitur ab hac fluida dissolutáque vita.

1. E. Chrysostomvs homilia octogesima tertia in Matthæum, & in homilia sexagesima ad populũ Antiochenum: Nemo igitur nauseans accedat, nemo remissus, sed excitati, intensi ac feruentes omnes accedant. Nam si Iudęi stantes, calceati & baculos in manibus habentes cum festinatione comedebãt, quanto magis nobis vigilandũ Animo præsenti ad communionẽ accedendum, & magno desiderio. est? Nam illi ab Ægypto in Palæstinam erant profecturi, & ideò viatoris habitum habebant: tu de terra in cælum ascensurus es. Vigilandum igitur est: nõ enim paruum supplicium indignè cõmunicãtes expectat. Et pòst pauca: Qua igitur re mũdiorem esse nõ oportet eũ, qui hoc sacrificio participaturus est? quos radios solares nõ deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat, os quod igne impletur spirituali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Veniat in mentẽ tibi quo sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea nãque te nos alimur, quã angeli videntes tremũr,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.105.

nec absque pauore propter fulgorem, qui indè resilit, adspicere possunt, & nos in vnã cum illo massam reducimur: Christi corpus vnum, & caro vna facti sumus. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? quis pastor vnquã mẽbris suis oues suas nutriuit? Et paucis interiectis: Non videtis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiũt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoquè ad hãc mensam, & ad huius calicis spiritalem accedamus papillam: imò verò maiore desiderio quasi lactãtes pueri, gratiam spiritus sugamus: vnus sit nobis dolor, vna mœstitia, si hoc alimento spiritali priuamur.

Similitudo pulchra.

Vnus sit nobis dolor, fera cõmunione priuari.

2. IDEM homilia tertia in epistolã ad Ephesios, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum: Quotquot in corpore Christi communicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus quòd illius corpus & sanguine gustamus, qui in cælestibus sedet, qui ab angelis adoratur, qui proximè cõsistit immortali Dei potentiæ. Et quibusdam interpositis: Adstat mensa regia, adsunt angeli mensæ huius ministri, adest rex ipse, & tu oscitabundus adstas? Sordidis indutus es, & nihil curas? Sed vestibus es mundis? Recumbe itaque & communica. Quotidiè venit, vt discumbentes videat, omnibus loquitur, & nunc etiam in cõscientiis dicit, &c.

Quid cogitãdum.

3. AMBROSIVS habet in tomo quarto post librum de dignitate sacerdotali duas precationes ad Missam præparantes. Prior sic incipit, Summe Sacerdos & vere Pontifex Iesu Christe, &c. Altera verò, Summa & incomprehẽsibilis natura, &c.

1. F. AVGVSTINVS sermone secundo de tempore: Inuitati sumus ad mensam, vbi nõ inuenitur cibus hominũ, sed panis ponitur Angelorum. Et ideò quotiescunquè aut dies natalis Domini, aut reliquæ festiuitates aduenĩũt, sicut frequẽter admonui, ante plures dies nõ solùm ab infelici concubinarum consortio, sed etiam à propriis vxoribus abstinete.

Casto corpore accedendum.

2. IDEM sermone ducentesimo quinquagesimosecũdo de tempore? Qui ad istud altare casto corpore & mundo corde cum munda & secura conscientia venit, ad illud altare quod in cælis est felici trãsmigratione perueniet. Ad extremum, fratres charissimi, nõ est graue nec laboriosum quod suggero: hoc dico quod vos frequẽter facere adspicio. Omnes viri quando communicare desiderant, lauant manus suas: & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, vbi corpus Christi accipiãt. Non est graue quod dico, fratres: quomodò viri lauant aqua manus suas, sic eleemosynis lauẽt cõscientias suas. Similiter & mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum, vbi corpus Christi accipiant: sic corpus castum & cor mundũ exhibeãt, vt cum bona cõscientia Christi sacramenta suscipiant. Rogo vos fratres, nunquid est aliquis, qui in arca sordibus plena velit mittere vestem suam? Et si in arca sordibus plena vestis nõ mittitur preciosa, qua frõte in anima quæ peccatorum sordibus inquinatur, Christi Eucharistia suscipitur?

Casto corpore & mundo corde.

Munditia etiã externa.

3. ITEM epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, capite sexto: Liquidò apparet, quando primùm acceperunt discipuli corpus & sanguinẽ Domini, nõ eos accepisse ieiunos. Nunquid tamẽ propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quòd à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorẽ tanti sacramenti in os Christiani priùs Dominicũ corpus intraret, quàm exteri cibi. Nam ideò per vniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum cõuenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Saluator quo vehementiùs commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideò nõ præcepit quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variâsset.

In vniuersis ecclesijs a ieiunis corpus Christi accipitur.

1. Cor. 11.

Cur Christus post cœnam corpus & sanguinem Apostolis porrexit.

Ordinem & modum communicandi reliquit Ecclesiæ & Apostolis.

4. ORIGENES in diuersos euangelij locos, homilia quinta: Quando sanctum cibum illúdq; incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo frueris, mãducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergò humilians temetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, nõ sum dignus vt intres sub tectum meum.

Centurionis verba vtendum in communione. Matth. 8.

1. G. PRIORIS ad Corinthios vndecimo, vt suprà, A. testimonio primo.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaquinta in Ioannẽ, & sexagesimaprima ad populũ Antiochenum: Si purè accesseris, ad salutem accessisti: sin praua conscientia, ad pœnam & supplicium. Qui enim mãducat & bibit indignè sanguinem Domini, iudicium sibi manducat & bibit. Nã si qui regiam purpuram coinquinant, haud secùs, quàm qui scindũt, puniuntur: quid mirum si qui immunda conscientia Christi corpus accipiunt, idẽ supplicium subeant, quod qui eũ clauis cruci affixerunt? Vide quàm formidandam pœnam his minetur Paulus: Irritam quis faciẽs legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei cõculcauerit, & sanguinem testamẽti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est?

2. Cor. 11.

Supplicij loco cum iis qui cruci Christũ affixerunt. Hebr. 10.

3. BASILIVS Magnus sermone seu libro secundo de baptismo, quæstione vel capite tertio, vt suprà, in hac quæstione, D. testimonio secundo.

Tuæ & sanguinis Iudæ comparatur Iudæi communicãtis.

4. THEODORETVS in caput vndecimũ prioris ad Corinthios: Illud autẽ, Reus erit corporis & sanguinis, hoc significat, quòd quemadmodùm tradidit ipsum Iudas, ipsi autem insultârunt, & eũ probris & cõuiciis affecerũt Iudæi, ità eum ignominia & dedecore afficiũt, qui sanctissimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & incestum os immittunt.

DE

DE POENITENTIAE SACRAMENTO.

I.

Quid est Pœnitentiæ Sacramentum?

EST, in quo Sacerdotalis absolutio à peccatis, quæ detestat[g] ritéque confessus quis fuerit, impenditur.

Trident. sess. 14. c. 1. & can. 1. Ité sess. 6. cap. 14. & can. 29. Florẽt. & Cõstantiẽse sess. 15. Nysse. in vita Moysis. Bernar. in vita Malach.

B. Quam soluendi potestatem vt in Ecclesia certam haberemus, diuina promissio[a] Sacerdotibus facta hæc fuit:[b] *Accipite Spiritum Sanctũ: quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retẽta sunt.* Tum alio in loco, *Amẽ dico vobis*, inquit[c] Dominus, *quæcũque ligaueritis super terrã, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

a Trident. sess. 14. cap. 6. & can. 10. Ambr. li. 1. de pœnit. c. 2. & 7. Item. lib. 2. cap. 2.
b Ioan. 20. fibidem Cyril. li. 12. c. 56. Greg. ho. 26. in Euãg. Chrysost. ho. 85. in Ioan.
c Matt. 17. & Cypr. epist. 54. ad Cornel. Hilar. cã. 16. in Matth. Pacian. epist. 1. ad Sympro. Hiero. ad Heliod. epist. 1. Aug. li. 20. de ciuitate Dei, c. 9. Chrysom hõ. 3. de verbis Esaiæ, vidi Dominum.

C. Ex quibus liquidò cernitur, præstantem & consolationis plenã Sacramenti huius efficaciã esse, vt quo remittantur quęcũque peccata fœdissimè perpetrata, & soluãtur indiscriminatim, qui corã Deo reas habent conscientias: idque Sacerdotum ministerio ex diuina Christi institutione. Quare Sacerdotũ potestas & authoritas nũc lõgè quàm[d] olim, est excellẽtior pluríque faciẽda, vt quibus non corporis leprã, verùm animæ sordes nõ dico purgatas probare sed purgare prorsus cõcessum est,[e] Chrysostomo teste. Et Augustinus:[f] Quid facit Ecclesia, inquit, cui dictum est, quæ solueritis, soluta erunt? Nisi quod ait Dominus ad discipulos:[g] *Soluite illum, & finite abire?*

d Leuit. 4. e f g 5. b d 6. a 13. a 14. a Matt. 8. a Lucæ 17. d
e Chry. li. 3. de Sacerdotio.
f Aug. de verbis Domini ser. 8. Videtis ser. 44. & in Ioan. tract. 49. Ité ho. 27. ex 50. & in Psal. 101. cõc. 2.
g Ioan. 11. f

TESTIMONIA.

Cur institutũ sit Pœnitẽtiæ Sacramẽtum.

1. A CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento pœnitentię, capite primo: Si ea in regeneratis omnib[9] gratitudo erga Deum esset, vt iustitiam in Baptismo ipsius beneficio & gratia susceptã, constanter tuerẽtur, nõ fuisset opùs, aliud ab ipso Baptismo Sacramẽtum ad peccatorum remissionem esse institutum. Quoniam autem Deus, diues in misericordia, cognouit figmẽtum nostrum, illis etiam vitæ remedium contulit qui sese posteà in peccati seruitutem, & Dęmonis potestatem tradidissent, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, quo lapsis post baptismum, beneficiũ mortis Christi applicatur.

Quãdo sacramentum institutum Ioan. 20.

Pœnitentia semper fuit necessaria ad gratiam & iustitiam assequendam.

Psal. 102.

Ezech. 18.

Luc. 13.

Actor 2.

Fuit quidem Pœnitẽtia vniuersis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinâsset, quouis tẽpore ad gratiam & iustitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petiuissent, vt peruersitate abiecta & emendata, tantã Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi dolore detestarentur: vndè Propheta ait: Cõuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & nõ erit vobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Nisi pœnitẽtiã egeritis, omnes similiter peribitis. Et princeps Apostolorũ Petrus peccatoribus baptismo initiandis, pœnitentiam commẽdans, dicebat: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrũm. Porrò nec ante aduẽtum Christi Pœnitentia erat Sacramẽtum, nec est post aduẽtum illius cuiquam ante baptismũ. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè instituit, cùm à mortuis excitatus, insufflauit in discipulos suos, dicẽs: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittũtur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinẽdi peccata, ad recõciliandos fideles, post baptismum lapsos, Apostolis, & eorũ legitimis successoribus fuisse communicatam, vniuersorum patrum consensus semper intellexit. Et Nouatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negãres, magna ratione Ecclesia Catholica, tãquàm hæreticos explosit atque condemnauit. Quare verissimum hunc illorũ verborum Domini sensum sancta hæc Synodus probans & recipiens, damnat eorum commẽtitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei, & Christi Euangelium annunciandi, cõtra huiusmodi sacramenti institutionem falsò retorquent.

Vere & propriè sacramẽtum à Christo institutum.

2. ET canone primo: Si quis dixerit, in catholica ecclesia Pœnitẽtiam non esse verè & propriè Sacramentum, pro fidelibus quotiès post baptismũ in peccata labuntur, ipsi deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, anathema sit.

3. ITEM sessione sexta, capite decimoquarto: qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatũ exciderunt, tursùs iustificari poterunt, cum excitãte Deo per pœnitentiæ Sacramentum, me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda post naufragium tabula.

ritò Christi amissam gratiam recuperare curauerint. hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nuncupârunt.

Institutum à Christo sacramentum.

Etenim pro iis qui post baptismum in peccata labuntur, Christus Iesus sacramẽtum instituit Pœnitẽtiæ, cùm dixit: Accipite spiritũsanctum: quorum remiseritis peccata remittũtur eis: & quorũ retinueritis, retenta sunt. Vndè docendum est, Christiani hominis pœnitẽtiam post lapsum, multò aliam esse à baptismali, eáque cõtineri nó modò cessationem à peccatis, & eorũ detestationem aut cor cõtritum & humiliatum, verùm etiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionẽ, itémque satisfactionem per ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vnà cùm culpa remittitur, sed pro pœna tẽporali: quæ, vt sacræ literæ docent, non tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt, ingrati spiritumsanctum contristauerunt, & templum Dei violare nõ sunt veriti. De qua scriptũ est: Memor esto vndè exciderís: age pœnitẽtiam, & prima opera fac. Et iterùm quæ secundũ Deũ tristitia est, pœnitẽtiam in salutem stabilem operatur. Et rursùs: Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiæ.

Pœnitentiæ sacramẽtum.

Satisfactio fit pro pœna tẽporali.

Pœnitẽtiæ differt ab eâ quæ post baptismum requiritur.

Nu. 14 2. Re. 12. & 24. Eph. 4. 1. Cor. 3.

Apoc. 2. 2. Cor 7. Matth. 3. & 4. Luc. 3.

4. ITEM canone vigesimono: Si quis dixerit, eum qui post baptismum lapsus est, nõ posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramẽto Pœnitentiæ, prout sancta Romana & vniuersalis Ecclesia, à Christo Domino & eius Apostolis edocta, hucusque professa est, seruauit, & docuit, anathema sit.

Sine Sacramẽto Pœnitentiæ non recuperatur amissa iustitia.

5. CONCILIVM Florentinum: Quartum sacramentum est Pœnitentia, cuius quasi Materia, &c.

6. CONCILIVM Constantiense sessione decimaquinta dãnat octauum articulũ Ioannis Huss, qui ità habet, Sacerdotes quomodolibèt criminosè viuẽtes infideliter sentiunt de septẽ sacramentis Ecclesiæ.

7. GREGORIVS Nyssenus libro de vita Moysis, siue de vita perfecta: Moyses rursùs per lapidẽ inundare aquis heremũ facit: quæ res, quantum qualéque sit pœnitẽtiæ sacramentum, docet. Nã qui postquam semel biberunt è lapide, quáuis ad ventrem & Ægyptias voluptates lapsi, bonorum priuãtione, ac doloris perpessione in deserto condemnetur: possunt tamen virtute pœnitentiæ, lapidem, quem dereliquerunt, inuenire, ac fontes quos delinquendo obserârunt, pœnitendo reserare.

Pœnitentiæ sacramẽtum.

8. BERNARDVS in vita sancti Malachiæ episcopi Hyberniæ: Vsum saluberrimum cõfessionis, sacramẽtum Confirmationis, cõtractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebãt, Malachias de nouo instituit.

Trium sacramentorum vsum restituit in Hybernia Malachias.

1. B. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de sacramento Pœnitentiæ, capite sexto: Circa Ministrum autem huius sacramenti declarat sancta Synodus, falsas esse, & à veritate Euangelij penitùs alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosuis homines, præter Episcopos & sacerdotes, Clauium ministeriũ perniciosè extendunt, putantes verba illa Domini: Quæcúque alligaueritis super terram, erunt alligata & in cælo: &, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: ad omnes Christi fideles indifferenter & promiscuè, contra institutionem huius sacramenti, ità fuisse dicta, vt quiuis potestatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, si correptus acquieuerit, secreta verò per spontaneam confessionem, cuicunque factam, docet quoquè, etiam sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem spiritusancti, in ordinatione collatam, tanquàm Christi ministros, functionem remittendi peccata exercere, eósque praué sentire, qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quanuis autem Absolutio sacerdotis, alieni beneficij sit dispensatio, tamen non est solùm nudum ministerium, vel annunciandi Euangelij, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso velut à iudice sentẽtia pronunciatur, atq; ideò non debet pœnitẽs adeò sibi de sua ipsius fide blandiri, vt etiamsi nulla illi adsit cõtritio, aut sacerdoti animus seriò agendi, & verè absoluendi, desit, putet tamen se, propter suam solam fidem, verè & corã Deo esse absolutum. nec enim fides sine pœnitẽtia remissionem vllam peccatorum præstaret: nec is esset, nisi salutis suæ negligentissimus, qui sacerdotem ioco se absoluentẽ cognosceret, & non alium seriò agentem, sedulò requireret.

Matth. 18. Ioan. 20.

Bellã malli sacerdotes habent ministeriũ eiusmodi.

Actus iudicialis instar.

2. IBIDEM canone decimo: Si quis dixerit, sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligãdi & soluendi non habere, aut nõ solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus & singulis Christi fidelibus esse dictum: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: &, quæcũque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retẽta sunt: quorum verborũ virtute quilibet absoluere possit peccata, publica quidẽ per correptionem dun taxat, si correptus acquieuerit, secreta verò per spontaneam confessionem, anathema sit.

Matth. 18. Ioan. 20.

3. AMBROSIVS libro primo de Pœnitentia, capite secundo: Sed aiunt se Domino deferre reuerentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reseruent. Immò nulli maiorem iniuriã faciunt, quàm qui eius volunt mandata rescindere, commissum munus refundere. Nam cùm ipse in Euangelio suo dixerit Dominus Iesus: Accipite spiritumsanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta erũt: quis est ergò qui magis honorat, vtrùm qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in vtroque seruat obedientiam, vt peccatum & alliget, & relaxet. Hæresis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non resoluat, non vult soluere quod ligauit: in quo se suámque sententiã sua damnat sententia. Dominus enim par ius & soluendi esse voluit & ligandi, qui vtrunque pari conditione permisit. Ergò qui soluendi ius nõ habet, nec ligandi habet. Sicut enim secundùm Dominicam sententiam, qui ligandi ius habet, & soluendi habet: ità istorum assertio seipsam stranguIat, vt quia soluẽdi sibi ius negant, negare debeãt & ligan-

Nouatianorũ hæresim quæ sacerdotibus adimebat potestatem remittendi peccata, impugnat.

Ioan. 20.

& ligandi. Quomodò igitur potest alterum licere, alterum non licere? Quibus donatum est vtrunque licere certum est: Ecclesiæ autem vtrunque licet, hæresi vtrunque non licet. Ius enim hoc solis permissum sacerdotibus est. Rectè igitur hoc Ecclesia vindicat, quæ sacerdotes Dei non habet. Non vindicando autem ipsa de se pronunciat, quòd cũ Sacerdotes non habeat, ius sibi vindicare nõ debeat sacerdotale: Ità in impudenti cõtumacia pudentẽ cernimus confessionem. Spectat etiam illud, quoniam qui spiritumsanctum accepit & soluendi peccati potestatem & ligandi accepit. Sic enim scriptum est: Accipite spiritumsanctum: quorũ remiseritis peccata, remittuntur: & quorum retinueritis, detenta erunt: Ergò qui soluere non potest peccatum, non habet spiritumsanctũ. Munus enim spiritusancti est officium sacerdotis: ius autẽ spiritusancti in soluendis ligãdisque criminibus est: Quomodò igitur munus eius vindicant, de cuius diffidunt iure & potestate? Quid, quòd insolentiores sunt? Nam cùm ad misericordiam promptior, quàm ad seueritatem sit spiritus Dei, quod ait se velle, id nolunt: quod nolle, hoc agunt: cùm vindicare iudicis sit, remittere misericordis. Tolerabiliùs igitur Nouatiane remitteres, quàm ligares. Aliud enim quasi delinquendi * parcus vsurpares, aliud quasi ærumnæ cõpassus ignoscéres. Sed aiunt se exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniã leuioribus. Non hoc quidem author vestri erroris Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit, ea scilicet contemplatione, vt quod ipse non posset soluere, non ligaret, nè ligando sperati à se faceret solutionem. In eo igitur patrem vestrũ propria damnatis sentẽtia, qui distinctionem peccatorum facitis, quæ soluenda à vobis putetis, & quæ sine remedio esse arbitremini. Sed Deus distinctionem non facit, qui misericordiam suam promisit omnibus, & relaxandi licentiam sacerdotibus suis sine vlla exceptione cõcessit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret & pœnitentiam. Maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Ità nec Nouatianus probatur, qui veniam intercluſit omnibus: nec vos eius discipuli, imitatores eiusdẽ & condemnatores, qui ibi minuitis studia pœnitẽtiæ, vbi augeri oportet, quia grauiora peccata maioribus sustentanda fulcris docuit Christi misericordia. Quæ autẽ ista peruersitas est, vt vobis vindicetis possibilia concessu, Deo (vt ipsi dicitis) impossibilia reseruetis? hoc est, sibi eligere causas ignoscendi, Deo materiam fæuiendi relinquere. Et vbi est illud? Sit autem Deus verax, omnis homo mendax, sicut scriptum est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris? Vt cognoscamus igitur Deum misericordiæ magis indulgẽtem esse quàm seueritatis tenacem, ipse ait: Misericordiam mâlo, quàm sacrificium.

Ioan. 20.

aliâs, parces.

Maiora crimina maioribus fletibus abluuntur.

Rom. 3.

Psal. 50.

Osee 6.

Suã potestatẽ Deus hominibus cõmunicauit. Ioan. 14.

Actor. 9.

Matth. 14.

Matth. 5.

4. ET capite septimo: Vult Dominus plurimùm posse discipulos suos, vult à seruulis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Deniquè ait: Et maiora his facietis. Dedit vt mortuos suscitarent. Et cùm ipse Saulo reddere posset vsum videndi, eum tamen ad Ananiam discipulum suum misit, vt eius benedictione Saulo refunderentur oculi quos amiserat. Petrum quoquè secum in mari iussit ambulare: & quia titubauit, reprehendit ilicò, eò quòd dona gratiarum fidei pauxillitate minuisset. Dedit enim discipulis, vt lux mundi essent per gratiam, qui erat ipse lux mundi. Et quia descensurus esset è cælo & in cælum ascensurus, Eliam ad cælum leuauit, indè cum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoquè in spiritusancto & igni, per Ioannem baptismatis sacramenta præmisit. Omnia deniquè donauit discipulis suis, de quibus ait: In nomine meo dæmonia eiiciẽt, &c. Omnia ergò dedit: sed nulla in his hominis potestas est, vbi diuini muneris gratia viget. Cur ergò manus imponitis, & benedictionis opus creditis, si quis fortè reuaIuerit ægrotus? Cur præsumitis aliquos à collusione diaboli per vos mundari posse? Cur baptizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In baptismo vtiquè remissio peccatorum omnium est. Quid interest, vtrùm per pœnitentiam, au per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotes vindicent? vnum in vtroquè ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in pœnitentia? nónne Dei nomen operatur? Quid ergò? vbi vultis vindicatis vobis Dei gratiam, vbi vultis repudiatis? Sed hoc insolentis arrogantiæ, non sancti timoris est, vt fastidio vobis sint qui volunt agere pœnitentiam. Perpeti videlicet flentum lachrymas non potestis. Non ferunt oculi vestri vilia vestimentorum, illuuiem sordidatorum.

Par ius ligãdi & soluẽdi sacerdotibus à Christo concessum.

Num. 11.

Ioan. 2.

4. Reg. 2.

Matth. 3.

Mar. 16.

Contra Nouatianos.

Idem ius sacerdotibus in sacramento Baptismi & pœnitentiæ.

Heb. 6.

4. Reg. 5.

Ab Apostolis ad sacerdotũ officia transmissa potestas remittendi peccata.

5. IDEM libro secundo de pœnitentia, capite secundo: Possem quidem etiam illud dicere ei, qui hoc quod scribitur ad Hebræos, de pœnitentia dictum putat, quia quæ impossibilia sunt homini, possibilia sunt apud Deum: & potens est Deus quando vult donare nobis peccata, etiam quæ putamus non posse concedi. Et ideò quod nobis impossibile impetratu videtur, Deo donare possibile est. Nam & impossibile videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Deniquè Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse non credidit. Sed quod impossibile erat, fecit Deus possibile esse, qui tantam nobis donauit gratiam. Similiter impossibile videbatur per pœnitentiam peccata dimitti. Concessit hoc Christus Apostolis suis, quod ab Apostolis ad sacerdotum officia trãsmissum est. Factum est igitur possibile, quòd impossibile videbatur.

6. IOANNIS vigesimo: Accipite Spiritum sanctum, &c. vt in textu.

An B. Thomas etiam abstinens accepérit spiritumsanctum & potestatem remittendi peccata.

7. CYRILLVS Alexandrinus libro duodecimo in Ioannem, capite quinquagesimosexto: Quomodò igitur (dicet quispiam) si tunc aberat Thomas, quando Christus sufflans dixit, Accipite spiritumsanctũ, spiritus ipse particeps factus est? Dicimus igitur virtutem spiritus ex intentione dantis Christi, in omnes discipulos pertransisse: non enim quibusdam, sed omnibus discipulis dedit. Quare libertate danris, non solùm præsentes, sed etiam absentes Apostoli spiritumsanctũ acceperunt. Quòd autem non violenta, sed tuta veráque ista ratio sit, authoritate sanctæ scripturæ monstrabimus. Iussit Deus quondàm Moysi septuaginta seniores Iudæorum eligere. Dixit autem de spiritu, qui erat in Moyse, ablaturum se atque impositurũ in illis. Quum verò duo Heldad & Medad de septuaginta, &c. Et quibusdam interiectis? Qua igitur ratione, diuinæ naturę dignitatem ac potestatem discipulis

Universidad de Deusto
Biblioteca

suis saluator largitus est: quia certè absurdum non est peccata remitti posse ab illis, qui spiritũ sanctũ in seipsis habeant. Nam cùm ipsi remittunt aut detinẽt, spiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, vt arbitror, modis: primùm baptismo, deindè pœnitẽtia. Nam aut credentes, & vitæ sanctimonia probatos homines, ad baptismum inducunt, & indignos indè diligenter expellunt: aut ecclesiæ filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus autem indulgẽt. Sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, vt spiritus eius saluaretur; recepitque rursùs, nè maiore submergeretur dolore. Quum igitur spiritus Christi habitans in hominibus, veri Dei operationem efficiat, quomodò non erit natura Deus, qui naturaliter potestatẽ diuinæ naturæ ac dignitatem possidet, quum in diuinam legem eximiam habeat authoritatem?

Sacerdotes per sacramentum baptismi & pœnitẽtiæ peccata condonant.

2. Cor. 5.

8. GREGORIVS homilia vigesimasexta in Euãgelia, in ea verba, Quorũ remiseritis peccata, &c. Ecce non solùm de semetipsis securi fiunt, sed etiã alienæ obligationis potestatem relaxationis accipiũt: principatúmque superni iudicij sortiuntur: vt vice Dei, quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo dicebat erigi, qui tantum pro Deo consenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnant vel liberant, qui semetipsos damnari metuebãt. Horũ profectò nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi authoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed graue pondus isti' est honoris. Durũ quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitę suę, iudex vitæ fiat alienę.

Principatus superni iudicij.

Animarũ iudices Apostoli & Episcopi constituti.

9. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimaquinta in Ioannem: Non dixit, Accepistis: sed, Accipite Spiritum sanctum. Non tamen quispiam erraret, si tunc Apostolos potestatem quandam & gratiam spiritualem accepisse diceret, non tamen vt mortuos susciterent, & virtutes ostenderent, sed vt peccata dimitterent: differentes enim sunt gratiæ spiritus: quare addidit, Quorumcunque remiseritis peccata, remissa sunt: ostendens quod virtutis genus largiatur. Post quinquaginta autem dies, signorum operationem acceperunt, ideò inquit: Accipietis virtutem venientis in vos Spiritus sancti, & eritis mihi testes: Per signa scilicet. Est enim inenarrabilis spiritus gratia, & multiplex donum.

Ioan. 20.

Potestas & gratia spiritalis ad remittenda peccata Apostolis data est.

Act. 1.

10. MATTHÆI decimooctauo: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis, &c. vt in textu.

11. CYPRIANVS epistola quinquagesimaquarta ad Cornelium: Ipse legem dedit, vt ligata in terris etiam in cælis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hîc priùs in Ecclesia soluerentur.

Lib. 1. epist. 2.

12. HILARIVS canone decimosexto in Matthæum: O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudicium præludicata authoritas sit in cælo, vt quæ in terris aut ligata sunt aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineant & in cælo.

Iudicium terrestre præcedit cælestem sententiam.

13 PACIANVS Episcopus ad Sympronianũ Nouatianũ epi. 1. Nunquã Deus nõ pœnitẽti commineretur, nisi ignosceret pœnitẽti. Solus hoc, inquit, Deus poterit. Verum est: sed & quod per sacerdotes suos facit, ipsius potestas est. Nã quid est illud quod Apostolis dicit: Quæ ligaueritis in terris, ligata erũt & in cælis: & quæcũq; solueritis in terris, soluta erunt & in cælis. Cur hoc, si ligare hominibus ac soluere nõ licebat? an tãtũ hoc solis Apostolis licet? Ergo & baptizare solis licet, & spiritum sanctũ dare solis, & solis gentium peccata purgare: quia totũ hoc non aliis, quàm Apostolis, imperatũ est? Quòd si vno in loco, & resolutio vinculorũ, & sacramẽti potestas datur: aut totũ ad nos ex Apostolorũ forma & potestate deductũ est, aut nec illud ex decretis relaxatũ est. Ego, inquit, fundamentũ posui: alius autẽ superædificat. Hoc ergò superædificamus, quod Apostolorũ doctrina fundauit. Deniquè & Episcopi, Apostoli nominantur: sicut de Epaphrodito Paulus edisserit. Fratrẽ & cõministrum, inquit, meũ, vestrũ autẽ Apostolũ. Si ergò & lauacri, & chrismatis potestas, maiorũ lõgè charismatũ, ad Episcopos indè descẽdit: & ligandi quoq; vis adfuit, atq; soluẽdi. Quod etsi nos id ob nostra peccata temerariè vindicamus, Deus tamen illud, vt sanctis & Apostolorũ cathedrã tenentibus, non negabit, qui Episcopis etiã vnici sui nomẽ indulsit. Nemo Episcopũ hominis cõtẽplatione despiciat. Recordemur, quòd Petrus Apostolus Dominum nostrũ Episcopum nominarit: Sed cõuersi, inquit, modò ad Episcopũ, & pastorẽ animarũ vestrarum. Quid Episcopo negabitur, in quo Dei nomẽ operatur? Reddet quidẽ ille rationẽ, si quid perperam fecerit, vel si corruptè & impiè iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quò minùs mali ædificatoris opera rescindat: interea, si pia illa administratio est, adiutor Dei opetũ perseuerat. Eccè Apostol' ad laicos scribit: Si cui quid donatis, & ego. nã & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona christi, vt nõ possideatur à Satana: non enim versutias eius ignoramus. Si autẽ quod laici donãt, Apostol' donãsse se dicit: quod Episcopus fecerit, qualiter respuetur? Ergò nec chrisma, nec baptisma, nec criminũ remissio, nec innouatio corporis sãctæ potestati ei' indulta est: quia nihil propria vsurpatione mãdatũ est, totũq; id ex Apostolico iure defluxit.

Matth. 18.

Nõ solis ligare solis conuenit, in est in potestate.

2. Cor. 1.

Potestas omnis Episcoporum & Apostolico iure defluxit.

14. HIERONYMVS epistola prima ad Heliodorum: Absit vt de his quidquam siniſtrũ loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt: per quos & nos Christiani sumus. Qui claues regni cælorũ habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant: qui sponsam Domini sobria castitate conseruant.

Sacerdotes ante iudicij diẽ quodammodò iudicant.

15. AVGVSTINVS lib. vigesimo de ciuitate Dei, capite nono, ea verba Apocalypsis exponens, Et vidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datum est: Non hoc putandum est de vltimo iudicio dici, sed sedes præpositorũ, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem datum, nullum meliùs accipiendũ videtur, quàm id quod dictũ est: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt & in cælo: & quæ solueritis in terra, soluta erũt & in cælo. Vndè Apostolus: Quid enim mihi est, inquit, de his, qui foris sunt iudicare? Nónne de his qui intùs sunt, vos iudicatis?

Apocal. 20.

Iudicium Ecclesiæ.

Matt. 18.

1. Cor. 5.

16. CHRYSOSTOMVS homilia quinta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Quanquã nobis admirandus videtur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus est: tamen rerum terrenarũ administrationẽ sortitus est, nec vltra potestatem hanc præterea quidquam habet authoritatis. Verũ sacerdoti thronus in cælis collocatus est, & de cælesti-

De cælestibus pronunciandi authoritas. Matt. 18.

cælestibus negociis pronunciãdi habet authoritatẽ. Quis hæc dicit? Ipse cælorũ rex: Quæcunq; ligaueritis super terrã, erũt ligata & in cælis & quæcunq; solueritis super terrã, erũt soluta & in cælis. Quid cũ hoc honore cõferri possit? A terra iudicãdi principalẽ authoritatẽ sumit cælũ. Nã iudex sedet in terra, Dñs sequitur seruũ, & quicquid hic in inferioribꝰ iudicãrit, hoc ille in supernis cõprobat.

Cælum iudicandi authoritatẽ sumit à terra.

1. C. LEVITICI quarto: Si peccauerit princeps, & fecerit vnũ è pluribus per ignorantiã, quod Domini lege prohibetur: & postea intellexerit peccatũ suũ, offeret hostiã Domino, hircũ de capris immaculatũ. Ponétq; manũ suã super caput eius: cumque immolauerit eũ in loco vbi solet mactari holocaustũ coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitũ in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundẽs ad basim ei'. Adipẽ verò adolebit supra altare, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabítq; pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quòd si peccauerit anima per ignorantiã de populo terræ, vt faciat quicquã de his quæ Domini lege prohibẽtur, atq; delinquat, & cognouerit peccatũ suũ, offeret caprã immaculatã, ponétq; manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eã in loco holocausti. Tollétque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangẽs cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitq; pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimã pro peccato, ouem scilicet immaculatam: ponet manum super caput eius, & immolabit eã in loco vbi solent cædi holocaustorũ hostiæ. Sumétque sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangẽs cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoquè adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incẽsum Domini: rogabítque pro eo, & pro peccato ei', & dimittetur ei.

2. DEINDE cap. 5. Anima quæ iurauerit, & protulerit labiis suis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & idipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitáq; postea intellexerit delictũ suum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnã siue caprã, orabítq; pro ea sacerdos, & pro peccato eius: sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, vnũ pro peccato, & alterũ in holocaustũ, dabítq; eos sacerdoti. Qui primũ offerẽs pro peccato, retorquebit caput eius ad pẽnulas, ità vt collo adhæreat, & nõ penitùs abrũpatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quicquid autẽ reliquũ fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. Alterũ verò in holocaustum adolebit, vt fieri solet: rogabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Et paulò pòst: Anima si præuaricãs cæremonias, per erroré in his quæ Domino sunt sanctificata, peccauerit, offeret pro delicto suo arietẽ immaculatũ de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus sanctuarij: ipsúmque quod intulit dãni restituet, quintã partẽ ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerẽs arietẽ, & dimittetur ei. Anima si peccauerit per ignorantiã, fecerítque vnũ ex his quę Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatẽ suã, offeret arietẽ immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mẽsuram æstimationémque peccati: qui orabit pro eo, quia nescíens fecerit: & dimittetur ei, quia per errorẽ deliquit in Domino.

3. ITEM cap. 6. Locutus est Dominus ad Moysen, dicẽs: Anima quæ peccauerit, & cõtẽpto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, siue rem perditam inuenerit, & inficiãs insupèr peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solẽt peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudẽ voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem domino, cui dãnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis, quæ faciẽdo peccauit.

4. ET 13. Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsámque speciem leprę humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit, &c. Et post pauca: Quòd si rursùm caro versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet. Iterùm: Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatũ esse, & cõfidentur eum pronunciet mundũ.

5. ITEM capite 14. Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens: Hic est ritus leprosi quando mũdandus est: Adducetur ad sacerdotem, qui egressus de castris cùm viderit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculúmque & hyssopum & vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino & cocco hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo adsperget illũ qui mundandus est, septiès, vt iure purgetur: & dimittet passerẽ viuum, vt in agrũ auolet, &c. Rogabítque pro eo sacerdos corã Domino, & faciet sacrificiũ pro peccato. tunc immolabit holocaustum, & ponet illud in altari cũ libamentis suis, & homo rite mundabitur, &c.

6. MATTH. 8. Vade, ostẽde te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses, in testimoniũ illis.

7. LVCÆ decimoseptimo: Ite, ostẽdite vos sacerdotibus: Et factum est, dum irent, mundati sunt.

8. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Corporis lepram purgare, seu veriùs dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudęorum sacerdotibus solis licebat: neq; nescis quãta cum ambitione, quanto cum studio ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò nostris sacerdotibus non corporis leprã, verũ animæ sordes, nõ dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est: quare iudicio quidem meo, qui istos despiciunt, cõtemnúntque, multò sceleratiores ac maiori supplicio digni fuerint, quàm fuerit Dathan vnà cum suis omnibus.

Nõ tam prosunt animæ leprã sacerdotes, quã purgant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9. AVGVST. de verbis Domini serm. 8. Quis peccatorem mortuũ in peccatis resuscitabit, nisi qui remoto lapide, clamauit, dicens: Lazare, prodi foràs? Quid est autem foràs prodire, nisi quod occultũ etat foràs prodere? qui cõfitetur, foràs prodit. Foràs prodire non posset, nisi viueret. Viuere non posset nisi resuscitatus esset. Ergò in confessione sui accusatio, Dei laudatio est. Dicit ergò aliquis, Quid prodest Ecclesia, si iam confessor voce Dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesia confitenti, cui Dominus ait, Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo? Ipsum Lazarum attẽde, Cum vinculis prodit, iam viuebat confitendo, sed nondùm liber ambulabat vinculis irretitus. Quid ergò facit Ecclesia, cui dictum est, Quæ solueritis, soluta erunt, nisi quod ait Dominus continuò ad discipulos, Soluite illum & sinite abire.

10. ITEM de verbis Domini, sermone quadragesimoquarto: Opùs est ergò vt qui reuixit soluatur, & ire permittatur Hoc officium discipulis dedit, quibus ait: Quæ solueritis in terra, soluta sunt & in cælo.

11. ET tractatu quadragesimonono in Ioannem: Quid est procedere, nisi ab occultis velut exeundo te manifestare? Sed vt confitearis, Deus facit magna voce clamando, id est, magna gratia vocando: ideò cùm processisset mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus, vt soluerentur peccata eius, ministris hoc dixit Dominus, Soluite illum & sinite abire. Quid est, soluite & sinite abire? Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo.

12. RVRSVM in libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesimaseptima: Eleuatus est Lazarus, processit tumulo, & ligatus erat, sicut sunt homines in confessione peccati agẽtes pœnitentiam. Iam processerunt à morte. Nam non confiterentur, nisi procederent. Ipsum confiteri, ab occulto & tenebroso procedere est. Sed quid Dominus Ecclesiæ suæ inquit? Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo. Proindè Lazaro procedente, quia impleuit Dominus misericordiæ suæ bonum, perducere ad confessionem mortuorum latẽtem, putentem, iam cætera implet Ecclesiæ mysteria, Soluite illum & sinite abire.

13. IDEM in psalmum centesimum primum concione secunda: Quid prodesset Lazaro, quia processit de monumento, nisi diceretur, Soluite eum & sinite abire? Ipse quidem voce de sepulchro suscitauit, ipse clamando animam reddidit, ipse terrenam molem terreno sepulchro impositam vicit, & processit ille vinctus. Non ergò pedibus propriis, sed virtute producentis fit hoc in corde pœnitentis. Cùm audis hominem pœnitere peccatorũ suorum, iam reuixit: cùm audis hominem confitendo proferre conscientiam, iam de sepulchro reductus est, sed nõdùm solutus est. Quando soluitur? A quibus soluitur? Quæ solueritis, inquit, in terra, erunt soluta & in cælo. Meritò per Ecclesiam dari solutio peccatorum potest, suscitari autẽ ipse mortuus non nisi intùs clamante Domino potest. Hæc enim Deus interiùs agit.

14. IOANNIS vndecimo, vt in textu.

II.

Cur opùs est pœnitentiæ Sacramento?

A. Vt homo post baptismum relapsus, & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remissione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo viuus, ex impióque iustus efficiatur.

B. Vndè patres* pœnitentiam non temerè secundã post naufragiũ Tabulam vocant, qua scilicet ex vortice mortalis peccati tanquàm è naufragio subuehi, & in gratiam amicitiámque Dei transferri vnusquisque possit, quantumlibèt multis magnísque criminibus prægrauatus.

Ioan. 11. — Comparatur peccator pœnitens cũ Lazaro resuscitato, & Ecclesia cum Apostolis cũ soluentibus.

Matth. 18.

Matth. 18.

Matth. 18.

Amb. li. de pœnitentia 1 & 2. Aug. li. 1. de adul. cõiug. c. 28. & li. 2. c. 16. Cõc Latera. ca. 1. Trident ca 2. sess. 14. Item Florent. Hier. lib. 2. aduersus Pelag.

2 Pacian. epist. 1 ad Sympr. Hier. in c 3. Eſa. & epi. 8. ad Demetriad. de seruan virg. Amb. ad virg. lapsam, ca. 8. Tridẽ sess. 6. c. 14. & sess. 14. can. 2. Tertull. de pœnitent. Ezechiel. 18. g. & 33. c

TESTIMONIA.

1. A. AMBROSIVS scripsit duos integros libros de pœnitentia, de quibus ità loquitur in psalmum triceſimũ septimũ scribẽs in præfatione: De pœnitentia duos iamdudũ scripsi libellos: & iterũ scribendũ arbitror. Primũ, quia vtile est vel quotidiè veniam delictorum precari: deinde, quoniam in illis duobus libellis, adhortatio pœnitentiæ vel profectus est, si geratur: nunc autem quemadmodùm agi pœnitentia debeat, exprimendum est. Nihil enim prodest agere, nisi ità ãgatur vt oportet.

Nihil prodest agere pœnitẽtiam, nisi ità agatur vt oportet.

2. AVGVSTINVS libro primo de adulterinis coniugiis, capite vigesimooctauo: Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupauerit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arra suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia.

Vt non regeneratis baptismus, ità lapsis hoc sacramentum necessarium est.

3. IDEM libro secundo, capite decimosexto: Si autem accusando adulteram occiderit, hoc peccatum quoniam transactum est, & in eo non permanetur, & si à catechumeno factum est, baptismate abluitur: & si à baptizato, pœnitentia & reconciliatione sanatur.

Homicidium à baptizato commissum, reconciliatione sanatur, sicut à non baptizato per baptismum abluitur.

4. CONCILIVM Lateranense magnum canone primo: Si post susceptionem baptismi quisquã prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari.

5. CONCILIVM Tridentinum capite secundo, sessione decimaquarta: Cæterùm hoc sacramentum multis rationibus à baptismo differre dignoscitur. Nam præterquàm quòd materia & forma, quibus sacramenti essentia perficitur, longissimè dissidet: constat certè, baptismi ministrum iudicem esse non oportere: cùm ecclesia in neminẽ iudicium exerceat, qui non priùs in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de iis qui foris sunt iudicare? Secundùm est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lauacro baptismi sui corporis membra semel effecit: nam hos, si se posteà crimine aliquo contaminauerint, nõ iam repetito baptismo ablui, cũ id in Ecclesia Catholica nulla ratiõe liceat, sed ante hoc tribunal tanquã reos sisti voluit, vt per sacerdotum sententiam non semel, sed quotiès ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possint liberari. Alius est prætereà baptismi, & alius pœnitentiæ fructus: per baptismum enim Christum induentes, noua prorsùs in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen nouitatem & integritatem, per sacramentum pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus & laboribus, diuina id exigente iustitia, peruenire nequaquàm possumus, vt meritò pœnitentia, laboriosus quidam baptismus à S. patribus dictus fuerit. Est autẽ hoc sacramentũ pœnitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, vt nondùm regeneratis ipse baptismus.

Ioan. 11.

Matth. 18.

Pœnitentiæ sacramentum à baptismo quid differat.

Prima differentia.

Secunda.

Tertia, ex parte effectus:

Laboriosus baptismus pœnitentia. Damas. lib. 4. cap. 10.

Lapsis hoc sacramentum necessarium ad salutẽ, vt nos regeneratis baptismus.

6. CONCILIVM Florentinum: Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis.

7. HIERONYMVS libro secundo aduersùs Pelagianos, adfert multa scripturæ testimonia, quibus pœnitentia ab effectu suo commendatur.

Pœnitentia comparatur tabulæ quam naufragus amplectitur.

1. B. PACIANVS epistola prima ad Sympronianum Nouatianum: Pigeat sanè peccare, sed pœnitere non pigeat: pudeat periclitari, sed non pudeat liberari. quis naufrago tabulam, nè euadat, eripiet? quis sanandis vulneribus inuidebit?

Vide etiam Ambrosium lib. 2. de pœnitẽtia, cap. 7.

Pœnitẽtia est secunda post naufragium tabula.

2. HIERONYMVS in caput tertium Esaiæ: Secunda enim post naufragium tabula, pœnitentia est: & consolatio miseriarum, impietatem suam abscondere.

Secunda tabula.

3. IDEM epistola octaua ad Demetriadem de seruanda virginitate: Pœnitentia quasi secunda post naufragium miseris tabula sit: in virgine, integra seruetur nauis.

4. AMBROSIVS ad virginẽ lapsam capite octauo: Pœnitudo necessaria est, sicut vulneratis sunt necessaria medicamina. Sed quanta putas & qualis necessaria pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat? Pœnitentia non verbis agenda est, sed & actu. Cũ animo conceperis, non aliud remediũ constitutũ esse post baptisma, quã pœnitentiæ solatiũ, quãtamuis afflictionem, quantũuis laborẽ & indecorem subire esto contenta: dummodò ab æternalibus pœnis libereris. Et post pauca: Sed tu quæ iam ingressa es agonem pœnitẽtiæ, insiste misera fortiter, inhære tanquam naufragus tabulæ, sperãs per ipsam te deprofundo criminũ liberari.

Inhærendum pœnitẽtiæ vt naufragus tabulæ.

5. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta capite decimoquarto: Lapsi reparationem secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti patres ãptè nuncupãrunt.

Tabula secũda deperditæ gratiæ post naufragium.

6. ITEM sessione decimaquarta, canone secundo: Si quis sacramenta confundens, ipsum baptismum pœnitentiæ sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideò pœnitentiam non rectè secundam post naufragiũ tabulam appellari, anathema sit.

7. TERTVLLIANVS in libro de pœnitentia: Nemo idcircò deterior sit, quia Deus melior est, totiès delinquẽdo quotiè ignoscitur. Cæterũ finẽ vtiq; euadẽdi habebit, cũ offendendi non habebit. Euasim* semel, *hactenùs periculosis nos metipsos inferamus, & si iterũ euasuri videmur. Pleriq; naufragio liberati, exinde repudiũ & naui & mari dicunt, & Dei beneficium, talutem suam scilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam, nolunt iterùm diuinæ misericordiæ onerari esse: formidant videri inculcare, quod conieцuti sunt: bona certè solicitudine iterùm experiri vitant, quod semel didicerunt timere. Ità modus temeritatis, testario est timoris. Timor autem hominis, Dei honor est. Sedenim perutilissimus hostis ille, nunquàm malitiæ suæ otium facit. Atquin tunc maximè sæuit, cũ hominem plenè sentit liberatum tunc plutimùm accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est venia peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò suæ eraſos. Dolet quòd ipsum & angelos eius, Christi seruus ille peccator iudicaturus est. Itaque obseruat, oppugnat, obsidet, si quà possit aut oculos cõcupiscẽtia carnali ferire, aut animum illecebris secularibus irretire, aut fidẽ terrenæ poteſtatis formidine euertere, aut à via certa peruersis traditionibus deterquere: non scandalis, non tẽtationibus deficit. Hæc igitur venena eius prouidens Deus, clausa licèt ignoscentiæ ianua & intinctionis sera obstructa, aliquid adhuc permisit patére. Collocauit in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat: sed iam semel: quia iam secundò: sed ampliùs nunquàm, quia proximè frustrà. Non enim & hoc semel satis est? Habes quod iã non metebaris, amisisti enim quod acceperas. Si tibi indulgentia Domini accõmodat vndè restituas quod amiseras, iterato beneficio gratius esto, nedùm ampliato: magis est enim restituere, quã dare, quoniam miseriùs est perdidisse, quàm omninò non accepisse. Verũ non statim succidendus ac subruendus est animus desperatione, si secundæ quis pœnitentiæ debitor fuerit: pigeat sanè peccare rursùs, sed rursùs pœnitere non pigeat: pigeat iterùm periclitari, sed non iterùm liberari. Neminem pudeat: Iteratæ valetudinis iteranda est medicina: gratus in Dominum extiteris, si quod tibi Dominus offert, non recusaueris offendisti, sed reconciliari adhuc potes.

Post baptismum superest pœnitentiæ remedium tanquã altera ianua ad indulgentiam.

8. EZECHIELIS decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & nõ erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritũ nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & viuite.

9. ET apud eundem trigesimotertio: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo morte impij, sed vt cõuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israel? Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua, & iustus non poterit viuere in iustitia sua, in quacũque die peccauerit. Etiam si dixero iusto, quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, morte morieris, & egecium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinámque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiã fecit, vita viuet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

III.

Quando hoc Sacramentum rite accipitur, & efficaciter operatur?

Conc. Flor. & Trid. sess. 14. ca. 3. & can. 4.

A. Cùm is, qui remissionem peccatorũ implorat, tres illas partes seu actiones adhibet, Contritionem, Confessionẽ & Satisfactionẽ, quæ totam hominis ad Deũ conuersionẽ, pœnitentis officium & renouationẽ cõplectuntur. De quibus ità Chrysostomus: [a] Perfecta pœnitentia cogit peccatorẽ omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hãc esse frugiferam pœnitẽtiam Chrysostomus asserit, vt quibus modis Deũ offendimus, offendimus autem corde, ore, ac opere, iisdem reconciliemur Deo, corde quidem per contritionem, ore per confessionem, ac opere per satisfactionẽ.

a Sermon. de pœnitentia. 2. Reg. 16. cap. Psal. 50. d a 6. b 17. b d 101. a b 2. Reg. 12. d 24. b 3. Reg. 21 g Ionæ 3. d

B. Ad Contritionem pertinet illud, [b] *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

b Psal. 50. d

C. Confessionem his verbis Lucas indicat: [c] Multi credẽtium veniebant, confitentes & annunciantes actus suos. Et [d] Iacobus Apostolus docet: *Confitemini alterutrùm peccata vestra.*

c Act. 19. Num. 5. a d Iacob. 5. & ibid. Beda.

D. Ad Satisfactionem porrò spectant digni [e] pœnitentiæ fructus, quos Ioannes Baptista postulat, inter quos & eleemosynæ. De his autẽ Daniel Prophera: [f] *Peccata tua*, inquit, *Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperũ.* Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem, ait [g] Ambrosius.

e Matth. 3. b Luc. 3. b Act. 26. f

f Dan 4. c

g Ambr. ad virg. lapsam in ca. 8.

E. Atque eò referendum etiam, quod Paulus ait [h] de Corinthiis deplorandis, quãdoquidem super immunditia, fornicatione, & impudicitia quã gesserant, pœnitentiam necdùm egissent.

h 2. Cor. 12. g

TESTIMONIA.

Materia huius Sacramenti.

1. A. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quartum Sacramentum est Pœnitẽtia, cuius quasi materia sunt actus Pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, vt doleat de peccato commisso cum proposito nõ peccandi de cætero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, vt peccator omnia peccata, quorum memoriã habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secundùm arbitrium sacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationẽ, ieiunium & eleemosynam. Forma huius sacramẽti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert, cum dicit: Ego te absoluo, &c.

Forma.

Materia.

2. Concilivm Tridentinum capite tertio, sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento Pœnitentiæ: Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe cõtritio, confessio, & satisfactio. Qui quatenùs in pœnitente, ad integritatem sacramenti, ad plenámq; & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur. Et ibidẽm: Docet præterea sancta Synodus, sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse, Ego te absoluo, &c. Quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adiungentur, ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ.

Forma.

3. In eadem sessione canone quarto: Si quis negauerit, ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti pœnitentiæ, videlicet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantùm esse pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, anathema sit.

Tres actus Pœnitẽtis requiruntur.

4. Chrysostomvs in sermone de Pœnitentia: Perfecta pœnitentia cogit, &c. vt in textu, & infrà quæstione decima A. testimonio nono.

5. Secvndi Regum decimosexto: Venit ergò rex Dauid vsque Bahurim: & eccè egrediebatur indè vir de cognatione dom[us] Saul, nomine Semei, filius Gera: procedebátque egrediens, & maledicebat. Mittebátque lapides contra Dauid, & contra seruos vniuersos regis Dauid: omnis autem populus & vniuersi bellatores à dextro & sinistro latere regis incedebant. Ità autem loquebatur Semei cùm malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul, &c. Et paulò pòst: Dimittite eum, ait rex, vt maledicat iuxta præceptũ Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionẽ meam, & reddat mihi Dominus bonũ pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaq; Dauid & socij eius per viam cum eo: Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersum eum, terrámque spargens.

6. Psalmo quinquagesimo: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Ibidẽm: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatũ meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris, &c.

7. Et psalmo sexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.

8. Et trigesimoseptimo: Miser factus sum & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea, &c. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Quoniã iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

9. Item psalmo centesimoprimo: Ossa mea sicut cremium aruérunt. Percussus sum vt fœnum, &c. Quia cinerem tanquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

10. Secvndi Regum duodecimo: & dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixítque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè transtulit peccatum tuum: Non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.

11. Et capite vigesimo quarto: Percussit autem cor Dauid eum, postquàm numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui valdè in hoc facto: sed precor Domine, vt trãsferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Surrexit itaque Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad propheram & videntem Dauid, dicens: Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dominus, Trium tibi datur optio: elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi. Cúmque venisset Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergò delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

12. Tertii Regum vigesimoprimo: Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est in tantùm, vt sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos cõsumpsit Dominus à facie filiorum Israël. Itaque cùm audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauítque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens: Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est meî causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malũ domui eius.

13. Ionæ tertio capite: Et clamauit & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam: nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit.

B. Psalmo quinquagesimo, vt in textu, & suprà testimonio sexto.

1. C. Actorvm decimonono: Multi credentium, &c. vt in textu.

2. Nvmerorvm quinto: Vir siue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintámque partem desupèr ei in quem peccauerint.

3. Iacobi quinto: Confitemini alterutrùm, &c. vt in textu.

4. Beda in caput quintum epistolæ D. Iacobi: Grauioris lepræ immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium qualiter & quanto tempore iusserit, purificari curemus.

1. D. Matthæi tertio: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

2. Lvcæ tertio: Facite ergò fructus dignos Pœnitentiæ.

3. Actorvm vicesimosexto inquit Paulus: Sed his qui sunt Damasci primùm, & Hierosolymis, & in omnem regionem Iudææ, & gentibus annunciabam, vt pœnitentiam agerent, & conuertentur ad Deum, aliqua Pœnitentiæ opera facientes.

4. Danielis quarto: Peccata tua eleemosynis &c. vt in textu.

5. Ambrosivs in libro ad virginem lapsam capite octauo, vt infrà, quæstione octaua, D. testimonio tertio.

E. Secvndæ ad Corinthios duodecimo: Timeo nè iterũ cùm venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex iis qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

IIII.

Quid est contritio?

A. Est animi dolor, & quæ de peccatis propter Devm offensum concipitur detestatio, cùm proposito vitę in melius cõmutandæ cõiuncta.

Trident. ca. 4. sess. 14. Florentin. Augu. serm. 3. in Natali Domini, & ca. 2. de pœnit. medicina, seu homil. 50. ex 50. ibid. cap. 15. Fulg. li. 1. de remissio. peccat. cap. 12.

B. Hæc Contritio [a] paratur, si quis peccatorũ suorum fœditatem, magnitudinem ac multitudinẽ sedulò intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, cæterísq; donis amissis solicitè cogitet: si mortis incertę ineluctabilẽ [b] necessitatẽ, futuri iudicij horrẽdã seueritatẽ, ac para-

a Chrysost. in Psal. 50. & de cõpun. cord. lib. 1. & 2. August. de pœnit. medi. cap. 9. Amb. ca. 8. ad Virg. lapsam. Trident. sess. 14. cap. 4.

b Heb. 9. g Sophon. 1. d Matth. 25. d Marc. 9. f g

Universidad de Deusto
Biblioteca

tàs etiam peccatoribus pœnas sempiternas expendat atq; pertimescat.

c Esaiæ 38.c

C. Huc pertinet illud Ezechiæ:[c] *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et illud Dauidis,[d] *A iudiciis tuis timui.* Et quod idem gemens orat,[e] *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebã a gemitu cordis mei.* Nec multò pòst:[f] *Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.*

d Psal.118.p

e Psalm.37.b

f Ibidem d

D. Quin & manifesta Dei vox est ad peccatorem:[g] *Charitatem tuã primam reliquisti: memor esto itaque vndè excideris, & age Pœnitentiam.* Sed & Christus in Euangelio,[h] *Timete eum,* inquit, *qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ità dico vobis, hunc timete.* Iam verò Cõtritionis hic dolor ità demùm ad remissionem peccatorum nos præparat, si cum[i] fiducia diuinæ misericordiæ, votóque præstandi ea, quæ ad

g Apoc. 2. b 2. ad Corinth. 12. g & 7. c

h Luc. 12. a Matth. 10. d

i Amb. lib. 2. de pœni. cap. 2.

k Aug. de pœnit. med. ca. 11. & in Enchir. c. 65. Ambr. in Psal. 37. & ca. 8. ad Virg. lap.

[k] Pœnitentiæ Sacramentum spectant, coniungatur.

TESTIMONIA.

Contritio generalis quid sit.

1. A. Concilivm Tridentinum sessione decimaquarta, capite quarto: Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autẽ quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius, & in homine

Vt est pars huius Sacramẽti, quid requirat.

post Baptismum lapso ità demùm præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ & voto præstandi reliqua cõiunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta Synodus hanc Contritionẽ, non solùm cessationem à peccato, &

Ezech.18.

vitæ nouæ propositum & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, iuxta illùd: Proiicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus preuaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Et certè qui illos Sanctorum clamores consideraverit: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas

Psalm.50. Psal.6.

Esaiæ 38.

noctes lectum meũ: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meę: & alios huiusmodi generis: facilè intelliget, eos ex vehementi quodã anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestinatione manâsse. Docet præterea, etsi Contritionẽ hanc aliquãdo charitate perfectã esse contingat, hominémque Deo reconciliare, priusquàm hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominùs reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti

Votũ Sacramenti in Cõtritione includitur.

voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati cõsideratione, vel ex gehennæ & pœnarum meru communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat, non solùm

Attritio donũ Dei est, disponens ad gratiã suscipiendam in Sacramẽto.

non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verùm etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed etiam mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quanuis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.

Ion. 3. Matth. 12. Luc. 11.

Hoc enim timore vtiliter concussi Niniuitæ, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus, pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrârunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ, absque bono motu suscipientiũ, gratiam conferre: quod nunquàm Ecclesia Dei docuit, nec sensit: sed & falsò docent, Contritionem esse extortam & coactam, non liberam & voluntariam.

Ad Cõtritionẽ quæ gratiam impetrat.

2. Concilivm Florentinum: Ad cordis contritionem pertinet, vt doleat pœnitens de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.

3. Avgvstinvs sermone tertio in natali Domini, qui est septimus de tempore: Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei. Quando sic pœnites, vt tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita, & quod te priùs oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente: iam tunc benè ingemiscis ad Deum, & dicis, Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Benè, tibi soli peccaui, quia nullus hominũ sine peccato: & ideò tibi soli peccaui, quia nullus est sine peccato. Da Domine misericordiam misero, qui tam diù pepercisti criminoso. Inclinet ad remedium humilitas pœnitentis, quem permouere non potuit diuturnitas peccatoris. Dic illi in fletu cordis: Adspice ad iusfœlicem pietas immensa, respice crudelem misericordia publica. Desperatus ad omnipotentem venio, vulneratus ad medicum curro: serua pietatem mansuetudinis, qui tam diù suspendisti gladium vltionis: dele numerositatem criminum multitudine misericordiarum. Ista est, filioli, vera pœnitentia, quando sic conuertitur quis, vt non reuertatur: quando sic pœnitet, vt non repetat. Et paulò pòst: Aperiant aures suas ad præcepta Christi, quæ fortasse patuerunt hucusquè ad audienda ludibria. Aperiant oculos suos ad nitorem, qui hucusquè ad ignominiam paruerunt. Compungat pœnitentia criminum, quos hucusquè transpunxit delectatio voluptatum. Erigat adiuncta virtus, quæ vitia prostrauerunt. Apetiant medicamento nares suas, quibus illis fœteat consuetudo peccati.

Psal. 50.

4. Idem in libro de Pœnitentiæ medicina, capite secundo, siue in libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, capite tertio: Omnis qui iam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cùm accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non potest inchoare.

Ad veram pœnitentiam quæ requirantur.

5. Idem capite decimoquinto: Quid autem Dauid obtulit Domino, vndè propitiaret sibi? Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Non solùm ergò denotè obtulit, sed etiam ista dicendo, quid offerri oporteret, ostendit. Non enim sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis

Matth. 5.

sacrificium, cooperãtibus eleemosynis. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus.

Eccles. 21.

Non enim dictum est, vt tantùm abstineatis à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, vt tibi dimittãtur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Christo & alios baptizauerat. Intuere ergò Petrum præsumentem accusatum, timentem

Matth. 26.

vulneratum, flentem sanatum. Iam etiam post aduentum de cælo Spiritus sancti, quidam Simon pecunia voluit eundem Spiritum sanctum emere, sceleratissimum & impium mercimonium cogitans, iam baptizatus in Christo: & tamen pœnitentiæ

Actor. 8.

2. Corint. 12.

consilium ab ipso Petro correptus accepit. Dicit etiam Apostolus Paulus, qui vtiquè fidelibus mittebat epistolas, Nè iterùm cùm venero ad vos, humiliet me Deus, vt lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & luxuria & fornicatione, quam gesserunt. Circonstant ergò nos & præcepta rectè faciendi, & exempla non tantùm rectè facientium, sed etiam ad recipiendam salutem pœnitentium, quæ fuerat amissa peccando.

6. Fvlgentivs Ruspensis Episcopus libro primo de remissione peccatorum ad Euthymium,

Non satis est dolere de malis commissis, sed oportet habere propositũ deinceps ab illis abstinendi in posterum.

capite duodecimo: Nõnulli scelerum suorum consideratione perterriti, pro iniquitatibus quidem suis in oratione gemunt, nec tamen ab iniqua operatione discedunt. Fatentur se malè fecisse, nec vllum finem volũt malis factis suis imponere. Accusant humiliter in conspectu Dei peccata, quibus tenentur oppressi, & eadem peccata quæ humilitate sermonis accusant, corde peruerso contumaciter cumulant. Indulgentiam, quam lachrymosis gemitibus poscunt, ipsi sibi prauis operibus adimunt. Medelam postulant à medico, & in perniciem suam subrogant adiutorium morbo. Tales nunquàm diluunt gemendo peccatum, quia non desinunt peccare post gemitum.

Examen conscientiæ vespertinum.

1. B. Chrysostomvs in Psalmum quinquagesimum duas habet homilias, in quarum posteriore sic ait: Habeto codicem conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infestũ pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicem conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccãsti. Hoc enim dicit Propheta: Iratcimini,

Psal. 4.

& nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Et post pauca: Dicito in corde tuo & in anima tua: Expandimus diem, ô anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo: si quid mali, de cætero ne facias. Et rursùs paulò pòst: Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei sectura ictum non habentem dolorem. Iudicium facito tibimetipsi terribile, leuiorẽ præpara confessionem cogitatiuum tuorum, vt non in futuro die ignauior sis ad persecutanda peccata.

2. Idem in libro primo de Compunctione cordis, sub fine: Quid, dic mihi, corporis viribus opùs est, cùm cor conterere debeamus? Hoc solum est, quod exposcitur à nobis, vt semper recordemur & ad animum reuocemus mala nostra, & conscietiam gestorum nostrorũ habeamus ante oculos, vt pro his supplicemus Deo, vt gehennam ponamus in

Gehenna ob oculos ponẽda.

conspectibus nostris, & angelos, qui in die iudicij vbiquè discurrunt, & congregant de omni orbe terrarum eos qui trudendi sunt in gehẽnam ac supplicijs tradendi. Ponamus etiam & illud ante oculos, quanti doloris est excludi ac proiici à regno

A regno cælorum separari quàm lugẽdum.

cælorum, quod vt mihi videtur, grauius est ipsa gehenna. Nam & si ignis ille nõ arderet, & immortalis illa pœna non esset parata, hoc solùm quòd alieni efficimur à Christo, & excludimur à bonis æternis, nónne omni pœna cruciabilius diceretur? Quòd si non sufficiunt hęc ad erigendas animas, & incitandas ad spem: illud saltem ad memoriam reuocemus exemplum, quod de virginibus refertur, quæ exclusæ à thalamo spõsi sunt propter olei defectum. Ponamus nosmetipsos in illis, quæ excluduntur, & videamus qui dolor, & quæ pœna sit, si cogitemus eadem posse & nos pati, si negligimus.

3. Et libro secundo circa finem: Tantum boni confert meminisse frequentiùs hominem peccati sui, vt etiam Paulum Apostolum videamus, ea quæ abolita iam fuerant, & deleta, adducere tamen in medium: & cùm culpam de præsentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum, & luctũ gemitumque sciebat animæ prodesse, etiam illa commemorat, quę per ignorantiam commissa, gratia baptismi & confessio fidei aboleuerat. Et

Peccatorum memoria quã fructuosa sit. 1. Timot. 1.

post pauca: Oportet ergò recordari nos priora delicta, etiam ea pro quibus veniam cõsecuti sumus, vt intuentes quàm ingentem modum debiti remisit nobis Deus, & ampliùs eum diligere possimus, & verecundiam pudorémque concipere, atque ex his corde compungi: considerantes, quòd nisi miseratio ipsius subuenisset, tantũ illud peccatorum põdus sine dubio in imis nos inferni pœnis supplicijsque pressisset. Paulus etiam illa meminerat, quæ peremerat indulgentia: nos verò nec ista recordamur, quæ post baptismum commisimus, in quibus vtiquè periculum nobis saluum est, & reos nos atque in vinculis positos tenet. Quòd si aliquando

Contra eos qui peccatorum suorũ ferditatẽ & damna animæ nolunt expendere.

ad recordationem venerimus, & visi fuerimus paululùm inde cogitare & esse soliciti, statim effugit cogitatio, & transimus ad alia: & nunc integra quidem hora patimur animam nostrã afflictione mœroris huius adstringi. Hæc igitur causa est, quòd malis addimus mala, dum priorum memoria non permanet, nec dolor aliquis inuritur pro conscientia delicti. Hinc est, vndè nec ad confectionem accedimus. Quomodò enim confitebimur, quorum ne memoriam quidem tenemus? Et sic consuetudine contemnendi, dum de præteritis dolor nullus est, faciliùs superuenientibus malis locum damus. Quòd si omnis ex anima stimulus auferatur, & cũcta ei securitatis fræna laxentur: quis eam post hæc tenebit, aut quis eam de præcipitiis reuocabit?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid prohibet vbi nihil metuitur, vbi nihil verecundiæ, nihil pudoris admittitur, vt non in omnes perditionis foueas demergatur?

Tribunal mētis ascendendum ad comparādam cōpunctionem.

4. AVGVSTINVS libro de Pœnitentiæ medicina, capite nono, vel eodē capite in homilia quinquagesima ex quinquaginta: Ascendat homo aduersùm se tribunal mentis suæ, si timet illud, quòd oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, vt illud recipiat vnusquisque quod per corpus gessit, siue bonum siue malum: constituat se ante faciem suā, nè hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicēs: Arguam te, & statuam te ante faciem tuam. Atque ità constituto in corde iudicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Indè quidem sanguis animæ confitentis per lachrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, vt se indignum homo iudicet participatione corporis & sanguinis Domini: Vt qui separati à regno cælorum timet per vltimam sententiam summi iudicis, per ecclesiasticam disciplinam à sacramēto cælesti panis interim separetur. Versetur ante oculos imsgo futuri iudicij, vt cùm alij accedunt ad altare Dei, quò ipse non accedit, cogitet quàm sit contremiscenda illa pœna, qua percipientibus aliis vitam æternam, alij in mortem præcipitentur æternam.

1. Corint. 5.

Psalm. 49. Accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor.

Matth. 25.

5. AMBROSIVS ad virginē lapsam, capite octauo: Pœnitentia ergò non verbis agenda est, sed & actu. Hæc autem sic agitur: Si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum sit, & si te iam credas prope ipsas positam tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorū, & stridor dentium sine fine. Cùm hæc certa fide, sicut est, animo conceperis, quia necessè est præuaricatricem animā tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium constitutum esse post baptismum, quàm pœnitētiæ solatium, quantanuis afflictionem, quantunuis laborem & indecorem subire esto contenta, dummodò ab æternalibus pœnis libereris. Ergò hæc tu tecum cogitans, & mente retractans, proprij facti tu ipsa iudex esto crudelior. In primis omnis cura vitæ huius interimenda tibi est, & quasi mortuam te existimās, sicut es, quomodo possis reuiuiscere cogita. Deindè lugubris tibi accipienda est vestis, & mens ac membra singula digna castigatione punienda. Reliqua vide infrà, quæst. octaua, D. testimonio tertio.

Quarū rerum cogitatione contritio cōparetur. Matth. 8.

Non aliud remedium post baptismum, quam pœnitētiæ solatiū.

Cōtritio quomodo paratur.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, canone quinto: Si quis dixerit, eam contritionē, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, pōderando peccatorum suorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternę damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & vtilem dolorē, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem, demùm, illam esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, anathema sit.

Esa. 38.

7. AD Hebræos nono capite: Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.

8. SOPHONIÆ primo capite: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos.

9. MATTHÆI vigesimoquinto: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius.

10. MARCI nono: Bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehēnam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

1. C. ESAIÆ trigesimooctauo.

2. PSALMO centesimo decimooctauo.

3. ET trigesimoseptimo, vt in textu.

1. D. APOCALYPSIS secundo: Angeli Ephesi Ecclesiæ scribæ, &c. Sed habeo aduersùm te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem: venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

2. POSTERIORIS ad Corinthios duodecimo: Timeo, ne iterum cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immūditia & fornicatione, & impudicitia quā gesserunt.

3. ET capite septimo: Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur.

4. LVCÆ duodecimo, & MATTHÆI decimo: Timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

Sperare.

5. AMBROSIVS libro primo de pœnitentia, capite primo: Nemo potest benè agere pœnitētiam, nisi qui sperauerit indulgentiam.

6. AVGVSTINVS in libro de Pœnitentiæ medicina, capite vndecimo, vel eodem capite in homilia quinquagesima ex quinquaginta: Iudicet ergo seipsum homo in istis voluntate dum potest, & mores cōuertat in melius, nè cùm iam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cùm in se protulerit seuerissimæ medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia claues ministrantur, & tanquam bonus incipiens iam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerendo sacrificio cordis contribulati deuotus & supplex, id tamen agat, quod non solùm illi prosit ad recipiēdam salutem, sed etiam cæteris ad exēplum: Vt si peccatum eius non solùm in graui eius malo, sed etiam in scandalo est aliorum, atque hoc expedire vtilitati Ecclesiæ videtur antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorē addat tumorem. Meminerit tamen semper, quòd superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiā. Quid est enim infœlicius, quid peruersius, de ipso vulnere quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura illius erubescere?

Ad clauum ecclesiæ pertinet confessio, & gradum, & satisfactionis modum præscribere.

7. IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimoquinto: Sed neque de ipsis criminibus quamlibēt magnis remittendis in sancta Ecclesia, Dei desperanda est misericordia agentibus pœnitentiam secundum modum sui cuiusque peccati. In

In actione autem pœnitētiæ, vbi tale crimen commissum est, vt is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam considerāda est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim cōtritum & humiliatum Deus non spernit. Verùm quia plerúque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcunque alia signa procedit, cùm sit coram illi cui dicitur, Gemitus meus à te non est absconditus: rectè cōstituuntur ab iis qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata, extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nanque propriè spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ità vt quibus dimittuntur, cōsequantur vitam æternam.

Psal. 50.

Psal. 37.

Præsides Ecclesiæ tempora pœnitētiæ constituunt.

8. AMBROSIVS in psalmum trigesimumseptimum: Qui pœnitentiam agit, offerre se debet ad pœnam, vt hìc puniatur à Domino, non ad supplicia æterna seruetur. Ibidem: Plurimùm suffragatur reo verecunda confessio, & pœnam quam defensione euitare non possumus, pudore subleuamus. Et sub finē: Vt febres in alto sitæ non queunt mitigari: cùm foràs eruperint, spem adferunt desinendi: ità peccatorum morbus dum tegitur, inardescit: si confessionibus proditur, euaporat.

9. IDEM ad virginem lapsam capite octauo, vt suprà B. testimo. quinto, & infrà quæstione octaua, D. testimonio tertio.

V.

Est'ne Confessio necessaria?

A. Est vtiquè: non solùm autē, vt quidam falsò autumant, interior illa quæ coram Deo[a] quotidiè facienda est Dauidis exemplo, qui ait:[b] *Dixi, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino:* Verùm etiā hæc exterior, quę apud[c] sacerdotem de criminibus peragitur omnibus, quę post examinatam sedulò conscientiam in mentem homini veniunt.

a Chrys. hom. 42. in Matth.
b Psal. 31. b

B. Ità de hominibus Ecclesiæ primitiuæ scriptum est:[d] *Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos.*

c Orig. in psal. 37. hom. 1. & hom. 2. in Leuit. Chrys. li. 3. de sacer. Nyssen. orat. in eos qui alios acerbiùs iudicāt.
d Act. 19. d

C. Quam confitendi rationem esse necessariam, non Ecclesiæ[e] modò sacra iura & Patrum[f] venerāda scripta confirmant, sed etiā Christi diuina verba cōcludunt, declarántque, cùm ait:[g] *Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis, retenta sunt.* Atqui remittere vel retinere peccata (cùm iudicis hæc sint officia) nullus rectè potest Sacerdos, nisi peccantis causam, de qua iudicandū est, probè anteà cognitam habuerit atque perspectam. Quæ causæ cognitio priùs haberi non potest, quàm is, qui expendendum se sacerdoti, vt[h] Iudici ac[i] medico suo, absoluendúmque tradit, spontanea confessione vulnera tua sigillatim detegat, atque ità aperiat, vt Sacerdos, vbi peccata soluenda & vbi liganda sint, explicatè cognoscere queat.

e Concil. Later can. 21. Florent. & Trid. sess. 14. cap 5.
f Clemens epist. 1. ad fratres Dom. Dionys. epi 8 ad Demoph. Tert. de pœni Orig. in psal. 37 hom. 1. & 2. & homi. 2. in Leuit. Cypr. de lapsi. Paciānus in parænesi ad pœnit. Hiero. in cap. 10. Ecclesiastę. Chrys hom. 30. in Genes. & 10. in Matth.
g Ioan. 20. c

h Aug. li. 20. de ciui. Dei ca. 9 Greg hom. 26. in Euang. Chryl. li. 3 de Sacer. & hom. 1. de verb. Esaiæ. Hieron. ad Heliod. epist. 1.
i Concil Lateran cano. 21. Vtormarien cap 25. Orig. homil. 2. & 2. in psal. 37.

TESTIMONIA.

1. A. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimasecunda in Matthæum: Tu ipse tibi iustus sis iudex, exige à teipso rationem & correctionem, largos lachrymarum effunde fluuios, ingentes compunctionis gemitus redde, humilimus sis, laboribus ac vigiliis teipsum affligе, peccata tua per singulas species recole. Non paruus est hic cruciatus animæ, nec quantus sit, ab alio cognoscitur, nisi ab eo qui compunctus est, qui non ignorat hac re animam in hac vita maximè torqueri: nec est nescius, quantus dolor ex memoria peccatorum nascatur. Quas ob res iustitiam Deus huic pœnitentiæ in præmium proposuit, dicens: Dic tu priùs peccata tua, vt iustificeris. Non est profectò, non est insufficiens ad emendandum via, si cùm omnia secundum speciem in vnum peccata collegeris, assiduè animo deindè ipsa verses, ac de ipsis continuè mediteris & cogites.

Peccata per species singulatim recolenda.

Esaiæ 43. secundum lxx.

Omnia peccata secundum speciem in vnū colligere.

2. PSALMO trigesimoprimo, vt in textu.

3. ORIGENES homilia prima in psalmum trigesimumseptimum: Christus quidem erat archiatros, qui posset curare omnem lāguorem & omnē infirmitatem: Discipuli verò eius Petrus vel Paulus, sed & prophetæ medici sunt, & hi omnes qui post Apostolos in Ecclesia positi sunt, quibúsque cūrandorū vulnerum disciplina commissa est, quos voluit Deus in Ecclesia sua esse medicos animarū, quia non vult Deus noster mortem peccatoris, sed pœnitentiam & orationem eius expectat.

Medici animarum in Ecclesia.

4. IDEM homilia secunda in Leuiticum: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis, audi nūc quātæ sint remissiones peccatorum. In Euangelio est ista prima, &c. Est adhuc & septima, licēt dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorū, cùm lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte: cùm non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, secundùm eum qui ait: Dixi,

Laboriosa per pœnitentiā remissio. Psalm 6.

Non erubescit sacerdoti indicare peccatum & quærere medicinam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalm. 31. pronunciabo aduersùm me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei.

5. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, vt sup. quæst. prima, C. testimonio octauo.

6. GREGORIVS Nyssenus oratione ad eos qui duriùs & acerbiùs alios iudicant, atque condemnant, quique conuersione indigent, & pœnitentia, siue in mulierem peccatricem: Afflictionis participem, & socium sume sacerdotem, vt patrem: quis enim tam falsò nominatur pater, aut tam duro atque adamantino animo præditus est, qui non filiis mœrentibus dolcat, & gaudẽtibus lætetur? Sacerdos ità tristatur ob peccatum illius, quem propter religionem habet loco filij: vt Iacob visa tunica Ioseph sanguine conspersa quærebatur, vt Dauid luxit Absalonis interitũ, vt Heli Ophnim & Phineem, qui in acie ceciderant, vt Moses impium populum, qui rerum nouarum studiosus vitulum sibi conflauerat. Quamobrem maior tibi in eo fiducia sit, qui te in Deo genuit, quàm in illis, à quibus corpore procreatus es. Audacter ostende illi, quæ sunt recondita: animi arcana tanquàm occulta vulnera medico retege. Ipse & honoris & valetudinis tuæ rationem habebit. filiorũ dedecore magis mouentur parentes, quàm ipsi filij. Nam vt filiorum gloria ad parentes pertinet, sic etiam dedecus & turpitudo. Incertus est, fratres, terminus vitæ. discessum è vita diligẽtiâ præuertamus. Absurdum enim est, cùm illi, qui corporis valetudinis rationem habent, se ipsos expurgent ante Caniculæ exortum, nè, quod humidum in illis est, vehementi ipsius ardore corrumpatur, & morbos pariat, eos qui animi curam gerunt, incertum mortis diem non antevertere, & ardorem excruciantis illius ignis, qui in æternum comburi, & nullum vnquàm refrigerium admittit. Drachmam Euangelicam, quam acceperas, & qua dives effectus fueras, ignauia tua perdidisti? pœnitentiæ lucernam accende. Inclinare diligenter. Illam in terrenis affectionibus defossam conquire, inuentam tolle, atque conserua, vt nos vicini gratulemur, & eo gaudio afficiamur, quod est in Christo.

Sacerdos cùm pater sit pœnitentium, ob eorum peccatum dolet.

Gen. 37. 2. Reg. 18. 1. Reg. 4. Exod. 32.

Animi arcana vulnera, sacerdori vt medico retegenda.

Idque ante vitæ incertum terminum faciendum.

B. ACTORVM decimonono, vt in textu.

1. C. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, canone vigesimoprimo: Omnis vtriusque sexus fidelis, postquàm ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata cõfiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, & iniunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, susciens reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: nisi fortè de consilio proprij Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum: alioquin & viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vndè hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, nè quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ille ipsum non possit soluere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, vt more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunstantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale ille consiliũ debeat exhibere, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad sanandum ægrotum. Caueat autem omninò, nè verbo vel signo vel alio quouis modo prodat aliquatenùs peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque vlla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solùm sacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ad oris Confessionem pertinet, vt peccator omnia peccata quorum memoriã habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter, &c. Minister huius Sacramenti est Sacerdos habens authoritatem absoluendi vel ordinariam, vel ex commissione superioris.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite quinto: Ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ iam explicata, vniuersa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse à Domino integram peccatorum Confessionẽ, & omnibus post baptismum lapsis iure diuino necessariam existere: quia Dominus noster Iesus Christus, è terris ascẽsurus ad cælos, sacerdotes suî ipsius vicarios reliquit, tanquàm præsides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clauium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuncient. Constat enim, sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, nec æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere duntaxat, & nõ potiùs in specie, ac sigillatim sua ipsi peccata declarâssent. Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in cõfessione recenseri, etiam si occultissima illa sint, & tantùm aduersùs duo vltima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquàm animum grauiùs sauciant, & periculosiora sunt iis quæ in manifesto admittuntur. Nam venialia, quibus à gratia Dei nõ excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quanquàm rectè & vtiliter, citráque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum vsus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. Verùm cùm vniuersa mortalia peccata etiã cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant, necessum est omniũ etiam venam cum aperta & verecunda confessione à Deo quærere. Itaque dum omnia quæ memoriæ occurrunt peccata Christi fideles confiteri studeant, proculdubio omnia diuinæ misericordiæ agnoscenda exponunt. Qui verò secùs faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat. Colligitur præterea etiam eas circunstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quòd sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec iudicibus innotescant: & fieri nequeat, vt de grauitate criminum rectè censere possint, & pœnam quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere. Vndè alienum à ratione est, docere circunstantias

Circunstantiarum confessio.

stantias has ab hominibus ociosis excogitatas fuisse, aut vnam tantùm circunstantiam confitendam esse, nempe peccâsse in fratrem. Sed & impium est, Confessionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare. Constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm vt postquàm quisque diligentiùs se excusserit, & cõscientiæ suæ sinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suũ mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in vniuersum, eadem Confessione inclusa esse intelligunturi: pro quibus fideliter cum Propheta dicim⁹: Ab occultis meis mũda me Domine. Ipsa verò huiusmodi Confessionis difficultas, ac peccata deregendi verecũdia, grauis quidem videri posset, nisi tot tantísque commodis & cõsolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc sacramentum accedentibus, per Absolutionem certissimè cõferũtur. Cæterùm quo admodum confitendi secretò apud solum sacerdotem, etsi Christus nõ vetuerit, quin aliquis in vindictam suorũ scelerum & sui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publicè confiteri possit: non est tamen hoc diuino præcepto mandatũ, nec satis consultò humana aliqua lege præciperetur, vt delicta, præsertim secreta, publica essent cõfessione aperienda. Vndè cùm à sanctissimis & antiquissimis Patrib⁹, magno vnanimique consensu, secreta Confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta vsa est, & modò etiam vtitur, fuerit semper commendata: manifestè refellitur inanis eorum calũnia, qui eam à diuino mandato alienam, & inuentum humanum esse, atque à Patribus in Concilio Lateranẽsi cõgregatis, initiũ habuisse, docere nõ verẽtur. neq; enim per Lateranẽse Cõciliũ Ecclesia statuit, vt Christi fideles confitẽtur, quod iure diuino necessariũ & institutum esse intellexerat: sed vt præceptũ Cõfessionis, saltẽ semel in anno, ab omnibus & singulis, cùm ad annos discretionis peruenissent, impleretur. vndè iã in vniuersa Ecclesia, cum ingẽti animarũ fidelium fructu, obseruatur mos ille salutaris cõfitẽdi sacro illo & maximè acceptabili tẽpore Quadragesimæ: quem morem hæc sãcta Synodus maximè probat & amplectitur, tãquàm piũ & meritò retinendũ.

Confessio sacramentalis non est impossibilis aut carnificina conscientiæ.

Psalm. 18.

4. CLEMENS epist. 1. ad fratrẽ Domini: Quòd si fortè alicuius cor vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod malũ ex his quæ superiùs memorauimus, latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, vt ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur, quò possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia peruenire. Et infrà: Instruebat B. Petrus actus suæ vitæ omni hora custodire, & omni loco Deum respicere: firmiter scire, cogitationes malas, cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere, & sacerdotibus Domini manifestare.

Confessio alicuius publica esse potest.

Nõ erubescat, confiteri peccator huic qui præest.

Sacerdotibus cogitationes malas patefaciendas docuit D. Petrus.

5. DIONYSIVS Areopagita epistola octaua ad Demophilum: Tu verò procidentem sacerdoti impium (vt ais) atque peccatorem nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans calce abiecisti ac repulisti. Cùm ille quidem verecundè (quod oportuit) fateretur se ad peccatorũ remedia quæréda venisse: neq; exhortuisti insuper & sacerdotẽ optimum lacerare conuiciis, miserabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium iustificâsset.

6. TERTVLLIANVS in lib. de pœnitentia: Tãtum releuat confessio delictum, quanto dissimulatio exaggerat. Cõfessio enim, satisfactionis cõsiliũ est: dissimulatio, contumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ secundæ & vnius, quãto in arcto negocium est, tanto operosior probatio, vt non sola cõscientia præferatur, sed aliquo etiã actu administretur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem vt ignaro, sed quatenùs satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. De ipso quoquè habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit, tristi tractatione mutare: cæterùm, pastum & potum pura nõsse, non ventris scilicet, sed animæ causa: plerúnque verò ieiuniis preces alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctésque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgenicularí, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exomologesis, vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna supplicia non dicam frustretur, sed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm squalidũ facit, magis mundatum reddit: cùm accusat, excusat: cùm cõdemnat, absoluit. Inquãtum non pepercetis tibi, intantũ tibi Deus, crede, parcet. Plerosque tamen hoc opus vt publicationem suî aut suffugere, aut de die in diem differre, præsumo, pudoris magis memores, quàm salutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ità cum erubescẽtia sua pereunt. Intolerandum scilicet pudori Domino offenso satisfacere, saluti prodactæ reformari. Næ tu verecundia bonus, ad delinquendum expandẽs frontẽ, ad deprecandum verò subducens. Ego rubori locum non facio, cùm plus de detrimẽto eius acquiro, cùm ipse hominem quodammodò exhortatur: Nè me respexeris, dicẽs, pro te mihi melius est perire. Certe periculum eius tunc si fortè onerosum est, cùm penès insultaturos in risiloquio consistit, vbi de alterius ruina alter attollitur, vbi prostrato superscenditur. Cæterùm inter fratres atque conseruos, vbi communis spes, metus, gaudium, dolor, passio (quia communis spiritus de cõmuni Domino & patre) quid tuos aliud, quãte opinaris? Quid consortes casuum tuorum, vt plausores fugis? Non potest corpus de vnius membri vexatione lætum agere: condoleat vniuersum & ad remedium conlaboret, necesse est. In vno & altero Ecclesia est, Ecclesia verò Christus. Ergò cùm te ad fratrum genua protendis, Christũ contrectas, Christũ exoras. Æquè illi cùm super te lachrymas agũt, Christus patitur, Christus Patrẽ deprecatur. Facilè impetratur semper, quod filius postulat. Grãde planè emolumẽtum verecundiæ, occultatio delicti pol-

De vtilitate Confessionis & satisfactionis.

Satisfactionis opera.

Presbyteris aduolui.

Contra eos qui ob pudorẽ & verecundiã refugiunt confiteri peccata & satisfacere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

licetur. Videlicet si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proindè & Deum celabimus. Adeóne existimatio hominũ & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latére, quàm palàm absolui? Miserũ est sic ad exomologesim peruenire. Et posteà: Si de exomologesi retractas, gehennam in corde cõsidera, quã ibi exomologesis extinguit: & pœnę prius magnitudinẽ imaginare, vt de remedij adeptione nõ dubites. Iterùm post pauca: Igitur cùm scias aduersùs gehennã post prima illa intinctionis Dominicæ monimẽta, esse adhuc in exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? Cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? mutæ quidem animæ & irrationales, medicinas sibi diuinitùs attributas in tempore agnoscunt. Cernus sagitta transfixus, vt fertum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum. Hirundo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursùs de sua chelidonia. Peccator restituendo sibi institutã à Domino exomologesin sciẽs præteribit illam, quæ Babylonium regem in regna restituit? Diù enim potentiam Domino immolárat, septẽni squalore exomologesim operatus, vnguium leoninum in modum effetatione, & capilli inetria horrorem aquilinum præferẽte. Proh malæ tractationis: Quem homines perhorrebant, Deus recipiebat. Contrà autem Ægyptius imperator, qui populum Dei aliquando afflictum diù Domino suo denegatum persecutus, in prælium irruit, post tot documenta plagarum, discidio maris, quod soli populo peruium licebat, reuolutis fluctibus perit. Pœnitentiam enim & ministerium eius exomologesin abiecerat. Quid ego vltrà de istis duabus humanæ salutis quasi Pharis, styli potiùs negocium, quàm officium conscientiæ meæ curans? Peccator enim omnium notarum cùm sim, nec vlli rei nisi pœnitẽtiæ natus, nõ facilè possum super illa tacere, quam ipse quoquè & stirpis humanæ & offensæ in Dominum princeps Adam, exomologesi restitutus in paradisum suum, non tacet.

Exomologesis gehennam extinguit.

Post baptismum in exomologesi ãc secunda subsidia.

A Domino instituta exomologesis. Dan. 4.

Exodi 14.

7. ORIGENES homilia prima in Psalmum trigesimumseptimum, vide suprà hac eadem quæst. A. testimonio tertio.

8. IDEM homilia secunda in Psalmum eundem: Omnibus igitur flagellis emendari, verberatíque paratus sum, & nihil horum recuso, tantùm vt supplicia æterni ignis effugiam. Ego in flagella paratus sum, & dolor meus coram me est semper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, vt futuros pœnarum dolores, præsentibus possim doloribus compensare. Quoniam iniquitatem meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id est, confessionem peccati, frequentiùs diximus. Vide ergò quid edocet nos scriptura diuina, quia oportet peccatum nõ celare intrinsecùs. Fortassis enim sicut ij, qui habent intùs inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho grauiter & molestè imminentia, si vomuerint, reuelantur: ità etiam hi qui peccauerunt, si quidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecùs vrgentur, & propemodùm suffocantur à phlegmate vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum, & confiterur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodò circunspice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba priùs medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: vt ità demùm si quid ille dixerit, qui se priùs & eruditum medicum ostenderit, & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris: si intellexerit, & præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio curandum est.

Psalm. 37.

Confessionis peccatorum necessitas. Egressi similitudo.

Qualis confitendum quibus.

9. IDEM homilia secunda in Leuiticum, vt sup. A. testimonio quarto.

10. CYPRIANVS in tractatu vel sermone de lapsis: Denique quanto & fide maiores, & timore meliores sunt, qui quanuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licèt & modicis vulneribus exquirunt, sciẽtes scriptum esse: Deus non deridetur. Iterùm paulò post: Confiteantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit, in sæculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est. Conuertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis, veris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur.

Confessio apud Sacerdotes.

Galat. 6.

Remissio per Sacerdotes fit in hac vita.

11. PACIANVS in paræneſi ad pœnitẽtiam, siue in libello de pœnitentia & confessione: Vos primùm appello fratres, qui criminibus admissis, pœnitentiam recusatis, vos inquam post impudentiam timidos, post peccata verecundos: qui peccare non erubescitis, & erubescitis confiteri. Et paulò pòst: Eccè iterùm Apostolus ad Sacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu, qui decipis Sacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum scientem probandi difficultate confundis? Rogo ergò vos, fratres, etiam pro periculo meo per illum Dominum, quem occulta non fallunt, definite vulneratam tegere conscientiam. Prudentes ægri medicos non verentur, ne in occultis quidem corporum partibus etiam secaturos, etiam perusturos. Meminimus quosdam, remota etiam & verecunda membrorum non erubescentes, in ferro & cauterio, & grauissima illa pulueris mordacitate durâsse, & quantum est illud, quod homines præstiterunt? peccator timebit? peccator erubescet perpetuam vitam præsenti pudore mercari? & offerenti manus Domino vulnera malè tecta subducet? & habet aliquid, quod in illo erubescat, qui Dominum læsit? An sic illi melius est perire, ne tu, pudore timidus, sine pudore moriaris, non faciens pudori locum, plus de detrimento eius acquiras, cui pro te melius est perire? Quod si fratrum oculos erubescitis, cõsortes casuum vestrorum timere nolite. Nullum corpus membrorum suorum vexatione lætatur, immò pariter dolet, & ad remedium collaborat: In vno & altero Ecclesia est, Ecclesia verò Christus, atq; ideò qui fratribus peccata sua non tacet, Ecclesiæ lachrymis adiutus Christi

Contra eos qui erubescunt.

Christi precibus absoluitur. Nunc ad cos sermo sit qui benè ac sapienter vulnera sua pœnitentiæ nomine confitentes, nec quid sit pœnitentia, nec quæ vulnerum medicina, nouerũt: similésque sunt illis, qui plagas quidem aperiunt ac tumores, medicíque etiam assidentibus confitentur: sed admoniti, quæ imponenda sunt, negligunt, & quæ bibenda, fastidiunt.

Contra eos qui recte quidem confitentur, sed satisfactionem impositam refugiũt, aut Sacerdotis consilia negligunt.

12. HIERONYMVS in caput decimum Ecclesiastæ super ea verba, Si momorderit serpens in silentio: Si quem Diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati veneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri: magister qui linguam habet ad curandũ, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico cõfiteri, quod ignorat medicina non curat.

Eccle. 10.

Peccati venenum per confessionẽ euomendum.

Quod ignorat medicina non curat.

13. CHRYSOSTOMVS homilia trigesima in Genesim, & homilia decima in Matthæum, vt sup. quæstione decima de Eucharistia, D. testimonio sexto & septimo.

14. IOANNIS vigesimo, vt in textu.

15. AVGVSTINVS libro vigesimo de Ciuitate Dei, capite nono, vt suprà, quæstione prima, B. testimonio decimoquinto.

16. GREGORIVS homilia vigesimasexta in Euangelia, vt sup. ibid. B. testimonio octauo.

17. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, & homilia quinta de verbis Esaiæ, ibidèm, C. testim. octauo, & B. testimonio decimosexto.

18. HIERONYMVS ad Heliodorum, ibidèm, B. testimonio decimoquarto.

19. CONCILIVM Lateranense canone vigesimoprimo, vt suprà, hac eadem quæstione, C. testimonio primo.

20. CONCILIVM Vvormatiense capite vigesimoquinto: Pœnitentibus, secundùm differentiam peccatorum, sacerdotis arbitrio pœnitentiæ decernuntur. Debet itaque Sacerdos in pœnitentia danda singulorum causas singulatim considerare, originem quoquè, modúmque culparum, & affectus gemitúsque delinquentium diligenter examinare, manifestéque cognoscere: temporum etiam & personarum, locorum quoquè & ætatum qualitates inspicere, vt etiam pro consideratione locorum, ætatum vel temporum, seu pro qualitate delictorum atque gemituum vniuscuiusque delinquentis, à sacris regulis oculos non reflectat.

Confessarij officium.

21. ORIGENES homilia prima & secunda in Psalmum trigesimumseptimum, vt suprà, A. testimonio tertio, & C. testim. septimo.

VI.

Quomodò Patres de Confessione scribunt?

A. Hi certè non modò confitendi vtilitatem & vsum, qui semper in Ecclesia fuit, sed ius etiam atque necessitatem nobis magno consensu commendant comprobántque.

B. Vt verò è plurimis paucos & probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis Magnus ille Basilius: [a] Necessarium videtur his quibus dispensatio Mysteriorũ Dei commissa est, confitenda esse peccata. Sic enim & hi, qui antiquitùs pœnitebãt, inueniuntur apud sanctos confessi esse peccata sua.

a Quæst. 228. in regulis breuioribus. Vide etiam quæst. 229. & in epist. 3. canonica ad Amphilochiũ, can. 73.

C. Tum Cyprianus, [b] Confiteantur, inquit, singuli, quæso vos fratres, delictũ suum, dũ adhuc qui delinquit, in sæculo est, dum admitti eius cõfessio potest, dum Satisfactio cuiusque & remissio facta per Sacerdotes apud Dominũ grata est.

b De lapsis, vide eundem epist. 10. & 55.

D. Accedit his Augustini sentẽtia, qui docet in hunc modum: Agite pœnitẽtiã qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occultè ago, apud Deũ ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergò sine causa dictũ est: *Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo*: Ergò sine causa sunt claues datę Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? Promittimus vobis, quod ille negat? Nónne vos decipimus? Tum alibi, [d] Sunt, inquit, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteatur crimina. Nolunt enim aut erubescunt, siue dedignantur se ostendere Sacerdotibus, quos tamen inter lepram [e] & lepram discernere per legislatorem constituit Dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiaris opinione, quatenùs confundaris confiteri coram Domini Vicario, vel tabescens præ rubore, vel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsius similiter subeundum est iudicium, quem Dominus sibi non dedignatur Vicarium.

Homil. 49. et 50. Item homil. 41. & 50: ca. 10. 11. & 16.

Matth. 18. Ioan. 20. c

d Lib. 2. de vita infirmo. cap. 4.

e Leuit. 13. & 14. a Luc. 17. d Matth. 8. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

E. Nec minùs est euidens, quod Leo ille Magnus scriptum reliquit: [f]Multiplex misericordi Dei ità lapsibus subuenit humanis, vt non solùm per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternę, vt qui Regenerationis donum violâssent, proprio se iudicio condemnâtes, ad remissionem criminum peruenirēt: sic diuinæ bonitatis præsidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim [g]Dei & hominum homo CHRISTVS IESVS, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus Satisfactionem pœnitentiæ darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

f Epist. 91. ad Theodorum Foroiuliensem Epis. Vide eadem epist. 80. ad Episcop. Campaniæ.

g 1. Tim. 2. b

TESTIMONIA.

1. B. BASILIVS in regulis breuioribus, siue quæstionibus compendio explicatis, quæstione ducentesima octogesimaoctaua: Necessarium videtur, &c. vt in textu.

2. IDEM quæstione ducentesima vigesimanona compendiò explicata: Interrogatio. Nunquid flagitiosè facta, abiecta omni verecundia, enunciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodò? & si hoc, apud quos, & cuiusmodi? Respōsio: Omninò in peccatorum confessione eadem ratio est, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquàm quibuslibet temerè homines aperiunt, sed iis tantummodò, qui rationem, qua ea curanda sunt, teneant: eodem modo etiam peccatorum confessio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea possint curare, consentaneum in modum illi, quod scriptum est, Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmiorum portate. hoc est, tollite diligentia & cura vestra.

Non quibuslibet confitendum.

Rom. 15.

3. IDEM in epistola tertia canonica ad Amphilochium, canone septuagesimotertio: Sin autē vnusquisque eorum qui in prædictis peccatis fuēre, cōfessus bonus euaserit, & is cui à Dei benignitate ligandi & soluendi credita est potestas, si sit clementior, videns summam eius qui peccauit confessionē ad diminuendū pœnarum tempus, nō est dignus damnatione, cùm quæ est in scripturis, nobis historia significet, quod qui cū maiori labore confitētur, Dei misericordiam celeriter apprehendant.

Confessio.

Matth. 18. Ioan. 20.

1. C. CYPRIANVS in tractatu vel sermone de lapsis: Confiteantur singuli, &c. vt in textu. & sup. quæst quinta, C. testimonio nono.

2. IDEM epistola decima ad Presbyteros & Diaconos: Hæc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros, vt qui possunt agentes pœnitentiam veram Deo patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere, seducantur, vt magis pereant, & qui erigere se possent, plùs cadant. Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitētiam iusto tempore, & secundùm disciplinæ ordinem ad exomologesim veniant, & per manus impositionē Episcopi & cleri ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore persecutione adhuc perseuerante, nondùm restituta Ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondùm pœnitentia acta, nondùm exomologesi facta, nondùm manu eis ab Episcopo & clero imposita, Eucharistia illis datur, cùm scriptum sit: Qui ederit panem aut biberit calicem Domini, indignè reus erit corporis & sanguinis Domini.

Lib. 3. epi. 14.

Precibus & operibus satisfacere.

Exomologesis.

1 Corint. 11.

3. ET epistola quinquagesimaquinta ad Cornelium: Honor ergò datur Deo, quando sic Dei maiestas & censura contemnitur, vt cùm se ille indignari & irasci sacrificantibus dicat, & cùm pœnas æternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur sacrilegis atque dicatur, nè ira cogiteretur Dei, nè timeatur iudicium Domini, nè pulsetur ad Ecclesiam Christi, sed sublata pœnitentia, nec vlla exomologesi criminis facta, despectis Episcopis atque calcatis, pax à presbyteris verbis fallacibus prædicetur, nè lapsi surgant, aut foris positi ad Ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam non satis fuit ab cuangelio recessisse, spem lapsis satisfactionis & pœnitētiæ sustulisse, fraudibus inuolutos, vel adulteriis commaculatos, vel sacrificiorū funesta contagione pollutos, nè Deum rogarent, nè in Ecclesia exomologesin criminum facerent, ab omni & sensu & fructu pœnitētiæ remouisse, nisi foris sibi extra Ecclesiam, & contra Ecclesiam constituisset conuenticulum perditæ factionis, cùm malè sibi consciorū & Deum rogare ac satisfacere nolentiū caterua conflueret.

Lib. 2. epist. 3.

Criminis exomologesis.

In Ecclesia exomologesin criminū facere.

Satisfacere nolentium, caterua.

1. D. AVGVSTINVS homilia quadragesimanona ex libro quinquaginta homiliarum: Agite pœnitentiam, &c. vt in textu.

2. IDEM homilia quadragesimaprima ex libro quinquaginta homiliarū: Non solùm post pœnitētiam ab istis vitiis se homo seruare debet, sed & ante pœnitētiam, dum sanus est: quia si ad vltimū vitæ steterit, nescit si ipsam pœnitentiam accipere, ac Deo & sacerdoti peccata sua confiteri poterit.

Eadem vtitur habet Ambro. in exhortatione ad pœnitentiam.

Deo ac sacerdoti peccata confiteri.

3. ET homilia quinquagesima ex libro eodem, capite decimo: vel in libro de pœnitentiæ medicina, capite decimo: Quisquis post baptismum aliquorum pristinorum malorum opere obligatus tenetur, vsque adeò sibi inimicus est, vt adhuc dubitet vitam mutare dum tempus est, cùm ira peccat, & viuit. Nam vtique quòd ipse perseuerans peccat, thesaurizat sibi tā in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Quòd autem adhuc viuit, patientia Dei ad pœnitentiā eū adducit. Implicatus ergò tam mortiferis vinculis peccatorum detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claues Ecclesiæ, quibus soluatur in terra, vt sit solutus in cælo: & audet sibi post hanc vitam, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri.

Rom. 8.

Peccatori alia cuiuslibet conditionis, ad Ecclesiæ claues fugere debet. Matth. 16.

4. IBI-

4. IBIDEM capite vndecimo: Iudicet ergò seipsum homo in istis voluntate dum potest, & mores conuertat in melius, nè cùm iam poterit, etiam præter voluntatem à Domino iudicetur, &c. vt suprà, quæstione quarta de pœnitentia, D. testimonio septimo.

5. ET capite decimosexto: Sed fac incertum esse, vtrùm ignoscat Deus. Quid perdit cùm supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitauerit, cùm offenderet Deū? Quis enim certus est, quòd etiam Imperator ignoscat? Et tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penè vt mors vitetur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deindè per homines homini, sine dubitatione fiunt ista, quum sit dubium quo fine prouenient, & tamen certiores sunt claues Ecclesiæ, quàm corda regia. Quibus clauibus quodcunque in terra soluitur, etiam in cælo solutum esse promittitur. Et multò est honestior humilitas, qua se quisque humiliat Ecclesiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

Matth. 16.

6. MATTHÆI decimooctauo, vt sup. quæstio. primà, B. in textu.

7. IOANNIS vigesimo, ibidem.

8. AVGVSTINVS in libro secūdo de visitatione infirmorum, capite quarto: Sūt quidam qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, &c. Et quibusdam interpositis: Ergò ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum conscientiarum tuarum penitùs participem. Non seducat te somniantium illa superstitio, quæ in visitando confirmat, quia saluat sacerdote inconsulto ad Deum peccatorum confessio. Nos autem non abnegamus, quin sit ad Deum frequēter referenda confessio peccatorum. Beatus enim qui tenebit & allidet paruulos vel maximos suos ad petram. Petra autem Christus est. Sed testamur, & testatur illa sancta doctrina, nè tibi applaudentium faueas auribus, quoniam priùs eges sacerdotis, qui mediator sit ad Deum tuum, salubri iudicio: alioquin & sub lege, & sub gratia: Ite, & ostendite vos sacerdotibus, responsum diuinum quomodò consummaretur? Confitemini alterutrùm peccata vestra, quomodò compleretur? Ergò cicatricum tuarum arbiter Dei vice, Dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei vias tuas, & ipse tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Deindè capite quinto ità subiunxit: Adstantem coram te sacerdotem angelum Dei existima. Labia quidem sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Angelus enim Domini exercituum est. Et cum qua & Deum & Angelum eius docet reuerentia, Dei ministrum affare: Aperi ei penetralium tuorum abditissima latibula, conscientiarum verecundarum penitiora reuela repagula. Non te pudeat coram vno dicere, quod te nō puduit forsitan coram multis & cum multis facere: nàm humanum est peccare, Christianum est à peccato desistere, diabolicum est perseuerare. Ergò quæ mentem grauiùs exacerbant facinora, Dei angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus inuoluens, nullis circumitionibus quod verum est operiens. Designanda etiam sunt in quibus peccâsti loca, si recordaris & tempora, cum quibus peccâsti personis, non nomina ipsarum, etiam vt à peccato desistant secretò corrigēda familiaritas, in qua peccâsti labilis ætas, quo gradu iam Ecclesiæ inseruiebas, vtrùm semel, an ex consuetudine, vtrùm necessitate, an ex voluptate cecidisti. His enim omnibus sua instant iudicia, & cæt. Hæc autem omnia si taceantur, vel dicta callidè pallientur, animam iugulant. Si denudentur, cum pœnitentia euanescunt. In nihilum redigenda ordine competenti prosequere, sine circunlocutione edissere peccata pro viribus, immò viriliter extirpare contende. Heu cur erubescis confiteri, quod facere nequaquàm erubuisti? Meliùs est coram vno aliquantulum ruboris tolerare, quàm in die iudicij coram tot millibus hominum graui repulsa denotatum tabescere. Confitere igitur chare mi nominetenus quæ te remordent flagitia, detege specialiter quæ scis specialia: quotidiana de quibus non fuisti mundus, saltem cogitatione in collecta generali appone, ficque ex indulgentia confide.

Nō soli Deo, sed & sacerdoti confitendū.

Psal. 136. 1. Corint. 10.

Luc. 17.

Iacob. 5.

Malach. 8.

Modus confitendi.

9. LEVITICI decimotertio, vt sup. quæstione prima, C. testimonio quarto.

10. ET decimoquarto. 11. LVCÆ decimoseptimo.

12. MATTHÆI octauo, ibidem testim. quinto, & sequentibus.

1. E. LEO epistola nonagesimaprima ad Theodorum Foroiuliensem Episcopum: Sed vt quoquo modo instruatur ambiguitas consulentis, quid de pœnitētium statu Ecclesiastica habeat regula, non tacebo. Multiplex misericordia Dei, & cætera, vt in textu, per iannam reconciliationis admitterent. Cui vtique operi ipse Saluator interuenit, nec vnquàm ab his abest, quæ ministris suis exequenda commisit, dicēs: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus ad consummationem seculi: vt si quid per seruitutem nostrā bono ordine & gratulando impletur affectu, non ambigamus per spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocunque interceptus obstaculo, à munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquàm ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne, non poterit. Nec necesse est nobis, eorum, qui sic obierint, merita actúsque discutere, cùm Dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ iustitiæ reseruauerit: ità potestatem suam timere volens, vt hic terror omnibus prosit, & quod quibusdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim vtile ac necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diem sacerdotali supplicatione soluatur. His autem qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia, præsidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conuersio, dicēte spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, vt iustificeris. Et iterùm: Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. In dispēsandis

Matth. 28.

Quàm periculosū, mori sine absolutione sacramentali.

Satisfactio.

Ezech. 33. Esaiæ 43. Psal. 129.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnitendi affectionem. 2. Tim. 2.

itaque Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lachrymas, gemitúsque negligere, cùm ipsam pœnitentiam ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicere Apostolo: Nè forte det illis Deus pœnitentiam, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Vndè oportet vnumquenque Christianum conscientiæ suæ habere iudiciũ, nè conuerti ad Deum de die in diem differat: nè cùm satisfactionis sibi tempus in fine vitæ suæ constituit, quia periculosè hac se conditione fragilitas & ignorantia humana concludit, ad paucarum horarum se reseruet incertum: & cùm possit pleniore satisfactione indulgẽtiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo vix inueniat spatium aut confessio pœnitẽtis, vel reconciliatio sacerdotis. Verùm (vt dixi) etiam talium necessitati ità auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam, etiam amisso vocis officio per indicium integri sensus quærere probentur. Quòd si aliqua vi ægritudinis ità fuerint aggrauati, vt quod paulo antè poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant: testimonia eis fidelium circunstantium prodesse debebunt, vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur, seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum, à fide discedendo, peccârunt.

Non differenda conuersio & satisfactio.

Reconciliatio sacerdotis.

2. IDEM epistola octogesima ad Episcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum cõstitutos, capite secundo: Illam etiam contra Apostolicam regulam presumptionem, quam nuper agnoui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri, (de pœnitentia videlicet, quæ ità à fidelibus postulatur) nè de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publicè recitetur, cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis consuetudo, nè multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuũt inimicis suis sua facta reserare, quibus possent legum constitutione percelli. Sufficit enim illa cõfessio, quæ primùm Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demùm plures ad pœnitẽtiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Confessio secreta apud sacerdotem sufficit, nec expedit publicam facere.

VII.

Quid porrò de satisfactione sentiendum est?

A. Id videlicet, quòd alia CHRISTI Redemptoris propria, alia fidelium pœnitentium cõmunis sit satisfactio. Illa semel[a] in corpore CHRISTI crucifixi, dum agnus ille mũdi peccata tulit, peracta est, vt qui natura sunt[b] iræ filij, DEO reconcilientur: Hæc verò quæ ad pœnitentes pertinet, à Christi membris in Ecclesia quotidiè peragitur, cùm pœnitẽtes post Confessionẽ ea quæ Sacerdos absoluens iniũxit, perficimus, aut cũ vltrò quidem dignos pœnitentiæ fructus edimus, quibus anteactæ vitę errata siue commissa aliqua saltem ex parte compensemus.

Gregorius in ca. 9. libri 1. Regũ. Basilius quæst. 122. in regulis breuioribus.
a Heb. 9. g Ephes. 5. f 4. g. 1. Ioan. 2. a Ioan 1. d.
b Eph. 2. a 2. Cor. 5. d Cyp. epist. 59. & 30. Tertull. de pœnit. Conc. Trid. sess. 14. ca. 8. & 9. de sacra. pœnit.

B. Hæc[c] vindicatoria simul & emendatoria quædam est Satisfactio, & Redemptoris CHRISTI beneficium atque Satisfactionem adeò non obscurat, vt magis etiam cõmendet, illustrétque. Illa enim præeunte, ac præcipuè[d] cooperante, iuxta diuinam scripturam iudicium[e] facimus & iustitiam, delicta nostra contra nosipsos vindicãtes, & residuas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deique gratiam nobis pleniorem conciliantes atque promerentes: Denique hac ratione testantes, nos CHRISTI Crucem libenter amplecti, [f]abnegare nos ipsos, mortificare carnẽ, veteris nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dũ aduersùs deprauati animi motus ardenti zelo fortitérque certamus.

c Exod. 32. g Num. 12. d 14 d e f & 20. b d Psalm. 98. b 2. Reg. 12. c d Augu. lib. 2. de pecc. meri. ca. 34. & lib. 22. cõtra Faustum ca. 67. Greg. li. 9. Moral. ca. 27. e Reg. 24. b c Prou. 11. d Eccles. 5. a Augu. tract. 124. in Ioan.
d Chrys. hom. 80. ad pop. e Esa. 56. a Eze. 18. e f Hier. 22. a 2. Cor. 7. c Psal. 50. a & Chrys. ibid. & in 3. ca. Matth.

C. Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant[g] Dauid, Niniuitę, & alij, quos in cilicio, cinere, gemitu, luctu, ieiuniis, aliisque afflictionib[9] pœnituisse constat, qui & hinc DEO grati & approbati fuisse leguntur. Quam pœnitentiæ partem Scriptura confirmãs, nobisque cõmendans clamat:[h] *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & plãctu.* Et alibi:[i] *Conuertimini, & agite pœnitẽtiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et quidem Paulus[k] docet, tristitiam quæ

f Luc. 9. c Mat. 16. d Rom. 6. a Ephes. 4. e Colos. 3. b.
g 2. Reg. 12. d 1. Paral. 21. e Psal. 45. b 98. b Ion. 3. b 3. Reg. 21. g 1. Mach. 2. b 3. f. 2. Machab 3. d Matt. 11. e Luc 10. c. Iudith 4. h c d 7. a 8. a 9. a Ioel. 2. c Dan. 9. a Iob 42. Hier 6. g 4. c 25. g 48. f 49. a Eze. 7. c Thre. 2. c
h Ioel. 2. c
i Ezech. 18. g
k 2. Corint. 7. c

quæ secundùm Deum est, operari vindictã: & generatim admonet:[l] *Si nosipsos diiudicaremus, non vtiquè iudicaremur à Domino.* l. Cor. 11. c

D. Ea propter non est, cur de Satisfactionis nomine, quod certè Patribus est perquàm familiare, discepremus, cùm in Scripturis res ipsa perspicuè proponatur.

TESTIMONIA.

Præter Christi satisfactionem necessaria est etiam nostra satisfactio. 2. Tim. 2.

1. A. GREGORIVS in caput nonum libri primi Regum in illa verba, dixit Samuel coco, &c. Non omnia nostra Christus expleuit. Per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò residuum viderat, qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus. Quasi dicat, quod expleuit Christus, non valet, nisi ei, qui id quod remansit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apostolus dicit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in corpore meo.

1. Pet. 2.

Colos 1.

Deus quantũ in ipso est nobis omnia cõdonauit, sed tamen pœnitentia nostra opus est. Pial. 100.

2. BASILIVS quæstione duodecima in regulis breuioribus seu compendiò explicatis quæstionibus: Deus pro remissione peccatorum nostrorum demisso vnigenito filio suo, quantùm in ipso est, ea antè iam omnibus cõdonauit. Quoniam autem misericordiam & iudicium sanctus vir canit, & testatur Deum misericordem esse & iustũ, necesse est, vt quæ & à prophetis, & ab apostolis, suis locis de pœnitentia dicta sunt, ea à nobis præstentur, vt appareant iudicia iustitiæ Dei, & misericordia eius consummetur ad condonationem peccatorum.

3. AD Hebræos nono: Neque vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodùm pontifex intrat in sancta, per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione seculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit: Et quemadmodùm statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

4. AD Ephesios quinto: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Ibidèm: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro, &c.

5. ET capite quarto: Donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

6. PRIMÆ Ioannis secundo: Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

7. IOANNIS primo: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

8. AD Ephesios secundo: Eramus natura filij iræ sicut & cæteri: Deus autem (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Iesu.

9. POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Christo mũdum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergò legatione fungimur, tanquã Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eũ qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatũ fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

10. CYPRIANVS epistola quinquagesimanona ad Fidum presbyterũ: Legimus literas tuas, frater charissime, quibus significãsti de Victore quodam presbytero: quòd ei antequàm pœnitentiã plenam egisset, & Domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temerè Therapius collega noster immaturo tempore, & præpropera festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis mouit, recessum esse à decreti nostri authoritate, vt ante legitimũ & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate vrgente, ac necessitate cogente, pax ei concederetur.

Lib. 3. epist. 8.

Deo faciendã satisfactio.

11. IDEM epistola decima ad Clerum: Agentes pœnitentiam veram, possunt Deo Patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere.

Lib. 3. epist. 14.

Precibus & operibus Deo satisfacere.

12. TERTVLLIANVS libro de Pœnitentia: Ità qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, &c. Et aliquibus interiectis: Non statim succidendus ac subruendus est animus desperatione, si secundæ quis pœnitentiæ debitor fuerit: pigeat sanè peccare rursùs, sed rursùs pœnitere non pigeat: pigeat iterũ periclitari, sed non iterùm libertari. Neminem pudeat. Iteratæ valetudinis, iteranda medicina est: gratus in Dominum extiteris, si quod tibi Dominus offert, non recusaueris: offendisti, sed reconciliari adhuc potes. Habes cui satisfacias, & quidem volentem: id si dubitas, euolue quæ spiritus ecclesiis dicat: Desertã dilectionem Ephesiis imputat, stuprum & idolothytorum esum Thyatirenis exprobrat, Sardios non plenorum operum incusat, Pergamenos docentes peruersa reprehendit, Laodicenos fidentes diuitiis obiurgat: & tamen omnes ad pœnitentiam commonet, sub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pœnitenti, si non ignosceret pœnitenti. Ibidèm: Satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Vide plura suprà, quæstione quinta de Pœnitentia, C. testimonio sexto.

Satisfacere Domino.

Satisfactio.

Apoc. 2. & 3.

Satisfactio confessione disponitur. Pœnitentia Deus mitigatur.

13. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite octauo de Pœnitentiæ Sacramẽto: Demùm, quo ad Satisfactionem, quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus, quemadmodùm à Patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ità vna maximè nostra ætate, summo pietatis prætextu, impugnatur ab iis, qui speciem pietatis habent, virtutem autem eius abnegârunt: sancta Synodus declarat, falsum omninò esse, & à verbo Dei alienum, culpam à Domino

Satisfactio hodie maximè impugnatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Culpa remittitur aliquando sine vniuersæ pœnæ condonatione. Num. 14. 2. Reg. 12. & 24. 1. Par. 21.

nunquàm remitti, quin vniuersa etiam pœna condonetur. Perspicua enim & illustria in sacris literis exempla reperiuntur, quibus, præter diuinam traditionem, hic error quàm manifestissimè reuincitur. Sanè & diuinæ iustitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorâtiam deliquerint: aliter verò, qui semel à peccati & Dæmonis seruitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, nè ità nobis absque vlla Satisfactione peccata dimittantur, vt occasione accepta, peccata leuiora putantes, velut iniurij & cõtumelioſi Spiritui sancto, in grauiora labamur, thesaurizãtes nobis iram in die iræ. Proculdubiò enim magnoperè à peccato reuocant, & quasi fræno quodam coërcent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioréſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, medentur quoq; peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus, malè viuendo comparatos, cõtrariis virtutum actionibus tollunt. Neque verò securior vlla via in Ecclesia Dei vnquàm existimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quàm vt hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequẽtent. Accedit ad hæc, quòd dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Iesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certissimam quoquè indè arrham habentes, quòd si compatimur, & conglorificabimur. Neque verò ità nostra est Satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exoluimus, vt non sit per Christum Iesum. nam qui ex nobis, tanquam ex nobis, nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus: ità non habet homo, vndè glorietur: sed omnis gloriatio nostra in Christo est: in quo viuimus, in quo meremur, in quo satisfacimus: facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre. Debent ergò sacerdores Domini, quantùm spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutares & conuenientes satisfactiones iniungere: nè, si fortè peccatis conniueant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leuissima quædam opera pro grauissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, vt Satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad nouæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem. nam Claues sacerdotum non ad soluendum duntaxàt, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent. nec propterea existimârunt, Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ vel pœnarum, sicut nemo vnquàm Catholicus sensit, ex huiusmodi nostris satisfactionibus vim meriti & satisfactionis Domini nostri Iesu Christi vel obscurari, vel aliqua ex parte imminui: quod dum Nouatores intelligere nolunt, ità optimam pœnitentiam nouam vitam esse docent, vt omnem Satisfactionis vim & vsum tollant.

14. Item capite nono: Docet præterea, tantam esse diuinæ munificentiæ largitatem, vt non solùm pœnis sponte à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam, quod maximum amoris argumentum est, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus.

Pœnæ diuinitus inflictæ, quando vim satisfactionis habeant.

1. B. Exodi trigesimosecundo capite: Reuersúsque (Moyses videlicet) ad Dominum, ait: Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum, fecerúntque sibi Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi: angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

2. Numerorvm duodecimo capite: Iratúsq; Dominus contra eos (Aaron scilicet & Mariam) abiit: nubes quoquè recessit, quæ erat super tabernaculum: & eccè Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cúmque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra, ait ad Moysen: Obsecro Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stultè commisimus, ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortiuum quod proiicitur de vulua matris suæ. eccè iam medium carnis eius deuoratum est à lepra. Clamauítque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam. Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius, nónne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi: Separetur septem diebus extra castra, & posteà reuocabitur. Excluſa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

3. Et capite decimoquarto: Et ait Moyses ad Dominum, Dimitte obsecro peccatum populi tui huius secundùm magnitudinem misericordiæ tuę, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto, vsque ad locum istum. Dixítque Dominus, Dimisi iuxta verbum tuũ. Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuersa terra. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, nõ videbunt terram, pro qua iuraui patribus eorum: nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. Seruum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circuiuit, & semen eius possidebit eam. Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete castra, & reuertimini in solitudinem per viam Maris rubri. Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Vsquequò multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israël audiui. Dic ergò eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. Omnes qui numerati estis à viginti annis & suprà, & murmurâstis contra me, non intrabitis terram super quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Iosue filium Nun. Paruulos autem vestros, de quibus dixistis, quòd prædæ hostibus forent, introducam: vt videant terram quæ vobis displicuit. Vestra cadauera iacebunt in solitudine. Filij vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in deserto, iuxta numerum quadraginta dierum, quibus considerâstis terram: annus pro die imputabitur. Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem meam: quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ quæ cõsurrexit aduersum me: in solitudine hac deficiet, & morietur. Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinẽ, detrahentes terræ quòd esset mala, mortui sunt, atque percussi in conspectu Domini. Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone vixerunt ex omnibus qui perrexerãt ad considerandam terram. Locutúsque est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes filios Israël, & luxit populus nimis.

4. Item capite vicesimo: Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram, dixítque eis: Audite rebelles & increduli, Num de petra hac vobis aquam poterimus eiicere? Cúmq; eleuâsset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ità vt populus biberet & iumenta. Dixítque Dominus ad Moysen & Aaron: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Et paucis interiectis: Locutus est Dominus ad Moysen, Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit terram quam dedi filiis Israël, eò quòd incredulus fuerit ori meo ad Aquas contradictionis. Tolle Aaron & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor. Cúmque nudaueris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius, & Aaron colligetur, & morietur ibi. Fecit Moyses vt præceperat Dominus, & ascenderunt in montẽ Hor, coram omni multitudine. Cúmque Aaron spoliâsset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro. Omnis autẽ multitudo videns occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

5. Psalmo nonagesimooctauo: Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius. Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos. Custodiebant testimonia eius, & præceptũ quod dedit illis. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos: Deus, tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.

6. Secvndi Regum duodecimo capite: Dixit autem Nathan ad Dauid, Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ego vnxi te in regem super Israël, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dedíq; tibi domum Israël & Iuda: & si parua sunt ista, adiiciam tibi multò maiora. Quare ergò contempsisti verbum Domini, vt faceres malũ in conspectu meo? Vriam Hethæum percussisti gladio, & vxorem eius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon. Quamobrẽ non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternũ, eò quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. Itaque hæc dicit Dominus, Eccè, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cũ vxoribus tuis in oculis Solis huius. Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbũ istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis huius. Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino, &c. vt infrà hac eadẽ quæstione, C. testimonio primo.

7. Avgvstinvs libro secũdo de peccatorum meritis & remissione, capite trigesimoquarto: Sicut primi homines posteà iustè viuendo, vndè meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari: sic & caro peccati etiamsi remissis peccatis homo in ea iustè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarchâ Dauid in libro Regnorum, ad quem Propheta cùm missus esset, eíque propter peccatum quod commiserat euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, cõfessione peccati veniam meruit, respondente Prophetа, quòd illud ei flagitium facinúsq; remissum sit, & tamen consecuta sunt quæ Deus fuerat comminatus, vt sic humiliaretur à filio. 2. Reg. 12.

Dauid est cõfessione peccati veniam meruit, tamen pœnam non euasit.

8. Idem libro vigesimosecundo contra Faustũ Manichæũ, capite sexagesimoseptimo: Quid aliud quàm cordis eius (Dauidis nempe) profunda cernebat spiritus Dei quando correctus per prophetam dixit, Peccaui: continuóque ad hoc vnũ verbum audire meruit, quòd acceperit veniam? Ad quam rem, nisi ad sempiternam salutem? Neque enim prætermissa est in illo secundùm Dei cõmi- nationem flagelli paterni disciplina, vt & confessus in æternum liberaretur, & afflictus temporaliter probaretur. Haud verò mediocre fidei robur fuit, aut paruum mitis & obedientis animi indicium, cùm audîsset à propheta, quòd sibi Deus ignouisset, & tamen quæ fuerat comminatus, consequenter euenissent, non se dicere propheтæ deceptum esse mendacio, nec murmurare aduersùs Deum, quasi falsam peccatorum eius indulgentiam pronunciauerit. Intelligebat enim vir altè sanctus, & non contra Deum, sed ad Deum leuans animam suam, nisi Dominus esset confitenti pœnitentíque propitius, quantum pœnarum æternarum eius essent digna peccata: pro quibus cùm temporalibus emendationibus vreretur, videbat erga se & manere veniam, & non negligi medicinam. 2. Reg. 12.

Quare Dauid post acceptam veniam peccatorum, adhuc pœnas luerit.

Pœna post remissam culpæ, emẽdatio est, & medicina.

9. Gregorivs libro nono Moralium in Iob, capite vicesimoseptimo, tractans ea verba capitis noni, Sciens quòd non parceres delinquẽti: Si delinquenti non parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus nemo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquenti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, nequaquã iam delinquentes sumus. Sed quid est quòd Petrus, cùm negat, respicitur, & redemptoris negati respectu, ad lachrymas vocatur? Quid quòd Paulus cùm Redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, eius verba de cælo meruit audire? Sed tamen culpa in vtroque punita est: quia & de Petro, teste Euangelio scriptum est: Recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat: & egressus foràs, fleuit amarè. Et de Paulo hæc eadem, quæ hunc vocauit, veritas dicit: Ego ostendam ei, quãta eum oporteat pro nomine meo pati. Delinquẽti ergò Dominus nequa- Iob 9. Luc. 22. Actor. 9. Luc. 22. Actor. 9. Deus delinquẽti nõ parcit, quia delictum sine vltione non dimittit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm parcit, quia delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquàm igitur peccato parcitur, quia nullatenùs sine vindicta laxatur. Sic Dauid audire post confessionem meruit: Dominus transtulit peccatum tuum. Et tamen multis pòst cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum culpæ quam perpetrauerat, exoluit. Sic nos salutis vnda à culpa primi parentis absoluimur, sed tamen reatum eiusdem culpæ diluentes, absoluti quoquè adhuc carnaliter obnoxii mus. Benè ergò dicitur: Sciens quòd non parceres delinquenti, quia delicta nostra siue per nos, siue per semetipsum resecat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuũ non vult vindicare:

2. Reg. 12.

Salutis vnda à peccato originali absoluimur sed pœnas adhuc quasdam luimus. Iob. 9.

10. SECVNDI Regum, capite vicesimoquarto: Percussit autem cor Dauid eum, postquàm numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominũ: Peccaui valdè in hoc facto: sed precor Domine, vt trãsferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Surrexit itaque Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam, & videntem Dauid, dicens: Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dominus, Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi. Cúmque venisset Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequẽtur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergò delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem. Dixit autem Dauid ad Gad, Coarctor nimis: sed melius est, vt incidam in manus Domini, (multæ enim misericordiæ eius sunt) quàm in manus hominum. Immisitque Dominus pestilentiam in Israël de manè vsque ad tẽpus constitutum, & mortui sunt ex populo à Dan vsque ad Bersabee septuaginta millia virorum. Cúmque extendisset manum suam angelus Domini super Hierusalem, vt disperderet eam, misertus est Dominus super afflictionem, & ait angelo percutienti populum, Sufficit: nunc contine manum tuam, erat autẽ angelus Domini iuxta aream Araunæ Iebusæi. Dixitque Dauid ad Dominum, cũ vidisset angelum cædentem populum, Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.

11. PROVERBIORVM vndecimo capite: Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?

12. ECCLESIASTICI quinto capite: Nè sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui, & nè dixeris, Quomodò potui? aut quis me subiiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. Nè dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste: Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum.

13. AVGVSTINVS tractatu centesimo vicesimoquarto in Euangelium Ioannis: In malis quæ quisque patitur, non in bonis quibus fruitur, opus est patientia: hanc itaque vitam de qua scriptum

Iob 7.

est, Nunquid non tentatio est vita humana super terram? in qua quotidiè clamamus ad Dominum, Libera nos à malo: cogitur homo tolerare etiã remissis peccatis, quãuis vt in eam veniret miseriam, primùm fuerit causa peccatũ: productior est enim pœna quàm culpa, nè parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna, ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miseriæ, vel ad emendationem habilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.

Matth. 6.

Productior est pœna, quàm culpa, nè parua putaretur culpa.

14. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima ad populum Antiochenum: Totam vitam in peccatis absumpsi, & si pœnitẽtiam egero, saluabor? & maximè. Vndè constat? Ex Domini clemẽtia. Nè tuæ confidas pœnitentiæ: Tua nanque pœnitentia tãta nequit peccata delere. Si sola foret pœnitentia, iure timeres: sed postquàm cum pœnitentia commiscetur Dei misericordia, confide, quoniam tuã vincit nequitiam: multũ enim est misericors Deus, & tantùm clemens, vt neque filio pepercerit, vt ingratos seruos redimeret. Nec mihi dicas, Nimiũ peccaui, & quomodò possum saluari? Tu non potes, tuus potest Dominus: & ità delet peccata, vt nec eorum remaneat vestigium. In corporibus quidem hoc non licet, quinetiam si milliès medicus elaboret, & imponat vulneri remedia, vulnus quidem tollit, cicatrix verò permanet, vulneris circunferens argumentum, adspectus deformitatem. Et licèt in infinitũ medicus contendat, non tamen cicatricem delere potest. Ipsa nanque naturæ repugnat imbecillitas, & artis impotentia, vilitásque medicamentorum. Deus autem cùm delet peccata, neque cicatricem relinquit, neque permittit remanere vestigium, sed cum sanitate pulchritudinem quoquè restituit: cum liberatione à pœna, dat & iustitiam, & præuaricatum non præuaricato similem reddit. Si nanque vel infinita quis habens vulnera, pœnitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, sic ea Deus delet, vt neque cicatricem, neque vestigium, neque peccatorum ostendat indicium.

Pœnitẽtiam-nata Dei misericordia gignitur.

Ità penitùs delentur peccata, vt nec vestigium quidem remaneat.

15. ESAIÆ quinquagesimosexto: Hæc dicit Dominus: Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iuxtà est salus mea vt veniat, & iustitia mea vt reueletur.

16. EZECHIELIS decimooctauo: Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatũ eius quas operatus est, nõ recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet. Ibidèm: Et cùm auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit.

17. HIEREMIÆ vigesimosecundo: Hæc dicit Dominus: Facite iudicium & iustitiam, &c.

18. POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum, vt in nullo detrimentũ patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur. Eccè enim hoc ipsum, secundùm Deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negocio.

19. PSALMO quinquagesimo: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam: Et secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniã iniquitatem meã ego cognosco: & peccatum meũ contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris, &c.

20. CHRYSOSTOMVS in Psalmum quinquagesimum, multa habet de pœnitentia Dauid.

21. ITEM in caput Matthæi tertium scribẽs, homilia decimasic ait: Agamus pœnitentiam, etiam si indulgentiæ modum peccata excedere videantur, & non modò venia peccatorum, verumetiam præmiorum gloria perfruemur. Pœnitentiam verò dico, non solùm vt à malis prioribus desistamus, verumetiam vt bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitẽtia. Quo autem modo fructificare poterimus? Si vtique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti? incipe donare iam & propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque vsu suspende te cõiugij, ac perpetuam continentiam sæpiùs paucorũ dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conuiciis: & percutientes te, nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutem, tantummodò spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Deliciis antè & temulentia diffluebas? ieiunio & aquæ potu vtrunque compẽsa: curà vt detrimentum, quod ex anteactis accepisti, abigas. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? fœminam iam omninò nè videas, maiore tactus cautione, quo tutior post vulnera.

Matth. 3.

Egregia similitudo.

22. LVCÆ nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post mẽ venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me.

23. MATTHÆI decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

24. AD Romanos sexto: Qui enim mortui sumus peccato, quomodò adhuc viuemus in illo? Et paulò pòst: Vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato.

25. AD Ephesios quarto: Deponite vos, secundũ pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestræ: & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, &c.

26. AD Colossenses tertio: Nolite mentiri inuicèm, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem secundùm imaginem eius qui creauit illum, &c.

1. C. SECVNDI Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitq; Nathan ad Dauid: Dominus quoquè transtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbũ hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoquè Dominus paruulũ, quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. Deprecatúsque est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsùm, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum, vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

2. PRIMI Paralipomenon vigesimoprimo: Leuánsque Dauid oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & versum contra Hierusalem: & ceciderũt tam ipse quàm maiores natu vestiti ciliciis proni in terram, &c.

3. PSALMO trigesimoquarto: Ego autem, cùm mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meã: & oratio mea in sinu meo conuerteretur. Quasi proximum & quasi frattem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

4. ET sexagesimooctauo: Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi. Et posui vestimẽtum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

5. IONÆ tertio: Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorẽ. Et peruenit verbum ad regem Niniuæ: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam nõ bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertantur viri à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis & non fecit.

6. TERTII Regum vigesimoprimo: Itaque cũ audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauítque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens: Nõne vidisti humiliatũ Achab coràm me? quia igitur humiliatus est meî causa, nõ inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferã malum domui eius.

7. PRIMI Machabæorum secundo, postquàm Mathathias deplorãsset cum filiis suis desolationẽ Hierusalem, sic de eo dicitur: Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valdè.

8. EODEM libro, capite tertio: Et congregati sunt Iudæi (cùm aduersùs eos missus esset exercitus à Lysia) & venerunt in Maspha contra Hierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israël. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & discinderunt vestimenta sua, &c.

9. SECVNDI Machabæorum capite tertio: Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fluebant.

10. MATTHÆI capite vndecimo: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamẽ dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm vobis.

11. LVCÆ decimo: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

12. IVDITH quarto: Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerũt animas suas in ieiuniis & orationibus, ipsi & mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Israël vnanimiter, nè darẽtur in prædam infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachin sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israël, allocutúsque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, nõ ferro pugnando sed precibus sanctis orando deiecit: sic erunt vniuersi hostes Israël, si perseuerauerint in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ità vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israël.

13. ITEM capite septimo: Filij autem Israël, vt viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orantes, vt Deus Israël misericordiam suam ostenderet super populum suum.

14. CAPITE octauo: Et in superioribus domus suæ (vidua Iudith) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habẽs super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter Sabbata, & neomenias, & festa domus Israël. Et nonnullis interiectis: Sed quia patiens Dominus est, (inquit Iudith ad presbyteros Chabri & Charmi) in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lachrymis postulemus. Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideò humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruientes illi dicamus flentes Domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam.

15. ET capite nono: Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum.

16. IOELIS secũdo: Magnus dies Domini & terribilis valdè: & quis sustinebit eum? Nunc ergò, dicit Dominus, conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Quis scit si cõuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo nostro? Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtũ, cõgregate populũ sanctificate ecclesiã, coadunate senes: congregate paruulos, & sugentes hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo.

17. DANIELIS nono: Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare, & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere.

18. IOB quadragesimosecundo: Idcircò ipse me repræhendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

19. HIEREMIÆ sexto: Filia populi mei, accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum.

20. ITEM capite quarto: Accingite vos ciliciis, plangite & vlulate: quia non est auersa ira furoris Domini à vobis.

21. ET capite vigesimoquinto: Vlulate pastores & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis.

22. CAPITE quadragesimooctauo: Omne enim caput caluitium, & omnis barba rasa erit, in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

23. ITEM quadragesimonono: Accingite vos ciliciis, plangite.

24. EZECHIELIS septimo: Accingent se ciliciis, & operiet eos formido.

25. THRENORVM secundo: Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion, conspersérunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Hierusalem.

26. IOELIS secundo, vt paulò antè, C. testimonio decimosexto.

27. EZECHIELIS decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam, &c. Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & viuite.

28. POSTERIORIS ad Corinthios septimo, vt suprà B. testimonio decimooctauo.

29. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Si nosipsos, &c. vt in textu.

VIII.

VIII.

Profer aliquot Patrum de Satisfactione sententias.

A. Cyprianus ille sanctissimus Martyr & testis grauissimus, in hũc modum docet[a]: Deus quantũ patris pietate indulgẽs est, tantũ iudicis maiestate metuẽdus est. Alto vulneri diligẽs & lõga medicina non desit: pœnitẽtiacrimine minor nõ sit: orare oportet impensiùs, diẽ luctu trãsigere, vigiliis noctes ac fletib[b] ducere, tẽpus omne lachrymosis occupare lamẽtationibus, stratos solo adhærere cineri, in cilicio volutari & sordibus. Idémq; rursus: [b]Rogãdus est De[o], & satisfactione nostra placãdus, delicta nostra reputãda, actus nostri & animi secreta voluenda, cõscientiæ merita ponderanda. Nec multò pòst: Pœnitentię iter quod ostẽdit antistes amplectamur: remedia vitalia, quę de scripturis cęlestibus ille depromit, assumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologesin fecimus, exponẽtes apud eum cõscientiæ nostræ põdus, salutarẽ medicinam exquiramus: nec cessemus in agẽda pœnitentia atque in Domini misericordia deprecanda, nè quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur.

a De lapsis. Idem epist. 55. ad Cornelĩ. & epist. 10. ad Clerum.

b De lapsis. Vide eundem de elemos.

B. Et[c] Augustinus clarissimè dixit: Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiã de his quę facta sunt, satisfiat Deo per pœnitẽtiæ dolorẽ, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

c Hom. 50. ex homilis 50. ca. 15. Vide etiã in Enchiridio, ca. 70. 71. & 65.

C. Tum apud Hieronymũ[d] legimus in hunc modũ: Affligendũ corpus, quod multis vacauit deliciis: lõgus risus perpeti cõpensandus est fletu: mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicij cõmutanda. D. Eodèm spectans Ambrosius: [e]Qui agit pœnitentiam, inquit, nõ solùm diluere lachrymis debet peccatũ suum, sed etiam emendationibus factis operire & tegete delicta superiora, vt ei non imputetur peccatũ. Atque idẽ alibi[f]: Grandi plagæ alta & prolixa opùs est medicina. Grãde scelus grandẽ necessariã habet satisfactionem. Ità demùm Gregorius: [g]Cogitãdum est summoperè, vt qui se illicita meminit cõmisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenùs per hoc conditori suo satisfaciat.

d In Epitaphio Paulæ ad Eustoch. epist. 27. & Chrysost. hom. 10. in Matth.

e Lib. 2. de Pœnitentia, ca. 5. Item. li. 1. ca. 16.

f Ad virg. lap. ca. 8. Similiter, li. 1. de pœnitent. ca. 2.

g Hom. 34. in Euãgelia. Vide Emisenũ ad Monachos; ho. 5. & 10. Itẽ Theodoretũ in epitome diuinorum decret. ca. de pœnitentia, & lib. 4. hæreticarum fabularum de Audianis.

TESTIMONIA.

Lib. 1. epist. 3. Precibus & satisfactionibus exoratur Christus.

1. A. CYPRIANVS in sermone vel tractatu quinto de lapsis: Deus quantùm patris pietate indulgens est, &c. vt in textu.

Hæretici dant operam, nè Deo indignanti satisfiat.

2. IDEM epistola quinquagesimaquinta ad Cornelium loquens de hæreticis: Super hæc non indignabor? dicit Dominus. Et intercedunt, nè rogetur Deus, qui indignari se ipse testatur. Intercedũt, nè exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus: concilio frequenter acto, non consensione tantum nostra, sed & comminatione decreuimus, vt pœnitentiam fratres agerẽt, vt pœnitentiam non agentibus nemo temerè pacẽ daret. Et illi contra Deum sacrilegi, contra sacerdotes Dei impio furore temerarij, de Ecclesia recedentes, & contra Ecclesiam parricidalia arma tollentes, elaborant (vt opus suum diaboli malitia consumment) nè vulneratos diuina clemẽtia in Ecclesia sua curet: miserorũ pœnitentiam mendaciorũ suorũ fraude corrũpunt, nè Deo indignanti satisfiat, nè Christum Dominum suum, qui Christianus esse vel erubuit antè, vel timuit, postmodũ quærat: nè ad Ecclesiam, qui de Ecclesia recesserat, redeat: Datur opera, nè satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimãtur, nè vulnera lachrymis abluantur. Pax vera falsæ pacis mendacio tollitur: salutaris sinus matris, nouerca intercedente, præcluditur, nẽ de pectore atque ore lapsorum fletus & gemitus audiatur.

Nè satisfactionibus delicta redimantur.

3. IDEM epistola decima ad Clerum, vt in superiori quæstione, A. testimonio vndecimo.

Lib 3. epist. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nostra satisfactione placandus Dominus.

4. RVRSVS in sermone seu tractatu de lapsis: Dominus orãdus est, Dominus nostra satisfactione placandus est. Delicta nostra reputemus, actus nostros & animi secreta reuoluentes, conscientiæ merita ponderemus. Redeat in cor nostrum, non ambulâsse nos in viis Domini, & abiecisse legem Dei. Tumens animus & superbus nec quia victus est, fractus est. Iacens stantibus, & integris vulneratus minatur: & quod non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Atque ô tuam nimiam furiose dementiam. Iraseris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini misericordiam deprecatur, qui vulnus tuum sentit, quod ipse non sentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forsitan ipse non fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas, & cùm sis ipse implacabilis ad Antistites & sacerdotes Dei, putas circa te Dominũ posse placati? Accipe potiùs & admitte quæ loquimur. Quid surdę aures salutaria præcepta non audiunt quæ monemus? quid cæci oculi pœnitentiæ iter non vident quod ostendimus? Quid perculsa & alienata mens remedia vitalia non percipit quæ de scripturis cælestibus & discimus & docemus? Et post quædam: Quàm multi quotidiè pœnitentiam non agentes, nec delicti sui conscientiam confitentes, immũdis spiritibus adimplentur: quàm multi vsque ad insaniam mẽtis excordes, dementiæ furore quatiũtur? Quanto & fide maiores, & timore meliores sunt, qui quãuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei doléret & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licèt & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: Deus non deridetur.

Galat. 6. Satisfactio neglecta, cumulat peccata.

Et paulò pòst: Nec cesset in agenda pœnitentia, atq; in Domini misericordia deprecanda, nè quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur.

Eleemosynis purgantur peccata.

5. IDEM in sermone vel tractatu de opere & eleemosynis, monet vt peccata nostra eleemosynis redimamus: atque inter cætera hos loquendi modos vsurpat. Sordes quascunque cõtrahimus, eleemosynis abluamus. Sicut lauacto aquæ salutaris, gehennæ ignis extinguitur, ità eleemosynis atque operibus iustis delictorum flamma sopitur. Emũdãdis purgandísque peccatis nostris, medelis spiritualibus vulnera nostra curemus. Dedit Dominus curandis sanandísque vulneribus remedia salutaria, Satisfacere pro delictis. Quid deberent facere peccantes, magistetia diuina docuerunt: operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiæ meritis peccata purgari.

Pro delictis satisfacere.

1. B. AVGVSTINVS homilia quinquagesima in libro quinquaginta homiliarum, capite decimoquinto: vel in libro de Pœnitentiæ medicina, capite decimoquinto: Non sufficit mores in melius commutare, &c. vt in textu.

2. IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimo: Sanè cauendum est, nè quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidiè perpetranda & eleemosynis quotidiè redimenda. In melius quippe est vita mutãda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emẽdus quodammodò, vt ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis misericordiã deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

Galat. 5.

1. Cor. 6.

Eccl. 5. Si non negligatur cõgrua satisfactio.

3. EODEM libro capite septuagesimoprimo: De quotidianis autem breuibus leuibúsque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere, Pater noster qui es in cælis: qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & Spiritu sancto. Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si quemadmodùm veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra, quoniam non desunt quæ dimittantur: ità veraciter dicatur, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, si fiat quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

Satisfactio pro leuibus peccatis & pœnis dimittendis culpa remanentibus.

4. EODEM libro, capite sexagesimoquinto: Sed neque de ipsis crimibus quamlibet magnis remittendis in sancta Ecclesia, Dei desperanda est misericordia agentibus pœnitentiam secundùm modum sui cuiusque peccati. In actione autẽ pœnitentiæ, vbi tale crimen commissum est, vt is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam cõsideranda est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatũ Deus non spernit. Verùm quia plerũque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcunque alia signa procedit, cùm sit coram illo cui dicitur, Gemitus meus à te non est absconditus: rectè constituuntur ab his, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittũtur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nãque propriè Spiritũ sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ità vt quibus dimittuntur, consequantur vitam æternam.

Psal. 50.

Psal. 37.

1. C. HIERONYMVS in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, epistola vigesimaseptima: Affligendum corpus, quod multis vacauit deliciis, &c. vt in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia decima in Matthæum, vt in superiori quæstione, B. testim. 25.

1. D. AMBROSIVS libro secundo de pœnitentia, capite quinto. Qui agit pœnitentiam, &c. vt in textu.

Pœnitentiæ opera.

2. IDEM libro primo de pœnitentia, capite decimosexto: Volo veniam reus speret: petat eam lachrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus: vt ignoscatur, obsecret: & cùm secundò & tertiò fuerit dilata eius communio, credat remissius se supplicâsse, fletus augeat miserabilior, postea reuertatur, teneat pedes brachiis, osculetur osculis, lauet fletibus, nec dimittat, vt de ipso dicat Dominus Iesus: Remissa sunt peccata eius multa, quoniam dilexit multùm. Cognoui quosdam in pœnitentia fulcâsse vultũ lachrymis, exaràsse cõtinuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandum omnibus, ieiuno ore semper & pallido, mortis speciem spiranti in corpore prætulisse.

Luc. 7.

Opera pœnitentiæ.

3. IDEM ad virginẽ lapsam capite octauo: Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens ac membra singula digna castigatione punienda. Amputẽtur crines,

crines qui per vanam gloriã occasionem luxuriæ præstiterunt. Defluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt. Pallescat facies, quæ quondam vtruit impudicè. Denique totum corpus incuria maceretur: cinere adspersum & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit. Cor verò sit liquescens sicut cera ieiuniis, inquietans seipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiam crucietur; quia in membra corporis cùm haberet dominationem malo cessit imperio. Talis vita, talis actio pœnitentiæ si fuerit perseuerans, audebit sperare etsi non gloriam, certè pœnæ vacuationem. Dicit enim Deus: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Cõuertimini ex toto corde vestro, in ieiunio & fletu, in planctu: dirumpite corda vestra, & nõ vestimentum, quoniam pius & misericors sum. Sic conuersus magnus ille Dauid, iustificatus est. Sic Niniue peccatrix illa ciuitas incubentem sibi euasit interitum. Peccator ergò si sibiipsi non pepercit, à Deo illi parcitur. Et si futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo vitæ spatio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & prolixa opùs est medicina. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Nam non est dubium, leuius esse crimen, vbi peccatum suum vltrò homo confitetur, & pœnitet. At vbi celans mala sua, inuitus detegitur, & nolẽs publicatur, illud grauius scelus est, quod tibi vtiquè prouenisse negare non poteris. Et ideò fortiùs est dolendum, quia peccatum est fortius. Si mente cernerẽt homines peccatores, quale iudiciũ imminet mundo, sensus humanus non dispergeretur vanitate seculari, si non infidelitate grauaretur. Quantúmuis & qualémuis cruciatum longior vita duceret optarẽt, dummodò in illas pœnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ iam ingressa es agonem pœnitẽtiæ insiste misera fortiter, inhære tanquàm naufragus tabulæ, sperans per ipsam te de profundo criminum liberari. Inhære pœnitentiæ tanquã naufragus tabellæ.

Inhære pœnitentiæ tanquã naufragus tabellæ.

Pœnitẽtia vera quemadmodũ agitur.

4. ITEM libro primo de Pœnitentia, capite secũdo: Qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pœnitentiam. Maiora enim crimina maioribus ablũtur fletibus.

5. GREGORIVS homilia trigesimaquarta in Euangelia. Cogitandum est summoperè, &c. vt in textu.

6. EVSEBIVS Emisenus homilia quinta ad Monachos: Nõ putemus tam facilè remitti posse inusta semel crimina, & profundo vulnere in animæ ipsius impressa visceribus. Multo opùs est fletu, multo gemitu, multo dolore cordis ad sanandos ipsius cordis dolores. Tota incumbendum est spiritus contritione, vt vetusta mala tanquàm sagittæ quædam de conscientia debellentur. Non sufficit summis labiis dicere: Peccaui, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: sed non obtinuit illam veniam, quam Dauid vna pœnitentiæ voce promeruit. & hoc quare? Quia confessionem illam nuda magis verba, quàm veri gemitus, exprimebant: Quia non compensabat magnitudinem criminis, lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec transitoria opùs est satisfactione pro malis illis, propter quæ paratus est ignis æternus.

1. Reg. 15. 2. Reg. 12.

Psal. 37. Psal. 6 Psal. 101.

7. IDEM homilia decima ad Monachos: Hæc itaque principalia mala ingenti rugitu, gemitu, & fonte indigent lachrymarum, eique post lachrymandum est cum propheta: Rugiebam à gemitu cordis mei, lauabo per singulas noctes lectum meum. & Iterùm: Ego autem cinerem sicut panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebã. Nemo despiciat hanc humilitatem. Summus rex erat, qui ista dicebat: summus rex erat: qui ista faciebat. Oportet itaque sicut supra mortuum conclamatum, ità magnos supra extinctam animam dare planctus: & quomodò solet mater orba super amissione vnici sui fracto pectore lamentari, ità conuenit super vnicam suam, sed cum spe reparationis, afflicti. De qua vnica sermo propheticus dicit: Eripe à framea animam meã, & de manu canis vnicam meam. Quare vnicam dixit? Siue quia tanquàm vnica diligenda est, siue quia ipsa sola & singula ante tribunal cæleste rationem, remotis omnibus solatiis, reddituta est: ità inquam necesse est super hanc vnicam criminum mucrone confossam totum pondus doloris effundi, si fortè possit lachrymarum viuificata fontibus, calore fidei suscitari. Accondenda est compunctio, corroborandę sunt preces futuri recordatione iudicij, misericordiarum operibus adiuuandæ. Audiẽda est prophetę sententia, sed audienda obedientię aure, dicentis: Accipe (inquit) ô rex consilium meum, & peccata tua eleemosynis redime.

Psal. 21.

Dan. 4.

8. THEODORETVS in epitome diuinorũ decretorum, capite de Pœnitentia: Sunt ergò medicabilia, etiam quę post baptismum fiunt vulnera: medicabilia autem, non vt olim per solã fidem data remissioue, sed per multas lachrymas & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem, facti peccati quãtitati commoderatum. Qui enim non sic affecti sunt, eos nec admittere quidem didicimus, nec diuina sunt eis manu impertienda. Nolite, inquit, dare sanctum canibus, nec margaritas porcis. Has habet Ecclesia leges de pœnitentia.

Remissio post baptismum laboriosior.

Pœnitentia quantitati peccati commoderata. Matth. 7.

9. IDEM libro quarto hæreticarum fabularum, de Audianis: Hi se iactant peccata remittere. Postquàm enim sacros libros vnà cum adulterinis bipertitò diuiserint, eos enim mirandum in modum arcanos & mysticos existimant, & hinc & illinc per versus posuerint, iubent vnumquenque inter eos transire, & quæ à se peccata sunt, confiteri. Deindè confessis donant remissionem, non tempus ad pœnitentiam, vt iubent leges Ecclesiæ, præscribentes, sed sua potestate condonantes. Scientes autem, qui transeunt, id quod agitur ludum esse, vera quidem peccata celant, quędam autem parua & ridicula dicunt, quę etiam dicere vereretur aliquis, nisi eádem qua ipsi amentia laboraret.

Audiani hæretici remittunt peccata sine impositã satisfactione.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IX.

Est ne etiam Satisfactioni post mortem locus?

A. Ad hoc explicandum, varia morientium conditio est obseruanda. Horum enim alij gratiam Dei, vitæque innocentiã ad finem vsque cõseruãt. Ad quos pertinet Manassis [a] dictum, Iustis & iis qui non peccauerunt, vt Abraham, Isaac, & Iacob, pœnitentiam non esse positam. Alij peccauerunt quidem, & ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum sordes dignis pœnitẽtiæ fructibus in hac vita expiãrũt: vt [b] Dauid, [c] Ezechias, [d] Petrus, [e] Magdalena. Vtrunque hoc genus nulla post mortẽ eget satisfactione, sed ab ea prorsùs est liberum.

a In oratione Manassis pœnitentia.

b 2 Reg. 12 d Psal. 6. b c Isa. 38. c d Matth. 26. g e Luc. 7. f

B. At lõgè plures sunt homines medij generis morientes, nec valdè mali, vt [f] Augustinus indicat, qui peccatorum suorum pœnitentiam in vita perfectam non præstiterunt: ideóque per ignem [g] saluãdi, vt quod satisfactioni pro hac vita conueniẽti defuit, in altero seculo iusticiæ diuinæ persoluatur. [h] *Nihil* enim *coinquinatum, intrabit in sanctam illam ciuitatem.*

f in Enchir. ca. 110. Beda in ca 11. Prouerb. g 1. Cor. 3. c Sic interpretatur etiã locũ idem Aug in Psal. 37. lib. 21. de ciuita. Dei, ca. 26. de fide & oper. ca. 16. & in Psal. 80. Origc. ho. 12. & 13. in Hiere. 25. in Num. & 6. in Exod. Greg. li. 4. dialog. ca. 39. Beda in 3. ca Lucæ. h Apoc. 21. g Psal. 14. 2 & 23. 4

C. Huiusmodi ergò defunctis, vt ad quæstionẽ propositam respõdeamus subeunda est quædã, & grauis illa profectò post mortẽ satisfactio. Quam interim Deus pro ingẽti clementia sua relaxare [i] cõsueuit, pietate viuorũ intercedente, vt defuncti, suorum in Ecclesia fratrũ, adeóque membrorũ adiuti suffragiis, à peccatis, horrendísque peccatorum pœnis releuẽtur. Et huc spectat, quod sacrę scripturę tradit authoritas, [k] *Sãcta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluãtur.* Vndè laudatus est Iudas ille Machabæus, quòd singulari religione ductus, pro mortuorum peccatis, non preces modò sed etiã Sacrificium [l] offerri solicitè atque sumptuosè curãrit.

i Aug. vt suprà. & lib. 21. de ciuit. ca. 24. hó. 16 ex 30. & ser. 41. de sãctis Greg. 4 dialog. ca. 39 Bernar. de obitu Humberti. Damasc. in ser. de defũctis. Cõc 1 lon. Trid. sess. 6. cã 30. & sess 25 par. 1. K 2 Mac. 12 g Vide etiã 1. Re. 31. d & ibid. Bedã. Item 2. Reg. 1. b 3. f g Tob. 4. c. b 2. Tim. 1. d 2. Ioan. 5. d l Ibidem.

D. In hanc sentẽtiam concedunt venerandæ [m] Synodi & Patres, qui verã Ecclesiæ doctrinam tradiderũt. Ex quibus vt vnus pro multis, idémque fide dignissimus testis [n] Augustinus proferatur: In Machabæorũ libris (inquit) legimus, oblatũ pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquàm omninò in scripturis veteribꝰ legeretur, nõ parua est vniuersę Ecclesiæ, quę in hac consuetudine claret authoritas, vbi in precibus sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locũ suum habet etiam cõmendatio mortuorũ. Et rursùs alibi: [a] Purgatorias pœnas nullas futuras opinãdum est, nisi ante illud vltimum tremendúmque iudiciũ. Et quid illis verbis luculẽtius? [b] Orationibus sanctæ Ecclesię, & Sacrificio saluatari, & eleemosynis, quæ pro eorũ (defunctorum) spiritibus erogantur, nõ est dubitandũ mortuos adiuuari, vt cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm peccata eorũ meruerunt. Hoc enim à Patribus traditũ vniuersa obseruat Ecclesia. Sic Augustinus ante MCC. annos, vt interim eo vetustiores etiam, [c] Cyprianum, [d] Origenem, [e] Dionysium, [f] Clementẽ, in hac doctrina maximè consentientes, prætermittamus.

m Conc. 4. Carthag cã. 79. & 96. Tolet. 11. cã. 12. Triburiẽse cã. 11. Bracarẽ. 1 cã. 34. Flor. Trident. sess. 25. & sess. 22. ca. 2. & can. 3. n In lib. de cura pro mortuis gerenda, ca. 1.

Nota.

a de ciuit. Dei, li 21. ca. 26. Vide Mar. 22 c 5. dealac 3. a Philip. 1. b Apoc. 5. a d

b Aug. de verb. Apost. ser. 32. Similiter Isidorus, li. 1. de officiis eccles. ca. 18. Rabanus, li 2. de institutione Clerici ca. 44.

c Epist. 51. & 66. d Vt supra. e De Eccles. hierarch. ca. 7. f Epist. 1. & li 6. Constitu. Apostol. ca. 30. g Hom. 3. in epist. ad Philip. & 21. in 1. Cor. & 69. ad pop. Damasc. in orat. de defunctis. Athanasius & Nyssenus apud Damascenum.

E. Quocirca [g] Chrysostomus palàm hortatur, vt pro viribus & ipsi defunctos iuuemus, & alios qui pro ipsis orent, commonefaciamus. Non enim temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremẽdis mysteriis defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis indè multum contingere

contingere lucrum, vtilitatem multam. Ità Chrisostomus.

F. Hoc est demùm, quod aduersùs [h] Aërianos Ecclesia fida Scripturæ interpretes vsquè docuit, ignẽ esse quendã purgatorium seu emẽdatoriũ, vt Augustinus [k] appellat, eóque pœnas peccatorum, quas hìc pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in CHRISTO fidelibus luẽdas & expiandas esse, nisi, prout Augustinus [l] loquitur, viuentium suorum pietate illi releuentur.

g Epiph. hæresi 75. & Aug. hæresi 53. Item Damasc. de hæresib

h Triden. sess. 25. & 6. Vide & concilium Florentinũ.

k In Psal. 37. &li. 2. de gẽ. cõtra Manich. ca. 20. Greg. in 3. Psal. pœnitential. &li. 4. dialog. cap. 39. Bern. ser. 66. in Cantica.

l In Enchir. c. 110. & de cura pro mortuis gerenda. c. 1. 4. & 18.

TESTIMONIA.

1. A. MANASSES rex Iuda in oratione cùm captus teneretur in Babylone: Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem.

2. SECVNDI Regum duodecimo: Et dixit Dauid (repræhensus à Nathan ob commissum homicidium & adulterium) ad Nathan, Peccaui Domino. Dixítque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè transtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini: propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoquè Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. Deprecatúsque est Dauid Dominum pro paruulo, & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsùm, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum, vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

3. PSALMO sexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo, &c.

4. ESAIÆ trigesimooctauo: Recogitabo tibi (inquit Ezechias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

5. MATTHÆI vigesimosexto: Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem. Et continuò gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foràs, fleuit amarè.

6. LVCÆ septimo: Et eccè mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd accubuisset in Domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti: & stans retrò secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtiquè quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere, &c. Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nõ dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hęc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguẽto vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minùs diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit, vade in pace.

Animæ defũctorũ sacrificio mediatoris & eleemosynis iuuantur

1. B. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimodecimo: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cùm pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cùm viuerent, vt hæc sibi posteà prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem. Est verò talis in bono, vt ista non requirat: & est rursùs talis in malo, vt nec his valeat, cùm hæc vita transierit, adiuuari. Quocirca hìc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam, vel grauari. Nemo autem se speret quod hìc neglexerit, cùm obierit, apud Deum promereri. Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua dictum est, Omnes enim adstabimus, &c. quia etiam hoc meritum sibi quisque cùm in corpore viueret, comparauit, vt ei possent ista prodesse. Non enim omnibus prosunt. Et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore? Cùm ergò sacrificia, siue altaris, siue quarumcunque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offerũtur, pro valdè bonis gratiarum actiones sunt: pro valdè malis propitiationes sunt: pro valdè malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque viuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, vt sit plena remissio, aut certè tolerabilior fiat ipsa damnatio. Hæc ibi. Eadem etiam hæc verba omnia & eodem modo citat, & hinc se ea desumpsisse affirmat, libro de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione secunda. Habet similia libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimoquarto.

Triplex mortuorum genus.

2. BEDA presbyter in caput vndecimum Prouerbiorũ: Notandum autem, quòd etsi impiis post mortem spes veniæ non est: sunt tamen qui de leuioribus peccatis, cum quibus obligati defuncti sunt, post mortem possunt absolui: vel pœnis videlicet castitati, vel suorum precibus, eleemosynis, Missarum celebrationibus absoluti: sed hæc quibuscunque fiunt, & ante iudicium, & de leuioribus fiunt erratis.

Suorum precibus, eleemosynis & Missarum celebrationibus absoluuntur.

1. Cor. 3.

3. PRIORIS ad Corinthios tertio: Fundamentũ aliud nemo potest ponere, præter id quod positum

Universidad de Deusto
Biblioteca

est: quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argẽrum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Matth. 25. 4. AVGVSTINVS in Psalmum trigesimumseptimum: Domine, nè in indignatione tua arguas me, &c. Non sim inter illos, quibus dicturus es, Ite in ignem æternum. Neque in ira tua emendes me, vt in hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit, propter illos qui salui erunt, sic tamen quasi per ignem. Quare, nisi quia hîc ædificant supra fundamentum ligna, fœnum, stipulam? Si ædificarent autem aurum, argentum, lapides pretiosos: & de vtroque igne securi essent, non solùm de illo æterno, qui in æternum cruciaturus est impios: sed etiam de illo, qui emẽdabit eos, qui per ignem salui erunt. Dicitur enim, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Et quia dicitur, saluus erit, contemnitur ille ignis. Ità planè quanuis salui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quicquid potest homo pati in hac vita. Et nõstis, quanta hîc passi sunt mali & quanta possunt pati, tamẽ tanta passi sunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid enim quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legibus, quod nõ pertulit martyr in confessione Christi? Ista ergò quæ hîc sunt mala, multo faciliora sunt, & tamen videte quemadmodùm ea homines nè patiantur, quicquid iusseris faciũt. Quanto melius faciunt quod iubet Deus, nè illa grauiora patiantur?

Ignis emendatorius. 1. Cor. 3.

Grauitas ignis purgatorij.

5. IDEM libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimosexto: Verùm qui has necessitudines (vxorem, patrem, filios, &c.) sic amat carnaliter, vt tamen eas Christo Domino non præponat, malítq; ipsis carere, quàm Christo, si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignẽ saluus erit, quia ex earum amissione tantum necesse est vrat dolor, quantum hæserat amor.

Tantum vrit dolor, quantum hæserat temporalium rerum amor. 1. Cor. 3. Matth. 19.

6. ITEM libro de fide & operibus, capite decimosexto, exponens illum locum, Fundamentum aliud, &c. Ecce ille qui quæsiuit à magistro bono, quid boni faceret, vt haberet vitam æternam, & audiuit, si ad vitam venire vellet, seruanda sibi esse mandata. Et cùm quæreret, Quæ mandata? dictum est ei, Non occides, &c. &, Diliges proximũ tuum tanquàm teipsum: vt hæc faciens, fidẽ Christi teneret, & proculdubiò fidẽ, quæ per dilectionem operatur. Porrò si faceret etiam, quod Dominus addidit, dicens, Si vis perfectus esse, &c. ædificaret super illud fundamentum aurum, argentum, lapides pretiosos: non enim cogitaret, nisi quæ sunt Dei, quomodò placeret Deo: & hæ cogitationes sunt, quantum existimo, aurum, argentum, lapides pretiosi. Porrò si circa diuitias suas quodã carnali teneretur affectu, quanuis ex eis multas eleemosynas faceret: nec ad eas augendas fraudis aliquid rapinæque moliretur, aut earum minuendarum vel amittendarum metu in aliquod facinus flagitiúmve laberetur, alioquin iam se isto modo ab illius fundamenti stabilitate subtraheret: sed propter carnalem, vt dixi, quem in iis habebat affectum talibus bonis sine dolore carere non posset, ædificaret super fundamentum illud fœnum, ligna, stipulam, maximè si & vxorem sic haberet, vt etiam propter ipsam cogitaret ea quę sunt mũdi, quomodò placeret vxori. Hæc igitur quoniam affectu dilecta carnali, non sine dolore amittũtur, propterea qui sic ea habent, cùm habeant in fundamẽto fidem, quę per dilectionem operatur, neque huic ista vlla ratione vel cupiditate præponant, in eorum amissione passi detrimentum, per ignem quẽdam doloris perueniunt ad salutem. A quo dolore atque detrimento tanto est quisque securior, quãto ea vel minùs amauerit, vel tanquã non habens habuerit. Hæc ibi, quæ eadem ex hoc loco petita repetit de octo Dulcitij quæstionibus quæstione prima.

1. Cor. 7.

7. ET in Psalmum octogesimum: Nemo super fundamentum hoc æstificans adulteria, blasphemias, sacrilegia, idololattrias, periuria, putet se saluum futurum per ignẽ, quasi ista sint ligna, fœnum, stipula, sed qui ędificat amorem terrenorum super fundamentum regni cęlorum, id est, super Christum, ardebit amor rerum temporaliũ, & ipse saluus erit per idoneum fundamentum.

Ardebit amor temporalium.

8. ORIGENES homilia duodecima in Hieremiam: Et vide si non vera sit ratio. Quis enim peccata non recipit? Nempe ille, qui post credulitatẽ aut baptismum audierit Dominum dicentem, dimissa sunt tibi peccata, nec vltrà peccauerit. Si autem post lauacrum & veniam delictorum, rursùs ad pristinas sordes fuerimus reuersi, & adhuc imperfecto sensu ab Apostolorum vestigiis recedẽtes, aut iniusta gesserimus aliqua, aut certè in ipsa iustitia sint aliqua nata peccata, quid nobis fiat cõsideremus: vtrum ne egredientes de præsenti seculo si habuerimus vitia vel virtutes, recipiemus pro virtutibus præmia, & dimittentur nobis ea, quæ scientes peccauimus: an plectemur pro delictis, neque recipiemus præmia pro virtutibus. Sed neutrum hoc verum est, quia & pro peccatis torquebimur, & pro iustitia recipiemus præmia quę meremur. Si enim post fundamentũ IESV CHRISTI non solùm in tuo corde aurum, & argentum, & lapidem pretiosum (si tamen habes aliquid auri vel argenti) superædificaueris, verùm & ligna, fœnum, & stipulam, quid tibi vis fieri, cùm anima seiuncta fuerit à corpore: vtrum nam ingredi vis in sancta cum lignis tuis, cum fœno & stipula, vt polluas regnum Dei? an propter lignum, fœnum, & stipulam foris residere, & pro auro, argento, & lapide pretioso nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur, nisi vt primum propter ligna ignis tibi detur, qui consumat fœnum, lignum, vel stipulam? &c. Et paucis interiectis: Primùm quippe propter iniustitias tormenta perpetimur: deindè propter iustitiam coronamur.

Et pro peccatis torquebimur, & pro iustitia recipiemus præmia. 1. Cor. 3.

Cum significat fœno & stipula non introibit in regnum eorum.

9. IDEM homilia 13. in Hieremiam: Si quis seruauerit lauachrum Spiritus sancti, iste in resurrectionis primę parte communicat. Si quis verò in secũda resurrectione seruatur, iste peccator est, qui ignis indiget baptismo, qui cõbustione purgatur, vt quicquid habuerit lignorum, fœni & stipulæ, ignis cõsumat. Quamobrem cùm talia post mortẽ nobis

Apoc. 20.

1. Cor. 3.

nobis residere videamus, scripturas diligẽter simul recitantes, reponamus eas in cordibus nostris, & iuxta earum viuere præcepta nitamur, vt ante excessionis diem, si fieri potest, peccatorum sordibus emundari, cum sanctis valeamus aliumi.

10. ITEM homilia vigesimaquinta in Numeros: Tempus igitur belli nobis est in hoc mũdo, pugna aduersùs Madianitas est, siue aduersùm vitia carnis nostræ, siue aduersùm contrarias potestates. Spectat nos angelorum chorus, virtutũ cælestium pia erga nos pendet expectatio, quando vel quomodò de hoc prælio reuertamur, quid vnusquisque nostrũm manubiarum reportet: & intuentur curiosiùs ac solicitiùs perscrutantur, quis nostrũm auri hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pondus exhibeat, quíve lapides deferat pretiosos. Requirunt etiam, si quis æs deferat aut ferrum, aut plumbum, sed & vas ligneum si fortè aliquis, aut fictile, aut aliud huiusmodi magnæ domus vsibus necessarium. In magna enim domo nõ sunt tantummodò vasa aurea & argẽtea, sed & lignea & fictilia. Requitur ergò diligenter, cùm abierimus illuc, quid vnusquisque nostrũm deferat: & secundùm ea quæ detulerit, secũdùm quod labor eius pro contemplatione exuuiarum probatur, etiam mãsionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hęc: quę per ignẽ, per ignem: quę per aquam, per aquam. Vniuscuiusque enim opus, quale sit, ignis probabit. Propterea ergò ait: Hæc est iustificatio legis, quam constituit Dominus Moysi: præter aurum, & argentum, & æramẽtum, & ferrum, & plumbum, & stannum, & omnis res quæ transit per ignem, traducite per ignem, & mũdabitur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quęcũque non transeunt per ignẽ, transibunt per aquam, & lauabitis vestimenta vestra die septima, & mundi eritis, & post hæc introibitis in castra. Vides quomodò purificatione indiget omnis qui exierit de prælio vitæ huius? &c.

1. Corinth. 3.

1. Tim. 2.

Eccles. 27.

Malach. 3.

11. ET homilia sexta in Exodum: Triplex est benè agendi via: nihilominùs enim vel opere, vel cogitatione, vel verbo boni aliquid agitur. HOC enim significat & Apostolus, cùm dicit: Qui autem ędificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos: triplicem bonorum indicans viam. Subiungit nihilominùs triplicem etiam malorum, cùm dicit, ligna, fœnum, stipulam. Et paulò pòst: Idcircò igitur qui saluus fit, per ignem saluus fit, vt si quid fortè de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat & resoluat, vt efficiantur omnes aurum bonum. Quia aurum terræ illius bonum esse dicitur, quam habituri sunt sancti, & sicut fornax probat aurũ, sic homines iustos tẽtatio. Veniendum est ergò omnibus ad ignem, veniendum est ad conflatorium. Sedet enim Dominus & cõflat, & purgat filios Iuda. Sed & illuc cùm venitur, si quis multa opera bona, & parùm aliquid iniquitatis attulerit: illud parùm tanquàm plumbum, igne resoluitur ac purgatur, & totum remanet aurum parum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, vt amplius decoquatur, vt etsi parùm aliquid sit auri, purgatum tamen resideat. Quòd si aliquis illuc totus plũbeus venerit, fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergetur in profundũ tãquàm plumbum in aqua validissimũ.

12. GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite trigesimonono, respondens ad quæstionem, An post mortem purgatorius ignis sit: sic ait, In Euangelio Dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetam quoquè ait: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Paulus Apostolus exponens dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Salomon quoque ait: Quodcũque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quò tu properas. Dauid quoque ait: Quoniam in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirùm sententiis constat, quia qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis esse ante iudicũ purgatorius ignis credendus est, pro eo quod veritas dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de vno negatur, cõsequẽs intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen vt prędixi, hoc de paruis minimísque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt: aut in non grauibus rebus error ignorantię: quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam cùm Paulus dicat: Christum esse fundamentum, atque subiungat: Si quis superædificauerit, &c. ipse autẽ saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quanuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futurę purgationis accipiat, pensandum solicitè est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs vel plumbum ędificat, id est, peccata maiora, & idcircò duriora, atque tunc iam insolubilia: sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minuta atque leuissima, quę ignis facilè consumat. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

Purgatorij ignis baptisma.

Ligna, fœnũ, stipulæ.

1. Cor. 3.

Ex Gregorio.

13. BEDA in tertiũ caput Lucæ, in ea verba: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni: Sũt qui ità exponunt, quòd in præsenti in spiritu, & in futuro baptizemur in igne: Vt videlicet sicut nunc in remissione omnium peccatorum, ex aqua & spiritu renascimur, ità & tunc de leuibus quibusdam peccatis, quę hinc nobis euntibus adhærerunt, Purgatorij ignis ante vltimũ iudiciũ baptismate permũdemur, dicente Apostolo: Si quis superædificauerit super hoc fundamentũ, aurũ, argẽtum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quod quanuis & de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicitè est, quia illum dixit posse per ignem saluari, non qui super fundamentum Christi, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora &

Universidad de Deusto
Biblioteca

duriora, atque tunc iam insolubilia, sed lignum, fœnum, stipulam, id est peccata minima atque leuissima, quæ ignis facilè cosumat. Hoc tamẽ iciẽdum est, quòd illic saltẽ de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

14. APOCALYPSIS vigesimoprimo, in fine: Non intrabit in eam (ciuitatem cælestem) aliquod coinquinatum, aut abominationem faciés & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

15. PSALMO decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, &c.

16. PSALMO vigesimotertio: Quis ascendet in montẽ Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

Quibus defectis prosint orationes viuentium.

1. C. AVGVSTINVS libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimoquarto: Nam pro defunctis quibusdam, vel vt dicitur pro mortuis, vel Ecclesiæ, vel quorundam piorum exaudiri orationem eius, licèt qui in Christo renati non adeò ità malè vixerint in corpore, vt tali misericordia habeantur indigni: nec itidem sic benè, vt inueniãtur tali misericordia non egére. Tales etiam cõstat

Spiritus patiũtur pœnas temporales.

ante iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos receptis corporibus, æterni ignis suppliciis non tradendos. Ibidẽm: Ipsius quippe Ecclesiæ, vel quorundam piorum exauditur oratio, sed pro his quorũ in Christo regeneratorum nec vsque adeò vita in corpore malè gesta est, vt tali misericordia iudicentur digni non esse: nec vsqueadeò benè, vt talem misericordiam reperiãtur necessariam non habere. Sicut

Matth. 12.

etiam facta resurrectione mortuorum nõ deerũt, quibus post pœnas, quas patiuntur spiritus mortuorum, impertiatur misericordia, vt in ignem nõ mittantur æternum. Neque enim de quibusdam veraciter diceretur, quòd non eis remittatur neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non in isto, tamen remitteretur in futuro.

2. IDEM homilia decimasexta in libro quinquaginta homiliarum: Hi verò qui temporalibus pœnis digna gesserunt, de quibus Apostolus dicit: Si

1. Cor. 3.

cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: per fluuium igneum, de quo Propheticus sermo commemorat, Et fluuius igneus currebat ante eum: per

Daniel. 7.

fluuium igneum & vada feruentibus globis horrenda transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranseundi mora. Quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis disciplina. Et quantum stulta iniquitas suggesserit, tantum sapiens pœna desæuiet. Et quia sermo diuinus quodam loco æneæ

Quanta pertranseundi mora.

Ezech. 24.

ollæ animam peccatricem comparat, dicens: Pone illam super prunas vacuam, donèc concalescat æs eius, & omne* stagnum eius defluat: illic sermones ocioſi, & cogitationes iniquæ vel sordidæ, illic

for. *stannũ.

multitudo leuium peccatorũ, quæ puritatem nobilis naturæ infecerant, exundabunt: illic stannum vel plumbum diuersorum subrepentium delictorum, quæ diuinam imaginem obscurauerant, consumentur: quæ omnia hîc ab anima separari per eleemosynas & lachrymas compendiosa transactione potuissent. Ecce sic exigere habet ab homine rationem, qui seipsum pro homine dedit, & cõfixus clauis, legi mortis se iunxit.

Peccata venialia illic expiabuntur.

3. ET sermone quadragesimoprimo de sanctis, qui est sermo quartus de animabus defunctorum: Fundamentum enim aliud, &c. Multi sunt, qui lectionem istam malè intelligentes, falsa securitate decipiũtur, dum credunt, quòd si supra fundamentum Christi capitalia crimina ædificent, peccata ista per ignem transitorium possint purgari, & ipsi posteà ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iste, fratres charissimi, corrigendus est: quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dixit Apostolus, Ipse autẽ saluus erit, sic tamẽ quasi per ignem: non capitalia, sed minuta peccata purgantur. Quicunque aliqua de capitalibus peccatis in se dominari cognouerit, nisi dignè se emendauerit, & si habuerit spatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemosynas erogauerit, & à peccatis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo dixit Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine vllo remedio cruciabit. Ità peccata ipsa in hoc sæculo purgãtur, vt in futuro illo ignis purgatorius aut non inueniat, aut certè parùm inueniat, quod exurat. Si autem nec in tribulatione Deo gratias agimus, nec bonis operibus peccata redimimus, ipsi tam diù in illo purgatorio igne moras habebimus, quàm diù supradicta peccata minuta tanquàm ligna, fœnum, stipulã, cõsumantur. Sed dicit aliquis: Non pertinet ad me, quandiù moras habeam, si tamen ad vitam æternã perrexero. Nemo hoc dicat, fratres charissimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, (vt & suprà in psalmum trigesimumseptimũ) quàm quid potest in hoc sæculo pœnarum videri, aut cogitari, aut sentiri. Et cùm de die Iudicij scriptum sit, quòd erit dies vnus tanquàm mille anni, & mille anni tanquàm dies vnus, vnde scit vnusquisque, vtrùm diebus, an mensibus, an fortè etiam & annis per illum ignem sit transiturus? Et quibusdam interpositis, Et ideò quotiès in lectione apostolica audieritis: Si quis supra fundamẽtum Christi superædificat aurum, argentum, lapides preciosos, de sanctis & perfectis Christianis accipite, qui velut aurum purgatum merebuntur ad æterna præmia peruenire. Illi verò, qui superædificant ligna, fœnũ, & stipulam, de bonis Christianis, sed negligẽtibus minuta peccata purgare, intelligite: quę peccata si nec diuina iustitia multis tribulationibus purgauerit, nec vnusquisque eleemosynarum largitate redemerit, non sine grãdi dolore in illis implebitur illud quod dicit Apostolus: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Qualia peccata illic expiabuntur, item & quàm grauis pœna.

4. GREGORIVM habes suprà, in hac quęstione, B. testimonio decimotertio.

5. BERNARDVS in sermone de obitu Humberti monachi: illud scitote, quia post hanc vitam in purgabilibus locis centupliciter, quæ fuerint hîc neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrantem.

Neglecta centupliciter redduntur in locis purgabilibus.

6. DAMASCENVM in sermone de defunctis, siue in sermone, Quòd qui hinc migrãrunt, sacris operationibus & viuorum beneficiis multùm iuuentur: habes suprà in tractatu de Sacramento Eucharistiæ, quæst. septima, L. testim. quarto.

Propter neglectam satisfactionem in hac vita, purgatorijs pœnis sustinentur.

Modi quibus releuantur.

7. CONCILIVM Florentinum in litteris vnionis: Item definimus, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserunt, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatoriis post mortem purgari. Et vt à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueuerunt, secundùm Ecclesiæ institutа: Illorumque animas, qui post baptisma susceptum nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus

Quorum animæ statim ad cælũ euolent, aut in infernum descendant.

(prout superiùs dictum est, sunt purgatæ, in cælũ mox recipi, & intueri clarè ipsum Deũ trinum & vnum, sicuti est, pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectiùs. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.

Pœna nõnunquàm restat exoluenda in Purgatorio.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, canone trigesimo: Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ità culpam remitti, & reatum æternę pœnæ deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ vel in hoc sęculo, vel in futuro Purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patére possit, anathema sit.

Doctrina Ecclesiæ Catholicæ de Purgatorio & suffragiis viuorum.

9. IDEM Concilium Tridentinum sessione vigesimaquinta, parte prima, in decreto de Purgatorio: Cùm Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex sacris litteris & antiqua Patrum traditione, in sacris Conciliis, & nouissimè in hac œcumenica synodo docuerit, Purgatorium esse, animásque ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimùm verò acceptabili altaris sacrificio iuuari: præcipit sancta Synodus episcopis, vt sanam de Purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus & sacris Conciliis traditam, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & vbiquè prædicari, diligenter studeant. Apud rudem verò plebem difficiliores ac subtiliores quęstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerunque nulla fit pietatis accessio, à popularibus concionibus secludãtur. Incerta itẽ, vel quæ specie falsi laborant, euulgari ac tractari non permittãt. Ea verò quæ ad curiositatem quandã, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquàm scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curét autem Episcopi, vt fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosinæ, aliáque pietatis opera, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri cõsueuerunt, secundùm Ecclesiæ institutа, piè, & deuotè fiant, & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debẽtur, non perfunctoriè, sed à sacerdotibus & Ecclesiæ ministris & aliis qui hoc præstare tenentur, diligenter & accuratè persoluantur.

Psalm. 14.

10. SECVNDI Machabæorum duodecimo: At verò fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quę facta sunt, pro peccatis eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim millia dragmas argẽti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans. (nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis) & quia considerabat, quòd hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimã haberent repositam gratiam. Sancta ergò & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

Opera quibus animæ iuuantur.

11. PRIMI Regum capite trigesimoprimo, eóque vltimo: Cùm audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerant Philistiim Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulauerũt totã nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethsan: venerũntque Iabes Galaad, & combusserunt ea ibi igni: & tulerũt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

12. BEDA expositionum allegoricarũ in Samuelem libro quarto, capite decimo, in ea verba vltimi capitis libri primi Regum, Et ieiunauerunt septem diebus: Rectè, inquit, & ad literam pro mortuis, vt ad requiem peruenire valeant, septem diebus ieiunatur.

13. SECVNDI Regum primo: Appræhendẽs autẽ Dauid vestimenta sua scidit, omnésque viri qui erãt cum eo: & planxerunt & fleuerunt & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul & super Ionathan filium eius, & super populum Domini, & super domum Israël, eò quòd corruissent gladio.

14. ET capite tertio: Dixit autẽ Dauid ad Ioab, & ad omnẽ populum qui erat cum eo: Scindite vestimenta nostra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid sequebatur feretrũ. Cúmq; sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulũ Abner: fleuit autem & omnis populus. Plangénsque rex & lugens Abner, ait: Nequaquàm vt mori solent ignaui, mortuus est Abner. Manus al.* ea.
tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere corã filiis iniquitatis, sic corruisti. Congemuítque omnis populus fleuit super eum. Cúmque venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panẽ vel aliud quidquam. Omnísque populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in cõspectu totius populi.

15. TOBIÆ quarto: Panem tuum & vinum tuum super sepulturã iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

16. ECCLESIASTICI septimo: Gratia* datus in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. * deest

17. ET capite decimoseptimo: Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: & posteà resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ.

18. ITEM capite trigesimooctauo: In requie mortui requiescere fac memoriam eius, & consolare illum in exitu spiritus sui.

19. HIEREMIÆ decimosexto: Hæc enim dicit Dominus, Nè ingrediare domum conuiij, neque

Universidad de Deusto
Biblioteca

vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstulisti pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes. Et morientur grandes & parui in terra ista: non sepelientur, neque plangentur, & non se incident, neque calnitiũ fiet pro iis. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & nõ dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

20. POSTERIORIS ad Timotheũ primo: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit, & catenã meam non erubuit. sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die.

21. PRIMÆ Ioannis quinto: qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: nõ pro illo dico, vt roget quis. Omnis iniquitas peccatum est: & est peccatum ad mortem.

Orationes & oblationes pro mortuis.

1. D. CONCILIVM quartum Carthaginense (cui interfuit D. August.) canone septuagesimonono: Pœnitentes, qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commẽdetur.

Egentium necatores.

2. ITEM canone nonagesimoquinto: Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tanquàm egentiũ necatores excommunicentur.

3. CONCILIVM Toletanum vndecimum, canone duodecimo: De his autem, qui accepta pœnitentia, ántequàm recõcilientur, ab hac vita necessérint, placuit nobis, vt & memoria talium in ecclesiis commendetur, & oblatio pro eorum delicto à presbyteris recipiatur.

Oblatio pro mortuorum delicto.

4. TRIBVRIENSE, canone trigesimoprimo: Si quis inuentus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortẽ meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare: & eleemosyna pro eo data, in memoriam nec clericorum, nec pauperum veniat, sed execrabilis fordescat.

5. CONCILIVM Braccarense primum, canone trigesimoquarto: Placuit, vt qui aut per ferrum: aut per venenũ, aut per præcipitiũ, aut suspẽdium, aut quolibet modo violentam sibiipsis inferunt mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

6. CONCILIVM Florentinum in litteris vnionis, vt sup. hac quæstione, C. testim. septimò.

7. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesima quinta, vt suprà hac quæstione, C. testimonio nono.

8. IDEM sessione vigesimasecũda, capite secundo, & canone tertio, vt suprà, quæstione septima de Eucharistia, M. testimonio decimoquinto.

9. AVGVSTINVS libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo, volens respondere ad quæstionem, vtrum prosit cuique quòd post mortem corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepeliatur: Dicis (inquit) videri tibi, non esse inanes motus animorum religiosorum atque fideliũ pro suis ista curãtium. Adiungis etiã vacare non posse, quòd vniuersa pro defunctis Ecclesia supplicare consueuit, vt hinc & illud coniici possit, homini prodesse post mortem, si fide suorũ humando eius corpori talis prouideatur locus, in quo appareat opitulatio etiam isto modo quæsita sanctorũ. Sed cùm hæc ità sint, quomodò huic opinioni contrarium non sit, quod dicit Apostolus. Omnes enim 2. Corint. 5.
adstabimus ante tribunal Christi, vt ferat vnusquisque secundùm ea quæ per corpus gessit, siue bonum, siue malum: non te satis videre significas. Hæc quidem Apostolica sententia, ante mortem admonet fieri, quod possit prodesse post mortem: non tunc quando iam recipiẽdum est, quod quisque gesserit ante mortem. Verùm hæc ità soluitur quæstio, quoniam quodam vitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore viuitur, vt aliquid adiuuent ista defunctos: ac per hoc secundùm ea, quæ per corpus gesserunt, eis quę post corpus religiosè pro illis facta fuerint, adiuuantur. Sunt enim quos nihil omninò adiuuant ista: siue pro eis fiant, quorum tam mala sunt merita, vt neque talibus digni sint adiuuari: siue pro eis, quorum tam bona, vt talibus non indigeant adiumentis. Genere igitur vitæ quod gessit quisque per corpus, efficitur vt prosint vel non prosint, quæcunque pro illo piè fiunt, cùm reliquerit corpus. Nam meritum per quod ista prosint, si nullum comparatum est in hac vita, frustrà quæritur post hanc vitam. Ità fit, vt neque inaniter Ecclesia, vel suorum cura pro defunctis, quod potuerit religionis impendat: & tamen ferat vnusquisque secundùm ea, quæ per corpus gessit. Vt enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea vita acquisitum est, quam gessit in corpore. (Hucusquè hæc citat in libro de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione secunda.) Poterat inquisitioni tuæ sufficere mea breuis ista responsio: sed quia alia mouent, quibus respondendum existimo, parumpèr attende. In Machabęorum libris legimus oblatũ pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquàm in scripturis veteribus omninò legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesię, quę in hac consuetudine claret, authoritas: vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Hęc ibi. De conditione sepulturę, & iis quorum corpora apud memoriam sanctorum sepeliuntur, capitibus sequentibus disserit.

Varia mortis genera, ex quibus vnum est cui prosit viuorũ opera.

Vniuersæ Ecclesiæ authoritas.

10. IDEM libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite decimosexto: Tanta est Dei misericordia in vasa misericordię, quę parauit in gloriã, vt etiam prima hominis ętas, id est, infantia, quę sine vllo tenisu subiacet carni, &c. & secunda, quę pueritia nuncupatur, vbi nondùm ratio susceperit hanc pugnã & ferè sub omnibus vitiosis delectationibus iacet, &c. Si sacramẽta, mediatoris acceperit, etiãsi hanc in eis annis vitam finiat, nõ solùm pœnis nõ præparetur æternis, sed ne vlla quidem post mortem purgatoria tormenta patiatur. Sufficit enim sola spiritalis regeneratio, nè post mortem obsit, quod carnalis generatio cum morte cõtraxit, &c. quisquis igitur cupit pœnas euadere sempiternas, non solùm baptizetur, verùm etiam iustificetur in Christo, ac si verè transeat à diabolo ad Christum. purgatorias autem pœnas nullas futuras opinetur, nisi

Rom. 9.

Pœnis baptismi nisi vitæ ratione tui, sine purgatorio falsò.

nisi ante illud vltimum tremendúmque iudicium.

11. MATTHÆI duodecimo: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autẽ blasphemiæ non remittetur. Et quicúque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit cõtra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.

12. ET capite quinto: Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in via cum eo, nè fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies indè, donèc reddas nouissimum quadrantem.

13. MALACHIÆ tertio: Ecce venit (Dominator,) dicit Dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit cõflans & emundans argentum, & purgauit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.

14. AD Philippenses secundo: Vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.

15. APOCALYPSIS quinto: Nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Ibidem: Et omnem creaturam quæ in cælo est, & super terrã, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno benedictio & honor & gloria & potestas in sæcula sæculorum.

16. AVGVSTINVS de verbis Apostoli, sermone trigesimoquarto, vel secundum alios trigesimosecundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, viuorum sunt qualiacúque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, nõ est dubitandũ mortuos adiuuari, vt cùm eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerũt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi cõmunione defuncti sunt, cùm ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegãtur? Non omninò ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ità vixerint ante mortem, vt possint eis hęc vtilia esse post mortem Nam qui sine fide quæ per dilectionem operatur, eiúsque sacramentis de corporibus exiẽrunt, frustrà illis à suis huiusmodi pietatis impẽduntur officia, &c. Non ergò mortuis noua merita comparantur, cùm pro eis boni aliquid impendunt sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista reddũtur. Non enim dictum est nisi cùm hîc viuerẽt, vt eos hæc aliquid adiuuarẽt, cùm hîc viuere destitissent. Et ideò istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, nõ poterit habere post ipsam. Permittantur itaque pia corda charorum de suorum moribus contristari dolore sanabili, & consolabiles lachrymas fundant condicione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credunt fideles, quãdo moriuntur, paululùm à nobis abire, & ad meliora transire, &c. Sit pro vitibus cura sepeliendi & sepulchra construendi, quia & hæc in scriptis sanctis inter bona deputata sunt. Nec solùm in corporibus in Patriarcharum aliorúmque sanctorũ, & humanis cadaueribus quorumcúque iacẽtium, verùm etiam in ipsius Domini corpore prædicati atque collaudati sunt, qui ista fecerunt. Impleant ergò hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimẽta mœroris. Verùm illa quæ adiuuant spiritus defunctorum, oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obseruantiùs, instantiùs, abundantiùs impendant, qui suos carne, non spiritu mortuos, non solùm carnaliter, sed etiam spiritaliter amant.

Cura sepulchra construendi.

Ioan. 19.

Spiritus defunctorum viuuandi.

17. ISIDORVS libro primo de officiis Ecclesiasticis, capite decimooctauo: Sacrificiũ pro defunctorum fidelium requie offerre, vel pro eis orare, quia per totum hoc orbem custoditur, credimus quòd ab ipsis & Apostolis traditum sit. Hoc enim vbique Catholica tenet Ecclesia, quæ nisi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, nõ pro eorum spiritibus vel eleemosynam faceret, vel Deo sacrificium offerret. Nam & cùm Dominus dicit, Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro: demonstrat, quibusdam illic dimittenda peccata, & quodam purgatorio igne purganda. Ergò in quodam loco à sancto Augustino dictum est, Defunctorum animas sine dubio pietate suorum viuentium releuari, cùm pro illis sacrificium offertur, vel elemosynæ fiunt, si tamen aliquod sibi quisque meritũ præparauit, dum adhuc in corpore viueret, pro quo ista prosunt. Et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ, quã quisque gessit in corpore? Nam pro valdè bonis gratiarum actiones sunt: pro non valdè malis, propitiationes sunt: pro valde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque consolationes viuorum sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, vt sit plena remissio peccatorum: aut certè, vt tolerabilior fiat ipsa damnatio.

Traditio Apostolica; orare & sacrificare pro mortuis.

Matth. 12.

Purgatorius ignis.

In enchiridio ad Laurent. cap. 110.

18. RABANVS Maurus libro secundo de Institutione Clericorum, capite quadragesimoquarto: Sacrificium pro defunctorum fidelium requie offerre, vel pro eis orare, quia per totum orbem hoc custoditur, credimus quòd ab ipsis Apostolis traditum sit. Hoc enim vbiquè Catholica tenet Ecclesia: quæ nisi crederet, fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus eleemosynã faceret, vel sacrificium Deo offerret. Nam & cùm dicit, Qui peccauerit in Spiritum sanctum, nõ remittetur ei in hoc sęculo, neque in futuro: demõstrat, quibusdam illic dimittenda peccata, & quodam purgatorio igne purganda. Ergò vt in libris dialogi sanctus Gregorius narrat, & Beda magister in gestis Anglorum, frequenter exemplo ostensum, seu visione reuelatum est, animabus defunctorum multùm prodesse oblata pro eis sacrificia. Et in quodã loco dictum est à sancto Augustino, defunctorũ animas sine dubio pietate suorum viuentium releuari, & c. vt ex eodem refert Isidorus:

Apostolica traditio.

Matth. 12.

Lib. 4. dial. c. 55. & sequent.

Lib. 5. Angl. hist. cap. 13.

19. CYPRIANVS epistola quinquagesimasecunda, ad Antonianum scribens: Floret Ecclesia tot virginibus coronata, & castitas ac puditia te-

Lib. 4. epist. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

norem gloriæ suæ seruat: nec quia adultero pœnitentia & venia laxatur, continentiæ vigor frangitur. Aliud est ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire: aliud, missum in carcerem, nō exire indè, donèc soluat nouissimum quadrantem: aliud, statim fidei & virtutis accipere mercedem: aliud, pro peccatis longo dolore cruciatuū emundari, & purgari diù igne: aliud, peccata omnia passione purgâsse: aliud deniquè, pendêre in die iudicij ad sententiam Dñi: aliud, statim à Domino coronari.

Matth. 5. Nonnulli non exeunt carcere, donec soluerint nouissimū quadrantem.

20. IDEM epistola sexagesimasexta ad plebem & Clerum Furnitanorum: Quod Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt, nè quis frater excedens, ad tutelam vel curam Clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros voluit auocare. Et ideò Victor cùm contra formam nupèr in Concilio à sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterū ausus sit tutorem cōstituere, non est quòd pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur, vt sacerdotū decretum religiosè & necessariè factum, seruetur à nobis.

Li. 1. epist. 9.

Sacrificij celebratio pro dormitione fidelium.

21. ORIGENEM habes suprà in hac quæstione, B. testim. octauo, & sequentibus.

22. DIONYSIVS Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, cap. septimo: Coacto sancto cœtu, venerādus antistes (si quidem sacerdotalis ordinis fuerat, qui obdormiuit) ante sanctum altare inclinans eum, orationem ad Deum inchoat & gratiarum actionem. Si autē honestissimis monachis, aut sanctæ plebi insertus erat, ad venerandum sacratiū ipsum ante sacerdotum reclinat ingressum, deindè precem cum gratiarū actione peragit Præsul. Deincèps verò ministri diuinis inserta eloquiis, verissima nostra resurrectione promissa recitantes, consentanea, tantundémque valentia canunt psalmorum cātica: deindè ministrorum primus dimittit Cathecumenos, sanctósque iam defunctos cōcelebrat, cum quibus & nupèr vita functum pari laudatione prosequitur: hortatúrque omnes, vt sibiipsis identidem postulent beatam in Christo consummationem. Posteà accedens venerabilis Præsul, precem super eo sacratissimam peragit: & post orationem ipse quoquè Pontifex defunctū salutat, & post illum qui adstant omnes. Vbi verò cuncti consalutauerunt, super defuncto fundit oleū Pontifex & oratione pro omnibus facta, honesto in loco ponit corpus cum æqualibus aliis corporibus sanctis. Posta verò explicās Dionysius precationem Antistitis, inquit: Precatur oratio illa diuinam clemen tiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanā admissa peccata defuncto: eúmque in lucem statuat, & regione viuorum, in sinibus Abrahæ, Isaac & Iacob, in loco vndè aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Et paulò pòst: Ac forta sse inquies, ista quidem rectè à nobis dici, verùm ambigere, cuius rei gratia Præsul diuinam precatur clemētiam, defuncto peccatorum veniam postulans, & æqualem sanctis ac lucidissimam sortem. Si enim eorum quę in vita gessit, bonorum, aut malorū à diuina iustitia percipiet præmia: per fecit autē actiones suas in vita defunctus, quænam hunc oratio Præsulis ad aliam (præter illā quam meruit vitæ hāc actæ respōdentem) transferet requiem? Non ignoro quidem & ego diuinis eloquiis accedens, singulis reddendam pro meritis sortem: Quod autem & iustorum preces etiā in vita ista, & nedùm post mortem (nedùm, id est, quanto magis, teste Damasceno in sermone de defunctis) iis solis prosint qui digni sunt, scripturæ nos edocet sacrosancta traditio. Quid enim Sauli profuit Samuelis oratio? &c. Itaque scripturæ sacræ acquiescens, vtiles in hac vita esse dixerim sanctorum preces, hoc modo scilicet, si quis sanctorum munerum desiderio incensus, ad eáque percipienda piè affectus, prauitatis tamen proprię conscius, quempiā sanctorū virorū adeat, orémque sibi adiutoré & precatoré accedere, capiet ex hoc omninò vtilitatem cōmoda cuncta excedentē, &c. Hanc si quis spernat sacrosanctā disciplinam atq; infœlici elatione seductus, dignum se diuina arbitretur familiaritate, sanctósque despiciat: hic certè si petitiones indignas Deo, neque sacras postulārit, intētóque careat diuinorū desiderio, sibiq; ipsi cōsentaneo, imperita postulatione per seipsum nūquàm potietur. Quænam verò de huiusmodi prece, quā super defunctis peragit Præsul, ex diuinis ductus nostris traditio peruenit ad nos, operæ precium est vt dicamus: Didicit igitur de scripturis diuinitùs traditis, vt his qui piè vixerunt, lucidissima diuináque vita pro merito ab æquissimis lancibus redditur, nō recordante diuina bonitate per summā clemētiam maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt. Nullus enim (inquit) est mundus à labe. Ista quidem nouit Pontifex promissa à sanctis eloquiis: petit autem ea fieri, donatíque eis qui piè vixerunt, prœmia sacra, &c. Neq; enim vnquàm peteret Pōtifex diuinæ iustificationis prędicator, quæ Deo sciret non esse gratissima, & quæ largiturū se ille nequaquā promisisset. Quocirca prophanis vita fūctis nō ista imprecatur. Et paulò pòst: Cęteros verò ità pontificibus oportet animū intēdere, quæcūque illi gesserint, tanquàm à Deo agitatis. qui enim (inquit) vos spernit, me spernit.

Ritus sepeliēdi Dionysij Apostolorū tempore.

Oratio pro defunctis.

Orat pōtifex pro peccatorum remissione, & proquiete æterna.

Prouidentia diuina.

Luc. 20.

23. CLEMENS epistola prima, ad Iacobum fratrem Domini scribens: Instruebat D. Petrus actus suæ vitę omni hora custodire, &c. mortuos sepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro eisque orare, & eleemosynas facere.

B. Petrus docuit exhibendum esse pro defunctis & eorum eleemosynas dona.

24. IDEM libro sexto constitutionum Apostolicarū, cap. trigesimo: Sine vlla exceptione conuenite in cœmeteria, sacros libros in iis legentes, & psallentes pro iis, qui dormiērunt, Martyribus, atque omnibus sanctis qui à sęculo fuerunt, (in eorū honorem scilicet) proque fratribus nostris, qui in Domino obiērunt: Et antitypum regalis corporis Christi acceptabi émque Eucharistiam offerte in Ecclesiis & cœmeteriis vestris. Atque in exitu mortuorum psallentes, eos deducite, si fideles fuerint in Domino. Preciosa enim in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterùm: Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniā Dominus benefecit tibi. Dicit enim dominus Sadduceis de resurrectione mortuorum: Nō legistis quod scriptū est, Quoniam ego Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est mortuorum sed viuorū: omnes enim in ipso viuunt. Igitur eorum qui in Deo viuunt

Eucharistia pro defunctis offerenda. Psal. 115. Psal. 114. Matth. 22.

viuunt, nec reliquiæ sine honore manent. nam Helisæus Propheta post discessum è vita, mortuum quendam excitauit interfectum à piratis Syriæ, attigit enim corpus eius Helisæi ossa, atque excitatus vixit, quod factum non esset, nisi Helisæi corpus sanctum fuisset.

4. Reg. 13.

Obiectionis solutio.

1. E. CHRYSOST. homil. 3. in epist. ad Philip. Lugeamus peccatores non solùm mortuos, sed & viuentes. Gaudemus propter iustos, non solùm viuentes, sed & mortuos. Iterùm posteà: Deplorato eos, qui in diuitiis mortui sunt, & nihil consolationis suis ipsorum animabus ex diuitiis suis procurārūt: eos qui cùm potestatē abluēdorū peccatorum habuissent, noluerunt. Hos inquam non vnum aut alterū deploremus diem, sed omnem nostram vitā. Non sunt absurdi affectus hæ lachrymæ, sed magni amoris. Deflecamus istos, iuuemus istos pro viribus: procuremus illis aliquid auxilij, modici quidē, attamen iuuemus eos. Quomodò, quáve ratione? Precantes. Adhortemur & alios, vt pro illis orent: pauperibúsq; indefinenter pro illis eleemosynas demus. Habet res ista nonnihil cōsolationis. Audi quippe, quid Deus dicat: Protegam ciuitatē istā propter me, & propter Dauid seruum meū. Si memoria duntaxàt iusti tantum valuit, quando & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non frustrà ab Apostolis sancitū est, vt in celebratione venerandorū mysteriorū memoria fiat eorū qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multū hinc emolumēti fieri, multū vtilitatis. Stante siquidē vniuerso populo, manus in cælos extēdēte, cœtu itē sacerdotali, verendóq; posito, sacrificio, quomodò Deū non placaremus pro istis orātes? Verùm istud quidē de illis dicimus, qui in fide abscesserunt: Catechumenos verò neq; isto solatio dignamur, sed omni huiusmodi destituti sunt auxilio, vno quodam dēpto. Quōnam illo? Pauperibus illorum nomine dare licet, vndè illis nonnihil refrigerij accedit. Nam ità vult Deus, vt nos inuicēm mutuò iuuemus.

Precibus & eleemosynis iuuandi defuncti.

4. Reg. 13.

Ab Apostolis instituta est commemoratio mortuorū sub Missæ sacrificio.

2. IDEM hom. 41. in priorem epist. ad Corinth. Abiērit peccator sanè? gaudere decet peccata impedita esse, & non accumulatū malum, nitíq; quantū fieri potest, vt iuuetur, non lachrymis, sed precę, supplicationibus, eleemosynis, oblationibus. Non est temerè hoc excogitatum, nec frustrà memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus: aut accedimus, pro istis agnum illum iacētem & peccata mūdi tollentē deprecātes, sed vt his consolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari assistit, &c. Vide reliqua in tractatu de Sacramento Eucharistiæ, quæst. septima, L. testim. secundo.

Prece, eleemosynis, oblationibus iuuādi defuncti.

Memoria mortuorū in celebratione Missarū alitura.

3. IDEM homilia sexagesimanona ad populum Antiochenum habet eadē quæ paulò antè ex homilia tertia in epist. ad Philippenses allata sunt.

4. DAMASCENVM in oratione de defunctis, siue, Quòd qui in fide hinc migrārunt, &c. habes in septima quæst. de Sacramēto Euchia. test. quarto.

5. ATHANASIVM habes ibidem, à Damasceno citatum.

6. GREGOR. Nyssenus, teste Damasceno in eadem oratione: Nihil, inquit, absque ratione & vtilitate à prædicatoribus & discipulis Christi traditū, & in omnibus Ecclesiis Dei prædicarum. Res autē modis omnibus vtilis & Deo in primis grata, in diuinis præclarisque diuinis operationibus corū qui in recta fide decesserunt, facere memoriam.

A Christi discipulis traditum & vbique prædicatum.

1. F. EPIPHANIVS contra hæreses, hæresi septuagesimaquinta, vt suprà, quæstione septima, de Sacramento Eucharistiæ, L. testim. decimo.

2. AVGVSTINVS libro de hæresibus ad Quoduultdeū, hæresi 53. Fertur Aërius propria quoquè dogmata addisse nonnulla dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solenniter celebranda esse ieiunia.

Aërij hæresis

3. DAMASCENVS in libro de hæresibus, de Aërio scribens sic inquit: Cùmque sibi Episcopatum denegatum videret, multa contra Ecclesiam docere instituit, Arianorum nulli secundus. Adiecit autem quædam de suo. Negat enim quicquam offerendum pro mortuis.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, & vigesimaquinta, vt suprà in hac quæstione, C. testim. octauo & nono.

5. FLORENTINVM vide ibidēm, C. testimonio septimo.

6. AVGVSTINVS in Psalmum trigesimumseptimum, vide suprà in hac quæstione, B. testimonio quarto.

7. IDEM libro secundo de Genesi, contra Manichæos, capite vigesimo: Qui coluerit agrum suum interiùs, & ad panem suum quanuis cum labore peruenerit, potest vsque ad finem vitæ huius hunc laborem pati: post hanc autem vitam non est necesse vt patiatur. Sed qui fortè agrum non coluerit, & spinis eum opprimi permiserit, habet in vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis, & post hanc vitam habebit vel ignem purgationis, vel pœnam æternam. Ità nemo euadit istam sententiam, quæ prolata est in Adamum, Maledicta terra, &c. Sed agendum est, vt saltem in hac tantùm vita sentiatur.

Ignis purgationis. Genes. 5.

8. GREGOR. in tertium psalmum pœnitentialem, super primum versum, Domine nè in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Quasi dicat: Scio futurum esse, vt post huius vitæ exitum alij flammis expientur purgatoriis, alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem, non solùm in furore æternæ dānationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgati.

Psal. 6. 37.

Flāmis purgatoriis nonnulli expiantur.

Acerbitas pœnarum purgatorij.

9. EVNDEM in libro quarto dialogorum, capite trigesimonono, habes hac quæstione, B. testim. duodecimo.

10. BERNARDVS serm. sexagesimosexto super Cantica Canticorum: Videte detractores, videte canes. Irridēt nos quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd sanctorū suffragia postulamus. In omni genere hominum atque in vtroque sexu festināt proscribere Christum, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis, &c. Mortuos viuētium fraudantes auxiliis: viuētes nihilominùs sanctorū qui decesserunt, suffragiis spoliātes. Et paulò post: Non credunt autem ignem Purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam à corpore vel ad requiem transire, vel ad damnationem. Quærant ergò ab eo qui dixit quoddam peccatum esse, quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remitteretur: cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remissio purgatiōve peccati?

Catholicos irridēt hæretici, quòd pro mortuis orēt. Vide epistol. Petri venerabilis Abbatis Cluniacensis contra Petrobrusianos hæreticos.

Purgatorium post mortem restare nō credebāt antiqui hæretici. Matth. 12.

11. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite centesimodecimo: Neque negandum est, defunctorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

animas pietate suorum viuentium releuari, cùm pro illis sacrificium Mediatoris offertur, & cæt. Reliqua posita sunt initio huius quæstionis, B. testimonio primo.

12. Item in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: Nam dicis videri tibi non esse inanes motus animorum religiosorum atque fideliũ pro suis istiusmodi curantium. Ibidem: Tà fit, vt neque inaniter Ecclesia vel suorum cura pro defunctis, quod potuerit, religionis impendat, &c. Totum hùc locum habes suprà, hic quæstione, D. testi. nono.

13. In eodem libro, capite quarto: Prouisus sepeliendis corporibus apud memoriam sanctorum locus, bonæ affectionis humanæ est erga funera suorum: quoniam si nonnulla religio est, vt sepeliantur, non potest nulla esse, quando vbi sepeliantur, attenditur. Sed cùm talia viuorum solatia requirũtur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non video quæ sunt adiumenta mortuorum: nisi ad hoc, vt dum recolũt, vbi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem sanctis illos tanquam patronis susceptos apud Dominum adiuuãdos orando commendent. Quod quidem facere possent, etiã si talibus locis eos humare nõ possent. Deindè explicans, quare sepulchra vocentur monumẽta, (quòd nimirum mentem moneant) subiungit: Cùm itaque recolit animus vbi sepulcrum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, idem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. Qui cùm defunctis à fidelibus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium est iis, qui cùm in corpore viuerent, talia sibi post hãc vitam prodesse meruerunt. Verùm etsi aliqua necessitas vel humani corpora, vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non sunt prætermittẽdæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas facendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus, quorumque sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: vt quibus ad ista desunt parẽtes aut filij, aut quicunque cognati vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre communi. Si autem decessent istæ supplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quòd nihil prodesset spiritibus eorum, quãlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur.

14. Et capite decimooctauo eiusdem libri: Quæ cùm ita sint, nõ existimemus ad mortuos, pro quibus curam gerimus, peruenire, nisi quod pro eis siue altaris, siue orationũ, siue eleemosynarum sacrificiis solenniter supplicamus: quanuis non pro quibus fiunt, omnibus prosint, sed iis tantum, quibus, dum viuunt, comparãtur vt prosint. Sed quia non discernimus, qui sint: oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint, aut debeãt peruenire. Meliùs enim supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec prosunt, quàm eis deerunt, quibus prosunt. Diligentiùs tamen facit hæc quisque pro necessariis suis, quòd pro illo fiat similiter à suis.

Sanctis tanquam patronis mortui cõmendãtur.

Commendat animam Martyri.

Supplicationes pro spiritibus mortuorum.

Sacrificiũ altaris, orationum, & eleemosynarum pro defunctis.

Regeneratis omnibus hæc beneficia exhibenda sunt.

X.

Quæ commendatio ac dignitas est Pœnitentiæ?

Matt.3.b 4.c Marc.1.a b Luc.15.b Matth.7.b Matth.11.b

A. Hæc est Euangelicæ prædicationis exordium, Angelorum in cælis gaudium, via in terris arcta, & angusta porta, per quam fideles ad vitam contendunt, & violenti rapiunt regnum cælorũ. Hæc lapsos erigit, saucios curat, imbecilles roborat, mortuos viuificat, perditos restituit: omnia demũ quæ peccatum vitiat, Pœnitẽtia in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odium, nostríque contemptum & omnem submissionem testamur: hac ipsa duce lugentes[b] consolationem, saucij curationẽ, humiles verò exaltationem reportamus.

a Lib. de vera & falsa pœnitentia, cap 1. Basil in hom. de vera pœnit. & hr. in homilijs & ferm. de pœnitentia.

b Matth. 5.a

c Hier.18. a Ezech.18.e f g & 33 c d Ionæ 3.b Mat. 3.b 2.Cor.7.c Act.11.c.

B. Hæc est, qua dæmones & vitiorum pestes superamus: qua meritas[c] pœnas auertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam æternam comparamus.

d Matth.4.c e Luc.5.f

C. Hinc illæ Christi voces in Euangelio:[d] *Pœnitẽtiam agite appropinquauit enim regnum cælorum.*[e] *Non vẽni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Atis demùm verã pœnitentiam agit, vt Cypriani verbis hæc omnia concludamus, qui Dei & Sacerdotis præceptis obediens, & obsequiis suis & operibus iustis Dominum promeretur.

f Luc.13.a

Cyprian.epist.14.

TESTIMONIA.

1. A. Matthæi tertio: In diebus autem illis venit Ioannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Hic est enim, qui dictus est per Isayã prophetã, dicentẽ: Vox clamãtis in deserto, Parate viam Dñi, rectas facite semitas eius ipse autem Ioannes hbebat vestimentum de pilis camelorum, & zonã pelliceã circa lumbos suos: esca autem

autem eius erat locustæ & mel sylueſtre. Tunc exibat ad eum Hierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanẽ: & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccatæ sua. Videns autem multos Pharisæorum & Sadducæorum, venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis demonstrauit fugere à ventura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

2. Et capite quarto: Exindè cœpit Iesus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.

3. Marci primo: Fuit Ioannes in deserto baptizãs, & prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Ibidem: Venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangeliũ regni Dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euãgelio.

4. Lucæ decimoquinto: Dico vobis (inquit Saluator ad Pharisæos & Scribas) quòd ita gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitẽtiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, nónne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter, donèc inueniat eam? Et cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram. Ità, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.

5. Matthæi septimo: Intrate per angustam portam: quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam.

6. Item vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violẽti rapiũt illud (inquit Saluator ad turbas.)

Pœnitentiæ virtus.

7. Avgvstinvs in libro de vera & falsa pœnitentia, capite primo: Quãtùm sit appetẽda gratia pœnitentiæ, omnis authoritas declarat, omnis bonorum vita conatur ostendere: languores enim sanat, leprosos curat, mortuos suscitat, vitia fugat, virtutes exornat, mentem munit & roborat, omnia fatiat, omnia redintegrat, omnia lætificat, sanitatem auget, quam conseruat. Claudis gressum, atidis copiam, cæcis restituit visum. Temperat successus, constringit impetus, moderatur excessus. Ignorans se, per hanc se recognoscit: quærens se, per hanc se inuenit. Hæc est, quæ homines ad angelos ducit, & creaturam reddit creatori. Ista ouem perditam monstrauit quærenti, & decimam drachmam obtulit anxiãti. Hæc dissipatoré filium ad patrem reduxit, & vulneratum à latronibus custodi curandum reseruauit. In hac omne bonum inuenitur, per hanc omne bonum conseruatur: fugat tenebras, inducit lucem, excoquit omnia ipsa ignis consumens.

Luc.15. Ibidem. Luc.10.

8. Basilivs scripsit homiliam vnam de pœnitentia, quæ est vltima inter homilias variorum argumentorum ad populum.

9. Chrysostomvs scripsit decem homilias ãdmodùm egregias de Pœnitentia, quæ habentur in Tomo quinto: post quas sequitur sermo de pœnitentia, vbi sic habet: O pœnitentia quæ peccatum miserante Deo remittis, & paradisum reseras: quæ contritum sanas hominem, & tristem exhilaras: vitam de interitu reuocas, statum restauras: honorem renouas, fiduciam das: & reformas vires, gratiámque abundantiorem refundis. O pœnitentia, quid de te noui referam? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta reseras, omnia aduersa tu mitigas: omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O pœnitentia rutilantior auro, splendidior sole, quam non vincit peccatum, nec defectio superat, nec desperatio delet. Pœnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furorem, firmat amorem, calcat superbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre: si violentus quærat quæ habet, non vetat: si vestem dirimat, non refragatur: percutienti maxillam præbet alteram. Iam angariatus vltrò adiicit, castigatus gratias agit, prouocatus tacet, exasperatus blanditur: superiori supplex est, inferiori subiacet: in corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta & fructifera pœnitudo. Sic pœnitenti præstò est Deus, esuriẽti nutritor, sitienti potator. Sapienti quod stultum putatur, sapit: quod triste est, placet: quod molle est, displicet: quod fluxum est, horret. O pœnitentia misericordiæ mater, & magistra virtutum, magna opera tua, quibus reos resoluis, ac reficis delinquentes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te nobis Christus regnum cælorum appropiatũ designat, dicẽs: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Ità & baptista clamat: Facite fructus dignos pœnitentiæ, quoniã eccè adest regnum Dei. Per te subitò rapuit latronem Christus ad regnum: per te Dauid post flagitium fœlix iterùm recepit spiritum sanctum: per te Manasses post cruenta facinora eccè meruit fieri acceptabilis: per te Petro Apostolo, postquàm ter negauit, data est indulgentiæ dextera: per te filius prodigus regressus ad patrem, non solùm amplexum osculúmque paternum, sed etiam epulum vituli saginati, vestémque insignem promeruit adipisci: per te mulier fornicaria vberes stillauit lachrymas fontéque sui baptismi protinùs lauit pedes Christi, crinéque detersit: per te Niniuę ciuitas magna, populúsque integer barbarorum subitò Deum sapuit, virtutem tuam sensit, odorem tuum accepit, saporem tuum strinxit, dulcedinem tuam gustauit, cilicium contraxit, cinerem tuum comedit, ieiunium tuum protraxit, lachrymas tuas profudit, gemitum tuum suspiriúmque persensit, fructúsque vbertatis tuæ abundanter exhibuit: & sic per opera tua non solùm decretæ mortis discrimen euasit, sed etiam vitæ incogniræ coronam accepit. Cuius similitudini pœnitẽtiam cõparemus? Sic est quo modo ager fructifer, aut vinea fœcunda, aut etiam arbor fructifera: fructus eius edit peccator famelicus, proficit in fiducia Dei, acceptáque remissione pinguescit in vita.

Pœnitentiæ vis.

Matth.4.

Matt.3.

Luc.23.

Marc.14.

Matth.26.

Luc.15.

Lucæ 7.

Ionæ 3.

10. Matthæi quinto: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

1. B. Hieremiæ decimooctauo: Ait Dominus, Eccè sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israël. Repentè loquar aduersùm gentẽ & aduersùs regnum, vt eradicem & destruam & disperdam illud. Si pœnitentiã egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersùs eam, agã &

Ex sermone de pœnitentia tomo 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei: Et subitò loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud.

2. EZECHIELIS decimooctauo: Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & nó morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat? Et paulò pòst: Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iniustitia quam operatus est, morietur. Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit. Considerans enim & auertés se omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur. Iterùm ibidém: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël? quia nolo mortẽ morié tis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & viuite.

3. ET. capite trigesimotertio: Tu ergo fili hominis, dic ad domum Israël: Sic locuti estis, dicétes: Iniquitates nostræ & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodò ergò viuere poterimus? Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini, conuertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israël? Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Et iustus nõ poterit viuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixero iusto, quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur: & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autẽ dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, fecerítque iudicium & iustitiã, & pignus restituerit ille impius, rapinámque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Iudicium & iustitiam fecit, vita viuet.

4. IONÆ tertio, vt suprà quæstione septima, de Pœnitentia, C. testimonio quinto.

5. MATTHÆI tertio: Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

6. POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

7. ACTORVM vndecimo: Glorificauerunt Deũ, dicentes: Ergò & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

1. C. MATTHÆI quarto. 2. LVCÆ quinto, vt in textu.

3. LVCÆ decimotertio: Aderant autem quidam ipso in tempore, nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens Iesus, dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis. Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergò illam: vt quid etiam terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

4. CYPRIANVS epistola decimaquarta ad Clerum: Pœnitentiam autem ille agit, qui diuinis præceptis mitis & patiens, & sacerdotibus Dei obtemperans, obsequiis suis & operibus iustis Dominum promeretur. Lib. 3 epi. 16. Operis* Tituli promerentur.

DE SACRAMENTO
EXTREMÆ VNCTIONIS.

I.

Quid de Sacramento extremæ Vnctionis credendum est?

[a] Concil. Cõstãt. sess. 15. & Florẽ & Trid. sess. 14. Innocẽt. 1. epi. 1. ad Decẽtiũ Eug. c. 8. Pet. Dam. ser. 1. in Dedicat. eccl. Bern. in vit. Malac. epistco. Cõcil. Vuor. can. 27. Iac. 5. d. & ibi. Beda.

IDIPSVM nempe, quod Catholica[a] Ecclesia constãter docet signũ hoc esse sacrum, in cõsecrato oleo institutum, vt per illud cælestis virtus ad salutem, non animæ solùm, sed & corporis, applicetur ęgrotis ex diuina institutione. B. Cui Sacramento testimonium longè clarissimum præbet Iacobus Apostolus, cùm in hæc verba scribit: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

TESTI-

TESTIMONIA.

Septem Sacramenta.

1. A. CONCILIVM Constantiense sessione decimaquinta damnat articulum octauum Ioannis Hius, qui sic habet: Sacerdotes criminosè viuentes, infideliter sentiunt de septẽ sacramentis Ecclesiæ.

Sacramentũ quintum. Materia.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quintum sacramentum est extrema Vnctio, cuius Materia est oleum oliuæ per Episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis vngendus est, in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma huius sacramenti est hæc: Per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid peccãsti per visum, & cæt. Et similiter in aliis membris: Minister huius sacramenti est sacerdos. Effectus verò est mentis sanatio: inquantùm autem expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacramento inquit Beatus Iacobus Apostolus: Infirmatur quis in vobis? &c.

Qui sint instituendi, & in quibus partibus.

Forma.

Minister. Effectus.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremæ Vnctionis: Visum est autem sanctæ Synodo, præcedẽti doctrinæ de Pœnitentia adiungere ea quæ sequuntur de Sacramento extremæ Vnctionis: quod non modò pœnitentiæ, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, cõsummatiuum existimatum est à Patribus. Primùm itaque circa illius institutionem, declarat & docet, quòd clementissimus Redemptor noster, qui seruis suis quouis tempore voluit de salutaribus remediis adversùs omnia omnium hostiũ tela esse prospectũ, quemadmodùm auxilia maxima in Sacramentis aliis præparauit, quibus Christiani conseruare se integros, dum viuerent, ab omni grauiore spiritus incommodo possint: ità extremæ Vnctionis sacramẽto finem vitæ tanquàm firmissimo quodá præsidio muniuit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem vitam quærat & captet, vt deuorare animas nostras quoquo modo possit: nullũ tamen tempus est, quo vehemẽtiùs ille omnes suæ versutiæ neruos intendat ad perdendos nos penitùs, & à fiducia etiam, si possit, diuinæ misericordię deturbandos, quàm cùm impendére nobis exitum vitæ perspicit. CAPVT primum: Institua est autem sacra hæc Vnctio infirmorum, tanquàm verè & propriè Sacramentũ noui testamenti, à Christo Domino nostro apud Marcum quidẽ insinuatum, per Iacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commẽdatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmũ, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittẽtur ei. Quibus verbis, vt ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum, & effectum huius salutaris sacramenti. Intellexit enim in Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum. nam vnctio aptissimè spiritus sancti gratiam, qua inuisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat. Formam deindè esse illa verba, Per istam vnctionem, &c. CAPVT secundum: Res porrò & effectus huius sacramenti illis verbis explicatur: Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei. Res etenim hæc, gratia est spiritus sancti, cuius vnctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando: quia infirmus subleuatus, & morbi incõmoda, ac labores leuiùs fert, & tẽtationibus dæmonis calcaneo insidiantis faciliùs resistit, & sanitatẽ corporis interdùm, vbi saluti animæ expedierit, consequitur. CAPVT tertium: Iam verò quòd attinet ad præscriptionẽ eorum, qui & susçipere & ministrare hoc sacramentum debent, haud obscurè fuit illud etiam in verbis prædictis traditum. Nam & ostenditur illic, proprios huius sacramenti ministros esse Ecclesiæ presbyteros. quo nomine eo loco nõ ætate seniores aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut episcopi, aut sacerdotes ab ipsis ritè ordinati per impositionẽ manuũ presbyteri. Declaratur etiã, esse hanc vnctionem infirmis adhibendam, illis verò præsertim, qui tam periculosè decũbunt, vt in exitu vitæ constituti videantur: vndè & sacramentũ exeuntiũ nuncupatur. Quòd si infirmi post susceptã hãc vnctionem cõualuerint, iterùm huius sacramẽti subsidio iuuari poterunt, cùm in aliud simile vitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam & dilucidam Apostoli Iacobi sententiam, docent hanc Vnctionem, vel figmentum esse humanum, vel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiæ habentem: & qui illam iam cessãsse asserũt, quasi ad gratiam curationum duntaxàt in primitiua Ecclesia referenda esset: & qui dicunt ritum & vsum, quem sancta Romana Ecclesia in huius sacramenti administratione obseruat, Iacobi Apostoli sententiæ repugnare, atque ideò in alium commutandum esse: & denique qui hanc extremam Vnctionem à fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Hæc enim omnia manifestissimè pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis. Nec profectò Ecclesia Romana aliarum omnium mater & magistra, aliud in hac administranda Vnctione, quantùm ad ea quæ huius sacramenti substantiam perficiunt, obseruat, quàm quod beatus Iacobus præscripsit. Nec verò tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius spiritus sancti iniuria esse posset. Hæc sunt quæ de Pœnitentiæ & extremæ Vnctionis sacramentis hæc sancta œcumenica Synodus profitetur & docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda & tenenda proponit. Sequentes autem Canones inuiolabiliter seruandos esse tradit, & asserentes contrariũ, perpetuò damnat & anathematizat. IN eadem sessione canon primus de extrema Vnctione: Si quis dixerit, extremam Vnctionem non esse verè & propriè sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantùm acceptum à Patribus, ac figmentum humanum, anathema sit. CANON secundus: Si quis dixerit sacrã infirmorum Vnctionem non cõferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos, sed iam cessãsse,

Effectus.

Ministeri. 1. Tim. 4.

Qui inungendi.

Repetitio huius sacramenti.

Hæreses de hoc sacramento.

Cur institutũ sit hoc Sacramentum.

Mar. 6. Apud Marcũ insinuatũ, & à Iacobo fideliter commendatum & promulgatũ: sed à Christo institutum. Iacob. 5.

Materia.

Forma.

Institutum à Christo.

Gratiam confert.

Non contemnitur hoc Sacramẽtum sine spiritus sancti iniuria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quasi olim tantùm fuerit gratia curationum, anathema sit. CANON tertius: Si quis dixerit extremæ Vnctionis ritum & vsum, quem obseruat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ beati Iacobi Apostoli, ideóque eum mutandum, posséque à Christianis absque peccato contemni, anathema sit, CANON quartus: Si quis dixerit, presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quauis communitate, ob idque proprium extremæ Vnctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit.

Minister.

4. INNOCENTIVS primus epistola prima ad Decentium Eugubinum episcopum, capite octauo: Sanè quoniam de hoc sicuti de cæteris, consulerè voluit dilectio tua, adiecit etiam filius meus Cælestinus diaconus in epistola sua, esse à dilectione positum illud, quod in beati Apostoli Iacobi epistola conscriptum est: Si infirmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros, & orent super eum, vngẽtes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit laborantem, & suscitabit illum Dominus: & si peccata fecit, remittet ei. Quod non est dubium, de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chrismatis perungi possunt, quo ab episcopo confecto, non solùm sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet in sita aut suorum necessitate inungendo. Cæterùm illud superfluum videmus adiectum, vt de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere dubium non est. Namidcircò de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cæterùm si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum & benedicere & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma cõficere. Nam pœnitẽtibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodò vnum genus putatur posse concedi?

Iacob. 5.

Exponit locũ Apostoli Iacobi de hoc Sacramento.

Materia.

Qui inungi possunt.

Minister.

Genus Sacramenti est hæc infirmorum vnctio.

5. PETRVS Damianus in sermone primo in Dedicatione ecclesiæ: Tertium sacramentum est vnctio infirmorum. Infirmantibus nobis & vsque ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, spiritus pietatis assistit, & recordatus est quoniam puluis sumus. Ait enim Diuus Iacobus: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngẽtes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis est, dimittentur ei. Solennis vnctio, liquor excellens, quo sanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Vidéfne qualiter sacerdotalis manus infirmantis corpus alleuiet, & illecebrosam sensuum motionem sacratissima mitiget vnctione? Vndè & sancti patres hanc vnctionem sacramentum esse sanxerunt.

Iacob. 5.

Effectus extremæ vnctionis.

Sacramentũ.

6. BERNARDVS in vita sancti Malachiæ Episcopi: Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis Monasterij. Cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt descenderet priusquàm moreretur, infirmam vncturus oleo: descendit, & intrauit ad eam. Quo viso exultat illa, spe animata salutis. Et cùm pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potiùs vsque manè. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægram, exiuit cum his qui secum erant. At verò pòst modicum subitò clamor factus est, planctus & strepitus multus per totam domum, liquidem insonuit quòd mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito: & secuti sunt eum discipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certò comperit expirâsse, consternatus est animo, sibi imputans, quòd fraudata gratia sacraméti obierit. Et eleuatis in cælum manibus, Obsecro Domine, (inquit) insipienter egi: ego peccaui qui distuli, non ista, quæ voluit. Hæc dicens, conte-

Leget Malachias, quod mulier frudata gratia Sacramenti huius expirârit.

stratus est in audientia omnium, nullam se receperum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi quâ abstulerat, liceret restituere, gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto, largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctionis, quam poterat, exhibebat. Ipse quidem sic. Ad suos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in psalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxerunt peruigilem. Et manè facto, exaudit Dominus sanctum suum, quia spiritus Domini erat postulãs pro eo, qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt solent, qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè salutat eum. Et verso luctu in gaudium, stupor apprehendit omnes, & qui viderunt, & qui audiérunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominum. Et vnxit eam nihilominùs, sciens in hoc sacramento remitti peccata, & quòd oratio fidei saluet infirmum. Post hæc abiit ille, & illa cõualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifestaretur in ea, peracta pœnitentia quam sibi Malachias iniunxerat, in bona Confessione iterùm obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Mirabilium.

Hoc Sacramento remittuntur peccata.

TANDEM describens mortem Malachiæ, sic ait: Nec longè aberat dies ipsa, cùm talia loquerétur Malachias. Intereà iubet se sacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrũ vt solenniter fieret, non sustinuit vt ad se ascenderẽt: ipse descẽdit ad eos. Iacebat siquidem in solario, domo superiori. Vngitur, & sumpto viatico, fratrum se orationibus, & fratres commendans Deo, ad lectum reuertitur.

Malachias sacro oleo inungi habet.

Ex Innocentio.

7. CONCILIVM Vuormatiense Canone septuagesimo secundo: Infirmatur quis in vobis? &c. Quod non est dubium de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, &c. Pœnitẽtibus istud fundi non potest, quia genus est Sacramenti. nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodò vnum genus putatur concedi?

Sacramentũ est.

1. B. IACOBI quinto, vt in textu.

2. BEDA in caput quintum Iacobi, Vngentes oleo, &c. Hoc & Apostolos fecisse in Euãgelio legimus, & nunc Ecclesiæ cõsuetudo tenet, vt infirmi oleo consecrato vngantur à presbyteris: & oratione comitante sanẽtur. Nec solùm à presbyteris, sed vt Innocẽtius Papa scribit, etiã omnibus Christianis vti licet eodẽ oleo in sua aut suorũ necessitate vngendo. Quod tamen oleum non nisi ab episcopis licèt confici. Nam quod ait, oleo in nomine Domini, significat oleũ consecratũ in nomine Domini: Vel certè, quia etiam cùm vngunt infirmum, nomen

Infirmi etiam Bedæ tempore oleo sacro inungebãtur.

Oleum consecratum.

Peccata remittuntur.

1. Cor. 11.

nomen Domini super eum inuocare debent. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Multi propter peccata in anima facta, infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis. Vndè Apostolus Corinthiis, qui corpus Domini percipere indignè soliti erant, ait: Ideò inter vos multi & infirmi & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Si ergò infirmi in peccatis sint, & hæc presbyteris ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea relinquere atque emendare sategerint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emẽdationis peccata queunt dimitti.

II.

Quid his verbis docet Apostolus?

A. Primùm Sacraméti huius ostendit elementum, seu materiã oleum esse, Pontificali benedictione (vt rectè ait[a] Beda) cõsecratum. Significat autem[b] hilaritatem animi & confirmationẽ internam, quæ per Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab ægroto percipitur.

a In c. 6. Mar. & in 8. Luc. & c. 5 Iacob. Innocẽ. 1. vt sup. Conc. Melden. can. 1. apud Burch. li. 4. ca. 75. & Iuonẽ par. 1. ca. 269.
b Theophy. in ca. 6. Marci.

B. Deinde per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirùm[c] Sacerdos, qui sacram hanc vnctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec fruſtrà de Apostolis est scriptum: [d] *Vngebant oleo multos ægrotos, & sanabant.*

c Chryſoſ. li. 3. de sacerd. & Orig. ho. 2. in Leuit.
d Marc. 6. b & ibid. Theoph. & Beda.

C. Prætereà qui suscipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti sunt infirmi: quoniam, vt Ecclesiæ mos est, in grauibus & periculosis infirmitatibus tantùm sacra isthæc vnctio celebratur.

TESTIMONIA.

1. A. BEDA in caput sextum Marci super ea verba, Dæmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægrotos, & sanabantur: Dicit Apostolus Iacobus, Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super ipsum, vngentes eum oleo in nomine Domini. Etsi in peccatis sit, dimittentur ei. Vndè patet, ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesiæ morem esse traditum, vt energumeni vel alij quilibet ægroti vngantur oleo, pontificali benedictione consecrato.

Apud Marcũ infirmantũ fuit hoc Sacramẽtum.

2. IDEM in caput octauum Lucæ: Quidam vicinus mihi presbyter retulit, se quendam sanctimonialem fœminam à dæmonio curare cœpisse, sed quandiù res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cæterísque quæ oportebat purificationum generibus effugâsse, & eiusdem fœminæ corpus ab vlceribus quæ dæmonis tactu contraxerat, medicinali studio, adiuncto sale benedicto curâsse. Sed dum vnum de vlceribus, quod altiùs lateri infixum repererat, nullatenùs posset quin continuò panderetur obducere, ab eadem ipsa quam sanare volebat, consilium quo sanaretur accepisse. Si (inquit) oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento adsperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quòdàm per spiritum in quadam longiùs posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quandam pari calamitate laborantẽ, taliter à Sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statímque vlcus remedium, quod antè respuerat, accipere consensit.

Salis benedicti vis.

Oleum pro infirmis consecratum, & eius virtus.

3. ET in caput quintum Iacobi, vt suprà quæstione præcedenti, B. testimonio secundo.

4. INNOCENTIVS primus epistola prima ad Decentium Eugubinum capite octauo, vt suprà quæst. prima, A. testim. quarto.

5. CONCILIVM Meldense canone primo, teste Burchardo libro quarto, capite septuagesimo quinto, & Iuone parte prima, capite ducentesimo sexagesimonono: Presbyter in Cœna Domini ampullas tres secum deferat, vnam ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam Apostolicam, vt quando quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesiæ, &c.

Chrisma, oleũ catechumenorum, & oleum infirmorum consecrantur in die cœnæ Domini.

6. THEOPHYLACTVS in caput sextum Euãgelij secundùm Marcum: Quòd vnxerint oleo Apostoli, solus Marcus narrat, quod & frater Domini Iacobus in catholica epistola dicit: Infirmatur quis inter vos? aduocet presbyteros Ecclesiæ, & orent super illum, vngentes eum oleo. Est igitur oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, significátque misericordiam Dei, & gratiam spiritus, per quam à labore liberamur, & lucem, ac gaudium, hilaritatémque spiritalem accipimus.

Iacob. 5.

Olei significatio mystica.

1. B. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio: Sacerdotes non solùm, quum nos regenerant, sed posteà etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmatur, inquit, inter vos aliquis? accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo, &c.

Sacerdotes sunt huius Vnctionis ministri.

Iacob. 5.

2. ORIGENES homilia secunda in Leuiticum: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis: audi nunc quantæ sint remissiones peccatorum. In euangelio est ista prima, quæ baptizamur in remissionem peccatorum: secunda remissio est in passione martyrij, &c. Est adhuc & septima, licèt dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorũ, cùm lauat peccator lachrymis stratum suũ, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte: quum nõ erũ-

Psal. 6. Psal. 41.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & **quærere medicinam**, secundùm eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduersùm me iniustitiam meam, & **tu remisisti impietatẽ cordis mei.** In quo impletur & illud, quod Iacobus Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet presbyteros Ecclesiæ, &c.

Psal. 31.

3. MARCI sexto, vt in textu.

4. THEOPHYLACTVS, & 5. BEDA in caput sextum Euangelij secundùm Marcum, vt suprà A. testimonio sexto, & primo.

III.

Quis est Sacramenti huius fructus & effectus?

a Bernardus in vita S. Malach. episcopi, Conc. Tridẽ. vt suprà.

A. Confert primùm ad remissionem[a] peccatorũ, quæ quidẽ ab ęgroto Pœnitentiæ remediis non sunt expurgata, vt decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo in primis leuetur.

b Ibid. Bernard.

B. Deindè prodest ad corporalem infirmitatem vel [b] depellendam, vel alleuiandam, quatenùs expedit eam ægroto recuperare.

c Cyril. Alex. in ora. de exitu animæ. Greg. li. 24. Moral. c. 17. & 18. hom. 89. in Euang. Climacus gradu 6. Euseb. Emisen. hom. 1. ad monach. Seuer. Sulpit. de transitu S. Martini.

C. Postremò ad consolationem & fiduciam subministrandam valet, qua sanè in supremo illo agone, exitúq; animæ opùs est maximè, quando & cum doloribus acerbissimis, & cum horrendis dæmonibus [c] morituro est grauissimè conflictandum. Vndè licèt salus corporis ægroto non restituatur, vt qui post acceptam hanc vnctionem moritur sæpè, tamen gratia in hoc sacramento peculiaris præbetur ad morbi vim, molestiásque constantiùs perferendas, & ad mortem ipsam faciliùs excipiendam. Atque hoc est, quod per Apostolum **suum** Deus promisit: *Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

Iacob. 5.

d In c. 6. Mar.

e Serm. 111. de tẽp. vide etiã de rect. cath. conuer. Et de visitat. infirmorũ, li. 2. ca. 4. item in speculo.

D. Ad quos quidem designandos effectus, etiam olei natura, seu natiua vis pulchrè congruit, vt explicat [d] Theophylactus. Quocirca retinendum est prorsùs quod saluberrimè monet [e] Augustinus: Quotiès aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinẽ Christi ille qui ægrotat, accipiat, & indè corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptũ est, impleatur in eo: [f] *Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, & orent super eum, vngentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

f Iacob. 5. d

TESTIMONIA.

1. A. BERNARDVS in vita Malachiæ episcopi, vt suprà quæst. prima, A. testimo. sexto.

2. B. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de hoc Sacramento, capite secundo & canone secundo, vt suprà quæst. prima, A. testimonio tertio.

3. C. CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animę: Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam. Exhorreo tartarum, vt cui nimium insit caloris. Paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum vermem, quoniam sunt immisericordes. Terreor mente, cõcipiens illius diei rigidum & immotum iudicium, horrendum tribunal, iudicem seuerum. Consternit me fluuius igneus ante forum illud incitatus, flammísque furentibus crepitans, &c. Et post interiecta quædam: Quis terror, quis tremor, quod certamen, quæ vis animam manet à corpore secedẽtem? Quandoquidem nos adeunt cælestes exercitus & potestates, ex aduersis verò copiis, tenebrarũ rectores, nequitiæ domini, telonarchæ exigendis tributis præfecti, logotheræ, rationum cõditores, atque actionum calculatores, in aëre agentes, nechon homicida diabolus ille princeps improbitatis, cuius lingua perindè quasi acuta nouacula, de quo propheta: Sagittæ, inquit, potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis, insidiatur tanquàm leo in spelunca sua, draco magnus, apostata, orcus os suum expandens, imperator noctis, damnator mortis, & vt vindex animam coërcens, conferens, supputánsque cunctos actus meos, rebus, verbis, scientia, ignorantia, commissos reatus ac flagitia ab adolescentia in eam vsque diem, qua sum compræhensus. Exindè quanta formidine & tremore arbitraris animam die illa percelli horribiles intuentem, atroces, impios, & aduersos dæmones, æquè atquè æthiopes caliginosos adstãtes, ità vt forma ipsa quouis tormento sit grauior. Quos nimirùm adspiciens anima subsultat, cõturbatur, affligitur, exterretur, contrahitur, ad cælestes angelos confugiens, à quibus excepta subit aërem, & sublime petens offendit telonia, conscendentes animas obseruantia & remorantia. Siquidẽ vnumquodque telonium peculiaria quædam crimina profert. Primùm quidem loquacitatis, quæcunque per os & linguam ex mendacio, iureiurando, periurio, ociosos item sermones, nugaces, vanos, gulæ ingluuies, abusus vini, profusiores crapulas, immodicos pariter risus atque dedecẽres, cum suauiis impudicis, & fœdis ac meretriciis cãtionibus. Contrà verò sacrosanctí angeli animam vnà deducentes, proponunt & ipsi quænam bona ore & lingua fumus locuti, orationes, gratiarum actiones, psalmos, odas, hymnos, & cantus spirituales, scripturarúmque lectiones, & quæcunque bona anteacto tempore ad Deum ore linguáque fudimus. Alterum telonium quæcunque visu commisimus exigit, aspectus indecoros, superuacaneos, infrænes, & nutus dolosos. Tertiũ auditus, & quæcunque per huiusmodi sensum spiritus immundos introducunt. Quartum est olfactus, suaueolentiæ vnguentorum, tetríque odoratus, quibus mulierculæ, minæ & meretrices gaudent. Quintum coarguit quæcunque noxia tactu manuum improbarum sunt perpetrata. Sunt & alia vitiorum telonia, liuoris, æmulationis, nimiæ gloriæ, inanis fastus, crudelitatis, excandescentiæ, iracundiæ, furoris, scortationis, adulterij, mollitiei, inuidẽtiæ, veneficij, cæteratúmque detestabilium ac Deo inuisarum actionum. Breuiter vnumquodque vitium & scelus suos ità deincèps telonas obtinet, id est, publicanos ac portitores. Hæc ergò atque his maiora & plura spectans anima, quibus terriculamentis, quanta trepidatione corripi censenda, quoad lato iudicio libera euadat? Illa est hora dolorosa, periculosa, luctuosa, incõsolabilis, donec ei pateat exitus: Stant nanque ex aduerso malorum spirituũ, diuinæ potestates, actus ipsius animæ studiosos ac meritorios depromentes, facta, dicta, cogitationes, & conceptus hauriunt. Itaque in medio stans anima meticulosa & trepidans, quousquè ob actiones, dicta, factáque sua, vel damnata in vincula coniiciatur, vel iustificata liberetur. Suorum enim quisque peccatorum catenis adstringetur, &c.

Tremor & certamen animæ à corpore recedentis.

Dan. 7.

Psal. 139. Psal. 9.

Aspectus dæmonum horrendus.

Reddenda est ratio.

Animæ terror & trepidatio.

Prouer. 5.

2. GREGORIVS libro vigesimoquarto Moralíũ, capite decimoseptimo: Sæpè ergò electis etiã nolentibus in cogitatione surripitur, quod in se quidẽ solerter inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit reatus attendunt, & cùm de his omnibus semper iudicia districta pertimescant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cùm ad soluendum humanæ conditionis debitum venientes, districto iudici appropinquare se cernunt. Et fit tantò timor acrior, quantò & retributio æterna vicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transuolat de phantasmate cogitationis: quia subductis è medio omnibus, se & illum tantummodò considerant cui appropinquant. Crescit pauor vicina retributione iustitiæ, & vrgente solutione carnis, quantò magis districtum iudicium iamiámque quasi tangitur, tantò vehementiùs formidatur. Et si ea quæ sciút, nunquàm se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quę nesciunt: quia videlicet semetipsos diiudicare & cõpræhendere omninò non possunt, atque vrgente exitu subtiliore terrentur metu. Vndè redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruãs speciem, factus in agonia, cœpit prolixiùs orare. Quid enim pro se ille cùm in agonia esset, peteret, qui in terra positus, cælestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquãte morte, nostrę mẽtis in se certamẽ expressit, qui vim quandam terroris ac formidinis patimur, cùm per solutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet anima immeritò terretur, quando post pusillũ hoc inuenit, quod in æternum mutare non possit.

In hora mortis quomodo etiam iusti metuant.

Luc. 22.

3. ET capite decimooctauo: Consideramus quippe, quòd viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus: cõsideramus etiam, quia nec hoc quidẽ sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrùm vitam præcedentium patrum valeat vel superare, vel assequi? Et tamen Dauid dicit: Nè intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Paulus cùm diceret, Nihil mihi conscius sum: cautè subiunxit, Sed non in hoc iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis enim offendimus omnes. Ioánes dicit: Si dixerimus, quia peccatũ non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nõ est. Quid ergò facient tabulæ, si tremunt colũnæ? Aut quomodò virgulta immobilia stabunt, si huius pauoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergò carnis appropinquans, nonnunquàm terrore vindictæ etiam iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interueniente concutitur, vt iurè dici debeat: Abominabilis fit ei panis in vita sua, & animæ eius cibus antè desiderabilis. Vel certè propter pauoris pœnam hoc quod illic subditur: Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.

Psal. 142. 1. Cor. 4. Iacob. 3. 1. Ioan. 1.

Etiam iusti anima in morte turbatur.

Iob 33.

4. IDEM homilia trigesimanona in Euangelia: Cogitandum valdè est, quantùm nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omniũ malorum memoria, quæ obliuio transactæ felicitatis, quæ formido & confideratio iudicis. Tunc maligni spiritus, egrediente anima, sua opera requirunt. Tunc mala quæ fuaserunt, replicant, vt sociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de peruersa solummodo anima dicimus, cùm ad electos quoquè egredientes veniant, & suũ in illis, si prævaleant, aliquid requirant. Vnus autem in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera voce dixit: Iam non multa loquar vobiscũ: venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suum in illo mundi princeps aliquid inuenire posse credidit. Et paulò pòst: Vndè curandum nobis est, & cũ magnis quotidiè fletibus cogitandum, quàm rabidus, quàm terribilis sua in nobis opera requirens in die nostri exitus princeps huius mundi veniat, si etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid tamen nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenièti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium & solida spes quia vnũ cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi, & suum aliquid requisiuit, & inuenire minimè potuit? Sed quid prodest quòd eidem redemptori nostro per fidem iungimur, si ab eo moribus disiũ-

Pauor in hora mortis.

Dæmonũ importunitas.

Ioan. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.7.

gamur? Ipse enim dicit: Non omnis qui dicit, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Recta ergò opera, rectæ fidei iungenda sunt.

5. IOANNES Climacus, in libro de triginta gradibus, gradu septimo: Stephanus quidam hoc in loco habitans, solitariam & quietam vitam adamauerat. Hic cùm annos plurimos in monastico certamine egisset, iciuniisque maximè & lachrymis esset ornatus, aliisque præterea virtutum priuilegiis floreret, cellulam ad radicem montis, in quo sacram illam, diuinámque visione speculatus, olim fuerat Helias, sibi construxerat. Hic igitur tam venerandus moribus, intentione maioris laboriosioríque pœnitentiæ, profectus est ad Anachoretarum locum, cui Fides nomen erat. Quo in loco quũ annos aliquot arctíssimo vitæ instituto peregisset, (erat enim hic locus ab omni consolatione mortali penitùs remotus, omnibúsque ferè hominibus inuius: septuaginta enim ferè millibus passuũ, ab omni humana habitatione disiunctus erat) rursùs extremo vitæ tempore rediit, cupiens in cellula sua priore sancti illius mõtis habitare. Erant enim ibi duo ex Palæstina discipuli admodùm religiosi, qui etiam priùs obseruabant cellulam senis. In qua cùm paucos egisset dies, languorem incurrit, ex quo & mortuus est. Igitur ante vnũ exitus sui diem repentè animo obstupuit, apertíque oculis ad dexteram atque ad sinistram partem lectuli circunspiciebat, & quasi rationem quidam à se exigerent, cunctis qui adstabant audiẽtibus, aiebat, aliquando quidem: Ità sanè: Sic reuerà est, sed pro hoc tot annis ieiunaui. Aliquando verò, Non certè, sed mentimini, hoc non feci. Deindè rursus: Ità verè est: Hoc ità est: sed fleui, sed ministraui. Ac rursus: Verè me accusatis. In quibusdam etiam aliquando iiebat: Ità sanè, & quidem ad hæc quid dicam, non habeo, ideò misericordia opùs est. Et erat profectò spectaculum horrendum ac terrificum, inuisibile illud, sæuissimúmque iudicium, in quo etiam (quod terribilius est) & quod non fecerat, illi obiiciebant (me miserum) quietis ac solitudinis sectatori. In nonnullis verò peccatorum suorum, quid ad ea respondere posset, se non habere dicebat, qui iam ferè quadraginta annos monachus fuerat, & lachrymarum gratiam habuerat. Quidam verò mihi veraciter affirmauerunt, quòd hic dum esset in eremo, leopardum quoque ex manu sua nuttiebat. Hic ipse tamen, cùm adeò infestè ratio à se exigeretur, carne solutus est.

Ab eremita Stephano iam moriturо rationem accuratam reposcunt.

Obiiciunt dæmones ea quæ non perpetrauimus.

6. EVSEBIVS Emisenus homilia prima ad Monachos: Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpè præuenit imparatos. Certam nobis imponat solicitudinem incerta conditio: quotidianus sit illius periculi metus, cuius nescitur incursus. Quàm tardè misera anima malorum suorum pœnitebit, cùm die vltimo superueniente, separari se à corpore suo viderit, cùm sibi in fine claudenti oculos nigrescere & horrescere sempiterna nox cœperit: cùm iacere ante se vacuum salutis ac lucis infœlicem commilitonem suum viderit incentorem pariter ac deceptorem, cum quo de arena mundi huius per flagitium suum victa discesserit: Cũ cœperit ab eodem iam diuulsa immanes & inanes dare super eum planctus, & dicere: Vbi sunt animositates & cupiditates tuæ, quibus hucusquè impatienter arsisti, & arsura iugiter congregãsti? Ecce transierunt illa omnia tanquàm vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserũt. Væ mihi ô anima, ad tam perditum vas, velim nolim, reditura sum, & propter fugitiuas voluptates nunquàm effugiendis cum eo vaporibus concremanda. Quid inter hæc, cùm eam, coeperit ad definitam sententiam & immobili lege defixam, importunus depositi exactor abstinere, & hincindè insultare & insistere infernalium diræ facies ministrorum? Quid erit, cùm ab apparitoribus mortis per hunc vastum aërem separari, & per semitas tenebrarum abduci trans diem cœperit, & nequaquàm remeabile iter agere per fines illos vbi ipsa lux deficit, cùm peregrina vbique anima, comitante malorum suorum tristi agmine, viderit se per extremas mundi oras in illud inane ac vacuum cadere de mundo, atque illud magnum chaos, quod vitæ mortísque regionem discernit, intrare, & vitales auras naturæ ipsius exul amittere? Cùm rebus humanis Vale vltimum dicés, mortem autem ante se habens, & vitam post se relinquens, in illud horrendum & vix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuersis auaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quantũ perdidit precium, tantum exceptura supplicium?

Vtrũ omnia quæ in sacris literis vtriusque testamenti continentur, ad Christianos, & quomodo pertineant.

Diræ fides infernalium ministrorum.

7. SEVERVS Sulpitius de transitu sancti Martini: Hæc locutus, diabolum vidit propè assistere. Quid hîc, inquit, adstas cruenta bestia? Nihil in me funeste reperies: Abrahæ me sinus recipiet. Cũ hac ergò voce, fatigatum Diuinis operibus spiritũ cælo reddidit.

Martinus videt astideare dæmonem.

8. IACOBI quinto, vt in textu.

1. D. THEOPHYLACTVS in caput sextum Marci: Est igitur oleum & ad labores vtile, & luci fomentum, & hilaritatis effectiuum, significátque misericordiam Dei, & gratiam spiritus, per quam à labore liberamur, & lucem ac gaudium hilaritatémque spiritalem accipimus.

Olei natura vis & significatio.

2. AVGVSTINVS sermone ducentesimo decimoquinto de tempore: Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat, accipiat, & indè (siue deindè) corpusculũ suum vngat, vt illud quod scriptum est impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, &c. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere.

Ægroti infirmi quomodo sint gendi post commenionem sacram.

Iacob. 5.

3. IN tractatu de rectitudine Catholicæ conuersationis: Quoties aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur præcantatores, non diuini, non sortilegi, non carcarij, neque per fontes, aut arbores, aut biuia phylacteria exerceantur, sed qui ægrotat, in sola Dei misericordia confidat, & Eucharistiam cum fide & deuotione accipiat, oleúmque benedictum fideliter ab Ecclesia petat, vndè corpus suum vngatur, & secundùm Apostolum, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus non solùm corporis, sed & animæ sanitatem accipiet, complebitúrque in illo, quod Dominus in Euangelio promisit, dicens: Omnia quæcunque petieritis patrem in nomine meo in oratione, credentes accipietis.

Ægroti quid agere debeant.

Matth.21.

4. ITEM in libro secũdo de visitatione infirmorum, capite quarto: Nec prætermittendum est illud Apostoli Iacobi præceptum: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super

Iacob. 5.

eum, vngentes eum oleo sancto in nomine IESV: & oratio fidei saluabit infirmum. Ergò sic roges dete & pro te fieri, sicut dixit apostolus Iacobus, immò per apostolum suum Dominus: ipsa videlicet olei sacrati deliburio, intelligitur Spiritus sancti typicalis vnctio. Illud etiam viuificum Dominici corporis supplementum, susciperе filii non renuas: viaticum tibi erit saluberrimum.

5. IDEM in Speculo in præfatione: Quis ignorat, in scripturis sanctis, id est, legitimis, Prophetícis, Euangelicis, & Apostolicis, authoritate canonica præditis, quædam sic esse posita, vt tantùm scirentur & crederentur: quædam verò sic esse iussa, vt obseruarentur & fierent, vel prohibita nè fierent? Horum autem quæ iubendo & vetando scripta sunt, alia sunt Sacramentorũ velata mysteriis, quæ multa veteris testamenti populo illi facienda mãdata sunt: neque à populo Christiano nunc fiunt, sed tantummodò intelligenda requiruntur, atque tractantur. Alia verò etiam nunc facienda præcepta sunt: nec facienda, si prohibita. De his igitur quæ ita sunt posita in literis sacris, vel iubendo, vel vetando, vel sinendo, vt etiam nunc, id est, tempore noui testamẽti ad vitam piam exercendam morésque pertineant, hoc opus quod in manus sumpsi, componere aggressus sum, vt quantùm me Deus adiuuat, omnia talia de canonicis libris colligam, atque vt facilè inspici possint, in vnum tanquàm speculum congeram. Cùm itaque Augustinus paulò ante finem speculi sui sententias adferat ex B Iacobi epistola, inter cæteras ponit & istã: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, &c.

Iacobi Apostoli præceptum de infirmorum iniunctione, ex Augustí. sententia ad Christianos omnes pertinet.

6. IACOBI quinto, vt in textu.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I.

Quid est ordinis Sacramentum?

EST, quo singularis gratia ac potestas spiritualis quibusdam traditur, vt munus in Ecclesia ex professo gerant.

Aug lib.2. contra epist. Parm. c 13. & de bono coniug. ca.24. & lib.1. cont. Donatist cap.1. Leo epist. 81. ad Dioscо. Gregin ca.10 & 16. lib.1. Regum Nyllen Oratione de sancto baptismate Concil. Florent Trident. sess 23 Ambr in 12. cap.1. 4d Cor. Theophylac in cap 19.1 ut 2 a 1 Cor 4 2 Malach 2.b 1 Timoth.3 a b 5.c 2 Paral.4.c 1 Cor.14.a b d & 12.d

B. Hoc est, Sacramẽtum per quod, velut ostium, necessariò intrant legitimi dispensatores[a] mysteriorum & eloquiorum Dei, ministri CHRISTI & Ecclesiæ Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & quotquot demùm in Ecclesiasticis muniis obeundis ritè & cum authoritate versantur.

C. Nemo[b] enim, vt scriptura testatur, sibi sumit aut sumere debet honorẽ, exercendorum videlicet ministeriorũ Ecclesiæ, nisi qui vocatur à Deo, tãquàm Aaron: hoc est, nisi Sacramẽto visibilis Ordinationis initiatus, & ab Episcopo legitimè ordinatus, missúsque[c] fuerit ad opus certi ministerij, quod in Ecclesia pro suo statu gerat iuxta leges diuinæ & Apostolicæ Traditionis.

b Heb.5. b Acto 1. d Cypr. epist. 52. Tertull de præscr Hæret. Conc Latera. ca.3. Innoc 3. ad Stetenses ca. Cùm ex iniuncto, ut de Hæreticis.

c Matth 10 a Luc 9 a Marc.vlt.d Ioan.20. f.17.c Acto.13.a Tit.1.b

TESTIMONIA.

1. A. AVGVSTINVS libro secũdo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio: Nam illud quod quidam eorum veritate conuicti dicere cœperant, Baptismum quidem non amittit qui recedit ab Ecclesia, sed ius tamen dãdi amittit: multis modis apparet frustrà & inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille qui ipsum baptismum amittere non potest, ius dandi amittere possit. Vtrunque enim sacramentum est, & quadã consecratione vtrunque hominі datur: illud cùm baptizatur, istud cùm ordinatur: ideóque in catholica vtrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam præpositi, pro bono pacis correcto schismatis errore, suscepti sunt: etsi visum est opùs esse vt eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursùs ordinandi: sed sicut baptismus in eis, ità Ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum est, non in sacramentis, quæ vbicunque sunt, ipsa vera sunt. Et cùm expedire hoc videatur Ecclesiæ, vt præpositi eorum venientes ad Catholicam societatẽ, honores suos ibi non administrẽt: non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideóque non eis in populo manus imponitur, nè non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. Et si quando ignoranter fit, nec animosè defenditur factum, sed corrigitur cognitum, venia facilius impetratur. Deus enim noster, non est dissensionis Deus, sed pacis: nec Ecclesiæ eius Sacramenta in eis qui ab Ecclesia recesserunt, sed ipsi qui recesserunt, inimici sunt. Sicut autem habent in baptismo quod per eos dari possit: sic in ordinatione ius dandi, vtrunque quidem ad perniciem suam, quandiu charitatẽ non habent vnitatis. Sed tamen aliud est prorsùs non habere, aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere.

Ordinationis Sacramentũ.

Ordo est sacramentum, quemadmodum & baptismus: & vtrumque iterare non licet.

1. Cor.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramentum ordinati, & baptizati.

Et paulò pòst: Sed si nos malè facimus, ipsi explicent, quomodò sacramentum baptizati non possit amitti, & Sacramẽtum ordinati possit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Ecclesia, baptismum non amittit, iùs dandi tamen amittit. Si enim vtrunque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri sacramento iniuria facienda est.

Vtrunque Sacramentũ esse nemo dubitat.

2. IDEM in libro de bono coniugali, capite vigesimoquarto: Quemadmodùm si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis cõgregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis: & si aliqua culpa quisquam ab officio remoueatur, sacramento Domini semel impositio non carebit, quanuis ad iudicium permanente.

In Ordinatis manet Sacramentum Ordinationis.

3. ET libro primo de baptismo cõtra Donatistas, capite primo: Sacramẽtum baptismi est, quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi baptismi est, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus, si ab vnitate recesserit, sacramentũ dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento iniuria facienda est: si discedit, à malis vtrunque discedit: si permanet, in malis vtrunque permanet. Sicut ergò acceptatur baptismus quem non potuit amittere, qui ab vnitate discesserat: sic acceptandus est baptismus quẽ dedit ille, qui sacramentum dandi, cùm discederet, non amiserat. Nam sicut redeuntes qui priusquàm recederent, baptizati sunt, non rebaptizantur: ità redeuntes qui priusquá recederent, ordinati sunt, non vtique rursùs ordinantur: sed aut administrat quòd administrabant, si hoc Ecclesiæ vtilitas postulat: aut si non administrant, sacramentum ordinationis suæ tamen gerunt, & ideò eis manus inter laicos non imponitur. Nam neque sacramentũ baptismi, neque sacramentũ dandi baptismi, quãdo ab eis cum Maximiniano discessit, Felicianus amisit. Nunc enim eum secum habẽt, cum eisipsis, quòd cùm foris esset, in Maximiniani schismate baptizauit.

Sacramentũ dandi baptismum sine Ordinationis nõ amittitur, vt nec Baptismi Sacramentum.

4. LEO Magnus epistola octogesima prima ad Dioscorum Alexandrinum: Quòd ergò à Patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à vobis quoq; volumus custodiri, vt non passim diebus omnibus sacerdoralis vel leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati eius noctis, quæ in prima sabbati lucescit, exordia deligantur, hoc est, sub lege diuini officij substituantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantiæ erit, si manè ipso Dominico die, continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem resurrectionis, sicut etiam in Pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est. Nam præter authoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiã sacra scriptura manifestat, quòd cùm Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus, vt intelligamus quanta & dantium & accipientium deuotione curandum sit, nè tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideò piè & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis, si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus Dominus præesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his qui consecrandi sunt nunquàm benedictiones, nisi in die resurrectionis Dominicæ tribuantur, cui à vespera sabbati initiũ constat ascribi, & tantis diuinarum dispositionum mysteriis est consecrata, vt quicquid est à Domino insignius cõstitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apostoli à Domino prædicandi omnibus gentibus euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Ioannes Euangelista testatur) congregatis in vnum discipulis, ianuis clausis, quum ad eos Dominus introisset, insufflauit & dixit: Accipite spiritum sanctũ: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ detinueritis, detẽta erunt. In hac denique promissus à domino Apostolis spiritus sanctus, aduenit: vt cælesti quadam regula insinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis esse mysteria sacerdotalium benedictionum, in qua collata sunt omnia dona gratiarum.

Ordinatio sacerdotalis & leuitica fieri nõ debet quouis tempore.

Ieiuni consecrandi.

Actor. 13.

Sacramentũ benedictionis sacerdotalis.

Ioan. 20.

5. GREGORIVS in caput decimum libri primi Regum: Samuel Saul in principem vnxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia sacrorum Ordinum sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur. Virtus verò sacramenti, gratia est spiritus septiformis. Quam certè gratiam qui accipiũt, quasi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia sua sanctus spiritus roborat, esse eos facit protinùs quod non erant.

1. Reg. 10. Sacrorũ Ordinum Sacramenta.

Virtus Sacramentũ Ordinis.

6. ET in caput decimumsextum libri primi Regum: Dauid in medio fratrũ vngitur: quia electus doctor de eo, quòd singulari sublimitate sustollitur, singulari amore nequaquá gloriatur. Et quia per ministerium hominum spiritualia in electis rectoribus dona cumulantur, adiunctum est: Et directus est spiritus Domini in Dauid à die illa, & in reliquum. Spiritus quippe Domini post vnctionẽ dirigitur, quia foris Sacramenta percipimus, vt intùs sancti spiritus gratia repleamur. Foris nanque homo, intùs Deus operatur, & non homo. Foris nanque homo surgit, intùs se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eũ cui ordo datur, spiritus dirigitur, vt foris sublimitatẽ suscipiat ordinis, & intus robur sancti spiritus. Foris ordo committitur, vt quæ Dei sunt, agere debeat: intùs dirigitur spiritus, vt quòd iniungitur, potenter agat. Magnum quippe est onus ordinis, magna fragilitas carnis. Onus ergo tantũ quia debili committitur, dirigitur spiritus, vt debilis roboretur, & magnum onus tanto gratius ferat, quanto ipsum omnipotens spiritus fortiùs ad ferendum iuuat.

1. Tim. 3. Actor. 6.

2. Reg. 16.

Sacramenta foris propinquus, Virtus Spiritus sancti gratia explicatur.

Foris ordinatur ordo, vt quæ Dei sunt agat anima dirigitur spiritus vt quod iniungitur, potenter agat.

7. GREGORIVS Nyssenus in oratione de sancto Baptismate: Eadem item verbi vis etiam sacerdotem augustum & honorandum facit, nouitate benedictionis à communitate vulgi segregatum. Quum enim heri ac tempore superiori vnus è multitudine ac plebe esset, repentè redditur præceptor, præses, doctor pietatis, mysteriorum latentiũ præsul, eáque contingunt ei, cũ nihil vel corpore, vel

Minister.

Minores Ordines.

1. Tim. 4.

Ordo vnum est ex VII. Sacramentis.

2. Tim. 1.

Benedictio facit sacerdotem, per quã anima eius inuisibili gratia in meliorem mutatur.

vel forma mutatus, sed quòd ad speciem externam attinet, ille sit, qui erat, inuisibili quadam vi ac gratia, inuisibilem animam in melius tranformatam gerens.

Sacramentum Ordinis, & eius materia.

8. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: sextum sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur Ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem: Diaconatus verò per libri Euangeliorum dationẽ: Subdiaconatus, per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem. Et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotij, talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro viuis & mortuis, in nomine patris & filij & spiritus sancti, & sic de aliorum Ordinum formis. Ordinarius minister huius sacramenti, est episcopus.

Forma Sacerdotij.

Minister.

Sacerdotium externum non est testamenti. Luc. 22.

Ioan. 20.

9. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimatertia, capite primo: Sacrificium & sacerdotiũ ità Dei ordinatione coniuncta sunt, vt vtrunque in omni lege extiterit. Cùm igitur in nouo testamento sanctum Eucharistiæ sacrificium visibile ex Domini institutione catholica Ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea nouum esse visibile & externum sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Saluatore nostro institutũ esse, arq; Apostolis, corúmq; successoribus in sacerdotio, potestatẽ traditam consecrandi, offerẽdi, & ministrandi corpus & sanguinẽ eius, necnõ & peccata dimittẽdi, & retinẽdi, sacræ literæ ostẽdũt, & Catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit. CAPITE 2. Cũ autẽ diuina res sit tam sancti sacerdotij ministeriũ, consentaneũ fuit, quo digniùs & maiori cũ veneratione exerceri posset, vt in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures & diuersi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirẽt, ità distributi, vt, qui iam clerici tonsura insigniti essent, per minores ad maiores ascẽderẽt. Nam nõ solũ de sacerdotibus, sed & de Diaconis sacræ literæ apertã mentionẽ faciunt, & quæ maximè in illorũ Ordinatione attendenda sunt, grauissimis verbis docẽt: & ab ipso Ecclesiæ initio sequentiũ ordinũ nomina, atq; vniuscuiusq; eorũ propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolyti, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarij in vsu fuisse cognoscuntur, quamuis non pari gradu. Nã Subdiaconatus ad maiores ordines à Patribus, & sacris cõciliis refertur, in quibus & de aliis inferioribus frequẽtissimè legimus. CAPITE 3. Cũ scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Partũ vnanimi consensu perspicuũ sit, per sacrã Ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiã conferri: dubitare nemo debet, Ordinem esse verè & propriè vnũ ex septẽ sanctæ Ecclesiæ sacramentis, inquit enim Apostolus: Admoneo te, vt resuscites gratiã Dei, quæ est in te per impositionẽ manuũ mearũ, non enim dedit nobis Deus spiritũ timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. CAPITE 4. Quoniam verò in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, meritò sancta Synodus dãnat eorũ sententiam, qui asserunt noui Testamẽti sacerdotes tẽporariã tantũmodò potestatẽ habere, & semel ritè ordinatos, iterũ Laicos effici posse, si verbi Dei ministeriũ nõ exerceant. Quòd si quis omnes Christianos promiscuè noui Testamẽti sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam Ecclesiasticam hierarchiã, quæ est vt castrorũ acies ordinata, cõfundere, perindè ac si contra beati Pauli doctrinã, omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes Euangelistæ, omnes Pastores, omnes sint Doctores. Proindè sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locũ successerũt, ad hũc hierarchicũ Ordinẽ præcipuè pertinere, & positos, sicut idẽ Apostolus ait, à Spiritu sancto, regere Ecclesiam Dei, cósq; presbyteris superiores esse, ac Sacramentũ Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraq; peragere ipsos posse: quarum functionũ potestatẽ reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinũ nec populi, nec cuiusuis secularis potestatis & magistratus consensum, siue vocationẽ, siue authoritatem ità requiri, vt sine ea irrita sit ordinatio: quin potiùs decernit, eos qui tantummodò à populo, aut seculari potestate, ac magistratu vocati & instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures & latrones, per ostium non ingressos, habendos esse. Hæc sunt, quæ generatim sacræ Synodo visum est Christi fideles de Sacramento Ordinis docere. His autem contraria certis & propriis canonibus in hunc, qui sequitur, modum damnare constituit, vt omnes, adiuuante Christo, fidei regula vtentes, in tot errorum tenebris Catholicam veritatem facilius agnoscere & tenere possint. CANON primus: Si quis dixerit, non esse in nouo testamento sacerdotium visibile & externum: vel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi verum corpus & sanguinem Domini, & peccata remittẽdi & retinendi: sed officium tantùm & nudum ministerium prædicandi Euangelium: vel eos qui nõ prædicant, prorsùs non esse sacerdotes, anathema sit. CANON secundus: Si quis dixerit, præter sacerdotium nõ esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, & maiores & minores, per quos, velut per gradus quosdam, in sacerdotium tẽdatur, anathema sit. CANON tertius: Si quis dixerit, Ordinem siue sacram ordinationem non esse verè & propriè Sacramentum, à Christo Domino institutum: vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis: aut esse tantùm ritum quendam eligendi ministros verbi Dei & Sacramentorum, anathema sit. CANON quartus: Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari spiritum sanctum, ac proindè frustrà Episcopos dicere, Accipite Spiritum sanctum: aut per eam non imprimi characterem: vel eum, qui Sacerdos semel fuit, Laicum rursùs fieri posse, anathema sit. CANON quintus: Si quis dixerit, sacram vnctionem, qua Ecclesia in sancta Ordinatione vtitur, non tantùm non requiri, sed contemnendam & pernicioſam esse, similiter & alias Ordinis cæremonias, anathema sit. CANON sextus: Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris, & ministris,

Non omnes Christiani sunt sacerdotes.

1. Cor. 12. Ephe. 4.

Episcopi presbyteris superiores in hierarchia Ecclesiastica.

Acto. 20.

A seculari potestate aut à populo ordinati, fures & latrones habendi.

Ioan. 10.

Sacerdotium externum & visibile noui testamenti.

Ordinum distinctio & gradus diuersi.

Propriè Sacramẽtũ est ordinatio sacra.

Effectus.

Character.

Vsus sacræ quæ in hoc sacramento adhibetur.

Cæremoniæ.

Hierarchia Ecclesiastica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

anathema sit. CANON septimus: Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores: vel non habere potestatem Confirmandi & Ordinandi: vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem: vel Ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis secularis consensu aut vocatione, irritos esse: aut eos, qui nec ab ecclesiastica & canonica potestate ritè ordinati, nec missi sunt, sed aliundè veniunt, legitimos esse verbi & Sacramentorum ministros, anathema sit. CANON octauus: Si quis dixerit, Episcopos qui authoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos & veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.

Episcopi presbyteris superiores.

Missi à seculari potestate.

10. AMBROSIVS in duodecimum caput prioris ad Corinthios, super ea verba, Diuisiones gratiarum sunt: In loco Ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non vtique propriam, sed Ordinis per efficaciâ spiritus sancti.

Gratia ordinatorum.

11. THEOPHYLACTVS in caput decimumnonum Lucæ: Dominus dedit seruis decē mnas. Seruis autem illi sunt hi, quibus in Ecclesia ministerium cōcreditum est, decemuirique dicuntur esse, propter perfectionem Ecclesiasticæ præsidentiæ. Ordo enim in Ecclesia perfectam præsidentium dispositionem habet. & neque plures oportebat esse, neque pauciores: vt exempli gratia: Tria hæc videmus esse in Ecclesia, purgationem, illuminationem, & perfectionem. Operationes enim illas tres sortiti sunt Ordines. Diaconi purgant per institutionem & doctrinam, presbyteri illuminant per baptismū, episcopi sacerdotales Ordines cōstituūt & perficiunt, hoc est, ordinant. Vides Ordines cū operationibus, & neque plures, neque pauciores præsidētium Ordines. Illis igitur seruis distribuit decē mnas, hoc est, dona, quæ vnicuique data sunt in vtilitatem. Omnis enim cuicunque concredita est præsidentia, etiamsi indignus fuerit, donum habet ex vnctione sua, id quod magnum diuinæ misericordiæ sacramentum est.

Hierarchia ordinis ecclesiastici tribus potissimis partibus constat. Vide Dionys. Areopag. in Eccles. hierarch. c. 5. & 6.

Donum ex vnctione.

1. B. PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2. MALACHIÆ secundo: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.

3. PRIORIS ad Timotheum tertio: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet enim Episcopum irreprehensibilē esse, & Diaconos similiter pudicos, &c.

4. Et capite quinto: Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.

5. AD Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi: vt iā non simus paruuli fluctuātes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunuentionem etroris, &c.

6. PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Qui loquitur lingua, nō hominibus loquitur, sed Deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nā qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem, &c. Et paulò pòst: Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua. Ibidem: Mulieres in ecclesiis taceant.

7. Et capite duodecimo: Et quosdam quidē posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonū. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? &c. Nunquid omnes interpretantur?

1. C. AD Hebræos quinto: Nec quisquam sumit sibi honorem: sed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron.

2. ACTORVM primo: Tu Domine qui corda nōsti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

3. CYPRIANVS epistola quinquagesimasecunda ad Antonianum. Vide infra quæstione quinta, D. in textu.

Lib. 4 epist. 3.

4. TERTVLLIANVS de præscriptionibus hæreticorum, vt infrà quæstione septima, C. in textu.

5. LATERANENSE Concilium sub Innocentio tertio, capite tertio: Quia nonnulli sub specie pietatis virtutem eius (iuxta quod ait Apostolus) abnegantes, authoritatem sibi vendicant prædicandi, cùm idem Apostolus dicat: Quomodò prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti vel non missi præter authoritatem ab Apostolica sede vel Catholico Episcopo loci susceptam, publicè vel priuatim prædicationis officiū vsurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur. Et nisi quantocyùs resipuerint, alia competenti pœna plectantur.

Tit. 1.

Rom. 10. Nullus sumit honorem, nisi vocatus, & authoritatem à sede Apostolica, vel Episcopo habeat.

6. INNOCENTIVS tertius in epistola ad vniuersos Christi fideles, tam in vrbe Metensi quàm in eius diœcesi constitutos, titulo de hæreticis, capite Cùm ex iniuncto: Cum ex iniuncto nobis Apostolatus officio, sumus secundùm Apostolū sapientibus & insipientibus debitores: pro vniuersorum salute nos oportet esse solicitos, vt & malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foueamus. Tūc autē opùs est discretione maiori, cū vitia sub specie virtutū occultè subintrēt, & angelus Sathanæ se in angelū lucis simulat & trāsformat. Sanè significauit nobis venerabilis frater noster Episcop' Metēsis per literas suas, quod tā in vrbe Metēsi, quā in diœcesi laicorū & mulierū multitudo nō modica, tracta quodāmodò desiderio Scripturarū, Euāgelia, Epistolas Pauli, Psalterium, moralia Iob, & plures alios libros sibi fecit in Gallico sermone cōuerti: translationi huiusmodi adeò libenter, vtinam autem & tam prudenter, intendens, vt secretis cōuentionibus talia inter se laici & mulieres eructare præsumant, & sibi inuicem prædicare: qui etiam eorum aspernantur consortium, qui se talibus non immiscent, & à se reputāt alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cū aliqui

Rom. 1.

2. Cor. 11.

Laici præsumentes prædicare arguuntur.

qui parochialium sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem restiterunt, conantes rationes inducere de Scripturis, quòd non ab his debent penitùs inhiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt, & cùm ipsis per eos verbum salutis proponitur, se meliùs habere in libris suis, & prudentiùs se posse id eloqui submurmurant in occulto. Licèt autem desiderium intelligendi diuinas scripturas, & secundū eas studiū adhortandi reprehendendū non sit, sed potiùs cōmendandū: in eo tamen apparent quidā laici meritò arguendi, quòd occulta conuenticula celebrant, officiū prædicationis Christi sibi vsurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortiū aspernantur, qui talibus nō inhærent. Deus enim lux vera, quæ omnem hominē venientem in hunc mundum illuminat: in tantum odit opera tenebrarum, vt Apostolos suos in mundum vniuersum prædicaturos Euāgelium omni creaturæ missurus, eis præceperit apertè, dicēs: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lucem: & quod in aure auditis, super tecta prædicate. Per hoc manifestè denunciās, quòd Euangelica prædicatio, non in occultis conuenticulis, sicut hæretici faciunt, sed in Ecclesiis iuxta morem Catholicū est publicè proponenda. Nam iuxta testimonium veritatis, omnis qui malè agit, odit lucem, & ad lucem nō venit, nè eius opera arguantur. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Propter quod cùm pontifex interrogâsset Iesum de discipulis suis, & de doctrina eius, respondit: Ego palàm locutus sum mūdo, ego semper docebam in synagoga & in tēplo, quo omnes Iudæi conueniūt, & in occulto locutus sum nihil. Porrò si quis obiiciat quòd secundùm præceptū Dominicū, nō sit sanctum dandum canibus, neque margaritæ mittendæ sunt ante porcos: cùm & ipse Christus non omnibus, sed solis Apostolis dixerit: Vobis datum est noscere mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: Intelligat canes & porcos non eos qui gratanter accipiūr, & margaritas libēter acceptāt, sed illos qui sanctū dilacerant, & margaritas contemnunt: quales sunt qui Euangelica verba, & ecclesiastica sacramenta, nō vt Catholici venerātur, sed abominantur potiùs, vt hæretici, oblatrantes semper & blasphemantes, quos Paulus Apostolus, post primā & secundam admonitionem docet esse vitādos. Arcana verò fidei sacramenta non sunt passim omnibus exponenda, cū non passim ab omnibus possint intelligi: sed eis tātùm, qui ea fideliter possint concipere intellectu: propter quod simplicioribus, inquit Apostolus; quasi paruulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam. Maiorum enim est solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil iudicaui me scire nisi Iesum Christum, & hunc crucifixū. Tanta est enim diuinæ Scripturæ profunditas, vt non solùm simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plenè sufficiant ad illius intelligētiam indagandā. Propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Vndè rectè fuit olim in lege diuina statutum, vt bestia quæ montē tetigerit, lapidetur: nè videlicet simplex aliquis & indoctus præsumat ad subtilitatē sacræ Scripturæ pertingere. Scriptum est enim: Altiora te nè quæsieris. propter quod dicit Apostolus: Non plùs sapere quā oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē. Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia verò nō eundem actū habent: ita multi sunt ordines in Ecclesia, sed non omnes idem habent officium: quia secundùm Apostolum alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores. Cū igitur Doctorum ordo sit quasi præcipuus in Ecclesia non debet sibi quisquis indifferenter prædicationis officiū vsurpare. Nam secundū Apostolū, Quomodò prædicabunt, nisi mittātur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate Dominū messis, vt mittat operarios in messem suam. Quòd si fortè quis arguē respōdeat, quia tales inuisibiliter mittuntur à Deo, etsi non visibiliter mittantur ab homine, cùm inuisibilis missio multò sit dignior, quā visibilis: & diuina longè sit melior, quàm humana, potest rationabiliter responderi, quòd cùm interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquā nudè tantùm asserere, quòd ipse sit missus à Deo, cùm hoc quilibet hæretic⁹ adseueret: sed oportet, quod adstruat illam inuisibilem missionem per operationem miraculi, vel Scripturæ testimonium speciale. Vndè cùm Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptū ad filios Israël, vt crederent ei, quòd mitteretur ab ipso, dedit ei signum, vt cōuerteret virgā in colubrū & virgam iterū reformaret. Ioannes quoquè Baptista speciale suæ missionis testimoniū protulit de Scriptura, dicens: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino, sicut ait Esaias propheta. Non est ergò credendum ei, qui dicit se missum à Deo, † cū sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimoniū de Scripturis, & eiusdē miraculū operetur. Nam de his qui missi leguntur à Deo, Euangelista testatur, quòd ipsi profecti prædicauerunt vbiquè Domino cooperāte & sermonem confirmante sequentibus signis. Licèt autē scientia sit valdè necessaria sacerdotibus ad doctrinā, quia iuxta verbum propheticum: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius: non est tamē simplicibus sacerdotibus etiā scholasticis detrahēdum, cū in eis sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit: Diis non detrahes: sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem deorū nomine nuncupantur. Iuxta quod alibi dicit de seruo volente apud dominū remanere, vt dominus offerat eum diis. Cùm enim iuxta verbum Apostoli seruus suo domino stet aut cadat, profectò sacerdos ab Episcopo, cuius correctioni est subiectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari: nō autem à populo, cuius est correctioni præpositus, in spiritū superbiæ reprehendi, cùm iuxta verbum Dominicum pater & mater nō debent maledici, sed potiùs honorari, quod de spirituali patre multò fortiùs debet intelligi, quàm carnali. Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd asina legitur reprehendisse Prophetam: vel quod Dominus ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? Cùm aliud sit fratrem in se peccantem occultè corripere, (quod quisque tenetur efficere secundùm regulam Euangelicam, in quo casu sanè potest intelligi, quod Balaā fuit correptus ab asina) & aliud est fratrem suum delinquentem reprehendere manifestè, quod vtiquè nulli licet, secundùm Euangelicam

Rom. 14. 1. Cor. 12.

Multi sunt ordines in Ecclesia. Epist. 3.

Prædicare sūm debent, qui mittūtur. Rom. 10. Matth. 9.

Visibili opūs est missione, nec sufficit inuisibilis.

Hæretici omnes se à Deo missos esse dicunt.

Exod. 4.

Ioan. 1.

Cap. 40.

† for. cùm non sit.

Mar. vlt.

Sacerdotibus etiam imperitis, nō est detrahendum

Malach. 2.

Exod. 22. Sacerdotes Dij vocantur.

Exod. 21.

Rom. 14. Sacerdos ab Episcopo, nō à populo debet reprehendi.

Exod 21.

Num 22. Ioan. 8.

Mar. 18.

Sacerdotū suorum simplicitatem fastidientes.

Nō in occultis conuenticulis hæreticorum, sed in Ecclesiis prædicandum est. Ioan. 1. Mat. vlt.

Matth. 10.

Ioan. 3.

Ioan. 18.

Matth. 7.

Matth. 15.

Canes & porci qui vocentur à Christo.

Tit. 3.

Arcana fidei nō passim omnibus exponenda sunt.

1. Cor. 3.

Heb. 5.

1. Cor. 2.

Sacræ Scripturæ difficilius ad intelligēdum etiam doctis. Psal. 63.

Exod. 19.

Exod. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth 7.

veritatem. nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis. Rursùs aliud est, quòd prælatus sponte de sua confisus innocentia subditorum se accusationi supponit, (in quo casu præmissum Domini verbum debet intelligi) & aliud est, quòd subditus non tam animo reprehendendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cùm ei potiùs incumbat necessitas obsequendi. Quòd si fortè necessitas postularet, vt sacerdos tanquàm inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agēdum est ordinatè apud Episcopum, ad cuius officium, tam institutio, quàm destitutio sacerdotum noscitur pertinere.

Ad officium episcopi tam institutio, quàm destitutio sacerdotum pertinet.

5. MATTHÆI decimo: Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, &c. Hos duo decim misit Iesus, præcipiens eis, dicens: In viam gentium nè abieritis, & in ciuitates Samaritanorū nè intraueritis, sed potiùs ite ad oues, quæ periērunt domus Israël. Euntes autem prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum. Infirmos curate, &c.

6. LVCÆ 9. Conuocatis autem Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutē & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

7. MARCI vltimo: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

8. IOANNIS vigesimo: Sicut misit me pater, & ego mitto vos.

9. ET capite decimoseptimo: Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

10. ACTORVM decimotertio: Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunātibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentésque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto, abiērunt Seleuciam, & indè nauigauerunt Cyprum.

11. AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego dispositui tibi. Si quis sine crimine est, &c.

II.

Nónne omnes Christiani ex æquo sunt Sacerdotes?

c Apoc. 1. b 5. c 1. Pet. 2. b

A. Dici quidē[a] ità possunt hactenùs, quòd sicut Sacerdotes externa quædam sacrificia & ministeria sacra exercere solēt, sic quotquot sint in Chri-

b 1. Pet. 2. a b Rom. 12. a Psal. 49. d 50. d Phil 4. d Hebr. 13. c Vide Basil. ser. 1 de Baptist. ca. 8. Aug. 20. de ciuit c. 10. Leo ser. 3. in anniuer. Pontificatus. Amb. li. 4. de sacra. c. 1.

sto renati, spiritualia quædam[b] Sacrificia, nimirùm orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationē, & id genus alia quotidiè possint ac debeant offerre, sedulóque excitare: Vt hinc spirituales coram Deo Sacerdotes, & spirituales offerre hostias in scriptura dicantur.

B. Verùm si propriè nomen hoc sacerdotij accipimus, non sunt promiscuè Sacerdotes omnes, sed hi duntaxàt, quibus authoritas Ecclesiæ, vt

c Ignatius ad Heronem. Chry. li. 3. & 6. de sacerd. & ho. 60. ad pop. Hiero. ad Heliodorū epist. 1. & aduersùs Luciferianos. Ide ad Euagriū epist. 85. Victor li. 2. de persecutione Vvandalica. Cypr. epist. 54.

Sacramentorum[c] propriè sint ministri, demandauit, atque ad consecrandum, offerendum, dispensandúmque sacram Eucharistiam, & ad peccata hominum tum remittenda, tum retinenda ius contulit.

C. Ac de his quidem nouæ legis sacerdotibus seu presbyteris ità Paulus: *Qui benè*[d] *præsunt presbyteri, duplici honore digni habeātur, maximè qui laborāt in verbo & doctrina.* Id quod certè congruere nō potest mulieribus, [e] quas in Ecclesia idem Apostolus docere vetat, ac tacere iubet: neque omninò [f] plebeiis conuenit, quorum est ouium more pasci, nō [g] pascere: regi, non regere: nec se præferre, sed subiicere & subiacere præpositis, & quæcunque hi, siue boni, siue mali, in Cathedra sedentes dixerint, audire, seruare, & facere, vt verbo Dei præceptum legimus.

d 1. Timoth. 5. e 1. Tim. 2. & 1. Cor. 14. f Tertul. de præscr. Epiph. hæresi 42. & 40.

f Leo ep. 62. ad Maximū Antiochenum. g Ioan. 10. b & 21. & 1. Pet. 5. a & 2. d Hebr. 13. c Rom. 13. a Matth. 22. a Luc 10. & 1. Ioan. 4. b

D. Quapropter sicut in Ecclesia triumphāte Angeli sunt[h] ordine ac potestate differētes, qui iniuncta sibi munia decēti quadā obseruata dispositione obeunt, ac fideliter exequūtur: sic militans etiā Ecclesia, [i] quę domus Dei, & velut castrorū acies quædā ordinata est, ministros habet sibi peculiares, à reliquis Christianis seiunctos, & pulchro ordine inter se dispositos ad publica & communia Ecclesiæ ministeria in terris peragēda, nimirū vt pro Christiano populo in his, [k] quæ ad Deum salutémque animarum spectant, suas illi operas ex professo ac pro dignitate præstent.

h Ephes 1. d Coloss 1. e Daniel. 7. c Dionys. de cælesti hierar. c. 10.

i 1. Timot. 3. d Cant. 6. c Anaclet. epist. 1. 2. & 3. Ysid lib. 2. de Eccles. offi. cap. 5. & sequentibus.

k Heb. 5. a 8. a & 13. c 1. Cor. 5. d

TESTIMONIA.

1. A. APOCALYPSIS primo: Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo.

2. ET capite 5. Fecisti nos Deo nostro regnum & Sacerdotes, & regnabimus super terram.

3. PRIORIS Petri secundo: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.

4. IBIDEM: Et ipsi tanquàm lapides viui superædificamini domus spiritualis, sacerdotiū sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum.

5. AD Romanos duodecimo: Obsecro itaq; vos fratres per miseticordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

6. PSALMO quadragesimonono: Sacrificiū laudis honorificabit me.

7. ET quinquagesimo: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

8. AD Philippenses quarto: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

9. AD Hebræos decimotertio: Per ipsum ergò offeramus hostiam laudis semper Deo: id est, fructū labiorum confitentium nomini eius. Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

10. BASILIVS sermone vel libro secundo de Baptismo, capite octauo: Si verò quisquam obiciat, Quid igitur est quod Apostolus dixit: Volo viros precari in quouis loco, ob id quòd Dominus ipse potestatem dedit adorandi Deum in omni loco, vbi dixit: Neque Hierosolymis posthàc, neque in monte isto adorabitur pater? Hoc dicēdum est, quòd illud, in omni loco, non compræhendit eos locos, qui humanis vsibus, rebúsque immundis & prophanis deputati sūt: sed dilatat ac diducit adorationem Dei ab arcto Hierosolymæ ambitu in omnem totius orbis locum. Et secundùm prophetiam hostiæ, eum qui diligenter ac studiosè ad sacerdotium glorioſi mysterij obeundum propensus est, Deo dicare oportet. Nam etiamsi audiamus prophetam dicentem. Vos autem omnes sacerdotes Dei vocabimini: neque tamen omnes mox huiusce sacerdotij ac ministerij potestatem vsurpamus, neque alius alij datam gratiam licitè potest ad se rapere, sed quisquis fidelium propriis doni Dei terminis contentus manet, docente nos Apostolo, dum ad omnes quidem dicit: Obsecro autem vos fratres per miserationes Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, &c. Et per mutuam illam membrorum corporis rectam dispositionem quam inter se ad decentem venustatem pariter & securitatem necessariam habent, normam nobis præscribit, quàm commodè ac decenter inter nos ad beneplacitum Dei, in dilectione Christi Iesu & charismatum differentia dispositi esse debeamus.

1. Tim. 2.

Ioan. 4. Nō quiuis locus orationi accōmodatus est.

Malach. 1.

Ephæ 61. Non omnes sumus sacerdotes proprij nominis.

Rom. 12.

11. B. AVGVSTINVS libro 20. de ciuitate Dei, capite decimo, exponens illud Apocalypsis: Sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cū eo mille annis: non vtiquè de Episcopis & presbyteris dictum est, qui propriè iam vocantur in Ecclesia sacerdotes: sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticū Chrisma: sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt vnius sacerdotis. De quibus Apostolus Petrus: Plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium.

Apoc. 20. Non eadē significatione dicuntur Episcopi & presbyteri sacerdotes qua omnes Christiani. 1. Pet. 2.

12. LEO Papa sermone tertio in anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum: Licèt vniuersa Ecclesia Dei distinctis ordinata sit gradibus, vt ex diuersis mēbris sacrati corporis subsistat integritas: nos tamen omnes, sicut ait Apostolus, in Christo Iesu vnum sumus, nec quisquam ab alterius ità est diuisus officio, vt non ad connexionem pertineat capitis, cuiusliber humilitas portionis. In vnitate igitur fidei atque baptismatis, indiscreta nobis societas, dilectissimi, & generalis est dignitas, secundùm illud beatissimi Petri Apostoli, sacratissima voce dicentis: Et ipsi tanquàm lapides viui superædificamini in domos spirituales, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum. Et infrà: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Omnes enim in Christo regeneratos, crucis signum efficit reges: sancti verò spiritus vnctio consecrat sacerdotes, vt præter istam specialem nostri ministerij seruitutē, vniuersi spirituales & rationabiles Christiani agnoscant, se regij generis & Sacerdotalis officij esse consortes. Quid enim tam regium, quàm subditum Deo animum, corporis sui esse rectorem? Et quid tam sacerdotale, quàm vouere Domino conscientiam purā, & immaculatas pietatis hostias de altari cordis offerre? Quod cùm omnibus per Dei gratiam commune sit factum, religiosum tamen nobis atq; laudabile est, de die prouectionis nostræ quasi de proprio honore gaudere, vt vnum celebretur in toto Ecclesiæ corpore Pōtificij sacramentū, quod effuso benedictionis vnguento, copiosius quidem in superiora profluxit, sed non parcè etiam in inferiora descendit.

1. Pet. 2. Omnes Christiani sunt quadam ratione reges & sacerdotes. In quo consistat Sacerdotium Christianorum.

Psal 132.

13. AMBROSIVS lib. 4. de Sacramētis, capite primo: Sed fortè dicas: quid hoc ad populum, si virga Sacerdotis aruerat & refloruit? Populus ipse quid est nisi sacerdotalis? Quibus dictū est: Vos autē genus electum, regale sacerdotium, gēs sancta, vt ait Apostolus Petrus. Vnusquisque vngitur in sacerdotium, vngitur in regnum. Sed spiritale regnum est, & sacerdotium spirituale. In secundo quoq; tabernaculo est thymiamateriū. Thymiamateriū est quod bonum odorem fragrate cōsueuit. Ità & vos iam bonus odor Christi estis, iam nullæ in vobis sordes delictorum, nullus odor grauioris erroris.

Num. 17.

1. Pet. 2.

Spirituale est regnū & sacerdotium Christianorum.

2. Cor. 2.

1. C. IGNATIVS in epistola ad Heronem Ecclesiæ Antiochenæ diaconum: Sine episcopis nihil agas. Sacerdotes enim sunt, tu verò minister sacerdotum. Illi enim baptizāt, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponūt: tu verò eis ministras, sicut sanctus Stephanus Iacobo & cæteris presbyteris in Hierosolymis.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio, vt inferiùs, quæstione sexta, testimonio secundo.

3. ITEM libro sexto de Sacerdotio: Eum qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate? immò verò pro vniuerso terrarum orbe legatus intercedit, de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacerdos pro mortuorum peccatis orat.

precatórque est apud Deum, vt hominum omniũ, non viuentium modò, sed etiam mortuorum peccatis propicius fiat: qualem quæso esse oportet? &c. Quum autem ille & Spiritum sanctum inuocauerit, sacrificiúmque illud horrore ac reuerentia plenissimum perfecerit, communi omnium Domino manibus assiduè pertractato: quęro ex te, quoto illũ in ordine collocabimus? quantâ autem ab eo integritatem exigemus? quantam religionẽ? considera enim, quales manus illas administrantes esse oporteat: qualé linguâ, quæ verba illa effúdat: qua denique re nõ puriorẽ sanctioremve esse cõueniat animâ, quæ tantũ illũ, tãque dignũ spiritũ receperit. Per id tẽpus & angeli sacerdoti assident, & cælestiũ potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quod credere abundè licet, vel ex tanto illo sacrificio quod tũ peragitur, &c. vt superiùs quæstione sexta de Eucharistia, C. testimo. duodecimo.

Sacrificiũ tremendum administrat.

Sacerdotes sunt ministri consecrationis & summunionis: Christus verò præcipua omnium causa est.

4. IDEM homilia sexagesima ad populũ Antiochenum, & octogesimatertia in Matthæum: nõ sunt humanæ virtutis opera proposita: qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoquè facit. Nos ministrorum tenemus locum: qui verò sanctificat ea & immutat, ipse est. Nullus itaq; Iudas assistat, nullus auarus, &c. Hæc ad cõmunicantes dico, & ad vos ministrantes. Nam & ad vos sermonẽ conuertere necessarium est, vt multo cum studio hæc dona distribuatis. Et paulò pòst: Verùm & tu laice (quæ etiam habet homilia quinquagesimaprima in Matthæum) cùm sacerdotem videris offerentem, nè vt sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Sicut enim cùm baptizaris, ipse te non baptizat, sed Deus est, qui tuum caput inuisibili potentia continet: & nec angelus, nec archangelus, nec vnus alius accedere & tangere audet: ità nunc quoquè cùm Deus regenerat, ipsius est solius donum.

Sacerdotes offerunt, tanquã ministri, & baptizant vt ministri.

5. HIERONYMVS in epistola prima ad Heliodorum: Absit vt de his quicquam siniſtrũ loquar: qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus: qui claues regni cælorum habentes, quodãmodò ante iudicij diem iudicant.

Christi corpus sacro ore conficiunt. Matt. 16. & 18.

6. IDEM in dialogo contra Luciferianos: Hilarius cùm diaconus de ecclesia recesserit, solúsque vt putat, turba sit mundi, neque Eucharistiã conficere potest, episcopos & presbyteros non habẽs, neque baptisma sine Eucharistia tradere. Et cùm iam homo mortuus sit, cũ homine pariter interiit & secta: quia post se nullum clericum diaconus potuit ordinare. Ecclesia autem non est, quæ non habet sacerdotes. Sed omissis paucis homunculis, qui ipsi sibi & laici sunt & episcopi, auscultа quid de omni Ecclesia sentiendum sit, &c.

Diaconus Eucharistiã conficere nõ potest, nec ordinariè baptisma tradere, aut ordinare clericos.

7. IDEM in epistola octogesimaquinta ad Euagrium: Quis patiatur, mensarum & viduarũ minister vt supra eos se tumidus efferat, ad quorũ preces Christi corpus sanguísque conficitur?

Ad sacerdotũ preces Christi corpus & sanguis conficitur.

8. VICTOR Aphricanus libro secundo de persecutione Vvandalica: Quantæ tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint, populorum testantur viæ vel semitæ: quæ cùm agmina venientiũ nequaquã caperent, per vertices montium & vallũ concurrens turba fidelium inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes: suósque infantulos vestigiis martyrum proiicientes, ista voce clamabãt: Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculi soluturi? quia vobis dictum est, Quæcunque solueritis super terrã, erũt soluta & in cælis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? vobiscũ & nos licebat pergere, si liceret vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.

Presbyteri & sacerdotes sunt ministri Sacramentorum Matth. 28.

9. CYPRIANVS epistola quinquagesimaquarta ad Cornelium: Episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse martyribus, vt sacerdotes qui sacrificia Dei quotidiè celebramus, hostias Deo & victimas præparemus.

Lib. 1. epist. 3. Sacerdotes sacrificia Dei quotidiè celebrant.

1. C. PRIORIS ad Timotheum quinto: Qui benè præsunt, &c. vt in textu.

2. ET capite 2. Mulier in silentio discat cũ omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.

3. PRIORIS ad Corinthios 14: Mulieres in ecclesiis taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit: Si quid autẽ volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri, loqui in ecclesia. An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit?

4. TERTVLLIANVS de præscriptionibus aduersùs hæreticos, vt infrà, quæstione septima, C. in textu.

5. EPIPHANIVS hæresi quadragesimasecunda contra Marcionistas: Dat (Marcion) permissionem mulieribus, vt baptismum dent. Apud ipsos enim omnia sunt ludibrio plena, & nihil aliud, quàm etiam mysteria coram his qui instituuntur atque initiantur in sacris, perficere audeant.

Mulieres apud Marcionistas baptizant.

6. ITEM quadragesimanona, cõtra Pepuzianos: Episcopi quoquè apud ipsos sunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt. In Christo enim Iesu neque masculus, neque fœmina.

Apud hæreticos Pepuzianos obtinent mulieres episcoporum & presbyterorum munia.

7. LEO epistola sexagesimasecunda ad Maximũ episcopum Antiochenum: Illud quoquè dilectionem tuam conuenit præcauere, vt præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prædicandi audeat vendicare, siue sit ille monachus, siue sit laicus, qui alicuius scientiæ nomine glorietur. Quia etsi optandum est, vt omnes Ecclesiæ filij, quæ recta & sana sunt, sapiant: non tamen permittendum est, vt quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat. Vnum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conueniat, vt in vno Christi corpore & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resultent.

Galat. 1. Officium docendi & prædicandi quibus commissum sit.

1. Cor. 12.

8. IOANNIS decimo: Ego sum Pastor bonus: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum Ouile, & vnus pastor.

9. ET capite vigesimoprimo: Pasce agnos meos. Pasce oues meas.

14. PRIORIS Petri quinto capite: Pascite qui in

vobis est gregem Dei, &c. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam.

11. ET capite secundo: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tãquàm ab eo missis, &c. Omnes honorate, fraternitatem diligite, & cæt. Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Et post pauca: Eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

12. AD Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

13. AD Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistũt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Et post pauca: Ideò necessitate subditi estote: non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

14. MATTHÆI vigesimotertio: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.

15. LVCÆ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

16. PRIMÆ Ioannis quarto: Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

1. D. AD Ephesios primo: Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum & potestatẽ & virtutem & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

2. AD Colossenses primo: Quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates: Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.

3. DANIELIS septimo: Millia milliũ ministrabant ei, & decies milliès centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et paulò antè: Adspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit.

Hierarchia angelorum in cælo.

4. DIONYSIVS Areopagita de cælesti hierarchia, capite decimo: Sũt autem & angeli omnes ità instituti, vt inferiores superioribus obaudiant, eorũmque nutus enuncient: ac primi illi quidem vt summi Dei se monentis, consilia & voces exponãt: reliqui verò proportione debita, eorũ qui à Deo monentur, exprimant voces. In tantum enim summa illa omnium & supereminens congruẽtia, quorumlibet rationalium ac spiritualium sacro decori & ordinatissimo instituto prospexit, vt ipsis quoquè distinctionibus sacris ordines decẽtissimos poneret. Denique hierarchiam omnem cernimus in primas & medias, extremásque virtutes distributam, immò & ipsas quoquè singulas (vt propriè diserim) distinctiones ità discreuit, vt in eisdem conuenientiæ pulchritudo seruetur. Quocirca & ipsa sacratissima Seraphim, alterum ad alterũ clamásse Theologi aiunt, apertissimè per hoc (vt reor) indicantes, quòd diuinarum rerum notiones prima sequentibus tradunt.

5. PRIORIS ad Timotheũ tertio: Vt scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quę est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

6. CANTICORVM sexto: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?

7. ANACLETVS pontifex & martyr in epistola prima ad omnes episcopos & omnes fideles: Nam (vt ait B. Clemẽs antecessor noster) similis est omnis Ecclesiæ status naui magnæ, quæ per vndosum pelagus diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni vrbem properare cupientes. Sit ergò nauis author huius, Dominus ipse omnipotens Deus: gubernator verò sit Christus: tum deindè proretæ officium Episcopus impleat: Presbyteri nautarum, Diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoquè mare hic mundus habeatur.

Epist. 1. ad fratrem Domini. Ecclesia naui cõparatur, & eius ministri ministris nauticis.

8. IDEM epistola secunda ad vniuersos episcopos in Italia constitutos, capite quarto: Prouinciæ autem multo ante Christi aduentum tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & posteà ab Apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum, vbi dudùm primates leges sæculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus vel iniustitiis suis: ipsósque appellabant, quotiès opùs erat, sicut in lege eorum præceptum erat: ipsis quoquè in ciuitatibus vel locis nostris, Patriarchas vel Primates, qui vnam formam tenent, licèt diuersa sint nomina, leges diuinæ & Ecclesiasticę poni & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eósque appellarent, & ipsi Primatũ nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ verò Metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant, (licèt maiores comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis * iustè obedirent Primatibus, sicut & in legibus sæculi olim ordinatum erat, qui non Primatũ, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerẽtur. Et licèt singulæ Metropoles ciuitates suas prouincias habeãt, & suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos, sicut priùs Metropolitanos iudices habebant seculares, Primates tamen (vt prefixum est) & tunc, & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem Apostolicam summa negocia conueniant, vt ibidẽm quibus necesse fuerit, releuentur & iustè restituantur, & hi qui iniustè opprimuntur, iustè reformentur atque fulciantur, Episcoporúmque causæ, & summorum negociorum iudicia (salua Apostolicæ Sedis authoritate) iustissimè terminẽtur. Hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanPatriarchæ vel Primates.

Metropolitani seu Archiepiscopi. * iuste.

Sedes Apostolica.

Ab Apostolis accepta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctis Patribus accepimus, vobísque (vt postulâstis) rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus.

Primates vel Patriarchę instituti ab Apostolis, ordinante Domino.

9. ITEM epistola tertia ad omnes Episcopos ac reliquos Christi sacerdotes, capite tertio: Episcoporum verò ordo vnus est, licèt sint primates illi qui primas ciuitates tenent, qui & in quibusdam locis Patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apostolo ordinâte Domino, & à prędecessore nostro prædicto sancto Clemente, seu à nobis constituti sunt, non omnes primates vel Patriarchæ esse possunt, sed illæ vrbes quæ præfatis & priscis temporibus primatum tenuêre, Patriarcharum aut Primatũ nomine fruantur: reliquæ verò Metropoles, Archiepiscoporum aut Metropolitanorum & non Patriarcharum aut Primatum vtantur nominibus, quia hæc eadem & leges sæculi in suis continent principibus: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis cõscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc verò sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatum obtinuit, &c. vt suprà, quæstione nona de Præceptis Ecclesiæ, E. testimonio decimo.

Metropolitani seu Archiepiscopi.

10. ISIDORVS Hispalensis episcopus, libro secundo de ecclesiasticis officiis, capite quinto: Veniamus nunc ad sacratissimos ordines clericorum, corúmque originem singulariter demonstremus, quod est sacerdotij fundamentum, vel quo authore Pontificalis ordo adoleuit in sæculo. Initium quidem sacerdotij Aaron fuit, quanquàm & Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac, & Iacob. Sed isti spontanea volũtate, non sacerdotali authoritate ista fecerũt. Cæterùm Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primúsque pontificali stola indutus, victimas obtulit, iubente Domino ac loquẽte ad Moysen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad ostium tabernaculi testimonij: cúmque laueris patrem cum filiis, indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo, & pones tiaram, & oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoquè illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingéſque balteo, Aaron scilicet & liberos eius, & impones eis mitras, erúntque Sacerdotes mei lege perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron sacerdotem, id est, Episcopum fuisse. Nam filios eius, presbyterorum figuram præmonstrâsse. Fuerunt enim filij Aaron, & ipsi sacerdotes, quibus meritò adstare debuissent Leuitæ, sicut summo sacerdoti. Sed hoc fuit inter summum sacerdotẽ Aaron, & filios eiusdem Aaron, qui & ipsi sacerdotes fuerunt, quòd Aaron super tunicam accipiebat poderem, stolam sanctam, coronam auream, mitram, & zonã aureã, & superhumerale, & cætera quæ suprà memorata sunt. Filij autem Aaron super tunicas lineas cincti tantummodò & tiarati ità adstabãt sacrificio Dei. Sed forsan quæritur & hoc, cuius figuram faciebat Moyses. Sic enim filij Aaron presbyterorum figuram faciebant, & Aaron summi sacerdotis, id est, Episcopi, Moyses cuius? indubitanter Christi. Et

Sacerdotium vndè cœperit. Genes. 14. 22. 26. & 35.

Exodi 29.

Aarõ Episcopi formam referebat. Filij Aaronis, presbyterorũ.

Moyses Christi figuram gessit 1. Tim. 2.

verè per omnia Christi, quoniam similitudo fuit mediatoris Dei, qui est inter Deum & hominem, Iesus Christus, qui est dux populorum, verus princeps sacerdotum, & Dominus Pontificum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amẽ. Hactenùs de primordiis sacerdotalibus in veteri testamento. In nouo autem testamento post Christum Sacerdotalis ordo à Petro Apostolo cœpit, ipsi enim primus datus est pontificatus in Ecclesia Christi. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergo ligandi soluendique potestatem primus accepit, primúsque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit: siquidé & cæteri Apostoli cum Petro par cõsortium honoris & potestatis acceperũt, qui etiam in toto orbe dispersi, Euãgelium prædicauerunt, quibúsque decedentibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mũdum in sedibus Apostolorum: qui iam nõ ex genere carnis & sanguinis eliguntur, sicut ptiùs, secundum ordinem Aaron, sed pro vniuscuiusque vita meritóque, quomodò in eum Dei gratia contulerit, sicut ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: Hęc dicit Dominus Deus Israël: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebũt corã me vsque in æternum: & nunc dicit Dominus: Nequaquam, sed glorificantes me glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Quatuor autem genera sunt Apostolorum: Vnum à Deo tantùm, vt Moyses: alterum per hominem & Deum, vt Iosue: tertium tantùm per hominẽ, sicut iis temporibus fauore populi & potestatum in sacerdotium subrogantur. Quartũ autem genus ex se est, sicut pseudoprophetæ & pseudoapostoli. Quid sit autem nomen Apostolorum, Apostoli in Latina lingua missi interpretãtur, quia ipsos misit Christus euangelizare ad illuminationem omnium populorum. Episcopatus autem, vt quidam prudentium ait, nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque indè ductum vocabulum, quòd ille qui superefficitur, superintendit, curam scilicet subditorum gerens. Scopus quidem intentio est. Ergò episcopos Latinè superintendentes possumus dicere, vt intelligat non se esse Episcopum, qui non prodesse, sed præesse dilexerit. Quòd verò per manus impositionem à præcessoribus Dei sacerdotibus Episcopi ordinantur, antiqua institutio est. Isaac enim patriarcha sanctus, ponens manum suam super caput Iacob, benedixit ei: similiter & Iacob filius suis, sed & Moyses super caput Iosue manum suam imponens, dedit ei spiritum virtutis & ducatus in populo Israël. Sic & superimpletor legis & prophetarum, Dominus noster Iesus Christus, per manus impositionem Apostolis suis benedixit, sicut in Euangelio Lucæ scriptum est, Et perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit manus super eos, & benedixit eos. Et in Actibus Apostolorum ex præcepto spiritus sancti Paulo & Barnabę ab Apostolis manus imposita est in Episcopatũ, & sic missi sunt ad euãgelizandum.

Petrus primus pontifex & summus sacerdos noui testamenti. Matth. 16.

Apostolis Episcopi successerunt.

1. Reg. 2.

Manus impositio.

Gen. 27. 48.

Num. 27.

Lucæ vltimo.

Gratia conferetur per impositionem manuum in ordinatione.

Actor. 13.

11. CAPITE autem sexto agit de Chorepiscopis: septimo, de presbyteris: octauo, de Diaconibus: nono, de custodibus sacrorum: decimo, de Subdiaconibus: vndecimo, de lectoribus: duodecimo, de Psalmistis: decimotertio, de Exorcistis: & deci-

decimoquarto capite, de Ostiariis. Vide horum nonnulla inferiùs, in quæstione quarta, D. testimonio secundo & sequentibus, & E. testimonio secundo, & sequentibus.

12. AD Hebræos quinto: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis.

13. ET capite octauo: Omnis enim pontifex, ad offerendum munera & hòstias constituitur.

14. ITEM capite decimotertio: Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.

15. SECVNDÆ ad Corinthios quinto: Pro Christo legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos. Et paulò antè: Omnia autem ex Deo qui nos recõciliauit sibi per Christũ, & dedit nobis ministerium reconciliationis.

III.

Quo loco scriptura testimonium huic Sacramento præbet?

A. Illic scilicet, vbi de Apostolis docet, quòd in Ecclesiæ ministris deligendis, instituendis atque ordinandis, vsi sunt[a] manuum impositione. Hoc enim veluti symbolo certo & efficaci præsentis gratiæ, quæ in Ordinum collatione exhibetur & [b] accipitur, Sacramentum illud nobis est commendatum.

Tit. 1. b

a Act. 6. c & 13. a 14. d 1. Timot. 4. d 5. d 2. Tim. 1. b

b Amb. li. de dignit. sacerd. ca. 5. Nicephl. li. 12. cap. 14.

B. Quare Paulus ad Timotheum à se creatum Episcopum scribens, & acceptæ in hoc Sacramento gratiæ illum admonens: [c] *Noli*, inquit, *negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij*. Et rursùs ad eundem: [d] *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

c 1. Tim. 4. & ibid. Theophi. & Haymo.

d 2. Tim. 1. b & ibid. Theop.

C. Quoniam verò permagni [e] refert, quales in Ecclesia quibuscunque muniis præficiantur, & ecclesiasticam potestatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Episcopum dicitur: [f] *Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

e Leo in epist. 87. ad episcopos Mauritã. Synod. Rom. sub Syluestro, cap. 11. Trid. sess. 23 cap. 7. & 12. Reformationis.

f 1. Tim. 5. d

TESTIMONIA.

1. A. AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

2. ACTORVM sexto: Et elegerunt Stephanum, &c. Hoc statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes, imposuerunt eis manus.

3. ITEM decimotertio: Tunc ieiunantes & orãtes, imponentésque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi (Saulus & Barnabas) à spiritu sancto, abiêrunt Seleuciam.

4. ET capite decimoquarto: Et cùm constituissent illis (Paulus scilicet & Barnabas) per singulas Ecclesias presbyteros (vbi Græcè dicitur χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους,) & orâssent cũ ieiuniis, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

5. PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere, &c. vt in textu, B.

6. ET capite quinto: Manus citò nemini imposueris.

7. POSTERIORIS ad Timotheum primo: Admoneo te, &c. vt in textu B.

8. AMBROSIVS libro de dignitate sacerdotali, capite quinto: Quis dat, frater, episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respõdes, sine dubio, Deus: sed tamen per hominem dat deus: Homo imponit manus, Deus largitur gratiam, Sacerdos imponit supplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera: Episcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem.

In ordinatione Episcopi confertur remissio peccatorum.

9. NICEPHORVS libro duodecimo Ecclesiasticæ historiæ, capite decimoquarto: Martyrius porrò: At tu vir beate, ait (ad Nectarium) nupèr admodùm per baptismum omnem labem abluisti, cùm etiam episcopalem dignitatem es consequutus. Vtrunque verò & sactum lauacrum & munus episcopale, delictorum esse remedium & expiationem ex sacris nouimus cõstitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre videris à recens genito infante. Ego verò iamdudùm diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem vitæ cursum tenere perseuerau. His dictis, sacerdotij non subiit iugum.

1. B. PRIORIS ad Timot. quarto, vt in textu.

2. THEOPHYLACTVS in prioris epistolæ ad Timotheum capitis quarti illa verba. Nè negligas donum quod in te est, quod datũ est tibi per prophetiam: Doctrinæ donum hîc intelligit, quod accepit Episcopus factus per prophetiam, hoc est, imperante spiritu, vt suprà commemoratum est. Cum impositione manuum presbyterij: Hoc est, Episcoporum. non enim presbyteri Episcopum ordinabant. Vide autem horrendum, quantum possit impositio sacerdotalium manuum.

Impositio manuum Episcopalium in ordinatione quid efficiat.

3. HAYMO Episcopus Halberstattẽsis in eadem verba: Noli negligere gratiam, &c. Gratiam appellat hîc fidem, & sapientiam, atque remissionem peccatorum, & gratiam episcopatus, quæ per prophetiã data est illi, quia prophetiæ spiritu reuelãte

Effectus sacramẽti Ordinis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognouit beatus Paulus Timotheum dignum esse episcopali honore.

4. POSTERIORIS ad Timotheum primo, vt in textu.

5. THEOPHYLACTVS in posterioris epistolæ ad Timotheum caput primum: ea verba exponēs, Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei: Quia, inquit Apostolus, noui te nō simulatā habere fidem, excito te, vt gratiam spiritus quam accepisti ad præfecturam ecclesiæ, ad signorum operationem, & simpliciter ad omnem quæ episcopum deceat virtutem, vt hanc semper exuscites, ac virentem & floridam facias. Quemadmodùm enim ignis lignis indiget, hunc ad modum gratia spiritus opùs habet promptitudine, & attentione, & sobria mente, vt semper ferueat. nam nisi hæc præstò sint, extinguitur. quemadmodùm & alio in loco dicit, Spiritum nolite extinguere. Quæ in te est per impositionem manuum mearum: In te quidē habitat ipsa gratia, quam accepisti cùm imponerem ego tibi manus, quando episcopum te seligebam & consecrabam. Atqui ignem istum vehementiorem & maiorem effice: quod accepisti verbū, fiducia libertatéque imple ac fortitudine, ſtáque ingenuè.

Gratia spiritus sancti in ordinatione accepta.

1. Thess. 5.

1. C. Leo Magnus in epistola octogesimaseptima ad Episcopos Aphricanos per Mauritaniā Cæsariensem constitutos, capite primo: Quid est citò manus imponere, nisi ante ętatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante expertientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere nō probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici Ordinantem, qualis ille est, qui non meruit Ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo sacerdote iudicium: ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegiū sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur, nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerat de præuaricatione collatus. Et paulò pòst: Meritò beatorum patrum venerabiles sanctiones, cùm de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus cēſuēre, quorum omnis ætas, à puerilibus exordiis vsq; ad prouectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset, vt vnicuique testimoniū prior vita præberet: nec posset de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligēs & quàm prudēs habenda est dispensatio diuinorū munerum & cælestium dignitatum, nè in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur?

Manus citò imponere quid sit.

Quales Ordinandi sint.

2. SYNODVS Romana sub Syluestro, capite vndecimo: Vt nullus ex laica persona ad honorē acolyti vsque ad Episcopatum subleuaretur, nisi prius fuisset lector annis triginta, deindè vno die exorcisti, & posteà caperet onus acolyti, & faceret in eodem ordine acolyti annos decem, vt acciperet onus subdiaconi, & in subdiaconatu esset annos quinque. Deindè ad diaconatus honorem pertingeret fixus rogantibus triginta presbyteris examen, vt esset subdiaconus cardinalis: quia à prima sede erat constitutum, vt seruiret annos septē. Hoc enim quòd si quis desideraret Ordinē presbyterij, ità exigeretur, vt in septem annis à cuncto clero Romano probaretur doctrinæ, natiuitatis, generositatis, & consilio non experens prædam à quoquā opinione clata, firmarēt omnes presbyteri, declararēt & firmarēt, & sic ad ordinē presbyterij accederet, & faceret in eodē ordine annos tres.

Olim quibus in minoribus Ordinibus probabantur.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimatertia, capite septimo reformationis: Quando episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes qui ad sacrum ministeriū accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad ciuitatē euocentur. Episcopus autem sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis diuinæ legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inuestiget & examinet.

Examen Ordinandorum.

4. ITEM cap. 12. Nullus in posterum ad subdiaconatus ordinem ante vigesimum secūdùm, ad diaconatus ante vigesimumtertium, ad presbyteratus ante vigesimumquintū ætatis suæ annum promoueatur. Sciant tamen episcopi non singulos, in ea ætate constitutos, debere ad hos ordines assumi, sed dignos duntaxàt, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoquè nec in minori ætate, nec sine diligenti episcopi examine ordinētur: priuilegiis quibuscūque, quo ad hoc, penitùs exclusis.

Ætas ordinandorum & qualitas.

5. PRIORIS ad Timotheū quinto, vt in textu.

IIII.

Quot gradus in se continet hoc Sacramentum?

A. Generatim quidem minores Ordines, maioréſque continet: minores scilicet[a] quatuor, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, & Acolytorum: maiores verò tres, nempe Subdiaconorum, Diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porrò alij maiores, alij minores à[b] Christo instituti inueniuntur.

a Concil. Carth. 4. can. 6. & sequ. Item Laod. can. 24. & Trid. sess. 23. Ignat. ad Antioch. Dion. eccles. hierar. cap. 5. Euseb. hist. li. 6. ca 35. ex epist. Cornelij ad Fabiū. b Luc. 9. & 10. & ibid. Bed. Clemens epist. 1. Anaclet. epist. 2 & 3.

B. Maiores enim presbyteri, Apostoli sunt, eorúmq; successores[c] Episcopi, magna sanè potestate & reuerēda dignitatis prærogatiua excellētes. Nam horū est, [d](Scriptura teste) attēdere sibi & vniuerso gregi, quē à Spiritu sancto curandū pascendúmque accipiūt, regere Ecclesiam, ea quæ

c Hieron. ad Marcellā epist. 54. Cypr. an. epist. 69 & 61. Ignat. ad Philad. Augus. in Psalm. 44.

d Act. 20. 1. Pet. 5. a Heb. 3. c. ad Tit. 1. b Actor. 14. d

quæ desunt corrigere, per ciuitates item presbyteros constituere.

C. Minores verò presbyteri sub episcopis, sicut septuaginta duo[e] illi discipuli sub Apostolis, in ecclesiæ ministerio deseruiunt, dona ac sacrificia[f] pro peccatis offerunt, atque in curanda Dominica messe, tanquàm[g] operarij, secundùm illos existunt.

e Luc. 10. a Leo epist. 88. ad Epist. Gal. & Germ. Innoc. 3. lib. 1. de myst. altar. cap. 6
f Hebr. 5. a & 8. a
g Matth. 9. d Lucæ 10. a

D. Ac minorum quidem quatuor ordinum clerici hoc proprium habeant[h] munus, vt sacerdotibus & episcopis multis in rebus præstò sint, vt ad sacra conuenientem populū ordinent, vtque paulatim ipsi velut quibusdam gradibus ad maiora munia in Ecclesia obeunda ritè instituantur atque præparentur.

h 4. Carth. cap. 6. & seqnist. Isid. li. 2. de offic. eccl. ca. 11. & seq. & lib. 7. Erymo. c. 12. Raban. li. 1. de instit. cleric. ca. 9. & seq. Cōc. Aquisgran. 1. sub Ludouico Pio, ca. 12. & sequ. Rom. sub Syluest. cap. 5. & 9.

E. Cæteri verò maiores[i] tres ordines, cùm in aliis, tum in sacris Eucharistiæ mysteriis maiorē conferunt potestatem. Igitur Subdiaconus & Diaconus dictis iam mysteriis tanquàm administri adesse, ipsisq; sacerdotibus proximi esse possunt. Et quanquàm quòd ad Ordinis Sacramētum ac sacrificādi authoritatē attinet, discrimen inter Episcopos & Sacerdotes non sit, [k]tamē sunt illi sacerdotibus multo excellētiores, si Ecclesiæ gubernādæ, si pascendarum animarum ius, tum baptizatos confirmandi, & Clericos ordinandi potestatem consideremus.

i 4. Carth. can. 3. & seq. Isid. lib. 2. de offic. eccl. cap. 7. & Aquisgran. cap. 6. & sequ.

k Damasus epist. 4. Isid. lib. 2. de offic. eccl. cap. 7. Hieron. cōt. Luciferianos. Leo epist. 88. ad epist. Galliæ & Germ. Concil. Hispal. 2. c. 7. Epiph. hæres. 75. Aerianor.

F. Verùm præsentis instituti non est, quæ singulis Ordinibus functiones & leges prę scriptę sint, enucleare. Illud sanè cōstat, magno in pręcio cūctos Ordines habendos, ac sedulò retinēdos esse. Firmum enim testimonium illi prębet sacra Traditionis Apostolicæ, Ecclesiasticæque obseruationis disciplina, quæ ad nos vsque transmissa perdurat.

l Ambr. in cap. 4. epist. ad Ephes.

TESTIMONIA.

Acolytus quomodò ordinatur.

1. A. CONCILIVM Carthaginense quartum, cui beatus Augustinus interfuit, canone sexto: Acolytus quum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat cēreoferariū cum cereo, vt sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

Exorcista quomodò ordinatur.

2. ET canone septimo: Exorcista quum ordinatur, accipiat de manu Episcopali libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponēdi manus super energumenum, siue baptizatum siue catechumenum.

Lector.

3. CANON octauus sic habet: Lector quum ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans eius fidem ac vitam atque ingenium. Post hæc spectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicēs ad eum: Accipe, & esto lector verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis qui verbum Dei ministrauerunt.

Ostiarij Ordinatio.

4. CANON nonus: Ostiarius quum ordinatur, postquàm ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi, tradet ei Episcopus claues Ecclesiæ de altario, dicens: Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur.

Lectores, Exorcistæ, Ostiarij.

5. LAODICENVM Concilium canone vigesimoquarto: Quòd non oportet sacratum à presbytero vsque ad Diaconum, & deincèps quemlibet Ecclesiastici ordinis vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis in cauponam ingredi.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimatertia, capite & canone secundo, vt suprà, quæstione prima, A. testimonio nono.

Ordines Minores tempore Ignatij.

7. IGNATIVS in epistola ad Antiochenses: Saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, atque Confessores.

Cleri distinctio Dionysij ætate.

8. DIONYSIVS Arcopagita libro Ecclesiasticæ hierarchiæ, capite tertio: Porrò ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus adstant, alij proprij aliquid muneris agunt. Qui verò ipsius Ordinis præcipui sunt, vna cum sacerdotibus sanctum panem & benedictionis calicem sacrosanctis altaribus imponunt, cùm antè prœcesserit ab omni clero vniuersalis laus atque Confessio.

Ecclesiæ Romanæ presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, & minorum ordinum clerici tempore Cornelij & Cypriani.

9. CORNELIVS Pontifex & Martyr in epistola ad Fabium Antiochenum Episcopum, teste Eusebio libro sexto historiæ Ecclesiasticæ, capite trigesimoquinto: Istum igitur lepidum Euāgelij patronum, Nouatum, omninò preteriit, scilicet vnū solùm Episcopum oportere esse in hac Ecclesia catholica: in qua tamen non ignorabat (quomodo enim poterat?) presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolytos quadraginta duos, Exorcistas & Lectores vnà cum Ostiariis quinquaginta duos, viduas & alios morbo atque egestate afflictatos mille & quingentos: quos omnes Domini gratia & benignitas abundè sustentat.

10. LVCÆ nono: Conuocatis autem Iesu duo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

decim Apostolis, dedit illis virtutē & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

11. Et capite decimo: Post hæc autem designauit Dominus & alios septuagintaduos: et misit illos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipse venturus.

Episcopi locū tenēt Apostolorum & Presbyteri 72. discipulorum.

12. Beda in caput decimum Lucæ: Sicut duodecim Apostolos formam Episcoporum exhibere simul & præmonstrare, nemo est qui dubitet, sic & hos septuaginta duos figuram presbyterorum, id est, secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. Tametsi primis Ecclesiæ temporibus, vt Apostolica scriptura testis est, vtrique presbyteri, vtrique vocabantur Episcopi. Quorum vnum sapientiæ maturitatem, alterum industriam curæ pastoralis significat.

Christus teste D. Petro idem docuit.

13. Clemens Pontifex & Martyr epistola prima ad fratrem Domini: Episcopos vicem Apostolorum gerere, S. Petrus Dominum docuisse dicebat reliquorum discipulorum vicem tenere presbyteros debere insinuabat.

Matth. 16.

14. Anacletvs Pontifex & Martyr epistola secunda ad vniuersos Episcopos Italiæ, capite secūdo: In nouo testamēto, post Christum Dominū à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergò ligandi atque soluendi potestatem primus accepit à Domino, primúsque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Cæteri verò Apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperūt, ipsúmque principem eorum esse voluērunt. Qui etiam, iubente Domino, in toto orbe dispersi Euāgeliū prædicauerunt: Ipsis quoque decedentibus, in locum eorum successerunt Episcopi, quorum ordinatio præracto fieri debet ordine & modo: quos qui recipit & verba eorū, Deum recipit: qui autem eos spernit, eum à quo missi sunt, & cuius funguntur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur à Domino. Videntes autem Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Indè electi sunt ab eis septuaginta duo discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in Ecclesia.

Mattū. 10. Marci vltimo.

Episcopi apostolis successere.

Luc. 10.

Matth. 9. Luc. 10. Septuaginta duorum discipulorum locum tenent presbyteri.

15. Idem epistola tertia ad omnes episcopos & Sacerdotes, capite primo: Sacerdotum ordo bipartitus est, & sicut Dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apostolos esse electos & constitutos, & postea per diuersas prouincias ad prædicādum dispersos. Cùm verò messis cœpisset crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adiumentum septuaginta duos eligi præcepit discipulos. Episcopi verò, Domini Apostolorū: Presbyteri quoquè, septuagintaduorum discipulorum locum tenent.

Bipartitus ordo Sacerdotū.

Luc. 10.

Apostolorum locum Episcopi tenent.

16. B. Hieronymvs in epistola quinquagesimaquarta ad Marcellam aduersùs Montanū: Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenēt: apud eos Episcopus tertius est.

Lib. 4. epi. 9.

17. Cyprianvs epistola sexagesimanona ad Florentium seu Puppianum: Christus dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui vos audit, me audit, &c. Indè enim schismata & hæreseos obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, superba quorundam præsumptione contemnitur, &c.

Luc. 10. Apostolis vicaria ordinatione succedunt Episcopi.

Lib. 3. epist. 5. Episcopi in Apostolis electi.

18. Item epistola sexagesimaquinta ad Rogatianum: Meminisse Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & præpositos Dominus elegit: diaconos autem post ascensum Domini in cælos, Apostoli sibi constituerūt Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit: possunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt.

Act. 6.

19. Ignativs in epistola ad Philadelphienses: Principes subditi estote Cæsari, milites principibus, Diaconi presbyteris, vt sacrorum administratoribus. Presbyteri verò & diaconi, atque omnis clerus simul cum omni populo, & militibus atque principibus, sed & Cæsares, obediant episcopo. Episcopus verò Christo, sicut Patri Christus: & ità vnitas per omnia seruatur.

Episcopi omnes obediant.

20. Avgvstinvs in Psalmum quadragesimumquartum: Quid est, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli, pro apostolis filij nati sunt tibi, cōstituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vndè nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergò te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es: De prole tua tibi creuit paternitas: Pro patribus nati sunt tibi filij.

Pro Apostolis constituti sunt Episcopi.

Psalm. 44.

21. Actorvm vigesimo: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

22. Priorvm epistolæ Petri quinto: Seniores ergò qui in vobis sunt, obsecro, &c. Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontanee, secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

23. Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim pernigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

24. Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

25. Actorvm decimoquarto: Et cùm constituissent illis (Paulus & Barnabas) per singulas Ecclesias presbyteros, & orāssent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino.

26. C. Lvcæ decimo, vt suprà hac eadem quæst. A. testimon octauo.

27. Leo epistola octogesimaoctaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, enumeratis officiis Episcoporum: Hæc, inquit, omnia illicita sunt Chorepiscopis, qui ad exemplum & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur, vel presbyteris qui eandem gestant figuram: quoniā quanquàm cōsecrationem

Presbyteri formam habent 72. discipulorum.

crationē habeant, pontificatus tamen apicem non habēt. Quę omnia solis deberi summis pōtificibus authoritate canonum præcipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi Pontificis demonstretur.

Maiorum & minorum sacerdotum institutio.

28. Innocentivs tertius, libro primo de mysterio altaris siue de mysteriis Euangelicæ legis ac sacramenti Eucharistiæ, capite sexto: In nouo testamento Christus ipse maiores & minores sacerdotes instituit, scilicet duodecim Apostolos, & septuaginta duos discipulos, quos præmittebat binos in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse venturus. Sicut enim Pontifices summos Moyses regēdis populis in lege præfecit, sed ad eorum societatis & operis adiutorium, sequentis ordinis viros & secundæ dignitatis elegit. (Nam in Eleazaro & Ithamar filiis Aaron paternæ transfudit plenitudinis abundantiam, vt ad hostias salutares & frequentioris officij sacramenta, ministerium sufficeret sacerdotum. Et in eremo per septuaginta virorum prudentiū mētes Moysi spiritum propagauit. Quibus ille vsus in populo, innumerabiles multitudines facilè gubernaret) Sic & Christus Apostolis suis discipulos addidit, quibus illi suis prædicationibus totum orbem impleuerunt. Apostolorum itaque vices, maiores obtinent sacerdotes, id est, Episcopi: Discipulorum verò, minores, id est, Presbyteri.

Exo. 28. & 29.

Num. 18.

29. Ad Hebræos quinto: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cōstituitur in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis.

30. Et octauo capite: Omnis Pontifex ad offerēdum munera & hostias constituitur.

31. Matthei nono. 7. Et Lucæ decimo: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergò Dominum messis, vt emittat operarios in messem suam.

32. D. Concilivm Carthaginēse quartum, canone sexto & sequentibus, vt suprà, hac quæstione, A. testimonio primo.

Lectores.

Esa. 58.

33. Isidorvs Hispalensis libro secundo de Officiis Ecclesiasticis, capite vndecimo: Lectorum Ordo formam & initium à Prophetis accepit. Sūt lectores qui verbū Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta vocē tuam. Isti quippe dum ordinātur, primùm de eorum cōuersatione Episcopus verbum facit ad populū. Denique coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum ad Dei verbū annunciandū. Qui autem ad huiusmodi promouetur gradum, ille erit doctrina & libris imbutus, sensuúmque ac verborū scientia ornatus, ità vt in distinctionibus sententiarum intelligat vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat oratio, vbi sententia extrema claudatur, &c.

Exorcistæ.

3. Esdræ 7.

4. Carth. can. 7.

34. Ibidem capite decimotertio: In primo ordine & ministerio Ecclesiæ esse Exorcistas secūdùm officia, quæ in templo Salomonis erant disposita, quæque posteriùs sunt ab Esdra dispartita, inuenimus: eósq; quos Esdras actores memorat tēpli, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei, &c. Hi cùm ordinantur, sicut ait Canon, accipiunt de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos siue catechumenos.

Ostiarij.

35. Item capite decimoquarto: Ostiarij sunt, qui ad ædituī & lanitores in lege dicebantur. Hi apud Hebræos in Veteri Testamento electi sunt ad custodiā templi, quíque ordinati per vices suas omnia interiora templi vel exteriora custodiebant, vt non ingrederetur in illud immundus in omnī re. Dicti autem Ostiarij, quòd præsint ostiis templi: ipsi enim tenētes clauem, omnia intùs ex vtraque parte custodiūt, atq; inter bonos & malos habētes iudicium, fideles recipiunt, respuunt infideles.

Acoluthi.

36. Concilivm Aquisgranense primum sub Ludouico Pio, capite secūdo: Ostiarij sunt, &c. vt Isidorus capite decimoquarto, vt sup. hac quæst. D. testim. quarto. Capite tertio: Lectorū ordo, &c. vt Isidorus capite vndecimo. Capite quarto de Exorcistis, vt Isidorus capite decimotertio. Capite quinto: Acolyti Græcè, vt Isidorus libro septimo Etymologiarum, capite duodecimo, vt sup. D. testim. quinto.

Lib. 8. antiqu. Iudaic. cap. 2.

37. Concilivm Romanum sub Syluestro, capite primo: Syluester Episcopus Vrbis Romæ qui in veteri testamento ianitores tēpli vocabantur, qui præerant portis templi Hierusalem, quíque ordinati per vices suas omnia interiora tēpli vel extetiora custodiebant. Hi denique inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantùm in Ecclesia, qui sunt fideles, recipiūt. Intrare enim templū nisi per eos nō possumus: habēt enim in potestate tā bonos recipiēdi, quàm reiiciēdi indignos.

1. Paralyp. 23. & 2. Par. 8. & 35.

Acto. 19.

38. Item capite vndecimo: Lectores à legendo, Psalmistę à psalmis canēdis vocati. Illi præsicāt populis quid sequantur: isti canūt, vt excitent ad cōpunctiones animos audiētium. Et paulò pòst: Lectorū ordo formam & initium à Prophetis sumpsit. Sunt ergò lectores qui verbum Dei prædicāt, quibus dicitur: Clama, nè cesses, &c. vt Isidorus.

Esa. 58.

39. Et capite duodecimo: Ostiarij sunt, qui & ædituī & lanitores in lege dicebantur. Hi apud Hebræos in Veteri Testamento electi sunt ad custodiā templi, quíque ordinati per vices suas omnia interiora templi vel exteriora custodiebant, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Ostiarij, quòd præsint ostiis templi: ipsi enim tenētes clauem, omnia intùs ex vtraque parte custodiūt, atq; inter bonos & malos habētes iudicium, fideles recipiunt, respuunt infideles.

Lectores.

Ostiarij. 2. Paral. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

congregans fratres compresbyteros & Coëpiscopos vel Diaconos suos ciues Romanos, collegit in gremio sedis suæ ducẽtos octogintaquatuor Episcopos, quibus Augustus Constantinus vehicula & annonas prẽstari præcepit, & alij quinquaginta septem Episcopi partis Rinocoruris, quorum chirographus in eorum concilio declaratur, centum quadraginta duo Presbyteri Vrbis Romæ, & Diacones sex, Subdiacones sex, Acolyti eius concilio facti quadraginta quinque, Exorcistæ viginti duo, Lectores vrbis Romæ nonaginta, quorum præsentes parentes audiebãt. Notarij Ecclesiæ quatuordecim, qui gesta diuersorum martyrum suscipientes, *ordinatè narrabant.

Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorcistæ, Lectores.

* vel. ordine.

12. CAPITE tertio: Posteà autem fecit gradus in medio synodi, vt non Presbyter aduersùs Episcopum, non Diaconus aduersùs Presbyterũ, nõ Subdiaconus aduersùs Diaconum, non Acolytus aduersùs Subdiaconum, non Exorcista aduersùs Acolytum, non Lector aduersùs Exorcistam, non Ostiarius aduersùs Lectorem, non Laicus det accusationem aliquam. Et paulò pòst: Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, nisi, &c.

Ostiarius reliquis annumeratur.

13. DEINDE capite septimo: Ità tamen Syluester clara voce dicebat ad coëpiscopos, vt à Subdiacono vsque ad Lectorem, omnes subditi essent Diacono Cardinali vrbis Romæ, in Ecclesia repræsentantes tantùm: Pontifici verò Presbyteri, Diaconi, Subdiacones, Acolyti, Exorcitas, Lectori in omni loco repræsentantes obsequium, siue in publico, siue in Gremio Ecclesiæ tantùm Pontifici.

Diaconus Cardinalis vrbis Romæ Subdiaconi, Acolyti. Exorcistæ, Lectores. Lector, Ostiarius, Acolyt⁹.

14. CAPITE nono: Nullus Lector vel Ostiarius vasa sacrata contingeret, nullus acolytus rem sacratam à presbytero iam alio porrigeret, nisi tantùm supportaret, quod ei sacerdos imponeret suo ore benedictum.

1. E. CONCILIVM quartum Carthaginense canone tertio: Presbyter quum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant.

Presbyteri ordinatio quomodò fieba: ætate Augustini.

2. QVARTO: Diaconus quum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manũ super caput illius ponat: quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

Diaconus quomodò ordinatur.

3. QVINTO: Subdiaconus quum ordinatur, quia manus impositionẽ non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuã, & calicẽ vacuum. De manu verò Archidiaconi, vrceolum cum aqua & mantile & manutergium.

Subdiaconus.

4. ISIDORVS libro secundo de officiis ecclesiasticis, capite septimo: Presbyterorum Ordo exordium sumpsit à filiis Aaron, vt dictum est: qui enim sacerdotes vocabantur in veteri testamẽto, hi sunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui nuncupabantur principes sacerdotum, nunc Episcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur seniores, quia seniores ætate, Græci presbyteros vocant. His enim sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est. Præsunt enim Ecclesiis Christi, & in confectione diuina corporis & sanguinis, consortes cum Episcopis sunt, similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Sed sola propter authoritatem summo Sacerdoti Clericorum Ordinatio & Consecratio reseruata est, nè à multis Ecclesiæ disciplina vendicata, concordiâ solueret, scandala generaret. Nam Paulus Apostolus eosdem presbyteros vt verè Sacerdotes, sub nomine Episcoporum ità asseuérat, loquens ad Titum: Huius rei (inquit) gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, quẽadmodùm ego tibi disposui. Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxurię, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse. Qua sententia ostendit presbyterum etiam sub Episcopi nomine taxari. Vndè & ad Timotheum de ordinatione Episcopi & Diaconi scribens, de presbyteris omninò tacuit, quia eos in Episcopi nomine comprehẽdit. Secundus enim & penè cõiunctus gradus est, sicut ad Philippẽses Episcopis & Diaconibus scribit, cũ vna ciuitas plures Episcopos habere nõ possit. Et in Actibus Apostolorũ presbyteros Ecclesię, Hierosolymã iturus congregauit, quibus inter cætera: Videte, inquit, gregẽ, in quo vos spiritꝰ sanctus Episcopos ordinauit. Vndè etiã tales in Ecclesia presbyteros constituendos esse sicut Episcopos, & Apostolus ad Titum loquitur, & canones ipsi testãtur. Presbyteros autem merito & sapientia dicit, non ętate. Nam & Moysi præcepit Deus, vt eligat presbyteros. Vndè & in Prouerbiis dicitur: Gloria senum canicies. Quæ est hæc canicies? haud dubiè quin Sapientia, de qua scriptum est: Canicies hominum prudentia est. Cúmque nongentos & ampliùs annos ab Adam vsq; ad Abraham vixisse homines legerimus, nullus alius primus appellatꝰ est presbyter, id est senior, nisi Abraham: qui multo paucioribus annis vixisse conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutẽ, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Quod si ità est, miror cur insipientes constituantur.

Presbyterorũ ordo & officium.

Quomodò eũ Episcopis cõueniant, & quomodò ab eis differant.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

Habitus indicat qualem esse debeat, cassi sit, &c. 1. Thessa. 3.

Philip. 1.

Actor. 20.

Presbyteri vocabulum. Num. 11.

Prouer. 16.

Sapient. 4.

5. ET capite octauo: Diaconorum ordo à Leui tribu accepit exordium. Præcepit enim Dominus Moysi, vt post ordinationem Aaron sacerdotis & filiorum eius, rursùs Leui tribus in diuini cultus ministeriis ordinarẽtur & cõsecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & seruirent pro Israël coram Aaron & filiis eius in tabernaculo Domini, excubantes in templo die ac nocte, ipsíque gestarent arcam & tabernaculum & omnia vasa eius, & in circuitu tabernaculi castra ipsi cõstituerent, & in promouendo tabernaculo ipsi deponerẽt, rursùs ipsi componerent. A vigintiquinque annis & supra, in tabernaculo seruire mandatum est: quam regulam constituerunt sancti Patres & in nouo testamento. In Euangelio autem primordia eorum in Actibus Apostolorũ ità leguntur: Conuocãtes autem duodecim Apostoli multitudinẽ discipulorũ, dixerunt: Non placet, nos relinquere verbũ Dei, & ministrare mẽsis, &c. Exhinc iã decreuerũt Apostoli, vel successores Apostolorum, vt per omnes Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent cęteris, circa aram Christi, quasi columbæ altaris assisterent, & non sine aliquo septenarij numeri mysterio. Hi sunt enim, quos in Apocalypsi legimus, septem Angeli tubis canentes: hi sunt septem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. Ipsi enim clara voce in modũ prædonis admonẽt cũctos, siue in orãdo, siue in flectendo genua, siue in psal-

Ordo Diaconorum. Num. 3. & 4.

Cõtinentia subdiaconorum.

Cõcil. 3. Arab. can. 7. Aliter 4.

Diaconi alterius officium.

Apoc. 1. & 8.

Officia celebrãda quia Diaconi.

in psallẽdo, siue in lectionibus audiendis: ipsi etiã, vt aures habeamus ad Dominũ, clamant: ipsi quoque euãgelizant: sine ipsis sacerdos, nomen habet, officium non habet. Nam sicut in Sacerdote consecratio, ità in ministro dispensatio Sacramẽti est: illi orare, huic psallere mandatur: ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam Sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus sit à Diacono. Leuitæ inferunt oblationes in altaria, Leuitæ componunt mensam Domini, Leuitæ operiunt arcam testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum, quę operiuntur à Leuitis, nè videant qui videre non debent, & sumant qui seruare non possunt: quíque propterea altari albis induti assistunt, vt cælestem vitam habeãt, candidíque ad hostias immaculati accedant, mundi scilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, sed potiùs eminentia castitatis splendeant. quales enim Diaconi ordinentur Apostolus Paulus plenissimè scribit ad Timotheum. Nam cùm præmisisset de Sacerdotum electione, cõtinuò subiunxit: Diaconi similiter irreprehẽsibiles, hoc est, sine macula, sicut Episcopi, pudici vtiquè, id est, à libidine continentes: non bilingues, scilicet, nè cõturbent habentes pacem: nõ multo vino dediti, quia vbi ebrietas, ibi libido dominatur & furor: non turpe lucrum sectantes, nè de cælesti ministerio lucra terrena sectẽtur. Est quoquè turpis lucri appetitio, plus quàm de æternis, de præsentibus cogitare. Post hæc autem subiecit: Hi autem probentur primũ, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Hi vtique sicut Episcopi ante ordinationem probari habẽt, si digni sunt, & sic ministrare.

Efficæ 32.

4. Carth. ca. 5.

6. CAPITE decimo: Subdiaconi, qui apud Græcos Hypodiaconi vocãtur, in Esdra inueniuntur, appellantúrque ibi Nathinnæi, id est in humilitate Deo seruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euãgelio Ioannis diuina proditione commonitus, Saluatorem meruit cõfiteri: quíque etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit, protestante Domino ac dicente: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Denique isti oblationes in templo Domini suscipiunt à populis, isti obediunt officiis Leuitarum, isti quoquè vasa corporis & sanguinis Christi, Diaconibus ad altarium offerunt. De quibus quidem placuit Patribus, vt quia sacra mysteria cõtrectãt, casti sint, & continẽtes ab vxoribus, & ab omni carnali immũditia sint liberi, iuxta quod illis, Propheta dicente, iubetur: Mundamini qui fertis vasa Domini. Hi igitur cùm ordinantur, sicut Sacerdotes & Leuitæ, manus impositionem non suscipiunt, sed patenam tantùm & calicem de manu Episcopi, & ab Archidiacono scyphum aquæ cum aquamanili & manutergium accipiunt.

Subdiaconi & eorum officium. 1. Esd. 8.

Ioan. 1.

7. RABANVS capite sexto libri primi de institutione Clericorum: Presbyterorum ordo exordium sumpsit à filiis Aaron, &c. vt suprà Isidorus hac quæstione, E. testim. quinto.

8. ET capite septimo: Leuitæ ex nomine authoris vocati, de nomine Leui Leuitæ exorti sunt, à quibus in templo Dei mystici sacramẽti mysteria explebãtur. Præcepit enim Dominus, &c. vt Isidorus ibidem testim. quinto.

9. CAPITE octauo: Hypodiacones Græcè quos nos Subdiacones dicim⁹, qui ideò sic appellãtur, quia subiacent præceptis & officiis Leuitarum: Oblationes in tẽplo Dei à fidelibus ipsi suscipiũt, & Leuitis supponẽdas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnæi vocantur, vt libet Paralipomenon & Esdræ testatur: quod interpretatur, In humilitate Domino seruiẽtes, &c. vt Isidorus ibidem testim. sexto.

1. CONCILIVM Aquisgranense capite sexto: Subdiaconi, qui apud Græcos Hypodiaconi vocantur, vt paulò antè Isidorus. Capite septimo: Diaconorum ordo à tribu Leui accepit exordiũ, vt suprà Isidorus, capite octauõ: Presbyterorum ordo exordium sumpsit, vt idem suprà.

Continentia subdiaconorum.

11. DAMASVS Põtifex epistola quarta de Chorepiscopis, vbi cùm dixisset Chorepiscopos septuaginta discipulorum vice fungi, ità postmodùm subiungit: Quòd verò eis non liceat sacerdotes cõsecrare, nec Diaconos aut Subdiaconos, nec virgines, nec altare eligere, nec vngere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorũ frontes signare, nec publicè quidem in Missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante episcopum in baptisterio aut in sacrario introire, nec præsente Episcopo infantem tingere aut signare, nec pœnitẽtem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, necnõ præsente: nisi illo iubente, sacramẽtum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populũ docere aut saluare, nec plebem exhortari: quæ omnia solis pontificibus deberi, tã ex superioribus quàm ex aliis patrũ cõstitutis, aut sacris canonibus edocti estis.

Episcoporum officia aliis facere ordinibus non communia.

12. ISIDORVS libro secundo de Officiis Ecclesiasticis capite septimo: Presbyteris sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est. Præsunt enim Ecclesiis Christi, & in confectione diuina corporis & sanguinis consortes cum Episcopis sunt: similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi, &c. vt suprà, E. testimonio quarto.

13. HIERONYMVS in dialogo aduersùs Luciferianos, vt suprà de Cõfirmatione, quæstione secunda, B. testim. primo.

14. LEO Magnus epistola octogesima octaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, eadem habet quę Damasus, inter cętera ità scribens: Quanuis cum Episcopis plurima illis (Chorepiscopis & presbyteris) ministeriorum cõmunis sit dispensatio, quędam tamen authoritate veteris legis, quędam nouellis & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint, sicut Presbyterorum & Diaconorũ aut Virginum consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio vel vnctio, &c.

15. CONCILIVM Hispalense secundum canone septimo, de Chorepiscopis & presbyteris agẽs: Quanuis cum Episcopis plurima illis, &c. vt Leo Pontifex.

16. EPIPHANIVS hæresi septuagesimaquinta contra Aërium, hęresim eiusdem exponens: Erat autem ipsi sermo furiosus magis quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterũ? nihil differt hic ab illo: vnus enim est

Presbyterum ab Episcopo nõ distinguit. Aerij hæresis est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordo, & vnus (inquit) honor & vna dignitas. Imponit manū Episcopus, ità etiam presbyter. Lauacrū dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationem cultus diuini facit episcopus, & presbyter similiter. Confutatio huius erroris. Paulò pòst confutans, ità ait: Dicere, ipsum episcopum & presbyterum æqualem esse, quomodò erit possibile? Episcoporū enim ordo patrum generator est: Patres enim generāt ecclesię: Presbyterorum verò non potens generare patres, per lauacri regenerationē generat filios Ecclesiæ, non tamen patres aut doctores. Et quomodò possibile erat, presbyterum constituere non habētem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse Episcopo? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipsius & æmulatio. Profert autem ad errorem suum & eorū qui ipsum audiūt, quòd Apostolus scribit presbyteris & Diaconis, & non scribit Episcopis. Et ad Episcopū dicit: Nè neglexeris donum quòd in te est, quod accepisti per manus presbyterij. Et tursùs in alio loco Episcopis & Diaconis scribit. Quare est, inquit, idem Episcopus & Presbyter. Et nō nouit ille qui consequentiæ veritatis ignarus est, & historias profundissimas non legit, quòd cùm recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata, velut habebat, scripsit. Vbi enim Episcopi erant iam cōstituti, scripsit Episcopis & Diaconis. Non enim omnia statim potuerunt Apostoli cōstituere: Presbyteris enim opùs erat & Diaconis. per hos enim duos Ecclesiastica cōpleri possunt. Vbi verò non inuentus est quis dignus episcopatu, permālit locus sine Episcopo. Vbi autem opùs fuit, & erant digni Episcopatu, constituti sunt Episcopi. Quum autem multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos qui presbyteri cōstituerētur, & contenti fuerunt solo Episcopo in loco constituto. Verùm sine Diacono impossibile est esse Episcopum. Et curam adhibuit sanctus Apostolus, vt Diaconi essent Episcopo propter ministerium. Sic Ecclesia accepit complementa dispēsationis, sic illo tempore erant loci. Nam singulæ res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea quæ ad necessariorum perfectionem requiruntur, parabantur, &c.

Nota.

F. Ambrosius in caput quartum epistolæ ad Ephesios, in ea verba: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. Apostoli, episcopi sunt. Prophetæ verò, explanatores sunt scripturarū, quanuis inter ipsa primordia fuerint Prophetæ, sicut Agabus, & quatuor virgines prophetantes, sicut continetur in Actis Apostolorum, sed propter rudimenta fidei commendenda: Nunc autem interpretes Prophetæ dicuntur Euangelistæ. Diaconi sunt, sicut fuit Philippus. Nam quāuis nō sint sacerdotes, euangelizare tamen possunt sine cathedra, quēadmodùm & Stephanus & Philippus memoratus. Pastores possunt esse Lectores, qui lectione sagient populum audientem: quia non in pane tātùm viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Magistri verò Exorcistæ sūt, quia in Ecclesia ipsi compescunt & verberant inquietos: siue ij qui lectionibus imbuendos infantes solebant imbuere, sicut mos Iudæorū est, quorum traditio ad nos trāsitum fecit, quæ per negligentiā obsoleuit. Inter istos post episcopum plus esse intelligitur, qui propter reseratum occultum scripturarum sensum prophetare dicitur, præsertim quia futuræ spei verba deprompit. Qui ordo nō potest esse presbyteri. Nam in Episcopo omnes ordines sunt: quia primus sacerdos est, hoc est, princeps est Sacerdotum, & Propheta & Euāgelista, & cætera adimplenda officia Ecclesiæ in ministerio fidelium. Tamē postquàm omnibus locis Ecclesiæ sunt constitutæ, & officia ordinata: aliter composita res est, quàm cœperat. Primùm enim omnes docebant, & omnes baptizabant, quibuscūque diebus vel temporibus fuisset occasio. Nec enim Philippus tempus quæsiuit aut diē quo Eunuchum baptizaret, neque ieiunium interposuit. Neque Paulus & Silas tempus distulerunt, quo Optionē carceris baptizarent cum omnibus eius. Neque Petrus Diaconos habuit, aut diem quæsiuit quando Cornelium cum omni domo eius baptizauit, nec ipse, sed iussit fratribus qui cum illo ierāt ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc enim prēter septem diaconos nullus fuerat ordinatus. Vt ergò crescerent plebs & multiplicaretur, omnibus inter initia cōcessum est, & euangelizare, & baptizare, & scripturas in Ecclesia explanare. At vbi autem omnia loca circomplexa est Ecclesia, cōuenticula constituta sunt, & rectores, & cætera officia in Ecclesijs sunt ordinata, vt nullus de clero auderet qui ordinatus nō esset, prēsumere officium quod sciret non sibi creditum vel concessum: & cœpit alio ordine & prouidētia gubernari Ecclesia: quia si omnes eadem possent, irrationabile esset, & vulgaris res & vilissima videretur. Hinc ergò est, vndè nunc neque Diaconi in populo prædicant, neque Clerici vel Laici baptizant, neq; quocunque die credentes tinguntur, nisi ægri. Ideò non per omnia conueniunt scripta Apostoli, ordinationi quę nunc in Ecclesia est, quia hęc inter ipsa primordia sunt scripta.

Act. 6. & 8.

Act. 7.

Matth. 4.

Nota.

Accōmodat locum Pauli administros diuersorum ordinum.

Act. 21.

Argumenta Aerij refutantur. 1. Tim. 4. Philip. 1.

V.

Quomodò veteres Patres de hoc Sacramento scribunt?

A. De hoc Augustinus Doctor verè Catholicus, suam & Ecclesiæ sententiam [a] his verbis manifestè declarat: Quòd insufflâsse in discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, *Accipite Spiritum sanctū*, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse, quia enim omnia in Traditione Dominica per Spiritū sanctum agūtur, idcircò cùm regula eis & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis: *Accipite Spiritum sanctum.* Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statim subiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur:

a lib. quæst. vet. & no Testa. quæst. 93. Vide & lib. 2. cōt. epist. Parmeniani. c. 13. b Ioan. 20. f

tur: & cuius remiseritis, remittentur ei. Inspiratio ergò hæc, gratia quædam est, quæ per traditionem infunditur Ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vndè Apostolus dicit ad Timotheum. [c] *Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi per impositionē manuum presbyteri.* Semel ergò fieri oportuit, vt de cætero Traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusquè Augustinus.

c 1. Tim. 4. d

B. Extant & Apostolorū Canones, in quib⁹ hoc modo [d] statuitur: Episcopus à duob⁹ aut tribus Episcopis ordinetur: Presbyter ab vno Episcopo ordinetur: ità Diaconus & reliqui Cleri. Tū [e] infrà: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimā nō ieiunauerit, aut quartam feriam, aut parasceuen, (hanc sextam feriam nūc dicimus) Ordine mouetor, nisi fortè infirmitas corporis impediat.

d Can. 1. & 2.

e Canon. 68.

Vide insignes canones distinctione 58. & sequ.

C. Caius [f] verò ante annos M.CCC. Pontifex & Martyr illustris, hos ipsos gradus & Ordines sigillatim recēset, quum ait: Si quis Episcopus esse meruerit, primò Ostiarius, deindè Lector, pòst Exorcista, deindè sacretur Acolytus: dehinc verò Subdiaconus, Diaconus & posteà Presbyter: exindè, si meretur, Episcopus ordinetur.

f In Epist. ad Felicem. Vide & Damasum in Pontificali de eod. Caio.

D. Laudat igitur [g] Cyprianus Cornelium Episcopum, ac bonis omnibus tum in Clero tum in populo eundem laudabili prædicatione commendari scribit: quia non ad Episcopatum subitò peruénit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus Dominū sæpè promeritus, ad Sacerdotij sublime fastigiū cunctis Religionis gradibus ascēdit: tū deindè Episcopatum ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vi inuasit: sed quietus, modestus, castus, humilis, verecundus, demùm & coactus excepit.

g Epist. 52. Sozimus epist. 2. ad Hesychiū.

E. Quos igitur Ordines vetus & Apostolica probauit Ecclesia, sicut [h] Dionysij, [i] Anacleti, [k] Ignatijque scripta declarant, quos ætas etiam omnis complexa posterior, eos prēsens Ecclesia non potest nō conseruare atque defendere.

h De Eccles. hierarch. ca. 5. & ad Demophilum.
i Epist. 2.
k Ad Antiochenses.

TESTIMONIA.

1. A. Avgvstinvs libro quæstionum veteris & noui Testamēti, quæstione nonagesimatertia: Quòd insufflâsse in discipulos dominus legitur, &c. vt in textu.

2. Idem libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio, vt suprà quæstione prima, A. testim. primo.

1. B. Canon primus Apostolorum: Episcopus à duobus, &c. vt in textu.

2. Canon secundus: Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

3. Canon sexagesimusoctauus: Si quis episcopus, aut bresbyter, &c. vt in textu.

4. Apvd Gratianum distinctione quinquagesimanona citatur Vrbanvs Papa, qui statuit vt ad sacerdotale officium nullus, nisi per singulos gradus approbatus, accedat. Item Gregorivs: Nè cuiuslibet meriti laicus ad summum sacerdotium adspiret. propterea Cælestinvs primus epistola secundà ad Episcopos Galliæ: Vt non adspiret ad summum sacerdotium, qui Ecclesiasticis disciplinis non sit imbutus.

Quomodo & qui ad Ecclesiasticos Ordines promouendi.

5. Et distinctione sexagesima adducitur Concilium Vrbani Papæ celebratum Aluerniæ: vbi statuitur, vt Archipresbyter, vel Decanus, vel Diaconus, aut Archidiaconus non nisi qui Diaconus aut Presbyter sit, ordinetur. Deindè citatur Calixtvs Papa, à quo decretum est, vt nullus in Propositū vel Archiepiscopum, vel Archipresbyterum, vel Archidiaconum, nisi presbyter vel Diaconus ordinetur. Vtiúque testimonio Innocentij secundi etiam confirmatur. Citatur & Vrbani Papæ decretum, vt nō eligatur in episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus.

6. Distinctione sexagesimaprima citatur Gregorius Magnus in epistola ad Brunichildem Reginam Frācorum, quæ habetur libro septimo, capite centesimo decimotertio, quo declaratur, Sacerdotes ex laicis subitò non ordinandos.

Item Hormisda in epistola ad Episcopos Hispaniæ: Quales debeant esse qui ordinantur, & quibus gubernacula Ecclesiæ committuntur. Citatur etiam Innocentivs primus ex epistola duodecima ad Aurelium, vbi sic ait: Miserum est, eum fieri magistrum qui nūquàm fuit discipulus: eúmque summū sacerdotē fieri, qui in nullo gradu vnquàm obsequutus fuerit sacerdoti. Item Leo Magnus in epistola ad Episcopos Aphricæ, vt suprà quæstione tertia, C. Testim. primo. Item Concilivm Laodicense canone duodecimo non esse eligendos ad episcopū, nisi quos probabilis vita commēdat. Præterea Cælestinvs

Universidad de Deusto
Biblioteca

primus epistola tertia, capite secundo, ad omnes orthodoxos: Kursùs ex Leone, rudibus & imperitis gubernatula Ecclesiæ committenda non esse. Vide ibidem plura.

7. DISTINCTIONE sexagesimasecunda & sexagesimatertia agitur de electione ecclesiasticorum.

8. DISTINCTIONE verò sexagesimaquarta, sexagesimaquinta, & sequentibus agitur de eorum ordinatione.

1. C. CAIVS Pontifex & Martyr in epistola ad Felicem Episcopum: De Episcoporú verò & Presbyterorum, Diaconorúmque & sequentium clericorum ordinationibus, sanctos Apostolos & successores eorum, & præcipuè Anacletú & prætereà alios, sufficienter statuisse cognoscimus, & idcircò non est necesse, nunc replicari, nisi quòd illi non statuerunt. Illud tamen nos statuétes, vobis & omnibus seruare mandamus, vt ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merétur, id est, si quis episcopus esse meretur, sit primò Ostiarius, deindè lector, &c. vt in textu.

2. DAMASVS in Pontificali: Caius constituit, vt omnes ordines in Ecclesia sic ascenderent: Si quis Episcopus fieri meretur, &c. vt in textu.

lib. 4. epist. 2. 1. D. CYPRIANVS epistola quinquagesimasecunda ad Antonianum, vt in textu.

2. SOZIMVS Pontifex epistola prima ad Hesychium episcopum Salonitanum: Hoc autè specialiter & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat, nè quis penitùs contra patrum præcepta, qui Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non fuisset, & temporis approbatione diuinis stipendiis eruditus, nequaquàm ad summum Ecclesiæ sacerdotium adspirare præsumeret: & non solùm in eo ambitio inefficax haberetur, verumetiam in ordinatores eius, vt carerent eo ordine, quem sine ordine contra præcepta patrum crediderant præsumédum. Et paulò pòst: Obsistite talibus ordinationibus, obsistite superbiæ & arrogantiæ venienti. Tecum faciunt præcepta patrum, tecum Apostolicæ sedis authoritas. Si enim officia secularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis, temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, vt in cælesti militia, quæ propensiùs ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cùm tyro antè non fuerit: & priùs velit docere, quàm discere. Assuescat in Domini castris, in Lectorú primitùs gradu diuini rudimēta seruitij: nec illi vile sit, Exorcistā, Acolytum, Subdiaconum, Diaconū per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed statutis maiorum ordinatione tēporibus. Iam verò ad Presbyterij fastigium talis accedat, vt & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia anteacta testentur. Iurè indè summi pontificis locū sperare debebit. Et paulò pòst: Hæc autem in singulis gradibus obseruanda sunt tempora. Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter Lectores vsque ad vicesimum ætatis annū, continuata obseruatione perduret: Si maior iā & grandæuus accesserit, ità tamen, vt pòst baptismum statim se diuinæ militiæ desideret mancipari, siue inter Lectores, siue inter Exorcistas quinquennio teneatur: exindè Acolytus, vel Subdiaconus quatuor annis: & sic ad benedictionem diaconatus (si meretur) accedat: in quo ordine quinque annis si inculpatè se gesserit, hærere debebit. Exindè suffragantibus stipendiis per tot gradus datis propriæ fidei documētis, Presbyterij sacerdotium poterit promereri. De quo loco (si eò illum exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum pontificatum sperare debebit. Hac tamen lege seruata, vt neque bigamus, neque pœnitēs, neque viduæ maritus, ad hos gradus possit admitti. Sanè, vt etiam defensores ecclesiæ qui ex laicis fiunt, supradicta obseruatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericatus.

Vide & Syricium epist. 1. ad Hymeriū Tarraconensem cap. 9. & sequ.

Paulatim ad altiores gradus ascendendum.

Bigami aut viduarū mariti, non sunt promouendi.

Ordinum gradus.

Quot annis olim in singulis ordinibus hærebatur.

Modus coercendi episcopos, sacerdotes & religiosos ministrantes pore Diony sij.

1. E. DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quinto: Præsul igitur vbi sacrandus offertur, vtroque genu posito ante altare, supra caput habet à Deo tradita Euangelia, manúmque pontificis: atque hoc modo à consecrante pontifice castissimis imprecationibus consummatur. Sacerdos verò coram sancto altari ponens vtrunque genu, in capite habet pontificis dexteram, & in hunc modum à sacrante præsule sanctissimis inuocationibus consecratur. At verò minister altero tantùm coram sanctis altaribus posito genu, sacrantis se pontificis dexterā in capite præfert, atque ab eo perficitur precationibus ad eam accommodatis. Cuilibet autem ipsorum à benedicente pontifice crucis imprimitur signum, & per singulos sacra prædicatio nominis, consummánsque consalutatio fit, cunctis sacri ordinis viris, ipsóque sacratore pontifice, eum salutantibus, qui ad aliquem sacrorum (quos diximus) ordinem ea fuerit consecratione promotus.

Ordinare ecclesiastici.

2. IDEM epistola octaua ad Demophilum monachum: Neque enim sancta sanctorum simpliciter omnibus sunt inaccessa: verùm his appropinquat magis pontificum sacra distinctio, deindè sacerdotum ordo, quos deincèps & ministrorum sequitur gradus. Porrò iis qui cultores sunt ordinati, adytorum portæ segregatæ sunt, iuxta quas & initiantur & adstant, non ad custodiam, sed vt ordinem recognoscant suum, sintque ipsi populo propinquiores, quàm hi qui sacra administrant, & quàm populus ipsis quoquè sacerdotibus magis accedentes. Vndè & sacrorum sanctus ordo, sacerque principatus, eos diuina percipere sacrè instituit: aliis quidem qui intra adytorum valuas sunt, sacrorum administratione concedens. Nam hi qui diuinum (vt expressiùs dixerim) altare circunstant, diuina intuentur, atque audiunt apertè sibi reuelata: procedentésque benignissimè ad exteriora sacrorum velaminum, subiectis cultoribus & sacro populo, & iis qui purgantur ordinibus, sacra mysteria pro meritis pandunt.

3. ANACLETVS Pontifex & martyr epistola secunda ad omnes Episcopos ac reliquos Christi sacerdotes, scribit de bipartito ordine sacerdotum: de ordinatione & constitutione Episcoporum ac presbyterorum: de discretione Episcoporum & ciuitatū, quæ aliqua ex parte suprà annotata sunt, quæstione secunda, D. testim. octauo, &c.

4. IGNATIVS in epistola ad Antiochenos, vt suprà quæstione quarta, A. testim. quarto.

VI.

VI.

Quis est ordo in Ecclesia magis celebratus?

Presbyterorum Ordo, siue Sacerdotium: de cuius ingenti sempérque reuerēda dignitate Chrysostom[9] & Ambrosius libros integros ediderūt. De quo magnus etiam ille Ignatius, [a] Sacerdotiū, inquit, summa est omnium honorū, qui in hominibus cōsistunt: quod si quis inhonorauerit, Deum inhonorat, & Dominum IESVM Christum primogenitum totius creaturę, & solum natura principē Sacerdotem Dei. Sic ille. Quin & dilucidè testatur Diuinū oraculum: [b] *Labia Sacerdotis custodiūt scietiam, & legem requirēt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Et rursùs: [c] *Qui superbierit, nolēs obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malū de Israel, cūctúsque populus audiēs timebit, vt nullus deincèps intumescat superbia.* Hinc & Apostolus iubet: [d] *Aduersùs presbyterū accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Idque ad Timotheum Ephesiorum episcopū scribitur, sicut & illud iam antè citatum: [e] *Qui benè præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur maximè, qui laborant in verbo & doctrina.*

a Epist. ad Smyrnēses. Vide & Chrisost. lib. 3. de sacerd. Ité ho. 4. & 5. de verbis Esa. Vidi Dominum.

b Malach. 2. b Aggæi 2. b Greg. curę past. par. 2. c. 4.

c Deut. 17. c Et Cyprian. epi. 55. & 65. Greg. li. 12. epist. 31. ad Felicem.

d 1. Tim. 5. d Vide 2. epist. Fabiani.

e 1. Tim. 5. e

TESTIMONIA.

1. IGNATIVS in epistola ad Smyrnenses, vt in textu, & suprà de præceptis Eccles. quæst. duodecima, A. testimonio quarto.

Sacerdotij dignitas.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Sacerdotiū ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum cęlestium classem ordinémque referēdum est. Atque id perquàm meritò: quippe nō mortalis quisquam, non Angelus, non Archāgelus, nō alia quæuis creata potentia, sed ipse paracletus ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiānùm in carne manentibus author fuit, vt angelorum ministerium animo conciperent. Idcircò necesse est Sacerdotem sic esse purum, vt si in ipsis cęlis collocatus inter cælestes illas virtutes medius staret. Et paulò pòst: Nam si quis consideret, quantum id sit mysterium, vt is scilicet qui homo ipse sit, carne ac sāguine etiamnùm constans, iisque inuolutus, beatæ atque immortali naturę illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto sacerdotes honore, quanta dignitate spiritus sancti gratia dignata fuerit: operātibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, initiātur perficiūtúrque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutísque nostræ rationem spectant. Etenim qui terram incolunt atque in ea versantur, iis cōmissum est, vt ea quæ in cælis sunt, dispēsent: iis datum est vt potestatem habeant, quā Deus Opt. neque Angelis, neque Archangelis datā esse voluit: neque enim ad illos dictum est, Quæcunque alligaueris in terra, erunt alligata & in cęlo: & quæcūque solueris in terra, erunt soluta & in cælo. Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatē, verùm corporū solùm. Id autem quod dico sacerdotum vinculū, ipsam etiam animam cōtingit, atque ad cælos vsque peruadit: vsqueadeò, vt quæcunque infernè sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus cōfirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum cælestium potestatem illis à Deo cōcessam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retēta sunt. Quęnam obsecro, potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam filio potestatē dedit: cęterū video ipsam eādē omnifariā potestatē à Deo filio illis traditam. Nam quasi iam in cælum translati, ac supra humanā naturam positi, atque nostris ab effectibus exempti, sic illi ad principatū istum perducti sunt. Et paulò pòst: Insania enim manifestaria, despicere tantum istū principatum, sine quo neque salutis, neque promissorum bonorum compotes fieri possimus. Nā si nō potest quis in regnum cælorum ingredi, nisi per aquam & spiritum regeneratus fuerit: &, Qui nō manducat carnem Domini, & sanguinem eius non bibit, æterna vita priuatur: omnia autem hæc haud aliter quàm per sacrosāctas illas manus perficiūtur, manus, inquam, Sacerdotum: quî fiet, vt citra illarū opem, aut gehénæ ignem euitare quis possit, aut repositæ in cælo coronæ præmia assequi? Hi enim sunt, hi sunt, inquam, quibus tū concredite sunt spirituales parturigines, tū etiam baptismatis partus à Deo est cōmissus: per hos ipsos Christum induimus, vnà cum Dei filio sepelimur, beatæ carnis illius mēbra efficimur: quo nomine sacerdotes meritò nō modò plùs vereri debemus, quàm vel Principes vel Reges, vetūetiam maiori honore quā patētes proprios honestate. Hi enim ex sanguinibus & voluntate carnis nos genuerūt: illi verò authores nobis sunt natiuitatis eius quā à Deo habemus, beatæ regenerationis illius, libertatisverę, atque adeò adoptionis eius, qua nos per gratiam filij Dei sumus effecti. Corporis lepram purgare, seu vt verius dicā, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudęorum sacerdotibus solis licebat: neque nescis, quanta cum ambitione, quanto cum studio ac concertatione sacerdotalis

Ioan. 20. Matth. 18.

Ioan. 3. Ioan. 6.

Rom. 6.

Sacerdotes magis honorandi quàm principes aut parentes.

Matt. 16. & 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dignitas id temporis acquireretur. At verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare protsùs cõcessum est: quare iudicio quidem meo, qui istos despiciunt, cõtemnuntque, multò sceleratiores ac maiori supplicio digni fuerint, quàm fuerit Dathã vnà cum suis omnibus. Et paucis interiectis: Neque in puniendo solùm, sed & in benè merẽdo maiorem Deus potestatem sacerdotibus largitus est, quàm naturalibus nostris parentibus: quos inter vtrosque tãtum est sanè interiectũ interuallũ, quãtum inter vitam præsentem & æternam. Parentes enim nos in præsentem, sacerdotes in vitam æternam generant: &c.

Sacerdotes regibus dignitate præstant.

3. IDEM in homilia quarta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij: HOC regnum illo maius est. Neque enim ex his quæ videntur, hîc declaratur rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro quo amictus est, debet æstimari rex. Ille quidem ea quę sunt in terris, sortitus erat administrãda: cæterùm sacerdotij ius è supernis descendit: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hîc sunt, commissa sunt, mihi cælestia: mihi quum dico, sacerdoté intelligo. Itaque cùm videris sacerdoté indignum, nè traducas sacerdotium. Non enim oportet dãnare res, sed cũ qui re bona malè vtitur. Quãdoquidem & Iudas proditor fuit, verùm nõ ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur nè sacerdotium vituperes, sed sacerdotem malè re bona vtentem. Et paulò pòst: Regi corpora cõmissa sunt, sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris: mihi bellum est aduersus dæmones. Maior hic principat⁹, propterea rex caput submittit manui sacerdotis: & vbiq; in veteri scriptura, sacerdotes inungebant Reges.

Matth. 16.

Propter malos sacerdotes non est traducendum Sacerdotiũ.

Sacerdotij principatus regno maior & præstãtior.

4. ET homilia quinta: Sacerdotium, principatus est, ipso etiã regno venerabilius ac maius. Nè mihi narres purpuram, neque diadema, neque vestes aureas. vmbrę sũt istæ omnia, vernísq; flosculis leuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiã si ipsam gloriã regalem dixeris. Nẽ, inquã, mihi narres ista, sed si vis videre discrimen, quantùm absit rex à sacerdote, expende modũ potestatis vtríq; traditę. videbis sacerdotem multò sublimiùs Rege sedentem. Quanquàm enim nobis admirandus videtur thronus regius ob gemmas affixas, & aurũ quo obcinctus est: tamen rerum terrenarum administratione sortitus est, nec vltra potestatem hãc præterea quicquam habet authoritatis. Verũ sacerdoti thronus in cęlis collocatus est, & de cælestibus negotiis pronũciandi habet authoritatẽ. Quis hæc dicit? Ipse cælorum Rex: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Quid cum hoc honore conferri possit? A terra iudicandi principalem authoritatẽ sumit cęlum. Nam iudex sedet in terra. Dominus sequitur seruum: & quicquid hic in inferioribus iudicârit, hoc ille in supernis comprobat. Itaque medius stat sacerdos inter Deum & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & nostras petitiones illuc perferens, Dominum iratum recõcilians vtrique naturæ, nos qui offendimus, eripiens ex illius manibus. Eóque Deus ipsũ regale caput sacerdotis manibus subiecit, nos erudiens, quod hic princeps est illo maior. Siquidem id quod minus est, benedictionem accepit ab eo quod præstantius est.

Matth. 18.

1. Pet. 1.

Hebr. 7.

6. MALACHIÆ secundo: Labia sacerdotis, &c. vt in textu.

7. AGGÆI secundo: Interroga sacerdotes legem.

8. GREGORIVS curæ Pastoralis parte secunda capite quarto, docens ex sacris literis quomodè sacerdos & concionator loqui & prædicare debeat cum discretione, inter cætera sic ait: Præconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit.

9. DEVTERONOMII decimoseptimo, vt in textu.

Lib. 1. epist. 9. Sacerdotes honorandi.

10. CYPRIANVS epistola quinquagesimaquinta ad Cornelium: Quomodo possunt censuiã Domini vltoris euadere, qui talia ingerunt, nõ solùm fratribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, vt quisquis sacerdoti eius, & ad tempus hîc iudicãti non obtemperet, statim necaretur? In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicés: Et homo quicunq; fuerit in superbia, vt non exaudiat sacerdoté aut iudicẽ, quicunque fuerit in diebus illis morietur homo ille, & omnis populus cũ audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et quæ fusiùs sequuntur suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione vndecima, B. testimo. vndecimo.

Deut. 17.

Lib. 3. epist. 8. Deut. 17. Sacerdotum veneratio scripturæ, or dinationibus & exẽplis cõprobatur.

11. ET epistola sexagesimaquinta ad Rogationũ: Dominus Deus in Deuteronomio dicit: Et homo quicunque fuerit in superbia: vt nõ exaudiat Sacerdotem aut Iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nũc. Et vt sciamus hanc Dei vocem, cum vera & summa maiestate processisse ad honorãdos ac vindicãdos sacerdotes suos, cùm aduersùs Aaron sacerdotem tres de ministris Chore, Dathan & Abiron ausi sunt superbisse, & ceruicem suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terrę absorpti ac deuorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ, persoluerunt. Nec soli illi, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciã fuerũt, prorumpente à Domino igne consumpti sunt: vt probaretur sacerdotes Dei ab eo qui sacerdotes facit, vindicari. In libro quoquè Regnorum cùm Samuel sacerdos à Iudæorũ populo ob senectutem, sicut tu modò, cõtemneretur: exclamauit iratus Dominus, & dixit: Nõ te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et vt hoc vlciscetetur, excitauit eis Saul regẽ, qui eos iniuriis grauibus affligeret, & per omnes cõtumelias & pœnas superbum populum calcaret & premeret, vt contemptus sacerdos de superbo populo vltrione diuina vindicaretur. Sed & Salomon in spiritu sancto cõstitutus, testatur & docet, quæ sit sacerdotalis authoritas & potestas, dicens: Ex tota anima tua time Deũ & sacerdotes eius sanctifica. Et iterùm: Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes eius. Quorum præceptorum memor beatus Apostolus Paulus, secundũ quod in Actibus Apostolorum legimus, cùm ei diceretur: Sic insilis in sacerdotem Dei maledicẽdo? respondit & dixit: Nesciebam fratres quia pontifex est, scriptum est enim, Principem populi tui non maledices. Dominus etiam noster ipse Iesus Christus Rex & Iudex & Deus noster, vsque ad passionis diẽ seruauit honorem pontificibus & sacerdotibus, quannis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi seruâssent. Nam cùm leprosum emundâsset, dixit ei: Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum. Humilitate ea qua nos quoque esse humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegũ. Item subiectu passionis cùm alapã accepisset, & ei diceretur: Sic respondes pontifici? nil ille contumeliosè locutus est in personam põtificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: Si malè locutus sum: exprobra de malo: si autẽ benè, quid me cædis? Quæ omnia ab eo ideò facta sunt humiliter atque patiẽter, vt nos humilitatis ac patientię haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. Et paulò pòst: Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorũ malè cogitantium, vt sibi placeant, vt Præpositum superbo tumore cõtemnant. Sic de Ecclesia receditur, sic altare prophanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque vnitatem Dei rebellatur.

Act. 23.

Exod. 20.

Matth. 8.

Iean. 18.

1. Reg. 24. & 26.

Sacerdotum vexatio & detractio ad Christum pertinet.

12. GREGORIVS libro duodecimo epistolarũ, epistola trigesimaprima ad Felicẽ episcopum Siciliæ: Si Dauid Regũ iustissimus in Saul, quẽ constabat iam à Domino reprobatum & abiectum esse, manum mittere non præsumpsit: quãto magis cauẽdum est, nè manum detractionis aut vituperationis, siue indiscretionis aut dehonorationis, quidam mittant in vnctum Domini, vel in prædicatores sanctæ Ecclesiæ? quia eorum vexatio, siue detractio ad Christum pertinet, cuius vice in Ecclesia legatione funguntur. Vndè summopere cauẽdum omnibus fidelibus, nè clanculò aut publicè episcopum suum, id est, vnctum domini detractionibus aut vituperationibus dilaniẽt, perpẽdẽtes illud exemplũ Marię, quia pro eo quòd Moysi famulo dei propter Æthiopissam detraxit, immũditia lepræ mulctata sit, & illud Psalmistæ: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et in lege diuina legitur: DIIS nõ detrahes, & populi tui principi non maledices. Vndè valdè prouidendum est subditis, tam Clericis quã laicis, nè episcoporum, nè præpositorum vitã temerè reprehendant, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident: nè vndè mala redarguũt, indè per elationis impulsum in profundiora mergãtur. Admonendi sunt etiã, nè cùm culpas præpositorum suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic eorum praua apud semetipsos cõsiderent, vt diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent, quoniam facta suorum Episcoporum vel præpositorum oris gladio non sunt ferienda, etiam cùm rectè reprehendenda videntur.

Num. 12.

Exod. 22.

Num. 16.

13. PRIORIS ad Timotheum quinto, vt in textu.

14. FABIANVS Pontifex & martyr in epistola secunda ad episcopos Orientales: In omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, ac defensores, atq; testes. Similiter statuentes, Apostolica authoritate iubemus, nè pastorem suum oues, quæ ei commissę fuerant, nisi in fide errauerit, reprehendere audeant: quia facta præpositorum, oris gladio ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum dicẽte veritatis voce: Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Et paulò pòst: Exẽplo Cham filij Noë, damnantur qui patrum suorum culpas in publicũ produnt, aut eos accusare vel detrahere præsumũt. Si enim à fide deuiauerit Episcopus, erit corrigendus priùs secretè à subditis suis. Quòd si incorrigibilis (quod absit) apparuerit, tunc erit accusandus ad primates suos, aut ad sedem Apostolicam. Pro aliis verò actibus suis, magis est tolerãdus ab ouibus & subditis suis, quàm accusandus. aut publicè derogandus: quia quum in eis à subditis delinquitur, eius ordinationi obuiatur, qui eos eis prętulit, dicẽte Apostolo: Dei ordinationi resistit, qui potestati resistit, &c.

Contra obtrectatores suorum prælatorum.

Vide factum Constantini Magni imperatoris apud Russi li. 1. histor. eccl. c. 2. Theodore. lib. 1. ca. 11. Et Nicephi. lib. 8. cap. 16.

Rom. 13.

VIDE similia in prima, secunda & tertia epistola Anacleti, & in epistola Telesphori ad omnes Episcopos.

Matth. 10.
Luc. 16.
Gene. 9.

VII.

Quid verò de malis Sacerdotibus est sentiendum?

A. Diuina isthæc est ordinatio quę nõ potest aboleri, vt non boni modò, sed mali quoq; Sacerdotes in ECCLESIA honorẽtur. Vult enim in suis ministris agnosci, recipi, audiri atq; obseruari ille qui dixit: [b] *Super cathedrã Moysi sederũt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm autem eorum opera nolite facere. dicunt enim, & non faciunt.*

a Eccl. 7. d Matth 10. d Luc 10 c. 10. 13. c Chrysost. hom. 2. in 2. Tom & 65. in Gen. Orig. ho. 7. in Ezech. Bern. ser. 66. in can. Augu. epist 137.

B. Cæterùm inter malos delect⁹ quidam habendus est, vt quod ad manus authoritatemque docẽdi spectat, illis tantùm fidẽ obediẽtiámque deberi intelligamus, qui ab Episcopis legitimè ordinati ac missi, sanam ecclesię doctrinã profitentur: ab aliis verò vt hostibus & pestibus sedulò caueamus.

b Matth 23. a Augu. ser. 49. de verbis Domini. Chrysost. hom. 85. in Ioan. c

C. Qua de re sapiẽtissimè monet, atque hûc in modum docet antiquissimus Irenęus: [c] Iis qui in ECCLESIA sũt presbyteris obaudire oportet, & qui successio-

c Lib. 4. c 43. Vide eundem lib. 3. c. 2. & 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem habẽt ab Apostolis,& qui cũ Episcopatus successione charisma veritatis acceperũt: Reliquos verò qui absistunt à principali successione,quocũque loco colligũtur,suspectos habere,vel quasi hæreticos &malæ sentẽtię, vel quasi scindẽtes&elatos. Nec multò[d] pòst: Ab omnib[9] talib[9] absistere oportet:adhęrere verò his qui Apostolicã,sicut prædiximus,doctrinam cust[o]diũt, & cum presbyterij Ordine sermonẽ sanum,& conuersationem sine offensa præstant, ad confirmationẽ & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui sancti Ioannis Euangelistæ discipulũ Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertullianus[e] docet, qui hæreticis hoc exprobrat, dicẽs: Ordinationes eorũ temerariæ,leues,& inconstãtes. Nunc Neophitos collocãt, nunc seculo obstrictos,nũc Apostatas nostros:vt eos gloria obligent,quia veritate non possunt. Nusquàm faciliùs proficitur,quàm in castris rebelliũ,vbi ipsum esse illic,promereri est. Itaque alius hodiè Episcop[9],crãs alius:hodiè Diaconus,qui crãs lector:hodiè presbyter,qui crãs laicus. Ná & laicis[f] sacerdotalia officia iniũgũt. Hucusquè Tertullianus,perpulchrè nobis depingẽs nõ suæ tantùm,sed huius etiã ætatis præposteros mores,& prophanos in turbãdis sacris ordinandísque ministris conatus sectariorum ostendens.

d ca.44.li.4.

e Lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos.

f Vide & Epiph.hæres. 24.& 49.

TESTIMONIA.

1. A. Ecclesiastici septimo: In tota anima tua time Dominum,& Sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum,qui te fecit,& ministros eius ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua,& honorifica sacerdotes.

2. Matthæi decimo: Qui recipit vos,me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

3. Lucæ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit,me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

4. Ioannis decimotertio: Amen amen dico vobis,qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit,accipit eum qui me misit.

Heb.13.

5. Chrysostomus homilia secũda in epistolam secundam ad Timotheum: Obedite præpositis vestris,& subditi estote illis, scientes quoniam ipsi vigilant pro animabus vestris quasi rationem reddituri. Nã dic,oro,ipse tanto periculo tui gratia subditus est:tu illi obtẽperare directes in his, quæ tibi vtilia sunt? Etsi enim ille sua omnia ritè disponat,quãdiù tu minùs rectè vales,angoris vacuus esse non potest, cùm duplex ab eo ratio sit exigẽda. Iam verò considera, quãtum periculi sit, per singulos subitorum discuti, rationémque pro omnibus reddere. Quantumuis illi honoris impẽdas,quãtumlibet obsequij deferas, nihil his periculis referre par poteris. Nam etsi animam ponas,ipse hoc pro te iugiter facit:etsi id minùs hac in vita facit,quòd persecutionis nõ adsit tempus, eam tamen periculo æternæ mortis exponit. Tu contrà,neque ad verba vsque illi subiici vis. Hoc nempe est malorum omnium causa,quòd rectorũ authoritas periit,nulla iis reuerẽtia habetur, nullus honor,nullus metus. Obaudite,inquit,præpositis vestris,& subditi estote illis. At nũc peruersa & confusa sunt omnia. Neque istud prępositorũ gratia dico. Quid enim illi de nostro honore lucrantur,nisi inquantùm obtemperantes habebũt, idque pro vtilitate nostra? Hi enim licèt honorẽtur,nihil ex eo honore in futurũ lucrantur, maioremque damnationem indè suspiciunt. Et si patiãtur iniurias,nihil ex eis detrimenti in futurum acquirũt immò & meritorum illis accedit cumulus arque defensio. Nostri denique causa cuncta illi faciunt. Ná siue honorantur à subditis,& hoc illis fieri iubet,quemadmodùm dicebat Heli: Assumpsi te de domo patris tui: Siue iniuriis afficiantur, hoc in se Deus ipse perpetitur,sicut ad Samuelem ait: Nõ te spreuerunt, sed me. Itaque illis contumelia lucrum,honor verò onus est:non ergò hæc illorum gratia,sed vestri causa dico. Qui honorat sacerdotem,Deum quoque honorat: qui verò sacerdotem spernit, ad id sensim prolabitur,vt in Deũ ipsum aliquãdo contumelios[us] euadat. Qui vos,inquit,suscipit,me suscipit. Et sacerdotes, air, eius in honore habete. Hinc Iudęi Deum spernere didicerunt, qui Moysen contemp[s]ère: quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè sacerdoti afficitur,longè maiori pietate Deum reuerebitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam,attẽdit Deus,quòd sui gratia illum etiã,qui dignus honore nõ est,obsequiis foues,ipséque tibi præmia exoluet. Si enim qui prophetam in nomine prophetę suscipit,mercedẽ prophetę accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat sacerdoti,mercede sua nõ destituetur. Nã si vbi de hospitalitate agitur tantùm,vbi quẽ suscipis ignoras,tãtũ pręmiorũ accipis: si ei subiiciaris cui imperat Deus,nõ multò magis mercede donaberis? Super Cathedram,inquit, Moysi sederũt scribę&pharisæi: omnia ergò quęcunque dixerint vobis facere, facite, secundùm autem opera eorũ nè faciatis. An ignoras quid sit sacerdos? Angelus vtique Domini est. Non ex ęipso loquitur: si despicis, non illum despicis, sed Deum qui illum ordinauit. Sed vnde inquies cõstat Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nempe nisi tu hanc habeas opinionem, spes tua inanis facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus,

Contra eos qui obedire Sacerdotibus quamuis malis, recusant.

1.Reg.2.

Num.16.

Matth.10.

Matth.23.

Malach.2.

Deus,neque lauacrum habes,neque mysteriorum particeps es,neque benedictionibus frueris. Non ergò Christianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat,etiam indignos? Non omnes quidẽ ille ordinat,per omnes tamẽ ipse operatur,salutem populi moliens,non illorum intuens merita. Nam si per asinæ os, si per Balaam sceleſtũ hominem populi causa locutus est: multò magis loquitur per sacerdotem,plebis suę gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostræ causa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est,& per prophetas quibus dicturus est,Non noui vos,discedite à me qui operamini iniquitatem: pérque illos qui dęmones in nomine suo eiecerũt: nõ magis per sacerdotes diuino ministerio famulantes operabitur? Namque si prępositorum vitas discutere pergim[9],ipsi doctores nostros ordinare contendimus,peruersóque ordine naturali, quæ suprà sunt,infrà esse volumus, vt superiùs pedes, inferiùs verò sit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi autẽ pro minimo est,vt à vobis iudicer, aut ab humano die. & iterùm: Tu quid iudicas fratrẽ tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quanto minùs magistrum? Nam si quidẽ hoc statuit Deus, bene facis,peccásque nî facias: sin verò contraria præcepit, noli præsumere, neque ea coneris quæ super te sunt. Insurrexerunt aduersùs Aaron post vituli formatam effigiem Chore,Dathan,& Abiron. Quid ergò: Nónne illi periẽre? Quilibet,quæ ad se pertinent, solicitè curet. Nam si quidem fidei dogma peruertat,etiamsi Angelus sit,obaudire noli: sin verò rectè docet, noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Paulum verbis te operibúsque moderãtem. Non distribuit pauperibus, inquies, non benè dispensat Ecclesiæ res. Vndè tibi id cõstat? Noli illum culpare,antequàm discas. Reatum caue. Plurima quippe ex simplici suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicẽtem: descendens videbo,si secundùm clamorem suum consummantur: sin autem,vt sciam. Quod etsi didicisti, & examinâsti, & vidisti, iudicem sustine. Noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere,nõ tuum. Tu seruus vltimus, non Dominus es. Ouis ipse es, pastorem noli curiosè discutere,nè eius quoquè criminis reus tenearis,quo illum accusare præsumis. Et quo modo,inquies,id mihi dicit,quod ipse non facit? Nõ tibi ipse dicit: nam si illi obtemperas, mercede priuaris: Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam, ne Paulo quidem obedire oportet,si quid dixerit proprium,si quid humanũ,sed Apostolo Christũ in se loquentem circunferenti. Non igitur aliena iudicemus,sua quisque discutiat, vitámq; dijudicet suam. At debet ille,inquies, melior esse quàm ego. Cur obsecro? Quia sacerdos est. Et quidnam habet ille amplius quàm tu? non labores,non angores,non ærumnas? Debet esse te melior? Quid ergo? Nisi sit melior,teipsũ perdis ac perimis. Sũt verba ista plena arrogantiæ. Vndè enim nôsti illũ te non esse meliorem? Furatur,inquies,& sacrilegus est. Vndè hoc nôsti, ô homo? cur teipsum per præcipitia impellis? Nempe si quis dixerit,ille pũpuram habet,quãnis id scias,autem obruis: & si arguere possis,protinùs resilis, téq; scire dissimulas, nolens gratis subire periculum. Quid ergò hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Nõ carẽ creatu hęc verba. Audi quid dixerit Christ[9]: Dico autem vobis,quòd omne verbum quodcũque loquuti fuerint homines, reddent rationẽ de eo in die iudicij. Cur teipsũ quouis arbitraris esse meliorem? Cur non ingemiscis, ac pectus tundis atque in humum respicis,imitando felicem publicanum? Etsi melior sis,hac fœda existimatione tua cuncta perdidisti: Melior es? tace, vt persistas esse melior: quod si loquaris,omnia exinanîsti. Si te putas esse,desisti: si nõ putas,multùm sanè profecisti: Si enim qui peccator aduenerat,vbi confessus est, iustificatus descendere meruit, qui peccator non est,& esse se putat,quid(oro) non lucrabitur? quãtum ex ea humilitate suis adiiciet commodis? Vitã tuã diligentiùs discute. Audi quid dicat admonẽs Paulus: Opus autem suum probet vnusquisque,& tunc in semetipso tãtùm habebit gloriã,& non in altero. Nàm dic,oro,si faucius proficiscaris ad medicum,num omissa cura vulneris tui,studiosè medicum percontatis,vulnus ille habeat nécne? An verò & si ille sit saucius,vulnus tuum idcirco non curas,dicísque sanum illum esse oportuit,medicus cùm sit? Quãdo verò sanus medicus nõ est,abscedo, vulnus mecum insanabile referens? Nunquid enim si sacerdos malus sit,indè solatiũ capiet subditus? Nihil minùs. Cæterùm dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas: dabis autem & tu tuorum criminum pœnas. Reuereamur diem illam,qua illuminati ab illis sumus. Patrẽ qui habet, etsi mille patiatur incommoda,omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tã gloria quàm probrum est. Et si sensum amiserit,veniam habe: longè hæc magis in patre spirituali dicenda sunt. Reuerere illum,quòd tibi diebus singulis diuina ministrat, scripturas relegi facit, tuí gratia exornat domũ, propter te vigilat,propter te vota persoluit, pro te Deum precaturus adstat, tuî causa preces exoluit,pro te apud illũ religio cultúsque & obsequium est,pro te ista omnia. Reuerere hęc ergo,atque cõsidera,accede ad ea summa cum reuerẽtia. At malus ille est,& hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est,ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet,neque tibi iustus quispiam proderit, nisi ipse fidelis sis, neque nocebit malus, si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cùm populũ saluare vellet: num enim sacerdotis vita, num virtus tantum cõferre potuisset? Nõ possunt quæ Deus ipse largitur, veluti sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ. Huius tantùm munus,aperire os: cæterùm cuncta Deus operatur. Symbolum iste tãtummodò implet. Intuere quantum inter Ioãnem & Iesum interest,& audi dicentem Ioãnem: Ego opus habeo à te baptizari. &, Non sum dignus soluere ipsius corrigiã calceamenti. Sed tamen cùm tantum interest,descendit spiritus,quẽ nõ habebat Ioãnes. De plenitudine enim,inquit,ipsius nos omnes accepimus. Priùs tamen quàm baptizaretur,nõ ille descendit, neque Ioannes illum descendere fecit. Cur ergò istud fit? Vt scias sacerdotem symbolum implere tantummodò. Nemo homo tantum distat ab homine,quãtum à Christo Ioannes. Descendit tamẽ spiritus,vt discas Deũ omnia operari, Deum omnia facere. Volo quiddam adiicere planè mirabile,

Num.22.

Psal.6. Matth.7.

1.Cor.4. Rom.14.

Si fides dogma peruertatur,non audiendi.

Obtrectatoribus respondet.

Gen.18.

Matth.3. Luc.3. Ioan.1.

Ioan.1.

Deus per malos etiã operatur. Nota.

1.Reg.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& nolite mirari, neq; tu bemini. Quid verò? Aud est? Sacra ipsa oblatio, siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiuslibet meriti sacerdos offerat, eadem est, quã dedit Christus ipse discipulis, quámque sacerdotes modò quoquè conficiunt. Nihil habet ista quàm illa minus. Cur id? Quia non hãc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antè sacrauerat. Quemadmodùm enim verba quæ locutus est Christus, eadẽ sunt quæ sacerdotes nunc quoquè pronunciant: ità & oblatio eadem est, eadémq; baptismi ratio est: adeò omnia in fide consistunt. Cornelium spiritus repentè repleuit, quia priùs ipse alacritatem voluntatis ostẽderat, fidémq; plenissimę deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Christi corpus, & illud est: qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest atque operatur.

Actor. 10.

6. IDEM homilia sexagesimaquinta in Genesim: Hoc mãdatum posuit Ægyptiis Ioseph, vt ità tributum penderent Pharaoni, excepta sola Sacerdotum terra. Audiant qui nunc viuunt, quantam olim sacerdotum Idolorum curam habuerint, & discant, vt vel saltem parem habeant honorẽ his, quibus* omniũ Dei ministerium creditum, & sacerdotio insignita sunt. Si enim errantes illi & tãtam idolorum cutam habentes, quia ex hoc putabant idola magis coli, si ità eorum ministros colerent: quanta non condemnatione digni, qui nunc imminuunt, quod ad illorum spectat cultum? An nẽscitis, quòd honor ad Deum ipsum pertinet? Nè igitur respicias eũ cui honor cõfertur. Non enim propter illum debes quod tuũ est facere, sed propter illum cuius sacerdos est, vt & ab illo retributiones vbertim accipias. Et paulò pòst: Nè igitur simus deteriores infidelibus, qui propter idolorũ errorem adhuc tantum cultum exhibent illorum famulis: sed quãtum distat error & veritas, tãtum distãt & illorum, & Dei sacerdotes. Tam excellẽtem igitur & honorẽ impẽdere debemus, vt multò plures è supernis nobis retributiones accrescãt.

Gen. 46.

Idololatræ quantum honorem debuerint sacerdotibus suis. for.* omne.

7. ORIGENES homilia septima in Ezechielem: Pl⁹ hi qui sunt in medio, oppugnãtur ab inimico, vt per ruinam vnius hominis, quę celari nõ potest, omnibus scandalũ fiat, & impediatur fides per cõuersationẽ pessimam clericorum. Omnia, vt diximus, Diabolus operatur, & ea quæ videntur esse bona, nec sunt, & ea quæ per naturam suam mala sunt, omnia aduersùm humanam cõmẽtatur animam. Vndè qui curam habet vitæ suę, neque mãsuetudine hæreticorum capitur, ad consentiendũ doctrinæ eorũ, neque meis delictis qui videor in Ecclesia prædicare, scãdalizabitur: sed ipsum dogma considerans, & pertractans Ecclesiæ fidem, à me quidem auertsabitur, doctrinam verò susciet secundùm præceptum Domini, qui ait: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia quæcũque vobis dicunt, audite & facite, iuxta opera autem illorum nolite facere: dicũt quippe & non faciunt. Iste sermo de me est, qui bona doceo, & contraria gero, & sum sedens super Cathedram Moysi quasi scriba & Pharisęus. Præceptum tibi est, ô populę, si non habuerit accusationem doctrinæ pessimæ, & alienorum ab Ecclesia dogmatum, cõspexeris verò meam culpabilem vitam atque peccata, vt nõ habeas iuxta dicentis vitam tuam instituere, sed ea facere quę loquor. Nullum imitemur, & si volumus imiteri quẽpiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Iesus. Descripti sunt Actus Apostolorum, & prohetarum gesta de sacris voluminibus agnoscimus: illud exẽplar firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Si verò quærimus nobis culpabiles ad ęmulãdum, vt cùm dicamus, ille docet, & his quæ docet, facit ipse contraria: aduersùm præceptũ Domini facimus, qui mandauit doctrinas magistrorum magis considerari debere, quàm vitas.

Cur diaboli opera tantopere impugnentur illi, qui aliis præsunt & populum docent.

Matth. 23.

8. BERNARDVS sermone sexagesimosexto in Cantica: Iam verò qui Ecclesiam non agnoscunt, non est mirum si ordinibus Ecclesiæ detrahunt, si instituta non recipiunt, si sacramenta conrẽnunt, si mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, sunt Apostolici, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis nec accipiẽdis idonei sacramentis, nunquàm verò duo ista conuenient, Episcopum esse, & peccatorem? Falsum est. Episcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator, qui in Dominum mortis dictabat sententiam? Si neges Episcopum, arguet te testimonium Ioãnis, qui eum in testimonium sui pontificatus etiã prophetãsse refert. Apostolus erat Iudas, & licèt auarus & sceleratus, electus à domino. An tu de illius Apostolatu dubitas quem Dominus elegit? Nónne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Audis eũdem electum Apostolũ, & extitisse diabolum, & negas posse esse Episcopũ qui peccator est? Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & phatisæi, & qui non obedierunt eis tãquàm Episcopis, inobedientiæ rei fuerunt etiã in ipsum Dominum præcipiẽtem & dicentẽ: Quę dicũt, facite. Patet, quanuis scribæ, quanuis pharisæi, quanuis videlicet maximi peccatores, propter Cathedram tamen Moysi ad eos quoque nihilominùs pertinere quod item dixit: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.

Epiſcopi & presbyteri mali ſint in choro tantum & dignitate ministri.

Ioan. 12. Ephes. 4. Apoc. 12.

Ioan. 11. Actor. 1. Ioan. 6.

Matth. 23.

Luc. 10.

9. AVGVSTINVS epistola centesima trigesima septima ad Hipponenses: Ad quid enim aliud sedent isti, & quid aliud captãt, nisi vt quisquis Episcopus vel clericꝰ vel monachus vel sanctimonialis deciderit, omnes tales esse credant, sed non omnes posse manifestari? Et tamen etiam ipsi, cùm ali qua matitata inuenitur adultera, nec proiciunt vxores suas, nec accusant matres suas. Cùm autem de aliquibus qui sanctum nomẽ profitentur, aliquid criminis vel falsitatis sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, vt de omnibus hoc credatur. Et post pauca. Hęretici non habendo quod in causa suę diuisionis defendãt, non nisi hominum crimina colligere affectant, & ea ipsa plura falsissimè iactant, vt quia ipsam diuinę scripturæ veritatem, qua vbiquè diffusa Christi Ecclesia commendatur, criminari & obscurare non possunt, homines per quos prędicatur, adducant in odium, de quibus & fingere quicquid in mentẽ venerit, possunt. Vos autẽ non ità didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in illo docti estis. Ipse quippe fideles suos securos fecit etiam de dispensatoribus malis, mala sua facientibus, & bona eius loquẽtibus, vbi ait: quę dicunt, facite: quę autẽ faciũt, facere nolite: dicunt enim, & nõ faciunt. Orate quidẽ pro me, nè fortè aliis prædicans, ipse reprobus inueniar. Veruntamen cùm gloriamini, non

Quia aliqui Episcopi, clerici, monachi aut sanctimoniales malos mores habent, ideò bona non sunt fugienda.

Nota veteres Hæreticos eandem illis obijcere.

Christus suos fecit securos de malis dispensatoribus.

Matth. 23.

1. Cor. 10.

non in me, sed in Domino gloriemini. Quantumlibèt enim vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit, quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines, reprobus vnus inuentus est. Aut melior sit quàm domus Abrahæ, vbi dictum est, Eiice ancillam & filium eius: Aut melior sit quàm domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: Aut melior sit quàm domus ipsius Iacob, vbi lectũ patris filius incestauit: Aut melior sit quàm domus ipsius Dauid, cuius filius cum sorore concubuit, cuius alter filius contra patris tam sanctã mansuetudinem rebellauit: Aut melior quàm cohabitatio Pauli Apostoli, qui tamẽ si inter omnes bonos habitaret, non diceret quod superiùs commemorauí, Foris pugnæ, intùs timores: nec diceret, cũ de sanctitate & fide Timothei loqueretur: Neminem habeo, qui germanè de vobis solicitus sit. Oẽs enim sua quærunt, non quæ sunt Iesu Christi. Aut melior quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vndecim boni, perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior sit postremò quàm cælum, vnde angeli ceciderunt.

Vtinèt mali tam bonis communicti. Gen. 9.

Genes. 21.

Malac. 1. 1.

Gen. 49.

2. Reg. 13. & 15.

2. Cor. 7.

Philip. 2.

10. MATTHÆI vigesimotertio: Super Cathedram Moysi, &c. vt in textu.

Philip. 1.

11. AVGVSTINVS quadragesimonono sermone de verbis Domini: Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cauendus est latro. Sunt homines in ecclesia, de quibus dicit Apostolus, qui ex occasione euangelizant, quærentes ab hominibus commoda sua, siue pecuniaria, siue honorũ vel laudis humanæ. Quomodolibet volentes accipere munera euangelizant, & non tam salutẽ eius quærunt cui annunciant, quàm commodum suum. Ille autem qui audit salutem ab eo, qui non habet salutem, si ei crediderit quem ille annunciat, neque in illo spem posuerit, per quem illi annũciatur salus: qui annunciat, habebit detrimentum: cui annunciatur, habebit lucrum. Habes Dominum dicẽtem de pharisæis, super Cathedrã Moysi sedent. Nõ eos solos significabat Dominus, quasi verò eos qui crederẽt in Christum, ad Iudęorum scholam mitteret, vt ibi discerent, quemadmodùm iter sit ad regnum cælorum? Nónne ideò Dominus venit, vt instrueret Ecclesiam, ipsósque Iudæos benè credentes, & benè sperantes, & benè diligentes segregaret, tanquàm frumenta à paleis, & faceret vnum parietem circumcisionis, cui coniungeretur alius paries ex præputio gentium, quibus duobus parietibus de diuerso venientibus esset ipse lapis angularis? Et post pauca: Sed nomine Pharisæorum & Scribarũ significauit quosdã in ecclesia sua futuros, qui docerent, & non facerent. Se autem figurauerat in persona Moysi: Etenim personam eius gerebat Moyses. Iterùm post pauca: Laicus qui vult benè viuere, cùm attenderit clericum malum, quid sibi dicit? Dominus dixit, Quæ dicunt facite: quæ faciunt, facere nolite. Ambulabo viam Domini, non sequar eius mores. Audiã ab illo, non verba ipsius, sed Dei. Sequar Deum, sequatur ille cupiditatem suam. Quia si voluero apud Deum sic me defendere, vt dicam: Domine, vidi malè viuentem illũ Clericũ tuum, & ideò malè vixi: nónne mihi dicturus est, Serue nequam, non à me audieras, Quæ dicunt facite, quæ autẽ faciunt, facere nolite? Malus autem laicus infidelis, non pertinens ad gregẽ Christi, nõ pertinens ad frumentum Christi, qui tanquã palea in area roleratur, quid sibi dicit, quando cœperit illũ arguere verbũ Dei? Exi: quid mihi loquetis? Ipsi Episcopi, ipsi Clerici non illud faciunt, & me cogis vt faciam? Quærit sibi non patronũ ad causam malã, sed comitẽ ad pœnã. Nam nunquã eum ille defensurus est in die iudicij, quemcunque malum voluerit imitari. Quomodo enim diabolus omnes quos seducit, non seducit cum quibus regnet, sed cum quibus damnetur: sic omnes qui sequuntur malos, comites sibi ad gehennã quærunt, non patrocinia ad regna cælorum.

Matth. 23. Cathedram Moysi qui recte docent.

Malorum laicorum consuetudo.

Ephes. 2.

Boni faciet. non ſuadent.

12. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimaquinta in Ioannem: Magna dignitas Sacerdotum. Quotumcunque remiseritis, inquit, remissa sunt peccata. Quamobrem Paulus dicebat, Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, vt maximum ipsis habeatis honorem. Tu enim rem tuam curas: quam si benè ordinaris, nulla tibi alia solicitudo impendet. Sacerdos si vitam disposuerit, tuam autem non diligenter curauerit, cum impiis in gehẽnam detrudetur? & nonnunquã nõ propriis actionibus, sed nostris damnatur, nisi omnia quæ ad se spectãt, efficiat. Cùm igitur periculi magnitudinẽ videatis, multa eos beneuolentia prosequamini: quod & Paulus significauit, dicens: Ipsi pernigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: idcircò maximè colendi sunt. Quòd si eis insultabitis, neque vestrã benè disponetis. Intellige quid de Iudæis inquit Christus: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia quęcũque dixerint vobis vt faciatis, facite. Nunc non est dicendum, super Cathedram Moysi, sed super Cathedram Christi sederunt sacerdotes. Eius enim acceperunt doctrinam. Quare Paulus inquit: Pro Christo legatione fungimur, tamquàm Christo exhortante per nos. Nónne videtis seculi principibus omnes subesse, & sæpè genere, vita, & prudentia potioribus deteriores præponi? Nihilominùs principis, qui eos præposuit reuerentia, nihil, quales illi sint, cogitant. Quòd si homo aliquem constituerit, tantus subit metus: si deus quem constituit, despicimus, maledicimus, innumeris afficimus contumeliis: & cùm fratres nostros iudicare prohibeamur, cõtra Sacerdotes linguam acuimus. Quãnam hæc digna excusatione, cum in oculo nostro trabem non videmus, festucã in proximi oculo acriùs censemus? Nescis grauius te tibi iudicũ præscribere, cùm ità alium iudicas? Hæc dico non quòd indignos ad Sacerdotium assumi probẽ, sed miserescens, & lacrymans. Non tamen propterea à subditis iudicandi sunt, etiamsi malè & vitiosè viuant. Tu autem si tibi consules, nihil in his quæ illis à Deo cõmissa sunt, damni accipies. Nam si asinum loqui fecit, & per vatem benedictiones spiritales largitus est, & in muto ore, & lingua immũda Balaam, propter offendentes Iudæos operatus est: multò magis propter vos fideles, etiam si prauí sint sacerdotes, Deus omnia per eos perficiet, & mittet Spiritum sanctum.

Ioan. 20. Hebr. 13.

Sacerdotum dignitas cum periculo coniuncta.

Matth. 23.

Super Cathedram Christi sedent Sacerdotes, & audiẽdi, quatenus sint mali. 2. Cor. 5.

Matt. 7. Lu. 6.

Num. 22. & sequent.

1. C. IRENÆVS contra hæreses libro quarto, capite quadragesimotertio: Eis qui in Ecclesia sunt Presbyteris, &c. vt in textu.

2. IDEM libro tertio, capite secundo: Cùm autem ad eam iterùm traditionem quę ab Apostolis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ per ſucceſſiones presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, prouocamus eos qui aduerſantur Traditioni, dicent ſe non ſolùm presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſynceram inueniſſe veritatem.

3. ET capite tertio, vt ſuprà de Præceptis Eccleſiæ, quæſtione nona, B. teſtim. tertio.

4. ITEM libro quarto, capite quadrageſimoquarto: Ab omnibus igitur talibus abſiſtere oportet, &c. vt in textu.

5. TERTVLLIANVS de præſcriptionibus hæreticorum: Ordinationes eorum, &c. vt in textu.

6. EPIPHANIVS hæreſi quadrageſimaſecunda & quadrageſimanona, vt ſuprà, quæſtione ſecunda, C. teſtim. quinto & ſexto.

VIII.

Quæ virtus eſt huius Sacramenti, & quis effectus?

A. Eximia certè virtus eſt, & affectus multiplex. Nam qui ſeptem his Ordinibus, quos diximus, ritè initiátur, Dei conſequũtur gratiá[a] & poteſtatem ſpiritualem, vt quæ ad Ordinũ ipſorum functiones proprias pertinent, ſalubriter exequantur, ac inter Deũ Deíque populum idonei miniſtri ſint cõſtituti: Vndè Ambroſius: [b] In loco Ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet, qualiſuis ſit, non vtique propriam, ſed Ordinis per efficaciam Spiritus ſancti.

a Conc. Floret. & Trident. & Aug. li. 2. contra epiſtolã Parmeniani, c. 13. & Greg. in ca. 10. li. 1. Reg.

In ca. 12. 2. ad Cor.

B. Habẽt præterea iidem [c] ordinati certum ex eo & illuſtre teſtimoniũ, quo ſe miniſteriáque ſua cõmendent, & cõprobẽt aliis. Ità fit, vt iis Ordinibus inſigniti, & in miniſteriũ Eccleſię ſegregati, rectè cognoſcátur, & ſuo in loco habeãtur, meritóque honorẽtur. Væ autem [d] iis, quos nó Aaronis à Deo vocati exemplũ impellit, ſed nouãdarum rerũ ſtudium ac animi tumor ad inſtar Oziæ Regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocũque occupãda ac arripienda præcipitat. In quos Diuinus ille ſermo rectè cõpetit: [e] *Non mittebam prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant.*

g Act. 6. b c 13. a 14. d 15. a c 1. Tim. 4. d Tit. 1. b Cypr. epiſt. 76.

d Num. 16. e Heb. 5. b 1. Paralip. 13. c 2. Reg. 6. a b 2. Par. 26. c d

e Hier. 23. d 14. c 27. e 29. b

C. Et hos nó Eccleſiæ miniſtros habendos, ſed vti [f] fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauendos eſſe ſcriptura monet quoniam: illi non per oſtiũ ingrediũtur, ſed aut propria temeritate, aut propter [g] magiſtratus dũtaxàt ciuilis vel turbæ [h] popularis fauorẽ, eccleſiaſtica munia ſibi ſumunt, abſque legitima quidẽ vocatione & ordinatione in ſacra illa munia inuolantes. * *Quomodò autem prædicabunt niſi mittantur?* vt [i] ſegregatus ille in miniſterium Paulus inquit.

f Ioan. 10. a Cant. 2. d Actor. 20. f Matth 7. c

g Trident. ſeſſ. 23. ca. 4.

h Laod. can. 13.

* Rom. 10. c

i Actor 13. a

D. Certè Ordine [k] confuſo, & ſublato Sacerdotio, Eccleſiaſtica corrueret Hierarchia, quę tũ ex Presbyteris & aliis miniſtris, tũ verò ex Epiſcopis rectè ordinatis cõſtat: nec eſſet Eccleſia, quod dicitur, caſtrorũ acies ordinata, nec veri & legitimi Eccleſiæ miniſtri internoſcerentur: præterea docendi munus & authoritas vileſceret, Sacramentorũ diſpẽſatio infidè præpoſteréque curaretur, ac vana etiã foret: functiones demùm Eccleſiaſticæ perturbarẽtur, atque ſicut res nũc ipſa nimiùm docet, nouæ, falſęque doctrinæ per nouos iſtos falſóſque ſpõſę miniſtros gliſcerent: vndè grauibus etiã & exitialibus motibus, quos experimur, idétidèm Eccleſia cõcuteretur. Quapropter Apoſtolus Paulus [m] non modò gradus miniſtrorũ in Eccleſia diuerſos poſuit, verum etiamquàm ſalutares ac neceſſarij eſſent, adiũxit, vt affirmet [n] diuinit [o] eos eſſe datos Eccleſiæ, quemadmodùm anteà dictũ fuit, *Ad conſummationẽ Sanctorũ, in opus miniſterij, in ædificationẽ corporis Chriſti, & vt iam non ſimus paruuli fluctuantes,*

K Vide Leonẽ epiſt. 87. ad epiſcopos Africanor. & Gregorium, lib. 4. epiſt. 51. Dionyſ. in lib. de eccl. hierarch. ca. 5.

l Cant. 6. a

m 1. Cor. 12. d

n Epheſ. 4. c

ctuãtes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumuentionem oris.

E. Et eſt profectò illuſtris hæc nota Eccleſię multóq; certiſſima, quòd videmus perpetuã illam, nulláque hactenùs ętate interruptam Epiſcoporum ac legitimorum in ea ordinum ſucceſſionẽ, quos Deus in ea ad huius regni ſui gubernationẽ integram collocauit. Eóque magis miniſtrorũ iſthæc inſtitutio, tãquàm nexus firmiſſimus [o] Eccleſiæ, & conſeruandæ vnitatis pulcherrimũ vinculum, ſedulò retinẽda. & in malis etiã Eccleſiæ miniſtris (vt diximus) propter Diuinã ordinationem eſt vſque honorãda. Quod Auguſtinus intelligens, [p] In illum, inquit, ordinẽ Epiſcoporũ, qui ducitur ab ipſo Petro vſque ad Anaſtaſiũ, qui nunc in eandẽ Cathedram ſedet, ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil prędiudicaret Eccleſiæ & innocẽtibus Chriſtianis: quibus Dominus prouidẽs, ait de præpoſitis malis: [q] *Quæ dicũt, facite: quæ autem faciũt, facere nolite.* Hæc Auguſtinus.

o Irenæ. li. 3 c. 3. & li. 4. ca. 43. Optatus li. 2. cõtra Donat. Aug. epi. 165. & 42. Icẽ, contra epiſt. Fundamen. c. 4. Et in Pſal. contra Partem Donati. Tertull. de præſcr. hæret.

p Epiſt. 165. Vide eundem lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 51.

q Matth. 23. a

TESTIMONIA.

1. A. CONCILIVM Florentinum: Effectus Sacramenti Ordinis, eſt augmentum gratiæ, vt quis ſit idoneus miniſter.

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione vigeſimatertia, capite tertio & canone tertio, vt ſuprà quæſtione prima. A. teſtim. nono.

3. AVGVSTINVS libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, vt ſuprà ibidem, teſtim. primo.

4. GREGORIVS Magnus in caput decimumlibri primi regum.

5. ET Ambroſius in duodecimum prioris ad Corinthios, vt ſuprà, quæſtione prima, A. teſtimonio quinto & decimo.

1. B. ACTORVM ſexto: Elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippũ, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonẽ, & Parmenam, & Nicolaum aduenã Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorũ: & orantes, impoſuerunt eis manus. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & ſigna multa in populo. Surrexerunt autem quidam de ſynagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum qui erãt à Cilicia & Aſia, diſputantes cum Stephano. Et nõ poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur.

2. ET capite decimotertio: Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunãtibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt illos, & ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto, abierũt Seleuciam, & indę nauigauerunt Cyprum. & cùm veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum.

3. ITEM decimoquarto: Reuerſi ſunt (Paulus & Barnabas ſcilicet) Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animos diſcipulorũ. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & orãſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino,

4. ET decimoquinto: Facta ergo ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduerſùs illos, ſtatuerũt vt aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apoſtolos & Presbyteros in Hieruſalem ſuper hac quæſtione. Ibidem: Perambulabat autẽ (Paulus) Syriam & Ciliciam, confirmans eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.

5. PRIORIS ad Timotheũ quarto. Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quę data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.

6. AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

7. CYPRIANVS epiſtola ſeptuageſimaſexta ad Magnum: Si apud Nouatianum eſt Eccleſia, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quẽ præter ſacerdotij honorem, martyrio quoque Dominus glorificauit, Nouatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus, computari poteſt, qui Euangelica & Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens, à ſeipſo ortus eſt: habere nanque aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. Foris enim non eſſe Eccleſiam, nec ſcindi aduerſùm ſe, aut diuidi poſſe, ſed inſeparabilis atque indiuiduæ domus vnitatem tenere, manifeſtat ſcripturæ diuinæ fides, cùm de ſacramento paſchæ & agni, qui agnus Chriſtum deſignabat, ſcriptum ſit: In domo vna comedetur, non eiicietis de domo carnẽ foras. Quod item circa Raab, quæ ipſa quoque typũ portabat Eccleſiæ, expreſſum videmus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipſam in domum tuam, & omnis qui exierit oſtium domus tuæ foràs, reus ſibi erit, Quo ſacramẽto declaratur, in vnam domum ſolã, id eſt, in Eccleſiam victuros, & ab interitu mundi euaſuros, colligi oportere: Quiſquis autẽ de collectis foràs exierit, id eſt, ſi quis quamuis in Eccleſia gratiam conſecutus receſſerit, & ab Eccleſia exie-

Lib. 1. epiſt. 6.

Nemini ſuo cedẽs Nouatus à ſeipſo ortus eſt.

Exod. 12.

Ioſue 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit,reum sibi futurum,id est,ipsum sibi quòd pereat imputaturum. Quod Apostolus Paulus explanat,docens & præcipiens hæreticum vitandum esse vt peruersum & peccatorem,& à semetipso dānatum. Hic est enim qui reus sibi erit,non ab Episcopo eiectus, sed sponte de Ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et idcircò Dominus insinuans nobis vnitatem,de Diuina authoritate venientem ponit & dicit: Ego & parer vnum sumus: ad quam vnitatem redigēs Ecclesiam suam, denuò dicit: Et erunt vnus grex & vnus pastor. Si autem grex vnus est,quomodò potest,gregi annumerari qui in numero gregis nō est? aut pastor haberi quomodò potest, qui(manente vero pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succidanea præsidente) nemini succedens, & à seipso incipiens,alienus fit & prophanus, Dominicæ pacis ac diuinæ vnitatis inimicus,nō habitans in domo Dei,id est,in Ecclesia Dei,in qua non nisi concordes atque vnanimes habitāt? loquente in Psalmis Spiritu sancto & dicēte: Deus qui habitare facit vnanimes in domo. Ibidèm: Quod verò eundē quem nos Deum Patrem,eundem filiū Christum, eūdem Spiritum sanctum nōsse dicuntur, nec hoc adiunate tales potest. Nam & Chore & Dathan & Abiron cum sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum nouerant, pari lege & religione viuentes, vnum & verum Deum, qui colendus atque inuocandus fuerat,inuocabāt. Tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione percepetat,sacrificandi sibi licentiam vindicauerunt, diuinitùs percussi pœnas statim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata esse & proficere sacrificia,irreligiose & illicitè contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa,in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, nè in vsu de cætero esset sacerdoribꝰ,sed potiùs indignationis & vltionis diuinę memoriam corrigendis posteris exhiberēt, iussu Domini conflata, atque igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari,secundùm quod loquitur scriptura diuina: Memoriale, inquit, filiis Israël,vt non accedat quisquam alienigena,qui non est ex semine Aaron,imponere incēsum ante Dominum,vt non sit sicut Chore. Et tamen illi schisma non fecerant,nec foràs egressi cōtra Dei sacerdotes imprudēter atque hostiliter rebellauerant, quod nunc hi Ecclesiam scindentes, & contra pacem atque vnitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & primatum assumēre, & baptizandi atque offerendi licentiam vindicare conantur. Quomodò perficere, quæ agunt,aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt, qui contra Deum,quod eis non licet, moliūtur? &c. Atque vt magis intelligi posset contra huiusmodi audaciam, quæ sit censura diuina,inuenimus in tali facinore non solùm duces & authores, sed & participes pœnis destinari,nisi se à communione malorum separauerint,præcipiēte per Moysen Domino & dicente: Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum,& nolite tāgere ab omnibus quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum,& quod cōminatus per Moysen Dominus fuerat,impleuit vt quisquis à Chore & Dathan & Abiron non se separāsset,pœnas statim pro impia communione persolueret. Quo exemplo ostenditur & probatur,obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros,qui se schismaticis contra præpositos & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint. Sicut etiam per Oseæ Prophetā Spiritus sanctus contestatur & dicit: Sacrificia eorum tāquàm panis luctus: omnes qui manducant ea,cotaminabuntur. Docens scilicet & ostendēs,omnes omninò cum authoribus supplicio coniūgi,qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia diuinitus irrogantur?

Ioan.10.

Ibidèm.

Ordinatio succidanea.

Psal.67. Non est satis de Deo idem sentire quod Eccleſia. Num. 16.

Alieno officio sese immiscentes.

Exod.28.

Num.16.

Oseæ 9.

8. Numerorvm decimosexto, de seditione Chore loquens: Dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum, descenderúntque viui in infernū, operti humo,& periērunt de medio multitudinis. At verò omnis Israel qui stabat per gyrum,fugit à clamore pereuntium,dicens: Nè fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum.

9. Ad Hebræos quinto: Nec quisquā sumit sibi honorem,sed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron.

10. Primi Paralipomenon decimotertio: Congregauit Dauid cunctum Israël, à Sihor Ægypti vsque dum ingrediaris Emath, vt adduceret arcā Dei de Cariathiarim. Et ascendit Dauid & omnis vir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Iuda, vt afferret indè arcam Domini Dei sedentis super Cherubim,vbi inuocatum est nomen eius. Imposuerúntque arcam Dei super plaustrum nouum,de domo Aminadab. Oza autem & fratres eius minabant plaustrum. Porrò Dauid & vniuersus Israel, ludebant coram Deo omni virtute, in canticis & citharis, & Psalteriis,& tympanis,& cymbalis,& tubis. Cùm autem peruenissent ad aream Chidon, tetendit Oza manum suam, vt sustentaret arcam, hos quippe lasciuiens,paululùm inclinauerat eam. Iratus est itaque Dominus cōtra Ozam,& percussit eum, eò quòd tetigisset arcam: & mortuus est ibi coram Domino.

11. Secvndi Regum sexto: Postquàm autem venerunt ad aream Nachor, extendit Oza manum ad arcam Dei,& tenuit eam,quoniam calcitrabāt boues, & declinauerunt eam. Iratúsque est indignatione Dominus contra Ozam,& percussit eum super temeritate: qui mortuꝰ est ibi iuxta arcā Dei.

12. Secvndi Paralipomenon vigesimosexto: Cùm roboratus esset (Ozias) eleuatū est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressúsque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis, stetímque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta,viri fortissimi, restiterunt regi, & dixerunt: Non est tui officij Ozia, vt adoleat incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario, nè contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratúsque Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Stetímque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in Domo Domini super altare thymiamatis. Cúmque respexisset eum Azarias pon-

pontifex,& omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinatò expulerunt eum. Sed & ipse perterritus accelerauit egredi, eò quòd sensisset ilicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra,ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

13. Ieremiæ vigesimotertio,vt in textu.

14. Et capite decimoquarto: Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos,& non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem,& diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vobis.

15. Item vigesimoseptimo: Non misi eos: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eiiciāt vos, vt pereatis tam vos quàm prophetæ qui vaticinantur vobis.

16. Idem capite vigesimonono: Falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo,& non misi eos, dicit Dominus.

1. C. Ioannis decimo: Amē,amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium,sed ascēdit aliundè: ille fur est & latro. Fur non venit,nisi vt furetur & mactet & perdat. Lupus rapit & dispergit oues.

2. Canticorvm secundo: Capite nobis vulpes paruulas,quæ demoliuntur vineas.

3. Actorvm vigesimo: Ego scio(inquit Paulus ad maiores natu Ecclesiæ Ephesinæ) quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos,non parcentes gregi. Et ex vobisipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.

4. Matthæi septimo: Attendite vobis à falsis prophetis,qui veniunt ad vos in vestimentis ouiū, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.

5. Concilivm Tridentinum sessione vigesimatertia, capite quarto, vt suprà quæstio. prima, A. testimon. nono.

6. Concilivm Laodicenum canone decimotertio: Turbis non esse permittendum, eorum qui sunt in sacerdotio constituēdi,electionem facere.

7. Ad Romanos decimo: Quomodò audient sine prædicante? Quomodò verò prædicabunt, nisi mittantur?

8. Actorvm decimotertio: Segregate mihi Saulum & Barnabam,&c.

1. D. Leo Magnus in epistola octogesimaseptima ad Episcopos Aphricanos,per Mauritaniā Cæsareensem constitutos: Quòd si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus prouidenter scienterque curandū est,vt in Dei domo nihil sit inordinatum, nihilque præposterum: quanto magis elaborandum est, vt in electione eius qui supra omnes gradus constituitur,non erretur? nā totius familiæ Domini status & ordo nutabit,si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.

Hierarchia ecclesiæ.

2. Gregorivs Magnus libro quarto epistola quinquagesimasecunda ad Episcopos Galliarū: Ad hoc diuinæ dispensationis prouisio gradus diuersos & ordines constituit esse distinctos,vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberēt,& potiores minoribus dilectionē impenderent: vna cōcordiæ fieret ex diuersitate contextio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum: Neque enim vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. Quia verò creatura in vna eadémq; qualitate, gubernari vel viuere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sint Angeli,sint Archangeli, liquet quòd non æquales sunt: sed in potestate & ordine,sicut nôstis, differt vnus ab altero.

3. Dionysivs Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quinto in initio, vbi de sacris ordinibus tractationē instituit: Tempus iam admonet, post diuina istiusmodi munia, ipsos exponere sacros Ordines,ac distributiones, virtutésque ipsorum, & actiones atque consummationes, subiectámque illis trinitatem excellentium ordinum: vt ostendatur sacerdotij nostri perfunctio, inordinata omnia & incomposita atque cōfusa ab se arcere semper atque cohibere: ornatum verò atque ordinem & grauitatem, in proportionibus sanctorum ordinum suorum exhibere. Et quidem hierarchiam omnem cur in trinitatis distribuerimus numerum, in libro de cælesti hierarchia congruè satis (reor) exposuimus, dicentes, (vt habet sacra nostra traditio) omnem sacrorum ordinum functionem,in sanctissimas teletas diuidi, & in eos qui diuina probè callent, aliósque sacratius imbuūt, inq; eos qui ab his sanctissimè promouētur. Et quibusdā interiectis: Ostēsum est igitur Antistitū ordinē perficientē esse, & perfectionis authorē: sacerdotū verò,illuminātem atque ad lucē promouentem: porrò ministrorum,purgantem atque discernentem. Videlicet pontificalis ordo non perficere solùm, verùm & illuminare & purgare nouit. Sacerdotum verò virtus,in se cum illuminante habet purgantem quoq; scientiam. Verùm quæ inferiores sunt,ad præstantiora transire nequeunt, propterea quòd fas illis nō est, ad istiusmodi prosilire superbiam. Porrò sacratiores virtutes vnà cū suis, inferiores quoquè sua ipsa perfectione scientias sacras nequaquàm ignorant. Quia tamen diuinarū actionū imagines sunt sacerdotales distinctiones, ornatissimi atque inconfusi diuinarum operationum ordinis insitos sibi fulgores indicantes: in primas, ac medias, & vltimas sanctas actiones atque ordines pontificali discretione distributæ sunt, insinuantes (vt dixi) in seipsis diuinas actiones ordinatas esse atque impermixtas. Quia enim summa illa diuinitas,eos(quibus se insinuat) spiritus purgat primò,consequenter illuminat, & illuminatos ad diuinam effigiem perficit: meritò sacerdotalis diuinas imagines præ se ferens æmulatio,discretos seipsam in ordines, virtutésque distribuit, apertè indicans,diuinas actiones in castissimis purissimísque ordinibus constāter atque incōfusè persistere.

Inordinata & incomposita arcet Sacerdotium Christianæ legis.

Ordinata gradium in Ecclesia distinctio quid dēsignet.

4. Canticorvm sexto: Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Ierusalē, terribilis vt castrorum acies ordinata.

5. Prioris ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidē posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò prophetas, tertiò Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes,gubernationes,genera linguarum. Nūquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum?

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

6. AD Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum, &c.

1. E. IRENÆVS aduersùs hæreses libro tertio, capite tertio: Sed quoniam valdè longũ est, in hoc tali volumine omnium ecclesiarũ enumerare successiones, maximæ & antiquissimę & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes cõfundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam præterquàm oportet colligunt, &c. vt suprà de præceptis ecclesiæ, quæst. nona, B. testim. tertio.

2. ET libro quarto, capite quadragesimotertio, vt suprà, quæstione septima, C. testim. primo.

3. OPTATVS Mileuitanus libro secundo contra Donatistas, vt suprà de præceptis Ecclesiæ, quæst nona, B. testim. quarto.

4. AVGVSTINVS epistola centesimasexagesimaquinta ad Generosum, vt ibidèm, testimonio quinto.

5. IDEM epistola quadragesima secunda ad Madaurenses, ibidèm testimonio sexto.

6. ITEM contra epistolam Manichæi quam vocant fundamenti, capite quarto, vt suprà de Fide & Symbolo, quæstione decimaoctaua, D. testimonio nono.

7. IDEM Augustinus in psalmo contra partem Donati, vt suprà de Præceptis Ecclesiæ, quæstione nona, B. testimonio septimo.

8. TERTVLLIANVS de præscriptionibus aduersùs hæreticos, vt sup. ibidèm, E. testim. secũdo.

9. AVGVSTINVS epistola centesima sexagesimaquinta: In illum ordinem Episcoporum, &c. vt in textu.

10. IDEM libro secundo contra litteras Petiliani, capite quinquagesimoprimo, vt suprà de Præceptis Ecclesiæ, quæst. nona, B. testim. octauo.

11. MATTHÆI vigesimotertio, vt in textu.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I.

Quid est Matrimonium?

MATRIMONIVM[a] est legitima viri fœminæque coniunctio, ad consuetudinem vitæ indiuiduam inter ipsos coniuges transigendam diuinitùs instituta.

B. Legitima, inquam, vt mutuus amborũ[b] cõsensus accedat, & gradus, quos vocãt, [c] cõsanguinitatis & affinitatis, aliáq; id genꝰ matrimoniũ vel prohibẽtia, vel dirimẽtia, minimè intercedãt.

C. Cuius quidem coniugalis cõiunctionis si primariũ authorẽ quęris, [d] Deus est Opt. Max. qui primos coniuges & humani generis parentes in ipso paradiso cõiunxit, suáque benedictione cohonestauit. Sin finem institutionis spectas, est humani generis[e] ad Dei gloriam propagatio, & coniugum inter se familiaris fidúsque[f] conuictus, ac præterea[g] fornicationis in hac naturæ corruptæ imbecillitate deuitatio.

a Aug. in li. de fide & operib. ca 7. & li. 1. de nupt. & concu. ca 10. & 21. li de bono coniu. ca. 24. Ambr in ca. 5. Ephe. Petrus Damia. ser. 1. de dedicat. Lucius 3. in 5. decretal ti. 7. c. 9. Constantien. Concil. sess. 15. artic. 8. Trident. sess. 24. can. 1.

b Gen. 24. g. Tob. 7. c d Ambr. de instit. virginis, ca 6.

c Calixtus 1. epist. 2. Lateran. can 10. Trident. sess 24 can. 3. & 4 & de refor. matimon. ca. 2. & sequent.

d Gen. 2. d Matth. 19. a 1. Cor. 7. a Ephes. 5. e f g.

e Gen. 2. d Fulgent. epist. 1. ca. 3. Isidorus lib. 2. offic. ecclesiast. ca. 19.

f Chrysost hom 50. in epist ad Ephes in morali ex 11 tract. hom. 5. in 1. ad Thessal. Basilius de vera virginitate.

g 1. C. or. 7. a Aug. li. 9 de Gen. ad lit ca. 7. Chrysost. in Psal. 43. & hom. 5. de verbis Esaiæ, Vidi Dominum.

TESTIMONIA.

1. A. AVGVSTINVS in libro de fide & operibus, capite septimo: Hoc si semper nesciat, nunquã ex hoc erit adultera: si autem sciat, iam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubauerit. Sicut in iure prædiorum tam diù quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quàm diù se possidere ignorat alienũ: cùm verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei perhibebitur, tunc iustè iniustus vocatur. Absit ergò vt sensu non humano, sed planè vano sic doleamus cũ flagitia corriguntur, tanquàm connubia diriman-

Sacramentum nuptiarum. Ephe. 5. Col. 3.

tur, maximè in ciuitate Domini, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, vbi nuptiarum non solùm vinculum, verumetiam sacramentum ità commendatur, vt non liceat viro vxorem suam alteri tradere: quod in republica tunc Romana, non solùm minimè culpabiliter, verumetiam laudabiliter Cato fecisse perhibetur.

Vinculum & sacramentum nuptiarum.

2. IDEM libro primo de nuptiis & concupiscentia, capite decimo: Quoniam sanè non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum est fides, verumetiam quoddam sacramentum nuptiarum commẽdatur fidelibus coniugatis. Vndè dicit Apostolus: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: huius proculdubiò sacramenti res est, vt mas & fœmina connubio copulati, quandiù viuunt, inseparabiliter perseuerent, nec liceat excepta causa fornicationis, à coniuge coniugem dirimi. Hoc enim custoditur in Christo & Ecclesia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio separetur. Cuius sacramenti tanta obseruatio est in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia Christi quibusque fidelibus coniugatis, qui sine dubio membra sunt Christi, vt cùm filiorum procreandorum causa vel nubãt fœminæ, vel ducantur vxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege huius sæculi, vbi interueniente repudio, sine crimine conceditur, cum aliis alia copulare cõnubia, quod etiam sanctum Moysen Dominus propter duritiam cordis illorum Israëlitis permisisse testatur, sed lege Euangelij reus est adulterij, sicut etiam illa, si alteri nupserit. Et vsqueadeò manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potiùs sint inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his, quibus aliis adhæserunt. Cum aliis quippe adulteri non essent, nisi ad alterutrum coniuges permanerent. Denique mortuo viro cum quo verum cõnubium fuit, fieri verum connubium nõ potest, cum quo priùs adulterium fuit. Ità inter viuentes manet quoddã vinculum coniugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Manet autẽ ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiam fide perdita, sacramẽtum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubiò redeunti, si amisisset abscedẽs. Habet autem hoc qui recesserit, ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij.

Sacramentum nuptiarum. Ephe. 5. Col. 3.

Psal. 47.

Matth. 19.

Lege Euangelij adulterij rei sunt, qui relicto viuente cõcrahunt cum alia persona.

Vinculũ coniugale separatio auferre nequit.

3. ITEM capite vigesimoprimo eiusdem libri: Respondebit etiam connubij sacramentum, De me ante peccatũ dictum est in paradiso: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quod magnum sacramentum dicit Apostolus in Christo & in Ecclesia. Quod ergò est in Christo & in Ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque viris atque vxoribꝰ minimum, sed tamen coniunctionis inseparabile sacramentum.

Connubij sacramentum. Gen. 2.

Ephe. 5.

Cõiunctionis inseparabile sacramẽtum.

4. IDEM de bono coniugali, capite vigesimoquarto: Bonum igitur nuptiarum per omnes gẽtes atque omnes homines, in causa generandi est & in fide castitatis, Quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est, etiam repudio intercedente, alteri nubere dum vir eius viuit, nec saltem ipsa causa pariendi. Quæ cùm sola sit qua nuptiæ fiunt, nec ea re non subsequente propter quam fiunt, soluitur vinculum nuptiale nisi cõiugis morte. Quemadmodùm si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis: & si aliqua culpa quisquã ab officio removeatur, Sacramento Domini semel impositio non carebit, quamuis ad iudicium permanente. Generationis itaque causa fieri nuptias, Apostolus ità testis est: Volo, inquit, iuniores nubere. Et quasi ei diceretur, vt quid? continuò subiecit, filios procreare, matres familiãs esse. Ad fidem autem castitatis illud pertiner, Vxor non habet potestatem corporis sui, sed vir humiliter, & vir non habet potestatẽ corporis sui, sed mulier. Ad sacramenti sanctitatẽ illud, Vxorem à viro nõ discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recõciliari: & vir vxorem non dimittat. Hæc omnia bona sunt, propter quæ nuptiæ bonæ sunt, proles, fides, sacramentũ. Nec prolẽ autẽ carnalem iam hoc tẽpore quęrere, ac per hoc ab omni tali opere immunitatem quandam perpetuam retinere, atque vni viro Christo spiritualiter subdi, melius est vtriquè & sanctius: si tamen ea vacatione sic vtantur homines, quomodò scriptum est, vt cogitent quæ sunt Dei, quomodò placeant Deo.

Sanctitas sacramẽti facit, vtunc interueniente repudio licear alteri nubere.

1. Tim. 5.

Fides. 1. C. orinth. 7.

Sacramentũ.

1. Cor. 7.

5. AMBROSIVS in caput quintum epistolæ ad Ephesios: Mysterij sacramentum grande in vnirate viri & fœminæ esse significat. Nec hoc prodit, sed aliam causam quæ non discordet à memorato mysterio, flagitat, quam scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est, Ecclesiæ & Saluatoris, vt sicut relictis parentibus, homo vxori suæ adhæret, ita & relicto omni errore, Ecclesia adhęreat & subiiciatur capiti suo, quod est Christus.

6. PETRVS Damianus in sermone primo de dedicatione, agens de nuptiarum sacramento, ità ait: Hoc magnum est, ait Apostolus, & Dominus in Euangelio: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quid magis vnum, quàm illi, quibus est vna caro, vna mẽsa, vnus torus, hæreditas vna? Honorabile coniugium (dicit vas electionis) torus immaculatus. Hoc destruuntur incestuosa coniugia, & legitimorum hæredum digna progenies propagatur.

Matth. 19.

Heb. 1

Conconsent cõ Sacramento Ordinis.

Sacramẽto baptismi, Cõfessionis, & cæteris annumerẽtur Matrimonij sacramentum.

7. LVCIVS tertius libro quinto decretalium Gregorij, titulo septimo de hæreticis, capite nono, Ad abolendam: Vniuersos qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum cõfessione, Matrimonio, vel reliquis ecclesiasticis sacramẽtis aliter sentire aut docere non metuunt, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia vel singuli episcopi per diœceses suas, cum cõsilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum hæreticos iudicauerit: vinculo perpetui anathematis innodamus.

Romanæ Ecclesiæ doctrina de Sacramẽtis, ampletenda est.

8. CONCILIVM Constantiense sessione decimaquinta damnat hunc articulum octauum Ioannis Huss: Sacerdotes criminosè viuentes, infideliter sentiunt de septem sacramentis Ecclesiæ, &c.

9. TRIDENTINVM sessione vigesimaquarta, canone primo: Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè vnum ex septem legis Euangelicæ sacramẽtis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in *Ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit.

Aliàs * In Ecclesiam inuentum.

1. B. GENESIS vigesimoquarto: Et dixerũt Laban & Batuel: Vocemus puellã, & quæramus ipsius voluntatem: Cúmque vocata (Rebecca) venisset, seiscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait Vadam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. TOBIÆ septimo: Et appræhendens (Raguel) dexteram filiæ suæ (Saræ,) dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse cõiungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Et accepta charta, fecerunt conscriptionem coniugij. Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

3. AMBROSIVS de institutione virginis, capite sexto: Cùm initiatur coniugium, tunc coniugij nomẽ afcisciturr: Non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Deniquè cùm iungitur puella, coniugium est, non cùm virili admixtione cognoscitur.

Pactio coniugalis facit coniugium. Sanguine ifctorum coniugia prohibentur.

4. CALIXTVS primus epistola secunda, capite quarto: Coniunctiones consanguineorũ fieri prohibentur, quando has & diuinæ & seculi prohibẽt leges. Leges ergò diuinę hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, nõ solùm eijciunt, sed & maledictos appellant. Leges ergò seculi, infames tales vocãt, & ab hæreditate repellunt. Nos verò sequentes Patres nostros, & eorum vestigiis inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt adspersi. Nec eos viros, nec accusationes eorum, quos leges seculi reijciunt, suscipere debemus. Quis enim dubitat leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, esse amplectendas, præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel Ecclesiasticę dignitatis authoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur? Eos autem consanguineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorum ac Romanorum atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditatem suscipiunt, nec repellere possunt.

5. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, capite quinquagesimo: Nõ debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cùm vrgens necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cùm igitur prohibitiones de cõiugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptijs, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculũ pariant animarum, vt cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilij reuocantes, præsenti constitutione decernimus, vt sic contrahentes de cæterò liberè copulentur. Prohibitio quoquè copulæ coniugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum decæterò non excedat, quoniam in vlterioribus gradibus, iam nõ potest, absque graui dispẽdio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius enim numerus benè cõgruit prohibitioni cõiugij corporalis, de quo dicit Apostolus, quòd vir non habet potestatẽ sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cùm ergò iã vsque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ità esse volumus perpetuã, nõ obstantibus cõstitutionibus super hoc dudùm editis, vel ab aliis vel à nobis, vt si qui contra prohibitionem huiusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantóque grauiora sint crimina, quãto diutius infelicem detinent animam alligatam.

Quartum cõsanguinitatis & affinitatis gradũ nè excedat prohibitio coniugalis.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaquarta, canone tertio: Si quis dixerit, eos tãtum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimuntur, posse impedire matrimonium cõtrahendum, & dirimere contractum: nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut cõstituere, vt plures impediant & dirimant, anathema sit.

Leuit. 18. Dispensatio Ecclesiæ circa gradus consanguinitat.

Impedimenta matrimonia dirimentia.

7. ITEM Canone quarto: Si quis dixerit. Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in ijs cõstituendis errãsse, anathema sit.

8. IN eadem sessione in decreto de Reformatione Matrimonij, capite secundo: Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multotiès in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia: in quibus vel non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo diriminuntur. Volens itaque sancta Synodus huic incõmodo prouidere, & à cognationis spiritalis impedimento incipiens, statuit vt vnus tantùm, siue vir siue mulier, iuxta sacrorum canonum instituta, vel ad summũ vnus & vna, baptizatũ de Baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, necnõ inter baptizantẽ & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem, tantùm spiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab ijs, ad quos spectabit, scisciterur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eos tãtùm ad illum suscipiẽdũ admittat, & in libro eorum nomina describat: doceátque eos, quam cognationem contraxerint, nè ignorantia vlla excusari valeant. Quòd si alij, vltra designatos, baptizatũ retigerint, cognationem spiritualem nullo pacto cõtrahant: constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus. Si Parochi culpa vel negligentia secùs factũ fuerit, arbitrio ordinarij puniatur. Ea quoque cognatio quę ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illius patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas huius spiritalis cognationis impedimentis omninò sublatis.

Spiritualis cognatio inter quos contrahatur.

9. ITEM capite tertio, Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, vbi sponsalia quacúque ratione valida nõ erunt, sancta Synodus prorsùs tollit: vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispẽdio obseruari.

Sponsalia.

10. ET capite quarto: Præterea sancta synodus, ijsdem & aliis grauissimis de causis adducta, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea factum dirimit: ad eos tantùm, qui in primo & secundo gradu coniunguntur, restringit. In vlterioribus verò gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium posteà contractũ nõ dirimere.

Affinitas ex fornicatione contracta.

Inter gradus prohibitos contrahere.

11. ITEM quinto: Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multò magis locum habeat qui non tantùm matrimonium contrahere, sed etiam consummare

consummare ausus fuerit. Quòd si ignoranter id fecerit, si quidem solennitates requisitas in cõtrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempsit. Si verò solennitatibus adhibitis, impedimẽtum aliquod posteà subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo & gratis dispensari poterit. In cõtrahendis matrimoniis vel nulla omninò detur dispensatio, vel rarò: idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquàm dispensetur nisi inter magnos principes, & ob publicã causam.

1. C. GENESIS secundo capite: Immisit ergò Dominus Deus soporẽ in Adam: cùmque obdormisset, tulit vnam de costis eius & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierẽ: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nũc os de ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de vito sumpta est. Quamobrẽ relinquet homo patrẽ suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.

2. MATTHÆI decimonono: Accesserunt ad eũ Phariſæi, tẽtantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suã quacunque ex causa? Qui respondens, ait: Non legistis, quia qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erũt duo in carne vna: itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo nõ separet. Dicunt illi: Quid ergò Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiã cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

3. PRIORIS ad Corinthios septimo: Propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat. Vxori vir debitũ reddat, similiter autẽ & vxor viro. Mulier sui corporis potestatẽ non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatẽ non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterùm reuertimini in idipsum, nè tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secũdùm indulgentiam, non secundùm imperium. Et post pauca: Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.

4. AD Ephesios quinto: Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: quoniã vir est caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ. Ipse, saluator corporis eius. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ità & mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiã, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Ità & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suã vxorẽ diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquàm carnẽ suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam: & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramẽtum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Veruntamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem timeat virum suum.

5. GENESIS secundo, vt paulò antè, C. testim. primo.

6. FVLGENTIVS epistola prima de coniugali debito, & voto continentiæ à coniugibus emisso, capite tertio: Iustitia vtendi coniugij hęc est, vt nõ explendę libidinis, sed substituendę prolis obtentu, sibi coninges congruo tempore misceantur. In illis nanque bonis quæ fecit Deus, inuenitur casta copulatio vxoris & viri, in quibus Dei operibus libido non potest inueniri: nec aliquando iustitiæ cõgruit, quę non hominibus ex dono conditionis, sed peccatoribus ex vitio primæ præuaricationis accessit. Sed quia sine illa in corpore mortis huius proles humana non seritur, non eam affectant cõiugia casta, sed tolerant, eique imponit nuptialis honestas modum, sine qua nõ potest in carne peccati, naturalis explere fœcunditatis officium. Sic ergò quæri debet ex nuptiis fructus, vt cohibendus sit lubricę voluptatis excessus. Quocirca si cõiugalis vsus eatenùs temperetur, vt non æstuanti libidini animus seruiat, sed prouentum nascituræ prolis attendat: & cùm nata fuerit, diluendã celeriùs spirituali generatione non negligat: nõ deputatur fidelibus coniugibus ad peccatum carnis indulta commixtio: quia & cõiugalis seruat confœderatio castitatem, & verecundia custodit modesta temperiem, & Deo dicandam coniugalis exhiber fœcũditas prolem, vt & redemptoris ope homo iam natus, reformetur baptismatis Sacramento, cuius opere priùs formatur in vtero: & illum habeat humana natura beneficio secundæ natiuitatis patrem, quem in prima natiuitate suæ conditionis agnoscit authorem. Coniugatus ergò si fornicetur, dãnabiliter peccat: si verò thori fidem non deserat, sed in vxore sua naturali duntaxàt vsu aliquantulùm intemperatus excedat, non solùm scilicet generationem quærens, sed aliquando libidini carnis obediens, hoc equidem sine culpa non facit. Talis autem culpa citiùs bene operãti atque oranti remittitur, quia ipsi coniugi seruat maritalis charitas fidem, in qua non potest maritalis infirmitas custodire tẽperiem. Etsi nuptialis in vxore modestia nõ tenetur, à nuptiali tamen fide nulla immoderatione desceditur.

Iustitia vtendi cõiugij est propter prolem eo vti.

Libidinẽ casta coniugia nõ affectant, sed tolerant.

Prolem citò curent baptizari.

Sine culpa infidelibus cõiugibus potest esse carnalis cõmixtio.

Libido cõiugalis per fidẽ thori seruatã, quomodo diluatur præsertim si adsint opera misericordiæ vt cap. 4. docet.

7. ISIDORVS libro secundo de Ecclesiasticis officiis capite decimonono: Illę sunt certę nuptię, quæ in coniugio non libidinem, sed prolem requirunt: neque enim sic institutæ sunt, vt carnis voluptatibus seruiant, sed tantùm vt fructum propaginis quærant. Nam & ipsæ dotales tabulæ causam indicant procreandorum liberorum. Quando ergò quisque luxuriosè ampliùs viuit, quàm necessitas procreandorum liberorũ cogit, iam peccatum est. Vndè necessum est, vt quotidianis eleemosynis ac precibus intercedant, qui thori coniugalis pudicitiam frequentiùs per incontinentiam commaculant.

In nuptijs nõ libido, sed proles quærenda.

8. CHRYSOSTOMVS homilia vigesima in epistolam Pauli ad Ephesios, in morali exhortatione,

Universidad de Deusto
Biblioteca

multa pulchra habet de pacifico coniugum conuictu.

Propter vitæ communionē & prolium procreationē institutū est matrimoniū.

9. IDEM homilia quinta in priorem epistolam ad Thessalonicenses: Propter vitæ communionem & puerorum procreationem puella adiūcta viro est, non turpitudinis risusque gratia, vt domū administret, vt & virum ad honestatē & castitatem erudiat, nō vt illi fornicationis incitamenta porrigat.

Secūdum diuina iura est institutū cōnubium, cùm causa adiumenti & prolis fit coniunctio. Heb. 13.

10. BASILIVS in libro de vera atque integerrima virginitate: Tunc legitimum constat esse connubium, & secundùm diuina iura institutum, cùm non voluptatis affectus legis scita præcesserit, sed adiumenti necessarij, prolisque causa fuerit huiusmodi facta coniunctio. Ità sunt honorabiles nuptię, quandò rationem coniugij non præit obscœna voluptas: sed iacto secundùm leges diuinas sancto fundamento, matrimonium necessariò sequi voluptas ipsa cōcubitus, vnámque carnem duas facere deprehenditur. Quia enim præcedēs animæ ratio, animas apertè necessitatis ratione coniunxit, meritò ità vnitas carnis quoquè, cui alligatæ sunt, vnitas sequitur. Porrò si animæ initio aliud proponār,

Alium sibi finem proponentes, congressum reddunt execrabilem.

& caro post nodùm ad voluptatem prona, naturali feratur impetu, atque animas sibi alligatas, vt affectioni suæ obsequatur, inducat: carnis tunc vitium secutæ animæ huiusmodi cōgressum execrabilem reddunt. Quod enim opus neque ratio, quę animę inest, neque lex iusta præcessit, id profectò vt iniquum à conscientia damnatur. Ideireò mulier, inquit, alligata est legi, quanto tēpore vir eius viuit: sin verò mortuus fuerit, libera est, cui vult nubat,

1. Cor. 7.

Nubere in Domino, est non voluptatis carnis, sed iudicio, & cōmodioris vitæ ratione eò pertrahi.

tantùm in Domino. Vide quòd non simpliciter dixerit, nubat, sed adiecit, in Domino tantùm. Nam & quæ per mortem viri, liberam consequitur nubendi facultatem, non tamen ea libertate potita, vt cunquè nubere debet: sed tantùm in Domino. Quid est autem in Domino nubere? Non vt vile mancipium voluptatibus carnis ad concubitū pertrahi, sed iudicio, & cōmodioris vitæ ratione nuptias eligere. Ideò enim & matrimonij necessitatē creator in natura constituit.

1. PRIORIS ad Corinthios septimo, vt superiùs C. testim. tertio.

2. AVGVSTINVS libro nono de Genesi ad literā, capite septimo. Denique vtriusque sexus infirmitas propendens in ruinā turpitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum, vt quod sanis possit esse officium, sit ægroris remedium. Neque enim quia incontinentia malum est, ideò cōnubium, vel quo incontinentes copulantur, non est bonum: immò verò non propter illum malum culpabile est hoc bonum, sed propter hoc bonum veniale est illud malum: quoniam id quod bonū habent nuptiæ, & quòd bonæ sunt nuptiæ, peccatum esse nunquàm

Matrimonij remedium infirmitatis.

potest. Hoc autem tripartitum est, fides, proles, sacramentum: In fide attēditur, nè præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concubatur. In prole, vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In sacramento autē, vt coniugiū non separetur, & dimissus aut dimissa nec causa prolis alteri coniungatur. Hæc est tanquàm regula nuptiarum, qua vel naturę decoratur fœcunditas, vel incōtinentiæ regitur prauitas. Vndè quia satis disseruimus in eo libro, quem de bono coniugali nuper edidimus, vbi & continentiam viduale, & excellentiam virginalem pro suorum graduum dignitate distinximus, diutius hic noster stylus nō est occupandus.

Tripartitum bonum matrimonij. Fides. Proles. Sacramentum. Coniugij indissolubilis nexus.

13. CHRYSOSTOMVS in psalmum quadragesimamtertium: qui Dei opus tanta affecit ignominia, quid tandèm patietur? Et maximè quando qui hęc facit, habet vxorem. Nè mihi enim dixeris naturæ cupiditatem. Propterea enim permissum fuit matrimonium, nè vltra proprios terminos progredereris. Vide enim quanto dignus eris supplicio. Nam Deus tuę quieti & honori prospexit, vt & naturæ rabiem per vxorem compesceres, & hoc absque vllo periculo faceres, & ab omni turpitudine & dedecore liberarereris. Tu autē eum, qui tantam tuī curam gerit, ex redundanti quadam & exuberanti copia, iniuria afficis.

Ad eiusmodi fortificationē permissum matrimonium.

14. IDEM homilia tertia de verbis Esaiæ, Vidi Dominum, &c. Si quis templū Dei violat, perdet hunc Deus. Hic non est probrum aut repræhēsio, sed pœna grauissima. Nouit & Salomon peccatorū discrimen, qui furtum cum adulterio cōferens, sic alicubi loquitur: Non est mirum si quis deprædatur in furto, furatur enim, vt animā expleat esuriētem: Sed adulter, ob inopiam sensus, exitiū animæ suæ cōciliat. Et illud, inquit, peccatum est, sed alterū minus, alterum maius: quòd alteri præbuerit occasionem peccādi fames, alteri omnis adempta sit excusatio. Verùm hic quoque, dixerit aliquis, compellitur naturali concupiscentia. At non permittit elabi vxor quæ illi sorte obtigit, sed instat eripiēs illi veniam. Ob id enim matrimonium & huius legitimus vsus permittitur, ne quid horū excusare possit maritus. Hanc ob causam data est illi mulier adiutrix, vt efferuescentem naturam coērceat, vt concupiscentiæ fluctus sedet. Itaque quemadmodùm gubernator in portu faciens naufragium, haudquaquàm vllam impetraret veniam: sic nec is cui quum per coniugium concessum sit quò lapsum effugiat, tamen aliena perfodit matrimonia, aut qui quamcunque fœminam curiosis aspicit oculis, habere quicquā posset, quo semet excuset, nec apud homines, nec apud Deum, etiamsi deciès milliès allegārit naturæ voluptatem.

Adulter nullam excusationem.

Matrimonij legitimus vsus permittitur, vt vitetur fornicatio.

II.

Qua ratione Matrimonium est Sacramentum?

a Ambr. in c. 5. Ephe. Aug. vt suprà. Isidor. lib. 2. offic. Eccles. cap. 19. Cōc. Florent. Triden. sess. 24. in doctrin. de Sacramēto Matrimonij.

A. Quatenus[a] ea coniunctio, quæ inter virum & vxorem arctissima intercedit, congruum & sacrum est signum diuinitùs institutum, quo Christi sponsi & Ecclesiæ sponsæ coniunctio sanctissima firmissimāque designatur.

B. Hoc ipsum signum Christi anis coniugibus, quando Matrimonium ritè

ritè[b] auspicantur, ad gratiam Dei prodest accipiendā. Quæ gratia coniugibus naturalem[c] perficit amorem, & indissolubilem vnitatem cōfirmat, eósque sanctificat, vt non modò duo sint[d] maneántque in carne vna secūdùm suam vocationem, verùm etiam vt mutuam inter se fidē, pacē, dilectionē & consentionem maximam vsquè conseruent. Atque ità in eis efficitur, quod Apostolus docet, [e] *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus.*

b Tob. 3. c. 6. c. 8. b Euaristus epist. 1. Trident. cap. 1. reform. matrimon.
c Chrys. hom. 16. in epist. ad Ephe. Amb. lib. 1. de Abraham. cap. 7.
d Genes. 2. d
e Heb. 13. a Fulgent. epist. 2. cap. 5.

C. Proindè Paulus[f] fidē, vbi coniunctionis eiusmodi tractat mysterium, perspicuè dixit: SACRAMENTVM HOC MAGNVM EST, *ego autē dico in Christo & in Ecclesia.* Sic & Augustinus: Nō tantùm, [g] inquit, fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tātùm pudicitia, cuius vinculum est fides, verùm etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelib[9] cōiugatis. Vndè dicit Apostolus: [h] *Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Et [i] rursùs: In nuptiis plùs valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.

f Ephe. 5. Ambro. ibi. Leo epi. 92. ad Rusticū Narbo.
g Lib. 1. de nuptiis & concupisc. c. 10. & 11.
h Eph. 5 f
i Aug. lib. de bono coniugali, cap. 18.

TESTIMONIA.

1. A. AMBROSIVS in caput quintum ad Ephesios, vt suprà quæstione prima, A. testimo. quinto.

2. AVGVSTINVS, vt in priore quæstione, A. testimo. primo & sequentibus.

Bona consortia, fides, Proles, & sacramentum.

3. ISIDORVS libro secundo de Ecclesiasticis officiis capite decimonono: Nuptialia bona tria sunt, proles, fides, sacramentum. In fide attēditur, nè præter vinculum cōiugale cum altero vel altera concumbatur: in prole, vt amanter suscipiatur, pudicè nutriatur: In Sacramento, vt coniugiū non separetur, neque causa prolis alteri coniungatur. Sacramentum autem ideò inter coniugatos dictū est, quia sicut nō potest Ecclesia diuidi à Christo, ità nec vxor à viro. Quod ergò in Christo & in Ecclesia, hoc in singulis quibūsque viris atque vxoribus coniunctionis inseparabile Sacramentū est. Vndè & Apostolus: Præcipio, inquit, non ego, sed Dominus, vxorem à viro nō descendere, &c. vt Infrà quæstione tertia, B. testimo. sexto.

Cur matrimonium sit sacramētum.

Ephes. 5.

1. Cor. 7.

4. CONCILIVM Florentinum: Septimum est sacramentum Matrimonij, quod est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, secūdùm Apostolum dicentem, Sacramētum hoc magnum est, &c. Causa efficiens Matrimonij regulariter est mutuus cōsensus, per verba de præsenti expressus. Assignatur autē triplex bonū Matrimonij. Primū, proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secundū est fides, quam vnus coniugum alteri seruare debet. Tertium indiuisibilitas Matrimonij, propter hoc quòd significat indiuisibilē coniunctionem Christi & Ecclesiæ.

Causa efficiēs matrimonij. Triplex Matrimonij bonum.

Matrimonij indissolubilitas.

Indissolubilitatis textus Matrimonij. Genes. 2.

5. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaquarta in doctrina de sacramento Matrimonij: Matrimonij perpetuum indissolubilémque nexū primus humani generis parens diuini spiritus instinctu pronunciauit, cùm dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc autē vinculo duos tantummodò copulari & coniungi. Christus Dominus apertiùs docuit, cùm postrema illa verba, tanquàm à Deo prolata, referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed vna caro, statímque eiusdem nexus firmitatem ab Adamo tantò antè pronunciatam, his verbis confirmauit: Quod ergò Deus coniunxit, homo non separet. Gratiā verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem cōfirmaret, coniugésque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit: quod Paulus Apostolus innuit, dicens: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subiungens, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Cùm igitur matrimonium in lege Euangelica veteribus cōnubiis per Christum gratia præstet, meritò inter nouæ legis Sacramenta annumerandum sanctiPatres nostri, Concilia, & vniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt: aduersùs quam impij homines huius seculi insanientes, non solùm perperàm de hoc venerabili sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Euangelij, libertatē carnis introducentes, multa ab Ecclesiæ Catholicæ sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena scripto & verbo asseruērunt, nō sine magna Christi fidelium iactura quorum temeritati sancta & vniuersalis Synodus cupiēs occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hæreses & errores, nè plures ad se trahat pernicioſa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorúmque errores decernens anathematismos.

Gratia huius sacramenti.

Ephe. 5.

Inter Sacramenta nouæ legis numerādum.

1. B. TOBIÆ tertio: Tu scis Domine (inquit Sara filia Raguelis) quia nunquàm cōcupiui virum & mundam seruaui animam meam ab omni cōcupiscentia. Nunquàm cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, nō cum libidine mea, consensi suscipere.

2. ET capite sexto: Tunc angelus Raphael dixit Tobiæ: Audi me, & ostendam tibi, qui sunt quibus præualere potest dæmonium. Hi nanque qui coniugium ità suscipiunt, vt Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ità vacent, sicut equus &

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulus quibus nō est intellectus: habet potestatem dęmonium super eos. Tu autem cùm acceperis eā, &c. accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.

3. ITEM octauo capite: dixitque Tobias: Et nūc Domine tu scis, quia nō luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum.

Quomodò inchoandum sit piè matrimonium.

4. EVARISTVS Pōtifex & martyr epistola prima ad omnes Episcopos Aphricanos: Similiter custoditum & traditum habemus ab Apostolis, vt vxor legitimè viro iungatur. Aliter enim legitimū (vt à patrib' accepimus, & à sanctis Apostolis, corūmque successoribus traditum inuenimus) nō fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem vidētur habere, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à patētibus aut propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cū precibus & oblationibus, à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (vt consuetudo docet) custodita & cōsociata, à proximis tempore cōgruo, petita legibus dotetur, & solenniter accipiatur, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiāt, vt bonæ soboles generentur, & Domino in actibus suis placeant. Taliter enim & Domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter filij charissimi & meritò illustres, fide catholica suffragante, ità peracta legitima scitote esse connubia.

Benedictio sacerdotalis.

5. CONCILIVM Tridentinum in decreto de reformatione matrimonij, capite primo: Tametsi dubitandum non est, clādestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quandiù Ecclesia ea irrita non fecit: & proindè iure damnandi sint illi, vt eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falsò affirmant, matrimonia à filiis familiās sine consensu parētum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominùs sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa sęper detestata est, atque prohibuit. Verùm cùm sancta Synodus animaduertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodesse: & grauia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis coniugiis ortum habent: præsertim verò eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore vxore, cùm qua clàm contraxerant, relicta, cum alia palàm cōtrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt. Cui malo cùm ab Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcircò sacri Lateranensis concilij sub Innocentio tertio celebrati vestigiis inhærēdo præcipit, vt in posterum, antequam matrimoniū contrahatur, ter à proprio contrahentiū parocho tribus cōtinuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahēdum: quibus denūciationibus factis, si nullum legitimū opponatur impedimētum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur: vbi parochus viro & mulieri interrogatis, & eorū mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: vel aliis vtatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum. Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel vna tantùm denunciatio fiat, vel saltem parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: Deindè ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denūciationes remittātur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit. Qui aliter quàm præsente parocho vel alio sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarij licētia, & duobus vel tribus testibus matrimoniū contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit: & huiusmodi cōtractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit & annullat. Insuper Parochū, vel alium sacerdotem, qui cum minore testiū numero, & testes, qui sine parocho, vel sacerdote huiusmodi cōtractui interfuerint, necnon ipsos cōtrahentes grauiter arbitrio Ordinarij puniri præcipit. Præterea eadem sancta Synodus hortatur, vt cōiuges ante benedictionē sacerdotalem in templo suscipiēdam, in eadem domo non cohabitent: statuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictā benedictionem faciendam alij sacerdoti concedi posse: quacúque consuetudine, etiam immemorabili, quæ potiùs corruptela dicenda est, vel priuilegio, nō obstante. Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, siue regularis, siue secularis sit, etiam si id sibi ex priuilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochię sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit: ipso iure tam diù suspēsus maneat, quandiù ab ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absoluatur. Habeat parochus librum, in quo cōiugum & testium nomina, diémque & locū cōstructi matrimonij describat, quem diligenter apud se custodiat. Postremò sancta Synodus coniuges hortatur, vt antequàm cōtrahant, vel saltem triduò ante matrimonij cōsummationem sua peccata diligenter cōfiteantur, & ad sanctissimum Eucharistię sacramentum piè accedant. Si quæ prouinciæ aliis, vltra prædictas, laudabilibus consuetudinibus & cæremoniis hac in re vtūtur, eas omninò retineri sancta Synodus vehementer optat. Nè verò hæc tā salubria præcepta quēquam lateāt, ordinarijs omnibus præcipit, vt cùm primùm poterunt, curent hoc decretum populo publicari, ac explicari in singulis suarū diœcesium parochialib' Ecclesiis, idq; in primo anno quàm sæpissimè fiat, deindè verò quoties expedire viderint. Decernit insuper, vt huiusmodi decretum in vnaquaque parochia suū robur post triginta dies habere incipiat, à die primę publicationis, in eadē parochia factæ numerandos.

Hactenus fuerunt clandestina, vera matrimonia.

Cap. 31.

Matrimoniū contracturi denunciari publicè debent.

Parochi præsentia dū matrimonio cōiunguntur.

Confessio & cōmunio ante matrimonij contractum præcedant.

Promulgatio huius tridui decreti.

6. CHRYSOSTOMVS homilia vigesima in epistolā ad Ephesios: Reuerà namque, reuerà inquam mysterij est, & magnum mysterij, relicto patre & matre, quæ

quæ miserè & cum labore parturiuit, illis videlicet desertis qui tanta beneficia præstiterunt, quibus cùm consuetudo tracta est, adhærere virum illi, quæ anteà neque visa sit, neque aliquid commercij cum illo habuerit, atque hanc etiam omnibus præferre. Verè mysterium est. Et parentes quidem, etiam cùm ista fiunt, non offenduntur, sed magis offenduntur ac dolent cùm non fiunt, expēsis quoque pecuniis ac sumptu facto lætantur. Magnum reuerà mysterium, & ineffabilem quandam sapientiam habens. Istud suprà præfatus dixit, in Christo & in Ecclesia. Veruntamen non propter ipsum solum ità dictum est. Sed quid? vt vxorem scilicet tāquàm propriam carnem foueat, quemadmodùm & Christus Ecclesiam, vxor verò vt reuereatur virum.

Auxor coniugem.

Ephes. 5.

7. AMBROSIVS libro primo de Abraham, capite septimo: Nulli licet scire mulierem præter vxorem. Ideò coniugij tibi datum est ius, nè in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. Iunctus es vxori? noli quærere solutionem, quia non licet tibi vxore viuente vxorem ducere: nam & aliam quærere, cùm habeas tuam, crimen est adulterij. Et paulò pòst: Cognoscimus velut præsulem custodémque coniugij esse Deum, qui non patiatur alienum torum pollui. Et si qui fecerit, peccare eum in Deum, cuius legem violet, gratiam soluat. Et ideò quia in Deum peccat, sacramenti cælestis amittit consortium.

1. Cor. 7.

Matt. 6.

Præsul custosque coniugij Deus.

8. GENESEOS secūdo, vt suprà quæstione præcedenti, C. testimo primo.

9. AD Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

Benedictio sacerdotalis.

10. FVLGENTIVS epistola secunda ad Gallam de statu viduali, capite quinto: Sancta sunt Christianorum coniugia, quia & coniugalis ibi castitas custoditur in corpore, & puritas fidei seruatur in corde. Nam & Apostolica dicit authoritas, Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Non est ergò connubium ex colluuione peccati, sed ex institutione Dei: & in eo quod sibi cōiuges inuicēm carnis debitum reddunt, in quātum id modestè faciunt, Christi præcepta custodiunt: quia nullatenùs à coniugali charitate & castitate discedunt. Execratur autem adulterinos concubitus castitas coniugalis, & honestatis verecundiæ tenax, ab vna vnus, & ab vno vna expetit, quod vterque se vni tantùm legitimè debere cognoscit.

Matrimoniū Christianorū est sanctū.

Heb. 13.

1. C. AD Ephesios quinto, vt suprà quæstione præcedenti, C. testimonio quarto.

2. AMBROSIVS in caput quintum ad Ephesios vt suprà quæstione præcedenti, A. testimo. quinto.

3. LEO Magnus epistola nonagesimasecunda ad inquisitiones Rustici episcopi Narbonēsis, capite quarto: Nō omnis mulier iuncta viro, vxor est viri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autē fœdera, inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales, multò priùs hoc ipsum Domino constituente quā initiū Romani iuris existeret. Itaq; aliud est vxor, aliud concubina: sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem, testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abrahę: Eiice ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Vndè quum societas nuptiarum ità ab initio constituta sit, vt præter sexuum cōiunctionem haberet in se Christi & Ecclesiæ sacramentum: dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse ministerium.

Galat. 4. Gen. 21.

Haber in se Christi & ecclesiæ sacramentum.

4. AVGVSTINVS libro primo de nuptiis & concupiscentia, capite decimo & vigesimo primo, vt in quæstione præcedenti, A. testimo. secundo & tertio.

4. IDEM libro de bono coniugali, capite decimooctauo, vt in tex. & in quæst. sequēti, B. testimo. tertio.

III.

An dirimi vnquàm potest Matrimonium?

A. Matrimonium dirimi nō posse, sed illius nexum indissolubilem esse, primi hominis verba illa demōstrant, [a] *Relinquet homo patrē suū & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Quam rem [b] Christus quoquè cōfirmauit, cùm Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiā adiūgēs, *Quod Deus cōiunxit, homo nō separet.* Atq; alibi docet, [c] *Omnis qui dimittit vxorem suā, & alterā ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hanc porrò Dei legē & inuiolabilem ordinationē de perpetua cōiugalis nexus firmitate Paul' illustrās, *His*, ait, [d] *qui matrimonio iūcti sunt, præcipio nō ego, sed Dominus, vxorem à viro nō discedere: quòd si discesserit, manere innuptā aut viro suo recōciliari. Et vir vxorem nō dimittat.* Ac post eā [e] subiicit: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.*

a Genes. 2. d

b Matth. 19. a Marc. 10. b Orig. tract. 7. in Matth.

c Luc. 19. d Marc. 10. b Rom. 7. a Can. Apost. 48. Ambr. in cap. 16. Luc.

d 1. Cor. 7. b August. de adult. coniug. lib. 2. c. 5. & 9. Item homil. 49. ex 50. Concil. Milenit. cap. 17.

e Ibid. g & Rom. 7. a

B. Etsi igitur nulla etiam speretur [f] proles, & quælibet vitæ incommoda, durissimíque casus accedant, tamen contractū semel matrimonium valet, adeóque ratum & firmum est, si præsertim sit consummatum, vt vsque indissolubile in omni vita perseueret. Vndè non potest alter cōiugū ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquàm inter con-

f August. de bono coniug. c. 7. 15. 18. 24. Hier. in Epitaph. Fabiolę ad Oceanum epist. 30. Isidor. lib. 2. offic. Eccles. ast. cap. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] Decret. lib. 3. tit 32. ca. 2. & 24. Triden. sess. 24. can. 6.

iuges carnale cõmercium interceſſerit, religioſæ vitæ * inſtitutum ſuſcipiatur. Vbi verò cauſæ quædã offerunt ſeſe, ob quas aliquando coniuges ſeparentur, nõ idcircò vinculum ſoluitur, [g] ſed tori & cohabitationis communitas, quæ anteà fuit, impeditur.

[g] Concil. Floren Trid. ſeſſ. 24. can. 7. & 8. Auguſt. lib. 2. de adulter. coniug. ca 11.

C. Cuius rei cauſam in Chriſto ipſo ſtatuemus, qui ſumma, perpetua & inſeparabili prorsùs vnione [h] Eccleſiã ſponſam, illam vnicam, ſempérq; chariſſimam, ſibi adiũxit atque copulauit. Neq; ſolùm hæc ipſa, quę inter virũ & vxorem eſt, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verùm etiã omnem indè polygamiam, [i] nè vni videlicet viro plures nubãt, aut vna pluribus detur maritis, penitùs excludit. Quarè Chriſtus, vt Matrimoniũ & certiùs confirmaret, & ad purioré primęuúmque illum ſtatum reuocaret, ſignificãter dixit: [k] *Erunt duo in carne vna.* Et rursùm: *Iam non ſunt duo, ſed vna caro.*

[h] Ephes. 5. fg. Cant. 5. a b c

[i] Iſido. lib. 3. de Offi. Eccle. cap. 19. Trident. ſeſſ. 24. can. 2.

[k] Gene. 2. d Matth. 19. a Marc. 10. b

TESTIMONIA.

1. A. Geneseos ſecundo, vt ſuprà quæſtione prima, C. teſtimo. primo.

2. Matthæi decimonono: Non legiſtis, quia qui fecit ab initio, maſculũ & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc, dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergò Deus coniungit, homo non ſeparet.

3. Marci decimo: Ab initio autem creaturæ maſculum & fœminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit ad vxorem ſuam, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Scripturæ ad uetãtur, cõtrahere Matrimonium viuente conſuge Rom. 7.

4. Origenes tractatu ſeptimo in Matthæum: Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſiis, extra ſcripturam permiſiſſe aliquam nubere viro priore viuente: & contra ſcripturam quidem fecerunt dicentem, Mulier ligata eſt quanto tempore viuit vir eius. Item viuente viro adultera vocabitur, ſi facta fuerit alteri viro. Et nonnullis interiectis: Qua enim ratione adultera eſt mulier, quamuis legitimè nubere videatur, viro viuente: eádem ratione & vir quãuis legitimè accipere videatur dimiſſam ab aliquo viro, non accipit legitimè ſecundùm ſentẽtiam Chriſti, ſed magis mœchatur, quaſi alienam accipiens.

Non accipit ſecundùm ſententiam Chriſti.

5. Lvcæ decimo ſexto: Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.

6. Marci decimo: quicunque dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.

7. Ad Romanos ſeptimo: Quæ ſub viro eſt mulier, viuẽte viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri: vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.

8. Canon Apoſtolorũ quadrageſimus octauus: Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimiſſam duxerit, cõmunione priuetur.

9. Ambrosius in caput decimumſextum Lucæ: Noli vxorem dimittere, nè Deum tuæ copulæ diffitearis authorem. Etenim ſi alienos, multò magis vxorios debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit vxorem, facit eam mœchari. Etenim cui non licet viuente viro mutare coniugium, poteſt obrepere libido peccandi. Itaque qui author erroris, etiam reus culpæ eſt. Quò cum paruulis fœta dimittitur? quò titubanti veſtigio grandæua detruditur? Durum, ſi excludas parẽtem, pignora teneas: vt ad contumeliã charitatis, addas etiam pietatis iniuriam. Durius, ſi propter matrem etiam filios ſimul pellas, cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculoſum, ſi fragilem adoleſcentulæ ætatem errori offeras? Quàm impium, ſi eius deſtituas ſenectutem, cuius defloraueris iuuentutem? Ergò inhonoratum ſtipendiis, & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperij ſui poſſeſſione detrudat, & ruſticum laboris effœtum agro ſuo propulſet agricola? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? Dimittis ergò vxorem quaſi iure ſine crimine, & putas id tibi licere quia lex humana non prohibet, ſed diuina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum vereri, Audi legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt: quæ Deus coniunxit, homo non ſeparet. Sed non ſolùm hîc cæleſte præceptum, ſed quoddam etiam opus Dei ſoluitur. Pateris ne, oro, liberos tuos viuente te eſſe ſub vitrico? aut incolumi matre, degere ſub nouerca? Pone, ſi repudiata non nubat: & hæc viuo viro tibi debuit diſplicere, cui adultero fidem ſeruat? Pone, ſi nubat, neceſſitas illius tuum crimen eſt: & coniugium quod putas, adulterium eſt. Quid enim refert, vtrùm id aperta criminis confeſſione, an mariti ſpecie adulter admittat? niſi quòd grauius eſt legem criminis feciſſe, quàm furtum.

Vxoris diuitias ſe cõiugium adulterio ob

Loc 16.

10. Priori ad Corinthios ſeptimo, vt in textu.

11. Avgstinvs de adulterinis coniugiis libro ſecundo, capite quinto: Sicut manente in ſe Sacramento regenerationis, excommunicatur quis reus criminis, nec illo ſacramento caret, etiamſi nunquàm reconcilierur Deo: ità manente in ſe vinculo fœderis coniugalis, vxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiãſi nunquàm reconcilietur viro: carebit autem, ſi mortuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideò nunquàm carebit regenerationis ſacramento, etiam non reconciliatus, quoniã nunquàm moritur Deus. Remanet itaque, vt ſi ſapere ſecundùm Apoſtolum volumus, non dicamus virũ adulterum pro mortuo deputandũ, & ideò licere vxori eius alteri nubere. Quanuis enim ſit mors adulterium, non corporis, ſed quod peius eſt, animæ: non tamen de iſta morte loquebatur Apoſtolus, cùm dicebat: Quòd ſi mortuus fuerit vir eius, cui vult nubat: ſed de illa ſolà, qua de corpore exitur. Quoniam ſi per coniugis adulterium coniugale ſoluitur vinculum, ſequitur illa peruerſitas, quam cauendam eſſe monſtraui, vt & mulier per impudicitiam ſoluatur hoc vinculo: quæ ſi ſoluitur, libera erit à lege viri. Et ideò quod inſipientiſſimè dicitur, non erit adultera, ſi fuerit cum altero viro, quia per adulteriũ liberata eſt à priori viro. Quod ſi ità eſt à veritate deuium, vt nullus id, non dico Chriſtianus, ſed humanus ſenſus admittat, profectò mulier alligata eſt, quandiù vir eius viuit. Quod vt apertiùs dicam, quandiù vir eius in corpore eſt. Pari ergò forma & vir alligatus eſt, quandiù mulier eius in corpore eſt. Vnde ſi vult dimittere adulteram, non ducat alteram, nè quod in illa culpat ipſe committat. Similiter & mulier ſi dimittit adulterum, non ſibi copuler alterum: alligata eſt enim quandiù vir eius viuit, nec à lege viri niſi mortui liberatur, vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.

In dimiſſa viuere propter fornicationem, vnam adhuc in colum fordere: ſingulis.

Mens corporibus vtrum diſſoluit matrimonij nexum.

1. Cor. 7.

Et qui dimittit adulteram, non licet alij ducere.

12. Et capite nono: Et quid ad nos, ſi nec ſaltem diuina miſeratione mundata, marito reconcilietur à Deo adultera, dum tamen non recõciliatis adulteris, non alia fiant quaſi connubia, quæ conuincuntur eſſe adulteria? Mulier enim alligata eſt, quandiù vir eius viuit? Ergò conſequenter & vir alligatus eſt, quandiù mulier eius viuit. Hæc alligatio facit, vt aliis coniungi ſine adulterina copulatione non poſſint. Vndè neceſſe eſt ex duobus coniugibus, quatuor adulteros fieri, ſi & illa alteri nupſerit, & ille alteram duxerit. Quanuis enim ſceleratiùs mœchetur, qui non cauſa fornicationis vxore dimiſſa alteram duxerit: quod genus adulterij commemorauit Matthæus, tamen non ſolùm ipſe mœchatur, ſed ſicuti eſt apud Marcum, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur: & ſicuti eſt apud Lucam, Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & ducit alteram, mœchatur: & qui dimiſſam à viro duxerit, mœchatur. De quibus teſtimoniis iam ſatis in libro ſuperiore diſſerui.

Ex duobus coniugibus ſoli quatuor adulteri, ſi eſt aliis contrahant. Matth. 19.

Etiã mœchatur qui adulteras dimittẽs, contrahit. Mar. 10. Luc. 10.

13. Idem in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadrageſimanona: Non vobis licet habere vxores, quarum priores mariti viuunt. Nec vobis, fœminæ, habere viros licet, quorum priores vxores viuunt. Adulterina ſunt iſta coniugia, non iure fori, ſed iure cæli. Nec eam fœminam quæ per repudium diſceſſit à marito, licet vobis ducere, viuo marito. Solius fornicationis cauſa licet vxorem adulteram dimittere, ſed illa viuente non licet alteram ducere. Et vobis fœminæ, nec illos viros, à quibus per repudium diſceſſerunt vxores eorum, maritos habere conceditur. Non licet: adulteria ſunt, non coniugia: Contemnitur Auguſtinus? timeatur vel Chriſtus.

Adulterina coniugia non iure fori, ſed cæli.

Adultera viuente, non licet aliam ducere. Matth. 5.

14. Concilivm Mileuitanum Canone decimoſeptimo: Placuit, vt ſecundùm Euangelicam & Apoſtolicam diſciplinam, neque dimiſſus ab vxore, neque dimiſſa à marito, alteri coniungantur: ſed ità maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigantur. Ita qua cauſa legem imperialem petẽdam promulgari.

Nec dimiſſus nec dimiſſa alteri cõiungi poteſt.

15. Ad Romanos ſeptimo, vt in textu.

1. B. Avgstinvs in libro de bono coniugali capite ſeptimo: Vſqueadeò fœdus illud initũ nuptiale cuiuſdam Sacramenti res eſt, vt nec ipſa ſeparatione irritum fiat: quãdoquidem viuente viro à quo relicta eſt, mœchatur ſi alteri nupſerit: & ille huius mali cauſa eſt qui reliquit. Et paulò pòſt: Tantum valet illud ſociale vinculum coniugum, vt cùm cauſa procreandi colligetur, nec ipſa cauſa procreandi ſoluatur. Poſſet enim homo dimittere ſterilẽ vxorẽ, & ducere de qua filios habeat: & tamen non licet & noſtris quidem iam tẽporibus, ac more Romano nec ſuperducere, vt ampliùs habeat quàm vnam viuã: & vtique relicta adultera, vel relicto adultero poſſent plures naſci homines, ſi vel illa alteri nuberet, vel ille alteram duceret. Quod tamẽ ſi nõ licet, ſicut diuina regula præſcribere videtur, quẽ nõ faciat intentũ, quid ſibi velit tãta firmitas vinculi cõiugalis? Quod nequaquã puto tãtũ valere potuiſſe, niſi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominũ quoddã ſacramẽtum adhiberetur, quod deſerẽtib* hominib* atq; id diſſoluere cupientibus, inconcuſſum illis maneret ad pœnam. Siquidẽ intercueniente diuortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis: ità vt ſibi coniuges ſint etiam ſeparati: cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri: nec tamen niſi in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius, talis eſt cauſa cum vxore.

Nec ipſa quidem ſeparatione ſoluitur vinculum.

Nec proliam cauſa viuo altero licet contrahere.

Cur hoc vinculum indiſſolubile.

Solũ in Eccleſia locum habet.

2. Idem capite decimoquinto: Semel autem initum connubium in ciuitate Dei noſtri, vbi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam ſacramentũ nuptię gerũt, nullo modo poteſt niſi alicuius eorũ morte diſſolui. manet enim vinculũ nuptiarũ, etiã ſi proles cuius cauſa initũ eſt, manifeſta ſterilitate nõ ſubſequatur: ità vt iam ſciẽtibus cõiugibus non ſe filios habituros, ſeparare ſe tamen vel ipſa cauſa filiorũ, atq; aliis copulare, non liceat.

Indiſſolubile vinculum.

3. Idem capite decimooctauo: Sicut duobus pluribuſve ſeruire, ſic à viro viuo in alterius tranſire connubium, nec tunc licuit, nec nũc licet, nec vnquàm licebit. Apoſtatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam ſuperſtitionem, ſemper eſt malum. Nec cauſa ergò numeroſioris prolis fecerunt ſancti noſtri, quod Cato dicitur feciſſe Romanus, vt traderet viuus vxorem etiam alterius domum filiis impleturam. In noſtrarum quippe nuptiis, plùs valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.

Non licet ad ſecũdum coniugium tranſire ſuperſtite coniuge.

Sanctitas Sacramenti.

4. Et capite vigeſimoquarto: Bonum igitur. Vide ſuprà quæſtione prima, A. teſtim. quarto.

5. Hieronymvs in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum epiſtola trigeſima: Præcepit Dominus vxorem nõ debere dimitti, excepta cauſa fornicationis: &, ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera vxor dimittenda

Matth. 4. 1. Cor. 7. Loc eſt de viro & vxore iudicium in matrimonij negotio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, & vir mœchus retinendus. Si qui meretrici iungitur, vnum corpus facit: ergò & quæ scortatori, impuróque sociatur, vnum cum eo corpus efficitur. Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos viris impudicitiæ fræna laxantur: & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas libido permittitur: quasi culpam dignitas faciat, non voluntas. Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet viris: & eadem seruitus pari conditione censetur. Et paulò pòst: Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se virum iure dimissum: nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuersa causatio, viuentibus viris, fœminis amputatur: dum multa diaboli vitat vulnera, vnum incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam, cuius pœnitentiam ipsa confessa est? Quis hoc crederet, vt post mortem secundi viri in semetipsam reuersa, quo tempore solèt viduæ negligétes, iugo seruitutis excusso, agere se liberiùs, adire balneas, volitare per plateas, vultus circunferre meretricis: saccum indueret, vt errorẽ publicè fateretur: & tota vrbe spectãte Romana, ante diẽ Paschæ in basilica quondã Laterani, qui Cæsareano trũcatus est gladio, staret in ordine pœnitentiũ, Episcopo, Presbyteris, & omni populo collachrymãtibus, sparsum crinem, ora lurida, squalidas manus, sordidã colla submitteret.

1. Cor. 6. Aliæ leges Christi, aliæ Cæsarum. Fabiola ex ignorãtia vigoris Euangelij viuente viro dimisso, alteri nupserat. Publica eiusdem pro eo peccato pœnitentia.

6. Isidorvs libro secũdo de Ecclesiasticis officiis capite decimonono: Præcipio, inquit Apostolus, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere. Prohibet enim dimitti quacunque ex causa, nè aliis coniungantur secundum consuetudinem Iudæorum, quam Dominus interdixit, dicens: Quicunque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, & aliam duxerit, mœchatur. Solum (vt ait Hieronymus) adulterium est quod vxoris vincat affectũ. Et paucis interiectis: Quid ergo si sterilis est, si deformis, si ætate vetula, si temulenta, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si gulosa, si fatua, si vaga, si iurgatrix & maledica? tenẽda est, velis nolis, & qualiscunque accepta est, habenda. Cùm enim esses liber, sponte te seruituti subiecisti, cúmque habet quis vxorem, (vt ait Lactãtius) neque seruã, neque liberã habere poterit, vt matrimonij fidẽ seruet: neque enim vt iuris publici ratio est, sola mulier adultera est, quæ virum habens, ab altero polluitur, & maritus si alteram habeat, à crimine adulterij alienus habetur, dum diuina lex duos in vnum matrimonij corpus coniunxerit, vt adulter sit, quisquis compagem corporis in diuersa distraxerit.

Matth. 5. & 19. In caput 19. Matth. scribens. Tenenda est velis nolis, & qualiscunque accepta est vxor habẽda. Lib. 6. Inst. diuin. cap. 23.

7. In decretalibus Gregorij libro tertio, titulo trigesimo secundo de conuersione coniugatorum, capite secundo, Verùm. Alexander tertius Salernitano Archiepiscopo scribẽs, inquit: Verùm post consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut quidã sancti de nuptiis vocati fuerũt) dummodò carnalis commistio non interuenerit inter eos: & alteri remanenti, si commonitus continentiam seruare noluerit, licitum est ad secunda vota transire. Quia cùm non fuissent vna caro simul effecti, satis potest vnus ad Deum transire, & alter in seculo remanere. Vide ibidèm capite septimo. Ex publico, eundem Alexandrum III. scribentem ad Episcopum Brixiensem.

Ante cõsummatũ matrimonium licet Religionem etiã sine coniugis consensu ingredi. Licet alter in seculo manẽti nuptum cum alio cõtraherẽ.

8. Ibidem capite decimoquarto, Ex parte tua, Innocẽtius tertius Lugdunẽsi Archiepiscopo ità scribit: Etsi possit non inconsultè videri, quòd ex quo matrimoniũ inter legitimas personas per verba de præsenti contrahitur, illis viuentibus in nullo casu possit dissolui, vt viuente reliquo, alter ad secunda vota transmigret, etiam si vnus fidelium inter quos est ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secùs fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem, sicut à quibusdã sanctis legitur esse factum: Nos tamen nolentes à prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondêre consulti, antequàm matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugium, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ità quòd reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus obseruandum in articulo prænotato. Ex diuina reuelatione aliquando facta dicitur post consummationem. Ad religionem tranire vnus coniugũ, alteri verò tuum cõtrahere licet ante consummationem.

9. Concilivm Tridentinum sessione vigesimaquarta, canone sexto: Si quis dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solennem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit. Per solẽnem Religionis professionem dirimente matrimonii ratum, non consummatum.

10. Concilivm Florentinum: Tertium bonũ Matrimonij est indiuisibilitas, propter hoc quòd significat indiuisibilem coniunctionem Christi & Ecclesiæ. Quanuis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est, cùm matrimonij vinculum legitimè contracti perpetuum sit. Ex causa fornicationis licet tori separationem facere, sed non aliud matrimonium. Vinculũ perpetuum.

11. Tridentinvm sessione vigesimaquarta, canone septimo: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm docuit & docet iuxta Euangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non posse dissolui: & vtrunque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere, mœchari-que eum, qui dimissa adultera aliã duxerit, & eam quæ dimisso adultero, alij nupserit, anathema sit. Vinculũ matrimonij dissolui negant etiam ob fornicationem. Post separationem tori alterum licet. Aliud coniugium contrahere.

12. Canone octauo: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter coniuges quo ad torum, seu quo ad cohabitationem ad certum, incertúmve tempus fieri posse decernit, anathema sit. Separatio quo ad torum & cohabitationem.

13. Avgvstinvs de adulterinis coniugiis, libro primo capite vndecimo: Restat vt Matthæum intelligamus à parte totũ significare voluisse: eandem tamen tenuisse sententiam, vt dimittens vxorem & alteram ducens, non quidem mœchetur, id est, qui præter fornicationem dimiserit: quidam verò non mœchetur, id est, qui propter fornicationẽ dimiserit: sed omnis qui dimittit vxorẽ suã, & ducit alterã, mœchari minimè dubitetur. Nã capite nono eiusdẽ libri his verbis eam difficultatem explicauerat. Cur ergò (inquis) interposuit Dominus causam fornicationis, & non potiùs generaliter ait: Quicunque dimiserit vxorem, &c. si & ille mœchatus est, qui dimissa fornicante muliere, alteram ducit? Credo quia illud quod maius est, hoc Dominus commemorare voluit. maius enim adulterium esse quis negat, vxore non fornicante dimissa, alteram ducere: quàm si fornicantem quis Christi verba quomodo ab inuicem intelligenda, quando coniugium contrahi fornicatione dimissa. Matth. 19.

quis dimiserit, & tunc alteram duxerit: non quia & hoc adulterium non est, sed quia minus est, vbi fornicante dimissa, altera ducitur. Nam simili locutione vsus est etiam Iacobus: Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi. Nunquid ideò non peccatum est illi qui nescit bonum facere, & ideò non facit? vtiquè peccatum est, sed hoc grauius, si etiam sciat & non faciat. Nec illud ideò nullum, quia minus.

Iacob. 4.

1. C. Ad Ephesios quinto, vt suprà quæstione prima, C. testimo. quarto.

2. Canticorvm quinto: Veni in hortum meũ soror mea sponsa: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, &c. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum! qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurâsti nos?

3. Isidorvs libro secundo de officiis Ecclesiasticis, capite decimonono: Quòd non vnus & multæ, sed vnus & vna copulantur, ipsa prima diuinitùs facta coniunctio in exemplum est. Nam cùm Dominus hominem figurâsset, eíque parem necessariam prospexisset, vnam de costis eius mutuatus, vnam illi fœminam finxit, sicque Adam & mulier Eua, vnà inter se nuptiis iuncti, formam hominibus de originis authoritate & prima Dei voluntate sanxerunt. Item secundùm spirituales nuptias sicut vnus Christus & vna ecclesia, ità & vnus vir & vna vxor, tam secundùm generis documentum, quàm secundùm Christi sacramentum. Numerus autem matrimonij à maledicto viro cœpit. Primus Lameth duabus maritatus, tres in vnam carnem effecit. Sed dicit aliquis, quòd & Patriarchæ simul pluribus vxoribus vsi sunt: Ergò propterea licebit nobis plures ducere. Sanè licebit; sed si qui adhuc typi alicuius futuri sacramenti supersunt, quibus plures nuptiæ figurẽtur. Secũdas autem nuptias propter incontinentiam iubet Apostolus. Melius est enim denuò vni viro nubere, quàm explendæ libidinis causa cum pluribus fornicari: Sæpiùs autem nubendi licentia, iam non est religionis, sed criminis.

Genes. 2. Contra Polygamiam. Genes. 4. Cur patriarchæ plures simul vxores habuerint. Secundæ nuptiæ post mortẽ priores coniugis. 1. Cor. 7. Plures vxores simul habere, crimínis est.

4. Concilivm Tridentinum sessione vigesimaquarta, canone secundo: Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.

5. Geneseos secundo, vt suprà quæstione prima, C. testimo. primo.

6. Matthæi decimonono, 7. Marci decimo, vt suprà hac eadem quæstione, A. testimo. secundo & tertio. Diuina lege prohibitum, vt Christiani simul plures vxores habeant.

IIII.

Est'ne permissum omnibus Matrimonium?

A. Minimè. Tradiderunt enim sancti Apostoli, vt[a] Epiphanius inquit, peccatũ esse, post decretam votóque firmatã virginitatẽ, ad nuptias cõuerti. Idque tale ac tantum esse peccatũ asserit Hieronymus, [b] vt dicat, Virgines, quæ post cõsecrationẽ nupserint, non tã adulteras, quàm incestas esse. Et Augustinus [c] ait: Virgo, quæ si nuberet, nõ peccaret, sanctimonialis si nupserit, Christi adulterare putabitur. Respexit enim retrò de loco, quo accesserat.

a Epiphan. Hæresi 61. contra Apostolicos.

b Hieron. lib. 1. contra Iouinianum. & lib. de virginitate, & epistol. ad virginem elapsam.

c In psal. 83. Vide eundem in psal. 76. & de bono viduit. cap. 8. & 11. Oecu. in 1. Cor. 7. Cypr. epist. 62. Chrysost. de virgi. c. 39. Fulgent. epist. 1. c. 6. & 7.

B. Proindè quod Apostolus habet, [d] *Melius est nubere quàm uri*, prout [e] Ambrosius disertè pronunciat, ad non pollicitam, ad nõdùm velatam pertinet. Cæterùm quæ se spopõdit Deo, & sanctũ velamẽ accepit, iam nupsit, iam immortali iuncta est viro: & si iam voluerit nubere communi lege coniugij, adulteriũ perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Vndè semper laudatũ fuit Iouiniani [f] Imperatoris Rescriptum, & à Iustiniano Imperatore in Codicem relatum, [g] quod sic habet: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantùm iungẽdi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

d 1. Corinth. 7. b

e lib. ad virgin. lapsam. cap. 5. Hieron. lib. 1. in Iouinia. Augustin. lib. 1. de adulter. coning. c. 11. & c. 8. de bono viduitatis. Oecu. in 1. Cor. 7. Isidor. lib. 2. de offic. eccles. c. 17. Leo epist. 92. ad Rust. cap. 14.

f Sozom. lib. 6. hist. c. 3. & Niceph. lib. 10. cap. 39.

g L. 8. quis. C. de Epis. & Cler. 1. Turon. can. 21.

C. Iam de [h] Monachis, & [i] sacris Ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsùs: damnationem enim habẽt, si laxatis libidini habenis, primam fidẽ Deo & Ecclesiæ datam fefellerint, seu (vt Apostolus [k] loquitur) irritam fecerint. Qui vltrò se abdicârunt coniugio, dum seruãdum perpetuò Cœlibatum aut voto expresse nuncupato firmârunt, aut sacrorum Ordinum susceptione saltem tacitè [l] comprobârunt, atque testati sunt.

h Basil. quæst. 14. dist. expl. Trent sermo. 2. de instit. Monachorum, & Constitutionum monasticarum c. 22. & epi. ad monach. emplam. Chrysostom. epist. 6. ad Theodor. lapsum. Leo epist. 92. ad Rust. cap. 13. 14. & 15. August. in ptal. 75. & ser. 1. de communi vita Cler. Chal. sermo. c. 16. Epiphan. hæresi 59. & in compend. doctrin. Hieron. lib. 1. contra Iouinian. & aduersus Vigilantium. Aug. lib. 2. de coniug. cap. 20. Fulgent. de fide ad Petrum, cap. 5. Gregor. lib. 3. epist. 34. Leo epist. 92. ad Rust. ca. 3. & epist. 84. cap. 4. Bernard sermon. 65. in Cantic. Trident. sess. 24. can. 9.

i 1. Tim. 5. b. Carthag. 4. can 104. August. de bono viduit. cap. 8. & 9. Isidor. lib. 2. offic. eccles. cap. 12.

k 2. decretal. lib. 3. tit. 15.

l Eccles. 5. 4.

m Ibidem & Deuter. 23. 6

n Psalm. 75. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

p Luc. 9.g Bern. epist. 2. ad Fulconem. Anselmus epist. 4.

mino Deo vestro. Quin & Christus ipse docet:p *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.*

TESTIMONIA.

1. A. EPIPHANIVS hæresi sexagesimaprima contra Apostolicos: Aliqua in scripturis, aliqua in Traditionibus sancti Apostoli tradiderunt: quemadmodùm dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & sic tradidi in ecclesiis. Et, si continetis nisi frustrà credidistis. Tradiderunt itaque sancti Dei Apostoli, peccatum esse post decretam virginitatem, ad nuptias conuerti. Et scripsit Apostolus: Si nupserit virgo, non peccauit. Quomodo igitur hoc cum illo concordat? Immò etiam illam virginem dicit quæ non est dedicata Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in Christum credebant, necessariò sic fiebat. Et quòd hæc sic se habeant, docet nos idem Apostolus, dicens: Iuniores viduas reiice: postquam enim lasciuierint contra Christum, nubere volunt: habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerint. Si itaque & ea quæ post mundi experientiam vidua fuit, atque Deo dicata, & posteà nupsit, iudicium & condemnationē habebit, quòd primam fidem reiecit: quanto magis quę citra mūdi experientiam Deo dicata virgo fuit & nupsit, contra Christum lasciuiit, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, velut quæ proprium erga Deum propositum relaxauit?

2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum: Si nupserit virgo, non peccauit. Non illa virgo quæ semet Dei cultui dedicauit: harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Virgines enim quæ post consecrationem nupserint, nō tam adulteræ sunt, quàm incestæ.

3. BASILIVS Magnus in libro de vera virginitate: Cùm virginitatem Domino professæ sint, carnali postmodùm voluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ, stupri scelus honesto coiugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiusmodi, quāuis ignorantiam simulent: quæ sponsi dexteram & fœdera præuaricata sit, eam nec illius vltrà esse sponsam, quem, nequitiæ dans manus, dereliquit: neque eius vxorem per vllas leges dici posse, cui se, deserto sponso, libidine incitata coniunxit. Tunc enim legitimum constat esse connubium, & secundū diuina iura institutū, cùm non voluptatis affectus legis scita præcesserit, sed adiumenti necessarij, prolisq; causa fuerit huiusmodi facta cōiunctio. Et paulò pòst: Non se fallat qui à virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primùm quidem, quia pessimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisque malum: deindè, quia causa non esset libera: neque enim est mortuus vir eius, vt cui vult nubat, viuente immortali viro, meritò censetur adultera, quæ mortalem hominem, ob carnis vitia, Domini thalamis intulit.

4. IDEM epistola ad virginem elapsam, quæ aliis est centesima octogesimaquinta: Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram Deo & Angelis, ac hominibus. Reuoca in memoriam venerandam congregationem, & sanctum virginum chorum, & consilium Domini, &c. Ob hæc quis non luctu commotus dixerit? Quomodò facta est meretrix ciuitas fidelis Sion? Quomodò autem non ipse Dominus ad aliquem ex his, qui nunc in spiritu Hieremiæ obambulāt, dixerit? Vidisti quæ fecit mihi virgo Israel? Ego despondi ipsam mihiipsi in fide & integritate, in iustitia & in iudicio, & in misericordia & miserationibus, quemadmodum per Oseam Prophetam ipsi promisi. Ipsa autem dilexit alienos, & viuente me viro immortali adultera appellatur, & non timet alteri viro commisceri, &c. Sublatis membris Christi, fecisti mēbra meretricis, &c. Expediret ipsi, vt mola asinaria circa collum ipsius appensa esset, & in mare proiectus esset, potiùs quàm virginem vitiasset. Quis seruus contumax ad tantam insaniam deuenit, vt herili cubili seipsum iniiceret? Quis prædo ad tantam demētiam perductus est, vt ipsa Dei donaria contingeret, non suppellectilem inanimatam, sed corpora viuentia, & animam inhabitantem habentia, factam ad imaginem Dei? Quis ab æterno auditus est in media ciuitate, & serena meridie, imagini regiæ formas immundorum porcorum inscribere ausus esse? Si quis humanas nuptias ignominia affecit, citra miserationem coram duobus aut tribus testibus moritur: Quanto peiore supplicio dignus censebitur, qui filium Dei conculcauit, & desponsatā ipsi sponsam adulterio contaminauit, & spiritum virginitatis contumelia affecit?

5. AVGVSTINVS in psalmum octogesimumtertium: Vnusquisque autem, fratres charissimi, de loco itineris sui, ad quum proficiscēdo peruenit, & quem vouit Deo, indè respicit retrò, cùm ipsum dimiserit: verbi gratia, statuit castitatem coniugalem seruare: indè enim incipit iustitia: recessit à fornicationibus & ab illa illicita immunditia, quando se ad fornicationes conuerterit, retrò respexit. Alius ex munere Dei maius aliquid vouit, statuit nec nuptias pati, qui non damnaretur, si duxisset vxorem: post votum quod Deo promisit, si duxerit, damnabitur, cùm hoc faciat quod ille qui non promiserat, tamen ille non damnatur, iste dānatur. Quare, nisi quia iste respexit retrò? Iā enim ille antè erat, iste autem illuc nondùm peruenerat. Sic virgo quæ si nuberet, nec peccaret, sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Respexit enim retrò de loco quò accesserat.

6. IDEM in psalmum septuagesimumquintum, super illud, Vouete & reddite Domino Deo vestro: Quisque quod potest voueat, & reddat. Non vouearis, & reddatis: sed quisque quod potest voueat, & reddat. Non sitis pigri ad vouendum, non enim viribus vestris implebitis: deficietis, si de vobis præsumitis: si autem de illo cui vouetis, vouete, fecuri reddetis. Est quidam modus communis omnibus fortum non facere: non nubere, castimonia li præcipitur, & nuptæ non præcipitur: adulterium non facere, omnibus præcipitur, &c. Hoc totum omnes vouere debemus. Sunt etiam vota propria singulorum, alius vouet Deo castitatem coniugalem,

minister. Esai.

In corruptorem sacræ virginis. 1. Cor. 6. Matth. 18.

Qui dicatur retrò respicere. Luc. 9.

Votum castitatis.

Damnabiliter voti violatio.

Non satis pigris ad vouendum.

Vota quædam communia, quædam propria singulorum.

lem, vt præter vxorem suam non nouerit aliam: sic & fœmina, vt præter virum suū non nouerit aliū. Alij etiam vouent, & si experti tale coniugium, vltrà nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere, & ipsi vouerunt aliquid maius quàm illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouent, vt nihil tale vel experiantur, quale illi experti sunt & reliquerunt: & isti vouerunt plurimum. Alij vouent domū suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum votum vouent. Alius vouet relinquere omnia sua distribuēdo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum, magnum votum vouit. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Quisque quod vouere voluerit, voueat: illud attendat, vt quod vouerit, reddat. Vnusquisque Deo quod vouet, si respicit retrorsum, malum est. Nescio quæ castimonialis nubere voluit. Quid voluit? Quod & virgo quælibet. Quid voluit? quod & mater ipsius. Aliquid mali voluit? Mali planè. Quare? quia iam vouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talib⁹ Apostolus Paulus, cùm dicat, Viduas adolescentulas nubere si velint? Sed tamen ait quo dam loco, Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium. Ostendit beatiorem, si sic permanserit: non tamen damnandam, si nubere voluerit. Quid autem ait de quibusdā quæ vouerunt, & non reddiderunt? Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quid est, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt, & non reddiderunt. Nemo ergò positus in monasterio frater, dicat: Recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio, peruēturi sunt ad regnum cælorum: & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Responderunt ei: Sed illi non vouerunt, tu vouisti, & retrò respexisti. Et post pauca: Quæ autem respexit ad nuptias, non quia voluit nubere, damnatur: sed quia iam antè recesserat, & fit vxor Loth respiciendo retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, quibus adspirat Deus appræhendere gradus meliores: quia non ista ideò loquimur, vt non voueatis, sed vt voueatis & reddatis. Iam quia ista tractauimus, fortè volebas vouere, & modò non vis vouere. Sed quid tibi dixerit Psalmus, attende. Non dixit, nolite vouere: sed, Vouete & reddite. Quia audisti, Reddite, non vis vouere? Ergo vouere volebas, & non reddere? Immò vtrunque fac: vnum sit ex professione tua, aliud ex adiutorio Dei perficietur. Adspice eum qui te ducit, & non respicies retrò, vndè te educit. Qui te ducit, ante te ambulat: vndè te educit, post te est. Ama ducentē, & non te damnat retrò respicientem.

7. ITEM de bono viduitatis, capite octauo: Proindè quę se non continent, nubant antequàm continentiam profiteantur, antequàm Deo voueant: quod nisi reddant, iure damnantur. Alio quippe loco de talibus dicit Apostolus: Cùm enim in deliciis egerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, id est, voluntatem ad nuptias à proposito continentiæ deflexerunt. Irritam quippe fecerunt fidem quàm priùs vouerant, quod perseuerantia implere noluerunt.

8. ET capite nono: Quæ potest ergo capere, capiat: quę se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggressa est, perficiat: nulla ad uersatio detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. In coniugali quippe vinculo si pudicitia conseruatur, damnatio non timetur. Sed in viduali & virginali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur. Qua expetita & electa, & voti debito obligata, iam non solùm non capessere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle, damnabile est. Nam vt hoc demonstraret Apostolus, non ait, cùm in deliciis egerint, in Christo nubunt: sed, nubere volunt: habentes, inquit, damnationē, quoniam primam fidem irritam fecerunt: etsi non nubendo, sed tamen volendo.

9. ITEM capite vndecimo: Planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis esse peiores. Si enim, quod nullo modo dubitādum est, ad offensionem Christi pertinet, cùm membrum eius fidem nō seruat marito: quanto grauiùs offenditur, cùm illiipsi non seruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Et paulò pòst: Post voti professionem perseueranter frænandum & vincendum est quodlibet, quia iam non licet.

10. OECVMENIVS in septimi capitis prioris ad Corinthios, hæc verba: Si nupserit virgo, non peccauit: Virginem hoc loco appellat, non eam quæ Deo consecrata est, sed innuptam puellam. Nam quæ Deo consecrata est, si nupserit, Christo reddit adulterum eum cui nubit.

11. CYPRIANVS epistola sexagesimasecunda ad Pomponium: Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat, nónne indignatur & fremit? Quid? Christus Dominus & iudex noster, cùm virginem suam sibi dicatam & sanctitati suæ destinatam iacere cum altero cernit, quàm indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Et paulò pòst: Si autem de eis aliqua corrupta fuerit deprehensa, agat pœnitētiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est.

12. CHRYSOSTOMVS in libro de Virginitate, capite trigesimonono. Cùm capite præcedenti citāsset illud prioris ad Timotheum quinto, Cùm luxuriatæ fuerint in Christo, & nubere voluerint, damnationem habebunt, &c. Deindè attulisset & istud prioris ad Corinthios septimo, Dico autem innupris, & viduis, Bonum est illis si sic permanserint sicut & ego: quòd si se non continent, nubant, &c. subiicit statim capite citato: Sed quamobrem in eam, quam liberam dimiserat, pœnam deindè constituit, &, quod in Domino esse inquit connubium, id quasi contra legem conciliatum condemnat? nè verearis: non enim id de his ipsis, sed de alteris vult intelligi nuptiis. Vt enim, cùm dixit virginem, quia nupserit, non peccare, de ea non est locutus, quæ coniugium renunciarit, quippe quā deliquisse, & intolerabili scelere se astrinxisse perspicuum est omnibus, sed de illa, quæ expers adhuc nuptiarum, nihil dum statutum habet, verùm etiā nunc inter vtrunque ancipiti cogitandi cura distrahitur: sic & viduam: hoc enim locò de ea omninò loquitur, cui, viro amisso, neque dum deliberatum sit nubere, & integrum, vtrum malit, optare: illic verò eam significat, cui, cùm iam in certamen continentiæ descenderit, non ampliùs liberū est nubere cum aliquo: licet enim, quàm diù id non elegerit, viduam esse, neque in viduarum ordinem

Post voto nō cupatam castitatem non tantū nubere sed etiam velle nubere, damnabile est. 1. Tim. 5.

Adulterijs peior est lapsus à voto castitatis?

Virgo quæ renunciauit cōiugio, nubendi intolerabili se astringit peccato. 1. Cor. 7. 1. Tim. 5.

Ibid.

Lev. 21. 14. & 15.

Peccatum est ad nuptias cōuerti post virginitatem decretam.

1. Cor. 7.

Paulus virgini nō dedicatæ Deo, tantū permittit nuptias.

1. Tim. 5.

Nota argumentum Epiphanij.

Virgines sacræ si nubant, damnationem habent. Non tā adulteræ, quàm incestæ. 1. Cor 5.

Virginitatem professæ, stupri scelus honesto cōiugij nomine obtegere cupiūt.

Coniugium illis in peccatum reputabitur.

Adultera censetur.

Professio virginitatis facta coram Deo, angelis, & hominibus.

Voti castitatis constitutio, & vitalis.

Votum virginitatis.

Votum paupertatis & religionis.

Esai. 21.

Reddere votum est ex adiutorio Dei.

Nubētes post professionem continentiæ, damnantur.

1. Tim. 5. Primā fidem irritam fecerit, id est, voluntatem ad nuptias à proposito continentiæ deflexerunt.

Adhortatio ad castitatis oblationem.

Virgines post votum nubētes, comparātur vxori Loth. Luc. 17. Adhortatio ad vouendū.

Psal. 75.

Universidad de Deusto
Biblioteca

referri: itaque, inquit ipse, Vidua deligatur nō minùs sexaginta annorum, nam viduæ omninò, si voluerit, potestatem nubendi facit: at eam, quæ coniuge mortuo, se in reliquum tempus Deo castam fore professa sit, si posteà nupserit, vehementer accusat, vt quæ pacta, quæ cum Deo fecerat, tanquā oblita neglexerit. non his ergò, sed illis dixit, Si se non continent, nubant: melius est enim nubere, quàm vri.

Quæ se castā fore professa est, non potest nubere. 1. Cor. 7.

13. Fvlgentivs Epistola prima de coniugali debito, capite sexto: Licitarum rerum vsus licitè cum temperantia geritur, donec rei licitæ renunciatio non mouetur, & quandiù non tenetur ex vtriusque, id est, ex mariti vxorisque cōsensu, perpetua continentiæ promissio, non est illicita coniugalis admixtio. Scriptum est enim: Si duxeris vxorem, non peccāsti: & si nupserit virgo, nō peccauit. Veruntamen non peccet virgo quæ nubit: inuenitur aliqua virgo peccare si nupserit. Non enim peccat virgo nubens, si virginitatem Deo priusquàm nuberet in corde non vouit. Cæterùm si, quemadmodum dixit Apostolus, statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginitatem suam, grauiter postmodùm peccat, si post dicatam virginitatem Deo, voluerit humano seruire connubio. Nam & viduas quasdam beatus Paulus vinculo pronūciat damnationis obstrictas, quia scilicet post continentiæ professionem, nubendi receptam non abiiciunt voluntatem. De quibus euitandis Timotheum sic instruit, Adolescentiores autem viduas deuita: cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Adimit igitur concumbendi licentiam continentiæ promissio, nec sola talibus fornicatio interdicitur, sed etiam maritalis admixtio prohibetur, & præuaricatricem voluntatem tenet culpabilis nexus, etiam si nullus in opere consequatur effectus. Neque enim frustrà scriptum est: Quia concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum.

Quæ virgo nubens, non peccet: quæ verò peccet. 1. Cor. 7.

Post dicatam Deo virginitatem, volens humano seruire connubio, grauiter peccat.

1. Tim. 5.

Voluntas etiā sola culpabilis est. Iacob. 1.

14. Et capite septimo: Quocirca nō solùm à virginibus integritas, verùm etiam à viduis atque cōiugibus debet Deo dicata continentia cum timore & tremore seruari. Quia priusquàm sit aliquis voti reus, non condemnatur, siue virgo licitè nubat, siue maritus & vxor coniugale sibi debitum reddant: Postquàm verò quisque meliora consectans, professione seipsum continentiæ siue integritatis obstrinxerit, grauissimè delinquit, si sibi deinceps licere putat, quod ante licitum fuerat. In talibus quippe rebus quod vouēs Deo sibi adimit voluntas, nulla deinceps impunè permittitur vsurpare necessitas: nec temerator voti excusationem iustam suæ præuaricationis inueniet, quem nemo compulit vt voueret.

Post votum continentiæ, nec virginibus nubere, nec coniugibus debitum cōiugale reddere licet.

1. B. Prioris ad Corinthios septimo: Dico autem non nuptis & viduis: Bonum est illis si sic permanent, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quàm vri. Iis autē qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, &c.

2. Ambrosivs in libro ad virginem lapsam. capite quinto: Non es memorata diei sanctæ Dominicæ Resurrectionis, in quo diuino altari te obtulisti velandam? In tanto itaque solenni conuentu Ecclesiæ Dei, inter lumina illa splendida, inter candidatos regni cælestis quasi regina regi nuptura processeras. Non es memorata qualis allocutio facta est illa die ad te: Adspice filia, & intuere, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum, quia ipse est Dominus Deus tuus? Reminiscere ergò, quantus ad sponsi tui & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem, quam sub tantis testibus pollicita es, semper cogitare cui virginitatem spoponderis. Facilius te oportuit sanguinem cum spiritu fundere, quàm perdere castitatem tuam. His tunc in illo die cōsecrationis tuæ dictis, & multis suprà castitatem tuam præconiis, sacro velamine tecta es, vbi omnis populus dotem tuam suscribens, non attramento, sed spiritu, pariter clamauit, Amen. Vincor lachrymis, cùm hæc recordor: compungor stimulis, cùm hæc exempla considero. Nam si inter decem testes confectis sponsaliis, nuptiis consummatis, quæuis viro coniuncta mortali, non sine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore, si inter innumerabiles testes Ecclesiæ, coram angelis, exercitibus cæli facta copula spiritalis per adulterium soluitur? Nescio an possit digna mors, an pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius est nubere quam vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondùm velatam. Cæterùm quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit: iam nupsit, iam immortali iuncta est viro. Etiamsi voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est, quid de illa dicendum est, quæ occulta & furtiua turpitudine constupratur, & fingit se esse quod non est? Habitu virgo, facto non virgo. Bis adultera, & in actu & in adspectu.

Adulterium spirituale. 1. Cor. 7. Melius est nubere quam vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondùm velatam. Cæterùm quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit: iam nupsit, iam immortali iuncta est viro.

3. Hieronymvs libro primo aduersùs Iouinianū, vt suprà hac quæstione, A. testimo. secundo.

4. Avgvstinvs libro primo de adulterinis coniugiis, capite decimoquinto: Illis qui se non continent, vtique expedit nubere, & quod licet, expedit. Quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit nubere. Porrò discedere ab infideli coniuge licet, sed non expedit.

Post votum nec licet, nec expedit nubere.

5. Idem in libro de bono viduitatis, capite octauo, vt suprà, A. testimo. septimo.

6. Oecvmenivs in prioris ad Corinthios septimum caput, vt suprà, A. testimo. decimo.

7. Isidorvs libro secundo de officiis ecclesiasticis, capite decimoseptimo: Illos dicit Apostolus non peccare, si nubant, quæ nondū vouerunt Deo castitatem. Cæterùm vel quæ in corde suo promisit, si aliud fecerit, habet damnationem, quia primā fidem, sicut ait idem Apostolus, irritā fecit. Quod enim erat per naturam licitum, per votum sibi fecit illicitum, sicut Ananias & Saphira, quibus de precio possessionis suæ retinere nihil licuit, ob quam causam & subita morte prostrati sunt.

1. Tim. 5. Per votum fit illicitū quod ante erat licitum. Act. 5.

8. Leo epistola nonagesimaprimacūda ad Rusticum capite decimoquarto, vt inferiùs, C. testimonio septimo.

9. In Codice Iustiniani tit. de Episcopis & Clericis, lege quinta, quæ est Iouiniani Imperatoris: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantummodò iungēdi causa matrimonij sacratissimas virginum

Pœna cedit in eos contra, qui matrimonia illi iungere cōantur.

gines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

Virginum sacrata solemnitate benedicitur. Psal. 44.

10. Eivsdem legis mētionem facit Sozomenvs libro sexto historiæ ecclesiasticæ, capite tertio. Et Nicephorvs libro decimo, capite trigesimonono.

Cap. 12. Virginitatem professi, vir merentur ad pœnitentiam admitti, si nupserint.

11. Concilivm secundum Turonicum canone vicesimoprimo: Quia in sententia Papæ Innocentij ad Victricium Episcopū Rothomagensem lata, legitur scriptū de virginibus, quæ Christo spiritaliter nupserūt, & velari à sacerdote meruerunt, si posteà nupserint, quòd vix etiam ad agendā pœnitentiam mereantur accedere, quia sic dicit: Si enim de omnibus hęc ratio custoditur, vt quæcunque (viuente viro) alteri nupserit, habeatur adultera: quantò magis & illa damnanda est, quæ antè immortali sponso se coniunxerat, & posteà ad humanas nuptias transmigrauit? Et adiecit: Hæ verò quæ necdùm sacro velamine tectæ sunt, tamen in proposito virginali semper se manere simulauerant, licèt velatæ non sint, si posteà nupserint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia est, quia sponsio earum à Deo tenebatur. Nam si inter homines solent bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui, quantò magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigerunt, solui sine vindicta non debet? Post hoc de viduis adiunxit: Nam si Paulus Apostolus, si à proposito viduitatis discesserunt, dixit eas habere damnationem, vbi ait, quia primam fidem irritam fecerunt, &c. quis sacerdotum contra decretalia, quæ à sede Apostolica processerunt, agere præsumat? vel quis (quod peius est) contra sententiam, quam vas electionis Paulus Apostolus (spiritu sancto ministrante) promulgauit, aliud conscribere vlla ratione præsumat, cùm dicat ipse per spiritum sanctum. Qui prædicauerit præter id, quod prædicaui, anathema sit? Et quorum authorum valere possit prædicatio, nisi quos sedes Apostolica semper aut intromisit, aut apocryphos fecit? Et patres nostri hoc semper custodierunt, quod eorum præcepit authoritas. Nos ergò hoc sequentes, quod vel Apostolus Paulus, vel Papa Innocentius statuit, in canonibus nostris inserentes statuamus obseruandum, vt nullus sacratam Deo virginē, quæ in honorem Christi vestem mutauit, aut rapere, aut competere, aut sibi coniugem fecisse præsumat: quia etiā lex Romana constituit, vt quicunque sacratam Deo virginē, vel viduam fortassè rapuerit, si posteà eis de coniunctione conuenerit, capitis sententia feriantur. Item si quis non dicam rapere, sed attentare matrimonij iungendi causa, sacram virginem ausus fuerit, capitis sententia feriatur. Cùm etiam in Chronicis habeatur de virginibus Gentilium tempore, quæ se deæ Vestæ sacrauerant, postmisso proposito, & corrupta virginali gratia, legali sententia viuas in terra fuisse defossas. Si prophana colentes, tali sunt sententia cōdemnatæ: quantò magis, quæ in honorem Redemptoris sui se veste mutauerint, & perseuerare noluerint, vtique grauem debent expectare sententiam? sicut in Arelatensi synodo habetur insertū: De puellis quæ se vouerunt Deo, & præclari nominis decore floruerunt, si post 25. præsertim ætatis suæ annum ad terrenas nuptias sponte transierint, id custodiendum esse decreuimus, vt cum his, quibus se alligauerunt, communione ptiuentur, ità vt eis postulantibus, pœnitentia non negetur, cuius pœnitentię cōmunio multo tempore differatur, cùm etiam id in antiquis Mileuitanis canonibus fuerit statutum. Item placuit, vt quicunque Episcoporum necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis (cùm vel petitor potēs, vel raptor aliquis formidatur, vel si aliquo etiam mortis scrupulo periculoso compuncta fuerit, nè non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curā pertinet) velauerit virginem, seu velabit intra 25. annos ætatis, non ei obsit conciliū, quod de isto annorū numero constitutum est. Nos verò quos lex perimi iubet, (si cupiunt audire præcones) volumus vt conuertantur ad vitam. Nam perimendi sunt oris gladio, & à communione priuandi, si relicta sibi decreta seniorum obseruare noluerint, & pastorem suum audire despexerint, & esse separati noluerint. Qui ergo in hac pertinacia perdurare voluerint, & plus in volutabro malæ conuersationis permanere, quàm se de vetito coniugio separare, perenni excommunicatione damnentur. Et quicunque Episcoporum, aut presbyterorum, vel diaconorum, aut subdiaconorum, eos communicare præsumpserit, vsque ad synodum ab omnibus Episcopis excommunicatus habeatur.

Can. 16.

Nemo sacratam Deo virginem coniugē sibi sociare præsumat.

1. si quis C. de epis. & clericis.

Pollicitatio quam cum Deo pepigerunt, solui non debet. 1. Tim. 5.

Cap. 13.

Votifragi Religiosi quales habendi.

1. Reg. 2.

12. Si quis C. de epis. & clericis.

Cal. 1.

Sacrilegij scelus.

1. Reg. 2.

Illorum tantum valere debet prædicatio, quos sedes Apostolica mittit.

1. Cor. 7.

13. Idem sermone primo de institutionibus monachorum, seu secundùm alios sermone quarto exercitamentorum pietatis: Danda omninò nobis sedulò opera est, nè quid quoquo pacto professione nostra indignum faciamus, néve simili atque Ananias iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim initiò Ananię possessiunculam suam Deo non polliceri ac vouere: sed postquàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per professionē Deo consecrauit, quo videlicet egregio istiusmodi facto hominum de se admirationē excitaret: de precio autem callidè posteà nescio quid interuertit, eiusmodi aduersùm se indignationē Dei prouocauit, cuius Petrus minister fuit, vt nè ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit. Quocirca ante religiosæ istius vitæ professionem liberum est vnicuique, quatenùs per Dei indulgentiam leges permittunt, communem cum cæteris viuendi, morem sequi, sibique vxorem adiungere. Vbi verò iam quis sponte sua ipse professus est, hic Deo custodire seipsum debet, veluti eorum aliquid, quæ dicata sunt Deo, nè sacrilegij iudicium incurrat, cū videlicet corpus, quod semel Deo cōsecrauit, ministerio rursū cōmunis vitæ cōtaminet.

Ananias voluntatis pauperta tis fecit. Act. 5.

Post professionem & votum vxorem ducere, alioquin sacrilegium committitur.

Valet excommunicandæ sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3. ITEM in Constitutionibus monasticis capite vigesimo secundo, siue in constitutionibus exercitatoriis capite vigesimoprimo : Quemadmodùm igitur membra corporis naturæ vinculo coniugata, à corpore auelli non possint, aut si auellantur, quæ auulsa sint, ea emortua sint necesse est : * item quoquè monachus, quotiescunquè reliquorū fratrum corpori coniunctus est: & firmiore, quàm sit vinculum naturæ, compage vinctus teneatur, nempe ex pacto quod is cum sancto spiritu contraxit, nullo modo putandus est ab iis se posse diuellere, quibuscum copulatus sit. Alioqui si hoc facit, & animæ vitam amittit, & vnà cum ea gratiam spiritussancti, vtpotè qui initū ipso authore fœdus violauerit. Si verò aliquis dicat, in fratribus aliquos esse vitiosos, (neque enim vniuersos opinor culpabit. Neque enim propterea vt vitiosi essent, societatem illi coierunt, vt vnanimiter cuncti improbi essent) sed si quis improbos quosdam reperiri inter fratres dicat, eiusmodi, qui & temerè officia cuncta peruertant, & honestatem negligant, & cōuenientem ordini illi contemptim imminuant disciplinā, ac propterea huiuscemodi hominum societatem relinqui oportere, nequaquàm is idoneā recedendi causam commentatus est. Siquidem neque Petrus, neque Andreas, Ioannésve propter Iudæ improbitatem se à reliquorum Apostolorum choro submouerūt, neque alius de Apostolorū numero quispiam hanc ad recedendum ansam arripuit, neque quominùs Christo obtemperans esset, vlla in re illius vitiis retardatus est : sed contrà potiùs relicta illius peruersitate, Dominicæ disciplinæ seruientes ac morigeri, pietatem virtutémque magno ipsi studio sectabantur. Et posteà : Omnis igitur prætextus excusandi sui, nimirùm vt rationi dissentaneus, præcisus ei est & ademptus, qui à spirituali cœtu segregare se velit : demonstratúmque originem istiusmodi consilij, nihil aliud esse, quàm vitiorum intemperantiam, & laborandi fugam, & iudicij corruptelam, instabilitatémque, &c.

4. ET epistola priori, quæ est ad monachum elapsum ac profugum, quę est aliis centesima octogesima tertia: Gaudium & salutem nō præscribimus, quòd in impiis neque gaudiū sit, neque salus. Admiror quomodò tanta sapientia absorpta est, quomodò tanta sinceritas dissoluta est, vndè tanta cæcitas circonfusa est, quomodò nulla in totum consideratione habita, talem ac tātam animarum perniciem induxisti. Si enim verum hoc est, tradidisti & animam tuam in profundum, & omnium hanc impietatem audientiū robur exoluisti, fidem ignominia affecisti, à certamine homo aberrāsti. Quapropter doleo tui gratia. Quis enim sacerdos propter te non lamentabitur? Quis ecclesiasticus non plangit? quis laicus non tristis est? quis pietatis exercitator non luget? ferè etiam sol ipse ob ruinam tuam obscuratus est, & virtutes cæli ob interitum tuum commotæ sunt. Lachrymas effuderūt etiam lapides sensus expertes ob tuam insaniam. Plorarunt etiam inimici propter excessum iniquitatis tuæ. O ingentem stupiditatem. O vehementem crudelitatem. Non Deum timuisti? Non homines reueritus es? non homines curasti, sed simul omnia naufragio amisisti, omnibus simul spoliatus es, &c. Vide igitur nè fortè dum vis pacta aliquorum seruare, transgrediaris pacta erga Deum, quæ professus es coram multis testibus.

5. IDEM in epistola altera ad alium monachum elapsum, quæ est aliis centesima octogesimaquarta. Reuoca in memoriam, quot ora sanctorum osculo excepisti, &c. Itaque simul etiam periurij pernicioſi sponsor fuisti, & corrupto exercitationis charactere, vsque ad Apostolos & ipsum Dominum turpitudinem transmisisti. Dedecore affecisti castitatis gloriationem. Vituperasti temperantiæ professionem, facti sumus captiuorum tragœdia, &c.

6. CHRYSOSTOMVS epistola sexta ad Theodorum lapsum: Bonum quidem nuptias & ipse cōfiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed te iam seruare non cōuenit priuilegia nuptiarum : Angelorum enim societati semel iunctum, illam relinquere & vxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere est : quanuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tanto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus angelus. Neque vllus tibi fortè persuaserit, dicens : Nihil de non accipienda vxore Dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quod adulterium interdixit, non nuptias vetuit : verùm in te adulterij nomen accipiet, si vlueris vnquàm, quod absit, nuptias cogitare, &c. Atque vt illud repetam, quod in principio posui epistolæ, si militiæ vincula non tenerent, quis tibi desertionis crimen obiiceret? Nunc autem nihil in te penitùs tui iuris est, quippe qui tanto Imperatori militare cœpisti Nam si mulier propij corporis non habet potestatem, sed vir: multò magis hi qui Christo potiùs quàm sibi viuunt, cōditionem corporis sui habere non possunt.

7. LEO Magnus epistola nonagesimasecunda ad Rusticum Narbonensem Episcopum, capite decimotertio : Propositum monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptum, deseri non potest absque peccato. Quod enim quis vouit Deo, debet & reddere. Vndè qui relicta singularitatis professione, ad militiam vel ad nuptias deuolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est : quia etsi innocens militia, & honestum potest esse coniugium, electionem tamen meliorem deseruisse, transgressio est.

8. ET capite decimoquarto: Puellæ, quæ nō coactæ parentum imperio, sed spontaneo iudicio, virginitatis propositum atque habitum susceperunt, si posteà nuptias eligunt, præuaricantur, etiamsi consecratio non accessit, cuius vtiquè non fraudarentur munere, si in proposito permanerent.

9. ITEM decimoquinto: Ambigi verò nō potest crimen magnum admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid de eis manebit, qui corruperint fœdera diuini sacramenti?

10. AVGVSTINVS in psalmū septuagesimumquintum super illud, Vouete & reddite: Quisque quod potest voueat, & reddat, &c. vt superiùs in hac quæstione, A testimonio sexto. Nemo ergo positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum cælorum: & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non vouerunt, tu vouisti, tu retrò respexisti

pexisti. De die iudicij cùm Dominus minaretur, quid ait? Mementote vxoris Loth, omnibus dixit: Quid enim fecit vxor Loth? Liberata est à Sodomis, & in via posita retrorsùm respexit. Vbi respexit, ibi remansit. Facta est autem statua salis, vt illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non sint fatui, non retrò respiciant. Obiicimus illis quosdam qui retrò respexerunt : illi fatui sunt in se, sed alios coadiunt, quando commemorantur, vt illorum exemplum timentes isti, retrò nè respiciant.

11. IDEM sermone primo de communi vita clericorum: Qui societatem communis vitę iam susceptam quę laudatur in Actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit. Obseruet iudicē scilicet Deum, non me. Ego scio quātum mali sit profiteri sanctum aliquid, nec implere: Vouete, inquit, & reddite Domino Deo vestro. Et, Melius est non vouere, quàm vouere & non reddere. Virgo & si nunquàm fuit in monasterio, & virgo sacrata est, illi nubere non licet, quamuis esse in monasterio non compellitur. Si autem cœpit esse in monasterio & deseruit, & tamē virgo est, dimidia ruit. Sic & clericus duas res professus est, & sanctitatem, & clericatum. Professus est sanctitatem, professus est commuuiter viuendi societatem: & professus est quàm bonum & iucundum, habitare fratres in vnum. Si ab hoc proposito cecidit, & extrà manens clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit.

12. CHALCEDONENSIS synodus generalis canone decimosexto: Si qua virgo se dedicauerit Deo, similiter & monachus, nō licere eis iungi nuptiis. Si verò inuenti fuerint hoc faciētes, maneant excommunicati. Statuimus verò posse eis fieri humanitatem, si ità probauerit loci Episcopus.

DE CÆLIBATV SACERDOTVM ET CLERICORVM.

13. EPIPHANIVS hæresi quinquagesimanona contra Catharos: Renerà non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentū eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Sed & adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum non suscipit, sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum & presbyterum, & episcopum, & hypodiaconum: maximè vbi sinceri sunt canones Ecclesiastici. At, dices mihi, omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere & presbyteros & diaconos & hypodiaconos. At hoc non est iuxta canonem, seu iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est, id semper Ecclesia per spiritum sanctum benè disposita videns, statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur: Dico autem quòd decorum est propter repentina ministeria ac necessitates, vt presbyter & diaconus & Episcopus Deo dediuus sit. Si enim etiam populo præcipit sanctus Apostolus, dicens: Vt ad tempus vacent orationi : quanto magis sacerdoti idem præcipit; vt indistractus sit, in quam, ad vacandum secundùm Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vsibus perficitur.

14. IDEM in Compendiaria vera doctrina fidei Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ: Horum vertex est sanctum sacerdotium ex virginibus quidem vt plurimùm procedens: Si verò non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus. Si verò non sufficerint ad ministerium* ad solitariam vitam degentibus, de his qui continent à propriis vxoribus, aut ab vnis nuptiis viduitatem seruantibus. Nam eum qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsa ad sacerdotium susc ipere : etiam si is qui ab initio continens viduus fuerit, possit habere locum episcopi & presbyteri, & diaconi & subdiaconi.

15. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum: Non dicit Paulus, Eligatur episcopus qui vnam ducat vxorem & filios faciat : sed qui vnam habuerit vxorem & filios in omni subditos disciplina. Certè conniteris non posse esse Episcopum, qui in episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum, si laicus & quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali : sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergò semper carendum matrimonio.

16. IDEM aduersùs Vigilantium: Proh nefas, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes : si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi priùs vxores duxerint. Nulli cælibi credentes pudicitiam, immò ostendentes, quàm sanctè viuant, qui malè de omnibus suspicantur, & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantésque de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?

17. AVGVSTINVS libro secundo de adulterinis coniugiis, capite vicesimo: Istis qui virilem excellentiam non putant, nisi peccandi licentiam, quando terremus nè adulterinis coniugiis hærēdo pereant in æternum, solemus proponere etiam cōtinentiam Clericorum : qui plerunquè ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eámque susceptam vsque ad debitum finem, Domino adiuuante, perducunt. Dicimus ergò eis, Quid si & vos ad hoc subeundum populorum violentia capereminī? nōnne susceptum castè custodiretis officiū, repentè conuersi ad impetrandas vires à Domino de quibus nunquàm antèa cogitastis? Sed illos, inquiunt, honor plurimùm consolatur. Respondemus, & vobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei ministri repentè atque inopinanter impositum susceperunt, sperantes se illustriùs in Christi hæreditate fulgere: quātò magis vos, adulteria cauendo, viuere continenter debetis, metuentes non in regno Dei minùs lucere, sed in gehennæ ignibus ardere?

18. FVLGENTIVS de fide ad Petrum Diaconū, capite tertio: Coniugium in primis hominibus Deus instituit & benedixit. Propter quod Apostolus ait: Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Ideóque serui Dei in eo quòd à carnibus, & à vino abstinent, non tanquàm res immundas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta

Lucæ 17. Genes. 19.

Fatui sunt, qui respiciunt retro.

Habetur hic fermo in editione Parisiēsi tom. 10. fol. 8. & in Concil. Aquisgranensi Ludouico celebrato anno 816. cap. 12.

Act. 2. & 4.

Differentes vitā religiosam & communē. Pſal. 75. Eccl. 5.

Virgini sacræ nubere non licet.

Clerici religiosi & in cōmuni viuentes. Pſal. 132.

Nec monachis nec virginibus Deo dicatis licet nuptiis iungi.

Reliqua testimonia de hoc negotio habes quæst. sequenti.

Qui secundò contraxerunt matrimonii, non sunt ad sacerdotium promouendi.

Matrimonio antè cōtractō viētes nō suscipiuntur ab Ecclesia ad Presbyteratū, Diaconatum, aut subdiaconatum.

Vbi sinceri sint canones.

Non secundū canones ecclesiastica agūt, qui matrimonio antè contracto virtutem ordinis prædicti ordinibus conferunt.

1. Cor. 7.

Pactum cum spiritu contractum, facit vt Religioso nō liceat vitæ suæ institutū deserere.

Excusatio profugorum Religiosorū.

Responsio.

Causam aperit, cur à religionis instituto ferè deficiant.

Deplorat apostatæ monachi lapsum.

Tradidit animam suam in profundum. Fidem ignominia affecit.

Insania. Excessus iniquitatis. Stupiditas, crudelitas.

Vota Deo nuncupata, violāda non sunt.

Periurij pernicioſi sponsor.

Monachi ab proposito & institutum deserere possunt. Deut. 23. Pſal. 49. & 115. Eccles 5. Ionæ 2.

Puellæ virginitatis propositum abiicientes.

Crimen magnum admitti, vbi violatur consecratio & propositum deseritur.

Excusatio fugitiui monachi.

Ad sacerdotium ferè non nisi virgines promouētur: aut vt minimum continentes aut cælibes, for. * solitariā vitam degentes.

Bigami non ordinantur.

1. Tim. 3.

Episcopus qui vxoratus ad Episcopatum venit, si vitatur matrimonio, vt adulter damnabitur.

Sacerdotiſemper carendum matrimonio.

Ecclesiæ Orientis, Ægypti, & sedis Apostolicæ clericos, non nisi virgines, cælibes aut continentes admittunt.

Qui ad Clericatum inuiti rapiebantur, continentiam etiam seruabant.

Oratione impetratur donū continentiæ.

Hebr. 13. Serui Dei à carnibus, vino, & conia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gio obstinen-ter castitatem non damnatur, sed melioris vitæ institutum sectantur. Matth. 19. 1. Cor. 7.

sectantur. Et in eo quòd coniugia non habent, non nuptiarum bonum, crimen esse existimant, sed continentiam iugem bonis nuptiis meliorem esse non dubitant, isto quàm maximè tempore, quando dicitur de continentia: Qui potest capere, capiat. De nuptiis verò dicitur: Qui se non continet, nubat. In vna enim ratione virtus exoritur, in altera, infirmitas remedio subleuatur. Vndè quia ægritudini semper est consulendum, propterea si cui primo contigerit priuari coniugio, si voluerit secundas vel tertias inire nuptias, nullum de illis peccatum habebit, si eas castè seruauerit: id est, si vnus & vna legitimè duntaxat coniuncti, fidem seruent, vt nec illi mulieri præter vxorem, nec illa viro præter maritum vllatenùs misceatur. In talibus etsi fuerit aliquis coniugalis excessus, qui tamen legitimum non violet torum, habebit nonnullum, sed veniale peccatum. Sed hæc illorum sunt, qui nullam vouerunt continentiam Deo. Cæterùm quisquis seipsum castrauerit propter regnum cælorum, & in corde suo continentiam Deo vouerit, non solùm si mortifero fornicationis crimine maculetur, verùm etiam si aut vir vxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, secundùm Apostoli sententiam, damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergò secundùm Apostoli sententiam, dignum est, vt vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro, quia si quis acceperit vxorem, non peccat: & si nupserit virgo, non peccat: ità secundùm eiusdem Apostoli dictum, qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & vouerit cõtinentiam Deo, debet eam vsque in finem tota mentis solicitudine custodire, nè damnationem habeat, si primam fidem irritam fecerit. Similiter & coniugati viri, & coniugatæ mulieres, si ex consensu perennem Deo vouerint continentiam, nouerint se sui voti obnoxios detineri: nec iam sibi debere commixtionem carnis, quam primitùs licitam habuerunt, sed Deo se debere continentiam quam vouerunt. Tunc enim vnusquisque regnum cælorum, quod sanctis promittitur, possidebit, si oblinìscens quæ retrò sunt, & in anteriora extendens seipsum, secundùm quod in psalmis dicitur, Vouete & reddite Domino Deo vestro: quod scit esse licitum, & ad profectum melioris vitæ pertinere cognoscit, & libenter vouear, & celeriter reddat, & in hoc quòd votum reddit, meliore semper conatu proficiat. Omnì enim vouenti Deo, & reddenti quod vouit, ipse quoquè Deus reddet cælestis regni præmia quæ promisit.

Matth. 19. Quisquis Deo vouit cõtinentiam, non solum si fornicetur, verùm etiam si vellit cõtrahere matrimonium, habebit damnationem. 1. Tim. 5. 2. Cor. 7. Ibid.

Semel Deo vouens castitatem, debet illam vsque in finem seruare, nè habeat damnationem, &c. 1. Tim. 5.

Philip. 3.

Psal. 75. Vouete quid oporteat.

19. Gregorivs libro tertio epistolarum, epistola trigesimaquarta: Multorum relatione comperimus hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, vt subdiacono suis licitè miscerentur coniugibus. Quod nè denuò quisquam præsumeret, à seruo Dei, sedis nostræ diacono ex authoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, vt eodem tempore ij qui iam vxoribus fuerant copulati, vnum è duobus eligerent, id est, à suis vxoribus abstinerent, aut certè nulla ratione ministrare præsumerent. Et post pauca: De cætero verò fraternitas tua sit omninò solicita, & quos ad hoc iam officium cõtigerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, nè si vxores habent, miscendi se cum eis licentia potiantur: sed ad similitudinem sedis Apostolicæ, eos cuncta obseruare sua nihilominùs districtione constituat.

Subdiaconis interdictus vsus coniugij.

20. Leo Magnus epistola nonagesimasecunda ad Rusticum Narbonensem Episcopum, capite tertio: Lex continentiæ eadem est ministris altaris, quæ episcopis atque presbyteris: qui cùm essent laici siue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cùm ad prædictos peruenerint gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vndè vt de carnali fiat spirituale coniugium, oporteret eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant, sic habere, quò & salua sit charitas coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.

Ad continentiam castitatis gustum minus idonei & subditi coguntur episcopi & presbyteri. 1. Cor. 7.

21. Idem in epistola octogesimaquarta ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem, capite quarto: Quum extra Clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, sint tanquàm non habentes: & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri: quantò magis in primo aut secundo tertióque seruandum est, nè aut Leuitico ministerio, aut presbyterali honori, aut Episcopali excellentiæ quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria necdùm frænasse detegitur?

Subdiaconorum & superiorum continentia. 1. Cor. 7.

22. Bernardvs sermone sexagesimoquinto in Cantica, de hæreticis loquens: Mulieres relictis viris, & item viri dimissis vxoribus ad istos se conferunt. Clerici & sacerdotes populis ecclesiisque relictis, intonsi & barbati, apud eos inter textores & textrices plerunquè inuenti sunt. Interrogo vnum quempiam horum: Heus tu bone vir, quæ nam hæc mulier, & vndè hæc tibi? Vxor ne tua? Non, inquit, nam voto meo istud non conuenit. Filia ergo? Non. Quid? Non soror, non neptis, non aliquo saltè propinquitatis vel affinitatis gradu attinẽs tibi? Nullo prorsùs. Et quomodò tuta tibi cum ista continentia tua? Sanè nec licet tibi istud. Cohabitationem (si nescis) virorum & fœminarũ in iis qui vouere cõtinentiam, Ecclesia vetat. Si non vis scandalizare Ecclesiam, eiice fœminam.

Clerici & sacerdotes, quia vouere continentiam vetat cohabitationem mulierum. Clericos in sacris ordinibus constitutos facilis collocutio fœminarum & negligentia matrimonium vtium valli. Dominum cõtinentia vouere.

23. Concilivm Tridentinum sessione vigesimaquarta, canone nono: Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto: & oppositum nihil aliud esse, quàm damnare matrimonium: posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit: cùm Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

24. Prioris ad Timotheum quinto: Adolescentiores autem viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

25. Concilivm quartum Carthaginense canone

Castitatis præmium. Viduæ quæ fe Deo deuouerũt, & veſtem religiosam assumpserũt, habebunt dãnationem si nubant, quia fidem castitatis fregerunt. 1. Tim. 5.

canone cẽtesimo quarto: Sicut bonum est castitatis præmiũ, ità & maiori observantia & præceptione custodiendum est. Vt si quis viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis positę, & matura ætate, à viro relictæ, se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & ecclesiæ religioso habitu apparuerint, posteà verò ad nuptias seculares transiẽrunt, secundùm Apostolum, dãnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausę sunt. Tales ergò personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in conuiuio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ coniuges reatu sunt virtis suis obnoxiæ, quanto magis viduæ quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte, nõ coactæ, obtulerũt, libidinosa corruperint voluptate, atque ad *secundas nuptias transitum fecerint? Quæ etsi violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac posteà delectatione carnis atque libidinis, permanere in coniugio, raptori vel violento viro cõsenserint, dãnationi superiùs comprehẽsæ tenebuntur obnoxiæ. De talibus ait Apostolus: Quum luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Crimine adulterij notantur. *seculares. 2. Tim. 5.

26. Avgvstinvs de bono viduitatis, capite octauo & nono, vt suprà hac eadem quæstione, A. testimonio septimo & octauo.

27. Isidorvs libro secundo de officiis Ecclesiasticis, capite decimooctauo: Prædicat Apostol' damnationem habere viduas, quæ post propositũ cõtinentiæ nubere capiũt: Cùm enim, inquit, luxuriatę fuerint in Christo, nubere volũt, habentes dãnationem, quia primã fidem irritam fecerunt, id est, quia in eo quod honestè primò vouerunt, non steterunt. Nec tamẽ, ait, nubunt, sed nubere volũt. multas enim earũ reuocat à nubendo, si non amor pręclari propositi, vel aperti de decoris timor. Igitur quæ nubere volunt, & ideò non nubunt, quia impunè non possunt, hæ meliùs nõ vouerẽt, & nuberẽt, quàm vrerentur, id est, quàm occulta flãma concupiscẽtiæ vastarẽtur, quas pœnituisse professionis forma declarat, sed piget cõfusionis, quę nisi correctæ cor dirigãt, & Dei timore rursùm libidinem vincãt, in mortuis deputandæ sunt, si in deliciis agant, (vndè dicit Apostolus: Quæ autem in deliciis est, viuens mortua est) siue in laboribus atque ieiuniis nulla cordis correctione, sed magis ostentationi quàm emendationi seruientes.

1. Tim. 5. Primã fidem irritam fecerũt, id est, votum non seruauerunt.

Quibus melius sit nubere, quàm vti. 1. Cor. 7.

1. Tim. 5.

28. In sexto decretaliũ libro tertio, titulo decimoquinto de Voto & voti redẽptione: Bonifacius octauus Biterensi Episcopo: Nos attẽdentes, quòd voti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inuẽta: matrimonij verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso & in statu innocentiæ instituẽte, vnione & indissolubilitatem acceperit: præsentis declarãdũ duximus oraculo sanctionis, illud solũ votum debere dici solenne, quãtùm ad pòst contractũ matrimonium dirimendum, quod solennizatũ fuerit per susceptionẽ sacri ordinis, aut per professionẽ expressam vel tacitam factã alicui de religionibus per sedẽ Apostolicã approbatis. Reliqua verò vota etsi quandoquè matrimoniũ impediãt contrahendum, & quanto manifestiùs sunt emissa, tanto propter plurium scandalum & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur, non tamen rescindere possunt matrimonia pòst contracta.

Redditur solẽne per susceptionẽ Ordinis sacri & professionem factam in approbata religione.

I. D. Ecclesiastis quinto: Si quid vouisti Deo, nè moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcũque voueris redde, multóque melius est nõ vouere, quàm post votum promissa non reddere.

2. Deuteronomii vigesimotertio: Cùm votũ voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud dominus deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatũ. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, obseruabis & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

3. Psalmo septuagesimoquinto: Vouete, &c. vt in textu.

4. Lvcæ nono: Factum est autem, ambulãtibus illis in via, dixit quidã ad illum: Sequar te quocũquè ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autẽ hominis non habet vbi caput suũ reclinet. Ait autẽ ad alterũ: Sequere me. Ille autẽ dixit: Domine, permitte mihi primùm ire & sepelire patrẽ meum. Dixitque ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autẽ vade & annuncia regnũ Dei. Et ait alter: Sequar te Domine: sed permitte mihi primùm renũciare his q̃ domi sunt. Ait ad illũ Iesus: nemo mittẽs manũ suã ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

Votifragi quãtumuis bene viuant, Deo tamen non Placent.

5. Bernardvs epistola secunda ad Fulconẽ: Cur ergò, inquis, singulariter me repræhẽdis, cùm & in aliis videas quod iustiùs forsitã repræhẽdere possis? Ad quod ego: propter singularitatẽ erroris tui, propter immanitatẽ peccati tui. Nam etsi pletiq; alij perditè viuũt, etsi inordinati & indisciplinati sunt, nondùm tamen ordinem aut disciplinã professi sunt. Sunt quidem peccatores, sed nõ præuaricatores. Tu verò quantumlibet modestè & honestè viuas: si castè, si sobriè, si omninò religiosè te haberes: Deo tamen minùs accepta est tua religio quam deturpat voti præuaricatio.

Nisi ad habitum & propositum abiecti redeant, non saluabitur.

6. Anselmvs epistola quarta ad quãdam Dominam: Si doles, adhuc salutem tuã spero: si autẽ nõ doles, quid nisi damnationem tuam expectare queo? Impossibile nanque est te vllo modo posse saluari, nisi ad habitum & propositum abiectum redieris.

V.

Cogit igitur ad Cælibatum quosdam Ecclesia?

A. Nõ cogit sanè pia prouidáque mater quæ legem cælibatus nemini imponit: ab iis verò qui legẽ eam, vti dictũ est, vltrò receperũt, exigit,

a Beda li. 1. de tabern. & vasis eius c. 5. & in Lucæ c. 1. Hieron. in c. 1. ad Titum, & in Apol. pro li. cõtra Iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ninia Orig hom.23.in Numer. Ambr.epist.82 &lib. 3. offic.cap.15.Euseb. 1. demonstr. Euseb ca 9. Vide Canones distinct.28.& 82.b

a 1.Cor.7.g

c Theophyla. ibid. Hiero. lib.1.contra Ioui. Greg.in ca.15. lib.1.Reg. Epiphan. hæres 61.

d Ibidem a

e Matth.19.b

f Ephæs 5.b & ibidē Hier. Basil.lib.de virginib Augustī.de sancta virgin. cap. 24.& 25.

g Libro 1. ad vxorem. & 1.Cor.7.f

ne soluāt religionem,néve conuentionē,quam cum Christo& eius Ecclesia sanctè iniuerunt,violent atque rescindant.

B. Meritò igiturvrgētur illi stare promissis,&seruare,quod semel firmiter amplexi sunt,cōsilium Euangelicū:de quo Paulus[b]: *Et qui matrimonio iungit virginē suā,benè facit*?(quādiù scilicet voto cęlibatus[c] adstricta nō est) *& qui nō iungit,meliùs facit.*[d] Ac rursùs. *Bonum est homini mulierē nō tāgere.* Quocircà laudātur à[e] Christo,&in Ecclesia semper apprimè laudati fuerūt[f] Eunuchi Euangelici,siue,vti Tertullianus[g] vocat, spadones voluntarij,qui seipsos propter Dei regnum castrauerunt, vt sint sancti [h]corpore & spiritu,Deo in carne sine carne militantes.

C. Vbi duplex error nobis est valdè cauēdus:alter eorū,qui cum Iouiniano matrimoniū sic extollunt,vt aut[i] æquēt,aut[k] anteponāt hunc statū cælibatui seu virginati, cùm Paulus[l] quidem & Patres omnes apertè reclament:alter eorum qui fingūt continētiam &cælibatum ab hominibus Christianis vix posse præstari,ideòque nulli eū facilè suscipiendū aut sanctè promittendū esse contendunt.Nec intelligūt isti Euāgelicæ gratiæ vbertatē,quæ talis ac tāta per Christū tot seculis data est,&quotidiè datur credentibus,[m] petētibus,quærētibus,pulsantibus, vt hi iugū Domini suaue &cōtinentiæ viam nō minùs sibi commodam,quam salutarē experiātur.Inter quos erat &Paulus, palàm affirmās:[n] *Fidelis Deus est,qui non patietur vos tentari supra id quod potestis:sed faciet etiā cum tentatione prouentum.* Quamobrem Augustinus[o] vbi locum illum, Vouete& reddite Domino Deo vestro:explicat,ità scriptū reliquit: Nō sitis pigri ad vouēdū.Nō enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis præsumitis:Si autem de illo,cui vouetis,vouete: securi redderis. Et idem alibi:[p] Felix necessitas,quæ ad meliora compellit.

i Hieron.lib.1. in Iouinia. Augustī.hær.cl. 82. K. Trident.sess.24.cap.10.

l 1.Cor.7.g

m Aug.lib.6.& 8. Cōfess. ca.11 Orig.Hiero. Chryso. in Matth.cap.19.

n 1.Cor.10.e

o Augustī.in Psal.74.

p Epistol.45.

TESTIMONIA.

DE CÆLIBATV SACERDOTVM ET RELIQVORVM ECCLESIASTICORVM.

Reliqua testimonia habes quæst præcedenti.

Non nisi cælibes aut continētes ad altāris ministerium conferendi.

Nemo inuitus cogitur ad cælibatum amplectēdū. Matth 19.

I. A. Beda libro tertio de tabernaculo & vasis eius ac vestibus sacerdotum,capite nono: Sine illa castimoniæ portione,quę ab appetitu copulę cōiugalis cohibet, nemo vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris potest ministerium consecrari,id est, si non aut virgo permanserit, aut contrà vxoriæ coniunctionis fœdera soluerit. Quod videlicet genus virtutis nulli per legem Dei necessariò imperatum, sed voluntaria est deuotione Domino offerendum, dicente ipso de hoc: Non omnes capiunt verbum istud.Ad quem tamē benigna mox exhortatione eos qui possint,inuitat, dicens. Qui potest capere,capiat. Et paulò pòst eisdem qui vel vxorem,vel alios cognatos &implicamenta mundi huius propter ipsum reliquerint,centuplū promittit in hac vita præmium,& in seculo futuro vitam æternam.Vndè certè gratia distinctionis non Moyses hoc indumēto vestiri Aaron & filios eius iubetur,sicut de prioribus dicitur: Vestiéſque his omnibus Aaron fratrē ruum,& filios eius cum eo. Sed facies,inquit,feminalia linea, vt operiant carnem Ipsi,inquit,operiāt carnē turpitudinis suę,tu feminalia pontifici & filiis eius facies,tu castitatis regulam docebis, tu abstinendum ab vxorio complexu eis, qui sacerdotio functuri sunt, intimabis. Nulli tamē violentum huiusmodi continentię iugū impones:sed quicunque sacerdotes fieri ac ministerio seruire altaris volunt, ipsi sua sponte vxorum seruī esse desistent. Quod vbi perfecerint,& susceptō semel continētiæ proposito ministros se sanctuarij atque altaris fore cōsentiunt, aderit lex diuina,quæ velut cęterum illius habitū sacerdotibus cōgruū imponens,quomodò viuere vel docere debeant,abundanter instituat, congaudēsque spōraneæ ipsorū deuotioni, dignū sacerdotio decus sapiētiæ,patiētię,mānsuetudinis, misericordiæ, zeli spiritalis,humilitatis,timoris Domini,cæterorūmque huiusmodi ornamētorū superaddat. Alioqui iniquitatis rei moriuntur. Mortem nāque certissimam incurrit animę,si quis luxuriosē viuēs,sacerdotalem sibi vsurpare gradum præsumit.

Nulli violētā continentiæ iugum imponendum: sed cùm ipsorū suscepti,ferre debēt.

Certissimam animæ mortē incurrunt continentes sacerdotes.

2. Idem in primum caput Lucæ,in ea verba, Et factum est vt implerentur dies officij eius,abijt in domum suam: Hoc est quod dixi, quòd vicis suæ tempore pontifices,templi tantùm officiis mancipati, non solùm à complexu vxorum,sed ab ipso quoque domorū suarū abstinerent ingressu. Vbi nostri temporis sacerdotibus, quibus semper altari seruire iubetur, perpetuò seruandæ castitatis exemplum datur.Quia enim tunc sacerdotalis ex stirpe Aaron successio quærebatur, necessariò tempus substituendæ soboli procurabatur. At quia nunc nō carnalis successio,sed perfectio spiritalis inquiritur: consequenter sacerdotibus, vt semper altari queant assistere,semper ab vxoribus continendum,semper castitas obseruanda præcipitur.

Sacerdotum filiis non perpetua castitas.

Semper castitas obseruanda præcipitur.

3. Hieronymvs in caput primum epistolæ ad Titum: Si Laicis imperatur,vt propter rationē abstineant se ab vxorum coitu: quid de episcopo sentiendum est, qui quotidiè pro suis populíque peccatis,illibatas Deo oblaturus est victimas? Relegamus libros regum,& inueniemus sacerdotem Abimelech de panib[9] propositionis noluisse priùs dare Dauid & pueris eius:nisi interrogaret,vtrùm mundi essent pueri à muliere, non vtiquè aliena, sed coniuge. Et nisi eos audisset ab heri & nudiustertiùs vacāsse ab opere coniugali: nequaquam panes quos priùs negauerat, concessisset. Tantum interest inter propositionis panes & corpus Christi,quantum inter vmbram&corpora,inter imaginem & veritatem:inter exemplaria futurorum, & ea ipsa quæ per exemplaria præfigurabātur. Quomodò itaque māsuetudo,patientia,sobrietas, moderatio, abstinentia lucri, hospitalitas quoquè & benignitas præcipuè esse debēt in Episcopo,& inter cunctos laicos eminentia:Sic& castitas propria & (vt ità dixerim) pudicitia sacerdotalis: vt non solùm ab opere se immundo abstineat,sed etiam à iactu oculi & cogitationis errore mens, Christi corpus confectura,sit libera.

1.Cor.7. Argumēta B. Hieronymi pro cælibatu ministrorum altaris. 1.Reg.21.

Panum propositionis & corporis Christi differentia.

1.Tim.3. Tit.1.

Sacerdotalis pudicitia qualis in episcopo.

4. Idem in apologia pro libris aduersùs Iouinianum: Eccè perspicuè nuptias diximus concedi in Euangelio sed tamē eaſdem in suo officio permanētes,prędmia castitatis capere non posse. Quod si indignè accipiunt mariti,non mihi irascantur,sed scripturis sanctis,immò episcopis &presbyteris& diaconis & vniuerso choro sacerdotali & Leuitico,qui se nouerūt hostias offerre nō posse, si operi seruiant coniugali. Ibidēm: Apostoli vel virgines,vel post nuptias continentes: Episcopi, presbyteri, diaconi aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici.

Continentia sacerdotum & ministrorū altaris.

Non eliguntur nisi post sacerdotium in æternum pudici.

5. Origenes homilia vigesimatertia in librum Numerorum:Si oratio iusti sicut incensum offertur in conspectu Domini,& elevatio manuū eius sacrificium est vespertinum. Dicit autem Apostolus iis qui in coniugiis sunt: Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterùm in idipsum sitis:certū est quia impeditur sacrificium indesinens iis,qui coniugalibus necessitatibus seruiunt. Vndè videtur mihi, quòd illius est solius offerre sacrificium indesinēs, qui indesinenti & perpetuæ se deuouerit castitati.

Psal.140.

1.Cor.7.

Castitati perpetuæ se deuouēdum, ne apostatæ ad fœcunditatem.

6. Ambrosivs epistola octogesimasecunda ad Vercellensem Ecclesiam:Vnius vxoris virum præcipit esse,non quô exortem excludat coniugij (nā hoc supra legem præcepti est) sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam. Neque iterùm, vt filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur authoritate.Habētem enim dixit filios,

1.Tim.3.

Matrimonio vti in Episcopatu nō licet.

non facientem: neque coniugium iterare. Quod ideò non prætermisi, quia plerique ità argumentantur, vnius vxoris virum dici post Baptismum habitę,eò quòd Baptismo vitium tūr ablutum,quo adferebatur impedimentū. Et vitia quidem atque peccata diluuntur omnia,vtsi quis cot. minauerit suum corpus cum plurimis,quas nulla cōiugij lege sociauerit,remittantur ei omnia, sed coniugia non resoluuntur si quis iteruerit. Culpa enim lauacro,nō lex,soluitur.Nulla enim culpa coniugij, sed lex est. Quod legis est igitur, non remittitur quasi culpa,sed tenetur quasi lex. Ideò Apostolus legem posuit,dicens:Si quis sine crimine est vnius vxoris vir.Ergò quia sine crimine est vnius vxoris vir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati,sed prærogatiua exuitur sacerdotis.Diximus quid legis est:dicamus etiam quid rationis. Sed priùs cognoscamus non solùm hoc Apostolū de episcopo & presbytero statuisse,sed etiam Patres in Concilio Niceni tractatūs addidisse.Neque clericum quenquam debere esse,qui secunda cōiugia sortitus sit.Quomodò enim potest consolari viduā, honorare,cohortari ad custodiēdā viduitatem,seruandam marito fidē,quam ipse priori cōiugio nō reseruauerit? Aud quid interesset inter populum & sacerdotem, si iisdem astringerentur legibus? Debet præpōderare vita sacerdoris,sicut præponderat gratia.

Baptismi vis.

Bigamus ad sacerdotium inhabilis.

Tit.1.

Vita Sacerdotis præpōderare debet.

7. Idem libro primo officiorū,capite quinquagesimo,eóque vltimo,loquēs de ministris altaris: Inoffensum autem exhibēdum& immaculatū ministerium, nec vllo coniugali coitu violādum cognoscitis,qui integro corpore, incorrupto pudore,alieni etiam ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis. Quod eô non prętermisi,quia in plerisque abditioribus locis cùm ministerium gererēt,vel etiam sacerdotium,filios susceperunt, & id tanquàm vsu veteri defendunt, quando per interualla dierum sacrificium deferebatur, & tamen castificabatur ētiam populus per biduum aut per triduum, vt ad sacrificium purus accederet,vt in veteri testamento legimus: Et lauabāt vestimenta sua.Si in figura tanta obseruantia,quanta in veritate? Discę sacerdos atque Leuita,quid sit lauare vestimenta tua,vt mundum corpus celebrandis exhibeas sacramentis.

Sacerdotibus & ministris altaris quæcunque coniugatis,seruanda est continentia.

Exod.19.

8. Evsebivs Pamphili libro primo de demonstratione euangelica, capite nono: Meritò aliquis quæsierit, quænam causa sit, cur prisci in nuptiis & procreatione liberorum plurimum studij posuerint: nos verò hanc partem negligamus. Aduersùs hæc talem licet ex ipsis Hebræorum oraculis rationem colligere.Quicunque autem Moysen de laude pietatis nomen adepti sunt, hi tunc initium habente, tùncque primùm existente vita, fuisse memorantur: quæ verò ad nos pertinent, tendere ad finem.Quare illos magna cum cura sobolis incremētum quæsiuisse,quū per illud tēpus &numerus hominum augescerer,& multiplicaretur, atque indiès robur acciperet genus humanū: nobis verò non admodùm curæ esse hoc,vtpotè cùm res iam interire ac desinere,atque ad extremū fiaē tendere credantur, quando planè dicitur,ante vitæ consummationem, Euangelicam in foribus adesse doctrinam, & renouatio ac generatio alte-

Cur in veteri lege maior habeatur cura nuptiarum & procreationis liberorū quàm in noua lege.

Prima causa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rius seculi,quod breui instet futurum,denúciatur. Vna igitur defensio hæc, altera autem erit huiusmodi: Priscis illis qui remissionem ac liberiorem vitam agebant,nihil erat impedimento,nè domui libérisque præessent,ac pariter diuinę quoquè rei vacarent,quando vnà cum vxoribus,& liberis, & domo,religioni assiduam dare operam poterãt, & nusquàm obvllas rex externas à melioreproposito auellebantur. Res verò nostræ innumerabilia habent, quæ extrinsecùs premant, & quæ in alienas curas vndiquè trahant, & ab earum rerum studio quæ Deò placent, abducant. Hanc igitur causam esse, cur nubendi ratio contrahatur, Euangelicæ doctrinæ verbum demonstrat,vbi ait: Hoc autem dico,fratres,tempus breue est: Reliquum est, vt & qui habent vxores tanquàm non habentes sint,& qui flent tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquàm non gaudentes: & qui emunt, tanquàm non possidentes: &qui vtuntur hoc mũdo, tanquàm non vtentes. Præterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est,solicit' est de iis quæ Domini sunt, quomodò placeat Domino. Qui autem cum vxore est,solicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodò placeat vxori,& diuisus est. Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt,vt placeat Domino,vt sit sancta & corpore & spiritu: quæ autẽ nupta est,cogitat quæ sunt mundi,quomodò placeat viro. Porrò hoc ad vtiliratem vestrã dico, nõ vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Palàm igitur in his causam, cur à nuptiis sit abstinendum, proponit, vbi temporum rerúmque extrinsecùs ingruentiũ stoliditatem repræhendit,quorum nihil priscis illis accidebat. Ad hęc tertia quoquè ratio adiungi potest, propter quam veteres illi Dei cultores, in procreatione liberorum plurimum studij collocarent. Quum reliqui homines in morum peruersitate maius indiès incrementũ accepissent, atque in immanem,&ab omni humanitate alienã,& planè ferinam vitam relapsi essent,&impium prorsùs omníque religioni inimicũ morem facilè corruissent: valdè pauci, & facilè numerabiles, qui supererant, ea sectantes, quæ prius à nobis dicta sunt,à multorum consuetudine, & à communi cum reliquis hominibus victu,se amouebãt. Porrò autem cùm seorsùm ab aliis gentibus,singularíque more viuerent,nouam quandam reip. rationem,vitámque studiosam Sapientiæ, vereque ipsius Dei cultricẽ, & reliquis hominibus impermiscuam,instituerunt. Vt igitur posteris quoque illorum propriæ religionis, tanquàm scintilla quædam reparandi ignis,ità aliquod semẽ seruaretur,neque vnà cum ipsorum decessu ipsorum pietas deficeret atque interiret,meritò & generandæ & alẽdę sobolis curam introduxêre, vt sic doctores atque Magistri propriorum liberorum existerent, quippe qui posteris successores pietatis, proprięque virtutis hæredes relinquere, pulchrum atque honestum id indicarent. Hinc sanè Prophetæ innumebiles & viri iusti, quin ipse quoque Saluator ac Dominus noster, eiúsque discipuli atque Apostoli,ab illorum disciplina profecti sunt. Quòd si qui etiam vitiosi ab eisdem prodierunt, quasi paleæ simul cum tritico subnascentes, non ob id tamen culpandi qui genuerint, aut qui enutrierint,quándo etiam de discipulis Saluatoris aliquos nouim? libertate volútatis auersos,à recto aberrásse. Causa igitur ob quam viri sancti priscis temporibus magno cum studio liberos susciperẽt reddita est: quæ non ampliùs in nobis locum habere dicenda est,quippe quum,Deo fauente, per Euangelicam Saluatoris nostri doctrinam, innumerabiles gentes & populos,in vrbibus & regionibus & agris liceat nobis oculis intueri, eodem animo festinantes & ad sancta Euangelicæ doctrinę præcepta concurrentes: quibus quidem satis superque sit, si doctores ac prędicatores diuini verbi omnibus & vitę vinculis,& solicitudinibus liberati, possint sufficere. His autem ipsis maximè in prędentia, vt melioribus studiis vacent liberiùs, seiunctus à re vxoria victus adamatur, veluti iis qui diuina & incorporea sobole propaganda, occupati teneãtur, & non vnius,neque duorum liberorum, sed acertatim innumerabilis multitudinis educationem, sanctámque disciplinam, ac reliquæ institutionę vitę curam susceperit. Postremùm omnium si quis priscorum illorum vitas, de quibus nunc loquimur, diligenter exploret, inueniet eos initio quidem ętatis, soboli augendæ, coniugióque vacantes,maturè autem abstinentes atque cessantes. Scriptum est enim, quòd placuerit Enoch Deo postquàm genuit Mathusala. Vbi scriptura planè post genitum filium Deo placuisse illum, de quo loquitur, memorat,neque illi posthàc alios genitos filios prodit. Noe quoque vir iustus post susceptionem liberorum, solus cum familia, quum reliqua omnia quęcũque essent in terra perirent, incolumis conseruatus, plurimis posthàc superfuisse annis inducitur,neque tamẽ vsquàm genuisse alios filios. Dicitur & Isaac postquàm ex vna vxore geminę prolis pater factus est, desiisse cum illa consuescere. Et Ioseph, quum prędentim apud Ægyptos versatus sit,non plùs quàm duorum filiorum pater extitisse inuenitur, quorum matrem vnam duntaxàt in matrimonio habuerit. Ipse etiã Moyses atque eius frater Aaron, antequàm ipsis Deus apparuerit,filios genuisse memorãtur: postquàm autem diuina oracula acceperunt, non ampliùs genitos ab illis filios inuenias. quid portò de Melchisedech est dicẽdum, cuius omninò non filius,non genus,non successio refertur? neque item Iesu,qui in Moysi locum successit,neque plurimorum aliorum prophetarum. Quum autem de Abraham & Iacob quæri soleat, qui multiplicem sobolem propagauerunt, alibi nos ociosiùs huiusce rei rationem reddidimus: vbi de sanctorum veterum virorum multiplici coniugio,multiplicique sobole disseruimus. Ad quę scripta nostra in præsenti studiosos lectores remittimus: hoc vnum admonentes,ne noui quidem testamẽti legibus, quæ ad susceptionem liberorum pertinent, omninò interdici, sed in hoc quoquè iis consentanea quę de priscis illis sanctis viris memorantur, institutа haberi. Oportet enim,dicit sermo Diuinus,episcopum vnius vxoris virum esse. Veruntamen eos qui sacrati sint, atque in Dei ministerio culúque occupati,continere deinceps seipsos à commercio vxoris decet: qui autem non ad tãrum assumpti sint sacerdotij munus, iis idem sermo diuinus indulget.

Secunda.

1.Cor.7.

Tertia eáque efficacior ratio.

In nonn legitam nõdũ Ioann. non habent.

Continentia veteris legis.

Leuit.20.

Luc.1.

Cur vxores habebant.

Matth.5. Cant.4. Psal.44.

Christus voluit sacerdotes & Leuitas noui testamẽti esse continentes. Ephe.5.

Continentia Patriarchũ veteris testamenti.

Enoch. Genes.5. Eccle.44.

Noe.

Isaac.

Ioseph.

Moyses & Aaron.

Melchisedech.

Iosue.

9. Apvd Gratianũ distinctione vigesimaoctaua sequentes canones & decreta citãtur Gregorij & cæterorum.

Habetur lib. 1. Epistol. 41. Subdiaconorum cõtinentia.

10. Gregorivs Magnus in epistola ad Petrum Subdiaconum: Nullum facere Subdiaconum pręsumãt Episcopi, nisi qui se castè victurum promiserit, quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

11. Innocentivs secundus: Decernimus vt hi qui in ordine Subdiaconatus & super vxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careãt. Cùm enim ipsi templum & vasa Domini, & Sacrarium Spiritus sancti debeant esse & dici, indignum est eos cubilibus & immunditiis deseruire.

Habes in 1. Tolet. can. 25. Presbyterorũ & Diaconorũ professio de seruãda continentia.

12. Concilivm Toletanum quintum: Quando Presbyteri & Diaconi per parochias cõstituuntur, oportet eos professionẽ suo episcopo facere, vt castè & purè viuant sub timore Dei: vt dum eos talis professio obligat, vitæ sanctæ disciplinam retineant.

Habetur in Conc. 2. Tolet. can. 1.

13. Concilivm Toletanum secundum: De his quos voluntas parentum, à primis infantiæ annis clericatus officio mãcipauerit, id statuimus obseruandum, vt mox detonsi, vel miniſterio lectorum traditi, in domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia à præposito sibi debeant eruditi. At vbi octauum decimum ætatis suæ compleuerint annum, coram totius cleri plebísque conspectu voluntas eorum de expetẽdo coniugio ab Episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirãte placuerit, & promissionem castimoniæ suę absque cõiugali necessitate sese spopondetint seruaturos: hi tanquàm appetitores artíssimę viæ, leuissimo Domini iugo subdãtur: ac primùm Subdiaconi ministerium, habita probatione professionis suæ, à vicesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter ac inoffensè vigintiquinque ànnos peregerint, ad Diaconi officium (si adimplere id posse ab Episcopo probantur) promoueri debent. Cauendum est tamẽ his, nè quando suæ sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltrò cõcurrant. quod si forte fecerint, vt sacrilegij rei, ab Ecclesia habeãtur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre nõ possumus: ità vt cùm proiectę ætatis in coniugio positi renunciaturos se pari consensu operibus carnis spoponderint, ad sacros ordines adspirent.

Castimoniæ professio apud Clericos ante subdiaconatum.

Sacrilegij rei.

1.Cor.7.

28 Canon 2. secundi Arelatensis Cõcil. Cõiugati non promouendi ad sacerdotij nisi promissa continentia. Nec diaconi.

14. Concilivm Arelatense tertium: Assumi aliquem ad sacerdotium in coniugij vinculo constitutum non oportet, nisi fuerit promissa conuersio. Ex eodem tertio citat & hunc canonem: Præterea placuit, vt deinceps non ordinentur diaconi cõiugati, nisi qui prius cõuersionis propósito professi fuerint castitatem.

Ex epist. 3. Siricij Papæ ad Himerium Tarraconensem. episcopũ cap. 7. Remittio incontinentium sacerdotum.

15. Apvd eundem Gratianum distinctione octogesimasecunda, citatur Siricius Papa: Plurimos sacerdotes Christi atque Leuitas post lõga cõsecrationis suæ tẽpora, tam de cõiugiis propriis, quàm etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreãsse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri testamẽto sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, qui quis ille est sectator libidinũ, pręceptor vitiorũ, si existimat quod in lege Moysi passim sacris ordinibus à Deo nostro relaxata sunt frena luxuriæ: cur eos, quibus committebantur sancta sanctorum, præmonet, dicens: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, dominus deus vester? Cur etiã procùl à suis domibus, anno vicis suæ, in templo habitare iussi sunt sacerdotes? Hac videlicet ratione, nè vel cum vxoribus possent carnale exercere commerciũ, vt conscientię integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto obseruationis suę tẽpore, vxoris suæ vsus solius successionis causa faerat relaxatus: quia nõ ex alia nisi ex tribu Leui, quisquã ad Dei ministeríum fuerat pręceptus admitti. Vndè & Dominus Iesus cùm nos suo illustrãsset aduentu in euangelio protestetur, quia legem venerit implere, non soluere. Et ideò ecclesiam, cuius sponsus est speciosus forma, castitatis voluit splẽdore radiare, vt in die iudicij, cùm rursùs aduenerit, sine macula & ruga eam possit, sicut per Apostolũ suum instituit, reperire. Quarum sanctionum sacerdotes omnes atque Leuitæ indissolubili lege cõstringimur, vt à die ordinationis nostrę, sobrietati ac pudicitiæ & corda nostra mancipemus & corpora, dummodò per omnia Deo nostro in his, quæ quotidiè offerimus, sacrificiis placeamus. Qui autẽ in carne sunt, dicente electionis vase, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu, si tamẽ spiritus Dei habitat in vobis. Et vbi poterit, nisi in corporibus (sicut legimus) sanctis, Dei spiritus habitare? Et quia aliquanti de quibus loquimur, vt tua sanctitas retulit ignorãtia lapsos se esse deflent, his hac cõditione misericordam dicimus non negandam, vt sine vllo honoris augmento in hoc quo delecti sunt, quãdiù vixerint officio perseuerẽt, si tamen post hoc continentes se studuerint exhibere. hi verò qui illiciti priuilegij excusatione vtuntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum: nouerint se ab omni ecclesiastico honore (quo indigni vsi sũt) Apostolicæ sedis authoritate deiectos, nec vnquàm posse veneranda tractare mysteria, à quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præsentia cauere nos præmonent in futurum, si quilibet Episcopus, presbyter, aut diaconus (quod non optamus) fuerit talis inuentus: iam nunc sibi omnem per nos indulgentię aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est vt abscindantur vulnera, quæ fomentorũ non sentiũt medicinam. Vide eundem in epistola quarta ad Episcopos Africæ, capite nono: Præterea quod dignũ & pudicũ & honestũ est, suademus, vt sacerdotes, & Leuitæ cũ vxoribꝰ suis nõ coeãt, quia in ministerio dominico quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios nãque sic Paulus scribit, dicẽs: Abstinete vos, vt vacetis orationi. Si ergò laicis abstinentia imperatur, vt possint deprecãtes audiri, quanto magis sacerdos vtique omni momẽto paratus esse debet, mũditię puritate secura, nè aut sacrificiũ offerat, aut baptizare cogatur? Qui si cõtaminat carnali cõcupiscẽtia, quid faciet? Excusabit? Quo pudore, qua mente vsurpabit: Quia cõscięntia, quo merito hic exauditi se credit, quum dictum sit: Omnia munda mundis, cõinquinatis autem & infidelibus nihil mũdum. Qua de re horror, moneo

Continentia Sacerdotum & Leuitarũ. 1.Cor.7.

Pœna incontinentis clerici.

Hæc iisdem verbis ab Innocentio 1. repetita sunt in epist. 2 ad Victricium Rothomagensem. Tit. 1.

Ex Gratiano.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rogo,tollatur hoc opprobrium, quod potest iure etiam gentilitas accusare. *Fortè creditur, quia scriptum est: Vnius vxoris virum. Nō* permanenti in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros nō admisit, qui ait: Vellem autē omnes homines sic esse, sicuti & ego. Et apertiùs declarat, dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere nō possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu.

*Sed fortè licet hoc credidit. 1.Tim.1. Tit. 1. *Permanétem 1.Cor.7. Rom.8.

Rursùm ex Gratiano. Habetur in epist.3 ad Exuperiū Tolosanū Episcopum.

16. Ineadem distinctione octogesima secunda citatur Innocentius primus capite primo: Proposuisti, quid de his obseruari debeat, quos in diaconij ministerio, aut in officio presbyterij positos, incontinentes esse aut fuisse, generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Siricij episcopi monita euidentia cōmeârunt, vt incontinentes, in officiis talibus positi, omni ecclesiastico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim vetus admodùm sacræ legis authoritas, iam indè ab initio custodita, quòd in templo anno vicis suæ habitare præcepti sunt sacerdotes, vt seruientes sacris oblationibus, puros & ab omni labe purgatos, sibi vendicēt diuina ministeria: neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale consortium, quia scriptum est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, Dominꝰ Deus vester. Quibus vtiquè propter sobolis successionem vxorius vsus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quantò magis hi sacerdotes vel Leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debēt, quibus vel sacerdotium vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, qua vel à sactificiis diuinis, vel à baptismatis officio vacent? Nam si beatus Apostolus Paulus ad Corinthios scribit, dicens: Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi: & hoc vtique laicis præcepit: multò magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge officiū est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit carnali concupiscētia, quo pudore vel sacrificare vsurpabit, aut qua conscientia, quóve merito exaudiri se credit, quum dictum sit: Omnia múda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sed fortassè hoc licere credit, quia scriptum est: Vnius vxoris virum. Non de permanente in cōcupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore nō admisit, qui ait: Vellem autē omnes sic esse, sicut & ego. Quod & apertius declarat dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere nō possunt. Vos autē iam non estis in carne, sed in spiritu: & habētem filios, non generantem, dixit. Sed ea planè dispar & diuersa sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticę vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab Episcopo Sirico ad prouincias commeauit, non probabitur peruenisse, his ignorationis venia remittitur, ità vt de cætero penitùs incipiant abstinere. Et ità gradus, in quibus inuenti fuerint, sic retentent, vt eis non liceat ad potiora cōscendere. Quibus in beneficio esse debet, quòd hùc ipsum locū, quem retinent, non amittunt. Si qui autem scisse formam viuēdi missam à Siricio detegētur, neque statim cupiditates libidinis abiecisse, illi sunt modis omnibus submouendi: quia post admonitionē cognitā, præponēdam arbitrati sunt voluptatem.

Leu.11.& 20. Num.18.

Continentia sacerdotum.

1.Cor 7.

Tit.1.

1.Tim.3. Tit.1.

1.Cor.7. Rom.8.

17. Concilivm Agathense, quod Innocentij & Siricij decretum approbauit, capite nono sic habet: Placuit etiam, vt si presbyteri vel Diaconi coniugati, ad totum vxorum suarum redire voluerint, Papæ Innocētij ordinatio, vel Siricij Episcopi authoritas, quæ est his canonibus inserta, seruetur. Quod si ad aliquos formula illa Ecclesiasticæ vitę pariter & disciplinę, quæ à Siricio Episcopo ad prouincias commeauit, non probabitur peruenisse, eis ignorationis venia remittitur, ità vt de cętero penitùs incipiát abstinere. Et ità gradus suos, in quibus inuenti fuerint, sic retineát, vt ad potiora eis non liceat ascendere. Quibus in beneficio esse debet, &c. vt Innocentius dixit.

Non habet Gratianus.

Siricij & Innocentij decretum renouatur.

1.B. Prioris ad Corinthios septimo, vt in textu.

1.Cor.7.

2. Theophilactvs in caput septimū prioris ad Corinthios: Honor itaq; eius est, seruare filiam virginem, eámque ob rem laudatur. Benè enim, inquit, facit. Porrò qui elocat nuptum virginem, & ipse bene facit: non enim peccatum est elocare. Omne autem quod non est peccatum, bene fit. Melius verò est nō elocare, virtus enim est. Et paulò antè: Et si nupserit virgo, non peccauit. Virginem hic dicit, non eam quæ Deo consecrata sit (ea enim si nupserit, peccauit omninò, vt potè quę mœchum superinduxerit sponso suo Christo) sed innuptam dum puellam. Ea enim si nupserit, non peccauit: nec enim res impura est Matrimonium.

Virgini qua Deo consecrata est, nubere non licet.

3. Hieronymvs libro primo contra Iouinianum, vt suprà, quæstione quarta, A. testimonio secundo.

4. Gregorivs in caput decimumquintum libri primi Regum: Nonnulli continentiam professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in cōiugali vita saluari posse confidunt. Quidam & dum Apostoli licentiam audiunt. Vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum: sine discretione personarum, omnes in hoc præcepto concludi, & sacrorū ordinum, viros coniugali copula vti posse fatentur. Huiusmodi enim sensus, Amalechita camelus est: quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem vitam trahit.

Excellentes & argumenta inconuincibilia Religiosorum & sacerdotum. 2.Cor.7.

5. Epiphanivs hæresi sexagesimaprima contra Apostolicos, agens de iis verbis Pauli: Si quis autē turpem se videri existimat super virgine sua, quòd sit superadulta, & ità oporter fieri: quod vult faciat, non peccat si nubat. Nunquid Apostolus eā quæ semel virginitatem Deo seruare decreuit, à proprio cursu detrahere volens, hęc præcepit? Nō enim de his sermo est, sed de virginibus quę nubendi tempus excesserunt, quę non ob virginitatem in vigore permanserunt, sed quòd viros non habuerunt, qui eas ad nuptias petiuissent.

1.Cor.7. Paulus virginibus præsentibus matrimonium.

6. Matthæi decimonono: Dicunt ei discipuli eius: Si ità est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datū est. Sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: Et sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat.

Matth.19. Eunuchi duplices.

7. Esaiæ quinquagesimosexto: Et non dicat Eunuchus,

Eunuchus, Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meū: dabo eis in domo mea & in mutis meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

Esa.56.

Virginitatis cōmendatio.

Eunuchi euāgelici cōmendantur.

8. Hieronymvs in caput quinquagesimumsextum Esaiæ: In Eunuchis intelligendi sunt, de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui se castrauerunt propter regna cęlorum: quales erant & Apostoli, quibus admirantibus, & pro rei difficultate dicentibus, Quis ergò potest saluus fieri? Respōdit Saluator: Qui potest capere, capiat. Vndè & Apostolus de huiusmodi Eunuchis, id est, de virginibus, præceptum Domini se non habere testatur: sed dat consilium, quasi misericordiam consecutus à Domino, volēs omnes esse sicut seipsum. Tempus enim, ait, in collecto est: superest, vt qui habent vxores, sic sint quasi nō habeant. Qui enim liber vocatus est à seruitute & officio cōiugali, iste verus est seruus Christi. Et post pauca: Qui sint Eunuchi, suprà diximus, qui soliciti sunt ad ea quæ Dei sunt: de quibus loquitur & sapientia, Beata sterilis immaculata, quæ non cognouit strātum in delicto, habebit fructum in visitatione animarum. Et Eunuchus qui non est operatus manu iniquitatem, neque cogitauit contra Dominum mala. Dabitur enim fidei eius electa gratia, & pars in tēplo Domini delectabilis. Hæc sterilis virginitate fœcunda est: Hic Eunuchus regno cælorum vim facit, & violenter diripit illud. Iste custos est Sabbatorum, vt nunquàm faciat opera nuptiarum. Iste custos est Sabbatorum, vt nunquàm faciat opera nuptiarū. Iste elegit quæ Dominus voluit, vt plus offerat quàm præceptum est: vt non indulgētiam Apostoli eius, sed voluntatem consideret. Iste tenet fœdus Domini sempiternum, vt nō ad tempus vacet orationi, & iterùm ad idipsum reuertatur: sed accepturum esse se nouerit in domo Domini, quæ est Ecclesia eius, locū optimum. Multæ enim mansiones sunt apud patrē. Et qui Eunuchus fuerit, ac fecerit vniuersa quæ scripta sunt, habebit in muris eius locum optimum, vt scilicet turris Domini efficiatur, & in sacerdotali consistat gradu: & pro carnis filiis, multos habeat filios spirituales. Talem fuisse Eunuchum quem Iesus amauit plurimùm, euangelistam Ioannem, Ecclesiasticæ traditur historiæ, qui recubuit super pectus Iesu, qui Petro tardiùs ambulante, elatus virginitatis alis cucurrit ad Dominum: qui in secreta diuinæ se Natiuitatis immergens, ausus est dicere, quod cuncta secula nesciebant: In principio erat verbū, & verbum erat apud Deū: & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum.

Plus offerunt quàm præceptum est.

1.Cor. 7.

Ioan.14.

In Sacerdotali gradu cōstituti Eunuchi euangelici sunt, habent spirituales.

Ioan.13.& 21. Ioan.20.

Ioan.1.

9. Basilivs in libro de vera virginitate: Et sunt spadones, qui seipsos abscidérunt propter regnum cælorum: qui etiam cæteris prestantiores sunt, quia quum neque naturæ ad castitatem tuendam nitantur auxilio, neque ab hominibus, quorū sub ditione sunt, spe præmij alliciantur, ipsi semet propter regna cælorum ad virginitatis præclarum certamen exercent, coniugiúmque & simul omne seculum eius seruandæ causa contemnunt, regnūque cæleste cum sudore, gloriosisque laboribus capessunt, &c. Qui seipsum instinctu gratiæ spiritalis abscidit, præcipuumque ac singulare opus per continentiam, & ardens ad cuncta exercitium, munus suum fecit, hic suis, non alienis rectè factis, in cælesti regno honestus & clarus est. Eodem in loco interpretatur verba Esaiæ de iisdem. Et in principio libri hanc habet sententiam: Magnum reuerà quiddam ac præclarum virginitas est: quæ (vt totum simul explicem) hominē incorruptibili deo similimum facit. Hæc autem profecto non à corporibus ad animas manat: sed cùm incorporalis animæ propria & præcipua sit, eius preciosissima integritate corpora quoque incorrupta seruantur.

Manth.19. Spadonium euangelicorum laus.

10. Avgvstinvs de sancta Virginitate, capite vigesimoquarto: De quibus autem spadonibus loquitur Deus per Esaiam prophetam, quibus se dicit daturum in domo sua & in muro suo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorum & filiarū: nisi de iis qui seipsos castrant propter regnū cęlorum? Nam illis quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, sicut sunt Eunuchi diuitum & regnū, sufficit vtique cùm Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, vt coniuges si possint haberent cęteris in domo Dei coniugatis fidelibus adæquari, qui prolem licitè pudicèque susceptam in Dei timore nutriunt, docentes filios suos, vt ponant in Deo spem suam, nō autem accipere meliorem locum, quàm est filiorum atque filiarum. Neq; enim vxores animi virtute, sed carnis necessitate nō ducunt.

Eunuchi euāgelici. Esa.56.

Matth. 19.

Psal.77. Esaiæ 56.

11. Et capite vigesimoquinto: Cùm dixisset de spadonibꝰ, Dabo eis in domo mea & in muro meo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorū atque filiarum: nè quis nimiùm carnalis existimaret, in his verbis aliquid temporale sperandū, continuò subiecit: Nomen æternum dabo eis, nec vnquàm deerit. Æternum hoc nomē quicquid illud est, spadonibus Dei, quod vtique gloriam quandā propriam excellētémque significat, non erit commune cum multis quāuis in eodem regno & in eadē domo constitutis. Nam ideò fortassis & nomen dictum est, quod eos quibus datur, distinguit à cęteris.

Propria quædam gloria in cælo promittitur Spadonibus euāgelicis.

12. Tertvllianvs libro primo ad vxorem: Voluntariis spadonibus pro cupiditate cælesti saluo matrimonio, abstinentia toleratur: quātò magis adempto? &c.

13. Prioris ad Corinthios septimo: Qui sine vxore est, solicitus est quę Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodò placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quę Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodò placeat viro. Ibidēm: Qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit, &c. Mulier alligata est legi, quātò tępore vir eius viuit. Quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tātùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meū consilium. Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam.

1.C. Hieronymvs aduersùs Iouinianum libro primo: Dicit (Iouinianus) virgines, viduas & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepēt cæteris operibus, eiusdē esse meriti. Quā eius hæresim eodem libro copiosissimè confutat.

Iouinianus æquabat virginitatē matrimonio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæresis Iouiniani.

2. AVGVSTINVS de hæresibus ad Quodvultdeum, hæresi octogesimasecunda: A (Iouiniano) quodam monacho ista hæresis Iouinianistarũ, orta est ætate nostra cùm adhuc iuuenes essem[a]. Hic omnia peccata, sicut Stoici Philosophi, paria esse dicebat, nec peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse ieiunia, vel à cibis aliquibus abstinentiam. Virginitatem Mariæ destruebat, dicés eam pariendo fuisse corruptam. Virginitatem etiam sanctimonialium & continentiam sexus virilis in sanctis eligéribus cælibem vitam, coniugiorum castorum atque fidelium meritis adæquabat: ità vt quædam virgines sacræ proiectæ iam ætatis in vrbe Roma, vbi hæc docebat, eo audito nupsisse dicantur. Non sanè ipse vel habebat, vel habere volebat vxorem, quod non propter aliquod apud Deum maius meritũ in regno vitæ perpetuæ profuturum, sed propter præsentem prodesse necessitatem, nè homo cõiugales patiatur molestias, disputabat. Citò tamen ista hæresis oppressa & extincta est, nec vsque ad deceptionem aliquorum sacerdotum potuit peruenire.

Cõtinentiam virginum sacrarum castitati coniugali æquabat: & idcircò quædam Sanctimoniales nupserunt.

Melius est in virginitate manere aut in cælibatu, quã matrimonio iungi.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaquarta, Canone decimo: Si quis dixerit, statum coniugalem anteponendũ esse statui virginitatis, vel cælibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cælibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit.

4. PRIORIS ad Corinthios septimo, vt suprà hac quæstione, B. testimonio primo.

5. AVGVSTINVS libro sexto Confessionum, capite vndecimo: Putabã me miserum fore nimis, si fœmineę priuarer amplexibus, & medicinam misericordiæ tuæ ad eandem infirmitatem sanãdam nõ cogitabam: quia expertus nõ eram, & propriarum virium credebam esse continentiam, quarum mihi non eram conscius, cùm tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptũ est: Neminem posse esse cõtinentem, nisi tu dederis. Vtique dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam.

Sapien. 8. Donum continentiæ petentibus largitur Deus & in eã sperantibus.

6. ET libro octauo, capite vndecimo: Aperiebatur ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò trãsire trepidabam, casta dignitas Continentię, serena & nõ dissolutè hilaris, honestè blandiens vt venirem, neque dubitarem, & extẽdens ad me suscipiendum & amplectendũ pias manus plenas gregibus bonorũ exemplorum. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus, & in omnibus ipsa Cõtinentia nequaquàm sterilis, sed fœcunda mater filiorũ gaudiorum de marito te Domine Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris quod isti & istæ? Aut verò isti & istæ in semetipsis possunt, ac nõ in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Proiice te in eum, noli metuere, nõ se subtrahet vt cadas. Proiice te securus, excipiet te, & sanabit te.

Castitas inuitans Aug.

Castitatẽ seruare possumus, non tam in nobis ipsis, quàm in Domino Deo nostro.

7. ORIGENES in caput decimumnonum Matthęi tractatu septimo: Nõ omnes capiunt hoc verbum, sed quibus datum est. Quoniam autem quidam calumniantur quod Christus ait, Quibus datum est, quasi excusationem habentes, & volentes quidem esse in castitate non autem præualentes. Quibus est respondendum: Si quidem accipimus simpliciter, quod dictum est, sed quib[b] datum est: non autem attendimus quod alibi dicit: Petite, & dabitur vobis: & omnis qui petit, accipit: aut fideles non sumus, aut scíetes scripturas, qui enim vult capax esse verbi, quod de castitate positum est, petat credens dicenti, & accipiet non dubitans de illo quod dictum est: Omnis qui petit, accipit. Quis est ergò qui petit? qui credit Christo dicẽti: Si steteritis orantes, credite quoniam accipietis. Debet autem qui petit, omnia facere quantùm ad se, vt oret spiritu, oret & mente, memor Apostolici verbi quod ait: Sine intermissione orantes. Vtile est autem scire quid debeat petere quis, vt mereatur accipere. & quod ait: Dico vobis, etsi non dabit ei surgens propterea quòd amicus est eius, tamẽ propter importunitatem eius dabit ei quantos voluerit. Et addit: Et ego vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.

Matth. 7. Luc. 11. 1. Thess. 5. Luc. 11.

8. HIERONYMVS in decimumnonum caput Matthæi: Non omnes capiunt verbum istud. Nemo putet sub hoc verbo vel fatum, vel fortunam introduci: quòd hi sunt virgines quibus à deo datum sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datum est qui petierũt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quęrẽs inuenier, & pulsanti aperietur. Ibidẽm: Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitię præmium concitantis: Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugner, superet ac triumphet.

Quibus detur continentia donum. Matth. 7. Luc. 11.

Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugner.

9. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimatertia in caput decimumnonũ Matthæi: Qui potest capere, capiat. Ità magis animat atque incendit, vel quia magnitudinem virtutis ostẽdit, vel quia inæstimabili misericordia sua noluit rem in necessitatem legis cõcludere. Et ad hęc possibile id esse mõstrat, vt eligendi cupiditas crescere possit. Sed si electionis opus est id, inquies, quomodò inciens statim dixit: Non omnes capiunt, sed quibus datum est? Vt singulare id esse certamẽ perdiscas, nõ vt fortè datã necessitatem suspiceris. His enim datum est, qui spontè id eligunt: quod ideò dixit, vt ostenderet superiore nobis auxilio esse opùs, (quod quidem omnibus illud expetentibus paratũ est) si volumus in hac luctatione superiores euadere. Solutus quippe est, quandocunquè res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: Vt etiam quãdo dicebat, Vobis est datum nôsse mysteria regni cęlorum, quod maximè ità esse, præsenti loco approbatur. Nam si supernę solummodò donationis istud est, ac nihil penitùs qui se in perpetua virginitate conseruant, conferre videntur: superfluè ipsis regnum cælorum pollicetur, nec meritò, à cæteris ipsos Eunuchis distinguit.

Quibus detur continentia donum. Matth. 19. Luc. 8. Castitatis donatio est à solo Deo.

10. PRIORIS ad Corinthios decimo: Fidelis Deus &c. sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

11. AVGVSTINVS in Psalmum septuagesimumquintum: Non sitis pigri ad vouendum &c. vt in textu.

12. IDEM in epistola quadragesimaquinta ad Armentarium & Paulinam vxorem eius: Priusquàm esses voti reus, liberum fuit, quo esses inferior: quanuis nõ sat gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur

Ad eos quod permittat Deus illicita.

debeatur quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, non peior. Modò autem tantum, quod absit, miserior, si fidem Deo fregeris, quanto beatior si persolueris. Nec ideò te vouisse pœniteat, immò gaude iam tibi sic nõ licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adiuuabit, qui vota tua expetit. Felix est necessitas, quę in meliora compellit.

Matth. 7. Vide 1. Petrũ 4. b Diuinis exemplis arctiùs & perfectiùs tenetur. Ibidem.

VI.

Quæ est summaria doctrina superiorum?

A. Quę pro instituta dicta sunt hactenùs breuitate, eò sunt demùm referenda, vt habeãt simplices assertionem Catholicam de septẽ Ecclesię Sacramẽtis. Quę duplicis quidẽ esse generis inueniuntur. [a] Alia enim, vt priora quinque, singularẽ vniuscuiusquè fidelis salutẽ promouent: alia verò, duo videlicet posteriora, multiplicando Dei populo, & Ecclesiæ propagandę deseruiunt. Vtrunque autem illud ex diuina, nobísque necessaria institutione efficiunt.

a Concil. Florent.

B. Enimverò Baptismus[b] ad spiritualem vitam, quæ in Christo est, regenerat. Confirmatio[c] vires porrò ac robur addit regenerato. Eucharistia[d] cibus, potus ac viaticũ est peregrinãti. Pœnitẽtia[e] præsens aduersùs omnes animi morbos pharmacũ, lapsum hominẽ erigit curátq; vulneratũ. Succedit extrema[f] Vnctio quę in postrema cum morte lucta munitatq; consolatur emigrantem. [g] Ordo deindè ministros præbet Ecclesiæ, qui sacris præsint, ac superiora omnia ritè procurent, dispensent, conseruẽt, & applicent. Deniquè Matrimonium[h] Christianam gentem propagat, & humanæ prouideat incontinentiæ.

b Ioan. 3. b Tit. 3. b
c Actor. 8. c
d Ioan. 6. f
e Ioan. 20. f Ezech. 18. g
f Iaco. 5. d
g Tit. 1. b 1. Cor. 7. 4. a
h Ephe. 5. f 1. Cor. 7. a

C. Vbi etiam istud discrimẽ retinendum est, quòd Baptismus, Confirmatio & Ordo semel collata, nunquàm[i] iterẽtur. Baptismus item necessariò susciputur[k] ab omnibus. Eucharistia à[l] ratione vtẽtibus, & à relapsis[m] Pœnitentia. At est arbitrarium vti reliquis, modò nullum contẽnas, aut cùm ità fert tempus, contra ius & æquum negligas.

i Conc. Florent. Trid. sess. 7. cã. 9. de Sacram. in genere aug. 2. contra epist. Parmen. ca. 13.
k Ioan. 3. b
l Trident. sess. 21. ca. 4.
m Apoc. 2. b

D. Hæc sunt igitur antidota, diuináque remedia, quæ misericordia plenus ille[n] Samaritanus instituit, & Ecclesiæ præpositis dispẽsanda cõcredidit, nimirũ ad probè curãdos ęgros, id est, peccatores omnes in Ecclesia, quoàd illi, si velint, verã perfectámq; sanitatẽ adipiscãtur. Quæ quidẽ remedia ritè cognoscere, salubriter accipere, atque fideliter etiã aliis applicare, non artis profectò humanæ, sed Christianæ est Sapiẽtiæ. De qua cùm satis dictum sit hactenùs, quemadmodũ præsentis instituti ratio tulit, reliquũ est, vt Christo duce ad alteram huius operis partẽ, quę CHRISTIANAM IVSTITIAM continet, porrò transeamus.

n Luc. 10. f 1. Cor. 4. 8. Ioan. 20. e

ECCLESIASTICI IIII.

SAPIENTIA filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præbit in via IVSTITIÆ: & qui illam diligit, diligit vitam.

TESTIMONIA.

Septẽ Sacramenta in quibus finem sint instituta.

A. CONCILIVM Florentinum: Sacramentorũ quinque prima, ad spiritualem vniuscuiusque hominis in seipso perfectionẽ: duo vltima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationémque ordinata sunt. Per Baptismũ enim spiritualiter renascimur: per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: Renati autem & roborati, nutrimur Diuina Eucharistiæ alimonia. Quòd si per pecca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem: per Ordinem verò Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur.

1. B. Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.

2. Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis & renouationis spiritus sancti.

3. Actorvm octauo: Tunc imponebãt manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.

4. Ioannis sexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, &c.

5. Et capite vigesimo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

6. Ezechielis decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitẽtiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. Facite vobis cor nouum & spiritum nouum, &c.

7. Iacobi quinto: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orẽt super eum, vngẽtes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

8. Ad Titum primo. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt cõstituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego dispositi tibi.

9. Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hîc iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.

10. Ad Ephesios quinto: Sacramentũ hoc magnũ est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

11. Prioris ad Corinthios septimo: Propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, & vna quæque suum virum habeat.

Character quid sit, & à quot Sacramentis imprimatur.

1. C. Concilivm Florentinum: Inter hęc Sacramenta, tria sunt, Baptismus, Cõfirmatio, & Ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum, à cæteris distinctum, imprimunt in anima indelebile. Vndè in eadẽ persona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterẽ nõ imprimunt, & reiterationem admittunt.

2. Tridentinvm Concilium sessione septima, canone nono, de Sacramẽtis in genere: Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, vndè ea iterari non possunt, anathema sit

Tres Sacramenta imprimunt characterem.

3. Avgvstinvs libro secundo contra Epistolam Parmeniani, capite decimotertio, docet de Sacramento Baptismi & Ordinis, quòd non repetãtur. Vide suprà de sacramento Ordinis, quæstione prima, A. testim. primo.

Ordo & Baptismus non reiterantur.

4. Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.

5. Tridentinvm Concilium sessione vigesimaprima, capite quarto: Deniq; eadẽ sancta Synodus docet, paruulos, vsu rationis carẽtes, nulla obligari necessitate ad sacrmentalem Eucharistiæ cõmunionem. siquidem per Baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorũ Dei gratiã in illa ætate amittere non possunt. Neque adeò tamen dãnata est antiquitas, si eum morem in quibusdã locis aliquando seruauit. Vt enim sanctissimi illi patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt: ità certè, eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controuersia credendum est.

Paruuli sine communione S. Eucharistiæ saluari possunt.

6. Apocalypsis secundo: Memor esto itaq; vndè excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem: venio tibi, & mouebo cãdelabrũ tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

1. D. Lvcæ decimo: Samaritanus autem quidã iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum.

2. Prioris ad Corinthios quarto.

3. Et Ioannis vigesimo, vt suprà, B. testim. quinto & nono.

CAPVT QVINTVM

DE IVSTITIA CHRISTIANA.

I.

Quænam pertinent ad Iustitiam Christianam?

Svmmatim

Svmmatim duo, quę his verbis cõtinentur:[a] *Declina à malo, & fac bonum*: sicut & Esaias docet: [b] *Quiescite agere peruersè, & discite benè facere.* Hoc est, quod Paulus[c] monet, veterẽ cum actibus suis exuendũ, & nouum hominẽ in iustitia & sanctitate veritatis induẽdũ esse. Prius est in cognoscendis fugiendísque peccatis positum, quoniam ea ipsa maxima sunt mala mortalibus: posterius verò in bonis expetendis atque consectandis versatur.

a Psal. 36. e 33. c 1. Pet. 3. b Tob. 4. d
b Esa. 1. c Eccl. 1. d Ro. 12. e
c Coloss. 3. b Ephe. 4. e f g

B. Vt autẽ Iustitiæ hoc officium vtrunque[d] præstemus, Dei gratia per Iesum Christũ nobis parta & promissa, sempérque necessaria est. Ea verò præeunte[e] atque cooperãte, efficitur id in nobis, quod Ioannes affirmat:[f] *Qui facit iustitiã, iustus est, sicut & ille* (Deus) *iustus est.* Addit porrò: *Qui facit peccatum, ex diabolo est.*

d Bern. ser. 1. de Pẽtecoste.

e Aug. de gratia & li. arb. c. 9. 15. & 16. Idẽ in Enchir. c. 32. Hier. lib. 2. in Ioui. Cõc. Trident. sess. 6. can. 3.

f 1. Ioan. 3. b

TESTIMONIA.

Iustitia in quo cõsistat.

1. A. Avgvstinvs sermone quinquagesimonono de tempore: Iustitia non aliud est, quàm nõ peccare: non peccare autem, legis præcepta seruare. Præceptorum autem obseruatio duplici genere continetur, vt nihil eorũ quæ prohibentur, facias, & omnia quæ iubentur, implere contendas. Hoc est enim quod Psalmista dicit: Recede à malo, & fac bonum. Si à malo recesseris, & non feceris bonum transgressor es legis, quæ non tantùm in malorum actuum abominatione, sed in bonorũ perfectione completur. Neque hoc solùm tibi præcipitur, vt vestitum suis non spolies indumentis, sed vt spoliatos operias tuis.

Psal. 33.

Non satis est à malo abstinere.

2. Chrysostomvs in psalmum quartum, super eum versum, Sacrificate sacrificium iustitiæ: Nõ sufficit si à malis abstineamus, sed oportet etiã bonorũ accedere actiones. Quocirca etiam progrediens admonet, dicens: Declina à malo, & fac bonũ: nõ solùm enim improbitatis actio, sed etiã à virtute cessatio, vt puniamur efficit. Nam & qui esurientem nõ pauerunt, & sitienti potum nõ dederunt, & qui nudum non vestierunt, non furati sunt, nec auari fuerunt, nec bona aliena ceperunt: sed quia non fecerunt eleemosynã, propterea pœnæ immortali dati sunt & supplicio, cuius nullus est finis. Ex quo intelligimus, quòd abstinere à malis, non satis est nobis ad salutem, nisi adsit etiã bonorum possessio & virtutis actio. Propterea ergò enim Propheta, cùm & ab improbitate per compunctionẽ abduxisset, & ad virtutis actionẽ aptiorem fecisset, & duritiam mentis emollisset, & eam per compunctionem teneram reddidisset, incipit verba facere de iustitia, & dicit: Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domino. Iustitiam autẽ hîc, nõ singulatem aliquam dicit virtutẽ, sed vniuersam: quemadmodùm etiã virum iustum vocamus, qui omnem in se virtutem continet.

Psal. 4.

Psal. 36.

Matth. 25.

Iustitiæ nomẽ generale.

Non sufficit à malo abstinere.

3. Idem homilia decimasexta in epistolam ad Ephesios: Non est satis à malitia liberari, si quidem consequendum sit regnum cælorum: sed & multo virtutum lucro ac prouentu opùs est. Nam ad hoc quidem vt à gehenna liberemur, opùs est vt abstineamus à malitia: vt verò regnum consequamur, amplectenda & vsurpanda est virtus. Nisi quisquã illud dixerit, quòd & bonum non facere, malitiæ pars quædam sit. Nam ocij istud est & segnitiei: ocium verò, malitiæ pars est: immò verò non pars sed causa & mala radix. Omnem quippe malitiam docuit ocium. Itaque cauendum, nè stultè quæstiones istas indagemus & inquiramus: nempe, quę sit habiturus locũ, qui nihil boni fecit. Nihil enim boni facere, hoc ipsum est malum facere. Dicas enim velim, si famulũ quempiam haberes, qui etsi nec furaretur, nec conuiciaretur, nec contradiceret, immò nec inebriaretur, nec reliquorum malorum quicquam designaret: sederet tamẽ perpetuò ociosus, nec aliquid eorum quæ seruus hero suo præstare debet, faceret: non flagellares illum? non vt peruersum castigares? Dic quæso. Atqui nihil dum mali operatus esset. Itaque hoc ipsum malum est. Producamus autem & ad reliqua vitæ genera sermonem. Sit agricola quisquã, qui nulla in parte lædat nostra bona, nec illis insidietur, nec furtũ intẽtet: duntaxat consertis domi manibus ociosè sedeat, nec seminans, nec sulcum proscindens, nec boues subiugans, nec vitem colens, nec aliũ quenquam eorum laborum faciens, qui ad terræ culturam pertinent. An huiusmodi non puniemus? Atqui nihil iniuriæ intulit, nè culpare talem possimus. Verùm hoc ipso quòd ociosus fuit, iniuriam intulit. Iniuriam enim committit communi ratione, qui, quam debet, vtilitatem suam non præstat. Itaque si & in domesticis, & in opificibus, & in toto corpore magna est iniuria, nõ solum mali quicquam facere, sed & bona omittere, multò magis istud vtique in corpore Christi erit.

Nihil boni facere, est malè facere.

4. In libro sentẽtiarum Prosperi ex Augustino, sentẽtia nonagesimaoctaua: Tota iustitię ratio est, vt declinentur mala, & fient bona: cuius obseruatię inter quaslibet aduersitates forma seruãda est: quia hoc solùm nunquàm amittitur, quod operi pietatis impenditur.

Iustitiæ tota ratio in qua sit posita.

5. Psalmo trigesimosexto: Declina à malo, & fac bonum.

6. Et trigesimotertio: Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

7. Prioris Petri tertio: Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos: coerceat linguam suam à malo, & labia eius nè loquantur dolum. Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur eam.

8. TOBIÆ quarto capite: Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus benè.

9. ESAIÆ primo, vt in textu.

10. ECCLESIASTICI tertio: Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

11. AD Romanos duodecimo: Odientes malũ, adhærentes bono.

12. AD Colossenses tertio: Nunc autem deponite vos omnia: iram, indignationem, malitiã, blasphemiam, turpẽ sermonem de ore vestro. Nolite mẽtiri inuicẽm: expoliãtes vos veterẽ hominem cum actibus suis, & induẽtes nouum eum qui renouatur in agnitionem, secundùm imaginem eius qui creauit illum.

13. AD Ephesios quarto: Deponite vos secũdum pristinam cõuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autẽ spiritu mentis vestræ, & induite nouũ hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mẽdacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniã sum⁹ inuicẽm mẽbra. Irascimini, & nolite peccare: Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur: magis autẽ laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite cõtristare Spiritum sanctũ Dei: in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicẽm benigni, misericordes, donantes inuicẽm, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

Psal. 36. 1. B. BERNARDVS sermone primo in festo Põtecostes: Quia mandatum accepimus, vt declinantes à malo, faciamus quod bonum est, vide quemadmodùm spiritus in vtroque adiuuat infirmitatẽ nostram. Nam diuisiones gratiarũ sunt, idem autem spiritus. Propterea ad declinandum à malo, & faciendũ bonum, quæ in nobis operatur Spiritus sanctus. 1 Cor. 12. tria operatur in nobis, compunctionem, supplicationem, temissionem. Porrò ad faciendum bonum quid in nobis spiritus bonus operatur? Profectò monet, & mouet, & docet. Monet memoriam, rationem docet, mouet voluntatem.

Philip. 2. Psal. 102. 2. AVGVSTINVS libro de gratia & libero arbitrio ad Valentinum, capite nono: Quia ipsa bona opera ille in nobis operatur, de quo dictũ est, Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate: ideò dixit psalmus, Coronate in miseratione & misericordia: quia eius miseratione bona operamur, quib⁹ corona reddetur. Nõ enim quia dixit, Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate: ideò liberum arbitrium abstulisse putandus est. Quòd si ità esset, non superiùs dixisset, Cum timore & tremore vestram ipsorũ salutem operamini. Quando enim iubetur vt operentur, liberum eorum conuenitur arbitrium: sed ideò cum timore & tremore, nè sibi tribuendo quòd benè operantur, de bonis tanquàm suis extollantur operibus.

Liberũ arbitrium cooperatur gratiæ Dei.

3. ET cap. 15. eiusdem libri: Nè putetur, nihil ibi facere ipsos homines per liberũ arbitriũ, ideò in Psalmo dicitur: Nolite obdurare corda vestra. Et per ipsum Ezechielẽ, Proiicite à vobis omnes impietates vestras, quas impiè egistis in me, & facite vobis cor nouũ, & spiritum nouũ, & facite omnia mãdata mea. Vt quid moriemini domus Israel, dicit Dominus, quia nolo mortem moriẽtis, dicit Adonai dominus, sed cõuertimini, & viuetis. Meminerimus Deum dicere: sed conuertimini, & viuetis. cui dicitur, Conuerte nos Deus. Memineri- Ezech. 18. mus Deum dicere: Proiicite à vobis omnes impietates vestras, cùm ipse iustificet impium. Meminerimus ipsum dicere, Facite vobis cor nouũ, & spiritum nouum: qui dicit, Dabo vobis cor nouũ, & spiritũ nouum dabo vobis. Quomodò ergò quod dicit, Facite vobis: hoc dicit, Dabo vobis? Quare iubet, si ipse daturus est? Quare dat, si homo factũrus est, nisi quia dat quod iubet, & adiuuat vt faciat cui iubet? Semper est autem in nobis volũtas libera, sed nõ semper est bona. Aut enim à iustitia libera est, quando seruit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando seruit iustitiæ, & tunc est bona. Gratia verò Dei semper est bona, & per hanc fit, vt sit homo bonæ volũtatis, qui prius fuit voluntatis malę. Per hãc etiam fit, vt ipsa bona voluntas, quæ iam esse cœpit, augeatur: & tam magna fiat, vt possit implere diuina mandata quæ voluerit, cùm valdè perfectèque voluerit. Ad hoc enim valet, quod scriptum est: Si volueris, conferuabis mandata: vt homo qui voluerit & nõ potuerit, nondùm se plenè velle cognoscat, & oret vt habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adiuuatur vt faciat quod iubẽtur: tũc enim vtile est velle, cùm possumus: & tunc vtile est posse, cùm volumus: Nam quid prodest, si quod non possumus, volumus: aut si quod possumus, nolumus? Eccl. 15.

Voluntas fit per liberum arbitrium, & non libertas per bonas.

4. ITEM capite decimosexto: Certum est enim, nos mandata seruare si volumus: sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantũ sufficit vt volendo faciamus. Certum est nos velle cùm volumus, sed ille facit vt velimus bonum, de quo dictum est quod paulò antè posui, quòd præparetur volũtas à Domino, de quo dictum est: A Domino gressus homi- Psal. 36. nis dirigentur, & viam eius volet: de quo dictum est, Deus est qui operatur in vobis & velle & operari. Certum est nos facere cùm facimus, sed ille facit vt faciamus, præbẽdo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciã vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Cũ dicit, Faciam vt faciatis: quid aliud dicit, nisi, Auferam à vobis cor lapideum, vndè non faciebatis: & dabo cor carneum, vndè faciatis? & hoc quid est, nisi, Auferam cor durum, vndè non faciebatis: & dabo cor obediẽs, vndè faciatis? Ille facit vt faciamus, cui dicit homo: Pone Domine custodiam ori meo: hoc est enim dicere, Fac vt ponam custodiam ori meo: quod beneficiũ Dei iam fuerat cõsecutus, qui dixit, Posui ori meo custodiam. Psal. 140.

Deus facit vt faciamus.

5. IDEM in Enchiridio ad Laurentiũ, capite tri- Psal. 18. gesimosecundo: Restat vt propterea rectè dictum intelligatur, non volentis neque currẽtis, sed miserentis est Dei, vt totum Deo detur, qui hominis Rom. 9. voluntatem

voluntatem bonam & præparat adiuuãdam, & adiuuat præparatam. Præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia: quæ autẽ non præcedit ipsa, in eis est & ipsa. Nam vtrunque legitur in sanctis eloquiis: Et misericordia eius prę- Scripturis probatur gratiã & liberũ arbitriũ esse. ueniet me, & misericordia eius subsequetur me. Nolentem præuenit, vt velit: volentem subsequitur, nè frustrà velit.

Psal. 58. Psal. 24. Ma. 5. 6. Gratia præuenit & subsequens.

Liberi arbitrij sumus. Rom. 9.

6. HIERONYMVS libro secundo aduersùs Iouinianum. Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur. Alioquin, vbi necessitas est, nec damnatio, nec corona est. Sicut in bonis operibus perfectior est Deus: nõ est enim volentis neque currentis, sed miserentis & adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcẽ.

Gratia Dei ad quid necessaria sit.

7. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, canone secundo: Si quis dixerit, ad hoc solum diuinam gratiã per Christum Iesum dari, vt facilius homo iustè viuere ac vitã æternã promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrunque, sed ægrè tamen & difficulter possit, anathema sit.

8. PRIMÆ Ioannis tertio, vt in textu.

II.

Quid est peccatum?

Augustino[a] teste, Peccatũ volũtas est retinẽdi vel cõsequendi quod Iustitia vetat, & vndè liberũ est abstinere. Et alibi docet, [b] Peccatũ esse dictũ, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Ambrosius[c] verò, Quid est peccatum, inquit, nisi legis diuinæ præuaricatio, & cælestium inobedientia præceptorum?

a Lib. de duabus animab. c. 11. & lib. 1 Retract. c. 15. & 13. lib. de Gen. ad lit. imperfect. cap. 1. b Lib. 22. cont. Faust. c. 27. li. 2. cont. 2. epist. Pel. cap. 15. c Lib. de Parad. cap. 8. Aug. lib. 2. de conf. Euang. cap. 4. Beda in cap. 3 epist. 1. Ioan.

TESTIMONIA.

Peccati definitio.

1. AVGVSTINVS libro de duabus animabus contra Manichæos, capite vndecimo: Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vndè liberum est abstinere.

2. IDEM libro primo retractationum, capite decimoquinto: Definitiõ peccati quã diximus, (scilicet in libro iam citato) Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vndè liberum est abstinere, propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodò peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. Cur igitur (inquiunt Pelagiani) peccatum dicitis paruulorum, quorum voluntatem non tenetis ream? Respondetur, nõ eos proprietate voluntatis sed origine reos teneri. Porrò Adam habebat vtiquè voluntatem, qua voluntate cùm peccãsset, peccatum per eum intrauit in mundum. Et post pauca: Propterea non perturbat de paruulis quæstio: quia ex illius origine rei tenentur qui voluntate peccant.

Originale peccatũ quomodò voluntarium sit.

3. CAPITE verò 13. sic ait: Illud quod in paruulis dicitur originale peccatũ, cùm adhuc non vtantur libero arbitrio volũtatis, non absurdè vocatur etiam volũtarium, quia ex primi hominis mala voluntate contractum, factum est quodámodò hæreditarium. Non itaque falsum est quod dixi (scilicet in libro de vera religione, capite decimoquarto) vsqueadeò peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.

4. ITEM in libro de Genesi ad literam imperfecto, capite primo: Catholica fides est, omne quod dicitur malum, aut peccatum esse, aut pœnam peccati: nec esse peccatum, nisi prauum liberæ voluntatis assensum, cùm inclinamur ad ea, quæ iustitia vetat, & vndè liberum est abstinere, id est, non in rebus istis, sed in vsu earum legitimo. Vsus autem rerum est legitimus, vt anima in lege Dei maneat, & vni Deo plenissima dilectione subiecta sit, & cætera sibi subiecta sine cupiditate aut libidine ministret, id est, secundum præceptum Dei.

5. RVRSVS libro 22. cõtra Faustum Manichæũ, capite 27. Peccatum, est factum vel dictum vel concupitum aliquid contra æternam legem. Lex verò æterna, est ratio diuina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conseruari iubens, perturbari vetans.

Peccatũ quid sit.

6. ET lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorũ, cap. 13 Peccata sunt, quæ secundũ carnis cõcupiscentiã vel ignorantiam illicitè fiunt, dicũtur, cogitantur. Quæ transacta etiã reos tenẽt, si non remittantur.

Peccatũ quid.

7. AMBROSIVS in libro de Paradiso, capite octauo: Quid est peccatũ, nisi præuaricatio legis diuinæ, & cælestium inobedientia præceptorum?

8. AVGVSTINVS libro secundo de consensu Euangelistarum, capite quarto: Denarius tanquàm iustitiæ numerus, in decem præceptis legis ostenditur. Porrò peccatum est legis transgressio.

9. VENERABILIS Beda in caput tertium epistolæ primæ Ioannis super ea verba, Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: Nemo dicat, aliud est peccatum, aliud iniquitas. Nemo dicat, ego peccator sum, sed iniquus non sum. Omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Virtus huius sententiæ faciliùs in lingua Græcorum, qua edita est epistola, compræhenditur. Siquidem apud eos iniquitas ἀνομία vocatur, quod significat, quasi contra legem vel sine lege factum. Siquidem lex Græcè νόμος appellatur. Cùm ergò dicit Ioannes, Quia omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, hoc est, ἀνομίαν & peccatum est iniquitas, manifestè insinuat, quia omne quicquid peccamus, contra legem Dei facimus, iuxta illud Psalmistæ Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ. Omnes enim qui peccãt, Præuaricationis rei sunt, hoc est, non solum illi qui data sibi scriptæ legis scita contemnunt, sed & illi qui innocentiã legis naturalis, quam in protoplasto omnes accepimus, siue infirmitate, siue negligẽtia, siue etiam ignorantia corrumpũt. Sed & Latinum nomẽ eidem rationi congruit, quòd iniquitas quasi æquitati aduersa sit, quisque facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas.

Omne peccatum fit contra legem Dei.

Psal. 118.

III.

Quotuplex verò peccatum est?

A. Triplex, [a] Originale, Mortale, ac Veniale.

P. Primùm, Originale vocamus, [b] quod à primo generis parente Adam trãsfusum, nobísque in ipsa [c] conceptione contractum, per Baptismũ in Christo tollitur. De quo Paulus in hunc modũ: [d] *Per vnum hominem*, inquit, *peccatum in hũc*

a Aug. in enchir. cap. 8. b Trident. sess. 5. c Psal. 50. d Rom. 5. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundum intrauit & per peccatũ mors, & ità in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerũt. Et rursùs ad baptizatos, loquẽs, vt vim Chriſtiani baptiſmi ad hoc quoq; peccatũ expiandum porrigi oſtẽderet, apertè teſtatur: [e] *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis in nomine Domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri.*

e 1. Cor. 6. a

C. Mortale verò, eſt peccatum (vt vocant) actuale, quod vitam ſpiritualẽ eripit, ac mortem adfert animæ peccantis: quæ mors & à Deo Deíque [f] regno ſeparat, & ſupplicio æterno dignum facit. Vndè ſcriptum eſt, [g] *Stipendia peccati mors.* [h] *Iniuſtitia, mortis eſt acquiſitio:* *Impij autem manibus & verbis accerſierũt illã.*

f 1. Cor. 6. b Gal. 5. d Apocal. 21. c
g Rom. 6. d
h Sap. 1.

D. Demùm Veniale peccatum eſt actuale quidem, ſed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiúſque à Deo venia fidelibus facilè impetratur. De hoc Ioannes dixit: [i] *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Nam & Iacobus apertè fatetur, [k] *In multis offendimus omnes.* Et ſi Sapienti credimus, [l] *Septiès cadit iuſtus in die, & reſurgit.*

i 1. Ioan. 1. a Aug. li. 3. cõtr. duas epiſtol. Pelag. cap. 3.
k Iacobi 3. a
l Prou. 20. b
m Ioan. 19. b

E. Iam verò peccatũ vnum altero eſſe [m] grauius conſtat: & quidẽ grauiori pœnam [n] maiorem deberi, nõ ſolùm humanæ, ſed etiam diuinæ eſt iuſtitiæ cõſentaneũ. Proindè Chriſtus inter culpã pœnámque ſciẽter ac ignoranter peccãtis ità diſcreuit: [o] *Ille ſeruus*, inquit, *qui cognouit voluntatẽ domini ſui, & nõ ſe præparauit, & nõ fecit ſecundùm voluntatẽ eius, plagis vapulabit multis: qui autẽ nõ cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Alibi verò idem de peccato iræ eiúſq; gradibus loquẽs, hanc tulit ſententiã: [p] *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehẽnæ ignis.* Vbi per gradus culpæ creuit ordo ſententiæ, vt [q] Gregorij verbis vtamur, dum ira ſine voce, Iudicio: ira in voce, Concilio, vbi cauſæ ſententia definitur: ira verò in voce atque ſermone, Gehennæ ignibus mancipatur.

n Aug. lib. 21. de ciuit. Dei. ca. 16. & ſerm. 28. de verbis Apoſtoli
o Luc. 12.
p Matth. 5. c
q Gregor. 21. Moral. cap. 5. Aug. in libr. 1. de ſerm. Domini in monte, cap. 19.

TESTIMONIA.

A. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentiũ, capite ſexageſimoquarto: Per remiſſionem peccatorum ſtat Eccleſia, quæ in terris eſt: per hanc non perit, quod perierat & inuentũ eſt. Excepto quippe baptiſmatis munere, quod contra originale peccatum donatum eſt, vt quod generatione attractũ eſt, regeneratione detrahatur, & tamẽ actiua quoquè peccata quæcunque corde, ore, opere commiſſa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgẽtia, vndè incipit hominis renouatio, in qua ſoluitur omnis reatus & ingeneratus & additus, ipſa etiam vita cætera iã ratione vtentis ætatis, quantalibet præpolleat fœcunditate iuſtitiæ, ſine remiſſione peccatorum non agitur. Quoniam filij Dei quandiù mortaliter viuunt, cum morte confligũt. Et quamuis de illis ſit veraciter dictum, Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei: ſic tamen ſpiritu Dei excitantur, & tanquàm filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam ſpiritu ſuo, maximè aggrauante corruptibili corpore tanquàm filij hominum quibuſdam motibus humanis deficiant ad ſeipſos, & ideò peccent. Intereſt quidem quantum ſatis dicitur. Neque enim quia peccatum eſt omne crimen, ideò crimen eſt etiam omne peccatum. Itaque ſanctorum hominum vitam, quandiù in hac morte viuitur, inueniri poſſe dicimus ſine crimine: peccatum autem ſi dixerimus quia nõ habemus, vt ait ſanctus Apoſtolus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.

Luc. 15.
Originale peccatum.
Actiuum peccatum.
Veniale peccatum.
Rom. 8.
Sap. 9.
Non omne peccatum eſt crimen.
1. Ioan. 1.

1. B. Concilivm Tridentinum ſeſſione quinta, vt infrà in appendice Catechiſmi de hominis lapſu & iuſtificatione ſecundùm doctrinam Concilij Tridentini, capite ſecundo & tertio.

2. Psalmo quinquageſimo: Eccè enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea,

3. Ad Romomanos quinto, vt in textu.

4. Prioris ad Corinthios ſexto: Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri.

1. C. Ibidem: An neſcitis quia iniqui regnũ Dei non poſſidebunt? Nolite errare, Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neq; molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriоſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.

2. Ad Galatas quinto: Manifeſta ſunt autẽ opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, & c. & his ſimilia. Quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniã qui talia agunt, regnum Dei nõ conſequentur.

3. Apocalypsis vigeſimoprimo: Timidis & incredulis, & execratis & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

4. Ad Romanos ſexto, vt in textu.

5. Sapientiæ ptimo, ibidẽm.

1. D. Pri-

1. D. Primæ Ioannis primo capite: Si dixerimus, &c. vt in textu. Si confiteamur peccata [r] noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis.

r Peccata venialia.

2. Avgvstinvs libro tertio contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite tertio. Quanuis Diabolus ſit author & princeps omnium peccatorum, non tamen filios diaboli faciunt quæcunque peccata. Peccant enim & filij Dei: quoniam ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſeipſos ſeducunt, & veritas in eis non eſt. Sed ea conditione peccant, quia ſunt filij adhuc huius ſeculi. Qua verò gratia ſunt filij Dei non vtiquè peccant, quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat.

1. Ioan. 3.
2. Ioan. 3

3. Iacobi tertio.

4. Proverbiorvm vigeſimoquarto, vt in textu.

5. Ecclesiastis ſeptimo: Non eſt homo iuſtus in terra qui faciat bonum, & non peccet.

1. E. Ioannis decimonono: Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

Inæqualitas pœnarum in inferno.

2. Avgvstinvs libro vigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite decimoſexto: Nequaquàm negandum eſt, etiam ipſum æternum ignem pro diuerſitate meritorum quanuis malorum, aliis leuiorem, aliis futurum eſſe grauiorem, ſiue ipſius vis atque ardor pro pœna digna cuiuſque varietur, ſiue ipſe æqualiter ardeat, ſed non æquali moleſtia ſentiatur.

Alij magis, alij minùs torquentur.

3. Idem ſermone decimooctauo de verbis Apoſtoli: Duæ habitationes ſunt, vna in igne æterno, alia in regno æterno. Putà quia in igne æterno aliter ille, aliter ille torquebuntur, vbi erunt: tamen ibi omnes cruciabuntur, minùs ille, plùs ille, quia tolerabilius erit Sodomæ in die iudicij, quàm alteri ciuitati. Et quidam circumeunt mare & terram facere vnum proſelytum, quem cùm fecerint, faciunt eum filium gehennæ duplo quàm ſint ipſi. Putà quia alij duplo, alij ſimplo, putà quia alij plus, alij minùs. Non eſt regio vbi eligas locum. Quæcunque ibi mitiora tormenta ſunt, peiora ſunt, quã quæ formidas in iſto ſeculo.

Alij magis, alij minùs cruciabũtur. Matth. 10. Matth. 23.

4. Lvcæ duodecimo.

5. Matthæi quinto, vt in textu.

Gradus iræ, & pœnarum debitarum.

6. Gregorivs libro vigeſimoprimo Moraliũ, capite quinto: Racha in Hebræo eloquio vox indignantis eſt, quæ quidem animum iraſcentis oſtẽdit, nec tamen plenum verbum iracũdiæ exprimit. Priùs ergò ira repræhenditur ſine voce, poſtmodùm verò ira cum voce, ſed necdùm pleno verbo formata: ſed ad extremũ quoquè cũ dicitur, fatue, ira redarguitur, quæ cum exceſſu vocis expletur etiam perfectione ſermonis. Et notandum, quod in ira perhibet rerum eſſe iudicio: in voce irę, quod eſt Racha, reum concilio: in verbo vocis, quod eſt, Fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ, creuit ordo ſententiæ, quia in iudicio adhuc cauſa diſcutitur, in concilio autem iam cauſæ ſententiæ definitur: in gehenna verò ignis, ea quæ de concilio egreditur, ſententia expletur.

Matth. 5.

7. Avgvstinvs libro primo de ſermone Domini in monte, capite decimonono: Quid intereſt inter reum iudicio, & reum concilio, & reum gehẽnæ ignis? Nam hoc poſtremum grauiſſimum ſonat, & admonet quoſdam gradus factos à leuioribus ad grauiora, donèc ad gehennam ignis veniretur. Non enim reatus ipſe haberet gradus, niſi gradatim etiã peccata cõmemoratẽtur. Et paulò pòſt: Gradus itaque ſunt in iſtis peccatis, vt primò quiſque iraſcatur, & eum motum retineat corde conceptum. Iam ſi extorſerit vocem indignantis ipſa commotio non ſignificantẽ aliquid, ſed illum animi motum ipſa eruptione teſtantem, qua feriatur ille cui iraſcitur, plus eſt vtiquè quàm ſi ſurgẽs ira ſilentio premeretur. Sin verò non ſolùm vox indignãtis audiatur, ſed etiam verbum quo iam certam eius vituperationẽ in quem profertur, deſignet & notet, quis dubitat amplius hoc eſſe, quàm ſi ſolus indignationis ſonus ederetur? Itaque in primo vnum eſt, id eſt, ira ſola: in ſecundo duo, & ira, & vox quæ iram ſignificat: in tertio tria, ira, & vox quæ iram ſignificat, & in voce ipſa certæ vituperationis expreſſio. Vide nunc etiam tres reatus, iudicij, concilij, & gehennæ ignis. Nam in iudicio adhuc defenſioni datur locus. In concilio autẽ quanquàm & indicium eſſe ſoleat, tamen quia intereſe aliquid hoc loco fateri cogit ipſa diſtinctio, videtur ad concilium pertinere ſententiæ prolatio, quando non iam cum ipſo reo agitur, vtrum damnandus ſit, ſed inter ſe, qui iudicant, conferunt quo ſupplicio damnari oporteat, quem conſtat, eſſe damnandum. Gehenna verò ignis nec damnationem habet dubiam ſicut iudicium, nec damnati pœnam, ſicut concilium: in gehenna quippe ignis, certa eſt & damnatio & pœna damnati. Videntur ergò aliqui gradus in peccatis & in reatu, ſed quibus modis inuiſibiliter exhibeantur pœnæ meritis animarum, quis poteſt dicere?

Matth. 5.
Iræ gradus.
Gradus à leuioribus ad grauiora.
Tres gradus reatus.
Pœnæ ſecundùm merita animarum.

IIII.

Quare peccatum eſt fugiendum?

A. Primùm, quia *Deus nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit ſpatium peccandi,* ſed [a] *Odit omnes qui operantur iniquitatem,* vt apertè ſcriptura teſtatur. Nec eſt quicquã Deo magis inuiſũ ac exoſum, qui diligit [b] alioquin omnia quæ ſũt, & præter peccatum nihil odio atque ſupplicio perſequitur, illúdque nec [c] in cælo nec [d] in terra ſinit impunitum abire.

Ecclesiast. 15. d
a Pſal. 5. a Ecc. 2. b Sap. 14
b Prouer. 15. b Exo. 23. a
b Sapien. 11. d
c Eſaiæ 14. c 2. Pet. 2
d Leuit. 26. c Deut. 28. b

B. Deindè peccatum, nè parum execrãdum videatur, Christo Domino, qui alioquin [e] peccatum non fecit, [f] cauſam præbuit ſubeũdæ crucis & acerbiſſimæ mortis perferendæ. Etenim [g] *Ipſe vulneratus eſt propter*

e 1. Pet. 2. d
f Bern. ſer. 3. e de natiuit. Domini.
g Eſaiæ 53. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: posuit Dominus in eo iniquitatē omniū nostrum. [h] *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nō pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Ac propterea quidem lauit [i] nos à peccatis nostris in sanguine suo, vt quotquot cum ipso per baptismū [k] in mortem consepeliuntur, hi peccatis [l] mortui, iustitiæ viuant, ac in [m] nouitate vitæ per ipsius gratiam ambulent continenter. Cæterùm qui post acceptā in baptismo CHRISTI gratiam, iterùm voluntariè peccant, in Christum peccant, Christū persequuntur, Christum denuò crucifigunt, quos Christo iusto iudici pœnas non minores quàm sceleratos ethnicos, dare oportebit. Sic enim Paulus docet: [n] *Voluntariè peccantibus nobis post acceptā notitiam veritatis, iam nō relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij.* De quibus & Apostolus Petrus dixit: [o] *Melius erat illis non cognoscere viā iustitiæ, quàm post agnitionē retrorsùm conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato.* Quare qui stat, videat [p] nè cadat. nam cadendo, posteriora prioribus deteriora fiunt.

C. Præterea [q] *qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ,* si Raphaëli credimus. Nam [r] *homo per malitiam occidit animā suam. Anima* [s] *quæ peccauerit, ipsa morietur.* Nihil autem ea morte infelicius, qua homo à Sanctorum omnium consortio, ab Angelorum & cęlitum gaudio, atque [t] ab ipso deniq; summo & æterno bono, in cuius cognitione ac fruitione sanè omnis salus & perfecta hominis beatitudo consistit, in æternum separatur.

D. Ad hæc, ea peccati natura est atque malignitas, vt non solùm à Deo Deíque gratia & gloria homines etiam [u] iustos abducat: sed præterea à summis æternisque malis cùm corporis, tū animæ subiicit: nec [x] solùm in hac, sed etiam in futura vita infelicissimos reddit, vt in potestatem dęmonum redacti, suppliciis grauissimis & malis omnibus perpetuò addicantur.

E. Hinc notanda sunt in scripturis sacris, quæ passim de repræhensis ac punitis peccatoribus exempla proferūtur, vt de [y] Cain, [z] Pharaone, [a] Nabuchodonosore, [b] Sodomitis, [c] Ægyptiis, [d] Israëlitis, &cęteris, quorum scelera iustus DEVS miris ac horrendis modis est persequutus. Obseruandæ quoq; sententiæ, quæ peccatorum pestes fugiendas & execrandas docēt. Vt, [e] *Qui facit peccatū, seruus est peccati. Odio* [f] *sunt Deo impius & impietas eius.* [g] *Miseros facit populos peccatum. Quasi à* [h] *facie colubri fuge peccata.* [i] *Nō Deus volens iniquitatem tu es, neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebūt iniusti ante oculos tuos. Qui* [k] *in vno peccauerit, multa bona perdet.* [l] *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & caue nè aliquando peccato consentias, & præterimittas præcepta Dei nostri.*

F. Hæc eò spectant, vt æquissimum peccatorum vindicem Deum homo cognoscat, cognoscendo timeat, timēdo caueat saluti suæ, & cauēdo pœnas euadat horribiles peccatorum. [m] *Multa enim flagella peccatoris.*

a 1. Ioan. 2. a
i Apoc. 1. b
k Rom. 6. a 1. Pet. 3. d in Rom. 6. a
l Rom. 6. a
m Rom. 6. a
n Heb. 10. c
o 2. Petr. 2. d
p 1. Cor. 10. c Luc. 11. d Matth. 12. d
q Tobiæ 12. c
r Sapien. 16. b
s Ezech. 18. a Iacob. 1. b Psal. 33. d Rom. 6. d
t Mat. 7. d 25. d Luc. 13. f Psal. 5. b Chrys. hom. 24. in Matth. & 48. ad pop. Antiochenum. Item epist. 5. ad Theodorum lapsum.
u Ezech. 18. e f. 33. c d
x Iudith 5. c Exod. 32. f Num. 14. d e Eccl. 12. a Psal. 10. b Lucæ 16. f
y Gen. 4. b
z Exod. 14. g
a Daniel. 4. f
b Gen. 19. c Ezech. 16. f
c Exod. 7. 8. 9. 10. 12. 14.
d Deut. 32. c d Nu. 16. e
e Ioan. 8. d
f Sapien. 14. b
g Prouerb. 14. b
h Eccl. 21. a
i Psal. 5. a
k Eccl. 9. d
l Tob. 4. a
Vide Chr. ho. 8. ad popu. Antioch. 17. in Gen. 31. & 37. in Ioan. 28. in epist. ad Rom. 41. in Acta, & hom. de Iona proph. Basil. ho. in psal. 33. Aug. propos. 44. ex epist. ad Rom.
m Psal. 31. c

TESTIMONIA.

1. A. ECCLESIASTICI decimoquinto: vt in textu.

2. PSALMO quinto: Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mēdacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.

3. ECCLESIASTICI duodecimo: Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

4. SAPIENTIÆ decimoquarto: Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius.

5. PROVERBIORVM decimoquinto: Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia. Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligetur ab eo.

6. EXODI vigesimotertio: Insontem & iustum non occides, quia auersor impium.

7. SAPIENTIÆ vndecimo: Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti.

8. ESAIÆ decimoquarto: Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodò cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes: qui dicebas in cordo tuo, In cælum conscendam: super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.

9. SECVNDÆ Petri secundo: Si Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum, tradidit cruciandos in iudicium reseruari: Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens: Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt, ponens: & iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos: magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationémque contemnunt, audaces, sibi placentes: sectas non metuunt introducere blasphemantes. Vbi angeli, fortitudine & virtute cùm sint maiores, non portant aduersùm se execrabile iudicium.

10. LEVITICI vigesimosexto: Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Fruſtrà seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderunt vos. Fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplùm propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiæ vestræ. Dabóque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram æneam. Consumetur incassùm labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt. Si ambulaueritis ex aduersò mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras vsque in septuplum propter peccata vestra: immittamque in vos bestias agri, quæ consument vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, deserræque fiant viæ vestræ. Quòd si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed & ambulaueritis exaduersò mihi: ego quoque contra vos aduersus incedam, & percutiam vos septiès propter peccata vestra: inducámque super vos gladium vltorem fœderis mei. Cúmque confugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium, postquàm confregero baculum panis vestri: ità vt decem mulieres in vno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis, & non saturabimini. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra me: & ego incedam aduersùs vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra, ità vt comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum: destruam excelsa vestra, & simulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea intantū, vt vrbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam vltrà odorem suauissimum. Dispergámque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cùm habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in Gentes, & euaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & ciuitates vestræ dirutæ.

11. DEVTERONOMII vigesimooctauo: Quòd si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, & cæremonias quas ego præcipio tibi hodiè, venient super te omnes maledictiones istæ, & appræhendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouiū tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donèc conterat te, & perdat velociter, propter adinuentiones tuas pessimas, in quibus reliquisti me. Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donèc consumat te de terra. Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aëre corrupto ac rubigine, & persequatur donèc pereas. Sit cælum quod supra te est, æneum: & terra quam calcas, ferrea, &c.

1. B. PRIORIS Petri secundo: CHRISTVS passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignū: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. cuius liuore sanati estis.

2. BERNARDVS sermone tertio in Natali Domini: Agnosce ô homo quàm grauia sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & ad mortem sempiternam, nunquàm pro eorum remedio Dei filius moreretur. Peccati grauitas ex difficultate remedij colligitur.

3. ESAIÆ quinquagesimotertio.

4. PRIMÆ Ioannis secundo, vt in textu.

5. APOCALYPSIS primo: Christus dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

6. AD Romanos sexto: Qui mortui sumus peccato, quomodò adhuc viuemus in illo? An ignoratis quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7. PRIORIS Petri secundo: Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.
8. AD Romanos sexto: Vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.
9. AD Hebræos decimo.
10. POSTERIORIS Petri secundo, vt in textu.
11. PRIORIS ad Corinthios decimo: Qui se existimat stare, videat nè cadat.
12. LVCÆ vndecimo: Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se: & ingressi habitãt ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.
13. MATTHÆI duodecimo: Tunc vadit, & assumit, &c. vt apud Lucam.
1.C. TOBIÆ duodecimo.
2. SAPIENTIÆ decimosexto.
3. EZECHIELIS decimooctauo, vt in textu.
4. IACOBI primo: Peccatum cùm consummatũ fuerit, generat mortem.
5. PSALMO trigesimotertio: Mors peccatorum pessima.
6. AD Romanos sexto: Stipendia peccati mors.
7. MATTHÆI septimo: Discedite à me, qui operamini iniquitatem.
8. ET capite vigesimoquinto: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.
9. LVCÆ decimotertio: Discedite à me omnes operarij iniquitatis.
10. PSALMO sexto: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.
11. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimaquarta in Matthæum: qui in gehenna vritur, cælorũ etiã regnum prorsùs amittit: quæ certè pœna maior est, quàm erueiatus ille flammarum. Noui autem quòd plurimi pertimescant tantùm gehẽnam, ego tamẽ illius gloriæ amissionem multò amarius, quã ipsius gehennæ dico esse supplicium. Si verò id nõ possim sermone monstrare, nihil est omninò mirandum. Neque enim nouimus illorum beatitudinem præmiorum, vt infelicitatem quoquè de eorum amissione perspicuè scire possimus. Cæterùm Paulus qui ista cognita habebat, certissimè nouit, quoniam excidere à Dei gratia, omnium sit profectò miserrimum. Et post pauca: Intolerabilis quidem res est etiam gehenna: quis nesciat? & supplicium illud horribile? tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo, Non noui vos: atque argui, quòd esurienti & sitienti negauerimus cibum & potum. Est enim satius, mille fulmina sustinere, quàm vultum illum mãsuetudinis pietatisque plenum, nos tamen auersantem, videre, & illos placidissimos oculos nequaquam nos adspicere sustinentes.
12. IDEM homilia quadragesimaoctaua ad populum Antiochenum: Intolerabilis gehenna, confiteor, & multùm intolerabilis: tamen intolerabilior regni amissio, hoc cogitate.
13. ITEM epistola quinta ad Theodorum lapsum, Sunt quidam absurdi iudicij, ij duntaxàt aiunt eũgisse gehennam: contrà ego multò durius esse tormentum quoddam asserò, quàm gehenna est: hoc est, non assecutum esse tantam gloriam, & illinc elapsum esse. Nec opinor equidem tanto dolore lugendum de malis gehennæ, quanto necessè est casum deplorare, quòd de cælis excidimus, quia est nimirùm cruciatus omnium durissimus.
1.D. EZECHIELIS decimooctauo: Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, nũquid viuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur: in præuaricatione, qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. Et dixistis: Non est æqua via Domini. Audite ergò domus Israël: Nunquid via mea non est æqua, & non magis viæ vestræ prauæ sunt? Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia, quam operatus est, morietur.
2. ET capite trigesimotertio: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die cõuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixero iusto, quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur.
3. IVDITH quinto: Quotiescunquè (ait dux Achior ad Holophernem) præter ipsum Deum suum alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. Quotiescunquè autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi. Denique Chananæum regem, & Iebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum & ciuitates eorum ipsi possederunt: & vsquedùm non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam & ante hos annos cùm recessissent à via, quam dederat illis Deus, vt ambularent in ea, exterminati sunt præliis à multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in terram non suam. Nuper autem reuersi ad Dominum DEVM suum ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterùm possident Hierusalem, vbi sunt sancta sanctorum.
4. EXODI trigesimosecundo: Respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo. Ego in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.
5. NVMERORVM decimoquarto: Omnes homines qui viderunt maiestatem meã, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, nõ videbunt terram, pro qua iuraui Patribus eorum: nec quisquam ex illis qui detraxit mihi intuebitur eam. Querelas filiorum Israel audiui: Dic ergò eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadauera vestra.
6. ECCLESIASTICI vigesimoprimo: Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.
7. PSALMO decimo: Pluet super peccatores laqueos,

Decollatio excidere.

Intolerabilis gehennæ, quam regni amissio.

Regni amissio.

queos, ignis & sulphur & spiritus procellarũ, pars calicis eorum.
8. LVCÆ decimosexto: Mortuus est autem & dives: & sepultus est in inferno. Eleuans autẽ oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Laxarũ vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.
I. E. GENESIS quarto: Dixit Dominus ad Cain: Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suũ, & suscepit sanguinẽ fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.
2. EXODI decimoquarto: Fugientibus Ægyptiis occurrerũt aquæ, & inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus. Reuersæque sunt aquæ, & operuerũt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare, nec vnus quidem superfuit ex iis.
5. DANIELIS quarto: Vox de cælo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex, Regnum tuũ transibit à te, & ab hominibus eijciẽt te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabũtur super te: donèc scias, quòd dominetur excelsus in regno hominũ, & cuicunque voluerit, det illud. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: donèc capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi auium.
4. GENESIS decimonono: Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & igne à Domino de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnem circà regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.
5. EZECHIELIS decimosexto: Eccè hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarũ eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et eleuatæ sunt, & fecerũt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.
6. EXODI septimo, octauo, nono, decimo, duodecimo, & decimoquarto, horrendæ atque grauissimæ recensentur plagæ decem, quibus Dominus Ægyptios affecit, eò quòd non paruerit Pharao rex Ægypti Domino, vt populũ Israël abire sineret ex Ægypto.
7. DEVTERONOMII trigesimosecundo: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis. Consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium. Foris vastabit eos gladius, & intùs pauor, iuuenem simul ac virginem, lactẽtem cum homine sene. Et dixi, Vbinàm sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.
8. NVMERORVM decimosexto: Sufficiat vobis, (inquit Core cum suis numero 250.) quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus. Cur eleuamini super populum Domini? Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait: Separamini de medio congregationis huius, vt eos repentè disperdam. Et paulò pòst: Surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel, dixit ad turbam, Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinẽt, nè inuoluamini in peccatis eorum. Et post pauca: Confestim igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum. Descenderuntque viui in infernũ, operti humo, & perierunt de medio multitudinis. At verò omnis Israel qui stabat per gyrũ, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum. Et quibusdam interpositis: Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Israel, sequenti die contra Moysen & Aaron dicens: Vos interfecistis populum Domini. Cúmque oriretur seditio, & tumultus incresceret, Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquàm ingressi sunt, operuit nubes tabernaculum, & apparuit gloria Domini. Dixítque Dominus ad Moysen: Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cúmque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergès citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit. Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama: & stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.
9. IOANNIS octauo.
10. SAPIENTIÆ decimoquarto.
11. PROVERBIORVM decimoquarto.
12. ECCLESIASTICI vigesimoprimo.
13. PSALMO quinto.
14. ECCLESIASTIS nono.
15. TOBIÆ quarto, vt in textu.
16. CHRYSOSTOMVS homilia octaua ad populum Antiochenũ. Talis est peccantiũ consuetudo: omnia suspecta habent, vmbras tremunt, omnẽ strepitum timent, & quenque putant contra se venire: & aliis alia inter se differentibus, peccati sibi ipsis cõscij, putant illos de se sermocinari. Talis res peccatum est, nullo prodit arguente, nullo condemnat accusante, pauidum facit & timidum peccatorem, sicut iustitia cõtrarium. Audi igitur, quo modo & huius pauorem, & illius libertatẽ scriptura designauit: Fugit impius persequente nemine, inquit. Quo modo persequente nemine fugit? Intùs habet agentem conscientiæ accusatorem, & hunc vbique circunfert: & sicut seipsum non potest fugere, sic nec intrinsecùs ipsum agitantem: sed quocunquè abeat, flagellatur, & vulnus habet immedicabile. At non talis iustus: sed qualis, audi: Iustus tanquàm Leo, inquit, confidit.
17. PRÆTEREA homilia decimaseptima in Genesim: Nihil peccato peius. Ipsum enim vt introierit non solùm confusione totos nos repler, sed & insipientes facit eos, qui antè intellectu & sapientia multa præditi fuerant.

Peccatum affert metum magnum.

Prouer. 28. Conscientia accusans.

Ibid.

Peccatum insipientes facit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccato nihil immundius. Psal. 37.

18. Et homilia quinquagesimaprima in Ioannē: Nihil peccato sordidius, nihil immundius, cuius naturam Propheta interpretatus, clamabat: Putruerunt,& corruptæ sunt cicatrices meæ.

Ioan. 5.

19. Item homilia trigesimaseptima in Ioannem super ea verba, Eccè sanus factus es, iam noli peccare,nè deterius aliquid tibi contingat: Res profectò grauis est peccatum,grauis inquam res, & animi pernicies, vt nonnunquàm vi & exuperātia sua corpora quoquè inficiat. Breui peccatū patratur, morbi torméta diuturna sunt. Si grauem priorum scelerum pœnam dedimus, deindè in eadem inciderimus,dabimus longè maiorem: & meritò sanè. Qui enim supplicio non fit melior,tanquàm stupidus quidem &contemptor,grauiorem sibi pœnam præparat. Ipsum nanque peccatum,semel lapsum, satis supérque cohibere, & sapientiorem reddere debebat,nè iterùm in idem prolaberetur. Quòd si post datas pœnas in eadem iterùm crimina prolapsi,grauiori pœna afficimur: quid his sperari-lū est, *qui in ipso supplicio in iisdem sceleribus pertinaciter perseuerant? Et qua gratia, inquies, non omnes puniūtur? Etenim multos videmus,& quidem sceleratissimos, bona corporis valetudine, & prospera fortuna lasciuientes: nolimus propterea eos admirari, sed deplorate potiùs: quòd enim in hac vita nihil aduersi patiuntur, maioris in futura supplicij est argumentum. Hoc & Paulus his verbis significauit: Dum iudicamur à Domino, corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Hîc enim correctio est,illic supplicium.

Peccato etiam corpora inficit.

*nullo affecti supplicio.

Peccantium in hac vita prosperitas, cuius argumentum sit. 1.Corint.11.

20. Idem homilia vigesimaoctaua in epistolam ad Romanos: Peccatum dæmone peius cijciamus. Dæmon siquidem non omninò spoliat regno cælorum:sed subindè fit, vt & prosit modesto ac vigilanti. Peccatum verò omninò excludit: Voluntarius quippe dæmon est peccatum,spontanea insania.

Peccatum dæmone peius. Peccatum est voluntarium dæmonium.

21. Rvrsvs homilia quadragesimaprima in Acta Apostolorum: Nō est ità magnum,à dæmone liberari,vt eripi à peccato. Dæmon non prohibet regnum cælorum assequi,licèt cooperetur,inuitus quidem.

22. Item homilia de Iona Propheta: Nihil graue æquè&onerosum inuenies,quàm peccatum,& ideò Zacharias plumbo peccatū figurauit: & Dauid naturam eius describens,ait: Iniquitates meæ superauerunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me.

Peccati grauitas. Zach. 5. Psal. 37.

23. Basilivs homilia in Psalmum trigesimūtertium: Omni in Christum credenti angelus assistit,nisi illū à nobis per improbas actiones profligauerimus. Velut enim fumus apes fugat,&fœdus odor columbas expellit: sic angelum vitæ nostræ custodem abigit multa lachrymarum adspergine dignum ac graueolens peccatum.

Peccati abigit custodem angelum.

24. Avgvstinvs in libro expositionis quarundam propositionum ex epistola ad Romanos, propositione quadragesimasecūda: Quòd autem ait, Venundatus sub peccato: intelligendum est, quòd vnusquisque peccādo animam suam diabolo vendit,accepto tāquàm precio dulcedine temporalis voluptatis. Vndè & Dominus redemptor noster dictus est, quia hoc modo quo dictum est, venditi eramus.

Rom. 7. Peccātes, diabolo animam vendūt illi-cite.

F. Psalmo trigesimoptimo, vt in textu.

V.

Quæ via ad peccati foueam ducit?

a Aug lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 23. & lib. 11. de Trinit. ca. 12. Gregor. hom. 16. in euang. & lib. 4. mora. c. 27.

A. Tribus præcipuè[a] gradibus ad peccatum peruenitur: Suggestione,delectatione,consensu.

b Iacob. 1. b & ibidem Beda. Tob. 4. a Ro. 6. b Matt. 5. d

B. Suggestione quidem hostis,dum nobis praua ingeritur cogitatio,siue tētatio à mundo,carne vel Satana:delectatione autem nostra, dum animo iam nimiùm adlubescit,quod praua suggessit tētatio: demùm,&proprio cōsensu,dū in peccatū ipsum voluntas allecta consentit deliberatè: Ex quo sanè consensu peccatū iam[b] consummatur, vt hominem non modò immundum,iniquūque faciat,& spiritualiter,occídat,verūetiam coram Deo gehēnæ obnoxium reddat,etiāsi nō semper opere perpetretur. Vndè non temerè dictum[c] est illud: In suggestione semen,in delectatione nutrimentum, in consensu perfectionem inesse peccati.

c Greg. ad interrogationē 11. Augustini Cantuar.

d Vide Gregorii Magni lib. 4. moraliū, cap. 27. & Isidorū lib. 2. de summo bono, cap. 23.

C. Quòd si exactiùs cōsideremus, qui soleāt gradus esse peccati, imprimis oritur[d] ex suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione cōsensus, ex cōsensu operatio, ex operatione cōsuetudo, ex cōsuetudine desperatio, ex desperatione peccati defēsio, ex peccati defēsione gloriatio, ex gloriatione dānatio. Hæc est demùm lōga illa&horrenda peccatorū catena: hi[e] funes atque cōpedes, quibus adstrictum hominem satanas nunc in omne genus malorū, ac tādèm in tartaream abyssum præcipitat infelicissimè. Atq; idcircò plurimùm refert, peccatorū gradus eiusmodi atque propagines, nè fallamur atque periclitemur, studiosè discernere & obseruare.

e Prouer. 5. d & sal. 118. h 2. Reg. 22. a Vide Aug. li. 8. confessionum, cap. 5. Gregor. li. 25. Moral. ca. 12.

Testi-

TESTIMONIA.

Matth. 5.

1. A. Avgvstinvs libro primo de sermone Domini in monte, capite vigesimotertio: Sanè cōsiderandum est, quòd non dixit, Omnis qui concupierit mulierem: sed, Qui viderit mulierem ad concupiscēdum eam: id est, hoc fine & hoc animo attenderit, vt eam concupiscat: quod iam non est titillari delectatione carnis, sed plenè consentire libidini, ità vt non refrænetur illicitus appetitus, sed si facultas data fuerit, satietur. Nam tria sunt, quibus impletur peccatum, suggestione, delectatione, & consensione. Suggestio, siue per memoriā fit, siue per corporis sensus, cùm aliquid videmus aut audimus, vel olfacimus, vel gustamus, vel tangimus: Quo si frui delectauerit, delectatio illicita refrænanda est. Velut cùm ieiunamus, & visis cibis, palati appetitus assurgit, non fit nisi delectatione: sed huic tamen non consentimus, si eam dominantis rationis iure cohibemus. Si autem cōsensio facta fuerit, plenum peccatum erit. Notum autem Deo in corde nostro, etiam si facto non innotescat hominibus. Ità ergò sunt isti gradus, quasi à serpente suggestio fiat, id est, lubrico & volubili, hoc est, temporali corporū motu: quia & si qua talia phantasmata intùs versantur in anima, de corpore forinsecùs tracta sunt: & si quis occultus præter istos quinque sensus motusque corporis animū tangit, est etiam ipse * temporalis & lubricus: & ideo quanto illabitur occultiùs, vt cogitationem contingat, tanto conuenientiùs serpenti comparatur. Tria ergò hæc, vt dicere cœperam, similia sunt illi gestæ rei, quæ in Genesi scripta est, vt quasi à serpente fiat suggestio & quædam suasio: in appetitu autem carnali, tanquàm in Eua, delectatio: in ratione verò, tanquàm in viro, consensio: quibus peractis, ranquàm de paradiso, hoc est, de beatissima luce iustitiæ, in mortem homo expellitur, iustissimè omninò. Non enim cogit qui suadet. Et omnes naturæ in ordine suo gradibus suis pulchræ sunt, sed de superioribus, in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinandū. Nec quisquam hoc facere cogitur, & ideò si fecerit, sine iusta defensione punitur. Non enim hoc committit inuitus. Veruntamen delectatio ante consensionem vel nulla est, vel tam tenuis, vt propè nulla sit. Cui consentire, magnum peccatum est, cùm illicita est. Cùm autem quisque consenserit, committit peccatum in cōspectu suo. Si autem etiam in factum processerit, videtur satiari & extingui cupiditas: Sed postea cùm suggestio repetitur, maior accenditur delectatio: quæ tamen adhuc multò minor est, quàm illa quæ assiduis factis in cōsuetudinem vertitur. Hāc enim vincere difficillimum est: & tamen etiam ipsum cōsuetudinem, si se quisque non deserat, & Christianam militiam non reformidet, illo duce atque adiutore superabit: ac sic in pristinam * potestatem atque ordinem & vit Christo, & mulier viro subijcitur. Sicut ergò tribus gradibus ad peccatum peruenitur, suggestione, delectatione, consensione: ità ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in facto, in consuetudine, tanquàm tres mortes. Vna quasi in domo, id est, cùm in corde consentitur libidini: altera iam prolata quasi extra portam, cùm in factum procedit assensio: tertia, cùm vi consuetudinis malæ tāquàm mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putens. Quę tria genera mortuorum Dominū resuscitāsse, quisquis Euangelium legit, agnoscit. Et fortasse considerat, quas differentias habeat etiam ipsa vox resuscitantis, cùm alibi dicit: Puella, surge. Et alibi: Iuuenis, dico tibi, surge. Alibi, Infremuit in spiritu,& fleuit, & rursùs fremuit, & pòst deindè voce magna exclamauit: Lazare, veni forās.

Tribus impletur peccatum.

Illicitæ delectationi consentire, magnum peccatum est.

al. * cupo-ralis.

Suggestio cōparatur serpenti, delectatio mulieri, consensus viro.

al. * parem.

Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11.

2. Idem libro duodecimo de Trinitate, capite duodecimo: Cùm huic intentioni mentis, quæ in rebus temporalibus & corporalibus propter actionis officiū ratiocinandi viuacitate versatur, carnalis ille sensus vel animalis ingerit quandam illecebram fruēdi se, id est, tanquàm bono quodam priuato & proprio, non tāquàm publico atque communi, quod est incommutabile bonum: tunc velut serpens alloquitur fœminam: huic autem illecebræ consentire, de ligno prohibito manducare est. Sed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est, superioris verò authoritate consilij ità membra retinentur, vt non exhibeantur iniquitatis arma peccato: sic habendum existimo, velut cibum vetitum mulier sola comederit. Si autem in consensione malè vtēdi rebus quæ per sensum corporis sentiuntur, ità decernitur quodcunque peccatum, vt si potestas fit, etiam corpore compleatur, intelligenda est illa mulier dedisse viro suo secum simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solùm cogitandum suauiter, verùm etiam efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi & illa mentis intētio, penès quam summa potestas est, membra in opus mouendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat & seruiat. Nec sanè cùm sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen & voluens libenter, quæ statim vt attigerunt animum, respui debuerunt, negandum non est esse peccatum, sed longè minus, quàm & si opere statuatur implendum. Et ideò de talibus quoquè cogitationibus venia petenda est, pectúsque percutiendum, atque dicendum: Dimitte nobis debita nostra: faciendum quoquè quod sequitur, atque in oratione iungendum, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat, & ideò si solā mulier cibū edidisset illicitū, sola vtiquè mortis supplicio plecteretur: Ità dici potest in homine vno, si delectationibus illicitis à quibus se cōtinuò deberet auertere cogitatio, libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tantùm suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierē sine viro posse dānari: absit hoc credere. Nęc quippe vna persona est, vnus homo est, totúsque damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectādi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittuntur.

Serpens quādo alloquitur fœminam. Māducare de ligno vetito. Date viro simul edendū.

Voluntaria oblectatio in cogitatione illicita peccatum est.

Matth. 6.

Propter solā voluntatem oblectandi se illicitis cogitationibus, damnamur. Vide S. Thom. 12. q. 74. art. 8.

3. Gregorivs homilia decimasexta in Euangelia: Sciendum nobis est, quia tribus modis tentatio agitur, suggestione, delectatione, & consensu. Et nos cùm tentamur plerunque in delectationem aut etiā in consensum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobis ipsis etiam gerimus vnde certamina toleramus. Deus verò qui in vtero vir-

Tribus modis peragitur tentatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginis incarnatus,in mundum sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergò per suggestionem potuit, sed eius mentem peccati delectatio non momordit. Atque ideò omnis diabolica illa tentatio foris,non intùs,fuit. Matth.4.

4. IDEM libro quarto Moraliũ,capite vigesimoseptimo: Quatuor modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde nãque suggestione,delectatione,cõsensu,& defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per aduersarium,delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationẽ. Culpa enim quæ terrere mentem debuit,extollit, & deijciendo eleuat,sed grauiùs eleuãdo supplantat. Vndè & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens suasit,Eua delectata est, Adã consensit: qui etiam requisitus,confiteri culpam per audaciã noluit. Hoc verò in humano genere quotidiè agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpẽs suadet,quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit: Eua delectata est, quia carnalis sensus, ad verba serpentis mox se delectationi substernit: Consensum verò Adam mulieri præpositus prębuit: quia dum caro in delectationem rapitur,etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam, confiteri culpam noluit: quia videlicet spiritus,quo peccando à veritate disiungitur, eo in ruinæ suæ audacia nequiùs obduratur. Eisdem etiam quatuor modis, peccatum consummatur in opere. Priùs nanque latens culpa agitur: postmodùm verò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum verò vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione miseræ desperationis enutritur.

Serpẽs suadet: Eua delectatur.

Adã consentit.

Gradus per quos delcendit peccator ad profundũ.

I. B. IACOBI primo: Vnusquisque tẽtatur à cõcupiscentia sua abstractus & illectus. Deindè concupiscentia cùm conceperit, parit peccatũ: peccatũ verò cùm consummatum fuerit,generat mortẽ.

2. BEDA in primum caput Iacobi: Tribus modis tentatio agitur suggestione, delectatione, consensu. Suggestione hostis, delectatione autem, vel etiã consensu,nostræ fragilitatis. Quòd si hoste suggerente delectari aut consentire peccato nolumus, tentatio ipsa nobis ad victoriam prouenit,qua coronam vitæ mereamur accipere. Si verò & hostis suggestione paulatim à recta intentione abstrahimur,& vitio incipimus illici, delectando quidem offẽdimus,sed necdùm lapsum mortis incurrimus. At si delectationem concepti corde facinoris, etiã partus prauæ sequitur actionis, nobis iam mortis reis, victor hostis abscedit. Quod vt adstruamus exemplis,tentatus est Ioseph verbis Dominæ, sed quia concupiscentiam libidinis non habuit,suggestione tantùm,non etiam delectatione vel consensu,tentari potuit: ideò victor euasit. Tentatus est Dauid visu vxoris alienæ, & quia necdùm carnis appetitum vicerat, à concupiscentia sua abstractus & illectus est. Atque vbi conceptum scelus perfecit, reatum mortis etiam proprio ore iudicatus incidit,quam tamen pœnitendo euasit. Tentatus est Iudas per philargyriam, & quia erat auarus, ab ipsa sua concupiscentia abstractus & illectus,ad interitum consentiendo decidit. Tentatus est Iob multipliciter: sed quia nec possessiones,nec

Tribus modis agitur tentatio.

Gen. 39.

2.Reg.11.

2.Reg.12.

Matth.26.

Iob 1.& 2.

salutem corporis diuino amori præposuerat, tentãri quidem suggestione hostili potuit,sed consentire vel saltem delectari peccato nullatenùs valuit, Quod ergò dicitur, Peccatum cùm cõsummatum fuerit, generat mortem: respicit ecõtrariò ad hoc, quod suprà dictum est de eo qui suffert tentationem,quia cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Sicut enim ille qui tentatus superat, præmia vitę meretur: ità nimirùm qui concupiscentiis suis illectus, à tentatione superatur, meritò ruinam mortis incurrit. Iacobi 1.

3. TOBIÆ quarto: Caue nè aliquando peccato consentias,& prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

4. AD Romanos sexto: Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius.

5. MATTHÆI quinto: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue,reus erit gehennæ ignis.

6. GREGORIVS Magnus in respõsione ad vndecimam interrogationem Augustini Cantuariensis Archiepiscopi: Tribus modis impletur omne peccatũ, videlicet suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum: quia cùm primam culpam serpens suggessit, Eua velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, vt inter suggestionem, delectationem,& cõsensum iudex suî animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mẽte, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatũ omnimodò perpetratũ non est. Cùm verò caro delectari cœperit, tunc peccatũ incipit nasci. Si autẽ etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, In delectatione fit nutrimentum, In cõsensu perfectio. Et sæpè contingit, vt hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationẽ trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vndè & ille cælestis exercitus præcipuus miles gemebat, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Si autẽ captiuus erat, minimè pugnabat. Quapropter & captiuus erat, & captiuus non erat, & pugnabat. Igitur legi mentis, lex quę in mẽbris est, repugnabat. Pugnabat autem, quapropter captiuus nõ erat. Ecce itaque homo est, vt ità dixerim, & captiuus, & liber: Liber, ex iustitia quam diligit: captiuus, ex delectatione quã portat inuitus.

Tributus modis impletur peccatum.

Rom. 7.

I. C. GREGORIVS Magnus libro quarto Moralium, capite vigesimoseptimo, vt suprà hac eadem quæstione, A. testimo. quarto.

2. ISIDORVS Episcopus, libro secundo de summo bono, capite vigesimotertio: Istis fomitibus quasi quibusdã gradibus coalescit omne peccatũ. Cogitatio nãque praua delectationẽ parit, delectatio cõsensionẽ, cõsensio actionẽ, actio cõsuetudinem,

Gradus peccatorum.

nã, consuetudo necessitatẽ: sicque his vinculis homo implicatus, quadam catena vitiorũ tenetur adstrictus: itàvt ab ea euelli nequaquàm valeat, nisi diuina gratia manũ iacentis apprehẽdat. Peccatũ admittere, cadere est in puteum: consuetudinẽ verò peccãdi facere, os putei est coãgustare, nè is qui ceciderit valeat exire. Sed interdùm etiã tales Deus liberat, dũ eorũ desperationẽ ad cõuersationẽ libertatis cõmutat. Ipso enim miserante peccata dimittuntur: quo protegente fit, nè in deterius peccãdo ruatur. Nequissimum est peccare, peius est peccandi consuetudinem facere. Ab illo facilè, ab hoc cum magno labore resurgitur, dum malæ consuetudini repugnatur. Malè agendi cõsuetudinem, recessum esse Propheta asserit profundum, cuius vsu quasi quadã lege homo tenetur adstrictus, vt etiã quando non vult, peccatum admittat. A lapsu verò citò resurgere, non est in profundum ire. Apostolus legem peccati dicit esse in membris suis, quæ lex cõsuetudo est, quam peccando concipimus, & non ab ea cùm volumus discedimus: quia iam necessitatis vinculo per consuetudinem retinemur.

Catena vitiorum.

Peccandi cõsuetudo.

2. PROVERBIORVM quinto: Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

4. PSALMO cẽtesimo decimooctauo: Funes peccatorum circumplexi sunt me.

5. SECVNDI Regum vigesimosecundo: Funes inferni circundederunt me: præuenerũt me laquei mortis.

6. AVGVSTINVS libro octauo confessionum, capite quinto: Cui rei ego suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meũ tenebat inimicus, & indè mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa, facta est libido: & dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, vndè catenam appellaui, tenebat me obstrictum dura seruitus. Et post nonnulla. Frustrà condelectabar legi tuæ secundùm interiorem hominem, cùm lex alia in mẽbris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum me duceret in legem peccati, quæ in membris meis erat. Lex enim peccati, est violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur:

Catena peccatorum.

Rom. 7.

Lex peccati est violentia cõsuetudinis.

7. GREGORIVS libro vigesimoquinto Moralium capite duodecimo: Omne peccatũ quod tamen citiùs pœnitendo non tergitur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati: Peccatum nanque quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit.

Peccatũ vnd trahit ad aliud.

V.

Quomodo peccata facilè deuitantur?

A. Primùm quidem, si quę peccatis mala & pericula succedãt, prouideam[a]: deindè, si illorũ initiis prauisque suggestionibus, quibus ad peccãdũ facilè solicitamur, statim[a] occurramus atque repugnemus fortiter: postremò, si[b] virtutes peccatis contrarias exercere nitamur, CHRISTO in his omnibus auxiliante.

B. Monet igitur Ecclesiasticus, [c]*Post cõcupiscentias tuas nõ eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ cõcupiscẽtias eius, faciet te in gaudiũ inimicis tuis.* Vndè diuinũ etiam oraculum pronunciat: [d]*Nónne si benè egeris, recipies? si autẽ malè, statim in foribus peccatũ aderit: sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Atque hîc locũ habet armatura[e] spiritualis, qua vult Paulus CHRISTI milites aduersùs peccatũ & insidias omnes diaboli esse munitos, vt peccato repugnare, in die malo resistere, & omnia tela nequissimi extinguere possint.

a Psal. 136. b Iacobi 4. 1. Pet. 5. c Bernard. ser. 5. de Quadragesi. 29. ex parui & 49. in Cantica.

b Rõ. 12. a b e Eph. 4. a e f Philip 4. b

c Eccli. 18. d

d Gen. 4. a

e Ephes. 6. b c Heb. 12. b.

TESTIMONIA.

I. A. PSALMO centesimo trigesimosexto: Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram.

2. IACOBI quarto Subditi estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.

3. PRIORIS Petri quinto: Aduersarius vester diabolus tãquàm leo rugiẽs circuit, quærens quẽ deuorer. Cui resistite fortes in fide: scientes eandẽ passionẽ ei quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

4. BERNARDVS in sermone quinto de quadragesima: Magnum discrimen aduersùs diabolicæ fraudis astutias, tam crebros, imò cõtinuos habere conflictus: quem nec videre quidem possumus, & quem nimis astutum fecerit tàm natura subtilis, quàm longa exercitatio malitiæ eius. Veruntamen in nobis est si vinci nolumus, & nemo nostrum in hoc certamine deijcitur inuitus. Sub te est ô homo appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est si volueris dare seu negare consensum. In tua facultate est si volueris inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Eccè enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis aut impatientiæ cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu solummodò nè consenseris: & quotiens resisteris, totiens coronaberis. Veruntamen negare non possumus, fratres, molesta sunt hæc, & periculosa, sed & in ipso certamine si viriliter resistimus, quædam pia tranquillitas de conscientia bona nascitur. Credo etiam, si cogitationes istas quàm citò in nobis aduertimus, non patimur remorari, sed in spiritu

In nobis est si vinci à diabolo nolumus.

Genes. 4.

Quoties resistimus suggestionibus dæmonis, totiens coronamur.

si statim repellamus, nõ si chõ remoretur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vehementi animus aduersùs illas excitatur: quoniã inimicus cõfusus abscedet à nobis: non tam libenter ilicò reuertetur.

Tribus modis bona prouidentur coram Deo.

1. Et sermone vigesimonono ex paruis sermonibus: Tribus modis prouidentur bona coram Deo, cogitatione, affectione, intentione Nam & cogitatio debet esse sancta, vndè scriptum est: Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intentio recta. Sunt autem tria ista, id est, cogitatio, affectio, intentio, in anima: sed in ea quoquè propriis singula locis distincta videtur. Nam cogitatio in memoria, affectio in voluntate, intentio in ratione consistit. Atque vt eorum vsum ac differẽtiam clariùs videamus, sumamus nobis exemplum de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet de formis color cutem tantùm inficiat, corpus quidem turpius redditur, sed nil ei de sanitate sua ex hoc adimitur. Si ergò carni putredo aliqua vel liuidus tumor insederit, iã nõ solùm decor corporis, sed salus quoquè turbatur. Quòd si languor forsitan inualescens, cum ipsa carne ossa quoquè medullitùs occupârit, tunc demùm de vita non immeritò poterit desperari. Eodem modo in anima si peccatum suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit aut voluntas affectum, aut deliberatio ipsa consensum: fateor quidem, deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: Tota pulchra es amica mea. Cæterùm & si næuus est, sed nõ morbus. Quòd si voluntas quoque ipsa iam sensu delectationis afficitur, resistit tamen adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, sed necdùm moritur anima: clamet tamen necesse est: Sana me Domine, & sanabor. Tunc enim mori dicitur quando & ipsa ratio ad peccatum per intentionem curuatur. Hoc nempe est peccatum, de quo dicitur: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Hunc triplicem gradum deplorat Dauid, ex persona peccatoris, dicens Domino, Expellẽdo de paradiso in latam huius seculi euagationem, Confirmâsti super me manum tuam. Et quoniam carnalia desideria sunt peccati pœna: Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ. Iam verò vbi robur deest rationis, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Qui rursùm eosdem gradus ex persona iusti decãtat dicẽs: Memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. Delectatus enim dicit per voluntarem, exercitatus per rationem. Ne ergò à memoria expellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ solent effluere tanquàm vilis plebs in atrium: ponatur ad eius portam ianitor cuius nomẽ est recordatio proprię professionis, vt cùm turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Túne hæc debes cogitare qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iustitiæ debet in se huiusmodi quicquam admittere? decet seruum Christi, amatorem Dei, tale aliquid vel ad modicum meditari? Hæc dicendo excludes fluxum illicitæ cogitationis per recordationem propriæ professionis. Similiter ad portam voluntatis, in qua solent manere carnalia desideria tanquàm in domo domestica familia, statuatur ostiarius qui vocatur recordatio cælestis patriæ. Hic enim potest pranum desiderium quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum qui ait, Eccè sto ad ostium, & pulso, sine cunctatione recipere. Iam verò ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos qui nemini parcat, sed quicũque hostis siue clàm siue palàm ingredi præsumpserit, procùl eum arceat: & hic sit recordatio gehennæ. in cæteris siquidem, id est, memoria & voluntate, non ità est intolerabile, si vel memoria recipiat quandoque vagam cogitationem, vel voluntas impuram affectionem. Hoc verò grauissimum est & omninò damnosum, si vnquàm ratio perdiderit intentionis rectitudinem.

suggestio.

Canticor. 4. Delectatio.

Hiere. 51. Intentio.

Ezechel. 18.

Psal. 37. Ibidem.

Psal. 76.

Quomodo resistẽdum suggerenti peccatum.

Contra delectationem peccati.

Apocal. 3. Contra intentionẽ malam.

6. Item sermone quadragesimonono in Cãtica: Et quomodo (ais) ego proficere possum, qui fratri proficienti inuideo: Si doles quòd inuides, sentis, sed non consentis. Passio est quandoque sananda, non actio condemnenda. Tantùm nõ illic resideas iniquitatem meditans in cubili tuo, qualiter videlicet foueas morbum, satis facias pesti, persequaris insontem, benè ab illo gesta calumniando, deprimendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioquin non nocet ambulanti & extẽdenti se ad meliora quod iam non ipse operatur, sed quod habitat in eo peccatum. Non est ergò damnatio illi qui non dat membra sua arma iniquitati, non lingulam ad detrahendũ, non quicquam reliqui corporis ad lædendum nocẽdúmve aliquo modo magis autem confunditur sic esse malè affectum: & inolitum ex longo vitiũ, confitendo, flendo, orando conatur expellere: & cùm non prævalet, mitior indè ad omnes, atque apud se humilior inuenitur. Qui sanè sapiens hominem damnet, qui à Domino didicit mitis esse, & humilis corde? Absit vt inueniatur expers salutis imitator Saluatoris sponsi Ecclesiæ Domini nostri.

Non sentire, sed obsentire peccatum est.

Rom. 6.

Matth. 11.

7. A D Romanos duodecimo: Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placẽtem, rationabile obsequium vestrũ. Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensûs vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens, & perfecta. Dico enim per gratiam quę data est mihi, omnibus qui sunt inter vos nõ plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Sicut enim in vno corpore multa mẽbra habemus, omnia autem membra nõ eundem actũ habẽt: ità multi vnũ corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Odientes malũ, adhærentes bono. Charitatem fraternitatis inuicẽm diligentes. Honore inuicẽm præueniẽtes, Solicitudine non pigri. Spiritu feruentes, Domino seruientes. Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Orationi instantes. Necessitatibus sanctorum communicantes Hospitalitatem sectãtes. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus. Idipsũm inuicem sentientes. Nõ alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus Si fieri potest, quod ex vobis est, cũ omnibus hominibus pacem habentes. Nõ vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindictam, ego retribuam, Dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Deut. 32. Psal. 50.

8. A D Ephesios quarto: Obsecrò itaque vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Deponite vos, secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestrę, & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

9. A D Philippenses quarto: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus Dominus propè est. Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratone cum gratiarum actionę petitiones vestræ innotescant apud Deum. Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu. De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis & vidistis in me.

1. B. Ecclesiastici decimooctauo.

2. Genesis quarto, vt in textu.

3. A D Ephesios sexto: De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergò succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeã salutis assumite, & gladium spiritus, (quod est verbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orãtes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me.

4. A D Hebræos duodecimo: Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem: vt nè fatigemini, animis vestris deficientes. Nondùm enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes.

DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBVS.

I.

Quæ sunt peccata præcipuè animaduertenda?

EAnimirùm, quæ dicuntur Capitalia, quòd sint veluti fontes vel capita reliquorũ, & è quibus velut ex corrupta radice, pestiferi planè fructus nascuntur, & longa quasi stirpe omnis generis vitia, turpitudines, scãdala, dãna, corruptelæ, ac pestes humani generis descendunt, & vi magna profluunt.

II.

Quot sunt peccata eiusmodi capitalia?

Septem, quæ sic numerãtur: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia. Sed vt hæc maximo semper odio persequenda fugiendáq;, sic Virtutes septem, quæ peccatis illis opponũtur, summo quidẽ studio & amore si vitam animæ quærimus, sunt consectandæ. Superbiæ contraria est[a] Humilitas, Auaritiæ[b] Liberalitas, Luxuriæ[c] Castitas: cum Inuidia pugnat[d] Charitas, Gulæ opponitur[e] Abstinentia, Iræ[f] Patientia: demùm Acediæ Deuotio, [g] seu pia sedulitas, seduláque pietas aduersatur.

De his Græg. lib. 13. Moral. cap. 31. Cassianus collatione 5. Item lib. 5. & sequentibus.
a Coloss. 3. b
b 2. Cor. 9. b
c Act. 24. g
d 1. Cor. 13. b
e Eccl. 30. b d
f Hebr. 10.
g 1. Cor. 15. g

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. AD Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, &c.

2. POSTERIORIS ad Corinthios nono: Necessarium existimaui rogare fratres, vt perueniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic quasi benedictionem, non tanquàm auaritiam. Hoc autem dico, Qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque prout destinauit in corde suo: non ex tristitia aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.

3. ACTORVM vigesimoquarto: Disputante autem illo (Paulo) de iustitia & castitate, &c.

4. PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Charitas patiens est, benigna est, &c.

5. ECCLESIASTICI trigesimoptimo: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt nõ cùm mãducas multùm, odio habearis. Cessa prior, causa disciplinę: & noli nimius esse, nè fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam: nec prior poscas bibere. Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguũ, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non sentiens dolorem. Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum. Æqua vita hominibus vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius. Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & cordis, vinum moderatè potatũ. Sanitas est animę & corpori sobrius potus. Vinum multùm potatum, irritationem & iram & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multùm potatum. Ebrietatis animositas, imprudẽtis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

6. AD Hebræos decimo: Patientia vobis necessaria est: vt volũtatem Dei facientes, reportetis promissionem.

7. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

III.

Quid est Superbia, & quas gignit filias?

a Vide Chrysſtõ 43, ad po. Antioch. Bernar. de grad. humil. Greg 34. Moral. c. 17. & seq. & lib. 23. cap. 7. Prosper ad Demetr. Isid. de summo bono, lib. 2. c. 38. Fulgen. epist. 3. c. 16. & 17.

A. Superbia[a] est inordinatus appetitus excellentiæ, siue intùs lateat in animo, siue extrinsecùs etiam sese prodat.

b Greg. li. 13. Moral. ca. 41. Prosper lib. 3. de vita cõtemp. ca 1. August epist. 56. Bernard. ser. 3. ex paruis, & ser. 4. de aduentu. c Deuter. 17. c Sapient. 5. b Matt. 23. c d Prouer. 13. b Gẽ. 46. a Prou. 6. c 11. Tim. 3. b

B. Hæc vitiorum quidem omnium mater, princeps ac[b] regina est: quæ præcipuè infelicem hanc sobolem gignit, [c] Inobedientiam, iactantiam hypocrisim, contentionem, pertinaciam, discordiam, curiositatem.

d Tob. 4. c e Eccl. 10. b Chrys. homi. 8. in Ioannem. f Iacobi 4. b 1. Pet. 5. b g Eccl. 10. a Ibidem c Ibidem b

C. Vt autem delictum hoc maximum caueatur, Tobias in hunc modũ admonet:[d] *Superbiã nũquã in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim*[e] *initiũ sumpsit omnis perditio.* Hinc Apostolica illa doctrina: [f] *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiã.* Immò si Ecclesiastico credimus, [g] *Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Radices gẽtium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Quid ergò superbis terra & cinis?*

TESTIMONIA.

1. A. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimatertia ad populum Anthiochenũ: Quemadmodum sæui quidem venti, in tranquillum mare delati, totum ab imo subruunt, vt & arena cum vndis misceatur: sic & ambitio & turpis quæstus animam subeuntes, omnia subuertunt. Excæcat mentis intuitum, præsertim gloriæ furor: nam pecunias quidem contemnere, volenti satis est facile: honorem autem à multis collatum despicere, multi laboris indiget, magnæ sapientiæ, angelicæ cuiusdam animæ, ipsum cælestis testudinis verticem tangentis. Modus & ratio vanæ gloriæ cupiditatem restringẽdi. Cogita, cùm gloriam concupiscis quòd eam sis assecutus, & discę finem, & nihil inuenies. Cogita, quantam ea res habeat iacturam, quot & qualibus bonis priuet. Labores quidem sustinebit atque pericula, fructibus autem priuabitur & certaminum præmiis. Cùm aliquid boni faciens cogites, quòd & hominibus oportet ostendere, & solicitus sis vt videatur: cogita quòd Deus vider, & omnem illam extingues concupiscentiam. De terra recede, & ad illud cæleste respicias theatrum. Homines licet laudauerint, mox tamen accusant vel inuident, vel carpunt: vel si hoc non fecerint, nihil tamen omnino laudato prosunt. Deus tamen non ità, sed gaudet nostra laudans merita. Dixisti rectè, plaususque consecutus es? Si adiuti quidem sunt plaudentes, & mutati, & meliores effecti, prioribus abstinuêre malis, verè gaudẽdum est, non iam collatis laudibus, sed bona mirabilíque mutatione: si verè laudantes quidem & tumultuantes perseuerant, nullum autem ex plausibus fructum reportant, dolendum magis est, quoniam hæc eis in iudicium cedunt & damnationem. Sed in pietate gloriam habes? Si verè quidem sis pius, & tibi nihil cõscius sis mali, oportet gaudere, non quoniam videris, sed quoniam es. Si cùm sis, multorum quidem

quidem gloriam concupiscis, cogita quòd non hi nobis iudices erunt in illa die, sed qui latentia perfectè nouit. Si verò tibi peccatorum conscius, apud omnes mundus suspicaris, non tantùm gaudere non oportet, verùm & dolere, & amarè gemere, diem continuè cogitantem, in quo omnia reuelantur, in quo abscondita tenebrarum illuminantur. Honore delectaris? hunc repelle, sciens quòd te debitorem cõstituit. Honorem tibi præbet nemo? & in hoc gaudendũ est. Non enim cum aliis & hoc tibi Deus improperabit, quòd honore delectatus es. Hoc saltem lucraris, quòd maiori supplicio non eris obnoxius. Anima nanque cupiens honorem & glorificari, non videbit regnũ cælorum. Non meus est hic sermo, sed spiritus sancti. Non videbit, licet virtutẽ operetur, ait enim: Receperunt mercedem suam. Nõ prohibeo optare gloriam, sed veram volo gloriam, quæ est à Deo: cuius laus est, inquit, non ex hominibus, sed ex Deo. In abscõdito simus pij, non multi circundati fastu, & ostentatione, & simulatione. Quis pellem abiiciamus, sed potiùs oues efficiamur. Nihil hominum gloria vilius. Dic enim mihi, si paruulorum videas puerorum multitudinem, lactentium dico, nunquid ab eis gloriam concupiscęs? sic erga cunctos homines disponatis propter gloriam. Idcircò cenodoxia dicitur. Nónne vides personas, quas in scena versantes induuntur, quàm sint pulchræ quidem, quàm verò splendidę, quàm ad extremam pulchritudinis perfectionem effictæ? Potes mihi talem adspectum in veritate monstrare? Nequaquàm. Quia vacuæ sunt, & imitantur pulchritudinem: pulchritudo tamen nõ sunt. Similiter & gloria inanis. Cùm nolis gloriam contemnere, dic: Par Deo fio, si contempsero: & statim contemnes. Non enim potest gloriæ seruus homo, non omnium seruus esse, & ipsis seruilior mãcipiis. Sicut est modestiæ principium ieiunium, id est, fundamentũ & constitutio: sic & peccati superbia: & ab ea omne peccatum inchoatur. Ex superbia nascitur pauperum despectus, pecuniarum concupiscentia, amor principatus, multæ desideriũ gloriæ. Elatus, etiam nec à maiotibus, nedùm ab inferioribus, contumeliam pati sustinet: qui verò cõtumelia non tolerat affici, neque malè pati sustinebit. Qui nouit quòd Dei filius se tantũ humiliauit, non extollitur. Si Deus contritum diligit spiritum, econtrà superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: nullum itaque malum par elationi: hominem reddit dæmonem, contumeliatorem, blasphemum, periurum: cædes facit & homicidia cupere. Elatus, semper in doloribus viuit, semper indignatur, semper mœret. Nihil est quod eius possit explere libidinẽ: si vel regem viderit supplicante & adorantem, non est satiatus, sed magis accensus. Sicut enim auari quanto plura ceperint, tanto pluribus egent, itidẽ & superbi, quãto maiori fungũtur honore, tãto plus concupiscũt. Iam naturæ terminos transcenderũt curiosi, & superflua satagẽtes, quãtũcunq; passi fuerint, non sistunt. Igitur quomodò superbiã extinguere possumus? Si Deum agnoscamus. Nam si ex ignorãtia Dei nascitur, cum ipsum agnouerimus, expellitur omnis insolentia. Cogita gehennam, cogita multò meliores te, cogita quòd Deo pœnas debeas. Sed non potes ista facere, es imbecillior: cogita præsentia, ipsam humanam naturam, quàm nihil sit homo. Cùm videris in foro mortuum efferri, orphanos sequentes filios, vxorẽ viduam plangentem, præsentium rerum vtilitatem cogita, & quòd ab vmbra somniisque nihil differunt. Sed non vis hoc: at cogita prædiuites in bellis temerè pereuntes: magnatum & illustrium domos considera nunc solo prostratas: cõsidera quãtum potuerũt, & nunc nec eorum quidẽ memoria remanet. Per singulos enim dies, si velis, horũ exẽpla reperies, magistratuum successiones, proscriptiones diuitum. Cogita cùm dormis, quo sis dignus: nõnne vel minima bestia te possęt interimere? Multis enim à tecto frequenter illata breuis bestiola vel oculum eruit, vel alicuius alterius periculi causam attulit.

Matth. 6.

Roman. 2

Nihil hominum gloria vilius.

2. BERNARDVS in tractatu de gradibus humilitatis, hos duodecim enumerat superbiæ gradus: Curiositatem, Leuitatem animi, Ineptam lętitiam, Iactantiam, Singularitatem, Arrogãtiam, Præsumptionem, Defensionem peccatorem, Simulatã cõfessionem, Rebellionem, Libertatem peccandi, Consuetudinem peccandi.

3. GREGORIVS libro trigesimoquarto Moralium, capite decimoseptimo: Notandum quòd Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublimè videre describitur: quia videlicet cordis superbia cùm exteriùs vsque ad corpus extenditur, priùs per oculos iudicatur. Ipsi quippe per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quo se deprimunt, altiùs extollunt. Nisi enim superbia per, oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquàm Deo Psalmista dixisset: Populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. Et paulò pòst: Vt Leuiathan iste in cunctis quæ superiùs dicta sunt, caderet, sola se superbia perculit. Neque enim per tot illos vitiorum ramos arescęret, nisi per hanc priùs in radice putruisset. Scriptum est nanque: Omnis peccati initium superbia. Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem strauit. Et paulò pòst: Sicut enim inferiùs radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecùs expanduntur: ità se superbia extrinsecùs celat, sed ab illa protinùs aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Hæc est quæ Leuiathan istius sensum feruescere sicut ollam facit. Vndè & humanas mentes in quodam feruore insaniæ concutit, sed per aperta opera qualiter concussi animam euertat, ostendit. Intùs nanque priùs ebullit in elatione, quod foris postmodùm spumat in opere.

Tob 41.

Psal. 17.

Ecel. 10. a.

4. ET capite decimooctauo: Alia vitia eas solummodò virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: vt videlicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam vitiorum radicẽ diximus, nequaquàm vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit. Et paulò pòst: Quisquis verò eius in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculi, iudicij æquitatẽ perdit. Nam cuncta quæ ab aliis benè gerũtur, displicent: & sola ei quæ ipse vel præuè egerit, placẽt. Semper aliena opera despicit, sẽper miratur quæ ipse facit.

Omne genus peccati ex superbia nascitur.

Pſal. 10. 1. Pet. 5. Homine reddit dæmonẽ.

Superbia quo modò comprimatur.

Vitiorum regina superbia.

Superbia omnibus virtutibus aduersatur.

Iudicij æquitatẽ perdit.

5. ITEM capite vigesimo: Cunctis superbia apud se cogitatione tumẽtibus inest, clamor in locutio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Externi mores & gestus superborum.

ne, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, tancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos verò alios importuna: ad ea quæ facere & debet & prævalet, ignava: ad ea autē quæ facere nec debet, nec prævalet, parata. Hæc in eo quod sponte non appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc autem, quod latenter desiderat, quærit vt cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare.

6. CAPITE vigesimosecundo: Ad hoc vnigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ susceptt, ad hoc inuisibilis, nō solùm visibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumque tormēta toleravit, vt superbum non esse hominem doceret humilis Deus.

Iob 41. Euidentissimum reproborum signū est superbia.

7. CAPITE vigesimotertio: Quia igitur redemptor noster corda regit humilium, & Leuiathā iste rex dicitur superborū, apertè cognoscimus quòd euidentissimum reproborum signum, superbia est: at contrà, humilitas, electorum. Cùm ergò quàm quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet, inuenitur.

Species superbiæ quatuor.

8. IDEM libro vigesimotertio Moralium, capite septimo: Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demōstratur, cùm bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant aut certè cùm iactant se habere quod non habent, aut despectis cæteris singulariter videri appetunt habere quod habent. A semetipso enim bonum se habere iactabat, cui per Apostolum dicitur: Quid autē habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum, nē dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedētibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet, dicens: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, vt nē quis glorietur. Qui etiam de semetipso ait: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum. Quibus verbis apertè declarat, quòd gratia nō pro meritis tribuatur, dū ex ipsō docuit, & quid de malicia meruit, & quid de benevolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere, quod non habent, sicut diuina voce per Prophetā de Moab dicitur: Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non sit iuxta cum virtus eius. Et sicut Angelo Ecclesiæ Laodicēæ dicitur: Quia dicis quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Rursum nonnulli, despectis cæteris, videri appetunt singulariter bonum habere quod habent. Vndē & Pharisæus idcircò de templo absque iustificatione descendit: quia bonorum operum meritum sibi quasi singulariter tribuēs, oranti publicano se prætulit. Sancti quoquè Apostoli ab hoc elationis vitio reuocantur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent: Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: nē de hac miraculorum singularitate gauderent, illicò eis respondit Dominus, dicēs: Videbam Satanam velut fulgur de cælo cadentem. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: Super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: similis ero Altissimi. Et mirē Dominus vt in discipulorum cordibus elationem premeret, mox iudicij ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: vt in authore superbiæ discerent, quid de elationis vitio formidarent. In hac itaque arrogantiæ quarta specie crebrò humanus animus labitur: vt id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen similitudini diabolicæ vicinius appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior cæteris quærit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & Altissimi similitudinem superbè appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddā culmen conatus est singularitatis erūpere.

Prima. 1. Cor. 4.

Secunda.

Ephes 2.

1. Tim. 1.

Tertia.

Hier. 48.

Apoc. 3.

Quarta.

Lucæ 18.

Luc. 10.

Superbia quarta species omnium malorum diaboli simile facit.

9. PROSPER Regiensis Episcopus in epistola ad virginem Demetriadem: Si quis est, qui aliqua se habere existimat bona, quorum non Deus largitor sit, sed ipse sibi autor existat: manifestum est, hunc non Dei spiritum habere, sed mundi, & de illa secularis sapientiæ tumere doctrina, de qua dicit Dominus: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Inter omnes lapsus hominum, inter omnia commissa peccantium, nulla est grauior quàm superborum ruina, maximè cùm ipsa elatio in Dei tendit iniuriam. Nam aliter inflantur, qui cupiditate extollētiæ singularis ominibus appetunt aut referri: aliter verò intumescunt, qui Dei auxilium refutantes, quæ fieri sine ipsius opere non possunt, ex sua perfici virtute contendunt, & spem suam à Domino auferunt, atque ad se transferūt, vt adimpleatur in eis quod scriptum est: Maledictus homo, qui spem habet in homine, & firmat carnem brachij sui, & à Domino discedit cor eius. Hæc superbia à diabolo sumpsit exordiū: qui quoniam sua quam à creatore acceperat, potentia & dignitate sibi placuit, sicque authoris sui gloriæ comparauit, cum iis angelis, quos in consensu impietatis suæ traxerat, à cælesti sublimitate deiectus est. Et idcirò primis hominibus nocere potuit: quia illis male credulis per mēdacia venenata persuasit, vt meliores se futuros putarent, si in libertate sui arbitrij proficerent, quàm si in legis datæ custodia permanerent. Siue itaque in lapsu diaboli, siue in præuaricatione hominis, initium peccati superbia esse quæ cōgruenter & anatitia nominatur, quia vtraque appellatio eum significat appetitum, qui & suam mensuram concupiscat excedere, & non dignetur dines esse nisi propriis: tanquàm habeat hoc simile Deo, vt bonorum suorum ipse sibi fons, ipse sibi sit copia. Et paulò pōst: Quia inter vitia aut nulla est, aut rara iactantia, & facilè apparet qui de opprobrio gloriatur: malum superbiæ maximè virtutibus est cauendum, quia nullis opportunius insidiatur, quam quibus laus iusta debetur. Multi enim seruientes Deo, & in lege eius die ac nocte meditantes, crucifixerunt carnem suam cum desideriis & cōcupiscentiis, omniūmq; illecebrarum incentiua domuerūt, non damnis victi, non persecutionibus fracti, nō prosperitatibus depranati, mundū istum nec dilexēre obsequētem, nec timuēre terrentem. Tantam itaque sumiratem, & tam sublime propositū qua impugnatione diabolus

Omnia bona autor Deus agnoscendus.

Superbia omnia bona corrumpit.

1. Cor. 1. Iacob. 3. & Hieremiæ 9. &c.

Ruina est omnium virtutum, superbia.

Nulla grauior quàm superborum ruina.

Superbia & humilitas qui virtutum fundamenta.

diabolus posset adoriri, nisi vt quibus non potuerat persuadere vitiorum amorem, immitteret laudis cupiditatem: & indè nouissimè instrueretur tentatio, vnde nocuit prima deceptio: Non itaque desidiosis & tepidis, neque inertibus & incultis, sed magis quibusdā animis sedulis & bonorum actuū probitate luculentis, per gloriam irrepsit humanam: & quos im pulsione non mouit, elatione deiecit. Quantò enim clariores erant meritis, tātò eos aptiores suis inuenit insidiis. Sed solicitudo nos Apostoli contra hoc periculū monet, dicens: Cùm timore & tremore vestram salutē operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quantò ergò excellentiùs in mandatis Dei quique proficiunt, tātò maiores habēt causas formidinis & tremoris: nè de ipsis probitatis augmentis mens sibi conscia, & laudis auida, in superbiæ rapiatur excessus, & fiat immunda vanitate, dum sibi videtur clara virtute. Si ergò omnia quæ ad vitam & pietatem pertinent, Deus nobis diuina sua virtute donauit: nihil magis fugiendum est, quàm appetitus huius concupiscentiæ: quæ virtutem negat diuini operis, amore propriæ dignitatis. Et cùm aliæ cupiditates ea tantùm bona, quibus aduersantur, imminuant: hæc dum omnia ad se trahit, simul vniuersa corrumpit. Cùm itaque totius superbiæ generale nomen odiosum sit, siue illa de honore suo, seu de nobilitate, vel de immodicis opibus intumescat: hæc pars ipsius omnibus tentationibus nocentior inuenitur, quæ videtur iis, quas perditas cupit, amica esse virtutibus. Sed quia sublimiora quæque grauiùs corruūt, gaudet princeps superbiæ, eos quos potuerit sua impulsione prosternere, ad celsiora creuisse. Et post pauca: Inflatio & ambitio, & proptiorum bonorum superba defensio, possunt destruere eleemosynas, possunt euacuare martyria: si & magnas opes amore quis humanæ laudis effundat, & sæua supplicia non ea fortitudine quam Deus tribuit, sed ea quam de se præsumpsit, excipiat.

Philip. 2.

Omnis peccans, superbus est. Eccl. 10.

10. ISIDORVS libro secundo de summo bono, capite trigesimooctauo: Omnis peccans superbus est, eō quòd faciendo vitia, contemptui habeat diuina præcepta. Rectè ergò initium omnis peccati, superbia: quia nisi præcesserit mandatorum Dei inobedientia, transgressionis non sequitur culpa. Omnis superbia tanto in imo iacet, quanto in altum se erigit: tātóque profundiùs labitur, quanto excelsiùs eleuatur. Qui enim per propriam attollitur superbiam, per Dei iustitiam inclinatur. Qui inflantur superbia, vento pascuntur, vndè & Propheta: Omnes, inquit, pastores tuos pascet vētus, hoc est, superbus spiritus. Qui de suis virtutibus superbiunt, ex ipsis iudicandi sunt operibus, quibus pro virtutibus vtuntur: quia rem bonam non bona voluntate faciunt. Nam reuerà sine humilitate virtus quælibet & sine charitate, in vitio deputatur. Superbia sicut origo est ommū criminum, ità ruina cūctarum virtutum. Ipsa est enim in peccato prima, ipsa in conflictu postrema. Hæc enim prima aut in exordio mentem per peccatum prosternit, aut nouissimè de virtutibus eiicit. Indè & omnium peccatorum est maxima, quia tam per virtutes, quàm per vitia humanam mentem exterminat. Ibi cadit superba, vbi & nascitur, vt non sit superbis aliud culpa, aliud pœna, sed ipsa, culpa sit illis & pœna. De superbia nascitur arrogantia, non de arrogantia nascitur superbia. Nam nisi præcesserit occulta elatio mentis, non sequitur aperta iactantia laudis. Ita ergò in culpa præponitur superbia arrogantiæ, sicut præfertur ex origine. Vtilius est arroganti in quocunque vitio labi, & humilem, post casum, Deo fieri, quàm per elationem superbire, grauioremque ruinam & damnationem per superbiam sumere.

Eccl. 10. Superbia cuiuscunque dicatur omnis peccati initium.

11. FVLGENTIVS epistola tertia ad Probam de virginitate, capite decimosexto: Superbia ideò initium omnis peccati dicitur, vt omne peccatum de ipsa tanquàm de radice pullulare monstretur: quæ multiplici modo miseris inferens mortem, publico certamine carnales deiicit: spiritales verò, si quos incautos inuenerit, occultiore conflictu prosternit. Quis enim nesciat fornicarios, idolis seruientes, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, auaros, ebrios, maledicos, rapaces, superbas aduesùs Deum ceruices erigere, & nequissimis operibus magis diabolo militare? Sunt alij, quos in conspectu hominum superbia tanquam suos demonstrat hostes, & intrinsecùs habet nequissimos milites. Ab his iniquitas callidè geritur, vt humanis obtutibus iustitia fallaciter ostendatur. Hos Dominus noster sic increpat: Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Quos vt superbos euidenter ostenderet, sequutus adiunxit: Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Dominum. Ad eos etiam qui sub Christiana professione viuunt, & Christi præcepta manifestè peccando cōtemnunt, sic ipse Christus loquitur: Quid autē vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Tales gentium quoquè doctor his verbis obiurgat: Confitentur se nōsse Deum, factis autem negant: cùm sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi. Nam & beatus Iacobus dicit: Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem nō habeat? Nunquid potest fides saluare eum? Humilitas ergò (quā docuit Christus, dicens: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde) non in sola confitit fide, sed in fide simul & opere. Nam scriptum est: Quia & dæmones credunt & contremiscunt, qui tamen Deo humiles non sunt. Vndè etiam Apostolus Paulus asserit, quia sapientia carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non subiicitur, nec enim potest. Quæ sapientia, secundùm Iacobi sententiā, non est desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.

Lucæ 6. Tit. 1.

Iacobi 2. Humilitas non in sola fide consistit. Matt. 11. Iacob. 2. Rom. 8. Iacob. 3.

Hierem. 22.

12. ET capite decimoseptimo: Manifesta igitur superbia deprehenditur, cùm manifestè peccatur. Attamen cùm fuco iustitiæ iniquitas tegitur, illa superbiæ pestilentia venenosiùs serpit, illa periculosiùs irrepit: cùm ab his qui iustitiæ studium gerunt, vel aliorum vita tāquàm indigna despicitur, vel in operibus bonis aliquid humanis viribus assignatur. Illa deniquè superbia, qua cæteri ab his qui sibi iusti videntur, velut peccatores despiciuntur, in Pharisæo condemnatur. Sicut enim sanctus Euangelista testatur, dicens: Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tanquàm iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam: Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus, & alter publicanus, &c. In conspectu iudicis misericordis & iusti, non est accepta

Manifesta & occulta superbia.

Lucæ 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

superba iactatio bonorum operum, sed humilis confessio peccatorum. Illi etiam qui virtutem bonæ voluntatis aut bonæ operationis suis nituntur superbè viribus assignare, ab Apostolo taliter denotatur: Quia ignorantes Dei iustitiam, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. In sua igitur iniustitia profectò deficit, qui iustitiæ Dei superba colla non subiicit. In his itaque quatuor superbiæ generibus, quibus diabolus velut quadrigis vehitur, & ad gehennam miserorum quibus insidet, mortifero cursu raptatur, duobus animas opprimit, quas in carne iacentes perspicit, aliis duobus animas deiicit, quas de carne volare cognoscit. Istas captiuat delectatione vitiorum: illas circumuenit elatione virtutum. Illarum sic virginitatem præripit, vt se fornicari non dubitent: istas sic constuprat & maculat, vt se conculcari non æstiment.

Rom. 10.

Quatuor superbiæ genera.

Vitiorum regina superbia.

1. B. Gregorius libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo: Ipsa vitiorum regina superbia cùm deiectum plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus deuastàdum tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur: quia ex eis proculdubiò importunæ vitiorũ multitudines oriuntur. Quod melius ostendimus, si ipsos duces atque exercitum specialiter, vt possumus, enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali, superbia est: de qua, scriptura attestante, dicitur: Initium omnis peccati est superba. Primæ autẽ eius soboles, septem nimirùm principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur: scilicet, inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nã quia his superbiæ vitiis nos captos doluit, idcircò redemptor noster ad spiritale liberationis prælium, spiritu septiformis gratiæ plenus venit. Sed habent contra nos hæc singula exercitui suum. Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, & nouitatum præsumptiones oriuntur. De inuidia odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur. De tristitia malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obduriationes cordis oriuntur. De ventris ingluuie inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multi loquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, horror autem vel desperatio futuri generantur. Quia ergò septem principalia vitia tantam de se vitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor veniunt, quasi subsequentis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus videlicet septẽ, quinque spiritalia, duóque carnalia sunt. Sed vnumquodque eorum tanta sibi cognatione iungitur, vt non nisi vnum de altero proferatur. Prima namque superbiæ soboles, inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit, mox inuidiam gignit: quia nimirùm dum vani nominis potentiam appetit, nè quis hanc alius adipisci valeat, tabescit. Inuidia quoque irã generat, quia quantò interno liuoris vulnere animus sauciatur, tantò etiam mãsuetudo tranquillitatis amittitur: & quia quasi dolens membrum tãgitur, idcircò oppositæ actionis manus velut grauius pressa sentitur. Ex ira quoquè tristitia oritur: quia turbata mẽs quo se inordinatè concutit, eo addicendo confundit: & cùm dulcedinem tranquilitatis amiserit, nihil hanc nisi ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoquè ad auaritiam deriuatur: quia dũ confusum cor, bonum lætitiæ in semetipso intùs amisit, vndè consolari debeat, foris quærit: & tantò magis exteriora bona adipisci desiderat, quantò gaudium non habet, ad quod interiùs recurrat. Post hæc verò duò carnalia vitia, id est, ventris ingluuies & luxuria, supersunt. Sed cunctis liquet quòd de ventris ingluuie luxuria nascitur.

Radix cuncti mali superbia. Eccl. 10.

Omnia capitalia vitia oriuntur ex superbia.

Filiæ inanis gloriæ sine superbiæ specialiter acceptæ.

Filiæ inuidiæ.

Iræ filiæ.

Acediæ filiæ.

Auaritiæ filiæ

Gulæ filiæ.

Luxuriæ filiæ.

Inter capitalia vitia quædam sunt carnalia, quædã spiritalia.

Quo ordine ex se mutuò generentur.

2. Prosper libro tertio de vita contemplatiua, capite secundo: Scriptura diuina immobilem sententiam protulit, dicens: Initium, inquit, omnis peccati superbia. Quid potest apertiùs, quid probabiliùs dici? Initium, inquit, non alicuius, sed omnis peccati, superbia: vt euidenter ostẽderet, quòd ipsa sit peccatorum omnium causa: quoniam non solùm peccatum est ipsa, sed etiam nullum peccatum fieri potuit, potest, aut poterit sine ipsa. Siquidem nihil aliud omne peccatum, nisi Dei contemptus est, quo eius præcepta calcantur. Quem contemptum Dei nulla res alia persuadet hominibus, nisi superbia, quæ etiam in ipso diabolo, vt diabolus ex angelo fieret, æternæ perditionis extitit causa. Denique & ipse sciens se per superbiam de cælestibus corruisse, & in hunc caliginosũ aëris carcerem trusum, homini subuertendo, quem Deus fecerat sine vllo peccato, vitium persuasit serpentina calliditate superbiæ: certus, quòd recepta superbia, quæ est malorum omnium causa, facilè iam peccata omnia, quæ non nisi superbo concipiũtur animo, perpetraret. Hinc est, quòd idem primus homo superbi spiritus elatione corruptus, omnem posteritatem suam, quæ in illo radicaliter fuit, necessitati corruptionis ac mortalitatis addixit: vt corruptibilis, & mortalis effectus, corruptibiles mortales que generaret, atque ità quod in illo egerat puniẽda superbia, in omnibus ex illo natis peccati fieret pœna. Et propterea non eo modo iam possumus peccato resistere, sicut ille potuit.

Eccl. 10.

Superbia, omnis peccatorum causa.

3. Avgvstinvs epistola quinquagesima sexta ad Dioscorum: Nisi humilitas omnia, quæcunquè benè facimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudẽtibus, totum extorquet de manu superbia: vitia quippe cætera in peccatis, superbia verò etiam in rectè factis timenda est, nè illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.

Humilitas quam necessaria sit.

4. Bernardvs sermone tertio ex parnis sermonibus: Est superbia cordis, superbia oris, superbia operis, superbia habitus. Superbia cordis est, quando homo in oculis suis magnus est. Contra quam sapiens orat, dicens: Extollentiã oculorum meorum nè dederis mihi. Et alibi: Væ qui sapientes estis in oculis vestris. Superbia oris vel linguæ, quæ & iactantia dicitur, est quando homo non solùm magna de se sentit, sed etiam loquitur. Vndè psalmista: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Superbia operis est, quando homo exteriori quadam superbia, vt magnus appareat, ait. De qua idem psalmista ait: Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam. Superbia habitus est, quando homo, vt gloriosus videatur, pretiosis se ornat vestibus. Vndè Paulus: Non in veste pretiosa. Et Dominus: Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, vbi superbia abundat. Sunt autem quinque, quæ ad remedium tam mortiferæ pestis, à Domino rationali animæ sunt posita, locus, corpus, tentatio diaboli, prædicatio Christi, & eius conuersatio. Locus, quia exilium: corpus, quia onerosum: tentatio, quia inquierat: Christi prædicatio, quia ædificat: & eius conuersatio, quia informat. His quasi quinque sensibus Deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita est corporis, ità Deus vita est animæ: & sicut corpus mortuum est, quod per quinque sensus ab anima non vegetatur, ità anima mortua est, quæ per hæc à Domino non humiliatur.

Quinque remedia contra superbiam.

Operis.

Psal. 100.

Superbia habitus.

1. Tim. 2.

Matth. 11.

5. Idem sermone quarto de aduentu Domini: Vtile est abscondere magis quàm ostentare, si quid habemus boni: sicut & mendici cùm eleemosynam petunt, non pretiosas vestes ostendunt, sed seminuda membra aut vlcera, si habuerint, vt citiùs ad misericordiam videntis animus inclinetur. Quam regulam Publicanus ille seruauit multò melius Pharisæo: & ideò descendit iustificatus ab illo, id est, præ illo. Et post pauca: Propter quod & dicebat: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Considera sanè in his verbis, quoniam humilitas, duplex est: altera cognitionis, altera affectionis quæ hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quòd nihil sumus: & hanc discimus à nobisipsis & ab infirmitate propria: posteriore calcamus gloriam mundi: & hanc ab illo discimus, qui exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens: qui etiam quæsitus in regnum, fugit quæsitus ad tanta opprobria, & ignominiosum supplicium crucis, sponte obtulit semetipsum.

Pulchra simulatio.

Duplex humilitas.

Philip. 2.

6. Deuteronomii decimoseptimo: Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël: cunctúsque populus audiẽs, timebit, vt nullus deincèps intumescat superbia.

7. Sapientiæ quinto: Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tãquàm vmbra, & tanquàm nuncius prætereuntes, &c.

8. Matthæi vigesimotertio: Qui maior est vestrum, erit minister vester, Qui autem se exaltarit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes lõgas orantes. propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intùs verò plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitia sic: & vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

9. Proverbiorvm decimotertio: Inter superbos semper iurgia sunt.

10. Genesis quadragesimonono: Maledictus furor eorum, quia pertinax.

11. Proverbiorvm sexto: Sex sunt quæ odit Dominus, & septimũ detestatur anima eius: Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus effundentes innoxium sanguinẽ, Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendũ in malum, Proferentem mendacia testem fallacem, Et eum qui seminat inter fratres discordias.

12. Prioris ad Timotheum quinto, reprehendens Apostolus viduas quasdam adolescentiores: Non solùm (inquit) otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

1. C. Tobiæ quarto.

2. Ecclesiastici decimo, vt in textu.

3. Chrysostomvs homilia octaua in Ioannem: Cùm domino eiusdem sis reus criminis, eúmque offenderis, alienis cõmodis doles & superbis, tanquàm tibi soli sit obnoxius cui gratiã largiatur: hoc profectò non inuidiæ tantùm & arrogantiæ, sed vltimæ dementiæ est, & quantumuis grauissimis dignum suppliciis. Superbiam nanque malorũ omnium in te plantasti radicem. Idcircò sapiens principium eam peccati, hoc est, radicem fontémque & matrem appellauit. Per hanc primus homo à beata illa paradisi sede deiectus est, per hanc qui eum decepit diabolus à tãtæ dignitatis fastigio decidit. Quare cũ versutus ipse atque scelestus huius peccati naturam vímque intelligat, quòd ex ipso etiam cælo possit creaturam deiicere, hanc viã aggressus est. Cùm Adam è tanta gloria deturbauit, quippe cùm Deo similem eum futurum polliceretur, superbia extulit, & ad ima præcipitem deuoluit. Nihil enim tam alienum à diuino amore hominem reddit. Nihil tam facilè in gehennam intrudit quàm superbiæ insania, sub qua omnis nostra vita immunda est, quanuis pudicitia, virginitate, ieiunio, orationibus, eleemosyna, quanuis omni denique virtute præstemus. Immundus, inquit, apud Deum omnis superbus. Coërceamus ergo hãc animi elationem, hunc fastum penitus tollamus, si mũ di esse, & eo, quod diabolo paratum est, supplicio volumus liberari. Quòd enim superbus, eodẽ quo diabolus cruciatu damnetur: audi Paulum: Non neophytum, nè in iudicium incidat, & in laqueum diaboli. Quod in iudicium? quem in laqueum? in eandem damnationem, & in idem supplicium. Quoniam igitur pacto hoc euitare discrimen poteris? si tecum eius naturam, multitudinem scelerum, tormentorum magnitudinem, & eorum, quę in hac vita pulchra videntur, fluxum, imbecillitatémque nihil à fœno differẽtem & vernis floribus languidiorem reputabis. Si hę frequenter animo insederint cogitationes, & eorum qui rectè vixerint, memincrimus, nullo nos conatu, nullis viribus diabolus inflare poterit, neque occasionem vllam, aut causam qua nos oppugnet, inuenerit.

Nil tam alienum à Dei amore hominẽ reddit atque superbia.

Superbia quo modò vitari possit.

4. Iacobi quarto.

5. Prioris Petri quinto.

6. Ecclesiastici decimo, vt in textu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IIII.

Quid est Auaritia, & quarum filiarum mater?

a Cõsule Basil. in diteſcentes & auaros, homil. 6. & 7. Prosper lib. 2. de vita contempl. ca. 15. & 16. Isid. de summo bono lib. 2 cap. 41. Aug. lib. 3. de libero arb. c. 17. & sermo 196. de temp. Ambro. in lib. de Nabuthe Izraëlita.

A. Auaritia[a] est habendi appetitus inordinatus. Auarus enim rectè iudicatur, non solùm qui rapit, sed etiam qui concupiscit aliena, vel cupidè seruat sua.

b Greg. lib. 31. Moral. ca. 31. 2. Timo. 3. a 2. Corinth. 6. b Eccl. 11. d Zachar. 8. c Matth. 6. d Prou. 22. d 21. b

B. Filiæ[b] sunt huius pessimæ matris, Proditio, fraus, fallacia, periuriũ, inquietudo, violentia, immisericordia, seu inhumanitas, & cordis duricies.

c Col. 3. a Eph. 5. b

C. Damnat hoc vitium Apostolus, [c] vt idolorum seruitutem dixerit: ac

d 1. Tim. 6. b Esa 5. b Marc. 10. d Abac 2. b Iaco. 5. a Eccli 31. a Baruch 3. b Psal. 48. c d

prætereà ita scribit: [d] *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem & laqueum Diaboli, & desideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.*

e Eccli. 10. b Ibidem.

Et alibi scriptũ habemus: [e] *Auaro nihil est sceleſtius.* Item, *Nihil est iniquius, quàm amare pecuniam. Hic & animam suam venalem habet.* Et CHRISTVS

f Matth. 6. e Chryſost. homil. 7. in Ioan. Ibidem d

ipse testatur: [f] *Non potestis Deo seruire & mammonæ.* Et iterùm: *Nolite solliciti esse in crastinum.* Quod Paulus etiam explicatiùs reddẽs, ità monet:

g Hebr. 13. a Lucæ 12. b

[g] *Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram neque derelinquam: ità vt confidenter dicamus. Dominus mihi adiutor.*

h 1. Timo. 6. b

[h] *Habẽtes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.*

TESTIMONIA.

Lucæ 12. Totam hanc homiliã Basilij D. Ambrosius etiã transtulit: estque inter sermones eius octogesimus primus.

1. A. BASILIVS homilia in dictum illud Euangelij, Destruam horrea mea, & maiora ædificabo: quæ est sexta inter homilias Basilij variorum argumentorum: Exemplum accusati diuitis tibi vbiquè occurrat: qui quidem præsentia custodiens, & de futurorum spe anxiè solicitus, & incertus num esset victurus crastinò, hodiè peccando diem anteuertit crastinum. Nondùm collegit fructus, & iam auaritiæ iudicium & condemnationem accepit. Quando terrena sapis, & Deum habes ventrem, totus quoquè caro effectus, vitiosis affectibus obsequeris, audi te dignam appellationem, quam tibi nullus hominum, sed ipse Dominus indidit: Stulte, hac nocte animam tuam abs te repetent: quæ autem præparasti, cuius erunt? Habes, si vis, apothecas ventres pauperum, thesauriza tibi thesauros in cælo. Quæ illic reconduntur, ea neutiquàm depascuntur tineæ, nulla depopulatur caries aut erodit, nulli suppilant prædones. Dixeris: Atqui tum in indignos dispartiar, quum horrea secũda compleuero. Longa tibi vitæ tempora præfixisti: vide nè te illud tempus quod certo ac præstituto termino accelerare solet, fortè corripiat. Et profectò vitam sibi hoc modo confidentiùs polliceri, non bonitatis, sed malitiæ est indicium. Vitam nanque tibi polliceris, non vt posthac sis liberalior, aut tribuas: sed vt instantem mendicum à te propulses. Esuriens fame absumitur, nudus frigore tigescit. Qui repetitur debitum, vinculis obtorto collo adstringitur: & tu eleemosynam in crastinum differs? Audi Salomonem: Nè dicas, regressus reuertere, & crãs dabo. Ignoras enim quid sequens pariet dies. Quantam te Deo beneficentissimo gratiam habere, quàm hilarem esse te simul & in inopes munificum atque liberalem oportebat, quòd non ipse pro foribus alienis cogeris obstreperus esse & querulus, sed tuas alij occupant? Nunc autem tristis es, & rogatu difficilis. Vnam tantùm nõsti vocem: Non habeo, nõ dabo: nam & pauper ego quoquè sum. Pauperes profectò, pauper & omnium egens bonorum. Pauper, inquam, chartate pauper, benignitate in indigos pauper, fide erga Deum pauper, pauper æterna spe. Dixeris: Cui facio iniuriam, si mea retineo, conseruóque? Quæ illa, dic mihi, tua? Vndè accepta hæc ad traducendam præsentem hanc vitam inuexisti? Perindè enim facis, ac si quis in theatro locum spectandi mox vt anteuertit aliis arripere, cæteros abarceat ingressu, suo vnius vsui adiudicãs, quod ad omniũ communem vsum proponitur. Tales & diuites existunt. Communia nanque quum priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nónne nudus ex vtero matris excidisti? nudúsque rursùs reuerteris ad humum? Hæc tibi præsentia bona vndè? Si à casu dixeris, impius es, cum non agnoscens qui te cõdidit, neque ei, qui dedit, rependens gratiã. Quòd si ex Deo te illa habere fateris, dic mihi quamobrẽ hæc sortitus es? Non enim iniustus est Deus, qui ea quæ sunt ad victum, inæqualiter nobis diuiserit. Cur tu dines es, ille pauper? Profectò nõ ob aliam causam, nisi vt tu benignitatis ac fidelis administrationis mercedem accipias, ille verò patientiæ maximis præmiis honoretur. Tu verò insatiabilis auaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis priuans, neminem te lædere putas. Quis, quæso, est aurus? Ille qui eo quod satis esse debet, non est contentus. Quis verò peculator? Ille, qui ad se vnum transfert, quæ singulorum sunt. Tu ergò non auarus? Non tu peculator, cùm ea quæ ad dispensandum distribuendúmque receperis, tibi propria facis? Furentis est panis, quem tu retines: nudi est vestis, quam in arca custodis: discalceati est calceus

Auarorum vox, Non abeo, non do.

Stulti nomine quinam appellentur.

Matth. 6.

Eleemosyna non differenda in crastinum. Prouerb. 3.

Diuitum bona, sunt pauperum.

Pœnam: intelligo tantum 2. vitam, non aute quàm ad propitiationem, vt ait S. Thom. 22. q. 32. art. 5. Matth. 25.

calceus, qui apud te marcescit: egentis argentum, quod tu terræ infossum possides. Quare tot iniurius es hominibus, quot poteras opem conferre. O quanto dignũ precio tibi cẽsebitur die iudicij verbum illud, Venite benedicti patris mei, possidete regnũ vobis paratũ à cõstitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere. Quanta rursùs trepidatio ac sudor, quantæ ob oculos tenebræ se tibi circunfundent, condemnationem audienti? Ite maledicti in tenebras exteriores, paratas diabolo & angelis eius. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Non ibi rapax accusatur, sed qui substantiam non communicuerit, condemnatur.

Ibidem.

2. IDEM in homilia in diuites auaros, quæ est septima inter homilias variorum argumentorũ: Incertum est, inquis, quid futurũ sit: necessitati, quæ nos quandoquè vrgere posset, prouidendũ est. At longè incertior defossi thesauri vsus: nec tamen pœna incerta, quæ tuorum morũ manet inhumanitatem. Vidi ego multos ieiunantes, orantes, præterituorum pœnitentia suspirantes, omnem denique sine sumptu pietatem ostendentes, egentibus verò ne obolum quidem præbentes. Quid his cæteris virtutum diligentia prodest? Non propterea regnum Dei consequentur. Idcircò inquit Dominus: Difficilius est diuitem intrare in regnum cælorum, quàm camelum per foramen acus. Quid miser iudici respondebis? Parietes vestis, homines non vestis? Equos phaleris ornas, fratrem tuũ laceris amictum pannis, aspernaris? frumentum retinendo perdis, esurientes non respicis? Aurum in terram condis, & oppressum non curas? Quanquàm ad tuas veniunt fores, miseram rogando vocem emittentes, tu tamen negas, affirmans rogantibus cunctis non posse sufficere. Et cùm lingua deieres, manu periurus efficeris. Licèt enim illa taceat, mendacium tamen tuum deprædicat, annulo quem in digito habes, cõspicua & illustris. Annulus in quam tuus, quantum æris alieni possit exolvere? Vna tantùm tuarum vestium arcula, totum populum frigore rigentem amicere posset. Verùm sustines inexoratus abs te pauperem reiicere, nec metuis iudicis minas, ac ea quæ se ille pollicitus est hominibus redditurum. Non te miserer? misericordiam non inuenies. Non aperuisti domum tuã? à regno Dei excluderis. Non dedisti panem? non vitam recipies æternam. Sed & pauperem ipsum dicis. Et ego tecum sentio. Pauper profectò est, qui multis indiget. Pauperes, inquam, insatiabiles concupiscentia reddit. Decem talentis totidem addere contendis, deindè viginti coactis, etiam totidem. Nec solùm crescendo non expletur, sed ardentior redditur appetitus. Ex quo anima curis cõtinuò premitur, dum alios superare contendunt. Oportebat illos gaudere & gratos esse, quòd tam multis sint opulentiores: illi verò mœrent ac lugent, quòd ab vno altero opulentioribus vincuntur. Vbi ditiorem aliquem adæquarunt, mox & alterum à quo superantur, adæquare studet: & vbi istum quoquè transierunt, erga alium vltrà adæquandum rapiuntur. Tu te spontè insatiabilem animo reddens, multis damnum facis. Quando miser iam partis vteris? Quando frueris, aut à curis habendi cessabis? Væh qui domui vicinam domum, & agrum agro coniungitis, vt aliquid proximo auferatis. Tu verò quid facis? Non innumera causaris, vt quæ proximi sunt auferatis? Domus, inquis, proximi ædes meas obscurat, turbas excitat, aut errones suscipit, aut tale quid aliud quodcunque prætexis, quo vexes & agites, vellas ac laceres vicinum: nec priùs cessas, quàm ille necessitate coactus, aliò migret. Quam ob causam Nabuthas Iezraëlita occisus est? An non propter concupiscentiam Achab, vineam ipsius auferre volentis? Mare terminos habet, nox item leges antiquas nõ egreditur. Solus auarus nullùm circunscribit tempus, non terminum noscit. Potentiæ incrementum sit auaris sceleris occasio maioris. Qui enim mala sub ipsis patiuntur, iisdem quoquè auxilia ferre inuiti in aliorum iniurias coguntur. O miser, parumpèr quæso à tuo scelere respira, & tuæ conscientiæ recessus aliquantulùm perscrutare, tecúmque considera. Habes terræ partim aratro, partim arboribus vtilis tot iugera: prætereà vineas, montes, campos, saltus, flumina, loca amœna. Quid ergò post hæc? Nónne telluris tres tantùm cubiti te expectant? Nónne paruus lapis ad tui miseri corporis custodiam satis erit? Quibus verbis te curabo? Regnum Dei non curas, gehennam non times. Infelix homo, pecuniæ naturam aliquantum inspice. Quid attonitus aurum miraris? Lapis est aurum, lapis argentum, lapis margarita, lapides sunt chrysolitus, beryllus, achates, hyacinthus, amethystus, iaspis. Hæc summa, bi flores opum magnarũ. Hos partim, cùm sint clarissimi, in tenebris abscondis: partim in digitis micantibus, aliisque in ornatibus circunfers. Quis pulchritudini formæque fingendæ studens, vnam vitæ diem sibi prorogare poterit? aut cui mors ob diuitias parcit? à quo morbus ob pecuniam abstinet? Quousquè igitur opes erũt animarum laqueus, mortis hamus, peccati esca? Ad subsidium vitæ, non malorum incitamentũ, pecunia data est: animæ redemptio est, nõ exitij occasio. Sed, inquis, ob filios necessaria est. Plausibilis est ista auaritiæ excusatio: liberos prætexitis, ac interea cordibus vestris satisfacitis. Dic, quæso, cùm Deũ orãsti, & pro fœcúditate cùm precatus es, vt fieres liberorum pater, addidistine illud: Da liberos, vt causa sint nè præceptis tuis obediam? Da mihi liberos, nè veniam in regnum cælorum? Prætereà quis tibi sponsor de ipsorũ fuerit voluntate ac ingenio, vt rectè datis relictísque vtatur? Nam multis diuitiæ luxuriæ sunt causa. An non audistis Ecclesiasten dicentem? Vidi stultitiam multam & grauem, Diuitias in malam custodientibus ipsas conuerti. Et rursùs: Relinquo ego homini post me, & quis nouit si sapiens erit aut stultus? Considera itaque nè cum multis ærumnis opes cumulatas, peccatorum materiam aliis tradas, publicíque plectaris postmodùm pœna, & tuorum criminum causa, & aliorum quibus causam dederis. Nónne cunctis liberis coniunctior est tibi anima tua? Huic tu primas da partes diuitis hæreditatis, vitæ videlicet æternæ diuitem materiam, deindè filiis victum tribue. Qui verò liberis carent, quam parsimoniæ causam obiiciunt? Nolo, inquiunt, vendere, nolo pauperibus dare, ob vitæ necessarios vsus. Non ergò Dominus tibi præceptor erit, nec Euangelium

Iſaiæ 5.

3. Reg. 21.

Cur opes diuitibus datæ. Prouerb. 13.

Excusatio auaritiæ studentium propter liberos suos.

Auari sunt pauperes, quia semper egent, & nunquam satiantur.

Ecclesi. 5.

In eos qui liberis carent, & tamen opibus congregandis student.

Universidad de Deusto
Biblioteca

formam vitæ dabit, sed tu tibiipsi iura dices ac statues. Sed in quis, ego quidem bonis, dum vixero, frui volo: post mortem verò in testamento hæredes facultatum mearum ac dominos pauperes asscribam. Scilicet magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur & gratia, si in sepulcro iacens, & in terram conuersus, magnificus ac sumptuosus apparebis. Dic cuius mercedem temporis potissimùm exposces? vitæne, an mortis? Nam si tempore, quod ad promerendum datur, in voluptatibus ac deliciis absumpto, pauperes nequaquàm respexisti: mortuus, cuiusnam actionis aut operis mercedem periturus es? Sed quis exitus tui tempus nunciabit? Quis de mortis genere sponsor? Quot videmus repentinè, ac vi casuve extingui, qui præ doloris ac spiritus angustia ne vocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam febris à sensu alienos facit? Quid igitur tempus expectas, in quo sæpè rationis compos non eris? Enimuerò nox profunda, morbus grauis, nullus circà adiutor: Immò potiùs qui hæreditati insidiatur, paratus aderit. Et sub finem: Omnibus tuis ornatus hinc discede, fac ornent te tuæ diuitiæ. Habe illas penes te. Crede optimè consulenti, téque amanti Iesu Christo, qui ob nostram salutem egêre voluit, vt ex eius paupertate nos diuites essemus: qui etiam sese pro nobis redimendis precium obtulit æternę vitæ.

3. PROSPER libro secundo dè vita contemplatiua, capite decimoquinto: Iuber, eccè, nobis imperiosa cupiditas, vt diuina parui pendentes, possessionum terrestrium damnosa compendia cogitemus: vt in eis totam solicitudinem curámque ponamus, vt indè nos morbida vanitate iactemus, vt amplitudine patrimonij diffusioris elati, fieri pauperes spiritu negligamus. O facinus inauditum! Suaui Christi iugo contempto, ferreum cupiditatis imperium voluntaria mentium inclinatione suscipimus, & Domini nostri leui onere, quod subiectos non onerat, sed subleuat, postházito, plumbeum pondus nostris ceruicibus aggerimus, quod citiùs potest deponi, quàm ferri: quia & ipsa cupiditas, quæ nobis subiici vltro volentibus hoc pondus imponit, contemni potest faciliùs, quàm expleri: & ideò qui se illi volentes dederint oppugnanti, voluntatem resistendi vlteriùs non habebunt tyrannicè dominanti. Et hoc fit iusto Dei iudicio, vt qui cupiditati resistere noluimus ingressuræ, iam resistere nequeamus ingressæ. O intolerandum dæmoniacæ cupiditatis imperium, vt ex hostibus suis quos potest vincere, victores faciat suos: promittit ingentia, & bonorum temporaliũ pollicitatione deceptos, impellit iam miseros, & miserandos in turpia. Tenet nos lucrorum pœnaliter dulcium catenis addictos, & in sua ditione captiuos: nec trahit inuitos, sed quod est deterius, quocunque voluerit, volentes ducit. Vastat in nobis quicquid verecundiæ aut pudoris inuenerit: & quos suis triumphis addixit, adhuc tanquàm resipiscendi suspectos omnibus viribus honestatis exarmat, nè quando contra eam, qui bellare noluimus, rebellemus. Rapit nos, ac passim per omnia acquisitionum genera cupidos acquirendi dispergit.

Ferreum cupiditatis imperium.

Dida est opera, vt Deum ipsum possideamus.

4. ET capite decimosexto libri eiusdem: Quem possidendi delectat ambitio, Deum qui possidet omnia quæ creauit, expedita mente possideat, & in eo habebit quæcunque in eo sanctè habere desiderat. Sed quoniam nemo possidet Deum, nisi qui possidetur à Deo, sit ipse primitùs Dei possessio, & efficietur ei Deus possessor & portio. Et quid potest eo esse fœlicius, cui efficitur conditor census, & hæreditas eius dignatur esse ipsa diuinitas: si modò eam sanctis operibus colat, omnes fructus ex illo percipiat, in illo & de illo iugiter viuat, & nihil terrenum cum illo possideat? Quia omnium conditor, cui nihil eorum quæ fecit, valet æquari, non dedignatur cum his quæ condidit, possideri. Denique quid vltrà quærit, cui omnia suus conditor sit? aut quid ei sufficit, cui ipse non sufficit? Hunc possidebat, & ab illo possidebatur ille qui dicebat in spiritu: Portio mea Dominus, dixi custodire legem tuam. Et, Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei. Psal. 118. Psal. 15.

5. ISIDORVS libro secundo de summo bono, capite quadragesimoprimo: Omni peccato peior est auaritia & amor pecuniarum. Vndè & per Salomonem dicitur, Nihil est scelestius quàm amare pecuniam: hic enim animam suam venalem facit, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Cupiditas omnium criminũ materia est. Vndè & Apostolus ait: Radix omnium malorum cupiditas est, quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Si ergo succiditur radix criminum, non pullulant cæteræ soboles peccatorum. Multi causa cupiditatis terrenæ etiam ipsam fidem abnegauerunt. Cupiditas enim Christum vendidit. Nam & plerisque tãrum in rebus alienis est desiderium, vt etiam homicidium perpetrare non vereantur: sicut Achab qui appetitu cupiditatis suæ, sanguinis explenit effusionem. Sæpè iniqui mala quæ concupiscunt, assequuntur, quatenùs de affectu mali desiderij fortiùs puniantur. Electos autem suos Deus non dimittit ire in desideriorum malorũ perfectionem, sed in dolorem mentem conuertit eorum, prò eo quod in seculo nequiter appetunt, vt hac experientia resipiscant, & conuertantur ad Deum, à quo mente recesserunt. Deum ergò sibi propitium nouerit aduersari, qui quod temporaliter concupiscit, non permittitur adimplere. Secreto autem Dei iudicio fieri creditur, vt duriùs pereant hi, quorum cupiditatem effectus statim sequitur actionis. Nunquàm satiari nouit cupiditas. Semper enim auarus eget, quantòque magis acquirit, tantò plus quærit: nec solùm desiderio augendi excruciatur, sed etiam amittendi metu afficitur. Inopes nascimur in hac vita, inopes recessuri sumus de hac vita. Si bona mundi huius peritura credimus, cur peritura tanto amore cupimus? Plerique potentes tanta cupiditatis rabie inflammantur, vt de confiniis suis pauperes excludant, nec habitare permittant. Quibus rectè per Prophetam dicitur: Væ qui coniugitis domum ad domum, & agrum ad agrum copulatis vsque ad terminum loci. Nunquid soli vos habitabitis in medio terræ? Tales quippe homines infernum, id est, diabolum rapere ad perditionem, idem Prophera consequenter annunciat, dicens: Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino, & descendent fortes eius & sublimes gloriosque eius ad eum. Nec mirum

Omni peccato peior auaritia. Eccl. 10.

Omnium criminum materia est cupiditas. 1. Tim. 6.

3. Reg. 21.

Ibidem.

Edita 5.

rum quòd morientes inferni ignibus deputentur, qui viuentes flammam cupiditatis suæ minimè extinxerunt. Qui desiderio cupiditatis exæstuant, flatu diabolicæ inspirationis vruntur.

Auaritiæ nomen generale est.

6. AVGVSTINVS libro tertio de libero arbitrio, capite decimoseptimo: Auaritia, quæ Græcè φιλαργυρία dicitur, non in solo argẽto vel nũmis, vndè magis nomen duxisse resonat, argento enim nummi, vel mixto argento frequentiùs apud veteres fiebant: sed in omnibus rebus quæ immoderatè cupiuntur, intelligenda est, vbicunquè omninò plus vult quisque quàm sat est.

Lucræ 12.

7. IDEM sermone centesimo nonagesimosexto de tempore: Præcipit nobis veritas quæ non fallitur. Audiamus, timeamus, caueamus. Dico, inquit, vobis, abstinete ab omni auaritia. Quid est, ab omni? Quare addidit, ab omni? Potest enim & sic dicere: Cauete ab auaritia. Quare hoc dixerit, velut occasio ipsa vndè natus est sermo, apparet in sancto Euangelio. Interpellauit enim eum quidam cõtra fratrem suum, qui totum patrimonium abstulerat, & fratri suo partem suam non reddebat. Non rapere quærebat aliena, sed sua à parentibus sibi derelicta quærebat. Causa iusta, causa breuis. Sed audiamus & iudicantem, & dicentem: Homo, ait, quis me constituit diuisorem inter vos? Qui noluit esse diuisor, quis me, inquit, constituit diuisorem inter vos? Petis beneficium, audi consilium. Ego dico vobis, Cauete ab omni cupiditate. Fortè, inquit, tu auarum & cupidum dicetes, si quæreret aliena. Ego autem dico: Cupidè & auarè non appetas nec tua: hoc est, ab omni. Non leuiter habendum est, fratres mei, quando Dominus noster, Redemptor noster, Saluator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum precium dedit, vt redimeret nos, aduocatus & iudex noster, non est leue quando dicit, Cauete. Nouit ille quantum mali sit, nos non nouimus. Illi credamus. Cauete, inquit. Quid Vndè? Ab omni auaritia. Meum seruo, non alienum tollo. Cauete ab omni auaritia. Non solùm auarus est qui rapit aliena, sed ille auarus est, qui cupidè seruat sua. Sed si sic culpatur, qui cupidè conseruat sua, quomodò iudicaturus est re, cùm non solùm seruas tua, sed etiam quæris aliena?

Auarus est etiam qui cupidè seruat sua.

Innebitur in auaros.

8. AMBROSIVS toto libro de Nabuthe Iezraëlita, disserit contra diuites auaros, in cuius capite primo inter cætera sic ait: Quousque extenditis diuites insanas cupiditates? Nunquid soli habitabitis super terram? Cur eiicitis consortem naturæ, & vindicatis possessionem naturæ? In commune omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata est. Cur vobis ius proprium soli diuites arrogatis? Nescit natura diuites, quæ pauperes omnes genauit. Nudos fudit in lucem, egentes cibo, amictu, poculo: nudos recipit terra quos edidit, nescit fines possessionum sepulcro includere. Omnes similes creat, omnes simili gremio claudit sepulcri. Quis discernat species mortuorum? Redoperi terram, & si cognoscis diuitem, deprehende. Eruderato paulò pòst tumulum, & si cognoscis egentem, argue: nisi fortè hoc solum, quòd cum diuite plura pereunt. Sericæ vestes & auro intexta velamina, quibus diuisis corpus ambitur, damna viuentium, non subsidia defunctorum sunt. Hæredes relinques qui litigent cum hæredibus. Si frugi hæredes sunt, custodiunt: si luxuriosi, exhauriunt. Itaque aut bonos hæredes perpetua condemnas solicitudine, aut malos dimittis, qui tua facta condemnent.

Nonnullos diuitias nocuit.

9. CAPITE secundo: O diues, nescis quàm pauper sis, quàm inops tibiipsi videaris, qui te diuitem dicis? Quantò plus habueris, plus requiris: & quicquid acquisieris, tamen tibi adhuc indiges. Inflammatur lucro auaritia, non restinguitur. Rex Achab sibi egere visus est, quia vineam habebat pauper vicinus. Quis igitur tibi pauper videtur, qui contentus est suo, an qui concupiscit alienum? Alter certè pauper censu videtur, alter pauper est affectu. Affectus diues, egere non nouit: census abundans, nequit auari pectus explere. Quæ vox alia stipem publicam postulantis, nisi, Da mihi? Hoc est, da mihi, quia egeo. Da mihi, quia aliud viuendi subsidium habere non possum. Hæc quàm abiecta, quàm vilia. Non habent enim humilitatis affectum, sed cupiditatis incendium.

Quo plus habent, eo plus appetunt. 3. Reg. 21.

Da mihi, mẽa dictium est.

9. CAPITE tertio: Auis auibus se associat: pecus pecori adiungitur, pisces piscibus: nec damnũ ducunt, sed commercium viuendi, * cùm plurimũ comitatum capessunt, & quoddam munimentum solatio frequentioris societatis affectant. Solus tu homo consortem excludis, includis feras, struis habitacula bestiarum, destruis hominum. Inducis mare intra prædia tua, nè desint belluæ: producis fines terræ, nè possis habere finitimum.

* cum plurimũ comitatu.

10. CAPITE quarto: Diuites magis alienum panem quàm suum manducant, qui raptu viuunt, & rapinis sumptum exercent suum. Diuites eripitis quidem pauperibus vniuersa: pœnam tamen pauperum vos potiùs diuites sustinetis. Pauperes quidem non habent quo vtantur, vos autem nec ipsi vtimini, nec alios vti sinitis. Noui ego diuitem in agrum proficiscentem panes breuiores vrbe delatos numerare solere, vt pro numero panis æstimaretur quot dies in agro futurus esset. Nolebat obsignatum apetire horreum, nè quid de condito minueretur. Panis vnus singulis diebus deputabatur, qui tenacem vix satiare posset. Comperi etiam viri fidẽ, si quando ei ouum esset appositum, quæri quòd pullus esset occisus. Hoc ideò scribo, vt cognoscatis vindicem esse Dei iustitiam, quæ lachrymas pauperum vestro vlciscatur ieiunio.

Alienum panem auari diuites manducant.

11. CAPITE sexto: Quis artifex vnum diem vitæ hominis potuit adiungere. Quem diuitiæ eius ab inferis reuocarunt? Cuius ægritudinem pecunia mitigauit. Non in abundantia diuitiarum, inquit, vita eius. Et alibi: Nihil prosunt thesauri iniusti, iustitia autem liberat à morte. Meritò clamat Propheta: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Quid enim mihi prosunt, si me à morte liberare nó possunt? Quid mihi prosunt, si mecum post mortẽ esse non possunt. Hic acquiruntur, hîc relinquuntur. Somnium igitur loquimur, nõ patrimonium. Vndè bene ait idem Propheta de diuitibus: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Hoc est dicere: Nihil inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Quid est diues, nisi quidam inexplicabilis gurges diuitiarum? Sic Propheta admoner: Qui diligit argentum, non satiabitur argento. Et infrà idem: Equidem hic pessimus languor. Sicut enim fuit, ità & abiit, & abun-

Lucæ 12.

Prouerb. 10.

Psal. 61.

Psal. 75.

Eccles. 5. iuxta LXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dantia eius laborat in ventum. Equidem omnes dies eius in tenebris & luctu,& iracundia multa,& languore & ira. Tolerabilior cõditio seruulorum. Semper in laqueis,semper in vinculis est: nũquàm liber à cõpedibus,quia semper in criminibus. Naturę ipsius nescit munia,nec somni ipsius nouit vices,aut cibi fungitur suauitate, cuius nullũ est immune seruitiũ. Excitat eum cupiditas,exagitat cura peruigil aliena rapiendi, torquet inuidia, mora vexat, sterilitas prouentuum infœcunda perturbat,solicitat abundantia.

12. CAPITE septimo: Nescit auarus bona, nisi ea quæ quæstuosa sunt, nominare. Sed acquiesco ei, vt bona dicantur quæ sunt pecuniaria. Cur ergò de bonis facitis mala, cùm de malis bona facere debeatis? Scriptum est enim: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Ei ergò qui vti sciat,multa bona sunt: ei qui vti nesciat,rectè mala. Dispersit,dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternũ. Quid hoc melius bono, si pauperibus largiaris,in quo tibi debitorem Deum quadam pietatis fœneratione constituas? Bona sunt,si aperias horrea iustitiæ tuæ,vt sis panis paupertum,vita egentiũ,oculus cæcorum,orbatorum infantium pater. Tu verò,quod multis nasci voluit, tibi soli reseruas,immò tibi ipsi adimis. Magis enim seruares tibi,si dispertires aliis. Bonorum enim fructus munerum,in eos ipsos qui contulerunt, conuertuntur: & gratia liberalitatis in authorem boni operis redit.

Lucæ 16.

Psal. 111. Debitorem Deum constituimus.

CAPITE octauo: Adhuc tibi tempora viuendi longa meditaris? Stulte,hac nocte repetunt animã tuam à te. Benè ait,nocte: Nocte enim anima auari reposcitur, quæ à tenebris incipit, & in tenebris perseuerat. Auaro semper nox est.

Iob 27.

1. B. GRÉGORIVS libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo: De auaritia proditio,fraus, fallacia,periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur.

2. POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Erũt homines seipsos amantes,cupidi,elati, superbi,blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, sceleſti, sine affectione, sine pace, criminatores,incontinentes,immites, sine bènignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei: habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes: Et hos deuita.

3. PRIORIS ad Corinthios sexto: Vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, &c. neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

4. ECCLESIASTICI vndecimo: Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi. Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam. A scintilla enim vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.

5. ZACHARIÆ octauo: Vnusquisque malum contra amicum suum nè cogiteris in cordibus vestris: & iuramentum mendax nè diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi,dicit Dominus.

6. MATTHÆI sexto: Non potestis Deo seruire & Mammonę. Ideò dico vobis,nè solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nónne anima plus est quàm esca? & corpus plus quàm vestimẽtum? Respicite volatilia cæli,quoniam non serunt,neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Nónne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans, potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri,&c. Nolite ergò soliciti esse,dicentes. Quid manducabimus,aut quid bibemus, aut quo cooperiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergò primùm regnum Dei & iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergò soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi: sufficit diei malitia sua.

7. PROVERBIORVM vigesimosecundo: Non facies violentiam pauperi, quia pauper est: neque cõteras egenum in porta, quia iudicabit Dominus causam eius, & configet eos,qui confixerunt animam eius.

8. ET capite vigesimoprimo: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Ibidem: Qui congregat thesauros lingua mendacij,vanus & excors est,& impingetur ad laqueos mortis.

1. C. AD Colossenses tertio: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, &c. concupiscentiam malam & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus, propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis.

2. AD Ephesios quinto: Hoc scitote intelligentes,quòd omnis fornicator,aut immũdus aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.

3. PRIORIS ad Timotheum sexto, vt in textu.

4. ESAIÆ quinto: Væ qui coniungitis domum ad domum,& agrũ agro copulatis vsque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum,&c.

5. MARCI decimo: Filioli,quàm difficile est cõfidentes in pecuniis in regnum Dei introire. Facilius est,camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.

6. ABACVC secundo: Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequò & aggrauat contra se densum lutum? Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ,&c.

7. IACOBI quinto: Agite nunc diuites,& plorate, vlulantes in miseriis vestris quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizâstis vobis iram in nouissimis diebus.

8. ECCLESIASTICI trigesimoprimo: Qui aurum diligit,non iustificabitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula: & qui post aurũ non abiit, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, & laudabimus illum? fecit enim mirabilia in vita sua. Quis probatus est in illo,& perfectus inuẽtus est,

est,& erit illi gloria æterna? qui potuit transgredi, & non est transgressus: ideò stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.

9. BARVCH tertio: Vbi sunt principes gentium, qui argentum thesaurizant & aurum,in quo confidunt homines, & nõ est finis acquisitionis eorum? Exterminati sunt,& ad inferos descenderunt,& alij loco eorum exurrexerunt.

10. PSALMO quadragesimooctauo: Nè timueris cùm diues factus fuerit homo,& cùm multiplicata fuerit gloria domus eius. Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius. Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei. Introibit vsque in progenies patrum suorum: & vsq; in æternũ non videbit lumẽ. Homo cùm in honore esset, non intellexit,comparatus est iumentis insipientibus,& similis factus est illis. Ibidem: Et relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum.

11. ECCLESIASTICI decimo.

12. MATTHÆI sexto,vt in textu.

13. CHYSOSTOMVS homilia septima in Ioannem: Nullo pacto fieri potest,vt qui omnia ad præsentis vitæ voluptatem refert, is cælestibus bonis fruatur: sed necessarium est, qui terrenis rebus inhiat, à cælestibus decidat. Non potestis, inquit, Deo seruire & mammonæ: vnum teneamus, alterum odio habeamus oportet. Hoc quoquè ipsa rerum clamat experientia. Quippe qui pecuniarum deridentcupiditatem, hi maximè sunt qui Dei flagrant desiderio: at contrà qui illas præcipuè admirantur, hi maximè sunt qui in Deum amorem habent remissiorem. Animus enim qui pecuniarum cupiditate distrahitur, non facilè ab his abstinet, quæ Deum ad iram prouocant: vtpotè qui alterius seruus sit domini, omnia ipsi contra diuinas leges præcipientis. Sobrij igitur sitis aliquando, & excitemini,& cui nostrum debeamus seruitium, intelligamus: eiusque duntaxàt regnum desideremus, clamemus, præterita defleamus tempora, quibus mammonæ seruiuimus, cuius graui & intolerabili iugo abiecto, Christi iugum & leue & facile subeamus. Nihil enim eorum quæ mãmona, nobis Christus præcipit: siquidem illud omnium inimicitias, hic contrà omnium amorem, omnibus salutem dicere. Illud nos luto & terræ affligens, neque enim aliud aurũ est, ne noctù quidem vel minimũ respirare nos sinit: hic nos inani & superuacanea cura liberat, iubétque vt in cælo thesauros sine cuiusquã iniuria, propria iustitia recondamus. Illud post innumeros sudores atq; miserias, neque nobis adesse, neque auxilium in necessitatibus præstare potest, quanuis multa, & grauia perpessi simus, vt eius legibus pareamus, immò vehementioꝛe afficit supplicio: hic etsi nobis iniungat vt calicem aquæ frigidę demus, nunquàm tamen nos sine mercede dimittit, sed incredibili liberalitate nos donat. Nónne summæ profectò dementiæ est tam leue, tam gratum imperium,& tantis redundãs bonis, vt ingrato & fœdissimo seruias tyranno, contemnere: cùm nihil neque in hac, neque in æterna illa vita his qui ipsi parent & seruiunt, afferre possit vtilitatis? Neque id solùm graue est & molestum, quòd nullum laborum præmiũ reddat, verùm quòd innumeris sibi obsequẽtes, vt iam diximus, malis accumulat: plurimi ex his qui illic cruciantur, eò quòd pecuniis seruierunt, earumque cupiditati indigentibus nihil erogârunt, pœnas luunt. Quod nè nobis accidat, dispergamus, demus pauperibus, & noxiis huius vitæ curis, solicitudinibus, & eo quo illic nobis impẽdet supplicio, animum liberemus, & pro terrenis pecuniis iustitiam cælo recondamus: perpetuos colligamus thesauros, qui vnà in cælum nobiscũ euadere, & prosilire, & nobis periclitantibus præstò adesse, & iudicem conciliare possint: quem si nobis propitium, vt optamus,& in hac vita,& in die illa habuerimus, fidenter his bonis fruemur, quæ in cælis diligentibus se præparauit: quæ vtinam omnes consequamur.

Lucæ 16.

Amor pecuniæ, Dei amorem tollit.

Mammonæ & Christi præcepta contraria.

Matth. 10.

Auari plurimi in inferno.

14. AD Hebræos decimotertio, vt in textu.

15. LVCÆ duodecimo: Videte & cauere ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est, ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit, Hoc faciam: Destruam horrea mea,& maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parâsti, cuius erũt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

16. PRIORIS ad Timotheum sexto, vt in textu.

V.

Quid est Luxuria, qualémque sobolem gignit.

A. Luxuria[a] est appetit[g] inordinat[g] impuræ ac libidinosæ voluptatis. [b] Gignit autẽ ex se mentis cæcitatã, inconsiderationẽ, inconstantiã, præcipitationẽ, amorem sui, odiũ Dei, desiderium huius vitæ nimium, mortis futuríque iudicij horrorem, ac felicitatis æternæ desperationem.

B. Aduersùs hoc peccatũ, quod[c] sapiẽtes amẽtes, & homines penè pecudes facit, ità Paul[g]: *Fugite fornicationẽ. Omne enim peccatũ, quodcũque fecerit homo, extra corpus est: qui autẽ fornicatur, in corp[g]*

a Videatur Prosper de vita contemp. lib. 3. c 6. Isidor. de summo bono, li. 2 cap. 19.
b Greg. lib. 31. Moral. c. 31. Oseæ 4. capi 2. Reg. 11. c Dan. 13 g Prou. 13. a Sapient. 4. c. Psal 51. a 2. Timoth 3. a Psal 20. b Jaco. 4. b Ephes. 4. e
c 3. Reg. 1. a Eccl. 19. a Hiero. in c. 4. Oseæ. Amb. lib. 1 de Cain & Abel, c. 5. & lib. de Noe & arca, c. 9.
d 1. Cor. 6. d & ibidem Chrysost. Aug. de decem chordis, cap. 10. & ser. 16. de verbis Domini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e Ephes.5.a & ibidem Hieron. Vide textum præceptũ Decalogi.

ſuum peccat. Quamobrẽ & alibi in hunc modũ ſcribit: [e] *Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos: aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem nõ pertinent, ſed magis gratiarum actio.* Ac

f Ambr. in ca. 4. Luc. Greg. 16. Mor. c. 31.

mirũ eſt ſanè, ingẽti [f] pudore nõ affici Chriſtianos, qui coram Deo & angelis eius fœda ſe libidine polluũt, cùm corpora membráque ſua Spiritu ſancto &

g 1.Cor.3.d 2.Cor.6.d Hi.Cor.6.d

Chriſto Domino velut [g] tẽpla pura in baptiſmate cõſecrârint. Hinc iterũ Paulus: *An neſcitis, quoniã membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & nõ eſtis veſtri?* Tũ rurs[ꝰ]: [i] *Neſcitis, quoniã corpora veſtra mẽbra ſunt Chriſti? Tollens ergò membra Chriſti, faciã membra meretricis?* Ac demũ ita

i Ibidem.

cõcludit: [k] *Empti eſtis precio magno: glorificate & portare Deum in corpore veſtro:* [l] *Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.*

k Ibidem. l Hebr.13.a 1.Cor.6.b Ephes.5.a Galat.5. d Apoc.21.e

TESTIMONIA.

I. A. Prosper libro tertio de vita contemplatiua, capite ſexto: Pleroſque gula & abundantia vini turpiter in luxuriam ſoluunt: alios in iniuriam pudicitiæ ſordidæ cogitationes incendunt: nõnullos de propoſito caſtitatis occaſiones oblatæ deijciunt: quoſdam ſub impudicitiæ iugum exempla perditè viuentium mittunt. Sunt alij, quorum vitam lingua turpis inflammat, aut turpem conſcientiam manifeſtat: qui priùs inuerecundos ſermones aut proferunt libenter, aut audiunt: ac deindè paulatim morbo creſcente ab honeſtate deficiunt, attritóque pudore viles effecti, dũ indecenter elegantes videri volunt, paſſim iam turpibus verbis impudenter inſaniunt. Hoc enim loquuntur quique, quod diligunt: & delectabiliter audiunt, quod aſſiduis cogitationibus voluũt. Et in fine: Hæc & his ſimilia de mulieribus colloquentes ſuggerunt concupiſcentiæ ſuæ materiam. Hæc tamen ideò concupiſcunt, quia aut loquũtur libenter, aut audiunt. Qui niſi concupiſcentiæ morbo corrupti eſſent, nunquàm vel loquerentur talia, vel audirent: quia non eos iſta corrumpunt, ſed corruptos oſtendunt. Ac nè me iſta veraciter arguentem quiſquam iudicet arguendum, nouerit propter hoc fortè ab antiquis fuiſſe decretum, nè qui adoleſcentium legerent Geneſeos librum, ac partem pariter Ezechielis prophetæ, vel Canticum canticorum, & cætera talia, in quibus & generationes, & actus, & nomina quarũdam ſcripta ſunt mulierum. Quas licèt ſecundùm hiſtoriã fuiſſe credamus, earum tamẽ nominibus virtutes figuratas accipimus: quoniam ſicut illæ nõ ſolùm viris ſuis per ſanctos mores, ſed etiam extraneis ſine diſpẽdio ſui pudoris ob nimiam pulchritudinem placuerunt, ità ſanctæ virtutes & ſuos mirabiles omnibus reddunt, & extraneos quadam admiratione ſui perſtringunt. Hinc eſt quòd & ipſi qui vitiosè viuunt, virtutes vitiis anteponunt: quia aliud eſt quod facium̃ morbo, aliud quòd coguntur probare iudicio. Sed nè fortè hæc ſpiritualia ſecundùm carnem adhuc carnales accipient, nec virtutes cogitarent, quas mulieres illæ ſignificant, ſed ipſas cogitando carnaliter deperirent, conſultò iuniores legere ſunt illa prohibiti, quæ ſicut ſpiritualiter accepta viuificant, ità carnaliter intelligentibus ipſa carnalis intelligentia occaſiones carnalis concupiſcentiæ ſubminiſtrat. Earum quiſque nomina frequenter habet in ore, quarum deſideria vulnerato geſtat in corde: aut turpitudinem quam exercere verecundatur in facto, tenet in animo, reus non humano iudicio, ſed diuino.

Iunioribus cur quorũdã ſacræ Scripturæ libroꝝ lectio non permiſſa fuerit. Vide hæc de re Hiero. lib. 1. Cõment. in Ezechielem.

2. Isidorvs de ſummo bono libro ſecundo, capite trigeſimonono: Vnuſquiſque ſuæ deputet culpæ quòd cecidit quoties libidine vincitur: quia niſi præceſſiſſet latens ſuperbia, non ſequeretur libidinis manifeſta ruinâ. Luxurioſis atque ſuperbis dæmones plùs fautores exiſtunt, dumque in cæteris vitiis ſpiritus maligni deſeruiant, his tamen maiori familiaritate iunguntur, iiſque amplius iuxta eorum deſiderium famulantur. Principaliter his duobus vitiis diabolus humano generi dominatur, id eſt, ſuperbia mentis, & luxuria carnis. Qui delectationem refrænat libidinoſæ ſuggeſtionis, non tranſit ad conſenſum libidinis. Citò enim reſiſtit operi, qui titillanti conſenſum non accommodat delectationi. Antequam perficiatur adulterium in opere, iam exrat adulterium in cogitatione. Ex corde enim primùm fornicationes ſunt auferendæ, & non promunt poſteà in opere. Hinc eſt quòd per Prophetam dicitur: Accingite lumbos veſtros ſuper vbera veſtra, hoc eſt, in corde libidines reſecate, quæ ad lumbos pertinent. Nam cor ſub vberibus eſt, non in lumbis. Libidinis immoderata licentia neſcit habere modum. Nã dum ſe vitioſus animus in explenda fornicatione, carne luxuriante laxauerit, nihilominùs ad alia nefanda ſcelera ſuadentibus dæmonibus tranſit: Denique cùm immoderatè metas pudoris exceſſerit, crimen crimini adjicit, paulatímque ad deteriora procedit. Non ità ſuauis eſt amantium, immò amentium incerta carnis libido, ſicut experta: nec ità delectat fornicatio, dum primùm committitur: nam repetita, maiorem delectationem ingerit. Iam vepetita, maiorem delectationem ingerit. Iam verò ſi in vſum venerit, tanto perditis dulcior fit, vt ſeparare difficile ſit. Vndè & ſæpè ex conſuetudine delinquendi, quaſi captiui ad peccandum cum quadam violentia trahimur: ſenſuſque noſtros contra rectam voluntatem in nobis rebellare ſentimus. Inter cætera ſeptem vitia, fornicatio maximi eſt ſceleris: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Chriſti, facit membrum meretricis. Maximè per carnis luxuriam humanum genus ſubditur diabolo, quàm per cætera vitia. Dæmones ſcientes pulchri

Dæmones maximè ſeruiunt luxurioſis & ebriis.

Vſus crebrus.

Maximi luxuria eſt ſcelus.

pulchritudinem eſſe animæ caſtitatem, & per hanc hominem angelicis meritis, è quibus illi lapſi ſunt, coæquari: liuore percuſſi inuidiæ, inijciunt per ſenſus corporis opus deſideriúmque libidinis, quatenus à cæleſtibus deorsùm deiectam animam pertrahant, ſecumque quos vicerint, gloriantes ad tartara ducant. Quando impulſu dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur, diuini iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur, quia nimirùm omnis pœna, grauioris ſupplicij formidine ſuperatur. Sicut enim clauus clauum expellit, ità ſæpè recordatio ardoris gehennæ, ardorem excludit luxuriæ.

Remediũ cõtra tẽtationes luxuriæ.

Illæ. Luxuriæ.

3. Gregorivs libro trigeſimoprimo Moraliũ, capite trigeſimoprimo: De luxuria cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus preſentis ſeculi, horror autem vel deſperatio futuri, generantur.

4. Oseæ quarto: Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

5. Secvndi Regum vndecimo: Factum eſt ergò manè, & ſcripſit Dauid epiſtolam ad Ioab, miſitq; per manum Vriæ, ſcribens in epiſtola: Ponite Vriã ex aduerſò belli, vbi fortiſſimum eſt prælium: & derelinquite eum, vt percuſſus intereat.

6. Danielis decimotertio: Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.

7. Proverbiorvm decimotertio: Qui incõſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.

8. Sapientiæ quarto: Inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum.

9. Psalmo quinquageſimoprimo: Dilexiſti omnia verba præcipitationis lingua doloſa.

10. Posterioris ad Timotheũ tertio: Hoc autem ſcito, quòd in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: & erũt homines ſeipſos amãtes, cupidi, &c. incontinentes, &c. & voluptatum amatores magis, quàm Dei.

11. Psalmo vigeſimo: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Fructum eorum de terra perdes, & ſemen eorum à filiis hominum. Quoniam declinauerunt in te mala, &c.

12. Iacobi quarto: Neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituitur.

13. Ad Epheſios quarto: Deſperantes tradiderunt ſemetipſos impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.

1. B. Tsrtii Regum vndecimo: Rex autẽ Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, &c. His itaque copulatus eſt Salomõ ardentiſſimo amore. Fuerũtque ei vxores quaſi reginæ ſeptingentæ, & cõcubinæ trecẽtæ: & auerterunt mulieres cor eius. Cumque iam ſenex eſſet, deprauatũ eſt cor eius, vt ſequeretur deos alienos, nec erat cor eius perfectum cũ Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius. Sed colebat Salomon Aſtarthen deam Sidoniorũ, & Chamos Deũ Moabitarum, & Moloch idolum Ammonitarum. Tunc ædificauit Salomon phanum Chamos idolo Moab, in monte qui eſt cõtra Hieruſalem, & Moloch idolo filiorum Ammon, &c.

2. Ecclesiastici decimonono: Vinũ & mulieres apoſtatare faciũt ſapiẽtes, & arguent ſenſatos: & qui ſe iungit fornicariis, erit nequã: putredo & vermes hæreditabunt illũ, & extolletur in exẽplum maius, & tolletur de numero anima eius.

3. Hieronymvs in caput quartum Oſeæ: Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor: Sicut enim vinum & ebrietas eum qui biberit, mẽtis ſuæ imporem facit: ità & fornicatio ac voluptas peruertit ſenſum, animumque debilitat: & de rationabili homine, brutum efficit animal: vt ganeas & lupanaria & libidinum luſtra ſectetur.

Luxuria facit ex hominibus beſtias.

4. Ambrosivs libro primo de Cain & Abel, capite quinto: Vini ebrietas fomes libidinis, quo per carnes vaporãtur interna viſcera, animus igneſcit, anima exuritur. Sæuus criminum ſtimulus, libido eſt, quæ nũquàm manere quietum patitur affectũ. Nocte feruet, die anhelat, de ſomno excitat, à negocio abducit, à ratione reuocat, aufert conſilium, amentes inquietat, lapſos inclinat, caſtis inſidiatur, potiendo inflammat, vſúque accenditur. Nullus peccandi modus, & inexplebilis ſcelerum ſitis, niſi morte amantis extingui non poteſt. Et ideò ait Apoſtolus: Fugite fornicationem, vt veloci fuga tanquàm furioſæ dominæ declinare ſæuitiam, & tetro ſeruitio exire poſſimus.

Libidinis fœcundes ebrietas.

Libidinis mala.

1.Cor.6.

Gen.39.

5. Idem de Noë & arca, capite nono: Nihil eſt quod tam miſerè ſeruituti ſubijciat hominẽ, quàm libido, atque eiuſmodi cupiditates quæ iugo quodam criminum graui deprimunt miſeram conſciẽtiam, vt ſe nequeat attollere, vtpotè quæ libertatẽ innocentiæ amiſerit.

Seruitoti miſerimæ ſubijcit hominẽ.

6. Prioris ad Corinthios ſexto, vt in textu.

7. Chrysostomvs in priorem epiſtolam ad Corinthios, homilia decimaoctaua: Mẽbra Chriſti eſtis, inquit Apoſtolus, templum eſtis ſpiritus. Quare nolite facere membra meretricis. Non enim corpori veſtro contumeliam facitis, quia non veſtrum corpus eſt, ſed Chriſti. Hæc autem dixit, ſimul & humanitatem oſtendens, quòd eius corpus noſtrum eſt, & à malorum licentia nos auertens. Nam ſi alienum corpus eſt, non habetis poteſtatem, vt alienum corpus iniuria afficiatis, inquit, & maximè cùm ſit Domini, neque ſpiritus ſancti templum maculandum eſt. Nam ſi quiſpiam priuatam domum ingreſſus, & illam ignominia afficiens, vltimum dabit ſupplicium: qui Regis templum, ſpeluncam latronum fecerit, iutelligas velim, quot mala perpetietur? His igitur conſideratis, cum qui in nobis habitat reuereare, quippe qui conſolator eſt, & tibi coniunctum & inhærentem timeas.

1.Cor.c.

8. Avgvstinvs in libro de decem chordis, capite decimo: Noli dicere tibi, quando fortè aliquid luxurianter vis agere, vxorem non habeo, facere poſſum quod volo: non enim poſt vxorem meam pecco. Iam nõſti precium tuum, iam nõſti quò accedis, quid manduces, quid bibas, immò quem manduces, quem bibas. Abſtine te à fornicationibus. Nè fortè mihi dicas, ad fornicem vado, ad meretricem pergo, ad proſtitutam eo, nec illud præceptum violo quod dictum eſt, Non mœchaberis: quia vxorem nondùm habeo, nec poſt illam aliquid facio: nec illud præceptum violo, vbi dictum eſt, Non concupiſces vxorem proximi tui. Quia ad publicam vado, in

Fornicatio ſimplex eſt peccatum.

Exo.20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod præceptum incurro? Charior factus est tibi homo quàm Deus? Ergò quomodò facio, inquis, ipsi Deo? Corrumpis teipsum. Et vnde iniuriam facio Deo, quia corrumpo meipsum? Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit fortè lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula imago tua est, in domo tua inaniter posita ad vanum honorem tuum, nec sentiens, nec loquens, nec videns? Si quis illam lapidet, nonne in te esse contumeliam factam attendis? Cùm verò imaginem Dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes & per diffluentias libidinis, attendis quia ad nullius vxorem accessisti, attendis quia post vxorem tuam nihil fecisti, quia vxorem non habes, & non attendis per libidines illicitas fornicationis, cuius imaginem violâsti. Hoc iussit, hoc præcepit Dominus, nè per illicitas voluptates corrnat templum eius, quod esse cœpisti. Nunquid hoc ego dico? Apostolum audite

1. Cor. 3. & 6. Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. Videtis quomodò minatur. Non vis corrumpi domum tuam: quare corrumpis domum Dei?

9. IDEM sermone decimosexto de verbis Domini: Iam vide quid facias de templo Dei. Si eligeres in Ecclesia facere adulterium intra istos parietes, quid te esset sceleratius? Modò autem tu ipse es templum Dei, templum intras, templum exis, templum in domo tua manes, templum surgis. Vide quid agas, vide nè offendas templi habitatorem, nè deserat te, & in ruinam vertatis. Nescitis, inquit, quia corpora vestra (& hoc de fornicatione loquebatur Apostolus, nè contemnerent corporalia peccata) templum in vobis est spiritus sancti, quē

1. Cor. 6. habetis à Deo, & non estis vestri?

10. AD Ephesios quinto, vt in textu.

11. HIERONYMVS in caput quintum epistolæ ad Ephesios, super eâ verba. Fornicatio autem & omnis immunditia &c. Nisi Philosophorum quidam Cynicus extitisset, qui doceret omnem titillationem carnis & fluxum seminis ex qualicunque attritu tactúque venientē, in tempore non vitandum: & nonnulli sapientes seculi in hanc turpem & erubescendam hæresim consensissent: nunquàm sanctus Apostolus scribens ad Ephesios, ad fornicationem etiam omnem immunditiam copulâsset, & ad immunditiam iunxisset auaritiam, non hanc qua pecuniam cupimus congregare, sed illam de qua suprà diximus: Nè supergrediatur, & auarus fraudet in negocio fratrem suum: Quòd scilicet insatiabilis & inexpletus per omnia turpitudinum genera lasciuiæque discurrat. Sicut decet, inquit, sanctos. Ex quo sanctus non potest appellari, quicunque extra fornicationem in aliqua immunditia & auaritia voluptatum, quæ se delectauerint, inuenitur. Porrò stultiloquium esse existimo eorum, qui aliqua narrant turpia, vt risum moueant, & facultate simulata magis illudant eis, quibus placere desiderant.

Mollitie peccatum approbant Ethnici Philosophi.

Ephes. 5. Immunditia & auaritia.

Stultiloquiū.

12. AMBROSIVS in caput quartum Lucæ: Febre libido flagrantior est, grauiúsque præcipitat & inflammat: sed vbi quis resipuerit à furore, tunc conscientiæ interioris visus aperitur, factique succedit pœnitentia, & pudenda sui vnusquisque facinoris erubescit. Tunc Deus timetur, & peccator cupit se celare, sed non potest. Tunc caro arguitur, diabolus accusatur: Hæc quasi lerna vitiorum, ille quasi author erroris. Pateścit deformitas: nudum est enim Deo omne secretum, nec illius ficus foliis, hoc est, tegmine corporali & iactantia seculari flagitiorum secreta velantur. Et vnusquisque diuinum peccati conscia formidat mente iudicium, dicens: Qui super me montes cadent, in quibus me absondam fissuris petrarum, cùm venerit confringere terram? Tunc tribulos & spinas animo caro, hoc est, curarum morsus solicitudinumque generat, æstusque quos sibi per concupiscentiam carnis animus ipse circundedit. Etenim quasi clauis quibusdam sustigitur anima corporeis voluptatibus, & cùm semel adhæserit cupiditatibus demersa terrenis, difficilè in altum potest, vnde descendit, sine Dei fauore reuolare. Actuum enim suorum vincta laqueis, & deliciarum secularium illecebris obnoxia iam tenetur.

Apoc. 6. Esa. 24.

Quàm tetra sit carnalis voluptas.

13. GREGORIVS libro decimosexto Moraliū, capite trigesimoprimo: Potest quoque apertiùs vermis nomine caro designari: vnde & superiùs dicitur, Homo putredo, & filius hominis vermis. Luxuriosi igitur cuiusuibet, atque carnis voluptatibus dediti quanta sit cæcitas, demonstratur, cùm dicitur: Dulcedo illius vermis. Quid nanque caro, nisi putredo ac vermis est? Et quis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quàm vermem amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui rangere carnem scaturientem vermibus potest? Caro itaque cùm concupiscitur, pensetur quis sit exanimis: & intelligitur, quid amatur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisque hoc quod vilium diligit, quale sit mortuum, penset. Consideratá enim corruptione carnali, citiùs cognoscitur, quia cùm illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur. Benè ergò de luxurioso mente dicitur, Dulcedo illius vermis: quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorem putredinis anhelat.

Iob 25.

Cæcitas luxuriosorum.

Iob 24.

14. PRIORIS ad Corinthios tertio: Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

15. POSTERIORIS ad Corinthios sexto: Vos enim estis templum Dei viui: sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis: & inambulabo, & ero illorum Deus: & ipsi erunt mihi populus.

Leuit. 26.

16. PRIORIS ad Corinthios sexto.

17. AD Hebræos decimotertio, vt in textu.

18. PRIORIS ad Corinthios sexto: Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt.

19. AD Ephesios quinto: Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.

20. AD Galatas quinto: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei nō consequētur.

21. APO-

21. APOCALYPSIS vigesimoprimo: Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

VI.

Quid est Inuidia, & quas procreat filias?

A. Inuidia[a] est tristitia de bono alterius, & odium alienę felicitatis respectu superiorum, quia eis non æquatur: & respectu inferiorum, nè sibi æquēter: & respectu pariū, quia sibi æquātur, vt Augustinus[b] inquit. Filias[c] verò procreat, odium, susurrationem, detractionem, in aduersis aliorum rebus exultationem, in prosperis afflictionem.

a De hoc peccato scribit Cypr. ser. de zelo & liuore. Basil. hom. 11. de Inuidia & 21. in aliquot scripturę locos. Chryſ. ad pop. hom. 44. & 45. Prosper lib. 3. de vita cōtemp. cap. 5. & 9. Isido. de summo bono lib. 3. cap. 25.

b Aug. lib. 21. de Gen. ad lit. c. 14. Prosper sent. 292.

c Greg. lib. 31. Mor. c. 31. 1. Ioan. 3. c Rom. 1. d Prou. 17. a 24. b 28. d Eccl. 4. a

B. Certè Cain[d] Abel germano fratri, & Saul[e] Dauidi destinato regi generóque suo legitur inuidisse. Hoc[f] execrandum crimen præterquā quòd ab omni est charitate & humanitate remotū, homines etiá Dæmonibus persimiles reddit: [g] *Inuidia enim Diaboli mors entroiuit in orbē terrarū: imitātur autē illū, qui sunt ex parte illius.* Rectè igitur Apostolus monet, [h] *Nō efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.*

d Gen. 4. a Iudæ c
e 1 Reg. 18. b
f Nyssenus in vita Moysi. Hier. in c. 5. ad Gal. Gre. 3. par. curæ past. admon. 11. Aug. ser. 83. de temp. Bernard. serm. 24. & 49. in Cant. & in ser. de triplici custodia.
g Sap. 2. a d Chryſ. hom. 41. in Mat. Greg. 5. Mor. ca. 33 & 34. & lib. 29. Mor. cap. 3. Aug. de sancta virg. c. 35.
h Gal. 5. d

TESTIMONIA.

Nihil magis Christiano cauēdū quàm inuidia.

I. A. CYPRIANVS in sermone de zelo & liuore: Nihil magis Christiano cauēdum, nihil cautiùs prouidendum, quàm nè quis inuidia & liuore capiatur, nè quis dū zelo in fratris odia conuertitur, gladio suo nescius ipse perimatur. Quale malum est, fratres dilectissimi, quo angelus cecidit, quo circumueniri & subuerti alta illa & præclara sublimitas potuit, quod deceptus est is qui decepit? Exindè inuidia grassatur in terris, dum liuore perituros magistro perditionis obsequitur, dum diabolū qui

Sapient. 2. Mali fructus iniustitiæ.

zelat, imitatur, sicut scriptum est: Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur ergò illum, qui sunt ex parte illius. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies. Radix est malorum omnium, fons cladium, seminarium delictorū. Indè odium surgit, animositas indè procedit. Auaritiam zelus inflammat, dum quis suo nō potest esse contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus auctiorem. Zelo excæcante sensus nostros, atque in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, iudicij dies non prouidetur. Inflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concupit, furit discordia, ira feruescit, nec se iam potest cohibere vel regere, qui factus est potestatis alienæ. Hinc Dominicæ pacis vinculum rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, vnitas scinditur, ad hæreses atque ad schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, dum episcopis inuidetur, dum quis aut queritur non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpositum. Dumque ab inuidis nunquàm liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum sine intermissione laniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti consummatione finitur. In liuore conquiescit scelus homicidio admisso, & prædoni rapacitatem statuit præda possessa: zelus terminum non habet, permanens iugiter malum & sine fine peccatum. Quicunque es inuidus & malignus, videris quàm sis eis quos odisti insidiosus, pernicios us, infestus: nullius magis quàm tuæ salutis inimicus es. Quisquis ille est quem zelo persequeris, subterfugere & vitare te poterit: tu te non potes fugere: vbicunque fuerit aduersarius tuus, tecum est, hostis semper in pectore tuo est, pernicies intùs inclusa est, ineluctabili catenarum nexu ligatus & vinctus es, zelo dominante captiuus es, nec solatia tibi vlla subeuniunt. Perseuerans malum est, hominem persequi ad Dei gratiam pertinentem: calamitas sine remedio est, odisse felicem. Et idcircò, fratres dilectissimi, huic periculo consulens Dominus, nè quis zelo fratris in laqueum mortis incurreret, cùm eum discipuli interrogarent, quis inter illos maior esset: Qui fuerit, inquit, minimus in omnibus vobis, hic erit magnus. Amputauit omnem æmulationem responso suo, omnem causam & materiam mordacis inuidiæ eruit & abscidit. Discipulo Christi zelare non licet, non licet inuidere. Exaltationis apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus vnde placeamus. Denique & Apostolus Paulus instruens & monens, vt qui illuminati Christi lumine tenebras nocturnæ conuersationis euasimus, in factis atque operibus luminis ambulemus, scribit & dicit: Nox transiuit, dies autem appropinquauit: abiiciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquàm in die decenter ambulemus: non in comessationibus &c. non in certaminibus & zelo. Si recesserunt de pectore tuo tenebræ, si nox indè discussa est, si caligo detersa est, si illuminauit sensus tuos splēdor dei,

Discipulo Christi zelare non licet.

Luc. 9.

Rom. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si homo lucis esse cœpisti : quæ sunt Christi gere, quia lux & dies Christus est. Quid in zeli tenebras ruis? quid ad diabolum cui renunciaueras, redis? quid Cain similis existis?

2. BASILIVS in homilia de Inuidia, quæ est vndecima inter homilias variorum argumentorum: Nihil mortalium animis inuidiæ perturbatione perniciosius contingit: quæ ante omnia ipsi nocet authori, aliis verò quàm minimùm. Quemadmodum enim venenum ferrum, sic inuidia hos qui eam possident, cōsumit atque vastat. Magis autem, sicuti viperes dicunt abrupto matris ventre nasci: sic & inuidia concipientem se animam corrodere simul ac tabefacere solet. Est enim inuidia dolor de proximi prosperitate ac rerum successu cōceptus. Quapropter animo inuido nunquàm tristitia, nunquàm mœstitia deest. Abundat proximi ager, domus bonis omnibus repletur, ex voto deniq; eueniunt omnia, in rosa & viola viuenti. Cuncta hæc tristitiæ doloriſque occasionem inuido præbent. Ex quo nihil ab homine nudo, qui omnium iaculis petitur, differre videtur. Quid hoc morbo perniciosius? Interitus vitæ, pestis naturæ, aduersa omnibus bonis ex Deo viuentibus, demùm ipsi Deo contraria. Quid enim principem malorum Dæmonem ad bellum aduersùs hominem internecinum impulit? Nónne inuidia, per quam & Deo aduersari palàm deprehensus est? Dolens enim ob prælata dona homini concessa, quandò Deo nocere non valuit, ipsum in insidiis petit hominem. Vidit Cain ex Deo honorem fraternum, & exarsit in inuidiam, atque eum qui honoratus erat a Deo, occidit, vt irritaret Deum, qui illum honorauerat. Quamobrem fratres dilectissimi, inuidiam fugiamus pugnæ in Deum magistram, homicidij matrē, naturæ confusionem, amicitiæ ac familiaritatis expertem, calamitatem absurdissimam. Quid miser homo angeris, nihil mali passus? quid cum eo contendis, aut quid eum petis in bonis quibusdam existentem, qui de tuo nihil detrahit aut minuit? Et nonnullis interiectis, Sapiens profectò fuerit quicunque cum inuido minimè congreditur aut conuersatur, nec etiam in eadem esse cum eo mēsa fluidet. Quoniam ex Salomonis sententia: Zelus hominis ex socio ipsius. Non enim Ægyptio vir Scytha inuidebit, sed suæ genti quilibet: & in eadem gente, non ignotis, sed familiaribus & vicinis, & eiusdem artis hominibus, aut alia de causa coniunctis, & his deniquè coæuis, cognatis, & fratribus. Et omninò vt ærugo frumenti est vastatio, sic inuidia amicitiæ pestis. Illud autem in hoc malo laudauerit quispiam quòd inuidus quāto in proximum vehementiùs mouetur, tanto sibimet maius parit incommodum. Quemadmodum sagittæ magna vi emissæ, si in durum aliquid ac respuens inciderint, in emittentem facilè redeunt: sic inuidia proximis tristitiam nequaquàm afferr, tantùm inuidenti officit. Quis enim vnquàm in mœrore positus aliquod propterea proximo incommodum intulit? Sese solum vastat atque cruciat. Malum suscipis: per quod inimicus eorum fias, qui te nihil læserūt, inimicus præterea Dei boni, & qui omnis est expers inuidiæ. Fugiamus ergò fratres intolerabile malum. Serpentis id est præceptum, diaboli inuentum, inimici satio, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, regni cœlorum priuatio. Nam & ipso fatentur ore hoc vitium inuidi. Adspectus illis est aridus & obscurus, gena subtristis, supercilium demissum, anima ipso morbo suffusa, prudentiam in dignoscenda veritate ac rebus agendis minimè habens. Quid ergò faciendum, vt hac animi pestem ab imitio minimè quidem patiamur, aut in ea fortasse affecti, facilè liberemur? Primùm quidem, si nihil rerum humanarum magnum aut supra naturam existimemus: non enim in rebus fluxis bonum cōstituimus, sed ad sempiternorum & verorum bonorum participationem vocati sumus. Itaque nec dives æmulandus est propter diuitias, nec potens ob dignitatis ac magistratūs culmen, nec fortis ob corporis robur, nec eloquēs ob dicendi facultatem. Instrumenta sunt hæc virtutis rectè vtentibus, nihil per se veræ felicitatis habentia. Miser est qui his abutitur, non aliter quàm qui in pugna contra inimicos ensem corripiēs, in se ac interitum suum conuertit. Omninò autem qui res humanas rationi subiecerit, & ad veram pulchritudinem laudémque se conuerterit, multùm abfuerit ab eo, vt in rebus terrenis & fluxis quemquam putet esse felicem & æmulandū. Qui verò ità fuerit animatus, vt nihil vsquam humanū admiretur, huic proculdubiò dominari inuidia nullo modo potest. Si quis verò ità gloriæ cupidus fuerit, vt omnes ante se ellere cupiat, nec secundas facilè patiatur, maximam profectò occasionem causamque inuidiæ dabit. Et post pauca: Sic demùm tutum incolumē tenebis & in bonis lōgè maioribus claritatem habebis. Nam & virtus intra nos est, & ab iis qui ob eam labores subeant, apta possideri. Diuitiarum autem copia, forma corporis, potentiæ fastus intra nos nequaquàm consistit.

3. IDEM homilia in aliquot scripturæ locos, quæ est inter variorum argumētorum homilias vigesimaprima: Inuidia proprium est diaboli vitium. Malum hoc est, quod satis exprimi nequit, quod medicinam spernit. Qui caput aut membrum aliquod dolet, medico morbū aperiunt: at qui ægrotat inuidia, quid dicer? angunt me proximi bona? nam veritas hæc est: Attamen hæc quisque verba fateri erubescit. Quid quæso te affligit, proprium malum, an alienum bonum? certè malum tuum incurabile. Canes enim nutriendo mansuetos reddimus: inuidum verò & malignum, beneficio nostro deuinciendo longè peiorem reddimus. Non enim gaudet in iis quæ recepit bonis: sed tua tristatur felicitate, quòd facultates tibi aut eius vsui subueniendi. Noli igitur in diaboli deceptione incidere. Inuidit enim tibi, inuidit inquam quum te è paradiso expulit, Nè sequere illum, neve cum eo commercium suscipe vllum. Bis enim te læsit. Primùm, quū te ab initio eiecit: deindè nunc reditum tuum turbare contendit.

4. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaquarta ad populum Antiochenum: Sicut furentes sæpenumerò gladios in se conuertunt, itidem & inuidi, solam inuisi perniciem intuentes, propriam negligunt salutem: hi feris quoquè peiores. Nam illæ quidem escæ indigēres, vel à nobis irritatæ, aduersus nos armātur: hi verò beneficiis quoquè frequenter allecti, benè meritos maleficiis prosecuti sunt. Hi quidem peiores feris, dæmonibus autē pares, fortè peiores & istis. Hi nanque cōtra nos bellum exercent impacatum, consortibus autem generis non insidiantur. Vndè Iudæis quoque Christus os occlusit, cùm eum in Beelzebub eiicere dæmonia calumniarentur. Hi verò neque naturæ cōmunionem reueriti sunt, neque sibi pepercerunt. Nā antequàm inuisos, animas suas pœnis afficiūt, tumultus omnis & ignobilitatis eas frustrà & incassùm implent. Cur enim doles ô homo proximi bonis? Dolere nos oportebat his quę patimur malis, nō in quibus alios probabiles haberi videmus. Propterea omni venia caret istud peccatum. Nam fornicator quidem concupiscentiam prætendere potest, fur paupertatem, homicida furorem, frigidas quidem & irrationabiles, habent tamen quas prætendāt excusationes. Tu verò quam dices causam rogo? Nullam penitùs nisi tātùm intensam nenequitiā. Si enim inimicos diligere iubemur, cùm & diligentes oderimus, quam pœnam luemus? Nā si diligens diligentes, nihilo gentibus meliùs affectus est: nihil iniuriæ operatos infestans, quam habebit veniam? quam excusationem? audi quid Paulus dicat: Si tradidero corpus meum vt ardeā, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Quòd autem vbi liuor & inuidia, charitatis opera sublata sint, cuiq; patet. Hoc vitiū & fornicatione peius est, & adulterio. Hoc enim in operato tantū sistit: inuidiæ verò vis totā subuertit ecclesiā, & toti nocet terrarum orbi. Hæc homicidij mater est: ità fratrē Cain occidit, ità Iacob Esau, ita Ioseph fratres, ità cunctos homines diabolus. Sed tu nunc non occidis, sed multa cæde facis grauiora, fratrē optans confundi, laqueos vndiquè tendens, sumptos pro virtute dissoluens labores, dolens quòd mundi placent Domino. Non illum itaque, sed ab eo cultum impugnas. Illum afficis contumelia, tuū illius preponens honori: & quod est omnium grauissimum, indifferens peccatum esse videtur, cùm sit omnium atrocissimum. Siue miseteris, siue vigiles, omnium es sceleratissimus, cùm inuideas fratri, & hoc illinc est manifestū. Quidam olim apud Corinthios fornicatus est, sed accusatus fuit, & breui correctus. Abeli Cain inuidit, sed sanatus nō est: quin & Deo statim ipsius vlceri curam afferente, magis intumescebat, & fluctuabatur, & ad cædē properabat. Ità hoc vitium illo peius est, nec medicinæ, quancunque adhibuerimus, facilè cedit. Funditùs igitur eam vndiquè euellamus, illud pēsantes, quòd quemadmodùm offendimus Deum alienis tabescentes bonis, ità placemus gratulātes, & nosmetipsos participes facimus bonorum benè merenti repositorum. Et propterea Paulus dicit: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus. Vtrinquè magnum lucremur emolumentum. Cogitantes itaque, quòd licèt non laboremus, sed laboranti cōdelectemur, illius coronarum efficimur participes: omnem eiiciamus inuidiā, & in animabus nostris charitatem plantemus. Graue quid inuidia, graue & simulatione plenum. Hoc mundum innumeris repleuit malis. Ex hoc morbo litibus plena sunt tribunalia, ex hoc liuores & pecuniarū amor, ambitio & inanis gloria. Hinc vrbes obsidētur, & mare piratas habet: hinc per orbem cædes, hinc genus nostrum dissipatum est. Quodcunque malum videris, ex hac radice producitur: iam enim & in Ecclesias debacchata est, & prius innumera Patrauit mala. Hoc auaritiam parit, vitium omnia confundens, & iustitiam corrumpēs. Et post non-

nulla: Lugeamus itaque nō hos tantùm, verum & inuidos: grauis enim & hic valdè morbus est. Nec aberrauerit quis, hanc diaboli filiam appellans, & post hæc inanis gloriæ fructum, quin & radicem. Hæc enim vtraque mala in alterutrum sese producere solent.

5. IDEM homilia quadragesimaquinta ad populū Antiochenū: Talis est inuidiæ malitia, vt prùs se parientem offendat. Et sicut vermis de ligno nascēs, ipsum priùs absumit: sic & inuidia illam priùs quæ se peperit, animam corrumpit, & inuisum contrariis, ac vellet, efficit. Nam nè mihi considéres inuisorum proœmia, sed finem respice: & intellige, quòd hæc inuidentium malitia inuisos ad maiorem perducit claritatē. Nam hi quidem & Deum in auxilium attrahunt, & cælesti fruuntur fauore: hoc verò carens, omnibus redditur expugnabilis: & antequàm ab externis hostibus, ab ipso obsessus vitio tantùm non consumitur: & tanquàm occultis depastus dentibus, ità clanculùm, vt ità dicam absumptus remanet. Quod scientes, huius quęso vitij pestem fugiamus, & totis viribus ex nostris relegemus animis. Omnium enim vitiorū hoc est pernicioſissimum, & ipsam salutem nostram super omnia vastat: Improbi nanque diaboli est inuentum. Et propterea Sapiens quidam dicebat: inuidia verò diaboli introiuit mors in orbem terrarum.

6. PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite quinto: Inuidus certè, qui alienum bonum, sunm facit inuidendo supplicium, nulla videtur ad inuidendum concupiscentia prouocari, sed tātùm superbiæ morbo vexari. Sed si animi eius pestem, qua præcipitatur incensus, subtiliter altéque rimemini, inuenietis eum & perditionis eius cupidine, cuius cupit interitum, & superbię malo teneri, quo sibi iugiter ingemiscit meliorem cui inuidet, anteferri. Quis facilè potest, quale sit hoc malum, verbis exprimere, quo inuidus odio hominis persequitur diuinum munus in homine: quū potiùs armari homo debeat, etiam pro sui meriti sanctitate? Tantos inuidus habet pœna iusta tortores, quantos inuidiosus habuerit laudatores. Siquidem inuidiosum facit excellētia meriti, inuidum pœna peccati: nec ei ab homine potest remedium adhiberi, cuius est vulnus occultum.

7. ET capite nono: Donante Domino debemus ostendere, qualiter inuidi sanctè viuentium merita, sua faciant inuidendo peccata: & quantum in eis bonum corrumpat inuidia, qui quicquid boni fieri vel dici à sanctis audierint, aut omninò non credunt, aut res benè gestas in malum malè interpretando conuertunt. Omne malum, quod de illis gręmendax fama iactauerit, statim, tanquàm si ipsi viderint, credunt. Feraliter eis qui illud verum non esse probare voluerint, contradicunt. Omnia suis æmulis fingunt, eorum profectu deficiunt, odia intra se absondunt, & in suos cruciatus enutriunt, proficientibus inuident, peccantibus fauent. De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, de inimicitiis gratuitis ardent, deprehendi pectoris sui malitiam timent, semper amari, nunquàm certi. Amici diaboli, inimici etiam tui, omnibus odiosi. Ad gaudenda anxij, ad plangēda læti, vtrobique dispersi. Inter amicos discordias seminant: discordantes, ad tempus, si possunt, in dissensione confir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

matrit. Opinionē bonorum mendaciis decolorant, in ſpiritualibus carnalia laudant, vt ſpiritualia bona eis deeſſe perſuadeant. Amicitias ſimulant, vt eos, qui ſe incautè ſibi commiſerunt, qua poſſunt arte decipiāt. Odiorū ſibi occaſiones prauis ſuſpicionibus coaceruāt: dæmones, quorū ſectantur facta, lætificant. Sanctos viros, quibus ſunt noti, cōtriſtant, velut amici in obſequio, hoſtes in animo. Continentes in verbo, turpes in facto. Prodigi ſecretorum, tenaces malorū: Prompti ſuſpicionum malarum, inanes bonorum. Pleni ſordium, præditi fraudibus. Aduerſarij corde virtutibus, praui moribus, & inſidioſi cunctis ſecum in ſimplicitate viuentibus. Hæc & his ſimilia ſunt, quę omnes inuidos bonis voto ſiue animo inimicos oſtendunt. Conſiderate, obſecro, qualiter inuidos punitura ſint mala ſua, quos etiam bona punium aliena. Vbi iſti fieri poterunt boni, qui ſunt in bono mali: aut quando benè malis vſuri ſunt, qui malè bonis vti non deſinunt? Item bonis vtitur inuidus malè, quia omnibus bonis, quæ miſer execratur abiunctus, animi ſui ſupplicio relinquetur affligendus. Et quis ei poterit ſubuenire, qui ſe ſibi exhibet inuidēdo carnificem? Aut vndè ſibi parabit ſalutem, qui de ſalutis materia (bonis malè vtendo) facit perniciem?

Inuidus, ſui ipſius carnifex.

8. Isidorvs de ſummo bono libro tertio, capite vigeſimoquinto: Liuor alieni boni ſuum punit authorem. Nam vndè bonus proficit, indè inuidus contabeſcit. Homines prauè viuentes, ſicut de bonorum lapſibus gratulātur, ità de eorum rectè factis bonique perſeuerantia confunduntur.

Sap. 2.

Inuidus membrum eſt diaboli, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarū. Sicut & ſuperbus membrum eſt diaboli, de quo ſcriptum eſt: Omne ſublime videt, & ipſe rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ. Nulla eſt virtus quæ non habeat contrarium inuidię malum. Sola miſeria caret inuidia: quia nemo inuidet miſero: cui reuerà non liuor obiicitur, ſed ſola miſericordia adhibetur. Multi & bonos imitari volunt, & de bonorum profectibus inuidię liuore tabeſcunt. Quo fit vt nec illi corrigantur à malo ſuo: ſed per inuidentiam deteriorentur, & bonos à recto ſtudio, quantū in ipſis eſt, ſi potuerint, deprauare conentur. Quādo malos boni proficere vident, non ſcandalizentur: ſed quē ſint finē habituri, maximè cogitent. Hoc omnis inuidus alienis virtutibus præſtat, quod beato Iob Satan præſtitit. Nam dum æmulatur proſperitatibus, cōmouit aduerſa. Sed dū credidit eum diabolus poſſe proſternere, indè eius aucta ſunt merita, atque indè claruerunt probabiliora patientiæ documēta. Ità requirunt inuidi aditum malæ famæ, per quam bonorum vitam maculent, ſicut oſtiū quærebant Sodomitæ, quo domum Loth nocituri introirent. Illi verò cæcitate erroris percuſſi, parietes videbant, oſtium non inueniebant. Non aliter inuidi videndo velut parietem, virtutes diſſimulant: vitia verò perquirunt, per quæ eorum conſcientiam vrant.

Iob 41. Nulla virtus caret inuidia. Sola miſeria caret inuidia.

Iob 1. & 2.

Gen. 19.

9. Avgvstinvs libro vndecimo de Geneſi ad literam, capite decimoquarto: Cùm ſuperbia ſit amor excellentiæ propriæ, inuidia verò ſit odium felicitatis alienæ, quid indè naſcatur, ſatis in prōptu eſt. Amādo enim quiſque excellentiam ſuam, vel paribus inuidet quòd ei coæquantur: vel inferioribus, nè ſibi coæquētur: vel ſuperioribus, quòd eis non coæquetur. Superbiendo igitur inuidus, non inuidendo quiſque ſuperbus eſt.

Inuidia quid ſit, & quomodò ex ſuperbia naſcatur.

10. Prosper in ſententiis ex Auguſtino decerptis, ſententia ducenteſima nonageſimaſecunda: Cùm ſuperbia ſit amor excellentiæ propriæ, inuidentia verò ſit odium felicitatis alienæ, quod vndè naſcatur, in promptu eſt. Amando enim quiſque excellentiam ſuam, vel paribus inuidet, quòd ei coæquentur: vel inferioribus, nè ſibi coæquentur: vel ſupetioribus, quòd eis non coęquetur. Superbiendo ergò quiſque inuidus, non inuidendo ſuperbus eſt.

Inuidiæ ſpecies.

11. Gregorivs libro trigeſimoprimo Moralium, capite trigeſimoprimo: De inuidia odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis naſcitur.

12. Primæ Ioānis tertio: Hæc eſt annunciatio, quam audiſtis ab initio, vt diligatis alteruttū. Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iuſta. Omnis qui odit fratrem, homicida eſt.

13. Ad Romanos primo: Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, &c. plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, maligniratę, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, ſuperbos, &c. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agūt, digni ſunt morte: non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

14. Proverbiorvm decimoſeptimo: Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

15. Et capite vigeſimoquarto: Cùm ceciderit inimicus tuus, nè gaudeas, & in ruina eius nè exultet cor tuū: nè fortè videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam. Et paulo pòſt: Cùm detractoribus nè commiſcearis, quoniam repentè conſurget perditio eorum, & ruinam vtriuſque quis nouit?

16. Item capite vigeſimooctauo: Vir qui feſtinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quòd egeſtas ſuperueniet ei.

17. Ecclesiastis quarto: Contemplatus ſum omnes labores hominū, & induſtrias animaduerti patére inuidiæ proximi, & in hoc ergò vanitas, & cura ſuperflua eſt.

1. B. Genesis quarto: Factum eſt autem poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera illius non reſpexit. Iratúſque eſt Cain vehementer, & cōcidit vultus eius &c.

2. Ivdas Apoſtolus in epiſtola ſua catholica: Væ illis, qui in via Cain abiērunt.

3 Primi Regum decimooctauo: Præcinebant mulieres, ludentes atque dicentes: Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius ſermo iſte: dixitque, Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt niſi ſolum regnum? Nō rectis ergò oculis Saul adſpiciebat Dauid à die illa & deinceps. &c. Tenebátque Saul lāceam, & miſit eam, putans quòd poſſet Dauid configere cum pariete:

riete: & declinauit Dauid à facie eius ſecundò &c. Factúſque eſt Saul inimicus Dauid cunctis diebus.

Inuidiæ vitioſa origo.

4. Gregorivs Nyſſenus in vita Moyſi: Inuidia malorum princeps, mortis mater, prima peccati ianua, vitiorū radix, doloris initium, calamitatis parens, inobedientiæ cauſa, ignominiæ principiū. Inuidia nos longè à paradiſo exterminauit: inuidia repulit à ligno vitæ. Inuidia, dico, mortifer ſtimulus, mucro reconditus, naturę morbus, bilis venenoſa, tabes ſpontè adhibita, telum amarū, figens animam clauus, flamma cordis, inteſtinorū ignis: hanc qui habet, non ſuis malis, ſed alienis bonis infelix eſt, & contrà non ſuo bono, ſed malis proximi felix eſt: inuidus enim felicitate aliorum dolet, calamitatibus gaudet. Miluos cadaueribus paſci, & precioſis vnguentis emori aiunt: videtur enim natura ſua ad putridum & putulentum eſſe affinis: quando verò huic morbo ſubiectus eſt aliquis, amicorum commodis quaſi vnguento tabeſcit: & ſi quid calamitoſum inciditſſe proximo intellexerit, illicò adualat,* poſito inuadit adunco, quo ſi qua latent, diſtrahit atque diſſipat, & in medium proponit omnibus.

Miluis comparantur inuidi.

* forſ. roſtro.

Diſcrimen inuidiæ & zelum.

5. Hieronymvs in caput quintum epiſtolæ ad Galatas. Inuidiam non putemus idem eſſe quod zelum. Quia zelus & in bonam partem accipi poteſt, cùm quis nititur ea quæ meliora ſunt, æmulari. Inuidia verò aliena felicitate torquetur: & in duplicem ſcinditur paſſionem, cùm aut ipſe eſt aliquid in eo, in quo alium eſſe nō vult: aut alium eſſe videns meliorem, dolet ſe ei non eſſe conſimilem. Pulchrè quidam de Neotericis, Græcum verſum transferens, elegiaco metro de inuidia luſit, dicens:

Inuidia in duas paſſiones ſcinditur.

Iuſtius inuidia nihil eſt: quæ protinùs ipſum
Authorem rodit, excruciátque animum.

Inuidi & inuidioſi diſcrimen.

Scripſit & beatus Cyprianus librum de zelo & liuore, valdè optimum: quem qui legerit, non dubitabit annumerare operibus carnis inuidiam. Inter inuidum autem & inuidioſum hoc intereſt, quòd inuidus feliciori inuidet: Inuidioſus autem is eſt, qui ab alio patitur inuidiam.

Cæcitas & infelicitas inuidiorum.

6. Gregorivs paſtoralis curæ parte tertia, admonitione vndecima: Admonendi ſunt inuidi, vt perpendant quantæ cæcitatis ſunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione tabeſcunt. Quid iſtis infelicius, quos dum conſpecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum verò bona quæ habere non poſſunt, ſi diligerent, ſua facerēt. Sic quippe ſunt vniuerſi conſiſtentes in fide, ſicut multa membra vno continentur in hoc corpore, quæ per officium quidem diuerſa ſunt, ſed eo quo ſibi viciſſim congruunt, vnum fiūt. Vndè fit vt pes per oculum videat, & per pedes oculi gradiantur, ori auditus aurium ſeruiat, & ad vſum iuum auribus oris lingua concurrat, ſuffragetur venter manibus, ventri operentur manus. Nimis itaque turpe eſt, non imitari quod ſumus. Noſtra ſunt nimirum, quę etſi imitari nō poſſumus, amamus in aliis & amātium fiunt quæque amantur in nobis. Hinc ergò penſent inuidi, charitas quantæ virtutis eſt, quæ alieni quoquè laboris opera, noſtra facit ſine labe. Dicendum eſt inuidis, quia dum ſe iſta intrinſecùs peſte conſumunt, etiam quicquid in ſe aliud boni habere videntur, interimunt. Vndè ſcriptum eſt: Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſſium, inuidia. Quid enim per carnes, niſi infirma quædam ac tenera: & quid per oſſa, niſi fortia actа ſignantur?

Prou. 14.

Aliorum bona quomodò noſtra ſunt.

7. Avgvstinvs ſermone octogeſimotertio de tempore: Sicut ærugo ferrum, ità inuidia ipſam animam, in qua eſt, interimit & conſumit. Et ſicut aiūt viperas dilacerato & dirupto illo ipſo materno vtero, in quo cōceptæ ſunt, naſci: ità & inuidiæ natura illam ipſam animam, à qua concepta eſt, & conſumit & perdit. Qualis hæc animæ tinea eſt? Quæ cogitationum tabes pectoris? Quāta rubigo zelare in homine donū Dei, & in malo opprobrio bona aliena conuertere, aliorum gloriā facere pœnam ſuam, velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices, cogitationibus & sēlibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent? Nō cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe iucūdus. Suſpiratur ſemper & ingemiſcitur ac doletur diebus ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laniatur. Et quantum ille cui inuidet, ſucceſſu meliori profecerit, tantum inuidus in maius incēdium liuoris ignibus exardeſcit: pallor in facie, tremor in labiis, ſtridor in dentibus. Quiſquis ille eſt quem in zelo ſuo perſequitur inuidus, ſubterfugere eum forſan poterit & vitare, inuidis verò fugere non valebit. Vbicūquè fuerit, aduerſarius ſuus ſecum eſt, hoſtis in pectore ſemper incluſus.

Ærugini comparatur & viperæ.

Miſeria inuidorum.

8. Bernardvs in ſermone vigeſimoquarto ſuper cantica: Non veniat anima mea in concilio detrahentium: quoniam Deus odit eos, dicente Apoſtolo: Detractores Deo odibiles. Quam ſententiam Deus ipſe loquens in pſalmo, audi quomodò affirmet: Detrahentem, inquit, ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. Nec mirum, cùm id præcipuè vitium charitatem quæ Deus eſt, & quidem cæteris acriùs, impugnare & perſequi cognoſcatur, quemadmodùm vos quoquè poteſtis aduertere. Omnis qui detrahit, primùm quidem ſeipſum prodit vacuum charitate: deindè quid aliud detrahendo intendit, niſi vt is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergò charitatem in omnibus qui ſe audiunt, lingua maledica: & quantùm in ſe eſt, necat funditiùs & extinguit: non ſolùm autem, ſed & in abſentibus vniuerſis ad quos volās verbum fortè per eos qui præſentes ſunt peruenire contigerit. Vides quàm facilè & in breui ingentem multitudinem animarum velociter currēs ſermo tabe malitiæ huius inficere poſſit? Propterea dicit de talibus propheticus ſpiritus: Quorū os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Vtiquè tam veloces, quàm velociter currit ſermo. Vnus eſt qui loquitur, & vnum tantùm verbum profert: & tamen illud vnum verbum vno in momento multitudinis audientiū dum aures inficit, animas interficit. Cor ſiquidem felle liuoris amarum, per linguæ inſtrumentū ſpargere niſi amara non poteſt, dicére Domino: Ex abundantia cordis os loquitur. Et ſunt ſpecies peſtis huius dum alij quidem nudè atque irreuerenter vti in buccam venerit, virus euomant detractionis. Alij autem quodam ſimulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere

Rom. 1. Contra detractionem. Pſal. 100.

Pſal. 13.

Matth. 12. Species detractionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non possunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta suspitia, sicque quadam cum grauitate & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto persuasibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt, corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitiosè proferri. Doleo, inquit, vehementer pro eo quòd diligo eum satis, & nunquàm potui de hac re corrigere eum. Et alius, Mihi quidem, ait, benè compertum fuerat de illo istud, sed per me nunquàm innotuisset. At quoniam per alterũ patefacta est res, veritatem negare non possum: dolens dico, reuerà ità est. Et addit: Grande damnum. Nam aliàs quidem in pluribus valet, cęterùm in hac parte (vt verum fatear) excusari minimè potest.

De primis moribus inuidiæ.

9. IDEM sermone quadragesimonono in Cantica: Metientes nosmetipsos nobis, sentimus aliqui nostrûm pro nostræ imperfectionis experientia, quàm rara virtus sit, alienæ non inuidere virtuti, nedùm gaudere ad illam, nedùm etiam tanto plus quàm ad propriam quemque gratulari, quanto se perpenderit in virtute superatum. Et quomodo (ais) ego proficere possum, qui fratri proficienti inuideo? Si doles quòd inuides, sentis, sed non consentis. Passio est quandoquè sananda, nõ actio cõdemnanda. Tantùm non illic resideas, iniquitatem meditans in cubili tuo, qualiter videlicet foueas morbum, satisfacias pesti, persequaris insontem, benè ab illo gesta calumniando, deprimendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioqui nõ nocet ambulanti & extendẽti se ad meliora, quod iam nõ ipse operatur, sed quod habitat in eo peccatũ. Non est ergò damnatio illi qui nõ dat membra sua arma iniquitati, non linguam ad detrahendum, non quicquam reliqui corporis ad lædendũ nocendúmve aliquo modo, magis autem confunditur sic se esse malè affectum: & inolitum ex lõgo vitium confitendo, flendo, orando conatur expellere: & cùm non prævalet, mitior indè ad omnes, atque apud se humilior inuenitur.

Rom. 6.

Contra detractores.

10. ITEM in sermone de triplici custodia, manus, linguæ, & cordis: An non amittunt vitam detractores, Deo odibiles, odibiles vitę? Fugit vita quos odit, & quos vita fugit, mori necesse est. An nõ & ipse moritur, qui venenum bibit, quod ei malesuada detractoris lingua propinat? Si quidem furtim ei dilectionis vita subtrahitur: & dum nescit, paulatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitã ipse quoque cui detrahitur: vndique enim verba volant, & multorum priùs ora sermo pertransiens, difficilè fieri potest, quin singulorum creuerit linguis, & quasi iam prouectus referatur ad eum, ad cuius spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens & rabescet, eóque faciliùs extinguetur in eo charitas, quo ampliùs antè viuere videbatur. Si inimicus, ait, meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: & quidem cauet sibi prudens auditor, cauet & ipse, si non delipit, qui sibi nouerit esse detractum: ille, nè veneno inficiatur: iste, nè scandalo perturbetur. Sed quod in se est, tamè lingua maledica, & illius percutiens conscientiam, & istius vulnerans charitatem, secum pariter vtrunque peremit. Nunquid non viperæ est lingua ista? Ferocissima plane, nimirũ quæ tam lethaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid non lancea est ista lin-

Psal. 54.

gua? Profectò & acutissima, quæ tres penetrat ictu vno. Lingua, inquit, eorum gladius acutus. gladius equidem anceps, immò triceps est lingua detractoris. Nec verò eiusmodi linguã, ipso etiam mucrone quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoquè Christi corpus, & membrum de membro, nec iam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit: seu etiã clauis ferreis, quos sãctissimis manibus illis & pedibus cõsummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius quod nunc pungitur & transfoditur, corporis sui vitam illius vitæ corporis prætulisset, nunquàm illud pro isto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus, Leuis res sermo: tenera, mollis & exigua caro lingua hominis: quis sapiens magni pendat? Leuis quidem res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vulnerat: leuiter transit, sed grauitet vrit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit: Profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur: facilè volat, atque ideò facilè violat charitatem.

Psal. 56. Lingua pessima omni gladio.

Matth. 27.

11. SAPIENTIÆ secundo, vt in textu.

12. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaprima in Matthæum: Tale certè malũ inuidia est, qua nulla vnquàm malignitas peior inuenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltè iniquæ fructum, vt putant, aliquem capiunt, & breui tempore peccatum committunt. Inuidi autem & multò antè seipsos, quàm quibus inuident, perturbant & cruciant: & ità in agendo semper inuidendóque sunt, vt nunquàm peccandi afferant finem: sed quemadmodùm sues lutosa immũditia, & dæmones nostris damnis lætantur, sic inuidi calamitate proximorum exultant. Cúmque aliquid tristę ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulùm acquiescit, atque respirat inuidus: alienas enim iacturas suos quæstus existimat, & aliorum fœlicitatem miseriam suam arbitratur: nec magis conflderat quid ipse suaue cõsequatur, quàm quid proximo calamitosum inferatur. Nónne igitur tales homines lapidibus petendi? Nónne omni cruciatu torquendi sunt? Non aliter profectò quàm canes rabie concitati, infestíque dæmones, atque furiæ ipsæ. Nam quemadmodùm scarabæi alieno stercore, sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriuntur, cùm sint communes humano generi hostes atque inimici. Et alij quidem homines si animantes rationis expertes crudeliter cædi ac dilaniari viderint, aliquantulùm commiserãtur: tu verò cùm salutis beneficium conferri homini cernas, expalles & tremis, & in ferocitatem cædendi benefactoris conspitas. Et quid hac insania furiosius vnquàm reperietur? His profectò de causis fornicatores ac publicani ad cælos conscendere potuerũt: inuidiæ autem morbo laborantes, quum intùs essent, à regno cælorum excidérunt: filij autem (inquit) regni eiicientur foras. Præterea omni prauitate illi ex animis expulsa, ea quæ nunquàm sperarunt, facilè nacti sunt: Pharisæi autem vel ea quæ retinebant bona, penitùs amiserunt: neque id iniuria. Nam inuidia pestiferum malum, hominem in diaboli cõditionem, ac in dæmonem immanissimum cõuertit. Inuidiâ prima hominis cædes apparuit. Inuidiâ sanguine fraterna charitas contempta est. Inuidiâ hominis

Neca.

Quàm execrabile malum Inuidia sit.

Matth. 5.

Gen. 4.

hominis terra primò maculata. Inuidia denique factum est, vt hiatu suo terra Dathan, Chore, Abiron, vniuersumque illum populũ viuos absorpserit. Et paulo pòst: Nam vndè Cain fratricida effectus est? Vndè verò Esau fratrem insectabatur? Vnde Laban, vndè Iacob filij, vnde Chore, Dathan & Abiron, vnde Maria atque Aaron inquinati fuerunt? Vnde ipse diabolus calumniæ nomen sortitus est? Adhæc illud etiam tecum semper verte, quia nõ maiorem illi cui inuides, quàm tibi ipsi facis iniuriam, cùm teipsum versùs mucronem impellas. Quid enim incõmodi Cain fratri suo Abel intulit? Nónne illum quidem inuitus ad meliorem vitam citiùs transmisit, ac seipsum ærumnis inuolvit? Esaü verò qua in re mansueto Iacob obfuit, cùm ipse etiam paterna domo excidit, & post insidias illas in aliena vagabatur regione, Iacob verò multis bonis atque diuitiis abundauit? Qua in re fratres sui Ioseph peiorem reddiderunt? Nónne quanquàm vsque ad sanguinem ferè venissent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille regia potestate in Ægypto potiretur? Nam quanto maiore inuidia laboras, tanto maiora illi offers bona, cui inuides. Deus enim qui omnia perspicit, cùm viderit innocentem iniuria circũuentum, extollit multò magis, clarúmque illum facit, inuidentem autem deprimit.

Num. 16.

Gen. 4. 27.

Gen. 31. & 37.

Nu. 16. & 12.

Gen. 4.

Gen. 27.

Gen. 37. & 42.

Iob. 5. Inuidemus nõ nisi illis, quos nobis meliores arbitramur.

13. GREG. lib. 5. Moraliũ, capite trigesimotertio: Et paruulũ occidit inuidia. Inuidere enim nõ possum, nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergò est qui liuore occiditur, quia ipse sibi testimoniũ prohibet, quòd eo minor sit, cuius inuidiã torquetur. Hinc est quod hostis callidus primo homini inuidẽdo surripuit, quia amissa beatitudine minorẽ se immortalitate illi agnouit. Hinc est quòd Cain ad perpetrandũ fratricidiũ corruit: quia despecto suo sacrificio, prælatum sibi infremuit, cuius Deus hostiam accepit, nè vtcumquè esset, amputauit. Hinc Esaü ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro esu lenticulæ ipse vendiderat, minorem se eo, quem nascendo præibat, ingemuit. Hinc Ioseph fratres sui Ismaëlitis transeũtibus vendiderunt: quia cognito reuelationis mysterio, nè se fieret melior, eius profectibus obuiare conati sunt. Hinc Saul Dauid subditum, lanceam intorquendo, persequitur: quia quem magnis quotidiè augeri virtutum successibus sensit, vltra se excrescere expauit. Paruulus itaque est qui inuidiâ occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret.

Gen. 4.

Gen. 27.

Gen. 37.

1. Reg. 18.

14. ET capite trigesimoquarto: Sed inter hæc sciendum est, quia quanuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem mouit. De quo nimirùm scriptum est: Inuidiâ diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Nam cùm denictũ cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoq; exteriora indicant, quàm grauiter animum vesania infligat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens aceenditur, & membra frigescũr, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor: cúmque in latebris cordis crescens abscõditur odium, dolore cæco tenebrat conscientiam vulnus, inclusum. Nil lætum de proprtiis libet, quia tabescẽtem mentem sua pœna sauciat, quam felicitas torquet aliena: quantóque extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mẽtis liuidæ profundiùs suffoditur: vt quo alij ad meliora properant, eo ipso deteriùs ruant, qua ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in aliis actibus, perfecto opere, surrexisse putabatur. Nam inuidia cùm mentem tabefecerit, cuncta quę inuenerit benè gesta, consumit. Vndè benè per Salomonem dicitur: Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia. Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quædam ac tenera: & quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Qui ergò liuoris peste plenè carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota: quæ tanto largior esse ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Quia autem paruulus est, qui terrena diligit: magnus, qui æterna concupiscit: potest etiam sic non inconuenienter intelligi, Paruulum occidit inuidia, quoniam huius pestis languore nõ moritur, nisi qui adhuc in desideriis infirmatur.

Diabolicum vitium.

Sapient. 2.

Exterior species exteriora inuidi hominis.

Prouer. 14.

Remedium contra inuidiam.

Iob. 5.

15. ITEM libro vigesimonono Moralium, capite tertio: Eccè alius fratri suo in corde tacitus inuidet, & si occasionem reperiat, eum supplantare contendit. Cuius alterius membrum est, nisi eius de quo scriptum est, inuidiâ diaboli mors intrauit in orbem terrarum?

Inuidi sunt membra diaboli.

Sapient. 2.

16. AVGVSTINVS in libro de sancta virginitate, capite trigesimoprimo: Superbiam sequitur inuidentia, tanquàm filia pedissequa. Eam quippe superbia continuò parit, nec vnquàm est sine tali prole atque comite. Quibus duobus malis, hoc est superbiæ & inuidentiæ, diabolus præest.

Diabolus præest superbiæ & inuidiæ.

17. AD Galatas quinto, vt in textu.

VII.

Quid est Gula, & quænam illius filiæ?

A. Gula est cibi ac potus appetitus [a] inordinatus. [b] Filias habet, [c] ineptam lætitiam, multiloquium, scurrilitatem, [d] spurcitiem, [e] sensuum & intellectus hebetudinem.

B. Quid verò fœdius, quàm hominẽ à belluis naturali quadam frugalitate contentis superari, dũ ventris, crapulę, & vinolentię quasi mancipiũ agit, dum bona dissipat, valetudinẽ lædit, morbos accersit, ac vitã demùm ipsam abrumpit, eripitque sibi? Nã

a Greg. 30. Moral. c. 17. Bern. li. de Passione Domini, cap. 42.
b Greg. lib. 31. Mor. ca. 31.
c Exod. 32. b Iob 21. b Prou. 10. c Ephe. 5.
a Greg. 2. parte curæ pastor. admonitione 20 Chrysost. hom. 57. ad pop.
d Esa. 28. b Eccl. 19. c Chrysost. hom. 44. in Ioan. & 58. in Matth. Hiero lib. 2. cõt. Iouin. & in cap. 44 Ezech. & in cap. 5. ad Gal. Legatur de hoc vsitio Basil. hom. in ebrietatem & luxum. Augustl. de temp. serm. 231. & 232. Chrysost. in ser. contra luxum & crapulam. & homi. 1. ad pop. Antioch. Isido. lib. 2. de summo bono, c 42. & 43. Amb. de Helia & ieiunio, cap. 12. & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verè dictum illud, [c] *Propter crapulam multi obierunt: qui autẽ abstinens est, adiciet vitam.* Item, [f] *In multis escis erit infirmitas.* Iubet ergò Christus, [g] *Attendite vobis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate.* Cæterûm ab ebrietate nos reuocãs Paulus, [h] *Nolite,* ait, *inebriari vino, in quo est luxuria.* [i] *Ebriosi regnum Dei non possidebunt:* vt idcircò tam grauiter interminetur quoquè Propheta potatoribus: [k] *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.*

c Eccl.35.d & 31.b Psal.m77.d Num.11.g Deut. 32.c. Prouer.21.c
f Eccl.37.c
g Luc.21.g Vide Butchar.lib.14. decret. & Iouenem parte 13. cap. 68. & sequentib.
h Ephe.5.d Prou.20.a Hiero. in cap.1. ad Tit. & epist.83. ad Oceanum. Amb. lib. de pœnit. cap.14.
i 1.Cor.6.b Gal.5.d Osee 4.c Prouer.31.a Eccl.19.a
k Esai.5.e 22.d Prouer. 23. c d Amos 6.b Luc.6.d

TESTIMONIA.

Quinque modis à gula tentamur.

1. A. Gregorius libro trigesimo Moralium, capite vigesimoseptimo: Sciendum est, quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando nãque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda sint, præparari accuratiùs expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quãtitate sumendi, mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquàm verò & abiectius est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deteriùs peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit: quia despecto manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quòd ex eorum voto sacerdotis puer, non antiquo more, coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratiùs exhiberet. Et cùm ad Hierusalem dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia: apertè ostenditur, quòd idcircò salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram immoderatæ refectionis excessit. Et primogenitorum gloriã Esau amisit, quia magno æstu desiderij vilẽ cibum, scilicet lenticulam, concupiuit: quam dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Vndè & lautiores cibos plerunque sine culpa sumimus, & abiectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe, quem diximus, Esau primatum per lenticulam perdidit: & Helias in eremo per virtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vndè & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi cõcupiscentiam, esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentauit. Hinc est quòd plerunquè Adam culpa committitur, etiam cùm abiecta & vilia sumuntur. Neque enim Adam solus, vt à vetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cùm alimenta quædam saluti nostræ Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat. Et dum concupiscẽtes noxia attingimus, profectò quid aliud quàm vetita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit: & nõ, quæ edẽdi libido suggerit.

1.Reg.14. Num.11. 1.Reg.2. Ezech.16. Gen.25. 3.Reg.17. Gen.3. Matth. 4.

2. Bernardvs in libro de passione Domini, capite quadragesimo secundo: Si contingat aliquẽ habere virtutem abstinentiæ cum Ioanne, scilicet vt ipsam mente & opere exerceat: non condemnet eum qui abstinet cũ perfectissimo Iesu, id est, qui abstinentiam prout tempora exigunt & personæ, pro vtilitate vel proprij corporis vel proximi nũc intendit, nunc remittit, obseruans tamen in omnibus omnia quæ circa virtutem abstinentiæ sunt seruanda, vt semper vitij abstinentiæ oppositi, (id est, gulæ) crimen euitet: cuius vitij abusiones hoc versu notantur: Præpropere, lautè, nimis ardenter, studiosè. Præpropere enim comedunt & bibunt, qui tempus comedendi præueniunt: sola voluptate, non necessitate coacti. Legimus in vitis Patrum de sanctis patribus, qui hospitum spiritualiũ charitate deuincti, tempus consuetum ciborum anticipauerunt: sed comedendo in charitate, se nequaquàm soluisse ieiunium existimabant: ità vt etiam aliqui post talem refectiunculam Missarum celebrare solennia non timerent: quod quamuis nobis non cõueniat trahere in exemplum, vt similiter faciamus, quoniam quidem ab eorũ perfectione nimiùm separamur, eos tamen sine peccato talia fecisse confidimus, quæ nequaquàm nisi spiritu sancto ipsis veraciter reuelante fecissent. Lautè comedunt, qui delicatis vruntur cibariis, sola delectatione attracti, quibus non sufficit naturalis sapor carnium siue piscium, quẽ creator illis imposuit: sed modis naturæ contemptis quęrunt adulterinos sapores piperis & falsamentorũ variorum, vt sibi appetitũ faciant comedendi, non metuentes optimũ omnium creatorem vituperare in creaturis suis, dum alios illis sapores ipsi faciunt, quàm creator naturæ earum præstiterit. O quantum huiusmodi alienos sapores homo Christianus vitare deberet, si aduerteret dulcissimum & sapientissimum Dominum suum fecisse omnia bona valdè, cuius creaturas verè bonas nullus nisi malus alterare consuescit. Consueuit dico, quia quandoquè lautioribus vti cibariis pro infirmitate corporis repellẽda, palato non alludente, sed renitente cibariis, nulla vel parua culpa esset. Ad eorum igitur confusionem, quorum (vt Apostolus ait) deus venter est, & gloria in confusione eorum, quos idem adserit flendo inimicos esse crucis Christi, & imitatores illius paupertimi & misertimi diuitis, qui epulabatur nõ aliquando pro sanitatis remedio, sed pro *voluntate quotidiè splendidè, propter quod nec guttam aquæ, cùm in infetno sepultus esset, meruit impetrare vt refrigrarerur lingua eius ardens profectò in flamma, quæ alienis semper & superfluis fuerat saporibus delectata, nec naturali aquæ frigore meruit refoueri, qui in voluptatibus suæ naturæ

Lautè. Gulæ abusiones quatuor. Præpropere. Lautioribus cibis quam ab vsu licitum fit. Philip.3. Luc.16. *fos. *voluptate.

saporem alienauerat: ad horum inquam cõfusionem, gentilis hominis memorare sententiam non grauabor, vt erubescat nomine Christianus, cùm à meliore seipsum ignorante docetur, qui neque creaturas per creatorem venerari sciebat, nec asperos sciebat pati sapores pro Christo, quem vel nesciuit, vel non credidit pro se in crucis patibulo vinum myrrhatum bibisse cum felle mixtum, sed soli naturæ consentiens contra voluptuosos exclamat,

Lucanus libro 4.

O prodiga rerum
Luxuries, nunquàm paruo contenta paratu,
Et quæsitorum terra pelagóque ciborum
Ambitiosa fames, ô lautæ gloria mensæ.
Discite quàm paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat: non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.
Non auro gemmísque bibunt, sed gutture puro
Vita redit, satis est populis fluuiúsque cerésque.

Eccl.29.

Id est, aqua & panis. Hæc satis concordant cũ illa vsitata sententia & vera: Panis & aqua, vita hominis. Nec adhuc conteruntur hac cõfusione durissimæ frõtes voratorum, tam ipsius veritatis verissimi Iesu, quã Apostoli eius, immò ne gẽtilis quidẽ hominis reprehẽsione & eruditione percussæ, & dicũt, Christiani sumus, nõ tamẽ recipiunt vocem Christi in Apostolo loquentis & monentis: Curam carnis nè feceritis in desideriis. Vndè frequenter euenit, vt cùm adhuc escæ eorum sint in ore eorum, ira Dei ascendat super eos: qui vbi duxerunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernũ descẽdunt, vbi vermis comedẽs ipsos nõ moritur, & ignis nõ extinguitur, pro deliciis breuibus mala recipientes sempiterna. Nimis comedere quid sit, omnib⁹ notũ est. Nimis enim comedit, qui vltrà quàm naturæ suæ sustẽtãdæ possit sufficere, sumit alimẽta, maximè si hoc sciẽter fecerit. Euenit enim nõ rarò, vt homo suis laboribus consideratis plus vilium sumat alimẽtorũ, vt in labore possit subsistere, & timore deficiendi cogente mensuram refectionis excedat: à quo peccato vix credo aliquem esse immunem. Sed talia peccata crebris cõfessionibus intermixtis, volũtariis abstinentiis statim vt deprẽhenduntur, purgãda sunt. In nullo autẽ genere ciborũ illud vitiũ superfluitatis ciborum & potuum excusatur: cùm etiã legatur quòd peccatũ Sodomæ fuit abundãtia panis: & diabolus tentaturus Dominum, non de alio aliquo quã de pane tẽtauit, sciens profectò in nimio sumptu panis peccatum nõ deesse, qui primos parentes, & per ipsos omnes homines vnius pomi comestione decepit: quãuis nõ ità facilè in cibis vilib⁹ mẽsura excedatur, vbi sapor nõ decipitur, sicut in cibariis præparatis, & saporibus alteratis. Ardẽter comedere, est cibos vel potus cũ nimio desiderio sumere: quod tam in vilibus, quàm in delicatis potest cibariis euenire. Cuius rei exemplum habem⁹ in Esau, qui vilis cibi delectatione attractus, vltrò vẽdidit primogenita sua. Ità enim habet Genesis, quia veniẽs Esau de agro vidit Iacob fratrem suum coquentem lenticulã, cui dixit, Da mihi de coctione tua hac rufa, quia oppidò lassus sum. Et facta pactione cũ Iacob de vẽditione primogenitorũ, comedit in voracitate coctionẽ nimis desideratã, & dignitatẽ primogenitorũ amisit. quia enim nimiùm ardenter desiderabat lenticulã, En, inquit, morior: quid mihi proderunt primogenita: nõ est dubium quin ardenter comederit acceptum, quod tã ardenter fuerat desideratũ. Miserere Domine misericordissime Iesv, mihi misertimo peccatori, qui nullã diem sine peccato huiusmodi me sentio præterire, nè per talem excessum fidei tuæ, qua tibi genitus sum, mereat pẽrdere dignitatem, Ecõtrà & sanctissimos Heliã & Ioannem Baptistã carnibus nullis vsos fuisse accepimus, & per sobrietatẽ temperantiæ eos nullum ex hoc omninò meritum perdidisse. Studiosè comedere, est in cibis vel in potib⁹ nimis diù immorari. De hoc expertis loquimur, & vtinàm nõ essemus experti, nec vnquàm experturi. Frequenter solet accidere, quòd sumptis cibatiis quæ secũdũ cõsuetudinem necessitati sumentis possent & deberent sufficere, quædam surgat noua delectatio: quæ facit hominẽ improuidũ & insidias diaboli nõ cauentẽ, illi cibo cum tãto studio inhærere, tãquam nihil antè comederit, vel intra multos dies post hoc nil sit sumpturus ciborum. Et quia gulæ speciem in se deprehendunt, auxiliante Deo huic facilè possunt resistere: quia impetus eius nõ longiùs durat, quàm dum à mensa surgatur, & illius quod tãto studio desideratur, memoria subducatur. Sunt autem plurimi qui tale studium comedendi nec peccatum existimant, nec etiam cuiquã suggerenti esse peccatum, fidem adhibeant, habẽtes in cõsuetudine damnabili, nulli desiderio resistere quod possit à natura aliqua obumbratione defendi: nec ponunt aliquã metam desiderio comedendi, donèc tempore deficiant fatigati. Sed Christianus homo comedit vt viuat, non viuit vt comedat, sicut quidam ait, idque & illud benè de inutilibus & voracibus, Nos numerus sumus, & fruges consumere nati. Christianus autem nõ sic, sed semper ità surgat de mensa, vt adhuc habeat appetitum plura sumendi: & eum qui adhuc esset implendus cibariis, Domino Iesu pro grato munere conferat appetitum, qui pro nostra salute sępiùs esurire voluit & sitire.

Ezech.16. Matth. 4. Gen.3. Adurere comedere. Gen.25. Ioan.

Studiosè comedere.

3. Gregorivs libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo: De ventris ingluuie inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligẽtiam propagantur.

Filiæ Gulæ.

4. Exodi trigesimosecundo: Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerunt ludere.

5. Iob vigesimoprimo: Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descẽdunt.

6. Proverbiorvm decimo: In multiloquio non deerit peccatum.

7. Ad Ephesios quinto: Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquiũ, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

8. Gregorivs tertia parte curæ pastoralis, admonitione vigesima: Gulæ deditos superfluitas locutionis, leuitas operis, atq; luxuria comitatur. Nisi enim illos immoderata loquacitas raperet, dines ille qui epulatus quotidiè dicitur splẽdidè

Quæ vitia ex gula nascantur. Immoderata loquacitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in lingua grauiès nō arderet,dicens: Pater Abraham,miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremū digiti sui in aquam, vt refrigeret linguā meam,quia crucior in hac flamma. Quibus profectò verbis ostēditur,quia epulando quotidiè,crebriùs in lingua peccauerat,qui totus ardens,refrigerari se in lingua præcipuè requirebat. Rursùm quia gulæ deditos leuitas protinùs operis sequitur,authoritas sacra testatur,dicens: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Quos plerunquè edacitas vsque ad luxuriam pertrahit:quia dum satietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. Vndè & hosti callido, qui primi hominis sensum in concupiscentiam pomi aperuit,sed in peccati laqueo strinxit,diuina voce dicitur: Pectore & ventre repes,ac si apertè diceretur: Cogitatiōe & ingluuie super humana corda dominaberis. Quia gulę deditos luxuria sequitur, vt propheta testatur,qui dū aperta narrat, occulta denūciat,dicēs: Princeps cocorū destruxit muros Hierusalem. Princeps nanque cocorum,vēter est,cui magna cura obsequium à cocis impēditur, vt ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Hierusalem,virtutes sunt animæ,ad desiderīū supernæ pacis eleuatæ. Cocorū igitur princeps muros Hierusalem deiicit,quia dum venter ingluuie extenditur, virtutes animæ per luxuriā destruuntur. Admonendi ergò sunt gulæ dediti, nè in eo quòd escarum delectationi incumbunt, luxuriæ se mucrone transfigant: & quanta sibi per esum loquacitas,quanta mētis leuitas insidietur, adspiciant:nè,dum ventri molliter seruiunt, vitiorum laqueis crudeliter adstringantur. Tanto enim lōgiùs à secundo parente receditur, quanto per immoderatum vsum dum manus ad cibum trāditur, parentis primi lapsus iteratur. Itaque nè aut gulæ deditos appetitus à mentis statu deiciat, aut abstinentes afflicta caro ex elatione supplantet, audiant illi ex ore veritatis: Attendite vobis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius mūdi. Vbi vtilis quoquè pauor adiicitur:Et superueniat in vos repentinus dies ille. Tanquā laqueus enim veniet in omnes, qui sedēt super faciem omnis terræ. Audiant isti: Non quæ intrant per os,coinquināt hominē:sed quæ exeūt de ore,illa sunt quæ coinquinant hominē. Audiāt illi:Esca ventri,& venter escis, Deus autē & hunc & hāc destruet. Et rursùm: Non in comessationibus & ebrietatibus. Et rursùm:Esca nō commendat nos Deo. Audiant isti:Quia omnia mūda mūdis,&c. Audiant illi: Quorum deus venter est, & gloria in cōfusione ipsorū. Audiant isti: Discedēt quidam à fide & veritate. Et paulò pòst: Prohibētium nubere,præcipientiū abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & his qui cognouerunt veritatē. Audiant illi:Bonum est nō manducare carnem,& nō bibere vinum, neque in quo frater tuus scandalizatur. Audiāt isti:Modico vino vtere propter stomachum tuū, & frequentes tuas infirmitates. Quatenùs illi discant cibos carnis inordinatè nō appetere, & isti creaturam Dei quam non appetunt,non audeant condemnare.

Luc.16.

Leuitas operis. Exod.32. Luxuria.

Gen.3.

Hier.51. iuxta LXX.

Lucæ 21.

Ibidēm.

Marc.7.

1. Cor.6.

Rom.3.

Tit.1. Philip.3. 2.Tim 4.

Rom.14.

9. CHRYSTOMVS homilia quinquagesimaseptima ad populum Antiochenum: Vbi ebrietas, ibi diabolus: vbi turpia verba,vbi saturitas, illic dæmones choreas agūt. Talem habebat r[illegible]iam dies ille, propterea ne guttæ quidem aquæ dominus fuit.

Dæmones choreas agunt apud scurrilia loquentes. Luc 16.

10. ESAIÆ 28. Verùm hi quoquè præ vino nescierunt,& præ ebrietate nescierūt. Sacerdos & Propheta nescierunt præ ebrietate,absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate,nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ità vt nō esset vltrà locus. Quem docebit scientiam?

11. ECCLESIASTICI decimo: Væ tibi terra, cui⁹ rex puer est,& cuius ptincipes manè comedūt. Beata terra cui⁹ rex nobilis est,& cuius principes vescūtur in tempore suo ad reficiendū,& nō ad luxuriā.

12. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaquarta in Ioannem: Nihil gula pernicios⁹, nihil ignominiosius est: hæc obtusum & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc cæcat intellectum, nec sinit, vt quicquam perspiciat.

13. ITEM homilia quinquagesimaoctaua in Matthæū: Sed sufficit etiam hoc diaboli furorem deprimere, cui nemo magis amicus est, quā qui deliciis & ebrietate maculatur: hic enim fons, hęc mater, arq; origo vitiorum omniū est: Hac via olim Hebræos in cultū diabolus idolorum iniecit; hac iniquos amores Sodomitarum inflammauit: hæc enim, ait, iniquitas est Sodomæ, in copia & plenitudine panis luxuriabantur: hac denique via mille alij gehennę traditi, periēre. Quid enim delicium hæc fœditas malī nō inducit? Sues ex hominibus facit, immò verò etiam suibus multo deteriores. Audiui enim multos, cùm insanę istæ accidunt passiones, dicāres: Vtinàm nō esset vinum. O amentiā singularem, ô stoliditatem inauditam. Alij delinquunt, & Dei tui dona criminaris: putas ne à vino hoc factum malum? Non fecit vinū certè, sed incontinentia eorum qui vino abusi sunt. Dicas vtinàm non esset ebrietas, non essent deliciæ: si verò dicis, vtinàm non esset vinum, ordine paulatim progrediens, optabis, nè sit ferrum propter homicidium, nè sit nox propter fures, nè sit lux propter calumniatores, nè sit fœmina propter adulterium, & sic omnia Dei opera tibi destruentur. Nō igitur ità dicas, mentis enim istud est diabolicæ: nec vinum, sed ebrietatem crimineris: & ebrio, cùm se fuerit reuersus, omni dedecore suo prius descripto, dicas darum esse vinū ad lętitiam, non ad turpitudinem nostram: datū est vt rideamus, non vt deridеamur: vt rectè valeamus, nō vt ægrotemus: vt imbecilla corpora reficiamus, non vt robur animi deniciamus: honorauit te hoc munere Deus, cur dehonestas propter intemperantiā bibendi teipsum? Audi quid ad Timotheum dicit Paulus: Modico vino vtere propter stomachum tuū, & crebras infirmitates tuas. Quòd si sanctus vir ille morbo depressus, & alternis ægritudinibus laborans, quousquè magister permisit, vino non vtebatur: quam veniam nos consequemur, vino ad ebrietatem sani abutentes: Et illi quidem dicebat, Pauco vtere vino propter stomachum tuū: ebrioso verò dicit, Vtaris modico vino propter fornicationes, vt crebra turpiloquia fugias, propter pestiferas cupiditates quas ebrietas parit. Quòd si hæc nō persuadēt vobis, vt ab his abstineatis, saltē propter dolores & euersiones stomachi abstineatis. Nō ad mœrorē, nec ad dolorem, sed

Non vinū, sed vini abusus damnatur.

Cur diabolus vinum abstulerit.

sed ad lætitiam vinum datum est. Vinum enim, inquit, lætificat cor hominis: quam eius virtutē vos deiicitis. Nam quæ lætitia est, si non es in teipso, si mille doloribus vexaris, si omnia tibi circunferri videantur, si tenebris detentus quasi febricitans, hominibus indigeas, qui oleo caput tuū perfundāt: Hęc nō omnibus dicta esse velim, immò verò dicta sunt omnib⁹: nō quia omnes vino corrūpātur, sed quia nullā de ebriosis curā sobrij habēt: idcirco ad sobrios magis orationē direxerim⁹, quoniā & medicus, ægrotis omissis, sanos qui ipsis assidēt, alloquitur. Vos ergò sobrios oro, nè hac turpissima insania vnquā capiamini, & vt eos qui capiuntur, diligenter sanare curetis. Nolite pari peiores bestiis homines fieri: nihil enim vltrà quàm opùs est, illæ desiderāt isti autē mediocritatis terminos excedentes, irrationabiliores illis constituuntur. Quanto enim melior asinus ebrioso est, quanto canis præstātior? Omnes certè animantes, quæ rationis expertes sunt, cùm bibūt aut comedunt, vltrà quàm satis est, etiam si mille homines cogerent, nūquàm elabuntur. Peiores igitur irrationabilibus vos estis, qui inebriamini, non apud mentis compotes solùm, verumetiā apud vos iudices. Indè nanque manifestum est, canibus atque asinis vestro vos iudicio esse deteriores, & magis abiectos, quia nullum brutorum supra mēsuram comedere aut bibere cogitis.

Pſal.103.

Turpissima insania est ebrietas.

Asini & canes electiō hominē præstātiores sunt.

14. HIERONYMVS libro secundo aduersùs Iouinianum: Esus carnium & potus vini, ventrisque saturitas, seminariū libidinis est. Vndè & Comicus: Sine Cerere, inquit, & Libero friget Venus. Et paulopòst: Quòd si quis existimat, & abūdātia ciborum potionumque se perfrui, & vacare posse sapientiæ, hoc est, & versari in deliciis, & deliciarū vitiis non teneri, teipsum decipit. cū enim procùl ab his remoti sępè capiamur naturę illecebris, & cogamur ea cupere, quorum copiam non habemus: quanto magis, si circundati retibus voluptatum, esse non liberos arbitremur? Absque gustu & cibis, impossibile est humanum corpus subsistere: adesse ergò debet ratio, vt tales ac tantas sumamus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægrauetur: quia & comedendū est, & deambulandum, & dormiendum, & digerendū, & posteà, inflatis venis, incentiua libidinū sustinenda. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: omnis qui cum his miscetur, non erit sapiens. Nè tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos & perditos labore doleamus: Olerū, pomorū, ac leguminum & facilior apparatus est, & arte impendiſque coquorum non indiget: & sine cura sustētat humanum corpus, moderatéq; sumptus (quia nec auidè deuoratur, quòd irritamenta gulæ non habet) leuiore digestione concoquitur. Nemo enim vno aut duobus cibis, hisque vilibus vsque ad inflationem ventris oneratur, quæ diuersitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumūt patinæ, ad esum sui, expleta esurie, quasi captiuos trahūt, vndè & morbi ex saturitate nimia cōcitantur: multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur: & quod turpiter ingesserūt, turpiùs egerūt. Hippocrates in Aphorismis docet, crassa & obesa corpora, quæ crescēdi mensuram cōpleuerint, nisi citò ablatione sanguinis imminuātur, in paralysim & pessima morborum genera erumpere, & idcircò necessariā esse demptionem, vt rursum habeant, in quæ possint crescere: non enim manere in vno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse viuere animal, nisi crescēdi capax sit. Vndè & Galenus vir doctissimus, Hippocratis interpres, athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec viuere posse diu, nec sanos esse, animásque eorum ità nimio sanguine & adipibus, quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleste, sed semper de carnibus & ructu & ventris ingluuie cogitare.

Seminarium libidinis. Terent.in Eunucho.

Sapientię studium impeditur saturitate & vinolentia.

Quantū cibi sumendum.

Prou.10.

Qualibus cibis vtendum.

Hippocrates.

Galenus.

Nihil cæleste cogitare potest gulę deditorū animus.

15. Idem in caput quadragesimumquartum Ezechielis: Perspicuum est, ebrietate & sicera statum mentis euerti: & non plenè nos sapere, quādo vini satietate animus occupatur.

Statum mentis euertit ebrietas.

16. ITEM in caput quintum ad Galatas: Quartūdecimū locum inter carnis opera, ebrietas tenet. Ebriosi quippe regnum Dei non possidebunt. Et Dominus ad discipulos: Cauete, ait, nè fortè grauentur corda vestra in vino & crapula. Vino hominis sensus euertitur: pedes corruunt, mens vacillat, libido succēditur. Vndè apostolus clamitat: Et vinum in quo est luxuria. Habet vnusquisque suæ sentētię potestatem: Ego Apostolum sequor: in vino esse luxuriam, in vino ebrietatem. Ebrietatem autem & luxuriam, inter carnis opera numerari, nec ille potest negare qui eisdem passionibus vincitur. Et licet me quidam in eo libro, quē de seruanda virginitate scripsi, reprehendendum putent, quòd dixerim adolescentulas ità vinū debere fugere vt venenum: non me sententię pœnitebit: Opus quippe ibi magis vini, quàm Dei nobis creatura damnata est: & licētiam tulimus virgini proprio ætatis calore feruēti, nè sub occasione parū bibendi, plus biberet & periret: Alioquin sciebamus & in Christi sanguinem vinum consecrari: & Timotheo, vinum vt biberet, imperatū. Ebrietas autem tam ex vino, quàm ex cæteris bibendi generibus, quæ vario modo conficiuntur, potest accidere: ex quo & de sancto dicitur, Vinū & siceram nō biber. Sicera interpretatur ebrietas. Et nè quis vinum nō bibens, aliud sibi putaret bibendum: excluſa causatio est, dū omne quod inebriare potest, cū vino pariter aufertur. Quintadecima, quæ & extrema inter carnis opera, comessatio est. Manducauit quippe populus & bibit, & surrexerunt ludere. Semper ebrietati iuncta luxuria est. Pulchrè quidam nō ignobilis orator, cùm ebrium de somno describeret excitatum, ait: Nec dormire excitatus, nec vigilare ebrius poterat. Qua sententia expressit, quodammodò nec mortuum eum fuisse, nec viuum.

Vini immoderatę sumptū operatio. Ephes.5.

Galat.5. 1.Cor.6.

Ad Eustochiū epist.22.

Vinū in Christi sanguinem consecratur. 1. Tim.5.

Lucæ 2.

Exod.32. 1.Cor.10. Semper ebrietati iuncta luxuria.

Ebrii⁹ de somno excitatur, nec viuus nec mortuus est.

17. BASILIVS Magnus homilia decimaquarta in ebrietatem & luxum: Ebrietas dæmon est voluntarius, ex voluptate animabus nostris inditus. Ebrietas malitiæ mater est, virtutis inimica, fortem virum reddit ignauum, ex tēperato facit lasciuum, ipsitiam ignorat, prudentiam extinguit. Sicut enim aqua igni est aduersa, sic vinum immodicum rationem supprimit. Qua in re, dic homo miser, à brutis differs? Nónne rationis munere, quam à Deo omnium conditore accepisti, reliquæ creaturæ omnis factus dominus & imperator: Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem

Ebrietas, voluntarius dæmon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

priuans,inter bestias ratione carentes annumerari poteris,similisque illis videri. Nec solùm eo peiores bruris,quòd mente insani aut ebrij, sed etiam quòd sensibus longè infra illa deficere videantur. Quod quæso animal ità visu auditúve,atq; ebrius homo,debilitatur? Nónne familiarissimos interdũ ignorat,alienis verò sæpè vt domesticis cõgrediuntur? An nõ vmbras sæpenumerò tanquã fulcos aut loca prærupta transiliunt? Aures terrifico sonitu more fluctuantis maris refertas habẽt:terra interdùm insurgere,ac in arduum ac rectũ erigi,mõtes verò circummoueri videntur. Quandoque ab re & præter modum rident:nunc vero sine consolationis remedio plorant, nunc itẽ audaces & temerarij,mox timidi & ignaui. Lymphatus & malo dęmone captus,misericordia quidẽ dignus: ebrius verò eadẽ ferè & ipse patiens, minimè misericordia dignus, qui spontaneo seruit dæmoni. Quis est qui maledictionẽ Cain in seipsum transfert? An non qui vino tremit & vacillat per omnẽ vitam? Naturali nanque firmitate deficiente, necesse est corpus continuò vacillet atque moueatur. Cùm potatione procedente eò veniunt,vt de augenda hac insania certent, & de ebrietate per ambitionem contendant:cuius authorẽ legis diabolum habent:victoriæ verò præmium, peccatũ. Nam qui plus hauserit meri,is ptæ cæteris laudatur,is victoriam refert. Atque ità gloria in ignominia illorum est. Inter se nanque contendunt,& vt in iudicio aliquo defensitant. Ebrietas itaque rationis interitus, fortitudinis pernicies, senectus immatura,mors mõmẽtanea. Quid,quęso,sunt ebrij, quàm gentiũ idola? Oculos habent,& nõ vident: aures habent,& non audiunt: manus paralysi affectas habẽt,pedes infirmos ac facilè offendentes.

Brutis peiores ebriosi.

Maledictionẽ Cain in se transferunt.

Zegis ebriosorum author diabolus.

Ebrietatis malum.

Ebrij sunt velut idola gentium.

18. AVGVSTINVS sermone ducentesimo trigesimo primo de tempore: Cùm,fratres charissimi, ebrietatis malum sit graue vitiũ & Deo odibile, ità per vniuersum mundum â pluribus in consuetudinem missum est, vt ab illis qui Dei præcepta cognoscere nolunt,iam nec putetur nec credatur esse peccatum,intantùm, vt in conuiuiis suis irrideant eos qui minùs bibere possunt,& per inimicã amicitiã adiurare homines non erubescunt, vt potũ ampliùs accipiant quàm oportet. Qui enim alterum cogit,vt se plùs quàm opùs est, bibendo inebriet:minùs malum ei erat,si carnem eius vulnerarẽt gladio,quã animã eius per inebrietatẽ necaret. Et omnes ebriosi tales sunt, quales paludes esse videntur. Quid enim in paludibus nascatur, non ignorat charitas vestra: totum quod ibi nascitur, nullum fructum habere cognoscitur. Nascuntur ibi serpentes,sanguisugæ:nascũtur ibi ranæ & diuersa genera vermium,quæ magis horrorem possunt generare, quàm aliquid,quod ad victum proficiat,exhibere. Istæ enim herbæ vel arbores,quæ aut in ipsis paludib⁹,aut circa ripas earum nasci solent, nihil vtilitatis habere videntur, intantùm,vt in annis singulis incendio cõsumẽtur. Videte,quod de ebrietate nascitur, igni præparatur. Tales enim sunt,sicut iam dixi, omnes ebriosi,quorum prandia ducuntur vsque ad noctẽ, quorum cœnas lucifer videt, qui stare non possunt,etiam cùm videntur esse ieiuni,quorum sensus tardi,graues,obtusi, & quodammodò iam sepulti. Denique in ipsa frequenter ebrietate nec seipsos nec alios recognoscunt, nec ambulare valent, nec stare:dicere aliquid vel audire quod ad rationẽ pertineat,omninò non possunt. Frequenter etiam vsque ad vomitum ingurgitare se non erubescunt, & ad mensuras sine mensura bibere. Maiora enim pocula prouidentur, certa bibendi lege contenditur: qui poterit vincere,laudem meretur ex crimine. Indè lites & rixę nascuntur,indè diuersis & horrẽdis saltationibus mẽbra torquẽtur,indè adulteria & nonnũquam homicidia perpetrantur. Et quotiès nimium potum accipiunt, tanquàm in paralysim resoluti, dum suis pedibus ambulare non possunt, fœdissima latura aliorum manibus portantur ad lectum. Et est in illis oculorum caligo vertigo, fatigatio & dolor capitis, suffusio vultus,membrorum omnium tremor, animæ ac mentis stupor. In talibus impletur quod scriptum est: Cui væ? cui tumultus? cui iræ? cui rixæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nónne his qui morantur in vino, & eis qui inuestigant vbi potus fiunt, & student calicibus epotandis? Sed illi qui tales esse volunt, miserabiliter se excusare conantur, dicentes: Ingratum habeo amicum meum, si quotiès illum ad conuiuiũ vocauero,potum ei quantũ voluerit ipse,non dedero. Et non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum,qui & tuus & suus est inimicus. Si & te & aliũ inebriaueris,habebis hominẽ amicum, habebis Deũ inimicum. Et ideò sapienter cõsidera, si iustum sit, vt te à Deo separes, dum te ebrioso coniungis. Ad extremum tu eũ noli adiurare, noli cogere,sed in potestate illius dimitte,vt quantũ sibi placuerit bibat,& si se inebriare voluerit,vel solus pereat, & non ambo pereatis. O infelicitas generis humani,quàm multi inueniuntur, qui ebriosos & luxuriosos ampliùs quàm oportet cogunt bibere,& ante ostium pauperibus petẽtibus vel vnum calicem dissimulant dare nec artẽdunt,quia illud quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis vni ex minimis meis,mihi fecistis. Sed qui tales sunt,quãdo alios in nimio potu sepeliunt, pauperi eleemosynam perenti dicũt: Vade vade in ante, & dabit tibi Deus, & vtique dum ambulauerit homo, ei datur⁹ est. Quid est ergò quod dicit, Vade in ante, & dabit tibi Deus: nisi,Vade ad illũ hominem qui habet Deum,quia daturus est Deus? Ac sic ore suo cõfitetur apud se Deũ non esse,quo inspirante, possit erogare pauperibus. Rogo,fratres charissimi, diligẽter attendite & videte,quia quando animalia ducuntur ad aquam,vbi saturauerũt sitim suam, etiam si supra aquam diutiùs teneantur, repleta siti, bibere nolunt omninò, nec possunt. Considerent ebriosi, si non peiores animalibus iudicandi sunt. Cũ enim animalia ampliùs quã eis opùs est bibere nolunt, illi & duplum & triplum,quàm eis expedit, potũ accipiunt. Et vndè trium aut quatuor dierũ refectionẽ potuerãt rationabilem habere, vno die cũ grandi peccato contendunt perdere potiùs,quàm expendere,propter inuidiam aut ebrietatẽ: atque vtinàm potũ tantummodò perderent,& non etiã ipsi perirent. Et nonnullis interiectis scripturæ testimoniis,ait: Ipsi qui cõtra coalumnã & amicam suam ebrietatem loquentibus irascuntur, libera à nobis

Propter consuetudinẽ putatur ebrietas non esse peccatum.

Cogentes ad nimium potum.

Ebriosi paludibus comparantur.

Ebriosi quales sint.

nobis voce audiant, quia quicunq; ebriosus pœnitẽtiã de ipsa nõ egerit,sed vsque ad mortẽ suam in ipsa ebrietate permanserit, in æternũ profectò peribit, quia non mentitur Spiritus sanctus, per Apostolum dicens: Neq; ebriosi regnũ Dei possidebunt. Et ideò quicunque sunt ebriosi, meliùs faciunt vt non nobis,sed sibi potiùs irascantur, & cum Dei adiutorio de luto fœcis se excutiant, vel de cloaca ebrietatis, dum adhuc tẽpus pœnitendi est,festinent quanta possunt celeritate, Deo auxiliante,consurgere,& totis animæ viribus cũ Propheta supplicantes Domino dicant, Eripe me de luto,vt non inhæream. Et illud: Nõ me demergat tempestas aquæ,neq; absorbeat me profundũ,neque vrgeat super me puteus os suũ. Ebrietas enim quasi inferni puteus quoscũque susceperit,nisi digna subuenerit pœnitẽtia,& emẽdatio fuerit subsecuta,ità fortiter sibi vendicat, vt eosdẽ ipsos de inferni tenebroso puteo ad charitatis vel sobrietatis lucem redire sine pœnitentia non permittat. Sed hic ante omnia intelligere & scire debemus, quia nõ vna die efficiuntur homines ebriosi, sed cũ paulatim adiurantibus & cogẽtibus crudelissimis inimicis potiùs quã amicis, per singulos dies singulos sibi aut binos calices ad potũ consuetudinarium addunt. At vbi hoc in vsum miserint,ità eos ipsi⁹ ardor ebrietatis occupat, vt illos semper sitire cõpellat. Sed qui se de hoc malo desiderat liberare, quomodò sibi interuallo dierum potum addendo ad ebrietatis tenebras peruenit,ità paulatim subtrahendo ad sobrietatis lucẽ redeat. Qui si semel totum, quod ampliùs accipiebat, subtraxerit,vbi nimia siti cœperit exardescere,cũ grandi amaritudine clamat & dicit: Mãlle se mori, quàm sibi bibendi vel inebriandi consuetudinem tollere: nec attendit quòd tolerabilius erat illi in carne mori, quàm in anima per ebrietatem interfici. Et ideò vt nec ardorem nimium patiatur, & de tam graui malo quod patitur, liberetur, sicut iam dictum est,per interualla dierum sibi aliquid de nimietate potus subtrahat, quousquè ad rationabilem bibendi consuetudinem redeat. Qui hoc ità, vt diximus, per partes subducere voluerit, & de ebrietate liberabitur, & illam intolerabilem pœnam non patietur. Ergò, fratres charissimi, dum hæc suggero, me absoluo apud Deum. Quicunque me audire contempserit, & ad bibendũ pronus fuerit, vel in conuiuio suo alios adiurare vel cogere voluerit,& pro se & pro illis in die iudicij reus erit.

1. Co. 6.

Psal. 68.

Ibidem.

Ebrietatis vitium, vsu patratur.

Consuetudo potandi quomodò tollenda.

Nemo ad bibendum cogendus.

Nota.

Ebriosi excusant se dicentes, se nõ plus bibere quàm sibi opus est, nisi ad sitim.

Excusatio ebriosorum vacuitium. Psal. 140.

19. IDEM in sermone ducentesimo trigesimosecũdo de tempore: illud verò quale est, quòd ipsi infelices ebriosi, quando se nimio vino ingurgitãt, ridẽt,& vituperant eos, qui rationabiliter hoc tãtùm quod sufficit,bibere volunt,dicẽtes eis: Erubescite,& verecundia sit vobis, quare nõ potestis bibere quantùm nos? Dicũt enim eos non esse viros. Et videte miseriam ebriosorum,Se dicunt esse viros,qui in ebrietatis cloaca iacent: & illos non dicunt esse viros,qui honestè & sobriè stãt. Iacent prostrati,& viri sunt: stant erecti,& viri non sunt? Victor ebrietatis, vituperatur: & victus ebrietate, laudatur. Irridetur sobri⁹,qui & se & alios potest regere: & nõ irridetur, immò nõ plangitur ebriosus, qui nec se, nec alios potest agnoscere. Solent ebriosi ità se excusare vt dicant, Persona potens me coegit vt ampliùs bibã, & in conuiuio regio non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis,ista prætẽdimus: & quod implere nolumus,nõ potuisse nos dicimus. Nolle, in culpa est nostra: & nõ posse,prętẽditur. Etiã si ad hoc veniretur,vt tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris: melius erat vt caro tua sobria occideretur,quã per ebrietatẽ anima moreretur. Sed excusatio ista falsò obiicitur. Ipsi enim reges, & quicunque sunt alij potẽtes,quia Deo propicio & Christiani sunt, & prudẽtes,& sobrij,& toto corde Deũ timẽtes, si te viderẽt definisse,vt eis non acquiescas pro timore Dei inebriari,si tibi sub hora videãtur irasci, posteà verò te in grandi admiratione suscipiunt, dicentes: Quantum cũ illo egimus,quantis eũ minis & terroribus fatigauimus, & tamẽ nunquã eũ à sobrietate separare potuimus. Nam & Deus qui te videt per eius amorem inebriari non velle,ipse tibi gratiam illorum dabit,qui te,vt ampiùs biberes,videbãtur hortari & cogere. Ille qui ebrietati resistit,si cum Dei adiutorio perseuerare voluerit, & pro ipsa aliquas pertulerit tribulatiões, omnia ei Dominus ad martyrij gloriã reputabit. Et post pauca: Ideò,charissimi,tãta infelicitate se inebriãt homines, quia putant ebrietatem,aut paruũ,aut nullum peccatum esse. Sed pro ista ignorãtia maximè sacerdores ĩ die iudicij reddituri sunt rationẽ,si commissis sibi populis, quæ vel quanta mala de ebrietate nascuntur,assiduè noluerint prędicare. Qui ergò credit ebrietatem esse paruum peccatum, si se non emendauerit, & pro ipsa ebrietate pœnitentiam nõ egerit,cũ adulteris & homicidis æterna sine remedio illum pœna cruciabit,secundùm illud, quod ipsi benè nõstis bearũ Apostolũ prædicãsse: Neque,inquit, fornicarij,neque idolis seruientes,neque molles, neque mascul⁹rum cõcubitores,neque auari,neq; adulteri,neq; ebriosi regnum Dei possidebunt. Videte, ebriosos cum fornicatoribus & idolis seruientibus,& masculorum concubitoribus & adulteris iunxit.

Nota.

Responsio.

1. Cor. 6.

20. CHRYSOSTOMVS in sermone contra luxum & crapulam: Eũ qui vinit in deliciis, & ebrietati deditus est,& parasitos alit,& adulatores, & carniũ voratione & vini potatione disrumpitur, sæpè & inuitum & sponte necesse est peccare,& extra hũius loci tempus,& cùm illinc recesserit. Nam sicut nauis oneraria, quæ supra suam magnitudinem vehenda capit oneris magnitudine grauata, submergitur: ità anima & corporis nostri natura si plures acceperit cibos,quàm ferat natura sua, impletur,& iniectorũ grauitarem nõ amat,& in perditionis pelagus demergitur, & nautas & gubernatores,& eos qui in prora,& alios nauigantes,& ipsum onus cũ hominibus perdit. Sicut igitur nõ tranquillitas maris,non scientia gubernatoris,nõ nautarum multitudo, non præparationis studiũ, non anni pars tempestiua, non aliud quicquã naui,quæ sic in tempestate est, prodest: ità & delicatis cuenit,neque cogitationũ multitudo,neque eruditio & admonitio,neq; admonitiones & cõsilia,neque aliud quid,neque timor futurorũ,neq; pudor,neque accusatio præsentiũ,neq; aliud quid saluare potest sic periclitãtem animã: sed inualescit luxus & amẽtia per omnia: & sub aquas nolẽs volens eũ qui ægrotat,defert, & graue facit naufragiũ. Vndè nihil facile,nihil ad futuram vitam &

Ventri dediti, sæpè inuiti peccant.

Nauibus onerariis comparantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad omnia inutiles & inepti.

iustificationes quæ alibi futuræ, affert. Sed qui talibus vacat, & ad præsentem vitam inutilis fit, ad nihil accommodus, & vbiquè ridiculus, tã in publicis quã in priuatis reb⁹: & si in tumultu aliquid opùs est fieri, non inuenitur habere aliquid prouidentiæ, vel gubernationis: ab omnibus inimicis capi potest, omnibus inutilis, amicis & accedentibus, & non solùm periculis & obsidionibus facilè potest rapi: non in tranquillitate solú eum audire, pauore non caret, sed & in arduis, ob immodestiam morum, se accedenti erit inutilis. Nam ipsum illic, in aduersitatibus loquor, timor & effœminatio, & metus immodicus, & consilij inopia apprædẽdunt: hîc autẽ in prosperitate, audacia & ignominia, & intempestãtia, & inflatio, & arrogãtia plùs inutilem, quàm superiora, efficiunt. Sanè talium non solùm corpora sic effecta, & iniucũdis & superfluis & fœtidis vndiquè plena sunt, ità vt tolerati nequeãt: sed & anima corpore multo iniucundior, multo maiores quã illud morbos in se arripit ex deliciis. Nam sicut corpus nõ solùm superfluitates emittit naturales, sed multo plures, & vndiquè. Nam & oculi, & aures & os grauedine, muco & corruptione, & his quæ intùs generãtur, lutulentis & impuris affectibus sunt plena: & ipsa natura carnis laxior fit, quã naturalis proportio: fœtidáq; & inutilis, & ad omne bonum opus inutilis. Etenim & terra, quando à sua abundantia oppressa fuerit, suum innatũ perdit calorem: perdit autem & suas vires, & neque ad opus, neque ad suam generationem est accommoda. Hinc autem incurabilibus & difficillimis implicãtur morbis, qui perpetuò in voluptate viuũt. Nam in tremoribus & palloribus, mirísque & pedum & manuũ doloribus, & alijs pluribus, de quibus medici dicunt, irretibiles fiunt.

In commoda animi & corporis.

1. Tim. 5.

21. IDEM homilia prima ad populum Antiochenum: Non simpliciter Apostolus Paulus dixit, Vino vtere: sed, Vino modico: non quòd hac admonitione & consilio Timotheus egeret, sed quòd nos indigemus. Idcircò ad illum scribens, nobis

Quantum bibendum.

bibendi vini mensurã & terminos statuit, tantum bibere iubens, quantum valetudinẽ adiuuet, quãtum corpori sanitatẽ præbeat, & non alterũ morbum: nõ pauciores enim, quàm continuatus aquę potus, sed multo plures & difficiliores animi & corporis morbos immodica vini parit potatio, passionum bellum, absurdarum cogitationũ hyemem menti introducẽs, & corporis vim molliorem & solubiliorem efficiens. Non enim ità terræ natura vexata aquarum superabundãtia continuè dissoluitur, vt corporis vis molleſcit, & diffluit, & exilis redditur vini potu continuò ingurgitata. Fugiamus igitur vtrinquè intemperantiam, tum corporis valetudinẽ curando, tum ipsius lasciuias recidendo. Vinum enim à Deo datũ est, nõ vt inebriemur, sed vt sobrij simus: vt delectemur, non vt doleamus. Vinum enim lætificat, inquit Dauid, cor hominis: tu verò ipsum tristitiæ materiã facis.

Vinolẽtia quã malos fructus producat.

Psal. 103.

Etenim animo grauato sunt supra modum ebrij, tenebris multis menti offusis. Medicina optima est, quãdo cõmensurationem habet optimã. Simpliciores nõnulli postquàm aliquos præ ebrietate se deturpantes viderint, illos vituperare omittentes, fructum à Deo datum calumniantur, dicẽtes: Non sit vinũ. Ipsis itaque dicamus, Non sit ebrietas. Vinum enim Dei, ebrietas autem diaboli op⁹ est: nõ vinum ebrietatem facit, nẽ Dei creaturam accuses, sed cõsenui insaniam argue. Tu verò peccantem punire & corrigere omittens, benefactorẽ afficis cõtumelia. Cùm igitur quosdã hæc dicẽtes audierimus, obmutescere faciamus. Non enim vsus, sed immodestia ebrietatem facit: ebrietatẽ, inquam, malorum omnium radicem. Vinum datum est, vt corporis imbecillitatem corroboret, nõ vt animi sanitatem exterminet. Noli igitur immoderatè Dei munere vtens, stultis & impudentioribus hominibus occasiones præbere. Quid enim ebrietate miserabilius? Mortuus est animat⁹ ebrius, dæmon est voluntarius: morbus veniã nõ habens, ruina excusatione carens, cõmune generis nostri opprobrium. Nõ enim in conuentibus tãtùm inutilis ebrius, aut in priuatis & publicis negocijs, sed etiã solo est adspectu omnium grauissimus, fœtores exhalans teterrimos, eructationes, & oscitationes, & voces ebriorum insuaues atque molestæ, eos, qui spectant & simul sunt, extremæ abominationis implent. Et quod malorum caput est, cælum ebrijs inuisum hic morbus efficit, nec æterna bona assequi permittit, sed post vitę huius opprobrium, & illic tali morbo laborantes pœna manet æterna. Hanc igitur improbam cõsuetudinem recidamus, & Paulum audiamus dicentẽ: Vino modico vtere. Etenim ipsum modicũ propter infirmitatem permisit: quòd nisi imbecillitas vexãsset, neque modicum admittere discipulũ coegisset. Necessarium enim est nobis, traditos cibos & potus temporibus & necessitatib⁹ semper metiri: & nullatenùs necessitatem excedere, neque imprudenter & temerè quid facere oportet.

Immodestia ebrietatem facit.

Quàm turpis & miserabilis creaturæ iuratoribus.

1. Cor. 6. Gula ad luxuriam proclivem.

22. ISIDORVS lib. 2. de Summo bono, capite quadragesimo secũdo: Prima est luxuriæ materies saturitas panis: vndè & Propheta Sodomã de satietate panis accusat, dicẽs: Hæc fuit iniquitas Sodomorum, superbia, saturitas panis, & abundantia aquæ. Panem quippe Sodomitæ immoderatè sumentes, in turpitudines defluxêre flagitiorũ, atq; indè meruerunt, comitante superbia, cælestibus aduri incendijs, ex quo modum non tenuerunt edacitatis. Vtile est cauere gulã, ciborúmque concupiscentiã. Quid enim tã noxium, quàm vt animus seruiat ventri & escæ, quæ sunt destruẽda, testante Apostolo ac dicente: Deus autẽ & hunc & hãc destruet. Proxima est ventri libido, sicut loco, sic vitio. Vbi enim ventris cura, ibi & eorum quæ circa ventrẽ sunt proxima. In ordine nãque membrorũ, genitalia vẽtri iũgũtur. Dũmque vnũ ex his immoderatè reficitur, aliud ad luxuriã excitatur. Nõ ad luxuriã vel ad satietatẽ, sed tãtummodò vt corpus sustẽtetur, epulis est vtẽdũ. Nã vt Philosophi dixerũt, cibãd⁹ est vẽter vt cõtineat animã, nõ vt corrũpat. Qui nimiũ cibis vtũtur, quãto magis vẽtrẽ pascũt, tãto amplius sensum mẽtis obtũdũt. Nã Græci dixerunt, ex crasso vẽtre subtilẽ sensum gigni nõ posse. Nã gulæ saturitas nimia aciẽ mẽtis obtundit, ingeniúmque hebescere facit. Libidinis ignes ciborũ fomite increscũt. Corpus autẽ quod abstinentia fiãgit, tẽratio non exurit. Vndẽ & tres pueros abstinẽtes flãma Babylonij ĩcẽdij, etsi tetigit, non cõbussit: quia nimirũ etsi desideriorũ carnalnũ ignis abstinẽtiũ mentes inflammat vsque ad consensum, tamen concupiscentiæ vel operis, nõ exurit.

Luc. 16.

exurit. Cui abundãtia est epularum: ardentis diuitis intendat supplicium, cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia, quãta hîc epularũ fuerat copia. In hoc enim sęculo esurire & sitire nolunt: propterea illic inter flammas sitiens, stillam aquæ quæsiuit, nec meruit. Cõsiderandum quàm vehementer arguantur cõmessatio & sumptuosa conuiuia. Nã per Prophetam comminatur Dominus, se non hanc relaxare iniquitatem his qui eam libenter ambiunt. Dicit enim per Esaiam Prophetam: Ecce gaudium & lætitia occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinũ.

Esaiæ 22.

Si dimittitur iniquitas hæc vobis donèc moriamini. Sicut omnes carnales cupiditates per abstinẽtiã secantur, ità omnes animæ virtutes edacitatis vitio destruũtur. Indè est quòd & princeps cocorũ mutos Hierusalẽ subuertit, quia & vẽter, cui seruitur à cocis, virtutes animæ destruit. Neque enim posse quempiam virtutum perfectionem attingere, nisi priùs ventris edomauerit ingluuiem. Nemo potest dominari cęteris vitiis, nisi priùs ingluuiem ventris restrinxerit. Nec quisquam facilè poterit à semetipso spiritus immundos expellere, nisi per abstinentiam gulæ. Tunc enim hostes qui extra nos sunt, à nobis fortiùs superantur quando prius quæ intra nos sunt vitia extingũtur. Nã frustrà foris agit bellum, qui intùs habet periculum.

Omnes animæ virtutes destruit. Ioan. 5. iuxta LXX.

Non qualitatem ciborum, sed eorum cupiditatẽ cauendam. Nam sæpè accuratiùs præparata, sine gulæ concupiscentia degustãtur: & sæpè abiecta & vilia, edendi cupiditate sumuntur. Sicque fit, vt non sit in culpa ciborum qualitas, sed illud reputetur in vitio, quod cũ desiderio degustatur. Quatuor sunt genera distinctionũ in gulæ appetitu, id est, quid, quando, quantum, & quomodo appetatur. Quid, ad rem ipsam pertinet, quæ appetitur. Quando, si ante legitimũ tempus quid appetatur. Quãtũ verò, ad immoderationem refertur. Quomodo, ad impatiẽtiã festinationis ascribitur. Nullus homini tam importunus exactor est quã venter, qui quotidianã refectionẽ, quotidiana famis exactione adimplet. Cũ cęteris enim vitiis, etsi interdùm nascimur, interdùm tamen cũ eis nõ morimur. Plerunquè voluptas vescendi ità sub obtẽtu necessitatis subrepit, vt dum putatur seruiri necessitati, voluptatis desiderio seruiatur: nec facilè discernitur, vtrùm quod accipiatur, gulæ an indigentiæ deputetur.

Non tam ciborum qualitas, quàm cupiditas cauenda.

Quadruplex distinctio in appetitu gulę.

Nimium importunus exactor, venter est.

Ebrietatis fructus.

23. Et capite quadragesimotertio libri eiusdem: Esca crapulã, potus ebrietatem generat. Ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorẽ cordis, flammã libidinis. Ebrietas ità mentem alienat, vt vbi sit, nesciat. Vndè etiam & malum nõ sentitur, quod per ebrietatem cõmittitur. Verum est, quòd iuxta Prophetam, fornicatio & ebrietas auferunt cor. Vndè in Prouerbijs: Potentes, inquit, qui iracundi sunt, vinum nõ bibant, nè cùm biberint, obliuiscantur sapientiam. Plerilque laus est, multum bibere, & nõ inebriari. Audiant hi aduersùm se dicentem Prophetam: Væ qui potentes estis ad bibendũ vinum, & viri fortes ad miscendã ebrietatem. Vino multo deditos & luxuriosè viuentes, Esaias sic arguit, dicens: Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperum, vt vino æstuetis. De talibus & alio loco dicitur: Væ tibi ciuitas, cuius rex iuuenis est, & cuius principes manè comedũt. Multi enim à manè vsque ad solis occubitũ ebrietati & gulę voluptatibus deseruiunt, nec intelligunt cur nati sunt, sed cõsuetudine beluina detenti luxuriæ tantùm tota die epulisque inseruiunt. Clamat Ioel Propheta his qui ebrietati deseruiunt, dicẽs: Expergiscimini ebrij & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine. Quo testimonio nõ ait tantùm, Flete omnes qui bibitis vinũ, vt bibere omninò non liceat: sed adiecit, in dulcedine quod advoluptuosam pertinet & prodigam effusionem. Nã quantũ satis est necessitati, edocet Timotheum bibere Apostolus, dicens: Vino modico vtere. Non solùm ex vino inebriantur homines, sed etiam ex cæteris potandi generibus, quæ vario modo cõficiuntur. Vndè & Nazaræis, qui se sanctificabant Domino præceptum est, Vinum & ficerã non bibere. Vtraque enim statum mẽtis euertunt, & ebrios faciũt: luxuriã quoquè carnis vtraque æqualiter gignũt.

Ioel. 1.

Confuetudo beluina.

1. Tim. 5.

Nume. 6. Luxuriam gignit vinum & ficera.

Quidam continentes sicut panem cum pondere edunt, ità & aquam cum mensura sumunt, asserẽtes ad castimoniam carnis etiam aquæ abstinentiam conuenire.

Osee 4. Prou. 31.

24. AMBROSIVS in libro de Helia & ieiunio, capite duodecimo: Sicut mater fidei, cõtinentia: ità perfidiæ mater, ebrietas est. In quod facinus non ista præcipitat? Sedentes in foribus tabernarũ homines, tunicam non habentes, nec sumptũ sequẽtis diei, de imperatoribus & potestatibus iudicãt, immò regnare sibi videntur, & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate diuites, qui sunt in veritate inopes. Aurum donãt, dispensant pecunias populis, ciuitates ædificant, qui nõ habẽt vndè cauponi potus sui precium soluant. Feruet enim vinum in his, & nesciunt quid loquãtur. Diuites sunt dũ inebriantur: mox vbi vinum digesserint, cernũt se esse mendicos. Vno die bibunt multorum dierum labores. De ebrietate ad arma cõsurgunt, calicib⁹ tela succedunt. Pro vino sanguis effunditur, & ipsum sanguinem vina fuderunt. Quàm fortes sibi homines videntur in vino, quàm sapientes, quàm diserti, quàm etiã pulchri ac decori, cùm stare non possint? Mens titubat, lingua balbutit, pallor & sanguis ora suffundit. Fœtor ebrietatis horrorifit. Barbari in ferrum ruunt, vulgus in rixas. Si quis eorum pugno fuerit percussus, videas ora sauciorum vini lachrymas fundere, miserabiles epilogos decãtare. Habet enim hoc remulentia, vt & molliat, & resoluat corda temulentorum. Sicut enim ignis probat ferrum durum, ità & vini incendio etiam superborum hominũ cor liquescit. Omnes sibi in vino ęquales videntur, nullus inferior. Nõ pauper diuiti cedit, vtpotè quia pauperem se esse nescit. Nõ infirmus valido, cui omnis in bibendo est fortitudo. Nõ mendicus locupletiori, nõ ignobilis honorato: sed cùm bibunt, illum regẽ habẽt, qui bibendo superauerit. vitos. Meritóq; scriptũ est, Æqualis vita hominibus, vinum in ebrietate. Sed vtinàm & quod sequitur, audires: Bibas illud moderatè, vt sis sobrius. Nõ habes, quòd accuses vinum: in iucunditatem creatum est, nõ in ebrietatẽ ab initio. Exultatio animæ & cordis est, si illud moderatè bibas. Immoderatio autẽ potus, in iracundiam concitat, & ruinas multas efficit. Sed fortè dicas, has esse potationes vulgariũ & leuissimorum hominum. Veniamus ergò ad horũ po-

Perfidiæ mater ebrietas.

Ebrietatum fuitas.

Malum bibere, non tamen inebriari. Efaiæ 5.

Ecclesiast. 10.

Ecclesi. 31. iuxta LXX. aut aliã versionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Compotorũ confitetudo.

tentium & fortissimorum conuiuia.

25. CAPITE decimotertio: Primò minoribus poculis velut velitari pugna præluditur. Verùm hæc non sobrietatis est species, sed bibendi est disciplina. Etenim vt tragœdiarum actores primò sensim vocem excitant, donèc viuæ vocis aperiãt iter, vt posteà magis possint clamorib⁹ personare: ità isti quoquè in principio præludoriis se exercẽt poculis, vt irritent sitim, nè fortè restinguant eã, & satiati posteà, bibere non possint. Ergò vbi res calere cœperit, poscunt maioribus poculis, feruor inardescit. Aridus cibus siti exæstuat, & vbi imminui vasa cœperint, potu meraciore reparantur. Certãt pocula cũ ferculis, & inter moras sæpè geminantur. Deindè procedente potu longiùs, contentiones diuersæ, & magna certamina, quis bibendo præcellat. Nota grauis, si quis se excuset, si quis tẽperandum forte vinũ putet. Et hæc donèc ad mẽsas perueniatur secũdas. At vbi consummatæ fuerint epulæ, putes iã esse surgendum: tunc de integro potum instaurant suum: & cùm cõsummauerint, tunc inchoare se dicũt: tunc deferuntur phialæ, tunc maximi crateres quasi instrumenta bellorum. Ac nè immoderatum hoc arbitreris, mẽsura proponitur, certatur sub iudice, sub lege decernitur. Agonothetes illic furor est, stipendium debilitas, victoriæ præmium culpa: pendet anceps diù & dubius belli euẽtus. Furor enim illic est prælialis. Et in fine: Quos manè insignes armis spectaueras, vultu minaces, eosdem vesperi cernas etiam à pueruli rideri, sine ferro vulneratos, sine pugna interfectos, sine hoste turbatos, sine senectute tremulos, in ipso iuuentutis flore arentes.

Certamẽ cõbibonum.

Repræhensio eorum qui inuitãt alios ad potũ ac cibũ immoderatũ.

26. RVRSVM capite decimoquarto: Rogas ad iucunditatem, cogis ad mortẽ. Inuitas ad prandiũ, efferre vis ad sepulchrũ. Cibos promittis, tormenta irrogas. Vina prætendis, venena suffundis. Omne enim quicquid nocet, venenum est. Tollit sensus, viscera exurit, somnũ infert, caput vexat. Etiã maior vis vini, quàm veneni est. Deniquè venenũ vino excluditur, nõ veneno vinum. Meritò Deus per Moysen nõ solùm veneno, sed etiã draconum veneno vinum cõparauit, dicens: Furor draconũ vinum eorũ: & ira aspidũ insanabilis. Et pulchrè additur, insanabilis. Multi enim reliquorũ serpẽtium veneno curantur, nemo ebrietate. Certè veneno cato vulneratur, vino mẽs. Noxia est ebrietas ad corporis sanitatem, menti etiã crimen adiungit. Aduerte etiam & perfidiæ venenum, vini declaratum nomine. Ait enim suprà de alienigenis, qui nescirẽt Deũ: De vinea enim Sodomorũ vinũ eorum, & vitis eorum vitis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, botrus amaritudinis in ipsis.

Deut. 32.

Ebrietas animo & corpori nocet.

Ibidẽm.

Ebrietatis detestatio, & quantum detrimenti adferat.

27. CAPITE decimosexto: Sudãt vino corpora tumulentorum: si leuiùs ea tetigeris, exprimis vinũ. Ebrietas fomentum libidinis, ebrietas incentiuũ insaniæ, ebrietas venenum insipientiæ. Hæc sensus hominum mutat & formas, per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes: Siquidẽ naturali vapore corporis calidi, & præter naturã vini calore flammati, cohibere se nõ queunt, & in bestiales libidines excitantur, vt nullum tempus præscriptũ habeant quo deceat indulgere concubitui. Vocẽ amittunt, colore variantur, oculis igneſcunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardeſcunt, sensu excedũt. Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi grauis pœna, hinc exitialis cruditas, hinc vomitus frequens semesas epulas cum internorum viscerum cruore fundentium. Nã cadẽ Dominus per Hieremiam locutus est, dicens: Bibite & inebriamini, & vomite, & cadetis, & nõ consurgetis. Hinc etiam vanæ imagines, incerti visus, instabilis gressus, vmbras sæpè transiliunt sicut foueas. Nutat his cum facie terra: subitò erigi & inclinari videtur, & quasi vertatur, timẽtes in facié ruũt, & solum manibus appræhendunt, aut cõcurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus tanquàm maris fluctuãtis fragor, & resonantia fluctũ littora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incõdito, alij inconsolabili mœrore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores. Vigilantes somniant, dormientes litigant. Vita his somnium est: somus his mors est: excitari nullis vocibus possunt, quantoliber stimulando impulsu petas: nisi resipuerint, euigilare non possunt. Vndè benè Hieremias huiusmodi hominem tanquàm superfluam creaturã deflendum putat. Quid est homo ebrius, nisi superflua creatura?

Hieremi. 51.

Homo ebrius nihil aliud quã superflua creatura.

Pœnitẽtiã eorum qui se inebriant.

28. CAPITE decimooctauo: Sed quid de viris loquamur, quãdo etiam fœminæ, quas oportet solicitiorem castitatis sobrietatisque adhibere custodiã, vsque ad ebrietatẽ bibunt? Deindè surgentes, quas etiã inter secreta domũs vel audiri ab alienis non conuenit vel videri, prodire audent in publicũ nõ velato capite, vultu procaci. Apostolus mulieres tacere etiam in Ecclesia iubet, domi viros suos præcipit interrogare. Illæ in plateis inuerecundos viris sub cõspectu adolescentulorum intemperãtium choros ducunt, iactantes comam, trahentes tunicas, scissæ amictus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, saltantes pedibus, personantes vocibus, irritãtes in se iuuenum libidines motu histrionico, petulanti oculo, dedecoroso ludibrio. Spectat corona adolescentum, & fit miserabile theatrũ. Inter saltantium lapsus ocello impuro, & cõtaminato adspectu, terra turpi salatione polluitur, quæ obscœnis cantibus verberatur.

De fœminis temulentis.

1. Cor. 14. 1. Tim. 2.

1. Cor 6. Pœnitẽtia eorum qui alios ad ebrietatem cogunt.

1. B. ECCLESIASTICI trigesimo septimo: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsq; ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

Terra turpi saltatione polluitur.

2. ET capite trigesimoprimo: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cùm manducas multũ, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ: & noli nimius esse, nè fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis nè extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.

3. PSALMO septuagesimo septimo: Et manducauerunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis: nõ sunt fraudati à desiderio suo. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascẽdit super eos, & occidit pingues eorum, & electos Israël impediuit. In omnibus his peccauerunt adhuc.

4. NVMERORVM vndecimo: Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusce-

modi

modi cibus: & eccè furor Domini concitatus in populum, percussit eũ plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscẽtiæ. ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

5. DEVTERONOMII trigesimo secundo: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

6. PROVERBIORVM vigesimoprimo: Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

7. ECCLESIASTICI trigesimoseptimo, vt paulò antè, B. testimonio primo.

8. LVCÆ vigesimoprimo: Attẽdite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & superueniat in vos repentina dies illa. Tanquàm laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.

9. BVRCHARDVS Vvormatiensis Episcopus libro decimoquarto Decretorum, instituit tractationẽ de crapula & ebrietate, & ex canonibus, Patrúmque ac Pontificum sententiis ostendit, quæ pœna iniungenda sit iis, qui illis vitiis implicãtur. Atque inter reliqua hunc adfert canonem ex pœnitentiali Theodori: Sacerdos quilibet si inebrietur per ignorãtiã, septem dies pœniteat in pane & aqua: si per negligentiam, quindecim dies: si per contẽptum, quadraginta dies. Diaconus vel monachus, secundùm ordinem, vt scriptum est, ceu & reliqui Clerici, & ministri iuxta ordinem, iudicio Sacerdotis pœniteant. Laici velut vota non habentes, si inebriantur, arguãtur à Sacerdote, quod ebrioſi regnũ Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas, & cõpellat eos pœnitere. Qui cogit hominem vt inebrietur humanitatis gratia, acerrimè corripiatur, & septẽ dies pœniteat: si per cõtemptũ triginta dies. Nullus Christianus aliũ Christianum plus bibere cogat, quàm naturæ sufficiat. Quod si fecerit, iuxa id quod in pœnitẽtiali habetur, pœniteat. Et eiusdẽ libri capite decimotertio ex pœnitẽtiali Romano: Qui per ebrietatem vomitum facit, si presbyter aut diaconus est, quadraginta dies pœniteat. Si monach⁹, triginta dies pœniteat: si Clericus, viginti dies: si Laicus, quindecim dies. Item capite decimoquarto ex pœnitentiali Bedæ: Laicus si per ebrietatem vomitum facit, tres dies à carne & vino & cereuisia abstineat. RVRSVM capite decimoquinto ex eodem: Si quis per nequitiam alium inebriat, quadraginta dies pœniteat. Quòd si in consuetudine habuerit, communione priuetur, donèc dignè pœniteat, & emendationẽ promittat.

Vomentes ex ebrietate.

Alios inebriãtes.

10. Ivo Episcopus Carnotẽsis tertiadecima parte Decretorum, à capite sexagesimonono vsque ad octogesimum sextum, habet omnia quę Burchardus in libro decimoquarto: & quæ ex eo antè adducta sunt, apud Iuonem capite septuagesimosexto, octogesimoprimo, octogesimosecundo, & octogesimotertio reperiuntur.

11. Ad Ephesios quinto, vt in textu.

12. PROVERBIORVM vigesimo: Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens.

13. HIERONYMVS in caput primũ epistolæ ad Titum: Quale est autem, Episcopum videri vinolẽtũ, vt sensu occupato vel exaltet risum cõtra gratitatis decorem, & labiis dissolutis cachinnet, vel si paululùm tristis, cuiuspiã rei fuerit recordatus, inter procula in singultus prorumpat & lachrymas? Longũ est ire per singula, & insanias quas ebrietas suggerit, explicare. Videas alios pocula in tela vertẽtes, scyphum in faciem iacere conuiuæ: alios scissis vestibus in vulnera aliena prorumpere: alios clamare, alios dormitare: qui pl⁹ biberit, fortior cõputatur: accusationis occasio est, adiuratũ per regẽ frequentiùs non bibisse. Vomunt, vt bibãt, bibunt, vt vomant. Digestio ventris & guttur vno occupantur officio. Hoc nũc dixisse sufficiat, quod, secundũ Apostolũ, in vino luxuria est. Et vbicũquè saturitas atq; ebrietas fuerint, ibi libido dominetur. Specta ventrẽ & genitalia: pro qualitate vitiorũ, ordo membrorum. Nunquam ego ebriũ castum putabo, qui etsi vino cõsopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum.

Quas insanias ebrietas suggerat.

Ephe. 5.

Ebrius nũquã castus.

14. IDEM in epistola octogesimatertia ad Oceanum: Vinolentia scurrarum est, & comessatorum: ventérque mero æstuans, citò despumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est. Qui luxuriatur, viuens mortuus est: ergo qui inebriatur & mortuus & sepultus est. Noë ad vnius horæ ebrietatem nudat fœmora sua, quæ per sexcentos annos sobrietate cõtexerat. Loth per temulẽtiam nesciens libidini miscet incestum: & quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt.

Vinolẽtia scurrarum est. Luxuriam parit. Qui inebriatur, mortuus & sepultus est. Gen. 9. & 19.

15. AMBROSIVS libro primo de pœnitẽtia, capite decimoquarto: Pascitur libido conuiuiis, nutritur deliciis, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Grauiora sunt his fomenta verborum. Vbi caro inebriatur, mens titubat, animus vacillat, cor fluctuat.

Pascitur libido conuiuiis.

16. PRIORIS ad Corinthios sexto: Nolite errare, neque fornicarij, &c. neque ebrioſi, neq; maledici, neque rapaces regnũ Dei possidebunt. Esca vẽtri, & vẽter escis, Deus autẽ & hũc & has destruet.

17. AD Galatas quinto: Manifesta sunt opera carnis, quę sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, &c. homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quę prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

18. OSEÆ quarto: Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor.

19. PROVERBIORVM trigesimoprimo: Noli regibus ô Samuel, noli regibus dare vinũ: quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas: nè fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

20. ECCLESIASTICI decimonono: Vinũ & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguunt sensatos.

21. ESAIÆ quinto: Væ qui potẽtes, &c. vt in textu.

22. ET capite vigesimoseculdo: Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad caluitium & ad cingulum sacci, & ecce gaudium & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinũ. Comedamus & bibamus, crãs enim moriemur. Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituũ, Si dimittetur iniquitas hæc vobis donèc moriamini: dicit Dominus exercituum.

23. PROVERBIORVM vigesimotertio: Noli esse in cõuiuiis potatorum, nec in comessationibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

eorũ,qui carnes ad vescendũ cõferunt: quia vacãtes potibus,& dantes symbola,cõsumentur,& vestietur pannis dormitatio. Et paulò pòst: Cui væ?cui patri væ?cui rixæ?cui foueæ? cui fine causa vulnera? cui suffusio oculorum?Nónne his qui commorantur in vino,& studẽt calicibus epotãdis?Nè intuearis vinũ quando flaueſcit,cùm splẽduerit in vitro color eius: ingreditur blãdè,sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.Oculi tui videbũt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa.Et eris sicut dormiẽs in medio mari,& quasi sopit' gubernator amisso clauo: & dices,Verberauerunt me, sed non doluit: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo,& rursùs vina teperiam?

24. AMOS 6. Væ qui opulenti estis in Sion,&c. qui dormitis in lectis eburneis,& lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege,& vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocẽ psaltrij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici: Bibẽtes vinũ in phialis,& optimo vnguẽto delibuti,& nihil patiebantur super contritione Ioseph.

25. LVCÆ sexto: Væ vobis diuitibus, + quia habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis,quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nũc, quia lugebitis & flebitis.

VIII.

Quid est Ira,& quæ soboles ex illa nascitur?

HIra est immoderata cupiditas puniendi eius,à quo læsum se quis arbitratur. [a] Nascuntur ex illa detestandæ filiæ,rixæ,tumor mentis, cõtumeliæ,clamor,indignatio,atque blasphemia.

B. Est [b] hoc animi virus pernicioſum,omnẽ iudicij prudentiæque vigorem,& animi sæpéque corporis sanitatem labefactans. Quare monuit Ecclesiastes:[c] *Nè sis velox ad iracẽdũ,quia ira in sinu stulti requiescit.* Et gẽtium Doctor præcepit:[d] *Omnis amaritudo,& ira,& indignatio, & clamor,& blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicèm benigni,misericordes,donãtes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit vobis.* Cæterùm aduersùs iracundos,cõtentiosos, contumelioſos iam lata est CHRISTI sententia,valdéque metuenda illa:[e] *Omnis qui irascitur fratri suo,reus erit iudicio: Qui autẽ dixerit fratri suo,racha,reus erit concilio: Qui autem dixerit,fatue,reus erit gehennæ ignis.*

a Greg.lib. 31.Moral.cap.31. Prouerb. 29.d Iob 15.a Eccl. 19.d Ephes.4.g.
b Lege Basil. in hom. 10. de ira,Chryso.ad pop. hom.19. & sequentib.Item hom.6.in acta.4.& 18.in Matth.Greg. li.5.Moral. c. 30, & sequent.
c Eccl. 7. b Eccl. 8. d 28.a b 30.d Prouerb.12.c 15.a c 18. a b 22. d 26. c 27. a Iob 5. a Psal.4.a & 30.b
d Ephe.4.g Col. 3. b Bernardus ſer.13. in psal. Qui habitat. Amb.lib. 1. off.cap.ult. 21. Aug.in psal.4.Ité lib. de vera rel. c.45. epist.87.& 149. Greg.lib.8. epi.51. ad Leon.
& p.3.curæ past. admon.17.
e Matt.5.c Greg.lib. 21. Moral.c.5. aug.libro 1. de serm. Domini in monte cap. 19.in Enchirid.c.79.

TESTIMONIA.

1. H. GREGORIVS libro trigesimoprimo Moraliũ,capite trigesimoprimo.De ira rixæ, tumor mentis,contumeliæ,clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur.

2. PROVERBIORVM vigesimonono: Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignãdum facilis est,erit ad peccandum procliuior.

3. IOB decimoquinto: Respõdens autem Eliphaz Themanites,dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens,& implebit ardore stomachum suum? Nunquid primus homo tu natus es,& ante colles formatus? Nunquid consiliũ Dei audisti,& inferior te erit eius sapientia? Quid nõsti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis multo vetustiores quã Patres tui. Nunquid grãde est vt cõsoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent. Quid te eleuat cor tuum,& quasi magna cogitans,arronitos habes oculos? Quid tumet cõtra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusce modi sermones? Quid est homo,vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis,& cœli non sunt mundi in conspectu eius. Quãto magis abominabilis & inutilis homo,qui bibit quasi aquam iniquitatem,&c.

4. ECCLESIASTICI decimonono: Est correptio mendax in ira contumelioſi: & est iudicium quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens. Amictus corporis, & risus dentium,& ingressus hominis enunciant de illo.

5. AD Ephesios quarto: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio,& clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

1. B. BASILIVS Magnus in homilia de ira, quæ est decima inter homilias variorum argumentorum: Quando semel ire perturbatio mentẽ præcipitans,imperium animæ sumpserit,hominẽ penitùs in feram conuertit, nec hominem qui rationis sit compos,esse sinit. Quod enim venenũ virus emittẽtibus erit,hoc item & furor animo irritatis ac perturbatis.Impetu feruntur, insiliunt,rabie vt canes afficiuntur,pungũtur vt scorpij,mordent vt serpentes. Nouit & scriptura eos qui hoc vitio tenentur,ferarum appellatione vocare, quibus sese ob peruersitatẽ similes ac familiares reddiderunt.Nam & canes,& serpentes,& genimina viperarũ,& his similia nominat. Qui enim ad mutua inter se eiusdem generis parati sunt inferenda incõmoda,iure feris ac venenatis ascribi possunt, quibus ex natura continuum aduersùs homines odium est.Effrenes linguæ,ora incustodita, incõtinentes manus,cõtumeliæ,probra, accusationes, verbera,& alia eiusmodi quecunque quis enumerare poterit, iræ sunt ac furoris fructus. Ob iram ensis acuitur, mors homini ex hoſe venit, fratres inter

Hominem ira in feram conuertit.

Ira fructus.

Irasci homini bona omnia cõtendũ, & aduersus iram remedia.

inter se ignorantur,parentes ac liberi naturę obliuiscuntur.Sed & ante omnia seipsos haud agnoscunt irati,deindè neque quotquot habẽt necessarios.Quemadmodùm enim torrẽtes ad curua loca decurrẽtes,secum obuia quæque trahũt: sic & iratorum impetus violenti & instabiles,omnia similiter percurrunt atq; obruunt. Non eis senectꝰ venerabilis,non vitæ virtus,non generis propinquitas,non acceptæ iam gratiæ,nõ denique quicquid aliud, quanuis æstimandum, in honore est. Momentanea quędam insania est ira. Quin & maximum se in malum sæpiùs conijciunt, & studio vindicandi,seipsos negligũt.Eorũ nanq; memoria quibus læsi sunt,velut œstro quodã incitati, & animo exacerbato atq; æstuanti,nõ priùs desinũt, quàm incommodum aliquod infestanti infligãt: vel ipsi(si id contingat) accipiant: quemadmodũ sæpè euenit,vt quæ per vim tanta sunt, plus accipiant incõmodi,quàm inferant. Quis enim in ea se mala conijceret,quæ ira feruidi homines, quauis occasione vociferantes & exasperati, subeunt atq; tolerant? Nã & omni fera venenata impudẽtiùs ruunt,nec priùs desiſtunt,quàm aliquo malo magno & intolerabili,ira intumescente,æstuantẽ exatient animum. Neque enim ensis acies, neque ignis, neque horrendum aliquid, animum ira intumescentem ac furentem satis compescere valebit: non magis quàm à dæmonibus detenti,à quibus irati nihil nec forma,neque animi affectu differunt.Nã iis qui ad vindictam anhelant, ità quidem circũ præcordia sanguis feruet,quasi vi ignis ebulliat & exæstuet. Supernè verò accensa facie, alio adspectu visendum exhibet iratum,eam formam quæ omnibus cõsueta est & nota,quasi larua quadã,vt in scena fieri solet, prorsùs immutãs: oculi consueti non apparent, sed ignei micantésque,dẽtes acuũt,veluti sues grassantes: vultu sunt licenti sanguine suffuso. Oris tumõre increbescẽte,venæ ob turbati intra viscera spiritus angustiã disruptæ. Vox aspera & intensa, sermo inconstãs & confusus,ac temerè cadens,nec concinnè, nec significanter, ne ex parte quidem prolatus. Postquàm verò ira sicut flamma sicca materia succensa irritatos inuasit,tunc nec sermone dicenda, neque referenda videre licet spectacula.Manus quidem erectas etiam aduersus contribules, & per omnes corporis partes distractas,pedes extra omnem ordinem & ab re certatim discurrentes: denique partes corporis omnes,insaniæ instrumenta factas.Si autem pariter aliquem exaduersò cõcurrentem inueniant, irãmque mutuam inter se exerceant,ea patiũtur,quę fas est eos pati,qui sub tali dæmone cõtendunt ac certant. Membrorum mutilationes,vulnera,mortes præmiũ pugnæ ferunt. Cœpit qui primus manibus iniuriã intulit: alter vlciscitur:Hic instat,ille nõ cedit: corpus obtẽt vulneribus petitur. Ira verò facit, vt dolor & incommodum minimè sentiantur. Non enim dãna corporis aut sensum curant, cùm omni studio & omnibus viribus sint animo ad vlciscendũ cõmoti & excitati.Nè,fratres dilectissimi,malum malo curate, neu cõtẽdite inuicẽ calamitate mutua vincere.In rixa enim is inferior est, qui victor est ac peccatis lõgè grauior discedit.Ira certamen excitat,certamẽ verò cõuicium, cõuiciũ verbera, verbera demũ vulnera,ex quibus & mortes sæpè

A dæmonibus vix irati differunt.

sequũtur.Ille maledixit,tu benedicas.Verberauit, tu patere.Expuit,nihilque te existimauit, tu cogita quomodò ex terra es,& in terram reuertẽris. His nanque modis atque rationibus te cõfirmãs, longè leuiora quàm re vera sint,inuenies tibi aduersarij facta iurgiaque. Sic etiam talionẽ illi secutiùs reddes,ostendẽsque quàm sis contumeliis inuulnerabilis,ac præclaram tibi patientiæ coronam cõparabis,dum alterius insaniam, occasionẽ philosophiæ ac tuorũ feceris meritorum. Quamobrem si mihi credis,probra contumeliasque minimè curabis:obscurũ te & igloriũ vocauit, nullúsque æstimationis? terrã te ac cinerem esse dicas.Nec tu melior es patre nostro Abrahã, qui se eadem vocauit:ignarum,pauperem,ignobilẽ nominauit? tu vermem te dicas, & è stercore genus ducere,verba Dauid memorans.His etiam Mosis decus adde. Ille ab Aaron & Maria verbis pẽitus probrosis,nõ ad Deum aduersùs illos interpellauit,sed pro eis orauit.Quorum tu,dic mihi, cupis esse discipulus? beatorũ hominum & Deo gratorum, an eorum qui spiritu referti sunt maligno? Quando enim verborum cõtumelia tẽtaris, illud existima, periculum de te fieri,an Deo per patiẽtiam adhæreas, seu per iram in aduersarij partes inclines. Da tempus cogitationibus, ad optimam eligendi partem opportunum. Nam è duobus alterũ procul dubiò consequéris,aut inimicum tuæ mansuetudinis exemplo,munitiorem reddes: vel certè si despexeris, acriùs illũ vindicabis. Si enim malum est ira, cur malum id non euitas? Si venia dignũ,cur irato succenses? Ex quo si secundus venisti ad iram,nihil te hoc iuuabit.Nõ enim in certaminibus palęstram priùs prouocans,sed qui superat,coronatur. Quamobrem non solùm is qui facinus aliquod graue priùs tẽrauerit,sed qui mali ducis ad scelus exẽplum fuerit imitatus, omninò mulctatur. Si enim te pauperem verè appellat, verum respuere nequaquàm debes. Si mentitur, quid ad te dicti vanitas? Sicut enim ad laudes tuas si veritatem excedunt, efferri nõ debes:ità nec ad probra in te nõ verè iactata,minimè dolere.Nónne vides,quemadmodùm sagittę si duriora offendant,resultant ac excidunt:in mollibus verò & obedientibus facilè figuntur: ità & in contumeliis euenit:qui eis occurrit ac resistere quærit, illas in se recipit:qui autem mãsuetudine ac patientia armatus,ad eas excipiendas se pręparauerit,omninò excutiet ac euitabit. Quid,miser,angeris pauperis appellatione? Reminiscere quòd quemadmodũ nudus in mundũ venisti, nudus etiam egressurus es. Quid enim nudo paupertius? Nihil profectò grane audisti,nisi tibi ipse quę obiecta sunt,agnoscas. Quis vnquã ob paupertatẽ in carcerẽ ductus est? Nam egẽre,nõ tutpe quidẽ aut aliquod probrum fuerit,sed paupertatem generosè non ferre. Memor sis Domini nostri Iesu Christi:qui cũ dines esset,nostri gratia egẽre voluit.Si verò & stultus & indoctus appellaberis, reminiscere eorum quæ à Iudæis tactata sunt in veram sapientiam: Samaritanus es,& dæmonium habes.Si enim cõtra hæc maledicta iraſceris, iam ea corroborãsti. Quidnam est ira stultius? Si verò quietus & immobilis persistas,pudorem maledicenti magnum intulisti, cùm te ipsa prudentiam modestiámque ostenderis. Alapa seu pugillo cęsus es? expuit

Momentanea insania.

Gen.18.

Psal.21. Num.12.

Iob.1.

Lucæ 2. 2.Cor.8.

Ioan.8. Nihil ira stultius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquis in faciē? Eadē & Dominus est passus. Nec enim ab expuentibus aut cædentibus faciē auertit. Calūniā pateris? & Domin⁹. Tua laceratur vestis? Et à Domino quoquē vestis per vim extracta, & super eā missæ sortes. Nondùm condēnatus es, nondùm cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius imitationem peruenias. Talia igitur, & horū similia tibi succurrant, mētisq; tuæ impetū ac iram cōpescant. Similes nanq; præparationes & animi dispositiones, morsus cordis & impulsus facilè delebunt, & animi cogitationes in tranquillū statū deducent. Quomodò igitur iræ incōmoda fugiamus? Si eam nullo modo mētē rationémve occupare sinamus. Quamobrē si fortè in cogitationem veniat aut cadat, eam ità retineamus, vt equū iugalem nobis ratione, vt freno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentē, & via ingredientem, qua à mētis recto consilio dirigitur. Et paulopòst: Ira, quando oportet & vt oportet, ex ratione dispēsata, fortitudinem, patientiam, ac cōstantiam parit: præter verò rectā rationē tractata, furor & insania efficitur. Idcircò nos Psalmus admonet: Iraſcimini, & nolite peccare. Ipse nanq; Dominus in Euangelio illū qui temerè fratri iratus fuerit, reū iudicij facit. Illū verò qui tanquàm pharmaco ad ea quæ oportet, ira vtitur, minimè condemnat. Dicitur nanque: Vonā inimicitiā inter te & serpentem. Et rursùs: Hostes sitis Madianitis. Docentis verba sunt, vt ira veluti armis vtamur. Ideò Moyses omnium hominū māsuetissimus, vituli idololatriā damnās, Leuitarum manus in cædem fratrum armauit. Vnusquisque, inquit, vestrùm, gladium ad latus teneat, & transite à porta in portam, & flectite per circuitū castrorum, & suum quisque fratrē interimat, & quilibet proximū suum. Et paulo pòst Moyses ait: Vestras hodiè manus Deo consecrāstis, quilibet in filio suo, & fratre suo, vt detur vobis benedictio. Quid Phinees iustū reddidit? Nónne iusta contra fornicantes ira, qui alioqui mitis ac māsuetus existens, postquàm stuprum Zābri & scorti Madianitis palàm in populo vidit, adeóque impudenter admissum, vt nec tam turpe spectaculum occultari vellēt: minimè ità indignū facinus passus, ita vt oportebat vsus, protinùs vtrunque trucidauit. Samuel autē Agag regem Amalech, à Saule cōtra mādatū Domini seruatū, nónne iusta ira in mediū trahens occidit? Sic itaque fit ira sæpenumerò bonarum actionū ministra. Helias verò zelotes quinquaginta supra quadringētos turpitudinis sacerdotes, & quadringentos viros sacrorū nemorum, comedētes de mensa Iezabel, iusta sapiētíque indignatione, in totius Israēl vtilitatem, vt morte mulctarētur, effecit. Tu autē fratri tuo sine causa iraſceris. Quomodò autem sine causa? Cùm sit alius qui instigat dæmon, & alius qui instigatur homo, cui tui maledicis: simile quoddā canibus admittens, qui saxa mordere solent, quādo iactantes attingere nō valent. Instigatus enim ac incitatus, misericordia profectò dignus est. Qui verò incitat, odio maximo est insectandus. In hunc igitur ità trāsfer hominum interfectorem, mendacij patrem, peccati ministrum. Frattem verò in te peccantem miserebere. Nam si in peccato vsque ad extremum durabit, cum ipso dæmone ęterno tradetur igni. Et iterū post pauca: Si ex Dominico præcepto omnium vltimus esse assueueris, quonam modo maledictis præter dignitatē prouocatus, ęgrè ferte aut respōdere poteris? Nā si paruus puer verbis te cōtumeliosis peteret, occasionem tibi potiùs ridendi daret. Quòd si phrenesi captus & sensu excidēs, verba incomposita & stulta, minimēque vera dicat, misericordia potiùs quàm odio dignus erit. Non igitur verba solent tristitiam mouere, sed superbia aduersùs eum qui nos vituperat, & vniuscuiusque de seipso phantasia. Quòd si horum alterutrum menti tuę exemeris, inanes quidam sonorum strepitus erunt, quæ ab aduersario dicentur. Quāobrē iram omninò sedabis indignationémque, nè iram illam quæ de cælo supra omnem impietatem & iniustitiā hominū reuelabitur, experiare. Si enim animo sapienti amaram indignationis radicē extirpare poteris, multa cum hoc principio perturbationum semina facilè extingues. Nam & dolus, & suspicio, & infidelitas, & malignitas, & insidiæ, & audacia, & omnia his similia, huius vitij germina sunt atq; appendices. Itaq; fratres amantissimi, nè obsecro tātum nobis malū inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimum nostris animis innatum, incolā quendā impudentem, nostra interiora possidentem, denique tanctī Spiritus iter ad nos impedientem. Vbi inimicitiæ sunt, cōtentiones, indignationes, secte, nostrīq; animabus perpetuos generātes tumultus, ubi spiritus māsuetudinis haud requiescit. Quamobrem beati Pauli monitis obtēperantes, omnem à nobis indignationē ac clamorem cum omni malitia abiiciamus, ac inuicem boni ac misericordes existamus, expectātes beatā spē māsuetis omnib⁹ promissam.

2. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimanona ad populū Antioch num: Nihil iracundo homine insuauius, nihil granius, nihil infestius, turpius nihil: sicut ecōtrà, nihil nescio iraſci iucundius. Fertæ potiùs quā iracundo homini cohabitandū est. Na illa cùm semèl mansuefacta fuerit, suam seruat legem: hunc autem quotiescunquè mitigaueris, rursùm efferatur, nisi quis in talem habitū ipsum īducetet. Sicut enim dies clara & serena, & hyems multæ plena tristitiæ, itidèm & iraſcentis animus, & mansueti. Quis tortor ità laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ità perforarēt? quis furor ex naturalibus ità sensibus excedere facit, sicut furor & iræ cōsternatio? Nóui multos ex ira mortbos incurriſſe, & febrium difficillimæ præsertim hæ sunt. Si verò ità corpora læduntur, animas cogita: nè cogites enim quod non vides, sed cogita, si malitiam suscipiens ità læditur, quantum patiēs patietur detrimentum. Multi oculos amiserunt, in grauissimum multi morbum inciderunt: generosè quidem ferens omnia, facilè sustinebit. Verūtamen talia tanquàm grauia imperat, & horū nobis mercedem statuit gehennam, & diabolus est, & nostrę salutis inimicus: & magis huic, quàm Christo, parемus, qui saluator est & benefactor & protector, & talia dicit, quæ iucundiora sunt & honestiora, vtilioráque ac magis expedient. & nobis & necessariis nostris plurimùm prosunt. Nil iracundia peius, charissimi, nil ira intempestiuius. Nō opùs est multa dilatione, acutus est morbus. Frequenter ex ira verbum aliquis emisit, ad cuius remedium

Matth. 26. Esaiæ 50.
Matth. 27. Ioan. 19.
Iræ incōmoda quomodò vitari queant.
Ira freno rectæ rationis gubernata, laudabilis.
Psal. 4. Matth. 5.
Genes. 3. Num. 31. Ira veluti armis vti iussit Sancti.
Exod. 32.
Num. 25.
1. Reg. 15.
Bonarum actionum ministra nonnunquàm est ira. 3. Reg. 18.
Iraſcendū non tam homini quàm dæmoni, à quo ille impellitur.
Non tam alterius verba, quàm superbia nostra nos ad ira prouocat.
Matth. 5.
Ephe. 4.
Hominis iracundi vitupe ratio.
Ira vires non habet, nisi eas à nobis accipiat.
Canis est impudens.
Dæmoniacis comparantur homines ex ira ebrij.
Ira corpus lædit, & animā.
Nihil iracundia peius & infelicius. Acutus morbus.

medium totius indiget vitæ: & aliquid commisit, quod omnem ipsius vitā subuertit. Hoc enim est difficile, quod in breui tępore, & per solam actionem, & per vnum duntaxàt verbum æternis nos frequenter exclusit, & multos euacuauit labores. Itaque vos hortor, vt omnia faciatis, vt hanc ferā cohibeatis. Pareamus itaque Deo, nec in barathra nos præcipitemus, sed dū tempus est, equum cohibeamus, nè cessorem subuertamus: iræ amputemus alas, nè ampliùs malum in altitudinem extollatur. Acutum enim est ira vitium, acutum & efficax animas nostras furari, propterèà passim oportet ei aditū obstruere, absurdū enim est, feras quidem māsuefacere posse, animam verò nostram insolescentem despicere. Ignis est vehemens ira omnia deuorans: nam & corpus perdit, & animam corrumpit, & reddit insuauem, & in visu quenque turpissimum. Quòd si furoris tempore posset iraſcēs sibimetipsi notus fieri, non alia foret opùs admonitione. Nihil enim iraſcētis deformius adspectu. Ebrietas quędam est ira, immò verò difficiliot ebrietate, & dæmone miserabilior, sed si modestè agere meditemur, optimam philosophię viam inueniemus.

3. ET homilia trigesima ad populum Antiochenum: Nō habitat Spiritus sanctus vbi furor: maledictus iracundus. Nihil sani potest emanare, vndè procedit ira. Sicut enim in maris tempestate multus tumult⁹, clamor magnus, nec ibi quis philosophandi tempus habet, ità nec in ira. Vide dæmonibus pressorū vultus ebriorum & furētium: Quid inter se differunt? Nónne furoris totum est? Quid enim si hoc ad tempus efficitur? Nam furēs ad tempus premitur, hoc autem quid peius, quòd & se nō confunduntur excusare? Nesciebam, inquit, quid dicerem. Et quare nesciebas hoc, cùm sis homo rationalis? Rationem habens, irrationalium opera facis, tanquàm effrenis equus furore correptus & impetu? Et excusatio quidem est accusatione digna. Vtinàm enim scisses quæ dicebas. Iræ sunt, inquit, verba, nō mea. Quomodò sunt illius? certè vires ira non habet, nisi sumat abs te: quale si quis dicat: manūs sunt, non mea vulnera. Ab hoc igitur dæmone liberemur, cum corripiamus incipientem, sigillum pectori quasi quoddam frenum imponamus. Canis est impudens, ira: sed legem audire discat. Multò peius pressis dæmonio sumus, qui peccamus, dispositi. Sed non spumamus, nec oculos cōtorquem⁹, nec manus. Vtinā hoc in corpore pateremur & non in anima. Vis tibi demonstrem animam spumantem & immundam? cogita iraſcentes & ebrios ex ira. Qua spuma non emittunt immundiora verba? Verè veluti fœtidā saliuam emanant, & sicut illi præsentium nōrunt neminem, ità nec hi, obtenebrata eis mente & oculis conuersis, non amicū, non inimicum, non venerabilem, non contēnendum, sed omnes similiter adspiciunt. Nónne vides eos tremētes, sicut & illos? at non humi sternuntur. Sed eorū anima iacet humi, & palpitās cadit. Si nanque recta stetisset, non passa fuisset ea quę passa est. An non esse tibi videtur animæ prostratæ & propria spoliatæ solertia, quæ faciunt & dicunt ebrij ira? Est & alia furoris species difficilior. Qualis autem hæc? Cùm nec iram dimittere sustinent, sed proprium malum apud se nutriunt, mali memoriam quasi quendam tortorem. Ipsos enim primos occidit mali recordatio, vt omittam futura. Quantum esse putas tormentum homini præcordia percussio, quotidiè, qualiter inimicum vlciscatur, considerāti? Priorem semetipsum punit & castigat, intra seipsum tumens, aduersus se pugnans & exardescens. Nam necesse semper est apud te ignem accensum esse. Et paulo pòst: Nec ad vesperam vsque maneat, inquit Paulus: tāquàm enim tabes quædam & tinea mētis nostræ radicem corrodit. Quam tuis viscetibus feram includis? Satius est anguem vel viperam in corde tuo latere, quàm iram & rancorem. Illa nanque nos repentè relinquunt, hæc autem semper remanet, dentes infigens, infundens venenum, graues adducens cogitationes. Non est contemptibilium hominum, ab ira non vinci. Contemptibilium autem est, ità timere risum extrinsecùs, vt propterèà capiantur, & proprio succumbant vitio, & Deum offendant, sęque vlciscantur.

4. IDEM homilia trigesimaprima ad populum Antiochenum: Bestiam cùm maximè efferatur, tunc fugimus omnes: sic & iraſcentem. Hócne honorem esse cēses, quoniam & bestiam honoramus & furentes, cùm declinamus? Nequaquàm. Nota magis hæc est contumelia: immò verò neque nota, neque contumelia, sed misericordia & humanitas. Non cernis nautas, cùm vehemens ventus spiraverit, vela dimittēres, nè submergatur nauigium? equos, cùm in campū delati cessorem abripuerint, à cessore non retrahi, nè vires in cassùm exhauriat? Ignis est ira, flamma est velox, indigens materiæ. Igni fomitem nè præbeas, & statim malum extinxeris. Non habet ex se fortitudinem ira, nisi sit alter qui nutriat eam. Nulla tibi est excusatio. Ille furore tenetur, & nescit quid agat: tu conspiciens eum cùm in eadem inciderīs, nec ex illo fueris correctus, quam veniam sperabis? Si quem in conuiuio constitutus ab initio videris ebrium, & turpiter agentem. Nónne multò magis post illum inebriatus, venia fueris indignus? Itidèm & hìc, quam excusationem esse putamus, dicendo scilicet, Ego non cœpi? Hoc contra nos est, quòd nec illum conspicati, sumus correcti. Vt si quis diceret, Ego priùs non interfeci: propterèà nanque puniri dignus es, quoniam nec exemplum intuitus, temetipsum coērcuisti. Si videris vomentem ebrium, distrahi, dissipari, oculos habere distentos, immunditia mensam implere, omnes eum fugere, & postmodùm in eadem incidas: num eris magis odiosus? Talis est & iraſcēs, immò verò vomētis venas intendit, oculos inflammat, distrahit intestina, verba multo illis immundiora cibis eructat, indigesta loquitur omnia, elaboratum nihil: nō enim ira permittit, sed sicut illic humorum immoderatio stomachum vexans, vt plurimùm omnia eiicit: itidèm & hic immodicus feruor animam vexans, ea tegere quæ tacere bonum est, non permittit. Sed effabilia dicit, & ineffabilia, non audientes, sed seipsum dedecorans. Sicut igitur à vomentibus fugimus, sic & ab iraſcentibus, puluerem eorum iniiciamus vomito. Quid agentes? tacētes, canes vocemus, vt ipsa deuorēt vomita. Noui, quòd audiētes nauseam patimini: sed cùm hæc fieri videtis, hoc volo vos tunc pati, non autem super facto delectari. Cane sordidior est, cōtumeliis

Ira vires non habet, nisi eas à nobis accipiat.
Ira ebrietas.
Ira furor.
Ira furoris species difficilior.
Ira malum memoriam quasi quendam tortorem.
Ira malum.
Ira malum.
Ira malum

Universidad de Deusto
Biblioteca

gaudens, qui reuertitur ad vomitum suum. Nam si postquàm semel euomuit, destitisset, non esset par illi: si verò rursùm eadem vomit, manifestum est quòd eadem comedit. Quid itaque tali magis abominabile? Quid autem illo sordidius ore, quod tales cibos manducauit? Atqui hoc est opus naturę, illud verò minimè, immò verò & hoc præter naturam, & illud. Quomodo? Non enim secundùm naturam est, temerè contumeliam inferre, sed præter naturam. Nihil igitur vt homo loquitur, sed hæc quidem vt fera, hæc autem vt furens. Sicut enim corporũ morbus est præter naturam, similiter & hoc. Et quoniam præter naturam est, si in eo moratur diu, paulatim moritur, in eo verò, quòd iuxta naturam est, diù commorãs non perit. Mâllem cum homine cœnum edente mẽsam communicare, quàm cum talia loquente. Non cernitis porcos stercus mandentes? sic & isti. Quid enim fœtidius verbis quæ cõtumelioſi loquuntur? Studium eis est, nihil sanũ eloqui, mũdum nihil, sed si quid turpe, si quid deforme, hoc tam facere quàm dicere, & quod grauius est, alios se cõfundere putant, cùm seipsos dedecore magis afficiant.

Porcis comparantur.

Nihil insuauius iracundo.

5. Item homilia sexta in Acta Apostolorum: Nihil insuauius homine iracũdo, nihil onerosius, nihil molestius, nihil fœdius, quemadmodùm scilicet nihil suauius est eo qui nescit irasci: Melius est cohabitare bestię, quàm homini tali, nam illa quidem si semel cicuretur, seruat suam legem, illum autẽ quoties placaueris, iterùm exasperatur. Sibi enim habitũ quendã talem indidit semel. Quemadmodùm enim dies candidus ac lucidus, & hyems plena conturbatione inter se multùm distant, ità etiam iracundi ac mansueti animæ. Sed nondùm quæ ab illis ad alios veniũt incommoda, sed solùm quæ sibiipsis inferunt, audiuimus. Quamuis & hoc non paruum damnum, alium dãno affecisse. Veruntamen nunc hoc cõsideremus: Quis tortor &c. vt suprà ex homilia vigesimanona ad populum Antiochenum, B. testimon. secundo.

Melius est cũ bestiis habitare.

6. Et homilia quarta in Matthæum: Ponamus, si placet, iram quoquè bestiam esse quendam: quantum igitur ab aliis erga mitigandum leonem studium commodatur, tantam tu erga iracundiam impẽde curam, & effice huiusmodi cogitationem mitem atque mãsuetam. Siquidem hæc fera & vnguibus sæuissimis armatur, & dẽtibus, & nisi illam solicitè mansueteceris, cuncta simul disperdet atque lacerabit. Nullus enim leo, nulla sic vipera viscera queunt laniare, vt hominis iracundia ferreis quibusdam vnguibusvniuersa confodiens. Neque enim solummodò corpori nocet, sed ipsius etiam corrumpit animæ sanitatem: cũctas siquidem eius omninò vires discerpit ac deuorat, eámq; ad omnia inutilẽ facit. Si enim ij qui vermes in interioribus corporis nutriunt, ne respirare quidem sinuntur, vexatis profectò adæsisque visceribus, quo modo nos venenatam hãc in nobis alẽtes viperam, irã dico, quæ omnia interiora hominis depascitur, quid vnquàm sanum aut forte poterimus cogitare aut parere?

Ira velut bestia mitiganda & mãsuefacienda.

Quales bestiæ sit.

Corpori animæque nocet.

7. Idem homilia decimaoctaua in Matthæum: Medici quando iniuriis & calcibus cæduntur furentum, tunc illorum magisque miserentur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur, sciẽtes quòd excellentiam morbi significat ea iniuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sententiam, sic tractes iniurios. Illi nanque sunt maximè ægroti, omnémque violentiam sustinentes. Libera eum à graui isto dolore, & da operam vt iram remittat. Libera eum à sęuissimo dęmone, propriæ scilicet mentis furore. Nam & cùm aliquos à dęmone actos videm⁹, sæpe lachrymamur: non autem agimus, vt ipsi quoquè eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis seruemus: illorum enim sunt similes iracũdi, immò illis longè miseriores, qui vtiquè sensibus adhuc integris insaniunt. Propter quod veniam nõ meretur istorum dementia. Noli igitur insultare iacenti, quinimmò miserere. Etenim si videamus, aliquem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis suæ tenebris obtectum, quique etiam malignum humorem vrgeatur euomere, porrigimus manum, & supportamus huc illúcque iactatum. Et si vestimenta ille nostra polluat, non auersamur, neque abiicimus ægrotum, sed illud tantummodò vnum requirimus, quemadmodùm à tam grãdi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga illos faciamus, vt & supportemus vomentes, & confoueamus ægros, nec eos vspiam relinquamus, priusquàm totam prorsus amaritudinem ponant, & tunc tibi gratiam, qui talis fuerit, exoluet maximam. Quando enim eiusmodi æger à passione requieuerit, tunc liquidò cognoscet, à quanta illum conturbatione sanaueris, & quid dico, ab illo tibi gratiam referendam? Deus te ilicò coronabit, & innumeris remunerabit bonis, quia fratrem tuum grauissima ægritudine liberâsti: sed etiam ille te honorabit vt dominum, modestiam tuam per cũcta miratus.

Sanctissimus dæmon, iracundiæ furor. Miseriores iracundi insanientibus sunt.

8. Gregorius Magnus libro quinto Moralium in Iob, capite trigesimo: Virum stultũ interficit iracũdia, & paruulum occidit inuidia. Scienduin nobis magnoperè est, quia quoties turbulẽtos motus animi sub mãsuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem conditoris redire conamur. Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodò scissámque perturbat, vt sibimetipsi non congruat, ac vim intimæ similitudinis amittat.

Iob 5. Iræ refertæ tio.

Quanta sit iracundiæ vis.

9. Et capite trigesimoprimo: Quanta ergò sit iracundiæ culpa pensemus, per quam dum mansuetudo amittitur, superne imaginis similitudo vitiatur. Per iram sapientia perditur, vt quid, quóve ordine agendum sit, omninò nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit, quia nimirùm intelligentiæ lucem subtrahit, cùm mentem permouendo confundit. Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes, quia scilicet confusus animus nequaquàm expleri, etiá si quid intelligere prudẽter valet. Per iram iustitia relinquitur, sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur, quia dum perturbata mens, iudicium* suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectũ putat. Per iram gratia vitę socialis amittitur, sicut scriptum est: Noli esse affiduus cum homine iracũdo, nè discas semitas eius, & sumas scandalũ animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendũ? Quia qui ex se humana ratione non temperat, necesse est vt

Sapientia perditur per iram. Eccle. 7.

Iustitiæ prædem ratione tur. Iacob. 1. Ira furor breuis.

Amittitur per iram mansue. Prouerb. 22.

Concordia rumpitur. Prou. 16.

est vt bestialiter solus viuat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas, & vir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effũdit, quia etiam malos quos incautè ad discordiam prouocat, peiores facit. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram. quia cùm menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suę cognitionis abscondit. Per iram, sancti Spiritũs splendor excluditur, quo contrà, iuxta vetustam translationem, scriptum est: Super quem requieſcet spiritus meus, nisi super humilẽ & quietum, & trementem sermones suos? Cùm enim humilem diceret, quietum protinùs adiunxit. Si ergò ira quietem mentis subtrahit, suam sancto spiritui habitationem claudit, cuius recessione animus vacuus, ad apertam mox insaniam ducitur, & vsque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se prępedit, facies igneſcit, exasperantur oculi, & nequaquàm recognoscuntur noti: Lingua quidem clamorem formar, sed sensus, quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste ab abreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est? Vndè fit plerunquè, vt vsque ad manus ira prosiliat, & quo ratio longiùs recedit, audacior exurgat, séque ipsum animus retinere nõ valet, quia factꝰ est potestatis alienæ, & eo furor membra foris in ictibus exercet, quo intus ipsam membrorum dominam mentem captiuam tenet. Aliquãdo autem manus non exerit, sed in maledictionis iaculum linguam vertit. Fratris nanque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse peruersus homo facere vel metuit, vel erubescit. Fitque vt voto & voce homicidium peragat, etiã cùm à lęsione proximi manibus cessat. Aliquando ira perturbato animo quasi ex iudicio silentium indicit, & quo se foràs per linguam non exprimit intùs deteriùs igneſcit, vt iratus quisque collocutionem suam proximo subtrahat, & nil dicendo, quàm sit auersus, dicat. Et nonnunquàm hæc silentij seueritas per disciplinæ dispensationem geritur, si tamẽ solicitè in intimis discretionis forma teneatur. Nonnunquàm verò dum accensus animus à consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitùs à proximi dilectione separatur, & acriores stimuli ad mentem veniunt: causæque quæ grauiùs exasperant, oriuntur, atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerunquè ira per silentium clausa, intra mentem vehementiùs æstuat, & clamosas tacita voces format, verba sibi, quibus exasperetur, obiicit, & quasi in causæ examine posita, duriùs exasperata respõdet, quod Salomon breuiter insinuat, dicens: Præstolatio impiorum furor. Sicque fit, vt perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat, eúmque grauiùs clausa iræ flamma cõsumat. Vnde benè ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi, viperęæ sunt generationes, mentem comedunt matrem suam.

Lux veritatis amittitur. Ephe. 4.

Sacrificium splendos excluditur. Esaiæ 60.

Abreptitiis iracundi similes.

Ira aliquando vsque ad manus prosilit.

Prouerb. 21.

Ira ad maledicta & imprecationes prosiliens.

10. Capite trigesimosecundo: Sciendum verò est, quòd nonnullos ira citiùs accendit, faciliùs deserit. Nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutiùs tenet. Alij nanque accensis calamis similes, dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt: citiùs quidem flãmam faciunt, sed protinùs in fauilla frigescunt. Alij autem lignis grauioribus durioribúsque non dispares, accensionem tardè suscipiunt, tamen accensi semel, difficiliùs extinguuntur, & quia se tardiùs in asperitatem concitant, furoris sui diutiùs ignem seruãt. Alij autem, quod est nequius, & citiùs iracundię flammas accipiunt, & tardiùs deponunt. Nonnulli verò has & tardè suscipiunt, & citiùs amittunt. In quibus nimirùm quatuor modis liquidò lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plùsquàm primus appropinquat, & in malo secundũ tertius superat. Sed quid prodest quòd iracundia quomodò mẽtem teneat, dicimus, si non etiam, qualiter compesci debeat, exprimamus? Duobus enim modis fracta possidere animum ira desuescit. Primus quippe est, vt mens solicita antequàm agere quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati potest, contumelias proponat, quatenus redemptoris sui probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ nimirùm venientia tanto fortiùs excipit, quanto se cautiùs ex præscięntia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eúmque citiùs inimicus necat, quia nõ repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per solicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans expectat, & indę ad victoriam valenter accingitur, vndè nescíens deprehendi putabatur. Solerter ergò animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari, vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus: & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid non accesserit, lucrum putet. Secundus autem seruandæ mansuetudinis modus est, vt cùm alienos excessus adspicimus, nostra quibus in aliis excessimus, delicta cogitemus. Cõsiderata quippe infirmitas propria mala nobis excusat aliena. Patienter nanque illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur, quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo vel proximo sæpè se recolit parcenda peccâsse.

Primum & secundum genus insanientium.

Tertium & quartum.

Secũdus modus.

Comparatio istorum quatuor inter se.

Bifariàm ira comprimitur.

11. Et capite trigesimotertio: Sed inter hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira quam impatiẽtia excitat, alia quam zelus iustitiæ format. Illa ex vitio, hæc est virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, diuinę animaduersionis impetum Phinees per gladium non placâsset. Hanc iram quia Heli non habuit, morum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit. Nam quo cõtra subditorum vitia repuit, eo contra illum districtio ęterni rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistã dicitur: Irascimini & nolite peccare. Quod nimirùm non rectè intelligũt, qui irasci nos nobis tantùmodò, non etiam proximis delinquentibus, volunt. Si enim sic proximos, vt nos amare pręcipimur: restat vt sic eorum erratibus, sicut nostris vitiis, irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterùm Psalmista ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium, oculum mentis excæcat: ira autem per zelum, turbat: quia quum

Ira duplex, alia bona, alia mala: siue, ira per vitium, & ira per zelum.

Psal. 4.

Eccl. 7.

Psal. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

saltem recti æmulatione concutitur, ea quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse nanque zelus rectitudinis quia inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obscurat, vt altiora in commotione non videat, quæ benè priùs tranquilla cernebat. Sed indè subtiliùs ad alta reducitur, vndè ad tẽpus, nè videat, reuerberatur. Nam ipsa recti æmulatio, æterna post paululùm in tranquillitate largiùs aperit, quæ hîc interim per commotionem claudit: & vndè més turbatur nè videat, indè proficit, vt ad videndum vetiùs clarescat, sicut infirmanti oculo cùm collyriũ immittitur, lux penitùs negatur: sed indè eam post paululùm veraciter recipit, vndè hanc ad tempus salubriter amittit. Nunquàm verò cõmotioni cõtemplatio iungitur nec præualet mens perturbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec solis radius cernitur, cùm commoræ nubes cæli faciem obducũt: nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam trãquillus propriè ostendit: quia quo eius vnda palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum sommopere est, nè hæc eadẽ que instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina præeat: sed velut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo nunquàm recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cùm subdita rationi famulatur. Nam quantumlibèt ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mẽtem vicerit, rationi protinùs seruire contemnit, & tanto se impudentiùs dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Vndè necesse est vt hoc ante omnia qui zelo rectitudinis mouetur, attẽdat, nè ira extra mentis dominium transeat, sed in vltione peccati tempus modúmque considerans, surgentem animi perturbationem subtiliùs rettractando restringat, animositatem reprimat, & motus feruidos sub æquitate disponat, vt eo fiat iustior vltrà alienus, quo priùs extitit victor suus, quatenùs sic culpas delinquentium corrigat, vt antè ipse qui corrigit, per patientiam crescat vt feruorem suum transcendendo diiudicet, nè intemperãter excitatus ipso zelo rectitudinis longè à rectitudine aberret. quia verò, sicut diximus, etiam laudanda boni æmulatio mentis oculum turbat, rectè nunc dicitur: Virum stultum interficit iracundia. Ac si apertè diceretur: Ira per zelum, sapientes turbat: ira verò per vitium, stultos trucidat, quia illa sub ratione restringitur, hæc verò irrationabiliter deuictæ menti dominatur.

Ira pediſſequa, non domina, esse debet.

Iob.5.

12. Ecclesiastis septimo: Melior est patiens arrogante. Nè fis velox ad irascendũ: quia ira in sinu stulti requiescit.

13. Ecclesiastici octauo: Cum iracundo non facias rixam, & cum audace nõ eas in desertũ: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & vbi non est adiutorium, elidet te.

14. Et capite vigesimooctauo: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam: & peccata illius seruãs seruabit. Relinque proximo tuo nocẽti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram: & propiciationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illi°? Memẽto nouissimorum, & desine inimicari. Tabitudo enim & mors imminent in mãdatis eius. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamentum altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te à lite: & minues peccata: homo enim iracũdus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundùm enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundùm virtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundùm substentiã suam exaltabit iram suam. Certamen festinatũ incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem, & lingua testificãs adducit mortem. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit, & si expueris super illam, extinguetur: vtraque ex ore proficiscuntur. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis, qui respicit illam, nõ habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat.

15. Idem capite trigesimo: Zelus & iracundia minuunt dies.

16. Prouerbiorvm duodecimo: Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

17. Et capite decimoquinto: Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

18. Rvrsvm capite decimooctauo: Labia stulti miscẽt se rixis, & os eius iurgia prouocat. Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

19. Item capite vigesimosecundo: Noli esse amicus homini iracũdo neque ambules cum viro furioso, nè forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.

20. Itervm capite vigesimosexto: Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas.

21. Et capite vigesimoseptimo: Graue est saxum, & onerosa arena, sed ira stulti vtroque grauior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?

22. Iob quinto: Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.

23. Psalmo quarto: Irascimini, & nolite peccare.

24. Et trigesimo: Miserere mei Domine quoniam tribulor, conturbatus est in ira oculus meus, anima mea & venter meus.

25. Ed Ephesios quarto, vt in textu.

26. Ad Colossenses tertio: Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatẽ, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ità & vos, &c.

27. Bernardvs sermone decimotertio in Psalmum,

Psalmũ, Qui habitat in adiutorio: Affectio naturalis ira hominum est, sed abutẽtibus bono naturæ, grauis perditio est, & miserãda pernicies. Occupemus illã fratres, in quibus expedit, nè fortè ad inutilia illicitáque prorũpat. Ego vobis dico: non autem ego, sed veritas: non ego, sed dominus: Nolite irasci eis qui transitoria vobis auferunt, qui conuicia inferunt, qui ingerunt fortè supplicia, & post hoc faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci: Irascimini ei quæ sola vobis nocere potest, sola facere, vt omnia illa nõ prosint. Vultis scire quænã illa sit? Iniquitas propria. Ità dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic irascitur, cæteris nõ mouetur, magis & amplectitur ea. Ego (inquit) in flagella paratus sum. Sit dãnũ, sit conuiciũ, sit læsio corporalis: paratus sum, & nõ sum turbatus, quoniam dolor meus in conspectu meo semper. Quidni exteriora omnia paruipendam in huius æstimatione doloris? Filius (inquit) veteri mei persequitur me, & cõuiciãti seruulo indignabor? Cor meũ dereliquit me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorũ meorũ, & damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo? Hinc nimirùm non modò mansuetudo oritur, cui draconis flatus non noceat, sed etiam magnanimitas, quam rugitus leonis non terreat.

Irascendũ est iniquitati propriæ.

Psal.33.

2.Reg.16. Psal.39.

28. Ambrosivs libro primo Officiorũ, capite vigesimoprimo: Caueatur iracundia, aut si præcaueri non potest, cohibeatur. Mala enim lex peccati, indignatio est, quæ ità animum perturbat, vt rationi non relinquat locum. Primum est igitur, si fieri potest, vt morum tranquillitas vsu quodam affectionis proposito in naturam vertatur. Deindè, quoniam ità plerunq; motus infixus est naturæ ac moribus, vt euelli atque * euitari non queat: si præuideri potuerit, ratione reprimatur. Aut si priùs occupatus fuerit animus ab indignatione, quàm consilio prospici ac prouideri potuerit, nè occuparetur: meditare quomodò motũ animi tui vincas, iracundiam tẽperes. Resiste iræ, si potes, cede, si nõ potes, quia scriptum est: Date locum iræ. Iacob fratri indignanti piè cessit: & Rebecæ, id est, patientiæ instructus consilio, abesse maluit & peregrinari, quàm excitare frattis indignationem, & tunc redire, cùm fratrem mitigatum putaret. Et ideò tantam apud Deũ inuenit gratiam. Quibus deindè obsequiis, quantis munerib° fratrẽ ipsum reconciliauit sibi, vt ille præteptæ benedictionis non meminisset, memininisset delatæ satisfactionis? Ergò si præuenerit & præoccupauerit mentẽ tuam iracundia, & ascenderit in te, non relinquas locũm tuum. Locus tuus patientia est, locus tuus sapiẽtia est, locus tuus ratio est, locus tuus sedatio indignationis est. Aut si te cõtumacia respondẽtis mouerit, & peruersitas impulerit ad indignationẽ: si non potueris mitigare mentẽ, reprime linguam tuam. Sic enim scriptũ est: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua nè loquantur dolum. Deinde inquire pacem, & sequere eam. Pacem illam sancti Iacob vide: qua primùm sedato animum, si non præualueris, frænos linguæ impone tuæ: deinde te conciliationis studium non prætermittas. Hæc oratores seculi de nostris vsurpata in suis posuêre libris. Sed ille sensus huius habet gratiã, qui prior dixit. Vitemus ergò, aut temperemus iracundiam, nè sit eius aut in laudibus exceptio, aut in vitiis exaggeratio. Non mediocre est, mitigare iracundiam: non inferius, quàm omninò non cõmoueri. Hoc nostrum est, naturæ illud. Noli respondere irato ad iracundiam eius, siue imprudenti ad imprudentiam eius. Citò culpa culpam excutit. Si lapides teras, nónne ignis erumpit? Ferunt Gentiles, vt in maius omnia verbis extollere solent, Archytæ Tarentini dictũ Philosophi, quod ad villicum suum dixerit: O te infelicem, quàm te afflictarem, nisi iratus essem. Sed etiam Dauid, & arrematam dexteram in indignatione compresserat. Et quanto plus est non remaledicere, quàm non vindicare? Et bellatores aduersus Nabal ad vltionem paratos, Abigail deprecatione reuocauerat. Vndè aduertimus, tempestiuis quoque intercessionibus non solùm cedere nos, sed etiam delectari oportere: Eousquè autem delectatus est, vt benediceret interuenientem, quòd ab studio vindictæ reuocatus foret. Iam dixerat de inimicis suis: Quoniam declinauerunt in me iniquitates, & in ira molesti erant mihi. Audiamus, turbatus in ira quid dixerit: Quis dabit mihi pẽnas sicut colũbæ, & volabo, & requiescam? Illi ergò ad iracundiam prouocabant, hic trãquillitatem eligebat. Iam dixerat: Irascimini & nolite peccare. Moralis magister, qui naturalem affectum inflectendum magis ratione doctrinæ, quã extirpandum nouerat, moralia docet. Hoc est: Irascimini vbi culpa est, cui irasci debeatis. Non potest enim fieri, vt non terũ indignitate moueamur: alioquin non virtus, sed * lenitudo & remissio iudicatur. Irascimini ergò ità, vt à culpa abstineatis. Vel sic: Si irascimini, nolite peccare, sed vincite ratione iracundiam. Vel certè sic: Si irascimini, vobis irascimini, quia commoti estis, & non peccabitis. Qui enim sibi irascitur, quia citò cõmotus est, desinit irasci alteri. Qui autem vult iram suam iustam probare, plus inflãmatur, & citò in culpam cadit. Melior est autẽ secundum Salomonem, qui iracundiam continet, quàm qui vrbem capit: quia ira etiam fortes decipit. Cauere igitur debemus, nè in perturbationes priùs incidamus, quàm animos nostros ratio cõponat. Exanimat enim mẽtem plerunque aut ira, aut dolor, aut formido mortis, & improuiso percellit ictu. Ideò præuenire pulchrũ est cogitatione, quæ voluendo mentem exerceat, nè repentinis excitetur commotionibus, sed iugo quodam rationis & habenis constricta mitescat.

Archytæ Tarentini dictũ. 1.Reg.25.

Pſal.4. Irascimini & nolite peccare, varie intelligitur.

* lentitudo

Prouer.16.

29. Avgvstinvs in psalmum quartum: Irascimini, inquit, & nolite peccare. Quod duobus modis intelligi potest. Aut, etiam si irascimini, nolite peccare: id est, etiã si surgit motus animi, qui iam propter pœnam peccati non est in potestate, saltem ei non consentiat ratio & mens, quæ intus regenerata est secundùm Deum, vt mente seruiamus legi Dei, si adhuc carne seruimus legi peccati. Aut agite pœnitentiam, id est, irascimini vobismetipsis de præteritis peccatis, & vlteriùs peccare desinite.

Psal.4. Eiusdem interpretatio.

30. Idem in libro de vera religione, capite quadragesimoquinto: Inuicti esse volumus, & rectè: habet enim hoc animi nostri natura post Deum, à quo ad eius imaginẽ factus est: sed eius præcepta erant seruãda, quibus seruatis, nemo nos vinceret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ab ira vinci turpius quàm ab homine.

Nunc verò dum ipsa, cuius verbis turpiter cõsensimus, domatur dolore patiendi, & nos in terra laboramus, & cum magno dedecore superamur ab omnibus quæ nos commouere ac perturbare potuerunt. Itaque nolumus ab hominibus vinci, & iram nõ possumus vincere. Qua turpitudine quid execrabilius dici potest? Fatemur hominem hoc esse quod nos sumus, qui tamen & si habeat vitia, non est tamẽ ipse vitiũ. Quanto igitur honestius homo nos vincit, quàm vitium? Quis autem dubitet immane vitiũ esse inuidentiam, qua necesse est torqueatur & subiiciatur, qui non vult in rebus temporalibus vinci? Melius est ergò vt homo nos vincat, quàm inuidẽtia, vel quodlibet aliud vitiũ. Et deinceps sequenti capite: Sed nec ab homine vinci potest qui vitia sua vicerit. Non enim vincitur, nisi cùm ei eripitur ab aduersario, quod amat.

Ira perseuerãs corrũpit cor.

31. Item epistola octogesimaseptima ad Felicitatem & Rusticum: Sicut acetum corrumpit vas, si diutiùs ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alitũ diem duraverit.

Matth. 6.

32. Et epistola centesima quadragesimanona ad Profuturum: Quàm vigilandum sit, nè cuiusquã odium cordis intima teneat, neq; sinat vt oremus Deum in cubili nostro clauso ostio, sed aduersus ipsum Deus claudat ostium, nosti optime frater.

Inueteratscens ira fit odium.

Subrepit autem dum nulli irascenti ira sua videtur iniusta. Ità enim inueteratscens ira fit odium, dum quasi iusti doloris admixta dulcedo, diutiùs eam in vase detinet, donec totum acescat, vásque corrumpat. Quapropter multo melius nec iustè cuiquam irascimur, quàm velut iustè irascendo in alicuius odium iræ occulta facilitate dilabimur. In recipiendis enim hospitibus ignotis ista solemus dicere, multo esse melius malum hominem perpeti, quàm forsitan per ignorantiam excludi bonũ, dum cauemus nè recipiatur malus. Sed in affectibus animi contrà est. Nam incomparabiliter salubrius est etiam iræ iustè pulsanti non aperire penetrale cordis, quam admittere nõ facilè recessuram, & peruenturam de surculo ad trabem. Audet quippe impudenter etiam crescere citiùs quàm putatur. Non enim erubescit in tenebris, cùm super eam sol occiderit.

Præstat etiam iustè nemini irasci.

Ira refrenanda & vitanda.

33. Gregorius Magnus libro octauo, epistola quinquagesimaprima ad Leontium: Quoties ira animũ inuadit, mentem edoma, vince teipsum. Differ tempus furoris, & cùm tranquilla mẽs fuerit, quod placet, vindica. Ira enim in vindicta malorum sequi debet rationem animi, non præire: vt quasi ancilla iustitiæ post tergum veniat, & nõ lasciua ante faciem prorũpat. Aliquando verò ostẽdenda est, & non exhibenda. Aliquando exhibenda est, sed nũquã sequenda. Quando enim in executione iustitiæ placata mente irascimur, itacundiã & non sequimur, & exhibemus. Ira enim quæ animũ perturbat, quanta consideratione cauenda est, mõstratur. De qua scriptum est: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquẽdum, & tardus ad iram. Ira enim viri, iustitiã Dei non operatur. Hinc rursum scriptum est: Quis potest habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Hinc iterum dicitur: Noli esse cũ homine iracũdo, neq; ambules cum viro furioso: nè fortè discas semitas eius, & sumas scãdalum animæ tuæ. Contra hanc in laude patientiæ dictũ est: Melior est vir qui vincit iram quàm qui capit ciuitatem magnam. Hinc Dauid personã in se infirmorum sumens, ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Atque ex ipsa perturbatione quid sequatur, adiunxit, dicens: Inueterauí inter omnes inimicos meos. Ex ira quippe cùm turbatus fuerit oculus cordis, inter inimicos nostros ad vetustatẽ reducimur, quia inter malignos spiritus ad vetusti hominis similitudinem reuocamur. Cùm igitur irã quæ cor permouet, sacra eloquia tot testimoniis detestentur, perpendamus qua intentione debemus hoc vitium fugere, quod Deo iudice, in testimonio illius toties reprobatur.

Proverb. 16.

Psal. 6.

Ira manifestãdine temperanda.

34. Idem in parte tertia pastoralis curæ, admonitione decimaseptima: Admonendi sunt iracundi, vt æmulationi quam se habere existimant, frãsuetudinem subiungant. Idcircò nanque spiritus sanctus in columba & in igne mõstratur, quia videlicet omnes quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquàm ergò sancto spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis feruorẽ æmulationis deserit, aut tursum in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit. Sed lõgè alia est ira quæ sub æmulationis specie surripit, alia quæ turbatum cor & sine iustitiæ prætextu cõfundit. Illa enim in hoc quod debet, inordinatè extenditur: hæc autem semper in iis quæ non debet, inflãmatur. Sciendum quippe est, quia in hoc ab impatiẽtibus iracundi differunt, quòd illi ab illis illata nõ tolerant: isti autem etiam quæ tolerantur, important. Nam iracundi sæpè etiam se declinãtes insequuntur, rixæ occasionem cõmouent, labore cõtentionis gaudent: quos tamẽ meliùs corrigimus, si in ipsa iræ suæ cõmotione declinamus. Perturbati quippe quid audiãt, ignorant: sed ad se reducti, tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquilliùs toleranos erubescũt. Menti autem furore ebriæ, omne rectum quod dicitur, peruersum videtur: Vndè & Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam, digesto vino, laudabiliter dixit: & idcircò malũ quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audiuit. Cùm verò ità iracundi alios impetunt, vt declinari omninò non possint, non aperta exprobratione, sed sub quadam sunt cautela reuerentiæ parcendo feriendi.

Ira per zelum & ira per vitium.

Impatiens & incãdus quomodò differant.

1. Reg. 25.

35. Matthæi quinto: Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, &c. vt in textu. Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniẽs offeres munus tuum.

36. Item libro vigesimoprimo Moralium, capite quinto, vt suprà de peccatis in genere, quæstione tertia, E. testimo. sexto.

37. Avgvstinvs libro primo de sermone Domini in monte, capite decimonono, vt suprà ibidem, testimo. septimo.

38. Et in Enchiridio ad Laurentiũ, capite septuagesimono: Sunt autem quædam peccata quæ leuissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarẽtur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret? Cui tamen vulneri subiecit continuò medicinam, præceptum fraternæ reconciliationis adiungens. Mox quippe ait, Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, &c.

Matth. 5.

IX.

Quid est Acedia, *& quas gignit filias?*

A. Acedia est remissi animi languor ad benè operandum, præsertim verò tristitia est de re spirituali. Quæ has gignit [a] filias: Malitiã, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem circa præcepta necessaria, mentísque circa res illicitas euagationem.

Bernard. sermon. 3. & 6. de Assens. Domini. Grego. 3. parte curæpa. admon. 16. a Grego. 31 Moral. cap. 31. Eccl. 33. d. Pron. 15. b. Eccl. 7. a 30. d. Prouer. 17. d. Psa. 118. d 39. c

B. Huic peccato sunt obnoxij homines [b] ociosi, inertes, & quos [c] tepidos Scriptura vocat, ac omnes demùm, qui tẽpus hoc gratię diémque salutis rebus ac studiis vanis transigunt. Finis autem huius peccati est, quẽ docet in Euangelio Christvs: [d] *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Tum alibi: [e] *Inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores.* Neque tacuit ille, quid interim à nobis, nè torpeamus, fieri velit: [f] *Videte*, inquiens, *vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.* & *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.*

b Matth. 20. a 22. a
c Apocal. 3. c. Proue. 6. a b 10. a d 13. a 18. b 19. c. d 20. a 22. d 22. b 24. d 25. c 26. b 28. c Eccl. 5. b 7. b 14. a & 22. a Psal. 72. a Hier. 48. b Rom. 13. c 2. Corinth. 7. c Galat. 5. a Apocal. 2. a
d Matth. 7. c 3. c. 21. b Luc. 13. b Ioan. 15. a
e Matth. 25. a Eccl. 6. e Ecclesi. 9. c 2. Thessal. 3. c Gal. 6. c Heb. 12. b Rom. 12. c Philip. 4. a
f Marc. 13. d Matt. 24. d. 25. a Io. 9 a Eph. 5. d. Apo. 3. a
g Luc. 13. c. Matth. 7. b 11. b

C. Hæc summatim perstrinximus, vt qui iustitię vias sunt minùs edocti, præcipuos humani generis morbos, atque execrandas pestes, quas ostendimus, nõ solùm cognoscant & obseruent, sed etiam ex præscripto diuinæ legis, à se aliisque depellere & penitùs arcere conentur. *Beatus* verò *vir* [h] *qui nõ abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum nõ stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit*, quemadmodùm Psaltes canit regius, vt primam iustitiæ ac beatitudinis partem cantico suo primo demonstret.

h Psal. 1. a Bernard. sermo. 35. ex paruis sermonib.

TESTIMONIA.

1. A. Bernardvs sermone tertio de Ascensione Domini: Non dubito ego intellectum omnium vestrum (qui hîc estis) illuminatum esse: sed non affectum æquè esse purgatum, manifestis approbabo coniecturis. Omnes quod bonũ est nõstis, & viam per quam incedere, & quomodò in ea incedere debeatis, sed voluntas non vna est. Quidã enim ad omnia viæ & vitæ huius exercitia non solùm ambulant, sed & currunt, immò potiùs volant, vt eis & vigiliæ breues, & cibi dulces, & pãni suaues, labores nõ solùm tolerabiles, sed & appetibiles videantur. Alij autem nõ sic, sed corde arido & affectione recalcitrãte vix trahuntur ad hęc, vix gehennali timore compelluntur. Quosdã nec compellimus quidẽ, quibus frons mulieris meretricis facta est, & nolunt erubescere. Sunt iterum multi inter nos qui de vno pane comedunt nobiscum, dormiunt nobiscũ, cantãt nobiscũ, laborãt, miseri & miserabiles, vtpotè socij tribulationis, sed cõsolatiõis nõ ità. Nũquid abbreuiata est manus Domini, vt omnibus donare non possit, qui aperit manũ suã, & implet omne animal bñdictione? Quid ergò in causa est? Illud omninò, quia nõ videt Christũ cùm tollitur ab eis, id est, non cogitant quomodò eos orphanos reliquerit, quòd peregrini & aduenæ sint super terram, quòd tam diù fæculenti corporis hortido carcere teneantur, & non sint cum Christo. Huiusmodi autem si diù ità permanserint sub onere, aut opprimuntur & succumbunt, aut quodãmodò in inferno sunt, vt nũquàm ad plenum respirent in luce miserationum Domini, nec in libertatem spiritus, quæ sola facit iugũ suaue, & onus leue. Indè autem tã pernicioſa tepiditas emanat, quia affectus, id est, volũtas eorũ nondùm purgata est, nec bonũ sic volunt sicut nouerunt, à propria concupiscentia abstracti grauiter & illecti. Amant enim in carne sua terrenas consolatiunculas, siue in verbo, siue in signo, siue in facto, siue in aliquo alio: & si hæc interrumpũt aliquando, non tamen penitùs rumpunt. Indè est, quòd tarò affectiones suas dirigunt in Deũ, & eorũ cõpunctio non cõtinua, sed horatia est. Impleri autem visitationibus Domini anima nõ potest, quę his distractionibus subiacet: & quanto magis illis euacuabitur, tanto ampliùs istis implebitur: si multùm, multũ: si parùm, parùm. Vel certè si magis probas, nunquàm istæ illis misceri poterunt in æternum, quia vbi vasa vacua non inuenit, oleum stare necesse est: nec mittunt vinum nouũ nisi in vtres nouos, vt ambo conseruentur. Neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas in vno domicilio cõmorãtur, præsertim cùm tepiditas ipsi Domino soleat vomitũ prouocare. Si enim Apostoli adhuc carni Dominicæ inhærẽtes, quæ sola sancta (quia sãcti sanctorũ) erat, spiritu sancto repleri nequiuerunt donèc tolleretur ab eis: tu carni tuæ (q

Voluntas non vna omnium.

Pernicioſa tepiditas vnde manet.

Tepidi quales sint.

Tepiditas impedit Spiritus sancti aduentũ & præsentiam.

4. Reg 4. Matth. 9. Marc. 2.

Apoc. 3. Ioan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Modus profligandi teporem.

sordidissima est,& diuersarum spurcitiarum phãtasiis repleta)adstrictus & cõglutinatus,illum meracissimum spiritum te posse putas suscipere, nisi carneis istis consolationibus funditùs renũciare tentaueris?Reuerà cùm inceperis, tristitia implebit cor tuum:sed si perseueraueris,tristitia tua cõuertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus,& volãtas renouabitur,vel potiùs noua creabitur: vt omnia quæ primò difficilia, immò impossibilia videbantur,cum multa percurrãtur dulcedine & auiditate. Emitte, inquit,spiritum tuũ, & creabũtur,& renouabis faciem terræ. Sicut per faciem exterior homo cognoscitur,sic per voluntem demonstratur interior. Emisso ergò spiritu, creatur & renouatur facies terræ, id est, terrena voluntas fit cælestis, parata ad nutum citiùs obedire.Beati qui tales sunt: quia non solùm malum non sentiunt,sed in mira quadam cordis dilatatione commorantur. De illis enim quos suprà commemorauimus,terribiliter ait Deus: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt,id est,carnales,& quicquid in eis spititus fuerat,in carnem euanuit.

Psal.103.

Genes.6.

2. Et sermone sexto: Vtinam autem hæc vt intellectum admonent,moueant & affectum,nè sit intùs amarissima cõtradictio, & diuisio molestissima,dũ hinc quidem sursum trahimur,sed retrahimur indè deorsum. Nimirùm aduertere potes in omnibus ferè religiosis congregationibus, viros repleros cõsolatione,superabundãtes gaudio, iucundos semper & hilares, feruentes spiritu, die ac nocte meditantes in lege Dei,crebrò suspicientes in cælum,& puras manus in oratione leuãtes, solicitos obseruatores cõscientiæ,& deuotos sectatores bonorum operum,quibus amabilis disciplina,dulce ieiunium,vigiliæ breues,labor manuum delectabilis, & vniuersa deniquè conuersationis huius austeritas refrigerium videtur. Contrà sanè inuenire est homines pusillanimes & remissos, deficiẽtes sub onere, virga & calcaribus indigentes, quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorum breuis & rara compũctio,animalis cogitatio,tepida conuersatio:quorum obedientia sine deuotione,sermo sine circũspectione, oratio sine cordis intentione,electio sine ædificatione, quos deniquè(vt videmus) vix gehennę metus inhiber, vix pudor cohibet,vix frenat ratio, vix disciplina coercet. Nõ tibi horũ vita inferno penitus appropinquare videtur,dũ intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante,necesse habẽt mittere manum ad opera fortium,qui cibo fortium minimè sustentantur,socij planè tribulationis,sed nõ consolationis?Exurgamus,obsecro, quicunque eiusmodi sumus,refarciamus animas, spiritum recolligamus,abiicientes pernicioſam tepiditatem,etsi non quia periculosa est,& Deo solet(vt interdùm miserabiliter plangimus)etiam vomitum prouocare:certè quia molestissima,plena miseriæ & doloris,& inferno planè proxima, vmbra mortis iure censetur. Si quærimus quæ sursum sunt,etiã sapere & prælibare interim studeamus.

Religiosi feruentes.

Tepidi.

Exhortatio ad tepidos.

Inferno proxima, & vmbra mortis tepiditas censetur.

3. Gregorivs tertia parte curæ pastoralis,admonitione decimasexta: Aliter admonendi sunt pigri,atque aliter præcipites. Illi nanque suadendi sunt,nè agenda bona dum differunt,amittant: illi verò admonendi sunt,nè,dum bonorum tempus incautè festinando præueniunt, eorũ merita immutẽt. Pigris itaque intimãdũ,quòd sepè dum opportunè agere quę possum⁹,nolumus:paulo pòst, cùm volumus,nõ valemus. Ipsa quippe mẽtis desidia dũ cõgruo feruore non accenditur,à bonorũ desiderio funditus,conualescente furtim torpore, mactatur. Vndè apertè per Salomonẽ dicitur: Pigredo immittit soporẽ. Piger enim rectè sentiendo quasi vigilat, quamuis nihil operando torpescat. Sed pigredo soporem immittere dicitur,quia paulisper etiam rectè sentiendi vigilantia amittitur,dum à benè operãdi studio cessatur. Vbi rectè subiungitur?Et anima dissoluta esuriet. Nam mẽs quia se ad superiora stringendo non dirigit,negligẽtam se inferiùs per desideria expandit. Et dũ studiorum sublimium vigore non constringitur,cupiditatis infimæ fame sauciatur, vt quo se per disciplinam ligare dissimulat, eo se esuriens per voluptatũ desideria spargat. Hinc ab eodem rursus Salomone scribitur:In desideriis est omnis otiosus. Hinc ipsa veritate prædicante, vno quidẽ exeunte spiritu munda domus dicitur:sed multiplicius redeunte,dũ vacat,occupatur. Plerunque piger dũ necessaria agere negligit,quędam sibi difficilia opponit,quædã verò incautè formidat:& dũ quasi inuenit quod velut iustè metuat, offendit quòd in ocio quasi non iniustè torpescat. Cui rectè per Salomonem dicitur: propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergò æstate,& non dabitur ei. Propter frigus quippe piger nõ arat, dum desidia & torpore cõstrictus,agere quæ debet bona cõsiderat,& dissimulat. Propter frigus quippe piger nõ arat, dum parua exaduersò mala metuit, & operati maxima prætermittit. Bene autem dicitur : Mendicabit æstate, & non dabitur ei. Qui enim nunc in bonis operibus non exudat, cùm sol iudicij feruentior apparuerit, quia fruſtrà regni aditum postulat,nihil accipiens æstate mendicat. Benè hinc per eundem Salomonẽ rursùm dicitur: Qui obseruat ventum,nõ seminat: & qui considerat nubes,nunquam metit. Quid enim per ventũ, nisi malignorum spirituum tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ mouentur à vento,nisi aduersitates prauorum hominũ designantur? A ventis quippe impelluntur nubes, quia immundorũ spirituum afflatu praui excitantur homines. Qui ergo obseruat ventum,non seminat: & qui considerat nubes,nunquam metit:quia quisquis tentationem malignorum spirituum,quisquis persecutionem prauorum hominum metuit,neque nunc grana boni operis seminat,neque tunc manipulos sanctæ retributionis secat.

Quę de re gri admonendi sint.

Prou.19.

Ibidem.

Matt.11.

Eccl.11.

Prou.20.

Tristitia seu accidia filia.

4. Idem libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo:De tristitia,malitia,rãcor,pusillanimitas,desperatio,torpor circa præcepta,vagatio mentis ergà illicita nascitur.

5. Ecclesiastici trigesimo tertio:Multam malitiam docuit ociositas.

6. Proverbiorvm decimoquinto: Cor gaudens exhilarat faciem:in mœrore animi deiicitur spiritus.

7. Ecclesiastici septimo:Noli esse pusillanimis in animo tuo.

8. Et trigesimo : Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo. Iucũditas cordis,hæc est vita hominis,& thesaur⁹ sine defectio.

defectio ne sanctitatis, & exultatio viri est longæuitas.Miserere animæ tuæ placẽs Deo,& contine, & congrega cor tuum in sanctitate eius,& tristitiam longè expelle à te.Multos occidit tristitia,& non est vtilitas in illa.

9. Proverbiorvm decimoseptimo:Anim⁹ gaudens ætatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa.

10. Psalmo centesimo decimooctauo:Dormitauit anima mea præ tædio.

11. Et psalmo trigesimonono:Cor meum dereliquit me.

1. B. Matthæi vigesimo : Egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos,& dixit illis: Ite &vos in vineam meam.Circa vndecimam verò exiit, & inuenit alios stantes,& dicit illis:Quid hîc statis tota die ociosi?&c.

2. Et capite vigesimosecundo:Iterùm misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa,& omnia parata:venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt,alius in villam suam,alius verò ad negociationem suam.

3. Apocalypsis tertio:Et Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis fidelis & verus,qui est principium creaturę Dei:Scio opera tua,quia neque frigidus es,neque calidus. Vtinàm frigidus esses, aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo, quia dicis quòd dives sum,& locupletatus &nullius egeo,&nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper,& cæcus,& nudus.

4. Proverbiorvm sexto: Discurre, festina, suscita amicum tuum: nè dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Eruere quasi damula de manu:& quasi auis de manu aucupis. Vade ad formicã ô piger,& considera vias eius, & disce sapientiam,quæ cùm non habeat ducem,nec præceptorem,nec principẽ,parat in æstate cibum sibi,& congregat in messe quod comedat. Vsquequò piger dormies?quãdo cõsurges è somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululùm cõseres manus vt dormias,& veniet tibi quasi viator egestas,& pauperies quasi vir armatus. Siverò impiger fueris,veniet vt fons messis tua,& egestas longè fugiet à te.

5. Et capite decimo : Egestatem operata est manus remissa:manus autem fortium, diuitias parat. Sicut acetum dentibus,& fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.

6. Capite decimotertio: Vult & non vult piger:anima autem operantium impinguabitur.

7. Item decimooctauo : Pigrum deiicit timor: animę autem effœminatorum esurient. qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est suæ operę dissipantis.

8. Et capite decimonono: Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet. Qui custodit mandatum, custodit animam suam:qui autem negligit viam suam,mortificabitur. Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

9. Capite vigesimo: Propter frigus Piger arare noluit: mendicabit ergò æstate, & non dabitur illi.

10. Et vigesimoprimo: Desideria occidunt pigrum,noluerũt enim quicquam manus eius operari,tota die concupiscit & desiderat : qui autem iustus est tribuet,& non cessabit.

11. Item capite vigesimosecundo : Dicit piger, Leo est foris,in medio platearum occidẽdus sum.

12. Capite vigesimoquarto: Par agrum hominis pigri transiui,& per vineam viri stulti,& ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ,& maceria lapidũ destructa erat. Quod cùm vidissem,posui in corde meo,& exemplo didici disciplinam. Vsquequò piger dormies? vsquequò de somno consurges?Parùm inquã dormies,modicum dormitabis:paululùm manus cõseres vt quiescas:&veniet tibi quasi cursor egestas tua,& mendacitas quasi vir armatus.

13. Item capite vigesimoquinto:Sicut tinea vestimento, & vermis ligno, ità tristitia viri nocet cordi.

14. Capite vigesimosexto:Dicit piger,Leo est in via,& leæna in itineribus: sicut ostium vertitur in cardine suo, ità piger inlectulo suo. Abscondit piger manus sub ascella sua,& laborat si ad os suũ eas conuerterit. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

15. Et capite vigesimooctauo:Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur ocium,replebitur egestate.

16. Ecclesiastici quinto:Non tardes conuerti ad Dominũ,& nè differas de die in diem,subitò enim veniet ira illius,& in tempore vindictæ disperdet te.

17. Et capite septimo : Non odetis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab altissimo.

18. Capite decimoquarto : Felix qui non habuit animi sui tristitiam,& non excidit à spe sua.

19. Capite vigesimosecundo: In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidat⁹ est piger:& omnis qui tetigerit eum,excutiet manus.

20. Psalmo septuagesimosecundo: In labore hominum non sunt,&cum hominibus non flagellabũtur. Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua,&c.

21. Hieremiæ quadragesimooctauo:Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, vel, vt Septuaginta transtulerunt, ἀμελῶς, id est, negligenter.

22. Ad Romanos decimotertio : Et hoc scientes tempus,quia hora est iam nos de somno surgere.

23. Posteriorisad Corinthios septimo:Seculi tristitia mortem operatur.

24. Ad Galatas tertio sic stulti estis,vt cùm spiritu cœperitis,nunc carne consummemini?

25. Apocalypsis secundo:Habeo aduersum te pauca,quòd charitatem tuam primã reliquisti. Memor esto itaque vndè excideris,&age pœnitẽtiam,& prima opera fac. Sin autem:venio tibi, & mouebo cãdelabrum tuum de loco suo,nisi pœnitentiam egeris.

26. Matthæi septimo:Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.

27. Capite tertio: Iam securis ad radicem arborum posita est.Omnis ergò arbor quæ nõ facit fructum bonum,excidetur & in ignem mittetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

28. Et capite vigesimoprimo: Manè autem reuertens in ciuitatem, esurijt. Et videns fici arborem vnã secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantùm, & ait illi: Nunquàm ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.

29. Lvcæ decimotertio: Dicebat autem hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plãtatã in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærès fructum in ficulnea hac, & nõ inuenio. Succide ergò illam, vt quid etiam terram occupat? At ille respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora, & si quidem fecerit fructũ: sin autem, in futurum succides eam.

30. Ioannis decimoquinto: Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est: Omnem palmitem in me, nõ ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plùs afferat.

3. Matthæi vigesimoquinto: Serue male & piger, sciebas quia meto vbi nõ semino, & congrego vbi non sparsi: oportuit ergò te cõmittere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem vtiquè quod meum est, cum vsura. Tollite itaque ab eo talẽtum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abũdabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores. Illic erit fletus & stridor dentium.

32. Ecclesiastici sexto: Sapientia doctrinæ secundum nomẽ est eius, & non est multis manifesta, quibus autem cognita est, permanet vsque ad conspectum Dei. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & nè abiicias consilium meum, intrice pedem tuum in cõpedes illius, & in torques illius collum tuum. Subiice humerum tuum, & porta illam, & nè acedieris vinculis eius. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserua vias eius.

33. Ecclesiastis nono: Quodcunque facere potest manꝰ tua, instãter operare: quia nec tempus, nec ratio, nec sapiẽtia, nec scientia, erunt apud inferos, quò tu properas.

34. Posteriorisad Thessalonicenses tertio: Ipsi enim sciris quemadmodum oporteat imitari nos: quoniã non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, nè quem vestrûm grauaremus. Nõ quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cùm essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis, quoniam si quis nõ vult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter vos quosdam ambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agẽtes. Iis autem qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem mãducent. Vos autem fratres nolite deficere benè facientes.

35. Ad Galatas sexto: Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim suo metemus non deficiẽtes. Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

36. Ad Hebræos duodecimo: Propter quod remissas manus & soluta genua erigite, & egressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

37. Ad Romanos duodecimo: Solicitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino seruientes. Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Orationi instãtes. Necessitatibus sanctorum communicantes.

38. Ad Philippenses quarto: Gaudete in Domino semper, iterùm dico, gaudete.

39. Marci decimotertio: Videte, vigilate, & orate, nescitis enim quãdo tempus sit, &c. Vigilate ergò, (nescitis enim quando Dominus domus veniat, serò, an media nocte, an gallicãtu an manè) nè cùm venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

40. Matthæi vigesimoquarto: Vigilate ergò, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur vẽturus esset, vigilaret vtiquè & non sineret perfodi domum suam. Ideò & vos estote parati, quia qua nescis hora, filius hominis venturus est.

41. Et capite vigesimoquinto: Vigilate, quia nescitis neque diem, neque horam.

42. Ioannis nono: Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox quãdo nemo potest operari.

43. Ad Ephesios quinto: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Videte itaq; frattes, quomodò cautè ambuletis, &c. redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

44. Apocalypsis tertio: Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erãt. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. In mente ergò habe, qualiter acceperis & audieris, & serua, & pœnitentiã age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tãquàm fur, & nescies qua hora veniam ad te.

45. Lvcæ decimotertio: Contendite intrare &c. vt in textu.

46. Matthæi septimo: Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eã. Quàm angusta porta, & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.

47. Et capite vndecimo: A diebus autẽ Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

1. C. Psalmo primo: Beatus vir qui non abiit &c. vt in textu. Pſal. 1.

2. Bernardvs sermone trigesimoquinto ex paruis sermonibus: Beatus vir qui nõ abiit in consilio impiorum. Pij sunt qui in Deum credunt, & ipsum colunt. Est enim pietas cultus Dei. Hic autem cultus in tribus consistit, Fide, Spe, & Charitate, quæ sunt inuisibilia. His tribus carent impij qui Deum nõ colunt, & quorum consilium est, visibilia inuisibilibus, terrena cælestibꝰ præponere. Horũ caput & princeps est diabolus, qui primus à pietate recessit, & impius factus, etiam homines in paradiso positos, ab eadẽ pietate fraude sua dejecit, volens eos habere socios sui erroris & participes iniquitatis. Ille enim Euam seduxit, & illa virum sibi subdidit. Similiter adhuc dæmõ suggerit carni, caro spiritui, & fit impiorum consilium. Dicunt enim sibi inuicem, Omniũ nostrûm sit vnum marsupium. Ponũt ergò in memoria quasi in marsupio quisque obolum suum: Dæmõ scilicet suggestionem, caro delectationem, spiritus consensum. Indè tãquam de symbolo comparant sibi victum competẽtem. Caro quidem combustionem, ignem scilicet qui nõ extinguitur, spiritus malam conscientiam, id est, vermem qui nõ moritur. Dæmon autem emit vtriusque sanguinem. Ad hoc consilium impiorum itur quatuor modis. Quidã enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij seducuntur ignari, alij sequuntur spontanei. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, per quas armati resistant, nè in consilio eant. Inuitis necessaria est fortitudo qua resistant vsque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperãtia quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducũtur ignari, est opus prudentia, quę ab vtilibꝰ innutilia discernit, & docet quid tenendum, quídve reiiciendum sit. Iustitia indigent illi qui sequuntur spõtanei. Iustitia est rectitudo volũtatis, quæ nec amat peccare, nec peccato consentire. Iustitia & fortitudo sedem habent voluntatem, quia voluntas iusta debet esse & fortis. Est autem iustitia ordinata hoc modo, scilicet mala respuens, bonis meliora præponens. Hanc nõ videtur habuisse Adam, qui malo consentiens, quod vtile erat, deseruit. Prudẽtia & temperantia sedem habent in ratione, quia ratio prudẽs debet esse & temperata. Est quippe prudentia, ratio docta, scilicet à gratia, vitare cõtagia iniustitiæ propter iustitiam. Vitat quidem nõ solùm iniustitiam apertam, sed etiam illa quę sunt aliquo modo cõtra iustitiam, attendens non quod licet, sed magis quod expedit: vitans diuitias & quædam alia, nõ quia illicita, sed quia iustitiæ solent esse impedimenta. Sed propter quosdam qui ex hypocrisi hoc faciũt, additur, propter iustitiam. Iustitia est perfectio animæ rationalis. Aliæ virtutes sunt ad eius acquisitionem vel cõseruationem, fortitudo, temperantia, prudentia, quæ iustitiam conseruant, nè amittatur aut minuatur. Postquàm verò perfecta est iustitia, & transit in affectum cordis, idem est quod illa tria, quia fortis est, prudens, temperata. Qui nõ abiit. Abire, pertinet ad illos qui sunt inconstantes, & leuiter possunt impelli. Quod quidam volentes euitare, fiunt euidenter obstinati, nullius consilio acquiescentes, propositum suum immobiliter tenentes, & ideò adiunctum est, & non stetit, scilicet vt nec leuis sit, nec obstinatus. Quæ est Superbia, ex qua omnia mala: sicut ex cõmuni sunt bona. Et in cathedra pestilẽtiæ non sedit. Sedet qui docet, exemplo suo faciens peccare alios. Cathedra hæc & quatuor pedibus subsistit. Primus pes est malitia, secundus contemptus Dei, tertius, irreuerentia, quartus, astutia. Malitia est, amare malum, & saporem mali habere, & malum, quia malum est, diligere, sicut facit diabolus & nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquando, vt tales timeant Deum non timore bono, sed nè incurrant vel damnum rerum, vel corporis cruciatũ: vt ampliùs fiant mali, contemnunt & ipsum Deum, & fit secundus pes contemptus Dei. Item posset fieri vt malum amarẽt, Deum contemnerent, sed inhiberet eos pudor hominum cum quibus habitãt: ideò ad augmentum mali sequitur tertius pes irreuerentia, vt nec Deum timeant, nec homines reuereantur. Ad consummationem verò malitiæ adest quartus pes astutia, vt sciant vti tribus prædictis, miscẽtes oleo venenum, & melli acetum. Eminẽs pars cathedræ, cui sedens inhæret est potentia. Si enim potens est qui prædicta habet, tunc plurimùm nocet, vel si potentem sibi allicere potest, quem consilio suo seducat, & ad malum impellat. Deindè apponitur puluinar & vt suauiter sedeat. Puluinar fit de leuibus pennis auiũ, significans vanam gloriam & fauorẽ popularem, quibus hominẽs delectati extollũtur. Scabellum pedibus supponitur, nè terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciunt, sed spirituales simulãt, vt magis decipiant. Horum doctrina est quasi pestilentia, multa loca occupans & vastans.

Impiorũ consilium quod sit. Prouerb. 1.

Quatuor modis itur ad impiorum consilium.

Quibus armis opus sit ad resistendum.

Via peccatorum.

Cathedra pestilentiæ. Psal. 1.

Cathedræ pedes.

Eminens cathedræ pars.

Puluinar.

Scabellum.

Impiorum consilium quod sit. Prouerb.

DE PECCATIS ALIENIS.

I.

Quæ peccata dicuntur aliena.

EA, quæ licet aliorum manibus operáque perficiantur, nobis tamen meritò imputantur, nostrásque conscientias damnationis coram Deo reas cõstituunt. Quamobrem de his accipi potest, quod Scriptura imperat: [a] *Nè cõmunicaueris peccatis alienis.* Et quod orat Propheta Regius: [b] *Ab occultis meis mũda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.* Eodẽ refert Basilius [c] Magnus, quod Ephesiis scriptum est à Paulo, [d] *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.* Tum illud eiusdem Apostoli: [e] *Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.*

a 1. Timo. 5. d. Vide Basil. lib. de vera dignitate.
b Psal. 18. c. & ibidẽ Eurhymius. Itẽ Aug. lib 3. de libero arbit. c. 10.
c Ser. 2. de bap. c 9. Aug. ser. 18. de ver. Do.
d Ephe. 5. c.
e 2. Thes. 3. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. PRIORIS ad Timotheum quinto, vt in textu.

Opera quædã præcedunt, quædã sequũtur Sanctos.

2. BASILIVS Magnus libro de vera virginitate: Sicut enim sanctum atque admirabilem Paulum, dum adhuc esset in corpore, alia quidem præcesserunt opera: cùm plurimi ex his, qui propter doctrinam & conuersationem eius perfecti euasêre, in æternam illum vitam præcedentes, sudorum præmia quos pro illis pertulit, apud iustum iudicem Deum illi parauerunt, alia verò solutum carneis vinculis, & iam cum Christo regnãtem vsque ad hanc diem consequuntur, eorum scilicet qui per eum in sacris epistolarum eius monitis se ad virtutem exercentes, laudes semper ac præmia præclaro illi duci & præceptori optimo hinc trãsmittunt: sic econtrà alia quidem præcedunt peccata eorum, qui pessimis sermonibus & operibus læsi, atque impediti à virtutis tramite, in infernum præcesserẽ, supplicia suæ damnationis authoribus illic paraturi, alia verò etiam sequuntur, eorum scilicet, qui post ipsorum mortem per summam nequitiam & exempla pessima quæ mundo reliquere, dum eos imitari pergũt, maximè læduntur. Nam sicut hodiè quoquè beatus Dauid ad veram religionem, & Dei cultum prouidentiæque agnitionem mundo perutilis est, & qui propter illum in religione proficiunt, huic iam ex rectè factis suis consequentes ei transmittunt laudum voces: ità & Marcion & reliqui hæreticorum dogmatum duces, quia per eam peruersitatẽ doctrinæ, quam mundo inuexêre, maximè nocent: cuncti, qui salutis suæ damna per eos in hac vita perceperunt, authores perditionis suæ, etsi dudum vita functos, atrocioribus illic suppliciis tradunt. Si enim qui scãdalizauerit vnum ex pusillis huiusmodi, molæ dignus iudicatur, profectò qui tam multos per vitam reprobam, quod pernicioſorum operum mũdo exempla reliquerit, aut in animarũ perniciem falsa dogmata ingesserit, scandalizat: post mortem quoque omnium qui sua causa pereũt, dignissimè ac iustissimè mortis reus habebitur, per singulos eorum qui suî causa hîc seu vulnerantur, seu moriuntur, authore etiam vulnera mortémque suscipiente. Portrò si iuxta hunc sensum alij præcedũt actus, alíque subsequuntur, & sicut qui ex nequitia sequuntur, maiori supplicio huiusce perditionis authorem per singulos eorum qui pernicioſa vel doctrina, vel vita pereunt, tradunt: qui verò à virtute subsequuntur, maioribus & dignioribus prçmiis per singulos eorum qui indè salutis emolumenta quæsierunt, & à sceleribus conuersi sunt, huiusmodi magistrum donant: & virgo igitur habet in alterutram virtutis vitiorũmq; partem actº quosdam partim præcedentes, partim subsequentes. Atque infelix illa quidem, quæ præter delicti proprij supplicium, ex aliarum etiã ruina, quibus offendiculum ac lubricum posuit actioribus semper suppliciis traditur. Sed illa sanè fœliciſſima & beatiſſima, quæ præter coronas proprias, per singulas eorũ, quę *quoniam* ex imitatione eius profecêre, coronantur: ipsa quoquè post mortem inærẽrna vita coronis semper nouis redimitur.

Malos quædam peccata antecedunt, quædam post mortem sequuntur.

Hæresiarcharũ mortuorũ pœnæ quotidiè augentur, propter falsa dogmata quæ post se reliquerunt. Matth. 18.

3. PSALMO decimo octauo, vt in textu.

4. EVTHYMIVS in psalmum 18. In alienis peccatis parce mihi, cùm nouerim Reges, Pontifices, parentes, & dominos obnoxios esse subditorum, plebium, filiorum & seruorũ peccatis: quando nimirùm & ob illorum negligentiam deliquerint.

Rei mortis sunt omnium qui per eo rũ doctrinam pereunt.

Alienis peccatis obnoxij.

5. AVGVSTINVS libro tertio de libero arbitrio, capite decimo: Cùm duæ sint origines peccatorũ, vna spõtanea cogitatione, altera persuasione alterius, quò pertinere arbitror quod Propheta dicit: Ab occultis meis mũda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Vtrũque voluntarium est quidẽ. Na sicut propria cogitatione non peccat inuitus, ità dũ consentit malè suadenti, nõ vtique nisi volũtate consentit. Sed tamẽ grauius est non solùm nullo suadente propria cogitatione peccare, sed etiam peccatũ alteri per inuidẽtiam dolũme; suadere, quàm ad peccandũ alterius suasione traduci.

Psal. 18.

Alius suadendo, alius peccando, communicat peccatũ alienum.

6. BASIL. Magnº serm. vel lib. 2. de Baptis. cap. 9. Cognito itaq; quomodò & secũdùm quid infrugiferas arbores esse cõtingat, caueamº nè quicquã legitimo diuini beneplaciti studio desistẽs in omnibus cõmendemus nos ipsos, tanquàm Dei ministros. Non hoc autẽ solùm, sed neq; cõmunicemus cũ talibus, sicut in Christo loquens Apostolus determinatè pronũciauit, dicẽs: Nè cõmunicetis infrugiferis tenebrarũ operibus. Quod autẽ subiungit, quin magis & reprehendite, modũ docet, quomodò non debeamus illis cõmunicare. Quid verò sit communicare, & quibus id modis fiat, expẽdamus. Et primùm occurrit illud in parœmiis, Veni nobiscum, consors esto sanguinis: deindè & quod Apostolus dicit, Omnes vos gratię mecum cõsortes existẽtes. Et, cõmunicantes tribulationi meæ. Et, cõmunicet autem qui in doctrina instruitur, ei qui se instruit, de omnibus bonis. Item: Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Item, Arguendo argues fratrem tuum, nec recipias propter ipsum peccatum. Et, Hæc fecisti, & tacui. Suspicaris iniquitatem, nempe, quòd similis tui futurus sim, arguam te, & stabo contra faciem tuam. Talium cõmunicatorem ęstimo secundùm opus quidem, quando munerum quidam operam ad eundem scopum in operis perpetratione, inter se cõferunt: secũdùm animi verò sententiam, quando quis affectui operantis assentitur, & cõdelectatur. Reliqua communicatio, quę plerosque latet, exacta diuinę scripturæ inquisitione manifestatur, quando videlicet nec cooperatur quis, nec affectu assentitur operanti malum: cognita verò animi illius malitia, vndè quod malum est facit, obticet, & nõ arguit, quemadmodùm hoc declarant, cùm quæ suprà sunt scripta, tum quod ab Apostolo Corinthiis est dictum, nempe, quoniam non luxistis vt tolleretur è medio vestrũm qui facinus hoc perpetrauit: quibus subiunxit, Modicum fermẽti totam conspersionem corrompit. Metuamus itaque, & obtẽperemus dicẽti: Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. Quòd si quis autem cooperatur quidẽ alicui in bono, idq; omninò bono, ignorat verò affectus illius malitiã, & operis scopum, cõmunicationis culpam in eo quòd illi cooperatur, non habebit, sed propriam mercedem iuxta proprium laborẽ recipiet, propterea quòd nihil commercij habet cum illius alieno & præpostero affectu, & seipsum in canone dilectionis erga Deum cõseruat, quemadmodùm nobis à Domino nostro Iesu Christo in iis, qui cùm in eodem molendino, tám

Quibus autẽ cõmunicare peccatũ alienũ. Prou. 1. Roman. 15.

Ephes. 5.

1. Cor. 5.

Ibidem.

Galat. 6.

Psal. 49.

Leuit. 19. Psal. 49.

Participatio & cõmunicatio cũ malis multiplex est.

Matth. 24. tum in eodem lecto cum perituris constituti seruabuntur, declaratum est. Differentia verò inter eos qui fidei meæ concrediti sunt, & qui non sunt, in debita sita est cura, nõ in communicatione peccatorum. Nam cura quidem propriè & peculiariter iis solis à me debetur, qui fidei meæ commissi sunt. Communicatio verò in malo & operibus infrugiferis in omnibus pariter vetita est.

Ephes. 5.

7. AVGVSTINVS sermone decimooctauo de verbis Domini: A malis corde semper disiungimini, ad tempus cautè corpore copulamini, nec tamen negligentes sitis in corrigendis vestris, ad curam scilicet vestram quoquo modo pertinentibus, monendo, docendo, hortando, terrendo. Quibuscunque modis potestis agite, nè cùm inuenitis in scripturis & in exemplis sanctorum, siue qui ante, siue qui post Domini aduentum in hac vita fuerũt, quòd mali bonos in vnitate non maculant, efficiamini pigri ad corrigendos malos: Duobus modis non te maculat malus, si ei non consentias, & si redarguas: hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippe, quando facto eius consortium voluntatis vel approbationis adiungitur, hoc ergò admonens Apostolus, ait: Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem & redarguite. Et quia parùm erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ, Magis autem, inquit, & redarguite. Videte quemadmodùm vtrunque complexus est. Nolite communicare, magis autem & redarguite. Quid est, nolite communicare? Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est, magis autem & redaguite? Reprehendite, corripite, coërcete. Neque ergò consentientes sitis malis, vt approbetis: neque negligentes, vt non arguatis: neque superbientes, vt insultanter arguatis.

Malorum cõsortio quando non commaculat.

Ephes. 5.

Quid sit non cõmunicare.

Redarguere quid sit.

8. AD Ephesios quinto.

9. SECVNDÆ ad Thessalonicenses tertio, vt in textu.

II.

Quot numerantur eiusmodi peccata aliena?

Nouem, sicut nouẽ ferè modis cõmittuntur, vt potè Consilio, Iussione, Cõsensu, Irritatione, Laudatione seu Adulatione, Reticẽtia culpæ alienæ, Cõniuentia vel Indulgentia, Participatione criminis, ac praua Defensione.

III.

Quando peccatum alienum consilio perpetratur?

Cùm mali scilicet consilij, quod alij sequuntur, vel sequi possent, ipsi sumus authores & Administri. Exemplo sit Caiphas, [a] qui cõsilio suo Senatũ Iudaicum in mortem Christi cõcitauit atque permouit. Contrà verò laudatur Ioseph ab Arimathæa, & vir bonus iustúsque dicitur, quia [b] non cõsenserat cõsilio & actibus eorum, Pontificum scilicet & Pharisæorum, in Christi [c] necem impiè conspirantium. Eiusdem classis fuit Demetrius [d] ille, qui cum aliis opificibus, vt suo studeret quæstui, totam penè vrbem Ephesiorũ aduersùs Paulum Paulíque doctrinã ingenti seditione compleuit. Impegit hîc etiam infamis [e] Herodias, qua rex Herodes per adulterium fœdè abutebatur. Nam illius consilio & suasu instructa saltatrix filia, quod crudeliter appetiuit sanctissimi Ioannis obtruncatum caput, nefariè impetrauit.

Eccl. 27. d 6. a 8. d 37. a b 10 b 5. e 12. c 18. b Esa 19 b Psal. 7. e 9. c prou. 26. d Eccl. 10. b

a Ioan. 11. f

b Luc 23. g Psal. 1. a Gen. 49 a Iob 21. b

c Ioan. 11. g Matth. 26. a d Act. 19. e

2. Reg. 10 a 16. d 17. a e f 3. Reg. 12. c 21. g 2. Paral 22. a b 25. e f 1. Esdr. 4. a Hest. 5. d Dan. 6. b 1. Machab. 1. b 2. Mach 1. c 4. a e f g Actor. 14. c

d Marci 6. g. Matth. 14. a

TESTIMONIA.

1. ECCLESIASTICI vigesimoseptimo: Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosi diuidet vulnera. Et qui foueam fodit, incidet in eam, & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo, & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum concilium, super ipsũ deuoluetur, & nõ agnoscet vndè adueniat illi.

2. ET capite sexto: Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus. Si possides amicum, in tentatione possîde eum, & nè facilè credas ei. Est enim amicus secũdùm tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. Et est amicus qui conuertitur ad inimicitiam, & est amicus, qui odium & rixam & conuicia denudabit. Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

3. CAPITE octauo: Cum fatuis consilium non habeas, nõ enim poterunt diligere nisi quę eis placent. Coram extraneo nè facias concilium: nescis enim quid pariet Nõ omni hominí cor tuum manifestes, nè fortè inferat tibi gratiam falsam, & cõuicietur tibi.

4. ET capite trigesimoseptimo, Noli consiliari

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum socero tuo,& à zelantibus te absconde consilium. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso. A consiliario serua animam tuã: prius scito quę sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit: nè fortè mittat sudẽ in terram & dicat tibi, Bona est via tua,& stet econtrariò videre quid tibi eueniat. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate,& cum iniusto de iustitia,& cum muliere de his quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negociatore de traiectione: cũ emptore de venditione, cum viro liuido de gratiis agendis, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operatio agrario de omni opere, cũ operatio annuali de cõsummatione anni, cũ seruo pigro de multa operatione, non attẽdas his in omni consilio: Sed cùm viro sancto assiduus esto, quẽcunque cognoueris obseruãtem timorem Dei, cuius anima est secundùm animam tuam: quicunque titubauerit in tenebris, non condolebit tibi. Et cor boni consilij statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

5. IOB quinto: qui appræhendit sapientes in astutia eorum,& consilium prauorum dissipat.

6. CAPITE duodecimo: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse nouit & decipiẽtem, & eum qui decipitur. Adducit cõsiliarios in stultum finẽ, & iudices in stuporem.

7. Et capite decimooctauo: Nónne lux impij extinguetur, &c. Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum cõsilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambular. Tenebitur planta eius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.

8. ESAIÆ decimonono: Stulti principes Taneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederũt consilium insipiens, quomodò dicitis Pharaoni. Filius sapientium ego, filius regum antiquorum. Vbi nũc sunt sapiẽtes tui? Annuncient tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus exercituum super Ægyptũ. Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Mempheos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum eius. Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo sicut errat ebrius & vomens.

9. PSALMO septimo: Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor eius in capitem eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

10. ET nono: Infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

11. PROVERBIORVM vigesimosexto: Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.

12. ECCLESIASTIS decimo: Qui fodit foueã, incidet in eam: & qui dissipat sepẽ, mordebit eum coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

13. IOANNIS vndecimo: Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? &c. Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam: nec cogitatis quia expedit vobis, vt vn' moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat, &c. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.

14. LVCÆ vigesimotertio: Et eccè vir nomine Ioseph qui erat decurio, vir bonus & iustus: hic non consenserat consilio & actibus eorum ab Arimathæa ciuitate Judeæ, qui expectabat & ipse regnum Dei: hic accessit ad Pilatum, &c.

15. PSALMO primo: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, &c.

16. GENESIS quadragesimonono: Simeõ & Leui fratres: vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum nõ sit gloria mea: quia in furore suo occiderũt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

17. IOB vigesimoprimo: Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, cõsilium impiorum longè sit à me.

18. IOANNIS vndecimo: Ab illo ergò die cogitauerunt vt interficerent eum.

19. MATTHÆI vigesimosexto: Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicitur Caiphas: & consilium fecerunt vt Iesum dolo tenerẽt, & occiderent.

20. ACTORVM decimonono: Demetrius quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum: quos conuocans, & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio: & videtis, &c. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerũt, dicentes, Magna Diana Ephesiorũ. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, &c.

12. SECVNDI Regum decimo: Cùm venissent serui Dauid in terram filiorum Ammon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas quod propter honorem patris tui miserit Dauid ad te consolatores, & non ideò, vt inuestigaret & exploraret ciuitatem, & euerteret eã, misit Dauid seruos suos ad te? Tulit itaque Hanon seruos Dauid, rasitque dimidiam partem barbę eorum, & præscidit vestes eorum medias vsque ad nates, & dimisit eos, &c. Videntes autem filij Ammon, quòd iniuriam fecissent Dauid, miserunt & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Istob duodecim millia virorum. Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab & omnem exercitum bellatorum, &c. Fugerúntque Syri à facie Israël, & occidit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principẽ militiæ percussit, qui statim mortuus est. Videntes autẽ vniuersi reges qui erant in præsidio Adarezer, se victos esse ab Israël, expauerunt, & fugerũt quinquaginta & octo millia coram Israël. Et fecerunt pacem cum Israël: & seruierũt eis, timuerúntque Syri auxilium prębere filiis Ammon.

22. ET capite decimosexto: Dixit autem Absalõ ad Achitophel: Inite consilium, quid agere debeamus. Et ait Achitophel ad Absalon: Ingredere ad cõcubinas patris tui, quas dimisit ad custodiẽdam domũ: vt cùm audierit omnis Israël, quòd fœdaueris patrem tuum, roborentur tecũ manus eorũ. Tetenderunt ergò Absalõ tabernaculũ in solario, ingressúsque est ad concubinas patris sui corã vniuerso Israël. Cõsiliũ autẽ Achitophel, quod dabat in diebus illis quasi si quis cõsuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cùm esset cum David, & cùm esset cum Absalom.

21. DEINDE capite decimoseptimo: Dixit ergò Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam Regem desolatum. Et reducam vniuersum populum, quomodòvnus homo reuerti solet: vnũ enim virum tu quæris, & omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius Absalom & cunctis maioribus natu Israel. Ait autem Absalom: Vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat. Cùmque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum: Huiusmodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus, an non? quod das consilium? Et dixit Chusai ad Absalom: non est bonum consilium quod dedit Achitophel hac vice. Et rursùm intulit Chusai. Tu nôsti patrem tuum, &c. Dixitque Absalom & omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio Achitophel. Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus super Absalom malum. Porrò Achitophel videns quòd non fuisset factum cõsilium suum, strauit asinum suum, surrexítque, & abijt in domum suam & in ciuitatem suam: & dispositа domo sua suspendio interijt.

24. ET tertij Regum duodecimo: Venit ergò Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat Rex dicẽs: Reuertimini ad me die tertia. Respondítque Rex populo dura, derelicto consilio seniorum quod ei dederant, & locutus est eis secundùm consilium iuuenum, dicens: Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus. Et non acquieuit rex populo: quoniam auersatus fuerat eum Dominus, vt susciteret verbum suũ, quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filium Nabath. Videẽs itaque populus quòd noluisset eos audire rex, respondit ei, dicens: Quę nobis pars in Dauid? vel quę hęreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacula sua. Super filios autem Israel, quicunque habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboã. Misit ergò rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: & lapidauit eũ omnis Israel, & mortuus est. Porrò rex Roboã festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalem, recessítque Israel à domo Dauid, vsque in præsentem diem.

25. ET capite vigesimoprimo: Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concitauit enim eũ Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est, intantùm, vt sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel.

26. SECVNDI Paralipomenon vigesimosecundo: Quadraginta duorum annorum erat Ochosias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalẽ: & nomen matris eius Athalia filia Amri. Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eũ vt impiè ageret. Fecit igitur malũ in cõspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei conciliarij post mortem patris sui in interitum eius. Ambulauitque in consiliis eorũ. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israel in bellũ contra Hazael regem Syriæ, in Ramoth, &c.

27. ET vigesimoquinto: Amasias verò post cædẽ Idumæorum & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum: Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam qui diceret ei, Cur adorasti deos, qui nõ laborauerunt populum suum de manu tua? Cùmque hæc ille loqueretur, respondit ei, Num consiliarius regis es? quiesce, nè interficiam te. Discedénsque propheta, Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non quieuisti consilio meo. Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo consilio, misit ad Ioas filiũ Ioachaz filij Iehu regẽ Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuò. At ille remisit nuncios, dicens: Carduus qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Dixisti, percussi Edom: & idcircò erigitur cor tuum in superbiam, sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, vt cadas & tu & Iudas tecum? Noluit audire Amasias, eò quòd Domini esset voluntas, vt traderetur in manus hostium propter Deos Edom. Ascendit igitur Ioas rex Israel & mutuos sibi præbuẽre conspectus. Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iudæ. Corruítque Iudas coram Israel, & fugit in tabernacula sua. Porrò Amasiam regem Iuda filium Ioas filij Ioachaz cepit Ioas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Ierusalem: destruxítque murũ eius à porta Ephraim vsque ad portam Anguli, quadringentis cubitis. Omne quoquè aurum, & argentum, & vniuersa vasa quæ repererat in domo Dei, & apud Obed Edom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum reduxit in Samariam.

28. PRIMI Esdræ quarto capite: Factum est igitur vt populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. Cõduxerunt autem aduersùs eos consiliatores, vt destruerẽt consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarũ, & vsque ad regnum Darij regis Persarum.

29. HESTER quinto Amã dissimulata ira reuersus in domum suam, cõuocauit ad se amicos suos, & Zares vxorem suam: exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorúmque turbam & quãta eum gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuãsset. Et post hæc ait, Regina quoquè Hester nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege, præter me, apud quam etiam cràs cum rege pransurus sum. Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quãdiù videro Mardochæum Iudæum sedentem ante fores regias. Respondérúntque ei Zarez vxor eius, & cæteri amici: Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi vt appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam præparari crucem. ET capite septimo: Dixítque Harbona, vnus de eunuchis qui stabant in ministerio regis: En lignum quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Amã, habẽs altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appẽdite eum in eo. Suspẽsúsq; est itaq; Aman

Universidad de Deusto
Biblioteca

in patibulo quod parauerat Mardochæo.

30. DANIELIS sexto: Dixerũt ergò viri illi, Nõ inueniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui. Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex, in æternum viue: consilium iniêrunt omnes principes regni, magistratus & satrapæ, senatores & iudices, vt decretum imperatorium exeat & edictum, Vt omnis qui petierint aliquam petitionem à quocunque deo & homine, vsque ad triginta dies, nisi à te rex, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: vt non immutetur quod statutũ est à Medis & Persis, nec præuaricari cuiquam liceat. Porrò rex Darius proposuit edictum & statuit. Quod cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebatúrque coram Deo suo, sicut & antè facere consueuerat. Viri ergò illi curiosiùs inquirentes, inuenerunt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suum. Et accedentes, locuti sunt regi super edicto: Rex, nunquid non constituisti, &c. Tunc rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum, &c. Tunc vehementer rex gauisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductúsque est Daniel de lacu, nulla læsio inuenta est in eo, quia credidit Deo suo. Iubente autem rege, adducti sunt viri illi qui accusauerunt Danielem: & in lacum leonum missi sunt ipsi, & filij & vxores eorum: & nõ peruenerunt vsque ad pauimentum laci, donèc arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

31. PRIMI Machabæorum primo: In diebus illis exiêrunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad Regem Antiochum: & dedit illis potestatem, vt facerent iustitiam gentium. Et ædificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundùm leges Nationum, & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt nationibus, & venundati sunt vt facerent malum.

32. SECVNDI Machabæorum primo capite: De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, vtpotè qui aduersùs talem regem dimicauimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos qui pugnauerunt cõtra nos & sanctam ciuitatem. Nam cùm in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ. Etenim cùm ea habiturus venit ad locum Antiochus & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas Sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum phani, clauserunt remplum, cùm intrâsset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diuiserunt membratim, & capitibus amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

33. ET capite quarto: Ratus autem Menelaus recepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus, donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates. Quod cùm certissimè cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnen. Vnde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat vt Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cum iureiurando (quanuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam. Ob quam causam non solùm Iudæi, sed etiam aliæ quoquè nationes indignabãtur, & molestè ferebant de necè tanti viri iniusta. Sed regressum regem de Ciliciæ locis adiêrunt Iudæi apud Antiochiam, simul & Græci: conquerentes de iniqua nece Onię. Contristatus itaque est animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam: accensísque animis, Andronicum purpura exutum per totam ciuitatem iubet circunduci: & in eodem loco in quo in Oniã impietatem commiserat, sacrilegum vita priuati, Domino illi cõdignam retribuente pœnam. Multis autem sacrilegis in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & diuulgata fama, congregata est multitudo aduersùs Lysimachum multo iam auro exportato. Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus, iniquis manibus vti cœpit, duce quodam Tyranno, ætate pariter & dementia prouecto. Sed vt intellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuêre: quidam verò cinerem in Lysimachum iecêre. Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam cõuersi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt. De his ergò cœpit iudicium aduersùs Menelaum agitari. Et cùm venisset rex Tyrum, ad ipsum negocium detulerunt missi tres viri à senioribus. Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi. Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, regem adiit, & deduxit à sententia: & Menelaum quidem vniuersæ malitiæ reum, criminibus absoluit: miseros autem qui etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit. Citò ergò iniustam pœnam dederunt, qui pro ciuitate & populo & sacris vasis causam prosecuti sunt. Quamobrem Tyrij quoquè indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

34. ACTORVM decimoquarto: Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis, lapidantésque Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse.

35. MARCI sexto: Quicquid petieris, dabo tibi, (ait Herodes ad filiam Herodiadis) licèt dimidiũ regni mei. Quæ cùm exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ. Cumque introisset statim cũ festinatione ad regẽ, petiuit, dicens: Volo vt protinùs des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. Et cõtristatus est rex. Propter iusiurandum & propter simul discumbentes noluit

noluit eam contristare: sed misso spiculatore, præcepit afferri caput eius in disco, & decollauit eũ in carcere. Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

36. MATTHÆI decimoquarto: At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hîc in disco caput Ioannis Baptistæ, &c.

IIII.

Quando Iussio est peccatum alienum?

Cùm ex decreto, mãdato, imperióve nostro redit ad proximũ iniuria, vel malum quodcunque perpetratur. Sic Dauid rex innocentẽ occídit [a] Vriã non suis quidem aut seruorũ manibus, sed per literas hoc agens, atque demandãs, vt in prælio ille occideretur. Et præses [b] Pilatus mortis CHRISTI reus est, quòd illum in Iudæorũ gratiã cruci affigendũ, etsi inuitus quodãmodò authoritate sua adiudicauit ac tradidit. Ità summo se crimine [c] Pharao & [d] Herodes obligarunt, cùm legem tyrannicam de occidendis Hebræorum infantibus ferrent. *Væ* [e] autem illis *qui condunt leges iniquas.*

1. Reg. 11. e
Iudith 2. a
Hester 3. c. d
Dan. 3. a b 6. c
1. Mach. 1. e f
2. Macha. 6. a
Mar. 6. d
Act. 23. a b 2.
Reg. 11. e b
Ioan. 19. c Lucæ 23. d
c Exod. 1. c d
e Matth. 2.
Esa. 10. a
Matth. 15. a
Marc. 7. b

TESTIMONIA.

1. PRIMI Regum vigesimo secundo: Dixitque rex (Saul:) Morte morieris Achimelech, tu & omnis domus patris tui. Et ait rex emissariis, qui circũstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nã manus eorum cùm Dauid est, sciẽtes quòd fugisset, & non indicauerũt mihi. Noluerunt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. Et ait rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue in sacerdotes Domini. Conuersúsque Doeg Idumæus irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinque viros vestitos Ephod lineo. Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouemque & asinum & ouem in ore gladij.

2. IVDITH secundo: Anno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vicesima & secunda die mensis primi, factum est verbũ in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt defenderet se: vocauitque omnes, maiores natu, omnésque duces & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilij sui. Dixitque cogitationem suam in eo esse, vt omnem terram suo subiugaret imperio. Quod dictũ cùm placuisset omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ, & dixit ei: Egredere aduersùm omne regnum Occidentis: & contra eos præcipuè qui contempserũt imperium meum. Nõ parcet oculus tuus vlli regno, omnémque vrbem munitam subiugabis mihi.

3. HESTER tertio: Dixit Aman regi Assuero: Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & à se mutuò separatus, nouis vtens legibus & cæremontis, insuper & regis scita contemnẽs. Et optimè nosti, quod non expediat regno tuo vt insolescat per licentiam. Si tibi placet, decerne vt pereat, & decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ. Tulit ergò rex annulum quo vtebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum, dixítque ad eum, Argentum quod tu polliceris, tuum sit: de populo age quod tibi placet. Vocatíque sunt scribæ regis mense primo Nisan, tertia decima die eiusdem mensis: & scriptum est, vt iusserat Aman, ad õmnes Satrapas regis, & iudices prouinciarum, diuersarumque gentium, vt quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & literæ signatæ ipsius annulo, missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias, vt occiderent atque delerent omnes Iudæos, à puero vsque ad senem, paruulos & mulieres, vno die, hoc est, tertiodecimo mensis duodecimi qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent. Summa autem Epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ scirent & pararent se ad prædictum diem. Festinabant cursores qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis qui in vrbe erant, flentibus.

4. DANIELIS tertio: Et præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus & linguis: In hora qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ & citharæ, sambucæ & psalterij & symphoniæ, & vniuersi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Post hæc igitur statim vt audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ & citharæ, sambucæ & psalterij, symphoniæ & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus & linguæ, adorauerunt statuam auream quam constituerat Nabuchodonosor rex. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi, accusauerunt Iudæos, &c.

5. ET capite sexto: Viri ergò illi curiosiùs inquirentes, inuenerunt Danielem, orantẽ & obsecrantem Deum suum. Et accedentes, locuti sunt regi super edicto: Rex nunquid nõ constituisti, vt omnis homo qui rogaret quenquẽ de diis & hominibus vsque ad dies triginta, nisi te rex, mitteretur in lacũ leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum, quod præuaricati non licet. Tunc respon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, non curauit de lege tua & de edicto quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua. Quod verbum cùm audisset rex, satis contristatus est: & pro Daniele posuit cor vt liberaret eum, & vsque ad occasum solis laborabat vt erueret illũ. Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum atque Persarum est, vt omne decretum quod constituerit rex, non liceat immutari. Tunc rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacũ leonum.

6. PRIMI Machabæorum primo: Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus vnus, & relinqueret vnusquisque legem suã. Et consenserunt omnes gentes secundùm verbum regis Antiochi: & multi ex Israël consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabbathum. Et misit rex libros per manus nũciorum in Ierusalem & in omnes ciuitates Iudæ, vt sequeretur leges gentium terræ, & prohiberent holocausta & sacrificia & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrari sabbathũ, & dies solennes: & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israël. Et iussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis & abominationibus, ità vt obliuiscerentur legem, & immutarent omnes iustificationes Dei. Et quicunque non fecissent secundùm verbum regis Antiochi, morerentur. Secundùm omnia verba hæc, scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo qui hæc fieri cogerent. Et iusserunt ciuitatibus Iudæ sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem Domini, & fecerunt mala super terram: & effugauerunt populum Israël in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis. Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno ædificauit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras: & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant: & libros legis Dei combusserunt igne, scindentes eos: & apud quemcunque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicunque obseruabant legem Domini, secundùm edictum regis trucidabant eum. In virtute sua faciebant hæc populo Israël, qui inueniebatur in omni mense & mense in ciuitatibus. Et quinta & vicesima die mensis sacrificabant super aram quæ erat contra altare. Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabantur secundùm iussum regis Antiochi, & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos qui circũciderant illos, trucidabant. Et multi de populo Israël definierunt apud se, vt non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis: & noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt, & facta est ira magna super populum valde.

7. SECVNDI Machabæorum sexto: Sed nõ pòst multum temporis misit rex senem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos, vt se trãsferrent à patriis & Dei legibus: contaminare etiam quod in Hierosolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim, prout erant hi qui locum inhabitabant, Iouis hospitalis. Pessima autem & vniuersis grauis erat malorum incursio. nam templum luxuria & comessationibus gẽtium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se vltrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ non licebat. Altare enim plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur. Neque autem sabbatha custodiebantur, neque dies solennes patrij seruabantur, nec simpliciter Iudæũ se esse quisquam confitebatur. Ducebantur autem cũ amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: & cùm Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hædera coronati Libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentilium ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersùs Iudæos agerent, vt sacrificarent: eos autem qui nollent transire ad instituta gentium, interficerent. Erat ergò videre miseriam.

8. MARCI sexto: Herodes misso speculatore præcepit afferri caput Ioannis in disco, & decollauit eum in carcere.

9. ACTORVM vigesimotertio: Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit adstãtibus sibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum &c.

10. SECVNDI Regum vndecimo: Factum est ergò manè, & scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitq; per manum Vriæ, scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduersò belli, vbi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat. Igitur cùm Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos. Egressíque viri de ciuitate, bellabant aduersùm Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est etiam Vrias Hethæus.

11. IOANNIS decimonono: Tunc ergò tradidit eis illum, vt crucifigeretur.

12. LVCÆ vigesimotertio: Dimisit autem illis eũ qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant, Iesum verò tradidit voluntati eorum.

13. EXODI primo: Dixit autem rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarũ vna vocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partûs tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reseruate. Timuerunt autem obstetrices Deum, &c. Præcepit ergò Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexûs natum fuerit, in flumẽ proijcite: quicquid fœminini, reseruate.

14. MATTHÆI secundo capite: Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè. & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem & in omnibus finibus eius à bimatu & infra, secũdùm tempus quod exquisierat à Magis.

15. ESAIÆ decimo: Væ qui condunt leges iniquas: & scribentes, iniustitiam scripserunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerẽt causæ humiliũ populi mei: vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis. & calamitatis de longè venientis? ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram, nè incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his nõ est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

16. MAT-

16. MATTHÆI decimoquinto: Iesus autem respondẽs, ait illis: Quare & vos transgredimini mãdatum Dei propter traditionẽ vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem. &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suam, & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

17. MARCI septimo: Et dicebat illis, Benè irritum fecistis præceptum Dei, vt traditionem vestrã seruetis. Moyses enim dixit, Honora patrem tuum & matrem: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri aut matri: Corban (quod est donum) quodcunque ex me, tibi profuerit: & vltrà non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis.

V.

Consensus quando alieni peccati nos reos facit?

Cùm, quod ab aliis fit nequiter, à nobis quasi suffragium accipit, & saltẽ tacitè [a] approbatur. Ità peccauit Saulus, in Stephani protomartyris necem [b] cõsentiens. Peccarunt & viri ex Iudæis plures quadraginta, [c] qui facta etiam voti nuncupatione in Pauli necem armarunt sese. Peccauerunt demùm & ciues [d] Hierosolymitani, suis Magistratibus, quô Christus perderetur, suffragantes, vt idcircò Petrus illis exprobrans dixerit, [e] *Authorem vitæ interfecistis.* Notanda est igitur Pauli sententia: [f] *Non solùm qui faciunt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.* Et huc referri potest, quod apud Cyprianũ [g] legimus, Non est immunis à scelere, qui vt faceret, imperauit: nec alienus à crimine, cuius consensu licèt non à se admissum crimen, tamen publicè legitur.

a Leuit. 20. a Num. 16. d Iudith 8. b Hester. 14. c d Luc. 11. g
a Irenæus lib. 4. ca. 46.
b Actor. 7. g
c Act. 23. c
d Matth. 27. b Mar. 15. a b
e Actor. 3. c & 2. d
f Rom. 1. d
g Epistol. 31. quæ est Cleri Romani ad Cyprianum.

TESTIMONIA.

1. LEVITICI vigesimo: Quòd si negligens populus terræ, & quasi paruipendens impetrium meũ, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere: ponam faciem meam super hominem illum & cognationem eius, succidámque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei, vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

2. NVMERORVM decimosexto: Locutúsque Dominus ad Moysen & Aaron, ait: Separamini de medio cõgregationis huius, vt eos repentè disperdam. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissimè Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet? Et ait Dominus ad Moysen: Præcipe vniuerso populo, vt seperetur à tabernaculis Core & Dathã & Abiron. Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israël, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominũ impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini in peccatis eorum. Cùmque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum vxoribus & liberis, omnique frequentia. Et ait Moyses: In hoc scietis quòd Dominus miserit me vt facerem vniuersa quæ cernitis, & non ex proprio corde ea protulerim: Si consueta hominũ morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cæteri visitari solent, non misit me Dominus: sin autem nouã rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os suũ, deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viuẽtes in infernum, scietis quòd blasphamauerint Dominum. Confestim igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cũ tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum: descenderúntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. At verò omnis Israël qui stabat per gyrum, fugit à clamore percuntiũ, dicens: Nè fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum.

3. IVDITH octauo: Hæc itaque cùm audisset Iudith, quoniam Ozias promisisset quòd transacto quinto die traderet ciuitatem, misit ad presbyteros Chabri & Charmi. Et venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyriis, si intra quinq; dies non venerit vobis adiutorium? & qui estis vos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potiùs qui iram excitet & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei? Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, &c.

4. HESTER decimoquarto: Et deprecabatur Hester Dominum deum Israël, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, &c. Tu nosti quia oderim gloriam iniquorũ, & detester cubile incircumcisorum & omnis alienigenæ. Tu scis necessitatẽ meã, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei, & quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim vinum libaminum: & nunquàm lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diē, nisi in te Domine Deus Abraham, Deus fortis super omnes, &c.

5. LVCÆ vndecimo: Væ vobis, qui ædificatis monumenta propheratum: patres autem vestri occiderunt illos: profectò testificamini quòd cōsentitis operibus patrum vestrorum: quoniā ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

1. Cor. 5. 6. IRÆNEVS libro quarto contra hæreses Valentiniani & similes, capite quadragesimosexto: Et habemus præceptū: Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et iterùm ait Apostolus: Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hoc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergò fieri participes eorum. Et quemadmodùm ibi peccantium damnatio participabat & reliquos, quoniam placebant eis, & vnà cum eis conuersabantur: sic & hîc modicum fermentum totam massam corrumpit.

Ephes. 5.

Peccantium damnatio participat reliquos.

7. ACTORVM septimo: Saulus autem erat consentiens neci eius.

8. ET vigesimotertio: Facta autem die, collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant.

9. MATTHÆI vigesimoseptimo: Principes autē sacerdotum & seniores persuaserunt populo, vt peterent Barrabam, Iesum verò perderent.

10. MARCI decimoquinto: Pontifices autē concitauerunt turbam, vt magis Barrabam dimitteret eis, &c. Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam: & tradidit Iesum flagellis cæsum, vt crucifigeretur.

11. ACTORVM tertio: Deus glorificauit filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis virū homicidam donari vobis, authorem verò vitæ interfecistis.

12. ET capite secundo: Viri Israëlitæ, audite verba hæc, Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigiis & signis, quę fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis: hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes, interemistis.

13. AD Romanos primo: Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum: vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui cùm iustitiā Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

14. CLERVS Romanus in epistola ad Cypriaū, quæ apud eundem est trigesimaprima: Sed etiam aduersùs illos qui acta fecissent, licèt præsentes, cū fierent, non affuissent, cùm præsentiam suā vtique, vt sic scriberentur, mandando fecissent. Non est enim immunis à scelere, qui vt fieret imperauit: nec est alienus à crimine, cuius consensu, licèt non à se admissum crimen, tamen publicè legitur.

Cyp. libr. epist. 7.

VI.

Quando Irritatione nobis peccatum alienum conflatur?

Cùm sciētes alium ad iram, vindictam, blasphemiam, crudelitatem, aut consimilia vitia, siue dictis id fiat, siue factis, aut quacūque ratione alia, prouocamus. Vt cùm[a] vxor Iob patientissimo viro petulāter insultans, quātùm in se quidē erat, suasit etiam Deum blasphemare. Et Tobiæ[b] vxor æquè morosa, maritum suis conuiciis frequēter infestans & exasperans, hoc facit, vt vir anxius domesticā iniuriam suspiriis, lachrymis & precibus ad Deum fusis persequi cogatur. Contrà verò monet [c] Ecclesiasticus: *Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.* Sic & Salomon[d] dixit: *Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.*

1. Reg. 1. b Psal. 104. c 2. Macha. 14. d Galat. 5. d Ephe. 6. a Coloss. 3. d

a Iob 2. c

b Tob. 2. d & 3. a b

c Eccl. 28. a b Prou. 15. c 8. a 22. b 26. c 29. d 30. d

d Prou. 17. b 3. Esa. 33. a

TESTIMONIA.

1. PRIMI Regū primo: Affligebat quoquè Annam æmula eius, & vehementer angebat, in tātùm vt exprobraret quòd Dominus conclusisset vuluā eius: sicque faciebat per singulos annos, cū redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam.

2. PSALMO centesimoquinto: Dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorū. Et irritauerunt Moysen in castris: Aaron sanctum Domini.

3. SE-

3. SECVNDI Machabæorū decimoquarto: Morabatur autem Nicanor Hierosolymis, nihilque iniquè agebat, gregésque turbarum quæ congregatæ fuerant, dimisit. Habebat autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus. Rogauítque eum ducere vxorem filiósque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, comitérque viuebāt. Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicèm & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat Nicanorem rebus alienis assentire. Iudámq; regni insidiatorem, successorē sibi destinasse. Itaq; rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens grauiter quidem se ferre de amicitiæ conuētione, iubere tamen Machabæum citiùs vinctum mittere Antiochiam.

4. AD Galatas quinto: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicèm prouocantes, inuicèm inuidentes.

5. AD Ephesios sexto: Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

6. AD Colossenses tertio: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros: vt nō pusillo animo fiant.

7. IOB secundo capite: Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.

8. TOBIÆ secundo: Sicut beato Iob insultabant reges, ità isti parentes & cognati eius, irridebāt vitam eius, dicentes: Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ità loqui, quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidē suam nunquā mutāt ab eo. Anna verò vxor eius ibat ad opus textrinum quotidiè: & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat. Vndè factum est, vt hœdum caprarum accipiens detulisset domi. Cuius cùm vocem balantis vir eius audisset, dixit: Videte nè fortè furtiuus sit: reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Ad hæc vxor eius irata respondit: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modò apparuerunt. Atque his & aliis huiusmodi verbis exprobrat ei.

9. ET capite tertio: Tūc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lachrymis, dicens: Iustus es domine, & omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & iudiciū, &c. Eadem die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eam. Ergò cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Ampliùs ex te non videamus filiū aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculū domus suæ: & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione perstítes cum lachrymis, deprecabatur Deum, vt ab isto improperio liberaret eam.

10. ECCLESIASTICI vigesimooctauo: Abstine te à lite, & minues peccata, &c. vt in textu. Secundùm enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum virtutē hominis, sic iracundia illius erit, & secundùm substantiam suam exaltabit iram suā. Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem, & lingua testificans adducit mortem. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si ex pueris super illam, extinguetur: vtraque ex ore proficiscūtur. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habētes. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gētem: ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, &c.

11. PROVERBIORVM vigesimoquinto: Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

12. ET capite decimooctauo: Labia stulti miscēt se rixis, & os eius iurgia prouocat.

13. ITEM vigesimosecundo: Eiice derisorem, & ibit cum eo iurgium, cessābúntque causæ & contumeliæ.

14. ET capite vigesimosexto: Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & cōmiscetur rixæ alterius. Sicut noxius est, qui mittit sagittas & lanceas in mortem: ità vir qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehēsus, dicit, Ludens feci. Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conquiescunt. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracūdus suscitat rixas. Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa peruenium ad intima ventris.

15. ITEM capite vigesimonono: Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuis.

16. ET capite trigesimo: Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat rixas, producit discordias.

17. PROVERBIORVM decimoseptimo: Semper iurgia quærit malus, &c.

18. ET capite tertio: Nè contendas aduersùs hominem frustrà, cùm ipse tibi nihil mali fecerit. Nè æmuleris hominē iniustum, nec imiteris vias eius: quia abominatio domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas à Domino in domo impij: habitacula autem iustorum benedicentur. Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt: stultorū exultatio, ignominia.

19. ESAIÆ trigesimotertio: Væ qui prædaris, nōnne & ipse prædaberis? & qui spernis, nónne & ipse sperneris? cùm consummaueris deprędationē, deprædaberis: cùm fatigatus desieris contemnere, contemneris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VII.

Quando per laudationem, vel adulationem nostram peccato alieno fœdamur?

Pro.24.a 27.28.d Psalm. 140.a Esa.5.e Chryſ. hom. 2. de Dauid & Saule. Cyp. de lapſ. Baſi. hom. in Psal. 61. Aug. in Psal.134. a Ezech. 13. c

Cùm aliquem in malefactis, vel de improbitate commẽdamus, vel tanquàm rebenè gesta, calcar addimus malè currenti, vt ille in prauo instituto pergat. *Væ*[a] autem *qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas*, vt est apud Prophetam. In hoc vitium incidunt nonnunquàm Ecclesiastici[b] concionatores, & Magistratus malè vulgo blandientes, dum eius licẽtiæ palàm fauent & applaudunt. Rectè autem Esaias: [c] *Populemeus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Vnde Paulus eos iubet vitari Doctores, [d] qui per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. *Quoniam* enim *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit Dominum peccator*, vt [e] Regius Propheta testatur.

b Hie.14.c 23.c.d e f 27.b c 28.d 29.b Thren.2.e Mich. 3.b 3. Reg. 22.a b c d

c Esa.3.c 9.c 30.b

d Rom. 16.c 2. Pet. 2.a d Hier. lib.1. aduersùs Pelag. & li.2.aduersùs Iouinian.

e Psal.9.c 54.d Prou.1.a b 16.d 17.c 29.a Eccl.7.a Hier.9.a b c

TESTIMONIA.

1. Proverbiorvm vigesimoquarto: Qui dicũt impio, iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus: qui arguunt eum, laudabũtur, & super ipsos veniet benedictio. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & posteà ædifices domum tuam. Nè sis testis frustrà contra proximum tuum, nec lactes quenquam labiis tuis.

2. Et capite vigesimoseptimo: Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua. Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

3. Et vigesimooctauo: Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit.

4. Psalmo centesimo quadragesimo: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

5. Esaiæ quinto: Væ qui dicitis malum bonũ, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

6. Chrysostomvs homilia secunda de Dauid & Saule, cuius titulus est, Magnum esse bonũ non tantùm exercere virtutem, verùm etiam laudare, &c. Non oportet expetere modò & æmulari virtutem, verùm etiam eos qui virtutem amplectũtur, laudibus vehere, & admirandos prædicare, nobis fructum aliquem, eúmque haud vulgarem, adfert. Quemadmodùm ex aduerso prauitatem non æmulari tantùm, verùm etiam in ea viuentes laudare, supplicium haud mediocre nobis conciliat: & si fas est quiddam nouum & admirandum dicere, grauius supplicium, quàm manet illos ipsos qui malè viuunt. Id declarans Paulus, posteaquàm omnem malitiæ speciem enumerarat, accusassetque omnes qui leges Dei conculcant, de illisipsis mox subiicit: Qui cùm Dei iustitiam nossent, quòd qui talia faciunt, digni sunt morte, nõ solùm ea faciũt, sed & comprobant illa facientes: demonstrans hoc esse grauius illo. Nam collaudare insuperè delinquentes, quod ad supplicij pertinet æstimationem, longè plus est quàm delinquere. Idque iure optimo, propterea quòd hoc suffragium proficiscatur ab animo planè corrupto, & insanabili morbo laborante. Siquidem is qui dum peccat, condemnat interim peccatum suum, poterit aliquanto temporis progressu ad se redire: cæterùm qui laudat malitiam, is seipsum priuauit curatione, quam adfert pœnitentia. Proindè meritò Paulus pronunciauit hoc illo esse grauius. Itaque sicuti qui praua non tantùm faciunt, verùm etiam tales collaudant ac prædicant, eandem aut etiam grauiorem pœnã sortiuntur: ità qui bonos laudibus vehunt ac suspiciũt, coronarum illis repositarum fiunt participes. Quod ipsum ità esse, è scriptura licet perspicere. Deus enim ità loquitur Abrahæ: Benedicentibus tibi benedicam, & maledicentibus tibi maledicam.

Laudãdi mali non sunt.

Rom.1.

Plus est peccantes laudare quàm delinquere.

Probos laudare, fructuosum est. Gen.12.

7. Cyprianvs in sermone de lapsis: Cùm scriptum sit: Qui vos felices dicunt, in errorẽ vos mittunt, & semitas pedũ vestrorum turbant. Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat: nec comprimit delicta illa, sed nutrit. At qui consiliis fortioribus redarguit simul atque instruit fratrem, promouet ad saluté. Quos diligo, inquit Dominus, redarguo & castigo. Sic oportet & Dei Sacerdotem non obsequiis decipiẽtibus fallere, sed remediis salutaribus prouidere. Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum virus inclusum, dum seruat, exaggerat. Aperiendum vulnus est & secandum, & putaminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem: gratias aget postmodùm, cùm senserit sanitatem.

Esa.3.

Adulatione nutritur delicta illa.

Apoc.3.

Simile de obtrectatione vulnerum.

8. Ba-

Psal.51.

8. Basilivs homilia in psalmũ sexagesimumprimum: Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant. Multi nanque sunt qui pro bonis prauas comprobant actiones, & vitia virtutibus vicinis honestare contendunt. Nam scurrilia loquentem, vrbanum ac lepidum: turpiloquum verò, politicum: amarulentum & iracundum, neutiquàm contemnendum prædicant: parcum verò ac minimè liberalem, vt sobrium dispensatorem commẽdãt: prodigum quoquè, vt liberalem: libidinosum & lasciuum, vt voluptuarium & animi solutioris virum. Vtque semel omnia, vitium omne palliant adumbrata nomenclatura è vicino subiectæ virtutis. Tales sanè ore quidem benedicunt, corde autẽ maledicunt ac deuouent. In verborum nanque benedictione omnem execrationem vitæ suæ inducunt, ac reos æternæ damnationi, ob ea quæ approbant, sese constituunt.

Vitia nonnulla quæ virtutum nomine cõmendãtur.

Approbantes vitia sibi damnationis obnoxios reddunt.

9. Avgvstinvs in psalmum centesimum trigesimumquartum: Cogitate & videte, quoniam quicquid aliud laudatis, ideò laudatis, quia bonum est. Insanit, qui laudat quod non est bonum: Si laudes iniquum eo ipso quòd iniquus est, nónne & tu iniquus es? Si laudes furem eo ipso quòd fur est, nónne & tu particeps eris? Si laudes iustum in eo ipso quòd iustus est, nónne & tu habes indè partẽ laudando? Non enim laudares iustum, nisi amares: non amares, si nihil indè haberes.

Insaniunt, qui laudant quod malum est.

10. Ezechielis decimotertio: Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo, Audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus: Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israël erant. Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murũ pro domo Israël: vt staretis in prælio in die Domini. Vident vana, & diuinant mẽdacium, dicentes: Ait Dominus, cùm Dominus non miserit eos: & perseuerauerunt confirmare sermonem. Nunquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? & dicitis, ait Dominus: cùm ego nõ sim locutus. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium, ideò ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus: Et erit manus mea super Prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium: in concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terram Israël ingrediẽtur: & scietis quia ego Dominus Deus: eò quòd decepetint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax, & ipse ædificabat parietem, illi autẽ liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniũt absque tẽperatura, quòd casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desupèr irruentes & ventum procellæ dissipantem. Siquidem eccè cecidit paries: nunquid non dicetur vobis, Vbi est litura quam linistis? Propteà hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea: & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in consumptionem. Et destruam parietem quem linistis absque temperamento: & adæquabo eũ terræ, & reuelabitur fundamentum eius, & cadet, & consumetur in medio eius: & scietis quia ego sum Dominus. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento, dicámque vobis: Non est paries, & nõ sunt qui liniunt eum. Prophetæ Israël qui prophetant ad Hierusalem, & vident ei visionem pacis, & non est pax, ait Dominus Deus. Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas, & dic: Hæc dicit Dominus Deus, Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiẽdas animas: & cùm caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabant me ad populũ meum, propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mẽtientes populo meo credenti mẽdaciis. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Eccè ego ad puluillos vestros, quibus vos capitis animas volantes, & dirumpam eos de brachiis vestris, & dimittam animas quas vos capitis, animas ad volandum. Et dirumpam ceruicalia vestra, & liberabo populum meũ de manu vestra, neque erũt vltrà in manibus vestris ad prædandũ, & scietis quia ego Dominus. Pro eo quòd mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristaui, & confortâstis manus impij, vt non reuerteretur à via sua mala, & viueret: propterea vana non videbitis, & diuinationes non diuinabitis ampliùs, & eruam populum meum de manu vestra & scietis quia ego Dominus.

11. Hieremiæ decimoquarto: Prophetæ dicunt eis, Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo, non misi eos, & nõ præcepi eis, neque locutus sum ad eos: Visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. Idcircò hæc dicit Dominus de prophetis qui propheratant in nomine meo quos ego non misi, dicentes: Gladius & fames non erit in terra hac: In gladio & fame consumentur prophetæ illi. Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in viis Hierusalem præ fame & gladio, & non erit qui sepeliat eos: ipsi & vxores eorum, filij & filiæ eorum, & effundam super eos malum suum.

12. Et capite vigesimo tertio: Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem, & prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israël. Et in prophetis Hierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha. Propteeà hæc dicit Dominus exercituũ ad prophetas: Eccè ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Hierusalem egressa est pollutio super omnem terram. Hæc dicit Dominus exercituum, Nolite audire verba prophetarum, qui prophetãt vobis, & decipiũt vos: visionem cordis sui loquũtur non de ore Domini. Dicunt his qui blasphemant me, Locutus est Dominus, Pax erit vobis. & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerũt: Non veniet super vos malum. Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonẽ eius? Quis considerauit verbum illius, & audiuit? Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pestas erumpens, super caput impiorum veniet. Non reuertetur furor Domini, vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui. In nouissimis diebus intelligetis consiliũ eius. Nõ mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtiquè eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. Puràsne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? Nũquid non cælũ & terram ego impleo, dicit Dominus? Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes, Somniaui, somniaui. Vsquequò istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui? Qui volunt facere, vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorũ quæ narrat vnusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres nominis mei propter Baal. Propheta qui habet somniũ, narret somniũ: & qui habet sermonem meũ, loquatur sermonẽ meũ verè. Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petrã? Propterea eccè ego ad prophetas, ait Dominus: qui furãtur verba mea vnusquisque à proximo suo. Eccè ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumũt linguas suas, & aiũt, Dicit Dominus. Eccè ego ad prophetas somniãtes mendacium, ait Dominus: qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis, cùm ego non misissem eos, nec mãdassem eis: qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus. Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens, Quod est onus Domini? dices ad eos, Vt quid vobis onus? Proiiciã quippe vos, dicit Dominus. Et propheta & sacerdos, & populus qui dicit, Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum eius. Hæc dicetis vnusquisque ad proximum & ad fratrem suũ, Quid respondit Dominus? Et quid locutus est Dominus? Et onus Domini vltrà non memorabitur: quia onus erit vnicuique sermo suus, & peruertistis verba Dei viuentis, Domini exercituum Dei nostri. Hæc dices ad prophetam, Quid respondit tibi Dominus: & quid locutus est Dominus: Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus. Quia dixistis sermonẽ istum, Onus Domini, & misi ad vos dicens, Nolite dicere Onus Domini: propterea eccè tollam vos portans, & derelinquam vos, & ciuitatem quam dedi vobis, & patribus vestris, à facie mea. Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam ęternã, quę nunquàm obliuione delebitur.

13. Et vigesimoseptimo: Vos ergò nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos qui dicunt vobis: Nõ seruietis regi Babylonis. Quia mendacium prophetant vobis: vt longè vos faciant de terra vestra, & eiiciant vos, & pereatis, &c. Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis, Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis. Quia non misi eos, ait Dominus, & ipsi prophetãt in nomine meo mendaciter: vt eiiciam vos, & pereatis tam vos quàm prophetæ qui vaticinantur vobis.

14. Item capite vigesimooctauo: Et dixit Hieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania, non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Idcircò hæc dicit Dominus: Eccè ego mittã te à facie terræ: Hoc anno morieris, aduersùm enim Dominus locutus es. Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

15. Et vigesimonono: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Non vos seducant prophetæ vestri qui sunt in medio vestrũm, & diuini vestri: & nè attendatis ad somnia vestra quæ vos somniatis. Quia falsò ipsi prophetãt vobis in nomine meo, & non misi eos, dicit Dominus. Quia hæc dicit Dominus, Cùm cœperint, &c.

16. Threnorvm secundo: Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatẽ tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent: Viderũt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones. Plauserunt super te manibus omnes trãseuntes per viã: sibilauerunt, & mouerunt caput suum super filiam Hierusalem.

17. Michææ tertio: Hæc dicit Dominus super prophetas qui seducũt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem, & si quis non dederit in ore eorũ quippiam, sanctificant super illum prælium. Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione, & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui vident visiones. Et paulò pòst: Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes: Nunquid non Dominus in medio nostrũm: non venient super nos mala. Propter hoc, causa vestrã, Siõ quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum.

18. Tertii Regum vigesimo secundo: Et ait rex Israël ad Iosaphat: Venieśne mecum ad prælandũ in Ramoth Galaad? Dixítque Iosaphat ad regem Israël: Sicut ego sum, ità & tu: populus meus & populus tuus vnum sunt, & equites mei, equites tui. Dixítque Iosaphat ad regem Israël: Quære, oro te, hodiè sermonem Domini. Congregauit ergò rex Israël Prophetas, quadringentos circitèr viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt, Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis. Dixit autẽ Iosaphat, Non est hìc propheta Domini quispiam, vt interrogemus per eum: Et ait rex ad Iosaphat: Remansit vir vnus, per quẽ possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non propheтat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Iẽla. Cui Iosaphat ait, Nè loquaris ità rex. Vocauit ergò rex Israël Eunuchũ quendam, & dixit ei: Festina adducere Michęam filium Iemla. Rex autem Israël, & Iosaphat rex Iuda, sedebant vnusquisque in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portæ Samarię, & vniuersi prophetæ prophetabãt in conspectu eorum. Fecit quoquè sibi Sedecias filiꝰ Chanaana cornua ferrea, & ait: Hęc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donèc deleas eam. Omnésque prophetæ similiter prophetabãt dicẽtes: Ascende in Ramoth Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis. Nuncius verò qui

qui ierat vt vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Eccè sermones Prophetarum ore vno regi bona prędicant, sit ergò sermo tuus similis eorum, & loquere bona. Cui Michęas ait: Viuit Dominus, quia quodcũq; dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaq; ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad pręliandũ, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis. Dixit autem rex ad eum: Iterùm atque iterùm adiuro te, vt non loquaris mihi, nisi quod verum est, in nomine Domini. Et ille ait, Vidi cunctum Israël dispersum, in montibus quasi oues non habẽtes pastorem: & ait Dominus: Non habent isti Dominum: reuertatur vnusquisque in domum suam in pace. (Dixit ergò rex Israël ad Iosaphat: Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?) Ille verò addens, ait: Propterea audi sermonẽ Domini: Vidi Dominum sedẽtem super solium suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris: & ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israël, vt ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba huiuscemodi, & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mẽdax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ità. Nunc igitur eccè dedit Dominus spiritũ mendacij in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hìc sunt, & Dominus locutus est contra te malũ. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Mẽne ergò dimisit spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait Michæas: Visurus es in die illa, quando ingredieris in cubiculum, intra cubiculum vt absondaris. Et ait rex Israël: Tollite Michæã, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ioas filiũ Amalech, & dicite eis, Hæc dicit rex, Mittite virum istum in carcerem, & sustẽtate eum pane tribulationis & aqua angustiæ, donec reuertar in pace. Dixítque Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait, Audite populi omnes. Ascendit itaque rex Israël, & Iosaphat rex Iuda, in Ramoth Galaad. Dixit itaque rex Israël ad Iosaphat: Sume arma, &c. Vir autem quidam tetẽdit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigę suo: Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia grauiter vulneratus sum. Cõmissum est ergò prælium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus, & præco insonuit in vniuerso exercitu antequàm sol occumberet, dicens: Vnusquisque reuertatur in ciuitatem & in terram suam. Mortuus est autem rex, & perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria, & lauerũt currum eius in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem eius, & habenas lauerunt, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat.

19. Esaiæ tertio: Populę meus, qui te beatũ dicunt, &c. vt in textu.

20. Et cap. 9. Longæuus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docẽs mendaciũ, ipse est cauda. Et erunt, qui beatificãt populũ istum, seducentes: qui beatificantur, præcipitati. Propter hoc, &c.

21. Item trigesimo: Populus ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. Qui dicunt Videntibus, Nolite videre: & adspicientibus, Nolite adspicere nobis ea quæ recta sunt: Loquimini nobis placentia, Videte nobis errores, Auferte à me viam, Declinate à me semitam, Cesset à facie nostra sanctus Israel. Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quòd reprobâstis verbum hoc, & sperâstis in calumnia, & in tumultu, & innixi estis super eo: propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subitò, dum non speratur, veniet contritiõ eius. Et comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur pamùm aquæ de fouea.

22. Ad Romanos decimosexto: Rogo autẽ vos, fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciũt: & declinate ab illis. Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.

23. Posterioris epistolæ D. Petri secundo capite: Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant: superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: & in auaritia fictis verbis de vobis negociabũtur: quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum nõ dormitat. Et paulò pòst: Hi verò vt irrationabilia pecora, &c. pellicientes animas instabiles, &c. Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululùm effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cũ ipsi serui sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius & seruus est.

24. Hieronymvs libro primo aduersùs Pelagianos: Si seruus Dei nihil amarum de suo debet ore proferre, sed semper quod dulce & suaue est: aut sacerdos & doctor serui Dei non erunt, qui fiducialiter debent corripere peccantes, & nulli adulari, sed audacter omnes increpare: aut, si sacerdos & doctor, non solùm serui Dei, sed inter seruos eius principalem tenent locum, frustrà seruis Dei blanditias & dulcedines reseruâsti: Cùm hoc propriè hæreticorum sit, & eorum qui decipere cupiunt audientes, dicente Apostolo: Huiusmodi enim Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Semper ipsi diosa, callida, blanda est adulatio. Pulchréq; adulator apud philosophos definitur blãdus inimicus. Veritas amara est, rugosæ frontis ac tristis, offenditq; quẽcorrectos. Vndè & Apostolus loquitur: Inimicus vobis factus sum, veritatem dicens vobis? Et Comicus: Obsequium amicos, veritas odium parit. Quapropter & pascha cum amaritudinibus comedimus:

Hæreticorum propriũ, per blãditias decipere. Rom. 16.

Adulator blandus inimicus.

Galat. 4.

Terent. in And.

Exod. 12. 1. Cor. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& vas electionis docet pascha celebrandum in veritate, & sinceritate. Veritas in nobis sit & sinceritas, & amaritudo ilicò consequetur.

Iouinianus hæreticus abstinentiæ & castitatis hostis quales discipulos habeat.

25. Et libro secundo aduersùs Iouinianum: Nunc restat, vt Epicurum nostrum, subantem in hortulis suis inter adolescentulos & mulierculas, alloquamur. Fauent tibi crassi, nitidi, dealbati. Adde, si vis, iuxta Socraticam irrisionẽ omnes sues & canes, & quia carnem amas, vultures quoque, aquilæ, accipitres, & bubones. Nunquàm nos Aristippi multitudo terrebit. Quoscunque formosos, quoscúque calamistratos, quos crine compositò, quos rubentibus buccis videro, de tuo arméto sunt, immò inter tuos sues grunniunt. De nostro grege tristes, pallidi, sordidati, & quasi peregrini huius seculi, licèt sermone taceant, habitu loquuntur & gestu:

Psal.119. Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata est:

Ioan.1. habitaui cum habitantibus Cedar, videlicet in tenebris huius mũdi, quia lux lucet in tenebris & tenebræ eam non compræhenderunt. Nè glorieris, quòd multos discipulos habeas. Filius Dei docuit in Iudæa, & duodecim tantùm illum Apostoli sequebantur. Torcular, inquit, calcaui solus, & de

Esa.63. gentibus vir non est mecum. Ille in passione solus remansit, & Petri quoquè erga eum trepidauit cõstantia: pharisæorum autẽ doctrinæ omnis populus applaudebat, dicens: Crucifige, crucifige talem.

Luc.23. Ioan.19. Non habemus regem, nisi Cæsarem: id est, vitia sequimur, non virtutes: Epicurum, non Christum: Iouinianum, non Apostolum Paulum. Quòd multi acquiescant sententiæ tuæ, indicium voluptatis

Cur Iouinianus hæreticus multos sectatores habeat. est: non enim tam te loquentem probant, quã suis fauent vitiis. In circulis platearum quotidiè fictus hariolus stultorum nares verberat, & obtorto fuste dentes mordentium quatit: nec tamẽ deest, qui semper possit induci: & pro magna sapientia deputas, si plures porci post te currant, quos gehennæ succidiæ nutrias? Post præconium tuũ & balneas, quæ viros pariter & fœminas lauant, omnis impatientia, quæ ardentem priùs libidinem quasi verecũdiæ vestibus tegebat, nudata est & exposita: quæ ante in occulto erant, nunc in proparulo sunt. Ostendisti tales discipulos, non fecisti. Hoc profecit doctrina tua, vt peccatum ne pœnitentiam quidem habeat. Virgines tuæ, quas prudentissimo cõsilio, quod nemo vnquàm legerat nec audierat, de Apostolo docuisti, Melius est nubere, quàm vri. Occultos adulteros in apertos verterunt maritos. non suasit hoc Apostolus, non electionis vas. Virgilianum consilium est: Coniugium vocat, hoc

Nota.

1.Cor.7. 4.Æneid. præ: exit nomine culpam. Quadringenti fermè anni sunt, quòd Christi prædicatio fulget in mundo, ex quo innumerabiles hæreses tunicam illius conciderunt. Vniuersus penè error de Chaldæo & Syro, & Græco sermone processerat. Basilides, magister luxuriæ, & turpissimorum complexuum, post tot annos ità in Iouinianum, quasi in Euphorbum transformatus est, vt Latina quoquè lingua

Præco voluptatis Iouinianus. haberet hæresim suam. Nullàne fuit alia in toto orbe prouincia, quæ reciperet præconium voluptatis, in quam coluber tortuosus irreperet, nisi quam Petri doctrina super petram fundauerat Christum, vexillum crucis & prædicationis austeritas, idolorum templa destruxerat? E regione luxuria ventris & gutturis subuertere nititur fortitudinem crucis. Vndè per Esaiam loquitur Deus:

Esa.5. Populus meus, qui vos beatificant, seducunt vos, & semitas pedum vestrorum conturbant. Necnon

Hier.50.d. per Hieremiam: Fugite de medio Babylonis, & seruate vnusquisque animam suam, & nolite credere pseudoprophetis, qui dicunt, pax, pax, & non est pax: qui semper ingeminãt, tẽplum Domini, tẽplum Domini. Prophetæ tui viderunt tibi falsa & insipientia. non aperuerint iniquitatem tuam, vt

Hier.7. Thren.2. te ad pœnitentiam prouocarent: qui deuorant plebem Dei, vt cibum panis, Deum non inuocaverũt. Hieremias, captiuitatem nuncians, lapidatur à populo. Ananias, filius Azur, frangebat ad præsens ligneas torques, & in futurum ferreas præparabat.

Psal.11. Hier.28. Pseudoprophetæ semper dulcia pollicentur. Semper Pseudoprophetæ dulcia pollicentur, & ad modicum placent. Amara est veritas, & qui eam prædicant, replentur amaritudine: in azimis enim

Amara veritas. 1.Cor.5. Exod.12. veritatis & synceritatis, Domini pascha celebratur, & cum amaritudinibus comeditur. Egregia sanè vox, & quàm audiat sponsa Christi, inter virgines, & viduas, & cælibes, vndè & ipsum nomen

Cælibes quasi cælo digni, Iouiniani doctrina. inditũ est quòd cælo digni sint, quia coitu careãt. Rarò ieiunate, crebriùs nubite: non enim potestis implere opera nuptiarũ, nisi mulsum & carnes, & nucleum sumpseritis. Nolite timere fornicationem. Qui semel in Christo baptizatus est, cadere non potest: habet enim ad despumandas libidines solatia nuptiarum. Quòd & si ceciderit is, redintegrabit vos pœnitentia: & qui in baptismate fuistis hypocritæ, eritis in pœnitentia solidæ fidei. Neque turbemini, putantes inter iustum & pœnitentem aliquid interesse, & humiliorem gradum dare quidem veniam, sed coronam tollere: vna est enim retributio: qui ad dexteram steterit, introibit in regna cælorum. His consiliis subulci tui Pastoribus nostris ditiores sunt, & hirci plurimas fe-

Hier.5. cum capras trahunt. Equi insanientes in fœminas facti sunt, statim vt mulieres viderint, adhinniunt, & impatientiam suam, prò nefas, scripturarum solantur exemplis. Sed & ipsæ mulierculæ miseræ, & non miserabiles, præceptoris sui verba cantantes, Quid enim nisi semẽ requirit Deus? nõ solùm pudicitiam, sed etiam verecundiam perdiderunt: maioríque procacitate defundunt libidinem, quam exercent. Habes præterea in exercitu tuo plures

Grex Iouiniani. succenturiatos: habes scurras & velites in præsidiis, crassos, comptos, nitidos, clamatores, qui te pugnis calcibúsque defendant. Tibi cedunt de via nobiles: tibi osculantur diuites caput. Nisi enim tu venisses, ebrij atque ructantes paradisum intrare non poterant. macte virtute, immò vitiis, habes in castris tuis, & Amazonas exerta mamma, & nudo brachio & genu, venientes contra se viros, ad pugnam libidinum prouocantes. Et quia opulentus paterfamiliãs es, in auiariis tuis non turtures, sed vpupæ nutriuntur, quæ tota fœtidæ voluptatis lustra circunuolent. Me carpe, me dissice: obiice crimina, quæ volueris: argue luxuriæ & deliciarum: magis me amabis, si talis fuero: ero enim de armento tuo. Sed & ad te loquar, quæ scripram in fronte blasphemiam, Christi confessione delẽsti: Vrbs potens, Vrbs orbis domina, Vrbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum. Roma, aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis, iuxta Hebræos, serua quod dicentis. Roma. virtus te excelsam faciat, non voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi saluator in Apocalypsi

Esa.5.

Vrbis Roma cõtra idolum. Apoc.17.d

commina

Iouiniani nomen ab idolo deriuatum. comminatus est, potes effugere per pœnitentiam, habens exemplum Niniuitarum. Caue Iouiniani nomen, quod de idolo deriuatum est. Squalet Capitolium: templa Iouis & cęremonię conciderunt, cur vocabulum eius & vitia apud te vigeãt? adhuc sub regibus & sub Numa Pompilio faciliùs Maiores tui Pythagoræ continentiam, quàm sub Consulibus Epicuri luxuriam susceperunt.

26. Psalmo nono: Quoniã laudatur peccator, &c. vt in textu.

27. Et Psalmo quinquagesimoquarto: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.

28. Proverbiorvm primo: Fili mi, si te lactauerint peccatores, nè acquiescas. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem fruſtrà: deglutiamus eum sicut infernus viuẽtem, & integrum quasi descendentem in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus: implebimus domos nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit omnium nostrũm.

29. Et capite decimosexto: Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum.

30. Et capite decimoseptimo: Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.

31. Item capite vigesimonono: Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. Peccantem virum iniquũ inuoluet laqueus, & iustus laudabit atque gaudebit.

32. Ecclesiastis septimo: Melius est à sapiẽte corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

33. Hieremiæ nono: Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt, dicit Dominus. Vnusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantãs supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Eccè ego conflabo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei? Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta, in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gẽtem huiusmodi non vlcisc etur anima mea?

VIII.

Quando Reticentiæ nostræ culpa peccatum alienum in nos redundat?

Bern. de natiuit. Ioã. Bapt. Greg. 2. parte curæ pastor. ca. 4 Aug. epist. 109. & hõ. 7. ex 50. Prosp lib. 1. de vita contemp. ca. 20. Isid. de summo bono, lib. 3. ca. 44. 45. & 46.

Quum intempestiuum nostrũ silẽtium siue subdito, siue cuiuis alteri adfert detrimentum. Exẽpli causa, si docendi, monendi, corripiẽdíque fratris aut populi nobis munus incũbit, & in eo interim, dũ prodesse possumus, sine iusta causa cessamus, Vndè per Esaiã testatur Dominus omni euãgelizãti: [a] *Clama, nè cesses, quasi tuba exalta vocẽ tuam, & annũcia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ.* Audi porrò periculũ in his, qui nõ abs re canes [b] muti, latrare non valentes, dicũtur: [c] *Si dicente me ad impium, dicit* Dominus, *Morte morieris: nõ annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinẽ autẽ eius de manu tua requiram.* Adeò necessariũ est obseruatu, quod Paulus non sine graui obstatione postulat, [d] *Prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Tum idem alibi: [e] *Peccantes*, inquit, *coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.*

a Esa.58.a Hier. 23.e. 26.a 30.a Ionæ 1.a 1.Cor.9.c

b Esa.56.b

c Ezech. 3. de f & 33.a b & ibidẽ Hier. Item Greg. hõ. 11. in Ezech Act. 20.c Esa. 6.b Hesi.4.d

d 2.Tim.4.a Tit 1.c. d 1.d Chryf. hom. 6. in epist. ad Philip.

e 1.Tim.5.c Leuit. 19.c Augustf. ser. 45. & 16. de verb. Domini.

TESTIMONIA.

Eadem habet lib. 1 epist. 24. ad Ioan. Constantinop. & reliq. Discretio in silentio. Contra silentium Pastorum. Ioan. 10.

Gen.4. Silere cùm possis arguere, consentire est. Rom.1. 1. Bernardvs in sermone de Natiuitate sancti Ioannis Baptistæ: Nemo (fratres) vitia palpet: peccata dissimulet nemo. Nemo dicat, nũquid custos fratris mei sum ego? Nemo, quòd in se est, æquanimiter ferat, cùm viderit ordinem deperire, minui disciplinam. Est enim consentire silere, cùm arguere possis: & scimus quia similis pœna faciẽtes manebit & consentientes.

2. Gregorivs in secunda parte curæ pastoralis, capite quarto: Sit rector discretus in silentio, vtilis in verbo: nè aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ità indiscretum silentium hos qui eruditi poterant, in errore derelinquit. Sæpe namque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimescũt: & iuxta veritatis vocem, nequaquàm iam gregis custodiæ pastorum studio, sed mercenariorũ vice deseruiunt: quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc náque eos per Prophe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam dominus increpat, dicens: Canes muti non valentes latrare. Hinc rursùm quæritur, dicens: Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in domo Domini. Esa.56. Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis voce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est prauis Ezech.13. decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Pastori enim recta timuisse dicere, quid aliud est quàm tacendo terga præbuisse? qui nimirùm si pro grege se obiicit, murũ pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursùm delinquenti populo dicitur: Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperuerunt iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnunquàm Doctores vocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ sunt ventura, manifestant. Thren. 2. Quos diuinus sermo falsa videre redarguit: quia dũ corripere culpas metuunt, in cassũm delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquàm aperiunt, quia ab increpationis voce conticescunt. Clauis quippe apertionis, fermo correptionis est: quia increpatio culpam detegit, quam sæpè nescit ipse etiã qui perpetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicũt, redarguere. Hinc per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis 1.Tim.3. custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore Malach 2. eius, quia Angelus Domini exercituum est. Hinc per Esaiam Dominus admonet, dicens: Clama, nè Esa.58. cesses: quasi tuba exalta vocẽ tuam. Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad Sacerdotiũ accedit: vt ante aduẽtum iudicis qui terribiliter sequitur ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergò si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est Præco mutus? Hinc est enim quòd super pastores primos in linguarum specie spiritus sanctus insedit: quia nimirum quos repleuerit, de se protinùs loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur, vt tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur: vt videlicet voces prædicationis habeat, nè superni spectatoris iudicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: Audiatur sonitus, quando ingreditur vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos nãque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit.

Sacerdotes præconis officium suscipiunt.

Actor. 2.

Exod. 28.

Ibidem.

3. Avgvstinvs in epistola centesima nona ad Monachas: Si hanc de qua loquor, oculi petulantiã in aliqua vestrũm aduerteritis, statim admonete, nè cœpta progrediantur, sed ex proximo corrigãtur. Si autem & post admonitionem iterùm, vel alio quocunque die idipsum eam facere videritis, iam velut vulneratam sanandam prodat, quæcunque inuenire potuit hoc: priùs tamen & alteri vel tertiæ demonstratam, vt duarum vel trium possit ore conuinci, & competenti seueritate coërceri. Nec vos iudicetis esse malenolas, quando hoc indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si sorores vestras, quas indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim soror tua vulnus haberet in corpore quod vellet occultari, dum timeret secari, nonne crudeliter abs te sileretur, & misericorditer indicaretur? Quanto ergò potiùs eã debes manifestare, nè pernicios ius putrescat in cor-

Matt 18.

Benevolentiæ & charitatis officiũ est peccantẽ apud Superiorem deferre.

de? Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicãdis, conuincendis, vindicandisq; peccatis diligenter obseruetur, cum dilectione hominum & odio vitiorũ.

4. Idem in libro quinquaginta homiliarum, homilia septima: Si diligenter attenditis fratres charissimi, omnes Sacerdotes Domini, nõ solùm Epicopos, sed etiam presbyteros & ministros Ecclesiarum, in grandi periculo esse cognoscitis. Ipsis enim contestatur spiritus sanctus, dicens: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera corũ, & domui Iacob peccata eorũ. Et iterùm, Si non annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requitam. De ipsis etiam Apostolus dicit: Obaudite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim perui-gilant tanquàm rationem reddituri de animabus vestris. Si pro se, fratres charissimi, vnusquisque vix poterit in die iudicij rationem reddere, quid de Sacerdotibus futurum est, à quibus sunt omniũ animæ requirendæ? Et ideò considerantes periculum nostrum, orate pro nobis, vt commissis nobis gregibus ità spiritalia pascua studeamus ingiter prouidere, vt pro eis rationem bonam reddere mereamur. Considerate ergò fratres charissimi, quid sit quod volo vestræ dilectioni suggerere, si tamen orantibus vobis merear, vt adiuuet me, qui terret me. Inter cætera præcepta sua beatus Apostolus hoc etiam ait, Episcopum potentem esse debere in doctrina sana, contradicentes redarguere. Magnum * opus, sed grauis sarcina. Sperabo tamen in Deũ, quoniã adiuuantibus vobis in oratione pro nobis, liberabit nos de laqueo venantiũ, & à verbo aspero. Nulla enim causa est, quæ magis faciat dispensatorem Dei pigriorem ad arguendos contradicentes, quàm timor verbi asperi. Dum enim timemus detractiones, irrisiones & opprobria hominum superborum, dumq; ab eis in terrena substantia metuimus prægrauari, timentes perdere tẽporalia, minùs quàm oportet prædicamus æterna. Et ideò dum per illorum nequitiam aliquid mundanũ perdere formidamus, peccatorum corũ vulnera medicamẽtis spiritalibus curare negligimus. Vndè timendũ est, nè & pro nobis & pro illis, quibus pro amore terrenarum rerũ non loquimur dura, rationem in die iudicij reddere compellamur.

Periculi prælatorum & ecclesiæ mala.

Esa.58.

Ezech.3. Hebr.13.

Tit.1.

* aliàs, Magnus honos.

5. Prosper lib.1. de vita contẽplatiua, cap.20. Quid verò dicit Apostolus, vt nos formam debeamus exhibere fidelibus, quid valebit, si cui vel exhortandi bonos, vel castigandi malos cura cõmissa est, benè viuẽdo se imitandũ bonis exhibeat, & malos tacẽdo nõ corrigat? Ad hoc enim, nisi me fallat opinio, sanctè viuẽdũ est sacerdoti, nè dicta sua repugnantibus factis euacuet: si quod prædicat fieri debere, non faciat: aut si quod non facit, prædicare præsumpserit. Si autẽ aliter egerit, nihil apud eos qui eius vitã nouẽre, proficit: quia ad hoc est Ecclesiæ Dei præpositus, vt nõ solũ benè viuendo, alios exemplo suæ conuersationis instituat, sed etiam sibi ducialiter prædicando, singulis ante oculos peccata sua constituat: quæ pœna maneat duros, quæ gloria obedientes, ostẽdat: nullius salutem desperando contemnat: animas emendari nolentium plangat, imitatus Apostolum, qui ait: Vt lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egerũt pœnitentiam. Et iterùm: Quis infirmatur, & ego non

1.Pet.5.

Cur Ecclesiæ præpositi omnibus flendi sunt.

2.Cor.12.

noa infirmor? Quis scãdalizatur, & ego non vror?

1.Cor.11.

Quapropter sciens, quòd si quibuslibet diuitibus ac potentibus parcat, malè viuentibus autem faueat, eos perdat simul & pereat: & sanctè viuere debet propter exemplum, & docere propter suæ administrationis officium: certus, quòd ei nihil sua iustitia suffragetur, de cuius manu anima pereuntis exigitur: quando quicunque alius perierit, quẽ nulla docendi necessitas manet, solus pœnas sceleris sui dabit: Ille autem cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sanctè viuat, & tamen perditè viuentes arguere aut erubescat, aut metuat, cum omnibus, qui eo tacente periẽrunt, perit. Et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Mentior, si non hoc Dominus per Ezechielem prophetam sub cuiusdam terroris denunciatione loquitur, dicens: ad eum: Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. Nec hoc transeuntes debemus audire, quòd Sacerdotẽ speculatorem appellat: vt sicut speculatoris est de loco editiori prospicere, & plus omnibus contemplari: ità Sacerdos debet proposita sublimitate celsior cunctis, & maioris scientiæ habere gratiam, qua possit sub se viuentes instruere. Videamus iam quid diuinus sermo contineat. Audiens, inquit, ex ore meo sermonem, annunciabis eis ex me: vt hoc dicat Sacerdos, quod ex diuina lectione didicerit: quod illi Deus insperauerit, nõ quòd præsumptione humani sensus inuenerit. Annunciabis eis, inquit, ex me. Ex me, non ex te, mea verba loquẽris. non est quo in eis tanquàm de tuis inflaris, ex me, inquit, eis annuntia. Sed iam quid annunciet, audiamus. Si me dicẽte ad impium, Impie morte moriẽris: si non fueris locutus, vt custodiat se impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem verò eius de manu tua requiram. Quid potuit expressiùs, quid apertiùs potest dici? Si impio, inquit, non locutus fueris, vt ab impietate sua se custodiat, & ille perierit, sanguinem eius de manu tua requitam. Hoc est dicere: Si ei peccata sua non annunciaueris, si eum non argueris, vt ab impietate sua conuertatur, & viuat, & te qui non increpâsti, & ipsum qui te tacente peccauit, flammis perennibus perdam. Quis, rogo, tam saxei pectoris, quis tam ferreus erit, quem sententia ista non terreat? quis tam alienus à fide, qui sententiæ isti non credat?

Non sufficit sanctè viuere, sed malè viuentes etiam arguendi.

Ezech.3.& 33.

Sacerdos est speculator.

Ibidem.

Filiis traditur vitã cum peccante, qui peccanti non increpat.

6. Isidorvs libro tertio de summo bono, capite quadragesimoquarto: Non omnia tẽpora cõgruunt doctrinæ, secundùm Salomonis sententiã, dicentis: Tempus tacendi, & tempus loquẽdi. Non quidem per timorem, sed per discretionẽ propter malorum incorrigibilem iniquitatẽ, nonnunquàm electos oportet à doctrina cessare. Interdùm Doctores Ecclesiæ calore charitatis ardentes conticescunt à docendo, quia non est qui audiat, testante Propheta, qui ait: Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat. Qui docendi accepit officiũ, interdùm ad tempus facta proximi tacẽat, quæ statim corrigere nequaquàm existimat. Nam si corrigere potest, & dissimulat, verum est quòd consensum alieni erroris habeat.

Sed si bitterio indocendo audiendo.

Hier.23.

Qui dissimulãdo corrigere cum possunt, alieno peccato inculcatur.

7. Et capite quadragesimoquinto: Quibus docendi forma commissa est, multum subeunt periculi, si contradicentibus veritati resistere voluerint: dum Propheta Doctorem Ecclesiæ instruat,

Metus impedire correptẽ non debet. Esa 40. Ibidem.

Hier.1.

Vndè timor ille proficiatur.

Bonorũ prælatorum & Sacerdotum, libertas.

Ioan.10.

Damnantur pro iniquitate populi pastores muti. Ezech.3.33.

1.R.eg.4. Heli pro filiorũ iniquitate damnatus.

Hier.6.

Corrigendi vt emendentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esa.9. istum,seducentes, & qui beatificantur, præcipitati. Qui admonitus secretè de peccato : corrigi negligit, publicè arguendus est, vt vulnus quod occultè sanari nescit,manifestè debeat emẽdari. Manifesta peccata non sunt occulta correptione purganda. Palàm enim sunt arguendi, qui palàm nocent,vt dum aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant.corrigantur.Dum vnus corripitur, plurimi emendantur. Vtilius est enim, vt pro multorum saluatione vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Ità contra delinquentes sermo est proferendus, sicut eius qui corripitur, expostulat salus.Quòd si opùs est aliquam medicamenti asperitatem verborum prædicatione adspergere, lenitatem tamen corde opùs est retinere. Doctores nonnunquàm duriùs feriunt increpationibus subditos:qui tamen à charitate eorum quos corripiunt,non recedunt. Sæpè Ecclesiæ censura arrogantibus videtur esse superbia: & quod à bonis piè fit,crudeliter fieri putatur à prauis, qui non discernunt recto oculo, quod à bonis recto fit animo.

Publicè qui corripiendi sint.

Nota.

Lenitas semper in corde retinenda.

9. Esaiæ quinquagesimooctauo : Clama, nè cesses,&c.vt in textu.

10. Hieremiæ vigesimotertio: Non mittebã prophetas,& ipsi currebant;non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo:aduertissem vtiquè eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

11. Et capite vigesimosexto : In principio regni Ioachim filij Iosiæ regis Iuda, factum est verbum istud à Domino, dicens : Hæc dicit Dominus, Sta in atrio domus Domini,& loqueris ad omnes ciuitates Iuda,de quibus veniunt, vt adorent in domo Domini, vniuersos sermones quos ego mandaui tibi vt loquaris ad eos : noli subtrahere verbum: si fortè audiant, & conuertatur vnusquisque à via sua mala, & pœniteat me mali,quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

12. Item capite quinquagesimo : Verbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum in manu Hieremiæ prophetæ : Annunciate in gentibus, & auditum facite, leuate signum, prædicate,& nolite celare:dicite. Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach. confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idôla eorum.

13. Ionæ primo : Et factum est verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens : Surge,& vade in Niniuen ciuitatem grandem.& prædica in ea:quia ascendit malitia eius coram me. Et surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Ioppen,& inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum eius & descendit in eam vt iret cum eis in Tharsis,à facie Domini. Dominus autem misit ventum magnum in mare,&c.

14. Prioris ad Corinthios nono : Nam etsi euangelizauero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit : væ enim mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, meredem habeo: si autem inuitus,dispensatio mihi credita est.

15. Esaiæ quinquagesimosexto : Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi : canes muti non valentes latrare,videntes vana, dormientes,& amantes somnia.

16. Ezechielis tertio: Fili hominis,speculatorem dedi te domui Israel : & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium,Morte morieris:non annunciaueris ei, neque locutus fueris vt auertatur à via sua impia, & viuat : ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requirem. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua & à via sua impia : ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuã liberasti.Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit,& fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo:ipse morietur,quia non annunciasti ei:in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius quas fecit : sanguinem verò eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris iusto,vt non peccet iustus, & ille non peccauerit:viuès viuet.quia annunciasti ei,& tu animam tuam liberasti.

17. Et capite trigesimotertio : Et factum est verbum Domini ad me,dicens:Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos : Terra cùm induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem, & ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annunciauerit populo: Audiens autem quisquis ille est,sonitum buccinæ,& non se obseruauerit, venerítque gladius,& tulerit eum : sanguis ipsius super caput eius erit.Sonum buccinæ audiuit,& non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit, si autem se custodierit,animam suam saluabit. Quòd si speculator viderit gladium venientem & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, veneritque gladius,& tulerit de eis animam:ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autẽ eius de manu speculatoris requiram.Et tu fili hominis,speculatorem dedi te domui Israel : audiens ergò ex ore meo sermonem,annũciabis eis ex me. Si me dicẽte ad impium,Impie, morte morièris:nõ fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.Si autem annunciãte te ad impium,vt à viis suis conuertatur,non fuerit conuersus à via sua:ipse in iniquitate sua morietur:Porrò tu animam tuam liberasti.

18. Hieronymvs in Ezechielis caput tertiũ, super ea verba, Si dicente me ad impium, &c.Magnum discrimen est Dei tacere sermones ob tripli- Triplex de causa Dei sermones reticentis.
cem causam : vel propter timorem, vel propter pigritiam,Vel propter adulationem. Vndè & Esaias: Væ,inquit, mihi misero, quia tacui. Quódque sequitur,Tu autem animam tuã liberasti: illud Apostolicum sonat:Si cuius opus arserit, damnum patietur:ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem:vt probet vtrum speculator externus à causa fit mortis eius qui periit,an reus.Opus enim magistri, salus discipuli est. Notandumque quòd possit iustus cadere,& si habuerit magistrum, ad meliora conuerti. Et bona igitur opera indigent assiduo præceptore, nè lapsus ab optimo cursu retrahat pedem.

Pastor tacens reus mortis perennium efficitur.

Esa.6.

1. Cor.3.

19. Et in caput trigesimũtertium super ea verba, Terra cùm induxero, &c. Ex quibus verbis discimus,posse hominem quauis iniquum & impium, si magistri

si magistri verba audierit,& egerit pœnitentiam,à sua impietate saluari: nec minùs magistrum subire discrimen,si docere noluerit: vel timore dissentionis,vel desperatione peccantis, dum reus est sanguinis eius qui liberari potuit,& de morte erui,nisi magistri silentio cõcidisset, & in vtroque libertũ seruari arbitrium,dum & in magistri voluntate est vel tacere vel loqui,& in auditoris arbitrio vel audire,& facere atque saluari, vel contẽnere, & proprio perire contemptu.Et paulò pòst : Speculator terræ Iudææ,vel rex potest intelligi, vel propheta. Speculator autẽ Ecclesiæ, vel Episcopus, vel presbyter, quia à populo electus est, & scripturarum lectione cognoscens, & præuidẽs quæ futura sint, annunciet populo,& corrigat delinquentem. Vndè magnoperè formidandũ est,nè ad hoc officium accedamus indigni:& assumpti à populo,negligẽtiæ nos demus atque desidiæ,& quod his peius est, deliciis ventríque & ocio seruiẽtes, honorem nos accepisse putemus,non ministerium. Siquidem filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & pedes discipulorum lauit, vt ostenderet omnes sordes & vitia à magistris in discipulis debere dilui atque purgari.Nec statim respõdeamus,quid prodest docere, si nolit auditor facere quod docueris ? Vnusquisque enim ex suo animo atque officio iudicatur:tu,si locutus non fueris : ille, si audire contempserit. De magistris negligentibus Salomon loquitur : Sapientia abscondita & thesaurus occultus, quæ vtilitas in vtrisque ? Tale quid significatur & in Euangelio, quòd qui scandalizãuerit vnũ de minimis Ecclesiæ, expediat ei vt alligetur ad collum eius mola asinaria,& abiiciatur in profundum:quàm in specula constitutus,plurimis noceat.

Rei sanguinis sunt magistri qui docere nolunt.

Matth.20. Ioan.13.

Dicendũ etiã ab auditor non obtemperet.

Eccl.20.

Marc.9.

20. Gregorivs homilia vndecima super Ezechielẽ: Si dicente me ad impiũ, morte morieris, nõ annunciaueris,neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat, & ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.In quibus verbis quid nobis notandum est,quid solicitè cogitandum, nisi quia nec subiectus ex culpa prepositi moritur,nec præpositus sine culpa est,quando verba vitę non audiens ex sua culpa moritur subiectus? Impio etenim mors debetur.Sed & à speculatore via vitæ nuncianda est, & eius impietas increpanda. Si verò speculator taceat, ipse impius in iniquitate sua morietur : quia impietatis eius meritum fuit, vt dignus non esset ad quem speculatoris sermo fieret.Sed sanguinem eius Dominus de manu speculatoris requirit:quia ipse hunc occidit qui eum tacẽdo morti prodidit. In quibus vtrisque pensandum est, quantùm sibi connexa sunt peccata subditorum atque præpositorum:quia vbi subiectus ex sua culpa moritur,ibi is qui præest,quoniam tacuit,reus mortis tenetur. Pensate ergò fratres charissimi, pensate, quia & quòd nos digni pastores non sumus, & iam ex vestra culpa est,quibus tales prælati sumus.Et si quãdo vos ad iniquitatem defluitis, etiam ex nostro reatu est, quòd obsistentes atque reclamantes in prauis desideriis non habetis.Vobis ergò & nobis parcitis, si à prauo opere cessatis. Vobis & nobis parcimus,quãdo hoc quod displicet, nõ tacemus. O quàm liber à commissorum sibi sanguine fuerat prædicator egregius, qui dicebat : Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quõminùs annunciarem omne consilium Dei vobis. Si enim non annunciãsset, mundus à sanguine non esset. Sed quibus omne consilium Dei annunciare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce nos cõuenimur,nos cõstringimur,nos rei esse ostendimur,qui sacerdotes vocamur, qui super ea mala quæ propria habemus, alienas quoquè mortes addimus:quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidiè tepidi & tacentes videmus. Cùm verò dicitur,Sanguinem autem eius de manu tua requiram:si hoc in loco sanguinis nomine mors corporis designatur,valde nobis de nostro silentio augetur metus : quia si in subiectis suis is qui prælatus ad speculandum est, & de morte corporis quandoquè moriturj,tã grauiter re° tenetur, quo reatu de morte animæ subiecti constringitur, quæ potuisset semper viuere, si verba correctionis audisset? Sed meliùs possunt sanguinis nomine peccata signari.Vndè quidam cùm peccata carnis defleret, dixit:Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ.Sanguis ergò morientis de manu speculatoris requiritur,quia peccatũ subditi, culpa esse præpositi,si tacuerit, reputatur. Est ergò quod faciat, vt etiam moriente subdito,se liberum reddat.Surgat,inuigilet,malis actibus contradicat, sicut scriptum est:Discurre, festina, suscita amicum tuum, nè dederis somnum oculis tuis, nec dormitẽt palpebræ tuæ.Vndè hîc quoquè additur: Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua,& à via sua impia, ipse quidem in impietate sua moritur,tu autẽ animam tuam liberãsti,Tunc enim subiectus moritur sine te,quandò in causa mortis cõtradictorem pertulerit te. Nam morti cui non contradicis,adiungeris. Et notandũ quæ sunt quæ debeãt à speculatore prædicari. Nimirum fides & operatio. Nam ait: Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia. Impietas quippe ad infidelitatem pertinet, via verò impia ad prauã actionem. Et omnis speculator hoc habere debet studij, vt priùs ad pietatem fidei, postmodum ad piam viam,id est, ad bonam actionem trahat. Sed quia de exhortatione sermo se intulit, innotescere breuiter debemus,in ore pastoris quantus esse debeat ordo,atque consideratio locutionis. Pensate etenim doctor debet,quid loquatur cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Si enim vnum horum defuerit, locutio apta non erit. Scriptum quippe est : Si rectè offeras,rectè autem nõ diuidas, peccãsti. Rectè autem offerimus,cùm bono studio bonum opus agimus Sed rectè nõ diuidimus, si habere discretionem in bono opere postponamus.Sæpe verba quæ hũc ad salutem reuocant, alium vulnerant. Vndè Paulus quoquè Apostolus,qui Titũ admonet,dicens: Argue cum omni imperio: Timotheũ exhortatur,dicens: Argue,obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Quid est quòd vni imperiũ,& alij patientiã præcepit,nisi quod vnum lenioris, alterum verò feruentioris spiritus esse conspexit? Leni per authoritatẽ imperij iniungenda erat seueritas verbi: is autem qui per spiritum feruebat, per patientiam temperandus fuerat, nè si plùs iusto inferueseeret,non ad salutem vulnerata reduceret, sed sana vulneraret.

Cur impius verba Dei nõ audierit, nouerint.

Pastor tacens reus mortis perennium efficitur.

Esa.6.

1. Cor.3.

Sacerdos tacens quot occidat homines.

Sanguis quid significet.

Psal.50.

Prouer.6.

Discretio in docendo.

Leuit.2.

Tit.2. 2.Tim.4. Cur Timotheo imperium, Tito patientiam præcipiat Paulus.

Duo sunt à speculatore prædicanda. Fides & bona opera.

Act.20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21. ACTORVM vigesimo: A Mileto autem mittens Paulus Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesiæ. Qui cùm venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiã, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, seruiens Domino cũ omni humilitate, lachrymis, & tentationibus quæ mihi acciderunt ex insidiis Iudæorum: quomodò nihil subtraxerim vtilium, quò minùs annunciarem vobis, & docerem vos publicè & per domos, testificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitẽtiam & fidem in Dominum nostrum Iesum Christũ. Quapropter contestor vos hodierna die, quia mũdus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quò minùs annunciarem omne consilium Dei vobis.

22. ESAIÆ sexto: Væ mihi quia tacui.

23. HESTHER quarto: Mardochæus rursùm mãdauit Hesther, dicens: Nè putes quòd animã tuam tantùm liberes, quia in domo Regis es præ cunctis Iudæis: si enim nunc silueris per aliam occasionem liberabuntur Iudæi, & tu & domus patris tui peribitis. Et quis nouit, vtrùm idcircò ad regnum véneris, vt in tali tempore parareris?

24. POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Prædica verbum, &c. vt in textu.

25. AD Titum primo: Oportet Episcopum, &c. amplectentem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere, &c. Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri, Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, vt sani sint in fide.

26. ET capite secundo: Hęc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Psal. 18. Non expedit semper ea quę auditu iucunda sunt, docere.

27. CHRYSOSTOMVS homilia sexta in epistolam ad Philippenses: Vellem vobis perpetuò de regno disserere, de refocillatione, de aqua refocillationis, de loco viridis pascuæ. Nam super aquam, inquit, recreationis pauit me, & in loco pascuę cõmorari me fecit. Vellem de loco disserere, vbi nec dolor est, nec mœstitia, nec angustia. Vellem disserere de iucunda Christi præsentia. Quãquam omnem superãt sermonem & omnem intellectum: attamen, vt possem, vellem ista dicere. Sed quid faciam? Non potest ad febricitantem & malè dispositum de regno dici. Nam intereà, donèc talis est, de sanitate dicendum fuerit. Non licet ad eum qui obnoxius est pœnæ, de honore disserere. Nam anteà quærendum est, quomodo à pœna & supplicio liberetur. Nisi istud fuerit, quomodò illud esse poterit? Propterea ista continuè dico, vt ad illa confestim perueniamus. Nam & deus hoc nomine gehennã minatus est, vt nemo in gehennam incidat,

Cur gehennã Christus & concionatores minantur.

vt omnes regnum consequamur. Et nos ideò continuè gehennæ mentionem facimus, vt ad regnum vos impellamus, vt per timorem emollita mẽte vestra, quæ regno digna sunt, facere instruamus. Nè sitis igitur ad verborum istorum grauitatem difficiles. Nam ista verborum grauitas occasionẽ animabus vestris à peccatis fugiẽdi parit. Nam & ferrum graue est, & malleus grauis: verùm parãt vasa vtilia & argentea, & distorta dirigunt, ità vt nisi grauia & dura essent, distortam materiam vtique dirigere non possent. Ad hunc modum potest & grauis noster sermo animũ componere. Nè fugiamus itaque verborum grauitatem, neque illorum verbera. Non inferuntur verbera, vt animum frangant, aut cõterant, sed vt corrigãt. Nouimus enim quo pacto per gratiam Dei percutiamus, quo modo verbera inferamus, ad hoc valentia, vt non conteramus vasculũ: sed vt extenuemus, vt dirigamus, vt vtile faciamus Domino, vt offeramus illud splẽdidum, benè excultum in illã diem, in qua fluuius erit igneus, nè opùs habeat ferre flammam illic futuram. Nisi enim igne vos hîc examinauerimus, necessè erit omninò, vt illic igne examinemini: nec licet aliter fieri. Dies enim Domini in igne reuelatur. Melius est vt sermonibus nostris exuramini modico tempore, quàm perpetua illa gehennæ flamma, prorsùs enim manifestum est ità futurum.

Verborum seueritas & grauitas vtilis est admodum.

Dan. 7.

1. Cor. 3.

28. PRIORIS ad Timotheum quinto: Peccãtes, coram omnibus argue, &c. vt in textu.

29. LEVITICI decimonono: Nõ oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, nè habeas super illo peccatum.

An pueris peccantibus sit septuagies septies ignoscendum.

30. AVGVSTINVS sermone 15. de verbis Domini: Iã ergò obsecrant pueri indisciplinati & nolunt vapulare, qui sic præscribunt nobis quando volumus dare disciplinam, Peccaui, ignosce mihi. Ecce ignoui, & iterũ peccat. Ignosce, ignoui. Peccat tertiò, Ignosce, tertiò ignoui. Iam quartò vapulet. Et ille, Nunquid septuagiès septiès te fatigaui? Si hæc præscriptione seueritas disciplinæ dormiat, repressa disciplina, sæuit impunita nequitia. Quid ergò faciẽdum est? Corripiamus verbis, & si opùs est & verberibus, sed delictũ dimittamus, culpã de corde abiiciamus: ideò enim Dominus subdidit, De cordibus vestris, vt si per charitatẽ imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam piũ quàm medicus ferens ferramentũ? Plorat secandus & secatur, plorat vrendus & vritur. Non est illa crudelitas, absit vt sæuitia medici dicatur. Sæuit in vulnus, vt homo sanetur: quia si vulnus palpetur, homo perditur. Sic ergò ista monuerim fratres mei, vt fratres nostros qui peccauerint, omnimodò diligamus de corde nostro. Charitatem in eos nõ dimittamus, & disciplinã cùm opùs est demus, nè per solutionẽ disciplinæ crescat nequitia, & incipiamus propter Deũ accusari quia recitatũ est nobis, Peccãtes coram omnibus corripe, vt cæteri timorem habeãt. Certè si quis quod solum est verum, distinguit tempora, & soluit quæstionem, verum est. Si peccatũ in secreto est, in secreto corripe. Si peccatum publicum est & apertum, publicè corripe, vt ille emendetur, & cæteri timeant.

Disciplina & correctio sit cum charitate coniuncta. 2. Tim. 4.

Peccata occulta aliter arguenda quam publica.

Non negligenda sunt peccata animi vulnera.

31. ET sermone decimosexto: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. Si neglexeris, pejor es. Ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo, graui seipsum vulnere percussit, tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille conuiciando. Quãdò ergò in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis. Nã gloriosum est iniurias obliuisci: sed obliuiscere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui. Ergo corripe inter te & ipsum solum, intuens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum, suum, & quem vis correctiorem, facis pejorẽ. Corripe ergò inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum, quia perierat nisi faceres. Intendite & videte, si peccauerit, inquit, in te frater

ter tuus, corripe eũ inter te & ipsum solum. Quare? Quia peccauit in te. Quid est, in te peccauit? Tu scis, quia peccauit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccauit: secretum quære, cùm corrigis quod in te peccauit. Nam si solus nosti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Ergò ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa verò corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs. Distribuire tempora, & concordat scriptura. Sic agamus, & sic agendum est non solùm quando in nos peccatur, sed quando peccatur ab aliquo, vt ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere, in secreto arguere, nè volentes publicè arguere, prodamus hominem.

Occulta peccata occultè, publica verò publicè reprehendenda.

IX.

Quando nostra Conniuentia alienis criminibus implicamur?

A. Quotiès id, quod facultate vel authoritate nostra emẽdari vindicarique potest, & debet, nos tamen impunitũ & in peius abire sinimus.

Amb. ser. 8. in psal. 118. Origenes homil. 9. in Hierem. Hieron. ad Riparium epi. 53. Aug. in psal. 50. & ser. 15. de verb. Do. Chrysost. orat. 1. contra Iudæos.

B. Ità peccant Magistratus, cùm gladiũ [a] frustrà portant, neque quod dicũtur, ministri Dei sunt, & vindices in ità his, qui agunt scelerատè vel seditiosè. Hoc modo à rege Saul [b] peccatũ fuit, cùm aduersùs Dei mãdatũ clementior esset, ac parceret hostibus Amalechitis. Peccatum idẽ ab Achab Rege admissum est, quando Benadab Regẽ Syriæ in gratiã recepit: vndè nec seuerã ità comminantis Prophetæ sententiam effugit: [c] *Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignũ morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Eodẽ referri potest, quod [d] Apostolus Corinthiis præcipit: *Auferte malum ex vobismetipsis: Nescitis quia modicum fermẽtum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum.*

a Ro. 13. b Sap. 6. a b Psal. 2. c Aug. 2. Retract. cap. 5. Epist. 48 & 50. & 204. Item tract. 11. in Euang. Ioannis. Bernard. serm. 66. in Cant. b 1. Reg. 15. d. Iudic. 20. b g. Num. 25. 2 b

c 3. Reg. 20. & 21.

C. Secũdò hîc peccãt [e] Patres & Matres familiãs, Heri & Præceptores, dũ sibi concreditos, nimia dissimulatione, & indulgẽtia quadã in educando perdunt, & negligentia socordiáque sua in discrimen permittũt adduci. Sic paternæ prorsùs indulgentiæ culpa deprauatos legimus filios [f] Heli, qui idcircò immodicæ lenitatis suæ pœnas graues dedit.

d 1. Corin. 5. d Exod. 22. e Deuter. 13. a b c d 17. c 18. d 3. Reg. 18. d Hiero. in cap 5. ad Galat. Gregor. l. b. 32. epist. 31.

e Augustin. in psal. 50. Greg. 4. dial. c 18. Chrisost. hom. 9. in 2. ad Timoth. Ephe. 6. a Hebr. 12. b Prou. 23. d. 22. c 23. b 29. c Eccl. 7. c 22. 230. b a

f 1. Reg. 3. c. 4. d 3. Reg. 2. a

D. Hîc etiam addi potest peccatum, quod vocari solet Omissio fraternæ [g] correptionis, admonitionis, vel reprehensionis. Quandoquidem CHRISTVS quoque semel atque iterùm & tertiò corripiendũ esse monuit, vt peccantem illum [h] lucrifaciamus. Quanquàm alij distinguunt inter huiusmodi omissionem & priorem, de qua diximus, conniuentiam, vt duos alieni peccati modos ex hisce constituant.

g Prou. 9. b 15. b 24. c. 25. b 27. a 28. d 29. a Eccl. 7. a Eccle. 7 b 10. d 11. a 19 b c 20. a Psalm. 140. a Coloss. 1. d 1. Tess. 5. c 2. Tess. 3. d 1. Timo. 5. d 2. Tim. 2. d 4. a Tit. 1. b c 2. d

h Matth. 18. b

TESTIMONIA.

Misericordia iniusta est. Deut. 19.

1. A. AMBROSIVS sermone octauo in psalmũ centesimum decimumoctauum, versu secũdo: Est iusta misericordia, est etiam iniusta misericordia. Denique in lege scriptum est de quodam: Nõ misereberis illius. Et in libris Regnorum legis, quia Saul posteà contraxit offensam, quia miserarus est Agag hostium regem, quem prohibuerat diuina sententia seruari. At si quis latronis filius deprecantibus motus, & lachrymis coniugis eius inflexus, absoluendum putet, cui adhuc latrocinandi adspiret affectus: nónne innocentes tradit exitio, qui multorum liberat exitia cogitantem? Certè si gladium reprimit, vincula dissoluit, cur laxat exilio? Cur latrocinandi, qua potest clementiore via, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Denique inter duos, hoc est, accusatorem & reum, pari periculo de capite decernentes, alterum si non probãsset, alterum si esset ab accusatore conuictus, non id quod iustitiæ est iudex sequatur: sed dum miseretur rei, damnat probãtem: aut dum accusatori fauet, qui probare non possit addicat innoxium. Non potest igitur hæc dici iusta misericordia. Facilitas enim veniæ, incentiuum tribuit delinquenti. Hocideò dictum est, vt sciamus secundùm verbum Dei, secundum rationem dispẽsandam esse misericordiam debitoribus. Medicus ipse si serpentis interiùs inuenit vulneris cicatricem, cùm debeat resecare vlceris virium, nè latiùs serpat, tamen à lecandi vrendique proposito lachrymis inflexus ægroti, medicamẽtis tegat quod ferro aperiendum fuit: nónne ista inutilis misericordia est, si propter breuem incisionis vel exustio-

1. Reg. 15.

Iudicis exemplo.

Facilitas veniæ incentiuum delinquenti. Exemplo medici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis dolorem corpus omne tabescat, vitæ vsus intereat?

2. ORIGENES homilia nona in Hieremiã: Verbi gratia dictũ sit: Habeat iudex propositum, quietem ciuitati, & pacem genti, cui præsidet, prouidere. Huic si offeratur latro honesta forma, ætate satis integer, ex alio latere mater expansis crinibus deprecetur, vt senectutis suę misereatur, & ex alio vxor, nè virum suum interficiat, lachrymabili voce deploret: circunstent & paruuli liberi citò orbi futuri, quid faciet iudex? miserebitur latronis, annon? Quid in commune expedit ciuitati? Si misertus fuerit, reuertetur homicida ad pristinum scelus: sin verò in iudiciaria seueritate permanserit, vnus homo interibit, & vniuerso populo prouidebitur. Sic Deus si pepercerit peccatori, & miserans eius, noluerit eum punire pro scelere, quis non accipiat licentiam? quis malorum qui nunc saltem propter supplicia terrentur, non inuadet tempus, vt expleat quæcunque voluerit, & præceps feratur in vitia? Hæc autem in Ecclesia sæpè accidentia possumus considerare. Peccauit quispiam, & post peccatum postulet communionem. Si ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium venia procedit, & laxatis frenis sceleribus panditur via. Sin verò cum rationabili deliberatione, nõ vt misericors, nec rursùm vt crudelis iudex, sed & quasi vni prouidens, & de omnium salute pertractans, considerauerit populi damnũ in vnius venia, haud dubium est quin faciat eiici vnum de Ecclesia, vt multos saluet incolumes. Agè nunc, considera mihi & medicum: si cessauerit à sectione eius vulneris quod secandum est, si non vsserit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores qui ex talibus remediis consequuntur, quomodò crescat infirmitas, & in deterius vetus humor exuberet. Si verò (vt ità dicam) temerarius ad vulnus sector accesserit & inusserit plagam, curat eum qui secatur & vritur, quia paululùm seueritatis assumpsit, licèt visus fuerit ægrotanti ad horam non misereri. Et quomodò vtile fuit peccatum Israël in salutẽ Gentium, sic vtilis est quorũdam pœna aliorum saluti.

3. HYERONIMVS epistola quinquagesimatertia ad Riparium aduersùs Vigilantium: Miror sanctum Episcopum in cuius parochia esse presbyter dicitur, acquiescere furori eius, & non virga Apostolica, virgáque ferrea confringere vas inutile & tradere in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat: nec meminerit illius dicti: Si videbas furem, curre-bas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et in alio loco: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operãtes iniquitatẽ. Et iterùm: Nónne odientes te, Domine, odio habui, & super inimicos tuos tabescebã? Profecto odio oderam illos. Fatebor tibi dolorem meum: sacrilegium tãtum patienter audire nõ possum: Legi enim Syromasten Phinees, austeritatem Heliæ, zelum Simonis Cananæi, Petri seueritatem, Ananiam & Sapphiram trucidantis, Paulíque cõstantiam, qui Elymam magnũ, vjis Domini resistẽtem, æterna cæcitate damnauit. Non est crudelitas, pro Deo pietas. Vndè & in lege dicitur: Si frater tuus & amicus, & vxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum: & auferes malum de medio Israël.

Indulgẽtia & misericordia crudelis in Latronem.

In peccantes

In sanctatum.

Vtilis quorũdam pœna saluti aliorum.

In Episcopum tolerantem Vigilantium hæreticum.

1. Cor. 5.

Psal. 49.

Psal. 100.

Psal. 138.

Num. 25. 1. Reg. 18. Matth. 10. Act. 1. 5. 13.

Pro Deo pietas, non est crudelitas. Deut. 13.

4. AVGVSTINVS in psalmum quinquagesimũ: Veruntamen chatissimi in tanta morum diuersitate, & tam detestabili corruptela, regite domos vestras, regite filios vestros, regite familias vestras. quomodò ad nos pertinet in ecclesia loqui vobis, sic ad vos pertinet in domibus vestris agere, vt bonam rationẽ reddatis de his qui vobis sunt subditi. Amat Deus disciplinam. Peruersa autem & falsa innocentia est, habenas laxare peccatis. Valdè inutiliter, valdè perniciosè sentiet filius patris lenitatem, vt iustè postea Dei sentiat seueritatem. Et hoc non solus, sed cum dissoluto patre suo. Quid enim? Si ipse non peccat, & non facit quod filius eius, ideò non debet ab ipsa nequitia filium prohibere? An fortè vt videatur filio eius, quia & pater talia faceret, nisi senuisset? Peccatum quod tibi nõ displicet in filio tuo, delectat te: sed ætas deseruit, non cupiditas. Maximè fratres mei filios vestros fideles attendite, quos fide genuistis, vt baptizarẽtur. Sed fortè negligit malus filius vel monita patris, vel obiurgationem, vel seueritatem. Tu imple personam tuam, Deus de te & de illo exigit suam.

Contra indulgentiam peccatorum.

5. IDEM in sermone decimoquinto de verbis Domini, vt suprà, quæstione octaua, testimonio vigesimoquarto.

6. CHRYSOSTOMVS in oratione prima contra Iudæos: Verùm quẽadmodùm Iudæos culpamus, quòd legem transgrediuntur: ità multò magis vos incusamus, quòd ad transgressiones legis concurritis, nec illos tantùm qui eò concurrunt, verumetiam eos, quibus cùm sit authoritas prohibendi suos, nolint tamẽ id facere. Nè mihi dixeris: Quid mihi cũ illo cõmercij est? Alienus est, ignotus est. Dũmodò sit fidelis, dum eorundẽ particeps mysteriorum, dũ eadem iũgatur Ecclesiæ, & fratribus, & cognatis, & necessariis, & cæteris omnibus est propinquior. Proindè quemadmodùm nõ ipsi tantùm fures dant pœnas, verùm etiam eadem pœna plectuntur ij, quibus cùm esset potestas vetandi, non veruerunt tamen: ità non solùm qui impiè agunt, verùm etiam illi qui cùm possint ab impietate reuocare, tamen vel ob pigritiam, vel ob timiditatem id facere nolunt, simili cum illis pœna plectuntur. Alioqui talentum illud quod acceperat ac defoderat seruus ille, reddidit integrum: attamen dat pœnas, eò quòd non auxerat lucrum: ità tu quidem etiamsi ipse purus & innocens perseueres, cæterùm non augeas talentum, nec fratrem percuntem reuoces ad salutem, eadem quæ ille patitur, patieris.

Habentes tantam potestatem & prohibendi, culpantur, non prohibentes malã.

1. B. AD Romanos decimotertio: Vis non timere potestatẽ? Bonũ fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Idcò necessitate subditi estote, nõ solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

2. SAPIENTIÆ sexto: Melior est sapiẽtia, quam vires: & vir prudens, quàm fortis. Audite ergò reges, & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cùm essetis ministri regni illius, nõ rectè iudicâstis, nec custodistis legem iustitiæ, neque

neque secundùm voluntatem Dei ambulâstis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium in his qui præsunt, fiet. Exiguò enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquã Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergò reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & nõ excidatis. Qui enim custodierint iustitiã, iustè iudicabuntur, & qui didicerint iusta, inuenient quid respondeant.

3. PSALMO secundo: Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehẽdite disciplinam, nè quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta: Cùm exarserit in breui ira eius.

4. AVGVSTINVS libro secundo Retractationum, capite quinto: Sũt duo libri mei, quorum titulus est, Contra partem Donati. In quorum primo libro dixi, non mihi placere vllius secularis potestatis impetu schismaticos ad communionẽ violenter vehementérque arctari. Quod verè mihi tunc non placebat, quia nondùm expertus eram, vel quantùm mali eorum auderet impunitas, vel quantùm eis in melius mutandis conferre posset diligentia disciplinæ.

Prior Augustini sententia per vsum rerum & experientiam emẽdata.

Augustinus nondum experimẽta putauerat schismaticos non esse vi cogendos. Cur in Ecclesiæ principio non inuocabatur contra hæreticos brachium seculare. Psal. 2.

5. IDEM epistola quadragesimaoctaua ad Vincentium: Nõ inuenitur exemplum in Euangelicis & Apostolicis literis, aliquid petitum à regibus terræ pro Ecclesia, & contra inimicos Ecclesiæ: quis negat non inueniri? Sed nondùm implebatur illa prophetia: Et nunc reges intelligite, & erudimini qui iudicatis terrã: Seruite Domino in timore. Adhuc enim illud implebatur, quod in eodem psalmo paulò superiùs dicitur: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius. Veruntamen si facta præterita in propheticis libris, figuræ fuerunt futurorum: in rege illo qui appellabatur Nabuchodonosor, vtrunque tempus figuratum est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet ecclesia. Temporibus itaque Apostolorum & martyrũ illud implebatur, quod figuratum est, quando rex memoratus pios & iustos cogebat adorare simulacra, & recusantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulò pòst in eodem rege figuratum est, cùm conuersus ad honorandum Deum verum, decreuit in regno suo, vt quicũque blasphemaret Deum Sidrac, Misac & Abdenago, pœnis debitis subiaceret. Prius ergò tempus illius regis, significabat priora tempora regnũ infidelium, quos passi sunt Christiani pro impiis. Posterius verò tẽpus illius regis, significauit tempora posteriorum regum iam fidelium quos patiuntur impij pro Christianis. Et paulò pòst: Multas ciuitates videmus fuisse Donatistas, & nunc esse catholicas, detestari vehementer diabolicam separationem, diligere ardẽter vnitatem. Quæ tamen timoris huius, qui tibi displicet, occasionibus catholicæ factæ sunt per leges imperatorum, à Constantino, apud quem primùm vestri vltrò Cæcilianum accusauerunt, vsque ad præsentes imperatores, qui iudicium illius quẽ vestri elegerunt, quem iudicibus Episcopis prætulerũt, iustissimè contra vos custodiendum esse decernunt. His ergò exemplis à collegis meis mihi propositis cessi. Nam mea primitùs sententia erat, neminem ad vnitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendũ, nè fictos catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cùm tota esset in parte Donati, ad vnitatem catholicam timore legum imperialium conuersa est, quam nunc videmus ità huius vestræ animositatis perniciem detestari, vt in ea nũquàm fuisse credatur. Ità aliæ multæ, &c. Immò verò seruiant reges terræ Christo, etiam leges ferendo pro Christo. Et in principio epistolæ: Donatistæ nimiùm inquieti sunt, quos per ordinatas à Deo potestates cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum iam correctione gaudemus, &c. Si quisquam inimicũ suum periculosis febribus phreneticum factum, currere videret in præceps, nónne tunc potiùs malum pro malo redderet, si eum sic currere permitteret, quàm si corripiendum ligandúmque curaret, & tamen tunc ei molestissimus & aduersissimus videretur, quando vtilissimus & misericordissimus extitisset? Sed planè salute reparata, tanto vberiùs ei gratias ageret, quanto sibi eum minùs pepercisse sensisset. Et pòst pauca: Cùm terrori vtili doctrina salutaris adiungitur, vt non solùm tenebras erroris lux veritatis expellat, verumetiam malæ consuetudinis vincula vis timoris abrumpat, de multorum (sicut dixi) salute lætamur, benedicentium nobiscum & gratias agentium Deo, quòd sua pollicitatione completa, qua reges terræ Christo seruituros esse promisit, sic curauit morbidos, sic sanauit infirmos. Nõ omnis qui parcit, amicus est: nec omnis qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quàm volũtaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.

Inquietudo hæreticorum per potestatẽ secularẽ coẽrcenda.

Non redditur malũ pro malo, quando coercentur.

Non omnis qui parcit, amicus est. Prou. 27.

In rege Nabuchodonosor figura nascentis & iam corroborandæ Ecclesiæ cernitur.

Daniel 2.

6. IDEM epistola quinquagesima ad Bonifacium: Molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant & perire permittant, ista potiùs mansuetudo falsa, crudelis est. Imperatores quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probãtur benè credentes, & coronantur perseuerantes. Quando autem pro veritate contra falsitatem constituũt bonas leges, terrentur sæuientes, & corriguntur intelligentes. Quicũque ergò legibus imperatorũ, quæ contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande præmium. Quicunque autem legibus imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Nam & temporibus prophetarum, omnes reges qui in populo Dei non prohibuerũt nec euerterunt quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt & euerterunt, super aliorum merita laudantur. Et rex Nabuchodonosor cùm seruus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, vt simulacrum adoraretur: sed eius impiæ constitutioni qui obedire noluerunt, piè fidelitérque fecerũt. Idem tamen rex diuino correctus miraculo, piam & laudabilem legẽ

Mansuetudo falsa & crudelis.

3. Reg. 15. 4. Reg. 10. 12. 14. 15. 18. 23.

Dan. 3.

Legibus contrà hæreticos latis, factum est vt multæ ciuitates reipublicæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non omnes sunt beati qui persecutionē patiuntur. Matth.5.

pro veritate constituit, vt quicunque diceret blasphemiam in Deum verum Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitùs interiret. Et paulò pòst: Veri autem martyres illi sunt, de quibus Dominus ait: Beati qui persequutionē patiuntur propter iustitiam. Non ergò qui propter iniquitatem, & propter Christianæ vnitatis impiam diuisionē, sed qui propter iustitiam persequutionem patiuntur, hi martyres veri sunt. Nam & Agar passa est persecutionem à Sara, & illa erat sancta quæ faciebat, illa iniqua quæ patiebatur. Et nonnullis interiectis: Quod enim dicunt qui contra suas impietates leges iustas constitui nolunt, non potisse à regibus terræ Apostolos talia, non considerant aliud fuisse tunc tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim tūc in Christum crediderat imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferēdo seruiret, quando adhuc illud propheticum cōplebatur: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius. Nondùm autem agebatur, quod paulò pòst in eodem psalmo dicitur: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Quomodò ergo reges domino seruiūt in timore, niſi ea quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibēdo atque plectendo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiā rex est. Quia homo est, ei seruit viuēdo fideliter: quia verò etiam rex est, seruit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes, conuenienti vigore sanciendo: Sicut seruiuit Ezechias, lucos & tēpla idolorum, & illa excelsa quæ cōtra Dei præcepta fuerant constructa, destruendo. Sicut seruiuit Iosias, talia & ipse faciendo. Sicut seruiuit rex Niniuitarum, vniuersam ciuitatem ad placandum Dominū compellendo. Sicut seruiuit Darius, idolum frangendum in potestatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut seruiuit Nabuchodonosor, de quo iam diximus, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo. In hoc ergò seruiunt Domino reges, inquantùm sunt reges, cùm ea faciunt ad seruiēdum illi, quæ non possunt facere niſi reges. Cùm itaque nōdùm reges Domino seruirēt temporibus Apostolorum, sed adhuc meditarentur inania aduersùs eum & aduersùs Christum eius, vt propheratum prædicta omnia complerentur, non vtiquè tunc possent impietates legibus prohiberi, sed potiùs exerceri. Sic enim ordo temporum voluebatur, vt & Iudæi occiderent prædicatores Christi, putantes se officium Deo facere, sicut prædixerat Christus, & gentes fremerent aduersùs Christianos, & omnis patientia martyrum vinceret. Posteà verò quàm cœpit impleri quod scriptum est: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gētes seruiēt illi: quis mente sobrius regibus dicat, Nolite curare in regno vestro, à quo tueatur vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri: non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse siue religiosus siue sacrilegus, quibus dici non potest: nō ad vos pertineat in regno vestro, quis velit pudicus esse, quis impudicus. Cur enim cùm datum sit diuinitùs homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniantur, & sacrilegia permittantur? an fidem non seruare leuius est animam Deo, quàm fœminam viro? Aut si ea quæ non cōrumpit, sed ignorantia religionis committuntur, mitiùs vindicanda, nunquid ideò negligenda sunt? Melius est quidem, (quis dubitauerit?) ad Deum colendum doctrina homines duci, quàm pœnæ timore vel dolore compelli: sed nō quia isti meliores sunt, ideò illi qui tales non sunt, negligendi sunt. Multis enim profuit, quod experimentis probauimus, priùs timore vel dolore cogi, vt posteà possint doceri, aut quod iā verbis didicerant, opere sectari. Et quibusdam interpositis: Vbi est quod isti clamare consueuerunt, Liberum est credere vel non credere? Cui vim Christus intulit? quem coēgit? Ecce habent Paulum Apostolum: agnoscant in eo priùs cogentem Christum, & posteà docentem: priùs ferientem, & posteà cōsolantem. Mirum est autem, quomodò ille qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt, in Euangelio laborauit, & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foràs misit timorem. Cur ergò non cogeret Ecclesia perditos filios vt rediret, si perditi filij coegerunt alios vt perirent? Et paulò pòst: Maximianus Episcopus Vagiensis auxilium petiuit ab Imperatore Christiano, non tam sui vlciscendi causa, quàm tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia meritò culpāda. Neque enim & Apostolus Paulus vitæ suæ tūsitoriæ consulebat, sed Ecclesiæ Dei, quando contra illos qui eum occidere conspirauerant, consiliū illorum Tribuno vt prodetetur, effecit. Vndè factum est, vt eum ad locū quò fuerat perducendus, deduceret miles armatus, nè illorum pateretur infidias. Romanas etiā leges implorate minimè dubitauit, ciuem Romanum se esse proclamans, quos tunc affligi verberibus non licebat. Itémque nè Iudæis eum interimere cupiētibus traderetur, Cæsaris popoſcit auxiliū, Romani quidē principis, sed non Christiani. Vbi satis ostēdit quid facere debeberent posteà Christi dispensatores, quando Imperatores Christianos periclitante Ecclesia reperirent. Et rursùm: Si aliter nō meruit pacē habere domus Dauid, niſi Ablalon filius eius in bello quod cōtra pacem gerebat, fuisset extinctus, quanuis magna cura mandauerat suis, vt eum, quātùm possent, vinum saluumque seruarēt, vt esset cui pœnitēti paternus affectus ignosceret, quid ei restitit, niſi perditum flere, & sui regni pace acquisita, suā mœstitiā consolari? Sic ergò Catholica mater bellātibus aduersùs eam, &c. Ibidēm: Cogūt multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum.

7. IDEM epistola ducentesima quarta ad Donatum presbyterum Donatistam: Displicet tibi quia traheris ad salutem, cùm tā multos nostros ad perniciem traxeris. Quis nesciat nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis, nec liberari, niſi bonam habuerit voluntatem? Nō tamen ideò qui diliguntur, malæ suę voluntati impunè & crudeliter permittēdi sunt, sed vbi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogēdi. Nam si volūtas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Israëlitæ recusantes & murmurantes, tam duris flagellis à malo prohibebātur, & ad tertā promissionis cōpellebantur? &c. Nōdùm fuerat completa illa prophetia: Et adorabunt eum omnes reges terræ,

Gen.16. Obiectionis diluitio de Apostolorum tempore.

Psal.2. Reges quomodò seruiāt Domino in timore.

4.Reg.18. 4.Reg.25. Ionæ 3. Daniel. 14.

Daniel. 3. Ioan.16. Psal.71. Principum est Ecclesiam defendere.

Ad credēdum Paulus quodam modo compellitur. Act.9.

Recte cogit Ecclesia perditos vt redeant.

Patientia quædam minimè laudanda est. Act.21.

Ad.22.

Ad.25. Paulus appellat ad iudicium Cæsaris Imperatoris.

Psal.71.

Ecclesia ad bonum cogit. Luc.14.

terræ, omnes gentes seruient illi. Quod vtiquè quāto magis impletur, tanto maiore vtitur Ecclesia potestate, vt non solùm inuitet, sed etiam cogat ad bonum. Vide quem admodùm de his, qui priùs venerunt, dictum est, Introduc eos: nō dictum est, Compelle. Ità significata sunt Ecclesiæ primordia adhuc crescentis, vt essent vires etiam compellēdi.

Duo Ecclesiæ tempora, per parabolam euangelicam designata.

Proindè quia oportebat eius iā viribus & magnitudine roborata etiam compelli homines ad cōuiuium salutis æternę, posteaquàm dictum est, Factū est quod iussisti, & adhuc est locus: Exi, inquit, in vias & sepes, & cōpelle intrare. Quapropter quia per multa mala & sæua quæ in nostros cōmittitis, tanquam spinis & asperitate pleni estis, vos tanquā in sepibus inuenimus, & intrare compellimus.

Hæretici in vijs & sepibus inuenti.

8. ET tractatu vndecimo in Euangelium Ioannis: Si quando vult Deus concitare potestates aduersus hæreticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores Ecclesiæ, aduersus exufflatores Christi, aduersus blasphematores baptismi, non mirentur: quia Deus concitat vt à Sara verberetur Agar: cognoscat se Agar, & ponat ceruicem, quia cùm humiliata discederet à domina sua, occurrit ei angelus, & dixit: Quid est Agar ancilla Saræ? Cùm conquesta esset de domina, quid audiuit ab Angelo? Reuertere ad dominam tuam. Ad hoc ergò affligitur, vt reuertatur: atque vtinàm reuertatur, quia proles eius sicut filij Iacob, cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur autem, quia commouentur potestates Christianæ aduersus detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergò mouerentur, eo quo modo redderent rationem de imperio suo Deo? Intēdat charitas vestra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, vndè spiritaliter nati sunt. Legimus Danielis visiones & gesta prophetica. Tres pueri in igne laudauerunt Dominum, miratus est Nabuchodonosor rex laudantes Deum pueros, & circa eos ignem non nocentem. Et cùm admiratus esset, quid ait Nabuchodonosor rex, non vel Iudęus, vel circuncisus, ille qui statuam suam erexerat, & ad eam adorandam omnes coēgerat, tamen laudibus trium puerorum commotus, vbi vidit maiestatem Dei præsentis in igne, quid ait? Et ego proponam decretum omnibus tribubus & linguis in omni terra. Quale decretum? Quicunque dixerint blasphemiam in Deum Sidrac, Misac & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionē. Ecce quomodò sæuit rex aliegena nè blasphemetur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare: & nolant vt sæuiant reges Christiani quia Christus exufflatur, à quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis regibus à gehennarum igne liberatur. Nam tres illi pueri, fratres mei, liberati sunt ab igne temporali: nunquid non ipse est Deus Machabæorum, qui & trium puerorum? Illos ab igne liberauit, illi in tormentis igneis corpore defecerunt, sed in legitimis mandatis animo permanserunt. Illi aperte liberati sunt, illi occultè coronati sunt. Plus est liberari de flamma gehennarum, quàm de fornace potestatis humanæ. Si ergò Nabuchodonosor rex laudauit & prædicauit, & gloriam dedit Deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, vt decretum mitteret per regnum suum: Quicunque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, & Misach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem: quomodò istireges non moueantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna, quando vident Christum, à quo liberati sunt, exufflati in Christianis, quando audiunt dici Christiano, dic te non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore. Sempiternas mortes faciunt, & temporales sefe perpeti conqueruntur.

Sempiternas mortes faciūt & de temporali conqueruntur.

9. BERNARDVS sermone sexagesimosexto super Cantica cāticorum: Meliùs procul dubiò (hæretici) gladio coërcerentur, illius, videlicet qui non sine causa gladium portat, quàm in suum errorem multos traiicere permittantur. Dei enim minister ille est, vindex in iram ei qui malè agit. Mirabantur aliqui, quòd non modò patienter, sed & lęti, vt videbatur, ducerentur ad mortem: sed qui minùs aduertunt quanta sit potestas diaboli, non modò in corpora hominum, sed etiam in corda quæ semel permissus possederit. Nónne plus est sibimet hominem iniicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere? Hoc autem in multis potuisse diabolum frequenter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut suspenderunt. Denique Iudas suspendit seipsum, diabolo sine dubio immittente. Ego tamen maius existimo, magisque admitror, quòd potuit immisisse in cor eius vt traderet Dominum, quàm vt semetipsum suspenderet. Nihil ergò simile habent constantia martyrum, & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in istis cordis duritia operatur.

Gladio coërceri hæreticos expedit. Rom.13.

Diaboli potestas in corda hæreticorum.

Matth.27.

Constantia martyrū dissimilis est hæreticorum pertinaciæ.

10. PRIMI Regum decimoquinto: Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant nec voluerūt disperdere ea. Quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt. Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens: Pœnitet me quòd constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Et paulo pòst: Et ait Saul ad Samuelem: Immò audiui vocem Domini, & ambulaui in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regē Amalec: & Amalec interfeci. Tullit autem de præda populus oues & boues, primitias eorum quæ cæsa sunt, vt immolet Domino Deo suo in Galgalis. Et ait Samuel: Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs vt obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quàm victimæ: & auscultare, magis quàm offerre adipē arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergò quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus nè sis rex. Dixitque Saul ad Samuelem: Peccaui, quia prævaricatus sum sermonē Domini & verba tua, timens populum, & obediēs voci eorum.

11. IVDICVM vigesimo: Conuenitque vniuersus Israel ad ciuitatem (Gabaa Beniamin) quasi homo vnus eadem mente vnoq; consilio, & miserunt nuncios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent, Cur tantum nefas in vobis repertum est? Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitiū perpetrārunt, vt moriantur, & auferatur malū de Israel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui noluerunt fratrum suorum Israel audire mãdatum, sed ex cunctis vrbibus quæ sortis suæ erãt, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium,& contra vniuersum populum Israel dimicarent. Inuentiq́ sunt vigintiquinque millia de Beniamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa qui septingenti erant viri fortissimi, ità sinistra vt dextra præliantes: & sic fundis lapides ad certum iacientes, vt capillum quoquè possent percutere, & nequaquàm in alteram partem ictus lapidis deferretur. Virorum quoquè Israel, absque filiis Beniamin, inuenta sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consuluerunt́que Dominum, atque dixerũt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Beniamin? quibus respondit Dominus, Iudas sit dux vester. Statimque filij Israel surgentes, manè castra metati sunt iuxta Gabaa: & indè procedentes ad pugnam contra Beniamin, vrbem oppugnare cœperunt, &c. Ceciderunt atque prostrati sunt ad Orientalem plagam vrbis Gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti, sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores. Quod cùm vidissent, qui remanserant de Beniamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoquè fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque millia viros. Et cùm vltrà tenderent, persequuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia. Et sic factum est, vt omnes qui ceciderunt de Beniamin in diuersis locis, essent vigintiquinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere potuerunt & fugere in solitudinem, sexcenti viri: sederũntq; in petra Remmon mensibus quatuor. Regressi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis à vitis vsque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque vrbes & viculos Beniamin vorax flamma consumpsit.

12. NVMERORVM vigesimoquinto: Morabatur autem eo tempore Israel in Setim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adorauerunt deos earum. Initiatúsque est Israel Beelphegor, & iratus Dominus ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israel. Dixitq́ue Moyses ad Iudices Israel: Occidat vnusquisque proximos suos qui initiati sunt Beelphegor. Et eccè vnus de filiis Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum, &c. Quod cùm vidisset Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, &c. Cessauitque plaga à filiis Israel.

13. TERTII Regum vigesimo: Tunc vir quidam de filiis prophetarum, dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me, &c. Cùmque rex transisset, clamauit ad Regem, & ait: Seruus tuus egressus est, &c. Hæc dicit Dominus, quia dimisisti, &c. vt in textu.

14. PRIORIS ad Corinthios quinto: Nescitis quia modicum fermẽtum totam massam corrumpit? Et in fine: Auferte malum ex vobisipsis.

15. EXODI vigesimosecundo: Maleficos non patieris viuere.

16. DEVTERONOMII decimotertio: Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verbà Prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus, vester, vt palàm fiat vtrùm diligatis eum, an non, in toto corde & in tota anima vestra. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mãdata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi seruieris, & ipsi adhærebitis. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est vt vos auerteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo seruitutis: vt errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam tuam, clam dicens: Eamus, & seruiamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui, cunctarum in circuitu gentium quæ iuxtà vel procul sunt, ab initio vsque ad finem terræ: non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus vt miserearis & occultes eum, sed statim interficies: sit primùm manus tua super eum, & post te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti de domo seruitutis: vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquàm vltrà faciat quippiam huius rei simile. Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habirandum, dicentes aliquos: Egressi sunt filij Belial de medio tuî, & auerterunt habitantes vrbis suæ, atque dixerunt, Eamus, & seruiamus diis alienis quos ignoratis, quære solicitè, & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniáque quæ in illa sunt vsque ad pecora: quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate succendes, ità vt vniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. Non ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetq́ue te, sicut iurauit patribus tuis, quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta eius quæ ego præcipio tibi hodiè, vt facias quod placitum est in cõspectu Domini Dei tui.

17. ET capite decimoseptimo: Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctúsque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.

18. ITEM capite decimooctauo: Prophetam autem qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur.

Quòd si

Quòd si tacita cogitatione responderis, Quomodò possum intelligere verbum quod Dominus non est locutus? hoc habebis signum, Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & nõ euenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, & idcircò non timebis eum.

19. TERTII Regum decimooctauo: Ait Elias ad Achab, Nunc mitte, & congrega ad me vniuersum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetásque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregauit prophetas in monte Carmeli. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait. Vsquequò claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum. Et ait rursus Elias ad populum: Ego remãsi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal, quadringenti & quinquaginta viri sunt. Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bouem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam. Inuocate nomina Deorum vestrorum, & inuocabo nomẽ Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus, ait: Optima propositio, &c. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna & lapides, puluerem quoque & aquam, quæ erat in aquæ ductu, lambens. Quod cùm vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. Dixitq́ue Helias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendissent, duxit eos Helias ad torrẽtem Cison, & interfecit eos ibi.

Principiis hæresẽ non obstandum.

20. HIERONYMVS in caput quintum epistolæ ad Galatas: Scintilla res parua est, & penè dum cernitur, non videtur, sed si fomitem comprehẽderit, & nutrimenta sui quamuis paruus ignis inuenerit, mœnia, vrbes, latissimos saltus, regionésque consumit. Fermentum quoque, cuius ad aliam partem in euangelio parabola temperata est, res modica videtur & nihili: sed cùm farinæ conspersum, totam massam suo vigore corruperit, in illius vim transit omne quod mixtum est: ità & doctrina peruersa ab vno incipiẽs, vix duos aut tres primùm in exordio reperit auditores: sed paulatim cancer serpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis scabies, totum commaculat gregem. Igitur & scintilla statim vt apparuerit, extinguenda est: & fermentum à massæ vicinia semouendum: secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouiũ repellendum: nè tota domus, massa, corpus, & pecora ardeat, cortũpatur, putrescat, intereat. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit: sed quia non statim oppressa est, totum orbẽ eius flamma populata est.

Luc. 13.

1. Cor. 5.

Secandæ putridæ carnes.

Arrius hæresiarcha scintilla ne oppressa cõparatur.

21. GREGORIVS libro duodecimo, epistola trigesimaprima ad Felicem Episcopum Siciliæ: Melius est vt pro multorũ salute vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Nec mirum si inter homines hæc ratio custoditur, cùm & inter iumenta hoc fieri persæpè cognouimus, vt ea quæ scabiem aut impetiginem habere

Vnum pro multorum salute condemnari præstat.

videntur, separentur à sanis, nè illorum morbo sana damnentur & pereant.

1. C. AVGVSTINVS in psalmũ quinquagesimũ, vt suprà hac eadem quæstione, testimon. quarto.

2. GREGORIVS libro quarto Dialogorum, capite decimooctauo: Et si omnes baptizatos infantes, atque in eadem infantia morientes ingredi regnum cæleste credendũ est, omnes tamen paruulos qui scilicet iam loqui possunt, regna cælestia ingredi credendum non est: quia nõnullis paruulis eiusdem regni cælestis aditus à parentibus clauditur, si malè nutriantur. Nam quidam vir cunctis in hac vrbe notissimus ante triennium filium habuit annorum, sicut arbitror, quinque: quem nimis carnaliter diligens remisse nutriebat: atque idem paruulus, quod dictu graue est, mox vt eius animo aliquid obstitisset, maiestatem Dei blasphemare consueuerat, qui in hac ante trienni um mortalitate percussus, venit ad mortem. Cúmque eum suus pater in sinu teneret, sicut hi testati sunt qui præsentes fuerunt, malignos ad se venisse spiritus trementibus oculis puer adspiciens, cœpit clamare: Obsta pater, obsta pater. Qui clamans declinauit faciem, vt se ab eis in sinu patris absconderet. Quem cùm ille trementem requireret, quid videret: puer adiunxit, dicens: Mauri homines venerunt, qui me tollere volunt. Qui cùm hoc dixisset, maiestatis nomen protinus blasphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus ostẽderet, pro quo reatu talibus fuisset traditus executoribus, vndè viuentem pater suus noluit corrigere, hoc morientem permisit iterare, vt qui diù per diuinitatis patientiam blasphemus vixerat, quãdoque per diuinitatis iudiciũ blasphemaret & moreretur: quatenus reatum suum pater eius agnosceret, & qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorem, gehennæ ignibus nutrisset.

Quibusdam paruulis clauditur aditus regni cælestis à parentibus.

Terribile exemplum de puero blasphemo.

3. CHRYSOSTOMVS homilia nona in priorẽ epistolã est ad Timotheum: Neque enim parui meriti est, indultos nobis à Deo liberos, ad ipsius exercere militiam, eíque ab ipsis infantiæ pannis dedicare. Nam si eiusce educationis fundamenta iecerint, maximis afficiendi sunt præmiis: quemadmodùm si neglexerint, grauissimis cruciatibus. Nempe enim & Heli propter filios periit: illos quippe cùm acriùs coercere debuisset, verbis tandèm lenibus monuit. Quocirca dum illis molestus esse seuera increpatione recusat, & illos & seipsum vnà perdidit. Audite hæc patres, vestrósque filios in disciplina & correptione Domini erudite summa cum diligentia. Est enim iuuẽtus fera, plurimísque indiget institutoribus, magistris, pædagogis, assẽclis, atque nutritoribus. Vtique res est, post adeò exactam diligentiam, eam continere posse, non secùs, quàm equus quidã indomitus, veluti fera belua. Huiusmodi quippe iuuẽtus est. Si igitur illi ab ipsis statim initiis, atq; à prima ætate leges optimas imponamus, minimùm posthàc laborabimus: verùm consuetudo ipsa virtutis in legem transiet. Nihil eos agere permittamus ex his quę noxiè iucunda sunt, neque illis vt pueris indulgeamus: atque ante omnia illos in pudore & sobrietate seruemus, quippe huic inimica libido omnium maximè huiusmodi turbat ætatem. Et paulò pòst: Admoneamus igitur illos, corripiamus, terreamus,

Magni meriti est, liberos educare Deo.

1. Reg. 1. & 4. Exemplo Heli monentur parentes.

Quomodò instituendi filij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõtra parentes, qui cùm aliarum rerũ diligentem cutã filiorum ferè nullam habent.

minásque intentemus, & modò istud, modò illud faciamus. Magnum habemus preciosumque depositum filios: ingenti illos seruemus cura, atque omnia faciamus, nè fur id nobis astutus auferat. At verò nunc contrà penitùs facimus. Nam vt fundus quidem sit optimus, cuncta mollimur, cúmque fideli viro magno cũ studio tradimus, & agasonem atque mulionem, procuratoremque ac dispẽsatorem, qui nobis magna beneuolentia afficiatur, inquirimus: cæterùm quod nobis charissimum omnium est, omninò negligimus: neque curamus, quo pacto filium nostrum fideli cuipiã viro permittamus, qui ipsius tueri ac seruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus æquè nobis gratus atque charus esse debet: quippe hæc omnia filiis quęrũtur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quàm eorum, quorũ illæ gratia comparãtur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimum est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco quæramus. Num si quidem illi improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Vis filium relinquere diuitem? Bonum illum ac benignum esse doce: ità enim etiam rem familiarem auctiorem facere poterit. Quòd si tenuis illi substantia fuerit, nihilo deteriori in loco erit, quàm hi qui plurima possidẽt. Quòd si malus ille fuerit, etiamsi infinitam illi substantiam relinquas, non illi custodem reliquisti, sed longè deteriore conditione fecisti, quàm si ad extremam deuenisset inopiam. Quippe filiis non rite institutis præstat pauperes esse, quàm diuites. Paupertas enim vel inuitos coercet, atque intrà virtutis limites continet: opes verò ne volentes quidem pudicè, temperantérque viuere sinũt: verùm exorbitare faciunt, atque pernertunt, malísque innumeris † subiungunt. Matres item, filiarum vobis curam assumite: est ea cura vobis perfacilis. Curate solicitè, vt domi iugiter sint. Ante omnia pias esse, religiosásque docere, aspernari pecunias, exteriorísque ornatũs contemptrices esse, atque ità demùm nuptiis tradite: eas si ità institueritis, non ipsas modò seruabitis, verùm & viros qui illas ducturi sunt: neque viros tantùm, sed etiam filios atque nepotes. Quippe ex radice optima surculi prodeunt firmiores, ac semper in meliora proficiunt, horumque omnium merces vobis reddenda est. Non igitur tanquàm vnius animæ commodis prospicientes, sed vt plurimis per vnam consulentes, magno cum studio omnia faciamus. Ità nempe paterna domo decet progredi virginẽ, ac matrimonio iungi, quemadmodùm ex palæstra luctatorem, vt omnem diligentissimè rei familiaris peritiam habeat: sitque veluti fermentum, quod massam omnem in suam transfert pulchritudinem. Filij quoque adeò verendi sint præ morum honestate, & singulari pudicitiæ laude, vt ab hominibus, & à Deo laudes mereantur. Discant continere ventrem, abstineant à superfluis sumptibus, & omni magnificentia apparatus: dispensare sua probè nouerint, pij in parentes sint: subiici, & dicto obtemperantes esse discant: ità enim & parentibus ipsis ingentes præmiorum adiicient cumulos: atque ità omnia in Dei gloriam, salutémque nostram fient.

Nota.

Filiarum cura matribus mandata.

Filij quales esse debeant.

4. Ad Ephesios sexto: Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

5. Ad Hebræos duodecimo: Quis enim filius, quem non corripit pater? Quòd si extra disciplinã estis, cuius participes facti sunt omnes, ergò adulteri, & non filij estis.

6. Proverbiorvm decimotertio: Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur. Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

7. Et capite vigesimosecũdo: Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam. Et paulò antè: Prouerbium est, Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

8. Item vigesimotertio: Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur: tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

9. Et capite vigesimonono: Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ. Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, posteà sentiet eum contumacem.

10. Ecclesiastici septimo: Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

11. Et capite vigesimosecundo: Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet. Filia prudens hæreditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris. Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab vtrisque autem in honorabitur.

12. Item capite trigesimo: Qui diligit filium suũ, assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorũ in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi nõ est mortuus: Similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis: reliquit enim defensorem domus contra inimicos, amicis reddentem gratiam. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua & super omnem vocem turbabuntur viscera eius. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet præceps. Lacta filium, pauentem te faciet: Lude cum eo, & contristabit te. Non corrideas illi: nè doleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui. Nondes illi potestatem in iuuentute, & nè despicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tumde latera eius dum infans est: ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & operare in illo, nè in turpitudinem illius offendas.

13. Primi Regum tertio: Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius. In die illa suscitabo aduersum Heli omnia, quæ locutus sum super domum eius: incipiam, & cõplebo. Prædixi enim ei, quòd iudicaturus essem domũ eius in æternum propter iniquitatem, eò quòd nouerat

nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. Idcircò iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in æternum.

14. Et capite quarto: Quid actum est fili mi? Respondens autem ille qui nunciabat, Fugit, inquit, Israel coram Philistiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filij tui mortui sunt Ophni & Phinees, & arca Dei capta est. Cúmque ille nominâsset arcam Dei, cecidit de sella retrorsùm iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandæuus, & ipse iudicauit Israel quadraginta annis.

15. Tertii Regum primo: Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens: Ego regnabo. Fecítque sibi currus & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti?

1. D. Proverbiorvm nono: Qui erudit derisorem, ipse iniuriã sibi facit: & qui arguit impiũ, sibi maculam generat. Noli arguere derisorem, nè oderit te. Argue sapientem, & diliget te. Da sapiẽti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.

2. Et capite decimoquinto: Sultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet. Doctrina mala deserentium viã vitæ: qui increpationes odit, morietur. Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.

3. Et vigesimoquarto: Qui dicũt impio, iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. Qui arguunt eum, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio.

4. Item vigesimoquinto: Quæ viderunt oculi tui, nè proferas in iurgio citò: nè postea emendare non possis, cùm dehonestaueris amicum tuum. Mála aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Inauris aurea & margaritum fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientem.

5. Et vigesimoseptimo: Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

6. Rvrsvs capite vigesimooctauo: Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit.

7. Capite vigesimonono: Viro qui corripientẽ dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

8. Ecclesiastis septimo: Melius est à sapiẽte corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

9. Ecclesiastici septimo: Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.

10. Et capite decimo: Seruo sensato liberi seruiẽt, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

11. Item capite vndecimo: Priusquàm interroges, nè vituperes quenquam, & cùm interrogaueris, corripe iustè.

12. Et capite decimonono: Corripe amicum, nè forte non intellexerit, & dicat, Non feci: aut si fecerit, nè iterùm addat facere. Corripe proximum, nè forte non dixerit, & si dixerit, nè forte iteret. Corripe amicum: sæpè enim fit commissio. Corripe proximum antequàm commineris.

13. Capite item vigesimo: Quàm bonum est arguere, quàm irasci? & confitentem in oratione non prohibere. Quàm bonum est, correptum manifestare pœnitentiam? sic enim effugies voluntarium peccatum.

14. Psalmo centesimo quadragesimo: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

15. Ad Colossenses primo: Quem (Christum) nos annunciamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

16. Prioris ad Thessalonicenses quinto: Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos qui laborãt inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos: vt habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus illorum. Pacem habete cum eis. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

17. Posterioris ad Thessalonicenses tertio: Quòd si quis non obedit verbo nostro, per epistolam, hunc notate, & nè commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.

18. Prioris ad Timotheum quinto: Peccantes, coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.

19. Posterioris ad Timotheum secundo: Seruum Domini non oportet litigare: sed mãsuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: nè quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscẽdam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

20. Et capite quarto: Prædica verbum, insta, opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.

21. Ad Titum primo capite: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego dispositi tibi. Oportet episcopum, &c. amplectentem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui & seductores, maximè qui de circuncisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ nõ oportet, turpis lucri gratia.

22. Et capite secundo: Hæc loquere, & exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

23. Matthæi decimo octauo: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eũ inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

X

Quid est, Participatione alienum peccatum contrahere?

Tob.2.d Prouer. 1.b 29.d Num.16.d Eccl.5. 22.Par. 20.g Greg. Turon. in gloriam confessor.c.63.& 71. Item lib.1.de gloria Mart. c.38.2.& 79.& lib.1. c.13. 14.15.16.17.& 20.Thed.l. 3.hist.c.11 & 12. Vict.lib.1. persecut.Vandal. Ios. 7.d Dā.5.a f 2.Machab. 3.e g 5.c d 9.a b 1. Machab.6 b 2 Psal.49.c Aug.in psalm. 129.

Id maximè fit, quando in partē lucri cum furibus, siue raptoribus venímus: cùm itidē bona iniustè parta, vel quouis modo aliena nobis vnà cum aliis sciēter vendicamus aut retinemus: cùm insuper spoliis alienis diteſcimus. Quo pertinere videtur quod psalmographus dixit,[a] cū furibus ipsis currere, & cū adulteris portionem habere. Sic & Esaias obiicit populo Iudaïco:[b] *Principes tui infideles, socij furū, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Grauiùs adhuc delinquūt, qui lucrum sibi ex aliena[c] turpitudine apertè parant, vt lenones: quíve latronibus, & notæ turpitudinis vel factionis hominibus præbere audent hospitium & locum, quò se illi, aut sua recipiant.

a Psal.49.c
b Esaiæ 1.f
c Deut.23.c

TESTIMONIA.

1. Tobiæ secundo capite: Anna vxor eius ibat ad opus textrinum quotidiè: & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat. Vndè factum est, vt hædum caprarum accipiens detulisset domi. Cuius cùm vocem balātis vir eius audisset, dixit: Videte nè fortè furtiuus sit: reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

2. Proverbiorvm primo capite: Fili mi, si te lactauerint peccatores, nè acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, &c. Omnem preciosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum, marsupium sit vnum omniū nostrūm. Fili mi, nè ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.

3. Et capite vigesimonono: Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat.

4. Nvmerorvm decimosexto: Surrexítque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron, & sequentibus eum senioribus Israel, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorū, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini in peccatis eorum. Cúmque recessissent à tētatoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum vxoribus & liberis, omníque frequentia. Et ait Moyses: In hoc scietis quòd Dominus miserit me, vt facerem vniuersa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim: Si consueta hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cæteri visitari solent, nō misit me Dominus. Sin autem notā rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os suum, deglutiat eos, &c.

5. Ecclesiastici quinto: Noli attendere ad possessiones iniquas, & nè dixeris, est mihi sufficiés vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

6. Secvndi Paralipomenō vigesimo: Post hæc iniit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israel, cuius opera fuerunt impiissima. Et particeps fuit vt faceret naues quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asion Gaber: Prophetauit autem Elizer filius Dodau de Mareſa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochosia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

7. Gregorivs Turonensis in libro de gloria Confessorū, capite sexagesimotertio: Leonis Romani Imperatoris filia, cùm ab spiritu vexaretur immundo, & per loca sancta duceretur, assiduè clamabat nequam spiritus, Non hinc egredior, nisi Archidiaconus Lugdunensis adueniat: ac nisi ipse de hoc vasculo quod acquisiui, eiiciat, nullatenùs hinc sum egressurus. Audiens hæc Imperator, dirigit suos in Gallias. Quem illi repertum supplici exorant, vt cum eis ad visitandam puellā Rociter exorant, vt cum eis ad visitandam puellā Rocimam dignaretur accedere. Ille verò contradicens, & se indignum, per quem Christus miracula ostenderet, esse vociferans: admonitus Episcopi sui consilio, cum eisdem missis iter dirigit. Et ad Imperatorem veniens, cum honore suscipitur. Audiens autem de infirmitate puellæ, se ad basilicam beati Petri Apostoli confert: ibíque continuato cum vigiliis & orationibus triduano ieiunio, quarta die per inuocationem Domini nostri Iesu Christi & crucis vexillum, immundum spiritum à corpore puellæ depellit. Qua sanata, tria ei centenaria auri Imperator offert: sed ille vir altioris spiritus, caducas diuitias pro nihilo respuit, dicens: Si me tuis muneribus locupletare delideras, illud quod cunctæ proficiat ciuitati, largire: triburum, ait, in tertio circa muros milliario populis cede: hoc vtrísque animabus salubre beneficium erit. Aurum verò tuum necessarium non habeo, pauperibus pro tua tuorumque felicitate dispensa. Quod ille non abnuens, aurum pauperibus erogat, & tributum petitum ciuitati concedit. Vndè vsque hodiè circa muros vrbis illius in tertio milliario tributa non redduntur in publico. Post discessum verò beati Archidiaconi, ait Imperator suis: Si iste inquit, Deum plùs quàm pecuniam diligit, dignè Ecclesia illa cuius nobis minister obsequitur, nostris muneribus illustratur. Tunc capsam ad sancta Euangelia recludenda, patenámque & calicem ex auro puro preciosíque lapidibus præcepit fabricari. Quod miro perfectum opere, per hominem eruditum dirigit Ecclesiæ: sed nuncius ille inter Alpes positus, qui hæc exhibebat, ad aurificis cuiusdam domum diuertit. Cúmque ab eo artifex scisciteretur, quid negocij gereret, rem secretiùs ac simpliciter pandit: & ille, Si, inquit, meo consilio conuentiam præbueris, multa hæc nobis ratio poterit lucra deferre. Ad hæc ille diabolo instigante seductus, & vt fertur inter rusticos sermo vulgatus, quòd inhianti auro ac circúuentionis fallacias inferenti sæpiùs animi cōiunguntur, & statim huius consilij effectus est sectator. Tunc ille deceptor fecit similes de argēto species, vt nihil aliud quàm aurum purissimum putarentur: & sic opera quæ cum gemmis filíque aureis fuerant superposita, studiosissimè cum clauis affixit. Veruntamen calicem non comminuit, quia cataclyza in ipso fuerant solidata. Denique portitor cum hac fraude Lugdunum aduenit. Oblatíque muneribus, ab Episcopo muneratur: regressúsque ad socium, aurum de speciebus figuratum recipere flagitat: artifex verò adhuc non esse torum paratum pronunciat: sed sub ipsa expliciturum se nocte pollicetur.

Pœna terribilis in sacrilegos.

Exacta igitur cœna, cùm in cellula qua hæc operabatur, pariter residerent, concussa subitò à tertæ motu super eos diruit. Disruptáque terra sub pedibus eorum, ipsos pariter cum pecunia deglutiuit, descenderúntque viuentes ac vociferantes in tartarum. Vltúsque est Deus velociter de fraude Ecclesiæ suæ. Ego verò has species in Ecclesia Lugdunensi sæpissimè vidi. Sic hoc populis documentum, vt nullus res Ecclesiæ aut appetere, aut fraudare nitatur. Nam aliter videbit Dei iudicium super se velociter imminere.

De Metria martyre.

8. Et capite septuagesimo primo: Aquensibus est concessus inclytus athlera Metrias, vir in corpore iuxta historiam actionis magnificæ sanctitatis: & licet ditione seruus, liber tamen iustitia: qui, vt ferunt legentes certaminis eius textum, peracto cursu boni operis, à seculo victor abcessit, sæpiùs se in cælis degere virtutibus manifestis ostendens. Tempore igitur quodam cùm Franco Episcopus huius municipij Ecclesiam gubernaret, Childericus qui tunc primus apud Sigebertum regem habebatur, villam eius cōpetit, dicens: Quia iniustè ab Aquensi Ecclesia retineretur, & dicto citiùs conuenitur Episcopus. Datíque fideiussoribus, in præsentia regis adsistit, clamās & obsecrans vt rex ad huius causæ audiētiam præsentiam suam auerteret, nè cælesti iudicio condemnetur: addens, Scio enim virtutem Metriæ viri beati, quòd velociter in peruasorem suum irrogat vltionem. Deniquè coniuncti adiutores causam discutiunt, Insurgit Childericus atque improperans criminibus exacerbatum Episcopum, quòd res fisci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi eum vi à iudicio iubet, & tantùm ablata per iudicium præsentium villa, trecentis aureis condemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquam contra voluntatem eius audebat decernere, nisi quod eidem libuisset. Deniquè condemnatus spoliatúsque sacerdos, ad vrbē rediit, atque prostratus in orationem coram sepulcro sancti, dicto psalmi capitello, ait: Non hic accendetur lumen, neque psalmorum modulatio canetur glorioſissime sancte, nisi prius vlciscaris seruos tuos de inimicis suis, réſque tibi violenter ablatas, Ecclesiæ sanctæ restituas. Hæc cum lachrymis effatus, sentes cum acutis aculeis super tumulum proiecit. Egressúsque clausis ostiis, similiter in ingressu alias collocauit. Nec mora, corripitur peruasor à febre: decumbit lectulo, exhorret cibum, fastidit & potum, profert æstuans iuge suspirium. Cui etiam si ab ardore febris interdum sitis accederet, aquam tantùm, nihil aliud, hauriebat. Quid plura? in hac ægrotatione integrum ducit annum: sed mens praua non flectitur. Interea labitur cæsaries cuncta cum barba, & ità omne caput remansit nudum, vt putares eum olim sepultum, nuper eiectum fuisse post funera de sepulcro. His & talibus miser afflictus malis, serò recogitat, dicens: Peccaui, eò quòd expoliauerim Ecclesiam Dei, atque Episcopo sancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantociùs, & reddita villa, sexcentos aureos super tumulum sancti deponite. Est enim mihi spes, quòd res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddiderūt ægrum, solidósque super sepulcrum serui Dei posuerunt, sed cùm hoc fecissent, statim ille in loco quo erat, spiritum exhalauit: lucratúsque est detrimentum animæ per adeptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus autem obtinuit vltionem de inimico Ecclesiæ, quam promiserat futuram per athletæ Dei virtutem.

Pœna eius qui prædia Ecclesiæ abstulit, & Episcopo vim intulit.

Restitutio.

9. Item libro primo de gloria Martyrum, capite trigesimooctauo: Quia iugiter mens humana turpibus erubescēdísque cupiditatibus inhiat, subdiaconus quidam viso per fenestram argento, cogitat intra se, quod postero die auaritia impellente compleuit. Nocte enim consurgens, ingressus est basilicam sanctorum Chrysanti & Dariæ: Deindè per fenestram ingrediens cellulam, ac per obscuritatem noctis palpans manibus, aliquos de vrceis capit: deindè egredi cum præda cupiens, per totam noctem circumiens, nunquàm potuit aditum vndè ingressus fuerat, reperire. Dato verò die, dum opera sua obtegi conscius sceleris voluit, iuxta illud Dominici oraculi dictum, quod, Omnis qui malè agit, odit lucem, vt non manifestentur opera eius, occultauit se in angulo cellulæ tota die nè videretur. Sequenti verò nocte quæsiuit iterùm aditum, sed reperire non potuit: sic per tria noctiū curricula fecit. Tertia verò die cùm iam fame cruciaretur, accessit coram populo ad fenestram, & relicto argento confessus opus suum, egressúsque est foràs cum magna verecundia, nec latuit scelus quod gesserat, populis qui aderant.

Sacra vasa furto subtrahere cupiens, punitur diuinitus.

Ioan.3.

10. Et capite septuagesimosecundo: Dionysius Episcopus Parisiorum vrbi datus est martyr: tempore verò quo Sigibertus rex cum exercitu ad vrbem illam venit, & maximam vicorum eius partē incendio cōcremauit, quidam de primoribus eius, ad basilicam antedicti martyris properat, non orationis deuotione, sed tantùm vt aliquid fraudaret ab æde: ilicò vbi reserata ostia ac vacuum templum à custodibus reperisset, pallam holosericam auróque exornatam ex gemmis, quæ sanctū tegebat sepulcrum, temerario ausu diripuit, secúmque sustulit. Veniens autem ad castra, fuit ei necessitas nauigandi. Cúmque puer eius quem tunc credidit habebat, suspensis ad collum ducentis aureis,

Pœna in spoliatorem ecclesiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nauem cum eodem ascendisset, subitò, à nullo tactus de naui ruit, oppressúsque aquis, nũquàm potuit inueniri. Ille quoquè iudicium Dei in se cernens, per pueri amissionem & auri, velociter ad littus de quo digressus fuerat, remeauit: pallámque sepulcri summa velocitate restituit. Et licet hoc fecerit, tamen diem in quo hæc admiserat, recurrente anni circulo, non attigit.

11. CAPITE septuagesimonono: Ecclesia Agathensis vrbis, quę sancti Andreę Apostoli reliquiis plaudit, plerunquè gloriosis illustratur miraculis, peruasores rerum suarum sæpiùs arguit. Deniquè * Gomachatius comes agrum Ecclesiæ ipsius peruadit. Tunc Leo Episcopus huius Ecclesiæ valdè mœstus, concurrit ad eum, dicens: Relinque ò fili, res pauperum quas ordinationi nostræ Dominus commendauit, nè tibi sit noxium, & à lachrymis egentium, qui de fructibus eius ali consueuerant, eneceris. Ille verò quia erat hæreticus, paruipendens de his quæ ab Episcopo dicebantur, rem in sua dominatione retinuit. Interim procedente die, arripitur à febre. Cùmque non modò ardore corporeo, verumetiam animæ vexaretur incommodo, misit ad Episcopum nuncios, dicens: Dignetur pro me sacerdos orationem ad Dominum fundere, & ego dimittam agrum eius. Quo orante, hic à valetudine qua grauabatur, conualuit: factúsque sanus, ait suis: Quid putatis, quid isti nunc Romani dicant? Aiunt enim me ob hoc fuisse febre grauatum, quia tulerim agrum eorum, quod mihi iuxta consuetudinem humani corporis accidit: veruntamen non habebunt eum me viuente. Et dicto citiùs misit qui eum iterùm auferret. Quod cùm Episcopus comperisset, venit ad eum, dicens. Num pœnitet te priùs fecisse benè, quòd hoc iterùm conaris euertere? nè facias, quæso, nè vltioni diuinæ subiaceas. Qui ait ad Episcopum: Sile, sile decrepite: iam infrænatum te loris, circuire vrbem super asinum faciam, vt sis ridiculo omnibus qui te adspexerint. At ille silens ad nota recurrit præsidia: prosternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lachrymis & psallentio ducit. Manè autem facto, accedit ad lychnos qui de camera Ecclesiæ dependebant, extendénsque virgam quam tenebat in manu, effregit cunctos, dicens: Non hic accendetur lumen, donec vleiscatur Deus de inimicis, & restituat res domus suæ. Hæc eo dicente, protinùs hæreticus ille in rediuiuam febrem corruit. Cúmque in extremis ageret, misit ad Episcopum, dicens, Oret pro me sacerdos ad Dominum vt viuam, & restituam agrum, ac similem eius conferam dominationi. Quibus pontifex respondit: Iam oraui ad Dominum, & exaudiuit me. Misit & alios ac tertios ad eum nuncios. Sed sacerdos in vno responso persistens, nõ mouebatur ad hæc, vt pro eo orationem daret ad Dominum. Hæc ille hæreticus cernens, iussit se in plaustro componi, atque ad eundem euehi, ac per se deprecatur Episcopum, dicens: Quia dupla satisfactione restituo agrũ quem iniquè peruasi, tantùm vt oret pro me sanctitas tua. Illo quoquè recusante, compulit eum vi, vt abiret ad Ecclesiam: quo discedente, vt Ecclesiam est ingressus, & hic spiritum exhalauit, recepítque confestim Ecclesia rem suam.

12. IDEM libro secundo de gloria Martyrum capite decimotertio: Cùm ob direptionem Aruernorum Theodericus rex festinaret, & ingrediens terminum vastatione cuncta subigeret, pars aliqua ab exercitu separata, ad Briuatensem vicum infesta prorupit, fama vulgante quòd in basilica essent incolæ cum multis thesauris adunati. Cúmque prouenissent ad locum, inueniunt multitudinem permiscui sexûs, obseratis ostiis in templo ipso cum propriis facultatibus residere. Cùmque intrare non possent, vnus per effractam ceu fur in altari sancto feneſtram vitream ingreditur, quia qui non intrat per ianuam, hic latro est: dehinc reseratis ædis illius valuis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum supellectilia cum ministris ipsius basilicæ, reliquúmque populum qui infra erat, eductum, foris diuiserunt haud procùl à vico. Quæ cùm ad regem delata fuissent, comprehensos ex his aliquos diuersis mortibus condemnauit. Fugiens verò ille qui irrupta æde caput fuit huius sceleris, igne de cælo dilapso consumptus interiit: super quem cùm multi aceruum lapidum congregâssent, à tonitruis & [illegible]ionibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui verò de contentaneis latentes regem, in patriam sunt regressi, correpti à dæmone, diuersis exitibus hanc vitam crudeliter finiêrunt. Hæc audiens rex, omnia quæ exindè sunt ablata, reddidit. Præceperat enim nè in septimo à basilica milliario quis vim inferret.

13. ET capite decimoquarto: Sigiualdus cum rege præpotens, cum omni familia sua in Aruernam regionem ex regis iussu migrauit: vbi dum multorum rex iniustè competeret, villam quãdam quam gloriosæ memoriæ Tetradius Episcopus Biturigensis, basilicæ sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbratæ commutationis auidus peruasit: sed mense tertio postquàm aggressus est, correptus à febre & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœsta penderet, à quodam sacerdote cõmonita est, vt eum si videre vellet incolumem, auferret à villa. At illa hæc audiens, præparatis carrucis, compositóque plaustro, quo eum ueheret, mox vt prædium sunt egressi, protinùs diuina sunt pariter gratia munerati, nam iste sospitatem, illa meruit ex huius incolumitate lætitiam.

14. ITEM capite decimoquinto: Pastor quidam non strenuitate, sed nomine Ingenuus, dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris Iuliani iniustè ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingrassante conualuit, vt colonias basilicæ concupiscens, quæ agro eius erant proximæ, persuadere non timeret. Ad quem sacerdos loci, cùm aliquos de clericis quasi legatos mitteret, vt accepta ratione quod malè peruaserat, relaxaret, ille quasi contra iniquum hostem telis correptis profiluit, fugatísque sagittis clericis, res sancti in sua dominatione retinuit. Factum est autem vt in proximo aduenirent dies passionis martyris glorioſi, ad quã ille immemor peruasionis suæ atque iniuriæ quam intulerat clericis, ante quinque dies solennitatis ad vicum Briuatensem aduenit: qui cùm in domo hospitalitatis suæ conuiuio cum lætitia & exultatione fungeretur, subitò coruscatione facta tonitruum sonuit. Rursúmque iterato, iaculo igneo de cælis elapso percussus est, nullo tamen de reliquis in [illegible] percunte.

pereunte. Deindè ad exemplum omnium, tanquàm rogus flammeus ardens, paulatim consumebatur. Ad quod miraculum populus qui ad beati festa conuenerat, hæc cernens cum admiratione, metuebat, satísque illi fuit nè de rebus sancti aliquid vltrà contingeret. Quod nè fortuitò actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnũ interisse sacrilegum.

15. CAPITE decimosexto: Quid etiam ad Becconis comitis confutandã superbiam beatus martyr sit operatus, euoluam. Hic cùm actiones ageret publicas, & elatus iactantia multos contra iustitiam aggrauaret, casu contigit vt dimissum accipitrem diù per diuersa vagantem perderet. Similiter vt vnus de seruientibus basilicæ sancti Iuliani, accipitrem alium dum per viam ambularet, quasi vagũ inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cùm ad Becconem peruenisset, quòd scilicet puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere: Meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit. Deinde succedente auaritia, misit illum vinctum in carcerem, deliberans eum in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos mœstus valde ad sepulcrum sancti properat, reseratísque cum gemitu clausis, appræhensis decem aureis per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille pro nihilo respuens, cum iuramento asseruit, nunquàm se puerum dimissurum, nisi exindè aureos triginta acciperet. Quod presbyter desuper sepulcro sancti accipiens, Becconi trãsmisit: quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem: sed Deus omnipotens qui permanet ante solem, secundùm bonitatis suæ diuitias, humiliauit calumniatorem: Nam ipsius anni transacto curriculo veniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitum, ingressus est limen sanctum. Procedente verò lectore qui beatæ passionis recenseret historiam, vt reuoluit librum, & in principio lectionis, sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio qua tetertima, ad terram corruit, cruentéque spumans dare vœces diuersas cœpit: indè inter suorum manus sublatus à basilica, domum reducitur. Nec fuit dubium pueris eius, hęc ob iniuriam basilicaris famuli euenisse: omnem quoquè ornatum quem super se tunc habuit, tam in auro quàm in vestimentis, basilicæ contulit, & multa deinceps munera misit sed vsque ad diem obitùs sui sine sensu duranit.

16. ET capite decimoseptimo: Fuit etiam quidam Diaconus, qui relicta Ecclesia, fisco se publicè iunxit, acceptáque à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, vt vix posset à vicinis, circumpositis sustineri. Accidit autem quadam vice, vt saltus montenses, vbi ad æstiuandum oues abierant, circumiret, atque pascuaria quæ fisco debebantur, inquireret. Cúmque diuersos spoliaret iniustè, conspicit eminùs greges, qui tunc sub nomine martyris tuebantur: ad quos leui cursu euolans, tanquàm lupus rapax diripit arietes. Conturbati atque exterriti pastores ouium, dicunt ei, Nè quæsumus cõtingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani dominio subiugati sunt, quibus ille hæc itridens respondisse fertur, Putásne quia Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quæ voluit abstulit, ignorans miser, quòd qui de domibus Sanctorũ aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso sic Domino protestante, Qui vos spernit, me spernit: & qui recipit iustum, mercedem iusti accipiet. Contigit autem vt post dies multos non religione, sed casu conferente, ad vicum Briuatensem properaret, proiectúsque humo ante sepulcrum, mox à febre corripitur, & tãta vi caloris opprimitur, vt neque consurgere, neque puerum euocare posset: famuli verò cùm vidissent eum extra solitum plùs occumbere, accedentes: Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? non enim tibi tam longus mos erat orandi, aut deuotio. Ferebant autem de eo, quòd quandoquidem in Ecclesia fuisset ingressus, parumper immurmurans, nec capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellantibus pueris, cùm responsum reddere non valeret, ablatus manibus è loco, in cellam quæ erat proxima, lectulo collocatur. Igitur inualescente febre proclamat se miserum incendi per martyrem, & quod primò siluerat, admotis animæ iudicij facibus, crimina confitetur, iactaríque super se aquam voce qua poterat deprecabatur. Delatis quoquè cum vasculo lymphis, & in eum sæpè deiectis, tanquàm de fornace ità fumus egrediebatur è corpore. Intereà miseri artus, ceu combusti in nigredinem conuertuntur. Vndè tantus procedebat fœtor, vt vix de adstantibus possent aliquid tolerare. Innuens enim dehinc manu, indicat se esse leuiorem: mox illis recedentibus, hic spiritum exhalauit: de quo haud dubium est, qualem illic teneat locum, qui hinc cum tali discessit iudicio.

17. ET capite vigesimo: Aduenerat festinitas sancti Iuliani, & ecce quidam è populo conspicatur ornamentis immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente, quod adipiscens non poterat occultare. Igitur discedente populo à basilica, post gratiam vespertinam, hic se in angulo basilicæ reprimens, latitauit: ac dato cunctis nocturnæ quietis silentio, operientéque vmbrosa caligine mundum, consurgit ab angulo, & nihil dubitans, vtique qui à satellite Satana impellebatur, super cancellum beati sepulcri cursu prosiliit rapido, detractámque à summo vnam gemmis coruscantibus crucem ad terram deiecit, collectísque vellulis ac palliolis de circuitu parietum pendentibus, vnũ voluculum facit, imposuítque humeris, ac eleuata cruce manu, ad locum vnde discesserat repetit, ac posita capiti sarcina, peccati sopore cõpressus, obdormiuit. Media verò nocte circumeuntes custodes sanctam basilicam, adspiciunt in angulo vnam gemmam crucis, tanquàm iubar cæleste refulgere: obstupefacti, accedunt cominùs cum timore, admotóque cereo inueniunt personam cum rebus furatis, quas auferre non potuerat, inibi decubare. Denique sub custodia eum illa nocte detentum, mane facto, cuncta quæ fecerat patefecit, asserés se lassum obdormisse, eò quòd diutissimè circumiens cum fasce basilicam, ostium vnde egrederetur, reperire non poterat.

18. THEODORETVS Ecclesiasticæ historiæ libro tertio, capite vndecimo: Verùm impij Gentiles, quanquàm hæc ità accidisse pro certo cognoscebant, tamen contra Deum vniuersarum rerum moderatorem, se armare cœperũt. Tyrannus item sacra vasa in ærarium regium inferri, & portas Ecclesiæ, quam Constantinus ædificârat, obseari

Propter ministrum basilicæ martyris iniuria affectum punitus comes.

Quí de domibus sãctorũ aliquid auferunt, ipsis sanctis iniuriam facit. Luc. 10. Matth. 10.

Nota Dei vindictam in sacrilegum.

Crux coruscantibus gemmis.

Ornamenta Ecclesiæ furatus deprehenditur.

Sub Imperio Iuliani apostatæ quomodò sacrilegia cõmissa sunt.

Catholici ab hæreticis Romani appellãtur.

Hæreticus ecclesiæ spoliator à Deo punitur.

Præsidi ecclesiastici temporis.

Visio in Ecclesiæ diuersoria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mandat, quò nullus aditus illis, qui in * eo conuentus agere solent, omninò pateret. Hanc Ecclesiam id temporis occupabant Arriani. In sacrosanctum autem templum ad vasa sacra auferenda simul ingrediuntur, Iulianus præfectus Orientis, Felix regij thesauri quæstor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & facultatum Imperatoris procurator, quem Romani Cimitem Priuatum appellare consueuerunt. Felicem verò & Elpidium, cùm essent Christiani, quò imperatori gratificarentur, à vera religione ac pietate desciuisse ferunt. Iulianus autem cùm esset in templo, aduersùs sacram mensam minxisse fertur: atque Euzoio eum prohibere conanti colaphum infregisse, dixisseque res Christianorum diuina cura ac prouidentia prorsùs destitutas esse. Felix sacrorum vasorum magnificentiam conspicatus, (Constantinus enim & Constantius splendidè & amplè ea conficienda curauerant) Eccè, inquit, quàm sumptuosis vasis filio Mariæ ministretur.

Iulianus autem culus Imperatoris aduersus sacrã mensam minxit.

Sumptuosa vasa sacra ridentur à Felice.

19. Et capite duodecimo: Sed isti Tyranni pro his impiis & insanis facinoribus non diù pòst pœnas persoluerunt. Nam Iulianus confestim in grauem morbum delapsus, visceribus putredine exesis interiit: atque stercus non ampliùs per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri solet, emisit, sed sceleratum eius os, instrumentum blasphemiæ, partis illius ad stercus eiiciendum natæ, locum obtinuit. Ferunt eius vxorem, mulierem ob fidei præstantiam egregiè nobilitatam, hæc ad maritum dixisse: Debes meritò mi vir Christum Seruatorem laude prædicare, quòd tibi hac castigatione suam potentiam ostenderit. Nam quem oppugnâsses, planè te præteriisset, nisi consueta sua lenitate vsus, has plagas diuinitùs tibi inflixisset. Miser igitur partim coniugis oratione, partim cruciatu sibi impositi morbi causam perspiciés, orat Imperatorem, vt ecclesiam his quibus erat ablata, redderet. Sed neque ei hoc persuasit, & ipse extemplò migrauit è vita. Felix autem derepentè flagello etiam cælitùs impacto oppressus, sanguinè dies noctésque ex ore fudit: quippe sanguis ex omnibus vndique corporis, vt ità dicam, vasis quibus continebatur, ad eam partem confluxit. Itaque vniuerso eius sanguine ad hunc modum exhausto, statim extinctus est, & æternæ morti traditus. Has quidem pœnas isti pro sua impietate dederunt.

Sacrilegi Felicis pœna.

20. Victor Episcopus libro primo persecutionis Vuandalicæ: Accenditur propter hæc aduersùs Dei Ecclesiam Geisericus. Mittit Proculum quẽdam in prouinciam Zeugitanam, qui coarctaret ad tradendum ministeria diuina vel libros cunctos Domini sacerdotes, vt primò armis nudarer, & ità faciliùs inermes hostis callidus captiuâsset. quibus se non posse tradere clamantibus, ipse rapaci manu cuncta depopulabatur, atque de palliis altaris (prò nefas) camisias sibi & femoralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, frustatim sibi comedens linguã, in breui turpissima consumptus est morte.

Ex ornamentis altaris camisias & femoralia faciens, punitur.

21. Iosve septimo: Respondítque Achan Iosue, & dixit ei: Verè ego peccaui Domino Deo Israël, & sic feci. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valdè bonum, & ducentos siclos argenti, regulámque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentúmque fossâ humo operui. Misit ergò Iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco & argentum simul. Auferentésque de tentorio, tulerunt ad Iosue, & ad omnes filios Israël, proiecerúntque ante Dominum. Tollens itaque Iosue Achan filium Zaræ, argentúmque, & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & asinos & oues, ipsúmque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israël cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor: vbi dixit Iosue; Quia turbâsti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauítque eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Congregauerúntque super eum aceruum magnum lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatúmque est nomen loci illius, Vallis Achor vsque hodiè.

22. Danielis quinto: Balsasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: & vnusquisque secundùm suam bibebat ætatem. Præcepit ergò iam temulentus, vt afferrentur vasa aurea & argentea quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo quod fuit in Hierusalem: vt biberent in eis rex & optimates eius, vxores & cõcubinæ. Túc allata sunt vasa aurea quæ adsportauerat de templo quod fuerat Hierusalem: & biberunt in eis rex & optimates eius, vxores & concubinæ illius. Bibebat vinum, & laudabant deos suos aureos & argenteos, æreos, ferreos, ligneósque & lapideos. In eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex adspiciebat articulos manus scribentis. Tunc facies regis cõmutata est, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicèm collidebantur. Exclamauit itaque rex fortiter, vt introducerent magos, &c. Et paulò pòst: Ad quæ respõdens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem eius ostendam tibi. Quando eleuatum est cor Nabuchodonosor patris tui, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est, & à filiis hominum eiectus est, sed & cor eius cum bestiis positũ est, & cum onagris erat habitatio eius: fœnũ quoque vt bos comedebat, & rore cæli corpus eius infectum est: donec cognosceret quod potestatem haberet altissimus in regno hominum, & quemcunque voluerit suscitabit super illud. Tu quoque filius eius Balsasar, non humiliásti cor tuum cùm scires hæc omnia: sed aduersùm Dominatorem cæli eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ & concubinæ tuæ vinum bibistis in eis: deos quoque argẽreos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneósque, & lapideos qui non vident neque audiũt, neque sentiunt, laudásti: porrò Deum qui habet flatum tuũ in manu sua & omnes vias tuas, nõ glorificásti. Idcircò ab eo missus est articulus manus, qui scripsit hoc quod exaratũ est. Hęc est autem scriptura quæ digesta est: MANE THECEL PHARES. Et hæc est interpretatio sermonis: MANE: numerauit Deus regnum tuum, & compleuit istud:

THECEL:

THECEL: appensus es in statera, & inuentus es minùs habens: PHARES: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis. Eadem nocte interfectus est Baltasar rex Chaldæus. Et Darius Medus successit in regno, annos natus sexagintaduos.

23. Secvndi Machabæorum tertio: Simon præpositus templi, cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ & * Phœnicis: & nunciauit ei pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Hierosolymis, & cõmunes copias immensas esse, quæ non pertinẽt ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile, sub potestate regis cadere vniuersa. Cúmque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, vt prædictam pecuniam trãsportaret. Statimque Heliodorus iter est aggressus specie quidem quasi per Cœlesyriam & * Phœnicen ciuitates esset peragraturus, reuerà autem Regis propositũ perfectutus. Sed cùm venisset Hierosolymãm, & benignè à summo Sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum, & cuius rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autẽ, si verè hæc ità essent. Tunc summus Sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum: quædam verò esse Hyrcani Tobiæ viri valdè eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuersa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta: decipi verò eos, qui credidissent loco & templo, quod per vniuersum mundum honoratur pro sui veneratione & sanctitate, omninò impossibile esse. At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per vniuersam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabant de cælo eum qui, &c. Et paulò pòst: Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium, præsens. Sed spiritus omnipotentis Dei magnã fecit suæ ostensionis euidentiam, ità vt omnes qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimẽtis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit: qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes, virtute decori, optimi gloria, speciosíque amictu: qui circunsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Subitò autem Heliodorus concidit in terram, cúmque multa caligine circunfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ciecerunt. Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta cognita Dei virtute, & ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe & salute priuatus. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum, & templum quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotẽte Domino, gaudio & lætitia implerum est. Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniã, vt inuocaret Altissimum, &c. Heliodorus autem hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui viuere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat ad Regem. Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei. Cùm autem rex interrogâsset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Hierosolymã mitti, ait: Si quẽ habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen euaserit: eò quòd in loco sit verè Dei quædam virtus. Nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendũ, percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro & ærarij custodia ità res se habet.

* Phœnices.

* Phœnicen.

24. Et capite quinto: Ausus est etiã (Antiochus) intrare templum vniuersa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor: & scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab illis regibus & ciuitatibus erant posita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè & cõtaminabat. Ità alienatus mente Antiochus, non considerabat quòd propter peccata habitantium ciuitatem, modicùm Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio, alioquin, nisi cõtigisset eos multis peccatis esse inuolutos, sicut Heliodorus qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adueniens flagellatus & repulsus vtique fuisset ab audacia. Verùm non propter locum, gentem, sed propter gentem, locum Deus elegit. Ideóque & ipse locus particeps factus est populi malorum, posteà autem fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterùm in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, &c.

25. Item capite nono: Elatus autem ira (Antiochus) arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideóque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cælesti eum iudicio perurgente, eò quòd ità superbè locutus est se venturum Hierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum. Sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israël, percussit eũ insanabili & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta: & quidem satis iustè, quippe qui multis & nouis cruciãtibus aliorum torserat viscera, licèt ille nullo modo à sua malitia cessaret. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negocium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statéra appendere, nunc humiliatus ad terram, in gestatorio portabatur, manifestã Dei virtutem in semetipso contestans: ità vt de corpore impij, vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur: & qui paulò antè sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionẽ sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmẽta capientibus, & cùm nec ipse iam fœtorẽ suum ferre posset, ità ait: Iustum est, subditum esse Deo, & mortalẽ non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus. Et ciuitatem ad quam festinans veniebat, vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere: & Iudæos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Athenienſibus facturum pollicetur: templum etiam sanctum, quod priùs expoliauerat, optimia donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, &c.

26. PRIMI Machabæorũ sexto: Et vocauit Antiochus omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidi & corrui corde præ solicitudine: & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum, qui iucundus eram & dilectus in potestatate mea? Nunc verò reminiscor malorum quæ feci in Ierusalem, vndè & abstuli omnia spolia aurea &, argentea quæ erant in ea, & misit auferre habitãtes Iudæam sine causa. Cognoui ergò quia propterèa inuenerunt me mala ista: & eccè pereo tristitia magna in terra aliena.

27. PSALMO quadragesimonono: Peccatori autem dixit Deus, &c. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.

28. AVGVSTINVS in psalmum centesimum vigesimumnonum: Quando portas infirmitatem fratris tui, non te onerant peccata ipsius. Planè si consentias, iam tua te premunt, non alterius. Quisquis enim consenserit peccatori, non alienis, sed suis grauatur. Confessio enim ad peccatum alterius, tuum fit peccatum, & non est quare quærâris, quòd peccata aliena te premant, dicitur enim tibi, Premunt te, sed tua. Vidisti furem, cucurristi cum eo. Quid est hoc? Pedibus ambulasti ad furtum, immò mente coniunxisti te furto. Quod ipsius solum erat, factum est & tuum, quia placuit tibi. Psal. 49. Furtum alienum cui consentit, fit suum.

29. ESAIÆ primo: Princeps tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant: & causa viduæ nõ ingreditur ad illos. Propter hoc ait dominus Deus exercituum, fortis Israël, Heu cõsolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Et cõuertam manum meam ad te, &c.

30. DEVTERONOMII vigesimotertio: Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo Domini Dei tui, quicquid istud est quod vouerint: quia abominatio est vtrumque apud Dominum Deum tuum.

XI.

Quomodò alienum peccatum nostra defensione committimus?

A. Cùm aut malefactoribus patrocinamur, aut doctrinam alterius, quamuis peruersam & impiã, tuemur vel spargimus: quum nostra itidèm cura vel opera, quod contra fas & æquum instituitur, promouere atque propugnare contendimus. Aduersùs hos diuinum intonat oracullum: [a] *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ac rursùs: [b] *Nõ sequêris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies.*

a Esaiæ 5. a & 10. a

b Exo. 23. a

B. Hæc satis de peccatis, vt vocant, alienis, quæ nunc profectò longe latèque patẽt, & summa quotidie licẽtia, à magnatibus præsertim, perpetiãtur. Adeóque vulgò ea non cauentur, vt plerique peccata non esse putent ac floccipendant, etiã si suas & aliorum sæpe conscientias his criminũ sordibus cõspurcẽt ac perpetuis pœnis obligent. Possunt autẽ dictę species omnes in tria fere genera coniici, breuitérque, vt magnus Basilius [c] ostendit, compræhendi. Quod enim in alieni erroris vel peccati societatem incidimus, id fit aut re & opere, aut voluntate certóve animi proposito tantùm, aut supina negligẽtia, si quãdo admonendi & emendandi officio nostro alij defraudantur.

c Basil. ser. 2. de baptis. cap. 9.

C. Sed longè omnium deterrimum peccandi genus est, quo delinquitur in Spiritum sanctum.

TESTI-

TESTIMONIA.

A. ESAIÆ quinto: Væ qui dicitis, &c. vt in textu.

2. ET capite decimo: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes, iniustitiam scripserunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerẽt causæ humiliũ populi mei: vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.

3. EXODI vigesimotertio: Non sequêris turbam, &c. vt in textu.

B. BASILIVS libro siue sermone secundo de baptismo, capite nono, vt suprà, quæstione prima de peccatis alienis, testimonio sexto.

DE PECCATIS IN SPIRITVM SANCTVM.

I.

Quid est peccatum in Spiritum sanctum?

EST, oblatam Dei munificentiam & gratiã, quæ Spiritui sancto, ceu fonti bonorum, tribui peculiariter solet, ex malitia cõtemptim abiicere: Atque hoc est peccare inexpiabiliter, vt iuxta CHRISTI verbum, [a] nec in hoc ipso, neque in futuro seculo talis tãtiq; peccati remissio impetretur. Hac enim lege nobiscũ agit Deus, vt nec gratiã in terris, neq; gloriã in cælis tribuat aliis, quàm qui peccatũ detestantur agnitum, & præter id bonũ sibi proponũt, rectúmque eligunt vitæ institutum. Cæterùm in hisce peccatis abest tũ peccati detestatio, tum boni quod sectãdũ erat, electio, & abiicitur præterea id, quo Spiritus sanctus pro sua gratia hominem à peccando solet reuocare. Hinc fit, vt eiusmodi peccatis implicati, Dei gratiam aut nunquàm, aut rarò & ægrè admodùm consequatur. Peccatur enim non ex humana imbecillitate vel fragilitate: quod vocant peccare in Patrem Patrísque potentiam, vt in Petro [b] Apostolo CHRISTVM ipsum negante cernimus: neque rursùs ex igorantia, quod est peccare, vt appellant, in Filium Filiíque sapientiam, sicut [c] Saulo accidit Ecclesiam persequenti: sed quod longè grauius est, ex malignitate & peruicacia mẽtis peccatur: vt exemplum præbent peruersissimi & obstinatissimi illi Pharisæi.

Vide S. Thomam in 2. 2. quæst. 14.

a Matth. 12. c Marc. 3. d Luc. 12. b

b Matth. 26. g vide Greg. lib. 25. Mora. cap. 16.

c 1. Tim. 1. c Ac. 9. a

II.

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

Eiusmodi sex recensentur, vt vulgò quidem recepta sunt eorum hæc nomina: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia, Obstinatio, & Impœnitentia. Significantius autem erit, si quis ità numeret:

I. Diuina misericordia confidenter abuti.
II. De gratia Dei vel salute sua prorsùs desperare.
III. Veritatem Religionis aduersùs suam ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.
IIII. Pertinaci inuidia concitari grauiter ob alienę salutis & virtutum fraternarum successum.
V. Obfirmato animo in crimine scienter persistere.
VI. Absque pœnitentiæ proposito peruersæ vitæ finem nullum facere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

Triplex SS. Patrũ sententia de peccato in Spiritum sanctum.

1. SANCTVS Thomas Aquinas in secunda parte secundæ partis summæ theologicæ, quæstione decimaquarta, Articulo primo: De peccato seu blasphemia in Spiritum sanctum tripliciter aliqui loquuntur. Antiqui enim Doctores, scilicet Athanasius, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus & Chrysostomus, dicũt esse peccatum in Spiritum sanctum, quando ad literam aliquid blasphemũ dicitur contra Spiritum sanctum, siue Spiritus sanctus accipiatur, secundũ quod est nomen essentiale conueniẽs toti Trinitati: cuius quælibet persona & Spiritus, & sanctus est: siue prout est nomẽ personale vnius in Trinitate personæ. Et secũdùm hoc distinguitur Matthæi 12. blasphemia in Spiritum sanctũ, contra blsphemiã in filiũ hominis. Christus enim operabatur quædã humanitùs, comedendo, bibendo, & alia huiusmodi faciẽdo, & quę ſã diuinitùs, scilicet dæmones eiiciendo, mortuos suscitãdo, & alia huiusmodi, quæ quidẽ agebat & per virtutẽ propriæ diuinitatis, & per operationẽ Spiritus sancti, quo secundum humanitatem erat repletus. Iudæi autẽ primò quidem dixerãt blasphemiam in filium hominis, cùm dicebãt eum voracem, potatorem vini, & publicanorum amatorẽ, vt habetur Matthæi 11. Postmodùm autẽ blasphemauerunt in Spiritũ sanctũ, dũ opera, quæ ipse operabatur virtute proprię diuinitatis, & per operationẽ Spiritus sancti, attribuebãt principi dæmoniorũ. Et propter hoc dicũtur in Spiritũ sanctũ blasphemãsse. Augustinus autẽ in libro de verbis Domini, *blasphemiã vel peccatum in Spiritũ sanctum, dicit finalẽ esse impœnitentiã: quando scilicet aliquis perseuerat in peccato mortali vsque ad mortem. Quod quidẽ non solùm verbo otis fit, sed etiã verbo cordis & operis, non vno, sed multis. Hoc autẽ verbum sic acceptũ, dicitur esse cõtra Spiritũ sanctũ, quia est cõtra remissionẽ peccatorũ, quæ fit per Spiritũ sanctũ, qui est charitas & Patris & Filij. Nec hoc Dominus dicit Iudæis, quasi ipsi peccarent in Spiritũ sanctum. Nõdũ enim erãt finaliter impœnitẽtes. Sed admonuit eos, ne taliter loquẽtes ad hoc peruenirent, q̃ in Spiritũ sanctũ peccarẽt. Et sic intelligendum est quod dicitur Marci tertio, vbi postquàm dixerat Qui autẽ blasphemauerit in Spiritũ sactũ, subiũgit Euãgelista: Quoniã dicebant, Spiritũ immundum habet. Alij verò aliter accipiunt, dicentes peccatum vel blasphemiã in Spiritũ sanctũ esse, quando aliquis peccat contra appropriatũ bonũ Spiritus sancti: Sic enim spiritui sancto appropriatur bonitas, sicut & Patri appropriatur potẽtia, & Filio sapientia. Vndè peccatũ in Patrẽ dicunt esse, quãdo peccatur ex infirmitate: peccatũ autem in Filiũ, quando peccatur ex ignorantia: peccatum in Spiritum sanctum, quando peccatur ex certa malitia, id est, ex ipsa electione mali. Quod quidem contingit dupliciter: Vno modo ex inclinatione habitus vitiosi, qui malitia dicitur, & sic non est idem, peccare ex malitia, quòd peccare in Spiritum sanctum. Alio modo contingit ex eo, quod per cõtemptum abiicitur & remouetur id, quod electionem peccati poterat impedire: sicut spes per desperationem & timor per præsumptionem, & quædam alia huiusmodi, vt infrà * dicetur. Hæc autem omnia, quæ peccati electionem impediunt, sunt effectus Spiritus sancti in nobis. Et ideò sic ex malitia peccare, est peccare in Spiritum sanctum.

In caput 12. Matthæi Prima explicatio.

Secunda.

* Serm. 11.

Tertia interpretatio

* Art. sequẽt. & q. 20. & 21.

2. ET articulo secundo: Secundùm quod peccatũ in Spiritum sanctum, tertio modo accipitur, cõuenienter sex species ei assignãtur: scilicet desperatio, præsumptio, impœnitẽtia, obstinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ gratiæ: quæ distinguuntur secundùm remotionẽ vel contẽptũ eorum, per quæ potest homo ab electione peccati impediri. Quæ quidem sunt vel ex parte diuini iudicij, vel ex parte donorũ ipsius, vel ex parte ipsius peccati. Auertitur enim homo ab electione peccati ex consideratione diuini iudicij, quod habet iusti ex consideratione misericordiæ: & per ipsam, quæ cõsurgit ex consideratione misericordiæ remittẽtis peccata, & præmiãtis bona. Et hæc tollitur per desperationẽ. Et iterùm per timorẽ, qui consurgit ex consideratione diuinæ iustitiæ punientis peccata. Et hic tollitur per præsumptionẽ, dum scilicet aliquis præsumit se gloriam posse adipisci sine meritis, vel veniam sine pœnitentia. Dona autem Dei, quibus retrahimur à peccato, sunt duo, quorum vnum est agnitio veritatis, cõtra quod ponitur impugnatio veritatis agnitæ, dum scilicet aliquis veritatẽ fidei agnitã impugnat, vt licentiùs peccet. Aliud est auxilium interioris gratiæ, contra quod ponitur inuidentia fraternæ gratiæ, dum scilicet aliquis non solùm inuidet personæ fratris, sed etiã inuidet gratiæ Dei crescenti in mundo. Ex parte verò peccati duo sunt, quæ hominem à peccato retrahere possunt. Quorũ vnũ est inordinatio & turpitudo actus, cuius cõsideratio inducere solet in homine pœnitentiam de peccato commisso. Et contra hoc ponitur impœnitentia, nõ quidem eo modo, quo dicit permanentiam in peccato vsque ad mortem, sicut suprà impœnitentia accipiebatur: (sic enim non esset speciale peccatum, sed quædam peccati circunstantia) sed accipitur hìc impœnitentia, secundùm quod importat propositum non pœnitendi. Aliud autem est paruitas & breuitas boni, quod quis in peccato quærit: secundùm illud Romanorum sexto: Quem ergò fructũ habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Cuius consideratio inducere solet hominem ad hoc, quòd eius volũtas in peccato non firmetur. Et hoc tollitur per obstinationem, quando scilicet homo firmat suum propositum in hoc, quòd peccato inhæreat. Et de his duobus dicitur Hier. 8. Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? quantùm ad primum. Omnes conuersi sunt ad cursum, qui si equus impetu vadens ad prælium, quantùm ad secundum.

Quomodo distinguuntur species peccati in Spiritum sanctum.

3. ITEM articulo tertio: Secundùm diuersas acceptiones peccati, peccatum in Spiritum sanctum, diuersimodè irremissibile dicitur. Si enim dicatur peccatum in Spiritum sanctum, finalis impœnitentia: sic dicitur irremissibile, quia nullo modo remittitur. Peccatum enim mortale in quo homo perseuerat vsque ad mortem, quia in hac vita non remittitur per pœnitentiam, nec etiam in futuro dimittetur. Secundùm autem alias duas acceptiones dicitur irremissibile: non quòd nullo modo remittatur, sed quia quantùm est de se, habet meritum vt nõ remittatur. Et hoc dupliciter: Vno modo, quantum ad pœnam. Qui enim ex ignorantia vel infirmitate peccat, minorẽ pœnã meretur. Qui autem

Quotuplex peccatum in Spiritum sanctum.

Tribus modis peccatur.

autem ex certa malitia peccat, non habet aliquam excusationem, vndè eius pœna minuatur. Similiter etiam, qui blasphemabat in filiũ hominis, eius diuinitate nõdùm reuelata, poterat habere aliquam excusationem propter infirmitatem carnis, quam in eo adspiciebat, & sic minorem pœnam merebatur. Sed qui ipsam diuinitatem blasphemabat, opera Spiritus sancti diabolo attribuens, nullam excusationem habebat, vndè eius pœna diminueretur.

* Hom. 45. in Matth.

Et ideò dicitur, secundùm expositionem* Chrysostomi, Hoc peccatum Iudæis non remitti, neque in hoc seculo, neque in futuro: quia pro eo passi sunt pœnam & in præsenti vita per Romanos, & in futura vita in pœna inferni. Sicut etiam Athanasius * inducit exemplum de eorum parentibus, qui primò quidem contra Moysen contenderunt propter defectum aquæ & panis, & hoc Dominus sustinuit patienter. Habebant enim excusationem ex infirmitate carnis. Sed postmodùm grauiùs peccauerunt, quasi blasphemantes in Spiritum sanctum, beneficia Dei, qui eos de Ægypto eduxerat, idolo attribuentes, cùm dixererunt: Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et ideò Dominus & temporaliter fecit eos puniri: quia cecciderunt in die illa quasi triginta tria millia hominum, & in futuro eis pœnam cõminatur, dicens: Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorũ. Alio modo potest intelligi quo ad culpam: sicut aliquis dicitur morbus incurabilis secundùm naturam morbi per quẽ tollitur id, per quod morbus potest curari, putà cùm morbus tollit virtutem naturæ, vel inducit fastidium cibi & medicinæ, licèt talem morbum Deus possit curare: ità etiam peccatum in Spiritum sanctum dicitur irremissibile secundùm suam naturam, inquantùm excludit ea, per quæ fit remissio peccatorum. Per hoc tamen non præcluditur via remittendi & sanandi omnipotentiæ & misericordiæ Dei, per quam aliquado tales quasi miraculosè spiritualiter sanantur.

* In Trac. quẽ fecit de hoc dicto Euang. Exo. 16. & 17.

Exod. 33.

4. MATTHÆI duodecimo: Ideò dico vobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

5. MARCI tertio: Amen dico vobis, quoniam omnia dimittẽtur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemauerint: qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternũ, sed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.

6. LVCÆ duodecimo: Omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, nõ remittetur.

7. MATTHÆI vigesimosexto: Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dicebant Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua tẽ manifestum facit. Tunc cœpit detestari & iurare quia nõ nouisset hominem.

8. GREGORIVS libro vigesimoquinto Moralium, capite decimosexto: Sciendum est quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et grauiùs quidem infirmitate quàm ignorantia, sed multo grauiùs studio quàm infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccauerat, cùm dicebat: Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Petrus verò infirmitate peccauit, quãdo in eo omne robur fidei quod Domino perhibuit, vna vox puellæ concussit, & Deum quem corde tenuit, voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantiæ eo facilius tergitur, quòd non studio perpetratur, Paulus qui ignorauit, sciendo correxit, & Petrus motam & quasi arescentem iam radicem fidei lachrymando solidauit. Ex industria verò peccauerunt ij, de quibus ipse per se magister dicebat: Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulò pòst: Et viderunt & oderunt me & patrem meum. Aliud est enim, bona non facere: aliud, bonorum odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpè enim peccatum præcipitatione cõmittitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerunquè solet accidere, amare bonum, sed implere non posse. Ex studio verò peccare est, bonum nec facere, nec amare. Sicut ergò nõnunquàm grauius est, peccatum diligere quàm perpetrare: ità nequius est odisse iustitiam, quàm non fecisse. Sunt ergò nonnulli in Ecclesia, qui non solùm bona non faciunt, sed etiam persequuntur, & quæ ipsi facere negligunt, etiam in aliis detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur, quia videlicet si vellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in aliis amarent. Si enim ea ipsi vel solo voto appeterent, facta ab aliis non odissent: sed quia bona eadẽ audiendo cognoscunt, viuendo despiciunt, animaduertendo persequuntur, rectè dicitur: Qui ex industria recesserunt ab eo. Vndè & aptè subiungitur: Et omnes vias eius intelligere noluerunt. Non enim ait, Infirmitate non intelligunt: sed, intelligere noluerunt: quia sæpè quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est, Seruus nescius voluntatem Domini sui, & faciẽs digna plagis, vapulabit paucis, & seruus sciens voluntatem Domini sui, & non faciẽs iuxta eam, plagis vapulabit multis: impunitatem peccandi, existimant remedium nesciendi. Qui nimirùm sola superbiæ caligine tenebrescunt, atque ideò non discernunt, quia aliud est, nescisse: aliud, scire noluisse. Nescire enim, ignorantia est: scire noluisse, superbia. Et tanto magis excusationẽ non possunt habere quia nesciant, quanto magis eis etiam nolentibus opponitur quòd cognoscant.

Ignorantia. 1. Tim. 1.

Infirmitate. Matth. 26.

Ex industria. Ioan. 15.

Iob 34.

Luc. 12.

Aliud est nescire, aliud, scire noluisse.

9. PRIORIS ad Timotheum primo: Qui priùs blasphemus fui & persecutor & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

10. ACTORVM nono: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem Sacerdotum, & petit ab eo epistolas in Damascum ad Synagogas: vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

III.

Quænam Præsumptio facit peccatum in Spiritum sanctum?

Gregor.in c 3.lib 1 Reg.& lib.35 Moral. c.15.Item lib.6.epist.22. Fulgent.de fide ad Petrum,c.3. Bern.ser.58.ex paruis sermonibus.

A. Ea,quæ hominem sola Dei misericordia cõfidentem,& ad peccandum audacem facit, sepositа videlicet ac abiecta omni iustitiæ timorisque diuini ratione.

a Aug.de fide & operibus, c.14. & 22.in Enchirid.c. 67. & hæresi 54. Hieron.in c.1.Oseæ.
b Ioel.1 d. 2 2.Pet. 2.d.Eccl.8.c Concil.Trident.sess. 6.c.9.& can.12.13. &14. Hieron.in c.4. Danielis.

B. Et sic sanè peccant hodiè complures,qui[a] sola fide in Christũ sibi blandiẽtes,vel in mediis peccatorum sordibus, [b] vt iuméta, computrescunt,nec sibi solùm,sed aliis itidẽ polliceri audẽt[c] securitatem , modò meritis Christi & Dei gratiæ per fidẽ apprænsæ fidant,quantũuis interim pœnitentiæ[d] fructus negligantur. Horũ verò singulis acclamat gẽtiũ Doctor in fide & veritate Paulus:[e] *An diuitias*,inquit,*bonitatis Dei & patientiæ,& lõganimitatis cõtẽnis*? *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit*? Quamobrem ibidẽ Paulus alibi fidem solam[f] adeò iactari non vult,vt etiam credentes omnes iubeat cũ metu[g] ac tremore saluté suam operari:Fidemque cõmendat, non mortuã & ociosam,vt[h] Iacobus vocat,sed viuam & efficacẽ,quæ per[i] charitatẽ legitimè operatur.

c Rom.1. a Eccl. 8. b Ecel. 15.d August. tract.13.in Ioan.& hom. 50.c.10.Isidor. De summo bono,lib 2.c.13.

f 1.Corinth.13.a
g Philip.2.b Psal.2. c Prouer.28.c Rom. 11.c 1.Cor.4.a 10.c

h Iacobi 2.c d
i Galat.5.a

C. Cõtra hoc enorme peccatum sic Ecclesiasticus clamat: [k] *De propitiato peccato noli esse sine metu,neq;adiicias peccatũ super peccatũ. Et nè dicas,Miseratio Domini magna est,multitudinis peccatorũ miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximãt,& in peccatores ira illi[l] respicit*,Rectè igitur Propheta:[l] *Misericordiã & iudicium cantabo tibi Domine*.Tũ alibi:[m] *Honor Regis iudicium diligit.*

k Ecel.5.a b Ecel. 9.a Vide Augu. de perfectione iustitiæ respon.19.Item de correp.& gratia cap. 13. & hom.41.ex 50.& ser.33.de Innocent.Grego.lib.16.Moral. cap 31.

l Psal.100.a Bernar. ser. 53. ex paruis, & ser. 6 in cant. Aug.de vtil.pœn.ca.vlt.
m Psal.98.a

TESTIMONIA.

1.Reg.3. 1. A. Gregorivs in caput tertium libri primi Regum,super ea verba: Dominus est,quod bonum est in oculis suis,faciat. Qui simpliciùs quàm debet istam Heli responsionem considerat,tã rectè hunc respondisse, quàm humiliter , putat. Sed profectò ista responsionis humilitas non si subtiliter inspiciatur , vera humilitas non est. Verè esset humilis, si sese ad emendationem culpæ , pro qua arguebatur,obtulisset.O quanti sunt adhuc imitatores Heli , qui cùm minantem sibi omnipotentrem Deum quotidiè de sacro eloquio sentiant,& tamẽ hominibus displicere trepidant,& diuinæ indignationis minas incurrere non formidant:& dum inimicitas hominum velut implacabiles metuunt,de Dei misericordia etiam paccãdo confidunt.Sed inordinata fiducia apud omnipotentem Deum vindictę locum habere potest,indulgentiã verò obtinere non potest.Incorrepto enim peccatori,& in culpæ suæ proposito perduranti,quid est de minanti sibi Deo dicere, Dominus est, quod bonũ in oculis suis,faciat:misi de ordinatissima Dei misericordia inordinatè confidere? De omnipotẽtis etenim Dei misericordia ordinatè confidit , qui hoc quod peccãdo delinquit, pœnitendo corrigit , flendo tergit.Peccare ergò , & de Dei creatoris clementia præsumere,pelago iustitiæ eius exponi est.Sic nimirùm peccata perpetrata non tergere pœnitudo , & de Dei misericordia præsumere, in iudicium districtionis eius offendere est.Dum ergò Heli vita in reproborum prædicatorum forma describitur , non solùm culpæ lapsus ostenditur, sed etiam culpæ in præcipitatione securitas. Nam qui timore pœnitentiæ, diuinæ indignationis magnitudinẽ placare potuit, dũ neglexit quod audiuit , incurrit quod meruit. Omnipotẽs enim Deus etsi æquitate iustus est,abũ dantiori tamen creditur miseratione pius. Vndè & per Prophetã dicitur:Miserationes eius super omnia opera eius.Hinc est quod per Ionam prophetã Niniuitis minas subuersionis protulit , & tamen pœnam euertendæ ciuitatis pœnitentibus indulsit. Hinc est etiã quòd Ezechiæ regi per prophetæ oraculum mortis pœna promittitur : sed quia rex mori metuens, corã Domino se pœnitẽtiæ lachrymis afflixit,mortem qua moreretur,apud eum quẽ timuit,non inuenit.Et suprà quidem se Dominum locutum fuisse asseruit , vt domus Heli & patris eius in cõspectu suo vsque in sempiternũ ministraret:sed qui de bona agẽte , bona locutus fuerat,de domo reproba iã effecta,sẽtẽtiã permutauit,dicẽs: Núc autẽ absit hoc à me.Si ergò bona promissa reuocat omnipotẽs Deus,quia ij quibus promiserat, malè permutantur: quanto magis minarũ effectus retrahit , cùm benè cõuersos eos adspicit , quibus pro admissis iniquitatibus pœnam animaduersionis intimauit?Quid ergò ad hęc dicimus,qui quotidiẽ

Inordinata fiducia vindictæ locum habet.

1.Reg.3. Inordinatè confidentes de Dei misericordia.

tidiè delinquimus , atque in reatu nostri obligatione securi sumus? Hoc igitur ipsum quod districtionem diuinæ iustitiæ non timemus,nobis valdè timendum est , quia eccè , qui diuina indignatione proiicitur , pro culpa perpetratæ negligentiæ,nullo timore solicitus fuisse perhibetur.

Nec præsumendum,nec desperandum.

2. Idem libro trigesimotertio Moralium , capite decimoquinto : Pius ac iustus est conditor noster. Sed nemo dicat : quia pius est, venialiter pecco. Et nemo qui peccauerit, dicat:quia iustus est,de peccati remissione despero . Relaxat enim Deus facinus quod defletur : sed perpetrare quisque timeat, quod si dignè deflere possit ignorat. Ante culpam ergò iustitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat:neque ità iustitiam timeat , vt nulla spei consolatione conualescat : neque ità confidat de misericordia, vt adhibere vulneribus suis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam:sed quem præsumit sibi piè parcere, semper etiã cogitet & districtè iudicare. Sub pietate itaque eius spes peccatoris gaudeat , sed sub districtione illius pœnitentis correctio contremiscat.Spes igitur præsumptionis nostræ habeat etiam morsum timoris: vt ad corrigenda peccata iustitia iudicantis terreat , quem ad fiduciam veniæ gratia parcentis inuitat.Hinc enim per quendam sapientem dicitur: Nè dixeris, miserationes Domini multæ sunt , peccatorũ meorum non memorabitur.Pietatem namque eius protinùs & iustitiam subdit , dicens : Misericordia enim & ira ab illo.

Eccl.5.

Reuelationem expectans de remissione peccatorum, reprælenditur.

3. Item libro sexto Epistolarum , epistola vigesimasecunda,ad Gregoriam cubicularian Augustæ: Quod verò dulcedo tua in suis epistolis subiunxit, importunam se mihi existere,quoadusque scribam mihi esse reuelatum quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem etiam & inutilem postulâsti. Difficilem quidem,quia ego indignus sum,cui reuelatio fieri debeat.Inutilem verò , quia secura de peccatis tuis fieri non debes , nisi cùm iam in die vitæ tuæ vltimo plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quousquè veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes , atque eas quotidianis fletibus lauare.Certè Paulus Apostolus iam ad tertium cælum ascenderat:in paradisum quoquè ductus fuerat,arcana verba audiuerat,quæ homini loqui non liceret , & tamen adhuc trepidans,dicebat: Castigo corpus meum , & seruituti subiicio,nè fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Adhuc timet qui iam ad cælum ducitur, & iam timere non vult qui adhuc in terra conuersatur?Perpende dulcissima filia,quia mater negligentiæ solet esse securitas. Habere ergò in hac vita non debes securitarem,per quam negligens reddaris.Scriptum est enim:Beatus vir qui semper est pauidus. Et rursùs scriptum est:Seruite Domino in timore , & exultate ei cum tremore.In pauco ergò huius vitæ tempore mentem vestram necesse est vt tremor teneat : quatenùs per securitatis gaudium sine fine postmodùm exultet.

Contra securitatem de remiss. peccatorum.

2.Cor.12.

1.Cor.6.

Mater negligentiæ,securitas.

Prouer.28. Psal.1.

Ezech.33.

4 Fvlgentivs Ruspensis Episcopus, de fide ad Petrum Diaconum, capite tertio: In quacũque homo ætate veram peccatorum suorum pœnitentiam egerit,& vitam suam Deo illuminante correxerit , non primabitur indulgentiæ munere : quia Deus,sicut per Prophetam dicit,non vult mortem peccatoris siue morientis , sed magis vt reuertatur à via sua mala,& viuat anima eius.Verũtamen nullus hominũ debet sub spe misericordiæ Dei in suis diutiùs remanere peccatis , cùm etiã in ipso corpore nemo velit sub spe futuræ salutis diutiùs ægrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, & sibi de Deo indulgentiam repromittunt , nunnunquàm ità præueniuntur repentino Dei furore,vt nec conuersionis tempus, nec beneficium remissionis inueniant. Ideò vnumquenque nostrũm sacra scriptura benignè prænoner, dicẽs: Nè tardaueris conuerti ad Deum,& nè differas de die in diem : subitò veniet ira eius , & in tempore vindictæ disperdet te. Dicit etiam beatus Dauid: Hodiè si vocem eius audieritis , nolite obdurare corda vestra. Cui beatus quoquè Paulus concordat his verbis:Videte,fratres, nè forte sit in aliquo vestrũm cor malũ incredulitatis discedendi à Deo viuo : sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies,donec hodiè cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati . Obduratus igitur viuit,siue qui non conuertitur,desperans de indulgentia peccatorum suorum : siue qui sic misericordiam Dei sperat, vt vsque in finem vitæ præsentis in suorum criminũ peruersitate permaneat. Proindè diligẽtes misericordiam Dei , metuentésque iustitiam , nec de remissione peccatorum desperemus,nec remaneamus in peccatis: scientes quia illa omnium hominum debita sit exactura æquitas iustissimi iudicis , quæ non dimiserit misericordia clementissimi redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit absoluitque conuersos , ità iustitia repellet punietque obduratos. Ij sunt qui peccantes in spiritum sanctum,neque in hoc sæculo,neque in futuro remissionem accipient peccatorum.

Sub spe misericordiæ diuinæ non est in peccatis permanendũ.

Obduratus quis viuat.

Diligẽda misericordia, & metuenda iustitia.

5. Bernardvs sermone trigesimooctauo ex paruis sermonibus: Multiplicatæ sunt infirmitates eorum , posteà accelerauerunt : Quid dissimulant homines in vita sua agere pœnitentiam,& extrema de confessione præsumunt? Quomodò sub vnius horæ articulo reuocari posse æstimant omnia animæ membra, cuius concupiscentiæ & desideria per totum mundum sparsa sunt , & vbiquè terrarum,velut quodam viseo tenentur? Non dico,ait Dominus, quin & talium saluem aliquos: potẽs sum enim in momento omnia reuocare: sed non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus , id est , qui in sanguine perseuerant, donec multiplicatis infirmitatibus deserantur à peccatis antequàm deserant ea , non magna talium conuenticula congregabo. Si benè memini , in toto canone scripturarum vnum inuenies latronem sic saluatum. Nolt ergò huic tam periculosæ expectationi credere temetipsum. Et quidem spiritus non modò vbi vult , sed quando vult,spirat:nec ei difficile est de subito perfectam dare contritionem cordis , quam vix multo tempore alij consequuntur : sed vndè scis quòd tunc tibi ità subuenire velit , quem tu interim sic repellis? Benignus quidem est Spiritus sapientiæ , sed non liberabit maledictum à labiis suis.Audi quis ille sit:Maledictus qui peccat in spe.

Matth.12.

Psal.15.

Quã periculosa dilatio conuersionis.

Sapiens.1.

1. B. Avgvstinvs in libro de fide & operibus, capite decimoquarto : Quare iam illud videamus, quod excutiendum est à cordibus religiosis , nè mala securitate salutem suam perdant , si ad eam licentur. obtinendam sufficere solam fidem putauerint?

Cõtra eos qui ex sola fide iustificari saluẽ polli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

benè autem viuere, & bonis operibus viam Dei tenere neglexerint. Nam etiam temporibus Apostolorum non intellectis quibusdam subobscuris sententiis Apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrati sunt dicere, Faciamus mala, vt veniant bona: quia dixerat, Lex subintrauit, vt abundaret delictũ: vbi autem abundauit delictum, superabundauit gratia. Rom.5. Quod ideò verum est, quia legem accipientes homines, qui de suis viribus superbissimè præsumebant, nec diuinum adiutorium vincendarum malarum concupiscentiarum recta fide impetrãtes, pluribus grauioribúsque delictis etiam lege præuaricata onerati sunt. Ac sic magno reatu compellente cõfugerunt ad fidem, qua misericordiam indulgentiæ mererentur, & auxilium à Domino qui fecit cælum & terram: vt diffusa per Spiritum sanctum charitate in cordibus suis, cum dilectione agerent, quæ contra seculi huius concupiscentias iuberentur, secundùm id quòd prædictum fuerat in psalmo, Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà accelerauerunt. Cùm ergò dicit Apostolus, arbitrati se, iustificari hominem per fidem sine operibus legis: non hoc agit, vt præcepta ac professa fide opera iustitiæ contemnantur, sed vt sciat se quisque per fidem posse iustificari, etiam si legis opera non præcesserint. Sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificandum. Vndè in præsenti opere non opùs est latiùs disputare, præsertim quia modò de hac quæstione prolixũ librum edidi, qui inscribitur, De litera & spiritu. Quoniã ergò hæc opinio tunc fuerat exorta, aliæ Apostolicæ Epistolæ, Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ contra eam maximè dirigunt intentionem, vt vehementer adstruant fidem sine operibus nihil prodesse: sicut etiam ipse Paulus, non qualemlibet fidem qua in Deum creditur, sed eam salubrem planéque Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Vndè illam fidem quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ità nihil prodesse asseuerat, vt dicat, Si habeam omnem fidem, ità vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Vbi autem hæc fidelis charitas operatur, sine dubio benè viuitur, plenitudo enim legis, charitas. Vndè euidenter in secunda epistola Petrus, cùm ad vitæ & morum sanctitatem hortaretur, mundúmque istum transiturum prænunciaret, cælos verò nouos & terram nouam expectari quæ iustis inhabitanda tradetur, vt ex hoc attenderent qualiter eos oporteret viuere, vt habitatione illa digni fierent, sciens de Apostoli Pauli quibusdam subobscutis sententiis nonnullos iniquos accepisse occasionem, vt tanquàm securi de salute, quæ in fide est, benè viuere non curarent, commemoranit quædam ad intelligendum difficilima esse in Epistola eius, quæ homines peruerterent, sicut & alias scripturas, ad proprium suum interitum: cùm tamen & ille Apostolus de salute æterna, quæ nisi benè viuentibus non daretur, eadem sentiret quæ cæteri Apostoli. Iacobus autem vehementer infestus est eis qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, vt illos etiam dæmonibus comparet, dicens: Tu credis quoniam vnus est Deus: benè facis, & dæmones credunt, & contremiscunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cùm & in Euangelio legamus hoc dixisse dæmonia, cùm Christum filium Dei confiterentur, & ab illo corriperentur, quod in Petri confessione laudatum est? Quid prodest, ait Iacobus, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eũ? Dicit etiam, quia fides sine operibus mortua est. Quousquè igitur falluntur, qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicentur?

Epistolæ catholicæ cõtra hæresim de sola fide, scriptæ sunt.

De quali fide agat Paulus. Galat.5.

Iacob.2.

Mar.1.

Matth.16. Iacob.2.

2. Et capite vigesimosecundo: Nequaquàm ergò mens incauta fallatur, vt se existimet Deum cognouisse, si eum fide mortua, hoc est, sine bonis operibus, confiteatur more dæmonum: & ideò se iam non dubitet ad vitam æternam esse venturam, quia Dominus dicit, Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te vnum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Venire quippe debet etiam illud in mẽtem, quod scriptum est, In hoc cognoscimus eum, si mandata eius seruauerimus. Qui dicit, quia cognouit eum, & mandata eius nõ seruat, mendax est, & in hoc veritas non est. Et nè quisquam existimet mandata eius ad solam fidem pertinere: quanquàm dicere hoc nullus est ausus, præsertim quia mãdata dixit, quæ nè multitudine cogitationes parerent, in illis duobus tota lex pendet & Prophetæ: licèt rectè dici posset ad solam fidem pertinere Dei mandata, si non mortua, sed viua illa intelligatur fides, quæ per dilectionẽ operatur. Ita mẽ posteà Ioannes ipse aperuit quid diceret, cùm ait, Hoc est mandatum eius, vt credamus nomini filij eius Iesv Christi, & diligamus inuicem. Hoc itaque prodest in Deum recta fide credere, Deum colere, Deum nõsse, vt & benè viuendi ab illo nobis sit auxiliũ, & si peccauerimus, ab illo indulgentiam mereamur: non in factis quæ odit securi perseuerantes, sed ab eis recedentes, eique dicentes, Ego dixi, Domine miserere mei, sana animam meã, quoniam peccaui tibi: quod non habent cui dicãt, qui non in eum credunt, & frustrà dicunt, qui cùm tam longè ab illo sint, à gratia mediatoris alieni sunt. Hinc illa verba sunt in libro Sapientiæ, quæ nescio quomodo intelligit pernicioſa securitas, Et si peccauerimus, tui sumus: quoniam scilicet bonũ & magnum Deum habemus, qui velit atque possit pœnitentium peccata sanare, non qui minimè audeat permanẽtes in malignitate disperdere. Denique cùm dixisset, Tui sumus, addidit, scientes potentiam tuam: vtique potentiam cui se subtrahere nequeat, aut occultare peccator. Idcóque secutus adiunxit, Non peccauimus autem, scientes quoniã tui sumus deputati. Quis enim dignè cogitans habitationem apud Deum in qua omnes prædestinatione sunt deputati, qui secundùm propositum vocati sunt, non enitetur ità viuere vt tali habitationi congruat? Quod ergò & Ioannes dicit, Hæc scripsi vobis, vt non peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrẽ Iesum Christum iustum, & ipse est exoratio pro peccatis nostris: non id ait, vt cum securitate peccemus, sed vt recedentes à peccato, si quod admissum est, propter illum aduocatum, quem non habent infideles, minimè de indulgentia desperemus.

Matth.12. Galat.5. Fides viua iuuat. 1.Ioan.3. Rom.5. 1.Ioan.2.

3. Item in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimoseptimo: Creduntur autem à quibusdam etiam ij qui nomen Christi non relinquunt, & eius lauacro in Ecclesia baptizantur, nec ab ea vllo schismate vel hæresi præciduntur, in quantis libet malis sceleribus

Cõtra eos qui per charitatem operatur. Galat.5.

Iacob.2.

Hæreticorum vox est, Deum nihil nisi fidem requirere.

Cõtra praua dogmata Sapientiæ.

Cõtra eos qui per fidem solam saluos fieri putant.

sceleribus viuant, quę nec diluant pœnitendo, nec eleemosynis redimant, sed in eis vsque ad huius vitæ vltimũ diem pertinacissimè perseuerent, salui futuri per ignem: licèt pro magnitudine facinorũ flagitiorúmque diuturno, non tamen æterno igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen Catholici sunt, humana quadam beneuolentia mihi falli videntur. Nã scriptura diuina aliud consulta respondet. Librum autem de hac quæstione scripsi, cuius tutulus est, De fide & operibus: vbi secũdùm scripturas sanctas, quantùm Deo adiuuante potui, demonstraui eam fidem saluos facere, quam satis auidenter expressit Paulus Apostolus, dicens: In Christo enim Iesu neque circuncisio quicquam valet, neque præputium, sed fides quæ benè per dilectionem operatur. Si autẽ malè & nõ benè operatur, proculdubiò secundùm Apostolum Iacobũ mortua est in semetipsa. Qui rursùs ait, Si fidem dicat se quisquam habere, opera autem nõ habeat, nunquid poterit fides saluare eum? Porrò autem si homo sceleratus propter fidem solam per ignem saluabitur, & sic est accipiendum quod ait beatus Paulus Apostolus, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: poterit ergò saluare sine operibus fides, & falsum erit quod dixit eius coapostolus Iacobus. Falsum erit & illud quod idem ipse Paulus dixit. Nolite, inquit, errare: neque fornicatores, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque malédici, neq; ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Si enim etiam in istis perseuerantes criminibus, tamen propter fidem Christi salui erunt, quomodò in regno Dei non erunt?

Solà fides saluat, quæ per charitatem operatur. Galat.5.

Iacob.2.

1.Cor.3.

1.Cor.6.

4. Et in libro de hæresibus ad Quoduult deum, hæresi quinquagesimaquarta: Aëtiani ab Aëtio sunt vocati, isdémque Eunomiani ab Eunomio Aëtij discipulo, quo nomine magis innotuerunt. Eunomius quippe in Dialectica prçualens, acutiùs & celebriùs defendit hanc hæresim, dissimilem per omnia Patri asserens Filium, & Filio Spiritum sanctum. Fertur etiam vsqueadeò fuisse bonis moribus inimicus, vt asseueraret, quòd nihil cuique obesset quorumlibet perpetratio ac perseuerantia peccatorum, si huius quæ ab illo docebatur fidei particeps esset.

Eunomiana hæresis de sola fide.

5. Hieronymvs in caput quartum Oseæ: De hæreticis facilis intelligentia est, quòd quanto plures fuerint, tanto magis delinquant Deo, & glorientur in populis: & idcircò decipiant infelices, vt peccata populi comedant, & per dulces sermones deuorent domus viduarum. Cùm enim viderint aliquos delinquentes, aiunt: Nihil aliud quærit Deus nisi fidei veritatẽ: quam si custodietis, non curat quid agatis. Hæc enim dicentes, in iniquitatibus eorum subleuant animas eorum: vt non solùm non agant pœnitentiam, nec humilientur, sed gaudeant in sceleribus suis, & erecta ceruice gradiantur. Vndè & populus & sacerdos, & hi qui docti sunt, & hi qui docuerunt, pari iudicio constringentur.

Hæreticorum vox est, Deum nihil nisi fidem requirere.

6. Ioelis primo: Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ, quoniam confusum est triticum.

7. Secvndæ Petri secundo: Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululùm effugiũt, qui in errore cõuersantur, libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis.

8. Ecclesiastis octauo: Sunt impij, qui ità securi sunt, quasi iustorum facta habeant.

9. Concilivm Tridentinum sessione sexta, capite nono: Quanuis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vnquàm fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum: nemini tamẽ fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse, dicendum est: cùm apud hæreticos & schismaticos possit esse: immò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam catholicam contentione prædicetur vana hæc & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserẽdum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absque vlla omninò dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminemque à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum, qui certò credat se absolutum & iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, déque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, déque Sacramentorũ virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dũ seipsum, suáque propriã infirmitatem & indispositionẽ respicit, de sua gratia formidare & timere potest, cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

Cõtra certitudinem iustificationis.

De propria infirmitate & indispositione formidamus.

10. In eadem sessione canone duodecimo: Si quis dixerit, fidem iustificantem nihil aliud esse, quã fiduciam diuinæ misericordiæ, peccata remittentis propter Christum: vel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur, anathema sit.

11. Et canone decimotertio: Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequẽdã necessariũ esse, vt credat certò, & absque vlla hæsitatiõe propriæ infirmitatis & indispositionis, peccata sibi esse remissa, anathema sit.

12. Item canone decimoquarto: Si quis dixerit, hominẽ à peccatis absolui ac iustificari ex eo, quòd se absolui ac iustificari certò credat aut neminẽ verè esse iustificatũ, nisi qui credat se esse iustificatũ: & hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici, anathema sit.

13. Hieronymvs in caput quartum Danielis super ea verba, Forsan ignoscet Deus delictis tuis, &c. Cùm beatus Daniel præscius futurorũ de sententia Dei dubiter, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti venia repromittitur: multo magis aliis promittitur, qui leuiora peccata commiserunt.

Dan.4.

Temerè quidam promittunt peccatoribus indulgentiam.

14. Lvcæ tertio: Facite ergò fructus dignos pœnitentiæ. Et nè cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergò arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mitterur.

15. Et decimotertio capite: Nisi pœnitentiã habueritis, omnes similiter peribitis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

16. MATTHÆI tertio: Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ, &c. Omnis arbor quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

17. ACTORVM vigesimosexto: Sed his qui sunt Damasci primùm, & Hierosolymis, & in omnẽ regionem Iudææ, & Gentibus annunciabam vt pœnitẽtiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna opera pœnitentiæ facientes.

18. ECCLESIASTICI secundo: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & nõ in manus hominum.

19. AD Romanos secundo: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitẽtiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera eius, &c.

20. ECCLESIASTIS octauo: Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala. Attamẽ peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustẽtatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus Deum qui verentur faciem eius. Non sit bonum impio, nec prolõgentur dies eius, sed quasi vmbra transeant, qui non timent faciem Domini.

21. ECCLESIASTICI decimoquinto: Nemini mãdauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

Deus mansuetus est: sed tamen etiam iustus est. Psal. 24.

22. AVGVSTINVS tractatu trigesimo tertio in Ioannem: Intendãt qui amant in Domino mãsuetudinem, & timeant veritatem: etenim dulcis & rectus Dominus. Amas quòd dulcis est, time quòd rectus est. Tanquàm mansuetus dixit, Tacui: sed tanquàm iustus, Nunquid semper tacebo? Misericors & miserator Dominus. Ità planè. Adhuc adde, longanimis: adhuc adde, & misericors: sed time quod est in nouissimo, & verax, quos enim modò sustinet peccantes, iudicaturus est contemnentes.

Esa. 24. Psal. 102.

Rom. 2.

An diuitias longanimitatis & mansuetudinis eius contemnis? Ignoras quia patientia Dei ad pœnitẽtiam te adducit? Tu autem secũdùm duritiam cordis tui & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera sua. Mansuetus Dominus, longanimis Dominus, misericors Dominus: sed & iultus Dominus, & verax Dominus, largitur tibi spatium correctionis, sed tu plùs amas dilationem quàm emẽdationem. Malus fuisti heri, hodiè bonus esto: & hodiernum diem in malitia peregisti, vel cras mutare. Semper expectas, & de misericordia Dei tibi plurimùm polliceris, quasi ille qui tibi per patientiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam prolixiorem vitam. Vndè scis quid pariat crastinus dies? Rectè dicis in corde tuo, Quãdo me convertero, Deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare nõ possumus, quòd correctis atque conuersis indulgẽtiam Deus promiserit: nam in quo Propheta mihi legis, quia promisit correctoindulgentiam, non mihi legis, quia promisit tibi Deus longam vitam. Ex vtroque igitur homines periclitantur, & sperando, & desperando: contrariis rebus, contrariis affectionibus.

Psal. 106.

Deus promisit pœnitentibus indulgentiam, sed non prolixiorem vitam. Prouer. 13.

Sperando quidam decipiuntur.

Desperantes decipiuntur.

Desperatio est: quia dum peccata, putantes sibi nõ posse iam ignosci pœnitentibus, & statuentes se ad damnationem sine dubio destinatos, dicunt apud semetipsos, iam dãnandi sumus, quare non quod volumus, facimus, animo gladiatorum, ferro destinatorum? Ideò molesti sunt desperati. Iam enim quod timeãt non habent, & vehementer timendi sunt. Istos desperatio necat, spes illos. Inter spem & desperationem fluctuat animus. Metuendum est nè te occidat spes, & cùm multùm speras de misericordia, incidas in iudicium. Metuendum est rursùs nè te occidat desperatio, & cùm putas iã tibi nõ ignosci quæ grauia commisisti, non agas pœnitentiam, & incurras in iudicem sapientiã, quæ dicit, Et ego vestræ perditioni superridebo. Quid ergò agit Dominus cũ periclitãtibus vtroque morbo? Illis qui spe periclitãtur, hoc dicit, Nè tardes cõuerti ad Dominũ, neque differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Illis qui desperatione periclitantur, quid dicit? In quacunque die iniquus conuersus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiscar. Propter illos ergò qui desperatione periclitantur, proposuit indulgentiæ portũ: propter illos qui spe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum, quando veniat vltimus dies nescis.

Prouer. 1.

Eccl. 9.

Ezech. 18.

Nota.

23. IDEM in libro quinquaginta homiliarũ, homilia quinquagesima, capite decimo: illud quale est in quo sibi blandiuntur, qui sua se vanitate seducunt, perseuerãtes in malitia atque luxuriis suis, cùm audiant Apostolum dicentem: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt? Audent sibi præter regnum Dei salutem quam desiderant, polliceri, atque ità inter se loquuntur, dum recusant agere pœnitentiam pro peccatis suis, & perditos mores aliquando in melius commutare. Regnare nolo, sufficit mihi saluum esse. In quo primũ eos fallit, quia eorum nec salus vlla est, quorũ iniquitas perseuerat. Quod enim ait Dominus, Quoniam abũdauit iniquitas, refrigescit charitas multorum: qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, salutem vtique promisit perseuerãtibus in charitate, non in iniquitate. Et nonnullis interiectis. Quapropter præsumere qui audeat de nomine Christiano, & non cum omni obedientia & timore audiat Apostolum dicentem, Hoc enim scitote, cognoscentes quòd omnis fornicator, aut immũdus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos reducat inanibus verbis: Propter hoc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite itaque fieri participes eorum. Latiùs autem ad Corinthios hæc dicit, Nolite errare: neque fornicatores, neque idolis seruientes, &c. regnũ Dei possidebunt. Sed videte quemadmodùm timorem & desperationem salutis abstulerit eis, qui hæc in vita vereri commiserunt. Et hæc quidem, inquit, fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & spiritu Dei nostri. Quisquis ergò post baptismum aliquorum pusillinorum malorum opere obligatus tenetur, vsque adeò

Illorum. Quos nulla est pœnitentia. Matth. 24. & Matth. 10.

Non est fides, vbi Christus non est.

1. Cor. 6.

adeò sibi inimicus est, vt adhuc dubitet vitã mutare, dum tempus est, cùm ità peccat & viuit. Nam vtiquè quòd ità perseuerans peccat, thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Quòd autẽ adhuc viuit, patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicatus ergò tam mortiferis vinculis peccatorum, detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claues Ecclesiæ, quibus soluatur in terra, vt sit solutus in cælo, & audet sibi post hanc vitam, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri: nec vetidicum illud Dominicæ vocis tonitruũ contremiscit, Nõ omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum cælorum, &c. Quid ad Galatas idẽ Apostolus, Nonne talia enumerans, eodem fine cõcludit? Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, commessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.

Rom. 2.

Confugiendum est Christiano peccatori ad claues Ecclesiæ. Matth. 16.

Matth. 7.

Galat. 5.

24. ISIDORVS de summo bono libro secundo, capite decimotertio: Quãuis quisque sit peccator & impius, si ad pœnitentiam cõuertatur, consequi posse veniam creditur. Nullus enim de bonitate Dei dubitat, sed sola accipientium prauitas cõferri sibi indulgentiam abnegat. In hac vita tantùm pœnitentiæ patet libertas, post mortem verò nullam correctionis esse licentiam. Vndè & Dominus dicit, Me oportet operari opera eius qui me misit donèc dies est. Veniet autem nox quando nemo potest operari. Hinc & Propheta, Date, inquit, Domino Deo nostro gloriam antequàm contenebrescat, id est, antequàm mors æterna præueniat. In hac vita dum estis, Deum per pœnitentiam glorificate. Adhuc in hoc seculo pœnitentiam operãtibus Dei misericordia subuenit. In futuro autem iam non operamur, sed rationem nostrorũ operũ ponimus. Per id deteriorantur plerunquè iniqui, quòd per patientiam Dei spatium accipiunt emẽdandi: quia illi mora viuendi non vtuntur ad pœnitentiam, sed ad peccandi vsurpant audaciam. A malo autem in deterius vadit, qui tempus sibi ad pœnitentiam indultum, ad libertatem prauì operis vertit. Festinare debet ad Deum pœnitendo vnusquisque dum potest, nè si dum potest noluerit, cùm tardè voluerit, omninò non possit. Proinde Propheta ait: Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. Et vbi inueniri potest, nisi in hac vita, in qua etiam propè est omnibus inuocãtibus se? Nam tunc iam longè erit quandò dixerit, Ite in ignem æternum. Modò autem non videtur, & propè est: tunc videbitur, & propè non erit: quia & videri poterit, & non poterit inueniri. Si quãdo quisque peccare potest, pœniteat, vitámque suam viuens ab omni crimine corrigit, non dubium quòd moriens ad æternam trãseat requiem. Qui autem prauè viuendo pœnitentiam in mortis agit periculo, sicut eius damnatio incerta est, sic remissio dubia. Qui ergò cupit certus esse in morte de indulgentia, sanus pœniteat, sanus perpetrata facinora defleat. Sunt qui pœnitentibus securitatem citò pollicentur, quibus benè per Prophetam dicitur, Curabant contritionẽ filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, pax, & non erat pax. Cum ignominia igitur curat contritionem, qui peccanti, & non legitimè pœnitenti promittit securitatem. Vnde & sequitur, Confusi sunt quia abominationem fecerunt, id est, confusi sunt nõ pœnitẽdo, sed pœnas luendo. Aliter enim confunditur coram iudice reus, dum plectitur: atque aliter qui de malo opere erubescens corrigitur. Ille enim, qui repræhensus est, confunditur: iste, quia se malum fecisse memoratur. Quãuis per pœnitentiam propitiatio peccatorum fit, sine metu tamen homo esse nõ debet, quia pœnitentis satisfactio diuino tantùm pensatur iudicio, non humano. Proindè quia miseratio Dei occulta est, sine intermissione flere necesse est. Nequè enim vnquã oportet pœnitentem habere de peccatis securitatem. Nam securitas negligentiam parit: negligẽtia autem sæpè incautum ad vitia transacta reducit. Dum per pœnitentiam expulsa fuerint ab homine vitia, si fortè post hæc intercedẽte securitate quælibet culpa subrepserit, confestim delectationes pristinæ vitiorum mentem auidiùs irrepunt: pulsantésque hominem in consuetis operibus grauiùs perstrahunt: ità vt sint nouissima hominis illius peiora prioribus.

Eccl. 5.

Securitas de peccatis nunquam habenda.

Peccator si ad pœnitentiam conuertatur, potest veniam consequi.

Ioan. 9.

Hiere. 3.

Contra prosatisfinantes conuersionẽ suam.

Psal. 55.

Psal. 144.

Matth. 25.

Pœnitentia ad mortẽ vsque dilata, quam periculosa sit.

Securitatem pœnitentibus promittentes. Hie. 6.

25. PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatẽ autem nõ habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ità vt montes trãsferam, charitatem autem non habuero, nihil sum, & si distribuero, &c.

26. AD Philippenses secundo: Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis) nõ vt in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cũ metu & tremore vestram salutem operamini.

27. PSALMO secundo: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.

28. PROVERBIORVM vigesimooctauo: Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

29. AD Romanos vndecimo: Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim, &c.

30. PRIORIS ad Corinthios quarto: Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum.

31. ET capite decimo: Qui se existimat stare, videat ne cadat.

32. IACOBI secundo: Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si autem frater aut soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefaciemini & saturamini: nõ dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Sed dicit quis, Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meã. Tu credis quoniam vnus est deus? Benè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nónne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filiũ super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides cõsummata est. Et suppleta est scriptura, dicens: Credidit Abraham Deo & reputatũ est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

detis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm? Similiter autem & Rahab meretrix, nónne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eiiciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum, est ità & fides sine operibus mortua est.

33. AD Galatas quinto: Nã in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

1. C. ECCLESIASTICI quinto: Nè dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimꝰ enim est patiens redditor. De propiciato peccato noli esse sine metu, neque adiicias peccatum super peccatum. Et nè dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorũ meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ disperdet te.

2. ECCLESIASTIS nono: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrùm amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruãtur incerta, eò quòd vniuersa æquè eueniãt iusto & impio, bono & malo, mũdo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnẽti: sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ità & ille qui verum deierat. Hoc est pessimũ inter omnia quę sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt: vndè & corda filiorum hominũ implentur malitia & contemptu in vita sua, & post hęc ad inferos deducentur.

3. AVGVSTINVS de perfectione iustitiæ contra Cælestium, respõsione decimanona: Nos autem huic respondentes, dicimus ideò secutũ esse, Quis gloriabitur castum se habere cor: quoniã præcessit, Cùm rex iustus sederit in throno. Quantalibet enim iustitia sit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo quod ipse non videt, inueniatur esse culpandum, cùm rex iustus sederit in throno, cuius cogitationem fugere delicta non possunt, nec illa de quibus dictum est: Delicta quis intelligit? Cùm ergò rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Nisi fortè ifti qui volũt in sua iustitia, non in ipsius iudicis misericordia gloriari.

4. ET libro de correptione & gratia, capite decimotertio: Quis enim ex multitudine fidelium quãdiù in hac mortalitate viuitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat, quia id occultari opùs est in hoc loco: vbi sic cauenda est elatio, vt etiam per sataną angelum, ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus. Hinc Apostolis dicebatur, Si manseritis in me: dicente illo, qui illos vtique sciebat esse mansuros. Et per prophetã, Si volueritis & audieritis me: cùm sciret ipse in quo bus operaretur & velle. Et similia multa dicuntur propter huius vtilitatem secreti, ne fortè quis extollatur, sed omnes etiã qui benè curiunt, timeant, dum occultum est quò perueniant.

5. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadragesimaprima: Qui egerit veraciter pœnitentiã, & solutus fuerit à ligamento quo erat obstrictus, & à Christi corpore separatus, & benè post pœnitentiam vixerit, sicut ante pœnitentiam viuere debuit, post reconciliationem quandocunque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non priuabitur, à populo diaboli separabitur. Si quis autem positus in vltima necessitate ægritudinis suæ, voluerit accipere pœnitentiam & accipit, & mox reconciliabitur, & hinc vadit, fateor vobis non illi negamus quod petit, sed non præsumimus quia benè hinc exit. Non præsumo, non vos fallo: Fidelis benè viuens, securus hinc exit. Baptizatus ad horam, securus hinc exit. Agens pœnitentiam & reconciliatus cùm sanus est, & posteà benè viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Vndè securus sum dico, & do securitatẽ: vndè non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatẽ dare non possum. Sed dicat aliquis: bone sacerdos, tu nescire* & nullam securitatem nobis dare posse dicis, si ille saluatur & Christum adire meretur, cui moriẽti pœnitentia datur, qui dum vixit, dum sanus fuit, impœnitens fuit: Instrue ergò nos, rogo quomodò benè viuere post pœnitentiam debeamus. Dico, abstinere vos ab ebrietate, à concupiscentia, à furto, & multiloquio, ab immoderato risu, à verbo ocioso, vndè reddituri sunt homines rationem in die iudicij. Ecce quàm leuia dixi. Omnia tamen grauia & pestifera. Et aliud dico, non solùm post pœnitentiam ab istis vitiis se homo seruare debet, sed & ante pœnitentiam dum sanus est: quia si ad vltimum vitæ steterit, nescit si ipsam pœnitentiam accipere, ac Deo & Sacerdoti peccata sua confiteri poterit. Eccè quarè dixi, quia & ante pœnitentiam benè viuendum est, & post pœnitentiam meliùs. Quod dico, attendite. Debeo illud planius exponere, ne me aliquis malè intellexisse intelligat. Nunquid dico, damnabitur? Non dico. Sed dico etiam, liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Nescio: Nõ præsumo, non promitto, nescio. Vis te de dubio liberare? vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiã dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies: curre vt reconcilieris, si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam ipsam tunc, quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Sed vndè scis, inquis, ne fortè Deus dimittat mihi? Verum dicis. Vndè? Nescio. Illud scio, hoc nescio. Nam si scirem tibi nihil prodesse, non tibi darem. Item si scirem tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio. Ergò tene certum, dimitte incertum.

6. ITEM sermone tertio de Innocentibus, qui est sermo decimus de Sanctis: Si diem mortis suæ cogitare iugiter vellent, animũ suum ab omni cupiditate vel malitia cohiberent. Sed quod modò nolunt salubriter cogitare, necesse habent posteà sine vllo remedio sustinere. Veniet enim illis dies nouissima, veniet dies iudicij, quando eis nec pœnitentiam licebit agere, nec bonis operibus se ab æterna morte poterunt redimere: quia percutitur etiam hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret, oblitus est Dei.

Perfectio pœnitentiæ, quæ ad mortem vsque differtur.

Ezech. 18. & 33.

Mattb. 25.

Deo & Sacerdoti peccata confitenda.

Morièr obliuiscitur sui, qui in vita oblitus est Dei.

7. GRE-

7. GREGORIVS libro decimosexto Moralium in Iob, capite trigesimoprimo super ea verba capitis vicesimiquarti. Et vsque ad inferos peccatum illius. Peccatum vsque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis. Peccatum nanque ad mortem, est peccatum vsque ad mortem: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius venia frustrà postulatur. De quo adhuc subditur: Obliuiscatur eius misericordia. Omnipotentis Dei misericordia obliuiscitur eius dicitur, qui omnipotentis Dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc iustum non timet, posteà inuenire non valet misericordem. Quæ nimirùm sententia non solùm ei intenditur, qui veræ fidei prædicamenta deserit: sed etiam qui in fide recta positus, carnaliter viuit, quia vltio æternæ animaduersionis non euaditur, vtrum in fide, an in opere peccetur. Nam etsi damnationis dispar est qualitas, culpæ tamen quæ nequaquàm per pœnitentiam tergitur, nulla absolutionis suppetit facultas.

1. Ioan. 5. Peccatum ad mortem. Iob. 14. Dei misericordia obliuiscitur eius, qui iustitiam Dei obliuiscitur.

8. PSALMO centesimo: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

9. BERNARDVS in paruis sermonibus, sermone quinquagesimo secundo: Tria sunt oscula: primum, pedum: secundũ, manuum: tertium, oris. Cũ primò cõuertimur, pedes Domini osculamur. Duo autem sunt pedes Domini: misericordia, & veritas. Hunc vtrunque pedem Deus conuertentium cordibus imprimit, & vtrũque pedem peccator quisque, si verè conuertitur, amplectitur. Si enim solã misericordiã sine veritate reciperet, per præsumptionem caderet. Rursùs si veritatem sine misericordia reciperet, nihilominùs per desperationem periret. Sed vt fiat saluus, ad vtrunque pedem humiliter prouoluitur, vt per veritatem peccata damnet, & per misericordiam veniam speret.

Vtrumque pedem Domini misericordiam & veritatem scilicet, osculari debemus.

10. ITEM sermone sexto in Cantica: Felix mens, cui semel Dominus Iesu vtrunque infixerit pedẽ. A duobus signis cognoscite eã quæ huiusmodi est, quæ secum necesse est referat diuinis impressa vestigiis. Ipsa sunt timor & spes: ille iudicij, ista misericordiæ repræsentans imaginem. Meritò beneplacitum est Deo super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius: cùm sapientiæ timor initium sit, spes profectus. Nam consummationem sibi charitas vendicat. Quæ cùm ità sint, non paruus fructus est in primo hoc osculo quod ad pedes accipitur: tantùm curato, vt neutro frauderis illorum. Porrò enim si iam dolore peccati & iudicij timore compungeris, veritatis iudiciique vestigio labia impressisti. Quòd si timorem, doloremque diuinæ intuitu bonitatis, & spe consequẽdæ indulgentiæ temperas, etiam misericordiæ pedem amplecti te noueris. Alioquin alterum sine altero osculari non expedit, quia & recordatio solius iudicij in barathrum desperationis præcipitat, & misericordiæ fallax assentatio pessimam generat securitatem. Datum est & mihi misero nonnũquã sedere secus pedes Domini Iesu: & modò hunc, modò illum tota deuotione amplecti, inquantùm me sua benignitas dignabatur admittere. At si quãdo miserationis oblitus stimulante conscientia, iudicio paulò diutiùs inhærerem: mox metu incredibili ac miserabili confusione deiectus, & tenebroso circunfusus horrore, hoc tolum palpitans de profundis clamabam: Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Quòd si eo relicto pedem misericordiæ plùs tenere contingeret, tanta econtrario incuria & negligentia dissoluebar, vt confestim & oratio tepidior, & actio pigrior, & risus promptior, & sermo incautior, & omnis deniq; vtriusque hominis status inconstantior appareret. Proindè magistra instructus experientia, nõ iudicium iam solum aut solam misericordiam, sed misericordiam pariter & iudiciũ cantabo tibi Domine. In æternũ non obliuiscar iustificationes istas. Cantabiles mihi erunt ambæ pariter in loco peregrinationis meæ: quousque misericordia superexaltata iudicio, miseria cõticescat, ac sola cantet tibi de cæterò gloria mea, & non compungar.

Psal. 89. Psal. 100. & 118. Iacob. 2. Psal. 29.

11. AVGVSTINVS in tractatu de vtilitate pœnitentiæ, capite vltimo: Quomodò re vera auget peccata qui desperauerit, sic potest augere peccata & qui veniam sperauerit, vt dicat sibi, Faciam quod volo: Deus bonus est: quãdo me cõuertero, ignoscet mihi. Ita planè dic tibi. Quãdo nec cõuertero, ignoscet mihi, si crastinus dies certus est tibi. Nónne ad hoc te admonet scriptura, dicens: Nè tardes cõuerti ad Dominum, neque differas de die in diem: subitò enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te? Eccè ad vtrunque vigilauit pro nobis prouidentia Dei: ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursùs, ne sperãdo augeamus, datus est dies mortis incertus.

Timor iudicij cum spe misericordiæ iungendus. Psal. 146. Prou. 1. Eccl. 5. Contra desperationem instituta pœnitentiæ portus: contra præsumptionem, incerta mortis hora.

12. PSALMO nonagesimooctauo: Honor regis iudicium diligit. Tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

IIII.

Quomodò peccatur in Spiritum sanctum Desperatione?

A. Cùm præsumptioni, de qua dictũ est, contrarium prorsùs vitium accesserit, vt omnem spem abiiciat homo vel impetrãdæ apud Deum veniæ, vel salutis æternæ consequendæ.

Aug. ser. 18. de tempore, & hom. 11. ex 18. Greg. li. 8. Moral. cap. 14. fol. li. 2. de summo bono, ca 14. Chrysost. hom. 2. in Psal. 50. Bern. ser. 5. de natali Domini.

B. Hoc modo peccauit desperãdo Cain, vt sua ipse voce testatur, cũ inquit: [a] *Maior est iniquitas mea, quã vt veniã merear.* Peccauit & [b] Iudas Christi proditor, cũ salutis desperatiõe cõmotus,

a Gen. 4. b Bern. ser. 11. in Cantic. b Matth. 27. a Actor. 1. c Ephes. 4. ad 2. Reg. 2. f.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitã laqueo sibi infelix abrupit. Atqui [c] nulla nimis est sera homini pœnitentia, vti [d] Latronis exemplo demonstratur, qui in cruce extremísque vitæ spatiis Christi ingentẽ gratiam & cælestem gloriam est consecutus.

[c] Ezechiel. 18. e f g 33. c d 1. Ioan. 1. c d 2. Hiere 3. a Esa. 1. c Psal. 144. b Eccl. 17. d. [d] Luc 23. f Aug. li. 1. retract. cap. 19. Item de corrip. & gra. ca. 15. & ser. 181. de tẽp. cap. 14. Leo epist. 91. ad Theod. Concilium Trident. sess. 14. ca. 7.

TESTIMONIA.

De indulgentia diuina nemo diffidat.

Ezech. 33. & 18.

1. A. Avgvstinvs sermone quinquagesimo octauo de tempore: Nõ qui peccauerit, sed qui in peccatis perseuerauerit, odibilis & abominabilis Deo erit. Nam vt de indulgentia diuina nemo diffidat, Dominus per Prophetam velut pater piissimus consolatur, dicens: Nolo mortem peccatoris, sed vt cõuertatur & viuat. Et illud: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Sed ista tam magna misericordia tunc nobis prodest, si non tradamus conuerti ad Dominum, nec crimina criminibus superaddimus.

Periculũ eorum qui sæpius relabuntur.

Denique etiã in ipsis vulneribus vel fracturis corporum, infirmitates cognoscere possumus animarum. Si enim alicui pes frangatur aut manus, cũ labore solet ad pristinum officium reuocari. Si verò secundò & tertiò, & adhuc frequentiùs in eodem loco membra ipsa frangantur, potest intelligere charitas vestra, cum quãtis doloribus vulnera ipsa curanda sunt: & tamen post longas & multas tribulationes vix erit antequàm ad pristinum statum membra ipsa valeant reuocari. Similis ratio in animarum fracturis seu vulneribus esse credenda est. Si semel aliquis vel secundò peccauerit, & sine aliqua dissimulatione ad pœnitentiæ medicamenta cõfugerit, pristinam incolumitatem sine aliqua mora, & forsitan sine aliqua fœditate recipiet. Si verò peccatis peccata cœperint addi, & animarum vulnera magis tegendo vel defendendo putrescere, quàm confitendo & pœnitendo curari: timendum est ne in illo impleatur illud quod Apostolus dixit, An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam cordis tui & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.

Rom. 2.

Desperandum non est de Dei misericordia etiãsi peccatori quãuis grauissimo.

Sed fortè cogitat aliquis tam grauia se admisisse peccata, vt iam Dei misericordiam promereri non possit. Absit hoc à sensibus omnium peccatorum. O homo, quicunque illam peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam cælestis medici non attendis? Cùm enim Deus velit misereri quia bonus est, & possit quia omnipotens est, ipse contra se diuinæ pietatis ianuam claudit, qui Deum sibi misereri, aut non velle, aut non posse credit: eúmque aut bonum aut omnipotentem esse diffidit. Nemo ergò nec post centum peccata, nec post mille crimina de misericordia diuina desperet. Sic tamen non desperet, vt sine vlla mora Deum sibi repropitiari festinet, ne fortè, si consuetudinem peccandi fecerit, etiam si velit, de diaboli laqueis liberari non possit.

Non est desperandum.

2. Et homilia vigesimaprima ex quinquaginta: Si aliquis iã lapsus hęc audit, & nimio sceleris põdere prestus desperare iam cœpit: attendat quidem vulneris magnitudinem, sed non desperet medici potestatem. Peccatum cum desperatione, certa mors. Nemo ergò dicat, Ego si iam aliquid mali feci, iam damnandus sum. Deus malis talibus non ignoscit, cur non addo peccata peccatis? Fruar seculo in voluptate lasciua, in cupiditate nefaria: iam perdita spe reparationis, vel hoc habeam quod video, si non possum habere quod credo. Deus enim nostet sicut cautos fecit qui nõ ceciderunt, sic desperatos esse non vult qui ceciderunt.

Desperatio infernũ compleatur.

3. Gregorivs, libro octauo Moraliũ in Iob, capite decimoquarto: Potest etiam inferni nomine, peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistam dicitur: In inferno autem quis cõfitebitur tibi? Vndè rursùm scriptũ est: Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit. Quisquis autem impietati succumbit, vitam profectò iustitiæ moriendo derelinquit. Qui verò etiã post peccatum mole desperationis obruitur, quid aliud quàm post mortem in inferni supplicio sepelitur? Iob 7.

Psal. 6. Prouer. 18.

Benè ergò dicitur: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascender. Quia plerunque cum perpetratione nequitiæ, etiã desperatio sociatur, & via iam reuersionis abscinditur. Rectè autem corda desperantium nubibus comparãtur, quia & caligine erroris obscura sunt, & peccatorum multiplicitate condensa: sed consumpta pertranseunt, quia claritate extremi iudicij irradiata, dissipantur.

4. Isidorvs libro secundo de summo bono, capite decimoquarto: Non per locorum spatia, sed per affectum bonum vel malum itur, recedítúrve à Deo. Neque enim gressu pedum, sed gressu operum vel morum elongamus vel propinquamus ad Deum. Perpetrare flagitium aliquod, mors animæ est: contemnere pœnitentiam & permanere in culpa, descendere in infernum post mortem est. Ergò peccare, ad mortem pertinet: desperare verò, in infernum descendere. Vndè & scriptura ait: Impius dum in profundum malorum venerit, cõtemnit. Sæpè diabolus eos quos conuerti ad pœnitentiam adspicit, immanitate scelerum percussos ad desperationem deducit: vt subtracta spe veniæ, trahat in diffidentiam, quos non potuit retinere perseuerantes in culpa. Sed pœnitens præuidere debet callidas contra se hostis insidias, sicque Dei iustitiam metuat, vt tamen quamuis in magnis sceleribus de misericordia eius confidat. Ampliùs lætatur Deus de anima desperata, & aliquando conuersa, quàm de ea quæ nunquàm extitit perdita: sicut de prodigo filio, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est, de cuius regressu magnum fit gaudium patris. Nõ aliter coram Deo & angelis copiosius est gaudium de eo qui à periculo liberatur, quàm de eo qui nunquàm nouit peccati periculum. Quanto enim contristat res perdita, tanto magis si fuerit inuenta, lætificat: sicut in Euangelio, pastor ille exultat, qui perditam ouem inuentam humeris suis gaudens reportat. Nullus desperare debet veniam, etiam si circa finem vitæ ad pœnitentiam conuertatur. Vnumquenque enim

Desperare & ad infernum descendere. Prouer. 18.

Pœnitens Dei iustitiã timeat re, & nihilominus de misericordia eius confidere debet. Luc. 15.

Deus

In fine vitæ citius, desperare non debet.

Exod. 34.

Leuit. 7.

Deus de suo fine, non de vitã præterita, iudicat. Hoc quippe & legis testimonio edocetur, quòd homo de suo extremo iustificatur, quando Deus pro asini primogenito ouem iussit offerri, hoc est, immunditiam vitæ prioris mutandam per innocentiam boni finis. Vndè & cauda iubetur offerri in hostiam, id est, vita extrema in pœnitentiam. Multi superna respersi gratia in extremis suis ad Deum reuertũtur per pœnitentiam, & quæcunque mala gesserunt, quotidianis fletibus purgant, atque in bonis factis mala gesta commutant, quibus iustè totum quod deliquerant ignoscitur, quia ipsi quod malè gesserunt, pœnitendo cognoscunt. In vita hominis finis quærendus est: quoniam Deus non respicit quales anteà viximus, sed quales circa finem vitæ erimus.

Contra desperationem propter multitudinem peccatorum qui in gratia receperit sunt. Luc. 18. 7. 23. 1. Tim. 1. Actor. 9. 1. Cor. 4.

5. Chrysostomvs homilia secunda in psalmum quinquagesimum: O grandis misericordia Domini. Cùm omnis mundus conclusus in peccatis esset, venit creator vniuersitatis, & principia peccantium euacuauit, vt nullus postmodùm desperaret de sua salute. Si impius es, cogita publicanum: si immundus es, attende meretricem: si homicida es, perspice latronem: si iniquus es, cogita blasphemum. Cõsidera Paulum Apostolum prius persecutorem, posteà annunciatorem: priùs peruasorem, posteà dispensatorem: ante hoc zizania, post hoc frumentum: anteà lupum, posteà pastorem: anteà plumbum, postmodùm aurum: anteà piratam, posteà gubernatorem: anteà dispersorem ouium, posteà dispensatorem Ecclesiæ: primò euellentem vineam, posteà plantantem: priùs dissipantem, & posteà ædificantẽ. Vidisti multimodam malitiam: sed perspice ineffabilem misericordiam. Vidisti superbiam seruuli: cõsidera benuolentiam Domini. Nolo mihi dicas, blasphemus sum: nolo dicas, persecutor sum, immundus sum. Habes omnium ostensiones, in quem volueris portum confugito. Vis in nouo, vis in veteri? In veteri Dauid, in nouo Paulus. Nolo excusationes mihi afferas, nolo mihi ignauiam tuam prætendas. Peccâsti? pœnitere. Millies peccâsti, millies pœnitere. Hæc assiduè infundo medicamenta, & timorem intercipio. Nóui enim multum conscientiæ cruciatum, scio quanta est desperatio. Stat diabolus gladium acuens, & dicens in hæc verba: Omnem iuuentutem tuam confudisti: omnem vitam tuam perdidisti: Antè eras in theatro cum amicis, in circo cum sodalibus, in lupanari cum meretricibus: Deindè rapuisti, auaritiæ studuisti, periurâsti, blasphemâsti: quæ iã tibi salutis spes, est? Perîsti, perîsti: fruere ergò iam vel præsentis vitæ voluptatibus, ducito in lætitia cor tuum. Hæc diaboli verba sunt, ista inimici consilia: sed mea contraria sunt verba. Si lapsus es, poteris surgere: perîsti, sed poteris saluari: fornicatus es, sed poteris continere: mœchatus es, sed poteris liberari: ad spectacula proruebas, sed poteris reuocare pedem: cum malis hominibus versabaris, poteris recedere, & cum bonis esse. In vtramuis partem liberum habes arbitrium, tantùm vel parua incipiat esse conuersio, paululùm pœnitere. Fundant oculi lachrymam, redi ad conscientiam tuam, considera temetipsum, propone ante oculos iudicij diem, & paradisi delicias, quæ præparantur sanctis. Occidisti, sed pœnitere: mœchatus es, sed confitere: cecidisti, sed resurge: vulneratus es, adhibe tibi curam, dum vinis, dum spiras, etiam in ipso lecto positus, etiam, si dici potest, animam efflans, vt iam de hoc mundo exeas, de hac compede libereris. Pœnitere, non impeditur temporis angustia misericordia Dei. Et paulò pòst: Quid enim est peccatum ad Domini misericordiã? Tela aranęæ, quæ vẽto flante nusquàm compãret. Si Deus voluerit, nullus impediet. Hæc dico, non vt negligentiores vos faciam, charissimi, sed vt ad fidem vos salutatis expectationis adducam. Nunquàm desperetis de vobis, sed de Dei misericordia confidite. Desperate potiùs de illo, qui de se desperauerit, qui reuocare pedem non vult, qui Dei præcepta contemnit & despicit, & non se cogitat esse moriturum.

Etiam animã efflans ne desperet.

Dei misericordia maior est quàm peccatum.

6. Bernardvs sermone quinto in natali Domini: Benè dicitur Deus pater misericordiarum, cui proprium est misereri semper & parcere. Sed fortè quis dicat: Quomodò illi proprium est misereri, cuius iudicia abyssus multa? Neque enim dicitur, Omnes viæ eius sola misericordia, sed misericordia & veritas. Non minùs iustus quàm misericors est, cui misericordia & iudicium decãtatur. Verum id quidem: cui vult miseretur, & quem vult indurat: sed quòd miseretur, proprium illi est. ex se enim sumit materiam, & velut quoddam seminarium miserendi. Nam quòd iudicat & condamnat, nos eum quodammodò cogimus, vt lõgè aliter de corde ipsius miseratio quàm animaduersio procedere videatur. Ipsum audi dicentẽ: Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non magis vt conuertatur & viuat? Rectè igitur non pater iudiciorum vel vltionum dicitur, sed pater misericordiarum: non modò quòd pater videatur misereri potiùs quàm indignari, & quemadmodùm pater filiorum misereatur timentium se: sed eo magis quòd miserendi causam & originem sumat ex proprio, iudicandi vel vlciscẽdi magis ex nostro.

2. Cor. 1.

Psalm. 35. Psalm. 24. Psal. 100.

Rom. 9.

Deo cùr misereri quã proprium iudicare & cõdemnare.

Ezech. 18.

Non pater iudiciorum, sed misericordiarum Deus.

2. Cor. 1.

1. B. Genesis quarto: Dixitque Dominus ad Cain: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram: quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinẽ fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram. Dixitque Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Eccè eicis me hodiè à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.

Gen. 4.

2. Bernardvs sermone vndecimo super Cãtica: Hoc freno si infrenatus fuisset Cain, nequaquàm desperãdo dixisset: Maior est iniquitas mea quàm vt veniam merear. Absit, absit. Maior enim est eius pietas, quàm quæuis iniquitas.

Maior est Dei pietas, quam qua uis iniquitas. Prouer. 18.

3. Matthæi vigesimoseptimo: Tunc videns Iudas qui eum tradidit, quòd damnatus esset: pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus Sacerdotum & senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt. Quid ad nos? Tu videris. Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.

4. Actorvm primo: Oportet impleri scripturam quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum: qui connumeratus erat in nobis, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

sortitus est sortem ministerij huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera eius, & notum factum est omnibus habitatibus Ierusalem: ità vt appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldema, hoc est, ager sanguinis.

5. AD Ephesios quarto: Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatē cordis ipsorum: qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam. Vos autem non ità didicistis Christum.

6. SECVNDI Regū secundo: Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait: An ignoras quòd periculosa sit desperatio?

7. EZECHIELIS decimooctauo: Si impius egerit pœnitētiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet. Nūquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat? Cùm auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit. Considerans enim, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita viuet, & non morietur. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & viuite.

8. ET trigesimotertio capite: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Si dixero impio, Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, fecerit̄que iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam fecit, vita viuet.

9. PRIMÆ Ioannis primo: Sanguis IESV Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si confiteamur peccata nostra: fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emūdet nos ab omni iniquitate.

10. ET capite secundo: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

11. HIEREMIÆ tertio: Vulgò dicitur, Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltrà: nūquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus.

12. ESAIÆ primo: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite benefacere: quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinū, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

13. PSALMO cētesimo quadragesimoquarto: Miserator & misericors Dominus: patiēs & multùm misericors. Suauis Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius.

14. ECCLESIASTICI decimoseptimo: Pœnitentibus dedit Deus viam iustitiæ, &c. Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem, &c. Non demoreris in errore impiorum: ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio. Confiteberis viuēs, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius. Quàm magna misericordia Domini, & propitiatio illius conuertentibus ad se.

15. LVCÆ vigesimoterrio: Vnus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: Hic verò nihil mali gessit. Et dicebat ad IESVM: Domine memento mei quādo veneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus, Amen dico tibi, hodiè mecum eris in Paradiso.

16. AVGVSTINVS libro primo Retractationū, capite decimonono: De quocunque pessimo in hac vita constituto, non est vtique desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur. De nullo vtique desperandum.

17. ITEM in libro de correptione & gratia, capite decimoquinto: Corripiantur itaque à præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quā fecit episcopale iudiciū, quamuis in Ecclesia nulla maior est, potest, si Deus voluerit, in correptionem salubertimam cedere atque proficere. Neque enim scimus quid contingat sequenti die: an ante finem vitæ huius de aliquo desperandum est, aut contradici Deo potest nè recipiat & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati cordisque contriti, à reatu quanuis iustæ damnationis obsoluat, damnatumque ipse non damnet? Exemplum iustificationis peccatoris. Non desperandum est de quoquam.

18. ET in sermone cētesimo octogesimoprimo de tēpore, capite decimosexto: Nunquam Deus spernit pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur: suscipit, libēter accipit, amplectitur, facit omnia quatenus eum ad priorē statum reuocet: quòd quidem est adhuc præstantius & eminentius, etiam si quis non potuerit explere omnem satisfaciendi ordinem, quantulamcunque tamē & quālibet breui gestam non respuit pœnitentiam, suscipit etiam ipsam, nec patitur quanuis exiguæ conuersionis perire mercedem. Hoc enim mihi videtur indicare Esaias, vbi de populo Iudæorum quædam talia ait: Propter peccatum modicè contristauī te, & Verum pœnitentiam non amplectitur Deus nisi plenam.

te, & percussi te, & auerti faciem meam à te, & contristatus es, & ambulasti tristis, & consolatus sum te. Hæc igitur habentes exempla pœnitentiæ, non perseueremus in malis, nec desperemus reconciliationem, sed dicamus, Etiam nos redeamus ad patrem, & approximemus Deo. Nunquàm, crede mihi, auertsabitur ad se conuersum. Ipse enim dicit, Deus appropians ego sum, & non Deus de longè. Et iterum per eūdem Prophetam, Peccata, inquit, separant inter me & vos. Si ergò peccata sunt quæ nos separant à Deo, auferamus medium istud obstaculum, & nihil est quod nos prohibeat coniungi Deo. Propterea enim creauit nos Deus, & esse nos fecit qui non eramus, vt æterna in nos conferat bona, & præsteт regna cælorum. Non enim nos ad hoc fecit, vt gehennæ nos tradat, ignique perpetuo. Regnū cælorum propter nos, gehenna propter diabolum facta est. Et hæc ità esse, ex Euangeliis doceā. Ipse enim Dominus dicet his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Illis autem qui à sinistris eius erunt, dicet: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si ergò gehenna ignis propter diabolum, propter hominem autem regnum cælorum à constitutione mundi præparatum est: tantùm est, nè nosmetipsos ab ingressu bonorum, persistendo in malis pertinaciter, excludamus. Donèc enim sumus in hac vita, quantacunque nobis acciderint peccata, possibile est omnia ablui per pœnitentiam. Cùm autē abducti fuerimus ab hoc seculo, ibi iam etiā si pœnitebit nos: valdè enim nos pœnitebit, sed nulla erit vtilitas pœnitentiæ: & licet sit stridor dentium, licet vlulatus & fletus, licet fundamus preces, & innumeris obsecrationibus proclamemus, nemo audiet, nemo subueniet, nec extremo quidem digito aquam quis infundet linguæ nostrę positæ in flammis: sed audiemus illud quod diues ille audiuit ab Abrahā, quia chaos magnū firmatū est inter, nos & vos, & neque hinc illuc trāsire quis potest, neq; indè huc. Luc. 16.

19. LEO Magnus epist. 91. ad Theodorū Foro iulienſem: Multū vtile ac necessariū est, vt peccatorū reatus ante vltimum diē sacerdotali supplicatione soluatur. His autē, qui in tēpore necessitatis, & in pericli vrgentis instantia, præsidiū pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicēda est, nec recōciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei, nec mēsuras possumus ponere, nec tēpora definire, apud quē nullas patitur venię moras vera cōuersio, dicēte spiritu Dei per Prophetā Cū conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, iustificeris. Et iterum: Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redēptio. In dispēsandis itaq; Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lachrymas gemitūsque negligere, cùm ipsam pœnitentiam ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Ne fortè det illis Deus pœnitentiam, vt resipiscāt à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Iis qui in periculo mortis constituti recipiunt non est deneganda reconciliatio. Vera cōuersio nullas moras patitur. Ezech. 33. Esa. 45. Psal. 129. 2. Tim. 2.

20. CONCILIVM Tridentinū sessione decimaquarta, capite septimo: Hanc delictorum reseruationem, consonum est diuinæ authoritati, non tantùm in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere, veruntamen piè admodùm, nè hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis: atq; ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis & censuris absoluere possunt: extra quē articulū sacerdotes eum nihil possint in casibus reseruatis, id vnū pœnitentibus persuadere nitantur, vt ad superiores & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedāt. Quiuis sacerdos quēlibet pœnitentem potest absoluere in articulo mortis, à quibusuis peccatis & censuris.

V.

Quando veritatem impugnans peccat in Spiritum sanctum?

A. Quū de fidei & religionis negocio veritas nō ex ignorātia, sed malitia studiosè oppugnatur, vt hinc veritatis Catholicę lędetur synceritas.

B. Huic peccato Pharisæi[a] obnoxij erāt, quibus vel præcipuè videmus curæ fuisse, tā malignè, quàm falsò, blasphemare Christū, insectari doctrinā Euangelij, testimonium[b] Apostolorū supprimere, idq́ue contra suā ipsorū cōscientiā. His non sunt absimiles, qui à propheta dicūtur sedentes[c] in cathedra pestilentiæ: à Petro[d] autē, magistri mēdaces, qui introducūt sectas perditionis: à Paulo[e] demū vocātur Hæretici, homines[f] corrupti mēte, reprobi circa fidē, [g] attēdētes spiritibus erroris subuersi, & suo ipsorū[h] iudicio condēnati. Quibus annumerari potest seductor Elymas, quē Paulus palàm obiūrgans, mira cū vehementia dixit: [i] *O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas.*

C. Refertur ad hāc quoque classem[k] blasphemia Spiritus: quod peccatū Christus in Iudæis magnoperè taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque vtinàm modò hic nō peccaretur. Nam blasphemant Spiritū sanctū & illi, vt scribit[l] Damasus, qui cōtra sanctos Patrū canones Spi-

Leo epist. 10. ad Flauianū ca. 1. Aug. de Gē. ad lit. lib. 7. c. 9. & tract. 18. in Euāg. Ioā. Itē de vtilitate cred. ca. 1. Et lib. 18. de ciuit. Dei c. 51 & lib. 21. ca. 25.
a Matth. 12. b 15. a 21. d 22.
b Ioan. 7. g 12. b
b Act. 4. d 5. d
c Psal. 1. a
d 1. Pet. 2. a
e Tit. 3. c
f 2. Tim. 3. b
g 1. Tim. 4. a
h Tit. 3. e
i Act. 13.
k Matth. 12. c
l Apud Gratianum 25. q. 1. Violatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritus ſancti inſtinctu dictatos, libẽter aliquid aut proteruè agũt, aut loqui prę ſumunt, aut facere volẽtibus ſpõtè conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt bla ſphemiarum in Spiritum ſanctum: Sic Damaſus.

TESTIMONIA.

Contra pertinaciam hæreticorum.

1. A. LEO Magnus epiſtola decima ad Flauianum, capite primo de Eutychete loquens: Quid iniquiùs, quàm impia ſapere, & ſapientioribus doctioribuſque non credere? Sed in hanc inſipientiã cadunt, qui quum ad cognoſcendam veritatẽ aliquo impediuntur obſcuro, nõ ad propheticas voces, non ad apoſtolicas literas, nec ad euangelicas authoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt. Sed ideò magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli nõ fuêre. Quam enim eruditionem de ſacris noui & veteris teſtamenti paginis acquiſiuit, qui nec ipſius quidem Symboli initia compræhendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, iſtius adhuc ſenis corde non capitur.

Cur hæretici fiant homines.

2. AVGVSTINVS de Geneſi ad literam, libro ſeptimo, capite nono: Neque enim non omnes hæretici ſcripturas catholicas legunt, nec ob aliud ſunt hæretici, niſi quòd eas non rectè intelligentes, ſuas falſas opiniones contra earum veritatem peruicaciter aſſerunt.

Pertinaciter tuentur ſcripturam malè intellectã hæretici.

3. ET tractatu decimooctauo in Euangelium Ioannis: Neque enim natæ ſunt hæreſes, & quædã dogmata peruerſitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, niſi dum ſcripturæ bonæ, intelliguntur non benè: & quod in eis non benè intelligitur, etiam temerè & audacter aſſeritur. Itaque, chariſſimi, valdè cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda paruuli ſumus, & corde pio & cum tremore, ſicut ſcriptum eſt, hanc tenentes regulam ſanitatis, vt quod ſecundùm fidem, qua imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tanquàm de cibo gaudeamus: quod autem ſecundùm ſanam fidei regulam intelligere non poterimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus: hoc eſt, vt etiamſi quid neſcimus, bonum tamen & verum eſſe minimè dubitemus.

Quid agendũ circa ea quæ non intelligimus aut capimus in rebus fidei.

4. ITEM de vtilitate credendi, capite primo: Si mihi, Honorate, vnum atque idem videretur eſſe hæreticos, & credens hæreticis homo, tam lingua quàm ſtylo in hac cauſa conquieſcendum mihi eſſe arbitrarer. Nunc verò cùm inter duo plurimum interſit: quandoquidem hæreticus eſt, vt mea fert opinio, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ principatúſque ſui gratia, falſas ac nouas opiniones vel gignit vel ſequitur: ille autẽ qui huiuſmodi hominibus credit, homo eſt, imaginatione quadam veritatis ac pietatis illuſus.

Hæreticus, & credens hæreticis, diuerſi ſunt.

Hæreticus quis.

5. IDEM libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite quinquageſimoprimo: Qui ergò in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, prauumque ſapiunt, ſi correpti vt ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt cõtumaciter, ſuáque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt: hæretici fiunt, & foras exeuntes, habentur in exercentimembris Chriſti malo ſuo proſunt, dum Deus vtitur & malis benè, & diligentibus eum omnia cooperantur in bonum.

Pertinax deſenſio erroris facit hæreticum.

6. ET libro vigeſimoprimo, capite vigeſimoquinto: Debent attendere, quàm ſit intolerabile atque à ſana doctrina nimis deuium, vt multi ac penè omnes, qui hæreſes impias condiderunt exeuntes de Catholica Eccleſia, & facti ſunt hæreſiarchæ, meliores habent cauſas, quàm hi qui nunquàm fuerunt Catholici, cùm in eorum laqueos inciderint, ſi illos hæreſiarchas hoc facit liberari à ſupplicio ſempiterno, quòd in Catholica Eccleſia baptizati ſunt, & ſacramentum corporis Chriſti in vero Chriſti corpore primitùs acceperunt. Cùm peior vtique ſit deſertor fidei, & ex deſertore oppugnator eius effectus, quàm ille qui non deſeruit, quam nunquàm tenuit.

1. B. MATTHÆI duodecimo: Phariſæi audientes dixerunt: Hic non eiicit dæmones niſi in Beelzebub principe, dæmoniorum.

2. ET capite decimoquinto: Tunc acceſſerunt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicẽtes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas cùm panẽ manducant. Ipſe autem reſpondens, ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, &c.

3. ET vigeſimoprimo: Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. Et appræhenſum eum, eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cùm ergò venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis. Et cum audiſſent principes ſacerdotum & Phariſæi parabolas eius, cognouerũt quòd de ipſis diceret. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam ſicut propheram eum habebant.

4. ITEM vigeſimoſecundo: Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt, vt caperent eum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viã Dei in veritate doces, & nõ eſt tibi cura de aliquo, &c. Cognita autẽ Ieſus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Oſtendite mihi numiſma cenſus, &c.

5. IOANNIS ſeptimo: Alij dicebant, Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant, Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Nõnne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethlehem caſtello vbi erat Dauid, venit Chriſtus? Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum, &c. Reſponderunt ergò miniſtris Phariſæi: Nunquid & vos ſeducti eſtis? nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Dixit Nicodemus ad eos, ille qui vnus erat ex ipſis: Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi priùs audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderunt & dixerunt ei: Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide quia à Galilæa Propheta non ſurgit.

6. ET

6. ET capite duodecimo: Cogitauerunt autem principes ſacerdotum, vt & Lazarum interficerẽt: quia multi propter illum abibãt ex Iudæis, & credebant in Ieſum, &c. Phariſæi ergò dixerunt ad ſemetipſos, Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.

7. ACTORVM quarto: Quid faciemus hominibus iſtis? Quoniam quidem notum ſignum factum eſt per eos omnibus habitantibus Ieruſalem: manifeſtum eſt, & nõ poſſumus negare. Sed nè ampliùs diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli hominum.

8. ET capite quinto: Iniecerũt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica.

9. PSALMO primo: Beatus vir qui nõ abiit in cõſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit.

10. POSTERIORIS Petri ſecundo: Fuerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negãt, ſuperducentes ſibi celerem perditionem. Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur. Et in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur. Quibus iudicium iam olim nõ ceſſat: & perditio eorum non dormitat.

11. AD Titum tertio: Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita: ſciẽs quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio iudicio condemnatus.

12. POSTERIORIS ad Timotheũ tertio: Quẽadmodùm autem Ioannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ità & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Sed vltrà non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit, &c. Mali autem homines & ſeductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes.

13. PRIORIS ad Timotheũ quarto: Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, &c.

14. AD Titum tertio, vt paulò antè, B. teſtimon. vndecimo.

15. ACTORVM decimotertio: O plene omni dolo, vt in textu.

1. C. MATTHÆI duodecimo: Dico vobis, omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur.

Contenentes canones.

2. DAMASVS apud Gratianum cauſa vigeſimaquinta, quæſtione prima, capite Violatores: Violatores canonum voluntariè, grauiter à ſanctis Patribus iudicantur: & à ſancto Spiritu, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: Quoniam blaſphemare in Spiritum ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſacros canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid, &c. vt in textu.

VI.

Quomodò Inuidentia fraternæ gratiæ peccatum eſt in Spiritum ſanctum?

A. Quando dolemus ac triſtamur grauiter de ſplendore augmentóve virtutũ donorúmque Dei, quibus frater eſt conſpicuus.

B. Quod crimen non tam hominis videtur eſſe proprium, quàm Satanæ, [a] qui Dei gratiam in homine tum augeri, tũ conſeruari fert impatiẽtiſſimè, & idcircò non modò fratrum [b] accuſator, verum etiã Dei & bonorum omniũ implacabilis eſt [c] aduerſarius, qui tãquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Satanæ filij ex Iudæis fuêre, qui naſcentem Euangelij gratiam omninò gẽtibus inuidebant, vt in [d] Actis Apoſtolicis legimus.

TESTIMONIA.

Peccatum mortem.

Inuidẽtia fraternæ gratiæ.

1. A. AVGVSTINVS libro primo de ſermone Domini in mõte, capite quadrageſimotertio: Peccatum ergò, fratres, ad mortem puto eſſe, cùm poſt agnitionem Dei per gratiam Domini noſtri IESV Chriſti quiſque oppugnat fraternitatem, & aduersùs ipſam gratiam, qua reconciliatus eſt Deo, inuidentiæ facibus agitatur. Peccatum autem non ad mortem eſt, ſi quiſquam non amorem à fratre alienauerit, ſed officia fraternitati debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter & Dominus in cruce ait: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: nondùm enim gratiæ Spiritus ſancti participes facti, ſocietatem ſanctæ fraternitatis inierant: & beatus Stephanus in Actibus Apoſtolorũ orat pro eis à quibus lapidatur, quia nondùm Chriſto crediderant, neque aduersùs illam communem gratiam dimicabant. Et Apoſtolus Paulus propterea, credo, non orat pro Alexandro, quia iam frater erat, & ad mortem, id eſt, inuidẽtiæ facibus fraternitatẽ oppugnãdo peccauerat. Pro his autem qui non abruperant amorẽ ad mortẽ, ſed timori ſuccubuerãt, orat, vt eis ignoſcatur. Sic enim dicit: Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, reddet illi Dominus ſecundũ opera eius: quem & tu deuita: valdè enim reſtitit noſtris ſermonibus. Deindè ſubiungit, pro quibus

Act. 7.

2. Tim. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

orat,ità dicēs : In prima mea defensione nemo mihi affuit,sed omnes me dereliquerunt.non illis imputetur.

Inuidentia fraternæ charitatis.

2. Et capite quadragesimoquarto : Hoc fortasse peccare in Spiritum sanctum, id est, per malitiam & inuidiam,fraternam oppugnare charitatem post acceptam gratiam Spiritus sancti : quod peccatum

Matth. 12. & Marci 3.

Dominus neque hic,neque in futuro seculo dimitti dicit. Vndè quæri potest,vtrùm in Spiritum sanctum Iudæi peccauerint , quando dixerunt , quòd in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia Dominus expelleret : vtrùm hoc in ipsum Dominum dictum accipiamus,quia de se dicit alio loco:

Matth.10.

Si enim patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius ? An quoniam de magna inuidentia dixerunt , ingrati tam præsentibus beneficiis , quamuis nondùm Christiani fuerint , tamen propter ipsam inuidentiæ magnitudinem in Spiritum sanctum peccâsse credendi sunt?

Matth.12.

Non enim hoc colligitur de verbis Domini. Quâuis enim in eodem loco dixerit , Quicunque enim dixerit verbum nequam in filium hominis, remittetur ei : Qui autem dixerit verbum aduersus Spiritum sanctum,non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro : tamen videri potest ad hoc eos monuisse,vt accedant ad gratiam,& post acceptam gratiam non ità peccent vt tunc peccauerùt. Nunc enim in filium hominis dixerunt verbum nequam,& potest eis dimitti,si conuersi fuerint,& ei credìderint , & Spiritum sanctũ acceperint:quo accepto , si fraternitati inuidere , & gratiam quam acceperant , oppugnare voluerint , non eis dimitti neque in hoc seculo , neque in futuro. Nam si eos

Matth.12.

sic haberet condemnatos , vt nullam spem eis reliquisset,non adhuc monendos iudicaret,cùm addidit,dicens:

Matth.5.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum : facite arborem malam , & fructum, eius malum. Sic itaque accipiatur, diligendos inimicos esse,& benefaciendum his qui nos oderunt, & orandum pro his qui nos persequuntur , vt pro quibusdam etiam fratrum peccatis intelligatur non præceptum esse vt oremus:nè per imperitiam nostram diuina scriptura, quod fieri non potest, à se dissentire videatur.

3. Idem libro primo Retractationum , capite decimonono: Loco alio (nimirùm libro primo de ser- 1.Ioan.5.
mone Domini in monte,capite quadragesimotertio) Peccatum fratris ad mortem,de quo dicit Ioannes Apostolus: Non pro illo dico vt roget quis,ità definiui vt dicerem: Peccatum ergò fratris ad mortem puto esse , cùm post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi quisque oppugnat fraternitatem,& aduersùs ipsam gratiam,qua reconciliatus est Deo,inuidentiæ facibus agitatur. Quod quidem non confirmaui, quoniam hoc putare me dixi , sed tamen addendum fuit, si in hac tã scelerata mentis peruersitate finierit hanc vitam: quoniã de quocũque pessimo in hac vita constituto,non est vtique desperandum : nec pro illo imprudenter oratur,de quo non desperatur.

Peccatum ad mortem,inuidentia fraternæ charitatis.

De nullo desperandum in hac vita.

1. B. Sapientiæ secũdo: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum : imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

2. Apocalypsis duodecimo: Proiectus est accusator fratrum nostrorum,qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

3. Prioris Petri quinto : Sobrij estote & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens circuit,quærens quem deuoret.

4. Actorvm vndecimo: Cùm autem ascendisset Petrus Hierosolymam , disceptabant aduersùs illum qui erant ex circuncisione,dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

5. Et capite decimotertio: Sequenti verò Sabbato penè vniuersa ciuitas conuenit audire verbum Dei. Videntes autè turbas Iudæi , repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc constanter,&c.

6. Genesis quarto: Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain autem & munera illius non respexit : iratúsque est Cain vehementer, & concidit vultus eius.

VII.

Quæ obstinatio facit peccatum in spiritum sanctum?

Aug.in Enchir.ca.83. & in psalm.58,concione 1.Greg. hom.11. super Ezech.Bern. lib.1.de considera.c.2.& in ser. de conuersione ad Clericos,ca.4.

a Exo 7.& deinceps. Aug. quæst.18 & 24.super Exodum,& ser. 88.detempore. Greg. 31.Moral.c.11. & lib. 32.ca.5.

b Exod.14.g

c Hieron. 5.a 8.b Ezo.48.a Zach.7.c Gen.49.a

d Actor. 7.f

A. Ea nimirùm, quæ obfirmatum planè animum adfert aduersùs benè monentem, vt nullis quidem rationibus ab instituto damnabili se deflecti quis patiatur.

B. Fuit hoc peccato insigniter obstrictus rex[a] Pharao, quietsi totiès moneretur à Moyse , & subindè flagellis Dei grauissimis affligeretur:tamẽ in proposito tyrãnico perstitit,&[b] periit obstinat[c]. Nota est Iudęorũ inuicta[c] pertinacia,quos suis veluti coloribus depingẽs Stephanus, *Dura ceruice*,inquit,*& incircuncisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sãcto reslitistis*. Nec sunt dissimiles hodiè , qui nouis addicti Sectis, ne audire quidem aut legere sustinent Catholicè docentem,quasi[e] aspidũ instãt occlusis illi contra dulcem melodiam , id est, sanam Ecclesiæ doctrinã auribus,dicere videãtur:[f] *Recede à nobis, & scientiã viarum tuarũ nolumus.*

e Psal.57.a

Iob 21.b

Quod

Quod nihil aliud est,quàm vt Paulus[g] loquitur, secundùm duritiã & impœnitens cor thesaurizare sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Nam vt Salomon[h] quoquè docet, Viro qui corripientem dura ceruice contemnit,repentinus ei superueniet interitus,& eum sanitas non sequetur.

g Rom.2.a

h Prou.29.a Bernar. ser.42 in Cantica.

TESTIMONIA.

Contemnens remissionem peccatorum.

1. A. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium,capite octogesimotertio: Qui in Ecclesia remittit peccata non credens , contemnit tantam diuini muneris largitatẽ, & in hac obstinatione mẽtis diem claudit extremum , reus est illo irremissibili peccato in Spiritum sanctum,in quo Christus peccata dimittit.

2. Et in psalmum quinquagesimumoctauum,cõcione prima:Ergò non misereris omniũ qui operantur iniquitatem : Hoc duobus modis intelligi potest : Siue quia omninò nulla peccata impunita relinquit Deus , siue quòd est quædam iniquitas, quam qui operantur,omninò eorum Deus nõ miseretur. Secũdùm istos duos modos breuiter, quãtum temporis sufficit, aliquid loquamur charitati vestræ. Iniquitas omnis,parua magnáve sit, punia-

Nulla iniquitas impunita manet.

tur necesse est,aut ab ipso homine pœnitente , aut à Deo vindicãte. Nam & quem pœnitet, punit seipsum. Ergò fratres puniam[a] nostra peccata, si quęrimus misericordiam Dei. Non potest Deus misereri omnium operantium iniquitatem quasi blandiens peccatis,aut non eradicans peccata. Prorsùs aut punis,aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam & illud fecisti quod impunitum esse nõ posset , sed à te puniatur potiùs , vt facias quod illo psalmo scriptũ est,Preuenimus faciem eius in confessione.

Psal.94.

Quid est,præueniamus faciem eius in confessione? Antequàm ipse attendat vt puniat,tu præueni cõfitẽdo,& puni. Nõ ille inueniat quod puniat, quia cùm tu punis iniquitatẽ , facis æquitatem. Et ideò tuî miserebitur Deus,quia iam te operãtem æquitatem inuenit Deus. Quid est, operantem æquitatem? Quia hoc in te odisti, quod & odit ille, vt incipias placere Deo, dum hoc in te punis quod displicet Deo. Nam non potest impunitum relinqui peccatum , quia verum est: Non misereatis omniũ qui operantur iniquitatem. Sed videamus iam aliũ modum,quo hæc sentẽtia possit intelligi. Est quędam iniquitas,quam qui operatur,non potest fieri vt misereatur ei Deus. Quæritis fortè quænam illa sit? Ipsa est defensio peccatorum. Quando quisque defendit peccata sua,magnam iniquitatem operatur. Hoc defendit quod Deus odit. Et videte quàm peruersè, quàm iniquè : Si quid boni fecerit , sibi vult imputari:si quid mali , Deo. Nam hoc modo defendunt homines peccata sua ex Dei persona, quod peius est. Quid est hoc? Nemo est qui audeat dicere,bonum est adulterium, bonum est homicidium,bona fraus,bonum periurium : nullus prorsùs hominum. Nam qui illa etiam faciunt,clamant mala hęc esse quando patiuntur. Omninò ergò nõ inuenies animam tam peruersam, tam extorrem à societate generis humani , & à participatione cõmunis sanguinis ex Adam , cui videatur bonũ esse adulterium,sicut dixi,fraus,rapina,periurium. Sed quomodò ea defendunt? Si Deus noluisset, non id fecissem Quid vis faciam fato meo?

Defendere peccata,quasi iniquitatem.

3. Gregorivs homilia vndecima super Ezechielẽ: Districta sunt omnipotentis Dei iudicia. Et qui peccatorem diù expectat vt redeat , non redeunti atque contemnenti ponit adhuc vbi grauiùs impingat. Peccatum quippe quod per pœnitentiam citiùs non deletur,aut peccatum est,aut causa peccati,simul & pœna peccati. omne enim quod priùs committitur,peccatum est. Sed si citiùs pœnitendo non tergitur , iusto iudicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere , vt qui flendo & corrigendo noluit mũdare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatũ ergò quod pœnitentiæ lamento non diluitur , peccatum simul est & causa peccati: quia ex illo oritur , vndè adhuc peccatoris animus altiùs obligetur. Peccatum verò quod ex peccato sequitur,peccatum simul est & pœna peccati : quia excrescente cæcitate , ex retributione prioris culpæ generatur,vt quasi iam quædam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa vitiorum. Fit verò nonnunquàm,vt vnũ idémque peccatum & peccatũ sit,& pœna peccati , simul & causa peccati. Et paulò pòst : Hoc autem nobis cum tremore considerãdum est, quomodò iustus & omnipotens Deus cùm præcedentibus peccatis irascitur, permittit vt cæcata mẽs etiam in aliis labatur. Vndè Moyses ait : nondùm completa sunt peccata Amorrhæorũ. Dauid quoquè ait: Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum , vt non intrent in iustitia tua. Propheta etiam alius dicit : Maledictum & mendacium,& homicidium,& furtum,& adulterium inundauerunt , & sanguis sanguinem tetigit. Sanguis enim sanguinem tangit , quando pecato peccatum additur , vt ante Dei oculos adiunctis iniquitatibus anima cruentetur. Paulus Apostolus ait : Vt impleant peccata sua semper. Ioanni quoquè per angelum dicitur : Qui nocet,noceat adhuc,& qui in sordibus est , sordescat adhuc. Vndè nunc etiam Dominus dicit : Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem , ponam offendiculum coram eo. Ac si apertè dicat: Quia videre pœnitendo noluit vbi iam impingit, iusto eum iudicio deserẽs, ponam ei vt & alibi impingat. Quod tamen Domini ponere , est nequaquàm ad peccandum premere, sed nolle à peccato liberare: sicut de Pharaone dicitur : Ego indurabo cor eius. Non enim cor peccantis Dominus obdurat:sed obdurare dicitur , cùm ab obdurationе nõ liberat. Misericors enim Deus tẽpus nobis ad pœnitentiam relaxat , sed cùm eius gratiæ patientiam nos ad augmẽtum vertimus culpę, hoc ipsum tempus quod ad parcendum piè disposuit , districtiùs ad feriendum vertit, vt quia reuerti quis eriã spatio tẽporis accepto noluerit , per hoc mala sua ad reatum augeat,per quod ea diluere potuit , si conuerti voluisset. Vndè scriptum est: Ignoras quoniã benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Ecce un

Quàm perniciosum sit,in peccatis perseuerare.

1. Tim.1. Apoc.vlt.

Ezech.3.

Quomodò Deus dicatur offendiculum ponere. Exod. 4. & 7.

Quomodò Deus obdurare corda dicitur.

Rom.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dùm duritiam autem tuam & cor impœnitẽs, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. De benignitate ergò omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat: quia dum ad pœnitentiam tempus accipitur, & ad peccandũ exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Vndè & omnipotens Deus qui collata remedia conspicit ad culpæ augmentũ trahi, ipsam benignitatem quam cõtulit, in iudicij districtionem vertit, vt inde pòst ampliùs feriat, vndè modò ampliùs expectat. Et quia homo deserere malum non vult vt viuat, auget vndè moriatur.

4. BERNARDVS libro primo de Consideratione ad Eugenium Pontificem maximum, capite secũdo: Nec pergas quærere quod illud sit: (cor durum videlicet) si non expauisti, tuum hoc est. Solũ est cor durum quod semetipsum nõ exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem vnquàm adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo, iuxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est cui præteritorum, præter solas iniurias, nihil omninò non præterit præsentium nihil nõ perit, futurorum nulla nisi fortè ad vlciscẽdum prospectio seu præparatio est. Et vt in breui cũcta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.

Ezech.36. Cordis duri egregia descriptio.

5. IDEM in sermone de conuersione ad Clericos, capite quarto: At fortè aliquem moueat illud de psalmo: Qui diligit iniquitatem, odit animam suã. Ego autem dico, odit & carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos mercatur in dies, & cui secundùm duritiam suam & cor impœnitẽs thesaurizat iram in die iræ? Cærerùm hoc odium tam carnis, quàm animæ, non in affectu, sed in effectu potiùs inuenitur. Sic nimirùm odit & phreneticus carnẽ suam, cùm sibijpsi manus inferre laborat, rationis deliberatione sopita. An verò grauior vlla phrenesis iudicatur, quàm impœnitentia cordis, & peccandi obstinata voluntas? Siquidem manus nefarias iniicit sibiipsi, nec carnem, sed mentem lacerat & corrodit.

Psal.10.

Rom.2.

Obstinata peccati voluntas, grauissima phrenesis.

1. B. EXODI septimo hæc summatim continentur: Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinẽ, quæ etiam faciunt Magi Pharaonis suis incantationibus: quam ob causam Pharao magis induratur.

2. OCTAVI capitis summa hæc est: Secunda Ægypti plaga est ranarum, pro quarũ ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia ciniphum, & quarta muscarum, propter quas rursùm promittit Pharao se filios Israël dimissurum quod non facit.

3. NONI verò capitis hæc est: Quanta plaga est pestis in iumentis, sexta vlcerum, septima grandinis, ad quam promittit Pharao se dimissurum populum, si cesset: verùm nec id complet: nullus autẽ filiorum Israël in his malis vllum patitur damnũ.

4. ET decimi capitis: Octauum signum est locustarum, quibus ablatis, obduratus Pharao, nec sic quidem iuxta condictum dimittit populum, quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas dimittit Pharao, vt exeat sed protinùs idem denegat, Moysique minatur.

5. DVODECIMI summa est: Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, eiusque sanguine domorũ superliminaribus illito, cælis omnibus Ægypti primogenitis, Israëlitæ cum diuitiis Ægypti egrediũtur: de ritu Phasc ac esu azymorum, & tempore habitationis Israël in Ægypto.

6. AVGVSTINVS quæstione decimaoctaua super Exodum: Vt ergò tale cor haberet Pharao quod patientia Dei non moueretur ad pietatem, sed potiùs ad impietatem, vitij proprij fuit: Quòd verò facta sunt ea, quibus cor suo vitio tam maligni resisteret iussionibus Dei: hoc est enim quod dicitur, Induratum, quia non flexibiliter consentiebat, sed inflexibiliter resistebat: dispensationis fuit diuinæ qua tali cordi non solùm iustè, sed euidenter iusta pœna parabatur, qua timentes Deum corrigerentur. Proposito quippe lucro, verbi gratia, propter quod homicidium committatur, alter auarus, aliter pecuniæ contemptor mouentur: ille scilicet ad facinus perperrandum, ille ad cauendum: ipsius autem lucri propositio in aliquius illorum non fuit potestate. Ità causæ veniunt hominibus malis, quæ nõ sunt quidem in eorum potestate, sed hoc de illis faciunt, quales eos inuenerint iam factos propriis vitiis ex præterita voluntate. Videndum sanè est, vtrùm etiam sic accipi possit, Ego indurabo, tanquàm diceret, quàm durum sit demonstrabo.

Quomodò cor Pharaonis indurauerit dicitur.

Exod.9.

7. ET quæstione vigesimaquarta: Et vidit Pharao quoniam facta est refrigeratio, & ingrauatum est cor eius, & nõ exaudiuit eos, sicut dixerat Dominus. Hìc apparet, non illas tantùm fuisse causas obdurationis cordis Pharaonis, quòd incãtatores eius similia faciebant, verumetiam ipsam Dei patientiam qua parcebat. Patientia Dei secundùm corda hominum, quibusdam vtilis ad pœnitendũ, quibusdam inutilis ad resistendum Deo, & in malo perseuerandum: non tamen per seipsam inutilis est, sed secundùm cor malum, sicut iã diximus. Hoc & Apostolus dicit, Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiã cordis tui & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera eius. Nam & alibi cùm diceret, Christi bonus odor sumus in omni loco: etiam illud adiunxit, & in iis qui salui fiunt, & in iis qui pereunt. Non dixit, Christi bonum se odorem esse iis qui salui fiunt, malum autẽ iis qui pereunt, sed tantùm bonum odorem se dixit. Illi verò tales sunt, vt & bono odore pereant secũdùm sui cordis, vt sæpè dictum est, qualitatem, quæ mũdanda est bona voluntate in Dei gratia, vt incipiant ei prodesse iudicia Dei, quæ malis cordibus nocent.

Causæ obdurationis Pharaonicæ.

Dei patientia obduratis.

Rom.2.

8. ITEM sermone octogesimooctauo de tempore: Primò hoc fideliter & firmiter credat dilectio vestra, quia nunquàm priùs Deus deserit hominẽ, nisi priùs ab homine deseratur. Cùm enim & semel & secundò & tertiò vnusquisque grauia peccata committerit: expectat tamen illum Deus, sicut per Propheram dicit, vt cõuertatur & viuat. Cùm verò in peccatis suis cœperit manere, de multitudine peccatorum nascitur desperatio, ex desperatione obduratio generatur. Dum homines negligẽtes in primis despiciunt peccata sua quia parua sunt, crescentibus minutis peccatis addũtur etiam crimina, & cumulum faciunt, & demergũt. Quod cùm factum fuerit, impletur hoc quod scriptũ est, Peccator cùm venerit in profundũ malorum, contẽnit. De talibus & Apostolus dicit. Ignoras quòd patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autẽ secundùm duritiam cordis tui, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ. Et de tali obduratione etiã alibi legimus, Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit præceps. Et iterùm de corrigendo filio scriptura loquitur, vndè air, Tunde latera filij tui dum infans est, nè induret, & nõ consentiat tibi. Ista enim testimonia scripturarum ideò charitati vestræ insinuare volui, vt intelligatis quia & obduratio non Dei potentia cõpellente perficitur, sed Dei remissione vel indulgentia generatur: ac sic Pharaonem non diuina potentia, sed diuina patientia credenda est obdurãsse. Denique quoties eum Dei plaga percussit, afflictus pœnituit. At vbi ei remissio diuina indulgentiam dedit, iterùm se in superbiam elatus erexit. Hoc ergò definitissimè credite fratres, & hoc intelligite, quia quoties Dominus dixit, Ego indurabo cor Pharaonis: non aliud intelligi voluit, nisi, ego, inquit suspendo plagas meas & flagella, vndè eum per indulgentiam meam contra me obdurari permitto. Sed fortè aliquis dicat, Quare illum Deus parcendo indurari fecerit, & quare flagella remouerit? Hoc loco securus ego respõdeo: Ideò Deus toties flagella remouit, quia Pharao pro ingenti cumulo peccatorum suorum non tanquàm filius ad emendationem meruit corripi, sed tanquàm hostis permissus est indurari. Tantæ enim illius iniquitates præcesserunt, & Deum toties sacrilego ausu contempserunt, vt in illo impleretur quod de talibus Spiritus sanctus dixit, In labore hominũ non sunt, & cum hominibus nõ flagellabuntur. Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. Eccè qualiter obduratur, qui ad correctionem castigari à Domino non meretur. De illis autem quos indurari Dei misericordia non permittit, scriptum est, Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Et iterùm, Ego quos amo, arguo & castigo. Et iterum, Quem enim diligit Domin⁹, corripit. De hac obdurationc etiam Propheta ex persona populi ad Dominum clamat, dicens: Indurãsti cor nostrum nè timeremus te. Quod vtiquè non est aliud, nisi deseruisti cor nostrum, nè conuerteremur ad te. Quam rem multis præcedentibus sacrilegiis in populo Iudæorum impletã esse cognouimus. Nemo ergò cum Paganis aut Manichęis Dei iustitiam reprehendere aut culpare præsumat: sed certissimè credat, quòd Pharaonem non Dei violentia, sed propria iniquitas & indomabilis superbia contra Dei præcepta totiès fecerit obdurari. Quid est autem quod dixit, Ego indurabo cor eius, nisi, cùm abfuerit gratia mea, abduret illum nequitia sua? Et vt hoc euidentiùs possit agnosci, aliquam similitudinẽ de rebus visibilibus charitati vestræ proponimus. Sicut enim quoties nimio frigore aqua constringitur, solis calore superueniente resoluitur, & discedente eodem sole iterùm obduratur: ità nimirum peccatorum frigore refrigescit charitas multorum, & veluti glacies obdurãtur, & cum eis iterùm calor diuinę misericordię superuenerit, resoluuntur. Ille vtiquè calor de quo scriptum est, Non est qui se absondat à calore eius. Quod etiã erga Pharaonem impletũ esse cognoscimus, à quo quoties flagella remota sunt, contra Deum se obduratus erexit: quoties verò afflictus est, humiliter supplicauit.

Ezech.33.

Prouer.18.

Rom.2.

Exod.4. & 5.

Infirmitas, Agonia, Paral.

Isaiæ 65.

Exod.4. & 7.

Indurationis Pharaonis similitudo qua Pharaonis ob iustitio explicatur.

Matth.24.

Psal.18.

9. GREGORIVS libro tricesimoprimo Moralium, capite vndecimo: Pharaonis cor Dominus obdurãsse describitur, non quòd ipse duritiam contulit, sed quòd exigentibus eius meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate molliuit.

10. ET libro vndecimo, capite quinto: Ad Moysen dicitur de pharaone, Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iustitiam dicitur Deus, quãdo cor reprobum per gratiam non emollit.

Exod.4.

11. EXODI decimoquarto capite describitur quomodò Pharao Israëlem persequens, & mare persiccum post illum ingrediens, cum vniuerso equitatu accurribus submersus fuerit.

12. IEREMIÆ quinto: Quòd si etiam, viuit Dominus, dixerint, & hoc falsò iurabunt. Domine, oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Ego autẽ dixi, Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini, iudiciũ Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam Domini, iudiciũ Dei sui. Et eccè, magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula.

13. ET capite octauo: Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus, nunquid qui cadit, non resurget? & qui auersus, non reuertetur? Quare ergò auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Appræhenderũt mendacium, & noluerunt reuerti. Attẽdi & auscultaui: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

14. ESAIÆ quadragesimooctauo: Sciui enim quia durus es, & nervus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.

15. ZACHARIÆ septimo: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate, & misericordiam & miserationes facite vnusquisque cum fratre suo. Et viduam & pupillum, & aduenã, & pauperem nolite calumniari, & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes, & aures suas aggrauauerunt, nè audirent. Et cor suũ posuerunt vt adamantem, nè audirent legem, & verba quæ misit Deus exercituum in Spiritu suo per manum Prophetarum priorũ: & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

16. GENESIS quadragesimonono: Simeõ & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murũ. Ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel.

17. ACTORVM septimo: Dura ceruice, vt in textu.

18. PSALMO quinquagesimoseptimo: Furor illis secundùm similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Deus conterat dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

19. IOB vigesimoprimo: Quare ergò impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitiis? Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducùt in bonis dies suos, & in pũcto ad inferna descendùt. Qui dixerunt Deo, recede à nobis, & scientiam viarum tuarũ nolumus. Quis est omnipotẽs, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illum?

20. AD Romanos secundo: An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ, & longanimitatis cõtemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secũdùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera eius.

21. PROVERBIORVM vigesimonono: Viro qui cortipientem &c. vt in textu.

22. BERNARDVS sermone quadragesimosecũdo super Cantica: Quòd si arguero & fecero quod meum est, illa autem increpatio procedens minimè quod suum est faciat, neque id ad quod missi illam, sed reuertatur ad me vacua, tanquàm iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nónne angor? nónne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri (quia de sapientia non possum) prorsùs coarctorè duobus, & quid eligam nescio, placeréne mihi in eo quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi? Volui nimirùm perimere hostem, & cripere fratrem, & non feci sic, magis autem contrarium accidit. Nam læsi animam, & culpam auxi. Siquidem accessit & contemptus. Nolunt audire te, inquit, quia nolunt audire me. Vides quæ maiestas contemnitur? Nõ te putes me solum spreuisse, Dominus locutus est. Et quod dixit Propheræ, dixit & Apostolis: Qui vos spernit, ait, me spernit. Nõ sum Propheta, nõ sum Apostolus: & Prophetæ tamen & Apostoli (audeo dicere) vice fungor, & quibus non æquor meritis, eorũ implicor curis. Et si ad meam multam confusionem, ersi ad grande periculum mihi, super cathedrã Moysi sedeo, cuius tamen non vendico mihi vitam, nec experior gratiam. Quid tamen? Num ideò cathedræ nõ deferetur, quoniam occupata est ab indigno? Etiam si Scribæ & Pharisæi in ea sedeant, inquit, quæ dicunt facite. Plerunquè etiam impatientia contemptui rũgitur, ità vt aliquis non solùm nõ curet corrigi obiurgatus, sed insuper obiurganti indignetur more phrenetici, manum medici tepellentis. Mira peruersitas. Medicanti irascitur, qui non irascitur sagittanti. Est enim qui sagittat in obscuro rectos corde, qui & teipsum nunc sagittauit ad mortem, & in illum non commoueris? Mihi indignaris qui sanum te fieri cupio? Irascimini, inquit, & nolite peccare. Si peccato irasceris, non solùm minimè peccas, sed & quòd peccãras, exterminas. Nunc verò & peccatum retines medicamentum respuẽdo, & peccare apponis irrationabiliter irascẽdo, & est supra modum peccans peccatum. Aliquoties additur & impudentia, vt non modò impatienter ferat quòd corripitur, sed etiam id vndè repræhendiditur, impudenter defendat. Hoc planè desperatio. Frons, inquit, mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Et ait: Recessit zelus meus à te, vltrà non irascar tibi. Solo auditu contremisco. Sentísne, quanti periculi, quantique horroris & tremoris res sit peccati defensio? Dicit iterùm: Ego quos amo, arguo & castigo. Si ergò te zelus deseruit, & amor. Nec eris amore dignus, qui indignus castigatione censeris. Vides quia tunc magis irascitur Deus, cùm non irascitur? Misereamur impio, inquit, & non discet facere iustitiam. Misericordiã hanc ego nolo. Super omnem iram miseratio ista, sapiés mihi vias iustitiæ. Satius profectò mihi, iuxta Prophetæ consilium, appræhẽdere disciplinam, nè quãdo irascatur Dominus, & peream de via iusta. Volo irascaris mihi pater misericordiarum, sed illa ira qua corrigis demum, non qua extrudis de via. Illud tua nobis benigna animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Nõ enim cùm nescio, sed cùm sentio te iratum, tunc maximè cõfido propitium, etenim cùm iratus fueris, misericordiæ recordeberis. Deus, inquit, tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuẽtiones eorum. Moysen loquitur & Aaron atque Samuelẽ, quos modò præmiserat, & hoc vocat propitiationem, quod eorum Deus non pepercit excessibus. I nunc tu ergò, atque hanc tibi excludito in æternum, defendendo errorem, & accusando correptionẽ. An non istud est malum dicere bonum, & bonum malum? An non ex hac odiosa impudentia pullulabit mox impœnitentia, mater desperationis? Quem enim pœniteat super bono quod putat? Væ illis, inquit. Væ illud æternum est. Aliud est quenque tentari à proptia concupiscentia abstractum & illectum, & aliud sponte appetere malum tanquàm bonum, & mortem quasi ad vitam malè securum properare.

Correptionis contemptor quibus gradibus in malitia promoueatur.

Phillip. 1.

Ezech. 5.

Luc. 10.

Contemptus impatientia iungitur quoque.

Psal. 10.

Impudentia impatientiæ quandoque iungitur.

Ierem. 3.

Ezech. 16. Defensio peccati quam execrabilis.

Apoc. 3.

Tunc Deus magis irascitur, cum non irascitur.

Esaiæ 26.

Psal. 2.

Psal. 98.

Exs. 5. Exemplum ira ordinis pœnitentiæ, mater desperationis.

Ecclesiast. Iacobit.

VIII.

Quando peccatum Impœnitentiæ committitur?

Aug. de verb. Do. ser. 11. & epist. 10. ad Bonifac. Gelasij tomo de anathematis vinculo.

A. Cùm homo peccatorum suorũ, quæ salutari pœnitentia expianda forent, finem modúmque nullum facit, ac proponit insupèr se nolle vnquam pœnitentiam agere.

B. Taliũ certè qui deploratè peccatores sunt, ac manere volunt, vita iuxtà & mors

mors [a] pessima est, quũ illi si non verbis, at re ipsa dicere videãtur: [b] *Percussimus fœdus cum morte, & cũ inferno fecimus pactum.* Ac de his etiam dictũ accipi potest, quod Ioannes testatur, [c] *Est peccatũ ad mortem: non pro illo dico vt roget quis.* C. Hæc dicta sint hactenùs de peccatis in Spiritũ sanctũ, grauissimis illis quidẽ, & quę aut nunquàm, aut ægrè admodùm à Deo homini remittũtur. Quapropter aduersùs ea sępè nos ipsos munire, & alios cõfirmare debemus, vt obseruetur illud: [d] *Nolite cõtristare, nolite extinguere Spiritũ Dei:* [e] *Hodiè si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Nõ* [f] *obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Cor* [g] *enim durum habebit malè in nouissimo.* Nunc porrò ad peccata, quæ & ipsa non parùm enormia sunt, & in cælum clamantia dici solent, accedamus.

a Psal. 31. d
b Esaiæ. 28. d
3. d Psal. 31.
Prouer. 2. c
1. Ioan. 5. d
Aug. de corrup. & gratia, c. 11. & 1. Remiss. cap. 19.

d Ephes. 4. g
1. Thessal. 5. e
e Psal. 94. b
f Hebr. 3. c
g Eccl. 3. d

TESTIMONIA.

Impœnitentia est peccatum in Spiritum sanctum.

Ioan. 20.

Rom. 2.

Matth. 3. & 4.

Luc. 24.

Impœnitentia peccatum nõ remittitur.

Bernardus, quæstiuncula, de quinquedecim gradibus superbiæ.

1. Cor. 4.

1. A. AVGVSTINVS sermone vndecimo de verbis Domini: Cõtra hoc donum gratuitum, (remissionem scilicet peccatorum) cõtra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergò impœnitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum quo baptizantur, quorũ peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, vt cui dimiserit peccata, dimittantur ei: verbũ valdè malum & nimis impium, siue cogitatione, siue etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipse secundùm duritiã cordis sui & cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique iuxta opera eius. Hæc ergò impœnitentia: sic enim vno aliquo nomine possumus vtcunquè appellare & blasphemiam & verbum contra Spiritum sanctum, quod remissionem nõ habet in æternum: hæc, inquam, impœnitentia cõtra quam clamabat & præco & iudex, dicentes, Pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum: cõtra quam Dominus os Euangelicæ prædicationis aperuit, & contra quam ipsum Euangelium in toto orbe prædicandũ esse prædixit: vbi posteaquàm resurrexit à mortuis, ait discipulis, Oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius pœnitẽtiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem. Hæc omninò impœnitentia nõ habet remissionem, neque in hoc seculo neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc seculo, quæ valeat in futuro. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens, quandiù quisque in hac carne viuit, non potest iudicari. De nullo enim desperandum est, quandiù patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui nõ mortem vult impij, quãtùm vt reuertatur & viuat. Paganus est hodiè: vndè scis, vtrum sit futurus crastino Christianus? Iudæus infidelis est hodiè: quid si crãs credit in Christo? Hæreticus est hodiè: quid si crãs sequatur catholicam veritatem? Schismaticus est hodiè: quid si crãs amplectatur catholicam pacem? Quid si isti quos in quocunque genere erroris notas, & tanquàm desperatissimos damnas, antequàm finiant istam vitam, agant pœnitentiam, & inueniant veram vitam in futuro? Proindè fratres etiam ad hoc vos admoneat quod ait Apostolus, Nolite ante tempus quicquam iudicare. Hæc enim blasphemia Spiritus, cui nunquàm est vlla remissio (quoniam nõ omnem, sed quandam intelleximus, eamque perseuerantem duritiam cordis impœnitentis vel diximus vel inuenimus, vel etiam quantùm existimauimus oſtẽdimus) non potest in quoquam, vt diximus, dum in hac adhuc vita est, depræhendi. Et paulò pòst: Nõ ergò propterea quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem contra Spiritum sanctum, nõ remittetur ei, quia in Trinitate maior est Filio Spiritus sanctus, quod nullus vnquàm vel hæreticus dixit: sed quoniam quisquis restiterit veritati, & blasphemauerit veritatem, quod est Christus, etiam post tantam suí prædicationem apud homines, vt verbum caro fieret, & habitaret in nobis: quod est filius hominis, id est, ipse Christus, si non dixerit verbum illud cordis impœnitentis contra Spiritum sanctum, de quo dictum est, Qui non renatus fuerit ex aqua & Spiritu, & de quo item dictum est, Accipite Spiritum sanctum: si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei: id est, si pœnituerit eum, accipiet per hoc donum remissionem omniũ peccatorum: simul & huius, quòd verbum dixit contra Filium hominis: quia peccato ignorantiæ siue contumaciæ vel cuiuscunque blasphemiæ, nõ addidit peccatum impœnitentiæ contra donũ Dei & gratiam regenerationis vel reconciliationis, quæ fit in Ecclesia Spiritu sancto.

Occurrit dubitationi.

Cur blasphemia in Spiritum sanctum grauior iudicatur, quàm in Patrem aut Filium.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

Ioan. 20.

Impœnitentia repugnat gratiæ baptismi & sacramento pœnitentiæ.

2. IDEM in epistola quinquagesima ad Bonifacium Comitem: Intelligant ergò non omne, sed aliquod significatum esse peccatum in Spiritum sanctum, quòd omninò non remittetur. Sicut enim cùm dixisset: Si non venissem, peccatum non haberẽt: vtiquè non omne peccatum intelligi voluit, quandoquidem pleni erant multis magnisque peccatis, sed aliquod proprium peccatum, quod si non haberent, possent illis omnia dimitti quæ habebant: id est, quòd in eum veniente non crediderunt: Hoc enim nõ haberent peccatum, si non venisset. Sic etiam cùm dixit, Qui peccauerit in Spiritum sanctum, vel qui verbum dixerit aduersùs Spiritũ sanctum, non vtiquè omne quod in Spiritum sanctum, peccatur facto siue dicto, sed aliquod certũ & proprium intelligi voluit. Hoc est autem duritia cordis vsque ad finem huius vitæ, qua homo recusat in vnitate corporis Christi, quod viuificat Spiritus sanctus, remissionem accipere peccatorũ. Cùm enim dixisset discipulis, Accipite Spiritum sanctum: continuò subiecit, Si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cui tenueritis, tenebuntur.

Ioan. 1.

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 12.

Certa quædã blasphemia in Spiritum sanctum, non remittetur vnquàm Ioan. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Huic ergò dono gratiæ Dei quicũque restiterit & repugnauerit, vel quoquo modo fuerit ab eo alienus vsque in finem huius temporalis vitæ, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro: hoc scilicet tam grande peccatum, vt eo teneantur cuncta peccata, quod non probatur ab aliquo esse commissum, nisi cùm de corpore exierit: Quandiù verò hîc viuit, eum, sicut dicit Apostolus, patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Sed si ipse perseuerantissima iniquitate, sicut consequenter adiungit Apostolus, secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Isti autem cum quibus agimus, vel de quibus agimus, non sunt desperandi. Adhuc enim sunt in corpore: sed non quærant Spiritum sanctum nisi in Christi corpore.

Rom.2.

3. Gelasivs primus in tomo de Anathematis vinculo: Dixit Dominus, quòd in Spiritum sanctum peccantibus nec hîc esset, nec futuro seculo remittendum. Quantos autem cognoscimus in Spiritum sanctum delinquentes sicut hæreticos diuersos, Arrianos, Eunomianos, Macedonianos, ad fidem catholicam reuertentes, & hîc remissionem suæ percepisse blasphemiæ, & in futurum spem sumpsisse indulgentiæ cõsequẽdæ? Nec ideò non vera est Domini sententia, aut putabitur esse vllatenùs resoluta: cùm circa tales, si hoc esse permaneãt, nunquàm omninò soluenda persistat, effectis autem non talibus, non irrogata. Sicut etiã est consequenter & illud B. Ioannis Apostoli: Est peccatum ad mortem: nõ dico vt oretur pro eo. Et est peccatũ nõ ad mortem: dico, vt oretur pro eo: Est peccatum ad mortem, in eodem peccato manentibus: est peccatum non ad mortem, ab eodem peccato recedentibus. Nullum est quippe peccatum, pro quo aut non oret Ecclesia remittendo: aut quod, data sibi diuinitùs potestate, desistentibus ab eodem, non possit absoluere, vel pœnitentibus relaxare, cui dicitur: Quæcunque dimiseritis super terram, dimissa erunt & in cælis, & quæcunque saluaueritis super terram, erunt soluta & in cælis. In quibuscunque, omnia sunt, quantacunque sint & qualiacunque sint: veraci nihilominus eorum manente sententia, quæ nunquàm soluenda esse denunciatur: in eorum tenore consistens, non etiam ab hoc eodem pòst recedens. Et paulò pòst: Notandum quòd quolibet genere blasphemantibus in Spiritum sanctum, si resipiscant & corrigant, & hîc eis & in futuro seculo remittatur: nec indè post sit Domini nutare sententia, quæ circa tales, vtiquè permanentes, permanere dicta est, non circa non tales effectos. Quandiù autem in hoc manẽr, tales sunt, qualibus non remittendum esse prefixum est. Cùm autem ab hoc recesserint, non tales efficiuntur, qualibus non remittendum esse prædictum est. Et ideò non talibus effectis potest & hîc & in futuro seculo iam remitti. Alioquin (quod absit) frustrà videretur Ecclesia huiusmodi sua reconciliatione susciperе. Quia autem frustrari non potest, hoc intellectu modis omnibus, salua Domini sententia, prædicandum est, quantùm ad nos pertinet, omninò posse.

Matth.12. Marc.3.

Quibus remittit posse Spiritus blasphemiæ, quibus non posse.

1.Ioan.5.

Ecclesia quæ-tus peccata remittere potest pœnitentibus. Matt.16.& 18. Ioan.20.

Blasphemantibus in Spiritum sanctũ quando peccatum remittatur.

1. B. Psalmo trigesimotertio: Mors peccatorum pessima.

2. Esaiæ vigesimooctauo: Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum qui est in Ierusalem. Dixistis enim percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm trãsierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

3. Et capite tertio: Ruit Ierusalem, & Iudas concidit: quia lingua eorum & adinuentiones eorum contra Dominum, vt prouocarent oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorum respondit eis, & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

4. Psalmo quinquagesimoprimo: Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate? Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.

5. Proverbiorvm secundo: Consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, vt eruaris à via mala, & ab homine qui peruersa loquitur: qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas: qui lætantur cùm mala fecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum.

6. Primæ Ioannis quinto: Qui scit fratrem suũ peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatũ ad mortem: non pro illo dico vt roget quis. 1.Ioan.5.

7. Avgvstinvs in libro de Correptione & gratia, capite duodecimo: Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis. De quo peccato quoniam non expressum est, possunt multa & diuersa sentiri: ego autem dico id esse peccatum, fidem quæ per dilectionem operatur, deserere vsque ad mortem. Peccatum ad mortem, fit Fidem vsque ad mortem deserere.

8. Idem libro primo Retractationum, capite decimonono, vt suprà quæstione sexta, authorita-te tertia.

1. C ad Ephesios quarto: Et nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.

2. Prioris ad Thessalonicenses quinto: Spiritum nolite extinguere.

3. Psalmo nonagesimoquarto: Hodiè si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra: sicut in irritatione secundùm diem tentationis in deserto.

4. Ad Hebræos tertio: Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus, hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi, Semper hi errant corde. Ipsi autem non cognouerũt vias meas: quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meã. Videte fratres, nè forte sit in aliquo vestrũm cor malum incredulitatis, discedendi à Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies donèc hodiè cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus.

5. Ecclesiastici tertio: Cor durum habebit malè in nouissimo, & qui amat periculum, in illo peribit. Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & prauus corde in illis scandalizabitur. Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adiiciet ad peccandum.

DE PECCATIS IN CÆLVM CLAMANTIBVS.

I.

Quæ dicuntur peccata in cælum clamantia.

EA, quæ præ cæteris insignem & manifestam improbitatem habere noscuntur, diuinámque iram & vltionem insigniter accersunt iis, à quibus committuntur. Aug.in Enchi.c.80.& lib. annot.in Iob.c.30.& lib. 1.locutionis de Gen.c.60. & q.5.super Exod.ure.3. par.curæ past.admo.32.& in 1.psal.pœnitentialem.

B. Eiuscemodi quatuor è Scriptura numerantur, [a] Homicidium volũtariũ, Peccatum [b] Sodomiticum, Oppressio [c] pauperum, & Merces [d] operariorum defraudata.

a Gene.4.b
b Gene.18.c
c Exod.22.d
d Deut.24.c Iacob.5.a

TESTIMONIA.

Clamor in Scriptura quid dicatur.

1. A. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite octogesimo: Peccata, quãuis magna & horrenda cùm in consuetudinem venerint, aut parua, aut nulla esse creduntur: vsque adeò vt nõ solùm non occultanda, verùm etiam iam prædicanda ac diffamanda videantur, quando sicut scriptum est, Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Talis ĩ diuinis libris iniquitas & clamor vocatur. Sicut habes apud Esaiã Prophetã de vinea mala: Expectaui, inquit, vt faceret iudicium, fecit autem iniquitatem, & nõ iustitiam, sed clamorem. Vndè est illud in Genesi, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est. Quia non solùm iam apud eos nõ puniebantur illa flagitia, verùm etiam publicè velut lege frequentabantur. Sic nostris temporibus ità multa mala, etsi non talia, in apertam consuetudinem iam venerunt, vt pro his non solùm excommunicare aliquem laicum non audeamus, sed nec Clericum degradare. Vndè cùm exponerem ante aliquot annos Epistolam ad Galatas, in eo ipso loco vbi ait Apostolus, Timeo nè forte sine causa laborauerim in vobis: exclamare compulsus sum, Vę peccatis hominum quę sola inusitata exhorrescimus, vsitata verò pro quibus abluendis filij Dei sanguis effusus est, quamuis tã magna sint, vt omnino claudi contra sese faciant regnum Dei, sæpè videndo omnia tolerare, sæpè tolerando nõnulla etiam facere cogimur. Atque vtinam, ô Domine, non omnia quæ non potuimus prohibere, faciamus. Sed videro, vtrũm me immoderatus dolor incautè aliquid compulerit dicere.

Psal.9.

Esaiæ 5.

Genes.18.

Galat.4.

Nota.

2. Idem in libro Annotationum in Iob, super caput trigesimum: Qui insurrexerunt super me fures. Qui ad honores indebitos, qui iustorum sunt proprij, per tenebrosas fallacias peruenerũt. Quorũ domus erãt cauernæ petrarum, qui concupiscẽtias suas defendebãt, & tegebant quibusdam obscuritatibus diuinorũ librorum, & inter arbores clamabãt. Manifesta erant peccata eorũ, quamuis ea scripturarum obscuritate quasi vmbris arborũ regere conarentur. Hinc est, Clamor Sodomorũ Gene.18. ascendit ad me: Et plerisque locis, pro manifestis peccatis clamorem ponit scriptura, vt verbum sit, quicquid corde cõcipitur: clamor, cùm procedit in factum.

3. Et libro primo locutionis de Genesi, capite sexagesimo: Dixit autem Dominus, Clamor Sodomorum & Gomorrhæ impletus est, & delicta eorum magna valdè. Clamorem scriptura solet ponere pro tanta impudentia & libertate iniquitatis, vt nec verecundia, nec timore absconda-tur. Gene.18. Clamor in Scripturis.

4. Item quæstione quinta super Exodum: Et nũc ecce clamor filiorum Israël venit ad me, non sicut clamor Sodomorum, quo iniquitas sine timore & sine verecundia significatur. Exod.3. Gene.18.

5. Gregorivs in tertia parte curæ pastoralis admonitione trigesimasecunda; Cùm prauus quisq; impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiam licitum putat: & quod licitũ suspicatur, in hoc proculdubiò multipliciùs mergitur. Vndè scriptum est: Peccatum suũ sicut Sodoma prædicauerunt: nec absc̃oderunt. Peccatum enim suum absc̃oderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret. Sed funditùs frena timoris amiserat, quæ ad culpã nec tenebras requirebat. Vndè & rursus scriptum est: Clamor Sodomorũ & Gomorrhæ multiplicatus est. Peccatum quippe cum voce, est culpa cum actione: peccatum verò etiam cum clamore, est culpa cum libertate. Esaiæ 3. Gene.18. Culpa cum libertate, clamor dicitur.

6. Idem in psalmum secundum pœnitentialem: Quòd peccatum clamor sit, testatur scriptura quæ dicit: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum ascendit ad me. Et iterùm: Descendam videre, vtrùm clamorem qui venit ad me, opere cõpleuerint: Peccatum quippe cum voce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. Gene.18.

1. B. Genesis quarto: Et ait Dominus ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio: nunquid custos fratris mei sum ego? Dixitque ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum, Quid feciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinẽ fratris tui de manu tua.

2. Et capite decimooctauo: Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatũ eſt nimis. Deſcendam, & videbo vtrùm clamorẽ qui venit ad me, opere compleuerint: an non eſt ità, vt ſciam.

3. Exodi vigeſimoſecundo: Aduenam non contriſtabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipſi fuiſtis in terra Ægypti. Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorẽ eorum: & indignabitur furor meus, percutiámque vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli. Si pecuniam mutuam dederitis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes. Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimẽtũ, ante ſolis occaſum reddes ei. Ipſum enim eſt ſolum, quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: ſi clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum.

4. Deuteronomii vigeſimoquarto: Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, nõ ingredieris domum eius vt pignus auferas: ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit: ſin autẽ pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum: vt dormiens in veſtimento ſuo, benedicat tibi, & habeas iuſtitiam coram Domino Deo tuo. Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas eſt: ſed eadẽ die reddes ei precium laboris ſui ante ſolis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animam ſuam: nè clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

5. Iacobi quinto: Agite nunc diuites &c. Eccè merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.

II.

Quomodò ſcriptura vindicari docet Homicidium voluntarium?

Vide Concil. Ancyr. cã. 22. Epaunenſe can. 31. Triburienſe can. 54. & ſeq.

Grauiter ſanè, quẽadmodũ hiſce verbis Deus oſtendit, quibus Cain primũ increpat homicidã: [a] *Quid feciſti?* inquit, *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram.* Et alibi vox Diuina teſtatur: [b] *Quicunque effuderit humanũ ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Concinit [c] Pſaltes Regius: *Viri ſanguinum non dimidiabunt dies ſuos.* Summũ enim hoc ſcelus eſt, & atrociſsimam proximo iniuriam adfert, qui vitam ei adimit abſque legitima [d] authoritate. Vndè à Christo etiam dictum eſt: [e] *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

a Geneſ. 4. b Ambr. libr. 2. de Cain & Abel, cap. 9.

b Geneſ. 9. a Exod. 21. b c d Leuit. 24. c Num. 35. b c d Deuiter. 19. a b c 1. Ioan. 3. c Pſal. 54. d

d Auguſt. libro 22. contra Fauſtum, cap. 70.

e Matth. 26. c & Apoc. 13. c

TESTIMONIA.

Pœna veteris Eccleſiæ in homicidas cõſtituta.

1. Concilivm Ancyranum capite vigeſimoſecũdo: Qui voluntariè homicidium fecerint, ad pœnitentiam quidẽ iugiter ſe ſubmittant. Circa exitum autem vitæ, communione digni habeantur. Eos verò, qui non voluntate, ſed caſu homicidiũ fecerint, prior quidem regula poſt ſeptem annorũ pœnitentiam, communioni ſociauit ſecundùm gradus conſtitutos: Hæc verò humanior definitio, quinquennij tempus tribuit.

2. Concilivm Epaunenſe tempore Gelaſij primi celebratum, canone trigeſimoprimo: De pœnitẽtia homicidarum, qui ſeculi leges euaſerunt, hoc ſumma reuerentia de eis inter eos placuit obſeruari, quod Ancyritani Canones decreuerunt.

* ſecundũ edit. veterem.

3. Concilivm Tributienſe canone quinquageſimoquarto: De his qui volũtariè homicidiũ fecerint, Ancyrano ſancto concilio capite *vigeſimoprimo legitur: Vt pœnitentiæ quidem ingiter ſe ſubmittãt: perfectionem verò, id eſt, communionis Chriſti gratiam, circa exitum conſequantur.

Relaxatio pœnę homicidarum.

Inſtitura canonica & ſanctorum Patrum decreta, noſtro & omnium orthodoxorum iudicio, inuiolabilem habeant firmitatem. Nobis autem, qui paſtores Chriſti ouium ſumus, pro moderni temporis qualitate & hominum fragilitate, bonum & vtile videtur, vt his qui voluntariè homicidiũ fecerint, authoritate ſynodali & iudicio generali & modum caſtigationis imponamus, & certũ ac definitum pœnitentiæ tempus præmonſtremus: nè prolixum tempus pœnitentię, generet faſtidiũ negligentibus: ſed curſim exercitatis, accreſcat opus ſalutis.

Pœnitẽtia ei qui reuocat quod fecerat.

4. Et canone quinquageſimoquinto: Si quis ſpõtè homicidium fecerit, quadraginta diebus ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur. Et nihil manducet illis quadraginta diebus, præter ſolum panem & ſalẽ, neque bibat niſi puram aquam. Nudis pedibus incedat. Lineis non induatur veſtibus, niſi tantùm femoralibus. Secularia arma nõ portet. Nullo vehiculo vtatur. Ad nullam fœminam, nec ad propriam vxorem, his diebus miſceatur. Nullá communionẽ illis quadraginta diebus cũ aliis Chriſtianis, nec cum alio habeat pœnitente, in cibo, vel potu aut vllis reb*. Si verò ſint aliqui vitæ ſuæ inſidiatores, vt præ illis non poſſit dignè pœnitere, interim differatur ei eadem pœnitentia, donec ab

Epiſcopo

Epiſcopo proprio pax ei ab illis ſit facta. Si enim aliqua corporali infirmitate detentus ſit, vt non poſſit ritè ieiunare, adhibeatur ei miſericordia, quouſq; cõualeſcat, & tũc demũ pœniteat. Si verò lõgo tempore eadẽ ſit occupatus infirmitate, ad Epiſcopum pertinebit, vt prudenter pertractet, quomodò infirmum peccatorẽ curare diſponat: quia, vt Gregorius paſtorali commemorat libro, Occultiora ſunt vulnera mentium, quàm corporum: & * ars eſt artium, regimen animarum.

1 pane 1. c. 1.

Abſtinẽtia homicidæ annua qualis.

5. Et canone quinquageſimoſexto: Poſt illos quadraginta dies, vnum annum iuxta rectum ab introitu Eccleſiæ ſuſpẽdatur. Et abſtineat ſe à carne & caſeo, à vino & medone ac mellita ceruiſia, niſi Dominicis diebus & feſtis, qui per illum Epiſcopatũ publicè celebrantur apud cunctum populum: & niſi vel in hoſte, aut in aliquo magno ſit itinere, vel lõgè aut diù ad Dominicam curtem, vel ſi infirmitate detentus ſit: tunc licitum ſit ei, tertiã feriam & quintam atque Sabbatum redimere vno denario, vel precio denarij, ſiue tres pauperes pro nomine Domini paſcendo: ità dũtaxàt, vt vel carne, vel vino, vel medone, id eſt, de tribus vna re vtatur, non omnibus veſcatur. Poſtquàm autem de itinere domum reuertatur, aut de infirmitate liberetur, prædictas ferias nõ redimat, ſed ſtatuto modo pœniteat. Completo verò vnius eiuſdémque anni curriculo, ità caſtigatus ritè & ordinabiliter more pœnitentium, introducatur in Eccleſiam.

6. Item canone quinquageſimoſeptimo: Secundum verò & tertium annum ſimili modo pœniteat: excepto, quòd prædictas tres ferias redimere ius habeat, vbicunque eſt, ſiue in domo, ſiue in itinere. Cætera per omnia obſeruet, vt in primo anno faciebat.

7. Et canone quinquageſimooctauo: Quartum enim annum & quintum, ſextum & ſeptimũ, iſto modo obſeruet: Ieiunet autem his ſingulis tres quadrageſimas: Vnam ante Paſcha Domini, à caſeo & pinguib* piſcib*, à vino & medone & mellita ceruiſia. Alterã ante natiuitatẽ S. Ioannis Baptiſtæ. Si verò deſunt quadraginta dies ante natiuitatem, impleantur poſt natiuitatem. Tertiam quadrageſimam ante natiuitatem Domini Saluatoris ieiunet, & abſtineat ſe à carne & cæteris rebus prædictis: & in his quatuor annis, tertia feria & quinta ac ſabbato, mãducet & bibat quodcúq; libeat. Et ſecundam atque quartam feriã denario, aut prædicto denarij precio redimere ius habeat. Sextam verò feriam cautè obſeruet. His ſeptẽ annis ritè expletis, reconcilietur, & more pœnitentium ſacris altaribus & ſanctæ communioni reſtituatur, atque perfectionem conſequatur.

Poſt ſeptennẽ pœnitentiam homicida ad communionẽ admittitur.

8. Genesis quarto: Dixitque Cain ad Abel fratrẽ ſuum: Egrediamur foràs. Cùmque eſſent in agro, conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum. Et ait Dominus ad Cain, Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit, Neſcio: nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? Dixítque ad eũ, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris eã, non dabit tibi fructus ſuos: vagus & profugus eris ſuper terram. Dixítque Cain ad Dominum: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Eccè eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcõdar, & ero vagus & profugus in terra: Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Dixítque ei Dominus: Nequaquã ità fiet: ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Poſuítque Dominus in Cain ſignum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisſet eum. Egreſsúſque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

9. Ambrosivs libro ſecũdo de Cain & Abel, capite nono: Et benè ait, Vox ſanguinis fratris tui clamat: nõ, frater clamat. Hoc innocentia & gratia germanitatis etiam in ipſa morte ſeruat. Non accuſat frater, nè videatur patricida. Non accuſat vox ipſius, nõ anima eius: ſed vox ſanguinis accuſat, quem ipſe fudiſti. Tuum te ergò facinus, non frater, accuſat. Simul querela criminoſa adimitur. Non poteſt de alieno teſtimonio queri, qui crimẽ proprio facinore cõfitetur. Minor eſt ſermo quã factum: eſt tamen etiã terra teſtis, quæ cepit ſanguinem. Et benè ait, Vox ſanguinis fratris tui clamat de terra: non dixit, de fratris clamat corpore, ſed de terra clamat. Et ſi frater parcit, terra nõ parcit. Si frater tacet, terra cõdemnat. Ipſa eſt in te & teſtis & iudex. Teſtis actior, quæ adhuc parricidij tui ſanguine madet: iudex aſperior quæ tanto ſcelere coinquinata eſt, vt aperiret os ſuum, & exciperet ſanguinem fratris tui de manu tua.

Gen. 4. Quomodò vox ſanguinis clamare dicitur.

De terra clamare.

10. Genesis capite nono: Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum: & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.

11. Exodi vigeſimoprimo: Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autẽ non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus eius, conſtituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per induſtriã occiderit proximum ſuum & per inſidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur. Qui percuſſerit patrẽ ſuum aut matrẽ, morte moriatur.

12. Levitici vigeſimoquarto: Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur.

13. Nvmerorvm trigeſimoquinto: Si quis ferro percuſſerit, & mortuus fuerit qui percuſſus eſt: reus erit homicidij, & ipſe morietur. Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit, ſimiliter punietur. Si ligno percuſſus interierit, percuſſoris ſanguine vindicabitur. Propinquus occiſi, homicidam interficiet: ſtatim vt appræhenderit eum, interficiet. Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per inſidias: aut cùm eſſet inimicus, manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit: percuſſor, homicidij reus erit. Cognatus occiſi ſtatim vt inuenerit eũ, iugulabit. Quod ſi fortuitù, & abſque odio & inimicitiis quicquã horum fecerit, & hoc audiente populo fuerit cõprobatum, atque inter percuſſorẽ & propinquum ſanguinis quæſtio ventilata: liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per ſententiã in vrbem ad quam confugerat, manebítque ibi, donec ſacerdos magnus, qui oleo ſancto vnctus eſt, moriatur. Si interfector extra fines vrbiũ quę exulib*

Universidad de Deusto
Biblioteca

deputatæ sunt, fuerit inuentus, & percussus ab eo qui vltor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit. Debuerat enim profugus vsq; ad mortem pontificis in vrbe residere. Postquàm autem ille obierit, homicida reuertetur in terram suam. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cũctis habitationibus vestris. Homicida sub testibus punietur: ad vnius testimonium nullus cõdemnabitur. Non accipietis precium ab eo qui reus est sanguinis: statim & ipse morietur. Exules & profugi ante mortem põtificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterũt: nè polluatis terrã habitationis vestræ, quæ in fontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Atque ità emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israël.

14. Deuteronomii decimonono: Hęc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse cõprobatur: sed abiisse cum eo simpliciter in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorũ securis fugerit manum, ferrúmque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam supradictarum vrbium cõfugiet, & viuet: nè forsitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & appræhendat eum, si longior via fuerit, & percutiet animam eius qui nõ est reus mortis: quia nullum contra eum qui occisus est, odium prius habuisse monstratur. Idcircò precipio tibi, vt tres ciuitates æqualis inter se spatij diuidas. Cùm autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram quam eis pollicitus est, (si tamẽ custodieris mandata eius, & feceris quę hodiè præcipio tibi, vt diligas Dominũ Deũ tuum, & ambules in viis eius omni tempore (addes tibi tres alias ciuitates, & supradictarum trium vrbium numerum duplicabis: vt non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quam dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, nè sis sanguinis reus. Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, surgénsque percusserit eum, & mortuus fuerit, fugeritque ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & attripient eum de loco effugij, tradéntq; in manu proximi, cuius sanguis effusus est, & morietur. Nõ misereberis ei, & auferes noxium sanguinem de Israël, vt benè sit tibi.

15. Primæ Ioánis tertio: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniá omnis homicida nõ habet vitam æternam in semetipso manentem.

16. Psalmo quinquagesimoquarto: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.

17. Avgvstinvs libro vigesimosecũdo contra Faustum Manichæum, capite septuagesimo: Hinc erat etiã illud Petri, cùm euaginaro gladio volens defendere Dominum, aurem persecutoris abscidit, quod factum Dominus satis minacitet cohibuit, dicens: Reconde gladium, qui enim gladio vsus fuerit, gladio cadet. Ille autẽ vtitur gladio, qui nulla superiori ac legitima potestate vel iubente vèl concedente, in sanguinem alicuius armatur. Nam vtiquè Dominus iusserat, vt ferrum discipuli eius ferrent: sed non iusserat, vt ferirent. Matth. 26. Quid sit accipere gladium.

18. Matthæi vigesimosexto: Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locũ suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

19. Apocalypsis decimotertio: Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.

III.

Quid verò de Sodomitico peccato, eiúsque punitione scriptum extat?

a Gen. 13. c

A. *Homines Sodomitæ*, inquit[a] Scriptura, *pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.* Nefandũ hoc & flagitiosum peccatũ[b] Petrus & [c] Paulus coarguunt: tum natura ipsa execratur: Scriptura verò tãti flagitij magnitudinem his etiã verbis declarat: [d] *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatũ eorũ aggrauatum est nimis.* Vndè ad Loth iustum, & ab infandis[e] Sodomitarũ stupris maiorẽ in modũ abhorrentem, sic angeli loquuntur: [f] *Delebimus locum istum, eò quòd increuerit clamor eorũ corã Domino, qui misit nos, vt perdamus illos.* [g] *Igitur Dominus pluit super Sodomã & Gomorrhã sulphur & ignẽ à Domino de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnem circà regionẽ.* Neque tacet Scriptura causas, quæ ad hoc pergraue peccatũ Sodomitas impulerunt, & alios itidem permouere possunt. Sic enim legimus apud[h] Ezechielem: *Eccè hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant.*

b Petr. 2. b c Roma. 1. d 1. Timot. 1. b Ephes. 5. b c Iudic. 19. e f 20. g. d Genes. 18. c e 2. Petr. 2. b f Gene. 19. c g Ibidem d & Sapient. 10. b Deuter. 29. d Iudæ b Gene. 13. b Vide Greg. 14. Mora. c 10. Aug. l. 16. de ciuit. Dei ca. 50. Tertul. in Apologetico aduersus gentes c. 39. h Ezech 16. f

B. Huic autem flagitio nunquàm satis execrando sunt obnoxij, qui diuiná, immò & naturalẽ legẽ in Leuitico scriptam, violare nõ verẽtur. Ea sic habet: [i] *Cum masculo non cõmiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo.* Quod si fiat, terrã ipsã tã tetris ac nefandis libidinibus pollui, ac iram diuinam aduersus populũ maiorẽ in modum cõcitari,

i Leuit. 18. e Deuter. 27. d Vide Chrysost. 4. in epist. ad Rom. Tertul. in lib. de pudicit. Augu. lib 3. Cõfess. c. 8. & epist. 109.

tari, tum crimen[k] mortis supplicio expiandum esse, eodem[l] loco monemur. Vndè Paulus non semel etiã arguit masculorum[m] concubitores: dãnat præterea immundos atque molles. E quibus vnus erat Onan[n] Iudæ filius, qui præsentem Dei vltionem effugere non potuit, quòd in terram semen funderet, peiórque bestiis, naturæ honestatem ac ordinem vellet perrumpere.

k l. Cùm virnubit. C. ad legem Iul. de adul. l Leuit. 20. b e Exod. 22. c Ioel 3. a m 1. Cor. 6. b Rõ. 1. d. 1. Ti. 1. b Galat 5. d n Gene. 38. b Hiero. in c 5. epi. ad Ephes.

TESTIMONIA.

1. A Genesis decimo tertio: Homines autem Sodomitæ, &c. vt in textu.

2. Posterioris Petri secũdo: Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt, ponens: & iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit: adspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos &c.

3. Ad Romanos primo: Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedũ, & serpentium. (Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiã, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis) qui commutauerunt veritatem Dei in mendaciũ: & coluerunt & seruiérunt creaturæ potiùs quàm creatori, qui est benedictus in secula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominię. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum qui est cõtra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali vsu fœminę, exarserunt in desideriis suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) erroris sui in semetipsis recipiẽtes. Et sicut non probauerunt Deũ habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, &c.

4. Prioris ad Timotheum primo: Lex iusto nõ est posita, sed iniustis, & non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, & c. fornicariis, masculorũ concubitoribus, &c. Et si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur.

5. Ad Ephesios quinto: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, (quod est idolorũ seruit[o]) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidẽtiæ. Quæ in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

6. Ivdicvm decimonono: Illis epulantib[o], & post laborem itineris cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius filij Belial, id est, absque iugo, & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominũ domus, atque dicentes, Educ virum qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo. Egressúsque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meũ, & cessare ab hac stultitia: habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam: educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantũ, obsecro, nè scelus hoc contra naturam operemini in virum. Nolebant acquiescere sermonibus illius, &c.

7. Et capite vigesimo: Et sic factum est vt omnes qui ecciderãt de Beniamin in diuersis locis, essent vigintiquinque millia, pugnatores ad bella prõptissimi. Remanserũt itaq; de omni numero Beniamin, qui euadere potuerunt & fugere in solitudinem, sexcenti viri: sederúntque in petra Rẽmõ mensibus quatuor. Regressi autem filij Israël, omnes reliquias ciuitatis à viris vsq; ad iumenta gladio percusserunt, cunctásque vibes & viculos Beniamin voracx flamma consumpsit.

8. Genesis decimooctauo: Clamor Sodomorũ, &c. vt in textu.

9. Posterioris Petri secundo, vt suprà testimonio secundo.

10. Genesis decimonono: Delebimus locum istum, &c. vt in textu.

11. Sapientiæ decimo: Sapientia iustum à pereũtibus impiis liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim: quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis. Sapientiã enim prætereuntes, nõ tantùm in hoc lapsi sunt vt ignorarent bona, sed & insipientiæ suę reliquerũt hominibus memoriam, vt in his quæ peccauerũt, nec latere potuissent.

12. Deuteronomii vigesimonono: Dicétque sequens generatio, & filij qui nascentur deinceps, & peregrini qui de longè venerint, videntes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixetit Dominus, sulphure & solis ardore comburens, ità vt vltrà non seratur, nec virens quippiam germinet, in exemplũ subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit Dominus in ira & in furore suo.

13. In epistola Catholica Iudę Apostoli: Sicut Sodoma & Gomortha & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exẽplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter & hi carnẽ quidẽ maculãt, &c.

14. Genesis decimotertio: Eleuatis itaque Loth oculis vidit omnẽ circà regionẽ Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur antequàm subuerteret Dominus Sodomam & Gomorrhã, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

15. Gregorivs libro decimoquarto Moralium i Iob, capite decimo: Quia per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij historia testatur, quæ contra Sodomam ignem & sulphur pluisse Dominum narrat. Qui cùm carnis eius scelera punire decreuissent, in ipsa qualitate vltionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserant, dignum fuit vt simul

Gen. 19.

Pœna Sodomorum accẽmodata fuit peccato eorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

igne & sulphure perirent: quarenùs ex iusta pœna discerent, ex iniusto desiderio quid fecissent.

Gen. 19. 16. AVGVSTINVS libro decimosexto de ciuitate Dei, capite trigesimo: Post hanc promissionem liberato de Sodomis Lot, & veniente igneo imbre de cælo, tota illa regio impiæ ciuitatis in cinerem versa est, vbi stupra in masculos, in tantam cõsuetudinem conualuerant, quantam leges solét aliorum factorum præbere licentiam. Verùm & hoc eorum supplicium, specimen futuri iudicij diuini fuit. Nam ad quid pertinet, quòd prohibiti sunt qui liberabantur ab angelis, retrò respicere, nisi quia non est animo redeundum ad veterem vitã, qua per gratiã regenerationis exuimur, si vltimũ iudicium euadere cogitamus? Deniquè vxor Lot, vbi respexit, remansit: & in salem conuersa, hominibus hdelibus quoddam præstitit condimentũ, quò sapiant aliquid, vndè illud caueatur exemplum.

Supplicium Sodomorum, specimen diuini iudicij fuit.

17. TERTVLLIANVS in apologetico aduersus Gẽtes, capite trigesimonono: Nondùm Iudæum ab Ægypto examen Palæstina susceperat, nec iam illic Christianæ sectæ origo cõsederat: cùm regiones ac fines eius Sodoma & Gomortha igneus imber exussit. Olet adhuc incendio terra, & si qua illic arborum poma oriantur oculis tenus, cæterũ contacta cinerescunt.

Tertulliani tempore quæ fuerit facies terræ Sodomorum.

18. EZECHIELIS decimosexto: Eccè hæc fuit, &c. vt in textu.

1. B. LEVITICI decimooctauo: Cũ masculo &c. vt in textu. Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ gẽtes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos.

2. DEVTERONOMII vigesimoseptimo: Maledictus qui dormit cum omni iumento. Et dicet omnis populus, Amen.

3. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in epistolam ad Romanos, de masculorum concubitoribus loquens: Hos equidem iis etiam, qui sibi ipsi mortem conscíscunt, deteriores esse affirmo: præstiterit enim mori, quàm tanta cõtumelia accepta viuere, nam qui se ipse interimit, is animã à corpore dissociat: at hic animam vnà cum corpore perdit. Quodcunque porrò delictum nominaueris, nullum huic peccato par dixeris: quia si facta sua sentirent, qui patiuntur, sexcentas vtique mortes obierint, vt nè hoc paterentur: neque enim est, neq; inquam est hac iniuria alia vlla nec grauior, nec rationis minus habens. Nã si de scortatione Paulus disserens dixit, peccatum omne, quodcunque commiserit homo, extra corpus esse, qui autem scortatur, eum in proprium corpus delinquere: quid de insania hac dixerimus, quæ ipsa tanto est scortatione deterior, quantum ne verbis quidem exprimere licet? Neq; enim hoc solùm dico, quòd fœmina effectus sis, sed quòd perdideris ipsum hoc nimirũ virũ esse, & quòd neq; in hãc transieris naturam, neque quam haberes asseruaueris, sed cõmunis vtriusque effectus sis proditor, dignus quem rum viri tum fœminę lapidibus à se exigãt, tanquàm qui vtrumque genus iniuria affeceris. Et paulò pòst: Quisquis scortũ se facit, hoc nihil esse queat inutilius: neque enim anima solùm, verùm & corpus eius, qui hæc patrat, infame est, ac certè dignum quod vndequaquè exterminetur: quot tandem, obsecro, gehennæ his plectendis sufficerint? Quòd si audito gehennæ nomine, irrides, ac fidem nõ habes: illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus & in præsenti quoq; vita, gehennæ effigiẽ: quando quidem enim multi futuri erant, qui iis fidẽ minimè habituri essent, quæ post resurrectionem futura sunt, nunc quum iidem audiant esse ignem inextinguibilẽ, à rebus præsentibus illos Deus erudiuit: tale est igitur Sodomorũ incendium, & vastatio illa: id quod sciũt ij, qui ad ea loca profecti, plagam illam diuinã, ac cælestium fulminum opus oculis subiecere. Cogitato quàm graue illud sit peccatũ, vt quod ipsam gehennam etiam ante tempus existere coegerit. Nam posteaquàm permulti verba despicerẽt, illis Deus per ipsa demùm opera, gehennæ effigiem ostendit, noua quadam ratione: erat enim præter omnium opinionem pluuia illa, quoniam quidẽ & præter naturam ipsa coitio: atque ea quidem pluuia terram exussit, quoniam & illorũ animos desiderium, ob quod pluuia eadem ferebatur cõtrà quàm solita ista ac quotidiana ferri soleat: neque enim non excitabat modò terræ vterum ad fructuum generationem, sed & ad seminũ susceptionem, inutilem efficiebat. Talis enim erat ipsa Sodomorum coitio, eiusce modi corpus inutilius reddens. Quid enim vtro corpus suum meretricio more prostituente abominabilius? quid autẽ scelestius? O insaniam, ô stupiditatem. Vndè, malùm, hæc debacchata est cõcupiscentia, humanam naturam hostium incõmodis, atque adeò tanto grauioribus afficiens, quanto anima corpore præstãtior est: O vos & brutis insipientiores, & canibus impudentiores: nusquàm enim huiusmodi congressus apud illos: sed agnoscit proprios terminos natura. Vos autem genus vestrum infamius brutorũ genere effecistis, & in his, quę dico, iniurij, & per vos inuicem iniurij. Vndè igitur mala hæc enata sunt? à deliciis, à Dei ignoratione, quum enim excusserit quis Dei timorem, protinus bona omnia pessum eunt.

Gehennæ ignis Sodomorum, effigies gehennæ.

Canibus impudentiores.

4. TERTVLLIANVS in libro de pudicitia: Reliquas autem libidinum furias impias in corpora & in sexus vltra iura naturæ, non modò limine, verùm omni Ecclesiæ tecto submouemus, quia non sunt delicta, sed monstra.

Non sunt delicta, sed monstra.

5. AVGVSTINVS libro tertio Confessionum, capite octauo: Itaque flagitia quæ sunt contra naturam, vbique ac semper detestanda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu diuina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines, vt se illo vterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cùm eadem natura, cuius ille author est, libidinis pernersitate polluitur.

Vitia cõtra naturam, semper detestanda ac punienda.

6. IDEM in epistola centesima nona ad monachas: Non carnalis, sed spiritalis inter vos debet esse dilectio. Nam quæ faciunt pudoris immemores, etiam fœminis fœminæ, iocando turpiter & ludẽdo, non solùm à viduis & intactis ancillis Christi in sancto proposito constitutis, sed omninò nec à mulieribus nuptis, nec à virginibus sunt facienda nupturis.

7. IN

7. IN Codice Institiniani, libro nono, titulo nono: Ad legem Iuliam de adulteriis & stupro, lege trigesimaprima Constantij & Constantis Imperatorũ. Cùm vir nubit, in fœmina vitos paritura quid cupiatur, vbi sexus perdidit locum? vbi scelus est id, quod nõ proficit scire? vbi Venus mutatur in alteram formam? vbi amor quæritur, nec videtur? Iubemus insurgere leges, armari iura gladio vltore: vt exquisitis pœnis subdantur infames, qui sunt, vel qui futuri sunt rei.

Supplicio afficiendi.

8. LEVITICI vigesimo: Qui dormierit cũ masculo coitu fœmineo, vterq; operatus est nefas: morte moriantur, sit sanguis eorum super eos. Qui cũ iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. Et paulò pòst: Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt: & abominatus sum eas.

9. EXODI vigesimo secundo: Qui coierit cum iumento, morte moriatur.

10. IOELIS tertio: Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cũ eis ibi super populo meo, & hęreditate mea Israël, quos dispersérunt in nationibus, & terram meam diuiserunt. Et super populum meum miserũt sortem: & posuerunt puerum in prostibulũ, & puellam vendiderunt pro vino vt biberent.

11. PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neq; adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, &c. regnum Dei possidebunt.

12. AD Romanos, &c.

13. PRIORIS ad Timotheum primo, vt suprà A. testimo. secundo & tertio.

14. AD Galatas quinto: Manifesta sunt autẽ opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. Et his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

15. GENESIS decimooctauo: Dixit Iudas ad Onan filium suum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciens nõ nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram: ne liberi, fratris nomine nascerentur. Et idcircò percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret.

16. HIERONIMVS in caput quintum epistolæ D. Pauli ad Ephesios: Nisi philosophorum quidã Cynicus extitisset, qui doceret omnem titillationem carnis, & fluxum seminis ex qualicunque attritu tactúque venientem, in tempore non vitandum: & nonnulli sapientes seculi in hanc turpem & erubescendam hęresim consensissent, nunquàm sanctus Apostolus scribens ad Ephesios, ad fornicationem, etiam omnem immúditiam copulâsset, & ad immunditiam iunxisset auaritiam: non hanc, qua pecuniam cupimus congregare: sed illam de qua suprà diximus, ne supergrediatur & auarus fraudet in negotio fratrem suum: quòd scilicet insatiabilis & inexpletus, per omnia turpitudinum genera lasciuiæque discurrat.

De peccato mollitiei.

IIII.

Quid scriptura de pauperum oppressione proponit?

Aduenam non contristabis, dicit Dominus, [a] *neque affliges eũ: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Aegypti. Viduæ & pupillo nõ nocebitis: si læseritis eos, vociferabũtur ad me, & ego audiã clamorẽ eorum, & indignabitur furor meus, percutiámque vos gladio, erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli.* Quapropter Aegyptij tot plagis [b] attriti, & cum suo Rege crudelissimóque tyranno Pharaone, qui ne à paruulis [c] quidẽ Hebræorũ occidendis sibi tẽperauit, submersi [d] demùm fuêre, videlicet ob suã in Israelitas plusquã barbaricã immanitatem. *Vidi*, inquit [e] Dominus, *afflictionẽ populi mei in Aegypto, & clamorẽ eius audiui, propter duritiã eorũ qui præsunt operibus: & sciens dolorem eius descendi, vt liberem eum de manibus Aegyptiorũ.* Hinc apud Esaiã quoque interminatur Dominus: [f] *Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes, iniustitiã scripserunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerẽt causæ humiliũ populi mei: vt essent viduæ præda eorũ, & pupillos diriperent.* Et apud eundẽ Prophetam de inhumanis & iniquis Magistratibus extat hęc querimonia: *Principes* [g] *tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequũtur retributiones. Pupillo nõ iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos.* Itẽ *Populum* [h] *meum exactores sui spoliauerunt.* Nec dubium quin ciuitates & prouincię hoc execrando peccato, quod à tyrannicis Magistratibus perpetratur, in summum sæpé discrimen adducantur.

a Exod. 22. d Deu. 15. b 24. c Eccl. 35. c. Ierem. 22. d & 22. a Malac. 3. a 1. Reg. 12. a b b Exod. 7. & deinceps. c Exod. 1. c

d Exod. 14. f g

e Exod. 3. b

f Esa. 10. a Deut. 27. c Iob 24. a Matth. 23. b

g Esaiæ 1. c Ierem. 5. g Zach. 7. c Psal 91. a Amos 4. c

h Esa 3. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. Exodi vigesimosecundo: Aduenã, &c. vt in textu. Si pecuniam mutuã dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eũ quasi exactor, nec vsuris opprimes. Si pign[us] à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

2. Deuteronomii decimoquinto: Si vnus de fratribus tuis, qui moratur intra portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eã pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perspexeris. Caue nè fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septimus annus remissionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolẽs ei quod postulat, mutuũ commodare: nè clamet cõtra te ad Dominũ, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuãdis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tẽpore, & in cunctis ad quæ manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, vt aperias manum tuam fratri tuo egeno, & pauperi qui tecum versatur in terra.

3. Et capite vigesimoquarto: Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, nõ ingredieris domũ eius vt pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo. Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

4. Ecclesiastici trigesimoquinto: Nõ accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitũs. Nónne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? à maxilla enim ascendunt vsque ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis.

5. Ieremiæ vigesimoprimo: Domus Dauid, hæc dicit Dominus, iudicate manè iudicium, & eruite vi oppressum de manu calũniantis: nè fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorũ vestrorum.

6. Et capite vigesimosecundo: Hæc dicit Dominus, facite iudicium & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite cõtristare, neque opprimatis iniquè, & sanguinem innocentem nè effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbũ istud, ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronũ eius, & ascendentes curr[us] & equos, ipsi & serui, & populus eorum. Quòd si non audieritis verba hęc in memetipso iurauí, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

7. Malachiæ tertio capite: Accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, & humiliant viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

8. Secundi Regum duodecimo: Misit ergò Dominus Nathan ad Dauid: qui cùm venisset ad eũ, dixit ei: Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper. Diues habebat oues & boues plurimos valdè, pauper autem nihil habebat omninò præter ouem vnam paruulam, quam emerat & nutriuerat, & quæ creuerat apud eum cum filiis eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: erátque illi sicut filia. Cùm autem peregrinus quidã venisset ad diuitem, parcés ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet cõuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad se. Iratus autẽ indignatione Dauid aduersus hominem illũ nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & nõ pepercerit.

9. Exodi septimo, & sequentibus, vt suprà de peccatis in Spiritum sanctum, quæstione septima, B. testimo. primo & sequent.

10. Item primo capite: Surrexit interea rex nouus super Ægyptum qui ignorabat Ioseph, & ait ad populum suum: Ecce populus filiorũ Israël multus, & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, nè fortè multiplicetur: & si ingruerit cõtra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatísque nobis, egrediatur de terra. Præposuit itaq; eis magistros operũ, vt affligerent eos oneribus: ædificauerúntque vrbes tabernaculorũ Pharaoni Phiton & Rameses. Quantóque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur & crescebant: oderántque filios Israël Ægyptij, & affligebant, illudentes eis: Atque ad amaritudinẽ perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris omníque famulatu, quo in terræ operibus premebantur. Dixit autẽ rex Ægypti obstetricibus Hebræorum, quarum vna vocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens eis: Quomodo obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eũ: si fœmina, reseruate. Et post pauca: Præcepit ergò Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proiicite: quicquid fœminini, reseruate.

11. Et capite decimoquarto: Cũ extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibúsq; Ægyptiis occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus. Reuérsæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercit[us] Pharaonis, qui sequentes, ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis.

12. Et cap. 3. Vidi afflictionem, &c. vt in textu.

13. Esaiæ decimo. Væ qui condunt, &c. vt in textu. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? Ad cuius confugietis auxiliũ: & vbi derelinquetis gloriam vestram, ne incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

14. De-

14. Deuteronomii vigesimoseptimo. Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. Et dicet omnis populus, Amen.

15. Iob vigesimoquarto: Ab omni potẽte nõ sunt abscondita tẽpora: qui autem nouerunt eũ, ignorant dies illius. Alij terminos trãstulerũt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Asinum pupillorũ abegerunt, & abstulerũt pro pignore bouem viduæ. Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absque vestitu & esurientibus tulerunt spicas. Inter aceruos eorum meridiari sunt, qui calcatis torcularibus sitiũt. De ciuitatibus fecerunt víros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

16. Matthæi vigesimotertio: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes. Propter hoc ampliùs accipietis iudicium.

17. Esaiæ primo: Principes tui, &c. vt in textu.

18. Ieremiæ quinto: Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessimè. Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiusmodi non vlciscetur anima mea?

19. Zachariæ septimo: Et factum est verbũ Domini ad Zachariam, dicens: Iudicium verum iudicate, & misericordiã & miserationes facite vnusquisque cum fratre suo. Et viduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari: & malũ vir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes: & aures suas aggrauauerunt, ne audirent.

20. Psalmo nonagesimotertio: Vsquequò peccatores Domine, vsquequò peccatores gloriabuntur? Populum tuum Domine humiliauerunt, & hæreditatem tuam vexauerunt. Viduam & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt. Et dixerunt, Nõ videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem, nõ audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?

21. Amos quinto: Idcircò, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electã tollebatis ab eo: domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & nõ bibetis vinum earum. Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipiẽtes munus, & pauperes deprimentes in porta.

22. Esaiæ tertio: Populum meum exactores sui spoliauerunt. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

V.

Quid postremò Scriptura docet de mercede operariis retenta vel imminuta?

A. Apud Iacobum Apostolum legimus, quàm is grauiter diuitibus exprobret crudelem tenacitatem, summámque in defraudandis operariis iniquitatẽ. [a] *Eccè merces*, inquit, *operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Ecclesiasticus [b] verò in hunc modum, *Panis egentium*, ait, *vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.*

a Iacob. 5.

b Eccl. 34. d 7.

B. Itaque lege diuina sancitum est, [c] *Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustẽtat animam suam: nè clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.*

c Deut. 24. k Leuit. 19. c Tob. 4. c Matth. 5. a

TESTIMONIA.

1. A. Iacobi quinto: Ecce merces, &c. vt in textu.

2. Ecclesiastici trigesimoquarto: Panis egentium, &c. vt in textu.

3. Et capite septimo: Non lædas seruum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua: non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

1. B. Deuteronomii vigesimoquarto: Non negabis, &c. vt in textu.

2. Leuitici decimonono: Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque manè.

3. Tobiæ quarto: Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omninò non remaneat.

4. Malachiæ tertio: Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, & humiliant viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VI.

Quò referenda est omnis hæc de peccatis tractatio, & quis illius vsus.

A. Hæc tractatio ad priorem spectat Christianæ Iustitiæ, partem, quę in malis cognoscēdis & fugiēdis est posita. Vsus autē ac fructus tractationis est, ea quę verè mala, Deo contraria, hominibus pernicioſa sunt, ritè discernere, discreta prorsus cauere, & si quid horum admissum sit, sedulò expiare.

a Prou. 14. b. B. Hinc etiam discimus, quo modo sapiens à stulto, iustus ab impio differat.[a] b. Pou. 18. a *Sapiēs* enim *timet, & declinat à malo: Stultus verò trāsilit, & cōfidit.*[b] *Nō* enim *recipit stultus verba prudētiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius*, teste Salomone, c. Prou. 4. c. qui hoc etiā scriptū reliquit: [c] *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit vsque ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa: nesciūt vbi corruant.* Plerique d Aug. de gratia & lib. arb. ca. 5. & li. 3. de libe. arb. c. 21. Bernar. epist. 77. ad Hugonem. Chryso. homil. 26. in epist. ad Rom. certè peccata quæ indicauim[9], pernicioſas illas animorū pestes, tupiter[d] ignorāt: alij vt norint maximè, nō fugiunt tamen, neq; detestātur. Pessimi verò illi sunt, qui peccati consuetudine[e] obdurueruūt: de quorum genere dictum est illud: [f] *Impius cùm in profundū venerit peccatorū, cōtemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobriū.* Ea verò imprimis conténit, quę Christiana Iustitia nō solùm ad e Vide sup. de obstinatione, & Aug. in Enchirid. ca. 80. f. prouer. 18. a. vitiorū obseruationem seu differentiam cognoscendam, sed etiam ad eorum deuitationem & expiationem adhibendam postulat.

TESTIMONIA.

1. B. PROVERBIORVM decimoquarto.
2. DECIMOOCTAVO &,
3. QVARTO capite, vt in textu.

Ignorantia legis diuinæ an excuset. Roma. 2. 4. AVGVSTINVS de gratia & libero arbitrio capite tertio: Nec ipsi sine pœna erunt, qui legem Dei nesciunt. Qui enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: qui autem in lege peccauerunt, per legē iudicabuntur. Quod mihi non videtur Apostolus ità dixisse, tanquàm peius aliquid significauerit esse passuros qui legem nesciunt in peccatis suis, quàm illos qui sciunt. Peius enim videtur esse perire, quā iudicari. Sed cùm hoc de gentibus & de Iudæis loqueretur, quia illi sine lege sunt, isti autem legem acceperunt: quis audeat dicere, Iudæos qui in lege peccāt, nō esse perituros, cùm in Christum nō crediderunt, quandoquidem de illis dictū est, per legem iudicabuntur? Sine fide enim Christi nemo liberari potest, ac per hoc ità iudicabuntur vt pereant. Nā si peior est conditio nescientiū, quā scientium legem Dei, quomodò verū erit quod Dominus in Euangelio ait, Seruus qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: seruus autem qui scit volūtatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis. Ecce vbi ostēdit grauiùs peccare hominē scientem quàm nescientem: nec tamen ideò confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim, nescisse: aliud, scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur, Noluit intelligere vt benè ageret. Sed & illa ignorantia quæ nō est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tanquā simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, vt sempiterno igne non ardeat: si propterea non credidit, quia non audiuit omninò quod crederet, sed fortassis vt mitiùs ardeat: non enim sine causa dictū, Effunde iram tuā in gentes quæ te non nouerūt. Et illud quod ait Apostolus, Cùm venerit in flāma ignis dare vindictam in eos, qui ignorāt Deū. Veruntamen vt habeamus & ipsam scientiam, nè dicat vnusquisque, nesciui, non audiui, non intellexi: voluntas cōuenitur humana vbi dicitur, Nolite esse sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus: quamuis peior appareat de quo dictum est, Verbis nō emēdabitur seruus durus: si enim & intellexit, nō obaudiet. Quando autem dicit homo, Non possum facere quod præcipitur, quoniā concupiscentia mea vincor: iam quidem de ignorantia non habet excusationem, nec Deum causatur in corde suo, sed malum suum in se cognoscit & dolet: cui tamen dicit Apostolus, Noli vinci à malo, sed vince in bono malū. Et vtiquè cui dicitur, Noli vinci, arbitrium sine dubio voluntatis eius conuenitur: velle enim & nolle,* propriæ voluntatis est.

Lucæ 12.

Aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Psal. 35.

Psal. 78. 1. Thess. 4. Psal. 31. Prouer. 29. Roman. 7. *Proprie.

5. IDEM libro tertio de libero arbitrio, capite vigesimosecundo: Non enim quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum: sed quod scire non studuit, & quòd dignam facilitati comparandæ ad rectè faciēdum operam non dedit.

Per ignorantiam etiam peccata.

6. BERNARDVS epistola septuagesimaseptima ad Hugonem de sancto Victore: Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potiùs propheram irrideat deprecantē & dicentem: Delicta iuuētutis meæ & ignorātias meas nè memineris. Forsitan & reprehendet Deum exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionē. Loquitur enim in Leuitico ad Moysen, dicēs: Anima si peccauerit: Leuit. 4.

per ignorantiam, fecerítque vnū ex his quæ lege Domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationémque peccati. Et tursùm: Qui orabit pro eo quod nescièns fecerit, & dimittetur ei, quia per errorē deliquit in Domino. Si ignorātia nūquā peccatum est, cur dictum est in epistola ad Hebræos, quia in secūdo tabernaculo semel in annos solus pontifex intraret non sine sanguine, quē offerret pro sua & populi ignorātia? Si peccatum ignorātiæ nullū est, nō ergò peccauit Saulus quòd persecutus est Ecclesiam Dei, quoniā quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Beuè itaq; faciebat quòd erat blasphemus & persecutor, & contumelioſus, quòd erat spirans minarum & cædis in discipulos Domini, in hoc ipso quippe abūdanter æmulator existens paternarum suarū traditionum. Non ergò debuit dicere, Misericordiā consequutus sum: sed, mercedem recepi, quippe quem ignorantia à peccato reddebat immunem, insuper & cmulatio remunerabilem iudicabat. Si, inquam, ignorantia nunquàm peccatur, quid ergò causamur aduersus occisores Apostolorum, quoniam quidem non solùm malum esse nesciēbant interficere illos, sed insuper quoque id faciēdo arbitrati sunt obsequium se præstare Deo? Sed & frustrà in cruce Saluator pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescientibus (ipso teste) quid facerent, & ità nequaquàm peccantibus. Neque enim fas est, vllatenùs suspicari mentirū fuisse Dominum Iesum, apertè perhibentem eos ignorare quid facerent: & si fortè de Apostolo dubitet quis, quòd carnem suā æmulans, sicut homo mētiri potuerit, vbi ait: Si enim cognouissent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixissent. Nunquid non ex his satis appāret, in quantis iaceat ignorātiæ tenebris, qui ignorat peccari posse interdùm per ignorantiam?

Eadem.

Hebr. 9.

1. Tim. 1.

Galat. 1.

1. Timo. 1.

Ioan. 16. Lucæ 23.

1. Cor. 2.

7. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimasexta in epistolam ad Romanos: Stadium, præsens hęc vita est, & innumeros oculos, quos circunquaquè dirigamus, habere oportet: neque putandū, ad apologiam sufficere ignorantiam: erit enim, erit inquam, quando & ignorātiæ pœnas dabimus, quādo scilicet & ipsa ignorantia veniam nō habebit. Nam & Iudęi ignorārunt, sed ea ignorārunt quorum ignorantia veniā nō meretur: & Græci ignorārunt, sed excusationem non habent. Quòd si ea ignoraueris quæ sciri non possunt, præter culpam eris: si verò quæ scitu & possibilia sunt & facilia, extremas pœnas meritò dabis. Nisi enim vehemētet pigri negligentésque fuerimus, sed quæcunq; ad nos pertinent, tùm attulerimus, & in his quæ ignoramus, manū porriget Deus, id quod & Philippensibus scribit Paulus: Et si quid aliter, inquit, sentitis, hoc quoquè vobis Deus reuelabit. Si verò nihil eorum quæ nostræ sunt potestatis, expedire voluerimus, neque illius potiemur auxilio.

Quæ ignorātia excusationem non habet.

Deus adiuuat ignorantes, cū faciunt quod possunt Philip. 3.

8. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite octuagesimo: Peccata quamuis magna & horrenda cùm in consuetudinem venerint, aut parua aut nulla esse creduntur: vsqueadeò vt nō solùm non occultanda, verum etiam iam prædicanda ac diffamāda videantur: quando sicut scriptum est, Laudātur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Talis in diuinis libris iniquitas & clamor vocatur. Sicut habes apud Esaiā Prophetam de vinea mala: Expectaui, inquit, vt faceret iudicium, fecit autem iniquitatem, & non iustitiā, sed clamorem. Vndè est illud in Genesi, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est. Quia non solùm iam apud eos non puniebantur illa flagitia, verumetiā publicè velut lege frequentrabātur. Sic nostris temporibus ità multa mala, etsi non talia, in apertam cōsuetudinem iam venerunt, vt pro his non solùm excōmunicare aliquem laicum nō audeamus, sed nec clericum degradare. Vndè cùm exponeré ante aliquot annos Epistolam ad Galatas, in eo ipso loco vbi ait Apostolus, Timeo nè fortè sine causa laborauerim in vobis: exclamare compulsus sum, Vę peccatis hominum, quæ sola inusitata exhorrescimus, vsitata verò, pro quibus abluendis filij Dei sanguis effusus est, quamuis tam magna sint, vt omninò claudi cōtra sese faciant regnū Dei, sępè videndo omnia tolerare, sæpè tolerando nōnulla etiam facere cogimur. Atque vtinàm, ô Domine, non omnia quæ non poterimus prohibere, faciamus.

Consuetudo peccandi facit vt de peccato homo etiam glorietur. Psal. 9.

Esaiæ 5.

Gen. 18.

Sola inusitata peccata exhorrescimus.

Gala. 4.

9. PROVERB. decimooctauo, vt in textu.

DE PECCATORVM EXPIATIONE.

I.

Quibus verò modis peccata expiantur?

HIcī primis est extra cōtrouersiā, Christū nobis esse[a] propitiatorē, & illū Dei [b] agnū, qui tollit peccata mūdi, quíq; solus remissionē peccatorum nobis potuerit promereri, & purgationem eorum facere.

a Ro 3. d 1. Ioan. 2. a 4. b 1. c b Ioan. 1. d Mat. 1. ad 1. Cor. 1. d 1. Timo. 2. a Heb. 1. a 9. c Actor. 4. b Concil. Trident. sess. 5. ca. 3. & sess. 6. c. 1. & 7.

B. Deindè certum est, Deum fide purificare corda, vt Petrus [c] inquit, quòd citra fidem (humanæ salutis ostiū ac fundamentū) nullus peccatorum remissionem aut expiationē consequi aut sperare possit. Fide verò [d] destituuntur, qui cū Ecclesiæ fide non consentientes, vana quadā [e] fiducia peccati remissionē & iustificationis gratiā propter Chri-

c Act. 15. b Heb. 11. a b Gal. 2 c 3. a Rom. 3. d Lucæ 7. f Eph. 2. b Trid. sess. 6. c. 8.

d Auguſt. tract. 67. in Ioan. Leo ser. 4. de Natiu. Dom.

e Vide supra de præsumptione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stum sibi aliisque pollicemur.

Orig.homil.2 in Lenit. Aug.lib.3,concor. Ceseſ.cap. 22. Chryſoſt.conſobr 4. de Lazaro in fin. & homi. 6. in Ioan.

C. Qui verò in Eccleſiæ fide & eius vnitate perſiſtentes, à peccatis cupiunt liberari, multos illi modo[f] ad peccatorum ſuorum expiationẽ in Scriptura propoſitos habẽt, inter quos principem tenet locum Pœnitentiæ Sacramentũ, quo neglecto,[g] fruſtrà de reliquis lethalium peccatorum remediis adhibendis agitur. Hoc enim vt præſens, ità neceſſarium pharmacum Chriſtus animarum medicus inſtituit, contra omnẽ peccati lepram valiturum, ídque commendans dixit ſacerdotibus:[h] *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

f. Vide ſuper. de Sacramento pœnitentiæ.

h. Ioan.20.c

D. Secũdò purgantur & expiantur eleemoſyna: quia ſcriptũ eſt,[i] *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & nõ patietur animam ire in tenebras.* Monet igitur Propheta:[k] *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.*

I. Tob.4.b 12. b Eccl. 3. b d Prou.15.b 15.d 16.a 21.c 21.f

k Dan. 4. e Eſai.58. e Hebr. 13.e. Vide ſuperius de eleemoſyna.

E. Tertiò remittuntur peccata, dum quamtumuis læſi, fratri offenſam condonamus, dicente Domino:[l] *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater cæleſtis delicta veſtra.*

l Matt.6.b Luc.6.e Matt. 11.c Eccl.28.a

F. Quartò idem fit, cùm peccantẽ fratrẽ corripiendo emẽdamus ac lucrifacimus, ſicuti ſcriptum eſt:[m] *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

m Iacob 5.d

G. Quintò huc pertinet abũdantia ſynceræ charitatis, ad impetrãda & conficienda bona omnia præpotẽtis: ob quam de Magdalena dicitur:[n] *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*[o] *Charitas enim operit multitudinem peccatorum.*

n Luc.7.g. o. Prou.10.b 1. Pet.4.b

H. Sexto ad idẽ valet[p] cõtriti cordis ſacrificiũ, quod nunquã deſpicit Deus, & humilis cognitio ſui, cõfeſsióque peccatorũ.[q] Reſpicit enim Dominus in oratione humilium, & nõ deſpicit preces eorũ. Vt hinc etiã Dauid de ſeipſo teſtetur:[r] *Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiã meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Ac Ioanes generatim omnibus verè cõfitentibus hanc gratiam pollicetur.[s] *Si cõfiteamur, inquit, peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Igitur[t] Niniuitæ cùm humilitatis & pœnitentiæ operibus ſedulò inſiſterent, præſentẽ Dei iram placauerũt, & iamiã imminens vrbi ac patriæ exitium auerterunt. Quare ſic de illis ſcriptũ legimus:[u] *Vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.*

VI.

p Pſalm. 50 d Lucæ 18.c Matth 18.d Eccl 21.a

q Pſal.101.c

r. Pſal.31.b

f 1.Ioan.1.d

s Ionæ 3. b c Matth.12. d Lucæ 11.d 3.Reg. 21.g Sap. 11.d Cypr.epi.40.8.& 26.

u Ionæ 3. d Nume. 25.c d Pſal.105.c

I Sic demùm Scriptura teſte diſcimus, his[x] aliiſq; modis & officiis veræ pietatis Chriſti gratia editis, hoc effici, vt credentiũ & pœnitentiũ in Eccleſia, ſicut diximus, peccata expientur. Eóq; ſpectans Apoſtolus, monet:[y] *Has habentes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Nec minùs grauitèr Iacobus: *Emundate*, inquit, *manus peccatores, & purificate corda, duplices animo. Miſeri eſtote, & lugete, & plorate: riſus veſter in luctũ conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.* Etenim non ſufficit mores in melius commutare & à factis malis recedere, vt Auguſtini verbis[a] iterùm vtamur, niſi etiã de iis quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis

x Prouerb.10.a Acto. 8.ad 2.Cor.7.c

y 2.Cor.7.a 2.Tim.2.d

z Iacob.4.c Ezech.18.f

a Homil. 50.ex 50.ca.15. Et in Enchir.c 70. & Cyprian. de lapſis in fine, & alij vt ſuprà de Satisfact.

tatis gemitum, per contriti cordis ſacrificiũ, coopertibus eleemoſynis.

K. Alioquin quiſquis de peccatis lethalibus in ſe aliqua dominari cognouerit, vt idẽ[b] Auguſtinus eſt author, niſi dignè ſe emendauerit, & ſi habuerit ſpatiũ, lõgo tempore pœnitẽtiam egerit, & largas eleemoſynas erogauerit, & à peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne, de quo dixit[c] Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æterna illum flamma ſine vllo remedio cruciabit. Non enim capitalia poſt hanc vitam, ſed minuta peccata purgantur expiantúrque.

b Serm. 41. de Sanctis.

c 1.Cor. 3. c. Idem Auguſt. hom.16. ex 50. In Enchir. c. 6^m. Item de fide. & operibus, cap. 16. & q.1. ad Dulcitium.

TESTIMONIA.

Peccata tollitur merito Chriſti mediatoris per Sacramenta applicato.
2.Tim.1.
Rom.5.
1.Cor.1.

1. A. Concilivm Tridentinum ſeſſione quinta, canone tertio: Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine vnum eſt, & propagatione, non imitatione transfuſum omnibus, ineſt vnicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium aſſerit tolli, quàm per meritũ vnius mediatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nos Deo reconciliauit in ſanguine ſuo, factus nobis iuſtitia, ſanctificatio & redẽptio: aut negat ipſum Chriſti Ieſu meritum, per Baptiſmi ſacramẽtum in forma Eccleſiæ ritè collatum, tàm adultis quàm paruulis applicari: anathema ſit, quia non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vndè illa vox, Eccè agnus Dei, Eccè qui tollit peccata mundi. Et illa: Quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

Adæ.5. Ioan.1. Galat.3.

2. Et ſeſſione ſexta, capite ſecundo: Quo factum eſt, vt cœleſtis pater, pater miſericordiarũ, & Deus totius cõſolationis, Chriſtum Ieſum, filium ſuum, & ante legem, & legis tempore multis ſanctis patribus declaratum ac promiſſum, cùm venit beata illa plenitudo temporis, ad homines miſerit: vt & Iudæos, qui ſub lege erant, redimeret, & gentes, quæ non ſectabantur iuſtitiam, iuſtitiam apprehẽderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius pro peccatis noſtris, non ſolùm auteẽ pro noſtris, ſed etiã pro totius mundi.

1.Cor 1.
Galat.4.
Rom.9. Galat.4.

Rom.3.

Ioan.2. Chriſtus meritis nobis iuſtificationem.

3. Et capite ſeptimo eiuſdem ſeſſionis: Meritoria cauſa iuſtificationis, eſt dilectiſſimus vnigenitus ſuus, Dominus noſter, Ieſus Chriſtus: qui cùm eſſemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, ſua ſanctiſſima paſſione in ligno crucis nobis iuſtificationẽ meruit, & pro nobis Deo Patri ſatisfecit.

4. Ad Romanos tertio: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem, per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore: vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificãs eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. Vbi eſt ergò gloriatio tua? Excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non, ſed per legem fidei. Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.

5. Primæ Ioannis ſecundo: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ, Ieſum Chriſtũ iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

6. Et capite quarto: In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.

7. Item capite primo eiuſdem epiſtolæ: Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce, ſocietatem habemus ad inuicem, & ſanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato.

8. Ioannis primo: Altera die vidit Ioãnes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

9. Matthæi primo: Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

10. Prioris ad Corinthios primo: Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo & iuſtitia & ſanctificatio & redẽptio, vt quemadmodùm ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

11. Prioris ad Timotheum ſecundo: Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus: qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus: cuius teſtimonium temporibus ſuis confirmatum eſt.

12. Ad Aebræos primo: Qui cũ ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portánsque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis.

13. Et capite nono: Chriſtus autem aſſiſtens põtifex futurorum bonorum, per amplius & perfecti^o tabernaculum non manufactum, id eſt, non huius creationis: neque per ſanguinem hircorũ aut vitulorum, ſed per proprium ſanguineẽ introiuit ſemel in ſancta, æterna redẽptione inuenta. Si enim ſanguis hircorũ & taurorũ & cinis vitulæ adſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritũ ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti?

14. Actorvm quarto: Hic eſt lapis qui reprobat^o eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli, & non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomẽ eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

15. Actorvm decimo quinto: Cùm autem magna cõquiſitio fieret, ſurgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, vos ſcitis quoniã ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meũ audire Gẽtes verbũ Euangelij, & credere. Et qui nouit corda De^o, teſtimonium perhibuit, dans illis Spiritum ſanctum, ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos &

Universidad de Deusto
Biblioteca

illos, fide purificans corda eorum.

2. Ad Hebræos vndecimo: Est autem fides sperãdarum substantia rerum, argumentũ non apparẽtium. Sine fide autem impossibile est placere Deo.

3. Ad Galatas secundo: Scientes autem quòd non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

4. Et capite tertio: Prouidens autẽ scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænunciauit Abrahæ, Quia benedicentur in te omnes gentes.

5. Ad Romanos tertio, vt suprà A. testim. quarto.

6. Lvcæ septimo: Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit, vade in pace.

7. Ad Ephesios secundo: Gratia enim estis saluati per fidem, (& hoc non ex vobis, Dei enim donũ est) non ex operibus, vt nè quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.

Rom. 5. Quomodò per fidem iustificari dicamur.

8. Concilivm Tridentium sessione sexta, capite octauo: Cùm verò Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, & gratis: ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expressit: vt scilicet per fidem ideò iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis: sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius cõsortium peruenire: gratis autem iustificari ideò dicamur, quia nihil eorũ, quæ iustificationẽ præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiã promeretur: si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin, vt

Rom. 11. Ephes. 2. idem Apostolus inquit, gratia iam non est gratia.

9. Avgvstinvs tractatu (exagesimo septimo in Euangeliũ Ioannis: Proindè respuendi sunt à corde Christiano, qui putant ideò dictũ multas esse mãsiones, quia extra regnum cælorũ erit aliquid, vbi maneant beati innocentes, qui sine baptismo ex hac vita emigrârunt, quia sine illo in regnum cælorum intrare non potuerunt: hæc fides non est fides,

Solà Catholica fides, est fides. quoniam non est vera & Catholica fides.

10. Leo Magnus sermone quarto de natiuitate Domini: Magnum præsidiũ est fides integra, fides

Fides nisi integra & vna sit, fides non est. vera, in qua nec augeri ab vllo quicquam, nec minui potest: quia nisi vna est, fides non est, dicente

Ephe. 4. Apostolo, Vnus Dominus, vna fides, vnũ Baptisma, vnus Deus & Pater omnium, qui super omnes & per omnia, & in omnibus nobis. Huic vnitati (dilectissimi) inconcussis mentibus inhærete, & in hac omnẽ sectamini sanctitatẽ, & í hac præceptis

Hebr. 11. Domini deseruite: quia sine fide impossibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castũ

Abac. 2. est, nihil viuum. Iustus enim ex fide viuit. Quã qui diabolo decipiente perdiderit, viuẽs mortuus est. Quia sicut per fidem iustitia, ità etiam per fidẽ verã vita obtinetur æterna, dicẽte Domino Saluatore:

Ioan 17. Hæc est autẽ vita æterna, vt cognoscant te solũ verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

Variis modis in noua lege peccata remittuntur. 1. C. Origenes homilia secunda in Leuiticũ: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis: audi nunc quanræ sint remissiones peccatorũ. In Euangelio est ista prima, qua baptizamur in remissionem peccatorũ: secũda remissio est in passione martyrij: tertia est, quæ per eleemosynã datur. Dicit enim Saluator: Veruntamen date quæ habetis, & ecce omnia mũda sunt vobis: Quarta nobis sit remissio peccatorum, quando & nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim dicit ipse Dominus & Saluator: Quia si remiseritis fratrib⁹ vestris ex corde peccata, & vobis remittet peccata vestra pater vester: quòd si nõ remiseritis fratrib⁹ vestris ex corde, nec vobis remittet pater vester. Et ipse in oratione nos dicere docuit: Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Quinta peccatorũ remissio, quũ cõuerterit quis peccatorẽ ab errore vię suæ. Ità enim dicit scriptura diuina: Quia qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluat animã eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorũ. Sexta quoquè fit remissio per abundantiam charitatis, sicut & ipse Dominus dicit: Amen dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Et Apostolus dicit: Quoniam charitas operit multitudinem peccatorũ. Est adhuc & septima, licèt dura & laboriosa, per pœnitẽtiam remissio peccatorum, quum lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte: quum non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, secũdùm eum, qui ait: Dixi, Pronunciabo aduersùm me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod Iacobus Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet presbyteros Ecclesiæ, & imponant ei manus, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmũ, & si in peccatis fuerit, remittẽtur ei. Et tu ergò quum venis ad gratiã Baptismi, vitulũ offers, quia in morte Christi baptizatis: cùm verò ad martyrium duceris, hircum obtulisti, quia authorem peccati diabolum iugulâsti. Quum autem eleemosynam feceris, & ergà indigentes affectum misericordiæ solicita pietate impenderis, altare sacrum hœdis pinguibus onerâsti. Quòd si ex corde peccatum remiseris fratri tuo, & iracundia, & timore depositio, mitem intra te & simplicem recollegeris animum, immolâsse te arietẽ, vel agnum in sacrificium obtulisse cõfide. Porrò autem si diuinis lectionibus instructus, meditando sicut colũba, & in lege Domini vigilando die ac nocte, ab errore suo cõuerteris peccatorem, & abiecta nequitia ad simplicitatem eũ colũbæ reuocaueris, atq; etiã adhærendo sanctis, feceris eũ societatem turturis imitari, par turturũ aut duos pullos columbarum Domino obtulisti. Quòd si illa (quæ & spe & fide maior est (charitas abundauerit in corde tuo, ità vt diligas proximũ tuũ, nõ solùm sicut teipsum, sed sicut ostendit ille qui dicebat, maiorẽ hac charitatem nemo habet, quã vt animam suam ponat pro amicis suis: panes similagineos in charitatis oleo subactos, sine vllo fermento malitiæ & nequitiæ in azymis synceritatis & veritatis te obtulisse cognosce. Si autem in amaritudine flet⁹ fueris, luctu, lachrymis & lamẽtatione confectus, si carnem tuam maceraueris, & ieiuniis ac multa abstinentia aridã feceris, & dixeris, quia sicut in frixorio confixa sunt ossa mea: tunc sacrificiũ similæ à sartagine vel craticula obtulisti. Et hoc modo inueneris tu veriùs & perfectiùs secundùm Euangelia offerre sacrificia, quæ secunda-

Martyrio, & eleemosynis. Luc. 12. Condemnãdo offensus. Matth. 6. Marc. 11.

Matth. 6.

Conuertendo proximum. Iacob. 5.

Charitatis & abundantia. Luc. 7.

1. Pet. 4. Pœnitentiã & confessio Dauidica. Psal. 9. 40. & 31.

Extrema vnctione. Iacob. 5.

Præditi iustificantur cum charitate & charismatibus reuelationis, sapientiæ, &c. quorũ, vide in Leuitico.

secundùm legem offerre non potest Israël.

Nõ solùm baptismo à peccatis mundamur. Verbo. Ioan. 15.

2. Avgvstinvs libro secundo contra Cresconiũ Grammaticũ, capite duodecimo: Ideò vobis non videntur mundari, cùm ad nos à vobis transeunt, quia non denuò baptizantur, quasi solo baptismo quem repeti non oportet, cùm idem atque vnus est, homines ab errore mundentur. Mũdantur & verbo veritatis ab illo qui ait, Iam vos mundi estis, propter verbũ, quod locutus sum vobis. Mũdantur & sacrificio contriti cordis ab illo de quo dictum est: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Mundantur & eleemosynis ab illo qui ait: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate ab illo, qui per Apostolum Petrum dixit, Charitas cooperit multitudinem peccatorum: quæ vna si adsit, omnia illa rectè fiunt: si autem desit illa, omnia frustrà fiunt.

Corde contrito. Psal. 50. Eleemosynis Luc. 11.

Charitate. 2 Pet. 4.

3. Chrysostomvs concione quarta de Lazaro, in fine: Vt igitur neque puniamur, neque pœnas demus, in suam quisque cõscientiam ingrediatur, vitámque explicet: cunctísque commissis diligẽter excussis, condemnet animam quæ hæc patrauit, puniátque cogitationem, affligat, cruciétque suam ipsius mentem, supplicium à seipso exigat pro pecca tis, per condemnationem, per diligẽtiam actam pœnitentiam, per lachrymas, per cõfessionem, per ieiunium, per eleemosynam, per cõtinentiam ac charitatem, vt possimus omnes omni modo hic depositis peccatis, multa cum fiducia illuc proficisci.

Quibus modis explanatur peccata.

4. Et homilia sexta in Ioannem: Hac igitur pernicioſa inquirendi cura abiecta, nostra conteramus corda, peccata deploremus, vt à Christo nobis præceptum est, & eorum gratia quæ perperàm & iniquè egimus, compungamur, & summa cum diligentia, quicquid superiori tẽpore ausi sumus, quicquid malignè cõmisimus, animo repetamus, atq; abiiciamus. Ad quod multas nobis Deus vias aperuit. Dic enim tu prim⁹ iniquitates tuas, vt iustificeris. Et iterùm: dixit, Pronunciabo aduersum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Neque enim parùm nobis confert ad magnitudinem peccatorum imminuendam frequens eorum memoria & accusatio. Est & alia operosior, vt nemini qui nos offendit succenseamus, sed iniurias omnes magno & generoso animo obliuioni mandemus. Vis & tertiam? audi Danielem: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Accedit & alia, iugis scilicet oratio, & in deprecationibus ad Deũ cum puritate perseuerantia, quæ non paruam nobis affert consolationem, & à peccatis nos abluit. Ieiunium ad hæc cum proximi charitate, maiorem in modum diuinam in nos iram extinguit. Ignem nanque ardentem extinguit aqua, & eleemosynis purgantur peccata. Decursis igitur his viis omnibus & repetitis, in eisdem assiduè perseueremus: Hoc pacto non modò præterita abluemus peccata, sed in posterum maximum consequemur emolumentum: quippe qui nullam dabimus diabolo occasionem, vt nos in vitæ desidiam, vel in extitialem aliquem affectum pelliciat.

Confessione delentur peccata. Esaiæ 43. Psal. 31.

Condonando offensam.

Eleemosynis Dan. 4.

Oratione assidua.

Ieiunio & charitate.

Eccl. 3.

5. Ioannis vigesimo: Hoc cùm dixisset, insufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis, &c. vt in textu.

1. D. Tobiæ quarto: Si multum tibi fuerit, abundãter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguũ libenter impartiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & nõ patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.

2 Et capite duodecimo: Bona est oratio cum ieiunio, eleemosyna, magis quàm thesauros auri recondere, quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.

3. Ecclesiastici tertio: Fili, susципe senectam patris tui, & nõ contristes eum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & nè spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia ędificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui, & sicut in sereno glacies, soluentur peccata. Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiam.

4. Proverbiorvm decimotertio: Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ.

5. Et capite decimoquinto: Per misericordiam & fidem purgantur peccata.

6. Item decimosexto: Misericordia & veritate redimitur iniquitas.

7. Lvcæ vndecimo: Veruntamen quod superest, date eleemosynã, & eccè omnia mũda sunt vobis.

8. Danielis quarto: Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.

9. Esaiæ primo: Discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduã. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

10. Ad Hebræos decimotertio: Beneficentiæ autem & cõmunionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

s

1. E. Matthæi sexto: Si dimiseritis ho minibũ peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

2. Lvcæ sexto: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condẽnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatã & superefluentem dabunt in sinum vestrum.

3. Marci vndecimo: Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem: vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester q in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra.

4. Ecclesiastici vigesimooctauo: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.

F. Iacobi quinto: Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & cõuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit, &c. vt in textu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. G. Lvcæ septimo: Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam: aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autē ex quo intrauit, nō cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittūtur ei peccata multa, quoniā dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit. Dixit autē ad illam: Remittuntur tibi peccata.

2. Proverbiorvm decimo: Odium suscitat rixas, & vniuersa delicta operit charitas.

3. Prioris Petri quarto: Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum.

1. H. Psalmo quinquagesimo: Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non despicies.

2. Lvcæ decimooctauo: Et publicanus à longè stās, nolebat nec oculos ad cælum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.

3. Matthæi decimooctauo: Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

4. Ecclesiastici vigesimoprimo: Fili, peccâsti? non adiicias iterum: sed & de pristinis deprecare vt tibi dimittantur.

5. Psalmo centesimoprimo: Respexit orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

6. Et trigesimoprimo: Dixit, &c. vt in textu.

7. Primæ Ioannis primo: Si confiteamur, &c. vt in textu.

8. Ionæ tertio: Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorē. Et peruenit verbum ad regem Niniue, & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustēt quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?

9. Matthæi duodecimo: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condēnabunt eam: quia pœnitentiam egērunt in prædicatione Ionæ. Et eccè plus quàm Ionas hic.

10. Lvcæ vndecimo: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egērunt ad prædicationē Ionæ. Et eccè plus quàm Ionas hîc.

11. Tertii Regum vigesimoprimo: Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concitauit enim cū Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est, intantum vt sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israël. Itaque cùm audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnē suam, ieiunauitq;, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliā Thesbiten, dicēs: Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, nō inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

12. Sapientiæ vndecimo: Misereris omniū, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominū propter pœnitentiam.

13. Cyprianvs epistola quadragesima ad plebem de quinque presbyteris schismaticis: Nunc sed ad lapsorum pernicié venenata sua deceptione verterunt, vt ægros, & saucios, & ad capienda fortiora consilia per calamitatem ruinæ suæ minùs idoneos, & minùs solidos, à medela vulneris sui auocent, & intermissis precibus & orationibus, quibus Dominus longa & cōtinua satisfactione placandus est, ad exitiosam temeritatem mēdacio captiosæ pacis inuitent. Et paulò pòst: Eadem nunc ratio, eadem rursùs euersio, per quinque presbyteros Felicissimo copulatos, ad ruinam salutis inducitur, vt non rogetur Deus, nec qui negauit Christum, eūdem Christum, quem negauerat, deprecetur: post culpam criminis tollatur & pœnitentia, nec per Episcopos & sacerdotes Domino satisfiat, sed relictis Domini sacerdotibus contra Euangelicam disciplinam noua traditio sacrilegę instituționis exurgat.

Lib. 1. epist. 3.

Precibus longa satisfactione Dominus placandus est.

Per Episcopos & Sacerdotes Domino satisfaciendum. Lib. 4. epist. 4.

14. Et epistola octaua ad clerū & plebem: Quanquàm sciam, fratres charissimi, pro timore, quem singuli debemus Deo, vos quoquè illic assiduis orationibus & enixis precib⁹ instanter incumbere: admoneo tamē etiā ipsam religiosam solicitudinem vestram, vt ad placandum atque exorandū Dominum nō voce sola, sed & ieiuniis, & lachrymis, & omni genere deprecationis ingemiscam⁹. Et paulò pòst: Virgas igitur & flagella sentimus, qui Deo nec bonis factis placemus, nec pro peccatis satisfacimus. Rogemus de intimo corde & tota mente misericordiam Dei.

Bonis factis Deo placendum & pro peccatis satisfaciendum. Lib. 3. epist. 20.

15. Item epistola vigesimasexta, quę est Moysis & Maximi presbyterorum & aliorum ad Cyprianū. Vbi diuinus metus relinquitur, si tam facilè peccantibus venia præsteturꝰ fouendi sunt sanè ipsorum animi, & ad maturitatis suæ tempus nutriendi, & de scripturis sanctis, quàm ingens, & supra omnia peccatum commiserint, instruēdi. Nec hoc animētur, quia multi sunt: sed hoc ipso magis reprimantur, quia non pauci sunt. Nihil ad extenuationem delicti numerus impudens valere consuerit, sed pudor, sed modestia, sed patientia, sed disciplina, sed humilitas atque subiectio: sed alienū de se expectâsse iudicium, sed alienam de suo actu sustinuisse sententiā. Hoc est quod pœnitentiam probat, hoc est quod impresso vulneri inducit cicatricem: hoc est quod deiectæ mentis ruinas erigit & attollit: quod ardentem delictorum æstuātium vaporem restinguit & finit. Non ea, quę sanorum sunt corporū, medicus ægris dabit: nè importunis cibis tempestatē valetudinis sæuiētis nō reprimat, sed accenuat: scilicet, nè quod potuisset maturi⁹ ieiunio attenuāte sanari, videatur per impatientiam lōgiùs pasta cruditate produci. Eluendæ sunt igitur, impio sacrificio manus inquinatæ, operi-

operibus bonis, & nefario cibo ora misera polluta, pœnitentiæ sunt verę sermonibus expianda, & in secretis cordis fidelis, nouellandus & consecrādus est animus: crebri pœnitentium gemitus audiantur, & iterùm fideles ex oculis lachrymæ profundantur: vt illi ipsi oculi, qui malè simulacra cōspexerunt, qui illicita commiserant, satisfacientibus Deo fletibus deleant.

16. Ionæ tertio: Vidit, &c. vt in textu.

17. Numerorvm vigesimoquinto: Phinees filiꝰ Eleazari filij Aaron sacerdotis, auertit iram meam à filiis Israël: quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem filios Israël in zelo meo. Idcircò loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternum: quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israël.

18. Psalmo centesimoquinto: Et stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio. Et reputatum est ei in iustitiam, in generatione & generationem, vsque in sempiternum.

1. I. Proverbiorvm decimo: Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte.

2. Actorvm octauo: Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse: ait S. Petrus ad Simonem Magum.

3. Posteriorꝭ ad Corinthios septimo: Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur.

4. Ibidem: Has habentes &c. vt in textu.

5. Posteriorꝭ ad Timotheum secundo: Cognouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini. In magna autem domo nō solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quędam quidē in honorem, quædam autem in contumeliam. Si quis ergò emūdauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.

6. Iacobi quarto: Emundate &c. vt in textu.

7. Ezechielis decimooctauo: Et cùm auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suā viuificabit.

8. Avgvstinvs in libro quinquaginta homiliarū, homilia quinquagesima, capite decimoquinto: siue in libro de pœnitentiæ medicina, capite quinto: Non sufficit mores, &c. vt in textu.

9. Et in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimo: Sanè cauendum est, nè quisquā existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnū Dei non possidebunt, quotidiè perpetranda, & eleemosynis quotidiè redimenda. In melius quippe vita est mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodāmodo, vt ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentū peccandi, quanuis miserendo deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

10. Cyprianvs de lapsis: Orare oportet impensiùs & iugare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio & sordibus volutari: post indumentum Christi perditum nullū hîc iam velle vestitum, post diaboli cibum mālle ieiunium: iustis operibus incumbere: quibus peccata purgantur: eleemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur. Quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec tenéri iam nec amari patrimoniū debet, quo quis & deceptus & victus est. Pro hoste vitanda res, pro latrone fugienda, pro gladio metuenda possidentibus & vendenda. Ad hoc tantùm profuerit quod remansit, vt indè crimen & culpa redimatur. Incunctanter & largiter fiat operatio: census omnis in medelam vulneris erogetur: opibus & facultatib⁹ nostris qui de nobis iudicaturus est Dominus, fœneretur. Sic sub Apostolis fides viguit, sic primus credentium populus Christi mandata seruauit, prompti erāt, largi erant, distribuendum per Apostolos totum dabant, & non talia delicta redimebant. Si precē toto corde quis faciat, si veris pœnitentiæ lamentationibus & lachrymis ingemiscat, si ad veniā delicti sui Dominum iustis & continuis operibus inflectat, misereri talium potest, qui & misericordiā suam protulit, dicens: Cùm cōuersus ingemueris, tunc saluaberis, & scies vbi fueris. Et iterùm: Nolo mortem morientis, dicit Dominus, quātum vt reuertatur & viuat. Et Iohel propheta pietatem Domini, Domino ipso monente, declarat: Reuertimi, inquit, ad Dominum Deum vestrū, quoniā misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersùs malitias irrogatas. Potest ille indulgentiam dare, sententiā suam potest ille deflectere. Pœnitenti, operāti, roganti potest clementer ignoscere, potest in acceptū referre quicquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint Sacerdotes: vel si quis plùs eum suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignātis offensam iusta deprecatione placauerit: dat ille & arma rursū, quibus victus armetur: reparat & corroborat vires, quibus fides instaurata vegetetur. Repetet certamen suum miles, iterabit aciē, prouocabit hostē, & quidem factus ad præliū fortior per dolorem. Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus & virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore cōceperit, exauditus & adiutus à Domino: quam contristauerat nupèr, lætam faciet Ecclesiam, nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.

Peccata quibus operibus purgentur, & redimantur.

Act. 2. & 4.

Quorum misereatur Deus, & quibus ignoscat.

Ezec. 18. & 33.

Iohel 2.

Satisfactionibus mouetur & placatur Deus.

1. K. Avgvstinvs sermone quadragesimoprimo de Sanctis, qui est sermo quartus de animabus fidelium defunctorum: Quicunque aliqua de capitalibus peccatis in se dominari cognouerit, nisi dignè, &c. vt in textu. Latiùs vide suprà de Sacramento pœnitentiæ, quæstione nona, C. testimo. tertio.

2. Prioris ad Corinthios tertio: Si quis superædificat super fundamentum hoc, aurū, argentū, lapides pretiosos, ligna, fœnū, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedē accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

3. Avgvstinvs in libro quinquaginta homiliarū, homilia decimasexta, vt suprà de Sacramen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mali catholici non saluabuntur per ignem Purgatorij.

to Pœnitẽtiæ,quæstione nona,C.testim.secundo. 4. ITEM in Enchiridio ad Laurẽtium,capite sexagesimoseptimo: Creduntur autem à quibusdam etiam qui nomen Christi non relinquunt, & eius lauacro in Ecclesia baptizãtur,nec ab ea vllo schismate vel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus viuant, quæ nec diluant pœnitendo, nec eleemosynis redimant,sed in eis vsq; ad huius vitę vltimum diem pertinacissimè perseuerent, salui fururi per ignem: licèt pro magnitudine facinorum flagitiorumque diuturno,non tamen æterno igne puniri.Sed qui hoc credunt,& tamẽ Catholici sunt,humana quadam beneuolentia mihi falli videntur.Nã scriptura diuina aliud cõsulta respõdet.Librum autem de hac quæstione scripsi, cuius titulus est,De fide & operibus,vbi secundùm scripturas sanctas, quantùm Deo adiuuante potui, demonstraui,eam fidem saluos facere, quam satis euidenter expressit Paulus Apostolus, dicens: In Christo enim Iesu neque circũcisio quicquam valet,nec præputium,sed fides quæ (benè) per dilectionem operatur. Si autem malè & non benè operatur,proculdubiò secũdùm Apostolũ Iacobũ mortua est in semetipsa. Qui rursùs ait: Si fidẽ dicat se quisquam habere,opera autem non habeat, nunquid poterit fides saluare eum? Portrò autem si homo sceleratus propter fidem solam per ignẽ saluabitur,& sic est accipiendum quod ait B.Paulus Apostolus,Ipse enim saluus erit,sic tamẽ quasi per ignem:poterit ergò saluare sine operibus fides,& falsum erit quod dixit eius coapostolus Iacobus.Falsum erit & illud,quod idem ipse Paulus dixit:Nolite,inquit, errare. Neque fornicatores, neque idolis seruientes,neque adulteri,neq; molles, neque masculorum concubitores, neque fures,neque auari,neque maledici,neq; ebriosi, neque rapaces,regnum Dei possidebunt. Si enim etiam in istis perseuerantes criminibus,tamen propter fidem Christi salui erunt,quomodò in regno Dei non erunt?

Sola fides viua saluat. Galat.5.

Iaco.2.

1.Cor.5.

Iaco.2.

1.Cor.6.

5. ET in libro de Fide & operibus,capite decimosexto,vt suprà de Sacramento Pœnitentiæ, quæstione nona,B.testimo.sexto.

6. ITEM in libro de octo quæstionibus Dulcitij, quæstione prima,vt ibidẽm.

APPENDIX EX IVDOCI RAVESTEYN TILETANI DOCTISSIMI THEOLOGI LOVANIENSIS CONFVTATIONE CATHOLICA PROPHANÆ CONFESSIONIS MINISTRORVM ANTVVERPIEN. CAPITE 6. VBI CONFVTATVR CALUMNIOSISSIMA CRIMINATIO DOCTRINÆ IESVITARVM.

HAVD temerè in calce tractatus de iustificatione,& fide iustificante, acerbissimã inuectiuã scribunt aduersùs detestandã, ethnicam, & impiam(vt aiunt)Iesuitarum doctrinam,quam in Catechismo illo iussu augustissimi felicis recordationis Cęsaris Ferdinandi olim conscripto,& qui per Belgiã ferè omnium Catholicorum manibus teri solebat,tradunt.Sapiũt sanè, sed vt homines sapiunt huius seculi,quòd eum libellum vel calũniosissimis mendaciis prorsùs ereptum manibus hominum cupiunt.Optimè enim intelligũt,apud eos quibus eius Catechismi doctrina commẽdata est,nouam suam & commentitiam doctrinam,fidem repetire non posse.Calumniantur itaque Iesuitas, vitos religiosos, & instaurandæ Ecclesiæ Christi studiosissimos, dum varios modos expiãdi peccatum docent,quod summum est religionis & Christianæ salutis caput,prorsùs nihil passioni Christi tribuere, & totã iustificationis rationem in operibus ac meritis, homines prorsùs iustitiæ Christi oblitos,collocare.Animaduerte hic obsecro,lector,calumniosissimam malitiam. Cùm sex modos congruos ad expiandum perfectè peccatum collegisset author Catechismi ex scripturis, ac singulos illorum per subiectã, euidentè & solidam scripturam probãsset,tandem subiecit:His, aliisque modis & officiis veræ pietatis præstamus in Christo Iesu, quod admonet Paulus: Has habẽtes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficiẽtes sanctificationẽ in timore Dei.An qui hoc scribit, oblitus tibi prorsùs videtur passionis Christi, & iustitiæ eius,cũ officia pietatis in dictis sex modis cõpræhensa,disertè scribat præstari in Christo Iesu,siue per meritũ ac gratiã Iesu Christi,atque per virtutem sanguinis eius,qui in singulis officiis doctorũ modoũ operatur,& per eos operatur peccatorum expiationẽ,sicut de singulis hoc certissimè testantur scripturæ?Verùm vide calumniosam malitiam. Cùm tam disertè faciat author, in ipsa conclusione sermonis de sex modis expiationis, mentionem Christi Iesu, scriptores isti postremã clausulã (in Christo Iesu)nõ adscribunt: sed dicẽtes,&c.dolosè eam reticẽt. Cùm enim recitãssent verba illa Catechismi:his,aliúsque modis, & officiis veræ pietatis cõparamus atque præstamus,adscribuntur &c:nec addunt quod mox sequitur, etiam in Christo Iesu præstamus: nè si illud fideliter,vt debebant,adderent,malitiosæ calúniæ conuincerẽtur. Solida est igitur Catechismi doctrina,quę ex scripturis colligit varios modos expiãdi peccatũ:quorum tamẽ singuli sanguine Christi nitãtur,& sine sanguinis applicatione ad peccati expiationem inutiles essent & inefficaces. Quid enim operari possit vel etiã sacramentum absolutionis & pœnitentiæ sine sanguine Christi? Quid contritum cor,& spiritus cõtribulatus,si à sanguine Christi seperatus, humanũ tantũ opus sit? Sic & de eleemosyna, & aliis recitatis modis sentiendum est.Nõ igitur æquum,vt propter huiusmodi malitiosas calũnias,patiantur Christiani homines syncerã & breuem institutionem Christianæ religionis,ex manibus excuti: sed ea institutione & doctrina rectè percepta,atque intellecta, animos suos corroborent, atque cõfirment aduersùs deceptionum & seductionum improbissimarum pericula.

2.Cor.7.

ET IN APOLOGIA seu defensione Catholicæ confutationis contra inanes cauillationes Illyrici in capite sexto de Iustificatione: Postquàm hisce modis & Sophismatibus rectam & sanam de iustificatione,deq; operibus iustificatorum doctrinam proculcauit,(Illyricus videlicet)atq; ad bonorũ operũ studiũ homines languidiores ac frigidiores haud dubiè fecit, eõ quòd neq; ad salutem necessaria ea esse,neq; ad salutis aut iustificationis rationẽ pertinere, quin potiùs ab ea excluſa esse, mordicùs defendit:Tãdẽ incipit Iesuitarũ doctrinam,in Catechismo traditam oppugnare, méque aduocatũ seu patronũ eorum, vt ait, actiter inuadit. Cùm Confessio mendacissimè & acerbissimè notaret doctrinam in Catechismo traditã de variis modis expiandi peccata, in capite de expiãdis peccatis,tanquàm ethnicam,impiam & detestandam, quòd in explicatione summi religionis & Christianæ salutis capitis,nullam prorsùs Christi, aut Christi sanguinis mentionem facerent:sed totam iustificationis & expiationis peccatorum rationem in operibus & meritis hominum collocarent, prorsùs verò nihil Christi passioni tribuere: Prodidi artificiosum mendacium, ostendens illum studiosè sententiam Catechismi mutilãsse,ea verba,quæ de Christo Iesu potentissimo peccatorum expiatore subiecta erant, amputando. quæ sunt hæc:His,aliisque modis,& officiis veræ pietatis præstamus in Christo Iesu, quod admonet Paulus: Has habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Hac fraudulentia ac calumnia patefacta, Illyricus de mendacio aperto conuictus, aliò confugit.

*Contentionẽ mouet de vi & significatione phrasis illius (in Christo Iesu) in scripturis, & dicit eã variè in scripturis accipi. Nam aliquando significare tantũ baptizatum esse,& Christianũ vocari, vt cùm Paulus dicit Andronicum aut Iuniã fuisse ante se in Christo:aliquãdo verò mystico Christi corpori insitum esse. Ipsi sanè,*inquit, *Iesuitæ non exponũt illam phrasim,quid eis eo loco valeat, & quis eius locutionis proprie sensus sit: In Christo Iesu hæc officia præstamus, aut his modis peccata expiamus. Et rectè,* inquit, *quis posset dicere, Israëlitas fuisse, & sua religionis mysteria egisse in Moyse.sicut Apostolus dicit omnes in Moyse baptizatos esse:non tamen significatur eius sanguine ipsorum peccata expiari. Quare hæc locutio non potest esse pharmacum, venenata illa dicta corrigẽs,quod variis modis ac operibus homines possint sua peccata expiare.*

Sed cùm proposuisset Illyricus phrasin illam in scripturis diuinis variis modis accipi, cur vnicum tantum modum,aut,si velit,duos tãtùm commemorat? Nam aliis præterea modis vsurpati inuenitur,vt cùm scribit Paulus Gratia Dei est vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. rursùs: Ità & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum. rursùs:Deo autem gratias,qui semper triumphat nos in Christo Iesu. rursùs: Omnia possum in Christo,qui me cõfortat.rursùs: In Christo inhabitat omnis plenitudo diuitatis corporaliter, & estis in illo repleti,hoc est,in Christo Iesu, qui est caput omnis principatus & potestatis, in quo & circuncisi estis,in quo & resurrexistis. rursùs: Timeo autẽ ne sicut serpens Euam seduxit in astutia sua, ità corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate,quæ est in Christo. & in aliis innumeris scripturæ locis. Sanè in his dictis testimoniis sermo ille(In Christo Iesu)non significat esse baptizatũ,aut esse Christianum, aut denique esse in mystico corpore Christi: sed designat modò meritum,modò virtutem & operationem Christi Iesu in electis. Quam significationem ego intelligens in sententia Iesuitarum,exposui: In Christo Iesu:per meritum,& gratiam,siue virtutem Christi Iesu.Et quomodò ipse scriptor Catechismi intellexerit,liquidò constat ex capite illo, De satisfactione pœnitentium quid sentiendum sit. Ad quã quæstionem respondetur: Id videlicet sentiẽdum est,quòd alia sit satisfactio, Christo redemptori propria:alia fideliũ pœnitẽtium communis satisfactio. Illa semel in corpore Christi crucifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit,peracta est: vt qui natura sunt filij iræ,Deo reconcilientur. Hæc verò quæ ad pœnitentes pertinet, à Christi membris in Ecclesia quotidiè peragitur, cùm pœnitẽtes post confessionem,ea quę absoluens Sacerdos iniunxit, faciunt, aut cùm vltrò quidem fructus pœnitentiæ edimus. Quæ vindicatoria simul & emendatoria est satisfactio, & redemptoris Christi beneficium, atque satisfactionem adeò nõ obscurat, vt magis etiam commendet, illustrétque. Illa enim præeunte,ac præcipuè cooperante,iudicium facimus & iustitiam,iuxta diuinam scripturam: Delicta nostra contra nos ipsos vindicantes, & residuas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deique gratiam nobis pleniorem conciliantes,atque promerentes.quæ omnia eodem capite per scripturarum testimonia confirmat. Vides Illyrice id quod in capite, quod tu arripis coarguẽdum,minùs expositũ est, in antecedentibus locis fuisse plenissimè & clarissimè dictum? Vides quoquè falsum esse, authorem libelli, sermonem illũ (In Christo Iesu)per hos modos expiare peccata, non accepisse pro esse vel baptizatum, vel Christianum,aut corpori Christi mystico insitum.quasi hoc tantùm significatũ sit: Is qui non est Christianus, aut baptizatus,potest hæc officia præstare, per suam scilicet sufficientiam & potestatem, & rectè viuere, aut denique peccata sua expiare: sed intellexisse, quòd Christi Iesu passione seu satisfactione veluti præeunte, atque præcipuè cooperante,possit homo ea officia præstare, quibus expientur seu mundentur & deleantur peccata. Atque hæc de cauillatione phrasis illius (In Christo Iesu.)

Quæstione 7. de Sacramẽto pœnitentiæ.

Esa.16. Ezech.18. 2.Cor.7. Psal.50.

II.

Quid verò deminutis peccatis est sentiendum?

A. Id scilicet,quòd eiusmodi leuiora,vti mẽtis euagatio,verbum ocio-sum,risus immoderat[a],& cõsimilia,quę quotidiana seu venialia peccata dicũtur,& sine quibus hæc vita nõ ducitur: [a] *In multis enim offendimus*

a Aug in Enchir.c.78. 79. & lib.21 de ciuit. Dei. cap. 27.Ifid li.2. de summo bono,c.18.

a Iac.3 a 2.Ioã 1 d Ecal.7.

a Pro.24.b Pfal.31.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes, vt anteà quoquè monuimus, etsi lethalia non sunt, & in speciē minuta vidētur, tamen haudquaquàm sunt [b] cōtemnenda. Siquidem Deo displicent, seu vt Paulus loquitur, [c] cōtristant Spiritū sanctū, obfuscant cōscientiā, Charitatis feruorē imminuunt, virtutúmq; profectum remorantur, & ad grauiora sæpè vitia periculáque pertrahunt. Vndè scriptū est: [d] *Qui spernit modica, paulatim decidet.* [e] *Qui amat periculū, peribit in illo.* [f] *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.*

b Aug. de decē chordis, ca. 11. & in psal. 129. Serm. 844. de temp. Item tract. 12. in Ioan. & Ephes. 4. & Chrysost. hom. 87. in Matth & 8. in 1. Cor. & in ser. de leuium peccator. pericul. Bern. ser. 1. de conuer. Pauli. & in tract. de præcepto & dispensat. c. 14.
c Ephes. 4.
d Eccl 19.a
e Ibidem 3.c
f Eccl. 9.d

B. Cauendæ sunt igitur, quātùm licet, hæ labes & sordes animæ: quoniā vt legimus, [g] *non intrabit in cælestem Hierusalem aliquid coinquinatū.* Ac nisi in hac vita illę diluantur, etiam [h] post mortem hominem grauant, nec sine pœnis quidem acerbis Purgatorij ignis expiantur. Qui dem ignis etsi perpetuus non sit, tamen, si Augustino [i] credimus, grauior est, quàm quicquid homo in hac vita potest perpeti.

g Apoc. 21. g Psal. 14. a 23. a
h Vide suprà de Satisfactione.
i In Psal. 37. & serm. 41. de Sanctis. Greg. in 3. Psal. Pœnitentialem.

TESTIMONIA.

Grauiū & leuiū peccatorū discrimē subindè difficile. 1. Cor. 7.

1. A. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimooctauo: Quæ sint autem leuia, & quæ grauia peccata, non humano, sed diuino iure pensanda iudicio. Videmus enim quædā ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse concessa, quale illud est quod venerabilis Paulus coniugibus ait: Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum ad idipsum reuertimini, nè vos tēret satanas, propter incontinentiam vestram, quod putari posset non peccatum, misceri scilicet coniugi non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis: vt fornications, siue adulterij, siue cuiusquam alterius immunditiæ mortiferum malum, quod turpe est etiam dicere, quò potest, tentante satana, libido pertrahere, incontinentium deuitet infirmitas. Posset ergò (vt dixi) hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset: Hoc autem dico secundùm veniam, non secundū imperium. Quis iam esse peccatum neget, cū dari veniam facientibus Apostolica auctoritate fateatur? Tale quiddam est vbi dicit: Audet quisquam vestrùm aduersùs alterum negocium habens, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Et paulò pòst, Secularia igitur iudicia si habueritis, inquit, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem & fratrem iudicare: sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. Nam & hic posset putari, iudicium habere aduersùs alterū, non esse peccatum, sed tantūmodò id extra Ecclesiam velle iudicari, nisi secutus, adiūgeret: Iam quidem omninò delictū est inter vos, quia iudicia haberis vobiscum. Et nè quisquā hoc ità excusaret, vt diceret iustum se habere negociū, sed iniquitatem se pati, quam vellet à se iudicum sententia remoueri: continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit, atque ait: Quare non magis iniquitatem patimini? Quare non potiùs fraudamini? Vt ad illud redearur quod Dominus ait: Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. Et alio loco: Qui abstulerit, inquit, tua, noli repetere. Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum aliis hominibus habere iudicium. Ex qua doctrina dicit Apostolus esse delictum. Tamen cū finit in Ecclesia talia iudicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra ecclesiam verò terribiliter vetat: manifestum est etiam hic, quid secundū veniam concedatur infirmis. Propter hæc atque huiusmodi peccata & alia, licet his minora, quæ fiunt verborum & cogitationum offensionibus, Apostolo Iacobo confitente ac dicente, In multis enim offendimus omnes: oportet vt quotidiè crebróque oremus Dominum, atque dicamus: Dimitte nobis debita nostra: nec in eo quod sequitur, mentiamur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

1 Cor. 6.
Matth. 5.
Luc. 6.
Iac. 3.
Matth. 6.

2. Et capite septuagesimonono: Sunt autè quædam, quæ leuissima putarentur, nisi in scripturis demōstraremur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret? Cui tamen vulneri subiecit cōtinuò medicinam, præceptum fraternæ reconciliationis adiungens. Mox quippe ait: Si ergò offers munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersū te, &c. Aut quis æstimaret, quàm magnum peccatum sit, dies obseruare & menses & annos & tempora, sicut observant, qui certis diebus siue mensibus, siue annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eō quòd secūdùm vanas doctrinas hominum, fausta vel infausta existiment tempora: nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait, Timeo nè fortè sine causa laborauerim in vobis?

Ex Scripturarum quorū grauitatem cognoscamus.
Matth. 5.
Galat. 4.

3. Idem libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimoseptimo: Sed quis iste sit modus, & quæ sint ipsa peccata, quæ ità impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum est inuenire, difficilimum definire. Ego certè vsq; ad hoc tempus cùm indè satagerem, ad eorū indaginē peruenire non potui. Et fortassis propterea latent, ne studium proficiēdi ad omnia peccata cauenda pigrescat. Quoniam si scirentur quę vel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu vitę meliotis absumptis intercessio sit inquirenda & speranda iustorum, eis secura

Difficultas in distinguendis peccatis grauibus à leuibus.

cura se obuolueret humana segnities, nec euolui talibus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret, sed tantummodò quęreret aliorum meritis liberari, quos amicos sibi de māmona iniquitatis eleemosynarum largitione fecisset. Nunc verò dum venialis iniquitatis etiam si perseueret, ignoratur modus, profectò & studiū in meliora proficiendi, orationi instando vigilantiùs adhibetur, & faciendi de mammona iniquitatis sanctos amicos cura non spernitur.

Aliorum meritis liberantur à quibusdam peccatis. Lucæ 16.

4. Isidorvs libro secundo de summo bono, capite decimooctauo: Multi vitā sine crimine habere possunt, sine peccato non possunt. Nam quanuis in hoc seculo magna iustitiæ quisque claritate resplendeat, nunquàm tamē ad purum peccatorū sordibus caret, Ioanne Apostolo testante, qui ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Quædam sunt facta similia peccatis: sed si bono animo fiant, non sunt peccata, vt potè potestas, si non se vlciscēdi cupiditate, sed magis corrigendi studio, vlciscatur in reum qui delinquit. Item sunt peccata leuia, quæ ab incipientibus quotidiana satisfactione purgantur: quę tamen à perfectis viris velut magna crimina euitantur. Quid autem homines peccatores de magnis sceleribus agere debēt, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quasi grauissima lugent? Non solùm grauia, sed & leuia sunt cauenda peccata. Multa enim leuia vnū grande efficiunt: sicut solent ex paruissimis guttis immensa flumina crescere. Numerositas enim in vnū coacta, exundantem efficit copiam. Peccata quæ incipientibus leuia sunt, perfectis viris grauia reputantur. Tāto enim maius cognoscitur esse peccatum, quanto maior qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus iuxta ordinem meritorum: & sæpè quod minoribus ignoscitur, maioribus imputatur.

Sine crimine, non tamen sine peccato viuitur.
1. Ioan. 1.
Leuia peccata non viuendo euitanda sunt.

5. Iacobi tertio: In multis offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.

6. Primæ Ioannis primo: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

7. Ecclesiastis septimo: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet.

8. Proverbiorvm vigesimoquarto: Septiès in die cadet iustus, & resurget. Impij autem corruēt in malum.

9. Psalmo trigesimoprimo: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustiam mea non abscondi. Dixi, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

10. Avgvstinvs de decem chordis, capite vndecimo: Si quæ delectationes seculi subrepunt in animā, exercete vos in misericordia: exercete vos in eleemosynis, in ieiuniis, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata, quæ non possunt nisi surrepere in animam, propter fragilitatē humanam. Noli illa contēnere, quia minora sunt: sed time, quia plura sunt. Attendite fratres mei, minuta sunt, non sunt magna. Non est bestia quæ leo, vt vno morsu guttur frāgat: sed bestiæ plerunque minutæ multæ necāt. Si proiiciatur quisque in locum pulicibus plenum, nunquid nō moritur ibi? Non sunt quidem maiores: sed infirma est natura humana, quæ etiam minutissimis bestiis interimi potest. Sic & modica peccata attendite, quia modica sunt: & cauete, quia plura sunt. Quā minutissima sunt grana arenę? si arenæ amplius in nauim mittatur, mergit illam vt pereat. Quàm minutę sunt guttę pluuiæ? nónne flumina implēt, & domos deiiciunt? Ergò ista nolite contemnere. Sed dicturi estis: Et quis potest sine istis? Nè hoc diceres quę habere nemo potest, Deus misericors videns nostram fragilitatem, posuit contrà remedia. Quæ sunt remedia? Eleemosynarum, ieiuniorum & orationum, ipsa sunt tria. Vt autē verū dicas in oratione, perfectæ implendæ sunt eleemosynæ. Quæ sunt perfectæ eleemosynæ? Vt ex quo tibi abundet, des ei qui nō habet: & cùm te lædit aliquis, ignoscas illi. Et paulò pòst: Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguā facilè cōmittuntur, vt est verbum durum, aut cùm labitur aliquis in risum immoderatū, aut in huiusmodi nugas quotidianas. In ipsis concessis peccata sunt: Cum ipsa vxore si exceditur concumbēdi modus procreandis liberis debitus, etiā peccatum est. Ad hoc enim ducitur vxor: nam id etiam tabulæ indicāt, vbi scribitur liberorum procreandorū causa: quando tu vti vxore amplius quàm necessitas procreandorum liberorum cogit, volueris, iam peccatū est: & ipsa talia peccata quotidianæ eleemosynæ mundant. In ipsis alimentis, quæ vtiquè concessa sunt, si fortè excedis modum, & ampliùs accipis quàm necessè est, peccas. Quotidiana sunt ista quæ dico, sed tamen peccata sunt, & nō leuia, quia plura. Quia verò quotidiana & plurima, timenda est ruina multitudinis, etsi nō magnitudinis. Talia peccata dicimus, fratres, quotidianis eleemosynis posse mundari. Sed facite eleemosynas, & nolite cessare. Attendite vitam vestrā quotidianam ipsis peccatis scaturientem, minutis ipsis dico.

Tria potissima remedia contra leuia peccata.
Quotidiana peccata quæ sunt.

11. Idem in psalmum centesimum vigesimumnonum: Si contemnebas minus peccatum, vel pœnæ magnitudine deterrere. Sed dicis, Minora sunt, minuta sunt, sine quibus non potest esse ista vita. Cōgere minuta, & faciunt ingentem aceruum. Nam & grana minuta sunt, & tamen massam faciunt: & guttæ minutæ sunt, & flumina implent, & moles trahunt.

Minuta peccata vitanda.

12. Et sermone ducētesimo quadragesimo quarto de tēpore: Sed dicis, peccatum quidem est, sed tamen paruum est. Nec nos dicimus quia capitale peccatum est: sed tamē si frequentiùs exerceatur, & ieiuniis vel eleemosynis non redimatur: nimis immundam animam facit. Noli despicere peccata tua quia partua sunt. Nam & pluuiarum guttæ sunt, sed flumina implent, & moles trahunt, & arbores cum suis radicibus tollūt. Tu qui dicis quia paruum peccatū est, velim scire quoties tale peccatum admittis, si tot paruulas plagas in corpore, & tot maculas aut scissuras in vestib⁹ tuis fieri velis? Cū ergò in corpore tuo plagas, nec ī veste tua scissuras, vel maculas fieri acquiescis, qua conscientia hoc facere in anima tua non metuis?

Venialia peccata ieiuniis vel eleemosynis, redimēda sunt, & non paruipendenda.

13. Item tractatu duodecimo in Ioannem: Quomodò minuta plura peccata si negligantur, occidunt? Minutæ sunt guttæ quæ flumina implent,

Minuta peccata quomodo occidant etiam animā. Vide S. Thom. in 1. 2. q. 88. ar. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Remedia adversus minuta peccata.

minuta sunt grana arenæ: sed si multa arena imponatur, premit atque opprimit. Hoc facit sentina neglecta, quod facit fluctus irruens: paulatim per sentinã intrat, sed diù intrando & non exhauriendo, mergit nauem. Quid est autem exhaurire, nisi bonis operibus agere, vt non obtuant peccata, gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoscendo?

Principijs peccatorum obstandum.

14. Ad Ephesios quarto: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redẽptionis.

15. Chrysostomvs homilia octogesimaseptima in Matthæum: Repellenda igitur malorum initia sunt. Nam etiam si ad maiora prima non progrederentur peccata, non esset tamen negligendum: nunc verò per istam incuriam gradatim semper ascendunt: quapropter omni studio atque opera

Peccata parua non parumpẽdenda, & quã ob causam.

funditùs principia peccatorum sunt euertẽda. Nõ enim vim delicti solam cõsideres, nec quia paruũ sit, cogites: sed illud præcipuè tene, quia si radicem nõ euulseris, magnum indè peccatum succrescet. Mirabile quiddã atque inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquàm, nõ tanto studio magna magna videri peccata esse euitanda, quanto parua & vilia. illa enim vt auertemur, ipsa peccati natura efficit: hæc autem hac ipsa re, quia parua sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Vndè citò ex paruis maxima fiunt neglientia nostra. Nemo enim repentè ad extremam improbitatem insiliit. Habet quippe insitum quendam anima pudorem atque innatum, quem subitó calcare atque proiicere nõ potest: sed sensim atque paulatim ex negligentia perit. Cõsideremus autẽ, si nimiùm quidam ac importunè risit, repræhẽsus à quopiam est: respondet alius, nihil esse id mali.

Risus importunus quæ peccata pariat.

Quid enim est risus, aut quid vnquàm ex risu mali sequetur? Orta tamen ex immoderato risu pauli-sper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est.

Non negligẽda minora peccata.

16. Idem in priore epistolam ad Corinthios homilia octaua: Etenim corpus si paruũ ab ense diuidatur, corrumpitur: & ędificiũ si paruũ fatiscat, dissoluitur: & si vel minimũ palmes à radice abscindatur, inutilis redditur. Itaque id parùm non est, sed ferè totũ existimãdum. Cùm igitur paruũ peccauerimus, vel desidia torpuerimus, nolimus vt exiguum despicere. Siquidem id neglectũ quamprimùm in immensum euadet: sic & vestis quæ scindi cœperit, neglecta tota discinditur: & tectũ paucarum tegularum casu contempto, totam domum diruit. Hæc nos reputantes, nũquàm paruũ contemnamus, nè procidamus in maiora.

Eccl. 19.

17. Et in sermone de leuium peccatorum periculis: Neque enim leue dicendum est, quod hominẽ contemnendo occidit, aut contemptorem transgrediendo decepit, cùm scriptum sit: Qui modica spernit, paulatim decidit.

1. Tim. 1.

18. Bernardvs sermone primo de conuersione S. Pauli: Ideò Paulus consecutus est misericordiã, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. Discite ex hoc fratres, iustum iudicem Deum, non modò quid fiat, sed & quo animo fiat, considerare: & cauete deinceps nẽ quis parua reputet, quamlibẽt parua scienter delinquere conuincatur. Nemo dicat in corde suo, Leuia sunt ista, non curo corrigere: non est magnũ, si in his meam venialibus minimisq; peccatis. Hæc est enim, dilectissimi, impœnitẽtia: Hæc blasphemia in spiritum sanctũ, blasphemia irremissibilis.

Contemnere peccata venialia, est peccare in spiritũ sanctum.

19. Item in tractatu de præcepto & dispensatione, capite decimoquarto: Esto, sit crimen, cui pœnalis illa gehenna vel gehẽnalis pœna assignatur: quale quæso illud debniemus esse crimen, quod veritate iudice reum tantùm facit iudicio? Nec tamen diffitebimur esse reatum, quod vel hactenùs reum statuit. Quod si reatum, & peccatum. Porrò omne peccatum, contra Dei mandatum præsumitur. Quod autem contra mandatum præsumitur, inobedientia dicitur. Hinc colligitur quòd irasci fratri, & inobedientia sit, & crimẽ non sit. Ex vnũ inuentum est monacho leue ac veniale peccatum, quódque non humani, sed diuini mandati statuat transgressorem. In hoc genere sunt transgressionis nonnulla stultiloquia seu vaniloquia, & quæque ociosè dicta, facta, & cogitata. Huiusmodi enim nunquàm nisi contra mandatum, & Dei mãdatum vsurpantur. Peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur, excepto cùm per contemptum vertuntur in vsum & consuetudinẽ: & tũc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur. Elatio quippe contemnentis, aut impœnitentis obstinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis, næuum satis leuem simplicis transgressionis.

Venialia peccata transeunt per contemptum & consuetudinẽ in criminalia.

20. Ecclesiastici decimonono, & 21. Tertio, & 22. Ecclesiastici nono, vt in textu.

1. B. Apocalypsis vigesimoprimo: Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ agni.

2. Psalmo decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiã: qui loquitur veritatẽ in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.

3. Et vigesimotertio: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

4. Avgvstinvs in psalmum trigesimumseptimũ, vt suprà de Sacramento pœnitentiæ, quæst. nona, B. testimonio quarto.

5. Item sermone quadragesimoprimo de Sanctis, ibid. C. testimon. tertio.

6. Gregorivs in tertium psalmum Pœnitentialem, ibid. F. testim. octauo.

III.

III.

Quibus autem remediis peccata leuiora purgantur?

Vt eiusmodi animæ sordes in hac vita diluantur, Ecclesia vet⁹ remedia isthæc [a] agnouit & in vsu habuit, humilem suî accusationem, Dominicam precationem, pectoris tunsionẽ, & alias id genus pias in Deũ ac etiã erga proximũ exercitationes, corporísque afflictiones spõtè ac religiosè susceptas. Quæ quidẽ remedia tanto lubentiùs ac studiosiùs amplectuntur sapientes, quo rectiùs nôrunt & diligentiùs expendunt diuinæ iustitiæ in vindicandis [b] peccatis seueritatem. Quod vel ex illa metuenda Christi sententia planum fieri potest: [c] *Dico vobis, quoniã omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Itémq; ex illo dicto Petri, [d] *Iustus vix saluabitur.* Vt hinc Iob vir alioquin iustus & innocens, dixerit: [e] *Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti.* Et Apostolus Paulus: [f] *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* [g] *Quòd si nos ipsos diiudicaremus*, vt idem admonet, *non vtiquè iudicaremur. Beatus* [h] igitur *homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.*

a Aug. epist. 108. In enchirid. ca. 71. 72. in Ioan tract. 12. ser 41. de sanctis libr. 21. de ciuit. c. 27 & hom. 50. 8. conc. Tolet. 4. can. 9.

b Iob 24. Prosper in sententiis Aug. c. 210. & Augu. in psal. 18.

c Matth. 12. c

d 1. Pet. 4. d

e Iob 9. e

f Hebr. 10. f

g 1. Cor. 11. g

h Prou. 28. b

TESTIMONIA.

Pectoris tunsio, & oratio dominica pro impetrãda remissione venialium. Matth. 6.

1. Avgvstinvs epistola centesima octaua ad Seleucianam: Est etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neq; enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa vtique quæ humanæ fragilitati, quanuis parua, tamen crebra subrepunt. Quæ si collecta contra nos fuerint, ità nos grauabunt & oppriment, sicut vnum aliquod grãde peccatum. Quid enim interest ad naufragium, vtrùm vno grãdi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim subrepẽs aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta, impleat nauẽ, atq; submergat? Propter hæc, ieiunia & eleemosynæ & orationes inuigilant, in quibus cũ dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, manifestamus habere nos quod nobis dimittatur, atque in iis verbis, humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodò agere pœnitentiam non cessamus.

Remedia quibus purgatur quotidiana peccata. Prouerb. 6.

2. Item in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimoprimo: De quotidianis autem, breuibus, leuibúsque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorũ est enim dicere, Pater noster qui es in cælis: qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & Spiritu sancto. Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus vita fideliũ scelerate etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si quemadmodùm veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra, quoniam non desunt quæ dimittantur: ità veraciter dicatur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, si fiat quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

Quibus dimissa peccata? Oratio Dominica delet peccata.

Eleemosynis diluuntur peccata.

3. Et capite septuagesimosecundo: Multa sunt genera eleemosynarum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata.

4. Idem i tractatu duodecimo in Ioannẽ, vt suprà quæstione præcedẽti, A. testimonio decimotertio.

5. Sermone quadragesimoprimo de Sanctis, vt suprà de Sacramento pœnitentiæ, quæstione nona, C. testimon. tertio.

6. Idem libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimoseptimo, vt suprà quæstione præcedenti, A. testimon. tertio.

7. Item libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, capite secũdo: Piget cuncta colligere, quæ quisq; in seipso certus cõpræhendit atq; repræhẽdit, si diuinarum scripturarũ speculũ non negligenter attendat. Quæ quãuis singula non lethali vulnere ferite sentiãtur, sicuti homicidium & adulteriũ, vel cætera huiusmodi, tamen omnia simul congregata velut scabies, quo plura sunt necãt, & nostrum decus ità exterminant, vt ab illius spõsi speciosi forma præ filiis hominũ castissimis amplexibus separẽt, nisi medicamento quotidianæ pœnitentiæ dissecentur. Quod si falsum est, vndè quotidiè tundimus pectora? Quod nos quoque antistites ad altare assistẽtes cũ omnibus facimus, vndè etiã orantes dicimus, quod in tota ista vita oportet dicamus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Nõ enim ea dimitti precamur, quæ iã in baptismo dimissa sunt, & nisi dimissa credimus, de ipsa fide dubitamus: sed vtiquè de quotidianis peccatis hoc dicimus, pro quibus etiam sacrificia eleemosynarũ, ieiuniorum, & ipsarum orationum ac supplicationum quisque pro suis viribus offerre nõ cessat.

Lethali vulnere singula nõ feriunt.

Psal. 44.

Peccata venialia contaminant etiam. Vide S. Thomam in 1. 2. q. 89. art. 1.

Quibus modis expiantur. Vide etiã D. Thom. in 3. par. q. 87. Matth. 6.

8. Concilivm Toletanum quartũ Canone nono: Sanctus Augustinus dicit: De quotidianis autem, &c. vt suprà testim. secundo huius quæstionis, ex Enchiridio eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9. IOB vigesimoquarto. De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorũ clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

Peccata siue minuta, siue magna, impunita esse nõ possunt.

10. PROSPER in sententiis Augustini, sentẽtia vel capite ducentesimo decimo: Peccata siue parua, siue magna, impunita esse non possunt: quia aut homine pœnitẽte, aut Deo iudicante plectuntur.

1. Cor. 11. Cessat autem vindicta diuina, si confessio præcurrat humana. Amat enim Deus confitentibus parcere, & eos qui semetipsos iudicant, non iudicare.

11. AVGVSTINVS in psalmum quinquagesimumoctauum, vt suprà de peccatis in Spiritum sanctum, quæstione septima, A. testim. secundo.

12. MAITHÆI duodecimo.

13. PRIORIS Petri quarto.

14. Iob nono.

15. HEBRÆORVM decimo.

16. PRIORIS ad Corinthios vndecimo.

17. PROVERBIORVM vigesimooctauo, vt in textu.

IIII.

An'ne satis est à peccatis abstinere?

Bern. ser. 34. ex paruis serm. Chrysost. in psal. 4. & hom. 16. in epist. ad Ephes. Aug. ser. 59. de temp.

A. Iustitia quidem Christiana, de qua hucusque diximus, duas partes proponit, & velut æquè necessarias nobis cõmendat hisce verbis: [a] *DECLINA A MALO, ET FAC BONVM.* Sic & Paulus docet: [b] ODIENTES MALVM, ET ADHÆRENTES BONO. Non sufficit igitur, quod [c] Augustinus perspicuè dixit, abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: & parùm est nemini nocere, nisi studeas multis prodesse.

a Psal. 36. e & 33. c ibid. Aug.

b Rom. 12. e 1. Pet. 3. b Tob. 4. d Esa. 1. c Eccl. 3. d Coloss. 3. d Eph. 4. e f g Iac. 4. d Matth. 5. c. 7. c

c In sententiis Prosp. c. 86. Aug. lib. 19. de ciuit. Dei, c. 14.

B. Quapropter absoluta vtcunque Iustitiæ priore parte, quæ mala prohiber, consequens est, vt fauente Christo, de altera porrò, quæ in bonis consectandis est posita, dicere pergamus.

Perfecta moralitas in duobus est posita.

1. A BERNARDVS sermone trigesimoquarto ex paruis sermonibus: Integra & perfecta moralitas in duobus præcipuè consistit, in euitandis vitiis, & appetendis virtutibus, quoniam non sufficit à malo abstinere, si non & bonum faciamus. Indè

Psal. 36. Psalmista: Declina à malo, & fac bonum. Fugiamus ergò vitia, amplectamur virtutes.

2. CHRYSOSTOMVS in psalmum quartum.

3. ET homilia decimasexta in epistolam ad Ephesios.

4. AVGVSTINVS item sermone quinquagesimonono de tempore, vt suprà de peccatis, quæst. prima, A. testim. secundo, tertio, & primo.

5. PSALMO trigesimosexto, & TRIGESIMOTERTIO, vt suprà quæstione prima de peccatis, A. testim. quinto & sexto.

Psal. 36. Non sufficit à malo abstinere.

7. AVGVSTINVS in psalmum trigesimumsextũ super illum versum: Declina à malo, & fac bonum: Noli tibi putare sufficere, si nõ expoliâsti à malo: non expoliãdo enim vestitum, declinâsti à malo: sed noli arescere & sterilis esse, sic noli spoliare vestitum, vt vestias nudum. Hoc est enim declinare à malo, & facere bonum. Et quid indè habebo, dicturus es? Iam tibi cõmẽdauit ille quem fœneras, quid tibi dabit? Vitam æternam dabit tibi, da illi securus. Audi & id quod sequitur: Declina à malo, & fac bonum. Et inhabita in secula seculorum.

Parùm est à malo abstinere.

8. ET in psalmum trigesimumtertium super versum Declina à malo: Parùm est, nulli noceas, nullũ occidas, non furaris, non adulteres, non fraudẽ facias, nõ falsum testimonium dicas, declina à malo. Cùm declinaueris, dices, securus sum, perfeci omnia, habebo vitã, videbo dies bonos. Non solùm declina à malo: sed & fac bonũ. Parùm est vt non expolies vestitum, vesti nudum: Si nõ expoliaueris, declinâsti à malo: sed non facies bonum, nisi cũ peregrinum susceperis in domum tuam. Ergò sic declina à malo, vt facias bonum.

9. AD Romanos duodecimo.

10. PRIORIS Petri tertio.

11. TOBIÆ quarto.

12. ESAIÆ primo.

13. ECCLESIASTICI tertio.

14. AD Colossenses tertio.

15. AD Ephesios quarto, vt suprà quæstione prima de peccatis, testim. septimo & sequentibus.

16. IACOBI quarto: Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

17. MATTHÆI tertio: Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergò arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

18. ET capite septimo: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

19. PROSPER sententia octogesimasexta ex sentẽtiis decerptis ex Augustino: Non sufficit, &c. vt in textu.

20. AVGVSTINVS libro decimonono de ciuitate Dei, capite decimoquarto: Ordinatæ concordiæ hic ordo est: primùm, vt nulli noceat: deindè, vt etiam prosit cui poterit.

Nulli nocere & prodesse cui potes.

DE

DE TRIPLICI GENERE BONORVM OPERVM.

I.

Iustitia Christiana circa quæ bona versatur?

HÆc Iustitia tã[a] latè patet, vt omnia bona, quę honestè, iustè ac piè fiũt, in se cõtineat, nobísque expetenda & consectanda proponat. Vndè ità fideles Apostol[9] cõmonefacit: [b] *Ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes:* [c] *prouidentes bona non tantùm corã* Deo, *sed etiã corã omnibus hominib*[9]. Hic enim nostræ vocationis, & Christianæ iustitiæ per Christũ partæ verus est vsus, ac fructus proprius, Petro teste, [d] *vt peccatis mortui, iustitiæ viuam*[9]. hoc est, quẽadmodũ à Paulo explicatũ est, [e] *Vt abnegãtes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo.* In eundẽ sensum nobis proponitur Euangelicũ illud: [f] *Vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia corã ipso omnibus diebus nostris.* Nam idcircò redemit nos Christus [g] *ab omni iniquitate, vt mundaret sibi populũ acceptabilẽ, sectatorem bonorum operum.* [h] *Ipsius enim Dei sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis: quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.*

a Chrysost. in psal. 4. & 14. & hom. 23. in Gen.

b Coloss. 1. b

c Rom. 12. d 2. Cor. 8. d Matth. 5. b 1. Pet. 2. c d

d 1. Pet. 2. d

e Tit. 2. d Vide Ber ser. 2. de resurrect. Domini.

f Luc. 1. g

g Tit. 2. d

h Ephes. 2. b

B. Ità constanter Paulus scribit, omnésque admonet de obseruanda & colenda semper Iustitia Christiana. Proindè Ioannes etiã prudenter admonet, & absolutè definit: [i] *Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiã, iust*[9] *est, sicut & ille iustus est: qui facit peccatum, ex diabolo est.* Et Iacobus cõstãter docet: [k] *Ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantũ. Sicut enim corpus sine spiritu mortuũ est, ità & fides sine operibus mortua est.* Tũ idẽ rursùs: [l] *Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis*, (siue in legẽ perfectã quæ est libertatis) *& permanserit, nõ auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.* Nec aliud sanè voluit Paulus, cùm diceret: [m] *Nõ auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.*

i 1. Ioan. 3. b

k Iac. 2. d Aug. in præfa. in psal. 31. Item de fide & oper. ca. 14. Chryso. hom. 2. in Genesim.

l Iacob. 1. d

m Rom. 2. b

TESTIMONIA.

1. A. CHRYSOSTOMVS in psalmum quartum vt suprà de peccatis, quæstione prima, A. testimonio secundo.

Iustitia conflatur ex multis virtutibus.

2. IDEM in psalmum decimumquartum: Iustitia conflatur ex multis virtutibus, & vna virtus actiua non facit iustitiam, quemadmodùm nec vna tabula perficit nauigium, nec vnus lapis domum.

3. ITEM homilia vigesimatertia in Genesim super ea verba, Noë homo iustus: Ecce & aliam maxiam præconij speciem, iustus: hac appellatione omnem virtutem complectitur. Hoc enim nomẽ, iustus, consueuimus dicere de his, qui omnigenam exercent virtutem.

Iustus dicitur qui omnigenam virtutem exercet.

4. AD Colossenses primo: Ideò & nos ex qua die audiuimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali: vt ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescẽtes in scientia Dei, in omni virtute confortati secundùm potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gaudio gratias agentes Deo & Patri.

5. AD Romanos duodecimo, vt in textu.

6. POSTERIORIS ad Corinthios octauo: Prouidemus enim bona non solùm corã Deo, sed etiã coram hominibus.

7. MATTHÆI quinto: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

8. PRIORIS Petri secundo: Conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam, vt in eo de quo detrectãt de vobis tanquã de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Quia sic est volũtas Dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt benè facientes, obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizati sufferetis? Sed si benefacientes patiẽter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicãti se iniustè, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis.

9. Ad Titum secũdo: Apparuit gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentũ gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

Tit. 2. 10. Bernardvs sermone secundo de resurrectione Domini: Apostol° ait: Sobriè, & iustè, & piè viuamus. Hæc enim tria sunt conuersationi nostrę maximè necessaria: quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Nam qui

1. Cor. 6. fornicatur, in corpus suũ peccat, magno illud priuans honore, & pauendo addicens, pudendóque dedecori: tollens membrum Christi, & faciens mẽbrum meretricis. Ego autem non ab ea tãtùm quæ tam abominabilis est, sed ab omni voluptate carnis continendum dico. Ante omnia igitur perfectam hanc continentiam quære, quam debes tibi-

1. Tim. 3. Act. 14. ipsi. Nemo enim tibi propinquior est. Dehinc adde misericordiam, quam debes proximo: quia cum eo saluandus es. Omnes enim qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur. Et per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Vide ergò nè per impatientiam pereas: sed vniuersa pro eo sustine, qui prior pro te maiora sustinuit: & apud quem infructuosa patientia non erit, sicut ait Propheta: Patientia paupẽrum non peribit in finem.

Psal. 9. 11. Lvcæ primo: Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculò sunt, prophetarum eius: Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos: Ad faciendam misericordiam cũ patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti. Iusiurãdum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi, In sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

12. Ad Titum secundo, vt paulò antè testimonio nono.

13. Ad Ephesios secundo: Ipsius enim, vt in textu.

1. B. Primæ Ioannis tertio.

2. Iacobi secundo, vt in textu.

3. Avgvstinvs in præfatione in psalmum tr igesimumprimum: Quid enim scriptura dicit? Id est, vndè dicit scriptura iustificatũ Abraham? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ergò ex fide iustificatus est Abrahã. Iam qui audit, non ex operibus, sed ex fide: obseruet illam voraginem, de qua locutus sum. Vides ergò quia ex fide, non ex operibus, iustificatus est Abraham? Faciam ergò quicquid volo, quia & si bona opera non habuero, & tãtùm credidero in Deum, deputabitur mihi ad iustitiam. Si dixit & decreuit, lapsus demersus est: si adhuc cogitat & fluctuat, periclitatur. Scriptura autem Dei vetúsque intellectus, non solùm periclitantem à periculo liberat, sed & demersum à profundo eleuat. Respondeo ergò tanquàm contra Apostolum, & dico de ipso Abraham, quòd inuenimus etiam in epistola alterius Apostoli, qui volebat corrigere homines, qui malè intellexerant istum Apostolum. Iacobus enim in epistola sua, contra eos qui nolebant benè operari, de sola fide præsumentes, ipsius Abrahæ opera commendauit, cuius Paulus fidem. Et non sunt sibi aduersi Apostoli. Dicit autem Abrahæ opus omnibus notum. Abraham filium suum immolandum Deo obtulit. Magnum opus, sed ex fide. Laudo superædificationem operis, sed video fidei fundamentum. Laudo fructum boni operis, sed in fide agnosco radicem. Si enim hoc præter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodesset, qualecunque illud opus esset. Rursùm si sic teneret fidem Abraham, vt cùm ei Deus imperaret offerre sibi immolandum filium suum, diceret apud semetipsum, Non facio, & tamen credo, quia me etiã contemnentem iussa sua liberat Deus: fides sine operibus mortua esset, & ranquam radix sine fructu sterilis atque arida remaneret. Quid ergò? Debemus nulla opera præponere fidei, id est, vt ante fidem quisque dicatur bene operatus: Ea enim ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quanuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt: ità mihi videntur esse, vt magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Nemo ergò computet bona opera sua ante fidem: vbi fides nõ erat, bonum opus nõ erat. Bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit.

Gen. 15. Rom 4. Galat. 3. In voraginem incidunt, qui solam fidem sufficere existimant ex Paulo. Iacobus Apostolus seipsũ cõtra eos qui Paulum male intelligebant, Iac. 2. Rom. 4. No aduersatur Paulus Iacobus Apostoli. Fides sine operibus mortua est, & operibus mortua fit. Bona opera ante fidem non sunt vera opera. Iacob. 2.

4. Idem in libro de fide & operibus, capite decimoquarto, vt suprà de peccatis in Spiritum sanctũ, quæstione tertia, B. testim. primo.

5. Chrysostomvs homilia secunda in Genesim: Cum rectæ fidei dogmatibus vitam quoquè vestram diligenter curate. Fides enim sine operibus mortua est, & opera sine fide mortua sunt. Quantumuis enim teneamus dogmata, si vitam negligamus, nihil nobis ea proderunt. Rursùs si vitæ curam diligẽtem gesserimus, in fidei autem placitis claudicauerimus, neque sic nobis aliquid lucri fuerit.

6. Iacobi primo.

7. Ad Romanos secundo, vt in textu.

II.

Quem fructum pariunt opera Iustitiæ Christianæ?

A. Præclarum sanè atque multiplicem, cùm in hac, tum in futura vita. Huc enim spectat Pauli sentẽtia,[a] *Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habẽs vitæ quæ nũc est, & futuræ.* Tum alibi scriptum legimus,[b] *Bonorum laborum gloriosus est fructus.*

a 1. Tim. 4. c Prouer. 11. c 1. Paral. 15. b Matth. 10. d 19. d Gen. 12. a 15. a Eccl. 12. a 36. c Hier. 31. c b 32. p. 3. d 10. d Malac. 3. d 2. Cor. 15. g Heb. 6. d

B. Primùm enim hæc opera ex viua fide, id est, per charitatẽ[c] operante profecta, non modò signa sunt Christianæ vocationis, sed eãdem nobis quoquè cõfirmant, certámque faciunt. Quamobrem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nusquàm non cohortatur, hoc etiã adiecit:[d] *Fratres, magis satagite, vt per bona opera certã vestrã vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.*

c Galat. 5. a

d 2. Petr. 1. b Cypr. epist. 57. ad Cornelium in fine.

C. Secundò gratiã credentibus[e] augent, atque[f] sanctificationem perficiunt, Apostolo teste: vt hinc etiam Iacobus affirmet, quòd Fides, quæ operibus cooperarur,[g] ex iisdem quoquè consummetur.

e 2. Cor. 9. c Coloss. 1. b 1. Pet. 2. a

f 2. Cor. 7. a Rom. 6. d Apocal. 21. c Eccl. 18. c Trident. sess. 6. c. 10.

g Iac. 2. d

D. Tertiò[h] fiduciam bonæ conscientiæ pariunt, magísque ad orãdum & quidlibet à Deo impetrandũ animãt. Scriptũ est enim:[i] *Fiducia magna erit corã summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eã.* Et rursùs:[k] *Charissimi, si cor nostrũ non reprehẽderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mãdata eius custodimus, & ea quæ sunt placita corã eo, facimus.* Exẽplũ extat in Ezechia rege, qui bona conscientia fretus, ac Dei voce in hoc ipso cõprobatus, dixit:[l] *Obsecro Domine, memento quæso, quomodò ambulauerim corã te in veritate, & in corde perfecto: & quod bonum est in oculis tuis, fecerim.*

h Ioan. 3. c 1. Ioan. 4. c Iaco. 1. d Galat. 6. a

i Tob. 4. b

k 1. Ioan. 3. d Ios. 15. a Aug. in præfat. in psal. 31.

l Esa. 38. a 4. Reg. 20. a psal. 7. b 16. a d 17. b c 25. a c 34. 131. a

E. Demùm id efficiũt, vt laborantes in vinea Christi,[m] denariũ diurnũ accipiamus, hoc est, promissam æternæ vitæ mercedẽ, iustitiæque[n] coronã, quã in Ecclesia Dei[o] mandata seruãtes,[p] in Christo[q] promeremur. Ait igitur Dominus,[r] *Voca operarios, & redde illis mercedẽ.* Ait Dauid, *Seruus tuus custodit ea*, diuina scilicet præcepta: *in custodiendis illis retributio multa.* Ac iterùm,[s] *Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionẽ.* Ait & Paulus:[u] *Bonũ certamẽ certaui, cursum consummaui, fidẽ seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex: non solũ autẽ mihi, sed & ijs, qui diligũt aduentũ eius.* Ait deniquè & ipse Christus:[x] *Si vis ad vitã ingredi, serua mãdata.* Et iterũ:[y] *Procedẽt qui bona fecerunt, in resurrectionẽ vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionẽ iudicij.* Tum alibi:[z] *Qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.*

m Matt. 20. a Aug. trac. 67. in Ioã & Greg. li. 4. dialog. ca. 35.

n 2. Tim. 4. b Iac. 1. b

o Matth. 19. c

p Ioan. 3. c 15. a

q Eccl. 16. b Heb. 13. c Sap. 5.

r 2. Thessal. 1. b Apoc. 3. a Trid. sess. 6. ca. 16. Cypr. de vnitate Eccl. Aug. epist. 105. & li. de morib. Eccl. catholi. ca. 25.

s Matth. 20. a Sap. 5. c

t Psal. 18. c Hebr. 11. b c Luc. 14. c Colo. 1. d Ephes. 6. b 2. Cor. 4. d Aug. in psal. 93.

u Psal. 118. a Matt. 19. b Aug. in psal. 120.

v 2. Tim. 4. b Aug. hom. 14. ex 50. ité in psal. 83. & 100. & tractat. 3. in Ioan. 2. Conc. Arausic. c. 18. Matth. 5. b 6. c 10. d Apo. 2. b c 3. c d 14. c

x Matth. 19. c

y Ioan. 5. c Matth. 25. b c d Aug. in psal. 49.

z Matth. 7. c

F. Ex quibus fit perspicuum, quanti nostra omniũ referat, si vitã æternã cupimus, Diuinas obseruare voces.[a] *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc. Eccè venio citò, & merces mea mecũ est, reddere vnicuique secundùm opera sua.*[c] *Bonum igitur facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes.*

a Apoc. 22. c Eccl. 18. c

b b Psal. 61. b Matt. 16. d Roma. 2. b c 1. Cor. 3. b c

c Gal. 6. b Eccl. 51. d Aug. in psal. 111. & quæst. 4. ad Dulcitium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. A. PRIORIS ad Timotheum quarto: Pietas, &c. vt in textu.

2. PROVERBIORVM vndecimo: Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiã propinquos abiicit. Impias facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.

3. SECVNDI Paralipomenon decimoquinto: Azarias autem filius Obed, facto in se spiritu Dei, egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa & omnis Iuda & Bẽjamin, Dominus vobiscũ, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Vos ergò confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

4. MATTHÆI decimo: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedẽ iusti accipiet. Et quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

5. ET decimonono: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

6. GENESIS duodecimo: Dixit Dominus ad Abraham: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi. Faciámque te in gentẽ magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eríque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ.

7. Et decimoquinto: His transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

8. ECCLESIASTICI duodecimo: Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.

9. ET trigesimosexto: Da mercedem sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur: & exaudi orationes seruorum tuorum.

10. HIEREMIÆ trigesimoprimo: Hęc dicit Dominus, Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici.

11. SAPIENTIÆ tertio: Bonorum laborum, &c. vt in textu.

12. ET capite decimo: Sapiẽtia reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem.

13. MALACHIÆ tertio: Inualuerunt super me verba vestra, dicit Dominus, Et dixistis, Quid locuti sumus contra te? Dixistis, vanus est qui seruit Deo: & quod emolumentum quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum, & erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo seruienti sibi. Et conuertemini, & videbitis quid sit inter iustum & impium, & inter seruientem Deo, & non seruientem ei.

14. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

15. AD Hebræos sexto: Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrástis sanctis, & ministratis. Cupimus autem vnumquẽque vestrũm eandem ostẽtare solicitudinem ad expletionem spei vsque in finem: vt non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promissiones. Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorẽ, iurauit per semetipsum, &c.

1. B. AD Galatas quinto: Nos enim spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

2. POSTERIORIS Petri primo: Fratres, &c. vt in textu.

3. CYPRIANVS epistola quinquagesimaseptima ad Cornelium Pontificem Romanum: Hortamur planè quantũ possumus frater charissime pro charitate mutua, qua nobis inuicem cohæremus, vt (quoniam prouidentia Domini monẽtis instruimur, & diuinæ misericordiæ consiliis salubribus admonemur, appropinquare iam certaminis & agonis nostri diem) ieiuniis, vigiliis, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus, incumbamus gemitibus assiduis & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cælestia, quæ stare & perseuerare fortiter faciunt. Hæc sunt munimẽta spiritualia, & tela diuina, quæ protegunt. Lib. 1. epist. 3.

1. C. POSTERIORIS ad Corinthios nono: Qui administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrũ, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locupleti, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. Quoniam ministerium huius officij non solùm supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiã abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes, & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiã Dei in vobis.

2. AD Colossenses primo: Vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati secundùm potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gaudio.

3. PRIORIS Petri secundo: Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò genti infantes, rationabiles, sine dolo lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

4. POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Has habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficiẽtes sanctificationem in timore Dei.

Assiduitas bonorum operum quid possit Christianis.

5. AD Romanos sexto: Nũc liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

6. APOCALYPSIS vigesimo secundo: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

7. ECCLESIASTICI decimooctauo: Ne verearis vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

Spiritus S. Fil. 81. 8. Cor. 1. Colos. 1. Rom. 8. Acceptæ iustificationis in conuersum.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite decimo: Sic ergò iustificati, & amici Dei ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem, renouantur, vt Apostolus inquit, de die in diem: hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem, per obseruationem mandatorum Dei & Ecclesiæ, in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt atque magis iustificantur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustificetur adhuc. Et iterum: Ne verearis vsque ad mortem iustificari. Et rursùs, Videris quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm? Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cùm orat: Da nobis Domine fidei, spei & charitati augmentum.

Apoc. 21. vlt. Eccl. 18. Iacob.

9. IACOBI secundo: Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus otiosa est? Abrahã pater noster nõne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est?

1. D. IOANNIS tertio: Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucẽ, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

2. PRIMÆ Ioannis quarto: In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

3. IACOBI primo: Similiter & Rahab meretrix, nónne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eiciens?

4. AD Galatas sexto: Si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tãtum gloriam habebit, & non in altero. Vnusquisque enim onus suum portabit.

5. TOBIÆ quarto.

6. PRIMÆ Ioannis tertio, vt in textu.

7. IOANNIS decimoquinto: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.

1. Tim. 1. Fiducia in bonis confidentiæ per fidei charitatem.

8. AVGVSTINVS in præfatione in psalmum trigesimumprimum: Finis, inquit, præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Pro spe conscientiam posuit. Ille enim sperat, qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperãt nisi damnationem. Vt ergò speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur: quia quod credit, fidei est: quod operatur, charitatis est. Illo ergò loco à fide cœpit Apostolus, Fides, spes, charitas. Alio loco ab ipsa charitate cœpit: Charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Modo nos à medio cœpimus, ab ipsa conscientia & spe. Qui vult, inquam, habere bonam spem, habeat bonam conscientiam: Vt autem habeat bonam cõscientiam, credat & operetur. A medio imus ad initium & finem, credat & operetur. Quod credit, fidei est: quod operatur, charitatis est. 1. Cor. 13. 1. Tim. 1.

9. ESAIÆ trigesimooctauo: In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, & introiuit ad eum Esaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus, Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, memẽto quæso quomodò ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis, fecerim. Et flemit Ezechias fletu magno. Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens: Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. ecce ego adiiciam super dies tuos quindecim annos, & de manu regis Assyriorum eruam te & ciuitatem istam, & protegam eum. Hoc autem tibi erit signũ à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus est: Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsùm decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

10. QVARTI Regum vigesimo: In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, &c. Qui conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominum, dicens: Obsecro Domine, memẽto quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim, &c.

11. PSALMO septimo: Iudica me Domine secundùm iustitiam meam, & secundùm innocentiam meam super me.

12. ITEM decimosexto: Exaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

13. ET decimoseptimo: Retribuet mihi Dominus secundùm iustitiam meam, & secũdùm puritatem manuum mearum retribuet mihi. Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo: Quoniã omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi Dominus secundùm iustitiam meam, & secũdùm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.

14. ET vigesimoquinto: Iudica me Domine, quoniam ego in innocẽtia mea ingressus sum: & in Domino sperans, non infirmabor. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere meî. Pes meus stetit in directo: In ecclesiis benedicam te Domine.

15. ET trigesimoquarto psalmo: Exurge & intende iudicio meo Deus meus, & Dominus meus in causam meam. Iudica me secundùm iustitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

16. Et centesimo trigesimoprimo: Memẽto Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.

1. E. Matthæi vigesimo: Simile est regnũ cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam: & quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt, &c. Cùm serò autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. Cùm venissent ergò qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

Ioan.14. 2. Avgvstinvs tractatu sexagesimoseptimo in Euangelium Ioannis: Cùm audiunt, In domo patris mei mãsiones multæ sunt: Si quo minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. A perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros, quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapiẽtior, alius alio iustior, alius alio sanctior, in domo patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, vbi mansionẽ pro suo quisque accepturus est merito: denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem paterfamilias eis qui operati sunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo discernens, qui minùs, & qui ampliùs laborarũt: quo vtique denario vita significatur æterna, vbi ampliùs alio nemo viuit, quoniam viuendi non est diuersa in æternitate mensura: sed multæ mansiones diuersas meritorum in vna vita æterna significãt dignitates. Alia est enim gloria solis, alia gloria lunę, alia gloria stellarum: stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Tãquàm stellæ sancti, diuersas mansiones, diuersas claritates, tanquàm in cælo sortiuntur in regno, sed propter vnum denarium nullus separatur à regno: atque ità Deus erit omnia in omnibus, vt quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, vt quod habent singuli, commune sit omnibus: sic enim quisque etiam ipse habet, cùm amat in altero quod ipse non habet: non erit itaque aliqua inuidia imparis claritatis, quoniam regnabit in ombus vnitas charitatis.

Mansionem pro suo quisque merito in vita ęterna recipiet. Matth.20.

Denarius significat vitam æternam, in qua tamen diuersæ sunt meritorũ dignitates. 1.Cor.15.

1.Ioan.4. Per charitatẽ omnia fiunt communia.

Ioan.14. Dispar retributio in vna vita æterna.

3. Gregorivs libro quarto dialogorum, capite trigesimoquinto: Ipse propter electos in Euãgelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si enim dispar retributio in illa æterna beatitudine non esset, vna potiùs mansio quàm multæ essent. Multæ ergò mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines, & propter meritorum consortia communiter lætantur: & tamen vnum denarium omnes laborantes accipiunt. Qui multis mansionibus distinguuntur: quia & vna est beatitudo quam illic percipiunt, dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur.

Dispar retributionis qualitas per opera diuersa.

4. Posterioris ad Timotheum quarto: In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduẽtum eius.

5. Iacobi primo: Beatus vir qui sustinet tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

6. Matthæi decimonono: Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata.

7. Ioannis tertio: Qui facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

8. Et decimoquinto: Ego sum vitis vera: & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructũ plùs afferat. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

9. Ecclesiastici decimosexto: Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundùm meritum operum suorum, & secundùm intellectum peregrinationis ipsius.

10. Ad Hæbræos decimotertio: Beneficientiæ autem & cõmunionis nolite obliuisci. Talibus enim hostiis promeretur Deus.

11. Sapientiæ tertio: In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

12. Posterioris ad Thessalonicenses primo: Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ità vt dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vnius cuiusque vestrum in inuicem: ità vt & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini: si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini ni Iesu de cælo cum angelis virtutis eius.

13. Apocalypsis tertio: Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius.

14. Concilivm Tridentinum sessione sexta, capite decimosexto: Hac igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba: Abũdate in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino. Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. Et, Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Atque ideò benè operantibus vsque in finẽ, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tãquàm gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquàm merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus & meritis

meritis fideliter reddenda. Hæc est illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum reposítam sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam, & non solùm sibi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Cùm enim ille ipse Christus Iesus tanquàm caput in membra, & tanquàm vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur & subsequitur, & sine qua nullo pacto deo grata & meritoria esse possent: nihil ipsis iustificatis ampliùs deesse credendum est, quo minùs plenè illis quidẽ operibus quę in Deo sunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequẽdam, verè promeruisse censeantur, cùm Christus Saluator noster dicat: Si quis biberit ex aqua quã ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitã æternam. Itaque neque propria nostra iustitia, tanquàm ex nobis propria, statuitur, neque ignoratur aut repudiatur iustitia Dei. Quæ enim iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem iustificamur, illa eadẽ Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque verò illud omittendum est, quòd licèt bonis operibus in sacris literis vsqueadeò tribuatur, vt etiam qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum nõ esse sua mercede carituru: & Apostolus testetur, id quod in præsenti est momẽtaneum & leue tribulationis nos nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ põdus operari nobis: absit tamen vt Christianus homo in seipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino, cuius tanta est erga homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ità seueritatem & iudicium ante oculos habere debet: neque seipsum aliquis, etiamsi nihil sibi conscius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, nõ humano iudicio examinanda & iudicanda est, sed Dei qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui, vt scriptum est, Reddet vnicuique secundùm opera sua.

2. Tim. 4. Cur & quomodò opera iustorum sunt meritoria. Ioan. 15.

Ioan. 1. Diuinæ legi satisfecisse iustificatis verè meruisse vitam æternam. Ioan. 4.

Eadem iustitia Dei & nostra quomodo dicatur.

Retributio bonis operibus promissa. Matth. 10. 2.Cor. 4.

Merita nostra fiunt Dei dona. Iacob. 1.

Ibi seueritas iudicij etiã ante oculos habenda.

1.Cor. 4.

Matth. 16. Rom. 2.

Iustitia promeremur bonis iudicium. Merita nostra accedente accessione.

Meritis iustitiæ. Rom. 3.

1.Cor. 15.

Heb. 6.

Omne bonum meritum nostrum à gratia præueniri, concomitari, & subsequi. Deinde dona, cùm merita coronantur.

Heb. 10. Vita æterna bonis operibus & gratiæ & meritis eorum merita redditur.

Pſal. 102. Pſal. 58. & 2. 2. Vita æterna præcedentibus meritis redditur, & tamen gratia vocatur.

Nõ ideò gratis datur vita æterna, quia meritis non datur. Rom. 6.

Merito iustitiæ redditur vita æterna tanquàm stipendium.

Iacob. 1. 1 Cor. 4.

Vita æterna iustitiæ stipẽdium est atque etiã gratia.

Matt. 22. Luc. 10. Vita æterna est totũ præmiũ promissum, nec datur nisi dignis & promeritis. Non poscendum præmiũ ante meritũ.

est, in miseratione & misericordia. Non itaque frustrà Deo cantatur: Et misericordia eius præueniet me: Et misericordia eius subsequetur me. Vndè & ipsa vita æterna quæ vtiquè in fine sine fine habebitur, & ideò meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita quibus redditur, nõ à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nũcupatur, non ób aliud nisi quia gratis datur, nec ideò quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur. Vbi autem inuenimus etiam vitam æternam gratiam nũcupari, habemus apud eundem gratię magnificum defensorem Apostolũ Paulum: Stipendium, inquit, peccati mors est, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Vide, obsecro te, in quanta breuitate quàm vigilanter verba posuerit, quibus diligenter consideratis quæstionis huius aliquantulùm dilucescat obscuritas. Cùm enim dixisset, Stipendium peccati mors, quis non congruentissimè & consequenter addere iudicaret, Stipendium autem iustitiæ vita ęterna? Et verum est, quia sicut merito peccati tanquàm stipẽdium redditur mors, ità merito iustitiæ tanquàm stipendium vita æterna. Et paulò pòst: Cui debetur vita ęterna, vera iustitia est: Si autem vera iustitia est, ex te nõ est, desursùm est descendens à patre luminum, vt haberes eam: Si tamẽ habes eam, profectò accepisti. Quid enim habes quod non accepisti? Quapropter ô homo, si accepturus es vitam æternam, iustitię quidem stipendium est, sed tibi gratia est, cui gratia est & ipsa iustitia. Tibi enim tanquàm debita redderetur, si ex te tibi esset iustitia cui debetur. Nunc ergò de plenitudine eius accepimus non solùm gratiã, qua nunc iustè in laboribus vsque in finem viuimus, sed etiam gratiam pro hac gratia, vt in requie posteà sine fine viuamus.

17. Et in libro de moribus Ecclesiæ catholicæ cap. 25. Diligamus igitur Deũ ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, quicunque ad vitam æternam peruenire proposuimus. Vita enim æterna est totum præmiũ, cuius promissione gaudemus: nec præmium potest præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus est. Quid enim hoc iniustius, & quid iustius Deo? Non ergò debemus poscere præmium antequam mereamur accipere.

18. Matthæi vigesimo, vt suprà, E. testimo. primo.

19. Sapientiæ quinto: Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum & cogitatio illorum apud Altissimum: Ideò accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua reget eos, & in brachio sancto suo defendet illos.

20. Psalmo decimooctauo: Seruus tuus &c. vt in textu.

21. Ad Hebræos vndecimo: Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Fide, Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æstimans, thesauro Ægyptiorum, improperium Christi, adspiciebat enim in remunerationem.

22. Lvcæ decimoquarto: Dicebat autem & ei

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui se inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnã, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: nè fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis cõuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

23. AD Colossenses tertio: Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis.

24. AD Ephesios sexto: Cum bona voluntate seruientes, sicut Domino & non hominibus, scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonũ, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

25. POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

26. AVGVSTINVS in psalmum nonagesimum tertiũ: Attendis te hîc habere laborem? sed attende qualem ille requiem pollicetur. Nunquid cogitare poteris? Si illam posses cogitare, videres te nihil laborare ad compensationem. Audi eum qui illud ex parte cernebat, qui dixit, Nunc scio ex parte. 1.Cor.13. Quid ait Apostolus? Etenim quod est ad præsens temporale, & leue tribulationis nostræ, iuxta incredibilem modum, & in incredibilem modũ æternũ gloriæ pondus operatur nobis. 2.Cor.4. Quid est, æternum gloriæ pondus operatur nobis? Quibus operatur? Non respicientibus quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, tẽporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Noli esse piger in labore breuiter, & gaudebis incessabiliter. Æternam vitam tibi daturus est Deus, cogita quanto labore emenda sit. Intendite fratres, venale est. Venale est quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Vita & requies æterna venalis est, & labores tanquàm precio comparatur. Quid habet venale? Requiem venalem habet, eme illã. De labore intendite, vt simus in nomine Christi fortes Christiani. Attendite, quodãmodò Deus proposuit venale regnum cælorũ. Dicis illi. Quantum valet? Preciũ ipsius labor est, quomodò si diceret, precium illius aurum est. Non sufficeret hoc solùm dicere, sed quæreres quantum aurum. Nam si solidus aurum est, & semiuncia, & libra, & tale aliquid: ideò dixit precium, nè laborares quærere quandiù huius rei precium labor est. Quantus labor est? Iam quære tu, quantùm laborandum sit: nõdùm dicitur tibi, quantus futurus sit labor iste, vel quantum laboris de te exigatur, illud tibi dicit Deus, Ego ostendo quanta sit illa requies tu iudica quanto labore emenda sit. Dicat ergò Deus, quanta futura sit ipsa requies. Psal.83. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Hæc est requies sempiterna, sine fine erit requies ista, sine fine erit gaudium hoc, sine fine erit incorruptio. Vitam æternam habebis, requiem quæ non habet finem. Quanto labore digna est requies quę nõ habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc est, sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes æternum laborem, núquàm peruenires ad æternam quietem. Semper laborans quãdo peruenturus eras ad illud, quod dignè quidem potest emi sempiterno labore? quia sempiterna requies est, æqua precium: æterno certè labore digna est æterna requies comparari. Sed si semper laborares, nunquàm ad requiem peruenires. Ergò vt aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum laborandum est, non quia non valet tanti, sed vt possideatur quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est, vt labore temporali ematur. Certè tantus debuit esse, id est, sempiternus labor pro requie sempiterna. Decies centena millia annorum in labore quid valet? Decies centena millia annorum habent finẽ: quod tibi dabo, dicit Dominus, nõ habebit finem. Qualis misericordia Dei? Nec dicit, decies cẽtena millia annorum labora: non dicit, vel mille annos labora: non dicit, quingentos annos labora: Cùm viuis, labora in paucis annis. Indè iam requies erit & finem non habebit. Labor non æquatur, sed tẽporali emitur sempiterna requies.

27. PSALMO centesimo decimooctauo: Inclinauit, vt in textu.

28. MATTHÆI decimonono: Quid dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt, & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus, & sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum.

29. AVGVSTINVS in psalmum centesimum vigesimum: Quid est, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua? Id est, quando facis bonum opus, propter vitam æternam fac. Nam si opus bonũ in terra propterea feceris, vt terrena tibi abundent: scit sinistra tua quid faciat dextera tua, misceuisti dexteram sinistræ. Noli facere nisi propter vitam æternam: idèo fac, & securus facies: hoc enim mandauit Deus. Si propter solas res humanas, & solã vitam istam facis quod facis, sinistra sola operatur, Si autem propter vitam æternam operaris, dextera sola operatur. Si autem habes intentionem ad vitã æternam, sed surrepit tibi cupiditas vitæ temporalis, vt attendas etiam ista quando facis opus bonum, vt hîc tibi aliquid retribuatur, miscet se sinistra operibus dexteræ. Hoc vetat Deus. Matth.6. Propter vitam æternam hoc facienda. Operibus vanæ laudis.

30. POSTERIORIS ad Timotheum quarto: BONUM certamen, &c. vt in textu.

31. AVGVSTINVS in libro quinquaginta homiliarum, homilia decimaquarta: Nunc ergò audiamus Paulum Apostolum dicentem, cùm passioni suæ appropinquaret, de cõrona sibi parata præsumentem: Bonum, inquit, certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: Decætero superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Non solùm autem mihi, sed & omnibus qui diligunt manifestationẽ eius. Reddet, inquit, mihi Dominus coronam iustus iudex. Debet ergò, Quid reddet? Reddet ergò iustus iudex. Non enim opere inspecto potest negare mercedem qui opus inspicit. Bonum certamen certaui, opus est. Cursum consummaui, opus est. Fidem seruaui, opus est. Superest mihi corona iustitiæ, merces est: sed in mercede tu nihil agis, in opere nõ solus agis. Corona tibi est ab ipso, opus autem abs te, sed non nisi ipso adiuuante. 2.Tim.4. 1.Tim.1. Non quòd negare mercedem qui opus inspicit. Operibus vanæ laudis.

32. ET in psalmum octogesimumtertium super ea verba: Misericordiam & veritatem diligit Deus: Primò Dominus misericordiam in Apostolũ Paulum prærogauit, post misericordiam veritatem. Audi illum iam exigentem veritatem, Primò ergò inquit misericordiam consecutus sum, qui prius fui 1.Tim.1. 1.Cor.15.

fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed gratia Dei sum id quod sum. Posteà dicit cùm passioni propinquaret, Bonum agonem certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui, superest mihi corona iustitiæ. Ille qui tribuit misericordiam, seruat veritatem. Vndè seruat veritatem? Quam reddet mihi Dominus in illo die iustus iudex. Indulgentiã donauit, coronam reddet: donator est indulgentiæ, debitor coronæ. Vndè debitor? accepit aliquid? cui debet aliquid Deus? Eccè videmus quia tenet cum debitorem Paulus. Consecutus est misericordiam, exigens veritatem. Reddet mihi, inquit, Dominus in illo die. Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Vndè tibi debet? quid ei dedisti? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo: non ei dicitur, Redde quod accepisti: sed, redde quod promisisti. 2.Tim.4. Deus donator est indulgentiæ, sed debitor coronæ. Deus est debitor noster, non æripiendo, sed promittendo, Rom.11.

32. ITEM in psalmum centesimum: Audi quia ille cui donauit, tenet Dominum etiam debitorem. Inuenit eum donatorem tempore misericordię, tenet debitorẽ tempore iudicij. Quomodò hoc dicit, videte. Ego enim iam immolor, dixit, & tẽpus resolutionis meę proximũ est. Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Hoc tempore misericordiæ: audi de iudicio, De cæterò superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Nõ dixit, donat: sed, reddet. Quando donabat, misericors erat: quando reddet, iudex erit, quia misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Sed donando delicta fecit se debitorem coronæ, ibi misericordiam consecutus sum. Misericors ergò Dominus primò, hic autem reddet mihi coronam iustitiæ. Vndè reddet. Quia iustus iudex est. Quare iustus iudex est? Quia bonum certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui. Ideò iustus non potest nisi coronare ista. Inuenit enim ista quæ coronaret. Paulus tamen Dominũ detinens tempore iudicij. 2.Tim.4. Tanquàm iudex reddet.

33. IDEM tractatu tertio in Euangelium Ioannis: Cùm promeueris Deum videndo ex fide, accipies præmium immortalitatem, & vitam æternã, & illa gratia est. Non pro merito quidem accipies vitam æternam, sed tantùm pro gratia. Si enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei, videtur quidem Deus vitam æternam tãquàm debitam reddere. Cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem. Sed quia ipsa fides gratia est, & vita æterna gratia est pro gratia: Audi Paulum Apostolum confitentẽ gratiam, & posteà debitum experentem. Confessio gratiæ quæ est in Paulo? Qui prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed misericordiam, inquit, consecutus sum. Indignum se dixit qui consequeretur, consecutum tamen non per merita sua, sed per misericordiã Dei. Audi illum iam flagitantem debitum, qui primò in debitam susceperat gratiam. Ego enim, inquit, iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat: bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidẽ seruaui: decætero reposita est mihi corona iustitię. Iam debitum flagitat, iam debitum exigit. Nam vide verba sequentia: Quam mihi reddet Dominus in illa die, iustus iudex. Vt antè susciperet gratiam, misericordem Patrem opus habebat: vt præmium gratiæ, iudicem iustum. Promeretur Deum videndo per fidem. Vita æterna debita tanquàm merces fidei, quia promeruit illam per fidem. 1.Tim.1. Habet debitum flagitat à iusto iudice. 2.Tim.4.

34. CONCILIVM Arausicanum secundum, circa tempora Leonis Papæ celebratum, capite vel canone decimooctauo: Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant. Bonis operibus merces debetur.

35. MATTHÆI quinto: Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersùm vos, mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.

36. ET sexto capite: Vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Tu autem cùm orabis, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: nè videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

37. ITEM capite decimo: Qui recipit Propheram in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, &c.

38. APOCALYPSIS secũdo: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. Nihil horũ timeas quæ passurus es. Eccè missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Et qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gẽtes, & reget eas in virga ferrea, & tanquàm vas figuli contringentur, sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi stellam matutinam.

39. ET capite tertio: Eccè venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foràs nõ egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouę Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecũ in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius.

40. ET capite decimoquarto: Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi, Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

41. MATTHÆI decimonono.

42. IOANNIS quinto, vt in textu.

43. MATTHÆI vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à cõstitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.

44. AVGVSTINVS in psalmum quadragesimũnonum: Congregate illi iustos eius. Quos iustos, nisi viuentes ex fide, facientes opera misericordiæ? Etenim opera illa, iustitiæ opera sunt. Habes Euãgelium: Cauete iustitiam vestram facere coram hominibus, vt videamini ab eis. Et quasi quæreretur, quam iustitiam? cùm ergò facis eleemosynam inquit. Ergò eleemosynas opera iustitiæ esse significauit. Ipsos congregate iustos eius: eos congregate qui compassi sunt inopi, qui intellexerunt super egenum & pauperem. Congregate illos, conseruet eos Dominus, & viuificet eos. Congregate illi iustos eius. Qui disponunt testamentum eius Matth.6. Eleemosynæ sunt opera iustitiæ. Psal.49.&40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Osee 6. Matth.9.

super sacrificia. Id est, qui cogitant de promissis eius, super illa quæ operantur. Ipsa enim sunt sacrificia, Deo dicente, Misericordiam volo plusquàm sacrificium. Qui disponunt testamẽtum eius super sacrificia. Et annunciabunt cæli iustitiam eius. Verè hanc iustitiam Dei, cæli nobis annunciauerunt, Euangelistæ prædixerunt. Per illos audiuimus futuros quosdam ad dexteram, quibus dicet paterfamilias: Venite benedicti Patris mei, percipite. Quid percipite? Regnum. Pro qua re? Esurui, & dedistis mihi mãducare. Quid tam vile, quid tam terrenum, quàm frangere panem esurienti? Tanti valet regnum cælorum. Frange esurienti panem tuum, & egenum sine tecto induc in domum tuam: Si videris nudum, vesti. Si nõ habes facultatem frangẽdi panem, nõ habes domum quò inducas, non habes vestem qua cooperias, da calicem aquæ frigidæ, mitte duo minuta in gazophylaciũ. Tantum emit vidua duobus minutis, quantũ emit Petrus relinquens retia, quantum emit Zachæus dando dimidium patrimonium. Regnum Dei tantum valet, quantum habueris.

Matth.25. Iusti percipient regnum pro operibus misericordiæ. Esaiæ 58.

Matth.19. Marc.12. Matth.4. Lucæ 19. Regnum Dei tantum valet quantum habet.

45. MATTHÆI septimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

1. F. APOCALYPSIS vigesimosecundo: Qui iustus est, vt in textu.

2. ECCLESIASTICI decimooctauo: Nè verẽris vsque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.

3. PSALMO sexagesimoprimo: Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

4. MATTHÆI decimosexto: Filius hominis vẽturus est in gloria Patris sui cũ angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundùm opera eius.

5. AD Romanos secundo: Qui reddet vnicuique secundùm opera eius. Iis quidem qui secũdùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam, iis autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci: gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non enim est acceptio personarum apud Deum: quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deũ, sed factores legis iustificabuntur.

6. PRIORIS ad Corinthios tertio: qui autem plantat & qui rigat, vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem: Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis. Vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

7. AD Galatas sexto: Nolite errare: Deus non irridetur: quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim suo metemus non deficientes. Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

8. ECCLESIASTICI quinquagesimo primo: Operamini opus vestum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Opera misericordiæ fenis vim habent.

9. AVGVSTINVS in psalmum centesimum vndecimũ, super ea verba: Potens in terra erit semen eius: Semen futuræ messis, opera esse misericordiæ. Apostolus testis est, qui dicit, Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim proprio metemus, & iterùm, Hoc autem, inquit, qui parcè seminat, parcè & metet. Quid autem fratres potentius, quàm vt regnum cælorum, non solùm Zachæus emat dimidio rerum suarum, sed & vidua duobus manutis, & tantundẽ ibi vterque possideant? Quid potentius, quàm vt idem regnum & thesauris diuiti, & calice aquæ frigidæ pauperi valeat?

2. Cor.9. Galat.6. Regula ecclesiarum quo pacto ematur. Luc.19. Marc.12. Marc.10.

10. ET de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione quarta, eadem ex hoc loco desumpta repetit.

III.

Quot sunt genera bonorum operum, in quibus Iustitia Christiana præcipuè cernitur & exercetur?

Petrus Chrysologus ser. 43. Leo ser. 1. & 4. de ieiunio 10. mensis. Bernardus in sententiis, sectione 11.

A. Eiusmodi sunt triplicia, sicut è sacris literis accipimus, videlicet Oratio, Ieiuniũ & Eleemosyna. Nã reliqua ferè benefacta, quæ ex fide viua proficiscũtur, & Iustitiã Christianam commendãt, augent atque cõsummunt, ad hoc tres fõtes facilè[a] referũtur. Hinc illa præclara vox Angeli Raphaëlis,[b] *Bona est Oratio cũ ieiunio, & Eleemosyna magis quã thesauros auri recõdere.* Augustinus verò dilucidè[c] dixit: Hæc iustitia hominis in hac vita, Ieiunium, Eleemosyna, Oratio.

a Aug. de perfec. iustitiæ respons. 16.
b Tobiæ 12. b
c In psal. 42.
d Matth. 6. a
e Aug. ser. 60. de tempo.
f Matth. 6. a
g Matth. 5. c
h Ibidem b

B. De quib[9] Christus [d]apud Matthæũ singulatim docet, additq; promissiones de parata cælesti mercede iis, qui in Ecclesia citra [e] hypocrisin syncerè ieiunãt, orant, ac eleemosynam tribuunt. Hinc fidelis illa sponsio totiès repetita: [f] *Pater tuus qui videt in abscõdito, reddet tibi.* Et hæc ipsa sunt, in quibus Christus, vt homi-

benè beatéque viuamus, [g]abundare vult nostrã iustitiam, & ità lucere [h]coram hominibus, vt videant opera nostra bona, & glorificent Patrem. Ad hæc præstãda in Christo [i] creati & destinati sumus, quæ nimirũ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Propter[k] hæc è charitate præstita, iusti in regnũ adscisc entur æternum, ob eadem verò neglecta, iniusti in gehennam ignis præcipitabũtur. C. Vt verò [l] Pharisaicum ac vanum est, cum aliorum contempru seipsum iustificare, & [m] suis operibus fidere: ità Christianũ est atque legitimum, hominem cum sui submissione operibus bonis operam sedulam dare, & si quando gloriari velit, [n] in Domino gloriari, vt qui operatur in nobis velle & perficere, [o] Apostolo teste.

g 1. Ephes. 2. b
h Matth. 25. d Ioan. 5. e
i Lucæ 18. b
k Rom. 10. a Trident. Concil. sess. 6. cap. 16.
l 1. Cor. 1. d 2. Cor. 10. d. 6 Philip. 2. b

TESTIMONIA.

Tria bonorũ genera. Oratio, Ieiunium & misericordia quid præstent.

1. A. PETRVS Chrysologus Rauennensis Episcopus in sermone quadragesimotertio: Tria sunt, tria fratres, per quæ stat fides, constat deuotio, manet virtus: Oratio, Ieiunium, Misericordia. Quod oratio pulsat, impetrat ieiunium, misericordia accipit. Oratio, Misericordia, Ieiunium, sunt hæc tria vnum, dant hæc sibi inuicèm vitam. Est nãque orationis anima, ieiunium: ieiunij vita, misericordia est. Hæc nemo rescindat: nesciunt separari. Horum qui vnum habet, ista qui simul non habet, nihil habet. Ergò qui orat, ieiunet: qui ieiunat, misereatur: audiat petentem, qui petens optat audiri: auditum Dei aperit sibi, qui suum supplicanti non claudit auditum. Ieiunium ieiunator intelligat, esurientem sentiat, qui vult Deum sentire quod esurit: misereatur, qui misericordiam sperat: pietatem qui quærit, faciat, qui præstari sibi vult, præstet. Improbus petitor est, qui quod aliis negat, sibi postulat. Homo, esto tibi misericordiæ forma, sic quomodò vis, quantum vis, quàm citò vis, misericordiam tibi fieri: tam citò alij, tantùm, taliter, ipse miserere. Ergò oratio, misericordia, ieiunium sint vnum patrocinium pro nobis ad Deũ, pro nobis hæc adnocatio sit vna, vna hæc pro nobis oratio sit triformis. Hæc sunt, fratres, hæc sunt quæ tenent cæli arcem, quæ secretum Dei iudicis pulsant, quæ ante tribunal Christi causas humani generis exequuntur, quæ iniustorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hæc cui in cælestibus nõ assistunt, ipse non subsistit in terris. hæc cùm teneãt in cælestibus principatum, in terris rerum summam moderantur, hæc regunt prospera, hæc aduersa propellunt, vitia extinguunt ista, virtutes ista succendunt, hæc reddunt casta corpora, corda pura, hęc pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus, scholam faciunt disciplinæ: per hæc in templum Dei pectora humana consurgunt, hæc hominem præstant angelum, homini Deitatis deferunt hæc honorem. Hinc est, quòd fit horum suffragio Moyses Deus, & ad triũphos suos militares sibi omnia mandat elementa: iubet mare discedere, dutari vndas, profunda siccari, cælum pluere dat frumenta, ventos spargere cogit carnes, noctem splendore solis illustrat, solem nubis temperat velamento, petram percutit, vt de recenti vulnere frigida sitientibus det fluenta, primus dat terris legem cæli, scribit vitæ normam, figit terminos disciplinæ. Per hęc Helias nescit mortem, relinquit terras, cælos intrat, commoratur angelis, conuiuit Deo, & terrenus hospes supernas possidet mansiones. Per ista Ioannes fit angelus in carne, cæléstis in terra, & auditu, visu, tactu totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem. Et nos fratres, si volumus Moysi gloriæ, hæliæ vitæ, Ioannis virtutibus, omnium sanctorum meritis applicari, insistamus orationi, vacemus ieiunio, misericordiæ seruiamus: qui in his vixerit, qui per ista fuerit communitus, iacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, vitiorum cuneos, mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Christianus armiger, bellator. Dominicus non timebit: sed nos qui ad incerta consurgimus, qui inter insidias diem ducimus, qui horarum varietates, momentorum motus, verborum lapsus, actuum pericula sustinemus, quid est quod ecclesiã manè nolumus intrare? quid est quod matutina prece totius diei custodiam nolumus postulare? quid est quod homini adstare toto tempore libet, & Deo assistere nec puncto libet? Non est nostrum, fratres, non est nostrum: inimici est ista surreptio: decipere parat, quos non patitur orationibus communiri. Qui de aduersis quæritur, qui sibi prospera non precatur? Audiamus vocem Dei monentem: Orate, nè intretis in tentationem. In tentationem vadit qui ad orationem non vadit. Hoc sciens Prophera, cantabat: Venite, adoremus, & procidamus ante Deum, & ploremus coram Domino qui fecit nos. Putas ne ante Deum lachrymas fundere dignatur, qui verba non dignatur expromere? Manicemus, oremus vel humano timore, si non amore diuino, si non inuitati bonis, vel coacti malis. Mala tempora facit nobis contemptus Dei, temporum cursus non facit. Quod ergò contemptu perdidimus, ieiuniis conquiramus, animas nostras ieiuniis immolemus: quia nihil est quod Deo præstantius offerre possimus, probante Propheta, cùm dicit, Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Homo, offer Deo animam tuam, & offer oblationem ieiunij: vt sit pura hodia, sacrificium sanctum, viuens victima, quæ & tibi maneat, & data sit Deo. Hoc qui non dederit Deo, excusatus nõ erit: quia daturus, si non potest non habere. Sed accepta vt sint ista, misericordia subsequatur: ieiunium non germinat, si de misericordia non rigetur: siccatur ieiunium misericotdiæ siccitate: quod imber ter-

Marc. 1.

Sanctorum meritis applicamur per orationem, ieiunium & misericordiã.

Diabolus impedit orationem.

Matth. 26

Psal. 94.

Ieiuniis perdita recuperanda.

Psal. 50.

Misericordia iungenda ieiunio.

Vitia extinguuntur, & reddunt corda casta.

Exod. 7. Exod. 14. Exod. 17.

Rom. 10.

Exod. 24. 4. Reg. 2.

Patrocinium pro nobis ad Deum sunt.

Reorum veniam promerentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris, hoc ieiunio misericordia est. Quanuis cor excolat, carnem mũdet, eradicet vitia, virtutes serat, si misericordiæ fluenta non dederit, fructum non colligit ieiunator. Ieiunator, ager tuus misericordia ieiunante ieiunat: ieiunator, quod tu in misericordia fuderis, tibi in horreo hoc redundat. Homo ergò, nè seruando perdas, collige prorogando: homo, dando pauperi, da tibi: quia quod tu alteri reliqueris, non habebis.

Ad religiosas actiones hæc tria maximè pertinent.

2. Leo sermone primo de ieiunio decimi mensis: Tria verò sunt, quæ maximè ad religiosas pertinẽt actiones, oratio scilicet, ieiunium, & eleemosyna: quibus exercendis omne quidem tempus acceptũ, sed illud est studiosiùs obseruandum, quod Apostolicis accipimus traditionibus cõsecratum, sicut etiam decimus hic mẽsis morem refert veteris institui, vt tria illa, de quibus locutus sum, diligentiùs exequamur. Oratione enim propitiatio Dei quæritur, ieiunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimũtur: simulque per omnia Dei in nobis imago renouatur, si & in laudem eius semper parati, & ad purificationem nostram sine cessatione soliciti, & ad sustentationem proximi indesinenter simus intenti. Hæc triplex obseruantia, dilectissimi, omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem & similitudinem Dei peruenit, vt à Spiritu sancto inseparabiles faciat: Quia in orationibus permanet fides recta, in ieiunio innocens vita, in eleemosynis mẽs benigna. Quarta igitur & sexta feria, ieiunemus, sabbato autem apud beatissimum Apostolum Petrum vigilias celebremus: qui & orationes, & ieiunia, & eleemosynas nostras, precibus suis dignabitur adiuuare per Dominum nostrum.

Fructus horũ trium bonorũ operum.

Quotiès ieiunatur in ieiunio 4. temporum.

Sanctorũ precer.

3. Et sermone quarto de ieiunio decimi mensis: Curandis læsionibus, &c. vt infrà quæstione sequenti, B. testimonio trigesimo.

4. Bernardvs in sententiis sectione vndecima: Et quidem tria sunt, à quibus abstinere debẽt, quicunque iustificari desiderant. Primò vtiquè ab operibus prauis, secundò à carnalibus desideriis, tertiò à curis seculi. Item tria sunt quibus debent insistere, quæ etiam continet sermo Domini in monte, eleemosyna, ieiunium, oratio. Sic enim adimpletur iustificatio dum ab interdictis vitiis abstinent, & bona quæ præcepta sunt, fideliter exercent. Opponantur ergò prauis operibus opera misericordiæ, contra carnalia desideria adhibeantur ieiunia, & pro curis seculi, succedat amor Dei, & frequentia orationis.

Matth. 6. Ad iustificationem trium hæc bonorũ operum genera pertinent.

Merces post hanc vitam nõ datur, nisi pro meritis.

5. Avgvstinvs de perfectione iustitiæ, responsione decimasexta prima: Post hanc autem vitam merces perficiens redditur, sed eis tantùm, à quibus in hac vita eiusdem mercedis meritum comparatur. Nõ enim ad saturitatem iustitiæ, cùm hinc exierit, quisque peruenierit, nisi ad eam cùm hic est, esuriendo & sitiendo cucurrerit. Beati quippe qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quandiù ergò peregrinantes à Domino, per fidem ambulamus, non per speciem: vndè dictum est, Iustus ex fide viuit: hæc est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, vt ad illam perfectionem plenitudinẽque iustitiæ, vbi in specie decoris eius iam plena & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum & seruituti subiiciẽdo, & eleemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis quæ in nos sunt commissa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indesinenter insistendo, & hoc faciendo in doctrina sana, qua ædificatur fides recta, spes firma, charitas pura. Hæc est nunc nostra iustitia qua currimus, esurientes & sitientes ad perfectionem plenitudinémque iustitiæ, vt ea posteà saturemur. Vnde dominus in Euãgelio cùm dixisset, Nolite facere iustitiam vestram coram hominibus vt videamini ab eis: nè istum nostrũ cursum fine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione iustitiæ ipsius executus, nisi tria ista, ieiunium, eleemosynas, orationes: Ieiunio scilicet vniuersam corporis castigationem significãs: eleemosynis omnem beneuolentiam & beneficẽtiam vel dandi, vel ignoscendi: & oratione insinuans omnes regulas sancti desiderij, &c.

Matthæ. Iustitia de qua saluator ait, in tribus consistit.

Ad hæc tria omnia alia bona opera reuocantur.

6. Tobiæ duodecimo, vt in textu.

7. Avgvstinvs in psalmum quadragesimumsecundum: Hæc iustitia hominis in hac vita, ieiunium, eleemosyna, oratio. Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, ieiunium, & eleemosynam.

1. B. Matthæi sexto: Attendite nè iustitiam vestram faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedẽ non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Cùm ergò facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, vt honorificẽtur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynã, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cùm orueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Cùm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amẽ dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, nè videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

Eleemosyna quis eiusmodi hominibus faciat, & quæ in abscondito.

2. Avgvstinvs sermone sexagesimo de tempore: Qui ideò facit eleemosynam, vt ab hominibus se laudari desideret, etiamsi occultè fecerit, publicè facit, quia laudem ab hominibus quærit. Qui verò eleemosynam pro solo amore Dei facit, vt ad opus bonum illum reliqui imitentur, & non ipse, sed Dominus collaudetur, etiam si publicè faciat eleemosynam, absconsè facit, quia pro eleemosyna illa non hoc quod videtur, sed quod non videtur, desiderat, nec ab hominibus laudem, sed mercedem à Deo optat accipere. Hoc etiam & de ieiunio debemus accipere. Cùm enim ipse Dominus dicat, Vnge caput tuum, & faciem tuã laua, nè videaris ieiunans hominibus: ergò contra Christi præcepta facimus, qui publicè ieiuniũ indicimus, & vidente toto populo paritet cum ipso ieiunamus? Et in hoc sensu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, sed pro peccatorum indulgentia,

Matthæi 6. Ieiunium non pro præconio laudis indicitur.

tia, vel pro misericordia diuina ieiunet, & vnusquisque interroget conscientiam suam, & si pro solo Deo facit eleemosynam, securus & publicè faciat, vt quicunque viderint, imitẽtur. Nam & illud quod dicit Dominus, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: ad hoc quod suprà diximus, pertinere cognoscitur. In dextera enim intelligitur amor Dei, in sinistra vanitas vel cupiditas mũdi. Si pro laude humana dederis eleemosynam, totum sinistra facit, dextera omninò nihil facit. Si verò pro remissione peccatorum & amore vitæ æternæ eleemosynã dederis, totum dextera facit.

Misericordia pro iustitia, vel pro misericordia diuina.

Ne sinistra sinistra quid faciat dextera, quomodo intelligendum.

Eleemosyna data pro remissione peccatorum.

Quid est quod dicit, Cùm ores, ostio & aperto quando debeat orare.

1. Cor. 4.

Quid est quod dicit Dominus, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua? Et paulò pòst: Si quando oras Deum, & hoc ab illo petis quod videtur, publicè & aperto ostio oras, quia hoc à Deo vis accipere quod videtur. Si verò pro indulgentia peccatorum & pro vita æterna volueris supplicare, etiam si publicè oraueris, clauso ostio oras, quia non petis quod videtur, sed quod non videtur. Quæ enim videtur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

3. Matthæi quinto: Dico vobis, quia nisi abũdauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

4. Ad Ephesios secundo: Ipsius sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.

5. Matthæi vigesimoquinto: Tunc dicet rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes erã, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Infirmus, & visitâstis me. In carcere eram, & venistis ad me, &c. Tunc dicet & his, qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & nõ collegistis me. Nudus, & non operuistis me. Infirmus, & in carcere: & non visitâstis me, &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

6. Ioannis quinto: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius: & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

1. C. Lvcæ decimooctauo: Duo homines ascendebant in templum vt orarent: vnus Pharisæus, & alter Publicanus. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominũ: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus, &c. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

2. Ad Romanos decimo: Testimonium perhibeo illis quòd æmulationem Dei habent, sed non secundùm scientiam. Ignorãtes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

3. Concilivm Tridentinum sessione sexta, capite decimosexto: Neque illud omittendum est, quòd licèt bonis operibus in sacris literis vsqueadeò tribuatur, vt etiam qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, &c. absit tamen, vt Christianus homo in seipso cõfidat vel glorietur, & non in Domino: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quę sunt ipsius dona, &c. vt suprà quæst. secunda, E. testimonio decimo.

Matth. 10. Christianus non in se, sed in Domino gloriari debet.

4. Prioris ad Corinthios primo: Ex ipso autẽ vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapiẽtia à Deo & iustitia, & sanctificatio, & redemptio: vt quemadmodùm scriptum est, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

5. Posterioris ad Corinthios decimo: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui seipsum cõmendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

6. Ad Philippenses secundo: Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.

III.

Quid est Ieiunium?

A. Non simplex huius nominis est acceptio. Magnum & generale ieiuniũ [a] Augustinus vocat, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi. Deindè [b] Philosophicum, vt quidam vocant, ieiunium, est parsimonia illa cibi ac potus, moralisque sobrietas, qua tẽperatè etiã ab Ethnicis secundùm rectã rationem viuitur. Tertiò [c] Ecclesiasticum est Ieiunium, vtpotè cùm iuxta certum Ecclesię morem atque præscriptum, certis diebus & carniũ esum nobis subtrahimus, & vnica duntaxat refectione contenti sumus.

a Aug. tract. 17. in Ioã. & lib. 2. quæst. Euang. cap. 18.

b Hieron. lib. 2. aduersus Iouinianum.

c Clemens Constit. Apost. lib. 5. c. 13. 16. 19. 20. & 21. Isidor. lib. 1. de Eccl. offic. c. 36. & seq. Rabanus de instit. cler. lib. 2. c. 17. & sequen. huc parte 4. cap. 25. & sequent. Bucher. lib. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B. Cypr. de Ieiunio & tentationibus Christi. Athanas. de virg. Chryst. hom. 1. & 2. in Genes. & ser. de ieiu. Basil. orat. 1. & 2. de ieiu. August. de vtil. ieiunij. Amb. in lib. 1. de Helia & ieiunio. & epist 82. Leo in serm. de ieiunio 7. & 10. mensis Pentecostes & quadragesimæ.

B. Cuiuscemodi Ieiunium piè & Christianè[d] suscipitur ad cultum diuinum religiosiùs exhibendum, ad carnem edomandam spirituique subiiciendam, ad fructus pœnitentiæ dignos præstandos, ad obedientiam exercendam, ac demùm ad quamlibet Dei gratiam consequendam.

TESTIMONIA.

Ieiunium magnum & generale quod sit.

Tit. 2.

1. A. Avgvstinvs tractatu decimoseptimo in Euangelium Ioannis: Ieiunium magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunium, vt abnegantes impietatem & seculares cupiditates, temperanter & iustè & piè viuamus in hoc seculo. Huic ieiunio quam mercedem addit Apostolus? Sequitur & dicit, Expectantes illam beatam spem, & manifestationem gloriæ beati Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. In hoc ergò seculo quasi quadragesimam abstinentiæ celebramus, cùm bene viuimus, cùm ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus abstinemus.

2. Idem libro secundo quæstionum Euangelicarum, capite decimooctauo: Scriptura docet generale ieiunium, non à concupiscentia ciborum tantùm, sed ab omni lætitia temporalium delectationum.

3. Hieronymvs libro secundo aduersus Iouinianum: Dicæarchus in libris antiquitatum, & descriptione Græciæ, refert, sub Saturno, id est, aureo seculo, cùm omnia humus funderet, nullum comedisse carnes, sed vniuersos vixisse frugibus & pomis, quæ sponte terra gignebat. Persarum regis Cyri vitam Xenophon octo voluminibus explicat, polenta, & cardamo, & sale, ac pane cibario eos asserens victitare. Lacedæmoniorum mensæ frugalitatisque & suprascriptus Xenophō, & Theophrastus, & omnes pene scriptores Græciæ, testes sunt. Cheræmon Stoicus, vir eloquentissimus narrat de vita antiquorum Ægypti sacerdotum, quod omnibus mūdi negociis curisque postpositis, semper in templo fuerint: & rerum naturas, causasque ac rationes siderum contemplati sint: nunquàm mulieribus se miscuerint, nunquàm cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint: ex eo tempore, quo cœpissent diuino cultui deseruire, carnibus & vino se semper abstinuerint, propter tenuitatem sensus, & vertiginem capitis, quam ex paruo cibo patiebantur, & maximè propter appetitus libidinis, qui ex his cibis, & ex hac potione nascuntur. Pane rarò vescebantur, nè onerarent stomachum: &, si quando comedebant, tusum pariter hyssopum sumebant in cibo, vt escam grauiorem illius calore decoquerent: oleum tantùm in olenibus nouerant, verùm & ipsum parùm propter nauseam & asperitatem gustus ieniendam. Quid loquar, inquit, de volatilibus, cum omnia quoque pro carnibus vitauerint, & hæc quorum alterum, carnes liquidas: alterum, sanguinem, esse dicebant, colore mutato. Cubile eis, de foliis palmarum, quas baias vocant, contextum erat: scabellum accliue, & ex vna parte obliquum, in terra pro puluillo capiti supponebant, bidui, triduique inediam sustinentes. Humores corporis, qui nascuntur ex otio, & ex mansione vnius loci, nimia victus castigatione siccabant. Iosephus in secunda Iudaicæ captiuitatis historia, & in octauo decimo antiquitatū libro, & cōtra Appionem duobus voluminibus, tria describit dogmata Iudæorum, Phatisæos, Sadducæos, Essenos: quorum nomissimos miris effert laudibus, quòd & ab vxoribus, & vino, & carnibus semper abstinuerint, & quotidianū ieiunium verterint in naturam. Super quorum vita & Philo, vir doctissimus, proprium volumen edidit. Eanthes Cizycenus, Asclepiades Cyprius, ætate, qua Pygmaleon in Oriente regnabat, scribunt esum carnium non fuisse. Eubulus quoque qui historiam Mithræ multis voluminibus explicuit, narrat apud Persas tria genera Magorum: quorum primos, qui sint doctissimi, & eloquētissimi, excepta farina, & olere, nihil amplius in cibo sumere. Apud Eleusinam etiam volucribus, & piscibus, & quibusdam pomis abstinere, solēne est. Bardesanes, vir Babylonius, in duo dogmata apud Indos gymnosophistas diuidit: quorum alterum appellat Bragmanas, alterum Samanæos, qui tantæ continentiæ sint, vt vel pomis arborum iuxta Gangen fluuium, vel publico otiæ, vel farinæ alantur cibo: &, cùm rex ad eos venerit, adorare illos solitus sit, pacémque suæ prouinciæ in illorum precibus arbitrari sitam. Euripides, in Creta Iouis prophetas non solùm carnibus, sed & coctis cibis abstinuisse refert. Xenocrates philosophus de Triptolemi legibus apud Athenienses tria tantùm præcepta in templo Eleusinæ residere scribit, honorandos parentes, venerandos deos, carnibus non vescendum. Orpheus in carmine suo esum carnium detestatur. Pythagoræ, Socratis, Antisthenis & reliquorū frugalitatem referrē in confusionē nostrā, nisi & longum esset, & proprij operis indigeret.

Abstinentia Ethnicorum qualis fuerit

Persarum.

Lacedæmoniorum.

Sacerdotum Ægyptiorum.

Essenorum.

Orientalium.

Magorum.

Eleusinorum.

Gymnosophistarum.

4. Clemens Pontifex & martyr Constitutionum Apostolicarum libro quinto, capite decimotertio: Post Epiphaniam seruandum est à vobis ieiunium quadragesimæ, continens memoriam conuersationis & legislationis Domini. Celebretur hoc ieiunium ante ieiunium Paschæ, quod incipiens à secunda Sabbati desinat in Parasceuen. Post quos dies soluto ieiunio, aggredimini sanctam Paschæ hebdomadam: ieiunantes in ea omnes cum timore, & tremore, orantes per eos dies pro iis qui pereunt.

Quadragesimæ ieiunium Apostolicum.

Ieiunium ante Paschā.

Hebd. proxima ante ieiu. sanctum.

5. Et capite decimosexto: Præcepit igitur nobis, vt ieiunaremus sex his diebus propter Iudæorum impietatem, atque iniquitatem: admonens nos, vt eos ob interitum lugeremus atque deploremus. Etenim ille quoque illachrymatus est ignorantibus tempus visitationis suæ. In quarta feria & Parasceue nobis ieiunium indixit in illa ob proditionem, in hac ob passionem: desinere autem ieiunio in septima die in gallicantu. fuisse in ipso sabbato ieiunare.

Feria 4. & 6. Ieiunium.

Sabbatum ieiunium.

6. Capite decimonono: In diebus Paschæ ieiunare

Quibus diebus ieiunare.

neutia in ieiunio hebdomadæ sanctæ.

Matth. 9. Luc. 12.

ieiunate, incipientes à secunda sabbati vsque ad Parasceuen & sabbatum dies sex, solo pane vtentes, sale atque oleribus, & aqua in potum. A vino & carnibus vos abstinete in iis diebus: sunt enim dies luctuosi, non festi. Parasceuen tamen & sabbatum integrum ieiunent, qui quidé possunt, nihil gustantes vsque ad gallicantum noctis. Quod si quis non potest duorum dierum ieiunium continuare, seruet saltem sabbatum: ait enim quondam in loco de se Dominus: Quando discedet ab eis sponsus, ieiunabūt in illis diebus, iis igitur diebus sublatus est à falsis Iudæis, & crucifixus est, & cum impiis reputatus.

7. Capite vigesimo: Quare monemus vos, vt ieiunetis per hos dies, quemadmodùm nos etiam ieiunauimus, cùm nobis ipse ereptus est, vsque ad vesperam. In reliquis verò diebus ante Parasceuen nona hora, vel vesperi quilibet cibum capiat, vel quemadmodum quisque poterit.

Ieiuniorum exempla. Exod. 34. & 3. Reg. 19. Daniel. 10.

3. Reg. 9.

Ionæ 3. Esther. 4. Iudith 9.

Psal. 108.

8. Et capite vigesimoprimo, cóque vltimo: Post festum Pētecostes celebrate vnam hebdomadam, post quam ieiunate alteram hebdomadam: æquum est enim & lætari Dei dono, & ieiunare post hilaritatem. Etenim Moyses & Helias ieiunauerunt per quadraginta dies, & Daniel hebdomadas dierum tres panem cupiditatum nō comedit, nec caro, neque vinum in os eius intrauit. Et beata Anna, rogās Samuelē, dicebat: Vinum & omne quod inebriat, non bibi, & effundam animam in conspectu Domini. Niniuitæ quoquè, cùm per tres dies & tres noctes ieiunāssent, iræ Dei periculum effugerunt. Esther quoquè, Mardocheus, Iudith impiorum insultationem, id est, Holophernis & Aman, ieiunio declinauerunt. Dauídque dicit, Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum. Vos quoque per ieiunium supplicationes vestras Deo offerte. Post hebdomadam ieiunij, in omni quarta feria & Parasceue præcipimus vobis vt ieiunetis, idque quod à ieiunio supereſt, pauperibus præbeatis.

Omni feria 4. & 6. olim ieiunabatur.

Ieiuniorum tempora.

9. Isidorvs Hispalensis libro primo de Ecclesiasticis Officiis, capite trigesimosexto: Ieiuniorum tempora secundùm scripturas sacras, quatuor sunt, in quibus per abstinentiam & lamentum pœnitentiæ, Domino supplicandum est: & licèt omnibus diebus orare & abstinere conueniat, his tamen temporibus ampliùs ieiuniis & pœnitentiæ seruire oportet. Primum ieiunium quadragesimarum est, quod à veteribus libris cœpit ex ieiunio Moysis & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, monstrans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona quippe Moysis, lex: in persona Heliæ, Prophetæ accipiuntur, inter quos in monte Christus gloriosus apparuit, vt euidentius emineret quod de illo dicit Apostolus: Testimonium habens ex lege & Prophetis. In qua ergò parte anni consuetudo obseruatio quadragesimæ constituerebatur, nisi consinis atque contigua Dominicæ passionis, quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui etiam opùs est continentia, vt ab ipsius mundi illecebris ieiunemus, in sola manna viuentes, id est, cælestibus spiritualibúsque præceptis? In numero autem quadragenario vita ista propterea figuratur, quia denarius est perfectio beatitudinis nostræ: creatura autem septenario figuratur, quæ adhæret creatori, in quo declaratur vnitas Trinitatis per vniuersum mundum temporaliter annunciata. Et quia mundus à quatuor ventis* delineatur, & à quatuor elementis erigitur, & à quatuor anni temporum vicibus variatur, denarius quaterductus, in quadraginta consummantur: quo numero ostenditur, ab omni temporum delectatione abstinendum ac ieiunādum esse, & castè continentérque viuendum. Licèt & aliud Sacramenti mysterium exprimitur, quòd quadraginta diebus eadem ieiunia celebrātur. Lege enim Mosaica vniuerso populo generaliter est præceptum, decimas & primitias Domino Deo offerre. Itaque dum in hac sententia principia voluntatum consummationésque operum nostrorum referre ad Dei gratiam admonemur, in supputatione tamen quadragesimæ, summa ista legalium decimarum expletur. Totum enim anni tempus triginta sex numero dierum decimatur, subtractis enim à quadragesima diebus Dominicis, quibus ieiunia resoluuntur, his diebus quasi pro totius anni decimis ad Ecclesiam cōcurrimus, actuúmque nostrorum operationem Deo in hostiam iubilationis offerimus. Cuius quidem quadragesimæ legibus, sicut ait* noster Cassianus, quique perfecti sunt, non tenentur, nec exigui huius canonis subiectione contenti sunt. Quē profectò illis, qui per totum anni spatium deliciis ac negociis secularibus implicantur, Ecclesiarum principes statuerunt, vt vel hac legali quodammodò necessitate constricti, his saltem diebus vacare Domino cogerentur, ac dierum vitæ suæ, quos totos quosdam fructus fuerant voraturi, vel decimas Domino dicarent.

* delimatur.

Aliud mysterium.

Num. 5. Leuit. 27.

10. Capite trigesimoseptimo: Secundum ieiunium est, quod iuxta canones post Pētecosten alio die inchoatur, secundùm quod & Moyses ait, Initium mensis hordeatij facietis vobis hebdomadas septem, &c.

Deut. 16.

11. Capite trigesimooctauo agit de ieiunio septimi mensis.

12. Capite trigesimonono & quadragesimo, de ieiunio calendarum Nouembrium & Ianuariarum.

13. Capite quadragesimoprimo: Triduanis autem diebus ieiunare, de exemplo sumptum est Niniuitarum, qui damnatis pristinis vitiis, totos se tribus diebus ieiunio ac pœnitentiæ contulerunt, & operti saccis, Deum ad misericordiam prouocauerunt.

Ionæ 3.

14. Capite quadragesimosecundo: Præter hæc autem legitima tempora ieiuniorum, omni sexta feria propter passionem Domini à quibusdam ieiunatur, sed & sabbati dies à pleríque, propter quod in eo Christus iacuit in sepulcro, ieiunio consecratus habetur, scilicet nè Iudæis exultando præbeatur, quod Christus sustulit moriendo. Die autem Dominico semper esse reficiendum, vt resurrectionem Christi & gaudium nostrum gentibus prædicemus, præsertim cùm Apostolica sedes hanc regulam seruet. Post Pascha autem vsque ad Pentecosten licèt traditio Ecclesiarum abstinentiæ rigorem prandiis relaxauerit, tamen si qui monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt, non sunt prohibendi, quia Antonius & Paulus & cæteri patres antiqui, etiam his diebus in eremo

Ieiunium feriæ 6.

Sabbati ieiunium.

Ieiunia extraordinaria non prohibentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

leguntur abstinuisse, neque soluisse abstinentiam, nisi tantùm die Dominico. Quis enim parsimoniã non laudet, ieiunium non prædicet? Ieiunium res sancta est, opus cæleste, ianua regni, forma futuri, quòd qui sanctè agit, Deo iungitur, alienatur mũdo, spiritualis efficitur. Per hoc enim prosternuntur vitia, humiliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur.

Ieiunij laus eximia ab effectu.

Ex D. August. epist. 118. ad Ianuarium, cap. 1. & 2.

15. CAPITE quadragesimotertio: Hæc & alia multa sunt, quæ in Ecclesiis Christi geruntur, ex quibus tamen quædam sunt, quæ in scripturis canonicis commendãtur, quædam non quidem scripta, sed tamen tradita custodiuntur. Sed illa quidem quæ toto terrarum orbe seruãtur, vel ab ipsis Apostolis, vel ab authoritate principali Conciliorum instituta intelliguntur: sicut Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus Spiritus sancti, quæ reuoluto die anni ob memoriam celebrantur: sed & si quid aliud est, quod seruatur ab vniuersis, quaque se diffundit Ecclesia.

Traditiones apostolicæ, & vniuersales.

De vario ecclesiarum viatum in ieiuniis, tam in aliis.

Alia verò quæ variè per diuersa loca obseruantur, sicuti est, quòd aliqui ieiunant sabbato, alij non: alij quotidiè communicant, alij certis diebus: aliis nullus dies præmittitur, quo non offeratur sacrificium: aliis sabbato tantùm offertur & Dominico, aliis tantùm Dominico: & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, eorum hoc genus rerum vt quibuscunque placuit sacerdotibus Ecclesiæ, vel regionis cui præerant, instituerunt: nec disciplina in his melior est graui prudentique Christiano, nisi vt eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, indifferenter sequendum, & propter eorum inter quos viuitur, societatem seruandum est, nè per diuersitatem obseruationum schismata generentur.

Conformare nos Ecclesiæ debemus, ad quam venimus.

16. RABANVS Maurus de institutione Clericorum libro secundo, capite decimoseptimo: Ieiuniũ res est sancta, &c. ex Isidoro libro primo, capite quadragesimosecundo, vt suprà testimonio decimo quarto.

17. CAPITE decimooctauo assignat differentiam inter ieiunium & stationem. Discernunt quidam, inquit, inter ieiunium & stationem. Nam ieiunium indifferenter cuiuslibet diei est abstinẽtia, non per legem, sed secundùm propriam voluntatem: Statio, obseruatio statutorum dierum vel temporum: dierum, vt quartæ feriæ & sextæ feriæ ieiunium, ex vetere lege præceptum, de qua statione in Euãgelio dixit ille: Ieiuno bis in sabbato, id est, in quarta & sexta sabbati: Temporum autem, quæ legalibus aut propheticis institutionibus, terminatis temporibus statuta sunt, vt ieiuniũ quarti, ieiunium quinti, ieiunium septimi, & ieiunium decimi: vel sicut in Euãgelio dies illi, in quibus ablatus est sponsus: vel sicut obseruatio quadragesimæ, quæ in vniuerso orbe institutione Apostolica obseruatur circa confinium Dominicæ passionis.

Ieiunij & stationis differmen iuxta nonnullos.

Luc. 18.

Zachar. 8.

Matth. 9.

Quadragesima obseruatur in toto orbe ex institutione Apostolica.

18. CAPITE decimonono agit de ieiunio quarti, quinti, septimi, & decimi mensis, ex Hieronymi Cõmentariis in Zachariam prophetam: Sed quia, inquit, hæc ieiunia magis in veteri testamento, quã in nouo celebrata sunt, nè penitùs illa prætermisisse videremur, (quia in prophera Zacharia commemorata sunt) breuiter adnotabimus, ad noui testamenti ieiunia exponenda transeuntes.

In caput 8. Zacha 8.

19. CAPITE vigesimo: Primum enim ieiunium quadragesimæ est, quod à veteribus libris cœpit, &c. ad verbum, vt suprà testimo. nono, Isidorus libro primo, capite trigesimosexto.

20. CAPITE vigesimoprimo & vigesimosecundo agitur de ieiunio Pentecostes, & noni ac decimi mensis.

21. CAPITE vigesimotertio: Præter hæc autem & alia legitima tempora ieiuniorum sunt: sicut est omnis sexta feria, in qua propter passionẽ Domini à fidelibus ieiunatur: & sabbati dies, qui à plerisque, propter quod in eo Christus iacuit in sepulcro, ieiunio consecratus habetur, sicut in decretis Innocentij Papæ constitutum inuenimus: scilicet nè Iudæis exultando præbeatur, quod Christus fustulit moriendo. Nam vtiquè constat, Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse, quod vtiquè non dubiũ est, & ieunâsse eos biduo memorato, quæ forma vtiquè per singulas tenenda est hebdomadas, propter id quòd commemoratio illius diei semper est celebranda. Quòd si putant, semel atque vno tantùm sabbto ieiunandum, ergò & Dominicum, & sexta feria, semel in Pascha erit vtiquè celebrandum.

Ieiunium 6. feriæ & sabbati.

Ieiunium 4. epist. 2. ad Ianuarium.

Ioan. 16.

22. CAPITE vigesimoquarto: Sunt quoquè & quatuor sabbata, in quatuor mensibus, singula per singulos, in quibus specialia ieiunia sunt constituta, & officia his diebus maiora orationũ & lectionum in Ecclesia celebrantur, id est, in Martio mense, primo sabbato, & in secundo sabbato quarti mensis, id est, Ieiunij. In septimi quoquè mensis, id est, Septembris tertio sabbato, & in quarto sabbato decimi mensis, id est, Decembris. Quorum primum iuxta obseruationem quadragesimæ vero tempore celebratur, quando mensis nouorum apud Iudæos habebatur. Secundùm autem in Iunio post Pentecosten æstatis tempore, quando apud Iudæos dies primitiarum ex legis præcepto custodiebãtur, id est, de frugibus primi panes Deo offerebantur, & ocium legitimum ipsius diei celebatur. Tertium est in septimo mense, Autumni videlicet tempore, qui totus in lege variis solennitatibus Deo dicatus erat, in quo dies expiationum erat, dicente Domino ad Moysen: Decima die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus Deus vester. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hoc, peribit de populis suis, & reliqua. In quo & dies scenopegiæ fuerant, id est, tabernaculorum. Nam quintadecima die mensis huius veteres solennitates Tabernaculorum celebrabant, septem diebus eandem solennitatem exigentes. Quo quidem ieiunio vsos fuisse antiquos, Esdræ liber meminit. Postquàm enim rediẽrunt, inquit, filij Israel in Hierusalem, & fecerunt sibi tabernaculorum lætitiam magnam, dehinc conuenerunt in ieiunio, in saccis, & humus super eos, & steterunt, & confitebantur peccata sua & iniquitates patrum suorum, & consurrexerunt ad standum, & legerũt in volumine legis Domini Dei sui quater in die, & quater in nocte confitebantur, & adorabant

De ieiunio sabbatorũ in quatuor temporibus.

Leuit. 23.

Esdræ 9.

Quatuor.

adorabant Dominum Deum suum. Quartum verò est ieiunium sabbati in decimo mense ante diem Natalis Domini, quando venturi Saluatoris salubris in sacris lectionibus prædicatur aduentus, vt fideles quique hac religione instructi, & medicamine sanctarũ orationum simul cum sacro ieiunio confirmati, natiuitatẽ redemptoris læti expectent.

Quatuor & sexta feria præcedentes cœnam Dominicam.

Ordinationes ministrorum Ecclesiæ in sabbato 4. temporum.

Ieiunium 4. temporum.

Ante hæc videlicet quatuor sabbata in eadem hebdomada, semper quarta & sexta feria legitima ieiunia fieri, & canon orationum & lectionum in iisdem feriis ad sacrarum Missarum solennia constitutus indicat, & exempla præcedentium Patrum confirmant. Sacras autem ordinationes his diebus oportere fieri, decreta Gelasij Papæ * testantur, in quibus ità scriptum continetur: Ordinationes autem presbyterorum diaconorumque, nisi certis temporibus & diebus exercere non debeant, id est, in quarti mensis ieiunio, septimi, & decimi, sed & etiam quadragesimalis initij: ac mediana quadragesimæ die, sabbati ieiunio circa vesperam nouerint celebrandas. Officia autem horum quatuor sabbatorum, vulgò duodecim lectiones vocantur, eò quòd cum lectionibus quæ leguntur, & cũ psalmis qui canuntur, duodenarius numerus adimpletur, qui benè lectiones possunt vocari, eò quòd inter canonicas scripturas connumerantur.

* In epist. ad Episcopos per Lucaniam & Siciliam, & Siciliæ constitutos, ca. 13. Offic. 4. Sabbatorum cæremonia longiora.

De grauitate ieiunij.

25. CAPITE vigesimoquinto: Prætereà vnicuique licet, vt libet, ieiuniorum modum habere, seu iamdiam extendere, seruata præ omnibus constitutione legitimorum ieiuniorum, quæ suprà memorauimus, quæ generaliter sancta & Apostolica seruat Ecclesia. Necnon & illa omnimodò custodire oportet vnumquemque, quæ communiter omnibus facere, siue pro tribulatione, siue pro gratiarũ actione proprius Ecclesiæ mandat Episcopus: quia qui constituta atque demandata ieiunia seruare neglexerit, peccat: qui autem expletis legitimis, priuata superexpenderit, propriam mercedem habebit. Nam leguntur aliqui Sanctorum per biduanas siue per triduanas, siue etiam per totam hebdomadam ieiunium extendere: plerique quòd nec vinum nec siceram biberint, nec aliquid manducauerint, præter panem siccum & olera: alij, quòd ab omni carne se abstinuerint: alij, quòd intantùm se abstinuerint, quòd nec pane in cibo vsi sunt, sed paucis carycis corpus suum sustentauerint. Et alia plurima sunt genera abstinentiæ: Sed ante omnia cauere debet, qui se abstinere vult ab aliquo cibo vel potu, nè mens eius occulta cogitatione polluatur, ità vt aliquam creaturam Dei damnet, Iudaica superstitione seductus, dicens, hoc licere, illud autem non: hoc mundum, illud autem immundum esse, cogitet: Quem huiusmodi cogitatio pulsat, videat Apostolum dixisse, Omnis creatura Dei munda est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. &, Malum est homini qui per offendiculum manducat.

Ieiunia statæ Ecclesiæ ante omnia seruanda sunt. Epistola Papæ incerta.

Precant qui Ecclesiastica iussa violant.

Propriatis humilis mercenarius accipitur.

Quid sit ieiunium.

Christi dele dies & abstinentia mira.

Non abstinẽdum à cibo ex superstitione Iudaica, vel hæretica.

1 Tim. 4.

Rom. 14.

24. IVO Carnotensis Episcopus, parte quarta decretorum, capite vigesimoquinto ex Telesphoro septimo à Petro, in primo decreto suo ad omnes Episcopos, hæc verba citat: Cognoscite à nobis & cunctis Episcopis in hac sancta & Apostolica sede congregatis statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha, omnes Clerici in sorte Domini vocati, à carne ieiunent: quia sicut discreta debet esse vita Clericorum à laicorum conuersatione, ità & in ieiunio fieri debet discretio. Has ergò septem hebdomadas omnes Clerici à carne & deliciis ieiunent, & hymnis & vigiliis atque orationibus Domino inhærere die noctúque studeant.

Abstinentia à carnibus.

25. CAPITE vigesimosexto ex Calixto Papa & Martyre, qui fuit decimusquintus à Petro, ad Benedictum fratrem suum & coëpiscopum: Ieiuniũ quod ter in anno apud nos celebrari didicisti, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus: vt sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium, per quatuor anni tempora.

Apud Grat. dist. 76. ca. Ieiunium.

Ieiunium 4. temporum.

26. CAPITE vigesimooctauo ex Innocentio primo ad Decentium Eugubinum Episcopum, capite quarto: Sabbato verò ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat. Nã si diẽ Dominicũ, ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, non solùm in Pascha celebramus, verumetiam per circulos hebdomadarum, ipsius dici imaginem frequentamus, ac sicut sexta feria propter passionem Domini ieiunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, quia inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtiquè cõstat, Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse. Quod vtiquè non dubium est intantùm eos ieiunâsse biduo memorato, vt traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitùs non celebrari. Quæ vtiquè forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id commemoratio illius diei semper est celebranda. Quòd si putant semel atque vno sabbato ieiunandum, ergò & Dominica & sexta feria semel in Pascha erit vtiquè celebrandum.

de cõsecr. dist. 1. c. Sabbato.

Ieiunia sabbati vndè nostra sabbatina abstinentia profecta videtur.

Ieiunium sextæ feriæ.

Ioan. 20. Biduo ante pascha nõ celebrantur sacra mysteria.

27. CAPITE vigesimonono ex Gregorio ad Augustinum Anglorum Episcopum: Denique sacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes quos dignitas Ecclesiastici gradus exornat, à quinquagesima propositum ieiunandi suscipiant, quo & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiiciant, & eorum qui in laicali ordine consistunt, obseruantiam, sicut loco, ità & religione præcellant. Et post pauca: Par autem est, vt qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoquè quæ sementiuam carnis trahunt originem, ieiunamus, à lacte videlicet, caseo, & ouis.

Cap. Denique sacerdotes. dist. 4.

Ecclesiasticorum Ieiuniũ quadragesimale cœpit à Sacharo.

In Quadragesima ab ouis & lacticiniis abstinẽdum.

28. CAPITE trigesimoprimo ex Elibertino concilio, capite vigesimotertio: Ieiunia seu abstinenentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium Iulio & Augusto, & hoc ob eorundem infirmitatem.

29. CAPITE trigesimosecundo ex dictis sancti Apollonij: Ieiunia verò legitima, id est, quarta & sexta feria, non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit, quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & sexta feria crucifixus est Saluator. Videbitur ergò qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere Saluatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere.

Ieiunium 4. & 6. feriæ.

Quantum crimẽ violantiũ ieiunia ecclesiastica.

30. CAPITE trigesimotertio ex concilio Salegũstadiensi, vt suprà de Præceptis Ecclesiæ, quæst. decimaquarta, testimonio sexto de ieiunio.

Cap. Quadra-

31. CAPITE trigesimoquarto ex epistola Gregorio

Universidad de Deusto
Biblioteca

gesima, de consec. dist. 5. Quadragesimalis ieiunij obseruatio. Infirmitas excusat.

rij Papæ, vel libro quadraginta homiliarum, homilia decimasexta: Quadragesima summa obseruatione est obseruanda, vt ieiunium in ea præter dies Dominicos qui de abstinentia subtracti sunt, nisi quem infirmitas impedierit, nullatenùs tollatur, quia ipsi dies, decimę sunt anni. A prima igitur Dominica quadragesimæ vsq; in Pascha Domini, sex hebdomadæ computantur: quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt. Ex quibus dum sex Dominici dies subtrahuntur abstinentiæ, non plùs in abstinentia quàm triginta & sex dies remanent. Vergilij gratia: Si per trecentos sexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus: & vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est, quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequês, & sexta, & sabbatum. Nisi quatuor istos dies superioribus triginta & sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Iubemur etiam ab omnipotẽte Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare. Quapropter vt omnis decima à nobis ritè persoluatur, tollamus decimam anni, & in ea peccata nostra confitendo, corrigendo nos, ieiunando, vigilando, orando, eleemosynas dando, abstergamus, & carnem nostram decimemus, vt ad sãctũ Pascha securi peruenire possimus.

Cur ante Dominicã primã Quadragesimæ inchoamus Quadragesimale ieiunium.

Decimæ anni dandæ sunt in quadragesima.

32. CAPITE trigesimoquinto & trigesimoseptimo ex Concilio Mogũtino, vt suprà de Præceptis Ecclesiæ, quæst. decimaquarta, testim. quarto & sequenti de ieiunio.

Vndè ieiuniũ Rogationum originem habeat.

33. CAPITE quadragesimo ex Aurelianensi concilio, capite sexto: Cùm exigentibus peccatis, Galliarum populi, luporum rabie acriter interimerentur, nec illius flagelli aliquod remedium inuenire possent: congregati traduntur Galliarum Episcopi apud Viennam vrbem, atque in commune statuerunt, vt triduanum ieiunium facerent. Cúmque Dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Ascensionis Domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum summa reuerentia & deuotione, cum abstinẽtia carnis, & humilitate mentis & cordis, vt nõ solùm visibilium luporum rabiem euadamus, sed vt inuisibilium, id est, spirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis pretiosis induatur, qui in sacco & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates & comessationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præsumat, sed discalceatis pedibus omnes incedant. Nequaquàm mulierculæ choros ducant, sed omnes in commune Kyrie eleison decantent, & cum cõtritione cordis, Dei misericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peste, pro conseruatione frugum, & pro cæteris necessitatibus: dies enim sunt abstinentiæ, non lætitiæ.

Quomodò Rogationum ieiunia celebrari iussa sunt in Gallia.

Pro quibus rebus orandum in Rogationũ diebus.

Ieiunium sabbati paschalis.

34. CAPITE quadragesimo secundo ex Concilio Arausico, capite secũdo: Vt in sabbato sancto, hoc est, in vigilia Paschæ, ieiunium ante noctis initium, nisi à paruulis aut infirmis, non soluatur.

Burchardus li. 19 c. 12. hæc tribuit Siluestrio Papæ.

35. CAPITE quadragesimoquinto ex concilio Cabilonensi, capite quinto: Solent plures qui se ieiunare putant, in quadragesima mox vt signum audierint ad horam nonam, manducare. Qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si antè manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missam, & auditis Missarum solennibus & vespertinis officiis, largitis eleemosynis, ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit, vt ad Missam venire non valeat, æstimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium soluat.

Ante vesperarum officium manducare licebat in quadragesima.

36. CAPITE quadragesimonono ex decretis Eusebij Papæ, capite tertio: Vt in Ecclesia à sacerdotibus ieiunia constituta sine necessitate rationabili non soluantur.

Ieiunia indicta non sine causa soluenda.

37. CAPITE quinquagesimo ex eisdem, capite secundo: Si euenerit fames, aut pestilentia, aut inæqualitas aëris, vel alia qualiscunque tribulatio, statim ieiuniis & eleemosynis & obsecrationibus misericordia Domini deprecetur.

A diuersis temporibus ieiunia indicta & celebranda.

38. BVRCHARDVS Vuormatiensis Episcopus decretorum libro decimotertio, capite primo ex Gregorio, de obseruatione quadragesimæ vt suprà apud Iuonem, capite quadragesimoquarto.

39. CAPITE secundo & quarto, vt apud Iuonẽ, cap. trigesimoquinto & trigesimoseptimo.

40. CAPITE quinto ex Concilio Gangrensi, vt apud Iuonem, cap. trigesimooctauo, & infrà quæstione sequenti, D. testim. quadragesimoquarto.

41. CAPITE septimo de ieiunio Rogationum, ex concilio Aurelianẽsi, capite sexto, vt suprà apud Iuonem capite quadragesimo.

42. CAPITE nono de Sabbato sancto, ex cõcilio Arausico, capite secũdo, vt suprà apud Iuonem capite quadragesimosecundo.

43. CAPITE duodecimo ex decretis Siluerij Papæ, capite primo: Solent plures, &c. vt suprà apud Iuonem capite quadragesimoquinto.

Ieiunium vigiliarum.

44. CAPITE decimosexto ex concilio Aurelianensi, capite primo: Presbyteri cùm sacras festiuitates populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum eos omnimodis seruare moneant.

45. CAPITE decimoseptimo ex dictis Eusebij Papæ, vt suprà, capite quadragesimonono apud Iuonem.

46. CAPITE decimooctauo ex decretis Liberij Papæ, capite secundo: Si euenerit, &c. vt apud Iuonem capite quinquagesimo.

Ieiuniũ ad & efficacia.

1. B. CYPRIANVS de ieiunio & tentationibus Christi: Ieiuniis vitiorum sentina siccatur, petulãtia marcet, cõcupiscentiæ languent, fugitiuæ abeunt voluptates. Extinguitur ardentis Ætnæ incendium, & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinsecùs, montes conterminos non adurit. Ieiunium si discretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidẽ gulæ spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos distringit & ligat. Ieiunium si humilitate ornetur, seruos Dei, mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat & solidat: & putredines quę ex adipe prodeunt, consumit & siccat. Ieiunium scripturarum deliciis pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cælesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moyses in monte quadraginta diebus cum Domino perseuerans, & Dei familiare colloquium, & legis

3. Reg. 19.

legis ministeriũ ieiunio promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, in eremo cõuersatur. Vtilitas ieiuniorum temporibus Christianis clariùs patuit, & à multis frequentata, in plutimos se effudit. Quotquot viros virtutum vidimus, sine ieiunio non legimus ascendisse: nec aliquid magnũ moliti sunt, nisi priùs abstinentia præcessisset. Quoties aliquid à Deo obtinere conati sunt, ieiuniis incubuere & lachrymis, & pernoctantes in orationibus, ciliciis carni hærentibus supplices beneficia postulârunt. Nec defuit prouentus, vbi ad pedes Dei sacrificium contriti cordis offerens se prostrauit humilitas, sed propè fuit inuocantibus se Deus, & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis.

Frequens ieiunium apud Christianos, & quanta eius vtilitas.

2. ATHANASIVS in libro de virginitate siue de meditatione: Amplectamur valdè ieiunium. Magnum enim munimentum est ieiunium, oratio itẽ & eleemosyna, quum ex morte hominem liberent.

Tob. 12. & 4.

Per ieiunium redimit in Paradisum.

Vt enim ob escam & inobedientiam proturbatus est Adam ex Paradiso, ità rursum per ieiunium & obedientiam in Paradisum, qui volet, redibit. In hac virtute cultum corporis tui ornamentáque quære, ô virgo, & placebis cælesti spõso. Nam quę cum mundo coalescunt & conserũtur, & vnguentis, aromatibus, & fragrantiis, & amictu precioso, & auro venustant sua corpora, vt placeant hominibus, Deo placere non possunt: Christus autem nihil horum à te requirit, nisi solùm cor mundum, & os incontaminatum, ieiunióque liuidum. Quòd si accedant aliqui, & dicant tibi, Nè frequenter ieiunes, nè imbecillior fias, nec illis credas, nec ausculres: Istos enim diabolus subornauit. Reminiscere eius quod scriptum est, quòd quũ Daniel & tres pueri capti essent à rege Babylonis Nabuchodonosore, & alij pueruli vnà cum illis, iussumque esset ab eo, vt de sua regia mensa comederent, & de suo vino biberent, Danielem & tres pueros noluisse saturari ex mensa regia, & ad eunuchũ dixisse, qui eos curabat: Da nobis de seminibus terræ, & vescemur. Quibus respõsum est ab eunucho, Timeo ego regem, qui hunc cibum vobis & potum imperauit dari, nè facies vestræ regi præ cæteris pueris, qui regia mensa aluntur, appareant squalidiores, & puniat me. Cui ità respõderunt, Experire id in seruis tuis plùs minùs decem diebus. Et dedit eis legumina ad cibum, & aquam ad potum. Et produxit eos ad regem, & visæ sunt species illorum eximiæ super eos, qui ex regia mensa vescebantur. Vide igitur quid faciat ieiunium: morbos sanat, distillationes exsiccat, dæmones fugat, malásque cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem sistit. Sed nè putes ista temerè dici, habes eius rei testimonium in Euangeliis, ab ipso Christo prolatum: Scisciti sunt ab eo discipuli, dicentes, Domine, declara nobis, quonam pacto immundi spiritus propelluntur? Quibus respõsum est à Domino: Hoc genus non eiicitur nisi ieiuniis & orationibus. Quisquis igitur ab immundo spiritu vexatur, certum habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, vim ieiunij metuẽtes. Valdè enim dæmones oblectantur crapula & ocio corporis. Magna vis in ieiunio, & magna & præclara fiunt per illud. Alioqui vndè fieri posset,

Ieiunij effectus.

Matth. 17.

Marc. 9.

Dissuasores frequentis ieiunij subornatur à diabolo. Daniel. 1.

Dan. 1. & 3.

Exo. 34. 34.

vt homines tam mirifica præstent, vt Dominus per eos vel signa faciat, vel sanitatem laborantibus donet, nisi planè ob deuotas meditationes, & humilitatem animi, & cõuersationem bonam? Ieiunium enim, angelorum cibus est: & qui eo vtitur, ordinis angelici censendus est. Sed nè, mi dilecta, simplex quiddam & promiscuum ieiunium putes. Non enim qui à cibis ieiunat solummodò, probè se gesserit, sed qui abstinet ab omni opere malo.

Angelorum cibus.

3. CHRYSOSTOMVS homilia prima in Genesim: Eapropter & ipse hodiè ingenti alacritate surrexi, vnà vobiscum lætitiæ illius spiritualis particeps futurus, & volens aduentus sanctæ Quadragesimæ, remedij, inquam, animarum nostrarum, vobis annunciator esse. Communis enim nostri omnium Dominus, veluti pater filios indulgenter amans, cupiens ea quæ vnquàm peccauimus nos abluere, hanc nobis quæ per ieiunium fit, curationem adinuenit. Nullus igitur sit mœstus, &c. Hæ veræ feriæ sunt, vbi animarum salus, vbi pax & concordia est, vbi omnis huius vitæ apparatus abigitur, vbi clamor & tumultus, coquorum discursus, & pecudum mactationes è medio tollũtur, &c. Vellem etiam vos purificata vestra mente, valéque deliciis & voraciati dicto, matrẽ omnium bonorum, & pudicitiæ aliarúmque virtutũ omnium magistram, ieiunium inquam, explicitis vestræ mentis finibus suscipere, vt & vos maiori fruamini voluptate, & illud cõgruam vobis suam medicinam conferat. Nam si medici, pharmaca dare volentes, vt putridum & corruptum humorem expurgent, à corporali hac voluptate abstinere præcipiunt, ità vt pharmaci efficaciæ desit obstaculum, & operari, suámque vim illa declarare possint: multo magis nobis spirituale hoc remedium, hoc est, vtilitatem quæ ex ieiunio est suscepturis, tenuitate victus nostram mentem expurgare, & leuiorem reddere conuenit, vt nè ebrietate demersa infrugiferam & inutilem vtilitatem quę ex illo est efficiat. Enimuerò sicut crapula humano generi innumerorum malorum causa est & adductrix, ità etiam ieiunium ventrísque neglectus omnium nobis bonorum semper causa fuit. Nam Deus quum ab initio hominem condidisset, & sciret quòd hoc remedio ad animæ salutem multùm haberet opùs: statim & in principio hoc mandatum protoplasto dedit, dicens: De omni ligno quod est in paradiso, comedendo comedes, de ligno autem scientiæ boni & mali nè comedatis de ipso. Iam dicere, Hoc comede, hoc nè comedas: ieiunij figura erat. Et adductis exemplis Moysi, Heliæ, Danielis, Niniuitarum & ipsius Christi, ità subiungit: Cæterùm quoniam nobis manifestum factum est, quàm magna sit ieiunij vis, & quàm multiplex ex illo vtilitas, ídque per seruos ac Dominum est ostensum: proindè obsecro charitatem vestram, vt scientes, quantum ex illo sit lucrum, nè vtilitatem tantam quæ ex illo paratur, per desidiam repellatis: neque contristemini propter illius aduentum, sed gaudete & exultate, iuxta beatum Paulum, dicentem: Quanto externus noster homo corrumpitur, tanto internus innouatur. Ieiunium enim, animæ nostræ alimentum est: & sicut corporalis iste cibus impinguat corpus, ità & ieiunium animam habitiorem efficit & valentiorem. Leues ei pennas producit, vt in sublime feratur, & summa contemplari queat.

Remediũ animarum Quadragesima.

Ieiunio curãtur peccata.

Pecudũ mactationes cessant in Quadragesima. Ieiunium mater omnium bonorum, & magistra virtutum.

Ieiuniũ omnium bonorum causa.

Remedio ieiunij opus habet homo ad animæ salutẽ. Gene. 2.

Ieiunij vtilitas non negligẽda, nec contristandũ propter eius aduentum. 2. Cor. 4.

Animæ cibus ieiunium.

Mentem eleuat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

queat, voluptatibúsque & omnibus quæ in hoc mundo habentur suauia, ipsa sit superior. Et quémadmodùm leuiores naues maria velocius transcúrt, contrà multis oneribus grauatę submerguntur: ità ieiunium quidem leuiorem reddens mentem, efficit vt facilius huius vitæ pelagus transmittat, & in cælum ac ea quæ in cælis sunt respiciat, & nihili faciat præsentia, sed vt vmbras & si quid minus, diffugere censeat.

Ieiunij laus.

4. ET homilia secunda in Genesim: Ieiunium est animarum nostrarum tranquillitas, senum decor, adolescentum pędagogus, continentium magister quod omnem ætatem & sexum quasi diademate, quodam ornat. Nusquàm hodiè tumultus, vel clamor, vel carnium concisiones, vel coquorum discursus: sed omnia illa abiérunt, & imitatur hæc ciuitas honestam quandam, cõtinentem & sobriam matremfamilias.

Carnium cõcisiones cessant ieiunij tempore.

5. IDEM in sermone primo de Ieiunio: Propitiationis tempus adest, temporis opportunitatem ne contemnamus: abiiciendorum peccatorum tempus est, gratiam ne negligamus, sed ieiunemus à cibis, sed primùm à peccatis. Bonum ieiunij lupatũ, his qui diligunt ieiunij vtilitatem. Ne attendas ad solum laborem, sed etiam ad fructũ. Nisi enim ad vsum spectaret, non sementem faceret qui serit, vt ne repositа dispergere videretur. Respiciens autem in spem, seminauit quæ habuit, vt quæ non habuit metat. Dolet in ieiuniis caro, sed epulatur anima. Quid melius in nobis, anima, vel corpus? Hæc accepit vt non doleat. Nutritur autem & hoc pulchrius & melius. Oportet nos esse in ieiunio, nec est propterea corpori corruptio, sed medicina & cura. Nam qui ieiunant, & à fluxibus corporis liberantur: & qui se præparant, superfluitatem carnium liquefaciunt, & animam deficientem nutriunt. Ne putetis paruum quoddam lucrum esse ieiunium. Ab vno ligno si abstinuisset Adam, si ab vno ieiunâsset, mortua fuisset mors, immò non fuisset mortua quæ non erat. Vides si hoc pharmaco fuisset vsus Adam, non fuisset mortale nostrum genus. Quantæ gratiæ fuit vsus, vt resoluatur quod inuenit Adam per intemperantiam? Quando vides, quid mali operatum sit contrarium, hoc est quòd non abstinuit ab vno ligno Adam: cognosce, quãtum bonum ieiunium & abstinentia ab his, quæ licita sunt, afferant. Et adductis exemplis Moysi, Saluatoris, & Danielis, de propheta verba faciens, qui ad Ieroboam missus, contra Dei mandatum manducauerat, & idcircò à leone occisus fuerat, ità ait: Et videre licebat de hoc triplicia mirabilia. Iacebat propheta, declarans inobedientiam: assidebat leo, declarans obedientiam: adstabat asina, neque leonis naturam timens, neque recedens, neque aliquid à leone patiens: vt clarum esset, non propter explendum ventrem accessisse leonem, vt accesserat, sed ideò quia ieiunium non seruârat ille cui præceptum erat. Et paulò pòst: Ieiunium, Angelorum imitatio est, pro nostra vtili, contemptus præsentium, schola precum, alimonia animæ, frenum oris: & mitigat concupiscentias, sciunt qui ieiunant: & mitigat voluptates, & non ignorant qui tentãrunt: mollit furorem, compescit iram, sedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas, liberat ab ebrietate, tollit capitis dolores, claros affert & colores & adspectus. Bene compositi ieiunis, sunt gestus, facilis lingua: abest risus ebriorum, recta est cogitatio: non enim effunduntur concupiscentiæ: hilaris est continentia, serenitas inualescit. Homo enim extetior ociosus est. In ebrietate ea quæ patimur, non recordamur: à quibus liberati simus, in ieiuniis habemus memoriã. Ieiunium enim & seipsum scit, & quæ sibi sunt aduersaria: ebrietas autem & seipsam ignorat, & bona quæ ex ieiunio proueniunt. Cuius gratia occisi sunt filij Aaron sacerdotes? Nónne quia in ministerio vinum gustárunt? Quæ erat lex Nazaræorum? Nónne abstinere à vino, & omnibus quæ inebriant? Daniel cum suis legumina comedebant, contemnentes mensam tyranni Nabuchodonozor. Ieiunauit Daniel trigintasex dierum hebdomadas: & vir ille desideriorum, quia à concupiscentiis sibi temperabat, cognomen sortitus est. Et quomodò ieiunauit non vnum ludaicum diem & breuem, sed trigintasex dierum hebdomadas? Et ipse præfigurabat Ecclesiæ consuetudinem. Panem, ait, delicatum non comedebam. Alij autem pro voluptate sua aliquando bibunt. Vinum & carо non intrauit in os meum, à quibus ieiunat Ecclesia. Vide in veteri Christianam vitam. Figuræ enim in his qui infirmi & imperfecti: in prophetis autem iam veritatis vestigia. Ieiunium sententiam Dei reuocauit. Dixit enim Deus, Subuertetur Niniue: & non subuersa est. Adhibuerunt enim ieiunium, & effugerunt. Ibidèm: Ieiuna, quia peccásti: ieiuna, vt non pecces: ieiuna, vt accipias: ieiuna, vt & permaneant quæ accepisti. Hæc enim ieiunij genera sunt. Peccauit alius, ieiunauit seipsum castigans, vt effugiat pœnam. Ieiunemus, ne insurgant in nos concupiscentiæ. Vides vt ieiuniũ peccata sequatur, hoc est quia peccata admissa sunt, sit ipsum propter conuersionem & pœnam. Aliud ieiunium peccata præcedit, non vt auferat peccatum quod cõmissum sit, sed vt tollat quod futurũ, ni ieiunaretur. Aliud ieiunium, vt qui legem quærit, legem accipiat. Etenim qui petit, ieiunat vt Moyses ieiunauit, vt acciperet legem. Iterùm alius ieiunat, vt nè amittat iure quæ assecutus fuit. Ecclesia autem simul ob gratiam ieiunat, Iesu opus agnoscens, vt potè vt cum crucifixo crucifixa, & vt dum patitur cum Domino, & cum Domino glorificetur: non vt Dominum lugeamus: viuit enim viuentis filius, sed dispensationis confiteamur beneficium. & si lugemus quòd crucifixerunt ipsum, non propter ipsum, sed propter audaciã eorum qui ausi fuerũt: surrexit ex mortuis, stat in gloria, in qua anteà cũ patre fuit. Simul erat cum patre, à quo & erat. Nó est luctu digna victoria Iesu: sed ieiunemus, nos ipsos curantes, operámque dantes, vt passionum illius participes simus.

Propter gestarum vinum interfecti, Leuit.10. Num.6. Daniel.1.

Daniel prægustauit fructũ. Quæ ieiunium. A carne & vino Ecclesia.

Ieiunium festinantem Dei reuocat. Ionæ 3.

6. ITEM sermone secundo de ieiunio: Cùm igitur ieiunium aduersariis nostris obsistat, & iugum seruitutis expellat, & ingenuitatis securitatem restituat: quid aliud argumenti est, omnium bonorum atque beneficiorum cardinem esse, nisi ieiunium constitutum? Et cùm in paradiso ieiunium pro magna commoditate indicitur, multò magis extra paradisum necessarium postulatur. Et cùm ante plagam remedium vtiliter demonstratum est, multò magis, sauciatis appetendum est, vt præstet vulneribus

Ieiunium fœcundat animam & corpus.

Omnibus ad virtutes cauda bonis.

Ieiunium præstantissimũ.

vulneribus sanitatem. Et cùm ante conflictum ad resistendum libidinosis voluptatibus, clypeus nobis abstinẽtiæ necessarius fuit: multò magis in ipso nostro certamine, ieiunij auxilium ad nostram victoriam flagitandum est.

Præstat vulneribus sanitatem.

7. BASILIVS Magnus in homilia prima de laudibus ieiunij: Quemadmodùm vermes qui in puerorum intestinis germinãr, pharmacis quibusdam vehemẽter acribus & amaris excutiuntur, ità peccatum in intimis secessibus habitãs, extinguit, enecátque, simulatquè in animam superuenerit ieiunium, ob hoc ipsum suo dignum nomine, quòd inedia purget animæ viscera. Quicquid vetustate præcellit, idem venerabile est. Reuerere igitur ieiunij canitiem. Tam vetus est, vt simul cum homine condito cœperit. in paradiso præscriptum est. Primum illud præceptum accepit Adam, ne de ligno scientiæ boni ac mali ederet. Hoc autem verbum, Non edetis, ieiunij & abstinentiæ lex est. Si à ligno ieiunâsset Eua, nequaquàm hoc nunc ieiunio opùs haberemus. Neque enim qui valent egent medico, sed qui malè habent. In morbum incidimus per peccatum, sanemur per pœnitentiam. Sed pœnitentia sine ieiunio ociosa & infrugifera est. Maledicta terra, spinas & tribulos progignet tibi. In tristitia viuere iussus es, non indulgere deliciis. Per ieiunium satisfacito Deo. Quoniam non ieiunauimus, exulamus è paradiso. Ieiunemus igitur, vt ad illum postliminio reuertamur. Et paulò pòst, ostendens scripturæ exemplis ieiunij vim: Ieiunium, inquit, prophetas generat, potentibus addit robur. Ieiunium legumlatoribus subministrat sapiẽtiam, bona animæ custodia, corpori tutus conuictor, armatura fortiter belligerantibus, athleris exercitium. Hoc tentationes depellit, hoc vngit ad pietatem, vigiliæ familiaris comes, sobrietatis architectus. In bellis addit fortitudinem, in pace docet quietem. Nazaræum sanctificat, sacerdotem reddit sacris idoneũ. Neque enim fieri potest, vt is absque ieiunio sanctum ministerium cum fiducia peragat, non tantũ in mystico horum temporum veróque cultu, verũetiam in eo qui iuxta legem in figuris peragebatur. Atque vt semel omnia dicam, reperies quotquot fuere sancti, omnes per ieiunium ad vitã Deo dignam fuisse institutos. Ieiunium restinxit vim ignis, obturauit ora leonum. Ieiunium preces nostras subuehit in cælum, dum illis alarum vice fit, quò sursùm ferantur. Ieiunium, familiarum est incrementum, sanitatis mater, iuuẽtutis pædagogus, ornamentum senibus, bonus comes viatori, tutus conuictor coniugatis. Adde, quòd non solùm ad venturi seculi fugienda mala, & assequenda bona vtile est ieiunium, sed hìc interim ipsi carni conducibilius est. Si cupis mentem reddere validam, fac carnem domes ieiunio. Hoc enim est quod ait Apostolus, quòd quantum externus homo corrũpitur, tantum internus renouatur. Item illud: Cùm infirmor, tunc potens sum. Ieiunium armatura est ad confligendum cum impiis spiritibus. Nam hoc genus non eiicitur nisi per deprecationem ac ieiunium. Tam multa bona proueniunt è ieiunio. Caue tamen, ne ieiunij vtilitatem sola escatum abstinentia metiaris. Verum enim ieiunium est, ab omnibus vitiis esse alienum. Solue omne vinculũ iniquitatis, condona proximo, si quid dolet animo remitte illi debita. Nolite ad contentiones ac lites ieiunare. Carnes non edis? sed comedis fratrem tuum. A vino abstines, sed ab inuitiis tibi nõ temperas. Expectas vesperam, vt cibum capias, sed diem totum absumis apud tribunalia. Væ his qui ebrij sunt, non à vino. Ita, mentis est temulentia, eámque à sobrietate excutit, haud aliter quàm vinum, &c.

Ieiunium extinguit peccata.

Gene.1.

Matth.3.

Fœnitentia sine ieiunio infrugifera est. Gene.3. Pœ ieiunium ignis.

Ieiunij effectus.

2.Cor.4.&12.

Matth.17. Marc.9.

Ieiunium spiritale.

A carnibus & vino abstinetur.

Ad vesperum vsque ieiunandum. Esaiæ 29.

8. ET homilia secunda: Quemadmodùm oleum oblinit athletam, ità ieiunium robur addit ei qui ad pietatem exercet sese. Itaque quantum subtraxeris carni, tanto reddes animam habitudine spirituali nitidiorem. Nam robur aduersùs inuisibiles hostes non superat corporis distensione, sed fortitudine spiritus, & erga afflictiones tolerantia. Ità ieiunium per omne quidem tempus vtile est iis, qui illud sponte susciпiunt: (Neque enim assultus dæmonum quicquam auder aduersùs ieiunantem, ac vitæ nostræ custodes angeli diligentiùs adsunt iis, qui ieiunio purgatam habent animam) sed multo magis hoc tempore, quo per vniuersum terrarum orbem vndiquè denunciatur ieiunij præconium. Nec vlla est insula, nec vlla terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi nõ sit auditum ieiunij edictum. Quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negociatores, omnes pariter audiunt edictum, & summo gaudio excipiunt. Ne quis igitur semet excludat à numero ieiunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ censentur. Angeli sunt, qui in singulis ecclesiis describunt ac recensent ieiunantium capita. Et post pauca: Ieiunium seruat paruulos, sobrium reddit iuuenem, venerabilem facit senem. Venerabilior enim est canities ieiunio decorata. Ieiunium fœminis ornatus est congruentissimus, ætate ac robore vigentibus, pro freno est. Ieiunium, matrimonij custodia est, virginitatis nutritius. Atque hæc quidem commoda adfert priuatim ieiunium, in singulis ædibus in quibus colitur. At publicè quomodò vitam nostram gubernat? Totam semel ciuitatem, totúmque populum ad tranquillitatem componit, consopit clamores, sedat lites, conuiciis imponit silentium. Excipite hoc pauperes cõtubernale vobis ac mensæ socium. Excipite serui, vt respirationem à perpetuis seruitij laboribus. Excipite diuites, quòd noxæ è luxu contractæ medeatur, quódque vicissitudine & nouitate vobis iucundiora reddat ea, quæ nunc ob assuetudinem fastidiuntur. Excipite malè valentes sanitatis matrem. Qui bona estis habitudine, excipite bonæ habitudinis custodem. Interroga medicos, ac dicent tibi, nihil esse periculosius habitudine corporis extremè bona. Eóque qui peritissimi sunt artis, per ieiunium detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentiæ fracta succũbat. Attamẽ ad hoc, vt laudem promereatur ieiunium, non est per se satis temperare à cibis, sed ieiunium ieiunemus acceptabile, Deo gratum. Verum ieiunium est, à vitiis immunem esse, continentia linguæ, iræ cohibitio, concupiscentiarum amputatio, obtrectationis, mendacij, periurij. Ab his abstinere, verum est ieiunium.

Roborat ieiuniũm.

Publicis ieiunij fructus.

Sanitatis mater & bonæ habitudinis custos ieiunium.

Ieiunij priuati fructus.

Angeli describunt ieiunantes.

Ieiunium à vitiis alteri coniungendum.

9. AVGVSTINVS in tractatu de vtilitate ieiunij: Si caro in terram vergens, onus est animæ, & sarcina prægrauans præuolantem: quantùm quis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

que delectatur superiore vita sua, tantum deponit de terrena sarcina sua. Ecce quod agimus ieiunantes. Non vobis ergò videatur leuis res aut superflua, nec quisquam fortè hoc faciens Ecclesiæ consuetudine, cogiter apud se, & dicat sibiipsi, vt suggerentem intrinsecùs audiat tentatorem: Quid facis quia ieiunas? defraudas animam tuam, non eidas quod eam delectat, tibiipsi ingeris pœnã? tuus ipse tortor & cruciator existis. Deo ergò placet, quia te crucias? Ergò crudelis est qui delectatur pœnis tuis. Respondè huiusmodi tentatori: Excrucio me planè, vt ille parcat: do de me pœnas, vt ille subueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem suauitatem eius. Nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur. Minùs premet mẽtem meam caro mea. Et tali dissuasori malo seruo ventris respondè per hanc similitudinem, & dic: Si iumentum fortè insideres, si equo vtereris, qui te* gestiendo posset præcipitare, nónne vt securus iter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem freno non posses? Caro mea iumẽtum meũ est, iter ago in Hierusalem, plerunque me rapit, & de via conatur excludere: Via autem mea Christus est. Ità exultantem non cohibebo ieiunio? Si quis hoc sapit, etiam ipso experimento probat quàm vtiliter ieiunetur. Nunquid enim caro ista, quæ nunc domatur, semper domabitur? Dum temporaliter fluitat, dum mortalitatis conditione prægrauatur, habet exultationes suas manifestas, & periculosas menti nostræ. Caro est enim adhuc corruptibilis, nondùm resurrexit. Nam non semper sic erit, nondùm habet statum proprium cælestis habitudinis. Nondùm enim facti sumus æquales angelis eius.

Quid tentatori respondendum quãdo ieiunij afflictionem exaggerat.

Simillitudo. *gestando.

Nota cur ieiunio carnem affligamus.

10. Ambrosius in libro de Helia & ieiunio, capite secundo: Magna virtus est ieiunij. Denique tam speciosa militia est, vt ieiunare delectaret & Christum: tam valida, vt ad cælum homines eleuaret. Et vt humanis magis quàm diuinis vtar exemplis, Heliæ ieiuni ore vox emissa cælum clausit sacrilego populo Iudæorum. Quid eius reliqua cõtexam? Ieiunus filium viduæ ab inferis resuscitauit. Ieiunus pluuias ore depositi, ieiunus ignes de cælo: ieiunus curru raptus est ad cælum, & quadraginta dierum ieiunio diuinam acquisiuit præsentiam. Tunc denique plus meruit, quando plus ieiunauit. Ieiuno ore statuit fluenta Iordanis, & redũdantem fluminis alueum repentè siccatum, puluerulento transmigrat vestigio. Meritò illum dignũ cælo diuina iudicauit sententia, vt cum ipso raperetur corpore, quoniam cęlestem vitam viuebat in corpore, ac supernæ vsum conuersationis exhibebat in terris.

Ieiunij magna virtus, Matth. 4. 3. Reg. 17. & 18.

4. Reg. 2. 3. Reg. 19. Elias plus meruit quando plus ieiunauit. 4. Reg. 2.

Ieiunij commendatio.

11. Capite tertio: Quid est ieiunium, nisi substantia & imago cęlestis? Ieiunium, refectio animę, cibus mentis est. Ieiunium, vita est angelorum: ieiunium, culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis. Hoc ad Deum gradu citiùs peruenitur.

Culpæ mors, excidium delictorum.

Psal. 68.

12. Capite quarto: Gula nudos facit, ieiunia operiunt & exutos. Vnde Dominus ait: Operui in ieiunio animam meam. Bonum operimentũ, quod animam tegit, ne à tentatore deprehendatur, ne à tentatore nudetur. Bonum velamen, quod tegit culpam, tegit abstinentia, tegit gratia. Beati enim quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Tegit gratia, dum remittit, & omnem abolet errorem. Tegit abstinentia, dum abluit vitium, & mœsto absconditaffectu, atque extenuat pœnitẽdo. Etenim ieiunium & eleemosyna à peccato liberant.

Ieiunium & eleemosyna à peccato liberant.

Abstinentia abluit vitium.

13. Capite septimo: Ieiunium virtutem ignis extinxit, ieiunium ora obstruxit leonum, ieiunium maris fluenta solidauit, ieiunium petram soluit in fontes aquarum. Virtute ieiunij, contra suam mutata naturã & fluctus obriguit, & petra inundauit.

Daniel. 6. Exod. 14. 17.

14. Capite octauo: Ieiunium, continẽtiæ magisterium est, pudicitiæ disciplina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio animæ, miserationis expensa, lenitatis institutio, chatitatis illecebra, senilis gratia, custodia iuuentutis. Ieiunium est infirmitatis alleuamentum, alimentum salutis.

Ieiunium & abstinentia reconciliant ad paradisum, refugit voluptatem.

Ieiunium præsidium animæ. Alimentum salutis.

15. Capite nono: Est ergò ieiunium reconciliationis sacrificium, virtutis incrementum, quod fecit etiam fœminas fortiores augmento gratiæ.

Reconciliationis sacrificium. Iudith. 8. Esther. 4.

16. Capite decimo: Mystica quoque mensa ieiunio comparatur. Illa mensa, de qua dicit Dauid: Parâsti in conspectu meo mẽsam aduersùs eos qui tribulant me. Mensa ista famis acquiritur precio, & poculum illud mebrians sobrietate, cælestium sacramentorum siti quæritur. Ergò si ad mensam illam venerabilem, ieiunia sancta nos perducunt, si hac fame illa quæ sunt æterna mercamur, quid de iis dubitamus quæ in vsu humano sunt, quòd etiã suauiora hæc nobis faciat ieiunium? Non autẽ omnis fames acceptabile ieiuniũ facit, sed fames quæ Dei timore suscipitur. Nemo in ieiunio culpam includat, præferat innocentiam. Ieiunium etenim, culpę interfector est.

Psalm. 22. Matth. 4.

Mercatur æterna.

Ieiunij culpa tantùm interficitur.

17. Capite vndecimo: Nemo amarioribus prœoptet dulciora. Dulcis voluptas videtur, amarum ieiunium. Hoc amaro illud dulce tollatur. Solent amara etiam ipsis plus prodesse corporibus. Sicut enim cùm in intimis puerorum visceribus vermes ex cibi indigestione nascuntur, extingui nõ queunt nisi cùm amarior potus infunditur, aut medicamentorum vis inolescit asperior, quorum odore moriantur: ità profundum animæ virtus ingressa ieiunij, culpam latentem interficit.

Ex D. Basilio de ieiunio & Matrido.

Culpa latentem interficit.

18. Idem in epistola octogesimasecunda ad ecclesiam Vercellensem, quorundam Iouinianistarũ errorem confutans: Audio homines * qui dicunt, nullum esse abstinentię meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æstimari precio, delirare eos qui ieiuniis castigent carnem suam, vt menti subditam faciant. Quod nunquàm fecisset, nunquàm scripsisset ad instruendum alios Paulus Apostolus, si deliramentum putâsset. Gloriatur itaque, dicens: Sed castigo corpus meũ, & seruituti redigo, ne aliis prędicans, ipse reprobus inueniar. Ergò qui nõ castigant corpus suum, & volunt prædicare aliis, ipsi reprobi habẽtur. An quicquam tam reprobum, quàm quod ad luxuriã, ad corruptelam, ad lasciuiam prouocat, quàm incitamentum libidinis, incontinentię fomes, incendium cupiditatis? Quę istos Epicureos noua schola misit, non philosophorum, vt ipsi aiunt, sed imperitorum, qui voluptatem prędicent, delicias suadeant, castimoniam nullius esse dicant vtilitatis? Fuerũt nobiscũ, sed nõ fuerũt ex nobis. Neque enim pudet dicere quod dicit Euãgelista Ioannes.

Abstinentia nullum habet meritum, &c. *alias, Iouinianistas. Sarmatione & Barbatione. Hieron. quo hæres. 68. Comment. 1. Cor. 9.

Ex Epistola ad Vercellenses.

1. Ioan. 2.

Sed

Sed hic positi, primò ieiunabant, intra monasterium continebantur: nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibrio sæ disputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt: deindè volentes redire, non recepti. Pleraque enim audierã, quæ deberem cauere. Monueram, nihil profeceram. Efferuescentes itaque disseminare talia cœperunt, quibus incentores essent vitiorum omnium. Miserabiles, perdiderunt vtique quòd ieiunauerunt: Perdiderunt, quòd se aliquo continuerunt tempore. Nunc itaque diabolico studio inuident aliorum operibus bonis, quorum ipsi fructu exciderunt. Et paulò pòst: Quomodò igitur voluptas ad paradisum reuocare nos potest, quæ sola nos paradiso exuit? Vndè & Dominus Iesus volẽs nos aduersùs diaboli tentaméta fortiores reddere, certaturus ieiunauit, vt scitemus quia aliter illecebras mali nó possumus vincere. Denique ipse diabolus primum tentamentorum suorum spiculũ de voluptate intorsit, dicens: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Vndè ait Dominus: Non in pane solò viuit homo, sed in omni verbo Dei, & noluit facere, cùm posset, vt magis lectionis studio quã voluptatis, intẽdere nos salutati præcepto doceret. Et quia isti ieiunandum negant, qua causa Christus ieiunauerit, adstruant, nisi vt nobis exemplo esset eius ieiunium? Denique in posterioribus docuit, non facilè malum posse nisi nostro vinci ieiunio, dicens: Hoc genus non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio. Quid etiam sibi vult scriptura, quæ docet ieiunâsse Petrũ, & ieiunanti atque orãti de baptizandis Gentibus reuelatum mysterium, nisi vt ostenderet etiam ipsos sanctos, cùm ieiunẽt, tunc fieri præstantiores? Denique Moyses cùm ieiunaret, legem accepit. Et ideò Petrus cùm ieiunaret, edoctus est noui testamenti gratiam. Daniel quoque ieiunij merito ora clausit leonum, futurorumque temporum vidit negocia. Aut quæ nobis salus esse potest, nisi ieiunio eluẽrimus peccata nostra: cùm scriptura dicat: Ieiunium & eleemosyna à peccato liberat? Qui sunt ergò hi præceptores noui, qui meritum excludant ieiunij? Nónne Gentilium vox ista est, dicentium: Manducemus & bibamus: Quos benè irridet Apostolus: dicens: Si secũdùm hominem pugnaui Ephesi ad bestias, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? Manducemus & bibamus, crà enim moriemur. Et quibusdam interiectis: O stultum Helisæum qui sylue-stribus * ramis & amaris pascebat prophetas: Immemorem scripturarũ Eldram, qui memoria scripturas reddidit: Insipiẽrem Paulum, qui gloriatur ieiuniis, si nihil prosunt ieiunia. Sed quomodò nõ prosunt, quibus vitia purgantur? Quæ si deferas cum humilitate, cum misericordia, vt Esaias spiritu diuino locutus est, Ossa tua pinguescent, & eris sicut hortus ebrius. Pinguescit igitur anima tua virtutẽsque eius, spirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tuæ, vt sit in te sobria ebrietas, sicut illud est poculum de quo ait Propheta: Et poculum tuum inebrians quàm præclarum est.

Ieiunium vtile est animæ & corpori.

Matth. 4.

Christus ideò ieiunauit, vt nobis esset exemplo,

Matth. 17.

Actor. 10. Dicti per ieiunium præparationes sunt. Exodi 34.

Daniel. 14. 9. 10.

Tob. 4. 12.

Gentilibus comparantur qui ieiunia nostra irridẽt. Isaiæ 22.

* Hieronym. 4. Ezech. 8. Cassiod. 2. Cor. 11.

Ieiunia vitia purgantur. Isaiæ 58.

Pinguescit anima.

Psalm. 22.

Ieiunia quæ voluntas dilectionis præcedit, quædilectionis fructus sunt, iudicia & consummata.

Ieiunium 7. mensis omnibus simul indictum.

Matth. 17. Marc. 9. Terribilis diabolo ieiunantis oratio.

Ieiunium publicum priuato præstat.

studio etiã nostræ admonitionis exhortatio, vt si qui sunt in hoc exercitio tardiores, in his saltem diebus communi abstinentiæ se obedienter adiungant, in quibus nos oportet sacratissimam consuetudinem attentiùs celebrare, vt per humilitatem ieiunij, contra omnes hostes nostros, diuinum mereamur auxilium. Res enim est præcipui operis, quã ex authoritate indicimus, & ex charitate suademus, vt paululum edendi libertate compressa, castigationi corporũ & pauperum studeamus alimoniæ. Et ideò, dilectissimi, quia septimi mensis ieiunium nos celebrare conuenit, sanctitatem vestrã monemus, vt quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato verò apud beatum Petrũ Apostolum pariter vigilemus, cuius suffragantibus meritis, ab omnibus tribulationibus mereamur absolui per Christum Dominum nostrum.

Per ieiunium contra omnes hostes diuinũ mereamur auxilium.

Ex authoritate Indicit Pontifex ieiunia.

Ieiunia quatuor temporum comprehendit feriam 4. & sabbatum.

Sanctorum merita.

20. Sermone secundo: Misericordissimus rex saluberrimæ nos obseruantiæ ratione informauit, præfinies nobis per tempora recursus, quos dam ieiuniorum dies, in quibus castigatione corporum virtus roboraretur animorum. Huius autem remedij munus, dilectissimi, etiam in isto qui septimus est, mense dispositum est, quod nos prompta conuenit alacritate susciperc, vt præter abstinentiam, qua quisque se peculiariter atque priuatim secundùm modum suæ possibilitatis exercet, hæc ipsa, quę omnibus simul inducitur, animosiùs celebretur. Nam in omni agone certaminis Christiani vtilitas continentiæ plurimùm valet, ità vt quidam fœtissimorum spiritus dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperiis, sola ieiuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio & oratione. Grata ergò est Deo, & terribilis diabolo ieiunantis oratio, nec latet quantum acquirit suę saluti, quæ tantum præstat alienæ. In hac sanè obseruantia dilectissimi, quanuis nos omnes vnanimiter oporteat esse deuotos, si qui tamen sunt, quorum voluntati aliqua obsistat infirmitas, laborem, qui supra vires est corporum, redimant impendiis facultatum.

Ieiunium 7. mensis omnibus simul indictum.

Matth. 17. Marc. 9. Terribilis diabolo ieiunantis oratio.

Ieiunium publicum priuato præstat.

21. Sermone tertio: Ad exorandam, dilectissimi, misericordiam Dei, & ad renouandum statum fragilitatis humanæ, quantum valeant religiosa ieiunia, sanctorum prophetarum prędicatione cognoscimus, qui diuinæ institiæ comotionem, quã frequenter populus Israël merito miquitatis inciderat, non nisi ieiunio protestantur posse placari. Vndè & Ioel prophera admonet, dicens: Hęc dicit Dominus Deus vester: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, in fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum, quia misericors est, & patiens, & magnanimus, & multùm misericors. Et iterùm: Sanctificate ieiunium, prædicate curationem, congregate plebem, sanctificate Ecclesiam. Quæ cohortatio, dilectissimi, nostris quoquè est amplectenda temporibus, quia huius curationis remedia, etiam à nobis sunt necessariè prædicanda, vt in obseruantia sanctificationis antiquæ, quod perdidit Iudaica præuaricatio, acquirat Christiana deuotio. Diuinarum nanque reuerentia sanctionum, inter quælibet spontaneæ obseruantiæ studia, habet semper priuilegium suum, vt sacratius sit, quod publica lege celebratur.

Ieiunij vis.

Ioel. 2.

Ibidem.

Ieiunium publicum priuato præstat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bratur, quàm quod priuata institutione dependitur. Exercitatio enim continentiæ, quam sibi quisque proprio arbitrio indicit, ad vtilitatem cuiusdam pertinet portionis. Ieiunium verò, quod vniuersa Ecclesia suscipit, neminem à generali purificatione seiungit: & tunc fit potentissimus Dei populus, quando in vnitatem sanctæ obedientiæ, omnium fidelium corda conueniunt, & in castris militiæ Christianæ, similis ex omni parte præparatio, & eadē est vbiquè munitio. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud beatissimum Petrum Apostolum pariter vigilias celebremus, cuius meritis & orationibus nobis per omnia misericordiam Dei nostri esse præstandam.

Ieiunium 4. & 6. feriæ ac sabbati in 4. temporibus. Merita & orationes sancti Petri.

22. Et sermone quarto: Prædicationem nostram, dilectissimi, familiaris vobis adiuuat consuetudo, & ratio temporis commendat officium sacerdotis, nè aut onerosum videatur aut arduum, quod & præceptum exigit legis, & deuotio temperat voluntatis, Quæ cùm in vnum, gratia Dei auxiliante, conueniunt, non litera occidit, sed spiritus viuificat. Vbi autem spiritus Dei, ibi libertas, quæ legem non timore exequitur, sed amore. Obedientia enim mollit imperium: nec dura ibi necessitate seruitur, vbi diligitur, quod iubetur. Cùm ergò vos, dilectissimi, ad quædam quæ etiam in veteri testamento instituta sunt, cohortamur, non Iudaicæ vos obseruantię iugo subdimus, nec consuetudinē vobis carnalis populi indicimus. Excellit super illorum ieiunia continentia Christiana, & si quid nobis atque illis commune est in temporibus, non concordat in moribus. Habeant illi nudipedalia sua, & in tristitia vultum ostendant ociosa ieiunia: nos in nullo ad habitūs nostri honestatem dissimiles, nec à iustis & necessariis operibus abstinentes, edendi licentiam simplici parcitate cohibemus, vt in vsu ciborum modus eligatur, non creatura damnetur. Quamuis enim vnicuiqui nostrūm liberum sit, voluntariis castigationibus proprium corpus afficere, & nunc moderatiùs, nunc verò districtiùs, repugnantes spiritui carnales cōcupiscentias edomare, quibusdam tamen diebus ab omnibus oportet pariter celebrare generale ieiunium, & tunc est efficacior sanctiórque deuotio, quando in operibus pietatis, totius Ecclesiæ vnus animus & vnus est sensus. Publica enim præferenda sunt propriis: & ibi intelligenda est præcipua ratio vtilitatis, vbi vigilat cura communis. Teneant igitur diligentiam suam obseruantiæ singulorum, & contra nequitiæ spiritalis insidias, implorato diuinæ protectionis auxilio, cælestia quisque arma arripiat. Sed Ecclesiasticus miles, etiam si specialibus præliis possit fortiter facere, tutiùs tamen & feliciùs dimicabit, si contra hostem palàm in acie steterit, vbi non suis tantùm viribus certamen ineat, sed sub inuicti regis imperio, fraternis consociatus agminibus, bellum vniuersale cōficiat. Minore enim discrimine plures confligunt cum hoste, quàm singuli: nec facilè patet vulneri, quem opposito scuto fidei, non sua tantùm, sed etiam aliorum fortitudo defendit, vt vbi est vna omnium causa, sit vna victoria. Et paulò pòst: Et cùm nos oporteat semper studere virtutibus, quidam tamen dies sunt ad castigationem communis obseruantiæ cōsecrati, vt anima, quæ terrenis adhuc desideriis implicatur, & curis seculi impeditur, ex interuallo saltem ad diuina respiret, & quia portio diuini agri est, dignos cælestibus horreis adferat fructus. Ibi enim spes est metendi, vbi fuerit diligentia seminandi. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: Sabbato verò ad beatissimum Petrum Apostolum vigilias celebremus, sperantes nos ità eius orationibus adiuuādos, vt Deus misericordiarum, ieiunij nostri sacrificio placatus exaudiat.

1. Cor. 3. Obedientia mollit imperium. Alia Christianorum atque Iudæorum ieiunia. Ieiunium generale & publicum præfertur priuato. Cur certa ieiuniorum tēpora instituta.

Quarta & sexta feria & sabbatū ieiunij quatuor temporum. Orationibus S. Petri. Ieiunij sacrificio placatur Deus.

23. Sermone quinto de eodem ieiunio septimi mensis: Sācitum, dilectissimi, in septimo mense ieiunium, ad communis deuotionis exercitia prædicamus, fidenter vos paternis cohortationibus incitantes, vt quod fuit antè Iudaicum, vestra fiat obseruantia Christianum. Est enim omni tempore aptum & testamento vtrique conueniens, vt per castigationem mētis & corporis, misericordia diuina quæratur: quia nihil est efficacius ad exorandum Deum, quàm vt homo ipse se iudicet, & nunquàm desinat à venia postulanda, qui se scit nunquàm esse sine culpa. Et in fine: Quod ergò & sanctificationi corporū, & reparationi prosit animarum, quarta & sexta feria ieiunemus, sabbato autē apud beatissimum Petrum Apostolum vigilias celebremus, eius orationibus adiuuandi, vt sanctorū desideriorum consequamur affectum.

Ieiunia vbique celebrata congruunt. Reparationi animarum prodest ieiunium. 4. & 6. feria ieiunium cum sabbati vigiliis. Orationibus S. Petri.

24. Sermone septimo: Apostolica institutio, dilectissimi, quæ Dominum Iesum Christum ad hoc venisse in hunc mundum nouerat, vt legem non solueret: ità veteris Testamenti sacramenta distinxit, vt quædam ex eis, sicut erant condita, Euangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ dudùm fuerant consuetudinis Iudaicæ, fierēt obseruantiæ Christianæ. Quanuis enim varietates hostiarum, differentiæ baptismatum, & ocia sabbatorum, cum ipsa carnis circuncisione cessauerint, manent tamen ex ipsis voluminibus, & apud nos præcepta plurima moralia. Quòd igitur, dilectissimi, ex veteris prædicatione doctrinæ ad purificationem animarum corporúmque nostrorū ieiuniū septimi mensis adsumimus, nō legalibus nos oneribus subiicimus, sed vtilitatem continentiæ, quæ Christi Euangelio seruit, amplectimur: Quia in hoc potest super scribas & Pharisæos Christiana abundare iustitia, non euacuando legem, sed intelligentiam refutando carnalem. Nec enim talia nostra debent esse ieiunia, qualia erant illorū, quibus Esaias propheta, Spiritu sancto in se loquente dicebat: Neomenias vestras, & sabbata, & diē magnum nō sustineo, ieiunium & ferias, & dies festos vestros odit anima mea. Vndè Dominus ieiunandi formam discipulis tradens: Cùm ieiunatis, inquit, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Et in fine: Quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato autē apud beatum Petrum vigilias celebremus, cuius nobis orationes suffragabuntur & merita, vt quantumcunque fidelibus tribuitur bonum velle, tantum donetur & posse.

Ex veteri lege quædam Ecclesia obliterata restituit, quæ nō.

Adpurificationem animarum vniuersi ieiunium.

Matth. 5. Esaiæ 1. Matth. 6. 4. & 6. feria ieiunium cum vigiliis sabbati. Orationibus merita D. Petri subfragantur nobis.

25. Sermone octauo: Felicior semper parca tēperantia, quàm profusa luxuria: maiórque est lux humilibus, quàm superbis, & sublimior mens, quę inter prohibita atque permissa certiùs habet sperare cælestia, quàm amare terrena. Vt autem in hoc prouectu animus religiosus excellat, & ius fuæ dominationis obtineat, subigēdo corpori castigatio est adhibenda ieiunij. Quod licèt generali nomine ad omnem continentiam pertinere videatur, propriè tamen ad edendi diminutionem refertur, vt profit nūc voluntate non sumere, quod ab initio contra vetitum nocuit vsurpâsse, vt sicut illic concupiscentia vulneri, ità hic abstinentia sit salutri. Cui medicinæ, dilectissimi, cùm omne tempus sit congruum, hoc tamen habemus aptissimum, quod Apostolicis & legalibus institutis videmus electum, vt sicut in aliis anni diebus, ità in mense septimo, spiritalibus nos purificationibus emundemus. Conuenientibus autem in vnum propositum tribus studiis, oratione scilicet & eleemosyna atq; ieiunio, præstabitur nobis à misericorde Deo & cohibitio cupiditatum, & exauditio precum, & remissio peccatorum, per Dominum nostrum Iesum Christum.

Ieiunij propriè ad edendi diminutionem refertur. Ieiunium 4. temporum ab Apostolis institutum. Remissio peccatorum præstatur oratione, ieiunio & eleemosyna. Traditio & consuetudo Ecclesiæ circa ieiunia septimi mensis.

26. Sermone nono: Quod dudùm & traditio decreuit, & consuetudo firmauit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit. Sed quia sacerdotalis officij est, erga omnes Ecclesiæ filios curam habere cōmunem, in id quod & rudibus prosit & doctis, quos simul diligimus, pariter incitamus, vt ieiunium quod nobis septimi mensis recursus indicit, fide alacri per castigationem animi & corporis celebremus. Et post pauca: ideò enim continentiæ obseruantia, quatuor est assignata temporibus, vt in idipsum totius anni redeunte decursu, cognoscęremus nos indesinenter purificationibus indigere, sempérque esse nitendum, dum huius vitæ varietate iactamur, vt peccatum, quod fragilitate carnis & cupiditatis pollutione contrahitur, ieiuniis atque eleemosynis deleatur. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato verò apud beatum Petrum Apostolum vigilias celebremus, cuius nos meritis & orationibus credimus adiuuandos, vt misericordi Deo ieiunio nostro & deuotione placeamus.

Cur 4. temporum ieiuniatura. Ad delendum peccata. Ieiunia 4. & 6. feriæ ieiunii ac vigiliæ, sabbati ac orationibus S. Petri adiuuat.

27. Idem Leo de ieiunio decimi mensis, sermone primo: Tria verò sunt, &c. vt suprà quęstione prędenti, A. testimo. secundo.

28. Sermone secundo de ieiunio decimi mensis: Quid potest esse efficacius ieiunio? cuius obseruantia appropinquamus Deo, & resistētes diabolo, vitia blanda superamus. Semper virtuti cibus, ieiuniū fuit. De abstinētia prodeunt castæ cogitationes, rationabiles voluntates, salubria consilia. Et per voluntarias afflictiones caro cōcupiscētiis moritur, virtutibus spiritus innouatur. Sed quia nō solò ieiunio animarum nostrarū salus acquiritur, ieiuniū nostrū misericordiis pauperū suppleamus. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatū Petrum Apostolum pariter vigilemus, cuius suffragantibus meritis, quæ poscimus, impetrare possimus.

Ieiunia vocata. Feriæ 4. & 6. ieiunii cū vigiliis sabbati. Orationibus S. Petri adiuti.

29. Sermone tertio: Enecato omni semine vitiorū, conualescat seges læta virtutū. Ad quā diligentiam omni quidem nos tempore pietatis magister adhortatur: sed in his diebus, qui huic operi sunt specialiùs præstituti, maior animositas & cura est excitanda feruentior, nè quod piū est agere nō indictum, impium sit negligere prędicatum. Decimi itaque mēsis ieiunium, ad quod charitatem vestrā religioso proposito nouimus pręparatā, vnanimiter auxiliante Christo celebrantes, hortamur monentes, vt vnusquisque secundùm mensurā possibilitatis, quā accepit à Deo, in bonis operibus enitescat: quia & inimici nostri, qui nostra sanctificatione torquentur, in his diebus, quos ad maiorem obseruantiā nobis dispositos esse nouerunt, vehementiùs sæuiūt, & subtiliore insidiatur astutia, vt aliis immittendo metū inopiæ de largitatis expēsis, aliis immittendo tristitiā de labore ieiunij, quā plurimos à consortio huius deuotionis abducant.

Diabolus benę agentibus magis insidiatur.

30. Sermone quarto: Curandis igitur læsionibus, quas sæpè incidunt, qui cum inuisibili hoste confligunt, trium maximè remediorum est adhibenda medicina: in orationis instantia, in castigatione ieiunij, in eleemosynæ largitate. Quæ cùm pariter exercentur, Deus propitiatur, culpa deletur, tēptator eliditur. Et iis quidem præsidiis semper fidelis anima debet accingi, sed tunc studiosiùs præparari, cùm ij adsunt dies, qui propriè sunt ad hæc pietatis officia præstituti. De quorum ordine est etiā decimi huius mensis solenne ieiuniū: quod non ideò negligendum est, quia de obseruantia veteris legis adsumptum est, tāquā hoc de illis fit, quæ inter discretiones ciborum, inter baptismatū differentias, & autum pecudumque hostias esse destituerunt. Illa enim quæ rerū futurarum figuras gerebant, impletis quæ significauēre, finita sunt. Ieiuniorum verò vtilitatem, noui Testamēti gratia nō remouit, & cōtinentiā corpori atque animæ semper profuturam, pia obseruatione suscepit. Quoniam sicut permanet apud intelligēriam Christianam, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, &, Diliges proximum tuū sicut teipsum, & cętera talium mandatorum: ità quod in eisdem libris de ieiuniorū sanctificatione & curatione præceptū est, nulla interpretatione vacuatur. In omni enim tempore omnique vita huius seculi, ieiunia nos contra peccata faciunt fortiores, ieiunia contra concupiscentias vincunt, tērationes repellunt, superbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus, ad maturitatem totius virtutis enutriunt: si tamen in societatem sibi benevolentiam charitatis assumant, & in operibus misericordiæ se prudenter exerceant. Hæc itaque, vt adiuuante Deo, pia deuotione cutentur, quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato verò apud beatum Petrum Apostolum vigilias celebremus, cuius orationibus adiuti, in omnibus misericordiam Dei mereamur.

Per ieiunium, orationem & eleemosynam Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur. Quomodò ieiuniū, quāuis in veteri lege præceptū, ad Christianos pertineat. Ieiunij vis & energia. Feriæ 4. & 6. ieiunium cū vigiliis sabbati. Orationibus S. Petri adiuti, misericordiā Dei meremur.

31. Sermone quinto de eodem ieiunio: Huic autem operi (eleemosynarum) cùm omnia opportuna sint tempora, hoc nunc præcipuè aptum atque conueniens, in quo sancti Patres nostri diuinitùs inspirati, decimi mensis sanxēre ieiunium, vt omniū fructuū collectione cōclusa, rationabilis Deo abstinentia dicaretur, & meminisset quisque ità vti abundantia, vt circa se abstinētior, & circa pauperes esse effusior. Efficacissima enim pro peccatis deprecatio est in eleemosynis atque ieiuniis, & velociter ad diuinas conscendit aures talibus oratio eleuata suffragiis. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud præsentem beatissimum Petrū vigilias celebremus: qui sicut experimur & credimus, pro cōmendatis sibi ouibus indesinenter pastorales prætendit excubias, exoraturus deprecationibus suis, vt Ecclesia Dei, quæ ipsius est prædicationibus instituta, ab omni errore sit libera, per Christum Dominum nostrū.

Efficax vndè fiat pro peccatis oratio. Feriæ 4. & 6. ieiuniū cum vigiliis sabbati. S. Petri cura & intercessio pro Ecclesia Romana.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ obseruationes ludæorum abrogatæ, & quæ nō.

32. SERMONE sexto de ieiunio decimi mensis: Euangelicis sanctionibus, dilectissimi, multùm authoritatis præbet doctrina legalis, cùm quædā de mandato veteri ad nouam obseruantiam transferuntur, & ex ipsa Ecclesiastica deuotione demonstratur, quòd Dominus Iesus Christus nō venit legē soluere, sed adimplere. Cessantibus enim significationibus, quibus Saluatoris nostri nūciabatur aduētus, & peractis figuris, quas abstulit ipsa præsentia veritatis, ea quæ ad regulas morum, vel ad simplicem Dei cultum, ratio pietatis instituit, in eadem apud nos forma, in qua sunt condita, perseuerant, & quæ vtrique testamento erant cōgrua, nulla sunt commutatione variata. Ex iis autem est etiā decimi mensis solenne ieiunium, quod à nobis nunc est annua cōsuetudine celebrandū: Quia plenum iustitiæ est atque pietatis, gratias agere diuinæ largitati pro fructibus, quos in vsus hominū secundùm summæ prouidentiæ temperamentum terra produxit. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatissimū Apostolum Petrum vigilemus, cuius orationibus nobis per omnia obtineatur diuina protectio.

Ieiunium Decembris.

Feriæ 4. & 6. ieiun. cū vigiliis Sabbati. S. Petri orationes.

33. SERMONE septimo: Subegit luxuriam continentia: humilitas arrogantiam propulsauit, & qui impudicitia sordebant, castitate nituerūt. His autē conuersionibus, dilectissimi, prouidente gratia Dei, addita sunt sancta ieiunia, quæ in quibusdam diebus, ab vniuersa ecclesia deuotionē obseruantiæ generalis exigerent. Quanuis enim pulchrum sit atque laudabile, vt singula quæque mēbra corporis Christi, propriis ornentur officiis excellentioris tamē est actionis sacratioríque virturis, cū in vnum propositum, pię plebis corda concurrūt: vt illi cui sanctificatio nostra supplicium est, non solū à parte, sed etiam à soliditate superetur. Cui nunc operi, dilectissimi, decimus mensis offertur, admonēs quodāmodò pro qualitate temporis sui, nē quisquā frigore infidelitatis obtorpeat, sed potiùs charitatis spiritu cōcalescat. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autē apud beatissimū Petrū Apostolū vigilias celebremus.

Ieiunij generalis maior vis.

Feriæ 4. & 6. ieiunium.

Ieiunia 4. tēporum ex doctrina Spiritus sancti profecta.

34. ET sermone octauo: Ecclesiastica ieiunia ex doctrina sancti Spiritus ità per totius anni circulū distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta tēporibus. Si quidem ieiunium vernū in quadragesima, æstiuum in pentecoste, autumnale in septimo, hyemale autē in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuū esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram, omnia elementa seruire, dum per ipsius mūdi cardines, quasi per quatuor Euāgelia, incessabili tuba discimus, quod & prædicemus, & agamus. Cū ergò vniuersa vitia per continentiam destruantur, & quicquid auaritia sitit, quicquid superbia ambit, quicquid luxuria concupiscit, huius virturis soliditate superetur: quis non intelligat, quantū nobis per ieiunia conferatur, in quibus indicitur, vt no solū à cibis, sed etiam ab omnibus carnalibus desideriis rēperetur? Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatissimū Apostolum Petrum vigilias celebremus, qui & orationes & ieiunia & eleemosynas nostras precibus suis dignabitur adiuuare.

Per continentiam vniuersa vitia superantur.

4. & 6. feriæ ieiunio cum vigiliis sabbati.

S. Petri preces.

35. IDEM de ieiunio Pentecostes sermone primo: Hodiernam, dilectissimi, festiuitatem descensione Spiritus sancti consecratam, sequitur, vt nōstis, solenne ieiunium, quod animis corporibusq; curādis salubriter institutum, deuota nobis est obseruantia celebrandum. Repletis namque Apostolis virtute promissa, & in corda eorū Spiritu veritatis ingresso, non ambigimus inter cætera cælestis sacramenta doctrinæ, hanc spiritalis cōtinentiæ disciplinam de paracleti magisterio primitùs fuisse conceptam, vt sanctificatæ ieiunio mētes, conferendis sibi charismatibus fierēt aptiores. Ij itaque doctores, qui exēplis & traditionibus suis omnes Ecclesiæ filios imbuerūt, tyrocinū militiæ Christianæ sanctis ieiuniis inchoārunt, vt cōtra spiritales nequitias pugnaturi, abstinētiæ arma raperēt, quibus incentiua vitiorum truncarent. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunem⁹, sabbato autem apud beatissimum Petrum Apostolū vigilias celebremus, cuius nos orationibus, & à spiritalib⁹ inimicis, & à corporeis hostib⁹ cōfidim⁹ liberari.

Ieiunium recolitur ad curandā & corpora & diuidendā institutum magisterio Spiritus sancti.

Continentia vitiorum ego.

Ieiunij vis.

Feriæ 4. & 6. ieiunium cū sabbatina vigilia S. Petri attentione.

36. SERMONE secundo: Dubitandū non est, dilectissimi, omnem obseruantiam Christianam eruditionis esse diuinæ, & quic quid ab Ecclesia in cōsuetudinem est deuotionis receptum, de traditione Apostolica & de sancti Spirit⁹ prodire doctrina, qui nunc quoquè cordibus fidelium suis præsidet institutis, vt ea omnes & obedienter custodiant, & sapienter intelligāt. Nam cùm in die Pētecostes, quem à Pascha Domini quinquagesimū celebram⁹, promissus à Domino Spiritus sanctus, expectantium mētes maiori quàm vnquàm copia & clariore præsentia suæ maiestatis impleuerit: manifestissimè, patet inter cætera Dei munera, ieiuniorum quoque gratiam, quæ hodiernam festiuitatem indiuisa subsequitur, tunc fuisse donatā, vt sicut fuit concupiscentia initium peccatorum, ità sit continentia origo virturum.

Ex traditione Apostolica quæ custodiantur.

37. SERMONE quarto: Inter omnia, dilectissimi, Apostolicæ institutæ doctrinæ, quæ ex diuinæ institutionis fonte manārunt, dubiū non est, influēte in Ecclesiæ principes Spiritu sancto, hanc primùm ab eis obseruantiam fuisse conceptā, vt sancti obseruatione ieiunij, omnium virturū regulas inchoarent, quia multum ad præcepta Dei exequenda prodesset, si Christiana militia contra incentiua omnium vitiorum continentiæ se sanctificatione muniret. Et in fine: Vndè charitatem vestram solerter admonemus, vt per castigationem corporis & per opera pietatis, mundari ab omnibus peccatorum sorde cupientes, quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud beatissimū Petrū Apostolum vigilias celebremus, cuius meritis & orationibus ità nos per omnia credimus adiuuādos, vt misericordia Dei & ieiuniis nostris adsit & votis, per Christum Dominum nostrum.

Feriæ 4. & 6. ieiunia cum sabbatina vigilia S. Petri attentione.

38. IDEM Leo Magnus de quadragesima sermone primo: Scientes dæmones agere nos sacratissimos Quadragesimæ dies, in quorum obseruantia omnes præteritæ desidiæ castigantur, omnes negligētiæ diluuntur, ad hoc totam vim suæ maligni tatis intendunt, vt celebraturi sanctum Pascha Domini, in aliquo inueniamur indigni, & vndè nobis obtinenda erat propitiatio, indè contrahatur offensio. Accedentes ergò, dilectissimi, ad Quadragesimæ initium, id est, ad diligentiorem Domini seruiturem, quia quasi ad quēdam agonem sancti operis introimus, ad pugnas tentationum animos præpa-

Quadragesima quid.

Quadragesimæ indictio.

Indigni sūmus.

Obseruatio Quadragesimæ.

Pugilatus.

remus, & intelligamus quanto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tanto nos vehemētius ab aduersariis impetendos. Sed fortior est, qui in nobis est, quā qui aduersùm nos est, & per ipsum validi sumus, in cuius virtute confidimus: quia ob hoc Dominus se tentari à tētatore permisit, vt cuius munimur auxilio, eiusdem eruditemur exēplo.

Sit quadragesima religiosius vtendum.

1. Cor. 6.

39. SERMONE secundo: Parùm religiosius alio tēpore demonstratur, qui in his diebus religiosior non inuenitur. Vndè opportunè auribus nostris lectio Apostolicæ prædicationis insonuit, dicens: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Quid enim acceptius hoc tempore? quid salubrius his diebus in quibus, vitiis bellum indicitur, & omnium virtutum profectus augetur?

Quando magis feriat hostis.

40. SERMONE tertio: Quia dū mortali carne circundamur, non desuit nobis antiquus hostis laqueos peccati vbiquè prætēdere, & tunc maximè aduersus Christi membra sæuire, quando ab eis sunt celebrāda sacratiora mysteria, meritò doctrina Spiritus sancti hac eruditione imbuit populū Christianum, vt ad paschale festum quadraginta dierum cōtinentia se præpararet. Cuius purificationis ratio etiam nos ad obseruantiā suæ salubritatis inuitat, & diligentiā nobis propositæ castigationis indicit. Quanto enim sanctius quisque hos dies inuenietur egisse, tanto probabitur Pascha Domini honorāsse religiosius. In diebus igitur sanctorū ieiuniorū pietatis opera, quibus semper studendum est, abundantius exequamur.

Obseruantia negotia Quadragesimæ.

41. SERMONE quarto: Prædicaturus vobis (dilectissimi) sacratissimum maximumq; ieiunij, quo aptius vtar exordio, quàm vt verbis Apostoli, in quo Christus loquebatur, incipiā, dicámque quod lectum est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Quanuis enim nullà sint tempora, quę diuinis nō sint plena muneribus, & semper nobis ad misericordiam Dei per ipsius gratiā prætetur accessus: nunc tamen omnium mentes maiori studio ad spiritales profectus moueri, & ampliori fiducia oportet animari, quando ad vniuersa pietatis officia, illius nos diei, in quo redēpti sumus, recursus inuitat, vt excellēs super omnia passionis Dominicæ sacramentum purificatis & corporibus & animis celebremus. Debebatur quidē tantis mysteriis ità ineffabilis deuotio, & continuata reuerētia, vt tales permanerem⁹ in cōspectu Dei, quales nos in ipso Paschali festo dignum est inueniri. Sed quia hæc fortitudo paucorum est, & dum carnis fragilitate austerior obseruantia relaxatur, dúmque per varias actiones, vitæ huius solicitudo distenditur, necesse est de mundano puluere etiā religiosa corda sordescere: magna diuinæ institutionis salubritate prouisum est, vt ad reparandam mērium puritatem, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas, & pia opera redimerent, & ieiunia casta decquerēt. Ingrediturigitur, dilectissimi, dies mysticos, & purificādis animis atq; corporibus sacratiùs institutos, præceptis Apostolicis obedire curemus, emundātes nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus. Et in fine: Secunda igitur & quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato autē apud S. Petrū vigilias celebremus, qui cōmēdati sibi gregis curam habere non desinēs, custodiam nobis de suis precibus obtinebit, auxiliante Deo nobis per omnia.

Ad reparandā mentium puritatem hoc tempus institutum.

Ieiunia quadraginta dierum.

Ieiunium non ciborum parcitate tantùmodò, sed priuatione maximè vitiorum.

42. SERMONE quinto: Quando oportuniùs, dilectissimi, ad remedia diuina recurrimus, quàm cum ipsa nobis sacramenta redemptionis nostræ temporum lege referuntur? quæ vt digniùs celebremus, salubertimè nos quadraginta dierū ieiunio præparemus. Non enim ij tantùm, qui per mortis Christi resurrectionisque mysterium in nouā vitā baptismo sunt regenerante venturi, sed etiā omnes populi renatorum vtiliter sibi & necessariè præsidium huius sanctificationis adsumunt: illi, vt quæ nondùm habent, accipiant: isti, vt accepta custodiant. Dicente nanque Apostolo: Qui stat, videat nè cadat: nemo est tāta firmitate suffultus, vt de stabilitate sua debeat esse securus. Vtamur igitur, dilectissimi, salubertimi temporis venerabilibus institutis, & solicitiore cura, cordis nostri piacula tergamus.

Quadragesimę ieiunium cur ab omnibus suscipiendum.

1. Cor. 10.

43. SERMONE sexto: Quod ergò, dilectissimi, in omni tēpore vnūquenque conuenit facere Christianum, id nūc solicitiùs est & deuotiùs exequēdum, vt apostolica institutio quadraginta dierum ieiuniis impleatur, non ciborum parcitate tantūmodò, sed priuatione maximè vitiorum.

Apostolicain stitutio.

44. SERMONE nono: In omnibus solennitatibus Christianis non ignoramus paschale sacramentū esse præcipuum, cui condignè & congruè suscipiendo totius quidem nos temporis instituta reformant, sed deuotionem nostram præsentes vel maximè dies exigunt, quos illi sublimissimo diuinæ misericordię sacramento scimus esse cōtiguos. In quibus meritò à sanctis Apostolis per doctrinā Spirit⁹ sancti maiora sunt ordinata ieiunia, vt per commune consortium crucis Christi etiam nos aliquid in eo, quod propter nos gessit, ageremus, sicut Apostolus ait: Si compatimur, & conglorificabimur. Certa atque secura est expectatio promissæ beatitudinis, vbi est participatio Dominicę passionis.

A sanctis Apostolis cur ante passionem Domini Quadragesimale ieiunium institutum.

Rom. 8. Nota.

45. SERMONE decimo: Considerantes autē, quid per crucem Domini adapta est vniuersitas mundi cognoscimus ad celebrandum paschæ diē, meritò nos quadraginta dierum ieiunio præparari, vt digni possimus diuinis interesse mysteriis.

46. SERMONE vndecimo de Quadragesima: Appropinquante autē festiuitate paschali, adest maximum sacratissimūmque ieiunium, quod obseruantiam sui vniuersis fidelibus sine exceptione denunciat: quia nemo tam sanctus est, vt non sanctior: nemo tam deuotus, vt non debeat esse deuotior.

Quadragesimæ ieiunium vniuersale.

47. ET sermone duodecimo: Appropinquāte, dilectissimi, solennitate paschali, sic est præcurrenda consuetudo ieiunij, vt nos quadraginta dierum numerus ad sanctificationem corporis & mentis exerceat. Suscepturi enim festorum omniū maximum festum, ea nos debemus obseruantia præparare, vt in cuius summus resurrectione conresuscitati, in ipsius iueniamur passione cōmortui. Et paulò pòst: Continentia nutriendis atque seruandis animi & corporis bonis, & incrementa præber, & roborat. Vndè in cælestibus Ecclesiæ disciplinis, multùm vtilitatis adferūt diuinitùs institutа ieiunia, vt dum continentia legibus carnalis subiicitur appetitus, motus quoq; interior rēperetur: vt sicut corpus à cibis, ità mēs ab iniquitate ieiuner-

Diuinitus institutorum ieiuniorum vtilitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

V.

Quid verò his respondendum est, qui legem Ecclesiastici Ieiunij conuellunt atque contemnunt?

a 1. Tim. 4. a Coloss. 2. c d Deut. 14. a b Can. Apost. 50. & 51. Concil. Gangrens. can. 2. 1. Tolet. in assertione fidei. Bracar. 1. can. 14. & 32.

A. Primùm admonendi sunt isti, nè falsò Catholicis affingant, quòd Apostolus [a] detestatur, & Ecclesia semper dãnauit in Iudæis, Manichæis & Priscillianistis: quòd videlicet aut secundum legem Mosaicam, aut ex superstitione à cibis quibusdam abstineant. Catholici enim, sicut Augustinus Fausto Manichęo [b] respõdet, quòd à carnibus abstinent, edomandi corporis causa id faciũt, propter animam ab irrationalibus motibus ampliùs humiliandã, non quòd carnes esse immundas credant. Nec solùm à carnibus, verùm à quibusdam etiam terræ fructibus abstinẽt, vel semper, sicuti pauci, vel certis diebus atque tẽporibus, sicuti per Quadragesimam fermè omnes. Sic Augustinus. Atque ante illum idipsum etiam docet Epiphanius: vbi confutat Aerianã [c] hæresim, quæ statа Ecclesiæ Ieiunia cuique libera esse vult, atque ad ea neminem obligari.

b lib. 30. contra Faust. c. 5. & de moribus Manich. c. 13. & 14. Cont. Adimant. cap. 24. Item Theodoret. in Epitome diuinorum decret. cap. de abstinent. Bern. serm. 66. in Cantica. Isidor. lib. 1. de off. Eccle. cap. 44. Gen. 1 d 2. c 9. a Leu. 10. b Num. 6. a Iudic. 13. a c Hier. 35. a b d Dan. 1. b c 10. a Matt. 3. a Marc. 1. a Lucæ 1. b Actor. 15. de Roma. 14. d 1. Corinth. 8. d 1. Tim. 5. d Sexta syn. Cõstãtinop can. 56. Greg. ad Augustin. Anglor. Epiſc. teſte Grat. dist. 4. & Iuo par. 4. c 29. Athan. in vita Antonij. Hiero. in vita Pauli eremitæ, & Hilarionis. Epiphan. in compend. ecc. Cathol.

c Hæresi 75. & Augustin. hæresi 53. Item Damascenus de hæresibus.

B. Quòd autem in publicis [d] ieiuniis, sicut & in precationibus & feriis, ratio temporis obseruatur, id ordinem & concordiam publicam in Ecclesia cõfirmat, illustrat ac promouet. Deindè priuata ieiunia non ità multi quidem imponerent sibi, vtpotè naturali carnis amore ventrísque studio ad suscipienda ea impediti.

d Hieron in Epist. ad Galat. cap. 4. Leo serm. 3 & 4. de ieiunio 7. mẽsis, & serm. 4. de quadragesima. Basil. orat. 2. de Ieiunio.

C. Iam quòd magni momenti, & certi meriti sit, eiusmodi ieiunia reuerenter amplecti, sedulóque obseruare, tã apertè probat Hieronymus [e] contra Iouinianum, hac de re ampliùs vt à nullo possit dubitari. Quibus addenda sunt, quæ suprà docuimus de præceptis Ecclesię obseruandis, ídque ad scandalum [f] euitandum, & ob disciplinam publicam retinendam, neque modò propter iram, sed eriam propter conscientiam, vt Apostolus [g] dixit.

e Lib. 2. August. hæresi 82. & Ambrosi. epist. 82.

f August. epist. 118. ad Ianuar. cap. 2.

g Roman. 13. b

D. Constat autem, sicut omnium ætatum [h] scriptores comprobant, Ecclesiæ disciplinam, consuetudinem, traditionem, sanctionem hanc & esse constantem, & indè ab initio fuisse, vt diebus quibusdam, præsertim [i] Quadragesimę, Ieiunium hoc Ecclesiasticum obseruaretur. Ità docent Canones [k] Apostolorum & Sacrosanctę [l] Synodi. Gangrensis quidem [m] Anathemate eos ferit, qui communia totius Ecclesię Ieiunia contemnunt. Toletana [n] verò communione eos priuari iubet, qui sine ineuitabili necessitate & euidenti languore carnibus in Quadragesima vescuntur.

h Aug. epist. 86. Epiphan. in compẽdiar. doct. Calist. epist. 1. ad Benedictum. Leo ser. 1. & 2. de pentecoste. Itẽ ser. 8. & 9. de ieiunio 7. mẽsis, & sermo. 8. de Ieiunio 10 mensis. Raba. lib. 2. de institut. cleric. c. 24. Concil. Mogun. cap. 34. Salegunstad. can. 2. Bernard. in vigil. Andreæ.

i Ignat. ad Phil. Epiphan. in cõpendiar. doctr. Theophilus Alex. lib. 3. Paschal. Maximus in ser. de quadrag. Itẽ Ambr. Aug. Leo & Bernard. de eadem. Orig. hom. 10. in Leuit. Isidor. 1. off. Eccl. cap. 36. August. epist. 119. c. 15. & in psalm. 110.

k Canon. 68.

l Laodic. c. 50. 2. Bracar. can. 9. 4. Carthag. can. 63. Tribur. can. 35. Agath. can. 12.

m Ca. 19. Item. Mogunt. c. 35.

n 8. Tolet. can. 9. Vide Telesph. in epist. ad vniuersos. Theophilum Alex. libr. 3. Paschal. August. serm. 64. de tempore. Nicęph. lib. 17. c. 32. Chrysost. homil. 6. ad popul. Item 1. & 2. in Genes.

o Basil. homil. 2. de ieiunio. Aug. serm. 2. de temp. Ambr. ser. 25. 33. 34. 36. & 37. p Hieron. epistol. 54. contra Montanũ, ad Marcellam.

E. Et singularis Patrum est ardor in commendando, vrgendo, & exigendo [o] ieiunio, præsertim Quadragesimæ, quod quidem ab [p] Apostolis institutum videri volunt. Ab hoc Patrum

spiritu sunt alieni, qui ieiuniorum legem sibi aliísque relaxant, & carnis licentiæ, non libertati Euangelicæ, patrocinantur. Hi [q] carnem cum vitiis & concupiscẽtiis nolunt crucifigi, ac proindè quæ sunt [r] spiritus, non sapiunt: sed spiritum [s] potiùs extinguunt, aduersùs doctrinam Apostolicam. Deindè palàm obsistunt Ecclesiæ matri, immò etiam [t] CHRISTO in Ecclesia sponsa [v] loquenti atque præcipienti: vndè sibi certam [x] damnationem acquirunt, quando sanctum & salutiferum, & ab Ecclesia nobis vsque commẽdatum ieiuniorum institutum, abrogant repudiántve.

q Galat. 5. d

r 1 Cor. 2. d

s 1. Thess. 5. c Maximus in Liranii.

t August. in epist. 86. ad Casulanum.

v Lucæ 10. c Matth. 18. c 1. Corinth. 14. g

x 1 Thessal. 2. c Actor. 15. c Hieron. 55. b d 2 Machab. 6 de 7. a

x Rom. 13. a Leui 23. e 1 Reg. 14. d f 3 Regum 13. e Concil. Trident. sess. vltim. Aug. tract. 73. in Ioan. Ambros. serm. 25. & 56. c. hrysost. hom. 12. in 1 ad Timo. 1. Raba. lib. 2. de instit. cler. c. 25.

TESTIMONIA.

1. A. PRIORIS ad Timotheũ quarto: Spiritus autẽ manifestè dicit, quia in nouissimis tẽporibus discedent quidã à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquẽtiũ mendacium, & cauteriatam habentium suam cõscientiam, prohibẽtium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarũ actione fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatẽ. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciẽdum quod cũ gratiarum actione percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.

2. AD Colossenses secundo: Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorũ, corpus autem Christi. Si ergò mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquàm viuentes in mundo, decernitis? Ne tetigeritis, neque gustaueritis, neque contrectaueritis: quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, secũdùm præcepta & doctrinas hominũ, quæ sunt rationem quidem habentia sapientię in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

3. DEVTERONOMII decimoquarto: Nè comedatis quæ immunda sunt. Hoc est animal quod comedere debetis: Bouem, & ouẽ, & caprã, ceruum & capream, bubalum & tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes findit vngulam, & ruminat, comedetis. De his autẽ quæ ruminant, & vngulã non findunt, hæc comedere non debetis, camelum, leporem, chœrogryllum: quia ruminant, & non diuidunt vngulam, immũda erunt vobis. Sus quoquè, quoniã diuidit vngulã, & non ruminat, immunda erit, carnibus eorũ non vescemini, & cadauera nõ tangetis. Hæc comedetis ex omnibus quæ morãtur in aquis. Quæ habẽt pinnulas & squamas, comedite: quæ absque pinnulis & squamis sunt, nè comedatis, quia immunda sunt. Omnes aues mũdas comedite. Immundas nè comedatis: aquilam scilicet, & gryphum, & halæetum, ixon, & vulturem ac miluũ iuxta genus suum, & omne coruini generis, & struthionem, ac noctuam, & latũ, atq; accipitrẽ iuxta genus suum: herodium ac cygnũ, & ibin, ac mergulũ, porphyrionẽ, ac nycticoracẽ, onocrotalum, & charadriũ, singula in genere suo: vpupam quoquè, & vespertilionẽ. Et omne quod reptat & pennulas habet, immundũ erit, & nõ comedetur. Omne quod mũdũ est, comedite. Quicquid autem morticinum est, nè vescamini ex eo.

Abstinentes à cibis propter abominationem.

4. CANONE quinquagesimo Apostolorũ: Si quis Episcopus, presbyter, vel diacon[z], vel omninò ex sacerdotali numero, à nuptiis, carnibus & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationẽ abstinet, oblitus quòd omnia valdè bona, & quòd masculinum & fœmininũ fecit Deus hominem: sed blasphemãs calumniatur opificiũ, Gen. 1. vel corrigatur, vel deponatur, & ex Ecclesia eiiciatur. Similiter & laicus.

5. ET canone 52. Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus in festis diebus carnem & vinũ non sumit abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur: vt qui habeat inustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

6. CONCILIVM Gangrense canone secũdo: Si quis eum, qui carnem, præter sanguinem & idolothytum & suffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tanquam eò quod ea vescatur, spem non habeat, sit anathema.

7. CONCILIVM primum Toletanum in assertione fidei: Si quis dixerit vel crediderit, carnes auium seu pecudũ, quæ ad escã daræ sunt, non tantũ pro castigatione hominũ abstinendas, sed execrandas esse, anathema sit. Si quis in errore Priscilliani sectã sequitur, vel profitetur, vt aliud in salubri baptismo cõtra fidẽ sancti Petri faciat, anathema sit.

8. CONCILIVM primum Braccarense canone decimoquarto: Si quis immundos putat cibos carnis, quas Deus in vsum hominum dedit, & non propter afflictionem sui corporis, sed quasi immunditiam putans, ità abstineat ab eis, vt nec olera cocta cum carnibus præguſtet, sicut Manichæus & Priscillianus docuerunt, anathema sit.

9. ET canone trigesimo secundo: Item placuit, vt quicunque in clero cibo carnium non vtũtur, pro amputanda suspicione Priscillianæ hæresis, vel olera cocta cum carnibus tamen præguſtare cogãtur. Quod si contempserint, secundùm quod de talibus sancti Patres antiquitùs statuerunt, necesse est pro suspicione hæresis huius, hos excõmunicatos, ab officio omnimodè remoueri.

10. AVGVSTINVS libro trigesimo contra Faustum Manichæum, capite quinto: Audi quod confiteris te non videre, qua mente & cõsilio hoc aduersùm vos capitulũ proferamus: nõ quòd à carnibus abstineatis: nam hoc à quibusdam & primi patres nostri fecerunt, sicut commemorass: non tamen ea damnandi, sed significandi gratia, quod nõ intel- 1. Tim. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligitis: & vndè iam quantùm sufficere videbatur, in superioribꝰ partibus operis huius locutus sum, & Christiani, non hæretici, sed catholici, edomãdi corporis causa propter animam ab irrationalibus motibus ampliùs humiliandã, non quòd illa esse immunda credant, non solùm à carnibus verũ à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent: vel semper, sicut pauci: vel certis diebus atque tẽporibus, sicut per quadragesimam ferè omnes, quãto magis quisque vel minus seu voluerit seu potuerit. Vos autem ipsam creaturam negatis bonam, & immundã dicitis, quòd carnes diabolus operetur fæculentiore materia mali: ac per hoc eas, tanquã immundiora & truculentiora Dei vestri vincula, exhorrentes abiicitis. Et paulò pòst: Cùm enim Apostolus dixisset, Abstinentes à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibꝰ: secutus, ait: Et iis q. cognouerũt veritatẽ: quoniã omnis creatura Dei bona est, & nihil abiiciendum, quod cum gratiarũ actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Hæc sunt quæ negatis: hoc animo, hac voluntate, hac opinione ab escis huiusmodi dispẽsatis, quòd non significatione, sed natura malæ & immundæ sint. Qua in re creatorem eorum sine dubio blasphematis: hoc est quòd pertinet ad doctrinam dæmoniorum. Nolite ergò mirari hoc de vobis tantò antè à sancto Spiritu prophetatum.

Cur Catholici abstineant carnibus &c.

Qua intentione Manichæi abstinent &c.

1. Tim. 4.

11. Idem in libro de moribus Manichæorum, capite decimotertio: Nisi fortè quòd non vescimini carnibus, & vinum non bibitis, signaculum oris mirandum & laudandum putatis. Quod quæro à vobis quo fine faciatis. Finis enim, quò referũtur ea quæ facimus, id est, propter quẽ facimus quicquid facimus: si non solùm inculpabilis, sed etiam laudabilis fuerit, tunc demùm etiam facta nostra laude aliqua digna sunt: sin ille iure meritòq; culpatur, quem spectamus & intuemur, cũ in aliquo versamur officio, id quoquè officium nemo improbandum, vituperandúmque dubitauerit. De Catilina memoriæ proditum est, quòd frigus, sitim, famẽ ferre poterat. Hæc erãt illi spurco sacrilegóq; etiam cum Apostolicis nostris communia. Vndè ergò discernitur parricida iste ab Apostolis nostris, nisi fine illo, quem diuerssissimum sequebatur? Nanque ille ista tolerabat, vt immoderatissimas & immanissimas expleret cupiditates: illi ecõtrà, vt eas premerẽt, & dominanti rationi seruire cogerent. Soletis & vos, cùm catholicarum vobis virginum multitudo prædicatur, dicere: Etiam mula virgo est. Temerè id quidem, propter imperitiã Catholicæ disciplinæ, sed tamen significantes vanam esse continentiam istam: nisi ad aliquem rectissimum finem certa ratione referatur. Possunt & Catholici Christiani vestrum à vino & carnibus abstinentiam, iumentis & multis passeribus, posttremò etiam innumerabilibus generibus vermium comparate. Sed nè in vestram incidam temeritatem, non id præpropere faciam, sed discutiam primò, quo ista fine faciatis. Iam enim constat inter vos, vt opinor, huiusmodi moribus nihil aliud esse quærendum. Si ergò parsimoniæ gratia & coercendæ libidinis, qua escis talibus & potu delectamur & capimur, audio & probo. Sed non ità est.

Quo fine quidque fiat, intuendum.

Abstinentia probatur, quæ coercendæ libidinis & parsimoniæ causa suscipitur.

12. Et capite decimoquarto: Apparet igitur, vt opinor, quo fine à carnibus & à vino sit abstinendum. Is finis est triplex: Ad comprimendam delectationem, quæ in his maximè cibis haberi solet, atque in tali potu vsque ad ebriositatem peruenire. Ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ sacrificantur atque libantur. Et quod maximè commendandum est, propter charitatem, nè imbecillíorum ab his continentium offendatur infirmitas. Vos autem immunda esse obsonia dicitis, cùm dicat Apostolus: Omnia munda esse, sed ei malũ esse, qui per offensionem manducat. Et prorsùs credo vos istis epulis inquinari, eo ipso quo immunda esse arbitramini. Ait enim: Credo & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per seipsum, sed ei qui existimat aliquid commune illum immundum & inquinatum vocasse.

Ad cõpescendam affectionem alterius.

Ad tuendam infirmitatem propter idolũ.

Rom. 14.

13. Et in libro contra Adimantum Manichæi discipulum, capite decimoquarto: De carne autem non manducanda, & non bibendo vino, quod ait Apostolus non quia illa immunda arbitratus est, hoc præcepit, sicut isti existimant, & errantes in errorem præcipitant, quibus talia persuaserunt: sed cùm ipse posuerit causam, cur hoc dixerit, non est nobis hæc interpretanda vel exponenda sententia. Sufficit enim ipsum de Apostoli epistola totum locum huic sermoni contexere, vt & causa manifestiùs appareat, cur hoc Apostolus dixerit, & istorum fraus, qui particulas quasdam de scripturis eligunt, quibus decipiant imperitos, non connectentes quæ suprà & infrà scripta sunt, ex quibus voluntas & intentio scriptoris possit intelligi. Sic ergò Apostolus ait: Infirmum autem in fide recipite, non in disceptationibus cogitationum &c. Nunquid eget cuiusquam interpretatione, vt intelligatur cur hoc Apostolus dixerit, & quanta illi malitia de scripturis certa quæque discerpunt, quibus circumueniant imperitos? Nam & munda esse omnia dixit Apostolus secundùm fidem, & ei esse immunda, qui putat immunda, & tunc esse ab eis temperandum, cùm per offensionem accipiuntur: id est, cùm aliquis infirmus putat sibi ab omnibus carnibus temperandum, nè incidat in carnem immolatitiam, & ideò eum qui manducat, potest arbitrari in honorem idolorũ id facere, & ex eo grauiter offendi, cùm ipsa immolatitia caro, si ex fide à nescíente accipiatur, neminem maculet. Vndè alio loco idem Apostolus interrogare vetat, cùm quid de macello emitur, vel ab aliquo infideli quíspiam vocatus, in mensa eius exhiberi sibi carnes videt, quas isti immundas arbitrantur, non propter immolationem, sed quia carnes sunt, cùm Apostolus clamet omnia munda esse, & omnem creaturam Dei bonam esse, & omnia sanctificari per verbum & orationem, & tamen temperandum ab eis, si quis fortè infirmus offenditur. Et quodam loco apertissimè istos significauit, cùm dicit, In nouissimis temporibus futuros quosdam, prohibentes nubere, abstinentes à cibis quos Deus creauit. Hos enim propriè designat, qui non propterea temperant à cibis talibus, vt aut concupiscentiam suam refrenent, aut infirmitati alterius parcant: sed quia ipsas carnes immundas putant, & earum creatorem Deum esse negant.

Expositio ad Rom. 14.

Rom. 14.

Hæreticorum fraus in citandis scripturis.

Rom. 14.

Tit. 1. 1. Tim. 4.

14.

Quæ intemperantia ciborum, & quæ excessus à cibis abstinentia.

14. Theodoretvs in epitome diuinorum decretorum, capite de Abstinentia: A vino autem, & ab esu carnium, & ab aliis eiusmodi abstinentiã, non similiter ac hæretici amplectitur Ecclesia. Illi enim ab iis, tanquàm abominandis, abstinendum esse censent. Ecclesia autem nihil horum decernit: neque enim eorum prohibet participationem, & ideò alij quidẽ permissis à lege bonis & voluptatibus securi fruuntur, alij verò ab eis abstinẽt: nullus autem qui sapit, & rectè sentit, condemnat eũ qui comedit. Nã & abstinentia & escus participatio, sunt in mentis potestate. Porrò autẽ vita monastica non est ex necessitate, sed libera animi voluntate susceptа. Et hoc ex Apostolicis legibus didicimus. Qui comedit, inquit, non comedẽte non spernat: & qui non comedit, comedentem nõ iudicet. Et rursùs: Omnia munda, sed malum est homini, qui per offendiculum comedit. Itaque ipsos impios in epistola ad Timothæum reprehẽdens, hæc scripsit: Spiritus autem manifestè dicit quòd in nouissimis temporibus abscrrabunt quidã à fide, &c. Et Corinthiis etiam iussit, quicquid in macello venditur, comedere, nihil interrogantes propter conscientiam, & eum qui ab aliquo infideli vocatur ad conuiuium, eorum quæ apponuntur, securè participé esse iussit, nisi fortè aliquis significauerit, aliqua ex obsoniis, fuisse immolata. Tantum abfuit vt diuinus ille vir carnibus vesci prohiberet. Iam verò ipse quoquè Dominus de seipso dixit: Venit filius hominis, comedens & bibẽs, & dicunt: Ecce homo vorax, & vini potor, publicanorum amicus & peccatorũ. Et cũ pascha perageret, agnum comedit, scilicet cum discipulis: & ad nuptias vocatus, non solùm non prohibuit bibere, sed etiam conuiuantibus vinum admirabiliter fabricatus est. Encratitarum ergò seu Abstinentium errorem diuina etiam decreta, pulchrè conuincunt. Dei autem Ecclesia aduersatur quidem fabulis hæreticorum, diuina verò decreta sequitur.

Monachorũ abstinentia sicut & vita, libenter suscipitur.

Rom. 14.

1. Cor. 10.

Matth. 11.

Matth. 26.

Ioan. 2.

15. Bernardvs sermone sexagesimosexto in Cãtica: Superest vt & de residuo Apostolicę prophetiæ istos aliquantulũ exagitemus. Abstinent nanque hi (vt prædixit ille) à cibis quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione: hinc quoquè hæreticos se probantes, nõ sanè quia abstinent, sed quia hæreticè abstinent. Nam & ego interdùm abstineo, sed abstinẽtia mea satisfactio est pro peccatis, nõ superstitio pro impietate. Nũ redargimus Paulum quòd castigat corpus suum, & in seruitutem redigit? Abstineo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtor, iuxta consilium Pauli. Abstineo à carnibus, nè, dũ nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato ventre stare ad orandum tædeat, & nè improperet etiam mihi propheta quia pãnem meum comederim in saturitate. Sed ne simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam, nè distentio sanè ventris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Hæreticus aliter. Nempe horret lac, & quicquid ex eo conficitur: posttremò omne quod ex coitu procreatur. Rectè & Christianè, si nõ idcirco quia ex coitu, sed nè ad coitum prouocent. Cæterùm quid sibi vult, quòd ità generaliter omne quod ex coitu generatur, vitatur? Suspicionem generat mihi obseruatio ista ciborum tam signãter expressa. Veruntamen si de regula Medicoiũ hæc profers nobis, non reprehendimus cutã carnis, quam nemo vnquàm odio habuit, si tamẽ nõ nimia fuerit. Si de disciplina abstinentium, id est, spiritualium medicorum schola: etiam virtutem approbamus, qua carnem domas, frenas libidinẽ. At si de insania Manichæi præscribis beneficẽtiæ Dei, vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modò ingratus, sed & censor temerarius, immundũ decernas, & tanquàm à malo abstineas: non planè abstinentiam collaudabo, sed execrabor malitiam & blasphemiam: te magis immundum dixerim, qui immundum quid putas.

Ephes. 5.

Ad domandã carnem & libidinem frenandam.

1. Tim. 4.

Manichæi cur abstinẽt à cibis.

16. Isidorvs Hispalensis libro primo de officiis Ecclesiasticis, capite quadragesimoquarto: Carnes autem & vinum post diluuium hominibus in vsum concessa sunt. Nam initiò permissum non fuerat, nisi tantùm illud, vt scriptum est, Lignum fructiferum & herbam seminalem dedi vobis in escam. Postea verò per Noë data sunt in esum cũcta animalia, vini quoquè tunc attributa licentia est. Sed postquàm Christus, qui est principium & finis, apparuit, hoc quod in principio suspẽderat, etiam in tẽporum fine retraxit, loquẽs per Apostolum suum: Bonum est non manducare carnẽ, & non bibere vinum. Et iterùm: Qui infirmus est, olera mãducet. Non igitur quia carnes malæ sunt, ideò prohibentur, sed quia earum epulę carnis luxuriam gignunt, fomes enim ac nutrimentũ omnium vitiorum sunt. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & hanc destruet. Piscem sanè, quia eum post resurrectionem accepit Dominus, possumus manducare. Hunc enim nec Saluator nec Apostoli prohibuerunt.

Carnis esus ac vini potus quando cessarit.

Gen. 1.

Gen. 9.

Rom. 14.

Cur esus carnium prohibetur ab Ecclesia certis temporibus.

1. Cor. 6.

Ioan. 21.

17. Genesis primo: Dixitque Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semẽ super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam.

18. Et capite secundo: Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede: De ligno autem scientiæ boni & mali nè comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.

19. Capite nono: Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia: Excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis.

20. Levitici decimo: Dixitque Dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebriare potest, nõ bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonij, nè moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras. Et vt habeatis scientiam discernẽdi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: docetisque filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.

21. Numerorvm sexto: Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir siue mulier cùm fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: à vino & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex alia qualibet potione & quicquid ex vua exprimitur, non bibẽt vuas recentes siccásque non comedẽt cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quicquid ex vinea esse potest, ab vna passa vsque ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

acinum,non comedent.

22. IVDICVM decimotertio: Erat quidã vir de Saraa& de stirpe Dan,nomine manuë,habés vxorem sterilem Cui apparuit angelus Domini,& dixit ad eam:Sterilis es & absque liberis: sed concipies &paries filium.Caue ergò nè bibas vinum ac siceram, nec immundum quicquam comedas. Et paulò post: Dixit que angelus Domini ad Manuë: Ab omnibus quæ locutus sum vxori tuæ,abstineat se: & quicquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo:& quod ei præcepi,impleat atque custodiat.

23. HIEREMIÆ trigesimoquinto:verbũ quod factum est ad Ieremiam à Domino in diebus Ioacim filij Iosiæ regis Iuda,dicens:Vade ad domum Rechabitarum:&loquere eis,& introduces eos in domum Domini in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum . Et assumpsi Iozoniam filium Ieremiæ filij Hasamiæ,& fratres eius,& omnes filios eius,& vniuersam domũ Rechabitarũ. Et introduxi eos in domũ Domini, ad gazophylacium filiorũ Hanan filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylaciũ principum ,super thesaurum Maasiæ filij Selum, qui erat custos vestibuli.Et posui coram filiis domus Rechabitarũ scyphos plenos vino & calices:& dixi ad eos,Bibite vinum.Qui responderunt , Non bibemus vinum : quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens : Non biberis vinum vos & filij vestri vsque in sempiternum. Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis,& vineas non plantabitis,nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergò voci Ionadab filij Rechab , patris nostri , in omnibus quæ præcepit nobis: ità vt non biberemus vinum cũctis diebus nostris:nos & mulieres nostræ, filij & filiæ nostræ:& non ædificaremus domos ad habitandum:& vineam & agrum & sementem nõ habuimus: sed habitauimus in tabernaculis,&obedientes fuimus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater noster,&c. Dominus autẽ Rechabitarum dixit Ieremiæ:Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quòd obedistis præcepto Ionadab patris vestri,&custoditis omnia mãdata eius, & fecistis vniuersa quę præcepit vobis: Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Nõ deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab,stans in conspectu meo cunctis diebus:

24. DANIELIS primo:Proposuit autẽ Daniel in corde suo,ne polluereturde mẽsa regis, neque de vino potùs eius,& rogauit eunuchorum præpositum, ne contaminaretur. Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorũ. Et ait princeps eunuchorũ ad Danielem: Timeo ego dominum meum regẽ, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coæuis vestris, condemnabitis caput meũ regi.Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam,Misaelem & Azariam:Tenta nos,obsecro, seruos tuos diebus decem,& dẽtur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum: & contemplare vultus nostros,& vultus puerorum qui vescuntur cibo regio : & sicut videris, facies cũ seruis tuis.Qui audito sermone huiusce modi, tentauit eos diebus decem.Post dies autẽ decem apparuerunt vultus eorũ meliores & corpulentiores præ omnibus pueris qui vescebantur cibo regio.Portrò Malasar tollebat cibaria, & vinum potũs eorũ:dabátque eis legumina.Pueris autem his dedit Deus scientiam& disciplinam in omni libro & sapiẽtia:Danieli autem intelligẽtiam omnium visionum & somniorum.

25. ET capite decimo: In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comẽdi, & caro & vinum nõ introierunt in os meum,sed neque vnguento vnctus sum, donec completentur trium hebdomadarum dies.

26. MATTHÆI tertio: Ipse autem Ioannes habebat vestimẽtum de pilis camelorum, & bonam pelliceam circa lumbos suos : Esca autẽ eius erat locustæ & mel syluestre.

27. MARCI primo:Et erat Ioannes vestitus pilis cameli,& zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & mel syluestre edebat.

28. LVCÆ primo : Ait autem ad illum angelus, Ne timeas Zacharia,quoniam exaudita est deprecatio tua:& vxor tua Elizabet pariet tibi filium,& vocabis nomẽ eius Ioannem:& erit gaudium tibi & exultatio,& multi in natiuitate eius gaudebũt. erit enim magnus coram Domino: & vinum & siceram nõ bibet : & Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

29. ACTORVM decimoquinto: Propter quod ego iudico(ait Iacobus) nõ inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum:sed scribere ad eos,vt abstineant se à contaminationibus simulacrorũ,& fornicatione:& suffocatis, & sanguine. Et paulò pòst: Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulacrum, & sanguine & suffocato, & fornicatione: à quibus custodientes vos benè agetis.

30. AD Romanos decimoquarto: Itaque quę pacis sunt,sectemur,& quæ ædificationis sunt inuicẽm custodiamus. Noli propter escam destruere opus Dei:Omnia quidem sunt mũda: sed malum est homini qui per offendiculum mãducat. Bonum est non mãducare carnem,& non bibere vinum,neque in quo frater tuus offenditur,aut scãdalizatur,aut infirmatur.

31. PRIORIS ad Corinthios octauo: Videte autẽ ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.Si enim quis viderit eum qui habet scientiam,in idolis recumbentem : nónne conscientia eius cùm sit infirma , ædificabitur ad manducãdã idolothyta?Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est ? Sic autem peccantes in fratres , & percutientes conscientiam eorum infirmam,in Christum peccatis. Quapropter si esca scãdalizat fratrem meum,nõ mãducabo carnem in æternum,ne fratrem meum scandalizem.

32. PRIORIS ad Timothæum quinto : Noli adhuc aquam bibere,sed modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequẽtes tuas infirmitates.

33. CA-

33. CANON quinquagesimussextus sextæ Synodi Constantinopolitanæ: Accepimus in Armeniorũ regione & in aliis locis, in Sabbatis & Dominicis sanctæ Quadragesimæ quosdam oua & caseũ comedere. Visum est ergò & hoc , vt omnis Dei Ecclesia,quę est in vniuerso terrarum orbe,vnum ordinem sequens ieiunium perficiat, & abstineat sicut ab omni mactabili, sic ab ouis & caseo , quæ quidẽ sunt fructus & fœtus eorũ à quibus abstinemus.Si autem hoc non seruauerint,si sint quidem Clerici,deponantur:sin autem Laici, segregentur.

Abstinẽtia ab ouis & caseo, sicut ab omni mactabili, cõmunis totiEcclesiæ in Quadragesima.

34. GREGORIVS Magnus ad Augustinum Anglorum Episcopum,teste Gratiano distinctione quarta,& Iuone parte quarta,capite vigesimonono, vt suprà quæstione præcedenti, A. testim. vigesimoseptimo.

35. ATHANASIVS in vita Diui Antonij: Inediæ autem & vigiliarum intantùm patiens erat , vt credulitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione sæpissimè , edebat semel in die post solis occasum,nonnunquá biduo,triduóque sic permanens, quarta demùm die reficiebatur.Sumebat verò panem & sal,potúmque aquæ perparuum. De carnibus verò & vino meliùs tacere puto , quàm quidquam dicere , quoniam nec apud plurimos quidẽ Monachorum istiusmodi escæ in vsu habeantur. Ibidem : Sic Antonio impenetrabilia montium, & deserti interiora captãti, orationibus etiam dedito , introeuntes fratres magnis vix precibus extorserunt , vt oliuas,& legumen , & oleum, quod post menses aliquot minis trabant,dignaretur accipere,& senili modicum laxaret ætati.

Antonij abstinentia.

Defectus ciborum apud antiquos monachos.

36. HIERONYMVS in vita Pauli eremiæ: Cibum & vestimentum ei palma præbebat.Quod nè cui impossibile videatur,Iesum testor &sanctos angelos eius,in ea eremi parte , quæ iuxta Syriam Saracenis iũgitur,vidisse me monachos,de quibus vnus, per triginta annos clausus , hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit:alter in cisterna veteri,quã gentili sermone Syri cubam vocant, quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur iis, qui non crediderint: quia omnia possibilia sunt credentibus.

Admirabilis abstinentia monachorũ quorundam.

37. IDEM in vita sancti Hilarionis: Erat autem tũc annorum quindecim , &c. Igitur sacco tantũ mẽbra coopertus & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, fagúmque rusticum, inter mare & paludem , vasta & terribili solitudine fruebatur, quindecim tantùm caricas post solis occasum comedens.Et paulò pòst: A vicesimoprimo anno vsque ad vicesimũ septimum , tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aqua frigida comedit, & aliis tribus Panem aridum cũ sale & aqua. Portrò à vicesimoseptimo vsque ad tricesimum,herbis agrestibus,& virgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A tricesimo autem primo vsque ad tricesimumquintum , sex vncias hordeacei panis & coctum modicè olus absque oleo in cibo habuit. Sentiẽs autem caligare oculos suos,& totum corpus impetigine & pumicea quadã scabredine contrahi,ad superiorem victum adiecit oleum : & vsque ad sexagesimumtertium vitæ suæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu , nihil extrinsecùs aut pomorum,aut leguminis,aut cuiuslibet rei gustãs. Indè cùm se videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortẽ, à sexagesimoquarto anno vsque ad octogesimũ pane abstinuit, incredibili feruore mẽtis,vt eo tempore quasi nouus accederet ad seruiturem Domini, quo cæteri solent remissiùs viuere.Fiebant autem ei de farina & cõminuto olere sorbitiũculæ , cibo & potu vix quinq; vncias appendentibus: sicq; cõplens ordinẽ vitæ,nũquàm ante solis occasum,nec in diebus festis , nec in grauissima valetudine soluit ieiuniũ.

Defectus ciborum apud antiquos monachos.

Post annum 21.

Post 27. annũ.

Post 35. annũ.

38. EPIPHANIVS in compendiaria vera doctrina fide Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ:Sunt præterea aliæ præeminentes vitæ conuersationes, quę in eadem sancta Catholica Ecclesia seruantur, eorum inquam,qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibúsque & volatilibus ac piscibus,ouo item ac caseo,& alia diuersa vitæ instituta.Nam vnusquisque secũdùm proprium laborem accipiet mercedem.Et quidam sanè abstinent ab omnibus his,aliqui verò à quadrupedibus solùm , volatilibus verò & reliquis vescuntur. Alij verò à volucribus abstinent,vtuntur autem ouis & piscibus. Alij neque ouis vescuntur , alij piscibus solis. Alij etiam à piscibus abstinent , caseo verò vescuntur. Alij autem neque caseum sumũt. Iam verò adhuc alij etiam à pane abstineut, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus,& à coctis.

Nũquàm antè solis occasum soluit ieiunium.

Abstinẽtia & delectus ciborum in Ecclesia varius. 1. Cor. 3.

39. IDEM hæresi septuagesimaquinta contra Aërium:Erat Aërio sermo furiosus magis, quàm humanę conditionis,& dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterum?&c.Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum.Hæc enim Iudaica sunt, & subiugo seruitutis.Iusto enim lex non est posita,sed patricidis ac matricidis & reliquis. Si verò omninò volo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipso , & ieiunabo propter libertatem. Vndè apud ipsos studium est,vt potiùs in die Dominica ieiunent,quarta verò & prosabbato edant. Sæpè verò etiam quarta ieiunant,non ex statuto, sed ex propria,vt inquit,voluntate.In diebus autem Paschatis,quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates,afflictiones,siccorum esus,preces, vigiliæ, ac ieiunia,& omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo manè obsonantur , carnéque ac vino venas suas explentes , cachinnãtur, ridentes ac subsannantes eos qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiũt. Tametsi enim renunciatorium habeant hi vitæ modum, non tamen exercetur apud ipsos , sed multo plùs carnis esus & vini potus:nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorum ex propria voluntate hoc velint, verùm plerique ipsorum magis vtuntur largis eduliis,carnis esu & vini potu,velut sæpè dixi.Hæc sunt quę Aërius in mundo euomuit.Et paulò pòst confutans eius sententiam,ait Epiphanius: A quo verò non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & prosabbato ieiunium est in Ecclesia decretum ? Si verò etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre , quomodò illic decreuerunt quarta & prosabbato ieiunium per omnia , excepta Pentecoste , & de sex diebus Paschatis, quomodò præcipiunt nihil omninò accipere, quàm panem & salem & aquã, qualémque diem agere , & quomodò dimittere in illucescentem Dominicam , manifestum est. Quis autem magis de his nouit ? hic ne seductus homo , qui etiam nunc supereſt , & hucusque in

Certos ieiuniorum dies oppugnat Ariana hæresis. Iidem argumentis quibus Lutezana,&c.

Abstinentia hebdomadæ sanctæ.

Attendant ad patres suos, qui in paræceue curant cutem.

Ieiunium feriæ 4. & 6.

Citat constitutiones Apostolorum, lib. 5. c. 21.

Delectus ciborũ in hebdomada sancta. Can. 70. lib 5. Constit. Apostol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tyrannis Ecclesiasticis.

mundo versatur, aut qui ante nos testes fuerunt? Habentes ante nos traditionem in Ecclesia, quique etiam à patribus traditum acceperunt, quemadmodùm etiam hi à suis patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomodò Ecclesia acceptam à patribus suis veram fidem vsque huc continet, itemque traditiones. Deindè verò si non de eodē argumento quattarum & prosabbatorum iidem Apostoli in constitutione dixissent, etiam aliter vndiquè demonstrare possemus. Attamen de hoc exactè scribūt. Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequā esset Aërius, & qui ab ipso appellantur Aeriani. Fortassis enim & ob hoc iustissimum nomē accepit: Aeriū enim spiritum habebat ex immunditia, quod ab aerijs spiritibus prauitatis, in ipso contra Ecclesiam habitauit.

Ca. 27. lib. 5.

Aeriana hæresis.

40. AVGVSTINVS in libro de hæresibus ad Quod vult deū, hæresi quinquagesimatertia: Aeriani ab Aerio quodā sunt nominati, qui cùm esset presbyter, doluisse fertur, quòd Episcopus nō potuisset ordinari, & in Arrianorum hæresim lapsus, propria quoque dogmata addidisse nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationē non oportere, nec statuta solēniter esse celebrāda ieiunia, sed cùm quisque voluerit, ieiunandum, nè videatur esse sub lege.

Statos ieiunium dies abrogās Aeriani, & voluit ieiunia esse libera.

41. IOANNES Damascenus in libro de hæresibus: Aeriani ab Aerio Pontico dicti sunt. Fuit autem sacerdos Eustachij episcopi eius, cui Arrianæ hæreseos crimen obiectum est, filius. Cúmque sibi episcopatum denegatum videret, multa cōtra Ecclesiam docere instituit, Arrianorum nulli secundus. Adiecit autem quædam de suo. Negat enim quicquam offerendum esse pro mortuis. Ieiunū feria quarta & sexta, & quadraginta diebus seruati, & pascha celebrati prohibet. Itata hæc damnat omnia. Carnibus & cibis omnis generis vsus est sine religione. Quòd si quis ieiunium seruare velit, id ab eo certis statisque diebus seruari negat oportere, sed quādo volet. Negat enim se lege teneri, negat etiam quicquàm inter presbyterum & episcopum interesse.

Prohibet Aerius ieiunium 4. & 6. feriæ, ac Quadragesimæ.

Abstinentiam à carnibus nihil facit.

Lege teneri nō vult hæreticus.

Argumentum contra certos ieiuniorū & festarum dies.

1. B. HIERONYMVS in caput quartum epistolæ ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obseruare non licet & menses, & tempora, & annos: nos quoque simile crimen incurrimus, quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem Dominicā, & ieiunū Quadragesimæ, & Paschæ festiuitatē, & Pentecostes lætitiā: & pro varietate regionum, diuersa in honore martyrū tēpora constituta. Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet, non eosdē Iudaicæ obseruationis dies esse quos nostros. Nos enim non azymorum Pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. Nec septem iuxta morē Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste: sed Spiritus sancti veneramur aduentum. Et ne inordinata cōgregatio populi fidē minueret in Christo, propterea dies aliquot cōstituti sunt, vt in vnū omnes pariter veniremus. Non quo celebrior sit dies illa, qua cōuenimus: sed quo quacūq; die cōueniēdū sit, ex cōspectu mutuo lætitia maior oriatur. Qui verò oppositæ quæstioni acutius resp̄ōdere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales esse, nec per parasceuen tantùm Christū crucifigi, & die Dominica resurgere: sed semper sanctū resurrectionis esse diem, & semper eum carne vesci Dominica. Ieiunia autem & cōgregationes inter dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Ieiunia dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Ieiunia dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Ieiunia dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Ieiunia dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Ieiunia dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Ieiunia dies propter eos à vitis prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel horādi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diē Dominicā accepto Domini corpore indesinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnū, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

2. LEO sermone tertio & quarto de ieiunio septimi mensis, vt suprà quæstione præcedenti, B. testimo. vigesimoprimo & sequenti.

3. ITEM sermone quarto de quadragesima, ibidem B. testimo. quadragesimoprimo.

4. BASILIVS in oratione secunda de ieiunio, vt quæstione præcedenti, B. testimo. octauo.

Ieiunia Deo grata esse, ex scripturis demonstrat Hieronymus.

1. C. HIERON. lib. 2. aduersus Iouinianum: Sequar ergò vestigia propositionis expositæ: & antequā ad scripturas veniā, doceámque ex eis Deo grata ieiunia: & acceptabilem continentiā, argumentis philosophorum argumēta cōponam: & probabo, non Empedoclis & Pythagoræ nos dogma sectari, qui, propter μετεμψύχωσιν, omne quod mouetur & viuit, edendum nō putāt: & eiusdē criminis reos arbitrantur, qui abietem quercúmque succiderint, cuius parricidæ sunt & venefici: sed venerari conditorem nostrum, qui in vsus hominum cuncta creauit. Et post nonnulla: Hæc de argumentis Philosophorum, exemplísque disserui, nunc ad exordium generis humani, id est, ad nostra transiens, docebo primùm Adam in paradiso accepisse præceptū, vt, cætera poma comedēs, ab vna arbore ieiunaret. Beatitudo paradisi absque abstinentia cibi nō potuit dedicari. Quādiù ieiunauit, in paradiso fuit: comedit, & eiectus est: eiectus, statim duxit vxorem. Qui ieiunus in paradiso virgo fuerat, fatur in terra matrimonio copulatur: & tamen eiectus, non protinùs accepit licentiā carnium vescendarum: sed tantùm poma arborū, & fruges segetum, & herbarū olera ei traduntur in cibum: vt exul quoquè paradisi, nō carnibus, quæ in paradiso nō erant, sed similitudine frugū paradisi vesceretur. Posteà verò videns Deus, quòd diligēter appositum esset ad malitiam cor hominis ab adolescentia, & spiritus eius in his permanere non posset, quia erant caro, opera carnis diluuio condemnauit, & auidissimam hominum gulā probans, dedit eis licentiam comedendarum carnium: vt, dum sibi intelligunt licere omnia, non desiderent magnoperè quod licebat, nè mādatū in cassum verterent præuaricationis. Quanquā & tunc ex parte imperatū ieiuniū sit. Nā cū alia munda dicantur, alia immunda: & in arca Noe de immūdis bina, de mundis introducūtur imparia: & vtique immūdorū esus ablatus sit, nè sine causā dicerētur immunda: ex parte ieiuniū dedicatū est, docēs abstinentiam omnium in quorundā recisione. Cur perdidit Esau primogenita sua? Nónne propter cibum? impatientiámque gulæ lachrymis emēdare non potuit. Eiectus de Ægypto populus Israel, & in

terram repromissionis lacte & melle manantē introducendus, Ægyptias carnes, & pepones, alliáq; desiderat. Vtinam, inquit, obissemus percussi à Deo in terra Ægypti, quando super ollas carnū sedebamus. Et iterum: Quis nos pascet carnibus? Venerunt in mentem nobis pisces, quos in Ægypto comedebamus gratis, & cucumeres, & pepones, & porri, & cepæ, & allia: at nunc anima nostra arida, nihil nisi manna oculi nostri conspiciunt. Angelorum cibum contemnentes, carnes Ægyptias suspirabant. Moyses quadraginta diebus & noctibus ieiunus in monte Sina, etiam tunc probans nō in pane solo viuere hominem, sed in omni verbo Dei, cū Domino loquitur: populus autē fatur idola fabricatur. Ille, vacuo ventre, legē accipit, scriptam digito Dei: iste, manducans & bibens consurgēnsque ludere, aurum conflat in vitulum, & Ægyptium bouem præfert Domini maiestati. Et tot dierum labor, vnius horę saturitate perit. Frangit audacter Moyses tabulas: sciebat enim Dei sermonem non posse audire temulentos. Incrassatus est, & pinguefactus, & dilatatus, & recalcitrauit dilectus, & dereliquit Dominū qui fecerat eum, & abscessit à Deo salutari suo. Vndè & in eodem Deuteronomio præcipitur: Nè, cū māducaueris & biberis, & domos optimas ędificaueris, ouibus & bobus tuis multiplicatis, & argēto, & auro, extollatur cor tuū, & obliuiscaris Domini tui. Denique manducauit populus, & incrassatū est cor eius, nè videret oculis, & audiret auribus, & corde conijceret: & vultū ieiunantis Moysi, & iuxta Hebraicam veritatem, Dei confabulatione cornutū, pastus & pinguior populus sustinere nō potuit. Quāobrē & Dominus noster atq; Saluator, nō ob differēdam virginitatis & nuptiarum, vt quidam putant, sed ob ieiuniorum consortia, Moysen & Eliam, transfiguratus in monte, secum ostendit in gloria. Quanquàm Moyses & Elias typum propriè legis prophetarúmq; mōstrauerint, sicut manifestè Euangelij scriptura testatur: Dicebant ei exitum, quem completurus erat in Hierusalem. Passionem enim Domini non virginitas & nuptiæ, sed lex nunciat, & prophetæ. Quòd si cōtentiosè in Moyse nuptias: in Elia virginitatē dixerint demōstrari: breuiter audiant Moysen mortuum & sepultum, Eliā igneo curru raptum, antè immortalē esse cœpisse, quā mortuum. Sed nec secunda conscriptio tabularum absque ieiunio potuit impetrari. quod ebrietas perdiderat, inedia reperit. Ex quo ostēditur, posse nos per ieiuniū redire in paradisum, vndè per saturitatē fueramus eiecti. In Exodo aduersùs Amalech, oratione Moysi & totius populi, vsq; ad vesperā ieiunio dimicatū est. Iesus, filius Naue, stationē imperauit soli & lunæ: & inediā plùs quàm vnius diei; victoris exercitus protelauit. Saul, sicut in Regnorū primo libro scribitur: Maledictus, inquit, qui ederit panē vsque ad vesperam, donec vlciscar me de inimicis meis. Et non gustauit omnis populus eius, & tota terra prandebat. Tantúsque fuit authoritas stationis semel Domino destinatę, vt Ionathas, qui causa victoriæ extiterat, deprædēdetur sorte, & ignorātiæ crimen declinare non posset, patrísque in se cōcitaret manum, & vix populi precibus saluaretur. Elias, quadraginta dierū ieiunio præparatus, Deum vidit in monte Oreb, & audit ab eo: Quid tu hic Elia? Multo familiarior ista vox, quam illa in Genesi: Adam, vbi es? Illa enim pastum terrebat & perditum: hæc ieiunātū famulo blandiebatur. Congregatum Samuel populum in Malphat, indicto ieiunio roborauit, & fecit hostibus fortiorem. Assyriorum impetum & potentiam Sennacherib, Ezechiæ regis lachrymæ, saccus, & humiliatio victūs, fregit, prostrauit, & vicit. Et ecōtrario ciuitas Ninive imminentem iram Domini ieiuniorum miseratione detorsit: quam & Sodoma placāsset, & Gomortha, si voluissent agere pœnitentiam, & lachrymas pœnitentiæ patrocinante conciliare ieiunio. Achab, rex impiissimus, vt sententiam Dei subterfugeret, & euersio domūs eius differretur in posteros, ieiunio impetrauit & sacco. Anna, vxor Helcanæ, inanem cibo ventrem, filio meruit implere. Periclitātur in Babylone Magi, omnis coniector & hariolus & haruspex cæditur. Daniel & tres pueri reuelationem merentur ieiunio: & pasti leguminibus, pulchriores sunt & prudentiores iis, qui de mensa regis carnibus vescebantur. Deindè scriptum est, quòd Daniel tribus hebdomadibus ieiunauerit, panem suauem non manducauerit, caro & vinum non intrauerit in os eius, oleo vnctus non sit, & venerit ad eum angelus, dicens: Daniel, homo miserabilis es. Qui Deo miserabilis apparuerat, post ieiunium leonibus in lacu fuit horribilis. Quàm pulchra res, quæ placat Deum, leones mitigat, dæmones terret? Mittitur ad eum (licèt hoc in Hebraicis voluminibus non inuenerimus) Habacuc, messorum prandium portans, talem enim discophorum inedia meruerat hebdomadis. Dauid, pericilitante filio post adulterium, ἐξομολόγησιν in cinere & ieiunio facit, dicens: Quia cinerem tanquàm panem manducabam, & potum meum cū fletu miscebam. Et infirmata sunt in ieiunio genua mea. Et certè iam audierat à Natham: Dominus abstulit à te hoc peccatum. Samson & Samuel vinū & siceram non bibunt: erant enim filij repromissionis, & per abstinentiam ieiuniúmque cōcepti. Aaron & cæteri sacerdotes ingressuri templum, omne quod potest inebriare, non potant, ne moriantur, ex quo intelligimus, mori eos, qui in Ecclesia nō sobrij ministrārint. Quamobrem exprobratur Israēli: Potum dabatis Nazareis meis vinū. Ionadab, filius Rechab, præcepit filiis suis, vt non biberent vinum vsque in æternum. Quibus cùm offerret Hieremias vinum, vt biberent: & illi bibere noluissent: loquitur Dominus per Prophetam: Quia obedistis præcepto Ionadab patris vestri, nō deficiet vir de stirpe Ionadab, filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus. In foribus Euangelij Anna, filia Phanuēlis, vniuira inducitur, sempérque ieiunans. Et Dominum virginem longa castitas longáque ieiunia susceperē. Præcursor eius, & præco Ioannes locustis alitur, & siluestri melle, non carnibus: habitatióque deserti, & incunabula monachorum, talibus inchoantur alimentis. Sed & ipse Dominus baptisma suū quadraginta dierū ieiunio dedicauit, & acriora dæmonia docuit non nisi oratione & ieiuniis posse superari. Cornelius centurio, vt Spiritum sanctum acciperet antè, quàm baptisma, eleemosynis meruit: crebrisque ieiunijs. Paulus Apostolus post famem & sitim, & cæteros labores

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Cor.11. suos,& pericula latronum, naufragia,solitudines, crebra ieiunia enumerat. Et discipulo Timotheo dolenti stomachum, & infirmitates plurimas sustinéti,suadet vini modicâ potionẽ. Iam noli, inquit,aquam bibere.Cui autẽ dicit, Iam noli aquâ bibere,ostendit eum aquam antè potâsse,quod nõ concederet,nisi crebræ infirmitates,& dolor stomachi postulâssent. Reprobat quidem Apostolus eos,qui prohibebãt nuptias,& iubebant cibis abstinere, quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione:sed Marcionem designat,& Tatianum,& cæteros hæreticos,qui abstinentiam indicunt perpetuam, ad destruenda & contemnenda, & abominanda opera creatoris.Nos autẽ & creaturam omnem laudamus Dei, & maciem saginæ, abstinentiam luxuriæ, ieiunia præferimus saturitati. Vir quippe in laboribus laborat sibi, & vim facit in interiũ suũ.Et à diebus Ioannis Baptistæ, ieiunatoris & virginis,regnum cælorum vim patitur,& violenti diripiũt illud. Timemus enim nẽ ab aduentu æterni iudicis, sicut in diebus diluuij, & euersionis Sodomæ & Gomorrhæ, deprehendamur mãducãtes, & bibentes,& nubẽtes, & nuptui tradẽtes,nã & diluuium, & ignis de cælo saturitatem pariter & nuptias, quas deleret,inuenit. Nec mirũ,si omne quod in macello venditur, Apostolus emi iubeat,& comedi: cùm idololatriæ, adhuc in templis idolorum, quasi idolothyta vescentibus,pro summa abstinentia fuerit,cibis tantùm abstinere gẽtilium. Quòd si loquitur ad Romanos:Is,qui manducat, non manducantem non spernat:&,qui non manducat, manducantem nõ iudicet : non inter ieiunia & saturitatem æqualia merita dispensat, sed contra eos loquitur, qui in Christum credentes,adhuc Iudaizabant, & eos, qui ex gentibus crediderant,monet, vt nè scandalizent illos cibo suo,qui adhuc in fide infirmiores erant. Denique & in consequentibus hoc ipsum sonat:Scio,& confido in Domino Iesu,quòd nihil commune per seipsum est, nisi ei,qui existimat quid cõmune esse,illi cõmune est, si enim propter cibum frater tuus cõtristatur, iam non secundùm charitatẽ ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.Non ergò blasphemetur bonum nostrum. Non est enim regnũ Dei esca & potus. Ac, nè quis putaret hoc de ieiuniis dici,& non de superstitione Iudaica,statim edisserit:Alius credit manducari omnia : qui autem infirmus est,olera mãducat.Et rursum: Alius iudicat diem plùs,quàm diem , alius iudicat omnem diẽ. Vnusquisque in suo sensu abunder. Qui sapit diẽ, Domino sapit:& qui manducat, Domino mãducat:gratias enim agit Deo.&,qui non manducat, Domino non manducat:& gratias agit Deo. Qui enim adhuc infirmi erant in fide, & alias carnes mundas, alias arbitrabantur immundas : & inter diem & diem esse aliquid existimabant,verbi gratia,sanctius esse sabbatũ,& neomenias , & sceno-pegiam,quàm reliquos dies, iubentur olera manducare:quæ indifferenter comedũtur ab omnib", qui verò firmioris etât fidei,omnes carnes & dies omnes,æquales esse credebant.Illud autem,quod proponere aduersatius ausus est,Dominum vorato-rem,& potatorem vini à Pharisæis appellatum: & quia ad epulas ierit nuptiarum, & conuiuia nõ despexerit peccatorum:existimo quòd nobiscum faciat.Iste est Dominus,vt arbitratis, vorator:qui quadraginta diebus Christianorum ieiuniũ sanctificauit:quin beatos appellat esurientes & sitientes:qui escam habere se dicit, non quam discipuli suspicabantur,sed quæ in perpetuum non pereat: quin de die crastino cogitare prohibet: qui cũ esurisse & sitisse dicatur , & isse frequenter ad prædia, excepto mysterio , quod in typum suæ passionis expressit, & probãdi corporis veritate , nec gulæ scribitur seruisse,nec ventri: qui diuitẽ purpuratũ propter epulas narrat in tartaro, & Lazarũ paupe-rem ob inediam dicit esse in sinu Abrahæ : qui, quando ieiunamus,vngi caput & lauari facié præcipit,vt non gloriæ hominum, sed Domino ieiu-nemus:qui comedit quidem post resurrectionem partem pisces assi, & fauum ,non propter esurié, & gutturis suauitatem,sed vt veritatem sui corporis cõprobaret.nam,quotiescunque mortuum suscitauit , iussit ei dare manducare, ne resurrectio phãtasma putaretur.Et Lazarus, post resurrectio-nem, ob hanc causam scribitur cũ Domino inisse conuiuium.Nec hoc dicimus , quòd negemus pisces & cætera,si voluntas fuerit,in cibo esse sumẽda:sed quomodo nuptiis virginitatem, ità saturitati & carnibus ieiunia spiritumque præferimus. Si autem Petrus hora sexta prænsurus ascendit in cœnaculum,fortuita esuries non facit præiudiciũ ieiuniorum. hoc enim modo & Dominus,quia ad puteum Samarię hora sexta fessus resedit,& bibere voluit:omnibus incumbet necessitas,velint nolint,hoc tempore bibendi. Potuit autem fieri, vt vel sabbatũ esset,vel dies Dominicus, & post bidui,triduíque ieiunium hora sexta esurierit. nunquàm enim crediderim Apostolum , si ante vnam diem cœnauerat,epulisque distentus fuerat, alterius diei esurisse meridie. quòd si cœnauit pridiè, & sequenti die esuriuit ante prandium: nõ existimo,quòd vsque ad satietatem comederit,qui tam citò potuit esurire. Porrò , si per Esaiam loquitur Deus,quòd non tale ieiunium elegerit,dicens, In diebus ieiuniorum vestrorum inueniuntur voluntates vestræ:& subiectos percutitis: & in iudicio, & in lites ieiunatis,& cædit is pugnis: non tale ieiuniũ elegi,dicit Dominus:quale elegerit, docet: Frange esurienti panẽ tuum , & pauperes sine tecto,induc in domum tuam. Si videris nudũ,vesti: & domesticos seminis tui ne despicias. Nõ igitur ieiunium reprobauit , sed , quale vellet, ostendit. Neque enim ventris esuries accepta est Deo , quã lites & rapinæ & luxuria destruunt.Si non vult ieiunium Deus,quomodò in Leuitico præcipit, vt septimo mense,decima mensis,omnis populus ieiunet vsque ad vesperã:& qui non afflixerit animã suam, moriatur, & exterminetur de populo suo? Quare sepulchra concupiscẽtiæ, vbi carnibus deditus populus ruit,vsque hodiè in solitudine perseuerât , & crassus populus ortygometrã scribitur ad cholerã vsque ructâsse:Cur homo Dei,ad cuius prophetiam manus aruerat regis Hieroboã, quia manducauit contra edictũ Dei,illicò percussus est, & leo qui asinam custodiuit intactam , propheræ leuãti se de prandio nõ pepercit? Qui ieiunus miracula fecerat,prãsus , illicò saturitatis pœnas luit. Sed & Iohel clamitat:Sanctificate ieiunium: prædicate curationem: vt mõstraretur , ieiunium sanctificari cæteris operibus,& sanctificatum ieiuniũ ei-

Matth.4. Christus ieiuniũ quadra-ginta dierum fecit.
Matth.5.
Ioan.4.
Matth.6.
Matth.14.
Exod.7. Magorum deuorabat:ità per omnia, quæ in æmulationem Dei facit diabolus,non religionis nostræ superstitio, sed nostra arguitur negligentia, id nolentium facere,quod bonum esse , etiam seculi homines non ignorant.
Luc.16.
Matth.6.
Luc.21.
Ieiuniũ hæresis nihil pro deesse sentiunt vel à cibis vel à liquoribus abstinentium.
2. AVGVSTINVS in libro de hæresibus ad Quoduultdeum,hæresi octogesimasecunda: A Iouiniano quodam monacho hæresis Iouinianistarũ orta est ætate nostra, cùm adhuc iuuenes essemus. Hic omnia peccata, ficut Stoici philosophi, paria esse dicebat , nec posse peccare hominem lauacro regenerationis accepto , nec aliquid prodesse ieiunia,vel à cibis aliquibus abstinentiam.
Mat.9.
3. AMBROSIVS epistola octogesimasecunda ad Vercellenses, vt suprà quæstione præcedenti,B.testim.decimooctauo.
Ioan.11.
4. AVGVSTINVS epistola centesima decimaoctaua ad Ianuariũ,capite secundo : Alia verò quæ per loca terrarum regionésque variãtur , sicuti est quòd alij ieiunant sabbato , alij verò nõ: Alij quotidiè communicant corpori & sanguini Dominico,alij certis diebus accipiunt: Alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur , alibi sabbato tantùm & Dominico , alibi tantùm Dominico. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest , totum hoc genus rerum liberas habet obseruationes.Nec disciplina vlla est in his melior graui prudentíque Christiano, quàm vt eo modo agat , quo agere viderit Ecclesiam ad quamcunque fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidem,neque contra bonos mores iniungitur,indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos viuitur, societate seruandum est. Credo te aliquando ex me audisse,sed tamen etiam nunc commemoro:Mater mea Mediolanum me consecuta , inuenit Ecclesiam sabbato non ieiunantem : cœperat perturbari, & fluctuare quid ageret, cùm ego talia non curabam: sed propter ipsam consului de hac re beatissimæ memorię virum Ambrosium. Respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret , quia si melius nõsset, id potiùs obseruaret.Cùmque ego putâssem,nulla reddita ratione , authoritate sua sola nos voluisse admonere,nè sabbato ieiunaremus,subsecutus est, & ait mihi:Cùm Romã venio,ieiuno sabbato : cũ hîc sum, non ieiuno. Sic etiã tu,ad quam fortè Ecclesiam veneris,eius morem serua , si cuiquã nõ vis esse scandalo, nec quenquam tibi. Hoc cùm matri renunciâssem , libenter amplexa est. Ego verò de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ità semper habui, tanquã eam cælesti oraculo susceperim.
Num.11.
5. AD Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo.quæ autem sunt,à Deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.Qui autem resistunt,ipsi sibi damnationem acquirunt. nã principes nõ sunt timori boni operis,sed mali.Vis autem nõ timere potestatem? Bonum fac,& habebis laudem ex illa.Dei enim minister est,tibi in bonum.Si autem malum feceris , time.non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est,vindex in iram ei qui malum agit.Ideò necessitate subditi estote,non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.
1.Reg.13.
Iohel.2. Iubilate de-functorum & ad Ecclesiam ad quam diuerterit.
1. D. AVGVSTINVS epistola octogesimasexta ad Casulanum presbyterum : Quòd ergò me consulis,vtrùm sabbato liceat ieiunare: Respondeo,si nullo modo liceret, profectò quadraginta continuos dies nec Moyses, nec Helias, nec ipse Dominus ieiunâsset. Verùm ista ratione concluditur, etiam Dominico die non illicitum esse ieiunium. Et quisquis tamen hunc diem ieiunio decernendũ putauerit, sicut quidam ieiunantes sabbatum obseruant,non paruo scandalo erit Ecclesiæ. Nec imeritò:In his enim rebus de quibus nihil certi statuit scriptura diuina,mos populi Dei, vel institutа Maiorum pro lege tenenda sunt. Et post multa: Si autem quoniam huic,quantùm potui, sufficienter respondisse me puto, de hac re sententiam meam quæris, ego in Euangelicis & Apostolicis literis, totóque instrumento quod appellatur testamentũ nouum,animo id reuoluẽs , video præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare,& quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non inuenio definitum. Et paucis interiectis : Et de die quidem sabbati facilior causa est:quia & Romana ieiunat Ecclesia,& aliæ nõnullæ,etiâsi paucæ, siue illi proximæ , siue longinquæ. Die autẽ Dominico ieiunare,scãdalum est magnũ, maximè postquã innotuit detestabilis multúmque fidei Catholicæ , scripturísque diuinis apertissimè contraria hæresis Manichæorum , qui suis auditoribus ad ieiunandum istum tãquàm constituerunt legitimum diem,per quod factum est, vt ieiunium diei Dominici horribilius haberetur. Nisi fortè aliquis idoneus sit,nulla refectione interposita, vltra hebdomadam perpetuare ieiunium , vt ieiunio quadraginta dierum , quantùm potuerit, appropinquet , sicut aliquos feciſſe cognouimus. Nam & ad ipsum quadragenarium numerum peruenisse quendam , à fratribus fide dignissimis nobis asseueratum est.Quemadmodùm enim veterum patrum temporibus Moyses & Helias nihil contra prandia sabbatorum fecerunt , cùm diebus quadraginta ieiunauerunt : ità qui potuerit septem dies ieiunando tranfire, non sibi ad ieiunandum eligit Dominicum diem , sed in iis eum inuenit , quos ieiunaturum se vouit plurimos dies. Ieiunium tamen etiam continuatum,si in hebdomade soluendum est , nullo congruentiùs quàm Dominico die soluitur. Si autem post hebdomadam corpus reficitur , non vtique ad ieiunandum dies Dominicus eligitur, sed in numero quem voueri placuit , inuenitur. Rursùs post nonnulla : Cur autem quarta & sexta maximè ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur , quòd considerato Euangelio , ipsa quarta sabbati , quam vulgò quartam feriam vocant , consilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudæi. Intermisso autem vno die, cuius vesperа Dominus Pascha cum discipulis manducauit , qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam sabbati : deindè traditus est ea nocte , quæ iam ad sextam Sabbati , qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat. Hic dies primus azymorum fuit , à vesperа incipiens. Sed

Ieiunium & festiuitas accommodata quibusque de-functorum & ad Ecclesiam ad quam diuerterit.
Ieiunium Sabbati.
Consuetudo Ecclesiæ.
Ieiunij præceptũ in nouo testamento.
Ieiunium Sabbati.
Diei Domini cæ ieiunium.
Ieiunium integrorũ quadraginta dierum.
Apud Ebion non reprobatur ieiunium.
Votũ ieiunij.
Ieiuniũ 4. & 6. feriæ cum vigiliarum. Matth.19.
Ioan.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth. 26. Matthæus Euangelista quintam sabbati dicit fuisse primam diem azymorum, quia eius vespera sequente, futura erat cœna Paschalis, qua cœna incipiebat azymum & ouis immolatio manducari. Ex quo colligitur, quartam sabbati fuisse, quando ait Matth. 26. Dominus: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Ac per hoc dies ipse ieiunio deputatus est: quia sicut Euangelista sequitur & dicit, Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atriũ principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt, vt Iesum dolo tenerent & occiderent. Intermisso autem vno die, de quo dicit Euangelium: Prima autem azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Hoc ergò die intermisso, passus est Dominus, quod nullus ambigit, sexta sabbati: quapropter & ipsa sexta rectè ieunio deputatur. Ieunia quippe humiliatem significant. Vndè dictum Psal. 34. est: Et humiliabam in ieunio animam meam. Sequitur sabbatũ, quo die caro Christi in monumẽto requieuit, sicut in primis operibus mũdi requieuit Deus illo die ab omnibus operibus suis. Hinc exorta est ista in regia illa veste varietas, vt alij, sicut maximè populi Orientis, propter requiem significandam mallent relaxare ieunium: alij propter humilitatem mortis Domini ieiunare, sicut Romana & nonnullæ Occidentis ecclesiæ. Quod quidem vno die quo Pascha celebratur, propter reuocandam rei gestæ memoriam, quia discipuli humanitùs mortem Domini doluerunt, sic ab omnibus ieiunatur, vt etiam illi sabbati ieiunium deuotissimè celebrent, qui cæteris per totum annum sabbatis prandent, vtrunque videlicet significantes, & in vno anniuersario die luctum discipulorum, & in cæteris sabbatis quietis bonum. Duo quippe sunt, quæ iustorum beatitudinem & omnis miseriæ finem sperari faciunt, mors & resurrectio mortuorum. Sed quoniam non inueniuus, vt iam suprà commemoratum est, in Euangelicis & Apostolicis literis, quæ ad noui testamenti reuelationem propriè pertinent, certis diebus aliquibus euidenter præceptum obseruanda esse ieiunia: & ideò res quoque ista, sicut aliæ plurimæ, quas enumerare difficile est, inuenit in veste illius filiæ regis, hoc est, Ecclesiæ varietatis locum, indicabo tibi quid mihi de hoc requirenti responderit venerandus Ambrosius, à quo baptizatus sum, Mediolanensis Episcopus. Nam cùm in eadem ciuitate mater mea mecum esset, & nobis adhuc catechumenis, parùm ista curantibus, illa solicitudinem gereret, vtrùm secundùm morem nostræ ciuitatis sibi esset sabbato ieiunandum, an ecclesiæ Mediolanensis more prandendum, vt hac eam cunctatione liberarem, interrogaui hoc suprà dictum hominem Dei. At ille, Quid possum, inquit, hinc docere ampliùs quàm ipse facio? Vbi ego putauerim nihil eum ista responsione præcepisse, nisi vt sabbato pranderemus. Hoc quippe ipsum facere sciebam, sed ille secutus adiecit: Quando hîc sum, non ieiuno sabbato: quando Romæ sum, ieiuno sabbato: & ad quamcunque Ecclesiam veneritis, inquit, eius morem seruate, si pati scandalum non vultis aut facere. Hoc responsum retuli ad matrem, eique sufficit, nec dubitauit esse obediendum. hoc etiam nos secuti sumus. Sed quoniam contingit, maximè in Aphrica, vt vna Ecclesia vel vnius regionis Ecclesiæ, alios habeant sabbato prandentes, alios ieiunantes, mos eorum mihi sequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commissa est.

Cur quædam Ecclesiæ sabbato ieiunant, quædam non item. Sabbatum paschale vbique ieiunatur. Ambrosij responsio de ieiunio sabbati.

2. EPIPHANIVS in compendiaria vera doctrina de fide Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ: Communiones autem siue synaxes fieri ordinatæ sunt ab Apostolis quarta, & prosabbato, & Dominica. Quarta verò & prosabbato ieiunium statutum est vsque ad horam nonam. Nam illucescente quarta, assumptus est Dominus, & prosabbato crucifixus est. Et tradiderunt Apostoli, vt in his diebus ieiunia fierent: ità vt impleatur dictum hoc: Quum ablatus fuerit ab ipsis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nõ vt gratiam aut beneficium exhibeamus ei qui pro nobis passus est, ieiunũ nobis constitutum est: sed vt confiteamur ad nostram salutem Domini passionẽ, quam pro nobis ipse suscepit: & vt pro peccatis nostris, ieiunia nobis apud Deum supputentur. Et per totum quidem annum ieiunium hoc seruatur in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta, inquam, & prosabbato, vsque ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quadraginta dies, in quibus neq; genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterùm pro communionibus, quæ quarta & prosabbato ad horam nonam fiunt, in die Dominica matutinis horis communiones fiunt. Insuper verò, in quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium: neque in die Epiphaniorum, hoc est, apparitionis & aduentus, quando natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiamsi contingat vt sit quarta aut prosabbatum. Verùm ex bono propositi, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta Dominica & Pentecoste, semper item vigilias agũt. At verò Dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc Catholica Ecclesia, & communiones manè perficit, & non ieiunat. Inconstanteuũ enim est in Dominica ieiunare. Potrò quadragesimam ante septem dies sancti Paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia, in ieiuniis perseuerans, Dominicis verò omnimò non, neque in ipsa quadragesima. Cæterum per sex dies ipsius Paschatis, omnes populi in siccorum esu perseuerant, pane, inquam, & sale & aqua tantùm vtentes ad vesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas ac quadruplas transmittunt, & aliqui totam hebdomadã, vsque ad gallicinium Dominicæ illucescentis.

Ieiunium 4. & 6. feriæ & Apostolis traditum. Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5. Pro peccatis supputatur ieiunium apud Deum. Ieiunium 4. & 6. feriæ, & ieiunium Sabbati.

3. CALIXTVS primus Pontifex & martyr in epistola prima ad Benedictum Episcopum, capite primo: Ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, conuenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus, vt sicut annus per quatuor volitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium, per anni quatuor tempora. Et sicut replemur frumento, vino & oleo ad alenda corpora, sic repleamur ieiunio ad alendas animas, iuxta propheræ Zachariæ vocem, qui ait: Factum est verbum Domini ad me, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitaui vt affligerem vos, quum ad iracundiam prouocãssent me patres vestri, & non sum misertus: sic conuersus cogitaui in diebus istis, vt beneficiam Hierusalem & domui Iuda, Nolite timere. Hæc sunt verba quæ facietis: Loquimini

Ieiunium 4. temporum, & sic Indictionis. Ieiunium ad alendas animas. Zach. 8.

Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris, & vnusquisque malum contra amicum suũ ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentũ mendax ne diligatis. Omnia enim hæc sunt, quæ odiui, dicit Dominus exercituum. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiuniũ decimi erit domui Iudæ in gaudium, & in lætitiam, & in solẽnitates præclaras: veritatem tantùm & pacem diligite, dicit Dominus exercituum. In hoc ergò omnes nos vnanimes oportet esse, vt secundùm Apostolicam doctrinam, idipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Simus autẽ perfecti in eodem sensu, & in eadem sentẽtia, in cuius operis deuotione gratulamur dilectionem tuam esse consortem. Non decet enim, à capite membra dissidere: sed, iuxta sacræ scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur. Nulli verò dubium est, quòd Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenùs conuenit deuiare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris, sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est Ecclesia, cuius caput (vt prædictũ est) Romana existit Ecclesia. Quicquid ergò sine discretione iustitiæ contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

1. Cor. 1. Romana Ecclesia, omnium mater.

4. LEO Magnus sermone primo de Pentecoste: Ipse enim spiritus veritatis, facit domum gloriæ suæ luminis sui nitore fulgere, & in tẽplo suo nec tenebrosum aliquid vult esse, nec tepidum: De qua ope atque doctrina etiam ieiuniorum nobis atque eleemosynarum est collata purgatio. Nam hunc venerabilem diem sequitur salubertimæ obseruantiæ consuetudo, quam vtilissimam sibi omnes sancti semper experti sunt, & ad quam sedulò celebrandam, pastorali vos solicitudine cohortamur, vt si quid macularum proximis diebus negligentia incauta contraxerit, id & ieiunij censura castiget, & deuotio pietatis emendet. Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem in idipsum consueta deuotione vigilias celebremus.

Ieiunij post Pentecosten. Ieiunij cessura mitigaturna exitio peccatorum. Feriæ 4. & 6. ieiunij cum vigilijs sabbati. Ieiunijs post Pentecosten ex Apostolica traditione obseruatur. Vigiliæ ieiuniorum.

5. ET sermone secundo de Pentecoste: Ad præsentem autem solennitatem etiam ista nobis est adsumenda deuotio, vt ieiunium, quod ex Apostolica traditione subsequitur, sancta obseruantia celebremus: quia & hoc inter maxima sancti Spiritus dona numerandum est, quòd nobis aduersùm illecebras carnis & insidias diaboli, ieiuniorum sunt collata præsidia, quibus omnes tentationes, Deo adiuuante, vincamus. Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud beatum Petrum Apostolum vigilias celebremus, patrocinãte eodem spiritu orationibus nostris, vt in omnibus miseri cordiam Dei obtinere mereamur.

Feriæ 4. & 6. ieiunium cũ vigiliis sabbati.

6. IDEM sermone octauo & nono de ieiunio septimi mensis, vt suprà quæstione præcedenti, B. testim. vigesimoquinto & sequenti.

7. ITEM sermone octauo de ieiunio decimi mensis, vt ibidem, B. testim. trigesimoquinto.

8. RABANVS Maurus libro secundo de institutione clericorum, capite vigesimoquarto, vt suprà quæstione præcedenti, A. testim. vigesimosecundo.

9. CONCILIVM Moguntinum capite trigesimoquarto.

10. SALEGVNSTADIENSE canone secundo.

11. BERNARDVS in vigilia S. Andreæ, vt suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione decimaquarta, testim. quarto & sequentibus.

12. IGNATIVS in epistola ad Philippenses: Quadragesimam verò nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuersationis. Hebdomadam etiam passionis nolite despicere. Quarta verò, & sexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes. Quadragesimæ ieiunium D. Ignatij tẽpore. Ieiuniũ hebdomadæ sanctæ. Item 4. & 6. feriæ.

13 EPIPHANIVS in compẽdiaria vera doctrina, &c. vt paulò superiùs D. Testim secundo.

14. THEOPHILVS Alexandrinus libro tertio Paschali ad totius Ægypti Episcopos: Iustum est, cunctos Domini timore purgatos, dignam peragere solennitatem, continentiis quoque ac ieiuniis redimere castitatem, & dormientem sensum vigilii suscitare fide, imitarique sapientissimum Danielem, de quo scribitur: Est vir in regno tuo, in quo est Spiritus Dei, & in diebus patris tui vigilãtia & sapientia inuenta sunt in eo. Qui enim curam sui gerunt, vt ad meliora proficiant, habentes legem quasi fortissimum ducem, pãrent imperiis eius, & venientia contra se peccata subuertunt, splendore operum illustrantes Paschæ festiuitatem: & securitate conscientiæ, perturbationum iacula negligentes, spe anticipant victoriam. Qui autem horum imitatores sunt, antequàm ineant prælium, desiderio virtutis palmam occupant triumphorum, coronámque victores lubricæ voluptatis in cælestibus possident reuelata facie, animo contemplantes vociferabuntur & dicent: Dominus Deus fortitudo mea, & ponet pedes meos in consummationem, super excelsa statuens me, vt vincam in cantico eius. Nec putemus, fratres charissimi, certamen esse perpetuum, vt idcircò lassemur, sed sciamus finem huius coronã esse iustitiæ, quam nulla seculorũ corrumpit ætas. Studium vitæ istius & certaminis, temporale est: qui autem inoffenso cucurrerint gradu, & ad calcem venerint præmiorum, nouas inuenient mansiones, victoriam canticis demonstrantes. Itaque gratia Domini triumphos nobis de sceleratissimis dæmonibus pollicente, ieiunia ritè celebremus, vt solennitatis quoquè ritè participes simus. Nequaquàm diebus quadragesimæ, sicut luxuriosi diuites solẽt, vini poculum suspiremus: neque in procinctu & prælio, vbi labor & sudor est necessarius, carnium edulio delectemur. Qui autem legum præcepta custodiũt, ignorant vinum in ieiuniis, carnium esum repudiant, & insatiabilem auaritiam Dei timore compescunt. Vndè ad continentes scriptura quotidiè clamitat: Vinum & siceram non bibent. Et econtrariò Iudæi ob culpam audiunt: Dabatis liberè sanctis vinum & Prophetis. Non possunt suscipere correptionẽ, qui luxuriæ oblectatione capiuntur, neque ventris ingluuiem ratione & consilijs refrenare amore ieiunij. Qui desidia & peritura citò voluptate studium virtutis infamant, non erubescentes vinum clàm bibere, & auidis faucibus, arbitros declinantes, in cubiculis mulsa potare, vt inediã & ieiunia, quæ vltrò appetere debebãt, ieiuniorum tempore luxuria & ebrietate commutent: nescientes quòd etiam si hominum conscientiam fugiant, & clausis parietibus, vescantur carnibus, atque aues altiles

Quadragesimæ ieiunium. A vino & carnibus abstinebant olim in quadragesima. Leuit. 10. Amos 2. In eos qui clàm vescuntur carnibus in die ieiunioru. Habacuc. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diebus quadragesimæ, & propinqui ante Pascha, immûdis manibus lacerêt, tristi vultu foris ieiunia promittentes, corripiat huiusceomodi Dominus, & dicat: Iniquitates magnas faciunt isti, vt recedant à sanctis meis. Non decet ieiunantes tempore agonis & prælij vesci carnibus, monente scriptura: Affligetis animas vestras. Neque Phasides aues solicito labore perquirere, & garrulas volucres, earúmque pinguedinẽ hianti ingerere gulæ. Nec inuestigare magni precij coquos, qui ventris rabiem iure multiplici, & carnibus contusione mutatis, diuersoque ciborum sapore demulceant: fumantibus pateris & nidore sui, furoti gutturis blandientibus, cùm in iniuriam continentiæ diuersi saporis & coloris vina quærantur. Docet nos sancti Danielis historia, & trium puerorum virtus, consona appetere & honorare ieiunia. Et paulò pòst: Hæc idcircò, fratres charissimi, replicauimus, vt Pauli Apostoli de Sanctorum virtutibus prædicantis, verba noscentes, in quibus ait: Quorum considerantes exitum conuersationis, imitamini fidem: Suademus eis qui tempore ieiuniorum esu carnium delectantur, imitari Sanctorũ continentiam: qui nulla vi superari potuerunt, vt rigorem virtutis amitterêt, vt Babyloniorum imperia formidantes, captiuam in se ostenderêt voluptatem: sed mãserunt liberi, ventrísque desideria ratione superârunt, titillantem gulæ vicêre luxuriam, nobísque suæ fortitudinis exempla reliquerunt, habitantes in Babylone corporibus, sed sensu & fide cum angelis in cælesti Hierusalem morantes, vt omnem deinceps ætatem docerent, ieiuniorum tempore à vino & carnibus abstinendum, sumere de terra semina, & potandam aquam, quibus comitibus vtitur pudicitia. Quid memorẽ insignes Machabæorum victorias? qui nè illicitis carnibus vescerẽtur, & communes tangerent cibos, corpora obtulêre cruciatibus: totiúsque orbis in Ecclesiis Christi laudibus prædicantur, fortiores pœnis, ardentiores quibus comburebantur ignibus. Ergò qui ieiunia, id est, conuersationem angelicam imitantur in terris, meminerunt illius dicti: Regnum Dei nõ est cibus & potus, sed iustitia, & gaudiũ, & pax. & lætitia. Isti per continentiam, breui & patuo labore magna sibi & æterna conciliant præmia: & multo plus accipiunt, quàm offerunt, & futuri temporis gloria præsentes angustias mitigant.

Non decet ieiunantes vesci carnibus. Leuit. 23.

Daniel 1.

Heb. 13.

Exemplo Danielis & trium puerorum docet abstinendum à supradictis.

Machabæorũ exemplo idẽ docet. 2. Mach. 7.

Conuersatio angelica in terris, ieiuniũ. Rom. 14.

15. MAXIMVS Taurinensis Episcopus scripsit homilias quatuor de ieiunio quadragesimę, in quibus frequẽter monet, vt bonis operibus sanctificemus quadraginta dierum ieiunium, & nõ solũ à cibis, sed etiã à vitiis ieiunemus. Inter alia sic ait homilia tertia: Nos verò, fratres, quibus propugnator inuictus hanc venerabilẽ quadragesimã dedicauit, repudiantes carnalia desideria, sic castigemus mẽbra ieiuniis, vt animas virtutibus saginemus. Ieiunet in nobis pernicioſa luxuries, ieiunet omnis iniquitas, ieiunet odiosa cõtẽtio: abstineamus ab epulis, magis abstineam⁹ à vitiis: sic nos tẽperemus, sic sobrij simus à vino, vt nulla nobis voluptatũ dominetur ebrietas. Quid enim prodest, obseruatiõe quadraginta dierũ ieiunandi nos tẽpora custodire, & legẽ nõ tenere ieiunij? Quid prodest vobis, vacare à cõuiuiis, & diẽ litibus occupare? Quid prodest, proptiũ non edere panẽ, & victũ diripere miserorũ? Ieiuniũ Christiani, egentis debet esse refectio. Ieiunium Christini pacem debet nutrire, non iurgia. Quale illud est autẽ, quòd nõ vescẽris carnibus, & de ore tuo omni esca sordidius egreditur maledictum? Quale est, quòd sanctificatur venter ieiunio, & polluitur lingua mẽdaciis? Rectè sanè, frater, frequentabis Ecclesiã, si gressus tuos lethalibus laqueis auida illa nõ implicet & inuoluat vsura. Rectè orabis Dominũ tuũ, si precibus tuis obtundes manibus pectus, si omnẽ indè furorem malignæ voluntatis excusseris. Iustè eriã dabis denarium pauperi, si alij illud pauperi non tulisti. Hæc ergò est, charissimi, religiosa esuries, hic fidelium pastus animarum, vt ieiunium nostrum sanctificet castitas, ornet patientia, benignitas foueat, misericordia lætificet, commẽdet humilitas. His quadragesimam Christi, prout possumus, virtutibus subsequamur, vt gemino quodam corporis animique ieiunio, diuinæ nos semper gratię commendemus.

Abstinentia à carnibus.

Corporis ieiunio animi ieiunium ingenitum.

16. AMBROSIVS agit de 40. serm. 23. & sequentibus. Quo quidẽ vigesimotertio sermone sic ait: Sanctæ quadragesimæ rationem, cuius hodiè initium celebramus, frequenter edidimus, & curtot dierum numero ieiunemus, sæpè docuimus. Dixi-mus enim quòd Dominus Iesus Christus hunc eũdem numerum ieiunij consecrauit, & continuatis diebus noctibúsque non capiens cibum, vnum ieiunij corpus effecerit: hoc est, licèt diei ordo nocti interrumperetur aduentu, non tamen interruptus est ordo ieiunij. Vndè erant apud eum plura tẽporum cuticula, sed abstinẽtiæ dies vna, ostendens nobis ità nos hũc numerũ integrum ieiunare debere, vt quia totã quadragesimam cõplecti non possumus solido & vno ieiunio, vel quotidianis eandẽ sine intermissione ieiuniis celebremus: vt si quisquam vnam diem abstinendo prætermiserit, totam quadragesimam violârit, & propter modici temporis cibum, magni fructum laboris amiserit. Et post pauca: Eodem, inquam, numero Moyses per mãsiones peruenit ad requiem, quo & nos per ieiunia properamus ad cælum. Ieiunia enim nostra mansiones quædam sunt, per quæ iter spiritualiter facientes, animæ virtutibus ambulamus, & diurno profectu repromissæ nobis terræ viciniores efficimur, ità vt citiùs perueniat qui deuotiùs ieiunârit. Pedes enim quidam animæ pernices sunt, fides atque ieiunium, qui citò de humilibus ad altiora conscendunt, citò de terrenis ad cælestia gradiuntur.

In Quadragesima quotidie ieiunandum. Num. 33.

17. ET sermone vigesimoquinto: Sic ergò & nos propositum nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore conficere, & quibusdam quasi castris nos ieiuniorum deuotione munire. Castra enim nobis sunt nostra ieiunia, quæ nos à diaboli-ca oppugnatione defendũt. Denique stationes vocantur, quòd stantes & commorantes in eis inimicos insidiãtes repellamus. Castra planè sunt ieiunia Christianis, à quibus si quis aberrauerit, à spirituali Pharaone inuaditur, aut peccatorum solitudine deuoratur. Peccatorum autem solitudinem patitur, qui deseritur societate sanctorum. Murus igitur quidam est Christiano ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intransgressibilis inimico. Quis enim vnquam Christianorum ieiunauit, & captus est?

Castra vocabantur quòd stantes & commorantes pernoctarent ad ieiunia.

Murus quidam est Christiano ieiunium, quod inexpugnabile diabolo sit.

Quis

Quis sobrius mansit, & victus est? Temulentum aggreditur diabolus, luxuriosum oppugnat inimicus. Vbi autem ieiunum viderit, fugit, metuit, pertimescit, terretur pallore eius, debilitatur inedia, infirmitate prosternitur. Prosternitur, inquam, infirmitate, quia Christiana infirmitas, fortitudo est. Vndè ait Apostolus: Cùm infirmor, tunc fortior sum. Sed requirit aliquis, quemadmodum fortis in firmitas? Tunc est fortis infirmitas, quando caro tabescit ieiuniis, anima puritate pinguescit. Quantùm enim illi ciborum succus subtrahitur, tantùm huic iustitiæ virtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem est ad seculária, sed fortis est ab diuina opera. Tunc enim magis de Deo cogitat, tunc iudicium metuit, tunc vincit inimicum. Ait enim saluator de diabolo: Hoc genus non ejcitur nisi in ieiunio & orationibus. Dicit vtiq;, à diabolo energumenum non nisi ieiuniis posse purgari. Videtè ergò quæ ieiunij virtus sit, quantam homini suo præster gratiam, quòd tantam præstet alteri medicinam: quemadmodùm proprium sanctificet hominem, quòd ità purificet alienum. Mira enim res est, alter ieiunat, & alteri prodest ieiunantis vtilitas. Ergò, fratres, abstinentiæ arma minimè deponamus, & quadraginta dierũ ieiunia sine intermissione curemus. Hic est enim perfectus numerus ad vincendum. Dominus enim diabolum postea quàm quadraginta dies ieiunauit, euicit: non quòd non & ante ieiunia eum vincere potuisset: sed vt ostenderet nobis, tunc nos diaboli posse esse victores, cùm per quadraginta dies victores ieiunando desideriorum carnalium fuissemus. Eũ autem qui hunc numerum consecratum gulæ intemperantia violâsset, tanquàm imbecillem & miserum, facilè eum ab inimico posse superari. Quomodò enim potest in altero diaboli improbitatem vincere, qui gulæ intemperátiam in seipso non vincit? Priùs ergò homo tui victor esto, vt possis esse victor alterius. Sũt enim intra te proprij tibi hostes, qui quotidiè te oppugnant. Ecce enim auaritia te diuitiarum ambitione circunuenit, luxuria epularum suauitate captiuat, hæresis scientiæ peruersitate peruertit. Vince ergò inimicos proprios, vt vincere possis alienos. Non enim fratres leue peccatum est, fidelibus indictam quadragesimam à Domino violare, & ieiunia consecrata ventris voracitate dissoluere. Scriptum est, Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Si vis ergò Christianus esse, debes, quod Christus, facere. Ille qui peccatum non habebat, Quadragesimam ieiunauit: tu non vis quadragesimam ieiunare qui peccas? Ille, inquam, peccatum non habebat, sed pro nostris ieiunauit peccatis. Qualis ergò apud cõscientiam tuam Christianus es, cùm Christo pro te esũtiente tu prandes? Cùm Saluatore pro te ieiunante tu reficeris? Non igitur, sicut dixi, leue peccatum est, indictum violare ieiunium. Nam vt hoc exemplis breuiter approbemus, legimus in libris Regnorum, cùm Saul rex Israel bellum contra Allophylos gereret, vniuerso eum exercitui indixisse ieiunium, & abstinentibus cunctis, eum cõtra aduersarios pugnare cœpisse. Bonus planè rex, qui hostes suos nõ tam armis quàm deuotione vincebat, & plùs dimicabat religione quàm telis. Cùm ergò Saul abstinentiam diei suis omnibus indixisset, & Ionathas eius filius præcepti nescius inter medias hostium acies victor incedẽs fauum mellis intincta sceptri sumitate gustâsset, tanta indignatio repentè commota est, vt & differretur victoria, & diuinitùs læderetur. Denique nec bello finis imponitur, nec regi responsum propheticum datur. Vndè intelligimus, quòd Saul hostes non tam virtute militum, quàm militum abstinẽtia superabat. Denique vnius culpa cunctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus generatur infirmitas. Desicit enim virtus in exercitu, vbi deficit in obseruantione ieiunium. Quod vt peccatũ Saul ex ipsa diuinitatis offensione cognouit, statim Ionathę dixit non esse parcendum, sed peccatum admissum effusione eius sanguinis expiandũ. Videre quanta apud Saul regem fuerit religionis obseruãtia, qui offensum Deum optauit etiam parricidio mitigare. Et quanta sit resoluti culpa ieiunij, quæ non nisi sanguinis effusione punitur. Et si ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quia resoluerit, morti additur: qui sciens indictum à Christo resoluit ieiunium, quid meretur? Ergò fratres statutũ nobis custodiamus obseruatione ieiunium, vt hostes nostros spirituales carnalésque vincamus. Habemus enim, sicut nõstis, carnales hostes. Ieiunemus igitur vt eos & exercitus noster & Saul superet & obtineat. Nec in abstinentia positi declinemus ad fauũ. Fauus enim quidam mundi est voluptas seu vitia, quæ, sicut scriptum est, ad tempus quidem impinguant fauces, nouissima amariora sunt felle.

1. Cor. 12.

Math. 17. Ieiunũ etiam aliis prodest.

Non leue peccatum est indictum à Domino quadragesimale ieiunium violare. 1. Reg. 14.

Per ieiunium cuiusq; animus ad diuina promissionis.

Prou. 5.

18. SERMONE vigesimoseptimo in fine: Igitur & nos, fratres dilectissimi, ieiunemus continuè & deuotè hoc spatio temporis, vt propitietur nobis Dominus, pateant nobis cæli, inferna contra nos non valeant.

Ieiunandum vt propitietur nobis Domi. nos.

19. SERMONE trigesimotertio: Diximus superiore Dominica hoc esse fidei nostræ opus primũ, vt horum quadraginta dierum curriculo deuotissimè ieiunemus, & istam esse causam salutis nostræ, si hoc tempore abstinentiæ operam commodemus. Atque ideò fratres dilectissimi inspicere debemus quæ sit huius forma ieiunij, vt respiciamus quanta sit eius vtilitas. Est enim interdùm inutile ieiunium, quod licet vẽtrem & omnia viscera succo saturitatis exhaurit, non tamen acceptum est Deo, quia mentem & intimos sensus minimè vinculo iniquitatis euacuat. Et paulò pòst: Hæc voluntas est Domini, vt ieiunemus à cibis pariter & à peccatis. Abstinentiam indicamus corpori, vt à vitiis magis animam abstinere possimus. Frenũ enim quoddam est luxuriãtis animæ corpus exhaustum. Et quibusdam interiectis: Hoc est enim salutare ieiunium, vt sicut abstinetur corpus ab epulis, ità & anima refrenetur à vitiis. Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunij tacendum non est, vt qui abstinemus & minimè prandemus, hoc tempore prãdia nostra pauperibus prærogemus.

Ieiunium gẽminum.

20. SERMONE trigesimoquarto: Bonũ est quidem cunctis temporibus ieiunare, sed melius quadragesimã ieiunare cum Christo. Hanc enim Quadragesimam nobis Dominus suo ieiunio consecrauit. Quod dixi ieiunio, nõ ieiuniis. Vnum enim ieiunium Domini fuit, quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omninò nõ sumpsit. Quisquis ergò Christianus consecratam ieiunãdo non impleuerit Quadragesimam, præuaricationi, & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuini-

Quadragesimã Christus suo ieiunio consecrauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Violator ieiunij quadragesimalis præuaricationis & cõtumaciæ reus tenebitur ob reseissam legem diuinitus constitutam.

tus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit. Rescindis enim legem, qui exemplum ieiunij Dominici non custodis. Qualis autem Christianus es, cũ Domino ieiunare tu prãdes? Qualis Christianus es, cũ Christo esuriente tu reficeris? Ille pro salute tua famem sustinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicite enim mihi, interrogo vos qui in Quadragesima prandetis, si non in conscientiis vestris rei estis, quod abstinente toto populo vos soli contra præceptum Domini deuoratis: si nõ vobis rubor est cùm exitis in publicum, ne quis vobis ieiunus occurrat: aut si nõ cogitatis cùm ad Ecclesiã proceditis, quemadmodùm pacem Episcopo porrigatis, ne fortè ipso spiritu oscùli vestri vos reprobet? Quòd si hæc non cogitatis forsitan, vehementer erratis. Scire enim debetis, cùm in quadragesimæ diebus ieiuno prandium occurrit, non benè de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideò dico, quia audio complures, quod grauius est, fideles, alternis in quadragesima hebdomadis abstinere, & consecratum illum dierum numerum gula intemperanti violare, hoc est, prandere septem dierum curriculo, & septem dierum spatio ieiunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos septem dies fraudem sibi faciant ieiunando, cùm illis ieiunium tale non prosit? Quanuis enim abstineat quis certis diebus, quanuis ciborum dulciora alimenta non sumat, non tamen illi accepto fertur quadragesimæ ieiunium, quod non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, senes & aniculæ quadragesimam faciunt, iuuenes & iuuenculæ non faciunt. Omni igitur solicitudine tempus sacratissimum celebremus, non prætereat nos dies absque ieiunio, non nos transeat vna hebdomada absque vigiliis. Ille enim facit quadragesimam, qui ieiunando & vigilando ascendit ad Pascha. Nam sicut reliquo anno ieiunare præmium est, ità in quadragesima non ieiunare peccatum est. Illa enim voluntaria sunt ieiunia, ista necessaria: illa de arbitrio veniunt, ista de lege: ad illa inuitamur, ad ista compellimur. Et post pauca: Bonus ergò numerus, qui semper cælum aperit. Bonus, inquam, numerus, per quem iustitia Noë saluatur, & Israel filij saginantur. Vndè & nos obseruemus hunc numerum, vt aperiantur nobis cæli, quatenùs & pluuia nos gratiæ spiritualis irroret, & spiritualium sacramentorum manna reficiat.

In quadragesima olim nõ prandebatur.

Quadraginta diebus ieiunandum.

Voluntarijs ieiunijs præmium debetur: indicta violantes peccant.

Quadragenarius numerus.

Gen. 7. Iosue 5.

21. SERMONE trigesimosexto eiusdem Ambrosij: Ante dies deuotionem sanctæ quadragesimæ prædicantes, sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitùs consecratum: nec terrena cogitatione inuentum, sed cælesti maiestate præceptum. Atque ideò qui constitutum numerum vna die mandurando præterit, non vt vnius diei violator accusatur, sed vt totius quadragesimæ transgressor arguitur. Vndè bonum est homini, vt dictum numerum sine labore ieiunet, & totius quadragesimæ consequatur pariter sanctitatem. Hæc autem non tam sacerdotum præcepta quàm Dei sunt. Atque ideò qui spernit, non sacerdotem spernit sed Christum qui in suo loquitur sacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc obseruantiam nobis indixerit Dominus, si non veluti per istam deuotionem cuncta elementa voluerit habere profectum.

Diuinitùs cõsecratus numerus quadragenarius & cœlesti maiestate præceptus.

Non tã ex Sacerdotũ, quã Dei præcepto quadragesimã obseruamus.

Ecce enim indicta quadragesima, constricta hyemali gelu terra resolvitur, & aquarum fluenta meatus suos glacie liquefacta recipiunt: sic quoque corporum nostrorum hoc eodem tempore contracta sceleribus peccata soluuntur, & vitæ nostræ purior cursus liquefacto rigore diaboli meatum suum pristinum recognoscit. Terra, inquam, indicta quadragesima asperitatem deponit hyemis, ego indicta Quadragesima asperitatẽ reticio delictorũ. Illa terra aratris scinditur, vt mundanis sit congrua frugibus: mea terra ieiuniis exaratur, vt cælestibus sit apta seminibus. Sicut enim reditum, &c.

Tempore Quadragesimæ contracta scelera peccata soluuntur.

22. SERMONE trigesimoseptimo: Si benè retinet, fratres, vestra dilectio, hac superiore Dominica prædicauimus, quòd sanctam Quadragesimam abstinendo ipse Dominus cõsecrauerit, & tot dierum noctiũmque curriculo cibum omninò nõ capiens, vnum ac solidum ieiunij corpus effecerit, quod in totum non obseruare, sacrilegum est: ex parte violare, peccatum est. Hoc enim fecit causa salutis nostræ, vt rem vtilem non solùm doceret verbis, sed etiam exemplis instrueret, vt iisdem vestigiis quibus ad fidem currimus, ad abstinentiam graderemur. Sed videamus quæ causa steterit vt ieiunia Saluator indiceret, & ipse sibi primùm vt bonus humani generis medicus ieiunaret, Bonus enim medicus poculum quod ægro daturus est, prior gustat, vt peritiam artis suę anteà in se ipse demonstret, & experimentum æger accipiens, securus sit de poculo, securior de salute. Deindè, quo loci hoc ipsum tempus ieiunij procurârit. Dicit enim Euangelista, abstinuisse Dominum quadraginta diebus & noctibus in deserto. Arbitror itaque causam hanc esse ieiunij, vt quia primus Adam in paradiso constitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiserat, eandem immortalitatem secundus Adam Christus per abstinentiam repararet. Et quia contra mandatum Dei gustans de interdicta arbore peccatum mortis inciderat, nunc secundùm mandatum Domini ieiunans, viræ iustitiam mereretur. Hoc enim agit Saluator, vt iisdem vestigiis quibus admissa fuerint delicta, purgentur, hoc est, vt quia homo manducando deliquerat, corrigat abstinendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc eandem ieiunando despiciat. Adam enim Euam non nisi intemperantia prouocante cognouit. Quandiù autẽ manuit in illis intemerata parcitas, mãsit & impolluta virginitas: & quandiù ieiunauerunt ab interdictis epulis, tandiù & à pudendis ieiunauêre peccatis. Fames enim amica virgitatis est, inimica lasciuiæ. Saturitas verò castitatem prodigit, nutrit illecebram. Igitur, sicut dixi, hoc agit Dominus, vt iis præiudicijs quibus homo obnoxius peccato fuerat, liberetur.

Quadragesimam consecrauit Dominus.

Sacrilegũ est Quadragesimæ ieiunium non obseruare, aut ex parte violare, peccatum.

23. SERMONE trigesimooctauo: Propitia diuinitate ecce iam penè transegimus quadragesimæ indicta ieiunia, & præcepta Christi Domini abstinentiæ deuotione compleuimus. Superest nunc vt quemadmodum famuli eius Moyses & Helias hûc sacratissimum numerum obseruando, gratiam mereuerunt: ità & nos hoc ipsum tempus custodiendo mereamur, vtq; similis remuneratio in perceptione præmij, quorum similis labor est in obseruatione ieiunij.

Indicta Quadragesima ieiunia ex diuinis scripturis probantur.

Dies quadragesimæ corporibus salubres & animæ medicinales.

1. Reg. 19. Obseruatores ieiunij quadragesimæ mercedem.

Abstinentia, vigiliæ, & oratio.

24. SER-

Ioan. 5.

24. SERMONE quadragesimo: Legimus in Prophetis cùm Niniuę ciuitati subuersio diuinitùs imminеret, & iuxta sententiam Dei, destruendi illam tẽpus ingrueret, cõsistentes in ea aliud nõ habuisse præsidium, nisi vt abiectis crapulosis epulis, ieiunia continuata susciperent, & diuitiarum ambitione sepositа, humilitate se paupertatis induerẽt: scilicet vt exindè remedium perciperent, vndè his perditio contingebat, hoc est, vt iram diuinitatis quam luxuriando prouocauerant, abstinendo lenirent, & offensam quam in eos superbia cõtraxerat, humilitas mitigaret. Et paulò pòst: Solent quidam homines quotiescunquè necessitatem arduã nimis patiuntur, ad proximas gentes auxilij causa destinare legatos. Nos, quod est melius, legationẽ ad Deum per ieiunia destinemus, ab ipso imploremus auxilia, ad ipsum nos corde & orationibus cõferamus. Auxilium enim illi non aliundè rogando petiuerunt, sed de suis ieiunando visceribus exegerunt. Cur enim petat ab altero, qui intra se potest inuenire quod quærit? Quanto enim Deo viciniores fuerimus, tanto aduersarij nostri à nobis longiùs repellentur. Oportet igitur proximos nos fieri Deo, quoniam dicit Propheta: Ecce qui elongant se à te peribunt. Quòd si à Deo qui lõgè sunt, peribunt: vtiquè, qui sunt proximi, saluabuntur. Aliter ergò proximi Deo esse non possumus, nisi ad eũ ieiuniis & orationibus, & eleemosynis propinquemus. Deus enim ipse misericors, ieiunus & sanctus est. Atque ideò qui vult proximus deo esse, debet imitari hoc esse quod est Deus. Tota igitur in tribulatione Niniuitarum ciuitas ieiunauit. Benè dixi, tota: non solùm enim senes, iuuenes & infantes, sed etiam pecudes legimus ieiunâsse. Mira res: ieiunant pro ciuitatis peccato, quæ peccati cõditio non constringit. Vndè & nos, fratres, temporum angustias sustinentes, omnes pariter ieiunare debemus, & misericordiam Dei cunctorum abstinentia deplorare. Nam quale sit, hoc Christianum pro salute sua nõ facere, quod pecudes pro hominum salute fecerunt? nisi quòd stolidior pecude est, qui indicto pro se à Sacerdote ieiunio nõ ieiunat. Nonne enim pecus est, qui non intelligit quid illi immineat, quid illi incumbat? Et pecus quidem vidẽs declinat foueam, cauet præcipitia: tu autem non vis ieiunando periculum declinare quod cernis? Desperationis enim genus est, tunc te manducare cùm abstinere debeas: tunc gaudere, cùm debeas deplorare. De hac desperatione Apostolus dicit, quod à nobis auertat Deus: Manducemus & bibamus: cras enim moriemur. Ieiunemus ergò fratres sine intermissione, vt hostes nostros orationibus & abstinentia superare possimus.

Non nisi lenitis, orationibus & eleemosynis Deo propitiamur.

Ioan. 3.

Pro salute sua quisque ieiunare debet.

Abstinendo ex Dei lenitate.

1. Cor. 15. Matth. 27.

25. AVGVSTINVS sermone quinquagesimoquinto de tempore & multis sequentibus agit de quadragesimali ieiunio: eo verò sermone quinquagesimoquinto sic ait: Ecce, fratres charissimi, Deo propitio, tẽpus quadragesimæ venit, & ideò rogo dilectissimi, vt dies istos corporibus salubres & animæ medicinales ità cum Dei adiutorio sanctè ac spiritaliter celebremus, vt obseruatio sanctæ quadragesimæ non nobis iudicium pariat, sed profectum. Et post pauca: Infelix enim voluptas, infelicior cupiditas atque luxuria, per transitoriam dulcedinem præparant sempiternam amaritudinem. Abstinentia verò, vigiliæ, orationes atque ieiunij, per breuissimas angustias perducũt ad paradisi delicias, quia non mentitur veritas, quę in Euangelio dicit, Arcta & angusta via est quę ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.

Illones perducunt ad paradisi delicias. Matth. 7. Luc. 13. Matth. 6.

26. SERMONE sexagesimo de tempore: Vnge caput tuum, & faciem tuam laua, nè videaris ieiunans hominibus: Ergò contra Christi præcepta facimus, qui publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo pariter cũ ipso ieiunamus? Et in hoc sensu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, sed pro peccatorum indulgentia vel pro misericordia diuina ieiunet.

Publicè indicitur ieiunij.

Ieiunandum pro peccatorum indulgentia.

27. SERMONE sexagesimosecundo de tempore: Rogo vos, fratres charissimi, & admoneo, vt in isto legitimo, ac sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat, nisi fortè ille, quem ieiunare infirmitas non permittit; quia aliis diebus ieiunare, remedium est aut præmium: in Quadragesima non ieiunare, peccatum est. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiã: in quadragesima qui non ieiunat, sentiet pœnam, & tamẽ qui ieiunare non præualet, secretiùs sibi soli, aut si est alius infirmus cum ipso, in domo sua præparet quod accipiat, & illos qui ieiunare præualent, ad prandium non inuitet: quia si hoc fecerit, non solùm Deus, sed etiam homines possunt intelligere, illum non pro infirmitate non posse, sed pro gula ieiunare non velle. Sufficiat illi quòd ipse ieiunare non præualet, & magis cum gemitu & suspirio & animi dolore manducet, pro eo quòd aliis ieiunãtibus ille abstinere non potest. Pro eo tamẽ quòd non potest ieiunare, ampliùs debet erogare pauperibus, vt peccata quæ non potest ieiunando curare, possit in eleemosynis dandis redimere. Bonum est ieiunare, fratres: sed melius est, eleemosynam dare. Si aliquis vtrunque potest, duo sunt bona. Si verò non potest, melius est eleemosynam dare.

Solis diebus Dominicis in Quadragesima excipiuntur à ieiunio.

In quadragesima nõ ieiunantes, peccant.

Peccata ieiunando curantur.

28. SERMONE sexagesimoquarto de tempore: Omne vitæ nostræ tempus, stadium quoddam debemus putare virtutum, & ad cæleste brauium tota virtute contendere. Sed hoc præcipuè in quadragesimæ diebus implendum est, qui abstinentię ac ieiuniis dedicati: tantum nobis ad virtutem animi conferunt, quantum & de corpore voluptatẽ decerpunt. Est autem legitimus numerus iste ieiunij, & qui in sanctis celebratur exemplis. Moyses legem accepturus à Deo, quadraginta dies ac noctes absque cibo potuque transegit, & ad suscipiẽdam Domini voluntatem ieiunus præparatus est. Helias post quadraginta dierum ieiunia, curru igneo ad supernа cælorum de hoc mundo translatus est. Ipse quoquè Dominus ac saluator noster quadraginta diebus ieiunans, de diaboli tentatione triumphauit, vt ad prædicationem Euangelij iam victor accederet. Meritò verò etiam nos hunc dierum numerum custodire debemus ieiuniis, quẽ per talia exempla legimus consecratum. Celebremus ergò hos dies cum omni alacritate mentis & gaudio, & eos omnibus epulis & corporalibus deliciis præferamus. In his enim præcipuè diebus ad implendam Domini voluntatẽ accendimur, quando maximè per abstinentiam voluptas carnis extinguitur. Sed & illa est in quadragesimæ diebus grandis vtilitas, quòd dum etiam à liciris abstinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abstinemus nos à carnibus, quibus aliis

Quadragesimale ieiunium quorũ exemplis confecratum sit. Exod. 34. 3. Reg. 19.

Matth. 4.

Obseruandũ à nobis quadragesimale ieiunium, & quo fructu.

Abstinentia à carnibus in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quadragesima & à vino.

diebus vti licet: qui nos abstinemus à vino, quomoderatè vti licet: qui ergò ista vitamus, quæ aliquando licent, imprimis peccata fugiamus, quæ omninò nunquàm licent. Itaque si volumus benè ieiunare à cibis, ante omnia ieiunemus & à vitiis. Sic ergò, vt dixi, ieiunemus à cibis, vt multo magis ieiunemus à vitiis, vt sanctorum morum vbertate saturemur, vt & in futuro mereamur ipsorum operum retributione satiari, sicut in Euangelio legimus: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Ieiunandum & à cibis, & à vitiis, vt mereamur operum retributione satiari. Matth. 5.

Medicinale tempus Quadragesimæ ad curanda peccatorum vulnera.

29. SERMONE sexagesimoquinto de tempore: Adest nobis venerabile & medicinale tẽpus Quadragesimæ, charissimi, per quod ieiunantes, peccatorum nostrorum vulnera curare debemus. Quantum sit ergò bonum ieiunij, breui sermone exemplis additis disseramus. Moyses primus quadraginta diebus ac noctibus cùm ieiunâsset, legem Domini accipere meruit, per quam populis imperaret. Impetrauerũt vnius hominis ieiunia, quod totius populi saturitas desperauerat. Aduertamus ergò quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter ventrem vacuũ & pulmones epulis æstuãtes.

Exemplis ostẽditur ieiunij vim & efficaciam.

Exod. 24. Deut. 9.

Moyses ergò quia ieiunauit, Dominum vidit: populus quia manducauit & bibit, idola fabricatus est. Sed quid de Moyse & Israelitica multitudine loquar? Principes ille humani generis Adam, quandiu ieiunauit seruans mandatum, in paradiso fuit. Vbi verò comedit, eiectus est de paradiso. Et qui in paradiso Dei virgo fuerat, eiectus de paradiso, cognouit vxorem. Semper enim iuncta est saturitati lasciua. Vicina sibi sunt venter & genitalia, & pro membrorum ordine, ordo vitiorum intelligitur. Eiecit ergò nos de paradiso cibus: reducat esuries. reducat ieiunium. Diximus ergò quid sanctus Moyses meruit ieiunando: deinde & cunctos videamus. Sancto Heliæ ieiunanti etiam elementa famulata sunt. Hic deniquè tribus annis & sex mẽsibus cælum clausit: ad cuius vocem etiam supernum descendit incendium. Et cùm eum Iezabel regina vellet occidere, & fessus sub arbore frondosa iaceret in solitudine, angelus ad eum mittitur, & dicit ei: Surge paululum panis & aquæ. Videre quanta sit Dei clementia erga ieiunantes, charissimi: Nõ sufficiebat quia angelum Dominus miserat, qui eum vt cibum sumeret iuberet, sed etiam præcepit vt longiùs fugiat persequentem. Ait ergò: Surge paululum panis & aquæ, quadraginta enim dierum ieiunio perrecturus erat per desertum vsque ad montem Sina. Nunquid enim Dominus qui cælum & terram fecerat, cuius omnis est creatura, non potuit in eremo per angelum prãdium mittere, sicut Danieli in lacum leonum per Abacuc misit? Sed sciebat Deus, prophetam suum tentantem diabolum aliter superare non posse, ni ieiuniis eruditus, insidiantis inimici tentamenta repelleret. Daniel quoquè ille futurorum gnarus, & aduentus Domini conscius, & euersionis Ierusalem manifestissimus prædicator, ideò vir desideriorum appellatus est, quia panem desiderij non comedit, & potum concupiscentiæ nõ bibit, quia magis Christum quàm epulas desiderabat. Ioannes quoquè præcursor Domini locustis in eremo & agresti melle nutritur, non animalium carnibus, non volucrum suauitatibus pascitur, porerat vtriquè iuxta Iordanem positus, piscium

Exod. 32.

Genes. 3.

Genes. 4.

Ieiunium reducit ad paradisum.

3. Reg. 17. Iacob. 5. 4. Reg. 1.

3. Reg. 19.

Daniel. 14.

Dan. 9. 10.

Matth. 3.

sibi exhibere delicias: sed pœnitentiam prædicaturus, rigorem ieiunij exemplo suo magis debuit & factis ostendere, quàm voce. In Euangelio quoquè cùm quidam dæmone plenus Domino fuisset oblatus, quem Apostoli curare nequiuerant, interrogantes audiunt à Domino, istiusmodi genus non posse eijci nisi orationibus & ieiuniis. Videte ergò charissimi, quanta sit ieiuniorum virtus, vt id facere ieiuniã valeant, quod Apostoli nequiuerant. Omitto cætera: sed vnusquisque consideret, quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter ventrem vacuum & refertũ, inter rubentem faciem & ora pallentia, inter os ieiunum & labia crapula dissoluta, inter oppressum epulis & inediæ tenuitate vigilantem. Non dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata ieiunia, sed vel singulos dies absque ciborũ nimietate transeamus. Celsent lauacra, vina vel carnes, non quòd creaturam Dei iudicemus esse damnandam, sed qui toto anno nobis viximus, saltem vel paucos dies viuamus Domino. Sed ieiunia nostra vt plena sint & sustãta, misericordiæ pinguedine saginẽtur, demus esurientibus prãdium nostrum. Nec putes ieiunia sola sufficere ad sananda vulnera peccatorum, ni medicamento eleemosynæ recreentur. Ieiunium ergò tuum te castiget, sed lætificet alterum, & ità fructuosæ erunt angustiæ tuæ, si alteri latitudinem præstent. Sic ieiuna, vt in alio manducante prandisse te gaudeas. Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam manducante paupere de bonis tuis, prãdet Christus, qui se in paupere esu tuo testatur.

Matth. 17.

Matth. 25.

30. SERMONE sexagesimonono de tẽpore: Hos sanctæ Quadragesimæ dies, fratres charissimi, debemus omni cum veneratione suscipere, nec longiorem numerum huius temporis fastidire: quia quanto plures dies sunt ieiunij, tanto maior est causa remedij. Quanto prolixior abstinentiæ cursus, tanto redemptio copiosior est salutis. Quanto austerior cura vulnerum, tanto medicina est salubrior peccatorum. Deus enim, qui est nostrarum medicus animarum, congruens tempus instituit, quod & iustis satis sit adorãdum, & peccatoribus sufficiat ad rogandum. Illi requiem postulantes, hi veniam deprecantes. Congruens enim tempus est Quadragesimæ, nec breue est ad exorandum, nec longum est ad promerendum. Quadraginta enim dierum ieiuniis, quæuis iniquitas peccatoris exoriri poteft, & quantauis seueritas iudicis mitigari. Illi longum & fastidiosum fortè sit tempus, qui nec orat de culpa, nec sperat de venia. Desperatio enim nec confiteri de scelere, nec indulgentiam nouit sperare de iudice. Sanctus igitur & salutaris quadragesimæ cursus est, quo adducitur ad misericordiam peccator per pœnitentiam, iustus ad requiẽ. His enim diebus solito ampliùs & diuinitas miseretur, & delinquentia deprecatur, & iustitia promeretur. Patent enim omnia, & cæli ad indulgentiam, & peccator ad confitendum, & lingua ad postulandum. Salutaris, inquam, & mysticus est quadragenarius numerus. Nam primùm cùm mũdi faciem iniquitas hominum possideret, tot dierum curriculo Deus effusis de cælo imbribus, vniuersam terram diluuio superfudit. Vides ergò iam illo tempore mysterium in figura dispositum. Nã sicut tunc quadraginta diebus pluit ad purgãdum mũdum, ita & nunc quadraginta diebus miseretur ad

Ieiunium est redemptio sua & medicina & remissio peccatorum.

In quadragesima differentiam uitæ boni à malo, & hæretici à fideli.

hominẽ purificandum. Et paulò pòst: Per hos quadraginta dies separãtur mali à bonis, hoc est, luxuriosus à casto, à ieiuno intẽperãs, à Christiano gẽtilis. Separatur, inquam, malus à bono, hoc est, peccator à iusto, diabolus à sancto, hæreticus à fideli.

51. SERMONE septuagesimoseptimo de tempore: omnia, vt suprà ex sermone trigesimoseptimo Ambrosij, D. testimo. vigesimoprimo.

32. LEO Magnus scripsit de Quadragesima sermones duodecim. Vide suprà quæst. præcedenti, B. testimo. trigesimooctauo & sequentibus.

Quadragesimalis ieiunij obseruatio ad omnes Christianos pertinet.

33. BERNARDVS habet sermones septem de Quadragesima, in quorũ primo sic ait: Hodiè, dilectissimi, sacrum quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Christianæ. Non nobis singularis est hæc obseruatio: vna omnium est, quicunque in eãdem fidei conueniunt vnitatem. Quidni commune sit Christi ieiunium omnibus Christianis? Quidni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc capite, mala autem quare non sustineamus? An respuere tristia volumus, & communicare iucundis? Si ità est, indignos nos capitis huius participatione probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quòd si in opere salutis nostrę ei collaborare piget, in quo deinceps coadiutores nos exhibebimus illi? Non est magnũ si ieiunet cum Christo, qui sessurus est ad mensam patris cum ipso. Non est magnum, si compatitur membrum capiti, cum quo & glorificandum est. Et in fine: Est ergò ieiunium corporis, capitis vnctio & carnis inedia, refectio cordis. Quidni dixerim vnctionem, quę & medetur vulneribus, & exasperatas conscientias lenit?

Cur à cæteribus Sct. abstinendum.

Medetur ieiunium corporis vulneribus animi.

34. SERMONE tertio de Quadragesima: Rogo vos, dilectissimi, tota deuotione suscipite quadragesimale ieiunium, quod non sola abstinẽtia commendat, sed multo magis sacramentum. Nam si deuotè vsque modò ieiunauimus, vtriquè sancto hoc tempore ieiunandum nobis est multo deuotiùs. Si quid enim additur ad solitum abstinẽtiæ modum, nunquid non valdè indignum est, vt nobis onerosum sit, quod Ecclesia portat vniuersa nobiscum? Hactenùs vsque ad nonam ieiunauimus soli: nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum vniuersi reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, simul in vnum diues & pauper. Sed quid de his loquor, quos habemus in hac ieiunij obseruatione consortes, quasi non multo excellentiores habeamus in ea duces, immò & cõsecratores? Quãta deuotione suscipiendum est nobis, quod à sancto Moyse tanquàm hæreditario iure traditur, cui speciali præ cæteris prophetis prærogatiua, facie ad faciem Dominus loquebatur? Quanto feruore amplectendum est, quod Helias ille cõmendat, igneo curru raptus in cælum? Eccè enim quàm multa millia à diebus illis generalis conditio mortis inuasit: Helias tamen vsque adhuc conseruante Domino manus eius auasit. Iam verò si commendant ieiunium præsens Moyses & Helias, quanuis magni, tamen conserui nostri: quantùm commendat illud Iesus Dominus noster, qui & ipse diebus totidem ieiunauit? Qualis ille est, non dicam monachus, sed Christianus, qui minùs deuotè ieiunij suscipit, quod ei tradit ipse Christus? Denique tantò deuotiùs imitãdum nobis est, dilectissimi, Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est, propter nos eum ieiunâsse, non propter seipsum. Et post pauca: Ergò quia toto hoc tempore misericordiæ proximus est: quærite Dominum charissimi, dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. Veruntamen præsenti quadragesima maiore est feruore quærendus, quæ non solùm pars sed & sacramẽtum est totius temporis huius. Propterea si fortè diebus cæteris studia vestra aliquatenùs intepuerant, dignum est vt nunc in feruore spiritus recalescant. Quòd si gula sola peccauit, sola quoquè ieiunet, & sufficit. Si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipsa? Ieiunet ergò oculus, qui deprædatus est animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa. Ieiunet oculus à curiosis adspectibus & omni petulãtia, vt benè humiliatus, coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Ieiunet auris nequitet pruriens, à fabulis & rumoribus, & quæcunque ociosa sunt, & ad salutẽ minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab inutilibus, vanis atq; scurrilibus verbis: interdùm quoque ob grauitatem silentij, & ab ipsis quæ videri poterant necessaria. Ieiunet manus ab ociosis signis, & ab operib⁹ omnibus, quæcunque non sunt imperata. Sed & multo magis anima ipsa ieiunet à vitiis & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc, cætera à Domino reprobantur, sicut scriptum est: quia in diebus ieiuniorum vestrorum voluntates vestræ inueniuntur.

Quadragesima designat vitæ nostræ tempus.

Esa. 55.

Ieiunare debet non sola gula, sed cætera membra. Threo. 3.

Esaiæ 58.

35. SERMONE quarto de Quadragesima ait idẽ Bernardus: Quia ieiunij Quadragesimalis tempus aduenit, quod tota deuotione suscipere moneo charitatem vestram: dignum reor aliquatenùs exponere quo fructu & quemadmodùm oporteat ieiunare. Primùm quidem fratres, pro eo quòd ab ipsis quoquè licitis abstinemus, ea nobis quæ priùs commisimus illicita condonantur. Quid verò est condonari commissa, nisi ieiunio breui, ieiunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquàm cibus est, consolatio nulla, terminus nullus: vbi guttam aquæ diues postulat, & accipere non meretur. Bonum ergò & salutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia, dum remittuntur hoc modo peccata. Non solùm autem abolitio est peccatorum, sed extirpatio vitiorum: non solùm obtinet veniam, sed & promeretur gratiam: non solùm delet peccata præterita quæ commisimus, sed & repellit futura quę committere poteramus. Dicam vnum adhuc quod facilè capiatis, sępiùs, nisi fallor, experti: Ieiunium orationi deuotionem & fiduciam donat. Et vide quemadmodũ sibi inuicem ieiunium & oratio socientur, sicut scriptum est: Frater adiuuans fratrem, ambo consolabuntur. Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio sanctificat ieiunium, & Domino repræsentat. Quid enim ieiunium nobis proderit, si relinquatur in terra? quod absit. Subleuetur ergò ieiunium penna quadam orationis. Verùm huic nè fortè minùs sufficiat, alteram quoque necesse est sociari. Oratio iusti, ait scriptura, penetrat cælos. Sint ergò ieiunio nostro, vt facilè cælos penetret, alæ duæ, orationis scilicet atque iustitiæ. Iustitia verò quæ est, nisi quæ cuique reddit quod suum est? Noli ergò quasi solùm attendere Deum,

Condonantur illicitè perpetrata, per abstinentiam à licitis.

Ieiunio breui ieiunia sempiterna redimuntur.

Lucæ 16.

Extirpantur ieiunio vitia, & gratiã promeremur.

Delet præterita peccata & repellit ieiunium quid orationi, & quid vicissim ieiunio præstet & confert oratio.

Eccl. 35.

Gratiam orãdi promeretur ieiunium, & oratio sanctificat ieiunium.

Eccl. 16.

Alæ ieiunij, oratio & iustitia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debitor enim es etiam prælatis, etiá fratribus tuis: nec vult Deus vt paruipendas, quos ipse minimè paruipendit.

1. Tim 4. Iudaicæ abstinere à cibis, Deo non est acceptum.

36. ORIGENES homilia decima in Leuiticum: Abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & hoc facere cum iis qui Christum crucifixerunt, acceptum esse non potest Deo. Indignati sunt aliquándo Pharisæi Domino, cur non ieiunarent discipuli eius, quibus ille respondit: Quia non possunt filij spôsi ieiunare, quandiù cum ipsis est sponsus. Illi ergò ieiunant, qui perdiderunt sponsum. Nos habentes nobiscum sponsum, ieiunare non possumus. Nec hoc tamen ideò dicimus, vt abstinentiæ Christianæ frena laxemus. Habemus enim quadragesimæ dies ieiuniis consecratos, habemus quartam & sextam septimanæ diem, quibus soléniter ieiunamus. Et certè libertas Christiano per omne tempus ieiunandi, non obseruantiæ superstitione, sed virtute continentiæ. Nam quomodò apud eos castitas incorrupta seruatur, nisi arctioribus continentiæ fulta subsidiis? quomodò scripturis operam dabunt, quomodò scientiæ & sapientiæ studebunt? nónne per continẽtiam ventris & gulę? Quomodò quis seipsum castrat propter regnum cælorum, nisi ciborum affluentiam resecet, nisi abstinentia vtatur ministra? Hæc ergò ieiunandi Christianis ratio est.

Matth. 9.

Habẽt Christiani Quadragesimæ dies ieiunijs consecratos.

Abstinentiæ Christianæ fructus.

37. ISIDORVS Hispalensis libro primo de officiis Ecclesiasticis, capite trigesimosexto, vt suprà quæstione præcedente, A. testimo. nono.

Quadragesimale ieiunium & ex veteribus libris & ex Euangelio authoritatem habet.

38. AVGVSTINVS epistola centesima decimanona ad Ianuarium, capite decimoquinto: Quadragesima sanè ieiuniorum habet authoritatem & in veteribus libris ex ieiunio Moysi & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona quippe Moysi lex, in persona Heliæ Prophetæ accipiuntur, inter quos & in monte gloriosus apparuit, vt euidentius emineret, quod de illo dicit Apostolus, testimonium habens à lege & à Prophetis. In qua ergò parte anni congruétiùs obseruatio quadragesimæ cõstitueretur, nisi confini & contigua Dominicæ passioni? quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opùs est continentia, vt ab ipsius mũdi amicitia ieiunetur, quæ vtiquè fallaciter blandiri, & illecebrarum fucos conspergere atque iactare non cessat. Numero autem quadragenario vitam istam propterea figurari arbitror, quia denarius &c.

Matth. 17.

Tempus quadragesimalis ieiunij quàm opportunè constituerunt.

Quadragesima designat vitam præsentem.

39. IDEM in psalmum centesimum decimum: Sicut dies isti Paschales præteritis diebus Quadragesimæ quibus ante resurrectionẽ Dominici corporis vitæ huius significatur mœror, soléniter grata hilaritate succedunt: sic dies ille qui post resurrectionem dabitur plenario corpori Domini, hoc est, sanctæ Ecclesiæ, cunctis vitæ huius ęrumnis atque doloribus exclusis, perpetua beatitudine succedet. Hæc autẽ vita de nobis exigit cõtinentiam, vt etiam cum labore & luctamine ingemiscentes grauati, & habitaculum nostrum, quod de cęlo est, superindui cupientes, à secularibus delectationibus temperemus, & significatur quadragenario numero, quo & Moyses & Helias, & ipse Dominus ieiunauerunt. Præcipitur enim nobis & ex lege & prophetis, & ex ipso Euangelio, quod testimonium habet à lege & prophetis, (vndè etiam in monte & inter vtrunque personam medius Saluator effulsit) vt ab omnibus mũdi illecebris, quibus captiui homines obliuiscuntur Deum, auiditatem nostram tanquàm ieiunio temperátię refrenemus, quandiù perfectio decalogi legis, tanquàm psalterium decem chordarum per quatuor eiusdem mũdi partes, id est toto orbe prædicatur, vt decẽ quatèr ducta, quadragenarium numerum signent. Quinquagenario verò numero post resurrectionem Domini, quo cantamus halleluia, non cuiusdam temporis finis & transitus, sed beata illa significatur æternitas, quia denarius additus quadragenario, laborantibus in hac vita fidelibus merces illa persoluitur, quam & primis & nouissimis patersamilias præparauit æqualem.

Exod. 24. 3. Reg. 19. Matth 4. Ieiunij Quadragesimalis præceptum ex lege, Prophetis & Euangelio. Matth. 17.

40. CANON sexagesimus octauus Apostolorũ: Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor sanctam Paschæ Quadragesimã non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen, præterquàm si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: Si sit autem laicus, segregetur.

Per quadragesimam, qui est dies ieiunabiles vel æterna damnatur.

Ieiunij Quadragesimæ feriæ 6. & violatores.

41. CONCILIVM Laodicenum canone quinquagesimo: Non oportet in quadragesimæ quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam quadragesimã inhonorati, sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, id est, aridioribus vti.

Quadragesima integra seruanda. Abstinentia sanctæ hebdomadæ.

42. CONCILIVM Braccarense secundum canone nono: Placuit, vt postquàm omnia in concilio sacerdotum fuerint ordinata, illud omnibus modis obseruetur vt superuenturum ipsius anni Paschа, quota Kalendarum die, vel quota luna debeat susci pi, à Metropolitano episcopo nuncietur. Quod cæteri episcopi vel clerus reliquus breuiculo subnotantes, vnusquisque in sua ecclesia, adueniente natalis Domini die, adstante populo post lectionem Euangelicam nuncient. In cuius principio conuenientes in vnum vicinæ Ecclesiæ, per triduum cum Psalmis, per Sanctorum basilicas ambulantes, celebrent litanias. Tertio autem die, celebratis hora nona siue decima Missis, dimisso populo, præcipiant Quadragesimæ seruare ieiunia, & mediante Quadragesima, ex viginti diebus baptizandos infantes: ad exorcismi purgationem offerre.

Fidelibus ieiunij Quadragesimalis.

43. CONCILIVM Carthaginense quartum, canone sexagesimotertio: Clericum qui tempore ieiunij, absque ineuitabili necessitate ieiunium rumpit, minorem habendum.

Ieiunij violatores.

44. TRIBVRIENSE concilium canone trigesimoquinto: Secũdùm sanctorum statuta Patrum, in hoc sancto præiudicamus concilio, vt nullus comes, nullúsque omninò secularis, diebus Dominicis vel Sanctorum in festis, seu Quadragesimæ aut ieiuniorum, placitum habere, sed nec populũ illo præsumat coercere: Quia indè irascitur Deus, cùm tãtùm suo sancto seruitio debet populus desuadere, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus Quadragesimę & ieiuniorum, summa deuotione ieiunandum, & omni intentione est orandum, atque vnicuique pro facultatibus suis eleemosynæ tribuendæ, & nullæ lites vel contentiones habendæ.

Quadragesima integra seruanda. Abstinentia sanctæ hebdomadæ. Ieiunij violatores.

45. AGATHENSE concilium, canone duodecimo. Placuit etiam, vt omnes Ecclesiæ filij (exceptis diebus Dominicis) in quadragesima, etiam die sabbato, sacerdotali ordinatione & distinctionis cõminatione ieiunent.

Omnibus diebus Quadragesimæ, excepta Dominica, est ieiunandum.

46. GANGRENSIS synodus canone decimonono: Si quis eorum, qui exercẽtur, absque corporali necessitate se insolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter seruentur ab Ecclesia, dissoluat, perfecta in eo residente ratione, sit anathema.

Ieiuniorum ecclesiasticorum violatores anathematizantur.

47. MOGVNTINVM concilium sub Carolo Magno celebratũ canone trigesimoquinto: Quòd si quis indictum ieiunium superbiendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christianis noluerit, in Gangrensi concilio præcipitur, vt anathematizetur, nisi emendare se studeat.

Indictum ieiunium violantes anathematizantur.

48. TOLETANVM concilium octauum canone nono: Nouæ intentionis admonitu detecta est ingluuies horrenda voracium, quæ dum freno parsimoniæ non adstringitur, religioni contraire mõstratur. Dicente enim scriptura, Qui spernit minima, paulatim decidit: illi tanta edacitatis improbitate grassantur, vt cælestia & penè summa contemnere videantur. Etenim cùm Quadragesimæ dies, anni totius decimæ deputentur, quæ & in oblatione ieiunij Domino consecrantur, quibus etiam salubrimè conditio humani generis expiatur, dum à quatuor mũdi partibus ad hanc homo religionẽ crediturus adducitur, & ex quatuor elementis formatus propter transgressionẽ decalogi quatèr decies conuenienter affligitur: illis qui ausu temerario hæc omnia contemnunt, nec voracitatis ingluuiem frenant, & (quod peius est) Paschalia festa illicitorum esuum perceptione prophanant, ex hoc adeò acerrimè interdicitur, vt quisquis absque ineuitabili necessitate atque fragilitate, & euidenti languore, sed etiam impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carnium præsumpserint attentare, non solùm reus erit resurrectionis Dominicæ, verùm etiam alienus ab eiusdem diei sancta communione, & hoc illi cumuletur ad pœnã, vt ipsius anni tempore ab omni esu carnium abstineat gulam, quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam. Illi verò, quos aut ætas ineuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non antè prohibita violare præsumant, quàm à sacerdote permissum percipiant.

Quadragesimæ diebus totus annus dispensatur.

Contra violatores ieiunij Quadragesimalis.

Census vel decima in quadragesima soluenda, ineuitabili necessitate, excipiuntur Dominicæ adiacentes.

Dispensatio sanctorum est anathema in quo ignoratur vtilitas vbi.

49. TELESPHORVS Pontifex & martyr in epistola ad omnes vniuersaliter capite primo: Cognoscite à nobis, & à cunctis episcopis in hac sancta, & Apostolica sede congregatis, statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctũ Pascha, omnes clerici in sortem Domini vocati, à carne ieiunent: quia sicut discreta esse debet vita clericorum à laicorum conuersatione, ità & in ieiunio debet fieri discretio. Et sicut laici & seculares homines, nolunt eos recipere in accusationibus & infamationibus suis, ità nec clerici debent eos recipere in impulsationibus suis, quoniã in omnibus discreta debet semper esse & segregata vita & conuersatio clericorum, ac secularium laicorum. Et sicut hi ampliùs sunt applicati diuinis cultibus, & familiares Domini dicuntur Saluatoris, ità moribus & conuersatione atque sanctitate debent esse distincti. Has ergò septẽ hebdomadas omnes clerici à carne & deliciis ieiunẽt, & hymnis & vigiliis atque orationibus domino inhærere die noctuque studeant.

Clericorum abstinentia quadragesimalis ab omnibus diligenter obseruanda.

Septẽ hebdomadas clerici à carnibus abstinere debent.

50. THEOPHILVS Alexandrinus libro tertio Paschali, vt suprà hac eadem quæstione, D. testimo. decimotertio.

51. AVGVSTINVS sermone sexagesimoquarto de tẽpore, vt suprà, D. testimo. vigesimoseptimo.

52. NICEPHORVS Callistus libro decimoseptimo historiæ Ecclesiasticæ, capite trigesimosecundo: Et cùm fames Byzantij increbuisset, rerum necessariarum inopia, Imperator Iustinianus secunda statim ieiunij hebdomade, carnes in foro venales proponẽdas promulgauit. Et hoc quidem sic per vim actum. Populus autem, qui pietatem sibi cõsectandam statuisset, neque eas emebat, neque edebat: mortem sibi potius adeundam esse cẽsens, quàm vt quidquam de patriis moribus & traditionibus mutaret.

Morte potius subire, quàm carnibus vesci statuit populus Christianus, etiáli maxima esset annonæ caritas.

53. CHRYSOSTOMVS homilia sexta ad populum Antiochenum: Consuetudo res est tam facilis & expedita, vt aduenientе ieiunio, etsi milliẽs quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid, ieiunij lege non concessum gustare, omnia quis mãllet pati, quàm prohibitum tangere nutrimentum.

Christiani olim quidquis pati malebãt, quàm cibis vetitis vti ieiunij tẽpore.

54. ITEM homilia prima.

55. Et secũda in Genesim, vt supra, quęstione præcedenti, B. testimo. tertio & quarto.

1. E. BASILIVS Magnus homilia secunda de ieiunio, vt suprà quæstione præcedenti, B. testimo. octauo.

2. AVGVSTINVS sermone sexagesimosecundo de tempore, vt suprà in hac quæstione, D. testim. vigesimosexto.

3. AMBROSIVS sermone vigesimotertio.

4. VIGESIMOQVINTO.

5. TRIGESIMOQVARTO.

6. TRIGESIMOSEXTO.

7. Et trigesimoseptimo, vt suprà hac eadem quæstione, D. testimo. decimoquinto & sequentibus.

8. HIERONYMVS in epistola quinquagesimaquarta ad Mercellã, aduersùs Montanũ: Nos vnã quadragesimam secũdùm traditionem Apostolorum, toto anno, tẽpore nobis cõgruo, ieiunamus? illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint saluatores, nõ quod & per totum annum excepta Pentecoste, ieiunare non liceat: sed quòd aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.

Quadragesimæ ieiunium ex traditione Apostolorum obseruatur.

9. AD Galatas quinto: Qui autẽ sunt Christi, carnẽ suam crucifixerunt cũ vitiis & concupiscentiis.

10. PRIORIS ad Corinthios secundo: Animalis homo non percipit ea quę sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.

11. PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Spiritum nolite extinguere.

12. MAXIMVS Taurinensis Episcopus in homilia in litaniis & de ieiuniis Niniuitarum, quæ eadem est cum sermone quadragesimo D. Ambrosij, vt suprà D. testimo. vigesimotertio.

13. AVGVSTINVS epistola octogesimasexta ad Casulanum presbyterũ, vt suprà hac eadem quæst. D. testimo. primo.

14. LVCÆ decimo: Qui vos audit me audit, & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

15. MATTHÆI decimooctauo: Quòd si non au-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque soluerit is super terram, erunt soluta & in cælo.

16. PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

17. PRIORIS ad Thessalonicenses secúdo: Ideò & nos gratias agimus deo sine intermissione: quoniam cùm accepisseris à nobis verbú auditus Dei, accepistis illud nō vt verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis.

18. ACTORVM decimoquinto: Visum est spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria, &c.

19. HIEREMIÆ trigesimoquinto, vt suprà A. testimo. vigesimotertio.

20. SECVNDI Machabæorum sexto: Eleazarus vnus de prioribus scribarum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimā mortem magis quàm odibilem vitam complectēs, voluntariè præibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinauit non admittere illicita propter vitæ amorem. Hi autè qui adstabant, iniqua miseratione commoti propter antiquam viri amicitiā, tollentes eum secretò, rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur māducâsse, sicut rex imperauerat, de sacrificij carnibus: vt hoc facto à morte liberaretur, & propter veterē viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem. At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiā dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conuersationis actus, & secundùm sanctę & à Deo conditæ legis constituta, respōdit citò, dicens præmitti se velle in infernū. Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: vt multi adolescentes, arbitrātes Eleazarum nonaginta annorū transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicū corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ senectuti conquiram. Nam etsi in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo: adolescentibus autem exemplum forte relinquā, si prompto animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar.

21. ET capite septimo: Contigit autem septē fratres vnà cum matre sua appræhēsos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, sic ait: Quid queris, & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis, quàm patrias dei leges præuaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagines & ollas æneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam, & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus & matre inspicientibus, &c.

22. AD Romanos decimotertio, vt suprà C. testimo. quinto.

23. LEVITICI vigesimotertio: Decimo die mēsis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustū Domino. Omne opus seruile non facietis in tempore dici huius: quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus Deus vester. Omnis anima quæ afflicta nō fuerit die hac, peribit de populis suis, & q̄ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

24. PRIMI Regum decimoquarto: Viri Israël sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autē Saul populum, dicēs: Maledictus vir qui comederit panē vsque ad vesperā, donèc vlciscar de inimicis meis. Et non māducauit vniuersus populus panem: omnéque terræ vulgus venit in saltū, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullúsque applicuit manum ad os suū timebat enim populus iuramentum. Porrò Ionathas non audierat cùm adiuraret pater eius populum: extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis, & conuertit manum suam ad os suū, & illum nati sunt oculi eius, &c. Et cōsuluit Saul Dominum, dicens. Num persequar Philisthijm? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa. Dixítque Saul: Applicate huc vniuersos angulos populi, & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodiè. Viuit Dominus saluator Israël, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad vniuersum Israël: Separamini vos in partem vnam, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Respōdítque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israël: Domine Deus Israel da indicium, quid est quod non responderis seruo tuo hodiē? Si in me aut in Ionatha filio meo est iniquitas hæc, da ostēsionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et depræhensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Ionathā filium meum. Et captus est Ionathas. Dixit autem Saul ad Ionathā: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululū mellis, & eccè ego morior? Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hęc addat, quia morte morieris Ionatha. Dixítque populus ad Saul: Ergòne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est, &c.

25. TERTII Regum decimotertio: Dixitque (propheta qui habitabat in Bethel) ad virum Dei de Iuda: Veni mecum domum, vt comedas panem. Quia ait, Nō possum reuerti, neque venire tecum, nec comedā panē, neque bibam aquā in loco isto: quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, non & bibes aquam ibi, nec reuerteris per viam qua ieris. Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui, & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicēs: Reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panē, & bibat aquam. Fefellit eum, & reduxit secum: comedit ergò panem in domo eius, & bibit aquam. Cùmque federēt ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam qui reduxerat eum. Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: hæc

Hæc dicit Dominus, Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus: & reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in loco in quo præcepit tibi nè comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadauer tuum in sepulcrum patrum tuorum. Cúmque comedisset & bibisset, strauit asinū suum propheta quem reduxerat. Qui cùm abiisset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectū in itinere: asinus autem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer.

26. CONCILIVM Tridentinum sessione vltima, quæ est vigesimaquinta, in decreto de delectu ciborum, ieiuniis, & diebus festis: Insuper hortatur sancta Synodus, & per sanctissimū Domini nostri atque Saluatoris aduentum Pastores omnes obtestatur, vt tāquàm boni milites, illa omnia, quæ sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum mater & magistra, statuit, necnon ea, quæ tam in hoc cōcilio, quàm in aliis œcumenicis statuta sunt, quibuscunque fidelibus sedulò cōmendent: omníque diligentia vtantur, vt illis omnibus, & iis præcipuè sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, vt ciborum delectus & ieiunia, vel etiā quæ faciunt ad pietatem augendam, vt dierum festorum deuota & religiosa celebratio: admonētes populos crebrò obedire præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient: qui verò contemnunt, Deum ipsum vltorem sentient.

Ciborum delectus & ieiunia obseruanda.

Præpositis nō obtemperantes, Deum sentient vltorem.

1 Tim. 4.

27. AVGVSTINVS tractatu septuagesimotertio in Euangelium Ioannis: Non est malum carne vesci, cùm de hac re loquens Apostolus dicat: Omnis creatura Dei bona est, & nihil abiiciendum quod cum gratiarum actione accipitur: sed quia, sicut idem ipse ait, Malum est homini qui per offendiculum manducat. Et si per hominis offensionem, quantò magis Dei? Cuius in Israelitis non parua erat offensio, repudiare quod dabat sapientia, & petere id quò inhiabat concupiscētia, quannis illi nec peterent, sed quia deerat, murmurarent: sed vt scitemus, non Dei creaturam esse culpabilem, sed inobedientiam contumacem, & inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum mortem primus homo inuenit: & Esau primatus suos non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit.

Rom. 14.

Non propter cibū mors inuritur, sed propter inobedientiam cōtumacem, aut inordinatam cupiditatem. Gen. 3. Gen 25.

28. AMBROSIVS sermone vigesimoquinto.

29. ET trigesimosexto, vt suprà hac eadem quæst. D. testimonio decimosexto, & vigesimo.

30. CHRYSOSTOMVS homilia duodecima in priorem epistolam ad Timotheum, in ea verba scribens: Omnis creatura Dei bona est, &c. Duo igitur capita ponit: vnum quidem, quòd creatura nulla communis est: secundò, quòd etsi communis sit, medicamentum in promptu est. Signum illi crucis imprime, gratias age, Deo gloriam refer, & protinùs immunditia omnis abscessit. Num verò, inquies, & quod idolis immolatum fuerit, eadem possumus ratione mundare? Licet, siquidem nescias idolothytum esse: sin verò sciens ac prudens illud percipias, immundus iam etis, non ideò quia idolothytum est, sed quòd, cùm tibi imperatum sit non communicare dæmoniis, per id communicâsse conuinceris. Itaque neque illud natura huiusmodi est, verùm ex sententia tua atque inobedientia immundum fit. Num suilla caro immunda est: non, si cum gratiarum actione percipitur, crucisque signaculo: nec aliud quicquam immúdum est. Sola quippe voluntas erit immunda, quæ gratias non exhibet Deo.

Idolothyta non maculāt per se hominem, sed inobedientia.

31. RABANVS libro secundo de institutione clericorum, capite vigesimoquinto, vt suprà, quæstione præcedenti, A. testimonio vigesimotertio.

VI.

Quid de ieiunio sacra scriptura tradit?

Diuina vox est, quæ per Ioēlē ad peccatores clamat: [a] *Cōuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu.* Nec multò pòst: [b] *Canite tuba in Sīō*, inquit, *sanctificate ieiuniū, vocate cœtū, congregate populū*, vel sicut alij legūt: Sanctificate ieiuniū, prædicate curationē: Vt hinc discamus, Ieiunium sanctificari cęteris bonis operibus, & sanctificatū curationi proficere [c] peccatorū, vt Hieronymus [d] interpretatur. Nā vt idem è sacris literis [e] colligit, per ieiunia Daniel [f] vir desideriorum futura cognouit: & Niniuitæ [g] iram placauerunt Dei: & [h] Elias ac [i] Moyses quadraginta dierum esurie, Dei familiaritate saturati sunt: & ipse [k] Domin⁹ totidē die bus in solitudine ieiunauit, vt nobis solēnes ieiuniorū dies relinqueret: & acriora dæmonia docuit non nisi oratione & ieiuniis Posse superari: & Apostolus frequenter [m] se ieiunasse dicit, & in Psalmis pœnitens loquitur: [n] *Manducabā sicut cinerem panem meū, & potū meū cum fletu miscebā.* Et: [o] *Cùm mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabā in ieiunio animam meā.* Demùm quid eo manifestius, quā quòd Christus affirmat [p] fore, vt cū ipse sponsus, discī-

a Ioel. 2. c & 3. c
b Ibidem. Gregor. homi. 16. in Euangel. Maximus hom 1. de ieiunio Quadragesimæ.
c Aug. ser. 60. 62. 69. 250. de tempor. Bern. ser. 4. de quadrag. Hiero. in cap. 8. Daniel.
d Lib. 2. aduersus Iouinian.
e Ibid. Vide & Aug. ser. 65. de tempore, & Chrys. in hom. de Iona.
f Daniel. 9. a f g 10. b c
g Ionæ 3. d
h 3. Reg. 19. b
i Exod. 24. d 34. d Deut. 9. b c
k Matth. & Luc. 4. a
l Matth. 17. c Mar. 9. d
m 2. Cor. 11. f
n Psal. 101. b
o Psal. 34. b
p Luc 5. g Mat. 2. c Matth. 9. b & ibidem Hieron.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q Actor.13.a 14.d

pulis suis maximè dilectus, ablatus sit, tũc illos, licet[q] Spiritu sancto plenos, ieiunaturos esse? Itaque Paulus fideles omnes hortatur, *Exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia,* 1.a Cor.6.a Luc.2.f Matth.6.b Tob.5.b. Iudith 4.b c 8.a Esther 4.a d 14.a Sere. 36.b Baruch 1.a2. Mach.3.f12. Macha. 15.c.d f Galat.5.d

in vigiliis, ieiuniis, in castitate.[r] *Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

TESTIMONIA.

1. IVDICVM vigesimo: Cúmque filij Israël altera die contra filios Beniamin ad prælium processissent, eruperunt filij Beniamin de portis Gabaa: & occurrẽtes eis, tanta in illos cæde bacchati sunt, vt decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent. Quamobrẽ omnes filij Israel venerunt in domum Dei, & sedentes, flebant coram Domino: ieiunauerúntque die illo vsque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta atque pacificas victimas, & super statu suo interrogauerunt. Eo tempore erat ibi arca fœderis Domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. Contulerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire vltrà debemus ad pugnam cõtra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, crãs enim tradam eos in manus vestras

2. PRIMI Regum septimo: Dixit Samuel, Congregate vniuersum Israel in Maspha, vt orẽ pro vobis Dominum. Et conuenerunt in Maspha: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino. Iudicauitque Samuel filios Israel in Maspha. Factum est autem cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthiim iniẽre prælium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel. Egressique viri Israel de Maspha, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos vsque ad locum qui erat subter Bethchar. Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt vltrà vt venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos cunctis diebus.

3. ET capite trigesimoprimo: Quod cùm audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunq; fecerant Philisthiim Saul, surrexerũt omnes viri fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethsan: venerúntque Iabes Galaad, & combusserũt ea ibi igni: & tulerunt ossa eorum, & sepelierũt in nemore Iabes, & ieiunauerũt septẽ diebus Samuelis.

4. SECVNDI Regum primo capite: Apprehẽdens autem Dauid vestimẽta sua scidit, omnésque viri qui erant cum eo, & planxerũt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul, & super Ionathã filium eius, & super populũ Domini, & super domũ Israel, eò quòd corruissent gladio.

5. ITEM capite tertio: Dixit Dauid ad Ioab & ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite vestimẽta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Portò rex Dauid sequebatur pheretrum. Cúmque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner. Fleuit autem & omnis populus, &c. Cúmque venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die, iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panẽ vel aliud quidquã.

6. ET capite duodecimo: Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoq; Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ, Dauid, & desperatus est. Deprecatúsque est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio: & ingressus secorsùm, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domûs eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum. Et paulò pòst: Dixerunt autem ei serui sui: Quis est sermo quem fecisti? propter infantem cùm adhuc viueret, ieiunâsti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti & comedisti panẽ. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui. dicebam enim: Quis scit, si fortè donet eũ mihi Dominus, & viuat infans? Nunc autẽ quia mortuus est, quare ieiuno? Nunquid potero reuocare eum ampliùs? ego vadam magis ad eũ, ille verò non reuertetur ad me.

7. TERTII Regum vigesimoprimo: Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens, Surge, & descẽde in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descẽdit, vt possideat eam: & loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti, Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam: Non inuenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eò quòd venundatus sis, vt faceres malum in conspectu Domini. Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab & mingentem ad parietem, & clausum, & vltimum in Israel. Et dabo domum tuam sicut domum Ieroboam filij Nabat, & sicut domum Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracundiam prouocares, & peccare fecisti Israel. Sed & de Iezabel locutus est Dominus, dicens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: Cõcitauit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est intantũ, vt sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel. Itaque cùm audisset Achab sermones istos: scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauítque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Heliam Thesbiten, dicens: Nónne vidisti humiliatũ Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, nõ inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

8. PRIORIS Paralipomenon decimo: Arma Saul

Saul consecrauerunt in fano Dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon. Hoc cùm audissent viri Iabes Galaad, omnia scilicet quæ Philisthiim fecerant super Saul, consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerũt cadauera Saul & filiorum eius: attulerúntque ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorũ subter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

9. POSTERIORIS Paralipomenon vigesimo: Post hæc congregati sunt filij Moab & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum. Venerúntque nuncij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis quæ trans mare sunt, & de Syria, & eccè consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi. Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum: & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. Congregatúsque est Iudas ad deprecãdum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cúmque steisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ & Ierusalem, in domo Domini ante atrium nouum, ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cælo, &c.

10. PRIMI Esdræ octauo: Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahana, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, vniuersæque substantiæ nostræ. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelinquũt eum. Ieiunauimus autẽ, & rogauimus Deum nostrum pro hoc: & euenit nobis prosperè.

11. SECVNDI Esdræ primo: Verba Nehemiæ filij Helchiæ: Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Susis castro. Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & filij Iuda: & interrogaui eos de Iudæis, qui remanserant & supererant de captiuitate, & Ierusalem, Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius combustæ sunt igni. Cúmque audissem verba huiusmodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli. Et dixi: Quæso Domine Deus cæli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua, &c.

12. IOELIS secundo: Nunc ergò dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo nostro? Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes: congregate paruulos, & sugentes vbera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent, Parce Domine, parce populo tuo: & nè des hæreditatem tuam in opprobrium, vt dominentur eis nationes, Quare dicunt in populis, Vbi est Deus eorum? Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Eccè ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos vltrà opprobrium in gentibus, &c.

13. ET capite primo: Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, cõgregate senes, omnes habitatores terræ in domũ Dei vestri: & clamate ad Dominum.

14. GREGORIVS homilia decimasexta in Euãgelia: Per Iohelem dicitur: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis bonis aliis, dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Cessetira, sopiantur iurgia. Incassum enim caro atteritur, si à prauis suis voluptatibus animus non refrenatur. Ioel.2. Ieiunij quo modò sanctificatur.

15. MAXIMVS homilia prima de ieiunio Quadragesimæ: Ieiunia nostra religiosis sanctificemus obsequiis. Quid autem est aliud, sanctificare ieiunium, nisi ieiunij causa sancta velle, iusta facere, iniqua vitare? Sanctificat ille ieiunium, cuius cor adulatio parentum, amicorum, parentúmque gratia, clientum etiam patua magnáve munuscula, à recti tramite non auertunt. Sanctificat ieiunium suum, cuius iustitia precio non vilescit. Sanctificat ille ieiuniũ, qui flammas sæuientis iracundiæ, mansuetæ mentis placabilitate restinguit. Sanctificat ieiunium, qui lasciuientes oculos turpi ab adspectu habenis castitatis auertit. Sãctificat ieiunium, qui conuiciorum iacula, scuto patientiæ repercussa, dispergit. Sanctificat ieiunium, qui litigantiũ tumultus pacifici sanitate sermonis, & linguę prudentioris arte compescit. Sanctificat ieiunium, qui consurgentes in semetipso vanarum cogitationũ spinas, euangelico sulcãte vomere, velut quidam pectoris sui arator excidit. Sanctificat ieiunium, qui inopias egenorum pro quantitate substantiæ suæ, miserantis manus humilitate solatur. Adprimè sanctificat ille ieiunium, qui per omnia præceptis diuinæ legis intẽtus, diabolica à corde suo respuit tentamenta. Et ideò, fratres charissimi, si volumus Deo placita exhibere ieiunia, simus in fide fortes, in iudiciis iusti, in amicitia fideles, in iniuriis patientes, in contentionibus moderati, refugientes turpiloquia, aduersus iniqua constantes, in conuiuiis sobrij, in voluptatibus continentes, in charitate simplices, inter subdolos cauti, condolentes tristibus, contumacibus resistentes, in suspicionibus parci, inter maliloquos taciti, inter humiles coæquales. Si huiusmodi virtutibus nostra voluerimus sanctificare ieiunia: tribuente Domino, ad festiuitatem Paschalis gratiæ & ad gaudia cælestium promissionum indubitata fiducia, & conscientia lætiore veniemus. Sanctificare ieiunium.

16. AVGVSTINVS sermone sexagesimo.

17. SEXAGESIMO SECVNDO, &

18. SEXAGESIMO NONO de tempore, vt suprà quæstione præcedenti, D. testim. vigesimoquinto, vigesimosexto & vigesimonono.

19. ET sermone ducentesimo trigesimo de rẽpore: Aduersus dæmonum nequitiam quæ nobis Dominus arma ostẽdit, debemus vtiq; retinere. Hoc, ait, genus in nullo eiicitur, nisi oratione & ieiunio. Hæc cùm plena fide exercentur, pietas est. Pietas Matth.17. 1.Tim.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

*promissionē

autem ad omnia vtilis est, * professionem habens vitæ præsentis & futuræ. Inspiciamus ergò vtiliter orationis fructus & ieiunij, quia ipsa sunt arma aduersus improbas cogitationes. Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subiicit. Ieiunium cor facit contribulatum & humiliatum, quod Deus non spernit. Ieiunium concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verum lumen accēdit. Ieiunium verbositatem non amat, diuitias, superfluitatem iudicat, superbiam spernit, humilitatem commendat, præstat homini seipsum intelligere, quod est infirmum & fragile, atque dum ità se intelligit imbecillem, aptiorem virtutem Dei adiutorem quærit & accipit. Quærit autem per frequentes orationes, & obsecrationes.

Ieiunij vis.

Psal. 50.

20. BERNARDVS sermone quarto in quadragesima, vt suprà quæstione præcedenti, D. testim. trigesimoquarto.

21. HIERONYMVS in caput sextum Danielis, super ea verba: Et abiit rex in domum suá, & dormiuit inconcnatus. Quanta regis beneuolentia, vt cibum nec die nec nocte caperet, somnum oculis non cōcederet, sed cum periclitante propheta ipse penderet affectu. Si autem rex nesciens Deum, hoc facit pro altero, quem vult de discrimine liberari: quanto magis nos pro peccatis propriis inedia & vigiliis debemus Deum ad clementiam flectere?

Dan. 6.

Pro peccatis propriis inedia &c. Deus ad clemētiam flectendus.

22. IDEM libro secundo aduersus Iouinianum, vt in textu, & suprà quæstione præcedenti, C. testimonio primo.

23. AVGVSTINVS sermone sexagesimoquinto de tempore, vt suprà quæstione præcedenti, D. testimo. vigesimooctauo.

24. CHRYSOSTOMVS in homilia de Iona propheta: Ebrietas & luxuria stantem euerterunt ciuitatem: cōmotam, ieiunium solidauit. Cum ieiunio Daniel in lacum leonum ingressus est. Et paulò post: Mirare igitur ieiunium, & illud cum omni auiditate tuis amplexibus festina suscipere. Quando enim & in flamma prodest, & in lacu leonum subuenit, & spiritus propulsat immundos, & diuinam sententiam mitigare nouit, & ad libertatem reuocare consueuit: quis huius insaniæ reperitur, qui velit ieiunij tantorum bonorum materiam declinare? Sed dicis: Corporibus exindè generatur infirmitas. Sed quantum exterior conteritur, tantum interior renouatur de die in diem. Immò si diligenter scrutari voluëris, inuenies ieiunio corpora validius roborari. Et si meum sermonē respuis, medicorum te doceat disciplina: qui parcitatem, salutis nominant matrem. Nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes & cætera, quibus febris atque languores corporis comparantur, ex luxuriis atque voluptatibus aiunt generari, & tanquàm de fonte noxio riuos ad corporum læsionem, & ad animarum perturbationem commeare testantur.

Ionæ 3.

Dan. 6. & 14. Ieiunij fructus.

Matth. 17. Ionæ 3.

1. Cor. 4. Ieiunio non animam tantùm, sed etiam corpora roborari.

Ex medicorū etiam sententia.

25. DANIELIS nono: Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere. Et oraui Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiés pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mādata tua, &c. Adhuc me loquente in oratione, eccè vir Gabriel, quem videram in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini. Et docuit me, & locutus est mihi, dixítque: Daniel, nunc egressus sum vt docerem te, & intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: Ego autem véni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animaduerte sermonē, & intellige visionē. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum & super vrbē sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, &c.

26. ET capite decimo: In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panē desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introiērunt in os meum, sed neque vnguento vnctus sum: donèc complerentur trium hebdomadarum dies. Die autem vicesima, &c. Et eccè manus tetigit me, & erexi me super genua mea, & super articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Daniel, vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cúmque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. Et ait ad me: Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego véni propter sermones tuos. Véni autem vt docerem te, quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

27. IONÆ tertio: Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius: & clamauit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Et credidērūt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam nō bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominū in fortitudine: & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit, si conuertatur & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitia, quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

28. TERTII Regum decimonono: Proiecítque se (Elias) & obdormiuit in vmbra Iunipeti: & eccè angelus Domini retigit eum, & dixit illi: Surge & comede. Respexit, & eccè ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergò & bibit: & rursùm obdormiuit. Reuersúsque est angelus Domini secundò, & retigit eum, dixítque illi: Surge, comede, grandis enim tibi restat via. Qui cùm surrexisset, comedit & bibit: & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Horeb.

29. EXODI vigesimoquarto: Cúmque ascendisset Moyses, operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini super Sinai, tegens eum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio caliginis

caliginis. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel. Ingressúsque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

30. ET capite trigesimoquarto: Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus. Fuit ergò ibi cū Domino quadraginta dies & quadraginta noctes panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis verba fœderis decem.

31. DEVTERONOMII nono: Nam & in Horeb prouocâsti eum, & iratus delere te voluit, quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiscum Deus: & perseueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens. Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est. Cúmque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis. Cúmque de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis vtraque tenerem manu, vidissémque vos peccâsse Domino Deo vestro, & feciśse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam cius quam vobis oſtēderat: proieci tabulas de manibus meis, confregíque eas in cōspectu vestro. Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocâstis: timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos cōcitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiam hac vice.

32. MATTHÆI quarto: Et cùm ieiunâsset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, posteà esuriit.

33. LVCÆ quarto: Iesus autem plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane, & agebatur à spiritu in deserto, diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis illis, esuriit.

34. MATTHÆI decimoseptimo: Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus eiicere illum? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eiicitur nisi per orationem & ieiunium.

35. MARCI nono: Et cùm introisset in domum, discipuli eius secretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus eiicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio.

36. POSTERIORIS ad Corinthios vndecimo: Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in* profundum maris fui, in itineribus sæpè, periculis fluminum, &c. in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate.

profundo.

37. PSALMO centesimoprimo: Quia cinerem tanquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

58. ET trigesimoquarto, vt in textu.

39. LVCÆ quinto: Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? Venient autem dies: & cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

40. MARCI secundo: Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis diebus.

41. MATTHÆI nono: Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere quandiù cum illis est sponsus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt.

42. HIERONYMVS in caput nonum Matthæi, scribens in præcedentia verba: Sponsus, (ait) Christus: sponsa ecclesia est. De hoc sancto spirituali connubio, Apostoli sunt procreati: qui lugere non possunt quandiu sponsam in thalamo vident: & sciunt sponsum esse cum sponsa. Quando verò transierint nuptiæ, & passionis ac resurrectionis tempus aduenerit, tunc sponsi filij ieiunabunt. Nōnulli putant idcircò post dies quadraginta passionis ieiunia debere committi, licèt statim dies Pentecostes & Spiritus sanctus aduenies, indicent nobis festiuitatem. Et ex huius occasione testimonij, Montanus, Prisca, & Maximilla, etiam post Pentecosten faciunt quadragesimam: quòd ablato sponso, filij sponsi debeant ieiunare, Ecclesiæ autem consuetudo ad passionem Domini & resurrectionem per humilitatem carnis venit: vt spirituali sagina, ieiunio corporis præparemur.

Post passionē & resurrectionem filij sponsi ieiunabunt.

Montani error.

Ieiunio quadragesimæ cur Ecclesia ante Pascha seruet.

43. ACTORVM decimotertio: Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Ministrantibus autē illis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentésque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidé missi à Spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprum.

44. ET capite decimoquarto: Circundantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus cū Barnaba in Derben. Cúmque euangelizâssent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantésque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei. Et cùm constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orâssent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

45. POSTERIORIS ad Corinthios sexto, vt in textu.

46. LVCÆ secundo: Et erat Anna Prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua vsq; ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die.

47. MATTHÆI sexto: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

eis: alioquin mercedē non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Cùm autē ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuā laua: nè videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

48. TOBIÆ tertio: Eadem itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eam. Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens cum lachrymis, deprecabatur Deum, vt ab ipso improperio liberaret eam.

49. IVDITH quarto: Et fecerunt filij Israel secundùm quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim. Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiuniis & orationibus, ipsi & mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio: Et clamauerunt ad Dominum Deum Israel vnanimiter, nè darentur in prædam infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutúsque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi serui Domini, quia Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit, sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ità vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis, offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israel.

50. ET capite octauo: Erat Iudith relicta eius vidua iam annis tribus & mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter Sabbata, & Neomenias, & festa domus Israel.

51. ESTHER quarto: Quæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, & hoc eiulatu vsque ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indutum sacco, aulam regis intrare. In omnibus quoque prouinciis, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco & cinere multis pro stratu vtentibus. Et paulò pòst: Rursúsque Esther hæc Mardochæo verba mandauit: Vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradénsque me morti & periculo. Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

52. ET capite decimoquarto: Esther quoque regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminebat. Cúmque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis variis, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiuniis: omniaque loca, in quibus anteà lætari consueuerat, crinium laceratione compleuit. Et deprecabatur Dominum Deum Israel, &c.

53. IEREMIÆ trigesimo sexto: Et fecit Baruch filius Neriæ, iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini. Factum est autem in anno quinto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ierusalem. Legítque Baruch ex volumine sermones Ieremię in domo Domini in gazophylacio Gamarię filij Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus Domini, audiente omni populo.

54. BARVCH primo: Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum: & ad aures potentium filiorum Regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia ad flumen Sodi. Qui audientes, plorabāt & ieiunabāt, & orabāt in cōspectu Domini.

55. PRIMI Machabæorum tertio: Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent & peterēt misericordiam & miserationes. Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctum conculcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium: & ablata est voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia & cithara. Et congregati sunt, & venerunt in Maspha cōtra Ierusalem: qui locus orationis erat in Maspha antè in Israel. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo: & discideruntvestimenta sua, & expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulacrorum suorum: & attulerunt ornamēta sacerdotalia, & primitias, & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies, & clamauerunt voce magna in cælū, dicētes: Quid faciemus istis, & quò eos ducemus? & sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum & in humilitatem: & ecce

& eccè nationes cōuenerunt aduersum nos vt nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos. Quomodò poterimus subsistere ante faciem eorū, nisi tu Deus adiuues nos? ET capite sequenti: Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congressi sunt, & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persequuti sunt eos vsque Gezeron, & vsque in campos Idumææ: & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum. Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eum.

56. SECVNDI Machabæorum decimotertio. Sed rex (Antiochus) mente effrenatus veniebat, nequiorem se patre suo Iudæis ostensurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo, vt die ac nocte Dominum inuocarent, quò sicut semper, & nunc adiuuaret eos: quippe qui lege & patria, sanctóque templo priuati verērentur, ac populum, qui nuper paululùm respirâsset, nè sineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus itaque simul id faciētibus, & petentibus à Domino misericordiam cum fletu & ieiuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas, vt se præpararent. Ipse verò cum senioribus cogitauit priùs quàm rex admoueret exercitum ad Iudęam, & obtineret ciuitatem: exire, & Domini iudicio committere exitum rei. Datis itaque potestatē omnium Deo mūdi creatori, & hortatus suos vt fortiter dimicarent, & vsque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit. Et dato signo suis Dei victoriæ, iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant, summóque metu ac perturbatione hostium castra repleuerunt, rebúsque prosperè gestis abērunt.

57. AD Galatas quinto, vt in textu.

VII.

Quid est Oratio?

A. Est[a] pius nostræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter, quęcunque sunt nobis aut aliis salutaria: quo diuinam quoquè gratiam & virtutem celebramus, aut qualicunque ratione coram summa & ęterna illa maiestate nos[b] deuotos testamur: Vt huc spectet non solùm precatio, sed etiam[c] adoratio, [d] oblatio seu sacrificium, [e] inuocatio, [f] laudatio, [g] gratiarum actio.

a Damasc. lib. 3. orthod. fidei, c. 24. Augu. lib. 2. de serm. Domini in monte, cap. 7. & ser. 230. de temp. Basil. in Iulitam martyrem. Chrysost. homo. 50. in Genes. Nyssenus in libro de Oratione.
b Exodi 33. c d 2. Paralip. 29. g
c Matth. 4. b
d Malach. 1. c Esaiæ 56. c Ioan. 4. c
e Roman. 10. c
f Psal. 17. a 145. a
g Esaiæ 56. c 1. Timoth. 2. a August. epist. 59. ad Paulinum.

B. [h] Modum autem precandi & formulam singulare Christus [i] præscripsit, sicut suprà declarauimus. Et nullum est sanè opus magis in scriptura [k] commendatū, nullum piis sanctísque hominibus familiarius, nullum quod à pluribus & sępiùs, & diligentiùs, magísque necessariò in hac vita sit exercendū, atque precatio. Verè dictum illud: [l] *Oratio humiliantis se, nubes penetrabit.* Item: [m] *Oportet semper orare*, ardenti scilicet cordis affectu, & citra hypocrisim, & absque laudis [n] humanę respectu, hoc est, in [o] spiritu & veritate.

h Aug. tract. 73 in Euang. Ioan. Basil. cap. 2. const. monast. Bern. ser. 4. & 5. de quadrag. & in ser. de 4. modis orandi.
i Matth. 6. b Lucæ 11. a Vide suprà de oratione Dominica.
k Psal. 140. a Tob. 12. c Actо. 10. a Exo. 32. c Psal. 105. d Ierem. 7. c 27. d. & ibidem Hieron. Item epist. 12. ad Gaudentium.
l Eccli. 35. d Psal. 101. c 36. a Iudith. 9. d
m Lucæ 18. a Eccli. 18. e 1. Thessal. 5. c
n Matth. 6. a
o Ioan. 4. c

C. Interim orantes, externum corporis gestum & habitum, ritúsque nonnullos adhibent sępè. Et rectè quidem, vt exempla scripturę commonstrant. Nam & Christus Dominus, nunc [q] subleuatis in cęlum oculis, nunc [r] elata voce, nunc in terram prostratus Patrē orauit. Tum [s] Danielis ac [t] Niniuitarū precatio, quia non sine ieiuniis, sacco & cinere instituta fuit, magis cōmendatur. Nec frustrà de Publicano [x] dictū est, quòd humili facie, depressis oculis, pectorísque tunsione suā in tēplo precationē instruxit. Quę quidē licèt externa videātur, & ab impiis etiā fieri ac ostentari queant, tamen hactenùs laudē illa merentur, quatenùs & piè corpus exercent, redigúntque in obsequiū creatoris, & animum excitant, fulciunt ac promouent in cultu

p Tertul. in apologetico aduersus gentes cap. 30. Augustin. in lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 5. Hieron. aduersus Luciferianos. & in vita Pauli Eremitæ. Item de viris illust. in Iacobo.
q Ioan. 17. a 11. a
r Matth. 27. c Lucæ 23. f
s Matth. 26. d Marc. 14. d Lucæ 22. e
t Daniel. 9. a
u Ionæ 3. c d Iudith 4. b e d 9. a
1. Mach. 3. f
x Lucæ 18. c Exod. 9. f g 17. c Deut. 9. e d Num. 20. a Psalm. 87. b 140. a 2. Paral. 6. b Matth. 2. b Act. 7. g 9. g 20. g 21. a Ephe. 3. 2. Cor. 11. a Damasc. lib. 4. orthod. fidei, cap. 1. De certis orandi temporibus videatur Augustin. hæresi 57. Beda in cap 18. Luc. Ansel. in cap. 5. epistо. 1. ad Thessal. Clemen. constitut. Apost. lib. 8. cap. 40. Tertul. in apologetico cap. 2. Cypr. de oratr. Dom. Athan. de virgin. Basili. ser. 3. de institut. monach. & cap. 17. in regulis longior. Chrys. hom. 19. ad pop. Hieron. in c. c. Dan. & ad Eustoch epist. 22. & in epitaph. Paulæ epist. 27. c. concil. Aquigran. cap. 12. & sequent. Psal. 118. 5. 454. c Daniel. 6. c Actor. 3. a 10. b 16. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

interiore. Præterea sunt hæc testimonia quędam fidei, humilitatis atque pietatis non negligenda, vt quę non solùm spectanti proximo, sed etiam Ecclesię adferunt ędificationem.

TESTIMONIA.

Oratio quid sit.

L. A. Damascenvs libro tertio orthodoxæ fidei, capite vigesimoquarto: Oratio est ascensio mentis ad Deum, aut decentium à Deo petitio.

2. Avgvstinvs libro secundo de sermone Domini in monte, capite septimo: Primò hic respondetur, non verbis nos agere debere apud Deũ, vt impetremus quod volumus, sed rebus quas animo gerimus & intentione cogitationis cum dilectione pura & simplici affectu. Sed res ipsas verbis

In oratione fit mentis ad Deum conuersio.

nos docuisse Dominum nostrum, quibus memorię mandatis, eas ad tempus orandi recordaremur. Et post pauca: Fit ergò in oratione conuersio cordis ad eum, qui semper dare paratus est, si nos capiamus quod dederit.

Orationis vis & vtilitas.

3. Idem sermone ducẽtesimo trigesimo de tempore: Oratio refectio est ieiuniorum, aduocat gratiam Spiritus sancti. Oratio duritiam cordis mollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine oratione non potest animam perfectè

Oratio quid sit, & quæ bona præstet.

nutrire. Quid autem oratio, nisi ascensio animæ de terrestribus ad cælestia, inquisitio supernorum, inuisibilium desiderium? Abeat dissensio secularium morum, quibus premitur mens humana quotidiè.

Psal.62. Oratio coniunctio Spiritus sancti, si tamẽ orationi intentus sit animus: sicut clamat Propheta, Sitiuit in te anima mea quàm multipliciter tibi, & caro mea. Quid autem sitiendum est, sequitur: Vt videat virtutẽ. Credite mihi, si ad videndam plenam virtutem Dei, plenè sitiant animæ humanæ substantiæ, nec fallidio victa dissimulet, replebitur adipe & pinguedine spiritali. Et sitiens illam Dei visitationẽ sensu proprio, cũ fide clamabit: Adhæsit anima mea post te, susceptt me dextera tua. Ieiunium inertiam tollit de anima, impedimẽta carnalia aufert. Oratio verò perseuerans iungit Deo, atque ità gaudẽs assistere se Domino gloriatur. Adhærens autem anima mea Domino, incipit securitatem habere & libertatem, nec pauores sustinet

Ioan.10. timoris. Suscepta anima tanto patrocinio dexteræ Dei, quomodò poterit noceri ab aliqua potestate? Sicut scriptum est, quòd nemo illud rapit de manu patris: hoc præstat ieiunium, hoc præstat oratio.

Oratio quid sit.

4. Basilivs Magnus homilia in Martyrem Iulitam, quæ est quinta inter homilias variorum argumentorum: Oratio est boni cuiuspiam petitio, quæ ad Deum à piis effunditur. Sanè eiusmodi petitionem neutiquàm statuimus in sola verborum præcisione. Ipsi enim credimus, Deo nihil opus esse verbis, quibus commoneat nostræ petitionis: magis verò dicimus eum perspicacissimè scire, quæ nobis nec petentibus ẽtiam profutura sint.

Oratio non solis verbis cõstat ac perficitur.

Quid ergò, quod ipsi dicimus? Nimirùm, orationem non oportere nos plenè in syllabis constituere, quin potius ipsam suas vires plenius explicare, expleréve in animæ oãtis libera electione ac proposito, simul & in actionibus quę per omnem vitã intento studio perficiuntur ad præscriptũ virtutis,

1.Cor.10. iuxta Paulum: Siue comeditis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Accumbens mensæ, ora: esitans panem, largitori gratiam rependito. Suffulciens firmansque infirmas corporis vires vino, eius fac memineris, qui hoc te domo impartiuit ad inserendam cordi tuo lætitiam, & ad multiplicium infirmitatum non mediocre solamẽ. Nulla tibi est sumendi edulij necessitas? Caue, nè prætereat eius memoria, cuius liberali beneficio ventrem explẽsti. Tunicam indueris? gratias agito benigno datori. Amiciris pallio? fac, in te augeleat intensior erga Deum charitas, qui integumenta gratuitò largitus est hyemi ęstatique accommoda, quibus & vita conseruetur, & obueletur tupitudo, Tibine dies expletus abiit? illi referto gratiam, qui solem quidem nobis nihil tale commentis indulsit in diurnæ operationis ministerium: igné verò contulit illustrandæ nocti, vtque subseruiat reliquis vitę commoditatibus. Ipsa rursùs nox alias ad orationem suggerere possit conciliatéve occasiones. Etenim si quando in cælum suspexeris, quum in eximiam sidẽrũ pulchritudinem oculorum aciem defixeris pressiùs: horum visibilium supplica Domino, vniuersorum longè optimo artifici procide Deo, & cole eum qui cuncta hæc in sapientia condidit. Sanè ad eum modum indiuulsè & continenter oraueris, nõ quidem si verbis modò orationem expleueris tuã: veriùs vbi omnis prorsùs vitæ tuæ ratio atque institutum diuinæ te conformãrit voluntati, sic vt vita ipsa dici & esse promereatur cõtinens quædam & indiuulsa oratio.

Coleste, Orationis frequentatio ante oculos nem.

Eccles.11. Prou.31. 1.Tim.5.

Manè post somnum & vesperi antè cubitum.

Vesperi ante somnum.

Ipsa noctis.

Tota vita ratio quædam esse potest.

Orationis elemendatio.

5. Chrysostomvs homilia trigesima in Genesim: Magna arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, refugij locus, modò sobrij & vndequaquè mẽte nostra collecta, inimicoque nostræ salutis nullo aditu permisso, Dominum adeamus. Et paulò pòst: Magnum bonum sunt preces. Nam si homini quis loquar virtute prædito, non paruum indè fructum percipiet, quantis bonis fruetur is, cui cum Deo colloquium fuerit? Oratio enim colloquium est cum Deo. Quod vt scias, audi propheram dicentem: Iucundum sit Deo eloquium meum: hoc est, sermo meus appareat Deo. An non enim præstare potest priusquàm petamus? Verùm propter hoc differt & expectat, vt occasionem accipiat, qua iustè nos sua cura dignos faciat. Siue autem consequamur quod petimus, siue nõ consequamur, perseueremus semper in oratione. Et non solùm gratias agamus si consequamur, sed etiam si repulsam passi fuerimus Nam cum Deus aliquid nobis denegat, nõ minus est quàm si concessisset. Nescimus enim nos, quæ nobis condu cant, sicut ipse nouit.

Oratio est colloquium cum Deo. Psal.103.

Cum Deus differt, ea dare, quæ petimus.

Cum longius postulata, beneficiantis.

6. Gregorivs Nyssenus in libro de oratione, circa principiũ: Et quid attinet singulatim exponere quibus rebus multipliciter, multisque modis peccatũ humanę vitę cõmiscetur: cuius peccati nulla alia causa est, quàm quòd ad ea, quæ in manibus habent, & studiosè tractant negocia, diuinum etiam auxilium homines non simul adhibent & assumunt.

Orationis impedimẽtũ quæ remotorũ malorum causa, in rebus etiam temporalibus.

assumunt. Quòd si oratio negocium præcesserit, peccatum aduersus animam aditum non inueniet. Dei enim memoria in corde fixa atque fundata, irrita consilia aduersarij manent, iustitia sese mediam vbique controuersiis interponente. Prohibet item agricolam à peccato, oratio in exiguo agri modo fructus multiplicans, nè posteà amplius vnà cum plus habendi cupiditate peccatũ ingrediatur. ità viator, ità qui expeditionẽ vel nuptias parat: ità quicunque animũ ad aliquod negocium adiecit, si cum oratione quodlibet agat, prospero atque felici successu negociorum à peccando abducetur, nullo aduersatio animam ad vitium trahente: sin autem relicto Deo, negocio totus intentus fuerit, omninò necesse est, vt à Deo remotus cum aduersario prorsus versetur, recedit autem à Deo, qui per orationem sese Deo non coniungit. Ergo hoc prius oratione docendi estis, quòd semper orare & non defatigari oporteat. Per orationem enim cum Deo esse contingit, at qui cum Deo est, ab aduersario remotus est. Oratio pudicitiæ præsidium atque tutamen est, iræ moderatio, superbiæ sedatio atque repressio, iniuriarum tenacis memoriæ expurgatio: inuidię profligatio, iniustitiæ sublatio, impietatis correctio. Oratio corporum robur est, abundantia domus, recta iuris ac legum in ciuitate constitutio, regni vires, belli trophæum, pacis securitas, dissidentium conciliatio, coniunctorum conseruatio. Oratio virginitatis sigillum est, matrimonij fides, viatoribus scutum, dormientium custos, vigilantium fiducia, agricolarum fertilitas, nauigantium salus. Oratio reorum & causam dicẽtium patrona, nexorum ac vinctorum relaxatio atque solutio, fatigatorum requies, mœrentium consolatio, gaudentium animi delectatio, lugentium solatium, nuptias contrahentium corona, natalitij festi celebratio, morientium funus. Oratio, conuersatio sermocinatióque cum Deo est: visum effugientium contemplatio: eorum, quæ concupiscuntur, certa fides: eiusdem cum angelis honoris conditio, bonorum progressus & incrementum: malorum subuersio, peccatorum emendatio, præsentium fructus, futurorum repræsentatio. Oratio, Ionæ quidem cetum domum effecit: Ezechiã verò ex portis mortis ad vitam reduxit: tribus autem adolescentibus in ventum rorantem, flammam conuertit: Israëlitis, aduersus Amalechitas trophæum erexit, & centum octogintaquinque millia Assyriorum vna nocte gladio inuisibili prostrauit. Atque sexcenta præter hæc ex iis, quæ iam acciderunt, exempla licet inuenire: quibus palàm fit, nihil ex iis, quæ per hanc vitam coluntur & in precio sunt, orationi præstare. Et posteà: Προσευχὴ, id est, oratio, est petitio bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur.

A Deo recedit, qui orare negligit. Luc.18.

Orationis laus à fructu & vtilitate multiplici.

Oratio est cõsolatio & colloquium cum Deo.

Ionæ 2. 4.Reg.20. Daniel.1. Exod.17. 4.Reg.19.

Oratio est petitio bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur.

7. Exodi ttigesimoquinto: Egressaque omnia multitudo filiorum Israël de cõspectu Moysi, obtulerunt mente promptissima atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonij. Quicquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat, &c. Et paulò pòst: Omnes viri & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ iusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filij Israël voluntaria Domino dedicauerunt.

8. Secvndi Paralipomenó vigesimonono: Ezechias autem etiam hæc addidit, Implêstis manus vestras Domino: accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergò vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta, mente deuota.

9. Matthæi quarto: Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

10. Malachiæ primo: Ab orru solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnũ est nomẽ meum in Gentibus dicit Dominus exercituum.

11. Esaiæ quinquagesimosexto, vt infrà testimonio decimosexto.

12. Ioannis quarto: Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerũt, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

13. Ad Romanos decimo: Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omniũ, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quomodò ergò inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, quem non audiérunt? Quomodò autem audient sine prædicante?

14. Psalmo decimoseptimo: Laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero.

15. Et psalmo centesimo quadragesimoquinto: Lauda anima mea Dominum. Laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiù fuero.

16. Esaiæ quinquagesimosexto: Adducam eos in mõtem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimę eorum placebunt mihi super altari meo: quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis.

17. Prioris ad Timotheum secundo: Obsecro igitur primùm omniũ fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnib⁹ qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillã vitam agamus in omni pietate & castitate, hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo.

18. Avgvstinvs epistola quinquagesimanona ad Paulinum, quæstione quinta: Illa sanè difficillimè discernuntur, vbi ad Timotheum scribens Apostolus ait: Obsecro itaq; primùm omniũ fieri obsecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones. Secundùm Græcum enim eloquium discernenda sunt. Et post pauca: Multa quippe hinc dici possunt, quæ improbanda non sint: sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel penè omnis frequentat Ecclesia, vt precationes accipiamus dictas quas facimus in celebratione sacramentorum, antequàm illud quod est in domini

1.Tim.2.

Locum Pauli interpretatur Augustinus de precibus quæ in Missæ sacrificio fiũt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mensa, incipiat benedici : orationes, cùm benedi-
tur & sanctificatur, & ad distribuendum commi-
nuitur, quam totam petitionem ferè omnis Eccle-
sia Dominica oratione concludit. Ad quem intel-
lectum etiam verbi Græci origo nos adiuuat. Nam
eam quam dicunt εὐχήν, raro ità scriptura ponit
vt intelligatur oratio, sed plerunque & multo vsi-
tatiùs votũ appellat εὐχήν : προσευχὴν verò, quod
verbum ità positum est, vnde tractamus, semper
orationem vocat. Vndè hanc verbi originem, sicut
superiùs dixi, nonnulli minùs eruditè intuentes,
προσευχὴ non orationem, sed adorationem dice-
re voluerunt, quæ potiùs προσκύνησις dicitur. Sed
quia oratio interdũ dicitur, quę vocatur εὐχή, ado-
ratio putata est προσευχή. Porrò si vsitatiùs,
vt dixi, in scripturis votum appellatur εὐχή, ex-
cepto nomine generali orationis, ea propriè intel-
ligenda est oratio, quam facimus ad votum, id est,
προσευχὴν. Vouentur autem omnia quæ offeruntur Deo, maximè sancti altaris oblatio, quo sacramento prædicatur nostrum aliud votum maximũ, quo nos vouimus in Christo esse mãsuros, vtique in compage corporis Christi. Cuius rei sacramentum est, quòd vnus panis, vnum corpus multi sumus. Ideò in huius sanctificatione & distributionis præparatione existimo Apostolum iussisse propriè fieri προσευχὰς, id est, orationes : vel, vt nonnulli minùs peritè interpretati sunt, adorationes. hoc est enim ad votum, quod vsitatiùs in scripturis nuncupatur εὐχή. Interpellationes autem, siue (vt vestri codices habent) postulationes, fiunt cùm populus benedicitur. Tunc enim antistites velut aduocati, susceptos suos per manus impositionem misericordissimę offerunt potestati. Quibus peractis, & participato tanto sacramẽto, gratiarũ actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis vltimã commendauit Apostolus.

1. B. AVGVSTINVS tractatu septuagesimo-tertio in Ioannem : Magnam spem Dominus suis promisit sperantibus, dicens: Quia ego ad Patrem vado, & quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam. Sic ergò perrexit ad Patrem, vt nõ relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes. Sed quid est. Quodcunque petieritis, cùm videamus plerunque fideles eius petere, & non accipere? An fortè propterea quia malè petũt? Nam hoc exprobrauit Apostolus Iacobus, dicens : Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt in concupiscentiis vestris insumatis. Malè ergò vsurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miserante non accipit. Proindè si hoc ab illo petitur vndè homo lædatur exauditus, magis metuendum est, nè, quod posset non dare propitius, det iratus. An non vidimus Israëlitas malo suo impetrâsse, quod culpabili cõcupiscentia petierunt? Concupierant enim carnibus vesci, quibus pluebatur manna de cælo : fastidiebant quippe quod habebant, & quod non habebant, impudenter petebant: quasi nõ meliùs peterent, non vt cibus qui deerat, indecenti desiderio præstaretur, sed vt ille qui aderat, sanato fastidio, sumeretur. Quando enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potiùs Deum, vt delectent bona, quàm vt concedantur mala. Et post pauca : Euigila igitur homo fidelis, & vigilanter audi quod illic positum est, in nomine meo. Ipsum enim quodcunque, non ait petieris vtcunque, sed in nomine meo. Qui promisit ergo tam magnum beneficium, qui vocatur? vtique Christus Iesus. Christus significat regem, Iesus significat saluatorem. Non itaque nos saluos faciet quicunque rex, sed rex saluator : ae per hoc quodcunque petimus aduersùs vtilitatem salutis, non petimus in nomine saluatoris: & tamen ipse saluator est non solùm quando facit quod petimus, verumetiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutẽ, non faciendo potiùs se exhibet saluatorẽ. nouit enim medicus, quid pro sua, quid contra suam salutẽ poscat ęgrotus: & ideò cõtraria poscentis non facit voluntatẽ, vt faciat sanitatem quapropter quãdo volumus vt faciat quodcũque petimus, nõ vtcunque, sed in nomine eius, hoc est in nomine saluatoris, petamus. Nõ ergò cõtra nostrã salutẽ petamus: quod si fecerit, nõ vt saluator facit, quod est nomen eius, fidelibus eius. Est quippe impius & damnator, qui dignatur fidelibus esse saluator. Qui ergò credit in eum, quodcunque petierit in eo nomine, quod est illis qui credunt in eum, hoc facit, quoniam hoc sicut saluator facit. Si autem qui in eum credit, aliquid per ignorantiã contra suam salutem petit, non in nomine saluatoris petit, quia saluator ei non etit, si quòd eius salutem impedit, fecerit. Vnde tunc expedit potiùs, vt non faciendo propter quod inuocatur, faciat quod vocatur. Propterea non solùm saluator, sed etiam magister bonus, vt faciat quodcũque petimus, in ipsa oratione quam nobis dedit, docuit quid petamus, vt etiam sic intelligamus, non posse nos in nomine magistri, quod petimus præter regulam eius magisterij. Sanè quædam quamuis in nomine eius petamus, id est, secundùm saluatorem & secundùm magistrum petamus, non tunc quando petimus facit, sed tamẽ facit. Neque enim quia & illud petimus, vt veniat regnum Dei, propterea non facit quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus : differtur enim quãdo petimus, non negatur. Veruntamen orantes, tãquam seminantes, non deficiamus : tempore enim proprio metemus. Et simul petamus, quando bene petimus, vt non faciat quod non benè petimus, quia & ad hoc pertinet, quod in eadẽ oratione Dominica dicimus, Nè nos inferas in tẽtationem: neque enim parua est tentatio, si contra tuam sit causam tua postulatio,

2. BASILIVS Magnus constitutionum monasticarum capite secundo (vel secundùm alios, capite primo :) Duplex est orandi modus : quorum alter in glorificatione adhibita animi submissione cernitur: alter in petitione, qui quidẽ priori subiicitur. Cùm oras igitur, nolito confestim ad petitionem accedere: quòd si hoc non facis, indicio es ipse de voluntate tua, te scilicet, quòd necessitate vrgearis, Deo preces adhibere. Quapropter quandocunque instituis orare, cõiugem, liberos, rẽque adeò ipsum relinquito, à terrãque procul abscedito, cælumque superato, & naturas omnes tam quæ cerni, quàm quæ cerni non possunt, relinquito: & ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit. Cùmque in eo satis fueris cõmoratus, nõ mente vaga, neque huc, illúcve temerè deerrante, neque (vt Græcorum mos est) fabulas garriẽs, sed de sacrosanctis literis carpens, quæ dicas, die : Gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiã, & in

& in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidiè patientia tua sustines, & ad resipiscẽdum omnibus nobis potestatem facis. Propter hoc enim taces, & nos sustines Domine, vt tibi gratias agamus, qui salutem generis nostri, modò terrendo, modò leniter exhortãdo moderaris, quique per prophetas primò, posteà etiam per aduentum Christi tui nos visitaueris. Tu enim finxisti nos, non autem ipsi nos, tu es Deus noster. Vbi verò iam satis gratias egeris, Deũque petitis è diuina scriptura laudibus glorificaueris, tum iterũ adhibita humilitate, ordire, ac dic: Equidem non sum dignus Domine, qui corã te verbum faciam, quoniam vehemẽter peccator sum, & licèt nullius tibi culpæ conscius sis, nihilominùs tamen ità te oportet dicere. Etenim cùm multis in rebus offendamus omnes, maiorẽ tamẽ offensarum partem ne intelligimus quidem. Idcircò Apostolus dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed in hoc iustificatus non sum, quod idem est ac si diceret, Multa delicta committo, quæ committere me non intelligo. Propter hanc causam etiam Propheta ait: Delicta quis intelligit? Vbi verò verbis humilitatem tuam satis ostenderis, dixerísque, Gratias ago tibi Domine, quòd peccantem me tamdiù patiẽtia tua sustinuisti, & in hodiernum vsque diẽ nullas à me peccatorum meorum pœnas expetisti. Equidem Domine infinita iampridem commeritus eram supplicia, dignúsque eram, qui longissimè à conspectu abspellerer tuo: verùm tua me patientissima lenitas peccantem clementissimè sustinuit. Gratias, inquam, ago tibi, tamersi ad parem tuæ in me clementiæ gratiarum actionem haudquaquam esse me idoneum intelligo. Simulàc verò ambabus hisce partibus satisfeceris, gratiarum actionis videlicet, & humilitatis, tum demùm, quod petere debes, petito: non diuitias, (vt antè dixi) neque terrenam gloriam, non sanitatem corporis : (Ipse est enim qui te creauit, ipsi curæ est incolumitas tua, neque nõ probè intelligit, quàm è re cuiusque sit, vel bene valere, vel male) sed quemadmodùm iussus es, regnum cælorum pete tantummodò, & necessitatibus corporis tui ipse (vt dixit) prouidebit. Munificentissimus est enim idem & augustissimus rex noster, & indignè fert, quandocunque quis exiguum à se aliquid petit, quandocunque quis nostrûm de rebus ipsum minimè ipsi conuenientibus rogat. Noli igitur iliũ tibi oratione tua iratum facere, sed ea petito tibi, quæ digna sunt & rege & Deo. Hæc autem petens ab eo, nè priùs recesseris, quàm quod petis impetrauetis. Hoc enim fieri oportere, in euangelio subindicans Dominus dicit : Quis ex vobis habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, &c. Hoc autem exẽplum idcircò nobis proponitur à Domino, vt in fide acres ac pertinaces esse nos doceat. Exẽplum enim ab homine ad alium hominem sumit, vt intelligas nulla laboris fatigatione debere te à suscepto proposito desistere, vt videlicet quandocunque aliquid petieris, neq; impetraueris, tam diù perseueres, quoad impetres. Si tamen (vt suprà dixi) ea petas, quæ voluntati Dei non repugnent. Neque verò tecum tacitus dixeris : Peccator sum, & propterea non exaudior. Vt enim diffidentiæ ille tibi causam omnẽ præcideret, illud adiecit: Et si non dabit illi surgens, cò quòd amicus eius sit, propter improbitatẽ tamen eius dabit illi quotquot habet necessarios. De cæterò autem, etsi mensis præteriit, etsi annus, etsi triennium, etsi quadriẽnium, etsi anni complures, acriter perseuerato tamẽ, donec impetres, sed postula cum fide, neque intereà rectè viquã viuere intermiseris. Si enim libidinibus se quis exignauia dediderit, seque metipse volens hostibus suis prodiderit, huic nullo modo Deus neque adiuuat, neque exaudit, quippe cùm prior ipse vitio suo à Deo se alienauerit. Qui enim à Deo se optat iuuari, is nunquàm desinit, quod se addecet, officium suum: qui autem hoc facit, is diuino auxilio nunquàm destituitur. Quapropter danda in eo opera est, nè vlla in re conscientia nostra nos cõdemnet: tum, vbi hoc fecerimus, implorãdum est diuinum auxilium: implorãdum autem non lentè, non mente huc illúcque temere oberrante. Qui enim sic facit, is (tantum abest vt impetraturus sit, quod petit) perficiet prius vt sibi Dominus irascatur. Etenim si qui coram principe aliquo stat, & ipsum alloquitur, magno cum metu stat, & cùm corporis extrinsecus, tum mentis etiam intrinsecus attentos oculos tenet, periculi metu: quanto tandem maiore cũ metu trepidationéque censendum est oportere nos stare in cõspectu Dei, tota mente in illum vnum intenta, neque vsquàm aliò? cùm ipse non hominis partem illam modò, quæ foris apparet, vt homines faciunt, sed illam etiam, quæ intus occulta oculorũ adspectum fallit, clarissimè peruideat. Si igitur sic, quemadmodùm decet, steteris coram Deo, & quæ in te sunt, omnia pro viribus præstiteris, perstà, donec omninò tandem impetres, quod petis. Sin conscientia te tua condemnat, tanquàm qui negligẽtius rem tractes, & si in oratione aliud agens, animo minus attento stes, cùm possis omnẽ abs te repellere distractionem, nè præsidentior ausis consistere coram Deo, nè fiat tibi oratio tua in peccatum. Si verò propterea, quòd à peccato debilior factus, hoc à teipso impetrare non potes, quin interim, dum oras, animo & mente distrahâre: enitere contrà, quantùm potes, & ipse tibimetipsi vim affer, & coram Deo stare perseuera, mentémque tuam in illum defixam tene, ipsámque ad seipsum aduoca. Si ità feceris, ignoscet tibi Deus, quoniam non ex contemptione, sed ex infirmitate eo modo quo cõueniret, coram Deo stare non vales. Hoc modo si tibimetipsi vim feceris, téque ad omne opus bonum paraueris, nè desiteris priùs, quàm illud impetres, quod rogas. Et quibusdam interiectis: At sæpè petiui, inquis, neque impetraui tamen. Prorsus, quia non rectè petiuisti, videlicet aut dubitabũdus, aut aliud agens, aut quæ tibi vtilia non erant futura. Quòd si & quæ tibi erant vtilia, sæpe petiisti, at non tamen perseuerantiam adhibuisti. Scriptum est enim, In perseuerantia vestra possidebitis animas vestras. Et qui perseueraueriit vsque in finem, hic saluus erit. Et post pauca : Ea re fortasse differt quæ daturus est, vt hoc modo magis te ad assiduitatem vocet, & vt intelligas, quod sit donum Dei, & vt datum diligẽter custodias. Si quidem nititur vnusquisque, quod magno labore inuenit, id maiore etiam quadam diligentia custodire, nè eo amisso, labores etiam vnà cum eo suos multos amittat, néve neglecto Dei munere, æterna vita indignus efficiatur.

3. BERNARDVS sermone quarto de Quadrage-

Modus orãdi ex D. Basilij sententia.

Qui non petit in nomine filij, id est saluatoris.

Nihil cessat saluatorem petere saluandum.

Ex Oratione Dominica discimus quid petendum sit.

Quid sit postulare à Deo petendum.

Differentia inter multa quæ petimus, & non negantur.

Magna à se petit Deus.

Orandum est, non tamen quod Deus non petitum nè petatur.

Perseuerantia quando exaudiri queat.

Oratio efficax fiat Dei glorificatione & petitione.

A quibus actione gratiarum & à quibus petitione sit.

Peccatores an non exaudiantur preces.

Perseuerantiæ orationis iungenda est bonæ vitæ perseuerantia.

Distractio mentis cui pro viribus resistitur, Deum non offendit.

Quibus de causis non nunquàm nõ impetramus quod petimus. Lucæ 11. Matth. 10. & 24.

Cur differat interdũ dare.

Ioan. 14.

Cur orantes non semper exaudiantur.

Iacobi 4.

Præstat aliquando non exaudiri. Num. 11.

1. Cor. 10.

Iacob. 3.

1. Cor. 4.

Psal. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Orationem maximè impedire conatur Dæmon. Oratio non fit nimis timida. Psal.41.

sima: Oratio quanto est efficacior, si fiat vt debet, tanto callidiùs impediri ab aduersario solet. Interdùm enim grauiter impeditur oratio à pusillanimitate spiritus & timore immoderato. Hoc autem tunc solet fieri, cùm sic cogitat homo propriâ indignitatem, vt non cõuertat oculos ad diuinam benignitatẽ. Abyssus enim abyssum inuocat: abyssus luminosa, abyssum tenebrosam: abyssus misericordiæ, abyssum miseriæ. Profundum nanque est cor hominis, & imperscrutabile. Sed si magna est iniquitas mea, multo maior est nomine pietas tua. Ideòque cùm ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor fum multitudinis misericordiæ tuæ, & respiro in ea: & cùm introiero in potentias meas, nolo memorari iustitiæ tuæ solius. Veruntamen sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida, sic in contraria parte non minus, immò & maius periculum est, si fortè fuerit temeraria. De his qui sic orant, audi quid loquatur ad prophetam Dominus: Clama, inquit, nè cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, &c. Quasi tuba, inquit, quia in spiritu vehementi increpandi sunt temerarij. Me etenim quærunt, qui seipsos nondùm inuenerũt. Nec hoc dico, vt peccatoribus auferã orandi fiduciam, sed volo eos orare tanquàm gentem quæ peccatum fecerit, non iustitiam. Orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito & spiritu humilitatis, quemadmodùm publicanus ille: Deus, inquit, propitius esto mihi peccatori. Temeritatem enim dico, quando is, in cuius conscientia peccatum adhuc aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis & mirabilibus super se: minus solicitus pro periculo animæ suæ. Tertiũ periculũ est, si sit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Timida quidem oratio cælum non penetrat, quia restringit animũ timor immoderatus, vt oratio non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit, & deficit, eò quod non habeat vigorem. Nam temeraria ascẽdit, sed resilit: resistitur enim ei: nec tantùm non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: vndè certum est quòd vacua redire non poterit.

Hiere.17.

Nec sit temeraria.

Esaiæ 58.

Luc. 18.

Non sit oratio tepida.

Oratio fidelis, humilis & feruens cælũ penetrat.

4. Et sermone quinto de Quadragesima: Rogo vos fratres, vt semper ad manum habeatis turissimũ orationis refugium, de qua etiam memini me paulò antè in fine sermonis esse locutum. Veruntamen quoties de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde vestro, quæ & ab aliis frequenter audiui, & nonnunquam expertus sum in corde meo. Quid enim est, quòd licèt nunquàm ab oratione cessemus, vix vnquàm expetiri videatur aliquis nostrũ, quis sit orationis suæ fructus? Sicut ad orationem accedimus, sic redire videmur: nemo nobis respondet verbum, nemo quicquam donat, sed laborâsse videmur incassum. Sed quid in Euangelio dicit Dominus? Nolite, air, iudicare secundùm faciem, sed iustum iudicium iudicate. Quod est autem iustum iudicium, nisi iudiciũ fidei? quoniam iustus ex fide viuit. Ergò iudicium fidei sequere & non experimẽtum tuum: quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quæ est ergò veritas fidei, nisi quod promittit ipse filius Dei? Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Nemo

Tutissimum orationis refugium.

Ioan. 7. Rom 1.

Marc.11.

vestrùm, fratres paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus, nõ parumpendit eam. Priusquàm egressa sit ab ore nostro, ipse scribi iubet eam in libro suo. Et vnum indubitanter è duobus sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus: sed miseretur ille super ignorantiam nostram: & orationem benignè suscipiens, quod nobis aut omninò nõ est vtile, aut non tam citò dari necesse est, minimè tribuit: oratio tamen infructuosa non erit. Ita sanè, si fecerimus quod monemur in psalmo, id est, si delectemur in Domino. ait enim sanctus Dauid: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.

Sciũt isti Deũ orationem nobis esse vtilem. Rom.8.

Psal.36.

5. Idem in sermone de quatuor modis orandi: Propter quod fiducialiter iam postulare potest qui ciusmodi est, (id est, qui in lamẽtis pœnitentiæ aliquandiù perseuerans, hilaritatem quandã & fiduciam concepit indulgentiæ) tantũ caueat, nè fortè aut postulet non postulanda, aut minus postulet quæ à Deo sunt postulanda: aut ea tepidè quærat, quæ toto affectu & omni tempore sunt quærenda. Petitis, & nõ accipitis, (ait Iacobus) eò quòd malè petatis, vtpotè in concupiscentiis vestris. Sic agit omnis qui terrena quærit vltra necessitatem, qui mundialẽ gloriã sectatur aut voluptatem. Tale est etiã quod solent seculares homines mortem inimicorũ in orationibus postulare, cæteráq; similia quę non oportet. At verò temporalia si defuerint, pertenda quidem sunt, quantùm necessitas humana requirit: sed iuxta beati Gregorij * sententiam, nõ sunt hæc nimiùm requirẽda. In quo genere etiam illa spiritualia sunt, sine quibus nihilominùs salus constare potest, vt sermo scientiæ, gratia curationum, omniáque de quibus certum non habemus quid expediat nobis: vt potè si te fatiget tentatio, supplicãdum quidem pro ea, vt auferatur à te, sed non nimis obnixè, quoniam in talibus meminisse semper oportet. A postolicæ illius sententiæ: Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus & Deo magis committere, quàm temerè aliquid apud nos definire. Hæc autem sunt toto affectu & omni tempore postulanda: hæc sunt, pro quibus incessanter & quàm obnixè poterunt, ad Deum clament desideria tua, vt habeas gratiam eius bonam, & placere possis in oculis pietatis ipsius, & in eo vitas, & moriaris in ipso, vt gloriam eius videre, & ipso frui in perpetuum mereatis. De his enim dictum est: Sine intermissione orate. Vndè & Propheta, Exquisiuit, inquit, te facies mea, faciem tuam nomine requirã. Et alibi: Vnã petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Et post paucã: Quid aliud cogitare debet frater intrans ad orationẽ, quã propheticum illud: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei? Omninò si quidẽ oportet nos orationis tempore curiam intrare cælestem, illam vtique curiam, in qua rex regum stellato sedet solio, circundante innumerabili & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vndè & ipse qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, Millia, ait, millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Quanta ergò cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens & repens ranunculavilis

Sanctũ non postulandum.

Quæ impetranda sint ab oratione.

Quomodo ad orationem accedendum. Psal.41.

Daniel.7.

vilis? Quàm tremebundus, quàm supplex, quàm deniq; humilis & solicitus, & toto intẽtus animo maiestati gloriæ, in præsentia angelorũ, in concilio iustorum & cõgregatione assistere poterit miser homuncio? In cũctis igitur actionibus nostris multa opùs est animi vigilantia, sed præcipuè in oratione. Etenim sicut in regula nostra legimus, * licèt hora omni & omni loco oculi Domini super nos speculentur, maximè tamen in oratione. Licèt enim semper videamur, sed nunc etiam præsentamus & ostendimus nos quasi facie ad faciem cum Deo loquentes. Porrò quamuis vbique sit Deus, in cælo tamen orãdus est, ibíque orationis tempore cogitandus: vt mens nostra non oratorij tecto, non aëris spatio, non ipsa retardetur nubiũ densitate, iuxta eam formã quæ nobis à Christo tradita est, vbi ait: Sic orabitis, Pater noster qui es in cœlis. Cælum enim quadam prærogatiua etiam sedes siue thronus Dei vocatur: quia ad eam cõparationẽ qua Deũ in cælis angeli sancti & electorum animę vident, nos miseri & peregrini super terrã vix solum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tanquàm assumptus & præfentatus ei qui sedet super excelsum thronum in angelis qui minimè ceciderũt, & eleuatũ in hominibus quos susciauit de puluere sopes, & erexit de stercore pauperes: sic, inquã, semetipsum consideret, & sic attendat, tanquàm præsentatum Domino maiestatis, vt dicat cum Abraham: Loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis & cinis. Et quia tuo præcepto commonitus, tua institutione formatus, id præsumo Domine fons pietatis.

In oratione præcipuè opus est animi vigilantia.

* In regula S. Benedicti cap. 19. Psal.33. Prou.15. Præsentamus nos Deo.

Matth.6.

Genes.18.

6. Matthæi sexto: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrẽ tuũ in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multùm loqui, sicut ethnici. Putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergò assimilari eis: scit enim pater vester quid opùs sit vobis, antequàm petatis eum. Sic ergò vos orabitis: Pater noster qui es in cęlis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè. Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

7. Lucæ vndecimo: Et factum est: cũ esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Iohannes discipulos suos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomẽ tuum. Adueniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè, & dimitte nobis peccata nostra, siquidẽ & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et nè nos inducas in tentationem.

Luc. 11.

8. Psalmo centesimo quadragesimo: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

Psal.140.

9. Tobiæ duodecimo: Quando orabas cũ lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prãdium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

Tobiæ 12.

10. Actorvm decimo: Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, cẽturio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper: is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

Actor. 10.

11. Exodi trigesimo secundo: Rursùmque ait Dominus ad Moysen: Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciámque te in gentẽ magnam, Moyses autem orabat Dominum Deũ suũ, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuũ, quem eduxisti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? &c. Placatúsq; est Dominus nè faceret malum quod locutus fuerat aduersùs populum suum.

Exod.32.

12. Psalmo centesimoquinto: Et dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius steterisset in confractione in conspectu eius.

Psal.105.

13. Hieremiæ septimo: Tu ergò noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudẽ & orationem, & non obsistas mihi: quia non exaudiam te.

Hieremiæ 7.

14. Et vigesimoseptimo: Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis, occurrant Domino exercituum, vt non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda & in Ierusalem, in Babylonem.

Hieremiæ 27.

15. Hieronymvs in caput septimum Hieremiæ, in ea verba scribens: Tu ergò noli orare, &c. Nè videatur rogans propheta non impetrare quod postulat, præcipit Deus, nè pro populo peccatore, & nullam agente pœnitentiam, deprecetur. Quod autem dicit, Et non resistas mihi: illud ostendit, quòd sanctorum preces Dei iræ possint resistere.

Preces Sanctorum Dei iræ resistere possunt.

Vndè & Dominus loquitur ad Moysen: Dimitte me, vt percutiam populum istum, & faciam te in gentem magnam. Et in psalmis legitur: Et stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio, & reputatum est ei ad iustitiam: Aaron quoque arrepto thuribulo, inter ignem arsurumque populum medius stetit, & Dei ira cessauit.

Exod.32. Psal.105. Num.16.

16. Et in caput vigesimum septimum Hieremiæ, super ea verba: Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis, occurrant Domino exercituum: Quod ait, occurrant mihi siue Domino exercituũ: illud ostendit, verum prophetam posse Domino precibus resistere: secundùm quod & Moyses stetit in percussione contra Dominum, vt auerteret iram furoris eius. Samuel quoque idem fecit. Et Dominus ad Moysen: Dimitte me, ait, vt percutiam populum istum. Quando autem dicit, Dimitte me, ostendit se precibus sanctorum posse retineri.

Exod.32. 1.Reg.8.

Precibus Sanctorum retineri potest Deus.

17. Idem epistola duodecima ad Gaudentium de Pacatulæ infantulæ educatione: Legimus Aaron pontificem ísse obuiam furentibus flammis, & accenso thuribulo, Dei iram cohibuisse: stetit inter mortem & vitam sacerdos magnus: nec vltra vestigia eius ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum istum. Quando dicit, Dimitte me, ostendit se teneri posse, nè faciat quod minatus est. Dei enim potentiam serui preces impediebant.

Num.16. Exod.32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18. ECCLESIASTICI trigesimoquinto: Qui adorat Deum in oblectatione, susciptetur, & deprecatio illius vsque ad nubes propiquabit. Oratio humiliãtis se, nubes penetrabit, & donec propinquet, non consolabitur, & non discedet donèc Altissimus adspiciat.

19. PSALMO centesimo primo: Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

20. ET trigesimosexto: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tãquàm meridiem: subditus esto Domino, & ora eum.

21. IVDITH nono: non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mãsuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cęlorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

22. LVCÆ decimooctauo: Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere.

23. ECCLESIASTICI decimooctauo: Non impediãtis orare semper, & nè veréris vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum. Ante orationem præpara animam tuã, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

24. PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Sine intermissione orate: In omnibus gratias agite: Hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.

25. MATTHÆI sexto: Attendite nè iustitiam vestram faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrẽ vestrum qui in cælis est. Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

26. IOANNIS quarto, vt suprà A. testimo. duodecimo.

DE EXTERNIS GESTIBVS ORANTIVM.

Veterum Christianorum gestus & ritus in orando.

1. C. TERTVLLIANVS in Apologetico aduersùs gentes capite trigesimo: Illuc (in cælum) suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubescimus, denique sine monitore, quia de pectore oramus, precantes sumus omnes semper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quęcunque hominis & Cęsaris vota sunt. Hæc ab alio orare non possum, quàm à quo scio me consecuturum: quoniam & ipse est qui solus præstat, & ego sum cui impetrare debetur, famulus eius, &c. Sic itaque nos ad Deum expansos vngulæ fodiãt, cruces suspendant, ignes lãbant, gladij guttura detruncent, bestiæ insiliãt, paratus est ad omne supplicium ipse habitus oratis Christiani. Hoc agite boni præsides, extorquete animam Deo supplicantem pro Imperatore. Hìc erit crimen, vbi veritas & Dei deuotio est.

Orationis gestus.

2. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite quinto: Orantes de membris sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, vel etiã prosternuntur solo, & si quid aliud visibiliter faciunt: quanuis eorũ inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nata sit: nec ille indigeat his indiciis, vt humanus ei pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum gemendumque humiliùs atque feruentius. Et nescio quomodò, cũ hi motus corporis fieri, nisi motu animi precedente, non possint, eisdemque rursùs exteriùs visibiliter factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui, vt fierent ista, præcessit, quia facta sunt, crescit. Veruntamen si eo modo quisque teneatur, vel etiam ligetur, vt hæc de suis membris facere nequeat, non ideò nõ orat interior homo, & ante oculos Dei in secretissimo cubili vbi compungitur, sternitur.

Extensis gestibus magis excitat homo se ad orandum, & augetur desiderium.

3. HIERONYMVS in dialogo aduersùs Luciferianos: Indubitata in Deum fides arduè repetitur. Verbi gratia dictum sit, vt, quod volumus, perspicuum hat: ad orationem assisto, non orarem, si nõ crederem: sed, si verè crederẽ, illud cor, quo Deus videtur, mundarem, manibus tũderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosque fletu perfunderem, crine tergerem, hærerem certè trunco crucis, nec priùs amitterem, quàm misericordiam impetrarem: nunc verò cieberrimè in oratione mea aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo: aut abductus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubescenda sunt, gero. Vbi est fides? Siccine putamus orãsse Ionam? sic tres pueros? sic Danielem inter leones? sic certè latronem in cruce?

Si verè & perfectè credo, orationi meæ cum gestibus congruentibus insistam.

Ionæ 2. Dan. 3. & 6. Luc. 23.

4. ET in vita Pauli Eremitę: Introgressus spelunca Antonius, vidit genibus complicatis, erecta ceruice, extẽtisque in altum manibus, corpus exanime: ac primùm & ipse viuere eum credens, patiter orabat. Postquàm verò nulla, vt solebat, suspiria precantis audiuit, in flebile osculum ruens, intellexit quòd etiam cadauer sancti, Deum, cui omnia viuunt, officioso gestu precabatur.

Mortui Pauli Eremitæ cadauer officioso gestu Deum precabatur.

5. IDEM in libro de viris illustribus, siue in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum, de Iacobo fratre Domini: Hegesippus vicinus Apostolicorum temporũ, in quinto commẽtariorum libro de Iacobo narrans ait: Suscepit ecclesiam Hierosolymę post Apostolos frater Domini Iacobus, cognomento iustus, multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & sicerá non bibit, carnem nullam comedit, nunquàm attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi sancta sanctorũ. Siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis, solusque ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur: intantùm, vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur.

Sancti Dauid genua sæpe ad orandum flexisse constat.

6. IOANNIS decimoseptimo: Hęc locutus est Iesus, & subleuatis oculis in cælũ, dixit: Pater, venit hora, clarifica filium tuũ, vt filius tuus clarificet te.

7. ET capite vndecimo: Iesus autem eleuatis sursùm oculis, dixit. Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me.

8. MATTHÆI vigesimoseptimo. Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna, dicẽs. Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Iesus autem iterùm clamans voce magna, emisit spiritum.

9. LVCÆ vigesimotertio: Et clamans voce magna Iesus, ait. Pater in manus tuas commendo spiritum meum.

10. MATTHÆI vigesimosexto. Et progressus pusillum, prócidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

11. MARCI decimoquarto: Et cùm processisset paululùm, prócidit super terram, & orabat, vt si fieri posset, transiret ab eo hora.

11. LVCÆ vigesimosecundo: Et ipse auulsus est ab eis, quantum iactus est lapidis, & positis genibus, orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

13. DANIELIS nono: Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere.

14. IONÆ tertio: Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue, & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicẽs. Homines & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, &c.

15. IVDITH quarto: Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiuniis & orationib⁹, ipsi & mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Israël vnanimiter, nè darentur in prædam infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierẽt in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnẽ Israël, alloquutusque est eos, dicẽs: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permãseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erũt vniuersi hostes Israël, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ità vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israël.

16. ET capite nono: Quibus ascendẽtibus, Iudith ingressa est oratorium suum, & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum, & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionem, &c.

17. PRIMI Machabæorum tertio: Et congregati sunt, & venerunt in Maspha, contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israël. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capti suo, & discinderunt vestimenta sua.

18. LVCÆ decimooctauo: Et publicanus à lõgè stans, nolebat nec oculos ad cęlum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicẽs: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descẽdit hic iustificatus in domũ suam ab illo: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

19. EXODI nono: Orate Dominum, vt desinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos, & nequaquàm hìc vltrà maneatis. Ait Moyses: Cùm egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias quia Domini est terra. Egressúsque Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & cessauerunt tonitrua & grando, nec vltrà stillauit pluuia super terram.

20. ET capite decimoseptimo: Fecit Iosue vt locutus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moyses autem, & Aarõ, & Hur ascenderunt super verticem collis. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israël: sin autem paululùm remisisset, superabat Amalec. Manus autem Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum est vt manus illius non lassarentur vsque ad occasum solis, Fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij.

21. DEVTERONOMII nono: Et prócidi ante Dominum sicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquá non bibens: propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocãstis. Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, nè deleret vos vt fuerat comminatus, & orans dixi, &c.

22. NVMERORVM vigesimo: Ingressúsque Moyses & Aaron, dimissa multitudine in tabernaculũ fœderis, corruerunt proni in terram, clamauerũtque ad Dominum, atque dixerunt: Dominę Deus, audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurũ tuum fontẽ aquæ viuæ, vt satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

23. PSALMO octogesimoseptimo: Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

24. ET centesimo quadragesimo: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

25. SECVNDI Paralipomenon sexto: Stetit ergò coram altari Domini ex aduerso vniuersę multitudinis Israël, & extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomon basim æneam, &c. stetitque super eam, & deincèps flexis genibus contra vniuersam multitudinem Israël, & palmis in cælum leuatis, ait, Domine Deus, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

26. Et capite vigesimonono: Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, & ascendit in domum Domini &c. Cúque finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adorauerunt.

27. Tertii Regum octauo: Factum est autem, cùm complésset Salomon orans Dominum omnẽ orationem, & deprecationẽ hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: vtrúque enim genu in terram fixerat, & manus expenderat in cælum.

28. Danielis sexto: Quod cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam, & fenestris apertis in cœnaculo suo, contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & antè facere consueuerat.

29. Primi Esdræ nono: Et in sactificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curuaui genua mea, & expádi manus meas ad Dominum meum.

30. Matthæi secundo: Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes, adorauerunt eum.

31. Actorvm septimo: Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum.

32. Et capite nono: Eiectis autem omnibus foràs, Petrus ponens genua orauit, & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, & viso Petro, resedit.

33. Et capite vigesimo: Et cùm hæc dixisset (Paulus) positis genibus suis, orauit cum omnibus illis.

34. Et vigesimoprimo: Et expletis diebus, profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cũ vxoribus & filiis vsque foràs ciuitatem, & positis genibus in littore, orauimus.

35. Ad Ephesios tertio: Propter quod peto nè deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi.

36. Priorvm ad Corinthios vndecimo: Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: vnum enim est ac si decaluetur. Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum? Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

Cur Orientem versus adoramus.

37. Damascenvs libro quarto de orthodoxa fide, capite decimotertio: Non simpliciter & fortuitò ad Orientem adoramus, sed quia ex visibili & inuisibili, id est, intellectuali & sensibili conflati sumus natura, duplicem adorationem conditori nostro offerimus: vt & mente psallimus, & corporalibus labiis, & baptizamur aqua, & spiritu, & dupliciter Domino vnimur, mysteriis participantes, & gratia spiritus. Quia igitur Deus est lux intelligibilis, & sol iustitiæ, & Oriens in scripturis nominatur Christus: dedicãdus illi Oriens est ad adorationem. Nam omne præstantius magisque bonum, Deo offerendum, à quo omne bonũ benignè largitur. Dicit autem diuinus Dauid: Regna terræ cantate Deo, psallite Domino qui ascendit super cælum cæli ad Orientem. Et quia dicit scriptura: Plantauit Deus paradisum in Eden ad Orientem, vbi hominem quam plasmauit, posuit, quem transgredientem, exilio mulctauit, & è regione paradisi ipsum habitare fecit, ab Occidente videlicet. Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipsam suspirantes, Deum adoramus. Et Mosaicum tabernaculum ad Orientem habebat velum, & propitiatorium, & tribus Iuda, vt honorabilissima, ad Orientem castra ponebat, & in famigerato Salomonis templo, porta Domini ad Orientem statuebatur. Verumetiam & Christus crucifixus, ad Occidentem respiciebat. Et sic adoramus ad ipsum suspirantes. Et assumptus, ad Orientem ferebatur, & sic ipsum Apostoli adorauerunt. Et sic veniet, quemadmodùm intuebantur ipsum euntem in cælum, vt angeli dixere ad Apostolos, & vt ipse Dominus dixit: quemadmodùm fulgur egreditur ab Oriente, & peruenit vsque ad Occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Ipsum igitur expectantes, ad Orientem adoramus. Non scripta autem est hæc Apostolorum traditio, nam multa sine scripto nobis tradita sunt.

Gen.2.

Exo.27.& 38.

Num.2.

3.reg.8.

Christus crucifixus ad ciduum ver. Psal.95. Actor.1.

Matth.24.

Traditiones Apostolicæ adorare ad quas Orientem.

DE CERTIS HORIS ORATIONIS.

38. Avgvstinvs in libro de hæresibus ad Quoduultdeum, hæresi quinquagesimaseptima: Psallianorum postremam ponit Epiphanius heresim, quod nomen ex lingua Syra est. Græcè autem dicuntur εὐχίτας, ab orando sic appellati. Tantũ enim orant, vt eis qui hoc de illis audiũt, incredibile videatur. Nam cùm Dominus dixerit, Oportet semper orare, & non deficere: Et Apostolus, Sine intermissione orate: quod sanissimè sic accipitur, vt nullo die intermittantur certa tempora orandi: isti ità nimis hoc faciunt, vt hinc iudicentur inter hæreticos nominandi.

Luc.18. 1.Thess.5. Semper & sine intermissione orandum. Certa orandi tempora non intermittenda. Quo animo orare semper oportet.

39. Beda in caput decimumoctauum Lucæ: Dicebat autem & parabolã ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere. Dicit & Apostolus. Semper gaudete, sine intermissione orate. Quis autem potest ità semper orare, & sine defectu vel intermissione precibus insistere, vt necalimentum sumendi, aut dormiendi tempus habeat? Aut ergò dicendum est, eum semper orare, & non deficere, qui canonicis horis quotidiè iuxta ritum ecclesiasticæ traditionis, psalmodiis, precibusque consuetis Dominum laudare & rogare non desistit, & hoc esse quod Psalmista dicebat: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Aut certè omnia quæ iustus secundùm Deum gerit & dicit, ad orationem esse reputanda. Quia enim iustus sine intermissione quę iusta sunt agit, per hoc sine intermissione quę iustus orabit nec vnquàm ab oratione cessabit, nisi iustus esse desistat.

Canonicæ horæ edite, nunc colligere orare.

Psal.33.

40. Anselmvs Cantuarié. Archiepiscopus in caput quintũ prioris epistolę D. Pauli ad Thessalonicenses: Sine intermissione orate, id est, vt nullo die intermittatis certa tẽpora orãdi. Sed & continuũ cordis desiderium, cõtinua oratio est. Núquid enim sine intermissione possum⁹ genu flectere, corp⁹ prosternere, vel man⁹ leuare, vt de hoc nobis dicatur, sine intermissione orate? Sed q nũcvult intermittere orare, nõ intermittat desiderare. Sic enĩ orabat Moyses, cui tacẽti dixit Dom⁹: quid clamas ad me? Exod.14.

Clama-

Exod.14. Clamabat enim corde, quanuis nihil diceret ore. Ità iuge desiderium & incessabilis amor, assidua est oratio Sanctorum.

Ab ecclesiæ exordio quæ dei laudes orationi destinatæ fuerint, & quibus de causis.

41. Clemens Pontifex & martyr libro octauo constitutionum Apostolicarũ, capite quadragesimo, Preces vestras facite diluculo, tertia hora, sexta, nona, vespere, & in gallicatu: diluculo, gratias agentes, quoniã illuminauit nos Dominus expulsa nocte, & inducto die: hora tertia, quoniam illa hora Dominus sententiam Pilati accepit: sexta, quoniam tunc crucifixus est: nona, quoniã omnia commota sunt crucifixo Domino, perhorrescẽtia impiorum audaciam, & nõ ferentia ignominiam Domini: vespere gratias agentes, quòd dedit nobis noctem diurnorum laborum requietem: in gallicantu, quoniam illo tempore nunciatur aduentus diei ad exercenda opera lucis.

Quę horę diei orationi psalmis cõstituę rint, & quibus de causis.

42. Tertvllianvs in Apologetico aduersùs gentes, capite secundo: Plinius Secundus, cùm prouinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cętetò ageret, consuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans præter obstinationẽ non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quàm cœtus antelucanos ad canendum Deo, & ad confœderandum disciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam & cætera scelera prohibentes. Tunc Traianus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem nõ esse, oblatos verò puniri oportere.

Horarum canonicarũ approbatio.

Cyprianus antelucani ad canendum Deo.

43 Cyprianvs de Oratione Dominica: In orationibus celebrandis inuenimus obseruásse cum Daniele tres pueros in fide fortes & in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramẽto scilicet Trinitatis: quæ in nouissimis tẽporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiã veniens, consummatum numerum Trinitatis ostẽdit. Itémque ad sextam quarta procedẽs, declarat alteram Trinitatem. Et quando à septima nona completur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur: quæ horarum spatia iampridèm spiritaliter determinantes adoratores Dei, statutis & legitimis ad precem temporibus seruiebãt, & manifestata postmodùm res est, sacramenta olim fuisse, quòd antè sic iusti precabantur. Nam super discipulos hora tertia descendit Spiritus sanctus, qui gratiam Dominicę repromissionis impleuit. Item Petrus hora sexta in tectum superius ascendens, signo pariter & voce Dei monentis instructus est, vt omnes ad gratiã salutis admitteret, cũ de emundandis gentilibus antè dubitaret. Et Dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & vt redimere & viuificare nos posset, tunc victoriam suam passione perfecit. Sed nobis fratres dilectissimi, præter horas antiquitùs obseruatas, orandi nunc & spatia & sacramenta creuerunt. Nam & manè orandum est, vt resurrectio Domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus sanctus designabat, in psalmis dicẽs: Rex meus & Deus meus, quoniã ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam: manè assistã tibi, & cõtemplabor te. Et iterùm per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabũt ad me, dicentes: Eamus & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Recedente item sole ac die cessante, necessariò rursùs orandum est. Nam quia Christus sol verus, & dies est verus, sole ac die sęculi recedente, quãdo oramus & petimus, vt super nos lux denuò veniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum.

Daniel.6. Hora tertia, sexta & nona tam olim ad quam nunc orandum, & quare.

Horarum ratio.

Actor.1. Luc.24. Matth.28. Marc.16.

Psal.5.

Osee.6.

44. Athanasivs in libro de virginitate siue de meditatione: Meditare in sacris scripturis: habe psalterium, & psalmos disce. Oriens sol videat librum in manibus tuis. Post tertiam synaxes confices, quoniam ea hora defixum est lignum crucis. Sexta hora absolues deprecationes cum psalmis, ploratu, & supplicationibus: quoniã hac hora pependit filius Dei in cruce. Nona hora rursùm in hymnis & glorificationibus eris, cum lachrymis & confessione peccatorum tuorum Deo supplicabis, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit spiritum suum.

Horarum canonicarũ approbatio.

Psal.118. Septem horæ canonicæ.

45. Basilivs Magnus sermone primo de institutione Monachorum, qui aliis est sermo quartus exercitamentorum pietatis: Cùm autẽ ad orationem nulla non vitæ pars opportuna habenda sit: quia tamen datis quibusdã interuallis ab illa psalmodiæ genu úque flexionis acri contentione nonnunquàm est interquiescendum, is est maximè horarum modus tenendus, qui à veteribus olim sanctis viris ad orationem descriptus est. Etenim eximius ille Dauid ait: Media nocte surgebam ad cõfitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ: quẽ sanè Paulus quoquè & Silas secuti reperiuntur, cùm in carcere positi, circiter mediam noctem Deum ambo collaudarent. Addit deindè idem Propheta: Vespere, manè, & meridie. Quin & Spiritus sancti aduentus circiter horam diei tertiam fuit, sicut ex Actis accepimus, quo tempore cùm propter variam illam linguarum efficaeem vim Pharisæi discipulos irriderent, negauit Petrus eos ebrios esse, qui ea loquerentur: siquidem horam illam tertiam fuisse. Porrò nona Dominicæ passionis memoriã refert, illius quæ vitæ nostræ causa suscepta est. Verùm quoniam item hoc est apud eundem Dauid, Septiès in die laudẽ dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ: tempora autem illa, quæ diximus, neutiquàm septenariũ orationis numerũ conficiunt: bipartitò diuidenda meridiana oratio est, ità videlicet, vt pars vna cibum præcedat, altera subsequatur, quò perpetua hæc nobis formula sit Deum septiès per singulas dierum conuersiones laudibus celebrandi.

Horarum ratio.

Vespertina, matutina, & meridiana. Psal.54. Hora tertia Actor.2. Hora nona. Psal.118. Septem horæ canonicæ.

46. Item in regulis fusiùs disputatis, interrogatione trigesimaseptima: Neque verò tamen, quãquã hanc assiduè, atque adeò omnibus momentis adhiberi oportere gratiarum actionem, & lex ipsa præcepit, & nos eam vitæ nostræ necessariam esse, cùm natura, tum ratione docuimus, propterea illę statis temporibus præscriptę orationes negligendę veniunt, quas obseruari in conuentibus solẽne est & quotidianum. Siquidem ea re à nobis necessariò huiusmodi tẽpora delecta sunt, quod in eorum singulis peculiaris quædã Dei in nos beneficiorũ est commemoratio. Ac matutinũ quidem, vt primi animi ac mẽtis nostrę motus cõsecrentur Deo, neque vllius rei curę antè aditum ad nos demus, quã nos in cogitatione de Deo oblectauerimus, sicut scriptũ est: Memor fui Dei, & delectatus sum. Neq; corpus priùs ad functionẽ muneris alicuius moueamus, quàm illud fecerimus, quod dictũ est: Orabo ad te Domine: manè exaudies vo-

Cur Institutæ certæ orationis horæ. Matutinæ horæ obseruatio quare fit. Psal.62. Psal.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertiæ.

cem meam. Manè astabo tibi. Tertia verò hora, vt in ea ad orationem surgatur, fratresque omnes in vnum congregentur, licèt diuersis in locis, alij in aliis operibus sint occupati: idque ea re, vt admoniti doni spiritus, quod circiter hãc ipsam horam Apostolis datũ fuit, vno eodéque animo cũcti illum venerentur, ab eoque petãt, vt & ipsi digni sint, qui sanctificationẽ suscipiãt: simulque vt salutaris sibi doctrinæ, & recti itineris dux esse, & author velit, illũ imitantes, qui dixit: Cor mundũ crea in me Deus, & spiritũ rectum innoua in visceribus meis: Ne proijcias me à facie tua, & spiritũ sanctum tuũ nè auferas à me. Redde mihi lætitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma mẽ. Et alio in loco: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectã: atque ità denuò ad intermissã opera redeatur. Quòd si fors aliquos vel propter operum, vel propter locorũ naturam eo tẽpore abesse longiùs cõtigerit, quàm vt vnà cũ reliquis præstò esse possint: ij vbicunque fuerint, ea necessariò ibi exequi debent, quæ cõmuniter statuta sunt, nihil hæsitãtes omninò. Quia vbi sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, inquit Dominus, ibi in medio eorum sum. Porrò sexta hora, sanctorum exẽplo, necessariam esse orationẽ iudicauimus, apud quos est: Vesperè & manè & meridie narrabo, & annũciabo, & exaudiet vocẽ meam. In qua quidẽ, vt liberemur ab incursu & dæmonio meridiano, nonagesimus etiam psalmus reciteretur. De nona verò, quòd ea ad orationem nobis necessaria sit, id Apostoli ipsi declarauerũt in actis, in quibus est, quòd Petrus & Ioannes ascendebant in tẽplum ad horã orationis nonam. Completo verò iam die, pro iis omnibus, quæ in eo data nobis fuerint, felicitérve nobis euenerint, gratiarũ actio succedat: eorũque quæ vel per cõsensum, aut secùs contra animi sententiam prætermissa fuerit, cõfessio: ac sicubi latens delictũ aliquod admissũ fuerit verbis, operibúsve, aut etiã, corde pro his omnibus oratione adhibita veniam nobis à Deo cõprecabimur. Siquidẽ ad similia peccata iterùm euitanda, valdè vtilis est præteritorum consideratio. Idcircò Dauid dicit: Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilib' vestris compungimini. Tũ autem primis se iã noctis intendentibus tenebris, sequetur petitio, vt quies, quam sumus capturi, inoffensa & ab omni perturbatione ac vitio libera fiat: qua hora etiam necessatiò nonagesimus recitari psalmus debet. De tempore autẽ dimidiæ noctis, quòd id ad orationẽ necessarium sit, traditum nobis est à Paulo & Sila in Actis. Scriptum est enim sic, Circiter autẽ mediã noctem Paulus & Silas laudabant Deum. Atque hoc quidam etiam concentor psalmorum confirmat, sic dicens: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Pòst anteuertendum diluculum est, & ad orationem surgẽdũ, cauendúmque nè dies nos in lectulo dormientes opprimat: & ille imitãdus, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculũ, vt meditarer eloquia tua. Portò ex his omnibus, quæ diximus, statis temporibus, nullũ ab iis prætermitti debet quorum vitæ propositum est, vt quę acturi sunt, omnia ad laudẽ Dei & Christi eius referãt. Atque vtilis etiã, meo quidẽ iudicio, hęc in orationibus, & psalmorũ decantationibus, quę certis temporibus fiunt diuersitas est atque varietas, ob eam causam, quòd in perpetua similitudine & æqualitate rerum animo nescio quo modo torpedo quædam plerunque oboritur atque tædium, eáque re aliud agens, ad futiles & vagas cogitationes aberrat. In vicissitudine autem varietatéque cùm psalmodię, tum singularum horarum orationis, & studium ipsum renouatur, & attentio instauratur.

Matth. 18. Sextæ horæ obseruatio.

Psal. 54.

Psal. 90. Nonæ. Actor. 3.

Vesperarum.

Psal. 4.

Completorij.

Mediæ noctis.

Actor. 16.

Psal 118. Laudum, vel auroræ.

Psal 118.

Ad quid præterea conferat ista horarum varietas & distinctio.

47. Chrysostomvs homilia quinquagesimanona ad populum Antiochenum: Dies lucescit, immò verò ante diem gallus cantauit, & non sicut domi, stertunt serui, ianuæ clausæ, omnes mortuis similes sunt dormientes, mulio tintinabula cõcutit. Illic huiusmodi nihil, sed omnes statim cũ reuerentia somnum deponentes exurgũt, excitante eos prælato, & consistunt, sanctum constituentes chorum, & statim manus extendẽtes, sacros hymnos decantãt. Et post pauca: Neque cithara, neque fistulæ, nec vllum aliud musicum instrumentum talem emittit vocem, qualem audire licet in profunda quiete & solitudine, sanctis cantantibus illis. At & ipsa cantica commoda, & in Deum charitate plena. In noctibus, inquit, extollite manus vestras ad Deũ. Et de nocte vigilauit Spiritus meus ad te Deus, quoniam lux præcepta tua super terrã. Et Dauidica cantica multos mouentia fontes lachrymarum. Quippe cùm cantet dicens: Laborauí in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis stratum meum rigabo. Et iterùm: Quia cinerem tanquàm panem manducabã. Et iterum: Quid est homo, quia innouasti eũ: aut filius hominis, quia reputas eum? Homo vanitati similis factus est, & dies eius sicut vmbra præteunt. &, Nè timueris cùm diues factus fuerit homo, vel cũ multiplicata fuerit gloria domus eius. Et rursùm: Qui habitare facit vnius moris in domo. &, Septiès in die laudaui te super iudicia iustitiæ tuę. Et iterùm: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitię tuę. Facto autẽ die quisque nostrũm alterũ vocat, egressorum rationẽ agit, in forũ educit, assistit magistratui, remiscit, & pœnas metuit. Alius in tabernaculo, ad suum alius opus. Illi verò cùm rursùm matutinas orationes celebrauerint & hymnos, ad scripturarum lectionem conuertũtur. Sunt autem & qui libros transcribere docti, assignatũ quisque sumens habitaculum, semper agit quietem, nugante nemine, quicquam dicente. Tertiam, sextam, nonam, & vespertinas orationes celebrãt. Et in quatuor partes diem dispartiti, dum singulæ partes implentur, psalmodiis & hymnis Deum venerantur.

Horæ actiones pura conscientia apud meliores D. Chrysostomi ætate, sed difficiliores.

48. Hieronymvs in caput sextum Danielis: Tria autem sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua: tertiam horam, sextam, & nonam, ecclesiastica traditio intelligit. Denique tertia hora descendit Spiritus sanctus super Apostolos: Sexta volens Petrus comedere, ad orationem ascendit in cœnaculum. Nona, Petrus & Ioannes pergebant ad templum.

Tertia, sexta, & nona hora orationi consecrata. Daniel. 6.

Psal. 55.

Psal. 6.

Psal. 101.

Psal. 142.

Actor. 2.

Matth. 27. Luce 23.

49. Idem ad Eustochium de custodia virginitatis, epistola vigesimasecunda: Quanquàm Apostolus orare nos sẽper iubeat, & sanctis etiã ipse sit somnus orationi: tamẽ diuisas orãdi horas debemus habere, vt si fortè aliquo fuerimus opere detẽti, ipsum nos ad officium tẽpus admoneat. Horã tertiã, sextam, nonam, diluculum quoquè & vesperã, nemo est qui nesciat. Nec cibi sumãtur, nisi orationepræ-

1. Thessal. 5.

Diuisas horas debemus habere orandi.

præmissa: nec recedatur à mensa, nisi referatur creatori gratia. Noctibus bis térque surgendum, reuoluenda, quæ de scripturis memoriter retinemus. Egredientes de hospitio, armet oratio: regredientibus de platea, oratio occurrat antequam sessio: nec priùs corpusculũ requiescat, quàm anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat crucem.

Horæ canonicas decurtabant fere virgines D. Hieronymi ætate.

Tertia, sexta, & nona hora orationi consecrata. Daniel. 6.

Actor. 2.

Matth. 27. Luce 23.

Psal. 118.

Vespertinæ horæ oratio consecrata.

Exod. 29.

Psal. 140.

Matth. 26. Marc. 14. Luce 22.

Ioh. 18.

Completorij. Psal. 90.

50. Ad eandem in Epiphanio Paulæ matris, epistola vigesimaseptima, de monasteriis virginum, quas illa fundauerat, agens: Manè, hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis medio, per ordinem psalterium cantabant.

51. Aqvisgranense Concilium sub Ludouico Pio Imperatore primo, capite octogesimo vigesimosexto, ex capite decimonono libri primi de officiis ecclesiasticis Isidori: Horam tertiam & sextam & nonam, Daniel & tres pueri supplicationibus deuouerunt, scilicet, vt ab ortu diei in tempus supplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reuerentiam declararent, pariliter à tertia ad sextam, atque indè ad nonam, per patia lucis intertalla ratis dimensionibus terminata, Trinitas ter in die rogata coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quòd Spiritus sanctus hora tertia, hoc est, suo loco & numero & tempore, descendit ad terras, impletutus gratiam, quam Christus promisit. Nam & sexta hora Christus passus, in nonam patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim sacramento legitimis ad precem temporibus, per ternas horas Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur: & si computetur diurna celebritas, per quaternarium vsque in vespertinum officium, hoc est, quater ternis significatur: quia mundus quadrifariò diuisus, in Trinitate saluatur. Siquidem & in nocte stationes & vigiliæ militates, in quatuor partes diuisæ, ternis horarum spatiis secernuntur, vt & in ipsis nocturnis mundialibúsque officiis. Trinitatis mysterium veneretur.

52. Capite centesimo vigesimoseptimo, ex capite vigesimo eiusdem libri Isidori: Vespertinũ diurni finis officium, diurnę & alternæ lucis occasus est, cuius ex veteri testamento solennis celebratio est. Deniquè hoc tempore veterum sacrificia offerri, adoríque altario aromata & thura, mos erat. Testis est hymnidicus ille regio ac sacerdotali perfunctus officio, dicens: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. In nouo quoquè testamento eo tẽpore Dominus & Saluator noster, cœnantibus Apostolis mysterium sui corporis & sanguinis initiò tradidit, vt tempus ipsum sacrificij, vesperum ostenderet seculi. Proindè in honore ac memoria tantorũ sacramentorum, his temporibus adesse nos decet Dei conspectibus, & personare in eius cultibus, orationum nostrarum illi sacrificium offerentes, atque in eius laudibus pariter exultantes. Vesperum autem dominatur à sidere, quod vesper vocatur, & decidente sole exoritur. De quo Propheta dicit: Et vesperum super filios hominum consurgere facis.

Completorij. Psal. 90.

53. Capite centesimo vigesimooctauo, ex vigesimo primo capite Isidori: De Completis autẽ celebrandis, id etiam in patrum inuenitur exemplis. Dauid Propheta dicente: Si ascendero in lectum strati mei, si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inueniam locũ Domino, tabernaculum Deo Iacob. Quis non stupeat, tãtam in Dei amore animi deuotionem, vt somum sibi, sine quo vtique corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum Domino fabricãdum in pectore suo rex & Propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, vt si ipsi locus Domini esse volumus, & tabernaculum eius aut templum cupimus haberi, inquantum possumus, exẽpla sanctorum imitemur, nè de nobis dicatur, quod legitur: Dormiérunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

Psalm. 75.

54. Capite centesimo vigesimonono, ex vigesimotertio capite eiusdem libri secundi Isidori: De matutinorum antiquitate & authoritate, testis est idem Dauid propheta, dicens: In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et alibi: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Diluculo autem proindè oratur, quòd resurrectio Christi celebretur. Matutina autem luce radiante, Dominus & Saluator noster ab inferis resurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Christo occiderat peccatoribus. Siquidem & eo tempore cunctis spes futuræ resurrectionis creditur, cùm iusti & omnes ab hac temporaria morte, quasi à sopore somni resurgentes, euigilabunt.

Matutinæ preces. Psalm. 62. Psalm. 18.

55. Capite centesimo trigesimo, ex vigesimosecundo capite libri primi Isidori: Antiqua est vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus sanctis. Esaias deniquè Propheta exclamat ad Dominum, dicens: De nocte vigilat spiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua sunt super terram. Item Dauid & regio & prophetico sanctificatus vnguento, ità canit: Media nocte surgebã ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Hoc nanque tempore vastator angelus transiès, primogenita Ægyptiorum percussit. Vndè & nos vigilare oportet, nè periculo Ægyptiorum admisceamur. Isdem etiam horis venturum se esse, in Euangelio Saluator asseruit, vndè & ad vigilãdum auditores suos exuscitans, dicit: Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Et si vespertini (inquit) hora venerit, & si media nocte, & si in gallicantu, & inuenerit eos vigilantes, beati sunt serui illi. Itaque & vos estote parati, quia nescitis, qua hora filius hominis venturus est. Siquidem nec verbis solùm docuit vigilias, sed etiam confirmauit exemplo. Nam testatur euangelium, quia erat Iesus pernoctãs in oratione Dei. Paulus quoquè & Silas in custodia publica circa medium noctis orãtes, hymnum audientibus cunctis, vincti dixisse memorantur: vbi repẽtè terræmotu facto, & concussis carceris fundamentis, & ianuæ spõtè apertæ, & omnium vincula sunt soluta. Vndè oportet his horis psallendi, orandíque frequẽtiam nos in sanctis habere officiis, finemque nostrum, vel si aduenerit sub tali actu, expectare secutius. Est autem quoddam genus hæreticorum, superfluas existimãtium sacras vigilias, & spirituali operi infructuosas, dicentium iura temerari diuina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad la-

Nocturnæ preces. Esaiæ 26. Psalm. 118. Exod. 12. Marc. 13. Lucæ 6. Actor. 16.

Hæretici reprehendentes nocturnas preces siue Christianas vigilias.

borem. Qui hæretici Græco sermone Nyctazontes, hoc est, somniculosi vocantur.

56. ET capite centesimo trigesimoprimo: Studeant summoperè canonici prædictas horas vigilantissima cura custodire, & in his diuinum officium humiliter ac deuotè persoluere.

57. VIDE de horis Canonicis plura apud Rabanum libro secundo de institutione Clericorum, capite primo & sequentibus: item apud Rupertū Tuitiensem libro primo de diuinis officiis, capite primo & sequentibus.

58. PSALMO centesimo decimooctauo: Memor fui nocte nominis tui Domine, & custodiui legē tuam. Media nocte surgebam ad cōfitendum tibi super iudicia iustificationis tuę. Speriès in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ.

59. ET quinto: Quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam: Manè adstabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

60. ITEM quinquagesimoquarto: Vesperè, & manè, & meridie narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam.

61. DANIELIS sexto, vt suprà, C. testim. vigesimooctauo.

62. ACTORVM tertio: Petrus autem & Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam.

63. ET capite decimo: Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora, vt oraret circa horam sextam.

64. ITEM capite decimosexto: Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum. Et audiebant eos qui in custodia erant.

VIII.

Cur in orando seduli & assidui esse debemus?

Primùm, ob maximas & infinitas eorum, qui ritè precantur, vtilitates. Deindè, quòd oratio proprium & necessarium sit fidei exercitium. Habet præterea præceptum in diuinis literis[a] passim: neque modò frequentem, sed etiam eximiam plenámque consolationis & suauitatis promissionem. *Dico vobis*, inquit ipsa veritas[b] Christus: *Omnia quæcũque orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniet vobis.* Et rursùm: [c] *Ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis: Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.* Atque iterùm: [a] *Si vos cũ sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quãto magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petẽtibus se?* Talibus quidē dictis, vt rectè colligit Chrysostomus,[e] ac tali spe prouocauit nos ad orādum vniuersorum Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei, precibúsque transigere, maiore studio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ nostræ. Sic enim contigerit semper viuere vitam homine dignam. Hæc ille.

Isidor. de summo bon. li. 3. ca. 7. Aug. ser. 226. & 230. de tẽp. & epi 121. cap. 8. & seq. Item ser. 5. de verb. Dn. Cyp. de orat. Dn. Amb. li. 1. de virginib. & ser. 93. de Nazario & Celso.

a Matt. 26. d. Mar. 13. d. Luc 18. a 11. a b 21. g. Eccl. 18. c 21. a Rom. 12. c Phil. 4. b. Col. 4. a 1. Petr. 4. b 1. Thess. 5. c Eph. 6. c 1. Tim. 5. a Heb. 4. d Iac. 1. a 4. 2. 5. d b. Mar. 11. c Matth. 11. b. 18. c d.

c Luc 11. b Matth. 7. b Ioan. 14. b 15. a 16. d 1. Ioan. 3. d 5. c Psal. 49. c 144. d Prou. 15. d 2. Par. 7. e Eccl. 21. b 32. a 38. a 1. esdr. 4. f g 5. c d 6. a

d Matth. 7. b Luc 11. c

e Lib. de orando Deum. Vide etiam, lib. 2. Item hom. 5. de incomprehensib. Dei natura, & ad populum Antioch. hom. 71. & 79. Greg. hom. 17. in Euang. & in psalmum 6. pœnitentialem.

TESTIMONIA

Oratio remedium est tentationum.

1. ISIDORVS libro tertio de summo bono, capite septimo: Hoc est remediū eius, qui vitiorum tentamentis exæstuat, vt quotiès quolibet tangitur vitio, totiès se ad orationem subdat, quia frequēs oratio vitiorum impugnationem extinguit.

Perseuerantia opus est.

Tamen perseuerantèr intendere oportet animum nostrū orando atque pulsando, quousque importunas desideriorum carnalium suggestiones, quæ nostris obstrepunt sensibus fortissima intentione superemus, ac tam diù insistere, quousque persistēdo vincamus. Nam negligentes orationes, nec ab

Spiritum sanctum aduocat feruēs oratio.

ipso homine impetrare valent quod volunt. Quādo quisque orat, sanctum ad se spiritum aduocat: At vbi aduenerit, confestim tentamenta dæmonū, qui se mentibus humanis immergunt, præsentiam eius ferre non sustinentes effugiunt. Oratio, cordis est, nō labiorum. Neque enim verba deprecatis Deus intendit, sed orantis cor adspicit. Quòd si tacitè cor oret, & vox sileat: quanuis homines lateat, Deū latere nō potest, qui conscientiæ præsens est. Melius est autem cum silentio orare corde sine sono vocis, quàm solis verbis sine intuitu mentis. Nunquàm est sine gemitu orandum. Nam peccatorū recordatio mœrorē gignit. Dum enim oramus, ad memoriā culpam reducimus, & magis tūc reos nos esse cognoscimus. Ideóque cùm Deo assistimus, gemere & flere debemus, reminiscētes quā grauia sunt scelera quæ cōmisimus, quámque dira inferni supplicia quę timemus. Mens qualem se in oratione offert, talem post orationem se cōseruet. Nam nihil proficit oratio, si denuò committitur, vndè iam iterùm venia postuletur. Ille enim precis desideratum effectum sine dubio percipit, qui quod orando ablui postulat, delinquendo nō iterat.

Cum gemitu orandum.

Alienæ curæ & cogitationes ascendūt.

iterat. Mens nostra cælestis est, & tūc orando Deū benè contẽplatur, quādo nullis terrenis curis aut errorib[b] impeditur. Apta est enim ad bonū in sua natura, in aliena verò turbatur. Pura est oratio, quā in suo tempore seculi non interueniunt curę: longè autē est à Deo animus, qui in oratione cogitationibus seculi fuerit occupatus. Tunc ergò veraciter oramus, quando aliūdè non cogitamus. Sed valdè pauci sunt qui tales orationes habeant. Et licèt in quibusdam sint, difficile tamē est vt semper sint. Mens quæ ante orationem vacans à Deo, in illicitis cogitationibus occupatur, dum in orationē venerit, cōsestim illi imagines rerum, quas nupèr cogitauit, occurrunt, aditúmque precis obstruūt, ne se mens libera ad cæleste desideriū erigat. Purgandus est itaque primùm animus, atque à temporalium rerum cogitationibus segregandus, vt pura acies cordis ad Deum verè & simpliciter dirigatur. Nam reuerà tunc impetranda diuina munera credimus: quando simplici affectu assistimus, cùm oramus. Multis modis interrumpitur orationis intentio, dum se per incutiam vana mundi ingerunt in cuiuscunque orantis animo. Tunc autē diabolus magis cogitationes curatū secularių hūmanis mētibus ingerit, quando oranté adspexerit.

Vtrum orationes nostras impedire conetur.

Similia habet Gregor. lib. 10. Moralių cap. 27. & 28.

Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quisq; valeat postulata: hoc est, si aut quisq; adhuc mala cōmittit, aut si delinquenti sibi debita nō dimittit. Quod geminum malum dum quisque à semetipso absterserit: protinùs secut[a] studio orationis incumbit, & ad ea quæ impetrare precibus cupit, mentem liberè erigit. Qui læditur, nō desistat orare pro se lędētibus: alioquin iuxta Domini sententiā peccat, qui pro inimicis non erat. Sicut nullum proficit in vulnere medicamentum, si adhuc ferrū in eo sit: ità nihil proficit oratio illius, cuius adhuc dolor in mente, vel odiū manet in pectore.

Matth. 5.

Fidentia impetrandi adsit.

Tāctus debet esse orantis erga Deū affectus, vt non desperet precis effectum. Inaniter autem oramus, si spei fiduciam non habemus. Petat ergò, vt Apostolus ait, vnusquisq; in fide nihil dubitans: nā qui dubitat, similis est vndæ maris, quæ à vento fertur atque dispergitur. Diffidentia nascitur impetrādi orata, si se adhuc animus sentiat circa peccandi affectionem versari. Non enim potest habere precis certam fiduciam: qui adhuc in præceptis Dei pigritat, & peccandi recordatione delectatur. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat, accipere nō meretur, nec impetrat ab illo bonū quod poscit, cuius legi nō obedit. Si enim id quod Deus præcepit, facimus: id quod petimus, sine dubio obtinemus. Nam sicut scriptum est, Qui auertit aurem suam nè audiat legem, oratio eius execrabilis erit. Multùm apud Deum vtraque sibi necessariò commendatur, vt oratione operatio, & opere fulciatur oratio. Vndè etiam Hieremias ait: Leuemus corda nostra cum manibus ad Deū. Cor enim cum manibus leuat, qui orationē cum opere subleuat. Nam quicunque orat & non operatur, cor leuat, & manus non leuat. Quisquis verò operatur, & non orat, leuat manus, & cor nō leuat. Sed quia operari necesse est & orare, bene iuxta vtrunque dictum est, Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum, nè de negligentia mādatorum corde repræhendamur, dum salutem nostram obtinere aut sola oratione, aut sola operatione contēdimus. Postquàm bonum opus agimus, lachrymæ orationū fundantur, vt meritum actionis humilitas impetret precis. Culpabiliter manus ad Deum expandit, qui facta sua orando iactanter prodit, sicut Pharisæus in templo iactātèr orabat, seque magis quàm Deū de operibus iustis laudari volebat. Quorundam oratio in peccatum conuertitur, sicut de Iuda proditore scribitur. Qui enim iactanter orat, laudem appetēdo humanam, non solùm eius oratio non delet peccatum, sed etiam ipsa vertitur in peccatum. Sic Iudæi & Hæretici qui licet ieiunare & orare videantur, eorum tamen oratio non delet peccatum, nec ad purgationis proficit meritum, sed mutatur potiùs in peccatum. Ideò interdùm oratio electorum in pressuris eorum differtur, vt impiorum peruersitas augeatur. Verùm dum iusti temporaliter audiuntur, pro eorum fit salute, qui eos affligunt: vt dum illis temporali remedio subuenitur, prauorū oculi ad conuersionem aperiantur. Vndè & trium puerorum frigidus ignis fuit, vt Nabuchodonosor Deum verum agnosceret. Sicut & Propheta in psalmis ait: Propter inimicos meos eripe me. Proindè tardiùs exaudiuntur quorundam orationes, vt dum differuntur, fortiùs excitati, maioribus præmiis cumulentur, exemplo pruinarum & repressione messium, in quibus quanto tardiùs sata semina exeunt, tanto ad frugem cumulatiùs crescunt. Quotiès orantes non citò exaudimur, nostra nobis facta in oculis proponamus, vt hoc ipsū quod differtur, diuinę reputetur iustitiæ & culpæ nostræ. Interdū, quòd perseueranter orantes, non citò exaudimur, vtilitatis nostræ est, non aduersitatis. sæpè enim multos Deus non exaudit ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem. Multi orantes non exauduntur, quia prouidendo illis Deus meliora quàm petunt, reseruat, sicut cōtingere solet paruulis, qui nè in scholis vapulēt, Deum exorant: sed nō datur illis postulationis effectus, quia impeditur talis auditio ad profectum. Non aliter quibusdam contingit electis. Deprecantur enim Deum pro nōnullis vitæ huiuș commodis vel aduersis. Prouidentia verò diuina tēporaliter eorum desiderio minimè consulit: quia meliora illis in æternum promittit. Oratio priuatis locis opportunis funditur, magisque obtentum impetrat, dū Deo tantùm teste depromitur. Proprium autem hypocritarū est, offerre se in oratione videntibus, quorum fructus est non Deo placere, sed gloriam ab hominibus comparare. Nō in multiloquio exaudiuntur homines à Deo, quasi plurimis eū verbis conentur inflectere. Neque enim cōciliat eum multiplex orantis sermo, sed pura sinceràque orationis intentio. Bonum est, corde semper orare: bonū etiam, & sono vocis Deū spiritalibus hymnis glorificare. Nihil est, sola voce canere sine cordis intentione: sed sicut ait Apostolus, Cantātes in cordibus vestris, hoc est, non solùm voce, sed & corde psallentes. Vndè & alibi: Psallā spiritu, psallam mente. Sicut orationibus regimur, ità psalmorum studiis delectamur. Psallēdi enim vtilitas tristia corda consolatur, gratiores mentes facit, fastidiosos oblectat, inertes excitat, peccatores ad lamenta inuitat. Nam quanuis dura sint carnaliū corda, statim vt psalmi dulcedo intonuerit, ad affectum pietatis animum eorū inflectit. Dum Chri-

Tardiùs exaudiantur.

Psal. 108.

Iactantia cuiuslando in oratione.

Daniel. 3.

Psal. 68.

Cur quidam

Orare in abscondito.

Matth. 6.

Oratio vocalis.

Ephes. 1. Cor. 14.

Psallendi vtilitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stianum non vocis modulatio, sed tantùm verba diuina, quę ibi dicuntur, debeant commouere: nescio tamen quo pacto modulatione canētis maior nascitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus suauitate cōmoti, sua crimina plangunt, atque ex ea parte magis flectūtur ad lachrymas, ex qua psallentis insonuerit dulcedo suauissima. Oratio in præsenti tantùm vita pro remedio peccatorum effunditur: psalmorum autem decantario perpetuam Dei laudem demonstrat in gloriam sempiternam, sicut scriptum est. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Cuius operis ministerium quicunque fideliter intentáque mente exequitur, quodammodò angelis sociatur.

Pſal. 83.

Oratio iusti clauis est cæli.

2. AVGVSTINVS sermone ducentesimo vigesimosexto de tempore. Oratio iusti, clauis est cæli. Ascendit precatio, & descendit Dei miseratio. Licèt alta sit terra, altum cælum, audit tamen Deus hominis linguam, si mundam habeat conscientiam.

Ieiunio adesse debet oratio.

3. IDEM sermone ducentesimo trigesimo de tempore. Oratio refectio est ieiuniorum, aduocat gratiam Spiritus sancti. Oratio duritiam cordis mollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine oratione non potest animam perfectè nutrire. Quid autem oratio, &c. vt suprà quæstione præcedenti, A. testimonio tertio.

Matth. 6.

4. ET epistola centesima vigesimaprima ad Probam, capite octauo. Propter hanc adipiscendā vitā beatam, ipsa vera vita beata nos orare docuit non in multiloquio, tanquàm eò fiat, vt exaudiamur, quo loquaciores sumus, cùm eū oremus, qui nouit, sicut ipse Dominus ait, quid nobis necessarium sit, priusquàm peramus ab eo. Vndè mirum videri potest, quanuis multiloquiū prohibuerit, cur nos sic orare adhortatus sit, qui nouit quid nobis necessarium sit priusquàm petamus ab eo, vt diceret. Oportet semper orare, & non deficere, viduæ cuiusdam proposito exemplo, quę de suo aduersario cupiēs vindicari, iudicem iniquum sæpè interpellando flexit ad audiendum, nō iustitia nec misericordia permotum, sed tædio superatum: vt hinc admoneremur, quanto certiùs nos exaudiat misericors & iustus Dominus Deus sine intermissione orantes, quando illa nec ab iniquo & impio iudice potuit assidua interpellatione contemni: & quàm libens atque placatus bona desideria impleat eorum, à quibus aliena peccata nouit ignosci, si quò cupiebat illa peruenit, quæ voluit vindicari. Ille quoque, cui amicus de via venerat, nec quod ei apponeret habebat, ab amico sibi tres panes cupiens commodari, quibus fortasse ipsa Trinitas vnius substantię figurata est, iam cū suis seruis dormientem petitor instantissimus & molestissimus excitauit, vt daret ei quantos volebat, magis & ipse vitādo rędium quàm benenolentiā cogitando: vt hinc intelligeremus, si dare cogitur, qui cùm dormiat, à petente excitatur inuitus: quanto det benigniùs, qui nec dormire nouit, & dormientes nos excitat vt petamus. Hinc est & illud. Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & quærēs, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, à quo filius suus panem petit, nunquid lapidē porrigit ei? Aut si piscem petit, nunquid serpentē porrigit illi? Aut si ouum petit, nunquid porrigit ei scorpium? Si ergò vos, cùm sitis mali, nōstis bona data dare filius vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit bona petentibus se? Cùm ergò secūdùm tria illa, quæ commendat Apostolus, fides figuificetur in pisce, vel propter aquā baptismi, vel quòd in huius seculi fluctibus integra est: cui cōtrarius est ille serpens, qui vt non crederetur Deo, venenosa fraude persuasit. Spes in ouo, quia vita pulli nondum est, sed futura est: nec iam videtur, sed adhuc speratur: Spes enim quæ videtur, nō est spes: cui contrarius est scorpius, quoniam qui sperat æternam vitam, quę retrò sunt obliuiscitur, & in anteriora se extendit: cui noxium est retrò respicere: scorpius autem ex ea parte cauendus est, qua venenatam & aculeatam caudam retrorsùm habet. Charitas, in pane. Maior enim horum charitas, & in cibis vtique vincit cætera panis vtilitas: cui contrarius est lapis, quoniam dura corda respuunt charitatē. Siue aliud aliquid congruentiùs ista significent, tamen qui nouit bona data dare filiis suis, petere nos & quærere & pulsare compellit. Quod quare faciat, qui nouit quid nobis necessarium sit priusquàm petamus ab eo, mouere animum potest, nisi intelligamus quòd Dominus & Deus noster non voluntatem nostram sibi velit innotescere, quam non potest ignorare: sed exerceri in orationibus desiderium nostrū, quō possimus capere, quod præparat dare. Illud enim valdè magnum est, sed nos ad accipiendū parui & angusti sumus. Ideò nobis dicitur. Dilatamini, ne fitis iugum ducentes cum infidelibus. Tāto quippe illud quod valdè magnū est, quod nec oculus vidit, quia non est color: nec auris audiuit, quia non est sonus: nec in cor hominis ascendit, quia cor hominis illuc debet ascendere, sumemus capaciùs, quāto id & fideliùs credimus, & speramus firmius, & desideramus ardentiùs.

An repugnet semper orare, & in oratione multiloquium esse. Luc. 18.

Explicatio parabolæ de iniquo iudice.

Luc. 11. De amico dormiente, & tribus panibus.

Matth. 7. Luc. 11.

De pane, pisce & ouo.

Rom. 8. Philip. 3.

1. Cor. 13.

Cur Deus orari velit, quum mens nō ignoret quæ sint nobis necessaria.

2. Cor. 4.

1. Cor. 2.

Cor vobis oramus ligare certis huius intervallis.

5. CAPITE nono. In ipsa ergò fide, & spe, & charitate continuato desiderio semper oramus. Sed ideò per certa interualla horarū, & temporū etiam verbis rogamus Deū, vt illis rerum signis nosipsos admoneamus: quantūmque in hoc desiderio profecerimus, nobisipsis innotescamus, & ad hoc agēdum nosipsos acriùs excitemus. Dignior enim sequetur effectus, quem feruentior præcedit affectus. Ac per hoc & quod ait Apostolus. Sine intermissione orate: quid est aliud, quàm beatam vitā, quæ nulla nisi æterna est, ab eo qui solus eam dare potest, sine intermissione desiderare? Sēper ergò hanc à Domino Deo desideremus, & oremus semper. Sed ideò ab aliis curis atque negociis, quibus ipsum desiderium quodammodò tepescit, certis horis ad negociū orandi mentem reuocamus: verbis orationis nosipsos admonētes in id, quod desideramus, intendere: ne quod tepescere cœperat, omninò frigescat, & penitùs extinguatur, nisi crebriùs inflammetur. Vnde & illud quod idē Apostolus ait: Postulationes vestrę innotescant apud Deum: non sic accipiendum est tanquàm Deo innotescant, qui eas & antequàm essent vtique nouerat, sed nobis innotescam apud Deum per tolerantiam, non apud homines per iactantiam. Aut fortè etiā innotescant angelis, qui sunt apud Deū, vt quodammodò eas offerant Deo, & de his consulant

1. Thess. 5.

Coloss. 4.

Angeli offerūt orationes nostras Deo.

sulant, & quod eo iubēte implendum esse cognouerint, sicut oportere: ibi cognouerint, hoc nobis vel euidenter, vel latenter apportent. Dixit enim angelus homini: Et nunc quando orabas tu & Sara, ego obtuli orationem vestram in conspectu claritatis Dei.

Iud. 12.

Orare in multiloquio, & diu orare, non idem valent. Luc. 6. & 22.

6. CAPITE decimo: Quæ cùm ita sint, etiam cū diù orare vacat, id est, cùm alia bonarum & necessariarum actionum non impediuntur officia, quāuis & in eis, vt dixi, desiderio illo semper orādum sit, non est improbum nec inutile. Neque enim, vt nonnulli putant, hoc est orare in multiloquio, si diutiùs oretur. Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipso Domino scriptum est, quòd pernoctauerit in orando, & quòd prolixiùs orauerit: vbi quid aliud quàm nobis præbebat exemplum, in tempore precator opportunus, cum Patre exauditor æternus? Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas & raptim quodammodò iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm necessaria est, productiores moras euanescat atque hebetetur intētio. Ac per hoc etiam ipsi satis ostendunt, hanc intentionem, sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ità si perduerauerit, non citò esse rumpendam. Absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intētio. Nam multum loqui, est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. Multum autem precari, est ad eum quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerunque hoc negocium plūs gemitibus quàm sermonibus agitur, plūs fletu quàm affatu. Ponit autem lachrymas nostras in conspectu suo, & gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per verbum condidit, & humana verba non quærit.

Orationes incuriosæ.

Multum loqui & multū precari, quomodo differant.

Pſal. 55. & 37.

7. CAPITE vndecimo: Nobis ergò verba necessaria sunt, quibus commoneamur, & inspiciamus quid petamus, non quibus Dominum seu docendum seu flectendum esse credamus. Cùm ergò dicimus, Sanctificetur nomē tuum: nosipsos admonemus desiderare, vt nomē eius quod semper sanctū est etiam apud homines sanctū habeatur, hoc est, non contēnatur, quod nō Deo, sed hominibus prodest. Et in eo quod dicimus, Adueniat regnū tuum, quod, seu velimus, seu nolimus, vtique veniet: desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, vt nobis veniat, atque nos in eo regnare mereamur. Cùm dicimus, Fiat volūtas tua sicut in cælo & in terra: nobis ab illo precamur ipsam obedientiam, vt sic in nobis fiat voluntas eius, quēadmodùm fit in cęlestibus ab angelis eius. Cùm dicimus, Panem nostrū quotidianum da nobis hodiè: per id quod dicitur, Hodiè, significatur, hoc tempore: vbi vel illam sufficientiam petimus: à parte quæ excellit, id est, nomine panis totam significātes, vel sacramentū fidelium, quod in hoc tempore necessarium est, non tamen ad huius temporis, sed ad illam æternam felicitatem affequendam. Cùm dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: nos admonemus & quid petamus, & quid faciamus, vt accipere mereamur. Cùm dicimus, Ne nos inferas in tentationē: nos admonemus hoc petere, nè deserti eius adiutorio, alicui tētationi vel cōsentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Cùm dicimus, Libera nos à malo: nos admonemus cogitare nondùm nos esse in eo bono, vbi nullum patiemur malū. Et hoc quidem vltimum, quod in Dominica oratione positum est, tam latè, támque euidenter, & manifestè patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lachrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc immoretur, ad hoc terminet orationem. His enim verbis res ipsas memoriæ nostræ commendari oportebat.

Luc. 11. Omnis ergò petitio & Orationis Dominicæ repetitio.

Septima.

8. CAPITE duodecimo: Nā quamlibet alia verba dicamus, quæ effectus orantis vel præcedendo formet vt clareat, vel cōsequendo attendit vt crescat, nihil aliud discimus, quā quod in ista Dominica oratione positum est, si rectè & congruenter oramus. Quisquis autem id dicit, quod ad istam Euangelicam precem pertinere non possit, etiam si non illicitè orat, carnaliter orat: quod nescio quemadmodùm nō dicatur illicitè, quandoquidē spiritu renatos nō nisi spiritaliter decet orare. Qui enim dicit, verbi gratia: Clarificare in omnibus gētibus, sicut clarificatus es in nobis, & propheтę tui fideles inueniantur: quid aliud dicit, quàm, Sāctificetur nomen tuum? Qui dicit, Deus virtutū conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus: quid aliud dicit, quàm, Veniat regnum tuum? Qui dicit, Itinera mea dirige secundùm verbum tuum, & ne dominetur meī omnis iniquitas: quid aliud dicit, quàm, Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra? Qui dicit, Paupertatem & diuitias ne dederis mihi: quid aliud dicit, quā, Panem nostrū quotidianū da nobis hodiè? Qui dicit, Memento Domine Dauid & omnis mānuetudinis eius: aut, Domine, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuētibus mihi mala, quid aliud dicit, quàm, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Qui dicit, Aufer à me concupiscentias ventris, & desideriū concubitus ne apprænendat me: quid aliud dicit, quàm, Nè nos inferas in tentationē? Qui dicit, Erue me de inimicis meis Deus, & ab insurgēntibus super me libera me: quid aliud dicit, quàm, Libera nos à malo? Et si per omnia precationum sanctarum verba discurras, quantùm existimo, nihil inuenies quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Vndè liberū est, aliis atque aliis verbis, eadem tamen in orando dicere, sed non debet esse liberum alia dicere. Hæc & pro nobis, & pro nostris, & pro alienis, atque pro ipsis inimicis sine fluctu dubitationis orāda sunt: quanuis alius pro isto, alius pro illo, sicut se habent propinquitates vel lōginquitates necessitudinum, in corde orantis oriatur aut extollat affectus. Qui autē dicit in oratione verbi gratia: Domine, multiplica diuitias meas: aut da mihi tantas quantas illi vel illi dedisti, aut, honores meos auge: aut, fac me in hoc seculo prępotentem atque clarēm: vel si quid huiusmodi est, & hæc dicit, eorum habens concupiscentiam, non id attendens, vt ex his secūdùm Deum prosit hominibus: puto eum non inuenire in oratione Dominica, quò possit hęc vota coaptare. Quamobrē pudeat saltem petere, quæ non pudet cupere: aut si & hoc pudet, sed cupiditas vincit: quāto melius hoc petitur, vt etiam ab isto cupiditatis malo liberet, cui dicimus, Libera nos à malo?

Quæcunque postulanda sunt à Deo, oratione Dominica continentur.

Ad primā petitionem cuiusmodi preces referantur. Eccl. 36.

Ad secundam. Pſal. 79

Ad tertiam. Pſal. 118.

Ad quartam. Prouer. 30.

Ad quintam. Pſal. 131. Pſal. 7.

Ad sextam. Eccl. 23.

Ad septimam. Pſal. 58.

Non sunt aliæ postulandæ, quanuis aliis atque aliis verbis vti liceat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impetrare quod petitur nō est semper salutare. Num.11.

1.Reg.8.

Iob 1.& 2.

Luc.8.

Rom.8.

Matth.26.

Rom.5.

Deus monet vt petamus. Matth.7.

Luc.18.

Luc.11.

Cur differat dare nonnunquam.

9. CAPITE decimoquarto: Nonnulli impatiē-tibus Dominus Deus, quod petebant, cōcessit iratus, sicut contrà Apostolo negauit propitius. Nam legimus, Israēlitę quid & quomodò rogauerint & acceperint: sed expleta concupiscentia, impatientia est grauiter castigata. Dedit & regem petentibus secundùm cor eorum, sicut scriptum est, non secundùm cor suum. Dedit etiam quod diabolus postulauit, vt probandus eius famulus tentaretur. Exaudiuit rogantes & immundos spiritus, vt in multos sues legio dęmonum mitteretur. Hęc scripta sunt, nè fortè se quisque magni pendat, si fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plùs prosit: aut se abiiciat, & de diuina erga se miseratione desperet, si non exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiendo affligatur atrociùs, vel à prosperitate corruptus penitùs euertatur. In talibus ergò, quid oremus sicut oportet, nescimus. Vndè si aliquid contrà, quàm oramus, acciderit: patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potiùs oportuisse, quod Dei, non quod nostra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. Nam & huiusmodi exemplum præbuit nobis ille mediator, qui cùm dixisset: Pater, si fieri potest, trāseat à me calix iste: humanam in se voluntatem ex hominis susceptione trā-formans, continuò subiecit: Verùm nō quod ego volo, sed quod tu vis pater. Vndè non immeritò per vnius obedientiam iusti constituuntur multi.

10. IDEM Augustinus sermone quinto de verbis Domini: Si vis habere iustitiā, esto mendicus Dei, qui re paulò antè ex Euangelio, vt peteres, quæreres, pulsares, monebat. Medicum suum sciebat, & ecce paterfamilias & magnus diues, diuitiarum scilicet spiritalium, & æternarum, hortatur, & dicit tibi: Pete, quære, pulsa. Qui petit, accipit: quærens inuenit, pulsanti aperietur. Hortatur vt petas: negabit quod petis? Attende à contrario similitudinem vel comparationē, de illo diuite iniquo, hortantem nos ad orationem, quando ait Dominus: Erat quidam iudex in ciuitate, qui nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur. Quędam vidua interpellabat eum quotidiè, & dicebat: Vindica me. Nolebat ille per tempus. Illa interpellare non desinebat: & fecit tædio, quod nolebat beneficio. Sic enim à cōtrario nos admonuit vt petamus. Venit, inquit, ad amicum suum, cui hospes venerat, & cœpit pulsare & dicere. Hospes mihi venit, cōmoda mihi tres panes: respōdit ille, Iam requiesco, & mecum serui mei requiescunt. Ille non cessat, adstat, instat, pulsat, & tanquā amicus ab amico mendicat. Et quid ait? Dico vobis, quia surgit, & non propter amicitiam eius, sed propter improbitatem dat illi quantos voluerit. Non propter amicitiam, quia amicus eius sit, sed propter improbitatem. Quid est, propter improbitatem? Quia pulsare non destitit, quia & cùm esset negatū, non se auertit. Illc qui nolebat dare, quod petebatur fecit, quia ille in petendo non defecit. Quanto magis dabit Deus bon⁹, qui nos hortatur vt petam⁹: cui displicer, si non petamus: sed cùm aliquando tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diù desiderata dulciùs obtinentur, citò autem data vilescunt: Pete, quære, insta. Petendo & quærendo crescis vt capias. Seruat tibi Deus quod non vult citò dare, vt & tu discas magna magnè desiderare. Inde oportet semper orare, & non deficere. Sed petitur & à nobis: mendici enim Dei sumus: Vt agnoscat ille mendicos suos, agnoscamus nos nostros.

Sumus Dei mendici.

11. CYPRIANVS de oratione Dominica: Cùm Christum habeamus apud Patrem aduocatū pro peccatis nostris: quando peccatores pro delictis nostris petim⁹, aduocati nostri verba promamus. Nam cùm dicat, quia quodcunque petierimus à patre in nomine eius dabit nobis: quanto efficaciùs impetramus, quod petimus in Christi nomine, si petamus ipsius oratione? Sit autem orantibus sermo & precatio cum disciplina, quietem cōtinens & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare: placendum est diuinis oculis & habitu corporis, & modo vocis. Et post pauca: Qualia autem sunt, fratres dilectissimi, orationis Dominicæ sacramenta: quàm multa, quàm magna, breuiter in sermone collecta, sed in virtute spiritaliter copiosa? vt nihil omninò prætermissum sit, quod nō in precibus atque orationibus nostris cælestis doctrinæ compendio comprehendatur. Ibidēm: Nec verbis tantùm, sed & factis Dominus orare nos docuit, ipse orans frequenter & deprecans, & quid facere nos oporteret, exempli sui contestatione demonstrans, sicut scriptum est: Ipse autem fuit secedens in solitudinem, & adorans. Et iterùm: Exiuit in montem orare, & fuit pernoctās in oratione Dei. Quòd si ille orabat qui sine peccato erat, quāto magis peccatores oportet orare? Et si ille per totā noctem iugiter vigilans cōtinuis precibus orabat: quāto nos magis in frequentāda oratione debemus nocte vigilare? Orabat autem Dominus, & rogabat nō pro se: quid enim pro se Christus innocens precaretur? sed pro delictis nostris, sicut & ipse declarat, cùm dicit ad Petrum: Ecce Satanas expetiuit, vt vos vexaret quomodò triticum: ego autem rogaui pro te, nè deficiat fides tua. Et postmodum pro omnibus patrem deprecatur, dicens: Non pro his autem rogo solis, sed & pro illis qui crediturī sunt per verbum ipsorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint. Magna Domini propter salutem nostram benignitas pariter & pietas, vt non contētus quod nos sanguine suo redimeret, adhuc pro nobis amplius & rogaret. Quando autē stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tunc animus, quàm id solum cogitet quod precatur. Ideò & sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat fratrum mentes, dicendo: Sursum corda, vt dum respondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei, tēpore orationis adire patiatur: obrepit enim frequenter, & penetrat, & subtiliter fallens, preces nostras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce, quando intentione syncera Dominum debeat non vocis sonus, sed animus & sensus orate. Quæ autem segnitia est, alienari & rapi ineptis cogitationibus & prophanis, cùm Dominum deprecaris, quasi sit orationi aliud quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loqueris? Quomodo te auditi à Deo postulas,

Quantam cura habeāt apud Deum patrem oratio Dominica. Ioan.16.

Cant.5.

Col.4.

Orationi operi bona iungenda sunt.

Matth.5. & 7.

Tob.12.

Adiut.10.

Merita nostri operis. Tob.12.

Oratio fit frequens.

Psal.118.

Matth.26. Quibus horis nocturnis orādum.

Exemplo filii ad orandum Saluator noster excitauit.

Marc.1. Luc.6.

Symboli quotidiana recitatio.

stulas, cùm te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui cùm rogas, quando tu ipse memor tui non sis? Hoc est, ab hoste in totum non cauere: hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei negligentia orationis offendere: hoc est, vigilare oculis & corde dormite, cùm debeat Christianus, & cùm dormit oculis, corde vigilare sicut scriptum est ex persona Ecclesiæ loquentis in Cantico Canticorū: Ego dormio, & cor meum vigilat. Quapropter solicitè & caute Apostolus admonet, dicens: Instate orationi, vigilantes in ea: docens scilicet & ostendens, eos impetrare quod postulant de Deo posse, quos Deus videat in oratione vigilare. Orantes autem, nō infructuosis, nec nudis precibus ad Deum veniant, inefficax petitio est, cùm precatur Deum sterilis oratio. Nam cùm omnis arbor non faciens fructum, excidatur & in ignem mittatur: vtique & sermo non habens fructum, promereri Deum non potest, qui nulla est operatione fœcundus. Et ideò scriptura diuina instruit, dicens: Bona est oratio cū ieiunio & eleemosyna. Nam qui in die iudicij prę-mium pro operibus & eleemosynis redditurus est, hodiè quoque ad orationem cum operatione venienti benignus auditor est. Sic denique Cornelius Centurio cùm oraret, meruit audiri: Fuit faciens multas eleemosynas in plebem, & semper orans Deum: huic circa horam nonam oranti adstitit angelus, testimonium reddens sui operis, & dicens: Corneli, orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt ad memoriam coram Deo. Citò orationes ad Deum ascendunt, quas ad Deum merita nostri operis imponunt. Sic & Raphel angelus Tobiæ orāti semper, & semper operanti, testis fuit, dicens: Opera Dei reuelare & confiteri, honorificum est. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis vestræ in cōspectum claritatis Dei.

Vis orationis operibus bonis contecta. Tobiæ 12.

12. AMBROSIVS libro tertio de virginibus: Oratio quoque nos Deo crebra commēdet. Si enim Propheta dicit, Septies in die laudem dixi tibi: qui regni erat necessitatibus occupatus, quid nos facere oportet qui legimus, Vigilate & orate, nè intretis in tentationem? Certè solennes orationes cum gratiarum actione sunt deferendæ, cùm è somno surgimus, cùm prodimus, cùm cibum paramus sumere, cum sumpserimus, & hora incensi, cùm denique cubitum pergimus. Sed etiam in ipso cubili volo psalmos cum oratione Dominica frequenti contexas vice, vel cum euigilauerit, vel antequàm corpus sopor irriget, vt te in ipso quietis exordio rerum secularium cura liberam, diuina meditātem somnus inueniat. Denique etiam ille philosophiæ ipsius qui nomen inuenit, quotidie priusquàm cubitum iret, tibicinem iubebat molliora canere, vt anxia curis secularibus corda mulceret. Sed ille, sicut is qui latere lauat, secularia secularibus frustrà cupiebat abolere. Magis enim se oblinebat luto, qui remedium à voluptate quærebat. Nos autē terrenorum vitiorū colluuione deterſa, ab omni inquinamento carnis mentium interna mundemus. Symbolum quoquè specialiter debemus, tanquàm nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidiè recensere. Quò etiam, cùm horremus aliquid, animo recurrendum est. Quando enim sine militię sacramento miles in tentorio, bellator in prælio?

13. IDEM in sermone nonagesimotertio in natali sanctorum martyrū Nazarij & Celsi, (qui aliis est nonagesimus secundus:) Oratio quæ castitatis, iustitiæ, eleemosynarum operibus adiuuatur, excedit mundum, penetrat paradisum, euolat vsque ad ipsum summæ maiestatis, angelo conferente, conspectum, sicut quodam loco vox testatur angelica: Et cùm tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei. Beata anima charissimi, cuius votum, cuius compunctionis incensum, cuius supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebræ fœtore pollutum, nulla sæuitia cruentū, nulla odij simultate maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vsque ad Dei vultum per cælestium nunciorum defertur obsequia.

Tobiæ 12.

14. MATTHÆI vigesimosexto: Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.

15. MARCI decimotertio: Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

16. LVCÆ decimooctauo: Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere, dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multum tēpus. Post hęc autem dixit intra se: Etsi Deum nō timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, nè in nouissimo veniēs fugillet me. Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem nō faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

17. ET cap. 11. Quis vestrùm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, cōmoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponā ante illum: & ille deintùs respondens, dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi. Et si ille perseuerauerit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi, surgens eò quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nūquid lapidem dabit illi? Aut piscem: nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nūquid porriget illi scorpionem? Si ergò vos, cùm sitis mali, nōstis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

18. ITEM cap. 21. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quę futura sunt, & stare ante filium hominis.

19. ECCLESIASTICI 18. Non impediaris orare semper, & nè veréris vsque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.

20. ET vigesimoprimo: Fili, peccāstiⁿō adiicias iterùm: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21. AD Romanos duodecimo: Orationi instantes.
22. AD Philippēses quarto. Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescāt apud Deum.
23. AD Colossenses quarto: Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, (propter quod etiam vinctus sum) vt manifestem illud ità, vt oportet me loqui.
24. PRIORIS Petri quarto: Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.
25. PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Sine intermissione orate. In omnibus gratias agite. Hęc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.
26. AD Ephesios sexto: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, (quod est verbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tępore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis: & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Euangelij.
27. PRIORIS ad Timotheum quinto: Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deū, & instet obsecrationibus & orationibus nocte & die.
28. AD Hebræos quarto: Adeamus ergò cùm fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.
29. IACOBI primo: Si quis autem vestrùm indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circunfertur. Non ergò æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.
30. CAPITE quarto: Non habetis, propter quòd non postulatis. Petitis, & non accipitis, eò quòd male petatis, vt in concupiscentiis vestris insumatis.
31. ET capite quinto: Cōfitemini ergò alterutrùm peccata vestra: & orate pro inuicem, vt saluemini: Multùm enim valet deprecatio iusti assidua. Helias homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt non plueret super terram, & nō pluit annos tres & menses sex. Et rursùm orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.
32. MARCI vndecimo: Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersùs aliquē: vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.
33. MATTHÆI vigesimoprimo: Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.
34. ET capite decimooctauo: Si duo ex vobis cōsenserint super terram, de omni re quamcūque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est. Et paulò pòst: Serue nequam, omne debitum dimisit tibi, quoniam rogâsti me: nónne ergò, &c.
35. LVCÆ vndecimo: vt suprà testim. decimoseptimo, vt in textu.
36. MATTHÆI septimo: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergò vos, cùm sitis mali, nóstis bona data dare filiis vestris: quāto magis pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se?
37. IOANNIS decimoquarto: Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.
38. ET capite decimoquinto: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.
39. ITEM capite decimosexto: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt gaudium vestrum sit plenum.
40. PRIMÆ Ioānis tertio: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.
41. ET capite quinto: Et hæc est fiducia quam habemus ad eum: Quia quodcunque petierimus secundùm voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.
42. PSALMO quadragesimonono: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis: & eruam te, & honorificabis me.
43. ET centesimo quadragesimoquarto: Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.
44. PROVERBIORVM decimoquinto: Lōgè est Dominus ab impiis, & orationes iustorū exaudiet.
45. SECVNDI Paralipomenon septimo: Compleuísque Salomon domum Domini, & domū regis, & omnia quæ dispōsuerat in corde suo vt faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificij. Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ vt deuotet terram, & misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius qui in loco isto orauerit. Elegi enim, & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternū, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus, &c.

46. Ec-

46. ECCLESIASTICI secundo: Respicite filij nationes hominum: & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est.
47. ET capite tertio: Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.
48. ITEM capite trigesimooctauo: Fili, in tua infirmitate nè despicias teipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.
49. LEVITICI quarto: Adipem verò adolebit suprà, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabítque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino, rogabítq; pro eo, & dimittetur ei. Omnem quoq; adipē auferēs, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabítque pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.
50. Et capite quinto: Alterū verò in holocaustum adolebit, vt fieri solet: rogabítque pro eo sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei. Ipsumque quod intulit damni restituet, quintam partem ponet suprà tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.
51. CAPITE sexto: Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciēdo peccauit.
52. MATTHÆI septimo.
53. LVCÆ vndecimo, vt suprà testim. trigesimosexto, & decimoseptimo.

Oratio lumē est animæ.

60. CHRYSOSTOMVS lib. 1. de orando Deum: Quemadmodùm sol lucē præbet corpori, sic animæ lumē est precatio. Proindè si cæco damnosum est, non intueri solem: quanto grauius damnum est homini Christiano, si non assiduè deprecetur, neq; Christi lucem orando in animū suum inducat: Iam verò quis non obstupescat & admiretur tantā benignitatem ac beneuolentiā, quam in nos homines declarat Deus? qui mortalibus tantum honoris largiatur, vt dignos nos habuerit, qui cum ipso colloquamur, nostráque vota apud ipsum deponamus. Nam verè profectò cum Deo cōfabulamur, quotiès vacamus deprecationi: per quam simul & angelis copulamur, & societatē, quā cū brutis animātibus habebamus, procùl effugere videmur. Angelorum enim opus est deprecatio, superans interim etiā illorū dignitatē, si tamen maius est angelorum dignitate, colloquiū miscere cū Deo. Arqui quòd id sublimius sit, ipsi nos docēt, multo quidē cū tremore vota sua offerētes, cæterū nobis exēplū præbentes, vndè sciamus aut discamus, quòd quisquis Deum adit, multo eū gaudio, multóq; tutiùs cū tremore id facere oporteat. Tremore quidem, dum metuimus, ne videamur indigni, qui deū precibus alloquamur: rursùs gaudio repleamur, reputantes honoris magnitudinē, quòd Deus mortaliū genus tanta ac tali sua cura dignatus sit, vt assiduo diuino colloquio frui liceat: per quod etiā illud assequimur, vt & mortales tēporarij esse desinamus, natura quidē mortales, sed colloquio cōiúctúq; quem agimus cū Deo, ad immortalē vitā trāseuntes. Etenim si qui cum Cæsare miscent sermones, familiaritérque cum eo versantur, & hoc honoris ab illo sunt adepti, nō possunt esse pauperes: multo minùs fieri potest, vt qui Deum deprecantur, cū eo familiariter colloquentes, animas habeāt mortales. Nā mors animæ est impietas, ac vita pugnans cū lege diuina. Ex quo cōsequitur, animæ vitā esse Dei cultū, ac vitā eo cultu dignā. Porrò vitā piam, ac Dei cultu dignam, miris modis oratio conciliat, conciliatā anget, ac ceu thesaurum recondit animis nostris. Neque enim fieri potest, non potest, inquam, fieri, vt qui postulant à Deo pudicitiam, iustitiam, mansuetudinem ac benignitatem, non assequantur id quod petūt. Petite enim, inquit Dominus, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Et rursùs alibi. Quis est, inquit, ex vobis, à quo si filius petat panem, det illi lapidē? aut si piscem postulet ille, porrigat ei serpentem? Quòd si vos cùm sitis mali, nóstis bona munera dare filiis vestris: quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum sanctū his qui nunc ab ipso petunt? Talibus quidem dictis, ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos verò decet obtēperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei, precibúsque transigere, maiore studio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ nostræ. Sic enim contigerit, semper viuere vitam homine dignā. Quisquis enim non orat Deū, nec diuino colloquio cupit assiduè frui, is mortuus est, & vita carens, expértque sanæ mentis. Nam hoc ipsum euidentissimum est argumentū amentiæ, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec amare deprecandi studium, nec hoc habere persuasum, quòd animæ mors sit, nō prouolui ad Dei genua. Quin insuper quòd oporteat quauis morte tristius existimare, si quis deprecatione priuetur, pulchrè nos docet Daniel ille propheta magnus, qui maluerit emori, quàm triduo duntaxat arceri ab orando. Nec enim hoc ab eo exigebat rex Persarum, vt impietatem admitteret: tantùm illud obseruabat, si quis intra triduum quicquam petere deprehenderetur ab vllo deorum aut hominum, præterquàm ab ipso. Sed propheta nè tantulum quidem tempotis sustinuit ab orando cessare: propterea quòd nisi Deus propensus sit in nos, nihil omninò bonorum in animas nostras venire possit: Dei verò propensio simul adiuuat labores nostros, hósque pulchrè subleuat, si conspexerit nos amare precandi studium, si continenter orare Deum, si viderit expectātes omnia bona nobis illinc defluxura. Itaque cùm videro quempiam non amantem orandi studium, nec huius rei feruida vehementíque cura teneri: continuò mihi palam est, cum nihil egregiæ doris in animo possidere. Rursus vbi quem conspexero, insatiabiliter adhærentem cultui diuino, idque in summis damnis numerantem, si non continēter orauerit, coniecto talem omnis virtutis firmum esse meditatorem, ac Dei templum. Etenim si vestitus hominis, si pedū incessus, si risus dentiū declarat qualis sit, quemadmodùm sapiēs dixit Salomon: multò magis deprecatio cultúsq; Dei, signū est totius iustitiæ, cùm sit ornatus spiritualis ac diuinus, multā pulchritudinem ac decorem concilians mētibus nostris, dum vniuscuiusque vitam componit, nec sinit quicquā sordidū aut absurdum dominari nostro animo, dū persuadet reuereri Deum, & honorem quem illi debemus præstare, dum docet vniuersam mali spi-

Colloqui cū Deo.

Quemadmodùm ad orationem accedendum.

Honor quo afficiamur precātes.

Quantū conferat ad vitam piam oratio.

Matth. 7.

Luc. 11.

Amēs est, qui orare negligit.

Morte tristius est ab oratione arceri.

Dan. 6.

Iudiciū Chrysostomi de iis qui precandi desiderio non tenentur.

De iis qui amant orandi studium.

Eccl. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

titus impoſturam reiicere, tutpes & abſurdas cogitationes profligans: denique dum cuiuſque mẽtem conſtabilit in contemptu voluptarum. Nam hæc ſuperbia ſola decet eos qui Chriſtum venerãtur, videlicet, nulli ſeruire turpitudini, ſed mentem ſeruare in libertate morúmque puritate. Arbitror itaque cunctis eſſe manifeſtum, quòd ſimpliciter impoſſibile ſit, abſque precationis præſidio cũ virtute degere, cúmque hac huius vitæ curſum peragere. Etenim qui fiat vt quis virtutem exerceat, niſi continenter adeat, & ſupplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem ſuppeditat ac largitur hominibus? Rursùm qui fiat, vt aliquis concupiſcat eſſe temperatus ac iuſtus, niſi lubens cum eo conſuetudinem & colloquium habeat, qui cum hæc, tum his etiam plura exigit à nobis? Quin & illud paucis demonſtrare volo, quòd etiam ſi nos peccatis refertos precatio deprehenderit, celeriter purgatos reddit. Quid itaque maius aut diuinus obtingere poſſit, quàm deprecatio, cùm hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddã eſſe liqueat? Et paulò pòſt: Iam verò quòd animã peccatis obnoxiam deprecatio facilè purã reddit, docet nos publicanus ille, qui petiit à Deo remiſſionem peccatorum, & impetrauit. Docet & leproſus, qui ſimul vt procidit ad pedes Dei, mundatus eſt. Quòd ſi Deus corpus morbo corruptum celeriter ſanauit: multò magis animam, quæ morbo tenetur, humaniter ſanabit. Etenim quanto precioſior eſt anima corpore, tanto magis conſentaneum eſt, hanc Deo maiori curæ futuram. Quanquàm innumera recenſeri poſſint exempla tum veteta, tum noua, ſi quis velit oẽs enumerare, qui deprecationis beneficio ſeruati ſunt. Verùm aliquis forſitan ex eorum numero qui ſocordiæ ſegnitiæq; dediti nolunt attẽtè ac diligenter orare, perſuaſurus ſit, in hoc Deũ illa verba dixiſſe: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatẽ patris mei qui in cælis eſt. Atqui ego ſi crederem ſolam precationem ad ſalutem noſtrã ſufficere, non iniuria ſermonem hunc nobis obiiceret aliquis. Nunc cùm profitear, deprecationem caput eſſe bonorum omnium, baſim ac radicem vitæ frugiferæ, nõ eſt quòd quiſquã illis verbis abutatur ad excuſationem ſuæ ſocordiæ. Neque enim ſola temperantia poteſt homini ſalutem adferre, ſi cætera deſint bona, neque cura pauperum, neque benignitas, neque quicquam aliorum quæ cũ virtute geruntur, ſed oportet vt omnia ſimul concurrant in animas noſtras. Cæterùm precatio, ceu radix & baſis omnibus cæteris ſubſternitur. Neque ſecùs ac nauem & domum, ea quæ ſubſtrata ſunt, valida reddunt, ac nè ſoluatur, continent: ità noſtram vitam orandi ſtudium & continet, & vbique firmam reddit, adeò vt abſque hoc nihil nobis boni poſſit contingere, neque quod ad ſalutem conducat. His de cauſis Paulus tanto ſtudio non ceſſat huc adhortari nos, dicens: Deprecationi inſtate, vigilantes in ea cum gratiarum actione. Atqui alibi iubet, vt citra intermiſſionem oremus, in omnibus gratias agentes: Hæc eſt enim, inquit, voluntas Dei. Ac rursùs alio in loco: Orate omni tempore in ſpiritu, in hoc ipſum vigilantes cum omni inſtantia & obſecratione. Adeò multis ac diuinis vocibus ad orandum nos aſſiduè prouocat ille Apoſtolorũ princeps. Decet igitur nos ab illo doctos, cum precatione vitæ curſum peragere, atque hac mẽtem aſſiduè rigare: Siquidem hoc omnes homines nõ minùs opus habemus, quàm arbores aquarum humore. Neque enim valent illæ fructus producere, niſi bibant humorem radicibus: neque nos precioſis pietatis fructibus poterimus eſſe grauidi, niſi precibus irregemur. Quapropter oportet, & ſtratis relictis, diuino cultu præuenire Solis exortum, & cùm ad menſam accedimus, & cùm nos ad nocturnam quietẽ recipimus: Quin potiùs oportet ſingulis horis vnam precationem offerre Deo, vt orandi curſus, diei curſum æquet. Cæterùm hyberno tempore decet etiam noctis maximam partem precibus impendere, ac flexis genibus, multo cum tremore inſtate deprecationi, hoc ipſo nos beatos exiſtimãtes, quòd Dei cultui vacamus. Dic mihi, qua fronte Solem intueberis, niſi priùs adoraueris, qui lumen illud dulciſſimum oculis tuis mittit? Quo pacto fruéris menſa, niſi priùs adoraueris eum, qui tibi tantum bonorũ largitur ac ſuppeditat? Qua ſpe trades teipſum nocturno tempori, qualibus cum inſomniis putas tibi rem fore, niſi teipſum præmuniueris orando, ſed incuſtoditus ad ſomnum acceſſeris? Nimirùm contemptibilem caprúque facilem teipſum præbebis ſceleratiſſimis ſpiritibus, qui continenter obambulant, obſeruantes nos, vt ſi quem deprehẽderint nudatum precationis præſidio, protinùs abripiant. Si nos conſpexerint deprecatione communitos, ilicò reſiliũt, non aliter quàm prædones ac facinoroſi, vbi conſpiciunt militis gladiũ in caput ſuum vibrari. Quod ſi contingat aliquem eſſe nudum precationis præſidio, hic auulſus deportatur à dæmonibus, & in calamitates variáque mala impellitur. Oportet igitur, vt hæc omnia metuẽtes, precibus & hymnis ſemper noſipſos circũuallemus, vt Deus omnium miſertus dignos efficiat regno cælorum per vnicum filium ſuum.

61. Idem libro ſecundo de orando Deum, cùm multa ſummatim repetiuiſſet ex ſuperiori libro, inter alia ſic ait: Iam verò ſi quis dicat animæ neruos eſſe deprecationem, mea quidem ſententia videbitur verum dicere: nimirùm quemadmodũ corpus neruis cohæret, currit, viuit, ſtat, & cõpactum eſt, adeò, vt ſi neruos incideris, vniuerſam corporis harmoniam diſſolueris: itidem animæ per ſanctas preces ſibi conſtant, & compinguntur, ac pietatis curſum facilè peragunt. Quòd ſi teipſum deſtitueris precatione, perindè feceris, ac ſi piſcem ex aquis extraxeris. Vt enim piſci vita eſt aqua, ità tibi deprecatio: per hanc datur velut ex aquis ſubuolare, cælúmque tranſcendere, ac proximum fieri. Itaque quæ hactenùs dicta ſunt, ſufficiunt ad declarandũ, quanta ſit vis ſanctæ deprecationis. Sed fortaſſe præſtiterit, vt ad diuinas ſcripturas veniam, vt ex ipſius Chriſti verbis diſcamus opes, quas deprecatio comparat his, qui ſtudent per omnem vitam in ea verſari. Dicebat autem, inquit, eis etiam parabolam huc ſpectãtem, quòd oporteat ſemper orare. Si is qui nunquàm cogitãrat quicquam humanitatis cuiquã præſtare, ſubitò mutatus, miſertus eſt viduæ rogantis: quantam erga nos Dei ſolicitudinem è cælo deportabit deprecatio? Adhæc quantum valeat ac poſſit ſancta precatio, vel ſiue cognoſcas licebit, ſi conſideres, quantum bonorum ſingulis diebus, ac ſingulis horis accipiant hi, qui

Sancta ſuperbia ſeruorum Chriſti.

Sine orationis præſidio impoſſibile eſt cum virtute degere.

Oratio peccatorum remedium eſt.

Luc. 18.

Matth. 8.

Coloſſ. 4.

1. Theſſ. 5.

Epheſ. 6.

Matth. 7. Sola oratio tametſi non ſufficiat ad ſalutem, eſt tamen bonorũ omnium caput, & radix bonæ vitæ.

Similitudo.

Quibuscum portius viuendum.

Quãdiu quoſque.

Manitius.

Orationis cõmendatio ab effectu.

Dan. 3. & 6.

Orationis laus extrinſ.

Manitius ordo aduersus ſpiritus malignos.

Animæ neruos oratio.

Similit.

Pſal. 129.

Vniuersa rerum ſpes oratio.

Anima vita oratio.

Non ſolũ fides opus eſt, ſed non ſolum, ac præterea orationc.

Multa largitur Deus his qui precantibus.

hi, qui iugiter Deo ſupplicant. Quem enim fugit, quòd ſolis, lunæ ſtellarúmque lumen, quòd cæli temperiem, ac variam alimentorum copiam, quòd opes, quòd vitam, deniq; quòd alia innumera bona cuncta ex æquo mortalibus largitur Deus, iuſtis pariter atque impiis, videlicet ob immenſam ſuam humanitatem, qua afficitur erga nos? Porrò ſi nec rogantes, nec poſtulantes, tanta quotidiè miſericordia proſequitur ac refocillat: quãtis bonis probabile eſt fruituros eos, qui omnem vitam precibus & obſecrationibus vacárunt? Agè iam & illud exponamus vobis, quàm multis ſanctis datum ſit, deprecationis præſidio ſeruare non ſolùm gentes & ciuitates, verumetiam orbem vniuerſum. Deprecatio incendij vim exercuit, leones mites reddidit, hoc quidem in Daniele, illud verò in tribus pueris, per quos nimirùm declaratũ eſt omnibus, quòd quoſcunque deprehenderit in periculo conſtitutos, facilè exurgentibus malis eripiat deprecatio, ſalutis cauſa, immortalitatis animæ conciliatrix, Eccleſiæ murus qui rumpi non poſſit, munimentum inconcuſſum, dæmonibus quibus formidabile, piis verò, nimirùm nobis, ſaluti ferum.

62. Item homilia quinta de incomprehenſibili Dei natura contra Anomœos: Aptiſſima arma oratio eſt, theſaurus certè perpetuus, diuitiæ inexhauſtæ, portus quietus, occaſio trãquillitatis, denique author, parens, fons, & radix bonorum omnium & innumerabilium oratio eſt, atque etiam regia ipſa facultate potior & ſuperior. Et paulò pòſt: Vis orationis, vim ignis extinxit, impetum leonum cohibuit, bella compoſuit, prælia remouit, tempeſtates ſuſtulit, dæmonia expulit, cæli fores aperuit, vincula mortis diſrupit, languores eiecit, offenſas repreſſit, vrbes terræmotu nutantes firmauit, plagas cælitùs irruentes, inſidias hominum, mala denique omnia deleuit oratio. Orationem autem, vt iterùm dicam, non eam commendo, quæ truſtrà in ore habeatur, ſed quæ ab imis animi prodeat. Vt enim arbores, quæ radicem altiùs miſerint, quãuis ſummum ventorum excipiant impetum, non frangi aut euelli poſſunt, cùm planta & firmiſſima ſtirpe innitãtur: ſic orationes, quas animus de ſuo imo reddiderit, perquàm turè affixæ, efferunt ſeſe in excelſum, nullóque peruerturtur aggreſſu cogitationum. Vndè Propheta inſignis ait: De profundis clamaui ad te Domine. Nihil penitùs nos dolore afficere poterit, ſi orationem intẽtam exquiſitámque habeamus: quicquid enim ac ciderit, facilè per orationis facultatẽ repellemus. Nec mirum ſi cauſus humanos tollere vires poſſunt orationis, quando & ipſam peccatorum naturam extinguunt, & compendio excidunt, ac delent.

63. Et homilia ſeptuageſimaprima ad populum Antiochenum: At ſi fide quidem opus eſt, quid eſt opus ieiunio? quoniam & illud cum fide non modicam inducit fortitudinem: multam enim adfert diſciplinam, & angelum ex homine reddit, & cum incorporeus pugnat virtutibus, ſed nõ per ſe opus enim eſt & oratione, & oratione primò. Nam adſpice, quot ex ambobus bona naſcuntur. Orans enim, & vt oportet ieiunans, non multis eget: qui verò multis non eget, nunquàm fiet auarus, & ad eleemoſynam magis eſt aptus. Ieiunans, leuis eſt & alatus, & cum ſolertia orat, & improbas extinguit concupiſcentias, Deum placat, & inſurgentem animum humiliat. Propterea & Apoſtoli ferè ſemper ieiunabãt. Orans cum ieiunio, geminas habet alas, & ipſis quidem ventis leuiores: nec enim oſcitat, & diſtenditur, & orans langueſcit, quod multi patiuntur: ſed eſt igne vehemẽtior, & terra ſuperior: & propterea talis maximè dæmonibus eſt infeſtus & hoſtis. Nihil enim fortius homine legitimè orãte. Nam ſi fœmum principẽ quendã, qui neque Deũ timebat, nec hominem reuerebatur, placare potuit mulier: multo magis Deum alliciet, qui ei iugiter aſſiſtit, vincit ventrem, & delicias eliminat.

64. Item homilia ſeptuageſimanona ad populum Antiochenum: Si beatus Dauid cùm eſſet rex, & innumeris immenſis curis, & vndique diſtractus, ſepties in die Dominũ rogabat: quam nos veniam habuerimus & excuſationem, tantum habentes ocij, nec ipſi continuè ſupplicãtes, & hæc cum tantum lucri capere debeamus? Impoſſibile enim, impoſſibile, hominẽ cõgruo precantẽ ſtudio, Deóque continuè ſupplicantẽ, vnquã peccare. Et paulò pòſt de Anna Samuelis matre loquens: Nonne poterat & ſine oratione Deus præbere? Nonne ſciebat & ante orationem mulieris deſiderium? Sed ſi ante petitionem dediſſet, non apparuiſſet mulieris ſtudium, non virtus fuiſſet manifeſta, nõ indè præmium poſſediſſet. Opùs eſt itaque, nos & menſam perentes, & deſiſtentes, Deo gratias agere. Ad hoc enim paratus, nunquàm in ebrietatem decidet aut inſolentiam, nunquam crapula diſrumpetur: ſed orationis expectationem pro freno ſenſibus habens impoſitam, cum debita modeſtia ex omnibus appoſitis ſumet, & multa quidem animam, multa verò benedictione corpus implebit. Menſa nanque ab oratione ſumens initium, & in orationem deſinens, nunquàm deficiet: ſed fonte largius omnia nobis afferet bona. Nè tantum itaque prætermittamus emolumentum. Abſurdum eſt enim, ſeruos, quidem noſtros, ſi quam appoſitorum partem à nobis accipiant, nobiſque gratias agere, & cum benedictione recedere: nos autem tot bonis potientes, nec tantum honoris Deo rependere. Propterea nanq; multa tam in cõmunibus, quàm in priuatis rebus, præter ſententiã nobis eueniunt: quoniam non circa ſpiritualia primum, tum verò circa ſecularia ſtudium exhibemus. Neque mihi quiſpiam dicat, quòd nequit homo ſecularis, affixus foro, continuè per diem orare, & ad eccleſiam cõcurrere: poteſt enim & quàm facillimè. Nam licèt in eccleſiam non ſit facile concurrere, illic ante fores conſtitutus, & affixus tribunali, poteſt orare. Si mentem nanque mundam habeas ab immundis motibus, licèt in foro ſis, ſiue in via, ſiue in foro conſtitutus, ſiue in mari, ſiue in diuerſorio, ſiue in officina poſitus, ſiue ſis vbicunque, Deo poteris inuocato petitionẽ obtinere. Et domi quidẽ orari poteſt: ſic autẽ vt in eccleſia, non poteſt, vbi tanta patrum multitudo, vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur. Non ità Dominũ per te ſolum orans, audiris, vt cum fratribus tuis. Hic enim maius aliquid eſt, putà vnanimitas & conſonantia, charitatiſque vinculũ, & ſacerdotũ orationes. Propterea namque ſacerdotes præpoſiti ſunt, vt multitudinis orationes cùm ſint infirmiores, hiſce potentiores adiungentes, pariter cum illis in cælum aſcendant.

Fructuoſa ieiunantis oratio.

Luc. 18.

Exemplo Dauid ad frequẽter precandum incitamur.

Pſal. 118.

Oratio continuer hominum à peccatis.

1. Reg. 1.

Oratio ante & poſt refectionem corporis.

Extra ecclesiam orari pòt, & quod petitur impetrari.

Cõmodiùs & fructuoſiùs oratur in eccleſia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si náque Petrum Ecclesiæ adiuuit oratio, & illam ex carcere columnam eduxit, quomodò tu ipsius potentiam contemnis? Sicut enim charitatis virtus interuallo non arcetur, ità nec orationis efficacia: sed sicut illa inter se distantes coniungit, itidèm & hæc, & procùl positos plurimùm adiuuare potest. Et paulò pòst: Bonum est igitur, sanctorú orationе frui, sed cùm & nos simus cooperatores: quod si non adfuerit, nihil aliorum prodest auxilium, verùm & cum illo perimus. Quid enim Iudæis profuit Ieremias? Nónne ter ad Deũ accessit, & ter audiuit: Ne ores, neque petas pro populo isto, quoniam te nõ exaudiam? Quid Saulí profuit Samuel ad vltimum vsque diem orans, & pro eo lugens? Quid autem & Israelitis profuit? Nónne dicebat, Mihi autem absit peccare pro vobis orare cessanti? Nónne cuncti periêrunt? Nam Deum audi dicentem per Prophetam: Si stererint Noë, Iob, & Daniel, non liberabunt filios suos & filias: quoniã inualuit eorum malitia. Quid ergò? Nihil prosunt orationes? Prosunt, & quàm plurimùm: sed cũ nos quoque cooperamur. Et si vis discere quantum cõtulerint, cogita mihi Cornelium, & Thabitam: audi quoque Deum dicentem: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter Dauid puerum meũ. Sed quando? Tempore iusti Ezechiæ. Alioquin si malorum quoque valebant preces, quare Nabuchodonosor regi quoque Deus hoc non dixit, sed ciuitatem tradidit? quoniam inualuerat peccatum. Et hic ipse rursùm Samuel pro Israelitis orauit, & obtinuit: sed quo tempore? Cùm & ipsi Deo grati fuerunt, tunc hostes in fugam verterunt. Et quid est, ait ille, mihi opùs alienis orationibus, cùm ego gratus sim? Quid ais homo? Paulus non dixit, Mihi non est opùs oratione, licèt orantes eo digni non essent: immò nec ipsi pares, & tu dicis, Quid mihi opùs est oratione? Petrus non dixit, Quid mihi opùs est oratione? ait enim: Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo: & statim liberauit eum ex vinculis: & tu dicis, Quid mihi est opùs oratione? Propter hoc & indiges, quoniam indigere non te credis. Nam si Deus nostrum in orationibus torporem & negligẽtiam exquirat, & quòd in eius conspectu positi, & orãtes, neque tantum ei præbemus honorem, quantum dominis serui, quantum ducibus milites, quãtum amicis amici: amicum enim alloquens, hoc cum attentione facis: Deo autem pro peccatis occurrens, pro tórque criminibus veniam petens, & rogans tibi remissionem fieri, torpes, & genibus tuis humi prostratis, circa forum & domum mentem tuam vagari frequenter dimittis, ore tuo frustrà nugante & incassùm: nec hoc semel & bis, verùm & frequenter patimur. Si hoc tantùm exquirere Deus voluerit, nunquid veniam habebimus? nunquid excusationem assequi poterimus?

65. Gregorius homilia vigesimaseptima in euangelia: Si omne quod petimus in nomine filij, dat nobis pater: quid ergò est, quòd Paul' ter Dominum rogauit, & exaudiri nõ meruit, sed dictum est illi. Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur? Nunquid ille tam egregius prædicator in filij nomine non petiit? Quare autem non accepit quod petiit? Quomodò ergò verum est, quia quicquid petierimus patrem in nomine filij, dat nobis pater, si auferri à se angelum satanæ petiit, Apostolus in nomine filij, & tamen quod petiit, non accepit? Sed quia nomen filij Iesus est, Iesus autem saluator vel etiã salutaris dicitur: ille ergò in nomine Saluatoris petit, qui illud petit, quod ad veram salutem pertinet. Nam si id, quod non expedit, petitur, non in nomine IESV petitur pater. Vndè & eisdem Apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: Vsque modò non petîstis quicquam in nomine meo, Ac si apertè diceretur: Non persîstis in nomine Saluatoris, qui nescitis, quærere æternam salutem. Hinc est quòd & Paulus non exauditur: quia si liberaretur à tentatione, ei non prodesset ad salutem. Eccè vidimus fratres charissimi, quàm multi ad solennitatem martyris conuenistis, genua flectitis, pectus tunditis, voces orationis ac confessionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed pensate, quæso, petitiones vestras: videte si in nomine Iesu petitis, id est, si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim Iesu, Iesum non quæritis, si in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis. Eccè alius in oratione quærit vxorem, alius petit villã, alius postulat vestem, alius dari sibi deprecatur alimentum. Et qui dem cùm hæc desunt, ab omniporente Deo petenda sunt. Sed meminisse cõtinuò debemus, quod ex mandato eiusdem nostri redemptoris accepimus: Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Et hæc itaque à Iesu petere, non est errare: si tamen nominis petantur. Sed adhuc, quod est grauius, alius postulat mortẽ inimici, eumque quem gladio non potest persequi, persequitur oratione. Et viuit adhuc qui maledicitur, & tamen is qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem Deus vt diligatur inimicus, & tamen rogatur Deus vt occidat inimicum. Quisquis itaque sic orat, in ipsis suis precibus cõtra conditorem pugnat. Vndè & sub Iudæ specie dicitur: Fiat oratio eius in peccatum. Oratio autem in peccatum est, illa petere quæ prohibet ipse qui petitur. Hinc veritas dicit: Cùm statis ad orandum, remittere si quid habetis in cordibus vestris. Quam virtutem remissionis apertiùs ostendimus, si vnum testimonium testamenti veteris proferamus. Certè cùm Iudæa cõditoris sui iustitiam culpis exigentibus offendisset, prophetam suum ab oratione Dominus prohibet, dicens: Non assumas laudem & orationem pro eis. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Quid est, quòd intermissis relictisque tot pattibus, soli Moyses & Samuel ad mediũ deducuntur: quorum mira obtinendi virtus ostenditur, dum nec ipsi posse intercedere dicuntur? Ac si apertè Dominus dicat: Nec illos audio, quos propter magnum petitionis suæ meritum minimè cõtemno. Quid est ergò, quòd Moyses & Samuel cæteris patribus in postulatione præferuntur: nisi quòd hi duo tantummodò in cuncta Testamenti veteris serie etiam pro inimicis suis leguntur exorâsse? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur. Alter ex principatu eijcitur, & tamen peritus vt exoraret, fatetur dicens: Absit à me hoc peccatum in Domino, quo minùs cessem orare pro vobis. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istũ. Ac si apertè dicat: Nec ist-

Jos

Acto.12.

Sanctorum orationes quibus potissimũ profint.

Iere.7. 1.Reg.15.

1.Reg.12.

Ezech.14.

Quibus prosint.

Acto.9.& 10. 4.Reg.19.& 20. Esa.37.

4.Regum 25. 2.Reg.7.

In eos qui putant se non indigere precibus aliorum.

Rom.15. Ephes.6. Col.4. 1.Thes.5. 2.Thes.3. Heb.13. Ad.12.

Ioan.16.

2.Cor.12.

In nomine saluatoris quæ petere debeamus.

Ioan.16. 2.Cor.12.

Matth.11. Perseuerantia orationis Deo grata est.

los modo pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito, orare etiam pro inimicis scio. Virtus ergò veræ orationis, est celsitudo charitatis. Et tunc quisque quod rectè petit, adipiscitur, cùm eius animus in petitione, nec inimici odio fuscatur.

66. IDEM in psalmum sextum pœnitentialem: Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideò tibi dicit: Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. Esto ergò sedulus in oratione, esto in precibus importunus: caue nè ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, vt regnum cælorum accipias: esto violentus, vt vim etiam ipsis inferas cælis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur: proximus non lædítur, sed iuuatur: peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona inquam violentia, qua non quæritur lucrum citò periturum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum.

IX.

Quibus exemplis vim Orationis & fructum colligemus.

A. Iacobus Apostolus, vt orationis virtutẽ explicaret exẽplo, ita scripsit:[a] *Elias homo erat similis nobis, passibilis: & oratione orauit, vt nõ pluerer super terrã, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursùm orauit, & cælũ dedit pluuiã, & terra dedit fructum suum.* Pluribus exẽplis Augustinus[b] rem eandẽ comprobat: Orante[c] Moyse & [d] Samuele, vincuntur à Iudęis hostes Amalechitę atq; Philisthęi. Orans Hieremias[e] cõfortatur in carcere. Orans[f] Daniel inter leones exultat. Orãtes[g] tres pueri in fornace tripudiant. Orãs[h] de cruce Latro, inuenit paradisum. Susanna[i] per orationẽ inter senes falsò accusantes defenditur: [k] Stephanus oraus, in cęlum suscipitur, & inter lapidãtes pro Saulo exauditur.

B. Quibus exemplis non modò fructus Orationis ostenditur, sed etiã precandi studiũ ac sedulitas nobis cõmendatur. Quare Scriptura quoquè Apostolica cohortatur:[m] *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Et rursùs:[n] *Orate pro inuicẽ vt saluemini: multùm enim valet deprecatio iusti assidua.* Item, *Hæc*[o] *est fidutia quam habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundùm voluntatem eius, audit nos.* Præterea:[p] *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita.*

a Iacob.5.d 3. Reg.17.a d & 18.f g Luc.4.d Eccl.48.a

b Auguſt.ſerm.22. ad fratres in eremo.

c Exod.17.c d Iudith.4. c d d 1.Reg.7. e d

e Hiere 32.c d f

f Daniel.6.c f

g Daniel.3.c e h Lucæ 23.f

i Daniel.13. e

k Actor.7. g Hieron.contra Vigilantium. Augu. ſerm. 1. & 4.de ſanctis.

l Gen.25.c Exo.8.c g 9.g 10. e 14.e d 32.e f Num.11.a 12. d 14.c 16. e 21.b 1.Reg.1.b d 12.c 4.Reg.19.c g 20.a 2. Para.20.a c e 33.c 1. Eſdr.8.

m Tob.3.a b d Iudit.9.a d 13. e Tob.5.a b d Iudit.9.a d 13.

n Pſal.17.a 129.a Ione.2.a 1.Macha.3.f 4.a b Act.12.a

o 1.Ioan.5.c

p 1.Ioan.5.d

TESTIMONIA.

1. A. IACOBI quinto: Orate pro inuicèm vt saluemini: multùm enim valet deprecatio iusti assidua. Elias homo erat similis nobis, passibilis, &c. vt in textu.

2. TERTII Regũ decimoseptimo: Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto: si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Ibidèm: Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ, & reuersa est anima pueri intrà eum, & reuixit.

3. ET capite decimooctauo: Et accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham &c. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum. Et paulò pòst: Et ait Elias ad Achab, Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est. Ascendit Achab vt comederet & biberet. Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terrã posuit faciem suam inter genua sua, & dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & contemplatus esset, ait: Nõ est quicquam. Et rursùm ait illi: Reuertere septem vicibus. In septima autem vice, eccè nubecula parua quasi vestigium hominis ascẽdebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Junge currum tuum, & descende, nè occupet te pluuia. Cumque se verteret huc atque illuc, eccè cæli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuia grandis.

4. LVCÆ quarto: In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis ttibus & mẽsibus sex, cùm facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

5. ECCLESIASTICI quadragesimooctauo: Et surrexit Elias propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famẽ, & imitantes illum inuidia sua, pauci facti sunt. Non enim poterant sustinere præcepta Domini. Verbo Domini continuit cælum, & dejecit à se ignem terræ, sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

6. AVGVSTINVS sermone vigesimosecundo ad fratres in eremo: Valdè seruis Dei & solitariis est necessaria ipsa oratio, per quam Deus placatur, per quam Deus ad nos inclinatur. Adorauerat enim populus Iudaicus vitulum conflatilem, & ait Do-

Orationis vis per exempla ostenditur.

Exod.32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minus Moysi: Dimitte vt iracatur furor meus cõtra eos, cui Moyses: Quæso, ô Domine, quiescat ira tua, & esto placabilis super malitiam populi tui. Et ecce placatus est Dominus. O quàm grandis est ipsius orationis causa, ô quàm grande mysterium. Ecce Moyses orabat in monte, & Iosue Amalech deuincebat. Per orationem Ezechias sanatur, & salutem animæ & corporis adipiscitur. Per orationem Saulus efficitur Paulus, & doctor gentium, & prædicator orbis terræ. Et post pauca: Nec in oratione locutio tantùm quæritur, quantùm sensus. Ecce enim Hieremias confortatur in carcere, Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace tripudiant, Iob in sterquilinio nudus triũphat, paradisum de cruce latro inuenit, Susanna inter senes defenditur, Stephanus de torrẽte in cælũ suscipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur. Non est igitur locus in quo orare non debeamus, quia Deus vbiq; est & vbiquè nos exaudire dignatur. Orate igitur semper, & in omni loco, vt saluemini. Nõ solùm vnusquisque pro se, sed pro omnibus orare debemus. Nam vt ait pater Ambrosius, Si pro te tantùm rogaueris, solùm tuum meritũ possidebis: sed si pro omnibus rogaueris, omnes pro te rogabunt. Oratio sancta, columna sanctarum virtutum, Deitatis scala, viduarum maritus, angelorum cognata, fundamentum fidei, monachorum corona, coniugatarum leuamen. Beatus qui te amat, beatior qui te frequentat. Beatus qui te adstringit, sed beatior qui in te perseuerat. Beatus qui tecum lachrymas fundit, quoniam holocaustum sanctũ Deo & immaculatum offerre non dubitamus.

Exod. 17.

4. Reg. 20. Act. 7. 9.

Hiere. 20. Dan. 3. & 6. Iob 2. Lucæ 23. Daniel. 13. Actor. 7.

Orationis laus.

7. Exodi decimoseptimo: Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim. Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros, & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Iosue, vt locutus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moyses autem & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululùm remisisset, superabat Amalec. Manus autem Moysi erãt graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subtus eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabãt manus eius ex vtraque parte. Et factum est vt manus illius non lassarentur vsque ad occasum solis. Fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij. Dixit autem Dominus ad Moysem: Scribe hoc ob monumẽtum in libro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam Amalec sub cælo.

8. Iudith quarto: Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutúsque est eos, dicẽs: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permãseritis in ieiuniis & orationibus in cõspectu Domini. Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orãdo deiecit, sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum permanebant in cõspectu Domini ità, vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis, offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israel.

9. Primi Regum septimo: Dixit autem Samuel, Cõgregate vniuersum Israel in Maspha, vt orem pro vobis Dominum. Et cõuenerunt in Maspha: Hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi, Peccauimus Domino. Iudicauitque Samuel filios Israel in Maspha. Et audierunt Philisthiim quòd congregati essent filij Israel in Maspha, & ascenderũt Satrapæ Philisthinoũ ad Israel. Quod cùm audissent filij Israel, timuerunt à facie Philisthinorum. Dixerũntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, vt saluet nos de manu Philisthinorum. Tulit autẽ Samuel agnum* lactantem vnum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino, & clamauit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudiuit eum Dominus. Factum est autem cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthiim inière prælium cõtra Israel: intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel. Egressíque viri Israel de Maspha, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos vsque ad locum qui erat subter Bethchar. Tulit autem Samuel lapidem vnum, & posuit eũ inter Mespha & inter Sen, & vocauit nomen loci illius, Lapis adiutorij. Dixitque, Hucusque auxiliatus est nobis Dominus. Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt vltrà vt venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.

* Lactantem.

10. Hieremiæ trigesimosecundo: Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem, & Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo ciuitatẽ istam in manu regis Babylonis, & capiet eam? Et paulò pòst: Et orani ad Dominum postquàm tradidi librum possessionis Buruch filio Neri, dicens: Heu, heu, heu Domine Deus: eccè tu fecisti cælũ & terrã in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum, &c. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: Eccè ego Dominus Deus vniuersæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum? Propterea hæc dicit Dominus &c. Et nunc propter. ista hæc dicit Dominus Deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis, quòd tradatur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste: Eccè ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi, & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter. Et erũt mihi in populum, &c.

11. Danielis sexto: Quod cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suã, & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebatúrque coram Deo suo, sicut & antè facere consueuerat. Viri ergò illi curiosiùs inquirentes, &c. Et Daniel regi respondens, ait: Rex, in æternum viue. Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonũ, & non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & coram te, rex, delictum nõ feci. Tunc vehementer rex gratulatus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu, eductúsque est Daniel de lacu, & nulla læsio inuenta est in eo quia credidit Deo suo.

12. Et capite tertio: Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati. Et ambulabant in medio flammæ, laudantes Deum, & benedicentes Domino. Stans autem Azarias, orauit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & glorioſum nomen tuum in secula, &c. Angelus autem Domini descẽdit, cum Azaria & sociis eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flãtem, & non tetigit eos omninò ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi ex vno ore &c.

13. Lucæ vigesimotertio: Dicebat ad Iesum: Domine, memento mei cùm veneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amẽ dico tibi. Hodie mecum eris in paradiso.

14. Danielis decimotertio: Credidit eis multitudo quasi senibus & iudicibus populi, & condẽnauerunt eam ad mortem. Exclamauit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus ęternæ, qui absconditorum es cognitor, qui nõsti omnia antequàm fiant: tu scis quoniam falsum testimonium tulerũt contra me, & eccè morior, cùm nihil horum fecerim quæ isti malitiosè composuerunt aduersùm me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius, &c.

15. Actorvm septimo: Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritũ meũ. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit.

16. Hieronymvs aduersùs Vigilantium: Si Apostoli & martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cęteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quãto magis post coronas, victorias & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniã, & Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur, & postquàm cum Christo esse cœperint, minùs valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas, & postquàm resolutus esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro iis, qui in toto orbe ad suum euangelium crediderunt, mutire non poterit?

Efficacia orationis sanctorum. Iacob. 5.

Actor. 7.

Actor. 12.

Actor. 7.

17. Avgvstinvs sermone primo de sanctis qui est etiã primus de sancto Stephano: Olim quidẽ debui perdere te, sed Stephanus me° orauit pro te. Saule Saule, quid me persequeris? Sed quia insanis contra nomen meum, ego te faciam seruum meum. O Saule lupe rapax, comedisti: expecta paululùm, & digeres. Dicam planè, elisus est filius perditionis. Nam si sanctus Stephanus sic nõ orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideò erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus. Sic ergò exauditus est sanctus Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatum quod commiserat Saulus. Commendemus ergò nos orationibus eius. Multo magis enim nunc exauditur pro benè oratoribus suis.

Stilis Stephanus orãsset, Ecclesia Paulum non haberet.

18. Et sermone quarto de sanctis, siue de sancto Stephano: Illi lapides mittebãt, ille orationes præmittebat, tanquàm dixisset: Domine, si istos modò occideris inimicos, quos posteà facies amicos? Deniquè fratres, vt noueritis quãtum valuerit oratio sancti martyris Stephani, recurrite nobiscum ad illum adolescentem nomine Saulum. Qui, cùm sanctus Stephanus lapidarerur, omnium vestimenta seruabat, & tanquàm manibus omnium lapidabat. Actor. 7. Elisus est filius perditionis, erectus est vas electionis. Elisus est Saulus, erectus est Paulus. Nã si martyr Stephanus non sic orãsset, Ecclesia Paulum nõ haberet. Sed ideò de terra erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.

1. B. Genesis vigesimoquinto: Deprecatúsque est Isaac Dominum pro vxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

2. Exodi octauo: Egressíq; sunt Moyses & Aaron à Pharaone, & clamauit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni. Fecítque Dominus iuxta verbũ Moysi, & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. Egressúsque Moyses à Pharaone, orauit Dominũ: Qui fecit iuxta verbum illius, & abstulit muscas à Pharaone, & à seruis suis, & à populo eius: non superfuit ne vna quidem.

3. Et capite nono: Egressúsque Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & cessauerunt tonitrua, & grando, nec vltrà stillauit pluuia super terram.

4. Item capite decimo: Egressúsque est Moyses de conspectu Pharaonis, & orauit Dominum. Qui flare fecit vẽtum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum: non remansit ne vna quidem in cunctis finibus Ægypti.

5. Capite decimoquarto: Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israël vt proficiscantur. Tu autem eleua virgam tuã, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israel in medio mari per siccum. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisáque est aqua. Et ingressi sunt filij Israel per mediũ sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum & læua.

6. Capite trigesimosecundo: Rursúmque ait Dominus ad Moysen: Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciáque te in gentem magnam. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus cõtra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? Nè, quæso, dicant Ægyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorũ: quibus iurãsti per temetipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cæli, & vniuersam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

possîdebitis eam semper. Placatusque est Dominus nè faceret malũ quod locutus fuerat aduersùs populum suum. Et paulopòst: Facto autem altero die locutus est Moyses ad populum: Peccâstis peccatum maximum: ascendã ad Dominum, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro. Reuersusque ad Dominum, ait: Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut si nõ facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eũ de libro meo: tu autem vade, & duc populum istũ quò locutus sum tibi, angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatũ eorum. percussit ergò Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

7. Numerorvm vndecimo: Interea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominũ. Quod cùm audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini, deuorauit extremam castrorum partem. Cumque clamâsset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

8. Capite duodecimo: Clamauitque Moyses ad Dominum, dicẽs: Deus, obsecro, sana eam. Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciẽ illius, nõne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi: Separetur septem diebus extra castra, & posteà reuocabitur. Excluſa est itaque Maria extra castra septem diebus, & populus nõ est motus de loco illo, donèc reuocata est Maria.

9. Capite decimoquarto: Et dixit Dominus ad Moysen: Vsquequò detrahet mihi populus iste? Quousquè nõ credet, mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam & fortiorem quàm hæc est. Et ait Moyses ad Dominum: Vt audiant Ægyptij, de quorum medio eduxisti populum istũ &c. Dimitte, obsecro, peccatum populi tui huius secundùm magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto vsque ad locum istum. Dixitque Dominus: Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego, & implebitur gloria Domini vniuersa terra &c.

10. Capite decimosexto: Iratusque Moyses valdè, ait ad Dominũ: Nè respicias sacrificia eorũ: tu scis quòd nec asellum quidem vnquàm acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorũ. Et paulopòst: Confestim igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum, deuorauit illos cum tubernaculis suis & vniuersa substantia eorum: descenderuntque viui in infernum operti humo, & periêrunt de medio multitudinis. Ibidem: Cumq; iacerẽt in terra, dixit, Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens cito ad populum, vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit. Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinẽ, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama, & stãs inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit.

11. Capite vigesimoprimo: Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccauimus, quia locuti sumus cõtra Dominum & te: ora vt tollat à nobis serpentes. Orauitque Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus adspexerit eũ, viuet.

12. Primi Regum primo: Cùm esset Anna amaro animo, orauit ad Dominum, flẽs largiter, & votum vouit, dicẽs: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederis seruæ tuæ sexum virilem: dabo eũ Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non ascendet super caput eius. Et paulopòst: Respondẽs Anna, Nequaquam, inquit, Domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinũque & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. Nè reputes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta sum vsque in præsens. Tunc Heli ait ei: Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogâsti eum. At illa dixit: Vtinàm inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, & comedit, vultúsque illius non sunt ampliùs in diuersa mutati.

13. Capite duodecimo: Nunquid non messis tritici est hodiè? inuocabo Dominum, & dabit voces & pluuias, & scietis & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in cõspectu Domini, petentes super vos regem. Et clamauit Samuel ad Dominũ, & dedit Dominus voces & pluuias in illa die.

14. Qvarti Regum decimonono: Itaque cùm accepisset Ezechias literas de manu nunciorum, & legisset eas: ascendit in domũ Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit in cõspectu eius, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cælum & terram &c. Factũ est igitur in nocte illa venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum. Eadem habentur Esaiæ trigesimoseptimo.

15. Capite vigesimo: In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, & venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non viues. Qui conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominum, dicens: Obsecro Domine, memẽto quæso quomodò ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. Fleuit itaque Ezechias fletu magno, & antequam egrederetur Isaias mediam partẽ atrij, factus est sermo Domini ad eum, dicẽs: Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuam, & ecce, sanaui te, die tertio ascendes templum Domini. Et addã diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te & ciuitatem hanc, & protegam vrbẽ istam propter me, & propter David seruum meum. Eadem habentur Isaiæ trigesimooctauo.

16. Secvndi Paralipomenon vigesimo: Post hæc congregati sunt filij Moab & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat, vt pugnarent cõtra eum. Iosaphat autem timore perterritus, totum

tum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. Congregatúsque est Iudas ad deprecãdum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ & Ierusalẽ, in domo Domini ante atrium nouũ, ait: Domine Deus &c. Deus noster, ergò nõ iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeam°, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Omnis verò Iuda stabat coram Domino cum paruulis & vxoribus & liberis suis, cúmque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & mõtis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt. Namque filij Ammon & Moab consurrexerũt aduersùm habitatores mõtis Seir, vt interficerent & delerent eos: cumque hoc opere perpetrâssent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidêre vulneribus.

17. Capite trigesimotertio: Igitur Manasses seduxit Iudam & habitatores Ierusalem, vt facerent malum super omnes gentes, quas subuerterat Dominus à facie filiorum Israël. Locutúsque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerũt. Idcircò superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperúntque Manassen, & vinctum catenis atque compedibus, duxerunt in Babylonem. Qui postquàm coangustatus est, orauit Dominũ Deum suum, & egit pœnitẽtiam valdè coram Deo patrũ suorum. Deprecatúsque est eum, & obsecrauit intentè, & exaudiuit orationem eius, reduxítque eum Ierusalem in regnum suum & cognouit Manasses quòd Dominus ipse esset Deus.

18. Primi Esdræ octauo: Ieiunauimus autem & rogauimus Deum nostrum pro hoc, & euenit nobis prosperè.

19. Tobiæ tertio: Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lachrymis, dicẽs: Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia & veritas & iudiciũ. Et nunc Domine memor esto mei, & nè vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum, &c. Eadem itaque die cõtigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui: Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ, & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistẽs cum lachrymis, deprecabatur Deũ, vt ab isto improperio liberaret eam. Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicẽs Dominum, &c. In illo tempore exauditæ sunt preces amborũ in conspectu gloriæ summi Dei & missus est angelus Domini sanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, quorum vno tẽpore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

20. Ivdith nono: Quibus ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum, & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum, & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionem, &c. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

21. Capite decimotertio: Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis & labiorum motu in silentio, dicens: Confirma me Domine Deus Israël, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, vt sicut promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas, & hoc quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam. Et cùm hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionẽ eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit. Cumque euaginâsset illum, appræhẽdit comam capitis eius, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora, & percussit bis in ceruicẽ eius, & abscidit caput eius, & abstulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum.

22. Psalmo decimoseptimo: In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deũ meum clamaui. Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meã, & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.

23. Et centesimo decimonono: Ad Dominũ, cùm tribularer, clamaui, & exaudiuit me.

24. Ionæ secundo: Et orauit Ionas ad Dominũ Deum suum de ventre piscis. Et dixit: Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. Cùm angustiaretur in me anima mea, Domine recordatus sum: vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum. Qui custodiũt vanitates frustrà, misericordiam tuam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcunque voui, reddam pro salute Domino. Et dixit Dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam.

25. Primi Machabæorum tertio: Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis, & misit cum eis quadraginta millia virorũ, & septem millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & disperderent eam secundùm verbum regis. Et processerunt cum vniuersa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri. Et audiêrunt mercatores regionum nomen eorum, & acceperunt argentum & aurum multum valdè, & pueros, & venerunt in castra, vt acciperent filios Israël in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ & terræ alienigenarum. Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cognouerunt verba regis quæ mandauit populo facere in interitum & consummationem, & dixerunt vnusquisque ad proximum suum. Erigamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro & sanctis nostris. Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium, & vt orarent & peterent misericordiam & miserationes. Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius, & sanctum conculcabatur, & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium, & ablata est voluptas à Iacob, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

defecit ibi tibia, & cithara. Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israël. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & discinderunt vestimenta sua, &c.

26. CAPITE quarto: Et cùm dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorũ tantùm: qui tegumenta & gladios nõ habebant, & viderunt castra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium. Et ait Iudas viris qui secum erant: Nè timueritis multitudinem eorum, & impetum eorũ nè formidetis. Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum, & miserebitur nostrì Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & cõteret exercitum istum ante faciem nostram hodiè, & scient omnes Gentes, quia est qui redimat, & liberet Israel. Et Eleuauerunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex aduersò. Et exiêrunt de castris in prelium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congressi sunt, & contritæ sunt gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos vsque Gazeron, & vsque in campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ, & ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum. Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequẽs eum. Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia & equitum quinque millia, vt debellarent eos. Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et viderunt exercitum fortem, & orauit, & dixit: Benedictus es saluator Israel, qui contriuisti impetum potẽtis in manu serui tui Dauid, & tradidisti castra alienigenatũ in manu Ionathæ filij Saul & armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundatur in exercitu suo & equitibus. Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur contritione sua. Deijce illos gladio diligentium te, & collaudẽt te omnes qui nouerunt nomen tuum, in hymnis. Et commiserunt prælium, & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.

27. ACTORVM duodecimo: Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo. Et eccè angelus Domini adstitit, & lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius &c.

28. PRIORIS ad Thessalonicenses quinto.

29. IACOBI quinto.

30. PRIMÆ Ioannis quinto, vt in textu.

DE ELEEMOSYNA ET OPERIBVS MISERICORDIÆ.

X.

Quid est Eleemosyna.

Vide Chrysost. homil. 15. in 2. Cor. & Augu. serm. 50. de verbis Domini.

ESt beneficium seu munus, quo alterius miserię ex nostro cõmiserationis affectu subuenitur. Quò spectat id, quod apud Tobiã Raphael Angelus testatur: [a] *Bona est oratio cum ieiunio & Eleemosyna*: Vt intelligamus, sicut [b] Cyprianus admonet, orationes nostras ac Ieiunia minùs posse, nisi Eleemosynis adiuuentur. Bona misericordia, inquit [c] Ambrosius, quæ & ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum Patrem. Nihil tã commendat Christianã, animã quàm misericordia. Sic ille: [d] *Estote ergò misericordes, sicut & Pater vester misericors est, vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Ità Christus Saluator & [e] Samaritanus noster, omni gratia & misericordia plenus, qui [f] pertrãsijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.

a Tob. 12.

b De Opere & Eleemosynis. Item Petr. Chrysolog. ser. 43. Leo ser. 5. de ieiun. Pentecost. Oseæ 2. c Matth. 9. b 12. a Prou. 11. a Philip. 4. d Heb. 13. c

c Lib. 1 Offic. c. 11. Chrysost. homil. 36. ad pop. Antioch. Augus. ser. 76. de temp. & hom. 19. ex 50. Leo ser. 5. & 10. de quadrag. Greg. Nyssen. de beatitud.

d Luc. 6. d Psal. 32. a 1 reg. 8. h 144. b c

e Luc. 10. f

f Act. 10.

TESTIMONIA.

1. CHRYSOSTOMVS homilia decimatertia in posteriorem epistolam ad Corinthios: Eleemosyna est, non dare opes, sed cum misericordia illas dare.

Eccl. 11.

2. AVGVSTINVS sermone trigesimo de verbis Domini: Quid est, facite eleemosynam? Facite misericordiam. Quid est, facite misericordiam? Si intelligis, à te incipe. Quomodò enim es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Facite veram eleemosynam. Quid est eleemosyna? Misericordia.

3. TOBIÆ duodecimo: Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna magis, quàm thesauros auri recondere. Secundùm Septuaginta verò: Bonum est oratio cum ieiunio & eleemosyna & iustitia. Bonum parùm cum iustitia, quàm multum cum iniustitia.

Iustitia. Bonum, facere eleemosynam: quàm thesaurizare aurum.

4. CYPRIANVS de opere & eleemosynis: Raphael quoquè angelus patria testatur, & vt eleemosyna libenter ac largiter fiat, hortatur, dicens: Bona est oratio cũ ieiunio & eleemosyna: quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Ostendit orationes nostras ac ieiunia minùs posse, nisi eleemosynis adiuuentur. Deprecationes solas parùm ad impetrandum valere nisi factorum & operum accessione farciantur. Reuelat angelus & manifestat, & firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri, eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis à morte animas liberari.

Tob. 12.

Orationi & ieiunio eleemosynæ iungendæ sunt.

5. PETRVS Chrysologus sermone quadragesimotertio, vt suprà quæstione tertia de bonis operibus, A. testim. primo.

6. LEO Magnus sermone tertio de ieiunio Pentecostes: Tunc demùm ad animæ curationem profecit medicina ieiunij, cùm abstinentia ieiunantis esuriem reficit indigentis. Quia ergò scimus apud misericordem Deum ieiuniis præcellere eleemosynæ largitatem, dicente ipso Domino: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis: si animas nostras à peccatorum sordibus cupimus emundari, eleemosynam pauperibus nõ negemus, vt in die retributionis ad promerendã Dei misericordiam, misericordiæ operibus adiuuemur.

Ieiunium si comitem habeat eleemosynam, ad animæ curationem proficit.

7. OSEÆ sexto: Quia misericordiam volui, & nõ sacrificium, & sciẽtiam Dei plùs, quàm holocausta.

Oseæ 6.

8. MATTHÆI nono: Non est opùs valentibus medicus, sed malè habentibus. Euntes autẽ, discite, quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium.

Matt. 9. & 12.

9. ET capite duodecimo: Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquàm condemnâssetis innocentes.

10. PROVERBIORVM vigesimoprimo: Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quàm victimæ.

11. AD Philippenses quarto: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quę misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

12. AD Hebræos decimotertio: Beneficentiæ autem & cõmunionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

Misericordia perfectos facit.

13. AMBROSIVS libro primo officiorum, capite vndecimo: Bona etiam misericordia, quæ & ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem. Nihil tam commẽdat Christianam animam, quàm misericordia. Primùm in pauperes, vt communes iudices partus naturæ, quæ omnibus ad vsum generat fructus terrarum: vt quod habes, largiaris pauperi, & consortem & conformem tuum adiuues. Tu nummũ largiris, ille vitam accipit. Tu pecuniam das, ille substantiam suam æstimat. Tuus denarius, census illius est. Adhæc plus ille tibi confert, cùm sit debitor salutis. Si nudum vestias, teipsum induis iustitiam. Si peregrinum sub tectum inducas tuum, si suscipias egentem: ille tibi acquiret sanctorum amicitias & æterna tabernacula. Non mediocris ista gratia. Corporalia seminas, & recipis spiritualia. Miraris iudicium Domini de sancto Iob? mirare virtutem eius, qui poterat dicere: Oculus eram cæcorum, & pes claudorum. Ego erã infirmorum pater, velleribus agnorum meorum calefacti sunt humeri eorum. Foris non habitabat peregrinus: ostium meum omni venienti patebat. Beatus planè, de cuius domo nunquàm vacuo sinu pauper exiuit. Neque enim quisquam magis beatus, quàm qui intelligit super pauperis necessitatem, & infirmi atque inopis ærumnam. In die iudicij habebit salutem à Domino, quem habebit suæ debitorem misericordiæ.

Iustitiam incolit, & ipsam, qui moderatum vestit.

1. Cor. 9.

Iob 29.

Psal. 40.

14. CHRYSOSTOMVS homilia trigesimasexta ad populum Antiochenum: Non dixit, Si ieiunetis similes eritis patri vestro: neque dixit, Si supplicaueritis, similes eritis patri vestro: neque, Si virginitatem illæsam seruaueritis, similes eritis patri vestro. Nihil enim horum est circa Deum, nec horum quicquam Deus operatur. Sed quid? Estote misericordes, sicut & pater vester qui in cælis est. Hoc Dei est opus. Hoc si non habeas, quid habes? Misericordiam volo, inquit, & non sacrificium. Fecit cælum Deus, fecit terram, mare: magna hæc, & ipsius digna sapientia. Sed horum nullo tantum humanam attraxit naturam, quantum misericordia & clementia: ait enim, Hoc quidem opus est sapiẽtiæ & potentiæ, & bonitatis, multo magis autem quòd seruus factus est. Nónne magis in hoc eum admiramur? Non in hoc magis acceptamur? Nihil ità Deum attrahit sicut misericordia. Et multa de hoc passim omnes prophetæ loquuntur.

Misericordia reddit nos Deo similes.

Luc. 6.

15. AVGVSTINVS sermone septuagesimosexto de tempore: Facilè curatur à vulneribus peccatorum, qui necessitatem curauerit pauperum, & misericordiam accipiet, qui proximo pietatis non denegat officia. Denique cui dare præcipitur, gaudeat quòd non ea sorte natus sit vt indigeat. Sufficit ad gloriam dantis, quòd alterius miseria in paupere locuples donando existat, quòd misericordia fœnerat Deum, quòd pascat in paupere Christum, quòd per alterius inopiam peccatorum accipiat indulgentiam. Obiurgantis Domini vox est, Si in alieno mammona fideles nõ fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Talem enim se exhibere quis pauperi debet, qualem sibi alium exhibere vellet, si pauper ipse fuisset. Cæterùm dispendiũ magnũ est, si Deum de Dei dono promereri nolueris, aut cùm tibi Dominus ad hoc dederit vt dispenses, eius delegata non serues. Semper enim sua Dominus tibi dispensanda interim commendauit, de re sua pauperibus te dare præcepit. Cur dantis iussa contemnis? Cur pactum destituis? Cur Dominum iubentem dare non audis? Facilè enim poterit pecuniam acceptam amittere, qui quod accepit, in lucrum noluerit erogare. Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis misertus est vestrì. Similitudinem patris, actus indicent sobolis. Similitudo operis similitudinem indicet generis. Actus nomen confirmet, vt nomen genus demonstret. Quod cõtulit pater, filius seruet, vt & filio pater promissa præmia representet. Patrimonium quod habes, si operaris, tuũ est, si cessas, alienum est. Pecunia quæ seruatur, casibus seruit: quæ in misericordia reseruatur, præmium futurum acquirit. Quid vereris Christo committere, quod à latronibus vix poteris reseruare? Qui dat, inquit, pauperi, non egebit. Diuidis patrimonium tuum hæredi, & Christus est indignus de tuo aliquid tecum tollere,

Misericordiã præstãdo peccatorum accipimus indulgentiam. Luc. 16.

Deũ promeremur de Dei dono.

Adhortatio ad largiendas eleemosynas.

Luc. 6.

Prou. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqua tecum in futura secula deportare? Quid hæredi seruas, quo si vtatur ignoras? Quid substãtiam cumulas, quam fortassis ingrato relinquis? Forsitã illi præstabis, quicquid misericordiæ causa de eius portione detraxeris. Quare fac primò quod iubetur, vt possis accipere quod promittitur. Non potest vsuras accipere, qui Dominum noluerit fœnerare. Qui dat, inquit, pauperibus, Deum fœnerat. Nec enim potest diuina promissa percipere, qui præcepta cælestia noluerit obseruare.

Psal. 40. Felicitas eius qui eleemosynas elargitur.

16. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia trigesimanona, exponens illud Psalmi, Beatus qui intelligit super egenum: Fœlix operarius cultor eleemosynarum, eò quòd ære suo comparauerit cælum, & dãs panem esurientibus, delectorum suorum pressit incendium. Cui Propheta tale exhibet testimonium, & par onum habet Spiritũ sanctum. In tali causa operarius felix viuit, & securus iam moritur, cum quo ambulat patrimonium in immortale horreum, in quo debitorẽ fecit Dominum, dum pascit alterum dando. Si accepit in se modicum panis in pera, comparauit in se vitam cælestem, se faciens hæredem in die iudicij. Nullam poterit incurrere perniciem, qui comparauerit eleemosynis pietatem. Et post pauca: Perfecta est ergò misericordia, fratres charissimi, vt antè occurrat esurienti cibus, quàm roget mendicus. Non enim est perfecta misericordia quę precibus extorquetur. Sed si tacet mendicus, loquitur pallor in facie, penè lassus, fessus est, cælisque suspectus. Festina pietas succurrere, nè audias rogantem: nè quod debetur Domino, vendices tibi. Imitate Deum tuum qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et eccè venit tibi pluuia antequàm roges, descendit vbertas nocte dum stertis, dum adhuc in lecto es ex præcepto vigilat dies, excubant elementa, fructus te nesciente effunduntur. Iactat cælum & parturit terra, tot cellaria messium dum nescimus sic accipimus, & tãtas opes comedimus antequã rogemus.

Misericordia prompte & citò præstitur. Dei patris exemplo.

Mat. 5.

Et tu homo, modicus es ipse panis, & precibus vẽdis? Non rogauerunt quatuor millia Iesum in deserto septẽ panes & paucos pisces, vt infinita agmina pranderent, quo prandio vicissent saltem vsura mensuram. Qui cùm erogãsset, Colligite, inquit, fragmenta, nè quid depereat: quia sanctum fuerat totum quod ipse confecerat. Redigantur septem sportæ bucellarum, farurata sunt tanta millia, & nihil minoratum est. Et creuit eis cibus dum impenditur victus, sic & eleemosyna si indigentibus erogetur. Magnũ opus est eleemosyna, fratres charissimi, vt faciat homo quod fecit Deus, quia hos paucos esurientes in terra dimisit, qui vno vasculo orbem cæli pascit, per quem & nobis liceat erogare.

Matt. 15.

Eleemosyna est velut secundus baptism. Eccl. 3.

Sed si vbiquè fuisset abundans, perierat misericordia, dedit nobis Deus secundum baptismum. Quis enim sine peccato? Nam sicut aqua extinguit ignẽ, sic & eleemosyna extinguit peccatum. In horreis nostris habeamus abundãtiam, quę flãmas nostras oblatione vnius panis extinguat, & ante fores gehennæ stat misericordia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et quicunque misertus fuerit, miserebitur ei, & si quis non fuerit misertus, non miserebitur ei. Da panem cùm potes, quia nemo esuriet in inferno, nec habebis post mortem frumentum, nec inuenies illic aliquando mendicum, quia non erit tempus miserendi. Bonorum enim malorumque discretio & in suis actibus permanebit, ipso Christo Domino nostro rege ac iudice secernẽte agnos ab hœdis, dexterã ac sinistram sequestrãs, qui esurisse & sitisse se dicit, & cætera in suis ministris perpessum fuisse se asserit. Date ergò omnib⁹, dilectissimi fratres, date præcipuè ad domesticos fidei, date omnibus, nè cui non dederitis, ipse sit Christus, cuíve dederitis, ipse est Christus.

Matth. 25.

17. LEO sermone quinto de quadragesima: Clementes & mites animos etiam largitas decet. Nihil est enim dignius, quã vt homo sit sui authoris imitator, & secundùm modũ propriæ facultatis, diuini sit operis executor. nam cùm aluntur esuriẽtes, vestiuntur nudi, fouentur infirmi, nónne auxilium Dei manus explet ministri, & benignitas serui, munus est Domini? Qui cùm ad effectus misericordię suæ adiutore non egeat, ità suam omnipotentiam temperauit, vt & laboribus hominũ per homines subueniret, & meritò Deo gratiæ referrentur de pietatis officiis cuius opera viderentur in famulis. Propter quod ipse Dominus discipulis ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & magnificent patrem vestrum qui est in cælis.

Per largitatẽ sit homo sui authoris imitator.

Matth. 5.

18. ET sermone decimo de quadragesima: In pauperes quoquè & diuersis debilitatibus impeditos benignior nunc largitas exeratur, vt gratiæ Deo multorum voce referantur, & ieiuniis nostris egẽtium refectio suffragetur. Nulla enim deuotione fidelium magis Dominus delectatur, quàm ista, quę pauperibus eius impenditur, & vbi curam misericordiæ inuenit, ibi imaginẽ suæ pietatis agnoscit. Non timeatur in iis expensis defectio facultatum, quoniam ipsa benignitas, magna substantia est: nec potest largitatis deesse materies, vbi Christus & pascit, & pascitur. In omni hoc opere illa interuenit manus, quæ panem frangendo auget, erogando multiplicat. Securus & hilaris sit eleemosynæ distributor, quia tunc maximum lucrum habebit, quando sibi minimum reseruauerit, dicente beato Apostolo Paulo: Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ in Christo Iesu Domino nostro.

Imago diuinę pietatis in operibus misericordiæ.

2. Cor. 9.

19. GREGORIVS Nyssenus in libro de beatitudinibus, exponens illud Christi dictum: Beati misericordes: Scio, inquit, in multis locis diuinæ scripturæ, nomine misericordis sanctos viros diuinam potentiam appellare: sic Dauid in Psalmis: sic Ionas in sua prophetia: ità magnus Moyses in multis locis suæ sanctionis nominat numen diuinum. Si ergò misericordis appellatio Deum decet: ad quid aliud te sermo hortatur, nisi vt Deus fias, tanquàm formatus & insignitus propria nota deitatis? Nam si Deus misericors à diuina scriptura nominatur: quod autem verè beatum iudicandum sit id deitas est: perspicuum fuerit, quid ex consequenti intelligatur, videlicet, si vel ex hominibus aliquis existat, qui misericors sit, beatitudine diuina dignus habeatur, quippe quum id assecutus sit quo numen diuinum denominatur. Misericors Dominus & iustus, & Deus noster miseretur. Qui ergò non beatum est illud & fieri & vocari hominem, quo Deus ex eo, quod facit, denominatur? Er

Matth. 5.

Psal. 85. Exod. 34. Deut. 4. Misericordia deitatis nota est, & dominica ad Deũ facit.

Et paulo pòst: Vt igitur ea pars, cui deest, ad eandẽ commoditatem perueniat cum ea, cui quid superest, & suppleatur id quod deest, ab eo quod redundat: misericordiam aduersùs tenuiores & inferiores hominibus præscribit. Nam nisi misericordia animum ad eiusmodi motum emolliuerit, non poterit alioqui quis in animum inducere, & impelli, vt in calamitate proximum subleuet, ex contrario enim, videlicet, in humanitate, misericordia intelligitur. Vt igitur ferus, fœuus, & immitis appropinquantibus inaccessus est: ità & qui misericors est, & incommodis proximi condolescit, affectione quasi contemperatur cum eo, qui vel rogat, vel aliqua re opùs habet, ad id sese dolenti atque solicito accommodans, quod mens anxia molestiisque circumuenta requirit.

20. LVCÆ sexto: Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Et qui te percutit in maxillã, præbe & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimẽtum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te, tribue, & qui aufert quæ tua sunt, nè reperas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere: quæ gratia est vobis? nã & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil indè sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Estote ergò misericordes, sicut & pater vester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrũ. Eadem quippe mensura, quà mensi fueritis, remetietur vobis.

21. PSALMO trigesimosecundo: Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.

22. ET centesimo decimooctauo: Misericordia tua Domine plena est terra.

23. PSALMO centesimo quadragesimoquarto: Miserator & misericors Dominus, patiens & multùm misericors: Suauis Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant, & tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.

24. LVCÆ decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum, & videns eum, misericordia motus est, &c.

25. ACTORVM decimo: Ait Petrus, Vos scitis quod factum est verbum per vniuersam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes, Iesum à Nazareth, quomodò vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

XI.

Quo pacto nobis scriptura commendat Eleemosynam?

Multis[a] quidem & apertis præceptis, promissionibus & exẽplis. Quin[b] Cyprianus docet, in Euãgelio nihil præcipi frequẽtiùs, quàm vt insistamus eleemosynis dãdis: nec terrenis possessionibus incũbamus, sed cælestes thesauros potiùs recõdamus. Hinc illæ Christi sentẽtiæ:[c] *Quod supereſt, date eleemosynã,*[d] *& eccè omnia mũda sunt vobis.*[e] *Vẽdite quæ possidetis, & date eleemosynã. Facite vobis sacculos, qui non veteraſcũt, thesaurum nõ deficientẽ in cælis.* Atq; alibi:[f] *Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.* Breuiter:[g] *Date, & dabitur vobis.* Proindè Daniel Propheta impio regi cõsulit:[h] *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperũ. Tũ* alibi legitur:[i] *Ignẽ ardẽtẽ extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Neque hominis verò, sed Angeli vox ea fuit,[k] *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.* Quin & Christus ipse pronunciat:[l] *Quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantũ in nomine discipuli, amen dico vobis, nõ perdet mercedem suam.*[m] *Beati* igitur *misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequenter.* E cõtrario autem, vt Iacobus affirmat,[n] *Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam.*

a Deut. 15. b 2. Esd. 8. c Tob. 4. b Psal. 40. a Prou. 11. c 14. c 19. c 22. b 25. c 28. d Eccle. 4. a b d 7. a d 12. a 17. c 29. b Ezech. 18.
b c Matt. 25. d e Luc. 14. c
b De opere & eleemosynis. Vide etiam Aug. ser. 50. & 227. detem. Item ho. 28. 29. & 47. ex quinquag. Nazian. de pauperore. Chrys. ho. 32. ad pop. & sequent.
c Luc. 11. f Hiero. ad Hedibiam epist. 150. quæst. 1.
d Aug. in Enchir. ca. 75. & 76. & ser. 30. de verbis Domini.
e Luc. 12. d 33. e Matt. 6. a c 19. e d Mar. 10. c d 1. Tim. 6. d
f Luc. 16. e Aug. ser. 25. & 35. de verbis Domini.
g Luc. 6. f 2. Cor. 8. b c 9. b 1. Tim. 4. c Reg. 12. c d Iac. 1. d
h Dan. 4. e Prou. 15. b Ambr. ser. 30. & 31. Item de Helia & ieiunio, cap. 10. Leo in ser. de collectis. Chrysost. hom. 23. in Acto. Apostolorum.
i Eccles. 3. d Ambr. ser. 35. Chrys. hom. 34. in Gen. Prosper. p. 2. de promiss. & prædict. cap. 7.
k Tob. 12. b 4. b Esa. 1. e Prou. 15. d 16. a 20. b 1. Petr. 4. b Iac. 5. d
l Matth. 10. d Greg. hom. 5. in Euangelia. Ambros. in lib. de Viduis. Leo ser. 4. & 6. de quadr. ser. 6. de ieiun. 10. mens.
m Matth. 5. a
n Iac. 2. b Prou. 21. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. DEVTERONOMII decimoquinto: Si vnus de fratribus tuis, qui moratur intra portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perspexeris, &c. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

2. SECVNDI Esdræ octauo: Et legerunt in libro legis Dei distinctè & apertè ad intelligendum, & intellexerunt, cùm legeretur. Dixit autem Nehemias (ipse est Athersata) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretantes vniuerso populo, Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus, cùm audiret verba legis. Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his, qui non præparauerunt sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari, gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.

3. TOBIÆ quarto: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ità enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ità esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thezaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.

4. PSALMO quadragesimo: Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi super lectũ doloris eius: vniuersum stratum eius versâsti in infirmitate eius.

5. PROVERBIORVM vndecimo: Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiũt non sua, & semper in egestate sunt. Qui abscondt frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.

6. CAPITE decimoquarto: Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit. Qui credit in Domino, misericordiam diligit. Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.

7. CAPITE decimonono: Fœneratur Dominò, qui miseretur pauperis, & vicissitudinẽ suam reddit ei.

8. CAPITE vigesimo secundo: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: De panibus enim suis dedit pauperi.

9. CAPITE vigesimoquinto: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.

10. CAPITE vigesimooctauo: Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

11. ECCLESIASTICI quarto: Fili, eleemosynã pauperis nè defraudes, & oculos tuos nè transuertas à paupere. Animam esurientem nè despexeris, & non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis nè afflixeris, & non protrahas datum angustianti. Rogationẽ contribulati nè abijcias, & non auertas faciem tuã ab egeno. Ab inope nè auertas oculos tuos propter irã: & non relinquas quærẽtibus tibi retrò maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illi⁹, exaudiet autẽ eum qui fecit illum. Congregationi pauperũ affabilem te facito, & presbytero humilia animã tuã, & magnato humilia caput tuum: declina pauperi sine tristitia autem tuam, & redde debitum tuũ, & responde illi pacificè in mãsuetudine. Libera eum qui iniuriam patitur, de manu superbi: & non acidè feras in anima tua. In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri illorũ, & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tuî magis quàm mater. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dãdum collecta.

12. CAPITE septimo: Exorare, & facere eleemosynam ne despicias. Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Gratia datus in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorãtibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmũ: ex his enim in dilectione firmaberis.

13. CAPITE duodecimo: Si benè feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam, & si non ab ipso, certè à Domino. Non est enim ei benè qui assiduus est in malis, & eleemosynas non dandi: quoniã & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Da misericordi, & nè suscipias peccatorem, & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare, nè in ipsis potentior te sit.

14. CAPITE decimoseptimo: Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & posteà resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ.

15. CAPITE vigesimonono: Conclude eleemosynã in⁹ corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam cõseruabit: & posteà resurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum.

16. EZECHIELIS decimooctauo: Et vir, si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, &c. Et hominem non contristauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait dominus DEus. quòd si genuerit filiũ, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & nõ fecerit simile eis, &c. Et virum non contristauerit

pignus

pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento: à pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet.

17. MATTHÆI vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnũ à cõstitutione mundi. Esurini enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nud⁹, & operuistis me, Infirmus, & visitâstis me. In carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quãdo te vidimus esurientem, & pauimus: sitiẽtem, & dedimus tibi potum: Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum & cooperuimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiù fecistis vni ex his fratribus meis minimis: mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operuistis me. Infirmus, & in carcere, & non visitâstis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit, dicens: Amen dico vobis, quandiù non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

18. LVCÆ decimoquarto: Dicebat autem ei qui se inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: nè fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis cõuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

19. CYPRIANVS de opere & eleemosynis: Cùm Dominus adueniens sanâsset illa quæ Adam portauerat vulnera, & venena antiqui serpentis curâsset, legem dedit sano, & præcepit nè vltrà iam peccaret, nè quid peccanti grauius eueniret. Coarctati eramus, & in angustum innocentiæ præscriptione concluſi. Nec haberet quid fragilitatis humanæ infirmitas atque imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens, iustitiæ & misericordiæ operibus ostensis, viam quandam tuendæ salutis aperiret, vt sordes postmodùm quascunque cõtrahimus, eleemosynis abluamus. Loquitur in scripturis diuinis Spiritus sanctus & dicit: Eleemosynis & fide delicta purgantur. Non vtique illa delicta, quæ fuerant antè contracta: nam illa Christi sanguine & sanctificatione purgantur. Item denuò dicit: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Hic quoquè ostenditur & probatur, quia sicut lauacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ità eleemosynis atque operibus iustis delictorum flamma sopitur. Et quia semel in baptismo remissio peccatorum datur, assidua & iugis operatio, baptismi instar imitata, Dei rursùs indulgentiam largiter. Hoc & in Euangelio Dominus docet: nam cùm denotarentur discipuli eius, quòd ederẽt, nec priùs manus abluissent, respondit & dixit: Qui fecit quod intùs est, fecit & quod foris est: verùm date eleemosynam, & ecce vobis munda omnia: docens scilicet & ostendens non manus lauandas esse, sed pectus & sordes intrinsecus potiùs quàm extrinsecùs detrahendas, verùm qui purgauerit quod est intùs, cum quoquè id quod foris est repurgâsse, & emundata mente, cute quoquè & corpore mundũ esse cœpisse. Porrò autẽ monens & ostendens vndè mũdi & purgati esse possimus, addidit eleemosynas esse faciendas. Misericors monet misericordiam fieri, & quia seruare quærit, quos magno precio redemit, post baptismi gratiã sordidatos docet denuò posse purgari. Agnoscamus itaque, fratres charissimi diuinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo cõscientiæ vulnere esse non possumus, medelis spiritalibus vulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi de puro atque immaculato corde blãdiatur, vt innocentia sua fretus medicinã non putet adhibẽdam esse vulneribus: cũ scriptum sit: Quis gloriabitur castũ se habere cor, aut quis gloriabitur mũdũ se esse à peccatis? ET iterùm in epistola sua Ioannes ponat & dicat: Si dixerimus quia peccatum nõ habem⁹, nos ipsos decipim⁹, & veritas in nobis nõ est. Si autẽ confessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est Dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autẽ nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est: quàm necessaria, quàm benigna est diuina clementia? quæ cùm sciat nõ deesse sanatis quædam postmodum vulnera, dedit curandis denuò sanãdisque vulneribus remedia salutaria. Nunquàm deniquè, fratres dilectissimi, admonitio diuina cessauit, nunquàm & tacuit, quo minùs in scripturis sanctis tũ veteribus, quàm nouis semper & vbiquè ad misericordiæ opera Dei populus prouocaretur, & cancte atque exhortante Spiritu sancto quisquis ad spem regni cælestis instruitur, facere eleemosynas iubetur. Mandat & præcipit Esaiæ Deus: Exclama, inquit, in fortitudine, & noli parcere: sicut tuba exalta vocem tuam, & annuncia plebi meæ peccata ipsorũ, & domui Iacob facinora eorũ. Et cùm peccata eis sua exprobrari præcepisset cũq; eorũ tacinora pleno indignationis impetu protulisset, dixisset q; eos, nec si orationibus & precibus & ieiuniis vterentur, satisfacere pro delictis posse, nec si in cilicio & cinere voluerentur, iram Dei posse lenire, in nouissima tamẽ parte demõstrans solis eleemosynis Deum posse placari, addidit dicens: Frange esurienti panem tuũ, & egenos sine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, vesti eum, & domesticos seminis tui non despicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & vestimenta tua citò orientur, & præibit ante te iustitia, & claritas Dei circũdabit te. Tũc exclamabis, & Deus exaudiet te: dũ adhuc loqueris, dicet: ecce adsũ. Remedia propitiando Deo ipsius Dei verbis data sunt: quid deberẽt facere peccãres, magisteria diuina docuerũt: operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiæ meritis peccata purgari. Et apud Salomonem legimus: Cõclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Et iterum: Qui

Luc. 11.

Eleemosynarum remedio indigent omnes mortales post baptismum.

Prou. 20.

1. Ioan. 1.

Eleemosynarum præcepta frequẽs in diuinis scripturis.

Esa. 58.

Ibidem.

Ad propitiandum Deũ & satisfaciendũ pro peccatis remedia

Eccl. 29. Prou. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obturat aures nè audiat imbecillũ & ipse inuocabit Deum,& non erit qui exaudiat eum. Neque enim promererimisericordiam Domini poterit,qui misericors ipse non fuerit: aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis non fuerit humanus. Quod item in psalmis Spiritus sanctus declarat & probat,dicens: Beatus qui intelligit super egenũ & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Quorũ præceptorum memor Daniel, cũ rex Nabuchodonosor aduersõ somnio territus æstuaret, pro auertendis malis,ad diuinam opem impetrandam remedium dedit, dicens: Propterea rex, concilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniustitias, tuas miserationibue pauperum,& erit Deus patiẽs peccatis tuis. Cui rex non obtemperans, aduersa quæ viderat & infesta perpessus est,quæ euadere & vitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset. Raphael quoquè angelus paria testatur, & vt eleemosyna libenter ac largiter fiat,hortatur,dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Ostendit orationes nostras ac ieiunia minùs posse, nisi eleemosynis adiuuentur. Deprecationes solas parùm ad impetrandum valere,nisi factorum & operum accessione farciantur. Reuelat angelus & manifestat, & firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri,eleemosynis vitam de periculis redimi,eleemosynis à morte animas liberari. Nec sic, fratres charissimi,ista proferimus,vt nõ quod Raphael angelus dixit, veritatis testimonio comprobemus. In Actibus Apostolorum facti fides posita est,& quòd eleemosynis non tantùm à secunda,sed à prima morte animę liberentur,gestę & impleræ rei probatione compertũ est. Tabitha operationibus iustis & eleemosynis præstádis plurimùm dedita,cũ infirmata esset & mortua, ad cadauer exanime Petrus accitus est. Mors suspenditur,& spiritus redditur, & mirantibus ac stupentibus cunctis,ad hanc mundi denuò lucem redijnũ corpus animatur, tantum potuerunt misericordiæ merita,tantum opera iusta valuerunt. Quæ laborantibus viduis largita fuerat subsidia viuendi,meruit ad vitam, viduarum petitione reuocati. Itaq; in Euangelio Dominus,doctor vitæ nostræ,& magister salutis æternæ, viuificans credentium populum,& viuificatis consulens in æternum, inter sua mandata diuina & præcepta cęlestia nihil crebriùs mandat & præcipit,quàm vt insistamus eleemosynis dandis:nec terrenis possessionibus incubemus, sed cæleſtes thesauros potiùs recondamus. Vendite,inquit, res vestras,& date eleemosynam. Et iterùm: Nolite vobis condere thesauros super terrã, vbi tinea & comestura exterminat, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi neque tinea, neque comestura exterminat, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Et cùm obseruata lege perfectum & consummatum vellet ostendere:Si vis,inquit,perfectus esse,vade, & vende omnia tua,& da egenis, & habebis thesaurum in cælo, & veni,sequere me. Item alio loco negociatorem cælestis gratię,& cõparatorẽ salutis æternæ, distractis omnibus rebus suis, preciosam margaritam,hoc est, vitam æternã Christi cruore preciosam, de quantitate patrimonij sui dicit debere mercari. Simile est, inquit, regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Vbi autem inuenit preciosam margaritam, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit illã. Eos denique & Abrahæ filios dicit,quos in iuuandis alendisque pauperibus operarios cernit. Nam cùm Zachæus dixisset: Ecce dimidium ex substantia mea do egenis: & si cui quid fraudaui, quadruplum reddo:respondit Iesus & dixit: Quia salus hodiè huic domui facta est, quoniã & hic filius est Abrahæ. Nam si Abraham credidit Deo,& deputatum est ei ad iustitiam? vtique qui secũdum præceptum Dei eleemosynas facit, Deo credit: & qui habet fidei veritatem, seruat Dei timorem: qui autem Dei timorem seruat in miserationibus pauperum Deum cogitat. Operatur enim ideò, quia credit, quia scit vera esse quæ prædicta sunt verbis Dei,nec scripturam sanctam posse mẽtiri: arbores infructuosas, id est, steriles homines excidi, & in ignem mitti,misericordes autem ad regnum vocari. Qui & alio in loco operarios & fructuosos, fideles appellat: infructuosis verò & sterilibus fidẽ derogat,dicens:Si in iniusto mammona fideles nõ fuistis,quod est verum, quis credet vobis? Et si in alieno fideles nõ fuistis,quod est vestrum, quis dabit vobis? Si vereris & metuis, ne si operari plurimùm cœperis,patrimonio tuo larga operatione finito,ad penuriam fortè redigaris: esto in hac parte intrepidus,esto securus: finiri non potest,vndè in vsus Christi impenditur, vndè opus cæleste celebratur. Nec hoc tibi de meo spondeo, sed de sanctarum scripturarum fide, & diuinæ pollicitationis authoritate promitto. Loquitur per Salomonẽ Spiritus sanctus,& dicit: Qui dat pauperibus,nunquàm egebit: qui autem auertit oculum suum, in magna penuria erit: ostendens misericordes atque operantes egere nõ posse: magis parcos & steriles ad inopiam postmodùm deuenire. Itẽ beatus Apostolus Paulus Dominicæ inspirationis gratia plenus: Qui administrat,inquit,semen seminanti, & panem ad edendum præstabit, & multiplicabit seminationem vestram,& augebit incrementa frugũ iustitiæ vestrę,vt in omnibus locupleremini. Et iterùm: Administratio huius officij non tantùm supplebit ea quæ sanctis desunt, sed & abundabit per multam gratiarum actionem in Deum. Quoniam dum gratiarum actio ad Deum pro eleemosynis atque operationibus nostris pauperum oratione dirigitur, census operãtis,Dei retributione cumulatur. Et Dominus in Euangelio iam tunc eiusmodi hominum corda considerans, & perfidis atque incredulis in præscia voce denunciãs, cõtestatur & dicit: Nolite cogitare dicentes:quid edemus, aut quid bibemus, aut quid vestiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater vester quia omnium horum indigetis. Quærite primùm regnum Dei, & omnia ista apponentur vobis. Eis omnia apponi dicit & tradi, qui regnum & iustitiam Dei quærunt. Eos enim Dominus, cùm iudicij dies venerit,ad percipiendum regnum dicit admitti, qui fuerint in Ecclesia eius operati. Metuis nè patrimonium tuum fortè deficiat,si operari ex eo largiter cœperis: & nescis miser, quia dum times nè tes familiatis deficiat,vita ipsa & salus deficit: & dum, nõ quid de rebus tuis minuatur, attendis, non respicis quod ipse minuatis:amator magis mammonæ,

næ, quàm animæ tuæ:vt dũ times nè pro te patrimonium tuum perdas, ipse pro patrimonio tuo pereas. Et ideò benè Apostolus clamat & dicit: Nihil intulimus in hunc mundum, verùm nec auferre quid possumus:habentes itaque exhibitionẽ & regumentum,his contẽti simus. Qui autem volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in muscipulam, & desideria multa & nocentia, quę mergũt hominem in perditionem & in interitum. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quã quidam appetentes naufragauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Metuis nè patrimonium tuum fortè deficiat, si operari ex eo largiter cœperis?quando enim factum est vt iusto possent deesse subsidia vitæ,cùm scriptum sit:Non occidet fame Dominus animam iustam? Helias in solitudine coruis ministrantibus pascitur: & Daniel in lacu ad leonum prædam iussu regis incluso, prandiũ diuinitus apparatur:& tu metuis nè operãti tibi & Dominum promerenti desit alimentum? quando ipse in Euangelio ad exprobrationem eorum, quibus mens dubia est & fides parua, contestetur & dicat: Aspicite volatilia cæli, quoniam non seminant,neque metunt,neque colligunt in horrea, & pater vester cælestis alit illa: nonne vos plures illis estis? Volucres Deus pascit, & passeribus alimenta diurna præstantur,& quibus nullus diuinæ rei sensus est,eis nec potus,nec cibus deest: tu Christiano, tu Dei seruo,tu operibus bonis dedito,tu domino suo charo aliquid existimas defuturum? Nisi si putas quia qui Christum pascit, à Christo ipse nõ pascitur: aut eis terrena deerunt, quibus cælestia & diuina tribuuntur. Vndè hæc incredula cogitatio? Vndè impia & sacrilega ista meditatio? quid facit in domo fidei perfidũ pectus? quid qui Christo omninò nõ credit,appellatur & dicitur Christianus? Pharisæi tibi magis congruit nomen. Nam cũ Dominus in Euangelio de eleemosynis disputaret, & vt nobis amicos de terrestrib' lucris prouida operatione faceremus, qui nos postmodùm in tabernacula æterna susciperent, fideliter ac salubriter prænoneret,addidit post hęc scriptura,dicẽs: Audiebant autem hæc omnia Pharisæi qui erant cupidissimi, & irridebant eum. Et paulopòst: Quid diuitiis tuis solus incubas? quid in pœnã tuam patrimonij tui pondus exaggeras,vt quo locupletior seculo fueris, pauperior Deo fias? Redditus tuos diuide cũ Domino Deo tuo: fructus tuos partire cũ Christo: fac tibi possessionũ terrestriũ Christũ participem,vt & ille te sibi faciat regnorum cælestium cohæredẽ. Et nonnullis interiectis, de vidua loquens quæ Heliam pauit: Et illa, inquit, nõdũ Christum sciebat,nondũ præcepta eius audierat: nõ cruce & passione eius redempta,cibum & potũ pro sanguine rependebat: vt ex hoc appareat quãtum in Ecclesia pecceț, qui se & filios Christo anteponẽs,diuitias suas seruat,nec patrimonium copiosum cum indigẽtium paupertate communicat. Sed enim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorũ,quo minùs largiter bonis operibus insistas: atqui hoc ipso amplius operari debes,quo multorum pignorum pater es. plures sunt pro quibus Dominum deprecẽris: multorum delicta redimenda sunt,multorum purgandæ conscientiæ,multorum animæ liberandæ. Vt in hac vita seculari alendis sustinendisque pignoribus quo maior est numerus,hoc maior & sumptus est:ità & in vita spirituali atque cælesti, quo amplior fuerit pignorum copia,esse & operum debet maior impensa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat quantùsque erat in domo pignorũ numerus tãtus dabatur Deo & numerus hostiarum. Et quoniam quotidiè deesse non potest quod peccetur in conspectu Dei,sacrificia quotidiana non deerant, quibus possent peccata tergi. Qui studes terreno magis quàm cælesti patrimonio, filios tuos diabolo,magis cõmendare quàm Christo, bis delinquis, & geminum ac duplex crimen admittis: & quod non præparas filiis tuis Dei patris auxilium, & quòd doces filios patrimonium plùs amare quàm Christum. Esto potiùs liberis tuis pater talis, qualis Tobias extitit. Et post pauca: Quid potuit nobis maius Christus edicere? quo modo magis potuit institiæ ac misericordiæ nostræ opera prouocare,quàm quòd præstari dixit sibi, quicquid egẽti præstetur & pauperi? & se dixit offendi, nisi egẽti præstetur & pauperi, vt qui respectu fratris in Ecclesia non mouetur, vel Christi contemplatione moueatur: & qui non cogitat in labore atque estate conseruum, vel Dominum cogitet in ipso illo,quẽ despicit, constitutum. Et sub finem: Qui possessor in terris reditus ac fructus suos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis cõmunis ac iustus est, Dei patris imitator est. Quæ illa erit,fratres charissimi, operantium gloria, quã grandis & summa lætitia,cùm populum suum dominus cœperit recẽsere: & meritis atque operibus nostris præmia promissa contribuens,pro terrenis cælestia,pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos patri, cui nos sua sanctificatione restituit: æternitatem nobis immortalitatémque largiri, ad quam nos sanguinis sui viuificatione reparauit: reduces ad paradisum denuò facere, regna cælorum fide & veritate suæ pollicitationis aperire? Hæc hæreant firmiter sensibus nostris: hæc intelligantur plena fide: hęc corde toto diligantur: hæc indefinẽtium operum magnanimitate redimantur. Præclara & diuina res, fratres charissimi,salutaris operatio, solatiũ grande credentium, secutitatis nostræ salubre præsidium,munimentum spei,tutela fidei, medela peccatrices posita in potestate facientis, res & grandis & facilis, sine periculo persecutionis, corona pacis: verum Dei munus & maximum, infirmis necessariũ,fortibus gloriosum, quo Christianus adiutus perfert gratiã spiritalem, promeretur Christum iudicem,Deum computat debitorem.

20. AVGVSTINVS sermone quinquagesimo de tempore: Quid sunt pauperes quibus damus, nisi laturarij nostri, per quos in cælum de terra migramus? Da,laturario tuo das, ad cælum portat quod das. Quomodò,inquis,ad cælum portat, & video quia manducando consumit? Prorsus non tenendo,sed manducando transportat. An excidit tibi? Venite benedicti, percipite regnum. Esuriui enim & dedistis mihi manducare. Et cùm vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Et paulopòst: Quam multa posset in impios dicere, quoniam si quærerent,quare imus in ignem æternum? quare quæris adulter,homicida, fraudator, sacrilege, blasphemator,infidelis? Nihil horum,sed quia esuriui, & non dedistis mihi manducere. Videó vos moueri,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut moueor. Et verè mira res. Huius autem admirabilis rei rationem colligo vt possim, quam vos non celabo. Scriptum est: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. Item scriptum est. Include eleemosynam in corde pauperis, & ipsa pro te deprecabitur Dominum. Item scriptum est, Consilium meum, audi rex, & peccata tua eleemosynis redime. Et alia multa sunt diuini eloquij documenta, quibus ostenditur multùm valere eleemosynam ad extinguenda & delenda peccata. Proindè illis quos damnaturus est, immò plus illis quos coronaturus, solas eleemosynas imputabit, tanquàm dicens: Difficile est vt si examinem vos, & appendam vos, & scruter diligentissimè facta vestra, non inueniam vnde vos damnem: Sed ite in regnum. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Non ergò itis in regnum, quia nõ peccâstis, sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis. Rursus & illis: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et illi tanquàm noxij, olim rei, serò trementes, attendentes peccata sua, quando auderent dicere, immeritò se damnari, immeritò in se hanc depromi à iudice tam iusto sententiã? Considerando conscientias suas, considerando omnia vulnera animæ suæ, quando auderent dicere, iniustè damnamur? De quibus antè in Sapientia dictum est: Traducent eos ex aduerso iniquitates eorũ. Sine dubio videbunt se iustè damnari pro sceleribus & criminibus suis: & quasi eis diceret. Non indè, vndè putatis: sed quia esuriui, & non dedistis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus vestris factis auersi, & ad me cõuersi, illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemisseris ipsæ eleemosynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum criminum absoluerent. Beati enim misericordes, quoniam ipsis misericordia præstabitur. Modò autem Ite in ignem æternum. Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. Breuiter ergò audiant homines, dignèque considerent, quantum sit meritum Christum pauisse esurientem, & quale sit crimen Christum contempsisse esurientem. Mutat quidẽ hominem in melius pœnitentia peccatorum, sed nec ipsa videtur aliquid profutura, si ab operibus misericordiæ sterilis fuerit. Testatur hoc veritas per Ioannem, qui venientibus ad se dicebat. Generatio viperarum, quis vobis ostendit fugere ab ira ventura? Facite ergò dignos fructus pœnitentiæ, &c. Omnis enim arbor non faciens fructũ bonum excidetur, & in ignẽ mittetur. De hoc itaque fructu superiùs ait. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quisquis itaque hos fructus non fecerit, sine causa putat per sterilem pœnitentiam se mereri veniã peccatorum. Qui sint autem isti fructus, ipse consequenter ostendit. Nam post hæc eius verba interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergò faciemus? id est, qui sunt illi fructus quos vt faciamus hortaris & terres? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Quid manifestius fratres mei? Quid certius? Quid expressius? Quid ergò aliud sonat, quod superius ait. Omnis arbor nõ faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur: nisi quod similtr audituri sunt. Ite in ignem æternum: Esuriui enim, & nõ dedistis mihi manducare? Parum est itaque recedere à peccatis, si præterita curare neglexeris.

Ecclt. 3.
Eccl. 29.
Dan. 4.
Eleemosynã valere multũ ad delenda peccata sacræ literæ conuincunt.
Matth. 25.
Sap. 4.
Matth. 5.
Iac. 2.
Pœnitentia ab operibus misericordiæ nõ sit sterilis. Luc. 3.
Ad pœnitentiæ fructus pertinent opera misericordiæ.
Matth. 25.

21. ITEM sermone ducentesimo vigesimoseptimo de tẽpore: Sed dicit aliquis. Pauper sum, ideò eleemosynam dare nõ possum. Vt nullus se pauper excusare posset, Dominus & Saluator noster pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum esse promisit. Dicis ergò. Pauper sum. Si nihil amplius habes in substantia tua, quàm tibi aut in victu aut vestitu rationabili aut mediocri sufficiat, sola tibi potest bona voluntas sufficere. Sed rogo te, diligenter conscientiam tuam interroga, nè aliquoties per ebrietatem perdas, quod per eleemosynam dare potueras, nè fortè per gulã studeas in terra consumere, quod per eleemosynam debueras in cælũ recondere. Nè fortè delicias præparando, ornamenta ad luxuriam comparando, nõ habeas quod pro remedio animæ tuæ possis pauperibus erogare. Et cùm preciosæ vestes nostræ à tineis soleant deuorari, pauperes nec vilia vestimenta merentur accipere. Si ergò ista omnia impedimenta non aggrauant animam nostram, & hoc solum habemus quod nobis vel nostris sufficere possit, non apparebimus rei, si eleemosynam pauperibus non erogamus. Si verò, vt iam dictum est, frequentur luxuria deuorat quod misericordia in cælo thesaurizare potuerat, corrigamur dum tempus est, & quod hucusquè aut non fecimus, aut fortè minùs quàm oportuit fecimus, implere totis viribus studeamus. Et in fine. Quàm diù fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Nonne ego quę accepi, terrena accepi? Cælestia reddam, dabo æternum præmium, & ad partem dexteram regnum. Non quia non peccâstis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis.

Matth. 19.

22. ET homilia decimaoctaua libri quinquaginta homiliarum: Nemo tibi dicturus est post resurrectionem mortuorum in regno Dei. Frange esurienti panem tuum, &c. In isto autem tempore, vt nouerimus, quantum nobis cõmendat Deus opera misericordiæ, etiam ipsos suos sanctos egere fecit: vt cùm fiunt hîc amici de mammona iniquitatis, recipiant & ipsi amicos suos in æterna tabernacula: id est, cùm serui Dei pij, dum iugiter Deo vacant aliquotiès indigẽt, illi qui habent mundi diuitias, de proprietate eleemosynas largiantur. Quomodò eos participes faciunt in terrena substantia, sic cum illis partem habere merebuntur in vita æterna. Videtis nempe, & manifestum est, quòd aliquando serui Dei ideò non habent, vt probentur qui habent. Hîc bonorum operum messem cum labore serimus, sed in futuro fructus illius cũ gaudio colligemus, secundùm illud quod scriptum est, Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cũ exultatione, portantes manipulos suos. Illud enim pro signo factum est non pro dono. Nã si vidua illa quòd pauit hominem Dei, hîc recepit, non est magnum quod seminauit, quia nõ magnã segetem messuit. Temporale est enim quod accepit, non deficientem farinam, nec diminutum oleũ quousque daret Deus pluuiam super terram, ac sic tunc magis cœpit egere, quando dignatus est Deus pluere. Tunc enim laboratura erat, expectatura agri fructus & collectura. Quando autem nõ pluebat, victus eius facilè veniebat. Signum hoc ipsum quod Deus illi ad paucos dies præsitirrat, signum erat futuræ vitæ, vbi merces nostra deficere nescit, vbi farina nostra Deus erit. Quomodò illa per illos non deficit dies, sic ille dies non deficiet in æternum. Talem mercedem speremus quando bona facimus, ne fortè aliquis vestrum tẽtetur tali cogitatione vt dicat, Pascam aliquem seruorum Dei esurientem, vt lagena mea non deficiat, & in culpa mea semper vinum inueniam. Noli hoc hîc quærere. Semina securus, messis tua seriùs veniet, tardiùs veniet, sed cùm venerit, finem non habebit.

1. Reg. 17.
Bona voluntas sufficit cùm facultas deficit.

In iudicio solum opera misericordiæ examinantur.

23. ITEM homilia decimanona: Tacuit omnia mala facta iniquorum, & solam sterilitatẽ eleemosynæ increpandam esse iudicauit, non nisi ad nos commonendos. Quare hoc? Quia omnia crimina eleemosynis redimuntur. Ideò illam laudauit fœcunditatem, istam culpauit & damnauit ariditatẽ. Sed audistis, omnia malefacta eleemosynis redimi, nolite sic intelligere, vt intelligunt quidam peruersè. Eleemosynæ enim possunt tibi prodesse ad delenda peccata præterita, si mores mutaueris. Si autem in eisdem malis perseueraueris, eleemosynis tuis non corrumpes iudicium Dei. Ego dico propter illa scelera & crimina, quæ omnes modò vitare debent, qui accipiunt corpus Christi & sanguinem.

Quibus ad delenda peccata profint eleemosynæ.

24. ET homilia vigesimanona ex eodem libro quinquaginta homiliarum: Sacrificium Christiani, est eleemosyna in pauperem. Hinc enim sit Deus peccatis propitius. Nisi autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanebit nisi reus? Ab eis peccatis & delictis, sine quibus vita ista non ducitur, mundantur homines per eleemosynas. Quæ sunt duorum generum, erogando & remittendo. Erogando quod habes bonum, remittendo quod pateris malum. Hæc duo genera eleemosynarum Dominus magister bonus, qui verbum breuiauit super terram, vt esset fructuosum, & non onerosum, quàm breuiter fuerit complexus audite. Remittite, inquit, & remittetur vobis: pertinet ad ignoscendũ. Date, & dabitur vobis: pertinet ad erogandum. Ex illa eleemosyna qua ignoscis homini, nihil perdis. Eccè statim veniam petit, ignouisti, nihil amisisti. Charitate amplior domum redisti. Illud aliud genus eleemosynarum, vbi iubemur erogare indigentibus, graue videtur, quia quod quisque dederit hoc ipsum quod dabit, non habebit. Equidem & hinc securos nos facit Apostolus, qui dixit, Prout quisque habet, non vt aliis sit refectio, vobis angustia. Metiatur ergò vnusquisque vires suas, non thesaurizare attendat in terra: det, non perit quod dat. Non dico, hoc non periit: sed dico, hoc solum non perit. Alia verò quæ non dederis, & abundant tibi, aut cùm viuis amittis, aut cùm morieris dimittis. Deindè, fratres mei, tanta promissio quem non hortatur? Dimitte, inquit, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. Quando dicit, date, & dabitur vobis, attendite cui dicat: Homini dicit Deus, mortali dicit immortalis, mendico dicit tantus paterfamiliâs. Neque enim hoc reuocaturus est quod dedimus, inuenimus quem fœneremur. Demus in vsuram, sed Deo, non homini. Ei damus qui abundat, ei damus qui dedit quod demus, & pro modicis rebus profert nobis, pro mortalibus, pro putribilibus, pro terrenis, quæ æterna sunt & incorruptibilia, & sine fine manentia. Quid multa dicturus sum? Se promittit, qui promittit. Si amas illum, eme illum ab illo. Et vt noueris te ipsi dare, audi illum dicentem, Esuriui, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi potum. Hospes fui, & suscepistis me, &c. Et dicent illi, Quando te vidimus in his necessitatibus constitutum, & ministrauimus tibi? Et ille, Quando vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Dat de cælo, accipit in terra. Ipse dat, ipse accipit, quasi fœnus traiectitium facis. Hîc das, ibi recipis. Hic das res perituras, ibi recipis res sine fine mansuras.

Eleemosynæ sacrificium Christianum est, quo fit Deus peccatis propitius. Duo eleemosynarum genera.
Luc. 6.
1. Cor. 8.
Quæ nõ dantur, ex toto perimuntur.
Luc. 6.
Matth. 25.
Retributio eleemosynæ POLLET.

25. HOMILIA quadragesimaseptima eiusdem libri: Remedia peccatorum, fratres, medicina eleemosyna. Eleemosyna enim à morte liberat, & non patitur hominem ire in tenebras. Patrocinatur in die iudicij homini, vt flammas æternas non timeat. Sicut Iacobus in epistola sua dicit, Superexaltat misericordia iudicium: Et iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Sed talis debet esse ipsa misericordia, fratres, quæ suscipiatur, non quæ repellatur. Quæ peccata purget, non quæ animam grauet. De bono, de iusto labore, de propria facultate, non de pauperum ægestate. Fratres, non vult Deus hominem à misericordia cessare, nec libenter adspicit Deus quenquam de fraudibus dantem, sicut Salomon propheta dicit, Honora Dominum Deum tuum de tua substantia, ac de iustis laboribus tuis. De iustis laboribus iussit dari, de iniustis verò rapinis prohibuit dari. Sed cùm iudicare cœperit Deus, dicturi sunt hi qui de fraudibus viuunt, & de spoliis miserorum eleemosynam faciunt: Domine, præcepta tua seruauimus, & in nomine tuo misericordias fecimus, pauperes pauimus, nudos operuimus, & peregrinos hospitio suscepimus. Quibus dicturus est Deus, Quod dedistis dicitis, quod rapuistis non dicitis. Quos pauistis memoramini, quare nõ recordamini quos necâstis? Quos operuistis, gaudent: quos expoliâstis, plangunt. Quos hospitio recepistis, retinetis: & obliti estis, quantos de suis habitaculis expulistis. Ego misericordiam fieri iussi, fraudes & rapinas exerceri non mandaui. Vnus repletur panibus, quem de rapidis satiâsti, & benedicet Dominus non te, sed eum quem necâsti. Ille miser necatus ingemuit, & exaudiuit gemitum eius qui vidit quod feceris ei. De malo acquiris & gaudes, rapis & lætaris: pauper rogat, & cõtristaris, prædium paras, & tales ad tuum prandium vocas, qui tibi vicem rependant. Ornas conuiuium nè quid desit, & cum amicis tuis epularis, & ante ianuam tuam rogantem pauperem non audis. Tu diuersis bonis repleris, & egenti non misereris. Multis epulis distentus, & multo vino madidus, pauperem rogantem cõtemnis. Oblitus es dictum prophetæ dicentis: Qui, inquit, auerterit aurem suam ab egeno, & ipse inuocabit Dominum, & nõ exaudiet eum. Inclina aurem tuam, audi egentis vocem & fame perentis, vt & tuam vocem Deus exaudiat tribulantis. Da de quo dederit tibi Deus. Ipse te diuitem fecit, ideò illi redde quod suum est. Ipse se dicit accipere quod pauperibus datur sibi collatũ conclamat, quod in corde pauperis fuerit seminatũ, sicut in Euãgelio dicit, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Eccè habes Christiane æternum tabernaculum, si dederis pauperibus victũ. Si quid das, illuc transmittis, tibi in futuro reponis, non vndè carDe iusto labore & propria facultate dandæ eleemosynæ.
Prouer. 3.
Qui ex rapinis eleemosynam largiuntur. Matth. 25.
In die iudicij patrocinatur eleemosyna. Iac. 2.
Prouer. 21.
Adhortatur ad eleemosynas faciendas.
In eos qui liberaliter expendunt sua in conuiuia & res superfluas. Luc. 14.
Luc. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naliter saturaris,sed vndè spiritaliter glorieris,non vndè ventrẽ repleas,sed vndè flammas extinguas, quia scriptum est, Eleemosyna à morte liberat, & non patitur hominem ire in tenebras. Misericordia est,fratres,quæ iram Dei auertit, & peccata dimittit,ignes futuros extinguit, sicut Salomon dicit:Sicut aqua extinguit ignem,sic eleemosyna resistit peccatis. Da ergò egenti, confer non habenti, succurre fame pereunti. Crudele est,vt de quo habes,non des ei quem scis non habere. Graue est, vt de tua abundantia non sustentes egentis inopiam. Vndè semper flagellamur. in frugibus, quia benè egentibus non facimus. Reuerà si cõsideres homo vndè damna, vndè pericula, vndè calumniæ,nisi de sterilitate nostra. Tu non das indigenti quod potes,quod te non grauat:venit vna calumnia,& perdes quod non habes. Ventre pleno ambulas,& vacuum pauperis ventrem non consideras. Benè est tibi de bonis Dei, nihil indiges, honestis vestibus vteris,& nudum & trementem frigore non vestis. 26. GREGORIVS Nazianzenus in oratione de pauperum amore: Si ex Pauli atque ipsius etiam Christi sententia & authoritate charitatem, vt legis & prophetarum caput,præceptorum omnium primum maximúmque cẽlendum est:huius potissimam partem in eo sitam esse cõperior, vt paupetes amore & beneuolentia complectamur, atque eorum,qui nobis cognationis iure sunt coniuncti, calamitate moueamur atque doleamus. Neq; enim vlla omninò res est, quæ Dei beneuolentiam perindè conciliet, ac misericordia: (quandoquidem nec quicquam est,quod Deo congruentius offerri possit, vt potè quem misericordia & veritas antecedant, eique misericordia ante iudicium offerenda sit) nec vlli alij rei potiùs,quàm humanitati & commiserationi commiseratio & humanitas ab eo rependi soleat,qui summa æquitate quenque remuneratur, atque in lance & mensura misericordiam constituit. Et post multa: Cura, vt proximo tuo idcircò præstantior sis,quia benignior: fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de aliis benè mereri: tametsi ille maiora, hic minora beneficia conferat, vterque nimirùm pro suis viribus. Egenti paruum aliquid dato:neque enim paruum est ei,qui omnibus rebus caret, immò ne ipsi quidem Deo,si viribus tuis par sit. Summi muneris loco alacritatem dona:si nihil habes,collachryma. Magnum est infortunato remedium, miseratio ex animo collata: ac syncerè condolescere, calamitatem magnoperè leuat. Nè sit tibi iumento vilior homo,ô homo,quod in foueam lapsum,aut oberrãs erigere, ac reducere tibi lex præscribit. In quo quidem profandi ísne aliquid & magis arcanum occultè, (cuiusmodi pleraque veteris legis obscuritas, sensuúmque varietas habet) non est meum scire, verùm spiritus sancti omnia perscrutantis & cognoscentis: quantum autem ipse ratione, atque intelligentia assequi possum, hoc ideò sanxit, vt nos ab humanitate, quam in rebus paruis adhibemus, ad maiorem pleniorémque benignitatem exerceat. Et quibusdam interiectis: Cæterum multo magis mãdato diuino, atque exẽplo moueri debemus. Quodnam porrò hoc mandatum est? At videte quæso, quàm constans sit minimèque fucatũ. Neque enim hominibus Spiritu sancto afflatis fuit satis, semel atque iterùm de pauperibus sermonẽ habuisse: nec quidam dũtaxat de his rebus verba fecerũt, reliqui minimè: at alij copiosiùs, alij parciùs, velut de re non ità magna, nec admodùm necessaria: verùm & omnes in vniuersum, & sedulò quisque, vel primũ, vel in primis ad eam rem nos inhortantur, nunc admonentes, nunc comminantes, nunc exprobrãtes, nonnunquã etiã eos, qui hanc virtutem assequuntur, laudibus efferentes: nimirùm vt assidua commonitione nos ad præcepti huius expletionem inflamment. Propter miseriam inopum & egestatem pauperum núc exurgam, dicit Dominus. Quis exurgentem Dominum non extimescat? Et alio loco: Exurge Domine Deus meus, exaltetur manus tua, nè obliuiscaris pauperum. Elationem huiusmodi deprecemur, nec nobis in mentem veniat, videre velle manum illam aduersùs contumaces & rebelles homines sese efferẽtẽ: quòdque eo grauius est, in duros atq; præfractos immissam. Et rursùs, Nõ est oblitus clamoris pauperũ. Et, non in finem obliuioni erit pauper. Et, Oculi eius ad pauperem respiciunt, (quod quidem palpebris melius est, & efficacius) palpebræ autem eius explorant filios hominum, id est, minor, vt ità dicam, ac secundaria inspectio. Verùm dixerit fortasse aliquis, Hæc de pauperibus & egenis illis dicuntur, qui per iniuriã læsi fuerint. Sit ità sanè, nam de hoc litem nullam mouebo. At hoc quoque tamẽ ad colenda humanitatis officia te extimulet. Nã quorum iniuria affectorum tanta ratio habetur, quid afferri potest, quin ipsũ beneficio affectis magis oblectetur Deus? Nã cũ is, qui pauperẽ aspernatur, ipsius creatorem ad irã concitet: non dubium est, quin Creatorem honore afficiat, qui creaturam ipsius complectitur. Rursùs cùm audis, Pauper & diues inuicem sibi occurrerunt: vtrunque autem creauit Dominus: nc illum quidem pauperem, hunc autẽ diuitẽ ab eo creatũ intelligas, ex eóque insectandi pauperis ansam arripias. Neque enim constat, an à Deo huiusmodi diuisio profecta sit: verum Dei figmentum, inquit ille, vterque æquè est, tametsi quòd ad res externas attinet, dispari conditione sint. Hoc te ad condolentiam & charitatem pudore pertrahat: vt cùm cogitatio illa tibi animos extulerit, hæc cosdẽ demittat, tẽque moderatiorem efficiat. Quid præterea? qui miseretur pauperis, inquit, Deo fœneratur. Quis huiusmodi debitorem recusет, æs alienum in tempore non sine fœnore redditurum? Et rursùs, Misericordia, & fide peccata purgantur. Ergò miseratione purgemur, animíque labes & inquinamenta egregia illa herba detergamus, ac dealbemus, alij vt lana, alij vt nix, pro misericordiæ videlicet proportione. Atque, vt formidabilius aliquid dicam, si nulla est in te comminutio, nec liuor, nec plaga tumens, nec vlla animæ lepra, aut significationis tactus, aut candor, quæ lex prisca leuiter curabat, ac medicã Christi manum requirunt: at eum certè, qui salutis nostræ causa vulneribus & languore affectus est, venerare. Veneraberis autem, si te Christi membro benignum atque humanũ præbeas. Quòd si te fortasse animarum nostrarũ prædo ac tyrannus vel à Hierusalem in Hiericho descendentem, vel alibi vspiam inermem & imparatũ nactus, vsque adeò sauciauit, vt meritò his verbis vti queas, Puttuerunt, & corruptæ sunt cicatrices,

Tob. 4. Misericordiæ vis.

Eccl. 3.

Cur in frugibus flagellamur.

Charitas in quatẽ potissimum cernatur.

Misericordiæ laus.

Psal. 84. 88. Iacob. 2.

Benè mereri de aliis, diuinum est.

Pro suis quisque viribus eleemosynam præstet quamcunque.

Deut. 22. Exod. 23.

De eleemosynis cum ceteris operibus virtutem omnibus ceteris linenda.

Psal. 14. Luc. 7. Ioan. 7.

Matth. 5.

Psal. 40.

Psal. 111. Psal. 36.

Prouer. 3. Quomodo eleemosyna dandæ. Psal. 83.

Rom. 12.

1. Cor. 9. Psal. 38.

Alij ad eleemosynã erogandam incitantur. Ioan. 11. Col. 2.

Matth. 19.

Adhortatio ad liberalitatem studiosum in egenos.

Luc. 7. & 14.

Ioan. 12. & 19.

Matth. 1.

ces à facie insipiẽtiæ meæ. siquidem ità es affectus, vt ne medicinam quidem postules, nec morbi curandi rationem intelligas: heu plagam sanè grauissimam, calamitatémque altissimè grassantem. Sin autem salus tua nõdùm prorsùs deplorata est, nec immedicabili morbo laboras, ad medicum accede, obsecra, vulneribus per vulnera medere: idem eodem acquire, vel potiùs minoribus remediis grauiores morbos depelle. Dicet animę tuę, Salus tua ego sum. Et, Fides tua te saluum fecit. Et, Ecce sanus factus es: atque humanissimis quibúsq; verbis te alloquetur: modò te afflictis hominibus benignum & clementem esse videat. Beati, inquit, misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: Non in postremis beatitudinum partibus est misericordia. Et, Beatus qui intelligit super egenum & pauperẽ. Ac rursùs, Benignus vir, qui miseretur, & cõmodat. Et alio loco, Tota die iustus miseretur & commodat. Benedictionem arripiamus, intelligentes vocemur, benigni simus, nè nox quidem misericordiæ officia interrumpat. Nè dixeris, Rediens redi, & crastino die dabo tibi: nè quid inter propositum tuum & beneficentiam intercedat. Vna enim est beneficentia, quæ moram non patitur. Frange esurienti panem tuum, & egenos ac tecto carentes induc in domum tuam, idque lęto atque alacri animo. Qui enim miseretur, inquit ille, cum hilaritate misereatur: ac beneficij gratia prõptitudine & celeritate congeminetur. nam quod mœsto animo defertur, aut necessitate extorquetur, ingratum est, parúmque gloriosum. Lætãdum est autem, non lugendum, cùm beneficium damus. Si vinculum & electionem sustuleris, inquit ille, hoc est, tenacitatem & explorationẽ animíque dubitationem, ac querulam orationem, quid futurũ est? quàm magnum & admirãdum, quantáque huius rei merces? Erumpet matutinum lumen tuum, & sanitas tua citò coorietur. Quis ergò est, qui lucem & sanitatẽ non expetat? Quin me mouet quoquè Christi crumena, qua nos ad pauperes alendos exhortatur, Paulíque etiam & Petri conuentio, qui ità inter se Euangelij promulgationem pariti sunt, vt pauperes interim communiter complexi sint: ac denique vitæ perfectio Adolescenti illi in eo definita & constituta, vt facultates suas pauperibus erogaret. An tu beneficentiæ officium tibi liberum esse, ac non necessariò præstandum existimas, ac non legis, sed consilij ratione habere? Hoc quoque ipse magnoperè vellem & existimarem: sed me sinistra illa manus exteret, hœdi, & probra ea quæ in sceleratos homines ab eo, à quo in ea parte collocati sunt, coniiciuntur, non quia manus alienis bonis attulerunt, nec quia fana diripuerunt, aut adulterium admiserunt, aut aliud quiddam ex iis, quæ interdicta sunt, perpetrãrunt, hoc ordine condemnati: sed quia Christum per pauperes minimè curãrunt. Quocircà si quid mihi auscultandum putabitis, serui Christi, & fratres, & cohæredes, Christum, quandiù licèt, inuisamus, Christum curemus, Christum alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus non mensa solùm, vt quidam, nec vnguentis, vt Maria, nec sepulcro duntaxat, vt Ioseph Arimathæus, nec rebus ad sepulturam accommodatis, vt ille dimidia tantùm ex parte Christum amans Nicodemus, nec denique auro, thure & myrrha, vt Magi ante eos omnes, quos diximus: sed quoniã omnium Dominus misericordiam mauult quàm sacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiseratio superat: hanc pei pauperes humíque hodierno die prouolutos ipsi conferamus, vt cùm hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos accipiant.

Ofæ 6.

27. CHRYSOSTOMVS homilia trigesimaſecũda ad populum Antiochenum: Vndè verò Deus ità mundum dilexit? Ex nulla quidem alia re, sed ex charitate sola. Reuereamur eius itaque charitatem, miserationis excessum erubescamus. Ipse nanque nec vnigenito pepercit propter nos, nos autẽ & pecuniis parcimus contra nosipsos. Ipse & legitimum pro nobis filium tradidit: nos verò nec argentum propter eum contemnimus, sed neque propter nos. Et quid dico pecunias? Nõnne si innumeras haberem animas, omnes oportuerat pro eo ponere? Seruis quidem & mulis, & equis, torques aureos circumponentes, Dominum verò nudum circumeuntem, & fores ex foribus mutantẽ, & semper in exitibus morantem, & manus porrigentem despicientes, frequenter autem & torto respicientes oculo, licèt & hoc ipsum propter nos patiatur. Libenter enim esurit, vt tu pascaris: & nudus circumit, vt incorruptionis indumenti tibi præbeat occasionem: sed nec ità vestrorum aliquid erogatis. Sed vestimentorum hæc quidem iacent tineis esca: hæc autem arcæ farcina, superfluáque possidentibus cura. Qui verò illa, cæteráque dedit omnia, nudus erat. Sed in arcam ipsa non reponitis, sed ipsi vos circumamicientes ornamini. Et quid vobis ex his amplius? vt forensium turba vos spectet? Et quid hoc? Non enim his amictum admirabuntur, sed eum qui indigentibus largitur. Itaque si vis in admiratione haberi, alios potiùs induens, infinitos assequeris applausus. Tunc & ipse Deus te cum hominibus laudabit: nunc autem laudabit quidem nemo, at omnes inuidebunt, corpus quidem cernentes ornatum, animam verò neglectam habentem. Hic & meritoriis mulieribus est ornatus, at & preciosiores apud eas frequẽter, & pulchriores sunt vestes. Animæ verò ornatus penès eos est solos, qui cum virtute viuunt. Hæc continuè dico, neque dicere desinam, nõ tam pauperum, quàm animarum curam gerens vestiarum.

Dei misericordia imitãda. In immisericordes homines.

In immoderatum vestium.

28. ET homilia trigesimatertia ad populum Antiochenum: eadémque habẽtur ad verbum homilia quinquagesimatertia in Matthæum: Eiã charissimi priùs dicta resumamus, & hodiè ostendamus qualiter est ars omnium artium quæstuosissima eleemosyna. Si enim artis est proprium, ad aliquam vtilitatem peruenire, eleemosyna verò nihil est vtilius: clarum est profectò, quòd & ars, & omnium est artium optima. Non enim nobis conficit calceamenta, neque vestimenta contexit, nec has luteas domos ædificat: verùm & æternem ministrat vitam, ex mortis manibus eripit, & in vtraque vita claros exhibet, & mansiones ædificat in cælis, & æterna parat illa tabernacula. Hæc lampades nostras nõ finit extingui, nec sordidis indutos vestibus in nuptiis videri, sed lauat, & niue mundiores reddit. Si nanque fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Non finit nos eò decidere, vbi diues ille: nec audire verba tre-

Ars omnium artium quæstuosissima eleemosyna.

Vtilitas eleemosynarum

Psal. 50. Luc. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Facilitas in conferendis eleemosynis.

méda, sed in Abrahæ sinus deducit. Et artiũ quidẽ secularium vnaquæque vnũ habet, quod accepit, meritum. Verbi gratia, Agricultura pascit, textoria vestit, immò verò nec hoc vlla potest à semetipsa vobis conferre. Et si libet, agriculturam examinemus primam. Nam nisi cusoriam habuerit, à qua ligonem & vomerem, falcem, secutim & alia plura mutuetur: & carpentariam, vt aratrum pangat, & iugum paret & plaustrũ, vt spicas excutiat: & cortiatam, vt & lorum faciat: & ædificatoriã, vt & arantibus tauris stabulum ædificet, & serẽtibus agricolis domum: & succisoriam, vt ligna secẽtur: & pistoriam: post hæc omnia nusquàm apparebit. Similiter & textoria, cùm aliquid faciat, multas secum artes conuocat, vt proposita secum expediãt: quòd si non accesserint, & manum porrexerint, hæc quoque similiter vt illa remanebit inops. Et artium quæque alterius indiget artis. Cùm autem oporteat misereri, nihil aliud nobis opùs est, sed sola voluntas est necessaria. Quòd si dicas, quòd pecuniis opùs est, & habitationibus, & vestimẽtis, & calceamentis: illa lege Christi verba, quæ de vidua dixit: & ab angustia desiste, licèt valdè sis pauper, & mendicantibus pauperior, si duo minuta contuleris, totum explêsti. Et si des panem, eum habens solum, ad perfectionem artis venisti. Hanc itaque suscipiamus artem & scientiam, & obeamus. Melius enim est hanc scire, quàm esse regem, & diademate coronari. Non enim est hæc sola eius præcellentia, quòd aliarum non indiget, verùm & diuersarum rerum est expeditoria, & multarum quidem & omnigenarum. Domos enim ædificat in cælis semper mansuras, & qui se consecuti fuerint, docet quemadmodùm immortalem fugiant mortem: & tibi thesauros donat, qui nunquàm absumuntur, sed omne damnum effugiũt, tam à latronibus, quã à vermibus & tempore. Si quis circa frumẽtorum conseruationem hoc solum te docuisset: quid non reddidisses, vt inabsumptum multos annos posses conseruare frumentum? Eccè autem hęc non in frumento tantùm, verùm & in omnibus docet, & quomodò parta, & anima & corpus indiminuta cõseruentur, ostẽdit. Et quid opùs est omnia particulatim dicere artis huius merita? Hæc nanque te docet, quomodò possis Deo similis fieri, quod est omnium summa bonorum. Vides quomodò non vnum huius est opus, sed multa? non alterius indigẽs artis domos ædificat, texit vestes, inabsumptos parat thesauros, facit vt mors superetur, diabolum cohibet. Deo reddit similes. Quid igitur hac arte fuerit vtilius? Nam aliæ quidem cum dictis, & cum præsenti soluuntur vita, & morbo laborãtibus artificibus nusquàm apparent, & earum opera durare non possunt, & laboris indigent, & tẽporis multi, & aliorum mille: hæc autem cùm mundus præterierit, maximè tunc apparet, cùm fuerimus mortui, maximè tunc coruscat, & opera monstrat à segesta, nec laboris indiget: nec alterius huiusmodi cutiusmodi operationis: verùm & ægrotante te fructũ effert, & annis confecto, & ad futurũ tecũ vitã emigrat, nec vnquàm te deserit. Hæc & sophistis & oratoribus re potentiorem efficit. Nam illi quidẽ in suis præcellentes artibus, multos habẽt æmulos: hac autẽ pollentes, infinitos habent pro se orãtes. Et illi quidẽ hominũ assistunt tribunalibus, in iuriam patientibus exhibentes patrocinium, at & frequenter iniuriam facientibus: hæc autẽ Christi adstat tribunali, non cantũ patrocinans, verùm & ipsi persuadens iudici, vt reo patrocinium præstet, & pro eo sententiam ferat: & licèt milliès peccauerit, coronat, & victorem promulgat: ait enim, Date eleemosynam, & omnia erunt munda. Et quid de futuris loquor? In præsenti vita si homines interrogemus, quid mãlint, sophistas se esse magnos & oratores, an eleemosynarios & humanos? audiens eos secundum eligẽtes: & meritò. Sublata nanque dicendi facultate, vita nihil lædetur. Nam & ante hãc multum stetit remporis. Sed si misericordiam auferes, omnia trãsibunt & perierint. Et sicut marẽ nõ potest nauigari, portubus & stationibus obrutis: ità nec hæc vita constare, si misericordiam & veniam tollas ac humanitatem. Quamobrem non tantùm eam rationi Deus mãdauit, verùm & multas ipsius partes insperit naturę tyrannidi. Sic & filiorum patres miserentur, ità matres, ità parentũ geniti. Nec verò tantũ in hominibus, verùm in omnibus brutis: ità fratrum fratres, & cõsanguinei, & necessarij, sic hominis homo. Habemus enim aliquid ad misericordiam inclinatum & à natura. Et propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos videntes lachrymas impendimus. Quoniam enim id vult Deus prestari, naturam ad hoc multum conferre mandauit, ostendens quòd hoc est sibi valdè gratum. Hæc itaque cogitantes, & nosipsos, & filios, & necessarios, in eleemosynæ disciplinã ducamus. Et hoc super omnia discat homo, quoniam & hoc est homo. Magnũ enim homo, & preciosum vir misericors. Itaque nisi hoc habeat, esse desiit homo. Hoc sapientes præstat. Et quid admiraris, si hoc est Deus, & hoc homo? Ait enim: Estote misericordes, sicut pater vester. Discamus itaque misericordes esse omnium causa, maximè quoniam & nos multæ indigemus misericordię, & neque viuere putemus per id tẽporis, quo non misereamur. Eleemosynam autẽ dico ab auaritia puram: nam si suis contentus, & aliis non impertiens, non est misericors: aliena rapiens, quomodò misericors? Non est misericors profectò, licèt infinita largiatur. Nam si propriis frui simpliciter, est inhumanitatis: multo magis, alios expilare. In eadem homilia trigesimatertia ad populum Antiochenũ: Hîc quidem quæcunque dederis, recipere non licet: illic verò cum multo rursùm honore recipies, & maiora lucraberis, & spiritualiora lucra. Hæc quæ hîc erogas, illic sunt repetitio, mutuũ, & fœnus, & debitum. Nam chirographa tibi Deus fecit. Ait enim, Qui miseretur inopis, fœnerat Deo. Arrhabonem tibi dedit & vades, & hęc cùm Deus sit. Quem arrhabonem? Præsentis vitæ sensibilia, spiritualia futurorum primordia. Quid itaque differs & torpes, cùm iam tanta recepetis, & tot expectes? Quæ nanque accepisti, sunt ista: Corpus tibi formauit, animã ipse intulit, honorauit te ratione solũ ex animalibus terrenis: omniũ tibi visibiliũ vsum contulit, suĩ præstitit scientiã, pro te tradidit filiũ, baptisma tot plenum bonis donauit, sacram tibi dedit mensam, regnum promisit, & arcana bona. Cùm igitur tot acceperis, tot itidèm accepturus, (iterùm enim idem referam) circa pereuntes pecunias pusillanimiter agit: Et quam habebis veniam?

29. Item homilia trigesimaquarta ad populum Antio-

Luc. 21.

Melius est hanc artem scire, quàm regem esse.

Quàm mira operetur eleemosyna.

Docet hæc ars Deo similem fieri.

Post mortem maximè apparet eleemosynæ vis apud tribunal iudicis.

Dispensatores pecuniarũ suarum constituit Deo.

chenum, & homilia septuagesima quarta in Matthæum: Tuarum es ô homo pecuniarũ dispensator, non minùs quàm qui Ecclesiæ bona dispensat. Sicut igitur ille potestatem non habet, ea quæ propter pauperes à vobis eroganrur, temerè, & vt casu venit dispergendi, quoniam in pauperum data sunt alimentum: ità neque tu tua. Etsi nanque paternam accepisti hæreditatem, & ità possides quæcunque tibi sunt, ità quoque tamen Dei sunt omnia. Posteà verò tu quod erogâsti quidem, tali vis dispensari diligentia: Deum verò sua non cẽses maiori nos repetiturum vehementia, sed ea simpliciter passurum pereuntia? Nõ ità est, nequaquàm. Hæc enim propterea tibi concessit, vt dares illis escam in rempore opportuno, egenis, esurientibus: sicut tu conseruo dispensanda dedisti, itidem & Deus te vult hæc in congrua erogare. Propterea quoque cùm auferre posset, ea dimisit, vt exhibendæ virtutis occasionem habeas, vt alterum alterius indigentem constituens, mutuam charitatem rederer feruentiorem. Non enim ad hoc accepisti, vt in delicias absumeres, sed vt in eleemosynam erogares. Nunquid enim tua possides? Res pauperum tibi sunt creditæ, siue ex laboribus iustis, siue ex hæreditate paterna possideas. Nunquid enim non potuit tibi Deus hæc auferre? Verùm hoc non facit, in potestate tua ponens liberam in pauperes liberalitatem. Tu verò, quæso, considera quomodò per omnes parabolas non suis congruè pecuniis vtentes punit. Nec enim virgines aliena rapuerant, sed propria non dederunt. Neque qui talentum in terram defodit, iniustum vsum sibi vendicauit, sed quia non geminauit: nec esurientem despicientes, quòd aliena rapuerint, puniũtur, sed quoniam sua non disperserunt, sicut & hic seruus. Audiamus itaque quotquot ventri indulgemus, quotquot in opiparas cœnas expendimus diuitias, nihil nobis pertinentes, sed indigentibus debitas: non enim quoniam ex benignitate multa de tuis erogare iussus es, hęc ideò putes esse tua. Tibi mutuauit, vt laudabilis fieri posses: nè tua igitur esse putes, ei sua præbens: nec enim sic cui tu mutuâsses, vt abiens aliquas posset quęstuum occasiones inuenire, illius pecuniis esse diceres. Igitur & tibi Deus tradidit, vt cælum lucrari posses: ergò benignitatis excessum nè facias ingratitudinis materiam. Cogita quantis dignum votis posse post baptisma viam inuenire peccata lauantem, nisi dixisset, Da eleemosynam: quot dixissent, vt inam posset fieri, vt pecuniæ darentur, & futuris malis absolueremur? Sed quoniã hoc possibile factum est, rursùm redditi sunt supini. Et post pauca: Ieiunare quidem, & humi cubare, & exercere virginitatem, & temperanter agere, solis hæc obeuntibus vtilitatem afferunt: quæ verò proximis à nobis exhibentur, vt eleemosyna, doctrina & charitas: hęc & nobisipsis, & proximis ad quos à nobis transeunt, prosunt. Has quęramus virtutes, quæ præter salutẽ nostram proximis quoquè plurimùm prodesse possint: tale quid est eleemosyna, tale oratio, quin potiùs & hęc ab altera fit potens, & eleuatur: ait enim, Orationes tuę & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriã coram Deo. Nec verò solùm oratio, verùm & ieiunium hinc neruos habet. Et si absque eleemosyna ieiunes, nec bonum opus ieiunium censetur, sed crapulante & ebrio peior est huiusmodi, & tanto peior, quanto deliciis crudelitas grauior. Et quid dico ieiunium? Et si nanque continens degas, siue virginitatem serues, charitatem non habens, extra sponsi thalamum remanes. Et quid par virginitati, quæ nec in nouo testamento propter excellentiam sub legis venit necessitatem? Et tamen expellitur, si eleemosynam non habeat. Si verò virgines excluduntur, eò quòd hanc congrua non habuerint cum largitate, quis absque ea veniam assequi poterit? Nemo? Nemo, sed hanc non habentem omninò perire necessarium est. Si enim in secularibus sibi viuit nemo, verùm & artifex, & miles, & agricola, & mercator, ad communem & proximorum vtilitatem omnes operantur: multò magis in spiritualibus oportet hoc facere: hoc enim est maximè viuere. Qui nanque sibi viuit soli, & omnes negligit, superfluus est, & nec homo, nec generis nostri.

Quàm sint necessaria opera misericordiæ.

Qui sibi soli viuit, superfluus est, & nec homo, nec generis nostri.

Eleemosyna talis medicina vulnerum, vt nec cicatrix eorum relinquat.

Mortem profligat.

Act. 9.

Eleemosynæ vis nõ ex magnitudine vel multitudine, sed ex promptitudine iudicatur. Matt. 10. Luc. 21.

Retributio eleemosynæ.

IN eadem homilia trigesimaquarta ad populum Antiochenum, & homilia quinquagesima quinta in Genesim de eleemosyna loquens: Nè simpliciter, quæso, animarum nostrarum perranseamus emolumentum, nostrorum medicinam vulnerum. Hoc enim medicamen, hoc maximè tantum nobis præstabit remedium, & tantum animarum nostrarum vulnera delebit, vt neque vestigium, neque cicatrix relinquatur: quod in corporalibus fieri nõ potest vulneribus. Sed licet infinita quis medicorum imponat remedia, cicatricem in corpore remanere necessarium est: & meritò: corpus enim est quod curatur. Hic verò quoniam est anima, cùm propriam præ se tulerit gratitudinem, validam suscipit in melius mutationem: & sic omnia rolluntur vlcera, sicut vento puluis excitatus vehementi. Et his omnibus exemplis plenæ sunt nobis scripturæ. Videamus autem & huius vim mandati, & quantam potentiæ superabundantiam habeat liberalis eleemosyna, vt lucrum ex ea nobis conflatum agnoscentes, eam promptè transigamus. Nam fortè tanta est ipsius facultas, vt non tantùm peccata detergat, verùm & ipsam effuget mortem. At inquies: Quis eleemosynam exhibens, morte superior factus est? omnes enim videmus sub mortis imperio positos. Nè tumultueris amice, sed ipsis ex rebus disce, quomodò eleemosynæ virtus & huius superauit imperium. Tabitha quædam mulier fuit, quæ Dorcas dicitur interpretata, &c. Vidisti medicaminis virtutem? hoc omnes nobis comparemus: nec enim preciosum est, licèt tantam habeat potentiam, sed valdè vili venale, nec multa opus habet impensa. Nam eleemosynæ magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dantium promptitudine. Et propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus est acceptabilis: & quæ duo minuta erogauit: vt discamus quòd vbiquè mentem Dominus inquirit. Licet & habentem pauca, magnam exhibere largitatem, cùm efficax fuerit promptitudo: & multa possidentem, pauca habentibus inferiorem videri propter mentis pusillanimitatem. Et post pauca: Et quid dico, quòd ea multiplicans illa manus præbet? Non enim ea solùm, verùm & cum his regnum donat cælorum, & prædicat, & coronat, & infinita largitur bona, si quid ex rebus ab eo datis paruum erogare velimus. Nunquid enim graue quippiam &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex superfluis vult Deus eleemosynam præberi.

onerosum à nobis inquirit? Necessitatem excedentia vult nos facere necessaria, & quæ nequicquam & inutiliter reposita sunt, hæc vult benè distribui, vt hinc occasione sumpta nos coronet: festinat enim & properat, & omnia facit, vt nos his quæ pollicitus est, dignos constituat. Nè nos itaque tot bonis priuemus. Nam si circa terram laborantes, horrea exhaurientes, terræ semina mandant, & cõgregata dispergunt, & hoc faciunt cum voluptate, se ampliorum spe consolantes: & hæc cùm sciant quòd frequenter & aëris inæqualitas, & sterilitas terræ, & *alij* multi incursus, vel locustarum exercitus, vel rubiginis impetus ab expectatione decidere facit, bonis tamen se pascentes expectationibus, in horreis congregata terræ committunt: multo magis nos inaniter reposita in cibos pauperum dispergere congruũ est, vbi nunquàm accidit abertare, nec infortunium, quod in terra fit, vereri: ait enim, Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Breui tempore distributionem fecit, & perenni æuo permanet eius iustitia. Quid hoc vnquam possit esse beatius? Propterea cohortor, per eleemosynam attrahamus iustitiam, vt & de nobis hoc dicatur: Dispersit, dedit pauperibus. Postquàm enim dixit, Dispersit, nè putares quòd dispersa periissent, propterea statim intulit, Iustitia eius manet in seculum seculi. Ex illis, inquit, dispersis inconsumpta manet iustitia, cum omnibus pariter seculis extensa. Et cum eleemosyna reliquarum quoquè virtutum multam geramus curam, & carnis vitia corrigamus.

Perennis iustitia comparatur ex eleemosyna. Psal. 111.

30. Et homilia trigesimaquinta ad populum Antiochenum, & in sermone de misericordia: Amabile sanctorum omne genus, charissimi, propterea Paulus dicebat: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem. Vides verbi virtutem, & quomodò nos semper vult esse misericordes? Non enim dixit, Miseremini, simpliciter: sed, induite vos, vt sicut vestimentum semper nobiscum est, sic & eleemosyna. Nec simpliciter dixit, misericordiam: sed, viscera misericordiæ, vt naturalem imitemur amorem. Atnos contraria facimus, & si quis vnum quidem petens obolum accedat, contumeliis & conuiciis infectamur, ac impostorem vocamus. Non horres homo & erubescis, impostorem propter panem vocãs? Si verò talis & impostura facit, propterea cui misericordia tribuatur dignus est, quòd ità fame premitur, vt talem subeat personam. Quin hoc & nostræ crudelitatis est redarguitio. Nam quoniam facilè dare non sustinemus, innumeras coguntur artes excogitare, vt inhumanitatem nostrã fallere possint, & emollire sæuitiam.

Colo. 3.

In exagitatores pauperum.

(Quàm sit vtile eleemosynã dare.

31. Item homilia trigesimasexta ad populum Antiochenum: Magnum est & pulchrum & precio-sum, eleemosyna: donum est magnum, immò verò magnum bonum, si pecunias contemnere discamus, alia quoquè discemus. Hinc enim intuere quot bona pariantur. Dans eleemosynam, sicut oportet dare, discit aspernari diuitias: qui pecunias didicit aspernari, malorum radicẽ excidit: itaque non minus accipit quàm præstat beneficium, non eò solùm, quòd debitum & retributio sit eleemosynę reposita verum & quòd anima sapiens & alta fiat, & diues. Qui dat eleemosynam, discit non admirari pecunias, neque aurum. Hoc autem instructa mente maximum in cælum ascendendi principium accepit, & innumeras contentionis & litis & inuidię ac tristitiæ sustulit occasiones. Nõstis enim nõstis & vos, quòd omnia propter pecunias, & infinita propter pecunias bella: qui autem has cohercre didicit, semetipsum in tranquillitate constituit, non ampliùs iacturam formidat, hoc enim docuit elemosyna, non ampliùs res proximi cõcupiscit. Quomodò nanque, qui sua dispergit, & largitur? Non vltrà locupleti inuidet: quomodò nanq; cùm velit pauper fieri? suæ purgat oculum animæ. Et hæc quidem in hoc seculo: quæ verò sunt in illo, nec dicere licet quanta consequetur bona. Non extrinsecùs cum fatuis manebit virginibus, sed cũ prudentibus ingredietur cum sponso, ardentes hadentes habẽs lãpadas, & in virginitate tabefactis, qui nec illos quidem gustauit labores, erit melior. Tãta vis est eleemosynæ, cũ multa fiducia suos introducit alumnos: est enim cæli nota ianitoribus, spõsalis thalami fores obseruãtibus, quin & venerabilis, & quos sui cultores agnouerit, cũ multa introducet libertate, & contradicet nemo, sed omnes cedẽt. Nã si Deum in terrã deduxit, & hominẽ fieri persuasit, multo magis in cælũ hominẽ poterit reducere: magna enim est ipsius potentia. Si igitur ex misericordia & clementia Deus homo factus est, & vt seruus fieret, persuasum: multò magis seruos in ipsius inducet domum. Hanc amemus, hanc diligamus, non vno die vel altero, sed in omni tempore, vt nos agnoscat. Si ipsa nos agnouerit, & Dominus agnoscet: si non agnouerit ipsa, ignorabit & Dominus, & dicet: Nescio vos: ait enim, Magna res, homo: & preciosa, vir misericors. Hæc maior est gratia, quàm mortuos resuscitare. Multo nanque maius est, quàm in nomine Iesu mortuos suscitare, esurientem pascere Christum. Nam hîc quidem tu de Christo benè mereris, illic autem ipse de te. At merces est in benè gerendo, non in benè patiendo. Hic enim, insignis inquam, ipse Deo debes, in eleemosyna verò Deum habes debitorem. Est autem eleemosyna, cùm prompte præstatur cum largitate: cùm non dare, sed accipere te putaueris: cùm tanquàm beneficium accipiens, & quæstum faciens, non autem iacturam. Et paulò post: Absque eleemosyna sterilis oratio, omnia immunda absque hac, omnia inutilia, maior virtutis pars est amputata. Qui non diligit fratrem suum, inquit, Deum non nouit: tu verò quomodò diligis, neque parua hæc & vilia volens ei communicare? Si propterea rapis vt miserearis, nihil hac peius eleemosyna. Cùm enim ex rapina nascatur, & hoc eleemosyna non est: sæuitia quædam est & crudelitas, hoc est, in Deum contumelia. Si suorum deteriora Cain offerẽs sic offendit, aliena offerens quomodò non offendit? Oblatio non aliud est quàm sacrificium, non immunditia. Et post nonnulla: Consuetudinis vis & in bonis, & in malis magna: ipsa nos trahente, laboris iam nõ indigebimus. Multi sunt in se signandi consuetudine confirmati, nec cõmonente opus habent: quin & mente frequenter altò vagante, tanquàm à quodam animato præceptore manus sponte trahitur ad signum faciendum. In consuetudine quidam se constituerunt nè iurent, & hoc neque volentes, nec

Eleemosyna tollit peccata.

Secundo tollit eleemosynam dandi.

Mors æterna remittitur eleemosynis.

Matth. 19.

In eos qui cũ vestibus abundãt, pauperes nudos relinquunt.

Eleemosyna nota est ad Ianitorem.

In eos qui dicunt pauperes flendum, &c.

Excusatio diuitum.

Eleemosyna instituit non tam propter pauperes quàm propter diuites & imprudentes est.

Confutatio.

nec inuiti patientur. Igitur & in hac eleemosynæ nosipsos consuetudine constituamus. Quot opùs erat nobis laboribus, vt hoc inueniretur remediũ? Dic enim mihi, nisi foret eleemosynæ subsidium, cùm multis criminibus admissis nos vltionis reos statuissemus, nõnne multum doleremus? nónne diceremus, vtinàm per pecunias à peccatis ablui liceret, & omnia daremus? Vtinàm pecuniis Dei liceret iram expellere, neque rebus vllis parceremus. Nam si hoc in ægritudine facimus, & in morte dicimus, Si mors redimi posset, ille omnia sua dedisset: multo magis hoc. Et vide quanta sit Dei misericordia: temporalem redimere mortem tibi non concessit, sed concessit æternam mortem. Nè breuem, inquit, emas vitam hanc, sed vitam illam æternam: illam tibi vendo, non hanc, non illudo tibi.

32. Item homilia trigesima septima ad populum Antiochenum: Furor est, & manifesta dementia, vestibus quidem arcas parare, ad Dei verò factum imaginem & similitudinem, nudum & trementem præ gelu, vixque stantem rectum, negligere. At inquies: Simulat tremorem & infirmitatem. Non times nè fulmen ab hoc verbo cælitùs accensum in te feratur? Disrumpor enim ab hac indignatione, parcite. Tu quidem ventre tumẽs & pinguis, & ad profundum potum producens vesperam, & mollibus calescens stragulis, non te dignum dare pœnas censes, cùm tam iniquè Dei muneribus vtaris: (nec enim vt inebriemur, est vinũ: nec vt crapulemur, esca fuit facta: nec vt ventrem distrumpamus, cibi) pauperem verò miserum, nihilo meliùs mortuo habentem, exquisitas exigis rationes? Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile? Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter sæuitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicantibus ad misericordiam non flectitur. Quis enim tam miser & ærumnosus, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velit ità deturpari & plangere, talémque pœnam sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Et post pauca: Si parùm argenti dederitis, tanquàm totum exolueritis, ità vos geritis: nesciẽtes quòd non dare, sed cum copia dare, præsertim hoc est eleemosyna. Propterea que Propheta non dantes simpliciter prædicat, & beatificat, sed copiosè præbentes. Nec enim simpliciter dixit, dedit: sed quomodò? Dispersit, dedit pauperibus. Quid enim vtilitatis, cùm tantum abundans dederis, quantum si quis ex mari cyathum hauserit, & neque generosum viduæ mulieris animum imitatus sis? Quomodò verò dices: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam, & secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam: cùm secundùm eius misericordiam ipse non miserearis, fortè verò neque secundùm paruam? Sed solent dicere, habent communia bona Ecclesiæ. Et quid hoc ad te? Nec enim si ego dedero, saluaberis ipse: neque si Ecclesia præbuerit, tu peccata tua deleueris. Nam si propterea non erogas, quòd egenis Ecclesia dare debeat: quoniam orant sacerdotes, tu nunquàm orabis? Et quoniam alij iciunant, tu iugiter ebrius eris? Nescis quòd non tam propter pauperes eleemosynam Deus, quàm propter ipsos impendentes istituit?

Ad perfectionẽ via suprema, omnia dare pauperibus.

2. via, dare amicis omnia.

5. eleemosynas dare de bonis facultatibus exceptis quod superest. 2. Cor. 8.

Luc. 3.

33. Luc æ vndecimo: Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nónne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintùs est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

34 Hieronymus epistola centesima quinquagesima ad Hedibiam quæstione prima: Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis? fac, quod fecerunt Apostoli: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere saluatorem, & nudam solámque crucem nuda sequaris & sola. Non vis esse perfecta, sed secundum vis tenere gradum virtutis: dimitte omnia, quæcunque habes, da filiis, da propinquis. Nemo te reprehendit, si inferiora fecteris: dummodò illam scias tibi iure prælatam, quæ elegerit prima. Dices: Hoc Apostolorum est, & virorum: mulierem autem nobilem non posse omnia vendere, quæ multis adiumentis huius vitæ indigeat. Audi igitur Apostolum commonentem: Non vt aliis refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate, vestra abundantia illorum sustentet inopiam: vt & illorum abundantia, vestræ inopiæ sit supplementum. Vndè inquit Dominus: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Quid si Scythiæ frigora sint, & Alpinæ niues, quæ non duabus & tribus tunicis, sed vix pecudum pellibus repelluntur? Quicquid ergò corpori nostro sufficere potest, & humanæ succurrere imbecillitati, quos nudos natura profudit, hoc vna appellanda est tunica: & quicquid in præsentibus alimentis necessarium est, hoc vnius diei victus appellatur. Vndè præceptum est: Non cogitetis de crastino, hoc est, de futuro tempore. Et Apostolus: Habentes, inquit, victum & vestitum, his contenti simus. Si plus habes, quàm tibi ad victum vestitúmque necessarium est: illud eroga, & in illo debitricem esse te noueris.

Matt. 6. 1. Tim. 6. Vide B. Thom. 2. 2. quæst. 32. art. 5. & 6.

35. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimoquinto: Sanè qui scelratissimè viuunt, nec curant talem vitam moréq; corrigere, & inter ipsa facinora & flagitia sua eleemosynas frequentare non cessant: frustrà sibi ideo blandiuntur, quoniam Dominus ait, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Hoc enim quàm latè pateat, non intelligunt. Sed vt intelligant, attendant quibus dixerit. Nempe in Euangelio sic scriptum est: Cùm loqueretur, rogauit illum quidam Pharisæus, vt pranderet apud se: & ingressus recubuit. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini, mundatis: quod autem intùs est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nónne qui fecit quod foris est, etiam id quod intùs est fecit? Videte vt etiam id quod intùs est mundum fiat. Veruntamen quod superest, date eleemosynã, & ecce omnia múda sunt vobis. Itáne hoc intellecturi sumus, vt Pharisæis non habentibus fidem Christi, etiamsi non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua & Spiritu sancto, múda sint omnia, tãtùm si eleemosynas dederint, sicut isti eas dandas putant: cùm sint immundi omnes, quos non mundat

An sine fide & baptismo vel pœnitentia iuuãdet hominem eleemosyna.

Luc. 11.

Ioan. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Actor.15. fides Christi, de qua scriptum est, Mundans fide corda eorum: & dicat Apostolus, Immûdis autem & infidelibus nihil est mundum, sed polluta sunt eorum & mens & conscientia? Quomodò ergò Pharisæis omnia munda essent, si eleemosynas darent, & fideles non essent? Aut quomodò fideles essent, si in Christum credere, atque in eius renasci gratia noluissent? Et tamen verùm est quod audierant, Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt vobis.

Luc.11. 36. Et capite septuagesimosexto: Qui autem vult eleemosynam ordinatè dare, à seipso debet incipere, & eam sibi primùm dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimeque dictum est, Miserere animæ tuæ placens Deo. Propter hoc renascimur, vt Deo placeamus, cui meritò displiceret quod nascendo contraximus. Hæc est prima eleemosyna quam vobis dedimus. Et capite septuagesimoseptimo: Non ergò se fallant, qui per eleemosynas quaslibet largissimas fructuum suorum vel cuiuscúque pecuniæ, impunitatè se emere existimât, in facinorum suorum immanitate ac flagitiorum nequitia permanendo. Non solùm enim hæc faciunt, sed ità diligût, vt in eis semper optent tantum si possint impune versari. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est misericors, sed crudelis. Diligendo eam quippe secundùm seculum, odit eam secundùm Deum. Si ergò vellet ei dare eleemosynam, per quam munda illi essent omnia, odisset eam secundùm seculum, & diligeret eam secúdùm Deum.

Luc.11. 37. Idem sermone trigesimo de verbis Domini: Quomodò eis dicit, Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt vobis? Si audirent illum Pharisæi, & darent eleemosynas, iam secundùm verbum eius munda illis essent omnia, quid opus esset vt crederent in eo? Si autem mundari non possent, nisi credêtes in eum qui fide mundat cor, quid est, Date eleemosynam, & eccè omnia mûda sunt vobis? Quid est, facite eleemosynam? Facite misericordiam. Quid est, facite misericordiam? Si intelligis, à te incipe. Quomodò enim es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Date eleemosynam & omnia mûda sunt vobis. Facite veram eleemosynam. Quid est eleemosyna? Misericordia. Audi scripturam, Miserere animæ tuæ placens Deo. Fac eleemosynam, miserere animæ tuæ placens Deo. Mendicat à te anima tua, redi ad conscientiam tuam. Quicunque malè viuis, quicunque infideliter vinis, redi ad conscientiam, & ibi inuenis mendicantem animam tuam, inuenis egentem, inuenis pauperem, inuenis ærumnosam, inuenis fortè nec egêtem, sed egestate obmutescentem. Nam si mendicat, esurit iustitiam. Quandò inueneris animam tuam talem, intùs in corde tuo sunt illa. Fac priùs eleemosynam, da illi panẽ. Quem panem? Si Pharisæus interrogaret, diceret illi Dominus: Fac eleemosynam cum anima tua. Hoc enim illi dixit, sed ille non intellexit, quando illis enarrauit eleemosynas quas faciebant, & putabát latêre Christum, & anethum, cyminum & rutam. Sed ego alias eleemosynas loquor, Contemnitis iudicium & charitatem. In iudicio & charitate fac eleemosynam cum anima tua. Quid est iudicium? Respice & inueni, displice tibi, pronuncia in te. Et qui est charitas? Dilige Dominum in toto corde tuo, & tota anima tua, & tota mente tua, Dilige proximũ tanquàm teipsum, & fecisti misericordiam priùs cum anima tua, in conscientia tua. Hanc autem eleemosynam si prætermittis, de quanto vis dona, quantum vis retrahe de fructibus tuis, nõ decimas, sed dimidias: nouem partes da, & vnam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es.

38. Lvcæ capite duodecimo: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

39. Item capite tertio: Et interrogabant eum (Ioannem) turbæ, dicentes: Quid ergò faciemus? Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunnicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

40. Matthæi sexto: Attendite nè iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Cùm ergò facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera, vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo: vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furãtur. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

41. Capite decimonono: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

42. Marci decimo: Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium: qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in seculo futuro vitam æternam.

43. Priorис ad Timotheum sexto: Diuitibus huius seculi præcipe, non sublimè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) benè agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè ttibuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt appræhendant veram vitam.

44. Lvcæ decimosexto: Facite vobis amicos de

de mammona iniquitatis: vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergò in iniquo mammona fideles nõ fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

Diues & pauper inter se sibi mutuò necessaria. 45. Avgvstinvs sermone vigesimoquinto de verbis Domini: Diues & pauper duo sibi sunt contraria, sed iterùm duo sunt sibi necessaria. Nullus indigeret, si inuicem se supportarent: & nemo laboraret, si se ambo iuuarent. Diues propter pauperem factus est, & pauper diuitem. Pauperis est orare, & diuitis erogare. Dei est pro paruis magna pensare. De misericordia eius parua, magna nascitur copia. Fœcundus est ager pauperum, citò reddit donantibus fructum. Via cæli est pauper, per quam venitur ad patrem. Incipe ergò erogare, si non vis errare. Patrimonij tui, quo es ligatus, compedem in hac vita resolue, vt liberè ad cælum possis accedere. Abiice abs te diuitiarum onera, abiice vincula voluntaria, abiice anxietates & tædia, quæ te pluribus in annis inquietant. Da perenti, vt possis ipse accipere: tribue pauperi, si non vis flammis exuri. Da in terra Christo, quod tibi reddat in cælo. Obliuiscere quod es, & attẽde quid futurus es. Præsens vita fragilis est, & in mortem procliuis. Nemo potest stare, sed omnes cogimur transire. Nolentes imus, inuiti eximus, quia mali sumus. Si autem ante nos aliquid mitteremus, non ad inane hospitiũ venitemus. Quod enim pauperi damus, ante nos præmittimus: quod autem rapimus, hic torum dimittimus.

Pauper est via cæli.

Luc 16. Qui non recipiant in æterna tabernacula. Matth. 25. Malimi qui dicentur. 46. Sermone trigesimoquinto de verbis Domini: Recens euangelica lectio admonuit facere amicos de mammona iniquitatis, vt eos qui faciũt recipiant & ipsi in æterna tabernacula. Qui sunt qui habebunt tabernacula æterna, nisi sancti Dei? Et qui sunt qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentiæ seruiũt, & quod eis opùs est, hilariter subministrant? Quãdo vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Mimmi ergò qui sunt Christi? Hi illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, & secuti sunt eum, & quicquid habuerunt, pauperibus distribuerunt, vt Deo sine seculi compede expediti seruirent, & ab oneribus mundi liberãtos, velut pennatos sursùm humeros tollerent. Quod Hebræi dicunt mammona, Latinè diuitiæ vocantur. Vt ergò Latinè totum dicamus, hoc ait Dominus noster Iesus Christus. Facite vobis amicos de diuitiis iniquitatis. Hoc quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid indè pauperibus largiuntur, & putant se facere quod præceptum est. Dicunt enim: tapere res alienas, mammona est iniquitatis: erogare indè aliquid maximè egentibus sanctis, hoc ità est facere amicos de mammona iniquitatis. Intellectus iste corrigendus est, immò de tabulis cordis vestri omninò delendus est. Nolo sic intelligatis. De iustis laboribus facite eleemosynas, ex eo quod rectè habetis date. Non enim corrupturi estis iudicè Christum, vt non vos audiat cum pauperibus quibus tollitis. Noli velle eleemosynas facere de fœnore & vsuris. Et post pauca: Ait Zachæus: Dimidium rerum mearum do pauperibus. Ecce quomodò currit, qui currit facere amicos de mammona iniquitatis. Et nè reus aliundè teneretur: Si cui aliquid tuli, ait, quadruplum reddam. Inflixit sibi condemnationem, nè incurreret damnationem. Ergò qui habetis de malo, facite indè bonum, Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu qui bonum facis de malo, & cùm cœperis boni aliquid facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui conuertuntur in bonum, tu autem remanes malus? Est quidem & alius intellectus, nec ipsum tacebo. Mammona iniquitatis, diuitiæ sunt seculi omnes, vndecunque sint. Vndecunque cõgregentur, mammona iniquitatis est, id est, diuitiæ sunt iniquitatis. Quid est, diuitiæ sunt iniquitatis? Pecunia est, quam nomine diuitiarum appellat, iniquitatis. Si enim veras diuitias quæris, aliæ sunt. Talibus Iob nudus abundabat, quando in Deum cor plenum habebat, & laudes Deo perditis omnibus rebus tãquàm gemmas pretiosissimas proferebat. Habes illas diuitias, non repræhendo, hæreditas venit, pater tuus diues fuit, & dimisit tibi. Honestè acquisiuisti, de iustis laboribus plenam domum habes, non repræhendo. Tamen etiam sic non illas dices diuitias. nam si dicis illas diuitias, amabis illas. Et si amaueris illas, peribis cum illis. Perde nè pereas, dona vt acquiras, semina vt metas. Has diuitias noli appellare, quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, & semper obnoxiæ casibus. Quales diuitiæ sunt, propter quas latronem times, propter quas times seruum tuum, nè te occiso auferat & fugiat? Si veræ diuitiæ essent, securitatem tibi darent. Ergò illæ sunt veræ diuitiæ, quas cùm habuerimus, perdere non possumus. Et nè fortè propter illas furem timeas, ibi erunt, vbi nullus auferet. Audi Dominum tuum: Thesaurizate vobis thesauros in cælo, quò fur non accedat. Tunc erunt diuitiæ, quando eas migraueris. Quãdiù in terra sunt, diuitiæ non sunt: sed diuitias vocat illas mundus, iniquitatis vocat Deus: ideo mammona iniquitatis, quia diuitias vocat iniquitatem.

Mammona iniquitatis.

Iob 1. & 2.

Diuitiæ licèt iustè acquisitæ, veræ diuitiæ non sunt.

Quæ sint veræ diuitiæ.

Matth. 6.

47. Lvcæ sexto: Date, & dabitur vobis, mensuram bonam & confertam, & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.

48. Posteriorис ad Corinthios octauo: Et consilium in hoc do: hoc enim vobis vtile est, qui nõ solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore: nunc verò & facto perficite, vt quemadmodùm promptus est animus voluntatis, ità sit & perficiẽdi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est: secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet. Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate. In præsenti tempore vestra abundantia, illorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas.

49. Et capite nono: Necessarium ergò existimaui rogare fratres, vt perueniant ad vos, & præparãt repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tanquàm auaritiã. Hoc autem dico: Qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarẽ

Eccl.40. Animæ propriæ primùm danda est eleemosyna.

Pſal.10. Eleemosyna non mundat non credentes aut impœnitentes.

Luc.11. Nobis ipsis animæque nostræ primùm danda est eleemosyna.

Iudicium & misericordiã facere, ad eleemosynã animæ pertinet. Matth.23.

Luc 16. Qui non recipiant in æterna tabernacula.

Iustis laboribus eleemosyna facienda.

Non de iniustis & iniustè acquisitis eleemosyna facienda, sed ex iustis laboribus.

Luc.19.

Vide D. Thom. 2.2. quæst. 32. artic. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim datorẽ diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnem sufficientiam habẽtes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternum. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locupletati, abũdetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. Quoniam ministerium huius officij non solùm supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino.

50. PRIORIS ad Timotheum quarto: Ineptas autem & aniles fabulas deuita: exerce autem teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.

51. AD Romanos duodecimo: Necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectãtes. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

52. IACOBI primo: Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

53. DANIELIS quarto: Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. forsitan ignoscet delictis tuis.

54. PROVERBIORVM decimotertio: Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autem pauper est, increparionem non sustinet.

55. AMBROSIVS sermone trigesimo, & Maximus Episcopus sermone primo de eleemosynis: Eccl. 3. Peccatorũ remedium eleemosyna. Dicit scriptura diuina: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. Magna planè & cunctis ambienda sententia, quæ hominibus iã mortuis, & peccatorum suorum incendio arefactis rediuiuum quoddam beneficium pollicetur, vt interueniente eleemosyna, sicut aqua intermortuis, succus refrigerium arescentibus infundatur, hoc est, vt miseri homines qui in mortem peccatis aturerant, ad vitam eleemosynis réuiuiscant, sitq́ue illis misericordia fons salutis, quibus auaritia fuerat mortis incẽdium, vt flammas quas sibi peccando incenderant, largiendo restinguant, atque vtiliore commercio, qui pecuniam quondam dederat vt adulterium perpetraret, nunc pecuniam eroget vt adulter esse iam desinat, & emat sibi quodammodo innocentiam, qui sibi emerat aliquando peccatum. Dicit enim Dominus ad discipulos suos: Luc. 11. Date eleemosynã, & eccè omnia munda sunt vobis. Quamuis ergò pollutus, quamuis multis criminibus circunseptus, si eleemosynas fecerit, innocens esse cœpisti. Abstergit enim eleemosyna quod auaritia polluebat: & maculã quam res alienas diripiendo contraxeras, tuas erogando purificas. Vide ergò quæ sit misericordiæ gratia, quæ vna & sola virtus cunctorum est redemptio peccatorum.

56. ITEM sermone trigesimoprimo, & Maximus sermone secundo de eleemosynis: Mundius planè misericordia quàm puteus detergit maculas: quia putei aqua tantùm corporis cutem abluit, misericordiæ autem bonitas animæ interna purificat. Et sub finem: Ità igitur eleemosyna extinguit peccata, sicut aqua baptismi gehennæ extinguit incendium. Misericordia operibus aliena purgatur. Ergò eleemosyna quodam modo animarum aliud est lauacrum, vt si quis fortè post baptismum humana fragilitate deliquerit, superfit ei vt iterum eleemosynis emunderur, sicut ait Dominus: Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt vobis. Luc. 11. Nisi quòd, salua fide dixerim, indulgentior est eleemosyna, quàm lauacrum. Lauacrum enim semel datur, & semel veniam pollicetur. Eleemosynam autem quoties feceris, toties veniam promereris. Hi ergò duo misericordiarum fontes sunt, qui & vitam tribuunt, & peccata condonant. Qui vtrunque custodierit, regni cælestis honore ditabitur. Qui autem maculato fonte viuo, ad misericordiæ se fluenta contulerit, & ipse misericordiam consequetur.

57. IDEM in libro de Helia & Ieiunio, capite vigesimo: Habemus etiã plura subsidia, quibus peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te pecunia tua. Vilis pecunia, sed preciosa est misericordia. Eleemosyna, inquit, à peccato liberat. Et alibi dicit: Redemptio viri, diuitiæ eius. Et in Euangelio Dominus dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Et veneno frequenter antidoton temperatur, hoc est, venenum veneno excluditur. Veneno mors repellitur, vita seruatur. Fac & tu quasi bonus dispensator de instrumento auaritiæ subsidium misericordiæ, sinceritatis gratiam de corruptionis illecebra.

58. LEO Magnus sermone primo de collectis: Multis diuinarum scripturarum testimoniis edocemur, quantũ eleemosynarum meritum, & quanta sit virtus. Certum est enim, vuumquenque nostrum animę suæ benefacere, quoties misericordia sua inopiæ succurrit alienæ. Prompta ergò & facilis, dilectissimi apud nos largitas esse debet, si credimus sibi vnumquenque id præstare, quod indigentibus tribuit. Thesaurum enim suum condit in cælo, qui Christum pascit in paupere. Benignitatem itaque in hoc & dispensationem diuinę pietatis agnosce. Idcircò enim te abundare voluit, vt per te alius non egeret, & per ministerium operis tui, pauperem ab egestatis labore, tẽque à peccatorum multitudine liberaret. O mira prouidentia & bonitas creatoris, vt vno facto duobus vellet esse succursum.

59. SERMONE secundo: Scientes præter illud regenerationis lauacrũ, in quo vniuersorum ablutæ sunt maculæ peccatorum, hoc remedium infirmitati humanę diuinitùs esse donatum, vt si quid culparum in hac terrena habitatione contrahitur, eleemosynis deleatur: Eleemosynæ enim opera charitatis sunt, & scimus quòd charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet. 4.

60. SERMONE tertio: Et si non est omnium æqualis facultas, debet esse par pietas: quoniam fidelium largitas non de muneris pensatur pondere, sed de benevolentiæ quantitate. Habeant in hoc misericordiæ commercio etiam pauperes lucrum, & ad sustentationem egentium de quantacunque substantia

substantia aliquid, quod eos non contristet, excerpant. Sit dives munere copiosior, dum pauper animo nõ sit inferior. Quamuis enim maior speretur reditus de maiore semente, potest tamen de exigua satione multus fructus prouenire iustitiæ. Iustus enim est iudex & verax, qui neminem fraudat mercede meritorum. Merces meritorũ nemo fraudatur.

61. SERMONE quarto: Misereantur in pauperũ, qui sibi volunt parcere Christum. Faciles sint in alimenta miserorum, qui cupiunt ad societatem peruenire fidelium. Non sis vilis homini homo, nec in quoquam despiciatur illa natura, quam rerum conditor suam fecit. Cui enim laborantium licet negare, quod Christus sibi profitetur impendi? Iuuatur conseruus, & gratiam refert Dominus, Cibus egeni, regni cælestis est precium: & largitor temporalium, hæres efficitur æternorum. Vndè autem exigua ista impendia, tanta æstimari taxatione meruerunt, nisi quia pondera operum charitatis lance pensantur, & quum amatur ab homine, quod Deus diligit, meritò in eius ascenditur regnum, in cuius transitur affectum? Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Ad quem intelligendum, dilectissimi, solita benignitate vigilandum est, vt quem modestia tegit, & verecundia præcedit, inuenire possimus. Sunt enim qui palàm poscere ea, quibus indigẽt, erubescunt, & mâlunt miseria tacitæ egestatis affligi, quàm publica petitione confundi. Intelligendi ergò isti sunt, & abocculta necessitate subleuandi, vt hoc ipso ampliùs gaudeant, quum & paupertati eorum cõsultum fuerit & pudori. Rectè enim in egeno & paupere, ipsius Iesu Christi Domini nostri persona sentitur, qui cùm esset diues, sicut dicit Apostolus, inops factus est, vt nos sua paupertate ditaret. Et nè deesse nobis sua præsentia videretur, ità humilitatis & gloriæ suæ temperauit mysteriũ, vt quem regem & Dominum in maiestate patris adoramus, eundem in suis pauperibus pascere mus, liberandi ab hoc in die mala à damnatione perpetua, & pro intellecti pauperis cura, regni cælestis consortiis inserendi. Ad eleemosynam hortatio. Operum ponderа, charitatis lance pensantur. Psal. 40. Quid sit intelligere super egenum & pauperem. 2. Cor. 1.

62. SERMONE quinto de collectis: Non solùm spiritales opes & dona cælestia Deo donante capiuntur, sed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipsius largitate prouenient: vt meritò rationem eorum quæsiturus sit, quæ non magis possidenda tradidit, quàm dispensanda commisit. Muneribus igitur Dei iustè & sapienter vtendum est, nẽ materia boni operis fiat causa peccati. Nam diuitię quidem, quantũ ad ipsas species earum atque substantias pertinet, bonæ sunt, & humanæ societati plurimùm prosunt, cùm à benevolis habentur & largis, nec illas aut luxuriosus prodigit aut auarus abstrudit, vt tam pereant malè conditæ, quàm insipienter. Sed fortè sunt aliqui diuitum, qui licet nullis largitionibus pauperes Ecclesiæ soleant adiuuare, alia tamen mandata Dei custodiunt, & inter diuersa fidei & probitatis merita, venialiter sibi æstimant vnam deesse virtutem. Verùm hæc tanta est, vt sine illa cæteræ, etsi sint, prodesse non possint. Quamuis enim quis fidelis sit, & castus, & sobrius, & aliis moribus ornatus insignibus, misericors tamen si non est, misericordiã non meretur. Ait enim Dominus: Beati misericordes, quoniam ipsorũ miserebitur Deus. Illo magno summóque Facultates diuitibus non tam possidendas, quàm dispensandas cõmisit Deus. Diuitiæ per se malæ non sunt. Vitæ miseri. cordiæ virtus cæteros prodesse non posse. Matth. 5. Quando æstimabitur misericordia in die iudicij.

iudicio tanti æstimabitur vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omniũ virtutum, & pro summã omnium commissorũ, & per vnum bonum isti introducantur in regnum, & per vnum malum illi mittãtur in ignem æternum. Nemo igitur, dilectissimi, de vllis sibi bonæ vitæ meritis blandiatur, si illi defuerint opera charitatis: nec de sui corporis qualitate securus sit, qui nulla eleemosynarum purificatione mundatur. Eleemosynæ enim peccata delent, mortem perimunt, & pœnã perpetui ignis extinguunt. Sed qui ab earum fructu fuerit vacuus, erit ab indulgentia retribuẽtis alienus, dicente Salomone: Qui obturat aures nè audiat imbecillem, & ipse vocabit dominum, & non erit qui exaudiat eum. Vndè & Tobias filium suum præceptis pietatis instituens: Ex substantia, inquit, tua fac eleemosynã, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ità fiet, vt nec à te auertatur facies Dei. Hæc virtus omnes facit vtiles esse virtutes, quæ ipsam quoque fidem, ex qua iustus viuit, & quæ sine operibus mortua nominatur, sui admixtione viuificat. Quia sicut in fide operum ratio est, ità in operibus fidei fortitudo. Dum ergò tempus habemus, sicut ait Apostolus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Bonum autem facientes, non deficiamus: tẽpore enim suo metemus. Præsens itaq; vita tempus est sationis, & retributionis tẽpus est messis, quando vnusquisque seminum fructus secundùm sationis suę percipiet quantitatẽ. De prouentu autem istius segetis nemo falletur, quia animorum ibi magis, quàm impendiorum mẽsura taxabitur: & tantũ reddent exigua de exiguis, quantum magna de magnis. Peccata delent & pœnam pẽ petui ignis extinguunt eleemosynæ. Prouer. 21. Tob. 4. Iacobi 2. Gala. 6. Animorum magis quàm impendiorum mensura taxabitur.

63. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimaquinta in Acta Apostolorum: Nunc autem & nos & pauperes fame laboramus. nam illi quidem necessariò alimento egent, nos verò rarissimè misericordiæ sumus dediti. Hoc autem alimento nullum magis necessarium. Nihil pulchrius, nihil suauius anima quæ sic pascitur, omni superior est morbo, omni fame, omni intemperie & egritudine, nullus illam poterit rapere, sed sicut adamantinum corpus, nec ferrum cedere valet, nec aliud quiddam, ità & animam ob eleemosynam confirmatam nihil tollere potest. Quid enim, dic oro, hanc rapere vnquàm posset? Paupertas? minimè. habitat enim in regalibus promptuariis. Num latro & fur? sed illos parietes nullus perfodere valet. Num vermis? sed etiam hoc incommodo superiorẽ habet thesaurum. Nũ inuidia & odium? sed neque ab illis capitur. Num calumniæ & insidię? neque illæ. Indeprædabilis enim thesaurus est, sed fœdum fuerit, si hæc sola demonstrãro quę eleemosynę accidunt, & nõ contraria. Nõ enim ab inuidentia solùm libera est, sed etiam multa benedictione fruitur etiam ab his, quibus non est benefactum. Nam quemadmodùm crudeles ac inhumani non eos duntaxàt habent aduersarios, quos afflixerunt, sed etiam eos qui nihil passi illis condolent: nam & isti accusant & vituperant: sic qui multa bona fecerunt, non solũ eos quibus benefecerunt, sed etiam eos quibus nullũ beneficium impenderunt, inueniunt laudatores. Quid dicam liberos ab inuidia & insidiatoribus, & latronibus, & parietum effractoribus? Noc hoc solum bonum habet, sed adhuc cum eo quòd non Anima misericordia nihil pulchrius & fortius. Eleemosynæ præstantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imminuuntur,etescunt etiam opes, & multiplicãtur. Quid Nabuchodonozore turpius? quid deformius? quid iniquius? Impius homo erat, plurima signa & iudicia vidit, & noluit resipiscere, sed seruos Dei in caminum iniecit, & posteà adorauit. Quid igitur propheta? Rex, ait, consilium meum placeat tibi: peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas miserationibus pauperũ: forsan erit venia delictis tuis. Hoc sic dixit, non ambigẽs: valdè enim persuasum erat propheræ, sed volẽs illum ampliùs terrere, & cogere vt hoc faciat. Si enim affirmando hoc dixisset, negligentior factus esset ille. Ità & nos tunc maximè quosdam vrgemus, quãdo dicimus, obsecta illum: & non adijcimus omninò auditurum, sed fortè auditurum. Metus enim à dubitatione profectus, magis impellit, & propter hoc, certum & manifestum istud non fecit. Quid dicis? tantisne impietatibus erit venia? Etiam non est peccatum quod non possit purgare eleemosyna, quódve non possit extinguere. Omne peccatum infra illam stat. Remedium est ad omne vulnus vtile. Quid publicano deterius? omnis iniustitiæ fomes est auaritia, sed hanc omnem abluit Zachæus. Vide quomodò Christus hoc monstrat, dũ curauit & marsupiũ habere, & portare ea quæ immittebantur. Paulus autem dicit: Tantùm vt memores paupertum essemus. Et per omnem vbiquè scripturam super hac re sermo est. Precium animę viri, inquit, diuitiæ propriæ. Et Christus: Si vis perfectus esse, vende tuas facultates, & da pauperibus, & veni, sequere me. Hæc meritò perfectio est.

Daniel 4.

Cur dixit Daniel, Forsitan Deus ignoscet delictis tuis.

Non est peccatum quod non possit purgare eleemosyna. Luc. 18. & 19.

Ioan. 12.

Galat. 2.

Prouer. 13.

Matth. 19.

64. ECCLESIASTICI tertio: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiam. Meminit in posterum, & in tempore casus sui inueniet firmamentum.

65. AMBROSIVS sermone decimoquinto: Si mulierculæ solent aliquas suscepturæ, maculas vestium suarum aqua diluere, cur non magis nos accepturi natalem Domini, maculas animarũ nostrarum fletibus abluamus? Et illæ quidem si adeò infectæ & obscuræ sordibus fuerint, vt maculas sola aqua nõ purget, adducunt mollitiem olei, saponis etiam acrimoniã: nos quoquè si tam graue peccatum fuerit, vt minimè solis fletibus abluatur, addamus misericordiæ oleum, acrimoniamque ieiunij. Nullum enim tam graue delictum est, quod non purgetur abstinentia, eleemosynis extinguatur. Ait enim sanctus Propheta: Sicut aqua extinguit ignẽ, ità eleemosyna extinguit peccatum. Magna ergò est eleemosyna, quæ ardentium criminum globos benecuolentiæ suæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obtuit incendia delictorum: vt quãuis offensus Deus, quanuis criminibus prouocatus cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodammodò, dum compellitur pro actibus nostris mutare sententiam, & in vno eodémque homine nunc seueritate iudicis permoueri, nunc patris pietate blãdiri. Pater enim nobis Deus est, cùm benè agimus: iudex noster est, cum peccamus. Compellitur ergò operibus nostris Dominus, vt nobis suam misericordiam largiatur: atque ideò ipse in Euangelio sancto dicit: A diebus Ioanis Baptistæ regnum cælorum cogitur.

Nullum tam graue delictũ quod non purgetur abstinentia, & eleemosynis extinguatur. Eccl. 3.

Cogitur quodammodò à nobis Deus operibus nostris.

Matth 11.

66. CHRYSOSTOMVS homilia trigesimaquarta in Genesin: Hìc erudiamur, vt magna in dandis eleemosynis largitate vtamur, quò datis paruis, adipiscamur magna. Quomodò enim paria sunt, dic obsecro, dare parùm argenti, & obtinere peccatorum remissionem? pascere esurientem, & in die illa horribili fiduciam assequi, & audire verba nulli regno conferẽda: Esurui, & dedistis mihi quod comederem? Num qui tibi tantam rerum dedit vbertatem, potuit & illius inopiam leuare & solari? Hac de causa reliquit illum inopia vexari, vt & ipse patientia multum mercedis acquireret, & tu per eleemosynam tibi fiduciæ materiam illuc præmitteres. Vidisti misericordiam Domini, quomodò propter nostram salutem dispensat omnia. Itaque dum cogitas, quòd propter te & propter tuã vtilitatem, ille cum inopia conflictans fame perit, nè absque misericordia transeas, sed esto fidelis, eorum quæ tibi à Domino concessa sunt, bonorũ dispensator, vt adiutus illius penuria, tibi supernã concilies gratiam. Et glorifica Dominum tuum, quòd propter te & propter salutem tuam permittat illum in paupertate versari, vt tibi via pateat, per quam peccata possis abluere: & dispensatis benè iis quæ à Domino tibi sunt concessa, laudes illas mereare, quæ omnem sermonem & rationem transcendunt. Audies enim: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui. Talia animaduertentes, ità respiciamus pauperes, quasi operarios, qui occasiones salutis dare nobis possunt, & eis largiter, hilarique promptitudine communicemus, nunquàm renuentes dare, sed magna lenitate cum eis colloquentes, & multam manluetudinem declarantes. Inclina, inquit, pauperi auręm tuam, & responde ei pacificè in mititate, vt & antequàm des, verborum clementia deiectum eius animum erigas. Adeò etiam verbum animã roborare, consolationémque multam afferre solet. Igitur non tantùm attendentes eum qui accipit, in dandis eleemosynis simus liberales: sed ratiocinãtes potiùs quis ille sit, qui ea quę in pauperem collocata vt sibi facta vindicat, & pro datis solutionẽ pollicetur. Atque ità animo illum intuentes, magna promptitudine dare studeamus, & largiãmur, dũ adhuc tempus est, sementẽ faciamus, vt & vbertim metamus. Nam qui seminat parcè, inquit, parcè & metet. Manu igitur minimè parca, semina illa bona spargamus, vt suo tempore multum metamus. Nunc enim seminandi tempus est, quod nè præteramus, obsecro: vt in die tertributionis ptò iis quæ hìc seminauimus, fructus percipiamus, & Domini misericordiam assequamur. Nullum enim omninò aliud bonum sic poterit restinguere peccatorum nostrorum incendium, vt eleemosynæ largitas: ista & peccatorum nostrorum abolitionem operatur, & magnam nobis fiduciam conciliat & præparat, vt ineffabilibus illis bonis frui tunc liceat.

Peccatorum remissio obtinetur eleemosynis.

Matth. 25.

Peccata abluendi via.

Matth. 5.

Benignitas & clementia in pauperes.

67. PROSPER in libro de promissionib. & prędictionibus Dei parte secũda, capite septimo: Scribis & Pharisæis singulare sacrificium ostendit, dicens: Veruntamen dico vobis, date eleemosynam, & ecce vobis munda sunt omnia. O quàm breue compendiosumque sacrificium, quod intrinsecùs atq; extrinsecùs totumq; hominem mundat. Eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Eleemosyna munus bonum est omnibus fidelibus

Eleemosynæ vig.

Luc. 11.

Tob. 4.

tibus eam coram summo Deo. Hæc est quę perpetuos ignes extinguit hæc est quę resistit peccatis. Hęc est quæ Christum pascit esurientem in paupere. Hæc vestit nudum: hæc visitat infirmum: hæc peregrinum hospitio accipit: hęc, quæ omnem angustiam carceris tollit: hæc omnem inopiam finit: hæc diuitibus confert remedia: hæc vitam æternam comparat: hæc fœnerat Deum: hæc continet regnum cęlorum: hæc est quæ discernit agnos ab hœdis: hęc est quę ad dexteram collocat iudicis: hęc angelis sociat: hęc ex seruis filios Dei fieri præstat. Concurrite omni ex genere peccatores: concurrite omnes ex vitiis erroribúsque leprosi: concurrite omnes quolibet flagitio maculati atque immundi pœnitentes vouentésque: concurrite ad tam magnum, compẽdiosum, vtilęque sacrificium cum omni lętitia offerentes. Hilarem enim datorem diligit Deus. Prout quisque quod offerat habuerit, hoc offerat munus. Quod ità noster princeps sacerdotum instituit, acceptúmque præ omnibus esse mandauit, vt vsque ad duo minuta calicémque aquæ frigidę mensuras huius perduxerit sacrificij: pacem promittens, & si hæc desunt, hominibus bonę voluntatis.

Matth. 25.

Magnum, vtile & compendiosum sacrificium. 2. Cor. 9.

Mar. 12. Matth. 10. Luc. 21.

68. TOBIÆ duodecimo, vt in textu.

69. ET capite quarto, vt suprà testimo. tertio.

70. ESAIÆ primo: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite benefacere: quærite iudicium, subuenite oppressio, iudicate pupillo, defendite viduã. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

71. PROVERBIORVM decimoquinto: Cõturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet. Per misericordiã & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

72. ET decimosexto: Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.

73. ITEM capite decimo: Odium suscitat rixas: & vniuersa delicta operit charitas.

74. PRIORIS Petri quarto: Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

75. IACOBI quinto: Fratres mei, siquis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

76. MATTHÆI decimo, vt in textu.

77. GREGORIVS homilia quinta in Euangelia: Exteriora nostra Domino quamlibèt parua sufficiunt: cor nanque & non substantiam pensat. Nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Nam si exteriorem substantiam perpẽdamus, eccè sancti negociatores nostri perpetuam angelorum vitam, datis retibus & nauimercati sunt. Æstimationem quippe precij rectè non habet: sed tamen regnum Dei tantum valet, quantum habes. Valuit nanque Zachæo dimidium substantię: quia dimidium aliud ad hoc quod iniuste abstulit, restituendum in quadruplum reseruauit. Valuit Petro & Andreę dimissis retibus & nauí. Valuit viduæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquę frigidæ. Regnum itaque Dei, vt diximus, tantum valet, quantum habes. Pensate igitur fratres, quid vilius, cùm emitur: quid carius, cùm possidetur? Sed fortasse nec calix aquę frigidæ suppetit qui indigenti prębeatur: etiam tunc securitatem nobis promittit sermo diuinus. Redemptore etenim nato, cęli ciues ostensi sunt, qui clamarent: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Ante Dei nanque oculos nunquàm est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate. Hinc etenim Psalmista dicit: In me sunt, Deus, vota tua: quę reddam laudationes tibi. Ac si apertè dicat: Et si exteriùs munera offerenda non habeo, intra memetipsum tamen inuenio quod in ara tuæ laudis impono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatione cordis meliùs placaris. Nihil quippe offertur Deo ditius voluntate bona.

Matth. 4. Luc. 21. Matth. 10. Regnum Dei tantum valet, quantum habes.

Luc. 2.

Psal. 55.

Nihil ditius bona voluntate offertur Deo.

78. AMBROSIVS in libro de viduis: Nõ professione, sed merito videtur vnaquęque pręstare, & hospitalitatis apud Deum gratiam non perire, qui potum aquę frigidæ, sicut in Euangelio ipse memorauit, præmio ęternitatis remuneret amplissimo, & farinę breuis oleíque mensuram indeficienti affluentium copiarum vbertate compenset. Et posteà: Liberalitas nõ cumulo patrimonij, sed largitatis definitur affectu. Denique Dominica voce illa vidua omnibus antefertur, de qua dictum est: Vidua hęc plus omnibus misit. In qua moraliter Dominus instituit vniuersos, nè quis à collatione ministerij, paupertatis pudore reuocetur: nec sibi diuites blandiantur, quòd plus videãtur conferre quàm pauperes. Vberior est enim nummus è paruo, quàm thesaurus è maximo: quia non quantum detur, sed quantum resideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui sibi nihil relinquit. Quid tu diues egeni comparatione te iactas, & cùm tota onereris auro, preciosam per humum trahens vestem, quasi inferior tuis & parua diuitiis, honorari desideras, quia inopem collatione vicisti? Et flumina superfluunt, cùm redundant: gratior tamen haustus è riuulo est. Spumant & musta dum feruẽt nec damnum putat agricola quod defluxerit. Gementibus areis dum cęditur messis, frumenta defolliunt: sed deficientibus messibus non deficit hydria de farina, & plena olei testa defudat. Exinaniuit tamen dolia diuitum siccitas, cùm viduæ pauxillulum olearium redundaret. Non ergò quid fastidio expuas, sed quantum deuotione confertas, ęstimandum est. Denique nulla plus tribuit, quàm illa quę de filiorum alimentis pauit Prophetam. Et ideò quia nullus plus contulit, nulla plus meruit.

Ex affectu & animo iudicatur liberalitas. Luc. 21.

3. Reg. 17.

79. LEO Magnus sermone quarto de Quadragesima: Non timeatur inter opera misericordiæ terrenarum diminutio facultatum. Semper diues est Christiana paupertas, quia plus est quod habet, quàm quod non habet. Nec pauet in isto mundo indigentia laborare, cui donatum est, in omnium rerum Domino omnia possidere. Operantibus ergò quę bona sunt, non est omninò metuendum, nè eis desit facultas operandi, quũ & in duobus nummis euangelicę illius viduę sit laudata deuotio, & pro calice aquę frigidę præmium habeat gratuita

Luc. 21. Matth. 10.

Voluntas bona & animus potior spectatur quàm eleemosynæ quantitas.

Luc. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex affectu bonignitatis mensura taxatur. 3. Reg. 17.

largitio. Ex affectibus enim piorum, benignitatis mensura taxatur, & nunquàm cum miserendi efficacia deserit, in quo misericordia ipsa non deficit, Experta est hoc viduæ de Sarepta.

80. Et sermone sexto: Rationabilibus sanctisque ieiuniis nulla vtiliùs, quàm eleemosynarum, opera copulantur, quæ vno misericordiæ nomine multas laudabiles pietatis continent actiones, vt omnium fidelium pares animi esse possint etiam inter impares facultates. Dilectio enim quæ simul Deo hominique debetur, nullis vnquàm impeditur obstaculis, vt non ei semper benè velle sit liberum. Dicentibus quippe angelis, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: non solùm virtute beneuolentiæ, sed etiam pacis bono beatus efficitur, quicunque aliis quacunque miseria laborãtibus, charitate compatitur. Latissima enim sunt opera pietatis, quæ ipsa sui varietate id veris conferunt Christianis, vt in distributione eleemosynarum non solùm diuites & abundantes, sed etiam mediocres & pauperes, suas habeãt portiones: & qui largitatis sunt viribus inæquales, mentis tamen affectione sint similes. Nam cùm sub oculis Domini multi in gazophylacio ex opulentia sua multa conferrent, vidua quædam duos intulit nummos, & tali Iesu Christi testimonio meruit coronari, vt in tam paruo muneris modo, omnium fuerit collationi condigna præferri: quia inter magna eorum dona, quibus multa residebant, illius quod fuit exiguum, fuit totum. Si verò aliquis tantæ paupertatis coarctatur angustiis, vt nec ad duo æra inopi impartienda sufficiat, habet in præceptis Domini, vndè impleat bonæ voluntatis officium. Siquidem qui sitiẽti pauperi calicem aquæ frigidæ ministrãrit, mercedem est sui operis adepturus: tanta seruis suis Domino ad obtinendum regnum suum præparante compendia, vt etiam prębitio aquę, cuius vsus gratuitus atque communis est, præmio non careret. Quod nè vlla includeret difficultas, de aqua frigida forma est proposita

Bona voluntas. Lucæ 2.

Lucæ 21. Mar. 12.

Matth. 10.

pietatis, nè putaret se mercede cariturum, cui de calefactione potus lignorum impẽdium defuisset. De quo tamen calice frustrà non admonet Dominus, vt in nomine ipsius præbeatur: quia hæc, quæ per se sunt vilia, fides efficit preciosa: & quæ ab infidelibus ministrantur, & si fuerint sumptu magna, omni tamen justificatione sunt vacua.

Fides efficit preciosa quæ per se sunt vilia.

81. Item sermone sexto de ieiunio decimi mensis: Efficacissima est ad exorandum Deum postulatio, cui pietatis opera suffragantur. Quoniam qui suum ab inope non auertit animum, citò ad se Domini conuertit auditum, dicente Domino: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Dimittite, & dimittetur vobis. Quid hac iustitia benignius? Quid hac retributione clementius, vbi sententia iudicaturi, in potestate ponitur iudicandi? date, inquit, & dabitur vobis. Quàm citò diffidentiæ solicitudo & auaritiæ est imputata cunctatio, vt quod reddituram se promittit veritas, secura expendat humanitas. Constans esto Christiane largitor: da quod accipias, sere quod metas, sparge quod colligas. Noli metuere dispendium, noli de dubio suspirare prouentu. Substantia tua cùm benè erogatur, augetur: & concupiscere iustum misericordiæ lucrum, æterni quæstus est sectari commercium. Munerator tuus vult te esse munificum, & qui dat vt habeas, mandat vt tribuas, dicens: Date, & dabitur vobis. Amplectenda est tibi promissionis istius gratulanda conditio. Quanuis enim non habeas, nisi quod acceperis, non potes tamen non habere, quod dederis. Qui ergò pecunias amat, & multiplicare opes suas immodicis optat augmentis, hoc potiùs sanctum fœnus exerceat, & hac vsurarum arte ditescat.

Lucæ 6.

82. Matthæi quinto.

83. Iacobi secundo, vt in textu.

84. Proverbiorvm vigesimoprimo: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

XII.

Quibus exemplis Eleemosynæ *virtus & fructus declaratur?*

In sacris quidẽ literis Abrahã[a] & Lot propter hospitalitatẽ & Deo placuisse, & angelos[b] hospitio excepisse dicũtur. [c] Tobię & [d] Cẽturionis eleemosynę tantũ valuerunt, vt in memoriã ascenderint in conspectu Dei, & nõ solũ restes, sed etiã collaudatores habuerint sanctos Angelos. Zachęus Christi verbis permotus, & ex principe Publicanorũ speculum misericordiæ factus, dimidiũ bonorũ dat pauperibus, & mox Abrahę filius à Christo ipse[e] pronũciatur. Tabitha, [f] vt plena operibus bonis & eleemosynis, quas viduis præsertim faciebat, à Luca celebratur. Sic piæ matronę laudem habent in [g] Euangelio singulare, quę cũ Magdalena & Martha Christo Domino eiúsque pauperibus discipulis liberaliter de suis facultatibus inseruiebant. Et de [h] Laurentio Leuita & martyre iustissimè canitur: *Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi.*

a Genes. 18. a 19. a
b Hebræ. 13. a
c Tob. 12. c 1. d
d Act. 10. a Exempla Ioannis Eleemosynarij & aliorum, vide apud Leontium in eius vita: Martini apud Sulpitium: Paulæ apud Hier. Paulini apud Turonẽs. de gloria Confes. c 107. & apud Gregor. 1. dial. c. 1. Tiberij apud Turon. lib. 1. hist. Franc. c. 19. Benedi. apud Grego. 2. dial. c. 28. & 29. Martyrij apud eundem hom. 39. in euangel. Greg. apud Ioan. diac. lib. 1. vitæ eius cap. 10. & lib. 2. cap. 22. & 23. Otual. apud Bedam hist. Angel. lib. 3. c. 6.
Luc. 19. a b
e Act. 9. f g Vide etiam Fratum Spirituale Sophronij cap 175. 185. 193. & 201.
f Luc. 8. a & 10. g Ioan. 12. a 3. Reg. 17. b c d 4. Reg. b e f

h Ambros. lib. 2. offic. cap. 28.

Psal. 111. b Chrysost. hom 55. in Gen.

TESTIMONIA.

1. Genesis decimooctauo: Apparuit autem ei (Abraham) Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei. Cùmque eleuãsset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, nè transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, vt lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore. Ponámque buccellam panis, & confortetur cor vestrum: posteà transibitis: idcircò enim declinãstis ad seruum vestrum. Qui dixerunt: Fac vt loquutus es. Festinauit Abrahã in tabernaculum ad Saram, dixítque ei: Accelera, tria sata similæ cõmisce, & fac subcinericios panes, &c.

2. Et capite decimonono: Venerúntque duo angeli Sodomam vesperè, sedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & iuit obuiàm eis: adorauitque pronus in terram, & dixit Obsecro, Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi, lauate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in platea manebimus. Cõpulit illos oppidò vt diuerterent ad eum: ingressíque domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & comedetunt, &c.

3. Ad Hebræos decimotertio: Charitas fraternitatis maneat in vobis. Et hospitalitatẽ nolite obliuisci: per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis.

4. Tobiæ duodecimo: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscõdebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

5. Et capite primo: Tobias quotidiè pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebátque vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis. Esurientes alebat, nudísque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam solicitus exhibebat.

6. Actorvm decimo: Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper: is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in cõspectu Dei, &c.

Ioannis eleemosynarij contra & solicitudo erga pauperes.

Visio eius.

EX PATRIBVS EXEMPLA.

Vide authorit. confirmationem 2. synodo Nicæna, actione 4.

7. Leontivs Episcopus Neapoleos insulæ Cypri, in vita S. Ioannis Eleemosynarij patriarchæ Alexandrini: Humilis Zacharia, (inquit patriarcha ad ministrum suum) esto misericors, & verbum promissionis habe ex Deo per infirmitatem meam, quia neque in vita mea, neque post mortem deerit tibi Deus, quod seruat vsque hodiè. Multas enim benedictiones mittit ei Deus, sed non dimittit quidquam, quod non statim det pauperibus, propemodùm constringens & in nihilum redigẽs domum suam. Multoties in exultatione inuenerũt eum quidam, dicentem Deo: Sic sic, aut tu mitten-

Zachariæ eleemosynarij exemplum.

do, aut ego dispergendo, videbimus quis vincat. Liquet enim quoniam tu diues Domine, & vitæ nostræ miserator es. Porrò autem quando iuxta euentum non habet, ad horam aliquid quod det à se petenti, contristatus, dicit ad tabernarium aut negociatorẽ, Da mihi vnum tremissem, id est, tertiam partem solidi aurei, & seruiam tibi vno mense vel duobus, vt vis, & vbi vis, quoniam esuriunt valdè qui in domo mea sunt. Et sumens dat egenti rogãs vt nemini dicat. Ibidem: Non iustum est (ait ipse Ioannes in die, cùm in patriarcham electus esset) ô fratres, antè alterius cuiusquam curam habere, quàm Christi. Omni verò multitudine quæ cõuenerat, audito verbo compuncta ac sustinente, dicit iterùm ille beatus: Euntes ergò per totam ciuitatem, conscribite mihi vsque ad vnum omnes dominos meos. Illis autẽ non intelligẽtibus qui hi domini essent, sed rogãtibus dicere, & mirantibus, quinam patriarchæ domini existerent, respondit rursus angelicum illud os, & ait: Quos vos egenos & mendicos vocatis, illos ego dominos & auxiliatores prædico. Ipsi enim nobis verè & auxiliari, & cælorum regnum donare poterunt. Et cùm hoc multa velocitate vidisset factum Christi imitator, præcepit eis, per singulos dies stipendia tribui, & per proprium dispensatorem præberi eis sufficientem necessitatem: plus autem erant, quàm septem millia quingenti. Tunc quasi pastor verus & non mercenarius, cum sacro sancto ouili, & cum cõuenientibus sanctis viris episcopis ad Ecclesiam sanctam pergens, consecratus est de diuino iudicio.

CVM essem (inquit patriarcha) adhuc in Cypro iuuenis quasi annorum quindecim, vidi vna noctium in somnis puellam quãdam, cuius species supra Solem splendebat, ornatam supra omnem humanum sensum, quæ venit & stetit ante lectũ meũ & pulsauit me in latere. Experge factus verò, vidi eam in veritate stantem, & æstimaui eam esse mulierem. Figura igitur crucis signatus, dixi ei: Quæ es tu? & quomodò ausa es intrare ad me dum dormirem? Habebat autem & coronam de oliuarum ramis super caput suum. Tunc illa hilari vultu & subridendo dicit mihi, Ego sum prima filiarum Regis. Cùm hæc audissem, statim adoraui eã. Tunc dicit mihi: Si me possides amicam, ego te ducam in conspectu Imperatoris. Etenim nemo habet potestatem apud eum, sicut ego. Ego quippe feci eũ in terris hominem fieri, & saluare homines. Et hæc dicens, disparuit. Ego verò in memetipsum reuersus, intellexi visionem, & dixi: Credo, compassio ac eleemosyna est, & ideò habet in capite ex oliuæ foliis coronam. Etenim veraciter compassio & benignitas erga homines, Deum carne vestiri fecit. Statim ergò vestij me, & nullum domus meæ excitans, in Ecclesiam abij. Erat enim iam aurora. Et cùm irem obuiàm fratri frigore vexato, expoliaui me indumento caprino, & dedi ei, dixíque intra me: Eccè in hoc sciam, si vtique vera est visio quam vidi, an dæmoniaca. Et veritate testante, nõdùm Ecclesiam compræhenderam, & subitò obuians mihi quidam, albis indutus vestimentis, dat mihi ligaturam centum numismatum, dicens: Accipe hæc frater, & dispensa vt vis. Ego autem præ gaudio statim hęc suscipiens, reuersus sum, volens reddere ei ligaturam illam, quasi nihil indigens, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ampliùs non vidi aliquem. Tunc dixi, veraciter non esse phantasiam. Ex illa verò hora sæpè dabam confratri aliquid, & dicebam: Videbo si mittat Deus mihi, vt dixit, centupla. Et cùm tentassem Dominum, malè faciens, & satisfactum mihi esset diuersis modis per eas res, dixi: Cessa misera anima tentando intentabilem. Adrione existente eadem populi multitudine in ciuitate, quidam peregrinorum videns tantam compassionem eius voluit tentare eum, & indutus vestimenta vetera, accessit ad eum, euntem ad visitãdos qui in Nosocomio, id est, in Infirmario iacebant: (bis enim per hebdomadã vel ter ibat illuc) Et dicit ad eum: Miserere mei, quoniam captiuus sum. Dicit datori, da ei sex numismata. Deindè cùm hæc accepisset, vadit & mutat habitum, & obuiat ei aliundè, & procidit ei, dicens: Miserere mei, quia coarctor. Dicit denuò patriarcha datori: Da ei sex nummos aureos. Cùm verò esset, dicit ille distributor ad autem illius patriarchæ: Per orationes tuas Domine, idem ipse accepit secundò. Fecit verò seipsum patriarcha tanquàm nesciret. Venit itaque tertiò iterùm accipere, & tetigit dator patriarcham qui aurum ferebat, significãs quòd ipse esset. Tunc respondit ei Dei amicus, ille veraciter misericors: Da ei duodecim numismata, nè fortè Christus meus sit, & tentet me. Referebat semel coram omnibus iste sanctus, dicens: Habebam, inquit, quẽdam ministrum in apotheca mea in Cypro, fidelem valdè, & virginem vsque ad obitum suũ. Hic ergo narrabat mihi, quia in Africa existente me, facta est res huiusmodi: Permanebam enim, ait, cum quodam Telonario, diuite vehementer & immisericordi. Semel ergò pauperibus in hyeme sedẽtibus ad solem, seque calefacientibus, cœperũt singuli domos Eleemosynatorum collaudare, & pro eis orare per singulos eorum: similiter & domos eleemosynã non facientium vituperare. Inter quę venit in medium eorum & nomen senioris mei Telonarij, & cœperunt singuli interrogare proximum: Verè tu frater accepisti aliquando de domo illa benedictionem? Et omnibus interrogantibus inuicem, nullus inuentus est accepisse aliquando de domo eius aliquid. Dicit ergò vnus ex eis: Quid dabitis mihi, & ego accipiam hodie ex eo benedictionem? Et facientibus cum eo pactum, venit, & stat foris portam domus, expectans quãdo ad domum suam reuerteretur. Ex dispensatione Dei peruenerunt simul, ipse ingrediens portam, & animal portans filigines à mancipio causa prandij ipsius. Videns igitur egenum, non inueniens lapidem, per furorem arripit siliginem de clitella, & iactauit in faciem eius. Ille verò susceptit eam, & abiit vt satisfaceret confratribus suis, quòd ex eiusdem manibus accepisset eam. Itaque post duos dies ægrotauit infirmitate ad mortẽ idem Telonarius, & vidit in somnis seipsum rationem ponentem, & omnes actus suos super stateram appendi. In vna quidem acie congregabantur mauri quidam deformes, altera autem acies aliorum quorundam erat candidatorum & terribilium specie. Qui nihil inuenientes boni, vt & ipsi appenderent econtrà aduersum mala opera, quæ collecta erant à mauris, in acie ipsorum nimis turbabantur & tristabantur, & mente consternabantur ad alterutrum, & dicebant: Ergò nihil nos hic habemus? Tunc dicit vnus eorum: Verè nihil habemus, nisi vnam * siliginem, quàm dedit ante duos dies Christo, & ipsam non voluntariè. Et mittentibus eis siliginem, æqualitas facta non est. Tunc dicunt Telonario hi, qui apparuerant ei candidati: Vade, & auge ad siliginem hanc: aliàs verò mauri isti te appræhendent. Euigilans ergò, agnouit, quæ visa sunt ab eo, non esse mendacia, sed vera. Omnia verò quæ à iuuentute sua commiserat, & quorum ipse erat oblitus, videbat Æthiopes illos congregare, & deportare ad librã, & dicebat: Papè, si vna siligo quam iactaui per furorem, ità profuit: à quantis malis se liberat, qui dat in simplicitate sua bona indigentibus? Et decæterò ità modestus & prudens atque summus eleemosynator factus est, vt etiam corpori proprio non parceret. Hæ sunt beatissimi à Deo honorati Ioannis Patriarchę narrationes. Non solùm enim de vita sua contentus erat volentem proficere ædificare, verùm etiam de Deo acceptis & veracibus relationibus suis, & dicebat semper hæc audientibus: Si proprio sanguini non pepercerunt quidam hominum, sed hunc dederunt in manus fratrum, immò Christi, quomodò puras nos cum alacritate & humilitate debemus de facultatibus nostris dare Christo, & egenis atque pauperibus, vt recompensationem recipiamus à iusto & mercedum redditore Deo, in illa timenda & horrenda retributionis die? Qui nunc seminat parcè, parcè & metet: quòd qui seminat in benedictionibus, id est, largè & magnanimiter, multipliciter & metet, hoc est, bona illa hæreditabit, quæ omnem mentem transcendunt.

* Panem.

a. Cor. 9.

Troilus ipse quomodo ab auctore suo Ioanne.

Historia de Petro publicano siue telonario.

Actus hominum velut in trutina ponderantur. Vide Damascenum in oratione de defunctis.

Ab aduena quodam tentatur Ioannes eleemosynarius.

Postea de Troilo agens author, quià Ioanne monitus, inuitus eleemosynam dederat, & ideò cœperat ægrotare: Igitur (inquit) cùm hoc audisset Patriarcha, mox agnouit causam, quia propter exitum viginti librarum infirmatus est ille inuitus eleemosynator. Erat enim (vt prædictum est) valdè immisericors, & amator pecuniæ. Non sufferẽs ergò beatus se quidem super mensam reficere, illum autem super lectum cruciati grauiter, peruenit celeriter ad eum ille verè sine superbia, & dixit ad eum hilari vultu: Fac charitatem fili Troile. Æstimans quòd in veritate dixerim tibi, fratribus huiusmodi dare, crede mihi, per iocum dixit tibi dare. Ego enim volui præstare eis singula nummata propter sanctam festiuitatem: sed quia non habebat distributor meus secum sufficientem quantitatem, huius rei gratia mutuam dedisti eam mihi, & eccè attuli tibi illas triginta libras. Vt verò vidit quantitatem Episcopus amator pecuniæ, in honorabili manu sapientis existentis medici & pastoris, febris quidem subitò disparebat, frigus etiam recedebat, fortitudo quoquè, & corporis eius calor ad eum reuertebantur, vt ex hoc non posset latere, hanc esse causam repentè compræhendentis eum commutationis. Suscipiens verò aurum ab honorandis manibus Patriarchæ, & nihil omninò contradicens, expectabat ab eo Patriarcha conscriptionem abrenunciationis mercedis earum, quę datæ sunt, triginta auri librarum. Fecit autem hoc cum gaudio Troilus episcopus, scribẽs propriis manibus ità: Deus, Domino meo Ioanni beatissimo Patriarchæ huius Alexandrinorum magnæ ciuitatis, da mercedem triginta librarum, quæ datæ sunt tibi, quoniam ego recipi mea. Hoc

scriptum itaque sanctus accipiens, sumpsit secum & eundem Episcopum ad prandium. vt enim iam dictum est, statim sanus factus est. Volens ergò mercedis redditor Deus corripere eum, simul autem ad miserationem contribulatorum & compassionem erigere, ostendit ei eadem die dormienti post prandium Patriarchæ in somnis, qua mercede priuatus esset. Vidit enim (vt ait) domum, cuius pulchritudinem atque magnitudinem non potest ars hominum imitari, & ianuam huius totam auream, & super ianuam titulum cõscriptum, Mansio eterna, & requies Troili episcopi. Cumque hoc, inquit, legissem, gauisus sum: sciebam enim donandam mihi ab Imperatore talis domus epulationẽ. Nondùm autem huiusmodi tituli superscriptionẽ perlegeram, & eccè quidam regius cubicularius, habens secum & alios obsequij diuini, & cùm peruenisset ad talem nitentis domus ianuam, dixit ad proprios officiales: Deponite titulum istum. Et cũ deposuissent, iterùm dixit: Mutate eum, & ponite quem misit orbis terrarum rex. Et attulerunt, & affixerunt aliud, adspiciẽte me, superscriptum ità, Mansio æterna ac requies Archiepiscopi Alexandriæ, empta libris triginta. Et cùm hoc vidisset, surrexit à somno, & magno summóque pastori, quæ visa sunt ei in somnis, enarrauit, proficiens ea de causa Troilus episcopus, factus ex tunc eleemosynator magnificus.

Aliud exemplum.

Ad extremam paupertatem peruenienti cuidam de domesticis ministris, propria manu iste sanctus, vt nullus sciret, duas libras auri dedit: & audiẽs ab accipiente, quoniam hæc accipiẽs, domine (inquit) vlterius non habeo vultum intendendi in honorabilem & angelicam faciem tuam: verè dignum laude, vt sapiens, locutus est verbum: Nondum, inquiens, sanguinem meum pro te frater effudi, sicut mandauit mihi Dominus meus Christus.

Si verò aliquando audiebat sapientissimus quoniam eleemosynarius est talis, adducebat eum in hilaritate seorsùm, & dicebat ei: Quomodò factus es eleemosynator? naturabiliter, an te ipsum cogens? Vndè quidam eorum qui ab eo interrogabãtur, verecundati, occultabant se: quidam autem dicebant ei. Propter quod vnus interrogatus à sancto, respondit ità: Crede mihi Domine, quia nihil do aut facio boni, veruntamen ipsum quod facio & præbeo, ex quibus & orationes tuæ largiuntur, ità facere assueui. Eram priùs valdè immisericors & crudelis, & semel damna pertuli, & in subtilitatem deueni: Cœpit autem cogitatio mea dicere mihi: Verè si esses eleemosynator, non relinqueret te Deus. Statui ergò per singulos dies dare quinque æreos nummos pauperibus, & cùm cœpissem dare, statim satanas prohibebat me, dicens: Verè quinque nummi sufficiunt domui tuæ ad olera aut ad balneum percipiendum: & statim, tanquàm sicut de faucibus natorum meorum priuarem eos, nihil dabam. Cùm verò vidissem quòd superaret à vitio, dico puero meo: Per singulos dies furare, me nescíente, quinque nummos, & da eleemosynam. Sum enim ego trapezita, Domine. Ille verò, benè faciens, cœpit furari denarios. Erat autem aliquando & siliquã. Cum ergò vidisset, quia benedicebamur, & diuitijs abundabamus, cœpit & tremisses furari & dare. Semel itaque admirans benedictiones Dei, dixi ei: Verè multùm profuerunt fili quinque nummi illi, volo ergò vt des decem. Tunc dicit mihi & puer subridendo: Vade, ora furtis meis. Nam verè hodiè non haberemus quem manducãssemus panem, sed si est fur iustus, ego sum. Tunc ergò dixit, quoniam tremisses dabat & siliquas, & iam ex fide illius, assueui domine ex animo dare. Ædificatus ergò sanctus valdè, dixit ad eum: Crede mihi, multas conuersationes patrum legi, tale aliquid non audiui.

Modus trapezitæ quidam tentante de auaritia dæmonũ superati.

Liberalitas S. Martini.

8. Severus Sulpitius in vita sancti Martini: Quodam tempore cùm iam nihil præter arma & simplicem militiæ vestem haberet media hyeme, quæ solito asperior inhorruerat, (adeò vt plerosque vis algoris extingueret) obuiũ habuit in porta Ambianensium ciuitatis pauperem nudum. Qui cùm prætereuntes, vt suũ misererentur, oraret, omnésq; miserum præterirent, intellexit vir Deo plenus sibi illum, aliis misericordiam non præstantibus, reseruari. Quid tamen ageret? Nil præter chlamydem, qua indutus erat, habebat. Iam enim reliqua in opus simile cõsumpserat. Arrepto itaque ferro, quo erat accinctus, mediam diuidit, partẽq; eius pauperi tribuit: reliqua rursùs induitur. Intereà de circũstantibus ridere nonnulli, quia deformis esset, & truncatus habitu videretur. Multi tamen quibus erat mens sanior, altiùs gemere, qui simile nihil fecissent, cũ vtique plus habentes, vestire pauperem sine sua nuditate potuissent. Nocte igitur insecuta, cũ se sopori dedisset, vidit Christũ chlamydis suæ, qua pauperem texerat, parte vestitũ. Intueri diligẽtissimè Dominũ, vestẽq; quã dederat, iubet agnoscere. Mox ad angelorum circunstantium multitudinem audiuit Iesum clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hæc me veste contexit.

Paulæ viduæ liberalitas erga pauperes.

9. Hieron. ad Eustochiũ in epitaphio Paulæ, epist. 27. Si pauperẽ videbat, sustẽtabat: si diuitem, ad benefaciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et vsuras tribuẽs, versuram quoque sæpiùs faciebat, vt nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum: Cùm in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non vt aliis refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in hoc tempore, vt vestra abundantia sit ad illorum inopiam, & illorũ abundantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de Euangelio Saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habẽti. Et prouidendum esse, nè quid libenter faceret, semper facere non posset: multáque huiuscemodi, quæ illa mira verecundia & sermone parcissimo dissoluebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere: & hoc habere voti, vt mendicans ipsa moreretur, & vnum nummum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremum inferebat: Ego si petiero, multos inueniam, qui mihi tribuant: iste mẽdicans si à me non acceperit, quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ardentiori fide, toto Saluatori animo iũgebatur: & pauperem Dominum pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pauper pro ipso effecta. Denique consecuta est quod optabat, & in grandi ære alieno filiam derelinquit: quod hucusque debens, non suis viribus, sed Christi se confidit misericordia redditurum. Solent plerèque matronarum buccinatoribus suis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dona conferre,& in paucos largitate profusa, manum à cæteris retrahere: quo illa omninò carebat vitio. Ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessariũ erat,nõ ad luxuriã, sed ad necessitatem. Nemo ab ea pauperum vacuus reuersus est. Quod obtinebat non diuitiarũ magnitudine, sed prudentia dipẽsandi: illud semper replicãs. Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiã cõsequẽtur. Et, Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatũ. Et, Facite vobis amicos de iniquo mãmona, qui vos recipiãt in æterna tabernacula. Et, Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt vobis. Et verba Danielis, regẽ Nabuchodonozor monẽtis, vt eleemosynis redimeret peccata sua.

Matth.5.
Eccl.3.
Luc.16.
Luc.11.
Dan.4.

S.Paulini Nolani exẽplum.

10. GREGORIVS Turonensis in libro de gloria Confessorum, capite centesimo septimo: Fuit vir venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis ex nobili stirpe ortus. Tarasiam similem sibi sortitus est coniugem, habens diuitias multas: & tam in fundorum possessione, quàm in præsidio domorum valdè diues erat ac locuples. Sed cùm primùm aures eius euangeliorum lectio illa penetrauit, in qua Dominus adolescentem pro diuitiis arguit, dicẽs: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me: facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum Dei: statim venditis omnibus quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus à cunctis cupiditatibus, magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitiis locupletari, si videretur nihil de transitoriis possidere. Cui Maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere meretur per actum. Quadam verò die venit ad eum qui stipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei quod habet necessarium: quæ respondit, Non est nobis ampliùs quàm vnus panis: cui ille, vade, inquit, porrige eum: Dominus enim dabit nobis victum: sed illa quasi strenuare seruari cupiens, nè aliquid deesset, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam, dicentes, missos se à dominis suis, vt illi annonæ ac vini deferrent speciem: sed per hoc se moratos, quòd orta tempestas, vnam eis cũ tritico abstulerit nauem. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem, ait: Intellige te nunc pauperi vnum panem fuisse furatam: & ideò hanc nauem esse mersam. Perrexit ergò cum cõiuge quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habẽs præter statũ propriũ.

Matth.18.

Eiusdem Paulini exẽplum aliud.

11. GREGORIVS Magnus libro tertio dialogorum, capite primo: Cùm sæuientium Vuandalorum tempore fuisset Italia in Campaniæ partibus depopulata, multique essent de hac terra in Africanam regionem traducti, vir Domini Paulinus cũcta quæ ad Episcopi vsum habere potuit, captiuis indigẽtibusque largitus est. Cùmque iam nihil omninò superesset quod petẽtibus dare potuisset, quodam die quædam vidua aduenit, quæ à regis Vuandalorum genero suum filium in captiuitatem fuisse ductum perhibuit, atque à viro Dei eius precium postulauit, si forte illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnoperè petẽti fœminę quid dare potuisset inquirens, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentique fœminæ respõdit, dicens: Mulier, quod possim dare uõ habeo, sed memetipsum tolle, seruum me iuris tui esse profitere, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tanti viri audiens, irrisionem potius credidit, quàm compassionẽ. At ille vt erat vir eloquentissimus, atque apprimè exterioribus quoque studiis eruditus, dubitanti fœminæ citiùs persuasit, vt audita crederet: & pro receptione filij sui in seruitium Episcopum tradere non dubitaret. Perrexère igitur vtrique ad Africam. Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, vidua rogatura se obtulit, ac priùs petiit vt ei filiũ donare debuisset. Quod cùm vir barbarus, typo superbiæ turgidus, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatus, non solùm facere, sed etiam audire despiceret, vidua subiunxit, dicẽs: Eccè hunc hominẽ pro eo vicarium præbeo, solummodò pietatem in me exhibe, mihique vnicum filium redde. Cùmq; ille venusti vultus hominem conspexisset, quam artem nõsset, inquisiuit. Cui vir Dei Paulinus respõdit, dicẽs: Artem quidem aliquam nescio, sed hortum benè excolere scio. Quod vir gentilis valdè libenter accepit, cùm in nutriẽdis oleribus quia peritus esset, audiuit. Suscepit itaque seruum, & roganti viduæ reddidit filium. Quo accepto, vidua ab Africana regione discessit. Paulinus verò excolendi horti suscepit curam, Cumque idem regis gener crebrò ingrederetur hortum, suumque hortulanum quædam requireret, & sapientem valdè hominem videret, amicos cœpit familiares deferre, & sæpiùs cum suo hortulano colloqui, atque eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidiè ad mensam olera, virentésque herbas deferre consueuerat, & accepto pane ad curã horti remeare. Cumque hoc diutiùs ageret, quadam die suo domino secum secretiùs loquenti ait: Vide quid agas, & Vuandalorũ regnum qualiter disponi debeat, prouide: quia rex citiùs & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiẽs, quia ab eodem rege præceteris diligebatur, ei minimè tacuit, sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet viro, agnouisset, indicauit. Quod dum rex audisset, ilicò respondit: Ego vellem hũc de quo loqueris hominem videre. Cui gener eius, venerabilis Paulini temporalis dominus respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre consueuit. Has itaque ad mensam eum deportate facio, vt quis sit, qui mihi hæc est locutus, agnoscas, Factumque est. Et dum rex ad prandendum discubuit, Paulinus ex suo opere olera quæque & virẽtia delaturus aduenit. Cumq; hunc rex subitò conspexisset, intremuit, atque accersito eius domino sibi per filiam propinquo, ei secretum, quod priùs abscõderat, indicauit, dicens: Verum est quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sendentes in tribunalibus cõtra me iudices vidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percontare quisnam sit, nam ego hunc tanti meriti virum, popularem, vt conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnam esset, inquisiuit. Cui vir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio viduæ vicarium suscepisti. Cùmque instanter ille requireret, vt non quis esset, sed quis in terra sua fuisset, indicaret, atq; hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis exigeret, vir Domini cõstrictus magnis coniurationibus, ità non valens negare quid esset, Episcopũ se fuisse testatus est. Quod

Semetipsum donat.

possessor

possessor eius audiens, valdè pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod vis, quatenùs ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui vir Domini Paulinus ait: Vnum est, quod mihi impendere beneficium potes, vt omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinùs in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus pro venerandi viri Paulini satisfactione, in eius comitatu laxati sunt. Post non multos verò dies Vuãdalorum rex occubuit, & flagellum quod ad suam perniciem dispensante Deo pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicque factum est, vt omnipotentis Dei famulus Paulinus vera prædiceret: & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum videlicet imitatus, qui formam serui assumpsit, nè nos essemus serui peccati. Cuius sequens vestigia Paulinus, ad tempus voluntariè seruus factus est solus, vt esset postmodùm liber cum multis.

Paulinus captiuos suæ ciuitatis liberat ex seruitute suam.

12. GREGORIVS Turonensis historiæ Francorum libro quinto, capite decimonono: Cùm Iustinus Imperator amisso sensu amens effectus esset, & per solam Sophiam Augustam eius imperium regeretur, populi Tiberium Cæsarem elegerunt, vtilem, strenuum, atque sapientem, eleemosynarium, inopúmque optimum defensorem. Qui cùm multa de thesauris quos Iustinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Augusta illa eum frequentiùs increparet, quòd rempublicam redegisset in paupertatem: Dicerétque, Quod ego multis annis cõgregaui, tu infra paucum tempus prodigè dispergis, aiebat ille: Non deerit fisco nostro: tantũ pauperes eleemosynam accipiant, aut captiui redimãtur. Hic est enim magnus thesaurus, dicente Domino: Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt, nec furãtur. Ergò de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in cælo, vt Dominus nobis augere dignetur in seculo. Et quia, vt diximus, magnus & verus Christianus erat, dum hilari distributione pauperibus opem præstat, magis ac magis ei Dominus subministrat. Nam deambulans per palatium, vidit in pauimento domus tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat sculpta, & ait: Cruce tua Domine frõtem nostram munimus & pectora, & eccè crucem sub pedibus cõculcamus. Et dicto citiùs, iussit eam auferri, defossáque tabula atque erecta, inueniunt subtèr & aliam hoc signum habentem. Nunciantésque iussit & illam auferre. Qua amota, reperiunt & tertiam: iussúque eius & hæc aufertur. Qua ablata, inueniunt magnum thesaurum habentem supra mille auri centenaria. Sublatúmque aurum, pauperibus adhuc abundantiùs, vt consueuerat, subministrat: nec ei Dominus aliquid deficere permittebat pro bona voluntate sua. Quid ei in posterum Dominus transmiserit, non omittam. Narses ille dux Italiæ, cùm in quadam ciuitate domum magnam haberet, * in Italiam cum multis thesauris egressus, ad suprà memoratam vrbem aduenit: ibíq; in domo sua occultè cisternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri argentíque reposuit: ibíque interfectis consciis, vni tantummodò seni per iuramentum condita commendauit. Defunctóque Narsete, hæc sub terra latebant. Cùmque supradictus senex, huius eleemosynas assiduè

Tiberij erga pauperes eleemosyna.

Thesaurum reperit.

* ex Italia cũ

cerneret, pergit ad eum, dicens: Si, inquit, mihi aliquid prodest, magnã rẽ tibi Cæsar edicã. Cui ille, dic, ait, quod voluẽris. Proderit enim tibi, si quiddam nobis profuturum narraueris. Thesaurum, inquit, Narsetis recõditum habeo, quod in extremo vitæ positus celare non possum. Tunc Cæsar Tiberius gauisus, mittit vsque ad locum pueros suos. Præcedente verò sene, hi sequuntur attoniti. Perueniẽtésque ad cisternam, deopertámque ingrediuntur, in qua tantum aurum argentúmque reperiunt, vt per multos dies vix euacuaretur à deportantibus. Ex hoc ille amplius hilari erogatione dispensauit egenis.

13. GREGORIVS Magnus libro secundo dialogorũ, in vita sancti Benedicti, capite vigesimooctauo: Eo quoque tempore quo alimentorum inopia Campaniam grauiter affligebat, vir Dei diuersis indigentibus monasterij sui cũcta tribuerat, vt penè nihil in cellario nisi parum quid olei in vitreo vase remaneret: Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine, aduenit, magnoperè postulans, vt sibi aliquãtulùm olei dari debuisset. Vir autem Domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere, vt in cælo omnia reseruaret, hoc ipsum parùm quod remanserat olei iussit petenti dari. Monachus verò qui cellarium tenebat, audiuit quidem iubentis verba, sed implere distulit. Cúmque post paululũ, si id quod iusserat datum esset, inquireret, respondit monach⁹ se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omninò nihil fratribus remaneret. Túc iratus, aliis præcepit vt hoc ipsum vas vitreũ, in quo parùm olei remãsisse videbatur, per fenestrã proiicerẽt, nè in cella aliquid per inobedientiã remaneret. Factúmque est. Sub fenestra autem eadem ingens præcipitium patebat saxorum molibus aspe-

S. Benedicti misericordia & liberalitas in egentes.

Miraculum.

rum. Proiectum itaque vas vitreum venit in saxis, sed sic mãsit incolume, ac si proiectũ minimè fuisset, ità vt neque frangi, neq; oleum effundi potuisset. Quod vir Domini præcepit leuari, atque vt erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus, inobedientem monachum de infidelitate sua & superbia coram omnibus increpauit.

14. ET capite vigesimonono: Qua increpatione completa, sese cum eisdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco vbi cum fratribus orabat, vacuum erat ab oleo dolium & coopertum. Cúmque sanctus vir in oratione persisteret, cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atq; subleuato, oleum quod excreuerat, ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incubuerat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus vt adspexit, protinùs orationem compleuit, atque in pauimẽtum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientémque fratrem latiùs admonuit, vt fidem habere disceret & humilitatem. Idẽ verò frater salubriter correptus erubuit: quia venerabilis pater virtutem omnipotẽtis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis ostendebat, nec erat iam vt quisquam de eius promissionibus dubitare posset: qui in vno eodémque momento pro vitreo vase penè vacuo plenum oleo dolium reddidisset.

Miraculum.

15. IDEM homilia trigesimanona in Euãgela: Sed quia ad amorem Dei & proximi plerunque corda audientium plùs exempla quàm verba excitant, charitati vestræ indicare studeo, quod is qui præsto

Universidad de Deusto
Biblioteca

est filius meus. Epiphanius Diaconus, Isauria prouincia exortus, in vicina factum terra Lycaonicæ solet narrare miraculum. Ait enim, quòd in ea quidã Martyrius nomine, vitæ valdè venerabilis monachus fuit, qui ex suo monasterio visitationis gratia ad aliud monasterium tendebat, cui spiritalis pater præerat. Pergens itaque, leprosum quẽdam. quem densis vulneribus elephantinus morbus per membra fœdauerat, inuenit in via, volentem ad suum hospitium redire, sed præ lassitudine non valentem. In ipso verò itinere se habere perhibebat hospitium, quò idem Martyrius monachus ire festinabat. Vir autem Dei eiusdem leprosi lassitudini misertus, pallium quo vestiebatur, in terram protinùs proiecit & expandit, ac desuper leprosum posuit, eúmque suo pallio vndique constrictum super humerum leuauit, secúmque reuertens detulit. Cúmque iam monasterij foribus propinquaret, spiritalis pater eiusdem monasterij magnis vocibus clamare cœpit: Currite, ianuas monasterij citiùs aperite, quia frater Martyrius venit Dominum portans. Statim verò vt Martyrius ad monasterij aditum peruenit, is qui leprosus esse putabatur, de collo eius exiliens, & in specie apparens, qua re cognosci ab hominibus solet redemptor humani generis, Deus & homo Christus Iesus, ad cælũ Martyrio adspiciente rediit, eíque ascẽdens dixit: Martyri, tu me non erubuisti super terram, ego te non erubescam super cælos. Qui sanctus vir mox, vt est monasterium ingressus, ei pater monasterij dixit: Frater Martyri, vbi est quem portabas? Cui ille respondens dixit: Ego si scissem quis esset, pedes illius tenuissem. Tũc idem Martyrius narrabat: quia cùm eũ portâsset, põdus eius minimè sensisset. Nec mirum: quomodò enim pondus sentire poterat, qui portantem portabat?

Martyrij misericordia erga ægrotos.

Christus in forma leprosi portatur.

16. IOANNES Diaconus in vita Diui Gregorij Papæ, libro primo, capite decimo: Hunc de more quædam scribentem angelus Dei reperiens, misereri sibi flebiliter sub habitu nauftragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde cõpatiens, bis ternis numismatibus datis, abire præcepit. Nec multò pòst eadem die idem naufragus rediit, seq; multa perdidisse, pauca verò suscepisse perhibuit: à quo pari modò senis numismatibus sumptis, lætabundus abscessit. Sed die tertia rediens, identidèm adiutorium naufragus importunis vocibus inquirebat. Cui liberalissimus pater, accersito vestiario, alia sex numismata dari præcipiens, cognouit in vestiario nihil numismatum, vndè posset consolari naufragum, remansisse. Quid faceret, nesciebat. Æstuabat Deo deuoti pectoris pietas; non sufferens vacuam proximi reliquisse miseriam. Rursùs vestiarium suum, si forte vas quodlibet aut vestimentum haberet interrogans, audiuit nil penitùs remansisse præter matris argenteam, quæ cum infusis leguminibus mitti solita erat, scutellam. Mox alactior factus, Ergò, inquit, frater hanc defer: nè tristis abeat, qui cõsolari quæritur pauper. Itaque delatam scutellam Gregorio satis hilariter largiente, pauper qui putabatur, lætus amplectitur, non iam ad expetenda, sed ad conferenda suffragia rediturus. A quo videlicet angelicæ visitationis tẽpore tantis miraculis, tantis est virtutibus publicatus, vt omnibus secum viuentibus exemplo fuerit, & terrori: quippe qui non solus, sed socialiter cum beato Andrea Apostolo, suo monasterio signis euidentibus sit præfuisse putatus.

S. Gregorij eleemosynæ.

Angelus in forma naufragi eleemosynam flagitat.

17. ET libro secundo, capite vigesimo secundo: Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam Patriarchio permansit, vt exceptis his quos tam per diuersas regiones, quàm Romæ quoque Longobardorum perfidiæ gladios fugientes, ecclesiastica stipe misericorditer nutriebat, ad mensam suam quotidiè peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam vnus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, conuersus vrceum accepit: sed repentè eum, in cuius manibus aquam fundere voluerat, inuenire nõ potuit. Cúmque hoc factum secũ ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per visionem dixit: Cæteris diebus me in mẽbris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti.

Hospitalitas Gregorij.

Christus in forma hospitis suscipitur.

18. ITEM capite vigesimo tertio: Alio quoque tempore idem Gregorius iuxta consuetudinẽ suã præcepit sacellario, vt duodecim peregrinos inuitaret. Qui pergens iussa compleuit, eósque ad mẽsam pariter ordinauit. Dum autem simul discumberent, intuens Papa tredecim numerauit, & accersito sacellario, cur contra iussionem suam tertiumdecimum inuitare præsumpserit, inquisiuit. Ille obstupefactus, conuiuantes peregrinos curiosiùs numerauit: & duodecim solos inueniens, veluti securus respõdit: Crede mihi honorabilis pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse iussisti. Ergò dum conuictus sæpiùs duodecim identidẽm numeraret, ac tertiumdecimum, quem solus Papa videre poterat, non videret: animaduertit spiritualis pater Gregorius virtum propiùs discumbentem vultus crebrò conuertere, & nunc adolescentem, nunc verò se vetulum veneranda quadam canitie simulare. Finito conuiuio, duodecim quidem abire permisit: tertiumdecimum verò manu suscipiens, in cubiculum suum induxit, vehementer adiurans, vt ei se nomẽque suum simpliciter prodere dignaretur. Qui respondens, dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile? Veritamen scito memoria recognoscẽs, quia ego sum naufragus ille, qui quondàm veni ad te quando scribebas in cella monasterij tui ad cliuum Scauri, cui dedisti duodecim numismata, & argẽteam scutellam, quam tibi miserat cum infusis leguminibus beata Syluia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitum, quia ab illo die quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinauit te Dominus fieri præsulem sanctæ suæ Ecclesiæ, pro qua & proprium sanguinem fudit, & esse te successorem atque vicarium Apostolorum principis Petri, cuius & virtutem imitatus es, cùm substantiam offerentium diuideret, prout cuique opùs erat. Hæc audiẽs Gregorius, dixit: Et tu quomodò nósti quòd tunc me Dominus præsse sanctæ suæ Ecclesiæ destinârit? At ille inquit, quoniam ego angelus eius sum, & tũc ab eo ad tuum inquirendũ propositũ destinatus. Tũc Gregorius, quia nondũ manifestè viderat angelum, protsùs expauit: sibíque hunc taliter dicentem audiuit: Nè timeas neque formides. Ecce enim remisit me Dominus, vt sim tibi custos, quãdiù fueris in isto mortali seculo: quatenùs quamcunque rem petieris, per me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Illicò Gregorius in faciem suam corruit, dicens: Si propter meæ paruitatis mun-

Angelus sui comitis.

sculũ tãta mihi retribuit omnipotentissimus Dominus, vt & pontificem me sanctæ suæ Ecclesiæ faceret, & custodem mihi suum angelum deputaret: quanta putem mihi restitui, si in præceptis eius totis viribus permanens, plura studuero de pluribus erogare? Vide etiam sequentia capita.

Regis Osualdi mira cordia in pauperes.

19. BEDA libro tertio Angelicanæ historiæ, cap. sexto: Huius antistitis Aidani doctrina rex Osualdus cum ea, cui præerat gente Anglorum instituitur: & nõ solum incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit, sed & regna terrarum plusquàm vllus Maiorum suorum, ab eodem vno Deo, qui fecit cælum & terram, consecutus est. Denique omnes nationes & prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scotorum, & Anglorum diuisæ sunt, in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominùs (quod mirũ ductu est) pauperibus & peregrinis semper humilis, benign⁹, & largus fuit. Denique fertur quòd tempore quodam, cùm die sancto Paschæ cum præfato episcopo consedisset ad prandium, positúsque esset in mensa coram eo discus argenteus regalibus epulis refertus, iámque essent manus ad panem benedicendum missuri, intrauit subitò minister ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit regi, quia multitudo pauperum vndecunque adueniens maxima, per plateas sederet, postulãs aliquid eleemosynæ à rege. Qui mox dapes sibimet appositas deferri pauperibus iussit: sed & discum confringi, atque eisdem minutatim diuidi præcepit. Quo viso pontifex qui assidebat, delectatus tali facto pietatis, appræhendit dexteram eius, & ait: Nunquàm inueteraſcat hæc manus. Quod & ità iuxta votum benedictionis eius prouenit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero essent corpore resectæ, contigit vt hactenùs incorruptæ perdurent. Denique in vrbe Regia, quæ à Regina quodam nomine Debba cognominatur, loculo in clusæ argenteo, in Ecclesia sancti Petri seruantur, ac digno à cunctis honore venerantur.

Manus incorruptæ manẽt.

20. LVCÆ decimonono: Et ingressus, perambulabat Iericho. Et eccè vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicanorũ, & ipse diues, &c. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Eccè dimidiũ bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum, Quia hodie salus domui huic facta est, eò quòd & ipse filius sit Abrahæ.

Huius libelli meminit Damascenus, li. 1. de imagin. & Synodus 2. Nicena actione 4. & plures alij.

Zeno Imperator eleemosynarius.

21. ACTORVM nono: In Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas faciebat. Factum est autẽ in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cùm lauissent, posuerũt eam in cœnaculo. Cum autem propè esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Nè pigriteris venire vsque ad nos. Exurgens autem Petrus, venit cum illis. Et cùm aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum: & circunsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostẽdentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foràs, Petrus ponens genua, orauit: & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocãsset sanctos & viduas, assignauit eam viuam.

Festiua historia de iis qui fœnori dederant pecuniã suam Deo Christianorũ.

22. IN Prato spirituali Sophronij Archiepiscopi Hierosolymorum, capite ceteſimo septuagesimoquinto: Narrauit nobis quidam patrum de Zenone Imperatore, dicens: quòd mulierem quandam in filia ipsius iniuriosè tractauerit. Hæc autem vacabat in templo Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis, orans eam & deprecãs, & cum lachrymis dicens: Vindica me de Zenone imperatore. Cũ ergò multis diebꝰ hoc faceret, apparuit ei sancta Dei genitrix, dicens: Crede mihi, mulier, vltionẽ tuam iæpè facere volui, sed manus eius prohibet me. Erat enim valdè misericors, & eleemosynas faciens.

23. CAPITE centesimo octogesimoquinto: Cũ in Samo insula essemus, narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria mater domini Pauli candidati, dicens: Cùm essem in ciuitate Nisibe, erat ibi Christiana mulier virum habens gentilem. Erãt autem pauperes, habebant tamen quinquaginta numismata. Die verò quadam ait vir vxori suæ: Demus hæc numismata fœneratori, vt aliquod solatium ex eis capiamus. Ea enim singulatim consumimus, & deficiunt. Respondens autem illa bona vxor, ait viro: Si placet ea fœnerari: veni, demus illa sub fœnore Deo Christianorum. Dicit ei vir eius: Et vbi est Deus Christianorum, vt demus ei? Ait illa: Ego tibi ipsum ostendam. Si enim huic dederis illa, non solùm non illa perdes, sed & vsuras tibi persoluet, & capitale duplum reddet. Qui ait illi: Eamus, ostende mihi illum, & demus ei. Illa verò assumens virum suum, duxit in sanctam ecclesiam. Habet autẽ ecclesia illa quinque magnas ianuas. Cùm ergò induxisset illũ in ecclesiæ porticũ, ostendit ei pauperes, dicẽs: Istis si præbueris, Deus Christianorum ipsa accipit. Isti enim omnes sui sunt. Qui mox cum gaudio numismata cœpit erogare pauperibus. Reuersíque sunt in domũ suam. Cùm verò post menses tres necessitate sumptuum angustiarẽtur, ait vir vxori suæ: Soror, nihil, vt video, daturus est nobis Deus Christianorum ex debito illo, & nunc angustiamur inopia. Respondit mulier, & ait illi: Profectò dabit. Vade vbi illa dedisti, & exhibebit ea tibi cum omnialacritate. Quo audito, ille currens abiit in sanctam ecclesiam, venienſq; in loco, vbi erogauerat numismata pauperibus, & circumiens totam ecclesiam, neminem vidit, qui sibi debitum redderet, nisi solos pauperes denuò sedentes. Cùm ergò cogitaret in se ipso, cui diceret aliquid, vel à quo exigeret, adspexit ante pedes suos in marmore iacere numisma vnum ex illis, quæ pauperibus ipse erogârat: inclinánsque se, & accipiens illud, abiit in domum suam, & ait coniugi suæ: Eccè profectus sum in Ecclesiam, & crede mihi, mulier, quia Deum Christianorum non vidi, vt dixisti: nullúsque mihi aliquid dedit, nisi quòd hoc numisma ibi positum vidi, vbi ego priùs erogaueram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis: Ipse est, qui hoc tibi inuisibiliter præstitit. Ille enim inuisibili potestate manus suæ disponit hunc mundum. Sed vade, domine mi, eme nobis aliquid, vt comedamus hodiè, rursúsque ipse prouidebit nobis. Abiit ille, & emit sibi panem, & vinum, & piscem, & veniens domum, dedit vxori. Quæ accipiens piscem, cœpit ipsum purgare, exenterãnsque illum, inuenit in visceribus eius lapidem valdè mirabilem, ità vt miraretur mulier illius

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulchritudinem. Non tamẽ sciebat quid esset. Seruatum autem ostendit reuertenti viro, dicens: Ecce hunc lapidem in pisce reperi. Videns autem & ipse miratus est quidem ipsius pulchritudinem, ignorabat tamen, quid esset. Cùm autem comedisset, ait vxori: Da mihi lapidem, vt vadam, & vendã illum, si quid fortassis precij de illo accipere contingat. Neque enim, vt dixi, nouerat & ipse, quid esset, vtpotè simplex & rudis. Tulit itaque lapidẽ, & abiit ad trapezitam, cuius erat proprium talia emere, & vendere, inuenítque illum iam clausis omnibus egredientem (ad vesperum enim iam dies erat) & ait illi: Vis emere hunc lapidem? Ille verò considerans lapidem, dixit ei: Quid vis, vt tibi pro eo soluam? Ait autem ille: Da quicquid vis. Ad quẽ ipse: Accipe, inquit, quinque nummismata. Putans autem venditor quia illuderet sibi, dicit ei: Et tantum vis pro illo persoluere? Existimans trapezita, quòd ità ille per ironiam loqueretur, ait ipsi: Accipe decem pro eo nummismata. Venditor iterùm se irrideri arbitrans, tacuit. Dicit illi trapezita: viginti nummismata accipe. Ille autem tacebat, nihil respondens. cùm verò ad triginta, quadraginta, & quinquaginta numismata emptor ascenderet, & se daturum ea iuramento affirmaret, cœpit ille ampliùs lapidem æstimare: paulatim verò emptor ascendens, vsque ad trecenta numismata peruenit, dedítque illa vendenti. Ipse igitur, dato lapide, acceptáque pecunia, venit ad vxorem suam gaudens. Quæ cùm videret illum exultantem, dixit: Quanti illum vendidisti? Putabat autem, quòd illum quinque vel decem minutis vendidisset. Tunc ille trecenta numismata proferens, dedit illa vxori suæ dicens, tanto se illum vendidisse. Illa verò summam diuinæ bonitatis clementiam admirans, dixit ei: Eccè Deus Christianorum qualis est, quã bonus, quàm gratus, quàm diues. Vides quia non solùm quinquaginta numismata tibi reddidit, quæ tu illi mutuãsti, sed paucis diebus ipsa tibi sexcuplicata restituit? Agnosce igitur, quia non est Deus alius, neque in terra, neque in cælo, nisi ipse solus. Ille verò miraculo admonitus, cùm experimento didicisset & ipse veritatem, effectus est repentè Christianus, & glorificauit Deum, & Saluatorem nostrum Christum cum Patre & Spiritu sancto, plurimas referens gratias prudentissimæ vxori suę, per quam vera Dei notitia ipsi in veritate concessa est.

Pulchra historia de Philosopho qui chirographũ ab episcopo postulauit, quo testaretur retributionem futurã eleemosynarũ in vita æterna.

23. CAPITE centesimo nonagesimoquinto Ptati spiritualis: Cùm Alexandriæ essemus, Leontius Apameensis vir religiosus, ac fidelissimus, venit ex Pentapoli. multis enim iam annis Cyrenæ motatus fuerat. Venit autem diebus Eulogij sanctæ Alexandrini Patriarchæ, eiusdem Cyrenensis vrbis futurus Episcopus. Cúq; in familiari colloquio essemus, narrauit nobis, dicens: Fuit tẽporibus Theophili beatissimi Patriarchæ Alexandrini, Cyrenæ Episcopus Synesius Philosophus. Qui cùm venissem Cyrenen, reperit illic philosophum quendam, Euagrium nomine, qui sodalis suus in studiis liberalibus fuerat, amicum sibi charissimum, sed religione gentilem, & culturæ idolorum maximè deditum. Eum Episcopus Synesius ab idololatria transferre ad culturam Christi satagebat, curámque ingentem eius rei sibi assumpserat pro charitate, quam erga ipsum à principio habuerat. Ille verò minimè id patiebatur, neque illius doctrinam admittere volebat. Episcopus tamen præ nimio ad illum amore, ne sic quidem tædio victus desistebat diebus illum singulis hortari, & instruere, ac inducere, vt Christo crederet, ipsiúsque sacramenta susciperet. Cúmque illi quotidiè ista monita dare persisteret, dixit ad eũ semel Philosophus: Verè, mi Domine Episcope, cum cæteris, quæ mihi displicent in Christianis, hoc est, quòd consummationem seculi istius futuram dicunt, & post consummationem omnes, qui ab initio seculi fuerunt, homines, in isto, corpore resurrecturos, carnémque hanc incorruptibilem recepturos & immortalem, atque ità in perpetuum victuros, sicque eorum, quæ in corpore gesserunt, præmia percepturos: eum etiam, qui miseretur pauperi, fœnerari Deo: & qui dispergit in pauperes & inopes, in cælo sibi thesauros reponere, & centuplicata, quæ erogauerit, in regeneratione cum æterna vita à Christo esse reddenda. Quæ omnia cùm dicuntur, deceptio & irrisio & fabula mihi videntur. Episcopus autem Synesius affeuerabat omnia Christianorum vera esse, nihílque omninò habere falsum, vel veritati contrarium, idque multis documẽtis asserebat, & persuadere illi nitebatur. Post multum verò tẽporis, cùm illum induxisset Christianum fieri, baptizauit ipsum, & filios eius, cunctósque domesticos illius. Cæterùm non multò postea quàm baptizatus fuerat, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, dicẽs: Accipe aurũ istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionẽ manu tua, quòd Christus mihi ipsum reddet in futuro seculo. Qui susceptо auro, promptè illi, vt petebat, cautionem fecit. Vixit itaque post baptismũ annos aliquot philosophus, ac tendẽm infirmatus est ad mortem. Cùm verò morti proximus esset dixit filiis suis: Quando curabitis funus meum, chartam istam in meis manibus ponite, & me cum illa sepelite. Mortuo autem illo, fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelierúntque eum cum chirographo. Tertia verò post sepulturam die, apparuit episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulchrum, vbi iaceo, & accipe chirohraphũ tuum. Accepi enim debitum, satisfactúmque mihi est, atque vt certior eius rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat autẽ Episcopus, quòd chirographũ illud consepelissent ei. Manè autẽ facto, accertitis filiis eius, dixit: Num aliquid cum patre vestro in monumento posuistis? Illi putátes, quòd eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei: Nihil, domine, præter pannos consuetos. Quid igitur? Nunquid vel chartam aliquam consepelistis ei? Tunc recordati illi (ignotabant enim, quòd de chirographo diceret) dixerunt ei: Ità sanè, Domine. Chartã enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando sepelieris me, chartam istam mihi in manibus date, nullo penitùs sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium, quod nocte illa viderat: somnémque illos, cum clericis ac primatiis ciuitatis accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographúmque manu Episcopi cõscriptum, suis manibus tenentẽ. Accipientes autem chirographum ex illius manibus, aperuerũt, inuenerúntque in eo nouiter manu philosophi subscriptũ ità: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo

salutem:

salutem: Accepi debitum in his literis manu tua conscriptum, satisfactumque mihi est, & nullum contra te habeo ius propter aurum, quod dedi tibi & per te Christo Deo & Saluatori nostro. Qui verò conuenerant, hoc videntes obstupuerũt, & per multas horas clamauerunt, Kyrie eleison, glorificantes Deum, qui facit mirabilia, talémque, ac tantam promissionum suarum euidentiam dat seruis suis. Asserebat autem & hoc idem dominus Leontius, cautionem illam manu philosophi subscriptã seruari vsque hodiè, atque in sacrario sanctæ Cyrenensis Ecclesiæ custodiri, & quicunque sacrati) custos ingrederetur, hanc illi cum cæteris vasis sacris assignari custodiendam cum omni diligentia, atque eum deinceps successori suo integram illam inuiolatámque reconsignare.

Filius eleemosynarij ad paupertatem redactus, quomodo diuina prouidentia diuersis affectus sit.

24. ET capite ducentesimo primo: Narrauit quidam patrum, dicens: Ascendi aliquando Constantinopolim cuiusdam necessitatis gratia. Cúmque in Ecclesia sederem, ingressus est quidam secularis, maximè illustris atque fidelissimus. Is cùm adspexisset me, accedens salutauit cum omni charitatis officio. Et post salutationem sedit iuxta me, & cœpit interrogare de his, quæ pertinent ad animæ salutem. Cumque ego illi dicerem, quòd his, qui ritè terrena disponunt, cælestia quoquè donantur: Benè, inquit, pater dixisti. Nam verè beatus est, qui spem suam in Deum ponit, & seipsum totum committit Deo. Et dicebat: Ego filius fui cuiusdam secularis gloria clarissimi. Erat autem ipse pater meus eleemosynis maximè deditus, & plurima pauperibus distribuebat. Die ergò quadam vocauit me, & ostendit mihi omnes pecunias, dicens: Fili, quid tibi gratius est, vt dimittam tibi pecunias istas, an Christum curatorem tuum? Ego cùm placerent mihi, quæ faciebat, respondi me Christum mâlle. Ista enim omnia prætereunt, & hodiè sunt, & cras non erunt, Christus autem manet in ęternũ. Quod ille cùm audisset, omnia iam liberè & larga manu pauperibus erogabat, ità vt moriens pauca admodùm mihi relinqueret. Ego autem iam pauper effectus, humilis procedebam, spem meam habens in Christum, cui me ille reliquerat. Erat autem alius quidam diues valdè & primarius, habens vxorem fidelem Christo, & timentem Dominum: Habebat autem & filiam vnicam. Dixit ergò illa viro suo: Hanc solam habemus filiam, tantáque bona nobis largitus est Deus: cuius ergò rei indiget? Si quæsierimus dare illam alicui primario & diuiti, qui non sit bonis moribus, affliget eam semper. Quæramus illi virum humilem, & timentem Dominum, qui secundùm Deum illam diligat, & foueat. Qui dixit illi: Rectè dixisti. Perge ergò in Ecclesiam, & ora intensissimè, atq; illic reside, & qui primus ingressus fuerit, hic illi à Domino missus est sponsus. Fecit igitur, vt iusserat vir eius. Cumque orãsset & sederet, ingressus sum ego primus. Mittens ergò illa seruum suum, continuò accersiuit me, cœpitque interrogare, dicens: Vndè es? Ego autem dixi illi: Ex hac ciuitate sum talis filius. Dixit autem mihi: Illius eleemosynarij? Et dixi: Ità, illius sum filius. Tunc ait mihi: Habes vxorem? Et dixi, Nõ. Narrauíque illi, quę mihi dixerat pater meus, & quæ ego responderam ipsi. Illa verò glorificans Dominum, ait: Eccè bonus curator tuus misit tibi vxorem & pecunias, vt vtatis vtrisque cum timore Dei. Deditque mihi filiam suam & pecunias. Ego autem oro, vt patris mei viam vsque in finem teneam.

25. LVCÆ octauo: Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella prędicans & euangelizans regnum Dei, & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quę vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, & Iohãna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

26. ET capite decimo: Factum est autẽ dum irent & ipse intrauit in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam, &c.

27. IOANNIS duodecimo: Iesus ergò ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo.

28. TERTII Regum decimoseptimo: Factus est ergo sermo Domini ad Eliam, dicens: Surge, & vade in Sareptha Sidoniorũ, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduę vt pascat te. Surrexit, & abiit in Sareptha. Cumque venisset ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocauit eam, dixítque ei: Da mihi paululùm aquę in vase, vt bibam. Cúmque illa pergeret vt afferret, clamauit post tergum eius, dicens: Affer mihi, obsecro & bucellam panis in manu tua. Quæ respondit: Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinę in hydria, & paululùm olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciã illud mihi & filio meo, vt comedamus, & moriamur, Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: veruntamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcinericium panem paruulum, & affer ad me: tibi autẽ & filio tuo facies postea, Hæc autem dicit Dominus Deus Israël, Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsque ad diẽ in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ. Quæ abiit, & fecit iuxta verbum Eliæ, & comedit ipse, & illa, & domus eius: & ex illa die hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Eliæ, &c. Et post pauca: Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ, & reuersa est anima pueri intra eum, & reuixit. Tulítque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: En viuit filius tuus.

29. QVARTI Regum quarto: Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum vt comederet panem: cúmque frequenter indè transiret, diuertebat ad eam, vt comederet panem. Quæ dixit ad virum suũ: Animaduerto quòd vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter. Faciamus ergò ei cœnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum vt cùm venerit ad nos maneat ibi, &c. Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadem qua dixerat Eliseus. Creuit autem puer. Et cùm esset quædam dies, & egressus isset ad patrem suum ad messores, ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum dolco. At ille dixit puero: Tolle,

Universidad de Deusto
Biblioteca

duc eum ad matrem suam. Qui cùm tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua vsque ad meridiem, & mortuus est. Ascendit autem, & collocauit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium, & egressa vocauit virum suum, &c. Ingressusque clausit ostium super se & super puerũ, & orauit ad Dominũ. Et ascẽdit, & incubuit super puerum: posuitque os suũ super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incurauit se super eum, & calefacta est caro pueri. At ille reuersus, deambulabat in domo semèl huc atque illuc, & ascendit, & incubuit super eum, & oscitauit puer septiès aperuitque oculos. Et ille vocauit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum.

30. AMBROSIVS libro secundo officiorum, capite vigesimooctauo: Hoc maximum incentiuum misericordiæ, vt compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quàtùm possumus, iuuemus, & plùs interdùm quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel inuidiã perpeti, quàm prætendere inclementiam: vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confregetimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus: quod Arianis displicere poterat, nec tam factum displicere, quàm vt esset quod in nobis reprehenderent. Huic muneri proficere debuit aurum redemptoris vt redimeret perichitantes. Agnosco infusum auro sanguinem Christi, non solùm strutilásse, verumetiam diuinæ operationis impressisse virtutem redemptionis munere. Laurentius martyr ecclesiæ thesaurus Taleaurum sanctus martyr Laurentius Domino reseruauit, à quo cùm quærentur thesauri Ecclesiæ, promisit demonstraturum se. Sequenti die pauperes produxit. Interrogatus vbi essent thesauri quos promiserat, ostendit pauperes, dicens: Hi sunt thesauri Ecclesię, & verè thesauri, in quibus Christus est, in quibus Christi fides est. Demique Apostolus ait: Habemus thesaurũ in vasis fictilibus. Quos meliores thesauros habet Christus, quàm eos in quibus se esse dixit? Sic enim scriptum est: Esuriui, & dedistis mihi mãducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me. Et infrà: Quod enim vni horum fecistis, mihi fecistis. Quos meliores Iesus habet thesauros, quàm eos in quibus amat videri? Hos thesauros demonstrauit Laurentius, & vicit, quod eos nec persecutor potuit auferre. Itaque Ioachim qui animum in obsidione seruabat, nec dispensabat alimoniæ comparandæ, & aurum vidit diripi, & se in captiuitatem perduci. Laurentius qui aurum Ecclesiæ maluit erogare pauperibus, quàm persecutori reseruare, pro singulari interpretationis viuacitate sacram martyrij accepit coronam.

2. Cor. 4.

Matth. 25.

4. Reg. 5. 2. Par. 16.

31. PSALMO centesimo vndecimo, vt in textu.

32. CHRYSOSTOMVS homilia quinquagesimaquinta in Genesim, vt suprà in homilia trigesima quarta ad populum Antiochenum, testimonio vigesimonono, quæstione præcedenti.

XIII.

Quid est Misericordia?

a Lib 9. de Ciuit. Dei cap. 5. Isidorus de summo bon. lib. 3 cap. 64. Greg. Nyssen. in lib de beatudinibus.

b Eccl. 12. b

c Hom. 32. in epist. ad Hebr. homil. 9. de pœnitent. 43. in Matth. & 10. ad populum Antiochenum. d Chrysost. homil. de misericordia & duabus viduis.

e In epist. 1. ad Timoth cap. 4. Vide eundem in caput 3. Lucæ.

Misericordia quid sit.

A. Est sicut [a] Augustinus affirmat, alienæ miserię quędam in nostro corde cõpassio, qua vtiquè si possimus, subuenire cõpellimur. *Quod* misericordiæ nomen pro eleemosyna dici & accipi persepè soler. *Omnis autem misericordia*, teste diuina [b] scriptura, *faciet locum vnicuique secundùm meritum operum suorum.*

B. Hanc sępè & mirificè cõmendat [c] Chrysostomus, nec dubitat alicubi dicere, [d] Misericordia est salutis pręsidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorũ: hęc est quę iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostentat. Quinetiam, si Ambrosio [e] credimus, omnis summa disciplinæ Christianę in misericordia & pietate est.

TESTIMONIA.

1. A. AVGVSTINVS libero nono de ciuitate Dei, capite quinto: Quid est autem misericordia, nisi alienę miserię quędam in nostro corde compassio, qua vtiquè: si possimus, subuenire compellimur? Seruit autem motus iste rationi, quando ità prębetur misericordia, vt iustitia conseruetur: siue cùm indigẽti tribuitur, siue cùm ignoscitur pœnitenti.

Aburentes diuitiis.

2. ISIDORVS libro tertio de summo bono, capite sexagesimoquarto: Grauiter in Deum delinquunt, qui diuitiis à Deo concessis, nõ in rebus salutaribus, sed in vsibus prauis vtuntur. Nesciunt impartire pauperibus, oppressis subuenire despiciunt, & indè magis augent delicta, vndè redimere debuerunt. Hoc habet tantum bonum possessio prędentium rerum, si vitam reficiat miserorũ: Præter hoc tẽtatio est mundi lucrum, tãtóque maiora supplicia in futurum dabunt, quanto & ipsa maiora sunt. Potẽtes enim potenter tormenta patiẽtur. Terrena omnia seruando amittimus, largiẽdo seruamus. Patrimonium enim retentum perit, manet autem erogatum: Diù enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriẽdo deserimus, aut illę nos viuentes deserunt. Pro diuersitate vsus, alij de rebus mũdanis pereunt, quas cupidiùs rapiunt: alij verò saluãtur, dum in eorum pulchritudine conditoris pulchertimam prouidẽtiam

sap. 6.

Misericordia vndè dicta sit.

Eleemosynæ eorum, qui in peccatis perseuerant.

Intentio bona adesse debet in eleemosynarum largitione.

Eleemosynæ quædam sunt spirituales.

Simulantibus inopiam, eleemosynæ etiam tribuendæ.

Tribuendum pro viribus, & pro conditione facultatum. Eccles. 10.

Immisericordes quid metuantur. Lucæ 16.

tiam laudantes mirãtur: vel dum pro misericordiæ operibus ex eis cælestia bona mercantur. Misericordia à compatiendo alienæ miseriæ vocabulum sortita est. Nullus autem in alio misericors esse potest, qui prauè viuendo in se misericors nõ est. Qui enim sibi nequam est, cui bonus erit? Nulla scelera eleemosynis posse redimi, si in peccatis voluntariè quis permanserit. Tunc autem fructus eleemosynarum indulgentiam consequitur, quando ab scelerum opere desinitur. Verum est quòd peccata omnia misericordiæ operibus expurgantur, sed si iam caueat peccare, qui misericordiam impartitur. Cæterùm nulla est delicti venia, quando sic procedit misericordia, vt eam sequantur peccata. Non est eleemosyna, quæ gloriæ magis causa, quàm misericordiæ impartitur intuitu. Quali intentione ab vnoquoque largitur, taliter & apud Deum recipitur. Qui ergò hic de bono opere laudem præsentem apperit, spem perdit, & gloriam mercedis in futuro nõ recipit. Deum causa iactantiæ pauper pascitur, etiam ipsum misericordiæ opus in peccatum conuertitur. Intantùm eleemosynarum opera peccata extinguunt, atque intantùm ad regnum seculi futuri proficiunt, vt etiam iudex cælestis in futuro iudicio veniens, in dextera consistentibus dicat: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes erã, & collegistis me: nudus eram, & cooperuistis me. Quibus etiam benè promittit, dicens: Venite benedicti patris mei, percipite præparatũ vobis regnum. His autẽ quos nulla præcedentia eleemosynarum facta sequuntur, æterni iudicis voce sic dicitur: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & nõ dedistis mihi bibere. Quibus iustè dicitur: Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Qui hîc misericordiam non impartit, illic pietatis fructum non inuenit: exemplo ardentis diuitis, qui in inferno ad tenuissima petẽda cõpulsus est, qui hîc tenuissima negare studuit. Quid tribui subtiliùs, quid districtiùs petere poterat? Guttam aquæ ardens petiit, qui micas panis negauit. Serò diues oculos aperuit, quando Lazarum pauperem requiescentem vidit, quem iacentẽ ante ianuas videre despexit. Nõ solùm qui esurienti & sitienti & nudo beneficium largitatis impendit, vel si quid aliud indigenti largitur, sed & qui inimicum diligit, & qui lugenti affectum compassionis & consolationis impartit, aut errantem fratrem charitatiuè corrigendo, ad viam veritatis reuocat, aut in quibuslibet necessitatibus cõsilium dat, eleemosynam procul dubio facit. Nam & doctrinæ vel disciplinæ bonũ, eleemosyna est, & misericordia carnali eminentior est. Quicunque egẽs poscit, etiamsi indigentem se simulet, ex toto illi corde cõmiserari oportet. Et licèt ille fortasse falsam indigentis speciem præferat, is tamen qui simpliciter impartit, fructum misericordiæ non amittit. Quantumuis quis sit egens, nullus tamen vndè tribuat indigenti, excusationem inopiæ potest obtendere: quando ex præcepto Saluatoris etiam calicem aquæ frigidæ præcipiamur indigenti prębere. Nam si aliud nõ habentes, idipsum benignè tribuamus, mercedem proculdubiò non amittimus. Cæterùm si ampliùs possumus, & egestatem simulando minùs largimur, nõ egentem, sed Deum fallimus, cui conscientiam nostram abscondere non possumus. Duæ sunt eleemosynæ: vna corporalis, scilicet egenti dare quicquid potueris: Altera spiritalis, dimittere à quo læsus extiteris. Harum prima adhibenda est miseris, secunda malis. Erit ergò quod semper impartias, etsi non pecuniam, saltem vel gratiã. Non est eleemosyna cum murmuratione prębenda, nè comitante tristitia, merces pereat dispensata. Tũc autem benè tribuitur, quando cũ mentis hilaritate prębetur. Vndè & Apostolus: Hilarem, inquit, datorem diligit Deus. Metuendum est itaque, nè pauper aut cum tædio nostra oblata suscipiat, aut nè omninò prætermissus, mœrens tristisque recedat. De rapinis alienis eleemosynã facere, non est officium miserationis, sed emolumẽtum magnũ sceleris. Vndè & Salomon: Qui offert inquit, sacrificium de rapina pauperum, tanquàm si quis victimet filium in conspectu patris sui. Qui enim iniustè tollit, iustè nunquàm distribuit: nec benè alteri prębet, quod ab alio malè extorquet. Magnum scelus est, rem pauperum prærstare diuitibus, & de sumptibus inopũ, acquirere fauores potentum: arẽti terræ aquam tollere, & flumina quæ non indigent, irrigare. Nonnunquàm largitas diuitum prodiga, nõ ad vtilitatem, sed ad elationem effunditur: comparata hypocritis, qui non ad ædificationem docent audientium, sed ad suæ gloriæ exaggerandum cothurnum. Reprehensibilis est superflua effusio largitatis. Nam qui modum seruat, auarus nulli est, sed omnibus largus est. Dispensator non debet esse prodigus, sed discretus: largiri enim debet quantum oportet, vt tenendo mensuram in vno sufficiat pluribus.

Duplex eleemosynæ genus.

Libenter & cum hilaritate prębenda eleemosyna. 2. Cor. 9.

Ex rapinis vel alienis rebus eleemosynam facere.

Eccl. 34.

Nimiũ dare.

3. GREGORIVS Nyssenus in libro de beatitudinibus: Ac misericordia, vt eam aliquis definitione comprehensam interpretari & explicare possit, volũtaria tristitia est, quę conflatur ob incommoda aliena. Quòd si non plenè, quid per eam intelligatur, expressimus, forsitan alia ratione magis dilucidè ac planiùs explicari possit: Misericordia est erga eos, qui ob res aliquas tristes ac molestas sese discruciant, cũ dilectione cõiuncta affectio. Quẽadmodũ enim inhumanitas & feritas ab odio causam & originem habent, sic ex dilectione quodammodò misericordia enascitur: nec aliũdè existeret, nisi ex hac, ac si quis plenè misericordię proprietatem exquisierit, intentionem & vehementiam inueniet diligendi affectionis cum affectu tristitię commixtam. Nam participationẽ quidem bonorũ omnes similiter appetunt & amici & inimici: at vt incommodorum, & rerum tristium atque acerbarum participes esse velint, eorum duntaxàt proprium est, qui dilectione tenentur. Atqui ex omnibus rebus, quę per vitam coluntur & exercentur, constat rem prestantissimam esse dilectionem. Dilectionis autem intentio atque incremẽtum misericordia est. Et post pauca: Ergò misericordia, vt definitio quidem ostendit, beneuolentię mater est, dilectionis pignus, vinculũ omnis amicæ affectionis. Hac verò cautione atque securitate, quid in vita firmius & tutius excogitari possit?

Misericordiæ quid sit.

Oritur ex dilectione misericordia.

Misericordia quid efficiat.

4. ECCLESIASTICI decimosexto, vt in textu.

1. B. CHRYSOSTOMVS homilia trigesimasecunda in epistolam ad Hebręos: In ędificia cęlestia studeamus nostras euacuare pecunias, nec fabris, nec structoribus, nec operariis opùs habebimus. Manus nanque pauperũ tales domos ędificãt

Universidad de Deusto
Biblioteca

claudi, cæci, vel debiles isti sunt, qui domos illas ædificant, & non mireris. Siquidem per istos nobis & regnum cœleste prouidetur, per istos etiam fiduciam accipimus apud Deum. Eleemosyna quippe artifex magna consistit, & auxiliatrix eorum, qui ipsam faciunt. Amica nanque Dei consistit, & semper ei propinqua est: pro quibuscunque voluerit, facilè gratiæ munus impetiat, tantùm si à nobis nõ lædatur, si nullam patiatur iniuriam. Iniuriam autem patitur, cùm ex rapinis eam volumus operari. Si verò fuerit munda, magnam præstat confidentiam tribuentibus eam, interuenit etiam pro delinquentibus. Tanta est eius virtus, tantáque potentia. Sed etiam vincula peccatorum ipsa dissoluit, fugat tenebras, extinguit ignem, mortificat vermẽ, expellit stridorem dentium. Huic cum multa fiducia portæ cæli aperiuntur, & veluti regina intrante, nullus ianitorum, nullus custodum, qui portis assistũt, audet dicere: Quæ tu es, vel vnde? sed omnes eam è regione suscipiunt. Sic etiam misericordia, regina nanque est, verè regina, similes faciens homines Deo. Estote, inquit, misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Pennata nanque est & valdè leuis, habens alas aureas & volatũ, qui angelos ipsos deceat. Scriptum est enim: pennę tuæ, sicut pennæ columbæ deargentatæ, & collum eius in fulgore auri. Sicut columba quædam nitẽs, & aurea venustate decorata, mites & affabiles oculos habens, per cuncta peruolat: sic & misericordia niter magno decore festiua: nihil est illis oculis melius. Pulcher quidem est pauo, sed in illius comparatione deformis appáret. Ita enim hæc auis quædam pulchra est & mirabilis, ab ipso initio per tẽpora cuncta perdurans, & multa diuina gloria decoratur. Virgo est habens alas aureas, circunspecta per omnia, venustéque succincta, vultum habens candidum atque mansuetum: pennata est, & leuis, & semper ante solium regale consistit. Quando iudicamur, repentè subuenit, & nos à suppliciis liberat imminentibus, alis suis nos contegens. Hanc amplius desiderat Deus, quàm sacrificia numerosa, multa de illa loquitur, sic eam diligit. Scriptum est enim: Viduam & pupillum & pauperem suscipiet Dominus. Ex eius vocabulo Deus desiderat appellari miserator & misericors, Deus longanimis & multùm misericors, & verax. Misericordia nanque Dei super omnẽ terrã. Ista est quæ salutem humano generi contulit. Si enim nõ misereretur nostri Deus, irent prorsùs cuncta perditũ. Ipsa nos quippe, cùm inimici essemus, reconciliatos reddidit: ipsa plura bona perfecit, ipsa filio Dei persuasit, vt fieret seruus, & exinaniret semetipsum. Hanc igitur æmulemur, per quam nos constat esse saluos. Hanc diligamus, hanc pecuniis præponamus vniuersis, & sine pecuniis vel diuitiis habeamus animã misericordem. Nihil ità exprimit Christianũ, sicut misericordia: nihil sic & fideles & infideles simul admirantur, sicut quando nos vident eleemosynas impendere. In multis enim & nos indigemus misericordia. Nam & ad Dominum clamamus: Secundùm magnam misericordiam tuã miserere nostrî. Nos ergò initium faciamus, quanquàm nos nõ facimus initium, quando quidem iam nos ipse antecessit, & suam in nobis misericordiã reddidit manifestam: saltem posteriores sequamur. Si enim homines eius qui misericors est, etiãsi innumera peccata commiserit, miserentur: multo ampliùs Deus. Aduerte prophetam dicentem? Ego autem sicut oliua fructifera in domo Domini. Tales ergo efficiamur: sicut oliua fructifera, ex omnibus partibus misericordias germinemus. Non enim sufficit oliuam esse, sed opùs est eam esse fructiferam. Sunt enim misericordes, sed modica per totum annum tribuentes, aut per singulas septimanas, aut si quãdo forte fortuna progrediuntur: isti oliuæ quidem sunt, sed non fructiferæ, quin etiam aridæ, & quandoquidem miserentur, oliuæ sunt: quoniam verò non largè, neque magnificè, non sunt fructiferæ. Nos efficiamur oliuę fructiferę. Sæpiùs iam dixi, & nunc quoque dico, quoniã non mensura vel quantitate datorum iudicatur misericordię magnitudo sed ex volũtate largientis. Scitis enim illius viduæ factum. Commodũ quippe est, hoc proferre semper exemplum, vt neque pauper de opere suo desperet, respiciens ad viduam duo minuta conferentem: neque diues glorietur, cùm de magnis parua largitur. Obtulerunt quidam etiam setas, & pilos, & capillos, in templi constructionem, & spreti penitùs non sunt: sed hi, si aurũ habentes, capillorum munera deportãssent, maledicti protinus extitissent. Si verò istud tãtum habentes obtulerunt, acceptabiles in suo munere facti sunt. Propterea & Cain culpatus est, non quia abiecta obtulit, sed quia omniũ quę habebat, abiectiora obtulit Deo. Maledictus, inquit scriptura, qui habet meliora, & sacrificat corrupta Deo: nõ absolutè dixit, qui sacrificat corrupta Deo: sed qui habet, inquit, & auaritia compellente reuocatur. Si igitur quisquam non habet, omni culpa caret, liber est: magis autem mercedem facilè conquirit. Quid enim duobus minutis abiectius, vel quid capillis vilius, vel quid inferius parua similagine? Et tamen inuenies ista similiter approbata, sicut vitulos & aurum quod diuites obtulerunt. Secundùm quod quis habet, secundùm hoc acceptabilis efficitur, non secũdùm quod non habet. Quantum habet manus tua, inquit, benefacito. Propterea obsecto, vt euacuemus cum alacritate substãtias nostras in pauperes: etiã si parua sint quæ habemus, mercedem similem cõsequimur illis, qui plura videntur offerre. Vel potiùs maiorem, quàm illi, qui offerunt multitudinẽ talentorum. Si hæc igitur faciamus, inæstimabiles Dei thesauros adipiscimur: si tamen non solùm audiamus, verumetiam faciamus: si non tantùm laudemus, sed etiam ipsis operibus ostendamus.

2. IDEM homilia nona de pœnitentia: Agè, quatenus proferamus pœnitentię viam: Et quænam ea est? Eleemosyna, regina illa virtutum, homines celerrimè ipsorum in cęlorum axes adducet, aduocati optimi loco fungẽs. Magna res eleemosyna, præcidit aërem, transit lunam, solis radios cędit, ad ipsum venit cælorum culmen: ipsos pertransiens cęlos, & angelorum populos decurrens, archangelorũque choros, & omnes superiores potestates, ipsi assistit regali throno. Quod ex ipsa disce scriptura. Corneli, eleemosynę, inquit, & orationes tuæ ascenderunt in conspectu Dei. Tametsi multa habueris peccata, aduocattix eleemosyna est, nè timeas. Nulla enim super omnibus virtutibus huic sese opposuerat, Christum requirit, quem ipsa luctifecit propriis in manibus baiulans. Ipsius enim Domini est vox: Si quis fecerit vni ex minimis his, mihi

Misericordiæ pulchritudo, & commendatio.

Eleemosynæ vis in flectendo iudice cælesti.

Misericordia regina est, similes faciens homines Deo. Luc. 6.

Psal. 67.

Psal. 145.

Psal. 102.

Psal. 50.

Oliua fructifera est deus.

Matth. 25.

Luc. 21.

Exod. 35.

Gen. 4.

Luc. 21.

Eccles. 3.

Matth. 25.

mihi fecit. Ità ergò quotquot talia habueris peccata, eleemosyna tua omnibus est grauior. Aut non intellexistis in Euangelio decem virginum parabolam, quòd eleemosynam non habeutes, virginitati indulgentes, à nuptiis excluæ sunt? Abeuntes, inquiũt, emite vobis à vendẽtibus. Qui nãque sunt mercatores olei huius? Pauperes ad eleemosynam sedentes, & quanti emitur? quãti libuerit. Precium non appono, nè obiicias inopiam. Quanti potes, tanti eme: habes denarium, eme cælum non quòd venale sit cælum, sed quòd clemens sit Dominus. Nõ habes denarium, da calicem frigidæ aquę. Inquit enim: Quicunque dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidę propter me, non perdet mercedem suam. Mercatura negotiatioque cælum est, atque ipsi pigritamus. Da panem, & accipe paradisum: parua da, & magna suscipe. Da mortalia, & immortalia recipe: da corruptibilia, & incorruptibilia accipe. Si celebritas adesset epulum habens, atque in ea ciborum abundantia, multáque paruo emerentur, num substantiam vendẽres, cunctáque postponẽres, in partem eius negociationis venenis? Et vbi quidem corruptio, tanto studio laboratis: vbi immortalis est negociatio, pigritatis, atque adeò conciditis. Da inopi, quanuis tu tacueris, orare pro te, respondebunt infinita. Eleemosyna tua stante & declinante, procium redemptionis animę eleemosyna est. Prętereà pelues & lauacta cũ aqua sunt, quò manus laues, * qua vestes, aqua: sic & eleemosyna, quò per eã animæ manus diluas. Nè inopiam proferas. Vidua in vltimo cœnaculo Heliam hospitabatur, ac paupertas non affuit impedimẽto, sed eximio cum gaudio susćepit cum, quare & dignos recepit fructus, & metens eleemosynæ spicam legit. Sed fortassè auditor dicet, Da & mihi Heliam. Quî quęris Heliam? Dominum Heliæ do tibi, nec ipsum cibas: Heliam si inueneris, quomodò hospitaberis? Christi Domini sentẽtia est: Quicunque vni ex minimis fecerit, mihi fecerit. Si fortè rex quempiam de populo appellauerit, atque ad seruos dixerit: Reddite gratias huic meo nomine quamplures, qui me inopia laborantẽ nutriuit, qui mihi beneficia in tempore permulta contulit: num certatim quisque pecunias eius omnes apprehenderit, cui rex grarias dederit? Si ergò in hominem regem tantum honoris res ipsa tribuit, cogita Christum in illa die ad angelos dicentem: Hic me in terra susćepit hospitio, hic mihi innumera contulit beneficia, hic me peregrinum existẽtem confouit inducens. Cogita de cæterò fiduciam, inter angelorum populos gaudium. Igitur cui testimonium Christus perhibet, non fiduciam super angelos habuerit? Magna igitur res eleemosyna, fratres, Hanc amando faciamus, cui nihil æquale: potens est enim peccata alia delere, iudiciumque propulsare. Te tacente, infinita pauperum ora gratias referũt: immò verò minus verbo aut ore necesse est, rebus ipsis clamantibus. Tam adeò exuberãs, tamque magnum est eleemosynę bonum, & ipsi pigritamus & concidimus. Da panem pro posse. nõ habes panem, da denarium, da vel frigidæ aquæ calicem: atqui neque id habes, vel malis oppresso cõpatere, atque appensam mercedem habes.

3. ET homilia quinquagesimatertia in Matthæũ, vt suprà homilia trigesimatertia ad populum Antiochenũ, testimonio vigesimooctauo, quæstione vndecima.

4. ITEM homilia trigesimasexta ad populum Antiochenum, vt suprà testimonio trigesimoprimo ibidem.

5. IDEM in homilia de misericordia & duabus mulieribus viduis: Tria sunt quæ in misericordię opere optanda sunt Christiano, vt possit facere, vt velit, vt compleat. Vt possit, id est, vt substantia faciendi non desit: vt velit, hoc est, voluntas adsit qua faciat, quia substantia non deest qua fiat. Tertium est, vt compleat, id est, quæ possit & velit, sine dilatione perficiat, his enim tribus opus tantùm, tamque præclarum impletur. Nã sunt qui possunt facere, sed nolunt: sunt qui volunt, & non possunt: sunt & qui volunt & possunt, sed differendo non faciunt. Cæterùm qui potest facere, oret vt velit, & qui vult facere oret vt possit, & qui in vtroque paratus est, det operam vt misericordiam instanter efficiat, nè quod vult & potest, differendo non compleat. Est enim misericordia salutis præsidiũ, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum. Hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostentat: cuius exercitium lætum efficit Dominum, placatum exhibet Christum, dum cernit subsidiis huiusmodi foueri pauperem, inopem subleuari. Hæc misericordia cum à cunctis impleri præcipitur, tum maximè ab his qui signati sunt, vt dẽt quam accipiant, tribuant quam sumant, donent aliis qua ipsi indigeant.

6. AMBROSIVS in caput quartũ epistolæ prioris ad Timotheũ, ea D. Pauli verba exponẽs: Pietas ad omnia vtilis est, &c. Si quis ergò, quia misericordia magna res est, lubricũ tamen carnis patiatur, huiusmodi quid fiet? sine dubio vapulabit, quia illud oportuit fieri, & hoc minimè prætermitti. Si autem solum corporis habuit exercitiũ, perennes pœnas patietur, sicut in Euangelio Dominus repromisit. Omnis enim summa disciplinæ nostrę, in misericordia & pietate est.

7. IDEM in Lucæ caput tertium: Singulis quoque generibus hominum cõueniẽs tribuit sanctus Baptista Ioãnes responsum, vnum omnibus: ità: Publicanis, nè vltra præscriptum exigant: militibus nè calumniam faciant, nè prædam requirant. Docens idcircò stipendia constituta militiæ, nè, dum sumptus quæritur, prædo grassetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta, propria singulorum, misericordiæ communis est vsus. Ideò commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, nõ miles excipitur, non agricola vel vrbanus, diues & pauper: omnes in commune admonentur, vt cõferant nõ habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideò omnibus est proposita perfectæ formæ virtutis, nè vestimẽtis alimẽtisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura seruatur, vt non sibi vnusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.

ANNOTATIO. Quando Scriptura sacra vel s. Patres suprà adducti, tribuũt eleemosynis, ieiunio aliisque pietatis operibus vim delẽdi aut redimẽdi peccata, præsertim lethalia, (nã de venialibus nulla est cõtrouersia) aut aliquid simile: id accipiendũ est & intelligẽdũ, quatenus iis præparatur & dispo-

Ibidem.

Quanti emantur cælum.

Matth. 10.

Misericordia non ignoscitur ex diuitiis quantitate. Matt. 12. Luc. 21.

Inopia non excusat ab eleemosyna. 3. Reg. 17.

Quod pauperibus tribuitur, hoc tribuitur Christo. Matth. 25.

Eleemosyna inter pauperitatis fructus annumeratur.

Peccata delent eleemosynæ, & iudicium propulsant.

Vis eleemosynæ apud Deum.

Ad 10. Peccata delent eleemosynæ.

Summa disciplinæ & christianæ in misericordia & pietate consistit.

Misericordia ad omnes pertinet.

Misericordiæ cõmendatio.

Tria in opere misericordiæ requiruntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitur peccator ad remissionẽ peccatorum in Sacramento pœnitentiæ consequendã, & amissam iustificati onis gratiã recuperandã. Est enim hoc Sacramentum lapsis post Baptismũ ad salutem necessarium, iuxta S. Tridẽtini Concilij sententiã, vt nondum regeneratis ipse Baptismus: Vel quatenùs per ea opera post reconciliationẽ factã satisfacimus pro peccatis, quod ad pœnã temporalem, quæ sæpè redimenda restat post culpã remissam. Quod S. Thomas his verbis expressit: Actus misericordiæ operatur circa peccatũ vel per modũ satisfactionis, & sic sequitur iustificationem: vel per modũ præparationis inquãtum misericordes misericordiã consequentur: & sic etiam potest præcedere iustificationem, vel etiam ad iustificationem concurrere simul cũ aliis virtutibus requisitis, secundùm quod misericordia includitur in dilectione proximi. Et alio loco: Per opera pietatis illi qui lubricum carnis patitur, liberatur à perditione æterna, inquantùm per huiusmodi opera disponitur ad hoc, quòd gratiã consequatur per quam pœniteat: & inquãtum per huiusmodi opera satisfacit de lubrico carnis commisso. Non autem ita, quòd si in eo peccato perseueret impœnitens vsque ad mortem, per pietatis opera liberetur. Huc pertinet B. Aug. doctrina in Enchiridio cap. 75. 76. & 77. & in ser. 30. de verbis Domini, quam habes supra quæstion. 11. authorit. 16. 17. & 18.

sess. 14. cap. 2.

1. 2. q. 113. art. 4. ad 1.

2. 2. q. 24. art. 2. ad 3.

XIIII.

Súntne vnius generis misericordiæ opera?

A. Duplicis ea generis esse [a] inueniuntur: cùm alia sint corporalia, alia spiritualia. Corporalia quidem dicta, quoniam ad corporalẽ miseriam proximi subleuandam exercentur: Spiritualia verò, quòd in his saluti proximi spirituali benè consulamus atque operam demus.

a Aug. lib. de moribus Eccles. Catholicæ cap. 27. & 28. Item in Enchirid. cap. 72. & ser. 103. de tempore.

B. Huius multiplicis misericordię clarum prębet exemplum Iob benignissimus, qui de seipso testatur: [b] *Ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.* [c] *Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Cõterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* Item, [d] *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.*

b Iob. 31. & b & ibid. Greg.

c Iob 29. c

d Iob. 31. d

TESTIMONIA.

Quia partim animo, partim corpori benè facimus, idcirco duplicia sunt opera misericordiæ. Corporalia.

1. A. Avgvstinvs in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, capite vigesimoseptimo: Homo igitur vt homini apparet, anima rationalis est, mortali atque terreno vtens corpore. Partim ergò corpori, partim verò animæ hominis benefacit, qui hominem diligit. Ad corpus quod pertinet, medicina nominata est: ad animam autem, disciplina. Sed medicinam nunc voco, quicquid omninò corporis vel tuetur, vel instaurat salutem. Ad hanc itaque pertinent non ea tantùm, quæ ars eorum exhibet, qui propriè medici nominantur: sed etiam cibus & potus, tegmen & tectum, defensio denique omnis atque munitio, qua nostrum corpus aduersùs etiam externos ictus actúsque seruatur: nam & fames & sitis, & frigus & æstus, & quicquid extrinsecùs grauiter infligitur, salutem de qua nunc agitur, manere non sinunt. Quare illa omnia, quibus huiusmodi malis incommodísve resistitur, qui officiosè atque humaniter præbent, misericordes vocantur, etiam si sapientes vsqueadeò sint, vt iam nullo animi dolore turbentur. Nam quis ignoret ex eo appellatam esse misericordiam, quòd miserum cor faciat condolentis alieno malo? Et quis non concedat ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cum subuenit inopi, cùm sitienti cibum prębet, potúmque sitienti, cùm vestit nudum, cùm peregrinum tecto recipit, cùm oppressum liberat, cùm denique humanitatem suam vsque ad sepulturam porrigit mortuorum? Etiam si id faciat mente tranquilla, nullis aculeis doloris instinctus, sed adductus officio bonitatis, misericors tamen vocandus est. Huic enim nihil obest nomen, cùm absit miseria.

Misericordia vndè dicta.

Spiritualia misericordiæ opera.

2. Et capite vigesimooctauo: Quod autem attinet ad disciplinam, per quam ipsi animo sanitas instauratur, quę si absit, nihil ad depellendas miserias salus ipsa corporis valet, difficillima omnino res est. Atque vt in corpore dicebamus, aliud esse morbos & vulnera curare, quod pauci homines benè facere possunt, aliud autem famem sitimque sopire, & cætera in quibus subuenire hominem homini vulgò passimque conceditur: Sic in animo sunt quędam, in quibus excellentia illa & rara magisteria nõ admodùm desiderantur: vt cùm hortamur & monemus, vt hęc ipsa indigẽtibus exhibeantur, quę corpori exhibẽda esse diximus. Cùm enim hęc facimus, ope corpori: cũ autẽ docemus vt fiat, disciplina animo subuenimus. Sunt verò alia, quibus multimodi vari, que morbi animorum magna quadã & prorsùs ineffabili ratione sanantur. Hęc tamẽ disciplina, de qua nũc agimus, quę animi medicina est, quantũ scripturis ipsis diuinis colligi licet, in duo distribuitur, coërcitionẽ, & instructionẽ. coërcitio timore, instructio verò amore perficitur, eius dico cui per disciplinã subuenitur: nã qui subuenit, nihil horum duorũ habet, nisi amare. Qui ergò

Animi quidem cura contra vitia & instituenda præcipitur.

ergò diligit proximum, agit quantùm potest, vt sanus corpore, sanúsque animo sit: Sed cura corporis ad sanitatem animæ referenda est. Agit ergò his gradibus quod ad animum pertinet, vt primò timeat, deindè diligat Deum. Hi mores sunt optimi per quos nobis etiam ipsa prouenit, ad quam omni studio rapimur, agnitio veritatis.

Opera misericordiæ corporalia.

3. Idem in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimosecundo: Non solùm qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subuectionem, cæco deductionem, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti viam, deliberanti cõsilium, & quod cuique necessarium est indigenti: verumetiam & qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat: & qui emẽdat verbere in quẽ potestas datur, vel coërcet aliqua disciplina, & tamen peccatum eius quo ab illo læsus est aut offensus, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non solùm in eo quod dimittit atque orat, verumetiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat: quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati, non voluntati: quia ipsi sibi inueniũtur esse inimici, amici verò eorum potiùs illi quos inimicos putant, & reddunt errando mala pro bonis, cùm reddere mala Christianus nõ debeat pro malis. Multa itaque sunt genera eleemosynarum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata.

Spiritualia.

Multa bona inuitis præstantur.

4. Et sermone ducentesimo tertio de tempore: Multa genera sunt miserationum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittãtur nobis nostra peccata. Sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod quisque peccauit. Non solùm enim qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentũ, peregrinantibus hospitium, & cætera huiusmodi, verumetiam qui dat veniam peccãti, elemosynam dat: & qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coërcet aliqua disciplina, & tamen peccatum eius, qui ab illo læsus aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non solùm in eo quod dimittit atque orat, verumetiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam præstat.

Dimittere in nos peccantibus. Matth. 6. c.

Spiritualia opera misericordiæ.

1. B. Iob trigesimoprimo: Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea? (Quia ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum) Si despexi* pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimẽto pauperem? Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est? Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderẽ me in porta superiorem? Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus cõfringatur. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.

*præterierunt.

2. Gregorivs in caput trigesimumprimum Iob scribens libro vigesimoprimo Moralium, capite vndecimo: Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Per hæc dicta vir sanctus ostenditur nõ solùm ad inopiã pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deseruisse. Sed quid si ipsa vellent pauperes, quæ fortassè accipere non expediret? An quia in scriptura sacra dicti pauperes humiles solent, ea sola æstimandi sunt accipere pauperes, quæ humiles petunt. Et proculdubiò oportet vt incunctanter detur, quidquid cum vera humilitate requiritur, id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Petentem se viduam expectare noluit, vt non solùm ex munere, sed ex celeritate quoquè muneris bonorum operum merita augeret. Vnde aliàs scriptũ est: Nè dicas amico tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis dare. Sed nonnulli solent exteriùs multa largiri, communis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes socios in domestica conuersatione refugiũt. Vndè beatus Iob vt non solùm se insinuet exteriùs multa præbuisse, sed apud se quoslibet inopes etiã in domestica conuersatione recepisse, protinus adiungit: Si comedi buccellam meam solus, & nõ comedit pupillus ex ea. Scilicet pietati se præiudicium facere æstimãs, si solus comederet, quod Dominus omnium cõmuniter creãsset. Quæ profectò communio conuersationis esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vndè sanctus vir non quemlibet, sed ad manducandum, socium pupillum se habuisse perhibet: sed tanta hæc pietatis viscera, vtrum à semetipso habuerit, an conditoris sui gratia sit consecutus, innotescit: Quia ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Miseratio etenim etsi eius fuerit arbitrij, vt cum ipso proficeret: liquet tamen quia eius arbitrij non fuit, vt cum ipso de vtero exiret. Constat ergò quia suæ virtuti nil tribuit, qui profectò testatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonũ igitur quod à conditore habuisse se intimat, liquet proculdubiò, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipso se accipisse vt pius esset, à quo accepit vt esset: quia sicut suo opere in vtero conditus non fuit, ità nec sua virtute ab vtero pius fuit.

Bonorũ operum merita. Prou. 3.

Consuetudo cum pauperibus.

Meritæ æternæ retributionis.

Iob 31.

3. Et capite decimoquarto: Quòd pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit: quòd autem operuit, pietatis. Duæ quippe istæ virtutes ità sibimet connexæ esse debent, vt vicario semper opere fulciantur, quatenùs nec humilitas cùm veneratur proximum, largitatis gratiam deserat, nec pietatis cùm largitur, intumescat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: vt cùm indigentem rebus necessariis naturæ tuæ confortem videris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas venerari quem regis. Nam sunt nõnulli qui mox vt ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, pòst dona largituri, in eos priùs contumeliosa verba iaculantur. Qui etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ità vt plerumquè videatur, quia illatæ iam iniuriæ satisfactionem soluunt, cùm post contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quòd postulata tribuunt, quia ipso donationis suæ munere, vix eundem excessum sermonis tegunt. Quibus benè per ecclesiasticum librum dicitur: Omni dato non des tristitiam verbi mali. Et rursùm: Adde verbum super datum bonum & vtraque cũ homine iustificato: videlicet vt datum

Pietas humilitatis socia.

Contumeliis exciplentes pauperes antè quàm donent quicquam.

Eccl. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contrà alij egenos fratres non ſtudent rebus fulcire cùm poſſint, ſed blãdis tantùm ſermonibus fouere. Quos vehementer Iacobi prædicatio ſancta repræhendit, dicens: Si autem frater aut ſoror nudi ſunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefiamini & ſaturamini: non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid vobis proderit? Quos Ioãnes quoquè Apoſtolus admonet, dicens: Filioli mei, non diligamus verbo, nec lingua, ſed opere & veritate. Dilectio nanque noſtra ſemper exhibenda eſt, & veneratione ſermonis, & miniſterio largitatis.

Verbis tãtum miſericordiã præſtantes. Iac.2.

1.Ioan.3.

4. CAPITE decimoquarto: Multum verò ad edo mandam dantis ſuperbiam valet, ſi cùm terrena tribuit, verba ſolicitè magiſtri cæleſtis penſet, qui ait: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitiis æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubiò penſare debemus, quia patronis potiùs munera offerim⁹, quàm egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplemẽtum. Vt videlicet ſolicitè perpendamus, quia eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoquè videbimus: & qui abundantes adſpicimur, ſi largiri negligemus, quãdoquè inopes erimus. Qui itaque nunc temporale ſubſidium pauperi tribuit, ab eo poſtmodùm perpetua recepturus, vt ità dicam, quaſi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, vberiùs reddit. Reſtat ergò vt nunquàm elatio ſurgat ex munere, quando videlicet dies ex eo quod pauperi tribuit, agit vt in perpetuũ pauper non ſit. Beatus igitur Iob, vt diligenter oſtenderet, humilitas atque miſericordia quanta in eo fuerit conſideratione ſociata, ait: Si deſpexi prætereuntem, cô quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem, ſi non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt. Ac ſi apertè diceret: In amore proximi, vno eodémque ordine & ſuperbiæ vitium, & impietatis premens, prætereuntem quempiam, & humiliter adſpiciens non deſpexi, & miſericorditer calefeci. Quiſquis enim ſuper eum cui aliquid tribuit, faſtu ſe elationis extollit, maiorem culpam intrinſecùs ſuperbiendo peragit, quàm extrinſecùs largiendo mercedem: ſitíque ipſe bonis interioribus nudus, cùm nudum deſpicit veſtiens, eóque agit vt ſeipſo deterior fiat, quo ſe indigenti proximo meliorem putat. Minùs quippe inops eſt qui veſtem non habet, quàm qui humilitatem. Vnde neceſsè eſt, vt cùm naturæ noſtræ conſortes exteriora non habere conſpicimus, quàm multa nobis deſint bona interiora penſemus, quatenùs ſeſe ſuper inopes cogitatio noſtra non eleuet, cùm ſolerter videt, quia nos tanto vtriùs, quanto & interiùs indigentes ſumus. Et quia ſunt nonnulli qui pietatis ſuæ viſcera tendere vſque ad incognito s neſciunt, ſed ſolis quos per aſſiduitatem notitiæ didicerint, miſerentur, apud quos nimirum plùs familiaritas quàm natura valet, dum quibuſdam neceſſaria, non quia homines, ſed quia noti ſunt, largiuntur, bene nunc per beatum Iob dicitur: Si deſpexi prætereuntem, eò quòd non habuerit indumentum. Ignoto enim proximo miſertum ſe indicat, quem prætereuntem vocat, quia videlicet apud piam mentem plùs natura valet, quàm notitia. Nam & vnuſquiſque qui indiget, eo ipſo quo homo eſt, ei iam incognitus non eſt. Sequitur: Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta ſuperiorem. Mos apud veteres fuit, vt ad portam ſeniores ſederent, qui certantium iurgia iudiciaria examinatione diſcernerent, quatenus vrbem in qua concorditer oporteret viuere, diſcordes minimè intrarent. Vndè & per Prophetam Dominus dicit: Conſtituite in porta iudicium. Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, niſi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare caſtra dicimus, pro eo quòd pugnatur ex caſtris, ità iudicium quod in porta agi conſueuerat, porta nominatur. In porta ergò ſe ſuperiorem videt, qui ſe melioris partis eſſe in iudicio æquitatis merito conſpicit. Beatus igitur Iob, quia nec tunc contra pupillum manum exercuit, cùm ſe etiam per iuſtitiæ meritum potentiorem vidit, nobis timoris regulam inſinuans, dicit: Si leuaui ſuper pupillum manum, cùm viderem me in porta ſuperiorem. Ac ſi patenter dicat: Neque tunc vtilitatis meæ negocia virtute contra pupillum exequi volui, quando me in iudicio etiam ex iuſtitia potiorem vidi.

Luc.16.

Patronis potiùs munera largimur, quã egenis. 2.Cor.3.

Iob humilitatem cum miſericordia cõiunxit. Iob 3.

Quid cogitãdi cùm egentes intuemur.

Ignoſcitur miſericordiæ exhibendæ.

Miſericordia Iob erga pupillos, & eio cauſa erga dentes.

5. IOB capite vigeſimonono: Auris audiens beatificabat me, & oculus videns, teſtimonium reddebat mihi. Eò quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum. Iuſtitia indutus ſum: & veſtiui me, ſicut veſtimento & diademate, iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & cauſam quam neſciebã, diligentiſſimè inueſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cúmque ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

6. ET trigeſimoprimo, vt ſuprà B. teſtimonio primo.

XV.

Quot ſunt opera miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia?

a Matth.25.d

b Tob.1.d 2.a b 12.c 2.Reg.2.a Aug.lib. 1.de ciui.Dei,ca.15. de cura pro mortuis cap.3.

A. Septem in vtroque genere numerantur. Ac primùm quidé corporalia hæc ſunt: [a] Eſurientes paſcere, potum dare ſitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ęgrotos inuiſere, hoſpitio peregrinos ſuſcipere, [b] mortuos ſepelire.

B. Spi-

B. Spititualia verò hæc: [c] Peccantes corrigere, [d] ignorãtes docere, [e] dubitantibus rectè conſulere, [f] pro ſalute proximi Deũ orare, [g] cõſolari mœſtos, [h] ferre patiẽter iniurias, offenſam remittere. Quæ humanæ pietatis officia, hominibus præſertim Chriſtianis, nec barbaris planè, tam aperta ſunt, vt lõga tractatione neutiquàm egeant.

c Matth.18.b 1.Tim.5.c
d Eccl.18.b 2.Tim.4.a Eſa.52.b Hier.17.
e Dan 12.a Iac.5.d Gal.6. a Chryſ.ho.5. & 10.in Gen. Clemens Alex.lib 1. Stromatum. Ber.ſer.36. in Cant. Greg.ho.17. in Euang.
f Prou.27.b Eccl 5.c
g Matth.5.g Iacobi 5.d
g Eccl.7.d 2.Cor.1.a
h Tit.1.a 1.Theſſ.5.e Rom.15.a
i Matt.5.d & b 18.c d Mar.11.c Eccl.28.a

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi munducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me, &c.

2. TOBIÆ primo: Tobias quotidiè pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebátq; vnicuique, prout poterat, de facultatibus ſuis: eſurientes alebat, nudíſque veſtimenta præbebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat.

3. ET capite ſecundo: Poſt hæc verò cùm eſſet dies feſtus Domini, & factum eſſet prandium bonum in domo Tobiæ, dixit filio ſuo: Vade & adduc aliquos de tribu noſtra, timentes Deum, vt epulẽtur nobiſcum. Cúmque abiiſſet, reuerſus nunciauit ei, vnum ex filiis Iſrael iugulatum iacere in platea. Statímque exiliens de accubitu ſuo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus: tollénſque illud, portauit ad domum ſuam occultè, vt dum ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eum. Cúmque occultâſſet corpus, mãducauit panem cum luctu & tremore, memorãs illum ſermonẽ quem dixit Dominus per Amos Prophetam, Dies feſti veſtri conuertentur in lamentationem & luctum. Cùm verò ſol occubuiſſet, abiit, & ſepeliuit eum. Arguebant autem eum omnes proximi eius, dicentes: Iam huius rei cauſa interfici iuſſus es, & vix effugiſti mortis imperiũ, & iterùm ſepelis mortuos? Sed Tobias plùs timens Deum quàm regem, rapiebat corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & mediis noctibus ſepeliebat ea.

Amos 8.

43. CAPITE duodecimo ait Raphel: Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcõdebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

5. SECVNDI Regum ſecundo: Venerúntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda. Et nunciatum eſt Dauid, quòd viri Iabes Galaad ſepeliſſent Saul. Miſit ergò Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad, dixítque ad eos: Benedicti vos Domino, qui feciſtis miſericordiã hanc cum Domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum. Et nũc rettribuat vobis quidem Dominus miſericordiam & veritatem: ſed & ego reddam gratiam, cô quòd feciſtis verbum iſtud.

Corpora defunctorum ſepelienda, quare cum honore ſepeliendo.

6. AVGVSTINVS libro primo de ciuitate Dei, capite decimotertio: Non ideò tamen contemnenda & abiicienda ſunt corpora defunctorum, maximéque iuſtorum atque fidelium, quibus tanquàm organis & vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus eſt Spiritus. Si enim paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi, tanto charius eſt poſteris, quanto erga parentes maior extitit affectus: nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtiquè multo familiariùs atque coniunctiùs, quàm quælibet indumenta, geſtamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod exhibetur extrinſecùs, ſed ad ipſam naturam hominis pertinent. Vndè & antiquorum iuſtorum funera officioſa pietate curata ſunt, exequiæ celebratæ, & ſepultura prouiſa: ipſíque dum viuerent, de ſepeliendis vel etiã trãſferendis ſuis corporibus filiis mãdauerunt. Et Tobias ſepeliendo mortuos, Deum promeruiſſe, teſte angelo, commendatur. Ipſe quoquè Dominus die tertio reſurrecturus, religioſæ mulieris bonũ opus prædicat, prędicandúmque commendat, quòd vnguentum precioſum ſuper membra eius effuderit, atque hoc ad eum ſepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorificè tegendum ſepeliendúmque curãrunt. Verùm iſtæ authoritates non hoc admonent, quòd inſit vllus cadaueribus ſenſus: ſed ad dei prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora quoquè mortuorum pertinere ſignificant, propter fidem reſurrectionis adſtruendam. Vbi & illud ſalubriter diſcitur, quanta poſſit eſſe remuneratio pro eleemoſynis, quas viuentibus & ſentientibus exhibemus, ſi neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officij diligentiæque perſoluitur. Sunt quidem & alia, quæ ſancti Patriarchæ de corporibus ſuis vel condendis, vel transferendis, prophetico ſpiritu dicta intelligi voluerunt.

Gen.23. & 25. Sepultura & exequiæ iuſtorum.

Tob.2. & 12.

Matth.26. Ioan.12.

Ioan.19.

Deo placent officia pietatis, quæ exhibentur mortuis.

7. IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite tertio, repetit eadem ad verbum ex ſupradicto libro de ciuitate Dei.

1. B. MATTHÆI decimooctauo: Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrẽ tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.

2. PRIORIS ad Timotheum quinto: Peccantes, coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.

3. ECCLESIASTICI decimooctauo: Qui miſericordiã habet, docet & erudit quaſi paſtor gregem ſuum. Miſereatur accipiens doctrinam miſerationis, & qui feſtinant in iudiciis eius.

4. POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Predica verbum, inſta oportunè, importunè: argue, obſecra, increpa in omni patiẽtia & doctrina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Erit enim tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus.

5. Esaiæ quinquagesimosecundo: Quàm pulchri super montes pedes annunciantis & prædicātis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus?

6. Hieremiæ decimoquinto: Propter hoc hęc dicit Dominus: Si conuerteris, cōuertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaueris preciosum à vili, quasi os meum eris. Conuertentur ipsi ad te, & tu non conuertéris ad eos.

7. Danielis duodecimo ait angelus: Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij vt vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

8. Iacobi quinto: Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.

9. Ad Galatas sexto: Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, nè & tu tenteris.

Animarū salutem quanti faciat Deus. 1. Timo. 2. Ezech. 18.

10. Chrysostomvs homilia tertia in Genesim: Nihil ità gratum est Deo, & ità curæ, vt animarum salus, sicut clamat Paulus, dicens: Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et iterùm Deus ipse ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Et propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non vt pereamus, neque vt supplicijs nos torqueat: sed vt saluet, & ab errore liberatis, regno frui nobis concedat. Talem igitur habentes Dominum, tam misericordem, tam benignum, tam mansuetum: cùm nostræ, tum fratrum nostrorum salutis curam geramus. Nam & hoc nostræ salutis argumentum erit & occasio, si non solùm pro nobis ipsis soliciti, sed & proximo vtiles fuerimus, ipsum ad viam veritatis manuducentes. Et vt sciatis quantum bonum sit, cum salute nostra & alios lucrari, audi prophetam ex persona Dei dicentem: Qui educit preciosum à vili, quasi os meum erit. Quid hoc est? Qui ab errore ad veritatem, ait, manuduxerit vel à peccato ad virtutem proximum induxerit: pro virili humano me imitatur. Et enim ipse cùm Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & alia omnia humanā sustinuit, & crucem quoquè suscepit, nisi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret. Et hoc quoquè Paulus clamat, dicens: Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui Deus est ineffabilis essentiæ, ob misericordiā ineffabilem hæc omnia propter nos & salutem nostram suscepit: cur non & nos erga fratres iusti sumus, agnoscentésque eos vt membra nostra, & eripientes ex diaboli faucibus, in viam virtutis inducimus? Nam vt anima corpore melior est: ità his qui indigentibus pecunias & facultates suppeditant, maioribus præmiis digni sunt hi qui admonendo & continuè docendo in viam rectam supinos & desides inducunt, monstrando eis diuinarum virtutum fragrantiam, & vitiorum maleolentiam. Hæc omnia cùm sciamus, præ omnibus aliis huius vitæ curis, de salute animarū loquamur proximis, eandem illis solicitudinem ingerentes.

Proximum ad salutem perducere, quàm præclarum sit.

Hiarem. 15.

Galat. 5.

Animarum lucrum quanti faciendum.

11. Et homilia decima in Genesim: Cuius studiū est docere proximum, is non tam illi benefacit, quàm sibiipsi magnam mercedem parat: duplicique augetur lucro, dum maiorem à Deo retributionem assequitur, & dum fratrem docere aggreditur, docendo interim sibiipsi memoriam eorum quæ audiuit renouat. Igitur cogitātes tantum lucrum vestrum, nè inuideatis fratribus vestris, sed à vobis discant quæ nunc à nobis dicuntur.

Docere proximum.

12. Clemens Alexandrinus libro primo stromatum, in principio: Iam autem cernitur ipse Seruator, qui ex redundanti copia, pro eius qui accipit viribus, quæ ex exercitatione seruis augentur, facultates distribuerat, reuersus cum eis rationem ponere, quando iis quidem qui eius pecuniam auxerant, qui in modico fuerāt fideles, exceptis, eos super multa constituturum pollicitus, in Domini gaudium iussit ingredi: ei autem qui pecuniam ad fœnerādum creditam occultauerat, & eam ipsam quam acceperat, absque vllo emolumento reddebat: Serue, inquit, nequam & ignaue, oportebat te pecuniam meam dare nummulariis, & ego veniens meam recepissem. Propter hæc seruus inutilis iniicietur in tenebras exteriores. Tu ergò fortis esto, ait quoquè Paulus, in gratia quæ est in Christo Iesu, & quæ audiisti à me per multos testes, ea committe fidelibus hominibus, qui quidem idonei erunt alios quoquè docere. Et rursùs: Stude teipsum Deo probum exhibere operarium, inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Si ambo ergò verbum prædicant, hic quidem scripto, ille verò voce: quomodò non sunt ambo admittendi, qui effecerunt, vt fides operetur per dilectionem? A culpa autē eius, qui quod est optimum, non elegit, Deus est prorsus alienus, & minimè eius causa. Iam verò illorum quidem munus est, verbum fœnerari: horum autem probare, & aut accipere, aut non. Iudicium autem in ipsis iudicatur. Sed prædicandi quidem scientia, est quodam modo Angelica, vtrouis modo iuuans, seu per manum, seu per linguam operetur: quoniam qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitā æternā. Et paulò pòst: Operamini, inquit Dominus, non cibum qui perit, sed qui manet in vitam æternam. Sumitur autem nutrimentum & per cibos, & per verba: & reuerà beati sunt pacifici, qui eos qui in hac vita & errore, ab ignoratione oppugnantur, contraria docendo transmouent, & traducunt ad pacem quæ est in Verbo, & vita quæ est ex Deo, & eos qui esuriunt iustitiam, panis distributione nutriunt.

Luc. 19. Matth. 25. Talenta debita credita, pecuniæ collocanda. Abscondita, pecunia. Denarius Augusti.

Prædicandi scientia est quodammodo Angelica.

Ioan. 6.

Abscondere ad veritatem se habentes.

13. Bernardvs sermone trigesimosexto in Cantica canticorum. Videar forsan nimius in sugillatione scientiæ, & quasi reprehendere doctos, ac prohibere studia literarum. Absit. Non ignoro quantum Ecclesiæ profuerint & prosint literati sui, siue ad refellēdos eos qui ex aduerso sunt, siue ad simplices instruendos. Denique legi: Quia tu repulisti scientiam, repellam & ego te, vt non fungaris mihi sacerdotio. Legi: Qui docti fuerint, fulgebunt

Scientia literarum, fit multos prodesse.

Osee 4.

Ibidem.

Daniel. 12.

fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et paulò pòst: Est autem (quod in se est) omnis scientia bona, quæ tamen veritate subnixa sit: sed tu qui cum timore & tremore tuā ipsius operati salutem pro temporis breuitate festinas, ea scire priùs ampliúsque curato, quæ senseris viciniora saluti. Nonne medici corporū medicinæ portionem diffiniunt, eligere in sumendis cibis quid priùs, quid posteriùs, & quemadmodùm quidque sumi oporteat? Nam etsi bonos constat esse cibos, quos Deus creauit, tu tamen ipsos tibi, si in sumendo modum & ordinem non obserues, reddis planè non bonos. Ergò quod dico de cibis, hoc sentite & de scientiis. Sed meliùs mitto vos ad magistrum. Non est enim nostra ista sententia, sed illius: immò & nostra, quoniam veritatis. Qui se, inquit, putat aliquid scire, nondùm scit quomodò oporteat eum scire. Vides quoniam non probat multa scientem, si sciendi modum nescierit? Vides inquam, quomodò fructum & vtilitatem scientiæ in modo sciendi constituit? Quid ergò dicit modum sciendi? Quidniſi vt scias, quo ordine, quo studio, quo fine quæque nòsse oporteat? Quo ordine? vt id prius, quod maturius ad salutem. Quo studio? vt id ardentius, quod vehemētius ad amorem. Quo fine? vt non ad inanem gloriam, aut curiositatem, aut aliquid simile, sed tantùm ad ædificationem tuam vel proximi. Sunt nanq; qui scire volunt eo fine tantùm, vt sciāt: & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, vt sciantur ipsi: & turpis vanitas est. Qui profectò non euadent subsannantē Satyricū, & ei qui eiusmodi est decantātem:

Quarum rerū scientia & cognitio impiis quæréda.

1. Cor. 8.

Modus sciendi est primus necessarius.

Quis fine sciēdum appetere debeamus. Abusus scientiæ. 1. 2.

Persius satyra 1.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Et

5.

sunt item qui scire volunt, vt scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quoquè qui scire volunt, vt ædificent: & charitas est. Et item qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium soli vltimi duo non inueniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere vt benefaciant. Denique intellectus bonus omnibus facientibus eum. Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & non facienti, peccatum est ei, Ac si per similitudinem dicat: Sumenti cibum & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit. Ità & multa scientia ingesta stomacho animæ, quæ est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animæ, mores scilicet atque actus, transfusa atque digesta quatenùs ipsa de bonis quæ nouerit, vita attestante & moribus bona efficiatur: nónne illa scientia reputabitur in peccatum, tanquàm cibus conuersus in prauos noxiósque humores? Et initio sermonis trigesimiseptimi: Non tamen dico contemnendam aut negligendam scientiam literarum, quę ornat animā, & erudit eam, & facit vt possit etiam alios erudire. Sed duo illa (nòsse Deū & seipsum) oportet & expedit vt præcedant, in quibus summa salutis constituitur.

Reditus vitæ 8.

Psal. 110. Iac. 4. similitudo secundata.

Scientia per se laudis digna.

14. Gregorivs homilia decimaseptima in Euangelia: Pensemus ergò, qui vnquàm per linguam nostram conuersi, qui de peruerso suo opere nostra increpatione correpti, pœnitētiam ege-

Ad pastores & Concionatores.

tores qui nullas animas Deo lucrifecerunt.

Luc. 19.

Apostoli quos populos conuerterint, in die iudicij vidēbitur.

runt: quis luxuriam ex nostra eruditione deseruit, quis auaritiam, quis superbiam declinauit? Pensemus quod lucrum Deo fecimus nos, qui accepto talento, ab eo ad negocium missi fumus. Et enim dicit: Negociamini dum venio. Eccè iam venit, eccè de nostro negocio lucrum requirit. Quale eianimarum lucrum de nostra negotiatione monstrabimus? Quot eius conspectui animarum manipulos de prædicationis nostræ segete illaturi sumus? Ponamus ante oculos nostros illum tantæ districtionis diem, quo iudex veniet, & rationem cum seruis suis, quibus talenta credidit, ponet. Eccè in maiestate terribili, inter angelorum atque archangelorum choros videbitur. In illo tanto examine, electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & vnusquisque quid sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cum Iudæa conuersa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conuersum, vt ità dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achaiam, ibi Ioannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectum sui iudicis conuersam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes, cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cùm tot pastores cum gregibus suis ante æterni pastoris oculos venerint, nos miseri quid dicturi sumus, qui ad dominum nostrum post negocium vacui redimus, qui pastorum nomen habuimus, & oues quas ex nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus? Hìc pastores vocati sumus, & ibi gregem non ducimus.

15. Proverbiorvm vigesimoseptimo: Vnguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici conciliis anima dulcoratur.

16. Ecclesiastici quinto: Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, nè capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

17. Matthæi quinto: Ego autem dico vobis. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

18. Iacobi quinto: Cōfitemini ergò alterutrùm peccata vestra: & orate pro inuicem vt saluemini. multùm enim valet deprecatio iusti assidua.

19. Ecclesiastici septimo: Non defis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

20. Posteriorvm ad Corinthios primo: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatione nostra: vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi à Deo.

21. Ad Titum tertio: Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendētes mansuetudinem ad omnes homines.

22. Prioris ad Thessalonicenses quinto: Ro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Videte nequis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini inuicem & in omnes.

23. AD Romanos decimoquinto: Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisq; vestrûm proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptũ est, Improperia improperantium tibi, ceciderunt super me.

24. MATTHÆI quinto: Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens, offeres munus tuum.

25. CAPITE sexto: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autẽ non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

26. CAPITE decimooctauo: Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris.

27. MARCI vndecimo: Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem: vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

28. ECCLESIASTICI vigesimooctauo: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram: & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dũ caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius?

XVI.

Quomodò isthæc Scripturis ostenduntur?

A. Pulchrè quidè ac passim, sicut in primis illa Esaiæ verba, aut potiùs Dei præcepta commonstrant: [a] *Frange, inquit, esurienti panem tuum, egenos vagósque induc in domum tuã. Cùm videris nudũ, operi eũ, & carnem tuã nè despexeris.* Quorum officiorum ingẽs quoquè fructus ibidem subijcitur: [b] *Tunc anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te.* Et Ioannes, qui in charitate & misericordia fraterna nobis cõmendanda totus est, inter cætera docet: [c] *Qui habuerit substãtiã huius mundi, & viderit fratrẽ suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodò charitas Dei manet in eo? Filioli mei, nõ diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus.*

a Esaiæ 58.b

b Ibidem c

c 1. Ioan. 3. c Iac. 2. c Basil. hom. 7. in diuites auaros. Ambr. ser. 81. & apud Gra. dist. 86. Idem lib. 3. off. c. 6. & 7. Greg. 3. p. curæ Pas. admonit. 22. Item Grego. Turo. in glor. cõfes. c. 108.

B. Hæc sunt fideliũ, veréque iustorum opera, quæ in [d] extremo illo iudicio Christus agnoscet, & palàm approbabit: propter quę regnũ promissum decerner, iustitiæque coronã reddet misericordibus, quos & ipse iustos prædicat.

d Matth. 25. d Luc 14. c

C. Quæ [e] quidẽ opera tanto plùs veræ laudis æternique præmij porrigunt, quãto fiũt ab animo Christiano sinceriùs, alacriùs, liberaliùs, nimirùm vt in illis humanę vanitati atque cupiditati quàm minimũ loci relinquatur: ea verò ad Dei gloriã proximique, cui seruiũt, cõmodum propriè referãtur. Hinc illæ scripturæ voces obseruãdæ: [f] *Qui tribuit in simplicitate: qui miseretur in hilaritate.* [g] *Noli auertere faciẽ tuã ab vllo paupere. Quomodò potueris, ità esto misericors.* [h] *Hilarẽ datorẽ diligit Deus.* [i] *In omni dato hilarẽ fac vultũ tuum.* [k] *Iucundus homo qui miseretur & cõmodat, Certe* Christus apud Lucam [l] talem depingit Samaritanum, qui præclarũ exemplũ præbeat summæ humanitatis perfectæque misericordiæ, ignotis etiam [m] & immerentibus vltrò præstandæ. [n] *Qui verò parcè seminat, parcè & metet*, Apostolo teste. Satis autem hactenus de corporalibus præcipuè operibus misericordiæ.

e Grego. curæ past. part. 3. admouit. 21. Ambr. lib. 1. off. c. 30. & lib. 2. ca. 21. & 23. Chryf. ho. de misericordia & duabus viduis. Item ho. 30. in 1. epist. ad Corin.

f Rom. 12. b

g Tob. 4. b

h 2 Cor. 9. b

i Eccl. 35. b

k Pfal. 111. a

l Lucæ 10.

m Nazian. in orat. de fuscipere pauos Chryf. ho. 11. in epist. ad Rom. Item ho. 35. & 37. ad pop. Antioch.

n 2. Cor. 9. b

TESTI-

TESTIMONIA.

1. A. ESAIÆ quinquagesimooctauo: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt: quasi gens quę iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit, rogant me iudicia iustitiæ, appropinquare Deo volunt. Quare ieiunauimus, & non adspexisti? humiliauimus animas nostras, & nescisti? Eccè in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Eccè ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester. Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suã? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? Nunquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? Nónne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimẽtes, dimitte eos qui cõfracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe. Frãge esurienti panem tuũ, & egenos vagósq; induc in domum tuam. cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, Ecce adsum si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extẽdere digitum, & loqui quod non prodest. Cùm effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarũ, cuius non deficient aquæ. Et ædificabuntur in te deserta seculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, auertens semitas in quietem.

Fructus eleemosynarum in donantem redundat.

2. PRIMÆ Ioannis tertio, vt in textu.

3. IACOBI secundo: Iudicium sine misericordia illi qui non facit misericordiam. Superexaltat autẽ misericordia iudicium. Quid prodest, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si autem frater aut soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quę necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

4. BASILIVS homilia in diuites auaros, quæ est septima inter homilias variorum argumentorum, vt suprà de peccatis capitalibus, quæstione quarta A. testimonio secundo.

Creaturarum exemplo prouocamur ad misericordiã.

5. AMBROSIVS sermone octogesimoprimo, qui est idem cum homilia sexta Basilij in diuescentes auaros: Quòd si difficile tibi putas, ô homo, magnificẽtiam diuinę largitionis imitari, imitare terram: si leuare sursùm oculos non potes, saltem ea quæ deorsùm sunt, & in pedibus tuis, intuere. Affert tu fructum sicut terra. noli esse deterior insensibili elemento. Illa enim fructus quos affert, non suis vsibus vindicat, sed tuis ministrat obsequiis. Tu verò fructus illius solus inuadis, & tibi soli concludis. Quòd si tantum auiditatis te morbus adstringit, vt tua velis facere omnia, accipe & ad hoc salutare remedium. Beneficiũ largientis præbenti magis permanet quàm suscipienti. Nam misericordia quidem ad indigentem peruenit, gratia autem multiplicatę mercedis permanet tribuenti. Esurienti dedisti panem: ille quidem pastus est & refectus, sed ad te redit, quod dedisti, cum fructibus & vsuris. Quod si difficile putas: cõsidera frumentum quod leminatur in terra, si non ad seminantis potiùs quàm ad suscipientis lucra cedit: ità etiam dum cibus tribuitur indigentibus, cum multo fœnore diuinæ gratiæ restituetur in posterum. Sit ergò tibi finis agriculturæ huius initium cælestium sationum. Seminate enim, inquit, vobis ad iustitiam. Quid ergò afflictaris? quid temetipsum excrucias, luto & lateribus concludens humanæ vitæ subsidia. Scriptum non legis: Melius est nomen bonum super diuitias multas? Si ergò & tu gloriam ex diuitiis quæris, cognosce quia melius est mille filiorum, quos per misericordiam filios acquisieris, patrem vocari, quàm mille aureorum dominum dici. Facultates nanque relinquentur, hìc etiam si nolumus, bonorum verò operum conscientia nobiscum pariter pergit ad Deum. Et cõsidera quanta tibi tum erit gloria, cùm te omnis ille populus, qui ex promptuariis tuis pastus est & refectus, pro tribunali magni illius & iustissimi iudicis caterua constipante circundabit, pastorem te suum, ac tutorem pium, & misericordem patrem omni gratiarum voce testabitur. Quod si magistratus in theatris, mimis & athletis & gladiatoribus, aliisque huiusmodi generibus hominum totum pene patrimonium suum largitur ac prodigit, vt vnius horæ fauorem vulgi nimirùm acquirat, nihil sibi vlteriùs profuturum: tu dubitas & cũctaris munificus esse in huiusmodi largitionibus, in quibus iudex residet Deus, fauentium & acclamantium vulgus est angeli: vbi omnes qui à seculo fuerunt sancti, laudatores & prædicatores tui sunt: vbi laus & fauor nõ simul cum die cessat, sed cum seculis parmanet: vbi corona tibi non auri, sed iustitiæ dabitur: vbi non honores vnius vrbis, sed cælorũ regna mereberis. Et hæc omnia acquiruntur per misericordias pauperum, per dispensationes indigentium, in quibus cibi corruptibilis precio, incorruptibilem regni cælorum gloriam, æternámque mercaris. Et post pauca: Sicut ij qui per insaniam mente translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis snæ phantasias vident: ità etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat. Gratiùs aurum intuetur, quàm solem videt. Ipsa eius oratio & supplicatio ad Dominum, aurum quærit, & vellet atque optaret vt omnia ei in aurum conuerterentur. Vos autem fratres si mihi auscultatis, referate aditus promptuariorum vestrorum, & largioę diuitiis vestris atque fluentior exitus procuretur, quàm dudùm fuerat quæsitus ingressus, tanquàm affluentissimus fluuius ad segetes rigandas multis deriuationibus trahitur per omnem terram misericordiæ affluentia. An nescitis, quia puteorum aqua si frequentiùs hauriatur, & salubrior efficitur

Gratia & Iustitia acquiruntur. Oseæ 10.

Prouer. 22.

Gloriam parturiunt eleemosynæ in futura vita.

Corona iustitiæ dabitur & cælorum regna merebuntur.

Auarorum cogitationes quæ sint.

Facultates nostræ erogando multiplicantur.

Similitudo pulcra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, & abundantior: quòd si ociosa remanserit & immobilis, inutilior & corruptior fit: si moueatur & operetur, communem omnibus & vtilem proferet fructū? Mete ergò vberes pecuniæ tuæ fructus, orationes dico pauperum, intercessionémque sanctorum, qui pro te, officiorum tuorum memores apud iustum iudicem Deum dignis operū tuorum allegationibus postulent. Caueamus exemplum diuitis istius, qui dum præsentes diuitias cōcludit, & de futuris solicitudinem gerit, diuitiis pariter abreptus & vita, protrahitur ad tribunal horrificum, in quo accusatrix quidem huius assistit ipsa illa quæ & totius vitæ eius comes extitit auaritia: defensor verò & intercessor nusquàm vllus apparet. Circunspectat nanque sanctorum multitudinem diuinis tribunalibus assistentem, & intentis ac solicitis oculis circumlustrat si quem fortè videat charum sibi ac familiarem in hac vita obsequio suo factum, nec vsquàm tamē vllum inuenit. Nullus est qui dicat: Domine, dignus est cui ignoscas: dilexit enim gentem nostram, & ecclesiam ipse ædificauit. Nullę viduæ quæ procidentes & flentes rogent Petrum, ostendentes vestimēta sua, quæ eis largitus est diues. Nullus ergò miserebitur ei qui non est misertus. Scriptum est enim: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et iterùm: Date, & dabitur vobis. Et: Qua mēsura mensi fueritis, eadem remetietur vobis. Et paulò pòst: Non te oportebat gratias agere Deo, exultare & lætari quòd non ipse mendicās alienas circuis fores, sed alij ante tuas ianuas sedent à te misericordiam postulantes? Tu verò difficilis es ad præbendum, contristaris ac declinas nè quis tibi paulò molestior, cogente necessitate paupertatis, existat: quasi non potuisset fieri vt esses vnus ex iis qui ante ianuam tuam fame perditi iacent, & tu quidem satis digunè: nam voto, mente, ac proposito pauper es, & totius boni egenus. Cū enim non habes charitatem, cùm tibi desit humanitas, desit fides, desit spes in Deo, cùm tibi desit misericordia, quid te egestuosius, quidve mendicius? Pars tua cum tineis & muribus horreorum tuorum roboribus erit. Qui vtiquè si talia non videres, si non corrumpi ea cerneres & cōsumi, quis tibi suadere posset aliquid indè largiri? Sed ais: Quid iniustum est, si cùm aliena non inuadā, propria diligentiùs seruo? O impudens dictum, propria dicis? quę? ex quibus recōditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi, quibus quæso facultatibus, quibusq; subsidiis stipatus ingressus est? Aduentum tuum in hunc mundum discē ab Apostolo Paulo dicente: Nihil enim intulimus in hunc mundum, sed nec auferre quidem quid possumus: habentes autem victum & vestitum, his cōtenti simus. Terra communiter omnibus hominibus data est proprium nemo dicat, quod è communi plus quàm sufficeret sumptum, & violenter obtentum est. Veruntamen nudus ex ventre matris existi, nudus nihilominùs reuertēris in terrā. Et si quidem tetræ elementum putas fortuitò substitisse, impius es qui ignoras conditorem Deum: si verò agnoscis beneficium largitoris, gratus esto creatori, & require apud temetipsum rationem cur plus tibi quàm cæteris præstitit. Nunquid iniquus est Deus, vt nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia, & tu quidem esses affluens & abundans, aliis verò deesset, & egerent? An idcircò magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimēta conferre, & alium per virtutem patientię cōronare: tu verò susceptis Dei muneribus, etsi in sinū tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorū vitę subsidia solus obtineas? Quis enim tam iniustus, tam auidus, tā auarus, quàm qui multorum alimenta, suum non vsum, sed abundātiam & delicias facit? Neq; enim minus est criminis, habenti tollere, quàm cùm possis & abundes, indigētibus denegare. Esurientium panis est quem tu detines: nudorum indumentum est quod tu recludis: miserorum redemptio est & absolutio, pecunia quam tu in terram defodis. Tot te ergò scias inuadere bona, quot possis præstare quod velis.

Luc. 12.

Auaritia auaros accusat coram summo iudice.

Luc. 7.

Actor. 9.

Matth. 5. Lucæ 6.

In eos qui difficile se præbent ad largiendum.

In eos qui se propria licitè seruare dicūt.

6. Idem Ambrosius apud Gratianum distinctione octogesimasexta: Pasce fame morientem. quis enim pascendo hominem seruare poteris, si non pascas, fame occidisti.

1. Tim. 6.

7. Et libro tertio Officiorum, capite sexto: Non vincat honestatē vtilitas, sed honestas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem, quæ æstimatur secundùm vulgi opinionem. Mortificetur auaritia, moriatur concupiscentia. Sanctus in negociatione introisse negat: quia preciorum captare incrementa, non simplicitatis, sed versutiæ est. Et alius ait: Captans precia frumenti, maledictus in plebe est. Et post pauca: Cur ad fraudem conuertis naturæ industriam & indulgentiam? Cur inuides vsibus hominū publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis à pauperibus sterilitatem? Cùm enim non sentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante precium, te condente frumentum, optant potiùs nihil nasci, quàm te de fame publica negociari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriā, vberis soli partus ingemiscis, fles publicam sterilitatem, horrea frugū plena deploras, explōras quando sterilior prouentus sit, quando exilior partus. Votis tuis gaudes artifisse maledictum, vt nihil vsquàm nasceretur. Tunc messem tuam veniisse lætaris, tunc tibi de omnium miseria congeris opes, & hāc tu industriam vocas, hanc diligentiam nominas, quę calliditatis versutia, quę astutia fraudis est: & hoc tu remedium vocas, quod est commentum nequitię. Latrocinium hoc, an fœnus appellem? Captantur tanquàm latrocinij tempora, quibus in viscera hominum durus insidiator obrepas. Auget precium tanquàm sorte cumulatum fœneris, quo periculum capitis aceruatur. Tibi conditę frugis multiplicatur vsura, tu frumentum quasi fœnerator occultas, quasi venditor auctionaris. Quid imprecaris malè omnibus, quia maior futura sit fames, quasi nihil frugum supersit, quasi infœcundior annus sequatur? Lucrum tuum, damnum publicum est. Ioseph sanctus omnibus apertis horrea, non clausit: nec precia captauit annonæ sed perenne subsidium collocauit: nihil sibi acquisiuit, sed quemadmodùm fames etiam in posterum vincereturpro uida ordinatione disposuit. Legisti quemadmodùm hunc frumentarij precij captatorē exponat in Euangelio Dominus Iesus, cuius possessio diuites fructus attulit, & ille quasi egens dicebat: Quid faciam? non habeo quo congregem. Destruam horrea mea, & maiora faciam:

Iob 2.

Cur Deus diuitias aliis aliquibus res esse voluit.

Diuitum bona sunt pauperum quasi vilum. Vide S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 5.

Prouer. 11.

Peregrinos tempore fames urbe non eiiciēdos.

Occidis hominem, qui pręsentibus non pascis.

Exemplum Ioseph.

Deut. 8. Matth. 4.

ciam: cùm scire non posset, vtrùm sequenti nocte anima sua ab eo repeteretur. Nesciebat quid faceret: quasi ei alimenta deessent, hærebat ambiguo. Non capiebant horrea annonam, & ille se egere credebat. Rectè igitur Salomon: Qui continet, inquit, frumentum, relinquet illud nationibus, nō hæredibus: quoniam auaritiæ emolumentum ad successorum iura non peruenit. Quod non legitimè acquiritur, quasi ventis quibusdam ità extraneis diripientibus dissipatur. Et addidit: Captans annonam, maledictus in plebe est: benedictio autem in capite eius qui participat. Vides ergò quòd largitorem frumenti esse deceat, non precij captatorem. Non est igitur ista vtilitas, in qua plus honestati detrahitur, quàm vtilitati adiungitur.

8. Capite septimo eiusdem libri: Sed & illi qui peregrinos vrbe prohibent, nequaquàm probandi: expellere eo rempore quo deberent iuuare, separare à commerciis communis parentis, fusos omnibus partus negare, initia iam consortia viuendi auerruncare: cum quibus fuerint communia iura, cum his nolle in tempore necessitatis subsidia partiri. Feræ non expellunt feras, & homo excludit hominem? Feræ ac bestiæ communem putāt omnibus victum, quem terra ministrat. Illæ etiam conformem sui generis adiuuant: homo impugnat, qui nihil à se alienum debet credere, quicquid humani est. Quanto ille rectiùs, qui cùm iam prouecta processisset ætate, & famem toleraret ciuitas, atque (vt in talibus solet) peterent vulgò, vt peregrini vrbe prohiberentur, præfecturæ vrbanę curam cæteris maiorem sustinens, conuocauit honoratos, & locupletiores viros popoposcit, vt in medium consulerent, dicens: Quàm immane esset peregrinos eiici, quàm hominem exuere, qui cibum morienti negaret? Canes ante mensam impastos esse non patimur, & homines extrudimus? Quàm inutile quoquè tot populos mūdo perire, quos dira conficeret tabes? quantos vrbi suæ perire, qui solerent adiumento esse, vel in conferendis subsidiis, vel in celebrandis commerciis: neminem fame aliena iuuari: protrahere vt plurimùm diem posse, nō inopiam repellere: immò tot cultoribus extinctis, tot agricolis occidentibus, occasura in perpetuum subsidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre consueuerunt? Hos nolumus in tempore necessitatis pascere, qui nos omni ętate pauerunt? Quāta sunt quę ab ipsis nobis hoc ipso tempore ministrantur. Non in solo pane viuit homo. Nostra illic familia, plerique etiam nostri parentes sunt. Reddamus quod accepimus. Sed veremur, nè cumulemus inopiam. Primùm omnium misericordia núquàm destituitur, sed adiuuatur. Deindè subsidia annonæ, quę his impartienda sunt, collatione redimamus, reparemus auro. Nunquid his deficientibus, non alij nobis redimendi cultores videntur? Quanto vilius est pascere quàm emere cultores? Vbi etiam repares? Vbi inuenias quem reformes? Adde: si inuenias quem ignarum, & alieni vsus: numero possis substituere, non cultui. Quid plura? Collato auro, coacta frumenta sunt. Ità nec abundantiam vrbis minuit, & peregrinis alimoniam submiñistrauit. Quantę hoc commendationis apud Deum fuit sanctissimo seni? Quantę apud homines glorię? Hic magnus verè probatus, qui verè potuit Imperatori dicere, demonstrans prouinciæ totius populos: Hos tibi omnes reseruaui, hi viuunt beneficio tui senatūs, hos tua curia iam morti abstulit.

Actor. 5.

9. Gregorius Magnus in tertia parte curæ pastoralis, admonitione vigesimasecunda: Admonendi sunt qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: vt sciant solicitè, quòd ea de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est: & idcircò alimenta quoquè omnibus communiter profert. Incassùm ergò se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi priuatum vendicant: qui cùm accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur: quia tot penè quotidiè perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt. Nam cùm quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur: iustitiæ debitum potiùs soluimus, quàm misericordiæ opus implemus. Vndè & ipsa veritas, cùm de misericordia cautè exhibenda loqueretur, ait: Attendite, nè iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Cui quoquè sententiæ etiam Psalmista concinens dicit: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternū. Cùm enim largitatem impensam pauperibus præmisisset, non hanc vocare misericordiam, sed iustitiam maluit: quia quod à communi Domino tribuitur, iustum profectò est vt qui accipiunt, eo cōmuniter vtantur. Hinc etiam Salomon ait: Qui iustus est, tribuit: & non cessabit. Admonendi sunt quoquè vt solicitè attendant, quòd ficulnea quæ fructum non habuit, contra hanc districtus agricola quęritur quòd etiam terram occupauit. Terram quippe ficulnea sine fructu occupat, quando mens tenacium hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter seruat. Terram ficulnea sine fructu occupat, quando locum quem exercere alius per solem boni operis valuit, stultus per defidiæ vmbram premit. Hi autem dicere nonnunquàm solent: Concessis vtimur, aliena non quærimus: & si digna misericordiæ tetributione non agimus, nulla tamen peruersa perpetramus. Quod idcircò sentiunt: quia videlicet aurem cordis à verbis cælestibus claudunt. Neque enim dies in Euangelio, qui inducbatur purpura & byssо, qui epulabatur quotidiè splendidè, aliena rapuisse, sed infructuosè propriis vsus fuisse perhibetur: eumq; post hāc vitam vltrix gehenna suscepit, non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato vsu totū se licitis tradidit. Admonendi sunt tenaces, vt nouerint quòd hanc primam iniuriam faciunt Deo: quia danti sibi omnia, nullam misericordiæ hostiam reddunt. Hinc etenim Psalmista ait: Non dabit Deo placationem suam, nec precium redemptionis animæ suæ. Precium nanque redemptionis dare, est opus bonum pręueniēti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes exclamat, dicens: Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Qui ergò se innoxios, quia aliena nō rapiunt, æstimant: ictum securis vicinæ præuideant, & torporem improuidæ securitatis amittant: nè cùm ferre fructum boni operis negligūt, à præsenti vita funditùs quasi ex viriditate radicis exsecentur.

Ad eos qui sua non largiuntur.

Perimūt pauperes morientes.

Opus misericordiæ, est iustitiæ etiam opus.

Matt. 6. Psal. 111.

Prouer. 21.

Lucæ 13. Per ficulneam infructuosam tenaces homines designantur.

Non est fatis ab alienis abstinere, sed etiā sua erogāda aliis. Lucæ 16.

Ad tenaces.

Psal. 48.

Lucæ 3.

10. Gregorius Turonensis in libro de gloria Confessorum, capite centesimo octauo: Sic &

Universidad de Deusto
Biblioteca

quodam loco in portu maris gestum fuisse multorum confirmat relatio. Quidam pauper & senex marsupiis oneratus, venit ad litus maris: & accedens ad portum, petere eleemosynam à naucleris cœpit. Atque illi, qui primus carinæ erat, importunior adsistebat, dicens: Da mihi aliquid. Tunc ille immotus ait: Absiste quæso decrepite, & noli à nobis quærere quicquam: nihil enim hîc aliud prætet lapides habemus. At ille ait: si lapides dicis esse quę in tuis ditionibus nauis hęc continet, omnia vertantur in lapides, & statim cunctum nauis onus quod mandi potuit, in saxum cõuersum est. Ego enim ex his & dactylos vidi, & oliuas adspexi marmore duriores. Nã cùm in lapidis duritiam conuersa fuissent, nunquàm tamen colorem quem habuerunt, perdiderunt, nisi eadem forma eadémque species erat. Dominus autem nauis pœnitentia motus, inquisitum senem nunquàm potuit reperire: & sicut ferunt, per multas ciuitates de iis quæ in saxum mutata fuerant, ad videndum direxit, vt scilicet exemplum esset omnibus, nè similia perpetrarẽt. Eccè quid agis impudens auaritia: fecisti hominem pauperem, qui nõ porrigendo pauperi, putauit se posse fieri ditiorem.

Esculenta omnia vertuntur imprecatione pauperis in lapides.

1. B. Matthæi vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me, &c. Tunc respondebunt ei iusti, dicẽtes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus: sitientem, & dedimus tibi potum? &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

2. Lvcæ decimoquarto: Dicebat autem ei qui se inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos neque cognatos, neque vicinos diuites: nè fortè te & ipsi reinuitẽt, & fiat tibi retributio: sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

1. C. Gregorivs Magnus parte tertia curæ pastoralis, admonitione vigesimaprima: Admonendi sunt qui iam sua misericorditer tribuunt, vt à cælesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscant, & tanto humiliter præbeãt, quanto & aliena esse intelligunt quæ dispensant. Cùmque in illorum ministerio quibus accepta largiuntur, constitutos se esse cõsiderant, nequaquàm eorum mentes rumor subleuet, sed timor premat. Vndè & necesse est, vt sollicitè perpendant, nè commissa indignè distribuant, nè quędam quibus nulla, nè nulla quibus quædã, nè multa quibus pauca, nè pauca præbeant quibus impendere multa debuerunt: nè præcipitatione hoc quod tribuunt, inutiliter spargant: nè tarditate petentes nociuè crucient, nè recipiẽdæ hîc gratiæ intentio subrepat, nè dationis lumen laudis transitoriæ appetitio extinguat, nè oblatum munus cõiuncta tristitia absorbeat, nè in benè oblato mũnere animus plusquã decet hilarescat, nè sibi quicquam, cùm totum rectè impleuerint, tribuant, & simul omnia postquàm peregerit, perdãt. Nè enim sibi virtutem suæ liberalitatis deputent, audiant quod scriptum est: Si quis administrat, tanquàm ex virtute quam administrat Deus. Nè in beneactis immoderatiùs gaudeant, audiant quod scriptum est: Cùm feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis: dicite, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus. Nè largitatẽ tristitia corrumpat, audiãt quod scriptum est: Hilarem enim datorem diligit Deus. Nè ex impẽso munere transitoriam laudem quærant, audiant quod scriptum est: Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, id est, piæ dispensationi nequaquàm se gloria vitæ præsentis admisceat, sed opus rectitudinis, appetitionem ignoret fauoris. Nè impensæ gratię vicissitudinem requirant, audiant quod scriptum est: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, nè fortè te ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Nè quæ præbenda sunt citiùs, serò præbeantur, audiant quod scriptum est: Nè dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis dare. Nè sub obtentu largitatis ea quæ possident, inutiliter spargant, audiant quod scriptũ est: Sudet eleemosyna in manu tua. Nè cùm multa necesse sunt, parua largiantur, audiant quod scriptum est: Qui parcè seminat, parcè & metet. Nè cùm pauca oportet, plurima prębeant, & ipsi postmodùm nimiè inopiam tolerantes ad impatientiam erumpant, audiant quod scriptum est: Non vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorũ abundantia vestræ inopiæ sit supplementum. Cùm enim dantis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientię exquirit. Priùs nanque preparandus est patientię animus, & tunc aut multa sunt, aut cuncta largienda, nè, dum minùs æquanimiter inopia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces pereat, & adhuc mentem deteriùs murmuratio subsequens perdat. Nè omninò nihil eis præbeant, quibus conferre aliquid paruum debent, audiant quod scriptum est: Omni petenti te tribue. Nè saltem aliquid prębeant, quibus omninò conferre nihil debent, audiant quod scriptum est: Da bono, & noli recipere peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio. Et rursùm: Panem tuum & vinum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. Panẽ enim suum & vinum peccatoribus prębet, qui iniquis subsidia, pro eo quòd iniqui sunt, impendit. Vndè & nonnulli huius mundi diuites, cùm fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones. Qui verò indigenti etiam peccatori panem suũ, non quia peccatorẽ, sed quia homo est, tribuit, nimirùm non peccatorẽ, sed iustum pauperem nutrit, quia in illo non culpam, sed naturam diligit. Admonendi sunt etiam, qui iam sua misericorditer largiuntur, vt solicitè custodire studeant, nè, cùm commissa peccata eleemosynis redimunt, adhuc redimenda committant. Nè venalem Dei iustitiam ęstiment, si cùm curant pro peccatis nostris tribuere arbitrentur se posse inultè peccare. Melior quippe est anima quàm esca, melius corpus quàm vestimentum. Qui ergò escam aut vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animę vel corporis iniquitate polluitur, quod minus est iustitię, obtulit: & quod maius est culpę, commisit,

Quid in eleemosynarũ largitione obseruandum quid cauendum.

Scripturis singula probat. 1. Pet. 4.

Luc. 17.

2. Cor. 9.

Luc. 14.

Prou. 3.

2. Cor. 8.

Non ideò iubenda eleemosyna, vt liberiùs peccetur.

Luc. 12. Matth. 6.

sit, sua enim Deo dedit, & se diabolo.

2. Ambrosivs libro primo Officiorum, capite trigesimo: Sed iam de beneficentia loquamur, quæ diuiditur etiam ipsa in benevolentiam & liberalitatem. Ex his igitur duobus constat beneficentia, vt sit perfecta. Non enim satis est benè velle, sed etiam benefacere. Nec satis est iterùm benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est, ex bona voluntate proficiscatur. Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam si inuitus facis, quę tibi merces est? Vndè Apostolus generaliter inquit: Si volẽs hoc ago, mercedem habeo: si inuitus, dispensatio mihi credita est. In Euangelio quoque multas disciplinas accepimus iustæ liberalitatis. Pulchrum est igitur benè velle, & eo largiri consilio, vt prosis, non vt noceas. Nam si luxurioso ad luxuriæ effusionem, adultero ad mercedẽ adulterij largiendum putes, non est beneficentia ista, vbi nulla est benevolentia. Officere enim istud est, non prodesse alteri: si largiaris ei qui conspiret aduersus patriã, qui congregare cupiat tuo sumptu perditos, qui impugnent Ecclesiam. Non est hæc probabilis liberalitas, si adiuues eum qui aduersùs viduam & pupillos graui decernit iurgio, aut vi aliqua possessiones eorum eripere conatur. Non probatur largitas, si quod alteri largitur, alteri quis extorqueat: si iniustè quærat, & iustè dispensandum putet: nisi fortè, vt ille Zachæus, reddas quadruplum priùs ei quem fraudaueris: & gentilitatis vitia, fidei studio & credentis operatione compenses. Fundamẽtum igitur habeat liberalitas tua. Hoc primùm quæritur, vt cum fide conferas, fraudem non facias oblatis, nè dicas te plus conferre, & minus conferas. Quid enim opus est dicere? Fraus promissi est: in tua potestate est largiri, quod velis. Fraus fundamentum soluit, & opus corruit. Nunquid Petrus ità indignatione efferbuit, vt Ananiam extingui vellet, vel vxorem eius? Sed exemplo eorum noluit perire cæteros. Nec illa perfecta est liberalitas, si iactãtiæ causa magis quàm misericordiæ, largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Quomodò à te proficiscitur, sic æstimatur. Vides quàm moralem iudicem habeas? Te consulit, quomodò opus tuum suscipiat, mẽtem tuam priùs interrogat. Nesciat, inquit, sinistra tua quid faciat dextera tua. Nõ de corpore loquitur, sed etiã vnanimus tuus, frater tuus, quod facis, nesciat: nè dum hîc quæris mercedem iactantiæ, illic remunerationis fructum amittas. Perfecta autem est liberalitas, vbi silentio quis tegit opus suum, & necessitatibus singulorum occultè subuenit: quem laudat os pauperis, & non labia sua. Deindè perfecta liberalitas, fide, causa, loco, tempore commodatur, vt primùm operaris circa domesticos fidei. Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præsertim egere erubescat: si in causam ceciderit, aut captiuitatis suorum, aut calumniæ, & non adiuues: si sit in carcere, & pœnis & suppliciis propter debitum aliquod iustus excrucietur: (nam & si omnibus debetur misericordia, tamen iusto ampliùs:) si tempore afflictionis suæ nihil à te impetret, si tempore periculi quo tapitùr ad mortem, plus apud te Pecunia tua valeat, quàm vita morituri. De quo Pulchrè Iob dixit: Benedictio perituri in me veniebat. Personarum quidem Deus acceptor non est, quia nouit omnia. Nos autem omnibus quidẽ debemus misericordiam. Sed quia plerique fraude eam quærunt, & fingunt ærumnam, ideò vbi causa manifestatur, persona cognoscitur, tempus vrget, largiùs se debet profundere misericordia. Non enim auarus Dominus est, vt plurimum quærat. Beatus quidem qui dimittit omnia, & sequitur eum. Sed & ille beatus, qui quod habet, ex affectu facit. Denique duo æra viduæ illius, diuitum muneribus prætulit: quia totum illa quod habuit contulit, illi autem ex abundanti partem exiguam contulerunt. Affectus igitur diuitem collationem aut pauperem facit, & precium rebus imponit. Cęterùm Deus non vult simul effundi opes, sed dispẽsari: nisi fortè vt Helisæus qui boues suos occidit, & patiit pauperes ex eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus in disciplinam se propheticam daret. Est etiam illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim vt ipse subueniãs tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati, non tamen vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes conferre inopibus. Causa enim præstat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicásti, vt tuos diuites facias, sed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miserationis peccata redimas tua. Putant se parùm poscere? precium tuũ quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt. Et accusat quòd eum diuitem non feceris, cùm te ille velit æternæ vitæ fraudare mercede. Et post quædam: Cõsideranda etiam in largiendo ætas atque debilitas, nonnũquàm etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales: vt senibus plus largiaris, qui sibi laborẽ iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis: & hæc iuuãda promptiùs. Tum si quis ex diuitiis cecidit in egestatem, & maximè si non vitio suo: sed aut latrociniis, aut proscriptione, aut calumniis, quæ habebat, amisit. Sed fortè dicat aliquis: Cæcus vno loco sedet & prętereuntes, & iuuenis validus frequenter accipit. Verum est, quia obrepit propter importunitatem. Non est illud iudicij, sed tædij. Nam & Dominus ait in Euangelio, de eo qui iam clausérat ostium suum, si quis ostium eius procaciùs pulset, quia surgit & dat illi propter importunitatem.

Munus ex affectu, non ex quantitate spectatur.

Non sufficit benè velle, sed etiam benefacere ex bona voluntate. 1. & 2. Cor. 9.

Matth. 19. Lucæ 21. Marc. 12.

An liceat omnia simul erogare.

3. Reg. 19.

Bonum oportet prouidè, non profusè.

Cognatorum etiam habenda est ratio, si egeant.

Beneficium non largiendum.

Non propterea te Deo dicant religiosi vt suos amicos diuites faciát, sed fabricatum in pauperes distributione peccata redimant, & vitæ æternam acquirant.

Luc. 19.

Sine fraude largiendum.

Consideranda ætas, debilitas & verecundia in pauperibus.

Actor. 5.

Non iactantiæ causa.

Luc. 11.

Matth. 6.

Ex operibus misericordiæ vera laus cõparatur.

Qualiter sit liberalitas.

Ex hospitalitate.

Beneficium præferatur.

Iustus magis benè facien dum quàm alius.

Matth. 10.

Iob 29.

3. Et libro secundo officiorum, capite vigesimoprimo: Adiuuat hoc quoque ad profectum bonæ existimationis, si de potentis manibus eripias inopem, de morte damnatum eruas, quantum sine perturbatione fieri potest: nè videamur iactantiæ magis causa facere, quàm misericordiæ, & grauiora inferre vulnera, dum leuioribus mederi desideramus. Iam si oppressum opibus potẽtis, & factione magis quàm sceleris sui precio grauatum liberaueris, egregiæ conualescit opinionis testimoniũ. Commẽdat plerosque etiam hospitalitas. Est enim publica species humanitatis, vt peregrinus hospitio non egeat, suscipiatur officiosè, pareat aduenienti ianua. In officiis autem hospitalibus omnibus quidem humanitas impartienda est, iustis autem vberior deferenda honorificentia. Quicũque enim iustum receperit in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, vt Dominus pronunciauit. Tãta autem est apud Deum hospitalitatis gratia, vt ne po-

Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.18. Gen.19. Matth.5.

tus quidem aquę frigidę à pręmiis remunerationis immunis sit. Vides quia Abrahã neum recepit hospitio, dum hospites quærit? Vides quia Loth angelos susceptit? Qui scis an & tu cùm suscipis hospitem, suscipias Christum? Licèt in hospite sit Christus, quia Christus in paupere est, sicut ipse ait: In carcere erã, & venistis ad me: nudus erã, & operuistis me. Suaue est igitur nõ pecunię, sed gratiæ studere. Et post pauca: Pulchra liberalitas, erga ipsos quoque pauperes mensurã tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quicquid ex affectu puro ac sincero promitur, hoc est decorum. Nõ superfluas ędificationes aggredi, nec prætermittere necessarias. Et maximè Sacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum decore congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini resplendeat, impensas misericordiæ frequẽtare, quãtum oporteat largiri peregrinis, non superflua, sed competentia: non redundantia, sed cõgrua humanitati: ne sumptu pauperũ alienam sibi quærat gratiam, ne restrictiorem erga clericos aut indulgentiorem se præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum: si aut sumptus defit necessitati eorum, quos à fordidis negociationis aucupiis retrahere debeas, vt voluptati superfluat.

Beneficia magis in pauperes, quàm diuites conferenda.

4. CAPITE vigesimoquinto: Quid autem tibi prodest fauere diuiti? An quia citius amantem remuneret: His enim fauemus frequentiùs, à quibus referendæ vicem speramus gratię. Sed eo magis infirmo & inopinos studere conuenit, quia pro eo qui non habet, remunerationem speramus à Domino Iesu: qui sub specie conuiuij generalem virtutis edidit formam, vt his potiùs nostra conferamus beneficia, qui nobis ea non possunt repræsentare, dicens: ad conuiuium atque epulas nos eos qui diuites sunt, sed pauperes inuitandos. Diuites enim rogari videtur, vt ipsi quoque nobis reddant conuiuium: pauperes (quia nõ habent quod restituant) cùm acceperint, remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui se pro paupere obligandũ obtulit. Ad ipsum quoq; seculi vsum, collatio beneficij facta in pauperes, magis quã in locupletes, plùs iuuat: quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem esse gratiæ. Quinetiam id quod collatum est sibi, meritis suis arrogat, quòd vel vt debitum acceperit, vel ideò datum sit, eò quòd is qui dedit, reddendum sibi à diuite vberiùs existimauerit. Ità in accipiendo beneficio, eo ipso quòd acceperint diuites, dedisse se magis quàm accepisse existimãt. Pauper verò & si nõ habeat vndè reddat pecuniam, refert gratiam. In quo certum est, quòd plus reddat quàm acceperit. Pecunia enim nummo soluitur, gratia nũquàm exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habẽdo soluitur, & soluẽdo retinetur. Deindè quòd diues refugit, pauper fatetur, quòd si obligatus debito, sibique subuentum, non honori suo delatũ putat: donatos sibi arbitratur filios, vitam redditã, seruatam familiam. Quãto igitur melius, apud bonos, quàm apud ingratos locare beneficium? Vndè Dominus ad discipulos ait: Nolite possidere aurũ, neque argentum, neque pecuniam: qua velut falce pullulantem in pectoribus humanis succidit auaritiam. Petrus quoquè claudo (qui ex vtero matris suæ portabatur) ait: Argentum & aurum non habeo, sed quod habeo, do tibi. In nomine Iesu Chri-

Luc.14. Matth.10. Actor.3.

sti Nazareni, surge & ambula. Itaque pecuniam non dedit, sanitatem dedit. Quãto melius est salutem habere sine pecunia, quàm pecuniam sine salute? Surrexit claudus, quod non sperabat: pecuniã non accepit, quam sperabat. Sed hęc vix in sanctis Domini reperiuntur, vt diuitiæ contemptui sint.

5. CHRYSOSTOMVS in homilia de misericordia & duabus viduis, vt suprà quæstione decimatertia B. testimonio quinto. Ibidem: Nullus miser est, nisi qui misereri noluerit: quia nec quisquam misereri desiderans, poterit non habere quod tribuat: nullus petentem pauperem poterit inanem relinquere, nisi qui ei noluerit commodare. Non enim misericordiæ definita sunt precia, aut nisi quis multum dederit, acceptabile esse quod datur, non poterit: aut inopes tantum à quoquam exposcunt, quantum qui poscuntur dare non possunt: aut ex modico multum, aut de exiguo plurimum dare quispiam cogitur, cùm libenter ex modico modicũ attributum diuina pietas gratuletur. Dominus diuitum & viduæ operationes expendens, non quantum quisque obtulerit, sed quãtum quis fecerit, singulorum animos & facultates ostendit, & viduam in opere profecto laudauit. Certabat enim animo cum diuitibus vidua, cum locupletibus pauper, mediocris cum opulentissimis, fide ac deuotione certabat: sed vincit animo, deuotione superat, denique inuenitur potior, melior conspicitur, maior omnibus à iudice pronunciatur. Amẽ, inquit, dico vobis, vidua ista plus omnibus fecit. Prouocaris Christianæ, prouocaris, & à vidua in certamen deduceris.

Miser ille locupletes est, qui misereri non vult.

Non sunt definita precia misericordiæ.

6. IDEM homilia trigesima in priorem epistolam ad Corinthios: Mendicis quid esse vilius potest? sed illi tamen ipsi, vsum Ecclesiæ, templorum foribus admoti, pulcherrimum quendam, & ornamentum maximum præstant, vt his sine, plenitudo Ecclesię perfecta esse non possit. Quod & Apostoli principiò statim intelligentes, vt cætera quidem omnia, ità isthuc quoque viduæ vt essent, præclarè constituerunt, tantam in ea re diligentiam collocantes, vt illis ministros septem præficerent. Neque verò medicus quisquam ferro manúve admotis sic accuratè putrida vulnera secat, vt pauper egena manu porrecta stipem flagitando vulnerum cicatrices tollit. Et quod mirum, citra dolorem, citra suspirium, pulcherrimam conferunt medicinam. Neque minùs ille, per silentium, soloque conspectu, pro templi foribus mendicus sedens, suadendo potest, quàm qui populum moderatur, & pro concione quotidiè declamamus. Quid enim aliud nos vobis inculcamus quotidiè docendo, nisi vt nè altrum sapias ô homo? Res est subitò inclinans, & omnigenis casibus quàm maximè obnoxia hominum natura: ad senectã iuuentus festinat, dilabitur gratia in deformitatem, ad imbecillitatem robur decrescit, sanitas in languorem deficit: in contemptum gloria, diuitiæ in penuriam, honor in despectum abit: præcipiti flumini nec vsquàm consisterti, sed ad prona continuò & per omnia ruenti, nostra similia sunt. Hæc & his plura mendicus ille, non verbis & oratione ad hoc concinnata, sed re ipsa, & vero vultu (quod genus orationis potentissimum est) assiduè contestatur.

Mendici ante fores Ecclesię, quàm fedentes, quàm concionantes.

7. AD Romanos duodecimo.

8. TOBIÆ

8. TOBIÆ quarto.

9. POSTERIORIS ad Corinthios nono.

10. Ecclesiastici trigesimoquinto.

11. PSALMO centesimo vndecimo, vt in textu.

12. LVCÆ decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque supererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

Liberalitas pauperibus Gregorij Nazianzeni.

13. GREGORIVS Naziazenus in oratione de funere patris: Quis pauperibus, hoc est, naturæ pari honore præditæ contemptissimæ parti vel animo condolentior, vel manu liberalior ac munificẽtior? Sic enim haud dubiè quasi alienorum bonorum procurator de bonis suis existimabat, pauperum inopiam, quantùm poterat, subleuans, nec superflua duntaxat, sed necessaria quoque in eam rem insumens, (id quod hominis amicissimè erga pauperes affecti clarissimum est argumentum) partemque dans, non septem duntaxat, sicut Salomonis lex ferebat, sed ne octauo quidem accedente, fordidi tamen perparcique animi specimen vllum edens, verùm libentiùs sua profundens, quàm alij amplificent, vinculum & electionem tollens, hoc est, vt quidem interpretor, illiberalitatem, atque eius qui stipem accepturus est, explorationem, sitne videlicet ea dignus, an indignus, nec murmuris verbum cum largitione cõiungens. Quo vitio plerique laborant, qui quanuis largiãtur, nequaquàm tamen prompte & libenter tribuunt: quod quidem erogatione ipsa maius est & excellentius. Multò enim præstat ob eos, qui opem merentur, immerentibus quoquè porrigere, quàm dum metuimus, nè in indignos beneficium conferamus, dignis etiam misericordiæ officia denegare. Atque eò pertinere videtur, quod Scriptura inquit, panem in aquam quoque mittẽdum esse: vt potè nec defluxurum nec perieturum apud iustum harum rerum ponderatorem, sed eò peruenturum, vbi omnia nostra collocabuntur, ac tempestiuè occurrẽt, vtcunque aliter existimemus.

Iud.11. Exploratio pauperum reprehenditur.

4.Reg.4.

14. CHYSOSTOMVS homilia vigesimaprima in epistolam ad Romanos, & in sermone, Nè scrutemur pauperes curiosè: Quàm multi diuites erant temporibus prophetæ Elisæi, & tamen sola Sunamitis hospitalitatis fructum vindemiauit. Quẽadmodùm & Abraham suo tẽpore largiter ac promptè fecit. Et profectò potissimum est quod quis admiretur, quòd ista fecerit cùm ignoraret, qui esset, qui aduenerãt peregrini. Itaque neque tu pauperes curiosè inquiras. Propter Christũ enim illos suscipis. Quòd si perpetuò curiosè scrutaturus es pauperes, fiet, vt sæpenumerò probarum coram Deo virum prætergrediare, mercedemque quam ex eo habiturus eras, perdas. Atqui etiam is qui reprobum recipit, sine culpa erit, immò & mercedem habebit. Prophetam enim in nomine prophetæ recipiens, mercedem prophetæ accipiet. Qui verò intempestiua sua curiositate præcipuum quenquam neglexerit, pœnas etiam dabit. Nè scruteris igitur curiosè pauperum vitam atque negocia: nam extremæ illud insolentiæ est, pro vno pane totam hominis miseri vitam curiosè inquirere. Nã etiam si homicida, si latro, aut aliud huiusmodi fuerit: an non videtur tibi vel pane, modico argẽto dignus? Et tamen Dominus tuus solem suum illi producit; tu verò quotidiano cibo indignum iudicas? Dominus tuus diligit, labiisque osculando excipit eũ, qui statim sanguinem illum suum pretiosum fusurus erat: tu verò pauperem neque pane dignaris, neque legem quam Christus dedit reuereris? Per hæc enim, quæ recensui, satis ostendit, quòd non solùm pauperes, sed & eos qui nos ad mortem vsque impellunt, auersari non oporteat. Nè dicas igitur mihi, quod hoc vel illud operatus sit mali: sed perpende quid Christus fecerit, qui ad crucem vsque proditorem suum osculo, quo tradendus erat, emendare studebat. Et in fine: Non succurris paupertati? Quid & conteris? Non erigis iacẽtem? vt quid & deijcis? Non tollis pauperis tristitiam? Quid & auges? Non das pecuniam? Cur verbis etiam conuiciaris? Non audisti quantam daturi sint pœnam, qui pauperes non pascunt? Quibus suppliciis condemnandi sint? Ite, inquit, in ignem præparatum diabolo, & angelis illius. Si ergò non pascentes ità condemnabuntur, quam putas pœnam dabunt, qui non solùm non pascunt, sed & conuiciantur? Quantum patientur supplicium? quantam gehennam? Nè itaque tanta mala erga nosipsos incendamus: donèc facultas est, malum hunc morbum corrigamus, linguæque frenum imponamus, non solùm non conuiciantes, sed & cõsolantes tam verbis quàm factis, quatenus multa nobis recondita in futurum misericordia, promissa bona apprehendamus.

Pauperes non curiosè inquirendi.

Matth.10. Matth.5. Luc.22. Matth.26.

In eos qui pauperes offendunt.

Matt.25

15. IDEM homilia trigesimaquinta &

16. TRIGESIMASEPTIMA ad populum Antiochenum, vt suprà quæstione vndecima, testimo. trigesimo & trigesimosecundo.

17. POSTERIORIS ad Corinthios nono, vt in textu.

XVII.

De spiritualibus quid porrò Scriptura testatur?

A. *Debemus*, [a] inquit, *nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrùm proximo suo placeat in bonum ad ædificationẽ. Etenim Christus non sibi placuit.* Acrursùs: [b] *Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit vobis.* Item: [c] *Estote ergò imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.* Præterea, [d] *Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ*

[a] Rom.15.a [b] Ephes.4.g [c] Ephes.5.a [d] Colos.3.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

c Aug.in Enchir.cap 73.& 74.homil.6. 29.& 40.ex quinquaginta, & ser. 205. de temp.Gregor.4.dialog. cap.vlt.

benignitatem, humilitatem, modestiã, patientiam, supportantes inuicèm, [c] *dolentes vobismetipsis, si quis aduersùs aliquem habet querelã: sicut Dominus donauit vobis, ita & vos.* Iterùm verò: [f] *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.*

f 1.Thess.5.c

g 1.Cor.9.d

h 2.Cor.11.g

i Rom.9.a

k 2.Cor.12.c

B. Hæc aliáq; id genus permulta passim inculcat Paulus: qui, vt [g] omnes faceret saluos, omnibus omnia factus est: vt hinc ipse testetur: [h] *Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis scãdalizatur, & ego nõ vror?* Et iterũ: [i] *Tristitia mihi magna est, & cõtinuus dolor cordi meo. Optabã enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Tũ alibi: [k] *Ego libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licèt plus vos diligens, minùs diligar.*

TESTIMONIA.

1. A. Ad Romanos decimoquinto.
2. Ad Ephesios quarto.
3. Et quinto.
4. Ad Colossenses tertio: vt in textu.
5. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimotertio: Postquàm in fine præcedentis capitis dixisset, multa esse genera Eleemosynarum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata: Sed ea, inquit, nihil est maius, qua ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccauit. Minùs enim magnum est erga eum esse benevolum, siue etiam beneficum, qui tibi mali nihil fecerit. Illud multo grandius & magnificẽtissimæ bonitatis est, vt tuum quoquè inimicũ diligas, & ei qui tibi malum vult, & si potest, facit, tu bonũ semper velis, faciasque cùm possis, illius memor exempli, qui in cruce pendens pro suis exorat persecutoribus, suósque admonuit dicens: Diligite inimicos vestros, benefacite eis qui vos oderunt, & orate pro eis qui vos persequuntur. Sed quoniam perfectorum sunt ista filiorum Dei, quò quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animũ ad hunc affectum orando Deum secumque agẽdo luctandóque perducere: tamen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non est, quãtam credimus exaudiri, cùm in oratione Dominica dicitur, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: procul dubiò verba sponsionis huius implẽtur, si homo quĩ nõdùm ità profecit vt iam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine qui peccauit in eũ, vt ei dimittat, dimittit ex corde: quia etiam sibi roganti vult vtique dimitti, cùm orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: id est, sic dimitte nobis debita nostra rogantibus nobis, sicut & nos dimittimus rogantibus debitoribus nostris.

Maxima eleemosyna est, offensam remittere.

Contẽdendũ ad perfectã dilectionẽ, quæ ad inimicos vsque se extẽdat.

Vt minimum veniã petenti condonanda est culpa.

6. Et capite septuagesimo quarto: Iam verò qui eum in quem peccauit hominem rogat, si peccato suo mouetur vt roget, non est adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat. Quisquis autem roganti & peccati sui pœnitenti non ex corde dimittit, nullo modo existimet à Domino sua peccata dimitti, quoniam mentiri veritas non potest. Quem verò lateat Euangelij auditorẽ siue lectorẽ, quis dixerit, Ego sum veritas? Qui cùm docuisset orationem, hanc in ea positam sententiam vehementer cõmendauit, dicẽs, Si enim dimiseritis hominibus peccata eorũ, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est, & tamen potens est ille etiam mortuos suscitare.

Matt.5.

Ioan.14.

Matt.6.

Magno tonitruo comparatur Christi commination.

7. Libro quinquaginta homiliarum, homilia sexta: Potes mihi dicere, non habeo quod tribuam indigenti, non possum ieiunare frequenter, & à vino & carnibus abstinere non possum. Nũquid potes mihi dicere, charitatem te habere non posse? Ipsa est cuius possessio tanto plùs augetur, quanto ampliùs erogatur. Dimitte ergò quod tenebas, nè aduersùs te ille teneat aliquid, cui non habes quod dimittas. Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. Scito te fratres chariſſimi, quia duæ sunt eleemosynæ, Vna cordis, alia pecuniæ. Eleemosyna cordis est, dimittere ei à quo læsus es. Nam dare aliquid indigenti, aliquando quæris, & non habes. Indulgere peccanti quantum volueris, redundabit tibi. Aurum & argentum, vestem, frumẽtum, vinum & oleum potest fieri vt aliquotiès nõ habeas, vndè pauperibus tribuas: vt autem omnes homines diligas, & hoc aliis, quod tibi ipse velis, & inimicis tuis indulgeas, nunquàm te poteris excusare. Quia si in cellario vel in horreo non habes quod dare possis, de thesauro cordis tui potes proferre quod tribuas. Et quod omnibus hominibus, etiam si sola sit bona voluntas sufficiat, & eleemosyna cordis multo maior sit, quàm eleemosyna corporis, quis est qui vel vmbram excusationis possit prætendere? Et illud attendite fratres, quia charitatis eleemosyna sine terrena substantia sufficit sibi: illa verò quæ corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omninò non sufficit. Et quia sicut ipsi videris fratres chariſſimi, ad remissionem omnium peccatorum, si substantia terræ non fuerit, charitas & dilectio inimicorum satis abundéque sufficiunt, nulla nobis excusatio de hac re in die iudicij remanebit: nec dicere aliquis poterit, non se habuisse vndè sua peccata redimeret. Et ideò omnes homines studeamus toto corde diligere, orantes, vt qui boni sunt, meliores fiant, & in opere bono permaneant: qui mali sunt, citò se corrigant: timentes illud quod Dominus comminatus est dicens, Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Sed magis cũ ipsius adiutorio laborem[a], vt illud in nobis possit impleri, Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.

Ab hoc opere misericordiæ nihil nos excusat.

Luc.6. Eleemosyna cordis & pecuniæ.

Eleemosyna cordis facilè tribuitur.

Matth.6.

Cùm

Luc.6.

Cùm ergò secundùm præfatam Domini sententiam, qua dixit, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater vester cælestis peccata vestra: in potestate nostra positum sit, qualiter in die iudicij iudicemur: dimittamus omnibus inimicis nostris, vt libera cõscientia postimus in oratione Dominica dicere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

In nostra potestate positũ est, qualiter iudicemur. Matt.6.

8. Et homilia vigesimanona: Ex illa eleemosyna qua ignoscis homini, nihil perdis. Eccè statim veniam petit ignouisti, nihil amisisti. Charitate amplior domum redisti. Illud aliud genus eleemosynarum vbi iubemur erogare indigentibus, graue videtur: quia quod quisque dederit, hoc ipsum quod dabit, non habebit.

Blãda appellatio, veniã est postulatio.

9. Item homilia quadragesima: Si mordet conscientia fragilitatis, & in hoc seculo vbiquè abundant iniquitates: dic ergò, Dimitte nobis debita nostra. Sed quod sequitur vide, Noluisti enim dimittere peccatum fratri tuo, & dicturus es, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. An non es dicturus? Si nõ es dicturus, nihil es accepturus, si falsum es dicturus. Ergò dic, & verum dic. Quomodò dicturus es verum, quia fratri tuo noluisti laxare peccatum? Illum admonui, modò consulo. O quisquis es, si tamẽ es, qui dixisti fratri tuo, Dimitte mihi quod in te peccaui: si dixisti ex toto corde tuo, si vera humilitate, non ficta charitate, quomodò Deus videt in corde, vndè dixisti: sed ille noluit tibi dimittere, noli esse solicitus: Serui estis ambo, habetis Dominum, conseruo tuo debes, noluit tibi dimittere, interpella Dominum amborum. Quod tibi dimiserit Dominus, si potest, exigat seruus. Dico aliud, Admonui ergò eum qui noluit dimittere fratri suo, cùm petat ille dimitti, vt sibi faciat quod nolebat, nè quando orat non accipiat quod desiderat. Admonui & illum qui petiuit veniam peccati sui à fratre suo, & non accepit, vt in eo quod non impetrauit à fratre suo, securus sit de Domino suo. Est & illud quod moneam: Peccauit in te frater tuus, & noluit tibi dicere, Dimitte mihi quod peccaui in te. Si abundant verba ista, vt inàm Deus eradicet illa de agro suo, hoc est, de cordibus vestris. Quàm multi enim qui sciunt se peccâsse in fratribus suis, & nolunt dicere, Dimitte mihi. Non erubuerunt peccare, & erubescunt rogare. Ipsos ergò imprimis admoneo quicunque habetis discordiam cum fratribus vestris, & reuocatis ad vos, & consideratis vos, & iustum iudicium fertis in vobis, intùs in cordibus vestris, & inueneritis vos non debuisse facere quod fecistis, non debuistis dicere quod dixistis. Petite veniã fratres à fratribus vestris, facite fratribus quod ait Apostolus, Donãtes vobismetipsis, sicut & Deus in Christo donauit vobis: facite, nolite erubescere veniam petere. Prohindè omnibus dico viris & fœminis, minoribus & maioribus, laicis & clericis: dico & mihijpsi. Omnes audiamus, omnes timeamus, si peccauimus in fratres nostros. Et post pauca: Sunt personæ humiles per ordinem seculi huius, à quibus si petamus veniam, extolluntur in superbiam: hoc est quod dico, aliquando dominus peccat in seruum suum, quia si ille dominus est, ille seruus: ambo tamen alieni serui sunt, quia ambo Christi sanguine redempti sunt. Tamen durum videtur vt etiam iubeam, hoc præcipiam, vt si fortè dominus homo peccat in seruum suum iniustè litigãdo, iniustè cædendo, dicat ille, Ignosce mihi, da mihi veniam, Non quia non debet facere, sed nè ille incipiat superbire, si pœnitcat eum. Quid ergò? Ante oculos Dei pœniteat eum, ante oculos Dei puniat cor suum, & si non potest dicere seruo suo, quia non oportet, Da mihi veniam, blãdè illum alloquatur. Blanda enim appellatio, veniæ est postulatio. Fortè cogitando loquimini, & dicitis vobis, Volo cõcordare: Sed ille me læsit, ille in me peccauit, & nõ vult veniam postulare. Quid ergò dicturus sum? Vade ad illum, & tu pete veniam: Absit. Nolo mẽtiaris. Nolo dicas. Da mihi veniam, qui te nõsti nõ peccâsse in fratrem tuum. Quid enim prodest tibi, cùm tu fueris tuus accusator? Quid expetis tu tibi ignosci ab eo, quem non læsisti, aut in quo non peccâsti? Nihil tibi prodest, nolo facias, nõsti benè, discussisti, scisti, quia in te peccauit, non tu in illum. Scito, inquam, in tua scientia, scit tua scientia, noli venire ad fratrem tuum qui in te peccauit, & vltrò ab illo petere veniam, Debent inter vos esse alij pacifici qui illum obiurgent, vt à te ptiùs veniam petat, tu tãtum paratus esto ignoscere, prior paratus esto ex toto corde dimittere. Si paratus es dimittere, iam dimisisti, habes adhuc quod ores. Ora pro illo, vt petat à te veniam, quia scis ei nocere, si non petat. Ora pro illo vt petat, dic Domino in oratione tua, Domine scis me non peccâsse in illum fratrem meum: sed illum potius peccasse in me, & obesse illi quod peccauitin me, si veniam nõ petat à me: Ego bono animo peto vt ignoscas ei. Eccè dixi vobis, quòd maximè per istos dies ieiuniorũ vestrorũ, obseruationũ quoq; vestrarũ continentiæ vestræ mecum agere debeatis, vt cum fratribus vestris concordetis. Gaudeam & ego de pace vestra, qui cõtristor litibus vestris, vt omnes donantes vobismetipsis, si quis habet aduersùs aliquẽ querelam, securi agamus pascha, securi celebremus eius passionem, qui nihil cuiquam debebat, & precium, quod pro debentibus soluit Dominus Iesus Christus, dico qui in neminẽ peccauit, & propè in illum omnis mũdus peccauit, nec exigit supplicia, sed promisit præmia. Habetis ipsum testem in cordibus vestris, quia si in aliquem peccauimus, vero corde veniã postulemus: si aliquis in nos peccauit, veniam dare parati simus, & pro inimicis nostris oremus, nõ expectemus vindicari fratres. Quid est vindicari, nisi malo alieno pasci? Scito quotidiè venire hominem, genua figere, fronte terram concutere, aliquando vultum suum lachrymis rigare, & in ista tanta humilitate ac perturbatione dicit, Domine vindica me, occide inimicũ meũ. Planè orat vt occidat inimicũ tuũ, & saluet fratrẽ tuum. Occidat inimicitias, saluet naturam. Sic orat vt vindicet te Deus, pereat qui te persequebatur, sed maneat qui tibi reddatur.

Dato qui peccauit ab alio remissionem, & nõ acquisiuit.

Ad eos qui erubescunt veniam petere.

Petet.4.

An abstinendum à precibus pro ecclesiæ.

An qui læsus vel offensus est, offendẽti, accedere teneatur.

10. Idem Augustinus sermone ducentesimo tertio de tempore: Non potest peccator misericordiam à Deo sperare, qui misericordiam non facit peccantibus in se. Ergò dimittat homo temporale debitum, vt mereatur recipere æternale bonũ. Si animas nostras cupimus peccatorũ sordibus emũdari, misericordiam in nos peccantibus non negemus, vt in die retributionis ad promerendam Dei misericordiam, misericordiæ operibus adiuuemur. Quomodò misericordiã à Deo expectat vel sperat

Remittendæ est offensio.

Operibus misericordiæ iuuamur ad promerendã Dei misericordiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Indulgẽdum aliis. Luc.6.

qui crudelis est in conseruos suos ? Si quis cupiat Deum sibi misereri, ità & misereatur debitoribus suis. Certissimè indulgentiam sperare poterit, qui aliis indulgere nouit. Ad misericordiæ opus optimè nos in Euangelio Dominus exemplo roborauit, vbi ait: Estote ergò misericordes, sicut pater vester cælestis misericors est: Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundùm meritum operum suorum. Et paulò pòst: Igitur ex nostro iudicio iudicat nos Deus. Quo dammodò in potestate nostra est, quomodò iudicemur à iudice. Si misericorditer iudicemus in nos delinquentibus, misericorditer iudicat Deus de nobis in se peccantibus. Intendamus ergò in exemplum illius: sicut doctor gentium nos admonens ait: Donate vobismetipsis, si quis aduersùs aliquem habet querelã, sicut Deus in Christo donauit vobis, ità & vos facite: hoc est, quomodò Deus in Christo nobis peccata donauit, sic etiam nos qui in nos peccant, dimittamus. Item alibi idẽ Apostolus ait: Nulli malum pro malo reddentes. Et alio loco: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Sciendum est certissimè, quòd vnusquisq; talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem & ipse dederit proximo suo. Tunc oratio nostra pro peccatis nostris ad aures omnipotentis Dei citò perueniet, si delinquentium preces in nostris auribus acceptabiles erunt. Qui clementer peccantibus ignoscere nouit, clementiam diuinæ pietatis certissimè accipiet. Vndè & scriptum est: Qui pronus est ad misericordiam, benedictus à Domino. Sic enim remittitur nobis, vt nos remiserimus eis, qui nobis quacunque malignitate nocuerũt. Multa itaque genera sunt miserationum, quæ cùm faecimus, adiuuamur vt dimittãtur nobis nostra peccata. Sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod quisque peccauit.

Matth.5. Eccl.16. Col.3. Rom.12. Ibidem. Prou.22.

Misẽrationes iuuamur vt dimittantur nobis peccata.

11. Gregorius Magnus libro quarto Dialogorum, capite sexagesimo, cóque vltimo: Sed inter hæc sciendum est, quia ille rectè sui delicti veniam postulat, qui prius hoc quod in ipso delinquitur, relaxat. Munus enim nó accipitur, nisi antè discordia ab animo repellatur, dicente veritate: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersùm te, relinque munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens, offeres munus tuum. Qua in re pensandum est, cùm omnis culpa munere soluatur, quàm grauis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum, quanuis longè positum, longęque disiunctum, mente ire, eique animum subdere, humilitate illum ac benevolentia placare: vt scilicet conditor noster dum tale placitum nostræ mentis aspexerit, à peccato nos soluat, qui munus pro culpa sumit. Vetitatis autem voce attestãte didicimus, quia seruus qui decem millia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret, absolutionem debiti à domino accepit. Sed quia conseruo suo centum sibi denarios debenti, debitum non dimisit, & hoc est iussus exigi, quod et fuerat iam dimissum. Ex quibus videlicet dictis constat, quia si hoc quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursùs exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Igitur dum per indulti temporis spatium licet, dum iudex sustinet, dum conuersionẽ nostram is qui culpas examinat, expectat: conflemus in lachrymis duritiam mentis: formemus in proximis gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

Matt.5. Differẽtia inter culpã & reatum. Placandus est proximus quẽ offendimus. Debita remittuntur ei cui remittuntur qui remittit nõ remittuntur. Vide S. Thom. 1.2.q.88. Post mortem quia salutaris hostia non agitur.

12. Prioris ad Thessalonicenses, quinto, vt in textu.
1 B. Prioris ad Corinthios nono.
2. Posterioris ad Corinthios vndecimo.
3. Ad Romanos nono.
4. Posterioris ad Corinthios duodecimo, vt in textu.

XVIII.

Quæ summa est doctrinæ omnis de misericordia operibus præstandis?

Apostolus rem omnem hoc quasi vnico verbo complexus est, [a] *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi*, putà legẽ charitatis. De qua lege rursùs idẽ: [b] *Si quod est mandatũ, in hoc verbo instauratur: Diliges proximũ tuum sicut teipsum.* Et Petrus Apostolus: [c] *Ante omnia*, inquit, *mutuã in vobismetipsis charitatẽ continuã habẽtes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.* Quod charitatis misericordiæq; prestandę præceptum ac officiũ, vt est naturæ ac rationi maximè cõsentaneũ: sic ad omnes etiam se porrigit, vt hinc scriptũ legamus, [d] *Vnicuique mãdauit Deus de proximo suo.* Ità verò mãdauit, veluti Christus interpretatur: [e] *Omnia quæcunque vultis vt faciãt vobis homines, ità & vos facite illis.* Hęc est enim lex & prophetæ.

a Gal.6.a
b Rom.13.c Gal.5.c
c 1.Pet.4.b
d Eccl.17.b
e Matt.7. Luc.6.c

TESTIMONIA.

1. Ad Galatas sexto.
2. Ad Romanos decimotertio vt in textu.
3. Ad Galatas quinto: Omnis enim lex in vno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.
4. Prioris Petri quarto.
5. Ecclesiastici decimoseptimo.
6. Matthæi septimo, vt in textu.
7. Lucæ sexto: Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

DE

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

I.

Quid sibi vult nomen & ratio Cardinalium virtutum?

Cardinales quædam virtutes idcirco [a] dicuntur, quòd sint tanquàm aliarũ fontes & cardines, & quemadmodum ostiũ in cardine, sic omnis honestæ vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura [b] eisdẽ inniti quodãmodò videatur. Eiusmodi verò [c] quatuor numerantur: Prudentia, Iustitia, Tẽperantia, & Fortitudo, de quibus ità scriptum extat: [d] *Sobrietatem & prudentiã docet, & iustitiam, & virtutem: quibus vtilius nihil est in vita hominibus.* Vbi per sobrietatem [e] temperãtia, per virtutem fortitudo haud obscurè designatur: omnésq; illę nobis ità commendantur, vt ab æterna [f] Sapientia, qui Deus est, eas propriè conferri, & ingenti cum fructu humanæ salutis accipi atque exerceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiam officiales dictæ sunt, quoniam ab iis, vt [g] Ambrosius annotauit, nascuntur officiorum genera, cunctáque communis vitę officia secundùm suam cuiusque vocationem deriuantur.

a Vide Amb. in c.6. Luc. & libr.1. offi. c.24. Ité Prosp. de vita contemplatiua lib. 3. c.28.
b Greg. lib.2. moral. in Iob ca.56.
c Amb. lib.3. de virgin. & lib.2. offi. ca.9.
d Sapien.8.b
e Aug. lib.1. retract. c.7.
f Pro.8.b & d Eccl.24.ae
g lib.1. offi. c.25.

TESTIMONIA.

Quatuor virtutes Cardinales.

1. Ambrosius in caput sextum Lucę: Quatuor tãtùm beatitudines sanctus Lucas Dominicas posuit, octo verò sanctus Matthæus: sed in istis octo illæ quatuor sunt, & in quatuor istis illæ octo. Hic enim quatuor velut virtutes amplexus est cardinales, ille in illis octo mysticum numerum reseruit. Pro octaua enim multi scribuntur psalmi, & mandatum accipis, octo illis partem dare fortasse benedictionibus. Sicut enim spei nostræ octaua perfectio est, ità octaua summa virtutum est. Et post multa: Nunc dicamus quemadmodum in quatuor benedictionib [a] sanctus Lucas benedictiones octo sit complexus. Et quidem scimus virtutes esse quatuor cardinales, Temperantiam, Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem. Qui pauper est spiritu, auarus non est. Qui flet, non superbit: sed mitis est & pacatus. Qui luget, humiliatur. Qui iustus est, nõ negat quod sit omnibus ad vsum communiter datũ. Qui miseretur, largitur de suo. Qui suum donat, nõ quærit alienum, nec dolum proximo suo struit. Connexæ igitur sibi sunt concatenatæque virtutes, vt qui vnam habet, plures habere videatur, & sanctis vna cõpetit virtus, sed eius quæ fuerit vberior, vberius est præmium. Quanta hospitalitas in Abraham, quanta humilitas, quanta sanctitas, vt fratris filium ab hoste seruaret? & quanta abstinẽtia, vt nihil de prædа quæreret? Sed quia fide præstitit, fidei præ cæteris meruit principatum. Ergò vnicuique plura præmia, quia plura incentiua virtutum. Sed quod in aliquo merito copiosius, hoc etiam in præmio redundantius. Beati igitur pauperes spiritu. Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, seculum calcat, illecebrosa non quærit. Beati qui esuriunt & sitiunt. Qui enim esurit, esurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit iustus: quia iustitia eius manet in æternum. Vndè & in Matthæo sitim & famem intelligimus spiritalem, qua cibus iustitiæ desideratur, aut potus: quæ virtus quasi materia quædam virtutum est, vt iustus æqualem se inferioribus præstet, dolum excludat, veritatem requirat. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Habes prudentiam, cuius est flere occidua, ea quæ æterna sunt quærere: lugere secularia, quæ seipsa compugnent: Deum pacis inquirere, qui stulta mundi elegit, vt confundat sapientes, & qui ea quæ non sunt destruat, vt quæ sunt possit adipisci. Beati eritis cùm vos oderint homines. Habes fortitudinem, sed eam quæ non odium mereatur ex crimine, sed persecutionem patiatur ex fide. Sic enim ad passionis peruenitur coronam, si gratiam hominum negligas, diuinam sequaris. Deniquè vt scias consummationem esse fortitudinis, passionem: Secundùm hæc, inquit, faciebant prophetis patres eorum, quia prophetas Iudæi vsque ad mortem corporis persecuti sunt. Est etiam fortitudinis, iram vincere, indignationémque cohibere: ac per hoc fortitudo animum iuxtà corpusque cõfirmat. Nec perturbari sinit timore aliquo vel dolore, quibus velut prauis interpretibus plerunque percellimur. Ergò temperantia cordis habet, animique munditiam, iustitia misericordiam, pacem prudentia, mansuetudinem fortitudo.

Connexæ concatenatæque virtutes.

Gen.18.14.

Gen.17. Rom.4. Gal.3. Merito præmium respõdet. Comparantur 4. Virtutes ad Euangelii 4.

Beati

2. Idem libro primo officiorum, capite vigesimo quarto: Quod his viris (Abraham, Iacob, Ioseph, Moyses, Dauid) principalium virtutum officium defuit?

Præceptores

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prudentia. Iustitia. Fortitudo. Temperantia.

Quarum primo loco constituerunt prudentiam, quæ in veri inuestigatione versatur, & scientiæ plenioris infundit cupiditatem. Secundo iustitiam, quæ suum cuique tribuit, alienum non venditat: vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem custodiat. Tertio fortitudinem, quæ & in rebus bellicis excelsi animi magnitudine & domi eminet, corporisque præstat viribus. Quarto tẽperãtiam, quæ modum ordinẽmque seruat omnium, quæ vel agenda, vel dicenda arbitramur.

3. PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite decimooctauo: Videamus nunc, an vera sit philosophorum illa sententia, qua quatuor virtutes, velut quosdam virtutum omnium fontes: viria quoque quatuor, velut quasdam origines omnium malorum definiunt. Principales quatuor esse virtutes, non solùm philosophi sentiunt, sed etiam nostri consentiunt. Sed quare quatuor, vel quæ sint operæ singularum, hoc Domino illuminante debemus breuiter demonstrare. Quaternarium numerum perfectioni sacratum, penè nullus ignorat. Siquidem totus orbis Oriente & Occidẽte, Aquilone & Meridie, quatuor determinari partibus siue angulis inuenitur: & ipse Adam qui est humani generis pater, vel generale nomen, quod dicitur homo, quatuor literis explicatur. Corpus quoquè quatuor elementis extructum, quaternarij numeri in se continet sacramentum. Ipsius etiam animæ quatuor esse affectiones, quibus vel ad bona vtimur, vel ad mala, & antiqui subtiliter inuenerunt, & eorum inuenta probantes posteri susceperunt. Sed & quatuor flumina, quę de paradisi fonte proeedunt, vel quatuor Euangelia, diuini currus rotæ quatuor & animalia, alæ eorum quatuor ac facies, dignitatem numeri huius abundè commendant, & ideò virtutes istæ, quæ tantùm continent perfectionis in numero, solicitè considerare debemus, quantam sanctitatem conferant animo Christiano, & quàm nihil perfectionis vsquàm sit, quod in istis virtutibus non sit. Nam si temperantia facit temperantem, prudentia prudentem, iustitia iustum, fortitudo fortem: eo qui temperanter & iustè & prudenter agit ac fortiter, nescio quid possit esse perfectius. Itaque difficile quidem est nobis, nomina virtutum, quæ ex illis quatuor, quas principales diximus, oriuntur, ostendere: sed cùm proprietates & actus earum cœperint aperiri, ex ipsis affectionibus singularum, quæ virtutes ex quibus existant, forsitan apparebit. Veruntamen hoc in primis nôsse, & tenere debemus, quòd istæ quatuor virtutes, vel omnes quæ ex illis existunt, dona sint Dei: & quòd nullus eas habet, habuit, aut habebit, nisi cui Deus, qui est omniũ virtutum proprietas & origo, contulerit: quoniam quicunque, quocunque tempore, in quacunque gente in Deum credentes ex fide vixerunt, illius dono temperantes ac prudentes, iusti ac fortes fieri vtique potuerunt. Qui autem nesciẽtes Deum, vel etiam blasphemantes, sine fide vixerunt, nihil earum virtutum à Deo accipere, vel habere potuisse credendi sunt.

4. GREGORIVS Magnus libro secundo Moralium in Iob, capite trigesimosexto de triã quillitate conscientiæ loquens: In quatuor verò angulis domus ista consistit: quia nimirùm solidę mentis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia sustinet. In quatuor ergò angulis domꝰ ista subsistit: quia in his quatuor virtutibus tota boni operis structura consurgit. Vndè & quatuor paradisi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor virtutibus, cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. Sed nonnunquàm dum mẽti ignauia surrepit, prudẽtia frigescit: nam cùm fella torpet, ventura non prouidet. Nonnunquàm dum nonnulla menti delectatio surrepit, temperantia nostra marcescit. In quantùm enim ad delectationem præsentium ducimur, in tantùm minùs ab illicitis tẽperamus. Nonnũquàm se timor cordi insinuat, & vires nostræ fortitudinis turbat, & eo minores contra aduersa exsistimus, quo quædam perdere immoderatiùs dilecta formidamus. Nonnunquàm verò amor sui se menti ingerit, eamque latenti motu à rectitudine iustitiæ diuertit, & quo se totam authori reddere negligit, eo in se iustitiæ iuri contradicit. Ventus ergò vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit, & quasi quassatis angulis domus obruitur, dũ pulsatis virtutibus cõscientia turbatur. Intra hos autem quatuor domus angulos filij conuiuantur: quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quatuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes cæteræ quasi quædam cordis soboles se inuicèm pascunt. Donum quippe spiritus, quod in subiecta mente, ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format: eandem mẽtem, vt contra singula quæque tentamẽta eruditat, in septem mox virtutibus temperat: vt contra stultitiam, sapientiam: contra hebetudinem, intellectum: contra præcipitationem, consilium: contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiam, scientiam: contra duritiam, pietatem: contra superbiam, det timorem.

5. AMBROSIVS libro tertio de virginibus: In omni sapiente viro prudentes Græciæ esse memorauerunt λογιστικὸν, θημικὸν, ἐπιθυμικὸν, διορϑωτικὸν. Latini verò Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque iustitiam. Prudẽtia enim rationis humanæ est. Fortitudo vim quandam ferocientis virtutis habet, mortisque contemptum. Temperantia sacratæ vinculo charitatis, mysteriorúmque contemplatione cęlestium negligit corporis voluptates. Iustitia in alto quodam suggestu locata videt exploratq; omnia: quæ aliis potiùs nata quàm sibi, non tam suas vtilitates, quàm publica emolumenta rimatur.

6. ET libro secundo Officiorum, capite nono: Est ergò indiuiduum sapientiæ atque iustitiæ contubernium, sed vulgi vsu diuiditur vna quædam forma virtutum, vt temperantia sit in despicendis voluptatibus: Fortitudo spectetur in laboribus & periculis, prudentia in delectu bonorum, sciens commoda & aduersa distinguere: iustitia quæ sit bona custos iuris alieni, & vindex proprietatis, suum cuique conseruans. Sit igitur nobis cõmunis opinionis gratia, quadripartita hæc facta diuisio.

7. SAPIENTIÆ octauo: Et si diuitiæ apetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia? Si autem sensus operatur: quis horum quæ sunt, magis quàm illa est artifex? Et si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habẽt virtutes:

Omnem perfectionem in se cõprehendunt 4. istæ virtutes

Sunt Dei dona.

In 4. Virtutibus tota boni operis structura consurgit.

Prudentia quando frigescit. Temperantia quando marcescit.

Fortitudinis vires quomodò turbantur.

Iustitia quando enervatur.

Dona spiritus sancti mentem informant.

Prudentia. Fortitudo. Temperantia.

Iustitia.

Temperantia, fortitudo, & cæ quibus constituunt.

tutes: sobrietatem enim & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus.

8. AVGVSTINVS libro primo retractationum, capite septimo: Codices veriores habent: Sobrietatem enim & sapiẽtiam docet, & iustitiam & virtutẽ. His enim nominibus Latinus interpres quatuor illas virtutes, quę maximè in ore Philosophorum esse assolent, nominauit, sobrietatem appellans temperantiam, & prudentię imponens nomẽ, sapientiam: fortitudinem verò, virtutis vocabulo enuncians, solam iustitiam suo nomine interpretatus est. Has autem quatuor virtutes in eodem libro Sapientiæ suis nominibus appellatas, sicut à Græcis vocantur, longè posteà reperimus in codicibus Græcis.

9. PROVERBIORVM octauo: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus. Timor Domini odit malum: arrogantiam & superbiam & viam prauam, & os bilingue detestor. Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequàm quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequàm terra fieret, &c.

10. ECCLESIASTICI vigesimoquarto: Ego ex ore altissimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram. Ego in altissimis habitaui, & thronus meus in columna nubis: gyrum cæli circuiui sola, & profundũ abyssi penetraui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra steti. Et in omni populo & in omni gẽte primatum habui. Ab initio & ante secula creata sum, & vsque ad futurum seculum non desinam, & in habitatione sancta coram ipso ministraui. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. In me gratia omnis vitæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.

11. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite vigesimoquinto: Ab his quatuor virtutibus nascuntur officiorum genera.

II.

Quomodò Cardinales virtutes definiuntur?

A. Prudentia est virtus, quę secundùm honesti rationem quid expetendum, quídve fugiẽdum sit, homini prescribit. Iustitia est virtus, qua cuique sua tribuuntur. Temperantia est virtus, voluptatũ carnis, quæ gustu atque tactu percipiũtur, moderatrix. Fortitudo est virtus, qua labores mortísque pericula constanter & susciptuntur, & perferuntur.

B. Hęc est nobilis quadraga Virtutum, qua in cęlum vehimur: hęc [a] flumina quatuor paradisi, vt [b] Augustinus vocat, cuius & hoc dictũ extat memorabile: Illa est, inquit, [c] humanarum rerum scientia, quę nouit lumen prudẽtię, temperantię decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatem. Hæc enim sunt, quæ nullam fortunam metuẽtes, verè nostra dicere audemus.

Definit eadem Aug. li. 1. de libero arbitrio, ca. 15. & l. de morib. Eccl. Catholic. ca. 15. De his in libris offic. diffecit Ambr. Prosp. l. 3. de vita contẽpl. ca. 12. & seq. Bern. ex parisiensi monib. serm. 35. & in Cantic. ser. 22.

a Genes. 2. b
b Lib. 2. de Genesi contra Manich. ca. 10. Item Ambr. in li. de paradiso, ca. 3.
c Lib. 1. contra Academicos, ca. 7.

TESTIMONIA.

Prudentia quid sit.

Fortitudo.

Temperantia.

Iustitia.

Virtus est summum amor Dei.

1. A. AVGVSTINVS libro primo de libero arbitrio, capite decimotertio: Considera nunc, vtrũ tibi videatur esse prudentia appetendarum & vitandarum rerum scientia. EVODIVS. Videtur. AVG. Quid fortitudo? Nónne illa est animæ affectio, qua omnia incommoda & damna rerum, nõ in nostra potestate constitutarum, contemnimus? EVO. Ità existimo. AVG. Porrò temperantia est affectio coercens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter apperuntur. An tu aliter putas? EVO. Immò ità, vt dicis sentio. AVG. Iam iustitiam quid dicamus esse, nisi virtutem, qua sua cuique tribuuntur. EVO. Nulla mihi alia iustitię notio est.

2. ET in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, capite decimoquinto: Quòd si virtus ad beatã vitam nos ducit, nihil omninò esse virtutem affirmauerim, nisi summum amorem Dei. Nanque illud quòd quadripartita dicitur virtus, ex ipsius amoris vario quodam affectu, quantùm intelligo, dicitur. Itaque illas quatuor virtutes, quarum vtinàm ità sit in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam definire non dubitem, vt temperãtia sit amor, integrum se præbens ei quod amatur: fortitudo amor, facilè tolerãs omnia propter quod amatur: iustitia amor soli amato seruiens, & propterea rectè dominans: prudentia amor, ea quibus adiuuatur, ab eis à quibus impeditur, sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est, summi boni, summæ sapientiæ, summæque concordiæ. Quare definire etiam sic licet, vt temperantiam dicamus esse amorem, Deo sese integrum incorruptúmque seruantem: fortitudinẽ, amorem omnia propter Deum facilè perferentem: iustitiam, amorem Deo tantùm seruientem, & ob hoc benè imperantem cæteris, quæ homini subiecta sunt: prudentiam, amorem benè discernentem ea, quibus adiuuetur in Deum, ab iis

Quadruplex virtus.

Temperantia Fortitudo.

Iustitia. Prudentia.

Definitiones earundem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quibus impediri potest.

3. PROSPER vt suprà, quæstione prima, testim. tertio.

Ad consilium impiorum 4. modis Itur.

4. BERNARDVS in paruis sermonibus, sermone trigesimoquinto: Ad consilium impiorum (dæmonis scilicet suggerentis, carnis sese oblectantis, & spiritus consentiétis) itur quatuor modis. Quidam enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij seducuntur ignari, alij sequuntur spontanei. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, per quas armati resistant, nè in consilio eant. Inuitis necessaria est fortitudo, qua resistant vsque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blãditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opùs prudentia, quæ ab vtilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quidve reiiciendum sit. Iustitia indigent illi qui sequuntur spontanei. Iustitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato consentire. Iustitia & fortitudo sedem habent voluntatem: quia voluntas iusta debet esse & fortis. Est autem iustitia ordinata hoc modo, scilicet mala respuens, bonis meliora præponens. Hãc non videtur habuisse Adam, qui malo consentiens quod vtile erat deseruit. Prudentia & temperantia sedem habent in ratione, quia ratio prudens debet esse & temperata. Est quippe prudentia, ratio docta, scilicet à gratia, vitare contagia iniustitiæ propter iustitiam. Vitat quidem non solùm iniustitiam apertã, sed etiam illa quæ sunt aliquo modo contra iustitiam, attendens non quod licet, sed magis quod expedit: vitans diuitias & quædam alia, non quia illicita, sed quia iustitiæ solent esse impedimenta. Sed propter quosdam, qui ex hypocrisi hoc faciunt, additur, propter iustitiam. Iustitia est perfectio animæ rationalis, Aliæ virtutes sunt ad eius acquisitionem vel conseruationem, fortitudo, temperantia, prudentia: quæ iustitiam conseruant, nè amittatur aut minuatur. Postquàm verò perfecta est iustitia, & trãsit in affectum cordis, idem est quod illa tria: quia fortis est, prudens, temperata.

Fortitudo quibus necessaria. Temperantia. Prudentia. Iustitia. Vbi sedem habeant virtutes singulæ. Prudentia quid sit. Iustitia quid sit.

Ethnici cur frustrà de his virtutibus Cardinalibus disseruerint. 1. Cor. 1.

5. IDEM sermone vigesimosecundo in Cantica canticorum: Frustrà huius seculi sapientes de quatuor virtutibus tam multa disputauerunt, quas tamen apprædendere omninò nequiuerunt, cùm illum nescierint qui factus est nobis à Deo sapientia, docens prudentiam: & iustitia, delicta donans: & sanctificatio, in exemplum temperantiæ continenter viuens: & redemptio, in exemplum patientiæ fortiter moriens. Forsitan dicit aliquis: Cætera benè conueniunt, sed sanctificatio ad temperantiam minùs propriè referri videtur. Ad quod respondetur primùm, id esse continentiam, quod tẽperantiam. Deindè, vsitatum in scripturis, sanctificationem pro continentia seu munditia poni. Denique quid illæ apud Moysen tam crebræ sanctificationes aliud erant, quàm quædam purificationes hominum, tẽperantium se à cibo, à potu, & cõcubitu, bisque similibus? Sed audi ipsum præcipuè Apostolum, quã familiare habeat vel vti, vel vsurpare sanctificationem in hoc sensu: næc est, inquit, voluntas Dei, sanctificatio vesta, vt sciat vnusquisque vestrùm suum vas possidere in sanctificatione, & non in passione desiderij. Item: Nõ enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Liquet quòd sanctificationem pro temperantia ponit. Educto itaque in lucem quod subobscurum videbatur, redeo ad id vnde digressus eram. Quid vobis cum virtutibus, qui Dei virtutẽ Christum ignoratis? Vbinam quæso vera prudentia, nisi in Christi doctrina? Vndè vera iustitia, nisi de Christi misericordia? Vbi vera temperantia, nisi in Christi vita? Vbi vera fortitudo, nisi in Christi passione? Soli ergò qui eius doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt: soli iusti, qui de eius misericordia veniam peccatorum consecuti sunt: soli temperantes, qui eius vitam imitari studuerunt: soli fortes, qui eius patientiæ documẽta fortiter in aduersis tenent. Incassùm proindè quis laborat in acquisitione virtutum, si aliundè eas sperandas putat, quàm à Domino virtutum, cuius doctrina, seminarium prudentiæ: cuius misericordia, opus iustitiæ: cuius vita, speculum tẽperantiæ: cuius mors, insigne est fortitudinis.

1. Tim. 4.

Ibidem.

Soli Christiani sunt prudentes, iusti, fortes, aut temperantes.

1. B. GENESIS secundo: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui indè diuiditur in quatuor capita, Nomen vni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Heuilath, vbi nascitur aurum: & aurum terræ illius optimum est, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus. Et nomen fluuij secundi Gehon. ipse est qui circumit omnem terrã Æthiopiæ. Nomẽ verò fluminis tertij, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrates.

4. fluminis per radios 4. virtutes significant.

2. AVGVSTINVS libro secundo de Genesi contra Manichæos, capite decimo: Flumen autẽ quod procedebat ex Eden, id est, ex deliciis & voluptate & epulis, quod flumen à Propheta significatur in psalmis, cùm dicit: Torrente voluptatis tuæ potabis eos: hoc est enim Eden, quod Latinè voluptas dicitur: diuiditur in quatuor partes, & quatuor virtutes significat: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam. Prudentia ergò quæ significat ipsam contemplationem veritatis, ab omni ore humano alienam, quia est ineffabilis: quam si eloqui velis, parturis eam potiùs, quàm paris: quia ibi audiuit & Apostolus ineffabilia verba, quę nõ licet homini loqui. Hæc ergò prudentia terrã circumit, quæ habet aurum, & carbunculum, & lapidem prasinum, id est, disciplinam viuendi, quę ab omnibus terrenis sordibus quasi decocta nitescit, sicut aurum optimũ & verum, quod nulla falsitas vincit, sicut carbunculi fulgor nocte non vincitur: & vitam æternam, quę viriditate lapidis prasini significatur, propter vigorem qui non arescit. Fluuius autem ille, qui circumit terram Æthiopiam multùm calidam atque feruẽtem, significabat fortitudinem calore actionis alacrem atque impigrã. Tertius autem Tigris, vadit contra Assyrios, & significat temperantiam, quę resistit libidini, multùm aduersanti consiliis prudentię. Vndè plerunque in scripturis Assyrij aduersariorum loco ponuntur. Quartus fluuius, nõ dictum est, cõtra quid vadat, aut quam terram circumeat: iustitia enim ad omnes partes animę pertinet, quia ipse ordo & æquitas animę est, qua sibi ista tria concorditer copulantur, prima prudẽtia, secũda fortitudo, tertia temperantia, & in ista tota copulatione atque ordinatione perficiunt iustitiam.

Prudentia designatur per Philon.

2. Cor. 11.

Fortitudo per Gehon.

Temperantia per Tigrim.

Iustitia per Euphratem.

3. AMBROSIVS in libro de paradiso, capite tertio: Sicut ergo fons vitæ est sapientia, fons gratiæ spiritalis: ità fons virtutũ est cæterarũ, quæ nos ad æternæ cursum dirigunt vitæ. Ex hac igitur anima quæ culta est, non ex ea quæ inculta est, fons iste, procedit, vt irriget paradisum, hoc est, quędam diuersarum fluenta virtutum, quarum sunt quatuor initia, in quę sapiẽtia ista diuiditur. Quæ sunt quatuor initia virtutum, nisi vnum prudẽtiæ, aliud tẽperantiæ, tertium fortitudinis, quartum iustitiæ? quæ etiam sapientes istius mundi ex nostris assumpta, in suorum scripta librorum transtulerunt. Itaque sicut fons sapientię, ità etiam flumina ista quatuor, quædam ex illo fonte manantia sunt fluenta virtutum. Phison igitur prudentia est, &c. Sic per Gehon temperantiam, per Tigrim fortitudinem, & per Euphratem iustitiam intelligi docet Ambrosius. Et paulò pòst: In his ergò fluminibus quatuor, virtutes principales quatuor exprimuntur, quæ veluti mundi istius incluserunt tempora. Primum igitur tempus ex mundi principio vsque ad diluuium, prudentię fuit: quo in tempore iusti numerantur, Abel à Deo iustus dictus, &c.

Sapientia velut fons est virtutum.

Ethnici (vt Platonem) virtutum descriptionẽ ex nostrorum libris hausisse.

Prudentiam definiæ. Philon. Temperantiã Gehon, iustitiã Amb. Fortitudinem Tigrim iuxta Amb. iustitiam Euphratem.

4. AVGVSTINVS libro primo contra Academicos, capite septimo, agens de definitione Sapiẽtiæ, qua dicitur, Sapientiam esse rerum humanarũ diuinarúmque scientiam, ait: Res humanas esse vt concedam res hominum, quicquam tu existimas nostrum esse, quod nobis vel dare, vel eripere casus potest? Aut cùm rerum humanarum scientia dicitur, ea dicitur, qua quisquam nouit vel quot, vel quales fundos habeamus: quid auri, quid argenti, quisque deniquè aliorum carminum cogitemus? Illa est humanarum rerum scientia, quæ nouit lumen prouidentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatem. Hæc enim sunt, quæ nullam fortunam metuẽtes, vera nostra dicere audemus, &c.

Humanarum rerum scientia.

IIII.

Quo pacto Prudentia nobis sacris literis commendatur?

Prudenter monet Ecclesiasticus in hunc modum:[a] *Fili, sine cõsilio nihil facias, & post factũ non pœnitebis.* Item,[b] *Sapiẽs cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.* Tũ fons [c] omnis sapientię prudentięque Christus, verus ille [d] Salomõ, ità docet: [e] *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*: vt intelligamus, ad perfectã prudentiam vtiũque coniunctim requiri, columbinam videlicet simplicitatem, quę innocentes mitésque facit: & serpentinam prudẽtiam, quę homines cautos ac prouidos reddit, vt nec fallãt ipsi, neque ab vllo fallantur. Id fiet, si Paulinę doctrinę nos accommodemus:[f] *Videte fratres*, inquit, *quomodò cautè ambuletis: non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei, bona* scilicet *& beneplacens & perfecta.* Atque huc pertinet dictũ Salomonis,[h] *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.* Et illud, [i] *In facie prudentis lucet sapientia.* Demùm quod idem affirmat,[k] *Cor prudentis possidebit scientiam, & auris sapientum quærit doctrinam.*

a Basil. in constit. monast. ca. 15. & hom. 12. in principium Prouerbiorum. Bern. ser. 43 in Cantica.
a Eccl. 32. d 37. e Prouer. 12. c 13. b
b Eccl. 5. d 18. d 31. a Prouer. 14. b Iob 28.
c Deut. 4. a 32. d Vide Prou 3. b 8. b cap. 6. a c d 7. a b d
e Eccl. 1. a
d Matth. 12. d Luc. 11. d
e Matth. 10. & ibidem Theophylact. & Hier. Hil. Aug quæst. 8. ex Matthæo. Greg. 1. moral cap. 2. & hom 30. in Euang. Prosper. li. 3. de vita contempl. ca. 29. & 30.
f Ephes 5. d Coloss. 4. a 1. Pet. 4. b Prouer. 4. d Eccl. 2. c
g Rom. 12. a 1. Thess. 4. a
h Prouer. 13. d Eccl. 6. d
i Prouer. 17. d Eccl. 8. a
k Prouer. 18. c

TESTIMONIA.

Prudentia quã prius in omni actione necessaria.

1. BASILIVS in constitutionibus monasticis, capite decimoquinto: Cæterùm in omni, quæ suscipitur, actione antecedere prudentia debet. Nam prudentia remota, nihil cuiusuis generis est, quod licèt bonum videatur, non in vitium recidat, si aut alieno tempore, aut nõ adhibita moderatione fiat. Ratio verò & prudentia vbi rebus bonis idoneum tempus ac modum definiũt, mirabile est, quatenus ex earum vsu cùm in dantes, tùm in accipiẽtes fructus redunder.

2. ET homilia in principium Prouerbiorum, quæ est duodecima inter homilias variorum argumentorum: Prudentiam igitur vnam ex virtutibus prę-

Matth. 10.

Luc. 16. Prudentia cæteris fere mundana.

claris existere palàm est, qua bonorum & malorum & indifferentium nos homines scientes reddimur. Prudens verò vtique à prudentia per denominationem dictus est. Sed quando ferarum prudentissimus serpẽs esse Domini testimonio dicitur: Estote, inquit, prudentes sicuti serpentes: item prudens œconomicus iustitiæ: manifestum, quòd duplex est Prudentiæ nomen. Vna quidem proprij commodi custos, & alieni doli obseruatrix, qualem serpens habet. Ille si quid periculi incurrere viderit, caput ante omnia custodit. Ea videtur esse vertũ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia illa, quæ prona est ad proprium commodum, & simpliciores defraudandos. Quali prudentia fuit ille seculi prudens & iniustitiæ œconomicus apud Euangelium. Vera autem prudentia, eorum quæ agenda & non agenda sunt, cognitio est: quam si quis ritè sectatus fuerit, nunquàm ab officio virtutéque abscedet, nunquàm vitiorum pestem incurret.

Prudentia vera.

3. BERNARDVS sermone quadragesimonono in Cantica: Importabilis absque scientia est zelus. Vbi ergò vehemens æmulatio, ibi maximè discretio est necessaria, quæ est ordinatio charitatis. Semper quidem zelus absque scientia minùs efficax minúsque vtilis inuenitur, plerunque autem & pernicioſus valdè sentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior spiritus, profusiórque charitas: eo vigilantiori opùs scientia est, quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem. Discretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Denique ait: Ordinatione tua perseuerat dies: diem, virtutem appellans. Est ergò discretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morũ doctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsáque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiúmque naturæ.

Discretio quã sit necessaria.

Psal. 118.

4. ECCLESIASTICI trigesimosecundo, vt in textu.

5. ET trigesimoseptimo: Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum cõsilium stabile.

6. PROVERBIORVM duodecimo: Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit cõsilia.

7. ET capite decimotertio: Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

8. ECCLESIASTICI tertio, vt in textu.

9. CAPITE decimooctauo: Homo sapiens in omnibus meruit, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

10. CAPITE trigesimotertio: Sapiens non odit mandata & iustitias, & non illidetur quasi in procella nauis. Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

11. PROVERBIORVM decimoquarto: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.

12. IOB vigesimooctauo: Et dixit homini, Eccè timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

13. DEVTERONOMII quarto ait Moyses: Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra quàm possessuri estis, & obseruabitis, & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapiẽtia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hęc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

14. ET trigesimosecundo: Gens absque consilio est, & sine prudentia, Vtinàm saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

15. PROVERBIORVM tertio: Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia: melior est acquisitio eius negociatione auri & argẽti: primi & purissimi fructus eius. Pretiosior est cunctis opibus: & omnia quę desiderantur, huic non valẽt comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitię & gloria. Vię eius viæ pulchrę, & omnes semitæ illius pacificę.

16. CAPITE octauo: Melior est sapientia cunctis opibus pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in cõsilio, & eruditis interfum cogitationibus. Meũ est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me, diligo: & qui manè vigilant ad me, inuenient me. Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes superbæ & iustitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.

17. SAPIENTIÆ sexto: Melior est sapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis. Clara est, & quæ nunquàm marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt eam, & inuenitur ab his qui quærunt illam. Præoccupat qui se cõcupiscũr, vt illis se prior ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: assidẽtem enim illam foribus suis inueniet. Cogitare ergò de illa, sensus est consummatus: & qui vigilauerit propter illam, citò securus erit. Si ergò delectamini sedibus & sceptris, ô reges populi, diligite sapientiam, vt in perpetuũ regnetis. Diligite lumen sapientię omnes qui præestis populis. Multitudo autem sapientium, sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens, stabilimentũ populi est.

18. CAPITE septimo: Propter hoc optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ: & præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. Nec comparaui illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in cõparatione illius arena est exigua, & tanquàm lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniã inextinguibile est lumen illius. Venerunt autẽ mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus: quoniã antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem vbique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideò nihil inquinatum in eam incurrit. candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Et cũ sit vna, omnia potest: & in se permanẽs, omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata, inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

19. ECCLESIASTICI primo: Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Sapientiam Dei præcedentem omnia, quis inuestigauit? Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapiẽtiæ verbum

verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Vnus est altissimus creator omnipotens, & rex potens & metuendus nimis, sedens super thronum illius & dominans Deus. Ipse creauit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secũdùm datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

20. MATTHÆI duodecimo: Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiã Salomonis, & eccè plusquàm Salomon hic.

21. LVCÆ vndecimo: Regina Austri surget in iudicio cum vitis generationis huius, & condemnabit illos: quia venit, &c. vt apud Matthæum.

22. MATTHÆI decimo: Eccè ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergò prudẽtes sicut serpentes,, & simplices sicut columbæ.

Matth. 10.

23. THEOPHYLACTVS in caput decimũ Matthæi: Volo vos mãsuetos esse, sicut oues, & sic magis vincere. Estote igitur prudentes sicut serpẽtes, & simplices velut columbæ. Vult discipulos etiam prudentes. Idcireò cùm audieris Christianos dici oues, non intelligas quòd oporteat eos stupidos esse. nam & prudẽtes oportet esse, & scire quomodò versandum sit in medio multorũ inimicorum. Sicut enim serpens totum corpus obiicit vt percutiatur, caput autem seruat: ità & Christianus, inquit, omnia sua det, atque etiam corpus suum, percutientibus: caput autem quod est Christus, & fidem in illum seruet. Et sicut serpens in angustam quandam cauernam circungyrat se, & transiens pellem veterem expoliat: ità & nos per angustam viam incedamus, vt veterem exuamus hominem. Veruntamen quia & serpens nocjuus est, iubet nos simplices esse, hoc est, synceros, & absque malitia, nullúmque offendentes, sicut columbæ. illæ enim, cùm auferuntur eis fœtus, & persecutionẽ patiuntur, rursùs ad dominos suos reuertuntur. Esto igitur prudens sicut serpens, ità vt nè deridearis ob vitam ab aliis, sed omnia tua citra labem perficias. Erga alios autem, nè illis nóceas, sis velut columba, hoc est neutiquàm malignus.

Serpentis prudentia in quo imitanda.

Simplicitas columbæ in qua imitanda.

24. HIERONYMVS in caput decimum Matthæi: Estote ergò prudentes, &c. Vt per prudentiam deuitent insidias, per simplicitatem non faciant malum. Serpentis astutia ponitur in exemplum: quia toto corpore occultat caput: & illud in quo vita est, protegit. Ità & nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est, custodiamus. Simplicitas columbarum ex Spiritus sancti specie demonstratur. Vndè dicit & Apostolus, Malitia paruuli estote.

Serpentis astutia & columbæ simplicitas coniungenda.

1. Cor. 14.

Matt. 10.

25. AVGVSTINVS in libro quæstionũ ex Matthæo, quæstione octaua: Estote ergò prudentes sicut serpentes: ad cauendum malum, in capite custodiendo, quod est Christus. Nam serpens totum corpus pro capite obiicit persequenti. Vel quòd per angustias se coarctans, veteri tunica exutus innouetur. Quod imitantur quibus dictum est, Intrate per angustam portam, cùm vetere homine exuuntur. Nam si cauendum malum ità moneret, vt violenter resistendum esset malis, non suprà dixisset. Mitto vos sicut oues in medio luporũ. Simplices autem sicut columbas esse voluit, ad nulli nocendum. Nam hoc genus auis nullum omninò animalium necat, non solùm grandium, cõtra quæ vires nõ habet, sed etiam minutissimorum, quibus etiam perparui passeres aluntur. Est autem omnibus irrationalibus animantibus vna quædam inter se societas, sicut etiam rationalibus sua, id est, hominibus, non solùm secum, sed etiam cum angelis. Discunt ergò ex similitudine columbarum nulli prorsùs nocere ad societatem suam pertinẽti participatione rationis.

Serpentis astutia.

Matth. 7. Intrate.

Matth. 10. Columbæ simplicitas.

26. GREGORIVS libro primo Moraliũ in Iob, capite secundo: Nonnulli ità sunt simplices, vt rectum quid sit, ignorent: sed eó veræ simplicitatis innocentiam deserunt, quo ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum cauti esse per rectitudinem nescíunt, nequaquàm innocentes persistere per simplicitatem possunt. Hinc est quod Paulus discipulos admonet, dicens: Volo vos sapiẽtes esse in bono, simplices autem in malo. Hinc rursùs dicit: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Hinc per semetipsum veritas discipulis præcipit, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraque enim necessariò in admonitione coniunxit: vt & simplicitatem columbæ æstutia serpentis instrueret, & rursùs serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc est quòd sanctus Spiritus præsentiam suam hominibus, non in columba solummodò, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem verò zelus indicatur. In columba ergò, & in igne, sanctus Spiritus ostenditur: quia quicunque illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inseruiunt, vt contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur.

Simplicitati coniungenda est prudentia.

Rom. 16. 1. Cor. 14.

Matth. 10.

27. IDEM homilia trigesima in Euangelia: In columba Spiritus sanctus & in igne monstratus est: quia omnes quos repleuerit, simplices & ardentes facit. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Neque enim placere Deo vtique simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate potest. Hinc ipsa veritas dicit: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colũbæ. Qua in re notãdum est, quòd discipulos suos, nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere: quatenùs & columbæ simplicitatem astutia serpentis accenderet, & serpentis astutiam colũbæ simplicitas rẽperaret. Hinc Paulus ait: Nolite pueri effici sensibus. Eccè prudẽtiam serpentis audiuimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur. Sed malitia paruuli estote. Hinc de beato Iob dicitur: Erat vir simplex & rectus. Quæ est autem rectitudo sine simplicitate, aut quę simplicitas sine rectitudine? Quia ergò & rectitudinem docet ipse spiritus, & simplicitatem, & in igne monstrari debuit, & in columba, quatenùs omne cor quod eius gratia tangitur, & mansuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iustitiæ accensum fiat.

Iob 1.

28. PROSPER libro de vita contemplatiua, capite vigesimonono: Prudentiam ac sapiẽtiam plerique in indagatione veri & inuentione constituunt: Credo propterea, quòd nec sapiens ritè dici possit, cui prudentia, nec prudens, cui sapientia desit. Quapropter, si nihil aliud prudentię ac sapientiæ munus accipitur nisi inquisitio & comprehensio veritatis: qui veritatem prudenter quærere, & sapienter inuenire poterit, is prudens, is sapiens in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prudentia sapientiæ connexa.

re vocabitur. Hoc idcirco premiserim, vt quicquid de prudentia fuerit disputatum, id totum etiam de sapientia dictum possit intelligi: quia ità sibi hæ duæ virtutes implicatæ sunt & vnitæ, vt vnaquæ libet earum sine altera non possit esse: vt nec imprudens sapientia, nec insipiens possit dici prudentia. Si ergò tota humanæ vitæ perfectio in actione & cognitione consistit: sicut in plerisque actionem temperantiæ, ac fortitudinis, atque iustitiæ consummatione probauimus: ità cognitionem rerum prouenire consecutione prudẽtiæ comprobemus.

Rectum de rebus iudicium ad prudẽtiam pertinet.

Cognitio rerum, quæ de prudentiæ fonte confertur, spirituales omnes à carnalibus vitiis defæcatos illustrat, & ab omni delectatione noxiæ curiositatis auersos, desiderio contemplandæ virtutis inflãmat, vt humanarum rerum, diuinarúmque scientiã consecuti, prudentes ac sapientes varaciter fiant, prospiciant imminentia mala simul & caueant: nec putent vlla esse mala, nisi ea quæ malos efficiant, nec eis vllæ perturbationes, velut iguaris earum, modestiæ aliquid, aut tranquillitatis excutiant: inter fallentia & solida bona discernant: nihil in hoc mundo casu aut iniustè, sed omnia, Deo volẽte ac permittente fieri, prudenter accipiant: aliter intelligentes aut doceant sapienter, aut arguant: dolores varios ac diuersas infirmitates, quæ mortaliter viuentes affligunt, non semper peccatis præcedentibus sequi, sed plerunque ex ipsa conditione mortalitatis accidere corruptibiliter natis in telligant: & scientes se non damnari aduersis præsentibus, sed probari ex ipsa tolerantia passionum, occasionem comparandæ sibi patientiæ viriliter agentes arripiant: nec ipsi aliis noceãt, nec sibi nocere permittant. Tales Dominus in Euangelio fieri præcepit: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices circunuenire aliquos possunt, nec prudẽtes se circunueniri permittunt. Cæterùm si in contractu quolibet, siue in colloquio, vel in alia quaque re, se decipi quisque non sinit, & alium tamen ipse decipiat: iste non habet prudentiam, quæ salutis magis quàm perditionis est causa, sed simulat. Quoniam quidem hæc virtus à vitio distat, quòd illud corrũpit sana, hæc sanat vitij accessione corrupta: ac sic, aut omnibus potest, prodesse festinat veraciter prudens, vt eius meritis omnium, qui per eum Deo adquiruntur, fructus accrescat: aut si cogitat de perditione cuiuspiam, vel de casu pereuntis exultat, necesse est vt priùs pereat ipse, quã aliũ perdat: & ab ipso ea perditio, qua perire alium cupit, incipiat.

Matth. 10. Simplices & prudentes nos esse oportet.

Prudentia simulata.

29. Capite trigesimo: Hi ergò, qui prudentiæ participes, prudentes effecti, Deo suo nõ pedibus, sed sanctis moribus appropinquãt: ex ea parte, qua sunt dono Dei prudentes, nec suo perire possunt nec alieno peccato. Ex eo autem quòd necdum ità ex eorum perfecta prudentia, sicut in illa vita erit, vbi perfectè viuentibus vllus error obrepere omninò non poterit, etiam prudentes aliquoties peccatis fallentibus acquiescunt: non voluntate deprauati, sed humano errore, vt homines, lapsi, nec adhuc tota prudentiæ ac sapientiæ perceptione perfecti, sicut ibi erunt, vbi nec ignorare aliquid, nec peccare iam poterunt.

In hac vita non habetur omnimoda perfecta prudentia.

30. Ad Ephesios quinto, vt in textu,

31. Ad Colossenses quarto: In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimẽtes. Sermo vester semper in gratia sale sit cõditus: vt sciatis quomodò oporteat vos vnicuique respondere.

32. Prioris Petri quarto: Estote itaque prudẽtes, & vigilate in orationibus.

33. Proverbiorvm quarto: Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

34. Ecclesiastis secundo: Transiui ad contemplandam sapientiam, errorésque & stultitiam, (quid est, inquam, homo, vt sequi possit regem factorem suum?) & vidi quòd tantum præcederet sapientia stultitiã, quantum differt lux à tenebris. Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat.

35. Ad Romanos duodecimo: Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

36. Prioris ad Thessalonicenses quarto: Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione.

37. Proverbiorvm decimotertio, vt in textu.

38. Ecclesiastici sexto: Fili, si attenderis mihi, disces: & si accommodaueris animum tuum, sapiens eris. Si inclinaueris autem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris. In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mãdatis illius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

39. Proverbiorvm decimoseptimo: In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

40. Ecclesiastis octauo: Sapientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimus faciem illius commutabit.

41. Proverbiorvm decimooctauo, vt in textu.

IIII.

De iustitia quid porrò Scriptura tradit?

Iustitia[a] *eleuat gentem:*[b] *Iustitia firmatur soliũ. Melius est parùm cũ iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.* Cuius quidẽ iustitię officiũ nobis per Apostolũ his verbis explicatur:[c] *Reddite omnibus debita: cui tributũ, tributũ: cui vectigal,*

a Prouer. 14. d 15. b 21. c Eccl. 4. d.
b Proue. 16. b 25. a Aug. li. 4. de ciuit. Dei, ca. 4. & lib. 19. ca. 21. Greg. lib. 7. epist. 120. ad reges Francię Theodoricum & Theobertum.
c Rom. 13. c Matth. 22. c 17. d Luc. 2, 23. c 1. Tim. 5. c Bernar. ser 3. de aduentu Domini. Augu. ser. 19. de verb. Domini. & lib. 22. contra Faustum. cap. 74. & 75. Theophylactus in cap. 13. ad Roman.

ctigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorẽ. Huc spectant iusti & beati viri partes, sic in psalmo[d] decãtatæ: *Qui nõ egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malũ, & opprobriũ non accepit aduersùs proximos suos: Qui iurat proximo suo, & non decipit: qui pecuniam suã non dedit ad*[e] *vsuram & munera super innocẽtem non accepit.* Ex quo facilè cõstat, iustitiæ nomen contractiùs hîc accipi, quàm vbi generatim de Iustitia Christiana disserimus.

d Psal. 14. a b Matt. 7. a Chrysho 15. in Matt. Amb. lib. 1. offi. c. 28. & 29. & ser. 16. in Psal. 118. & in lib. de paradiso, c. 3. Aug. lib. 4. de doctr. Christ. c. 18. Vide septimum & octauum præceptum Decalogi.

e Exo. 22. d Leuit. 25. e Deut. 23. c Ezech. 18. b c d 22. c Luc. 6. e Leo ser. 6. de iejunio decimi mens. Ber. epist. 322. ad Spiritales. Amb. de Tobia, c. 14. & 15. Hiero. in 18. c. Ezech. Concil. Lateranense sub Alexandro III. parte 1. c. 25.

TESTIMONIA.

1. Proverbiorvm 14. vt in textu.

2. Capite 15. Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

3. Capite 21. Gaudium iusto est facere iudiciũ & pauor operantibus iniquitatem. Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiã & gloriam.

4. Ecclesiastici quarto: Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortẽ certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

5. Proverbiorvm 16. Melius est parùm cũ iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate. Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium. Voluntas regũ, labia iusta: qui recta loquitur, dirigetur.

6. Capite 25. Auser impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius.

Regna sunt latrocinia, si respuantur iustitia.

7. Avgvstinvs lib. 4. de ciuitate Dei, c. 4. Remota iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia? Quia & ipsa latrocinia quid sunt, nisi parua regna? Manus etenim ipsa hominum cum imperio principis regitur, pacto societatis adstringitur, placiti lege præda diuiditur. Hoc malum si intantũ perditorum hominum accessibus crescit, vt & loca teneat, sedes cõstituat, ciuitates occupet, populos subiuget, euidentiùs regni nomen assumit, quod ei iam in manifesto confert non adempta cupiditas, sed addita impunitas. Eleganter enim & veraciter Alexandro illi Magno quidam comprehensus pirata respõdit: Nam cùm idem rex hominem interrogãsset, quid ei videretur, vt mare haberet infestũ? ille libera cõtumacia, quid tibi, inquit, vt orbẽ terrarũ? Sed quia id ego exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna classe, Imperator.

In Ciceronę, lib. 3. de rep. te de Nonio Marcello de genere nauigiorum.

Vbi iustitia nõ est Respublica non esse.

8. Et lib. 19. cap. 21. Quapropter nunc est locus, vt quam potero breuiter ac dilucidè expediam, quod in secundo huius operis libro me demõstraturum esse promisi: secundũ definitiones, quibus apud Ciceronem vtitur Scipio in libris de Republica, nũquàm Rempublicam fuisse Romanam. Breuiter enim Rempublicam definit esse rem populi. quæ definitio si vera est, nũquàm fuit Romana Respublica: quia nunquàm fuit res populi: quam definitionem voluit esse Reipublicæ. Populum enim esse definiuit cœtum multitudinis, iuris consensu & vtilitatis communione sociatum. Quid autem dicat iuris consensum, disputando explicat: per hoc ostendens, geri sine iustitia nõ posse Rempublicã. Vbi ergò iustitia vera non est, nec ius potest esse. Quod enim iure fit, profectò iustè fit. Quod autẽ fit iniustè, nec iure fieri potest. Non enim iura dicenda sunt, vel putanda iniqua hominum constituta, cùm illud etim ipsi ius esse dicant, quod de iustitiæ fonte manauerit: falsúmque esse, quòd à quibusdã non rectè sentientibus dici solet: id esse ius, quod ei, qui plus potest, vtile est. Quocirca vbi non est vera iustitia, iuris consensu sociatus cœtus hominũ non potest esse, & ideò nec populus: iuxta illam Scipionis vel Ciceronis definitionem. Et si non populus, nec res populi: sed qualiscunq; multitudinis, quæ populi nomine digna non est: ac per hoc si Respublica res populi est, & populus nõ est, qui consensu non sociatus est iuris. Non est autem ius, vbi nulla iustitia est: proculdubiò colligitur, vbi iustitia non est, non esse Rempublicam. Iustitia porrò ea virtus est, quæ sua cuique distribuit. Quæ igitur iustitia est hominis, quæ ipsum hominem Deo vero tollit, & immũdis dæmonibus subdit? Hóccine est sua cuique distribuere? An qui fundum aufert eius, à quo emptus est, & tradit ei, qui nihil in eo habet iuris, iniustus est: & qui seipsum aufert dominãti Deo, à quo factus est, & malignis seruit spiritibus, iustus est?

Apud Ethnicos non est vera iustitia.

9. Greg. Magnus. lib. 7. epist. 120. ad Theodoricum & Theobertum reges Francię: Summum in regibus bonum est, iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare: & subiectis non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire.

Regũ officium maxime proprium.

10. Ad Romanos decimotertio, vt in textu.

11. Matthæi vigesimosecundo: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

12. Et capite decimoseptimo: Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester nónne soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intrasset in domum, prænenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergò liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamũ: & eum piscem qui primus ascẽderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies stateremilum sumens, da eis pro me & te.

13. Lvcæ secundo: Factum est autem, in diebus illis exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibãt omnes vt profiterẽtur, singuli in suã ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam, ciuitatẽ Dauid, quæ vocatur Bethlehem: eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cũ Maria desponsata sibi vxore, prægnante.

14. Et ca. 3. Venerunt & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad Ioannem: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm quod constitutum est vobis, faciatis. Interrogabant

Universidad de Deusto
Biblioteca

autē eū & milites,dicentes:Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis,neque calumniā faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

15. PRIORIS ad Timotheum quinto:Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur,maximè qui laborāt in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura: Non infrenabis os boui triturāti. &,Dignus est operarius mercede sua.

Prouer.9. 16. BERN. ser.3. de Aduētu Domini: Beatus,in quo sapientia ædificat sibi domū, excidens columnas septem: beata anima quæ sedes est sapientiæ. Quænam est illa? Anima vtiq; iusti. Meritò planè, quia

Iustitia & iudicio paratur sedes sapiētiæ. Psal.88. iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Quis in vobis est,fratres, qui desiderat in anima sua sedem parare Christo? Eccè quænam illi serica, quæ tapetia,quod puluinar oporteat præparari. Iustitia,inquit,& iudiciū præparatio sedis tuæ. Iustitia virtus est,quod suum est, vnicuiq; tribuens. Tribue ergò trib⁹ quæ sua sunt. Redde superiori, redde inferiori, redde equali, cuiq; quod debes, & dignè celebras aduentum Christi, parans ei in iustitia sedē suam.

Iustitia in quo consistat.

Quid superiori reddendū. Redde,inquam, reuerentiam prælato & obedientiam,quarum altera cordis,altera corporis est. Nec enim sufficit exteriùs obtemperare Maioribus nostris,nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quod etsi tam manifestè innotuerit indigna prælati alicuius vita, vt nihil omninò dissimulationis, nihil excusationis admittat: propter

Rom.13. eū tamen à quo est omnis potestas,ipsum quē modò talē nouimus,excelsum reputare debemus,non præsentibus personæ meritis, sed ordinationi Diuinæ,& dignitati ipsius officij deferētes. Sic & fratribus nostris inter quos viuimus,ipso iure fraternitatis & societatis humanæ,cōsilij sumus & auxi-

Quid reddendū æqualibus. lij debitores. Hæc enim volumus vt ipsi nobis impendāt cōsilium,quo eruditatur ignorantia nostra, auxilium quo iuuetur infirmitas nostra. Sed fortè erit inter vos qui tacitus respondeat,dicēs: Quod ego consiliū dabo fratri, cui nec vnū quidē dicere verbū fas est absque licētia? Quod ei auxilium impendere est, cùm nec minimū aliquid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certè quod facias,tantummodò charitas fraterna nō desit. Nullū ego consilium melius arbitror, quàm si exemplo tuo fratrē docere studeas, quæ oporteat, quæ non oporteat fieri,prouocans eum ad meliora,& consulens ei nō verbo neque lingua,sed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius auxiliū aliquod est,quàm vt ores deuotè pro eo,vt nō dissimules redarguere culpas eius: vt non modò nullum ei offendiculū ponas,sed & solicitus sis,quantùm præuales, tanquàm angelus pacis, de regno Dei scandala tollere, & occasiones scandalorū penitùs dimouere? Si talem te fratri auxiliarium & consiliarium exhibes,reddis ei quod debes,nec habet vndè causetur. Porrò si cui fortè prælatus es,

Quid reddendum inferioribus. huic sine dubio teneris debitor sollicitudinis amplioris. Exigit à te & ipse custodiam & disciplinā. Custodiam quidem,vt possit cauere peccatum: disciplinam verò,vt quod minùs cauit, minimè maneat impunitum. Quòd etsi nemini fratrū præsse videris, habes tamen sub te cui custodiam hanc & disciplinam oporteat exhibeti. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accepit spiritus tuus. Debes ei custodiā, vt non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati. Debes & disciplinam, vt dignos faciat pœnitentię fructus castigatum, & subditi seruituti. Longè tamen grauioti & periculosiori debito tenētur adstricti, qui pro multis animabus reddituri sunt rationē. Quid ego infelix,quo me vertam, si tantū thesaurum, si preciosum depositū istud, quod sibi Christus sanguine proprio pręciosius iudicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillanté in cruce domini sanguinem collegissem, essętque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sæpius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? Et certe id seruādum accepi pro quo mercator non insipiens (ipsa vtique sapientia) sanguinem illū dedit. Sed & habeo thesaurū istum in vasis fictilibus, & quibus multo plura quā vitreis imminere pericula videātur. Accedit sane & solicitudinis cumulū, & pōdus timoris, quod cum & meā & proximi conscientiam seruare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Vtraque abyssus est imperscrutabilis, vtraq; mihi nox est, & nihilominus exigitur à me vtriusque custodia, & clamatur: Custos qui de nocte, custos qui de nocte: non est mihi dicere cum Esa.21. Gen.4. Psal.126. Cain: nunquid custos fratris mei sum ego? sed est fateri humiliter cū propheta. Quia nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. In eo tamen excusabilis ego video, si,vt prædixi, debitam exhibeo custodiam, pariter & disciplinam. Quod si propria quoque quatuor nō defuerint: dico autem erga prælatos reuerentiā & obedientiā, consiliū, & auxiliū erga fratres: quod ad iustitiam pertinet,non imparatā sedem inueniet sapientia. Et fortassis hæ videantur sex colūnæ, quas excidit in ipsa domo quàm ędificauit sibi, & septima quoque quærenda est, si forte & eam nobis notam facere ipsa dignetur. Quid verò prohibet,sicut sex in iustitia,septimam quoque intelligi in iudicio. Neque enim iustitia sola,sed iustitia inquit & Psal.57. iudicium præparatio sedis tuæ. Denique si prelatis & equalibus & inferioribus reddimus quod oportet,nihilnè accipiet Deus? At ei plane quod debet retribuere nemo potest, quòd tam copiosè accumulauerit super nos misericordiam suam, quod tā multa deliquerimus ei, quod tam fragiles & nihili sumus, quod tam plenus & sufficiens illic sibi, & bonorum nostrorum omnium non egens. Audiui tamen dicentem eum, cui incerta & occulta sapiētiæ suæ reuelauerat, quia honor regis iudicium diligit. Nihil quod in se est à nobis exigit amplius, Psal.98. tantum dicamus iniquitates nostras, & iustificabit nos gratis, vt gratia commendetur. Diligit enim animam quę in conspectu eius & sine intermissione considerat, & sine simulatione diiudicat semetipsam. Idque iudicium, non nisi propter nos à nobis exigit, quia si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Propterea sapiēs veretur omnia opera sua, scrutatur, discutit, & diiudicat vniuersa: Honorat quippe veritatem: qui & se, & sua omnia in eo statu quo veritas habet & agnoscit veraciter, & humiliter confitetur. Audi denique manifestius à te iudicium exigi post iustitiam. Cùm feceritis, inquit, omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Hæc planè, quo ad homi-

Quomodo dicare debemus. Luc.17. nem, est digna sedis præparatio Domino maiestatis: vt & iustitiæ mandata studeat obseruare, & semper indignum sese & inutilem arbitretur.

16. ET ser. 4. in Epiphania domini. Est autem Iustitia

stitia quædā stricta & angusta valde: ita vt quā cito pedē verteris, in peccati foueā cadas, nec præponere se æquali, nec æquare præposito. Huius defi-

Iustitiæ definitio. nitio est, reddere vnicuiq; quod suū est. Altera latior & ampliot iustitia nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grādis & grauis est superbia, præferre se æquali, aut æquare prælato, ita magnæ humilitatis est inferiorē se exhibere æquali aut æqualē inferiori. Maxima & plena iustitia est se inferiorē exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim sūma & intolerabilis superbia est superiori se præponere: ita inferiori se subdere, summa & plena iustitia est. Quod Ioannes ait, Ego à te deboo baptizari: de prima fuit, quia superiori se subdidit, quod

Admonitio ad Iustitiam. autē Christus fecit, de plena iustitia fecit: siquidem ille seruuli sui manibus se inclinauit. Videat autem nunc quisque quem imitetur, hunc an cum, qui extollitur super omne quod creditur Deus aut colitur. Studeamus & nos obsecro fratres adimplere omnem iustitiam. Ipsa enim est via per quā ad lætitiam venitur. Nam lætitia præmiū est, iustitia verò meritum & materia. Nā de ipsa iustitia erit lætitia nostra quando Christus apparebit vita nostra, & nos apparebimus cū ipso in gloria: quoniā ipse est qui factus est nobis à Deo patre iustitia.

Luc.3. 17. AVGVST. ser.19. de verbis Domini, (& Ambr. ser.7.) Non militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum est. Nec rempublicam, gerere criminosum est, sed ideò agere rempublicam vt rē familiarē potiùs augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus sunt stipēdia cōstituta, ne, dum sumptus quæritur, præda grassetur. Illud autē quale est, cùm ob errorē aliquē a senioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit, cur res alienas peruaserit, cædē cur turbulentus admiserit: statim respondeat, Quid habebam facere, homo secularis aut miles? nūquid monachū sum professus aut clericū? Quasi omnis qui clericus non est aut monachus, possit ei licere quod non licet. Cunctis igitur officiis sacris literis præscribitur norma viuendi, omnis ad benè viuendū prouocatur sexus, ætas & dignitas. Igitur nemo se excuset publicis actibus, nemo de occupatione militię conqueratur. Apud omnē Christianū prima honestatis debet esse militia. Nā vt id quod dicimus, authoritate euāgelica cōprobemus, videamus lectionē quæ paulò antè decursa est. ait enim Euangelium: Venerunt autē & publicani ad Ioannē, vt baptizarentur ab eo, & dixerunt ad eū: Magister, quid faciemus? At ille dixit: Nihil amplius exigatis, quā quod constitutum est vobis. Honesta

Militare vel fungi administratione quando peccatum sit. Vectigalis iustitia. planè publicanorū interrogatio, ac sancti Prophetæ iusta responsio. Illi enim solicitè interrogāt, ne aut ignorātes plus exigēdo in peccatū incidāt, aut cessantes publicā decipiant functionē. Hic autem moderatè præcipit, vt & iniquitates locum nō habeat, & constitutum habeat vectigal effectum. Nō enim dixit, Nihil exigatis: sed nihil amplius exigatis. Vndè intelligimus quod apud Deum non tam exactio quàm exactio iniqua dānetur. dicit enim ipse Dominus: Reddite quæ Dei sunt, Deo: & quæ Cæsaris, Cæsari. Igitur quod Cæsar præcipit, ferēdū est: quod Imperator indicit, tolerādum est: sed fit intolerabile.

Iniquæ exactio damnatur. Matth.22. Extorsio militū quādo de rapinis & aliis crimin. hominibus reprehenditur. lites, Quid faciemus & nos? Ait illis Ioānes: Neminē concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris. Hic iam cognoscere se debet omnis homo qui militat. Non enim tantū de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinētur, sed quisque militiæ suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles adscribitur, atque ideò hæc sententia potest dici: Verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus: Quicunque stipendia sibi publicè decreta consequitur, si amplius quęrit, tanquā calūniator & concussor Ioannis sententia condēnatur. Hæc autē diuina sententia quæ ad milites loquitur, potest etiam ad Cleri-

Milites sunt varij. Cleric etiam sunt milites. cos retorqueri, quia etiamsi nō militare videamur sęculo, tamen Deo & Domino militamus, sicut ait Apostolus: Nemo militās Deo, obligat se negociis 2.Tim.2. secularibus. Videmur, inquam, non militare remissis ac fluctibus tunicis, sed habemus militiæ nostræ cingulum, quo castimonię interiora cōstringimus: de quo cingulo Domin⁹ ait ad discipulos suos: Sint Luc.12. lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Milites igitur Christi sumus, & stipēdiū ab ipso donūmq; percipimus, sicut dicit Apostolus: Qui dedit nobis pignus spiritus, hoc est, qui 2.Cor.1. Spiritus sancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergò Christianorum hoc donatiuo contentus fortè non fuerit, & quærit amplius, incipit hoc ipso carere quod meruit. Et in fine: Nec interest apud Aliena restituenda sunt. Deū, vtrùm vi an circūuentione quis res alienas occupet, dummodò quoquo pacto teneat alienum.

18. IDEM lib.22. contra Faustū Manichæum, cap. 74. Quid culpatur in bello? An quia moriuntur quādoque morituri, vt dominētur in pace victuri? Hoc reprehendere, timidorū est, nō religiosorum: An bellū geri- nocēdi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, fœditas rebellādi, libidine dominādi, & si qua similia, hæc sunt quę in bellis iure culpantur, quæ plerunque ita culpantur, vt etiam iure puniantur. Aduersus violentiam resistentium, siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, vbi eos vel iubere tale aliquid, vel in talibus obedire iustè ordo ipse constringit. Alioquin Ioannes, cùm ad eum baptizandi milites venirent, dicentes, Et nos quid faciemus? respondet eis, Ar-

Luc.5. In iusto bello qui occidunt homines, non sunt homicidæ. ma abiicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, prosternite neminem. Sed quia sciebat eos, cùm hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, & non vltores iniuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores, respondit eis: Neminem concussetitis, nulli calumniā feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrū. Sed quia Manichæi Ioannē apertè blasphemare consueuerunt, ipsum Dominum Iesum Christum audiant, hoc stipendium iubentē reddi Cæsari, quod Luc.3. Ioannes dicit debere sufficere militi: Reddite, inquit, Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei Matt.22. sunt. Ad hoc enim tributa prestātur, vt propter bellā necessario militi stipendium præbeatur. Meritò Cur tributa principibus præstantur. & illius Cęturionis dicētis: Et ego homo sum sub Mat.8.Luc.7. potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit: fidem laudauit, non illius militiæ desertionem imperauit. Sed de iustis quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

De iustis bellis.

iniust ísque bellis nunc disputare longum est,& nõ necessarium.

19. Et capite septuagesimoquinto: Interest enim quib⁹ cautis,quibúsque authoribus homines gerẽda bella suscipiant:ordo tamen ille naturalis, mortalium paci accommodatus hoc poscit,vt suscipiẽdi belli authoritas atque consilium penès principem sit:exequendi autem iussa bellica ministerium milites debeant paci salutíque communi. Bellum autem, quod gerendum Deo authore suscipitur, rectè suscipi,dubitare fas non est: vel ad terrẽdam, vel ad obterendam, vel ad subiugandam mortalium superbiam: quando ne illud quidem, quod humana cupiditate geritur,non solùm incorruptibili Deo,sed nec sanctis eius obesse aliquid potest: quibus potiùs ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendámque paternam disciplinam etiam prodesse inuenitur. Neq; enim habet in eos quisquam vllam potestatem, nisi cui data fuerit desuper. Non est enim potestas, nisi à Deo,siue iubente,siue sinente Cùm ergò vir iustus, si fortè sub rege homine etiam sacrilego militet, rectè possit,illò iubente, bellare ciuicæ pacis ordinem seruans:cui,quod iubetur,vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel vtrùm sit,certum non est: ità vt fortassè reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi: quanto magis in administratione bellorum innocentissimè diuersatur, qui Deo iubente belligerat, quem malè aliquid iubere non posse,nemo qui ei seruit,ignorat?

Ioan.19. Rom.13.

An milites in omnibus filio duci obtẽperare debeant.

Magistratus quantũ profit Resp.

20. Theophylactvs in caput decimumtertiũ epistolæ ad Romanos: Plurimùm prosunt Rebuspublicis magistratus:peripsos enim vita nostra cõsistit. Qui nisi essent,iam olim omnia periissent, potentioribus imbecilliores deuorantibus. Conscientia igitur tua persuadeat tibi, vt suo honore tanta tibi bona donantes nunquàm non digneris. Ideò enim & tributa præstatis. Tu,inquit, testaris, quòd à magistratu beneficio afficeris, quatenùs mercedem ei pendis, vt ei videlicet qui rebus tuis prospiciat. Non enim principiò tributum soluissemus,nisi agnouissemus,nostrum nobis lucrũ,adeóque commodum ex huiusmodi præfectura sanè accrescere. Siquidem ipsi nos citra curam ducentes vitam,principes habemus pro nobis excubias agẽtes. Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum incumbentes. Quare Deo etiam placet vt ipsius ministris tributa pendamus: vult enim Deus pacem in republica versari, necnon virtutem, vitium autem profligari. Atque in hoc principes ministrant voluntati Dei, pro communi constitutione & salute laborantes,inque idipsum perseueranter incũbentes,vt nos in pace ac tranquillitate etatem quisque suam transigamus. Sin quisquam malè magistratu suo & publica functione abutatur, id nihil aduersùs rei ipsius pulcherrimæ elegantiam facit. Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum:cui vectigal,vectigal:cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Irrefragabiliter, inquit, debes impositam tibi erga magistratum gratitudinem & beneuolentiam. Redde igitur quæ debes iis quibus varij magistratus sunt commissi: cui tributum debetur,siue exactio, capitúmve census, ei tributum da: cui vectigal, vectigal: vel pro terra

Tributorum solutio.

censum.Nec solùm pecunias reddite, sed timorem etiam,hoc est, reuerentiam & verecundiam atque eximium honorem. Quare infert, Cui honorem, honorem. Est enim duplex metus: alter, quo terrentur scelera patrantes, ex mali conscientia profluens,quem iam anteà reiecit Apostolus:alter verò,quo diligentes erga dilectos rapiuntur, hoc est, excellens & eximius honor,quemadmodùm dictũ est:Non est inopia timentibus eum.&,Timor Domini permanens in seculum seculi.Pietatem enim hîc siue reuerentiam subindicat.

Psal.33. & 83.

21. Psalmo decimoquarto,vt in textu.

22. Matthæi quinto:Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,quoniam ipsi saturabuntur.

23. Chrysostomvs homilia decimaquinta in Matthæum: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.Quam verò iustitiam? an in genere virtutem ipsam, an speciem illam iustitiæ, quæ exaduersò auaritiæ collocatur? Quia enim commendaturus erat misericordiam,ostendens quo modo misereri oporteat:id est,non ex auaritia,nec rapina,opportunè beatificat iustitiam acquirentes. Et considera quanta idipsum exaggeratione cumulauerit. Non enim dixit, Beati qui iustitiam seruant: sed, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam:vt non vtique mediocriter, sed cum omni illam cupiditate teneamus. Quia enim hoc est auaritiæ proprium, neque sic cibum desideramus ac potum, vt possidere latiùs, induíque preciosiùs: concupiscentiam istam quæ habendi amore flagrat, iubet in meliora conuerti: deindè rursùs sensibile præmium statuens, ait: Quoniam ipsi saturabuntur. Quia enim plurimos diuites facere putatur auaritia, dicit hoc esse contrarium, magisque id præstare iustitiam. Noli igitur iustitiam exercens formidare pauperiem,neque famem timere, cùm certè illi magis omnibus bonis excidant,qui aliena diripiunt: vt exaduersò ille qui iustitiam diligit,tutissimè omnia bona possidet.Si verò qui aliena non inuadunt,tanta rerum vbertate potiuntur:quanto magis, qui propria fideliter largiuntur?

Iustitiæ genus aliàs omissum, alibi tamen latè pateat.

Iustitiæ primum.

24. Ambrosivs libro primo officiorum, capite vigesimooctauo: Magnus iustitiæ splendor,quę aliis potiùs nata quàm sibi, communitatem & societatem nostram adiuuat, excelsitatem tenet, vt suo iudicio omnia subiecta habeat, opem aliis ferat,pecuniam cõferat, officia non abnuat,pericula suscipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtutis arcem tenere,nisi prima auaritia infirmaret atque inflecteret tantæ virtutis vigorem? Etenim dum augere opes,aggetare pecunias, occupare terras possessionibus cupimus, præstare diuitiis:iustitiæ formam exuimus, beneficentiam communem amittimus.Quomodò enim potest iustus esse, qui studet eripere alteri,quod sibi quærat? Potentiæ quoquè cupiditas: formam iustitiæ virilem effœminat. Quomodò enim potest pro aliis interuenire, qui alios sibi subijcere conatur, & infirmo aduersùs potentes opem ferre, qui ipse grauem libertati affectat potentiam?

Magnus iustitiæ splendor.

Auaritia iustitiam corrumpit.

25. Et capite vigesimonono: Quanta autem iustitia sit, ex hoc intelligi potest, quòd nec locis, nec personis,nec temporibus excipitur,quæ etiam hostibus reseruatur:vt si constitutus sit cum hoste aut locus aut dies prælio, aduersùs iustitiam putetur, aut

Iustitiæ dignitas.

aut loco præuenire, aut tempore. Interest enim, vtrùm aliquis pugna aliqua & conflictu graui capiatur,an superiore gratia, vel aliquo euentu. Siquidem vehementioribus hostibus& infidis,& his qui amplius læserint, vehementior refertur vltio: vt Madianitis, qui per mulieres suas plerosq; peccare fecerant ex plebe Iudæorum, vndè & Dei in populum patrum iracundia effusa est. Et ideo factũ est, vt nullum Moyses victor superesse pateretur:Gabaonitas autẽ qui fraude magis quàm bello tentauerant plebem Patrum, non expugnaret Iesus,sed conditionis impositæ afficeret iniuria: Syros verò Heliseus,quos obsidentes in ciuitatẽ duxerat momẽtanea cæcitate percussos, cùm quò ingrederentur videre nõ possent, volenti regi Israel percutere non acquieuerit, dicens: Non percuties quos non captiuâsti in lancea & in gladio tuo. Ponee is panem & aquam,vt manducent & bibant,& remittantur,& eant ad dominum suum: vt humanitate prouocati,gratiam repręsentarent. Denique posteà in terram Israel venire piratæ Syriæ destiterunt. Si ergò etiam in bello iustitia valet, quanto magis in pace seruanda est?Et post pauca: Liquet igitur,etiã in bello fidem & iustitiam seruari oportere,nec vllum decorũ esse posse,si violetur fides.

Num.31.

Iosue 9.

4.Reg.6.

Belli æquè ac pacis tempore iustitia seruanda.

26. Item in psalmum centesimum decimũoctauum,sermone decimosexto: Hoc est ergò, Feci iudicium & iustitiam:in iudicio non contempsi pauperem,non oppressi viduam, personam diuitis nõ recepi,in omnibus operibus iustitiam seruaui. Iudicij finis iustitia est.In altero veritatis custodia, in altero fructus est æquitatis: vtraque tamen non priuata,virtus,sed publica. Nam immaculatũ corpus à virili permixtione seruare, & palmam castimoniæ limoso in corpore vsque ad angelorũ conuersationem custodia integritatis euehere, vtilitas priuata,laus publica est.Frugi esse ac modestum,& sobriæ parcitatis tenere mẽsuram: probatur à pluribus, sed sibi soli proficit. Fortitudo in præliis eminet,in ocio friget: cuius opus in tẽpore necessarium, in voto aduersum.Mâlunt enim homines: non pugnare, quàm vincere. Sola iustitia est, quæ omnibus temporibus aliis potiùs nata quàm sibi, quotidiano vsu & fructu,publico suo damno alienas custodit vtilitates, quæ nihil habeat vtilitatis, & plurimum laudis.

Iustitia in quo cæteris virtutibus præstet.

Iustitiæ fructus vberes.

27. Idem in libro de paradiso,capite tertio: Quatus est fluuius Euphrates, qui Latinè fœcunditas atque abundantia fructuum nuncupatur, præferès quoddam insigne iustitiæ, quæ omnem pascit animam. Nulla enim abundantiores videtur habere fructus virtus, quàm æquitas atque iustitia, quæ magis aliis quàm sibi prodest, vtilitates suas negligit,communia emolumenta præponens. Plerique Euphratem ἀπὸ τῦ εὐφραίνεσθαι dictum putant, hoc est,à lætando,eò quòd hominum genus nullo magis quàm iustitia & æquitate lætetur. Causam autem,cur cæteri quà commeant fluuij, describuntur regiones locorum: quà Euphrates commeat, non describatur: illam accipimus, quia aqua eius vitalis asseritur,& quæ foueat atque augeat. Vndè Auxen eum Hebræorum & Assyriorum prudẽtes dixerunt: contrà autem fertur esse aqua aliorum fluminum. Deindè quia vbi prudentia, ibi & malitia: vbi fortitudo,ibi iracundia: vbi temperãtia, ibi intemperãtia plerunque est,aut alia vitia sunt. Vbi autem iustitia, ibi concordia cæterarum virtutum: ideò non ex locis quà fluit, hoc est,nõ ex parte,cognoscitur. Non enim pars est iustitia,sed quasi mater est omnium.

Vbi iustitia, ibi est cæterarum virtutum.

28. Avgvstinvs libro quarto de doctrina Christiana,capite decimooctauo: In istis autẽ nostris (negociis Ecclesiasticis) quandoquidem omnia, maximè quæ de loco superiore populis dicimus, ad hominum salutem, nec temporariam,sed æternam referte debemus, vbi etiam cauendus est æternus interitus, omnia magna sunt quæ dicim⁹: vsque adeò,vt nec de ipsis pecuniariis rebus vel acquirendis,vel amittendis parua videri debeant,quę doctor Ecclesiasticus dicit, siue sit illa magna,siue parua pecunia. Neque enim parua est iustitia,quam profectò & in parua pecunia custodire debemus, dicente Domino: Qui in minimo fidelis est, & in magno fidelis est. Quod ergò minimum est,minimum est:sed in minimo fidelem esse, magnum est. Nam sicut ratio rotunditatis est, vt à puncto medio omnes lineæ pares in extrema ducãtur, eadem est & in magno disco, quæ in nũmulo exiguo:ità vbi parua iustè geruntur, non minuitur iustitiæ magnitudo. De iudiciis denique secularibus, quibus vtique nisi pecuniariis cùm loqueretur Apostolus, Audet quisquam vestrûm, inquit,aduersùs alterum habens negocium, iudicari ab iniquis, & non apud sanctos?&c. Quid est quod sic indignatur Apostolus,sic corripit, sic exprobrat,sic increpat,sic minatur? Quid est quòd sui animi affectum tam crebra & tã aspera vocis mutatione restatur? Quid est postremò, quòd de rebus minimis tam granditer dicit? Tantúmne de illo negocia secularia meruerunt? Absit. Sed hoc facit propter iustitiam,charitatem,pietatem, quæ nulla sobria mẽte dubitante, etiam in rebus quamlibèt paruulis magna sunt.

Iustitia custodiẽda est etiã in parua pecunia. Luc.16.

In minimo fidelem esse, magnum est.

1.Cor.6.

Iustitia,charitas,pietas, etiã in reb⁹ paruis magna sunt.

DE VSVRA.

29. Exodi vigesimosecundo: Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi,qui habitat tecum,nõ vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes.

30. Levitici vigesimoquinto: Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenã & peregrinũ, & vixerit tecum, ne accipias vsuras ab eo,nec amplius quàm dedisti. Time Deũ tuum, vt viuere possit frater tuus apud te.Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum superabundantiã non exiges. Ego Dominus Deus vester,qui eduxi vos de terra Ægypti, vt darem vobis terram Chanaan,& essem vester Deus.

31. Deuteronomii vigesimotertio: Nõ fœneraberis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem: sed alieno. Fratri autem tuo absque vsura id quo indiget,commodabis:vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris possidendam.

32. Ezechielis decimooctauo: Et vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, &c. ad vsuram non commodauerit,& amplius non ceperit:ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit,& iudicia mea custodierit vt faciat veritatẽ:hic iust⁹ est,vita viuet,ait Dominus Deus. Quòd si genuerit filiũ latronem, effun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentem sanguinem,& fecerit vnum de istis,&c. ad vsuram dantem,& amplius accipientem: Nunquid viuet? non viuet. Cùm vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur: sanguis eius in ipso erit.

Quòd si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis, &c. à pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet.

33. Et vicesimosecundo: Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui, &c. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calúniabatis: meique oblita es, ait Dominus Deus. Ecce, complosi manus meas super auaritiam tuam quam fecisti, & super sanguinem qui effusus est in medio tui. Nunquid sustinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi? Ego Dominus locutus sum, & faciam. Et dispergã te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immũditiam tuam à te.

34. Lvcæ sexto: Veruntamẽ diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil indè sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

35. Leo Magnus sermone sexto de Ieiunio decimi mensis: Iniusta & impudens auaritia quæ beneficiũ se dicit præstare cùm decipit, non credit Deo veraciter promittenti, & credit homini trepidè pacisceti: dúmque certiora existimat præsentia, quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, vt ei cupiditas iniusti lucri, non iniusti causa sit dãni. Vndè quilibet sequatur euentus, mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuisse & auxisse peccatum est: vt aut miser sit, amittẽdo quod dedit, aut miserior, accipiendo quod non dedit. Fugienda prorsùs est iniquitas fœnoris, & lucrum, quod omni caret humanitate, vitandum est. Multiplicatur quidem facultas iniustis & tristibus incrementis, sed mentis substantia contabescit: quoniam fœnus pecuniæ, funus est animæ. Quid enim de huiusmodi sentiat Deus, sacratissimus propheta Dauid manifestat. Qui cùm diceret, Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? respõsio diuinæ vocis instruitur, & eũ ad æternam requiem pertinere cognoscit, qui inter alias piæ conuersationis regulas pecuniã suã non dedit ad vsurã: & à tabernaculo Dei ostenditur alienus, & à sancto monte eius extraneus, qui dolosum quæstum de pecuniæ suæ captat vsuris: & dum per aliena cupit damna ditari, æterna dignus est egestate puniri.

Iniquitas fœnoris.
Lucrũ omni humanitate carens.
Nota. Fœnus pecuniæ, funs est animæ. Psal.14.

26. Bernardvs epistola trecentesima vigesima secunda ad Episcopum, clerum & populũ Spirensem: Sicubi desunt Iudæi, peiùs iudaizare dolemus Christianos fœneratores, si tamen Christianos, & non magis baptizatos Iudæos conuenit appellari.

Vsurarij, rectè baptizati Iudæi appellantur.

37. Ambrosivs in libro de Tobia, capite decimoquarto: Non nouum, nec perfunctorium hoc malum est, quod veteris atque diuinæ præscripto legis inhibetur. Populus qui despoliauerat Ægyptium, qui pede transierat mare, monetur à fœnoris pecunia cauere naufragia. Et cùm de aliis peccatis semel aut multùm iterata admonitione præscripserit, de fœnore sæpiùs intimauit. Habes in Exodo: Quòd si pecuniam fœneraueris pupillo, orphano, pauperi apud te, non suffocabis eum, nõ impones ei vsuram. Ostendit quid sit suffocare, id est, vsuram imponere. Strangulat enim, & quod peius est, animam laqueat creditoris. Quo sermone & prædonis violentiam, & deformis nodum mortis expresserit. Quòd si pignus acceperis vestimentum proximi tui, ante solis occasum restitues. Illud est enim opertorium eius tantùm, hoc vestimentũ turpitudinis eius in quo dormiet. Quòd si itaque proclamauerit ad me, exaudiam eum. Audistis fœneratores quid lex dicat, de qua dixit Dominus: Non veni legem soluere, sed adimplere? Quã Dominus non soluit, vos soluitis? Vsuram, inquit, petere, suffocare est. Hoc quoque foris ferè est dictũ à quibusdam eorum prudẽtibus. Quid est, inquit, fœnerare? Hominem, inquit, occidere. Sed vtiquè non Cato prior quã Moyses qui legẽ accepit. Multo ille posterior. In Deuteronomio quoquè scriptum est: Non exiges à fratre tuo vsuram pecuniæ, & vsuram escarum, & vsuram omniũ rerum quascunque fœnerabuntur fratri tuo. Si alienigenæ credideris, vsuram exiges ab eo, à fratre autem tuo nõ exiges. Vides quantum pondus in verbis sit. Noli, inquit, exigere vsuram à fratre tuo, hoc est, cũ quo habere debes omnia communia, ab eo tu vsuram exigis? Frater tuus consors naturæ, & cohæres gratiæ. Noli ab eo exigere amplius, à quo durum est repetere quod dederis, nisi cùm habuerit vndè dissoluat. Et plerique refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negociatoribus, non in pecunia vsuras exigunt, sed de mercibus eorum tanquã vsurarum emolumenta percipiunt, ideò audiant quid lex dicat: Neque vsuram, inquit, escarum accipies, neque omnium rerũ quas fœnerabuntur fratri tuo. Fraus enim ista & circunscriptio legis est, non custodia. Et putas te piè facere, quia à negociatore velut mutuum suscipis? Indè ipse fraudem facit in mercium precio, vndè tibi soluit vsuram. Fraudis illius tu author, tu particeps: tibi proficit quicquid ille fraudauerit. Et esca vsura est, & vestis vsura est, & quodcunque sorti accedit, vsura est. Quod velis ei nomen imponas, vsura est. Si licitum est, cur vocabulum refugis? cur velamen obtrexis? Si illicitum est, cur incrementum requiris?

Exo.22.
Vsurarij suffocãt & strangulãt hominẽ.
Matth.5. Vsurã petere, suffocare est.
Catonis dictũ.
Deut.23.

38. Et capite decimoquinto: Sed fortè dices, quia scriptum est: Alienigenæ fœnerabis: & non consideras quid Euangelium dicat, quod est plenius. Sed hoc interim sequestremus. Legis ipsius verba considera. Fratri tuo, inquit, nõ fœnerabis ad vsuram, sed ab alienigena exiges. Quis erat tũc alienigena, nisi Amalech, nisi Amorrhæus, nisi hostes? Ibi, inquit, vsuram exige. Cui meritò nocere desideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicantur vsuræ. Quem bello non potes facilè vincere, de hoc citò potes centesima vindicare te. Ab hoc vsuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vsuram flagitat: sine gladio & de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius & exactor inimici. Ergò vbi ius belli, ibi etiã ius vsuræ.

Deut.15.

An permissũ fuerit Iudæis exigere vsuras à gentibus propter duritiam cordis eiũ & insatiabilẽ auaritiã ipsius, vt nẽ gratiã Ieiunij grauiter vendicãs.

Frater

Frater autẽ tuus omnis, fidei primùm, deindè Romani iuris est populus. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesię laudabo te. Denique in Leuitico præscripsit etiam lex, vsuram à fratre nõ esse poscendam. Sic enim habes: Et viuet frater tuus tecum, pecuniam tuam non dabis illi in vsuram, & in amplius recipiendum nõ dabis illi escas tuas. Generaliter hæc sententia Dei omne sortis excludit augmentum. Vndè & Dauid & benedictum æstimauit, & dignum habitatione cęlesti, qui pecuniam non dedit in vsuram. Si ergò qui nõ dedit, benedictus: sine dubio maledictus qui ad vsuram dedit. Cur ergò maledictionem potiùs eligis, quàm benedictionẽ? Potestis enim benedicti esse, si velitis, potestis iusti esse. Homo enim iustus, secundùm Ezechiel, qui pignus debitori reddiderit, & pecuniam suam in vsuram non dederit, & superabundantiam suam in vsuram non acceperit, & ab iniustitia auerterit manum suam. Iustus est, inquit, iste: vita viuet dicit Dominus. Qui autem pignus non reddidit, & in simulacra apposuit oculos suos, iniquitatem fecit, cum vsura dedit, & superabundantiam accepit, hic vita non viuet. Omnes iniquitates istas fecit, morte morietur, sanguis eius super ipsum manet. Vide quomodò fœnetatorem cum idolatra copulauit, quasi crimen æquaret.

Psal.14.
Deut.15. & 23. Ezechiele prohibetur vsura nõ tantùm à fratribus, sed ab omnibus. Luce 6.
Vsura non committitur tantũ in pecunijs. Ibidem.
Omne sortis augmentum prohibetur. Psal.42.
Maledictus qui ad vsuram dat.
Ezech.18. Iustus est, qui superabundantiam non accipit.
Morte morietur, qui superabundantiam acceperit.
Fœnus cum idolatria comparatur.

39. Hieronymvs in caput decimumoctauũ Ezechielis: Duodecimum numerum in catalogo virtutum patris tenet: Et ad vsuram non commodauerit, siue vt LXX. transtulerunt, pecuniam suã ad vsuram non dederit. In Hebraico, cunctatum specierum vsura prohibetur: in LXX. tantùm pecuniæ. Iuxta quod & in quartodecimo psalmo scriptum est: Qui pecuniã suam non dedit ad vsuram. Et quomodò dicitur, Fratri tuo non fœnerabis, alieno autem fœnerabis. Sed vide profectum: In principio legis, à fratribus tantùm fœnus tollitur: in propheta ab omnibus vsura prohibetur, dicente Ezechiele: Pecuniam suam non dedit ad vsuram. Porrò in Euangelio virtutis augmentum est, præciPsal.14.

piente Domino: Fœneramini his à quibus nõ speratis recipere. Sequitur in tertiodecimo loco: Et amplius non acceperit. Putant quidam vsuram tãtùm esse in pecunia. Quod præuidens scriptura diuina, omni rei aufert superabundantiam, vt plus non recipias, quàm dediti. Solent in agris frumenti & milij, vini & olei, cæteratumque specierum vsuræ exigi: siue (vt appellat sermo diuinus) abundantię: Verbi gratia, vt hyemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam. Qui iustissimum si putauerit, quartam plus accipiet portionem, & solent argumentari ac dicere: Dedi vnum modium qui satus, fecit decem modios. Nõne iustum est, vt medium modium de meo plùs accipiam, cùm ille mea liberalitate nouem & semis de meo habeat? Nolite errare, inquit Apostolus, Deus non irridetur. Respondeat enim nobis breuiter fœnerator misericors, vtrùm habenti dederit, an non habẽti. Si habenti, vtiquè dare non debuerat, sed dedit quasi non habenti. Ergò quare plus exigit quasi ab habente? Alij pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diuersi generis, & non intelligunt vsuram appellari & superabundantiam, quicquid illud est, si ab eo quod dederint, plus acceperint.

Vsura non est tantùm in pecunia.
Non est amplius recipiẽdum, quàm mutuò datum est.
Galat.6.
Vsuræ & superabundantiæ nomine appellatur, quicquid recipitur amplius supra sortem.

40. Concilivm Lateranense sub Alexandro tertio celebratum, parte prima capite vigesimoquinto: Quia in omnibus ferè locis tantum vsurarum ità inoleuit, vt multi aliis negociis prætermissis, quasi licitè vsuras exerceant, & qualiter vtriusque testamenti pagina condemnentur, nequaquàm attendant: ideò constituimus, vt vsurarij manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant sepulturam, Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ, & ea quæ acceperit reddere compellatur, & donèc ad arbitrium sui Episcopi satisfaciat, ab officij sui maneat executione suspensus.

Vsura prohibita in nouo & veteri testamento.
Vsurarius manifestis communio & Christiana sepultura negatur.
Vide plura in tit. de vsuris lib. 5. decret. Item in 6. & in Clementinis.

V.

Quomodò Temperantiam Scriptura docet?

A. Ad vitandam intemperantiã, hoc Scriptura nobis iniungit, [a] nè carnis curam in desideriis faciamus, [b] néve per gulã corda nostra in crapula & ebrietate aliquando grauemus. Cęterùm ad exercitandã temperãtiã hortatur, vbi [c] vult nos esse sobrios & vigilare, hoc est, sacris vigiliis & orationibus aptos esse, vt nullũ Sathanę locum [d] demus: Monet igitur & Ecclesiasticus: [e] *Vtere quasi homo frugi his, quæ tibi apponũtur, vt non cùm manducas multũ, odio habearis.* Neque tacet idem de fugienda ebrietate. [f] *Vinũ quippe multum potatum, irritationẽ, & iram & ruinas multas facit.* Quinetiam, vt idem ait, [g] *Vinũ & mulieres apostatare faciunt sapientes.* Igitur de potu vini temperatè sumẽdo, hoc etiam addit: [h] *Exultatio animæ & cordis, vinũ moderatè potatum. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.* Quare alibi quoquè scriptum legimus: [i] *Beata terra, cuius principes comedunt in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.* [k] *Qui autem abstinens est, adijciet vitam.*

a Rom.13.d 1.Pet.2.e Galat.5.c 1.Cor.9.d
b Luc.21.g Vide suprà de Gula, & de Ieiunio.
c 1.Petr.5.c 1.Thess.5.b 1.Tim.3.a c 2.Tim.4.a Tit.1.c 2.a b c Leuit.10.b
d Ephe.4.f
e Eccl.31.b
f Ibidẽm d
g Eccl.19.a
h Eccl.31.d
i Vide Prosp.l.1. de vita cõtemp.c.15. & Amb.lib.1. de

B. Sed hæc temperantiæ virtus etiam [l] latiùs, quàm ad moderatam cibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

potúsque ſumptionem, ſe porrigit:[m] Ioannes Baptiſta, ſi quis vnquàm alius, temperantiæ, abſtinentię, immò, & continentię omnis exemplum ſe nobis abſolutum prębuit, cùm luxum omnem in victu habitúque ſibi pręſcidit, & ſumma frugalitate contentus, vitam in eremo traduxit.

Iacob & vita beata, cap. 2. Hier. in c 44. Ezechielis. in Matth. 3 a 11. & c Marc 1. a Eucr. b g 7. d e Bernar. in ſer. de natiu. Ioan. Baptiſt. & Grego. hom. 6. in Euang.

TESTIMONIA.

1. A. Ad Romanos decimotertio: Sicut in die honeſtè ambulemus: nõ in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, nõ in cõtentione & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam nè feceritis in deſideriis.

2. Prioris Petri ſecundo: Chariſſimi, obſecro vos tanquàm aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs quæ militant aduerſùs animam.

3. Ad Galatas quinto: Dico autem: Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Caro enim cõcupiſcit aduerſùs ſpiritum, ſpiritus autem aduerſùs carnẽ. Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur: vt non quæcunque vultis, illa faciatis.

4. Prioris ad Corinthios nono: Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, nè fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

5. Lucæ vigeſimoprimo: Attendite autem vobis, nè fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina dies illa, tanquàm laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

6. Prioris Petri quinto: Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide.

7. Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Omnes enim vos, filij lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.

8. Prioris ad Timotheum tertio: Oportet ergò Epiſcopum irrepræhenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium &c. diaconos ſimiliter pudicos non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes. Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus.

9. Posterioris ad Timotheum quarto: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Sobrius eſto.

10. Ad Titum primo: Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, &c. ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem.

11. Capite ſecundo: Tu autem loquere quę decent ſanam doctrinam. Senes, vt ſobrij ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patientia. Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſeruientes: benè docentes, vt prudentiam doceant adoleſcentulas, vt viros ſuos amẽt, filios ſuos diligant, prudentes, caſtas, ſobrias &c. Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrij ſint.

12. Levitici decimo: Dixítque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne quod inebriare poteſt, nõ bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, nè moriamini, quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatíſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus eſt Dominus ad eos per manum Moyſi.

13. Ad Epheſios quarto: Nolite locum dare diabolo.

14. Ecclesiastici trigeſimoprimo: Supra menſam magnam ſediſti? non aperias ſuper illam faucem tuam prior. Non dicas, ſi multa ſunt, quæ ſuper illam ſunt. Nè extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubeſcas. Nè comprimaris in cõuiuio. Vtere quaſi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cùm manducas multum, odio habearis. Ceſſa prior, cauſa diſciplinæ, & noli nimius eſſe, nè fortè offendas. Et ſi in medio multorum ſediſti, prior illis nè extendas manũ tuam: nec prior poſcas bibere. Quàm ſufficiens eſt homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non ſenties dolorem. Diligentes in vino noli prouocare: multos enim exterminauit vinũ. Ignis probat ferrũ durum: ſic vinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatũ. Æqua vita hominibus, vinum in ſobrietate: ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius. Quæ vita eſt quæ minuitur vino? Quid defraudat vitam? Mors. Vinum in iucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animę & cordis, vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ & corpori ſobrius potus. Vinum multum potatum, irritationem, & irã, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ, vinum multum potatum. Ebrietatis animoſitas, imprudẽtis offenſio, minorans virtutem, & faciens vulnera. In conuiuio vini non arguas proximũ, & non deſpicias eum in iucunditate illius: verba improperij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

15. Capite decimonono: Operarius ebrioſus non locupletabitur, & qui ſpernit modica, paulatim décidet. Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguunt ſenſatos.

16. Capite trigeſimoprimo, vt ſuprà.

17. Ecclesiastis decimo: Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes manè comedũt. Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad

ad luxuriam.

18. Ecclesiastici trigeſimoſeptimo: Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam, in multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad cholera. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.

Temperantia quid efficiat.

1. B. Prosper libro tertio de vita contemplatiua, capite decimonono: Temperantia temperantem facit, abſtinentem, parcum, ſobrium, moderatum, pudicum, tacitum, ſerium, verecundum. Hæc virtus ſi in animo habitat, libidines frenat, affectus temperat, deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat, omnia intra nos confuſa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas, ignem libidinoſæ voluptatis extinguit, animi teporem deſidetio futuræ remunerationis accendit, mẽtem placida tranquillitate componit, & totam ſemper ab omni vitiorũ tempeſtate defendit. Temperantia intemperantiam noſtram ad honeſtum modum redigit in cibo ipſo vel potu, vt contenti ſimus appoſitis, nè poſcamus impudenter, quod aut ille qui poſcitur, fortè non habeat: aut alios, quod deſiderio noſtro placet, offendat: aut gulæ noſtræ intemperans appetitus appareat: nec iudicemus eos, qui volunt cibis, quos ipſi percipimus, abſtinere: nec eis verecundiam faciamus, qui ea quibus ipſi abſtinemus, fortè percipiunt, & Deo gratias agunt: certi quòd ſatis miſerum ſit, aliquos de cibi vel potus perceptione damnare, aut nobis arrogare per abſtinentiam ſanctitatem. Temperãtiæ eſt, quòd reuerentiam ſenioribus exhibemus, æquales germanitùs honoramus, iunioribus gratiam paternæ dilectionis impendimus, quòd præſtamus loquenti ſeniori ſilentium, quòd ipſius ad loquendum præſtolamur imperium, quòd non attollimus immoderatum in collocutionibus ſonũ, quòd riſui prorumpere nõ permittimus in cachinnũ, quòd nulli detrahimus, nec detrahentes æquanimiter ſuſtinemus: ſcientes quòd tam illi qui detrahunt, quàm illi qui detrahentibus acquieſcunt, vanitatis morbo corrupti ſunt, qui ad hoc alios viles videri volunt, vt ſe commendent eorum cõparatione quos carpunt, & videantur ea vitia nõ habere, quæ malitioſè in aliis repræhendunt: quod malum temperantia tollit: cui qui ſeruire voluerit, non quod reprehendat in fratribus, ſed vndè Deũ laudet, attendit. Ac per hoc, ipſius temperantię eſt, quòd non ſolùm temperantes in omniũ membrorum officiis ſumus: ſed etiam quòd omnia libenter quæ nos moderatos ac ſobrios faciunt, obſeruamus.

Paſſiones ſiue affectus præcipui.

2. Ambrosius libro primo de Iacob & vita beata, capite ſecundo: Paſſionum autem velut duces ſunt naturalis delectatio & dolor, quas ſequũtur cæteræ. Illæ enim complectuntur vniuerſas, quarum vtraque non ſolùm corporis, ſed etiam ſecundùm animam paſſiones ſunt. Et quia diximus ſubeſſe his alias paſſiones, ante delectationem cõcupiſcentia, poſt delectationem gratulatio eſt. Ante dolorem autem eſt timor, poſt dolorem triſtitia. Commotio autẽ animi, communis paſſio & delectationis & doloris eſt. Tráſcurram alias, id eſt, ſuperbiam, auaritiam, ambitionem, contentionem, inuidiam, quæ ſunt ſecundùm animam paſſiones: tranſcurram etiam inexplebilem vorandi libidinem, effuſionémque luxuriæ atque laſciuiæ, quæ vitia nexa ſunt corpori, & ſecundùm illud operantur. Meritóque temperantia quàm maximè iſtarũ paſſionum reſtinguit ardorẽ, quæ primùm ſobrietate atque moderamine animum temperat, mentem informat. Deindè etiam deliciarum abſtinẽtia reſtinguit habenas corporalis ferocitatis. Ideò lex recidit ciborum licentiam, epularum copias, non ſolùm vt reſecaret luxuriam, verùm etiam vt inhibentis contemplatione præcepti viam tractationi rationis aperiret, quæ iritamenta gulæ cæteráſque recideret cupiditates, corporeas paſſiones motuſque cohiberet. Temperãtia eſt igitur correctionis præuia, diſciplinæ magiſtra. Ab hac profectus Iacob ſanctus, primatus à fratre quos non habebat, accepit: eiuſque prælatus aſſenſu, docuit in reliquũ intemperantes proprio ſibi viles eſſe iudicio. Ab hac profectus Ioſeph & calorem iuuentutis edomuit, & tentatum adulterinis animum illecebris, rectæ rationis inductione firmauit. Et poſt pauca: Nam de excludendo vel mitigando iniuriæ dolore quis melior magiſter quàm patriarcha Iacob, qui proprios coarguẽs filios Simeõ & Leui, ait: Odioſum me feciſtis, ità vt fœuus videar. Et vtique vlci fuerant ſororis iniuriam, quæ contra inſtituta patria violato fuerat pudore temerata, nec potuit Iacob præceptor diſciplinæ, cuſtos pudoris, ſtuprum probare commiſſum, ſed maluit inſolẽtes ratione cohiberi, ſciens quòd indignationem ratio temperare poſſet. Temperantia eſt igitur, quæ reſecat cupiditates. Hanc primis hominibus tenendam mãdauit Deus, dicens: De fructu autem ligni quod eſt in paradiſo, non edetis, neque tãgetis illud, nè moriamini. Et quia nõ eſt retenta, ideò tranſgreſſores virtutis egregiæ, paradiſi exules facti ſunt, & immortalitatis exortes. Hanc lex docet, & vniuerſorum infundit affectibus.

Temperantia quas paſſiones potiſſimùm feder.

Genes. 26. Temperantia Iacob & Ioſeph.

Genes. 39.

Genes. 34.

In paradiſo præcepta tẽperantia. Genes. 2.

3. Hieronymvs in caput quadrageſimũquartum Ezechielis ſuper ea verba: Omnis alienigena incircunciſus corde, & incircunciſus carne, non ingredietur ſanctuarium meum: Sin autem cœperint Iudæi & Hebionitę circunciſionem aurium interpretari, quando nihil turpe & inhoneſtum audire nos patimur, & circunciſionem labiorum, quando nihil indecens loquimur: dicamus eis, Eandem expoſitionem etiam in corde & in carne ſeruare debetis. Cor circuncidimus cultello Dei, & aufertur de corde noſtro pręputium: quãdo turpes cogitationes nequaquàm exeunt de corde noſtro, nec de nobis dicitur: Impinguatum eſt cor populi huius, & auribus ſuis grauiter audiẽrũt. Ergò & caro ſimiliter circunciditur, vt nequaquàm faciamus terrena opera, quæ pro neceſſitate corporis facere compellimur: cibum capere, & potum, & ſomnum, & vti veſtibus: quæ tunc circuncidimus, ſi non ad delicias, & ad luxuriam & ad inertiam, ſed ad neceſſitatem naturæ & corporis iſtius ſuſtentaculum cũcta faciamus. Qui bibit vinum modicum propter ſtomachũ & frequentes infirmitates, & odit ebrietatem, circuncidit carnem ſuam. Qui dormit quãtùm natura patitur, audiet à Salomone: Si ſederis, abſque timore eris: ſi dormieris, ſuauiter dormies, & non timebis pauorem ſuperuenientem tibi, neque impetus impiorum ſuperuenientes. Et qui fugit fornicationem, & vxori debitum reddit, reuertens ad idipſum, nè tentet eum ſatanas: audiet cum

Circunciſio & moderatio auriũ, labiorum, cordis & carnis quemodò fiat.

Adoneſt.

Temperantia cibi, potus, ſomni, & vestimentorum.

1. Tim. 5.

Prouer. 3.

1. Cor. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

populo Israel, in hac die abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vestibus quoquè vtetur, quæ frigus repellant, non quę tenuitate sui corpora nuda demonstrent. Attenuata ieiuniis caro & circuncisa continentia, fugit opprobrium Ægyptiorum qui sunt magnis carnibus, & illud potest dicere, quod in plerisque iuxta editionem Septuaginta legitur: Quomodò contabuit caro mea: in terra deserta, inuia, & inaquosa sic in sancto apparui tibi. Si quàdo ergò alienigenas introducere voluerimus in tẽplum Dei, circuncidamus aures eorum, & labia, & cor, & omnem carnem, oculósque, gustú & odoratum, vt omnia cũ Dei timore & ratione faciamus.

4. MATTHÆI tertio: Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pellicẽam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & mel syluestre.

5. CAPITE vndecimo: Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicũt, Dæmonium habet. Venit filius hominis manducãs & bibens, & dicunt: Eccè homo vorax & potator vini, & publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filiis suis.

6. MARCI primo: Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & mel syluestre edebat.

7. LVCÆ primo: Erit enim magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum, & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israel.

8. CAPITE septimo: Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce, qui in veste preciosa sunt & deliciis, in domibus regũ sunt. Venit Ioannes Baptista neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis, Dæmoniũ habet. Venit filius hominis mãducãs & bibẽs, &c.

9. BERNARDVS in sermone de natiuitate sancti Ioannis Baptistæ: Considera hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatũ in vtero, & nouum in nouo homine pœnitentiæ mirare feruorem. Victum & vestitum (ait Apostolus) habentes, his contenti simus. Apostolica perfectio ista est, sed Ioannes etiam hæc contẽpsit. Deniquè audi Dominum in Euangelio: Venit (inquit) Ioannes non manducans, nec bibens, plane nec vestiens. Sicut enim non est locusta cibus, nisi aliquorum fortè irrationabilium animalium, sic nec pilus cameli humanum est indumentum. Quid tu pilos tuos camele deposuisti? Vtinam gibbum magis deposuisses. Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deserti, cibos exquisitos delectos? Ioannes sanctus homo nullius à Deo, immò angelus Dei, sicut ait pater: Ecce mitto angelum meum ante te. Hic ergò Ioannes, quo nullus maior in natis mulierum, innocentissimum illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit? vos indui festinatis byssо & purpura, & splendidè epulari? Heu hic est præsentis totus honor diei, hæc Baptistæ reuerentia tota: hæc natiuitatis eius propheta quondam lætitia est? Cuius enim memoriam agitis ô nimis delicati cultores? cuius celebratis natalem? Nónne illins, qui in eremo fuit hirsutus veste, confectus inedia? Quid existis in desertum videre filij Babylonis? arũdinem vento agitatam? Quid igitur? Hominem mollibus vestitum? Nutritum mollibus? In his nempe tota versatur hæc vestra celebritas: in popularis fauoris aura sectanda, in gloria vestiũ, & voluptate ciborum. Sed quid hæc ad Ioannem? Neque enim Ioannes fecit sic, aut talibus vnquàm potuit delectari. Multi (inquit angelus) in natiuitate eius gaudebunt. Verum id quidem: multi in natiuitate eius gaudent, & paganis ipsis (vt audiuimus) lęta est & solennis. Illi celebrãt quod ignorant, sed non ità debuerant Christiani. Nunc verò & ipsi in hac beati Ioannis Baptistę natiuitate gaudent: sed vtinàm de natiuitate, non de vanitate.

10. GREGORIVS homilia sexta in Euangelia: Camelorum pilis contextis, vt scitis, vestitus Ioannes fuisse describitur. Et quid est dicere, Eccè qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt: nisi aperta sententia demonstrate, quia non cęlesti, sed terreno regi militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, & solis exterioribus dediti, præsentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt? Nemò ergò existimet in fluxu atque studio preciosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de vestimẽti sui asperitate laudâsset. Sed hoc culpa non est, nequaquàm Paulus Apostolus per epistolam fœminas à preciosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste preciosa. Pensate ergò quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit Pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere.

Matth. 11

Luc. 7. Malach. 3.

In eos qui festiuitas natalitias S. Ioannis minùs ꝛe celebrant.

In preciosis vestibus nõ ꝛe est peccatum.

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

Exod. 5.

Psal. 62.

Lucæ 1.

Ioannis Baptistæ tempestiuitas.

1. Tim. 6.

VI.

De Fortitudine quid Scriptura monet?

A. Ad hanc colendam satis hortatur, cùm [a] timorẽ improbum nobis adimit, & Christianę mentis fiduciã, alacritatem, constãtiam atque magnanimitatẽ cõmendat. [b] *Fugit impius nemine persequente*, inquit Salomõ: *Iustus autẽ quasi leo cõfidens absque terrore erit.* Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet: [c] *Timorẽ eorũ nè timueritis, neq; cõturbemini. Quis est*, inquit, [d] *qui vobis noceat,*

a Matth. 10. c 8. c Luc. 12. a d Eſa. 8. e 51. a 41. c d 43. a 44. a 51. c d Hier. 10. a Ezech. 9. a 34. b Prouerb. 3. c Pſal. 3. b 22. a 26. a 33. b 117. a Eſa. 12. a Heb. 12. ab c d
b Prouerb. 28. a Iob 15. c e. c Prouer. 19. d Eccl. 22. c Pſal. 13. c Ioan. 14. f Apoc. 21. b 2. Cor. 1. c Matth. 11. a Gal 3. a Prouerb. 15. a 17. b Eccl. 27. b
c 1. Pet. 3. c
d Ibidẽm & 2. d 3. c

ceat si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiã, [c] *beati.* Paulus verò cùm esset ipse Christi miles [f] inuictus, ad verã & Christianã fortitudinẽ alios sæpè excitat: *Fratres*, inquit, [g] *mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundãtes in omni opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in* Domino. Ac rursùm: [h] *Fratres, confortamini in* Domino, *& in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersùs insidias Diaboli, & resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.*

c Matth. 5. a Lucæ 6. c
f 1. Cor. 4. c 1. Cor. 4. b c 6. ab 11. f 12. c Actor. 20. e 21. c 2. Tim. 4. b Rom. 8. f g
g 1. Cor. 15. g 16. c 9. d Rom. 11. c Gala. 6. c 2. Thes. 3. c Tob. 2. c Eccles. 10. a Eccl. 4. d 1. c 11. c 2. Paral. 15. b Iacob. 5. b Heb. 10. f Matth. 10. c 24. b Bern. epist. 12. 9. ad Iauenses.
h Ephe. 6. b Eſa. 40. g Prou. 14. c 2. Par. 16. c Iaco. 4. b 1. Pet. 5. c Vide Prosp. lib. 3. de vita contempl. cap. 20. & Ambr. lib. 1. offic. cap. 35. & sequentib.

B. Fortis viri voces hæ sunt proprię: [i] *In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi caro.* [k] *Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Si cõsistant aduersùm me castra, non timebit cor meũ.* [l] *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, nõ timebo mala, quoniã tu mecũ es.* [m] *Quis nos separabit à charitate Christi?* [n] *Omnia possum in eo qui me confortat.* Hoc est quod Rex [o] fortissimus Dauid ad omnes Dei filios suósque cõmilitones, veluti classicũ canens, dixit: [p] *Viriliter agite, & cõfortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino:* [q] *In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.*

i Pſal. 55. a c
k Pſal. 26. a
l Pſal. 22.
m Rom. 8. g
n Phillip. 4. c
o 1. Reg. 17. d 2. Reg. 14. d 16. b c 17. b 25. b Pſal. 17. c
p Pſal. 30. d
q Pſal. 107. d Heb. 11. f Daniel. 3. b 1. Machab. 2. b f g 3. Mach. 7. a f Act. 4. c 5. f g Apoc. 2. b e g 3. a c d

C. Ea verò demũ vita homine Christiano digna est, qua prudẽter, iustè, tẽperatè, fortitérque viuitur. Hinc aurea [r] mediocritas cõstat, vt nè quid nimis, & nè quid minùs. Hoc est, quod Scriptura loquitur: [s] *Nè declines ad dexteram, neque ad sinistram.*

r Bernard. lib. 2. de consideratione ca. 10.
s Prouer. 4. b

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI decimo: Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

2. ET capite octauo: Et accesserunt ad eum, & suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis modicæ fidei: Tũc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

3. LVCÆ duodecimo: Dico autem vobis amicis meis, Nè terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

4. ESAIÆ octauo: Hæc ait Dominus ad me. Sicut in manu forti erudiuit me, nè item in via populi huius, dicens: Non dicatis, coniuratio, omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est, & timorem eius nè timeatis, neque paueatis. Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester.

5. CAPITE trigesimoquinto: Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis: confortamini, & nolite timere. Eccè Deus vester vltionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.

6. CAPITE quadragesimoprimo: Et tu Israel serue meus, Iacob quem elegi, semen Abrahã amici mei, in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi: Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te. Nè timeas, quia ego tecum sum: nè declines, quia ego Deus tuus: confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei. Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicénsque tibi: Nè timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus sanctus Israël.

7. CAPITE quadragesimotertio: Et nunc hæc dicit Dominus, creans te Iacob, & formans te Israël: Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo: meus es tu. Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non comburéris, & flamma non ardebit in te. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis & gloriosus, ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente ducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te.

8. CAPITE quadragesimoquarto: Hæc dicit Dominus, faciens & formans te, ab vtero auxiliator tuus: noli timere serue meus Iacob, & rectissime quem elegi. Et paulò pòst: Nolite timere, neque conturbemini.

9. CAPITE quinquagesimoprimo: Audite me qui scitis iustũ, populus meus, lex mea in corda eorum, nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum nè metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis, & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternũ erit, & iustitia mea in generationes generationum.

10. HIEREMIÆ decimo: Hæc dicit Dominus, iuxta vias Gentium nolite discere, & à signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes: quia leges po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulorum vanę sunt.
11. Ecclesiastici septimo: Noli esse pusillanimis in animo tuo.
12. Capite trigesimoquarto: Qui timet Dominum,nihil trepidabit,& non pauebit, quoniam ipse est spes eius.
13. Proverbiorvm tertio: Nè paueas repentino terrore,& irruentes tibi potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo,& custodiet pedem tuum nè capiaris.
14. Psalmo tertio: Non timebo millia populi circundantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes,mihi sine causa: dentes peccatorũ cõtriuisti.
15. Et vigesimosecundo: Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis,non timebo mala: quoniam tu mecum es.
16. Item vigesimosexto: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Si consistant aduersùm me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersùm me prælium,in hoc ego sperabo.
17. Et quinquagesimoquinto: In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.
18. Psalmo centesimo decimoseptimo: Dominus mihi adiutor: nõ timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos.
19. Esaiæ duodecimo: Eccè Deus saluator meus,fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.
20. Hebræorvm duodecimo: Ideóq; & nos tantam habẽtes impositam nubem testium: deponentes omne pondus & circũstans nos peccatum, per patiẽtiam curramus ad propositum nobis certamen, adspicientes in authorem fidei & consummatorẽ Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersùm semetipsum cõtradictionem: vt nè fatigemini, animis vestris deficientes. Nondùm enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersùs peccatum repugnantes, & obliti estis consolationis, quę vobis tãquàm filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij,sed mœroris: postèà autem fructum pacatissimum exercitatis per eã,reddet iustitiæ. Propter quod remissas manus & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: nõ vt claudicans quis erret,magis autem sanetur.
21. Proverbiorvm vigesimooctauo, vt in textu.
22. Iob decimoquinto: Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorũ incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius,& cùm pax sit,ille semper insidias suspicatur. Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem, circumspectans vndique gladium. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.
23. Capite sexto: Qui timent pruinam, irruet super eos nix.
24. Proverbiorvm vigesimonono: Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino,subleuabitur.
25. Ecclesiastici vigesimosecundo: Cogitatus sensati in omni tempore vel metu nõ deprauabitur. Sicut paleæ in excelsis, & cæmẽta sine impensa posita contra faciem venti non permanebũt, sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui,omni tempore nõ metuet: sic & qui in præceptis Dei permanet semper.
26. Psalmo decimotertio: Dominum nõ inuocauerunt,illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.
27. Ioannis duodecimo: Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Phatisæos non confitebantur, vt è synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis,quàm gloriam Dei.
28. Apocalypsis vigesimoprimo: Qui vicerit,possidebit hęc,& ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis autẽ & incredulis,& execratis,& homicidis,& fornicatoribus,& veneficis, & idololatris,& omnibus mendacibus,pars illorũ erit in stagno ardẽti igne & sulphure,quod est mors secũda.
29. Posteriorvm ad Corinthios primo: Cùm ergò hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundùm carnem cogito, vt sit apud me Est,& Non? Fidelis autem Deus,quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo Est, & Non. Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est,per me & Syluanum & Timotheum,non fuit Est & Non, sed Est in illo fuit.
30. Matthæi vndecimo: Illis autem abeuntibus,cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohãne: Quid existis in desertum videre? arũdinem vẽto agitatã?
31. Ad Galatas tertio: Sic stulti estis, vt cùm spiritu cœperitis,nunc carne consummemini?
32. Proverbiorvm decimoquinto: Domus iusti plurima fortitudo,& in fructib⁹ impij cõturbatio.
33. Capite vigesimoseptimo: Sicut auis trãsmigrans de nido suo,sic qui derelinquit locum suum.
34. Ecclesiastici vigesimoseptimo: Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nã stultus sicut luna mutatur.
35. Prioris Petri tertio, vt in textu.
36. Capite secundo: Hęc est enim gratia,si propter Dei conscientiã sustinet quis tristitias,patiens iniustè. Quę enim est gloria,si peccãtes,& colaphizati suffertis? Sed si benè faciẽtes patienter sustinetis,hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.
37. Capite quarto: Si exprobramini in nomine Christi,beati eritis: quoniã quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescet. Nemo autem vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.
38. Matthæi quinto: Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiã: quoniã ipsorũ est regnũ cęlorũ. Beati estis cũ maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint,& dixerint omne malũ aduersùm vos mẽtiẽtes,propter me: gaudete & exultate,quoniam merces vestra copiosa est in cælis,sic enĩ persecuti sunt prophetas,qui fuerunt ante vos.

39. Lvcæ sexto: Beati eritis cùm vos oderint homines,& cùm separauerint vos,& exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquàm malũ, propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate: eccè enim merces vestra multa est in cælo. Secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.
40. Prioris ad Corinthios quarto: Puto enim quod Deus nos Apostolos nouissimos, ostẽdit,tãquàm morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & angelis,& hominibus. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi,vos autem fortes: vos nobiles,nos autem ignobiles. Vsque in hãc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,& laboramus operantes manibus nostris,maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur,& sustinemus: blasphemamur,& obsecramus,tanquàm purgamenta huius mundi facti sumus,omnium peripsema vsque adhuc.
41. Posteriorvm ad Corinthios quarto: In omnibus tribulationem patimur, sed nõ angustiamur,aporiamur,sed nõ destituimur: persecutionem patimur,sed non derelinquimur: deijcimur, sed nõ perimus: semper mortificationem Iesu in corpore nostro circunferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporib⁹ nostris. Sẽper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.
42. Capite sexto: Adiuuantes autem exhortamur,nè in vacuum gratiam Dei recipiatis, nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrũ: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros,in multa patientia,in tribulationibus,in necessitatibus, in angustiis, in plagis,in carceribus,in seditionibus, in laboribus, in vigiliis,in ieiuniis,in castitate, in scientia, in lõganimitate,in suauitate,in Spiritu sancto,in charitate non ficta,in verbo veritatis,in virtute Dei,per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: vt seductores, & veraces: sicut qui ignoti,& cogniti: quasi morientes,& eccè viuimus: vt castigati,& nõ mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes,multos autem locupletantes: tanquã nihil habentes,& omnia possidentes.
43. Capite vndecimo: Ministri Christi sunt,& ego: (vt minùs sapiens dico) plùs ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modũ,in moribus frequenter. A Iudæis quinquiès quadragenas, vna minùs, accepi. Ter virgis cæsus sum,semel lapidatus sum,ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui,in itineribus sæpè, periculis fluminum,periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari,periculis in falsis fratribus,in labore & ærumna,in vigiliis multis,in fame & siti,in ieiuniis multis,in frigore & nuditate, præter illa quæ extrinsecùs sunt: instantia mea quotidiana,solicitudo omnium ecclesiarum.
44. Capite duodecimo: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis,vt inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in cõtumeliis,in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis pro Christo. Cùm enim infirmor tunc potens sum.

45. Actorvm vigesimo: Et nunc eccè (ait Paulus) alligatus ego spiritu, vado in Ierusalem: quæ in ea ventura sint mihi ignorans, nisi quod Spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicẽs quoniã vincula & tribulationes Hierosolymis me manẽt. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam preciosiorem quàm me, dummodò cõsummem cursum meum & ministerium quod accepi à Domino Iesu, testificari euangelium gratiæ Dei.
46. Et capite vigesimoptimo: Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego enim nõ solùm alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu.
47. Posteriorvm ad Timotheũ quarto: Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam redder mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.
48. Ad Romanos octauo: Quid ergò dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis cõtra nos? Quis ergò nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? (sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: ęstimati sumus sicut oues occisionis.) Sed in his omnibus superamus propter eũ qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.
49. Prioris ad Cotinthios decimoquinto, vt in textu.
50. Capite decimosexto: Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini, omnia vestra in charitate fiant.
51. Capite nono: Nescitis quòd ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite, vt compræhendatis.
52. Ad Romanos vndecimo: Vide ergò bonitatẽ & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.
53. Ad Galatas sexto: Bonum autem facientes, nõ deficiamus. Tempore enim suo metemus non deficientes.
54. Posteriorvm ad Thessalonicenses tertio: Vos autem fratres nolite defiecre benefacientes.
55. Tobiæ secundo: Filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquàm mutant ab eo.
56. Ecclesiastis decimo: Si spiritus potestatẽ habẽtis ascẽderit super te, locum tuũ nè dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.
57. Ecclesiastici quarto: Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortẽ certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.
58. Capite quinto: Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viã. Sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientiæ: & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

59. CAPITE vndecimo: Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce. Nè manseris in operibus peccatorú. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

60. SECVNDI Paralipomenó 15. Azarias autè filius Obed, facto in se spiritu Dei, egressus est in occursú Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Iuda & Beniamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos, &c. Vos ergò confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

61. IACOBI 5. Patiétes igitur estote, fratres, vsque ad aduétú Domini. Ecce agricola expectat precio sum fructú terræ, patiéter ferens donec accipiat temporaneú & serotinú: Patientes estote & vos, & cõfirmate corda vestra: quoniam aduétus Domini appropinquabit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, vt nõ iudicemini. Ecce, iudex ante ianuá assistit. Exemplú accipite, fratres, laboris & patientiæ. Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferétiam Iob audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est & miserator.

62. AD Hebræos decimo: Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissioné.

63. MATTHÆI decimo: Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.

64. ET capite vigesimoquarto: Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Perseuerantiæ laus.

65. BERN. epist. 129. ad Ianuenses: Et nũc quid restat, charissimi, nisi vt admoneamini de perseuerantia, quæ sola meretur vitis gloriá, coronâ virtutibus? Prorsùs absq; perseuerátia, nec qui pugnat, victoriá nec palmá victor cõsequitur. Vigor virtú, virtutú cõsummatio est, nutrix ad meritú, mediatrix ad præmiú. Soror est patiétiæ, cõstátiæ filia, amica pacis, amicitiarú nodus, vnanimitatis vinculú, propugnaculú sanctitatis. Tolle perseuerétiam: nec obsequiú meretedéhabet: nec beneficiú gratiá: nec laudẽ fortitudo. Deniq; nõ qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Saul cum esset parnulus in oculis suis, rex est super Israel constitutus: nõ perseuerás in humilitate, & regnú amisit & vitá. Si cautela Samson, si Salomonis deuotio perseuerantiá retinuissent: nec is profectò priuaretur sapiétia, nec illeviribus. Hoc summę honestatis insigne, hanc totius probitatis vnicam fidáque custodé, custodiri à vobis firmiter hortor & precor.

Matth. 10. & 24.

1. Reg. 15.

Iudic. 16. 3. Reg. 11.

66. AD Ephesios sexto, vt in textu.

67. ESAIÆ 40. Nũquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ, nõ deficiet, neque laborabit, nec est inuestigatio sapiétiæ eius. Qui dat lasso virtutẽ, & his qui nõ sunt, fortitudinẽ & robur multiplicat. Deficiẽt pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadẽt. Qui autẽ sperant in Domino, mutabunt fortitudinẽ, assument pennas sicut aquilę, current & nõ laborabunt, ambulabunt & non deficient.

68. PROVERBIORVM decimoquarto: Intimore Domini fidutia fortitudinis, & filiis ei⁹ erit spes.

69. SECVNDI Paralipomenon decimosexto ait Hanani propheta ad Asam regem Iuda: Oculi Domini contemplantur vniuersam terram, & præbẽt fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore aduersùm te bella consurgent.

70. IACOBI quarto: Subditi estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.

71. PRIORIS Petri quinto: Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, vestræ fraternitatati fieri. Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriá in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitq́ue.

Ad animi fortitudiné quid pertineat.

72. PROSER libro tertio de vita contemplatiua, cap. vigesimo: Animi fortitudo ea debet intelligi, quæ non solũ diuersis pulsata molestiis, incõcussa permaneat, sed etiam nullis voluptatũ illecebris resoluta succumbat. Alioquin si impetus quidé malorum sæuientiú frangat, si calamitatibus quibuslibet impactis obsistat, si inter iniuriarum sæua, inter procellas angétium pressurarum, inter inimicitias ac damna præsentia, atq; multimodas persecutiones infatigata persistat, & tamẽ de ipsa se aduersariorum sustinentia iactet, nec de dono Dei, quo illustratur, exultet: sed carnaliter se de vulgi fauore, quo prædicatur, oblectet: plusque gaudeat ex eo quòd laudatur, quàm ex eo quòd habet vnde laudetur, & per hoc humanam laudem diuinis muneribus anteponat: quis dubitet, hanc animi intẽtionem virtutem dici non posse? Quæ si virtus esset, fortiter etiam blãdimentis talibus repugnaret, nec acquiesceret mollibus, quę adiuuante Domino, dura quæque vel aspera superâsset. Quosdam nanque insuperabiles asperis passionibus facit mundi cupiditas: in quibus non patientia laudanda est, sed mitanda duritia. Eos verò quos ad tolerátiam passionum fortes Dei charitas reddit, nulla delectatio carnis, nulla voluptas malè blanda corrumpit: quoniá non quid, sed propter quid patiamur, plurimùm refert, non in eis patientia est, qui æquanimiter patiuntur angẽtia, sed in eis tantùm, quos fortiter facit sustinere iustitia. Deniq; Dominus nõ ait, Qui persecutionem patiũtur, & tacuit: sed adiecit, Propter iustitiam: vt euidẽter ostenderet, quòd patientiam veram non facit pœna, sed causa: & ideò beatitudinem, non persecutionẽ patientibus, sed propter iustitiá patiẽtibus, repromisit. Quod si ità est, superandorũ malorũ sustinentia, tunc est vera patientia, si fuerit iusta, & in eis iusta est patiẽtia, quorum nec doloribus, nec voluptatibus cedit mentis inuictæ cõstantia. Sed hæc animi fortitudo ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutẽ. Fortitudo nostra est, quia ità nos cõtra omnia vitia inuicta protectione cõroborat, vt animũ nostrũ nec blanda dissoluát, nec aduersa deiiciant, & tunc laus nostra Dominus fit, si nõ nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prędicari. Nec illi suam possunt iactare virtutem, quibus Dominus factus est in salutem. Is ergò cui Dominus est animi fortitudo, nullis carnalibus desideriis cedat, nullis voluptatibus acquiescat, ambitionem ac popularem gloriam vincat. Nõ eum pecuniæ amor adducat, non acerbitas passionũ damnorumque subijciat. Sit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, spes certa, securitas firma, possibilitas sana, sanitas incorrupta: vt ei quic

Aliud est patientia, aliud duritia.

Matt. 5.

Vera patiétia non facit pœna, sed causa.

Author vera fortitudinis. Esai. 12.

Verè fortes quales esse debeant.

quicquid carnalibus placet in hoc mundo displiceat: quicquid preciosũ videtur esse, vilescat: quicquid nitidum, futurorum contemplatione sordescat: nec ab his quæ iam per gratiam Dei elisit, se patiatur elidi: quia & turpius videtur, animum ab his vitiis vinci, quæ vicerat, & nihil ei prosit aliqua superâsse, si alicui, quod neglexerit superare, succeat: quando non ille fortis haberi solet, qui in adeundis laboribus periculísque clarueriit, aut frenandis voluptatibus ac domandis institerit: sed ille magnus & sublimis, ille potens atque dignus fortitudinis appellatione censendus est, qui nihil sibi vitij rebellare, aut dominari permiserit, modò absit ignauia, nè nos id desperemus posse, quod possumus: absit præsumptio vitiosa, nè nobis hoc quod per Dei gratiam possumus, asscribamus: quia siue de munere Dei, quo fortes efficimur, desperemus: siue nos de nostra possibilitate iactemus, idonei ad resistendum vitiis esse non possumus. Et vtique animi fortitudo tam desperandi ignauiam debet excutere, quàm iactantiæ contrarie.

Fortitudinis partitio.

73. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite trigesimoquinto: Nunc de fortitudine tractemus, quæ velut excelsior cæteris, diuiditur in res bellicas & domesticas. Sed bellicarũ rerum studium à nostro officio iam alienum videtur, quia animi magis quàm corporis officio intendimus, nec ad arma iã spectat vsus noster, sed ad pacis negocia. Maiores nostri, vt Iesus Naue, Hierobaal, Sãson, Dauid, summam rebus quoque bellicis retulêre gloriam. Est itaque fortitudo velut excelsior cæteris, sed nunquàm incomitata virtus. Sed non hæc sola præclara fortitudo est, sed etiam illorum gloriosam fortitudinem accipimus, qui per fidem magnitudine animi obstruxerũt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu & legionibus succincti, communem cum multis victoriam, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Quàm insuperabilis Daniel, qui circa latera sua rugientes non expauit leones? Fremebant bestiæ, & ille epulabatur.

Heb. 11.

Iudi. 14.

Fortitudinem vocabat in animo suam etc.

74. CAPITE trigesimosexto: Non igitur in viribus corporis & lacertis tantummodò fortitudinis gloria est, sed magis in virtute animi. Neque in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio iuiuriam, si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit. Et paulò pòst: Et reuerà iure ea fortitudo vocatur, quando vnusquisque seipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, nõ aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi vento quodam variarum rerum circunfertur mutatione. Quid autem excelsius & magnificẽtius, quàm exercere mentem, afficere carnem & in seruitutem redigere, vt obediat imperio, consilijs obtemperet, vt in adeundis laboribus impigrè exequatur propositum animi ac voluntatem? Hæc igitur prima vis fortitudinis, quoniam in duobus generibus fortitudo spectatur animi. Primo, vt externa corporis pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda magis quàm expetenda ducat. Secundo, vt ea quæ summa sunt, omnésque res in quibus honestas & illud πρέπον cernitur, præclara animi intentione vsque ad effectum persequatur. Quid enim tam præclarum, quàm vt ità animum tuum informes,

Duobus pertinet animi fortitudo.

Rerum laborum contemptio.

vt neque diuitias, neque voluptates, neque honores, in maximis constituas, neque in his studium omne conteras: Quod cùm ità affectus animo fueris, necesse est vt illud honestum ac decorum præponendum putes, illique mentem ità intendas tuam, vt quicquid acciderit quo frangi animi solent, aut patrimoni jamissio, aut honoris imminutio, aut obtrectatio infidelium, quasi superior non sentias. Deindè vt te salutis ipsius pericula pro iustitia suscepta non moueant. Hæc vera fortitudo est, quam habet Christi athleta: qui ni si legitimè certauerit, non coronatur.

Periculorum despicientia.

2. Tim. 2.

75. CAPITE trigesimoseptimo: Sed quia in omnibus quæ agimus, non solùm quid honestum, sed etiam quid possibile sit quærimus, nè fortè aggrediamur aliquid quod non possimus exequi: vndè nos tempore persecutionis de ciuitate in ciuitatẽ cedere: immò vt ipsius verbo vtar, fugere vult Dominus: nè temerè aliquis dum martyrij desiderat gloriá, offerat se periculis, quæ fortassè caro infirmior, aut remissior animus, ferre ac tolerare non queat.

Fortitudo nè sit temeraria.

Matt. 10.

76. CAPITE trigesimooctauo: Nec rursùs propter ignauiam cedere quis ac deserere fidem debet metu periculi. Qua gratia præparãdus est animus, exercenda mens, stabilienda ad constantiam: vt nullis perturbari animus possit terroribus, nullis frangi molestiis, nullis suppliciis cedere. Quæ difficilè quidem sustinentur. Sed quia omnia supplicia grauiorum suppliciorũ vincũtur formidine, ideò si consilio firmes animum tuum, nec à ratione discedendum putes, & proponas diuini iudicij metũ, perpetui supplicij tormenta, potes animi subire tolerantiam.

Media quibus animi cõstantia paratur.

77. CAPITE trigesimonono: Non est mediocris nec discreta à cęteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, sed quæ sola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodiat, & quę inexpiabili prelio aduersùs omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersùs voluptates, dura aduersùs illecebras, quibus aurem defetre nesciat, nec (vt dicitur) Aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat tanquàm labem quandam, quæ virtutem effœminet. Nihil enim tam contrarium fortitudini, quàm lucro vinci. Fortitudo igitur tam immanem pestẽ repellat & proterat, nec tẽtetur cupiditatibus, nec frangatur metu, quia virtus sibi constat, vt fortiter omnia persequatur vitia, tanquàm virtutis venena: iracundiam velut quibusdam propulset armis, quæ tollit consilium, & tanquàm ægritudinem vitet. Gloriæ quoquè caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatiùs appetita, semper autem vsupata, Quid horum sancto Iob, vel in virtute defuit, vel in vitio obrepsit? Quomodò laborem ægritudinis, frigoris, famis pertulit? Quomodò despexit salutis periculum? Nunquid rapinis diuitiæ coaceruatæ, de quibus tanta inopibus affluebant? Nunquid auaritia, census aut voluptatis studia cupiditatesque excitauit? Nunquid trium regum iniuriosa contentio, vel seruorum cõrumelia in iram excussit? Nunquid gloria sicut leuẽ extulit, qui imprecabatur grauia sibi, si vnquàm vel non voluntariam celauisset culpam, vel reueritus esset multitudinẽ plebis, quò minùs annunciaret eã in conspectu omniũ? Neque enim cõsentaneę sunt

Fortitudo adiuuatur omnia vitia dimicare debet, & præcipuè contra auaritiam.

Fortitudo beati Iob.

Iob 1. & seq.

Iob 31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitiis virtutes, sed sibi cõstant. Quis igitur tã fortis, quàm sanctus Iob? Cui secundus adiudicari potest, qui parem vix reperit?

78. CAPITE quadragesimo & quadragesimoprimo profert ex sacris literis petita exempla fortitudinis bellicæ, & eius quæ in tolerandis rebus aduersis cernitur.

1. B. PSALMO quinquagesimoquinto.

2. VIGESIMOSEXTO.

3. VIGESIMOSECVNDO.

4. AD Romanos octauo.

5. AD Philippenses quarto, vt in textu.

6. PRIMI Regum decimoseptimo: Audita sunt autem verba quæ locutus est Dauid, & annunciata in conspectu Saul. Ad quem cùm fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersùs Philisthæum. Et ait Saul ad Dauid: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersùs eum: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua. Dixitque Dauid ad Saul: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietẽ de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant aduersùm me, & appræhendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & vrsum interfeci egò seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircuncisus, quasi vnus ex eis. Nunc vadam & auferam opprobrium populi: quoniã quis est iste Philisthæus incircuncisus? qui ausus est maledicere exercitui Dei viuẽtis. Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philistæi huius. Dicit autem Saul ad Dauid: Vade, & Dominus tecum sit, &c.

7. SECVNDI Regum decimoquarto, ait mulier Thecuitis ad Dauid: Dicat ergò ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim angelus Domini, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vndè & Dominus Deus tuus est tecum.

8. CAPITE decimo sexto: Venit ergò rex Dauid vsque Bahurim, & ecce egrediebatur indè vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediẽs, & maledicebat. Mittebãtque lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis aũt populus & vniuersi bellatores à dextro & à sinistro latere regis incedebant. Ità autem loquebatur Semei, cùm malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnũ pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es. Dixit autem Abisai filius Saruiæ, regi: Quare maledicit hic canis morituus domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex, Quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus qui egressus est de vtero meo, quærit animam meam: quãto magis hic filius Iemini? dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini, si fortè Dominus respiciat afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaque Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersùm eum, terramque spargens.

9. CAPITE decimoseptimo: Non est bonũ consilium quod dedit Achitophel hac vice. Et rursùm intulit Chusai: Tu nõsti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

10. CAPITE vigesimotertio: Hæc nomina fortium Dauid. Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Post hũc Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes, qui erant cum Dauid, quando exprobrauerũt Philisthijm, & congregati sunt illuc in prælium, &c.

11. PSALMO decimoseptimo: Quoniam in te eripiar à tẽtatione, & in Deo meo transgrediar murũ.

12. ET trigesimo.

13. ITEM centesimo septimo, vt in textu.

14. AD Hebræos vndecimo: Et quid adhuc dicã? Deficiẽt enim me tempus enarrantem de Gedeõ, Barac, Samson, Iethe, Dauid, Samuel, & Prophetis: qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerũt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum: acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos: alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mũdus, in solitudinibus erantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ.

15. DANIELIS tertio: Respondentes Sidrach, Misach & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare. Quòd si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus.

16. PRIMI Machabæorum secundo: Et respondit Mathathias: Et dixit magna voce: Etsi omnes gentes regi Antiocho obediunt, vt discedãt vnusquisque à seruitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis eius: ego & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum, propitius sit nobis Deus: non est nobis vtile relinquere legem & iustitias Dei, non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgrediẽtes legis nostræ mandata, vt eamus altera via, &c. Et appropinquauerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis. Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus euersionis, & ira indignationis. Nũc verò, ô filij, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrũ vestrorũ, & memẽtote operũ patrũ, quæ fecerũt in generationibus suis: & acci

& accipietis gloriam magnam, & nomẽ æternum. Abraham nónne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatũ, & factus est dominus Ægypti. Phinees pater noster zelando zelũ Dei, accepit testamentũ sacerdotij æterni? Iesus dũ impleuit verbũ, factus est dux in Israel. Caleb dum testificatur in ecclesia, accepit hæreditatem. Dauid in sua misericordia consecutus est sedẽ regni in seculum. Elias dũ zelat zelũ legis, recẽptus est in cælum. Ananias & Azarias & Misael, credẽtes, liberati sũt de flãma. Danel in sua simplicitate liberatus est de ore leonũ. Et ità cogitate per generationẽ & generationẽ: quia omnes qui sperãt in eũ, nõ infirmantur. Et à verbis viri peccatoris nè timueritis: quia gloria ei⁹, stercus & vermis est: hodiè extollitur, & cras non inuenietur: quia cõuersus est in terrã suã, & cogitatio eius perijt. Vos ergò filij cõfortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa glorioſi eritis.

17. SECVNDI Machabæorum septimo: Cõtigit autem septem fratres vnà cum matre sua apprãhẽsos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, sic air: Quid quęris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis quã patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagines & ollas æneas succendi, &c. Ait mater adolescentiori: Peto te nate, vt adspicias ad cælum, & terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus: ità fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, in illa misericordia cum fratribus tuis te recipiam. Cùm hęc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen. Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebręos, non effugies manum Dei, &c.

18. ACTORVM quarto: Videntes autẽ Petri constantiam & Ioannis, cõperto quòd homines essent sine literis & idiotæ, admirabãtur, & cognoscebãt eos quoniam cum Iesu fuerant: hominem quoque videntes stantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterãt contradicere. Et vocãtes eos, denunciauerunt, nè omninò loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. Petrus verò & Ioannes respondẽtes, dixerũt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potiùs audire quàm Deum, iudicate. Non enim possumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui.

19. CAPITE quinto: Et cùm adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princes sacerdotum, dicens: Præcipiendo præcepimus vobis, nè doceretis in nomine isto, & ecce replẽstis Ierusalẽ doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus & Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus, &c. Et conuocãtes Apostolos, cæsis denunciauerunt, nè loquerẽtur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu cõcilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

20. APOCALYPSIS secundo: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. Et angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuit: Scio tribulationem tuam & paupertatem tuã, sed diues es, & blasphemaris ab his, qui se dicũt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanę. Nihil horũ timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tẽtemini, & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronã vitæ. Qui habet aurẽ, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Et qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatẽ super Gẽtes, & reget eas in virga ferrea, & tãquàm vas figuli confringẽtur, sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi stellam matutinam.

21. ET capite tertio: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Eccè venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foràs nõ egredietur ampliùs, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cũ patre meo in throno eius.

1. C. BERNARDVS libro secundo de consideratione, capite decimo: Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium, sedes modi, & modus, virtus. Omnem extra modum habitationem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo, quod vltra modum sit: sed nec in lato quidẽ, quòd extra sit: porrò nec in alto vel imo, quòd alterum supra, alterum infra sit. Denique & longitudo exterminium habere solet, & dilatatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planiùs, nè me putes ea loqui quæ Apostolus comprahẽdere hortatur cum omnibus sanctis, longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum: quod alterius erit & disputationis, & temporis. Nunc autem longum dico, cùm sibi homo lõgiorem promittit vitam. Latum, cùm in superfluas animus distẽditur curas. Altum, cùm de se plùs præsumit. Profundũ, cùm se plùs deijcit. Qui ergò longa sibi metitur tẽpora, nonne verè ingreditur iter exterminij, transiens vitæ terminos productiori solicitudine? Indè est quòd homines in præsentia sese exules per obliuionem, in alia per inanem solicitudinem migrant secula, non profutura, immò nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse sè est. Nempe immoderata extensio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Iam verò alta præsũptio, quid nisi ruinosa præcipitatio est? Legisti nanque: Ante ruinam exaltatur cor. Quid è regione nimiæ pusillanimitatis deiectio, nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis non deijcietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas, tẽperabit à superfluis, non deerit necessariis. Porrò iustus altiora se non præsumet, sed loquetur cum iusto: Si iustus fuero, non leuabo caput. Tu ergò in hac cõsideratione tui cautè ambules, & tota æquitate verseris: vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas.

Ephes. 3.

Prou. 16.

Qui fortis, prudens tẽperans & iustus est, medium facilè tenet. Iob 10.

2. PROVERBIORVM quarto, vt in textu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE DONIS ET FRVCTIBVS SPIRITVS SANCTI.

I.

Quot sunt dona Spiritus sancti?

EA septem apud Esaiam[a] Prophetam & Ecclesię Patres inueniuntur: Spiritus sapientiæ, Intellectus, Concilij, Fortitudinis, Scientiæ, Pietatis, ac demùm Spiritus timoris Domini.

B. Quæ quidē dona, vel Spiritus in Christo Iesu Domino nostro[b] perfectius, quā in vllo alio, reperiūtur. Is enim plenus[c] est gratię & veritatis: *In illo inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis*[d] *corporaliter. De plenitudine*[e] *eius nos omnes accipimus*:[f] qui & de Spiritu sancto suo dedit nobis. [g] *Si quis* autē *Spiritus Christi non habet, hic non est eius*, si Apostolo credimus.

a Esa.11. a & ibidem Hier. Arnob. lib.1. de Spiritu sancto, ca.10. Aug. ser. 209. de temp. & 17. de Sanctis. Isid. lib.1. de ser. Dom. in mõte, c.9. & lib.2. de doct. Christ. c.7. Greg. ho.19. in Ezech. & lib.1. mora ca 28. & lib. 35. cap.7. Ber. in ser. de dõ. Spiritus.
b Orig. ho. 3. in Esa. & ho. 6. in Numeros.
c Ioan.1.b
d Colloss.2.b
e Ioan.1.b
f 1. Ioan.4.c
g Rom.8.b

TESTIMONIA.

1. A. Esaiæ vndecimo: Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet. Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis. Et replebit eum spiritus timoris Domini.

2. Hieronymvs in caput vndecimum Esaiæ prophetæ: Super hunc florem, qui de trunco & radice Iesse per Mariam virginem repentè cōsurget, requiescet Spiritus Domini, quia in ipso complacuit omnem plenitudinē diuinitatis habitare corporaliter, nequaquam per partes, vt in cæteris sanctis, sed iuxta euāgelium eorum quod Hebræo sermone cōscriptum legunt Nazaræi: Descendet super eum omnis fons Spiritus sancti. Dominus autem spiritus est, & vbi spiritus domini, ibi libertas. In eodem Matthæi volumine legimus illud, quod in consequentibus scribitur: Eccè puer meus quē elegi: electus meus in quo complacuit anima meę: ponam spiritum meum super illum: iudicium gentibus proferet: ad saluatoris referri intelligentiam, in quo requieuit spiritus Domini, id est, æterna habitatione permasit: non vt auolaret, & rursùm ad eum descenderet: sed iuxta Ioannis Baptistæ testimonium: iugitur permaneret, qui ait: Vidi spiritū descendentem quasi columbam de cælo, & manentem in eo, & ego nesciebam illum: sed qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem in eo, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto. Porrò in Euangelio, cuius suprà fecimus mentionem, hæc scripta reperimus: Factum est autem cùm ascendisset Dominus de aqua, descendit fons omnis Spiritus sancti, & requieuit super eum, & dixit illi: Fili mi, in omnibus prophetis expectabam te, vt venires, & requiescerem in te. Tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in sempiternum. Qui spiritus Domini appellatur & spiritus sapientiæ: Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Et in psalmis canitur: Quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. Et Apostolus scribit: Christus Dei virtus & Dei sapientia. Et in prouerbiis legitur: Deus in sapientia sua fundauit terram, & parauit cælos in prudētia. Et quomodò idem sermo Dei vocatur lux, & vita, & resurrectio: sic spiritus sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, & scientiæ, & pietatis, & timoris Domini nuncupatur: non quòd diuersus sit iuxta differentias nominum, sed vnus atque idem cunctarum virtutum fons sit atque principium. Absque Christo igitur nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei. Et hoc notandum, quòd spiritus Domini sapientiæ & intellectus, cōsilij & fortitudinis, & scientiæ, & pietatis, & timoris Domini: id est, septenarius numerus, qui septē oculi in vno lapide dicuntur in Zacharia: requiescat super virgam & florem, qui de Iesse, ac per hoc Dauid stirpe surrexit: Specialiter autem spiritus timoris Domini impleuerit eum, propter eos qui timore Domini indigent: quia paruuli sunt, quem foràs mittit perfecta dilectio. Qui enim timet, pœnam habet, & non est perfectus. Vndè & Apostolus loquitur ad credentes: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterùm in timore: sed accepistis spiritum adoptionis in quo clamamus, abba pater. Et in Malachia legimus: Si pater ego sum, vbi est gloria mea? & si Dominꝰ ego sum, vbi est timor meus? de quo cantatur in psalmo: Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.

3. Ambrosivs libro primo de Spiritu sancto, capite vigesimo: Discant non solùm aquam, sed etiam flumen dictum Spiritum sanctum, secūdùm quod lectum est: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de Spiritu sancto, quem accepturi erant qui crediturі erant in eo. Ergò flumen est Spiritus sanctus, & flumen maximum, quod secundùm Hebræos de Iesu fluxit in terris, vt ore Esaiæ sæpè accepimus prophetatum. Magnum hoc flumen quod fluit semper, & nunquàm deficit. Nec solùm flumen, sed etiam profusi impetus, & magnitudinis redundantis, sicut etiam Dauid dixit: Quia fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Neque enim ciuitas Dei illa Ierusalem meatu alicuius fluuij terrestris abluitur, sed ille ex vitę fonte procedēs Spiritus sanctus, cuiꝰ nos breui satiamur hausto, in illis cælestibus, thronis, dominationibus, & potestatibus, angelis & archangelis redundantiùs videtur effluere, pleno septem virtutum spiritalium feruens meatu. Si enim fluuius riparum editis superfusus exundat, quanto magis Spiritus omnem supereminens creaturam, cùm reliqua tanquàm inferiora nostræ mentis aqua perstringat, cælestem illam creaturarum naturā effusiore quadam sanctificationis vbertate lætificat? Nec moueat quod vel hìc dixit, flumina: vel alibi, septem spiritus: his enim sanctificationibus septem spiritalium (sicut Esaias dixit) significatur plenitudo virtutum, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij atque virtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus timoris Dei. Vnum ergò flumen, sed multi spiritalium donorum meatus.

4. Avgvstinvs sermone ducentesimo nono de tēpore: Ibi quinq; panes fuerunt, hoc est, quinque libri Moysi. Hic verò septem panes, qui sunt septiformis spiritus dona, sicut ait sanctus Esaias propheta: Spiritus sapientię & intellectus, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Ibi duodecim cophini pleni Spiritu sancto, hìc septem Ecclesiæ, siue septem candelabra aurea. Ibi duo pisces, qui sunt duo testamenta, siue vnus liber omniū prophetarū, vel sancti Ioannis prædicatio: hic indefinitus numerus ponitur, quæ sunt dona gratiarum, sicut ait Apostolus, Alij per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientię, alij prophetia, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, omnia verò hæc operatur vnus atque idem Spiritus. Ibi super fœnum recumbunt, & hìc super terram. Vtrinque vna conuersatio, vna gratia, vna virtus, vna Deitas. Ibi super fœnum discumbunt, hoc est, mortificata opera carnis: quia omnis caro fœnum, ait propheta. Hìc super terram discumbunt, id est, opera terrena conculcant. Ibi quinque millia refecti, qui numerus pertinet ad Iudæos. Nam post ascensionem Domini loquente sancto Petro, quinque millia sunt baptizati. Hìc autem quatuor millia, hoc est, de tota terra omnes gentes à quatuor cardinibus cæli, de septiformis sancti Spiritus gratia esse repletas in vitam æternam. Et ideò, dilectissimi, nos qui non per legem, sed per fidem credimus in Domino nostro Iesu Christo, qui non ex operibus, sed ipsius gratia sumus redempti, qui non ex quinque panibus, id est, ex quinque libris Moysi, sed ex septiformi gratia Spiritus sancti sumus repleti, sicut beatus Esaias prophetauerat, dicens: Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. In hac ergò septiformi Spiritus sancti gratia maneamus, in qua vocati sumus, repleti dono spiritus sancti.

5. Et sermone decimo septimo de sanctis, qui est primus de annūciatione Dominica: Esaias propheta cùm septem illa nobilissima dona spiritalia commendaret, incipiens à sapientia, peruenit ad timorē Dei, tanquàm de sublimi descendēs ad nos, vt nos Dominus doceret ascēdere. Indè ergò cœpit, quo volumus peruenire: & illuc peruenit, vndè debemus incipere. Requiesceret in eo, inquit, spiritus cōsilij & fortitudinis, spiritus scientię & pietatis, spiritus timoris Domini. Sicut ergò ille non deficiendo, sed docendo à sapientia vsque ad timorem descendit, sic nos non superbiendo, sed proficiendo à timore vsque ad sapientiam oportet ascendere. Initiū enim sapientiæ timor Domini. Ipsa est enim illa conuallis plorationis de qua psalmus dicit: Ascensiones in corde eius disposuit in conuallе plorationis. Per conuallem quippe humilitas significatur. Quis est autem humilis, nisi timens Deum? & eo timore conterens cor in lachrymis cōfessionis & pœnitentiæ, quia cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Ergò ille cùm præposuisset sapientiam, lumen scilicet mentis indeficiens, adiunxit intellectum, tanquàm quærentibus, vndè ad sapientiam veniretur, respōderet, ab intellectu: vndè ad intellectum, à consilio: vndè ad cōsilium, à fortitudine: vndè ad fortitudinem, à scientia: vndè ad scientiam, à pietate: vndè ad pietatem, à timore. Ergò ad sapientiam à timore, quia initiū sapientiæ timor Domini.

6. Idem libro primo de sermone Domini in mōte, capite nono, comparans beatitudines cum donis Spiritus sancti: Septem sunt, inquit, quæ perficiunt: nam octaua clarificat, & quod perfectum est demonstrat, vt per hos gradus perficiantur & cæteri, tanquàm à capite rursùm exordiens. Videtur ergò mihi etiā septiformis operatio Spiritus sancti, de qua Esaias loquitur, his gradibus sententiisque congruere. Sed interest ordinis. Nam ibi enumeratio ab excellentioribus cœpit, hìc verò ab inferioribus. Ibi nanque incipit à sapientia Dei, & definit ad timorem Dei: sed initium sapientiæ timor Domini est. Quapropter si gradatim tanquà ascendentes numeremus, primus ibi est timor Dei, secunda pietas, tertia scientia, quarta fortitudo, quintum consilium, sextus intellectus, septima sapientia. Timor Dei congruit humilibus, de quibus hìc dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: id est, non inflati, nō superbi, de quibus Apostolus dicit: Noli altum sapere, sed time: id est, noli extolli. Pietas congruit mitibus. Qui enim piè quærit, honorat sanctam scripturam, & non repræhendit quod nondùm intelligit, & propterea non resistit, quod est mitem esse. Vndè hìc dicitur. Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. Scientia congruit lugentibus, qui iam cognouerūt in scripturis, quibus malis vincti teneantur, quæ tanquàm bona & vtilia ignorantes appetierūt, de quibus hìc dicitur, Beati qui lugent nunc. Fortitudo congruit esurientibus & sitientibus. Laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis, & amorem à terrenis & corporalibus auertere cupientes. De quibus hìc dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Consilium cōgruit misericordibus: hoc enim vnū remedium est de tantis malis euadendi, vt dimittamus sicut nobis dimitti volumus: & adiuuemus in quo possumus alios, sicut & nos, in quo nō possumus, cupimus adiuuari. De quibus hìc dicitur: Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus: & reliqua. Intellectus congruit mundis corde, tanquàm purgato oculo, quo cerni possit quod corporeus oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. De quibus hìc dicitur, Beati mundi corde, & reliqua. Sapientia congruit pacificis, in quibus iam ordinata sunt omnia, nullúsque motus aduersùs rationem rebellis est, sed cuncta obtemperant spiritui hominis, cùm & ipse

Matt.12. Spiritus sapientiæ. Ioan.1. Pſal.103. 1.Cor.1. Prou 3. Esa.11. Septem spiritus virtutiū plenitudo. Multi spiritalium donorum mensura in vno sunt. Ioan.1. Matth.25. Esa.11. 1.Cor.12. Esa.48. Zach.3. Spiritus timetur cū Domini impleuisse dicatur. 1.Ioan.4. Rom.8. Malac.1. Esa.11. Pſal.35. Ioan.7. Spiritus sanctus fluminis comparatur. Quàm latet septiformis gratiæ sanctus. Esa.11. Pſal.45.

a Esa.11. a & ibidem Hier. Arnob. lib.1. de Spiritu sancto, ca.10. Aug. ser. 209. de temp. & 17. de Sanctis. Isid. lib.1. de ser. Dom. in mõte, c.9. & lib.2. de doct. Christ. c.7. Greg. ho.19. in Ezech. & lib.1. mora ca 28. & lib. 35. cap.7. Ber. in ser. de dõ. Spiritus.
b Orig. ho. 3. in Esa. & ho. 6. in Numeros.
c Ioan.1.b
d Colloss.2.b
e Ioan.1.b
f 1. Ioan.4.c
g Rom.8.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

obtemperet Deo, de quibus hîc dicitur, Beati pacifici: vnum autem præmium quod est regnum cælorum, pro his gradibus variè nominatum est. In primo, sicut oportebat, positum est regnum cælorum, quod est perfectæ summæque sapientiæ animæ rationalis. Sic itaque dictum est, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: tanquàm diceretur, initium sapientiæ timor Domini. Eccl. 1.

7. LIBRO secundo de doctrina Christiana, capite septimo: Ante omnia igitur opùs est Dei timore conuerti ad cognoscendam eius voluntatem, si quid nobis appetendum fugiendúmque præcipiat. Timor imprimit necessarium. Timor autem iste cogitationem de nostra immortalitate, & de futura morte necessè est incutiat, & quasi clauatis carnibus omnes superbiæ motus ligno crucis affigat. Tum pietat. Deindè scientia succedit. Deinde iste sanctus tam simplici corde atque mundato, vt neque hominibus placendi studio detorqueatur à vero, nec respectu deuitandorum quorumlibet incommodorum suorum quæ aduersantur huic vitæ. Talis filius ascendit ad sapientiam, quæ vltima & septima est, qua pacatus tranquillúsque perfruitur. Initium enim sapientiæ timor Domini. Ab illo enim vsque ad ipsam per hos gradus tenditur atque peruenitur. Sapientia

8. GREGORIVS Magnus homilia decimanona in Ezechielem: Septem gradibus ad portam ascéditur, quia per sancti Spiritus septiformem gratiam aditus nobis regni cælestis aperitur. Quam septiformem gratiam Esaias in ipso nostro capite, vel in eius corpore quod sumus, enumerans dicit: Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Quos gradus de cælestibus loquens, descendendo magis quàm ascendendo numerauit: videlicet sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem. Et cùm scriptú sit: Initiú sapiétiæ timor Domini: constat procul dubiò, quia à timore ad sapientiam ascenditur: nõ autem à sapientia ad timorem reditur, quia nimirú perfectam habet sapientia charitatem. Et scriptú est: Perfecta charitas foràs mittit timorem. Propheta ergò, quia de cælestibus ad ima loquebatur, cœpit magis à sapientia, & descendit ad timorem. Sed nos qui à terrenis ad cælestia tendimus, eosdem gradus ascendendo enumeramus, vt à timore ad sapientiam peruenire valeamus. In mente etenim nostra primus ascensionis gradus est timor Domini: secundus, pietas: tertius, scientia: quartus, fortitudo: quintus, consilium: sextus, intellectus: septimus, sapientia. Est enim timor Domini in mente. Sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus dissimulat: huius timor ante omnipotentis Dei oculos nullus est, quia nõ subleuatur ad pietatẽ. Sed sæpè pietas per inordinatam misericordiá errare solet, si fortassè pepercerit, quæ parcenda non sunt. Peccata etenim quæ ferri gehennæ ignibus possunt, disciplinæ verbere sunt corrigẽda. Sed inordinata pietas, cùm temporaliter parcit, ad æternum supplicium pertrahit. Vt ergò vera & ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est, ad scientiam, vt sciat vel quid ex misericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat. Sed quid si sciat quid agere quis debeat, virtutem verò agendi non habeat? Scientia ergò nostra crescat ad fortitudinem: vt cùm videt quid agendum sit, hoc agere per mẽtis fortitudinem possit, nè timore trepidet, & pauore collapsa, non valeat bona defendere quę sentit. Sed sæpè fortitudo si improuida fuerit, & minùs circa vitia circunspecta, ipsa suî præsumptione in casum ruit. Ascendat ergò ad consilium, vt prouidendo præmuniat omne quòd agere fortiter potest. Per septiformem Spiritus gratiã aditus regni cælestis aperitur. Esa. 11. Deindè scientia. Fortitudo. Consilium.

Intellectus. test. Sed esse consilium nõ potest, si intellectus deest: quia qui non intelligit malum quod agentem grauat, quomodò potest bonum solidare quod adiuuat? Itaque à consilio ascendamus ad intellectũ. 1. Cor. 1. Philip. 1.

Sapientia. Sed quid si intellectus magno acumine vigilet, & moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergò ascendamus ad sapientiam: vt hoc quod

Conclusio. acutè intellectus inuenit, sapientia maturè disponat. Quia igitur per timorem surgimus ad pietatẽ, per pietatem ad scientiam ducimur, per scientiam ad fortitudinem roboramur, per fortitudinem ad consilium tendimus, per consilium intellectu proficimus, per intellectum ad maturitatem sapientiæ peruenimus: septem gradibus ad portam ascendimus, per quã nobis aditus vitæ spiritalis aperitur.

Iob 1. 9. ITEM libro primo Moraliũ, capite vigesimooctauo: Nati sunt Iob septem filij & tres filiæ. Septem quippe filij nobis nascuntur, cùm per cõceptionem bonę cogitationis, sancti Spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc nanque internam

Esa. 11. prolem Propheta dinumerat, cùm spiritus mẽtem fœcundat, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Cùm ergò per aduentum Spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas ac timor Domini in animo vnicuique nostrum gignitur: quasi mansura posteritas in mẽte propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad vitam longiùs seruat, quo amori æternitatis sociat. Sed habent in nobis septem filij, tres procul dubiò sorores suas, quia quicquid virile hi virtutum sensus faciunt, spei, fidei, charitatíque coniungunt. Neque enim ad denarij perfectionem septem filij perueniunt: nisi in fide, spe, & charitate fuerit omne quod agunt.

Septenarij numeri mysterium. 10. ITEM libro trigesimo quinto Moralium, capite septimo: Septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas designatur. Vndè Ioannes in Apocalypsi septem Ecclesiis scribit, sed per eas quid aliud quàm vniuersalem Ecclesiã intelligi voluit? Quæ nimirùm vniuersalis Ecclesia vt plena septiformis gratiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum mortuum septiès oscitãsse describitur. Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septiès oscitat: quia ei dona spiritus septiformis gratiæ misericorditer tribuit. Quia igitur sæpè septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas figuratur, veniant ad beatũ Iob amici illius, & iussum diuinitus offerant holocaustum. Sed vigiláter omninò septenarij numeri arcana custodiant, vt videdelicet hi qui extrà sunt positi, priùs se vniuersitati sanctæ Ecclesiæ misceant, & tunc demùm veniam de reatu pristinæ elationis exquirant: pro culpa sua septem sacrificia offerant, quia reatus sui ablutionem non accipiunt, nisi gratiæ septiformis spiritu vniuersali paci, à qua exciſi fuerant, aggregentur. 4. Reg. 4. Iob 42. Gradus fidei per quos ascenditur. Timor lex genda est primus. Deindè scientia.

Primum donum Spiritus sancti. Matth. 5. 11. BERNARDVS in sermone seu tractatu de donis Spiritus sancti, capite primo: prima gratia est timor Domini. Qui hanc habet gratiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud Psalmistæ: iniquitatẽ odio habui, & abominatus sum. Et alio loco: Omnem viam iniquitatis odio habui, Scriptum nãque est: Timor domini odit malum. Et iterùm: Time Deum, & recede à malo. Et de Iob dicitur: Vir timens Deũ, & recedens à malo. Sine hac gratia prima gratiarum, quæ totius religionis exordium est, nullum bonum pullulare vel manare potest. Sicut enim securitas vel desidia causa est & mater omniũ delictorum, sic timor Domini radix est & custos omnium bonorum. Vndè scriptum est: si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua. Omne nanque virtutum ædificium illicò vergit in præcipitiũ, si huius gratiæ amiserit præsidium. Vndè Salomon ait: In timore Domini esto quotidiè, quia habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua non auferetur. Hinc & Apostolus: Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Et quid plura? Connexa sunt timor & religio, nec manere potest alterũ absque altero. Vndè Cornelius vir religiosus ac timens Deum, & Simeon iustus & timoratus. Vndè Salomon: Deum, inquit time, & mandata eius obserua. Hunc verò sic habere debemus, quomodò se asserit habuisse Iob beatissimus. Semper quasi tumentes super se fluctus Deum timuit. Per hunc timorem Dei vniuersa deserimus, mundo abrenũciamus, nósque ipsos, sicut Dominus ait, abnegamus nobis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Iste ergò diuinus timor qui eum quem perfectè imbuit, paupertati subiicit, & à malo diuidit, ità est primus in ordine gratiarum, sicut paupertas in serie beatitudinum: de qua Dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponens, ait: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Iob 1. Timor Domini quàm necessarius. Eccl. 27. Prouer. 23. Philip. 2. Actor. 10. Luc. 2. Eccl. 12. Iob 31. Matth. 16. Luc. 9. Congruit primum donum primæ beatitudini. Matth. 5.

Secundũ donum secũdæ. Matth. 5. Esa. 61. Num. 12. Iob 5. Pſal. 33. Iac. 4. Prouer. 16. Ecclꝛ. 3. Matth. 20. Luc. 17. Matth. 11. Hom. 7. in euangelia. Luc. 18. Et tertio capite secundo: Secundum charisma est spiritus pietatis, illi secundæ quæ in Euangelio ponitur beatitudini simile, de qua Dominus sic ait: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. De talibus Dominus in Esaia ait: Spiritus Domini super me, ad annunciandum mansuetis misit me. Moyses quoquè mitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra. De talibus Iob dicit: Dominus ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Vndè illud de Domino dicitur: Humiles spiritu saluabit. Econtrà de superbis dicitur: Dominus superbis resistit. Ante ruinam exaltatur cor. Superbia de supernis ad ima præcipitat, humilitas de imis ad superna eleuat. Angelus enim in cælo superbiens, ad tartara corruit: homo in terra se humilians, ad cælos ascendit. Tanto verò quisque debet esse humilior, quanto est sublimior. Vndè scriptum est: Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Hinc ipse Dominus ad discipulos ait: Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Item cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis: dicite: Serui inutiles sumus. Item ipse dicit: discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Sine hac humilitatis virtute reliquæ virtutes nequeunt prodesse. Vndè beatus Gregorius ait: Qui virtutes sine humilitate congregat, est quasi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim puluis venti validi flatu dispergitur, sic omne bonum sine humilitate inanis vento gloriæ rapitur. Multo etiam melius est, peccatorem esse humilem, quàm iustum arrogantem. Quod à Domino euidenter ostenditur, vbi publicanus & pharisæus in exemplum adducuntur, sicut quidã sapiens ait: Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis factis superba gloriatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scientiæ donum 3. beatitudini congruens. Eccl.11.

CAPVT tertium: Tertium donum est spiritus scientiæ, de quo Salomon ait: Qui addit scientiam, addit & dolorem. Vera nanque scientia est, scire nos mortales & caducos & fragiles esse, & in hoc exilio, & in hoc ergastulo, & in hac peregrinatione, in hac valle lachrymarum dolendum, & lugendum esse. Vndè dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruenti: Beati qui lugent, quoniá ipsi consolabuntur. Item: Væ vobis qui nunc ridetis, quia plorabitis. Hinc Salomon ait: Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Matth. 5.

Luc. 6.

Prouer. 14.

Donũ fortitudinis cum 4. beatitudine. Matth. 5.

CAPVT quartum: Quarta gratia est spiritus fortitudinis, quartæ in Euangelio beatitudini similis, de qua dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Qui enim iustitiam esurit & sitit, contra quælibet aduersa fortis, insuperabilis & imperterritus existit. Vndè Salomon ait: Iustus vt leo confidit, & absque terrore erit. Item: Non contristabitur iustus quicquid ei acciderit. Hoc spiritu erant præditi omnes de quibus loquitur Apostolus: Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tẽtati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuiêrunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in mõtibus & spelũcis, & in cauernis terræ. Hæc & Apostolus ipse, qui ait: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? &c. Iste spiritus omnem alienam malitiam sustinet, & aduersùs hostiles insidias instruit & munit. Vndè sponsus in spõsæ præconio ait: Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.

Prouer.28.

Prouer.16.

Hebr.11.

Rom.8.

Cantic.6.

Consilij donũ cum quinta. Matth.5.

CAPVT quintum: Quintum donum est consilij spiritus, qui aliis facit compati & misereri, illi cõpetẽs, de qua dicitur, quintæ beatitudini: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequẽtur. Hinc & Salomon ait: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur. Hanc principaliter trifariàm exercemus, vel quando sex eius, quæ in euangelio leguntur, opera implemus, vel quãdo delinquẽtes corrigere & ad bonum reducere studemus, vel quando iniurias nobis illatas facilè indulgemus. Iste secundus clementiæ modus, siue consilij spiritus, Deum fecit semetipsum exinanire, formá serui accipere, scilicet vt sic posset ouem errantem corrigere, & ad proprium ouile reducere. Vndè Apostolus ait: Semetipsum dedit pro peccatis nostris, vt nos eriperet de præsenti seculo nequam. Huic consulendi modo sic oportet insistere, vt iungitur ab Apostolo monente: Insta opportunè, importunè. Est & alius consulendi modus, scilicet discretionis virtus, qua veras à palliatis atq; simularis virtutibus discernimus, qua etiam ipsum satanam hypocrisis authorem dignoscimus. Ipse enim satanas (vt ait Apostolus) transfigurat se in Angelũ lucis: & iuxta beati Cypriani dictum, ministros iustitiæ subornat, noctem afferẽtes pro die, interitum pro salute. Ista quidem cæterarum virtutum magistra ac domina, omnes alias proindè rẽperat, ac supernè gubernat, & nè vltrà vel citrà euagentur licenter, imperialiter ac discretè conseruat. Vndè Boëtius: Virtutes medium tenent. Si vel vltrà vel infrà quàm oportuerit fiat, à virtute disceditur.

Phil.2.

Gal.1.

2.Tit.4.

2. Cor.11.

Lib. de vnitate Ecclesiæ.

Donũ intellectus cum 6. Matth.5.

CAPVT sextum: Sexta gratia est spiritus intelligẽtiæ, illi sextæ beatitudini congruus: Beati mũdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac diuina liquidè intelligere nequit. Nã scriptum est: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ & auferet se à cogitationibus quę sunt sine intellectu. Vndè Salomon: Abominatio Domini, cogitationes malæ. Peruersę cogitationes separãt à Deo. Qui ergò vult sincerum ac lucidum intellectum habere, prauarum cogitationum phantasias ac nebulas studeat effugare, & omni diligentia & cautela cor seruare. Vndè Salomon: Omni custodia seruа cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.

Sapien.1.

Prouer.15. Sapien.1.

Prouer.4.

CAPVT 7. Septimũ donũ est spiritus sapientię quidã internus sapor, ac suauissimus gustus. Vndè Psalmista: Gustate & videte quoniã suauis est Dominus. Et itẽ: Vacate & videte. Et iterum: Accedite ad eũ, & illuminamini. Hoc diuinę sapientiæ interno gustu superna prælibamus, videlicet contemplantes quam amœnũ sit angelicis cœtibus interesse, vbi nil poterit quod displiceat esse, nil quod placeat abesse. Ista septima gratia illi veræ beatitudini congruit, de qua ait Dominus: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Qui enim mentem pacificã & serenam habent, de supernis dulciùs sapiunt, & subtiliùs vidẽt. Nam quisquis patientior, eo probatur esse sapientior. Vndè Salomon: Doctrina viri per patientiam dignoscitur. De talibus alibi dicitur: Pax multa diligentibus legem tuã, & non est illis scandalũ. Hæ septem gratiæ sunt septẽ mulieres virum vnum appræhendentes, septem spiritus super florem requiescentes, septem in cãdelabro lucernæ fulgentes, septem in lapide oculi, septem spiritus ante thronum Dei.

Donũ sapientiæ cum 7. beatitudine congruens.

Psal.33.

Psal.45.

Psal.33.

Matth.5.

Prouer.19.

Psal.118.

Septem donorum figuræ. Esa.4.11. Exod.25.37. Apoc.1.

1.B. ORIGENES hom.3. in Esaiá: Septẽ mulieres patiũtur opprobriũ, & circũeunt quærentes eũ recipere, qui possit auferre opprobriũ earũ. Septem mulieres vna sunt. Spiritus enim Dei sunt. Et ista vna, septẽ sunt. Spiritus enim Dei est spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus cõsilij & virtutis, spiritus sciẽtiæ & pietatis, spiritus timoris Domini. Ista sapiẽtia patitur opprobriũ à multis sapiẽtiis insurgẽtibus in se. Iste verus intellectus sustinet opprobriũ ab intellectibus falsis. Istud magnũ consiliũ opprobratur à multis cõsiliis non bonis. Ista virtus maledicitur à quadã, quæ cũ nõ sit virtus, repromittit se esse virtutẽ. Ista scientia patitur opprobriũ à quasi falsi nominis sciẽtia, nomen suũ surripiẽte. Ista pietas exprobratur ab ea, quæ cùm se dicat esse pietatẽ impietas est, & impios instruit. Iste timor patitur opprobrium ab eo qui putatur esse timor. Multi enim pollicentur diuinũ metum, sed non cũ scientia metuũt. Exiit virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet, & requiescent super eũ septem mulieres spiritus Domini, spiritus sapiẽtiæ & intellectus requiscet super eum. Spiritus enim sapientiæ non requieuit in Moyse, spiritus sapiẽtiæ nõ requieuit in Iesu Naue, spiritus sapiẽtiæ nõ requietuit in singulis prophetarũ, in Esaia, in Hieremia. Nec verò quasi blasphemãtem me lapidetis, dum velim glorificare Dominum meum Iesum Christum: sed sustinentes considerate quod dicitur, & videbitis quia in nullo eorum requieuerit spiritus, nõ quòd ad nullum eorum venerit, sed quòd in nullo requieuerit. Venit super Moysen, & non credidit Moyses post spiritum sapientiæ qui venit ad eum. Audite enim, ait, contumaces. Nunquid ex petra

Esa.4. Perseptẽ mulieres designantur septẽ spiritus. Esa.11.

Esa.11. In solo Christo proprie ac quieuit Spiritus Dominj.

Num.20.

ista

Esa.6.

Iob.15. Eccl.7. Sap.14. fin. extra. Luc.X.

Gen.6.

Ioan.1.

Num.11. Quomodo dicitur, Dominus auferre de spiritu qui erat in Moyse, & dare septuaginta viris.

Ephes.4.

ista educam vobis aquam? Venit super omnes iustos, venit & super Esaiam, sed quid ait? Immunda labia habens, & in medio populi immunda labia habentis, ego habito. Venit Spiritus sapientiæ post illam forcipem, & ignem, venit ad immunda labia habentem, sed non requieuit. Ministro quidem eo vsus est, non autem requieuit. Tribulatur ad quẽcunque venerit hominem. Peccat enim omnis homo, nec est iustus super terram qui faciat bonum, & non peccet. Nemo mundus à sordibus, neque si vna dies sit vita eius, numerati autem menses eius. Igitur super nullum requiescit. Possumus & de Euangelio probare, quia venit spiritus super multos, & non mansit in eis. Ante paululum lectũ est: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis in æternum. Non ait, Non erit: sed, Non permanebit. Vndè vidit Ioánes solùm in quo permãsit, & signum hoc erat: Super quem videris spiritũ descendentem, & manentẽ in eo, iste est filius Dei. Et in fine: Reuerà abstulit opprobrium Iesus. Idcircò surgentes, oremus Deum qui hunc misit hominem, vt septem mulierum spiritus in eo requiesceret, vt & nobis iste homo tribuat communionem harum mulierum: vt assumentes eas, fiamus sapientes, intelligentes in Deo & hominibus, virtutibus adornantes animam nostram in Christo Iesu.

2. ITEM hom. 6. in librum Numerorũ: Quod dixit, quia assumens de spiritu Moysi, dedit septuaginta senioribus spiritum: non ità intelligas, quasi materialem aliquam corporeámque substantiã auferens Deus à Moyse, in septuaginta secuerit portiones, & ità vnicuique seniorum exiguã particulam dederit. Impiũ est ità intelligere naturã Spiritus sancti. Sed hoc modo figurã mystici huius sermonis aduerte, quasi Moyses, & spiritus qui erat in Moyse, clarissimi cuiusdã luminis fuerit lucerna, ex qua aliæ septuaginta lucernas accenderit Deus, ad quas ità principalis illius luminis splẽdor peruenerit, vt origo ipsa luminis nihil dãni ex cõmercio deriuationis acceperit. Et hoc modo piè intelligitur quod scriptum est, quia abstulit Dominus de spiritu Moysi, & dedit septuaginta senioribus. Sed videamus quid est quod ait in cõsequentib⁹: Et requieuit, inquit, super eos spiritus, & prophetârunt omnes. Requiescere spiritũ non in quibuscunque hominibus legimus, sed in sanctis & beatis. Requiescit enim spiritus Dei in iis qui mũdo sunt corde, & in iis qui purificant animas suas à peccato: sicut econtrariò non inhabitat in corpore subdito peccatis, etiam si habitauit aliquando in eo. Nõ etiim potest Spiritus sanctus consortiũ pati & societatem spiritus mali. Certũ est enim, peccati tempore adesse in corde vniuscuiusque spiritum malum, & agere partes suas. Cui vtique cũ locus datur, & recipitur à nobis per cogitationes malas, & concupiscentias pessimas, cõtristatus, & (vt ità dicam) coangustatus fugatur de nobis Spiritus sanctus. Propter quod & Apostolus sciens hæc ità accidere, monebat, dicens: Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis in die redẽptionis. Igitur peccantes, contristamus Spiritũ sanctũ: iustè verò agentes & sanctè, requiem ei paramus in nobis. Vndè & quod nunc ait de septuaginta presbyteris, quia requieuit in eis spiritus, laudem vitæ

Aliter in Sal. uatore quàm in aliis requieuit Spiritus sanctus. Num. 11. Esa. 11.

Ioan.1.

1. Pet. 2. Esa. 53.

eorũ, & virtutes exposuit. Denique quia pro puritate cordis eorũ, & synceritate mẽtis, atque intelligentiæ capacitate requieuit Spiritus sanctus, cõtinuò & operatur in eis, nec ociũ patitur, vbi operandi materia digna suppeditat. Ait enim scriptura. Et requieuit in eis spiritus, & prophetârunt. In omnibus ergò qui prophetârunt, requieuit Spiritus sanctus, nec tamẽ in aliquo ipsorum ità requieuit, sicut in Saluatore. Propter quod & scriptũ est de eo, quia exibit virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Dei, spiritus sapiẽtiæ & intellectus, spiritus cõsilij & virtutis, spiritus sciẽtiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Sed fortasse dicit aliquis: Nihil amplius ostendisti scriptũ de Christo, quàm de reliquis hominibus. Sicut enim de cęteris dictum est, quia requieuit super eos spiritus, ità & de Saluatore dictũ est, requiescet super eum spiritus Dei. Sed vide quia super nullũ alium spiritus Dei requieuisse septẽplici hac virtute describitur, per quod sine dubio ipsa illa diuini spiritus substantia, quæ quia vno nomine non poterat, diuersis vocabulis explanatur, requiescere super virgam, quæ de stirpe Iesse procederet, prophetatur. Habeo & aliud testimonium, quo docere possum, in Domino & Saluatore meo Spiritum sanctũ eximio quodã genere, & longè aliter requieuisse, quã refertur in cæteris. Dicit enim Ioannes Baptista de eo: Qui misit me baptizare in aquа, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendẽtem, & manentem in eo, ipse est. Si dixisset spiritum descendentem, & non addidisset, manentem in eo: nihil præcipuum præ cæteris habere videretur. Nunc autem addidit, & manentem in eo, vt esset hoc signum in Saluatore, quod in nullo alio posset ostẽdi. De nullo enim scriptum est, quia manserit in eo Spiritus sanctus. Et nè quis me putet in hoc derogare prophetis, sciunt ipsi quia nõ eis derogo, præferens eis Dominum meum Iesum Christum. Recolunt enim singuli dicta sua, & inueniunt quòd de nullo alio dictum est, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Et post nonnulla: Sed in hæc per excessum quendam incurrimus, dum ostẽdere volumus, super solum Dominum & Saluatorem meum Iesum, mansisse semper Spiritum Dei: in cęteris autem omnibus sanctis, sicut & in septuaginta senioribus, à quibus verbi huius processit exordium, requieuisse tantùm spiritum Dei, & operatum esse in tempore eo, quo expediebat iis, per quos operabatur, & vtile erat iis, quibus ministrabatur.

3. IOANNIS primo: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriã eius, gloriam quasi vnigeniti à patre) plenum gratię & veritatis.

4. AD Colossenses secundo: Videte nè quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam: secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum, quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

5. IOANNIS primo: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

6. PRIMÆ epistolæ Ioannis quarto: In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.
7. AD Romanos octauo, vt in textu.

II.

Quot sunt fructus Spiritus?

a Gal.5. d vide ibidem Hier. Theophylact. &c.
b Coloss.3. c1. Ioan.4. c Augustin. tract.87. in euang. Ioã. Hier. in ca.5. ad Gal. c1. Cor.13. a Aug. in epist. Ioan. tract.5. d Ia Euang. Ioan. tract.87. e Philip.4. a

A eodem Apostolo [a] Paulo duodecim numerantur: Primus est [b] CHARITAS, fructus quidem generosissimus, ac radix etiam bonorũ omnium: siue [c] qua non possunt prodesse cætera bona, & quę ipsa non potest haberi sine cęteris bonis, quibus homo efficitur bonus, vt inquit [d] Augustinus: Alter fructus est [e] GAVDIVM, hoc prętãs, vt homo spiritualis alacri lætéque seruiat Deo. Tertius [f] PAX, quę eò spectat, vt in huius mundi procellis animi seruetur trãquillitas. Quartus [g] PATIENTIA, quę in duris ferendis est sita. Quintus [h] LONGANIMITAS, quę magnitudinẽ animi in futuris bonis expectandis declarat. Sextus [i] BONITAS, quæ nulli nocet, sed benè vult omnibus. Septimus [k] BENIGNITAS, inuitans ad familiaritatẽ, dulcis alloquio, moribus temperata. Octauus [l] MANSVETVDO, quę omnes irę motus sedat & mitigat. Nonus [m] FIDES in proximum, vt fideles, pactorúmque ac promissorũ obseruatores simus. Decimus [n] MODESTIA, quę omnem fastus, & arrogantię suspicionem excludit. Vndecimus [o] CONTINENTIA, qua nõ solùm ab escis, sed etiam ab omni nequitia abstinemus. Duodecimus [p] CASTITAS, quę mentẽ castam in corpore casto conseruat.

f Luc.2. b Philip.4. Psal.b 118.x
g Luc.21.d Iac.1.a
h Abacuc 2. a 2. Cor.6. b Matth.10. c
i Ephes.5.b
k Coloss.3. b
l Matth.5.a 11. d Prou.11.d
m 1. Tim.5. c Prouer.12.d
n Philip.4.a
o Eccl.37.d Tobiæ 1.b 1. Thess.5.d
p Sap.4.a 1. Cor.7.f

TESTIMONIA.

1. AD Galatas quinto: Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, cõtinentia, castitas. Aduersùs huiusmodi non est lex.

2. AD Colossenses tertio: Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

3. PRIMÆ Ioannis quarto: Et nos cognouimus, & credimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in eo manet, & Deus in eo. Ioan 13.

4. AVGVSTINVS tractatu octuagesimoseptimo in euangelium Ioannis: Posuit nos vt fructum afferamus, hoc est, inuicèm diligamus: quem fructum sine illo afferre non possumus, sicut palmites facere sine vite nihil possunt. Charitas ergò est fructus noster, quem definit Apostolus, de corde puro, & cõscientia bona, & fide non ficta. Hac diligimus inuicèm, hac diligimus Deum: neque enim vera dilectione diligeremus inuicèm, nisi diligentes Deum. Diligit enim vnusquisque proximum suum tanquàm seipsum, si diligit Deum: nam si non diligit Deum, non diligit seipsum. In his enim duobus præcepris charitatis, tota lex pendet & prophetæ. hic est fructus noster. De fructu itaque nobis mandans, Hæc mando, inquit, vobis, vt diligatis inuicèm: vndè & Apostolus Paulus, cùm contra opera carnis commendare fructum spiritus vellet, à capite hoc posuit: Fructus, inquit, spiritus charitas est: ac deindè cætera tanquàm ex isto capite exorta & religata contexuit, quæ sunt, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Quis autem benè gaudet, qui bonũ nõ diligit vndè gaudet? Quis pacem veram nisi cum illo potest habere, quẽ veraciter diligit? Quis est longanimis in bono opere perseueranter manendo, nisi ferueat diligendo? Quis est benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bonus, nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis vtiliter mansuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo cõtinet vndè turpatur, nisi diligat vndè honestatur? Meritò itaque magister bonus dilectionem sic sæpè commendat, tanquàm sola pręcipienda sit, sine qua non possunt prodesse cætera bona, & quę nõ potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus.

Charitas est primatus fructus Spiritus.

Gal.5.

Charitas quid sit vtilis & necessaria.

5. HIERONYMVS in quintum caput ad Galatas: Quæ alia inter fructus spiritus debuit tenere primatum, nisi charitas: sine qua virtutes cæteræ non reputantur esse virtutes: & ex qua nascuntur vniuersa quę bona sunt? Siquidem & in Lege, & in Euangelio, ipsa obtinet principatum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua: & diliges proximum tuum sicut teipsum.

Charitas est primatum tenes inter fructus Spiritus.

Deut.6. Matth.22.

6. PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorũ, charitatem autem non habeam: factus sum veluti æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem sciẽtiam, & si habuero omnem fidem ità vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ità vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest.

7. AVGVSTINVS in epistolã primam Ioannis, tractatu quinto: In hoc manifestati sunt filij Dei & filij diaboli: Omnis qui nõ est iustus, nõ est à Deo, & qui nõ diligit fratrem suum. Certè iam manifestum est vndè dicat, Et qui non diligit, inquit, fratrem suũ. Dilectio ergò sola discernit inter filios Dei & filios diaboli. Signẽt se omnes signo crucis Christi: Respondeant omnes, Amen. Cantent omnes halleluia: Baptizentur omnes, intrẽt omnes Ecclesias, faciant parietes basilicarum, non discernũtur filij Dei à filiis diaboli nisi charitate. Qui enim diligit alterum, legẽ impleuit, ait Apostolus: & plenitudo legis, charitas. Puto istam margaritam esse illam. Homo negociator describitur in Euangelio, qui inuenit vnam margaritam, & vendidit omnia quæ habebat, & emit eam: hæc est margarita preciosa charitas, sine qua nihil tibi prodest quodcunque habueris. Quam si solam habeas, sufficit tibi.

Dilectio sola discernit inter filios Dei & filios diaboli.

Rom.13.

Matt.13.

Sine charitate nihil prodest, sola sufficit.

8. ITEM in Euangelium Ioannis tractatu octuagesimoseptimo, vt suprà testimonio tertio.

9. AD Philippenses quarto: Gaudete in Domino semper: iterum dico, gaudete.

10. LVCÆ secundo: Gloria in altissimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

11. AD Philippenses quarto: Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu.

12. PSALMO centesimo decimooctauo: Pax multa diligentibus legẽ tuã: & non est illis scandalum.

13. LVCÆ vigesimoprimo: In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras.

14. IACOBI primo: Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis: scientes quòd probatio fidei vestræ patientiã operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

15. ABACVC secundo: Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eũ super tabulas: vt percurrat qui legerit eum. Quia adhuc visus procùl, & apparebit in finem, & non mentietur. si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Eccè, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: iustus autẽ in fide sua viuet.

16. POSTERIORIS ad Cotinthios sexto: Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta.

17. MATTHÆI decimo: Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

18. AD Ephesios quinto: Eratis aliquãto tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate (fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate) probantes quid sit beneplacitum Deo.

19. AD Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiã, patientiam.

20. MATTHÆI quinto: Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

21. CAPITE vndecimo: Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris.

22. PROVERBIORVM tertio: Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

23. PRIORIS ad Timotheum tertio: Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

24. PROVERBIORVM duodecimo: Abominatio est Domino labia mẽdacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

25. AD Philippenses quarto: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus propè est.

26. ECCLESIASTICI trigesimoseptimo: Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinẽs est, adiiciet vitam.

27. TOBIÆ primo: Cùm verò Tobias factus fuisset vir, accepit vxorem Annã de tribu suа: genuitq; ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

28. PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Ab omni specie mala abstinete vos.

29. SAPIENTIÆ quarto: O quàm pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Cùm præsens est, imitantur illã.

30. PRIORIS ad Corinthios septimo: Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu.

III.

Quomodò doctrina de donis & fructibus Spiritus ritè vtemur?

A. Ità videlicet, si gratis animis, vndè illa nobis proueniãt, agnoscamus, ac eorundem virtutẽ & vsum in nobis efficacẽ sentiamus, exprimamus, atque conseruemus. Proueniũt certè ab omnis gratiæ fonte Patre [a] illo luminũ, qui nobis suã bonitatẽ & charitatem immensam in his cõmendat, dũ per Christum in nos [b] tam abundè Spiritũ suũ effundit. [c] *Charitas* enim *Dei*, vt Apostolus testatur, *diffusa est in cordibus nostris per Spiritũ sanctũ, qui datus est nobis*, secundũ hanc gratiã scilicet septiformẽ, Christo nobis ità promerẽte. [d] *Qui credit in me*, inquit, *sicut dicit Scriptura, flumina de vẽtre eius fluẽt aquæ viuæ. Hoc autem dixit de*

a Iac.1.c
b Tit.3.b
c Rom.5.a
d Ioan 7.f

Universidad de Deusto
Biblioteca

e Isa.11.

Spiritu, quem accepturi erãt credentes in eũ, vt ipse explicat Euangelista. Alioquin absq; Christo, sicut Hieronymus[c] dixit, nec sapiẽs quis esse potest, nec intelligens, nec cõsiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei.

B. Virtus autem & vsus horũ donorũ spiritualiũ eò spectat, vt virtutes Theologicæ simul & Cardinales, quas diximus, suam in nobis vim & operationem legitimã expediant, & expeditè perficiant. Efficiũ quoquè, vt homines prorsùs lubentes & habiles, ducẽ[f] Spiritũ sanctum vbiquè sequantur, atque eodẽ incitati & cõfirmati, in via[g] mandatorũ Dei indefessè procurrant, veréq; spirituales & Dei filij efficiantur. [h] *Quicunque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei*, Apostolo teste.

f Psal.142.c 50.c Sapien. 1.a b g Psal.118.d h Rom.8.e

C. De his donis prolixum esset nunc agere singulatim: Indè porrò suauissimi fructꝰ Spiritus cõsequũtur, qui nos veluti frugiferas[i] arbores in Ecclesię agro cõmendant atque ostendunt, secundùm illud: [k] *Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autẽ arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorũ cognoscetis eos.* Qui fructus etiã illud cõmodi afferunt, vt homo Christianus aduersùs carnis opera, velut spirituali quadã armatura, sit instructus & cõfirmatus. Nunquã enim fallet Canõ Apostolus: [l] *Spiritu ambulate, & desideria carnis nõ perficietis.* Et alibi scriptum est: [m] *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.*

i Psal.51.e

k Matt.7.c Hier. in cap.5. ad Gal.

l Gal.5.c

m Rom.8.e

TESTIMONIA.

1. A. Iacobi primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursùm est, descendẽs à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

2. Ad Titũ tertio: Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secũdùm suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quẽ effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

3. Ad Romanos quinto.

4. Ioannis septimo, vt in textu.

5. Hieronymvs in caput vndecimum Esaiæ, vt in textu, & suprà quæstione prima A. testimonio secundo.

1. B. Psalmo centesimo quadragesimo secũdo: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

2. Et quinquagesimo: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectũ innoua in visceribus meis. Nè proiicias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & Spiritu principali confirma me.

3. Sapientiæ primo: Quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictũ, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapiẽtiæ, & non liberabit maledictum à labiis suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. Quoniam spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium.

4. Psalmo centesimo decimo octauo: Viã mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatâsti cor meum.

5. Ad Romanos octauo, vt in textu.

1. C. Psalmo quinquagesimo primo: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi.

2. Matthæi septimo, vt in textu,

3. Hieronymvs in caput quintũ epistolæ ad Galatas. Illud quoquè quod à Saluatore dicitur: Non potest arbor bona fructus afferre malos: neque arbor mala fructus afferre bonos: non tam de hominibus, quàm de fructibus carnis & spiritus, arbitror pronunciatum: quia nec spiritus vnquàm potest ea vitia, quæ in carnis operibus numerata sunt, facere: nec caro his fructibus, qui oriuntur ex spiritu, redundare. Potest autem fieri per negligentiam possidentis: vt spiritus qui versatur in homine, fructus non habeat suos: & ecõtrariò caro, operibus suis mortificatis, peccare desistat. Non tamen illò vsque procedunt, vt & neglecta arbor spiritus, opera carnis afferat: & arbor carnis exculta, fructus germinet spirituales.

Matt.7. Arboris bonæ fructus.

4. Ad Galatas quinto.

5. Ad Romanos octauo, vt in textu.

IIII.

Quæ sunt carnis opera?

Ea sunt, de quibꝰ Apostolꝰ ità disserit: [a] *Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorũ seruitꝰ, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniã qui talia agũt, regnũ Dei nõ consequẽtur.* Et subiũgit: [b] *Qui autẽ Christi sunt, carnẽ suã crucifixerũt cũ vitiis & concupiscentiis*

a Galat. 5.c d Vide Aug. lib. 14. de ciu. Dei c 2. & 3. b Ibidem d.

piscẽtiis. Tũ alibi: [c] *Qui in carne sunt*, vt secũdũ carnis videlicet desideria ambulent, *Deo placere nõ possunt.* Monet igitur idẽ Apostolus: [d] *Nolite errare: Deus nõ irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet: quoniã qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionẽ. Qui autẽ seminat in spiritu, de spiritu metet vitã æternã.*

c Rom.8.b Aug. de verb. Apost ser.6. d Gal.6.b

TESTIMONIA.

Secundũ carnẽ viuere, ambulare, est lusuriæ desiderijs fidã adiungere.

1. Ad Galatas quinto, vt in textu.

1. Avgvstinvs libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite secundo: Cùm igitur multis modis, quos perscrutari & colligere longum est, diuina scriptura nuncupet carnem, quid sit secundùm carnem viuere: quod profectò malũ est, cùm ipsa carnis natura nõ sit malum, vt indagare possimus: inspiciamus diligenter illum locum epistolæ Pauli Apostoli, quam scripsit ad Galatas, vbi ait: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt adultera, fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut & prædixi: quoniã qui talia agũt, regnum Dei non possidebunt. Iste totus epistolæ Apostolicæ locus, quantum ad rem præsentem satis esse videbitur, consideratus, poterit hanc dissoluere quæstionem, quid sit secundùm carnem viuere. In operibus namque carnis, quæ manifesta esse dixit, eáque commemorata damnauit, non illa tantùm inuenimus, quæ ad voluptatem pertinent carnis: sicuti sunt fornicationes, immunditiæ, luxurię, ebrietates, comessationes: verùm etiam illa, quibus animi vitia demonstrantur à voluptate carnis aliena. Quis enim seruitutem, quæ idolis exhibetur, veneficia, inimicitias, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidias, non potiùs intelligat animi vitia esse, quàm carnis? Quã doquidem fieri potest, vt propter idololatriam, vel hæresis alicuius errorem à voluptatibus carnis temperetur: & tamen etiam tunc homo quamuis carnis libidines continere atque cohibere videatur, secundùm carnem viuere hac Apostolica authoritate conuincitur: & in eo quòd abstinet à voluptatibus carnis, damnabilia opera carnis agere demonstratur. Quis inimicitias non in animo habeat: aut quis ità loquitur, vt inimico suo, vel quẽ putat inimicum, dicat: malam carnem, ac non potiùs, malum animum habes aduersùm me? Postremò sicut carnalitates, vt ità dicam, si quis audisset, non dubitaret carni tribuere: ità nemo dubitat animositates ad animum pertinere. Cur ergò hęc omnia, & his similia, doctor gentium in fide & veritate, opera carnis appellat, nisi quia eo locutionis modo quo totũ significatur à parte, ipsum hominem vult nomine carnis intelligi?

Opera carnis dicũtur, quia sunt opera hominis.

Ioan.8.

4. Ad Romanos octauo, vt in textu.

5. Avgvstinvs sermone sexto de verbis Apostoli: Quid est secundùm carnem ambulare? Carnalibus concupiscentiis consentire. Quid est secũdum spiritum ambulare? Adiuuari spiritu in mente, & concupiscentiis carnis non obedire. Sic ergò impletur in nobis lex, impletur in nobis iustitia Dei: modò interim impleatur, post concupiscẽtias tuas non eas. Post cõcupiscentias tuas cùm audis, illicitas accipe. Post concupiscentias tuas non eas, debet impleri ex voluntate nostra. Adiuta gratia Dei debet impleri. Post concupiscentias tuas non eas. Quicquid enim illa concupiscentia carnis egit in nobis præteritorum peccatorum, siue in factis, siue in dictis, siue in cogitationibus, totum deletũ est sacro baptismate, omnia debita deleuit vna indulgentia. Restat ergò cum carne conflictus, quia delera est iniquitas: sed manet infirmitas, inest, titillat delectatio illicitæ concupiscentiæ, pugna, resiste, noli consentire, & impletur hic, Post cõcupiscentias tuas non eas: quia & si quando surrepunt, & vsurpant sibi oculum, aurem, linguam, volaticã cogitationem, nec sic desperemus de salute nostra. Et post pauca: Qui autem in carne sunt, id est, qui in carne confidunt, qui concupiscentias suas sequuntur, qui in his habitant, qui earum voluptatibus oblectãtur, qui in earum delectationibus beatam felicémque vitam constituunt, ipsi sunt in carne, Deo placere non possunt. Nõ enim sic dictum est, Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt: quasi dictum esset, in hac vita cùm sunt homines, Deo placere non possunt. Ergò non placuerunt sancti Patriarchæ? Ergò non placuerunt sancti Prophetę? Ergò non placuerunt sancti Apostoli? Non placuerunt sancti Martyres, qui antequàm corpus patiendo deponerent Christum confitendo, non solùm voluptatem contemnebant, sed dolores quoquè patientissimè perferebant? Placuerunt, sed in carne non fuerunt. Portabant carnem, non portabantur à carne. Iam enim paralytico dictum erat, Tolle grabatum tuum. Qui enim in carne sunt, quemadmodùm dixi, quemadmodùm iam exposui, non in hoc seculo viuendo, sed carnis cõcupiscentiis consentiendo, Deo placere non possunt.

Secundũ carnẽ ambulare, est consentire carnalibus cõcupiscentiis.

Ecc.18.

Baptismi vis

Cõcupiscẽtia post baptismum.

Qui dicantur esse in carne apud Paulũ.

Ioan 19.

6. Ad Galatas sexto, vt in textu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE OCTO BEATITVDINIBVS.

I.

Quænam sunt Euangelicæ legis Beatitudines?

Vide Augu. lib. 1. de ser. Domini in monte c. 1. & seq. Chromatium Episcopum in declamatione de octo Beatit. Greg. Nyssen. de beatitud. Leonem in ho. omnium Sanctorum. Item Bern. ser. 1. de Festo omnid Sanctorum & ser. 4. de Aduentu Domini. Anab. in 3. ca. Lucæ.

Illę sanè sũt, quas & Dominicas Beatitudines & Benedictiones Ambrosius[a] vocat, quæ apud[b] Matthæum Euangelistam octonario numero recensentur in hunc modum.

1. *Beati*[c] *pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.*
2. *Beati*[d] *mites: quoniam ipsi possidebunt terram.*
3. *Beati qui*[e] *lugent: quoniam ipsi consolabuntur.*
4. *Beati qui*[f] *esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabũtur.*
5. *Beati*[g] *misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.*
6. *Beati*[h] *mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.*
7. *Beati*[i] *pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.*
8. *Beati qui*[k] *persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniã ipsorum est regnum cælorum.*

a Luc. 6. c 1. Pet. 3. c 1. Tim. 3. c Act. 14. d Aug. de ser. Domini in monte lib. 1. c. 3.

b Mat. 5. a & ib. d. Hilar. Chrysost. Hier. Chromatius, Theophyl. Euthym. Anselmus, &c.

c Luc. 6. c. 18. a. Iac. 2. a Mat. 18. a d Psal. 36. b Mat. 11. d Psal. 16. d

e Luc. 6. c 16. 21. Reg. 5. g Ioan. 16. c Esa. 61. a Matt. 26. g

f Sap. 12. a Psal. 15. b 16. d Esa. 65. b g Psal. 40. a Prou. 11. c Eccl. 19. b Luc. 6. c

h Psal. 23. a Psal. 50. c

i Psal. 36. d Ioan. 14. d

k Luc 6. c 1. Pet 3. c 1. Tim 3. c Act. 14. d Aug. de ser. Domini in monte lib. 1. c 3.

TESTIMONIA.

Matth. 5. Octo benedictiones.

1. Ambrosius in caput sextum Lucę: Quatuor tantùm beatitudines sanctus Lucas dominicas posuit, octo verò sanctus Matthæus: sed in istis octo illæ quatuor sunt, & in quatuor istis illæ octo, &c. Beati, inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Primam benedictionem hãc vterque Euangelista posuit. Ordine enim prima est, & parẽs quædam generatióque virtutum: quia qui contempserit secularia, ipse merebitur sempiterna: nec potest quisquam meritum regni cælestis adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem. Secunda benedictio: Beati, inquit, mites. Tertia: Beati qui lugent. Quarta: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Quinta: Beati misericordes. Sexta: Beati mundo corde. Septima: Beati pacifici. Et benè septima, quoniam eo die ab omnibus mundi operibus requieuit Deus. Dies enim quietis & pacis est. Octaua: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

2. Matthæi quinto: Videns autem turbas, ascendit in montem: & cùm sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suũ, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum, &c. vt in textu.

3. Lucæ sexto: Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

4. Esaiæ sexagesimosexto: Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus, ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

5. Iacobi secundo: Audite fratres mei dilectissimi: nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6. Matthæi decimooctauo: Quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum.

Merẽtur sempiterna, qui secularia contemnunt.

7. Psalmo trigesimosexto: Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.

8. Matthæi vndecimo: Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris.

9. Psalmo vigesimosexto: Credo videre bona Domini in terra viuentium.

10. Lucæ sexto: Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.

11. Et capite decimosexto: Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

12. Primi Regum decimoquinto: Et non vidit Samuël vltra Saül vsque ad diem mortis suæ: veruntamen lugebat Samuël Saülem, quoniam Dominum pœnitebat quòd constituisset regem Saül super Israël.

13. Ioannis decimosexto: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur, nunc quidem tristitiam habetis, iterùm autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

14. Esaiæ sexagesimoprimo: Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit Dominus me: ad annunciandũ mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam & clausis apertionem: Vt prædicarẽ annum placabilem Domino, & diẽ vltionis Deo nostro: vt cõsolarer omnes lugentes. Vt ponerẽ lugentibus Sion, & darem

& darem eis coronã pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. Pro confusione vestra duplici & rubore laudabunt partem eorum: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis.

15. Matthæi vigesimosexto: Et egressus Petrus foràs, fleuit amarè.

16. Sapientiæ primo: Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.

17. Psalmo decimoquinto: Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem.

18. Et decimosexto: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

19. Esaiæ sexagesimoquinto: Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis.

20. Psalmo quadragesimo: Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius.

21. Proverbiorvm vndecimo: Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est etiam propinquos abiicit. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis. Clemẽtia præparat vitam: & sectatio malorũ mortem.

22. Ecclesiastici vigesimonono: Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillã conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum.

23. Lucæ sexto: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Date, & dabitur vobis, mẽsuram bonam & confertam & coagitatam & superefluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis

24. Psalmo vigesimotertio: Quis ascendet in montẽ Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.

25. Et quinquagesimo: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectũ innoua in visceribus meis.

26. Et trigesimosexto: Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.

27. Ioannis decimoquarto: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. non quomodò mũdus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28. Lucæ sexto: Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquàm malum, propter filium hominis.

29. Prioris Petri tertio: Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati.

30. Posterioris ad Timotheum tertio: Et omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

31. Actorvm decimoquarto: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, aiunt Paulus & Barnabas.

Hæretici & schismatici nõ patiuntur persecutionẽ propter iustitiam.

32. Avgvstinvs de sermone Domini in mõte, libro primo, capite nono: Non ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine nõ solùm æquo animo, sed etiam cum exultatione tolerare. Nam multi hæretici, nomine Christiano animas decipientes, multa talia patiũtur. Sed ideò excluduntur ab ista mercede, quia non dictũ est tantùm, Beati qui persecutionem patiuntur: sed additum est, propter iustitiam. Vbi autem sana fides nõ est, non potest esse iustitia. Quia iustus ex fide viuit. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter vbi charitas non est, nõ potest esse iustitia. Dilectio enim proximi malum nõ operatur. Quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi quod est Ecclesia. Et post pauca: Quid est sanè quòd etiam hoc non est nudè positum, vt diceretur, Et dicent omne malum aduersùm vos: sed additum est, mẽtientes: additum est etiam, propter me? Propter eos additum puto, qui volunt de persecutionibus & de famæ suæ turpitudine gloriari: & ideò dicere ad se pertinere Christum, quia multa de illis dicuntur mala: cùm & vera dicantur, quando & de illorum errore dicuntur: etsi aliquãdo etiam nonnulla * facta iactantur, quòd temeritate hominum plerunque accidit, non tamen propter Christum ista patiuntur. Non enim Christum sequitur, qui non secundùm veram fidẽ & Catholicam disciplinam Christianus vocatur.

Vbi sana fides nõ est, nõ potest esse iustitia. Abacuc 2. Rom. 1. Rom. 15.

Charitatẽ non habẽt, qui Ecclesiã dilaniãt.

*ficta

Hæretici non propter Christum malè audiunt.

II.

Quare hæc de beatitudinibus doctrina est obseruanda?

Quoniam prima & maxima pars est legis Euangelicæ, quam Christus[a] Legifer noster in mõte tradidit ore suo sacrosancto, vt cõsiderarẽt omnes, quid Christiana Iustitia vltra fidẽ cõplectatur & postuler: deindè scirẽt, quomodò iustis corona iustitiæ, vt Paulus[b] vocat, vel merces[c] plena æternáque non sine [d] labore obueniat. Nam hinc etiam Iacobus affirmat. [e] *Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.*

a Esa. 53. d Iac. 4. e Mat. 5. a

b 2. Tim. 4. b e 1. Ioan. epist. c Lucæ 6. c d 1. Cor. 9. b Mat. 11. b Luc. 16. d e b Iac. 1. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. Esaiæ trigesimotertio: Dominus iudex noster: Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos.
2. Iacobi quarto: Vnus est enim legislator, & iudex qui potest perdere & liberare.
3. Matthæi quinto: Videns autem turbas, ascendit in montem: & cùm sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, &c.
4. Posterioris ad Timotheum quarto: In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.
5. In secunda epistola Ioãnis: Videte vosmetipsos, nè perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis.
6. Lucæ sexto: Date, & dabitur vobis: mensuram bonam & confertam & coagitatam & superefluẽtem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mẽsura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.
7. Prioris ad Corinthios tertio: Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundùm suũ laborem.
8. Matthæi vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.
9. Lucæ decimosexto: Lex & Prophetæ, vsque ad Ioannem: ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.
10. Iacobi primo, vt in textu.

III.

Quid verò circa hanc de Beatitudinibus doctrinam præcipuè notandum est?

Amb. in 6. c. Lucæ.

A. Primùm quidẽ obseruari debet, gradus inter eas distinctos esse, vt ex ipso tum numero, tum ordine perspicitur.

B. Deindè quolibet in gradu coniunctim duo proponuntur, quorum alterũ ipse sit actus virtutis, seu meritum, & Beatitudo (vt nũcupãt) huius vitæ: alterũ verò, æternæ vitæ præmiũ suo merito cõgruens, quam beatitudinẽ patriæ licet appellare. Sicuti autem prior pars laborẽ & difficultatẽ offert credentibus: ità posterior quę statim in singulis gradibus adiicitur, magnitudine propositi præmij cõsolationẽ admiscet, lenítque labores, sudores & agones in Christiana militia omnibus perferẽdos. [a] *Nõ enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* [b] *Vnusquisque propriã mercedẽ accipiet secundùm suũ laborẽ.* [c] *Quæ seminauerit homo, hæc & metet*, vt cõstãter gentiũ doctor asseuerat. Quamobrẽ Dominus priusquàm [d] tremendum se iudicem orbi sistat, ad expectationem aduentus sui nos omnes his verbis excitat: [e] *Ecce venio citò*, inquit, *& merces mea mecũ est, reddere vnicuique secundùm opera sua.* [f] *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo*: quæ demùm summa, æterna & absoluta est Beatitudo.

C. At [g] vana est prorsùs mundi de beatitudine sententia, quę permultos interim fallit ac perdit. Nã beati ferè vulgò putãtur diuites, præpotẽtes, gloria & authoritate clari, bonis fortunę affluẽtes, voluptatib[9] indulgẽtes. Verũ Christus [h] vę vę istis opponit, & liberè sic Esaias [i] acclamat: *Populę meus, qui te beatũ dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* [k] *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius*, nimirùm vt authorem suum benè beatéque viuendo semper prædicet.

a 2. Tim. 2. a
b 1. Cor. 3. b
c Gal. 6. b
d Heb. 10. c
e Apoc. 22. c
f Apoc. 3. d Matt. 19. d Luc. 22. c.
g Eccl. 2. a b 5. c 11. c d Psal. 143. c d Sap. 2. a b.
h Luc. 6. d Esa. 5. b c d 65. b c Amos 6. a b. i Esa. 1. c
k Psal. 143. d 32. c Et ibidẽ Aug. conc. 2. & in Psal. 118. concio. 1.

TESTIMONIA.

Ordo beatitudinum.

A. Ambrosius in caput sextũ Lucę: Veni Domine Iesu, doce nos ordinem beatitudinum tuarum. Neque enim sine ordine dixisti, primò beatos pauperes spiritu, secundò beatos mites, & tertiò beatos qui lugent. Et pòst nonnulla: Vsque ad finem te ducit, vsque ad martyrium prosequitur, & constituit beatitudinum palmam. Vide igitur ordinem. Oportet te pauperem fieri spiritu. Humilitas enim spiritus, diuitiæ virtutũ sunt. Nisi pauper fueris, mitis esse non poteris. Qui mitis est, potest lugere præsentia: qui inferiora luget, potest desiderare meliora: qui superiora quærit, inferiora deuitat, vt & ipse à superioribus adiuuetur: qui miseretur, cor suum mundat. Quid enim est mundare animum, nisi sordem mentis abluere? Eleemosyna enim à morte liberat: patientia verò, perfectio est charitatis. Qui autem patitur persecutionem, in vltimo certamine constitutus probatur aduersis, vt cùm legitimè certauerit, coronetur. Hos quidem gradus volùt esse virtutum, per quos ab vltimo ad superiora possimus ascendere. Denique sicut incrementa virtutum, ità etiam sunt incrementa præmiorum. Plus est enim, Dei esse filiũ, quàm possidere terram, & consolationem mereri.

Tob. 12. 2. Tim. 2.

Præmiorum incrementa respondent incrementis virtutum.

Sed

Vallis p. 1. 2. Tindal. Isaiæ. Duplex statu regni cælorum ante & post mortem, alter post generalem resurrectionem. Chemnit. Iudic 14. Dilectus meus in regno cælorum.

Sed quia & primum præmium regnum cælorum est, & vltimum præmium regnum cælorum est: nũquid æquale præmium incipientibus atque perfectis est? Num fortè mysticè docemur, quia est primum regnum cælorum, illud Apostolicum, Dissolui & esse cum Christo? Habes primum regnum, quando sancti rapiũtur in nubibus obuiàm Christo in aëra. Multi enim dormientium surgent, isti in vitam æternam, illi in opprobrium. Primum ergò regnum cælorum sanctis propositum, est in absolutione corporis: secũdum regnum cælorum est, post resurrectionem esse cum Christo. Cùm fueritis in regno cælorum, tunc processus est mansionum: & si vnum regnum, diuersa tamẽ merita sunt in regno cælorum. Post resurrectionem terrã tuam incipies possidere, absolutus à morte. Absolutus per Dominicam crucem, si tamen intra iugum Domini fueris inuentus, cõsolationem in ipsa possessione reperies: consolationem sequitur delectatio, delectationem diuina miseratio. Quem autem miseratur Dominus, & vocat: qui vocatur, videt vocantem: qui Deum viderit, in ius diuinæ generationis assumitur: tunc demùm quasi Dei filius, cælestis regni diuitiis delectatur. Ille igitur incipit, hic repletur. Nam & intra hoc seculum multi in imperio Romano sunt: sed maiorem imperij gratiam, qui propiores imperatori sunt, consequũtur.

1. B. Posterioris ad Timotheum secundo.
2. Prioris ad Corinthios tertio.
3. Ad Galatas sexto capite, vt in textu.
4. Ad Hebræos decimo: Teneamus spei nostræ cõfessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit) & consideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum: non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam: sed consolãtes, & tanto magis quãto videritis appropinquantẽ diẽ. Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædã expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Mihi vindictam, ego retribuam. Et iterùm: Quia iudicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patiẽtia enim vobis necessaria est: vt voluntatẽ Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc modicum aliquantulùmque, qui venturus est, veniet, & non tardabit.
5. Actorvm decimoseptimo ait Paulus: Et tempora quidẽ huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiquè pœnitentiam agant, eò quòd statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.
6. Apocalypsis vigesimosecundo.
7. Et capite tertio, vt in textu.
8. Matthæi decimonono: Iesus autem dixit illis, Amẽ dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.
9. Lucæ vigesimosecundo: Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et egò dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum: vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.
1. C. Ecclesiastis secundo: Dixi ergò in corde meo, Vadam & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoquè esset vanitas. Risum reputaui errorem: & gaudio dixi, Quid fruſtrà deciperis? Cogitaui in corde meo abstrahere a vino carnem meam, vt animum meum trãsferrem ad sapientiam, deuitarémque stultitiam, donec viderem quid esset vtile filiis hominum, quo factо opus est sub sole numero dierum vitæ suæ. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plãtaui vineas: feci hortos & pomaria, & conseui ea cuncti generis arboribus. Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem syluam lignorum germinãtium. Possedi seruos & ancillas, multámq; familiam habui: armenta quoquè & magnos ouium greges vltra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem. Congeruaui mihi argentum & aurum, & substantias regũ & prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & vrceos in ministerio ad vina fundenda. Et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerũt in Ierusalem, sapientia quoquè perseuerauit mecum. Et omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ præparauerã: & hanc ratus sum partem meam, si vterer labore meo. Cumque me conuertissem ad vniuersa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtrà sudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.
2. Capite quinto: Auarus non impletur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis, & hoc ergò vanitas. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis?
3. Capite vndecimo: Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: cùm venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergò iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuę, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas, vana sunt.
4. Psalmo centesimo quadragesimotertio: Eripe me, & erue me de manu filiorum alienorũ, quorum ós locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Filiæ eorum compositæ, circumornatę vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ, abundãtes in egressibus suis: boues eorum crassæ. non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus, cui Dominus Deus eius.
5. Sapientiæ secundo: Dixerunt impij, co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gitantes apud se non rectè: Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquàm non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum: quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur, tãquàm mollis aër, & transibit vita nostra tãquàm vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est radiis solis, & à calore illius aggrauata: & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Vmbrę enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniã consignata est & nemo reuertitur. Venite ergò, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquàm in iuuentute celeriter. Vino precioso & vnguentis nos impleamus, & non prętereat nos flos tęporis: Coronemus nos rosis, antequàm marcescãt: nullum pratum sit quod non perttranseat luxuria nostra. Nemo vestrũm exors sit luxurię nostrę: vbiquè relinquamus signa lætitiæ: quoniã hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra.

6. Lvcæ sexto: Veruntamen væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Væ cùm benedixerint vobis omnes homines. secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.

7. Esaiæ quinto: Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Nũquid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ desertæ fuerint grandes & pulchrę, absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagũculam vnam, & triginta modij sementis facient modios tres. Væ qui cõsurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in cõuiuiis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit, &c. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri iniquitatẽ. Qui dicitis, Festinet, & citò veniat opus eius vt videamus: & appropriet & veniat cõsilium sancti Israel, & sciemus illud. Væ qui dicitis malũ bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Væ qui potentes estis ad bibẽdum vinum, & viri fortes ad miscẽdam ebrietatem. Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiã iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammę exurit: sic radix eorum quasi faúilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerũt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemauerunt, &c.

8. Capite sexagesimoquinto: Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: pro eo quòd vocaui, & non respondistis: locutus sum, & nõ audistis, & faciebatis malum in oculis meis: & quæ nolui, elegistis. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibẽt, & vos sitietis: Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis.

9. Amos sexto: Væ qui opulenti estis in Sion, & cõfiditis in monte Samariæ, optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël: Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Quapropter, &c.

10. Esaiæ tertio.

11. Et psalmo centesimo quadragesimotertio, vt in textu.

12. Psalmo trigesimosecundo: Beata gẽs cuius est Dominus, Deus eius, populus quem elegit in hæreditatem sibi.

13. Avgvstinvs in psalmum trigesimumsecundum concione secunda: Amant omnes beatitudinem, & ideò peruersi sunt homines, qui mali volunt esse, miseri nolunt. Et cùm sit malitiæ indiuidua comes miseria, isti peruersi non solùm mali esse volũt, & miseri nolunt, quod fieri non potest: sed ideò volunt mali esse, nè miseri sint. Quid est hoc quod dixi, ideò volũt mali esse, nè miseri sint? Cõsiderate hoc paululum in omnibus hominibus qui malè faciunt, beati semper esse volunt. Furtum facit, quęris quare? propter famem, propter necessitatem. Ergò nè miser sit, malus est: & ideũ miserior est, quia malus est. Depellendæ ergò miseriæ causa, & acquirẽdæ beatitudinis causa, faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt, vel mali. Semper ergò beati esse volunt. Siue malè viuentes, siue benè viuentes, beati esse volunt, & nõ contingit omnibus quod omnes esse volũt. Omnes enim beati esse volunt, non autem erũt nisi illi, qui iustè esse voluerint. Et ecce nescio quis vt malè faciat, beatus vult esse. Vndè? Ex pecunia, ex argento & auro, ex prędiis, fundis, domibus, mancipiis, pompa seculi, honore volatico & perituro, habendo aliquid volũt beati esse. Quære ergò quid habeas, vt beatus sis. Cùm enim beatus fueris, melior vtiquè eris, quàm cùm miser es. Fieri autem non potest, vt res deterior te faciat meliorem. Homo es: deterius te est, quicquid cupis quo beatus esse desideras. Aurum, argentum, quælibet corpora, quibus inhias acquirendis, possidendis, fruendis, inferiora sunt te. Tu melior es, tu fortior es: & vtiquè vis melior esse quàm es, cùm beatus esse vis, quia miser es. Melius est enim vtiquè, beatũ esse, quàm miserum. Vis esse melior te: & quæris & perquiris, per quæ id fiat, deteriora sunt te. Quicquid quæsieris in terra, deterius est quàm tu. Hoc omnis homo optat amico suo, sic eum adiurat: sic melior sis: sic meliorem te videamus, sic de te meliore gaudeamus. Quod optat, hoc & ipse vult. Accipe ergò fidele cõsilium. Melior te vis esse, noui, omnes nouimus, omnes volumus: quære quod est melius te, vt inde efficiaris melior te. Intuere nunc cęlum & terram: non tibi sic hęc pulchra corpora placeant

Beatitudinem amant omnes etiã mali, quàm boni.

Omnis actio humana instituitur, vel beatitudinis acquirendæ causa, vel miseriæ depellendæ.

Beatitudinem fuam in quo conftituant filij huius feculi.

Id in quo beatitudo ponenda eft, oportet vt fit homini melius.

ceant, vt eis fieri beatus velis. In animo est quod quæris. Beatus enim esse vis. Ipso animo tuo quære quid sit melius. Cùm enim duo sint quędã, hoc est, animus & corpus; eò quòd istis duobus illud melius sit, quòd animus dicitur, potest corpus tuũ melius fieri per meliorem, quia subiectum est corpus animo. Potest ergò melius fieri corpus tuũ per animum tuum, vt cùm fuerit iustus animus tuus, sit postea immortale etiã corpus tuũ. Per animi enim illuminationem meretur corpus incorruptionem, vt fiat inferioris reparatio per meliorem. Si ergo corporis tui bonum animus est, quia corpore tuo melior est, cùm quæris bonum tuum, illud quære quòd melius est animo tuo. Quid est autẽ animus tuus attende, nè fortè contemnens animum tuum, & putãs nescio quid esse vile & abiectum, & viliora quæras quibus beatificetur animus tuus. In animo tuo est imago Dei, inẽs hominis capit eam. Accepit eam, & inclinando se ad peccatum, decolorauit eam. Ipse ad eam venit reformator, qui erat eius antè formator: quia per verbũ facta sunt omnia, & per verbum impressa est hæc imago. Venit ipsum verbum, vt audiremus ab Apostolo: Reformamini in nouitate mentis vestrę. Iã ergò superest vt quæras quid sit melius quam animus tuus. Quid erit, obsecro, nisi Deus tuus? Nõ inuenis aliquid melius animo tuo, quia cùm fuerit perfecta natura tua, angelis æquabitur. Iam suprà non est nisi creator. Erige te ad illum, noli desperare, noli dicere, multum est ad me. Magis multum est ad te, habere aurum quod quæris. Aurum & si volueris, fortè non habebis: Deum, cùm volueris, habebis: quia & antequàm velis, venit ad te: & cùm auersa voluntate esses, vocauit te: & cùm conuersus esses, terruit te: & cùm territus confitereris, consolatus est te. Iste qui tibi præstitit omnia, iste qui fecit te vt esses, qui his qui tecum sunt, eriam malis, præstat solem, præstat pluuiam, præstat fructus, fontes, vitam, salutem, tantas cõsolationes, seruat tibi aliquid quod non det, nisi tibi. Quid est autem quod tibi seruat, nisi se? Pete aliud, si melius inueneris, se tibi seruat Deus. Auare, quid inhias cælo & terræ? Melior est qui fecit cælum & terram: ipsum visurus, ipsum habiturus es. Quæris vt tua sit illa villa, & trãsiens per illam, dicis: Beatus cuius est possessio ista. Hoc dicunt quàm multi qui transeunt per illam, & tamen cùm dixerint & transeũt per illam, possunt caput agitare & suspirare, nunquid & possidere? Sonat cupiditas, sonat iniquitas, sed non concupiscas rem proximi tui. Beatus cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nõstis quid dicturus sum. Ergò desiderate vt habeatis, tunc demùm beati eritis. Hac sola beati eritis, re meliore quàm vos estis, meliores eritis. Deus est, inquam, melior te qui te fecit. Beata gens, cuius est Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc posside: hoc cùm vis, habebis, hoc gratis habebis.

14. Et in psalmum centesimum decimumoctauũ concione prima: Ab exordio suo magnus psalmus iste, charissimi, exhortatur nos vt quæramus beatitudinem, quã nemo est qui nõ expetat. Quis enim vnquàm vel potest, vel potuit, vel poterit inueniri, qui esse nolit beatus? Quid igitur ea exhortatione opus est ad eam rem, quam sua sponte appetit animus? Nam profectò qui exhortatur, id agit, vt excitetur voluntas eius cum quo agit, ad illud propter quod exhortationis adhibetur alloquium. Vt quid ergò nobiscum agitur, vt velimus quod nolle non possumus, nisi quia omnes quidem beatitudinem cõcupiscunt, sed quomodò ad eam perueniatur, plurimi nesciunt? Ideóque hoc docet iste qui dicit: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Tãquàm diceret: Scio quid velis: beatitudinem quæris. Si vis ergò esse beatus, esto immaculatus. Illud enim omnes, hoc autem pauci volunt, sine quo non peruenitur ad illud quòd omnes volunt. Sed vbi erit quisque immaculatus, nisi in via? in qua via, nisi in lege Domini? Ac per hoc, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: non superfluò vobis dicitur, sed exhortatio necessaria vestris mentibus adhibetur. Quid enim boni sit, ad quod multi pigri sunt, id est, immaculatos ambulare in via quæ lex est Domini: sic ostenditur, cùm beatos esse qui hoc faciunt, indicatur, vt propter illud quod omnes volũt, etiam hoc fiat quòd plurimi nolũt. Beatum quippe esse, tam magnum est bonũ, vt hoc & boni velint, & mali. Nec mirum est, quòd boni propterea sunt boni: sed illud est mirum, quòd etiã mali propterea sunt mali, vt sint beati. Nam quisquis libidinibus deditus, vt luxuria stupríque corrumpatur, in hoc malo beatitudinem quærit, & se miserum putat, cùm ad suæ concupiscentiæ voluptatem, lętitiámque non peruenit: beatum verò nõ dubitat se iactare, cùm peruenit. Et quisquis auaritiæ facibus inardescit, ad hoc congregat quocunque modo diuitias, vt beatus sit. Quicunque molitur inimicorum sanguinem fundere, quicunque desiderat dominationẽ, quisquis affectat crudelitatem suam explere, quisquis alienis cladibus pascitur, in omnibus sceleribus beatitudinem quærit. Hos igitur errantes, & vera miseria falsam beatitudinem requirentes, reuocat ad viam: si audiatur vox ista diuina, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: tanquàm dicens, Quò itis? Peritis, & nescitis. Non illàc itur quò pergitis, quò peruenire desideratis. Nam vtiquè beati esse cupitis, sed misera sunt, & ad maiorem miseriam ducunt itinera ista quæ curritis. Tam magnum bonum quærere per mala nolite. Si ad illud peruenire vultis, huc venite, hàc ite. Viæ peruersæ relinquite malignitatem, qui non potestis relinquere beatitudinis voluntatem. Frustrà tentando fatigãmini: quò perueniendo inquinamini. Non autem beati inquinati in errore, qui ambulant in peruersitate seculi: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Et paulò pòst: Quomodò ergò iam beati, cùm adhuc testimonia eius scrutantur, & exquirunt eum, cùm hoc facere possint & impij & iniqui? Beatos autem esse impios & iniquos, pius vel impius dixerit aut iniquus? Ergò spe beati, sicut, Beati qui persecutionem patiuntur, propter iustitiam: non propter quod adest, quandiù mala patiuntur, sed propter quod aderit, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Et, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: non quia esuriunt & sitiunt, sed propter quod sequitur, quoniam ipsi saturabuntur: &, Beati qui plorant, non quia plorant, sed propter quod sequitur, quia ridebunt. Proindè, Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum:

Corpus fit melius, fiue per meliorem.

Quomodò peruenitur ad beatitudinem ignorant multi. Plal. 118.

Mali propterea funt mali, vt fint beati.

Vera miseria falsam beatitudinem requirentes.

Spe beati fumus in hac vita. Matth. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non quia scrutantur & exquirunt, sed quia inuenturi sunt quod exquirunt. In toto enim corde, non negligenter, exquirunt.

DE CONSILIIS EVANGELICIS.

I.

Quæ dicuntur Euangelica consilia?

EA[a] videlicet, quę cùm ad salutem consequendã simpliciter necessaria nõ sint, tamẽ vt parandę salutis ratio expeditior habeatur ac facilior, à Christo proponuntur atque consuluntur.

B. Vndè discrimen, quod Scriptura inter præcepta, & consilia[b] statuit, est sedulò retinendũ, vt illa quidem, tanquàm obseruatu necessaria, præscribit: hęc verò, vt perfectã præceptorum obseruationẽ promouentia, suaderi ac[c] spontè suscipi intelligamus. Hinc Apostolus, quum de obseruando cælibatu docere veller, ità pronunciat:[d] *De virginibus præceptũ Domini non habeo: Consilium autem do, tanquàm misericordiam consecutus a Deo, vt sim fidelis.*

C. Quò spectat quod Augustinus perspicuè dixit:[e] Aliud est consilium, aliud præceptũ. Consiliũ datur, vt virginitas cõseruetur, vt à vino & à carnibus abstineatur, vt vendãtur omnia, & pauperibus erogẽtur: Præceptũ verò datur, vt iustitia custodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et rursùm:[f] Cõsiliũ qui libẽter audierit, & fecerit, maiorẽ habebit gloriã: Præceptũ qui non impleuerit, nisi pœnitentia subuenerit, euadere pœnam non poterit.

D. Augustino cõsonat Ambrosius, cùm[g] ità scribit: Nõ præcipitur quod supra legẽ est, sed magis dato suadetur consilio, & quod tutius est, demõstratur.

Item: Consilium inuitat voluntarios: præceptum etiam adstringit inuitos.

E. Neque aliter sensit Hieronymus, vt hęc eius verba[h] declarant: Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: vbi præceptum, necessitas seruientis. Sed maioris est mercedis, inquit,[i] quod non cogitur, & offertur.

a Aug ser. 61. de temp. & in Enchirid. cap. 121. Itẽ lib. 1. de adulteriniz coniugiis cap. 14. & lib. de sancta virginitate cap. 14. Item lib. 2. quæst. euãg. c. 19. & Paulinus ad Seuerũ epist 4.
b 1. Cor. 7. d Mat. 19. c 16. d Luc. 10. f
c 2. Cor. 9. b c Mat. 26. a Mar. 14. a 3. Reg. 8. b Genes 8. d Num. 6. a d 1. Cor. 7. d Cypriã, in ser. de natiuitate Christi.
e Ser. de temp.
f Ibidẽm.
g Amb. epist. 28. ad Eccleſiã Vercellensem. Vide eundem in libro de viduis.
h Lib. 1. aduersus Iouinianum.
i Epist. 22. ad Eustochiũ de virginitatis custodia.

TESTIMONIA.

Consilij & præcepti discrimen. 1. Cor. 7. Rom. 14. Matth. 19. 2. Tim. 2. Psal. 33. Matt. 19. Matth. 5. & 7.

1. A. Avgvstinvs sermone sexagesimoprimo de tempore: Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium datur, vt virginitas conseruetur, vt à vino & à carnibus abstineatur, vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, vt iustitia custodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur. Qui potest capere, capiat. De iustitia verò nõ dicitur: Qui potest facere, faciat: sed, Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum, excidetur, & in ignẽ mittetur. Consilium qui libenter audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præceptum qui non impleuerit, nisi pœnitentia subuenerit, euadere pœnam non poterit.

Exod. 20. Consilia à mandatis distincta. 1. Cor. 7. Finis consiliorum.

2. Idem in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimo vigesimoprimo: Quæcunque ergò mãdat Deus, ex quibus vnum est, Non mœchaberis: & quæcunque non iubentur, sed speciali consilio monentur, ex quibus vnum est: Bonum est homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum.

Gratiora sunt quæ nõ tenemur, & tamen impendimus ex charitate. Matt. 17. Exempla scripturæ de operibus liberis. 1. Cor. 9.

3. Item libro primo de adulterinis coniugiis ad Pollentium, capite decimoquarto: Multa sunt autem facienda non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cùm licerent nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impẽdimus. Vndè prior ipse Dominus cùm se tributum non debere monstrãsset, soluit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad æternam salutem gerens hominem consulebat. Iam verò Apostolus quemadmodùm ista commender, eius verba testantur, vbi dicit: Cùm enim liber sim ex omnibus, omnium seruum me feci, vt plures lucrifacerem. Cùm paulò superiùs dixisset, Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? Nõ quid non habemus licentiam sororem mulierem circunducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego solus & Barnabas nõ habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis vnquàm? Quis plantauit vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit, &c. Item alio loco de quibusdam, quæ ad escam pertinent: Omnia, inquit, mihi licita sunt, sed non omnia expediunt:

Ibidem. 1. Cor. 6.

pediunt: Omnia mihi licita sunt, sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & has euacuabit. Item alibi de hoc ipso: Omnia licita sunt, sed non omnia expediunt. Omnia licita sunt, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est quærat, sed id quod alterius est. Atque vt ostenderet vndè loqueretur: Omne, inquit, quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et tamen alibi dicit, Non manducabo carnem in æternum, nè fratrem meum scandalizem. Itémque alibi, Omnia quidem munda, sed malum est homini qui per offensionem mãducat. Quid est, omnia licita sunt? ipsum est, omnia quidem munda. Et quid est, sed non omnia expediunt? ipsum est, sed malum est homini qui per offensionem mãducat. Ità ostendit ea quæ licita sunt, id est, nullo præcepto Domini prohibentur, sicut expedit potiùs esse tractanda, non præscripto legis, sed consilio charitatis.

1. Cor. 10. 1. Cor. 8. Rom. 14. Opera supererogationis. Luc. 10. Tanto gratiora quanto magis indebita. 1. Cor. 7. Consilij & præcepti discrimen.

Hæc sunt quæ amplius erogantur saucio, qui curandus ad stabulum Samaritani illius miseratione perductus est. Et ideò dicuntur non à Domino præcipi, quanuis à Domino moneantur offerri, vt tanto intelligantur esse gratiora, quanto magis ostenduntur indebita.

4. Et libro de sancta virginitate, capite decimoquarto: De virginibus, inquit, præceptum Domini non habeo. Præcepto enim quisquis non obtẽperat, reus est & debitor pœnæ. Proindè quia vxorem ducere vel nubere, peccatum non est: si autem peccatum esset, præcepto vetaretur: propterea præceptum Domini de virginibus nullum est. Sed quoniam deuitatis remissiue peccatis, adeunda est vita æterna, in qua est quędam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequendæ parùm est, liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori vouea-

Maior gloriam consequuntur, qui amplectuntur consilia. Vouere rem liberam conducit. 1. Cor. 7.

tur, quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis. Consilium, inquit, do, tanquàm misericordiam consecutus à Deo, vt fidelis essem. Neque enim inuidere debeo fidele consiliũ, qui nõ meis meritis, sed Domini misericordia sum fidelis. Existimo itaque hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. Hoc est, inquit, vndè præceptum Domini non habeo: sed consilium do, hoc est, de virginibus existimo bonũ esse propter protestem necessitatem. Noui enim quid præsentis temporis, cui coniugia seruiunt, necessitas cogat, vt ea quæ Dei sunt, minùs cogitentur, quàm sufficit adipiscendæ illi gloriæ, quæ non erit omnium, quanuis in æterna vita ac salute manentium. Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Bonum est ergò homini sic esse.

Virginum maior gloria in vita æterna. 1. Cor. 15. 1. Cor. 7.

5. Idem libro secundo quæstionum euangelicarum, capite decimonono: Stabulum est Ecclesia, vbi reficiuntur viatores de peregrinatione redeũtes in æternam patriam. Altera dies est post resurrectionẽ Domini. Duo denarij, sunt duo præcepta charitatis, quam per Spiritum sanctum acceperũt Apostoli ad Euangelizandum cæteris, vel promissio vitæ præsentis & futuræ. Secundùm enim duas promissiones dictum est, Accipiet in hoc seculo centies tantum, & in seculo futuro vitam æternam cõsequetur. Stabularius ergò est Apostolus. Quod supererogat aut illud est consilium quod ait, De virginibus autem præceptum Domini non habeo consilium autem do: aut quod etiam manibus suis operatus est nè infirmorum aliquem in nouitate Euangelij grauaret, cùm ei liceret pasci ex Euangelio.

Luc. 10. Matth. 19. Opera supererogationis. 1. Cor. 7. 2. Thes. 3.

6. Paulinvs Nolanus epistola quarta ad Seuerum Sulpitium: Hic Samarites hominem suum prætermissum præuiis, nec curatum, miseratus accessit, & iumento suo, hoc est, verbi incarnatione susceptit, & oleo gratiæ & vino passionis suæ commendatum stabulario, profecto illi magistro gentium in duobus testamentis denarij mercede sanauit, redditurus illi & beatæ virginitatis de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & in numerabiles coronas, quia hoc consilium præcepto adiiciens, de suo supererogauit.

Virginitas opus supererogationis.

1. B. Prioris ad Corinthios septimo: De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, &c. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consilium.

2. Matthæi decimonono: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, &c.

3. Et capite decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c.

4. Lvcæ decimo: Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque superogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

5. Prioris ad Corinthios nono: Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt: quare non potiùs nos? Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, nè quod offendiculum demus Euangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quę de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cui altari participãt? Ità & Dominus ordinauit eis qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum. Nõ autem scripsi hæc, vt ità fiant in me: bonũ enim est mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Nam & si euãgelizauero, nõ est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: Vę enim mihi est, si non euangelizauero, Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Quæ est ergò merces mea? Vt Euangelium prędicans, sine sumptu ponam Euãgelium, vt non abutar potestate mea in Euangelio. Nam cùm liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem.

6. Matthæi vigesimosexto: Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti precioſi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, &c. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me. Nam semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hęc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me, fecit. Amen dico vobis, vbicunque prędicatum fuerit Euangelium istud in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius.

7. Marci decimoquarto: Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Amen dico vobis, vbicunque prędicatum fuerit Euangelium istud in vniuerſo

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

8. TERTII Regum octauo ait Salomon: Voluítque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Iſraël: & ait Dominus ad Dauid patrem meum, Quod cogitâſti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè feciſti, hoc ipſum mente tractans.

9. GENESIS octauo: Ædificauit autem Noë altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare. Odoratúſque eſt Dominus odorem ſuauitatis, & ait ad eum: Nequaquàm vltrà maledicam terræ propter homines.

10. NVMERORVM ſexto: Locutúſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere ad filios Iſraël, & dices ad eos: Vir ſiue mulier cùm fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint DOMINO cõſecrare: à vino & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicquid ex vua exprimitur, non bibent: vuas recentes ſiccáſque non comedẽt cunctis diebus, quibus ex voto Domino conſecrantur: quicquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad acinum, non comedent.

11. PRIORIS ad Corinthios ſeptimo, vt in textu, vt paulò antè B. teſtimon. primo.

1. Cor. 7. 12. CYPRIANVS in ſermone de natiuitate Chriſti: De virginibus, ait Apoſtolus, præceptum Domini non habeo, cõſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus. Vult & laudat ex imperio Domini, vt quæ nupſerint, ſic permaneãt: quæ verò virgines ſunt Dei, cumulatione caſtitatis integritatem exhibeant Chriſto: & in hunc modum quæcunque authoritate diuina immobilia conſtant, ſic maneant: quæ verò in alterutrum poteſt libertas arbitrij flectere, locum eligant priorem: quia etſi bona ſunt, & à Deo inſtituta cõiugia, melior tamen eſt continentia, & virginitas excellentior: quam non cogit neceſſitas aut mandatum, ſed perfectionis ſuadet cõſilium. Quòd ſi diuinis conſiliis obtauerint tentamenta, & liberas mentes ad carnales reuocauerint appetitus, adeſt Deus fortis, nec ſpem ponat homo in homine, nec in brachio carnis ſuæ confidat, quia qui mundum vicit, victoriam ſuis promittit militibus: & qui victores ſunt ſuî, cælo vim inferunt, quoniam ſicut ſcriptũ eſt: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Cõiugio melior & excellentior virginitas. Virginitatem ſuadet perfectionis conſilium. Matth. 11.

C. AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoprimo de tempore, vt in textu, & vt ſuprà A. teſtimonio primo.

1. Cor. 7. 1. D. AMBROSIVS epiſtola octogeſimaſecunda ad Eccleſiam Vercellenſem: Qua reuerentia virginitatis locutus eſt ſanctus Apoſtolus, De virginibus præceptum Domini non habeo, cõſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus à Domino. Præceptum non habet, conſilium habet. Non enim præcipitur quod ſupra legem eſt, ſed magis dato ſuadetur conſilio. Nec authoritas præſumitur, ſed demonſtratur gratia: nec à quocunque demonſtratur, ſed ab eo qui miſericordiam Dei meruit. Horum ergò meliora, quàm Apoſtolorum, conſilia? Apoſtolus dicit, Conſilium do. iſti diſſuadendum putant, nè qua ſtudeat virginitati.

Conſulitur, nõ præcipitur virginitas. 1. Cor. 7. Et paulò pòſt: Bonum ergò conſilium, quia in conſilio vtilitas eſt, & in præcepto laqueus. Conſilium inuitat voluntarios, præceptum adſtringit inuitos. Si qua ergò ſecuta fuerit conſilium, & eam non pœnituerit, acquiſiuit vtilitatem. Si quam verò pœnituerit, non habet quod accuſet Apoſtolum. Ipſa enim de infirmitate ſua iudicare debuit, & ideò ſibi voluntatis ſuæ rea eſt, cuius grauiore, quàm ferre poſſet, laqueo ſe ad nodo ligauit. Itaque tanquàm bonus medicus, qui & fortibus ſtabilitatem virtutis conſeruare cupiat, & infirmis ſalubritatem dare, aliis dat conſilium, aliis demonſtrat remedium. Qui infirmus eſt, olera mãducet, accipiat vxorem: qui validior eſt, fortiorem virtutis cibum expectet. Meritóque adiunxit: Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuę voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, benè facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit: & qui non iungit, melius facit. Mulier vincta eſt legi, quanto tempore vir eis viuit. Quòd ſi dormierit vir eius, libera eſt: cui vult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundùm meum conſilium. Puto enim quòd & ego ſpiritum Dei habeo. Hoc eſt conſilium Dei habere, explorare diligenter omnia, & quæ meliora ſunt ſuadere, & quæ tutiora demonſtrare. Prouidus doctor multas oſtendit vias, vt qua vult vnuſquiſque, quam ſibi accommodatâ arbitratur, incedat, dummodò occurrat quò poſſit incaptus * prætendere. Bona virginitatis via, ſed ſublimis & ardua, valdiores requirit. Bona etiam viduitatis, non tam difficilis vt ſuperior, ſed confragoſa & aſpera cautiores exigit. Bona etiam matrimonij, plana & directa, longiore circuitu ad caſtra ſanctorum peruenit: ea plurimos recipit. Sunt ergò virginitatis præmia, ſunt merita viduitatis, eſt etiam coniugali pudicitiæ locus. Gradus ſingularum ſunt & incrementa virtutum.

Meliora ſtudet, & tutiora demonſtrat Paulus, cùm virginitatem cõſulit, & matrimonium permittit. * pretendere. Cõparat virginitatem viduitati & matrimonij vię. Per viã matrimonij lõgiore circuitu ad caſtra ſanctorum perueniũt. Heb. 13. 1. Cor. 7.

2. ITEM in libro de viduis: Honorabile coniugium, ſed honorabilior integritas: nam & qui matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit: & qui non iungit, melius facit. Quod igitur bonum eſt, non vitandum eſt: & quod eſt melius, eligendum eſt. Itaque non imponitur, ſed præponitur. Et ideò benè Apoſtolus dixit: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. Etenim præceptum in ſubditos fertur, conſilium amicis datur. Vbi præceptum eſt, ibi lex eſt: vbi cõſilium, ibi gratia eſt. Præceptum, vt ad naturam reuocet: conſilium, vt ad gratiam prouocet. Et ideò lex Iudæis lata eſt, gratia autem electioribus reſeruata eſt: lex, vt à naturæ finibus culpæ ſtudio demeantes, ad naturæ obſeruantiam pœnæ terrore reuocaret: gratia autem, vt electos tum ſtudio bonorum, tum propoſitis etiam præmiis prouocaret. Et vt intelligas diſtantiam præcepti atque conſilij, illum recorderis, cui in Euangelio antè præſcribitur, nè homicidium faciat, nè adulterium admittat, nè falſum teſtimonium dicat. Præceptum etenim ibi eſt, vbi eſt pœna peccati. At verò cùm ſe præcepta legis memoriâſſet implêſſe, conſilium ei datur, vt vendat omnia, & ſequatur Dominũ. Hęc enim non præcepto imperantur, ſed pro conſilio deferuntur. Duplex nãque forma mandati eſt: vna præceptiua, altera voluntaria. Vndè & Dominus

2. Cor. 7. Virginitatis & cõtinentię conſilium. Præcepti & conſilij diſcrimen.

Matth. 19.

Conſilium voluntatis & paupertatis. Duplex forma mandati.

in

in alia dicit: Non occides. vbi præcepit. In alia: Si vis perfectus eſſe, vende omnia tua. Ergò hic liber eſt à præcepto, cuius defertur arbitrio. Itaque qui præceptum impleuerint, poſſunt dicere: Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. Hoc virgo non dicit. Non dicit ille, qui bona ſua vendidit, ſed quaſi repoſita expectat præmia, ſicut ſanctus Apoſtolus ait: Eccè nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Quid ergò nobis erit? Sunt enim ſpadones, qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum cælorum. Sed hoc non omnibus imperatur, ſed ab omnibus flagitatur. Etenim qui mandata dat decretorum, ſemper tenere debet menſuram: & qui penſa diſtribuit, æquitatẽ debet examinis reſeruare. Et ità diuidet virtutem, vt vires æſtimet ſingulorum. Et ideò dicit: Qui poteſt capere, capiat. Scit enim creator omnium, affectus eſſe varios ſingulorum. Et ideò præmiis virtutem prouocauit, non infirmitatem vinculis alligauit. Scit & ille gentium Doctor, bonus morum auriga noſtrorum, & quidam interiorum rector affectuum, qui de ſeipſo didicerat, legi mentis legem corporis repugnare, eandem tamen Chriſti gratiæ cedere. Scit, inquam, varios curſus mentium repugnare. Et ideò neque intantùm adhortationem integritatis intendit, vt aboleret gratiam nuptiarum: neque ità coniugium prætulit, vt ſtudia integritatis extingueret. Sed à continentiæ perſuaſione incipiens, ad incontinentiæ remedia deſcendit. Et cùm brauium ſupernæ vocationis fortioribus demonſtrâſſet, deficere tamen in via neminem paſſus eſt, ità plaudens prioribus, vt non deſpiceret & ſequentes. Didicerat enim & ipſe, quia Dominus Ieſus aliis panem hordeaceum, nè in via deficerent, aliis corpus ſuum, vt ad regnum contenderent, miniſtrauit. Nec Dominus ipſe præceptum impoſuit, ſed voluntatem inuitauit. Nec Apoſtolus præceptum ſtatuit, ſed conſilium dedit. Virgo prouocatur conſiliis, non vinculis alligatur. Sed nec vidua præceptum accipit, ſed conſilium: conſilium autem non ſemel datum, ſed ſæpè repetitum. Et primò dixit: Bonum eſt enim mulierem non tangere. Et iterùm: Volo ſic omnes homines eſſe, ſicut & meipſum. Et tertiò: Bonum eſt illis, ſi ſic maneant ſicut & ego. Et quartò: Bonum eſt propter inſtantem neceſſitatẽ: & hoc placere Domino, & hoc honeſtum eſt. Poſtremò beatiorem eſſe in viduitate perſeuerantem, non tantùm ſuo conſilio, ſed etiam Dei ſpiritu definiuit. Quænam igitur talis conſiliarij benignitatem recuſet, qui & voluntati habenas indulgeat, & id ſuadeat aliis, quod in ſe expertus vtile iudicauit, non facilè comprehendi, nec faſtidioſiùs æquari? Quęnam igitur refugiat ſancta fieri corpore & ſpiritu, cùm ſupra laborem ſit præmium, ſupra vſum gratia, ſupra opus merces?

Liber eſt à præcepto, cuius defertur arbitrio. Luc. 17. Luc. 18. Matt. 19.

Rom. 7. Diſcretio & prudentia D. Pauli. 1. Cor. 7.

Ioan. 6. Marc. 16. Chriſtus præbẽ pane hordeaceũ. Apoſtoli verò corp⁹ ſuũ miniſtrauit. Cõſilia D. Pauli de continẽtia. 1. Cor. 7.

Supra laborẽ præmiũ, & ſupra vſum gratia.

1. E. HIERONYMVS libro primo aduersùs Iouinianum.

2. ET epiſtola vigeſimaſecunda ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, vt in textu.

II.

Quot ſunt Euangelica conſilia?

A. Omnia enumerare hoc loco nõ attinet: principalia verò tria ſunt, de Paupertate, Caſtitate, & Obedientia cõplectenda, ſicut è ſacris literis Patres intellexerunt. [a] Paupertas ad eos pertinet, qui ſemel omnia relinquũt, vt Chriſtum exemplo Petri & Apoſtolorum perfectè ſequantur. [b] Caſtitas eorũ eſt, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorũ, &, vti Tertullianus [c] dixit, ſe voluntarios probant ſpadones. Obedientiam verò præſtant, qui vt ſeipſos plenè [d] abnegent, non ſolùm à cupiditatibus, verũetiam voluntate ſua, quod Scriptura [e] admonet, prorsùs auertuntur, dũ eius, quem ſibi ſuperiorem Chriſti loco elegerunt, voluntati ſe totos ſubiiciunt.

a Matth. 19. c d Act. 4. g Vide vitam S. Marci, Cypriani, Antonij, Hilarionis, Chryſoſtomi, Paulini, Auguſtini, Gregorij, Ioſaphat, Damaſceni, &c.

b Matt. 19. b Euſeb. lib. 2. hiſt. c. 6. & Niceph. li 2. c. 16. ex Philone de vita cõtẽp.

c Lib. 1. ad vxorem.

d Matt. 16. d Luc. 9. e

e Eccl. 18. d Gal. 5. e Baſi. in reg. breuior. quæſt. 96.

B. Huiuſmodi conſilia Chriſtus perfectionis Euangelicæ abſolutũ exemplar, non verbo tantùm docuit, vti mox oſtendemus, ſed etiam exẽplo vitæ ſuæ ſanctiſſimæ confirmauit: qui cùm [f] dines eſſet, propter nos pauper factus eſt, nõ [g] habens vbi caput reclinaret: qui virgo etiam ex virgine [h] natus, & ſanctarũ virginũ ſponſus perſeuerat: qui tã ſedulus demùm in præſtanda obediẽtia fuit, vt matri [k] virgini adeóq; fabro ſubditus, & ad [l] mortẽ vſque crucis obediẽs factus, de ſeipſo teſtetur: [m] *Deſcendi de cælo, nõ vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.*

f 2. Cor 8. b

g Matt. 8. c

h Eſa. 7. c

i Hier epiſt 23. ad Euſtoch. Amb. lib. 1. de Virginibus & ſer. 90.

k Luc. 2. g Matt. 17. d

l Phil. 2. b Matt 26. d Rom. 5. d

m Ioan. 6. d 4. e 5. e

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

1. A. Matthæi decimonono: Si vis perfectus esse, &c. vt infrà quæstione tertia, A. testim. primo: Ecce nos reliquimus omnia, &c.

2. Actorvm quarto: Quot quot enim possessores agrorum, &c. vt infrà quæstione tertia, D. test. primo.

3. Sancti Marci vitam habes apud Hieronymũ in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum: vbi inter cætera sic ait de Marco: Assumpto Euangelio, quod ipse confecerat, perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit Ecclesiam, tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi, ad exemplũ suũ cogeret. Denique Philo, dissertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizãtem, quasi in laudem gentis suę librum super eorum cõuersatione scripsit. Et quomodo dò Lucas narrat, nie-
Omnia communia inter discipulos S. Marci. Act. 2. & 4. rosolymę credentes omnia habuisse communia: sic & ille, quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Latiùs autẽ hæc prosequitur Hieronymus in eodem catalogo, cũ Philonem describens, ait: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere Sacerdotum, idcircò à nobis inter Scriptores Ecclesiasticos ponitur, quia librũ
Philonis liber. de prima Marci Euangelistæ apud Alexandriã scribens Ecclesia, in nostrorum laude versatus est, non solùm eos ibi, sed in multis quoquè prouinciis esse memorans, & habitacula eorum dicès monasteria.
Monasteria tempore S. Marci. Ex quo apparet, talem primo Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, vt nihil cuiusquam proprium sit,
Nihil proprij apud Monachos, sicut & apud S. Marci discipulos & primos Christianos. nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur & psalmis, doctrinæ quoquè & continentiæ, quales & Lucas refert, primùm fuisse Hierosolymæ credentes.

4. Cypriani vitam conscripsit Pontius eius Diaconus, in qua sic ait: Inter fidei suæ prima rudimenta nihil aliud credidit Deo dignum, quàm si continentiam tueretur: tunc enim posse idoneum fieri pectus, & sensum ad plenam veri capacitatem peruenire, si concupiscentiam carnis robusto atq; integro sanctimoniæ vigore calcaret. Quis vnquã tanti miraculi meminit? Nondùm secunda natiuitas nouum hominem splendore toto diuinæ lucis
Continentia Cypriani. oculuerat, & iam veteres ac pristinas tenebras sola lucis paratura vincebat. Deindè quod maius est, cùm de lectione diuina quædam iam non pro conMatt. 19. ditione nouitatis, sed pro fidei festinatione didicisset: statim rapuit quod inuenit promerendo Domino profuturum. Distractis rebus suis ad indigẽ-
Cyprianus ex euangelio edoctus, sua pauperibus distribuit. tiam pauperum sustantandam, tota prædia precio dispensans, duo bona simul iunxit, vt & ambitionẽ sęculi sperneret, qua perniciosius nihil est, & misericordiam, quam Deus etiam sacrificiis suis prætulit, quàm nec ille qui legis omnia mandata seruasse
Oseæ 6. Matt. 9. & 12. Matt. 19. se dixerat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis, penè antè cœpit perfectus esse, quã discere-
ret.

5. In vita sancti Antonij beatus Athanasius: Post mortem parentum, annorum circiter decẽ & octo seu viginti, cũ sorore admodũ paruula derelictus, & domus & sororis honestam curã gerebat. Necdũ verò sex fluxerant menses, quibus ad Ecclesiam (vt solebat) occurrẽs, recordabatur quomodò & Apostoli, omnibus spretis, secuti fuissent saluatorẽ; &
Matt. 19. multi, vt legitur in Actis Apostolorũ, facultatibus Matth. Act. 4. suis venditis, precia ad pedes eorũ detulissent egẽtibus partiẽda, quæ've, aut quãta spes iisdẽ reposita esset in cælis. Talia secum voluens, intrauit ecclesiam: & accidit vt tunc legeretur Euangelium, in quo Ibidem. Dominus dicit ad diuitem: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia tua, quæcunque habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo. Quo audito, quasi diuinitus huiusmodi antè memoriã concepisset, & velut propter se hæc esset scriptura recitata, ad se Dominicum traxit im-
Dominicum imperiũ hoc consilium ad se traxit Antonius & possessiones suas vendidit, & pręcũ pauperibus distribuit. perium: statimque regressus, possessiones, quas habebat, vendidit. Erant autem ei trecentæ palmæ vberes, & valdè optimæ, quas vicinis largitus est, nè in aliquo aut sibi aut sorori molestia gigneretur. Cętera verò, quę in mobilibus possidebat, vniuersa vendidit, & aggregato non exiguo precio, indigentibus dedit, paucis tamen ob sororem reseruatis, quæ & sexu, & ætate videbatur infirmior.
Matt. 6. Rursùs autem ecclesiam ingressus, cùm audisset Dominum in Euangelio dicentem, Nolite cogitare de crastino, reliquam quoque portionem pauperibus distribuit: neque se versari passus est domi, sed sorore fidelibus ac notis virginibus commendata, vt earum nutriretur exemplo, ipse iam omnibus secult vinculis liber, asperum atque arduum
Hilarionis exemplum. atripuit institutum.

6. In vita sancti Hilarionis Hieronymus: Parentibus iam defunctis, partem substãtiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omninò reseruans, timens illud de Actibus Apostolorũ, Ananiæ & Saphiræ vel exemplum, vel supplicium, maximèque Domini memor, dicentis: Qui nõ renun-
Actor. 5. Luc. 14. ciauerit omnibus quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Christo, solitudinem, quæ in septimo miliario à Maioma, Gazæ emporio, per litus euntibus Ægyptum, ad lævam flectitur, ingressus est.

7. In vita sancti Ioannis Chrysostomi Georgius Patriarcha Alexandrinus: Excurso non ità multo pòst tempore, & ipsius beata matet vitæ finem accepit, relictis ei diuitiis permultis in auro, argento, veste preciosa, prædiis, mancipiis, iumentis, aliisque id genus peculiis, ac perquàm multis facultatibus. Matrem igitur vt primùm decenti funere ac religiosè exstulit, in conditorio deposuit beati patris iuxta sanctæ matris prescriptum. Sanè quidem autum in pauperes & indigos incunctanter dilargitus est, quod autẽ nulla insigni nota erat percussum, in ecclesias dispertiuit, ac finitima monasteria proximè adiacentia ciuitati ad exornandas precio-
Ex hac vita citat ad verbi historiam de imagine D. Pauli libr. de veneratione aduersus Iconomachos. sas reliquias, Seruos & ancillas ad vnũ omnes seruitutis vinculo emancipatos asseruit libertati. His tandèm exolutus vinculis negociorum, superfluè menrem vrgentiũ, quicquid resederat è suis facultatibus, in vsum ciuitatis distribuit, vt vacuus maximè esset ab omni intẽperie & molestia exactorũ publici tributi. Veritatis concertator hic suã hæc omnia ad hunc modũ dispensabat. Proindè in perquàm amœna requie vitam trãsmittebat, iugi meditationi & assiduę lectioni diuinarũ scripturarum adnigilãs, custos pernigil sui ipsius corporis factus, studio fugitans & à se quàm longissimè submouẽs irritamenta gulæ, turpiumque concupiscentiarum
indecoras

indecoras pernistiones propellens, in corpore suo quasi in templo quopiam sancto locum tribuebat capaceem virginitatis ac sanctimoniæ. Porrò is cùm probè nõsset eximulante conscientia, præsertim vigente ætatis flore, (tametsi saluo esset & incolumi sensu præditus) se haudquaquàm esse parẽ tot sustinendis molestiis, quas facesset Respublica suis administratoribus, finitima ciuitati inuisit monasteria. A suę cognationis hominibus, à ciuitate quũ
Chrysostomi monachus fuit. se sequestrãsset, in numerũ adscitus ciuium supernæ Hierusalem, studio festinabat, ac flagranti desiderio vrebatur, vt vel ibi innotesceret. Illic igitur cœpit primordia iacere monasticæ exercitationis, ac tenaciùs tueri.

8. In vita sancti Paulini Nolani episcopi Gregorius Turonensis libro in gloriam Cõfessorum, capite centesimo septimo: Fuit vir venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis, ex nobili stirpe ortus. Tarasiam similem sibi sortitus est coniugem, habens diuitias multas, & tam in fundorum possessione, quàm in præsidio domorum valdè diues erat ac locuples. Sed cùm primùm aures eius euangeliorum lectio
Matt. 19. Paulinus, audito euãgelico cõsilio, facultates suas pauperibus erogauit. illa penetrauit, in quo Dominus adolescẽtem pro diuitiis arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me: facilius est camelũ per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnũ Dei: statim venditis omnibus quę habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus à cũctis cupiditatibus, magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitiis locupletari: si videretur nihil de transitoriis possidere. Cui maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum.
Ambrosij testimoniũ de Paulino. 9. De eodem ità scribit D. Ambrosius epist. 36. ad Sabinum episcopum: Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, vẽditis facultatibus tam suis quàm etiã coniugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, vt ea in pauperes conferat: quæ redegit in pecuniam & ipse pauper ex diuite factus, tãquàm deoneratus graui sarcina, domui, patriæ, cognationi quoque vale dicat, quo impẽsiùs Deo seruiat. Elegisse secretum affirmatur Nolanæ vrbis, vbi tumultum fugitans æuũ exigat. Matrona quoquè virtuti & studio eiº proximè accedit, neq; à proposito viri discrepat. Deinde transcriptis in aliorũ iura suis prædiis, vtrũ sequitur, & exiguo illic cõiugis contenta cęspite, solatur se religionis & charitatis diuitiis. Soboles eis nulla, & ideò meritorũ postetitas desiderata. Hæc vbi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa prosapia, illa indole, tanta prædituꝫ eloquẽtia migrãsse à Senatu, interceptam familiæ nobilis succession em: ferti hoc non posse. Et cùm ipsi capita & supercilia sua radant, si quando Isidis suscipiũt sacra, si fortè Christianus vir ac ętior sacrosanctæ religioni vestem mutauerit, indignum facinus appellant. Equidẽ doleo tantam esse in mẽdacio obseruantiam, in veritate negligentiam, vt cõfundãtur plerique attentiores ad sacrosanctam religionem videri, non considerantes vocem dicẽtis: Qui me confusus fuerit coram hominibus, &c.
10. Et de sancto Martino scribit Seuerus Sulpitius: Sermo Martini non alius apud nos fuit, quàm mũdi huius illecebras, & seculi onera relinquenda, vt Dominũ Iesum liberi expeditique sequeremur.
Præstantissimúmque nobis præsentium temporũ illustris vir Paulini exẽplum ingerebat, qui summis opibus abiectis, Christum secutus, solus penè his temporibus euangelica præcepta cõplẽsset. Il ũ nobis sequendũ, illum clamabat imitandum, beatumque esse præsens seculum tantæ fidei, virtutisque documento: cùm secundùm sententiam Domini diues, & possidens multa, vendendo omnia & dãdo pauperibus, quod erat facto impossibile, possibile fecisset exemplo.
Martini testimonium de eodem Paulino.
Matt. 19.
11. In vita sancti Augustini Possidonius, vel Possidius Calamensis episcopus, capite secundo: Mox (post baptismũ) ex intimis cordis medullis ad Deũ conuersus, spem omnem quam habebat in seculo, dereliquit: Iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens: sed soli Deo cum suis seruire statuit, & in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere pusillus grex, quoniam com-
Mundũ cõtemnit Aug. Luc. 12. placuit patri vestro dare vobis regnum: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: Facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum non deficientem in cælis. Et illud quod iterùm dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens: Si vis esse perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis: & veni, sequere me, &c. Deinde capite quinto: Factus ergò presbyter, monasterium intra ecclesiam mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundùm modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam: Maximè, vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur vnicuique prout cuique opùs erat, quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeãsset. Et capite trigesimoprimo: Testamentum nullum fecit, quia vndè faceret, pauper Christi non habuit.
Augustinus de ampletẽda perfectione Euãgelica cogitauit. Monasteriũ instituit Aug. Lege vtrũque sermonẽ de cõmuni vita Clericorũ Act. 2. & 4. Omnia communia in societate Aug. Renunciauit Augustinus proprietati. Paupęr Christi.
12. Item de seipso scribẽs Augustinus, ait epistola octogesimanona ad Hilarium: Ego qui hæc scribo, perfectionem de qua Dominus locutus est, quando ait diuiti adolescenti: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cælo: & veni, sequere me, vehementer adamaui, & non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante sic feci. Neq; enim quia diues non fui, ideò minùs mihi imputabitur. Nã neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundũ dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quãtum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quàm quisquam alius homo: sed magis Deus quàm ego. Et ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo cõsortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est: sic tamen, vt præcipuè sana doctrina teneatur, nec eos qui ista non faciunt, vana contumacia iudicemus.
Matt 19. Augustinus fatetur se consilijũ euangelicũ de paupertate voluntaria amplexũ fuisse. Aliorũtis viribus ad idem propositũ exhortabatur.
13. In vita sancti Gregorij Magni Ioannes Diaconus libro primo, capite quinto: Tandẽ patre orbatus, vbi liberam disponendarum rerum suarum nactus est facultatem, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulauit: quibus tantum prædiorum contulit, quantũ posset ad victum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari. Et capite sexto: Septimum intra Romanæ vrbis mœnia sub honore sancti
Gregorij Magnus ex suis facultatibꝰ sex aut septẽ monasteria fabricauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Andreæ Apostoli iuxta basilicam sanctorum Ioãnis & Pauli ad cliuum Scauri, monasterium in proprio domate fabricauit. In quo, relictis sericis, auro gẽmísque radiantibus togis, símúlque supellectilibus reliquis in vsum pauperum erogatis: ex huius mundi naufragio nudus euasit, diúque desideratum monachicum capiens indumentum, primò sub Hilarionis, deindè sub Maximiani venerabilium patrum regimine, multis sibi sociatis fratribus, regulari tramite militauit. Pòst verò, cùm subesse mallet, fratrum votiua concordia imminente, præesse non renuit.

Omnibus relictis, monasticè vitã & habitũ monasticũ assumit.

14. SIMILITER Gregorius Turonẽsis libro decimo historiæ Frãcorum, capite primo: Gregorius de senatoribus primis, ab adolescẽtia deuot' Deo, in rebus propriis sex in Sicilia monasteria congregauit: septimũ intra vrbis Romæ muros instituit: quibus tantam delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum sufficeret, reliqua vendidit cum omni præsidio domus, ac pauperibus erogauit: & qui antè sérico contextu ac gemmis micantibus solitus erat per vrbem procedere trabeatus, nunc vili contectus vestitu, ad altaris Dominici ministerium consecratur, septimúsque lemita ad adiutorium Papæ adscíscitur.

Turonensis æqualis Gregorij, idẽ de eo testatur.

15. IN vita Iosaphat & Barlaam duorum Christi militum Ioannes Damascenus de rege Iosaphat, Auenniri regis filio Indiæ loquẽs: Octaua die (post mortem patris) ad palatium regressus, cunctas diuitias & pecunias indigẽtibus distribuit, ità vt nullus iam relinqueretur inopiam patientium. In paucis ergò diebus huiusmodi perficiens ministerium, & omnes thesauros euacuans, quatenus per angustam intraturum portam, non impediret pondus pecuniarum: quadraginta dies obitus patris sui memoriam ei perficiens, conuocat omnes principes & militari præcinctos balteo, & vrbani populi non paucos, sedénsque pro tribunali, ait in audientia omnium: Ecce sicut videtis, rex Auennir pater meus, quasi vnus de pauperibus mortuus est: neque diuitiæ, neque regalis gloria, neque ego dilectus filius illius, neque aliquis de cæteris amicis suis & cognatis, adiuuare illum prævaluerunt, vt incuitabilem sententiam præteriret: sed abiit ad illa iusta iudicia, rationem redditurus conuersationis præsentis vitę, nullum de omnibus ducens secũ adiutorem, nisi tantùm, quę egit opera, qualiacunque sint. Et post pauca: Iam ergò tẽpus est, vt de cæterò compleam, quæ promisi Deo, opera. Tempus est eundi, quò ipse deducet me, & reddam vota mea, quæ voui ei. Nunc ergò vos considerate, quemcunque velitis præesse vobis & regnare.

Iosaphat rex cũctis indigentibus distribuit.

Votũ de relinquẽdo seculo emiserat rex.

16. IN vita Ioannis Damasceni Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus: Verùm cùm duo in manibus haberet, vnum, vt iuxta mandatum Domini venderet omnem substantiam suam, & distribueret pauperibus: alterum, vt dimitteret agros, domos, & alia omnia propter nomẽ Domini, in vtroque diligens fuit, & circa primum quidem, nè mora in periculo esset: circa secundũ verò, nè (vt fieri solet) prætextu aliquo iuris orirentur lites ac pugnæ consanguineorum, dum varias quisque causas afferunt, quasi iusti hæredes sint ipsi. Facultates enim, vt potuit, diuisit pauperibus, captiuis, seruis suis, quos cognatis, templísque sanctis obtulit, libertatéque donauit. Ipse verò sicut exiuit nudus de ventre matris suæ, ità nudus exiuit mundum, exceptis his quę maximè necessaria erant. Et primùm profectus Hierosolymas, factáque in venerabilibus locis adoratione decenti, mox velut cernuus stiẽs Deum, iñ desertã abiit, & ad beati Sabbæ monasterium perrexit, comite, eiusdémque instituti socio, beatissimo Cosma, qui ei anteà & conuictu, & disciplinatu cõiunctus fuit. Rectè diceres ipsos sacrum par, currere ad iugum Dei, ceruicibus suis ferendum.

Damascenus suæ pauperibꝰ distribuit antequã mundũ relinqueret.

Peregrinatio ad loca sancta.

17. MATTHÆI decimonono: Sunt enim Eunuchi, &c. vt infrà quæstione quarta, A. testimonio primo.

18. EVSEBIVS Cæsareensis libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite decimosexto, ex libro Philonis Iudæi de vita contemplatiua siue de supplicibus, quædam commemorans de Christianis Alexandriæ degentibus sub disciplina Diui Marci, ait: Cùm temperantiam quasi quoddam fundamẽtum in animis suis iecerint, alia virtutum genera suprà ædificant. Ista Philonis tam perspicua tãmq; rata testimonia, de nostræ religionis viris solũ tradita esse pro certo arbitramur. Quòd si quisquam adeò obstinato animo sit, vt hisce etiam voluerit refragari, sic tamen euidentioribus argumẽtis (quæ apud nullos alios præterquàm solos Christianos, religionis euangelicæ professores reperiuntur) obsecutus, de contumacia & incredula mentis sententia tandèm desistat. Nam Philo cum illis viris, de quibus habetur oratio, mulieres etiam vnà viuere ait: quarum complures ad extremam senectutem virgines permanent. Quæ quidem non necessitate, (sicut non paucæ Græcarum ac gentilium sacerdotum faciunt) sed sua voluntate adductæ, castitatem propter incredibilem sapientiæ cupiditatem & desiderium, quo incenduntur, summa cura & cogitatione amplexantur obseruantque. In cuius perueſtigatione, dum ætatem terere studeant, voluptates, quibus corpus titillari solet, penitùs respuunt: neque mortales fœtus & caducos, sed immortales & perpetuò duraturos edere cupiunt: quos quidem certè sola anima, Dei amore inflammata, ex se potest procreare.

Tẽperantia quasi virtutũ fundamentum.

Philonis testis de Christianis.

19. NICEPHORVS libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite decimosexto, eadem quæ Eusebius ex Philone recitat.

20. TERTVLIANVS libro primo ad vxorem: Voluntariis spadonibus pro cupiditate cælesti saluo matrimonio, abstinentia toleratur, quanto magis adempto? &c.

21. MATTHÆI decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c. vt infrà quæstione quinta, B. testim. primo.

22. LVCÆ nono: Si quis vult post me venire, &c. ibidem testim. secundo.

23. ECCLESIASTICI decimooctauo: Post cõcupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ cõcupiscentias eius, facies te in gaudium inimicis tuis.

24. AD Galatas quinto: Vt non quæcunque vultis, illa faciatis.

Gal. 5. Abnegatio propriæ voluntatis.

25. BASILIVS in regulis breuioribus, quæstione nonagesimasexta: Cùm Apostolus dicat, vt non quæcũque vultis, illa faciatis: in vnaquaq; re quicquid ex volũtate propria optabile est, id si alicuius arbitrio permittatur, calamitosum est. Contràque quicquid

quicquid antistites rectum statuerint, in eo manere vnusquisque debet, etiamsi contra voluntatem ipsius sit.

1. B. POSTERIORIS ad Corinthios octauo: Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniã propter vos egenus factus est, cùm esset diues: vt illius inopia vos diuites essetis.

2. MATTHÆI octauo: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.

3. ESAIÆ septimo: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.

Virgo facta, sed Deo sponsa, teste Luca in fine Epistolæ ad Ephes. ubi dubitat sponsam Christi.

4. HIERONYMVS epist. 22. ad Eustochium virginem: Hæc idcircò, domina mi Eustochium, scribo, dominam quippe vocare debeo sponsam Domini mei), vt ex ipso principio lectionis agnoscares, &c. Ibidem: Nolo habeas cõsortium matronarum: nolo ad nobilium domos accedas: nolo te frequenter videre, quod contemnens, virgo esse voluisti. Sic sibi solent applaudere mulier culæ de iudicib' viris, & in aliqua positis dignitate. Si ad Imperatoris vxorem concurrit ambitio salutantium, cur tu facis iniuriam viro tuo? Ad hominis coniugem Dei sponsa quid properas? Discе in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse meliorem.

Dei sponsa.

Virgo spõsum habens in cælo.

5. AMBROSIVS libro primo de virginibus: Nec immeritò virginitas vinendi sibi vsum quæsiuit è cælo, quæ spõsum sibi inuenit in cælo. Hæc nubes, aëra, angelos, sideráque transgrediens, verbum Dei in ipso sinu patris inuenit, & toto hausit pectore. Nam quis tantum, cùm inuenerit, relinquat boni? Vnguentum enim exinanitum est nomen tuũ. Propterea adolescentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te. Postremò non meum est illud, quoniam quę nõ nubunt neque nubentur, erunt sicut angeli Dei in cælo. Nemo ergò miretur, si angelis comparentur, quæ angelorum Domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxisse de cælo, quam non facilè inuenimus in terris? Nisi postquàm Deus in hæc terreni corporis membra descendit, tunc in vtero virgo cõcepit, & verbum caro factum est: vt quod caro factum est, caro fieret Dei. Et post nonnulla: Quod nuptiæ præ cæteris concupiscunt, vt spõsi decore se iactent, eo necesse est impares sacris se fateantur esse virginibus, quibus solis contingit dicere: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Quis est iste sponsus? Non vilibus addictus obsequiis, nõ caducis superbus diuitiis, sed cuius sedes in seculum seculi, filiæ regum in honore eius. Adstitit regina à dextris eius in vestitu deaurato, varietate circumamicta virtutum. Audi igitur filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, quoniam concupiuit rex speciem tuam, quia ipse est Deus tuus. Et aduerte quantum tibi Spiritus sanctus scripturæ diuinæ testificatione detulerit: Regnum, aurum, pulchritudinem. Regnum, vel quia sponsa es regis æterni, vel quia inuictum animum gerés, ab illecebris voluptatum non captiua haberis, sed quasi regina dominaris. Aurum, qua ficut illa materies examinata igne preciosior est, ità corporis species virginalis spiritu consecrata diuino, formæ suæ acquirit augmentum. Pulchritudinem verò quis pòt maiorẽ existimare decore eius, quæ amatur à rege, probatur à iudice, dicatur Do-

Virgines amant, volũtatẽ amplectũtur.

Cant. 1.

Matt. 22.

Angelorũ Domino copulatæ virgines.

Luc. 1.

Sacratã virginum sponsus Christus.

Psal. 44.

Sponsa regis æterni.

mino, consecratur Deo, semper sponsa, semper innupta, vt nec amor finẽ habeat, nec damnũ pudor? Hęc profectò vera pulchritudo est, cui nihil deest.

6. ITEM in sct. 90. dum agit de passione Beatæ Agnetis virginis: Discede à me, (ait B. Agnes ad præfecti filium) quia iã ab alio amatore præuẽta sum, qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarrauit me, longè te nobilior & genere & dignitate. Ornauit me inæstimabili dextrochetio. Dextrã meã & collũ meũ cinxit lapidibus preciosis. Tradidit auribus meis inæstimabiles margaritas, & circundedit me vernantibus atque coruscãtibus gemmis. Posuit signũ in facie mea, vt nullũ præter ipsum amatorẽ admittam. Indùit me cyclade auro texta, & immensis monilibus ornauit me. Ostẽdit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi se daturũ, si ei perseuerauero, repromisit. Non ergò potero ad cõtumeliã prioris amatoris vel adspicere aliũ, & illũ derelinquere, cũ quo sum charitate deuincta. Cui' generositas celsior, possibilitas fortior, adspectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus est, cuius mihi organa modulatis vocibus cantant. Iam mel & lac ex ore eius suscepi. Iam amplexibus eius castis adstricta sum, iam corpus eius corpori meo sociatũ est, & sanguis ei' ornauit genas meas. Cuius mater virgo est, cuius pater fœminã nescit. Cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinẽ sol & luna mirãtur, cuius odore reuiuiscũt mortui, cuius tactu fouẽtur infirmi, cuius opes nunquã deficiunt, cuiusq; diuitiæ nõ decrescunt. Ipsi soli seruo fidẽ, ipsi me tota deuotione cõmitto, Quem cũ amauero, casta sum: cùm tetigero, munda sum: cũ accepero, virgo sum. Nec decerunt nuptiis filij, vbi partus sine dolore succedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur. Audiès hęc insanus iuuenis, amore corripitur ceco, &c. Abnegat Agnes beatissima, & se nullo pacto prioris asserit sponsi fœdera violare. Cúmque pater diceret, in fascibus præfecturæ se agere, & idcircò nõ sibi quemuis illustrissimum virum etiam posse præferri: cœpit tamen vehemẽtissimè inquirere, quis esset sponsus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Tunc extitit quidam ex parasitis eius, qui diceret hanc Christianam esse ab infantia, & magicis artibus ità occupatam, vt dicat Christum suum sponsum.

Sponsus S. Agnetis virginis quis & qualis sit.

Christus spõsus S. Agnetis.

7. LVCÆ secundo: Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis.

8. MATTHÆI decimoseptimo: Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester nõ soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intrâsset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergò liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies statẽrem: illum sumens, da eis pro me & te.

9. AD Philippenses secundo: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

10. MATTHÆI vigesimosexto: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen non

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut ego volo, sed sicut tu. Iterum secundò abiit, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat voluntas tua.
11. AD Romanos quinto: Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores cõstituti sunt multi: ità & per vnius obeditionem, iusti constituentur multi.
12. IOANNIS sexto, vt in textu.
13. CAPITE quarto: Dicit eis Iesus: Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius.
14. CAPITE quinto: Iudicium meum, iustum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatẽ eius qui misit me.

III.

Vbi consilium Paupertatis Euangelicæ à Christo docetur?

A. Apud [a] Matthæum eo in loco ostenditur, qui sequitur diuinorum præceptorum enumerationem: de quibus præceptis vnicuique citra exceptionem dictum est: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Ac deindè cõsilium de voluntaria [b] paupertate sectãda proponitur, addita verborũ formula singulari, quæ illud capessẽtis arbitrio relinqueret. Ait enim Dominus: [c] *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.*

B. Vbi non solùm ità consulit Dominus, verùm etiam quasi calcar addit, & vt homines ad cõsilium hoc amplectendum lubẽtiores faciat, præmij proponit magnitudinem, quo eos alliciat atque cõsoletur. Sic enim fore promittit, vt qui omnibus propter Christum relictis, pauper est, is habeat thesaurum in cælo, accipiat [d] centuplum, & possideat vitam æternam, quæ diuitibus alioquin aditu [e] est perdifficilis.

C. Huiusmodi paupertatis [f] cultores ac [g] professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum: [h] *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.*

D. His accedunt nascentis Ecclesiæ Christiani, qui, vti Lucas testatur, vẽdebant possessiones, & pecuniam ex his conflatam, in commune vsum cõferebant, ità vt nemo suum esse diceret aliquid, quoniam indiscreta & cõmunia apud ipsos manebant omnia.

E. Quæ paupertas demùm requirit, vt volũtaria plenáque sit abdicatio facultatũ, quarum nulla [k] proprietas retineatur.

F. Atque hîc locum habet celebris & antiquis probata [l] sententia: Bonum est, facultates cum dispẽsatione pauperibus erogare: melius est, pro intentione sequẽdi Dominum insimul donare, & absolutũ à solicitudine, cũ Christo egere.

a Matth. 19. c

b Hiero. epist. ad Heliod. Item in c 19. Mat. & ad Demetriadem de seruãda virg. epist. 8. Quæst. 1. ad Hedibiam epist. 150. & ad Pãmachium super obitu Paulinæ epist. 26. Basi. quæst. 9. in regulis fusiùs disputatis. Da masc. in hist. Barlaam & Iosaphat. Chrys. in illud Pauli, Salutate Priscam & Aquilam.

c Ibidem, Luc. 18. e Marci 10. d & ibidẽ Beda & Theophylact.

d Matt. d & ibidem Hier. Euthy. & Anselmus. Item Theop. & Beda in Marcum, & Lucam. Cassian. colla. 24. ca. 26. Greg. hom. 18. in Ezech. Ber. in declamat de deserẽdis facultatibus. Damianus in ser. de S. Benedicto.

e Matt. 19. e

f Luc. 6. c & ibidẽ Amb. Leo in ser. de omnib. Sanctis. Chromat. in cap. 5. Matt. Bern. ser. 1. de festo omnium sanctorum. Tertul. li. 4. contra Marcionem.

g Aug. lib. 17. de ciuitate Dei. ca. 4.

h Matth. 19. d

i Act. 4. g 2. g Hier. epist. 8 ad Demetriadẽ. & in catal. virorum illust. de Marco. Aug. in epist. 89. ad Hilarium. Possidon. in vita Aug. c. 5. Cassia. li. 7. c. 14. 17. & collat. 5. a. 6.

k Actor. 5. a Hier. epist. 8. ad Demetriad. Basil. ser. 1. de instit. monachor. & in const. monast. c. 19. & 35. Item quæst. 85. in regulis breuioribus. Aug. epist. 109. & ser. 1. de cõmuni vita cler. Item lib. de morib. eccl catholi. c. 31. Hier. epist. 22. ad Eustoch. Greg. 4. dial. c. 55. & lib. 10. epist. 22.

l Lib. de eccl. dogmatib. c. 71. Amb. 1. Offic. cap. 30. & Hier. aduersus Vigilantium. Prosper. li. 2. de vita contemplat. c. 9. Aug. li. de bono coniug. ca. 2.

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI decimonono: Et eccè vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies. Non

Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui à iuuẽtute mea: quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. Cùm audisset autẽ adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnũ cælorum. Et iterũm dico vobis: facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergò poterit saluus esse? Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Eccè nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergò erit nobis? Iesus autẽ dixit illis: Amẽ dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Matth. 19.

2. HIERONYMVS ad Heliodorum epistola prima: Sed forsitan dicturus es: Quid ergò? quicunque in ciuitate sunt, Christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quæ cæteris. Dominum auscultа dicentem: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es, nam cùm derelicta militia, te castrásti propter regnum cælorum: quid aliùd quàm perfectam secutus es vitam? Perfectus autem seruus Christi, nihil præter Christum habet: aut si quid præter Christum habet, perfectus non est, & si perfectus non est, cùm se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. Os autem quod mentitur, occidit animam. Igitur vt concludam: si perfectus es, cur bona paterna desideras? Dominum fefellisti, si perfectus non es. Diuinis Euangelium vocibus contonat: Nõ potestis duobus dominis seruire, & audet quisquam mendacem Christum facere, mammonæ & Domino seruiendo? Vociferatur ille sæpè: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et ego onustus auro, arbitror me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere, debet, quo modo ille ambulauit, & ipse ambulare. Quòd si nihil habes, vt te responsurum scio: cur, tam benè paratus ad bella, non militas?

Votum perfectionis.

Sap. 1.

Matth. 6.

Luce 9.

In nostra potestate est perfectio.

3. IDEM in caput decimumnonum Matthæi super ea verba, Si vis perfectus esse &c. In potestate nostra est, vtrùm velimus esse perfecti. Tamen quicunque perfectus esse voluerit, debet vendere quæ habet, & non ex parte vendere, sicut Ananias fecit & Sapphira, sed totum vendere, & cùm totum vẽdiderit, omne dare pauperibus, & sic sibi præparare thesaurum in regno cælorum. Et hoc ad perfectionem non sufficit, nisi post contemptas diuitias saluatorem sequatur: id est, relictis malis, faciat bona. Facilius enim sacculus contemnitur, quàm voluptas. Multi diuitias relinquentes, Dominum nõ sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator eius est, & per vestigia illius graditur. Et in illud Eccè nos reliquimus &c. Grandis fiducia: Petrus piscator erat, diues non fuerat: cibos manu & arte quærebat, & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Et quia non sufficit tantùm relinquere, iungit quod perfectum est, & secuti sumus te. Fecimus quod iussisti, quid igitur nobis dabis præmij? Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit, &c. Non dixit, qui reliquistis omnia: hoc enim & Socrates fecit philosophus, & multi alij diuitias contempserunt: sed, qui secuti estis me: quod propriè Apostolorum est atque credentium. Deindè in illud, Et omnis qui reliquerit domum &c. Locus iste cum illa sententia congruit, in qua Saluator loquitur: Non vẽni pacem mittere, sed gladiũ. Vẽni enim separare hominem à patre suo, & matrem à filio, & nurum à socru, & inimici hominis, domestici eius. Qui ergò propter fidem Christi, & prædicationem Euangelij omnes affectus cõtemperint, atque diuitias & seculi voluptates: isti centuplum recipient, & vitam æternam possidebunt.

Matth. 19.

Non satis est omnia relinquere, sed & Christus sequendus est.

Matth. 19.

4. ITEM ad Demetriadem de seruanda virginitate epistola octaua: Apostolici fastigij est, perfectæque virtutis, vendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic leuem atque expeditum, cũ Christo ad cælestia subuolare. Nobis, immò tibi, diligens credita est dispensatio, quanquam in hoc omni ætati omnique personæ libertas arbitrij relicta sit. Si vis, inquit, esse perfectus. Non cogo, non impero: sed propono palmam, ostẽdo præmia: tuum est eligere, si volueris in agone, atque certamine coronari. Et consideremus quàm sapienter sapientia sit locuta: Vende quæ habes. Cui ista præcipiuntur? nempe illi, cui dictum est. Si vis esse perfectus. Non partem bonorum tuorum vẽde, sed omnia. Cùmque vendideris, quid sequitur? Et da pauperibus. Non diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Siue ille sacerdos sit, siue cognatus, & affinis, nihil in illo aliud consideres, quàm paupertatem. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia. In Actis Apostolorum, quãdo Domini nostri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credẽtibus fides, vendebant omnes possessiones suas, & precia earum ad Apostolorum deferebant pedes, vt ostenderent pecunias esse calcandas: dabatúrque singulis, prout cuique opùs erat. Ananias & Sapphira dispensatores timidi, immò corde duplici, & ideò condemnati, quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant: partémque sibi iam alienę substantiæ reseruârunt, metuentes famem, quam vera fides non timet: præsentem meruêre vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correptionis exemplo. Denique & Apostolus Petrus nequaquàm impreca: tur eis mortem, vt stultus Porphyrius calumniatur, sed Dei iudiciũ prophetico spiritu annúciat, vt pœna duorum hominum sit doctrina multorum. Ex eo tempore, quo virginitati perpetuæ consectata es, tua non sunt, immò seruè tua, quia Christi esse cœperunt: quæ auia vi-

Apostolici fastigij perfectæque virtutis.

Libertas relinquitur circa desertionẽ facultatum.

Proponitur palma, & ostenduntur præmia.

Non partem, sed omnia vende.

Da pauperibus, non diuitibus, aut propinquis, nisi sint pauperes.

Actor. 4.

Actor. 5.

Votum paupertatis violarunt Ananias & Sapphira.

Ibidem.

Virginitati perpetuæ cõsecrata Demetriadi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

superstitem, cùm ætas maturior fuerit, & voluntas grauior, firmiorque sententia: facies quod tibi visum fuerit, immò quod Dominus imperat, scitura nihil te habituram, nisi quod in bonis operibus erogaueris.

5. IDEM quæstione prima ad Hedibiam, epistola centesima quinquagesima: Interrogas quo modo perfectus esse quis possit, & quo modo viuere debeat vidua, quæ sine liberis derelicta est. Hoc idē
Matth.19. in Euangelio legis doctor interrogat: Magister, quid faciens, vitam æternam possidebo? Cui respondit Dominus. Mandata nosti? Dicit ille: Quæ Iesus autem dixit: Non homicidium facies, non adulterium, non furtum, non falsum dices testimonium: honora patrem & matrem, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Et illo dicente, Hęc omnia feci, Dominus intulit: Vnum tibi deest: Si vis perfectus esse: vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Itaque & ego tibi Domini nostri respondebo sermonibus: Si vis esse perfecta, & tollere crucem tuam, & sequi Dominum saluatorem & imitari Petrum dicentem: Eccè nos dimisimus omnia, & secuti sumus te: vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere saluatorem. Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis: quos etiam si haberes, iure iis Dominus præferretur: sed da pauperibus, immò da Christo, qui in pauperibus pascitur: Qui cùm diues esset, pro nobis pauper factus est. Et paulopòst Dicunt Apostoli se omnia quæ sua fuerāt, dimisisse, & mercedem pro hac virtute audacter exposcunt. Quibus respondit Dominus: Omnis qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. O quanta beatitudo, pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, pro morituris semper viuentia, & habere Dominum debitorem. Si qua autem vidua habet liberos, & maximè si nobilis familiæ est, egentes filios non dimittat, sed ex æqualitate eos amet, vt & meminerit primùm animæ suæ, & ipsam putet esse de filiis, & partiatur potiùs cum liberis, quàm omnia filiis derelinquat: immò Christum liberorum suorum faciat cohæredem. Respondebis: Difficile est, durum est, & contra naturam. Sed Dominum audies tibi respondentem: Qui potest capere, capiat. Et si vis esse perfecta, non tibi iugum necessitatis imponit, sed potestati tuæ liberum concedit arbitrium. Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis: fac, quod fecerūt Apostoli: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere Saluatorem, & nudam solāmque crucē nuda sequaris & sola. Non vis esse perfecta, sed secundum vis tenere gradum virtutis: dimitte omnia, quęcunque habes da filiis, da propinquis, nemo te reprehendit, si inferiora secteris, dummodò illam scias tibi iure prælatam, quæ elegerit prima. Dices: hoc Apostolorum est, & virorum: mulierem autem nobilem non posse omnia vendere, quæ multis adiumentis huius vitę indigeat. Audi igitur Apostolum commonentem: Non vt aliis refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate, vestra abundantia illorum sustenter inopiam, vt & illorum abundantia, vestrę inopiæ sit supplementum. Vndè, inquit, Dominus Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti.

Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis, sed pauperibus. 2. Cor. 8. Marc. 10. Matt. 19.

Pro paruis magna recipere, & habere Dominum debitorem.

Vidua diues Christum faciat suorum liberorum cohærendem.

Matt. 19. Non præcipit, necitugum ne cessitatis imponit Christus.

Primū dignitatis fastigiū, omnia pauperibus dare.

Secundus virtutis gradus, dare propinquis &c.

2. Cor. 8.

Lucæ 3 & 6.

Actor. 4. Ananias &

Ananias & Sapphira Apostoli meruēre sententiam, quia sua timidè reseruārunt. Ergòne, inquies, puniendus est, qui sua non dederit? Minimè, ideò puniti sunt, quia mentiri voluerunt Spiritui sancto, & reseruantes necessaria victui suo, quasi perfectè seculo renunciantes, vanam gloriam sectabantur. Alioqui licet libere dare, vel non dare, quanquàm eis, qui cupiat esse perfectus, præsens paupertas futuris diuitiis compensanda sit. Sapphira cū viro punitus.

6. IDEM in consolatione ad Pammachium super obitu Paulinę vxoris, epistola vigesimasexta: Parua dimisimus, & grandia possidemus. Centuplicato fœnore Christi promissa redduntur. In tali & Centuplicato fœnore Christi promissa reddūtur. Genes. 26. Matth. 19.
Isaac quondàm agro seuerat: qui paratus ad mortem, ante euangelium euangelicam portauit crucem. Si vis, inquit, perfectus esse, vade: vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Si vis perfectus esse. Semper grandia in audientium ponūtur arbitrio, & ideò virginitatem Apostolus non imperat, quia Dominus disputans de eunuchis, qui se castrāssent propter regna cælorū, ad extremum intulit: Qui potest capere, capiat. Non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Si vis perfectus esse. Non tibi imponitur necessitas, vt voluntas præmium consequatur. Si vis ergò esse perfectus, & desideras esse quod propheræ, quod Apostoli, quod Christus est: vende non partem substantiæ, nè timor penurię infidelitatis occasio sit, & cum Anania & Sapphira pereas, sed vniuersa quæ possides. Cúmque vendideris, da pauperibus, non locupletibus, non superbis: da quo necessitas sustentetur, non augeantur opes. Pars sacrilegij est, rem pauperum dare non pauperibus. Et tamen non est satis perfecto & consummato viro opes cōtemnere, pecuniam dissipare, & proiicere, quod in momento & perdi, & inueniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quàm mundi philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ, atque rumorum venale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christū sequaris. Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & virtutum comes est. Christum scimus sapiētiam. Hic thesaurus in agro scripturarum nascitur: hæc gemma multis emitur margaritis. Sin autem adamanteris captiuam mulierem, id est, sapientiam secularem, & eius pulchritudine captus fueris, decalua eam, & illecebras crinium atque ornamenta verborum cū emortuis vnguibus seca. Laua eam prophetali nitro, & tunc requiescens cum illa, dicito: Sinistra eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, & multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Israëlitis. Christus sanctificatio est, sine qua nemo videbit faciem Dei. Christus redemptio, idem redemptor, & precium. Christus omnia, vt, qui omnia propter Christum dimiserit, vnum inueniat pro omnibus, & possit liberè proclamare: Pars mea Dominus. In audientiā arbitrio grandia ponuntur. 1. Cor. 7. Matth. 19. Rom. 9. Vende non partem substantiæ. Actor. 5. Da pauperibus non locupletibus. Thesaurus. Matth. 13. Deut. 21. Secularium licerarū vsus. Hier. 2. Cant. 2. Psal. 15.

7. BASILIVS in regulis fusiùs disputatis, interrogatione nona: Cùm Dominꝰ noster Iesus Christus dixerit, Vende quę habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cęlo, & veni, sequere me, & item, Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: Equidem ex hoc colligo, qui hac mente à suis discedat, hunc huiusce modi curam de parte patrimonij Matth. 19. Lucæ 12. Quanta diligentia animę tribuendum sit ei, qui egestate

Paupertatis amplexi ratio. monij sua nullo modo oportere negligere, cōtráque illud accurrere, vt cùm eam omnem diligentissimè secum abstulerit, eam veluti rem iam Domino consecratam, summa cum religione distribuat, vel ipse per se, si huiusce modi muneri scienter administrando esse ipse par possit, vel per alios, quos antè maxima adhibita diligentia delegerit, quíque certissima dederint documenta, posse se illam fideliter ac prudenter distribuere, cùm illud persuasum sit, nō vacare periculo, siue propinquis suis illam relinquat, siue in ea distribuenda, cuiusuis, nulla adhibita delectione, opera vsus sit. Etenim si, qui præfectus est procurandæ regiæ pecuniæ, esto de rebus iis, quæ partæ iam sunt, nihil interuerterit omninò, ad seque transtulerit: is tamē, si quæ prætereà acquiri potuerant, negligentia sua non acquisiuerit, sed passus sit deperire, nihilominùs tamen vtiquè in crimine est: quàm graue tādèm censere debemus iudicium illis immiuere, qui in rebus Dei nomini iam consecratis, vindicandis, lentè ac negligenter se gesserint? An non in eadem cum illis iudicij causa futuros, de quibus scriptum est, Maledictus homo, qui facit opera Domini negligenter?

Ilier. 48.

Doctrina de consilio paupertatis euangelice, vtrùm necessaria an secus sit.

8. DAMASCENVS in historia duorum Christi militum Barlaam & Ioasaphat: Ioasaphat verò ait: Cuncta ergò despicere, & istam laboriosissimam assumere vitam (sicut dixisti superiùs) traditio est antiqua, ab Apostolorum descendens doctrina: an modò nouiter vobis sic visum est, mentis vestræ scientia quasi melius eligentibus istud? Respondēs senex, ait: Non legem recenter introductam doceo te, (absit hoc à me) sed ab antiquo nobis traditam. Dixit enim Deus cuidam diuiti, qui interrogabat eum, quid faciendo, vitam æternam possideret, & glorianti omnia se custodisse quæ scripta erant in lege: Vnum (inquit) tibi deest. Vade, & quęcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me, tollendo crucem. Ille verò hoc audiens, tristis effectus est. Erat enim dines valdè. Videns eum contristatum Dominus, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum. Facilius enim est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Hoc ergò mandatum cuncti audiérunt sancti, & separati ab omni tali diuitiarum difficultate studuerūt, cuncta sua dispergentes in pauperum erogationē, & diuitias sibi æternas reponentes, tulerunt crucem, & secuti sunt Christum. Alij quidem martyrio, sicut iam dixi tibi, consummati sunt. Alij verò eremiticè agonizantes, & nihil eorum quæ ad cōuersationem huius veracis philosophiæ pertinent, omiserunt. Mandatū igitur hoc esse noueris Christi regis nostri & Dei, quod nos ab amore temporalium retrahit, & æternorum participes efficit. Cùm igitur, inquit Ioasaphat, sic antiqua & necessaria huiusmodi sit philosophia, cur non hodiè hāc multi sequuntur? Senex verò ait: Multi quidem imitati sunt, & imitantur; plurimi verò pigri remanēt, & negligentes. Pauci enim sunt (sicut ait Dominus) qui strictam & arctam pergant viam, amplam verò & latam plures. Qui enim semèl ab auaritia & voluptate malorum capiuntur, in: ni ac vanæ dediti gloriæ, inextricabiliter ipsis ac strícti remanent, & quasi seruos semetipsos voluntariè venundantes alieno domino, & exaduersò stātes ista præcipienti Deo, & vincti ab eo tenentur. Anima enim quæ semèl de sua salute desperat, habenásque suas irrationabilibus laxat cupiditatibus, vbiquè fertur.

Christi consiliorum amplexi sancti.

Cur non ita multi simpliciter amplectantur.

Matth. 7.

9. CHRYSOSTOMVS homilia in locum Pauli ad Romanos, Salutate Priscam & Aquilam. Cùm dicit, Si vis perfectus esse: consulēdo & admonendo dicit. Non est autem idem consulere, & legem ponere. Nā qui legem statuit, modis omnibus fieri vult, quod præcipit. Qui verò consulit & adhortatur, sententiæ & arbitrio auditoris permittit, vt ex dictis quod voluerit eligat, sicque faciendorum dominus auditor relinquitur. Propterea non simpliciter dixit, Vade, vende facultates tuas: sed vt discas, quòd in arbitrio audientium res fitæ sint. Matth. 19. Consulit Dominus, non præcipit factum distributionem.

10. LVCÆ decimooctauo: Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus. Mandata nosti: Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Nō falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia custodiui à iuuentute mea. Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc vnum tibi deest, omnia quęcunque habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cęlo, & veni, sequere me. His ille auditis contristatus est: quia dines erat valdè. Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit: Quàm difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt. Facilius est enim, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest saluus fieri? Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ait autem Petrus: Eccè nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

11. MARCI decimo: Et cùm egressus esset in via, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam, vt vitam æternam percipiam? Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus Deus. Præcepta nosti, Nè adulteres, Nè occidas, Nè fureris, Nè falsum testimonium dixeris, Nè fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens, ait illi: Magister, hęc omnia obseruaui à iuuentute mea. Iesus autem intuitus eum, dilexit eū, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. Qui contristatus in verbo, abiit mœrens, erat enim habens multas possessiones. Et circumspiciens Iesus, ait discipulis: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt? Discipuli autem obstupescebāt in verbis eius. At Iesus rursùs respondens, ait illis: Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest saluus fieri? Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum, omnia enim possibilia sunt apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deum. Et cœpit ei Petrus dicere: Eccè nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium: qui non accipiet centiès tantum nûc in tẽpore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam æternam.

Nõ esse mentitum adolescentem diuitem de obseruatione mandatorũ, probat ex Marco. Marc. 10.

12. BEDA in caput decimumoctauum Lucæ: Nõ est putandus hic princeps, cùm legis se mandata custodisse dicebat, esse mẽtitus, sed simpliciter, vt vixerit, esse confessus. Quia si mendacij noxa reus teneretur, nequaquàm Marcus Euangelista de illo scribens adiiceret: Iesus autem intuitus eum, dilexit eum. Et dixit illi: Vnum tibi deest. Vade, quæcunque habes, vende, &c. Diligit enim Dominus eos, qui legis mandata, quanuis minora, custodiũt: sed nihilominùs quod in lege minus fuerat, iis qui perfecti esse desiderant, ostendit. Omnia quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. Quicunque perfectus esse voluerit, debet vendere quæ habet, & non ex parte vẽdere, sicut Ananias fecit & Sapphira, sed totum vendere, & cùm vendiderit, dare omnia pauperibus, & sic sibi præparare thesaurum in regno cælorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas diuitias Saluatorem sequatur, id est, relictis malis, faciat bonum. Facilius enim sæculus contemnitur, quàm voluntas.

Consilia sunt supra mandata.

Actor. 5.

13. ITEM in caput decimum Marci: Non est putandus homo iste vel voto tẽtantis (vt quidam putauẽre) Dominum interrogâsse, vel de tua esse vita mentitus, cùm se legis mandata custodisse dicebat, sed simpliciter, vt vixerit, esse confessus: Quia si mendacij aut simulationis noxa reus teneretur, nequaquàm intuitus arcana cordis eius, eum diligere diceretur Iesus. Diligit enim Dominus eos, qui mandata legis quanuis minora custodiunt: sed nihilominùs quod in lege minus fuerat, iis qui perfecti esse desiderant, ostendit: quia non vẽni soluere legem aut prophetas, sed adimplere. Ad quam profectò adimpletionem pertinet, quod hîc consequenter adiungitur: Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me.

Reprædendit eorũ sententiam ex Euãgelio, qui aiunt, adolescentem fuisse mentium de obseruatione mandatorum.

Perfectionem appetentibus offẽdit, quòd in lege minus erat.

14. THEOPHYLACTVS in caput decimũoctauum Lucæ: Postquàm autem adolescens se omnia hæc seruâsse dixit à iuuentute, præscripsit ei Dominus paupertatem, caput omnium virtutum. Vide autem legem Christiana vita dignam: Omnia quæcunque habes, vende, inquit. Nam si quid reliqueris, illius seruus es. Et distribue non diuitibus cognatis, sed pauperibus. Habet autem & distribuendi verbum emphasim quandam, vt cum dijudicatione, & nõ fortuitò, dispergantur bona. Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Christianum oportet, propterea dicit: Et veni, sequere me: hoc est, & in omnibus aliis esto discipulus meus, & semper sequere, non hodiè quidem, cras autem non. Et paulopòst: Postquàm dives audiit abijcie dus diuitias, mœrore affectus est. Vndè dicit Dominus admirabili figura, quomodò difficile fit, habentes pecunias in regnum cælorum ingredi. Non dicit quòd impossibile sit eos ingredi, sed difficile. Nõ enim impossibile est saluari tales, possibile enim expendere pecuniam, & superna assequi. Et difficile quidem hoc. Tenaciores enim visco adhærent pecuniæ, & difficilè adstrahitur, qui à talibus est compræhensus. Ibidem: Quæ impossibilia apud homines sunt, possibilia sunt apud Deum. Qui enim habent mentem humanam, quæ ad inferiora vergit, & terrena desiderat, saluari nõ possunt, sicut dictum est. Deo autem possibile hoc est, quando quis consiliarium habet Deum, & iustificationes Dei, & mandata Magistri de paupertate suscipit, & illius inuocat auxilium, Possibile enim est hoc. Nostrum est enim velle hoc: Dei autẽ perficere. Et aliter, Si quidem transcenderimus humanam illam infirmitatẽ diuitum, & voluerimus nobis facere amicos ex mammona iniustitiæ, saluabimur per eas, & recipiemur in æterna tabernacula. Nam melius quidem fuerit, dimittere omnia Hoc autem si minùs, saltem facere partiatios pauperes, & sic impossibile fiet possibile. Impossibile quidẽ esset non omnibus dimissis saluari, veruntamen & est propter misericordiam Dei, si partes dederimus in vsum congruum.

Prior modus quo diuites possunt ingredi in regnum cælorum, nimirũ dimittendo omnia.

Alter modus per eleemosynas. Luc. 12.

Melius est dimittere omnia quàm per partes ex bonis suis eleemosynas dare.

1. B. MATTHÆI decimonono, vt suprà A. testimonio primo.

2. HIERONYMVS in caput decimumnonum Matthæi, in ea verba, Centuplum accipiet: Ex occasione huius sententiæ, quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam: non intelligentes, quòd si in cæteris digna sit repromissio, in vxoribus appareat turpitudo: vt qui vnam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergò iste est: Qui carnalia pro saluatore dimiserit, spiritualia recipiet: quę comparatione & merito sui ità erunt, quasi si paruo numero centenarius numerus comparetur. Vndè dicit & Apostolus, qui vnam tantùm domum & vnius prouinciæ paruos agros dimiserat: Quasi nihil habentes, & omnia possidentes.

Per centuplũ quid intelligatur.

Spiritualia ad carnalia comparantur, sicut centenarius numerus ad parvum numerum. 1. Cor. 6.

3. EVTHIMIVS in caput decimumnonum Matthæi: Marcus & Lucas manifestiùs de his recitantes, centuplam retributionem hoc tempore repẽdi dicunt, in hoc videlicet seculo, vitam autem æternam in venturo siue futuro. Centupla verò, hoc est, variè multiplicata, aut multo plura, sicut dixit Lucas. Sed quomodò variè multiplicatam accipiet quis hanc retributionem in præsenti seculo? Quomodò? Sicut acceperũt Apostoli & Martyres, cæteríque omnes iusti. Vide enim quòd omnium fidelium domus sibi habebãt apertas: fratres etiam & sorores parauerunt omnes sanctos & sanctas: patres verò, omnes ipsos colẽtes, ipsorúmque curam habentes, ac erga ipsos compassionis affectu tactos: ná hæc sunt propria patris: matres quoquè, omnes pari modo se habentes: vxores verò, omnes ministrantes, subseruientes ac curantes eos: hæc siquidem vxoris sunt opera: filios præterea omnes discipulos. Adhęc omnes fidelium agros in sua potestate habebant: quódque omnium est maximè admirabile, omnia hæc habebant cum persequutionibus, prout addidit Marcus, hoc est, à fidei inimicis persecutionem sustinentes. Potest etiã esse multiplicatio, gratia sanitatum, aut prophetia, aut aliud quippiam simile.

Cẽtupla retributio in præsenti seculo.

Apostoli quasi domos in hac vita receperunt.

Fratres & sorores.

Patres & matres.

Quæ vxoris.

Quæ filios & agros.

Cum persecutionibus. Marc. 10.

Bona spiritualia nomine centuplicationis accipiuntur.

4. ANEDIMVS in caput decimumnonum Matthæi: Sic illud centuplum intelligendum est: qui reliquerit carnalia, recipiet spiritualia. Centenarius enim numerus ad cælestia pertinet, quia centenarius de lęua in dexteram translatus est in computatione: sicut autem lęua ad temporalia, sic dextera ad cælestia refertur. Cùm ergò centenarius dexteræ accidat, meritò cælestia significat. Quod autem subdit, & vitam æternam possidebit: expositio est & determinatio: vel centuplum accipiet, id est, voluntatem nihil habendi.

Volumus nihil habendo, nomine centuplij intelligi potest.

5. THEOPHYLACTVS in caput decimumnonũ Matthæi: Nẽ quis suspicetur quod dictum est, solis congruere discipulis: dilatat promissionem ad omnes qui similia faciũt. Habebunt enim pro carnalibus cognatis, familiaritatem & fraternitatem cum Deo, pro agris paradisum, & pro lapideis ędibus supernam Hierusalem, pro matre presbyteram ecclesiam, pro patre presbyteros, pro vxore omnes fideles mulieres: num nuptiis? absit, sed spirituali affectione, & misericorde erga se cura.

Cognatos quos recipiet. Non agros, domos, possessiones.

6. ET in Marci caput decimum: Cumque solus Petrus rogâsset, omnibus genetaliter loquitur Christus, dicens: Omnis qui reliquerit vxorem vel patrem. Hæc dicit, non vt velit parentes auxilio destitui, & ab vxoribus separari, sed docet nos præferre pietatem erga Deum omnibus carnalibus. Quia enim verè bellum à prædicatione accensum erat, & negaturi erant pueri parentes propter pietatem, dicit: Quisquis reliquerit cognatos quos sibi natura dedit, &c in summa, corporalia omnia propter Euangelium: centupla omnia accipiet in præsenti seculo, & in futuro vitam æternam. Nunquid ergò & mulieres centum accipiet? Etiam. Tametsi maledictus Iulianus hoc irriserit. Quid cõfert vxor domui viri? Omninò curat, vt vir habeat quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Vide itaque hoc etiam in Apostolis. Quot mulieres fuêre, quibus cura erat de amictu & esu illorum, & quæ ministrârunt eis, qui nihil horum curabant, sed solùm sermonem & doctrinam? similiter matres & patres multos habuerunt Apostoli, qui diligerent, & amico affectu erga se essent. Et Petrus qui vnam domum reliquerat, postèà omnium discipulorum suorum domos habebat. Et nunc quoquè vbique terrarum erecta sunt tẽpla in nomine eius, quę sunt claræ domus. Et quod maius, hæc omnia in persecutionibus, id est, persequutionem passi, & malè affecti atque afflicti.

Pietas erga Deum omnibus carnalibus præferenda.

Quomodò centum mulieres receperunt Apostoli.

Matres & patres Apostolorum. Discipulorum quos receperũt.

Domus Apostolorum sunt templa.

7. IN Lucę caput decimumoctauum: Tugutiola quidem reliquerant Apostoli omnes, & nunc habent fulgentissima tẽpla, & res familiares, & agros & vxores multas, quæ illis feruore fidei adhærent, aliâque omnia. In futuro autem seculo, non agros tales multiplices & corporales retributiones, sed vitam æternam.

Spiritualia bona eaque in hac vita pro carnalibus accipiuntur. Ecclesiæ fratres. Actor. 4.

8. BEDA in caput decimum Marci: census iste est: Qui propter Euangelium Christi carnalia reliquerit, spiritalia bona recipiet: quę comparatione & merito sui ità erunt, quasi paruo numero cẽtenarius numerus comparetur. Quia nimirum à fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiã in hac vita recipiet charitatem. Lege Actus Apostolorum, quòd multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, & erãt illis omnia communia, nullúsque egens erat inter eos, qui sua pro Domino reliquerant. De quibus & Apostolus ait: Tanquàm nihil habentes, & omnia possidentes. Potest sanè hoc quod ait, Accipiet centiès tantum nunc in tempore hoc, domos, & fratres & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, per significationem altiùs intelligi. Centenarius quippe numerus de læua translatus in dexteram, licet eandem in flexu digitorum videatur tenere figuram quam habebat denarius in lęua, nimiùm tamẽ quantitatis magnitudine supercrescit: Quia videlicet omnes qui propter regnum Dei temporalia spernunt, etiam in hac vita persequutionibus plenissima, eiusdem regni gaudium fide certa degustant, atque in expectatione patriæ cælestis (quæ iure in dextera significatur) omnium pariter electorum supernam Hierusalem dilectione perfruuntur.

Per centuplũ quid intelligatur.

Spiritualia ad carnalia comparantur, sicut centenarius numerus ad parvum numerum. 1. Cor. 6.

Alia expositio de centuplo.

Degustatio gaudij cælestis, & expectatio cælestis patriæ.

9. ET in caput decimumoctauũ Lucæ: Sensus iste est: Qui propter regnum Dei acquirẽdum omnes affectus contempserit, omnes seculi delicias luxúsque calcauerit, multo plura in præsenti recipiet, quia à fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Hanc siquidem quam inter parentes, ac filios, atque germanos, coniuges vel propinquos, siue societas copulæ, seu consanguinitatis necessitudo coniungit, satis breuem esse constat ac fragilem. Denique interdum etiam honesta causa interueniente diuellitur. Soli perpetuę coniunctionis retinẽt vnitatem, atque indiscretè possident vniuersa, qui omnia sua esse quæ fratrum, omnia fratrum credunt esse quæ sua sunt. Lege Actus Apostolorum, quia multitudinis credentium erat cor & anima vna, & erant illis omnia communia, nullúsque egens erat inter eos, qui sua pro Domino reliquerunt. De quibus & Paulus ait: Tanquàm nihil habentes, & omnia possidentes. Recipietur sanè etiam de continentia coniugali multo maior suauitas ab illa, quæ eis inuicèm per commixtionem sexuum præbebatur. Vxorem antè in lasciua passione desiderij possidebam, hãc eandem in honore sanctificationis & vera Christi dilectione possideo. Vna est mulier, sed centuplum creuit meritum castitatis. Nam quod secundùm Marcum dicitur, accipiet centiès tãtùm nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persequutionibus: potest altiùs accipi. Centenarius quippe numerus, &c. vt suprà in Marco.

Gratior charitas recipitur in hac vita.

Actor. 4.

1. Cor. 6.

Centuplum crescit meritũ castitatis.

10. CASSIANVS collatione vigesimaquatta Abbatis Abraham, capite vigesimosexto: Multo credibilius, multóque manifestius est, eũ qui aliquid secularium vel affectuum vel bonorũ Christo suadente contempserit à fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, cẽtuplo gratiorem etiam in hac vita recipere charitatem. Hanc siquidem quam inter parentes ac filios atque germanos, coniuges vel propinquos, siue societas copulæ, seu consanguinitatis necessitudo coniungit, satis breuem esse constat ac fragilem. Denique etiam boni ac pij cùm adoleuerint filij, à parentum domibus nonnunquàm ac subsistãtiis excluduntur, communio quoquè consortij coniugalis interdum etiam honesta causa interueniente diuellitur, fratrum dirimit charitatem contentiosa diuisio. Monachi soli perpetuæ con-

Centuplo gratior charitas recipitur absque, qui seculari affectum propter Christum relinquit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iunctionis retinét vnitatem, atque indiscretè possident vniuersa, qui omnia sua esse quæ fratrum, omnia fratrum credunt esse quæ sua sunt. Si ergò istis diebus quibus carnalis copulatur affectio, dilectionis nostræ gratia conferatur, profectò centuplo hæc dulcior atque sublimior est. Recipietur sanè etiam de continentia coniugali maior centuplo suauitas, ab illa quæ eis inuicem per commixtionem sexuum præbebatur, Pro lætitia quoque illa, quâ in vnius agri ac domus possessione quis habuit, centuplo maiore diuitiarum gaudio perfruetur, in adoptionem transiens filiorum Dei, vniuersa quę æterni sunt patris, vt propria, possidebit, & affectu atque virtute ad imitationé veri illius filij proclamabit: omnia quę habet pater, mea sunt: nec iam cum vlla pœnali distensionis ac solicitudinis cura, sed securus ac lætus velut in propriis vbiquè succedit, audiés quotidiè sibimet ab Apostolo prędicari, Omnia enim vestra sunt, siue mundus, siue præsentia, siue futura. Et à Salomone: Fidelis viri totus mundus diuitiarum est. Habes ergò istam cẽtupli rerributionem, in magnitudine meriti, & in discretione tam incomparabilis qualitatis expressam. Neque enim si pro æris, aut ferri, aut vilioris cuiusquam metalli certo pondere, tantundem põderis, sed auri quispiam reddidisset, non etiam amplius quàm cẽruplum restituisse videretur: ità cum pro contemptu voluptatum atque affectuum terrenorum, spiritale gaudium & pretiosissimæ charitatis iocunditas repentatur, etiamsi ipse sit numerus, centuplo tamen hęc maior atque prælatior est. Et post pauca. Nunc ad quantitatem earum rerum, quas pro contemptu mũdialium commodorum nobis in hoc seculo Christus restituit, trãseamus, præcipuè secundùm euangelium Marci ità dicentis: Nemo est qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me & propter euangelium, qui non accipiat centiès tantum nunc in tempore hoc, domos, fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam æternam. Centuplam nanque fratrum, parentúmve recipiet quantitatem, quisquis patris vnius vel matris seu filij pro Christi nomine charitate contempta, in omnium quæ Christo deseruiunt, dilectionem sinceriſſimam transit, pro vno scilicet tot inueniens patres fratrésque, feruentiore ac prestantiore sibi affectione deuinctos. Multiplicata etiam domorum atque agrorum possessione ditabitur, quisquis vna domo pro Christi dilectione reiecta, innumera monasteriorum habitacula tanquàm propria possidebit, in quacunque orbis parte velut in suæ domus iure succedens. Quomodò enim non centuplum, & si Domini nostri sententię superadijci aliquid fas est, plus quàm centuplum recipit, qui decem vel viginti seruorũ ministeria infida & coactitia derelinquens, tot ingenuorum ac nobilium spontaneo fulcitur obsequio? Quod ità esse etiam vestris experimentis probare potuistis, qui singulis patribus matribusque ac domibus derelictis, quamlibet mundi partem fueritis ingressi, patres, matres, fratrésque innumeros, domos, quoquè & agros seruósque fidelissimos, absque vllo solicitudinis labore cõquiritis, qui vos vt proprios dominos summis suscipiunt, amplectuntur, fouent, venerantur officiis. Sed hoc, inquam, sancti ministerio meritò ac fidutialiter perfruentur, qui priùs in seruitutem fraternitatis semetipsos suáque omnia volũtaria deuotione subdiderint. Quisquis autem hæc humilitate sincera consortibus suis non detulerit, quomodò deferri sibi ab aliis patienter admittit, cùm grauari se eorum obsequiis intelligat potiùs quàm foueri, qui accipere mauult fratrum, quàm deferre, famulatum? Hæc tamen omnia non cum remissa securitate, nec cum inerti oblectatione percipiet, sed secundùm verbum Domini, cum persecutionibus, id est, cum pressuris seculi huius, ac summis angoribus passionum. Et sub finem: Postremò, vt iam disputationis huius sermo claudatur, nonne obsecro etiam in hoc centuplam gratiam euidentissimè, qui fideliter Christo deseruiunt, consequuntur, dum pro nomine eius à summis principibus honorantur, ac licèt ipsi humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen etiam in persecutionum angustiis iudicibus cunctis ac potestatibus fiunt, quorum vilitas etiam mediocribus forsitan despicabilis esse potuisset, vel pro obscuritate natalium, vel pro conditione seruili, si in seculari conuersatione mansissent.

Pro agrorum & domorum possessione quid recipiatur.

Ioan.17.

1. Cor. 3.

Centuplũ retributio in magnitudine meriti.

Gaudiũ spirituale pro contemptu voluptatum terrenarum rependitur.

Marc.10.

Centupla retributio monachorum & religiosorum, pro parentum & fratrum dimissione.

Pro dimissis possessionibus.

Pro dimissione seruorum & ministerum.

Cum persecutionibus.

11. GREGORIVS homilia decimaoctaua in Ezechielem: Denarius numerus per semetipsum multiplicatus, in centenarium surgit. Vnde rectè per centenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: Omnis qui reliquit domũ vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meũ: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Neque etenim sanctus quisque ideò terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mũdo multipliciùs possit: quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit. Nec qui vnam vxorem deserit, centum recepturus est, sed per centenarium numerum perfectio designatur. Quia quisquis pro Dei nomine rẽporalia atque terrena contemnit, & hîc perfectionem mentis recipit, vt iam ea non appetat, quę contemnit, & in sequẽti seculo ad æternæ vitæ gloriam peruenit. Cẽtiès itaque recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indiget, etiamsi hæc non habet. Ille autem pauper est, qui eget eo quod non habet. Nam qui & non habens, habere non appetit, diues est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cui in paupertate benè conuenit, non est pauper.

Non sunt mirandum si terrena deserentes, terrena recipiamus.

Per centenarium numerum perfectio mentis designatur.

Voluntas & desiderio habentis.

Paupertas in quo consistat.

12. BERNARDVS in declamationibus de deserendis facultatibus super Euangelium, Ecce nos reliquimus omnia: Sed audiui, ait homo, qui perditionis sumit occasionem, & (vt vulgo dicitur) festucam quærit, vndè sibi eruat oculum: audiui, inquit, de illo & illo, qui reliquerant omnia, & ad vomitum suum sunt reuersi: quomodò illi acceperant centuplum? Exurge Domine, iudica causam tuam, & istorum nempe calumniam, & murmur ipsorum qui fortè omnia relinquere visi sunt, & minimè tamen centuplum acceperunt, non contra nos, sed contra te est, qui dixisti. Omnis qui reliquerit patrem &c. centuplum accipiet. Quid tamen dicimus? An ex collegio discipulorum reprobari quis potest, nisi loculos habens? Sunt enim loculi nõ modò pecunię, sed proprię voluntatis Scrutetur proinde vias suas & studia sua, qui promissam centu-

Apostatæ à Religione non acceperunt centuplũ pro dimissis possessionibus &c.

Matth.19.

Apostata voluntariè relinquit, nõ dimittit omnia.

1. Cor. 13.

Apostatæ apostatabus.

Psal.118.

Quid dicatur centuplum.

centupli gratiam sibi deesse causatur: nec dubium quin mucniat angulum & diuersorium reclinatoriumque, nõ quidem filij hominis, sed aut foueam vulpis, aut volucris nidũ. Magis autem perfectus, obsecro, relinquat omnia: & solum sequatur Christum, iactans cogitatum suum in Deo, enutriẽdus ab eo, & centuplum sine dubio percepturus. Neque enim poterit solui scriptura, quæ tam certa veritate subnixa, omnibus id sine exceptione promittit. Nihil sibi retineat, nihil suis, ne modicum fermẽtum totam massam corrumpat. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, Dominicæ vocis obliti, qui non suam venit facere voluntatem: & in ipsis quoque sanctorum collegiis proprio aut desiderio, aut fortassè consilio importunius adhærentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinentes: quos penitùs abnegãsse, & diuinæ prouidentiæ, ac obedientię patrum, consiliis quoquè spiritualium virorum debuerant commisisse. Sunt enim qui propinquis retinent & amicis, quod abiiciunt à seipsis, pro eorum prosperitate præsenti, inani prorsùs & seculari solicitudine æstuantes. Crudeles planè, qui nequaquam proximos diligant tanquàm se, crudeles, inquam, vel in se, vel in suos: immò quod verius est, in vtrosque. Nemo ergò cùm se videt non omnia reliquisse, centuplum non accepisse miretur. Preciosa siquidem diuina consolatio est, nec omninò tribuitur admittentibus alienam. Et post pauca: Sic nimirùm, sic vsque hodiè, dilectissimi, cuius ad alias consolationes meus inhiat, & penitùs in caducis & transitoriis non renuit consolari, ipse sibi profectũ cælestis subtrahit gratiam consolationis. Quam si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementi petere, quærere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. Alioquin si fortè (quod absit) pudendum illum apostatiæ saltum præsumpserit, certum omninò sit testimonium veritatis accipientibus, aut nunquàm cum omnia reliquisse, aut ipsum quoquè postea deseruisse centuplum quod acceperat. Nonnulli siquidem cùm spiritu cæperint, heu carne postea consummantur. Centuplum, inquit, accipiet, & vitã æternã possidebit. Illud enim in via, hæc in patria est. Immò hęc pattia, illud via. Illud cõsolatio præsentis laboris: hæc futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirùm & operariis huius seculi solet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate laboris, & nouissimè donatiuũ manus erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Israel donec terram promissionis intrarent, in deserto manna non defuit: & ab Ecclesia post quæsitum regni cælestis aduentum, quotidianus panis petitur in oratione quam ipse Saluator instituit. Habes hanc duplicem promissionem & in prophęta euidenter expressam, vbi ait: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum, & deducet illos in via mirabili. Ipsa est enim via testimoniorum Domini, in qua prophęta alius sicut in omnibus diuitiis delectatum se esse testatur. Vt quid ergò in incredulitate moriemini filij hominum? At fortè adhuc secularis ad hæc quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens vniuersa relinquo. Vt quid ostendam? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. An potiùs homini ostendenti, quàm veritatis credere promittenti? Deficis scrutans scrutinio. Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi Ioannis victori promittitur. Nouum nomen est, quod nemo scit nisi qui accipit. Videtur enim fortè nõnullis, præsentem sanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum hoc loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non adeò generalis, vt possit vniuersaliter omnibus conuenire. Quantos enim sanctorum aut voluntariè eam deseruisse, vt anachoretas, aut violentia persecutionis, vt martyres exilio relegatos, humana consolatione nouimus caruisse? Datum optimum est centuplum hoc, desursùm descendit à patre luminum. An non denique omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quòd longè plùs quàm centuplum est visitatio paracleti spiritus, & præsẽtia Christi. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te, perfeciſti eis qui sperant in te. Vides quomodò memoriam abundantiæ suauitatis huius eructet anima sancta, quomodò exprimere gestiens verba multiplicet? Quàm magna, inquit, multitudo. Hoc ergò centuplum, adoptio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientiæ, regnum Dei quod intra nos est, nõ vtiquè esca vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Gaudium sanè non modò in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanũ pro lapidãtibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax quam suis reliquit Christus, quando dedit & suam. Siquidem donũ & pax est electis Dei: pax vtiquè præsentis, & donũ futuræ. Illa superat omnem sensum, sed & huic quicquid sub sole placet, quicquid in mundo concupiscitur, non poterit cõparari. Hæc gratia deuotionis, & vnctio docens de omnibus quã expertus nouit, inexpertus ignorat: quoniam nemo scit, nisi qui accipit.

Esa. 7. iuxta LXX.

Apoc. 2.

Non tã externa quàm interna cõsolatio & visitatio Spiritus sancti, nomine centupli intelligitur.

Iacob. 1. Rom. 8.

Psal. 30.

Scriptura sacra quã variis modis appellat hoc centuplum.

Rom. 8. Luc. 17. Rom. 14.

2. Cor. 5. & 1. Luc. 12.

Act. 7.

Sap. 5.

1. Ioan. 2.

Expertus nouit, inexpertus ignorat.

13. PETRVS Damianus in sermone de S. Benedicto Abbate: Quid est centuplum istud, nisi consolationes, visitationésque, & primitiæ Spiritus, qui super mel dulcis est, nisi testimonium conscientiæ nostræ, nisi læta & iucundissima expectatio iustorum, nisi memoria abũdãtię suauitatis Dei, & magna verè multitudo dulcedinis eius, quam nec expertis necesse est dicere, nec inexpertis vllis verbis exprimere quisquam potest?

Cẽtuplũ quid significet.

14. MATTHÆI decimono, vt paulò superiùs A. testim. primo.

1. C. LVCÆ sexto: Et ipse (Iesus) eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat, Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.

2. AMBROSIVS in caput sextum Lucæ: Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cælorum. Primã benedictionem hãc vterque Euãgelista posuit. Ordine enim prima est, & parẽs quędam generatióque virtutum: quia qui contempserit secularia, ipse merebitur sempiterna: nec potest quisquam meritum regni cælestis adipisci, qui mũdi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem. Et paulò pòst: Nõ omnes beati pauperes.

Per pauperes spiritu, quos intelligat Ambrosius.

Qui cõtemnit secularia, merebitur æterna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paupertas enim media est, possunt & boni esse & mali pauperes. Nisi forte ille intelligendus pauper beatus, quem Prophera describit, dicens: Quia melior pauper iustus, quàm diues mendax. Beatus pauper qui clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Pauper à crimine, pauper à vitiis, pauper in quo mundi princeps nihil inuenit. Pauper illius æmulus pauperis, qui cùm diues esset, propter nos pauper factus est. Vndè plenè Matthæus aperuit, dicens: Beati pauperes spiritu. Pauper enim spiritu non inflatur, non extollitur mente carnis suæ. Quid enim mihi prodest carere secularibus, nisi fuero mitis atque mansuetus?

Prou.19. Psal.33.

2. Cor.8.

Matt.5.

3. LEO Magnus in sermone de festo omniũ Sanctorũ: De quibus pauperibus Veritas loqueretur, forte esset ambiguum, si dicens: Beati pauperes, nihil adderet de intelligenda pauperum qualitate: & sufficere videretur ad promerendum regnum cælorum ea sola inopia, quàm multi sub graui & dura necessitate patiuntur. Sed cùm dicit, Beati pauperes spiritu: ostendit eis regnum cælorum tribuẽdum, quos humilitas commendat animorum, magis quam indigentia facultatum. Dubitari autem non potest, quòd humilitatis istius bonum facilius pauperes, quàm diuites assequantur, dum & illis in tenuitate amica est mansuetudo, & istis in diuitiis familiaris elatio. Beata illa paupertas, quæ rerum temporalium amore non capitur, nec mundi opibus augeri appetit, sed cælestibus bonis ditescere concupiscit. Huius nobis magnanimæ paupertatis exemplum primi post Dominũ Apostoli præbuerunt, qui omnia sua sine differentia relinquentes, ad vocem cælestis magistri, à captura piscium in piscatores hominum alacri conuersione mutati sunt, & multos sui similes fidei suæ imitatione fecerunt, quando illis primitiis Ecclesiæ vnum cor omnium & anima vna erat credẽtium, qui vniuersis suis rebus possessionibúsque distractis, per deuotissimam paupertatem bonis ditabantur æternis, & ex Apostolica prædicatione gaudebant nihil habere de mundo, & omnia possidere cum Christo.

Matt.5. Qui pauperes beati.

Apostoli tales fuere pauperes. Matt.4.

Ita uasertis Ecclesiæ Christiani. Act.4.

4. CROMATIVS Romanus, episcopus Aquileiensis dissertatione super caput quintum Matthæi: Hos vtique pauperes significat esse beatos, qui cõtemptis diuitiis, fiuduciam Deo fierẽ diuites. Exẽplũ paupertatis dederũt Apostoli, omnia propter Christum relinquentes. Act.4. Et primi Christiani.

Illi pauperes beati, qui contemptis diuitiis, fiuduciam Deo fierẽ diuites.

Hos vtique pauperes significat esse beatos, qui cõtemptis mundi diuitiis, spretáque seculi facultate, vt Deo fierent diuites, mundo esse pauperes voluẽrunt. Hi tales, pauperes quidem seculo videntur, sed Deo diuites sunt, egentes seculo, sed Christo locupletes. Cuius beatę paupertatis exemplum nobis primum se Apostoli præbuerunt, qui contempta omni facultate, statim sequuti nomini vocem, ipsius esse discipuli meruerunt. Hos tales pauperes etiam Apostolorum temporibus inuenimus, qui primi credentes, vniuersis rebus suis possessionibúque distractis, sub hac deuota paupertate Domini diuitias quæsiẽrunt. Vndè & Apostolus in tali paupertate diuitias ineffe cælestes ostendit, dicens: Tanquàm nihil habentes, & omnia possidentes. Indè denique Petrus, cùm ascendens ad templum, à claudo eleemosynam peteretur, ait: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, in nomine Domini Iesu Christi surge & ambula. O verè beata paupertas, quæ cùm nihil de mundi facultate habeat, tantum de cælo largitur. Non dat quidem argentum vel aurũ, sed quod plus est diuitiis omnibus, reddit corporis sanitatẽ:

2. Cor.6. Act.3.

imaginem Cæsaris in nummo, quam dare non habuit, sed Christi imaginem in homine reformauit. De huiusmodi pauperibus in præsenti loco Dominus loquitur, de quibus & Dauid multis locis testatur, dicendo: Edent pauperes, & saturabuntur, & viuit cor eorũ in seculum seculi. Et iterùm: Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Talium ergò pauperũ Dominus docet esse regnum cælorum, qui se causa religionis ac fidei, seculo pauperauerunt, vt locupletem sanctum Spiritum possiderent: vel certè beatos pauperes dicit, qui nulla superbia diaboli inflantur, nulla ambitione seculi extolluntur, sed humiliratem spiritus cum fidei deuotione custodiunt.

Psal.21. Psal.71. Psal.33. Qualiũ pauperũ est regnũ cælorum.

5. BERNARDVS sermone primo in festo omnium Sanctorum: Aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu. Verè apertum est os eius, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi. Et verè eius hæc doctrina, qui in Apocalypsi loquitur: Eccè noua facio omnia, qui per prophetam antè prædixerat: Aperiam os meũ, eructabo abscondita à constitutione mundi. Quid enim tam absconditum, quàm paupertatẽ esse beatam? Attamen veritas loquitur, quæ nec falli nec fallere potest: & ipsa est quæ dicit, quoniam beati pauperes spiritu. Sic vos insensati filij Adam diuitias quæritis, diuitias desideratis vsque adhuc, cùm iam beatitudo pauperum diuinitus commendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus? Quærat eas paganus, qui sine Deo viuit. Quærat Iudæus, qui terrenas promissiones accepit. Sed qua fronte, magis aut qua mente Christianus diuitias quærit, postquàm Christus beatos esse pauperes prædicauit? Quousque filij alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrũm, vt beatum dicatis populum cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia: cùm filius Dei os suum aperiens, locutus sit veritatem, beatos esse pauperes, & væ diuitibus? Sed diligenter attendè quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuturam eis apud diuinę bonitatis misericordiã hanc ipsam afflictionis suæ miseriam: scio tamen Dominũ hoc in loco nõ de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum propheta, Voluntariè sacrificabo tibi. Attamen nec voluntaria quidẽ paupertas omnis laudem habet apud Deum. Nam & Philosophi omnia sua reliquisse leguntur, vt expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberiùs: & nolebant censu abundare terreno, vt abundarent magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, spiritu, id est, spirituali voluntate. Beati verò pauperes spiritu, spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei, & animarũ salutem: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et attende quàm sapienter ordinauerit sapientia, cõtra peccatum primum, temedium primum opponẽs. Ac si apertiùs dicat: Vis obtinere cælum quod perdidit superbiens angelus, qui confisus est in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum? Paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit. Et in fine sermonis: Veruntamen quid sibi vult, quòd eadem promissio facta est pauperibus & martyribus, nisi quia verè martyrij genus paupertas voluntaria est?

Apoc.21. Psal.77. In eos qui adhuc diuitias quærunt cùm pauperes beati prædicẽtur.

Psal.145. Luc.6.

Psal.15. Nõ omnis voluntaria paupertas beatos efficit, sed voluntaria paupertas spiritus euãgelica.

Paupertas voluntaria martyrij genꝰ est.

Beatus,

Eccl.31. Beatus vir, ait propheta, qui post aurum non abiit, nec sperauit in thesauris pecuniæ. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Quid mirabilius, aut quod martyrium grauius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas & pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur qui sic certauerit, mundũ abiiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, &(quod glorioſius est) de semetipso triumphans, & crucifigens concupiscentiam prurientem? Deniquè propterea pauperibus pariter, & martyribus regnum cælorum promittitur, quia paupertate quidẽ emitur: sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

Paupertate emitur regnũ cælorum.

6. TERTVLIANVS libro quarto aduersùs Marcionem: Beati mendici (sic enim exigit interpretatio vocabuli, quod in Græco est) quoniam illorum est regnũ Dei. Iam hoc ipsum quod à benedictionibus cœpit, creatoris est: qui vniuersa prout edidit, nulla alia voce quàm benedictionis dedicauit. Eructauit, inquit, cor meum sermonem optimum. Hic erit sermo optimus, benedictionis scilicet, qui & noui quoque testamẽti initiator agnoscitur de veteri exemplo. Quid ergò mirùm, si & ab effectibus creatoris ingressus est per huiusmodi dictionem, semper mendicos, & pauperes, & humiles, ac viduas, & pupillos vsque diligentis, consolantis, asserentis, vindicantis? vt hanc Christi quasi priuatam benignitatem, riuulum credas de fontibus saluatoris.

Christus appellat apud Lucam c.6. mendicos beatos. Μακάριοι οἱ πτωχοί. Gen.1. Psal.44.

7. AVGVSTINVS libro decimoseptimo de ciuitate Dei, capite quarto: De terra ergò suscitatus est supra omnes diuites ille pauper, & de illo stercore erectus est supra omnes opulentos ille inops, vt sedeat cum potentibus populi, quibus ait: Sedebitis super duodecim sedes. Et sedem gloriæ hæreditatem dans eis. Dixerát enim potentes isti: Eccè nos dimisimus omnia, & secuti sumus te: hoc votum potentissimi vouerant. Sed vndè hoc eis, nisi ab illo, de quo hìc continuò dictum est: Dans votum vouenti? Alioquin ex illis essent potentibus, quorũ infirmatus est arcus. Dans, inquit, votum vouenti. Non enim Domino quisquam quicquam ratum vouerer, nisi qui ab illo acciperet quod voueret.

Psal.112.

Matt.19. 13.22. Apostoli votum paupertatis.

Soli voluntarij pauperes beati.

8. MATTHÆI decimonono, vt suprà A. testimo. primo.

1. D. ACTORVM quarto: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesus Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebãt precia eorum quæ vẽdebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuique opùs erat. Ioseph autem qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum, filius consolationis) Leuites, Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & posuit ante pedes Apostolorum.

2. ET capite secundo: Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opùs erat.

3. HIERONYMVS epistola octaua ad Demetriadem de virginitate seruãda, vt suprà A. test. quarto.

4. ITEM in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorũ siue in libro de viris illustribus, vt suprà quæstione secunda, B. test. tertio.

5. AVGVSTINVS in epistola octogesimanona ad Hilarium, quęstione quarta: Audi iam pauca de diuitibus, quod in epistola tua sequitur inquirendum. Hoc enim posuisti quosdam dicere: Diuitem manentem in diuitiis suis, regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia sua vendiderit: nec ei prodesse, si forte ex ipsis diuitiis mandata fecerit. Magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit. Ibi enim dixit: Si vis venire ad vitam, serua mandata: hìc autem, Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, &c. Cur ergò negamus diuites, quamuis ab illa perfectione absint, venire tamen ad vitam, si mandata seruauerint, & dederint, vt detur illis, & dimiserint, vt dimittatur illis? Et post nonnulla: Hac lege & conditione, non illi tantùm qui mentis excellentia perfectionis consilium receperunt, vt vendita sua, pauperibus distribuerent, & humeris ab omni seculi huius sarcina liberioribus leuem Christi sarcinam ferrent: sed etiam quisquis infirmior, & illi gloriosissimæ perfectioni minùs idoneus, qui tamen se meminit veraciter esse Christianum, cùm audiêrit sibi proponi, quòd nisi hæc omnia dimiserit, dimissurus est Christum: apprehendet potiùs turrim fortitudinis à facie inimici, &c. Ac profectò renunciat etiam diuitiis suis, si quas habet: aut sic, vt eas omninò non diligens, totas distribuat indigentibus, & superfluis exoneretur sarcinis: aut sic, vt pius diligens Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ità vtatur illis, vt facilè tribuens & communicans, thesaurizet in cælo: paratúsque sit quemadmodùm parentes & filios & fratres & vxorem, hoc modo & istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit, vt nisi dimisso Christo, eas habere non possit. Nam si aliter huic seculo renũciat, quando accedit ad fidei sacramentum, facit quod de lapsis beatus Cyprianus ingemuit, dicẽs: Seculo solis verbis renunciantes, & non factis. Et post pauca: Multi quos rerum suarum venditione piguerat antè perfici, Christi imitata passione, sunt repentè perfecti: & qui nonnullã infirmitatem carnis & sanguinis suis diuitiis perfecerũt, subitò aduersùs peccatum pro fide vsque ad sanguinem certârunt. Quibus autem non prouenit corona martyrij, neque illius perfectionis de vendendis rebus suis, consilium tam grande, támque præclarum receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus, esurientem Christum pauerunt, sitienti potum dederunt, nudum vestiẽrunt, peregrinantem susceperunt: non sedebunt quidem cum Christo sublimiter iudicaturi, sed ad ipsius dexterá stabũt misericorditer iudicãdi. Beati enim misericordes, quoniã ipsorũ miserebitur Deus. Et iudiciũm sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiã. Superexultat autem misericordia iudicio. Pro indè isti desinant contra scripturas loqui, & in suis exhortationibus ad maiora sic excitent, vt minora

Cõtra eos qui asserunt esse præceptũ omnibus diuitibus, vt omnes facultates vendant. Mat.19. Luc.6.

Cõsiliũ perfectionis.

Mat.11.

Quo casu teneatur vnusquisque Christianus omnia sua dimittere.

Martyrum perfectio.

Martyrium, & Euangelicam paupertatem amplectentiũ priuilegium.

Cõsiliũ gradę & præclarũ de vendendis rebus suis.

Mat.13. & 19. Diuites Christiani & boni nõ iudicabũt cum Christo sed iudicabũtur.

Mat.5. Iacob.

Ad maiora sic excitẽt, vt minora nõ dauexent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non damnent. Ego qui hæc scribo, perfectionem de qua Dominus locutus est, quãdo ait diuiti adolescenti: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me: vehementer adamaui, & non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuãte sic feci. Neque enim quia diues non fui, ideò minùs mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli qui priores hoc fecerũt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidẽ noui ego, quàm quisquã alius homo: sed magis Deus, quàm ego. Et ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est: sic tamen, vt præcipuè sana doctrina teneatur, nec eos qui ista non faciunt, vana contumacia iudicemus.

Augustinus euãgelicũ hoc cõsilium amplexus est. Mat. 19.

Alios ad idem propositum exhortatur.

6. POSSIDONIVS in vita D. Augustini, capite quinto, vt suprà quæstione secunda, A. testimo. vndecimo.

Cõtra monachos proprietarios, vt vocant.

7. CASSIANVS libro septimo de institutis cœnobiorum, capite decimoquarto: Triplex itaque est huius valetudinis morbus, qui ab vniuersis patribus æquali detestatione damnatur. Vnus hic, cuius superiùs descripsimus labem, qui decipiens miserabiles quosque, ea quæ anteà quidem, cùm in sæculo degerent, possidebant, congregare persuadet. Alius, qui hæc quæ in primordiis suæ renunciationis abiecerant, postea resumere, ac rursùm desiderare compellit. Tertius, qui initio malo vitioso que contractus, & ab imperfectione incipiẽs, eos quos semel hoc tepore mentis infecerit, paupertatis ac diffidentiæ timore perterritos, spoliare se cunctis mundi facultatibus non finit: eósque pecunias vel substantias, quas vtique renunciantes abiicere debuerant, reseruantes, ad euangelicam perfectionem nunquàm peruenire concedit. Quarum trium ruinarum exempla, in scripturis sanctis etiam inuenimus non leui pœna fuisse damnata. Nam Giezi ea quæ ne anteà quidem possederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetiæ non meruit possidere, quam per successionem velut hæreditariam à suo habuit magistro suscipere: verùm etiam è contrario æterna lepra, sancti Heliszi maledictione, perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas anteà Christum secutus, non solùm ad proditionem Domini lapsus, Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam communi exitu finire non meruit, eámque violenta morte concluſit. Ananias verò & Sapphira reseruantes partem quandam ex his quæ possederãt, Apostolico ore morte mulctantur.

Secundus.

Tertius.

Exẽplũ Giezi. 4. Reg. 5.

Exẽplum Iudæ proditoris. Mat. 27. Act. 1.

Ananiæ & Sapphiræ exemplum. Act. 5.

8. ET capite decimo septimo: Quasi verò illi qui Hierosolymis cùm essent possessores agrorum vel domorum, vendentes omnia, & nihil sibi penitùs ex his reseruantes, afferebant precia eorum: & ponebãt ante pedes discipulorum, non potuerint necessitatem corporis sui facultatibus propriis sustinere: si hoc perfectius fuisset ab Apostolis iudicatum, vel ipsi esse vtilius probauissent? sed vniuersas simul abiicientes substantias, maluêrunt labore proprio vel collatione gentium sustẽtari. De quorum sumptu sanctus Apostolus ad Romanos scribens, suúmque eis in hoc ministerium prædicans, ac subtiliter eos ad hanc collationem prouocans, ait: Nunc autem proficiscar Hierusalem ministrare sanctis. Complacuit enim Macedoniæ & Achaiæ, collationem aliquam facere in pauperes sancto rum qui sunt Hierusalem: placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Quoniam si spiritualium eorum participes factæ sunt gentes, debent & in carnalibus ministrare eis. Ad Corinthios quoquè horum solicitudinem similiter gerens, monet eos, vt ante aduẽtum suum collationem, quam ad vsus eorum mittere disponebant, solicitùs prępararent. De collectis autem quæ fiunt in sanctis, sicut ordinaui ecclesiis Galatiæ, ità & vos facite. Vnusquisque vestrùm per vnam sabbati thesaurizet apud semetipsum, recondens quod ei benè placuerit, vt non cùm venero, tunc collectæ fiant. Cùm autem venero, quos probaueritis per epistolas, hos transmittam perferre gratiam vestram in Hierusalem. Et vt eos ad largiorem collationem prouocaret, infert: Quòd si dignum fuerit, vt & ego eam, mecum ibunt, id est, si talis fuerit oblatio vestra, quæ mea quoquè mereatur prosecutione deferri. Ad Galatas quoquè cùm prædicationis ministerium cum Apostolis partiretur: in hoc idem se destinatum à Iacobo, Petro & Ioanne testatur, vt licèt prædicationem susciperet gentium, pauperum tamen qui erant Hierosolymis, nequaquàm solicitudinem curámque respueret, qui propter Christum vniuersis rebus suis renunciantes, spontaneam subierant egestatem. Et cùm vidissent, inquit, gratiam Dei quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos inter gẽtes prædicaremus, ipsi autem in circuncisione, tantùm vt pauperum memores essemus. Quam rem omni solicitudine se testatur implêsse, dicẽs: Quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere. Qui igitur sunt beatiores, vtrúmnam hi qui nuper de numero gentium congregati, nec prævalentes euangelicam perfectionem conscendere, adhuc suis substãtiis inhærebant, in quibus magnus fructus ab Apostolo ducebatur, si saltem ab idolorum cultura & fornicatione, & suffocatis, & sanguine reuocati, fidem Christi cum suis facultatibus suscepissent: an illi qui euangelicæ satisfacientes sententiæ, crucem Domini quotidiè portantes, nihil sibi de propriis facultatibus superesse voluerunt? Cúmque ipse beatus Apostolus vinculis & carceribus obligatus, seu vexatione itineris impeditus, & ob hoc consuetam victus substantiam parare, vt erat solitus suis manibus, nõ occurrens, à fratribus qui de Macedonia venerunt, supplementum suæ necessitatis se asserit accepisse: Nam quod mihi, inquiens, deerat, suppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia, & ad Philippenses ipse referens, Scitis enim & vos Philippenses, quia in principio Euangelij quando profectus sum à Macedonia, nulla Ecclesia mihi communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: quia ad Thessalonicam & semel & bis in vsum mihi misistis: erunt secundùm istorum sententiam, quam mente tepida conceperunt, & isti beatiores Apostolo, quia de suis inueniuntur ei substantiis impartisse? Quod amẽs quilibet dicere non audebit?

Alebantur ab aliis Christianis illi qui Hierosolymis perfectionem Euãgelicã sectabantur. Rom. 15.

Gen. 12.

1. Cor. 16.

Gal. 2.

Perfectionis erãt Christiani Hierosolymitani, Gentilij qui fortè Gentiles habitabant. Vide Aug. lib. 3. de doctrina Christiana c. 6. Luc. 9.

2. Cor. 11.

Phil. 4.

9. IDEM in collatione tertia, quæ est Abbatis Paphnutij, capite sexto: Nunc de abrenũciationibus dicendum est, quas tres esse, & patrum traditio, & scri-

Triplex est abrenunciatio.

pturarum sanctarum demonstrat authoritas, quáſque vnumquẽq; nostrũm omni studio oportet implere. Prima est, qua corporaliter vniuersas diuitias mundi facultatésque contemnimus: Secũda, qua mores ac vitia affectúsque pristinos animi, carnísq; respuimus: Tertia, qua mentem nostram de præsentibus vniuersis ac visibilibus euocantes, futura tãtummodò contemplamur, & ea quæ sunt inuisibilia, concupiscimus. Quæ tria vt simul perficiantur, ad Abrahãlegimus à Domino fuisse præcepta, cùm dicit ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Primùm dixit, de terra tua, id est, de facultatibus mundi huius, opibúsque terrenis: secundò, de cognatione tua, id est, de conuersatione & moribus vitiísque prioribus, quæ nobis à nostra natiuitate cohærẽtia, velut affinitate quadam & consanguinitate videntur esse cognata: tertiò, de domo patris tui, id est, omni memori amũdi huius, quæ oculorum occurrit obtutibus.

1. E. ACTORVM quinto: Vir autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de precio agri, conscia vxore sua: & afferens partem quãdam, ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum, mẽtiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audiẽrunt. Surgentes autem iuuenes, amouerunt eum, & efferẽtes sepeliẽrunt. Factum est autẽ quasi horarum trium spatium, & vxor ipsius, nescíes quod factum fuerat, introiuit. Respondit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tãti agrum vendidistis: At illa dixit: Etiam tanti. Petrus autem ad eam, Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepeliẽrunt virum tuum, ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerũt illam mortuam: & extulerunt, & sepeliẽrunt ad virum suum. Et factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia, & in omnes qui audiẽrunt hæc.

Act. 5. Ananiæ votū.

2. HIERONYMVS epistola octaua ad Demetriadem de seruãda virginitate, vt suprà A. test. quarto.

3. BASILIVS sermone primo de institutione monachorum: Danda omninò nobis sedulò opera est, nè quid quoquo pacto professione nostra indignũ faciamus, néve simili, atque Ananias, iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim initiò Ananiæ possiunculam suam Deo non polliceri atque vouere: sed postquàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per professionem Deo consecrauit, quo videlicet egregio istiusmodi facto hominum de se admirationẽ excitaret, de precio autem callidè posteà nescio quid interuertit: eiusmodi aduersùm se indignationem Dei prouocauit, cuius Petrus minister fuit, vt nè ad pœnitentiam adhuc inuenire potuerit. Quocircà ante religiosæ istius vitæ professionem liberum est vnicuique, quatenus per Dei indulgentiam leges permittunt, communem cum cæteris viuendi morem sequi, sibíque vxorem adiungere. Vbi verò iã quis sponte sua ipse professus est, hic Deo custodire seipsum debet, veluti eorum aliquid, quæ dicata sunt Deo, nè sacrilegij iudicium incurrat, cùm videlicet corpus, quod semel Deo consecrauit, ministerio rursùm communis vitæ contaminet.

Is vouẽgat.

Priuata possessio excluſa est à vita cõmuni.

4. IDEM in constitutionibus monasticis, capite decimonono: Perfectissimã ego vitæ communionem illam appello, à qua priuata omnis rei cuiusq; exclusa possessio est & eliminata: itémq; vndè dissensio omnis, ac perturbatio omnis, cõtentio omnis abest, & rixæ: contráque vniuersa communia, animi mentes; corpora, eáque, quibuscunque necessariò ad victum cultúmque vtimur: communis Deus, cõmunis pietatis mercatura, cõmunis salus, cõmunia certamina, communes labores, cõmunia præmia & certaminum exantlatorum coronæ, vbi multi vnus, & vnus nõ solus, sed in pluribus. Huic vitæ instituto, quid est tandẽm quod iure æquiparari possit? quid eo beatius dici? quid hac coniunctione, vnitate, & necessitudine aptius excogitari? Quid mutua inter se morum, animorũque contẽperatione gratiosius fingi? Homines ex diuersis nationibus ac regionibus profectos, per exactã morum ac disciplinæ similitudinem, adeò in vnum veluti coaluisse, vt in pluribus corporib⁹ vnus modò esse animus videatur, vicissimque plura corpora mentis vnius instrumenta cernãtur. Et paulò pòst: Hi liberatoris nostri, eiúsque vitæ, dum inter nos versaretur, institutorum, veri perfectíque imitatores exiſtunt. Quemadmodùm enim ille coacto discipulorum choro communia cuncta, séque ipsum cõmunem Apostolis præbuit, item hi quoque antistiti suo obtemperantes (qui modò vitæ suæ prescripta rectè conseruant) genus viuendi Apostolorum ac Domini imitãtur. Hi vitæ diligenter communitate retenta, angelorum viuendi ritum æmulãtur. Nulla est inter angelos lis, nulla contẽtio, nulla controuersia: sed cùm habeat quisque quæ omniũ sunt, omnes tamen integras apud se suas diuitias cõseruant. Et post pauca: Hi perfectè rerũ omnium paupertatem tenent, in quibus nihil propriũ cuiusquam sit, sed communia omnium omnia.

Vitæ cõmunis laus.

Religiosi in cõmuni viuẽtes, Christi & Apostolorum vitam imitantur.

Angelorũ vitã imitantur.

Paupertas cuiũ gelica proprietũ excludit.

5. ET capite trigesimoquinto: Debet autem pietatis cultor, qui eam, quam suprà exposuimus, in vita communitatem amplexus sit, ab omni priuata rerum, quæ in materia consistunt, possessione liber esse. Etenim nisi hoc facit, primùm quidem societatis exactam disciplinam priuata possessione corrumpit: tum ipse etiã magnoperè de se indicio est, vt qui Deum perpetuò iis alimenta suppeditaturũ diffidat, qui in nomine ipsius cõgregati sint, neque illud audiuerit, quod dicitur à Propheta: Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panes. vel eos nimirùm, qui intelligentia percipiuntur, prudentiæ scilicet, vel qui sensu, quibus corpus alitur. Nam si vbi duo vel tres congregati sunt in nomine Christi, ibi ipse in medio illorum est: multo certè verisimiliùs ibi idem esse credendus est, vbi multo copiosior ac frequentior hominum congregata multitudo sit. Aut igitur necessarium nihil nobis deerit, si Christus nobiscum affuerit. siquidem neque Israelitis in vasta illa solitudine ipsorum vsui necessarium quicquam defuit. aut si etiam defuerit, ad probationem nostram, satius est inopia

Proprietas cum monacho & religioso vitãda.

Corrõpit disciplinam.

Diffidẽtiæ signum. Psal. 36.

Matt. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

laborare, & cum Christo esse, quàm disiunctos ab eius societate, in rerum vitæ huius omnium affluentia versari. Porrò in commodum, quod ex istiusmodi possessione nascitur, nequaquàm hic tantùm resistit, sed viterius etiam progreditur. Etenim qui proprium habere aliquid studet, is sine dubio nihil aliud, quàm disiunctionem, ac defectionem à cæteris meditatur. Nam cui hoc in animo nō est, quid est tādem quod ipse possidere seorsùm velit? cùm id certum sciat, Christi beneficio seruos ipsius in necessariarum rerum copia assiduè versari. Proindè perspicuum est, qui talis sit, eum de præcidenda ac morte afficienda anima sua meditari, qui exiguis obolis salutem suam addicere ac prodere paratus sit, & (liceat mihi quæso per vos aliquantulùm loqui audaciùs, quod sentio) alter Iudas efficiatur, nempe qui a furto exordiatur (Furtum est enim priuata possessio) & in proditionem desinat: quando vt ille Dominum, sic iste etiam veritatis verbū prodit. Quando enim instituti nostri regula hoc habet, non licere nobis neque priuatam vllam pecuniam acquirere, neque demùm clanculariam quidpiam moliri, aut eiusmodi, quod exempli peruersitate reliquorum fratrum saluti possit obesse, dum neglecto aliquis Dei timore, & legibus Spiritus sancti violatis, societatem primum expilare (societatis enim expilatio est, rei cuiuscùque & vndecunque in priuatum vsum seuocatio) deindè defectionem etiam ac separationem cogitauerit: qui defendi potest, hunc non verbū veritatis prodidisse, & alterum Iudam factum esse? qui, quantum in ipsa re sit, veritatem prodat? Quocirca omnimodo fugiendum nobis est, ne priuatim quicquam possideamus, præter ea, quæ promiscuè omnibus simul comparantur. neque hac ratione solum integram ab omni labe mentem nostram conseruemus, sed internum etiam hominem ab omnibus sordibus expurgemus: nimirùm impuris ac prauis primùm cogitationibus, quæ interius spiritus domicilium sua intemperie exagitant & conturbāt, sdque contingit à dolo, simulatione, inuidentia, cōtentione, quæ vitia & charitatem radicitùs euellūt, & Deum ex eorum animis, in quibus sunt, fugant.

Proprietarij meditatur diffectionē & defectionē à cæteris.

Animæ mortē meditātes. Iudæ proditori comparātur Religiosi proprietarij.

6. ITEM quæstione octogesimaquinta in regulis breuioribus: Nunquid priuatim aliquid habeti cōueniat in societate fratrum? Respondeo: Hoc contrarium est testimoniis his, quæ habentur in Actis, de iis qui crediderant: in quibus scriptum est. Neque quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suū esse dicebat. Quare qui dicit suum aliquid esse, is seipsum alienum reddit ab ecclesia Dei & charitate Domini: qui quidē & verbo & re docuit ponēdam esse animam pro amicis, nedùm res externas.

In fratrum societate priuatim nihil possidendum. Act 4.

Ioan. 15. Rom. 5.

7. AVGVSTINVS in epistola cētesima nonna ad Monachas: Hæc sunt quæ vt obseruetis præcipimus in monasterio constitutæ. Primùm propter, quod estis in vnum congregatæ, vbi vnanimes habitetis in domo, & sit vobis cor vnū & anima vna in Deo. Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia, & distribuatur vnicuiq; vestrùm à Præposita vestra victus & tegumentum: non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed vnicuiq; sicut opus fuerit. Sic enim legitis in Actibus Apostolorum: Quia erāt eis omnia cōmunia, & distribuebatur singulis prout cuique opùs erat. Quæ aliquid habebant in seculo, quādo ingressæ sunt monasterium, libenter velint illud esse commune. Quę autem non habebant, nō ea quærāt in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt: sed tamen earum infirmitati quod opùs est tribuatur, & si pauperies earum quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat inuenire.

Regula B. Augustini.

Nihil proprij habere potērant Sāctimoniales D. Augustini tēpore.

Act. 2. & 4.

8. ITEM in sermone primo de disquisitione & communi vita Clericorum suorum, ad populum Hipponensem: Nōstis omnes aut penè omnes, sic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus episcopi, vt quāctùm possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum: Nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia. Quia fortè aliqui vestrùm nō sunt tam diligentes vitæ nostræ scrutatores, vt hoc sic nouerint quomodò volo vos nōsse: dico quod frequēter dixi. Ego, quem Deo propitio videtis Episcopum vestrùm, iuuenis veni ad istam ciuitatem, vt multi vestrùm nouerunt, & quærebam vbi constituerem monasterium, & viuerem cum fratribus meis. Spem quippe omnem seculi reliqueram, & quod esse potui, esse nolui: nec tamen quæsiui esse quod sum. Et post pauca: Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cœpi boni propositi fratres colligere compares meos nihil habentes, sicut nihil habebā, & imitātes me: vt quomodò ego tenuem paupertatem meam vendidi, & pauperibus erogaui, sic facerent & illi qui mecum esse voluissent, vt de communi viueremus. Commune autem nobis erat magnum & vberrimum prædium ipse Deus. Perueni ad Episcopatum, & vidi necesse habere Episcopū exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus siue trāseuntibus. Quod si non feci̇ssem, episcopus inhumanus diceret. Si autem consuetudo ista in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideò volui habere in ista domo Episcopi mecum monasterium clericorum. Ecce quomodò viuimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium: sed si fortè aliquid habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. Et paulò post, plangens Ianuarium presbyterum, qui reseruatam pecuniam moriens Ecclesiæ legauerat, ait: Testamentum fecit presbyter, socius noster, nobiscum manens, de Ecclesia viuens, communem vitam profitens: testamētum fecit, hæredis instituit. O dolor illius societatis: ó fructus natus non de arbore quam plantauit Dominus, sed Ecclesiam scripsit hæredem. Nolo munera ista: non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, Deo societatem professus erat: hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, testamentum non faceret: habeat aliquid, nō se nostrum socium quasi Dei pauperem fingeret. Magnus indè mihi dolor est, fratres. Et in eodem sermone: Qui societatem communis vitæ iam susceptam, quæ laudatur in Actib' Apostolorū deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit, obseruet iudicē, scilicet Deum, non me. Ego scio quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere: Vouere, inquit, & reddite Domino Deo vestro. Et melius est non vouere, quàm vouere, & non reddere. Virgo & si nunquàm

Eundē sermonem habes in Cōcilio Augustini apud Beatū Rhenanū tēpore Ludouici imperatoris, filij Caroli Magni. Act. 2. & 4.

Nulli licebat in societate Augustiniana habere aliquid proprium. Eū plagit, qui tanquam proprium aliquid reseruarat.

Societatē cōmunis vitæ ineuntes, à vota & professione sancta cadunt.

Pauperes redigebat, imo manuū viuebāt.

Vouēdi facta rubrica non licet.

Deus ita Clerici Augustiniani pauperiē cōmendauit. Psal. 131.

Clerici Augustiniani nō debebant habere aliquid proprium.

Cœnobitæ monachi nihil proprij possidebant.

Mart. 29.

Mors petuam monacho proprietario spiritus sancti influxū inducam.

Adorā.

Aliud exemplum de monacho Proprietario, qui a Christo ille dedecoratus est ante mortem B. Gregorij dictū.

Virginē sacrā nubere non licet.

Monasterij regula prohibebat proprium.

Act. 8.

Causa facti.

Relinquere omnia. Luc. 21.

1. Reg. 19.

quàm fuit in monasterio, & virgo sacrata est, illi nubere non licet, quanuis esse in monasterio non compellitur. Si autem cœpit esse in monasterio, & detinuit, & tamen virgo est, dimidiata ruit. Sic & clericus duas res professus est, & sanctitatem, & clericatum: Interiùs sanctitatem: nam clericatum propter populum suum Deus imposuit cuiuicibus ipsius, cui magis onus est quàm honor. Sed quis sapiens, & intelliget hæc? Ergò professus est sanctitatem, professus est communiter viuendi societatem: & professus est, quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Si ab hoc proposito cecidit, & extrà manens clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit. Quid ad me? non eum iudico. Si foràs seruat sanctitatem, dimidius cecidit. Si verò intùs habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo quòd habeat necessitatem simulandi. Scio quomodò homines ament clericatum, nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere, sed habet deū qui mecum manere vult. Si paratus est pasci à Deo per Ecclesiā ipsius, non habere debet aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere: maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem, & videat vtrùm habere possit felicitatis æternitatem.

9. IDEM Augustinus in libro de moribus Ecclesię Catholicę, capite trigesimoprimo de monachis cœnobitis agens: Contempris, inquit, atque desertis mūdi huius illecebris, in communem vitam castissimam sanctissimámque congregati, simul ætatem agūt, &c. Nemo quicquam possidet propriū.

10. HIERONYMVS ad Eustochium de custodia virginitatis, epistola vigesimasecunda: Quid ante non plures annos Nitriæ gestū sit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magis quàm auarior, & nescіens triginta argenteis Dominum venditū. centum solidos, quos lino texēdo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia diuisis cellulis habitabant) quid facto opùs esset. Alij pauperibus distribuendos esse dicebant, alij dandos ecclesiæ, nonnulli parentibus remittēdos. Macarius verò, & Pambo, & Isidorus, & cæteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente spiritu, decreuerunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Ne hoc crudeliter quisquam putet factum. Tantus cunctos per totam Ægyptum terror inuasit, vt vnum solidum dimisisse sit criminis.

11. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimoquinto: Neque hoc silēdum puto, quod actum in meo monasterio ante hoc triennium reminiscor. Quidam nāque monachus, Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio cōstituto sedulè obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaque languore corporis pręuentus, ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus, nomine Copiosus, seruiebat, qui ipse quoquè nūc in hac vrbe per eandem medicinæ artem temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus cùm iā se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirùm fratribus non potuit celari, sed subtiliter indagātes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt absconsos in medicamine. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantū malum de fratre, qui nobiscum cōmuniter vixerat, æquanimiter ferre non vālui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, vt cuncti fratres ità communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cœpi, vel quid ad purgationem mortis facerem, vel quid ad exemplum viuentibus fratribus prouiderem. Precioso igitur eiusdem monasterij præposito ad me accerito dixi: Vide vt nullus ex fratribus se ad eum moriēte iungat, nec sermonem cōsolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat: sed cùm in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat: quia propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: vt saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, atque à peccato quod perpetrauit, purget. Cùm verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus eius proicite: ibique super eum tres aureos, quos reliquit, iactate, omnes simul clamāter: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic cum terra operite. In quibus vtrisque rebus, vnam morienti, alterā verò volui prodesse fratribus viuentibus: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atque à culpa prohiberet: quod ità factum est. Nam cùm idem monachus peruenisset ad mortem, atque anxiè se quæreret commendari fratribus, & nullus è fratribus ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater, cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinùs de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa sua tristitia è corpore exiuit. qui ità est sepultus vt dixeram. Sed fratres omnes ex eadem eius sententia conturbati, cœperunt singuli extrema quæque & vilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad medium proferre, vehementerque formidare, nè quid apud eos esset, vndè reprehendi potuissent.

Monasterij regula prohibebat proprium.

Act. 8.

Causa facti.

12. IDEM libro decimo, epistola vigesimasecunda ad Ioānem Subdiaconum Rauennæ: Cognoui quòd Constantius peculiaritati studeat. Quæ res maximè testatur, eum cor monachi non habere. Et paulò pòst: Hoc autem prædicto fratri & Coēpiscopo nostro omninò dicere stude, vt peculiaritatem à quatuor aut quinque monasterij monachis, in quibus corrigi hactenus minimè potuit, studiosissimè compescat, & hoc ipsum monasterium à tali peste mundare festinet: quia si ibi peculiaritas à monachis habetur, nec concordia, nec charitas in congregatione eadem poterit permanere. Quid est autem habitus monachi nisi contemptus mundi? Quomodò igitur mundum despiciunt, qui in monasterio positi aurum quærunt?

Peculiaritati studens, cor monachi suō habet.

Incommoda quæ secum affert.

1. F. LIBER de Ecclesiasticis dogmatibus, capite septuagesimoprimo, vt in textu.

2. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite trigesimo: beatus quidem qui dimittit omnia, & sequitur eum: &c. Affectus diuitem collationē aut pauperem facit, & precium rebus imponit. Cæterùm Deus non vult simul effundi opes, sed dispensari: nisi forte vt Heliseus, qui boues suos occidit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

In ifftribuendo ſeruandus eſt ordo.

& pauit pauperes ex eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domeſtica, ſed relictis omnibus in diſciplinam ſe propheticam daret. Eſt etiam illa probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Meliùs eſt enim, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati, non tamen vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes cõferre inopibus. Cauſa enim præſtat, nõ gratia. Neque enim propterea te Domino dicãſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miſerationis peccata redimas tua. Putãt ſe parùm poſcere? precium tuum quærunt, vitæ tuæ fructũ adimere contẽdunt. Et accuſat quod eum diuitem non feceris, cùm te ille velit æternæ vitæ fraudare mercede?

Non ideò dimittunt ſua religioſi, vt amicos ditẽt.

Vigilantiana doctrina de facultatum diſtributione.

3. HIERONYMVS aduersùs Vigilãtium: Quòd autem aſſeris eos meliùs facere, qui vtuntur rebus ſuis, & paulatim fructus poſſeſſionũ ſuarum pauperibus diuidũt, quàm illos, qui poſſeſſionibus venundatis, ſemel omnia largiuntur: non à me eis, ſed à Domino reſpondebitur: Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia quę habes, & da paupertibus & veni, ſequere me. Ad eum loquitur, qui vult eſſe perfectus qui cum Apoſtolis patrem, nauiculã & rete dimittit. Iſte quem tu laudas, ſecundus & tertius gradus eſt: quem & nos recipimus, dummodò ſciamus, prima ſecundis & tertiis præferenda. Nec à ſuo ſtudio monachi deterrẽdi ſunt à te lingua viperea, & morſu ſæuiſſimo, de quibus argumẽtis, & dicis: Si omnes ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit Eccleſias? quis ſeculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, ſi omnes tecum fatui ſunt, ſapiẽs quis eſſe poterit? & virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erũt: interibit humanum genus: infantes in cunis non vagient: obſtetrices abſque mercedibus mendicabunt, & grauiſſimo frigore, ſolus, atque contractus Dormitantius vigilabit in lectulo. Rara eſt virtus, nec à pluribus appetitur. atque vtinam hoc omnes eſſent, quod pauci ſunt, de quibus dicitur. Multi vocati, pauci autem electi. vacui eſſent carceres. Matth.20.

Matth.19.

Matth.4. Melius eſt omnia ſimul relinquere, quàm paulatim in vſus pauperũ ſuas facultates diſpergere.

4. PROSPER libero ſecundo de vita contemplatiua, capite nono: Quiſquis omnibus quæ habuit, dimiſſis aut venditis, ſit rei ſuæ contemptor, cùm præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnũ quæ habet Eccleſiã, efficitur diſpenſator. Deindè ſanctus Paulinus (vt ipſi meliùs nõſtis) ingẽtia prędia, quæ fuerunt ſua, vendita pauperibus erogauit: ſed cùm poſteà factus eſſet Epiſcopus, non contempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſimè diſpenſauit. Quo facto ſatis oſtendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & ſine impedimento perfectionis, poſſe quæ ſunt communia Eccleſiæ, poſſideri. Quid ſanctus Hilarius? nónne & ipſe omnia bona ſua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen cùm merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſię Arelatenſis Epiſcopus, quod illa tunc habebat eccleſia, non ſolùm poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliauit. Epiſcopi qui omnia dimittẽtes, eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatores fiebant.

5. AVGVSTINVS in libro de bono coniugali, capite octauo: Bonum erat quod faciebant, qui de ſubſtantia ſua Chriſto ac diſcipulis ſuis neceſſaria adminiſtrabant: ſed meliùs, qui omnem ſubſtantiã ſuam dimiſerunt, vt expeditiores eundem Dominum ſequerentur. Luc.8. Meliùs fecerunt qui omnia dimiſerunt, quàm qui Chriſto de ſuis facultatibus miniſtrarunt.

IIII.

Vbi Caſtitatis conſilium commendatur?

A. Tum in Euangelicis, tum in Apoſtolicis literis. Laudat enim [a] Chriſtus illud genus Eunuchorũ, qui propter regnum cęlorum ſeipſos caſtrauerunt. Et nè præceptum hoc eſſe magis quàm conſiliũ putaremus, mox ſubiicit: *Qui poteſt capere, capiat.* Quæ vox quaſi hortãtis eſt Domini, vt rectè [b] Hieronymus interpretatur, & milites ſuos ad pudicitię præmiũ concitantis: perindè ac ſi dicat Qui poteſt pugnare, pugnet, ſuperet, ac triũphet. Id ille poteſt, cui [c] datum eſt: datur autem omnibus, qui, vt [d] Hieronymus idẽ teſtatur, petierint, qui voluerint, qui, vt accipiant, laborauerint. Omni enim petenti [e] dabitur, & quærens inueniet, & pulſanti aperietur.

a Matth 19.b Eſa.56. & ibidem Hieron. Item lib. 1. aduersùs Iouinian. Basil. de virginit. Epiphan. hæreſi 78. contra Valeſios. Aug. de ſancta virginitate, cap. 24. & 25.

b Hieron. in cap. 19. Matth. & lib. 1. aduersùs Iouinianũ. Cyprian. in tract. de diſciplina & habitu virginum.

c Sapient. 8. d

d Ibidẽm & Origen tract. 7. in Matth. Auguſtin. lib. 6. confeſſ. cap. 11. Chryſ. homil. 63. in Matth. Nazianzen. in orat. in diſtum Euangelij.

e Matth. 7. a Luc. 11. b Trident. ſeſſ. 24. canon. 9.

B. Cui quidem caſtitati præmium [f] Diuina ſcriptura decernit, ſingulare autem virginũ caſtitati. Etenim [g] qui cũ mulieribus nõ ſunt coinquinati, ſed virgines permanſerunt, ſine macula ante thronum Dei aſſiſtũt, cantántque nouum canticum coram Deo & Agno, ac ſequuntur Agnum quocunquè ierit.

f Sapient. 3. c 4. a Eccl. 26. c Matth. 11. a c 12. c Marc. 12. c Luc. 20. f

g Apoc 14. a Eſa. 56. b Pſal 44. c d Cyril. catech. 4. 12. & 15. illumin. Martialis in epiſt. ad Toloſan. cap. 8. 9. & 10. Cyprian. in tractat. de diſciplina & habitu virginum. Hieron. in epiſt. ad Philemonem. Auguſt. in lib. de ſancta virginitate, cap. 14. 27. & ſequentibus. Gregor. in 3. parte curæ paſt. admonit. 29.

C. Apoſtolus verò planiſſimè dixit, [h] *Bonũ eſt homini mulierem*

h 1. Corinth. 7. a

lierem nõ tangere: Ac rurſùm: [i] *De virginibus præceptũ Domini non habeo: conſiliũ autem do, tanquàm miſericordiã conſecutus à Deo, vt ſim fidelis. Exiſtimo enim hoc bonũ eſſe propter inſtãtem neceſſitatẽ: quoniã bonum eſt homini ſic eſſe.* Atque iterùm de vidua ſcribẽs, *Cui vult,* [k] inquit, *nubat, tantùm in Domino. Beatior autẽ erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium: Puto autem, quòd & ego Spiritũ Dei habeã.* D. Apoſtolo pulchrè ſuffragatur [l] Ambroſius, vbi in hęc verba ſcribit: Iure laudatur bona vxor, ſed meliùs pia virgo prefertur, dicente Apoſtolo: [m] *Qui iungit virginem ſuã, benè facit: & qui non iungit, meliùs facit:* Hęc enim cogitat quę Dei ſunt, illa quę mũdi: illa cõiugalibus vinculis colligata eſt, hęc libera vinculorum: illa ſub lege, iſta ſub gratia. Bonũ coniugium, per quod eſt inuenta poſteritas ſucceſſionis humanę: ſed melior virginitas, per quam regni cęleſtis hęreditas acquiſita, & cęleſtiũ meritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem cura ſucceſſit, per Virginem ſalus euenit. Ità Ambroſius.

i Ibidẽm e Vide Hier. lib. 1. aduersùs Iouinianũ Ambr. in 1. Cor. 7. & ibidẽm Theodoretum. Item eundem in epiſto. diuin. decret. cap. de vir. Chryſin libr. de virginitate, cap. 10. & ſequentibus.

k Ibidẽm g Iudith 8. a 15. c Luc. 2. c

l Ambr. in epiſt. 83. ad Syricium Papam, & 82. ad Vercellenſes.

m 1. Cor. 7. g Legatur idem Ambr. de viduis, & in 3. libris de virg. Item in exhortat. ad virgines, & in inſt. virginis, c. 6. 15. 17. Et Damaſcenus lib. 4. orth. fidei, cap. 25. Præterea Athanaſius, Baſilius, Nazianzenus, Aug. de virginitate. Item Fulgentius epiſt. 3. ad Probam cap. 9. & 10. Hier. epiſt. 22. ad Euſt. & lib. 1. contra Iouinianum. Item in apologia pro libris contra Iouin. Ignatius ad Philadelphien. Cypr. de bono pudicitiæ. Iſidorus lib. 2. de ſummo bono, cap. 40.

E. Requirit autem iſthęc Caſtitas, vt quis conſilio deliberato [n] atque conſtãti ab omni carnis ſorde, ſeu Venerea voluptate, incorruptus viuere ſtudeat, atque vitam cælibem agat continenter: vt ſit ſanctus, [o] & corpore, & ſpiritu propter Chriſtum. Eóque ſpectans Apoſtolus dixit: [p] *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatẽ, poteſtatem autem habens ſuæ volũtatis, & hoc iudicat in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, benè facit.*

n Baſilius in præfatione in Aſcetica, & in conſtitutionibus monaſticis, c. 1. Caſſian. colla. 18. cap. 4. 7.

o 1. Cor. 7. f

p 1. Cor. 7. g Baſilius homil. in Pſal. 44.

TESTIMONIA.

1. A. MATTHÆI decimonono: Dico autem vobis, quia quicũque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur. Dicunt ei diſcipuli eius: Si ità eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiũt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat. Matth.19.

2. ESAIÆ quinquageſimoſexto: Et non dicat eunuchus, Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

3. HIERONYMVS in caput quinquageſimumſextum Eſaiæ, vt ſuprà de ſacramento Matrimonij, quæſtione quinta, B. teſtimon. octauo.

4. IDEM libro primo ad uersùs Iouinianũ, qui docebat virgines, viduas & maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ſi non diſcrepent cæteris operibus, eiuſdem eſſe meriti: Dominus tentatus à Phariſæis, vtrùm ſecundùm legem Moyſi vxores liceret dimittere, omninò fieri prohibuit. quod diſcipuli conſiderantes, dixerũt ei: Si talis eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quorum Dominus ſententiam probãs, Rectè quidem ſentitis, ait, quòd non expediat homini, ad cælorum regna tendẽti, accipere vxorem: ſed difficilis res eſt, & non omnes capiunt verbum iſtud, verùm quibus datum eſt. Alios eunuchos natura fecit, alios vis hominum: mihi illi eunuchi pla- 1. Cor. 7.

Qui poteſt capere, capiat: quomodo intelligatur.

Ioan. 7.

Marc. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cent,quos castrauit non necessitas,sed voluntas.libenter illos in meos sinus recipio, qui se castrauerunt propter regnum cęlorum:& ob mei cultũ noluerunt esse,quod nati sunt. Simúlq; tractãda sententia: Qui se,inquit,castrauerũt propter regnum cælorum.Si castrati mercedem habent regnum cęlorum:ergò,qui se non castrauerũt, locũ non possunt accipere castratorum. Qui potest, inquit, capere,capiat.Grandis fidei est, grandísque virtutis, Dei templum esse purissimum, totũ se holocaustũ offerre Domino:& iuxta eundem Apostolum,esse sanctum corpore & spiritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiũt per Esaiam, quòd præ filiis & filiabus locũ habeãt in cælis paratũ.Horum typus est Abdemelech eunuchus in Hieremia,& spado ille reginę Candaces in Actis Apostolorũ: quòd ob robur fidei,viri nomen obtinuit.Ad hos & Clemens,successor Apostoli Petri,cuius Paulus Apostolus meminit,scribit epistolas,omnémque penè sermonem suũ de virginitatis puritate contexit: & deinceps multi Apostolici, & martyres, & illustres tam sanctitate quàm eloquẽtia viri,quos ex propriis scriptis nosse perfacile est.

Impar præmium continẽtium & incontinẽtium.

1.Cor. 7.

Esaiæ 56. Eunuchi Euangelicis agit. Hier. 38. Actor.8. Clemens pontifex scripsit de virginitate, & præterea multi alij.

5. Basilivs in libro de vera virginitate, vt suprà de sacramento Matrimonij, quæst. quinta, B. testimonio nono.

6. Epiphanivs hæresi quinquagesimaoctaua contra Valesios:Et sunt, inquit, eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum. Quinam igitur hi fuerunt,quàm generosi Apostoli, ac monastica vitam degentes,& deincèps virgines? Ioannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui mãserunt in virginitate, neque tamen propriis manibus membra resecuerunt,neque nuptias contraxerunt, sed proprio corde decertârunt,& mirabiliter gloriam coronę huius certaminis abstulerunt. Post ipsos verò quor millia in mundo solitariam vitam degentes, & à monasteriis, & à virgineis conuentibus huius certaminis gloriam abstulerunt? qui corporibus mulierum non mixti sunt,sed in perfectissimo certamine decertauerunt. Velut etiam Helias in veteri testamento reperitur,& Paulus dum dicit: Dico autem inconiugatis, bonum est ipsis si manserint sic,vt & ego.Si verò se non continent,contrahant matrimoniũ. Quomodò igitur ipse mãsit? Siquidem enim resectus erat,& secundùm ipsum mãserunt assimilati ipsi,vt implerent hoc, sicut & ego. Quomodò exectus aliquis potest matrimoniũ cõtrahere,si se non continet? Sed & matrimonium contrahant,& nè vrantur: vides quomodò de continentia dicit,& non de membrorum ablatione?

Matth.19. Eunuchi Euãgelici fuerunt Apostoli & monachi. Ioãnes & Iacobus virgines,

Multitudo cõtinentium & virginum.

Helias & Paulus celibes & continentes. 1.Cor. 7.

7. Avgvstinvs in libro de sancta virginitate,capite vigesimoquarto & vigesimoquinto, vt suprà de Sacramento matrimonij, quæst. quinta, testimon.decimo & vndecimo.

8. Hieronymvs in caput decimumnonum Matthæi,vt ibidẽm C.testimonio octauo.

9. Idem libro primo aduersùs Iouinianum, vt suprà in hac quæstione,A.testimon.quarto.

10. Cyprianvs in tractatu de disciplina & habitu virginum: Prima sententia crescere & generare præcepit:secunda continẽtiam suasit. Cùm adhuc rudis mundus & inanis est, copiam fœcunditate generantes,propagamur & crescimus,ad humani generis augmẽtum. Cùm iam refertus est orbis, & mundus impletus, qui capere cõtinentiam possunt,spadonum more viuentes,castrãtur ad regnum. Nec hoc iubet Dominus,sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit,quando maneat voluntatis arbitrium liberũ. Sed cùm habitationes multas apud Patrem suum dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat : habitacula ista meliora vos petitis, carnis desideria castrantes, maioris gratiæ præmium in cælestibus obtinetis.

Gen. 5.

Mundo iã senescente homines fœcundi esse continentes.

Matth.25. Ioan.14.

Maius præmium virginum in cælestibus.

11. Sapientiæ octauo: Et vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum,& deprecatus sum illũ,& dixi ex totis præcordiis meis,&c.

12. Origenes tractatu septimo in Matthæi caput decimumnonum, vt suprà de sacramento Matrimonij,quæst.quinta,C.testim.septimo.

13. Avgvstinvs libro sexto Confessionum, capite vndecimo:Ibidẽm C.testim.nono.

14. Chrysostomvs homilia sexagesimatertia in Matthæum:Ibidẽm C.testim.nono.

1. Gregorivs Nazianzenus in dictum illud Euangelij:Quum consummãsset Iesus hos sermones,&c. Non omnes, inquit, capiunt verbum hoc sed quibus datum est Cùm audis hoc, Datum est, nè hæretica vlla opinione inficiaris,nè naturas cõmiscaris & introducas, nè terrenos, & spirituales,& medios.Sunt enim quidam ità peruersè affecti,vt alios omninò perditæ naturæ esse, alios beatæ & saluandæ,alios autem,prout eos vel ad virtutem,vel ad vitium libera volũtas duxerit, ità se habere arbitrentur. Ego verò aptitudinem quidem alios aliis vel maiorẽ, vel minorem habere fateor: cæterùm ad perfectionem adipiscendam nequaquàm aptitudinem solam sufficere contendo: rationem enim esse,quæ eã excitet, vt natura in opus prodeat, quemadmodùm silex ferro pulsatus, atq; ità ferrum fiat. Cùm audieris, Quibus datum est: adde,Volentibus datum est,atque iis qui animi inclinatione ità feruntur. Etenim cùm illud audis, Non est volentis, neque currentis, sed miserantis Dei.idem tibi existimãdum censeo. Quoniã enim nonnulli sunt,qui ob rectè facta ità animis efferũtur,vt id totum sibiipsis asscribant, nec quicquam Creatori, sapientiæque eorum authori, ac bonorũ omnium suppeditatori, his verbis eos docet Paulus,quòd ipsum etiã rectè velle, diuino auxilio indiget:immò,vt rectiùs loquar, propositum quoq; ipsum atque electio eorum,quæ recta & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficiũ est,atque à Dei benignitate manans. Idcircò ait,

Matth.9. Explicat illud, Nos omnes capimus verbum illud, sed quibus datum est.

Volentibus datum est. Rom.9.

Non volentis,id est,non solùm volentis, nec currentis solùm, sed etiam miserantis Dei. Ità quoniã velle quoquè ipsum à Deo est, optimo iure totum Deo assignauit. Et paulò pòst: Illic quoquè his verbis,Et quibus datum est: hoc adiunge, qui digni sunt,quíque vt tales sint,non modò à Patre acceperunt,sed sibiipsis etiam dederunt. Ibidẽm paulò antè:Bonum est matrimonium: sed quòd virginitate præstantius sit,dicere non possum. Neque enim magnum aliquid esset virginitas, nisi re aliqua bona melior & preclarior esset. Nolite hoc molestè ferre, qui matrimonij iugo subditæ estis. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Actor. 5. quæ coniugio mancipata est,aliqua ex parte Christi sit:quæ virginitatem amplexata est,tota Christi sit.

Volentibus cum Dei gratia cooperatio.

Matrimonio non est virginitate præstantius.

Angelorum vitam eligunt virgines.

sit.Illa mundo non prorsùs adstringatur: hæc nullo modo animũ mundo addicat. Quod enim coniugatę est pars,id virgini totum est. Angelorum vitam elegisti, in eorum ordinẽ te aggregãsti, qui iugum nesciunt:ne in carnem prolabaris,nè in materiam crassitiémque deiiciaris, nè cum materia matrimonio iungaris,etiamsi alioqui in cælibatu perstes. An non planè angelicum,eam,quę carnis vinculis alligata sit,non secundùm carnem viuere, sed natura ipsa excelsiorem esse?

16. Matthæi septimo: Petite, & dabitur vobis:quærite,& inuenietis:pulsate,& aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit : & qui quærit, inuenit:& pulsanti aperietur.

17. Lvcæ vndecimo : Et ego dico vobis : petite, & dabitur vobis:quęrite,& inuenietis:pulsate,&c. vt apud Matthæum.

Cælibatus Clericorũ & Religiosorũ.

18. Concilivm Tridentinum sessione vicesimaquarta,canone nono:Si quis dixerit,clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares,castitatem solenniter professos, posse matrimoniũ cõtrahere,contractúmque validum esse,non obstante lege ecclesiastica,vel voto : & oppositũ nil aliud esse, quàm damnare matrimoniũ,posséque omnes contrahere matrimonium,qui non sentiunt se castitatis,etiam si eam vouerint,habere donum: anathema sit. Cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

Castitatis donum non habent. Matth.7. 1.Cor.10.

1. B. Sapientiæ tertio : Felix est sterilis & incoinquinata,quæ nesciuit torũ in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum, & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatẽ,nec cogitauit aduersùs Deum nequissima. dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in tẽplo Dei acceptissima, Bonorum enim laborũ gloriosus est fructus, & quę nõ cõcidit radix sapiẽtiæ.

2. Capite quarto : O quàm pulchra est casta generatio cum claritate : immortalis est enim memoria illius:quoniam apud Deũ nota est, & apud homines. Cùm præsens est,imitantur illam: & desiderant eam cùm se eduxerit,& in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminũ præmium vincens.

3. Ecclesiastici vigesimosexto: Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.

4. Matthæi decimotertio : Alia autem ceciderunt in terram bonam,& dabant fructum: aliud cẽtesimum,aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Et post nonulla : Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert: & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum.

5. Capite vigesimosecundo : In resurrectione neque nubent,neque nubentur : sed sunt sicut angeli Dei in cælo.

6. Marci duodecimo:Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in cælis.

7. Lvcæ vigesimo : Et ait illis Iesus, Filij huius seculi nubunt,& tradũtur ad nuptias: illi verò qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione ex mortuis,neque nubunt,neque ducunt vxores, neque vltrà mori poterũt: equales enim angelis sunt: & filij sunt Dei,cùm sint filij resurrectionis.

8. Apocalypsis decimoquarto : Et vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo, centum quadragintaquatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de cælo, tãquàm vocem aquarum multarũ, & tãquàm vocem tonitrui magni:& vocem quam audiui, sicut citharœdorũ citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia,& seniores,& nemo poterat dicere canticũ, nisi illa cẽtum quadragintaquatuor millia,qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocunquè ierit.

9. Esaiæ quinquagesimosexto, vt suprà A. testimonio secundo.

10. Psalmo quadragesimoquarto: Audi filia,& vide,& inclina aurem tuam:& obliuiscere populũ tuum,& domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum:quoniã ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.Et filię Tyri,in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis. Omnis gloria eius filiæ regis abintùs, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. Adducentur regi virgines post eam:proximæ eius afferentur tibi. Afferentur in lætitia & exultatione : adducentur in templum regis.

Virgines vitã æqualem angelis ducunt. Corona virginitatis magna. Heb.12.

11. Cyrillvs Hierosolymitanꝰ catechesi quarta illuminatorum : Ac præcipuè de temperantia sermonem audito,secundùm ordinem solitariã vitam agentium, ac virginum vitam æqualem angelis ducentium. Magna nobis repositа est, fratres, corona.Nè parua voluptate vendatis magnam dignitatem.Audite quid dicat Apostolus : Estne aliquis impurus sicut Esaũ,qui pro esca vendidit primogenita sua?Sed tu in libros Euangelicos inscriptus cùm sis,propter institutum continentię, caue igitur, nè delearis propter scortationem. Neque rursùs cùm magnoperè studes temperantiæ,sis inflatus aduersùs illos,qui occupati sunt nuptiis : nã & hi mundi sunt.Honorabile enim coniugium, & Hebr.13. torus immaculatus, dicit Apostolus. & tu quid ignoras,ũnquid non ex nuptiis natus es?Non ergò ideò,quòd aurum possides, argẽtum reprobes.

12. Catechesi duodecim illuminatorum : Adoretur qui de virgine natus Christus, & agnoscant virgines sui status vel dignitatis coronam. Agnoscat eorum ordo & institutum,qui vitam solitariam agunt, castitatis gloriã : neque enim priuamur castitatis dignitate. In ventre enim Virginis fuit nouem mensium tempore Saluator. Itaque si veneratur virgo propter nouem mẽsium tempus, multo magis nos,propter multorũ annorum tempus.Omnes autẽ castitatis cursum, Dei gratia curramus iuuenes & virgines, senes cum iunioribus: non intemperantias exercentes, sed laudantes nomen Domini. Non ignoremus castitatis gloriam: angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio:parcamus corporibus,quæ lucere debẽt sicut sol.Nè propter paruam voluptatem, tantum ac tale corpus polluamus. Paruum enim est ad horam peccatum, longæua autem est ex eo & æterna verecũdia. Angeli obambulantes in terra, sunt castitatis operatores. Virgines cum Maria virgine habebunt partem.

Virginum corona. Castitatis monachorum gloria.

Angelica corona.

Virgines cum Maria habebunt partem.

13. Catechesi decimaquinta illuminatorum: Inscripta est omnis tua oratio, & psalmodia : des-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cripta est tua omnis eleemosyna: inscriptum est omne ieiunium: inscriptum est omne coniugium rectè custoditum: inscripta est continentia, propter Deum instituta. Præcipuam enim coronam in scripturis habet virginitas & castitas, cuius gratia lucebis sicut angelus.

Valeria sponsa regis cælestis, virginitatem vouit.

14. MARTIALIS Apostolus in epistola ad Tolosanos, capite octauo: Virgo Valeria sponsa regis terrestris, sed meliùs sponsa regis cælestis, quæ per meam prædicationem virginitatem mentis & corporis Deo deuouerat, gladio decollata, dum viram temporalem contempsit, æternam inuenit, & temporalem mortem pro Christo suscipere non recusans, æternam mortẽ deuicit. Et paulò pòst: Sponsus autem virginis adeò est affectus testis passionũ Christi, vt in corpore suo cælestem conuersationem iam præbeat subditis, desideria carnis suę crucifigẽs, regnum diaboli minuens: nec solùm Christo cui credidit, Ecclesias per suum regnum, secundùm quod Spiritui sancto & nobis visum est disponere, & fabricare gaudeat, sed antiqua templa dæmoniorum, & spurcissima fana idolorũ destruẽre perfectus in fide videatur. Cui etiã obedire debetis in omnibus, quia princeps à Deo vobis est cõstitutus, à quo omnis potestas & paternitas in cælis & in terra originem ac fortitudinem sumpsit. Quẽ principem bonum ad hoc tãtum munus perduxit grauem & nouellę fidei, per quam nouus homo factus, nouo homini coniunctus est, vt pro suauitate quoquè præmij futuri electus, copulam carnalium nuptiarum deuitauerit per meam prædicationem, quatenùs liberior Deo famulari posset, & multas cateruas populorum subdere sõti regenerationis.

Ecclesiarum fabricatio.

Castitas sponsi sanctæ Valeriæ.

Castitas coniugalis, Genes. 1.

15. CAPITE nono: Nec ideò tamen prohibemus nubere legitimo connubio, cùm & hoc cõiugium honestum concessum sit & constitutum à Deo ab initio mundi in multiplicationẽ generis humani. Vltrà hunc autem gradum homini licitè concessum, viduitatem in præmio maiori constituit. Sed & tertium excellentem gradum honestatis in virginitate demõstrauit nobis perfectum, & per omnia similem angelicę dignitati. Ad quem inuitabat nos, dicens: Non omnes capiunt verbum hoc: sed qui potest capere, capiat.

Viduali. Virginitas similis angelicæ dignitati. Matt. 19.

16. CAPITE decimo: Ideò prædico vobis, quicunque in vobis viduitatem propter recompensationem elegerint, non fraudabuntur munere claritatis Dei. Qui verò in sublimitate excelsiori permanserint, virgines esse eligẽtes, centuplicatam in perpetua benedictione gloriam consequentur. Nã qui in virginitate singulari virginitatẽ matris suæ elegit, qui mortuus & resurrexit primogenitus ex mortuis, magnificentiùs secum, qui tales esse elegerint, in benedictione & regno patris exaltabit.

Virginum centuplicata gloria.

Virginum gloria sublimior. Laus virginũ.

17. CYPRIANVS in tractatu de disciplina & habitu virginum: Nũc nobis ad virgines sermo est quarũ quo sublimior, gloria est, maior & cura est. Flos est ille ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque inconuptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi, &c. Quę se Christo dicauerint, & à carnali concupiscentia recedentes, tam carne quàm mente se Deo vouerint, consummant opus suum magno præmio destinatũ: nec ornari iam aut placere cuiquàm, nisi Domino suo, studeant, à quo & mercedem virginitatis expectant, dicente ipso: Non omnes capiunt verbum, sed illi quibus datum est. Sunt enim spadones, &c. Matt. 19.

Deo se vouent virgines.

Opus magno præmio destinatum.

Denuò quoquè per hanc angeli vocem continentiæ munus ostenditur, virginitas prædicatur: Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinauerunt, virgines enim permanserunt: hi sunt qui sequũtur Agnum quocũquè ierit. Ibidem: Si præmium pollicitationis attendas, minus est quod laboras. immortalitas perseueranti datur, perpetua vita promittitur, regnũ Dominus pollicetur. Seruate virgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis. Magna vos merces manet, præmium grãde virtutis, munus maximum castitatis. Domini vox est illa, dicentis: Filij seculi huius generant & generãtur: qui autem habuerint dignationem seculi illius & resurrectionis à mortuis, nõ nubunt, neque matrimonium faciunt: neque enim incipient mori, æquales enim sunt angelis Dei, cùm sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam vos esse cœpistis: vos resurrectionis gloriam in isto seculo iam tenetis: per seculum sine seculi contagione transitis. Cùm castę perseueratis & virgines, angelis Dei estis æquales: tantùm maneat & duret solida & illæsa virginitas, & vt cœpit fortiter, iugiter perseueret. Apoc. 14. Præmium virginitatis insumodi sit. Luc. 20.

18. HIERONYMVS in commentariis super epistolam ad Philemonem: Si autem Philemon hęc ad hominis præceptum facit: quanto magis faciet ob dilectionem Dei? Vndè meritò Apostoli voce laudatur, quòd mandata eius opere præuertat, & possit dicere: Voluntaria oris mei complaceant tibi Domine: plúsque faciens quàm præceptũ est, vincant eos qui tantummodò imperata fecerũt, & iubẽtur dicere: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Virginitas quoquè propterea maiori præmio coronatur, quia præceptum Domini non habet: & vltra imperata se tendit. Plus faciens quàm præceptum obt. Luc. 17. Virginitas cui maiori præmio coronatur.

19. AVGVSTINVS in libro de sancta virginitate, capite decimoquarto: Sed quoniam deuitatis remissiue peccatis, adeũda est vita æterna, in qua est quędam egregia gloria, non omnibus in ęternũ victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui conseqũdæ parùm est liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi liberatoti vouẽtur, quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis. Consilium, inquit, do. Noui enim quid præsentis temporis, cui coniugia seruiũt, necessitas cogat, vt ea quæ Dei sunt minùs cogitentur, quàm sufficit adipiscendæ illi gloriæ, quæ non erit omniũ, quibus in eterna vita ac salutẽ manentium. Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Bonum est ergò homini sic esse. Singularis gloria cœlitus, qui Deo virginitatem vouerint. 1. Cor. 7. Quædam gloria non est omnium bonorum. 1. Cor. 15. 1. Cor. 7.

20. Et capite 17. Peregite itaq; sancti Dei, pueri ac puellę, mares ac fœminę, cælibes & innuptę, pergite perseueranter in finem. Vos asseretis ad nuptias agni canticum nouũ, quod cãtabitis in cithara vestris, hoc est, in cordibus dicatis laudibus. Nõ virquè tale, quale cãtat vniuersa terra, cui dicitur: Cãtate Domino cãticũ nouũ, cãtate Domino vniuersa terra: sed tale, quale nemo poterit dicere nisi vos. Et post pauca: Quò ire putamus hũc agnum? Quò nemo eũ sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos. Quò putamus eũ ire? In quos saltus & prata? Vbi credo sunt * gramina gaudia, nõ gaudia seculi huius vana, infaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipso regno Apoc. 14. Cantici virginũ singularis. Psal. 95. * grandia.

Dei

Gaudia virginum in cœlo à cæterorum gaudiorum sorte distincta: sunt alia alia, sed nullis talia gaudia.

Dei cæteris non virginibus erunt, sed à cæterorum omnium gaudiorum sorte distincta: gaudium virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christũ: gaudia propria virginum Christi: Non sunt eadem non virginum, quãuis Christi. Nam sunt alia alia, sed nullis talia.

Virginũ virginitatis.

21. CAPITE vigesimo octauo: Sequantur itaque agnum cæteri fideles, qui virginitatem corporis amiserunt: non quocunquè illeserit, sed quousquè ipsi potuerint. Possunt autem vbiquè, præter cùm in decore virginitatis incedit.

22. CAPITE vigesimonono: Vos itaque sequimini eum, tenẽdo perseueranter quod vouistis, ardẽter facite cùm potestis, nè virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil potestis vt redeat. Videbit vos cætera multitudo fidelium, quæ agnum ad hoc sequi non potest: videbit, nec inuidebit, & colletando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis. Præsumite itaque, fidite, roboramini, permanete qui vouetis & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens seculum, sed propter regnum cælorum.

Votum perpetuæ cõtinẽtiæ non propter præsens seculum, sed propter regnũ cælorũ. Matt. 19. 1. Cor. 7. Psal. 81.

23. CAPITE trigẽsimo: Vos etiam qui hoc nondùm vouistis, qui potestis capere, capite: perseueranter currite, vt comprehendatis. Tollite hostias quisque suas, & introite in atria Domini, non ex necessitate, sed potestatem habentes vestræ voluntatis. Neque enim, sicut, Non mœchaberis, Nõ occides: ità dici potest, Non nubes. Illa exigũtur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant, illa, dãnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autẽ si quid ampliùs supererogaueritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro eius locum nominatum, meliorem multo quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando, & amando, potuistis cõiugia non deuitare prohibita, sed transuolare concessa. Exo. 20. Supererogationis opus, vouere castitatem. Luc. 10. Psal. 16. Gloria virginitatis singularis. Transuolare coniugia.

Fœcunda castitas.

24. GREGORIVS in tertia parte curæ pastoralis, admonitione vigesimanona: Admonendi sunt peccata carnis ignorãtes, vt incessanter præmia suspiciant, & libẽter proculdubiò tentationem quas tolerant, labores calcabunt. Si enim attendatur felicitas, quæ sine transitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per Prophetam dicitur: Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ volui, & fœdus meum tenuerint: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus. Eunuchi quippe sunt, qui compressis motibus carnis, affectum in se prauæ operis abscindũt. Quo autem apud patrem loco habeantur, ostenditur, quia in domo patris, videlicet æterna mansione, etiam filiis præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocũquè ierit. Et quòd canticum canticorũ cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa cẽtũ quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum agno cantare, est cum eo in perpetuũ præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire possunt, licèt dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamuis ad eorum præmia non assurgant. Isai. 56. Eunuchi cultores qui sint. Cõtinẽtiũ & virginũ peculiaris gloria in vita æterna. Apoc. 14. Canticum singulare.

1. C. PRIORIS ad Corinthios septimo: De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini, mulierem non tangere. Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat. Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm vri, Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconcilari, &c. De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquàm misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis. Existimo ergò hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es vxori? Noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccãsti. Et si nupserit virgo, non peccauit, tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodò placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodò placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum * obseruandi. Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quòd sit superadulta, & ità oportet fieri: quod vult faciat, nõ peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicat in corde suo, seruare virginẽ suam: benè facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit, & qui non iungit, meliùs facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit, quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consilium. Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam. * obseruandi.

Scopus cap. 7. prioris epistolæ ad Corint.

2. HIERONYMVS libro primo aduersùs Iouinianum, explicaturus caput septimum epistolæ prioris ad Corinthios, inter cætera inquit: Corinthij per literas quæsierant, vtrùm post fidem Christi cælibes esse deberent, & continentiæ causa, quas habebant, vxores dimittere: an si virgines credidissent, inirent matrimonia, &, cùm è duobus ethnicis vnus credidisset in Christum, vtrúmnam credens relinqueret non credentem, & si essent ducendæ vxores, Christianas tantùm accipi iuberet, an & ethnicas? Et post nonnulla: Noli igitur admirari, si inter titillationem carnis, & incentiua vitiorum, angelorum vitam non exigimur, sed docemur. Quia vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: vbi præceptum, necessitas est seruientis. Præceptum, inquit, Domini non habeo, Consilij virginitatis, non præceptum datur. 1. Cor. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõsilium autem do, tanquàm misericordiam consecutus à Domino. Si non habes præceptum Domini,quare audes dare consilium,de quo nõ habes iussionem? Respondebit mihi Apostolus: Et vis vt ego iubeam quod Dominus obtulit potiùs, quam præcepit? Ille creator est figulus, sciens fragilitatem vasculi, quod operatus est virginitatem in audientis potestate dimisit, & ego doctor gentium, qui omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem, onus perpetuæ castitatis statim in principio credentium imponam ceruicibus infirmorum? Et postea: Quid ergò cogitat innupta & virgo? Quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore, & spiritu. Vt nihil aliud esset, vt nulla merces virginum amplior sequeretur: sufficeret ei hæc sola prælatio, cogitare quæ Domini sunt. Statimque docet, quæ sit ipsa cogitatio, vt sit sancta & corpore, & spiritu. Nonnullæ quippe sunt virgines carne, non spiritu: quarum corpus integrum est, & anima corrupta. Sed illa virginitas hostia Christi est, cuius, nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit. Ac, nè forsitan putaretur onus grauissimum castitatis nolentibus imponere, statim iungit causas suadendi, & ait: Hoc autem ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis injiciam, sed vt ad id, quod honestum est, & intentè facit seruire Domino absque vlla distractione, vos adhorter. Et paulò post: Et qui non iungit, melius facit. Nisi illaturus esset, melius facit: nuquàm præmisisset, benè facit. Vbi autem bonum, & melius est ibi, boni & melioris non vnum est præmium, & vbi non est vnum præmium, ibi vtique dona diuersa. Tantum igitur est inter nuptias & virginitatem, quantum inter non peccare & benefacere: immò vt leuius dicam, quàtum inter bonum & melius. Finita disputatione coniugiorum, & virginitatis, & inter vtrumque cauto moderamine præceptorum, vt nec ad finistram, nec ad dexterã diuerteret, sed via regia graderetur, & illud impleret: Nè sis iustus multùm: rursùm monogamiam digamię comparat, & quomodò nuptias subdiderat virginitati, ità digamiam primis nuptiis subijcit, & ait: Mulier alligata est, quanto tempore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, libera est: cui vult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundùm consilium meum. Puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam. Concedit secundas nuptias, sed volentibus, sed iis quæ se cõtinere nõ possunt, nè, luxuriatæ in Christo, nubere velint, habentes damnationem, quòd primam fidem irritam fecerint; & hoc concedit, quia multæ abiêrunt retrò post Sathanam. Cæterùm beatiores, inquit, erunt, si sic permanserint: continuòque subiungit Apostolicam authoritatem, secundùm meum consilium. Porrò nè authoritas Apostoli, quasi hominis, leuior videretur, addidit: Puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam. Vbi ad continentiam prouocat, ibi non hominis, sed spiritus Dei consilium est: vbi autem nubendi concedit veniam, spiritum Dei non nominat, sed prudentiæ librat consilium, tà singalis relaxans, vt vnusquisque ferre poterit. Quàm sancta sit digamia, hinc ostenditur, quòd digamus in Clericum eligi non potest, & ideò Apostolus ad Timotheum: Vidua, inquit, eligatur, non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor. Hoc omne præceptum de his est viduis, quæ ecclesiæ pascuntur eleemosynis. Non damno digamos, immò nec trigamos, &, si dici potest, octogamos, plus aliquid inferam, etiam scortatorem recipio pœnitentem. Quicquid æqualiter licet, æqua lance pensandum est.

1.Cor.9.

1.Cor.7. Cogitare quæ Domini sunt, magna digultas est.

Differentia & distantia inter nuptias & virginitatem.

Eccl.7.

Monogamia melior digamia.

1.Cor.7.

1.Tim.5.

Digamus eligi non potest in Clerum.

1.Tim.5.

Bigami non damnat Hieronymus.

IBIDEM: Ac de Adam quidem & Eua illud dicendum, quod ante offensam in paradiso virgines fuerint, post peccatum autem & extra paradisum protinùs nuptiæ. Nuptiæ terram replent, virginitas paradisũ. Sicut & legimus, quòd Moyses, id est, lex, habuerit vxorem: ostende mihi Iesum Naue vel vxorem habuisse, vel filios, &, si potueris monstrare, victum me esse fatebor. Item: Obsecro te lector, & idipsum sæpè commoneo, vt scias me, quæ loquor, necessitate dicere: nec detrahere iis, qui in lege præcesserint, sed seruisse eos temporibus & conditionibus suis, & illam Domini implêsse sententiam: Crescite & multiplicamini, & replete terram, &, quod his maius est, futurorum typos præbuisse: nobis autem, quibus dicitur, Tempus in collecto est: superest, vt qui habent vxores, sic sint, quasi non habeant, aliud præcipi, & virginitatem à saluatore virgine dedicari. Eliam, & Elisæum quàm stultè Iouinianus in catalogo posuerit maritorum me tacente, manifestum est. Si enim Ioannes Baptista venit in spiritu & virtute Eliæ, & Ioannes virgo est: vtiquè non solùm in spiritu eius venit, sed etiam in corporis castitate. Superfluum autem est de Daniele dicere, cùm Hebræi vsque hodiè autument, & illum, & tres pueros fuisse eunuchos ex illa Dei sententia, quam Esaias loquitur ad Ezechiam: Et de filiis tuis, qui nascentur ex te, tollent, & facient eunuchos in domo regis. Et post pauca: Venit Iouinianus ad Euangelium, & proponit nobis Zachariam & Elizabeth, & Petrum & socrum eius, & consueta vecordia non intelligit istos quoquè inter eos, qui legi seruierint, debuisse numerari, neque enim euãgelium ante crucem Christi est, quod passione & sanguine ipsius dedicatur. Iuxta quam regulam Petrus, & cæteri Apostoli, vt ei ex superfluo interim concedam, habuerunt quidem vxores, sed quas eo tempore acceperant quo euangelium nesciebant, qui assumpti posteà in apostolatum, relinquunt officium coniugale. Nam cùm Petrus ex persona Apostolorum dicit ad Dominum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: respondet ei Dominus, Amen dico vobis, quoniam nemo est, qui dimiserit domum, aut parẽtes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei, qui non accipiat multo plura in seculo isto, & in seculo futuro vitam æternam. Si autem illud nobis opposuerit, ad probãdũ quòd omnes Apostoli vxores habuerint: Nunquid nõ habemus potestatem mulieres, vel vxores circunducẽdi, (quia γυναῖκας apud Græcos vtrumque significat) sicut cæteri Apostoli, & Cephas & fratres Domini? iungãt & illud, quod in Græcis codicibus est: Nunquid nõ habemus potestatem sorores, mulieres, vel vxores circunducendi? Ex quo apparet, eũ de aliis sanctis dixisse mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicũ, magistris de sua substantia ministrabant, sicut legimus ipsi quoque Domino factitatũ. nã & ordo verborũ hoc significat. Nunquid non habemus potestatẽ mãducãdi, & bibẽdi, aut sorores mulieres circũducẽdi? Vbi de comedendo, & bibendo, ac de administratione sumptuum præmittitur, & de mulieribus

Daniel castus.

Ezech.39.

Luc.18. Apostoli aut euangelij tempore, aut ætate iuuenili, postea ea reliquerunt officium coniugale. Matth.19. Marci.10. Luc.18.

1.Cor.9. Aut ex illis verbis colligitur, omnes Apostolos vxores habuisse.

Virginibus tã quam gẽmis ornatur Ecclesia. Rota Virginitas.

Luc.8. Aut mirum si eiecerint Apostoli.

foro-

sorotibus infertur: perspicuũ est, nõ vxores debere intelligi, sed eas vt diximus, quæ de sua substãtia ministrabãt. quod & in veteri lege de Sunamitide illa scribitur, quod solita sit Elisæum recipere, & ponere ei mensam & panem, & candelabrum &c. Aut cercè, si γυναῖκας vxores accipimus, nõ mulieres: id quod additur, sorores, tollit vxores, & ostẽdit, eas ceù germanas in spiritu fuisse, non coniuges. Quanquàm excepto Apostolo Petro non sit manifestè relatum de aliis Apostolis, quòd vxores habuerint, & cùm de vno scriptum sit, ac de cæteris tacitũ, intelligere debemus, sine vxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale scriptura significet. Et tamẽ ille, qui nobis obiecit Zachariam & Elisabeth, Petrum & socrum eius: sociat de Zacharia & Elisabeth Ioannem fuisse generatum, id est, de nuptiis virginem, de lege euangelium, de matrimonio castitatem: vt à propheta virgine, virgo Dominus & annunciaretur, & baptizaretur. Ioannes vnus ex discipulis qui minimus traditur fuisse inter Apostolos, & quẽ fides Christi virginem repererat, virgo permãsit, & ideò plùs amatur à Domino, & recumbit super pectus Iesu. Et quod Petrus qui vxorem habuerat, interrogare non audet, illum rogat, vt interroget &c. Dicit Petro Dominus: Si eum sic volo esse, quid ad te? Vndè & sermo exiuit inter fratres, illum discipulum non moriturum. Ex quo ostenditur, virginitatem non mori, nec sordes nuptiarum ablui cruore martyrij, sed manere cum Christo, & dormitionem eius transitum esse, non mortem. Si autem obnixè contenderit, Ioannẽ virginem non fuisse, & nos amoris præcipuè causam, virginitatẽ diximus: exponat ille, si virgo non fuit; cur cæteris Apostolis plùs amatus sit.

4.Reg.4.

Von Corycan nõ admisit hoc loco significationẽ vxoris. Videatis Aug. in lib. de operemonach. cap.4. Luc.1.

Isaac baptista virgo. Luc.4. Ioannes Apostolus virgo. Ioan.13. Ioan.

Virginitas nõ moritur.

Ob virginitatem Ioannes plus amatus.

IBIDEM: Non nego beatas esse viduas, quæ ità post baptismum manserint: nec illarum detraho merito, quæ cum viris in castitate perdurant: sed, sicut hæ maioris apud Deum præmij sunt, quã nuptæ cõiugali officio seruientes, ità & ipsæ æquo animo patiãtur virginitatem sibi præferri. Si enim illas sera pudicitia, post despumatas corporis voluptates, erigit contra maritatas: cur non infra perpetuam castitatem esse se nouerint? Frustrà, inquit, hæc loqueris: quia & Episcopi, & Presbyteri, & Diacon vnius vxoris viri, & habentes filios, ab Apostolo cõstituuntur. Quomodo de virginibus Apostolus dicit se non habere præceptum, & tamen dat consilium, quasi misericordiam consecutus à Domino, & hoc agit in omni illa disputatione, vt virginitatem præferat matrimonio, & suadet, quod imperare non audet, nè injicere videatur laqueum, & plus imponere ponderis, quàm hominum potest sustinere natura: ità & in Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex gentibus constituebatur Ecclesia, leuiora rupèr credentibus dat præcepta: nè territi ferre non possent. Sed & ipsa episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, Eligatur episcopus qui vnam ducat vxorem &c. vt suprà de Sacramento Mattimonij, quæst. 4.

Obiectio de clericis naiẽtẽ scientibus. 1.Tim.3. Actor.6. Paulus in septimo capite omnia agit, vt virginitatem præferat matrimonio.

Cur in initio Ecclesiæ in regeneratione nõ erat ordinabatur. Quòd est afferre nõ nisi multos epist. 1.Cor.7.

C.15. Alioqui si iuxta sententiam Apostoli, non erunt episcopi nisi mariti, ipse Apostolus episcopus esse non debuit, qui dixit: Volo autem omnes sic esse, sicut ego sum. Et Ioãnes indignus hoc gradu existimabitur, & omnes virgines & continentes, quibus quasi pulcherrimis gemmis Ecclesiæ monile decoratur. Noli metuere, nè omnes virginitas, & ideò rara, quia difficilis: Multi vocati, pauci electi. incipere, plurimorum est: perseuerare paucorum. Vndè & grande præmium eorum, qui perseuerauerint. Si omnes virgines esse posset, nũquàm & Dominus diceret: Qui potest capere, capiat: & Apostolus in suadendo non trepidaret: De virginibus autẽ præceptum Domini non habeo. Et post multa ex paulo allata testimonia: Dies, inquit, me deficiet, si voluero omnia castitatis de Apostolo præcepta memorare. Ista sunt, de quibus ad Apostolos Dominus loquebatur: Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis ea portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Trãseamus ad Iacobum, qui frater Domini dicebatur, tantæ sanctitatis, tantæque iustitię & perpetuæ virginitatis, vt Iosephus quoquè, historicus Iudæorum, propter huius necem Hierosolymam subuersam referat. Et ex Apocalypsi citans: Si virgines, inquit, primitię Dei sunt: ergò viduæ, & in matrimonio continentes, erunt post primitias, id est, in secundo & tertio gradu: nec priùs perditus populus saluari poterit, nisi tales hostias castitatis Deo obtulerit, & immaculatum agnum purissimis victimis recõciliauerit. Infinitum est, de euangelio decem virginum exponere sacramentũ, quinque stultarum, & quinque sapientum. Hoc solùm nũc dico, quòd quomodo absque cæteris operibus virginitas sola non saluat, sic omnia opera absque virginitate, puritate, continẽtia, castitate, imperfecta sunt. Et cõcludens ait: Satis abundéque Christianę pudicitię & virginitatis angelicę de diuinis libris exempla præbuimus: sed quoniam intellexi in commentariis aduersarij, prouocari nos etiam ad mundi sapientiam, quod nunquàm hoc genus in seculo sit probatum, & nouũ dogma cõtra naturam religio nostra prodiderit, percurram breuiter Græcas, & Latinas, barbarasq; historias, & docebo virginitatem semper tenuisse pudicitiæ principatum. Referunt fabulæ, &c.

Castitatis præcepta. Ioan.16.

Iacobus perpetuæ virginitatis fuit.

Apoc.14. Gradus continẽtiæ cõiugũ, viduarum, & virginum.

Opera omnia absque continentia imperfecta sunt.

Ex profanis authoribꝰ probat virginitatẽ semper tenuisse pudicitiæ principatum.

3. AMBROSIVS in caput septimum prioris epistolæ ad Corinthios: Non diceret, Bonum est innuptis vt sint sicut & ego, nisi esset integer corpore. Nec diceret, Omnes homines volebam esse sicut meipsum. Si enim habuerit vxorem, & hoc dixit, virgines esse noluit: sed abest, Sic enim à puericia spiritui seruiuit, vt huius rei studium non haberet: quippe cùm iuuẽculus anticipatus sit à gratia Dei. Et paulò pòst: Bonum dicit esse, virginem permanere. Et vt hoc absolutiùs ostenderet, propter præsentem necessitatem, ait: quia optimũ est, vt inter bonum & optimum nihil tam præclarum atquevtile esse cognosceretur, quàm est virginitas: quia non solùm apud Deum virginitatem cõmendatiorem docet, sed & apud vitam præsentem, dum necessitates temporis nescit, quas patitur coniugatio & mœroris partus, simúlque orbitates filiorum ignorat. Vt ergò ad hanc affectandam hortaretur, præsentis necessitatis exitia lucrari docet has quæ illã dilexerint, vt cùm non solùm hãc apud Deum locum meliorem habere discunt, verumetiã in præsenti, omni industria hãc appeterẽt. Et in fine: Apostol⁹ his loquitur, qui mira deuotione obsequi desiderãt cęlestibus præceptis, ostendẽs & docẽs quo compendio citiùs itur ad Deum: quia qui propter Deum promerendum virgo manere vult, sciens

Pauli cælibatus & cõtinẽtia.

1.Cor.7. Virginitas & apud Deũ & apud vitã præsentẽ cõmendatior.

Per virginitatem tanquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõpēdiũ quod dā cursũ iuuenē ad bonum.

quale præmium possit accipere, qui à licito temperat. Vt melior fiat, simul omnia impedimẽta carnis spernit, non nescius hæc esse, quæ gressum currentis velut oneribus compedum detinent.

Matt.19.

4. THEODORETVS in caput septimum prioris ad Corinthios: De virginibus autem præceptũ domini nõ habeo. Domin' enim, cùm dixissent Apostoli, Si ità est lex vxoris, expedit vxorẽ non ducere: respondit, Non omnes capiunt verbum hoc, & rursùs, Qui potest capere, capiat. Propterea diuin' quoque dixit Apostolus, præceptũ Domini nõ habeo. Si ergò legẽ nõ accepisti, quid tibi vult, quod

Præceptorum & consilij differimen.

dicis, Consiliũ autem do? Non legem fero, sed consilium affero. Etenim Deus cùm quæ sunt secundùm naturã præcepisset, adhortatur ad ea quæ sũt supra naturam. Quoniam autẽ veri simile erat futurũ vt quidã huic re: tanquàm rei nouæ contradicerent, consilio adiecit: Tanquàm misericordiã cõsecutus à Domino, vt sim fidelis. Cũ solita modestia Apostolicã authoritatem ostendit. Sum cõsiliarius fide dignus, inquit, per multã Domini misericordiã vocatus, & cui credita est prædicatio. quid autẽ consulis? Existimo enim hoc bonũ esse propter instantẽ necessitatem, quoniã bonum est sic esse. Alligatus es vxori? noli quærere solutionẽ. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorẽ. Illud, existimo, adiecit,

Consiliarius fide dignus.

nõ dubitans virginitatẽ esse bonum & bonorum optimũ ac præstantissimũ: sed nè adhortatio lex fieret, adiecit dubitationẽ. Legem enim consequitur obseruatio & trãsgressio, & eorũ qui transgrediuntur, punitio, & ideò quę magna sunt, non præcipit, sed ad ea hortatur. Et paulò pòst in ea verba, Qui sine vxore est, &c. Ostẽdit breuiter differentiã solicitudinis eius qui eligit iugum matrimonij, & eius qui cælibatũ amplectitur. Facilè autẽ scire potest

Virginitas bonorum optimã ac præstantissimum.

qui vult, eorũ qui in vita versantur, labores & solicitudines. Eas autẽ nos quoquè fusius ostendimus dum de virginitate orationes scriberemus, & ad eius opes bonorum amatores adhortaremur.

Theodoretus scripsit orationes de virginitate.

IBIDEM super ea verba: Volo autẽ omnes esse sicut meipsum: In continentia & perfectionem indicauit, & quæ minora sunt, concessit, & imbecillitati quidẽ opem ferentia medicamẽta oratio protulit, ad ea autẽ quæ sunt optima & præstantissima eligẽda, archetypum exemplar excitat: seipsum autem exemplar proposuit, suæ castitatis thesaurum

Pauli cælibatus.

nobis reuelare coactus. Dico autẽ nõ nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic permanserint sicut ego. Ostendit rursùs se esse ex ordine cælibum & eorum qui vxores non duxerunt. Neque enim quis eum iure inter viduos collocet, cùm adhuc esset adolescens, quando vocatione dignus est habitus.

5. IDEM in epitome diuinorum decretorum, capite de virginitate: Dominus autẽ Deus non tulit quidem leges de virginitate: intellexit enim esse rẽ supra naturam: eam autẽ laudibus prosequẽdo, eos qui vellent, ad certamen adhortatus est. Cùm enim

Matt.19.

dixissent Apostoli: Si ità est causa hominis cũ vxore, non expedit vxorem ducere: respondẽs Dominus, dixit: Non omnes &c. & sunt Eunuchi qui castrauerunt seipsos propter regnũ Dei. Hoc autem non de testium, sed de prauarum cogitationum dixit amputatione, deindè subiunxit: Qui potest capere, capiat. Qua de causa diuinus etiã Apostolus,

1.Cor.7.

de virginitate loquens, dixit: Præceptum autẽ Domini nõ habeo. De virginitate enim legem non tulit Dominus. Consiliũ autem do, &c. Huic nempe, sic esse, addidit illud, existimo: non dubitans de iis quæ consulebat, sed orationem moderans, vt non esset lex. Lex enim habet etiam transgressionem, trãsgressio autem inducit etiam supplicium. Ea autem de causa adiecit illud, Puto, vt ostenderet id quod dicitur, non esse legem, sed consilium. Hoc autem, Non peccat si nubat: dicit de iis, quæ virginitatis pacta conuenta seu vota nondùm fecerant.

Cur dixit, existimo.

Virginibus quæ vota adhuc non sunt, nubere licet.

6. CHRYSOSTOMVS in libro de virginitate, capite decimo: Mihi ipse persuadeo, virginitatem coniugio multo esse præstantiorem, neque tamen propterea connubium in malis pono, quinetiam ipsum magnis laudibus afficio.

Meminit huius libri Nicephori lib.13. hist. eccles. ca.2.

7. CAPITE vndecimo: Virginitas est bonum, id ego quoquè fateor. Atqui nuptiis etiam melior & illud tibi assentior: ac, si libet, illud adiungam, tanto nuptias eam præstare, quanto cælum terræ, quãto hominibus angeli antecellunt: ac, si quid præterea audendum est, etiam magis. Nam si neque nubunt angeli, neque vxorem ducant, non etiam carne & sanguine coagmentati sunt, in tertis præterea non commorantur: non cupiditatum aut libidinũ perturbationibus sunt obnoxij, non cibi indigent aut potus: non sunt eiusmodi, vt eos dulcis sonus, aut cantus mollire, aut præclara species possit allicere: nulla deniquè eius generis capiuntur illecebra: sed, quemadmodùm cælum summo meridie, nullis perturbatum nubibus, purum & lucidum appãret, sic angelorum natura, nullis commota perturbationibus, necessariò clara permanet, & illustris.

Virginitati coniugio præstantior.

Angelis præferuntur virgines. Luc.20.

8. CAPITE duodecimo: At humanum genus, cùm natura beatis illis mentibus inferius sit, omni vi, studioque contendit, vt, quoad eius fieri potest, illas assequatur: quomodò non nubunt angeli, neque vxorem ducunt: ac neque etiam virgo, assistentes illi semper ad Deum, eidem inseruiunt, & istud ipsum virgo. Quamobrem Paulus ab omnibus curis eas auocat, vt attentè & assiduè Deo seruire, neque vlla indè re distrahi possint. Videsne virginitatis præstantiam? quomodò terrarum incolas sic afficiat, vt eisdem illi, quibus cælites, muneribus perfungantur, & qui corpore vestiti sunt, eos incorporeis mentibus exæquet, & homines ipsos æmulos studij efficiat angelorum? Piis autem virginibus multa & maxima præstò erunt bona, & planè ea, quæ non modò suprà sunt oculorum & aurium sensum, sed omnem hominum mentem & cogitationem superant.

Virgines quo in re angelos imitentur proxi.

Inexplicabilia virginũ merces.

9. CAPITE vigesimoprimo: Quid virginitate suauius? quid pulchrius? quid illustri? etenim ipsis Solis radiis fulgores splendidiores emittit: nos verò ab omnibus tertenis rebus auocans, sic afficit, vt Solem iustitiæ puris & intentis oculis intueamur.

Matth.5.

Pulchritudo virginitatis.

10. CAPITE vigesimooctauo: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier, quæ cùm de nuptiis videatur dicere, re tamen vera tanquàm hamum vsitata piscator esca circumuestiens, sic ipse in audientium aures inserit orationem, eo consilio, vt illo ipso sermone de nuptiis, eosdem à nuptiis deterreat. nam qui illud audit, se per coniugium non in sua, sed in vxoris esse potestate, confestim operam dabit, vt ab acerbissima seruitute liberetur, vel potiùs id primũ cauebit, nè ipsum subeat

1.Cor.7.

Nuptias occultè dissuadet Paulus.

iugum

iugum seruitutis.

Inter nuptias & virginitatem magnũ interuallum.

11. CAPITE trigesimoquarto: Etiam ne, quæso, nuptias quisquam cum virginitate cõferre, vel ominò in eius conspectu ponere audeat? at non id permittit diuus Paulus, qui magnum inter vtrumque ponit interuallum, hæc enim, inquit, cogitat, quæ Domini sunt: illa autẽ cogitat, quæ sunt mundi. Et paulò pòst: Quo magis virginitas, diutiusque seruatur, eo maiorem habet laudem: coniugio verò cùm quis ad satietatem abutitur, tum maximè omni laude priuatur. Hoc autem, inquit, dico secundùm indulgentiam, at cui indulgentia tribuitur, nullus ipsi ea in re locus ad laudẽ relinquitur. De virginibus autem cùm dissereret, Præceptum, inquit Domini non habeo, cõsilium autem do. An igitur coniugium propterea virginitati cõfert minimè is quidem: nam de virginitate consilium dat, hìc tribuit indulgentiam, neutrnm certè iubet.

Pauli cælibatus.

Quòd si eius sententiam nõsse vis, audi quæ dicat ipse: Volo, inquit, omnes homines, sicut meipsum, continentes esse. Si igitur vis, omnes vti se contineant, neminem vis iũgi coniugio. At enim eos qui cõnubio iungi volunt, neque propterea prohibeo, nec accuso: omnes tamen oro, & exopto ab omnibus, vti similes mei sint, concedo illis connubium propter fornicationes: quòd verò illud mihi optatius est, propterea dixi initio, Bonum esse homini mulierem non tangere.

Virginitatis dõũ non iis datur, vt homo pro eo adhibendo aut seruando laborare nõ debeat.

12. CAPITE trigesimosexto: Cùm illud accepe-ris ab eo, Vnusquisq; proprium donum habet, nè concidas animo, néve hìc tecum loquaris: nihil mihi ad hanc rem labore aut studio meo opùs est: donum enim eam Paulus vocauit. Neque enim ità dixit, quòd cõtinentiam in numerum cælestium munerum vellet referre, sed modestiæ causa donum appellauit. non enim adeò & à se ipse, & à Christo dissentiret, cuius illud est, Sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum. & illud, Qui potest capere, capiat. Sibi certè, iis condemnatis quæ, cùm viduitatem elegissent, non manserunt in sententia, minùs ipse constaret. nam si donum id est, quid ipsis eo minaris? Habẽtes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, nusquàm enim Christus in eos animaduertit, qui dona nõ habuerunt: at illos semper pœna afficit, qui honestè vitam non agunt. Atque illud, quod ab ipso maximè quęritur, optima vitę ratio est, & actiones eiusmodi, quæ nullam habeant ansam repræhẽsionis: partes verò facere diuinorum munerum, eâque distribuere, non accipientis est optio, sed dãtis iudicium. Non miraculis, sed honestis actionibus tribuuntur beatitudines, quemadmodùm nec cessationi, sed prauis actibus supplicia proponuntur. Sed quid opùs fuit in eiusdem rei admonitione permanere, si nostri illa non sit arbitrij, si, præter diuinæ gratiæ momenta, non etiam opera ac studium nostrum nobis sint ad eius facultatem necessaria? Cùm enim dixisset, Volo omnes homines, sicut ego sum, continentes esse: rursùs inquit, Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est ipsis, si sic permanserint, sicut & ego.

Quæniã virgo fornicatur, non peccat.

Cui viduæ licet deinde nubere.

13. CAPITE trigesimonono: Cùm dixit virginẽ, quia nupserit, non peccare, de ea non est locutus, quæ coniugium renunciãrit, quippe quã deliquisse, & intolerabili scelere se adstrinxisse perspicuum est omnibus, sed de illa, quæ expers adhuc nuptiarum, nihildùm statutum habet, verùm etiam nunc inter vtrunque ancipiti cogitandi cura distrahitur. Et post pauca: viduæ omninò, si voluerit, potestatem nubendi facit: at eam, quæ coniuge mortuo, se in reliquum tempus Deo castam fore professa sit, posteà nupserit, vehementer accusat, vt quæ pacta, quæ cum Deo fecerat, tanquàm obrita neglexerit, non his ergò, sed illis dixit, Si se non continent, nubant: melius est enim nubere, quàm vri. Non dixit, si quadam libidinis vi coguntur, si trãsuersi agantur, si non possunt: nihil omninò possunt eiusmodi, quod aut vim allatam ostendat, aut venia dignum sit: verùm quid is inquit? Si verò se nõ continent, nubant, quod eorum voluntati tribuendum est, qui propter pigritiam nolunt elaborare. Demonstrat enim ipsos rei facultatem habentes, ob id minùs eam perficere, quòd laborem defugiunt.

1.Tim.5.

Nemo cogititie ad incõtinentiam.

Quòd quidã se non continent, volũtari tribuendũ est pigritiæ.

14. CAPITE quadragesimo: Quemadmodùm virgini, viuo eius viro (immortalis autem is est) nunquàm licet nubere: sic nuptæ, tantùm coniuge mortuo.

Virgini facere nubere nõ licet.

15. CAPITE quadragesimoprimo: Illud, Qui potest capere, capiat, liberam dat auditori optionem eligendi.

Matt.19.

16. CAPITE quadragesimonono: Virgo, si nupsit, non illa quidem peccauit, sed ipsa se virginitatis corona priuauit, nempe magnis muneribus, & inexplicabilibus. Quid verò bona non expoluit ea, quæ, certamine confecto, ipsis sunt reseruata? quo modo sponso obuiam prodeunt, quo modo fulgentes gestabunt lampades, quo modo gloriosè admodùm, fidentérque vnà cum Rege ipsõ in thalamum introeant, quomodo ad regium solium accedentes, omnium maximè fulgeant? At de illis ne verbum quidem fecit, passim verò meminit vacuitatis molestiarum, quas vita hæc habet. Ad Corinthios loquebatur, apud quos se nihil scire iudicauit, præter Christum, & eum crucifixum: quibus cum agere tanquàm cum iis, qui rebus cælestibus dediti essent, minimè potuit: ac, quòd hærerent in corpore, & in cura terrenarum rerum essent defixi, lac etiam tum illis adhibuit: ad quos cùm illa mitteret, sic est locutus: Lac vobis potum dedi, non esca: nondùm enim poteratis: sed ne nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis: & secundùm hominem ambulatis. Idcircò terrenarum rerum commemoratione, & eorum, quæ sub oculos & sensus cadunt, eos & ad virginitatem cohortatur, & à coniugio deterret. At non idem fecit Dominus noster Iesus Christus, cùm de virginitate disseruit: sed in illis quidem cælestis regni meminit: Sunt enim eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum.

Corona virginitatis inexplicabilis.

Cur Paulus nõ meminit coronæ virginũ, sed tãtũ vacuitatis molestiarũ huius vitæ; 1.Cor.2.

Christus verò meminit. Mat.19.

17. CAPITE septuagesimooctauo: Christum loquentem attende: Neque nubent, neque vxorem ducent, sed sunt sicut angeli in cælo. Vide interuallum, quàm in excelsum locum virginitas, cùm eiusmodi est, mortale corpus extollat.

Luc.20.

18. CAPITE septuagesimonono: Qua enim, quæso, re differebãt ab angelis Helias, Heliseus, Ioannes, veri virginitatis amatores? nulla, nisi quòd mortali natura cõstabant. nã cætera si quis diligẽter inquirat, hi nihilo minùs affecti reperientur, quàm beatæ illæ mentes, & idipsum, quo inferiore conditione videntur esse, in magna est eorum laude

Heliæ, Heliseo, & Ioanni virginitas, ij demũ æquãdæ cõferũtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponendum. Vt enim terrarum incolæ, & ij, qui essent mortali natura, possent ad illam virtutem vi & contentione peruenire, vide, quanta eos fortitudine, quanta vitæ ratione præditos fuisse oporteat.

Virginitas eos euexit.

Virginitatem autem fuisse, quæ tales eos reddiderit, ex eo perspicuum est, nam si vxores habuissent & liberos, haud facilè adducti essent, vt & in solitudine viuerent, & suas familias contemnerent, & reliqua, quæ necessaria essent ad vitam, non compararent. Nunc verò his omnibus soluti vinculis, tanquàm in cælo, sic in terris diuersantes, non parietibus, non tecto, non lecto, non mensa, non aliis eius generis indigebant: quin illis cælum erat pro tecto, solùm pro strato, pro mensa solitudo, & quæ sterilitas solitudinis, aliis famis effectrix videtur, sanctis illis vitis suppeditabat rerum omnium copiam.

Nũ idẽ virtutis modus in veteri & nouo testamẽto.

19. CAPITE octogesimotertio: Quod initio dixi, id repetam etiam in præsentia, non eũdem à nobis, & ab illis virtutis modum requiri, neque enim nunc quisquam perfectus esse potest, nisi vendiderit omnia, nisi omnibus renunciauerit, neque pecuniæ solùm, aut domus, sed propriæ etiã vitæ curam abiecerit, at nullũ tantæ perfectionis tum specimen fuit. Quid ergò est? perfectior ne, inquit, nostræ huius vitæ ratio est, quàm tum Patriarchæ Abraham fuerit? deberet quidem, & ea lege sumus adstricti: sed hac viuendi regula non vtimur.

20. IVDITH octauo: Erat autẽ Iudith relicta eius (Manassis) vidua iam annis tribus, & mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbatha & neomenias, & festa domus Israel.

21. CAPITE decimoquinto: Ioachim autem summus pontifex de Ierusalem, venit in Bethuliam cũ vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. Quæ cùm exisset ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicẽtes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum.

22. LVCÆ secundo: Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hęc vidua erat vsque ad annos octogintaquatuor: quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die.

Inter castitatis & meritorum gradus nõ dicernere, agrestis vlulatus est.

1. D. AMBROSIVS epistola octogesimaprima ad Syricium Papam: Agrestis vlulatus est, nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem seruare, promiscuè omnia velle confundere, diuersorum gradus abrogare meritorum & paupertatem quãdam cælestium remunerationum inducere, quasi Christo vna sit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Simulà fœista donare coniugio. Sed quæ potest laus esse coniugij, si nulla est virginitatis gloria? Neque verò nos negamus sanctificatum à Christo esse coniugium, diuina voce dicente: Erunt ambo in carne vna, & in vno spiritu. Sed prius est quod nati sumus, quàm quod effecti, multóque præstantius diuini operis mysterium, quàm humanæ fragilitatis remedium.

Gen. 2. Matt. 19.

Iure laudatur bona vxor &c. vt in textu. Et in fine:

Iouinianus, Auxentium, Germinatorem, Felicem, Protinum, Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingeniosum, quos sanctitas tua damnauit, scias apud nos quoque secundùm iudicium tuum esse damnatos.

Iouinianistæ damnati.

2. IDEM in epistola octogesimasecunda ad Ecclesiam Vercellẽsem: Audio venisse ad vos Sarmationem & Barbarianum vaniloquos homines, qui dicunt nullum esse abstinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æstimari precio. Et post nonnulla: Quid autem loquar quanta sit virginitatis gloria, quæ meruit à Christo eligi, vt esset etiam corporale Dei templum, in qua corporaliter (vt legimus) habitauit plenitudo diuinitatis? Virgo genuit mundi saluté, virgo peperit vitam vniuersorum. Sola ergò non debet esse virginitas, quæ omnibus in Christo profuit? Virgo portauit, quem mundus iste capere aut sustinere non potest. Denique qua reuerentia virginitatis locutus est sanctus Apostolus, &c. vt suprà quæst 1. D. testim 1.

Virginitatem deprimit vniuersi homines.

Virginitatis gloria.

3. PRIORI sad Corinthios septimo, vt suprà C. testim. primo.

4. AMBROSIVS libro de viduis, vt suprà quæst. prima, D. testim secundo.

5. IDEM in libro primo de virginibus: Inuitat nũc integritatis amor, & tu soror sancta vel mutis ticita moribus, vt aliquid de virginitate dicamus: nè veluti transitu quodam præstricta videatur, quę principalis est virtus. Non enim ideò laudabilis virginitas, quia in martyribus reperitur, sed quia ipsa martyres faciat. Quis autẽ humano eam possit ingenio comprehendere, quam nec natura suis inclusit legibus? Aut quis naturali voce complecti, quod supra vsũ naturæ sit? E cælo accersiuit quod imitaretur in terris. Nec immeritò viuendi sibi vsũ &c. vt suprà quæst. 2. B. 2. Dicet aliquis: Sed etiam Helias nullis corporei coitus fuisse permixtus cupiditatibus inuenitur: Ideò ergò curru raptus ad cælum, ideò cum Domino apparet in gloria, ideò Dominici venturus est præcursor aduẽtus. Et post nonnulla: Ego licèt laudationem non susceperim virginitatis, sed expressionem, ad rem tamen pertinere arbitror, vt quæ sit ei patria, quis author appareat. Ac prius vbi sit patria definiamus. Si enim ibi est patria, vbi genitale domicilium: in cælo profectò est patria castitatis. Itaque hic aduena, ibi incola est. Quid autem est castitas virginalis, nisi expers contagionis integritas? Atque eius authorem quem possumus existimare, nisi immaculatum Dei filium, cuius caro nou vidit corruptionem, diuinitas non est experta contagionem? Videte igitur quanta virginitatis merita sint. Conferamus, si placet, bona mulierum cum vltimis virginum. Iactet licèt fœcundo se mulier nobilis partu: quo plùs generauerit, plùs laborat. Numerat solatia filiorum, sed numeret pariter molestias. Nubit, & plorat. Qualia sunt vota quæ flentur? Et post pauca: Audistis parentes, quibus erudire virtutibus, quibus instituere disciplinis filias debeatis, vt habere possitis quarum meritis vestra delicta redimantur. Virgo Dei donum est, munus parẽtum, sacerdotium castitatis. Virgo matris hostia est, cuius quotidiano sacrificio vis diuina placatur. Non vtique dissuadeo nuptias, si fructus sacræ

4. Reg. 2. Helias virgo. Malach. 4.

Virginitatis & castitatis patria in cælo est.

Virginalis castitas quàm bona.

Author est Dei filius.

Confert virginũ num felicitatẽ cũ bonis coniugum.

Meritis filiorũ est virginũ redimitur tam delictũ.

cræ virginitatis enumero. Paucarum quippe hoc munus est, illud omnium. Nec potest esse virginitas, nisi habeat vndè nascatur. Bona cum bonis cõparo, quò faciliùs, quid præstet, eluceat. Neque meam sententiam affero, sed eam repeto, quàm edidit spiritus sanctus per Prophetam: Melior est, inquit, stetilites cum virtute. Vobis virgines sanctæ speciale præsidium est, quæ intemerato pudore sacrum nomini seruatis cubile. Neque mirum, si pro vobis angeli militãt, quæ angelorum moribus militatis. Meretur eorum præsidium castitas virginalis, quorum vitam meretur. Et quid pluribus exequar laudem castitatis? Castitas enim angelos fecit. Qui eam seruauit, angelus est: qui perdidit, diabolus. Nam de resurrectione quid dicam, cuius præmia iam tenetis? In resurrectione autem neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli, inquit, in cælo. Quod nobis promittitur, vobis præstò est, votorũmque nostrorum vsus apud vos est. Dicet aliquis: Tu nobis quotidiè virginum canis laudes: quid faciam, qui eadem quotidiè cantito, & proficio nihil? Sed non mea culpa. Denique de Placentino sacrandæ virgines veniunt, de Bononiensi veniunt, de Mauritania veniunt, vt hîc velentur: magnam rem videtis: hîc tracto, & alibi persuadeo. Si ità est, alibi tractemus, vt vobis persuademus. Quid, quòd etiam qui me non audiunt, sequuntur: qui audiunt, non sequuntur? Nam plerásque virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire à matribus, & quod grauius est, viduis, cũ quibus hic mihi sermo est. Nempe si hominẽ amarent filiæ vestræ, per legem possent eligere quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deũ non licet? Contuemini quàm dulcis pudicitię fructus sit, qui Barbaricis quoque inoleuit affectibus. Ex vltimis infra vltráque Mauritaniæ partibus deductæ virgines hîc sacrati gestiunt. Bonum est, si virgini studia parentum quasi flabra pudoris adspirent. Sed illud glorioſius, si teneræ ignis ætatis, etiam sine veteribus nutrimentis spontè se rapiat in fomitem castitatis. Dotem negabunt parentes? sed habes diuitem spõsum, cuius contenta thesauro, patriæ successionis emolumenta non quæras. Quanto dotalibus præstat compendiis casta paupertas? Vince priùs puella pietatem. Si vincis domum, vincis & seculum. Memoriæ nostræ puella dudùm nobilius in seculo, nũc nobilior Deo, cùm virgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctum altare confugit. quò enim meliùs virgo recurreret, quàm vbi sacrificium virginitatis offertur? Ne is quidem finis audaciæ. Stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis: nunc capiti dexteram sacerdotis imponens, precem poscens, nunc iustæ impatiens moræ, ac summum altari subiectans verticem. Nùm meliùs, inquit, mater tu me quã altare velabis, quod sanctificat ipsa velamina? Plùs talis decet flammeus, in quo caput omnium Christus quotidiè cõsecratur. Quid agitis vos propinqui? quid exquirẽdis adhuc nuptiis solicitatis animum? Iam dudùm prouisas habeo. Sponsum offertis? melioré reperi. Quasi bet exagerate diuitias, iactate nobilitatem, potẽtiam prædicate. Habeo eum cui nemo se comparet, diuitem mundo, potẽtem imperio, nobilem cælo. Si talem habetis, non refuto optionem: si non reperitis, nõ prouidetis mihi, sed inuidetis. Silentibus cæteris

Sap. 4.

Virginalis castitas meretur angelorũ præsidium.

Castitas angelos fecit. Matth. 22.

Ad Ambrosii cõsuebant virgines ex aliis prouinciis, vt ab eo velarentur.

Exemplum de virgine nobili, quæ parentibus & amicis inuitis cũfugit ad altare, & virgo constituta est.

Contra parentes, qui filias in simplicitate virginitatis statũ obsistunt.

Vide Concil. Trid. sess. 25. de regular. & cap. 18. Laudat filias, quæ parentibus inuitis amplectuntur.

Sponsus Christus.

Virginitas principalis est virtus.

Nota vindictam Dei.

Virginitatis munus quodãmodò inexplicabile.

Virginitas venerabilis apud Gentiles.

Contra eos qui prohibent virginitatem, aut impediunt virginitatis oblationem.

Ambrosius ac cusatus fuit eò quod virginitatẽ fuxderet.

Responsio accommodata.

Vita angelorũ. Matth. 22. Luc. 20.

Non est nouũ decere vel cõsuescere castitatem.

vnus abruptiùs: quid si, inquit, pater tuus viueret, innuptam te manere pateretur? Tum illa maiori religione, moderatiore pietate: & ideò forsasse defecit, nè quis impedimentum posset afferre. Quod ille responsum de patre, de se oraculum, maturo sui probauit exitio. Ità cæteri eadem quisque metuentes, fauere cœperunt qui impedire quærebãt: nec dispendium debitarum attulit virginitas facultatum, sed etiam emolumẽtum integritatis accepit. Habetis puellæ deuotionis præmium, parentes cauete offensionis exemplum.

6. ET libro secundo de virginibus: Superiore libro, quantum virginitatis munus sit, euoluimus, (non enim potuimus explicare) vt per se cælestis gratia muneris inuitet legentẽ. Secundo libro virginem institui decet, & tanquàm competentium præceptorum magisteriis eruditi.

7. LIBRO tertio de virginibus: At certè ipsis gẽtilibus inter aras & focos venerabilis solet esse virginitas: & in quibus nulla est meritorum pietas, nulla mentis integritas, in iis tamen carnis virginitas prædicatur. A prophanis igitur cæremoniis virgines nemo prohibebit, ab Ecclesia Dei virginitas arcebitur? Illic coguntur, quod non docentur: hîc interdicitur, quod non licet non doceri. Illic præmiis reuocantur à nuptiis, hîc ad nuptias coarctabuntur iniuriis? Illic violentia fit vt capiantur, hic fiet violentia ne profiteantur? Et potest esse patientia sacerdotum, vt non vel morte oblata, si ità necesse est, integritatis sacrificium vindicetur. Accusati sumus: & nisi fallor, accusatores nostri plerique de vobis sunt. Horũ ego affectus redarguere mãlo, quàm personas prodere. Criminis autem inuidia hæc est, quia suadeo castitatem. Qui hoc non libenter accipit, ipse se prodit. Virginitatem, inquit, doces, & persuades plutimis. Vtinam conuincerer, vtinàm tanti criminis probaretur effectus. Non vererer inuidiam, si efficaciam recognoscerẽ. Atque vtinàm me exemplis potiùs arguueretis, quã sermonibus cæderetis. Sed vereor nè præuaricatores mihi apposuisse videar, qui me alienis commẽdent laudibus. Initiatas, inquit, sacris mysteriis, & consecratas integritati puellas nubere prohibes. Vtinàm potuissem reuocare nupturas. Vtinã possem flammeum nuptiale pio integritatis velamine mutare. An dignum videtur, vt sacratæ virgines à sacrosanctis altaribus nõ abducantur ad nuptias. Et quibus licet spõsum eligere, nõ licet Deũ præferre? In me ergò facti cõditio mutatur, vt pro opprobrio mihi cedat, quod semper spectauit ad gratiam sacerdotum, iacere semina integritatis, & virginitatis studia prouocare. Quæro enim, vtrùm quasi improbũ hoc, an quasi nouum, an quasi inutile reprehendatur? Si quasi improbum, improba ergò vota sunt omnium, improba vita est angelorum, quam gratia resurrectionis imitantur. Qui enim non nubunt neque nubentur, erunt sicut angeli in cælo: qui hoc vtique reprehendit, resurrectionis vota condemnat. Itaque improbum videri non potest, quod hominibus pro præmio cõstitutum est. Nec potest eius rei species displicere, cuius veritas & in fructu est, & in voto. Sed esto, non sit improbum, nunquid nouum est? Nos enim noua omnia quæ Christus non docuit, iure damnamus, quia fidelibus via Christus est. Si igitur Christus non docuit quod docemus, etiam nos id detestabi-

Ad sacerdotes pertinet virginitatis studia prouocare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus consuluit integritatem. Mat.19.

le iudicamus. Discutiamus ergò, vtrùm Christus integritatem docuerit, an repudiandam putauerit. Et sunt, inquit, spadones, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Est ergò præclara militia, quæ regno cælorum militat. Itaque iam tunc Dominus docuit, esse debere intemerata studia castitatis. Vndè & Apostoli eam cæteris præeminere cernentes, si ità est causa, aiunt, viri cum vxore, nõ expedit nubere. Quo dicto & grauiore iudicârunt onera vinculi coniugalis, & veræ integritatis gratiam prætulerunt. Sed Dominus qui sciret prædicandam omnibus integritatem, imitandam paucis, Non omnes, inquit, capiunt verbum istud, sed quibus datum est, hoc est, nõ est communis plurimis, & vulgaris integritas: nec pro infirmitate permittitur, sed pro virtute conceditur. Denique cùm dixisset, Et sunt spadones qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum: vt ostenderet hoc non mediocris esse virtutis, Qui potest, inquit, capere, capiat. Et ideò post hoc verbum offeruntur pueri ad benedicendum, qui corruptelæ expertes, integritatis munus immaculata ætate seruarent. Taliũ enim est regnum cælorum, qui in puerilem castimoniam tãquàm in naturam infantium corruptelæ ignoratione remeauerint. Est ergò etiam cælesti voce probata virginitas, Dominicisque expetẽda præceptis. Et post nonnulla: Si quis putat consecratione virginum minui genus humanum, consideret quia vbi paucæ virgines, ibi etiam pauciores homines: vbi virginitatis studia crebriora, ibi numerum quoque hominum esse maiorem. Discite, quãtas Alexandrina, totiúsque Orientis & Africana ecclesia quotannis sacrare cõsueuerint. Pauciores hîc homines prodeunt, quàm illic virgines consecrantur. Aiunt etiam plerique maturioris ætatis virgines esse velandas. Neque ego abnuo, sacerdotalis esse cautionis debere, vt non temerè puella velerur. Spectet planè, spectet ætatẽ sacerdos, sed fidei vel pudoris. Spectet & maturitatẽ verecũdię, examinet grauitatis canitiẽ, morũ senectã, pudicitiæ annos, animos castitatis. Tum deinde si mattis tuta custodia, comitum sobria sedulitas, si hæc præstò sunt, non deest virgini longæua canities. Si hęc desunt, differatur puella moribus quã annis adolescentior. Non ergò ætas reiicitur florentior, sed animus examinatur. Et certè Teclam nõ senectus, sed virtus probauit. Et hinc quid plura cõtexam, cùm omnis ętas habilis Deo, perfecta sit Christo? Denique non virtutem ætatis appẽdicem dicimus, sed virtutis ætatem. Nec mirere in adolescentulis professionẽ, cùm legeris in paruulis passionem, &c.

Cur pueri benedicendi offeruntur post consilium castitatis.

Virginum cõsecratione nõ minuitur genus humanũ.

Multitudo sacrarum virginũ in Oriente, Ægypto, & Africa.

De ætate virginum quæ consecrandæ sunt & velandæ.

Vide concilii Tridentinum. sess. 25. de Regularibus & Monial. c. 17.

1. Cor. 7. Esa. 56. Matth. 19.

8. Item in exhortatione ad virgines, cùm citâsset D. Paulum de virginitate, Esaiam & Matthæũ de eunuchis: Audistis, inquit, filiæ, quantũ sit præmium integritatis. Regnum acquirit, & regnũ cæleste, vitam angelorum exhibet. Hoc vobis suadeo, quo nihil pulchrius, vt inter homines angeli sitis, qui nulla sibi ligantur nuptiali copula. Quoniam quę non nubunt, & vxores non ducunt, sicut angeli in terris sunt, vt tribulationem carnis non sentiant, seruitutem ignorent, à mundanæ cogitationis abluentur contagio, diuinis rebus mente intendant: vt tanquàm exuti corporis infirmitate, non quæ hominis sunt, sed quę Dei sunt, cogitent. Quis vobis potest meli⁹ consilium dare, quàm ille vas Dominicæ electionis? Quid igitur dicat, percipite auribus: Volo autem omnes homines esse sicut meipsum. Et iterum dicit de non nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic manẽãt sicut & ego. Volo vos imitatrices esse tanti Apostoli, vt vitam eius sequamini, qui coniugij vinculum refugit, vt vinctus esset Christi Iesu. Non potuisset ad tantam Apostolatus sui peruenire gratiam, si fuisset alligatus coniugij contubernio. Quòd si ille qui & doctrina præstantissimus erat, & tantum Christi donum habebat, iudicauit tanti momenti esse, si abstineret ab vsu copulæ coniugalis, & ideò sic mansit, nè plurimum suo muneri decerperetur: quòd neque orationi vacare semper liceret, neque semper diuinis intendere mandatis, quem coniugij cura reuocaret vt placere vxori esset necesse: quid vtique vos eligere oportet, quibus sola virginitas potest libertatem dare? Quoniam quę nupserit, ad seruitutem pecunia sua venditur.

1. Cor. 7. S. Pauli castibatus.

9. In institutione virginis, capite sexto: Nulli Dominus vberiora quàm virginitati deputauit munera, sicut scriptura nos docet. Sic enim per Esaiam Dominus locutus est: Ne dicat spado, &c.

Virginitati vberrima præmia deputata. Esa. 56.

10. Capite decimoquinto: Christi lilia sunt specialiter sacræ virgines, quarum est splendida & immaculata virginitas.

11. Capite decimoseptimo: In virginibus sacris angelorum vitam videmus in terris, quam in paradiso quondàm amiseramus. Hęc quoque famula tua ad huiusce modi virtutis gratiam lacessita, tuis affixit altaribus, non rutilanti cęsarie flauũ deferens crinem, flammeo nuptiali dicatum: sed illum crinem, quo euangelica illa mulier sancta Maria pedes Christi sedula pietate detersit, & domũ totam effuso impleuit vnguento, sacro offerẽs velamine consecrandum.

Angelorũ vita cernitur in virginibus.

Luc. 7. Ioan. 12. sacro velamine consecrandum.

12. Ioannes Damascenus libro quarto orthodoxæ fidei, capite vigesimoquinto: Detractãt carnales virginitati, & in testimonium citãt voluptatis adamatores, quòd maledictus omnis homo qui non suscitat semen in Israël. Nos autem respondemus, Deo verbo ex virgine incarnato freti, quòd virginitas desuper est, & à principio insita naturæ hominum. Ex virgine enim terra, homo plasmatus est: ex solo Adam, Eua creata est. Dicit enim diuina scriptura, &c. Helias qui igneo curru in cælum sublatus est, nónne nuptias valere permisit, & in sublimatione super homines testimonium accepit? Quis cęlos clausit? quis mortuos suscitauit? quis Iordanem diuisit? nónne virgo Helias? Heliæus verò huius assectator, ęqualem virtutem præferens, nónne cùm duplari gratiam spiritus sancti petiisset, hęreditauit? Quid autem, nónne tres pueri virginitatem colẽtes, igne superiores euasêre, per virginitatẽ corporibus ab igni inexpugnabilibus factis? Nónne Danielis corpori, virginitate solidato, ferarum dẽtes infigi non potuerunt? Nónne cũ videndus esset Deus ab Israëliticis, castum corpus esse præcepit? Nónne etiam sacerdotes seipsos castos seruabant, & ità adyta intrabant, offerebántque hostias? Nónne lex magnum votum castitatẽ appellauit? Virginitas angelorum conuersatio est, hæc omnis incorporeæ naturæ proprietas. Hæc enim dicimus, nõ nuptiis derogantes: Absit enim. Nam scimus, Dominum præsentia sua nuptias benedixisse: & eum qui dixit, Honorabiles nuptiæ, & torus

Contra Iouinianum. Deut. 25.

Virgo continẽs Domino soli agglutinari debet.

Continentiæ, castitatis & virginitatis laus.

Virginitas vberrima deputata. Gen. 1. 4. Reg. 2. 3. Reg. 17. 2. Reg. 2. Helias & Heliæus virginea ac cælebes.

Angelorũ vita & sanctorum corona.

Virginitas humanæ incorruptibili Deo simillimum facit.

4. Reg. 2. Tres pueri virgines. Daniel 1. Daniel virgo. Daniel 6. Exo. 19.

Virginitas angelorum conuersatio. Ioan. 2.

Virgines angelicam vitam amplectuntur. Matth. 22. Luc. 20.

Heb. 13. Cælibatus angelorum imitatio.

torus immaculatus. Sed bonis nuptiis meliorẽ virginitatem agnoscimus: in virtutibus enim & intẽtiones, & remissiones sunt: similiter & in vitiis. Cęlibatus, angelorũ est (ceu diximus) imitatio. Quãto igitur angelus hominibus superior, tanto virginitas nuptiis honorabilior.

13. Athanasivs de virginitate siue de meditatione: Si illi qui se mundo copulant, relinquuntque patrẽ & matrem, mortalibus hominibus copulantur: quanto magis virgo continens relinquere debet terrestria omnia, & Domino soli agglutinari? A quo tempore statuisti Deo casta esse, corpus tuum sanctificatum, & templum Dei est. Et in fine: Magna virtus continentia, ingens gloriatio, puritas, magna encomia virginis: ô virginitatis opulẽtia indeficiẽs, ô virginitas corona immarcescibilis, ô virginitas templum Dei, & domiciliũ sancti Spiritus: ô virginitas margarita speciosa, vulgo inconspicua, & quæ non nisi à paucis inuenitur: ô continentia amica Dei, & à Sanctis deprædicata: ô continentia apud multos odiosa, sed apud dignos spectata: ô continentia mortem & infernum profligans, & quę ab immortalitate possidetur: ô continentia gaudium Prophetarum, & Apostolorum gloriatio: ô continentia, Angelorum vita, & Sanctorum corona: Beatus est qui te tenet, beatus qui obdurat in tolerantia, quoniam pauxillulùm fatigatus, multùm in te gaudebit.

14. Basilivs in libro de vera virginitate, in principio: Magnum reuerà quiddam ac præclarũ, virginitas est: quæ (vt totum simul explicem) hominem incorruptibili Deo simillimum facit. Hęc autem profectò non à corporibus ad animas manat: sed cùm incorporalis animæ propria & præcipua sit, eius pretiosissima integritate corpora quoque incorrupta seruantur. Et post libri medium: Virginitas vitã nostram de corruptione ad sanctitatis gloriam colligit. Præoccupârũt virtutis opere virgines, quod in regeneratione per eam corporum mutationem, quæ in resurrectione continget, in ipsis Dei virtute perficiendum est: hîc enim angelorum instãr, neque nubent, neque nubẽtur: verùm & virtute animæ, & corporis integritate angelis æquales sunt. Nusquàm Dominus virginitatem inter veteris & noui testamenti mandata constituit. Voluit quippe eximiæ virtutis meritum nõ iussionis necessitati obnoxium fieri: sed egregij ac singularis animi specimen atque indicium esse, dũ sponte sua, nulla imperij necessitate cogẽte, quod mandata omnia excellit, & supra humanæ naturę modum est, desiderio affectúque virtutis efficerer. Coniugium quippe naturale est, vbi etiam lex cõueniẽtia naturæ disponit. Virginitas verò supergressa naturam, legis vinculis non tenetur adstricta, quæ incorruptionis excellentem virtutẽ creatori & authori legis iure pretiosi muneris offert. Et post multa? Quocirca quoniam hæc integerrima castitas pretiosissima omnium est, maximáque possessio, hísque qui hanc fuerint adepti, repolita sunt gloriosissima præmia, doctrinæ Domini obtemperantes, ea ratione sabbatizare studeamus, impolluramque & ab omni macula intactam assiduè naturalem diuinæ effigiei seruemus pulchritudinem. Et Esaiæ verba de eunuchis interpretatus, ait: Pro humano, inquit, nomine, angelorum immortalium eis nomen dabo, quod non deficiet,

Virginitas pretiosissima omnium est, maximáque possessio, cui gloriosissima præmia sunt reposita.

Esa. 56. Præmium virginũm in cælis.

vt cælum & cæli pulchertrimam partem habeant ad immorandum, atque in cæli pulchertrima sede, hoc est, in domo mea intacta septa habitantes, nõ angelorum iam naturam tantùm, ac dignitatem perpetuæ successionis accipiant, ipsi sibi in æterna vita pro successione generis sufficiẽtes, verùm & locum inter angelos habeant illustrem, atque insignissimum, nomẽque pro eximiæ virtutis splẽdore indelebile.

15. Gregorivs Nazianzenus in carmine de virginitate.

Salue virginitas, diuino tradita dono,
Mater inoffensæ vitæ, bona maxima fundens,
Christi pars, & spiritibus sociata supernis
Ignaris thalami: nam magnus coniugis expers
Est Deus, atque Dei rutilans chorus omnipotentis.

16. Avgvstinvs in libro de sancta virginitate, capite secũdo: Cùm ipsa igitur vniuersa Ecclesia virgo sit, desponsata vni viro Christo, sicut dicit Apostolus: quanto digna sunt honore membra eius quę hoc custo diunt, etiam in ipsa carne, quod tota custodit in fide? Proindè cùm Ecclesia vniuersa sit sancta & corpore & spiritu: nec tamẽ vniuersa sit corpore virgo, sed spiritu: quãto sanctior est in his membris, vbi virgo est & corpore & spiritu? Capite quarto: Quomodò, inquit Maria, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se ante vouisset. Virginitatem Deo dicauit, cùm adhuc, quid esset conceptura, nesciret: vt in terreno mortalique corpore, cęlestis vitę imitatio voto fieret, non præcepto, amore eligendi, non necessitate seruiendi: ità Christus nascendo de virgine, quæ antequàm sciret, quis de illa fuerat nasciturus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit, quàm imperare. Ac sic etiam in ipsa fœmina in qua formam serui accepit, virginitatem esse liberam voluit. Capite octauo: Nulla carnis fœcunditas sanctæ virginitati etiam carnis cõparari potest. Neque enim & ipsa quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur: quæ licet in carne seruetur, spiritus tamen religione ac deuotione seruatur. Ac per hoc spiritalis est etiam virginitas corpotis, quam vouet & seruat continentia pietatis. Capite vndecimo: Nec nos hoc in virginibus præcipimus, quòd virgines sunt, sed quòd Deo dicatę pia continentia virgines. Capite decimotertio: Virginalis integritas & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuę meditatio. Cedat huic omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis: illa non est in potestate, illa non est in æternitate: fœcunditatem carnalem non habet liberum arbitrium, pudicitiam coniugalem non habet cælum. Profectò habebunt magnum aliquid præter cæteros in illa communi immortalitate, qui habẽt aliquid iam nõ carnis in carne. Vndè mirabiliter despiunt, qui putant huius continentię bonum non esse necessarium propter regnum cælorũ, sed propter presens seculum: quòd scilicet coniugia terrenis curis pluribus atq; arctioribus distendantur, qua molestia virgines & cõtinentes carẽt: quasi ob hoc tantùm melius sit nõ coniugari, vt huius rem

1. Cor. 11. Inter Ecclesiæ membra dignitate præstant virgines.

Luc. 1. Virginitatem vouerat B. Maria.

Virginitas quia Deo dicata est, honoratur.

Virgines Deo dicatæ, potissimùm commendantur.

Virginalis integritas angelica portio est.

Præmium singulare.

Virginitas propter regnum cælorũ seruatur, non autem propter vacuitatem molestiarum temporalium huius vitæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vana sententia.

poris relaxentur angustiæ, non quòd in futurum seculum aliquid prosit. Hanc vanam sententiam nè cordis propria vanitate protulisse videantur, adhibent ex Apostolo testimonium, vbi ait, &c. Confutat autem posteà Augustinus ex professo hanc sententiam capite vigesimosecundo, & sequentibus: & contrarium probat ex iis scripturæ verbis: quomodò placeat Deo: castrauerũt seipsos propter regnum cælorum. CAPITE vigesimoprimo: Nos secundùm scripturarum sanctarum fidem sanámque doctrinam, nec peccatum esse dicimus nuptias, & earum tamen bonum nõ solùm infra virginalem, verùm etiam infra vidualem continentiam constituimus: præsentémque necessitatẽ coniugatorum, non quidem solùm ad vitam æternam, verùm etiam ad excellentem gloriam & honorem, qui perpetuæ continentiæ reseruatur, impedire eorum meritum dicimus, neque hoc tempore, nisi eis qui se non continent, nuptias expedire: & tribulationem carnis ex affectu carnali venientem, sine quo nuptiæ incontinentium esse nõ possunt, nec tacere voluisse Apostolum vera prænonentem, nec plenius explicare hominum infirmitati parcentem. CAPITE vigesimoquarto: Itáne tanta dementia quisquam est contrarius veritati, vt in carne factos eunuchos meliorem quàm coniugatos locum in domo Dei habere credat, & pio proposito continentes, corpus vsque ad contemptas nuptias castigantes, seipsos non in corpore, sed in ipsa concupiscentiæ radice castrantes, cælestem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes, coniugatorum meritis pares esse cõtendat? CAPITE trigesimosexto: Respice agmina virginum, puerorum puellarúmque sanctarum: in Ecclesia tua eruditum est hoc genus, illic tibi à maternis vberibus pullulauit, nomen tuum ad loquendum linguam soluit, nomen tuum velut lac infantiæ suæ suxit infusum. Non potest quisquam ex hoc numero dicere, Qui priùs fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed misericordiam consecutus sum, quoniam ignorans feci in incredulitate: immò etiam quod non iussisti, sed tantummodò volentibus arripiendum proposuisti, dicens? Qui potest capere, capiat: arripuerunt, vouerunt, & propter regnum cælorum seipsos, nõ quia minatus es, sed quia hortatus es, castrauerunt. CAPITE quadragesimoquarto: Quis nesciat obedientem mulierem, inobedienti virgini præponendam? Sed cùm ambæ sint obedientes præceptis Dei, itáne trepidabit sanctam virginitatem etiam castis nuptiis, & continentiam præferre connubio, fructum centenum præire triceno? Immò verò non dubiter, hanc rem illi rei præponere. Hîc tamen vel hęc virgo obediens & Deum timens, illi vel illi mulieri obedienti & Deum timenti se anteferre non audeat: alioquin non erit humilis, & Deus superbis resistit. CAPITE quinquagesimosexto, eoque vltimo: Pro modulo itaque nostro & de sanctitate qua sanctimoniales propriè dicimini, & de humilitate qua cõseruatur quicquid magnũ dicimini, satis locuti sumus.

Dementis est veritati contraria dicere, virgines & cõiugatos meritis pares esse.

Innocentia virginum sacrarum D. Augustini tempore.

1. Tim. 1.

Matth. 19. Esa. 56.

Doctrina sana de continentia virginum, viduarũ & coniugum.

Nuptiæ non expediunt, nisi eis qui se non continent. 1. Cor. 7.

17. FVLGENTIVS Ruspensis episcopus epistola tertia ad Probã, capite nono: Veruntamẽ vtriusque rei congrua discretione momenta pensantes, tantum dicimus à sanctis nuptiis, vbi nubũt qui se continere nõ possunt, sanctam virginitatẽ merito potiore distare, quantum distant à bonis meliora, ab humilibus celsa, à terrenis cælestia, à beatis beatiora, à sanctis sanctiora, à mundis mũdiora, à mortali connubio immortale connubium, à carne spiritus, ab infirmitate virtus: à fœtu transitiriæ prolis, permansuri germinis fructus: à tribulatione securitas, à perturbatione trãquillitas, à bono quod est cum angustia momentaneum, melius quod est cum lætitia sempiternum.

Inter virginitatem & castas nuptias quanta distantia.

18. ET capite decimo: Nec dubitamus dicere, tantum à sancta virginitate carnis & spiritus, fidelium coniugatorũ (licèt à Deo concessum) infirmę mortalisque carnis huius distare concubitum, quantũ similitudo pecorum, ab imitatione discernitur angelorum.

19. HIERONYMVS epistola vigesimasecunda ad Eustochium de custodia virginitatis: Dicat aliquis: Et audes nuptiis detrahere, quæ à Deo benedictæ sunt? Nõ est detrahere nuptiis, cùm illis virginitas antefertur. Nemo malum bono comparat, Glorientur & nuptæ, cùm à virginibus sint secundæ: Crescite, ait, & multiplicamini, & replete terram. Crescar, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram. Tuum agmũ in cælis est. Laudo nuptias, laudo coniugium: sed quia mihi virgines generãt, lego de spinis rosam, de terra aurũ, de concha margaritum. De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo. cur? quia & ipse vt esset virgo, nõ fuit imperij, sed propriæ voluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum vxorem habuisse confingunt: cùm de continentia disserens, & suadens perpetuam castitatem, intulerit: Volo omnes esse sicut meipsum. Et infrà: Dico autẽ innuptis, & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Et in alio loco: Nunquid non habemus potestatẽ circunducendi mulieres, sicut & cæteri Apostoli? Quare ergò non habet Domini de virginitate præceptũ? Quia maioris est mercedis, quod non cogitur, & offertur: quia, si fuisset virginitas imperata, nuptię videbãtur ablatæ: & durissimum erat contra naturam cogere, angelorúmque vitam ab hominibus extorquere, & id quodam modo damnare, quod conditum est. Alia fuit in veteri lege felicitas. ibi dicitur beatus, qui habet semen in Sion, & domesticos in Hierusalem. Et maledicta sterilis, quę non pariebat. Et filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuę. Nunc eunuchis dicitur: Nè te lignum aribitreris aridum. Habes locum pro filiis & filiabus in cælestibus sempiternum. Virgo Helias, Heliseus virgo, virgines multi filij prophetarum. Statim vt filius Dei ingressus est super terram, nouam sibi familiam instituit, vt, qui ab angelis adorabatur in cęlo, haberet angelos in terris.

Non detrahit nuptiis, qui anteponit illis virginitatem. Gen. 1.

1. Cor. 7.

Paulus virgo.

1. Cor. 7.

Angelorum vita.

Esa. 31.

Esa. 56.

Helias & Heliseus cum multis filiis prophetarum virgines fuerunt.

20. ET libro primo contra Iouinianum: Neque verò nos Marcionis & Manichęi dogma sectãtes, nuptiis detrahimus: nec Tatiani principis Encratitarum errore decepti, omnem coitum spurcum putamus: qui nõ solùm nuptias, sed cibos quoque quos Deus creauit ad vtendum, damnat, & reprobat. Scimus in domo magna non solùm vasa esse aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia: & super fundamentum Christi, quod Paulus architectus posuit, alios ædificare, aurum, argentum, lapides pretiosos, alios è contrario fœnum, ligna, stipulã. Non ignoramus honorabiles nuptias & torũ immaculatum.

Hieronymi sententia de nuptiis & virginitate.

1. Tim. 4.

2. Tim. 2.

1. Cor. 3.

Heb. 13.

Gen. 1.

maculatum. Legimus primam Dei sentẽtiam: Crescite, & multiplicamini, & replete terram: sed ità nuptias recipimus, & virginitatem, quæ de nuptiis nascitur, præferamus. Nunquid argentum non erit argentum, si aurum argento pretiosius est? aut arboris & segetis contumelia est, si radici & foliis, culmo & aristis, poma præferantur & fructus? Vt poma ex arbore, frumentum à stipula, ità virginitas è nuptiis. Centesimus & sexagesimus & tricesimus fructus, quanquàm de vna terra & de vna semente nascatur, tamen multùm differt in numero. Triginta referuntur ad nuptias. Nam & ipsa digitorum cõiunctio, quasi molli se complexans osculo & fœderans, maritum pingit & cõiugem. Sexaginta verò ad viduas, eò quòd in angustia & tribulatione sunt positæ: vndè & superiori digito deprimuntur: quantóque maior est difficultas expertæ quondàm voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium. Porrò cẽtesimus numerus, diligenter quæso lector attende, de sinistra transfertur ad dexteram, & eisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in læua nuptæ significãtur & viduæ, circulum faciens, exprimit virginitatis coronam.

Per centesimum fructum virginitas, per sexagesimum viduitas, per tricesimum verò coniugium significatur.

Pungit & Hieronymum.

21. IDEM in apologia pro libris aduersùs Iouinianum ad Pammachium. Reprehendũt me quidam, quòd in libris, quos aduersùs Iouinianũ scripsi, nimius fuerim vel in laude virginũ, vel in suggillatione nuptiarum: & aiunt condemnationem quodam modo esse matrimonij, in tantùm pudicitiam prædicare, vt nulla videatur inter vxorem & virginem comparatio derelinqui. Ego si benè problematis memini, inter Iouinianum & nos ista cõtentio est, quòd ille exæquet virginitati nuptias, nos subiiciamus: ille parùm, vel nihil, nos multum interesse dicamus. Denique idcircò, te post Dominum faciente, damnatus est, quòd ausus sit perpetuæ virginitati matrimoniũ comparare. Et paulò pòst: Aurum virginitatem, argentum diximus matrimonium, centesimum & sexagesimum & tricesimum fructum de vna terra exposuimus, & de vna semente generari, licèt multùm differat in numero. & quisquam tam iniquus lector erit, vt non ex meis dictis, sed ex suo me sensu iudicet? Et cetetè multo clementiores erga coniugia fuimus, omnibus penè Latinis & Græcis tractatoribus: qui centesimum numerum ad martyres referunt, sexagesimum ad virgines, tricesimum ad viduas. atque ità fit iuxta illorum sententiam, vt de bona terra, & de patrisfamiliãs semine excludantur mariti. Et in fine: Igitur hoc extrema voce protestor, me nec damnãsse nuptias, nec damnare: respondisse aduersario, non meorum insidias formidãsse. Quando aliquid tibi asperum videtur in nostro opusculo, non ad mea verba respicias, sed ad scripturam, vndè mea tracta sunt verba. Christus, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatem dedicauêre. Apostoli vel virgines, vel post nuptias continẽtes: Episcopi, presbyteri, diaconi aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici.

Iouiniani & Hieronymi fententiæ differentes de nuptiis & virginitate.

Hieronymum sua damnãsse sententiam. Matth. 13.

Antiquiores partem quintam tribuisse viduis, quàm Hieronymus tribuit.

Hieronymi protestatio.

Ex scriptura sancta sit virginitatis cõmendationem tantam.

Continentia Apostolorum & Clericorũ.

22. IGNATIVS in epistola ad Philadelphienses: Virgines, solùm Christum præ oculis habete, &c. Vtinàm fruar vestra sanctitate, sicut Heliæ, sicut Iesu Naue, sicut Melchisedec, Heliszi, Hieremiæ, Ioannis Baptistæ, dilecti illius discipuli, sicut Timothæi, Titi, Euodij, Clementis, qui in castitate de vita exierunt.

Virgines veteris & noui testamenti.

23. CYPRIANVS in libro de disciplina & bono pudiciæ: Pudicitia est honor corporum, ornamentum morum, sanctitas sexuum, vinculum pudoris, fons castitatis, pax domus, concordiæ caput. Hęc nos commendat Domino: connectit Christo: hæc expugnat omnia de membris illicita desideriorum prælia, pacem nostris corporibus inducit: beata ipsa, & beatos efficiens apud quoscunque habitare dignatur. Sed enim pudicitia locum primum in virginibus tenet, secundum in continentibus, tertiũ in matrimoniis. Et post pauca: Virginitas æquat se angelis: si verò exquiramus, etiá excedit, dum in carne luctata, victoriam etiam cõtra naturam refert, quam non habent angeli. Virginitas quid aliud est, quàm futuræ vitæ gloriosa meditatio? Virginitas neutri sexus est: virginitas est perseuerans infantia: virginitas est voluptatum triumphus: virginitas filios non habet, sed quod plus est, filiorum contemptum habet: non habet fœcunditatem, sed non habet orbitatem. Et sub finem: Nihil animum fidelem sic delectat, quàm integra immaculati pudoris conscientia. Voluptatem vicisse, voluptas est maxima: nec vlla maior est victoria, quàm ea quæ de cupiditatibus refertur. Qui hostem vicit, fortior fuit, sed altero: qui libidinem repressit, seipso fortior fuit: qui inimicũ prostrauit, externum hostem percussit: qui cupiditatem depressit, hostem domesticum superauit. Malum omne facilius vincitur, quàm voluptas: quia illud quicquid est, horridum est: hoc blandum est.

Pudicitiæ laus.

Triplex castitas.

Virginitatis laus.

Victoria virginum.

24. ISIDORVS libro secundo de summo bono, capite quadragesimo: A Deo datur continẽtia, sed petite, inquit, & accipietis. Tunc autem tribuitur, quando Deus gemitu interno pulsatur. Prælatam virginitatem esse nuptiarum coniugio. Illud enim bonum, hoc optimum. Coniugium concessum est virginitas admonita tantùm, non iussa. Sed ideò tantùm admonita, quia nimis excelsa: Geminum est bonum virginitas, quia & in hoc mundo solicitudinem seculi adimit, & in futuro æternum castitatis præmium percipit. Virgines feliciores sunt in vita æterna, Esaia testante: Hęc dicit Dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum: & nomen melius à filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. Nec dubium, quòd qui casti perseuerant & virgines, Angelis Dei efficiuntur æquales. Amanda est pulchritudo castitatis, cuius degustata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Castitas enim fructus suauitatis est, & pulchritudo inuiolata sanctorum. Castitas securitas mentis est, & sanitas corporis: vndè & aliquos gentilium gymnicos legimus perpetuam Venetis abstinentiam exercuisse, nè virtutem libidine frangerent. Luxuriosa namque vita carnem citò debilitat, fractámque celeriter ducit ad senectutem. Omne peccatum per pœnitentiam recipit vulneris sanitatem: Virginitas autem si labitur, nullatenùs reparatur. Nam quamuis pœnitendo veniæ fructum percipiat, incorruptionẽ tamen nullatenùs recipit pristinam.

Vndè & quomodò obtineatur continentia.

Virginitas præfert nuptiis.

Virginitatis & castitatis commendatio.

Esa. 56.

Angelis æquales efficit. Matth. 22. Luc. 20.

1. E. BASILIVS Magnus in præfatione in Ascetica (alias est sermo primus exercitamentorum pietatis) sic ait: Non te vlla impediat, illigétque de

Universidad de Deusto
Biblioteca

coniuge cupiditas: non de filiis solicitudo, quando alienum hoc est penitùs à cælestis militiæ disciplina. Siquidem arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo. Corporis te natura non vincit, neque vim affert inuito: Non te de soluto constrictum facit. Non enim tu id quæris, vt sobolem in terris relinquas, sed vt in cælũ sursùm educas: non vt attingentibus te corpus connubiis adglutines, sed vt quæ spiritui conuenientia sunt, persequare vt animabus videlicet præsis, & spiritualiter liberos gignas. Imitare sponsum cælestẽ: insurgentes aduersùm te crebrò inuisibiles hostes in fugam dato: bellum cum potestatibus illis ac principatibus gerito: studetóque vt eos ex animo primùm expellas tuo, neque omninò illis quicquã sit apud te loci.

Propositum eorum qui castitatẽ & cælibatum amplecti volunt.

2. IDEM in constitutionibus Monasticis, capite primo (secundùm alios in præfatione Constitutionum exercitatoriarum) ità ait: Qui à mundi vinculis esse liber gliscit, hic coniugium veluti compedes quasdam profugit, & Deo vitam suam consecrauit, & castitatem professus est, eare, nè sibi ampliùs liberum esset vxorem ducere, sed assiduè vsque pro tenenda castitate aduersùs naturam decertaret, & naturæ impetus illos, qui omnium habentur acerrimi. Qui enim eiusmodi est, hic cùm Deum vnicè sibi amandum proposuerit, & eius ab omnibus perturbationibus vacuitatem aliquatenùs saltem, quantùm possit, cupiat consequi, & spiritualem puritatem, tranquillitatémque mentis & ab omni intemperie submotam placiditatem, & quæ ex his nascũtur, lætitiam & gaudium optet degustare, in eo elaborat, vt ab omni concretione materiæ, corporalísque affectione animum turbulenter exagitante, longissimè cogitationes abducat suas, & cælesti lumine citra vllam satietatem largiter hausto, puro, neque vmbra vlla præpedito mentis oculo res diuinas vndeque contemplatur. Is autẽ vbi ad huiusmodi habitum, statúmque hoc modo animum suum iugi exercitio deduxerit: Deo, quatenùs Dei similitudinem mortalis potest attingere, similis efficitur, ab eóque summè & diligitur, & charus cum primis habetur: vt qui factu difficillimum certamen confecerit, & mente ab omni penitùs materiæ contagione ac corporea labe expedita, atque pura affectionum istarum effecta, familiariter cum Deo congredi poterit. Proindè qui per eam, quam dixi, exercitationem, ad huiusmodi habitum peruenerit, hic flagitiosissimè ac pernicioſissimè fecerit, si voluptatum blãditiis delinitus, ad carnis vitia denuò delabatur, & si suscipiendis quæ indè sursùm ascendunt exhalationibus animi oculos sibi veluti crassissima quadã nebula offusos esse patiatur, vellicatáque ab libidinum fumo mentis acie, excidat à contemplatione rerum diuinarum.

Castitatẽ professurus quid sibi propositum habeat.

De iis qui ad carnis vitia relabuntur.

3. CASSIANVS in collatione duodecima, quæ est Abbatis Cheremonis, capite quarto: Certos tamen esse nos conuenit, quòd licèt omnem continentiæ districtionem, famem scilicet ac sitim, vigilias quoque & operis iugitatem, atque incessabile subeamus studium lectionis, perpetuam tamen castimoniæ puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisi in his iugiter desudantes, experientiæ magisterio doceamur incorruptionem eius diuinæ gratiæ largitate concedi. Ob hoc sanè solummodo se vnuiquisque infatigabiliter in his exercitiis perdurare debere cognoscat, vt perfectiorum afflictionem misericordiam Domini cõsecutus, de impugnatione carnis ac dominatione præpotentium vitiorum diuino mereatur munere liberari, nõ quo adeptarum se per illa cõfidat iſtam, quam cupit, inuiolatam corporis castitatem. Tanto autem ergà acquisitionem castimoniæ desiderio atque amore inflammemur, quanto quis pecuniarum cupidissimus appetitor, vel qui summa bonorum ambitione distenditur, vel qui intolerabili pulchræ mulieris amore raptatur, desiderium suum impatientissimo ardore optat expleri.

Ad Dei similitudinem perducit perfecta castitas.

Desiderium acquirendæ castitatis.

4. ET capite septimo: Primus pudicitiæ gradus est, nè vigilans impugnatione carnis monachus eligatur. Secundus, nè mens illius voluptuariis cogitationibus immoretur. Tertius, nè fœmineo nec tenuiter ad concupiscentiam moueatur adspectu. Quartus, nè vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, nè cùm memoriam generationis humanę, vel tractatûs ratio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem voluptatiæ actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam simplex ac ministerium humano generi necessariò contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu, nihílque ampliùs de eius recordatione concipiat, quàm si operationem laterum vel cuiuslibet alterius officinæ mente pertracter. Sextus castimoniæ gradus est, nè illecebrosis phantasmatibus fœminarum vel dormiẽs illudatur.

Castitatis propugnatores.

Castitas perfecta an solis operibus comparari possit.

5. PRIORIS ad Corinthios septimo, vt suprà C, testimonio primo.

6. BASILIVS Magnus homilia in psalmum quadragesimumquartum: Audiant hæc quæ virginitatem Domino vouerunt, quòd virgines regi adducentur, virgines planè quę proximæ sunt Ecclesiæ, nempe ponè ipsam assectantes, nusquàm abertantes ab Ecclesiastica disciplina. Hæ porrò virgines in lætitia & exultatione adducentur, ducentur in templum regis. Non quæ virginitatis voto se substrauerunt vi adactæ, non item quæ ex tristitia aut necessitate vitæ virginalis sanctimoniam susceperunt: sed quæ in lætitia & exultatione gaudent, & se exhilarant, tali officio perficiundæ virtutis addictæ: hæ demùm adducentur regi, & adducentur, non in vnum plebeium & vulgarem locum, sed in templum regis. Vasa nanque sacerdotalia, quæ humanus vsus nõ commaculauit, in sancta sanctorum adducentur, & ad adyta accedendi potestatem habebunt, vbi contaminati pedes non ambulabunt.

Votum virginitatis libẽ nuncupant. Deo debet.

Singularis virginum locus in cælo.

Quomodò

V.

Quomodò consilium Euangelicum de Obedientia nobis proponitur?

A. Christus Dominus primùm exẽplo vitæ sanctissimæ, sicut antè meminim[9], deindè verbo suo huius Obedientiæ rationẽ perfectam nobis proposuit atque commẽdauit. Venit enim non suã[a] facere volũtatem, sed Patris, & eorũ quibus fuisse[b] subditus legitur: venit idẽ[c] ministrare, & nõ ministrari, adeò vt humiliârit semetipsum, fact[9d] obediẽs vsque ad mortem, mortem autem Crucis.

De Obedientiæ laude & perfectione vide Aug. lib. 14. de ciuitate Dei, c. 12. Hier. epist. 8. ad Demetriad. Greg. li. 35. mor. c. 12. Item in primum Regum, li. 2. cap. 4. li. 4. c. 5. & li 6. c. 2. Cass. li. 4. c. 10 coll. 2. c. 11. & coll. 4. c. 20. Bern. in sermone de 3. ordinibus Ecclesiæ. Item ad milites templi, c. 13. & in ser. de virtute obed.

a Ioan. 6. d. 4. c 5. c

b Luc. 2. g Ber. ser. 1. de circumcisione Domini.
c Matth. 20. d Luc. 22. e.
d Philip. 2. b

B. Tum ad suî imitationem nos verbo excitans, dixit.[d] *Si quis vult post me venire, abneget semetipsũ, & tollat crucẽ suã, & sequatur me.* Quæ verba, vt generatim ad omnes dicta, rectè quidẽ possunt accipi, sed peculiariter tamẽ atq; perfectiùs ad eos pertinẽt, qui pro suo modulo se Christo ità cõformant, vt nulla in re sui esse iuris velint, & alieno potiùs, quàm suo arbitratu viuere satagunt, dũ alterius, quẽ Christi loco sibi præposuerunt, voluntatem & imperium vltrò sequuntur.

d Matth. 16. d Luc. 9. c Hier. ad Rusticum monachum, epistol. 4. Basil. in sermone de abdicatione rerum, & in sermone de institutione monachorum & quæsti. 96. in regulis breuioribus. Item in constitutionibus monasticis, c. 23 Greg. lib 32. mor. c. 21. Niceph. lib. 11. ecclesiast. hist. c. 37.

C. Horum præfectus, vti Basilius[f] docet, Christi personã obtinet, ac veluti mediator Dei & hominũ factus, saluté obedientium, Deo sacrificat. Vndèquemadmodùm oues pastori obediũt, ea pergẽtes via, qua pastor ipsas duxerit: ità cõuenit huiusmodi pietatis exercitatores suis obedire præfectis, nõ curiosè inuestigãdo præcepta, vbi à peccato aliena fuerint, sed cum omni alacritate ac studio explẽdo ea quæ demãdantur. De quo præfecto sic etiam post Basilium Bernardus[g] affirmat: Ipsum quem pro Deo habemus, tanquàm Deum in his, quæ non sunt apertè contra Deum, audire debemus.

f Basilius in constitutionibus monasticis, c. 25. 1. Reg. 15. c Eccl. 4. d Luc. 10. c Ephes. 6. a Coloss. 3. d

g Bernardus in tractatu de præcepto & dispensatione, c. 11. 15. & 23. Vide eundem in epist. 2. ad Adam monachum.

D. Huiusmodi[h] autem fideles & excellentes Christi imitatores, qui dictis consiliis obseruandis seriò vacarent, vti veteres ostẽdũt annales, Ecclesia semper habuit, & in his delectos probatósque cœtus piorũ ac religiosorum hominum, qui supra vulgi morem ac exemplũ, abdicatis semel bonis omnib[9] & relictis carnis illecebris, ex professo studerent sanctæ obedientiæ: eô videlicet spectates, vt ad Christi obedientis exẽplar, & ad Euangelicæ normæ perfectionem sese totos componerẽt, nullúmq; propriæ voluntati locum relinquerent.

h Philo in lib. de vita contemplatiua, & ex eodẽ Euseb. & Niceph. Iosephus, lib. 18 antiquit. c. 2. & li. 2. de bello Iudaico, cap. 7. Epiph. hæresi. 29. Hiero. epist. 22. ad Eustoch. de custod. virg. Item de viris illustr. in Philone, & Marco Dion. y. de eccl. Hierar. c. 6. Euseb. li. 1. de demonst. euang. c. 8. Aug. in Psal. 132. & de morib. eccl. cath. c. 31. & 33. Item lib. 8 confess. c. 6. Amb. epist. 82. Cassi. collat. 18. cap. 4. & 5. Item Nazian. in vita Basil. Athan. in vita Antonij. Sulpit. in vita Martini. Isid. li. 2. de eccl. offi. c. 15. Sozom. lib. 1. hist. ca 12. Greg. lib. 2. dial. & lib. 5 epist. 53. Chryso. Aduersus vitup. monast. vitæ, & ho. 50. ad pop. cum sequent. Item ho. 41 in 1. ad Tim. Bern. in apol. ad Guil. Abb. & hom. de bonis masga.

E. Cuius rei testes perquàm idoneos habemus Basilium, Augustinum, Hieronymum, Benedictũ, Gregoriũ, Cassianum, Bernardũ, aliósque innumeros Euangelicę perfectionis professores, & monastici instituti tũ defensores, tum obseruatores integerrimos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TESTIMONIA.

Obediétia mater est & custos virtutum omnium.

1. A. AVGVSTINVS libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite duodecimo: Obedientia cõmendata est in præcepto, quæ virtus in creatura rationali mater quodammodò est omnium custósque virtutum.

Obedire maioribus.

2. HIERONYMVS epistola octaua ad Demetriadem de seruanda virginitate: Bonum est obedire maioribꝰ, parére præfectis, & post regulas scripturarum, vitæ suæ tramitem ab aliis discere, nec præceptori vti pessimo, scilicet præsumptione sua.

Obediétiæ dignitas. 2. Reg. 15.

3. GREGORIVS Magnus libro trigesimoquinto Moralium in Iob, capite duodecimo: Sola virtus est obedientia, quæ virtutes cæteras menti inserit, inserтásq; custodit. Obedientia victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obediétiam verò voluntas propria mactatur.

Obedientia cæca.

4. ITEM in librum primum Regum, libro secundo, capiie quinto: Vera Obedientia nec prepositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit: quia qui omne vitæ suę iudicium maiori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur. Nescit enim iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire.

Obediétia nõ impugnantibꝰ tãtũ, sed etiam vincitur dæmones.

5. ET libro quarto, capite quarto: Victimæ sunt obsequia obedientium, quia cùm hominibus pro Deo subiicimur, superbos spiritus sperамus. Cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergò sunt qui obediunt: quia dum voluntatem suam aliis perfectè subiiciunt, ipsi lapsis per obedientiam angelis dominantur.

Inobedientiæ vitium.

6. LIBRO sexto in eundem primum librum Regum, capite secundo: Inobedientes dum tumenti corde Maiorum iussa non faciunt, cùm meliorare, quod eis iniungitur, conantur, sua opera Deo offerre dum cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias virtutes nostra ei impendimus, per obedientiá nosmetipsos exhibemus. Omnia bona opera postponenda sunt his bonis quæ iubentur. Melior est obedientia quàm victimæ, &c. Quia longè altioris meriti est, propriam volútatem alienæ semper voluntati subiicere, quàm magnis ieiuniis corpus attenere: aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare: quia qui perfectè volútatem præceptoris sui implère didicit, in cælesti regno & abstinentibus & flentibus excellit.

Obediétia per fectaantiquorũ monachorũ & religiosorum.

7. CASSIANVS libro quarto de institutis cœnobiorum, capite decimo, loquens de Tabennensiotarum monachorum, in Thebaide commorãtium obedientia: Post hæc tãta (inquit) obseruãtia obedientiæ regula custoditur, vt iuniores absque præpositi sui scientia vel permissu non solùm non audeãt extra cellam progredi, sed ne ipsi quidem cõmuni ac naturali necessitati satisfacere sua authoritate præsumant. Sicque vniuersa complere, quæcunque fuerint ab eo præcepta, tanquam si à Deo sint cælitùs edita, sine vlla discussione festinant, vt nonnunquàm etiam impossibilia sibimet imperata, ea fide ac deuotione suscipiant, vt virtute ac fine vlla cordis hæsitatione, perficere ea aut cõsummare nitantur, & nec impossibilitatem quidẽ præceptorum obedientia speciatim nunc didere prætermitto. exemplis enim eam ipsis paulò pòst tradere suo loco disponimus.

Vide ca. 24. & sequẽtia eiusdem, li. 4.

8. ITEM in Collatione secunda, quæ est Abbatis Moysis, capite vndecimo: Hoc igitur modo ad scie tiam discretionis veræ peruenire facillimè potemus, vt seniorum vestigia subsequẽtes, neque agere quicquam noui, neque discernere nostro iudicio præsumamus: sed quemadmodùm nos vel traditio eorum, vel vitæ probitas informãrit, in omnibus gradiamur. Qua institutione firmatus, non modò ad perfectam discretionis rationem quisque perueniet, verumetiam munitus à cunctis insidiis inimici & tutissimus permanebit. Nullo nanque alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quàm cùm eum neglectis consiliis seniorum, in suo iudicio persuaserit ac definitione doctrinâve confidere.

Discretionem veram parit ratio.

9. COLLATIONE quarta, quæ est Danielis Abbatis, capite vigesimo: Vnum sanè atque idem inobedientiæ genus est, vel propter operationis instãtiam, vel propter ocij desiderium, senioris violare mandatum: tamque dispendiosum est pro somno, quàm pro vigilantia monasterij statuta conuellere: Tantum denique est, Abbatis transire præceptũ vt legas, quantum si contemnas vt dormias.

Iudicij proprij abnegatio quã sit regio necessaria.

Neque inferiorũ pijs operibꝰ discedendum est à voluntate Superiorum.

10. BERNARDVS in sermone de tribus ordinibus Ecclesię, ad patres in Capitulo facto: quisquis vel apertè vel occultè satagit, vt quod habet in voluntate, hoc ei spiritualis pater iniungat, ipse se seducit, si fortè sibi, quasi de obedientia blandiatur. Neque enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit.

Voluntas ab dicti, voluntas superioris recta & conformis fit.

11. IN sermone ad milites templi, capite decimotertio: Sanè non omninò debeo transire silentet domum obedientiæ, Bethaniam videlicèt, castellũ Mariæ & Marthæ, in quo Lazarus est resuscitatus, vbi nimirùm & vtriusque vitæ figura, & Dei erga peccatores mira clementia, nec non & virtus obedientiæ vnà cum fructibus pœnitentiæ commendatur. Hoc ergò in loco breuiter intimatum sufficiat, quòd quidem nec studium bonæ actionis, nec ocium sanctæ contemplationis, nec lachryma pœnitentis, extra Bethaniam accepta esse poterunt illi, qui tantam habuit obedientiam, vt vitam, quam ipsam, perdere maluerit, factus obediens patri vsq; ad mortem.

Ioan. 11. & 12.

Sine obedientia nihil bonum præ Christo.

12. ITEM sermone de virtute obedientiæ, & eius gradib⁹: Inter summè mala & summè bona, quędã media sunt, ad alterutrum se habentia, & boni malique nomen assumunt. Media sunt, ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia: quæ si pastoris licentia fiant, summam expectant retributionem. In his igitur mediis subditi esse & obedientes debemus ad nutum præpositorum, nihil interrogantes, propter conscièntiam: quia in his nullum præfixit opus Deus, sed prælatorum dereliquit imperio disponenda. Non autem te moueat magister imperitus, indiscreta potestas, sed memento quia non est potestas nisi à Deo: & qui resistit potestati, resistit Dei ordinationi. Hæc est propria hominis obediẽtia, quã homini debem⁹, qui homini subditi sum⁹. Cõmunis est etiã ista inter Deũ & hominem, quia quicquid obediẽtiæ prælatis exhibetur, ei exhibetur qui dicit: Qui vos audit, me audit. Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedẽdũ: quia & multi

Luc. 10.

Citra quæ tiones non tur peccatum obedientiæ præstandæ mini.

Obedientiæ gradus. Primus.

& multi gradus ibidèm delitescunt, quorum qui vnum reliquerit, cæteros sine retributione tenebit. Primus gradus obedientiæ est, obedire libenter. Hoc est libenter obedire, prælatorum voluntatem voluntariè adimplere. Secundus obedientiæ

Secundus. Psal. 10.

gradus est, obtemperare simpliciter. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Multos videmus post præcipiétis imperium multas facere quæstiones: cur, quare, quamobrem, sæpiùs interrogare: crebras ingeminare querelas, quærere, quare hoc præcipit, vndè hoc venit, quis hoc adinuenit consilium. Indè murmuratio, indè verba murmurationem & indignationem sonantia, & redolétia amaritudinem. Indè frequens excusatio, simulatio impossibilitatis, aduocatio amicorum. Non sic Abraham. Audi quid Dominus de simplici populo protestetur: In auditu (inquit) auris obediuit mihi, vt videlicet ostenderet vno eodémque mométo processisse & imperantis imperium, & obsequium obsequentis. Tertius gradus est, hilariter obedire. Hilarem enim datorem diligit Deus. Non ex tristitia (inquit Apostolus) aut ex necessitate. Serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus, multùm colorant obedientiam obsequentis. Quartus gradus est, obsecundare velociter. Fidelis obediens nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes, totum se colligit, vt imperantis colligat voluntatem. Quintus gradus est, adimplere viriliter. Viriliter agite, & cõfortetur cor vestrum omnes qui speratis in Domino.

Gen. 22. Psal. 71. Tertius. 2. Cor. 9. Quartus. Quintus. Psal. 30.

Sextus & septimus.

Sextus gradus est, humiliter obedire. Septimus gradus est, indesinenter obtemperare. Non qui incepерit, sed qui perseuerauerit, saluus erit. Incipere, multorum est: perseuerare, paucorum. Perseuerantia, singularis est filia summi regis, virtutum fructꝰ, earúmque consummatio, totius boni repositoriũ, virtus sine qua nemo videbit Deum, nec à Deo videbitur. Sola est quæ amatorem obedientiæ ad regis cubiculum introducit, vt eum videat in decore suo, in quem desiderant angeli prospicere.

Matt. 10. & 24. Perseuerantiæ laus.

13. IOANNIS sexto, vt suprà quæstione secunda, B. in textu.

14. ET capite quarto, ibidèm testimonio decimotertio.

15. CAPITE quinto, ibidèm testimonio decimoquarto.

16. LVCÆ secundo, ibidèm testimonio septimo.

17. BERNARDVS sermone tertio de circúcisione Domini: Cùm elegit homo esse in congregatione multorum, nunquid eliget esse magister, qui nõdùm discipulus fuit, & docere quod didicit nunquàm? Eligit abiectus esse in domo Dei sui, & subiectus esse magistro, sub quo frangatur eius voluntas, & obedientiæ freno concupiscentia reprimatur: sitque quod ait propheta: Imposuisti homines super capita nostra. Nec dedignandum seruo, quod præcessit in Domino. Siquidem non est seruus maior domino suo. Ille enim cùm iam creuisset ætate & sapientia, & gratia apud Deum & homines: cùm iam duodecim annorum esset, & remãsisset in Hierusalem: inuentus à beata virgine & Ioseph, cuius filius putabatur, in medio doctorum, audiens illos & interrogans: tamen descendit cum illis, & erat subditus illis. Et tu ergò subditus esto propter illũ.

Obediendum exẽplo Christi.

Psal. 65. Ioan. 13. Luc. 2.

Sed iam tibi in ipsa obedientiæ via, aliqua fortassis dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdùm præcepta nonnulla, quæ licèt salubria sint, minùs tamen suauia videantur. Hæc si molestè cœperis sustinere, si diiudicate prælatum, si murmurare in corde: etiam si exteriùs impleas quod iubetur non est hæc virtus patientiæ, sed velamentum malitiæ. Necesse est ergò vt illucescat dies patientiæ, per quam omnia dura & aspera tacita amplectaris conscientia. Et in fine: Ergò nè incurrat qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quæ mater virtutum est, & cõsummatio perfectionis. Hæc nimirũ docet, ne quid nimis. At verò, quia omninò rara ista auis est in terris, huius discretionis locũ in vobis fratres suppleat virtꝰ obediẽtię, vt nihil plùs, nihil minùs, nihil aliter quàm imperatũ sit, faciatis.

Contra murmuratores.

Discretionem supplet virtus obedientiæ.

18. MATTHÆI vigesimo: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.

19. LVCÆ vigesimosecundo: Quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat: Ego autem in medio vestrũm sum sicut qui ministrat.

20. AD Philippenses secundo, vt suprà quæst. 2. B. testim. nono.

1. B. MATTHÆI decimosexto, vt in textu.

2. LVCÆ nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me.

3. HIERONYMVS ad Rusticum monachũ epistola quarta: Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges, ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues vnã sequuntur ordine literato. imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma, vt condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & particidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus dominus: in quouis grandi exercitu, vnius signum expectatur. Et, nè plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceam te, nõ tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in monasterio sub vnius disciplina patris, consortióque multorum, vt ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentiũ, ille doceat mansuetudinem, non facias quod vis, comedas quod iuberis, vestiare, quod acceperis, opetis tui pensum persoluas, subiiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulánsque dormites, &, necdum expleto somno, surgere compellaris. Dicas psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affectus quæritur, dicente Apostolo: Psallam spiritu, psallã & mente. Et, Cantantes in cordibus vestris Domino. Legerat enim esse præceptum: Psallite sapienter. Seruias fratribus, hospitum laues pedes, passus iniuriam taceas: præpositum monasterij timeas vt dominum, diligas vt parentem. Credas tibi salutare, quicquid ille præceperit, nec de maiorum sententia iudices, cuius officij est obedire, & implere quæ iussa sunt, dicente Moyse: Audi Israel, & tace.

Vnus rector, &c.

Obedientia monastica.

1. Cor. 4. Ephes. 5. Psal. 46.

4. BASILIVS in sermone de abdicatione rerum, siue renunciatione seculi istius & spirituali perfe-

De maiorũ sẽtia nõ iudicandum. Deut. 6. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione: qui aliis est sermo secundus exercitamentorum pietatis: Si igitur Dei munere talem quempiam virum inueneris (prorsùs autem si peruestigare volueris, inuenies) magistrum bonorum operum, hoc apud te constantèr teneto, vt nihil omninò quicquam præter illius sententiam facias. Quicquid enim eo nesciente facis, id furtum ac sacrilegium est, tibíque exitium, nõ autem vtilitatem vllam apportat. Esto, tu id bonum iudices. Et in fine: Violentorum est regnum cælorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc euangelij sunt. Violentiam appellauit assiduam & acrem corporis in laboribus fatigationem: quod nullius impulsu, suapte sponte, Christi discipuli faciunt: cùm & volũtatem propriam, & corporis laxamentum abnegant omne, & magistri sui præcepta omnia cõseruant. Quocircà si tibi in animo est rapere regnum Dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Christi seruitutis iugo submittito & eius loris collũ tuum arctè circũquaque cohibeto.

Nihil præter superioris sententiã faciẽdũ.

Matt. 11.

Volũtatẽ propriã abnegantes, vim faciũt regno cælorũ. Matt. 11.

5. Item in sermone de institutione Monachorũ qui aliis est sermo quintus exercitamentorum pietatis: Vera perfectáque subiectorum aduersùs moderatorem ordinis obedientia in eo cernitur, si quis ex eius consilio non à rebus modò flagitiosis, abstineat, sed si, ne ea quidem, quæ laudabilia sunt, sine sententia illius faciat. Nam abstinentia, & omnis corporis incommodorum perpessio, vtiliter hæc quidem comparata ad aliquid sunt: at si quis propriæ obsequẽs voluntati, spretis consiliis antistitis sui, id facere voluerit, quicquid ipsi collibitum sit, hîc plus erit, quod faciet mali, quàm quod boni. Qui enim potestati resistit, Dei ordinationi resistit: & præmium obedientiæ magis debetur, quàm rectè facto cum continentia.

Obediẽtię per fectio in quo consistat.

Ne bona quidẽ opera præter Superioris sententiã faciẽda.

Rom. 13. Obedientiæ præmium.

6. In regulis brevioribus, interrogatione nonagesimasexta: cùm Apostolus dicat, vt non quæcunque vultis, illa faciatis: in vnaquaque re quicquid ex voluntate propria optabile est, id si alicuius arbitrio permittatur, calamitosum est. Contráque, quicquid antistites rectum statuerint, in eo manere vnusquisque debet, etiamsi contra voluntatem ipsius sit.

Gal. 5.

Proprię volũtatis abnegatio.

7. In constitutionibus monasticis, capite vigesimotertio: Animaduerte quid in Euangeliis Dominus dicat, cùm de obedientia aduersùm seruos suos adhibenda legem sanciret: Qui vos recipit, inquit, me recipit. Et item alio in loco: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Quod Apostolis dixit, intelligendus est in commune legem sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores: id ex multis, iisdémque certissimis diuinarum literarum testimoniis, manifestissimísque argumentis probari potest. Et paulò pòst, de obedientia Apostolorum loquens, ait: Dixit eis Iesus, cùm rudes adhuc in eius disciplina essent, ac tantùm non iamiam regnaturum illum putarent, & in ea spe essent, se nullis laboribus aditis, nullísque periculis susceptis, ac se nullis molestiis exantlatis, Christi regni consortes futuros, atque in regalis gloriæ, cultus, honorísque societatem venturos. Quid igitur hæc expectantibus illis & sperantibus dixit? Eccè ego mitto vos, sicut oues in medio luporum. Potrò illi, re audita spei suæ summè cõtraria, nequaquàm dixerunt: Alia adducti spe ad te accesseramus, & tu contraria nobis, atque sperauimus, imperas? Nos requietem sperauimus, & tu nos in pericula protrudis: honores nobis proposuimus, & tu ex transuerso ignominias ingeris: regnum expectaueramus, & tu vt exagitemur, & omnium seruilimus, iubes. Horum nihil omninò dixerunt, licèt his, quæ memorauimus, plura & graviora etiam audissent, veluti illud, Tradent vos in tribulationes, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et ad præsides & reges ducemini propter me. His igitur illi omnibus auditis, submissa mentis cervice, obediẽtiæ iugum subierunt, alacríque animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces processère: tantáque hæc alacritate sustinebant, vt magnificè lætitia efferrentur, cùm digni habiti sunt, qui pro Christi nomine illa paterentur. Gaudebant enim, inquit, quòd digni habiti sunt pro nomine ipsius contumeliam pati. Hanc obedientiam is qui secundùm Deum verè est monachus, antistiti suo præstet, oportet. Siquidẽ (vt iam diximus) discipulos Christus in hoc elegit, qui hoc vitæ institutum æmularentur, vt per eos formam relinqueret eandem secuturæ posteritati. Nihil est enim aliud antistes, (qui modò diligenter munus exequatur, cui præpositus sit, pietatem videlicet) quàm is qui personã Christi sustinet, & sequester est inter Deum & homines, eorum, qui in ipsius officio sunt, salutem sacrificans Deo. Et pòst pauca: Quemadmodùm igitur pastori suo oues obtemperant, & viam quancunque ille vult, ingrediuntur: sic qui ex Deo pietatis cultores sunt, moderatoribus suis obsequi debẽt, nihil omninò illorum iussa curiosiùs perscrutantes, quando libera sunt à peccato: contráque, ea summa animi alacritate, summóque studio conficere. Quemadmodùm enim faber ædificatórve singulis artis instrumentis pro arbitrio vtitur suo, neque vnquàm vllum inuentum est instrumẽtum, quod ad quemcunque ille vsum voluisset, nõ se facilè tractandum præbuerit, ac moderatoris manui cesserit: ità quoque cõuenit verum pietatis cultorem, perinde vt instrumentum quoddam vtile opifici ad complendam spiritualem fabricã, omnibus in rebus parére, in quibus vt operã suã nauet, rectum esse antistes iudicârit, nè si id facere recusauerit, impedimento sit, quo minùs spirituale opùs cõpleatur. Et vt instrumẽtum non sibiipsi deligit, quod facto vsus sit ad artẽ iuuãdã: eodẽ modo pietatis cultorẽ quoque nequaquàm conuenit ipsum esse, qui sibi iudicio suo opus deligat, sed gubernationẽ suí, artificis prudẽtię debet cõsiliõq; cõcedere. 8. Gregorius libro trigesimo secundo Moralium, capite vigesimoprimo, agens de astutis consiliis & callidis tentationibus dæmonis: Alius quoquè (inquit) non solùm decreuit terrena commoda non quærere, sed etiam cunctis quæ possidet, renunciare, vt in discipulatu cælestis magisterij tanto se liberior exerceat, quanto & expeditior redditus, ea quæ possidentem premere poterant, derelinquens calcat. Huius cor hostis insidians occulta suggestione alloquitur, dicens: Vndè hæc temeritatis tantæ surrexit audacia, vt credere audeas, quòd omnia relinquendo subsistas? Aliter te creator condidit, atque aliter tu teipsum disponis: valen-

Mat. 24. & 10.

Iob 40.

Ieiunas volũtates frangere. Tẽptationẽ dæmonis aduersùs eũ qui constituit se obedientiæ Superioris totũ cõmittere.

Act. 5. Obedientia Monachi.

Personã Christi sustinentes.

Superiorẽ sic singulos obtẽperare oportet, ne discutiamus quãdo à peccato libera sit.

Vouit se nõ vi suũ propinquũ aliquem.

Verè obedire cõparatur ad strumẽtũ artificis.

Monachorũ ab edientia.

Tentatio dæmonis, qua monachum, qui deliberat omnia relinquere.

valentiorem te robustiorémque faceret, si sequi te sua vestigia cum inopiæ necessitate voluisset. An non plerique & terrena patrimonia nequaquàm deserunt, & tamen ex his per misericordiæ opera supernæ sortis bona æterna mercantur? Hæc blandiens suggerit, seorsùm verò eisdem rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes pestiferas decipiens apponit, quatenùs seductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis vota peruertat. Ossa itaque eius sicut fistulæ æris sunt, quia dolosa eius consilia dum blandum de exterioribus sonum reddunt, pernicioſum dispendium de interioribus ingerũt. Alius relictis omnibus quæ exteriùs possederat, vt ordinem sublimioris discipulatus appræhendat, etiam intimas frangere voluntates parat, vt rectioribus se alterius voluntatibus subdens, non solùm prauis desideriis, sed ad perfectionis cumulum etiã in bonis votis sibimetipsi renunciet: & cuncta quę sibi agenda sunt, ex alieno arbitrio obseruet. Hunc hostis callidus tanto molliùs alloquitur, quanto ab excellentiori loco deiicere ardentiùs conatur, móxque vitulenta suggestione blandiens dicit: O quanta per temetipsum miranda agere poteris, si nequaquàm te iudicio alterius subdis. Cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuæ bonum, dum vltra quàm necesse est, extendere niteris, frangis? Quæ enim dum volũtate propria vsus es, peruersa perpetrâsti? Qui ergò tibi plenè ad benè viuendum sufficis, alienum super te iudicium cur requiris? Hæc blandiẽs intimat, seorsùm verò in voluntatibus eius propriis exercendæ superbiæ causas parat: & dum laudat cor de intestina rectitudine, inuestigat callidè vbi subruat in prauitate.

9. Nicephorvs libro vndecimo Ecclesiasticæ historiæ, capite trigesimoseptimo: Pior admodùm adolescens monasticam philosophiam complexus, quum paternam relinqueret domum, votum Deo nuncupauit, nũquàm se propinquorum suorum cuiquam in conspectum venturum esse. Postquàm verò quinquagesimo anno pòst, soror eius viuere illum accepit, continere seipsam non potuit: atque indicio, quod ei præter opinionem omnem acciderat, in immensam sublata lætitiam, summoperè, vt eum videret, expetiuit. Quapropter loci eius episcopum flens atque vociferans rogagauit, vt in Scetin literas daret, quibus efficeret, vt frater ad eam mitteretur. Ille fœminæ senectutem miseratus, monachorum antistibus, vt Pior veniret, scripsit. Is, vt hoc faceret, iussus, quum contra niti non posset, (non enim Ægyptiis, immò etiam aliis monachis fas est, imperata non facere) in patriam venit, fratre alio secum ducto. Atque vbi proforibus paternarum ædium fuit, præsentiam suam sorori insinuauit. Et quum strepitum pedum eius sentiret, & ianua aperta strideret, oculis conniuẽs, de nomine sororem compellans: Ego, inquit, Pior sum, frater tuus: conspectu meo, sicuti visum tibi est, fruere. Atque illa quidem fratrem satis intuita, Deo, qui desiderium eius impleuisset, gratias egit: ipse autem ad fores precatione habita, tursùm discessit, & in regionem solitam reuertit.

1. C. Basilivs in constitutionibus monasticis, capite vigesimotertio, vt in textu, & vt suprà paulò antè, B. testim. septimo.

2. Primi Regum decimoquinto: Et ait Samuel: Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs vt obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quàm victimæ: & ausultare, magis quàm offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.

3. Ecclesiastis quarto: Multo melior est obedientia, quàm stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

4. Lvcæ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autẽ me spernit, spernit eum qui misit me.

5. Ad Ephesios 6. Serui, obedite dominis carnalibus, cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculũ seruientes, quasi hominibus placentes: sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut Domino, & non hominibus: scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

6. Ad Colossenses tertio: Filij, obedite parentibus per omnia. Hoc enim placitum est in Domino. Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo seruite.

6. Bernardvs in tractatu de præcepto & dispensatione, capite duodecimo: Siue Deus, siue homo vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura: pari reuerentia deferendum: vbi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quod si contigerit, pergendum indubitanter consulo in Petri sententiã: quia obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Quicquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo: haud secùs omninò accipiendum est, quàm si præcipiat Deus. Quid enim interest vtrùm per se, an per suos ministros, siue homines, siue angelos, hominibus innotescat suũ placitum Deus? Sed homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere possunt. Sedenim quid hoc refert tua, qui conscius non es: præsertim cùm teneas de scripturis, quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirunt: quia angelus Domini exercituum est? Requirunt, dixerim, legem: non quam vel authentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta probauerit. De huiusmodi quippe nec præceptor expectãdus, nec prohibitor auscultandus est: sed quod ità latere aut obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, vtrùmnam Deus sic aut aliter fortè velit, si non de labiis custodientibus scientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certũ reddatur. A quo denique diuina potiùs consilia requirentur, quàm ab illo cui credita est dispẽsatio mysteriorum Dei? Ipsum proindè quem pro Deo habemus, tanquàm Deum in his, quæ apertè non sunt contra Deum, audire debemus.

7. Et capite decimotertio: Imperfecti cordis, & infirmæ prorsùs voluntatis indicium est, statuta

Nũ min⁹ homini quã Deo obtẽperandũ, quando nihil Deo cõtrarij præcipit. Actor. 5.

Nisi certũ sit Deo displicere, ità Superioris suscipiendũ est mãdatũ, ac si præcipiat Deus. Obiectio, quòd homines circa Dei voluntatẽ falli possint. Responsio. Malach. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

seniorum studiosiùs discutere, hærere ad singula quæ iniunguntur, exigere de quibusque rationem, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit, nec vnquàm libenter obedire, nisi cùm audire contigerit quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere seu expedire monstrauerit vel aperta ratio, vel indubitata authoritas. Delicata satis, immò nimis molesta est huiusce modi obedientia. Nã planè hæc illa est, quæ ex regula traditur, obedientia sine mora.

Cõtra eos qui discutiunt & examinãt maiorũ iussa curiosè.

8. ITEM capite vigesimotertio, respondens ad quæstionem quandam: Audire, inquit, & hoc vultis à me, vndè inter cætera pœnitentiæ instituta, monasterialis disciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt secundum baptisma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminẽs vniuersis vitæ humanæ generibus huiusce modi conuersatio, profitentes & amatores suos angelis similes, dissimiles hominibus facit, immò diuinam in honore reformat imaginem, configurans nos Christo instàr baptismi. Et quasi denique secundo baptizamur, dum per id quòd mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, rursùm Christũ induimus, complantati denuò similitudini mortis eius. Sed & quomodò in baptismo eruimur de potestate tenebrarum, & in regnum trãsferimur claritatis æternæ: ità & in sancti huius secunda quadã regeneratione propositi, de tenebris æquè non vnius originalis, sed multorum actualium delictorum, in lumen virtutum euadimus, reaptantes nibis illud Apostoli: Nox præcessit, dies autẽ appropinquauit.

Cur monasterialis disciplina secũdũ baptisma nũcupetur à multis.

Rom. 13.

9. IDEM in epistola septima ad Adam monachũ: Igitur facere malum quolibet etiam iubente, constat non esse obedientiam, sed potiùs inobedientiã. Sanè hoc aduertendum, quòd quædam sunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda sunt etiam cùm prohibẽtur, nec ista vel cum iubentur committenda. Porrò inter hæc sunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore vel persona, & mala possunt esse, & bona: & in his lex posita est obedientiæ, tanquàm in ligno scientiæ boni & mali, quod erat in medio paradisi. In his profectò fas non est, nostrũ sensum sententiæ præscribere magistrorum. In his omninò prælatorum nec iussio, nec prohibitio contemnenda. Videamus nè fortè tale fuerit, quod arguim' in vobis: & ob hoc forsitan argui non debuerit. Quod cuidẽtiùs elucebit, si præmissæ diuisionis exempla subiecero. Fides, Spes, Charitas, & cætera huiusmodi, pura sunt bona: quæ quia malè non possunt vel iuberi, vel teneri, benè non possunt vel prohiberi, vel non teneri. Pura mala sunt, furtum, sacrilegium, adulterium, & cætera talia, quæ vtique nec vel benè præcipi, vel perfici possunt, nec malè prohiberi, vel non fieri. Aduertsùs huiusmodi non est lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis, nullius iussio præiudicare prohibitis. Sunt deindè media, quæ quidem per se nec bona esse nescuntur, nec mala: possunt tamen indifferenter & benè pariter & malè vel prohiberi vel iuberi, sed malè nullatenùs in his à subditis obediri. Ex his sunt, vt exempli gratia ponam, ieiunare, vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò, quia media quædam in pluribus plerunque bonorum seu malorum transeunt rationem. Nam coniugium cũ & fieri liceat, & non fieri: factum iam solui non licet. Quod ergò ante nuptias medium esse liquebat, in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Item propria possidere, seculari quidem homini medium est, quoniã & non possidere licet: monacho verò quia possidere non licet, purum malum est.

In quib' nõsit hominib' obediendum.

In quib' obedientia versetur

Pura bona.

Pura mala.

Media.

A subditis nullatenùs potest malè obediri in mediis.

Quædam in pluribus media sunt.

Monacho nõ licet possidere proprium.

1. D. PHILO Iudæus in libro de vita contemplatiua, siue de supplicum virtutibus: Postquam de Essæis disseruimus, qui vitam actiuam exercent omnibus, aut quod minùs inuidiosum dictu est, plerisque feliciùs: ordo postulat vt deinceps dicamus, quæ dicenda sunt de contemplationi deditis, nihil affingendo rei ornandæ gratia, sicut poëtæ, &c. quæ ex eodem libro Eusebius & alij summatim comprehensa citãrunt, & ad Christianos & religiosos D. Marci discipulos pertinere docuerũt. Ac de Marco quidem sic scribit Eusebius Cæsareensis libro secundo Ecclesiasticæ historiæ, capite decimoquinto: Aiunt hunc Marcum primum in Ægyptum traiecisse, & euangelium, quod ipse cõscripserat, illic prædicâsse, primúmque ecclesiarum Alexandriæ institutarum authorem extitisse. Atque tanta hominum & mulierum fidem Christi amplexantium ex prima aggressione & conatu, per graue in primis sanctum & seuerum eius viuendi exemplum ibi cogebatur multitudo, vt Philo ipse eorum studia, exercitationes, mores, frequẽtes cõgressus, communem inter ipsos victus rationẽ, omnem denique viuendi institutionem, suis scriptis persequi operæprecium existimaret. Quem Romæ sub Claudij dominatu, fama est in colloquium Petri, qui Romanis eodem tẽpore verbum Dei prædicabat, venisse. Atque illud quidem est planè veri simile: quippe opus, quod deinceps post aliquod temporis spatium ab eo dicitur elaboratum, ecclesiæ reuerà canones, ad nostram vsque memoriam obseruatos, complectitur.

Philo scripsit de essæorum & religiosorum moribus.

Philonis liber.

D. Petri colloquium.

2. EVSEBIVS Cæsareensis libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite decimosexto de Philone agens: Iam verò, cùm eorum viuendi rationem, qui apud nos ἀσκηταὶ, id est, monachi, religiosique, virtutis studio & exercitationi maximè dediti appellati sunt, quàm accuratissimè percenseat, cumque eos vitos, qui eius ætate tam piam, támque Apostolicam vitam agerent, quíque ab Hebræis, vt videtur, ducerent originem, & propterea permulta vetera instituta propiùs ad Iudæorum consuetudinem accedentia obseruarent, diuina laude & prædicatione efferat: satis constare poterit, illum eandem nõ oculis vidisse solùm, sed sententia, & opinione vehementer approbâsse. Primùm ergò in eo libro, quem de vita in contemplatione posita, siue de supplicibus inscripsit, simulatque se nihil à veritate alienum, nihil suo marte & suopte ingenio confictum his rebus, quas esset narraturus, adiecturum asseuerârit, eos curatores vel cultores nuncupatos, atque mulieres eandem cum illis vitæ consuetudinem secutas, curatrices vel cultrices vocaras tradit: taléque eius appellationis causas refert: vel quòd tanquàm medici, curatione adhibita, eorum mentes, qui ipsos adirent à vitij & turpitudinis morbo ereptas, ad integrã valetudinẽ restitueret: vel quòd syncero ac puro cultu, religionéq; erga sacrum Dei numen ipsi imbuerẽtur. Siue

Philo describit Christianos Alexandrinos.

Christiani et Iudæi olim dicebantur θεραπευταί.

Summa quæ Philo de contemplatiua vita tradit, ea Christiani religiosi.

Cultrices quæ.

Philo de Iudæis, eorúmque moribus.

igitur Philo ipse, dum propriam & appositam hominum moribus appellationem attribuere volebat, suo ipsius arbitratu & iudicio illis illud nomẽ imposuerit: siue reuerà ab initio authores eius religionis, cùm adhuc Christianorũ appellatio nusquàm penè locorum diuulgata esset, eos ità nominârit, longa oratione disquirere non est opùs. Verùm vt ad rem redeamus, principio istos facultates suas opésque abiicere, & simulàc in hanc diuinam viuendi rationem se abdere incipiũt, suis se bonis & fortunis omnibus prorsùs exuere testatur: deindè quibusque vitæ curis depositis depulsísque, extra vrbium mœnia progressos, in locis solitariis, & hortis à populi conspectu remotis, domicilia rerum suarum collocare. Deinceps vbi eorum domicilia quænam sint, describerit: de ecclesiis in variis locis extructis sic loquitur: Est in quoque ferè agro ædes sacra, quæ appellatur σεμνεῖον, id est augustum templum, vel μοναστήριον, quod Latinè locus solitarius separatúsque dici potest: in quo illi ab aliis separati seiunctique, vitæ piæ, & propter virtutem augustæ mysteria obeunt, nihílque eò vel cibi, vel potionis, vel aliarum rerum, quæ ad corporis vsus necessariæ sunt, omninò secum apportant: sed leges & oracula à prophetis diuinitùs edita, hymnósque ibi recolunt, & alias deniquè res, quibus diuina scientia, & vera erga Deum pietas crescat & perficiatur. Post ista, alia etiam subiũgit: Totum temporis spatium, quod inter auroram & vesperam intercedit, in pia quadam exercitatione collocant. Nam sacras literas inter se perlegere, auitúmque sapientiæ studium commentari aggrediuntur &c. Cùm temperantiam quasi quoddam fundamentum in animis suis iecerint, alia virtutum genera suprà ędificãt. Cibum aut potionem ante solis occasum nemo illorũ capit. Quippe diuinæ sapientiæ studium, quo se inuoluunt, lucem promereri indicant: corporis autem necessitates, tenebras solùm meritò sibi vendicare. Vndè illis quidem totum diem, his autem exiguam quandam noctis particulam largiũtur. Quidam porrò, quorum animis ardentius scientiæ desiderium insidet, vix semel toto triduo cibi recordantur. Nonnulli illecebris sapientię (quę salubria virtutis & doctrinæ præcepta tam affatim & copiosè suppeditat) quodammodò inuitati, sic oblectãtur, indèque tales carpunt delicias, vt duplo plus temporis inediam facilè sustineant, & vix tantùm sex diebus expletis, alimentum necessarium degustent. Ista Philonis tam perspicua &c. vt suprà, quęstione secunda, A. testimo. decimooctauo.

Facultatum deiectio.

Secessus ab hominũ aliorum consuetudine.

Ecclesiæ & oratoria ipsorum. Monasteriũ.

Exercitationes eorum.

Temperantia.

Abstinentia.

Philo describit Christianos Alexandrinos.

3. NICEPHORVS libro secundo historiæ Ecclesiasticæ capite decimosexto ex Philone refert eadem quæ Eusebius.

4. IOSEPHVS libro decimooctauo antiquitatum Iudaicarum, capite secundo: Miranda etiam est Essænorum iustitia, qua omnes Græcos & Barbaros lõgè superant, multis iam seculis triti in eius continuis studiis. Facultates in commune possidẽt, nec aliquis diues magis vtitur suis bonis, quàm quinis nihil possidens. Atque hoc instituto viuunt virorum supra quatuor millia, nec vxores habentium, nec seruos, quòd alterum ad iniuriam communis naturæ pertinere sentiant, alterum trãquillitati vitæ parum commodum. Quare per se ipsi viuentes, inuicem sibi ministrant. Quæstores creãt viros probos ex sacerdotum numero, qui ex agrorum reditibus & frugum prouentu cibos eis conficiant, &c.

Essenorũ viuendi modus in communi.

Cultores vocati.

Celibes viuunt.

5. ET libro secundo de bello Iudaico, capite septimo: tria sunt apud Iudęos genera philosophiæ. Horum vnum Pharisæi profitentur: alterum Sadducæi, tertium verò, quod etiam probabilius habetur, Essæni colunt, gente quidem Iudæi, verùm inter se mutuo amore cõiunctissimi, & qui præter cæteros, voluptates quidem quasi maleficia vitarent: continentiam verò seruare, neque cupiditati succumbere, virtutem maximam ducerent: itaque nuptias quidem fastidiunt, alienos verò filios, dum adhuc molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituunt: non quia coniugia vel humani generis successionem censeant perimendam: sed quia cauẽdam putent intemperantiam fœminarum, nullam earum vni viro fidem seruare credentes. Quin & diuitiarum contemptores sunt, rerúmque apud eos communicatio admirationi habetur, neque inuenias alteri alterum opulentia præstare: legémque sibi dixerunt, vt qui disciplinam suam sectari vellent, bona contubernio publicarent. Ità enim fore, nè vel paupertatis humilitas, vel diuitiarum dignitas appareret: sed permixtis facultatibus, velut inter fratres, vnum esset omnium patrimonium. Et post nonnulla: Sectæ verò suæ studiosis nõ statim cum eis vna collectio: sed per annum integrum extrinsecùs commoranti cuique eundem victũs ordinem tribuunt: dolabellam quoque, & quod prędictum est perizoma, & albam vestem tradẽtes. Cùm verò processu temporis experimentum continentię dederit, accedit etiam ad communem cibum, & purioribus, ob castificationem scilicet, aquis participat: neque tamen in conuictum assumitur. Post ostensionem quippe cõtinentię duobus annis aliis mores eius probãtur. Cúmque dignus apparuerit, tunc demùm in cõsortium assumitur. Viuunt autẽ quàm longissimè, ità vt plurimi eorum vsque ad centenariam proferantur ætatem, propter simplicitatem victus, vt equidem puto, & institutionem benè in omnibus ordinatam. Sunt etiam contemptores aduersorum &c.

Essæi quales sunt.

Cælibatus eorum.

Viuunt in communi.

Probatio nouitiorum.

6. EPIPHANIVS hæresi vigesimanona Nazaræorum: Et tunc sanè omnes Christiani Nazaræi similiter vocabantur. Contigit autem vt modico tempore appellati sint Iessæi, priusquàm in Antiochia initium sumerent discipuli, vt appellarentur Christiani. Vocabantur autem Iessæi, propter Iesse opinor. Quandoquidem Dauid ex Iesse, ex Dauid autem per successionem seminis Maria. Et siue ex Iesse, siue ex nomine Iesu Domini nostri, appellati sunt Iessæi, propterea quòd ex Iesu procederent, quum discipuli eius essent, aut propter nominis Domini etymologiam: Iesus enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & saluator: nihilominùs hoc nomẽ habuerunt, priusquam ipsi Christiani vocarentur. An Antiochia autem, velut suprà meminimus, & sicut veritatis ratio habet, discipuli & vniuersa ecclesia Dei, Christiani reuocari cœperũt. Repereris autem ô studiose, etiã hoc argumentum in commentariis Philonis, in libro de Iessæis ab ipso inscripto. Qui horum conuersationem, & laudes horum exequens, & monasteria ipsorum in vicinia circum Mariam paludem

Iessæi dicti sunt primi Christiani vel à Iesse, vel à Iesu. Actor. 11.

Actor. 11.

Philo scripsit de Iessæis Christianis, eorúmque monasteriis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

recensens,nõ de aliis quibusdam narrauit quàm de Christianis &c. Tunc igitur vocabantur Iessæi per modicum tempus, post assumptionem Saluatoris & Marco in Ægyptiorum regione Euangelium prædicante.

Tria monachorũ genera in Ægypto.

7. HIERONYMVS ad Eustochium de custodia virginitatis epistola vigesimasecunda: Tria sunt in Ægypto genera monachorum. Primum Cœnobitæ,quod illi Sauses gentili lingua vocant: nos, In communi viuentes,possumus appellare. Secũdum Anachoritæ,qui soli habitant per deserta, & ab eo, quòd procùl ab hominibus recesserint,nuncupantur. Tertium genus est, quod Remoboth dicunt, deterrimum, atque neglectum, & quod in nostra prouincia aut solum, aut primum est &c. His igitur,quasi quibusdam pestibus,exterminatis,veniamus ad eos qui plures sunt, & in commune habitant,id est,quos vocari Cœnobitas, diximus. Prima apud eos confœderatio est,obedire maioribus, & quicquid iusserint, facere: diuisi sunt per decurias atque centurias,ita vt nouem hominibus decimus præsit,& rursùs decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed iunctis cellulis,vsque ad horam nonam, vt institutũ est, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus,vt,si cogitationibus fortè quis fluctuat, illius consoletur alloquiis,post horam nonam in cõmune concurritur, psalmi resonant, scripturæ recitantur ex more,& completis orationibus, cunctisque residentibus,medius,quem Patrem vocant,incipit disputare:quo loquente, tantum silentium fit, vt nemo alienum respicere,nemo audeat excreare,dicentis laus in fletu est audientium, taciturnitas voluuntur per ora lachrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cùm verò de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœpit annunciare futura,videas cunctos moderato suspirio & oculis ad cælum leuatis, intra se dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Post hæc consilium soluitur, & vnaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam,quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est: nemo comedens loquitur, vnitur pane,leguminibus,& oleribus, quæ sale solo condiuntur: Vinum tantùm senes accipiũt,quibus & paruulis sæpè sit prandium: vt aliorum festa sustentetur ætas,aliorũ non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeũt:ibi vsque ad vesperam cum suis vnusquisque loquitur,& dicit: Vidistis illum,& illum? quanta in ipso sit gratia?quantum silẽtium? quàm moderatus incessus?Si infirmum viderint, consolantur:si in Dei amore feruentem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas,in suo cubili vnusquisque vigilat, circumeunt cellulas singulorum,&,aure apposita,quid faciant, diligenter explorant: quem tardiorem deprehenderint,non increpant, sed dissimulato quod nõrunt, cum sæpius visitant,& ptiùs incipiẽtes,prouocant magis orare, quàm cogunt. Opus diei statum est: quod Decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos mẽses patri omnium cum magno tremore reddit rationem, à quo etiam cibi cùm facti fuerint, præguſtantur, & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam,& sagum,textaque iuncis strata non habeo:ille ità vniuersa moderatur,vt nemo quid postulet,nemo non habeat. Si quis verò cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem,& tanto senum ministerio confouetur, vt nec delicias vrbium, nec mattis quærat affectum. Dominicis diebus orationi tantùm & lectionibus vacant:quod quidem & omni tempore,completis opusculis, faciunt. Quotidiè aliquid de scripturis discitur. Ieiunium totius anni æquale est, excepta quadragesima, in qua sola conceditur districtius viuere,à pascha ad pentecosten cœnę mutantur in ptandia:quo & traditioni ecclesiasticæ satisfiat, & ventrem cibo non onerent duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis imitator, tales Iosephus, Græcus Liuius,in secunda Iudaicæ captiuitatis historia Essenos refert. Verùm quia nunc,de virginibus scribens,penè superfluum de monachis disputaui, ad tertium genus veniam, quos Anachoritas vocant, qui & de cœnobiis exeuntes, excepto pane & sale,ad deserta nihil perferunt amplius. huius vitæ author Paulus, illustrator Antonius, &, vt ad superiora conscendam,princeps Ioannes Baptista fuit. Talem verò virũ Hieremias quoquè prophęta describit,dicens:Bonum est viro cùm portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit, quoniam sustulit super se iugum, & dabit percutienti se maxillam: saturabitur opprobriis: quia non in sempiternum abijciet Dominus.

Cœnobitarũ viuẽdi ratio.

Obedientia.

Præfecti eorum.

Habitatio.

Conuentus cõtus rei gratia fiant.

Psal.54.

Refectionis modus.

Quibus occupationibus & exercitationibus diem transigant.

Cura & charitas præfectorum.

8. IDEM in libro de viris illustribus, siue in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum, de Philone sic scribit: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcircò à nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangelistæ apud Alexandriam scribens ecclesia,in nostrorum laude versatus est, non solũ eos ibi, sed in multis quoque prouinciis esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo appáret, talem primùm Christo credentiũ fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, vt nihil cuiusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur,orationi vacetur & psalmis, doctrinæ quoque & continentiæ, quales & Lucas refert,primũ Hierosolymæ fuisse credentes. Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis suę missus fuerat. Cùm secunda vice venissent ad Claudium, in eadem locutum esse cũ Apostolo Petro,ciusque habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornâsse laudibus.

Philo & Iosephus hi primum sermone Christianorum descripsere. Anachoritarũ vita quis author sit. Luc.1.

Philo de quibus scripsit.

9. ET de Marco: Assumpto itaque Euãgelio,quod ipse confecerat,perrexit Ægyptum,& primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiã, tanta doctrina,& vitę continentia,vt omnes sectatores Christi ad exemplum suũ cogeret. Denique Philo, disertissimus Iudæorum,videns Alexandriæ primam ecclesiam adhuc indaizantem,quasi in laudem gentis suæ librum super eorũ conuersatione scripsit. Et quomodò Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic & ille, quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat,memoriæ tradidit.

Philo de Christianis scripsit.

Vitam primorum Christianorum laudibus extulit monachi.

Act.2. & 4.

10. DIONYSIVS Areopagita ecclesiasticæ Hierarchiæ capite sexto,parte prima: Porrò initiandorum omnium excellentior ac sublimior ordo,monachorum est sancta distinctio, expiatione omni, tota

Monachorum nõle laudatur.

tota virtute,atque exactissima suarum operationũ castitate mundata:omnis item (quantùm sibi licèt inspicere) sacræ operationis spiritualiter speculatrix & particeps facta,pontificúmque consummãtibus virtutibus tradita: quorum diuinis fulgoribus & pontificalibus traditionibus,conspecta pro ordine suo sanctorum,mysteriorum sacrificia edisCens, à sacra eorum scientia ad exactissimam perfectionem diuina ratione subuehitur. Vndè sancti præceptores nostri, diuinis eos appellationibus sunt prosecuti, partim therapeutas,id est, cultores, à syncero Dei famulatu atq; cultu: partim monachos,ab indiuidua & singulari vita appellantes, vt quę illos sanctis diuisibilium complicationibus,in diuinam & Deo gratam monadem perfectionemque promoueat. Et parte secũda: Stat quidẽ sacerdos ante sacrum altare, monasticã imprecationem psallens: ille autem post sacerdotem adstat, non vtrunque ponens genu,non alterum, non habens imposita sacra eloquia capiti, verùm soli sacerdoti adstans,mysticam super illum inuocationem prosequenti. Ea verò finita,sacerdos ad eum accedens, interrogat primùm,an renunciet diuisibilibus omnibus, non solùm vitis, verùm etiam imaginibus quoque ac phantasiis. Deindè exponit illi perfectissimam vitam,illud apertè contestans, oportere illum medio longè antecellere. Vbi verò ille ista omnia intentè promiserit, consignans eum crucis signo sacerdos tondet, trinas diuinæ beatitudinis personas inclamans:exutúmque veste omni, aliam induit,& cum sanctis aliis(qui adstant) viris ipsum salutans, diuinorum mysteriorum participem efficit.

Apostoli vocant eos partim Therapeutas, partim Monachos.

Ieiunii quadragesimæ.

Philo & Iosephus hi primum sermone Christianorum descripsere. Anachoritarũ vita quis author sit. Luc.1.

Deus viuendi modi in Ecclesia ab Apostolis institutus.

Tondetur, & alia veste induitur.

11. EVSEBIVS Cæsareensis libro primo de demonstratione euangelica, capite octauo: Christi discipuli ad magistri sui nutum auribus multorum doctrinam suã cõmodantes,quęcunque quidẽ veluti vltra habitũ progressis, à perfecto ipsorũ magistro præcepta fuerant, ea iis qui capere poterãt, tradiderunt: quęcunq; verò iis conuenire arbitrabãtur,qui animas adhuc affectibus obnoxias gererẽt,curationisque indigẽres,ea ipsi ad imbecillitatem multorum se demittentes,partim literis, partim sine literis,quasi iure quodam non scripto seruanda, commendârunt. Quocircà in ecclesia Dei duo etiam viuendi modi instituti sunt: alter quidem naturam nostram,& communem hominũ vitæ rationem excedens,non nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facultatem requirẽs, totus autem prorsùs à communi & consueta cunctorum hominum vita abhorrens, & solo diuino cultui, ex immenso rerum cælestium amore addictus. Qui hunc modum amplexi sunt, quasi ab hac mortali vita seiuncti, ipsumque duntaxàt corpus in terra gerentes, cogitatione verò atque animo in ipso cœlo degentes, quasi quidam cælites, reliquorum hominum vitam despiciunt: quippe qui pro vniuerso genere,supremo omnium Deo sactati sint:idque non boum mactationibus,non cruoribus,non libationibus,aut nidore vllo,neque fumo,aut ignis deuoratione, consumptionéve corporum,sed rectis verę pietatis sententiis,& purgati animi affectione,ad hæc operibus quoq; ac verbis,quæ à virtute proficiscantur: quibus rebus diuinitatem ipsam placantes,suum & pro seipsis, & pro aliis,qui eiusdem sunt generis, administrãt sacerdotium. Et talis quidem exiſtit in Christianismo perfectus vitæ modus. Alter verò remissior atque humanior,hic & modesto cõiugio, & sobolis procreatione implicatur, & rei familiaris curam assumit,& iustè militantibus,quæ sint agenda,describit: agros quoquè, & mercaturam, aliúmque magis ciuilem viuendi morem,adiuncta religione, non negligit.

Quid Deo tonsor Deo consecrãt, & cælibes viuunt.

Aliij coniugio vtũtur, & secularibus negotijs vacant.

Apostolorum laudatur.

12. AVGVSTINVS in psalmum centesimum trigesimumsecũdum: Ista verba psalterij, Ecce quàm bonum & quàm iucũdum habitare fratres in vnũ, iste dulcis sonus,ista suauis melodia, tam in cãtico quàm in intellectu, etiam monasteria peperit. Ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in vnum concupierunt. Iste versus fuit tuba ipsorum. Ipsi primò habitauerunt in vnum, qui omnia quæ habebant vendiderunt, rerúmque suarum precia ad pedes Apostolorum posuerunt. Ex voce huius psalmi appellati sunt & monachi,nè quis vobis de isto nomine insultet Catholicis. Dicere consueuerunt: quid sibi vult nomen monachorum? Quãto meliùs dicimus: nos quid sibi vult nomen Circellionum? Fortè Circuncelliones vocantur,non Circelliones. Planè si hoc vocantur, exponant quid sint. Nam Circuncelliones dicti sunt, quia circum cellas vagantur. Solent enim ire hac atque illac, nusquàm habentes sedes, & facere quæ nõstis, & quæ illi nõrunt,velint nolint. Veruntamen charissimi, sunt & qui monachi falsi sunt. Et nos nouimus tales,sed nõ periit fraternitas pia propter eos qui profitentur quod nõ sunt. Tam sunt enim monachi falsi,quàm & clerici falsi,& fideles falsi. Fortasse dicturi sunt,Nostri non vocantur Circuncelliones: vos illos ità appellatis contumelioso nomine: nam nos eos ità non vocamus. Dicant quid eos vocent,& audietis, Agonisticos eos vocant. Fatemur & nos honesto nomine, si & res conueniret. Sed interim illud videat sanctitas vestra: Qui nobis dicunt,ostendite vbi scriptum sit nomẽ monachorum, ostendant vbi scriptum sit nomẽ Agonisticorum. Hi etiam insultare nobis audent: quia fratres cùm vident homines, Deo gratias dicunt. Quid est,inquiunt,Deo gratias? Itane surdus es,vt nescias quid sit Deo gratias? Qui dicit, Deo gratias,gratias agit Deo. Vide si non debet frater Deo gratias agere, quando videt frattem suum. Num enim non est locus gratulationis, quando se inuicèm vident qui habitant in Christo? Et tamen vos Deo gratias nostrum ridetis, Deo laudes vestrum plorant homines. Sed certè reddituri estis rationem de nomine,quare appelletis Agonisticos. Ità fiat vt appellatis:ità fiat,omninò fauemus. Prestet Dominus,vt illi contra diabolum certent, & non contra Christum, cuius persequuntur ecclesiam. Tamen quia certãt,dicitis Agonisticos, & inuenistis vndè appelletis,quia dixit Apostolus, Bonum agonem certaui. Quare ergò & nos non appellemus monachos,cùm dicit Psalmus,Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum? μόνος enim vnus dicitur, Et non vnus quomodocũquè:nam & in turba est vnus, sed vnà cum multis vnus dici potest: id est, solus: μόνος enim vnus solus est. Qui ergò sic viuunt in vnum, vt vnum hominem faciant, vt sit illis verè quomodò scriptum est, vna anima & vnum cor, multa corpora,sed non multæ animæ: multa cor-

Non propter malos monachos monachissimus improbãdus est.

Hæretici quærebant,Vbi scriptum sit nomen monachorum? Deo gratias.

Monachos vndè dictus.

Act. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pora,sed non multa corda, rectè dicitur μόνος, id est,vnus solus.Vndè & ille vnus sanabatur in piscina. Respondeant nobis & exponant, qui insultant nomini monachorum,quare ille qui inuentus est trigintaocto annos habens in infirmitate, hoc respondisset Domino: Cùm commota fuerit aqua non habeo qui me deponat, alius ante me descendit. Descenderat vnus, iam alius non descendebat. Vnus solus sanabatur, vnitatem Ecclesiæ figurabat. Meritò insultãt nomini vnitatis,qui se ab vnitate præciderunt. Meritò illis displicet nomen monachorum, quia illi nolunt habitare in vnum cum fratribus,sed sequentes Donatum,Christum dimiserunt.

Ioan.5.

Hæreticis meritò displiceret nomen monachorũ, quod est nomen vnitatis.

13. Idem in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, capite trigesimoprimo: Iam accipite Manichæi perfectorum Christianorum, quibus summa castitas non laudanda tantùm, sed etiam capessenda visa est, mores & continentiam singularem: nè vos impudẽter iactare apud animos imperitorum quasi difficillima rerum abstinẽtia,si quid in vobis pudoris est,audeatis. Nec ea dicam, quæ vos ignoratis, sed quæ nobis occultatis. Quis enim nescit summæ continentiæ hominum Christianorũ multitudinem per totum orbẽ indiès magis magisque diffundi, & in Oriente maximè atque Ægypto, quod vos nullo modo potest latere? Nihil de iis dicam,quos paulò antè commemoraui,qui secretissimi penitùs ab omni hominum cõspectu,pane solo qui eis per certa interualla temporum affertur, & aqua contenti,desertissimas terras incolunt,perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhærserunt,& eius pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi sanctorum intellectu percipi non potest. Nihil,inquam,de his loquar,videntur enim nõnullis res humanas plusquã oporteret deseruisse, non intelligentibus quantum nobis eorum animus in orationibus prosit, & vita ad templum, quorum corpora videre non sinimur. Sed si hoc excidit nostram tolerantiam, quis non illos miretur & prædicet,qui contẽptis atque desertis,mundi huius illecebris,in communem vitam castissimã, sanctissimãque cõgregati,simul ętatẽ agunt,viuentes in orationibus,in lectionibus, in disputationibus: nulla superbia tumidi,nulla peruicacia turbulẽti,nulla inuidentia liuidi: sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam & intentissimam in Deum,gratissimum munus ipsi offerunt,à quo ista posse meruerunt. Nemo quicquam possidet proprium,nemo cuiquam onerosus est. Operãtur manibus ea, quibus & corpus pasci possit, & à Deo mens impediri non possit. Opus autem suum tradunt eis, quos decanos vocant, eò quòd sint denis præpositi, vt neminem illorum cura sui corporis tangat,neque in cibos,neque in vestimento,neque si quid aliud opùs est vel quotidianæ necessitati, vel mutatæ, vt assolet, valetudini. Illi autem decani cum magna solicitudine omnia disponentes, & præstò facientes quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis postulat,traditionem tamẽ etiam ipsi reddunt vni,quem Patrem vocant. Hi verò patres non solùm sanctissimi moribus,sed etiam diuina doctrina excellentissimi,omnibus rebus excelsi,nulla superbia consulunt iis quos filios vocant,magna sua in iubendo authoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. Conueniunt autem diei tempore extremo de suis qũisque habitaculis, dum adhuc ieiuni sunt ad audiendum illum Patrem,& conueniunt ad singulos patres terna,vt minimum,hominum milliarium etiam multo numerosiores sub vno agunt. Audiunt autem incredibili studio,summo silentio,affectiones animorum suorum, prout eos pepulerit differentis, oratio,vel gemitu,vel fletu,sed modesto & clamore vacuo,gaudium significãtes. Corpus deindè reficitur, quantùm saluti & salubritati sat est, coercente vnoquoque concupiscentiam,nè se profundat vel in ea ipsa quæ præstò sunt, parca & vilissima. Ità non solùm à carnibus & vino abstinent pro sufficientia domandarum libidinum,sed ab iis etiã quæ tanto concitatiùs ventris & gutturis prouocant appetitum, quanto quasi mundiora nõnullis videntur. Et paulò pòst: Non opus est plura de re notissima dicere. Hæc est etiam vita fœminarum Deo solicitè castéque seruiẽtium,quæ habitaculis segregatæ ac remotæ à viris, quàm longissimè decet, pia tantùm illis charitate iunguntur & imitatione virtutis: ad quas iuuenum nullus accessus est,neque ipsorum quanuis grauissimorum & probatissimorum senum,nisi vsque ad vestibulum necessaria præbendi,quibus indigent, gratia. Lanificio nanque corpus exercent atque sustentant, vestésque ipsas frarribus tradũt,ab iis inuicèm quod victui opùs est resumẽtes. Hos mores,hanc vitam, hunc ordinem,hoc institutum si laudare velim,neque dignè valeo, & vereor nè iudicare videar per seipsum tantummodò expositum placere nõ posse, si super narratoris simplicitatem cothurnum etiam laudatoris addendum putauero. Hæc Manichæi repræhendite, si potestis. Nolite cæcis hominibus discernere & inualidis ostentare nostra zizania.

Perfecti Christiani.

Anachoretarum.

Quid prosint aliis Anachoretæ.

Cœnobitarũ vita.

Nemo possidet proprium.

Præfectiorũ.

Obedientiæ promptitudo.

Terna hominum millia.

Contra hæreticos Manichæos.

14. Capite trigesimotertio: Nec ideò tamen laudabile Christianorum genus cõtemserim, eorum scilicet qui in ciuitatibus degunt, à vulgari vita remotissimi. Vidi ego diuersoria Sanctorum Mediolani,nõ paucorum hominum, quibus vnus presbyter præerat vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognoui, in quibus singuli grauitate atque prudentia & diuina scientia præpollentes,cæteris secum habitantibus præsunt, Christiana charitate,sanctitate & libertate viuentibus. Ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more & pauli Apostoli authoritate, manibus suis se transigunt. Ieiunia etiam prorsùs incredibilia multos exercere didici,nõ quotidiè semèl sub nocte reficiendo corpus,quod est vsquequaque vsitatissimum,sed cõtinuum triduum vel amplius sepissimè sine cibo ac potu ducere. Neque hoc in viris tãtùm,sed etiam in fœminis. Quibus item multis viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum quęritantibus, præsunt singulæ grauissimę probatissimęque, non tantùm in institutẽdis componendisque moribus, sed etiam instruendis mentibus peritæ ac paratæ.

Religiosorum collegia in ciuitatibus.

Abstinentia incredibilis.

15. Libro octauo Confessionum, capite sexto: Indè sermo Potitiani deuolutus est ad monasteriorum greges,& mores suaueolentiæ tuæ,& vbera deserta eremi,quorum nos nihil sciebamus. Et erat monasterium Mediolani plenum bonis fratribus extra vrbis mœnia sub Ambrosio nutritore,& non noueramus.

Et Monasterium sub Ambrosio.

16. Am-

16. Ambrosius epistola octogesimasecunda ad ecclesiam Vercellensem: Quòd in aliis ecclesiis tanta supp etit ordinandi sacerdotis consideratio, quanta cura expetitur in Vercellensi Ecclesia, vbi duo pariter exigi videtur ab episcopo, monasterij continentia, & disciplina ecclesiæ? Hæc enim primus in Occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctę memorię coniunxit, vt & in ciuitate positus instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Multum enim adiumenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abstinentiæ,& normam integritatis, iuuentutem adstringat,& versantes intra vrbem,abdicet vsu vrbis & conuersatione. Hinc illi processerunt viri,Helias,Helisæus,Ioannes, Elizabeth, qui pelliceis &c.

S. Eusebius Vercellẽsis primus in occidente instituit monasteria in ciuitate.

17. Cassianvs collatione decimaoctaua,quæ est Abbatis Pyamonis, capite quarto: Tria sunt in Ægypto genera monachorum, quorũ duo sunt optima, tertium tepidum atque omnimodis euitandum. Primum est cœnobitarum, qui scilicet in congregatione pariter consistentes,vnius senioris iudicio gubernantur, cuius generis maximus numerus monachorum per vniuersam commoratur Ægyptum. Secundum Anachoritarum, qui priùs in cœnobiis instituti, iamque in actuali conuersatione perfecti,solitudinis elegẽre secreta, cuius professionis nos quoque optamus esse participes. Tertium repræhensibile Sarabaitarum est: de quibus singulatim per ordinẽ plenius disseremus.

Tria monachorum genera in Ægypto.

Monachum vita.

18. Capite quinto: Itaque Cœnobitarum disciplina à tempore prædicationis Apostolicæ sumpsit exordium. Nam talis extitit in Hierosolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in actibus Apostolorum ità describitur: Multitudinis credentium &c. Talis inquam erat tunc omnis ecclesia, quales nunc perpaucos in cœnobiis inuenire difficile est. Sed cùm post Apostolorum recessum tepescere cœpisset credentium multitudo, ea vel maximè quę ad fidem Christi de alienigenis ac diuersis gentibus confluebat, à quibus Apostoli pro ipsis fidei rudimentis ac inueterata gentilitatis cõsuetudine nihil amplius expetebant, nisi vt ab immolaticiis idolorum & fornicatione & suffocatis & sanguine temperarent: atque ista libertas quæ gentibus propter infirmitatem primæ crudelitatis indulta est, etiam illius ecclesiæ quæ Hierosolymis consistebat, perfectionem paulatim contaminare cœpisset, & crescente quotidiè vel indigenarum numero, vel aduenarum, primæ illius fidei frigescereet seruor,nõ solùm hi qui ad fidem Christi confluxerant, verùm etiam illi qui erant ecclesiæ principes,ab illa distinctione laxati sunt. Nonnulli enim existimantes id quod videbant gẽtibus pro infirmitate concessum,sibi etiam licitum,nihil se detrimenti perpeti crediderunt, si cum substantiis ac facultatibus suis fidem Christi cõfessionemque sequerentur. Hi autem quibus adhuc apostolicus inerat feruor, memores illius pristinæ perfectionis,discedentes à ciuitatibus suis, illorũque consortio qui sibi vel ecclesiæ Dei remissioris vitæ negligentiam licitam esse credebant, in locis suburbanis ac secretioribus commanere, & ea quæ ab Apostolis per vniuersum corpus ecclesiæ generaliter meminerunt instituta, priuatim ac peculiariter exercere cœperunt: atque ità incaluit ista, quam diximus, discipulorum, qui se ab illorum contagio sequestrauerant, disciplina. Qui paulatim tempore procedente segregati à credentium turbis, ab eo quòd à coniugiis abstinerent, & à parentum se consortio mundique istius conuersatione secernerent, monachi siue monozentes, à singularis ac solitariæ vitæ districtione, nominati sunt. Vndè consequens fuit, vt ex communione consortij, cœnobitæ: cellæque ac diuersoria eorum, cœnobia vocarentur. Istud ergo solum fuit antiquissimum monachorum genus, quod non modò tempore, sed etiam gratia primũ est, quodque per annos plurimos solum inuiolabile vsque ad Abbatis Pauli vel Antonij durauit ætatem. Cuius etiam nunc in districtis cœnobiis cernimus residere vestigia.

Cœnobitarũ vita vadè sum plexit initiũ.

Actor. 4.& 5.

Cur monachi dicti.

19. Capite sexto de Anachoretis, capite septimo de Sarabaitis,& capite octauo de quarto quodam genere monachorum agit.

20. Gregorivs Nazianzenus in oratione funebri in laudem Basilij Magni: Nobiscum ex patria profugus,in Pontum secedit,pietatisque gymnasia, quæ in illis locis erant, moderatur: atque cum Helia & Ioanne summis philosophis solitudinem amplectitur. Et post multa: Eximia res est virginitas & cælibatus, atque in angelorum naturæque singularis ordine censeri. Quis igitur vel virginitatẽ maiori honore prosecutus est, vel catnem legibus frenauit, idque non suo tantùm exẽplo,sed iis etiam studiis, quibus incubuit? Cuius sunt virginum cœnobia? cuius præcepta illa literis consignata, quibus cùm omnes sensus coercebat, tum membra omnia componebat,ac virginitatem verè seruare persuadebat. Ergò cùm solitaria vita, & ea quæ societate gaudet, vt plurimum inter se dissiderent, ac pugnarent, neutráque omninò vel cõmoda vel incommoda sua purâ & immixta haberet,verùm illa tranquillior quidem esset, magisque sedata & constituta Deóque cõiungens: cęterum quia in eo instituto nec explorari,nec ex comparatione cognosci virtus poterat,fastus non omnino expers esset: hæc contrà occupatior quidem & fructuosior, verùm à tumultibus minùs libera: præclarè eas inter se reconciliauit, ac permiscuit, pieratis nimirùm gymnasia & monasteria extruẽs, non tamen lõgo interuallo ab iis, qui in sodalitio viuunt, remota, nec velut muro quopiam interiecto ea distinguens,atque à se inuicèm separans,verùm propè coniungens ac dirimens: vt nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio tranquillitate & speculatione cateret: sed quemadmodùm terra & mare,ità etiam hæ duę vitæ commoda inter se communicantes, ad vnicam Dei gloriam concurrerent.

In libro de veta virginitate.

Basilius cœnobiorũ moderator.

Virginitatis & cælibatus laus.

21. Athanasivs in vita Diui Antonij: Erant igitur in monte,monasteria tanquàm tabernacula plena diuinis choris psallentium,legentium,orantium,tantúmque ieiunandi & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus sermo eius afflauerat, vt futuræ spei auiditate, ad charitatem mutuam & misericordias indigentibus exhibendas, iugi studio laborarent,qui infinitam regionem quandã,& oppidum à mundana conuersatione seiunctum, plenum pietatis & iustitiæ videbantur incolere. Quis tantũ monachorũ agmen adspiciens,quis virilẽ illũ concordię cœtũ cernens,in quo nullus nocens,

In libro de veta virginitate.

Basilius cœpulauit vitam solitariã cum sociali vita.

Monasteriũ fabricauit. De hoc Basilio refert Hieronymus in Catal. quod inter reliquos libros elaborauerit etiam ἀσκητικὸν.

Monasteria tempore Antonij, & quæ monachorum vita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulla detractio susurronis, sed multitudo abstinẽtiũ & certamen officiorum erat, nõ in hanc statim erumperet vocem: Quàm bonę domus tuę Iacob, tabernacula tua Israël, tanquàm nemora obũbrantia, tanquàm paradisus super fluuios, tanquàm tabernacula, quę fixa sunt à Domino, tanquàm cedri Libani circa aquas. Et post multa: postulanti duci vt paulò largiùs Antonius eidem suam præsentiam indulgeret, ait, nõ posse se diutiùs ibidem morari, grato vsus exemplo, quòd sicuti pisces ab aqua extracti, mox in arenti terra morerẽtur: ità & monachos cum secularibus retardantes, humanis statim resolui confabulationibus. Ob id ergò, inquit, cõuenit vt pisces ad mare, ità nos ad montem festinemus, nè tardantibus nobis aliqua propositi succedat obliuio.

Num. 24.

22. SEVERVS Sulpitius in vita Diui Martini: Cùm intra Gallias quoquè discessu sancti Hilarij, quem ad exilium hęreticorum vis coegerat, turbatam ecclesiam comperisset, Mediolani sibi monasterium statuit. Ibi quoquè cum Auxentius, auctor & princeps Arrianorum, grauissimè insectatus est: multísque affectũ iniurijs de ciuitate exturbauit. Cũque ab Hilario iam reuerso gratissimè esset susceptus, haud longè sibi ab oppido monasteriũ collocauit. Iam verò sumpto episcopatu Turonico, qualem se, quantũque præstiterit, non est nostrę facultatis euoluere. Idem enim constantissimè perseuerabat, qui priùs fuerat. Eadẽ in corde eius humilitas, eadẽ in vestitu eius vilitas erat. Atque ità plenus authoritatis & gratię, implebat episcopi dignitatem, vt non tamẽ propositum monachi, virturẽque desereret. Aliquandiù ergò adhærenti ad ecclesiam cellula vsus est. Deindè cùm inquietudinẽ se frequentantium ferre non posset, duobus ferè extra ciuitatem millibus monasterium sibi statuit. Qui locus tã secretus, & remotus erat, vt eremi solitudinẽ non desideraret. Ex vno enim latere præcisa montis excelsi rupe ambiebatur, reliquã planitiẽ Liger fluuius reducto paululùm sinu clauserat. Vna tãtũ eadẽque arcta admodùm via adiri poterat. Ipse ex lignis contextã cellulam habebat, mulțis; ex fratribus in eundẽ modũ. Plerique saxo suppertecti mõtis cauato receptacula sibi fecerãt. Discipuli verò octoginta erant, qui ad exemplũ beati magistri instituebãtur. Nemo ibi quicquã propriũ habebat omnia in mediũ conferebãtur. Nõ emere, aut vendere (vt plerisque monachis moris est) cuiquam licebat. Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur, cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabãt. Rarus cuiquam extra cellulam suam egressus, nisi cùm ad locum orationis conueniebant. Cibum vnà omnes post horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, nisi quem infirmitas coegisset. Plerique camelorum setis vestiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eò magis sit mirum, necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc se humilitatem & patientiam coẽgerant. Pluréque ex his posteà episcopos vidimus. Quę enim esset ciuitas, aut ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio cuperet sacerdotem?

S. Martinus monasterium sibi statuit Mediolani.

Apud Pictauorum vrbẽ similiter.

Tertium monasterium.

Habitatio fratrum qualis fuerit.

Nemo quicquã proprium habebat.

Abstinentia.

23. ISIDORVS Hispalensis episcopus de ecclesiasticis officiis libro secundo, capite decimoquinto: Primum genus monachorũ est Cœnobitarum, id est, in commune viuentium, instàr sanctorum illorum, qui temporibus Apostolorum Hierosolymis vendita ac distributa omnia sua dabant indigentibus, qui habitabãt in sancta communione vitæ, non dicentes aliquid proprium, sed erant illis omnia communia, & anima vna, & cor vnum in Deum. Horũ igitur institutione monasteria sumpsêre principium. Secundum genus est Eremitarum, qui procùl ab hominibus recedentes, deserta loca, & vastatas solitudines sequi atque habitare perhibentur, ad imitationem scilicet Heliæ & Ioannis Baptistæ, qui eremi secessus penetrauerunt. Hi quippe incredibili mundi contemptu sola solitudine delectantur, herbis tantùm arescentibus victitãtes, aut pane solo (qui eis per certa temporum interualla defertur) vel aqua contenti: sicque secretissimi penitùs & ab omni hominum cõspectu remoti, diuino tantùm colloquio perfruuntur, cui puris mentibus inhæserunt, cuius amore non solùm mundum, sed etiam hominum cõsortia reliquerunt. Tertium genus est Anachoritarum, qui iam cœnobitali conuersatione perfecti, includunt semetipsos in cellis, procùl ab hominum cõspectu remotis, nulli præbentes accessum, sed in sola contemplatione diuina viuentes perseuerant, id est, theoria. Sed isti examinatione cœnobiorum probati in omnibus disciplinis monasterij per triginta annos, ad hanc contemplationem, per obedientiam eliguntur.

Cœnobitarũ origo & vita.

Eremitæ.

Anachoritæ

24. SOZOMENVS historiæ Ecclesiasticæ libro primo, capite duodecimo, cùm monachorum viuendi rationem mirificè commẽdãsset, ità subiungit: Hanc præclaram viuendi rationem primus, vti quidam memorant, instituit propheta Helias, & Ioannes Baptista. Philo porrò Pythagoreus tradit, Hebræorum facilè præstantissimos vndiquè in locum ad lacum Mariam in colle situm coactos, sepio & seuero vitæ generi dicãsse. Quorum domicilia, victus rationem & institutionem vitæ talem prohibet, qualem nos etiam hoc tempore à monachis in Ægypto obseruatam videmus. Scribit enim eos, cùm in hoc sanctum & seuerum vitæ genus primùm ingrediuntur, sua bona cognatis concedere, & quo commercia cum hominibus, aut consuetudinem habere deuitent, extra muros vrbium in agris solitariis & hortis ætatem degere: sacras ædes illis esse, quæ vocantur monasteria: in quibus ab aliis separati, sanctæ & seueræ vitæ mysteria obeunt: Deum præterea psalmis & hymnis assiduè colere, & ante solis occasum nullum gustare cibum. Nonnullos eorum toto triduo aut ampliùs nihil comedere: statis diebus humi cubare, à vino prorsùs & carnibus animalium, quę sanguinem habent, abstinere. Obsonia illis esse, panem, salem, & hysopum: potum autem, aquam. Mulieres porrò cum illis viuere, quę virgines manent ad extremam vsque senectutem, easque propter amorem pietatis & sapientię sua spõte vitam cęlibem excolere. Quæ dum ad hunc modum narrat Philo, videtur eos significare Hebræos, qui sua ætate religionem quidem Christianam professi fuerant, adhuc tamen morem Iudęorum aliquantulùm in vita sequebantur, & eorum instituta seruabant. Nam apud alios hoc genus vitæ non reperitur. Vndè conijcio apud Ægyptios ex eo tempore hoc ipsum floruisse.

Vitæ monasticæ institutor creditus.

Philo quis scribat de Christianis Alexandrinis.

25. GREGORIVS Magnus libro secundo dialogorum, descripsit vitã sancti Benedicti Abbatis. Et capite primo quidem ait: Romanum monachũ ei sanctæ conuersationis habitum tradidisse.

Habitus monasticus.

Monasteriũ relinquere volẽti draco apparet, quẽ ei demorare conabatur.

CAPITE vigesimoquinto autem ità scribit: Quidam eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio nolebat. Cùmq; eum vir Dei assiduè corriperet, & frequenter admoneret, ipse verò nullo modo consentiret in cõgregatione persistere, atque importunis precibus vt relaxaretur innueret, quadam die idem venerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit vt discederet. Qui mox vt monasterium exiit, contra se assistere aperto ore draconem in itinere inuenit. Cùmque eum idem draco qui apparuerat, deuorare veller, cœpit ipse tremens & palpitans magnis vocibus clamare, dicens: Succurrite, succurrite: quia draco iste me deuorare vult. Currentes autem fratres draconem minimè viderunt, sed tremẽtem atque palpitantem monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit nunquàm se esse à monasterio recessurum, atque ex hac hora eadem in sua promissione permãsit. Quippe qui sancti viri orationibus contra se assistere draconem viderat, quem priùs non videndo sequebatur. CAPITE trigesimosexto: Hoc autem nolo te latere, quòd vir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoquè verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam. Cuius si quis velit subtiliùs mores vitámque cognoscere, potest in eadem institutione regulæ omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quàm vixit.

Monachorũ regulã scripsit S. Benedictus.

26. IDEM libro primo, epistola trigesimatertia ad Venantium Italiæ Cancellarium, qui habitum monasticum dimiserat: Multi hominum stulti putauerunt, quòd si ad ordinem Episcopatus eueherer, vos alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed non ità est, quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, vt tacere non debeam: scriptum quippe est, &c. Hac igitur consideratione compulsus, velis nolis locuturus sum, quia omni virtute aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, & supernæ districtionis animaduersione proposita, ad quid sis delapsus, agnoscis. Culpam ergò tuam pensa, dum vacat: districtionem futuri iudicis, dum vales, exhorresce: nè tunc illam amaram sententiam audias, cùm iam nullis fletibus euadas. Pensa quod scriptum est: Orate nè fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Ad ambulandum quippe in hyeme torpor frigoris obsistit, & iuxta præceptum legis, ambulare in sabbato non licet. In hyeme ergò vel sabbato fugere conatur, qui iram districti iudicis tunc appetit fugere, quando ei iam non licet ambulare. Dum vacat ergò, dum licet, animaduersionem tanti terroris fuge. Pensa quod scriptum est: Omne quod potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia, sunt apud inferos, quò tu properas. Teste Euangelio, scis quia diuina seueritas de ocioso sermone nos arguit, & de verbo inutili rationes subtiliter exquirit. Pensa ergò quid factura est de peruerso opere, si quosdam in iudicio suo reprobat de sermone? Ananias pecunias Deo vouerat, quas

Monasteriũ relinquere volẽti draco apparet, quẽ ei demorare conabatur.

Ioan. 15.

Matt. 24.

Quid sit fugere in sabbato aut hyeme.

Eccl. 9.

Matt. 12.

pòst diabolica victus persuasione, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Si ergò ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abstulit: considera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti? Considera iudicium Dei quod mereatur qui semetipsum Deo vouit, continuòque mundi desideriis irretitus, mentitus est quod vouit. Si mihi crediderís, si correptionis meæ verba secuturus audieris, quàm sint blanda & dulcia in fine cognosces. Ecce fateor, mœrens loquor, & facti tui tristitia adstrictus, edere verba vix valeo, & tamen animus tuus actionis suæ conscius, vix sufficit ferre quod audit erubescit, confunditur, auersatur. Si ergò non valet verba ferre pulueris, quid facturus est ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia supernæ gratiæ esse misericordiam maximam credo, quòd te effugere vitam conspicit, & tamen ad vitam adhuc reseruat: quòd superbientem te videt: & tolerat, quòd per indignos famulos suos verba tibi increpationis & admonitionis administrat. Tantum est vt pensare solicitè debeas, quod Paulus ait: Exhortamur vos fratres, nè in vacuum gratiam Dei recipiatis. ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiui te. Ecce nunc tempus accepabile: eccè nunc dies salutis. Sed scio cùm epistola mea suscipitur, protinùs amici conueniunt, literati clientes vocantur, & de causa vitæ consilium à fautoribus mortis quæritur, qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi nisi quæ ad tempus placeant loquuntur. Tales enim fuerunt, sicut ipse reminiscéris, dudùm consiliarij qui te ad tanti facinus perduxerunt delicti. Vt tibi aliquid secularis authoris loquar: Cum amicis omnia tractanda sunt, sed priùs de ipsis. Si verò in causa tua hominem consiliarium quæris, consiliarium rogo me suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quàm qui non tua, sed te diligit, &c.

A Cor. 5. Semetipsos Deo subtraxit Apostata.

Dei in eos benignitas.

2. Cor. 6.

Cõsiliarij qualęs adhiberi ab illis solent.

Facinus tanti delicti.

Quis sit fidelis consiliarius.

27. CHRYSOSTOMVS edidit tres libros aduersùs vituperatores monasticæ vitæ. In secundo sic ait: Non sum ignarus complures esse, qui patribus quidem ità affectis facilè ignoscendum putãt, nec propterea valdè admirari dicunt: suffocari autem se ac penè disrumpi iracũdia, cùm videant eos, qui neque patres sunt, neque amici, neque propinqui, neque vlla penitus alia ex parte necessarij, quin & frequenter ignoti, aduersùs eos qui philosophari instituunt, hoc ipsum pati, atque ipsis patribus magis angi & dolere, eósque qui illos hortati sunt, & ad eius vitæ amorem traduxerunt, oppugnare, insimulare, ac maledictis omnibus persequi. Mihi verò longè alia mens est. Eos enim qui nullum pater ni affectus priuilegium, nullum ius amicitiæ ac familiaritatis habent, alienis in bonis angi, nihil profectò nouum, aut mirum videri debet, partim inuidiæ stimulis concitatos, partim malitiæ suæ, atque vitiis aliorum perditionem solatio, & excusationi esse arbitrantes. Miserè id quidem & infeliciter, arbitrantes tamen. At verò qui genuerunt, qui educauerunt, qui diebus singulis natos suos proficere, sibique ipsis & ad virtutem, & ad gloriam præcellere & cupiunt, & optant: qui propterea cuncta & patiuntur & faciunt, eos quadam veluti ebrietate

Vtrum magis mirãdum sit, quòd amici & parẽtes à Monastica vita aut religionis proposito filios retrahãt, an quod alicui id faciant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

correptos repentè mutari, angiq́ue, ac dolere vehementiùs, cùm ab se liberi ad Philosophiam abducuntur: hoc profectò est, quod vnum omnium ego maximè admiror, quódque omnia iam corrupta sint & perdita, satis firmum & validum argumentum esse duco. Hoc enim prioribus téporibus vnquàm contigisse, nemo qui possit dicere, &c.

Gradus malitiæ.

28. Et libro tertio aduersùs vituperatores monasticæ vitæ: Primus malitię gradus est, amicos aspernari, quin vt ad inferiora sermonem reducamus: nescio enim quo pacto id penè me effugerat: prior illa lex Iudæis tradita, ne iumenta quidem inimicorum despici permittit: sed siue illa deciderint, simul erigere: siue abertauerint, reducere iubet. Est itaque primus malitiæ & crudelitatis gradus, ab infimis ascendendo, iumenta & pecora inimicorum & errantia, vel lapsa negligere. Secundus illo superior, inimicos ipsos negligentiùs curare. Quãto enim homo mutis animantibus ad honorem præstat, tanto peccatum istud maius, quàm illud est. Tertius deinceps, fratres aspernari, si fuerint ignoti. Quartus, familiares quoquè despicere. Quintus, cùm non solùm corpore, verùm anima quoquè fratrũ pereunte, desidemus. Sextus, si non familiaribus modò, verùm ipsis quoquè liberis nostris pereuntibus, negligimus. Septimus, cùm nec alios quibus illi curæ esse possint, prouidemus. Octauus, cùm & eos, qui id à seipsis facere instituũt, arcemus atque prohibemus. Nonus, cùm non tantùm prohibemus, verùm oppugnamus quoq;. Itaque si primus & secundus, & tertius ciuisce facinoris gradus tanto supplicio afficiendus est: quantos ille mereretur ignes, qui cunctos eos gradus ascédit? Quod profectò modò vos facitis, qui nonum illũ à primo gradum transcẽdistis: quinimmò si quis eũ non tantùm nonum, verùm & decimũ & vndecimum dixerit, profectò non peccabit. Cur id? Quia non natura solùm id peccatũ multo maius est, verũ ex ipsa quoquè ratione tẽporum durius multo & grauius fit. Quid ità? Quia eodem mõdo peccantibus nobis, quæ vetus lex damnat, non eadem supplicia debentur: verùm tanto acerbiora, & diriora, quanto maiori gratia potiti, excellentioriśque doctrinæ participes effecti, maioribus itẽ honoribus affecti sumus. Cùm igitur & natura, & tẽpore sceDe monastica vita.

Exod. 23. Deut. 22.

Primus gradus.

Secundus.

Tertius. Quartus. Quintus.

Sextus.

Septimus. Octauus.

Nonus.

Christianis malis quare maiora supplicia debentur quã Iudęis.

lus hoc adeò immane sit & vehemẽs, cõsidera iam quantas flammas, quantósque cruciatus in eorum capita, qui id perpetrare non meruent, exaggerabit. Et posteà de monachis loquens: Conuersationem planè cælestem elegerunt, nihilque deterius angelis affecti sũt. Vt enim illis nulla inest inæqualitas, nec alij succesſibus, secundísque rebus elati gloriantur, alij extremis malis & incommodis oppressi gemũt, sed omnes pariter in gaudio & quiete, summáque illa & cælesti gloria exultãt: ità fieri quoquè perspicias in monasteriis, nullus ibi paupertatem exprobrat, nullus diuitiis honestior est. Indè id quod omnia peruertit & perturbat, Meum & Tuum, penitùs eliminatum est. Cuncta quippe illis communia sunt, mensa, domus, indumẽtum, & quod sanè mirabilius est, vnus etiam idémque animus omnibus est, &c.

Mesle & Tuum eliminata ho.

29. Ad pop. Antioch. hom. 56. & 3. seq. describit & commendat egregiè vitam monachorum.

30. Item ho. 14. in 1. ad Timotheum, quæ eadem habentur ho. 59. ad populum Antiochenum.

31. Bernardvs in apologia ad Guillelmum Abbatem: Heu me miserum qualemcũque monachum. Cur adhuc viuo? videre ad id deuenisse ordinem nostrum, ordinem scilicet qui primus fuit in ecclesia, immò à quo cœpit Ecclesia, quo nullus in terra similior angelicis ordinibus: nullus vicinior ei quę in cęlis est Hierusalem mater nostra, siue ob decorem castitatis, siue propter charitatis ardorẽ, cuius Apostoli institutores, cuius hi quos Paulus tam sæpè sanctos appellat, inchoatores extiterunt? Et quidem inter illos, cùm nihil quod suum esset, quispiam retinuisset, diuidebatur (vt scriptum est) singulis prout cuique opùs erat.

Religiosi ordo primus in Ecclesia & angelorũ similitudini proximus.

Apostoli in fiimeum Rom. 10. 1. Cor. 12. 2. Cor. 8.

Act. 4. c.

32. Idem in homilia super iis verbis Domini: Simile est regnum cælorũ homini negociatori quærenti bonas margaritas. Sed quæ est ista, quęso, fratres mei charissimi, hæc tã prætiosa margarita, pro qua vniuersa dare debemus, id est, nosmetipsos; quia totum Deo dedit qui seipsum obtulit, vt possimus eam habere? Nónne hæc est religio sancta, pura & immaculata, in qua homo viuit purius, cadit rarius, surgit velociùs, incedit cautiùs, irroratur frequẽtiùs, quiescit securiùs, moritur fiduciùs, purgatur citiùs, præmiatur copiosiùs?

Religiosi & eius commendatio.

VI.

Quid summatim de Consiliis Euangelicis est sentiendum?

a 1. Ioan. 2. c Luc. 14. d e f g 8. b Mat. 19. b c 13. c 1. Cor. 7. f Eccl. 31. a Prou. 29. c Iudic. 17. e 21. d Gal. 5. b

A. Hoc nimirùm, quòd sint incitamenta, & subsidia quędam cõmoda admodùm, quæ infirmis aduersùs[a] mundi: carnisq́; illecebras arma prębeãt: quæ bonorũ conatus in cursu veræ pietatis ad meliora prouehãt: quæ spiritum ad præstãda Religionis Diuiníque cultus officia expeditiorem reddant, & quæ insuper, vt ostendimus, ad æternæ vitæ mercedem, ac gloriam in cælo[b] pleniorem consequendam conferant.

b Mat. 19. h e d Greg. lib. 26 Mor. c. 15. e 1. Cor. 13. a 1. Ioan. 2. a 4. c Colos. 3. c Aug. de mor. Eccles. Cath. c. 31. d Luc. 9. e e 2. Cor. 8. b Mat. 7. c f 1. Pet. 1. c g Luc. 2. g h Phil. 2. b i 1. Pet. 2. d k Phil. 3. c Psal. 83. c Bernar. epist. 253. ad Garinum Abbatem, & epist. 141. ad monachos S. Bertini. Ità serm. 2. de purific. B. Mariæ. Aug. epist. 137. ad Hipponen.

B. Ac summa quidem Euangelicę perfectionis in eo versatur, vt, quàm maximè possis, ad[c] charitatem cõtendas, Christúmque[d] imiteris. Imitaris autem, si Christo, &[e] pauperi, &[f] virgini, &[g] aliis[g] subdito, & ad mortem vsque Crucis[h] obedienti, pro tua virili te studeas[i] conformare: si cũ Apostolo itidẽ[k] Paulo, neglectis iis, quę retrò sunt, indefesso labore ad anteriora cõtẽdas, & ad supernæ vocationis brauiũ te extendas in dies, volũtate interim propria in totum, quoàd eius fieri potest, abdicata, ac

homini

homini propter Deum subiecta, vt læmuleris vsque meliora Charisma-ta, [m] partémque optimam tum eligas, tum bona fide in finem [n] vsque conserues.

1. Cor. 12. d m Luc. 10. g n Apoc. 2.

TESTIMONIA.

1. A. Primæ epistolæ Ioannis secundo capite: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mũdum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscẽtia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

2. Lvcæ decimoquarto: Et cœperũt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non possum venire. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me: non potest meus esse discipulus. Sic ergò omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

3. Et capite octauo: Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audiẽrunt, & à solicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, & nõ referunt fructum.

4. Matthæi decimonono: Dicunt ei discipuli eius: Si ità est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est, &c. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum. Et iterùm dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.

5. Et capite decimotertio: Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

6. Prioris ad Corinthios septimo: Volo autẽ vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodò placeat vxori: & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ mundi sunt: quomodò placeat vito.

7. Ecclesiastici trigesimoprimo: Beatus diues qui inuentus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

8. Proverbiorvm vigesimonono: Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

9. Ivdicvm decimoseptimo.

10. Et vigesimoprimo: In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

11. Ad Galatas quinto: Vos enim in libertatẽ vocati estis fratres: tantum nè libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicèm.

12. Matthæi decimonono, vt suprà quæstione tertia A. testimonio primo, & quæstione quarta, A. testimonio primo.

13. Gregorivs Magnus libro vigesimosexto Moralium, capite vigesimoquinto: Alij non iudicantur, & regnant: qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcẽdunt, qui nequaquàm hoc solùm quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Et de quibus propheta ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Et de quibus Salomon, cùm de sanctæ Ecclesię sponsa loqueretur, intulit, dicẽs: Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Hi itaq; in extremo iudicio non iudicãtur, & regnant: quia cum authore suo etiam iudices veniũt. Relinquẽtes quippe omnia, plus prõpta deuotione executi sunt, quàm iuberi generaliter audierunt. Speciali nanque iussione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc, quod adolescens audiuit: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurũ incęlo: & veni, & sequere me. Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis adstringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est, quod per sacram scripturam omnibus generaliter præcipitur: aliud, quod specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergò rectè sub generali iudicio non tenentur, qui & præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim non iudicãtur, & pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnunt: ità non iudicantur & regnant, qui suadente pietate etiã vltra generalis diuinæ legis prębcepta proficiũt. Hinc est quòd Paulus etiam specialia præcepta transcendẽs, plus opere exhibuit, quã institutione petmissionis accepit. Cùm enim accepisset vt Euãgelium prædicans, de Euangelio viueret, & Euangeliũ audientibus contulit, & tamen Euangelij sumptibus sustentari recusauit. Cur ergò iste iudicetur, vt regnet, qui minus quod seruaret, accepit: sed maius quod viueret, inuenit? Dicatur igitur rectè: Iudiciũ pauperibus tribuit: quia quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excrescunt.

Singularis honor est qui vltra præcepta seruãrunt eis cõsilia.

Matt. 19.

Vltra generalis diuinæ legis præcepta quidam proficiunt. 1. Cor. 9.

Iob. 36.

1. B. Prioris ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatẽ autem non habeam: factus sum velut ęs sonans, aut cymbalum tinniens, &c.

2. Primæ epistolæ Ioã. 2. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est: in hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse

Paupertatis & perfectionis Euãgelicæ sectatores cum Christo iudicabũt, & nõ iudicabũtur iudicio discussionis. Mat. 19. Marc. 10. Luc. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ambulare. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundũ, non est charitas patris in eo.

3. Et capite quarto: In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciã habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

4. Ad Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatẽ, modestiam, patientiã, &c. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

5. Avgvstinvs de moribus Ecclesiæ Catholicæ, capite trigesimotertio, loquens de religiosis simul viuentibus Mediolani, Romæ & alibi: Charitas præcipuè custoditur: charitati victus, charitati sermo, charitati habitus: charitati vultus aptatur: coitur in vnam conspiratúrque charitatem: hanc violare tanquàm Deum nefas ducitur: huic si quis resistit, expurgatur atque vitatur: hãc si quis offendit, vno die durare non finitur. Sciunt hãc ità commẽdatam esse à Christo & Apostolis, vt si hæc vna absit, inania: si hæc assit, plena sint omnia.

Ad Charitatẽ omnia referũtur. Vide Thomã Aquinatẽ in 2. 2. quæ. 184. & 186. & in opusculo de perfectione vitæ spiritualis.

6. Lvcæ nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me.

7. Posteriorisad Corinthios octauo.

8. Matthæi octauo.

9. Lvcæ secundo.

10. Ad Philippenses secundo, vt suprà quæst. 2. B. testim. primo, secundo, septimo & nono.

11. Prioris Petri primo: Scientes quòd nõ corruptibilibus auro vel argẽto redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis: sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

12. Et capite secũdo: In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

13. Ad Philippenses tertio, Fratres, ego me non arbitror compræhẽdisse. Vnum autem: quæ quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.

14. Psalmo octogesimotertio: Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt de virtute in virtutẽ: videbitur Deus Deorum in Sion.

15. Bernardvs epistola ducentesima quinquagesimatertia ad Abbatem Garinum Alpensem: Itaque indefessum proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quòd si studere perfectioni, esse perfectum est: profectò nolle proficere, deficere est. Vbi ergò sunt qui dicere solent, Sufficit nobis, nolumus esse meliores quàm patres nostri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergò deficere? Nequaquàm. Quid ergò? Sic mihi, inquis, viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergò vis, quod esse nõ potest. Quid enim stat in hoc seculo? Et certè de homine specialiter dictũ est: Fugit velut vmbra, & nunquàm in eodem statu permanet. Ipse deniq; hominis seculíque author, quandiù in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, nunquid stetit? Et quidem, teste scriptura, pertransiit benefaciendo & sanando omnes. Pertransiit ergò sicut non infructuosè, ità non remisse non pigrè, non lento gressu, sed quemadmodùm item de eo scriptum est: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Porrò currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideò Paulus aiebat: Sic currite, vt compræhendatis. Ibi tu Christiane fige tui cursus profectúsque metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. Quantumlibet ergò cucurreris: si vsque ad mortem non peruenueris, brauium non apprahẽdis. Brauiũ Christus est. Quòd si illa currente, tu gradũ sistis: non Christo appropias, sed te magis elongas: timendúmque tibi est quod ait Dauid: Eccè qui elongant se à te Domine, peribũt. Itaque si proficere currere est: vbi proficere, ibi & currere desinis. Vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere, non nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascẽdere, vel descendere videbantur vniuersi: quatenùs palàm daretur intelligi, inter profectum & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodò ipsum corpus nostrum continuè aut crescere constat, aut decrescere, sic necesse sit & spiritum aut proficere semper, aut deficere.

Studere perfectioni, est esse perfectum. Continenter proficiẽdũ est: alioqui enim deficimus.

Ioh 14.

Act. 10.

16. Idem in epistola trecentesima quadragesimaprima ad monachos sancti Bertini: Discipulus proficiẽs, gloria est magistri. Quisquis in schola Christi non proficit, eius indignus est magisterio, præsertim tamen vbi sumus, vbi nihil in eodem statu permanet: & nõ proficere, sine dubio deficere est. Nemo proindè dicat, satis est: sic volo manere: sufficit mihi esse sicut heri & nudiustertiùs. In via residet qui eiusmodi est: in scala subsistit, vbi neminẽ patriarcha vidit nõ ascẽdẽtẽ aut descẽdẽtem. Dico ergò: Qui se existimat stare, videat nè cadat. Ardua & angusta est via: & nõ hîc, sed in domo patris mãsiones sunt multæ. Itaq; qui se dicit in Christo mãnere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Iesus enim (vt ait Euãgelista) crescebat & proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deũ & homines. Ille non restitit ergò, sed exultauit vt gigas ad currendã viã: & nos quoquè si non desipimus, curremus post eum: trahemur in odore vnguentorum ipsius. Alioquín si elongari contigerit, erit pigritãti animæ & laboriosior & periculiosior via: dum nec odore recreari, nec certa possit agnoscere vestigia longiùs abeuntis. Sic ergò currite fratres, vt compræhẽdatis. Quod sanè ità fiet, si nequaquàm arbitramini vos compræhẽdisse: sed obliti quæ retrò sunt, extenditis vos in anteriora: si apprædatis disciplinam, nè quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Qui edit me (ait sapientia) adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet: vt nouerit piger, qui dignè prorsùs lapidatur stercoribus boum, fastidium sibi non de satietate, sed de inedia generari. Deniquè quia omnia cooperantur in bonum his, qui secundùm propositum vocati sunt sancti: mouear nos ipsum quoque seculatis cupiditatis exemplum. Quẽ enim ambitiosum videmus aliquando contentum adeptis dignitatibus ad alias nõ anhelare? Sic & curiosi cuiusque nõ satiatur oculꝰ visu, nec auris impletur auditu. Quid? eorum qui auaritiæ seruiũt, aut amatores sunt voluptatum, seu vanas sectantur hominum laudes: nónne & ipsorum insatiabilia desideria arguunt nos

Nõ proficere, deficere est.

Rom. 8.

2. Cor. 2.

Phil. 2.

Psal. 18.

Psal. 72.

Gen. 28. Scala Iacob.

2. Cor. 6. Phil. 3. Phil. 2.

Eccl. 24.

Ibidem 51.

Rom. 8. Diligẽtes Deũ ĩ hoc ipso ad huius seculi argumẽta negligentiores.

nos negligentiæ & tepiditatis? Pudeat certè spiritualium nos bonorũ minùs cupidos inueniri. Erubescat anima conuersa ad Dominum, minori affectu sectari iustitiam, quàm iniquitatẽ anteà sectaretur. Est enim causa quoquè valdè dissimilis. Stipendium quippe peccati, mors: fructus autem spiritus, vita æterna. Pudeat proindè negligẽtiùs nũc in vitam, quàm priùs in mortem ire: & minori studio salutis acquirere, quàm perditionis, augmentũ. Nam vt omninò simus inexcusabiles, in via vitæ quo citiùs, eo faciliùs curritur: & leue saluatoris onus quo crescit ampliùs, eo portabilius est. Nõnè & auiculas leuat, non onerat, pennarum siue plumarum numerositas ipsa: Tolle eas, & reliquũ corpus pondere suo fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suaue iugum, sic onus leue, quo deponimus, eo deprimimur ipsi: quia portat potiùs, quàm portatur.

Suauitudo pulchra. Iugũ Domini leue.

17. Sermone secundo in purificatione beatæ Mariæ: Si quis forsan proficere dissimulat, & proficisci de virtute in virtutem, nouerit quisquis huiusmodi est, in statione, non in processione se esse, immò ve: ò & in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cùm nihil adhuc in eodem statu permaneat. Porrò profectus noster in eo consistit (vt sæpiùs me dixisse memini) vt nunquàm arbitremur nos apprædendisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessãter conemur in melius, vt imperfectum nostrum diuinæ misericordiæ obtutibus iugiter exponamus.

In via vitæ nũ progredi, regredi est.

18. Avgvstinvs epistola centesima tricesimaseptima ad Hipponenses: Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo seruire cœpi, quomodò difficilè sum expertus meliores quàm qui in monasteriis profecerunt, ità non sum expertus peiores, quàm qui in monasteriis ceciderunt, ità vt hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum: Iustus iustior fiat, & sordidꝰ sordescat adhuc. Quapropter etsi contristamur de aliquibus purgamentis, consolamur tamen etiam de pluribus ornamẽtis. Nolite ergò propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, vndè apothecæ Dominicæ fructu olei luminosioris implẽtur. Domini Dei nostri misericordia vos aduersùs õmnes insidias inimici, in sua pace custodiat dilectissimi fratres.

Qui in monasteriis proficiunt, optimi euadũtsic eõtrà qui deficiunt. Apoc. 22. In eos qui propter quosdam malos religiosos, alios execrantur.

19. Prioris ad Corinthios duodecimo: Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

20. Lvcæ decimo: Et respondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

21. Apocalypsis secundo: Esto fidelis vsque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ.

DE QVATVOR HONINIS NOVISSIMIS.

I.

Quæ dicuntur quatuor hominis nouissima?

Hæc videlicet: Mors, Iudiciũ, Infernus & Regnũ cælorũ: dicta quidẽ[a] nouissima, quòd inter cętera omnia quæ homini accidere possunt, extremum planè locũ sibi vendicẽt. Mors enim, vt dici solet, est vltima rerum linea. Mortẽ sequitur Iudicium Dei, sicut & Paulus his verbis ostendit: [b] *Statutum est hominibus semel mori: post hoc autem Iudiciũ*, tũ[c] singulare scilicet, quod vnusquisque moriens excipit, tũ illud extremum & vniuersale, quod omnes ad mũdi finem expectant, vt suprà[d] indicauimus.

a Eccles. 7. d 28. a 38. b Deut. 32. d Prouerb. 19. c Ber. infer. de primordiis, mediis & nouissimis.

b Heb. 9. g

c Aug. lib. 2. de anima & eius origine c 4. Itẽ trac. 49. in Ioan. Chrysost. hom. 14. in Matth. d In Symbolo.

B. Iudicãtur autẽ alij, quos in mortali peccato mors opprimit, vt[e] pœnis apud inferos perpetuis addicãtur: alij, quos ex hac vita migrantes ornat [f] nuptialis illa vestis charitas, vt vita in cælesti regno perbeata fruantur. Hoc est quod Euãgelica veritas asserit.[g] *Procedent qui bona fecerũt, in vitã æternã: qui verò mala, in supplicium æternũ.*[h] *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cũ angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundùm opera eius.*

e Luc. 16. e Mat. 25. d

f Mat. 22. b Aug. lib. post coll. eõtra Donat. c. 20. Greg. lib. 38. in Euang. g Ioan. 5. e Mat. 25. d

h Matth. 16. d

TESTIMONIA.

1. A. Ecclesiastici septimo: Gratia datur in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in cõsolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmũ: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

2. Capite vigesimooctauo: Memento nouissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

morum,& desine inimicari.

3. CAPITE trigesimooctauo: Memento nouissimorum,noli obliuisci. neque enim est cõuersio,& huic nihil proderis,& teipsum pessimabis.Memor esto iudicij mei:sic enim erit & tuum. Mihi heri,& tibi hodie. In requie mortui requiescere fac memoriam eius , & consolare illum in exitu spiritus sui.

4. DEVTERONOMII trigesimosecundo:Gens absque consilio est,& sine prudentia.Vtinàm saperent,& intelligerent,ac nouissima prouiderent.

5. PROVERBIORVM decimonono : Audi consilium,& suscipe disciplinam , vt sis sapiens in nouissimis tuis.

6. BERNARDVS in sermone de primordiis, mediis,& nouissimis nostris:Habes iã primordia, habes etiam media:sed nouissima quæ sunt ? Nam de eis dicitur,quòd eorum memor non peccabis.Ipsa sunt mors, iudicium , gehenna. Quid horribilius morte?quid iudicio terribilius ? Nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet,si quis ad ista non trepidat,non expauescit,nõ timore concutitur? O homo si pudorem perdideras ad nobilem creaturam pertinentem , si dolorem non sentiebas afflictionis , quod est etiam carnaliũ: vel timorem non omittas , quoniam ille est etiam iumentorum. Oneramus asinum & fatigamus in laboribus plurimis, & nõ curat,quia asinus est. At si in ignem impellere, si in foueam præcipitare velis, cauet quantum potest,quia vitam diligit,& mortẽ timet.An non tibi ergò iustum videtur,vt qui non modò iumentis insensibilior fuerit , post iumenta ipsa compellatur abire,& in tormentis positus,locum teneat posteriorem? Timeergò ô homo,quòd in morte separãdus es à bonis omnibus huius corporis,& tam dulce carnis & animę vinculum amarissimo secandum diuortio erit. Time quòd in terribili iudicio ei præsentandus es , in cuius manus horrendum est incidere : & eo examinante quem nihil latet, si quidem inuenta fuerit in te iniquitas, alienandus ab vniuersitate quietis & gloriæ , & segregandus à numero beatorum.Time quòd in gehenna cruciatibus æternis & immensis exponendus es, in sorte diaboli & angelorum eius, in igne æterno,qui præparatus est eis. Hic ergò timor initium sapientię dicitur,non pudor,non dolor:quia neuter eorum sic initiat ad sapientiam, neuter tantam habet efficaciam. Vndè est quod non dicitur, memorare primordia,aut media, sed nouissima, & non peccabis. Validior enim est & vehementior spiritus timoris ad resistendum peccato, quàm pudor & dolor.quia pudor de multitudine, & dolor de qualicunque huius mundi consolatione capit solatium , timor verò non inuenit vnde cõsolerur. Nam in morte non magnum,non paruum aliquid de bonis huius mundi tecum delaturus es:in iudicio nec fallere nec resistere possibile erit:in gehenna penitùs nulla cõsolatio, sed perpetuum væ,vlulatus,& fletus & stridor dentium.

7. AD Hebræos nono,vt in textu.

8. AVGVSTINVS libro secundo de anima & eius origine,capite quarto:Rectissimè & valdè salubriter creditur , iudicati animas cùm de corporibus exierint,antequàm veniant ad illud iudicium, quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari, atq; in ipsa qua hìc vixerunt , carne torqueri , siue gloriari.Quis aduersùs Euangelium tanta obstinationem obsurduit,vt in illo paupere qui post mortem oblatus est in sinum Abrahæ, & in illo diuite, cuius infernus cruciatus exponitur,ista non audiat, vel audita non credat? Luc.16.

9. ITEM tractatu quadragesimonono in Euangelium Ioannis:in ea verba scribens, Lazarus amicus noster dormit,&c.Dormit omnis mortuus,& bonus & malus : sed quomodò interest in ipsis qui quotidiè dormiunt & exurgunt , quid quisque videat in somnis, alij sentiunt læta somnia , alij torquentia , ità vt euigilans dormire timeat,nè ad ipsa iterùm redeat:sic vnusquisque hominũ cum causa sua dormit, cum causa sua surgit , & interest quali quisque custodia recipiatur , ad iudicẽ posteà producendus:nam & receptiones in custodia pro meritis causarum adhibentur: alios iubentur custodire lictores,humano & mitti officio atque ciuili: alij traduntur optionibus: alij mittuntur in carcerem, & in ipso carcere non omnes, sed pro meritis causarum in ima carceris contruduntur.Sicut ergò diuersæ custodiæ agentium in officio, sic diuersæ custodiæ mortuorum,& diuersa merita resurgẽtium: receptus est pauper,receptus est dives:sed ille in sinu Abrahæ , ille vbi sitiret, & guttam non inueniret. Habent ergò omnes animæ,vt ex hac occasione instruam charitatem vestram , habent omnes animæ, cùm de seculo exierint , diuersas receptiones suas:habent gaudium boni , & mali tormenta. Sed cùm facta fuerit resurrectio,& bonorum gaudium amplius erit , & malorum tormenta grauiora , quando cum corpore torquebuntur. Recepti sunt in pace sancti patriarchæ, prophetæ,Apostoli,martyres,boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi sunt , quod promisit Deus : promissa enim est resurrectio etiam carnis , mortis consumptio,vita æterna cum angelis,hoc omnes simul accepturi sumus : nam requiem quæ continuò post mortem datur,si ea dignus est , tunc accipit quisq; cùm moritur. Priores acceperunt patriarchæ, videte ex quo requiescunt.Posteriores prophetæ,recentiùs Apostoli, multo recentiores sancti martyres,quotidiè boni fideles : & alij in ista requie tam diù sunt,alij non tandiù,alij paucioribus annis,alij recenti tempore.

10. CHRYSOSTOMVS homilia decimaquarta in Matthæum: Sicut illi qui è carceribus educũtur, vnà cum ipsis catenis ad iudicium protrahuntur: sic omnes animæ , cùm hinc emigrauerint , variis peccatorum catenis implicitę,ad terribile illud ducentur tribunal.

1. B. LVCÆ decimosexto : Factum est autem vt moreretur mendicus,& portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives : & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè,& Lazarum in sinu eius:& ipse clamans, dixit : Pater Abraham , miserere meî , & mitte Lazarum,vt intingat extremum digiti sui in aquam , vt refrigeret linguam meam,quia crucior in hac flamma.

2. MATTHÆI vigesimoquinto : Tunc dicet & his qui à sinistris erunt : Discedite à me maledicti in ignem æternum , qui paratus est diabolo & angelis eius.

3. ET capite vigesimosecundo:Intrauit autem rex, vt videret discumbentes : & vidit ibi hominem non

Ecc.7. Tria nouissima quæ mentẽ inficiũt,mors, iudiciũ, gehẽna.

Asini exẽplũ.

Mors cur timenda.

Cur iudicium metuendum. Heb.10.

Gehenna cur metuenda. Mat.25.

Timor nouissimorũ,est initiũ sapientiæ.

Timor plus valet ad resistẽdũ peccato, quã pudor aut dolor.

Iudiciũ priuatũ animarum quãdo de corporibus exierint.

non vestitum veste nuptiali.Et ait illi Amice, quomodò huc intrâsti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris : Ligatis manibus & pedibus eius , mittite eum in tenebras exteriores:ibi erit fletus & stridor dentium.

Matt.22.

4. AVGVSTINVS in libro contra Donatistas post collationem,capite vigesimo:Posteaquàm dixit,Ligate illi manus & pedes , &'proiicite eum in tenebras exteriores , ibi erit fletus & stridor dentium: continuò subiecit , Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Quomodò hoc verum est, cùm potiùs vnus è multis fuisset proiectus in tenebras exteriores , nisi quia in illo vno grande corpus figurabatur omnium malorum ante Domini iudiciũ cõuiuio dominico permixtorum? A quibus se boni corde interim ac moribus separant, simul manducantes & bibentes corpus & sanguinem Domini,sed cum magna distinctione:quia isti in honore sponsi induti sunt veste nuptiali,non sua quærentes,sed quæ Iesu Christi:illi autem non habent vestem nuptialem, hoc est, fidelissimam sponsi charitatem,sua quærentes,non quę Iesu Christi.

Boni & mali simul bibunt corpus & sanguinem Dominì. Philip.1.

Vestis nuptialis charitatem significat.

5. GREGORIVS homilia trigesimaoctaua in Euangelia:Si vestem nuptialem, baptisma vel fidem dicimus , quis sine baptismate & fide has nuptias intrauit? Eo enim ipso foris est,quo necdùm credidit. Quid ergò debemus intelligere vestẽ nuptialem,nisi charitatem?Intrat enim ad nuptias, sed cũ nuptiali veste non intrat, qui in sancta Ecclesia assistens,fidem habet,sed charitatem non habet. Rectè enim charitas , nuptialis vestis vocatur , quia hanc in se conditor noster habuit, dum ad associãdæ sibi Ecclesiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione Dei actum est, vt eius vnigenitus mentes sibi electorum hominum vniret.Vndè & Ioãnes dicit:Sic enim dilexit Deus mundum,vt filium suum vnigenitum daret pro nobis. Qui ergò per charitatem venit ad homines,eandem charitatem innotuit vestem esse nuptialem. Ioan.3.

Veste nuptiali ineptè significãtis fidem aut baptismũ. Charitatem significat vestis nuptialis.

6. IOANNIS quinto : Nolite mirari hoc; quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius: & procedent , qui bona fecerunt , in resurrectionem vitæ : qui verò mala egerunt,in resurrectionem iudicij.

7. MATTHÆI vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt : Venite benedicti Patris mei,possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, &c. Et ibunt hi in supplicium æternum:iusti autem,in vitam æternam.

8. ET decimosexto,vt in textu.

II.

Quomodò nos Scriptura de Morte docet?

A. *Sicut*[a] *per vnũ hominem peccatum in hunc mundum intrauit,& per peccatũ mors,ità in omnes homines mors pertrãsiit,* vt Paulus affirmat.Igitur etsi[b] hora mortis nihil sit nobis incertius, *Nescit*[c] *enim homo finẽ suum*: morte tamen ipsa certius nihil esse potest.Vndè scriptũ est,& res ipsa quotidiè docet:[d] *Omnes morimur,& quasi aquæ dilabimur in terrã,quæ non reuertuntur*. Idque confirmans Ecclesiasticus, [e] *Et Rex hodie est*,inquit,*& cras morietur.Cùm morietur autem homo,hæreditabit serpentes,& bestias & vermes.*

a Rom.5.b Sapien.1.d e Concil.Mileuita.can.1.Aug. de prædest.& gratia,cap.3.

b Gregor.hom.13.in euang.Aug.in psalm.144.hom.27. ex 50.& cap.2. Soliloquiorum animæ. Hugo Victorin. lib.1.de anima,cap.3.

c Eccles.9.c Iac.4.d Eccl.11.c 14.b Luc.12.c

d 2.Reg.14.c Eccles.2.c Psal.89.b 101.a b 102.c Iob 8.b 14.a 1.Pet. 1.d Augus.lib.13. de ciuit. Dei,cap.10.& 11. Serm.21.de verbis Domini.Innocent.III.de contemptu mundi lib.1,cap.24.

e Eccl.10.b Iob 17.d Psalm.48 b d Baruch 3.b Eccl.41.a Augus.senten.vlt.apud Prosperum.

B. Cùm verò plurimùm referat,quomodò & quàm parati moriamur, totiès in Euãgelio nobis repetitur illud: [f] VIGILATE. Itẽ,[g] *Estote parati:quia qua hora non putatis,filius hominis veniet*.Parati verò & vigilãtes mortẽ excipiemus,si seriò & in omni vita pro se quisque meditetur quod scriptũ est , [h] *Ante obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum* : sicut & Christus dixit,[i] *Venit nox quando nemo potest operari*. [k] *Ambulate dum lucem habetis,vt non vos tenebræ comprehendant.*

f Matth.25.a 24.d Marc.13.d Augus.epist. 80. ad Hesychium,& quæst.59.lib.83.quæstionum.

g Luc.12.c Apoc 3.a 16.c Cyprian.epist.52.ad Antonianum.Augus.serm.3.de Innocentibus,& tract.33.in Ioã. Gregor.lib.26.moral.cap.31.

h Eccl.14.c Eccles.9.c 12.a Galat.6.c Augus.de disciplina Christiana,cap.2. Cõcil.Lateran.cap.22.Trident.sess. 14.Nannetense,cap.4.Gregorius 4.dialog.cap.38.Possidon in vita Augustini.

i Ioan.9.a Augus.in inchir.cap.110.& tract.44.in Ioãnem.

k Ioan.12.c Luc.19.c

C. Pulchrè autẽ Propheta inter iustorum malorúmque mortẽ discreuit. Nã de his quidem dicit,[l] *Mors peccatorum pessima*,illorũ scilicet,qui velut peruicaces Iudæi , in peccato sine pœnitẽtia moriũtur, ac proindè sic pereũt, vt semper apud[m] inferos cũ epulone diuite sint excruciãdi.De illis verò testatur:[n] *Preciosa in conspectu Domini mors sanctorũ eius*.Talib⁹° quippe mors ista corporis ni-

l Psal.33.d Prou.11.d Sapien. 5.b c Psal.10. b Augustin. serm. 47. & 59. ad fratres in eremo. Hugo Victorianus lib.1. de anim.cap.23. & lib.4.cap.13. Innocent. III. de contemptu mundi lib.2.cap.42.

m Luc.16.e f Gregorius 4.dial.cap.38 & homil.12. in euang.Beda lib.5.hist.Anglorum,cap.14.& 15.

n Psalm.115.a

o 2.Corinth.5.a b Greg.4.dial.cap.11.& sequent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cyprianus de mortalitate. Ambros. in libro de bono mortis, cap. 2. & sequentib.

hil est aliud, quàm terrenæ huius peregrinationis & ęrũnarum mortalis vitę terminus, somnus quietus, & secura obdormitio, verę vitæ principiũ, & optabilis trãsitus ad beatã immortalitatẽ: Cuius desiderio Apostolus flagrãs, & huius vitæ pertęsus, [p] *Cupio* inquit, *dissolui, & esse cum Christo.* [q] *Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.* Et, [r] *Beati mortui, qui in Domino moriũtur.* [s] *Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

p Philip. 1. d Lucæ 2. d Psal. 41. a 83. a 141. b Num. 23. b

q Luc. 12. c

r Apoc. 14. c

s Sap. 4. b

TESTIMONIA.

1. A. Ad Romanos quinto, vt in textu.

2. Sapientiæ primo: Deus mortem nõ fecit.

3. Concilivm Mileuitanum canone primo: Quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ità vt siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturę, anathema sit.

Peccatum est causa mortis corporalis.

4. Avgvstinvs in libro de prædestinatione & gratia, capite tertio: Mors non naturæ conditio, sed pœna peccati est.

Mors pœna peccati est.

5. Gregorivs homilia decimatertia in Euangelia: Horam vltimã Dominus noster idcircò voluit nobis esse incognitam, vt semper possit esse suspecta: vt dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Proindè fratres mei in conditione mortalitatis vestrę mentis oculos fugite, venienti vos iudici per fletus quotidiè & lamenta præparate. Et cùm certa mors maneat omnes, nolite de temporalis vitæ prouidentia incerta cogitare. Audite quid sapiens Salomon dicat: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec scientia, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas.

Mortis hora cuique incerta.

Eccles 9.

Præparatio ad mortem.

Quia ergò & venturę mortis tempus ignoramus, & post mortem operari non possumus, superest, vt ante mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim sic mors ipsa cùm venerit, vincetur: si priusquàm veniat, semper timeatur.

6. Avgvstinvs in psalmum centesimum quadragesimum quartum: Magna est Dei misericordia & in hoc quòd diem vitæ tibi incertũ fecit, vt nescias quando hinc emigrabis, & cùm quotidiè speras, te aliquando conuertas: & in hoc eius magna misericordia. Cæterùm si statuisset diem, omnibus faceret abundare peccata de securitate. Dedit ergò spem veniæ, nè desperando ampliùs pecces. Deus conuersioni tuæ indulgentiam promisit, sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit.

Quòd mortis tempus incertũ sit, magna est Dei misericordia.

7. Idem libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesimaseptima, siue in tractatu de vtilitate pœnitentię, in hac: Nè desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentię portus. Rursùs, Nè sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.

Incertus dies mortis contra præsumptionem valet.

8. In libro soliloquiorum animæ ad Deum, capite secũdo: Importuna mors mille modis quotidiè miseros homines rapit. Hunc necat febribus, illum opprimit doloribus: hunc consumit fames, illum sitis extinguit: hunc suffocat aquis, illum interimit laqueo: illum perimit flammis, alium dentibus bestiarum ferocium vorat: hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantùm repentino terrore miseram vitam finire compellit. Et nũc super hæc omnia magna miseria, quia cùm nihil sit certius morte, ignorat tamẽ homo finem suũ. Et cùm stare putat, colliditur & perit spes eius: nescit enim homo quando vel vbi, vel quomodò moriatur: & tamen certum est quòd eum mori oporteat.

Quam varijs modis homines tollat è medio.

Nihil certius mortis, & tamen vitæ terminus ignoratur.

9. Hvgo à sancto Victore, libro primo de anima, capite tertio: Certum est quòd morieris: sed incertum est quando aut quomodo, vel vbi. Quoniam mors te vbique expectat: tu quoque, si sapiẽs fueris, vbique eam expectabis. Idem habet D. Bernardus cap. 3. meditationũ: Nam illi tribuunt nonnulli hunc I. librum.

Incertũ mortis conditio.

10. Ecclesiastis nono: nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo compræhenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extẽplò superuenerit.

11. Iacobi quarto: Eccè nunc qui dicitis, Hodiè aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: qui ignoratis quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? Vapor est, ad modicum parens, & deincèps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: &, Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

12. Ecclesiatici vndecimo: Est qui locupleatur parcè agendò, & hæc est pars mercedis illius in eo quod dicit: Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus & nescit quòd tempus prætereat, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

13 Capite decimoquarto: Memor esto, quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamẽtum enim huius mũdi morte morietur. Omnis caro sicut fœnũ veterascet, & sicut folium fructificãs in arbore viridi. Alia generantur, & alia deiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

14. Lvcæ duodecimo: Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis huberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se dicens: Quid faciã, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc cõgregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animę meę: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem

autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parâsti, cuius erunt?

15. Secvndi Regum decimoquarto ait mulier Thecuitis ad Regem Dauid: Omnes morimur, &c. vt in textu.

16. Ecclesiastis secundo: Moritur doctus simul & indoctus.

17. Psalmo octogesimonono: Quoniã omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur: dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni: Si autẽ in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

18. Item centesimoprimo: Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremiũ aruerunt. Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.

19. Et centesimo secundo: Quoniam ipse cognouit figmentum nostrum. Recordatus est quoniam puluis sumus, homo sicut fœnũ dies eius: tanquàm flos agri sic efflorebit. Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.

20. Iob octauo: Ait Baldad Suhites: Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram.

21. Capite decimoquarto: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquàm in eodem statu permanet. Breues dies hominis sunt, numerus mẽsium eius apud te est: constituisti terminos eius qui prętériti non poterunt.

22. Prioris Petri primo: Quia omnis caro vt fœnum, & omnis gloria eius tanquàm flos fœni. exaruit fœnum: & flos eius decidit.

Tempus vitæ nostræ nihil est aliud quàm cursus ad mortem.

23. Avgvstinvs libro decimotertio de ciuitate Dei, capite decimo: Ex quo enim quisque in isto corpore morituro esse cœperit, nunquàm in eo non agitur, vt mors veniat. Hoc enim agit eius mutabilitas toto tempore vitæ huius, si tamen vita dicenda est, vt veniatur in mortem. Nemo quippe est, qui non ei post annum sit, quàm ante annum fuit, & cras quàm hodiè, & hodiè quàm heri, & paulò pòst quàm nunc, & nunc quàm paulò antè propinquior: quoniam quicquid temporis vinitur, de spatio viuendi demitur: & quotidiè fit minus minúsq; quod restat: vt omninò nihil sit aliud tempus vitæ huius, quàm cursus ad mortem.

Mortis malefitia inexplicabilis.

24. Et capite vndecimo: Vtinàm in paradiso benè viuendo egissemus, vt re vera nulla esset mors. Nunc autem non solùm est, verùm etiam tam molesta est, vt nec vlla explicari locutione possit, nec vlla ratione vitari. Et post pauca: Non importunè, neque incongruè arbitror accidisse, etsi non humana industria, iudicio fortasse diuino, vt hoc verbum quod est, moritur, in Latina lingua nec Grammatici declinare potuerint, ea regula qua cætera talia declinantur. Nanque ab eo quod est, oritur, fit verbum præteriti temporis, ortus est: & si qua similia sunt, quæ per temporis præteriti participia declinantur. Ab eo verò quod est, moritur, si quæramus præteriti temporis verbum, responderi solet, mortuus est, v, litera geminata: Sic enim dicitur mortuus, quomodò fatuus, arduus, carduus, conspicuus, & si qua similia, quæ non sunt præteriti temporis: sed quoniam nomina sunt, sine tempore declinantur. Illud autem quasi vt declinaretur, quod declinari nõ potest, pro participio prætériti temporis ponitur nomen. Conuenienter itaque factum est, vt quemadmodùm id quod significat, non potest ageudo, ità ipsum verbum declinari loquendo non possit. Agi tamen potest in adiutorio gratiæ redemptoris nostri, vt saltem secundam mortem declinare possimus. Illa enim est grauior & omnium malorum pessima, quæ non fit separatione animę & corporis, sed in ęternam pœnã potiùs vtriusque complexu. Ibi è contrario non erunt homines ante mortem atque post mortem, sed semper in morte: ac per hoc nunquàm viuentes, nunquàm mortui, sed sine fine morientes. Nũquàm enim erit homini peiùs in morte, quàm vbi erit mors ipsa sine morte.

Verbũ mori, apud Grammaticos non declinatur vt cætera talia verba.

Mors declinari non potest. sicut nec verbum mori. Mors secunda quæ pessima est, declinari potest.

Nunquàm mortui & sine fine morientes.

25. Idem de verbis Domini, sermone vigesimoprimo: Quis nescit quia pœna est, necesse esse vt moriamur, & quod est grauius, quando nescimus? Pœna certa est, hora incerta: & de ista pœna sola certi sumus in rebus humanis. Cætera nostra & bona & mala incerta sunt, sola mors certa est. Quid est quod dico? Conceptus est puer, fortè nascitur, fortè aborsum facit. Ità incertum est, fortè crescit, fortè non crescit. Fortè senescit, fortè non senescit. Fortè diues erit, fortè pauper. Fortè honoratus, fortè humiliatus. Fortè habebit filios, fortè nõ habebit. Fortè ducet vxorem, fortè non ducet. Quicquid aliud nominaueris in bonis, respice & ad mala. Fortè ægrotat, fortè non ægrotat. Fortè à serpente percutitur, fortè non percutitur. Fortè à bestia deuoratur, fortè non deuoratur. Et respice omnia mala, vbiquè est, fortè erit, fortè non erit. Nonquid potes dicere, fortè moritur, fortè non moritur.

Necessitas moriendi pœna est. Pœna certa, hora incerta. Cùm ferè alia omnia fortuita sint, mors tamen certa est.

26. Innocentivs tertius de contemptu mũdi, siue de miseria humanæ cõditionis libro primo, cap. 24. vel iuxta alios 22. Semper vltimus dies primus, & nunquàm primus dies vltimus reputatur: cùm tamen ità semper viuere deceat, tãquàm mori semper oporteat. Scriptum est enim: Memor esto, quia mors non tardat. Tempus prætérit, & mors appropinquat. Mille anni ante oculos morientis, tãquàm dies hesterna, quæ prætériit. Semper enim futura nascuntur, semper præsentia moriuntur, & quicquid est prętéritum, est mortuum totum. Morimur enim, dum viuimus, semper: & tunc tantùm desinimus mori, cùm desinimus viuere. Melius est ergò mori vitæ, quàm viuere morti. Quia nihil est vita mortalis, nisi mors viuẽs. Vndè Salomon: Laudaui magis mortuos quàm viuentes, & vtroque feliciorem iudicaui qui necdùm natus est. Vita velociter fugit, & retineri non potest: mors autem instanter occurrit, & impediri non valet: hoc est illud mirabile, quod quanto plùs crescit, tanto magis decrescit? Quia quanto plus vita procedit, tanto magis ad finem accedit.

De vicinitate mortis.

Eccl. 14.

Vita mortalis nil est aliud quàm mors viuens. Eccles. 6.

27. Ecclesiastici decimo. Omnis potentatus breuis vita. Languor prolixior grauat medicum. Breuem languorem præcidit medicus: sic & rex hodiè est, & cras morietur. Cùm enim moritur homo, hæreditabit serpentes & bestias, & vermes.

28. Iob decimoseptimo: Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

29. PSALMO 48. Simul insipiens & stultus peribût. Et relinquêt alienis diuitias suas: & sepulcra eorum domus illorum in æternũ. Ne timueris cùm diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cùm interierit, nõ sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.

30. BARVCH tertio: Vbi sunt princeps gentium, & qui dominãrur super bestias quæ sunt super terram? qui in auibus cæli ludunt, qui argentum thesaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argẽtum fabricant, & soliciti sunt, nec est inuentio operum illorum? exterminatæ sunt, & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum exurrexerunt.

31. ECCLESIASTICI quadragesimoprimo: O mors quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis: viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum? O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili qui perdit sapiẽtiam. Noli metuere iudicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt tibi: hoc iudicium à Domino omni carni: & quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi? siue decem, siue centũ, siue mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitæ.

32. AVGVSTINVS in sententiis à Prospero collectis, sentẽtia vltima: Diuitiis flores, & maiorum nobilitate te iactas, & exultas de patria & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominibus deferuntur? respice teipsum, quia mortalis es, & quia terra es, & in terram ibis. Circunspice eos qui ante te similibus splẽdoribus fulsêre. Vbi sunt quos ambiebant ciuium potẽtatus? Vbi insuperabiles Imperatores? Vbi qui conuentus disponebãt & festa? Vbi equorum splendidi inuectores, Exercituum duces, Satrapæ, Tyranni? Non omnia puluis? non omnia fauillæ? nõ in paucis ossibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulcra, & vide quis seruus, quis Dominus, quis pauper, quis diues? Discerne, si potes, vinctũ à rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaque naturæ, non extollaris aliquando. Memor autem eris, si teipsum respexeris.

Mortis memoria superbiam caleat.

In ossibus mortuorum nulla distinctio diuitis & pauperis, &c.

1. B. MATTHÆI vigesimoquinto: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

2. ET capite vigesimoquarto: Vigilate ergò, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliâs qua hora fur venturus esset, vigilaret vtiquè, & nõ sineret perfodi domum suã. Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora filius hominis vẽturus est. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus, quẽ, cùm venerit Dominus eius, inuenerit sic facientẽ. amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis. illic erit fletus & stridor dentium.

3. MARCI decimotertio: Videte, vigilate, & orate, nescitis enim quãdo tempus. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suã: & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate ergò (nescitis enim quando Dominus domus veniat serò, in media nocte, an gellicantu, an manè) nè, cùm venerit repentè, inueniat vos dormiẽtes: Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

4. AVGVSTINVS in epistola octogesima ad Hesychium: Vnusquisque debet etiam de die huius vitæ suæ nouissimo formidare, in hoc enim quẽq; inuenerit suus nouissimus dies, in quo eũ cõ prædendet mundi nouissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur. Ad hoc pertinet quod in euangelio secundùm Marcum ità scriptum est: Vigilate ergò, quia nescitis quando Dominus domus veniat: serò, an media nocte, an gallicantu, an manè: nè cùm venerit repentè, inueniat vos dormiẽtes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate. Quibus enim omnibus dicit, nisi electis & dilectis suis ad corpus eius pertinentibus, quod est Ecclesia? Non solùm ergò illis dixit, quibus tunc audientibus loquebatur, sed etiam illis qui fuerunt post illos ante nos, & ad nosipsos, & qui erunt post nos vsque ad eius nouissimum aduentum. Nũquid autem omnes inuenturus est dies ille in hac vita, aut quisquam dicturus est, quòd ad defunctos etiã pertineat quod ait: Vigilate, nè, cùm repentè venerit, inueniat vos dormiẽtes? Cur itaque omnibus dicit, quod ad eos solos pertineat qui tunc erunt, nisi quia eo modo ad omnes pertinet, quo modo dixi? Tũc enim vnicuique veniet dies ille, cùm venerit ei dies, vt talis hinc exeat, qualis iudicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, nè imparatum inueniat eum Domini aduentus. Imparatum autem inueniet ille dies, quem imparatum inuenerit suę vitę huius vltimus dies. Certè enim hoc saltem manifestum erat Apostolis, nõ eorum temporibus cùm hîc in carne viuerẽt, Dominum esse venturum: & tamẽ quis dubitet eos præcipuè vigilâsse & seruâsse, quod omnibus dixit, nè imparatos repente veniens inueniret?

Nũ soldũ ẽ die nouissimo, vbi etiã de quoq; die nouissimo formidare debemus. Marcus.

5. LIBRO octogintarium quæstionum, quæstione quinquagesimanona: Vigilate inquit, quia nescitis diem neque horam. Non modò illius vltimi temporis quo venturus est sponsus, sed suæ quisque diem dormitionis & horam nescit. Quisquis autem paratus est vsque ad somnum, id est, vsque ad mortem quæ omnibus debetur, paratus etiam inuenietur, cùm illa vox media nocte sonuerit, qua omnes euigilaturi sunt.

Matth. 25.

Qui incertus paratus in hora mortis, inuenietur etiam paratus in die retributionis.

6. LVCÆ duodecimo: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quãdo reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discũbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit & ità inuenerit: beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliâs qua hora fur veniret, vigilaret vtiquè, & nõ sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Ait autẽ ei Petrus: Domine,

mine, ad nos dicis hanc parabolã: an & ad omnes? Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator & prudẽs, quem constituit dominus supra familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille seruus, quem, cùm venerit dominus, inuenerit ità facientem. Verè dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum. Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere, & inebriari: veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partémque eius cum infidelibus ponet.

7. APOCALYPSIS tertio: In mente ergò habe, qualiter acceperis & audieris: & serua, & pœnitentiam age. Si ergò non vigilaueris, veniam ad te tãquàm fur, & nescies qua hora veniam ad te.

8. CAPITE decimosexto: Ecce venio sicut fur: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, nè nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.

Lib. 4. epist. 2. Indigni in morte solatium accipere qui sint.

9. CYPRIANVS Epistola quinquagesimasecũda ad Antonianum: Nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturũ.

10. AVGVSTINVS sermone tertio de sanctis Innocentibus, qui est decimus de Sanctis: Percutitur etiã hac animaduersione peccator, vt moriẽs obliuiscatur suî, qui dum viueret, oblitus est Dei.

Ezech. 18.

11. ET tractatu trigesimotertio in Euangelium Ioannis: In quo Prophera mihi legis, quia promisit Deus correcto indulgentiam: non mihi legis, quia promisit tibi Deus lõgam vitam. Propter illos qui desperatione periclitantur, proposuit indulgentiæ portum: propter illos qui spe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum.

Cur dies mortis incertus.

Quomodò præcipit ad omnes vt vigilẽt & parati sint ad Domini aduentum.

12. GREGORIVS libro decimosexto Moralium in Iob, capite trigesimoprimo: Omnipotens Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotẽtis Dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc iustum non timet, posteà inuenire non valet misericordem.

Impossibile Domini aduentũ quẽ diem mortis sue ignorantibus nisi imparatis.

13. ECCLESIATICI decimoquarto: Ante mortem benefac amico tuo, & secundùm vires tuas exporrigens da pauperi. Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat. Nónne aliis relinques dolores & labores tuos in diuisione sortis? Da & accipe, & iustifica animam tuã. Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum.

14. ECCLESIASTIS nono: Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapiẽtia, nec scientia erũt apud inferos, quò tu properas.

15. CAPITE duodecimo: Memento creatoris tui in diebus iuuẽtutis tuæ, antequàm veniat tempus afflictiõnis, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent, antequàm tenebrescãt sol, & lumen, & luna, & stellæ, reuertantur nubes post pluuiam, &c.

16. AD Galatas sexto: Bonum autem facientes, nõ deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. Ergò dum tempus habemus, operemur bonũ ad omnes, maximè autẽ ad domesticos fidei.

Morteni non timere terroremi nicit & mortem.

17. AVGVSTINVS in libro de disciplina Christiana, vel de domo disciplinæ, capite secundo: Quomodò stimulat, quomodò metus iste mortis interpellat? Quomodò nomẽ ipsum à me comme-

Vtùm mors timenda est.

Quidam plùs amant mortem, quàm vitam.

Cõtra eos qui cupiunt bene mori, & tamẽ malè viuere non reformidant.

Psal. 115.

Malè viuere & benè mori pugnant.

Martyres partim malè, partim benè mortui sunt. Psal. 115.

Luc. 16. Mors diuitis & Lazari qualis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

nè mori, si didiceris benè viuere. Merces enim bonæ vitæ æterna est.

18. CONCILIVM Lateranense sub Innocentio tertio, capite 22. Cùm infirmitas corporalis nonnunquàm ex peccato proueniat, dicente Domino Ioan. 5. Medicorũ officiũ apud ægrotantes, vt medicos animarum vocari curent. languido quem sanauerat: Vade, & amplius noli peccare, nè deterius aliquid tibi contingat: decreto præsenti statuimus, & districtè præcipimus medicis corporum, vt cùm eos ad infirmos vocari cõtigerit, ipsos ante omnia moneãt & inducãt, quòd medicos aduocẽt animarum, vt postquàm infirmis fuerit de spiritali salute prouisum, ad corporalis medicinę remediũ salubriùs procedatur, cùm causa cessante cesset & effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto iacentes, cùm eis à medicis suadetur, vt de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, vndè facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum huius nostrę constitutionis, postquàm per prælatos locorũ fuerit publicata, transgressor extiterit, tam diù ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione huiusmodi satisfecerit competẽter. Cæterùm cùm Nihil pro corporis salute suscipiendum vel agendum, quod vergat in animæ periculum. anima sit multo preciosior corpore, sub intermina tione anathematis prohibemus, nè quis medicorũ pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ conuertatur.

19. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremę Vnctionis: Clementissimus redemptor noster, qui seruis suis quouis tempore voluit de salutaribus remediis aduersùs omnia omnium hostium tela esse prospectũ, quemadmodùm auxilia maxima in Sacramentis aliis præparauit, quibus Christiani conMorituris pro spexit Deus Vnctionis sacramento. seruare se integros, dum viuerent, ab omni grauiore spiritus incommodo possint, ità extremæ Vnctionis Sacramento, finem vitæ, tanquàm firmissimo quodam præsidio, muniuit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem vitã quærat & Dæmonis importunitas circa horã mortis. captet, vt deuorare animas nostras quoquo modo possit: nullum tamen tempus est, quo vehemẽtius ille omnes suæ versutiæ neruos intendat ad perdẽdos nos penitùs & à fiducia etiam, si possit, diuinæ misericordiæ deturbandos, quàm cùm impendẽre nobis exitum vitæ perspicit. ET capite secundo: Effectus extremæ Vnctionis. Luc. 5. Res & effectus huius sacramẽti, gratia est Spiritus sancti: cuius vnctio delicta, si quę sint adhuc expiãda, ac peccati reliquias abstergit, & ęgroti animam alleuiat, & cõfirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus subleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuiùs fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis, faciliùs resistit, & sanitatem corporis interdùm vbi saluti animæ expedierit, consequitur.

2. CONCILIVM Nannetense capite quarto: Cùm sacerdos audierit aliquẽ infirmari in sua plebe, quàm citiùs ad eum pergat: & ingressus cubiculum, aquam benedictã super eum & per omne cubiculum adspergat cum antiphona, Asperges me Domine: & versu, Exurgat Deus. Deindè dicat orationem, Deus qui sacerdotibus tuis totam præ cæteris gratiam contulisti, &c. Deindè cantet septem psalmos cum precibus pro infirmis. Post hęc omnes iubeat extra cubiculum secedere, & appropinquans lecto quo infirmus decumbit, eum blandè leuitérque alloquatur, vt omnem spem suam in Deo ponat, vt flagellum Dei patienter toleret, vt hoc ad purgationem & castigationem suam proPeccatorum confessio. Testantem. uenire credat, vt peccata sua confiteatur, vt emendationem promittat, si Dominus vitam concesserit: pœnitentiam pro culpis commissis spondeat: vt substantiam suam, dum adhuc sensus & ratio in eo vigent, disponat: vt peccata sua eleemosynis redimat: vt his qui in se peccauerunt, indulgeat: vt rectam fidem & credulitatem teneat: vt de Dei misericordia nunquàm desperet. Cùm his & huiusce modi allocutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione recedat sacerdos, non post multum reuersurus, dęque locum, vt ægrotus de peccatis suis possit cogitare.

21. GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite quinquagesimooctauo: Tutior est via, vt bonum quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum viuit, per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post vincula libertatem quærere.

22. POSSIDONIVS vel Possidius in vita sancti Augustini, capite trigesimoprimo: Dicere nobis inter familiaria colloquia consueuerat, post perceSine pœnitentia non migrandum ex hac vita. ptum baptismum etiã laudatos Christianos & sacerdotes absque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipse fecit vltima qua defunctus est ægritudine. Nam sibi Psalmos pœnitentiales ibi scribi iussit Augustinus ante mortẽ. iusserat psalmos Dauidicos, qui sunt pauciss imi de pœnitentia scribi, ipsósque quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & ingiter ac vbertim flebat. Et nè intentio eius à quoquam impediretur, canebat. Ante dies fermè decem quàm exiret de corpore, à nobis postulauit præsentib⁹, nè quis ad eum ingrederetur, nisi iis tantùm horis quibus medici ad inspiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ità obseruatum ac factum est, Orationi assiduè Augustinus mortuus. & omni illo tempore orationi vacabat. ET capite vigesimoseptimo: Indicauerat quoquè nobis, se prędicti beati viri Ambrosij in vltimo vitę cõstituti audisse sapientissimũ & piissimum respõsum, & multùm laudabat ac prædicabat. Nam cùm ille, inquit, venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis lecto eius adstantibus, & videntibus eum de seculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti scilicet ac talis Antistitis morte Ecclesiam posse priuari verbi & sacramenti Dei dispensatione, & rogaretur cum lachrymis, vt sibi à Domino vitæ poscereť commeatum, eum illis dixisse: Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viAmbrosij sancti in morte. uere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. Et hæc noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideò enim eum dixisse intelligendum est, nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus, ne crederetur præsidens de suis purgatissimis moribus præsumpsisse: Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere. Hoc enim dixerat ad illud, quod homines de homine nósse poterant. Nam sciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino se dicebat magis, quàm de meritis suis, confidere. Cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus Matth. 6. nostris. Cuiusdam quoquè Coëpiscopi & familiarissimi sui amici in extremis vitæ de talibus frequentissimum referebat dictum. Ad quem cùm visitandum

visitandum iam morti propinquantem ventitãsset, & ille manuum gestu se de seculo exiturum significaret, atque à se illi esset responsum, adhuc eum Ecclesiæ necessarium viuere posse: illum, nè putaColloquũ alterius morientis dictum ab Augustino laudatum. retur huius vitæ teneri cupiditate, respondisse ei: Si nunquàm, benè: Si aliquando, quare non modò? Et talem sententiam mirabatur & laudadat hominem protulisse, Deum quidem timentem, veruntamen in villa natum & nutritum, sed non multa lectionis eruditum scientia. Illud etiam cuiusdam ægrotãtis dictum afferebat Episcopi, de quo sanctus Ex Cypriano vitæ quærẽdi. in epistola sua quam de mortalitate scripsit, martyr Cyprianus ità retulit, dicens: Cùm quidam de collegis & consacerdotibus nostris infirmitate defessus, & de appropinquante morte solicitus commeatum sibi precaretur, adstitit deprecanti & iam penè morienti iuuenis honore & maiestate venerabilis, statura celsus, & clarus adspectu, & quẽ adstantem sibi vix posset humanus adspectus oculis carnalibus intueri, nisi quòd talem videre iam In eos qui inutiliter morientur. poterat de seculo recessurus. Atque ille non sine quadam animi & vocis indignatione infremuit & dixit, Pati timetis, exire non vultis: quid faciam vobis?

23. IOANNIS nono, vt in textu.

24. AVGVSTINVS in enchiridio ad Laurẽtium, Ante mortem omne meritũ comparatur. capite centesimo decimo: Quocirca hîc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam vel grauari. Nemo autem se speret quod hîc neglexerit, cùm obierit, apud Deum promerecti.

25. ET tractatu quadragesimoquarto in Euangelũ Ioannis, super ea verba, Venit nox quando nemo Nox in qua nemo potest operari: est im potẽs post iudicium extremum. Mat. 25. Matt. 22. potest operari? Quid igitur? quid dicemus denocte ista? quando erit, quando nemo poterit operari? Nox ista impiorum erit, nox ista eorum erit, quibus in fine dicetur, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: sed nox dicta est, non flãma, non ignis? Audi quia & nox est: de quodam seruo dicit, Ligate illi manus & pedes, & projicite eum in tenebras exteriores. Operetur ergò homo dum viuit, nè illa nocte præueniatur, vbi nemo possit operari. Modò est vt operetur fides per dilectionem, & si modò operamur, hic est dies, hic Matth. 28. est Christus: audi promittentem, & nè arbitreris absentem. Ipse dixit, Ecce ego vobiscum sum. Quã diù? non sit in nobis solicitudo qui viuimus, si fieri posset, de hac etiam voce posteros qui futuri sunt, securissimos faceremus: Ecce, inquit, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Dies iste, qui circumitu solis huius adimpletur, paucas horas habet: dies præsentiæ Christi, vsque in consummationem seculi extenditur. Post Mat. 25. resurrectionem verò viuorum & mortuorum, & cùm positis ad dexteram dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum: positis autem ad sinistram dixerit, Ite in ignẽ æternum, qui paratus est Matt. 16. diabolo & angelis eius: ibi erit nox, ibi nemo potest operari, sed recipere quod operatus est. Aliud est tempus operationis, aliud receptionis: reddet enim Dominus vnicuique secundum opera sua, cùm viuis & mortuis sic facturus est: erit enim túc nox valida, quæ inuoluat impios. Sed & modò omnis infidelis quando moritur, illa nocte suscipitur, & non est vt illic aliquid operetur. In illa nocte dies ardeat, & stillam aquæ de digito pauperis requirebat, dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei subueniebatur, & conatus est benefacere: ait enim Abrahæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres Luc. 16. meos, vt dicat illis quid hîc agatur, nè & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. O infelix, quãdo viuebas, tunc erat tempus operandi: modò iam in nocte es, in qua nemo possit operari.

26. IOANNIS duodecimo, vt intextu.

27. LVCÆ decimonono: Negociamini dũ venio.

1. C. PSALMO trigesimoterrtio, vt in textu.

2. PROVERBIORVM vndecimo: Mortuo homine impio nulla erit vltrà spes, & expectatio sollicitorum peribit.

3. SAPIENTIÆ quinto: Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquàm vmbra, & tanquàm nuncius præcurrens, &c. Sic & nos nati continuò desinimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt: quoniam spes impij tanquàm lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquàm spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquàm fumus qui à vento diffusus est, & tanquàm memoria hospitis vnius diei prætereuntis.

4. PSALMO decimo: Dominus interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suã. Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphul, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

5. AVGVSTINVS sermone quadragesimooctauo ad fratres in eremo: Cùm in extrema ægritudine De differentijs pœnitentiam vsque ad horã mortis. fueritis, ô quàm fortè, ô quàm durum, ô quàm pœnosum, ô quàm lachrymabile erit vobis pœnitere & dolere de malis commissis, & de bonis omissis. Impedit verã cõuersionem dolor. Quare hoc erit, nisi quia illic capitur tota intentio mentis, vbi est vis doloris? Multa enim occurrunt Alia conuersionis impedimenta. impedimenta cordi. Nam corpus dolet, pœna affligit: quia mors appropinquat, intrate filios quos patres summè dilexerunt, pro quibus etiam se dãnatos existimant, tenebroso ocuload spiciunt: vxores iam lachrymantes considerant, mundus adhuc eis fiduciam præstat: Diabolus, nè de peccatis doleant, fidem tribuit, & chirographum infirmantibus præbet: caro non deficere adhuc satis sperat: medici, vt lucrentur, ipsum confortant: parentes applaudunt, sacerdotes alliciunt, & sic diuites moriuntur in inferno. O homo, audisti quid locutus sum: omninò crede quòd hæc omnia citò experieris. Obsecro igitur te, vt antequàm infirmitate grauetis, agas pœnitentiam, disponas domum tuam. Tẽpore cõuersio instituẽda est, & cõdẽdum testamentum. Fac quod fiendum est, fac testamentum dum sanus es, dum sapiens es, dum tuus es: Nam si expectaueris infirmitatem, omninò minis vel blandimentis duceris quò tu non vis.

6. ET sermone quinquagesimoseptimo: Item in libro de vanitate seculi, capite primo: Quod si vul De separatione animæ à corpore. tis scire charissimi, quàm magno metu magnisque doloribus anima separatur à corpore, diligenter aduertite. Veniunt enim angeli assumere eam ante Deum, vt perducant illam ante tribunal iudicis metuendi, & tunc illa memorãs opera sua mala & peruersa, quæ die noctúque gessit, contremiscit, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

quærit ea fugere, induciásque petere, dicens: Date mihi vel vnius horæ spatium. Tunc quasi loquentia simul opera eius, dicent: Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deseremus, sed tecum semper erimus, tecumque pergemus ad iudicium. Hæc quidem cum peccatoris anima, Mors peccatoris & iusti quí differt. aguntur, quæ cum horrendo timore separatur à corpore, & pergit plena peccatis & ingenti confusione: iusti verò anima cùm separatur à corpore, non timet, nec expauescit, sed magis cum magno gaudio egreditur, & cũ exultatione pergit ad Deum, deducentibus se sanctis angelis. Illam horam fratres modò timete, vt non tunc timeatis: illam nunc præcauete, vt tunc securi esse possitis.

Eadem habet Ber. c.1. meditationum. 7. Hvgo à sancto Victore, libro primo de anima capite secundo, Dum libenter ac iucundè moratur homo in mundo, diúque se victurum arbitratur, ac multa in longum disponit tempus agenda: subitò rapitur in mortem, & ex improuiso anima aufertur à corpore: túncque cum magno metu magnisque doloribus anima separatur à corpore. Veniũt enim angeli assumere illam, vt perducant eam ante tribunal iudicis metuendi, & tunc illa memorans opera sua mala & pessima, quæ die noctúque gessit, contremiscit, & quærit illa fugere, induciálque petere, dicens: Date mihi vel vnius horæ spatium. Tunc quasi loquentia simul opera dicent: Tu nos egisti: opera tua sumus: non te deseremus, sed tecũ semper erimus: tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoque multis & multiplicibus criminibus eam accusabunt: multáque falsa testimonia aduersùs illam inuenient, quanquàm vera ad damnationem Dæmonũ terror & furor. eius possent sufficere. Dæmones verò terribili vultu & horribili adspectu eam terrebunt: ingenti furore eam persequentur & comprehédent tam terribiliter quàm horribiliter, volentes eam retinere & possidere, nisi sit qui eripiat. Tunc anima inueniens oculos clausos, & os aliósque corporis sensus per quos solebat egredi & delectari in his exterioribus, reuertetur ad se, & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa, desperatione deficiet in se, & cadet sub se. Quia enim pro amore mũdi & carnis voluptate Dei amorem dereliquerat, derelinquetur à Deo misera in hora tantæ necessitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno cruciãda. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua nescit, rapitur à morte & segregatur à corpore: pergítque miseriis plena, tremens & dolens, & cùm nullam excusationem habeat, quam pro peccatis suis possit obtendere, contabescit & pertimescit ante Deum apparére. Ingenti horrore cõcutitur, & multiplicibus cogitationũ æstibus agitatur: cùm vrgẽte solutione carnis & subductis è medio omnibus, se & illum terminum considerat cui appropinquat: & post paululùm hoc inuenit, quod in perpetuum mutari non poterit. Cõsiderat planè, quàm districtus veniat æternus iudex, & ante seueritatem tantæ iustitiæ quas rationes vitæ suę ponat. Si enim cũcta opera quæ intelligere potuit, deuitauit: ventura tamen coram districto iudice, illam magis quæ in semetipsa non intelligit, pertimescit. Crescit pauor cùm cogitat, quòd viam vitę huius nequaquàm sine culpa transire potuit.

Habet eadem Bernardus in libro de interiori domo, ca.38. 8. Et libro tertio, capite vigesimotertio: Cõsidera quomodò morieris, quando aliqua grauí infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus inter longa suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores & timores animam expirabis. Tunc veniet corpus in paliorem & horrorem, in saniem & fœtorem: erit vermis & cibus vermium: animam verò mox capient & rapiẽt larCõsideratio morientis hominis. uales illæ facies, quæ eam in exitu præstolantur. Et ex omni parte terrebunt eam dæmones terribiles & horribiles. Cogita quis eam defendet ab illis rugientibus, præparatis ad escam: quis consolabitur eam, cùm tetertima illa monstra dæmoniorum occursantia sibi cæteruatim fuere videbit: aut quis deducet per ignotam regionem?

Dæmonum præsentia. 9. Et libro quarto de anima, capite decimotertio: Introducere debet prudentia aliquos nuncios qui aliqua narrent, quæ ad exercitationem valeant. Itaque nuncius mortis ingressum postulans, admittitur. Qui rogatus vt dicat quis sit, vndè veniat, quid videritse respondet non aliter quicquam dicturũ, nisi summum fiat silentium. Quo impetrato, sic incipit: Ego sum timor mortis, & mortem vobis venire nuncio. Prudẽtia loquitur pro omnibus, & interrogat, sic dicens, Vbi est mors? MEMORIA MORTIS. Scio quia nõ tardat venire & propè est. Sed diem & horã aduentus eius ego nescio. PRVDENTIA. Et qui veniunt cum illa? MEMORIA. Mille dæmones ferentes secum libros grandes & vncos ferreos, & igneas catenas. PRVDENTIA. Quid prætendunt his omnibus? MEMORIA. In libris scripta sunt omnia peccata hominũ: & quorum ibidẽm peccata scripta sunt, illos sui esse dicũt iuris. Vncos ferunt, vt quos sui esse iuris conuicerint, eorum animas violenter extrahant, & ligatas catenis in infernum pertrahant.

Colloquiũ inter prudẽtiam & timorẽ vel memoriam mortis.

In morte præsentes sũt dæmones, libros, vncos & catenas habentes.

10. INNOCENTIVS tertius libro secundo de cõtemptu mundi, siue de miseria humanæ conditionis, capite quadragesimosecundo: Mali quatuor dolores patiuntur in morte. Primus dolor est angustia corporea, tanta & tam grauis, quanta vel qualis nec fuit, nec est in præsenti vita ante dissolutionem illam. Quod in quibusdam, etsi non in omnibus appáret, præ nimio dolore seipsos discerpẽtibus. Fortis enim & incomparabilis est violentia, quando nexus illi & vitales nodi inter corpus & animam disrumpuntur. Vndè propheta lamentando ait: Circumdederunt me dolores mortis. Non enim est membrum, nõ articulus in corpore, quod penitùs non inuoluatur illo inexplicabili dolore. Secundus dolor est, quãdo iam penè fatigato corpore & suis exhausto viribus, anima multo liberiùs videt tunc in momẽto occurrere omnia opera bona, vel mala quæ fecit, quæ omnia reducuntur ante oculos interiores. Dolor iste est tantus, & * retractatio ista tam grauis est, quòd anima plurimùm turbata, cogitur quasi seipsam odisse. Vndè dicitur in psalmo: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Nam torrentes cum multo impetu veniunt, & videntur diruere omnia: ità in morte videbit malus omnia subitò, quæ fecit opera bona vel mala. Tertius dolor est, quando anima iam incipit tam tristè dijudicare, & sibi pro suis iniquitatibus singulis omnia & debita gehennæ tormenta videt imminere. Vndè dicitur in psalmo: Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Quartus dolor est, quando anima adhuc in corpore posita, videt spiritus malignos, ad rapiendum se paratos: vbi

Quadruplex dolor quẽ in morte iniustus & malus. Corporis dolor quis. Pſal.114.

Animæ dolor triplex in morte. Adspectus operũ bonorũ & malorum.

Nostri causã hæc vidit Chrysostomus.

* aliàs recogitatio. Pſal.17.

Cõsideratio gehennæ.

Pſal.114.

Adspectus dæmonum.

vbi tantus dolor est timor, quòd misera anima licèt à corpore egressura, quandiù potest refugiat, vt tempus ullę captiuitatis redimat, antequàm de corpore exeat. Propter quod dicit Sophonias propheta: A prima porta exit clamor, & à secunda vlulatus. Prima porta dicitur, quãdo anima mala quàm citò egreditur à corpore, tã citò rapitur à malignis spiritibus ad æterna supplicia. Secunda porta dicitur, quando post diem iudicij punientur in corpore & anima siue fine. Puniũtur enim mali in anima tantùm in prima separatione corporis & animæ, post iudicium verò in anima & corpore punientur. Vndè dicitur: Duplici contritione contere eos.

Sophon.1.

Hier.17.

11. Lvcæ decimosexto: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & byssо, & epulabatur quotidiè splendidè, &c. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, &c.

Tertullia. exẽplum.

12. Gregorius libro quarto dialogorum, capite trigesimooctauo: Chrysorius, sicut Probus propinquus illius, cuius iam superius memoriam feci, narrare consueuit, vir in hoc mundo vadè idoneus fuit, sed tantum plenus vitiis quantum rebus, superbia tumidus, carnis suæ voluptatibus subditus, in requirendis rebus auaritiæ facibus accensus. Sed cùm tot malis Dominus finem ponere decreuisset, corporali hunc molestia percussit. Qui ad extremum veniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit teterrimos viros & nigerrimos spiritus coram se astitere, & vehementer imminere, vt ad inferni claustra eum raperent. Cœpit tremere, pallescere, sudare, & magnis vocibus inducias petere, filiumque suum nomine Maximum, quem ipse iam monachus monachum vidi, nimis & turbatis vocibus vocare, dicens: Maxime curre. Nunquàm tibi mali aliquid feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximus adfuit, lugens ac perstrepens familia conuenit. Eos autem quos ille insistentes sibi grauiter tolerabat, ipsi malignos spiritus videre non poterant, sed eorum præsentiam, in confusione, & pallore, & tremore illius qui trahebatur, videbant. Pauore autem tetræ eorum imaginis huc illúcque vertebatur in lectulo: iacebat in similtro latere, adspectum eorum ferre non poterat: vertebatur ad parietem, ibique aderant. Cùmque constrictus nimis, relaxari se iam posse desperaret, cœpit magnis vocibus clamare: Inducias vel vsque manè, inducias vel vsque manè. Sed cùm hæc clamaret, in ipsis vocibus de habitaculo suæ carnis euulsus est. De quo nimirùm constat: quia pro nobis ista non pro se viderit, vt eius visio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Nam illi tetros spiritus ante mortem vidisse, & inducias petijsse, quid profuit, qui easdem inducias quas petijt, non accepit.

Vxoratum adspectus.

13. Idem in homilia duodecima in euangelia, eandem refert historiam de Chrysorio.

Aliud terribile exemplum de duobus. 14. Beda libro quinto historiæ Angelorum, capite decimoquarto: Fuit quidã m prouincia Merciorum, cuius visiones ac verba, necnon & conuersatio plurimis, sed non sibimet profuit. Fuit autem temporibus Coenridi, qui post Edilredum regnauit, vir in laico habitu atque officio militari positus: sed quantum pro industria exteriori Regi placens, tantum pro interna fuimet negligentia diligens. Admonebat ergò illum sedulò, vt confiteretur, & emendaret ac relinqueret scelera sua, priusquàm subito mortis superuẽtu tempus omne pœnitendi & emendandi perderet. Verum ille frequẽter licèt admonitus, spernebat verba salutis, seséque tempore sequenti pœnitentiam acturum esse promittebat. Hæc inter, tactus infirmitate, décidit in lectum, atque acri cœpit dolore torqueri. Ad quem ingressus rex, qui diligebat eum, multũ hortabatur, vt vel tunc antequam moreretur, pœnitẽtiam ageret commissorum. At ille respondit, non se tunc velle confiteri peccata sua, sed cùm ab infirmitate sua resurgeret, nè exprobrarent sibi sodales, quòd timore mortis faceret ea, quæ sospes facere nolebat, fortiter quidem, vt sibi videbatur loquutus, sed miserabiliter, vt pòst patuit dæmoniaca fraude seductus. Cùmque morbo ingraue scente, denuò ad eum visitandum ac docendum rex intraret, clamauit statim miserabili voce: Quid vis modò? quid huc venisti? nõ enim mihi aliquid vtilitatis, aut salutis potes vltrà conferre. At ille, noli ità loqui. Vide vt sanum sapias. Non, inquit, insanio, sed pessimam mihi conscientiam certus præoculis habeo. Et quid, inquit, hoc est? Paulò antè, inquit, intrauerunt domum hanc duo pulcherrimi iuuenes, & resederunt iuxta me, vnus ad caput, & vnus ad pedes, protulitque vnus libellum perpulchrum, sed vehementer modicum, ac mihi legendũ dedit, in quo omnia quæ vnquàm bona feceram, intuens scripta reperi, & hæc erant nimiùm pauca & modica. Receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tunc subitò mihi superuenit exercitus malignorum & horrendorum vultu spirituum, domúmque hanc & exteriùs obsedit, & intùs maxima ex parte residens implevit. Tunc ille qui & obscuritate tenebrosæ faciei, & primatu sedis maior esse videbatur eorum, proferés codicem horrendæ visionis, & magnitudinis enormis, & ponderis penè importabilis, iussit vni ex satellibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cùm legissem, inueni omnia scelera, non solùm quæ opere & verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccaui, manifestissimè in eo tetris esse descripta literis. Dicebãtque ad illos, qui mihi adsederant, viros albatos & præclaros: Quid hic sedetis, scientes certissime quia noster est iste? Respondẽrunt, Verùm dicitis, accipite, & in cumulum damnationis vestræ ducite. Quo dicto, statim disparuerunt surgentésque duo nequissimi spiritus, habentes cultros in manibus, percusserunt me, vnus in capite, & alius in pede: qui videlicet modò cum magno tormento transfodiunt viscera mea, & interiora corporis mei penetrant, móxque ad inuicèm peruenient, moriar, & paratis ad rapiendum me dæmonibus in inferni claustra pertrahar. Sic loquebatur miser desperans, & non multò pòst defunctus, pœnitentiam, quam ad breue tempus cũ fructu veniæ facere supersedit, inæternum sine fructu pœnis subditus facit. De quo constat, quia, sicut B. Papa Gregorius de quibusdã scribit, nõ pro se ista,

Hos conuersionem ad mortẽ vsque.

Admonitio ad confessionem & vitæ emendationẽ.

In 4. dialog. ca.38.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui non profuêre, sed pro aliis viderit: qui eius interitum cognoscentes, differre tempus pœnitentiæ, dum vacat, timerent, nè improuiso mortis articulo

Da codicibus quos angeli, tum boni tũ mali mortuo exhibuerũt.

præuenti, impœnitentes perirent. Quòd autem codices diuersos per bonos siue malos spiritus sibi vidit offerri, ob id superna dispensatione factũ est, vt meminerimus facta & cogitationes nostras, non in ventum diffluere, sed ad examen summi iudicis cuncta seruari, siue per amicos angelos in fine nobis ostẽdenda, siue per hostes. Quòd verò priùs candidum codicem protulerunt angeli, deindè atrum dæmones, illi perparuum, isti enormem, animaduertendum est, quòd in prima ætate bona aliqua fecit, quæ tamen vniuersa prauè agendo iuuenis obnubilauit: Qui si è contrario errores pueritiæ corrigere in adolescentia, ac benefaciendo à Dei oculis abscondere curâsset, posset eorum numero sociari, de quibus ait psalmus: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Hanc historiam, sicut à venerabili antistite Pethelmo didici, simpliciter ob salutem legentium siue audientium, narrandam esse putaui.

Psal. 31.

Exemplum terribile de eo qui vidit infernũ apertũ, & locũ apud inferos sibi paratum.

1. Et capite decimoquinto: Noui autem ipse fratrem, quem vtinàm non nôssem cuius etiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem, positum in monasterio nobili, sed ipsum ignobiliter viuentem. Corripiebatur quidem sedulò à fratribus, ac à maioribus loci ad castigationem vitam conuerti admonebatur: Et quamuis eos audire noluisset, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob necessitatem operum ipsius exteriorum, erat enim fabrili arte singularis. Seruiebat autem multùm ebrietati, & cæteris remissioris vitæ illecebris, magisque in officina sua die, noctúque residere, quam ad psallendum aut orandum in ecclesia, audiẽdúmque cum fratribus verbum vitæ consueuerat. Vndè accidit illi, quod solẽt dicere quidam: Quia qui non vult Ecclesiæ ianuam spontè humiliatus ingredi, necesse habeat ianuam inferni non spontè damnatus introduci. Percussus enim languore, atque ad extrema perductus, vocauit fratres, & multùm mœrẽs ac damnato similis, cœpit narrare, quia videret inferos apertos, & Sathã demersum in profundum tartari. Caiphámque cum cæteris, qui occiderant Dominum, iuxta eum flammis vltricibus contraditum. In quorum vicinia, inquit, heu misero mihi locum adspicio æternæ perditionis esse præparatum. Audientes hæc fratres, cœperunt diligẽter exhortari, vt vel tunc positus adhuc in corpore, pœnitentiam ageret. Respondebat ille desperans: Non est mihi modò tempus mutandi vitam, cùm ipse viderim iudicium meum iam esse cõpletũ. Talia dicens, sine viatico salutis obijt, & corpus eius in vltimis est monasterij locis humatũ: neque aliquis pro eo. Missas facere, vel psalmos cantare, vel saltem orare præsumebat. O quàm grandi distantia diuisit Dominus lucem à tenebris. Beatus protomartyr Stephanus passurus mortem pro veritate, vidit cælos apertos, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei, & vbierat futurus ipse post mortem, ibi oculos mentis ante mortem misit, quò lætior occumberet in mortem. At cõtrà faber iste tenebrosæ mentis & actionis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli, & sequacium eius, vidit etiam suum infelix interter tales carcerem, quo miserabiliùs ipse desperatã salute periret, sed viuẽtibus, qui hæc cognouissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factum est hoc nupèr in prouincia Bernicionum, ac longè latéque diffamatum, multos ad agendam, & non differendam scelerum suorum pœnitudinem prouocauit. Quod vtinàm ex hac etiam nostrarum lectione literarum fiat.

Actor. 7.

16. Psalmo cẽtesimo decimoquinto, vt in textu.

17. Posteriorisad Corinthios quinto: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ędificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis, &c. Audentes igitur semper, & scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

18. Gregorius libro quarto dialogorum, capite vndecimo mortem Vrsini presbyteri describens: Cum magna cœpit lætitia clamare: dicens: Benè veniant Domini mei, benè veniant Domini: quid ad tantillum seruulum vestrum estis dignati conuenire? Venio, venio. Gratias ago, gratias ago. Cúmque hoc iterata crebrò voce repeteret, quibus hoc diceret, noti sui qui illum circunsteterant, requirebant. Quibus ille admirando respondit, dicens: Nunquid hìc conuenisse sanctos Apostolos non videtis: beatum Petrum & Paulum primos Apostolorum non adspicitis? Ad quos iterum conuersus: dicebat: Eccè venio, eccè venio: atque inter hæc verba animam reddidit. Et quia veraciter sanctos Apostolos videtit, eos etiam sequendo testatus est. Quod plerunquè cõtingit iustis, vt in morte sua sanctorum præcellentium visiones adspiciãt, nè ipsam mortis suæ pœnalem sententiam pertimescant, sed dum eorum mẽti internorum ciuium societas ostenditur, à carnis suæ copula sine doloris & formidinis fatigatione soluantur.

In morte quãdam videri Apostolos.

Cur quidam in morte sanctos videant, præsentes.

19. Sequentibus capitibus plures alias similes apparitiones iustorum commemorat.

20. Cyprianus in libro de mortalitate, inter alia quæ adfert de non timenda morte: Quæ cæcitas, inquit, animi, quæve dementia est, amare pressuras & pœnas, & lachrymas mundi, & non festinare potiùs ad gaudium quod nunquàm possit auferri? Hoc autem fit, fratres dilectissimi, quia fides deest, quia nemo credit vera esse quæ promittit Deus. Apostolus Paulus in epistola sua ponit & dicit: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Lucrum maximum computans iam seculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vitiis carnis obnoxium fieri, exemptum pressuris angẽtibus & venenatis diaboli faucibus liberatum, ad lætitiam salutis æternæ, Christo vocante, proficisci. Et post nõnulla: Mori planè timeat, sed qui ex aqua & spiritu non renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secũdam mortem de hac morte transibit: mori timeat, quem de seculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, vt cruciatus eius & gemit⁹ interim differatur. Qualem te inuenit Dominus cùm vocat, talem paritet & iudi-

Amare vitam præsentem, quàm fatum fit.

Phil. 1.

Cuius sit desiderare & vitare vitã præsentem.

Per mortem à quib⁹ calamitatibus & periculis liberemur.

Per mortẽ redditur in patria.

Quib⁹ sit merito mors timenda.

Sancti in cælis sciunt de nobis solliciti.

Qualis præsto inuenit, talem

iudicabit. Velũtati Dei parendum est.

& iudicat. Meminisse debemus voluntatem nos, non nostrã, sed Dei facere debere, secũdũ quod nos Dominus quotidiè iussit orare. Quàm præposterũ est, quámque peruersum, vt cũ Dei voluntate fieri postulemus, quando euocat nos & accersit de hoc mundo Deus, non statim voluntatis eius imperio pareamus. Obnitimur & reluctamur, & peruicaciũ more seruorum ad cõspectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeũtes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis, & volumus ab eo præmiis cælestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid ergò oramus & petimus vt adueniat regnum cælorũ, si captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poscimus, vt acceleret dies regni, si maiora desideria, & vota potiora sunt seruire istic diabolo, quàm regnare cum Christo? Denique vt manifestiùs diuinæ prouidentiæ indicia clarescerent, quòd Dominus præscius futurorum suis consulat ad veram salutem, cùm quidam de collegis & consacerdotibus nostris iam infirmitate defessus, & de appropinquante morte solicitus commeatum sibi precaretur, adstitit deprecanti, & iam penè morienti iuuenis honore & maiestate venerabilis, statu celsus, & clarus adspectu, & quem assistentem sibi vix posset humanus adspectus oculis carnalibus intueri, nisi quòd talem videre iam poterat de seculo recessurus. Atque ille non sine quadam animi & vocis indignatione infremuit & dixit: Pati timetis, exire nõ vultis, quid faciam vobis? Increpantis vox & monentis est: qui de persecutione solicitis, de accersitione securis non cõsentit ad præsens desiderium, sed consulit in futurum. Audiuit frater noster & collega morituru, quod cæteris diceret. Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit vt diceret: audiuit non sibi ille, sed nobis. Nam quid disceret iam recessurus? Didicit immò nobis remanentibus, vt dum sacerdotem Dei qui commeatum petebat, increpitum esse comperimus, quid cunctis expediat agnoscceremus. Et paucis interiectis: Quod interim morimur, ad immortalitatem morte transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire: non est exitus iste, sed transitus, & temporali itinere decurso ad æterna transgressus. Quis non ad meliora festinet? Quis non mutari & reformari ad Christi speciem, & ad cælestis gratiæ dignitatem venire citiùs exoptet: Paulo Apostolo prædicante: Nostra autem conuersatio, inquit, in cælis est, vnde & Dominum expectamus &c. Eius est in mundo diù velle remanere, quem mundus oblectat, quem seculum blandiens atque decipiens, illecebris terrenæ voluptatis inuitat. Porrò cùm mũdus oderit Christianum, quid amas eum qui te odit, & non magis sequeris Christum, qui te & redemit & diligit? Et sub finem: Quis nõ peregrè constitutus properet in patriam regredi? Quis non ad suos nauigare festinans, ventum prosperum cupidiùs optaret, vt velociter charos liceret amplecti? Patriam nostram paradisum computamus, parentes patriarchas habere iam cœpimus, quid non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute solicita.

Exemplum eius etiam meminit Possidonius in vita D. Augustini.

Non sibi, sed nobis audiuit.

Per mortem tranditur ad immortalitatem.

21. Ambrosius in libro de bono mortis, capite secundo: Mortis tria sunt genera. Vna mors peccati est, de qua scriptum est: Anima quæ peccat, ipsa morietur. Alia mors mystica, quando, quis peccato moritur, & Deo viuit, de qua ait idem Apostolus: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Tertia mors qua cursum vitę huius & munus explemus, id est, animæ corporisque secessio. Aduertimus igitur quòd vna mors sit mala, si propter peccatum moriamur: alia mors bona sit, qua is qui fuerit mortuus, iustificatus est à peccato. Tertia mors media sit. Nam & bonaiustis videtur, & plerisque metuenda. Quæ cùm absoluat omnes, paucos delectat. Sed non hoc mortis est vitium, sed nostræ infirmitatis, qui voluptate corporis, & delectatione vitæ istius capimur, & cursum hunc consummare trepidamus, in quo plus amaritudinis quàm voluptatis est. Et post pauca: Quid tantoperè vitam istam desideramus, in qua quanto diutiùs quis fuerit, tanto maiore oneratur sarcina peccatorum? Ipse Dominus ait: Sufficit diei malitia sua.

Mortis tria sunt genera. Ezec. 18.

Rom. 6.

Quædã mors mala, quædã bona, & quæna sit, quædam media.

Cur mors paucos delectet, vitiũ infirmitatis est.

Matt. 6.

22. Capite tertio: Mors igitur solutio est animæ & corporis. Dẽnique & in Apostolo docuimus lectum, Dissolui & cum Christo esse, multo melius. Solutio autem ista quid aliud agit, nisi vt corpus resoluatur & quiescat, anima autem conuertatur in requiem suam, & sit libera, quæ si pia est, cum Christo futura sit? Quid igitur in hac vita aliud iusti agunt, nisi vt exuant se huius corporis cogitationibus, quæ velut vincula nos ligant, & se ab his molestiis separare contendant, renuncient voluptatibus suis atque luxuriæ, fugiant flammas libidinum?

Phil. 1.

Anima post mortem ad Christũ vadit. Mors mystica iustorum.

23. Capite quarto: Omnifariam igitur mors est bonum, & quia compugnatia diuidit, nè se inuicem impugnent, & quia portus quidam est eorum qui magno vitæ istius iactati salo, fidæ quietis stationem requirunt. Et quia deteriorem statum non efficit, sed qualem in singulis inuenerit, talem iudicio futuro reseruat, & quiete ipsa fouet, & præsentium inuidiæ subducit, & futurorum expectatione componit. Accedit eò, quòd frustrà homines mortem timent, quasi finem naturæ. Nam si recolamus quòd Deus mortem non fecerit, sed postquàm homo lapsus in flagitium est, præuaricationis & fraudis sententia compræhenderit, vt in terram suam terra remearet, inueniemus mortẽ finem esse peccati, ne quo esset vita diuturnior, eo fieret culpa numerosior.

Mortem esse bonam, & idcirco non timendam.

Sap. 2.

Mors est finis peccati.

24. Capite septimo: Non amara mors, sed impio amara, & tamen amatior vita quàm mors. Gratiius est enim ad peccatum viuere, quàm in peccato mori, quia impius quàm diù viuit, peccatum auget: si moriatur, peccare desinit. Plerique criminum suorum absolutione lætantur: si emendaturi sunt, rectè: si perseueraturi in eis, stultè: quia longè illis plùs damnatio profuisset, nè incrementa facerent peccatorum.

Mors quibus amara sit.

Mors impiorum quodammodo bona est.

25. Capite octauo: Quòd si terribilis apud viuẽtes ęstimatur, nõ mors ipsa terribilis est, sed opinio demorte, quã vnusquisq; pro suo interpretatur affectu, aut pro sua cõscientia perhorrescit. Suæ igitur vnusquisque cõscientiæ vulnꝰ accuset, nõ mortis acerbitatẽ. Denique iustis mors quietus est portus, nocẽtibus naufragiũ putatur. Certè iis quibus

Nõ tam mors quàm opinio de morte, terribilis est.

Timor mortis potiùs grauis est, quã mors ipsa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

grauis est timor mortis,nō est graue mori, sed graue est viuere sub metu mortis. Nō ergò mors grauis,sed metus mortis.Non habemus quod in morte metuamus,si nihil quod timendum sit, vita nostra commisit. Insipientes autem mortem quasi summum malorum reformidant , sapientes quasi requiem post labores & finem malorum expetunt.

Vita Inculpata mortē non timet.

26. CAPITE duodecimo:His igitur freti,intrepidè pergamus ad redemptorem nostrum Iesum,intrepidè ad patriarcharum concilium , intrepidè ad Abraham patrem nostrum , cùm dies aduenerit, proficiscamur: intrepidè pergamus ad illum sanctorum cœtum, iustorumque conuentum.Ibimus enim ad patres nostros , ibimus ad illos nostræ fidei præceptores,vt etiam si opera desint,fides opituletur,defendatur hæreditas.

Per mortem itur ad Sāctorū consortia.

27. AD Philippenses primo,vt in textu.

28. LVCÆ secundo: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace.

29. PSALMO quadragesimoprimo: Quemadmodùm desiderat ceruus ad fontes aquarum, ità desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum , quando veniam & apparebo ante faciem Dei.

30. ITEM octogesimotertio:Quàm diilecta tabernacula tua Domine virtutum : concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.

31. ET centesimo quadragesimoprimo : Educ de custodia animam meam , ad confitendum nomini tuo:me expectant iusti donec retribuas mihi.

32. NVMERORVM vigesimotertio ait Balaam: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.

33. LVCÆ duodecimo,vt in textu,& B.test.sexto.

34. APOCALYPSIS decimoquarto.

35. SAPIENTIÆ quarto,vt in textu.

III.

Quomodò Scriptura de Iudicio admonet?

A. *Horrendum*[a] *est incidere in manus Dei viuentis*, Christique iudicis,[b] ante cui[c] tribunal nos omnes oportet manifestari,&[c] vnúquemque rationem pro seipso reddere.[d] *Cuncta enim quæ fiunt, adducet Deus in iudiciū pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.* Quare non modò peccatoribus,sed etiā sæpè[e] sanctis iudicij huius terribilis est[f] expectatio. Timuit hinc Dauid,vt solicitè roget:[g] *Non intres in iudicium cū seruo tuo Domine.* Timuit & Iob,quantumuis[h] innocens,suū que timorem his verbis ostendit:[i] *Quid faciam, cùm surrexit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respōdebo illi? Semper*[k] *quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.*[l] *Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.*

B. Ac verò metuendus est Iudex[m] ille,cuius non licet potestatē effugere,sapientiam fallere,æquitatem flectere,iudicium retractare.De quo ità scriptū extat, *Zelus & furor viri* (Christi iudicis scilicet) *non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Qui de seipso etiam suóque iudicio(nè quis sit inscius)hoc omnibus prænūciauit:[o] *Cùm accepero tēpus, ego iustitias iudicabo.*[p] *Ego Dominus scrutās cor & probās renes: qui do vnicuique iuxta viā suā, & iuxta fructū adinuētionū suarū.*[q] *Ego opera eorum & cogitationes eorum venio vt cōgregem, cū omnibus gētibus & linguis: & venient, & videbunt gloriā meā.*

C. Cæterùm de Iudicij[r] extremi die,qui &[s] dies Domini, dies iræ,dies magnus & horribilis in scriptura dicitur , Apostolus Petrus docet in hunc modum:[t] *Aduenient dies Domini sicut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur : terra autem & omnia quæ in ipsa sunt opera, exurētur. Cū igitur hæc omnia dissoluēda sint, quales oportet vos*

a Heb.10.f Ber.ser.8.in Psalmum, Qui habitat.

b 2 Cor.5.b

c Rom.14.b.Luc.16.a 12.f19.d
d Eccl.12.d 11.d 1.Cor.4.a Rom.12.a b Sap.1.c Eccl. 11.c Matt.12.c 16.de Apoc.20.d 22.c Psalm.61.b 2. Tim.4.b Damasc.in ser.de defunctis, Cyril.de exitu animæ.Leontius in vita Ioannis Eleemosynarij.
e 1.Pet.4.d Soph.1.c Psal.74. a Ber. ser.55.in Cātica. Greg.lib.8.mor.ca.13.
f Heb.10.e
g Psal.142.a

h Iob 1.a

i Iob 31.

k Ibidēm c Greg.11.mor.ca.15.& 16.

l Iob 9.d 24. b Eccl.9.a1.Cor.4.a

m Aug.in lib.de decem chordis ca.1.& 2. Paulus per li. 3.de vita contemp.c.11. Ber.epist. 1.Innocētius 3.li. 3.de contemptu mundi,c.15.

n Prouer.6.d

o Psal.74.a Ber.ser.55.in Cant.

p Hierem.17.b 11.d 20.c 32.c Prou.16.a Heb.4.d 1. Para.28.b Mal.3.a Psal.7.b 43.d

q Esa.66.f Iudæ Apost.c.Matth.10.

r Aug.20.de ciui.Dei ca.1.2.30.& lib.18.ca.53.Item epist.78.& 80.ad Hesych. Hipp.de consum.mūdi. Damas.lib.4.ortho.fidei,ca.27.
s Sopho. 1.d Iohel.2.a c 3.a Esa.13.b c.24.c d 66.c Hier.25.d Mal.3.a 4.a b Dan.7.c d Apoc.20.d 6.d Psal.96.a 59.a Mat.24.& 25.c d 13.f 3.c Sap.5.a d
t 2.Pet.3.c Aug.lib.20.de ciu. Dei c.16.& 18.Chryso. ho.46.ad pop.Antioc.&seq. Ephræm in lib.de iudicio extremo,& lib.de vera pœnit.Aug. serm.67.de temp.Isidorus de summo bono libro 1.ca. 30. Cyril.catec.15.Illum.Hier.epist.1.ad Heliodo.Gregor. ho.1.& 12. in Euang.Item lib.26. mor.ca.24. & 25. Aug.ca.4.medit.Anfel.de miseria hominis.Bern.de interiori domo c.38.

esse in sanctis conuersationibus & pietatibus: expectantes & properātes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ordore tabescent.

D. Vt verò tunc clementem iudicē Christum,ac diem illum , quo *cælū & terra*[u] *transibunt*,nobis lætum habeamus , prælarum hoc est consilium Sapientis, *Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudiciū interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.*[y] *Si enim nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.*[z] *Timenti Dominum benè erit in extremis & in die defunctionis suæ benedicetur.*

u Inc.21.f 1.Cor.7.f Apoc. 21.a
x Eccl.18.c 2.Pet. 3. c Lucæ 21. g Tit. 2. d 1. Thess. 5. a Luc.17.f Chrysost. hom. 5 de pœnitentia.
y 1.Cor.11. g
z Eccl. 1. b Gregor. lib. 31. moral. cap. 21. August. ser. 120.de temp.

TESTIMONIA.

Iudicium Dei terribile.

1. A. AD Hebræos decimo vt in textu.

2. BERNARDVS sermone octauo in psalmum, Qui habitat in adiutorio altissimi: Quid tā pauendum,quid tam plenum anxietatis , & vehementissimæ solicitudinis excogitari potest , quàm iudicandum adstare illi tam terrifico tribunali , & incertam adhuc expectare sub tam districto iudice sententiam? Horrendum est (ait Apostolus) incidere in manus Dei viuentis. Iudicemur interim fratres,& terribilem illam expectationem præsenti studeamus declinare,iudicio. Nō iudicabit Deus bis in idipsum.Sanè vt quorundam peccata , sic & quorundam studia bona manifesta sunt præcedētia ad iudicium: vt illi quidem non expectātes sententiam,proprio statim pondere criminum in tartara deiiciantur:isti verò è regione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine vlla cūctatione conscendant. Felix paupertas voluntaria omnia relinquentiū,& sequentium te Domine Iesu. Felix planè quæ tam securos, immò tam glorioſos faciat in illo singulari fragore elementorum , & in illo tremendo examine meritorum,in illo tanto discrimine iudiciorum.

Heb.10.

Quomodò declinetur. 2.Cor.11. 2.Tim.5. Isaiæ.3.

Matt.19. Paupertatis Voluntariæ Priuilegium in iudicio.

3. POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit,siue bonum,siue malum.

4. AD Romanos decimoquarto : Omnes stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est enim , Viuo ego,dicit Dominus,quoniam mihi flectetur omne genu:& omnis lingua confitebitur Deo. Itaque vnusquisque nostrūm pro se rationem reddet Deo.

5. LVCÆ decimosexto: Redde rationem villicationis tuæ:iam enim non poteris villicare.

6. ET capite duodecimo: Omni autem cui multū datum est,multum quæretur ab eo:& cui commēdauerunt multum,plus petent ab eo.

7. CAPITE decimonono:Et alter venit, dicens: Domine,eccè mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait : Et tu esto super quinque ciuitates. Et alter venit,dicens: Domine , ecce mna tua quam habui repositam in sudario. Timui enim te, quia homo austerus es:tollis quod nō posuisti, & metis quod non seminâsti. Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui,& metens quod nō seminaui : & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam ? Et adstantibus dixit , Auferte ab illo mnam,&c.

8. ECCLESIASTIS duodecimo,vt in textu.

9. CAPITE vndecimo : Lætare ergò iuuenis in adolescentia tua,& in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ , & ambula in viis cordis tui , & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

10. PRIORIS ad Corinthios quarto:Itaque nolite ante tempus iudicare,quoadusque veniat Dominus,qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium : & tunc laus erit vnicuique à Deo.

11. AD Romanos secundo: Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum,teipsum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas.Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundùm veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc ô homo , qui iudicas eos qui talia agūt,& facis ea, quia tu effugies iudiciū Dei: An diuitias bonitatis eius,& patientiæ,& longanimitatis contemnis , ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor,thesaurizas tibi iram,in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei,qui reddet vnicuique secundùm opera eius:iis quidem qui secundùm patientiam boni operis,gloriam & honorem & incorruptionem quærunt , vitā æternam.iis autem qui sunt ex contentione,& qui non acquiescunt veritati,credunt autem iniquitati, ira & indignatio.Tribulatio & angustia in omnē animam hominis operantis malum,Iudæi primùm & Græci,gloria autem & honor & pax omni operāti bonum,Iudęo primùm &Græco.non enim est acceptio personarum apud Deum. Quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.Non enim auditores legis iusti sunt apud Deū: sed factores legis iustificabuntur. Cùm enim Gentes quæ legem non habent , naturaliter ea quæ legis sunt,faciunt:eiusmodi legem nō habentes , ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis,testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicèm cogitationum accusantium,aut etiam defendentium,in die cùm iudicabit Deus occulta hominum, secundùm Euangelium meum per Iesum Christum.

12. SAPIENTIÆ primo:In cogitationibus impij interrogatio erit:sermonum autem illius auditio ad Deum veniet,ad correptionem iniquitatum illius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13. ECCLESIASTICI vndecimo: Facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique secùdùm vias suas. Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operũ illius.

14. MATTHÆI duodecimo: Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

15. CAPITE decimosexto: Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundùm opera eius.

16. APOCALYPSIS vigesimo: Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundũ opera ipsorũ. & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

17. CAPITE vigesimosecundo: Eccè venio citò, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secũdùm opera sua.

18. PSALMO sexagesimoprimo: Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua.

19. POSTERIORIS ad Timotheũ quarto: Ego enim iam delibor: & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex, non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.

20. IOANNES Damascenus in sermone de defunctis, siue in sermone quò qui in fide hinc migrârunt, sacris operationibus & viuorum beneficiis multùm iuuentur: Aiunt viri diuinitùs illustrati, quòd cùm exhalamus spiritum, quasi in libra humana opera probantur. Et si lanx dextera alteram superexcedat, manifestum quòd is cuius opera examinantur, in dextris resocillabitur. Sin vtraque æqualiter pendeat, vincet tamen omninò diuina misericordia: quinetiam vt Theologi referunt, si sinistra parùm vergat, misericordia Dei totum adimplebit. Eccè tria diuina Domini iudicia, primum iustum, secundum verò misericors, tertiũ denique plus quàm misericors. Addere licet ad hæc quartum, quando mala opera multùm prępõderant. Et paulopòst: In iis temporibus, in quibus venerabilis imprimisque sanctus Ioãnes Eleemosynarius vixit, Petrus Telonarius aliquando & durus pauperibus ex plurimis opibus, ex inuidia, ex immisericordia, ad consummatam misericordiã & sanctitatem peruenit. Nam vt est in libro beatissimæ illius vitæ, dicitur quòd factus in ecstasi, viderit opera sua ponderari, & inter cæteta siligineum panem, quem pro lapide aliquando in facie pauperis iracundus miserit, in dextera libræ lance: eáque visione commonitus, tam pius postea euaserit.

Examinantur velut in libra opera hominum.

De Petro Telonario.

Apud Leontium.

21. CYRILLVS Alexãdrinus in oratione de exitu animæ, vt suprà de extrema vnctione, quæstione tertia, C. testim. primo.

22. LEONTIVS Neapolitanus in vita Ioannis Eleemosynarij: Multũ de memoria mortis & exitu animę disputabat semper ille beatus, ità vt frequẽtet quidam ad eum superbo schemate intrarent, & ridente vultu, & inconsiderato oculo, & exirent humili more, & compuncta facie, & lachrymantibus oculis. Propter quod & dicebat, Quia (vt æstimo ego humilis (sufficit ad salutem assidue & dolenter cogitare, & solicitudinem habere de morte, quoniam nemo nobis in illa hora compatietur, aut comitabitur ex vita ista, nisi opera bona nostra. Et quomodò angelis venientibus & properãtibus nõ turbatur tunc anima, si inuenta fuerit benè præparata? aut quomodò rogat, vt addatur sibi modicum tempus vitæ, si audierit, Tempus quod vixisti, beñènon consumpsisti? Et iterùm dicebat tanquàm de semetipso: Quomodò humilis Ioannes transire poteris bestias arundineti, quando obuiabunt tibi exactores? Væ qualis timor & tremor obtinet animam tunc rationem ponentem, tantis exquisitoribus, tam amaris & immisericordibus? Etenim sanctus iste in memoria semper retinebat, quod sancto Simeoni, qui in columnis stetit, per reuelationem factum est notum, quia (vt ait) exeũte anima è corpore, obuiant ei, cùm ascenderit à terra in cælum, chori dęmonum, singuli in proprio ordine. Obuiat & chorus dæmoniorum superbiæ, inuestigat eam si habeat opera eorum. Obuiat chorus spirituum detractionis, adspiciunt si quando oblocuta sit, & pœnitentiam non egerit. Obuiãt iterùm superiùs dæmones fornicationis, scrutantur si recognoscant in ea voluptates suas. Et quando à terra vsque ad cælum misera anima positura rationem peruenerit, seorsum ab ea sancti angeli stabunt, & non adiuuabunt eam nisi bonitates suæ.

Memoria mortis quàm sit vtilis.

Vexatio dæmonum in morte, & statim post mortem.

23. PRIORIS Petri quarto: Quoniam tempus est vt incipiat iudicium à domo Dei. Si autẽ primùm à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei euãgelio?

24. SOPHONIÆ primo: Et erit in tempore illo scrutabor Hierusalẽ in lucernis, & visitabo super viros defixos in fœcibus suis: qui dicunt in cordibus suis, Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.

25. PSALMO septuagesimoquarto: Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

Iudicia in eximendo differuntur.

Soph. 1.

26. BERNARDVS sermone quinquagesimoquinto in Cantica: Verùm tu qui aduentum desideras saluatoris, time scrutinium iudicis, time oculos capreæ, time illum qui per prophetam dicit: Et erit, in die illa & ego scrutabor Hierusalem in lucernis. Acuto visu est, nihil inscrutatum relinquet oculus eius. Scrutabitur renes & corda, ipsáque cogitatio hominis confitebitur illi. Quid tutũ in Babylone, si Hierusalem manet scrutinium? Puto enim hoc loco propheram Hierusalem nomine designâsse illos, qui in hoc seculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Hierusalem cõuersatione honesta & ordinata pro vitibus imitantes, & non veluti hi, qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorum scelerúmque confusione vastãtes. Denique illorum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio, sed supplicio. Mea autem (qui videor monachus & Hierosolymita) peccata certè occulta sunt, nomine & habitu monachi adumbrata. Et idcircò necesse

Psal. 7.

Quid sit scrutari Hierusalẽ in lucernis.

1. Tim. 5.

necesse erit subtili ea inuestigari discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. Possumus afferre aliquid & de psalmo ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda Hierusalẽ. Ait nanque sub persona Domini: Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Vias iustorum (ni fallor) & actus eorum discussurum se & examinaturum dicit. Verendum valdè cùm ad hoc ventum fuerit, nè sub tam subtili examine multæ nostræ iustitiæ (vt putantur) peccata appareant. Vnum est tamen, si nosmetipsos diiudicauerimus, nõ vtiquè diiudicabimur. Bonum iudicium, quod me illi districto diuinóque iudicio subducit & abscondit. Prorsùs horreo incidere in manus Dei viuentis.

Psal. 47.

Quid sit iustitias iudicare.

Quomodò Dei iudicium & seuerũ examen effugere liceat.

1. Cor. 2.

Volo vultui iræ indicatus præsentari, non iudicandus. Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicabo proindè mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, cæterísque sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum Domini, seruum me inutilẽ reputabo, qui quod facere debui, tãtùm feci. Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & studia mea: quò is qui scrutaturus est Hierusalem in lucernis, nihil inscrutatum in me siue indiscussum inueniat. Neque enim iudicaturus est bis in idipsum.

Luc. 17.

Soph.

Iusti timent Dei iudicium.

27. GREGORIVS libro octauo Moralium in Iob, capite decimotertio: Iustorum mens semper solicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt metuunt, dum cautè considerant, ante quantum iudicem stabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprij operis, & cõtra hæc exaggerant bona gratiæ conditoris. Considerant praua quàm districtè iudicet: bona opera quàm subtiliter pensèt, & perituros se absque ambiguitate præsciunt, si remota pietate iudicentur, quia hoc ipsum quoque quod iustè videmur viuere, culpa est, si vitam nostram cùm iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat. Hinc enim in hoc eodem libro scriptum est: Astra non sunt munda in conspecta eius. Quia apud eum districtè iudicati, ipsi quoque maculas inquinationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucent.

Iob 25.

28. AD Hebræos decimo: Voluntariè peccantibus nobis post acceptã notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.

29. PSALMO centesimo quadragesimo secundo. Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

30. IOB primo: Vir erat in terra Hus, nomine Iob: & erat vir ille simplex & rectus, ac timẽs Deũ, & recedens à malo.

31. CAPITE trigesimoprimo, vt in textu.

32. GREGORIVS libro vigesimoprimo Moralium, capite decimoquinto: Sciũt sancti, quia omnis humana iustitia, iniustitia esse depræhenditur, si diuinitùs districtè iudicetur.

33. CAPITE decimosexto: Benè subditur: Et pondus eius ferre nõ potui, quoniam qui extremi iudicij aduentum intenta mente considerat, profectò videt, quia tantus pauor imminet, quantum non solùm tunc videre, sed se etiam nunc præuidere pertimescat. Consideratione nãque tanti terroris metu animus palpitat, & intẽtionis suæ oculos declinans, intueri quod præuidet, recusat. Benè ergò dicitur: Et pondus eius ferre non potui, quia cùm supernæ maiestatis vim ad iudicium venientis, terrorémque tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad seipsum refugiens, sese expauescit inuenire.

Iudicij consideratio metũ affert.

Iob 31.

34. IOB nono: Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimoniũ dicere. Si iustificare me voluero, os meũ condemnabit me: si innocentem ostendero, prauũ me comprobabit. Etiã si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.

35. CAPITE vigesimoquarto: Deus inultum ire non patitur.

36. ECCLESIASTIS capite nono: Nescit homo vtrùm amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta.

37. PRIORIS ad Corinthios quarto: Mihi autẽ pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est.

1. B. AVGVSTINVS in libro de decem chordis, capite primo: Gaudeamus ad misericordiam Domini, sed timeamus ad iudicium Domini. Parcit dũ tacet. Tacet, sed non semper tacebit. Audi dum nõ tacet in verbo, nè non tibi vacet audire, dum non tacebit in iudicio.

Timendum Dei iudicium.

2. CAPITE secundo: Modò enim licet tibi causam tuam componere. Ante vltimum iudiciũ Dei tui compone causam tuã. Non est vndè præsumas, cùm ille venerit, nec falsos testes adduces, quibus ille fallatur, nec patronos fraudulentis circumuentionibus & linguosis artib⁹ adhibebis, nec ambies aliquo modo, vt iudicem possis corrumpere. Quid ergò ages apud talem iudicem, quẽ nec fallere, nec corrumpere poteris, & tamen est quod agas? Tunc enim ipse erit iudex causæ tuæ, qui modò est testis vitæ tuæ.

Falli in iudicio Deus non poterit, aut corumpi.

3. PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite duodecimo: Age cùm ad illud vltimum iudicium venerimus, ab eo iudice iudicandi, qui nec falli occultatione criminũ potest, nec ad impunitatem promerendam muneris alicuius oblatione corrumpi: cùm cœperint omnium secreta reuelari, & non solùm actus ac verba, sed etiam ipse cogitationes ostendi: quid faciemus sub tanti iudicis maiestate? quid excusationis obtẽdere poterimus? qua nos defensionis arte purgabimus? quæ nobis subuentura est pœnitentia, quam in hac carne contẽpsimus? Quæ nos defensura sunt opera bona, quæ in hac vita non fecimus? Ad quos Apostolos, aut ad quos alios sanctos confugituri sumus, quorum exempla simul ac verba despeximus? An fortè aliquos ibi fragilitas corporis excusabit? Sed excusationi eorum reclamabũt omnium sanctorum exempla, qui cum fragilitate carnis in carne viuentes, fragilitatem carnis in carne vincẽtes, quod fecerunt, vtique fieri posse docuerunt: maximè, quia nec ipsi peccato sua virtute, sed Domini miserantis

Iudex falli aut corumpi non potest.

Sera in iudicio pœnitentia.

Fruſtrà implorabuntur Sancti.

Excusationi nullus erit locus in iudicio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auxilio restiterunt: qui se & non quærentibus, vt quæratur, atque in eum credatur, ostendit: & credentes in se, nè à peccato vincantur, inuicta protectione defendit. Quid ergò respōsuri sunt, si eis Dominus dicat, Si potuistis, quare non restitistis desideriis peccatorum? si non potuistis, quare meū contra peccata non quæsistis auxilium? aut vulnerati, quare pœnitendo non adhibuistis vulneri vestro remedium? Nónne ad hæc obmutescentes, & quid excusationis referant, non habentes, dicet:

Matth.12. Ligate eos manibus & pedibus, & mittite in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentiū: vbi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur?

Marc 9. Esa.6. 4. BERNARDVS epistola prima ad Robertum: Veniet, veniet, qui malè iudicara reiudicabit: illicitè iurata confutabit: qui faciet iudicium iniuriā patientibus: qui iudicabit in iustitia pauperes: arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Veniet pro certo, qui per prophetā minatur in psalmo, dicens: Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

Iudicabit male de iudicata. Psal 145. Esa.11.

Psal.74.

Conscientia puræ vitæ in iudicio. Quid faciet de iniustis iudiciis, qui ipsas quoque iustitias iudicabit? Veniet, inquam, veniet dies iudicij: vbi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba: & conscientia bona, quàm marsupia plena: quandoquidem iudex ille nec falletur verbis, nec flecterur donis.

5. INNOCENTIVS tertius libro tertio de contemptu mundi, siue de miseria humanæ conditionis, capite decimoquinto: O quantus tunc erit timor & tremor, quantus erit fletus & gemitus? Nā si columnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutū eius, & angeli pacis amarè flebunt: peccatores autē quid facient? Si iustus vix saluabitur, impius & peccatores vbi parebunt? Propterea clamat Prophetа: Nè intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quis enim nō timeat iudicem potentissimum, sapientissimum, & iustissimum? potētissimum, quem nemo potest effugere: sapientissimum, quem nemo potest latere: iustissimum, quē nemo potest corrumpere. Si fortitudo quæritur, robustissimus est, si sapiens corde, & fortis robore: Si æquitas iudicij, nemo audebit pro me testimonium reddere. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit, etiam si simplex fuero. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt. Qui vocat stellas, & dicunt: Adsumus. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Cuius voluntati nihil omninò resistit. Cui nullum verbum est impossibile, cui flectitur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum. Hunc ergò nemo potest fugere, sicut dicit Prophetа: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, ades. Ipse scrutatur renes & corda: cuius oculis omnia nuda sunt & aperta. Qui pluuiæ guttas & arenam maris dinumerat. Deus scientiarum Dominus, præscius omnium, & conscius singulorum, occultus occultorum omnium indagator. Hunc ergò nemo potest latere, sicut dicit Apostolus: Non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Ipse est iudex iustus, fortis & longanimis, qui nec prece, nec precio, nec amore, nec odio declinat à semita rectitudinis, sed via regia semper incedens, nullum malum præterit impunitū, nullū bonum irremuneratum relinquit. Hūc ergò nemo potest corrumpere, iuxta quod dicit psalmus: Tu reddes singulis secundùm opera sua.

Iob 16. Esaiæ 33. 1.Pet. 4. Psal.142. Psal.118. Iudex potentissimus, sapientissimus, & iustissimus merito timendus est. Iob 9. Psal.32.148. Bar.3. Psal.103. Rom.9. Luc.1. Phil.2. Hunc iudicē nihil latet. Psal.138. Hiere.17. Heb.4. Eccli.1. 1.Reg.2. Hebr.4. Psal.7.

Nullum malum præteriit impunitū, & nullum bonū irremuneratum relinquit. Psal.63.

6. PROVERBIORVM sexto.

7. PSALMO septuagesimoquarto, vt in textu.

8. BERNARDVS sermone quinquagesimoquinto in Cantica, vt suprà A. testimonio vigesimosexto.

9. HIEREMIÆ decimoseptimo, vt in textu.

10. ET capite vndecimo: Tu autem Domine Sabaot, qui iudicas iustè, & probas renes & corda, &c.

11. CAPITE vigesimo: Et tu Domine exercituum probator iusti, qui vides renes & cor, &c.

12. CAPITE trigesimosecundo: Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos. Fortissime, magne & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinuentionum eius.

13. PROVERBIORVM decimosexto: Omnes viæ hominis patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.

14. AD Hebræos quarto: Et non est vlla creatura inuisibilis in cōspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

15. PRIMI Paralipomenon vigesimooctauo: Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, proiiciet te in æternum.

16. MALACHIÆ tertio: Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerūt me, dicit Dominus exercituum: Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Iacob nō estis consumpti.

17. PSALMO septimo: Cōsumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, scrutans corda & renes Deus.

18. ET quadragesimotertio: Si obliti fumus nomē Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deū alienum? Nónne Deus requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

19. ESAIÆ sexagesimosexto, vt in textu.

20. IN epistola Iudæ Apostoli: Prophetauit autē de his septimus ab Adam, Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, quæ locuti sunt contra eum peccatores impij.

21. MATTHÆI decimo: Nihil est opertum quod non reuelabitur: & occultum, quod non scietur.

1. C. AVGVSTINVS libro vigesimo de ciuitate Dei, capite primo: Non igitur in hoc libro de illis primis, nec de istis mediis Dei iudiciis, sed de ipso nouissimo iudicio, quantùm ipse tribuerit, disputabo:

Dies iudicij quis propriè dicatur, & quando futurus.

tabo: quando Christus de cælo venturus est viuos iudicaturus & mortuos. Iste quippe dies iudicij propriè iam vocatur, eò quòd nullus ibi erit imperitæ querelæ locus, cur iniustus ille sit felix, & cur iustus ille infelix. Omnium nanque tunc non nisi bonorum vera & plenissima felicitas, & omnium non nisi malorum digna & summa infelicitas apparebit.

In die iudicij) cognoscemus quo iudicio Deus aut illa Deus modo faciat vel permittat.

2. CAPITE secundo: Quanuis nesciamus quo iudicio deus ista vel faciat, vel fieri sinat: apud quē summa virtus est, & summa sapientia, summáque iustitia: nulla infirmitas, nulla temeritas, nulla iniquitas: salubriter tamen discimus non magni pendere seu bona seu mala, quæ videmus esse bonis malisque cōmunia: & illa bona quærere, quæ bonorū: atque illa mala maximè fugere, quæ propria sunt malorum. Cùm verò ad illud Dei iudiciū venerimus, cuius tempus iam propriè dies iudicij, & aliquando dies Domini nuncupatur: non solùm quæcunque tunc iudicabuntur, verumetiam quæcunque ab initio iudicata, & quæcunque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt, apparebunt esse iustissima. Vbi hoc quoque manifestabitur, quàm iusto iudicio Dei fiat, vt nūc tam multa ac penè omnia iusta iudicia Dei sensus mentésque mortalium lateant, cùm tamen in hac re piorum fidem nō lateat, iustum esse quod latet.

Ante & circa iudicium extremum quæ nam contingent. Malach.4. Rom.9.11. 2.Thess.3. Dan.7.11.12. Apoc.11.13. 20.21. Matth.25. 1.Per.3.

3. CAPITE trigesimo siue vltimo: In illo itaque iudicio, vel circa illud iudicium, has res didicimus esse futuras: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichristum persecuturum, Christum venturum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diremptionem: mundi conflagrationem eiusdémque renouationem. Quæ omnia quidem ventura esse credendum est. Sed quibus modis, & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quàm nunc valet consequi ad perfectum hominum intelligentia. Existimo tamē eo, quo à me commemorata sunt, ordine esse ventura.

Incertus annorum numerus vsque ad diem iudicij. Adsor.1.

4. ET libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite quinquagesimotertio: Frustrà annos, qui huic seculo remanent, computare ac definire conamur, cùm hoc scire nō esse nostrum, ex ore veritatis audiamus. Quos tamen alij quadringentos, alij quingentos, alij etiam mille ab ascensione Domini vsque ad eius vltimum aduentum compleri posse dixerunt. Quemadmodùm autem quisque eorum adstruat opinionem suam, longum est demonstrare, & non necessarium. Coniecturis quippe vtuntur humanis, non ab eis certum aliquid de scripturæ canonicæ veritate profertur. Omnium verò de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet ille qui dicit: Non est vestrum scire tempora, quæ pater in sua posuit potestate.

In eos qui conantur finem mundi prænunciare. Adsor.1.

5. IDEM in epistola septuagesimaoctaua ad Hesychium: Tunc audierunt Apostoli: Nemo potest cognoscere tempora quæ pater posuit in sua potestate. Tempora ergò computare, hoc est, χρόνους, vt sciamus quando sit finis huius seculi vel aduentus Domini, nihil mihi aliud videtur, quàm scire velle, quod ipse ait neminem scire posse. Opportunitas verò illius temporis profectò non erit antequàm prædicetur Euangelium in vniuerso orbe in testimoniū omnibus gētibus. Apertissima enim de hac re legitur sententia Saluatoris dicentis: Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Tunc veniet, quid est, nisi antè non veniet? Quanto pòst ergò veniat, incertum nobis est: antè tamen non esse venturum, dubitare vtiq; non debemus. Si ergò susciperent hunc laborem serui Dei, vt peragrato orbe terrarum, quantum possent colligerent, quod remansit gentium, vbi nondum est Euangelium prædicatum, hinc aduertere vt cūque possemus, quantum hoc tempus longè sit à fine seculi. Quòd si propter quædam loca inaccessibilia & inhospita fieri posse non creditur, vt à seruis Dei peragretur orbis, & quot quantæque sint adhuc gentes sine Christi Euangelio, fideliter renunciētur: multo minùs existimo in scripturis posse comprehendi, quanta vsque ad finem futura sint tempora, quādoquidem in eis legimus: Nemo potest cognoscere tempora, quæ pater posuit in sua potestate. Vndè si iam nobis certissimè nunciatum fuisset omnibus gentibus euangelium prædicari, nec sic possemus dicere quantum temporis remaneret vsque ad finem, sed magis magísque iam appropinquare meritò diceremus.

Actor.1. Quāuis euangelium toto orbe nunc annunciaretur, incertus nihilominùs remaneret iudicij dies.

Non tantùm noluit Christus ab Apostolis prædicari certum tempus ādventus sui, sed ne fieri quidem.

6. ET ad eundem Hesychium epistola octogesima: Non quidem ille ait: Non est vestrum prædicare tempora, sed non est vestrum nōsse. Verùm si intueri aliquid certius in hac quæstione possemus, si vlla ratione seu facultate possemus, quàm illud quod in epistola priore iam posui, quando Euangelio mundus vniuersus impleatur. Quod enim putat venerabilitas tua, iam hoc per ipsos Apostolos factum, non ità esse, certis documentis probaui. Sunt enim apud nos, hoc est, in Aphrica, Barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondùm esse prædicatum Euangelium, ex iis qui ducuntur indè captiui, & Romanorum seruitiis iam miscentur, quotidiè nobis addiscere in promptu est.

Noluit prædicari quod nō vtiliter sciebatur.

Tempore Augustini nondū erat euangeliū vbique prædicatum.

7. HIPPOLYTVS Episcopus & martyr, in oratione quæ inscribitur de consummatione mundi, Antichristo, & secundo Aduentu Domini, in primis adfert testimonia prophetarū: quibus productis, ait inter cætera: Templa diuina domorum instar erunt: locis omnibus euersiones fient ecclesiarum: scripturę contemnentur: hostis illius cantica vbiquè decantabunt. Post hæc stupra, adulteria, periuria, incātationes, diuinationes magno impetu studioque sequentur. In summa, ex iis qui Christiani videntur, tunc exurgent falsi prophetæ falsique Apostoli, homines impostores, corruptores malefici, mentiētes alius in aliū, adulteri, stupratores, rapaces, auari, periuri, detractores. Pastores fient quasi lupi: monachi experent quæ sunt mundi: diuites animum expertem misericordiæ induēt: pauperi non succurrent principes &c. Deindè post Euangelij & Apostolorum testimonia Danielem citat, Antichristum describentem. Quem ex tribu Dan nasciturum docet Hippolytus, & Hierosoly-

Esa.1. Osee 13. Amos 5. Mich.5. Antichristi tempore templa Christianorum deuastabuntur & iniquitas inualescet.

Monachi experient quæ sunt mundi. Matt.24. Luc.21. 2.Pet 2.3. 1.Ioan.2.4. Iudæ. Phil.3. Coloss.2. Dan.9. Antichristus orietur ex tribu Dan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis suscitaturum templum lapideum. Ibidē: Prior Christi aduentus, inquit, præcursorem habuit Ioānem Baptistam, posterior autem, quo venturus est in gloria, Enoch, Eliam & Ioannem Theologum exhibebit, quos interficiet bestia de mari ascendens. Describit deindè Antichristi mores, hypocrisin, falsa miracula, fraudes, arrogantiam, ambitionem, regnum, quod tres annos & dimidium perdurabit, credulitatem & grauissimam persecutionem. Qua inualescente, mox cuncti, inquit, ob ciborum penuriam accedent, atque adorabunt eū, quibus dabit characterem in dextra manu & fronte, nē quis dextra sua precioſam illam crucem pingat in fronte. Ex quo tempore non poterit vllum signari membrorum suorum, sed adhærebit seductori, eique seruiet, neque ducetur pœnitudine. Et post nonnulla: Lugebunt montes & colles, ac ligna campi propter genus humanum: eò quòd omnes defecerint à sancto Deo, & crediderint impostori illi, suscepto charactere impuri illius & hostis Dei, loco viuificæ crucis Seruatoris. Lugebunt etiam ecclesiæ luctum magnū: quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed ecclesiarum ædes sacræ tugurij instàr erunt, precioſumque corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur. Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, væ super væ. Postremò describens Christi aduentum ad iudicium: Orietur, inquit, ab Oriente ad Occidentem vsque signum crucis superantis splendorem solis, denuncians aduentum & apparitionem iudicis, vt reddat cuique secundùm opera sua. Et inducens iudicem alloquentem impios, ait: Omnes qui neglexerint, nec misericordiam exercuerint hîc benè merendo, nihil eis debetur, nisi ignis qui non extinguitur: Humanus enim sum, at iustus quoque iudex. Nam omnes pro dignitate remunerabo, omnibus pro cuiusque labore mercedem præstabo, omnibus pro suo certamine præmia rependam. Misereri volo: sed oleum in vasis vestris non video. Confessi estis me Dominum: sed verbis meis non paruistis. Signo crucis me notati estis: sed hoc animi duritia deleuistis, Baptisma meū recepistis: at præcepta mea non seruastis, at odium fraternum ex animis vestris non excussistis. Nō enim omnis qui dicit mihi, Domine, domine, saluabitur: sed qui faciet voluntatem meam. Et discedent hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Audistis dilecti responsionem Domini, cognouistis sententiam iudicis, didicistis quàm horrendum iudicium & dies & hora nos maneat: de eo soliciti cogitemus quotidiè: hoc diù noctúque meditemur, in domibus, in plateis, in ecclesiis: nè in horrendo illo iudicio, in quo nulla est personarum acceptio, abiecti ac tristes adstemus condemnati: sed cum actione, vita, conuersatione, confessione pura: vt nobis quoque dicat ille misericors hominúmque amans Deus, Fides tua te saluum fecit: Vade in pace. Itē illud, Euge seruе bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te cōstituam: intra in gaudium Domini tui.

8. IOANNES Damascenus libro quarto orthodoxæ fidei, capite vigesimoseptimo: Nōsse oportet, oportere antichristum venire. Omnis enim qui non confitetur filium Dei, & Deum venisse in carne, & esse Deum perfectum, & factum esse hominem perfectum, cum hoc ipso quod Deus est, antichristus est. Attamen peculiari modo ac præcipuo, anticristus dicitur, qui in consummatione seculi venturus est. Oportet ergò primū prædicari euangelium omnibus gentibus, quemadmodùm inquit Dominus, & tunc veniet in redargutionem aduersariorum Dei Iudæorum. Dixit enim illis Dominus: Ego vēni in nomine patris mei, & non recepistis me: veniet alius in nomine proprio, & illum recipietis. Et Apostolus: Pro eo quòd dilectionem veritatis non susceperunt, vt ipsi saluarentur, propter hoc mittet eis Deus operationem erroris ad credendum mendacio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed approbauerunt iniustitiam. Iudei igitur filium Dei, qui est Dominus Iesus Christus & Deus, non receperunt: seductorē, seipsum dicentem Deum, suscipient. Quòd autem seipsum vocabit Deum, angelus Danielem docēs, sic inquit: Aduersùs Deos patrum suorum non intelliget. Et Apostolus: Nē quis vos seducat vllo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ità vt in templo Dei sedeat, demonstrans seipsum quòd sit Deus. In templo quidem Dei, non nostro, sed veteri Iudaico. Non enim nobis, sed Iudæis veniet: non pro Christo, sed aduersùs Christum, & eos qui sunt Christi: propter quod & Antichristus dicitur: Oportet igitur primùm prædicatum esse euāgelium in omnibus gentibus, & tunc reuelabitur iniquus, cuius aduentus secundùm operationem Sathanæ in omni virtute & signis & prodigiis mendacij, & in omni fallacia iniustitiæ, iis qui pereunt: quem Dominus interficiet verbo oris sui, & dissoluet aduentu superapparitionis suæ. Non ipse igitur diabolus fiet homo, instàr Domini humanationis, (absit enim) sed nascetur homo ex fornicatione, & suscipiet omnem operationem sathanæ. Nam præsciēs Deus irrationabilitatem futuræ eius voluntatis, permittet vt illum inhabitet diabolus. Nascetur igitur ex fornicatione (ceu diximus) & educabitur occultè, & repentè insurget, & eleuabit se, & regnabit. Et in exordiis regni sui, seu potiùs tyrannidis, simulabit bonitatem: cùm verò dominator factus fuerit, persequetur ecclesiam Dei, & manifestabit omnem malitiam suam. Et veniet in signis & prodigiis mendacij fictis, & non veracibus. Et eos qui debile & infirmum fundamentum mentis habent, decipiet & separabit à Deo viuente, ità vt scandalizentur, si fieri potest, electi. Mittentur autem Enoch & Helias Thesbites, & conuertēt corda patrum in filios, hoc est, synagogam ad Dominum nostrum Iesum Chtistum, & Apostolorum prædicationem, & ab illo interficientur. Et veniet Dominus ex cælo, quemadmodùm Apostoli eum intuiti sunt euntem in cælum, Deus perfectus, & homo perfectus, cum gloria & virtute, & interficiet hominem peccati, filium perditionis spiritu oris sui.

9. SOPHONIÆ primo: Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ.

Luc. 1. Enoch, Helias, & Ioānes Euangelista præcedent aduentū Christi.

Antichristus consignationem crucis in fronte prohibebit. Apoc. 13.

Character antichristi loco viuificæ crucis Christi.

Luctus Ecclesiarum Christianarū propter abrogationem sacrificij Missæ, & Eucharistiæ &c. antichristi tempore.

Signum crucis apparebit in cælo ante Christi aduētum.

Impij cur damnabuntur die iudicij.

Matth 7.

Matth. 25.

Iudicium Dei ante oculos ponendum.

Luc. 7. Matth. 25.

Antichristus communicabit cum Iudæis. 1. Ioan. 2.

Antichristus proprie quis sit.

Matth. 24.

Ioan. 5.

2. Thess. 2. Iudæi adoptabunt Antichristum.

Seipsum vocabit Deum. Dan. 11.

2. Thess. 2.

In templo Iudaico sedebit Antichristus.

Matth. 24. 2. Thess. 2. Erit magus & diabolicus homo.

Antichristus erit verus homo, non autem diabolus carnatus.

Nascetur ex fornicatione Regnum Antichristi.

Prodigia & fallacia.

Matth. 24. Præludente Enoch & Helia. Apoc. 11. Malach. 4.

Actor. 1. Interitus Antichristi. 2. Thess. 2.

miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis: dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerūt, & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora. Sed & argentum eorum, & aurum eorum nō poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

10. IOELIS secundo: Venit dies Domini, quia propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum super mōtes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsque in annos generationis & generationis. Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum. A facie eius contremuit terra, moti sunt cæli: sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & faciētia verbum eius. magnus enim dies Domini, & terribilis valdè, & quis sustinebit eum? Et dabo prodigia in cælo, & in terra sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis.

11. CAPITE tertio: Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos dispersérunt in nationibus, & terram meam diuiserunt. Et paulò pòst: Consurgant, & ascendant gentes in vallem Iosaphat: quia ibi sedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturauit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum. Populi populi in valle concisionis: quia iuxtà est dies Domini in valle concisionis. Sol & luna obtenebrati sunt: & stellæ retraxerūt splendorem suum. Et Dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocem suam: & mouebuntur cæli & terra, & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel.

12. ESAIÆ decimotertio: Eccè dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furorisque, ad ponendā terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stellæ cæli, & splendor earum non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & cōtra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Precioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo. Super hoc cælum turbabo, & mouebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius.

13. CAPITE vigesimoquarto: Cataractę de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ. Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra: agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis, & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adijciet vt resurgat. Et erit in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso, & super reges terræ qui sunt super terram. Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. Et erubescet luna, & cōfundetur sol, cùm regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Hierusalem, & in conspectu senū suorū fuerit glorificatus.

14. CAPITE sexagesimosexto: Eccè Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis: quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnē carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino, &c.

15. HIEREMIÆ vigesimotertio: Eccè turbo dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erūpens: super caput impiorum veniet. Non reuertetur furor Domini, vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui, in nouissimis diebus intelligetis consilium eius.

16. MALACHIÆ tertio: Eccè venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonū: & sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurū & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies seculi & sicut anni antiqui.

17. CAPITE quarto: Eccè enim dies veniet succensa quasi caminꝰ: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et post pauca: Eccè ego mittam vobis Eliam prophetam, antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: nè fortè veniam, & percutiā terram anathemate.

18. DANIELIS septimo: Aspiciebam donèc throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius, flammæ ignis: rotæ eius, ignis accensus. Fluuius igneus rapidúsque egrediebatur à facie eius: millia millium ministrabant ei, & deciès millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et paulò pòst: Aspiciebam ergò in visione noctis, & eccè cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient: potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

19. APOCALYPSIS vigesimo: Et vidi thronum magnum cādidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quę scripta erant in libris secundū opera ipsorū. & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui in ipsis erant,& iudicatum est de singulis secũdũ opera ipsorũ: Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus,missus est in stagnum ignis.

20. CAPITE sexto:Et vidi,cùm aperuisset sigillũ sextum: & eccè terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tanquàm saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: & stellæ de cælo ceciderunt super terram sicut ficus emittit grossos suos cùm à vento magno mouetur: & cælum recessit sicut liber inuolutus:& omnis mons,& insulæ de locis suis motæ sunt,& reges terræ,& principes,& tribuni,& diuites,& fortes,& omnis seruus, & liber absconderunt se in speluncis & in petris montium,& dicunt montibus & petris:Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronũ,& ab ira Agni: quoniã venit dies magnus iræ ipsorum,& quis poterit stare?

21. PSALMO nonagesimosexto:Ignis ante ipsum præceder,& inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbis terræ: vidit,& commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini,à facie Domini omnis terra. Annunciauerunt cæli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.

22. ET quinquagesimonono: Deus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis. Commouisti terram,& cõturbâsti eam: sana contritiõnes eius,quia commota est.

23. MATTHÆI vigesimoquarto:Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt?& quod signum aduentus tui, & cõsummationis seculi?Et respondens Iesus,dixit eis: Videte nè quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo,dicentes: Ego sum Christus:& multos seducẽt. Audituri enim estis prælia & opiniones prę liorum. Videte nè turbemini,oportet enim hęc fieri:sed nondùm est finis.consurget enim gens in gẽtem,& regnum in regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus per loca, hæc autem omnia initia sunt dolorum,&c. Et multi pseudoprophetæ surgent,& seducent multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe,in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio, &c. Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbatho. erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit: Eccè hic est Christus, aut illic: nolite credere. Surgẽt enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ità vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi, &c. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit splendorem suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur: & tunc parebit signum filij hominis in cælo. & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsque ad terminos eorum, &c. Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur. duæ molentes in mola: vna assumetur, & vna relinquetur. Vigilate ergò, quia nescitis quà hora Dominus vester venturus sit.

14. ITEM vigesimoquinto: Cùm autem venerit filius hominis in maiestate suã,& omnes angeli cum eo,tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & cõgregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. esuriui enim, & dedistis mihi manducare. sitiui & dedistis mihi bibere. hospes eram, collegistis me, &c. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem,& pauimus:sitientem, & dedimus tibi potum? &c. Et respondens rex,dicet illis: Amen dico vobis, quandiù fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. esuriui enim: & non dedistis mihi manducare. sitiui: & non dedistis mihi bibere, &c. Tunc respondebunt ei & ipsi,dicentes: Domine, quãdo te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum,aut infirmum, aut in carcere:& non ministrauimus tibi?Tunc respondebit illis,dicens: Amen dico vobis,quandiù non fecistis vni de minoribus his,nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem,in vitam æternam.

25. CAPITE decimotertio: Sicut ergò colliguntur zizania,& igni cõburuntur:sic erit in consummatione seculi.mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminũ ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Sic erit in consummatione seculi.exibunt angeli,& separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. ibi erit fletus & stridor dentium.

26. CAPITE tertio: Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem cõburet igni inextinguibili.

27. SAPIENTIÆ quinto: Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersùs eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,dicentes intra se,pœnitentiam agentes,& præ angustia spiritus sementes:Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam,& finem illorum sine honore: eccè quomodò computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorũ est,&c. Et accipiet armaturam zelus illius,& armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iustitiam,& accipiet pro galea iudicium certũ: sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

28. POSTERIORIS Petri tertio: Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & terra, de aqua,& per aquam, consistens Dei verbo:per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in dem iudicij & perditionis impiorum hominum. Vnum verò hoc non lateat vos,charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus promissionem suam,sicut quidam existimant:sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire,sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Aduenier autẽ dies Domini vt fur:in quo cæli magno impetu trãsient, elementa verò calore soluentur,terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur,&c.

Ignis conflagrationis quasi fier mundi purgatio.

29. AVGVSTINVS libro vigesimo de ciuitate Dei,capite decimosexto: Tunc figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit: sicut factum est mundanatum aquarum inundatione diluuij. Illa itaque, vt dixi, conflagratione mundana, elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitùs interibunt: atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant: vt scilicet mundus in melius innouatus, aptè accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.

1. Pet. 3.

30. CAPITE decimooctauo: Apostolus Petrus commemorans factum antè diluuium,videtur admonuisse quodammodò, quatenùs in fine huius seculi mundum istum perituram esse credamus,Nã & illo tempore periisse dixit, qui tunc erat, mundum: nec solùm orbem terræ, verumetiam cælos, quos vtique istos aërios intelligimus, quorum locum,ac spatium,tunc aqua crescendo superauerat.

Cæli aërij interituri,& quousque.

Ergò totus,aut penè totus aër iste ventosus, quod cælum vel potiùs cælos vocat: sed istos vtique imos,non illos supremos, vbi sol, & luna,& sidera constituta sunt, cõuersus fuerat in humidam qualitatem:atque hoc modo cum terra perierat, cuius terræ vtique prior facies fuerat deleta diluuio. Qui autem nunc sunt, inquit, cæli & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruandi in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Proindè, qui cæli,& quæ terra, id est,qui mundus, pro eo mundo, qui diluuio periit, ex eadem aqua repositus est: ipse igni nouissimo reseruatur in diem iudicij, & perditionis hominum impiorum. Nam & hominum propter magnam quandam commutationem,non dubitat dicere perditionem futuram, cũ tamen eorum, quanuis in æternis pœnis sit mansura natura. Quærat forsitan aliquis, si post factum iudicium mundus iste ardebit, antequàm pro illo cælum nouum, & terra noua reponantur, eo ipso tempore conflagrationis eius vbi erunt sancti, quũ eos habentes corpora in aliquo corporali loco esse necesse sit?possumus respondere, futuros esse in superioribus partibus, quò ità non ascendet flamma illius incendij, quemadmodùm nec vnda diluuij. Talia quippe illis inerunt corpora, vt illic sint, vbi esse voluerint: sed nec ignem conflagrationis illius pertimescent immortales, atque incorruptibiles facti: sicut virorum trium corruptibilia corpora, atque mortalia, in camino ardenti viuere illæsa potuerunt.

Quæstio de beatis, vbi illi futuri sint tempore conflagrationis.

Corpora beatorum.

Dan. 3.

31. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimasexta ad populum Antiochenum: Ipsius itaque misericordia confidamus, & solicitam exhibeamus pœnitentiam,priusquàm ingruat hora, quæ nos ex hoc lucrati non permittat. Nam nunc quidem in nobis totum est positum,tunc verò iudicans solus est sententiæ dominus. Præoccupemus itaque faciem eius in confessione, ploremus & lugeamus. Si nanque Dominum orare possumus ante rationis diem peccata nobis remittere,nec ingressu iam erit opus. Sicut vicissim, nisi hoc fiat, palàm præsente terrarum orbe, nostrorum vnusquisque introducetur,& nulla iam nobis supererit venię spes. Nullus enim eorum qui hìc peccata non dissoluerit, illuc migrans,eorum pœnas effugere poterit: sed sicut ex terrenis carceribus cum catenis ad tribunal adducuntur: sic omnes animæ cùm hinc migrauerint variis peccatorum catenis circundatæ, ad tremendum aguntur tribunal. Et sub finem: Nec ab omnibus hìc pœnas exigit, nè resurrectionem desperes,& iudicium desinas expectare: quasi omnes hìc reddant rationẽ. Nec omnes rursùm abire permittit impunitos, nè rursùm omnia prouidentia carere putes: verùm & punit, & non punit. Et inquantum punit, ostendit quòd hìc punitos & illic rationem exposcet: inquantùm autem non punit, facit vt credas quòd est aliquod post præsentem peregrinationem tremendum tribunal.

Pœnitentia agenda ante diem mortis & iudicij.

Psal. 94.

Animæ migrantes à corpore ante tribunal Christi sistuntur.

Cur quosdam non punisat Deus in hac vita.

32. HOMILIA quadragesimaseptima: Assistemus tribunali Christi,& omnium erit acris examinatio. Si quis verò futurũ non credit iudicium,quæ sunt hìc,videat, in vinculis positos,in metallis, in stercoribus,dæmonibus obsessos,errantes,incurabilibus laborantes morbis, cum continua certantes paupertate,in fame viuentes, irreparabilibus consternatos luctibus,in captiuitate positos.Nõ enim hi nũc passi essent,nisi & omnes alios,qui talia peccârunt,vltio maneret atque supplicium.

Vndè colligi possit futurũ Dei iudicium.

33. HOMILIA quadragesimaoctaua ad populũ Antiochenum, & homilia quinta in epistolam ad Romanos: Vnusquisque vestrûm,charissimi, suam ingressus conscientiam, & peccata reputans, diligenter à semetipso pœnas exigat, nè quandoque cum orbe terrarum condemnemur. Tremendum enim illud subsellium,horrendum tribunal,tremore plena iudicia, ignis funditur fluuius, frater non redimit,redimet homo? Recordare siquidem quæ dicuntur in Euangelio, circuncurrentium angelorum,spõsalis thalami clausi,extinctarum lampadarum,porestatum in fornaces detrahẽtium. Et illud pensa, quòd si cuius ex nobis factum occultum in medium hodiè coram sola produceretur ecclesia: quomodò non perire, & sibi terrã hiscere precaretur, potiùs quàm tot malitiæ testes habere? Quid tunc ergò patiemur,cùm in medium coram mũdo cuncta promentur,in theatro tã claro & illustri,& nobis notis & incognitis omnia spectãtib⁹?Et post nõnulla in eadem homilia quadragesimaoctaua: Si mille dixeris gehẽnas, nihil illius par dicis doloris, quem sustinet anima dum totus terrarum orbis conuoluitur,canentibus tubis, angelis præcurrentibus primis,tũ secũdis,mox tertiis,demùm innumeris ordinibus in terram se fundentibus, insupèr autem & Cherubin,(multa verò sunt hæc &

Horrendum Dei iudicium.

Matt. 13. 25.

Omnium peccata detegentur.

Timor & dolor animarum in iudicio extremo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

infinita) & Seraphin, in illa ineffabili gloria ipso veniente, occurrentibus his qui venerint, vt in medium electos agant: Paulo cum sociis omnibus, & quicunque probabiles apud eum fuerũt, coronas, præconia, & honores à rege suscipientibus coram toto cælesti exercitu. Nam si neque gehenna censeatur hos quidem honorari, illos verò contemni quantum est? Intolerabilis gehenna, confiteor, & multùm intolerabilis: tamen intolerabilior hæc regni amissio, hoc cogitate. Cogitemus quanta priuamur gloria, cùm liceat non priuari. Hoc enim graue est, quòd cùm domini simus, nè hoc patiamur, patimur, cùm hoc quidem suscipiat, & ad patrem in cælos perducat: hos autem relinquat, & captos angeli quidam inuitos trahant, & lachrymis perfusos, & deorsùm ruentes in gehennæ flammã, priùs coram toto tertarum orbe ac dedecus productos: quantum dolorem esse putas?

Intolerabilis regni cælestis amissio.

In futuro iudicio pro sunt potissimum bona opera.

34. EPHRÆM Syrus in libro de iudicio extremo, capite primo: Nec quisquam nobis prodesse poterit in illa iudicij die, nisi conuersatio sancta & bona opera, quæ hinc detuleritis nobiscum. Futurũ est nanque, vt vnusquisque nostrũm & actus suos & cogitationes ante tribunal tremendi iudicis deferat. Contremiscit cor meum, & renes mei resoluuntur, quotiescunque recogito, quòd reuelandæ sint cogitationes & sermones atque actus nostri in die iudicij. Arbores fructiferæ tempore suo primùm intrinsecùs proferunt, secundùm suam naturam & fructum & folia. Sic in die illa terribili, omnes homines quicunque in hoc seculo quasi in tẽpore suo occultè intrinsecùs siue bona siue mala gesserint, ibi quasi fructus proprios ante tribunal Domini proferent. Tunc iusti bonos & iucundos proferent fructus: sancti similiter fructus suauissimos, & omnibus gratiarum floribus exornatos: martyres verò supplicionum & pœnarum fructus patientiæ glorioso: monachi autem sanctæ conuersationis suæ, id est, continentiæ, humilitatis, vigiliarum, orationum atque obedientiæ, immarcescibiles proferent fructus. Peccatores verò, impij ac prophani, proferent fructus turpissimos & execrandos, plenos confusione, opprobrio, vlulatu, & luctu, vermium quoque immortalium, & ignis inextinguibilis cum gemitu. Tremendum est, dilectissimi fratres, ibi iudicium, in quo sine testibus omnia manifesta sunt. Ibi assistunt millia millium, & deciès dena millia angelorũ & archangelorum, Cherubin & Seraphin. Ibi iustorum chori circunstant, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, & martyrum, & omnium omninò agmina sanctorum.

Reuelatio omnium cogitationum, verborũ & actionum.

Fructus iustorum in die iudicij.

Peccatorum. fructus.

Tremendum iudicium.

CAPITE quinto: Beatus homo, qui inuenerit fiduciam in hora illa, & qui audierit beatam vocem illam: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Tunc iusti cùm se in lumine viderint in illa memorabili gloria, intra semetipsos singuli obstupescent, & dicent: Putas ipse ego sum? Et quomodò hunc gloriæ dignus inuentus sum? Angeli etiam accedentes cum gaudio magno ad sanctos, enarrant eis conuersationem eorum immaculatã, continentiam, vigilias, orationes, voluntariam paupertatẽ, frugalitatem perfectam, patientiam suis, tolerantiam famis, orationis instantiam, & omnia quæcũque propter Christi perfectam charitatem æquanimiter pertulerunt. Hæc autem omnia sanctis angelis dicentibus cum exultatione, respondebunt omnes iusti, dicentes: Omninò constituti in terris nec vnam diem perfectæ correctionis viximus, nec vllum opus bonum à nobis gestum est. Iterùm verò angeli commemorare eos faciunt locum & tẽpus: & admirantes eorum humilitatem, glorificant Deum, videntes in cælis corpora sanctorum super lumen fulgentia.

Matt. 25.

Stupor & admiratio beatorum de sua gloria.

Humilitas iustorum.

35. ITEM in libro de vera pœnitentia, capite tertio: Sancta crux rursùs in consummatione seculi, cùm secundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & angelicorum exercituum infinita multitudine, apparebit in cælo, inimicos quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentúmque cælestis imperatoris annuncians. CAPITE quarto: Quæ verò post hæc futura sunt, cùm illa radiare in cælis cœperit, putas qualia erunt? Tanta enim & tam ingentia, támque horrenda mirabilia, neque facta sunt in omnibus à seculo generationibus, neque futura sunt. Et modò quidem sæpè cum fit coruscatio & tonitrus vastior, omnes sui formidine terret, cunctíque horrore perculsi, solo procumbunt. Quomodò ergo sustinebimus, cùm audierimus tubæ vocem de cælo nimio cum metu resonantem, omnésque à seculo defunctos iustos & iniustos, bonos & malos, pios atque impios excitantem? Tunc omnia ex tumulis humanæ conditionis ossa, vbi vox tubæ insonuerit, exilient, atque discurrent, artus suos iunctúrásque cum festinatione requirentia. Cùm viderimus omne hominum genus exargere, quemlibet ex loco suo, congregarique ad iudicium: Cælestis nempe regis iussu, terra suos mortuos reddet, mare itidèm suos, quicquid item humanorum corporum vel bestia rapuit, vel vorauit piscis, auisve discerpsit, in priorem statum remeabit, omnésque in ictu oculi refurgent, & antè tribunal adstabunt, ità vt ne vnus quidem capillus capitis desit: cùm viderimus igneum fluuium ab ortu solis, vsque ad occasum emanantem, ac veluti fœuiens fluctibus mare, montes ac valles deuorantem, terrámque omnem, & quæcunque sunt in illa, exurentem: tunc dilectissimi mei, ab illo igne deficient fontes, vanescent flumina, mare siccabitur, agitabitur aër, sidera vt folia de cælo cadent, deficiet sol, luna verteretur in sanguinem, cælum vt liber complicabitur: cùm viderimus angelos missos hinc indè cum festinatione discurrere, electósque Dei seruos ab ortu solis vsque ad occasum, in vnum cogere: cùm viderimus cælum nouum & tertam nouam, in quibus iustitia inhabitat: cùm viderimus terribile solium, sedentemque super illud omnium Deũ, infinitáque angelorũ millia cũ tremore circunstãtia: cùm videtimus signum filij hominis, preciosam scilicet ac viuificam crucem in cælo lucentem, omnésque fines orbis terræ, vltra solis claritatem illustrantem. Vbi verò viderint omnes regium istud ac tremendum sceptrum in cælo reuelari, iam tunc agnoscent singuli continuò ipsum quoque regem reuelandum, qui in illo clauis affixus est. In illa hora quisque pauidus tractabit, quomodò iturus sit obuiam Christo, quam rationem redditurus. Ac si quidem peccatorum cõscientia prematur, stabit tristis, mœrẽs, afflictus, atque anxius, expectans sententiam contra se ferendam. Vnusquisque enim cernet ante faciẽ suam exposita

Cruces apparitio in die iudicij.

Quàm horrenda contingent in die iudicij.

Exigetur fides integra & nulla hæresi maculata.

1. Thess. 4.
1. Cor. 15.
Resurrectio mortuorum.

Professio in baptismo facta.

Apoc. 20.
1. Cor. 15.

Examinatio Episcoporum & aliorũ prælatorum.
Ezech. 3.

Ignis probationis.
2. Petr. 3.

Singuli rationem dabunt sui officij.

Apoc. 6.
Ioel. 2.
Esai. 34.
Mat. 23. 24. 25.

Ephes. 6.

Apoc. 21.

1. Cor. 5.

Mat. 25.

Deut. 32.

Mat. 24.
Crucis in cælo splendor.

Timor hominum in iudicio aduentus.

Separatio iudicij in die iudicij.

Operum demutatio.

Libroꝝ apertio.
Apoc. 20.

Hier. 17.

exposita opera sua, siue bona illa, siue mala præmisit. Et post nonnulla: Magnus in hora illa pauor erit, fratres mei, grandis tremor, cùm libri illi formidabiles aperientur, in quibus scripta sunt opera nostra, & actus, & verba, & quæcunque egimus in hac vita putantes latére Deum, qui scrutatur renes & corda. Illic enim non solùm actus, verùm & cogitationes & intentiones cordis scriptæ erunt. O quantus erit gemitus, quàm miserabiles lachrymæ, quum oculis nostris intuebimur hinc ineffabile cælorum regnum, indè rursùs æterna supplicia, pauendósque cruciatus reuelari, medium verò adsistere omne mortalium genus, à primo Adam vsque ad vltimum hominum, omnésque cadentes in faciem atque adorantes. Tunc omne humanum genus inter cæleste regnum æternúmque cruciatum, inter gaudium & mœstitiam, omnes demissis in humum vultibus adstabunt, metu & expectatione soliciti. CAPITE quinto: Tunc requiretur in singulis Christianis baptismatis sigillũ illibatum, exigetúrque ab vnoquoque fide integra, & nulla hæretica colluuione maculata. Tunc ô fratres mei & Christi amatores, omnis humanitatis effigies media inter iudicium & regnum, vitam ac mortẽ, gaudiúmque ac mœrorem, statuetur. Et requiretur à quolibet regium signum, ex qua die Catholicam & orthodoxam Ecclesiam ac fidem nostram per baptisma suscepit: exigetúrque à fides in pace illibata, sigillúmque infractum, & tunica incoinquinata, secundùm pulchram illam confessionem quã coram multis testibus professi sunt, dicentes: Abrenuncio tibi satana & omnibus operibus tuis. Huiusmodi clara abrenunciatio, requiretur à nobis in illa hora. Hanc abrenunciationem angeli in hora baptismatis scribunt. Hæc à nobis omnibus Christianis confessio exigitur iudicij tempore. Examinantur Pastores, Episcopi scilicet deconuersatione sua, efflagitanturque à singulis rationales oues, quas à pastore summo Christo acceperant. Ac si quidem per pastoris negligentiam, ouem deesse contigerit, sanguis eius de manu illius requiretur. Similiter & abbas pro seipso & pro grege suo rationem reddet. Pari ratione & presbyter, pro sibi creditæ Ecclesiæ populo rationem redditurus est. Diaconi item ac lectores, fideléque omnes, rationem pro animabus, quæ sunt in domo sua, reddent, pro vxore, pro filiis, pro seruis & ancillis. An illos enutrierint in timore & disciplina & correctione Domini, sicut admonet Apostolus Paulus. Tunc & reges & principes, & diuites & pauperes, pusilli ac magni, interrogabuntur de operibus propriis. Scriptum enim est, quia omnes sistemur ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque secundùm opera sua quæ per corpus gessit siue bona, siue mala. Item alio in loco scriptum est: Quia nõ est qui eruat de manibus meis. CAPITE octauo: Tunc segregantur ab inuicèm, itérque conficiunt, omni spe reuersionis destitutum. Quis adeò lapideo corde sit, qui iam hinc diem illam non amarissimè fleat? Tunc separantur episcopi à coëpiscopis, diaconi à condiaconis, subdiaconíque atque lectores à sociis suis. Tunc separabuntur hi, qui aliquando reges fuêre, plorabúntque velut infantes, atque vt mancipia pellentur. Tunc ingemiscent principes & diuites & immisericordes, pergéntque nudi atque desolati, huc illúcque in tuenres. Angustiabuntur quærentes adiutorium & nullus erit adiutor. Neque enim diuitiæ, &c. Vt autem breuiter dixerim, tunc iam impelluntur miseri ab angelis terribilibus acti, cæsi atque flagellati, pergúntque ad mugientes ac stridentes dentibus, crebriúsque post tergum adspicientes, si quo pacto iustos & illud gaudiũ, vndè ipsi separati sunt, intueri queant. Vident autem lucem illam ineffabilem. Adspiciũt amœnitates paradisi, vident magna illa & præclara munera, quæ perceperunt à rege gloriæ, qui legitimè certârunt. Intuẽtur notos dudum ac familiares suos ẽternis illis gaudiis fruẽtes, quæ ipsi percipere non meruerunt, & lamentãtur, ingemiscúntq; grauiter. Deindè paulatim sequestrantur à sanctis omnibus & notis suis, atque Deo ipso absconduntur, ità vt iam retrò adspicere non possint, neque intueri gaudium illud immensum & meraciſſimã lucem, cùm iam loco illi mœroris ac doloris appropinquauerint, vbi repositi sunt illis æterni cruciatus. Illic autem rursùs disseminantur atque dispergũtur, dirimũtúrque ab inuicèm miseri, variisque deputantur cruciatibus, quisque scilicet iuxta operum suorum metita. Vide plura in sermone de resurrectione & iudicio futuro. Item in libro de resurrectione, iudicio, regno cælorum, & munditia animæ.

A dæmonib⁹ impellentur mali.

Cruciatuum & pœnarum in inferno diuersitas.

35. AVGVST. ser. 67. de tempore: Quid faciemus, charissimi, in illo metuendo iudicij die, cũ tremẽte mũdo, Dominus præcinẽtibus angelorũ buccinis, in illo maiestatis suæ throno circũdat⁹ cælestis militiæ luce cõsederit: ibíque de terræ gremio & antiquo puluere suscitato humano genere, adstante testimonio conscientiæ singulorũ, positis in cõspectu peccatorũ pœnis iustorumq; præmiis, ratione vitę cœperit postulare, & plùs iam iustus quàm misericors, seueritate iudicis cõtẽptæ misericordiæ reos cœperit accusare & dicere: Ego te, ô homo, de limo manibus meis feci, ego terrenis artubus, &c. Irridẽtiũ palmas & sputa suscepi, acetum cum felle bibi; flagellis cæsus, vepribus coronatus, cruci affixus, vulnere perfossus, vt tu eripereris morti, animã in tormentis dimisi. En clauorum vestigia, quibus affixus pependi. En perfossum vulneribus latus. Suscepi dolores tuos, vt tibi gloriam darem: Suscepi mortem tuam, vt in æternum viueres. Conditus ia. cui in sepulchro, vt tu regnares in cælo. Cur quod pro te pertuli, perdidisti? Cur ingrate redemptionis tuæ munera renuisti? Et quia post omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluisti, ab auditu malo non mereberis liberari. Qui tunc erit stridor dentium, cùm sanctorum multitudine ad dexteram regis & ad gloriam segregati, peccati populus in profundo tartari sine vlla miserationis ac veniæ spe demersus, excludi si tenebris suis à beata sanctorũ luce viderit, & in profundi sinum sine fine descendens, vrgente os suum puteo, æterna supplicia & perpetuam mortẽ non morituras adspexerit? Vt ergò hæc tam dura & tam terribilia ante illud tribunal æterni iudicis audire non mereamur, dum adhuc licet, & cũ Dei adiutorio in potestate nostra est, consideremus cõscientias nostras, & si aliqua crimina vel peccata capitalia necdùm eleemosynis & orationibus purgata, nobis adhuc dominari cognoscimus, portum pœnitentiæ deuictis peccatorum fluctibus, Christo iuuante, festinemus intrare: & si quid in

Iudicij extremi terribilis memoria.

Ingratitudo malorũ erga Saluatorem.

Segregati beati à malis.

Psal. 68.

Adhortatio ad pœnitentiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nauicula animæ nostræ multis tempestatibus peccatorum, aut per superbiam fractum, aut per auaritiam ruptum, aut per luxuriam resolutum esse cognoscimus, componere vel reparare bonis operibus festinemus.

Diem iudicij noluit Christus Isaiæ. 65.

37. ISIDORVS libro primo de summo bono, capite trigesimo: Iudicij diem nouit Christus sed in Euangelio dicere & scire discipulos noluit. Nam dū dicit idem Dominus per Prophetam: Dies vltionis in corde meo, indicat se non nescire, sed nolle indicare. In iudicio reprobi humanitatem Christi in qua iudicatus est, videbunt, vt doleant: diuinitatem eius verò non videbunt, nè gaudeant. Quibus enim diuinitas eius ostenditur, vtique ad gaudium demonstratur. Pro diuersitate conscientiarum, & meritis apparebit in iudicio Christus electis, & terribilis reprobis. Nam qualem quisque conscientiam tulerit, talem & iudicem habebit: vt manente in sua tranquillitate Christo, illis solis terribilis appareat, quos conscientia in malis accusat. Duæ sunt differentiæ vel ordines hominum in iudicio, hoc est, electorum & reproborum, qui tamen diuiduntur in quatuor. Perfectorū ordo vnus est, qui cum Domino iudicat, & alius qui iudicatur: vtique tamen cum Christo regnabūt. Similiter ordo reproborum partitur in duobus, dum hi qui intra Ecclesiam sunt mali, iudicandi sunt & damnandi: qui verò extra Ecclesiam inueniendi sunt, non sunt iudicandi, sed tantùm damnandi.

Impij diuinitatem Christi nō videbunt.

Apparebit mitis & terribilis pro diuersitate sōficientium.

Differētiæ hominum in iudicio.

38. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi decimaquinta illuminatorum: Sicut cùm anteà ipse incarnari deberet, & nasci de virgine, expectatus Deus, decipiebat diabolus, malus artifex in idololatria, proferens deos falsos, generantes & genitos de mulieribus, vt præmissa falsitate, non credatur posteà veritati: sic cùm verus Christus secundò venturus sit, prætextum capiens simplicium expectationem, ille aduersarius, & maximè eorū, qui sunt ex circuncisione, inducet quendam magnum hominem, veneficiis & incantationibus, & malis artibus instructissimum: vsurpantem sibi potestatem Romani Imperij, falsò autem Christum seipsum vocantem: ac per hanc Christi appellationem Iudæos, qui venturum expectant, decipientem: Gentes verò per magicas impostoras seducentem. Veniet autem hic prædictus Antichristus, cùm impleta fuerint tempora imperij Romani, & mundi cōsummatio appropinquabit. Decē simul reges Romanorum excitabuntur in diuersis quidem locis, eodem tamen tempore regnantes: Post istos autē vndecimus Antichristus, per magicum maleficium Romanorum potestatem rapiens. Tres quidem ante se reges deprimet, reliquos autem septem sibi subiiciet. Ac primùm quidem tanquàm prudens aliquis ac intelligens, temperantiam & humilitatē simulabit, signisque & portentis, magica impostura decipiet Iudæos, tanquam is esset Christus ab illis expectatus. Deceptos verò, deinceps omnis generis inhumanitatis & iniquitatis malis, omnes circunscribet: ità vt omnes, qui ante illum improbi & impij fuerant, excellat malitia. Mentémque habebit homicidiariam, præfractam, immisericordem, & variam, cùm contra alios omnes, tum verò maximè contra nos Christianos. Tribus autem annis & sex mensibus talia audens, à secundo de cælis glorioso aduentu vnigeniti filij Dei, & Domino saluatoréque nostro Iesu Christo deprimetur. Qui tollens Antichristum spiritu oris sui, igni gehennæ illum tradet. Hæc autem docemus, non comminiscentes, sed è scripturis diuinis colligentes, & ex ea maximè, quæ nuper lecta est, ex Daniele propheta edocti: sicut Gabriel Archangelus interpretatus est dicens sic: Quarta bestia, quartum est reguum in terra, quod maius erit aliis omnibus regnis: hoc autem esse Romanorum, Ecclesiastici interpretes tradiderunt. Primum enim erat regnum Assyriorum: alterum Medorum simul & Persarum: tertium posteà Macedonum: Quartum est nunc regnum Romanorum. Deinceps verò Gabriel interpretans dicit: Decem cornua ipsius, decem regna consurgent: post ista alter consurget, qui omnes ante se, malis vincet: neque solùm illos decem reges, sed omnes qui ante se fuerunt. Et tres reges deprimet. Manifestum autem est, quod ex istis decē tres opprimet prorsùs, vt ipsemet octauus regnet: & verba faciet contra altissimum, vir blasphemus & iniquus: non à patribus accipiens regnum, sed arte magica principatum vsurpabit. Et paulopòst: Idola odio habiturus est antichristus, vt ipse in templo Dei sedeat. Quale autem templum dicit? In templo quod reliquum est Iudæorum. Absit enim, vt in hoc id fiat, in quo sumus. Et post nonnulla: Sed quod tandèm aduentus illius signum est, quod nō audeat virtus contraria imitari? Et tunc, inquit, apparebit signum filij hominis in cælo. Signum autem verum & proprium Christi, est crux. Lucidum crucis signum præcedens regem, atque demonstrans eum qui priùs fuerat crucifixus: vt videntes qui anteà illum pupugerunt, & illi insidiati sunt Iudæi, certent tribus cum tribubus, dicentes: Hic est alapis percussus: hic est in cuius faciem spuebāt: illi: hic est, quem ligârunt: hic est, quem anteà crucifixum spreuerunt: quò fugiemus à facie iræ illius, dicent. cùm angelicis exercitibus circundabuntur, nusquā sanè fugere poterunt. Tremor est inimicis, signum crucis, & gaudium amicis in illum credentibus, vel qui prædicârunt, vel qui passi pro illo. Et post quædam: Iam igitur incipe hæc operari, & perseueres in fide: nè, sicut stultæ virgines, emptum tibi oleum, excludaris. Non in hoc confidas, quòd solam lampadem habes, sed custodi illam ardentem. Non in hoc solùm confidas, quòd credis, sed fidem ardentem conserua, vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera, nè blasphemetur propter te Christus. Feras quoque indumentum incorruptionis in operibus bonis, quod te deceat & quod accipis à Deo, vtiliter gerens negocium: pecuniæ tibi creditæ sunt, dispensa benè.

Antichristus præcedet Christi aduentum.

Quādoveniet.

Inuadet Romanū imperium.

Eius fraudes & hypocrisis.

Improbitas quanta.

Tribus annis & sex mensibus.

Interitus eius. 2. Thess. 2.

Apoc. 19.

Doctrina hæc de Antichristo in scripturis fundata est.

Dan. 7.

Quartum regnū apud Danielem est imperiū Romanorum, quod Antichristus sub finē mundi inuadet.

Matth. 25. Non satis est habere fidem.

Matth. 5. Rom. 14.

39. HIERONYMVS ad Heliodorum epistola prima: Delicatus es frater, si & hîc vis gaudere cum seculo, & posteà vis regnare eum Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptiuum hoc & mortale, incorruptionem induat & immortalitatem. Beatus seruus, quem dominus inuenerit vigilantem. tunc ad vocē tubæ pauebit terra cum populis, & tu gaudebis. Iudicaturo Domino lugubrē mūdus immugiet; tribus ad tribum pectora ferient: potentissimi quondàm reges, nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum plebe sua verè tunc ignitus Iupiter: adducetur & cū suis stultus Plato discipulis: Aristotelis argumenta nō proderunt. Tunc tu rusticanus &

1. Cor. 15. Luc. 12.

Iudicij horror.

Iustorum & pauperum exultatio in die iudicij.

& pauper exultabis, & ridebis, & dices: Eccè crucifixus Deus meus: Eccè iudex, qui obuolutus pannis in præsepio vagiit. Hic est ille operarij & quæstuariæ filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem fugit Deus in Ægyptum: hic vestitus coccino: hic sentibus coronatus: hic Magus, dæmonium habēs, & Samarites. Cerne manus Iudææ quas fixeras: cerne latus Romane, quod foderas. Videte corpus an idem sit, quod dicebatis clàm nocte sustulisse discipulos.

Hebr. 10. Psal. 96.

40. GREGORIVS homilia prima in euangelia: Districtionem venturi iudicis Paulus considerans, ait: Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Hanc Psalmista exprimit, dicens: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tēpestas valida. Districtionem quippe tanti iudicis, tempestas igníque comitabuntur, quia tempestas examinat, quos ignis exurit. Illum ergò diem fratres charissimi, ante oculos ponite, & quicquid modò graue creditur, in eius comparatione leuigatur. De illo etenim die per prophetam dicitur: Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis: dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hac die Dominus iterùm per prophetam dicit: Adhuc semel, & ego mouebo nō solum terram, sed etiam cælum. Eccè, vt prædiximus, aera mouit, & terra non subsistit. Quis ergò ferat, cùm cælum mouerit? Quid autem terrores quos cernimus, nisi sequentis iræ præcones dixerimus? Vndè & considerare necesse est, quia ab illa tribulatione vltima tanto sunt istæ tribulationes dissimiles, quantum à potentia iudicis persona præconis distat. Illum ergò diem fratres charissimi tota intentione cogitate, vitam corrigite, mores mutate, mala tentantia resistendo vincite, perpetrata autem fletibus punite. Aduentum nanque æterni iudicis tāto securiores quandoquè videbitis, quanto nunc districtionem illius timendo præuenitis.

Dies iudicij ante oculos ponendus.

Sophon. 1.

Aggei 2.

Terror, pudor, & pauor malorum in die iudicij.

Sophon.

41. ET homilia duodecima in euangelia: Pensate fratres charissimi, ante conspectum tanti iudicis qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit? Quæ illa confusio, cui reatu suo exigente continget in conuentu omnium angelorum hominúmque erubescere? Qui pauor, cum quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre? Quem diem benè propheta intuens ait: Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Pensate ergò fratres charissimi, extremi diem iudicij super corda reproborū qua asperitate vidit propheta amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quanta verò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur visione gaudere, de cuius conspectu vident & elemēta omnia contremiscere, cum eo simul ad nuptias intrare: qui & in sponsi nuptiis gaudent, & tamen ipsi sunt sponsa, quia in illo æterni regis thalamo visioni nostræ Deus coniungitur. Quæ scilicet visio nunquàm iam in perpetuum ab amoris sui amplexibus euelletur. Tunc regni ianua lugentibus claudetur, quæ modò quotidiè pœnitentibus aperitur. Erit nanque & tunc pœnitentia, sed fructuosa iam non erit: quia nequaquàm tunc veniam inuenit, qui modò aptum tempus veniæ perdit. Hinc etenim Paulus dicit: Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc dies salutis. Hinc propheta ait: Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est.

Electorum lætitia.

Pœnitentia inutilis.

1. Cor. 6.

Isaiæ 55.

42. ITEM libro vigesimosexto Moralium in Iob, capite vigesimoquarto: Vel certè iudicium pauperibus tribuit: quia hi qui nunc nequiter opprimūtur, ipsi tunc super oppressores suos iudices veniunt. Duæ quippe sunt partes, electorum scilicet, atque reproborum. Sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alij nanque iudicantur & pereunt, alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicantur, & regnant, alij non iudicantur & regnāt. Iudicantur & pereunt. Matth. 25. Iudicantur & pereunt, quibus Dominica voce in damnatione dicitur: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: æger & in carcere, & non visitâstis me. Quibus præmittitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Alij verò in extremo iudicio non iudicantur & pereunt, de quibus Prophera ait: Non resurgunt impij in iudicio, & de quibus Dominus dicit: Qui autem non credit, iam iudicatus est, & de quibus Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Resurgunt ergò etiam omnes infideles, sed ad tormentum, non ad iudicium. Nō enim eorum tunc causa discutitur: quia ad conspectum districti iudicis iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur vt pereant. Qui verò nec fidei sacramenta retinuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris, eius quem despexerant, inuectione redargui non merentur. Illi saltem iudicis verba audiunt: quia eius fidei saltem verba tenuerunt. Isti in dānatione sua æterni iudicis nec verba percipiunt: quia eius reuerentiam nec verbotenùs seruare voluerunt. Illi legaliter pereunt: quia sub lege positi peccauerunt, istis in perditione sua de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati sunt. Rom. 2. 43. CAPITE vigesimoquinto: Princeps nanque terrenam Rempublicam gerēs, aliter punit ciuem interiùs delinquentem, atque aliter exteriùs hostem rebellantem. In illo iura sua consulit, eumque sub verbis dignæ inuectionis addicit: contra hostem verò bella mouet, instrumenta perditionis exercet, dignáque eius malitię tormenta retribuit, de malo verò eius quid lex habeat, non requirit. Neque enim lege necesse est perimi, qui lege nunquàm potuit teneri. Ità ergò in extremo iudicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo quod professione tenuit, actione declinauit, & iste sine iudicij inuectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electorum verò parte alij iudicantur & regnant, qui vitæ maculas lachrymis tergunt, qui mala præcedentia factis sequentibus redimentes, quicquid illicitum aliquando fecerunt ab oculis iudicis eleemosynarum superductione cooperiūr. Quibus iudex veniens in dextera consistentibus dicit: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis

Aliter ciuis, aliter punitur hostis.

Iudicantur & regnant.

Matth. 25.

Non iudicantur & pereunt. Psal. 1. Ioan. 3. Rom. 2.

Quomodò infideles ad iudicium non resurgere dicantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

me:nudus, & operuistis me:infirmus, & visitastis me:in carcere eram,& venistis ad me. Quibus præmittit,dicens: Venite benedicti patris mei,possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

Non iudicatur & regnat.

Alij autem non iudicantur & regnent: qui etiam præcepta legis perfectione virtutum trascendunt, qui nequaquàm hoc solùm quod cũctis diuina lex præcepit,implere contenti sunt,sed prestãtiori desiderio plus exhibere appetũt,quàm præceptis generalibua audire potuerũt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquistis &c. vt suprà de cõsiliis euãgelicis,questione sexta, A testimo.decimotertio.

Matth.19.

Psal.49.

44. AVGVSTINVS libro meditationum, capite quarto: Deus Deorum Domine præstabilis super malitia,noui quia manifestus venies,noui quia non semper silebis,cùm in cõspectu tuo ignis exardescet, & in circuitu tuo tempestas valida ingruerit,cùm aduocaueris cælum desupèr & terram discernere populũ tuum. Et eccè coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus angelorum patebũt vniuersa scelera mea,nõ solùm actuum,sed etiam cogitationum simúlque locutionum. Tot iudicibus inops adstabo,quot me præcesserũt in opere bono: tot arguẽtibus confundar, quot mihi præbuerunt benè viuendi exempla: tot conuincar testibus, quot me monuerunt proficuis sermonibus, seque imitãdos iustis dederunt actionibus.

Detectio peccatorum.

Impius in die iudicij vndique affligetur & terrebitur.

45. ANSELMVS Cantuariensis in libro de miseria hominis: In toto me angustiæ, hinc erunt accusantia peccata, indè terrens iustitia, subtùs patens horridum chaos inferni desupèr iratus iudex,intùs vrens conscientia,foris ardens mundus. Iustus vix saluabitur, peccator sic deprehẽsus in quam partẽ se premet? Constrictus vbi latebo,quomodò apparebo? Latère erit impossibile apparere intolerabile.

46. BERNARDVS in libro de interiori domo, capite trigesimooctauo,vel Hugo à sancto Victore,libro tertio de anima,capite vicesimotertio: Ipse iudex erit districtus accusator tuus. Omnes etiã spiritus boni & mali coram Deo te accusabunt cũ eo. Boni,quia Deo debent æquitatem: mali, quia tuum seruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis adstabis, quot præcesserunt te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quot tibi præbuerunt benè viuendi exemplum. Tot conuincéris testibus,quot te monuerũt bonis sermonibus,& iustis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuę,& cũctis agminibus patebunt vniuersa scelera tua,non solùm actuum, verumetiam cogitationum & locutionum. Multa verò peccata tunc proruent ex improuiso,quasi ex insidiis, quæ modò nõ vides,& forsitan plura & terribiliora his quæ nunc vides. Vndique erunt tibi angustię. hinc erunt accusantia peccata,indè terrens iustitia: subtùs patens horridum chaos inferni: desupèr iratus iudex:intùs vrens cõscientia:foris ardens mundus. Si iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se premet? Latère erit impossibile, apparére intolerabile. In tanto discrimine torquebit te tua conscientia malè sibi conscia: cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam conscientia, tu ipse eris accusator & iudex tuus. Conuictus teste propria conscientia,& testibus oculis ipsius iudicis,fugere non poteris: sed tremens & anxius stabis sus-

Operum denudatio.

Vndique angustiæ & terror.

Conscientiæ testimonium & vermis.

Terribilis sententiæ expectatio.

pensus ad grauissimam sententiam in angusto periculo,& in periculosa angustia: tanquàm ilicò recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tunc erit vehemẽter iratus,& terribiliter districtus: sententia eius semel lata, erit immutabilis: tortores horribiles,qui nunquàm miserentur,erũt parati,vt data sententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt sine interuallo & sine tẽperamento: timor cõturbabit te, cùm terra aperietur corã te,& tu rues & cades in stagnum sulphuris ardentis & fœrentis. Ignis exteriùs carnem tuam comburet: vermis interiùs conscientiam corrodet: ibi eris sine fine, sine spe veniæ & misericordiæ. Omnia verò gehennæ supplicia superabit, Deum nõ videre,& bonis carere, quæ in potestate habuisti obtinere.

Paratí cotra ad extortionem laux sententiæ.

Cruciatus infernj.

1. D. LVCÆ vigesimoprimo,vt in textu.

2. PRIORIS ad Corinthios septimo: Præterit enim figura huius mundi.

3. APOCALYPSIS vigesimoprimo: Et vidi cælum nouum & terram nouam. Primum enim cælum,& prima terra abiit,& mare iam non est.

4. ECCLESIASTICI decimooctauo, vt in textu.

5. POSTERIORIS Petri tertio: Nouos verò cælos & nouam terram secundùm promissa ipsius expectamus,in quibus iustitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectantes,satagite,immaculati & inuiolati ei inueniri in pace.

6. LVCÆ vigesimoprimo: Attendite autem vobis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ,& superueniat in vos repentina dies illa,tanquàm laqueus enim superueniet in omnes qui sedẽt super faciem omnis terræ. Vigilate itaque,omni tempore orãtes, vt digni habeamini fugere ista omnia quę futura sunt,& stare ante filium hominis.

7. AD Titum secundo: Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria,sobriè,& iustè,& piè viuamus in hoc seculo,expectãtes beatam spem & aduentum glorię magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi.

8. PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Ipsi enim diligenter scitis,quia dies Domini, sicut fur in nocte,ità veniet. Cùm enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti,& non effugient. Vos autem fratres,non estis in tenebris: vt vos dies illa tanquàm fur compræhendat,omnes enim vos, filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrij simus.

9. LVCÆ decimoseptimo: Et sicut factum est in diebus Noë,ità erit & in diebus filij hominis. Edebant & bibebant,vxores ducebant,& dabantur ad nuptias,vsque in diem qua intrauit Noë arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes. Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant & bibebant, emebant & vendebant,plantabant & ædificabant: qua die autem exijt Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo,& omnes perdidit: secundum hæc erit qua die filius hominis reuelabitur.

10. CHRYSOSTOMVS homilia quinta de pœnitentia: Respõde iudici priusquàm in prętorium veniat. Aut ignoras eos qui iudicem mitigare volunt? non ipso in examine causæ, sed priusquàm iudicij

Præuentiendũ est iudicium Dei.

iudicij ingrediatur locum benevolum sibi faciunt, vel amico mediatore vel præsule, aut modo alio sibi iudicem conciliant: Igitur & Deo nõ sessionis tempore suadendum erit iudici, ante verò iudicij tempus mitigabilis est iudex. Quare dicit Dauid, præoccupemus faciem eius. Illic magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigatur,dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hîc verò iudicem exorabimus, & placabimus,non pecunia: magis autem (si verũ dicere oportet) clemens ipse piusque pecunia suadetur,non ipse manu, sed per inopes accipiens. Da inopi pecuniam,& iudicem mitigaueris.

Psal.94. Iudex flecti & decipi nequit.

11. PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Quòd si nosmetipsos &c. vt in textu.

12. ECCLESIATICI primo,vt in textu. Ibidèm: Timenti Dominum benè erit, in diebus consummationis illius benedicetur.

13. GREGORIVS libro trigesimoprimo Moralium,capite vigesimoprimo. Visionem districti iudicis, quam iustus vehementer expectat, iniustus venire formidat. Iste nanque labores suos considerans,mercedem retributionis quærit,& causæ suæ meritum sciens, præsentiam iudicis expetit: eúmque vt veniat in flamma ignis dans vindictam impiis,& contemplationis suæ speciem in retributione deferens pijssimo ardore concupiscit. Ille verò qui iniustitię suę meminit,venire iudicium perhorrescit, actúsque suos examinari metuit: quia damnari, si examinentur, nouit. Gloria ergò narium eius, terror est: quia iustus indè gloriatur, vndè peccator pœnæ addicitur. Videamus equum quomodò de his quæ adhuc non videt,iam per nares spiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cùm iam futura prestolatur: Eccè labores suos intuens prædicator egregius, dicit: Ego iam delibor,& tempus meę resolutionis instar Bonum certamen certaui: cursum consummaui: fidem seruaui De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ: quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vbi & aptè subiungit: Non solùm autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Ac sic dicat: Sed & omnibus qui sibi de bona operatione sunt conscij. Aduentum enim iudicis non diligunt, nisi qui in causa sua se habere iustitię meritum sciunt.

Iob 39.

2.Tim.4.

Iustitiæ meritum.

Iusti expectãt iudicẽ, cuius aduentum timent impij.

14. AVGVSTINVS sermone centesimo vigesimo de tempore: Irremediabile periculum est, sic aliquẽ vitiis & cupiditatibus frena laxare, vt se rationem Deo non meminerit redditurum. Puto quia magna sit iam peccati pœna, metum ac memoriam futuri perdidisse iudicij.

Memoriam iudicij deposuisse, quàm periculosum.

IIII.

Quid verò de inferno eiúsque pœnis?

A. Vt morte quidem nihil miserabilius, vt iudicio etiam nihil est terribilius, præsertim filiis huius seculi obstinatè peccãtib[9]: sic Inferno eiúsq; pœna nihil intolerabilius ac infelicius potest excogitari. Ibi enim (teste[a] Scriptura diuina) *fletus* est *& stridor dentium:* ibi[b] *vermis eorũ non moritur,& ignis non extinguitur:* ibi *terra*[c] *tenebrosa & operta mortis caligine:* ibi *vmbra mortis & nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat:* ibi *pars*[d] *illorũ in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda:* ibi[e] *cruciabuntur die ac nocte in secula seculorũ.* Ibi demùm verũ esse comperietur, quod omnibus apud inferos torquendis iustus Iudex his verbis prędixit: [f]*Eccè serui mei comedent,& vos esurietis: Eccè serui mei bibent, & vos sitietis: Eccè serui mei lætabuntur,& vos confundemini: Eccè serui mei laudabunt præ exultatione cordis,& vos clamabitis præ dolore cordis,& præ contritione spiritus vlulabitis.*

Vide Chrys. epist. 5. ad Theod. lapsum, & Cyril. Alex. de exitu animæ. Prosp. lib. 3. de vita contempl. cap. 12. Item Greg. lib. 4. dial. cap. 28. 29. 42. & seq. Isido. de summo bono lib. 1. cap. 35. & 52.

a Matth. 8. b 13. f g 22. b 24. d 25. e Luc 13. f

b Marc. 9. g Esaiæ 66 g 14. c Eccl. 7. b Iudith 16. c

c Iob 10. d Iudæ c. Greg. lib 9. moral. cap. 45. & seq. Cassian in confess. Theologica, p. 5. Ephræm in lib. de vera pœnitent. cap. 7. & 8.

d Apoc. 21. e 14. b c 18. b 19. d 20. c d Psal. 10. b 20. b Deut. 32. c Iob 24. c Rom. 2. b Esaiæ 13. d Prouerb. 19. d Eccl. 21. b

e Apoc. 20. c 9. a Iob 7. b 20. c d Psal. 48. a Esa. 33. b Matth. 3. c 25. d 2. Thess. 1. c 2. Pet. 2. a b

f Esa. 65. c Luc. 6. d 16 f Cyril. Alex. in orat. de exitu animæ, Augustin. in enchir. cap. 117. & seq. Item ser. 181. de temp. cap. 18. lib. de triplici habitaculo, cap. 2. Cyprian. ad Demetrian. & in serm. de Ascen. Christi. Bernard. ep. 18, 153 & meditat. cap. 3. Item ser. 8 in Psal. Qui habitat Hugo lib. 4. de anima, cap. 13. Innoc. 111. lib. 3. de contemp. mundi cap. 2. & seq. Concil. Florent.

B. Itaque Propheta regius Reges & Principes omnes compellat, atque futuras malorum pœnas illis proponit cum hac graui admonitione: [g]*Et nũc Reges intelligite, erudimi in qui iudicatis terram.* ([h] *Fortioribus* enim *fortior instat cruciatio, & iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet.*) *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite disciplinam, nè quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta, cùm exarserit in breui ira eius.* Hinc & Christus ipse dictum omnibus voluit, [i] *Timete eũ, qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ità dico vobis, hunc timete.* Vt enim est momentaneum quod in hac vita delectat,

g Psal. 2. c

h Sapien. 6. a b Esaiæ 5. d

i Lucæ 12. a Matth. 10. c Chrysost. lib. 1. de prouidentia Dei. Item homil. 5. & 55. ad populum Antioch. Augustin. in psal. 49. Bernard. in ser. de conuersione ad Clericos cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ità sempiternum est quod in gehenna excruciat.

TESTIMONIA.

1. A. CHRYSOSTOMVS in epistola quinta ad Theodorum lapsum: Hîc habent tam iucunda quàm tristia finem, cúmque celerrimum: illic seculis extenduntur vtraque immortalibus, nec dici potest quantum virtute & potentia differant à rebus præsentibus. Cùm ignem audis, nè arbitreris esse similem huic igni: accensus enim deferuescit, & mutatur: ille autem semèl in flammam exurgés: ardet perpetuò, nunquàm intermoritur. Qui peccauerunt, necesse est vt immortalitatem induant, non tamen ad honorem sibi, verùm vt continuum superfit viaticum illius supplicij, quod quàm sit horrendum, oratio nequit vnquàm explicare. Ab experimento rerum tenuium fieri potest vt accipiamus de magnis aliquid coniecturæ. Si quando in balneo fueris nimiùm efferuescente, tum gehennæ recorderis, & rursùs si quando febre actione conflagaueris, ad flammam quæ tunc est, progredere: tum probè intelliges, quia balneum & febres adeò nos afflictant ac territèt: quo animo futuri sumus, quãdo in fluuiũ ignis incidemus, qui ducitur ab illo horrendo tribunali? Profectò frendemus dentibus propter labores & cruciatus illos indicibiles, nemo suppetias feret. Plorabimus omnes tristissimè, flamma nobis vehementiùs incombente. Neminem videbimus præter condemnatos nobiscum, & immanem solitudinem. Quis potest verbis consequi, quàm formidabiles pauores à tenebris exorientur, quę in animis nostris extabũt? Quemadmodùm ignis illic non habet vim resoluendi, sic nec lucere potest: alioqui non essent tenebræ. Huiuscemodi igitur pauorẽ à tenebris, tremorem, solutionem membrorum, attonitum stuporem adducere sufficit vna illius temporis ratio. Multa illic variáque tormenta, grumuli pœnarum ceu niuis inundant. Cæterùm si quis fortè dubitat quo pacto satis esse, ac æternùm durare immortalis queat anima confecta tanta vi pœnarum, cognoscat quæ hic fiunt: quomodò non rarò multi ad morbum non minùs acrem, quàm diuturnum sufficerint, nec anima dissoluta est, sed corpus est constrictum ac depressum, anima afflicti remanente in negocio, non aliter, atque si corpori non indita foret. Quare postquàm incorruptibile corpus insolubiléque acceperit, nihil prohibet in infinitum protendi supplicium. Hîc quidem non simul contingunt vehementia pœnarum, & earum diuturnitas. Altera enim cum altera pugnat, propter conditionem corruptibilis illius corporis non ferentis ea: immortalitate autem succedente soluitur hęc pugna, & magna potẽtia nos in infinitum vtraque mala possidebunt, nec excessus vllus tormẽtorum perimet animam nostram. Sic, inquã, licet nos esse persuasos: neque enim hoc corpus poterit in illo tempore consumi cruciatibus: afflictum permanebit cum anima, nec finis vllus erit. Quàm exquisitas igitur delicias appetis, & quantum temporis opponi cupis illi supplicio & pœnæ? Vis ne cẽtum annos, aut bis cẽtum? Verùm quid hi sunt ad secula interminabilia? quod enim est somnium vnius diei per omnẽ vitam, id est fructus rerum præsentium comparatus ad statum futurorum bonorum. Est ne qui propterea vt suaue somnium videat, per omnẽ vitam eligat ferre cruciatum, & quis sic stultus est, vt vltrò ad talẽ mercedem aduolet? Nihil dum equidem delicias, nec amaritudinem quæ in eis occultur, aperio: quandoquidem loqui de his rebus adhuc est intempestiuum: vbi eas effugere valebis, tum locus erit huiusmodi tractandi. Nunc quia morbo illo detineris, videbimur tibi nugas agere, si quando voluptatem amaram nominauero: libertatus olim à morbo Dei beneficio, mox planè intelliges malitiam. Quare sermones illos in aliud tempus differamus, hoc nunc dicemus. Fingamus delicias esse delicias, & voluptatem voluptatem, nihilque habere fellis: sed quid obsecro, dicemus de imminente pœna? quid tum faciemus? qui modò læti gestimus velut in vmbra & imagine, opere quidem alibi persoluemus pœnam, & prætercà quia exiguo tempore quę tum futura diximus, aut etiam absurdiora effugere licet, fruique bonis adiacentibus. Hoc est enim opus clementię diuinę, quòd nobis certamina nõ in longum tempus præscripsit, breui quidem & in momento, & in ictu oculi finientur: nam tantula est præsens vita, quę omninò bello debetur, si eam ad infinita secula conferas. Num id animas damnatorum contristabit, quando meminerint quod occasione emendandi per hos paucos dies non vsi, se simũ de paradiserint malis immortalibus? Surgamus ergò, nè simile quiddam patiamur, dum tempus est accẽptum, dum est salutis dies, dum est vis magna pœnitentiæ. Siquidem malis ignauiter cohærentes, quæ dicta sunt omnia excipient, multóque illis duriora. Ea enim quæ in gehenna noxiis parantur, multò sunt molestiora: à tantis excidisse bonis tantum habet dolorem, tãtam afflictionem, tantam angustiam, quãtum vllum esse potest aliud flagellum, certè hîc debitum peccantibus, cuiusmodi per se sufficere, & quàm tormenta reliqua gehennæ acerbiùs mordere, contereréque animas nostras videtur.

2. CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam. Exhorreo tartarum, vt cui nimium insit caloris: Pauco tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum vermem, quòniam est perennis. Et post nonnulla: Atqui si anima in ocioso luxu vixisse fuerit deprehensa, durissimam illam vocem audit: Tollatur impius, nè videat gloriam Domini. Tunc eam detinet dies iræ, tribulationis, necessitatis, angustiæ, dies tenebrarum & caliginis. Tunc à sanctis Dei angelis destitutam inuadunt Æthiopes illi dæmones, eamque ferientes crudeliter, in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure solidissimis compedibus reuinctam in terram tenebrosam & fuliginosam, in infimas infernorum carcerum partes, ac Erebi custodias deiciunt. Huc demerguntur animæ peccatorum, in omne æuum cruciaturæ, quemadmodùm Iob tradidit: In terram atram & obscuram, in terram noctis æternę: vbi non lumen, vbi nulla mortalibus vita, sed iugis egritudo, sed mœror incessabilis, sed fletus inquies, sed dentium stridor, nullo

Ignis inferni nostro igni dissimilis.

Immortalitas misera damnatorum.

Cruciatus inferni.

Stridor dentium.

Fletus, societas dæmonum & damnatorum.

Tenebræ interiores. Tenebræ exteriores.

Varietas & copia pœnarum.

Animas quomodo perdurare queat in tantis pœnis.

Corpus cruciatibus non consumetur.

Auocat à deliciis huius mundi consideratio harum pœnarũ sine carentiũ.

Clamant, & nõ exaudiũtur.

nullo silentio intermissus, sed planctus per noctes, Væ væ illic æternũ. Illic heu me, heu me. Illic proclamant, & non est qui suppetias ferat: vocifetantur, & nemo redimit. Non est illam commemorare necessitatem, linguæ non datur assequi cruciatus illic detentarum animarum, os nullum humanum potest horridum illum timorem planũ facere, nequeunt hominis labia verbis vllis infortunium & ploratum earum exprimere. Ingemiscunt assiduè, nec vllus miseretur. Clamant è profundis, at nemo flectitur. Lamentantur, at nullus eripit. Exclamant, & plangunt, at nemo compatitur. Tunc vbi mũdi huius iactantia? Vbi gloria inanis, vbi deliciæ, vbi voluptas, vbi petulantia, vbi ambitio? &c. Quàm densa obducentur caligine, quando in ira sua verba ad eos faciet? quando in furore suo perterrebit eos, inquiens: Ite à me maledicti in ignem æternum, diabolo & eius nunciis præparatum. Eheu, quanta cum tribulatione, quanta mœstitia, quanta anxietate, timore, tremore implicabuntur spiritus eorum, cùm cælestes vniuersæ potestates sublata voce clamabunt: Auertantur peccatores in tartarum. Væ væ, quale melos succinunt? collugentes, vlulantes, plangentes, dum sæuissimis tormentis nunquàm non excarnificandi abducuntur. Hei hei qualis illius loci facies? Vbi fletus & stridor dentium, quem tartarum appellãt, quem ipse quoquè diabolus expauet. Væ væ, qualis est gehenna ignis inextincti, ardentis quidem, sed non lucentis, sed & luce carentis. Hei qualis est insomnis & virulentus vermis? Væ væ, quàm graues exteriores illæ tenebræ & assiduæ? heu heu quales sunt angeli infligendis pœnis destinati, truculenti & immites? etenim conuiciantur fortiter & increpant. Tunc rei conclamant vehemẽter, & nemo eximit. Conclamabunt enim ad Dominum, & non exaudiet eos. Tunc cunctas vitæ vanitates fluxas fuisse ac caducas cognoscent, quæque hîc bona esse gaudiisque plena videbantur, ea felle & veneno amariora repetientur. O temporis illius tribulationẽ, ô necessitatẽ, ô tempestatem. A sanctis graue dirimi, grauius à Deo dissociari. Ignominiosum tum manibus, tum pedibus colligari. Durum in exteriores tenebras amandari, horridum fremere, dentibus stridere, contabescere, acerbum iugibus pœnis atteri, laboriosum lingua flammas sustinere. Miserrimum est aquæ poscere guttulam, & repulsam accipere, peramarum in ignibus esse & vociferari, nec tamen subleuari: inaccessæ fauces, & immẽsum chaos. Neque fuga se subtrahere, quoniam occluditur, abitum parare non potest, quoniam coërcetur. Custodiæ murus insuperabilis, inhumani ergastuli, tenebricosus carcer, insolubilia vincula, vi nulla refringendæ catenæ. Feri & intractabiles flammæ illius ministri, graues illæ quæ ad supplicium adhibentur scuticæ, firmi vngues & infracti, prædura flagella, pix nebulosa & strepitans, sulphur grauè olens, atra cubilia, pyra semper ardens, fœdus & olens vermis, tetricum prætorium.

3. PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite duodecimo: Et quid est, obmutescentes manibus & pedibus ligari, nisi in inferno, vbi Deo nemo confitetur, actione priuati: sicut in exteriores tenebras mitti, nihil aliud erit, nisi à Domino, qui est mentium lumen, expelli? Fletus autem

Tormenta.

Clamor damnatorum.

Separatio à Deo & sanctis.

Luce 16.

Carceris infernalis descriptio.

Matth. 22. Quid sit obmutescentem ligari, & in tenebras exteriores mitti. Fletus & stridor dentium quid designet.

Excidisse à cælestibus bonis maximum dolorem afferat.

Gehennæ metus.

Esaiæ 26.

Sophon. 1. A dæmonibus rapitur anima ad inferos.

Iob 10. Cruciatus infernorum.

Tristabuntur animæ damnatorum postquàm de paenitentia cogitare cœperint.

2. Cor. 6.

Salubris timor iudicij & gehennæ.

Cruciatus inferni.

Calamitosa immortalitas.

Marc. 9. Vermis eorũ quomodò nõ moriatur.

Recordatio supplicíorum gehennæ quã fructuosa sit.

Non sentiunt in igne quod illuminat, sed quod cruciat.

Iniquorum animæ sunt in inferno.

Incorporeus spiritus possit ab igne corporeo torqueri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritus,etiã corporeo igne teneatur? PETRVS: In viuẽte quolibet ideircò incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia viuificat corpus. GREGORIVS: Si incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod viuificat: quare non pœnaliter & ibi teneatur vbi mortificatur? Teneri autem spiritum per ignem dicimus, vt in tormento ignis, videndo atque sentiendo puniatur. Ignem namque eo ipso patitur quòd videt, & quia cremari se adspicit: cruciatur. Sicq; fit, vt res corporea incorporeã exurat, dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: vt per ignem corporeum meus incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quanuis colligere ex dictis Euãgelicis possumus, quia incẽdium anima non solùm vidẽdo, sed etiam experiẽdo patiatur. Veritatis enim voce diues mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat voce diuitis, quia Abraham deprecatur, dicens: Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquã, & refrigeret linguam meã: quia crucior in hac flamma. Dum ergò peccatorem diuitem damnatum veritas in igne perhibet, quisnam sapiens reproborũ animas teneri ignibus neget? PETRVS: Eccè ratione ac testimonio ad credulitatẽ flectitur animus, sed dimissus iterũ ad rigorẽ redit. Quomodò enim res corporea incorporeã teneat, atque affligere possit, ignoro. GREGORIVS: Dic, quæso te, apostatas spiritus à cælesti gloria deiectos, esse corporeos, an incorporeos suspicaris? PETRVS: Quis sanum sapiens, esse spiritus corporeos dixerit? GREGORIVS: Gehennæ ignem esse incorporeum, an corporeũ fateris. PETRVS: Ignẽ gehennæ corporeum esse non ambigo, in quo certũ est corpora cruciari. GREGORIVS: Certè reprobis veritas in fine dictura est: Ite in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur diabolus eiusque angeli, cùm sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi: quid mirum, si animæ & antequàm recipiant corpora, possint corporea sentire tormẽta? PETRVS: Patet ratio, nec debet animus de hac vlteriùs quæstione dubitare.

Corporeus ignis cruciat animam peccatoris: idque tanquàm diuinæ iustitiæ instrumẽtum.

Luc. 16.

Matth. 25. Sicut dæmones incorporei igne corporeo cruciantur, ità & animæ damnatorum.

6. CAPITE quadragesimo secundo eiusdem libri quarti dialogorũ: Cùm ergò ad aperiendũ librum nullus sub terra inuentus dignus dicitur, quid obstet non video, vt sub terra infernus esse credatur.

Apoc. 5. Infernus sub terra esse creditur.

7. CAPITE quadragesimo tertio: Vnus quidem est gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vnusquisque etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt: quia alius plus æstuat, atque alius minùs: ità illic in vno igne non vnus est modus incendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, vt & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Gehennæ ignis non vno modo omnes excruciat.

8. CAPITE quadragesimo quarto: Cùm veritas dicat, Ibunt impij in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam: quia verum est quod promisit, falsum proculdubiò non erit quod minatus est Deus. PETRVS: Quid si quis dicat: Idcircò peccantibus æternam pœnam minatus est, vt eos à peccatorũ perpetratione cõpesceret? GREGORIVS: Si falsum est quod minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, vt ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere vel insanus præsumat? Et si minatus est quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacem, quod dici nefas est, prædicare compellimur. PETRVS: Scire velim quomodò iustum sit, vt culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur. GREG. Hoc rectè diceretur, si districtus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluissent vtique, si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquàm desinunt peccare dum viuũt. Ad magnam ergò iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquàm careant supplicio, qui in hac vita nõnquàm voluerunt carere peccato. Omniporens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum nõ sedatur. Sed iniqui omnes ęterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, scilicet vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quę euaserũt: quatenùs tãto magis in æternum gratiæ diuinæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt. PETRVS: Et vbi est quòd sancti sint, si pro inimicis suis, quos tunc ardere vident, nõ orabunt: quibus vtiquè dictũ est: Pro inimicis vestris orate? GREGORIVS: Pro inimicis suis orant eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atque ipsa conuersatione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem? PETRVS. Placet quod dicis: Et quomodò pro illis tunc orabunt, qui iam nullatenùs possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari? GREGORIVS: Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus igni æterno damnatis, quæ nunc etiam causa est vt non oretur pro diabolo angelisque eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est, vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impiisque defunctis: quia pro eis vtiquè quos æterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quòd si nunc quoquè viuentes iusti, mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi nouerunt, quanto districtiùs tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ viciniùs atque arctiùs inhærebũt? Sic quippe eorum mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent, vis districtionis absorbet, vt omninò eis non libeat, quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

Matth. 25. Torméta impiorum perpetuò duratura sunt.

Non commnandi causa vocauit Saluator ignem æternum, sed exercitium.

Cur sancti non orant pro damnatis.

2. Tim. 2.

Non orant pro infidelibus impijsque defunctis.

Misericordia minimè mouetur in electis erga damnatos.

9. ISIDORVS libro primo de summo bono, capite trigesimoprimo: Duplex damnatorum pœna est in gehenna, quorum & mentem vrit tristitia, & corpus flamma * iuxta vicissitudinem: vt qui mente tractauerunt quod perficerent corpore: simul & animo puniãtur & corpore. Ignem gehennæ ad aliquid

Duplex damnatorum pœna. * alibi: iuxta vicissitudinem. Ignis gehennæ an lumen habeat.

aliquid lumẽ habere, & ad aliquid non habere, hoc est, habere lumen ad damnationem, vt videant impij vndè doleant: & non habere ad cõsolationem, nè videant vndè gaudeant. Apta fit comparatio de camino trium puerorum ad exemplum ignis gehennæ. Nam sicut ille ignis non arsit ad ttium puerorum supplicium, *sed arsit ad comburenda ligamina vinculorũ: ità ignis gehennæ & lucebit miseris ad augmentum pœnarum, vt videant vndè doleant: & non lucebit ad consolationem, nè videant vndè gaudeant. Inter huius vitæ & futuræ infelicitatis miseriam, multa discretio est. Illic enim & miseria est propter cruciationem dolorum, & tenebræ propter lucis auersionem: quorum vnũ in hac vita, id est, miseria est, aliud non est: in inferno autẽ vtrunque est.

Dan. 3. * alibi &

Miseria & tenebræ sunt in inferno.

10. CAPITE trigesimo secundo: Sicut fasciculi lignorum ad combustionem de similibus colligantur, ità in iudicij die similis culpæ rei, suis similibus iungentur: vt ex æquo pœna constringat quasi in fasciculum, quos actio similes fecit in malũ. Sicut vnusquisq; sanctus in futuro iudicio pro quantitate virtutum glorificabitur: & vnusquisque impius pro quantitate facinorum condemnabitur: nec deerit in supplicio futuro damnationis ordo, sed iuxta qualitatem criminum, Propheta affirmãte, discretio erit pœnarum. De charorum quoque suorum suppliciis, additur etiam pœna defunctis, sicut apud inferos diuitis sermo prædicat Euangelicus, sicut pro augendo iudę supplicio, dicit etiam Psalmista: Commotione moueãtur filij eius & mẽdicent. Impij duriùs ex hoc in iudicio puniẽdi sunt mentis dolore, ex quo visuri sunt iustos glorię beatitudinem meruisse.

Adligabuntur in fasciculos, similis culpæ rei.

Discretio & differẽtia pœnarum. Apoc. 18. Luc. 16.

Psal. 108. De gloria beatorũ dolebũt damnati.

11. MATTHÆI octauo: Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbẽt cum Abrakam & Isaac & Iacob in regno cęlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.

12. CAPITE decimo tertio: Sicut ergò colliguntur zizania, & igni cõburuntur: sic erit in consummatione seculi, mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittẽt eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Et paulò post: Iterum simile est regnum cælorũ sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregãti, &c. Sic erit in consummatione seculi. exibũt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. ibi erit fletus & stridor dentium.

13. CAPITE vigesimo secũdo: Intrauit autem rex vt videret discumbentes: & vidit ibi hominem nõ vestitum veste nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodò huc intrâsti non habens vestem nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

14. CAPITE vigesimo quarto: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Morã facit dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, mun ducet autẽ & bibat cum ebriosis: veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: & diuidet eũ, partemque eius ponet cum hypocritis. illic erit fletus & stridor dentium.

15. CAPITE vigesimo quinto: Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores. Illic erit fletus & stridor dentium.

16. LVCÆ decimo tertio: Et dicet vobis, nescio vos vndè sitis: tũc incipietis dicere, Mãducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis, Nescio vos, vndè sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Austro: & accumbent in regno Dei.

17. MARCI nono: Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam. bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus te scandalizãt, amputa illum. bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quòd si oculus tuus scandalizat te, eiice eum, bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

18. ESAIÆ sexagesimo sexto: Veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, dicit Dominus. Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui preuaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum nõ extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.

19. CAPITE decimo quarto: Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentũ tuum erunt vermes. Quomodò cecidisti de cælo lucifer qui manè oriebaris? corruisti in terrã, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo, In cęlũ conscendã, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detrahéris in profundum laci.

20. ECCLESIASTICI septimo: Humilia valdè spiritum tuum: quoniã vindicta carnis impij, ignis & vermis.

21. IVDITH decimo sexto: Væ genti insurgẽti super genus meum: Dominus enim omnipotes vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.

22. IOB decimo: Dimitte ergò me, vt plãgam paululum dolorem meum. Antequàm vadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertã mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Iob 10. Infernus dicitur terra tenebrosa, &c.

23. IN epistola Iudæ Apostoli: Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes, &c. quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.

24. GREGORIVS Magnus libro nono moraliũ in Iob, capite quadragesimo quinto: Quid terrę tenebrosæ nomine, nisi terra tartari claustra signantur? Quę ęternę mortis caligo operit, quia damnatos quosque in perpetuũ à vitę luce disiungit. Nec immeritò infernus terra dicitur: quia quicunque ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccl.1.

eo capti fuerint, ſtabiliter tenẽtur. Scriptum quippe eſt: Generatio præterit, & Generatio aduenit, terra verò in æternũ ſtat. Rectè igitur inferni clauſtra, tenebroſa terra nominatur: quia quos puniẽdos accipiunt, nequaquàm pœna tranſitoria, vel phantaſtica imaginatione cruciant, ſed vltione ſolida perpetuæ damnationi ſeruant. Quę aliquando tamen laci appellatione ſignantur, propheta atteſtante, qui ait: Portauerunt ignominiam ſuam cum his qui deſcendunt in lacum. Infernus ergò & terra nominatur, quia ſuſceptos ſtabiliter tenet: & lacus dicitur, quia hos quos ſemel ceperit, ſemper fluctuantes & trepidos tormentis circunfluentibus abſorbet. Nequaquàm vltrà miſericordia parcentis liberat: quos ſemel in locis pœnalibus iuſtitia iudicis damnat,

Non eſt tranſitoria vel phãtaſtica Pœna inferni.

Ezec.16.

Iob.10. Terra miſeriæ & tenebrarũ.

25. CAPITE quadrageſimoſexto: Quæ adhuc ſubtiliùs loca deſcribuntur, cùm dicitur: Terram miſeriæ & tenebrarum. Miſeria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergò quæ à conſpectu diſtricti iudicis expulſos tenet, miſerię & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuiſos à vero lumine, intùs cęcitas obſcurat.

Flamma ignis iaſerni lumen non habet. Matth.25.

Natura ignis eſt, vt ex ſeipſo & lucem exhibeat & concremationem. Sed tranſactorũ vltrix illa flamma vitiorum, concremationem habet, & lumen nõ habet. Hinc eſt enim quod reprobis veritas dicit: Deſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Quorũ rursùm omnium corpus in vnius perſona ſignificans, dicit: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuiſſet, is qui repellitur, nequaquàm mitti in tenebras diceretur.

Matth.22.

Quomodò in inferno nullus ſit ordo, ſeùm tamẽ ſit ordinata pœnarũ pro culparum diuerſitate diſtinctio. Sap.6. Apoc.18.

26. CAPITE quadrageſimoſeptimo: Quomodò in ſuppliciis ordo non erit, dum dãnatorum quenque iuxta modum criminis, retributio ſequitur vltionis? Hinc quippe ſcriptum eſt: Potentes potenter tormenta patiẽtur, & fortioribus fortior inſtat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantum exaltauit ſe, & in deliciis fuit, tãtum date illi tormentum & luctũ. Si igitur iuxta modum culpæ, pœna diſtinguitur: conſtat nimirùm, quod in ſuppliciis ordo ſeruatur. Et niſi tormentorum ſummam, meritorum acta dirimerent, nequaquàm iudex veniens dicturum ſe meſſoribus eſſe perhiberet: Colligite primùm zizania, & ligate ea in faſciculos ad comburendum. Si enim nullus in ſuppliciis ordo ſeruabitur, cur comburenda zizania in faſciculos ligantur? Sed nimirùm faſciculos ad cõburendum ligare, eſt hos qui æterno igni tradendi ſunt, pares paribus ſociare: vt quos ſimilis culpa inquinat, par etiam pœna conſtringat: & qui nequaquàm diſpari iniquitate polluti ſunt, nequaquàm diſpari tormento crucientur: quatenùs ſimul damnatio cõterat, quos ſimul elatio ſubleuat, quõſque non diſſimiliter dilatauit ambitio, non diſſimilis anguſtet afflictio: & par cruciet flamma ſupplicij, quos in igne luxuriæ par ſuccendit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mãſiones multæ ſunt pro diuerſitate virtutis, ſic damnatos diuerſo ſupplicio gehennæ ignibus ſubiicit diſparilitas criminis. Quę videlicet gehenna quanuis cunctis vna ſit, non tamen cunctos vna eadémque qualitate ſuccendit. Nam ſicut vno ſole omnes tangimur, nec tamen ſub eo vno ordine omnes æſtuamus: quia iuxta qualitatem corporis ſentitur etiam põdus caloris: ſic damnatis & vna eſt gehenna quę afficit, & tamen non vna omnes qualitate comburit: quia quod hîc agit diſpar valetudo corporum, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritorum. Quomodò ergò nullus ineſſe ordo ſuppliciis dicitur, in quib⁹ profectò quiſque iuxta modum culpæ cruciatur?

Mat.13.

Pares paribus ſociabuntur.

Ioan.14. Diuerſitas pœnarũ in inferno repertitur.

Diſpar cauſa meritorũ adhibet ſuppliciorum diuerſitatem.

27. CAPITE quadrageſimooctauo: Quia ipſa quoquè ſupplicia quę ordinata per iuſtitiã veniũt, ordinata proculdubiò in corde morientium non ſunt. Vt enim, &c. Infernum verò & vmbra mortis obſcurat, & ſempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in ſuppliciis dolorem ſentiunt, & in doloris anguſtia pulſante ſe ſemper pauore feriũtur: vt & quod timẽt tolerent, & rursùm quod tolerant, ſine ceſſatione pertimeſcant. De his etenim ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hîc flamma quæ ſuccendit, illuminat: illic, vt ſuperiùs verbis Pſalmiſtæ docuimus, ignis qui cruciat, obſcurat. Hîc metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor anguſtat: Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate. Sic ſic videlicet à damnatis ſentiri pondus ſummæ æquitatis debet: vt qui à voluntate conditoris nequaquàm ſunt veriti diſcrepare dum viuerẽt, in eorum quandoquè interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiam tormenta diſcordent: quatenùs quo ſe impugnãt, cruciatus augeant, & cùm variè prodeunt, multitupliciter ſentiantur. Quæ tamen ſupplicia in ſe demerſos & vltra vires cruciant, & in eis vitæ ſubſidium extinguentes ſeruant: vt ſic vitam terminus puniat, quatenùs ſemper ſine termino cruciatus viuat, qui & ad finem per tormenta properat, & ſine fine deficiẽs durat. Fit ergò miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defect⁹ ſine defectu: quia & mors viuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenùs pauorem fugat: flamma comburit, ſed nequaquàm tenebras diſcutit: quantùm per notitiam præſentis vitæ colligitur, ſupplicia ordinem non habent, quæ non ſuam per omnia qualitatem tenent, quanuis illic ignis & ad conſolationem non luceat, & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet.

Respondẽ.

Vmbra mortis & ſempiternus horror.

Esai.66. Differẽtia inter pœnas & cruciatus huius vitæ & futuræ.

28. CAPITE quinquageſimo: Et quanuis angelorum atque hominum longè ſit natura diſſimilis, vna tamen pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Sed quid prodeſt iſta prænoſſe, ſi non contingat euadere? Tota ergo intentione cutandũ eſt: vt cùm vacationis tempus accipimus, benè viuendi ſtudio, malorum vltricia tormenta fugiamus: Hinc quippe per Salomonẽ dicitur: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos, quò tu properas. Hinc Eſaias ait: Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum propè eſt. Hinc Paulus dicit: Ecce nũc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc rurſum ait: Dum tempus habemus, operemur bonum.

Vna pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat.

Recolatio ſupplitiorum inferni, ad quid nos permouere debet. Eccl.7.

29. IOANNES Caſſianus in confeſſione Theologica, parte tertia: Sed dicere quis valeat, quæ impiis & malè viuentibus tormenta ſint præparata? In ipſo enim continuæ mortis loco, qui infernus appellatur

Mors ſine fine.

mors ſine fine, finis ſine fine.

Deſcriptio pœnarum infernalium egregia.

pellatur, quid aliud niſi iugis flamma perſeuerans tribulatio, & perpetua pœna, atque infinita totius mali calamitas eſſe poteſt? Igneus autem fluuius, & fœda palus compleꝛ omnia. Ibi ſanè atroces angeli commorantur: quorum brachia ſunt vt capita draconum: quorũ oculi igneas ex ſe ſagittas emittunt: quorum dentes vt elephantis prominent. & ſtimulant ad tormentum, vt caudæ ſcorpionum. Quorũ adſpectus tremorem inducit, & doloré atq; mortem. Atque vtinàm mors poſſit in his ſubuenire anguſtiis: ſed, quod eſt horribilius, ad hoc viuit in tormentis poſitus, vt cruciatibus gubernetur. Ad hoc redintegratur, vt roſus ſerpentibus, & iteratis ſubindè iterumque repetitis morſibus attrectetur. Ibi dracones blaſphemantium labia vorant, & Regulus diris morſibus miſerorum pectora lacerat: atque horribiles diuerſi generis beluæ incredulorum animas multipliciter ſine ceſſatione cruciant. Illic vlulatus & planctus, gemitus & mugitus continuè ſonant: ſimulque clamor vbique confuſus attollitur: quem dura vis tormentorum exagitat, & incedij arſura extorquet. Hæc autem ipſa tribulatio, quæ illic excipiet miſeros, nullo termino finitur, nullo fine concluditur, ſed flammarum atroci aduſtione conſumitur, & ad rediuiua incendia iterùm qui aduſtus fuerit, reparabitur. Ibi enim vermis qui non moritur, & ignis qui nunquàm extinguitur, atque ſtridor ſemper dentium ſentitur. Gehennæ lechale frigus, & glacies indeficiens. Fames peſſima, & ſitis immenſa. Dolor perpetuus, & continuus languor. Sæua peſtis & indicibilis lues. Tenebræ denſiſſimæ, & nox obſcuritatis horrendæ. Nulla requies datur miſeris, omnia ibi mala, & cuncta tormentorum genera. Mors immortalis, defectus indeficiens, finis infinitus. Quis ergò fidelium hæc audiens, & talia ſciens, non contemiſcat?

Damnonum quam terra & fœtida ſit forma.

Qualis ſit tenebræ in inferno.

Blaſphemorũ pœna.

Qualis ſym phoniæ.

Perpetuitas ſupplitiorũ.

Mat.22. Eſa.66. Mar.9.

Dolor, languor, peſtis, tenebræ.

Mors immortalis.

30. EPHRÆM in libro de vera pœnitentia, capite ſeptimo: Interrogatio: In vnum omnes ſupplitiũ abibunt, an varij cruciatus ſunt? Reſponſio: Varia ſunt tormentorum loca, ſicut in Euangelio audiuimus. Sunt enim tenebræ exteriores, haud dubium, quiũ & aliæ interiores ſint. Gehennæ ignis locus alius, ſtridori dentium proprius locus eſt, vermis item immortalis alio in loco eſt. Stagnum ignis locus eſt proprius, ſuóque itidèm loco, ignis inextinguibilis eſt. Inferi atque perditio ſuis terminis cõſtant, & inferiora terræ alius locus. Infernus quò mittuntur peccatores, & inferni profundum atrocior locus. Inter hæc ſuppliciorum loca, diſtribuũtur in felicíſſimi, vnuſquiſque pro peccatorum ſuorum modo, ſiue mitiùs ſiue vehementiùs, ſicut ſcriptum eſt, quoniam ſpinis peccatorum ſuorũ vnuſquiſque conſtringitur. Hoc autem eſt & id quod dicitur, Vapulabit multis & paucis. Sicut autem ſunt peccatorum differentiæ, ità ſunt & cruciatuũ varietates. Dic, inquiunt, nobis, precamur, quæ ſit cruciatus differentia. Et ille: Aliter, inquit, cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida, aliter fur, aliter ebrioſus, aliter mendax, & aliter periurus. Qui autem odit fratrem ſuum, cum venefico & homicida iudicatur. Qui hæreſibus inquinantur, audituri ſunt: Tollatur impius, nè videat gloriam Domini.

Locorum & ſupplitiorum varietas in infernũ. Mat.22.5. Mat.9. Eſa.66. Apoc.19 20. 21. Mat.3. Luc.3. Mat.9. Prou.17. Ephel.4. Pſal.9. Ecclẽ.30. Eſa.7.

Prou 1.

Luc.11.

1 Ioan.3. Eccl.36. iuxta LXX.

31. CAPITE octauo: Tunc ſegregantur ab inuicem, itérque conficiunt, omni ſpe reuerſionis deſtitutum. Quis adeò lapideo corde ſit, qui iam hinc diem illam non amariſſimè fleat? Tunc ſeparantur Epiſcopi à Coëpiſcopis, diaconi à condiaconis, ſubdiaconique atque lectores à ſociis ſuis. Tunc ſeparabuntur hi, qui aliquando reges fuêre, plarabúntque velut infantes, atque vt mancipia pellentur. Tunc ingemiſcẽt principes & diuites & immiſericordes, pergéntque nudi atque deſolati, huc illúcque intuentes. Anguſtiabuntur quærentes adiutoriũ, & nullus erit adiutor. Neque enim diuitiæ, &c. Vt autem breuiter dixerim, &c. vt quæſtione præcedenti, C. teſtimonio trigeſimoquinto.

Separatio miſerabilis.

32. APOCALYPSIS viceſimoprimo: Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

33. CAPITE decimoquarto: Et tertius angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adoauerit beſtiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua: & hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtũ eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu angelorum ſanctorum, & ante conſpectum Agni. & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam & imaginem eius: & ſi quis acceperit characterem nominis eius.

34. CAPITE decimooctauo: Quoniam peruenerunt peccata Babylon vſque ad cælum, & recordatus eſt Deus iniquitatum eius. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecũdùm opera eius. In poculo quo miſcuit, miſcete illi duplum. Quantùm glorificauit ſe, & in deliciis fuit: tãtũ date illi tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit, Sedeo regina, & vidua non ſum, & luctũ non videbo. Ideò in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt Deus qui iudicabit illam.

35. CAPITE decimonono: Et apprænſa eſt beſtia, & cum ea Pſeudopropheta: qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerũt imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulphure.

36. CAPITE vigeſimo: Et diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

37. PSALMO decimo: Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.

38. ITEM vigeſimo: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

39. DEVTERONOMII trigeſimoſecũdo: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet.

40. IOB viceſimoquarto: Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuiũ, & vſque ad inferos pecca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum illius. Obliuiscatur eius misericordia: dulcedo illius, vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

41. AD Romanos secundò: Qui reddet vnicuique secundùm opera eius: iis quidem qui secùndùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum.

42. ESAIÆ decimotertio: Et requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.

43. PROVERBIORVM decimonono: Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

44. ECCLESIASTICI vigesimoprimo: Stupa collecta synagoga peccantium, & cõsummatio illorum flamma ignis. Via peccantium complantata lapidibus, & in finem illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

45. APOCALYPSIS vigesimo, vt suprà, testimonio trigesimosexto.

46. CAPITE nono: Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

47. IOB septimo: Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

48. CAPITE vigesimo: Respondens autem Sophar Naamathites, dixit: Hoc scio à principio, ex quo politus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar pũcti. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecùs. diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidũ suget, & occidet eum lingua viperæ. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinẽ adinuentionum suarum sic & sustinebit. Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra consurget aduersùs eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas verborum eius à Domino.

49. PSALMO quadragesimooctauo: Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.

50. ESAIÆ trigesimotertio: Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester vt ignis vorabit vos. Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur. Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinẽ meam. Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

51. MATTHÆI tertio: Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergò arbor quę nõ facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. qui autem post me venturus est, (fortior me est, cuius non sum dignus calceamẽta portare) ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu sua, & permũdabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

52. CAPITE vigesimoquinto: Tunc dicet & his qui à sinistris erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autẽ in vitam æternam.

53. POSTERIORIS ad Thessalonicenses primo: In flamma ignis dantis vindictam iis qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius.

54. POSTERIORIS Petri secundo: Si Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reseruari. Et originali mũdo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconẽ custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt ponẽs, &c. Nouit Dominus pios de tẽtatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos.

55. ESAIÆ sexagesimoquinto, vt in textu.

56. LVCÆ sexto: Veruntamen væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Vę vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cùm benedixerint vobis omnes homines.

57. CAPITE decimosexto: Mortuus est autem & dives: & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius: & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. & in his omnibus, inter nos & vos chaos magnũ firmatum est: vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque indè huc transmeare.

Differẽtia florũ & peccatorũ in hac vita.

58 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Væ peccatoribus, quoniam iusti glorificantur, & peccatores condemnantur. Væ peccatoribus, quoniam iusti in existimatione habentur, & peccatores probris impetuntur. Iusti in sanctificatione, peccatores in incendio: Iusti laudibus euehuntur, peccatores miseria deprimuntur: Iusti in sanctorum statione, peccatores in continuo exilio: Iusti quidem audient illud, Venite benedicti patris mei, possidete regnũ vobis ab æterno paratũ: Peccatores autẽ illud. Discedite à me maledicti in ignẽ æternũ, diabolo & eius nunciis paratũ. Iusti autem in paradiso, peccatores in igne viuacissimo & inextincto: Iusti deliciis affluũt, peccatores labore conficiuntur: Iusti choros agitant, peccatores sunt in vinculis: Iusti concinunt, peccatores lugent: Iusti ter felices, peccatores ter miseri: Iusti in cœtu, peccatores in specu: Iusti in sinu Abrahę, peccatores in æstu Belial: Iusti in quiete, peccatores in pœnis: Iusti in fulgore, peccatores in caligine procellarum:

Matth. 25.

Iusti cum angelis plaudunt, peccatores cum dæmonibus lugẽt: Iusti in medio lucis, peccatores in medio tenebrarum: Iustos paracletus consolatur, peccatores cum dęmonibus pœnas luunt: Iusti adsistunt solio Domini, peccatores adstant vltricibus tenebris: Iusti sine vlla temporis intermissione faciem Domini intuentur, peccatoribus vultus diaboli semper aduersus: Iusti cum angelis viuũt, peccatores adsociantur dæmoniis: Iusti preces effundunt, peccatores iuge lamentũ: Iusti sursùm, peccatores deorsùm: Iusti in cælo, peccatores in abysso: Iusti in perenni vita: peccatores in morte perditionis: Iusti in manu Dei sunt, peccatores in loco diaboli: Iusti cum Deo, peccatores cum Satana.

59. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentiũ, capite centesimo vndecimo: Post resurrectionem verò facto vniuerso completóque iudicio, suos fines habebunt ciuitates duæ, vna Christi, altera diaboli: vna malorum, altera bonorum, vtraque tamẽ angelorum & hominum. Istis voluntas, illis facultas non poterit vlla esse peccandi, vel vlla conditio moriendi. Istis in æterna vita verè felicitérque viuentibus, illis infeliciter in æterna morte sine moriendi potestate durantibus, quoniam vtrique sine fine. Sed in beatitudine isti alius alio præstabiliùs, in miseria verò illi, alius alio tolerabiliùs permanebunt.

Beatorum & damnatorum differentia.

60. CAPITE centesimo duodecimo: Frustrà itaque nonnulli, immò quàm plurimi æternam damnatorũ pœnam, & cruciatus sine intermissione perpetuos, humano miserantur affectu, atque ità futurum esse non credunt: nõ quidem scripturis aduersando diuinis, sed pro suo motu dura quæque molliendo, & in leniorẽ flectendo sententiam, quę putant in eis terribiliùs esse dicta quàm verius. Et post pauca: Si pœna sola esset, quãta in inferno minima cogitari potest, perire à regno Dei, exulare à ciuitate Dei, carere tam magna multitudine dulcedinis Dei, quam abscondi timentibus se, perfecit autem sperantibus in se, tam grandis est pœna, vt ei nulla possint tormenta quæ nouimus comparari, si illa sit æterna, ista autem sint quamlibèt multis seculis longa finienda.

Præmiorum & suppliciorũ imparitas.

Contra eos qui humano quodam affectu pœnas cruciatus malorum non fore perpetuos.

61. CAPITE centesimo decimotertio: Manebit ergò sine fine mors illa perpetua damnatorum, id est, alienatio à vita Dei, & omnibus erit ipsa communis, quãlibèt homines de varietate pœnarum, de dolorum reuelatione vel intermissione pro suis humanis moribus suspicentur, sicut manebit communiter omniũ vita æterna sanctorum, quamlibèt bonorum distantia concorditer fulgeant.

Separari à Deo & regno cęlorũ, quàm graue supplicium sit.

Vide etiam Chrysostomi sententias supra de peccatis in genere q. 4.

62. ITEM sermone centesimo octogesimoprimo de tempore, siue sermone primo in vigilia Pentecostes, capite decimooctauo: Hæc recordare, & ignem illum gehennæ his qui se nunc exagitant flammis libidinis, & cupiditatis, oppone. Ignis hic qui in præsenti est vita, absumit cuncta quæ recipit: ille verò quos susceperit, semper cruciat, & pœnæ suæ semper integros seruat. Propterea enim & inextinguibilis dicitur, non solùm quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos quos susceperit, extinguet aut perimet. Scriptura enim dicit, quia & peccatores induent incorruptionem, scilicet non ad honorem vitæ, sicut beati viuent vita æterna, ita manebit sine fine mors perpetua damnatorum.

Sicut sicut beati viuent vita æterna, ita manebit sine fine mors perpetua damnatorum.

Gehẽnę recordatio prodest cõtra libidinis flammas.

Ignis gehennæ nec extinguitur, nec extinguere potest eos quos cruciat. 1. Cor. 15.

explanare. Nihil est enim in rebus corruptibilibus quod cõferri possit incorruptibilibus siue bonis siue malis. Ibi quid agemus? Quid respondebimus? Nihil erit nisi stridor dentium, nisi vlulatus & fletus, & sera pœnitẽtia, cessantibus vndiquè auxiliis, & vndiquè inualescentibus pœnis: sed solatiũ quidem nullum. Nullus ibi occurret oculis nostris, nisi soli pœnarũ ministri, & facies dira tortorũ. Verùm has pœnas, hos cruciatus non solùm euadere, sed etiam æternam beatitudinem, si modò de malis nostris pœnitentiam agimus, possumus acquirere.

Infernisupplicia.

Per pœnitentiam has pœnas effugere licet.

63. LIBRO de triplici habitaculo, capite secũdo: Principalia duo sunt tormenta in inferno, frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis: vndè in Euangelio legitur, Illic erit fletus & stridor dentiũ. Fletus nanque & liquefactio oculorum ex calore nascitur. Stridor verò dentium ex frigore nascitur: hinc etiam beatus Iob: De aquis, inquit, niuium trãsibunt ad calorem nimium. De quibus duobus innumera pendent pœnarum genera, videlicet sitis intolerabilis, pœna famis, pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna angustię, pœna tenebrarum, feueritas tortoris, præsentia dæmonum, ferocitas bestiarum, ministrantium, dilaceratio immortalium vermium, vermis conscientiæ, ignitæ lachrymæ, suspiria, miseriæ, dolor sine remedio, vincula sine solutione, mors æterna, pœna sine fine, absentia Christi quo ad visionem eius, quę sola omnia supradicta superat, & omnibus pœnis intolerabilior. Væ igitur illis qui perennẽ subire sit. hæc omnia mala etiam sine fine merentur pro delectabili vnius horæ somnio. Tanta etenim & talis est omnis huius mundi gloria, ad æternam comparata gloriam. Melius erat eis, quod dictum est de infelice Iuda, non nasci, quàm malis suis meritis plagas inferni sustinere.

Duo principalia tormẽta in inferni. Mat. 8. 13. 22. 24. 25. Luc. 13.

Iob 14.

Alia pœnarũ genera ex his duobus pẽdẽt.

Mat. 26.

64. CYPRIANVS in libro ad Demetrianũ: Cremabit addictos ardens semper gehenna, & viuacibus flammis vorax pœna: nec erit vndè habere tormenta vel requiem possint aliquando vel finem. Seruabuntur cum corporibus suis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.

Priuatio aspectus diuini pœna quanta sit.

Cruciatus perpetuus.

65. ITEM in sermone de ascensione Christi: Continuus erit & superfluus illarum lachrymarum decursus, stridorem illum dentium flammæ inextinguibiles agitabunt. Immortales miseri viuẽt inter incendia, & inconsumptibiles flammę nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues, nec erit qui æstuanti linguæ stillam aquę infundat. In propatio adipe frixę libidines bullient, & inter sartagines flammeas miserabilia corpora cremabuntur: & omni tormento atrociùs desperatio condemnatos affliget. Non miserebitur vltrà Deus, neque tunc audiet pœnitentes, sera erit illa confessio: & cùm clausa fuerit ianua, frustrà carentes oleo, acclamabunt exclusi. Nullum ibi refrigerium, nullum remedium: semel Christus descendit ad inferos, vltcriùs non descendet. Non vltrà videbunt Deum in tenebris sigillari: irregressibilis erit illa sententia, & immutabile iudicium, & stabit damnationis huius immobile constitutum.

Immortalitas damnatorũ. Luc. 16.

Sartagines.

Desperatio. Sera pœnitentia. Matt. 25.

Immutabilis sententia semel lata.

66. BERNARDVS epistola ducentesima quinquagesimatertia ad Garinum abbatẽ: Ob hoc proculdubiò inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum, licèt temporaliter perpetratũ: quia quod breue fuit tempore vel opere, longum

Peccatũ tẽporaliter perpetratum, curin æternum punitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse constat in pertinaci voluntate: ità vt si nunquàm moreretur, nunquàm velle peccare desineret: immò semper viuere vellet, vt semper peccare posset.

Egregia descriptio supplicij ignis gehennæ.

67. Et in libro meditationum capite tertio, siue libro primo de anima apud Hugonem, capite tertio: Procùl à beata paradisi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquàm lucem visuri, núquàm refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec indè vnquàm liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur: nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, vt semper reseruet: sic tormenta aguntur, vt semper renouentur. Iuxta verò qualitatem culpæ pœnam sustinebit vnusquisque gehennæ: & similis culpæ rei, suis similibus iungetur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur nisi fletus, & planctus, gemitus & vlulatus, mœrores, atque stridores dentium: nihilque ibi videbitur nisi vermes, & laruales facies torturum, atque tetertima monstra dæmonum.

Quid ibi audiatur

Quid videatur.

Vermes crudeles mordebunt intima cordis.
Hinc dolor, indè pauor, gemitus, stupor, & timor horrens.

Ardebúntque miseri in igne æterno in æternum & vltra. In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordię. Sic tamen morientur, vt semper viuant: & sic viuent, vt semper moriátur. Ità anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergò alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum inquidem & malum, vita & mors, ante nos sunt posita, vt ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem inuitent præmia.

Qualis mors.

Alterutrum eligendū nobis. Eccl.15.

68. Idem Bernardus sermone octauo in psalmū, Qui habitat in adiutorio altissimi: Attamen sicut videbit peccator & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet (priùs enim benedicti vocabuntur in regnum, quàm maledicti in caminum deiiciantur) iuguis æterni, quò videlicet acriùs doleant videntes quid amiserint) sic iusti quoque videbunt & lætabuntur considerantes quid euaserint. In illa ergò tanta separatione quemadmodum hœdis agnorū diuisio grauissimi luoris occasio fiet, sic electis è regione consideratio reproborum, immensa quædam materia gratiarum actionis & laudis. Vndè enim iusti tam magnificè gratias agerent, nisi cum illa inexcogitabili felicitate, qua perfruuntur, ipsâ quoque retributionem cerneret iniustorum, à quibus equidem sola misericordia redemptoris segregatos sese esse fidelissimè & deuotissimè recordantur? Vndè verò impij tanto animi furore tabescerent, nisi in regnum summę beatitudinis coram se vidissent alios introduci, & tunc demùm in illos sese fœtores, in illos horrores, in illos æterni incendij cruciatus, in illas denique immortalis mortis miserias gemerent esse damnatos? Fletus quidem ob ignem qui non extinguitur: stridor verò ob vermem qui non moritur. Plane fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis inuidiæ, & obstinata malignitas extorquebit. Ità ergò retributionem peccatorum videbis, nè videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquando liberatori posse fieri videaris. non solùm autem, sed & securitas perfecta iustorum, erit visa retributio peccatorum: quo videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam vltra vereri malignitatem possint. Et post pauca: Nō igitur tibi durū videatur fore quod dicitur, Oculis tuis, cō-siderabis: quādo & videbis in eorum interitu: non quòd velut quadam immanitate crudelitatis iste ipsa tibi vltione complacet, sed quòd modus ipse pulcherrimus diuinæ ordinationis vltrà quàm credi possit, iustitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet. Vbi optimè omnia constituta, & suum cuique cessisse locum, immò in suum quemliber cessisse, plenius & perfectiùs illustrante veritate cognosces: quomodò non omnia considerate, & in omnibus omnium moderatorem magnificare incebit? Itaque oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis. Primò quidem ob tuam euasionem, secundò ob omnimodam securitatem, tertiò quoquè ob comparationem, quartò ob ipsius iustitiæ perfectam æmulationem. Erit enim iam tunc non misericordiæ, sed iudicij tempus: nec vlla omninò credenda est erga impios futura illic miseratio, vbi nec vlla speranda est correctio.

Quomodo gaudebunt beati de miserijs suppliciis eius.

Nulla misericordia erga impios.

69. Hvgo à sancto Victore, libro quarto de anima, capite decimotertio: Infernus latus est sine mensura: prò fundus sine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fœtore intolerabili, plenus dolore innumerabili. Ibi miseria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali. Omnis qui est in eo, odit se & omnes alios. Ibi omnia genera tormentorum: quorum minimum est maius omnibus his tormentis quæcunque in hoc seculo fieri possunt. Ibi est fletus & stridor dentium: ibi transitur à frigore niuium ad calorem * ignium: & vtrumque intolerabile. Ibi omnes comburuntur, & vermibus corroduntur, nec consumuntur. Vermis quorū non moritur, & ignis non extinguitur. Nulla ibi vox, nisi væh, væh: væh habent, væh sonant: tortores diabolici torquent patiter & torquentur, & eorum nunquàm finis erit aut remedium. Talis est infernus, & millies peior.

Infelicitas parentum erga liberos impios.

Odium omnium.

*alias mixtis.

Vt, vt sine perpetuo mixtis dicitur.

70. Innocentivs tertius libro tertio de contemptu mundi, siue de miseria humanæ conditionis, capite secundo: Vindicta carnis impij, vermis & ignis. Vterque duplex: interior & exterior. Interior, qui rodit & vrit cor: exterior, qui rodit & vrit corpus. Vermis, inquit, eorum nō morietur, & ignis non extinguetur. Dabit Dominus ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum. Vermis conscientiæ * triplici-ter lacerabit. Affliget memoria, sera turbabit pœnitentia, torquebit angustia. Venient enim in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates eorum, dicentes: quid profuit nobis superbia? & iactantia diuitiarum quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquàm vmbra, & sicut nauis quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius quum præterierit, non est inuenire vestigium. Sic & nos nati, cōtinuò desinimus

Ecclī.7. Vermis & ignis dolor. Esaiæ vltimo. Iudith 16.

*alias temporaliter.

esse. Virtutis quidem signum nullum valemus ostendere, sed in malignitate nostra consumpti sumus. Cum ingenti turbatione recogitabunt, quæ cum nimia delectatione gesserunt, vt stimulus memoriæ pungat ad pœnam, quos aculeus nequitiæ stimulauit ad culpam.

Sap.5.

71. Capite tertio: Dicent intra se, pœnitentiam agentes: Errauimus à via veritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos: & collibus, Operite nos. Pœnitebunt ad pœnam, sed non conuertentur ad veniam. Iustum est enim, vt qui noluerunt cùm bene potuerunt, quum velint, non possint.

Luc.23. Apoc.6. Pœnitentia tam inutilis.

72. Capite quarto: Pœnæ autem infernales secundùm diuersa peccata sunt diuersæ. Prima pœna est ignis. Secunda frigoris. De iis dixit Dominus: Ibi erit fletus & stridor dentium. Fletus, propter fumum ignis. Stridor dētium propter frigus. Tertia erit fœtor. De his tribus dicitur in psalmo: Ignis, sulphur & spiritus procellarum, pars calicis eorum. Quarta, vermes indeficiētes, Vndè Esaias, Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Quinta, mallei percutientes. Vndè dicit Salomō: Parata sunt damnationis iudicia * blasphematoribus, & percutientes mallei stultorum corporibus. Sexta, tenebræ palpabiles exteriores & interiores. Vnde Iob: Terra miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, &c. Vadam ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine. Et in psalmo: In æternum non videbunt lumen. & alibi: Impij in tenebris conticescent. Septima, cōfusio peccatorum. Tunc enim (vt legitur in Daniele) etunt libri aperti, id est, conscientiæ hominum erūt omnibus manifestæ. Octaua, hortibilis visio dæmonum, qui videbuntur in excussione scintillarum de igne ascendētium. Nona, igneæ catenæ, quibus impij singulis membris constringentur. Prima pœna est concupiscentium: secunda malitiosorum: tertia luxuriosorum: quarta inuidorum & odium habentium: quinta eorum qui in hoc seculo per flagella non meruerunt castigari, quia tentauerunt & exacerbauerunt Dominum in multitudine iniquitatum suarum. Vndè scriptū est: Exacerbauit Dominum peccator, secundùm multitudinem iræ suæ non requiret. Sexta, eorum qui in tenebris ambulantes, ad lumen verum, scilicet Christum, venire contempserunt. Septima, cōfitentium peccata sua, & pœnitentiam contemnentium: Octaua, illorum qui in hoc seculo libenter vident mala, & faciunt: Nona, illorum qui per singula vitia sunt defluxi, qui ambulant in desideriis suis, & cunt post cōcupiscentias suas.

Esa. vltimo. Mallei percutientes. Prouer.14. *Aptis derisoribus. Tenebræ palpabiles. Iob 10. Psal.48. 2.Reg.2. Cōfusio peccatorum. Dan.7. Horribilis visio dæmonū. Igneæ catenæ. Nouē prædictæ pœnæ, quibus peccatoribus conueniant. Psal.9.

73. Capite sexto: Ignis gehennæ nec lignis nutritur, nec flatu succenditur, sed à Deo creatus est inextinguibilis ab origine mūdi. Scriptū est enim: Deuorabit eum ignis, qui non succenditur. Creditur autem esse sub terris, secundùm illud Esaiæ: Infernus subtùs conturbatus est in occursum aduentus tui. Sed & omnis locus reprobis est pœnalis, qui semper secum deferunt cruciatum, & vbique cōtra se tormentum incurrunt. Producam (inquit) ignem de medio tui, qui comedet te. Ignis autem gehennæ semper ardebit, & nunquàm lucebit: semper vret, & nunquàm consumet: semper afficiet, & nunquàm deficiet. Est enim apud inferos summa tenebrarum obscuritas, immensa pœnarum acerbitas, infinita miseriarum æternitas. Ligatis (inquit) manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. Singula membra pro suis peccatis propria sustinebūt tormenta, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt. Scriptum est enim: Per quæ peccat homo, per hæc & torquebitur, Vndè qui in lingua peccauerat, cruciabitur in lingua. Propter quod ipse clamabat, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Per digitos intelligitur operatio. Digitis enim operamur. Quasi dicat: Si minimum operum Lazari haberem, minorem pœnam sentirem.

Ecclī.7. Ignis & lucrat. Matt.22. Singula membra pro suis peccatis propria tormenta sustinebūt. Luc.16.

74. Capite septimo: Reprobi vero non solùm exterioribus, sed etiā interioribus tenebris inuoluentur: quia spirituali pariter & corporali luce carebunt. Scriptum est enim: Tollatur impius nè videat gloriam Dei, qui solus tunc erit in lucem sempiternam. Tantam autem in pœnis reprobi tolerabunt angustiam, vt vix aliquid cogitare valebunt præter pœnas: sed illuc dirigēt impetum cogitationes, vbi sentient vim doloris. Sanè discipulus quidā fertur apparuisse magistro suo post mortem. Quem cùm magister esse damnatum intellexisset, quæsiuit ab eo, si aliquę quæstiones apud inferos verterentur. Qui dicitur respondisse: Apud inferos quæritur solummodò, quid non sit pœna. Sed & Salomon ait: Nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia est apud inferos, quò tu properas. Erit enim tanta in reprobis mentis oblivio, tanta cæcitas animi, tanta confusio rationis, vt rarò vel nunquàm ad cogitandum quicquam de deo possint assurgere, nedùm ad confitendum valeant adspirare. Nam à mortuo tanquam ab eo qui non est, periit confessio. Scriptum est enim: Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descēdunt in infernum. Non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te.

Duplices tenebræ damnatorum. Esa.26.60. Præ dolore vix aliud quàm pœnas cogitare potuerint. Quæstio quæ apud inferos moueatur. Eccles.9. Obliuio quāta in inferno. Eccl.16. Psal.113. Esa.38.

75. Capite octauo, Dimitte me Domine (dicit Iob) vt plangam paululùm dolorem meum, antequàm vadam ad tertā tenebrosam & opertā mortis caligine: terram miserię & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Ordo quidem erit in quantitate pœnarum, quoniam in qua mēsura mensi fuerint, remetietur eis, vt qui grauiùs peccauerunt, grauiùs puniantur. Potentes enim potenter tormenta patientur. Sed ordo non est in qualitate rerum, quia de aquis niuium trāsibunt ad calorem nimium, vt subita cōtrariorum mutatio grauiorem inferat cruciatum. Experimento cognoui, quòd adustus, si frigidum statim adhibeat, ardentiorem sentiat cruciatum.

Iob 10. An in inferno futurus sit aliquis ordo. Luc.6. Sap.6. Ordo non erit in qualitate, sed in quantitate.

76. Capite nono: Sicut oues in inferno positi sunt, & mors depascet eos. Dictum est hoc à similitudine iumentorum, quæ non radicitùs euellunt herbas, sed summitates solūmodò carpunt, vt iterùm herbæ renascantur ad pastū. Sic & impij quasi morte pasti, reuiuiscent ad mortem, vt æternaliter moriantur. Ouidius:

Iob 24. Psal.48. Mors immortalis.

Sic inconsumptum Titij sempérque renascens,
Sic perit, vt posit sæpè perire, recur.

Tunc erit mors immortalis, tūc viuent mortui, qui vitæ sunt mortui. Quærent mortem, & non inue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoc. 9. nient: quia vitam habuerunt, & perdiderunt. Audi Ioannem in Apocalypsi dicentem: in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eã: Optabũt mortem, qui hic eam solã abhorruerunt. Obiectio. Psal. 101. desiderabunt mori, & fugiet mors ab illis. O mors quàm dulcis esses quibus tam amara fuisti. Te solã desiderantes optabunt, qui te solam vehementer abhorruerunt.

77. CAPITE decimo: Nullus ergò sibi blandiatur, & dicat, quia Deus non in finem iratscetur, neque in æternũ indignabitur: sed miserationes eius super omnia opera eius. Quia cùm iratus est, non obliuiscetur misereri, nec quicquã eorum quæ fecit Deus, odiuit. Assumens in argumẽtum erroris, Psal. 144. Sap. 11. quod ait Dominus per Esaiã Prophetam: Cõgregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur in carcerem, & post multos dies visitabuntur. Homo nanque peccauit ad tempus, nõ Esaiæ 24. ergò Deus puniet in æternum. O spes inanis, ô falsa præsumptio. Nõ credat frustrà errore deceptus, Responsio de nũquàm terminãdis pœnis. quòd aliquo precio sit redimẽdus, quoniam in inferno nulla est redemptio. Congregabuntur ergò peccatores in lacum, & claudẽtur in carcerem, scilicet in inferno, in quo sine corporibus vsque in diem iudicij torquebuntur, & post multos dies, Exponit locũ Esaiæ. postquàm videlicet resurgẽt cum corporibus suis in nouissimo die, visitabuntur, non ad salutem, sed ad vindictam: quia post diem iudicij grauiùs punientur. Sic & alibi dicitur: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Psal. 88. Hebr. 12. Prædestinatis ergò Deus iratscitur temporaliter, Psal. 102. Cur peccatum quod breui temporis spatio perpetratũ est, in æternũ puniatur. quia flagellat omnem Deus filium quem recipit, de quibus illud accipitur: Non in finem iratscetur, &c. Reprobis autem Deus iratscitur æternaliter, quia iustum est, vt quod impius in suo præuaricatur æterno, Deus vlciscatur in suo æterno. Nã licèt peccandi facultas illum dimittat, ipse tamen non dimittit voluntatẽ peccandi. Scriptum est enim: Superbia eorum qui te oderũt, ascendit semper. Nam Psal. 17. Damnati blasphemant Deum. non humiliabuntur reprobi iam desperati de venia, sed malignitas odij tãtum in illis excrescet, vt velint illum omninò non esse, per quem sciunt se tam infeliciter esse. Maledicent altissimo, & blasphemabunt excelsum, conquerentes eum esse malignum, qui creauit illos ad pœnam, & nũquàm inclinatur ad veniam. Audi Ioannem in Apocalypsi Apoc. 16. dicentem: Grando magna descendit de cælo in homines, & blasphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniã magna facta est ve- Habent voluntatem peccandi, potestatem non item. Vide Aug. in enchir. cap. 111. hementer. Voluntas ergò dãnati, licèt amiserit potestatis effectum, semper tamen habebit malignitatis affectum, & ipsa erit in inferno supplicium, quę fuerat in mundo peccatum: licèt forsan & ibi peccatum sit, sed non meritũ pœnæ. Impiùs ergò quia semper habebit in se reatum ex culpa, semper sentiet cõtra se esse cruciatum ex pœna: quia quod ipse per pœnitẽtiam non deleuit, Deus per indulgẽtiam nõ remittet. Ad magnã ergò pertinet iustitiã iudicantis, vt nunquàm careant in gehenna supplicio, qui nunquàm carere voluêrunt in vita peccato. Ostẽdunt enim quòd in peccato semper viuere volunt, qui nunquàm desinunt peccare dũ viuunt.

78. CONCILIVM Florentinum in conclusione, Quorum animæ ad purgatorium migrent. siue in literis vnionis: Item definimus, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorũ animas pœnis purgatoriis post mortem purgari, & vt à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueuerunt, secundùm Ecclesiæ instituta: illorúmque animas, qui post baptisma susceptum, nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post cõtractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdẽ exutæ corporibus (prout superiùs dictum est) sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est, meritorum tamẽ diuersitate alium alio perfectiùs: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.

Quomodò iuuentur.

Quorum animæ ad cælum migrent.

Ad inferos quorũ animæ descendant. Supplicionum impares.

1. B. PSALMO secundo, vt in textu.

2. SAPIENTIÆ sexto: Audite ergò reges, & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui cõtinetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè iudicâstis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulâstis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potentèr tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudiné cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

3. ESAIÆ quinto: Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino: & descendent fortes eius & populus eius, & sublimes gloriosique eius ad eum.

4. LVCÆ duodecimo, vt in textu.

5. MATTHÆI decimo: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehennam.

6. CHRYSOSTOMVS libro primo de prouidẽtia Dei: Quid autem dicam pressuras huius temporis, cùm non minùs ipsa quoquè gehennæ commi- Commitatio gehẽnæ quàm fructuosa. natio, quàm promissio regni, ineffabilẽ ipsius clementiam commendet? Nisi enim ille gehẽnam minatus esset, non facilè quispiã cęlestibus bonis potiretur. Neque enim sufficit sola gaudiorũ repromissio ad excitãdos ad virtutem animos, nisi etiam eos pœnarum timor impellat, qui negligentiùs ad illam affecti sunt.

7. ITEM homilia quinta ad populum Antiochenum: Itaque si quis gehennæ semper meminisse laboret, omnem mortem detrudebit: & non præsenti tantùm angustia liberabitur, sed & ab illa flamma eripietur. Gehennam enim continuè timens, nunquàm in Gehennæ ignem decidet, continuè hoc castigatus metu. Gehennæ memoria quanti vtilitatem secum ferat.

8. ET homilia quinquagesimaquinta ad populũ Antiochenũ: Et propterea de gehenna iugiter audiamus, vt ex huius minis & timore multum emolumenti capiamus. Nam si Deus peccãtes in eã deiecturus huius minas non premisisset, in eam multi cecidissent. Si nũc enim timore animas nostras cõcutiente, Commitatio gehennæ, Dei circa nos misericordiam & prouidentiam ostendit.

cutiente, sunt aliqui tam facilè peccantes, tãquàm nec ipsa sit: si nihil horum dictum fuisset, neque intentatum, quid mali non fecissemus? Itaque quod semper dico, gehenna non minùs, quàm regnum, Dei circa nos curam ostendit. Gehenna nanque cũ regno cooperatur, ad ipsum homines timore compellens: nè iacuitiæ, neque crudelitatis rem esse cẽseamus, sed misericordiæ, multæque benignitatis & curæ, & dulcis erga nos amoris. Nisi per Ionam subuersio denunciata fuisset, non fuisset prohibita subuersio. Nisi dixisset, quòd subuertetur Ninive, Niniue non stetisset: nisi fuisset intentata gehenna, in gehennam omnes cecidissemus: nisi prenunciatus ignis fuisset, ignem fugisset nemo. Eorum quæ facere vult, contraria dicit, vt quæ vult faciat. Non vult mortem peccatoris & dicit mortem peccatoris, nè mittat in mortem.

9. AVGVSTINVS in psalmum quadragesimũnonum: Si possemus facere, fratres, vt dies iudicij non veniret, puto quia nec sic erat malè viuẽdum. Si non veniret ignis diei iudicij, & sola peccatoribus immineret separatio à facie Dei, in qualibet essent affluentia deliciarum, non videntes à quo creati sunt, & separati ab illa dulcedine ineffabilis vultus eius, in qualibet æternitate & impunitate peccati, plãgere se deberent. Sed quid loquar, aut quibus loquar? Hæc amantibus pœna est, non cõtemnentibus. Qui dulcedinem sapientiæ & veritatis vtcunquè sentire cœperunt, nouerunt quod dico, quanta pœna est, tantummodò à facie Dei separari. Qui autem illam dulcedinem non gustauerunt, si nondùm desiderant Dei faciem, timeãt vel ignem: supplicia terreant, quem præmia non inuitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur? contremisce quod minatur. Veniet dulcedo præsentiæ, non mutaris, non excitaris, non suspiras, non desideras, amplexaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, stipulas ad te congeris? veniet ignis. Ignis in conspectu eius ardebit. Nõ erit iste ignis sicut focus tuus? quòd tamen si manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat, scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum: nam si nõ feceris, manum tuam mitto in focũ tuum: facies nè ardeat manus tua, nè ardeat ad tempus membrum tuum, nõ semper in dolore futurũ. Minatur ergò inimicus tam leue malum, & facis malum? minatur Deus æternum malũ, & non facis bonum? Ad malum faciẽdum, nec minæ te compellere deberent, à bono faciendo, nec minæ te terrere deberent. Minis enim Dei, minis æterni ignis prohiberis à malo, inuitaris ad bonũ.

Separati à facie Dei, grauis pœna.

Supplicia terreant quem præmia non inuitant.

Psal. 49.

Quàm grauis sit ignis ille. Pœna perpetua.

10. BERNARDVS in sermone de conuersione ad clericos, capite quinto: Habet malus hoc ipsum quod nũc ponit, quãdoquè recipere corpus, nõ tamen ad pœnitentiam, sed ad pœnam. Vbi nimirum peccati ipsius & carnis quodãmodò similis videbitur esse conditio, vt quemadmodùm culpa semper puniri poterit, nec vnquàm poterit expiari: si nec in corpore aliquando tormenta finiri, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormentis. Merito quidẽ vltio sempiterna desæuiet, quòd nunquam possit culpa deleri: & nec substantia carnis deficiet, nè simul cogatur etiã afflictio carnis terminari. Hęc fratres mei qui pauet, cauet: nam qui negligit, incidit.

V.

De regno cælorum quid ex Scriptura discimus.

A. Parauit [a] hoc Regnũ Deus electis ab origine mundi, [b] regnũ cęleste, [c] regnum æternum, [d] regnũ beatissimũ, de quo Paulus apertè fatetur: [e] *Nõ sunt condignæ passiones huius tẽporis ad futurã gloriam.* [f] *Oculus non vidit: nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus his qui diligunt illũ.* [g] *O sanctã ciuitatem Hierusalem nouam, descendentem de cælo, à Deo paratã, sicut sponsam ornatã viro suo.* De qua Ioannes diuinorũ optimè cõscius, hęc cęlitùs audiuit & scripsit: [h] *Ecce tabernaculũ Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cũ eis erit eorum Deus: & absterget omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltrà non erit: neque luctus, neq; clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt.* Illic auditur [i] vox tubę magnę, & sicut vox aquarũ multarũ, & sicut vox tonitruorũ magnorum dicentium, *Alleluia: quoniã regnauit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ Agni.*

B. [k] *Beati qui ad cœnã nuptiarũ Agni vocati sunt*: Beatiores verò, qui ad eam [l] cœnã vocati, submotis impedimentis omnibus, accedunt, vestémque [m] nuptialẽ adferũt, vt in

a Matth. 25. c
b 2. Timit. 4. d
c 1. Petr. 1. c
d Luc. 14. d Aug. ser. 37. de sanct. Cypr. de mortalitate.
e Rom. 8. d 2. Cor. 4 d Actor. 14. d 2. Tim. 2. a b 4 b
f 1. Cor. 2. c Esaiæ 64. b
g Apoc. 21. a d e f g 22. a Matth. 13. f 22. c 5 ap. 5. a b 5. c Daniel. 12. c 1. Cor. 15. c f g Phil. 3. d Ioan. 14. a
h Apoc. 21. a 7. d 1. Cor. 13. d 1. Ioan. 3. a Esaiæ 25. c 33. c d 49. c 51. a d 60. d 65. c 66. d Psal. 16. d 26. d 30. c 35 b 86. a 114. b 149. a Chrys. epist. 5. ad Teodor. lapsum. Anselm. epist. 2. & in libro de similitudinibus cap. 47. & seq. Hugo libr. 4. de anima, c 15. & 16.
i Apoc. 19. a Psal. 81 a b d & ibid. August. item lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 16. & lib. 22 cap 29. & 30. Item lib 9. de libero arbitrio. cap. viii. & lib 1 de hymn. ad Catech. cap. vltim. lib. 1. de Trinit cap. 15. & de catechizan rudib. c 25. Tract. 4 in epist. Ioã. lib. Meditat. cap. 22. & 25. Soliloqu. cap. 22. 35. & 36. Manual. cap. 6. 7. 16. 17.
k Apocal. 19. b
l Luc. 14. d Greg. hom. 36 & 37. in Euang. Prosp. de vita contempl. lib. 1 cap. 2. & seq. Item lib. 3. cap. 32. Bernard. in ser. de tripl. genere bonor. & c. 4. meditat.
m Matth. 22. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

n Mat.8.b Luc.13.fra.e 22.c Greg.hom.13.in Euang.

o Psal.14.a 23.a Esaiæ 33.c Rom.2.b c Mat. 5. a Bernar. in ser. de conuersione ad Clericos cap.25.

p Mat.7.c 10.c 25.b c Apoc.2. b g 3.b c d 7. d Bernar. ser.2.de verb.Apostoli, Non est regnum Dei esca & potus.

q Apocal.21.g

n regno Dei,cum Abrahã, Isaac & Iacob recumbãt. Nec opus est rogare: °*Domine,quis habitabit in tabernaculo tuo? aut,quis requiescet in monte sancto tuo?* Expedita est respõsio, *Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* Aut si verbo Christi magis delectaris, P *Qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est,ipse intrabit in regnum cælorum.* Sãcta hæc est ciuitas, & sanctos etiam ciues requirit: q *non intrabit in eam aliquid coinquinatum.*

TESTIMONIA.

1. A. Matthæi vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à cõstitutione mundi. Et ibunt hi in supplicium æternum:iusti autem,in vitam æternam.

2. Posterioris ad Timotheum quarto: Liberabit me Dominus ab omni opere malo: & saluum faciet in regnum suum cæleste.

3. Posterioris epistolæ Petri capite primo: Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi.

4. Lucæ decimoquarto: Hęc cùm audîsset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei.

Labores breues sunt, meritorum verò præmia æterna.

5. Avgvstinvs sermone trigesimoseptimo de sanctis, siue sermone primo de festo omnium Sanctorum, quem nonnulli tribuunt Alcuino: Dei ineffabilis & immẽsa bonitas etiam hoc prouidit, vt laborum tempus & agonis nõ extenderet, nec longum faceret aut æternum, sed breue, & vt ità dicã, momentaneum: vt in hac breui & exigua vita agones essent & labores: in illa verò, quæ æterna est, coronę & prędia meritorum sine fine durarent: vt labores quidẽ citò finirentur, meritorũ verò præmia sine fine manerẽt. Et post pauca: Cõsideremus ergò inclytam vrbis illius felicitatem, in quantùm cõsiderare possibile est. Vt enim verè est, comprehendere nullus sermo sufficiet. Dicitur de ea in quodam loco sic, quòd aufugiet ibi dolor, & tristitia, & gemitus. Quid hac vita beatius, vbi nõ est paupertatis metus, nõ ęgritudinis imbecillitas, nemo læditur, iraſcitur nemo, inuidet nemo: cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nullius honoris aut potestatis pulsat ambitio, nullus ibi diaboli metus, insidiæ dæmonum nullæ, terror gehennæ procul? Ibi mors neque corporis erit neque animę, sed immortalitatis munere vita iucũda. Nulla erit tunc discordia, sed cuncta cõsona, cuncta conuenientia: quia erit omnium sanctorũ vna concordia. Pax cuncta & lætitia continet, trãquilla sunt omnia & quieta, atque iugis splendor: non iste qui nunc est, sed tanto clarior quãto felicior, quia ciuitas (vt legitur) illa non egebit lumine solis & lunæ, sed Deus omnipotens illuminabit eam, & lucerna eius est Agnus: vbi sancti fulgebunt vt stellæ in perpetuas æternitates, & sicut splẽdor firmamenti, qui ad iustitiam erudiunt multos. Quapropter nox ibi nulla, nullæ tenebræ, cõcursus nubium nullus, nec frigoris siue ardoris asperitas vlla: sed talis erit quædam rerum temperies, quã nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, nisi illorum qui ea perfrui digni inueniũtur, quorum nomina scripta sunt in libro vitę, qui & lauerunt stolas suas in sanguine agni, & sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte. Nõ est senectus ibi, nec senectutis miseria, dũ omnes occurrunt in virũ perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Verùm super hæc omnia est consociari angelorum & archangelorũ cœtibus, thronis etiam & dominationibus, principatibus & potestatibus, omniúmque cælestium supernarúmque virtutum contuberniis perfrui, & intueri agmina sanctorum splendidiùs sideribus micantia, patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum spe lætantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israël orbem iudicantia, martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, virginúmque choros candentia serta gestantes inspicere. De rege autem, qui horum agminũ medius resistet, dicere vox nulla sufficit. Effugit enim omnem sermonem, atq; omnem sensum humanę mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificẽtia, illa maiestas. Vltra enim omnem sanctorum est gloriam, ipsius inæstimabilem adipisci conspectum, & splẽdore maiestatis eius irradiari. Si enim quotidiè oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennã paruo tempore tolerare, vt Christum videre possemus in gloria venientem, & sanctorum eius numero sociari, nõ erat dignum pari omne quod mœstũ est, vt tãtæ bonitatis gloriæ participes haberemur? Quæ erit illa, fratres charissimi iustorum gloria, quàm magna sanctorũ lætitia, cùm vnaquęque facies lucebit vt sol, cùm ordinibus distinctis populum suum Dominus in regno patris sui cœperit recẽsere, & meritis atque operibus singulorum prędia restituere, pro terrenis cælestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, adducere sanctos in visionem paternæ gloriæ, & facere in cælestibus consedere, vt sit Deus omnia in omnibus, æternitatémque suis amatoribus & immortalitatem largiri, ad quam eos sanguinis sui vnificatione reparauit, denuò ad paradisum reducere, & regna cęlorum in fide & veritate suæ pollicitationis aperire? Hæc hæreant firmitẽ sensibus nostris, hęc intelligantur plena fide, hęc toto corde diligantur, hæc indefinentium operum magnanimitate acquirãtur. Res posita est in potestate facientis, quia regnum cælorũ vim patitur. Res ista, ô homo, id est, regnũ cæleste aliud non quęrit prędium, nisi teipsum. Tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam. Quid turbaris de precio? Christus se metipsum dedit, vt acquireret te regnũ Deo patri. Ita & tu teipsum da, vt sis regnum eius,

Apoc. 7.

Ephes. 4.

Societas beatorum.

Dei pulchritudo & conspectus.

Esaiæ 35. Eadem ad verbum habet in manuali c.27. Quæ non sint in vita æterna.

Gaudiũ beatorum.

Pax & cõcordia omnia in beata vita. Claritas & splendor. Apoc.21.

Daniel 12.

Retributio præmiorum pro meritis.

Item in manuali cap.28.

Matth.13. Pretium quo comparatur Regnum cœlorum.

1. Cor.13. Rom.8.

ac

nõ regnet peccatum in mortali tuo corpore, sed spiritus in acquisitionem vitæ.

Properãdum est ad vitam æternam tanquam ad patriam, vbi parentes, fratres, & amici nos expectant, & de nobis sunt solliciti.

26. Cyprianvs in libro de mortalitate: Patriã nostram paradisum computamus, parẽtes patriarchas habere iam cœpimus, quid nõ properamus & cutrimus, vt patriam nostrã videre, vt parentes salutare possimus? magnus illic nos charorũ numerus expectat, parentum, fratrum filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iã de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute solicita. Ad horũ conspectũ & amplexũ venire, quãta & illis & nobis in cõmune lætitia est? qualis illic cælestium regnorũ voluptas sine timore moriẽdi, & cũ æternitate viuendi? quàm summa & perpetua felicitas?

Societas Sanctorum.

Illic Apostolorũ glorioſus chorus? illic prophetarũ exultantium numerus: illic martyrum innumerabilis populus ob certaminis & passionis victoriã coronatus: triũphantes illic virgines, quæ cõcupiscentiã carnis & corporis, cõtinentiæ robore subegerũt: remunerati misericordes, qui alimẽtis & largitionibus pauperũ iustitiæ opera fecerũt, qui Dominica præcepta seruantes, ad cælestes thesauros terrena, patrimonia transtulerunt. Ad hos, fratres dilectissimi, auida cupiditate properemus.

17. Ad Romanos octauo, vt in textu.

18. Posterioris ad Corinthios quarto: Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis nõ cõtemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna.

19. Actorvm decimoquarto: Confirmantes animas discipulorum, exhortãtésque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

20. Posterioris ad Timotheum secundo: Et quæ audisti à me per multos testes, hæc cõmenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo, implicat se negociis secularibus: vt ei placeat cui se probauit. Nã & qui certat in ągone, non coronatur nisi legitimè certauerit. Laborãtem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Fidelis sermo. Nã si cõmortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.

21. Et capite quarto: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: nõ solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.

22. Prioris ad Corinthios secũdo: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prędestinauit Deus ante secula in gloriã nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixissent. Sed sicut scriptũ est, Quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ prępar auit Deus iis qui diligũt illum. nobis autem Deus reuelauit per spiritum suũ. Spiritus enim omnia scrutatur, etiã profunda Dei.

23. Esaiæ sexagesimoquarto: A seculo non audierunt, neque auribus perceperũt: oculus nõ vidit Deus absque te, quę prępar âsti expectantibus te.

24. Apocalypsis vigesimoprimo: Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalẽ nouam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Et venit vnus de septem angelis habentibus phialas plenas de septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostẽdam tibi sponsam, vxorem Agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum: & ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem descẽdentem de cælo à Deo, habẽtem claritatem Dei. & lumen eius simile lapidi precioso tanquàm lapidi iaspidis, sicut crystallum. Et habebat murũ magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël, &c. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus, &c. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ, erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundũ, tanquàm vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templũ illius est & Agnus. Et ciuitas non eget sole neque luna, vt luceant in ea, nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est Agnus.

25. Et capite vigesimosecundo: In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum. Et folia ligni sanitatem Gentium. Et omne maledictũ nõ erit amplius: & sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi. Et videbunt faciẽ eius, & nomen eius in frontibus eorum. Et nox vltrà nõ erit: & non egebũt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum.

26. Matthæi decimotertio: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum.

27. Capite vigesimosecundo: In resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo.

28. Sapientiæ tertio: Iustorũ animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormẽtum mortis. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. Fulgebunt iusti, & tanquàm scintillæ in arundineto discurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

29. Capite quinto: Iusti autem in perpetuum viuẽt, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. Ideò accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua reget eos, & in brachio sancto suo defendet illos.

30. Danielis duodecimo: Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videãt semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splẽdor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

31. Prioris ad Corinthios decimoquinto: Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorũ. Seminatur in corruptione: surget in incorruptione. Seminatur in ignobili-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale. Si est corpus animale, est & spirituale, &c. Ecce mysteriũ vobis dico. Omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur. In momẽto, in ictu oculi, in nouissima tuba, (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionẽ: & mortale hoc induere immortalitatem. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus?

32. Ad Philippenses tertio: Nostra autem conuersatio in cælis est: vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secũdùm operationem qua etiam possit subiicere sibi omnia.

33. Ioannis decimoquarto: In domo Patris mei mansiones multæ sunt. si quo minùs, dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum.

34. Apocalypsis vigesimoprimo: Et audiui vocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus, &c. vt in textu.

35. Capite septimo: Hi sunt qui venerũt de tribulatione magna, & lauerũt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni. Ideò sunt ante thronũ Dei, & seruiũt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus. quoniã Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

36. Prioris ad Corinthios decimotertio: Videmus nũc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.

37. Primæ epistolæ Ioannis tertio: Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eũ sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

38. Esaiæ vigesimoquinto: Præcipitabit mortẽ in sempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymã ab omni facie, & opprobriũ populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est. Et dicet in die illa, Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eũ exultabimus & lætabimur in salutari eius.

39. Capite trigesimotertio: Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. Respice Sion ciuitatem solennitatis nostræ: oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulẽtam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit nec auferentur claui eius in sempiternum, & omnes funiculi eius nõ rumpentur: quia solummodò ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorũ rituli latissimi & parentes: non transibit per eũ nauis remigum, neque trieris magna trãsgredietur eum.

40. Capite quadragesimonono: Non esurient neque sitient, & nõ percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

41. Capite quinquagesimoprimo: Consolabitur ergò Dominus Sion, & cõsolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuertentur, & venient in Sion laudantes: & lætitia sempiterna super capita eorũ, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

42. Capite sexagesimo: Non audietur vltrà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius sol ad lucendũ per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltrà sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebũtur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuũ hæreditabunt terram, germen plantationis meę, opus manus meæ ad glorificãdũ. Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore eius subitò faciam istud.

43. Capite sexagesimoquinto: Ecce enim ego creo cælos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & nõ ascendent super cor. Sed gaudebitis & exultabitis vsque in sempiternum in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Hierusalem exultationem, & populum eius gaudiũ. Et exultabo in Hierusalẽ, & gaudebo in populo meo, & nõ audietur in eo vltrà vox fletus & vox clamoris.

14. Capite sexagesimosexto: Quomodò si cui mater blandiatur, ita ego cõsolabor vos, & in Hierusalem consolabimur. Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis suis.

45. Psalmo decimosexto: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

46. Item vigesimosexto: Credo videre bona domini in terra viuentium.

47. Et trigesimo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscõdisti timentibus te. Perfecisti eis qui sperant in te, in cõspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscõdito faciei tuæ à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

48. Item psalmo trigesimoquinto: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis eos. Quoniam apud te est fons vitę & in lumine tuo videbimus lumen.

49 Et octogesimosexto: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

50. Psalmo centesimo decimoquarto: Cõuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meã de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Placebo Domino in regione viuorum.

51. Item centesimo quadragesimonono: Exultabunt sancti in gloria, lętabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictã in nationibus, increpationes in populis: Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis: Vt faciant in eis iudicium cõscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius.

Vitæ æternæ qualiscunque descriptio.

52. Chrysostomvs epistola quinta ad Theodorum lapsum: Concipe animo statum vitæ illius, quantũ homini concipere datur: nam iuxta rei dignitatẽ nobis sermo nullus adesse potest: ex iis tamen quæ audimus, ceu per ænigmata coniecturam quantulamcũque faciemus. Abiuit, inquit, dolor, & tristitia, & gemitus. Quid igitur ea vita beatius erit? Nõ est cur illic pauperiem metuas & morbũ. Nemo videbit contumeliosum, nec iniquè oppressum, nec exasperatum, aut irascentem, aut inuidentem: nemo ardentem absurda concupiscentia, aut mœrentem propter sumptum necessarium, aut à magistratu vapulantem. Omnis enim affectuũ turba, quæ hìc sedata est, perimetur: omnia erunt pax, lætitia, gaudium, omnia serenitas & tranquillitas, omnia dies & splendor & lux: lux nõ quæ nũc est, sed planè alia, quæ hanc tantùm excedit fulgore, quantum ea lumen lychni: neque enim occulitur illic aut nocte, aut congressu nubium, nec vrit, neque inflammat corpora: nam nox non obumbrat, nec aderit vespera, nec frigora, nec æstus, nec alia huius generis immutatio: sed omninò alia est conditio, quàm demùm ad hoc idonei reperiti intelligent: non est illic senium, nec senectæ mala, quæque obnoxia sunt corruptioni, è medio & è pedibus, quod aiunt, tollẽtur. Omnia occupabit vbique incorruptibilis gloria, & quod omnium lõgè est maximũ, continua fruentur cõuersatione cũ Christo, vnà cum angelis, cum archangelis, cum superioribus potestatibus. Contemplare cælũ, animaduerte permutatũ fore habitũ totius creaturæ: nihil enim huiusmodi, vt nũc est, manebit, sed multo pulchrior erit ac præclarius, & quantũ plumbo aurũ vibrans aëra, tantum hac rerũ præsentiũ specie futurus ille decor illustrior erit, quẽadmodùm beatus Paulus ait: Quoniã & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis. Etenim nũc ceu corruptionis particeps multa patitur, quæ ferre corpus cõtingit: tum verò hæc vniuersa reiiciet, nobísq; exhibebit elegãtem & incorruptibilem habitudinẽ. Incorruptibile nanciscetur anima corpus, quæ & ipsa in melius formabitur. Vndè putas tu simultas? vndè pugna? Iucundus nimirùm concentus erit in hoc, quòd omnes sancti perpetuò inter se consentient: nullus illic calumniator timendus, nullæ dęmonũ insidię, nullę minę, nulla mors, nec ea qua hìc extiguimur, nec altera quæ hac multo est acerbior: omnis harũ rerũ expectatio desit. Et quẽadmodum puellus regius primùm alitur cibo non admodùm splẽdido, terretur minis pædagogi, nè per indulgentiam lapsus, paterna se indignũ reddat hęreditate: mox regiã nactus potestatẽ, omnia hæc mutat, præsidet cũ magna libertate, vestitus purpura diademateque ornatus, & stipatus numeroso satellitio, abiectis ab anima rebus humilibus ac submaris, in quorũ tũc locũ omnia magnifica, omnia iucunda successerũt: sic tũ eueniet omnibus sanctis. Atqui sermonis elegantia, & vires nihil possunt: ad montẽ illũ orationẽ pergamus, vbi Dominus transformatus est: cõtemplemur eum splendentem, sicut resplenduit, quanquàm ne sic quidẽ vniuersum nobis futuri seculi splendorẽ exhibuit, quia fuit quod tum apparuit, attemperario quædam pro captu nostro, neutiquàm accurata rei demonstratio, quod à verbis Euãgelistæ manifestum est. Quidnã ait? Splenduit, inquit, sicut sol. Cæterùm incorruptibiliũ corporum gloria non tantã lucẽ demittit, quantam illud corruptibile corpus: neque talem eiusmodi oculi mortales capere sufficiunt. Ad hanc quidem visionem oculi requiruntur incorruptibiles & immortales. Verùm in monte tum aperuit tantum lucis, quantum ferre potuerunt citra læsionem aciei, atque afflictionem oculorum contuentium in illud, quod tamen aliter cecidit: prociderunt enim in faciem. Dic, obsecro, si quis te in theatrũ induceret, vbi magna multitudo hominũ sederet amicta stolis aureis, & in medio omnium ostenderet alium quendam adornatum eximiè gemmis regio vestitu insignem, coronam habẽtem in capite, deindè polliceatur te assumpturum in numerum eorum, num omnia faceres quæ ipse iusserit? Euola nunc in cælos animo, in illud intende theatrũ, quod non coiit ex huiusmodi viris. Conuentus est illic eorum qui exuperant omne precium auri, lapidum preciosorum, radiorum solis, & omnis visibilis formæ, non hominum solùm, sed eorum qui hominibus antecellunt, angelorum, archangelorum, thronorũ, dæminationum, principatuum, potestatum. De rege ipso nihil satis idoneum dici potest, adeo sermonẽ & mentem excedit eius pulchritudo, formositas, splendor, gloria, maiestas, magnificentia. Tantum ne bonorum à nobis ipsis submouebimus, quo declinemus exigui temporis laborem? Quod si quotidiè foret infinities moriendum, ferendum tamen esset. Præterea gehennam tormentáque omnia cõuenit sustinere, vt videre queas Christum venientem in gloria sua, & conscribi ordini Sanctorum. Audi quid Petrus dicit, Bonum est nos hìc esse. Si Petrus qui vidit obscuram quãdam imaginem futurorum, omnia continuò reiecit ab animo, propter voluptatem inditam animæ à tali adspectu: quid dicemus, quando rerum veritas erit, quando regiis cubiculis adapertis contueri licebit ipsum Regem, non per ænigma, nec per speculum, sed facie ad faciem, non ampliùs, inquam, per fidem, sed per speciem? Et post nonnulla: Quis vel delineabit voluptatẽ quæ ex cõuictu Christi extabit, aut vtilitatem, aut gaudium? Etenim anima quæ in propriam redijt naturã, quæ in reliquum tempus multa libertate Dominum suum suscipit, quantum ea fructum capiat, quantum dulcedinis, quantum lucrum, haud quisquam vnquàm satis explicabit: nec solùm læta bonis præsentibus, sed secura tutáque erit, quòd tanta gaudiorum semina nequaquàm desitura sint. Eam itaque iucunditatem vniuersam sermone quis effinget, quis attinget cogitatione? Quòd si hæc fluxa suos possessores in tanta gaudia sustollunt, & animum, licèt incerta subitáque sint, in iugem effundunt lætitiam: quid putas futurum de animis illis accersitis ad infinita bona, quæ in cælis pios manent, quæ fixa sempérque duratura sunt. quæ virtute quoquè his præsentibus longè præstant, nedùm constantia sua nunquàm desitura, & cuiusmodi haud quaquàm ascẽderunt in cor hominis?

Matth. 17.

Gaudiũ beatorum.

53. Anselmvs in epistola secunda ad Hugonẽ: Sic aliquem illiteratum & qui altiora non possit capere, ad beatitudinis æternæ desiderium existi-

Ad amorẽ vitæ beatæ quomodò excita-

Rom. 8.

Nulla aduersa timenda.

Similitudo.

Trasfiguratio Domini repręsentauit nobis splendorẽ futuri seculi.

Societas Christi & sanctorum.

Corporũ cælestium qualitas post iudicium.

Deipulchritudo.

Descriptio cõgressus beatorũ à simili.

Ps. 15. Quæ absint à vita beata.

Iucunda & læta omnia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rillúmeratus posſit.

mo posse incitari, Frater charissime, regnum cælorum clamat Deus se habere venale. Quod quidem regnum cælorum tale est, vt eius beatitudinem & gloriam, nec oculus hominis mortalis possit videre, nec auris audire, nec cor cogitare. Vt tamen aliquo modo illud possis cogitare: quisquis ibi regnare meruerit, quicquid ipse volet, hoc erit in cælo & in terra: quicquid verò nolet, non erit in cælo & in terra. Tanta enim erit dilectio inter Deum & eos qui ibi erunt, & inter seipsos inuicèm, vt omnes se inuicèm diligant sicut seipsos, sed plùs ament omnes Deum quàm seipsos. Et propter hoc nullus ibi volet nisi quod Deus, & quod volet vnus, hoc volent omnes, & quod vnus vel omnes, hoc ipsum volet Deus. Quapropter quicquid vnusquisque volet, hoc erit & de seipso, & de omnibus aliis, & de tota creatura, & de ipso Deo. Et sic singuli erũt perfecti reges, quia quod singuli volent, hoc erit, & omnes simul cum Deo vnus rex & quasi vnus homo, quia omnes vnum volent, & quod omnes volent, erit. Et post pauca: Ama Deum plusquàm teipsum, & iam incipis tenere quodibi perfectè vis habere. Concorda cum Deo & hominibus, si tantùm ipsi à Deo non discordent, & iam incipis cum Deo & cum omnibus sanctis eius regnare. Nã secundùm quod tu concordabis modò cum Deo & cum hominibus in voluntate illorum, cõcordabit tunc Deus & omnes sancti tecum in tua voluntate. Si ergò vis esse rex in cælo, ama Deum & omnes sicut debes, & mereberis esse quod optas. Hunc amorem non poteris habere perfectum, nisi euacuaueris cor tuum ab omni alio amore.

Quicquid voles aderit, quicquid noles aberit. Voluntatum conformitas, & charitas mutua.

Singuli erunt perfecti reges.

Principi pijs regni cælestis quomodo hic habeatur.

54. IDEM in libro de similitudinibus, capite quadragesimoseptimo: Multi homines quibus nonnunquàm boni mores & iusta opera proponũtur, vt & se in eis, seculi postposita vanitate, exerceant, admonentur, inquirere solent, quãobrem, quo præmio, qua retributione. Respondetur itaque illis quod scriptum est: Quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quod cùm illi non clarè, quid sit, aduertere possunt, repetitur hoc ipsum aliis verbis, & dicitur eis: præmium quod his qui in hac vita Deo seruiunt, in futura vita recompensatur vita æterna, beatitudo æterna æterna iucunditas, sufficientia simul omnium commodorum secundùm voluntatem, & sine omni indigentia. Hæc ergò cùm illis hoc modo dicuntur, bona quidem & magna, vt sunt, videntur: sed quia non intelligũt, quid in ipsa vita habituri sint, nec subitò quid sit omnium commodorum secundum volũtatem sufficientia, & sine omni indigentia, percipere possunt, hærent animo, nec multùm efficaci sapore ad audita trahuntur. Quid igitur agendum, vt hæc illis aliquatenùs sapiant, & sic ad bona opera euigilent? Puerorum more cibandos æstimo eos, qui si aliquando grossum aliquod pomum edẽdum percipiunt, illud ob dentium teneritudinem & oris angustiam assumere nequeunt, si pro illorum capacitate priùs non fuerit particulatim diuisum. Itaque diuidamus in partes magna quæ diximus, vt indè possint ad vitam nutriri, de quibus agimus. Quæ vt melius eluceant, consideremus quæ in hac vita mens auidius amet humana, & ex his prout possumus, coniectemus illa eos habituros in vita æterna multo excellentiùs, si quidem inter multimoda mundi pericula constituti, Domini fuerint præcepta secuti: atque cùm ipsi illius adepti fuerint plenitudinẽ desiderij sui, se nequaquàm fraudatos percipient. Hoc igitur vt prætaxauimus, faciamus, & à minimis paulatim progrediamur. Quatuordecim igitur sunt beatitudinis partes, quas finito generali examine, perfectiùs omnes electi habebunt, totidémque miseriæ genera, quæ mali tũc sustinebunt. Hæ autem beatitudinis partes atque miseriæ, sic sibi inuicèm omninò sunt contrariæ, quomodò & ipsi qui eas accipiunt, in remuneratione.

Quid respondendum iis, qui quærunt de præmio & mercede, quæ Deo seruientibus debetur. Prima respõsio generalior. 1. Cor. 2. Secunda minus generalis & distinctior. Sufficientia omnium cõmodorum secundũ voluntatẽ, sine omni indigentia.

Ex his quæ in hac vita mens humana magis amat, deduci possumus ad co-

Gnitionem qualemcunque eorum quæ sunt in vita æterna.

55. CAPITE quadragesimooctauo: Partes verò beatitudinis sunt, pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, lõgæuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gaudiũ. Partes verò miseriæ, quatuordecim prælibatis beatitudinibus contrariæ, hæ sunt.

Partes beatitudinis quatuordecim.

56. CAPITE quadragesimonono: Turpitudo, põderositas, imbecillitas, seruitus, infirmitas, anxietas, vitæ breuitas, insipientia, inimicitia, discordia, dedecus, impotentia, timor, tristitia. Notãdum quod sicut septem priores illius beatitudinis partes ad corporis beatitudinem, septémque posteriores ad animæ pertinẽt beatitudinem: sic quoque septem priores huius miseriæ partes, corporis: septémque vltimæ, miseriam perficiunt mentis. Quicunque ergò illas omnes beatitudinis partes habere poterit, perfectam corporis & animæ beatitudinem possidebit. Quemcunque verò has omnes miseriæ partes tolerare contigerit, summæ corporis & animæ miseriæ subiacebit. Verùm in hac vita, nec vnam illius beatitudinis & huius miseriæ partem quisquam potest habere, nec rursùs ex toto ea carere. In alia verò vita aut perfectam habens beatitudinem, miseriæ nullatenùs subiacebit: aut summæ subiaceus miseriæ, omninò beatitudine carebit.

Miseriæ partes totidem.

Septem pertinent ad corpus, & alię 7. ad animam.

Solùm in vita futura perfectè habentur prædictæ partes beatitudinis & miseriæ.

57. CAPITE quinquagesimo: In illa siquidem vita pulchritudo iustorum, solis pulchritudini, qui septempliciter, quàm modò sit, splendidior erit, adæquabitur. Vndè scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol in conspectu Dei. Si verò iniustus fuerit, cœno & omni cadauere fœtidior erit, omníque fuligine turpior erit.

Pulchritudo quàm beatorũ, & è diuerso quanta deformitas damnatorum. Mat. 13.

58. CAPITE quinquagesimoprimo: Velocitas quæ pulchritudine non minùs amatur, tanta nos comitabitur, vt ipsis angelis Dei æquè celeres simꝰ qui à cælo ad terras & econuersò dicto citiùs dilabuntur. Malus verò tanto pœnarum pondere premetur, vt nec pedẽ quidem, vel manus vel aliquid sui corporis possit mouere. Vndè & illud in Euangelio: Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.

Velocitas iustorum.

Grauitas & pondus corporũ damnatorum. Matt. 22.

59. CAPITE quinquagesimosecundo: In futuro sic iustus fortis erit, vt etiam, si velit, terram commouere possit, & sic ecõuersò iniustus imbecillis, vt nec etiam vermes amouere queat ab oculis suis.

Fortitudo beatorum. Imbecillitas damnatorum.

60. CAPITE quinquagesimotertio: Sicut angelis nihil obstitit, nec aliquid eos impedire potest, vel cõstringere, quin pro velle suo cũcta penetrẽt libertimè, ità nõ erit aliquod obstaculũ quod nos retardet, nulla clausula quæ nobis vllatenus obstet, non elementum, quod nobis ad velle nostrum paruum omninò non exercet. In illa etenim vita si bonus fuerit, nihil patietur quod nolit, sed agere

Libertas beatorum.

Seruitus reprobatorum.

re permittetur quæcunque voluerit. Si verò fuerit malus, ad omnia quæ noluerit, cogetur, & ab omnibus quæ voluerit, prohibebitur.

Sanitas sanctorum.

61. CAPITE quinquagesimoquarto: Incunctanter, vt mea quidẽ fert opinio, adstruere licet, sanitatem vitæ futuræ ità vigere, & immutabilẽ ac inuiolabilem fore, vt ineffabili quadã dulcedine suauitatis totum hominem repleat, & omne quod alicuius in se vicissitudinis, mutabilitatis aut læsionis suspicionẽ prætendere queat, procul arceat atque repellat. Sic igitur iustus erit sanus. At verò quilibet iniustum tãta ibi infirmitate scias infirmari, vt nullo post modùm medicamine queat medicari.

Mala valetudo damnatorum.

Voluptas & miseria futuræ vitæ.

62. CAPITE quinquagesimoquinto: Post hanc vitam aut in omnimoda voluptate sunt, aut omninò replebuntur anxietate.

Voluptas beatorum quàta, & è diuerso miseria malorum.

63. CAPITE quinquagesimoseptimo: In illa futura vita delectatio quædam ineffabilis bonos inebriabit, & inæstimabili dulcedine suî totos eos innarrabili abundatia satiabit, quid dixi totos? oculi, aures, nares, os, manus, guttur, cor, iecur, pulmo, ossa, medullæ, exta etiam ipsa & cuncta singulatim, singuláque membra eorum, in communi tam mirabili delectationis & dulcedinis sensu replebuntur, vt verè totus homo torrente voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Verùm e contrariò, vt dictum est, credimus de iniusto. Sit enim ante oculos cordis positus exempli causa, homo aliquis, qui tam in ipsis oculorum suorũ pupillis, quàm & in singulis membris ferrum ignitum & candens infixum habeat: ità vt nec medullæ, nec intestina, nec omninò quicquã in toto ipso cruciatu, immanitate illius careat vel eam leuius quàm in oculis aliquatenùs sentiat. Quid dicam angustiatur? Quis hunc æstimet sanæ mentis inter ista?

Longæuitas beatorum.

64. CAPITE quinquagesimooctauo: Si benè vixerit nunc, tũc viuet quantum & Deus. Vndè scriptum est: Iusti autem in perpetuum viuent. Si verò malè vixerit, non nisi moriendo tunc viuere poterit. Nihil ergò breuius illa vita, cui mors fuerit semper iuncta.

Sap. 5. Vitæ breuitas malorum.

Hactenus de beatitudine & miseria corporis.

Sapientia singulorũ quanta.

65. CAPITE quinquagesimonono: Sapientia quã omnes in hac vita non vtiliter amant, tanta in futura vita bonis erit, vt eorum quæ scire voluerint, nihil sit quod ignorent. Bonus enim perfecta, quæ Deus est, sapientia replebitur, eamque facere ad faciem intuebitur. Quam dum ità perspexerit, creaturæ totius naturam videbit, quæ in Deo meliùs quàm in seipsa consistit. Tunc etenim iusti omnia scient, quæ Deus fecit scienda, tam ea quæ præterita, quàm ea quæ postmodùm sunt futura. Ibi à singulis omnes, ibi ab omnibꝰ singuli cognoscentur, nec quẽquam omninò latebit, qua patria, qua gẽte, qua stirpe quis editus fuerit, vel quid etiã in vita sua fecerit.

Scientia iustorum.

Gaudium bonorum perfectum & plenum.

Ignorantia & insipientia damnatorum.

66. CAPITE sexagesimoprimo: Si autem fueris malus, vera omninò sapientia priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non solùm insipiens, verùm omninò fias & amens.

Amicitia beatorum.

67. CAPITE sexagesimosecundo: Bonum quenque sic Deus omnesque alij diligent boni, vt eum habere odio vltrà non possint. Quantum nanque quisque seipsum, tantum & tam diù diliget & alterum. Malum autem quenque sic Deus omnésque boni habebũt odio, vt nec filius quidem pietatem

Inimicitia malorum.

habeat de patre in pœnis conspecto.

Concordia quanta fit in vita æterna.

68. CAPITE sexagesimotertio: Corpus & anima cuiusque sancti, immò concordiæ tantæ erunt omnes iusti, quantæ in præsenti sunt oculi nostri. Sicut enim oculus vnus verti non potest, quò non vertatur & alius, sed in eãdem partem semper voluuntur: sic etiam corpus & anima, vel societas illa iustorum nihil poterunt velle diuersum, sed eandẽ semper voluntatem habebunt. Corpus enim vnum erimus, ecclesia vna erimus, sponsa Christi erimus, quicunque ibi erimus. Ipsa Dei voluntas nõ erit à tua diuersa, seu sicut tu quod ille, ità & ille volet in cunctis quod tu: caput nanque à suo corpore quomodò discreparet?

Discordia quanta in inferno.

69. CAPITE sexagesimoquarto: In illa admirabili & glorificata dispositione & æquè disposita glorificatione beatæ ciuitatis Dei, ità quisque quod adeptus fuerit, amabit, vt statum suum potiori gradu immutari non velit. Quare? quia cuique satis erit sua felicitas & beatitudo, sibi pro meritis suis misericorditer impartita. Mali verò in discordia tanta persistent, vt eorum corpus & anima semper dissideant. Nam & corpus animam odio habebit, eõ quòd malè vnquàm cogitauerit, & anima corpus, eõ quòd malè cogitata opere compleuerit, pro quibus omnibus torquentur in pœnis.

Honor in æterna vita.

70. CAPITE sexagesimoseptimo: In illa beata supernorum ciuium societate quẽadmodùm hi qui summæ Deitati sunt propinquiores, & ob hoc alijs præstantiores, dij dicentur, ità & qui illis sunt inferiores, quoniam vna & eadem qua & ipsi summæ Deitati pro sua capacitate participant, simili nomine deos dicendos esse necesse est. Talis honor, vt prælibauimus, iustis pro modo meritorum exhibebitur. Quisquis verò malus econtrà sic exhonorabitur, vt in omni fœtore deiectus, vermium etiam dominio subiiciatur.

Quanto dedecore afficiãtur damnati.

Potestas bonorum. Impotentia malorum.

71. CAPITE sexagesimooctauo: In futuro, aut verè præpotens, aut erit quisque omninò semper impotens. Bonus autem quicquid voluerit facere poterit, quoniam ipsum omnipotentem in omnibus suæ voluntati concordantem habebit. Malus verò nihil quod velit, agere quibit.

Securitas beatorum.

72. CAPITE sexagesimonono: In futuro aut securitatem perfectam, aut econtrà summum habebit timorem. Bonus autem quicquid voluerit habebit, & nihil ex eo se amissurum timebit.

Timor damnatorum.

73. CAPITE septuagesimo: Malus verò & semper tormenta quæ patietur, pauebit, & nunquàm, ex eis euadere poterit.

74. CAPITE septuagesimoprimo: In seculo futuro aut lętitia, aut tristitia quisq; replebitur summa. Bonus enim quisque omninò tũc poterit gaudere, quia prædictas omnis beatitudinis partes obtinebit perfectè. Quid ergò beatius isto, quo tũc replebitur iustus gaudio? adhuc tamẽ ad cumulũ beatitudinis suæ aliud habebit, vndè magis possit gaudere: quia enim quisque sic, vt se, alterũ amabit: paret quia sic de illius felicitate, vt de sua gaudebit. O quot igitur & quãta gaudia quisque obtinebit, qui de tot & tantis beatitudinibus sanctorũ iubilabit? Quòd si tantũ de aliis, quos vt se diliget, gaudebit: quantum de Deo, quem suprà se diliget, exultabit? Gaudium enim erit ei intùs & extra, gaudium sursum atque deórsum, gaudium circumcircà, vbique

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tristitia maloru summa. Gaudium plenum. Malus verò econtrà tristitia replebitur summa, quia omnes miseriæ partes, quibus nihilominùs se circunseptum sentiet, incuitabiliter sine fine patietur, & indesinenter.

Septiformis actio beatorũ. Viuunt. 75. HVGO libro quarto de anima, capite decimoquinto: Beatorum omnium simul in communi actio septiformis est. Viuunt, sapiunt, amant, gaudent, laudant, veloces sunt, securi sunt. Viuunt vita sine fine, sine molestia, sine diminutione, sine omni aduersitate. Vita eorũ visio & cognitio beatæ Trinitatis, sicut Dominus ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christũ. Sapiunt consilia atque iudicia Dei, quæ sunt abyssus multa. Sapiunt causas & naturas & origines omnium rerum. Amant Deum incomparabiliter: quia sciunt vndè & ad quid eos Deus prouexit. Amãt singuli singulos sicut seipsos. Gaudent de Deo ineffabiliter, Gaudent de tanta sua beatitudine. Et quia vnusquisque vnumquenque diligit sicut seipsum, tantum gaudium quisque habet de bono singulorum, quantum de suo: quoniã bonum quod non habet in seipso, possidet in altero. Constat igitur quòd singuli tot gaudia habent, quot socios, & singula gaudia tanta sunt singulis, quãtum proprium singulorum. Cùm autẽ quisque plùs amet Deum, quàm seipsum, & omnes alios secum: plùs gaudet de Dei felicitate, quàm de sua & omnium aliorum secũ. Si ergò cor vniuscuiusque vix capit suum gaudium, quomodò capit tot & tãta gaudia? Ideò dicitur: Intra in gaudium Domini tui: non, Intret gaudium Domini tui in te: quia capi non posset. Indè laudent Deum sine fine: sine fastidio, sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te.

Veloces sunt. Securi sunt. Veloces sunt, quia vbicunquè esse vult spiritus, ibi est etiam corpus. Omnes securi sunt. Securi sunt de tali vita, de tanta sapientia, de tanto amore, de tãto gaudio, de tali laude, de tali velocitate, quòd nullum finem, nullam diminutionem, nullum detrimentum habebunt.

Quid sit in vita æterna, & quid absit. 76. CAPITE decimosexto: In ea cælesti patria est vita sine morte, Iuuentus sine senectute, Sanitas sine infirmitate, Requies sine labore, Gaudium sine tristitia, Pax sine discordia, Delectatio sine fastidio, Lux sine tenebris, Pulchritudo sine turpitudine, Agilitas sine ponderositate, Fortitudo sine imbecillitate, Libertas sine seruitute, Voluptas sine anxietate, Lõgæuitas sine vitæ termino, Sapiẽtia sine insipientia, Amicitia, sine inimicitia, Cõcordia, sine discordia, Honor sine dedecore, Securitas sine timore.

77. APOCALYPSIS decimonono: Et audiui quasi vocem tubæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorũ, dicentium: Alleluia: quoniam regnaut Dominus Deus noster omnipotens, &c. vt in textu.

78. PSALMO octogesimotertio: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Beati qui habitant in domo tua: in seculum seculorum laudabunt te. Etenim benedictiones dabit legislator, ibũt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion. Quia melior est dies vna in atriis tuis super millia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

Quia misericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus. Nõ priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

79. AVGVSTINVS in psalmum octogesimumtertium: Beati qui habitant in domo tua. Possident Hierusalem cælestem sine angustia, sine pressura, sine diuersitate & diuisione limitum: omnes habẽt eam, & singuli habent totam. Magnæ illæ diuitiæ, non angustat frater fratrem, nulla ibi indigentia est. Quid ergò ibi acturi? In secula seculorum laudabũt te. Hoc erit totum negocium nostrum, sine defectu, Alleluia. Non vobis fratres videatur, quasi fastidium ibi futurum: quia si modò hoc diù dicatis, non duratis ab illo gaudio necessitas vos auertit. Securi ergò simus fratres, non nos satiabit nisi laus Dei. Si deficias ab amore, deficies à laude: si autem amor sempiternus erit, quia illa insatiabilis pulchritudo erit, noli timere nè non possis semper laudare, quem semper poteris amare.

Quid agent beati in vita æterna. Laudabunt Deũ sine fastidio & labore. Deficiens ab amore, deficit à laude.

80. IDEM libro decimo de ciuitate Dei, capite decimosexto: Illa visio Dei tantæ pulchritudinis visio est, & tanto amore dignissima, vt sine hac, quibuslibet aliis bonis præditum atque abundantem, non dubitet Plotinus infelicissimum dicere.

Visio Dei quantæ pulchritudinis.

81. ET libro vigesimosecundo de ciuitate Dei, capite vigesimonono & trigesimo: Item libro tertio de libero arbitrio, capite vltimo, & libro tertio de symbolo ad Catechumenos, capite vltimo, vt suprà de fide & symbolo, quæstione vicesimaprima, A. testim. decimonono & sequentibus.

De vita æterna.

82. LIBRO primo de Trinitate capite decimotertio: Illa visio Dei, qua contemplabimur in commutabilem atque humanis oculis inuisibilem Dei substantiam, quæ solis sanctis promittitur, quam dicit Apostolus Paulus, Facie ad faciem, & de qua dicit Apostolus Ioannes, Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est, & de qua dicitur, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt contempler delectationẽ Domini, & de qua dicit ipse Dominus: Ego diligam eum, & ostẽdam meipsum illi, & propter quam solam fide corda mundamus, vt simus beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt, & si qua alia de ista visione dicta sunt, quæ copiosissimè sparsa per omnes scripturas inuenit, quisquis ad eam quærendam oculum amoris intendit: sola est summum bonum nostrum, cuius adipiscendi causa præcipimur agere quicquid rectè agimus.

Visio Dei est summum bonum nostrũ. 1. Cor. 13. 1. Ioan. 3. Pſal. 26. Ioan. 14. Matth. 5.

83. IDEM in libro de catechizandis rudibus, capite vigesimoquinto: Fuge frater illa tormẽta, vbi nec tortores deficiunt, nec torti moriuntur, quibus sine fine mors est, non posse in cruciatibus mori: & exardescere amore, atque desiderio sempiternæ vitæ sanctorum, vbi nec operosa erit actio, nec requies desidiosa: laus erit Dei sine fastidio, sine defectu: nullum in animo tædium, nullus labor in corpore, nulla indigentia, nec tua cui subueniri desideres, nec proximi cui subuenire festines. Omnes deliciæ Deus erit, & societas sanctæ ciuitatis in illo & de illo sapienter beatæque viuentis. Efficiemur enim, sicut ab illo promissum speramus & expectamus, æquales angelis Dei, & cum eis pariter illa Trinitate perfruemur iam per speciem, in qua nunc per fidem ambulmus.

Laudant Deũ sine labore & fastidio. Pſal. 64. Pſal. 10. Matt. 22. 2. Cor. 5.

84. TRACTATV quarto in epistolam Ioannis: Beati

Mat. 5. 1. Cor. 2. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbũt. Ergò visuri sumus quandam visionem fratres, quã nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Visionem quandam, visionem præcellentem omnes pulchritudines terrenas, auri, argenti, nemorum atque camporum, pulchritudinem maris & aëris, pulchritudinem solis & lunæ, stellarum, angelorum, omnia superantem, quia ex ipso pulchra sunt omnia. Quid ergò erimus, quando videbimus quod nobis promissum est? Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.

Visio Dei quã amœna & iucunda.

85. IDEM in libro meditationum capite vigesimo secundo: O tu vita, quam præparauit Deus his qui diligunt eum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis plenissima, vbi non est aduersarius impugnans, vbi nulla peccati illecebra, vbi est amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternus, & vnus omnium spiritus, vbi Deus facie ad faciem cernitur, & hoc vitæ cibo mens sine defectu satiatur. O tu vita felicissima, ô regnum verè beatum, carens morte, vacans fine, cui nulla tempora succedunt per æuum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, vbi victor miles illis hymnidicis angelorum sociatus choris, cantat Deo sine cessatione canticum de canticis Sion.

Vita beata qualis vita sit.

Dispar gloria. Plena charitas. 86. CAPITE vigesimoquinto: Dispar est gloria singulorum, sed comunis est lætitia omnium. Plena & perfecta ibi regnat charitas, quia Deus est ibi omnia in omnibus, quem sine fine vident, & semper videndo in eius amore ardent, amãt & laudãt, laudant & amant. Omne opus eorum laus Dei sine fine, sine defectione, sine labore.

Omne opus laudate Deũ.

Si Deus tam exulta tribuit mortiferis, quanta & quãta largietur in æternũ cum eo victuris.

87. SOLILOQVIORVM animæ ad Deum capite vigesimoprimo: Si pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præstas à cælo & aëre, à terra & mari, à luce & tenebris, à calore & vmbra, rore & imbre, ventis & pluuiis, volucribus & piscibus, bestiis & arboribus, & multiplicitate herbarum & germinum terræ, & cunctarum creaturarum tuarum ministerio nobis succelliuè per sua tempora ministrantium, vt alleues fastidium nostrum: qualia, quæso, & quàm magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparãsti diligentibus te, in illa cælesti patria, vbi te videbimus facie ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Magna & innumerabilia sunt opera tua Domine rex cælorum. Cùm enim sitit hæc omnia valdè bona & delectabilia, quæ bonis pariter ma isque communia tradidisti, qualia futura sunt illa, quæ solis bonis recondisti? Si tam innumera & varia dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis & inimicis, quàm magna & innumerabilia, quàm dulcia & delectabilia, quæ solis tuis es largiturus amicis? Si tanta solatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer, quanta, quæso, continet patria? Oculos non vidit Deus absque te, quæ præparãsti diligentibus te. Secundùm enim magnam multitudinem magnificentiæ tuæ, est etiam multitudo magna dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te: magnus enim tu es Domine Deus meus & immensus, nec est finis magnitudinis tuæ, nec est numerus sapientiæ tuæ, nec est mensura benignitatis tuæ, nec est finis, nec numerus, nec mensura retributionis tuæ: sed sicut magnus es tu, ità magna sunt donaria tua, quoniam tu ipse præmium & donum omnium legitimorum tuorum pugnatorum.

Gaudium quale.

88. CAPITE trigesimoquinto: Intra in gaudium sine tristitia, quod continet æternam lætitiam, vbi erit omne bonum, & non erit aliquod malum: vbi erit quicquid voles, & non erit quicquid noles: vbi erit vita vitalis, dulcis & amabilis, sempérque memorialis: vbi non erit hostis impugnans, nec vlla illecebra, sed summa & certa securitas, secura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo, & beata trinitas, & trinitatis vnitas, & vnitatis deitas, & deitatis beata visio, quæ est gaudium Domini Dei tui. O gaudium super gaudium, gaudium vincens omne gaudium, extra quod non est gaudium: quãdo intrabo in te, vt videam Deum meum qui habitat in te? O æternum regnum, regnum omnium seculorum, vbi lumen indeficiens, & pax Dei quæ exuperat omnem sensum, in quo sanctorum animæ requiescunt, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. O quàm gloriosum est regnum, in quo tecum Domine regnant omnes sancti, amicti lumine sicut vestimento, habentes in capite suo coronam de lapide precioso. O regnum beatitudinis sempiternæ, vbi tu Domine spes sanctorum & diadema gloriæ, facie ad faciem videris à sanctis, lætificans eos vndiquè in pace tua, quæ exuperat omnem sensum. Ibi gaudium infinitum, lætitia sine tristitia, salus sine dolore, via sine labore, lux sine tenebris, vita sine morte, omne bonum sine omni malo: vbi iuuentus nunquàm senescit, vbi vita terminum nescit, vbi decor nunquàm pallescit, vbi amor nunquàm tepescit, vbi sanitas nunquàm marcescit, vbi gaudium nunquàm decrescit, vbi dolor nunquàm sentitur, vbi gemitus nunquàm auditur, vbi triste nihil videtur, vbi lætitia semper habetur, vbi malum nullum timetur, quoniam ibi summum bonum possidetur, quod est videre semper faciem Domini virtutum.

Regni cælestis descriptio Phil. 4.

Videre faciem Dei. 1. Cor. 13.

89. CAPITE trigesimosexto: Quid est videre faciem ad faciem, nisi quod ait Apostolus, cognoscere sicut & cognitus sum, cognoscere veritatem tuam & gloriam tuam, hoc est cognoscere faciem tuam? Cognoscere patris potentiam, filij sapientiam, Spiritus sancti clementiam, ipsius summæ Trinitatis vnam & individuam essentiam. Videre enim faciẽ Dei viui, hoc est summum bonum, gaudium angelorum atque omnium sanctorum, præmium vitæ æternæ, gloria spiritũ, lætitia sempiterna, corona decoris, brauium felicitatis, requies opulenta, pulchritudo pacis, intimum & externum gaudium, paradisus Dei, Hierusalem cælestis, vita beata, plenitudo beatitudinis, gaudium æternitatis, pax Dei quæ exuperat omnem sensum. Hæc est plena beatitudo, & tota glorificatio hominis, videre faciem Dei sui, videre eum qui fecit cælum & terram videre eum qui fecit eum, qui saluauit eum, & qui glorificauit eum. Videbit eum cognoscendo, amabit diligendo, laudabit possidendo. Ipse enim erit

Phil. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreditas populi sui, populi sanctorum, populi quem redemit. Ipse possessio felicitatis eorum, ipse præmium & merces expectationis. Ero, inquit, merces tua magna nimis: magnũ enim magna decent. Et post pauca: Visio ergò tua, tota merces est, totum præmium, & totum gaudiũ quod expectamus. Hæc est enim vita æterna, hæc est, inquam, sapientia tua. Hæc est vita æterna vt cognoscamus te solum verum Deum, & quẽ misisti Iesum Christum.

Gen. 15.

Visio Dei, tota merces & gaudiũ quod expectamus. Ioan. 17.

90. In Manuali capite sexto: Sonant ibi semper melliflua hymnorum organa, suauissima angelorum melodia, cantica canticorum mira, quę ad gloriam & laudem tuam à supernis ciuibus decantantur. Amaritudo & omnis fellis asperitas in regione tua locum non habent. Nõ enim est ibi malus neque malitia, non est aduersarius & impugnans, nec est vlla peccati illecebra, nulla est ibi indigentia, dedecus nullum, rixa nulla, nullum improperium, causatio nulla, nullus timor, nulla inquietudo, nulla pœna, nulla dubietas, nulla violentia, nulla discordia: sed est ibi pax summa, charitas plena, iubilatio & laus Dei æterna, sine fine secura requies, & gaudium semper in spiritu sancto.

Symphonia cælestis.

Quæ à regno cælorum absint.

91. Capite septimo: O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiternè beata, vbi gaudium sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine languore, abundãtia sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi species & visio facie ad faciem, vbi plena scientia in omnibus & per omnia, vbi summa Dei bonitas cernitur, & lumen illuminans à sanctis glorificatur, vbi præsens maiestas Dei conspicitur, & hoc vitæ cibo sine defectu mens intuentium satiatur. Vident semper & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur. Vbi verus sol iustitiæ, mira suæ pulchritudinis visione omnes reficit, & ità vniuersos cælestis patriæ ciues illuminat, vt luceat ibi, lumen videlicet illuminatum, per diuinum lumen illuminans vltra omnem solis nostri splendorem, atque cũctarum stellarum claritatem, immortali adhærentes Deitati, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti, iuxta promissionem Domini saluatoris: Pater quos dedisti mihi, volo vt ibi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, & omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint.

Vitæ beatæ descriptio.

Ioan. 17.

92. Capite decimosexto: O felix iucunditas, & iucunda felicitas, sanctos videre, cũ sanctis esse, & esse sanctum, Deum videre & Deum habere in æternum & vltra. Hæc sedula mente cogitemus, hæc toto desiderio desideremus, vt ad eos citò peruenire valeamus. Si quæras quomodò istud possit fieri, vel quibus meritis, quibúsve auxiliis? Audi: res ista posita est in potestate facientis, quoniam regnum &c. vt suprà in sermone trigesimoseptimo de Sanctis.

Sanctorum in cælis consortium.

93. Capite decimoseptimo: Quid hac vita beatius? vbi non est paupertatis metus &c. vt suprà in eodem sermone trigesimoseptimo. Verùm super hæc omnia est, consociari choris angelorum & archangelorum, atque omnium cælestium virtutum, intueri Patriarchas & Prophetas, videre Apostolos atque omnes sanctos, videre etiam parẽtes nostros. Glorioſa sunt hæc: sed multo glorioſius est, præsentem Dei vultum cernere, incircunscriptum lumen videre. Superexcellens gloria erit, cùm Deũ videbimus in seipso, videbimus & habebimus in nobis, quem cernere finis non erit.

Dei vultum cernere.

1. B. Apocalypsis decimonono, vt in textu.

2. Lvcæ decimoquarto: Homo quidã fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Et misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia: Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei, Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excusatum, &c.

3. Gregorius homilia trigesimasexta in Euãgelia: Hoc distare, fratres charissimi, inter delicias corporis & cordis solet, quòd corporales deliciæ cùm non habentur, graue in se desiderium accendunt: cùm verò auidè eduntur, comedentem protinùs in fastidium per satietatem vertunt. At contrà spirituales deliciæ cùm non habentur, in fastidio sunt: cùm verò habentur, in desiderio: tantóque à comedente ampliùs esuriuntur, quanto & ab esuriente ampliùs comeduntur. In illis appetitus placet, experientia displicet. In istis appetitus vilis est, & experientia magis placet. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. In istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spirituales deliciæ desiderium in mente, dum satiant: quia quãto magis earum sapor percipitur, eo amplùs cognoscitur quod auidiùs ametur. Et idcircò non habitæ, amari non possunt: quia earum sapor ignoratur. Et post pauca: Et quia gustare intùs nolumus paratam dulcedinem, amamus foris miseri famẽ nostram. Sed superna nos pietas nec deserentes se deserit. Contemptas enim illas delicias ad memorię nostrę oculos reuocat, eásque nobis proponit: in promissione torporem excutit, atque vt fastidium nostrum repellere debeamus, inuitat. Ait nanque: Homo quidam fecit cœnam magnã, & vocauit multos. Quis iste homo est, nisi ille de quo per prophetam dicitur: Et homo est, & quis cognouit eum? Qui fecit cœnam magnam: quia satietatem nobis dulcedinis internæ præparauit. Qui vocauit multos, sed pauci veniunt: quia nonnunquàm ipsi qui ei per fidem subiecti sunt, æterno eius conuiuio malè viuendo contradicunt. Et post nonnulla: Ad cœnam ergò nos æterni conuiuij summus paterfamiliãs inuitat, sed dum alius auaritiæ, alius curiositati, alius voluptati carnis est deditus, nimirùm reprobi simul omnes excusant. Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio deuastat, alterius etiam mentem voluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad æternæ vitæ epulas non festinat. Et in fine: Nihil sit quod desiderium vestræ mentis retardet: nullius vos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est, in cælestibus, delectetur. Si malum metuitur, mala animo æterna proponantur: vt dum illic esse conspicit, & amplius quod diligat, & amplius quod pertimescat, hìc omninò non hæreat.

Differentia inter delicias corporis & cordis.

Luc. 14.

Cœna magna quæ appetenda est.

4. Homilia trigesimaseptima: Si consideremus, fratres charissimi, quæ & quanta sunt, quæ nobis promittuntur in cælis: vile sunt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena nanque substantia supernæ felicitati comparata, pondus est, non

Consideratio bonorum cælestium adhortatorium ad contemptionem.

non subsidium. Temporalis vita æternæ vitæ cõparata, mors est potiùs dicenda quã vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis, quid est aliud quàm quædam prolixitas mortis? Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit, illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia: angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, incircunscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardescit animus, iámque illic cupit assistere, vbi se sperat sine fine gaudere: sed ad magna præmia peruenìri nó potest, nisi per magnos labores. Vndè & Paulus egregius prædicator dicit: Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Delectat ergò mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum.

Gaudium ciuitatis supernæ.

2. Tim. 2.

Vitæ futuræ qualitas.

5. Prosper de vita contemplatiua libro primo, capite secundo: Futura vita creditur beatè sempiterna, & sempiternè beata: vbi est certa securitas, & secura tranquillitas, & tranquilla iucunditas: felix æternitas, æterna felicitas: vbi est amor perfectus, nullus timor, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium spiritus de contemplatione Dei sui, ac de sua cum illo permãsione securus: vbi ipsa ciuitas, quæ est angelorum sanctorum & hominum congregatio beata, meritis fulgentibus micat, & æterna salus exuberat, veritas regnat, vbi nec fallit quisquę, nec fallitur: vndè nullus eiicitur beatus, quò nullus miser admittitur.

Gaudium angelorum præsentia ex diuina contemplatione.

6. Capite tertio: Angeli summum solidumque gaudium quo insatiabiliter perfruuntur, de diuina contemplatione percipiunt, ac Deo suo infatigabiliter & amanter inseruiunt, ità perfectè beati, vt nec cupiant beatiores fieri vltrà, nec valeant.

7. Capite quarto: Hæc est contemplatiua vita beata, ad quam qui bonorum operum consummatione peruenerint, beatis angelis similes erunt, & simul cum Deo suo sine fine regnabunt. Quod hìc crediderant, ibi videbunt sui creatoris substantiam mundis cordibus cõtemplantes: ęterna exultatione gaudebũt, diuina ac mutua dilectione possessi, Deo suo in æternum & inuicèm sibi feliciter adhærebũt: receptis cum incorruptione atque immortalitate corporibus municipatum patriæ cęlestis accipient, atque eius in æternum ciues affecti, promissa præmia reportabunt. Ibi eis exuberabit tanta lætitia, tanta cælestium gratia gaudiorum, vt & remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsa affluentium bonorum perceptione sustineant. Ibi ità patebunt singulorũ singulis mentes, sicut corporalibus oculis subiacent facies corporales: quia humanorum pectorum tanta ibi erit & tam perfecta munditia, vt habeant vndè mundatori suo Deo gratias agãt, non vndè offensi, aliquibus peccatorum sordibus erubescant: quia nec vlla peccata ibi nec peccatores erunt, & qui ibi fuerint, iam peccare non poterunt. Nec latebit iam perfectè beatos aliquid secretorum, qui, quod est longè præstantius, ipsum visuri sunt mundis cordibus Deum: quandoquidẽ humana creatura ità perfecta erit, vt in melius aut deterius vltrà murari non possit. Cuius humanæ substantiæ ad conditoris sui similitudinem sublimatę, omnia bona, quę naturaliter accepta peccato corruperat, reparabuntur in melius: id est, intellectus sine errore: memoria sine obliuione: cogitatio sine peruagatione: charitas sine simulatione: sensus sine offensione: incolumitas sine debilitate: salus sine dolore: vita sine morte: facilitas sine impedimento: saturitas sine fastidio, & tota sanitas sine morbo: quoniam quidem quicquid hìc corporibus humanis vitiandis aut feratum morsus ademerint, aut improuisi casus abstulerint, aut malarũ valetudinum genera diuersa discerpserint, aut humana crudelitas amputauerit, aut si ignis, vel quęlibet alia res aliquid debilitatis intulerit, aut ipsa senectus etiam sanis onerosa negauerit, hæc & his similia corporum damna vna ibi resurrectio reparabit, atque ea corpora membris omnibus instaurata, incorruptibilis sanitas obtinebit. Propterea quicunque ibi erunt, & si differentibus meritis ab inuicèm distabunt, omnes tamen vna perfectione beati erunt: quia singulis præmia sua sufficientia erunt, & capere amplius præmiis suis iam perfecti non poterunt. Sicut enim corporalis saturitas omnes saturos æqualiter habet, quanuis singuli cibum non æqualiter, sed pro possibilitate perceperint: ità omnes sancti & si fuerint aliqua graduum suorum diuersitate distincti, vna beatitudine perfecti erunt: quia & vna perfectione beati futuri sunt. Cęterùm in illa tãtę beatitudinis regione nec maioris meriti sibi aliquid quisque arrogabit, quia arrogantia ibi nulla erit: nec superiori inferior inuidebit, quia ibi inuidus nullus esse poterit. Et ideò etsi ibi erit distantia mãsionum, summa in illis erit vnius perfectionis æqualitas, quibus erit regni cęlestis vna felicitas.

Corporũ humanorum redintegratio in resurrectione.

Meritorũ diuersitas.

Præmia singulis sufficiẽtia, licèt inæqualia.

Inuidia nulla.

8. Capite quinto: Cui felicitati promerendæ ille suspirat, qui præsentibus omnibus futurorum contemplatione renunciat, atque à domesticis occupationibus, quę nonnunquàm perfectè viuere cupientium processus impediunt, in illam diuinę sublimitatem contemplationis euectus, ipsos etiam suæ carnis affectus exuperat: qui & infrà se vniuersa despiciens, quę plerunque animas de præteritę vitę sanctitate securas in terrena deiiciunt, ipsis etiam cęlestibus appropinquat, tanto diuinis vicinior factus, quanto supra humana omnia studio perfectionis ascendit, certus quòd si contemplatiuam vitam hìc incertis honoribus, diuitiis anxiis, & caducis delectationibus plena voluntate prętulerit, veros honores, securas diuitias, & delectationes ęternas inueniat, cùm ad perfectionem contemplatiuę virtutis, in illa beata vita vbi futura est, Deo remunerãte peruenerit. Et reuerà quid erit honoratius eo, quem diuina clementia angelicę dignitatis æqualitate beauerit? Quid ditius eo, quem regni cælestis ineffabiliter affluens beatitudo ditauerit?

Qui promerẽtur eam felicitatem.

Ad Angelicã dignitatem euehemur.

9. Et libro tertio de vita contemplatiua, capite trigesimosecundo: In illa vita beata, ad quam cõsumpta omni corruptibilitate ac mortalitate peruenìunt, quicunque ibi futuri sunt, vbi nec fletus vllus potest esse, nec gemitus, habebũt omnes sancti amorem præsentem, timorẽ nullum, & gaudiũ sempiternum. Ibi eis erit voluntas recta, cupiditas nulla, quoniam fruendo cęlestibus bonis, ad quę peruenire cupiebant, nihil eis deerit quod vlteriùs concupiscant: & in illa regione perpetuę securitatis ac pacis perfectè beati, nec timoris stimulos pas

Amor perfectus, timor nullus, gaudium sempiternum.

Voluntas recta, cupiditas nulla. 1. Ioan. 4. Psal. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suri sunt,nec doloris. Sed timor ille, non quę charitas foràs mittit, sed quem charitas nutrit, ideò fortassis in seculum seculi permanebit: quia in seculum seculi permanebunt illa, ad quæ timor ipse perduxerit.

Desiderare debemus cõspectum sanctorum.

10. BERNARDVS in sermone de triplici genere bonorũ & vigilãtia super cogitationibus: Sanctis animabus non rum imitationem, necà sanctis angelis tantummodò quærere debemus auxilium, sed ardenter desiderare conspectum eorum, & esse cum illis,& videre quæ sint illæ columnæ cæli quæ sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat & relucet tantum & tam excellens diuinitatis insigne. Et post pauca: Porrò quidem æterna bona,illa bona sunt, quæ nec oculus vidit,nec auris audiuit, & quæ nunquàm exeunt ab illa patria,quæ nescit nisi gaudium & iubilationẽ. Ibi nihil deest: ecce abundantia qua impleatur humana cupiditas. Quæ est ista copia,vbi nihil quod nolis sit, totum sit quod velis? Fiat pax (ait propheta ad Hierusalem) in virtute tua,& abundantia in turribus tuis. In illis inquam turribus, quæ iuxta prophetam alium gemmis ædificabuntur,vbi adipe frumenti, non cortice sacramenti,satiabit nos Deus. Quòd si nihil deerit nobis, aliquid autem nos latuerit, nũquid erit gloria consummata? Ideò nihil latebit nos, & ecce sapientia qua curiositas hominis satietur. O sapiẽtia, qua tunc omnia quæ in cælo & quæ in terra sunt, perfectissimè cognoscemus, in ipso fonte sapientiæ rerum omnium cognitionem bibentes. Non metuam suspiciones, non timebo consilia, quia ciuitas illa (iuxta Ioannem) purissimo vitro similis erit, vt sicut per vitrum lucedissimè cernimus,sic aliorum conscientias clarissimè videamus. Quid si & nihil defuerit, & nihil latuerit, maneat autem timor & anxietas amittendi? Idcò nihil terret,& eccè potentia qua humana infirmitas roboretur. Qui posuit,inquit,fines tuos pacem, & confortauit seras portarum tuarum, ità vt nullus inimicus intret,nullus exire possit amicus. Vbi ergò summa abundantia,summa sapientia, summa potentia est, puto quòd nihil desit plenitudini beatitudinis, quantùm spectat ad summam felicitatis humanæ.

Æternorum bonorum descriptio. 1. Cor. 2. Abundantia quanta.

Psal. 121.

Qualis sapientia & scientia erit in cælo.

Apoc. 21.

Potentia qualis. Psal. 147.

11. IDEM in meditationibus capite quarto, eadẽque habet Hugo Victorinus libro primo de anima capite quarto: Præmium est videre Deum, viuere cum Deo, esse cum Deo, esse in Deo, qui erit omnia in omnibus: habere Deum, qui est summũ bonum. Et vbi est summum bonum, ibi est summa felicitas, summa iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna securitas, & secura æternitas: ibi est vera lætitia, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo.

Præmiũ piorum.

Descriptio beatitudinis æternæ.

Est ibi pax,pietas,bonitas,lux,virtus,honestas,
Gaudia,lætitiæ,dulcedo,vita perennis:
Gloria,laus,requies,amor, & concordia dulcis.

Sic cum Deo homo beatus erit,in cuius conscientia peccatum inuentum non fuerit. Videbit Deum ad voluntatem,habebit ad voluptatem,fruetur ad iucunditatẽ. In æternitate vigebit, in veritate fulgebit,in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi æternitatem,sit cognoscendi facilitatem, & requiescendi felicitatem. Ciuis siquidem erit illius sanctæ ciuitatis, cuius angeli ciues sunt, Deus pater templum, filius eius splendor, spiritus sanctus charitas. O ciuitas cælestis, mansio secura, patria fertilis & ampla, totum continens quod delectat, populus sine murmure, incolæ quieti, homines nullam indigentiam habentes. Quàm gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei: sicut lętantium omnium habitatio est in te. Omnes lætantur in lætitia & exultatione, omnes delectantur de Deo, cuius adspectus pulcher, facies decora, eloquiũ dulce. Delectabilis est ad videndum, suauis ad habendũ, dulcis ad perfruẽdum. Ipse per se placet, & per se sufficit ad meritum, sufficit ad præmium, nec extra illum quicquam quæritur: quia totum in illo inuenitur quicquid desideratur. Semper libet eum adspicere, semper habere, semper in illo delectari, & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoscendam & diligendam veritatem. Et hoc est totum bonum hominis, nõsse scilicet & amare creatorẽ suum. Quæ ergò nos angit vesania, vitiorum sitire absynthium, huius mundi sequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominium, & non magis conuolare ad sanctorum felicitatem, ad angelorum societatem, ad solennitatem supernæ lætitiæ, & ad iucunditatem contemplatiuæ vitæ, vt possimus intrare in potentias Domini, & videre superabundantes diuitias illas bonitatis eius? Ibi vacabimus & videbimus quã dulcis est Dominus, & quàm magna multitudo dulcedinis eius. Videbimus gloriæ decorem, sanctorum splendorem, & regiæ potestatis honorẽ: cognoscemus patris potentiam, filij sapientiam, spiritus sancti benignissimam clemẽtiam: & ità habebimus notitiam illius summæ Trinitatis. Nunc corpora per corpus videmus: imagines etiam corporum spiritu cernimus: tunc verò ipsam Trinitatem puro mentis intuitu videbimus. O beata visio, videre Deum in seipso, videre in nobis, & nos in eo felici iucunditate, & iucũda felicitate. Quicquid desiderabimus, totum habebimus, nihil amplius desiderantes. Et quicquid videbimus,amabimus,ipso amore beati. Beati dulcedine amoris, & suauitate contemplationis. Hæc erit summa illius cõtemplationis,hęc erit summa illius felicitatis, quoniam intelligetur in suo puro esse syncera diuinitas, compræhendetur in ea incompræhensibilis Trinitas. Patebunt arcana diuinitatis,videbitur & amabitur Deus: & hæc visio & delectatio totum cor hominis implens & satians,tota erit illius beatitudinis consummatio. Vna erit omnium lingua,iubilatio indefessa, vnus affectus,amor æternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animæ societas. Fulgebit sicut sol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & spiritus societas. Angelorum & hominum vnum erit gaudiũ, vnum colloquium, vnum conuiuium. Non languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præsentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinæ maiestatis præsentia omnibus erit omnia, & erit communis omnium omnipotentia, sapientia, pax, iustitia, & intelligentia. Non erit in illa pace diuersitas linguarum, sed pacifica & concors concordia morum & affectuum. In torrente illius voluptatis nihil vltrà appetet cumulata satietas, tanta erit felicitas. Ibi siquidem erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, & superabundans lætitia.

Ciuitatis cælestis & incolarũ eius descriptio.

Psal. 80.

Frui Deo.

Totum hominis bonum.

Quid agemus & videbimus in cælo.

Videre Deum.

Iucunditas & charitas quæ erit in vita æterna.

Quis idoneus ad consequendum vitæ æternæ bona.

tia. Sed ad hæc quis idoneus? Profectò verus pœnitens, bonus obediens, amabilis socius, fidelis seruus.

12. MATTHÆI vigesimosecundo: Intrauit autem rex vt videret discumbẽtes: & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Et ait illi: Amice, quo modò huc intrâsti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit,&c.

13. CAPITE octauo: Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum.

14. LVCÆ decimotertio: Ibi erit fletus & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foràs. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Austro, & accumbent in regno Dei.

15. CAPITE duodecimo: Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus,inuenerit vigilantes. Amen dico vobis,quòd præcinget se,& faciet illos discũbere,& transiens ministrabit illis.

16. CAPITE vigesimosecundo: Et ego dispono vobis,sicut disposuit mihi Pater meus, regnum: vt edatis & bibatis super mensam meã in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israël.

Luc. 12. Quid sit ministrare & discumbere in regno cælorum.

17. GREGORIVS homilia decimatertia in euangelia: Sed veniens Dominus quid seruis vigilantibus exhibeat, audiamus. Amen dico vobis, quòd præcinget se,& faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis. Præcinget se,id est, ad retributionem præparabit. Et faciet illos discumbere, id est, æterna quiete refoueri. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Vndè rursùm Dominus dicit: Venient & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transire verò dictum est,cùm de iudicio ad regnum redit. Vel certè Dominus nobis post iudicium transit, quia ab humanitatis forma, in diuinitatis suæ contemplationem nos eleuat. Et transire eius, est in claritatis suæ speculationem nos ducere, cùm eum quem in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate post iudicium videmus. Ad iudicium quippe veniens, in forma serui omnibus appàret, quia scriptum est: Videbunt in quẽ transfixerunt. Sed cùm reprobi in supplicium corruũt, iusti ad claritatis eius gloriam pertrahuntur, sicut scriptum est: Tollatur impius, nè videat gloriam Dei.

Matth. 8.

Ioan. 19. Zach. 12.

Esa. 26.

18. PSALMO decimoquarto, vt in textu.

19. ET vigesimotertio: Quis ascendet in montẽ Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

20. ESAIÆ trigesimotertio: Qui ambulat in iustitiis,& loquitur veritatem, qui proiicit auaritiam ex calumnia,& excutit manus suas ab omni munere: qui obturat aures suas nè audiat sanguinem, & claudit oculos suos nè videat malum. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi eius.

21. AD Romanos secundo: Qui reddet vnicuique secundùm opera eius; iis quidem qui secundũ patiẽtiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam, &c. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum.

22. MATTHÆI quinto: Beati mũdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

23. BERNARDVS in sermone de cõuersione ad clericos, siue de persecutione sustinenda, capite vigesimoquinto: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Magna promissio, fratres mei, & totis desideriis affectanda. Hæc enim visio, confirmatio est, sicut Ioannes Apostolus ait? Nunc filij Dei sumus, sed nondùm apparuit quid erimus. Scimus quia cùm apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est. Hæc visio vita æterna est, sicut ipsa in euangelio veritas ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Odibilis macula, quæ beatam nobis adimit visionem,& execrabilis negligentia, qua dissimulamus interim illius oculi mundationem. Vt enim corporeus nobis visus aut humore interiori, aut exterioris iniectione pulueris impeditur: sic & intuitus spiritualis interdùm quidem proprię carnis illecebra, interdùm curiositate seculari & ambitione turbatur. Et in fine: Beati ergò mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Nunc quidem per speculum in ænigmate, in futuro autẽ facie ad faciem, vbi nimirùm faciei nostræ fuerit consummata mũdities, vt sibi eam exhibeat gloriosam, non habentem maculam neque rugam.

Matth. 5. Visio Dei quã magna res sit.

1. Ioan. 3.

Ioan. 17.

Nota.

1. Cor. 13.

Ephes. 5.

24. MATTHÆI septimo, vt in textu.

25. CAPITE decimonono: Eccè vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, vt habeã vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serua mandata.

26. CAPITE vigesimoquinto: Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi: eccè alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituã: intra in gaudium domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat,& ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi: eccè alia duo superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.

27. APOCALYPSIS secundo: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis, Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Esto fidelis vsq; ad mortẽ? & dabo tibi coronã vitæ. Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Vincenti dabo manna absconditum,& dabo illi calculum candidum: & in calculo, nomen nouum scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit. Et qui vicerit,& custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea,& tanquàm vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi stellam maturinam.

28. CAPITE tertio: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis,& non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui vicerit, faciam illũ co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lumnam in templo Dei mei: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cũ patre meo in throno eius.

29. CAPITE septimo: Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerũt eas in sanguine Agni. ideò sunt ante thronum Dei, & seruiũt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos.

30. BERNARDVS sermone secundo de verbis Apostoli, Non est regnum Dei esca & potus: Quid ergò? Sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Attendis & intendis, quia gaudium in fine est? Sic fatui filij Adam, & præcipiti saltu iustitiam transilientes & pacem, rem finalem in principium conuertere & peruertere vultis? Nemo enim est qui gaudere non velit. Non stabit, & non erit istud: quia sicut non est pax impiis, sic nec gaudere impiis, dicit Dominus. Non sic impij, nõ sic. Prius est iustitiam facere, inquirere pacem, & persequi eam, & sic demùm appræhendere gaudium: immò à gaudio compræhendi. Sic angelicus ille conuentus priùs iustitiam fecit, cùm stetit in veritate, & veritatis defetuit defertorem. Post hæc illa pace firmati sunt, quæ exuperat omnem sensum: quia cùm diuersis honoris primatibus ambiantur, nullus qui murmuret, qui inuideat nullus. Lauda tu Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Lauda & laudes replica, quia munitissimis vectibus & inconuulsibilibus seris clausæ sunt portæ tuæ, nullus inimicus intrat, nullus exit amicus. benedicti filij tui in te, omni benedictione spirituali in cælestibus cum Christo. Iam non est timor in finibus tuis, quia posuit fines tuos pacem: nullæ tibi tentationes, nulla sese tentationum turma cõfundit, quia versipellis ille & tortor longè est à muris tuis & à filiis tuis. Et ille qui idem est, omnia in identitate consolidat atque coniungit. Cuius participatio, inquit, in idipsum. Hoc iam tertiò hauriunt aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & nudis (vt ità dicam) oculis diuinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum phãtasmatum imaginatione decepti. Ecce gaudium in fine, sed sine fine.

31. APOCALYPSIS vigesimoprimo: Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

Rom 14. Præposterum studium filiorum huius seculi. Esa. 48. Psal. 33. Pax cælestis. Psal. 147. Gaudium in fine, sed sine fine.

VI.

Quis est vsus & fructus doctrinæ totius de quatuor nouissimis?

A. Primùm hęc ipsa cognoscere ac seriò meditari, eò cõfert, vt à cura, studio & amore illarũ rerũ, quę caducę, fluxę & vanę sunt in hoc mundo, faciliùs auocemur.[a] *Vanitas* enim *vanitatũ*, dixit Ecclesiastes: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*[b] *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & eccè vniuersa vanitas & afflictio spiritus.*

B. Deindè nõ solùm à cogitationibus vanis curísque terrenis hęc animaduersa hominẽ reuocant, verùm etiam ab omni[c] peccandi licentia, cõsuetudine & procliuitate deterrent. Hinc aurea illa sentẽtia:[d] *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

C. Præterea monent sapientẽ, vt cunctis in rebus nihil temerè faciat, sed extrema primùm omnium sibi[e] proponat, finéque prospecto, via regia progrediatur, vt neque[f] ad dexteram, neque ad siniſtram à recto deflectat.

D. Præcipuè verò huiusmodi rerũ memoria & cõtemplatio id efficit, vt diuinus timor,[g] qui verę sapientię fons, totius virtutis custos, ac in omni hominis vita necessarius est Pędagogus, in ęqui boníque studio nos confirmet ac prouehat. Nam[h] *timor Domini expellit peccatum: & qui sine timore est, non poterit iustificari.*[i] *Qui timent* Dominum, *inquirent quæ beneplacita sunt ei: præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Demùm[k] *qui timent* Dominum, *custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, dicẽtes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus* Domini.

E. Cęterùm filij seculi huius, qui[l] vanitatem diligunt, & quærũt mendacium:

Vide Chrysost. epistol. 5. ad Theod. lapsum & Damasc. in histor. Barlaam & Ioasphat. cap. 5. 12. 13. & 14.
a Eccl. 1. a & ibi Hier. Item Greg. lib. 5. ca. 2. in 1. Regum.
b Ibidem c
c Aug. li. 2. de Genesi contra Manich. ca. 28. & serm. 110. de temp. Greg. hom. 39. in Euang. Ifrid. lib. 3. de summo bono, cap. vlt.
d Eccl. 7. d Bern. ser. 1. in festo omnium sancto. Item in serm. de primordiis, mediis & nouissimis nostris.
e Deut. 32. d
f Prouer. 4. d
g Eccl. 1. b Psal. 110. b Pro. 1. a 9. b Iob. 28. d Eccles. 7. c Prou. 14. c Chryso. hom. 15. ad pop. Antioch. item hom. 2. in secundam ad Thessal. Aug. tract. 9. in epist. Ioan. & in psal. 127.
h Eccl. 1. c
i Eccl. 2. d Aug. serm. 13. & 18. de verb. Apost. Item lib. de sanct. virg. cap. 38. & ser. 214. de tempore.
k Ibidem.
l Psal 4. a

dacių: *qui*[m] *lætãtur cùm malè fecerint, & exultãt in rebus pessimis*, ante[n] quorũ oculos non est timor Dei, nihil minùs illi quàm his de rebus cogitationẽ suscipiunt.[o] *Gens absque consilio est, & sine prudentia: vtinàm saperèt & intelligerẽt, ac nouissima prouiderẽt.* His videmus, quod Iob sanctus aiebat, quotidiè vsuenire: [p] *Tenent tympanũ & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in punctò ad inferna descendunt.*[q] *Sic risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.*

m Prouer. 2. c
n Psal. 13. b
o Deut. 32. d Bern. serm. 2. in die Apost. Petri & Pauli. Item epist. 190.
p Iob 21. b
q Prou. 14. b

TESTIMONIA.

1. A. CHRYSOSTOMVS epist. quinta ad Theodorum lapsum, vt suprà quæstione quarta A. testimonio primo, & quæstione quinta A. testimonio quinquagesimo secundo.

2. DAMASCENVS in historia duorum militum Barlaam eremitæ & Ioasphat filij regis Indorũ, capite quinto: Vidit regis filius die quadam, clãm ministris, duos viros, quorum vnus quidem leprosus, cæcus verò alter erat. Quos videns, contristatus est animo, & dicit his qui secũ erant: Qui sunt isti, & qualis horum fœdus adspectus? Illi non valẽtes quod ad adspectum illius venerat, occultare, dixerunt: Passiones istæ sunt humanæ, quæ ex materia corrupta, & corporis mala complexione, hominibus solent accidere. Et ait adolescẽs: Omnibus hominibus nũquid ista contingere solent? Dicũt illi: Non omnibus, sed quibus subuertitur sanitas ex humorum malorum abundantia. Rursùs ergò interrogauit puer: Si non omnibus hominibus istud contingere solet, sed quibusdam: ergò noti sunt quos appræhensura sunt ista mala, an indefinitè & improuisè superueniunt? Respondent illi: Et quis hominum futura præuidere potest, & diligenter cognoscere? Hoc enim humanam naturam supergreditur, solíque hæreditarium est diis immortalibus. Et cessauit quidem regis filius interrogare. Super hoc verò quod viderat, doluit corde, & immutata est species vultus eius propter inconsuetudinem rei. Post multos verò dies, rursùs progrediens, reperit senem inueteratum dierum multorum, rugosam habẽtem faciem, dissolutis brachiis, & dorsum inclinatum, & toto capite cano, carentem dentibus, & balbutiendo loquentem. Stupefactus igitur assumit cum, & propiùs adducens, interrogat, discere cupiens visionis miraculum. Præsentes autem dixerunt: Iste iam plurimorum existit annorum, paularímque imminuta sibi virtute, & ægrotantibus membris, ad hanc, quam cernis, peruenit miseriam. Quis est, inquit, huius finis? Illi autem dixerunt: Nihil aliud quàm mors istũ suscipiet. Sed & omnibus, inquit, hominibus istud imminet, an aliquibus tantùm? Responderunt ei: Nisi mors præueniens hinc transferat hominem, impossibile est annis succedentibus, non ad istius venire statvs experientiam. Et ait puer: Igitur in quot annis superuenit alicui? & si penitùs mors imminet, & non est ars hanc euadendi, quin ad hanc perueniatur miseriam? Dicũt ei: In octoginta quidem vel centum annis ad hanc senecturem deueniunt homines, deindè moriuntur: nec alter fieri potest. Debitum nanque naturale mors est, ab initio inditum hominibus, & ineuitabilis huius aduẽtus est. Hæc omnia vt vidit & cogitauit sapiens ille & prudens iuuenis, ingemiscens de profundo cordis, ait: Amara est vita ista, & omni dolore & amaritudine plena. Si hæc ità se habent, quomodò securus poterit esse aliquis, mortem incertam præstolando, cuius aduentus non tantùm ineuitabilis, sed & incertus est, sicut dicitis. Et abiit, ista intra se seruans, & incessanter cogitans, & frequenter habens de morte memoriam: & ob hæc in doloribus & defectionibus iuuenis continuam habebat tristitiam. Dicebat enim in semetipso: Ergóne aliquando me mors appræhendet? Et quis erit memoriam mei faciens post mortem, tempore oblitioni omnia tradente? & si moriens in nihilum dissoluar: aut est aliqua vita alia, aut alius mundus? Hæc & his similia incessanter cogitans, pallidus tabescebat.

3. CAPITE duodecimo: Ait Barlaam: Diuina promissio à peccandi voluntate nos retrahit, & ad incorruptionem, quæ nobis in diuino mysterio baptismate data est, nos adstringit. Vndè sermones beatorum illorum sequentes, valdè abhorremus corruptibilia hæc & mortalia vitæ negocia, in quibus nihil potest inueniri firmum, neque planũ, neque stabile in seipsis, sed vanitas sunt omnia & afflictio spiritus, multas in punctò ferentes transmutationes. Somno enim & vmbra, & aurę per aerem flante sunt fragiliora, minimáque inest eis gratia, & neque gratia, sed error quidã & seductio malitię múdi, quę nõ diligere, sed potiùs odire ex corde, præcipimur. Et est secundùm veritatem odibilis iste mundus & abominabilis. Nã quantacũque donat amicis suis, cũ ira denuò diripit ea, nudatósque omni bono, & confusione indutos, omnibúsque grauibus prægrauatos, æternæ transmittit tribulationi. Quos modò exaltat, subitò vltima miseria humiliat, subdens eos pedibus omnium inimicorum suorum. Tales ergò gratiæ ipsius, talia sunt & dona. Inimicus enim est amicorum suorũ, & hostis omnium qui faciunt eius voluntatẽ. Discerpit crudeliter incumbentes super se, eneruat illos qui confidunt in eo. Fœdus posuit cũ insipiẽtibus, & promissiones falsas eis pollicitus est, ad hoc tantùm, vt trahat eos ad se. Illis sibi acquiescẽtibus ingratus ipse & fallax demonstratur, nihil eorum complendo quæ promiserat. Hodiè regem aliquem constituit, & crãs seruitutis iugo supponit. Hodiè multis affluentem bonis, crãs mendicãtem reddit. Hodiè coronam gloriæ eius vertici imponit, sed vultum illius crãs in terram deprimit. Hodiè exornat collum illius splendidis gemmis, dignitatum torquibus, crãs humiliat ferreis vinctum compedibus. Amabilem hunc ad modicum omnibus facit, odibilem verò paulò pòst facit &

Cæci & leprosi adfectus occasionem philosophandi præbet rebus huius.
Senis adspectus, mortis & ineuitabilium rerum fugerit cogitationẽ.
Mortis vicinitas, & mortem cogitandi necessitas.
Incertus mortis aduentus.
Mortis memoria à mundi voluptatibus auocat.
Nihil stabile in rebus mundanis.
Eccl. 1.
Cur mundus odibilis.
Mundus quã infidelis, & ingratus sit ac fallax.

Universidad de Deusto
Biblioteca

abominabilem. Hodiè lętificat, & cràs lamentis eũ & fletibus afficit. Qualem verò & his finem imponit, audi: Habitatores gehennæ, dilectores suos perficit misertimè. Talem habet intẽtionem semper, taléque propositum. Neque recedentes hinc lamentatur, neque remanentium miseretur. Illos enim malè seduxit, & retibus conclusit: ad istos verò rursùs artem suam transferre conatur, nolens aliquem suos sæuos effugere laqueos. Itaque qui tali seruiunt duro & maligno domino, ac à bono & benigno mente perdita semetipsos elongant, & præsentibus inhiant negociis, & iis tenentur adstricti, & nullam futurorum habẽt memoriam, sed delectationes corporales incessanter desiderant: animas verò suas dimittentes fame tabescere, & innumerabilibus affici malis, similes esse arbitror homini fugienti à facie furentis vnicornis, qui non ferens sonum vocis illius & terribilium mugituũ, fortiter fugiebat, nè deuoraretur ab eo. Dum ergò velociter curreret, in magnum quoddam decidit barathrum. Dum autem caderet, manibus extensis arbusculam quandam appræhendit, & fortiter tenuit, & in basi quadam pedibus impressis, visum est sibi in pace dereliquò fore & stabilitate. Respiciens ergò vidit duos mures, album quidem vnũ, alterum verò nigrum, corrodentes incessanter radicem arbusculæ, quam apprænderat, & iá propè erat vt eam abscinderent. Considerans etiam ipsius barathri fundum, vidit draconem adspectu terribilem, ignem spirantem, & feralibus oculis adspicientem, ósque terribiliter aperire, & deuorare eum cupientem. Intuens verò rursùs basim illam, super quam pedes habebat firmatos, contemplatus est quatuor aspidum capita de pariete prodeuntia, vbi consistebat. Eleuans autẽ sursùm oculos, vidit de ramis arbusculæ illius exiguum mel distillans. Dimittens ergò considerare quæ circundederunt eum mala, scilicet quomodò sursùm quidem vnicornis horribiliter insaniens, quærebat hunc deuorare: deorsùm verò amarissimus draco inhiabat deglutire eum: arbuscula verò quam apprænderat, post modicum erat excidenda: pedes super lubricam & infidelem basem statuerat: & tantorum ac talium malorum oblitus, seipsum dulcedini modici illius mellis tradidit. Hæc similitudo est eorum, qui seductioni præsentis seculi adhæserunt. Cuius expositionem mox dicam tibi: Vnicornis quidem figuram tenet mortis, quę semper persequitur & comprædere desiderat genus humanum. Barathrum verò mũdus est iste, plenus omnibus malis & mortiferis laqueis. Arbuscula autem, quæ à duobus muribus incessanter incidebatur, quam apprædimus, vitæ vniuscuiusq; nostrũm mensura est, quæ consumitur & diminuitur per horas diei & noctis, & incisioni paulatim appropiat. Quatuor verò aspides, de quatuor fragilibus & instabilibus elementis, constitutionem humani corporis significant: quibus inordinatis & cõturbatis, cõpago dissoluitur. Cum his & igneus ille atque crudelissimus draco, terribilem figurat ventrem inferni, cupiens suscipere eos, qui presentes delectationes futuris præponunt bonis. Stilla verò mellis, dulcedinem significat delectationum mundi, per quam seductor ille suos amicos non sinit propriam videre salutem.

Mundi amatores & serui cui compa rentur.

Expositio similitudinis.

4. CAPITE decimotertio: Hac ergò Iosaphat valdè libenter susceptа parabola, ait: Quàm verus est iste sermo, & quàm benè coaptatus. Nè, quæso pigriteris tales semper mihi typos subrogare, vt sciam diligenter qualis est præsens vita nostra, & quorum amicis suis author malorũ sit. Senex verò dixit: Rursùs similes sunt amatores secularium delectationum, & qui harum dulcedine illiciũtur, atque futuris & stabilibus fluida & fragilia præferunt, homini qui tres amicos habuit, quorum quidem duos præcordialiter & affectuosè honorabat, ac vehementer eorum charitate afficiebatur, vsque ad mortem pro ipsis agonizans, & periclitari desiderans. Aduersùs tertium verò multo ferebatur despectu, neque honore, neque decenti cum aliquando gratificans dilectione, nisi modicam quãdam & exiguam ad eum simulans amicitiam. Venerunt ergò die quadam terribiles quidam ac præcipui milites, festinantes celeritate multa hunc ad imperatorem ducere, rationem redditurum pro debito decem millium talentorũ. Coarctatus verò ille, quærebat adiutorem ad subueniendum sibi in terribili rationis positione apud regem. Currens igitur ad primum suum, & præ omnibus aliis charissimum amicum, dicit ei: Nósti ô amice, quomodò animam meam semper pro te posui: nũc autem indigeo auxilio tuo in die ista, detinente me necessitate. Quomodò ergò promittis mihi nunc auxiliari? Et quæ apud te repositа mihi spes est dilectissime? Respondens ergò ille, ait: Non sum amicus tuus, ô homo, neque scio quis sis. Habeo enim alios amicos, cum quibus oportet me hodiè lætari, & amicos istos amodò possidebo. Præbeo tantũ eccè tibi ciliciola duo, vt habeas ea in via qua ambulas: quæ tamen nihil tibi proderunt, & nullam spem à me præstoleris. Hęc audiens ille, & diffidẽs de auxilio quod sperauerat ab eo, ad secundũ perrexit amicum. Cui & ait: Recordare amice, quantum à me recepisti honoris & gratiæ. Hodiè verò in tribulationem corruens & aduersitatem maximam, auxiliatore opùs habeo. Quantum igitur vales mihi subuenire nunc, indica mihi. Ille verò ait: Non vacãt mihi hodiè, vt tecum subeam agonem. Curis enim & solicitudinibus circundor, & in tribulatione sum. Modicum tamen tecum pergam, quanuis nõ sit tibi profuturum, & statim domum reuersus, propriis vacabo negociis. Vacuis ergò manibus homo indè reuersus, & vndiquè destitutus, lamentabatur seipsum de vana spe ingratorum suorum amicorũ, & de inutilibus laboribus, quos pro illorum sustinuit dilectione. Pergit etiam ad tertium amicum, de quo nunquàm curam habuit, nec socium lætitiæ suæ aduocauit. Et ait ad eum, confuso & in terram vultu demisso: Nõ habeo os loquendi ad te. cognosco enim diligenter quod nunquam tibi benefeci, nec amicabiliter erga te me habui. Sed quoniam aduersitas me apprædit diristima, & nullam spem salutis in cæteris meis amicis reperi, veni ad te, rogãs, si est tibi possibile, quodlibet auxilium vel modicum impendere, nè tardes, memor ignorantiæ meę. Tunc ille respondit ei hilari & sereno vultu: Certè amicum meum charissimum confiteor te esse, & modici illius beneficij tui non immemor, cum vsuris retribuam tibi. Nè timeas ergò, neque formides. Ego enim præcedam te. Ego interueniam pro te apud regem, & non tradam te in manus inimicorum tuorũ. Confide

Quibus similes sint amatores secularium delectationum.

fide ergò, dilectissime, & nè tristeris. Tunc compunctus ille, dicebat cũ lachrymis: Heu mihi, quid priùs lamentabor, aut quid potiùs plangã? Vanum affectum meum reprædam, quem ingratis illis & falsis exhibui amicis: an amentiam meam plangam, quòd huic vero & germano amico nullam ostendi familiaritatem? Iosaphat autem & istum cum admiratione sermonem susciplens, expositionem requirebat. Tunc ait Barlaam: Primus amicus vtique est diuitiarum possessio & amor pecuniarum, pro quibus homo multis subiacet periculis, & plurimas sustinet miserias: veniente verò vltimo mortis termino, nihil ex omnibus illis, nisi qui ad sepulturam pertinent, inutiles accipit panniculos. Secundus autem amicus vocatur vxor, & filij & cognati, & cæteri amici, quorum affectui adhærentes inseparabiliter tenemur, ipsam animam & corpus propter illorum spernentes amorem. Sed nullam aliquis ex eis vtilitatem consequitur in hora mortis, nisi quòd tantummodò vsque ad monumentum secum pergunt: deindè mox reuertentes, suis curis ac solicitudinibus, non minùs obliuione memoriam, quàm corpus aliquando amici operiẽtes sepulchro. Amicus verò tertius despectus & grauis, non familiaris, sed exosus & quasi aduersus, iustorum operum chorus est: videlicet spes, charitas, fides, eleemosyna, humanitas, & cætera virtutum congregatio, quæ potest præcedere nos cùm eximus de corpore, & pro nobis apud Deum interuenire, & de inimicis crudelibus exactoribus liberare, qui calumniam & amiaram rationis exactionem nobis commouent, in aëre nos comprædere tentantes. Iste est gratus amicus & bonus, qui & modicum bonum opus nostrum in memoria fert, & cum vsura nobis integrum restituit.

Explicatio præcedentis similitudinis.

Honorã operum auxilium in morte & post mortem.

5. CAPITE decimoquarto: Rursùs ergò Iosaphat ait: Benè sit tibi à Domino Deo tuo, ô sapientissime hominum. Lætificásti nanque animam meam congruis ac dignis sermonibus tuis. Rogo etiam te, vt depingas mihi imaginem vanitatis mundi, & quomodò eum aliquis liberè ac sine impedimento transire valeat. Assumpto verò sermone Barlaam ait: Ciuitatem quandam didici fuisse magnam, cuius ciues talem habebant consuetudinem antiquitùs, vt assumerent extraneum aliquem & ignotum virum, nihil legum ciuitatis suæ & traditionum penitùs scientem, & hunc sibi regem constituebant. Qui omnem potestatem accipiebat, & suarum voluntatum perficiendarum facultatem habebat, vsque ad completionem vnius anni. Deindè in omni securitate eo permanente, deliciísque ac suauitatibus sine vlla formidine, & secum semper permansurum regnum existimante, repentè surgentes ciues illi contra eum, regali ablata stola, nudum per totam trahentes ciuitatem, exulem transmittebant in magnam ac longiùs remotam insulam: in qua neque cibum inueniens, neque vestimentum, in fame ac nuditate malè atterebatur, præter spem concessis sibi deliciis & gaudio, in tristitia rursùs præter spem omnem & expectationem transmutatus. Interea iuxta morem consuetudinum ciuium illorum, ordinatus est quidam vir in regno, qui non exiguo mentis intellectu vigebat. Qui tanta ac tali ex improuiso accedente sibi abundantia, mox non est dissolutus, nec ab ea raptus, neque eorum, qui ante eum regnauerunt & misertimè electi fuerunt, incuriam secutus est, sed solicitudinem gerebat, & laborabat animo, quomodò se & sua benè disponeret. Dum ergò assidua meditatione diligentiùs ista pertractaret, cognouit per quendam sapientissimum consiliarium suum, cõsuetudinem ciuium, & locum perennis exilij: & quomodò oporteret semetipsum custodire sine errore, edoctus est. Hoc ergò vt agnouit, & quia oporteret eum post paulum ad illam applicare insulam, hoc quoque caducum regnum & peregrinum alienigenis rursùs derelinquere: apertis thesauris suis, quorum tunc liberam habebat facultatem, & de illis quod veller facere, accepit pecuniarum multitudinem, auri videlicet & argenti, & lapidum precioforum amplissimum pondus, & fidelissimis committens famulis, in illam præmisit, ad quam ducendus erat, insulam. Peracto igitur anni termino, in seditionem versi ciues, nudum (sicut & illos qui ante eum fuerunt) in exilium transmiserunt. Tunc cæteri stulti & temporales reges malè fame cruciabantur. Ille verò qui diuitias antè ibi deposuerat, in abundantia perpetua viuens, & delicias infinitas habens, timoréque prorsùs incusso infidelibus & malignis ciuibus, sapientissimo seipsum beatificauit consilio. Ciuitatem ergò intellige vanum istum & deceptorem mundum. Ciues autem, principes & potestates dæmonum, mundi rectores tenebrarum seculi huius, qui illiciunt nos dulcedine voluptatum, & suggerunt vt corruptibilia & mortalia, ceu immortalia & semper nobiscum mansura consideremus. Sic ergò nobis seductis, & nullam solicitudinem de stabilibus & æternis gerentibus, neque nobisipsis aliquid in illa vita recondentibus, repentè nobis imminet perditio mortis. Tunc iam nudos nos hinc maligni & amari suscipientes tenebrarum ciues, cum quibus totum expendimus tempus, ducunt nos in terram tenebrosam & caliginosam, in terram tenebrarum æternarum, vbi non est lux, nec vita hominum. Consiliarium autem bonum, qui omnia vera fecit nota, & salutaria edocuit studia sapientem & prudentem regem, meam æstima paruitatem, qui bonam & rectam viam véni demonstrare tibi, introducens te in æterna & infinita bona, ibíque te omnia consulens reponere, abstractum ab errore mundi huius, quem & ego aliquando infeliciter diligebam, & ipsius delectationibus detinebar atque iucunditatibus, donèc veracibus mentis oculis consideraui, quomodò in istis omnis hominum vita atteritur, aliis quidem venientibus, aliis verò discedentibus, & nullis firmum statum habentibus, neque diuitibus in diuitiis, neque potentibus in potentia, neque qui prosperantur in prosperitate sua, neque qui deliciis affluunt in iucunditate sua, neque putãtibus firmiter se viuere in vana sua & infirma stabilitate, neque in aliquo alio eorum, quæ laudantur in hac vita: sed omnia similia sunt torrenti, impetu magno in profundũ maris ruenti. Fluida nanque sic sunt omnia præsentia & temporalia. Vide etiam capite sexto similitudinem de rege, qui tubã mortis misit ante domum fratris sui, à quo repræhensus fuerat, quòd ex regali curru desiliens, duos viros vilibus vestimentis indutos ceu mortis præcones, osculatus fuisset.

Vanitas mundi depingitur.

Explicatio antecedentis similitudinis.

6. ECCLESIASTIS primo, vt in textu.

7. HIERONYMVS in caput primum Ecclesiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vanitas vanitatum.

ſtæ,in ea verba,Vanitas vanitatum, &c. Si cuncta quæ fecit Deus, ſunt valdè bona, quomodò omnia vanitas:& non ſolùm vanitas,verùm etiam vanitas vanitatum? Vt ſicut in Cantico canticorum inter omnia carmina,excellens carmen oſtenditur: ità in vanitate vanitatum, vanitatis magnitudo monſtretur. Tale quid & in pſalmo ſcriptum eſt: Veruntamen vniuerſa vanitas,omnis homo viués.

Pſal.38.

Si viuens homo,vanitas eſt:ergò mortuus, vanitas vanitatum. Legimus in Exodo, glorificatum vultum Moyſi intantùm,vt filij Iſrael in eum adſpicere non poſſent. Quam gloriam Paulus Apoſtolus ad comparationem euangelicæ gloriæ, dicit eſſe non gloriam. Nâ nec glorificatum eſt,inquit,quod glorificatum fuit in hac parte propter excellentem gloriam. Poſſumus igitur & nos in hunc modum cælum,terram, maria & omnia quæ in hoc circulo continentur, bona quidem per ſe dicere: ſed ad Deum comparata, eſſe pro nihilo.Et quomodò ſi igniculum lucernæ videns, contentus eſſem eius lumine, & poſteà orto ſole non cernerem quod lucebat, ſtellarum quoquè lumina iubare viderem ſolis abſcondi: ità adſpiciens elementa & rerum multiplicem varietatem,admiror quidem operum magnitudinem: recogitans autem omnia pertranſire, & mundum ſuo fine ſeneſcere, ſolúmque Deum illud ſemper eſſe quod fuerit: compellor dicere non ſemel, ſed bis: Vanitas vanitatum,& omnia vanitas.In Hebræo pro vanitate vanitatum Hauel haualim ſcriptum eſt: quod, exceptis Septuaginta interpretibus, omnes ſimiliter tranſtulerunt ἀτμὸς ἀτμῶν: quod nos poſſumus vaporem fumi & auram tenuem, quæ citò reſoluitur,appellare. Caducum itaque nonnihil ex hoc verbo vanitatis oſtenditur. Quæ enim videntur, vt ait Apoſtolus,temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Siue quia vanitati creatura ſubiecta eſt,& ingemiſcit, & parturit, & præſtolatur reuelationem filiorum Dei: & nunc ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Tamdiù enim omnia vana ſunt, donèc veniat quod perfectú eſt. Quid ſupereſt, &c. Poſt generalem ſententiam quòd vana ſint omnia,ab hominibus incipit: quòd fruſtrà in mundi iſtius labore deſudent, congregantes diuitias, erudientes liberos, ambientes honorem, ædificia conſtruentes: & in medio opere ſubita morte ſubtracti,audiunt: Inſipiens,hac nocte auferetur anima tua à te: quæ autem parâſti,cuius erunt? maximè cùm ex omni labore nihil ſecum ferant, ſed nudi in terram redeât,de qua ſumpti ſunt.

Exo.34.

1.Cor.3.

Vanitas vanitatum.

Luc 12.

Eccl.1. Quomodò omnia vana.

8. Gregorius Magnus libro quinto,capite ſecundo in librum primum Regum: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. In comparatione etenim æternorum bonorum,vana ſunt omnia,etiam bona temporalia. Quicquid enim in hoc ſeculo lætum, delectabile,ſublime,aut proſperum cernitur,vanú profectò eſt: quia difficilè habetur, & citò amittitur. Repentè quidem alta ſeculi corruunt, pulchra tranſeunt, læta & proſpera euaneſcunt. Nam cùm ſtare in his floribus ſuis mundus blandiens cernitur,tepentina fortuna turbatur: aut feſtina,& omnia deturbante morte concluditur. Vana ergò ſunt gaudia ſeculi,quæ quaſi manétia blandiuntur: ſed amatores ſuos citò tranſeundo decipiunt.

1. B. Avgvstinvs lib.ſecundo de Geneſi contra Manichæos,capite vigeſimo octauo: Nihil ſic reuocat homines à peccato, quèadmodùm imminentis mortis cogitatio.

Memoria mortis à peccato reuocat maximè.

2. Idem ſermone centeſimo vigeſimo de tempore: Irremediabile periculum eſt, ſic aliquem vitiis & cupiditatibus frena laxare,vt ſe rationé Deo non meminerit redditurum. Puto quia magna ſit iam peccati pœna, metum ac memoriá futúri perdidiſſe iudicij. Et poſt pauca: Sed nè forte chariſſimi aliquem nimis ſecutum faciat aut remiſſum tam noua felicitas credulitatis, ne forte dicat aliquis in corde ſuo, Non me vſque adeò conturbet & cruciet rea cõſciétiá,nõ me vſque adeò cõtriſtet culpabilis vita: video ſub momento,video ſub exiguo ſpatio latroni crimina ſua donata, & mihi reſoluta mente concipiuntur: Primùm conſiderandum in latrone illo, non ſolùm credulitatis compendium,ſed deuotio, ſed temporis illius ſub quo hęc agebãtur occaſio,quo iuſtorũ legitur ritubãſſe perfectio. Deindè antè mihi fidê latronis oſtende, & tunc tibi latronis beatitudinem pollicere. Immittit diabolus ſecuritatem, vt inferat perditionem,neque dinumerari poſſunt, quantos hæc inanis ſpei vmbra deceperit. Deterreant, quæſo, nos ab hac perſuaſione innumerabiles populi, ſub tali ſecuritate nudi & vacui bonis, & malis pleni, ex hac luce prærepti. Quotidiè expaueſcendo tranſitus noſtri & commigrationis incerta, quæ & modò vel inſperata vel ſubita ſunt, & in æternum remediis caritura ſunt. Præueniendus eſt dies, qui præuenire conſueuit. Ipſe ſe ſeducit, & de morte ſua ludit qui hoc cogitat,poteſt mihi extremi temporis indulgentia ſubuenire. Nõ eſt hoc,primum, quia periculoſiſſima eſt in vltimum diem promiſſa ſecuritas: Deindè ſtultiſſimum eſt,vt cauſa quæ de neceſſitatibus agitur æternis, inutilitatibus vitæ deficientis committatur extremus. Odibile eſt apud Deum, quando homo ſub fiducia pœnitentiæ in ſenectutem reſeruatæ liberiùs peccat. Credite, chariſſimi,difficile eſt, vt callida diſſimulatio ordinãdæ conſummationis obtinere digna ſit facultatem. Apud illum cordis interpretem, ars non admittetur ad ſalutem. Ille autem de quo locuti ſumus, beatus latro, beatus inquam, non iam iuxta viam inſidias tẽdens,ſed viam ipſam in Chriſto tenens,ac vitæ prędam ſubitò rapiens,immutato genere, & noua ſpolia de morte propria reportans, ille nec ſalutis tempora ſciens diſtulit,nec remedia ſtatus ſui in momenta vltima infelici fraude poſuit, nec redemptionis ſuæ ſpem in deſperationis nouiſſimum reſeruauit, nec religionem antè, nec Chriſtum ſciuit. Quod ſi ſciſſet,fuiſſet forſitan inter Apoſtolos nõ poſtremus in numero, qui prior factus eſt in regno. Ergò etiam ex hoc in extremo placuit Deo, quia ad conſequendam fidem, non fuit extrema hora illa, ſed prima. Opùs eſt ergò, vt ſibi homo qnotidiano actu prouideat,& procuret conſummationem: opùs eſt, vt tota vita noſtra talis ſit in conuerſatione, vt liberi mereamur eſſe in fine. Inceſſabiliter diem tranſitus noſtri & tempus iudicij cogitantes, nos quoquè cum latrone iugiter proclamemus: Memento meî Domine cùm veneris in regnum tuum.

Iudicij memoriá & metum depoſuiſſe, magna peccati pœna eſt.

Cõtra eos qui latronis exemplo ad ſecuritatem abuntur,& ad dilationem pœnitentiæ.

Luc.23.

3. Gregorius homilia trigeſimanona in Euãgelia: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.

Luc 19.

Suam

Suam hîc diem habet anima peruerſa, quæ tranſitorio gaudet in tempore. Cui ea quæ aſſunt,ad pacem ſunt: quia dum rebus temporalibus lætatur, dum honoribus extollitur,dum in carnis voluptate reſoluitur, dum nulla ventúræ pœnæ formidine terretur, pacem habet in die ſua, quæ graue damnationis ſuæ ſcandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda eſt,vbi iuſti lætabuntur: & cuncta quæ modò ei ad pacem ſunt, tunc in amaritudinẽ rixæ verterentur: quia rixari ſecum incipiet, cur damnationem quam patitur, non expauit: cur à proſpiciendis malis ſequentibus oculos mentis clauſit. Vndè ei dicitur: Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Peruerſa quippe anima rebus præſentibus dedita, in terrenis voluptatibus reſoluta, abſcondit ſibi mala ſequentia, quia præuidere futura refugit, quæ præſentem lætitiam perturbant: dúmque in præſentis vitæ oblectationibus ſe deſerit, quid aliud quàm clauſis oculis ad ignem vadit? Vndè benè ſcriptum eſt: In die bonorum nè immemor ſis malorum. Et indè per Paulum dicitur: Qui gaudent, tanquàm non gaudentes ſint: quia & ſi qua eſt præſentis temporis, ità eſt agenda lætitia, vt nunquàm amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria: quatenùs dum mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quantum nunc præſens lætitia, tantum pòſt ira ſubſequens temperetur. Hinc nâque ſcriptum eſt: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Qui verò mentis eſt duræ,corruet in malum. Sequentis enim ira iudicij tanto tunc diſtrictior portabitur, quanto nunc & inter culpas minimè timetur. Sciendum nobis eſt, quia veritatis verbis veraciter eruditur,ſi extrema mala noſtra formidoloſè & indeſinenter adſpicimus: iuxta hoc quod per quendam ſapientem dicitur: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum nõ peccabis. Penſare quippe quotidiè debemus, quod ex eiuſdem voce noſtri redemptoris audiuimus: Et quidem in hac die tua,quæ ad pacem tibi: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Dum enim diſtrictus iudex ſuſtinet, & adhuc manum non exerit in percuſſionẽ: dũ à retributione vltionis vltimæ eſſe quædã téporis ſecuritas videtur: debemus penſare malú quod ſequitur,penſantes gemere, gementes ea quæ commiſimus peccata indeſinenter adſpicere,adſpicientes flere, & flentes abſtergere. Nulla nos proſperitas tranſitoriæ laudis lætitiæque diſſoluat. nec mentis noſtræ oculos ea quæ ſunt tranſitoria obſtruant,nè cæcos ad ignẽ ducant. Si enim diſtrictè penſetur, cuius ſit ponderis improperiũ, ex ore veritatis agnoſcitur: cùm negligenti & futura non proſpicienti dicitur: Et quidem in hac die tua,quæ ad pacem tibi: nunc autem abſcõdita ſunt ab oculis tuis. Nam cogitandum valdè eſt, quãtum nobis erit terribilis hora noſtræ reſolutionis, &c. vt ſuprà de Sacramento extremæ Vnctionis. queſt. tertia, C. teſtim. quarto.

Oblitio nouiſſimorum quam pernitioſa.

Eccl.11.

1.Cor.7.

Amaricudo iudicij à memoria non recedat.

Prou.28.

Nouiſſima in memoriã reuocanda. Eccl.7.

Hora mortis terribilis.

4. Isidorvs libro tertio de ſummo bono, capite vltimo: Quamuis ſancti ab huius vitæ æruminis liberari ſe cupiant, citò volentes exire de corpore, Dei tamen diſpenſatione plerunque diù in hac vita verſantur: vt per longa tolerantiæ experimenta, ſolidiùs eorum patientia roboretur. Multi odio vitam habent, & tamẽ mori timẽt: quod pleriſque in anguſtia contingere ſolet: ſicque cõtratio affectu,& viuendi habent tædiũ, & moriendi metum. Solicitè debet vnuſquiſque viuere,& ſemper terminum vitæ ſuæ conſiderare, vt de contemplatione illius, animus ſe ſemper ad alta ſuſtollat, & huius ſeculi blanditias cum timore caueat. Scriptũ eſt enim: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Venturi exitus ignorantia incerta eſt, & dum mori quis nõ exiſtimat,tollitur. Vndè vnuſquiſque feſtinet, nè in iniquitatibus ſuis rapiatur, ſimúlque finiatur vita cum culpa. Nam incentor diabolus eos,quos viuentes accendit ad vitia, ſubitò morientes pertrahere molitur ad tormenta. Sæpè diuites in hac fallaci vita, dum de potentiæ gloria,vel rerum abundantia geſtiunt,ab his repentè, hora qua neſciunt, improuiſo exitu rapiuntur: atque abſorbente profundo,cruciandi æternis gehennæ incendiis deputantur. De quibus benè per prophetam dicitur: Ducunt in bonis dies ſuos,& in puncto ad inferna deſcendunt. Iniquus moriens qui imitatione ſua multos ad culpam traxerat, delectatione peccati: multos à culpa reuocat terrore tormenti. Quod etiam Pſalmiſta teſtatur, dicens: Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictã impiorum, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorum. In peccatorum enim mortiũ ſanguine iuſti lauant manus: quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpicientis vita mundatur. Cuius enim talis tam crudelis exitus cernitur, non ſolùm qui viderit, refugit, ſed alios etiam ab imitatione illius, quanta valuerit exhortatione, compeſcit. In exitu vitæ, animæ electorum nimio terrentur metu, incerti vtrùm ad præmium, an ad ſupplicium tranſeant. Quidam autem electi in fine ſuo purgantur à leuibus quibuſdam peccatis: quidam verò in ipſo exitu ſuo hilareſcunt ex æternorum contemplatione bonorum. Quanuis quis in hac vita ſit iuſtus, tamen dum ex corpore iſto egreditur, pertimeſcit, nè dignus ſupplicio ſit. Nullus eſt enim homo abſque peccato, nec aliquis poteſt de Dei ſecurus eſſe iudicio, cùm etiam & de ociosis verbis reddenda ſit ratio. Finem iuſtorum optimum, vocatio tranquilla commendat, vt ex eo intelligantur ſanctorum habere conſortium angelorum,ex quo ab hoc corpore ſine vexatione dura tollũtur. Prauos homines apoſtatæ angeli excipiunt morientes, vt eis ſint ipſi tortores in pœnis, qui fuerunt ſuaſores in vitiis. Etſi pietas pro defunctis fidelibus flere iubeat, fides tamen pro eis lugere verat. Illi enim deplorandi ſunt in morte,quos miſeros infernus ex hac vita recipit: non quos cæleſtis aula Chriſti lætificãdos includit.

Cur habenda eſt mortis memoria.

Eccl.7.

Hora mortis incerta.

Mors repentina & improuiſa.

Iob 21.

Iniquorum mors & pœna quomodò aliis profit.

Pſal.57.

In hora mortis timent etiã iuſti quandoquè.

Matt.12.

Differentia inter mortem bonorum & malorum hominum.

Tortorer.

Mortui an lugendi.

5. Ecclesiastici ſeptimo, vt in textu.

6. Bernardvs ſermone primo in feſto omnium ſanctorũ: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, mortis horrorem, iudicij tremendum diſcrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenùs patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miſeriam,recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiuſmodi cogitatione ſi perſeueraueris, dico tibi,parùm ſenties quicquid foris videtur eſſe moleſtum,dum toto corde circa interiorem moleſtiam occuparis. Sed nec patietur Dominus ſine conſolatione te eſſe, quoniam pater miſericordiarum

Eccl.7. Nouiſſimor ũ memoria habenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isai.5.

Eccl.7.

est,& Deus totius consolationis, & complebitur omninò quod veritas pollicetur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Concordat autem huic sententiæ etiam illud quod in Salomone legisti: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domũ conuiuij.

7. Et in sermone de primordiis, mediis, & nouissimis nostris, vt suprà quæstione prima, A. testimonio sexto.

1. C. Deuteronomii trigesimosecundo, vt suprà quæstione prima, A. testim. quarto.

2. Proverbiorvm quarto: Nè declines ad dexteram, neque ad sinistram: auerte pedem tuum à malo.

1. D. Ecclesiastici primo: Initium sapientiæ, timor Domini.

2. Psalmo centesimo decimo: Initium sapientiæ timor Domini.

3. Proverbiorvm primo: Timor Domini principium sapientiæ. Sapiẽtiam atque doctrinam stulti despiciunt.

4. Et capite nono: Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum prudentia.

5. Iob vigesimooctauo: Et dixit homini, Eccè timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

6. Ecclesiastis septimo: Qui timet Deum, nihil negligit.

7. Proverbiorvm decimoquarto: In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis eius erit spes. Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

Timor pœnæ & gehennæ quæ sit vtilis.

8. Chrysostomvs homilia decimaquinta ad populum Antiochenum: Nisi bonus esset timor, filiis patres pædagogos non præponerent, non legislatores ciuitatibus vllos magistratus. Quid gehenna grauius? Sed huius metu nil vtilius. Gehennæ nanque timor, regni nobis adfert coronam. Vbi timor est, liuor non est: vbi timor est, pecuniarum amor non vexat: vbi timor est, extinctus furor est, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis passio exterminata. Et sicut in domo stante milite semper armato, non latro, non fur, non alius quis talia mala patrantium apparere propriùs audebit: sic & metu animas nostras detinente, illiberalium nulla perturbationum facilè nobis subrepit, sed omnes fugiunt, & pelluntur, timoris imperio vndique exactæ. Nec hoc solùm est quod ex timore lucramur, verùm & aliud hoc multo maius. Non enim improbas tantùm nostras expellit passiones, sed & omnem cum multa facilitate virtutẽ induc-

Omnem virtutem inducit & à peccato reuocat timor.

cit. Vbi timor est, ibi & eleemosynæ studium, & orationis intentio, & lachrymæ feruentes & continuæ, & gemitus multam habentes compunctionem. Nihil enim tantum peccata quidem consumit, virtutem verò crescere facit & germinare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non vidit in timore, rectè illum agere non est facile: sicut viciſſim cum timore viuentem, est impossibile peccare. Audi verò & Salomonem omnibus inuurtitum deliciis, & multa potitum libertate. Quid igitur inquit ille? Melius est ire in domũ luctus, quàm in domum conuiuij. Quid est, quæso, quod ait? Vbi lucus, & lachrymæ, & gemitus, & dolor, & tristitia tanta, melius accedere, quàm vbi choreæ, & cymbala, & risus, deliciæ, & crapula, & ebrietas. Verùm inquis, Qui de causa, quæso, & quapropter? quoniam illinc quidem demẽtia, hinc verò modestia nascitur. Lugentium domũ ingressus, statim lachrymis defunctum prosequitur, etiãsi sit inimicus. Vidisti quanto melior hæc quã illa domus? Ille enim, etiãsi amicus sit, inuidet: hic autem, etiamsi inimicus sit, lachrymas dat: id quod omnium maximè Deus exquirit, vt nõ insultemus his qui nos contristauêre. Non hæc autem sola datur hinc bona capere, verùm & alia his non minora. Etenim peccatorum quisque suorum reminiscitur, & tremendi tribunalis, & pœnarum, & iudicij, licèt sit infinita ab aliis passus mala, & domi tristitias habeat, omnium ipsorum capiens medicinam, ità reuertitur. Cogitans enim quòd & ipse paulò pòst hoc patietur, & quòd transitoria cuncta præsentia sunt, siue suauia sint, siue tristitia, tristitiam & inuidiam omnem deponens, & leuẽ reddens animam, & releuatus sic domum reuertitur: & hinc mãsuetior erit in omnes iam & humanior, benignior & sapientior, futurorum timore ipsius animam subingresso, & omnes spinas absumente. Et hæc omnia cognoscẽs ille, dicebat quòd melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Illinc torpor, hinc anxietas nascitur: illinc contemptus, hinc timor ad omnem nos virtutem deducens. Nisi bonum esset timor, non multos impẽdisset Christus sermones & longos, de illa pœna & supplicio loquẽs. Timor nil aliud est, quam murus, & munimentum, & turris inexpugnabilis.

Timor murus est & turris inexpugnabilis.

9. Idem homilia secunda in posteriorem epistolam ad Thessalonicenses: Intuitu regni Dei incitemur ad virtutem. Qui quidem animo est vehemẽter dextro virtutique dedito, neque timoris, neque regni Dei intuitu ad virtutem inducitur ac permouetur, sed propter ipsum Christum, quemadmodũ Paulus fecit. Nos verò vel hoc pacto cõsideremus, quæ in regno Dei sint bona, & quæ in gehenna mala, atq; ità nosipsos corrigamus & instruamus, ità nosipsos ad ea quæ facienda sunt, incitemus & permoueamus. Si videris in præsenti vita iucundũ quid ac magnificum, cogita regnum Dei, & istud nihil esse putabis: si terribile quid videris, cogita gehennam, & illud etiã deridebis. Si quando te ceperit concupiscentia corporalis, cogita gehennæ ignẽ: cogita quã planè nullius æstimanda sit peccati voluptas, quam ne voluptatem quidem habeat. Si enim catũ legum quæ in hoc seculo positę sunt, tãtũ potest metus, vt à malis nos actibus cohibeat: multo magis poterit hoc recordatio futurorum, supplicium immortale, pœna sempiterna. Si metus terreni regis à tantis nos malis abducit, quanto magis regis æterni? Vndè poterimus ergò continuum habere timorem? Si continuè scripturas audierimus. Etenim si adspectus duntaxat mortui hominis mentem nostram adeò pauore contrahit, quanto magis gehenna & ignis ille inextinguibilis? quanto magis vermis non moriẽs? Si perpetuò gehennam recogitaremus, non statim in illam incideremus, Propterea suppliciũ minatus est Deus. Nisi aliquid profectus in se haberet gehennæ reputatio, vtique iam non esset illam minatus Deus. Vetũm quoniam ipsius recordatio magna potest efficere, propterea comminationem illius quasi salutare quoddam pharmacum animis nostris imposuit. Nè contemnamus itaque tantum lucrum quod

Cuius rei vtilitas recitè agendum sit de præmiorum, an supplicij.

Vtilitas memoriæ nouissimorum.

Timor gehennæ quàm salutaris sit.

Timor quomodò acquirtur.

Gehennæ cogitatio vtilissima est.

quod hinc generatur, sed hanc gehennæ comminationem indesinenter versemus in prandiis & in conuiuiis. Sermocinatio quippe quæ de rebus est iucundis, nihil prodest animæ, sed debiliorem eam reddit: quæ verò de tristibus est & austeris, quicquid in illa dissolutum ac fluxum fuerit, amputat & immutat, laxámque illam ac mollem contrahit. Nihil eam iuuerit de theatris disserens ac mimis, sed magis incenderit & petulantiorem effecerit. Qui aliena curat & curiosè scrutatur, etiam pericula illi ex ea curiositate sæpenumerò infligit: qui verò de gehenna sermocinatur, is neque periculum aliquod habebit, & animam castigatiorem reddit. Sed vereris verborum grauitatem & molestiam? Num si de gehenna tacueris, hinc illam extinxisti? An incendisti, si de ea locutus fueris? Siue locutus de illa fueris, siue minùs, feruebit omninò incendium. Indesinenter de illa dicito, nè quandoque in eam incidas. Non potest fieri, vt anima de gehenna solicitè cogitans, citò pecceat. Etenim audi admonitionem optimam: Memor, inquit, esto nouissimorum tuorum, & in æternum non peccabis. Nequit anima pœnas metuens non esse ad delinquendum cunctabũda. Timor enim, si quidem robustus fuerit in animo ac flagrans, nihil in eo mundani relinquet. Si enim sermo de gehenna factus, ità humiliat & pauidum reddit, an cogitatio de illa animis perpetuò immorata, animam non quouis igne magis expurgabit? Regni non ità recordemur vt gehennæ. Timor enim promissione potentior est & efficacior. Et noui complures innumera bona promissa contempturos fuisse, si de supplicio securi fuissent ac liberati, quandoquidem & nunc mihi satis est, supplicio aut pœna non affici. Nemo eorum qui gehennam ob oculos habent, in gehennam incidet: nemo gehennam contemnẽtium, gehennam effugiet. Quemadmodùm enim apud nos qui quidem iudicia metuunt, iudiciis non damnabuntur: qui verò contemnunt, illi potissimùm in ea incidunt: ità & hîc. Nisi subuersionem veriti fuissent Niniuitæ, vtique subuersi fuissent. Quia verò illam metuebant, non subuertebantur. Si diluuium veriti fuissent qui temporibus Noë vixerunt, submersi sanè non fuissent. Et Sodomitæ si incendium metuissent, combusti non fuissent. Magnum malum est, contemnere minas. Qui minas contemnit, confestim reipsa sentiet experientiam. Nihil ità est vtile, atque de gehenna sermocinari. Quouis argento mundiores nobis animas facit. Audi nanque quid propheta dicat: Quoniam iudicia tua, inquit, in conspectu meo sunt semper. Et Christus quoque de illa disserit. Nam etiam si molestum sit auditori, plurimùm tamen illi prodest. Sunt enim talia, quæcunque vtilia sunt. Etenim & pharmaca & reliqua medicamenta ægrotum primùm malè habent, & tunc demùm vtilitatem adferũt. Si verò verborum grauitatem & molestiam non ferimus, manifestum est quòd rerum ipsarum afflictionem non feremus. Si nemo sermones eos qui de gehenna dicuntur, sustinet: liquet neminẽ, si persecutio nos occupâsset, ad tentatum ignem ac ferrum vnquam perstiturum fuisse. Exerceamus auditum nostrum, nè adeò molleſcat. Nam ex eo & ad res ipsas veniemus. Si assueuerimus audire terribilia, assuescemus etiam terribilia sustinere: si verò ità molles ac fracti fuerimus, vt ne verba quidem feramus, quando aduersùm res ipsas persistemus? Et post pauca: Quapropter admonens quidam dicit: Omnis narratio tua sit in lege altissimi. Proindè obsecro, receptos à nutricibus liberos non anilibus fabulis assuefaciamus, sed ex primæ ætate mox ætate discant esse iudicium Dei, infigatur animis eorum esse supplicium. Hic metus si radices egerit, magna bona operabitur. Animus enim ab ineunte ætate hac futurorum expectatione ad demissionem imbutus, non statim hunc metum excutiet, sed quasi quidam obsequens equus, velut sessorem habens gehennæ cogitationem, compositè ingredietur, & quæ vtilia sunt loquetur ac dicet, & neque iuuẽtus, neque diuitiæ, neque orphania, neque aliud quicquam illi nocere poterunt, adeò robustam habenti cogitationem, & omnibus resistere valentem. His sermonibus componamus & nosipsos, & vxores, & seruos, & liberos, & amicos, si fieri queat, & inimicos: poterimus enim istis sermonibus multa peccata amputare. Et melius fuerit tristibus immorati, quàm iucundis. Nè fugiamus quæ de gehenna dicuntur, vt gehennam ipsam effugiamus. Nè fugiamus supplicij memoriam, nè supplicio puniamur. Si diues ille ignem hunc cogitâsset, vtique non deliquisset: quia verò nunquàm eius in mentem illi venit, propterea in illum incidit. Dic mihi homo: Tribunali Christi cùm sistendus sis, omnia magis loqueris quàm de isto? Et quidem si quãdo tibi cum iudice causa est, plerunque verbotenùs duntaxàt, non nocte, non die, non aliquo temporis articulo, non aliqua hora aliud quid loqueris, sed semper de causa illa quam agendam habes. Cùm verò de omni vita tua rationem redditurus, & pœnas daturus sis, neque alios etiam pateris qui te iudicij huius admoneant? Atqui propterea cuncta perière semper & intercidêre, quòd humano quidem tribunali temporalium rerum gratia sistendi, neminem non mouemus, neminem non rogamus, indesinenter de illo soliciti sumus, omnia huius gratia facimus: ad tribunal verò Christi venturi, idque breui, neque per nosipsos aliquid, neque per alios facimus, iudicem non rogamus, quãuis multum nobis spatij ante iudicium permittat, nec in mediis nos abripiat peccatis, sed permittat vt illa exuere aggrediamur, & nihil eorum quæ ad ipsum recidunt, prætermittat bonitate illa sua & benignitate. At nihilo plus efficitur. Propterea maius erit supplicium. Sed absit vt hoc fiat. Proindè obsecro, vel amodò resipiscamus. Habeamus gehennã ob oculos, cogitemus pœnas illas ineuitabiles, vt his reputatis & malitiam fugiamus, & virtutem eligamus, bonáque diligentibus Deum promissa consequi valeamus.

Inter epulas de gehenna differendum.

Memoria gehennæ à peccato coercet. Eccl.7.

Timor supplicium est potentior promissione præmiorum.

Nota.

Ionæ 3.

Gen.7.

Gen.19.

De gehenna loqui vtile est admodùm. Psal.17.

Contra delicatis auribus præditos.

Ecclesiastici 9. Pueris inculcandum Dei iudicium & gehennæ supplicia.

Memoria gehennæ & iudicij habenda. Luc.16.

Sermones habendi de iudicio.

10. Avgvstinvs tractatu nono in epistolam Ioannis: Cœpit aliquis credere diem iudicij: si cœpit credere, cœpit & timere: sed quia timet, adhuc nondùm habet fiduciam in die iudicij, nondùm est in illo perfecta charitas. Nunquid tamen desperandum est? In quo vides initium, cur desperas finem? quod initium video, inquies, ipsum timorem: audi scripturam, Initium sapientiæ timor Domini. Cœpit ergò timere diem iudicij, timendo corrigit se, vigilat aduersùs hostes suos, id est, peccata sua, incipit reuiuiscere interiùs, & mortificare membra sua quæ sunt super terram: sicut Apostolus dicit, Mortificate membra vestra quæ

Ecclesiastici 1. Timor iudicij quid efficiat bonì.

Colloss 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt super terram: spiritalia nequitiæ dicit membra super terram: nam sequitur & exponit, Auaritiam, immunditiam, & cætera quæ illic exequitur. Quantum autem mortificat iste, qui timere cœpit diem iudicij, membra sua super terram, tãtum surgunt & corroborantur mẽbra sua cælestia. Mẽbra autẽ cælestia, omnia opera bona. Surgẽtibus cælestibus mẽbris, incipit desiderare quod timebat timebat enim nẽ veniret Christ⁹, & inueniret impiũ quem damnaret: desiderat vt veniat, quia inuenturus est pium quem coronet. Iam cùm cœperit desiderare venientem Christum casta anima, quæ desiderat amplexus sponsi, renunciat adultero, fit virgo interiùs ipsa fide, spe & charitate. Et post nonnulla: Timor non est in charitate. Quid ergò dicemus de illo, qui cœpit timere diem iudicij? Si perfecta in illo esset charitas, non timeret: perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam, & non haberet quare timeret, immò haberet quare desideraret vt transeat iniquitas, & veniat regnum Dei: ergò timor non est in charitate. Sed in qua charitate? non in inchoata. In qua ergò? Sed perfecta, inquit, charitas foràs mittit timorem. Ergò incipiat timor: quia initium sapientiæ timor Domini. Timor quasi locum præparat charitati. Cùm autem cœperit charitas habitare, pellitur timor qui ei præparauit locum: quantum enim illa crescit, ille decrescit: & quantum illa fit interior, timor pellitur foràs. Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si aurẽ nullus timor, non est quà intret charitas. Sicut videmus per setã introduci linum, quando aliquid suitur: seta priùs intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceret charitatem.

1. Ioan. 4.

Ecc. 1. Timor præparat locum charitati.

Nota similitudinem.

11. In psalmum centesimum vigesimumseptimum: Non de omni timore dicitur, quod mittitur foràs à charitate: Habes enim psalmum dicentem, Timor Domini castus, permanens in seculum seculi. Alius ergò timor Domini permanet, alius excluditur. Timor qui excluditur, castus non est: qui autem permanet, castus est. Quis est timor qui excluditur? Dignamini aduertere. Aliqui propterea tantùm timent, nè aliquid mali in terra patiantur, nè illis ægritudo accedat, nè damnum, nè orbitas, nè alicuius admissio criminis, nè alicuius amissio chari, nè exilium, nè damnatio, nè carcer, nè aliqua tribulatio, propterea timent & tremunt. Adhuc timor iste non est castus. Adhuc audi: alius non in hac terra pati timet, sed gehennam rimet. Vndè tertuit & Dominus: Audistis cùm Euangelium legeretur, Vbi vermis eorum nó morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia verè futura sunt impiis, timent, & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem cõtinent se à peccato. Timent quidem, sed non amãt iustitiam. Cùm autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo iustitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulcescit Deus: & iam incipit homo iustè viuere, propterea non quia timet pœnas, sed quia amat æternitatem. Exclusus est ergò timor à charitate, sed successit timor castus. Et post pauca: Castus ergò timor, fratres mei, hoc habet, quia venit de amore. Ille autem timor nondùm castus, præsentiam Domini & pœnas timet,

Timor castus manet cum charitate. 1. Ioan. 4. Psal. 18.

Timor mundanus & humanus.

Timor seruilis aut diuinæ iustitiæ. Esa. 66. Mar. 9.

Vtilitas eius timoris.

Timor castus & seruilis, in quo differant.

timore facit quicquid boni facit, nõ timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet nè perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet nè mittatur in gehennam. Bonus est & iste timor, vtilis est: non quidem permanebit in seculum seculi, sed nõdùm est iste castus, permanens in seculum seculi.

Psal. 18.

12. Ecclesiastici primo.

13. Et secundo, vt in textu.

14. Avgvstinvs sermone decimotertio de verbis Apostoli: Iam ergò non in timore, sed in dilectione, vt non serui, sed filij simus. Qui enim adhuc ideò benè agit, quia & pœnam timet, Deum non amat, nõdùm est inter filios: vtinàm tamẽ vel pœnã timeat. Timor seruus est, charitas libera est: & vt sic dicamus, timor est seruus charitatis. Nè possideat diabolus cor tuum, præcedat seruus in corde tuo, & seruet dominæ venturæ locum. Fac fac vel timore pœnæ, si nondùm potes amore iustitiæ. Veniet domina, & seruus abscedet, quia consummata charitas foràs mittit timorem.

Timor seruus charitati dominæ locum seruat.

1. Ioan. 4.

15. Et sermone decimooctauo de verbis Apostoli: Cùm mihi dicis, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum punirit timeo: Quid dicturus sum? Malè times? vanè times? Non audeo, quando quidẽ ipse Dominus, ablato timore, subiecit timorem, & ait, vbi dixit: Nolite timere eos qui corpus occidunt, & posteà non habent quid faciant: sed eum timete, qui habet potestatem & corpus & animam mittere in gehennam ignis: ità dico vobis, hunc timete. Cùm egò Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum, comminationem ingeminauerit, dicturus ego sum, malè times ista? Non dicam, planè time, nihil meliùs times, nihil est quod magis timere debeas. Sed interrogo te: Si non te videret Deus, quando facis, nec quisquam te conuinceret in iudicio illius, faceres? Tute vide. Non enim potes ad verba omnia mea respondere, inspice teipsum. Faceres? Si faceres, ergò pœnam times, charitatem nondùm habes, seruiliter times: formido est mali, nondùm delectatio boni, sed time etiam vt ista formido custodiat te, vt perducat ad dilectionẽ. Timor enim iste quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animo interiore non finit: est quidam custos timor, quasi pædagogus legis, litera est minans, nondùm gratia iuuans. Custodiat tamen timor iste dum non facis timendo, & veniet charitas, intrat in cor tuum, & quantum illa intrat, tantum timor exit. Timor enim id agebat, nè faceres: charitas hoc agit, vt nolis facere etiam si impunè possis admittere.

Matth. 10. Luc 12.

Christus intentat ad timorem pœnæ.

Timor gehennæ & supplicium non est malus.

Timor est custos & pædagogus legis.

16. In libro de sancta virginitate, capite trigesimooctauo: Timor quidem non est in charitate, sed perfecta, sicut scriptura dicit, charitas foràs mittit timorem, sed timorem hominum, non Dei timorem, tẽporaliũ malorum, non diuini in fine iudicij. Noli altum sapere, sed time. Ama Dei bonitatem, time seueritatem: vtrunque te superbum esse non sinit. Amando enim times, nè amatum & amãtem grauiter offendas. Nam quæ grauior offensio, quã vt superbia illi displiceas, qui propter te superbis displicuit.

1. Ioan. 4. Timore quæ expellit charitas perfecta. Rom. 11.

17. Sermone ducentesimo decimoquarto de tempore: Cùm timetur pœna quã Deus minatur, discitur amari præmium quod pollicetur, ac sic

Timor pœnæ vtilis est

per

per timorem pœnæ bona vita retinetur. Per bonã vitam bona cõscientia comparatur, vt per bonam conscientiam nulla pœna timeatur. Quapropter discat timere, qui non vult timere. Discat ad tempus esse solicitus, qui semper vult esse securus: vt enim dixit Ioannes: Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foràs mittit timorem. Dixit sanè, & veraciter dixit. Si ergò habere nõ vis timorem, priùs vide vtrùm iam perfectam habeas charitatẽ, quæ foràs mittit timorem. Si verè ante istam perfectionem timor excluditur, superbia inflat, charitas ædificat. Nam sicut in bona valetudine fames non fastidio, sed cibo pellitur: ità in bona mẽte timor non vanitate, sed charitate pellendus est.

1. Ioan. 4.

1. E. Psalmo quarto: Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

1. Proverbiorvm secundo: Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit: consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, vt eruatis à via mala, & ab homine qui peruersa loquitur: qui relinquunt iter rectum, & ambulãt per vias tenebrosas: qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum.

3. Psalmo decimotertio: Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

4. Devteronomii trigesimo secundo, vt in textu.

De bono fine maximè solicitos nos esse oportet.

5. Bernardvs sermone secundo in die Apostolorum Petri & Pauli: Studeamus fratres viuere vita iustorum, sed morte eorũ mori multo magis desideremus. Sapientia enim iustorum nouissima præfert: ibi nos iudicans, vbi nos inuenerit. Omninò necesse est, vitæ præsentis finem futuræ cohærere principio, nec ibi tolerabilis dissimilitudo est. Sicut enim si quis duo sibi (vt ità dixerim) cinctoria consuere aut colligare voluerit, minùs de reliquis partibus curans, ipsa quę sibi copulanda sunt capita vniformiter parat, nè dissideant à seipsis. ità dico vobis, quantúlibèt extiterit cõuersatio spiritualis, si carnalis fuerit consummatio nostra, vitæ illi spirituali penitùs non cohæret, nec caro & sanguis regnum Dei poterunt possidere. Fili, (ait sapiens) memorare nouissima tua, & non peccabis. Nimirùm quòd hæc maximè recordatio faciat timoratum: timor expellat peccatum, negligentia non admittat. Hinc & Moyses de quibusdã: Vtinàm (ait) saperẽt & intelligerent, ac nouissima prouiderent. In quibus vtique verbis tria nobis videor commendari, sapientiam, intelligentiam, prouidentiam. Arbitror sanè tribus eas assignari posse temporibus, vt æternitatis quædam imago reformari videatur in nobis, præsentia moderantibus per sapientiam, præterita per intelligentiam diiudicantibus, nouissima prouidentibus ad cautelam. Hæc nempe spiritualis est exercitij summa: hæc forma studij spiritualis, vt sapienter disponamus præsentia nostra, recogitemus in amaritudine animæ nostræ præterita, futura quoquè solicitè prouideamus. Sobriè, & iustè, & pie viuamus in hoc seculo, (ait Apostolus) vt videlicet in præsenti sobrietas obseruetur, vt iusta satisfactione præteritã, quæ nobis sine fructu salutis præteriêre, tempora redimantur, vt pietatis clypeum imminentibus de futuro periculis opponamus. Sola est enim quæ ad omnia valet pietas, cultus scilicet Dei humilis & deuotus: nec aliter nobis est prouidere nouissima, nisi vt vniuersa quæ nobis imminere videntur pericula, sedula nobiscum cogitatione versantes, discamus de nostra omninò industria, magis autem de nostris diffidere meritis, & soli diuinæ nos protectioni committere pio quodam mentis affectu piæ intentionis in ipsum, cuius datum optimum, & donum perfectum est, consummatio felix, & mors preciosa. Habes in Euangelio tria hæc ipso tibi sermone Domini commendata. Beati (inquit) pauperes, beati mites, beati qui lugent. Beati qui futura sapiunt, præ desiderio cælestium interno quodam sapore mentis præsentia respuentes. Beati qui nouissima prouident, in mansuetudine susçipientes insitum verbum, quod eorum saluare animas potest, & pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui pristinum intelligentes errorem, crebris lauant lachrymis lectum suum. Vides quid optat vir sanctus, quid obtinere cupit eis, pro quibus orat: Vtinàm (inquit) saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Ac si manifestiùs dicat, Vtinam esset in eis spiritus sapientiæ & intelligentiæ atque consilij. Vtinàm hæc in nobis inueniantua, fratres, vt suauiter omnia nostra per sapientiam disponamus, vt intellectu præterita peccata damnemus, vt prouideamus futura consilio. Vtinam sapiamus ad præsentis vitæ moderationem: vtinàm intelligamus ad præteritæ correptionem: vtinàm deuota in Deum fide prouideamus vt felicem habeamus (ipso miserante) consummationem. Hic enim est funiculus triplex quo trahimur ad salutem, ordinata conuersatio, rectum iudicium, fides deuota.

Tit. 2.

1. Tim. 4

Iacob 5.

Matth. 5.

Iacob 1.

Deut. 32.

6. Item in epistola ducentesima nonagesimasecunda ad quendam, qui ausus est nouitium dehortari à proposito religionis: O vtinàm saperes, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Saperes quę Dei sunt, intelligeres quę mundi sunt, prouideres quę inferni sunt. Profectò inferna horreres, superna appeteres, quę sunt ad malum, contemneres.

7. Iob vicesimoprimo.

8. Proverbiorvm decimoquarto, vt in textu.

1. Cor. 15. Eccl. 7.

Deut. 32. Consideratio præsentium, præteritorum & futurorum.

VII.

Quæ est summa eorum quæ in hoc libro continentur?

A. Summa totius operis duabus rebus continentur. SAPIENTIA ET IVSTITIA CHRISTIANA. Ad sapientiam hæc capita, videlicet de Fide & Symbolo Fidei, de Spe & Oratione Dominica, de Charitate & De-

Universidad de Deusto
Biblioteca

calogo referũtur. Nam FIDES, SPES, CHARITAS, illę virtutes sunt, quibus verá hominis sapientiam, vt Augustinus [a] annotauit, Diuina scriptura concludit. Accessit porrò de præceptis Ecclesię, & de Sacramẽtis tractatio. Sicut enim prędictę virtutes absque Sacramentis & prȩceptis Ecclesię rectè obseruatis subsistere non possunt, ità eorum accessione efficaciter nobis inseruntur, insertæ confirmantur, augentur, & perficiuntur. Itaque in iis, quę ad Sapientiam referimus, explicandis, prior libri pars absoluta est.

a Lib. 2 retract. cap. 63. in Enchi. cap. 4. & 5.

B. Posterior, quę circa Iustitiá versatur, duas eius partes tum [b] ad mala fugienda, tum ad bona consectanda spectantes, breuiter enucleat. Etenim abstinere à malis, Chrysóstomo [c] teste, nõ satis est nobis ad salutem, nisi adsit etiam bonorum possessio & virtutis actio. Vtrique igitur parti capita nonnulla, quæ prȩcipuè ad malorum bonorúmque discrimen obseruandum pertinent, accommodata sunt. Totius autem Iustitię vim & amplitudinem, Tobias vir ęquè sapiens ac iustus, succinctè comprehendit, vbi suum filium, adeóque in illo filios Dei omnes sigillatim admonet in hæc verba: *Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus benè.* Ità demùm discimus Christiani hominis integrum officium, quod nõ modò fidem, sed vitam etiam, quæ secundùm Sapientiam & Iustitiam Christianam instituta sit, omninò requirat. *Sapiens autem cor & intelligibile*, vti scriptura testatur, *abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.*

b Psal. 33. c 36. c

c Chrysost. in psal. 4. Plura vide suprà.

Tob. 4. d

Eccles. 9. d

C. Verùm enimuerò, nè institutæ breuitatis terminos prætereamus, doctrinę huius ad Christianos, eósque in primis simpliciores instituendos pertinentis, hic modus & finis esto. Quæ omnia vno Ecclesiastis verbo, tanquàm totius humanæ vitæ illustri Sigillo, consignabimus, ità concludentes: DEVM TIME, ET MANDATA EIVS OBSERVA. HOC EST ENIM OMNIS HOMO.

Eccles. 12. d

PSALMO LXVII.

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

TESTIMONIA.

1. A. AVGVSTINVS libro secundo retractationum, capite sexagesimotertio.
2. ET in Enchiridio, capite secundo.
3. ET tertio, vt in quæst. secunda de fide & symbolo, testimo. secundo, tertio, & quarto.
1. B. PSALMO trigesimotertio.
2. ET ttigesimosexto, vt suprà quæstione prima de peccatis, A. testimonio quinto & sexto.
3. CHRYSOSTOMVS in psalmum quartum, vt suprà quæst. prima de peccatis, A. testimo. secundo.
4. TOBIÆ quinto.
5. ECCLESIASTICI tertio, vt in textu.
C. ECCLESIASTIS duodecimo, vt in textu.

FINIS.

APPENDIX

APPENDIX DE HOMINIS LAPSV ET IVSTIFICATIONE SECVNDVM SENTENTIAM ET DOCTRINAM CONCILII TRIDENTINI.

I.

De statu & lapsu primi hominis.

Sess. 5. Concilii Tridentini can. 1.

CVM primus homo Adam [a] mandatũ Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiá in qua fuerat constitutus, amisit: ac prętereà per huiusmodi prȩuaricationis offensam, irá & indignationem Dei, atque adeò mortem, [b] quam anteà comminatus illi fuerat Deus, incurrit: & cum hac ipsa morte in [c] diaboli, qui mortis [d] deindè habuit imperium, captiuitatem incidit: demúmque totus [e] Adam per illam prȩuaricationis offensam, secundùm corpus & ipsam animam in deterius commutatus fuit.

a Genes. 2. e 3. c Aug. lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 17. lib. 6. de Gen. ad lit. cap. 26. & 27. in concione ad catechum. cont. Iudæos, &c. cap. 2. Fulgent. de incarn. & gratia Christi. cap. 12. 13. Bernar. ser. 1. de Annuncia. Prosper contra Collator cap. 21.

b Gen. 2. c. 3. d Rom. 5. c Concil. Meleuit. can. 1. Aug. lib. 3. de ciui. Dei, c. 22. lib. 1. de pecca. meri. cap. 2. 4. 6. Chrysthom. 17. in Gen. Bernard. ad mili. templi cap. 11.

c Augus. lib. 13. de Trinit. cap. 12. lib. 3. Hypogn. Bernard. epist. 190.

d Hebr. 2. d

e Concil. 2. Arauf. can. 2. Lib. de Eccle. dogmat cap. 18. Aug. lib. 13. de Trinit cap. 12. lib. 14. de ciui. Dei, cap. 15.

TESTIMONIA.

1. GENESIS secundo capite: Tulit ergò Dominus Deus hominẽ, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur & custodiret illum: præcepitque ei, dicens: Ex omni ligno paradisi comede: De ligno autem scientiæ boni & mali nè comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Et infrà: Erat autem vterque nudus, Adam scilicet & vxor eius, & non erubescebant.
2. IBIDEM capite tertio: Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectúque delectabile, & tulit de fructu illius, & comédit: deditque viro suo, qui comédit. Et aperti sunt oculi amborum: cúmque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Et cùm audíssent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adã & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi. Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? Qui ait: Vocem tuã audiui in paradiso, & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me. Cui dixit Dominus: Quis enim indicauit tibi quod nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo præceperam tibi nè comederes, comedisti? Dixitque Adam: Mulier quã dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit Dominus Deus ad mulierem, Quare hoc fecisti? Quæ respondit, Serpens decepit me, & comedi. Mulieri quoquè dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Adæ verò dixit, Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi nè comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vescéris pane tuo, donèc reuertaris in terram de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuertéris. Et vocauit Adam nomen vxoris suæ, Heua: eò quòd mater esset cunctorum viuentiũ. Fecit quoquè Dominus Deus Adæ & vxoris eius tunicas pelliceas, & induit eos. Et ait, Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum, nunc ergò nè forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est. Eiecitque Adam, & collocauit ante paradisum voluptatis cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendã viam ligni vitæ,
3. AVGVSTINVS libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite decimoseptimo: Nudi erant, & nõ confundebantur, non quòd eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nuditas nondùm erat: quia nondùm libido membra illa præter arbitrium cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mouebat: nondùm ad hominis inobedientiam redarguendam sua inobedientia caro quodammodò testimonium perhibebat. Neque enim cæci creati erant, vt imperitum vulgus opinatur: quandoquidem & ille vidit animalia, quibus nomina imposuit, & de illa legitur: Vidit mulier quia bonum est lignum in escam, & quia placet oculis ad videndum. Patebant ergò oculi eorum, sed adhuc non erant aperti, hoc est, non attenti, vt cognoscerent, quid eis indumento gratiæ præstaretur, quando membra eorum voluntati repugnare nesciebant. Qua gratia remota, vt pœna reciproca inobedientia plecteretur, extitit in motu corporis quædam impudens nouitas, vndè esset indecens nuditas, & fecit attentos, reddiditque cõfusos. Hinc est, quòd posteaquàm mandatum Dei aperta transgressione violârunt, scriptum est de illis: Et aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt quia nudi erant, & consuerunt folia fici, & fecerunt sibi campestria. Aperti sunt, inquit, oculi amborum, non ad videndum: nam & anteà videbant, sed ad discernendum inter bonum quod amiserãt, & malum in quod ceciderant. Vndè & ipsum lignum eò quòd istam faceret dignoscentiam, si ad vescendum contra vetitum tangeretur, ex ea re nomen accepit, vt appellaretur lignum scientiæ boni & mali. Experta enim morbi molestia, euidentior fit etiam iucunditas sanitatis. Cognouerunt ergò quia nudi erant nudati scilicet ea gratia, qua fiebat, vt nuditas corporis nulla eos lege peccati menti eorum repugnãte confunderet. Hoc itaque cognouerunt, quod feliciùs ignorarent, si Deo credentes & obedientes non committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobedientia quid nocerent.

Vulgi error. Genes. 3.

Genes. 3.

Ligaum sõlũæ boni & mali cur sic dictum.

4. ITEM libro sexto de Genesi ad literam, capite vigesimosexto: Dicit Apostolus, Sicut est veritas in Iesu deponere vos secundùm priorem conuersationem hominem veterem, eum qui corrumpitur secundùm concupiscentias deceptionis, hoc est factus Adam per peccatum. Vide ergò quid sequatur: Renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Eccè quod perdidit Adam per peccatum.

Ephes. 4.

5. ET capite vigesimoseptimo: In hoc ergò renouamur secundùm id quod amisit Adam, id est, secundùm spiritum mẽtis nostræ. Secundùm autem corpus quod seminatur animale, & resurget spirituale, in melius renouabimur, quod nondùm fuit in Adam. Dicit item Apostolus, Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, induite nouũ, qui renouatur in agnitionem Dei secundùm imaginem eius qui creauit eum. Hãc imaginem in spiritu mentis impressam perdidit Adam per peccatum, quam recipimus per gratiam iustitiæ: nõ spiritale atque immortale corpus, in quo ille nõdùm fuit, & in quo erunt omnes sancti resurgentes à mortuis. Hoc enim primum est illius meriti quod amisit.

1. Cor. 15.

Colos. 2.

6. IDEM in concione ad catechumenos contra Iudæos, Paganos & Arrianos, capite secũdo: Diabolus dum illum primum hominem à Deo factũ, Adam scilicet, patrem omnium nostrum intueretur, videretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circundatum, immortalitate vestitum, æmulus atque inuidus hoc hominem terrenum accepisse, quod ipse dum esset angelus per superbiam cognoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, eóque nostros primos parẽtes illis donis ac tãtis bonis expoliauit, insuper, & peremit. Nanque, dilectissimi, cùm tanta bona homini diabolus abstulisset, pudicitiam, continentiam, charitatẽ, immortalitatem, eumque turpem ac nudum reddidisset, obsitum suis pannis deridens, eum suo dominio obstrinxit, atque ex illo vinculo omnem prolem eius sibimet obligauit. Turpes enim pannos suscepit Adam, quãdo à diabolo expoliatus pudicitia, accinctus est impudicitia: amissa temperantia, intemperans effectus est: perdita charitate, malus inuentus est: expoliatus immortalitate, morti propinatus est. Quid perdidit, & quid accepit? Ad hoc enim per turpissimos pannos suos posteros obligauit.

Adam qualis à Deo creatus.

Qualis diaboli fraude factus.

7. FVLGENTIVS Ruspensis Episcopus in libro de incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi, capite duodecimo: Quisquis Christianæ religionis non vult inaniter immò damnabiliter portare vocabulum, credat firmissimè Deum nostrum, id est, sanctam Trinitatem, quæ vnus summus & verus est Deus, primo homini quẽ ad suam imaginem gratuita bonitate bonum fecit, cui facultatem quoquè suæ cognitionis ac dilectionis inseruit, non solùm bonæ voluntatis donum, quin etiam ad habendam custodiendámque iustitiam integrum sanúmque creãsse libertatis arbitrium, vt facultas atque motus inditæ libertatis, si iuuantem se gratiam Dei non desereret, præmium vitæ æternæ tribueret Dei bonitas homini: si autem iustitiam diuinam contemnens, à gratia excidisset, supplicia retribueret iustitia peccatori. Proindè à bono iustóque creatore illi homini, quem in corpore animali conditum ditauit intelligentiæ ac iustitiæ dono, iusta est vtrinquè statuta conditio, vt scilicet, si obedientiam, quæ prima virtus est, custodiret, ex animali in qua creatus erat corporis qualitate, ad spiritualem immortalémque statum sine corporis morte (quia sine animæ iniquitate) transiret, accepisseteque diuino munere, si præcepta seruâsset, non solùm perfectam atque inamissibilem corporis immortalitatem, verùm etiam in anima talem gratiam sanctè iustéque viuendi, vt peccare deinceps omninò non posset, si non peccaret donèc peccare potuisset, Creatus ergò primus homo de terra terrenus, accepit quidem gratiam, qua non posset peccare, si peccare nollet: nondùm tamen tantam acceperat gratiam, qua nec peccare vellet omninò, nec posset: vt scilicet à bono iustóque Domino pòst esset illud munere largiendum, si voluntariè fuisset hoc à seruo priùs in opere custoditum. Quòd si bono iustóque neglexisset obedire mandato, post mortem animæ, quam delinquendo ipse sibi noxius intulisset, etiam per corporis mortem vitæ præsentis mutaretur incõmodo, nec tenere sineretur iugiter in carne peccati damnabilem vitam, qui noluisset in corde seruare iustitiam, esseteque pœnaliter etiam corpore mortis deincèps necessitate constrictus, qui contumaciter salubria iussa transgrediens, spirituali morte spontè fuisset obnoxius.

Libero arbitrio in prima creatione homo donatus.

In obedientia perseuerans immortalis futurus sine corporis morte.

8. ET capite decimotertio: Peccans ille qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo quod animæ sanitatem

sanitatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi quæ ad Deum pertinent, amisit protinùs facultatem. Oblitus est enim manducare panem suũ, & expoliatus vestimento fidei, carnalíumque concupiscentiarum vulneribus sauciatus, sic iacuit oppressus ditione peccati, vt nullatenùs aliquod bonæ voluntatis initium habere potuisset, nisi hoc Deo gratis donante sumpsisset. Seruus quippe factus peccati, liber factus iustitiæ. Et ideò à iustitia factus est alienus, qui spontè dominio est iniquitatis addictus.

Phil. 101.

Rom. 6.

Homo quatuor virtutibus in prima creatione ornatus.

9. BERNARDVS sermone primo de Annunciatione beatæ Mariæ: Videre mihi videor, dilectissimi, quatuor virtutibus his amictum primum hominem ab ipso suæ creationis exordio, & (vt prophetа meminit) vestimento salutis indutum. Est enim in his quatuor illa salutis integritas: nec sine his omnibus potest constare salus: præsertim cùm nec possint esse virtutes si ab inuicem separentur. Acceperat ergò homo misericordiam, custodem scilicet atque pedissequam, vt ipsa præueniret, ipsa & sequeretur eum, ipsáque protegeret & conseruaret vbiquè. Vides qualem nutritium contulit paruulo suo Deus, qualem dedit pedissequam homini recèns orto. Sed erat illi necessarius etiã eruditor tanquàm ingenuæ & rationabili creaturæ, vt non sicut iumentum aliquod custodiretur, sed tanquàm paruulus educaretur. Cui sanè magisterio nemo poterat aptior inueniri, quàm veritas ipsa quæ cum in agnitionem summæ perduceret aliquandò veritatis. Interim verò nè sapiens inueniretur vt malum faceret, esséque peccatum ei tanquàm scienti bonum, & minimè facienti: iustitiam quoquè qua regeretur accepit. Adhuc autem & pacem qua foueretur & delectaretur, addidit manus benignissima creatoris, Pacem vtiquè duplicem, vt nec intùs pugnæ, nec foris timores, id est, nec caro cõcupisceret aduersùs spiritum: nec esset ei creatura vlla formidini. Nam & bestiis omnibus liberè imposuit nomina, & serpens ipse, qui violentia nõ præsumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat? Sed heu homo iste ad multam pernicié & insipientiam sibi, descendit de Hierusalem in Hiericо. Siquidem incidit in latrones, à quibus & ante omnia legitur despoliatus. An nõ despoliatus, qui Domino veniente nudum se esse cõqueritur? Nec verò poterat reuestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta, nisi Christus amitteret sua. Sicut enim viuificari in anima nisi interueniente corporali morte Christi nõ potuit, ità nec reuestiri sine eius despoliatione. Et vide si non propter has quatuor partes vestimenti quod amiserat primus & vetus homo, in totidem quoquè diuisa sunt secundi & noui hominis vestimenta. An fortè quæris & tunicam inconsutilem, quæ non diuiditur, sed sorte prouenit? Ego diuinam arbitror esse imaginem, quæ nimirùm non assuta, sed insita atque ipsi impressa naturæ, diuidi scindíque non potest. Ad imaginem nempe & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vri poterit, non exuri: ardere, sed non deleri. Hæc ergò non scinditur, sed sorte prouenit. Et quocunquè perueniat anima, simul & ipsa erit. Nam similitudo non sic, sed aut manet in bono: aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata. Sed quia spoliatum virtutibus quatuor hominem diximus, quonam modo singulis sit spoliatus, congruum est vt dicamus. Perdidit homo iustitiam, cùm Eua serpentis, Adam mulieris voci obediuit potiùs quàm diuinæ. Erat tamẽ residuum aliquid, quod apprehendere possent, idque Dominus suo illo scrutinio innuebat: sed abiecerunt etiam illud, conuersi in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Prior enim iustitiæ portio, non peccare: secunda, per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit & misericordiam, cum sic exarsit Eua in concupiscentia sua, vt nec sibi, nec viro, nec filiis parceret nascituris, simul omnes terribili maledicto & necessitati mortis addicens. Adam quoquè indignationi diuinæ mulierem pro qua peccauerat, obiecit: quasi post tergum eius volens declinare sagittam. Vidit enim mulier lignum quòd esset pulchrum visu, & ad vescendum suaue, & à serpente audierat tanquàm deos se futuros. Funiculus triplex difficilè rumpitur, curiositatis, voluptatis, & vanitatis. Hæc sola mundus habet, cõcupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. His abstracta & illecta misericordiam omnem crudelis mater abiecit. Sic & Adam qui mulieri malè misertus est vt cum ea peccaret, benè noluit misereri vt pœnam sustineret pro ea. Priuata est etiam mulier veritate, primò quidem & dicens, Nè fortè moriamur: demùm serpenti credens penitùs abneganti & dicenti, Nequaquàm moriemini. Priuatus est & Adam veritate, vbi eam cõfiteri erubuit, folia, hoc est, excusationum operimenta prętendens. Siquidem ipsa dicit: Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum coram patre meo. Pacem quoquè protinus amiserunt, quia non est pax impiis, dicit Dominus. Nónne enim contrariam legem inuenerant in mẽbris suis, quos de nouo pudere cœperat nuditatis? Timui ego, inquit, eò quòd nudus essem. Non sic miser non sic paulò antè timebas, non quærebas folia, licèt corpore nudus sicut & modò.

Iustitiæ quomodò amissa.

Iustitiæ duo membra.

Misericordia quomodo fit amissa.

Genes. 3.

10. PROSPER contra Collatorem, capite vigesimoptimo: Scientiam boni Adam tunc habebat, quãdo bonum sanctúmque mandatum Dei fideli corde seruabat, & erat iustus manens in imagine creatoris sui, legísque eius non obliuiscens. Postquàm autem se, hoc est, imaginem & templum Dei deceptori suo subdidit, perdidit boni scientiam, quia perdidit bonam cõscientiam. Iusticiam enim iniquitas depulit, humilitatem superbia destruxit, continentiam concupiscentia elisit, infidelitas rapuit fidem, captiuitas abstulit libertatem: nec potuit illis vlla portio residere virtutum, quò tanta irruperat turma vitiorum. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Et, Qui facit peccatum, seruus est peccati. Et, A quo quis superatus est, ei seruus addictus est. Nemo autem seruit nisi cum aliqua libertate, & nemo liber est, nisi cum aliqua seruitute, dicente Apostolo: Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergò fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Nunc autem liberi à pecca-

Veritas vt fit perdita.

Luc. 9.

Pax etiam in impietatem prolapsis deseruit.

Rom. 6.

Ioan. 8.

2. Pet. 2.

Luc. 6.

Imago Dei & similitudo ad quã homo factus in quibus consistat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

to, ſerui autem facti Deo, habetis fructum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam. Qui itaque ſeruit diabolo, liber eſt à Deo.

11. GENESIS ſecundo capite.

12. ET tertio, vt ſuprà teſtimonio primo & ſecundo.

13. AD Romanos quinto capite: Per vnum hominem peccatum in hũc mundum intrauit, & per peccatũ mors: & ità in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.

14. CONCILIVM Mileuitanum canone primo: Placuit ergò omnibus Epiſcopis, qui fuerunt in hac ſancta Synodo, cõſtituere hæc, quæ in præſenti concilio definita ſunt: vt quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factũ, ità vt ſiue peccaret, ſiue nõ peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.

Adam mortalis peccati merito, non naturæ neceſſitate.

15. AVGVSTINVS libro decimotertio de ciuitate Dei, capite duodecimo: Cùm requiritur, quã mortem Deus primis hominibus fuerit comminatus, ſi ab eo mandatum tranſgrederentur acceptũ, nec obedientiam cuſtodirẽt: vtrùm animæ, in corporis, an totius hominis, an illam quæ ſecunda dicitur: reſpondendum eſt, omnes. Prima enim conſtat ex duabus: ſecũda ex omnibus tota. Sicut enim vniuerſa terra ex multis terris, & vniuerſa Eccleſia ex multis conſtat eccleſiis, ſic vniuerſa mors ex omnibus: quoniam prima conſtat ex duabus: vna animæ, altera corporis, vt ſit prima totius hominis mors, cùm anima ſine Deo & ſine corpore ad tempus pœnas luit: ſecunda verò, vbi anima ſine Deo cum corpore pœnas æternas luit. Quando ergò dixit Deus primo illi homini, quẽ in paradiſo conſtituerat, de cibo vetito: Quacunque die ederitis ex eo, morte moriemini: nõ tantùm primę mortis partem priorem, vbi anima priuatur Deo: nec tantùm poſteriorem, vbi corpus priuatur anima: nec ſolùm ipſam totam primam, vbi anima & à Deo & à corpore ſeparata punitur, ſed quicquid mortis eſt, vſque ad nouiſſimam, quæ ſecunda dicitur, & qua eſt nulla poſterior, comminatio illa complexa eſt.

Quamnãm Deus mortem tranſgreſſori Adamo ſit comminatus.

Geneſ. 2.

16. ET libro primo de peccatorum meritis & remiſſione, capite ſecundo: Qui dicunt Adã ſic creatum, vt etiam ſine peccati merito moreretur, non pœna culpæ, ſed neceſſitate naturæ, profectò illud quod in lege dictum eſt, Qua die ederitis, morte moriemini: non ad mortem corporis, ſed mortem animæ quæ in peccato fit, referre conantur. Qua morte mortuos ſignificauit Dominus infideles de quibus ait, Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos. Quid ergò reſpondebunt, cùm legitur hoc Deum primo homini etiam poſt peccatum increpãdo & damnando dixiſſe, Terra es, & in terram ibis? Neque enim ſecundùm animam, ſed quod manifeſtũ eſt ſecundùm corpus terra erat, & morte eiuſdem corporis erat iturus in terram. Quanuis enim ſecũdùm corpus terra eſſet, & corpus in quo creatus eſt animale geſtaret, tamen ſi non peccâſſet, in corpus fuerat ſpiritale mutãdus, & in illam incorruptionem quæ fidelibus ac ſanctis promittitur, ſine mortis periculo tranſiturus. Cuius rei deſiderium nos habere nõ ſolùm ipſi ſentimus in nobis, verumetiam admonente Apoſtolo cognoſcimus, vbi ait: Etenim in hoc ingemiſcimus, habitaculum noſtrum, quod de cælo eſt, ſuperindui cupientes, ſi tamen induti, non nudi inueniamur. Etenim qui ſumus in hac habitatione, ingemiſcimus grauati, in quo nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur mortale à vita. Proindè ſi non peccâſſet Adam, non erat expoliandus corpore, ſed ſuperueſtiẽdus immortalitate, & incorruptione, vt abſorberetur mortale à vita: id eſt, ab animali in ſpiritale tranſiret.

Matth. 8.

Luc. 9.

Geneſ. 2.

Immortalis futurus ſine corporis morte Adam ni peccâſſet.

2. Cor. 5.

17. ITEM capite quarto: Sunt & alia teſtimonia quibus euidentiſſimè appareat, non tantùm ſpiritus, ſed etiam corporis mortem propter peccatum meruiſſe genus humanũ. Ad Romanos Apoſtolus dicit: Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem vita eſt propter iuſtitiam. Si ergò ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra, per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Puto quòd non expoſitorem, ſed tantùm lectorem opus habet tam clara & aperta ſententia. Corpus, inquit, mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ puluere factum eſt, ſed propter peccatum. quid ampliùs quęrimus? Et vigilantiſſimè non ait, mortale: ſed, mortuum.

Corpore mortui peccando ſe obnoxiũ fecit homo.

Rom. 8.

18. IBIDEM capite ſexto: Mirum ſi aliquid quæritur hac manifeſtatione liquidius, niſi forte audiendum eſt, quòd huic perſpicuitati contradicitur, vt mortuum corpus ſecundùm illum modum hîc intelligamus quo dictũ eſt, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Sed hoc modo corpus propter iuſtitiam mortificatur, non propter peccatum. Vt enim operemur iuſtitiam, mortificamus membra noſtra quæ ſunt ſuper terram. Aut ſi putant ideò additum propter peccatum, vt non intelligamus quia peccatum factum eſt, ſed vt peccatum non fiat, tanquàm diceret, corpus quidem mortuum eſt, propter, non faciendum peccatum: Quid ſibi ergò vult quod cùm adiunxiſſet, Spiritus autem vita eſt: addidit, propter iuſtitiam? Sufficeret enim ſi adiungeret, vita ſpiritus, vt etiam hîc ſubaudiretur propter non faciendum peccatum: vt ſic vtrunque propter vnam rem intelligeremus, & mortuum eſſe corpus, & vitam eſſe ſpiritum propter non faciendum peccatum. Ità quippe etiam ſi tantummodò vellet dicere, propter iuſtitiam, hoc eſt, propter faciendam iuſtitiam, ad vtrumque poſſet hoc referri, & mortuum eſſe corpus, & vitam eſſe ſpiritum propter faciendam iuſtitiam. Nunc verò & mortuum dixit eſſe corpus propter peccatum, & ſpiritum vitam eſſe propter iuſtitiam, diuerſa merita diuerſis tribuens rebus, morti quidem corporis, meritum peccati, vitæ autem ſpiritus, meritum iuſtitiæ. Quocircà ſi, vt dubitari non poterit, ſpiritus vita eſt propter iuſtitiã, hoc eſt, merito iuſtitiæ: profectò corpus mortuum propter peccatum, quid aliud quàm merito peccati intelligere debemus aut poſſumus, ſi apertiſſimum ſcripturæ ſenſum non pro arbitrio peruertere ac detorquere conamur? Huc etiam verborum conſequentium lumen accedit. Cùm enim præſentis temporis gratiam determinans diceret, mortuum quidem eſſe corpus propter peccatum, quia in eo nondùm per reſurrectionem renouato, peccati meritum manet, hoc eſt, neceſſitas mortis: ſpiritum

Mors corporis, peccati meritum vita, ſpiritus iuſtitiæ.

Rom. 6.

Iſa. 57.

licèt adhuc corpore mortis huius oneremur, iam ſecundùm interiorem hominem cœpta renouatione in fidei iuſtitiam reſpiramus: tamen nè humana ignorantia de reſurrectione corporis nihil ſperaret, etiam ipſum quod propter meritum peccati in præſenti ſeculo dixerat mortuum, in futuro propter meritum iuſtitiæ dicit viuificandum, nec ſic vt tãtùm ex mortuo viuum fiat, verumetiam ex mortali immortale.

19. CHRYSOSTOMVS homilia decimaſeptima in Geneſim: Quæſtio hîc naſcitur. Dixit, inquit, Deus, Quodcunque die comederitis ex eo, morte moriemini: multorum autem annorum numero oſtenditur vixiſſe illos poſt inobedientiam, & cibi veriti eſum. Et quæſtio quidem aliqua eſſe videtur quis magno ſtudio aures adhibeat, manifeſtum eſt quod dicitur, neque quæſtio fuerit attendenti. Nã licèt multos annos vixerint, attamen à quo tempore audierunt, Terra es, & in terram abibis: & ſententiam acceperunt mortis, mortales fuerunt: & ex illo tempore fuerunt perinde ac ſi quis illos dicat mortuos fuiſſe. Hoc igitur & ſcriptura ſignificans, dixit, Quocunque die comederitis, morte moriemini: hoc eſt, ſententiam accipietis, mortales poſthàc vos futuros. Sicut in humanis iudiciis, quãdo quis ſententia lata vt capite mulctetur, iterum in carcerem coniicitur, & licèt ibi multo tempore agat, nihil meliùs tamen habet defunctis & mortuis, vtpotè iam per ſententiã mortuus: eodẽ modo & illi, ab eo die à quo mortalitatis ſententiã acceperunt, tametſi longo tempore durauerint, nihilominùs ſententia mortui erant.

Poſt lapſum quamuis non ſtatim mortuus, at mortalis tamẽ eſſe cœpit homo.

Gen. 3.

Gen. 5.

Ephaſ. 2.

Non moritur homo niſi peccaſſet.

20. BERNARDVS in ſermone ad milites templi, capite vndecimo: Peccatum præceſſit, vt ſequeretur mors: quod ſanè ſi cauiſſet homo, mortem nõ guſtâſſet in æternum. Peccando itaque vitam amiſit, & mortem inuenit, quoniam quidem & Deus ità prædixerat, & iuſtum profectò erat vt ſi peccaret homo, moreretur. Quid nanque iuſtius poterat quàm recipere talionem? Vita ſiquidem Deus animæ eſt, ipſa corporis. Peccando voluntariè volens perdidit viuere, nolens perdat & viuificare. Spontè repulit vitam, cùm viuere noluit, nõ valeat eam dare cui vel quatenùs voluerit. Noluit anima regi à Deo, non queat regere corpus. Si non paret ſuperioti, inferiori cur imperet? Inuenit conditor ſuam ſibi rebellem creaturam, inueniat anima ſuam ſibi rebellem pediſequam. Tranſgreſſor inuentus eſt homo diuinæ legis, inueniat ipſe aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & captiuantem ſe in legem peccati. Porrò peccatum (vt ſcriptum eſt) ſeparat inter nos & Deum, ſeparet proindè etiam mors inter corpus noſtrum & nos. Non potuit diuidi à Deo anima niſi peccando, nec corpus ab ipſa niſi moriendo. Quid itaque auſterius pertulit in vlrione, id ſolum paſſa à ſubdito, quod præſumpſerat in authorem? Nihil profectò congruentius quàm vt mors operata ſit mortem, ſpiritualis corporalem, culpabilis pœnalem, volũtaria neceſſariam.

Vlrionem iuſtam ſe talionem homo poſt peccati recepit.

Iuſtè in diaboli poteſtatem traditum genus humanum.

21. AVGVSTINVS libro decimotertio de Trinitate, capite duodecimo: Quadam iuſtitia Dei in poteſtatem diaboli traditum eſt genus humanum peccato primi hominis in omnes vtriuſque ſexus communione naſcentes originaliter tranſeunte, & parentum primorum debito vniuerſos poſteros obligante. Hæc traditio priùs in Geneſi ſignificata eſt, vbi cùm ſerpenti dictum eſſet, Terram manducabis: homini dictum eſt, Terra es, & in terram ibis. Eo quod dictum eſt, in terram ibis: mors corporis prænunciata eſt, quia nec ipſam fuerat experturus, ſi permanſiſſet vt factus eſt rectus. Quod verò viuenti ait, Terra es: oſtendit totum hominem in deterius commutatum. Tale eſt enim, Terra es: quale iſtud, Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quoniam caro ſunt. Tunc ergò demonſtrauit eum ei traditum, cui dictum fuerat, terram manducabis. Apoſtolus autem apertiùs hoc prædicat, vbi dicit: Et vos cùm eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulâſtis ſecundùm ſeculum mundi huius, ſecundùm principem poteſtatis aëris huius, ſpiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntates carnis & affectionum, & eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri. Filij diffidentiæ ſunt infideles, & quis hoc non eſt antequàm fidelis fiat? Quocircà omnes homines ab origine ſub principe ſunt poteſtatis aëris, qui operatur in filiis diffidentiæ. Et quod dixi ab origine: hoc eſt quod dicit Apoſtolus, natura & ſe fuiſſe ſicut cæteros: natura ſcilicet vt eſt deprauata peccato, nõ vt recta creata ab initio. Modus autem iſte quo traditus eſt homo in diaboli poteſtatem, non ità debet intelligi, tanquàm hoc Deus fecerit, aut fieri iuſſerit, ſed quòd tantùm permiſerit, iuſtè tamen. Illo enim deſerente peccãtem, peccati author ilicò inuaſit. Nec ità ſanè Deus deſeruit creaturam ſuam, vt non ſe illi exhiberet Deum creantem & viuificantem, & inter pœnalia mala etiam bona malis multa præſtantem.

Homo Deum peccando deſerẽs, iuſtè ab eodem deſertus in diaboli poteſtatem venit.

1. Pet. 1.

Ioan. 8.

22. ET libro tertio Hypognoſticon: Quid eſt autem: Et reliquit illum in manu conſilij ſui: niſi dimiſit eum in poſſibilitate liberi arbitrij ſui? In manu enim poſſibilitas intelligitur. Ipſa eſt prima gratia qua primus homo ſtare potuiſſet, ſi ſeruare mandata Domini voluiſſet. Hac ergò per inobedientiam deſolatus homo, iudicio iuſto factus eſt ſerpenti, id eſt, diabolo cui maluit obedire quàm Deo, captiuus. Et ideò ſcriptum eſt: A quo enim quis ſuperatus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Et iterùm: Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati.

Hæreticus homo omnium Patrum ſententiã ſuam arrogantes præfert.

23. BERNARDVS epiſtola centeſima nonageſima ad Innocentium Pontificem contra hæreſim Petri Abailardi: Myſterium noſtræ redemptionis temerarius ſcrutator maieſtatis aggrediens, in ipſo ſtatim ſuæ diſputationis exordio Eccleſiaſticorum doctorum vnam omnium de hac re dicit eſſe ſententiam, & ipſam ponit, ac ſpernit, & gloriatur ſe habere meliorem: non veritus, contra præceptum Sapientis, trãſgredi terminos antiquos quos poſuerunt patres noſtri. Sciendum eſt, ait, quòd omnes doctores noſtri poſt Apoſtolos in hoc cõueniunt, quòd diabolus dominium & poteſtatem habebat ſuper hominem, & iure eum poſſidebat, ideò ſcilicet quòd homo ex libertate arbitrij quam habebat, ſpontè diabolo conſenſit. Aiunt nanque quòd ſi quis aliquem vicerit, victus iure

Universidad de Deusto
Biblioteca

victoris seruus constituitur. Ideò, inquit, sicut dicunt doctores, hac necessitate incarnatus est filius Dei vt homo qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis iure liberaretur à iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, ait, nec diabolus vnquàm ius aliquod in homine habuit, nisi fortè Deo permittente, vt carcerarius: nec filius Dei vt hominem liberaret, carnem assumpsit. Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blasphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non iustius os loquens talia fustibus tunderetur, quàm rationibus refelleretur? Nónne omnium meritò in se prouocat manus, cuius manus contra omnes? Omnes, inquit, sic: sed non ego sic. Et paucis interiectis: Ad Prophetas te ducam. Loquitur sub typo Hierusalem, ad populum acquisitionis, non propheta, sed in propheta Dominus, dicens: Saluabo te, & liberabo te noli timere. Quæris à qua potestate? Non enim vis vt diabolus in hominem habeat vel habuerit potestatem. Fateor nec ego. Non tamen idcircò non habet, quia ego & tu hoc nolimus. Si non confiteris tu, nec cognoscis: cognoscunt & dicunt qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici,. Quod minimè negares & tu, si non esses sub manu inimici. Non potest gratias agere cum redemptis, qui redemptus non es. Nam si redemptus esses, redemptorem agnosceres, & non negares redemptionem. Nec quærit redimi, qui se nescit captiuum. Qui autem scierunt, clamauerunt ad Dominum, & Dominus exaudiuit eos, & redemit eos de manu inimici. Et vt intelligas hunc inimicum qui sit, Quos redemit ait, de manu inimici de regionibus congregauit eos. Et infrà: Redemit & congregauit, redemit autem de manu inimici. Non dicit inimicorum, sed inimici. Inimicus vnus, regiones multæ. Si quidem non de regione, sed de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari: Quis iste vnus tam potens dominus, qui non vni præfuit regioni, sed omnibus? Non alius, vt arbitror, quàm ille qui ab alio propheta dicitur absorbere fluuium, id est, genus humanum, & non mirari: habere autem fiduciam quòd & Iordanis, hoc est electio ipsa influat in os eius. Beati qui sic influunt vt effluant, qui sic intrant vt exeant. Sed quid? nondùm fortè credis prophetis sic sibi concinentibus de diaboli potestate in hominem. Veni mecum, & ad Apostolos. Dixisti nempe te non sentire cum illis qui post Apostolos venerunt: assentias vel Apostolis: si fortè & tibi contingat quod vnus eorum loquitur de quibusdam: Nequando, inquiens, det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, vt resipiscant à diaboli laquis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Paulus est iste, qui homines à diabolo captiuos teneriasserit ad eius voluntatem. Audis, ad eius voluntatem, & negas potestatem: Si & Paulo non credis, veni iam adipsum Dominum. si fortè audias & quiescas. Nempe ab ipso appellatur princeps huius mundi, & fortis armatus, possessorque vasorum: & dicis eum non habere potestatem in homines? Nisi tu aliud putas hoc loco intelligi atrium quàm mundum, vasa quàm homines. Quòd si atrium diaboli mundus erat, & homines vasa eius: quomodò non dominabatur in hominibus? Ait item Dominus capientibus se: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Potestas ista non latuit illum qui dicebat: Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij claritatis suæ. Hanc ergò Dominus nec in se quidem negauit diaboli potestatem, sicut nec Pilati, qui membrum erat diaboli. Ait siquidem: Non haberes potestatem in me vllam, nisi data tibi fuisset desuper. Quòd si in viride lignum intantum grassata est ista desuper data potestas, aridum quomodò non fuit ausa contingere? Nec iniustam puto iste causabitur potestatem datam desuper. Discat ergò diabolum non solùm potestatem, sed & iustam habuisse in homines, vt consequenter & hoc videat, venisse vtique in carne Dei filium propter liberandos homines. Cæterùm etsi iustam dicimus diaboli potestatem, non tamen & voluntatem. Vndè non diabolus qui inuasit, non homo qui meruit, sed iustus Dominus qui exposuit. Non enim à potestate, sed à voluntate iustus iniustúsve quis dicitur. Hoc ergò diaboli quoddam in hominem ius etsi non iure acquisitum, sed nequiter vsurpatum, iustè tamè permissum. Sic itaque homo iustè captiuus tenebatur, vt tamen nec in homine nec in diabolo illa esset iustitia, sed in Deo. Iustè igitur homo addictus, sed misericorditer liberatus.

24. AD Hæbræos secúdo capite: Quia ergò pueri communicauerunt carni & sanguini: & ipse similiter participauit eisdem: vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolũ.

25. CONCILIVM Arausicanum secundum, capite primo: Si quis per offensam præuaricationis Adæ, non totum (id est secundum, corpus & animã) in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illæsa durante, corpus tantummodò corruptioni credit obnoxium, Pelagij errore deceptus, aduersatur scripturæ dicẽti: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et, Nescitis, quoniã cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis? Et, A quo quis superatur, eius & seruus addicitur.

26. GENNADIVS, vel quisquis author est, libro de Ecclesiasticis dogmatibus, capite trigesimooctauo: Si quis per offensam, &c. vt capite illo secundi concilij Arausicani.

27. AVGVSTINVS libro decimotertio de Trinitate, capite duodecimo: Quod viuenti ait, Terra es: ostendit totum hominem in deterius commutatum.

28. ET libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite decimoquinto: Quia contemptus est Deus iubens, qui hominem creauerat, qui ad suam imaginẽ eum fecerat, qui cæteris animalibus præposuerat, qui in paradiso constituerat, qui rerum omniũ copiam salutísque præstiterat, qui præceptis nec pluribus, nec grandibus, nec difficilibus onerauerat, sed vno breuissimo atque leuissimo ad obedientiæ salubritatem adminiculatus fuerat, quo super eam creaturam, cui libera seruitus expediret, se esse Dominum commonebat, iusta damnatio subsequuta est, talis quidem damnatio vt homo qui custodiendo mandatum futurus fuerat etiam carne spiritalis, fieret etiam mente carnalis: & quia sua superbia sibi placuerat, Dei iustitiã sibi donaretur, nec

Psal. 50. 31.

Psal. 106. Diabolum in hominem potestatem accepisse asserit.

Iob 40.

2. Tim. 2.

Ioan. 14.

Luc. 22. Colos. 1.

Ioan. 19.

Diaboli iusta potestas, non voluntas.

Totus Adam secundum corpus & animã in deterius commutatus. Pelagij error. Eccl. 18. Rom. 6.

2. Pet. 2.

nec sicut affectabat, in sua esset omnimodo potestate, sed à seipso quoquè dissentiens, sub illo cui peccando consensuit, pro libertate quam concupierat, duram miserámque ageret seruitutẽ, mortuus spiritu volens, & corpore moriturus inuitus: de terror æternæ vitæ, etiam æterna (nisi gratia liberaret) morte damnatus.

Miserabilis metamorphosis.

11.

De peccato Adæ in omnes homines transfuso.

Ex can. 2. eiusdem sess. 5.

A. Neque verò Adæ præuaricatio sibi soli, sed etiam eius propagini,[a] & toti posteritati nocuit, vt qui acceptã à Deo sanctitatem & iustitiã sibi[b] nobísque perdiderit, & per inobedientiæ peccatum inquinatus, non mortem & pœnas corporis[c] tantùm verũ etiam peccatum (quod mors est animę) in omne genus humanũ transfudit. Id quod Apostolus cõfirmans dixit, [d] *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.*

a Rom. 5. c d 1. Cor 15. c. Eccl. 25. d. Concil. 1. Arausi. can. 2. Aug. in Enchir. ca 29. li. 12. Hyp. lib 11. de ciuit. Dei, c. 5. 14. & lib. 14. c. 1. Prosp. lib. 1. de vocat gent. c. 7. & ad capitula Gallorum c. 8.

b Prosp. cont. Collat. ca. 19. & ad tria prima dub. Genuẽs. Fulg. de incar. & gratia Christi, c. 15

c Lib. de Eccl. dog. c. 39. Aug. in Ench. ca. 26. lib. 15. de ciuit. Dei, cap. 1. de præd. & grat. c. 3. lib. 6. cõtr. Iul. c. 4. 9. 11 13. Fulg. de incar. & gratia Christi, c. 14 15 de fide ad Pet. c. 25. Prosp. lib. 2. de vit. contemp. c. 20. & contr Colla. ca 20. lib. de ingratis, c. 40. & 27. Petrus Diac. de incarn. & grat Christi, c. 6.

d Rom. 5. b

Ex can. 3. sess. 5.

B. [1] Vndè Adæ peccatũ, quod origine vnum est, & propagatione[e], non imitatione transfusum omnibus, inest vnicuique[f] proprium, aliquo remedio expiari necesse est ad vitã æternam consequendam. [2] Nam ex eo immũdi, & vt Apostolus inquit, natura filij irę, tum serui peccati, diaboli & mortis omnes efficiũtur,[3] excepta interim Beata & immaculata[h] virgine Maria Dei genitrice, quam hoc loco vbi de peccato originali agitur, non compræhendimus.

e Aug lib. 2. cont. Pelag. & Celest. ca. 15. 16. lib. 1 de pec. mer. ca. 9. 10. 11. 12. & 13. lib. 3. Hyp. Epist. 86. quæst. 3. lib. 6 cont. Iul. c. 11. ser. 14. de verb. Apost.

f Idem lib. 3. de peccat. merit. ca. 8. lib. 6. cont. Iul. c. 4.

g Ephes. 2. a. Fulg. de fide ad Pet. c. 16.

Ex cap. 1. sess. 6.

3. Ex append. sess. 5.

h Aug. de nat. & gratia c. 36. Vide extrau. cont. lib. 3. de reliq. & venerat. Sanc. Cõc. Trid. sess. 5. in fine decreti de pec. origi.

TESTIMONIA.

1. A. AD Romanos quinto capite: Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ità in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerũt. Vsque ad legem enim peccatũ erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cùm lex non esset. Sed regnauit mors ab Adam vsq; ad Moysen, etiã in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adę, qui est forma futuri. Sed non sicut delictum, ità & donum. si enim vnius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abũdauit. Et non sicut per vnum peccatum, ità & donum. nam iudicium quidem ex vno, in condemnationem: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem. Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnum: multò magis abundantiã gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnius delictum, in omnes homines in cõdemnationem: sic & per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores cõstituti sunt multi: ità & per vnius obeditionẽ, iusti constituentur multi.

2. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto capite: Quoniam per hominem mors: & per hominẽ resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur: ità & in Christo omnes viuificabũtur.

3. ECCLESIASTICI vigesimoquinto: A mulie liere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.

4. CONCILIVM Arausicanum secundum canone secundo: Si quis soli Adæ præuaricationẽ suã, non & eius propagini, asserit nocuisse, aut certè mortẽ tantùm corporis, quæ pœna peccati est, nõ autem & peccatum, quod mors est animæ, per vnũ hominem in omne genus humanum transiisse testatur, iniustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicẽti: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt.

Adæ præuaricatio præter corporis, etiã animæ mortẽ, id est, peccatũ in posteros transmisit. Rom. 5.

5. AVGVSTINVS capite vigesimosexto Enchiridij ad Laurentium: Post peccatum exul effectus, (loquitur de Adamo) stirpem quoquè suam, quam peccando in se tanquam in radice vitiauerat, pœna mortis & damnationis obstrinxit: vt quicquid prolis ex illo & simul damnata per quam peccauerat coniuge, per carnalem concupiscentiam in qua inobedientiæ pœna similis retributa est, nasceretur, traheret originale peccatum, quo traheretur per errores dolorésque diuersos ad illud extremũ cum desertoribus angelis vitiatoribus & possessoribus & consortibus suis sine fine supplicium. Sic per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ, & per peccatũ mors: & ità in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Mundũ quippe appellauit eo loco Apostolus vniuersum genus humanum.

Originale peccatum omnes Adæ posteri contrahunt eã pœna. Rom. 5.

6. ET libro secundo Hypognosticon contra Pelagianos & Celestianos: Peccatum Adæ, aiunt, neminem nocuit, nisi solum ipsum. Respondemus. Si peccatum primorum hominum solis obfuit illis, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

nemini noſtrûm: quemadmodùm quæ in illos pro peccato lata eſt, in nos ſententia pertranſiuit, in quos non tranſiuit & culpa? Niſi forsè ſecundùm vos iniuſtus Deus qui expertes eorum delicti, paſſus eſt nos eorum pœnæ adſtringi vinculo. Hæc eſt enim in illis poſt peccatum diuina ſententia, poſtquàm ſcilicet ſuaſor ad præuaricandum maledictus eſt ſerpens. Mulieri autem dixit Deus, Multiplicans multiplicabo mœrores tuos, & gemitum tuum. In triſtitia paries filios, & ad virum tuum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tuî. Et Adæ dixit, Quoniam auditi voccm mulieris tuæ, & manducâsti de ligno, de quo præceperam tibi de hoc ſolo nè manducares: maledicta terra in operibus tuis. in mœroribus manducabis ex illa omnibus diebus vitæ tuæ: Spinas & tribulos germinabit tibi, & edes fœnum agri. In ſudore vultus tui edes panem tuum donec reuertaris in terram de qua ſumptus es, quia terra es, & in terram ibis. Hęc nos pœnæ ſententia colligatos, ipſa ſibi humana natura totum per orbem terrarum diffuſa teſtimonium perhibet, dum ſe paternis cruciatibus ſanctæ legis teſtimonio peruidet laborare. Quod qua iuſtitia ſi hæredes parentum peccati non ſumus patimur? Si vobis ſolis æquitas ſuppeditat naturalis, qua iuſtiora ſint iudicia veſtra quàm Dei inter nos & Deum reſidentes in ſuperbię ſolio iudicate. Nullum enim hominem tam amatorem vel defenſorem ſui erroris, ad Dei iudicia repræhendenda vel etiam refellenda diabolus potuit inuenire, niſi Pelagium & Celeſtium nouæ legis iura tradentes. Adam igitur factus eſt abſque peccato natura: cùm verò peccauit homo, natura peccauit, & facta eſt natura iam peccatrix, id eſt, vitium habens peccati, non ipſa effecta vitium vel peccatum. Poſt peccatum ergò homo peccator dictus eſt, non homo peccatum. Peccator enim à peccando, non homo à peccando dicitur. Et ideò peccator homo genuit hominem, ſine dubio peccatorem: quia de natura vt dixi peccato vitiata, non niſi natura naſcitur vitioſa, id eſt peccatrix: ſecundùm quod ait Apoſtolus Paulus, Qualis terrenus, tales & terreni. Et hoc quomodò, niſi per ſeminis ſpartionem? Sed ait mihi è diuerſo veniens, Ergo ſemen peccatum eſt? Iam ſuperiùs dixi, quia cùm peccauit homo, natura peccauit, cuius ſunt ſemina: & ſemen ergò vitiatum eſt, non vitium, ſicut ſcriptum eſt, Semen enim maledictum erat ab initio: Maledictum videlicet poſt peccatũ, quia maledicta, inquit, terra in operibus tuis. Sed vitium trahi non poteſt protoplaſti, neque eſſe homini ſine ſeminis effuſione. Quod confirmat Apoſtolus dicens, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines mors pertranſiuit, in quo omnes peccauerunt. Solus autẽ Dominus Ieſus Chriſtus abſque ſemine ex virgine factus eſt homo, & expers delicti natus eſt Deus & homo. Audis itaque per vnum hominem peccatum intrâſſe in mũdum, & per peccatum mortem, & ità in omnes homines pertranſiſſe, in quo omnes peccauerunt: & audes dicere hæretice, Adæ peccatum nulli niſi ſoli nocuit ipſi? Et verè tunc ſoli nocuit, cùm ſolus eſſet ipſe, & Eua mulier eius. Sed in illis vnis omnes eramus, quia natura humani generis erant, ſicut in nobis omnibus illi vni ſunt, quia natura eorum ſumus. Sed reſpondentes, dicitis, vt dicere cõſueiſtis: Apoſtolus ſi voluiſſet intelligi, quia per ſeminum conceptionem dicebat peccatum in omnes homines pertranſiſſe, non per vnum hominem dixiſſet, ſed per duos homines, quia ſine fœmina de ſolo maſculo homo naſci non poteſt. Si cordis oculos non amiſiſtis, attendite dictum eſſe, Iam non ſunt duo, ſed vna caro: Et iterùm, Erunt duo in carne vna. Nam ideò per vnum hominem dixit Apoſtolus, quia cùm in viro ſuo mulier vna ſit caro, in ſemine progenies imputatur. Audite adhuc & alium ſapientiſſimum, dicentem ad veſtram confuſionem: Ex muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. Ecce hæretice, factum eſt tibi ſatis, per duos homines in humanum genus peccatum vel mortem pertranſiſſe.

Gen.3.

Gen.2.

Eccliſ.25.

Pſal.48.

7. ITEM libro decimotertio de ciuitate Dei, capite tertio: Fatendum eſt, primos quidem homines ità fuiſſe inſtitutos: vt ſi non peccauiſſent, nullum mortis experirentur genus: ſed eoſdem primos peccatores ità fuiſſe morte multatos, vt etiam quicquid eorum ſtirpe eſſet exortum, eadem pœna teneretur obnoxium. Non enim aliud ex eis, quàm quod ipſi fuerant, naſceretur: pro magnitudine quippe culpæ illius naturam damnatio mutauit in peius: vt quod pœnaliter præceſſit in peccantibus hominibus primis, etiam naturaliter ſequeretur in naſcentibus cæteris. Neque enim homo ità ex homine, ſicut homo ex puluere. Puluis nanque homini faciendo materies fuit, homo autem homini gignendo parens. Proindè quod eſt terra, non hoc eſt caro: quanuis ex terra facta ſit caro. Quod eſt autem parens homo, hoc eſt & proles homo. In primo igitur homine per fœminam in progeniem tranſiturum vniuerſum genus humanum fuit, quando illa coniugum copula duorum ſententiam ſuæ damnationis excepit. Et quod homo factus eſt: non cùm crearetur, ſed cùm peccaret & puniretur, hoc genuit, quantum quidem attinet ad peccati & mortis originem. Non enim ad infantilem hebetudinem, & infirmitatem animi & corporis, quam videmus in paruulis, peccato vel pœna ille redactus eſt, quæ voluit Deus eſſe tanquàm primordia catulorum, quorum parentes in beſtialem vitam mortalémque deiecerat: ſicut ſcriptum eſt, Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt pecoribus non intelligentibus, & ſimilis factus eſt illis. Niſi quod infantes infirmiores etiam cernimus in vſu motúque membrorum & ſenſu appetendi atque vitandi, quàm ſunt aliorum tenerrimi fœtus animalium: tanquàm ſe tanto attollat excellentiùs ſupra cætera animantia vis humana, quanto magis impetum ſuum velut ſagitta cùm arcus extenditur retrorsùm reducta diſtulerit. Non ergo ad iſta infantilia tudimenta præſumptione illicita, & damnatione iuſta prolapſus vel impulſus eſt primus homo, ſed hactenus in eo natura humana vitiata atque mutata eſt, vt repugnantem patereturin mẽbris inobedientiam concupiſcendi: & ob id obſtringeretur neceſſitate moriẽdi, atque ità id quod vitio pœnáque factus eſt, id eſt, obnoxius peccato mortique generaret.

Gen.2. Quod fuit homo eſt homo vitiatus peccatis, hoc generat.

Palagii & Celeſtij error.

Homo peccator, non peccatum.

1. Cor. 15.

Sap. 12. Gen. 3.

Rom. 5.

8. IBIDEM

Eccleſ. 7.

8. IBIDEM capite decimoquarto: Deus creauit hominem rectum, naturarum author, non vtique vitiorum, ſed ſponte deprauatus iuſtéque damnatus, depranatos damnatóſque generauit. Omnes enim fuimus in illo vno, quando omnes ille vnus corrupit, qui per fœminam lapſus eſt in peccatum, quæ de illo facta eſt ante peccatum. Nondùm erat nobis ſigillatim creata & diſtributa forma, in qua ſinguli viueremus, ſed iam natura erat ſeminalis, ex qua propagaremur: qua ſcilicet propter peccatum vitiata, & vinculo mortis obſtricta, iuſtéque damnata, non alterius conditionis homo ex homine naſceretur: ac per hoc à liberi arbitrij malo vſu ſeries huius calamitatis exorta eſt, quæ humanum genus origine deprauata, velut radice corrupta, vſque ad ſecundæ mortis exitium, quæ non habet finem: ſolis eis exceptis, qui per gratiam Dei libertantur, miſeriatum connexione perducit.

Liberi arbitrij malus vſus, fons omnium calamitatum.

9. ET libro decimoquarto capite primo: Diximus in ſuperioribus libris ad humanum genus non ſolùm naturæ ſimilitudine ſociandum, verumetiam quadam cognationis neceſſitudine in vnitatem concordem pacis vinculo colligandum, ex homine vno Deum voluiſſe homines inſtituere: neque hoc genus fuiſſe in ſingulis quibuſque moriturum, niſi duo primi, quorum creatus eſt vnus ex nullo, alter ex illo, id inobedientia meruiſſent, à quibus admiſſum eſt tam grande peccatum, vt in deterius eo natura mutaretur humana, etiam in poſteros obligatione peccati & mortis neceſſitate tranſmiſſa.

Ex vno homine cur Deus voluerit homines inſtituere.

Natura peccato Adæ in deterius mutata, poſteriq́ue ſic peccato ac mortiobnoxij redditi.

10. PROSPER libro primo de vocatione gentium, capite ſeptimo: Omnes homines in primo homine ſine vitio conditi ſumus, & omnes naturę noſtræ incolumitatem, eiuſdem hominis præuaricatione perdidimus. Indè tracta mortalitas, indè multiplex corporis animíq; corruptio, indè ignorária & difficultas, curę inutiles, illicitę cupiditates, ſacrilegi errores, timor vanus, amor noxius, iniuſta gaudia, pœnitenda conſilia, & non minor miſeriarum multitudo quàm criminum. His ergò atque aliis malis in naturam humanam irruentibus, fide perdita, ſpe relicta, intelligentia obcæcata, volũtate captiua, nemo in ſe vndè repararetur inuenit.

Ex præuaricatione primi hominis quæ mala in nos deriuata.

11. ET in reſponſionibus ad capitula obiectionum Gallorum, capite octauo: Cum ducentis quatuordecim ſacerdotibus, quorum conſtitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus mundus amplexus eſt, veraci profeſſione, quemadmodùm ipſorum habet ſermo, dicamus, gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum, non ſolum ad cognoſcendam, verumetiam ad faciendam iuſtitiam nos per actus ſingulos adiuuare, ità, vt ſine illa nihil veræ ſanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus. Neque hæc dona ità ex Deo eſſe opinemur, vt quia ipſe naturæ noſtræ author eſt, per cõditionem iam hæc contuliſſe videatur. Quia dedit quidem ab initio hãc homini facultatem: ſed omnes eã in illo amiſimus, in quo omnes peccauim⁹. Vndè alia creatione, alióque principio renouari egemus in Chriſto: in quo ſumus noua creatura, nouumque figmentum, & per quem nobis, nullis bonis, & multis malis meritis præcedentibus, donatur, vt ſimus ex vaſis iræ, vaſa miſericordiæ.

Gratia Dei & ad cognoſcendam & ad faciendam iuſtitiam adiuuat.

In Adam omnes peccauimus.

12. IDEM contra Collatorem capite decimono-

Amb. lib. 7. in Lucam in illud cap. 15. Filius perierat & inuentus eſt. Luc. 15.

no: Fuit Adã, & in illo fuimus omnes. Perijt Adã, & in illo perierunt omnes. Quod ità non falsò dixit beatus Ambroſius, ſicut non falsò ipſa veritas ait: Venit filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. Naturæ enim humanæ, in illa vniuerſali præuaricationis ruina, nec ſubſtãtia erepta eſt nec voluntas, ſed lumen decúſque virtutum, quibus fraude inuidentis exuta eſt. Perditis autem per quæ ad æternam atque inamiſſibilem corporis animæque incorruptionem poterat peruenire, quid ei remanſit, niſi quod ad temporalem pertinet vitam, quæ tota eſt damnationis & pœnę? Propter quod, nates in Adam, renaſci oportet in Chriſto, nè in illa quis inueniatur generatione, quæ periit. Nam ſi poſteri Adæ in illis virtutibus naturaliter agerent, in quibus Adam fuit ante peccatum, non eſſent natura filij iræ, non eſſent tenebræ, nec ſub poteſtate tenebrarum: ſaluatoris denique gratia non egerent: quia non fruſtrà boni eſſent, nec iuſtitiæ præmio fraudarentur: habẽtes ea bona, quorum amiſſione primi patres de paradiſo exulare meruerunt. Nunc autem, cùm ſine ſacramento regenerationis æternam mortem nemo poſſit euadere: nónne ex ipſius remedij ſingularitate apertiſſimè patet, in quàm profundum malum totius humani generis natura demerſa ſit, illius præuaricatione, in quo omnes peccauerunt, & quicquid ille perdidit, perdiderunt? Perdidit autem primitùs fidem, perdidit continentiam, perdidit charitatem, ſpoliatus eſt ſapientia, & intellectu, caruit conſilio & fortitudine, & impiè altiora ſectando, à veritatis ſcientia, & obedientiæ pietate deiectus eſt: nec ipſo ſaltẽ timore ſibi reliquo, vt ab interdictis vel metu caueret pœnæ * qui abſtinebat amore iuſtitiæ. Liberum ergò arbitrium, id eſt, rei ſibi placitæ ſpontaneus appetitus, vbi vſum bonorum quæ acceperat faſtidiuit, & vileſcentibus ſibi felicitatis ſuæ præſidiis, inſanam cupiditatem, ad experientiã præuaricationis intendit, bibit omnium vitiorum venenum, & totam naturam hominis intemperantiæ ſuæ ebrietate madefecit.

Rom. 5. Adam, & in illo nos quæ perdidimus.

al. * qui non abſtineret amore iuſtitiæ.

13. ITEM ad excerpta Genuenſium, in reſponſione ad tria prima dubia: Hoc qui aſſerit, fatetur, credo, nobiſcum quòd in primo Adam omnium hominum natura vitiata ſit: nec negat eam in illo lapſu, ſuas amiſiſſe virtutes, quas, niſi per gratiã recipiat, habere non poſſit. Quid eſt autem quod eidem naturæ ſolam fidem nonvult eſſe præreptam, quam niſi primã amiſiſſet, cæteris bonis omnibus non careret? Credendo enim Adam diabolo, non credidit Deo, & cùm ſpiritu ſuperbiæ inebriatus eſſet, diſceſſit à Domino cor eius, & factus eſt ſeruus apoſtatæ, dum liber vult eſſe iuſtitiæ. Cùm itaque non haberemus continentiam, niſi Deus daret: nec haberemus dilectionem ſanctam, niſi charitas Dei diffunderetur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: cùm poſtremò nemo haberet ſapientiam & intellectum, conſilium & fortitudinem, ſcientiam & pietatem ac timorẽ Domini, niſi has virtutes ſpiritus ſanctus daret: quomodò fides in Adam perdita, in quoquã filiorum eius inueniretur, niſi eam idem ſpiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet? Vndè ſi quod Adam perdidit, poſteritas nõ amiſit, ipſum ſolum læſit peccatũ eius, & non genus huma-

In Adam omnis hominũ natura vitiata.

Sap. 8. Rom. 5.

Eſa. 11.

1. Cor. 12.

Rom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

num. Sed omnes in vno peccauerunt, & præuaricationis merito, tota eius propago dānata est. Omnes igitur, quod Adā perdidit, perdiderunt. Perdidit autē primitùs fidem, quam omnes, qui primam potuimus amittere, primam habemus accipere.

Fides vt prima perdita, ita prima recuperanda.

14. FVLGENTIVS de incarnatione & gratia Christi, capite decimotertio: Venundatus sub peccato (loquitur de primo hominum parente) cunctam in se prolem de carnis concubitu nascituram, nexibus mortiferę seruitutis obstrinxit. Quod beatus Paulus euidenter his verbis insinuat: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ità in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Hoc in illo, qui primus ictus est, patre orbis terrarum vniuersi pertulimus, in quo omnes peccauerunt antequàm nati essent, qui per seipsos peccare non potuerunt. Hinc factum est, vt iam filios iræ propagaret massa damnata, quæ in illius hominis posteros & iniquitatem simul transfudit & mortem, vt omnis qui per legem peccati (quam certum est mortalibus vsque ad mortem inesse corporibus) de peccatoris semine nascitur, in ipso conceptionis exordio excepisset peccati parentalis maculā, exindè sub iugo graui quod est super filios Adā à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium, ducturus esset ærumnosam infeliciter vitam, breuitati scilicet, peccato, mortique subiectam. Scriptum est enim: Homo natus de muliere, breuis vitæ, & plenus iræ. Quæ ad secundam quoque mortem natum mortaliter trahere, si quem alienum à gratia Dei redemptoris vitæ huius miserabilis obitus inueniret. Vt ergò peccati originalis vinculo, quo per hominem primum tenebamur obstricti, miserantis Dei gratia soluceremur, vnus extitit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Nam quia Deus immortalis & iustus est, nos autem iniquos & mortales primi hominis transgressio fecerat, vt congrua nostris adhiberetur medela vulneribus, natus est de homine homo vnigenitus Deus, qui de patre natus est immortalis & iustus.

In Adam omnes peccauerunt, qui nondùm nati per seipsos peccare ac quiescunt.

Rom. 5.

Eccl. 40.

Iob 14.

15. AVGVSTINVS aut Gennadius libro de Ecclesiasticis dogmatibus, capite trigesimonono. Siquis soli Adæ, &c. vt suprà testimonio quarto huius capitis.

16. IDEM Augustinus in Enchiridio ad Laurentiū capite vigesimo sexto, vt paulò antè testi. quinto.

17. ITEM libro decimoquinto de ciuitate Dei, capite primo: Vnusquisque quoniam ex damnata propagine exoritur, primò sit necesse est ex Adam malus atque carnalis, quòd in Christo renascendo profecerit, posteà erit bonus & spiritalis.

18. ET libro de prædestinatione & gratia, capite tertio: Vitiatæ radicis macula ità propaginis traduce per generationum sarmenta diffusa est, vt nec infans quidem vnius diei à culpa sit primę preuaricationis alienus, nisi per indebitam saluatoris gratiā fuerit liberatus. Quòd si nec hic quidem sine peccato est, qui proprium habere non potuit, cōficitur vt illud traxerit alienum, de quo Apostolus dicit, Per vnū hominem peccatum intrauit in mūdū, & per peccatū mors, & ità in omnes pertrāsiit, in quo omnes peccauerūt. Quod qui negat, negat profectò primum nos esse mortales. Si enim, vt dicit Apostolus, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: mors intrare non potuit, nisi intrāte peccato. Et quoniam mors non naturæ conditio, sed pœna peccati est, sequatur necesse est pœna peccatum. Quia verò in omnes homines mors pertransiit, in omnes necesse est pertransisse peccatum. Peccatum quomodo cum paruulis originale nascatur, carnis oculis videre non possumus: Quia verò omnes ex Adam carnaliter nati sumus, & si illi iam etiam qui in Christo renati sunt, videmus mortis lege constringi: per hoc quod videmus semper paruulos mori, cogimur confiteri semper paruulos nasci cum peccato originali. Faciliùs enim fieri posset, vt quamuis transeunte peccato, pœna minimè sequeretur, quam vt nulla communicatione peccati partem sumat pœnæ, qui non habet culpæ. Si ergò, vt apparuit, de præuaricatoris semine omnes nascimur debitores, quoniam in ipso omnes, vt ait Apostolus, peccauerunt, & ipsa iam in principio vndè descendimus, massa damnata est, nullus de duritia sua, nullus de pœna sua cōqueri audeat, quæ etiā non existētibus peccatis propriis, sola nascendi cōditione debetur.

Eccl. 40.

Rom. 5.

Pœnam iuxta etiam culpæ est affinis.

19. LIBRO item sexto contra Iulianum Pelagianum, capite quarto: Ego per vnum hominem in mundum intrāsse peccatum, & per peccatum mortem, & ità in omnes homines pertransisse, in quo peccauerunt omnes, ab initio conuersionis meę sic tenui semper vt teneo. Extāt libri quos adhuc laicus recentissima mea conuersione conscripsi, & si nondùm sicut posteà sacris literis eruditus, tamen nihil de hac re iam tunc sentiens, & vbi disputandi ratio poposcerat dicens, nisi quod antiquitus discit & docet omnis Ecclesia, in has videlicet magnas manifestāsque miserias, in quibus homo vanitati similis factus est, vt dies eius sicut vmbra prętereāt, & sit vniuersa vanitas omnis homo viuens, merito peccati originalis genus humanum fuisse collapsum, vndè non liberat nisi qui dixit, Veritas liberabit vos. &, Ego sum veritas. &, Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.

Rom. 5.

Originalis peccatimolę in omnes iustę miserias propulsandas sufficit innocuę paruuli vita.

Psal. 141. Psal. 32.

Ioan. 8. Ioan. 4. Ioan. 8.

20. ET capite nono: His verbis meis ex libro meo abs te positis, ità resistendum putāsti, vt diceres hāc formam etiam in homine malo debuisse seruari, quæ seruatur in diabolo, nè quisquam damnetur nisi ex vitiis propriæ volūtatis, atque ideò nullum sit originale peccatum. Alioquin opus eius, vt dicis, qui etiam diabolum bonum condidit, non potest approbari. Nec attendis quod diabolum non ex alio diabolo creauit Deus, nec ex aliquo angelo licèt bono, cuius tamen lex esset in membis repugnans legi mentis, per quam & cum qua, de homine nascitur omnis homo. Adiuuaret itaque te fortassè hoc argumentum, si vt homo ità diabolus gigneret filios, cōsque paterno peccato negaremus obnoxios. Nunc verò aliud est ille, qui homicida erat ab initio, quia hominem ab initio quo est homo institutus, occidit per fœminæ seductionem, & in veritate per liberum arbitriū non stetit, cadensque deiecit hominem, & aliud est quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & in omnes homines pertrāsiit, in quo omnes peccauerunt. Vbi euidenter expressum est, exceptis cuiusque hominis propriis, commune omnibus hominibus originale peccatum.

Ioan. 8.

Originale peccatū commune omnibus.

Peccatum ab Adā nos trahere ex eo est

21. Item

21. ITEM capite duodecimo: Commendat, inquit Apostolus, suam Charitatem Deus in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est: multò magis iustificati nūc in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. De hac ira dicitur, Eramus & nos natura filij iræ sicut & cæteri. De hac ira dicit Hieremias Propheta, Maledictus dies ille in quo natus sum. De hac ira dicit sanctus Iob, Pereat dies ille in quo natus sum. De hac ira autem dicit idem ipse, Homo enim natus ex muliere, breuis vitæ, & plenus iracundiæ, sicut flos fœni decidit, fugit autem sicut vmbra, & nō stabit. Nonne & huius curam fecisti, & hunc fecisti intrare in conspectu iudicum? Quis enim erit mūdus à sordibus? Ne vnus quidem, etiā si vnius diei fuerit vita eius super terram. De hac ira dicit liber Ecclesiasticus, Omnis caro sicut vestis veterascit, testamentum enim à seculo, morte morieris. Itémque ipse, A muliere, inquit, initium est peccati, & propter illam morimur omnes. Et alio loco, Occupatio magna creata est omni homini, & iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. De hac ira dicit Ecclesiastes, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quæ abundantia hominis in omni labore suo, quo ipse laborat sub sole? De hac ira vox Apostolica est, Omnis creatura vanitati subiecta est. De hac ira plangit Psalmista, Eccè veteres posuisti dies meos, & substantia mea tanquàm nihil ante te, veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens. De hac re plangit & alius. Quæ pro nihilo habentur, eorū anni erunt: Manè sicut herba transeat, manè floreat & prætereat, vespere decidat, durescat, & arescat: Quoniam defecimus in ira tua, & in indignatione tua conturbati sumus. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Nemo liberabitur ab hac ira Dei, nisi per mediatorem recōcilietur Deo. Vndè dicit etiam ipse mediator: Qui non credit filio, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Non dixit, veniet: sed, manet super eum.

Epheſ. 2. Hiere. 20. Iob 7.

Iob 14.

Eccl. 14.

Eccl. 25.

Eccl. 40.

Eccl. 1.

Rom. 8.

Pſal. 38.

Pſal. 89.

Ioan. 3.

22. IBIDEM capite decimotertio: Audes te (alloquitur Iulianum negantem peccatum originale) agmini sanctorum patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, sacerdotumque miscere cum tibi dicant patriarchæ, etiam paruulis natis oblata sacrificia pro peccatis, cō quòd non sit mūdus à sordibus, nec infans vnius diei super terram: Cùm tibi dicant prophetæ, In iniquitatibus concepti sumus: Cùm tibi dicant Apostoli, quicunque baptizati sum⁹ in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: vt existimemus nos mortuos qui dem esse peccato, viuere autem Deo in Christo Iesu: Cùm tibi dicant martyres, secūdùm Adam carnaliter natos colluuionem mortis antiquæ prima natiuitate contrahere, vndè paruulis dimittantur in baptismo, non propria, sed aliena peccata: Cùm tibi dicant sacerdotes, carnali voluptate concretos priùs subire delictorum contagium, quàm vitæ huius haurire munus. His te consociari præsumis, quorum fidem debellare conaris.

Iob 15. & 25. Pſal. 50. Galat. 3.

Originale peccatū eos non inficere qui negant, Deum iniustum faciunt.

Rom. 6.

Saluatore eos non indigere neque baptismo concludent.

Baptismus infantibus non minùs quàm adultis tribuit, vt arguit eos peccato obnoxios.

Iob 15.

Pſal. 50.

Gen. 17.

23. FVLGENTIVS de incarnatione & gratia Christi, capite decimoquarto: Hi qui mortem solam vt non etiam peccatum ex homine primo transiisse in genus humanum nituntur asserere, mirum si non intelligunt quibus sententiæ suæ laqueis obligentur. Primò, quia Deum dicunt iniustum, in eo quòd mori facit paruulos, quos nulla volunt isti originalis peccati contagione pollutos, quósque manifestè constat infantili ætate aliquid actualis peccati, propria non posse voluntate contrahere cum mortem stipendium Apostolus esse peccati definiat, & rursum, aculeum mortis illigata est peccatum, quo vtique pungente mors illigata est homini. Sic enim peccatū aculeus mortis dicitur, non quia peccatum per mortem, sed quia per peccatū mors in mundum intrauit: sicut virulentū poculū mortis poculū dicimus, nō quod à morte poculū detur, sed quòd mors poculo illi comparetur. Qua igitur iustitia paruulus subiicitur peccati stipendio si nulla est in eo peccati pollutio? Vel quomodò videmus morte punctū, si non sensit aculeum? Et cùm non sit iniquitas apud Deum, qui fecit hominem ad imaginem suam, quæ iustitia est, vt imago Dei, quæ nihil potuit per seipsam delinquere, si nō redimatur sanguine filij Dei, in regnum Dei non permittatur intrare? Et paulò pòst: Si ergò nolunt in ipsius Dei contumeliā mortifera impietate versari, fateantur hominem primum in omnes homines cum morte transmisisse peccatum.

24. ET capite decimoquinto: Negātes in paruulis nascentibus originale peccatum, humanam eos carnem habere non negant, filium autem Dei carnem humanā de virgine sine peccato accepisse concedunt: consequens igitur est, vt inter carnem nascentis ex virgine vnigeniti Dei, & cuiuslibet alterius paruuli nihil distare fateantur. Vndè conficitur, vt oēs paruulos quos nasci asserunt sine peccato, dicant non egere saluatoris auxilio: atque ità laqueum Pelagiani erroris incurrunt, dum fidei catholicæ infideliter contradicunt. Si enim sine peccato infantes nasci asserunt, quid restat, nisi vt dicant nihil esse in eis quod debeat spirituali regeneratione mundari? Et si remouent peccati originalis maculam à nascentibus paruulis, quid aliud nituntur, nisi diuinæ veritate succensere mendacium, quando eos in remissionem peccatorum, vident baptismatis accipere sacramentū? Quod ideò vniformiter infantibus, maioribúsque confertur, vt omnibus originalis inesse peccati macula cognoscatur. Quisquis igitur salutem veram sempiternamq; desiderat adipisci, sensum hæreticæ prauitatis abiiciens, quos cum pœna peccati natos videt, cū peccato quoq; natos non dubiter, audiatq; beatū Iob dicentē: Quia nō est mūdus à sorde, nec infans, cuius vnius diei vita est super terram. Beati quoq; Dauid fluctus pij cordis humilitate cōsideret, dicētis: Eccè in iniquitatibus cōceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Sancto quoque Abrahę videat circuncisionis sacramentū non sine tremēda paruuli cōminatione mādatū. Ibi quippe Deus fidelis & iustus, qui non inferri irā, vbi culpā nō inuenit, patri nostro Abrahę sic loquitur: Masculus qui non fuerit circunci sus carnem præputij sui octauo die, exterminabitur anima illa de populo suo, quia testamentū meū transgressus est. Quisquis itaque negat in paruulis secundùm carnē nascentibus originale peccatum, dicat in quo potuit infans octo dierum testamentum Dei transgredi, si

Universidad de Deusto
Biblioteca

non in illo transgressus est, in quo omnes peccauerunt, cùm & antequàm nascerentur, asserat Apostolus infantes nihil egisse boni vel mali, & videamus iam natos non solùm intra octauum diē natiuitatis suæ,quo tunc tempore circuncidi iubebātur infantes,sed etiam post ipsum diem toto infantiæ suæ tempore in tantum non posse testamētum Dei transgredi, vt eis nec eiusdem testamenti cognitio valeat intimari. An illo quisquam beati Pauli sermone in paruulis euacuare nititur originale peccatum, quo dicit regnâsse mortem ab Adā vsque ad Moysen etiā in eos,qui non peccauerunt in similitudinē prævaricationis Adæ? Cui si fuerit illud è contrario replicatum, quod idē Apostolus ait: Per vnius delictum in omnes homines in condemnationem,quod paulò pòst exponens ait: Per inobedientiam vnius hominis peccatores cōstituti sunt multi: Et cùm de Iudæis atque Græcis loqueretur, generaliter intulit, Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius,per redemptionem quę est in Christo Iesu Domino nostro, nónne illicò in magnas trudetur angustias,si non vtrunque sensum secundùm professionem catholicæ credulitatis acceperit, vt scilicet infantes propriis quidē operibus nihil deliquisse dicat,in illo autē primo homine omnes homines generaliter peccâsse cognoscat?

Rom.9.

Rom 5.

Ibidem.

Rom. 3.

35. Item de fide ad Petrum capite vigesimoquinto: Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, primos homines,id est, Adam & mulierem eius, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cum libero arbitrio,quo possent, si vellent, humili & bona voluntate seruire atque obedi e: quo arbitrio etiam possent,si vellent,propria voluntate peccare:eósq; non necessitate,sed propria voluntate peccâsse: illóq; peccato sic in deterius mutatam humanā naturā,vt nō solū in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed etiā in omnes homines transiret peccati mortísque dominium.

Primi parētes quales creati.

Peccatum & Mors in posteros Adæ simul transfusa.

26. Prosper lib.2.de vita cōtēplatiua,cap. 20. Sicut quando in Adā fuimus omnes, ipso cadente occidimus:ità quia in Christo iā esse cœpimus,qui pro nobis omnib⁹ dignatus est mori,& nos peccatis nostris illi commortui,cum illo spiritualiter resurgamus.In illo omnia bona quæ potuimus habere perdidimus:in hoc etiam maiora,& sine fine habenda recepturi sumus,si perseueranter eius vestigia teneamus. Adam nos * sub noxa habuit malis omnibus per propriam culpam,à quibus nos liberauit aduentus Christi per gratiam. Ille in nos culpam suā transmisit,& pœnam:hic qui culpā nostrā suscipere,v potè conceptus & natus sine peccato, nō potuit,de susceptione pœnæ nostræ culpā nostrā simul aboleuit,& pœnā:vt & totū dicam, Adā nobis eripuit paradisum,Christus donauit cælum.

Primi & secundi Adam antithelis.

al. *subnoxa-tuit.

Adam in nos culpā & pœnam transmisit.

27. Et contra Collatorem cap. 10. Quid peccato læsum est,si id læsum non est, vnde peccatū est? (intelligit liberum arbitrium) Nisi fortè dicatur in Adæ posteros pœnam transisse,non culpam: quod omni modo falsò dicitur,& ob hoc fortè nō dicitur.Nimis enim impiū est hoc de Dei sentire iustitia,quòd à prævaricatione liberos, cū reis voluerit esse damnatos.Patet ergò culpa, vbi non latet pœna,& societas peccati conuincitur de cōmunione supplicij:vt quod est humanæ miseriæ, non de institutione creatoris, sed de retributione sit iudicis.

Pœnam cùm sentiamus etiam culpæ affines esse cōuincimur.

28. Item libro de ingratis contra Pelagianos capite quadragesimo:

Nemo etenim nemo est, qui non cum vulnere primi
Sit patris genitus:quo vulnere mens prius intus
Percussa est,quàm membra foris:cum mente receptum est,
Quod regione poli disiecta superbia suasit.

29. Et capite vigesimoseptimo:

Inuiolata Dei quondàm & sublimis imago
In primo cūcti fuimus patre, dum nemore almo
Degit, & edicto parens cauet arbore ab vna.
At postquam rupta mandati lege superbum
Consilium mixtum inuidiæ de fonte recepit,
Corruit,& cuncti simul in genitore cadente
Corruimus:transcurrit enim viro sa per omnes
Peccati ebrietas,corrupti & cordis in aluo
Persistit,cruda feruet carbunculus esca.

Corruimus cum corrupto Adamo.

30. Petrvs Diaconus & reliqui in causa fidei à Græcis ex Oriente Romam missi in libro de incarnatione & gratia Christi, ad Fulgētium & alios Episcopos Africæ, capite sexto: (habetur inter opera Fulgentij) Adam serpentis astutia deprauatus, spontè diuinæ legis prævaricator effectus est, & ideò secundùm quod ei prædictum fuerat iusto iudicio Dei,mortis pœna damnatur, totúsque, id est,secundum corpus,& secundùm animam, in deterius commutatus, amissa libertate propria, sub peccati seruitio mancipatur. Ex hoc nullus est hominū qui non huius peccati vinculo nascatur astrictus,præter eum qui ad hoc vinculum peccati solueūdum,nouo generationis modo natus est,mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Quid enim aliud potuit aut potest nasci ex seruo, nisi seruus?neque enim cū esset liber Adam, filios procreauit,sed postquā seruus peccati factus est. Ideò sicut omnis ab illo est, ità & omnis homo seruus peccati per ipsum est.Hinc & Apostolus, Ex vno, inquit, in omnes homines in condemnationem.& rursùs: Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mūdum,& per peccatum mors,& ità in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Falluntur ergò omnimodò qui dicunt mortem solam,non & peccatum transisse in genus humanum. Cùm Apostolus & peccatum & mortem mundo per eum testetur illatum.

Omnes peccauerunt Adamo consilio obfuisse nascimur.

Christo excepto.

Rom.5.

Ibidem.

Et peccatū & mors mundo illata per Adam.

31. Ad Romanos quinto capite:Per vnum,&c. vt in textu.

1. B. Avgvstinvs libro secundo contra Pelagium & Celestium,qui est de peccato originali,capite decimoquinto,loquens de Pelagio,qui in synodo Palæstina anathema dicere coactus erat illis qui docent,Adæ peccatum ipsi soli obfuisse, non generi humano. Quid(inquit beatus Augustinus) ad rē de qua nunc agimus pertinet,quod discipulis suis respondet, Ideò se illa obiecta damnâsse, quia & ipse dicit, non tantùm primo homini, sed etiam humano generi primum illud obfuisse peccatum, non propagine,sed exēplo:id est,non quòd ex illo traxerint aliquod vitiū,qui ex illo propagati sunt, sed quòd eum primum peccantē imitati sunt omnes,qui posteà peccauerūt. Aut quia dicit ideò infantes non in eo statu esse, in quo fuit Adam ante præ-

Pelagiani negant Adā peccādo mortem corporis meruisse.

Et peccatum eius propagatione in posteros transisse. 1. Ioan. 1. cap. 2.

preuaricationem,quia isti præceptum capere nondùm possunt,ille autem potuit,nondúmque vtuntur rationalis voluntatis arbitrio, quo ille nisi vteretur,non ei præceptum daretur:Quid hoc ad rem pertinet,quia verba sibi obiecta sic exponendo,recte se putat dampâsse,quod dicitur,peccatum Adę ipsi soli obfuisse & nō generi humano, & infantes qui nascuntur, in eo statu esse in quo Adam fuit ante peccatum:& tamen his damnatis, nó mendaciter tenere, quod in eius posteà conscriptis opusculis inuenitur,sine vllo malo, sine vllo vitio paruulos nasci, & hoc solū in eis esse quod Deus condidit,non vulnus quod inimicus inflixit?

Catholicæ Ecclesiæ de paruulorum peccato sententia.

2. Et capite decimosexto: Nunquid hæc dicendo verba propter aliud obiecta, aliter exponendo id agit,vt se iudices non fefelliſse demonstret? Prorsùs non id efficit. Tanto enim iudices fefellit occultiùs,quanto exponit ista versutiùs. Episcopi quippe catholici,quando audiebāt hominem anathematizantem eos,qui dicunt Adæ peccatum ipsi soli obfuisse,non generi humano, nihil aliud eum sapere existimabant, quàm id quod catholica Ecclesia prædicare consueuit. Vndè veraciter paruulos in peccatorum remissionem baptizat,non quę imitando fecerūt, propter primi peccatoris exemplum,sed quæ nascendo traxerunt, propter originis vitiū.Et paulò inferiùs: Quando tibi illa damnanda obiiciebantur,non ea catholici Episcopi sic intelligebant,ideò cum illa damnares, catholicum te esse credebant.Propterea ergò quod te illi sapere existimabant,absoluēdum fuit:quod verò tu sapiebas,damnādum fuit. Non ergò tu absolutus es, qui damnanda tenuisti: sed illud absolutum est, quod tenere debuisti.Vt autem tu absolutus putareris, creditus es sentire laudanda, cùm te iudices non intelligerent occultare damnanda.

Rom.5.

3. Idem libro primo de peccatorum meritis & remissione,capite nono:Hoc Apostolicū testimonium in quo ait,Per vnum hominem intrauit peccatum in mundum,& per peccatum mors: conati eos (Pelagianos intelligit) quidem in aliam nouā detorquere opinionem, tuis literis intimâsti, sed quidnam illud sit,quod in his verbis opinētur, tacuisti.Quantū autem ex aliis comperi,hoc ibi sentiunt,quòd & mors ista quæ illic cōmemorata est, non sit corporis,quam nolunt Adam peccādo meruisse,sed animæ,quæ in ipso peccato fit, & ipsum peccatū nō propagatione in alios homines ex primo homine,sed imitatione trāsisse.Hinc enim etiā in paruulis nolunt credere per baptismū solui originale peccatum,quod in nascentibus nullum esse omninò contendunt. Sed si Apostolus peccatū illud commemorare voluisset,quod in hunc mundū non propagatione sed imitatione intrauerit, eius principem nō Adam,sed diabolum diceret,de quo scriptum est,Ab initio diabolus peccat. De quo etiam legitur in libro Sapientiæ,Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum.Nam quoniam ista mors sic à diabolo venit in homines,non quòd ab illo fuerint propagati, sed quòd eum fuerint imitati,continuò subiunxit, Imitantur autem eū qui sunt ex parte eius. Proindè Apostolus cùm illud peccatum ac mortem cōmemoraret, quæ ab vno id omnes propagatione transisset,eum principē posuit,à quo propagatio generis humani sumpsit exordium. Imitātur quidem Adam quotquot per inobedientiam transgrediuntur mandatū Dei: sed aliud est quod exemplum est voluntate peccātibus, aliud quod origo est cū peccato nascētibus.

4. Item capite decimo: Deindè quod sequitur, In quo omnes peccauerunt: quàm circunspectè, quàm propriè,quàm sine ambigurate dictū est. Si enim peccatum intellexeris quod per vnum hominem intrauit in mundum, in quo omnes peccauerunt: certum manifestúmque est, alia esse propria cuique peccata,in quibus hi tantùm peccant,quorum peccata sunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, quando omnes ille vnus homo fuerunt. Si autem non peccatum,sed ille vnus homo intelligitur, in quo vno homine omnes peccauerunt:quid etiam ista manifestatione manifestius?

Rom.5.

Peccatum voluntarium.

Propagatione ne in nos trāsductum.

5. Capite item 11. Ergò & in eis qui nō peccauerunt in similitudine prævaricationis Adæ. i. qui nondùm sua & propria volūtate sicut ille peccauerunt,sed ab illo peccatum originale traxerunt, qui est forma futuri, quia in illo constituta est forma condēnationis futuris posteris qui eius propagine crearentur,vt ex vno omnes in condemnationē nascerentur,ex qua non liberat nisi gratia saluatoris.

6. Deinde capite duodecimo: Verùm illud diligentiùs intuere,quod ait,ob vnius delictum multos mortuos.Cur enim ob vni⁹ illius,& nō potiùs ob delicta sua propria, si hoc loco intelligenda est imitatio,non propagatio? Sed attēde quod sequitur,Et non sicut per vnum peccantē, ità est & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cōdemnationem,gratia autem ex multis delictis in iustificationem Nunc dicant,vbi locum habeat in his verbis illa imitatio. Ex vno, inquit,in condemnationē:quo vno,nisi delicto? Hoc enim explanat, cùm adiungit,Gratia autem ex multis delictis in iustificationem.Cur ergò iudicium ex vno delicto in cōdemnationem, gratia verò ex multis delictis in iustificationem? Nónne si nullum est originale delictum, non solùm ad iustificationem gratia, sed etiam iudicium ad cōdemnationem ex multis delictis homines ducit? Neq; enim gratia multa delicta donat,& non etiam iudicium multa delicta cōdemnat. Aut si propterea ex vno delicto in condēnationem ducuntur, quia omnia delicta quæ condemnantur,ex vnius illius imitatione cōmissa sunt eadem causa est,cur ex vno delicto etiam ad iustificationem duci intelligantur, quia omnia delicta quæ iustificatis remittuntur, ex illius vnius imitatione commissa sunt.Sed hoc videlicet non intelligebat Apostolus, cùm dicebat: Iudicium quidem ex vno delicto in condemnationem,gratia verò ex multis delictis in iustificationem? Immò verò nos intelligamus Apostolum,& videamus ideò dictum iudicium ex vno delicto in condemnationem,quia sufficeret ad condemnationem, etiam si non esset in hominibus nisi originale peccatum.

Rom.5.

7. Et capite decimotertio: Cur ob vnius delictū mors regnauit per vnū,nisi quia morris vinculo tenebātur in illo vno in quo omnes peccauerūt, etiā si propria peccata nō adderēt? Alioquin nō solùm ob vnius delictū mors per vnū regnauit,sed ob delicta multa multorū per vnum quemque peccantē. Nam si propterea cæteri ob alterius hominis delictum mortui sunt,quia illū in delinquendo præcedentem, subsequentes imitati sunt, ille quoquē & multò magis ob alterius delictū mortuus est, quē

Originale peccatum eriā sufficit ad condemnationē sufficit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diabolus delinquendo ità præcesserat, vt ei delictum etiã ipse suaderet: Adã verò nihil suasit imitatoribus suis,& multi qui eius imitatores dicũtur cum fuisse & tale aliquid commisisse, vel non audierunt,vel omninò non credunt. Quãto ergò rectiùs, sicut iam dixi, diabolum principem constituisset Apostolus,à quo vno peccatum & mortem per omnes transisse diceret,si hoc loco non propagationem, sed imitationem dicere voluisset. Multò enim rationabiliùs Adam dicitur imitator diaboli,quem suasorem habuit peccati,si potest quisque imitari etiam illum,qui nihil ei tale suasit, vel omninò quem nescit. Quid est autem quòd abundantiam gratiæ & iustitię accipiunt,nisi quòd non ei tantùm peccato in quo omnes peccauerunt, sed eis etiam quę addiderunt, gratia remissionis datur, cisque hominibus tanta iustitia donatur, vt cùm Adam consenserit ad peccatum suadenti, non cedant isti etiam cogenti.Et quid est,multò magis in vita regnabunt, cùm mortis regnum multò plures in æternam pœnam trahat,nisi intelligamus eos ipsos in vtroque dici qui transeunt ab Adã ad Christum, id est, à morte ad vitam, quia in vita æterna sine fine regnabũt,magis quàm in eis mors temporaliter & cum fine regnauit. Itaque sicut per vnius delictum in omnes homines ad cõdemnationem, ità & per vnius iustificationem in omnes homines ad iustificationem vitæ. Hoc vnius delictũ,si imitationem attẽdamus,non erit nisi diaboli:sed quia manifestum est de Adam non de diabolo dici, restat intelligenda non imitatio,sed propagatio peccati.Vide plura ibidèm capite decimoquinto.

Rom.5.

Gratiæ abundantia ex quibus perspicia-tur.

Rom.5.

8. Idem libro secundo Hypognosticon contra Pelagianos:Peccatũ protoplasti omnes trahimus, non morum imitatione,sed seminis cõceptione,sicut scriptum est: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Cõstant etiam & imitatione morum peccata, imitando scilicet malos. Sed vt quis imitetur malos, naturæ est vitium depraua tæ qua factus est malus & malitiosus,nõ natura à Deo cõditus malus. Ob hoc enim & natura filij iræ ab Apostolo iam baptizati fuisse dicimur. Omnis enim carnaliter nascẽs, natura filius iræ rectè dicitur: quia natura est protoplasti,quæ prior in illo propter delictũ iram iudicis Dei instè suscepit. Si enim delictum eius per quod, vt dixi,ad iram Dominum prouocauit, non traheremus, nunquàm natura filij iræ diceremur. Et ideò peccatum eius non solum ipsum, sed omne nocuit genus humanum, cùm eius damnatione simul & culpam suscepimus.Eius enim nos vulneratos esse delicto,vas probat electionis, cùm dicit, Non enim est distinctio.Omnes enim peccauerũt, & egent gloria Dei.Dicendo,omnes, nullum excipit,quinimmò totum declarauit genus humanum. Peccauerunt enim omnes, cùm ex vno peccatore omnes nascimur peccatores.Propter quod iterùm idem dicit Apostolus:Nam iudicium ex vno in cõdemnationem Ex quo vno,nisi ex Adam, vel eius vno peccato? In qua condemnatione,nisi in culpa eius,qua ille est condemnatus? Quid est autem, & egent gloria Dei: nisi gratia Dei patris, per Iesum Christum qui est gloria Dei patris?

Originale peccatum trahimus conceptione seminis. Psal.50.

Ephes. 2.

Natura est filij iræ dicitur.

Rom.5.

Rom.5.

Rom.5. Originale peccatum nos ex parẽtibus trahere,ex Pauli loco erulitur.

9. Item epistola octuagesimanona ad Hilarium, quæstione tertia: Quapropter si non audẽr resistere Apostolo,(loquitur de Pelagianis)exponãt nobis quare iudicium ex vno delicto ducat in condẽnationem,cùm ex multis delictis homines damnãdi veniant ad iudicium? Aut si propterea ità dictũ putant, quia initium peccati ex Adam factum est, quod imitati cæteri sunt, vt sic ex vno illo delicto in iudicium condemnationémque traherẽtur, qui eum imitando multa peccãrunt, Cur non etiam de gratia & iustificatione dictum est? Cur non dixit similiter:Et gratia ex vno delicto in iustificationẽ? Sicut enim hominum multa delicta,inter illud vnũ quod imitati sunt,& iudicium quo puniuntur,media reperiuntur:ab vno quippe ad multa venerunt, vt à multis ad iudicium damnationémque ducerẽtur:sic eadem multa delicta inter hoc ipsum vnum cuius imitatione commissa sunt, & gratiã qua dimittuntur, eodem modo media sunt, quoniam ex illo vno ad multa venerunt, vt ex multis ad gratiã iustificandi venirent. Cùm ergò in vtroque, id est, & iudicio & gratia, quod attinet ad vnũ & multa delicta,vna eademq; ratio sit, dicãt isti nobis quare iudicium dixerit ex vno delicto ducere in condemnationem,gratiã verò ex multis delictis in iustificationem:aut acquiescant ideò sic esse dictum, quia in hac causa duo constituũtur homines: Adã, ex quo consistit generatio carnalis: & Christus, ex quo regeneratio spiritalis. Sed quia tãtùm ille homo,iste autem & Deus & homo, nõ quomodò illa generatio vno delicto obligat, quod est ex Adã, ità ista regeneratio vnum delictum solum soluit, quod est ex Adam. Sed illi quidẽ generationi sufficit ad condemnationem vnius delicti connexio: quicquid enim posteà homines ex malis operibus suis addunt,non pertinet ad illam generationẽ, sed ad humanam conuersationem:huic autem regenerationi nõ sufficit illud delictũ tantũmodò soluere, quod ex Adã trahitur, sed quicquid etiã posteà ex iniquis operibus humanæ conuersationis accedit.Ideò iudicium ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.

10. Libro item sexto contra Iulianum, capite duodecimo: De illis quoque Apostolicis verbis in quibus impudentia mirabili, immò dementia resistitis fundatissimæ fidei,vbi ait:Per vnum hominẽ peccatum intrauit in mundũ & per peccatũ mors, & ità in omnes homines pertranſiit,in quo omnes peccauerunt, fruſtrà sensum alium nouũ atque distortum, & à vero abhorrentem moliris exculpere, affirmans et locutione dictum esse, in quo omnes peccauerunt,ac si diceretur,propter quod omnes peccauerunt: sicut dictum est, In quo corrigit iunior viã suam: vt scilicet,nõ in vno homine omnes homines peccãsse intelligantur originaliter, & tanquàm in massæ vnione cõmuniter,sed propterea quia primus hominum ille peccauit, id est, cùm imitantur illum,non cùm generantur ex illo. Non ergò huic sensui conuenit illa locutio, ità dictũ esse,in quo, velut dictum esset,propter quod. Nam propter hoc quisque peccat,quod sibi proponit vt peccat, vel quoquo modo quod illi est causa peccandi. Quis verò ab omni humano sensu tam sit absurdus, vt dicat,propter hoc fecit homo iste homicidium, quia in paradiso Adam de ligno prohibito cibum sumpsit: cùm iste latrocinando occiderit hominem nihil de Adam cogitans, sed propter hoc vt aurum quod ferebat, auferret? Sic & cætera cuncta peccata,quæ propria quisque committit,

Rom.5.

Idem lectus excutitur,vt originale peccatum generatione contrahi nõ imitatione doceatur. Psal. 118.

Absurditas expositionis Pelagianæ.

mittit,habẽt causas propter quas fiant,etiam,si nemo cogitet quod ille primus homo cõmisit, neq; illud sibi ad peccãdum proponat exemplum. Propter hoc itaque,id est,quoniã peccauit Adam, nec ipse Cain peccãsse dicendus est, qui eundem patrẽ suum nouerat. Propter quid enim fratrem suũ occiderit,notum est:quia nõ propter hoc quod pertrauit Adam,sed quia bono eius inuidit.

Genes.4.

11. Et sermone decimoquarto de verbis Apostoli:Cùm cœperint vrgeri Pelagiani verbis Apostoli dicentis,Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: quæ verba nescio quis nõ intelligat,in quibus verbis nescio vtrùm quisquam expositorem requirat, conantur respõdere & dicere, ideò dictum est hoc ab Apostolo, quia primus peccauit Adam, & qui posteà peccauerunt, illum imitando peccauerunt. Hoc quid est aliud,quàm conari tenebras aperto lumini offundere? Peccatum per vnum hominem intrauit,& per peccatum mors,& ità in omnes homines pertranſiit,in quo omnes peccauerunt.Propter imitationem dicis, quia primus peccauit Adã. Respondeo prorsùs, non primus peccauit Adam. si primum peccatorem requiris, diabolum vide. Sed humani generis massam volens ostẽdere Apostolus de origine venenatam, ideò eum posuit vndè nati sumus,non eum quem imitati sumus. Dicitur quidem & pater tuus,quẽ fueris imitatus. Filij mei,inquit,quos iterùm parturio. Qui idẽtidem dicit.Imitatores mei estote. Et propter ipsam imitationem dicitur impiis,Vos à patre diabolo estis. Nam constat in catholica fide, quòd diabolus nec generauit nostram naturam nec condidit: sola in illa seductio est præcedentis, imitatio cõsequentis. Denique quo modo dictum est de Adam, in quo omnes peccauerunt,legatur mihi alicubi,omnes in diabolo peccauerunt. Aliud est illo præcedente & seducente peccare, aliud in illo peccare. Quia secundùm propaginem carnis in illo eramus omnes antequàm nati essemus tanquàm in parente, tanquàm in radice ibi eramus, sic venenata est ista arbor, vbi eramus. Nam quia ad diabolum,hoc est, principem peccati,& verè primum peccatorem nõ pertinet origo, sed imitatio, cùm de illo scriptura loqueretur. Inuidia, inquit, diaboli, mors intrauit in orbem terrarum.Imitantur autem eum qui sunt ex parte ipsius. Imitando eum fiunt ex parte ipsius.Nunquid dictum est,in illo peccauerũt? Cùm verò de Adam diceretur propter originem, propter posteritatem,propter propaginem viscerum, In quo omnes, inquit, peccauerunt. Nam si propterea primus constitutus est Adam, quia primus peccauit,tanquàm in exemplo sit, non in origine: vt quid tam in longinquo, post tam prolixa tempora contra Adam quæritur Christus? Si omnes peccatores ad Adam propterea pertinent,quia primus peccator,omnes iusti debuerunt ad Abel pertinere,quia primus iustus. Quare Christus quæritur? Expergiscere frater, quare Christus quæritur, nisi quia in Adam damnata est generatio, in Christo quæritur regeneratio? Proindè nemo nos fallat.Scriptura euidens est, authoritas fundatissima est, fides Catholicissima est.Omnis generatus damnatus,nemo liberatus,nisi regeneratus.

Pelagianorũ falsa expositio.

Gal.4. 1.Cor.4.& 11.

Ioan.8.

In Adam omnes eramus tãquàm in parente,in radice.

Rom.5.

In Adã generatio damnata.

12. Libro item tertio de peccatorum meritis & remissione,capite octauo: Nulla(inquiũt Pelagiani) ratione conceditur, vt Deus qui propria peccata,remittit,imputet aliena. Remittit, sed spiritu regeneratis,non carne generatis. Imputat verò nõ iam aliena,sed propria: Aliena quippe erant, quãdo hi qui ea propagata portarent, nondùm erant, nũc verò carnali generatione iam eorum sunt quibus nondùm spiritali regeneratione dimissa sunt.

Pelagianorũ ratio refutata.

Generatione Adæ peccatũ fit cuiusque proprium.

13. Idem libro sexto contra Iulianum, cap. 4. Quod dicis, alienis peccatis obnoxium nõ teneri, interest quatenùs rectè possit intelligi.Neque nũc ago quòd peccauit Dauid, & pro peccato eius tot hominum millia ceciderũt: & quòd de anathemate contra interdictum quia vsurpauit vnus, in eos qui hoc non fecerant, nec factum fuisse nouerant, vindicta processit.Alia disputatio est, neque nunc terrere nos debet, de hoc genere peccatorum siue pœnarum.Parẽtum autem peccata modo quodam dicuntur aliena,& rursùs modo quodam reperiũtur & nostra.Aliena quippe proprietate sunt actionis,& nostra sunt contagione propaginis. Quod si falsum esset, profectò graue iugum super filios Adam à die exitus de vẽtre matris eorũ, nullo modo iustum esset.Quod autem Apostolũ dixisse cõmemoras: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt reportet vnusquisque propria corporis sui prout gessit siue bonum siue malum, quo modo in paruulis accipis? Vtrùm & ipsi ante tribunal Christi manifestabuntur,an non? Si non manifestabuntur, quid te adiuuat ista sententia, quando ad eos non pertinet, quorum nunc agitur causa? Si autem manifestabũtur,quo modo reportat eorum quisque quod gessit,qui nihil gessit: nisi quia pertinet ad eos, quod per corda & ora gestãtium,siue credunt,siue non credũt? Propria corporis sui enim dixit,quod ad vnumquenque in seipso iam viuentem pertinet.

Primorũ parentum peccata quomodo aliena & quomodo nostra. Eccl.40.

2.Cor.5.

Parnuli per corda & ora gestantium credunt.

14. Ad Ephesios secundo capite: Eramus natura filij iræ sicut & cæteri.

15. Fvlgentivs de fide ad Petrum, capite vigesimosexto: Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, omnem hominem,qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum,mortique subiectũ,& ob hoc natura iræ filium nasci. De qua dicit Apostolus, Eramus enim & nos natura filij iræ sicut & cæteri.

Ob peccatum orig. naturæ filius iræ omnis homo nascitur. Ephes.2.

16. Avgvstinvs de natura & gratia cõtra Pelagianos,cap.36. Excepta sancta virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullã prorsùs,cùm de peccatis agitur,habere volo quæstionem. Vndè enim scimus, quòd ei plus gratiæ collatũ fuerit ad vincendum omni ex parte peccatũ, quæ concipere ac parere meruit eum quem constat nullũ habuisse peccatũ: Hac ergò virgine excepta, si omnes illos sanctos & sanctas cùm hîc viuerent, cõgregare possemus,& interrogarevtrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus: vtrùm hoc quod iste dicit, an quod Ioannes Apostolus? Rogo vos quãtalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis,si hoc interrogari potuissent,vna voce clamãssent,Si dixerimus quia peccatũ non habemus, nosipsos seducimus,& veritas in nobis non est. An illud humiliùs respõderent fortasse quàm verius.

S. Maria sine peccato.

17. Sixtvs quartus libro tertio extrauagantium communiũ,titulo de reliquiis & veneratione Sanctorum,capite primo. Cùm præexcelsa meritorum

1. Ioan. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Mariæ elogia.

insignia,quibus regina cælorum virgo Dei genitrix gloriosa sedibus prælata æthereis, syderibus quasi stella matutina prærutilans,deuotæ considerationis indagine perscrutamur, & intra pectoris arcana reuoluimus,quòd ipsa (vt potè via misericordiæ, mater gratiæ & pietatis,amica humani generis,consolatrix) pro salute fidelium,qui delictorum onere grauãtur, sedula oratrix & pervigil ad Regem quem genuit intercedit:dignum(quin potius debitum) reputamus vniuersos Christi fideles, vt omnipotenti Deo (cuius prouidentia eiusdem virginis humilitatem ab æterno respiciès pro reconcilianda suo authori humana natura, lapsu primi hominis æternę morti obnoxia,eam sui vnigeniti habitaculum sancti spiritus præparatione constituit, ex qua carnem nostræ mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, & immaculata virgo nihilominùs post partum remaneret) de ipsius immaculatę virginis mira conceptione gratias & laudes referant, & instituta propterea Dei Ecclesia missas & alia diuina officia dicant,& illis interfint, indulgentiis & peccatorum remissionibus inuitare: vt exindè fiant eiusdem, virginis meritis & intercessione diuinæ gratiæ aptiores.

B. Mariæ mira conceptio.

Festi institutio.

18. IDEM eodem loco,capite secundo: Sanè cùm sancta Romana Ecclesia de intemeratæ semperque virginis Matiæ conceptione publicè festum solenniter celebret, & speciale ac proprium super hoc officiũ ordinauerit:nonnulli(vt accepimus) diuersorum ordinũ prædicatores in suis sermonibus ad populum publicè per diuersas ciuitates & terras affirmare hactenùs non erubuerunt, & quotidiè prædicare non cessant, omnes illos qui tenent aut asserunt eandem gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam,mortaliter peccare, vel esse hæreticos: eiusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientésque sermones illorum qui eam sine huiusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare grauiter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti,cõfectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt:ex quorum assertionibus & prędicationibus non leuia scandala in mẽtibus fideliũ exorta sunt, & maiora meritò exoriri formidantur in dies. Nos igitur huiusmodi temerariis ausibus ac peruersis assertionibus ac scandalis quæ exinde in Dei Ecclesia exoriri possunt (quantum nobis ex alto conceditur) obuiare volẽtes,motu proprio, nõ ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiã,sed de nostra mera deliberatione & certa scientia huiusmodi assertiones prędicatorum eorundem,& aliorum quorumlibet qui affirmare præsumerent, eos qui crederent aut tenerẽt eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua cõceptione præseruatam fuisse, propterea alicuius hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare,aut huiusmodi officium conceptionis celebrantes, seu huiusmodi sermones audientes,alicuius peccati reatum incurrere: vt potè falsas & erroneas, & à veritate penitùs alienas,editósque desuper libros prædictos id continentes, quo ad hoc authoritate Apostolica tenore præsentium reprobamus & damnamus:Ac motu,scientia & authoritate prædictis statuimus & ordinamus, quòd prædicatores verbi Dei, & quicunque alij cuiuscunque status,gradus, aut ordinis, ac conditionis fuerint, qui de cætero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum,seu aliàs quomodolibèt affirmare huiusmodi sic per nos improbatas & damnatas assertiones veras esse,aut dictos libros pro veris legere,tenere, vel habere postquàm de præsentibus scientiam habuerint,excommunicationis sententiam eo ipso incurrant:à qua ab alio quàm à Romano Pontifice(nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere.Item motu,scientia & authoritate similibus simili pœnę ac censurę subiicientes eos qui ausi fuerint asserere contrariam opinionem tenentes,videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hęresis crimen vel peccatum incurrere mortale: cùm nondùm sit à Romana Ecclesia & Apostolica sede decisum. Non obstantibus cõstitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque, quibus communiter vel diuisim à sede Apostolica indultum existat quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam ac expressam,ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

A Romana Ecclesia nihil certi de cõceptione B. Mariæ decisum.

De conceptione B. Mariæ diuersa sentiẽtes compescit Sixtus,nè alteri alteros hæreseos cõdemnent ante determinationẽ Ecclesiæ.

19. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta in fine decreti de peccato originali: Declarat tamen hęc ipsa sancta Synodus, non esse suę intentionis, comprehendere in hoc decreto,vbi de peccato originali agitur,beatam & immaculatam Dei genitricem virginem Mariam, sed obseruandas esse constitutiones felicis recordationis Sexti papæ quarti,sub pœnis in eis constitutionibus contentis quas innouat.

Ex can. 5. sess. 5.

III.

De remedio originalis peccati.

a Aug. epist. 28. Enchir. cap. 49. Fulg. de incar. & gratia Christi, cap. 16.
b 1. Timoth. 2. b
c Rom. 5. b Petrus Diac. de incar. & gratia Christi, cap. 16. Bern. epist 190.
d 1. Cor. 1. d Bern. ser. 1. de Purificat.
e Tit. 3. b
f Actor. 4. b
g Ioan. 1. d
h Gal. 3. d Aug. lib. 6. contr. Iulian. cap. 3.

A. PECCATVM hoc originis,quod inest vnicuique proprium,vt diximus,neque per humanę [a] naturę vires,neque per aliud remediũ tollitur,quã per meritũ [b] vnius mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos Deo [c] reconciliauit in sanguine suo,factus nobis [d] iustitia, sanctificatio & redemptio:Huius verò meritum [e] per Baptismi sacramentum in forma Ecclesię ritè collatum,tam adultis quàm paruulis applicatur: quia [f] non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vndè illa vox, [g] *Ecce Agnus Dei,eccè qui tollit peccata mundi.* Et illa, [h] *Quicunque baptizati estis,Christum induistis.*

B. Vndè

Ex can. 4. sess. 5.

B. Vndè errant grauiter, qui negant paruulos [i] recentes ab vteris matrum baptizandos esse,etiamsi fuerint à baptizatis parentibus orti. Baptizantur certè etiam hi in remissionem peccatorum, vt qui ex Adamo peccatum traxerint originale, quod [k] regenerationis lauacro expiari necesse est ad vitam æternam consequendam,quoniam non aliter intelligendum est, [l] *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors:& ità in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt*:nisi quemadmodùm Ecclesia Catholica vbique diffusa semper intellexit.Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum, etiam paruuli,qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerũt, ideò in remissionem peccatorum veraciter baptizantur,vt in eis regeneratione mũdetur, quod [m] generatione contraxerunt. [m] *Nisi* enim *quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

i Con. c. Mil. can. 8. Aphric. can. 77.
k Aug. libr. 1. de pec. merit. c. 16. lib. 4. c6. 2. epist. Pelag. cap. 4.
l Rom. 5. b. Augustin. lib. 4. cõt. 2. epist. Pelag. cap. 4. lib. 2. cont. Pelag. & Celest. c. 40.
m Ioan. 3. a

TESTIMONIA.

Anima sua culpa lapsa, sola Dei gratia restaurat.

1. A. AVGVSTINVS epistola vigesimaoctaua ad Hieronymum: Certus sum animam nulla Dei culpa, nulla Dei necessitate vel sua,sed propria voluntate in peccatum esse collapsam: nec liberari posse de corpore mortis huius vel suæ voluntatis virtute tanquàm sibi ad hoc sufficiente, vel ipsius corporis morte, sed gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrũ: nec omninò esse animam vllam in genere humano, cui non sit necessarius ad liberationem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Quæcunque autem sine gratia mediatoris & sacramento eius in qualibet corporis ætate de corpore exierit, & in pœnam futuram, & vltimo iudicio recepturam corpus ad pœnam. Si autem post generationem humanam,quę facta est ex Adam,regeneretur in Christo,ad eius pertinens societatem,& requiem post mortem corporis habituram, & corpus ad gloriam recepturam. Hęc sunt quæ de anima firmissimè teneo. Et paulò pòst: Excepto hæreticæ opinionis errore, ex quatuor reliquis opinionibus, quænam sit eligenda scire desidero. Quæcunque enim eligenda est,absit vt impugnet hanc fidem, de qua certi sumus,omni animæ etiam paruuli infantis necessariam esse liberationem ex obligatione peccati, eámque nullam esse nisi per Iesum Christum & hunc crucifixum?

Mediator Christus omnibus ad liberationẽ necessarius.

Liberatio vt omnibus necessaria, ita nulla nisi per Christum.

2. ET in Enchiridio capite quadragesimooctauo: Vnum peccatum,quod tam magnum in loco & habitu tantæ infelicitatis admissum est, vt in vno homine originaliter, atque, vt ità dixerim, radicaliter totum genus humanum damnaretur, non soluitur ac diluitur nisi per vnum mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum,qui solus potuit ità nasci, vt ei opùs non esset renasci.

Originale peccatum nõ nisi per mediatorem Christũ soluitur.

3. FVLGENTIVS de incarnatione & gratia Iesu Christi, capite decimosexto: Ab hoc peccato quod originaliter carnalis nativitas trahit, neminẽ facultas naturalis, neminem litera sanctæ legis, sed sola fides eripit Iesu Christi filij Dei, qui venit quærere & saluum facere quod perierat. Pro impiis mortuus est, offerens semetipsum pro nobis,sicut Apostolus dicit: Oblationem & hostiam Deo in odorẽ suauitatis. In hoc mediatore Dei & hominum,& humanæ naturæ status reparatus est,& implendæ legis est consummatus effectus:quia nec sibi ad virtutem sufficere vllatenùs potuit naturalis infirmitas, quæ vtique,ex quo omnes dies defecerunt, & in ita Dei defecimus, lumine simul & virtute priuata, intantum natura cæca sine lege peccat, vt peccare se nesciat. Propter quod dicitur: Concupiscentiam nesciebam,nisi lex diceret,Non concupisces?

Nec naturæ vires nec lex à peccato originali liberat.

Ephes. 5.

Psal. 89.

Rom. 7.

4. PRIORIS ad Timotheum secundo capite: Vnus Deus,vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionẽ semetipsum pro omnibus, cuius testimonium temporibus suis confirmatum est.

5. AD Romanos quinto capite: Iustificati ergò ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur,in spe gloriæ filiorum Dei. Et infrà: Vt quid enim Christus, cùm adhuc infirmi essemus,secũdùm tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur:nam pro bono forsitã quis audeat mori. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniã cùm adhuc peccatores essemus,Christus pro nobis mortuus est. Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius:multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. Non solùm autem:sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

6. POSTERIORIS ad Corinthios quinto capite: Si qua ergò in Christo noua creatura: vetera trãsierunt,eccè facta sunt omnia noua. Omnia autem ex Deo,qui nos reconciliauit sibi per Christũ: & dedit nobis ministerium reconciliationis. quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Et infrà: Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

7. PETRVS Diaconus in libro de incarnatione & gratia Christi ad Fulgẽtium & reliquos, capite sexto: Ab hac damnatione & morte(per Adæ peccatũ mũdo illata)nullus omninò liberatur, nisi gratia redemptoris. Qui cùm esset Dominus,vt potè Deus, vt nos à seruitute perpetua, & potestate diaboli liberaret, atque ad veram libertatem educe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan 8.

ret,factus est seruus,accipiens formam serui.Hinc est quod dicit ad Iudæos: Tunc verè liberi eritis,si vos filius liberauerit.

8. BERNARDVS epistola cētesima nonagesima ad Innocentium Pontificem iustè homo addictus sed misericorditer liberatus.Sic tamen misericorditer,vt non defuerit iustitia quædam & in ipsa liberatione,quoniā hoc quoquè fuit de misericordia liberantis,vt(quod congruebat remediis liberandi,) iustitia magis cōtra inuasorem quàm potētia vteretur. Quid nanque ex se agere poterat vt semel amissam iustitiam recuperaret,homo seruus peccati,vinctus diabolo? Afflignata est ei proinde aliena qui caruit sua, & ipsa sic est: Venit princeps huius mundi,& in saluatore non inuenit quicquā: & cùm nihilominùs innocēti manus iniecit,iustissimè quos tenebat amisit:quando is qui morti nihil debebat,accepta mortis iniuria,iure illum qui obnoxius erat, & mortis debito,& diaboli soluit dominio.Qua enim iustitia id secundò homo exigeretur? Homo siquidem qui debuit, homo qui soluit. Nam si vnus,inquit,pro omnibus mortuus est, ergò omnes mortui sunt: vt videlicet satisfactio vnius omnibus imputetur,sicut omnium peccata vnus ille portauit,nec alter iā inueniatur qui fore fecit,alter qui satisfecit:quia caput & corpus vnus est Christ⁹.Satisfecit ergò caput pro mēbris, Christus pro visceribus suis, quando iuxta Euangelium Pauli, quo conuincitur mendacium Petri, mortuus pro nobis conuiuificauit nos sibi, donās nobis omnia delicta, delens quod aduersùm nos

Liberationis modus iustissimus.

Coloss 2.

erat chirographum decreti,quod erat contrarium nobis,&ipsum tulit de medio,affigens illud cruci, expolias principatus & potestates.

9. PRIORIS ad Corinthios primo capite: Ex ipso autē vos estis in Christo Iesu,qui factus est nobis sapiētia à Deo & iustitia & sanctificatio & redemptio: vt quēadmodùm scriptum est: Qui gloriatur,in Domino glorietur.

Ierem. 9.

10. BERNARDVS sermone primo de Purificatione beatæ Mariæ: Vbi miseratus est Christus paulò minùs ab angelis,factúsque est Dei& hominum mediator,ac velut lapis angularis pacificauit per sanguinem suum quæ in cælis sunt,& quæ super terram: rex hoc planè iam suscepimus Deus misericordiam tuā in medio templi tui. Eramus enim & nos natura filij iræ,sed consequuti sumus misericordiam. Cuius irę filij?& quam misericordiam consequuti? Nempe filij ignorātiæ,ignauiæ, captiuitatis:&consequuti sumus sapientiam,virtutem, redemptionem.Ignorantia mulieris seductæ excęcauerat nos,molliries viri abstracti & illecti à propria concupiscentia,eneruauerat nos, malitia diaboli expositos iustè à Deo captiuauerat nos. Sic ergò nascimur vniuersi primùm quidem viæ ciuitatis habitaculi prorsùs ignari, deindè imbecilles & ignaui, vt etsi nota nobis esset via vitæ, propria tamen præpediremur & detineremur inertia: postremò captiui sub pessimo crudelissimóque tyrānō,vt licēt prudētes essemus atque robusti,ipsa tamen miseræ seruitutis opprimeremur conditione. Nunquid non misericordia & miseratione multa opùs habet tanta miseriæ? Aut certè si iam salui sumus ab hac triplici ira per Christum,qui factus est nobis sapientia à Deo patre, & iustitia & sanctificatio & redemptio: quanta nobis vigilantia opùs est dilectissimi, né fortè(quod absit) inueniantur nostra nouissima peiora prioribus,si denuò cōtingat iram incendere,vtpotè qui non natura iam sed propria voluntate filij iræ fumus?

Miseria qualis circūdari nos fateamur.

Magna misericordia indigeat hæc tanta miseria.

11. AD Titum tertio capite: Cùm autē benignitas& humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei:nō ex operibus iustitię quę fecimus nos,sed secūdùm suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrū regenerationis & renouationis Spirit⁹ sancti, quē effudit in nos abūdè per Iesum Christum saluatorem nostrum:vt iustificati gratia ipsius,hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

12. ACTORVM quarto capite ait beatus Petrus: In nomine Iesu Christi Nazareni,quem vos crucifixistis, quē Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificātibus:qui factus est in caput anguli, & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datū hominibus,in quo oporteat nos saluos fieri.

13. IOANNIS primo capite:Vidit Ioānes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mundi.

14. AD Galatas tertio capite: Omnes enim filij Dei estis par fidē in Christo Iesu.Quicúque enim in Christo baptizati estis,Christum induistis.

15. AVGVSTINVS libro sexto contra Iulianum Pelagianum,capite quarto: Non habere paruulos vitam,nisi habeant Christum,quem proculdubiò habere non possunt, nisi induerint cum:eo modo quo scriptum est: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.Non ergò eos habere vitam, nisi habeant Christum, Ioannes Euangelista testatur, dicens in epistola sua, Qui habet filium, habet vitam: qui non habet filium,vitam non habet.Meritò ergò intelliguntur mortui qui nō habēt vitam,pro quibus est Christus mortuus vt habeant.Vnus enim pro omnibus mortuus est, ergò omnes mortui sunt.Ideò autem mortuus est,sicut legitur ad Hebræos,vt per mortem eius euacuaret eum qui potestatem habebat mortis,id est diabolum.Quid ergò mirum,si paruuli quandiù mortui sunt antequàm incipiāt eum habere qui mortuus est pro mortuis, sub eo sunt qui potestatem habet mortis?

Galat. 3.

1. Ioan. 5.

2. Co. 5.

Hebr. 2.

1. B. CONCILIVM Mileuitanum canone secūdo: Item placuit, vt suprà quæstione prima de sacramento Baptismi, B. testim.septimo. & ibidēm vide plura de hac re testimonia.

2. CONCILIVM Africanum canone septuagesimoseptimo: Item placuit, &c. vt loco citato in Concilio Mileuitano.

3. AVGVSTINVS libro primo de peccatorum meritis & remissione,capite decimosexto: Ex hac inobedientia carnis,ex hac lege peccati & mortis, quisquis carnaliter generatur,regenerari spiritaliter opùs habet, vt nō solùm ad regnū Dei perducatur, verumetiam à peccati damnatione liberetur.Simul itaque peccato & morti primi hominis obnoxij nascuntur in carne,& simul iustitiæ vitęque æternę secundi hominis sociati renascuntur in baptismo.

Regeneratio omnibus necessaria carnaliter genitis.

4. ET libro quarto cōtra duas epistolas Pelagianorum,capite quarto:Iacet inter illos(manichęos scilicet & Pelagianos) iu paruulis humana creatura institutione bona, propagatione vitiata bonis

suis confitens optimum conditorem, malis suis quærens misericordissimum redemptorem,Manichæos habens bonorum suorum vituperatores, Pelagianos habens malorum suorum negatores, vtrosque persequutores. Et quamuis per infantiā loqui non valeat,specie tamē tacita & infirmitate abdita, impiam vanitatem vtrorumque cōpellat, &illis dicēs,ab eo qui bona creat,credite me creari,& istis dicens,ab eo qui me creauit,sinite me sanari. Manichæus dicit, nihil est huius infāris,nisi anima bona liberāda,cætera non ad Deum bonū, sed ad principem tenebrarum pertinent respuenda. Pelagianus dicit,immò huius infantis nihil est liberandum,quia totum ostendimus saluum.Ambo mētiuntur. Sed mitior est iam carnis solius accusator,quàm qui in vniuersum conuincitur sæuire laudator.Sed neq; Manichæus humanæ animæ subuenit blasphemādo authorem totius hominis Deum, nec Pelagianus humanæ infantiæ diuinam gratiam subuenire permittit, negando originale peccatum.Deus ergo miseretur per catholicam fidem, quæ vtranque redarguendo pernicię infantibus subuenit ad salutem, Manichæis dicens,Audite Apostolum clamantem, Nescitis quia corpus vestrum templum est in vobis spiritus sancti ?& Deum bonum creatorem credite corporum, quia nō potest esse tēplum spiritus sancti opus principis tenebrarū.Pelagianus dicens, In iniquitatibus conceptus est,&in peccatis cum mater eius in vtero aluit, quem conspicitis paruulum. Quid eum tanquàm ab omni noxa liberum defendendo, nō permittitis per indulgentiā liberari? Nemo mūdus a sorde, nec infans cuius dies vnius vita sit super terram.Sinite miserum remissionem accipere peccatorū per eum, qui solus nec paruus nec magnus potuit habere peccatum.

Manichæi'cr. anus & Pelagiani collatio.

1. Cor 3.

Psal. 50.

Iob 25.

5. AD Romanos quinto capite: Per vnum hominem,&c. vt in textu.

6. AVGVSTINVS libro quarto contra duas epistolas Pelagianorum,capite quarto: Volūt ex verbis Apostoli in suum sensum homines(pelagianos intelligit)detorquere. Vbi enim ait Apostolus,Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors,& ità in omnes homines pertransiit:ibi volunt intelligi nō peccatum pertransisse,sed mortem. Quid est ergò quod sequitur,in quo omnes peccauerunt? Aut enim in illo vno homine peccâsse dicit omnes Apostolus,de quo dixerat,Per vnum hominem peccatum intrauit in mūdum:aut in illo peccato,aut certè in morte. Non enim mouere debet, quia non dixit, in qua,sed in quo omnes peccauerunt: Mors quippe in Græca lingua generis masculini est. Quodlibet ergò eligant,aut enim in illo homine peccauerūt omnes, & ideò dictum est,quoniam quando ille peccauit, in illo erant omnes aut in illo peccato peccauerūt omnes,quia generaliter omniū factum est, quod nascentes tracturi erant omnes:aut restat vt dicāt, quòd in illa morte peccauerint omnes. Sed hoc quemadmodùm possit intelli,non planè video.

Rom. 5.

In peccato enim moriuntur omnes, non in morte peccant.Nam peccato præcedente,mors sequitur, nō morte præcedente, peccatum.Aculeus quippe mortis est peccatum,id est,aculeus cuius pūctione fit mors,non aculeus quo pūgit mors.Sicut venenum si bibitur, appellatur poculum mortis,quòd eo poculo facta sit mors, non quòd morte sit poculum factum,aut à morte sit datum.quòd si propterea non potest illis verbis Apostoli peccatum intelligi,in quo omnes peccauerūt,quia in Græco vnde trāslata est Epistola,peccatum fœminino genere positū est,restat vt in illo primo homine peccâsse omnes intelligantur,quia in illo fuerunt omnes,quando ille peccauit,vnde peccatum nascendo trahitur,quod nisi renascēdo non soluitur. Nā & sic sanctus Hilarius intellexit quod scriptū est, in quo omnes peccauerunt: ait enim in quo, id est in Adam,omnes peccauerūt. Deindè addidit,Manifestum in Adam omnes peccâsse quasi in massa. Ipse enim per peccatum corruptus, omnes quos genuit nati sunt sub peccato. Hæc scribens Hilarius sine ambiguitate cōmonuit, quo modo intelligēdum esset,in quo omnes peccauerūt. Propter quid autem idem Apostolus dicit nos per Christū recōciliari Deo,nisi propter quod fuimus inimici? Et hoc quid est,nisi peccatum? Vnde & Propheta dicit: Peccata vestra separant inter vos & Deum. Propter hāc ergò separationē mediator est missus, vt tolleret peccatū mūdi, per quod separabamur inimici,& recōciliati ex inimicis efficeremur filij.

Rom. 5. ἐφ ᾧ πάντες ἥμαρτον. In Adam omnes fuimus.

Esa. 59.

In Adā quasi in massā omnes peccauimus.

7. ITEM libro secundo contra Pelagiū & Celestium,capite quadragesimo: Ipsa sanctæ Ecclesiæ sacramenta satis indicant paruulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de diaboli seruitio liberati.Excepto enim quòd in peccatorum remissionem non fallaci,sed fideli mysterio baptizantur, etiā prius exorcizatur in eis & exufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum à quibus portantur,sese renunciare respondent.

Parruli de diaboli seruitio in baptismo liberantur.

Exorcismi ante baptismū.

8. IOANNIS terrio capite,Nisi quis,vt in textu.

IIII.

De reliquiis originalis peccati in baptizatis.

Ex can. 9. sess. 5.

PRÆTEREA confitendum est,reatū originalis peccati per Iesu Christi Domini nostri gratiam,quæ in baptismate confertur,remitti: &in baptizatis[a] totum id quod veram& propriam peccati rationem habet,tolli,non radi tantùm,aut imputari. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil[b] est damnationis iis, qui verè [c] consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem: qui non secundùm carnem ambulant, sed [d] ve-

a Aug.lib.1.cont.2.ep.Pelag.ca.11.14.li.6.con. Iulia. cap.1.li.2.con.Pelagium & Celest.cap.29. & 40. Vide quæst.3. de sacramento baptismi.

b Rom. 8. a.

c Ibid. 6. a.

d Ephes.4.c. Coloss.3. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terem hominem exuẽtes, & nouum qui ſecundùm Deum creatus eſt induẽtes, innocẽtes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt: [c] hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ità vt nihil prorsùs eos ab ingreſſu cæli remoretur. Ac interim fateri oportet, manere in batizatis[f] concupiſcentiam vel fomitẽ: quæ cùm ad agonem[g] relicta ſit, nocere non conſentientibus, [h] & viriliter per Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus non valet: quinimmo qui[i] legitimè certauerit, coronabitur. Hanc concupiſcentiam quam aliquando [k] Apoſtolus peccatum appellat, Eccleſia Catholica nunquàm intellexit peccatum appellari, quòd verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex[l] peccato eſt, & ad peccatũ inclinat.

Rom. 8.c

f Aug. li. 2 de peccat. merit. cap. 28.
g Idem li. 2. cont. Iulian. lib. 1. de pecc mer. cap. vlt.
h Idem li. 1. de cluit. Dei, cap. 25. lib. 5. cõtra Iulian. cap. 3.
i 2. Timoth. 2. a
k Rom. 7. b

l Aug. lib. 6. contr. Iulian. ex. 21. lcr. 6. de verb. Apoſt.

TESTIMONIA.

Pelagianus error, baptiſmo radi peccata, non tolli.

1. AVGVSTINVS libro primo contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite decimotertio: Dicũt etiam (Iulianus ſcilicet & Pelagianus) baptiſma nõ dare omnẽ indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ſed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum, vndè creſcant iterùm reſecanda peccata. Nam & iſtam ſimilitudinem competi ſuę illos adhibere calumniæ, tanquàm hoc nos ſentiamus atque dicamus. Sed de iſta cõcupiſcentia carnis falli eos credo vel fallere, cum qua neceſsè eſt vt etiam baptizatus, & hoc ſi diligẽtiſſime proficit, & ſpiritu Dei agitur, pia mẽte confligat.

Concupiſcentia remanet in baptizatis.

2. ET capite decimoquarto: Nullus in Eccleſia rectè poſſet ordinari miniſter, ſi dixiſſet Apoſtol[o], Si quis ſine peccato: vbi ait, Si quis ſine crimine eſt. Aut ſi dixiſſet, nullum peccatum habentes: vbi ait, Nullum crimen habentes, Multi quippe baptizati fideles ſunt ſine crimine, ſine peccato autẽ in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduersùm nos inflẽtur & dirũpantur inſania: nõ quia peccati aliquid remaneat, quod in baptiſmate nõ remittatur, ſed quia in nobis in huius vitę infirmitate manentibus quotidiè fieri non quieſcunt, quæ fideliter orantibus & miſericorditer operãtibus quotidiè remittãtur. Hęc eſt fidei Catholicæ ſanitas, quã ſanctus vbique ſeminat ſpiritus, non prauitatis hæreticæ vanitas & præſumptio ſpiritus.

1. Tim. 3.

Nihil peccati baptiſmus relinquit.

3. IDEM libro ſexto contra Iulianũ, capite quinto: Iam nunc illam tuam diſcutiamus calumniam, qua me dixiſſe, criminaris, baptizatos ex parte mũdari. Et infrà: Dixiſſe me affirmas, quòd gratia non perfectè hominem nouum faciat. Non hoc dico. Attende quod dico. Gratia perfectè hominem nouum facit, quandoquidem & ad corporis immortalitatem plenámqua felicitatem ipſa perducit. Nunc etiã perfectè innouat hominẽ, quantum attinet ad liberationẽ, ab omnibus omninò peccatis, non quantum ad liberationem attinet ab omnibus malis, & ab omni corruptione mortalitatis, qua nũc corpus aggrauat animam. Et interiectis nonnullis: Quanuis iam peccato mortui, Deo viuamus: eſt tamen quod in nobis mortificemus, vt non regnet peccatum in noſtro mortali corpore, ad obediendum concupiſcentiis eius, à quibus nos ſoluit, nè his eſſemus obnoxij plena atque perfecta remiſſio peccatorum & remanſerunt in nobis cum quibus generãtur bella caſtrorum. Nec ità multò pòſt: Quamuis itaque ſacro baptiſmate ſanctificetur & corpus, ad hoc tamẽ ſanctificatur, vt per remiſſionem peccatorum nõ ſolùm prætheritis peccatis omnibus, verumetiam ipſi quæ ineſt carnis concupiſcentiæ nõ ſit ſobnoxium, cui neceſsè eſt obnoxius omnis homo naſcatur, etiã moriturus obnoxius, ſi nõ renaſcatur. Vbi ergò me audiſti ſiue legiſti dicentem, non inuouari homines per baptiſmum, ſed quaſi innouari: non liberari, ſed quaſi liberati: non ſaluari, ſed quaſi ſaluari: abſit vt ego inanem dicerem gratiam lauacri illius in quo renatus ſum ex aqua & ſpiritu, qua liberatus ſum à reatu omnium peccatorum, vel quæ naſcendo traxeram, vel quæ male viuendo contraxeram? Qua gratia liberor, vt ſcio, nè intrem in tentationem, à concupiſcentia mea abſtractus & illectus, atque vs exaudiar dicens cum conſortibus meis, Dimitte nobis debita noſtra. Qua liberabor, vt ſpero, in æternũ, vbi iam nulla lex in membris meis repugnet legi mentis meæ. Non igitur ego inanẽ facio Dei gratiam: ſed tu eius inimicus inanẽ quęſiſſe videtis iactantiam. Item infrà: Qua propter dimittuntur in baptiſmate cuncta peccata, & originaliter tracta, & ignoranter vel ſcienter adiecta. Sed cùm dicit Apoſtolus Iacobus, Vnuſquiſque tẽtatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deindè concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: profectò in his verbis partus à pariẽte diſcernitur. Patiens enim eſt concupiſcentia, partus peccatum. Sed concupiſcentia non patit, niſi conceperit: non cõcipit niſi illexerit, hoc eſt, ad malũ perpetrandum obtinuerit volẽtis aſſenſum. Quod ergò aduersùs eam dimicatur, hoc agitur, nè cõcipiat, pariátq; peccatũ. Dimiſſis itaque in baptiſmo peccatis omnibus, id eſt, omnibus concupiſcentię fœtibus, ſi illic etiam ipſa cõſumpta eſt, quo modo cõtra eã nè cõcipiat, dimicãt ſancti liuore corporis, pedore mẽbrorũ, cõtritione carnis. Deniq; poſt nõnulla inſerta: Tu qui putas, quòd ſi malũ eſſet cõcupiſcentia, careret ea qui baptizatur, mulrũ erras. Omni enim peccato caret, non omni malo. Quod planiùs ita dicitur, Omni reatu omniũ malorũ caret, non omnibus malis. nũquid enim caret corruptione corporis? An nõ eſt malum quod aggrauat animam, & errauit qui dixit, corpus enim corruptibile

Plena & perfecta remiſſio peccatorum in baptiſmo.

Calumnia Iuliani. Baptiſmus innouat, liberat, ſaluat.

Matth. 6. Rom. 7.

Iac. 1.

Concupiſcentia remanens non eſt peccatum.

Omne peccatũ, omnis reatus baptiſmo tollitur. Sap. 9.

Baptiſmus liberat ab omnibus peccatis.

Rom. 6.

ptibile aggrauat animam?

4. ITEM libro ſecundo contra Pelagium & Celeſtiũ, ſeu libro de gratia & peccato originali contra eoſdẽ, capite trigeſimonono: Ad beatam perfectionem huius, quod nũc datur, ſancti lauacri gratia peruenitur. Quia enim regeneratione ſpiritus modò fit, vt peccata omnia prætetita remittãtur, eius merito fiet etiam regeneratio carnis in æternam vitam, qua in ipſa carne incorruptibiliter reſurgente peccatorum omnium incitamenta ſanẽtur. Sed ea ſalus adhuc in ſpe facta eſt, non tenetur in re, neque poſſidetur per præſentiam, ſed expectatur per patientiam.

5. ET capite quadrageſimo: Ac per hoc non ſolùm peccata omnia, quorũ nunc remiſſio fit in baptiſmo, quæ reos faciunt, dũ deſideriis vitioſis cõſentiunt atque peccatur, verum etiam ipſa deſideria vitioſa, quibus ſi nõ conſentitur, nullus peccati reatus contrahitur, quæ non in iſta, ſed in alia vita nulla erunt, eodem lauacro baptiſmatis vniuerſa purgantur. Reatus itaque vitij eius de quo loquimur, in regeneratorum prole carnali tãdiù manebit, donèc &illic lauacro regenerationis abluatur. plura vide de hac re teſtimonia, quęſtione tertia de ſacramento Baptiſmi, A. & B.

Baptiſmo & peccata & deſideria vitioſa purgantur.

6. AD Romanos octauo capite: Nihil ergò nunc dãnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu: qui non ſecundùm carnem ambulãt. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege peccati & mortis.

7. ET capite ſexto: Quid ergò dicemus? Permanebimus in peccato vt gratia abunder? Abſit. Qui enim mortui ſumus peccato, quomodò adhuc viuemus in illo? An ignoratis quia quicũque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? cõſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem: vt quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus.

8. AD Epheſios quarto capite: Deponite vos, ſecũdùm priſtinam cõuerſationem, veterem hominem, qui corrumpitur ſecũdùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mẽtis veſtræ: & induite nouum hominem qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.

9. AD Coloſſenſes tertio capite: Mortificate ergò membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcẽtiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus. propter quæ, venit ira Dei ſuper filios incredulitatis, in quibus & vos ambulaſtis aliquãdo, cùm viueretis in illis. Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiã, turpem ſermonem de ore veſtro. Nolite mentiri inuicẽm: expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouũ cum qui renouatur in agnitionem, ſecundùm imaginem eius qui creauit illum.

10. AD Romanos octauo capite: Quicunque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. Nõ enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterùm in timore: ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater.) Ipſe enim ſpiritus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei. Si autẽ filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & cõglorificemur.

11. AVGVSTINVS libro ſecũdo de peccatorum meritis & remiſſione, capite vigeſimooctauo: Hęc lex peccati, quod etiam peccatũ appellat Apoſtolus, cùm dicit, Non ergò regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendũ deſideriis eius: nõ ſic manet in mẽbris eorũ, qui ex aqua & ſpiritu renati ſunt, tanquam nõ ſit eius facta remiſſio, vbi omninò plena & perfecta ſit remiſſio peccatorũ, omnibus inimicitiis interfectis quibus ſeparabamur à Deo, ſed manet in vetuſtate carnis tanquàm ſuperatum & peremptum, ſi non illicitis cõſenſionibus quodam modo reuiniſcat, & in regnũ proprũ dominationémq; reuocetur. Ab hac autẽ vetuſtate carnis, in qua eſt lex iſta peccati vel peccatum iam remiſſum, vſque adeò ſpiritus vita diſcernitur, in cuius nouitate baptizati per Dei gratiã renaſcũtur, vt parùm fuerit Apoſtolo dicere, tales non eſſe in peccato, niſi etiam diceret in ipſa illos carne nõ eſſe antequam ex hac mortali vita migrarent. Qui enim in carne, inquit, ſunt, Deo placere nõ poſſunt: vos autẽ non eſtis in carne, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Verũtamen ſicut ipſa carne quanuis corruptibili benè vtitur qui membra eius ad opera bona cõuertũt, in qua carne non ſunt, quia nõ ſecundùm eam ſapiunt neque viuunt: ſicut deniquè etiam morte, quę primi peccati pœna eſt, benè vtuntur, qui eam pro fratribus, pro fide, pro quacunque vera & ſancta iuſtitia fortiter & patienter impendunt: ſic illa etiam lege peccati, quod iam remiſſum in vetuſtate carnis manet, benè vtuntur cõiugati fideles, qui ex eo quòd ſunt in Chriſti nouitate, dominari ſibi libidinem minimè patiũtur, ex eo autem quòd adhuc trahunt Adæ vetuſtatem, regenerandos immoraliter filios mortaliter generant cum ea propagine peccati, qua illi qui renati ſunt, obnoxij nõ tenentur, & qua illi qui naſcuntur, renaſcendo ſoluuntur. Et paulò pòſt: Nec miretis, quòd dixi, manente concupiſcentiali lege peccati, reatum eius ſolui per gratiam ſacramenti. Sicut enim facta & dicta & cogitata iniqua, quantum ad ipſos motus animi & corporis pertinet, iam prætierierunt & nõ ſunt, eis tamen præteritis & non iam exiſtentibus, reatus eorum manet, niſi peccatorum remiſſione ſoluatur: ſic contrà in hac non iam præterita, ſed adhuc manente lege concupiſcentiæ, reatus eius ſoluitur & non erit, cùm fit in baptiſmo plena remiſſio peccatorum. Deniquè ſi continuò conſequatur ab hac vita migratio, nõ erit omninò quod obnoxium hominem teneat, ſolutis omnibus quę tenebant. Sicut ergò non eſt mirum prætheritorũ dictorum, factorũ, atque cogitatorũ reatum manere ante peccatorum remiſſionem: ſic contrà nõ debet eſſe mirum manentis concupiſcentiæ reatum prætherite poſt peccatorum remiſſionem.

Rom. 8.

Inimicitiæ plenè ſublatæ in baptiſmo.

Concupiſcentia manet, reatus eius ſublato.

Concupiſcentia remanens reatus planè expers.

12. IDEM libro ſecundo contra Iulianum, ante finẽ: In hac vita humanam iuſtitiam in quadã militia bellóque cõſtituit, non ſolùm aduersùs æmulas aëreas poteſtates, ſed aduersùs ipſas noſtras cupiditates, per quas & illi exteriores inimici nos deiicere, vel penetrare moliuntur. In hoc bello & ipſam carnem aduerſariam grauem dicit, cuius vtique natura ſicut primitùs condita eſt, nobiſcũ cõcordiſſima permaneret, niſi primi hominis prçuaricatione vitiata, ſuo nobiſcũ languore confligeret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In hoc bello ille vir sanctus monet nos seculum effugere, & in ea fuga quanta sit difficultas, immò impossibilitas, nisi Dei gratia opituletur, ostendit. Dicit mortua quædam vitia per remissionē in baptismate omnium peccatorum, sed eorum nos curare debere quodam modo sepulturam. Et in quo ipso opere talem describit cum vitiis mortuis nos habere conflictum, vt nō quod volumus, agamus, sed quod odio habemus, hoc faciamus. Multa in nobis peccatū nobis reluctātibus operari, rediuiuas plerūq; resurgere voluptates. Luctandū nobis esse aduersùs carnem, aduersùs quam luctatus est Paulus, quādo dicebat, Video aliā legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Præcipit nè carni nostræ confidamus, nè nos ei credamus, cùm Apostolus clamet, Scio quia nō habitat in me, id est, in carne mea bonum: Velle enim adiacet mihi, perficere autē bonū nō inuenio. Ecce quantam nos pugnam cū mortuis habere peccatis, ille strenuus Christi miles, & Ecclesiæ fidelis doctor ostendit. Quo modo enim peccatum mortuum est, cùm multa operetur in nobis, reluctātibus nobis. Quæ multa? nisi desideria stulta & noxia, quæ cōsentientes mergunt in interitum & perditionem: quæ vtique perpeti, cisque non cōsentire, certamē est, conflictus est, pugna est. Quorum pugnā nisi boni & mali, nō naturæ aduersùs naturam, sed naturæ aduersùs vitium iam mortuum, sed adhuc sepeliendum, id est, omninò sanandum. Quo modo ergò mortuum dicimus hoc peccatum in baptismate, sicut etiam iste vir dicit, & quo modo habitare in mēbris fatemur, & multa operari desideria reluctantibus nobis, quibus non cōsentiendo resistimus, sicut etiam hic vir fatetur, nisi quia mortuum est in eo reatu quo nos tenebat, & donèc sepulturæ perfectione sanetur, rebellat & mortuū? Quanuis iam nō eodem modo appelletur peccatum, quo facit reū, sed quòd sit reatu primi hominis factum, & quòd rebellādo nos trahere nititur ad reatum, nisi adiuuet nos gratia Dei per Iesum Christum Dominū nostrum, nè sic etiam mortuū peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiscat & regnet. In hoc bello laborantes, quandiù vita humana tentatio est super terram, nō ideò sine peccato non sumus, quia hoc quod eo modo peccatū dicitur, operatur in membris repugnans legi mentis, etiam non sibi ad illicita consentientibus nobis. Quātum enim ad nos attinet, sine peccato semper essemus, donèc sanaretur hoc malum, si ei nūquàm cōsentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, etsi non lethaliter, sed venialiter, tamen vincimur, in his contrahimus, vndè quotidie dicamus, Dimitte nobis debita nostra.

Mortuorum per baptismū vitiorū curanda sepultura.

Rom.7.

Cum mortuis peccatis pugna habenda. Ambrosius in est. 1. Tim.6.

Concupiscentia remanens quo sensu peccatū vocetur.

Ad agonem relicta concupiscentia.

Concupiscentiæ nisi consentiremus, absque peccato remanere mus. Matth.6.

13. Et libro primo de peccatorum meritis & remissione, capite vltimo: In paruulis certè gratia Dei, &c. vt quæstione tertia de sacramēto Baptismi, C. testimonio decimoseptimo, & plura ibidèm.

14. Item libro primo de ciuitate Dei, capite vigesimoquinto: Absit à mente Christiana, quæ in Deo suo fidit, in cóque spe posita, eius adiutorio nititur: absit, inquam, vt mēs talis quibuslibet carnis voluptatibus ad cōsensum turpitudinis cedat. Quòd si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribūdis habitat, præter nostræ voluntatis legē quasi lege sua mouetur: quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?

Concupiscentia sine consensu culpa caret.

15. Item libro quinto contra Iulianum Pelagianum, capite tertio: Quid plus factum est, obsecro te, aut vt quid diceret, Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, si iam erant possessi quodam modo malis desideriis cordis sui? Nunquid autem consequens est, vt si habet aliquis cordis desideria mala, iam etiam consentiat eis ad committēda eadem mala? Ac per hoc aliud est habere mala desideria cordis, aliud tradi eis, vtique vt consentiendo eis possideatur ab eis, quod fit cùm diuino iudicio traditur eis. Alioquin frustrà dictum est, Post cōcupiscentias tuas non eas, si iam quisque reus est, quòd tumultuantes & ad mala trahere nitentes sentit eas, nec eas sequitur, si non eis traditur, exercens aduersùs eas gloriosa certamina, si viuit in gratia. Quid tibi enim videtur, qui obsecrat quod scriptum est, Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, quod quid aliud, quam desideria eius mala, faciet te gaudiū inimicis & inuidis tuis? Nūquid iam iste reus est habendo tales animæ cōcupiscentias, quas ei præstare non debet, nè in gaudiū veniat diabolo & angelis eius, qui sunt inimici atque inuidi nostri? cùm ergò dicitur homo tradi desideriis suis, indè sit reus, quia desertus à Deo cedit eis atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est.

Rom.7.

Ecc.18.

Ecc.18.

2.Pet.2.

16. Posteriorıs ad Timotheum secūdo capite: Nam & qui certat in agone: nō coronatur nisi legitimè certauerit.

17. Ad Romanos septimo: Quid ergò dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem. nam concupiscentiam nesciebā, nisi lex diceret: Non concupisces, Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem cōcupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cùm venisset mandatum: peccatum reuixit. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit. Quod ergò bonū est, mihi factum est mors: Absit. Sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: vt fiat supra modum peccans peccatum per mādatum. Nūc autem iam nō ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Non enim quod volo bonū, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autē quod nolo, illud facio: iam nō ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

18. Avgvstinvs libro sexto contra Iulianū, capite vndecimo: Quòd verba Apostolica, vbi dicit, Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum: & cætera vsque ad illud, vbi ait, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius: me affirmas aliter intelligere quàm eorū ipsū caput debet intelligi, nescies mihi plurimū ttibuis. Non enim ego solus aut primus sic istum locum intellexi, quo euertitur hæresis vestra, quemadmodùm verè intelligendus est, immò verò ego priùs cum aliter intellexeram, vel potius nō intellexeram, quod mea quædam illius tēporis scripta testantur. Non mihi enim videbatur Apostolus & de seipso dicere potuisse, Ego autem carnalis sum, cùm esset spiritalis, & quòd captiuus duceretur sub

Rom.7.

sub lege peccati, quæ in membris erat eius. Ego enim putabā dici ista nō posse, nisi de iis quos ità haberet carnis cōcupiscentia subiugatos, vt facerent quicquid illa compelleret, quod de Apostolo dementis est credere, cùm etiam innumerabilis multitudo sanctorum, nè concupiscentias carnis perficiat, contra carnem spiritu concupiscat. Sed posteà melioribus & intelligētioribus cessi, vel potiùs ipsi, quod fatendum est, veritati, vt viderem in illis Apostoli vocibus gemitū esse sanctorum, contra carnales concupiscentias dimicātium. Qui cùm mente sint spiritales, adhuc tamen isto corruptibili corpore quod aggrauat animam, rectè intelliguntur esse carnales, qui erunt & corpore spiritales, quando seminatum fuerit corpus animale, & resurget corpus spiritale. Et rectè adhuc intelliguntur ea parte captiui sub lege peccati, quæ desideriorum quibus nō consentiunt, motibus subiacet. Hinc factum est vt sic ista intelligerē, quemadmodùm intellexit Hilarius, Gregorius, Ambrosius, & cæteri Ecclesiæ sancti noti, doctores, qui & ipsum Apostolum aduersùs carnales concupiscentias quas habere nolebat, & tamen habebat, strenuè conflixisse, eundémque conflictum suum illis suis verbis contestatum fuisse senserunt. Contra quos motus priùs vtique debellādos nè dominentur, & posteà sanandos vt penitus extinguantur, etiam ipsa gloriosa certamina sanctos exercere confessus es. Simul itaque cognoscamus verba pugnantium, si pugnamus. Hoc enim modo non viuimus nos, sed viuit Christus in nobis, si & ad pugnam contra cōcupiscentias exercendam, & ad victoriam vsque ad consumptionem eorundē hostium capessendam, in illo fidimus, non in nobis.

Sap.9.

2.Cor.15.

1. Cor.1.

Hier.9.

Gal.2.

Rom.7.

Rom.7. Concupiscentia peccatum vocata, quòd ex ea illa proficiscantur.

19. Et sermone sexto de verbis Apostoli: Demōstrauit Apostolus ad hoc se dixisse quæ suprà dixerat, Iam non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum, quia nō mente operabatur cōsentiendo, sed carne cōcupiscendo. Hoc enim peccati nomine appellat, vndè oriūtur cuncta peccata, id est, ex carnali cōcupiscentia. Quicquid enim est peccatorū in dictis, in factis, in cogitationibus, nō exoriūtur nisi ex mala cupiditate, non exoriūtur nisi ex illicita delectatione. Huic ergò illicitæ delectationi si resistamus, si non consentiamus, si membra velut arma non ministremus, nō regnat peccatum in nostro mortali corpore.

V.

De naturæ & legis ad iustificandos homines imbecillitate.

Caput 1. sess. 5.

Vt iam propiùs ad Iustificationis doctrinam probè & syncerè intelligendā accedamus, illud vnusquisque agnoscat & fateatur opottet, quod cùm omnes homines in prēuaricatione Adę[a] innocentiam perdidissent, facti immundi, & (vt[b] Apostolus inquit) natura filij iræ, quēadmodùm est dictum, vsqueadeò[c] serui erant peccati, & sub potestate diaboli ac mortis, vt non modò gētes per vim[d] naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiam litteram[e] legis Moysi, indè liberari aut surgere possent: tametsi in eis[f] liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licèt attenuatum & inclinatum.

a Cælest. 1. epist. 1. c. 4. 1. Cor. 15. c. Rom. 5. c d
b Ephes. 2. a
c Rom. 6. c
d Prosp. cont. Col. c. 22. Aug epist. 95.
e Fulg. de incarnat. & gratia Christi, cap. 16.
f Aug. lib. 1. cont. 2 epist. Pelag. c. 2 & lib. 2 c. 5 cōtra Fortuna. monach. disputat. 2. lib 3. de libero arb. ca. 1. 3. lib. 3. de gratia & libero arb. ca. 2. lib. 5. de ciuitate Dei, ca. 10. in expos. ca 5 ad Galatas quæst. 24. ex 81. li. 5. Hypog. Origen. Philocal. ca. 21. hom. 2 ex diuersis. In cap. 13. Mat. Chrysho. 10. in Mat ho. 9. & 11. in Ioan. Cyril Hierosol. cate. 4. Illum. Hier. in procem. lib. cont. Pelagianos. lib. 2 contra Iouinian
g Conc. 2. Arausic. can. 13. 25. Aug. ep. 95. Prosp. li. 1. de vocat. gent. cap. 8.

Innocentiam omnes in Adæ prævaricatione perdidimus.

TESTIMONIA.

1. Cælestinvs primus, epistola prima ad episcopos Galliæ, canone quarto: In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocētiam perdidisse, & neminem de profūdo illius ruinæ per liberum arbitrium posse cōsurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit: pronūciante beatæ memorię Innocentio Papa atque dicente in epistola ad Carthaginense concilium. liberum enim arbitriū olim ille perpessus, dum suis inconsultiùs vtitur bonis, cadens in prævaricationis profūda demersus est, & nihil quemadmodùm exindè resurgere posset, inuenit, suáque in æternum libertate deceptus huius ruina iacuisset oppressus, nisi eum posteà Christi, per suam gratiam, relevāsset aduēę[a], qui per nouę regenerationis purificationem omne prēteriti peccati vitium sui baptismatis lauacro purgauit.

In nobis nihil est quo resurgere quea mus.

2. Prioris ad Corinthios decimoquinto capite: Quoniam quidem per hominem mors: & per hominem resurrectio mortuorū. Et sicut in Adam

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes moriuntur: ità & in Christo omnes viuificabuntur.

3. AD Romanos quinto capite: Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hûc mûdum intrauit,& per peccatû mors: & ità in omnes homines pertransiit,in quo omnes peccauerunt. Vsque ad legem enim peccatum erat in mûdo: peccatum autem non imputabatur,cùm lex nõ esset. Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysem, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinẽ præuaricationis Adæ,qui est forma futuri. Sed non sicut delictû,ità&donû. si enim vni delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donû,in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et non sicut per vnum peccatum,ità& donum. nam iudicium quidem ex vno, in cõdemnationem: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem. Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnû: multò magis abundantiam gratiæ & donationis& iustitiæ accipientes,in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnius delictum, in omnes homines in cõdemnationẽ: sic & per vnius iustitiam,in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi: ità & per vnius obeditionem,iusti constituentur multi.

4. AD Ephesios secundo capite: Eramus natura filij iræ,sicut & cæteri.

5. AD Romanos sexto capite: Peccatum enim vobis non dominabitur. non enim sub lege estis,sed sub gratia. Quid ergò? peccabimus,quoniam non sumus sub lege,sed sub gratia? Absit. Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediẽdum, serui estis eius cui obeditis,siue peccati ad mortẽ, siue obeditionis ad iustitiam? Gratias autem Deo quòd fuistis serui peccati. obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in qua traditi estis. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ. Cùm enim serui essetis peccati,liberi fuistis iustitiæ.

6. PROSPER contra Collatorem capite vigesimo secũdo: Si de illis ista dicuntur (loquitur de illis verbis ad Romanos secundo capite, Cùm enim gentes quæ legem nõ habẽt, &c.) qui alieni à gratia Christiana, quædam ad similitudinem legaliũ mandatorum proprio iudicio sanciebant, intelligentes, mores ciuitatum cõcordiámque populorum non posse aliter contineri, nisi vt rectè factis præmia,& peccatis pœnæ decernerentur: quis ambigat, hâc sapientiam humano generi ad tẽporalis vitæ vtilitatem,ex naturæ à Deo conditę superesse reliquiis? Si enim nec ad ista terrena ordinãda rationalis animi vigeret ingenium,nõ vitiata esset, sed extincta natura. Quæ tamen etiam si excellentissimis artibus,& cunctis mortalium eruditionũ polleat disciplinis,iustificari ex se non potest, quia bonis suis malè vtitur, in quibus sine cultu veri Dei impietatis immunditięque conuincitur,& vndé se defendi existimat,accusatur. Cùm ergò Paulus definiat, quòd non ex operibus legis iustificatur omnis caro: & quoniam in Christo neque circũcisio neque præputium valeat aliquid,sed noua creatura: quid iste impiam infidelium libertatem naturalibus instruit bonis, & propriis vult iustificare principiis? Qui ad renouationem miseræ vetustatis, idoneam definit præuaticatricis scientiæ nuditatem? Quasi ista scientia vel ex naturæ opibus residua, vel ex legalis doctrinæ eruditione quæsita, possit suî perceptione præstare, vt quod faciẽdum nouerimus, etiam facere diligamus: aut vllus sit bonæ voluntati motus, nisi quem creauerit diffusæ per spiritum sanctum charitatis afflatus.

Vitiata non extincta natura.

Natura etiam excellentissima non sufficit sibi ad iustificationem. Rom.3. Galat.6.

7. AVGVSTINVS & reliqui Episcopi epistola nonagesimaquinta ad Innocentium Papam: Cùm de hac gratia Christianis fidelibus catholicisque notissima,illi obiceretur quæstio,vt eâ oppugnare desineret, quid est quod cùm hæc sibi in libro suo velut aduersante persona idem ipse obiecisset, vt se respondendo purgaret,nihil aliud respondit nisi naturam creati hominis referri gratiam creatoris: atque ità se dicere sine peccato implere posse iustitiam per liberum arbitrium cum adiutorio diuinæ gratiæ, quòd Deus hoc dederit homini ipsa possibilitate naturæ? Cui meritò respondetur, Ergò euacuatum est scandalum crucis,ergò Christus gratis mortuus est. Nõ enim si nõ moreretur propter delicta nostra,& resurgeret propter iustificationem nostram,nec ascendens in altum captiuãs captiuitatem daret dona hominibus, ista naturæ possibilitas quam defendit,in hominibus nõ esset. An fortè Dei mandatum deerat, & ideò Christus mortuus est: immò iam & hoc erat sanctum & iustum & bonũ. Iam dictũ fuerat: NON concupisces. Iam dictum fuerat: Diliges proximum tuum tanquàm teipsum. In quo sermone Apostolus omnẽ legem dicit impleri. Et quoniam nisi diligat Deum nemo diligit seipsum: ideò Dominus in iis duob⁹ præceptis, totam legem prophetasque dicit pendere. Quæ duo præcepta iam erant hominibus diuinitùs data. An æternum præmium iustitiæ promissum nõdùm erat? Hoc ipse nõ dicit,qui in suis litetis posuit etiã in vetere testamẽto regnum cælorũ esse promissum. Si ergò ad faciendam perficiendámque iustitiam iam erat naturæ possibilitas per liberum arbitrium, iam erat legis Dei sanctũ & iustum bonúmque mãdatum,iam erat promissum præmium sempiternum, ergò Christus gratis mortuus est. Ergò neque per legem iustitia, neque per naturæ possibilitatem, sed ex fide & dono Dei per Iesum Christum Dominũ nostrum,vnum mediatorem Dei& hominum: qui nisi in plenitudine temporis mortuus esset propter delicta nostra, & resurrexisset propter iustificationẽ nostram, profectò & antiquorum fides euacuaretur, & nostra. Fide verò euacuata,quę homini iustitia remaneat, cùm iustus ex fide viuat? Ex quo enim per vnum hominem peccatũ intrauit in mũdum, & per peccatum mors,& ità in omnes homines pertrãsiit,in quo omnes peccauerunt, proculdubio à corpore mortis huius,vbi alia lex repugnat legi mentis,neminẽ liberauit aut liberat sua possibilitas,quę perdita redẽptore indiget, saucia saluatore: sed gratia Dei per fidẽ vnius mediatoris Dei & hominũ, hominis Christi Iesu,qui & Deus cùm esset,hominem fecit,& manens deus,homo factus refecit ipse quod fecit. Et insta post medium: Quapropter si & ante tempus legis & tempore ipso legis iustos patres,& ex fide viuentes,non possibilitas naturæ infirmæ & indignæ ac vitiatæ & sub peccato venũdatæ,sed dei gratia per fidem iustificat, & nunc eadem in apertum iam veniens reuelata iustificat.

Iustitia nouæ per legem quæ per naturæ vim.

Naturæ possibilitas indiget redemptoris, ac saluatoris ad iustitiam consequendã.

Exod.20. Leuit.19. Matth.22.

8. FVL-

A peccato originali nec vis naturæ nec litera legis liberat.

Ephes.5.

Rom.7.

Lex non liberauit nos de potestate tenebrarum.

Rom.4.

Galat.3.

8. FVLGENTIVS de incarnatione&gratia Christi,capite decimosexto: Ab hoc peccato quod originaliter carnalis natiuitas trahit, neminem facultas naturalis,neminem litera sanctæ legis, sed sola fides eripit Iesu Christi filij Dei, qui venit quærere & saluũ facere quod perierat. Pro impiis mortuus est,offerens semetipsum pro nobis, sicut Apostolus dicit: Oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. In hoc mediatore Dei & hominum,& humanæ naturæ status reparatus est,& implendę legis est consummatus effectus,quia nec sibi ad virtutem sufficere vllatenùs potuit naturalis infirmitas, quæ vtiquè ex quo omnes dies defecerũt,& in ira Dei deficimus,lumine simul& virtute priuata, intantùm natura cæca sine lege peccat,vt peccare se nesciat. Proptet quod dicitur. Concupiscentiam nesciebam, nisi lex liceret: Non concupisces. Legalis quoquè auditus non solùm neminem de potestate tenebrarum eripuit, quinetiam peccatoribus cumulum præuaricationis adiecit. Sine gratia quippe fidei grauiùs lex agnita quàm ignota condemnat. Vbi quãtum ignorantia peccati minuitur, tantum reatu peccatoris augetur. Ideò Apostolus ait: Lex enim irã operatur,vbi enim non est lex,nec præuaricatio. Idem quoquè dicit: Quia lex propter transgressionem posita est. Et quia conclusit scriptura omnia sub peccato, vt iustificatio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Quomodò igitur de possibilitate solius liberi arbitrij (si nõ præueniatur adiutorio gratiæ Dei, per quã bona voluntas reparatur,& seruãtur in homine natura tãto magis superba, quãtomagis dominio peccati mortique subiecta) quãtulumcũque sibi bonæ voluntatis & operis exordiũ repromittit, quæ nec sana potuit Dei seruare mandatum, nec vulnerata quantulumcunque curationis sumpsit de lege remedium,sed insuper auxit peccatum cognitione mandati. Lex enim subintrauit, vt abundaret peccatum,de quo liberati nemo potest, nisi per agnum Dei qui tollit peccatum mundi. De corpore enim mortis huius non liberum hominis arbitrium, nequè legis sanctum, iustũ bonúmque mandatum, sed sola nos liberat gratia Dei per Iesum Christum Dominũ nostrum. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati & mortis.

Rom.8.

Liberum arbitrium Adæ peccato perisse, Catholicos sentire, per calumniã iis impingis Iuliane.

9. AVGVSTINVS libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite secundo: Dicunt, inquit,(Iulianus scilicet) illi Manichæi, quibus modò non cõmunicamus, id est, toti isti cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccato, id est, Adæ,liberum arbitrium perierit, & nemo iam potestatem habeat benè viuendi,sed omnes in peccatũ carnis suæ necessitate cogãtur. Manichæos appellat catholicos,more illius Iouiniani, qui ante paucos annos hæreticus nouus, virginitatem sanctæ Mariæ destruebat,& virginitati sacræ nuptias fidelium coæquabat. Et paucis interiectis: Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quę in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam,propter quod natura humana diuina indiget gratia,dicente Domino,Si vos filius liberauerit,tunc verè liberi eritis: vtique liberi ad benè iustéque viuendum. Nam liberum arbitrium vsqueadeo in peccatore nõ periit,vt per illud peccẽt,maximè omnes qui cum delectatione peccãt, & amore peccati,hoc eis placet quod eis libet. Vndè & Apostolus,Cùm essetis,inquit,serui peccati, liberi fuistis iustitiæ. Ecce ostenduntur etiam peccato minimè potuisse,nisi alia libertate seruire.

Abacuc 1. Rom.3.

Ioan.8.

Libero arbitrio etiã peccatores peccant.

Rom.6.

10. ET libro secundo, capite quinto: Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad benè autẽ piéque viuendum non valere,nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis sermonis,cogitationis adiuta.

Liberum arbitrio ad peccandum valet per se, ad piè operandum gratia adiuti.

11. ITEM contra Fortunatum Manichæum disputatione secunda,post principium. AVG. Ego dico peccatum non esse, si non propria voluntate peccetur: hinc esse & præmium,quia propria voluntate recta facimus. Aut si pœnam meretur qui peccat inuitus,debet & præmium mereri qui benè facit inuitus. Quis autem dubitet non deferri præmium,nisi ei qui bona voluntate aliquid fecerit? Ex quo intelligimus & pœnã inferri ei, qui voluntate mala aliquid fecerit.

1. Retract. c. 14

12. IDEM libro tertio de libero arbitrio, capite primo: AVG. Credo meminisse te in prima disputatione satis esse compertum, nulla re fieri mẽtem seruam libidinis,nisi propria voluntate: Nam neque à superiore, neque ab æquali eam posse ad hoc dedecus cogi,quia iniustum est: neque ab inferiore, quia non potest. Restat igitur vt eius sit proprius iste motus, quo fruendi voluntatem ad creaturam à creatore conuertit: Qui motus si culpæ deputatur,vnde qui dubitat,irrisione dign⁹ tibi visus est,non est vtiquè naturalis, sed voluntarius: In eóque similis est illi motui quo deorsùm versùs lapis fertur, quòd sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi. Veruntamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motũ quo fertur inferiùs,animus verò dum non vult,nõ ità mouetur,vt superioribus desertis inferiora diligat: Et ideò lapidi naturalis est ille motus, animo verò iste voluntarius. Hinc est quòd lapidẽ si quis dicat peccare, quòd pondere suo tendit in infima, non dicam ipso lapide stolidior, sed profectò demens iudicatur. Animum verò peccati arguimus, cùm eũ conuincimus superioribus deserris ad fruendum inferiora præponere. Propterea quid opùs est quærere vndè iste motus exístat, quo voluntas auertitur ab incommutabili bono ad cõmutabile bonum,cùm eum non nisi animi,& voluntarium, & ob hoc culpabilem esse fateamur,omnísque de hac re disciplina vtilis ad id valeat,vt eo motu improbato atque cohibito, voluntatem nostram ad fruendum sempiterno bono, & lapsu temporaliũ conuertamus. EVOD. Video,& quodam modo tango ac teneo vera esse quæ dicis. Nõ enim quicquamtam firmè atque intimè sentio,quàm me habere volũtatem,eáque me moueri ad aliquid fruẽsi voluntas,qua volo & nolo,nõ est mea. Quapropter cui tribuendum est, si quid per illam malè facio,nisi mihi? Cùm enim bonus Deus me fecerit, nec benè aliquid faciam, nisi per voluntatem, ad hoc potiùs datã esse à bono deo satis apparet: motus autẽ quo huc atque illuc volũtas conuertitur, nisi esset volũtarius,atque in nostra positus pote-

1. Retract. c. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homo si non volúntate ageret, nec laudandus, nec culpandus, nec monendus esset.

state, neque laudandus, cùm ad superiora: neque culpãdus homo esset, cùm ad inferiora detorquet quasi quendam cardinem voluntatis? neque omninò monendus esset, vt istis negiectis æterna vellet adipisci, atque vt malè nollet viuere, vellet autem benè. Hoc autem monendum non esse hominem, quisquis existimat, de hominum numero exterminandus est.

13. Et capite tertio: Negare non possumus habere nos potestatem, nisi cùm nobis quod volumus deest. Dum autem volumus, si ipsa voluntas deest nobis, nõ vtique volumus. Quod si fieri non potest, vt dum volumus nõ velimus, adest vtique volũtas volẽtibus. Nec aliud quicquam est in potestate, nisi quod volentibus adest. Voluntas igitur nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Portò quia est in potestate, libera est nobis. Non enim est nobis liberum quod in potestate non habemus, aut potest nõ esse quod habemus. Ità fit vt & Deum non negemus esse præsciũ omnium futurorum, & nõ tamen velimus quod volumus. Cùm enim sit præscius volũtaris nostræ, cuius est præscius, ipsa erit. Volũtas ergo erit, quia voluntatis est præscius. Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit. Ergò & potestatis est præscius. Nõ igitur per eius præscientiam mihi potestas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille cuius præscientia non fallitur, affuturam mihi esse præscit.

Voluntas libera, quia in potestate nostra

Præscientia Dei non adimit nobis potestatem.

14. Libro item de gratia & libero arbitrio, capite secundo: Reuelauit nobis (Deus) per scripturas suas sanctas esse in homine liberum voluntatis arbitrium. Quo modo autem reuelauerit commoro vos, non humano eloquio, sed diuino. Primùm quia ipsa diuina præcepta homini non prodessent, nisi haberet liberum voluntatis arbitriũ, quo ea faciẽs ad promissa præmia perueniret: Ideò enim data sunt, vt homo excusationem de ignorãtia non haberet: sicut Dominus dicit in Euangelio de Iudæis, Si non venissem & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationẽ nõ habent de peccato suo. Et post pauca: Sed sunt homines qui etiam de ipso Deo se excusare conãtur, quibus dicit Apostolus Iacobus, Nemo cùm tentatur, dicat quoniam à Deo tentor. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat: vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deindè concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum. Peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem. Item de ipso Deo se excusare volentibus respondet liber Prouerbiorũ Salomonis, In sapientia virt violat vias eius, Deum autem causatur in corde suo. Et liber Ecclesiasticus dicit. Ne dixeris, quia propter Deũ recessi: quæ enim odit nè facias. Nè dixeris, quia ipse me induxit: nõ enim opùs habet viro peccatore: omne execramẽtum odit Dominus, & non est amabile timentibus eum. Ipse ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu consilij sui. Si volueris, conseruabis mandata, & fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem & aquã, ad quod deunque volueris extendere manum tuam. In conspectu vita & mors, & quodcunque placuerit dabitur ei. Eccè apertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quid illud quòd tam multis locis omnia mandata sua custodiri & fieri iubet Deus? Quo modo iubet, si non est liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo psalmus dicit: quòd in lege Domini fuit voluntas eius, nonne satis indicat voluntate sua hominem in lege Deo consistere? Deindè tam multa mandata quæ ipsam quodam modo nominatim conueniunt voluntatem: sicut est, Noli vinci à malo: & alia similia: sicut sunt, Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus: Et Noli repellere consilia matris tuæ: Et, Noli esse sapiens apud teipsum: Et, Noli deficere à disciplina Domini: Et, Noli negligere legem: Et, Noli abstinere benefacere egenti: Et, Noli fabricare inamicum tuum mala: Et, Noli intendere fallaci mulieri: Et, Noluit intelligere vt benè ageret: Noluerunt accipere disciplinam: & innumerabilia talia in veteribus libris diuinorum eloquiorum, quid ostendunt, nisi liberum arbitrium voluntatis humanæ? In libris etiam nouis Euangelicis, & Apostolicis, quid aliud ostenditur vbi dicitur, Nolite vobis condere thesauros in terra: Et, Nolite timere eos qui occidunt corpus: Et, Qui vult venire post me, abneget semetipsum: Et, Pax in terra hominibus bonæ volũtatis: Et quod dicit Apostolus Paulus, Quod vult faciat, non peccat si nubat, qui autem statuit in corde suo non habens necessitatẽ, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc statuit in corde suo seruare virginẽ suam, benè facit. Item dicit: Si autem volens hoc facio, mercedem habeo. Et alio loco: Sobrij estote, iusti, & nolite peccare. Et iterùm: Vt quemadmodùm prõptus est animus voluntatis, ità sit & perficiẽdi. Et ad Timotheũ dicit: Cùm enim in deliciis egerint in Christo, nubere volunt. Et alibi: Sed & omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Et ipsi Timotheo: Noli negligere gratiam quę in te est. Et ad Philemonẽ: Nè bonum tuũ velut ex necessitate esset, sed ex volũtate. Seruos etiã ipsos monet, vt dominis suis ex animo seruiant cum bona voluntate. Item Iacobus: Nolite itaque errare fratres mei, & nolite in personarum acceptione habere fidẽ Domini nostri Iesu Christi, & nolite detrahere de alterutro. Item Ioannes in epistolâ sua: Nolite diligere mundum: & cętera huiusmodi. Nępe vbi dicitur: Noli hoc, & noli illud, & vbi ad aliquid faciendum, vel non faciendũ in diuinis monitis opus volũtatis exigitur satis liberũ demonstratur arbitrium. Nemo ergò Deum causetur in corde suo, sed sibi imputet quisque cũ peccat. Neque cùm aliquid secundum deũ operatur, alienet hoc à propria volũtate. Quando enim volens facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc sperանda est boni operis merces ab eo, de quo dictum est, Qui reddet vnicuique secundùm opera sua.

Pſal. 1.

Rom. 12. Pſal. 31. Prouerb. 6. Prouerb. 1.

Matth. 9. Matth. 16. Lucæ 2. 1. Cor. 7.

15. Idem libro quinto de ciuitate Dei, capite decimo: Stoici laborauerunt causas rerum ità distinguere, vt quasdam subtraherent necessitati, quasdam subderent: atque in his quas esse sub necessitate noluerunt, potuerunt etiam nostras voluntates, ne videlicet non essent liberæ, sed subderentur necessitati. Si enim necessitas nostra illa dicenda est, quæ non est in nostra potestate, sed etiam si nolumus, efficit quod potest, sicut est necessitas mortis: manifestum est voluntates nostras, quibus rectè, vel perperàm viuitur, sub tali necessitate nõ esse.

Stoici negabant voluntates nostras eximerunt.

Liberum arbitrium in homine.

Nisi esset, frustrà essent præcepta.

Ioan. 15.

Iac. 1.

Eccle. 15.

Quales necessitas liberum arbitrium nobis non adimat.

esse. Multa enim facimus, quæ si nollemus, non vtiquè faceremus. Quòd primùs pertinet ipsum velle: nã si volumus, est: si nolumus, non est. Nõ enim vellemus, si nollemus. Si autem illa definitur esse necessitas, secũdùm quam dicimus necesse esse, vt ità sit aliquid, vel ità fiat, nescio cur eã timeamus, nè nobis libertatẽ auferat voluntatis. Neque enim & vitam Dei & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus necesse esse Deum semper viuere, & cuncta præscire: sicut nec potestas eius minuitur cùm dicitur mori falliq; nõ posse. Sic enim hoc nõ potest, vt potiùs si posset, minoris esset vtique potestatis. Rectè quippe omnipotens dicitur: qui tamen mori & falli non potest: Dicitur enim omnipotẽs faciẽdo quod vult; nõ patiẽdo quod non vult. Quod si ei accideret, nequaquàm esset omnipotens. Vndè propterea quædam non potest quia omnipotens est. Sicut etiam cùm dicimus, necesse est esse, vt cùm volumus, libero velimus arbitrio: & verum proculdubiò dicimus, & non ideò ipsum liberum arbitrium necessitati subiicimus, quæ adimit libertatem. Sunt igitur nostræ voluntates, & ipsæ faciunt quicquid volendo facimus, quod non fieret, si nollemus.

Omnipotens Deus faciẽdo quod vult, nõ patiẽdo quod non vult.

16. Et in expositione capitis quinti epistolæ ad Galatas: Quod autem ait, Caro enim concupiscit aduersùs spiritum, spiritus autem aduersùs carnẽ. Hæc enim inuicèm aduersantur, vt nõ ea quæ vultis faciatis: putant hîc homines liberum volũtatis arbitrium negare Apostolum nos habere. Nec intelligũt hoc eis dictum, si gratiam fidei susceptam tenere nolũt, per quam solam possunt spiritu ambulare & concupiscentias carnis non perficere. Si ergò nolunt eam tenere, non poterunt ea quæ volunt facere. Volũt enim operari opera iustitiæ quę sunt in lege, sed vincuntur concupiscentia carnis, quam sequendo deserunt gratiam fidei.

Liberum arbitrium gratia fidei repulsa, ad benè operandum inualidum.

1. Cor. 9. 1. Cor. 15. 2. Cor. 8. 1. Tim. 5. 2. Tim. 3. 1. Tim. 4.

17. Libro octogintarum quæstionũ, quæstione vigesimaquarta: Deus quouis homine optimo & iustissimo longè atque incomparabiliter melior & iustior est. Iustus autem regens & gubernãs vniuersa, nullam pœnam cuiquam finit immeritò infligi, nullum præmium immeritò dari. Meritũ autem pœnæ, peccatum: & meritum præmij, rectè factum est. Nec peccatum autem nec rectè factũ inputari cuiquam iustè potest, qui nihil fecerit propria voluntate. Est igitur & peccatum & rectè factum in libero voluntatis arbitrio.

Peccatum & rectè factum est in libero arbitrio.

Rom. 8.

18. Item libro tertio Hypognosticon: Ait Paulus Apostolus, Et spiritus adiuuat infirmitatẽ nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis, id est spiritus postulare nos facit, gemitibus inenarrabilibus. Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit, catholicus non est: Et quisquis sic esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctũ propositum pertinet, nec incipere, nec perficere possit, catholicus est. Quibus enim dicitur in Psalmis, nisi liberum arbitrium habentibus, Venite filij, audite me, timorem Dominì docebo vos. Item à Domino in Euangelio discipulis, Omnis qui audit verba mea hæc, & faciet ea. Et item, Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego mãdo vobis. Et ab Apostolo Corinthiis, Hoc enim vobis vtile est, qui non solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore: nunc verò & facto perficite, vt quemadmodùm promptus est animus volũtatis, ità sit & perficienti. Et multa alia quæ tam in veteri quàm in nouo testamento continentur, quæ nimis propter fastidium lectionis, lõgum est enarrare. Quo modo autem vnicuique secundùm opera sua redderetur in die iudicij, nisi liberũ esset arbitriũ? Et ideò non est personarum acceptio apud Deum. Quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerũt, per legem iudicabuntur. In omni itaque opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrij, id est, operatur Deus, cooperatur homo.

Matth. 7. Ioan. 15. 2. Cor. 8.

Rom. 2.

In sancto opere prior voluntas Deo, posterior liberi arbitrij.

19. Origenes Philocaliæ capite vicesimoprimo: Res extrinsecùs obiectas accusare, & seipsos culpa liberare, se similes lignis lapidibusque ab externis motoribus tractis declarantes, neque verum est, neque consentaneum: sed hæc oratio hominis est cupientis notionem liberi arbitrij corrumpere. Nam si ipsum interrogemus, quid liberũ arbitrium, respondebit, si nihil extrinsecum occurrat, quod nos in contrariũ prouocet. Rursùm imbecillem corporis constitutionem accusare, contra rationẽ est perspicuè. Nam ratio atque doctrina, intemperantes & agrestissimos conuertit, si monita sequantur: & ità mutat in melius, vt sæpenumerò ex incontinentissimis castissimi euadentes, non iidem videãtur esse qui priùs. Sic ex moribus agrestissimis quidam ad tãtam mansuetudinem peruenìunt, vt qui nũquàm agrestem vitã egerint, agrestes esse videãtur comparatione huius, qui ad mãsuetudinẽ est immutatus. Contrà alios cernimus cõpositissimos & honestissimos, deterioribus colloquiis deprauatos, compositam & honestam vitã excutere, adeò vt intemperantiam vitæque confusionem incidant media fæpè ętate, postquàm iuuẽtutis instabilitas, quę tum est maxima, prẽteriit. Ratio igiur ostendit extrinsecùs incidentia non esse in nostra potestate. Vt autem hoc vel contrario modo istis ratio vtatur, disceptans & indicans qui oporteat externis obiectis occurrere, nostrum est munus. Quòd autẽ munus officiúmque sit nostrum non autem ipsius, honestè viuere, & id à nobis postulet Deus, neque ex iis quę extrinsecùs accidunt, vel vt quidam putant, fato cogamur, testatur Micheas propheta, dicens: Si annunciatum est, ô homo, quid bonum, aut quid Dominus requirat à te, nisi vt facias iudicium, & diligas misericordiã, & paratus sis ire cum Domino Deo tuo. Et Moses, Posui ante faciẽ tuam viam vitæ & viam mortis, vt eligas quod bonum est, & incedas cum eo. Et Esaias, Si volueritis & audièritis me, bona terræ comedetis. Si nolueritis neque audieritis me, gladius exedet vos. Os enim Domini locutũ est hoc. Et in psalmis, Si populus meus audisset me, & Israël in viis meis ambulãsset, in nihilũ inimicos eorum humiliãssem, & in affligentes eos iniecissem manũ meam. Quibus ostendit, in populi fuisse potestate, audire & incedere in viis Dei. Sed & Saluator, dicẽs. Ego autem dico vobis non resistere malo. Et, Quicũque iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio. Et, Quicunque inspexerit mulierẽ ad concupiscendam eam, mœchatus iam est in corde suo. Et cùm dat cætera quæque mãdata, quid aliud iudicat, nisi quòd in nostra potestate est obseruare quæ mandantur? Et propter hoc rectè rei efficimur iudicio, si præuaricemur. Vndè &, Omnis qui

Honestè viuere, nostrum munus.

Mich. 6.

Deut. 30.

Esa. 1.

Pſal. 80.

Matth. 5.

Matth. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

audit,inquit,verba mea, & facit ea, similis est viro
prudenti, qui ædificauit domũ suam super petram
& cætera. Qui autem audit hæc,& non facit,simi-
lis est viro stulto, qui ædificauit domum super are-
nam,& reliqua. Et illud quod dicit his, qui à dex-
tris eius sunt, Venite patris mei,&c. Esuriui enim,
& dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi
bibere: euidẽter ostendit se his date promissiones,
velut laudis suæ authoribus, & è contrario aliis,
tanquam vituperandis ex sese,ait, Discedite male-
dicti in ignem æternum. Videamus quomodò etiã
Paulus velut potestatem arbitrij habentibus no-
bis loquitur, & tanquàm in nobis ipsis vel salutis,
vel perditionis habentibus causam, ait: Aut diui-
tias bonitatis ac patientiæ ac longanimitatis con-
temnis,ignorans, quia benignitas Dei ad pœniten-
tiam te adducit? Secundùm duritiam autem tuam,
& cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iu-
dicij & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet
vnicuique secundùm opus eius,his quidem, qui se-
cundùm patientiam boni operis, gloria & incor-
ruptio, qui quærunt vitam æternam:his autem qui
ex contentione, & qui non credunt quidem veri-
tati,credunt autem iniquitati, ira, indignatio, tri-
bulatio & angustia in omnem animã hominis ope-
rantis malum,Iudæo primùm & Græco. Infinita
quidem alia in sanctis scripturis inuenies arbitrij
libertatem constituentia: At quoniam in contra-
rium, id est,citra liberum arbitrium, licere seruare
mandata, & saluari, item ea transgredi & perire,
quædam è veteri & nouo testamento dicta conten-
dunt, agè aliqua ex parte proferentes ea, illorum
solutiones inspiciamus, quò ex his quæ propositu-
mus, etiam cæterorum quæ similiter arbitrij li-
bertatem videntur tollere, absolutio fiat euidens.
Adfert deindè sex scripturæ loca, & diluit quæ cõ-
tra arbitrij nostri libertatem obiiciuntur.

Matth. 25.

Rom. 2.

Ioan. 1.

20. Et homilia secunda ex diuersis: Quotquot
autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios
Dei fieri, credentibus in nomine eius. Iam diuidi-
tur non humanitas rationabilis mundi,sed volun-
tas, segregãtur receptores incarnationis à respuẽ-
tibus eam: fideles credunt aduentum verbi, & li-
benter recipiunt Dominum suum: impij negant, &
contumaciter renuunt, Iudæi per inuidiam, Paga-
ni per ignorantiam. Recipientibus dedit eis pote-
statem filios Dei fieri, non recipiẽtibus dat adhuc
spatium recipiendi. A nullo enim aufertur possibi-
litas credẽdi Dei filium, & possibilitas essendi Dei
filium. Hoc enim in arbitrio hominis, & coopera-
tione gratiæ constitutum est. Quibus dedit pote-
statem filios Dei fieri? Recipientibus se videlicet,
& credentibus in nomen eius.

In arbitrio hominis & cooperatione positum est, credere.

21. Item in caput decimumtertium Euangelij
secundùm Matthæum: Et hìc igitur regnum cælo-
rum simile est sagenæ missæ in mare, non quemad-
modùm quidam opinantur, qui docent verbo na-
turas subiectas esse diuersas, malorum scilicet ac
iustorum qui sub rege venerunt, vt ex eo quod scri-
ptum est, ex omni genere congreganti, credamus
iustorum diuersas ac varias esse naturas, similiter
autem & malorum. Nam huic intellectui repugnãt
omnes scripturæ,declarãtes esse liberum arbitrium,
dum & accusant eos qui delinquũt, & probant eos
qui rectè faciunt,haud quaquam meritò in eos cõ-
petente vel repræhensionae, qui ex mali generis na-
tura tales sunt, vel laude in eos, qui tales sunt ex
genere meliore. Siquidem vt pisces boni sint ac ma-
li, causa non est in animabus piscium, sed secun-
dum illud, quod verbum omnia sciens, dixit, Pro-
ducant aquæ reptilia animarum viuentium. Quo
tempore & fecit Deus cete grãdia, omnémque ani-
mam animalium reptilium,quæ produxerunt aquæ
iuxta genus suum. Illic igitur aquæ produxerunt
omnem animam animãtium reptilium iuxta suum
quanque genus,quum causa non esset penès illam.
Hic verò nos sumus in causa, vt sint bona genera,
dignáque vasis quæ vocantur, aut mala dignáque
quæ proiiciantur. Non enim in nobis natura causa
est malitiæ, sed voluntas quum sit libera, propensa
est ad malefaciendum. Sic nec iustitiæ causa est na-
tura,tanquàm quæ non recipiat iniustitiã, sed ver-
bum quod accipimus est quod reddit nos iustos.
Nam inter genera ægentium in aquis, non videbis
quæ transmutentur à malis, vt in piscium generi-
bus,in bona, aut à melioribus ad deteriora: in ho-
minibus, contrà bonos ac malos semper videre li-
cet,qui vel ex malitia peruenerint ad virtutem, vel
à profectu virtutis ad malitiæ dissolutionem reci-
derint. In hoc autem quod scriptum est: Si iustus
auersus fuerit à iustitia sua feceritque iniustitiam,
ac cætera quæ sequuntur, vsque ad illud, & in pec-
catis suis quæ peccauit in his morietur, aut dicant
nobis qui ex sagenæ parabola naturas inducũt: In-
iustus qui pòst auertit se ab iniquitatibus suis quas
fecit,ac seruat præcepta Domini,facitque iustitiam
ac misericordiam, cuius erat naturæ quum esset in-
iustus? non sanè laudandæ,ergò vituperandæ. Et
cuius naturæ meritò dicetur, quũ auertit se ab om-
nibus iniquitatibus suis quas fecit? Nam si propter
ea quæ prius fecit erat malæ naturę,quomodò bo-
næ naturæ quũ esset,etat iniquus? In simili re præ-
tereà dubitabis & de iusto qui se auertit à iustitia
sua, fecitque iniustitiã & omnes inquitates. Priusquàm enim se auerteret à iustitia, in iustis operi-
bus versans, non erat malæ naturæ. Mala siquidem
natura nequaquàm possit esse in iustitia, quoniam
non potest mala arbor, videlicet malitia, fructus
bonos facere, qui à virtute proficiscuntur. Rursùs
è diuersò, qui bonæ naturæ sit & immutabilis, ne-
quaquàm auertere se possit à bono, posteaquàm se-
mel habitus est iustus, à iustitia sua ad faciendam
iniustitiã, iuxta omnes iniquitates suas quas fecit.
His autem dictis, existimandum est, regnum cælo-
rum esse simile sagenæ missæ in mare, & ex omni
genere congreganti, ad probãdam varietatum vo-
lũtatem in hominibus,quamplurimum inter se di-
scrimen habentium, vt quod dicit, congreganti ex
omni genere, significet laudabiles ac vituperabi-
les in applicationibus animorum ad virtutum aut
vitiorum species.

Genes. 1.

Natura in nullis nõ est causa malitiæ contra Manichæos.

Matth. 13.

22. Chrysostomus homilia trigesima in
Matthæum. Multi certè tanta pœnitentia compũ-
cti sunt, vt cum anteà peruersi essent, electissimi
posteà inueniãtur: vt Paulus, vt publicanus, vt la-
tro, qui cùm prius zizania essent, in optimum trití-
cum mutati sunt: quæ quidem mutatio in semini-
bus impossibilis est, at in voluntate facilis, atque
prochiua. Non enim naturæ terminis ad bonum aut
ad malum voluntas obligatur, sed libero honoratur
arbitrio. Quare cum inimicum veritatis aliquem
videris, omni studio atque cura conare ad virtutẽ
reducere,

Multi ex peruersis boni facti.

Matth. 13.

Voluntas libera.

reducere, primùm viuendi exemplis, deindè ora-
tionis, grauitate, ac postremùm patrocinij & auxi-
lij copia. Non graueris omnia emendationis ge-
nera percurrere.

23. Et homilia nona in Ioannem, tractans ea ver-
ba Ioannis primo capite, Dedit eis potestatem fi-
lios Dei fieri: Vbique (inquit) non violentum,non
coactum,sed voluntariũ penitùs & liberum nobis
ostendit arbitrium, quod in hoc loco significauit.

24. Item homilia vndecima: Magna sanè corpo-
ris præstantia, anima tamen tanto præstantior,
quanto corpore melior. Neque hac tantùm ratio-
ne,sed quoniam corporis natura, quocũque ipsam
opifex ducere velit,eò sequitur, neque resistit: ani-
ma autem sui iuris vim in se habet operandi,neque
vlla in re Deo,nisi velit,obtemperat: inuitam enim
& coactam minimè vult Deus bonam, & virtuti-
bus præditam reddere: neque id animæ virtuti es-
set adscribendum, sed sponte sua bona fit, & sibi
virtutem complectendã persuadeat oportet. Quã-
obrem difficilior huius est,quàm illius cura.

Anima quia liberum non inuita agit, corpore præstat.

25. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi
quarta illuminatorum: Cognosce animam esse sui
iuris,seu voluntatis liberæ,opus Dei pulcherrimũ,
secundùm factoris imaginem immortale per eum,
qui immortalitate illud donauit,animal rationale,
incorruptibile per eum, qui gratiam illi contulit,
potestatem habens facere quæ velit. Neque enim
ex generationis natura peccas: neque propter ani-
mam fornicaris: neque (vt nonnulli finguut) astro-
rum inclinationes, ad amplectendam impietatem
te cogunt. Cur tua ipsius mala confiteri detractas?
cur innocuis astris culpam adscribis. Et paulò in-
feriùs: Ex nostro arbitrio peccamus. Nè quem au-
dias differentem malè. Scis hoc dicere: Quod no-
lo,hoc facio: sed memineris etiam dicentis, Si vo-
lueritis & audieritis me,bona terræ comedetis. Et,
Sicut exhibuistis membra vestra seruire immundi-
tiæ & iniquitati ad iniquitatem, ità & nunc exhi-
bete membra vestra seruire iustitiæ in sactificatio-
nem. Et paucis interiectis: Liberum arbitrium ha-
bet anima: & potest quidem diabolus incitare, co-
gere autem præter voluntatem, omninò non po-
test. Subiicit tibi scortationis cogitationes, si vis,
probas,si nolis, improbas. Si enim ex necessitate
scortaretis,cuius gratia gehennam Deus parâsset?
Et si naturâ & non volũtate iustè ageres, cur Deus
coronas pararet? Mansuetum est animal ouis,ne-
que tamen illa propter mãsuetudinem coronatur:
quoniam illa mansuetudo non ex voluntate, sed à
natura illi inest.

Non astris sed voluntati nostræ peccata nostra adscribenda.

Rom. 7. 2Cor. 1. Rom. 6.

Diabolus incitare potest, cogere non item.

26. Hieronymus in proœmio librorum ad-
uersùs Pelagianos: Breuiter calumniatoribus re-
spondemus, qui suã in nos maledicta conferunt,
Manichæorum esse hominum damnare naturam:
& liberum auferre arbitrium, & adiutorium Dei
tollere. Rursumque apertissimæ insaniæ, hoc ho-
minem dicere, quod Deus est. Et sic ingrediẽdum
via regia, vt nec ad sinistram, nec ad dexteram de-
clinemus: Appetitúmque propriæ voluntatis Dei
semper credamus auxilio gubernari.

Manichæorũ errores circa liberum arbitrium.

Vbi necessitas, ibi nec damnatio nec corona. Rom. 9.

27. Et libro secundo aduersùs Iouinianum: Libe-
ri arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec
ad vitia,necessitate trahimur. Alioquin vbi neces-
se est,nec damnatio, nec corona est. Sicut in bo-
nis operibus perfector est Deus: nõ est enim volẽ-
tis, neque currentis, sed miserentis & adiuuantis
Dei, vt peruenire valeamus ad calcem: sic in malis
atque peccatis semina nostra sunt inducentiua, &
perfectio diaboli.

28. Concilium Arausicanum secundum ca-
none decimotertio: Arbitrium voluntatis in pri-
mo homine infirmatum,nisi per gratiam baptismi,
non potest reparari.

29. Et canone vicesimoquinto: Secundum supra-
scriptas sanctarum scripturarum sententias,vel an-
tiquorum patrum diffinitiones, hoc Deo propitiã-
te & prædicare debemus & credere, quòd per pec-
catum primi hominis, ità inclinatum & attenua-
tum fuerit liberum arbitrium, vt nullus posteà aut
diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deũ,
aut operari propter Deum, quod bonum est, pos-
sit,nisi gratia eũ & misericordia diuina præuenerit.

Liberum arbitrium attenuatum.

30. Avgvstinvs epistola nonagesimaquinta,
quam cum reliquis Episcopis scripsit ad Innocen-
tium Pontificem: Oramus vt peccatorum tenta-
tionem superare possimus,vt spiritus Dei,vndè pi-
gnus accepimus, adiuuet infirmitatem nostram.
Qui autem orat & dicit,Nè nos inferas in tẽtatio-
nem: nõ vtique id orat vt homo sit, quod est natu-
ra: neque id orat,vt habeat liberum arbitriũ,quod
iam accepit cùm crearetur ipsa natura: neque orat
remissionem peccatorum, quia hoc superiùs dici-
tur, Dimitte nobis debita nostra: neque orat vt ac-
cipiat mandatum. Si enim in tẽtationem inductus
fuerit,hoc est,in tentatione defecerit, facit vtique
peccatum, quod est contra mandatum. Orat ergò
vt nõ peccet,hoc est, nè quid faciat mali,quod pro
Corinthiis orat Apostolus Paulus,dicens: Oramus
autem ad Dominum nè quid faciatis mali. Vndè
satis apparet quòd ad non peccandum,id est,ad nõ
maleficiendum, quanuis esse non dubitetur arbi-
trium voluntatis, tamen eius potestas nõ sufficiat,
nisi adiuuetur infirmitas. Ipsa igitur oratio, clarí-
sima est gratiæ testificatio. Hanc ille confiteatur, &
eum gaudebimus siue rectum siue correctum. Di-
stinguenda est lex & gratia. Lex iubere nouit,gratia
iuuare. Nec lex iuberet,nisi esset voluntas. Et pòst
pauca: Iubetur vt nõ faciamus malum, vbi dicitur:
Declina à malo: & tamen oratur vt non faciamus
malum,vbi dicitur: Oramus autem ad Dominum
nè quid faciatis mali. Iubetur vt faciamus bonum,
vbi dicitur: Et fac bonum: & tamen oramus vt fa-
ciamus bonum,vbi dicitur,Non cessamus pro vo-
bis orantes & postulantes. Atque inter cætera pro
illis orans dicit: Vt ambuletis dignè Deo in omne
placitum, in omni opere & sermone bono. Sicut
ergò agnoscimus voluntatem cùm hæc præcipiũ-
tur,sic & ipse agnoscat gratiam cùm petuntur.

Liberum arbitrium nisi adiuuetur, non sufficit ad non peccandum.

Mat. 6.

2Cor. 13.

Psal. 36.

Colos. 1.

31. Prosper lib. 1. de vocatione gẽtium,cap. 8.
Non ergò fidat de viribus suis, quæ etiam cùm es-
sent integræ, non steterunt: sed per illum quærat
victoriã, qui solus non est victus, & omnibus vi-
cit. Et si quærit,non dubitet quærendi affectum ab
illo se accepisse quem quærit. Nec quia spiritu Dei
agitur, ideò se putet liberum arbitrium non habe-
re: quod ne tunc quidem perdidit, quando diabo-
lo voluntate se dedit, à quo iudicium volũtatis de-
prauatũ est, non ablatũ. Quod ergò non interfectũ
est per vulnerantẽ, non tollitur per medẽtem: vul-
nus sanatur, nõ natura remouetur. Sed quod in na-
tura periit, non restituitur nisi ab authore naturæ.

Rom. 8.

Liberum arbitrium permãsit in homine etiã à diabolo seducto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VI.

De dispensatione & mysterio aduentus Christi.

a 2 Cor.1.a — Qvo factum est, vt cælestis pater, [a] pater misericordiarum & Deus totius cõsolationis, CHRISTVM IESVM filium suum, & ante legem, & legis tempore multis sanctis patribus declaratũ ac promissum, cũ venit beata illa [b] plenitudo tẽporis, ad homines miserit: vt & Iudæos qui sub lege erãt, redimerer, & [c] gẽtes quæ non sectabantur iustitiã, iustitiam apprænderent, atq; omnes [d] adoptionem filiorũ reciperent. Hunc [e] proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, nõ [f] solùm autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Caput 1. fol. 6.

b Gal.4.a

c Rom.9.g
d Gal.4.a
e Rom.3.d
5.b 2.Tim.2.b

f 1.Ioan.2.a

TESTIMONIA.

1. POSTERIORIS ad Corinthios primo capite: Benedict[9] Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

2. AD Galatas quarto capite: At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij: misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater: itaque iam non est seruus, sed filius. Quòd si filius: & hæres per Deum.

3. AD Romanos nono capite: Quid ergò dicemus? Quòd Gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprænderunt iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est.

4. AD Galatas quarto capite, vt paulò antè.

5. AD Romanos tertio capite: Omnes enim peccauerunt: & egent gloria Dei. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationẽ, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentationem Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi.

6. ET capite quinto: Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. Non solùm autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

7. PRIORIS ad Timotheum secundo capite: Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominũ, homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, cuius testimonium temporibus suis confirmatum est.

8. PRIMÆ epistolæ Ioannis capite secundo: Sed & si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tãtùm, sed etiam pro totius mundi.

VII.

Qui per Christum iustificentur.

a 1.Cor.1.a Prof.ca.9.ad obiec.Call. — VERVM etsi ille pro [a] omnibus mortuus est, non omnes tamẽ mortis eius beneficiũ recipiũt: sed ij duntaxàt, quibus meritum passionis eius communicatur. Nã sicut re vera homines, nisi ex semine [b] Adæ propagati nascerentur, non nascerentur iniusti, cùm ea propagatione per ipsum, dũ cõcipiũtur, propriam iniustitiam cõtrahant: ità nisi in Christo renascerentur, nũquàm iustificarentur, cùm ea renascentia per meritũ passionis eius gratia qua iusti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio [c] Apostolus gratias nos semper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partẽ sortis sanctorũ in lumine, & eripuit de potestate tenebrarũ, transtulítque in regnũ filij dilectionis suæ: in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum. Caput 1. fol. 6.

b Aug. epist. 89. quæ. 3 lib. 1. de peccat. merit. cap. 28. de nat. & gratia, ca. 41. lib. 6. cont. Iul. ca. 1, 12.

c Colos. 3.b

TESTIMONIA.

1. POSTERIORIS à Corinthios quinto capite: Charitas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergò omnes mortui sunt. & pro omnibus mortuus est

est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est: & resurrexit.

2. PROSPER in responsionibus ad capitula obiectionum Gallorum, capitulo nono: Deus ergò Dei filij, mortalitatis humanę particeps factus absque peccato, hoc peccatoribus & mortalibus contulit, vt qui natiuitatis eius consortes fuissent, vinculum peccati & mortis euaderent. Sicut itaque non sufficit hominum renouationi, natum esse hominem Iesum Christum, nisi in ipso eodẽ de quo ipse ortus est, spiritu renascantur: sic non sufficit hominum redẽptioni, crucifixum esse Dominum Christum, nisi commoriantur ei, & consepeliantur in baptismo. Alioquin nato saluatore in carne substãtiæ nostræ, & crucifixo pro omnibus nobis, nõ fuerat necessarium, vt renasceremur, & similitudine mortis eius complantaremur: sed cùm sine hoc sacramento, nemo hominum consequatur vitam æternam, non est saluatus cruce Christi, qui non est crucifixus in Christo. Non est autem crucifixus in Christo, qui non est membrum corporis Christi, qui non per aquam & spiritum sanctum induit Christum. Qui ideò infirmitate nostra cõmunionem subiit mortis, vt nos in virtute eius haberem[9] consortium resurrectionis. Cùm itaque rectissimè dicatur saluator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ susceptionem, & proper communem in primo homine omnium perditionem: potest tamen dici pro his tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit. Dicit enim Euangelista: quia Iesus moriturus erat pro gente, non tantùm pro gente, sed etiam vt filios Dei dispersos congregaret in vnũ. In sua enim venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autẽ receperũt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

In cruce Christi non saluatus, qui nõ est crucifixus in Christo.

1.Ioan.11.

1.Ioan.3.

Rom.5.

3. AVGVSTINVS epistola octogesimanona ad Hilarium, quæstione tertia: Itaque sicut per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, de qua condemnatione paruuli per sacramentum baptismi liberandi sunt, ità per vnius iustificationem in omnes homines ad iustificationem vitæ. Et hîc omnes dixit, & ibi, nõ quia omnes homines venirent ad gratiam iustificationis Christi, cùm tam multi alienati ab illa, in æternum moriantur: sed quia omnes qui renascẽtur in iustificationem, non nisi per Christum renascuntur: sicut omnes qui nascuntur in cõdemnationem, nõ nisi per Adam nascuntur. Nemo quippe est in illa generatione, præter Adam: nemo in ista regeneratione præter Christum: ideò omnes & omnes. Eosdem autem omnes etiam multos postea dicit, adiungens: Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cõstituti sunt multi, sic & per vnius hominis obediẽtiam iusti cõstituuntur multi. Qui multi: nisi quos iam paulò antè omnes dixerat. Vide quemadmodùm commendat vnum & vnum, id est, Adam & Christum: illum ad condemnationem, hunc ad iustificationem, cùm tanto post Adam venerit Christus in carne, vt sciamus etiã antiquos iustos, quicunque esse potuerunt, non nisi per eandem fidem liberatos, per quam liberamur & nos, fidem scilicet incarnationis Christi, quæ illis prænunciabatur, sicut à nobis facta annunciatur.

Antiqui iusti per eandem fidem iustificati per quã & nos.

4. ET libro primo de peccatorum meritis & remissione, capite vigesimooctauo: Ad vitam æternam, quam promisit non mendax Deus sanctis & fidelibus suis, cuius vitæ participes omnes non viuificabuntur nisi in Christo, sicut in Adam omnes moriũtur. Quemadmodùm enim omnes omninò pertinentes ad generationẽ voluntatis carnis, non moriuntur nisi in Adam, in quo omnes peccauerunt, sic ex his omnes omninò pertinentes ad regenerationem voluntatis spiritus non viuificãtur nisi in Christo, in quo omnes iustificantur. Quia sicut per vnum omnes ad condemnationem, sic per vnum omnes ad iustificationem.

1.Cor.15.

Rom.5.

5. ITEM de natura & gratia capite quadragesimoprimo: Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiã in omnes homines in iustificationem vitæ. Cùm per Christi, inquit, iustitiam, non omnes, sed eos tãtùm qui illi obedire voluẽrunt, & baptismi eius ablutione purgati sunt, sanctificatos esse non dubium sit, non planè isto testimonio probat quod vult. Nam sicut dictum est, Sicut per vnius delictũ in omnes homines in condemnationem, vt nullus prætermitteretur, sic & in eo quod dictum est, per vnius iustitiã in omnes homines in iustificationẽ vitæ, nullus prætermissus est, nõ quia omnes in eũ credunt, & baptismo eius abluuntur, sed quia nemo iustificatur nisi in eum credat, & baptismo eius abluatur. Itaque omnes dictum est, nè aliquo modo alio præter ipsum quisquam saluus fieri posse credatur.

Rom.5.

Nemo iustificatur nisi credat in Christũ & baptizetur.

9. IDEM contra Iulianum libro sexto, capite primo: Itaquè sicut per vnius, inquit, delictum in omnes homines ad condemnationem, ità & per vnius iustificationẽ in omnes homines ad iustificationẽ vitæ. Ideò & ibi omnes, & hîc omnes, quia nemo ad mortem nisi per illum, nemo ad vitam nisi per istum. Sicut enim per inobedientiã vnius hominis peccatores cõstituti sunt multi, ità per vnius obedientiam iusti constituentur multi.

Rom.5.

Ad mortem nemo nisi per Adam: ad vitã nemo nisi per Christum.

7. CAPITE item duodecimo: Nemo liberabitur ab hac ira Dei, nisi per mediatorem recõcilietur Deo. Vndè dicit etiam ipse mediator: Qui nõ credit filio, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Non dixit, veniet: sed, manet super eũ. Ideò ergò credunt atque confitentur & maiores per cor & os proprium, & paruuli per alienum, vt reconcilientur Deo per mortem filij eius, nè ira Dei maneat super eos, quos etiam origo vitiata efficit reos. Et infrà: Cùm dictum est, Per vnum in omnes transîsse peccatum, & posteà per vnius inobedientiam peccatores constitutos multos: ipsi sunt multi qui & omnes. Similiter cùm dictum est Per vnius iustificationẽ in omnes homines, ad iustificationem vitæ: & rursùs dictum est, Per vnius obedientiam iusti cõstituentur multi: non aliquibus exceptis, sed eosdẽ multos, omnes oportet intelligi, non quia omnes homines iustificantur in Christo, sed quia omnes qui iustificantur, non aliter possunt iustificari quàm in Christo. Sicut possumus dicere, in aliquam domum per vnã ianuã intrare omnes. non quia omnes homines intrant in eandem domum, sed quia nemo intrat nisi per illã. Omnes ergò ad mortem per Adam, omnes ad vitam per Christũ. Quia sicut in Adam omnes moriuntur, ità & in Christo omnes viuificabuntur:

Ioan.4.

Paruuli per alienum os confitentur fidem. Rom.5.

1.Cor.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est,ex prima origine generis humani, nemo ad mortem nisi per Adam, & nemo per Adam nisi ad mortem. Et nemo ad vitam per Christum, & nemo per Christum nisi ad vitam. Vos autē dum non omnes,sed multos,siue per Adam condēnatos esse, siue per Christum liberatos vultis intelligi, horrēda peruersitate Christianæ religionis estis infecti. Si enim salui erunt aliqui sine Christo, & iustificantur aliqui sine Christo, ergò Christus gratis mortuus est.

Pelagianos intelligit.

8. AD Colossenses primo capite: Gratias agentes Deo & Patri qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum,in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ,in quo habemus redemptionem,remissionem peccatorum.

VIII.

Descriptio iustificationis impij,& modus eius in statu gratiæ.

Caput 4. sess. 6.

QVIBVS verbis iustificationis impij descriptio insinuatur,vt sit trāslatio ab eo statu,in quo homo nascitur filius primi [a] Adæ,in statū gratiæ,& adoptionis filiorum Dei per secundū Adā Iesum Christū,saluatorem nostrum. Quæ quidem translatio post Euangeliū promulgatū, sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri nō potest,sicut scriptum est: [b] *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,non potest introire in regnum Dei.*

a Gal.4.a Tit.3.

b Ioan.3.

TESTIMONIA.

1. AD Galatas quarto capite: At vbi venit,&c. vt suprà capite sexto, testimonio secundo.

2. AD Titum tertio capite: Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos,sed secūdum suam misericordiam saluos nos fecit,per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quē effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsius,hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

3. IOANNIS tertio cap. Nisi quis,&c. vt in textu. Testimonia de necessitate Baptismi habes suprà quæstione prima de sacramento Baptismi. Reliqua verò testimonia ad descriptionem Iustificationis pertinentia,quære infrà capite vndecimo.

IX.

De necessitate præparationis ad iustificationem in adultis,& vnde illa sit.

Caput 5. sess. 6.

Præterea ipsius iustificationis exordiū in adultis, à Dei per Christum Iesum prēueniente gratia sumendum est: hoc est,ab eius vocatione,qua nulli eorum existentibus meritis, vocantur: vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratię liberè assentiendo & [b] cooperando,disponātur: ità vt tangēte Deo cor hominis per spiritus sancti illuminationē,neque [c] homo ipse nihil omninò agat,inspirationē illā recipiens,quippe qui illam & abiicere [d] potest:neque tamen sine gratia [e] Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vndè in sacris literis cùm dicitur: [f] *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos:* libertatis nostrę admonemur. Cùm respondemus: [g] *Cōuerte nos Domine ad te, & conuertemur:* Dei nos gratia prēueniri confitemur.

a Aug.lib.2.cont.2.epist.Pelag.c.9.de præd.& gratia, a c.10.de præd.sanct.c.2. Lib. de Eccl.dog.c.44.Fulg.de incar.& gratia Christi,c.18.

b 2.Cor.5.b 15.b 2. Cor.6. a 7.a 2. Tim.2.d Hebr.12.d Ier.7.&zec.18.e f Prou.16.a Eccl.2.d Sap.9.b Psal.26. c ibidem Aug.enar.2.& ser.15.de verb. Apost.lib.1.retract.c.22.Leo ser.5.de quadrag. Fulg.de incarn.& gratia Christi,c.20.

c Aug.de gratia & liber.arb.c.2.9. 15.de spir.& liter.c. 34.lib.2.de pec.mer.c 5.de præd.& gratia.c.9.ser.4.& 15.de verb.Apost.tract. 4.in epist.Ioan lib.1.de præd. sanc.c.3 Chryf. hom 9.in Ioan.Ber.de gratia & libero arb.Prosp.lib.2.de voca.gent.c.26.27.28.cont.Colla. cap.26.

d Matth.23.d Act.13.g Ierc.18.b 25.a b 32.f 35.b Zach. 1.b

e Cypr.de orat.Dom. Aug.de natur.& gratia. cap.18. lib.2.cont.2.epist.Pelag.c.10.Hier.epist.139.

f Zach.1.a Malach.b Ador.2.f 3.c Ephes.5. c Iac.4.e Matth.11.d Ier.3.a d 4.d 18. b Esa.1.d 40. a 45.d 46. c 55.a b Baru.4.a Ezec.18.31.Reg.7.2

g Tren.5.d Ier.31.c

TESTIMONIA.

Psal.58.

1. AVGVSTINVS libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum, capite nono: Auertat Deus hanc amentiam, vt in donis eius nos priores faciamus, posteriorem ipsum,quoniā misericordia eius prēueniet me, & ipse est cui fideliter veracitérque cātatur, quoniam prāueniſti eum in benedictione, dulcedinis

Psal.58.

Deus prior in nostra iustificatione.

dulcedinis.& quid hic apertiùs intelligitur, quàm ipsa de qua loquimur cupiditas boni? Ergò benedictio dulcedinis,& gratia Dei, qua sit in nobis vt nos delectet & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis, in qua si nos non prāuenit Deus, non solùm non perficitur,sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere, profectò nec incipere,nec perficere: quia vt incipiamus, dictū est,Misericordia eius prāueniet me. vt perficiamus,dictum est, Misericordia eius subsequetur me. Quid est ergò quod in consequentibus vbi ea quæ ipsi sentiunt,commemorant, dicunt se confiteri gratiam quoquè adiuuare vniuscuiusque bonum propositum, nō tamen reluctāti studium virtutis immittere? Hoc quippe ità dicunt, velut homo à seipso sine adiutorio Dei habeat propositum bonum studiúmque virtutis,quo merito præcedēte dignus sit adiuuari Dei gratia subsequente. Et post paucа:Hominis autem propositum bonū adiuuat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset nisi præcederet gratia. Studium quoquè hominis quod dicitur bonum, quanuis cùm esse cœperit, adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia, sed ab illo inspiratur, de quo dicit Apostolus, Gratias autem Deo qui dedit idem studia pro vobis in corde Titi. Si studium quisque vt pro aliis habeat,Deus dat,vt pro seipso habeat,quis aliuseſt daturus?

Pelagianus error.

Gratia præcedens.

Gratia subsequens.

2.Cor.3.

2. ET de prædestinatione & gratia,capite decimo: A Deo homines nullis exiſtentibus meritis vocari, & vocatos vt boni aliquid operentur,Dei adminiculis indigere, sumpto de veteribus literis Apostolus monstrat exemplo. postquàm illam de duobus geminis electionem omni repulsa laude meritorum,ad Dei gratiam iudiciúmque cōtulerat, videns quid impia posset blasphemare gerrulitas,dixit, Nunquid iniquitas est apud Deum? Et sequitur,Absit. Et quasi diceretur ei,vndè probas? parū putauit authoritatem suę valere doctrinę,nisi sententiam suam etiā legis doceret exemplo. Sic enim intelligi voluit quod Moyses dixerat, Misereor, cuius miserebor,& misericordiā præstabo,cui misericors fuero. vt primam misericordiam vocatione credamus hominibus prærogari, quæ sola ad rectè viuendum non sufficit, si deserat qui vocauit.

Rom.9.

Exo.33.

3. ITEM libro de prædestinatione sanctorum, capite secundo: Quod ergò pertinet ad religionē atque pietatem, de qua loquebatur Apostolus: Si non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est: profectò non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra qua credere incipimus, ex Deo est. Quocirca sicut nemo sibi sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcunque opus bonum,quod iam isti fratres,sicut vestra scripta indicant, verum esse consentiunt: vndè in omni opere bono & incipiendo & perficiendo,sufficientia nostra ex Deo est, ità nemo sibi sufficit vel ad incipiendam vel ad perficiendam fidem, sed sufficientia nostra ex Deo est: quoniam fides si non cogitetur, nulla est,& non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis,quasi ex nobismetipsis,sed sufficiētia nostra ex Deo est.

1.Cor.3.

Credere ex nobismetipsis nō sumus idonei.

Hominē nihil posse sine Deo in salutis negocio.

4. LIBRO de Ecclesiasticis dogmatibus, capite quadragesimoquarto: Si quis per naturæ vigorem bonum aliquid quod ad salutem pertinet vitæ æternæ,cogitare vt expedit aut eligere, siue salutari, id est, Euangelicæ prædicationi consentire posse cōfirmat,absque illuminatione & inspiratione spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in cōsentiendo,& in credendo veritatem, hæretico fallitur spiritu,non intelligens vocem Dei in Euāgelio dicentis: Sine me nihil potestis facere. Et illud Apostoli: Non quòd idonei simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis,sed sufficientia nostra ex Deo est.

Ioan.15. 2.Cor.3.

5. FVLGENTIVS de incarnatione & gratia Christi,capite decimooctauo: Si secūdùm opinionem illorum, nostrum est velle credere, priusquàm nos Dei gratia incipiat adiuuare,iniustè gratia dicitur, quia non gratis datur homini, sed bonæ retribuitur voluntati. Hanc enim (sicut illi volunt) gratia in nobis inuenit,quam ipsa non dedit: immò si sic est, nos priores Deo voluntatem damus, atque ità gratiam non miseratione tribuentis, sed æquitate Dei retribuentis accipimus. Veruntamen quis prior dedit illi,& retribuetur ei? Nemo vtiquè,quia non potest homo accipere quicquam,nisi datum fuerit de cælo. Quid enim habet quod nō accepit? Si autem accepit,quid gloriatur, quasi nō acceperit? Non autem misericordia Dei aliquando prævenit hominem, si nunquàm bonam fecit,sed expectat vt inueniat voluntatem. Et vbi est quod Dauid dicit, Deus meus, misericordia eius prēueniet me. In quo autem Dei nos misericordia prāueniat,vel prāueniens quales inueniat, nō in quolibet alio, sed in se nobis gentium magister ostendit,dicens: Qui prius fui blasphemus, & persecutor,& contumeliosus,sed misericordiā consecutus sum,quia ignorans feci in incredulitate.

Gratia pro nostro velle.

Rom.11.

1.Cor.4.

Psal.58.

1.Tim.1.

6. PRIORIS ad Corinthios tertio capite: Dei enim sumus adiutores. (συνεργοί cooperatores.)

7. ET capite decimoquinto: Gratia autem Dei sum id quod sum: & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboraui: non ego autem,sed gratia Dei mecum.

8. POSTERIORIS ad Corinthios sexto capite: Adiuuantes autem exhortamur,nè in vacuum gratiam Dei recipiatis. (Ait enim: Tempore accepto exaudiui te:& in die salutis adiuui te.

9. ITEM capite septimo: Has ergò habētes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

10. POSTERIORIS ad Timotheum secundo capite: Si quis ergò emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatū & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.

11. AD Hebræos duodecimo capite: Propter quod remissas manus & soluta genua erigite: & gressus rectos facite pedibus vestris: vt non claudicās quis erret,magis autem sanetur.

12. HIEREMIÆ septimo capite: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto. Quoniam si bene direritis vias vestras,& studia vestra: si feceritis iudicium inter virum & proximum eius,&c.

13. EZECHIELIS decimooctauo capite: Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat? Et cùm auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suam viuificabit. Considerans enim, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita viuet & non morietur. Idcircò vnumquenque iuxta vias suas iudicabo domus Israel, ait Dominus Deus. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiice à vobis omnes prævaricationes vestras in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & viuite.

7. PROVERBIORVM decimosexto capite: Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam. Abominatio Domini est omnis arrogans, etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens. Initium viæ bonæ, facere iustitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.

15. ECCLESIASTICI secundo capite: Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in cõspectu illius sanctificabunt animas suas.

16. SAPIENTIÆ nono capite: Mitte illam (sapientiam tuam) de cælis sanctis tuis & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit & mecum laboret, vt sciam quid acceptum sit apud te.

17. PSALMO vicesimosexto: Nè auertas faciem tuam à me: nè declines in ira à seruo tuo. Adiutor meus esto: nè derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris noster.

18. AVGVSTINVS in enarratione secunda eiusdem psalmi vigesimisexti: Adiutor meus esto, nè derelinquas me. Ecce enim in via sum: petiui à te vnam, habitare in domo tua per omnes dies vitæ meæ, contemplari delectationem tuam, protegi à templo tuo. Hanc petiui vnam: sed vt ad illam perueniam, in via sum. Fortè dices mihi vt irem, ambula, liberum arbitrium tibi dedi, voluntaris tuæ es, prosequere viam, quære pacem & sequere eam. Noli à via declinare, noli ibi remanere, noli retrò respicere. Perseuera in ambulando, quoniam qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Iam tu accepto libero arbitrio quasi præsumis vndè ambules. Noli de te præsumere. si te dereliquerit, in ipsa via deficies, cades, aberrabis, remanebis. Dic ergò illi, Voluntatem quidem liberam mihi dedisti, sed sine te, nihil est mihi conatus meus. Adiutor meus esto, nè derelinquas me. Neque despicias me Deus salutaris meus. Tu enim adiuuas qui condidisti, tu non deseris qui creâsti.

19. IDEM sermone decimotertio de verbis Apostoli: Cùm dixisset, (Apostolus) Si spiritu actiones carnis mortificaueritis, viuetis: id est, illas concupiscentias carnis morbidas, & de morte habentes contentionem: quibus non consentire magna laus est, quas non habere perfectio est: hîc iam metuendum est, nè quisquã tursùs ad mortificandas actiones carnis de spiritu suo audeat præsumere. Non solùm enim Deus spiritus est, sed & anima tua spiritus est, & mens tua spiritus est. Et cùm dicis, Mẽ seruio legi Dei, carne autem legi peccati, quia spiritus concupiscit aduersùs carnem, & caro aduersùs spiritum. Ergò nè ad carnis actiones mortificandas de spiritu tuo præsumas, & superbia pereas, & tibi superbo resistatur, non humili gratia concedatur. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Nè fortè ergò suboriretur tibi ista superbia, vide quid sequatur: Cùm enim dixisset, Si spiritu actiones carnis mortificaueritis, viuetis: nè hic se extolleret humanus spiritus, & ad hoc opus se idoneum firmúmq; iactaret, subiecit, & ait: Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei. Qui te ergò iam volebas extollere, vbi audisti, Si spiritu actiones carnis mortificaueritis, viuetis? Dicturus enim eras, Hoc potest voluntas mea, hoc potest liberum arbitrium meum. Quę voluntas? Quod liberum arbitrium? Nisi ille regat, cadis: nisi regat, iaces. Quomodò ergò spiritu tuo, cùm audias Apostolum dicẽtem, Quotquot enim spiritu Dei agũtur, hi filij sunt Dei? Tu te vis agere, à teipso vis agi ad actiones carnis mortificãdas? Quid tibi prodest quia non eris Epicureus & eris Stoicus? Siue Epicureus eris, siue Stoicus eris, inter filios Dei non eris. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, non qui secundùm carnem viuunt suã, non qui secundùm spiritum suũ viuũr, non qui carnis voluptate ducuntur, nõ qui spiritu suo aguntur: sed quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei. Dicit mihi aliquis, Ergò agimur, non agimus. Respondeo, Immò & agis & ageris. Et núc benè agis, si à bono agaris. Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor est: ipsum nomen adiutoris præscribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis. Agnosce quid poscas, agnosce quid confitearis, quãdo dicis, Adiutor meus esto, nè derelinquas me. Adiutorem vtiquè inuocas Deum. Nemo adiuuatur, si ab illo nihil agatur. Quotquot enim, inquit, spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, non litera, sed spiritu, non lege præcipiente, minante, promittente, sed spiritu exhortante, illuminante, adiuuante. Scimus, inquit, idem Apostolus, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si non esses operator, ille non esset cooperator. Sed hîc fortiter vigilate, nè fortè dicat spiritus vester, si subtraxerit se cooperatio Dei, & adiutorium Dei, spiritus meus facit hoc, & si cum labore, & si cum aliqua difficultate, potest tamẽ implere. Non potest. Quomodò si aliquis dicat, Remis quidem peruenimus, sed cum aliquo labore: ô si ventum habeamus, faciliùs perueniemus. Non sic est adiutorium Dei, non sic est adiutorium Christi, non sic est adiutorium spiritus sancti. Prorsùs si defuerit, nihil boni agere poteris, agis quidem illo non adiuuante libera voluntate, sed malè. Ad hoc idonea est voluntas tua, quæ vocatur libera, & malè agendo fit damnabilis ancilla. Cùm dico tibi, sine adiutorio Dei nihil agis, nihil boni dico. Nam ad malè agendum habes sine adiutorio Dei liberam volũtatem, quanquàm non est illa libera. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est: & omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: & si vos filius liberauerit, tunc veri liberi eritis. Prorsùs hoc credite, sic vos agere bona voluntate, quia viuitis vtiquè agitis: non enim adiutor est ille, si nihil agatis, non

Rom. 7. Galat. 5.

Iac. 4.

Rom. 8.

Liberum arbitrium sine regat Deus, cadimur.

Agimus & agimur.

Psalm. 16. Rom. 8.

Ibidem.

Dei adiutorium si abfuerit, nihil agere boni.

1. Per. 2. Ioan. 8.

Psal. 33. Mat. 10. & 24.

Rom. 8.

Ioan. 4.

nõ enim cooperator est ille, si nihil operamini. Sic vos tamen scitote agere bona, vt sit rector spiritus adiutor: qui si verò defuerit, nihil boni omninò agere valetis. Et paulò pòst: Iam nunc cùm audis, Quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, nolite vos demittere. Neque enim templum suum sic de vobis ædificat Deus quasi de lapidibus, qui non habent motũ suum: leuantur, ab structore ponuntur. Non sic sunt lapides viui, & vos tanquàm lapides viui cœdificamini in templum Dei. Ducimini, sed currite, & vos ducimini, sed sequimini, quia cùm secuti fueritis, verum erit illud, quia sine illo nihil facere potestis.

Rom. 8

Ephes. 2.

20. ET libro primo rettractationum, capite vigesimosecundo: Alio loco: Nisi quisque, inquã, voluntatem mutauerit, bonum operari non potest, quod in nostra potestate esse positũ alio loco Dominus docet, vbi ait: Aut facite arborem bonam & fructũ eius bonum, aut facite arborem malam & fructum eius malum. Quod non est contra gratiã Dei quã prædicamus. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem: sed ea potestas nulla est nisi à Deo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cùm enim hoc sit in potestate quod cùm volumus facimus, nihil tam in potestate quàm ipsa voluntas est, sed præparatur voluntas à Domino. Eo modo ergò dat potestatem. Sic intelligendum est, & quod dixi postèa: In nostra potestate esse, vt vel inseri bonitate Dei, vel excidi eius seueritate mereamur, quia in potestate nostra non est, nisi quod nostram sequitur voluntatem. Quæ cùm fortis & potens præparatur à Domino, facile fit opus pietatis, etiam quod difficile atque impossibile fuit.

Matt. 12.

Ioan. 1.

Voluntas à Deo præparatur.

21. LEO Magnus sermone quinto de quadragesima: Quanuis ædificium nostrum sine opere sui non subsistat artificis, nec fabrica nostra possit esse incolumis, nisi ei protectio præfuerit conditoris: tamen quia rationabiles lapides sumus & viua materies, sic nos authoris nostri extruxit manus, vt cũ opifice suo etiam is, qui reparatur, operetur. Gratię igitur Dei obediẽtia se humana non subtrahat, nec ab illo bono, sine quo non potest bona esse, deficiat.

Cooperatur Deo.

22. FVLGENTIVS in libro de incarnatione & gratia Christi, capite vigesimo: Gratia humanum non aufertur, sed sanatur, non adimitur, sed corrigitur, nõ remouetur, sed illuminatur, non euacuatur, sed adiuuatur atque seruatur arbitrium: vt in quo infirmitatem homo habuit, in eo habere incipiat sanitatem. Quo errabat, eodem in via redeat. In quo cæcus fuit, in eo accipiat lumen. Et vbi fuit iniquus seruiens immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ibi gratia præuentus atque adiutus seruiat iustitiæ in sanctificationem.

Gratia adiuuat liberum arbitrium, nõ adimit.

23. AVGVSTINVS de gratia & libero arbitrio, capite secundo, vt suprà capite quinto, testimonio decimotertio.

24. IBIDEM capite nono: Non enim quia dixit Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona volũtate: ideò liberum arbitrium abstulisse putandus est. Quod si ità esset, non superiùs dixisset, Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Quando enim iubetur vt operentur, liberum eorum conuenitur arbitriũ: sed ideò cum timore & tremore, nè sibi tribuendo quod benè operantur, de bonis tanquàm suis expellantur operibus.

Philip. 2.

Agit etiam ipse homo aliquid.

25. ET capite decimoquinto: Cùm ergò ipse semper sit sanctus sanctificatur tamen in eis quibus largitur gratiam suam, auferendo ab eis cor lapideum, per quod nomen Domini profanauerũt. Ne autẽ putetur nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideò in psalmo dicitur, Nolite obdurare corda vestra. Et per ipsum Ezechielem, Proiicite à vobis omnes impietates vestras quas impie egistis in me, & facite vobis cor nouũ & spiritum nouũ, & facite omnia mandata mea. Vt quid moriemini domus Israel, dicit dominus: quia nolo mortem morientis, dicit Adonai Dominus sed cõuertimini & viuetis: meminerimus Deum dicere, sed conuertimini & viuetis: cui dicitur, Conuerte nos Deo. Meminerimus Deum dicere, Proiicite à vobis omnes impietates vestras: cùm ipse iustificet impium. Meminerimus ipsum dicere, Facite vobis cor nouum & spiritum nouum: qui dicit, dabo vobis cor nouũ, & spiritum nouũ dabo vobis. Quomodò ergò quod dicit, facite vobis: hoc dicit, dabo vobis? Quare iubet, si ipse daturus est? Quare dat, si homo facturus est, nisi quia dat quod iubet, & adiuuat vt faciat cui iubet?

Psal. 94. Ezech. 18.

Psal. 84. Ezech. 18.

Consentire Dei vocationi vel dissentire, propriæ est voluntatis.

Adiuuãte Deo nobis etiam spõte aliquid conandum.

26. ITEM libro de spiritu & litera, capite trigesimoquartò: Visorum suasionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus: siue extrinsecùs per Euangelicas exhortationes, vbi & mãdata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, vt ad gratiam iustificantem credendo confugiat: siue intrinsecùs, vbi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem, sed consentire vel dissentire propriæ volũtatis est. His ergò modis quãdo Deus agit cum anima rationali vt ei credat, neque enim credere potest quolibet (libero) arbitrio si nulla sit suasio vel vocatio cui credat: profectò & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius prœuenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est. Quæ res non solùm non infirmat quod dictum est, Quid enim habes quod non accepisti? verumetiam cõfirmat. Accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei est: accipere autem & habere vtiquè accipientis & habentis est.

27. LIBRO item secundo de peccatorum meritis & remissione, capite quinto: Nec ideò tamen de hac re (vt scilicet aut iustitiam qua caremus, aut plenam habeamus) solis votis agendum est, vt non subinferatur admitendo etiam nostræ efficacia volũtatis. Adiutor enim noster Deus dicitur. Nec adiuuari potest, nisi qui aliquid spontè conatur, quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis in quorum natura rationem voluntatemque nõ condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis.

28. IDEM libro de prædestinatione & gratia, capite nono: Nè homo in vltimam fæcem desidię resolutus, arduum virtutis iter, & quanuis adiuuante gratia Dei, non nisi labore gradiendũ, inerti sibi crederet posse deferri, & nullius laboris industriã studio sui profectus adhiberet, ità inter se atque homines Deus tempora officiaque distribuens ordinauit, vt vocatione ipsius bonorũ principia sumeremus, vocati autem atque illuminati vias man-

Universidad de Deusto
Biblioteca

datorum eius boni ingenij intelligentia noſceremus, & eas libero vel eligeremus vel relinqueremus, arbitrio. Quas tamen ſi ipſius fulti adiutorio, continua deuotione ſequeremur, in fine rursùs nõ repugnantem mandatis ſuis, ſubiectam in nobis obedientiam coronaret.

Epheſ 3. 29. Et ſermone ſeptimo de verbis Apoſtoli: Peto, inquit, vos non infirmari: id eſt, vt nõ infirmemini, quãdo audiſtis me pari pro vobis tribulationes, quia hæc eſt gloria veſtra. Petit ergò eos vt nõ infirmẽtur, quod non faceret, niſi eorum vellet excitare voluntatem. Si enim reſpõderent, Quid nos petis quod in poteſtate nõ habemus? nunquid nõ viderentur ſibi iuſtum reddidiſſe reſpõſum? Et tamen Apoſtolus niſi ſciret eſſe in eis voluntatis propriæ conſenſionem, vbi & ipſi aliquid agerent, non diceret, peto. Et ſi diceret, iubeo, niſi eos nõſſet adhibere poſſe iuſſioni ſuæ voluntatem, ſine cauſa hoc verbum de eius ore procederet.

Volũtatis cõſenſio in nobis eſt.

30. Ibidem ſermone decimoquinto: Hanc iuſtificationem & habeamus inquãtùm habemus, & augeamus inquantùm minores ſumus, & perficiamus cùm illuc venerim*, vbi dicetur, Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus? Sed totum ex Deo, non tamen quaſi dormientes, non quaſi vt non conemur, non quaſi vt nõ velimus. Sine volũ-

1. Cor. 15. tate tua, non erit in te iuſtitia Dei. Voluntas quidem non eſt niſi tua, iuſtitia non eſt niſi Dei. eſſe poteſt iuſtitia Dei ſine voluntate tua, ſed in te eſſe non poteſt, niſi per voluntatem tuam. Demonſtratum eſt quid agere debeas. Iuſſit lex, non facias illud, non illud, fac hoc atque illud. Demonſtratum eſt tibi, iuſſum eſt tibi, apertum eſt tibi, ſi tibi eſt cor, intellexiſti quid facias, roga vt facias, ſi cognoſcis virtutem reſurrectionis Chriſti. Traditus eſt

Rom. 4. enim propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Quid eſt, propter iuſtificationem noſtram? vt iuſtificet nos, & iuſtos faciat nos. Eris opus Dei, non ſolùm quia homo es, ſed etiam quia iuſtus es. Melius eſt enim iuſtum eſſe, quàm te hominem eſſe. Si hominem te fecit Deus & iuſtum tu te facis, melius aliquid facis quàm fecit Deus, ſed ſine te fecit te Deus. Non enim adhibuiſti aliquem cõſenſum vt te faceret Deus. Quo-

Iuſtificat Deus, ſed volentem. modò conſentiebas qui non eras? Qui ergò fecit te ſine te, non te iuſtificat ſine te. Ergò fecit neſcientem, iuſtificat volentem.

31. Tractatv item quarto in epiſtolam beati Ioannis: Et omnis qui habet ſpem hanc in ipſo, caſtificat ſemetipſum, ſicut & ipſe caſtus eſt. Videte quemadmodùm nõ abſtulit liberum arbitrium, vt diceret, caſtificat ſemetipſum. Quis nos caſtificat niſi Deus? Sed Deus te nolentem non caſtificat. Ergò quòd adiungis voluntatem tuam Deo,

Voluntas noſtra requiritur. caſtificas teipſum. Caſtificas te, non de te, ſed de illo qui venit vt habitet in te. Tamen quia agis ibi aliquid voluntate, ideò & tibi aliquid tributum eſt: ideò autem tibi tributum eſt, vt dicas ſicut in

Pſal. 26. pſalmo: Adiutor meus eſto, nè derelinquas me. Si dicis, adiutor meus eſto, aliquid agis: nam ſi nihil agis, quomodò ille adiuuat? Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit. Nemo dicat, aliud eſt peccatum, aliud iniquitas. Nemo dicat, ego peccator homo ſum, ſed iniquus non ſum.

32. Denique libro primo de prædeſtinatione ſanctorum capite tertio: Quod dixi: dicit enim idẽ Apoſtolus, Idem Deus qui operatur omnia in omnibus: nuſquàm autem dictum eſt, deus credit omnia in omnibus. ac deinde ſubiunxi: Quod enim credimus, noſtrum eſt: quod autem operamur bonum, illius eſt, qui credentibus dat ſpiritum ſanctum: profectò non dicerem, niſi iam ſcirem etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri, quę dantur in eodem ſpiritu. Vtrunque ergò noſtrum eſt, propter arbitrium voluntatis, & vtrunque tamen datum eſt per ſpiritũ fidei & charitatis: Neque enim ſola charitas, ſed ſicut ſcriptum eſt, charitas cum fide â Deo patre & Domino Ieſu Chriſto. Et quòd paulò pòſt dixi: Noſtrum eſt enim credere & velle: illius autem dare credentibus & volentibus facultatem benè operandi per ſpiritum ſanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus noſtris, verum eſt quidem, ſed eadem regula & vtrunque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & vtrunque noſtrum, quia nõ fit niſi volentibus nobis. Ac per hoc quod etiam poſteà dixi: Quia neque velle poſſumus, niſi vocemur: & cùm poſt vocationem voluerimus, non ſufficit voluntas noſtra, & curſus noſter, niſi Deus & vires currentibus præbeat, & perducat quò vocat. Ac deinde ſubiunxi: Manifeſtum eſt ergò non volentis neque currẽtis, ſed miſerẽtis Dei eſſe quod benè operamur: omninò veriſſimum eſt.

Fides charitáſque quomodò Dei & quomodò noſtra. Epheſ 6.

33. Chrysostomvs homilia nona in Ioannẽ: Clementiſſimus & benigniſſimus Deus, dilectiſſimi, omnia & facit & molitur, vt nos ad ſectandas virtutes illuminet, & vnumquenque bonum eſſe vult, neminem tamẽ cogit. Suadendo autem & benefaciendo voluntarios quoſcunque & vltrò ſequentes allicit & ad ſe trahit. Propterea cùm veniret in mundum, alij eum receperunt, alij neglexerunt. Nullum enim ſeruorum Deus vult inuitũ, nullum coactum: ſed eos tãtùm, qui ſponte ſua ipſum optant, ipſum amplectuntur, & gratiam ſe ei ſeruitutis habere intelligunt. Homines enim, vt potè quibus neceſſariò ſeruorum opera & ſeruitio opùs eſt, improbos & dicto non audientes ſeruos, poſſeſſionis iure coercent. Deus autem cùm ſibi ipſi ſufficiat, & nullius indigeat, noſtræ duntaxat ſalutis gratia omnia operatur, nóſq; ipſos noſtri abitrij & iuris eſſe liberè permittit. Idcircò cogit neminem, ad noſtram enim tantummodò ſpectat vtilitatem. Quòd ſi nolentes ad ſeruiendũ traheret, non ſecùs eos haberet ac ſi nullum præſtitiſſent ſeruitium.

Voluntarios trahit Deus.

Deus neminẽ cogit.

34. Bernardvs tractatu vel libro de gratia & libero arbitrio: Ipſa (gratia ſcilicet) liberum excitat arbitrium, cùm ſeminat cogitatũ, ſanat cùm immutat affectum, roborat vt perducat ad actum, ſeruat nè ſentiat defectum. Sic autem iſta cum libero arbitrio operatur, vt tantùm illud in primo præueniat, in cæteris comitetur. Ad hoc vtiquè præueniens, vt iam ſibi deinceps cooperetur. Ità tamen quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtim non ſigillatim, ſimul non viciſſim per ſingulos profectus operetur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totũ ſingula opere indiuiduo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa: ſed vt totum in illo, ſic totum ex illa.

35. Prosper libro ſecundo de vocatione gentium, capite vigeſimoſexto: Hanc abundantiorem gratiam

Gratia potens, ac non violenta.

gratiam ità credimus atque experimur potentem, vt nullo modo arbitremur eſſe violentã, quò quicquid in ſaluãdis hominibus agitur, ex ſola Dei voluntate peragatur, cùm etiam ipſis paruulis per alienæ voluntatis ſubueniatur obſequium. Gratia quidem Dei in omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet, ſuadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium,

Gratiæ voluntas, ab ea excitata, coniungitur. cõrque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo: ſed etiam voluntas hominis ſubiungitur ei atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis eſt excitata præſidiis, vt diuino in ſe cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod ſuperno ſemine concepit ad ſtudium, de ſua habens mutabilitate ſi deficit, de gratiæ opitulatione ſi proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos, ſiue occultos ſiue manifeſtos, omnibus adhibetur, & quòd à multis refutatur, ipſorum eſt nequitiæ: quòd autem à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ. Siue igitur initia, ſiue profectus fidelium, ſiue vſque in finem perſeuerãtium cogitemus genus, nulla ſpecies cuiuſquã virtutis occurrit, quæ vel ſine dono diuinę gratiæ, vel ſine cõſenſu noſtrę voluntatis habeatur. Ipſa enim gratia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, vt in eo quem vocat, primam ſibi receptricẽ & famulam donorũ ſuorum præparet voluntatẽ. Nam virtus nolentium nulla eſt, nec poteſt aſſeri vel fidem, vel ſpem, vel charitatem eis ineſſe, quorum ab his bonus conſenſus alienus eſt.

Gratia quòd ſuſcipitur, & gratiæ eſt & voluntatis.

36. Ibidem capite vigeſimoſeptimo: Dicit quidem Dominus: Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me, attraxerit eum. Sed hoc ideò dictum eſt, vt illam fidem, ſine qua nemo ad Chriſtum venit, ex patris haberi munere nouerimus, ſecundùm illud quod Apoſtolo dicitur: Beatus es Simon bar

Ioan. 6. Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt. Qui in cordibus trahendorum hoc egit vt crederẽt, hoc effecit vt vellent. Non enim eſſet vndè traherentur, ſi ſequaces

Matth. 16. fide, & voluntate non eſſent: quoniam qui nõ credunt, nec trahuntur omninò, nec veniunt, neque accedunt qui diſſentiunt, ſed recedunt. Qui ergò veniunt, amore ducuntur, dilecti enim ſunt, & dilexerunt, quæſiti ſunt & quæſierunt: & quod eos voluit Deus velle, voluerunt.

Matth 6. 37. Et capite vicesimooctauo: Meritò non ſolùm ab incipientibus, verumetiam à prouectiſſimis ſanctis vniformiter domino ſupplicatur & dicitur, nè nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Vniuerſis enim qui in fide & dilectione permanẽt, ab ipſo donatur nè in tẽtatione ſuperentur, vt qui

1. Cor. 1. gloriatur, in Domino glorietur. Ipſamque gloriam iiſdem quibus eam impertit adſcribit: vt quanuis auxilio Dei ſtererint, tamen quia in ſe habebant vndè caderent, ipſorum ſit meritũ quòd ſteterunt. Igitur ſicut qui crediderunt, iuuantur vt in fide maneant: ſic & qui nondùm crediderunt, iuuantur vt credant. Et quemadmodùm illi in ſua habent poteſtate vt exeant, ità & iſti in ſua habent poteſtate ne veniant. Fitque manifeſtum quòd diuerſis

2. Tim 2. atque innumeris modis omnes homines vult Deus ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, ſed qui veniunt, Dei auxilio diriguntur: qui non veniunt, ſua pertinacia reluctantur.

Bona voluntas eſt propria hominis, & à Deo inſpirata.

38. Item contra Collatorem, capite viceſimoſexto: Bonam igitur voluntatem, eam ſcilicet qua adhæretur Deo, nec negandum eſt hominis eſſe propriam, & confitendum eſt Deo inſpirante conceptam. Et paulò pòſt: Si ergò quis de ærumnoſis vanitatibus & inſaniis fallacibus erubeſcens, tenebras eſſe & mortem, quicquid pro lumine ac vita amplectebatur, intelligit, & ab his ſe conatur abſtrahere: non eſt ab ipſo, quanuis non ſine ipſo ſit, iſta conuerſio: nec propria virtute ad principia ſalutis enititur: ſed agit hoc occulta & potens gratia Dei, quæ dimotis terrenarum opinionum & operum mortuorum fauillis, torrem obruti cordis exagitat, & deſiderio veritatis inflãmat: non vt inuitum hominem ſubigat, ſed vt ſubiectionis cupidum faciat: nec vt ignorantem trahat, ſed vt intelligentem, ſequentẽmque præcedat. Manens enim liberum arbitrium, quod vtiquè cum ipſo homine Deus condidit, à vanitatibus & cupiditatibus ſuis, in quas neglecta Dei lege defluxit, non à ſeipſo, ſed à creatore mutatur, vt quicquid in eo in melius reficitur, nec ſine illo fit qui ſanatur, nec niſi ab illo ſit qui medetur, cuius ſumus noua creatura, nouúmque figmentum, creati in Chriſto Ieſu Epheſ 2. in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.

39. Matthæi viceſimotertio capite: Ieruſalem Ieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?

40. Actorvm decimotertio capite: Tunc cõſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternę vitę: eccè conuertimur ad Gentes.

41. Ieremiæ decimooctauo capite: Nũc ergò dic viro Iuda, & habitatoribus Ieruſalem, dicens, Hæc dicit Dominus, Eccè ego fingo cõtra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: reuertatur vnuſquiſque à via ſua mala, & dirigite vias veſtras & ſtudia veſtra. Qui dixerunt, Deſperauimus: poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali faciemus.

41. Et capite viceſimoquinto: Et miſit Dominus ad vos omnes ſeruos ſuos prophetas, conſurgens diluculo, mittẽnſque: & non audiſtis, neque inclinâſtis aures veſtras, vt audiretis, cùm diceret, Reuertimini vnuſquiſque à via ſua mala, & à peſſimis cogitationibus veſtris: & habitabitis in terra quã dedit Dominus vobis, & patribus veſtris, à ſeculo vſque in ſeculum. Et non audiſtis me, dicit Dominus, vt me ad iracũdiam prouocaretis in operibus manuum veſtrarum in malum veſtrum.

43. Item trigeſimoſecundo capite: Et verterunt ad me terga & nõ facies: cùm docerem eos diluculo & erudirem, & nollent audire vt acciperent diſciplinam.

44. Ibidem capite triceſimoquinto: Hæc dicit, Dominus exercituum Deus Iſrael, Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ieruſalem, Nunquid non recipietis diſciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? Præualuerunt ſermones Ionadab filij Rechab, quos prẽcepit filiis ſuis vt non biberẽt vinum: & non biberunt vſque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris ſui: ego autem locu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus sum ad vos, de manè consurgens & loquens, & non obedistis mihi. Misíque ad vos omnes seruos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque, & dicens: Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos, & habitabitis in terra quam dedi vobis & patribus vestris: & nō inclinâstis aurem vestram, neque audîstis me. Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Rechab præceptū patris sui quod præceperat eis: populus autem iste non obediuit mihi. Idcircò hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Ecce, ego adducam super Iudam & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem quam locutus sum aduersùm illos: eò quòd locutus sum ad illos, & non audiêrunt: vocaui illos, & non respónderunt mihi.

45. ZACHARIÆ primo capite: Nè sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes, Hæc dicit Dominus exercituum, Conuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audiêrunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

46. CYPRIANVS de oratione Dominica: Addimus, quoquè & dicimus: Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra: non vt Deus faciat quod vult, sed vt nos facere possimus, quod Deus vult. Nam deo quis obsistit, quo minùs quod velit faciat? Sed quia nobis à diabolo obsistitur, quo minùs per omnia noster animus atque actus Deo obsequatur, oramus & petimus, vt fiat in nobis volūtas Dei, quę vt fiat in nobis, opùs est Dei voluntate, id est, opere eius & protectione: quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei indulgentia & misericordia tutus est.

Dei voluntatem sine eius ope non possumus facere.

47. AVGVSTINVS de natura & gratia, capite decimooctauo: Diuinitùs esse expianda peccata commissa, & pro eis Dominum exorandum esse fatetur, propter veniam scilicet promerendam, quia id quod factum est, facere infectū multùm ab isto laudata potentia naturæ & volūtas hominis etiam ipso fatente non potest: quare hac necessitate restat vt oret ignosci: vt autem adiuuetur nè peccet, nusquàm dixit, non hîc legi. Mirum de hac re omninō silentium, cùm oratio Dominica vtrunque petendum esse commoneat, & vt dimittātur nobis debita nostra, & vt non inferamur in tentationem: illud vt præterita expientur, hoc vt futura vitentur. Quod licèt non fiat nisi voluntas adsit, tamen vt fiat voluntas sola nō sufficit, ideò pro hac re nec superflua, nec impudens Domino immolatur oratio. Nam quid stultius, quàm orare vt facias quod in potestate habeas?

Vt nō peccemus, Dei opē petere necessè est. Matt 6.

48. ET libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimo: Nihil in scripturis sanctis hominis à Domino video iuberi propter probandum liberum arbitrium, quod non inueniatur vel dari ab eius bonitate, vel posci propter adiutorium gratiæ demonstrandum. Nec omninò incipit homo ex malo in bonum per initium fidei cōmutari, nisi hoc in illo agat indebita & gratuita misericordia Dei. De qua suam cogitationem recolens quidam, sicut legimus in Psalmis, Nūquid obliuiscetur, inquit, misereri Deus, aut cōtinebit in ira sua misericordias suas? Et dixit, nunc cœpi, hæc mutatio dexterę excelsi. Cùm ergò dixisset, nunc cœpi: non ait, hæc mutatio arbitrij mei: sed, dexteræ excelsi. Sic itaque Dei gratia cogitetur, vt ab initio bonæ mutationis suæ vsque in finē consummationis, qui gloriatur, in domino glorietur. Quia sicut nemo potest bonum inchoare sine Domino, sic nemo perficere sine Domino.

Psal. 76.

Hieron. 3.

49. HIERONYMVS epistola centesima trigesimanona ad Cyprianū in explicatione psalmi octogesimononi: Si sæuissima bestia hominis sanguiné sitiat, cupit & nititur, vtcúquè poterit, presens vitare discrimen. Ità & homo à principio conditionis suæ Deo vtitur adiutore: & cùm illius sit gratię, quod creatus est, illiúsque misericordiæ, quod subsistit & viuit: nihil boni operis agere potest absque eo: qui ità concessit liberum arbitrium, vt suā per singula opera gratiam non negaret: nè libertas arbitrij redundaret ad iniuriam conditoris, & ad eius contumaciam, qui ideò liber conditus est, vt absque Deo nihil esse se nouerit.

Absque Deo nihil boni agere possumus.

50. ZACHARIÆ primo capite, vt in textu.

51. MALACHIÆ tertio capite: A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis viis, & non custodistis. Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

52. ACTORVM secundo capite: Pœnitētiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum.

53. ET capite tertio: Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.

54. AD Ephesios quinto capite: propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus.

55. IACOBI quarto capite: Subditi ergò estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emūdate manus, peccatores, & purificate corda, duplices animo.

56. MATTHÆI vndecimo capite: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris.

57. IEREMIÆ tertio capite: Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Vide, & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices. Reuertere auersatrix Israël, ait Dominus, & non auertam faciem meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit dominus, & nō irascar in perpetuum. Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

58. ET capite quarto: Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vsquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ.

59. ITEM decimooctauo capite: Nunc ergò dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens: Hęc dicit dominus, Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra.

60. ESAIÆ primo capite: Lauamini, mundi estote, auferte malū cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite benefacere: quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comeditis.

61. CAPITE item quadragesimo: Vox clamantis

tis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

62. ET quadragesimoquinto capite: Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non est alius.

63. ITEM capite quadragesimosexto: Mementote istud & confundamini: redite præuaricatores ad cor.

64. DEMVM capite quinquagesimoquinto: Omnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite: venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. Inclinate aurem vestram, & venite ad me: audite, & viuet anima vestra, & feriā vobiscum pactum sempiternum, misericordias Dauid fideles. Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eū dum propè est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.

65. BARVCH quarto capite: Hic liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem. Conuertere Iacob, & apprǽhende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius. Nè tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

66. EZECHIELIS decimooctauo capite: Conuertimini & agite pœnitētiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel: Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini & viuite.

67. PRIMI Regum capite septimo. Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israël, dicens: Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, Baalim & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, & seruite ei soli, & eruet vos de manu Philisthum.

68. THRENORVM quinto capite: Annunciate hoc domui Iacob, & auditum facite in Iuda, dicētes: Audi populе stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non videtis: & aures, & non auditis.

69 IEREMIÆ trigesimoprimo: Audiens audiui Ephraim transmigrantem, Castigâsti me, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus. conuerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus meus. Postquàm enim conuertisti me, egi pœnitentiam: & postquàm ostendisti mihi, percussi femur meum.

X.

Modus præparationis ad iustificationem quis.

Cap. 6. sess. 6.

DISPONVNTVR autē ad ipsam iustitiā, dum excitati[a] diuina gratia & adiuti, fidē ex auditu[b] concipientes, liberè[c] mouentur in Deū: credentes vera esse, quæ diuinitùs & reuelata & promissa sunt, atque illud in primis, [d] à Deo iustificari in pium per gratiā eius, per redemptionē quę est in Christo Iesu: & dū peccatores se esse intelligentes, à diuinę iustitiæ timore, [e] quo vtiliter concutiuntur, ad considerandā Dei misericordiā se conuertendo, in spem eriguntur, fidentes Deū sibi propter Christum propitium fore: illúmque tāquàm omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea à mouentur aduersus[f] peccata per odiū aliquod & detestationē. hoc est, per eā pœnitentiam, quā ante Baptismum agi oportet: deniquè dum proponunt suscipere Baptismū, inchoare nouam vitam, & seruare diuina mādata. De hac dispositione scriptū est. [g] *Accedentē ad Deum oportet credere quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit.* Et, *Cōfide*[h] *fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et[i] *Timor Domini expellit peccatum.* Et,[k] *Pœnitentiā agite, & baptizetur vnusquisque vestrūm in nomine Iesu Christi, in remissionē peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Et,[l] *Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare quæcunque mandaui vobis.* Deniquè,[m] *Præparate corda vestra Domino.*

a Augustl. lib. 2. cont. 2. Epist. Pelag. cap. 9. de prædestin. sanct. cap. 20. c Concil. 2 Arausic. can. 5. 6. & 25. Fulgent. de incar. & gratia Christi, cap. 17. & 18.
b Rom. 10. c d
c Augustin. tract. 26. in Ioan. de prædestin. sanct. cap. 11. de spiritu & littera, cap. 31. 32. in exposit. propos. 44. ex epist. ad Rom. lib. 1. quæst. ad simplic. quæst. 2 Prosp. 2 de vocat. gent. cap. 17. 18. Euseb. in cap. 1. Ioan. Isidor. libr. 2. de summo bono. cap. 2.
d Rom. 3. d Aug. de natur. & grat. cap. 44.
e Fulgent lib. 1. de remiss. pecc. cap. 8 9. 11. Prosp lib. 2. de vocat. gent. cap. 27 lib. 3. de vita cōtempl. cap. 12. Aug. tract. 9. in epist. Ioan. de catechiz. rudib. cap. 5.
f Eccl. 2. d Augustin. homil. 50. cap. 2. ex 50. de vtilitat. pœnit cap. 1. Chrisost. homil. 21. ad Antioch.

g Hebr. 11. b
h Matth. 9. a
i Eccl. 1. c
k Actor. 2. f
l Matth. 28. d
m 1. Reg. 7. a

TESTIMONIA.

Deut. prior. deinde nos. Psal. 78.

1. AVGVSTINVS libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum, capite nono: Auertat Deus hanc amentiam, vt in donis eius nos priores faciamus, posteriorem ipsum, quoniā misericordia eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

præueniet me: & ipse est cui fideliter veracitérque cantatur, quoniam præuenisti eum in benedictione dulcedinis. Et paulò pòst: Ergò benedictio dulcedinis, est gratia Dei, qua fit in nobis vt nos delectet & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis: in qua si nos nõ præuenit Deus, non solùm non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere, profectò nec incipere, nec perficere: quia vt incipiamus, dictũ est, Misericordia eius præueniet me. vt perficiamus, dictũ est, Misericordia eius subsequetur me.

Psal. 20.

2. ITEM de prædestinatione sanctorum, capite vicesimo: Illud etiam initium fidei hominum donum Dei esse nos admonet, cùm hoc significet Apostolus in epistola ad Colossenses, Orationi instate, vigilantes in illa in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium verbi sui ad loquẽdum mysterium Christi, propter quod etiam vinctus sum, vt manifestem illud ità vt oportet me loqui. Quomodò aperitur ostium verbi, nisi cùm sensus aperitur audientis vt credat, & initio fidei facto, ea quæ ad ædificandam salubrem doctrinam prædicantur & disputantur, admittat, nè per infidelitatem corde clauso ea quę dicuntur, improbet ac repellat? Quid est enim, Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostiũ verbi: nisi apertissima demonstratio etiam ipsum initium fidei esse donum Dei? Non enim orando peteretur ab eo, nisi ab ipso tribui crederetur. Hoc donum cælestis gratiæ in illam purpurariam descẽderat, cui sicut scriptura dicit in Actibus Apostolorum, Deus aperuerat sensum eius, & intendebat in ea quæ à Paulo dicebantur, sic enim vocabatur vt crederet.

Initium fidei Dei donum. Coloss. 4.

Coloss. 4.

Actor. 16.

3. CONCILIVM Arausicanum secundum canone quinto: Si quis, sicut augmentum, ità etiam initium fidei ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iustificat impium, & ad regenerationem baptismatis peruenimus, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, & naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus aduersarius approbatur, beato Paulo dicente: Cõfidimus, quia qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet vsque in diem Domini nostri Iesu Christi. Et illud: Vobis datum est pro Christo, nõ solùm vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Et, Gratia salui facti estis per fidem, nõ ex vobis: Dei enim donum est. Qui enim fidem, qua in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnes eos qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodò fideles esse diffiniunt.

Philip. 2.

Ibid.

Ephes. 2.

4. ET canone sexto: Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petẽtibus, quærentibus, pulsantibus, nobis misericordiam dicit conferri, non autem diuinitùs vt credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem & inspirationem sancti spiritus in nobis fieri cõfitetur, aut humilitati, aut obedientiæ humanæ subiungit gratiæ adiutorium, nec vt obediens & humilimus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo, dicenti: Quid habes quod non accepisti? Et, Gratia Dei sum id quod sum.

Gratia nostris conatibus prior.

1. Cor. 4.

Ibid. 15.

5. ITEM septimo canone: Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, aut eligere, siue salutari (id est, euangelizanti) prædicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione & inspiratione spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in cõsentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei, in Euangelio dicentis: Sine me nihil potestis facere. Et illud Apostoli: Nunquid idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis? sed sufficientia nostra ex Deo est.

Ioan. 5. 2. Cor. 3.

6. CANONE denique vicesimoquinto: Hoc etiã salubriter profitemur & credimus, quòd in omni opere bono non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur: sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem sui priùs inspirat, vt & baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum cũ ipsius adiutorio ea quæ sibi sunt placita, implere possimus. Vndè manifestissimè credendum est, quòd & illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam reuocauit, & Cornelij Centurionis, ad quem angelus Domini missus est, & Zachæi, qui ipsum Dominũ susciperе meruit, illa tam admirabilis fides nõ fuit de natura, sed diuinæ largitatis donum.

Deus saluteria operę præuenit & adiuuat.

Luc. 23. Actor. 10.

Luc. 19.

7. FVLGENTIVS de incarnatione & gratia Christi, capite decimoseptimo: Adiutorio atque munere gratiæ sibi fidem dari vnusquisque non dubitet, ne dum initium sibi fidei nititur assignare. Pœnitentiam quoquè quam Deus ad vitam dat, sibi homo non sanitate validus, sed infirmitate præiudicatus assignet, tantique medicaminis beneficio careat, cuius gratiam contumax atque ingratus oppugnat, cùm cordis humilitas diuinis sit eloquiis admonenda, vbi principaliter ipsa bona voluntas, qua incipimus velle credere, à Domino præparari demonstratur ac dirigi, Salomone dicente: Præparatur voluntas à Domino. Et Dauid canit in psalmis: A Domino gressus hominis dirigẽtur, & viam eius cupiet nimis.

Fidei initium nõ nobis, sed gratiæ tribuit, dum. Item pœnitentiæ.

Psal. 36.

8. ET capite decimooctauo: Dignè in Paulo assignatur præuenientis misericordię dono, nõ solùm credulitatis initium, sed etiam ipsius incredulitatis agnitio. Quam ei propterea Dei misericordia contulit, vt incredulitatem suã illuminatus atque adiutus & agnoscеret & vitaret. Dominus enim est illuminatio nostra, & salus nostra, qui nos illuminat, vt peccata nostra cognoscamus: & sanat, vt à peccatis nostris separati cum iustitia viuamus. Ob hoc ipse qui vt fidelis esset, fatetur se misericordiã consecutum, salubriter nos instruit, dicens: Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Deus. Quia re vera & vt velimus, misericordiæ præuenientis illuminamur dono, & vt curramus, misericordiæ subsequentis fulcimur auxilio.

1. Tim. 1. Rom. 9.

9. AD Romanos decimo capite: Quomodò ergò inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei quem non audiẽrunt? Quomodò autem audient sine prædicante? Quomodò verò prædicabunt nisi mittantur? Ergò fides ex auditu: auditus autem per verbum Christi.

10. AVGVSTINVS tractatu vicesimosexto in Euangelium Ioannis: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Magna gratiæ commendatio. Nemo venit nisi tractus. Quem trahat,

hat, & quem non trahat, quare illum trahat, & illũ non trahat, noli velle iudicare, si nõ vis errare: semel accipe & intellige. Non traheris? ora vt traharis. Quid hic dicimus fratres? si trahimur ad Christum, ergò inuiti credimus, ergò violentia adhibetur, non voluntas excitatur. Intrare quisquàm Ecclesiam potest nolẽs, accedere ad altare potest nolens, accipere potest sacramentum nolens, credere non potest nisi volens. Si corpore crederetur, fieret in nolentibus: sed non corpore creditur ad iustitiam. Apostolum audi dicentem. Corde creditur ad iustitiam.

Credimus volentes, non coactil. Rom. 10.

11. ET de prædestinatione sanctorum, capite vndecimo: Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens propria vnicuique prout vult. Inter quæ omnia sicut scitis, nominauit & fidem. Sicut ergò quamuis donum Dei sit facta carnis mortificare, exigitur tamen à nobis proposito præmio vitæ: ità donum Dei est & fides, quamuis & ipsa cùm dicitur: Si credideris, saluus eris: propositio præmio salutis exigatur à nobis. Ideò enim hęc & nobis præcipiuntur, & dona Dei esse mõstrantur, vt intelligatur quòd & nos ea faciamus, & Deus facit vt illa faciamus: sicut per Prophetam Ezechielem apertissimè dicit: quid enim apertius quàm vbi dicit: Ego faciam vt faciatis? Locum ipsum scripturæ fratres charissimi attendite, & videbitis illa Deum promittere factúrum se vt faciant, quæ iubet vt fiat.

1. Cor. 12.

Fides donum Dei, & voluntati tamẽ nostræ subiecta.

12. ITEM de spiritu & litera, cap. 31. Secundùm hanc fidem qua credimus, fideles sumus Deo: secũdùm illã verò qua fit quod promittitur, etiã Deus ipse fidelis est nobis. Hoc enim dicit Apostolus, Fidelis Deus, qui non vos permittit tentari super id quod potestis. De illa itaque fide quærimus, vtrùm in potestate sit, quà credimus Deo, vel credimus in Deum. Hinc enim scriptum est, Credidit Abrahã Deo, & deputatum est illi ad iustitiam. Et credenti in eum qui iustificat impium, deputatur fides ad iustitiam. Vide enim vtrùm quisque credat si noluerit, aut non credat si voluerit. Quod si absurdũ est: quid est enim credere nisi cõsentire verum esse quod dicitur? consensio autem vtiquè volentis est: profectò fides in potestate est. Sed sicut Apostolus dicit, Non est potestas nisi à Deo.

1. Cor. 10.

Gen. 15. Rom. 4.

Credimus volentes.

Rom. 13.

Rom. 13.

13. CAPITE etiam tricesimosecundo: Cùm ergò fides in potestate sit: quoniam cùm vult quisque credit: & cùm credit, volens credit.

14. IDEM in expositione propositionis quadragesimæquartæ ex epistola ad Romanos: Quod autem ait, Non enim quod volo hoc ago, sed quod nolo hoc facio. Si autem quod nolo hoc facio, cõsentio legi quoniam bona est. Satis quidem lex ab omni criminatione defenditur. Sed cauendum nè quis arbitretur his verbis auferri nobis liberũ voluntatis arbitrium, quod non ità est. Nũc enim homo describitur sub lege positus ante gratiam. Tũc enim peccatis vincitur, dum viribus suis iuste viuere conatur sine adiutorio liberantis gratię Dei. In libero autem arbitrio habet vt credat libere, & accipiat gratiam, vt iam illo qui eam donat liberãte & adiuuante non peccet: atque ità desinat esse sub lege, sed cũ lege vel in lege implens eam charitate Dei, quod timore non poterat.

Credimus liberè à gratia præuenit.

15. DEMVM libro primo quæstionũ ad Simplicianum, quæstione secunda: Si Iacob ideò credidit quia voluit, non ei Deus donauit fidem, sed eã sibi ipse volendo præstitit, & habuit aliquid quod non accepit. An quia nemo potest credere nisi velit, nemo velle nisi vocetur, nemo autem sibi potest præstare vt vocetur, vocando Deus præstat & fidem: quia sine vocatione non potest quisdam credere, quamuis nullus credat inuitus, quomodo enim credent ei quem nõ audierunt? Aut quomodò audient sine prædicante? Nemo itaque credit non vocatus, sed omnis credit vocatus. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Vtiquè ij qui vocantem non contempserunt, sed credendo secuti sunt, volentes autem sine dubio crediderunt.

Rom. 10. Matth. 20.

16. PROSPER libro secundo de vocatione gentium, capite vigesimoseptimo: Dicit quidem dominus: Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me, attraxerit eum. Sed hoc ideò dictum est, vt illam fidem, sine qua nemo ad Christum venit, ex patris haberi munere nouerimus, secundùm illud quod Apostolo dicitur: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. qui in cordibus trahendorum hoc egit vt crederent, hoc effecit vr vellent. Non enim esset vndè traherentur, si sequaces fide & voluntate non essent: quoniam qui non credunt, nec trahuntur omnino, nec veniunt, neque accedunt qui dissentiunt, sed recedunt. Qui ergò veniunt, amore ducuntur, dilecti enim sunt, & dilexerunt, quæsiti sunt & quæsierunt: & quod eos Deus voluit velle, voluerunt.

Ioan. 6. Matth. 16.

17. ET capite vigesimooctauo: Deus ad obediẽdum sibi, ipsum velle sic donat, vt etiam à perseueraturis illam mutabilitatem quæ potest nolle, nõ auferat. Alioquin nemo vnquàm fidelium recessisset à fide.

18. EVTHYMIVS in caput primum Euãgelij secundùm Ioãnem in verba illa, Vt omnes crederẽt per illum: Ioannes testimonium perhibuit vt omnes crederent, non omnes tamen crediderunt. Fides enim non est coacta sed voluntaria.

Fides voluntaria est.

19. ISIDORVS libro secundo de summo bono, capite secundo: Fides nequaquàm vi extorquetur, sed ratione atque exemplis suadetur. A quibus autem exigitur violenter, persecuerare in eis non potest exemplo, vt ait quidam, nouellæ arboris, cuius si quis cacumen violenter impresserit, & demũ dum laxatur, in id quod fuerat, confestim reuertitur. Sicut homo libero arbitrio cõditus sua sponte diuertit à Deo: ità ex propria mentis conuersione credendo recurrit ad Deum, vt libertas agnoscatur arbitrij per propriam voluntatem, & beneficium gratiæ per acceptam fidei veritatem.

20. AD Romanos tertio capite: Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quẽ proposuit Deus propitiationẽ, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

21. AVGVSTINVS de natura & gratia, capite quadragesimoquarto: Sicut ipse dicit ad quod nũc agit non pertinere vt quæratur vtrùm fuerint vel sint aliqui homines in hac vita sine peccato, sed vtrùm esse potuerint siue possint: ità ego si etiã fuisse, vel esse cõsentiam, nullo modo tamen potuisse vel posse confirmo, nisi iustificatos gratia Dei per

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Tim.2. 1.Cor.4. Iesum Christum Dominum nostrum,& hunc crucifixum. Ea quippe fides iustos sanauit antiquos, quæ sanat & nos,id est,mediatoris Dei & hominũ hominis Iesu christi,fides sanguinis eius,fides crucis eius,fides mortis & resurrectionis eius. Habẽtes ergò eundem spiritum fidei & nos credimus, propter quod & loquimur.

22. FVLGENTIVS libro primo de remissione peccatorum,capite octauo: Diuinis indesinenter eloquiis mali salubriter admonentur,nè remaneãt in seruitute peccati: sed misericordiam iusti Dei dum sunt in hac vita requirãt.Bonis quoque præcipitur, vt seruientes Domino in timore,& exultantes ei cum tremore,appræhendãt disciplinam: nè quando irascatur dominus,&pereãt de vita iusta.Ipse itaque Deus qui est misericors &iustus,sicut admonet, vt propter iustitiam & misericordiã timeatur & diligatur à malis, vt conuersi careant pœna quã iustitia minatur,& accipiant indulgentiam quam misericordia pollicetur:sic admonet vt propter iustitiam & misericordiam diligatur& timeatur à bonis,quo possint qui eius præuenti misericordia boni sunt,& dilectione misericordiæ in bonis operib⁹ permanere,& timore iustitię à peccatis semeripsos solicite custodire: & cõsideratione propriæ infirmitatis instructi nunquàm de suis viribus confidant,sed diuinæ virtutis auxilium iugiter & humiliter poscant. Debet ergò & à bonis & à malis tã misericordia diligi quàm institia formidari:nè vel boni diligentes misericordiam Dei, iustitiam non timeant. & laqueos diaboli seducẽtis incurrant: vel mali solam iustitiæ scueritatem considerãtes, non quærant (cùm inuenire possunt per conuersionem) misericordię beneficium,ac sic obdurati nõ solum remissionem peccatorum denegẽt,quin etiã peccata multiplicare non cessent.

23. ET capite nono: Hoc enim bicipiti laqueo frequenter diabolus captiuat incautos:vt aut spe vana futuræ remissionis obtusi, nolint iustitiæ timore cõuerti:aut remissionẽ omnimodis desperãtes, conuersionẽ negligant, & habenas iniquitatibus relaxantes,dum desperãt indulgentiam, currant præcipites in gehennã.Ac sic ille callidus humani generis inimicus,alios desperationis temeritate præcipitat,alios autem fallacis spei deceptione supplanrat. Propter quod B.Paulus,in quo locutus est Christus,benè viuẽtibus scribens,sic eorum commendat obedientiam, vt cũ metu & tremore salubris operatiõis iubeat talibus inesse cautelam.Dicit enim Philippensibus:Itaque charissimi mei sicut semper obedistis, non vt in præsentia mea tãtùm,sed multò magis nũc in absentia mea, cum metu& tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle&perficere,pro bona volũtate. His verbis B.Paulus iustum vtiquè Deum insinuat,cùm metum tremorẽque seruandum fidelibus præcipit in operibus bonis. Misericordem quoque prædicat, quẽ in eis operari dicit, & velle & perficere pro bona volũtate.Neque enim à benè operãtibus iustè timeretur, si iustus nõ esset:nec omne bonũ volũtatis & operis ipse in eis operaretur,si misericors non fuisset. Hũc iustitiæ diuinæ timorẽ,terribili denuò prędicatione iustis vehemẽter Apostolus Paulus inculcat,dicens:Qui se eximtiat stare,videat nè cadat.

24. ITEM vndecimo capite: Innumerabilia sunt diuinarum testimonia scripturarum,quibus Deu misericors prædicatur &iustus,nec est aliud quod omnis textus cęlestis eloquij agat,nisivt malos admoneat timore iustitiæ Dei celeriter malis operibus finẽ ponere, & bonos in bonis operibus solicitè atque humiliter permanere:Vt scilicet & omnis iniquus æquitatem Dei metuens,ad misericordiam curat iustę bonitatis,& omnis iustus de Dei misericordia gaudens,iudicium benignissimę non negligat æquitatis. Quia vbi est misericordia iustitiaque perfecta, nec fauorem potest iustus peccatis impendere, nec indulgentiam conuersis misericors abnegare.

25. PROSPER libro secundo de vocatione gentium,capite vicesimo septimo:Hunc autem cõsensum (bonus ad fidem,spem & charitatem scilicet) non solùm cohortatio prædicantium& incitamẽta doctrinæ,sed & met⁹ gignit,propter quod scriptum est,Principium sapientiæ timor Domini. Qui quantislibet terroribus inferatur, non aliud agit, quàm vt quem fecerit timentem, faciat & volentem,nec solùm volentem,sed etiam sapiẽtem. Vndè & illud scriptum est: Beatus cui dõnatũ est habere timorẽ Dei. Quid enim tam beatificũ,quàm hic timor, qui genitor eruditórque sapientiæ est? In cuius vtiquè deuotione deuota est &voluntas, quæ authore gratiæ eodẽ proficit timore quo cœpit. Cùm ergò hic timor etiam per quandam vim magni terroris immittitur,non ibi ratio extinguitur, nec intellectus aufertur, sed illa potiùs quæ mentẽ premebat caligo discutitur, vt volũtas deprauata priùs atque captiua, recta efficiatur & libera. Vndè sicut anim⁹ nihil virtutis capit, nisi radiũ veri acceperit luminis:ità gratia nihil ei quem vocat cõfert,nisi oculos in eo aperuerit volũtatis.

26. ET libro tertio de vita contemplatiua, capite duodecimo.Postquàm multa attulit de terrore iudicij extremi,& de æternitate ac qualitate gehennæ:Hæc(inquit)& his similia libẽter audire vel legere, iugiter ante oculos mentis adducere,futura credere,sine vlla perturbatione metuẽre, cogitare quale malum sit ab illo gaudio diuinę contemplationis excludi, beatissima sanctorũ omniũ societate priuari, fieri patriæ cęlestis extorrẽ, mori vitæ beatę,morti viuere sempiternæ,in æternũ ignẽ cũ diabolo & angelis eius expelli,vbi sit mors secunda damnatis exilium,vita supplicium, nõ sentire in illo igne quod illuminat, sentire quod cruciat, exundantis incendij terribiles crepitus pati, barathri fumantis amara caligine oculos obcæcari,profundo gehennæ fluctuãtis immergi, edacissimis in æternũ dilaniari vermibus,nec finiri:Hæc & multa similia cogitare, nihil est aliud,quàm vitiis omnibus repudium dare,& omnia blandimẽta carnalia refrenare.Sed nos iam,si videtur,ab his terribilibus malis,quæ fideliũ mẽtes salubri terrore cõcutiũt,atq;ab omnibus vitiosis delectationibus abducũt,& quæ amatores voluptatũ suarũ tũc suæ dãnationis experimẽto probabũt,quando iã, quod est omni infelicitate miserius,se emẽdare nõ poterũt,ab his inquam terrificis ac tristibus malis ascẽdamus ad illa sublimia, quibus proficientium mẽtes in spẽ promerẽdę beatitudinis assurgũt,abiuratísque terrenis cęlestia cõcupiscũt: & quoniã proficere cupientes à salubri timore incipiũt,& ad charitatem proficiendo perueniunt, nos quoquè sufficere

Misericordia diligenda, iustitia formidanda bonis & malis.

Biceps diaboli laqueus: Desperatio, & fallax spes.

2.Cor.13.

Philip 2.

1.Cor.10.

Timore iustitiæ proposito ad quærendam Dei misericordiã scriptura malos incitat.

Psal.2.

Prou.9.

Vtilis terror. Eccl.25. Timor gignitor eruditorque sapientiæ.

Extremi iudicij & gehennæ metus salubri nos terrore concutiunt.

A timore incipiunt : proficere cupientes.

sufficere iudicantes, quod de incipientium timore tractauimus,etiam de charitate, quod ipse, cuius munus est,donauerit,disputemus.

27. AVGVSTINVS in epistolam primam beati Ioãnis,tractatu nono: Cœpit aliquis credere diem iudicij? Si cœpit credere,cœpit & timere. Sed quia timet adhuc, nondùm habet fiduciam in die iudicij,nondùm est in illo perfecta charitas. Nunquid tamen desperandum est? In quo vides initium, cur desperas finem? Quod initiũ video,inquies? Ipsum timorem.audi scripturam,Initium sapientiæ timor Domini. Cœpit ergò timere diem iudicij:timendo corrigit se,vigilat aduersùs hostes suos, id est, peccata sua:incipit reuiuiscere interiùs, & mortificare membra sua quæ sunt super terram, sicut Apostolus dicit, Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, spiritalia nequitiæ dicit membra super terram:nam sequitur & exponit, Auaritiã,immunditiam,& cætera quæ illic exequitur. Quantũ autem mortificat iste,qui timere cœpit diem iudicij, membra sua super terram,tantum surgunt & corroborantur membra cælestia. Membra autem cælestia,omnia opera bona. Surgentibus cælestibus mẽbris, incipit desiderare quod timebat:timebat enim nè veniret Christus, & inueniret impiũ quẽ damnaret. desiderat vt veniat, quia inuenturus est pium quem coronet. Iam cùm cœperit desiderare venientem Christũ casta anima,quę desiderat amplexus sponsi, renunciat adulterio, fit virgo interiùs ipsa fide,spe & charitate.Et paulò pòst: Ergò incipiat timor,quia initiũ sapientiæ timor Domini. Timor quasi locũ præparat charitati. Cùm autem cœperit charitas habitare,pellitur timor qui ei præparauit locum.quantum enim illa crescit,ille decrescit:& quãtum illa fit interior,timor pellitur foràs.Maior charitas,minor timor:minor charitas,maior timor. Si autem nullus timor,non est quà intret charitas. Sicut videmus per sertã introduci linum quãdo aliquid suitur: serta priùs intrat, sed nisi exeat,non succedit linum:sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit,vt introduceret charitatem.

28. ITEM de catechizãdis rudibus, capite quinto: De ipsa etiam seueritate Dei qua corda mortalium salubertimo terrore quatiũtur,charitas ædificanda est,vt ab eo quem timet,amari se gaudens, eum redamare audeat,eiúsque in se dilectioni, etiã si impunè posset,tamen displicere vereatur. Rarissimè quippe accidit,immò verò nunquàm,vt quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo timore Dei perculsus.

29. ECCLESIASTICI secundo capite:Qui timent Dominum,custodiunt mandata illius,& patientiam habebunt vsque ad inspectionẽ illius,dicentes: Si pœnitentiam non egerimus,incidemus in manus Domini & non in manus hominum.

30. AVGVSTINVS homilia quinquagesima libri quinquaginta homiliarum,capite tertio: Omnis qui iam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cùm accedit ad sacramenta fidelium,nisi eum pœniteat vitæ veteris,nouã non potest inchoare. Ab hac pœnirentia cùm baptizantur soli paruuli sunt immunes. Nondùm enim vti possunt libero arbitrio.

31. ET de vtilitate pœnitẽtię,capite primo: Cùm spina illa recordationis compuncti (Iudæi) dicerẽt Apostolis:Quid ergò faciemus? ait illis Petrus: Agite pœnitẽtiam, & baptizetur vnusquisque vestrùm in nomine domini nostri Iesu Christi,&remittentur vobis peccata.Ergò interim nũc si fortè adsunt ex eo numero qui baptizari disponunt, (credimus enim eos adesse tãto ad verbum studiosiùs,quanto ad indulgẽtiam viciniùs)hos primùm paucis alloquimur, vt erigant mentes in spem, ament fieri quod non sunt, oderint quod fuerunt. Nouum hominem nascituri iam voto concipiant, quicquid de vita præterita remordebat, quicquid angebat conscientiam, quicquid omninò vel magnum vel paruum, vel dicendum vel nõ dicendũ, non dubitẽt posse dimitti: nè fortè quod vult Dei miseratio dimittere, contra se teneat humana dubitatio.

32. CHRYSOSTOMVS homilia vicesima prima ad populum Antiochenum, quæ est catechesis ad illuminandos: Quòd oporteat priùs pœnituisse, & à prioribus destitisse malis, & sic ad gratiam accedere, audi quid Ioannes dicat, quid verò summus Apostolorum baptizari debẽtibus. Ille nempè dicit:Facite fructum dignum pœnitentiæ:& nè incipiatis dicere intra vos,Patrem habemus Abraham. Hic autem interrogãtibus rursùs aiebat: Pœnitẽtiam agite,& baptizetur vnusquisque vestrùm in nomine Domini nostri Iesu christi. Pœnitẽtiam agens autem nõ ampliùs eadem attingat negocia, quorum pœnituit. Propterea que iubemur dicere: Abrenuncio tibi satana, ne ampliùs ad ipsum reuertamur.

33. AD Hebræos vndecimo capite:Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est,& inquirentibus se remunerator sit.

34. MATTHÆI nono capite,vt in textu.

35. ECCLESIASTICI primo capite:Timor Domini expellit peccatũ.nam qui sine timore est,non poterit iustificari, iracundia enim animositatis illius,subuersio illius est.

36. ACTORVM secundo capite.

37. MATTHÆI vigesimooctauo capite.

38. PRIMI Regum septimo:vt in textu.

Pœnitentia ad baptismũ accedentis.

Act.2.

Solennia in baptismo vsitata.

Ecclesiast.1.

Timor locũ præparat charitati.

Charitate crescente decrescit timor.

Terror salubris.

Eccl.1.

Coloss.3.

Prou.1.

Luc.3.

Act.2.

XI.

Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causæ.

Can.7. sess.6. A. HANC dispositionem seu præparationem iustificatio ipsa consequitur:quæ nõ est sola[a] peccatorum remissio,sed & sanctificatio,& renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionẽ gratiæ,& donorum, vndè homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus,vt sit hæres secundùm spem vitæ æternæ.

a Aug. lib.6.cont. Iulian.c.11. lib.1.retract.cap.21. epist. 105. 106.Cont.Milleuit.can.3 & 4. Chrysost.hemil.3. de pœnitẽ. Theophyl.in c.2. Marc. Vide quæst.1. de Sacramen. Baptismi A.B. b.Tit.3.b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

c ibidem.
d 1.Cor.6.e
e Ephes.1.e
f Rom.5.b.
g Ephes.2.a
h Rom.4.d
i Vide quæst.1. de Sacram. Baptismi.
k Aug. de spir. & litera. c.9.11. in Psalm.150. tract 26. in Ioã. epist.120. c.30. de natur. & grat.cap.63. libro.1. cõt. Pelag. & Cælest.cap.30. lib.1. de pecc.merit.c.9.10. Cõcil.Vien. in Clement.lib.1.tit.1.de summa Trinit.& fide Cathol.
l Ephes.4.c
m Augustin.epist.29. ser.16. de verb.Apost.lib.1.retract. c.31. de spirit.& lit.cap.26. & 27. n 1.Cor.12.b. ephes.4.a Augustin.epist.57.quæst.1.
o Rom.5.a.1.Cor.1.d Augustin. de spiritu & littera cap.17.32. de nat.& grat.c.vlt.

B. Huius iustificationis causæ sunt: Finalis quidē, gloria Dei & Christi, ac vita æterna: Efficiens verò misericors Deus: qui [c] gratuito abluit & [d] sanctificat, [e] signans & vngues Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: Meritoria autē dilectissimus vnigenitus suus Dominus noster Iesus Christus, qui cùm [f] essemus inimici, [g] propter nimiam charitatē qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem [h] meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit. Instrumētalis item, Sacramentū Baptismi, quod est sacramētū fidei, sine qua nulli vnquàm cōtigit iustificatio: demùm vnica Formalis causa est iustitia Dei, nō qua [k] ipse iustus est, sed qua nos iustos facit: qua videlicet ab eo donati, [l] renouamur spiritu mentis nostræ: & nō modò reputamur, sed verè [m] iusti nominamur & sumus, iustitiā in nobis recipiētes, vnusquisque suam, secundùm mensurā, quam Spiritus sanctus partitur [n] singulis prout vult, & secūdum propriā cuiusque dispositionē & cooperationem. Quanquàm enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi cōmunicātur: id tamen in hac impij iustificatione fit, dum eiusdē sanctissimæ passionis merito per spirirum sanctum [o] Charitas Dei diffūditur in cordibus eorū qui iustificātur, atq; ipsis inhæret. Vndè in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christū cui inseritur, Fidem, Spem & Charitatē. Nam fides nisi ad eam spes accedat & charitas, neque vnit perfectè cum Christo, neque corporis eius viuū mēbrū efficit. Qua ratione verissimè dicitur, [p] fidē sine operibus mortuam & ociosam esse: &, [q] In Christo Iesu neque circūcisionē aliquid valere, neque præputium: sed fidem, quæ per charitatem operatur. Hāc fidem ante Baptismi Sacramētum ex Apostolorū traditione Catechumeni ab Ecclesia petunt, cùm petunt fidem, vitam æternam prēstantē: quā sine spe & charitate fides prēstere nō potest. Vndè & statim verbū Christi audiūt: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Itaque verā & Christianam iustitiā accipiētes, eam ceu primā stolam, pro illa quam Adam sua inobedientia sibi & nobis perdidit, per Christū Iesum illis donatā, candidam & immaculatā iubētur statim renati cōseruare, vt eam perferant ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam ęternam.

p Iac.2.d
q Gal.5. & Chry. ho.5. in Ioan. Aug.lib.3.cont.2.epist. Pelag. cap.5. hom.17. ex 50. lib.15. de Trinit.c.18. Gregor.li.6. epist. 15. Fulg.epist.2.ca.8. de incarnat.& gratia Christi, cap. 26.

r Matth.19.e

TESTIMONIA.

1. A. Avgvstinvs libro sexto contra Iulianum, capite vndecimo: Vtinàm ipsa dona Christi saltem ità saperes, vt ad vincendam concupiscentiam valere aliquid crederes. Sed ideò dicis à Iudæis fuisse contempta, quòd veniam daret ille peccatis, quæ ipsi legis admonitione vitāssent. Quasi hoc conferat homini remissio peccatorum, vt caro non concupiscat aduersùs spiritum, vndè illa verba nata sunt, Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum: & cætera eiusmodi. Vērùm tu à vestro dogmate non recedis, quo putatis gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum sic in sola peccatorum remissione versari, vt non adiuuet ad vitanda peccata, & desideria vincenda carnalia, diffundendo charitatem in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui ab illo datus est nobis. Neque cōsideras eum qui dicit, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: & ab hoc malo nō seliberari clamat, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, nec Iudæum esse, nec quia peccauit, sed nè peccet potiùs laborare.

Rom.7.

Gratia per Christū collata non in sola peccatorū remissione versatur.

Rom.7.

2. Idem libro primo retractationum, capite decimotertio: Gratia Dei, non solùm reatus omnium peccatorum *soluitur in omnibus qui baptizantur in Christo, quod fit spiritu regenerationis, verum etiam in grandibus voluntas ipsa sanatur, & prēparatur à Domino, quod fit spiritu fidei & charitatis.

*aliàs, praeuertitorum.

3. Epi-

Matth.12.
Ioan.3.
Rom.5.

3. Epistola cētesima quinta ad Sixtum: Post remissionem peccatorum, nisi mundatam domum habitet spiritus sanctus nónne cum aliis septem redit spiritus immūdus, & erunt nouissima hominis illius peiora quàm erant prima? Vt autem habitet spiritus sanctus, nónne vbi vult spirat, & charitas Dei (sine qua nemo benè viuit) diffunditur in cordibus nostris, non à nobis, sed per spiritum sanctū qui datus est nobis? Et post multa: Neque ab illo quod originaliter contrahitur, neque ab iis quæ vnusquisque in vita propria, vel intelligendo, vel nolendo intelligere mala congregat vel etiam instructus ex lege additamento prænaricationis exaggerat, quilquam liberatur & iustificatur, nisi gratia Dei per Iesum Christum dominū nostrum, nō solùm remissione peccatorum, sed priùs ipsius inspiratione fidei & timoris Dei, impartito salubriter orationis affectu & effectu, donec saner omnes languores nostros, & redimat de corruptione vitam nostrā, & coronet nos in miseratione & misericordia.

Psal.102.

4. Item epistola centesima sexta ad Paulinum: Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrū (quod fides vera & Catholica tenet semper Ecclesia) pusillos cum magnis à morte primi hominis ad vitam secundi hominis transfert: nō solùm peccata delendo, verumetiam ad non peccandum rectéque viuendum, eos qui iam vti possunt voluntatis arbitrio, sic adiuuando, vt nisi adiuuet, nihil pietatis atque iustitiæ, siue in opere, siue etiam in ipsa voluntate habere possimus.

5. Concilivm Mileuitanum canone tertio: Item placuit vt quicunque dixerit gratiam Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, vt non committantur, anathema sit.

6. Et Canone quarto: Item quisquis dixerit eādem gratiam Dei, per Iesum Christum Dominum nostrum, propter hoc tantùm nos adiuuare ad nō peccādum, quia per ipsam nobis reuelatur & appetitur intelligentia mandatorum, vt sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, vt quod faciēdum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit. Cùm enim dicat Apostolus, Scientia inflat, charitas verò ædificat: valdè impiū est, vt credamus ad eam quæ inflat, nos habere gratiam christi: ad eam quæ ædificat, non habere: cùm sit vtrūque donum Dei, & scire, quod facere debeamus: & diligere, vt faciamus, vt ædificante charitate, sciētia non possit instare. Sicut autem de Deo scriptū est, Qui docet hominem scientiam: ità etiam scriptum est, Charitas ex Deo est.

1.Cor.8.
Psal.93.
1.Ioan.4.

7. Chrysostomvs homilia tertia de pœnitentia: Deus cùm deleuerit peccata, sic delet, vt neque cicatrix, neque cicatricis supersit indicium, non vestigium quodquam, sed & cum sanitate decorem elargitur. Post pœnæ liberationem, & iustitiam inserit, atque peccātem coęqualem facit non peccanti.

Iustitiam infert Deus cō peccata delet.

8. Theophylactvs in caput secundū Euāgelij secundùm Marcum: Surge & tolle grabatum tuum, ad maiorem miraculi cōfirmationem, quòd non apparenter sanatus sit: & ad declarandū quòd non solùm sanārit, sed & virtutem indiderit. Sic quoque facit & in morbis animæ. Nō solùm liberat nos ab infirmitatibus, sed etiam virtutem infundit, vt operemur mandatum. Reliqua hac de re testimonia vide supra quæstione tertia de sacramento Baptismi, A.B.

Virtutem infundit, peccatis subtlatis.

9. Ad Titum tertio capite: Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secūdùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

1. A. Priorib ad Corinthios sexto capite: Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

2. Ad Ephesios primo capite: In quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

3. Ad Romanos quinto capite: Cōmendat autem charitatē suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essem°, Christus pro nobis mortuus est. Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.

4. Ad Ephesios secūdo capite: Deus autem (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Iesu. Et paulò pòst: Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquādo eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnū, & medium parietem macerię soluens, inimicitias in carne sua: legem mādatorū decretis euacuās: vt duos cōdat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore deo per crucē, interficiēs inimicitias in semetipso.

5. Ad Romanos quarto capite: Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationē nostram. Baptismum esse causam instrumentalem nostrę iustificationis satis confirmatum est testimoniis suprà citatis in quæstione prima de sacramento Baptismi.

6. Avgvstinvs de spiritu & litera, capite nono: Iustitia, inquit, Dei manifestata est: non dixit, iustitia hominis, vel iustitia propriæ volūtatis, sed iustitia Dei, non qua deus iustus est, sed qua induit hominem, cùm iustificat impium. Et paucis interiectis: Iustitia autē Dei, per fidem Iesu Christi, hoc est, per fidem, qua creditur in Christum. Sicut autem ista fides Christi dicta est, nō qua credit Christus: sic & illa iustitia Dei, non qua iustus est Deus. Vtrumque enim nostrum est, sed ideò Dei & Christi dicitur, qđ eius nobis largitate donatur,

Iustitia Dei, nō qua Deus iustus est.

Rom.4.
Rom.5.

7. Ibidem capite vndecimo: Hęc est iustitia Dei quæ in testamēto veteri velata, in nouo reuelatur, quæ ideò iustitia Dei dicitur, quòd impertiendo eam iustos facit: sicut Domini est salus, qua saluos facit: & hæc est fides ex qua & in qua reuelatur, ex fide scilicet annúciantiū in fidē obedientiā: qua fide Iesu Christi, id est, quā nobis contulit Christus,

Iustitia Dei dicitur, quia eam ipse impertit.
Psalm.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

credimus ex Deo nobis esse,pleniúsque futurũ esse quòd iustè viuimus, vndè illi ea pietate qua solus colendus est,gratias agimus.

8. Et in expositione psalmi centesimi quinquagesimi : Aliter intelligitur iustitia qua est ipse (Deus) iustus, aliter quam in nobis facit,vt nos simus iustitia eius.

9. Item tractatu 26. in Euangelium Ioannis: Quid est hoc,iustitia Dei,& iustitia hominis: Iustitia Dei hîc dicitur, nõ qua iustus est Deus, sed quã dat homini Deus, vt iustus sit homo per Deum.

10. Idem epistola centesima vigesima ad Honoratum,capite trigesimo:Illa iustitia Dei commendatur in eo quod dicitur, Ignorantes Dei iustitiã, qua nos ex eius gratia iusti sumus, vt ipsa Dei iustitia nos simus,cùm iustè viuimus,credentes in eum qui iustificat impium:non illa qua ipse iustus est æterna sua & incommutabili iustitia. Hæc itaque iustitia,qua nos Dei munere iusti sumus, significatur in psalmo illo vbi scriptũ est: Iustitia tua sicut montes Dei. Montes quippe Dei,sancti eius sunt. Et infrà:Sicut ergò quod legitur,Domini est salus, nõ ea salus intelligitur qua Dominus saluus est,sed qua salui sunt quòs ipse saluos facit : sic cùm legitur Dei iustitia,in eo quod scriptum est, Ignorãtes Dei iustitiam, & suam volentes constituere , non est illa intelligenda,qua Deus iustus est,sed qua iusti sunt homines quos gratia sua iustificat. Inde enim salui vndè iusti.

Psal. 35.

Rom. 10.

11. Libro item de natura & gratia, capite sexagesimotertio : Ex fide Christi ante eius passionem iustos vixisse non dubium est,qui præstat spiritum sanctum qui datus est nobis, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris, qua vna iusti sunt quicunque iusti sunt.

12. Et libro primo contra Pelagium & Celestium,seu libro de gratia Christi cõtra prædictos, capite trigesimo : Istam gratiam qua iustificamur, id est,qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per spiritũ sanctum qui datus est nobis in Pelagij & Celestij scripris quæcunque legere potui, nusquàm eos inueni, quemadmodùm confitenda est,confiteri.

Rom. 5.

13. Item libro primo de peccatorum meritis & remissione,capite nono: Christum imitatur sancti eius ad sequendam iustitiam. Vndè & idem Apostolus dixit : Imitatores mei estote sicut & ego Christi. Sed præter hanc imitationem gratiæ eius, illuminationem iustificationémque nostram etiã intrinsecùs operatur illo opere de quo idem prædicator eius dicit , Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat , sed qui incrementum dat Deus. Hæc enim gratia baptizatos quoque paruulos suo inserit corpori , qui certè imitari aliquem non dùm valent.Sicut ergò ille in quo omnes viuificabuntur,præterquàm quòd se ad iustitiam exemplũ imitantibus præbuit,dat etiam sui spiritus occultissimam fidelibus gratiam,quam latenter infundit & paruulis:sic & ille in quo omnes moriũtur,prætereà quòd eis qui præceptum Domini voluntate transgrediũtur, imitationis exemplum est,occulta etiam tabe carnalis concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe venientes.

Cor. 4.

1.Cor.5.

1.Cor. 15.

Paruulis etiã occultissimã spiritus sui gratiam infundit Christus.

Gal. 2.

14. Capite decimo eiusdem libri: Legimus iustificari in Christo qui credũt in eum, propter occultam communicationem, & inspirationem gratiæ spiritalis,qua quisquis hæret Domino vnus spiritus est, quanuis eum & imitentur sancti eius.

1.Cor.6.

15. Concilivm Viẽnense sub Clemẽte quinto celebratum,vt habetur in Clemẽtinis libro primo, titulo primo de summa Trinitate & fide Catholica capite vnico: Quia quantum ad effectum baptismi in paruulis reperiuntur doctores quidã theologi opiniones contrarias habuisse. Quibusdam ex ipsis dicẽtibus, per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non cõferri. Aliis écontra asserentibus , quòd & culpa eisdem in baptismo remittitur , & virtutes ac informans gratia infunduntur quo ad habitum, etsi nõ pro illo tempore quo ad vium. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi (quæ per baptismã applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem secundam (quæ dicit tam paruulis quàm adultis cõferri in baptismo informantẽ gratiam & virtutes)tanquam probabiliorem,& dictis sanctorum, ac doctorum modernorũ Theologiæ magis consonam & concordem,sacro approbante concilio duximus eligendam.

Paruulis etiã virtutes & informans gratia infunditur,quo ad habitum.

16. Ad Ephesios quarto capite:Renouamini autem spiritu mentis vestræ,& induite nouum hominem,qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.

17. Avgvstinvs epistola vigesimanona ad Hieronymum: Absit vt quisquam fidelis existimet tot millia seruorum Christi, qui veraciter dicunt se habere peccatum, nè seipsos decipiant, & veritas in eis non sit, nullam habere virtutem, cùm virtus magna sit sapientia. Dixit autem ipsa sapientia homini:Ecce pietas est sapientia. Absit ergò vt dicamus tot ac tantos fideles & pios homines Dei non habere pietatẽ,quam Græci vel εὐσέβειαν, vel expressiùs & plenius θεοσέβειαν vocant. Quid autẽ est pietas nisi Dei cultus?Et vnde ille colitur,nisi charitate? Charitas igitur de corde puro & cõscientia bona & fide nõ ficta,magna & vera virtus est, quia ipsa est & finis præcepti.Et post pauca:Proindè mihi videntur Stoici falli,quia proficientem hominẽ in sapientia nolũt omninò habere sapientiam: sed tunc habere, cùm in ea omninò perfectus fuerit: non quia illum perfectum negant, sed nisi ex profundo quodam emergendo repentè emicet in auras sapientiæ liberas,nulla ex parte esse sapientem. Sicut enim nihil interest ad hominem præfocandum, vtrùm aquam stadiis multis super se habeat altam,aut vnum palmum aut digitum,sic illos qui tendunt ad sapientiam , proficere quidem dicunt, tãquàm ab imo gurgitis surgẽtes in aërem , sed nisi totam stultitiam velut opprimentẽ aquam proficiendo velut emergendo euaserint , non habere virtutem,nec esse sapientes. Vbi autem euaserint, mox habere totam, nec quicquã stultitiæ remanere , vndè omninò vllum peccatum possit existere. Hæc similitudo vbi stultitia velut aqua, & sapiẽtia velut aër ponitur,vt animus à præfocatione stultitiæ tanquàm emergens in sapientia repentè respiret, non mihi videtur satis accommodata nostrarũ scripturarum authoritati:sed illa potiùs,vt vitium vel stultitia tenebris , luci autem virtus & sapiẽtia comparetur, quantum ista similia de corporalibus ad intelligibilia duci possunt. Non itaque sicut de aquis in aërem surgens,vbi earum summum trãsierit,repentè quantum sufficit inspiratur , sed sicut de

1.Tim.1.

de tenebris in lucem procedens,paulatim progrediendo illuminatur . Quod donec plenissimè fiat, iam eum tamen dicimus tanquam de abditissima spelunca egredientem,vicinia lucis afflatum tanto magis,quanto magis propinquat egressus: vt illud quod in eo lucet,sit vtiquè ex lumine quò progreditur:illud autem quod adhuc obscurum est, sit ex tenebris vndè egreditur.Itaque & non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens,& tamen iustus ex fide viuit.Et induti sunt sancti iustitia,alius magis,alius minùs. Et nemo hîc viuit sine peccato, & hoc alius magis,alius minùs.Optimus autẽ est,qui minimùm.

Psal. 142. Abac. 2.

18. Et sermone decimosexto de verbis Apostoli:Ecce baptizati sunt homines,omnia illis peccata dimissa sunt, iustificati sunt à peccatis,negare nõ possumus , restat tamen lucta cum carne, restat lucta cum mundo,restat lucta cum diabolo. Qui autem luctatur, aliquando ferit , aliquandò percutitur , aliquando vincit,aliquando perimitur , quomodò de stadio exeat attendatur . Nam si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nosmetipsos decipimus,& veritas in nobis non est. Item si dixerimus quia iustitiæ nihil habemus,aduersùm nos donã mẽtimur.Si enim iustitiæ nihil habemus, nec fidem habemus. Si fidem non habemus, Christiani non sumus . Si autem fidem habemus,iam aliquid habemus iustitiæ.Ipsum aliquid vis nosse quãtùm sit? Iustus ex fide viuit:iustus inquam ex fide viuit, quia credit quod non vider. Patres,arietes,sancti duces, Apostoli, quando annunciauerunt non solùm viderunt oculis , sed etiam manibus tractauerunt, & tamen Dominus seruans nobis donum fidei, cuidam discipulorum suorum tractanti, palpanti, veritatem digitis inquirenti & inuenienti, exclamanti, Dominus meus & Deus meus, ait ipse Dominus & Deus , Quia vidisti credidisti, & nos futuros intuens,Beati,inquit,qui non viderunt, & crediderunt. Non vidimus,audiuimus,& credidimus . Beati prædicti sumus,& de iustitia nihil habemus? Venit Dominus carnaliter ad Iudæos , & occisus est,non venit ad nos,& acceptus est: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi,in obauditu auris obaudiuit mihi. Nos sumus,& de iustitia nihil habemus?Omninò habemus. Grati sumus ex eo quod habemus, vt addatur quod non habemus,& non perdamus quod habemus. Ergò & hoc tertiũ iam agitur in nobis. Iustificari sumus,sed ipsa iustitia cùm proficimus crescit. Et sub finẽ: Et vbi est? Beati qui non viderunt & crediderunt ? Ecce vbi est. In te est, quia & fides ipsa in teipso est. An fallit nos Apostolus,qui dicit habitare Christum per fidem in cordibus nostris?Modò per fidẽ, tunc per speciem,modo per fidem quandiù in via, quandiù in peregrinatione.quandiù enim sumus in corpore,peregrinamur à Domino.

Lucta etiam iustificatis restat. 1.Ioan.8.

Iustitiam nos habere confirmatur. Abac.2. Rom.1.

Ioan.20.

Psal.7.

Ioan.20.

Ephes.3.

2.Cor.5.

19. Idem libro secundo retractationum, capite trigesimotertio:Scripsi libros tres,quorum titulus est.De peccatorum meritis & remissione,vbi maximè de baptismate disputatur paruulorum propter originale peccatum, & de gratia Dei qua iustificamur,hoc est, iusti efficimur.

Rom.4.

20. Item de spiritu & litera, capite vicesimosexto: Quid aliud est, iustificati , quàm iusti facti, ab illo scilicet qui iustificat impium , vt ex impio fiat iustus?

21. Et capite vicesimoseptimo:Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum , & per peccatum mors,& ità in omnes homines pertransiuit,in quo omnes peccauerunt. Et ideò quia non est distinctio,egent gloria Dei,iustificati gratis per gratiam ipsius.Qua gratia in interiore homine renouato iustitia scribitur , quã culpa deleuerat: & hæc misericordia super genus humanum per Christum Iesum Dominum nostrum.

Rom. 5.

Rom. 3. 1.Tim.2.

22. Priorisad Corinthios duodecimo capite:hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

23. Et ad Ephesios quarto capite : Vnicuique autem nostrum data est gratia secundùm mẽsuram donationis Christi.

24. Avgvstinvs epistola qninquagesimaseptima ad Dardanũ quæstione prima: Cùm(Deus) qui vbiquè est,nõ in omnibus habitet, etiã in quibus habitat,non æqualiter habitat. Nam vndè est illud quod Helisæus popposcit, vt dupliciter in eo fieret spiritus Dei, qui erat in Helia? Et vndè in omnibus sanctis sunt alij aliis sanctiores,nisi abundantiùs habendo habitatorẽ Deum?Et infrà:Deus natura incorporea & immutabiliter viua, qui non sicut sonus per moras temporum tendi & diuidi potest,nec spatio aëreo tanquàm loco suo indiget, vbi præsentibus præsto sit,sed æterna stabilitate in seipso manens,totus adesse rebus omnibus potest, & singulis totus: quanuis in quibus habitat,habeãt eum pro suæ capacitatis diuersitate,alij ampliùs,alij minùs,quos ipse sibi dilectissimum templũ gratia suæ bonitatis ædificat:Et donationum quidem dictæ sunt diuisiones tanquàm per partes& membra vnius corporis,vbi& simul omnes vnum templum,& singuli singula templa sumus,quia non est Deus in omnib⁹ quàm in singulis maior.Et fit plerunquè vt plures eum minùs capiãt,vnus ampliùs. Sed cùm dixisset Apostolus, Diuisiones autẽ donationum sunt, cõtinuò subiecit,Idem autem spiritus: Item cùm ipsas donationũ diuisiones commemorâsset, Omnia autem hæc, inquit, operatur vnus atque idem spiritus,diuidens propria vnicuique prout vult. Diuidens ergò non ipse diuisus, quia vnus ipse atque idem.

Deus in omnibus non æqualiter habitat.

4.Reg.2.

1.Cor.12.

25. Ad Romanos quinto capite:Spes autem non cõfundit:quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris,per spiritum sanctum qui datus est nobis.

26. Posteriorisad Corinthios primo capite:Qui autem cõfirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus:qui & signauit nos,& dedit pignus spiritus in cordibus nostris.

27. Avgvstinvs de spiritu & littera, capite decimoseptimo: Cùm ipsa charitas diffunditur in corde credentium,lex est fidei,& spiritus viuificãs dilectorem. Vide nunc quemadmodùm consonet ista discretio illis Apostolicis verbis quę paulò antè ob aliud cõmemorata & diligentiùs pertractãda distuleram.Manifestati,inquit,quoniam estis epistola Christi ministrata per nos, scripta nõ atramento,sed spiritu Dei viui,non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.Ecce quemadmodùm ostendit quia illud extra hominem scribitur, vt eò forinsecùs terrificet:hoc in ipso homine, vt eum intrinsecùs iustificet.

1.Cor.3.

28. Et capite trigesimosecundo: Vndè dilectio, id est, charitas,per quam fides operatur, nisi vndè

Universidad de Deusto
Biblioteca

illã fides ipsa impetrauit? Neque enim esset in nobis, quãcunque sit in nobis, nisi diffunderetur in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Charitas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos, sicut iustitia Dei, qua iusti eius munere efficimur: & Domini salus, qua nos saluos facit: & fides Iesu Christi, qua nos fideles facit. Hæc est iustitia Dei, quam nõ solùm docet per legis præceptum, verumetiam dat per spiritus donum.

Charitas Dei qua dilectores nos suos facit.

29. ITEM de natura & gratia, capite vltimo: Charitas inchoata, inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta est iustitia: charitas magna magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est. Sed charitas de corde puro & conscientia bona, & fide nõ ficta: quæ tunc maxima est in hac vita, quando pro illa ipsa contemnitur vita. Sed maior si non habet quò crescat cùm de mortali excesserit vita: Vbicunque autem & quandocunque ità plena sit, vt ei non sit quod adiiciatur, non tamen diffunditur in cordibus nostris vel naturæ vel voluntatis operibus quæ sunt in nobis, sed per spiritum sanctum qui datus est nobis, qui & infirmitati nostræ opitulatur, & sanitati cooperatur: Ipsa est enim gratia Dei per Iesum Christum dominũ nostrum.

1. Tim. 1.

Rom. 1. Charitas per spiritum sanctum diffunditur.

30. IACOBI secundo capite: Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si autem frater aut soror nudi sint, & indigeãt victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Sed dicit quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostẽde mihi fidem tuã sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis quoniam vnus est Deus. Benè facis: & dæmones credunt: & contremiscunt. Vis autem scire ô homo inanis, quoniã fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nónne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniã fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? Et suppleta est scriptura, dicens. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo: & non ex fide tantùm? Similiter autem & Rahab meretrix, nónne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eiiciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ità & fides sine operibus mortua est.

Gen. 15.

Ios. 2.

31. AD Galatas quinto capite: Nam in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

32. CHRYSOSTOMVS homilia quinta in Ioannem: Oremus vt cum horũ sensuum reuelatione, & doctrinæ huius veritate pura nobis adsit vita, & conuersatio honesta atque illustris. Siquidem nullus eorum vsus est, nisi bonis illustrẽtur operibus. Quanuis enim fidem firmissimam, quanuis enim scripturarum sensus haberemus, à vitæ autem patrocinio & deserti essemus, & nudi, nihil nos à gehennę ignibus eriperet, quin perpetua & inextinguibili flamma combureremur. Quemadmodùm enim qui benè operantur, resurgent in vitam æternam: ità qui malè, in supplicium æternum, quod nullo vnquàm fine præscribitur. Quare omni diligentia curáque adhibita contendamus, nè quod ex vera & firma fide lucrum accepimus, operum prauitate perdatur: sed in hac vita totis viribus Christi sectemur vestigia, cui beatitudini nihil est conferendum. Atque vtinàm purè & sanctè viuentes, quæcunque dicta sunt, ad Dei gloriam referamus.

Fides etiam firmissima, probitate destituta, à gehenna non liberat.

33. AVGVSTINVS libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum, capite quinto: Fides licèt sine operibus neminem saluat, ipsa enim est non reproba fides, quæ per dilectionem operatur, tamen per ipsam etiam peccata soluuntur, quia iustus ex fide viuit. Galat. 5. Abac. 2.

34. ET homilia decimaseptima ex quinquaginta: Audi Apostolum ipsum, fidei disputatorem, & gratiæ magnum defensorem: audi eum dicentem, Pax fratribus & charitas cum fide magna. Tria dixit, Pax, charitas, fides. A fine cœpit, ad initium terminauit. Initium est enim in fide, finis in pace, quia enim credimus, ipsa est fides: Sed fides debet esse Christianorum, non dæmoniorum. Nam sicut dicit Iacobus Apostolus, Et dæmones credunt & cõtremiscunt. Et dæmones dixerunt Christo, Tu es filius Dei. Confitebantur dæmones, quod non credebant homines. Illi tremuerunt, illi occiderunt. Quid enim? Quia dixerunt dæmones, Tu es filius Dei, scimus qui sis, ideò regnaturi sunt cum filio Dei? Absit. Discernenda est ergò fides dæmonum à fide sanctorum. Planè discernenda vigilanter & diligenter. Nam & Petrus hoc dixit Domino dicenti, Quem me esse dicitis? Tu es Christus filius Dei viui. Et Dominus, Beatus est Simon bar Iona. O Domine hoc tibi dixerunt & dæmones: Quare ipsi nõ sunt beati? Quare? Quia dæmones hoc dixerunt timore, Petrus amore, ideò initium est à fide. Sed quali fide! Quam diffiniuit Apostolus, Neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides. Dic quę fides? quæ per dilectionem operatur. Hanc dæmones non habent fidem quæ per dilectionem operatur, sed soli serui Dei, soli sancti Dei, soli fide filij Abrahæ, soli filij delectionis, filij promissionis. Ideò est & charitas dicta. Tria illa dicta sunt ab Apostolo, Pax fratribus & charitas cum fide. Vndè pax & charitas? Vndè charitas cum fide: Si enim non credas, non amas. Dixit ergò Apostolus, sic incipiens à fine, & veniẽs ad initium, Pax, charitas, cum fide. Nos dicamus: Fides, charitas, pax. Crede, ama, regna. Si enim credis & non amas, adhuc non discreuisti fidem tuam ab eis qui tremebant & dicebant, Scimus quia sis filius Dei viui. Ergò tu ama, quia charitas cum fide ipsa te perducit ad pacem. Quam pacem? Veram pacẽ, plenam pacem, solidam pacem, securam pacem, vbi nulla pestis, nullus hostis. Ipsa pax est finis omnium desideriorũ bonorum. Charitas cum fide, & si sic dicas, benè dicis, fides cum charitate. Galat. 5. Fides Christianorum. Ephes. 6. Fides Christianorũ, non dæmonum. Iacob. 2. Marc. 5.

35. IDEM libro decimoquinto de Trinitate, capite deimooctauo: Nullum est isto Dei dono (dilectionis seu charitatis) excellẽtius. Solum est quod diuidit inter filios regni ęterni, & filios perditionis æternæ. Dantur & alia per spiritum sanctum munera, sed sine charitate nihil prosunt. Nisi ergò tãtum impatritur cuique spiritus sanctus, vt eum Dei Charitatis dono nullo excellentius.

Dei & proximi faciat amatorẽ, à sinistra nõ transfertur ad dexteram. Nec spiritus proprie dicitur donum nisi propter dilectionem: quam qui nõ habuerit, si linguis hominum loquatur & angelorũ, sonans æramentum est, & cymbalum tinniens. Et si habuerit prophetiam, & scierit omnia sacramenta, & omnem scientiam, & si habuerit omnem fidẽ, ità vt montes transferat, nihil est. Et si distribuerit omnem substantiam suam, & si tradiderit corpus suum vt ardeat, nihil ei prodest. Quantum ergò bonum est, sine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt? Ipsa verò dilectio siue charitas, (nam vnius rei est vtrunque nomen) si habeat eam qui non loquitur linguis, nec habet prophetiam, nec omnia scit sacramenta, omnémque scientiam, nec distribuit omnia sua pauperibus, vel non habendo quod distribuat, vel aliqua necessitate prohibetur, nec tradit corpus suum vt ardeat, si talis passionis nulla tẽtatio est, perducit ad regnum, ità vt ipsam fidem non faciat vtilem nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse. Propter quod & Apostolus Paulus, In Christo, inquit, Iesu neque circũcisio, neque præputiũ aliquid valet, sed fides quæ per dilectionem operatur: sic eam discernens ab ea fide, qua & dæmones credunt & contremiscunt.

1. Cor. 13.

Fidem vtilem charitas facit. Gal. 5.

Iac. 2.

36. GREGORIVS libro sexto epistola decimaquinta ad Gregorium presbyterum, & Theodorũ diaconum Ecclesiæ Constantinopolitanæ: Descẽdens (Christus) ad inferos, solos per suam gratiam liberauit, qui eum & venturum esse crediderant, & præcepta eius viuendo tenuerant. Constat autem quia post incarnationẽ Domini nullus ex his etiam saluari potest: qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent: quia scriptum est: Confitentur se nõsse Deum, factis autem negant: & Ioannes ait: Qui dicit quia nouit eum, & mandata eius nõ custodit, mendax est. Iacobus quoque frater Domini scribit dicẽs: Fides sine operibus mortua est. Si ergò fideles nunc sine operibus bonis nõ saluãtur, & infideles ac reprobi sine bona actione Domino ad inferos descendente saluati sunt, melior illorum sors fuit, qui incarnationẽ Domini minimè viderunt, quàm horum qui post incarnationis eius mysterium nati sunt. Quod quantæ fatuitatis sit dicere vel sentire, ipse Dominus testatur discipulis dicens: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.

Vita fidei. Tit. 1. 1. Ioann. 2.

Iac. 2.

Matth. 13.

37. FVLGENTIVS epistola secunda ad Gallam, capite octauo: Recta fides & misericors operatio post hanc vitam desinent, cùm per speciem videbitur, quod nunc cùm creditur non videtur. Nec inter beatos erit aliquis miser, cui misericordia prærogetur. Hæc autem duo, id est fides & operatio, ità post huius vitæ finem nõ sunt necessaria, vt ante finem nõ sint vllatenus deserenda. Quisquis enim ante finẽ vitæ præsentis à fide recta siue bona operatione discesserit: etiam si in his anteà strenuè vigilantérque cucurrerit, pro eo quod ab itinere recto desistit, perdit meritum totius itineris quod cucurrit. Fides & operatio per totã vitam nõ deserenda.

38. IDEM libro de incarnatione & gratia Iesu Christi, capite viceſimosexto. Scientia in qua sic Deus agnoscitur, vt peccatorum remissio diuinæ propitiationis munere tribuatur, longè aliena est ab illa cognitione illorum, qua cognoscentes Deũ non sicut Deũ glorificauerũt aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. Isti enim quia sine gratia fidei, quæ per charitatem operatur, Deum cognouerunt, ipsa sua cognitione inexcusabiles facti sunt. Hi verò qui Deum perceptione fidei cognoscunt, inaccusabiles fiunt. Quis enim accusabit electos Dei? Nemo vtique, diligentibus enim eis Deum omnia cooperãtur in bonum. Et ideò eos nullus accusat, quia Deus eos secundùm propositũ præscitos & prædestinatos vocatósq; iustificat atque glorificat, vt gloriatione legis factorũ qua se homo superbus extollit excluſa, per legẽ fidei quæ per charitatem operatur, qui gloriatur in Domino glorietur. Et infra: Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Hæc autem pax sine charitate & fide Christi non potest possideri, quia iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & accessum habemus per fidẽ in gratia ista, in qua stamus & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Quos spes ideò non cõfundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spititum sanctum, qui datus est nobis

Rom. 1.

Rom. 2.

Ephes. 2. Rom. 5.

39. MATTHÆI decimonono capite: Et eccè vnus accedẽs, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mãdata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Nõ homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices: Honora Patrem tuum & Matrẽ tuam, Diliges proximum sicut teipsum.

XII.

Quomodò intelligatur, impium per fidem & gratis iustificari.

CVM verò Apostolus[a] dicit iustificari hominem per fidem & gratis, ea verba in eo sensu intelligẽda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicę consensus tenuit & expressit: vt scilicet per fidẽ ideò iustificari dicamur, quia fides est humanę salutis initiũ, fundamentũ & radix omnis iustificationis:[b] sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire: gratis autem[c] iustificari ideò dicamur, quia nihil eorum quę iustificationem pręcedũt, siue fides, siue opera, ipsam

a Ro. 3. d. Aug. de pręd. sanct. c. 7. item. 38. de tem.

Cap. 8. sess. 6.

b Hebr. 11. b

c Aug. libr. c. Hypogness. lib. 1. quæst. ad Simplician. quæst. 2. lib. 1. cont. Pela. & Celest. c. 31. serm. 15. de verb. Apost. de spirit. & lit. c. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prosp. ad tria prima. dub. Gen. Haym. in c.1. ad Rom. d Rom. 11.2.

iustificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin, vt idem [d] Apostolus, inquit, gratia iam non est gratia.

TESTIMONIA.

1. AD Romanos tertio capite: Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Arbitramur enim iustificari hominẽ per fidem sine operibus legis.

2. AVGVSTINVS de prædestinatione sanctorum, capite septimo: Ex fide dicit (Apostolus) iustificari hominem, non ex operibus: quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iustè viuitur. Nam dicit etiam ipse, Gratia salui estis facti per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est: id est, & quod dixi per fidem, nõ ex vobis, sed Dei donum est. Ephes. 2.

3. IDEM sermone trigesimooctauo de tempore: Tota sancta series scripturarum nos à terrenis ad cælestia erigi adhortatur, vbi vera & sempiterna est beatitudo, ad quam nisi per fidẽ catholicæ pacis cooperante charitate dei & proximi neminem peruenire certissimum est. Denique ad veram beatitudinẽ peruenire volentibus, primò omnium fides necessaria est, sicut apostolica docet authoritas dicens, Sine fide impossibile est placere Deo. Hab. 11. Cõstat ergò neminem ad veram peruenire posse beatitudinem, nisi Deo placeat, & Deo neminem posse placere nisi per fidem. Fides namque est bonorum omnium fundamentũ. Fides est humanæ salutis initium. Sine hac nemo ad filiorũ Dei consortium potest peruenire, quia sine ipsa nec in hoc seculo quisquam iustificationis exequitur gratiã, nec in futuro vitam possidebit æternam. Et si quis hîc non ambulauerit per fidem, non perueniet ad speciẽ beatæ visionis Domini nostri Iesu Christi. Fides fundamentum, initium salutis. Reliqua testimonia pro commendatione fidei, vide quæstione quarta de Fide & Symbolo. 1. Cor. 5.

4. AD Hebræos vndecimo capite: Sine fide ante impossibile est placere Deo. credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

5. AVGVSTINVS libro sexto Hypognosticon: Deus est qui iustificat impium, non præuẽtus humana voluntate, sed ipse præueniens hominis voluntatẽ misericordia sua. deus enim, inquit, meus, misericordia eius præueniet me. Audi & aliũ prophetam dicentẽ, Conuerte me Domine, & cõuertar: sana me Domine, & sanabor. Vndè Apostolus, Iustificati, inquit, gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Audi, gratis & tace de meritis. Deus præuenit nostram voluntatem. Psal. 58. Hier. 17. Rom. 3.

6. IDEM libro primo quæstionum ad Simplicianum, quæstione secunda: Primò intentionẽ Apostoli quæ per totam epistolam (ad Romanos scilicet) viget, tenebo quam consulam. Hæc est autem vt de operũ meritis nemo glorietur, de quibus audebant Israelitæ gloriari, quòd datæ sibi legi seruissent, & ex hoc Euangelicam gratiam tanquàm debitam meritis suis percepissent, quia legi seruiebant: vndè nolebant eandem gratiam dari gentibus tanquàm indignis, nisi Iudaica sacramẽta susciperent. quæ orta quæstio, in Apostolorum Actibus soluitur: Non enim intelligebant, quia eo ipso quod gratia est Euãgelica, operibus non debetur: Alioquin gratia iam non est gratia. Et multis locis hoc sæpè testatur, fidei gratiam præponens operibus, non vt opera extinguat, sed vt ostendat nõ esse opera præcedentia gratiam, sed cõsequentia: vt scilicet non se quis arbitretur ideò percepisse gratiam, quia benè operatus est, sed benè operati nõ posse, nisi per fidem perceperit gratiam. Incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna vel externa admonitione motus ad fidem. Et paulò pòst: Fiunt ergò inchoationes quædam fidei, conceptionibus similes, nõ tamen solùm concipi, sed etiam nasci opùs est, vt ad vitam perueniatur æternam: nihil horum tamẽ sine gratia misericordiæ Dei: quia & opera si qua sunt bona, consequuntur, vt dictum est, illam gratiam, nõ præcedunt. Quam rem persuadere Apostolus volẽs, quia sicut alio loco dicit, Gratia enim Dei salui facti sumus, & non ex nobis, sed Dei donum est, nõ ex operibus, nè fortè quis extollatur: de his qui nondùm nati erant, documẽtùm dedit. Item post multa: Quæritur autem, vtrùm vel fides mereatur hominis iustificationem, an verò nec fidei merita præcedant misericordiam Dei, sed & fides ipsa inter dona gratiæ numeretur: quia & hoc loco cùm dixisset, Non ex operibus: non ait, sed ex fide dictum est ei, quia maior seruiet minori: Ait autem, sed ex vocante. Nemo enim credit qui non vocatur. Misericors autem Deus vocat, nullis hoc vel fidei meritis largiens, quia merita fidei sequũtur vocationem potiùs quàm præcedãt. Quomodò enim credent ei quem non audiẽrunt? Et quomodò audient sine prædicante? Nisi ergò vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, vt ex hoc incipiat iustificari, & accipiat facultatem benè operandi. Ergò ante omne meritũ est gratia. Etenim Christus pro impiis mortuus est. Opera gratiã sequũtur, non præcedunt. Ephes. 2. Rom. 10. Gratia ante omne meritũ.

7. ET libro primo contra Pelagium & Celestiũ, capite trisimoprimo: Cùm eos remunerandos dicit (Pelagius) qui benè vtuntur libero arbitrio, & ideò mereri Domini gratiam, debitũ eis reddi fateretur: Vbi est ergò illud Apostoli. Iustificati gratis per gratiam ipsius? Vbi est & illud Gratia salui facti estis? Et nè putarent per opera, addidit, per fidem. Rursùs nè ipsam fidẽ sine Dei gratia sibi putarent esse tribuendam, Et hoc, inquit, non ex vobis, sed Dei donum est. Nẽpe ergò illud vndè incipit omne quod meritò accipere dicimur, sine merito accipimus, id est, ipsam fidem. Aut si negatur dari, quid est quod dictum est, Sicut vnicuique Deus partitus est mensuram fidei? Si autem sic dicitur dari, vt reddatur meritis, non donetur: quid est hoc quod iterùm dicit, Vobis donatũ est pro christo, non solùm vt credatis in eum, verumetiam vt patiamini pro eo? Vtrunque enim donatum esse testatus est, & quòd credit in Christum, & quòd patitur quisque pro Christo. Isti autem libero arbitrio sic applicant fidem, vt fidei videlicet reddi videatur non gratuita, sed debita gratia, ac per hoc Rom. 3. Ephes. 2. Fidẽ sine meritis accipimus. Rom. 12. Philip. 1.

hoc iã nec gratia, quia nisi gratuita, non est gratia. Rom. 11.

8. ET sermone decimoquinto de verbis Apostoli: Traditus est enim propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationẽ nostram. Iustificatio tua, circuncisio tua, non est à te. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc nõ ex vobis, sed Dei donum est. Non ex operibus, nè fortè dicas, Promeruí, & ideò accepi, non putes te promerendo accepisse, qui nõ promereres nisi accepisses. Gratia præcessit meritum tuum, non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si gratia ex merito, emisti, nõ gratis accepisti. Pro nihilo, inquit, saluos facies eos. Quid est, Pro nihilo saluos facies? Nihil in eis inuenis vndè salues, & tamẽ saluas. Gratis das, gratis saluas. Omnia merita præcedis, vt dona tua cõsequantur merita tua. Prorsùs gratis das, gratis saluas, qui nihil inuenis vnde salues, & multùm inuenis vndè damnes. Rom. 4. Ephes. 2. Psal. 55. Gratia omni merito prior.

9. ITEM de spiritu & littera, capite vigesimo sexto: Omnes peccauerunt & egent gratia Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius. Vndè autem factorẽ legis Græcum iustificari diceret, sine gratia saluatoris? Neque enim cõtra seipsum diceret, quod ait: Factores legis iustificabũtur: tanquàm per opera, non per gratiam iustificentur: cùm dicat gratis iustificari hominem per fidẽ sine operibus legis, nihilque aliud velit intelligi in eo quod dicit, gratis, nisi quia iustificationem opera non præcedunt. Apostolus quippe alibi dicit, Si gratia, iam nõ ex operibus, alioquin gratia non est gratia. Rom. 3. Rom. 11.

10. PROSPER ad excerpta Genuensium, in respõsione ad tria prima dubia: Intelligo quòd vnã atque eãdem causam scriptor exequitur: de eis loquens, qui dicebant eum (Augustinum intelligit) primo conuersionis suæ tempore meliora sensisse, quando æstimabat, quòd fides qua Christiani sumus, nõ esset ex gratia, nec ex dono haberetur Dei, sed esset ex ipso homine, & ex arbitrij libertate: Modò autẽ errare eũ, qui assereret ipsam etiã fidẽ Dei esse donũ: & ad hanc quoquè pertinere quod dictũ est: Quid autem habes quod non accepisti? Neque rectè eum nunc electionem Iacob ad propositum Dei referre, quam priùs ad præscientiam retulisset. Ad hanc ergò obiectionem respondet, se, antequàm cognosceret gratiæ veritatem, & antequàm regendæ præponeretur ecclesiæ, in hac opinione ignorãter errãsse: sed in ipso Episcopatus sui exordio, sanctæ memoriæ Simpliciano Mediolanensium Antistite, de Iacob electione & de Esau reiectione consulto, totam quæstionẽ ad hos geminos pertinentem, sagaciore diligẽtia ventilãsse: & omnibus ratiocinandi vitibus hoc indubitãter agnouisse, quòd electionẽ gratiæ nulla merita humana præcedant: & quòd fides, vndè incipiũt omnia merita, donũ sit Dei: nè gratia non sit gratia, si aliquid eam, propter quod tribuatur, anteuenit. 1. Cor. 4. Electionem gratiæ nulla merita humana præcedũt.

11. HAYMO in caput tertium epistolę beati Pauli ad Romanos: Iustificati gratis per gratiã ipsius per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Gratis dicit, id est, sine vllis præcedẽtibus meritis. Verbi gratia: Qui ad baptismum venit, nihil vnquàm boni fecit, baptizatur, statimque iustificatur. Ecce gratis iustificatur per gratiam, id est, per donũ Dei, & hoc per redemptionem quæ est in Christo Iesu, non in operibus legis.

12. AD Romanos vndecimo: Sic ergò & in hoc tempore, reliquiæ secũdùm electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autẽ gratia: iam nõ ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia.

XIII.

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

Cap. 9. sess. 6.

QVANVIS autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vnquàm fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est: cùm apud Hæreticos & Schismaticos possit esse, immò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absque vlla omninò dubitatione [a] apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminémque à peccatis absolui & iustificari, nisi eum qui certò credat, se absolutũ & iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, déque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, déque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: si quilibet dum seipsum, suámque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest: cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

a. Iob. 9. d. Psal. 18. c. Eccl. 9. a Eccl. 5. b. Prouer. 20. b. 1. Cor. 4. a. Aug. de perf. iust. resp. 19. in Psal. 41. lib. 10. confes. cap. 32. Hier. epist. 127. ad Fab. manf. 23. Chry. homil. 11. in 1. ad Cor. Theodor. in cap. 4. 1. ad Cor. Bern. epist. 42. 85. ser. 2. in. oct. Paschæ. Haym. in c. 4. 1 ad Cor. Gregor. lib. 6. epist. 22. vide. plura test. quæst. 3. de pœc. in spir. sanct.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Iob nono capite: Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquẽti. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimę manus meæ: Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimẽta mea. Neque enim viro qui similis mei est respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.

2. Psalmo decimooctauo: Delicta quis intelligit? ab occultis meis mũda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si meî nõ fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.

3. Ecclesiastæ nono capite: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamẽ nescit homo vtrùm amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quòd vniuersa æquè eueniãt iusto & impio, bono & malo, mũdo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti, sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ità & ille qui verum dejerat.

4. Ecclesiastici quinto capite: De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adiicias peccatum super peccatum. Et nè dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorũ meorum miserebitur. Misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.

5. Prøverbiorvm vigesimo capite: Quis potest dicere, mũdum est cor meum, purus sum à peccato?

6. Priorisad Corinthios quarto capite: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autẽ iudicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusquè veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

Prou.20. 7. Avgvstinvs de perfectione iustitiæ in respõsione ad ratiocinationem decimamnonam: scimus ideò secutum esse, quis gloriabitur castum se habere cor? quoniã præcessit, cùm rex iustus sederit in throno. Quãtalibet enim iustitia sit prædita homo, cogitare debet nè aliquid in illo quod ipse nõ videt inueniatur esse culpandum, cùm rex iustus sederit in throno, cuius cogitationem fugere delicta non possunt, nec illa de quibus dictum

Psal.18. est: Delicta quis intelligit? Cùm ergò rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Nisi forte isti qui volunt in sua iustitia, non in ipsius iudicis misericordia gloriari. Tamen etiam illa vera sunt quæ respondẽdo subiecit, quod Saluator ait in Euangelio, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: Et quod Dauid dicit:

Matth.5. Psal.23. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde. Et alibi: Benefac Domine bonis & rectis corde. Item apud Salomonem, Bona est substãtia, cui non est peccatum in conscientia. Item illic: Auerte te à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto mũda cor tuum. Item in epistola Ioannis: Si

Psal.114. Eccl.13. 1.Ioan.1. cor nostrum nos non reprehẽdat, fiduciam habemus ad Deum, & quæcunque petierimus, accipiemus ab eo. Hoc enim agitur voluntate credẽdo, sperando, diligendo, corpus castigando, elemosynas faciendo, iniurias ignoscendo, instanter orando, & proficiendi vires peccando, veracitérque dicẽdo: dimitte nobis, sicut & nos dimittimus, & nè Mat. 6. inferas nos in tentationem, sed libera nos à malo. Hoc prorsùs agitur vt cor mundetur, & peccatum omne tollatur, & quod iudex iustus cùm in throno sederit occultum inuenerit, minúsque mandatum, eius misericordia remittatur, vt Deo videndo totum sanum mundúmque reddatur. Iudiciũ enim Iacobi 2. sine misericordia est, sed illi qui non fecit misericordiam. Superexaltat autẽ misericordia iudicio. Quod si non esset, quæ spes esset? quandoquidem cùm rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundũ se esse à peccato?

8. Et in psalmum quadragesimumprimum: Ad meipsum anima mea turbata est. Nunquid à Deo turbatur? Ad me turbata est, ab incommutabili reficiebatur, ad mutabile perturbabatur: noui quia iustitia Dei mei manet, vtrùm mea maneat nescio. Terret enim me Apostolus, dicẽs: Qui se putat stare, videat nè cadat. Ergò quia non est in me firmitas mihi, nec est mihi spes de me, ad me ipsum turbata est anima mea. Vis non conturbetur: non remaneas in te ipso, & dic, At te Domine leuaui animam meam. Hoc planiùs audi, noli sperare de te, sed de Deo tuo: nam si speras de te, anima tua conturbatur ad te, quia nondùm inuenit vnde sit secura de te. Ergò quoniam ad me conturbata est anima mea, quid restat nisi humilitas, vt de seipsa anima non præsumat? Quid restat nisi vt omninò minimam se faciat, nisi vt se humiliet, vt exaltari mereatu? Nihil sibi tribuat, vt ei ab illo quod vtile est tribuatur? Et paulò pòst: Vt noueris quia abyssus & ipsi, (prædicatores videlicet) Apostolus ait, Minimũ est vt à vobis diiudicer aut ab humano die. Quanta autem abyssus sit, audite ampliùs. Neque enim ego meipsum diiudico. Tãtam ne profunditatem creditis esse in homine, quæ lateat ipsum hominem in quo est? Quanta profũditas infirmitatis latebat in Petro, quando quid in se ageretur intus nesciebat, & se moriturum cum Domino vel pro Domino temerè promittebat. Quãta abyssus erat? Quæ tamen abyssus nuda erat oculis Dei. Nam hoc illi Christus prænũciabat, quod in se ipse ignorabat. Ergò omnis homo licèt sanctus, licèt iustus, licèt in multis proficiens, abyssus est, & abyssum inuocat, quando homini aliquid fidei, aliquid veritatis propter vitam æternam prędicat.

Psal.24. Anima de ipsa non præsumat. 1.Cor.4. Latet ipsum hominem quod in se est. Matt.26.

9. Item libro decimo confessionum, capite trigesimosecundo: De illecebra odorum non satago nimis. Cùm absunt, non requiro: cùm adsunt, nõ respuo: paratus etiam eis semper carere. Ità mihi videor, forsitan. Sunt enim & istæ plagendę tenebręin quibus me latet facultas mea, quę in me est, vt animus meus de viribus suis ipse se interrogãs, non facilè sibi credendum existimet, quia & quod in est, plerunquè occultum est, nisi experiẽtia manifestetur. Et nemo securus esse debet in ista vita, quæ tota tẽtatio nominatur, vt qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore dete-

Iob 7. Nemo debet esse securus in hac vita.

rior. Vna spes, vna fidutia, vna firma promissio, misericordia tua.

10. Hieronymvs epistola cẽtesima vigesimaseptima ad Fabiolam, mansione vicesimatertia: Vicesimatertia mansio potest & subterintelligi, sed melius pauorẽ interpretabimur. Venisti ad Ecclesiam, ascendisti ad montem pulcherrimum, stupore & miraculo Christi magnitudinem confiteris, vides ibi multos virtutis tuæ socios: noli altum sapere, sed time, Dominus enim superbis resistit, humilibus dat gratiam. Et qui se exaltat, videat nè cadat. Potentes potenter tormenta patientur. Timor virtutũ custos est: securitas ad lapsum facilis. Vndè & in quodam psalmo, postquàm propheta dixerat: Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit: iungit timorem, qui custos est beatitudinis, & infert: Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt, & est sensus, dum tormenta formido, seruauit gratiam quam acceperam.

Iac. 4. Sap. 6. Timor virtutum custos. Securitas lapsui exposita. Psal. 22.

11. Chrysostomvs homilia vndecima in priorem epistolam ad Corinthios: Sed non in hoc iustificatus sum. Quid igitur, non oportet vt homines & se & peccatores iudicẽt? Sanè quidem. Et maiorem profectò in modũ quum peccamus. Verùm Paulus nihil peccârat. Nihil enim, inquit, mihi conscius sum. Quodnam igitur iudicandum erat peccatum, quum nihil sibi conscius esset? Hic autem non ait se iustificatum esse. Nos igitur qui innumeris vulneribus conscientiam confectam habemus, ac nullius boni nobis sumus conscij, sed prorsùs contrà: quidnam sumus dicturi? Et quid tandem, si nullius sit sibi conscius, non iustificatus est? Quid igitur dicemus? Quòd accidat hominem in quibusdam peccare, quæ peccata esse ignorat: hinc considera, quanta sit futuri iudicij diligentia. Et nõnullis interiectis: Duabus igitur rationibus, vel tribus potiùs incertum est nostrum iudicium. Prima quidem, quòd etsi nihil nobis ipsi conscij simus, eius tamen indigemus, qui peccata nostra certa ratione corrigat. Altera, quòd multa opera nostra nos latent. Tertia prætereà, quòd multa aliorum opera nobis bona videntur, quæ non recta fiunt sententia. Quid igitur dicitis, quòd neque ab illo peccator, neque h. c illo melior? Hoc enim ostendi non potest neque de illo, qui nihil sibi conscius est: sed qui abscondita iudicat, ille certò iudicat. Eccè igitur, Neque ego aliquid mihi conscius sum, sed neque sic iustificatus sum, hoc est, nõ sum propterea liber à crimine, quin rediturus sim rationem. Non enim dicit, quòd iustis adnumeratus sum, sed quòd nõ sum mundus à peccatis. Et enim alio in loco, inquit: Qui autem moritur, iustificatus est peccato, hoc est, liberatus. Multa quoquè facimus bona, non tamen recta sententia.

Nostrũ iudicium quare incertum. Etiam nullius sibi conscius nõ se à criminibus liberum pronunciet. Rom. 6.

12. Theodoretvs in caput quartum epistolę prioris ad Corinthios. Sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi cõscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autẽ iudicat me, Dominus est. Quid enim, inquit, loquor de aliis? Ego qui quæ ad me pertinent rectè scio, etsi nullius mihi sim scelerisiniquitatisque conscius, non potero in animum inducere, vt meipsum iudicem, nec vt me à peccato immunem pronunciem, expectabo autem Dei sententiã. Nemo autem existimet hoc, Non in hoc iustificatus sum, illi esse contrariũ, Nihil mihi conscius sum. Non est enim contrariũ, sed consequẽs.

Dei sententia expectanda.

Sæpè enim euenit vt etiam ignorantes peccent, æquum esse & iustum existimãtes. Sed hoc aliter videt vniuersorum Deus.

13. Bernardvs epistola quadragesimasecunda ad Henricum Senonensem Archiepiscopũ: Beati qui in veritate dicere possunt: Gloria nostra hæc 1.Cor.1. est testimonium conscientiæ nostræ. Non potest dicere nisi humilis, qui iuxta vulgare & oculos campi meruere, & syluarum aures soleat semper habere suspectas. Beatus nempe homo qui semper est pa Prou.28 tuidus. Non potest dicere arrogans & præsumptor, qui seipsum impudẽter ostẽtans passim & vbique tanquàm per campum incedẽs, totus fertur in gloriam. Gloriatur etiam cùm malefecerit, & exultat in rebus pessimis. Æstimat se non videri, dum plures habeat imitatores, quàm reprehensores, cæcus dux cæcorũ. Sed habet hic campus oculos, sanctorum proculdubiò angelorum, quos semper offendere solet indisciplinata cõuersatio. Non dicet hypocrita. Gloria mea est testimonium conscientiæ meæ: quia etsi iudicantium secundùm faciem, verbo, vultu, habitúve simulatorio eludat opinioni, sed non eius qui scrutatur renes & corda, fallit vel euadit iudicium. Si quidem Deus nõ irridetur. Timeat ergò & iste nemoris aurem. Lingua licèt manúque cessantibus, auri ramen vbique præsenti de quacunque sylua latebrosæ duplicitatis & spinosę callidi tatis, tacentis & quiescẽtis cor loquitur, cogitatio confitetur. Prauum est cor hominis & im- Hier. 7. perscrutabile, ità vt nemo sciat quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est: sed nec ipse plenè. Nam cùm Apostolus diceret. Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: ad- 1.Cor.4. iecit, Sed nec ego meipsum iudico. Quare? Quoniã non possum, ait, ratam vel ipse de me proferre sententiam. Ego enim nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Non ex toto credo me vel ipsi conscientiæ meæ, quippe cùm ne ipsa quidem queat me comprehendere totum. Nec potest iudicare de toto, qui totum non audit. Qui autem iudicat me, Dominus est. Dominus, inquit, cuius vtiquè sciẽtiam non effugit, sententiam non subterfugit etiam quod propriam latet conscientiã. Audit Deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipse qui cogitat. Aderat auris prophetæ absentis ori furtiuè poscentis pecuniam: & ego quãtumlibet in occulto lædere cogitans, aut proximũ nequiter, aut turpiter meipsum, non vereor autem nusquàm absentem? Tremenda prorsùs auris & reuerenda, cui non cessat quies, non tacet silentium. Et post pauca: Veruntamen delicta quis intelligit? Nam si possem dicere cum Paulo, quod quidẽ longè est à me: Nihil mihi conscius sum: non tamen in 1.Cor.4. hoc esse iustificatum oporteret me gloriari. Non enim qui seipsum commẽdat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Si applauserit mihi iustitiam humanus dies, pro minimo habeo, quia ille lucet tãtũ in facie. Homo enim videt in facie, Deus autem intuetur cor. Propter hoc Hieremias nõ satis popularibus sententiis velut quibusdam humani diei radiis mouebatur, sed fidenter loquebatur Deo: Diem hominis non cõcupiui, tu scis. Si meus Hier. 17. mihi arriserit dies, neque meipsum, inquit, iudico: quia nec ipse me satis intelligo. Solus meritò constituturus est iudex viuorum & mortuorũ, qui finxit sigillatim corda vniuersorum, & intelligit omnia

Conscientiam etiam nostrã sunt quæ latent in nobisipsis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

operæ eorum. Solum attendo iudicem, quem & solum iustificatorem agnosco. Pater dedit ei iudiciũ facere: quia filius hominis est. Nõ vsurpo mihi vel super me seruus filij potestatem: nec me annumero illis de quibus ità conqueri solet: Tulerunt homines à me iudicium. Pater non iudicat quẽquam, sed omne iudicium dedit filio. Et ego mihi præsumam quod nec ipse pater sibi assumit? Velim nolim, ipsi me astare necesse est: ipsi horum quæ gesserim in corpore, reddere rationem, cui nec verbũ præteruolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo libratore meritorum, sub tam intimo secretorum inspectore, quis gloriabitur castum se habere cor? Sola profectò quæ non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non cõsequitur, gratiam inuentura est in oculis pietatis humilitas. Deus nãque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non contendit iudicio, nec prætendit iustitiã, qui verè humilis est, sed dicit: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine.

Iac. 4.

Psal. 141.

14. Item epistola octuagesimaquinta ad Vvilhelmum Abbatem sancti Theodorici: Fortè verum est quod dicis, minùs scilicet à me amari te, quàm me diligis: sed certè certus sum, certum non esse tibi. Quomodò ergò pro certo affirmas, de quo certum est quia certus minimè sis? Mirum. Paulus suo iudicio non credit: sed neque (inquiens) meipsum iudico. Petrus luget suã qua se fefellerat præsumptionem, cùm de se loquetetur, dicens: Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Discipuli de proditione Domini, nec in suis fidentes conscientiis, singuli respondebant: Nunquid ego sum Domine? Dauid suam de se ignorantiam fatetur otans & clamans: Et ignorantias meas nè memineris. Et paulò pòst: Tu Domine qui dedisti, scis quãtum dedisti, vel illi me, vel mihi illũ amare. Et quomodo aliquis nostrũm cui tu non dixisti, audet dicere: Plùs amans, minùs diligor: nisi fortè qui iam in lumine tuo videat lumen tuum, id est, in lumine tuæ veritatis agnoscat quantum ardeat igne charitatis? Ego autem Domine interim contentus videre in lumine tuo tenebras meas, quoadusquè visites sedentem in tenebris & vmbra mortis, & per te reuelentur cogitationes cordium, & manifesta fiãt abscondita tenebrarum, fugatisque tenebris iam non videatur in lumine tuo nisi lumen: sentio quidem de munere tuo quod eum diligã, sed nec dùm video in lumine tuo si vel satis diligam. Neq; enim scio si iam peruenerim ad illam, qua nemo maiorẽ habet dilectionem, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Nam quis gloriabitur castum se habere cor nedùm perfectum? O Domine qui illuminas lucernam meam, qua iam video & horreo tenebras meas: Deus meus illumina ipsas tenebras meas, vt videam & gaudeam ordinatam in me charitatem, sciens & diligens quæ diligenda sunt, & quãtum, & ad quid diligẽda sunt: me quoquè nolens diligi nisi in te, & quantum diligendus sum.

Prou. 2.

15. Et termone secundo in octauo Paschæ: Nouit Dominus qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Quis verò scit hominum, si est dignus amore vel odio? Quod si vt certum est, certitudo nobis omninò negatur, nunquid non tanto delectabiliora erunt, si qua fortè electionis huius signa possimus inuenire?

16. Haymo in caput quartũ prioris epistolæ ad Corinthios: Sed non in hoc iustificatus sum, subaudi, apud me, vel apud Deũ. ac si diceret aliis verbis: Licèt ego in me nihil mali, nihilque reprehensione dignum inueniam, vt quidam mihi detrahãt iniustè, quidam extollãt suis fauoribus, tamen non ideò iustificatus sum apud me, neque iustificatum esse credo per hoc apud Deum, quia nescio vtrùm placeant ei quæ ago, aut qualiter ea accipiat, qui meliùs cognoscit quid sit in me quàm ego: quoniã etsi in maximis operibus peccatorum non deliqui, saltèm in cogitationibus deliqui & peccaui.

17. Gregorius libro sexto epistolarum, epistola vicesimasecũda ad Gregoriam cubicularia Augustæ: vt suprà quæstione tertia de peccatis in spiritum sanctum, testimonio tertio.

Plures hac de re aliorum Patrum & scripturæ sacræ sententias vide eadem quæstione illa tertia.

1. Cor. 4. Matth. 26.

Ibidem.

Psal. 24.

XIIII.

De *acceptæ iustificationis incremento.*

Cap. 10 fall. c.

Sic ergò iustificati, & amici Dei ac[a] domestici facti, euntes[b] de virtute in virtutem, renouãtur, vt Apostolus[c] inquit, de die in diẽ: hoc est, mortificando[d] mẽbra carnis suæ, &[e] exhibendo ea arma iustitię in sanctificationem, per obseruationem mandatorũ Dei & Ecclesiæ, in ipsa iustitia per Christi gratiã accepta, cooperante fide bonis operibus, crescũt atq; magis iustificãtur: sicut scriptũ est:[f] *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* Et iterùm:[g] *Nè verearis vsque ad mortem iustificari.* Et rursùs:[h] *Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantũ.* Hoc verò iustitiæ incremẽtũ petit sancta Ecclesia, cùm orat:[i] Da nobis Domine fidei, spei & charitatis augmentum.

a Ephes. 2. d
b Psal. 83. b
c 2. Cor. 4. d
d Coloss. 3. a
e Rom. 6. b Aug. de mor. Eccl. Cath. c. vlt. lib. 14. de Trin. ex. 17. lib. 2. de pecc. mer. c. 13. & 17. lib. 6. con. Iul. c. 7 fer 16 dever. Apost. Fulg. epist. 4. c. 5. fer epist. 91. c. one. Vien. in Clem. ad nostrum. de hæret.
f Apoc. 22. c.
g Eccl. 18. c
h Iac. 2. d
i In oratione Dom. 13. post Pentecost.

TESTIMONIA.

1. Ad Ephesios secundo capite: Iam non estis hospites & aduenæ: sed estis ciues sanctorum & domestici Dei.

2. Psalmo octogesimotertio: Beatus vir cuius est

est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, in valle lachrymarum in loco quẽ posuit. Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion.

3. Posteriorius ad Corinthios quarto capite: Propter quod non deficimus: sed licèt qui foris est noster homo corrumpitur: tamen is qui intùs est renouatur de die in diem.

4. Ad Colossenses tertio capite: Mortificate mẽbra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, cõcupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus.

5. Ad Romanos sexto capite: Ità & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore vt obediatis concupiscẽtiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquàm ex mortuis viuentes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.

Innouatio per baptismum inchoata proficiendo perficitur.

6. Avgvstinvs libro de moribus Ecclesiæ Catholicę, capite vltimo: Illo sacrosancto lauacro inchoatur innouatio noui hominis, vt proficiendo perficiatur, in aliis citiùs, in aliis tardiùs: à multis tamen proceditur in nouam vitam, si quisquam non inimicè, sed diligenter intendat. Ipse quippe sicut ait Apostolus, Etsi exterior noster homo corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. Apostolus de die in diem interiorem hominem renouari dicit, vt perficiatur, & vos (Manichæos alloquitur) à perfectione vultis incipiar.

2. Cor. 4.

7. Et libro decimoquarto de Trinitate, capite decimoseptimo: Sanè ista renouatio non momento vno fit ipsius conuersionis, sicut momento vno fit illa in baptismo renouatio remissionis omniũ peccatorum, neque enim vel vnum quantũcunque remanet quod non remittatur: sed quemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta est, reualescere: itémque aliud est infixum telũ de corpore demere, aliud vulnus quod eo factum est secunda curatione sanare: ità prima curatio est, causam lãguoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum, secunda ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis: Quæ duo demonstrantur in psalmo, vbi legitur: Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis: quod fit in baptismo. Deindè sequitur, Qui sanat omnes lãguores tuos: quod fit quotidianis accessibus, cùm hæc imago renouatur. De qua re Apostolus apertissimè locutus est, dicens: Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. Renouatur autem in agnitione Dei, hoc est, iustitia & sanctitate veritatis: sicut sese habent Apostolica testimonia quæ paulò antè commemoraui. In agnitione igitur Dei, iustitiáq; & sanctitate veritatis qui de die in diem proficiendo renouatur, transfert amorem à temporalibus ad æterna, à visibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad spiritalia, atque ab istis cupiditatem frenare atque minuere, illisque se charitate alligare diligenter insistit.

Psal. 102.

Quotidiani accessus ad renouationem. 2. Cor. 4. Col. 3.

Ephes. 4.

8. Item libro secundo de peccatorum meritis & remissione, capite septimo: In eo quod scriptũ est. Qui natus est ex Deo, non peccat, & non potest peccare, quia semen eius in ipso manet: & si quid aliud eo modo dictum est, multùm falluntur (Pelagiani) minus cõsiderando scripturas. Non enim ad uertunt eo quoque fieri filios Dei, quo esse incipiũt in nouitate spiritus, & renouari in interiorem hominem secundũ imaginem eius qui creauit eos:

1. Ioan. 1.

Renouatio incipit à remissione peccatorum, indies verò accessionem accepit.

Non enim ex qua hora quisque baptizatur omnis vetus infirmitas eius absumitur, sed renouatio incipit à remissione omnium peccatorum. Et in quantùm quisque spiritalia sapit, qui iam sapit, intãtum renouatur. Cætera verò in spe facta sunt, donèc etiam in re fiãt vsque ad ipsius corporis renouationem in meliorem statum immortalitatis & incorruptionis, qua induemur in resurrectione mortuorum. Et paucis interiectis: Nam in baptismo quanuis tota & plena fiat remissio peccatorum, tamen si continuò tota & plena etiam hominis in æternã nouitatem mutatio fieret, non dico & in corpore, quod certè manifestum est adhuc in veterem corruptionem atque in mortem tẽdere, in fine posteà renouandũ, quando verè tota nouitas erit: sed excepto corpore, si in ipso animo, qui est homo interior, perfecta in baptismo nouitas fieret, non diceret Apostolus, Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. Profectò enim qui de die in diem adhuc renouatur, nondùm totus est renouatus: & inquãtum nondùm est renouatus, intantùm adhuc in vetustate est.

2. Cor. 4.

9. Ibidem capite decimotertio: Fratres, ego meipsum non arbitror apprehendisse: vnum autem quæ retrò oblitus, in ea quæ antè sunt, extensus secundùm intentionem sequor, ad palmam supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu: Ipse se confitetur nondùm accepisse, nondum esse perfectum in plenitudine iustitiæ quam adipisci dilexit in Christo, sed adhuc secundùm intentionem sequi, & præterita obliuiscentem in ea quæ antè sunt extendi, vt nouerimus etiã ad ipsum pertinere illud quod ait. Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem, quãuis iam esset perfectus viator, etsi nõdum erat ipsius itineris perfectione peruentor. Deniquè tales vult secum in isto cursu comites rapere, quibus cõtinuò subiungit & dicit, Quotquot ergò perfecti hoc sapiamus, & si quid alitèr sapitis, hoc quoquè Deus vobis reuelabit, veruntamen ait Apostolus, in quod peruenimus, in eo ambulemus: Ambulatio ista non corporis pedibus, sed mentis affectibus & vitæ moribus geritur, vt possint esse perfecti iustitiæ possessores, qui recto itinere fidei de die in diem sua renouatione proficientes, iam perfecti facti sunt eiusdem iustitiæ viatores.

2. Cor. 4.

Phil. 3.

10. Item capite vicesimoseptimo: Attendere ac meminisse debemus, tãtummodò peccatorum omnium plenam perfectámq; remissionem baptismo fieri, hominis verò ipsius qualitatẽ non totam cõtinuò commutari, sed spiritales primitias in bene proficientibus de die in diem nouitate crescente commutare in se quod carnaliter vetus est, donèc totum ità renouetur, vt animalis etiam infirmitas corporis, ad firmitatem spiritalem incorruptionẽque perueniat.

Renouatio in baptismo corpræ quotidianum fit augmentum.

11. Idem lib. 6. cõt. Iul. c. 7. Si cõtinuò fit bonus, & vtiq; bona qualitate fit bonus, qui fornicationi vi nolẽtiæq; renũciãs ab huiusmodi operibus sese abstinet, nõnè rectè audit. Ecce sanus factus es, iã noli peccare: rectéq; appellatur castus & sobri[e]? Deindè si prouectu cõcupiscẽtiæ bonæ, qua cõcupiscẽtias

1. Ioan. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

malas fornicandi potandique debellat, talis efficitur qualis recenti conuersione nondùm fuit, vt illorum in eo desideria peccatorum minùs minúsq; moueantur, vt aduersùs ea mala non tanta quanta priùs exerceat, sed minora certamina, non virtutũ diminutione, sed hostium, nec deficiẽte pugna, sed crescente victoria, dubitabis eum pronũciare meliorem? Vndè obsecro, nisi quia bona qualitas aucta, & mala minuta est? Auctum est igitur quod bonus esse cœpit, minutum est quo malus fuit, & hoc egit post baptismum, non peregit in baptismo. Ità quãuis ibi peracta fuerit plena peccatorum remissio: remansit tamen qua proficeretur in melius, aduersàs cateruas desideriorum malorum in nobismetipsis vtiquè tumultuantium vigilanter exerenda, & instanter exercenda luctatio, propter quam dicitur etiam baptizatis, Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: &, Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: &, Exuite vos veterẽ hominem. Nullo modo reprehenditur baptisma, quia asseritur curatio quæ fit post baptisma: quia potiùs totum hoc per baptisma actum est, id est, vt & à præteritis languoribus sanaretur, & à futuris incipiat, studeat, mereatur sanari. Ità baptismus totius fit causa sanitatis, per quod & incipitur omnis sanitas & impletur.

Post baptismum in melius proficitur.

Colos. 3. Rom. 8. Colos. 3.

Baptismus causa totius sanitatis.

12. Et sermone decimosexto de verbis Apostoli: Iustificati sumus, sed ipsa iustitia dum proficimus crescit. Et quomodò crescit dicam, & vobiscum quodammodò cõferam, vt vnusquisque vestrùm iam in ipsa iustificatione cõstitutus, accepta scilicet remissione peccatorum per lauacrum regenerationis, accepto spiritu sancto, proficiẽs de die in diem, videat vbi sit, accedat, proficiat & crescat donèc consummetur, non vt finiatur, sed vt perficiatur.

Iustitia crescit in iustificatis.

13. Fvlgentivs epistola quarta ad Probam, capite tertio: Sicut, qui ad patriam tendit, donèc perueniat, semper habet vbi ambulet: sic etiã nos quandiù in hoc mortali corpore cõstituti peregrinamur à Domino, præsens vita nobis est via, in qua semper habemus vbi possimus proficere, donèc Deo perducente, ad illam valeamus beatæ immortalitatis æternam pattim peruenire.

Præsens vita, via.

14. Bernardvs epistola nonagesimaprima ad Abbates Suessione congregatos: Nemo esse bonus plusquàm oportet potest. Bonus erat iam Paulus: & tamen nequaquàm contentus, libenter se ad ea quæ ante se sunt extendebat, posteriora obliuiscens, & seipso semper melior effici studens. Solus Deus melior seipso esse idcircò non vult, quia non valet. Recedant à me & à vobis qui dicunt: Nolumus esse meliores quàm patres nostri: tepidorum & dissolutorum se filios protestãtes. Quorum memoria in maledictione est, quia mãducauerũt vuas acerbas, quibus dentes filiorum obstupuerũt. Aut si de sanctis & bonæ memoriæ patribus gloriãtur, imitentur certè sanctitatem, quorum indulgentias dispensationésque pro lege defendũt. Quanquàm sanctus Helias, Non sum, inquit, melior quàm patres mei. & non dixit se nolle patribus esse meliorem. Vidit Iacob in scala angelos ascẽdentes & descendentes. Nunquid stantem quempiam siue sedentem? Non est stare omninò in pendulo fragilis scalæ, neque in incerto huius mortalis vitæ quicquam in eodem statu permanet. Non habemus hìc manentem ciuitatem, nec futuram adhuc possidemus, sed inquirimus. Aut ascendas necesse est, aut descendas. Si attentas stare, ruas necesse est. Minimè pro certò est bonus, qui melior esse nõ vult. Et vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiam desinis esse bonus.

Phil. 3.

3. Reg. 19.

Bonus minimè est qui melior esse non vult.

15. Concilivm Viennense sub Clemẽte quinto in Clementinis, libro quinto, titulo tertio de Hæreticis, capite tertio: Ad nostrum (qui desideranter in votis gerimus, vt fides Catholica nostris prosperetur temporibus, & prauitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi peruenit auditum, quòd secta quædã abominabilis quorũdam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarũdam infidelium mulierum quæ Beguinæ vulgariter appellãtur, in regno Alemaniæ (procurante satore malorum operum) damnabiliter insurrexit: tenens & asserens doctrina sua sacrilega & peruersa inferiùs designatos errores. Primò videlicet, quòd homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitùs impeccabilis, & ampliùs in gratia proficere non valebit. Nam (vt dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inuemiri. Et in fine capitis: Nos sacro approbante concilio sectam ipsam cum præmissis erroribus damnamus & reprobamus omninò, inhibentes districtiùs, nè quis ipsos decæterò teneat, approbet vel defendat. Eos autem qui secùs egerint, animaduersione canonica decernimus puniendos.

Beguardi. Beguinæ.

Error equum.

16. Apocalypsis vicesimosecundo capite: Qui iustus est iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.

17. Ecclesiastici decimooctauo: Nè impediaris orare semper, & nè veteris vsque ad mortem iustificari.

18. Iacobi secundo capite, vt suprà capite vndecimo, B, testimonio trigesimo.

XV.

De obseruatione mandatorum déque illius necessitate & possibilitate.

Nemo autem quantumuis iustificatus, liberum[a] se esse ab obseruatione mandatorũ putare debet, nemo temeraria illa & à Patribus sub anathemate prohibita[b] voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandũ esse impossibilia, Nam Deus impossibilia nõ iubet[c], sed iubẽdo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis. Cuius[d] mandata grauia nõ sunt,

Cap. 19. sess. 6.

a Mat. 18. d Hier. Beda, & Theoph. ibid. Aug. lib. 3. cont. 2. epist. Pel. c. 4. Cypr. de vnit. Eccl. Cone. Vrien. in Clem. ad nost. de hær. Vide quæst. 5. de Dec. & quæ. 1. de præcep. Eccl.
b Hier. in expl. Symb. ad Dam. Concil. 2. Arausic. can. 15.
c Aug. de nat. & grat. cap. 43. lib. de pecc. mer. c. 6. de grat. & liber. arb. c. 16. Chrys. hom. 8. de pœn. Leo ser. 5. de quad. Vide quæst. 6. de Decalog. C.
d 1. Ioan. 5. a

sunt, cuius[e] iugũ suaue est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt: qui autem diligũt eum, vt ipsemet[f] testatur, seruãt sermones ei[g]: quod vtiq; cũ diuino[g] auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita, quãtũuis sancti & iusti[h], in leuia saltẽ & quotidiana, quæ etiã venialia dicũtur, peccata quãdoquè cadant: nõ propterea desinũt esse iusti. Nam iustorũ[i] illa vox est & humilis & verax: [k] *Dimitte nobis debita nostra.* Quo fit vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandũ in via iustitiæ sentire debeãt, quo[l] liberati iã à peccato, serui autem facti Deo, [m] sobriè, iustè, & piè viuentes, proficere possunt per Christũ Iesum per[n] quẽ accessũ habuerũt in gratiã istã. Deus[o] nãq; sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.

e Mat. 11. d Aug. de nat. & gratia cap. 69. Ber. epist. 341. Chrys. in Psal. 112.
f Ioan. 14. c
g Aug. ser. 61. de temp. lib. 3. cont. Cresc. Gram. c. 4.
h Idem de vera & falsa pœn. ca. 5. de spir. & lit. c. 28. Greg. lib. 6. in 1. Reg. c. 2. Beda in ca. 26. Prou. vel 24. Vide de pec. in genere quæst. 5. D. & de exp. pecc. quæst. 2. & 3.
i Conc. Mil. can. 7. & 8.
k Mat. 6. b
l Rom. 6. c
m Tit. 2. d
n Rom. 5. a
o Aug. de nat. & grat. c. 36. Prosp. sent. 7. ad cap. Gal. & ad 7. obiect. Vinc.

B. Itaque nemo sibi in sola fide[p] blandiri debet, putans fide sola se hæredẽ esse constitutũ, hæreditatémque consecuturũ, etiamsi Christo[q] nõ cõpatiatur, vt & cõglorificetur. Nã & Christus ipse (vt inquit[r] Apostolus) *cùm esset filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiã: & cõsummatus, factus est omnibus obtẽperantibus sibi causa salutis æternæ.* Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicẽs: [s] *Nescitis, quòd ij qui in stadio currũt, omnes quidẽ currũt, sed vnus accipit brauiũ? sic currite vt comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertũ: sic pugno, non quasi aërem verberans: sed castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redigo: nè fortè cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Item princeps Apostolorũ Petrus: [t] *Satagite, vt per bona opera, certam vestrã vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.*

p Chrys. hom. 5. & 9. in Ioan. hom. 70. in Mat. in Psal. 110. li. 1. cont. vitup. monast. vitæ. Fulg. lib. 2. de remiss. pecc. c. 1. Greg. ho. 29. in Euan. & lib. 33. mor. c. 7. Aug. de grat. & lib. arb. c. 8. Cyr. li. 10. in Ioã. c. 16. Vide quæst. 2. de pecc. in spir. sanct. B. & quæst. 1. de bonis oper. B.
q Rom. 8. c
r Heb. 5. c
s 1. Cor. 9. d
t 2. Pet. 1. b

C. Vndè cõstat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicũt iustũ in omni bono opere saltem venialiter peccare[u]: aut, quod intolerabilius est, pœnas æternas mereri: atque etiam eos, qui statuũt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suã ipsorũ socordiã excitãdo, & sese ad currendũ in stadio cohortãdo, cũ hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedẽ quoquè intuentur[x] æternã, cùm scriptũ sit: [y] *Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificationes tuas propter retributionẽ.* Et de Moyse dicat[z] Apostolus, quòd respiciebat in remunerationem.

u Iob. 1. d 2. c Mat. 6. c Luc. 11. e 1. Cor. 7. e 2. Pet. 1. b 1. Ioan. 3. a 5. d Amb. in cap. 5. Luc. Orig. ho. 1. in Lucam.
x 1. Cor. 9. d Heb. 11. b & 13. c Col. 1. 23. d Mat. 4. e. 5. a 10. d Luc. 6. e 14. cap. 18. b 1. Tim. c 2. Par. 15. b Eccl. 12. a 18. c Ephes. 6. b 2. Thes. 1. b Gal. 6. b Aug. præf. in Psa. 31. & in Psal. 93. 120. Cyp. epist. 9. 16. 56.
y Psal. 118. o
z Heb. 11. e

TESTIMONIA.

1. A. Matthæi vicesimooctauo capite: Euntes ergò docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.

2. Hieronymvs in caput vltimum Matthæi: Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui, &c. Ordo præcipuus: Iussit Apostolis vt primùm docerent vniuersas gentes, deindè fidei intingerent sacramento: & post fidem ac baptisma quæ essent obseruanda præciperent. Ac nè putemus leuia esse quæ iussa sunt & pauca, addidit: Omnia quæcunque mandaui vobis. Vt quicunque crediderint, qui in Trinitate fuerint baptizati, omnia faciant quæ præcepta sunt.

Baptismo tinctis præcepta seruanda.

3. Beda in eadem verba capitis vltimi Euangelij secundum Matthæum: Priùs ergò docere gentes, id est, scientia veritatis instituere, ac si baptizare præcipit, quia sine fide impossibile est placere deo. & Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ad extremum verò subiungit. Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis: quia sicut corpus sine spiritu mortuum est, ità & fides sine operibus mortua est.

Heb. 11. Ioan. 3.

4. Theophylactvs in eundem locum: Docentes eos seruare omnia quæcunque præcepi vobis, non vnum vel duo, sed omnia mandata mea. Horrescamus & timeamus fratres, quia si vnũ nobis defecerit, non erimus perfecti serui Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnia mandata vt seruemus exigitur.

Omnia enim exiguntur vt seruẽtur. Vide autem Domini sermonem, quomodò vtrunque Christianismi caput complectatur, cõtemplatiuam & practicam virtutem. Dicendo quidem quòd oporteat baptizari in nomine Trinitatis, contemplatiuam nobis tradidit: dicendo autem quòd oporteat docere & mandata tenere, practicam introduxit.

5. AVGVSTINVS libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum, capite quarto: Exceptis librorũ veterum sacramentis, quæ sola significandi ratione præcepta sunt, quanquàm & in eis spiritaliter intelligenda sunt, rectè lex dicitur spiritalis. Cætera certè quæ ad pietatem bonosque mores pertinentia, non ad aliquam significationem vlla interpretatione referenda, sed prorsùs vt sunt dicta, facienda sunt. Profectò illam Dei legem, non solùm illi tunc populo, verumetiam nunc nobis ad instituendam rectè vitam necessariam nemo dubitauerit. Si enim Christus nobis abstulit illud grauissimũ multarum obseruationum iugũ, nè carnaliter circũcidamur, nè peccatorum victimas immolemus, nè sabbato septeno dierum volumine recedente ab operibus etiam necessariis quiescamus, & cætera huiusmodi, sed ea spiritaliter intellecta teneamus, remotisque vmbris significantibus in rerum ipsarum quæ significãtur lucẽ vigilemus, nunquid propterea dicturi sumus, non ad nos pertinere quod scriptum est, vt alienum quodcunque perditum quisquis inuenerit reddat ei qui perdidit, & alia

Christianis præcepta Decalogi obseruanda.

multa similia, quibus piè rectèque viuere discitur, maximéque ipsum decalogum, qui duabus illis lapideis tabulis continetur, excepta sabbati obseruatione carnali, quæ spiritalem sanctificationẽ quietémque significat? Quis enim dicat nõ debere obseruare Christianos, vt vni Deo religionis obsequio seruiatur, vt idolum non colatur, vt nomen Domini non accipiatur in vanum, vt parentes honorentur, nè adulteria, homicidia, furta, falsa testimonia perpetrentur, nè vxor, nè omninò res vlla concupiscatur aliena? Quis est tam impius, qui dicat ideò se ista legis non custodire præcepta, quia est ipse Christianus, nec sub lege, sed sub gratia constitutus?

6. CYPRIANVS de vnitate Ecclesiæ: Prophetare, & dæmonia excludere, & virtutes magnas in terris facere, sublimis vtiquè & admirabilis res est: nõ tamen regnum cæleste consequitur, quisquis in his omnibus inuenitur, nisi recti & iusti itineris obseruatione gradiatur. Denunciat Dominus & dicit: Multi mihi dicent in illo die: Domine Domine, nõne in tuo nomine prophetauimus? & in tuo nomine dæmonia exclusimus? & in nomine tuo virtutes magnas fecimus? Et tunc dicam illis: Nunquàm vos cognoui, recedite à me qui operamini iniquitatem. Iustitia opus est, vt promeri quis possit Deũ iudicem. Præceptis eius & monitis obtemperandum est, vt accipiant merita nostra mercedem. Do

Præceptis & monitis Dei obtemperandum. Matt. 12.

minus in Euangelio cùm spei & fidei nostræ viam compendio breuiante dirige. et: Dominus Deus tuus, inquit, Deus vnus est. &: Diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota virtute tua. Hoc est primum mandatum: & secundum simile huic: Diliges proximũ tuum tanquàm te. In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Vnitatem simul & dilectionẽ magisterio suo docuit: prophetas omnes & legem præceptis duobus inclusit.

7. CHRYSOSTOMVS homilia septuagesima in Matthæum: Nè fideles sola se fide saluari posse cõfidant, de pœna malorum disserit. Ità infideles ad fidem, fideles verò ad rectè viuendum cohortatur. Indumentum enim viuentis actio est. Verùm cùm per gratiam vocati simus, quamobrem hæc ità accuratè disputat? Quia videlicet vocatio & purgatio ipsa ex gratia sunt, vt verò vocatus iam, & candida indutus veste seipsum non maculet, ad diligẽtiam quoquè pertinet vocatorum. Nam si nõ quia dignus, sed quia gratia tibi largita est, vocatus fuisti, oportebat te vicissim pro gratia nonnihil reddere, & non tantam nequitiam ac ingratitudinem post acceptum honorem ostẽdere. Sed non ità magna vt Iudæis, inquies, mihi concessa sunt: immò verò multò maiora. Nam quæ longo tempore illis parabantur, ea tibi, quanuis indignus esses, vno tẽporis momento vniuersa largita sunt: ideò Paulus scribit, Gentes autem pro misericordia glorificare Deum. Tu enim quæ, illi expectabant accepisti, propterea magna negligentibus imminet pœna: nam sicut illi, quia non venerunt, contempsisse rectè dicuntur, pariter tu si perperã viuendo recumbere audebis, nequitiæ accusaberis crimine, Ingredi nanque cum sordidis vestibus, significat cum vita impura hinc abire: quocirca & obmutuisse scribitur.

Fidelibus non rectè viuendi vt faluentur.

Rom. 15.

8. CONCILIVM Viennense sub Clemẽte quinto, in Clementinis libro quinto, titulo de hæreticis, capite, Ad nostrum, errorem hunc tertium Beguardorum & Beguinarum damnat: Tertiò, quòd illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur: quia (vt asserunt) vbi spiritus Domini, ibi libertas.

Beguardorũ & Beguinarũ error.

Reliqua testimonia de obseruatione mandatorũ Dei & Ecclesiæ, vide suprà quæstione quinta de Decalogo, & quæstione prima de præceptis Ecclesiæ.

9. HIERONYMVS in explanatione symboli ad Damasum: Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo præceptum esse: & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari. Eadem habet Augustinus sermone centesimo nonagesimo primo de tempore. Vide suprà quæstione sexta de Decalogo, C. testimonio decimo.

Blasphemia est Deum impossibilia præcepisse fingere.

10. CONCILIVM secundum Arausicanum, canone vigesimoquinto: Hoc enim secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismũ gratia omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.

11. AVGVSTINVS de natura & gratia, capite quadragesimotertio: Nõ igitur Deus impossibilia iubet, sed iubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis.

12. IDEM libro secundo de peccatorum meritis & remissione, capite sexto: Itinera mea, inquit, dirige secundùm verbum tuum, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Ab huius exectandæ dominationis seruitute liberamur, quibus Dominus Iesus eũ recipientibus dedit potestatem filios Dei fieri. Ab ista horrenda dominatione liberandi fuerant quibus dicit, Si vos filius liberauerit, tunc verè li-

Psal. 18.

Ioan. 8.

Ioan. 8.

beri eritis. His atque huiusmodi aliis innumerabilibus testimoniis dubitare nõ possum, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum & adiuuandum, quo fiat quod iubet impossibile aliquid esse, ac per hoc potest homo si velit, esse sine peccato, adiutus à Deo.

Homo à Deo adiutus potest esse sine peccato, si velit.

13. ET de gratia & libero arbitrio, capite decimosexto: Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt, Non iuberet Deus quod scire nõ posse ab homine fieri. Quis hoc nescit? Sed ideò iubet aliqua quæ nõ possumus, vt nouerimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quæ orando impetrat quod lex imperat. Denique ipse qui dixit, Si volueris, conseruabis mandata: in eodem libro Ecclesiastico aliquanto pòst dicit, Quis dabit in ore meo custodiam, & super labia mea signaculum astutum, nè forte cadem ab eo, & lingua mea perdat me? Et infrà: Certũ est nos facere cùm facimus, sed ille facit vt faciamus, præbendo vias efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis, & faciatis.

Eccl. 15. Eccl. 22.

Ezech. 36.

14 CHRYSOSTOMVS homilia octaua de pœnitẽtia: Quicquid ergò fortasse dixeris, id erit quod diximus, labiorio sa lex. Quid igitur? impossibilia mandat nobis Deus? non inquam. obmutesce, neque Domino succẽseas. Nõ enim hic responsi modus, sed peccati additamẽtum priori peius. Quòd autem peccatorum plurimi consueuerũt in Dominum suas accusationes retorquere, audi: Accessit ille cui talenta quinque tradita fuerãt, & alia quinque attulit: accessit qui duo, & alia duo attulit: accessit cui vnum fuit creditum, & quoniam non habuit talentum quod ferret, pro talento accusationem attulit. Quomodò? Noui, inquit, quoniã austerus es. O serui proteruiam, non contentus peccato, etiam cõtra Dominum statuit accusationem. Metens vbi non seminãsti, & tollens quod nõ posuisti. Sic & in præsenti vita quotquot nihil operãtur boni, additamentum malorum faciunt accusationem aduersùs Dominũ. Nequaquàm igitur dominum incuses: haud mãdat impossibilia, multi & ipsa superant mandata. Ergò si impossibilia fuissent, minùs sua sponte superãssent. Virginitatem, in bonisque nihil possidere nusquàm mãdat, atque à se propriam substantiam multi abiiciunt, ipsis operibus reddentes testimonium legibus mandatorum inesse multum facilitatis. Nequaquàm ergò superãssent ea, nisi facilia approbãssent. Et paulò pòst: Hęc à me omnia nõ in vacuum dicta sunt, sed diuinæ legis gratia, vt ostendam grauem non esse, non esse onerosam, non laboriosam, neque impossibilem. Qui viderit mulierem ad concupiscẽdum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Vidit simul & idipsum Christus multos legis difficultatẽ accusaturos: quapropter haud nudam, neque simplicem induxit, neque à semetipso: sed antiquæ legis memoriã reduxit à comparatione, felicitatémque illius atque humanitatem ostẽdit. Item infrà: Cuius ergò rei gratia veterem ipsis legem repetit? dicit enim ipsis: Audistis quoniam dictum est antiquis, Nõ mœchaberis. Cognouit difficile esse mãdatum, non suapte natura, sed audientium desidia. Multa enim quæ natura facilia sunt, difficilia fiunt cùm pigritamus: veluti difficilia quæ sunt, leuia & facilia fiunt nobis accuratè prospicientibus: non

Impossibilia non mandat Deus. Multa mandata superant.

Matth. 5.

enim difficultas rerum naturæ inest, sed exercentiũ propositio. Quod verissimum esse vel ex eo patet. Nam vel natura dulcedinem habet, atque eandem iucundissimam, sed ægrotis amarum quid atque illibitum est, non propria, sed illorũ ægritudinis natura; sic lex tametsi videatur onerosa, non sua natura, sed nostra fit pigritia. Haud etenim mihi multum laboris, ostendere factum facile esse: nam idipsum difficile aliud dicere oportuerat. Nunc enim dicit, fuge mulieris visum, à luxuria recede. Quod aut peius oppositum dicere fuerat, exquire mulieres, scrutare alienas formas, atque sic libidinẽ vince. Id ergò difficile fuerat: nam dicere fornacem fuge, recede longiùs ab igne, flammæ propiùs non accesseris, quò sis innocuus, multum facilitatis habet.

15. LEO sermone quinto de Quadragesima: Gratiæ Dei obedientia se humana non subtrahat, nec ab illo bono, sine quo non potest bona esse, deficiat. At si quid sibi impossibile aut arduum in mãdatorum effectibus experitur, non in se remaneat, sed ad iubẽtem recurrat: qui ideò dat præceptum, vt excitet desiderium, & præstet auxilium, dicente Propheta: Iacta in Deum cogitatum tuum, & ipse te enutriet. Reliqua testimonia de possibilitate & facilitate mandatorum Dei, vide suprà quæstione sexta de Decalogo, C.

Difficultas præceptorum Dei, si quæ sit, Dei auxilio superatur. Psal. 54.

16. PRIMÆ Ioannis quinto capite, vide loco citato, testimonio secundo.

17. MATTHÆI vndecimo capite, ibidẽm testimonio primo.

18. AVGVSTINVS de natura & gratia, capite sexagesimonono, ibidẽm testimonio octauo.

19. BERNARDVS epistola trecentesima quadragesimaprima: Pudeat negligentiùs nunc in vitam, quam priùs in mortem ire, & minori studio salutis acquirere quàm perditionis augmentum. Nam vt omninò simus inexcusabiles, in via vitę quo citiùs eo faciliùs curritur: & leue Saluatoris onus quo crescit ampliùs, eo portabilius est. Nõne & auiculas leuat, non onerat pennarum siue plumarum numerositas ipsa? Tolle eas, & reliquũ corpus ponere suo fertur ad ima. Sic disciplinam, Christi, sic onus leue, quo deponimus, eo deprimimur ipsi, quia portat potiùs quàm portatur.

Onus Christi quo magis crescit eo portabilius.

20. CHRISOSTOMVS in psalmum centesimum vndecimũ: In mandatis eius volet nimis. Qui enim eum metuit vt oporter, suscipit eius præcepta cum magna auiditate: & ideò amor in legislatorem, facilem & gratam facit legem, etsi videatur aliquam habere difficultatem. Nemo autem quod dico reprehendat, si tali exemplo vsus sum. Nam Paulus quoquè eo vsus est, sic dicens. Sicut exhibuistis membra vestra seruа immunditiæ, ità exhibete iustitiæ. Qui meritricis itaque amore captus est, etiamsi efficiatur probro & cõtumelia, etiamsi verberetur, etiamsi se turpiter & indecorè gerat, etiãsi expellatur à patria, etiamsi bonis paternis euertatur, etiamsi patris beneuolentia priuetur, etiamsi grauiora patiatur, ea fert iucundè. & lubenter propter amorem impudicum. quòd si illa cum voluptate suscipiũt, quomodò non multò magis Dei præcepta, quæ sunt salutaria, & gloriæ plena, & magnam nobis prębent philosophiam, & animam meliorem efficiunt, oportet cum magna voluptate suscipere, & nihil esse difficile in eis existimare?

Amor legislatoris facilem facit legem. Rom. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Difficultatem enim non natura præceptorum, sed multorum solet socordia efficere. Itaque si quis ea cum studio & alacritate animi suscipiat, videbit ea esse leuia & facilia, Quocirca dicebat Christus, Iugum meum suaue est, & onus meū leue. Et vt scias ea hoc modo se habere, & multorum socordiam ea quæ sunt facilia, facere difficilia: studium autem ac diligentiam facilima, ea quæ alioqui difficilima: quando manna fruebantur Iudæi, id & ægrè ferebant, & mortem exoptabāt: Paulus autem cum fame conflictans gaudebat, & exiliebat. Et illi quidem dicebant: Anima nostra arida est in manna. Eduxisti nos vt interficeres, eò quòd non essent monumēta in Ægypto? Paulus autem, Gaudeo in passionibus meis, & suppleo ea quę desunt afflictionibus Christi, in carne mea. Quibúsnam passionibus? fame, siti, nuditate, & aliis omnibus. In mandatis eius volet nimis.

Matth.11.

Num.11.

Coloss.1.

21. IOANNIS decimoquarto: Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad patrem vado. Et, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. qui nō diligit me, sermones meos non seruat.

22. AVGVSTINVS sermone sexagesimoprimo de tempore: Cùm tam magnum sit veræ & perfectę charitatis remedium, nullus tamen inuenitur qui eam cum Dei adiutorio non possit habere. In reliquis operibus bonis interdùm potest aliquis qualemcunque excusationem prætendere, in habenda verò dilectione nullus se poterit excusare. Et post pauca: Sed dicit aliquis, nulla ratione possum inimicos meos diligere. In omnibus scripturis Deus tibi dicit, quia potes. Tu è cōtrario respōdes, non posse. Considera nunc vtrùm tibi an Deo debeat credi. Et ideò quia veritas mentiri non potest, iam vanas excusationes suas relinquat humana fragilitas: quia nec impossibile aliquid potuit imperare, qui iustus est: nec damnaturus est hominem pro eo quod non potuit vitare, qui pius est. Quid tergiuersamur incassùm? Nemo enim quantū possumus meliùs nouit quàm qui nobis ipsum posse donauit. Tot viri, tot mulieres, clerici, pueri, tantæ & tam delicatæ puellæ flammas & ignes & bestias æquanimiter pertulerunt, & nos stultorum hominum conuicia dicimus tolerare nō posse, quæ nobis malorum hominum nequitia inferuntur, si possumus etiam vsque ad mortem illorum nostras iniurias vindicamus: Vndè nescio qua fronte vel qua cōscientia cum omnibus sanctis in æterna beatitudine partem habere desideramus, quorū exempla sequi in rebus minimis non acquiescimus.

Charitatem cum Dei adiutorio habere omnes posse.

23. ET libro tertio contra Cresconium Grammaticum, capite quarto: Boni mores vitam bonorum malorúmque discernunt, & ad diuersa perducunt. Nec quicquid iusto licet, potest & iniustus implere, quia iustus implet legem Christi per dilectionē Christi, vndè iniustus alienus est.

Per dilectionem iustus legem implere potest. 1.Cor. 4.

24. IDEM de vera & falsa pœnitētia, capite quinto: Apostolus dixit, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Scimus enim & iustis peccata solere contingere. Non se cōfirmabat absque peccato, qui se nouit indissolubili vinculo charitatis Christo cōiunctum. Nisi enim sciret sæpè iustos ad veniam venire, quomodò dubitaret se peccare, qui se sciebat spiritum Dei habere, & intentione mundissima ei seruire? Cur enim Dominus Petri pedes lauisset, & Ecclesiam hoc idem docuisset, nisi quia quotidiana est offensio, oportet vt quotidiana sit remissio? Cur docuisset ipse Dominus orantes dicere, Dimitte nobis debita nostra nisi ipse misericors perseueraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

Iustos etiam peccare contingit.

Ioan.13.

Vt quotidiana offensio, ità quotidiana remissio. Matth.6.

25. ITEM de spiritu & litera, capite vicesimooctauo: Sicut non impediunt à vita æterna iustū quædam peccata venalia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficilimè vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur.

Sine leuibus peccatis vita non ducitur.

26. GREGORIVS libro sexto in librum primū Regum capite secundo, in illa verba capitis decimiquinti, Pœnitet me quòd constituerim Regem Saūl. Quasi dicat: Quem præesse aliis tunc volui, modò nolo: quia quem humilem prætuli, nunc superbientem & elatum trāsgressorem cerno. Quod nimirùm de quibuslibet lapsis non dicitur: sed de his quorum lapsus ostenditur, & pœnitētia nequaquàm præuidetur. Nam de iustorum casu scriptum est: Septiès in die cadit iustus, & resurgit. Eorum certè casus quodammodò status eorum est: quia aliquando permittuntur cadere, vt semper valeant fortius stare. Permittuntur vt in malis corruant, nè summa virtutum dona per elationem perdant. Hi profectò & si verba Domini quandoquè non implent, à Domino non recedunt, quia ad tempus relinquuntur, vt æternaliter teneantur, & in modico desipiunt, sed post modicum resipiscunt.

Prouer.24.

Casus iustorū quodammodò status illorum est.

27. BEDA in caput vicesimumquartum Prouerbiorum, vel iuxta ipsius diuisionem, in caput vicesimumsextum in ea verba, Septiès in die cadit iustus, &c. Quomodò autem iustus appellatur, qui cadere, id est, peccare memoratur? nisi quia de leuibus quotidianisque loquitur peccatis, sine quibus nec iustorum quispiam esse in hac vita potuit. Quia nimirùm per ignorantiam, per obliuionem, per cogitationem, per sermonem, per surreptionē, per necessitatem, per fragilitatem carnis, singulis diebus, vel inuiti vel volentes frequenter reatum incurrimus. Et tamē resurgit iustus, videlicet quia iustus est, nec iustitiæ eius præiudicat lapsus fragilitatis humanæ.

Fragilis lapsus iustitiæ non præiudicat.

Vide pluta hac de re testimonia suprà de peccatis in genere, quęstione tertia, D. Et de expiatione peccatorum, quęstione secunda & tertia.

28. CONCILIVM Mileuitanum canone septimo: Item placuit, vt quicunque dixerit, in oratione Dominica ideò dicere sanctos, Dimitte nobis debita nostra, vt non pro seipsis hoc dicant, quia non est eis iam necessaria ista petitio, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores: & ideò non dicere vnumquenque sanctorum, Dimitte mihi debita mea, sed, Dimitte nobis debita nostra, vt hoc pro aliis potiùs, quàm pro se iustus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & iustus erat Apostolus Iacobus, cùm dicebat: In multis enim offendimus omnes. Nam quare additum est, omnes, nisi vt ista sententia conueniret & psalmo, vbi legitur: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens? Et in oratione sapientissimi Salomonis: Nō est homo qui nō peccet. Et in libro Iob: In manu omnis hominis

Matth.6.

Iustus pro seipso dicit. Dimitte nobis debita nostra.

Iac.3.

Psal.142. 3.Reg.8. 2.Paral.6. Eccl.7. Iob 37.

hominis signat, vt sciat omnis homo infirmitatem suam. Vndè etiam Daniel sanctus & iustus, cùm in oratione pluraliter diceret, Peccauimus, iniquitatem fecimus, &c. quę ibi veraciter & humiliter cōfitetur, nè puraretur, quemàdmodùm quidam sentiunt, hæc non de suis, sed de populi sui potiùs dixisse peccatis, posteà dixit: Cùm orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Domino Deo nostro: noluit dicere, peccata nostra, sed & populi sui dixit, & sua: quia futuros istos, qui tam malè intelligerent, tanquàm prophęta præuidit.

Dan.9.

Dan.9.

29. ET canone octauo: Item placuit, vt quicūque verba ipsa Dominicæ orationis, vbi dicimus, Dimitte nobis debita nostra: ità volunt à sanctis dici, vt humiliter, non veraciter; hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, & nō hominibus sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur, se debita non habere?

Matth.6. A sanctis veraciter dicitur. Dimitte nobis debita nostra.

30. MATTHÆI sexto capite: Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

31. AD Romanos sexto capite: Gratias autem Deo quòd fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in qua traditi estis. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.

32. AD Titū secundo capite: Apparuit enim gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos vt abnegantes impietatē & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi.

33. AD Romanos quinto capite: Iustificati ergò ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: per quē & habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

34. AVGVSTINVS de natura & gratia, capite vicesimosexto: Ipse Deus, cùm per mediatorē Dei & hominum hominem Iesum Christum spiritaliter sanat ægrum, vel viuificat mortuum, id est, iustificat impium, & cùm ad perfectam sanitatē, hoc est ad perfectam vitam iustitiámque perduxerit, non deserit si non deseratur, vt piè semper iustéque viuatur.

Deus nō deserit, nisi priùs deseratur.

35. PROSPER sententia septima ad capitula Gallorum: Qui dicit, quòd Deus quibusdam filiis suis quos regenerauit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit: ob hoc perseuerantiam nō dederit, quia à massa perditionis præscientia Dei, & prædestinatione non sint discreti: Si hoc vult firmare, quòd de hiuiusmodi homines in bonis quæ donauerat noluerit permanere, & ipse eis causa auersionis extiterit, contra iustitiā Dei sentit. Quāuis enim omnipotentia Dei potuerit vires standi præbere lapsuris: gratia tamen eius non priùs eos deseruit, quā ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos voluntaria facturos defectione præuidit, ideò in prædestinationis electione illos non habuit.

Deus nulli causa cuersionis.

36. IDEM ad septimam obiectionem Vincentianam, hanc videlicet, Quòd hæc sit voluntas Dei, vt magna pars Christianorum salua esse nec velit, nec possit. sic respondet: Si de his hoc dicitur, qui pietatem Christianæ conuersationis & fidei deserētes, in prophanos errores, aut in damnabiles mores irreuocabiliter transierunt, non dubium est, quòd talem voluntatem habentes salui esse nolūt: & quandiu salui esse nolunt, salui esse non possunt.

Sed nullo modo credendum est huiusmodi homines, in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse, cùm potiùs alleuet Dominus omnes qui corruūt, & erigat omnes elisos. Nemo enim nisi illius gratia erigitur, nemo nisi illius gratia stabilitur. Deus neminē deserit priùs, quàm deseratur. Deus neminē deserit, priùs quàm deseratur. Ps.144.

1. B. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in Ioānem: Deo gloriam demus, vt à parentibus & à maiotibus nostris accepimus, demus, inquam, gloriā & fide, & operibus. Nulla enim nobis bonorū dogmatum ad salutem vtilitas, si vita vitiorum sordibus scateat, & inquinetur. Quamobrem eam ità formemus & studiamus, vt deo placeat, omni turpitudine, iniquitate, auaritia longè abiecta, & tanquàm hospites & aduenas, & à terrenis rebus alienos nos exhibeamus. Fide & operibus Deus colendus.

2. ET homilia nona: Ad animæ puritatem seruādam, non satis est baptizari duntaxàt & credere: sed si perpetuò ea frui munditia & pulchritudine volumus, dignam se vitam exhibere oportet. Item post pauca: Maiorem in modum nobis formidandum est, nè pulchra hac stola, segnitie postmodùm & sceleribus nostris sordidata, è cubiculo thalamōque eiicianur: vt quinque illæ viigines fatuę, & is qui nuptialem vestem non habebat: siquidem ille ex conuiuis erat, Inuitatus enim & ipse fuerat. sed quoniam inuitatus, & tanto acceptus honore, Dominum qui se inuitauerat contumelia affecit, audi quàm miseram, quàm luctuosam pœnam dederit. Cùm enim ad tam splēdidam, & tam lautam mensam veniret, non modò conuiuio prohibitus est, verùm & manibus ligatis & pedibus in tenebras mittitur exteriores, vbi & perpetuus fletus est, & stridor dētium. Nolimus igitur, nolimus inquam dilectissimi, fidem nobis ad salutem satis esse existimare. Nam nisi vitam purā exhibuerimus, & hac cælesti vocatione digna nos inducrimus vestimenta, quibus ad nuptias admittamur: nihil nos eripiet, quin eodem quo miser ille afficiamur supplicio. Matt.25.22. Fides ad salutem satis donē est.

3. IDEM homilia septuagesima in Matthæū: Nè fideles sola se fide saluari posse confidant, de pœna malorum disserit. Ità infideles ad fidem, fideles verò ad rectè viuendum cohortatur. Indumentum enim viuentis actio est.

4. IDEM in psalmum centesimum decimum: Nè quis existimaret sapientiam non procedere vltra cognitionem, subiunxit, Intellectus bonus omnibus facientibus eum. Non sufficit enim fides, nisi adsit etiam vitæ institutio fidei conueniens. Quomodò est autem initium sapientiæ timor Domini? Ab omni vitio liberat, omnem virtutē dirigit. Dicit autem sapientiam, non quę in verbis, sed quę in rebus sita est. Nam externi quoque philosophi definierunt sapientiam diuinarum & humanarum rerum cognitionem. Hanc autem artem docet Dei timor, improbitatem auferens, & virtutem inserens, vt presentia contemnantur efficiens & in cælum traducens. Quid est hac anima sapientius? Non quērit autem hic solùm auditorem, sed etiam factorem. Intellectus enim bonus omnibus facientibus eum. Hoc est, iis qui faciunt sapientiam, & eam

Vita fidei sit conueniens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

factis ostendunt, bonus est intellectus.

Fides sine vita pura non prodest.

5. LIBRO primo contra vituperatores monasticæ vitæ: Quid, quæso, fides conferet emolumenti, si vita syncera non fuerit & pura? Verùm vos & ista fortassis nescitis, quibus nostra ferè omnia & ignota sunt & inaudita. Itaque vobis necessariò Christi sententias summatim numerabo: vos autem cautè & diligenter obseruate, vtrúmne semper de fide & dogmatibus disputet, próque his tantùm supplicia decernat, nisi integra seruentur: an verò vitam ipsam quoquè, ac mores conscendisset, videns innumeram circumfluentem, ac se circunstantem multitudinem, talia monita edebat: Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorũ, sed qui facit voluntatem patris mei. Matth. 7.

Item: Multi dicent mihi in illa die: Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus: Et tunc confitebor illis: recedite à me, qui operamini iniquitatem, non noui vos. Eũ verò qui audit sermones meos, & non facit, similẽ esse dixit homini fatuo, qui domum suam super arenam construit, eam ventis & fluminibus & pluuiis labefactandam ac diruendam parat. Item cùm alio in loco concionaretur: Sicut, inquit, piscatores cùm sagenam traxerint, malos pisces abiiciunt: ità erit in illa die, angelis eos omnes qui peccauerint in fornacẽ iactantibus. De flagitiosis quoquè, & impuris hominibus cùm loqueretur, aiebat: Et illuc abibunt, vbi nec vermis eorum moritur, nec ignis extinguitur. Et rursum: Rex, inquit, fecit nuptias filio suo, & cùm vidisset hominẽ indutũ vestibus sordidis, ait ad eum: Amice, quomodò huc intrâsti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dicit ministris suis: Ligatis eius manibus & pedibus, eiicite illum in tenebras exteriores. Impudicis ista, vt dictum est, & flagitiosis atque impuris comminatur. Virgines quoque quæ exclusæ à sponsi thalamo fuerunt, propter crudelitatem atque immanitatẽ id passæ sunt: aliíque rursùs eadem ex causa eunt in ignem æternũ, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Et hi quoque qui frustrà, & sine causa loquuntur, punientur. Ex verbis enim, inquit, tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Ergóne tibi videmur inaniter, ac sine ratione vitæ nostræ cautè, timidéque rationẽ habere, cíque philosophiæ parti, quæ mores instruit propensiùs studere? Minimè equidem id puto, nisi fortè Christum hæc superuacuè dixisse velis asserere, atque his plura etiam: neque enim hîc omnia inserere visum est. Quod nisi vererer librum prolixiùs extendere, & ex prophetis ipsis atque ex beato Paulo, aliísque Apostolis ostẽderem profectò, quantum studij in hac parte emendandæ vitæ, morúmque componendorum nos Deus ponere voluit. Matth. 7. Marc. 9. Matth. 22.

6. FVLGENTIVS libro secundo de remissione peccatorum, capite primo: Cõstat peccatorum remissionem non tribui, nisi conuertis intra Ecclesiã Catholicam constitutis. Ibi enim potest conuersio esse vera, vbi fides vera comitatu sanctæ conuersationis ornatur, & benè viuendi studium nulla pravæ credulitatis maculatione polluitur. Vita enim bona non veraciter dicitur, quæ peruersæ credulitatis vitio deprauatur: neque sufficit ad salutem fides rectè credentis, si conuersatio moribus atque operibus turpatur obscœnis. Propter quod sicut mortuam sine operibus fidẽ B. Iacobus prædicat: sic omne quod non est ex fide, peccatum esse Paulus sua prædicatione confirmat. Et fides syncera & vita simul oportet. Iac. 1. Rom. 14.

Non vult hic asserere S. Fulgentius omnia opera facta ab infidelibus esse peccata propriè dicta, sed quòd non sint opera meritoria vitæ æternæ, aut talia quæ eos iustificarint. Concedit enim in 26. libri de incarnatione & gratia Christi, illos posse habere quædam bona opera.

7. GREGORIVS homilia vicesimanona in Euãgelia: Fortassè vnusquisq; apud semetipsum dicat: Ego iam credidi, saluus ero. Verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quod de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit: Qui cõfitentur se nõsse Deum, factis autem negant. Hinc Ioannes ait: Qui dicit se nõsse Deum: & mandata eius non custodit, mendax est. Quod cùm ità sit, fidei nostræ veritatẽ in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. Tunc enim veraciter fideles sumus: si quod verbis promittimus, operibus complemus. In die quippe baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus, atque omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque vnusquisque vestrũm ad considerationem suã mentis oculos reducat: & si seruat post baptismum quod ante baptismum spopondit, certus iam quia fidelis est, gaudeat. Tit. 1. 1. Ioan. 2. Fideles veri qui dicendi.

8. ET libro trigesimotertio moralium, capite septimo: Aliosà rectitudine fidei nequaquàm deuiat (loquitur de Behemoth) sed ad vsum prauæ operationis inclinat. Alios quantum vult in operatione immunditiæ inflectere nõ valet, sed apud semetipsos intùs in studio intentionis intorquet: vt dum à charitate mentem diuidunt, rectum non sit quicquid extrinsecùs operentur. Et vitam fidei non tenent: quia aut apertè illicita faciunt, aut ex peruerso corde quæ agunt, praua sunt, etiamsi sancta videantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles fiunt, non viuẽdo: hinc est quod voce veritatis dicitur: Nõ omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnũ cælorum. Hinc rursùm ait: Quid autem vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Hinc Paulus ait: Confitentur se nõsse Deum: factis autem negant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit se Deum nõsse, & mandata eius non custodit, mendax est. Hinc est quod de ipsa sua prima plebe Dominus conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè est à me. Hinc etiam Psalmista ait: Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mẽriti sunt ei. Item post pauca: Nemo igitur sibi fidem sine operibus sufficere posse confidat, cùm scimus quòd scriptum sit: Fides sine operibus mortua est. Nullus Behemoth morsum ex sola confessione fidei plenè euasisse se existimet: quia iam quidem fluuium absorbuit, sed adhuc Iordanem sitit, & totiès in os illius Iordanis fluit, quotiès Christianus quisque ad iniquitatem defluit. Os quidem eius iam fide nos subleuãte fugimus: sed magno studio curãdum est, nè in hac lubrica operatione dilabatur. Si ambulandi cautela negligitur, in casùm credẽdo rectum iter tenetur: quia via quidem fidei ad cælestem patriam proficit, sed offendentes minimè perducit. Fides & vita fidei simul tenenda. Iac. 2.

9. AVGVSTINVS de gratia & libero arbitrio, capite octauo: Apostolus cùm dixisset, Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, nè fortè quis extollatur: vidit vtique putare posse homines hoc ità dictum, quasi necessaria non sint opera bona credentibus, si eis fides sola sufficiat: & rursùs posse homines Ephes. 2.

nes de bonis operibus extolli, velut ad ea facienda sibi sufficiant: mox itaque addidit, Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quę præparauit Deus, vt in illis ambulemus.

10. CYRILLVS libro decimo in Ioannem, capite decimosexto, in hęc verba: Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes, &c. Manifestius iam ex hoc loco discimus, syncera fide palmites insertos viti fideles fieri. Sed non est minoris curæ iugiter per charitatem, id est, mãdati seruationem Christo inhærere, illud Psalmistæ clamantes, Inhæsit anima mea post te. Non igitur sufficit ad perfectionem, id est, ad sanctificationem, quæ per Christum in spiritu est, in numero palmitum recipi: sed oportet ardenti charitate, atque continuò immaculatè Christum sequi. Qua in re maximè spiritalis cõiunctionis virtus seruatur. Psal. 62. Palmitem vitique per fidẽ insitum esse non est satis.

Plura de hac re testimonia vide suprà de peccatis in spiritum sanctum, quæstione tertia B. testimonium primum cum sequentibus. Item de bonis operibus quæstione prima B. testimonium secundum & subsequentia.

11. AD Romanos octauo capite: Ipse enim spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. Si autẽ filij: & hæredes, hęredes quidem Dei: cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

12. AD Hebræos quinto capite.

13. PRIORIS ad Corinthios nono capite.

14. POSTERIORIS Petri primo capite, vt in textu.

1. C. IOB primo capite. In omnibus his non peccauit Iob labiis suis: neque stultum quid contra Deum locutus est.

2. ET capite secundo: Qui ait ad illam, Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccauit Iob labiis suis.

3. MATTHÆI sexto capite: Lucerna corporis tui, est oculus tuus: Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit.

4. LVCÆ vndecimo capite: Cùm immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et non inueniens dicit, Reuertar in domum meam vndè exiui. Et paulò pòst: Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitat ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

5. PRIORIS ad Corinthios septimo capite: De virginibus autem præceptum Domini nõ habeo: consilium autem do, tanquàm misericordiam cõsecutus à Domino vt sim fidelis. Et paulò pòst: Existimo ergò hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Si autem acceperis vxorem: non peccâsti. Et si nupserit virgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

6. POSTERIORIS Petri primo capite, vt in textu, B.

7. PRIMÆ Ioannis tertio capite: Omnis qui in eo manet, non peccat.

8. ET capite quinto: Scimus quia omnis qui natus est ex illo, non peccat: sed gubernatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum.

9. AMBROSIVS in caput primum Lucæ, in illa verba: Erant, inquit, ambo iusti ante Deum, incedẽtes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. Quid ad hoc referunt qui peccatis suis solatia præferentes, sine peccatis frequentibus hominem putant esse non posse, & vtuntur versiculo, quia scriptum est in Iob. Nemo mundus à sorde, nec si vnius diei vitæ sit in terra, numerosi menses ab ipso? Quibus respõdendum est, priùs vt quid sit hominem sine peccato esse, definiant, vtrũ nunquàm omninò peccâsse, an desisse peccare. Si enim hoc putant sine peccato esse, desisse peccare, & ipse consentio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Sin autem eum qui veterem errorem correxit, & in eam se vitę trãsformauerit qualitatem, vt temperet à peccato, negãt abstinere delictis: non possum in eorum cõuenire sententiam, cùm legamus: Quia sic dominus dilexit Ecclesiam vt exhibeat sibi ipse gloriosam, & non habentem maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Et post pauca. Et benè iustos ante Deum. Non enim omnis qui iustus est ante homines, iustus est ante Deum. Aliter vident homines, aliter Deus: homines in facie, Deus in corde. Et ideò fieri potest vt aliquis affectata bonitate populari, iustus videatur mihi, iustus autem ante Deum non sit: si iustitia non ex mẽtis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Abscondita enim in ea homo non poterit deprehendere. Perfecta igitur laus est, ante Deum iustum esse. Vnde & Apostolus, Cuius laus, inquit, nõ ex hominibus, sed ex Deo est. Beatus ille de quo dominus dignatus est dicere: Eccè verè Israëlita, in quo dolus non est. Verus enim Israëlita, qui Deum videt: & videri se nouit à Deo, & ipsi exhibet cordis occulta. Solus enim perfectior, qui ab eo probatur qui non potest falli. Iudicia enim Domini vera, iudicia autem hominum sæpè falluntur: vt & iniustis iustitiæ gratiam frequenter adscribant, & iustum aut odio persequantur, aut mendacio decolorent. Nouit autem Dominus immaculatorum vias, nec pro peccatore laudabilem, nec pro laudabili peccatorem, sed vnumquenque pro competẽtium iudicat ratione meritorũ. Idem est enim arbiter mẽtis & facti. Diuina nãque iudicia meritum iusti ex mentis habitu, non aliquo factorum exitu mentiuntur. Rom. 3. Ephes. 5. Rom. 2. Ioan. 1.

10. ORIGENES homilia secunda in Lucam eadem habet ferè ad verbum, quæ Ambrosius.

11. PRIORIS ad Corinthios nono capite: Nescitis quòd ij qui in stadio currunt, omnes quidẽ currunt: sed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis. Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

12. AD Hebræos vndecimo capite: Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Et nonnullis interiectis: Fide, qui vocatur Abraham obediuit in locũ exire quem accepturus erat in hęreditatẽ: & exiit, nesciens quò iret. Fide, demoratus est in terra repromissionis, tanquàm in aliena, in casulis habitãdo cũ Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem: cuius artifex & conditor Deus. Itẽ posti pauca: Fide, Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis: magis eligẽs affligi cum po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulo Dei,quàm temporalis peccati habere iucũditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum,improperium Christi. aspiciebat enim in remunerationem.

13. Et capite decimotertio:Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuisci. talibus enim hostiis promeretur Deus.

14. Ad Colossenses primo capite: Audientes fidem vestram in Christo Iesu,& dilectionem quam habetis in sanctos omnes,propter spem quę reposita est vobis in cælis,quam audistis in verbo veritatis Euangelij.

15. Capite item tertio: Serui, obedite per omnia dominis carnalibus,non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes,sed in simplicitate cordis,timentes Deum. Quodcũque facitis,ex animo operamini sicut Domino,& nõ hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo seruite.

16. Matthæi quarto capite: Exindè cœpit Iesus prædicare,& dicere, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum.

17. Et capite quinto: Beati estis cùm maledixerint vobis homines,& persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mẽtientes,propter me gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.

18. Item capite decimo: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ: mercedem prophetæ accipiet.& qui recipit iustum in nomine iusti: mercedem iusti accipiet. Et quicũque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquę frigidæ,tãtum in nomine discipuli: amen dico vobis non perdet mercedem suam.

19. Lucæ sexto capite: Verumtamen diligite inimicos vestros:benefacite & mutuũ date,nihil indè sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Et infrà: Date, & dabitur vobis. mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluẽtem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mẽsura qua mensi fueritis, remetietur vobis.

20. Capite decimoquarto: Sed cùm facis conuiuium,voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris,quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

21. Item capite decimosexto: Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula:

22. Prioris ad Timotheum quarto capite: Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est promissionẽ habens vitę quę nunc est,& futurę.

23. Secundi Paralipomenõ decimoquinto capite: Vos ergò confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

24. Ecclesiastici duodecimo capite: Si benefeceris,scitõ cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies retributionẽ magnam: & si non ab ipso,certè à Domino.

25. Et capite decimooctauo: Nõ impedias orare semper,& nè verẽris vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

26. Ad Ephesios sexto capite: Cum bona voluntate seruientes, sicut Domino & non hominibus: scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum,hoc recipiet à Domino,siue seruus,siue liber.

27. Posteriorisad Thessalonicenses primo capite: Ità vt & nosipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei,pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini regno Dei,pro quo & patimini.

28. Ad Galatas sexto capite: Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

29. Avgvstinvs in præfatione enarrationis psalmi trigesimiprimi: Finis, inquit, præcepti est charitas de corpore puro & cõscientia bona, & fide non ficta. Pro spe conscientiam posuit. Ille enim sperat,qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala conscientia,rectè habet se à spe & non sibi sperat nisi damnationem. Vt ergò speret regnũ, quis habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur: quia quod credit fidei est,quod operatur charitatis est. Illo ergò loco à fide cœpit Apostolus, Fides, spes, charitas: Alio loco ab ipsa charitate cœpit. Charitas de corde puro,& conscientia bona,& fide nõ ficta. Modò nos à medio cœpimus ab ipsa cõscientia & spe. Qui vult,inquam,habere bonam spem,habeat bonam conscientiam: Vt autem habeat bonam conscientiam,credat & operetur. A medio imus ad initium & finem,credat & operetur, Quod credit fidei est,quod operatur charitatis est. Et infrà: Iactet etiam impius opera sua & dicat, Do pauperibus, nihil alicui aufero,non vxorem alienam concupisco,non quenquam occido,nulli fraudem facio,depositum apud me nullo teste representato. Hęc omnia dicat. Quæro vtrũ pius sit an impius? Et quomodò sum impiùs,inquit,ista faciens? Quomodò illi de quibus dictum est, Et seruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in secula. Eccè quomodò es impius. Quid si de his omnibus bonis operibus, aut illud speras quod sperandùm est,sed nõ ab illo à quo sperandũ est: aut hoc speras quod sperandum nõ est, etiam ab illo à quo æterna vita sperãda est. Pro bonis operibus speras tibi terrenam quandam felicitatem, impius es. Nõ est ista merces fidei. Chara res est fides, vili illam addixisti. Impius ergò es, & nulla sunt ista opera tua. Moueas licèt in bonis operibus lacertos,& videaris nauim optimè gubernare, in saxa festinas. Quid si quod sperandum est speras,id est, vitam æternam, sed non à Domino Deo per Iesum Christum,per quem solum datur vita æterna: si putas te ad vitam æternam posse peruenire per militiam cęli,per Solem & Lunam,per potestates aëris,& maris,& terræ,& syderum: impius es. Sed crede in eũ qui iustificat impium,vt possint & bona opera tua esse opera bona.

30. Et in psalmum nonagesimumtertium,in cum versum: Nũquid adhęret tibi sedes iniquitatis,qui fingis laborem,&c. Labor est hic tuus, & requies tibi promittitur. Attendis te hic habere laborem, sed attende qualem ille requiem pollicetur. Nunquid cogitare poteris? Si illam posses cogitare,videres te nihil laborare ad compensationem. Audi eum qui illud ex parte cernebat, qui dixit, Nunc scio

Conscientiam bonam vnde habeat.

1. Tim. 1.

1. Cor. 13. 1. Tim. 1.

scio ex parte: Quid ait Apostolus: Etenim quod est ad præsens temporale & leue tribulationis nostræ iuxta incredibilem modum, & in incredibilẽ modum,æternũ gloriæ pondus operatur nobis. Quid est,æternum gloriæ pondus operatur nobis? Quibus operatur? Non respicientibus quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur,æterna. Noli esse piger in labore breuiter,& gaudebis incessabiliter. Æternam vitam tibi daturus est Deus,cogita quanto labore emenda sit. Intendite fratres,venale est. Venale est quod habeo, dicit tibi Deus,eme illud. Quid habet venale? Requiẽ venalem habet, eme illam. De labore intendite,vt simus in nomine Christi fortes Christiani.

Vita æterna labore emẽda.

Mat. 6. Bona opera propter vitam æternam facienda.

31. Item in psalmum centesimum vicesimum: Quid est, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua? Id est, quando facis bonum opus,propter vitã æternam fac. Nã si opus bonum in terra propterea feceris vt terrena tibi abundent, scit sinistra tua quid faciat dextera tua: miscuisti dexteram sinistræ. Noli facere nisi propter vitam æternam: ideò fac, & securus facies: hoc enim mandauit Deus. Si propter solas res humanas, & solam vitam istam facis quod facis, sinistra sola operatur. Si autem propter vitam æternam opereris,dextera sola operatur.

Lib. 2. epist. 6.

32. Cyprianvs epistola nona ad martyres & confessores: Istum nunc beatissimum martyrem (Mappalicum) & alios participes eiusdem cõgressionis,& comites in fide stabiles,in dolore patientes, in quæstione victores,vt cæteri quoquè sectemini, & opto, pariter,& exhortor: vt quos vinculum confessionis & hospitium carceris simul iunxit, iungat etiam consummatio virtutis,& corona cælestis: vt lachrymas matris Ecclesiæ,quæ plangit ruinas & funera plurimorum,vos vestra lętitia tergeatis,& cæterorum quoque stantium firmitatem vestri exempli prouocatione solidetis. Si vos acies vocauerit,si certaminis vestri dies venerit, militate fortiter, dimicate constanter, scientes vos sub oculis presentis Domini dimicare,confessione nominis eius ad ipsius gloriam peruenite: qui nõ sic est,vt seruos suos tantùm spectet: sed & ipse luctatur in nobis,ipse congreditur,ipse in certamine agonis nostri & coronat pariter, & coronatur. Quòd si ante diem certaminis vestri de indulgentia Domini pax superuenerit, vobis tamen manet voluntas integra,& conscientia gloriosa.

Corona post victoriam.

Confessione nominis Christi,ad gloriam peruenitur.

Lib. 2. epist. 4.

33. Et epistola decimasexta: ad Moyen & Maximum presbyteros: Sed & vestra non minor gloria, qui adhuc in certamine constituti,& comitum glorias securuti, pugnam diù geritis, immotaque & inconcussa fide stabiles, quotidiè spectaculum Deo vestris virtutibus exhibetis. Quo longior vestra pugna,hoc corona sublimior. Agon vnus,sed multiplici præliorum numerositate congestus. Famem vincitis, & sitim spernitis, & squalorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorem roboris vigore calcatis. Pœna illic subigitur, cruciatus obteritur, nec mors metuitur,sed optatur, quæ scilicet immortalitatis præmio vincitur, vt vitæ æternitate,qui vicerit,honoretur. Qui nunc in vobis animus, quàm sublime, quàm capax pectus, vbi talia & tanta voluuntur? Vbi non nisi Dei præcepta & Christi præmia cogitantur, voluntas est illic tantùm Dei: & in carne adhuc licèt vobis positis, vita iam viuitur non præsentis seculi,sed futuri.

Quo longior pugna, hoc corona sublimior.

Vigor hic,vitæ æternitas honorandus.

34. Item epistola quinquagesimasexta ad Thibatitanos: Beati, inquit, eritis, cùm odio vos habuerint homines, & separauerint vos & expulerint,& maledixerint nomini vestro quasi nequam, propter filium hominis: gaudete in illa die & exultate,eccè enim merces vestra multa in cælis. Gaudere nos & exultare voluit in persecutionibus Dominus,quia quando persecutiones fiunt,tunc dantur coronę fidei,tunc probantur milites Dei, tunc martyribus patent cæli. Et infrà: Sit ante oculos fratres dilectissimi,quòd qui omne iudicium à patre solus accepit, & qui venturus est & iudicaturus, iam iudicij sui & cognitionis futuræ sententiam protulerit, prænuncians & contestans: confessurum se coram patre suo confitentes, & negaturum negantes. Si mortem possemus euadere,meritò mortem timeremus. Porrò autem cùm morta lem mori necesse sit, amplectamur occasionem de diuina promissione & dignatione venientem, & fungamur exitu mortis cum præmio immortalitatis: nec vereamur occidi,quos constet quando occidimur coronari.

Lib. 4. epist. 6. Luc. 6.

Corona fidei cõstanti confessioni redditur.

Mat. 10. Mortem pro Christi cõfutatione tolerata præmium immortalitatis sequitur.

35. Idem epistola octuogesimaprima ad Rogatianum &cæteros: Nemo mortem cogitet,sed immortalitatem: nec temporariam pœnam, sed gloriam sempiternam, cùm scriptum sit: Preciosa est in conspectu Domini mors iustorum eius. Et iterùm: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Et iterùm vbi loquitur scriptura diuina de tormẽtis quæ martyres Dei consecrant, & in ipsa passionis probatione sanctificant: Et si coram hominibus torməta passi sunt,spes eorum immortalitate plena est. Et in paucis vexati,in multis benè disponentur, quoniam Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos,& in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, & tanquàm scintillę in arundineto discurrent. Iudicabunt nationes,& dominabũtur populis,& regnabit eorum Dominus in perpetuum. Quando ergò iudicaturos vos & regnaturos cum Christo Domino cogitatis, exultetis necesse est,& futurorum gaudio præsentia supplicia calceris. Et infrà: Addit etiá(Paulus)comparationem præsentis temporis,& futuræ claritatis, dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam claritatem,quæ reuelabitur in nobis. Cuius claritatis gloriam cogitantes,pressuras omnes & persecutiones tolerate nos conuenit,quia etsi sunt multæ pressuræ iustorum, ex omnibus tamen liberantur, qui in Deum fidunt. Et in fine: Quam fidem nos quoque retinentes,& die ac nocte meditantes toto corde ad Deum prompti,contemptu præsentium futura tantummodò cogitemus, fructum regni æterni,complexum & osculum Domini, conspectum Dei.

Lib. 4. epist. 1. Pſal. 115. Pſal. 50. Sap. 3. Rom. 8.

36. Psalmo centesimo decimooctauo: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in ętternum propter retributionem.

37. Ad Hebræos vndecimo capite: vt paulò antè C. testimonio duodecimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XVI.

Prædestinationis temerariam præsumptionem cauendam esse.

Nemo quoque quàm diù in hac mortalitate viuitur, de arcana[a] diuinę prędestinationis mysterio vsq; adeò pręsumere debet, vt certò statuat, se omninò esse in numero prędestinatorũ: quasi verũ esset, quod iustificat[g] aut ampliùs [b] peccare nõ possit: aut si peccauerit, certam sibi resipiscẽtiam[c] promittere debeat. Nam nisi ex speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit. Cap.12. sess.6.

a Aug.li.6.Hypog.de cor. & grat.c.13. ad ar. sibi falsò impositi art.12. Greg.ho.38.in Euang. Ber.ser.2.in oct. Paschæ.

b Mat.24.b Ezec.18.f Aug. hær.82. Hier.lib.2.aduer. Iouin. Aug.de correp & grat.c.7. & 6.de bono pers.c. 6.ad art. sibi falsò impos.art.14.lib.6. de Gen.ad lit.c. 28. Ber.epist.42. Cyril.lib.10.in Ioan.c.16. Theoph.in c.2.ad Mat. Con. Vien. in Clem. ad nost. de hær.

c Fulg. de fide ad Petr.c.3. Ber.ser.18.ex paruis. Augustin. tract.33.in Ioan. Hæc & plura vide quæst.3.de pec.in Spiritum sanctum.

TESTIMONIA.

Perfecti nonnunquàm in vita extremo prolapsi perisse.

Impœnit nonnunquàm, in vitæ extremo resipiscentes salute donantur.

1. Avgvstinvs libro sexto Hypognosticon: Nouimus aliquos etiam perfectos ex labore multorum annorũ, prolapsos in vltimo vitæ suæ periisse. Aliquos verò ab ineũte ætate sua in omni scelere & damnabilitate vsque ad decrepitam ætatem perdurâsse, & repentè cælitùs inspirata salute, raptos esse ad requiem regni cælorum. Nouimus etiã paruulos, quibus vsus liberi arbitrij non est, vt de bonis aut malis eorum meritis iudicemus, parentũ manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos, & cùm in vno eorum per manus sacerdotis mysterium fidei adimpleretur, aliquoties alterum in parẽtum manibus factum exanimem, fraudatum gratia saluatoris. Quis sapiens & intelligens hæc? Aut quis idoneus erit horum reddere rationem? Dicamus cum Dauid, Iustus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Et, quàm magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Dicamus etiã cum Apostolo Paulo: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Et post pauca: Nemo glorietur, nemo desperet. Solus enim Dominus scit qui sunt eius. In quantùm autem possumus, omnes homines ad bonũ opus exhortemur, nulli desperationem demus, pro inuicèm oremus, in conspectu Dei nos humiliemus dicẽtes: Fiat voluntas tua. Ipsius erit potestatis, iudicium in nobis debitum mutare damnationis, & gratiam prædestinationis indebitam prærogare.

Pſal.144. Pſal.91. Rom.11. Neque præsumendum neque desperandum. Marc.6. 2.Cor.12. Ioan.15. Eſa.1.

2. Et de corruptione & gratia, capite decimotertio: Quis ex multitudine fidelium quandiù in hac mortalitate viuitur, in numero prædestinatorũ se esse pręsumat, quia id occcultari opùs est in hoc loco, vbi sic cauenda est elatio, vt etiam per sathanæ, angelum nè extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus. Hinc Apostolis dicebatur, Si mãseritis in me: dicente illo qui illos vtiquè sciebat esse mãsuros. Et per prophetã, Si volueritis & audieritis me: cùm sciret ipse in quibus operaretur & velle. Et similia multa dicuntur propter huius vtilitatẽ secreti, nè fortè quis extollatur, sed omnes etiã qui benè currunt timeant, dum occultum est quò perueniant: propter huius ergò vtilitatẽ secreti credendum est quosdam de filiis perditionis, nõ accepto dono perseuerandi vsque in finẽ, in fide quę per dilectionem operatur incipere viuere, & aliquandiù fideliter ac iustè viuere, & posteà cadere, neque de hac vita priusquàm hoc eis contingat auferri.

3. Idem ad articulos sibi falsò impositos, in respõsione ad articulum duodecimum: Prædestinatio Dei etsi apud nos, qui dum præsentis vitæ periculis versamur incerta est, apud illum tamẽ qui fecit quæ futura sunt, incommutabilis permanet. Prædestinatio Dei apud nos incerta, apud ipsum incommutabilis.

4. Gregorivs homilia trigesimaoctaua in Euangelia: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Tremendum est valdè fratres charissimi quod audiuimus. Eccè nos omnes iam vocati per fidem ad cælestis regis nuptias venimus, incarnationis eius mysterium & credimus & confitemur, diuini verbi epulas sumimus, sed futuro die iudicij rex intraturus est. Quia vocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. Tantò ergò necessè est vt vnusquisq; nostrùm in humilitate se deprimat, quàtò si sit electus ignorat. Nonnulli enim bona nec incipiunt, nonnulli verò in bonis quæ inceperunt, minimè persistunt. Alter penè totam vitam ducere in prauitate conspicitur, sed iuxta finem vitæ à prauitate sua per districtæ pœnitentiæ lamẽta reuocatur. Alter electam videtur vitam ducere, & tamen hunc contingit ad erroris nequitiã iuxta finem vitæ declinare. Alius bonum benè inchoat, meliùs cõsummat. Alius in malis actibus à primęua ętate se exercet, & in eisdem operibus semper seipso deterior consummatur. Tãto ergò sibi vnusquisque solicitè metuat, quanto ignorat quod restat: quia quod sæpè dicendum est, & sine obliuione retinendum, multi sunt vocati, pauci verò electi. Et in fine: Nemo ergò scit quid de se in occultis Dei iudicis agatur, quia multi sunt vocati, pauci verò electi. Quia ergò nulli de se certum est electum se esse, restat vt omnes trepident, omnes de sua actione formidẽt, omnes in sola diuina misericordia gaudeant, nullus de suis viribus præsumat. Matt.22. Vocatos nouimus, electos esse ignoramus. Certitudo electionis nostræ nobis negata.

5. Bernardvs sermone secundo in octaua Paschæ: Est & aliud (testimoniũ) quod datur in terra, ad discernendos vtique qui in ea sunt exules ab indigenis, hoc est, cæli ciues à ciuibus Babylonis. Quando enim sine testimonio electos suos deserat Deus? Aut certè quænam eis esse poterat cõsolatio inter spem & metum solitudine anxia fluctuantibus, si nullum omninò electionis suæ habere testimonium mererentur? Nouit Dominus qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Quis verò scit homitũ, si est dignus amore vel odio? Quod si, vt certũ est, certitudo nobis omninò negatur, nunquid non tãto delectabiliora erunt si qua fortè electionis huius signa possimus inuenire?

6. Matthæi vicesimoquarto capite: Et multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos. Et quoniam abundabit iniquitas: refrigescet charitas multorum.

7. Ezechielis decimooctauo capite: Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatẽ secundùm omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitię eius quas fecerat, non recordabuntur: in præuaricatione qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia quam operatus est morietur.

8. Avgvstinvs de hæresibus ad Quoduultdeũ, hæresi octogesimasecunda: A Iouiniano quodam monacho ista hæresis (Iouinianistarum) orta est ætate nostra cùm adhuc iuuenes essemus. Hic omnia peccata, sicut Stoici philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lauacro regenerationis accepto. Iouiniani hæresis, baptizatos non posse peccare.

9. Hieronymvs libro secundo aduersùs Iouinianum: Secunda propositio (Iouiniani scilicet) est, Eos qui fuerint baptizati, à diabolo non posse tentari. Et nè hoc stultè dicere videretur, adiecit: Quicunque autem tentati fuerint, ostendit eos aqua tantùm & non spiritu baptizatos, quod in Simone Mago legimus. Vndè & Ioannes dicit: Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniã semen ipsius in eo manet, & nõ potest peccare, quia ex Deo natus est. Et in hoc sunt manifesti filij Dei, & filij diaboli. Et in fine epistolæ: Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei cõseruat eum, & malignus non tangit eum. Reuerà fortis obiectio, & quæ indissolubilis permaneret, nisi ipsius Ioannis testimonio solueretur. Statim enim intulit. Filioli custodite vos à simulachris. Si omnis qui natus est ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari non potest, quomodò præcipit, vt caueat nè tentẽtur? Et in eadem rursùs epistola: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si cõfiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est, vt remittat nobis peccata, & mũdet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quia non peccauimus, mendacẽ facimus eũ, & verbũ eius non est in nobis. Existimo quòd Ioãnes baptizatus ad baptizatos scripserit, & quòd omne peccatũ à diabolo sit. Ille peccatorem se confitetur, & sperat remissionem post baptisma peccatorũ: & Iouinianus meus dicit: Nè tãgas me, quoniam mundus sum. Quid ergò? contraria sibi Apostolus loquitur? Minimè. In eodẽ quippe loco cur hoc dixerit, statim edisserit: Filioli mei, hæc scribo vobis, vt nõ peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christũ iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Nõ pro nostris autem tantum, sed etiã pro totius mũdi. Et in hoc scimus, quòd cognouimus eum, si mãdata eius obseruemus. Et post pauca: Ex quibus liquidò comprobatur, post baptismo posse peccari. Frustrà enim habemus aduocatum Iesum Christũ, si peccari nõ potest. Petrus Apostolus ad quem dictũ fuerat. Qui lotus est, non necesse habet vt iterùm lauet: Et, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: ab ancilla perterritus negat. Et ipse Dominus. Simon Simõ, eccè, inquit, sathanas postulauit vos, vt cribraret sicut triticũ: Ego autem rogaui pro te, nè deficeret fides tua. Et in eodem loco: Vigilate & orate, nè intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autẽ infirma. Quod si ante crucem dictum responderis, certè post crucem in oratione Dominica dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: & nè nos inducas in tẽtationem, sed libera nos à malo. Si nõ peccamus post baptisma, cur nobis poscimus peccata dimitti, quę in baptismate iam dimissa sunt? quid oramus nè in tremus in tentationem, & vt liberemur à malo, si diabolus tentare non potest iam baptizatos? Aliud autem est, si ad cathecumenos hæc oratio pertinet & nõ cõuenit fidelibus & Christianis. Paulus electionis vas castigat corpus suum, & in seruitutẽ redigit, nè aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur. Et datus est mihi, inquit, stimulus carnis, angelus sathanæ, qui me colaphizet. Et ad Corinthios: Timeo, inquit, nè sicut serpens decepit Euam in astutia sua, ità corrumpantur sensus vestri à simplicitate quæ est in Christo. Et alibi: Cui autẽ aliquid donâstis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos, in persona Christi, vt non circũueniamur à sathana. Nõ enim eius ignoramus astutias. Item nonnullis interiectis: Et existimat aliquis securos & dormitẽtes nos esse debere post baptismũ? Necnõ ad Hebræos: Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donũ cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerũntque nihilominus bonũ Dei verbũ, virtutẽsq; seculi futuri, & prolapsi sunt, renouari iterùm ad pœnitentiam, tursùm crucifigẽtes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Certè eos qui illuminati sunt, & gustauerunt Dei donum cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerũntque bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos. Si autẽ baptizati peccare nõ possunt, quomodò nunc Apostolus dicit, & prolapsi sunt? His & aliis plurimis sacrarum literarum testimoniis hunc errorem ibidẽm Hieronymus confutat, quæ nimis longum foret hic adscribere. 1.Ioan.3. 1.Ioan.5. Ibidem. 1.Ioan.1. 1.Ioan.1. Baptizatos peccare posse. Ioan.13. Matt.16. Luc.22. 1.Cor.9. 2.Cor.12. 2.Cor.11. 2.Cor.2. Heb.6.

10. Avgvstinvs de correptione & gratia, capite septimo: Nullo dubitante, quisquis à Domino vt in bono perseueret precatur, donum eius esse talem perseuerantiam confitetur. Quæ cùm ità sint, corripimus tamen eos, iustéq; corripimus, qui cùm benè viuerent, non in eo perseuerarũt. Ex bona quippe in malam vitam sua voluntate mutati sunt, & ideò corripiuntur: & si nihil in eis correptio profuerit, sed in vita perdita vsque ad mortẽ perseuerauerint, etiam diuina in æternum damnatione sunt digni. Perseuerantia, Dei donum.

11. Et capite sexto: Si regeneratus & iustificatus in malam vitam sua voluntate relabitur, certè iste non potest dicere, non accepi, quia acceptam gratiam Dei suo in malum libero amisit arbitrio. Iustificatum in vitam malã relabi posse.

12. Item libro de bono perseuerãtiæ capite sexto: Non dicant homines perseuerantiam cuiquam datam vsque in finem, nisi cùm ipse venerit finis, & perseuerâsse, cui data est, repertus fuerit vsque in finem. Dicimus quippe castum quem nouimus castum, siue sit, siue non sit in eadem castitate mansurus: & si quid aliud diuini muneris habeat, quod teneri & amitti potest, dicimus eum habere quãdiucunquè habet: & si amiserit, dicimus habuisse. Bonus à bonitate sua excidere potest.

13. Idem ad articulos sibi falsò impositos, in re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sponsione ad atticulum decimũquartum: Si in sanctitate viuitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur, manifestum est munus Dei, sine quo nullius boni operis fructus acquiritur. Si autem ab his receditur, & ad vitia atque peccata transitur, nihil tibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum non deserit antequàm deserat, & facit plerunque nè deserat, aut etiam si discesserit vt redeat. Cur autem illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitũ inuestigare, cum scire sufficiat, & ab illo esse quòd statur, & non esse ab illo quòd ruitur.

A virtute ad vitia si transitus, à nobis hoc & non à Deo est.

14. LIBRO deniquè sexto de Genesi ad literam, cap. vigesimooctauo: Apostoli & omnes iusti animale vtque corpus habebant, sed tamen spiritaliter intùs viuebant, renouati scilicet in agnitione Dei secundùm imaginem eius qui creauit eos: non ideò tamen peccare non poterant, si consentirent iniquitati. Nam & spirituales posse cadere in tentationẽ peccati, ostendit Apostolus, vbi ait, Fratres si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, intendens teipsum nè & tu tenteris. Hoc dixi nè cuiquam impossibile videatur quòd peccauit Adam, si spiritalis erat mente, quamuis animalis esset corpore.

Spirituales etiã cadere possunt. Gal.6.

15. BERNARDVS epistola quadragesimasecunda ad Henricum Senonensem Archiepiscopum: Interroga eos qui dicunt charitatem à quo semel accipitur, nequaquàm vltra recedere. Ait veritas de quibusdam: Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Vndè & quò recedunt? Vtique à fide in infidelitatem. Item quæro: Poterántne in illa fide saluari, an non poterant? Si non poterant, quæ iniuria saluatori, quæve tentatori lætitia, quòd hinc recedant vbi salus non sit? Siquidem nec saluator zelatur nisi salutem, nec malignus inuidet nisi saluti. Si autẽ poterant, quomodò aut sine charitate sunt, quandiù in illa fide sunt, cùm sine charitate salus esse nõ possit: aut deserentes fidem, non etiã deserunt charitatem, cùm charitas & infidelitas simul esse non possint? Recedunt ergò quidam à fide, quia veritas asserit. Consequenter & à salute, quia saluator redarguit. Indè nos colligimus, quòd & à charitate, sine qua salus esse nõ potuit. Et hi, inquit, radicem non habent. Nec negat eos habere bonum, sed in bono potiùs radicatos non esse causatur. Denique sequitur, & ait: Quia ad tempus credunt. Bonum est, sed vtinam duraturum. Non enim qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Non autem durant, quoniam in tempore tentationis recedunt. Beati si interim rapti fuissent, antequàm malitia mutaret corda eorum. Et infrà: Vasa figuli, ait, probat fornax, & homines iustos tentatio, illos videlicet qui ex fide viuunt. Iustus nempe ex fide viuit, sed ex fide qua viuat. Neque enim quæ mortua est, vitam dare potest. Solam vtique iustorum fidem, id est, viuorum viuam, fornax tentationum suscipit examinandam. Sed non omniũ iustitia manet in seculum seculi: quoniam sunt qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Et paucis interiectis? Liquet ex his satis vt (arbitror) non omnes qui habuerint charitatem, habere & perseuerantiam in charitate. Alioquin frustra commoneret discipulos Dominus, Manete, inquiẽs, in dilectione mea: Aut enim si necdùm diligebant, non debuerat dicere, Manete, sed esto te in dilectione mea. Aut si iam diligebant, necessè non erat moneri de perseuerantia, qua secũdùm istos priuari non poterant.

Recedũt quidã à fide à salute, & quod hinc colligitur à charitate.

Luc.8. Mat.18.

Ecclꝛ7. Rom.1. Abac.2.

Non omnes charitatẽ habentes, etiam perseuerantiã habent. Ioan.15.

16. CYRILLVS Alexandrinus libro decimo in Ioannem, capite decimosexto: Quoniã dictum est, mundos illos fuisse propter sermonem Christi: nẽ quis putet nequaquàm se posse, si semel purgatus fuerit, ad peiora delabi, in eo permanere imperauit. Quod nihil aliud est, vt mihi videtur, quàm illud Pauli, Qui putat se stare, videat nè cadat. Mille nanque pericula, nisi vigilanter studeamus, etiam stãtibus imminent. Quare oportet omni cura, opera, studio, ad maiora semper niti.

Purgatus semel ad peiora delabi potest. 1.Cor.10.

17. THEOPHYLACTVS in caput vigesimumsextum Matthæi: Vnus autem ex duodecim, dicit Euangelista, admirans quòd ex primis & electis esset, diabolóque se tradidisset. Vndè homo & tu time, licèt ex familiarissimis sis, nè vnquàm desidiæ vaces & excidas.

18. CONCILIVM Viennense sub Clemẽte quinto, in Clementinis libro quinto, titulo de hæreticis capite tertio: Ad nostrum, vt suprà capite decimoquarto testimonio decimoquinto.

19. FVLGENTIVS de fide ad Petrum Diaconum capite tertio, vt suprà quæstione tertia de peccatis in spiritum sanctum, A. testimonio quarto.

20. BERNARDVS sermone trigesimooctauo ex paruis sermonibus, vt ibidem testimonio quinto.

21. AVGVSTINVS tractatu trigesimotertio in Ioannem, vt in eadem quæstione B. testimonio vigesimosecũdo. Vide etiam plura eadem de re testimonia in prædicta illa quæstione tertia.

XVII.

De perseuerantiæ munere.

Similiter de perseuerãtiæ munere, de quo scriptum est: [a] *Qui perseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit*: quod quidẽ aliundè haberi [b] non potest, nisi ab eo qui potens est, eum qui [c] stat, statuere, vt perseueranter stet: & eũ qui cadit, restituere: nemo sibi certi [d] aliquid absoluta certitudine polliceatur: tametsi in Dei auxilio firmissimã spem collocare & reponere omnes debẽt. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut [e] cœpit opus bonũ, ità perficier,

Cap.11. infr. c.

a Mat.10.c.24.b

b Aug. de bono perseuer. cap.1.& 13. de correp. & gratia c.6.& 7.

c Rom.14.a

d Aug.ho.35. ex 50.li.11. de ciuit.Dei,c. 12.& lib.20.c.7. epist.121.c.2. Chrys.ho. 11. in epist. ad Philip. Amb. in Psalm.37. Ber. ser. de duplici baptismo.

e Philip.1.a

ciet, [f] operans velle & perficere. Veruntamen qui se [g] existimant stare, videant nè cadãt: & [h] cum timore ac tremore salutem suam operẽtur in [i] laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in ieiuniis & castitate. Formidare enim debent, scientes quòd in [k] spem gloriæ, & nõdùm in gloriam renati sunt de pugna [l] quæ supereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victoria esse non possunt, nisi cũ Dei gratia Apostolo obtẽperent, dicenti: [m] *Debitores sumus non carni, vt secundùm carnẽ viuamus. Si enim secũdùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritus facta carnis mortificaueritis, viuetis.*

f Phil.2.b
g 1.Cor.10. Rom.10.c Aug.epist 107. de bono pers. c.8. Chry lib.2. de com. cord.
h Phil.2.b Aug. de nat. & grat.c.17. de bono pers.c.13.
i 2.Cor.6.2.b
k Rom.5.f Tim.1.
l Bern.ser.1.in vig.Nat. Domini,ser.5.in Psal. Qui habit. medit.c.14.15.
m Rom.8.c

TESTIMONIA.

1. MATTHÆI decimo capite.

2. ET capite vicesimoquarto, vt in textu.

3. AVGVSTINVS de bono perseuerantiæ, capite primo: Asserimus donum Dei esse perseuerantiã qua vsque in finem perseueratur in Christo: finem autem dico quo vita ista finitur, in qua tãtummodò periculũ est nè cadatur. Itaque vtrùm quisque hoc munus acceperit, quãdiù hãc vitam ducit, incertum est. Si enim priusquàm moriatur cadat, nõ perseuerãsse vtiquè dicitur, & verissimè dicitur.

Perseuerantia Dei donum.

4. ET capite decimotertio: Ipsos quoque regeneratos, alios perseuerãtes vsque in finem hinc ire: alios quousque decidãt hìc teneri, qui vtiquè non decidissent, si antequàm laberentur hinc essent: & rursùs quosdam lapsos quousque redeant nõ exire de hac vita, qui vtiquè perirent si antequàm redirent, exirent. Vndè satis dilucidè ostenditur, & inchoandi & vsque in finem perseuerandi gratiam Dei non secundùm merita nostra dari, sed donari secundùm ipsius secretissimam eãdémque iustissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem.

Act.13.

Mat.10.24.

Matt.6. Luc.11.

5. IDEM de correptione & gratia, capite sexto: Si dixerimus istam perseuerantiam tam laudabilem támque felicẽ sic esse hominis, vt ei nõ sit ex Deo: illud primitùs euacuamus, quod ait Dominus Petro, Rogaui pro te, nè deficiat fides tua. quid enim ei rogauit, nisi perseuerantiã vsque in finem? Quæ profectò si ab homine homini esset, à Deo poscenda nõ esset. Deindè cùm dicat Apostolus: Oramus autem ad Deum nè quid faciatis mali: præcludibiò perseuerantiam eis orat ad Deũ. Neque enim nihil mali facit qui bonum deserit, & à quo declinare nõ debet, inclinatur in malum, non perseuerans in bono. Illo etiam loco vbi dicit, Gratias ago Deo in omni memoria vestrî, semper in omni prece mea pro omnibus vobis cũ gaudio deprecationem faciẽs, super communione vestra in Euangelio à prima die vsque nunc, confidens hoc ipsum, quoniam qui cœpit in vobis opus bonũ, perficiet vsque in diem Christi Iesu. Quid aliud eis quàm perseuerãtiam in bono vsque in finem de Dei miseratione promittit? Itémque vbi dicit, Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est seruus Christi Iesu, semper certans pro vobis in orationibus, vt stetis perfecti & pleni in omni volũtate Dei, quid est, vt stetis: nisi, vt perseueretis? Vndè dictum est de diabolo, In veritate non stetit: quia fuit ibi, sed non permansit. Nã vtique isti in fide iam stabãt. Nec aliud oramus, cùm oramus, vt qui stat stet, nisi vt perseueret. Item Iudas Apostolus cùm dicit, Ei autem qui potens est conseruare vos sine offensione, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in lætitia: nónne apertissimè ostendit donum Dei esse in bono perseuerare vsque in finem? Quid enim aliud donat qui conseruat sine offensione, vt constituat ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in lætitia, nisi perseuerantiam bonam? Quid est etiam quod in Apostolorum Actibus legimus, Audientes autem gentes gauisæ sunt, & excepérunt verbum Domini, & credidérũt quotquot erãt ordinati in vitam æternam. Quis in æternã vitam potuit ordinari, nisi perseuerantiæ dono? Quandoquidẽ qui perseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit. Qua salute, nisi æterna? Cùm verò in oratione Dominica Deo patri dicimus, Sanctificetur nomen tuum, quid aliud dicimus, quàm vt nomẽ eius sanctificetur in nobis? Quòd cùm iam per lauacrũ regenerationis effectum sit, quare quotidie à fidelibus poscitur, nisi vt in eo quod factum est in nobis perseueretur à nobis? Nam & B. Cyprianus hoc sic intelligit: exponens quippe eãdem orationem, Dicimus, inquit, sanctificetur nomen tuum: non quòd optemus Deo vt sanctificetur orationibus nostris, sed quòd petamus à Deo vt nomẽ eius sanctificetur in nobis. Cæterùm à quo Deus sanctificatur qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit, Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum: id petimus & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus perseueremus. Eccè gloriosissimus martyr hoc sentit, quod in his verbis quotidiè fideles Christi petunt, vt perseuerent in eo quod esse cœperunt.

Mat.10.24. Luc.11.

Leuit.19.

3. ITEM capite septimo: Nullo dubitãte, quisquis à Domino, vtin bono perseueret, precatur: donum eius esset talem perseuerantiam confitetur.

7. AD Romanos decimoquarto capite: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit. stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

8. AVGVSTINVS homilia trigesimaquinta, ex quinquaginta: Quãdiù viuimus hìc, de nobisipsis nosipsi iudicare non possumus, non dico quid cras erimus, sed quid hodiè simus.

9. ET libro vndecimo de ciuitate Dei, capite duodecimo: Quis primos illos homines in paradiso negare audeat beatos fuisse ante peccatum: quamuis de sua beatitudine quã diuturna vel vtrùm æterna

Col.4.

Ioan.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset incertos? Esset autem æterna nisi peccâssent: cùm hodiè non impudèter beatos vocemus, quos videmus iustè ac piè cum spe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere sine crimine vastante conscientiam, facilè impetrantes peccatis huius infirmitatis quotidianam misericordiam. Qui licèt de suæ perseuerantiæ præmium certum, ipsa iustitiæ præmio certi sint, de ipsa tamen perseuerantia sua reperiuntur incerti. Quis enim hominum se in actione profectuque iustitiæ perseueraturum vsque in finem sciat, nisi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iusto latentique iudicio, non omnes instruit, sed neminem fallit.

Perseuerantiæ præmium certum, ipsa incerta.

Reuelatione Dei certus de sua perseuerantia fieri quis potest.

10. ITEM libro vigesimo, capite septimo: Significâsse mihi videtur, (loquitur de illis verbis Apocalypsis 20. Et clausit & signauit super illum, vt non seducat ampliùs gentes) quod occultum esse voluit, qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippe in seculo isto prorsùs latet quia & qui videtur stare, vtrùm sit casurus: & qui videtur iacere, vtrùm sit resurrecturus, incertum est. Et post pauca: Nouit Dominus qui sunt eius: ex his in æternam damnationem neminem ille seducit. Sic enim nouit eos Dominus, vt Deus, quem nihil latet etiam futurorum: non vt homo, qui hominem ad præsens videt, si tamen videt, cuius cor non videt: qualis autem postea sit futurus, nec seipsum videt.

Quales futuri simus minimè cognoscimus.

11. IDEM epistola centesima vigesimaprima ad Probam, capite secundo: Quotusquisque talis inuenitur de cuius animo & moribus sit in hac vita certa securitas? Nam sicut sibi quisque nemo alter Securus nemo in hac vita, qualis demùm futurus sit.

alteri notus est, & tamen nec sibi quisque, ità notus est, vt sit de sua crastina cõuersatione securus. Proindè quanuis ex fructibus suis multi cognoscantur, & alij quidem benè viuendo proximos lætificent, alij malè viuendo contristent, tamen propter humanorum animorum ignota & incerta, rectissimè Apostolus admonet, vt non ante tempus quicquam iudicemus donèc veniat Dominus, & illumi- 1.Cor.4.
net abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuique à Deo. In iis igitur vitæ huius tenebris, in quibus peregrinamur à Domino, quàdiù per fidem ambulamus, nõ per speciem, desolatam debet se Christiana anima putare. nè desistat orare, & scripturarum diuinarũ, sanctarúmque sermoni discat tanquàm lucernæ in 2.Cor.5.
obscuro loco positæ fidei oculum intendere, donèc dies lucescat, & lucifer oriatur in cordibus nostris. 2.Pet.1.

12. CHRYSOSTOMVS homilia vndecima in epistolã ad Philippenses: Si quo pacto pertingam, inquit, ad resurrectionem mortuorum. Qui dicit? Atqui omnes illam assequentur. Nam nõ quidem omnes, inquit, obdormiemus, immutabimur verò omnes: & non solùm resurrectionẽ omnes, sed & incorruptionem consequentur: illi quidem ad honorem, illi verò ad ingressum & viaticum supplicij. Si ergò resurrectionem assequenturomnes, & non solùm resurrectionẽ, sed & incorruptionem: quomodò tãquàm præcipuum quicquam adepturus dixit: si quo pacto pertingã? Propterea, inquit, ista patior, vt aliquo pacto ad resurrectionem ex mortuis pertingam. Nisi enim mortuus fueris, non resurges. Quid est igitur? Videtur enim magnum quid hic innuere. Erat enim adeò magnum, vt liquidò definire non ausus sit, sed dixerit, si quo pacto. Credidi in illum & resurrectionẽ eius, immò & patior propter ipsum, sed nondùm possumus de resurrectione confidẽtes esse & securi. Quam hìc ergò resurrectionem dicit? Eam scilicet quæ ad ipsum Christum ducit. Dixi me in ipsum credidisse, & potentiam resurrectionis eius, consortémque passionum ipsius factum, & conformatum morti eius: veruntamen pòst in ista omnia nõdùm securus sum. Quod & alibi dicit: Qui stare videtur, videat nè cadat. Et iterùm: Metuo nè cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Nõ quòd iam appræhenderim, aut iam perfectus sim. Persequor autem, si quoquè appræhendã, quatenùs & appræhensus sum à Christo Iesu. Nõ quòd iam appræhenderim. Quid est, iam appræhenderim? Bra- Phil 3.
uium dicit. Si ergò qui tanta passus est, si qui persecutionem tulit, si qui mortificationem habebat, nondùm de resurrectione illa securus fuit, quid sanè nos dicemus? Quid est, si appræhendam? Resuscitationem ex mortuis, resurrectionem eius, inquit, si appræhendam: hoc est, si tanta pati potero, si potero ipsum imitari, si potero cõformis ipsi fieri: Vt potè multa passus est Christus, alapis percussus est, flagellatus est, postremò passus est. Quæ quidem passus est, istud est stadium. Per omnia ista ad resurrectionem eius pertingere oportet quęuis certamina ferentes.

Secuti esse nõ possumus de nostra salute.

1.Cor.10. 1.Cor.9.

13. AMBROSIVS in psalmum trigesimum septimum: Etsi innocens quisquis sit, securus esse non potest, cui sint aduersùs grauissimos hostes quotidiana certamina. Et ideò hæc licèt læta sit cõscientia, tamen pugna lachrymabilis.

Ob incertum belicę grauit hostibus eius etiam innocens securus esse non potest. Ioan.3.

14. BERNARDVS in sermone de duplici baptismo, & de reliquenda propria voluntate: Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Nec verò inanis est aut infirma potestas, quia nimirùm certi sumus cõtinuò & nos quoniã neque mors, neque vita, neque virtutes, neque angeli, neque altitudo, neq; profundum poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Rom.8.
Sed attende quanta enumerauit Apostolus, (eius enim verbo sunt) minimè tamen adiiciens, nec nos ipsi. Nimirùm hæc est libertas qua Christus nos liberauit, vt nulla penitùs creatura auellere nos, aut vim facere possit. Soli id deserere possumus propria voluntate, abstracti & illecti à propria concupiscentia. Præter hanc enim nihil est quod timeamus. Deniquè donèc voluntatis vsum, & facultatẽ deliberandi renatus quisque recipiat, à charitate Dei separari omninò non potest. Securus interim degit sub protectione & aduocatione Domini Dei sui, non est quod vereatur ex omnibus. At vbi sanè discretionis annos ingrediens redditur sibi, cæterorum vtiquè violentiam nec tunc quidem formidare necesse est: sed ab ea quæ dormit in sinu caueat, propria scilicet voluntate. Erit fortè peccatũ in foribus, sed appetitus eius sub eo est, tantùm ipse aperire renuat, consentire recuset.

Nulla res vt à charitate diuelli, sola hãc voluntas efficit.

15. AD Philippenses primo capite: Gratias ago Deo meo in omni memoria vestrũ, cõfidens hoc ipsum quia qui cœpit in vobis opus bonũ, perficiet vsque in diem Christi Iesu.

16. ET capite secundo: Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.

17. PRIORIS ad Corinthios decimo capite: Itaque

que qui se existimat stare, videat nè cadat.

18. AD Romanos vndecimo capite: Dicis ergò: Fracti sunt rami, vt ego inserar. Benè: propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: nè fortè nec tibi parcat. Vide ergò bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderũt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excidêris.

Vtile nos ipsos timere quales futuri simus. 1.Cor.10.

19. AVGVSTINVS epistola centesima septima ad Vitalem: Iam verò vt perseuerent in eo quod esse cœperunt, etiam pro seipsis orant fideles: vtile est quippe omnibus vel penè omnibus propter humilitatem saluberrimam, vt quales futuri sint scire non possint. Ad hoc dicitur: Qui videtur stare, videat nè cadat. Propter huius timoris vtilitatem, nè regenerati & piè viuere incipientes, tanquàm securi alta sapiamus, quidam non perseueraturi perseueraturis Dei permissione vel prouisione ac dispositione miscentur, quibus cadentibus territi cũ timore & tremore gradiamur viam iustam, donèc ex hac vita, quæ tentatio est super terram, transeamus ad aliam, vbi iam non sit elatio comprimenda, nec contra eius suggestiones tentationesque luctandum.

Cum timore & tremore viam iustam, perficere non perseueraturis est admonere.

20. ET de bono perseuerãtiæ, capite octauo: Hominibus videtur, omnes qui boni apparent fideles, perseuerantiam vsque in finem accipere debuisse. Deus autem melius esse iudicauit miscere quosdã non perseueraturos certo numero sanctorum suorum, vt quibus non expedit in huius vitę tentatione securitas, non possint esse securi: multos enim à pernicioſa elatione reprimit, quod ait Apostolus, Quapropter qui videtur stare, videat nè cadat. Voluntate autem sua cadit, qui cadit: & volũtate Dei stat, qui stat. Potens est enim Deus statuere illum: Rom.11.
non ergò ipse seipsum, sed Deus. Veruntamen bonum est non altum sapere, sed timere. In cogitatione autem sua, vel cadit quisque vel stat.

Securitas nobis minimè expedit. 1.Cor.10.

21. CHRISOSTOMVS libro secundo de compunctione cordis: Sufficit naturam peccati cogitare velocem, rapidam, subreptiuam, & ob hoc incerta esse quæ futura sunt, & valdè dubia, & tum periculosa, vt ea etiam magnus ille metuat Paulus. 1.Cor.9.
Hoc enim indicat, cùm dicit se timere nè fortè cùm aliis prædicârit, ipse reprobus fiat. Et iterùm cùm ait. Qui se putat stare, videat nè cadat. Sic autem & beatus Dauid beneficiorum Dei munerúmque eius memoriam recolẽs, compũctionem cordis quærebat, in quo dicit: Quid est homo, quòd memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulò minùs ab angelis, gloria & honore coronâsti eum, & constituisti eum super Psal.8.
opera manuum tuarum.

22. AD Philippenses secundo capite: itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non vt in præsentia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutẽ operamini.

Superbia etiã rectè facta adtentat.

23. AVGVSTINVS de natura & gratia, capite vigesimoseptimo: Cætera vitia tantùm in malefactis valent, sola autem superbia etiam in rectè factis cauenda est. Vndè admonẽtur illi, nè dona Dei suæ potestati tribuendo seseque extollendo grauiùs pereant, quàm si nil operarentur boni, quibus Philip.2.
dicitur: Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Deus enim est qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quare ergò cum timore & tremore, & non potiùs cum securitate, si Deus operatur, nisi quia propter voluntatem nostram, sine qua benè nõ possumus operari, citò potest subrepere animo humano, vt quod benè operatur, suum tantummodò existimet, & dicat in abundantia sua, non mouebor in æternum? Ideò qui in voluntate sua præstiterat decori eius virtutem, auertit paululùm faciem suã, vt qui hoc dixerat, fieret conturbatus, quoniam ipse est ille tumor sanandus doloribus.

Securitas pernicioſa. Timor vtilis.

Psal 29. Iob 7. 1.Cor.10.

24. ET de bono perseuerantiæ, capite decimotertio: In hac vita humana, quæ tentatio est super terram, qui videtur stare, videat nè cadat. Ideò quippe, sicut iam suprà diximus, non perseueraturi, perseueraturis prouidentissima Dei voluntate miscentur, vt esse discamus, non alta sapientes, sed humilibus consentientes, & cum timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur.

Non perseueraturi, perseueraturis vtiliter mixti.

25. POSTERIORIS ad Corinthios sexto capite: Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ, à dextris, & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: vt seductores & veraces: sicut qui ignoti & cogniti.

26. AD Romanos quinto capite: Per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

27. BERNARDVS sermone tertio in vigilia Natiuitatis Domini: Iam verò sic ardens & lucens nõdùm in domo se esse cõfidat, vbi sine omni timore ventorũ accensum lumen soleat deportari, sed meminerit se esse sub dio, & vtraque manu studeat operire quod portat, nec credat aëri, etiam si videat esse tranquillum. Repentè, enim & hora qua non putauerit mutabitur, & si vel ad modicum manus remiserit, lumen extinguetur. Quòd etsi etiam ardor portantis manus (vt quandoquè fieri solet) adusserit, eligat potiùs pati, quàm retrahere manus suas, quia in momẽto, in ictu oculi poterit exuffllari. Si essemus in domo illa non manu facta æterna in cælis, vbi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, nihil esset timendum. Nunc verò tribus maligniſſimis & validiſſimis ventis expoſiti sumus, carni, diabolo, & mundo, qui conscientiam illuminatã moliuntur extinguere, insufflantes in cordibus nostris desideria mala, motus illicitos, & ità te repentè turbãtes, vt vix prænoscere valeas vndè venias, aut quò vadas. Ex quibus etsi duo sæpiùs intermittunt, à tertio tamen nemo vnquàm sufflandi inducias extorsit. Ideò vtriſque manibus & cordis & corporis anima est tegenda, nè fortè quæ iam illuminata fuerat, extinguatur, nec cedendum vel recedendum, etiam si grauis tentationum feruor vtriusque hominis statum vehementer afflixerit, sed dicendũ cum sancto: Anima mea in manibus meis Psal.118.
semper. Eligamus potiùs ardere, quàm credere. Et sicut quod in manibus nostris tenemus, non facilè obliuiscimur: sic nũquàm obliuiscamur negocium

Hostes quãmnobis iuncti ctrocissimi, cauẽ & cum tremore illos obseruare oportet.

Tertios nostri hostis nullas nobis indutias concedit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animarum noſtrarum, & illa cura principaliter vigeat in cordibus noſtris. Cùm ergò ſic lumbi noſtri accincti fuerint, & lucernæ ardentes, cuſtodiēdę ſunt vigilię noctis ſupra gregem cogitationū & actionū noſtratū: vt ſi in prima vigilia, vel ſecūda, vel tertia Dominus venerit, paratos nos inueniat.

Marc.14. 28. Et ſermone quinto in pſalmum, Qui habitat: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Et quis hoc dixerit, ſciris, & tempus ſcitis, Domini enim eſt verbum iſtud inſtante iam paſſione ſua. Et attendite quoniam ipſe quidē erat paſſurus, & nō diſcipuli: nec tamen pro ſe dicebat orandum, ſed

Luc.22. pro illis. Vndè ad Petrum: Eccè ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te vt nō deficiat fides tua: & tu aliquando cōuerſus, cōfirma fratres tuos. Si tantum illos oportebat timere in paſſione Domini, quātum nobis timendū eſt, fratres, in paſſione noſtra? Vigilate proindè & orate, vt non intretis in tentationem: quoniam vndiquè circundati eſtis tentationibus. Vn-

Iob 7. dè & legiſtis, quia tentatio eſt vita hominis ſuper terram. Itaque ſi tot tentationibus plena eſt vita noſtra, vt non immeritò tota ipſa tentatio debeat appellari: peruigili circūſpectione opùs eſt & oratione nè inducamur in eā. Vndè eſt & illud in ora-

Matth. 6. tione Dominica: Et nè nos inducas in tētationem.
Sine tentatione nemo mortalium viuit. Et infrà: Hoc præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſque tentatione victurum, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram ſecurus expectet: aut fortè non ſecurus, ſed pauidus magis, & ſic petat ab ea liberari, vt nunquàm ſibi in corpore mortis huius libertatem perfectam ſeu requiem audeat polliceri.

29. Idem capite decimoquarto meditationum:
Hoſtes noſtri. Adiuua me Domine Deus meus, quoniam inimici mei animam meam circundederūt: corpus ſcilicet,
Corpus. mūdus, & diabolus. A corpore fugere nō poſſum: nec ipſum à me fugare. Circunferre illud neceſsè eſt, quoniā alligatum eſt mihi. perimere non licèt, ſuſtentare cogor: & cùm illud impinguo, hoſtem meum aduerſùm me nutrio. Si enim ſatis comedero, & id robuſtum fuerit, ſanitas & fortitudo eius
Mundus. mihi aduerſantur. Mundus verò circuncingit, & obſidet me vndiquę: & per quinque portas, videlicet per quinque corporis ſenſus, ſcilicet viſum, auditum, guſtum, odoratum, & tactū, ſagittis ſuis
Hier.9. me vulnerat, & mors intrat per feneſtras meas in animam meam. Reſpicit oculus, & mentis ſenſum auertit. Audit auris, & intētionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur, & fallit. Per tactum ardor libidinis pro aliqua parua occaſione excitatur, & niſi ilicò reſpuatur, ſubitò totum corpus occupat, vrit, & incēdit. Primò carnem cogitatione modicùm titillat: deindè delectatione turpi mentem maculat, & ad extremum per cōſenſum prauitatis ſibi mentem ſubiugat. Porrò
Diabolus tertius inimicus. Pſal.7. Pſal.63. Diaboli laqui. diabolus quem videre non poſſum, & ideò minùs ab eo mihi cauere, tetēdit arcum ſuum, & in eo parauit ſagittas ſuas vt vulneret repentè, nariauit vt abſconderet laqueos ſuos, & dixit: Quis videbit eos? laqueum poſuit in auro & argento & in omnibus quibus abutimur, cùm illis malè delectamur & illaqueamur. Nec ſolùm laqueum poſuit, ſed & viſcū. Viſcus eſt amor poſſeſſionis, affectus cognationis, cupiditas honoris, & carnis voluptas: quibus anima inuiſcatur & irretitur, nè pennis contēplationis per plateas ſupernæ Sion volare poſſit. Viſcus. Sagittæ diaboli ſunt ira, inuidia, luxuria, & cætera quibus anima vulneratur. Et quis eſt ille qui iacula eius ignea extinguere poſſit? Proh dolor, his telis ſuperatur ſæpè anima fidelis. Heu mihi quia vndiquè bella mihi video: vndiquè tela volāt: vndiquè tentamenta, vndiquè pericula. Quocunquè me vertam, nulla ſecuritas eſt. Et quę mulcent, & quæ triſtant vel moleſtant, omnia timeo: ſeſuries & refectio, ſomnus & vigilię, labor & quies pugnant cōtra me. Non minus ſuſpectus eſt mihi iocus quàm ira: multos ſiquidem iocādo ſcandalizaui. Nec minùs proſpera vereor quàm aduerſa. Proſpera nauque ſuauitate ſua incautū me faciunt, & decipiunt. aduerſa verò quia aliquid amaritudinis habent, velut potiones amaræ me ſuſpectum & timidum faciunt.

30. Capite item decimoquinto: Caro mea de luto eſt, & ideò lutoſas & voluptuoſas cogitatio- Hoſtes noſtri cuiuſmodi in nobis cogitationes excitent.
nes ab illa habeo: vanas & curioſas à mundo: à diabolo malas & malitioſas. Iſti tres inimici me impugnant & perſequuntur, nunc quidem apertè, nunc verò occultè: ſemper autem malitioſè. Diabolus nāque plùs cōfidit in adiutorio carnis: quoniam magis nocet domeſticus hoſtis. Illa verò ad Domeſticus noſter hoſtis nocētiſſimus, cum quo contra nos fœdus facit diabolus.
ſubuerſionem meam cum illo fœdus iniit, vt potè de peccato nata, & in peccato nutrita, vitiis corrupta ab ipſa origine: ſed multo ampliùs vitiata prauā conſuetudine. Hinc eſt quòd tam acriter cōcupiſcit aduerſùs ſpiritum: quòd aſſiduè murmurat, & impatiens eſt diſciplinæ: quòd illicita ſuggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur tortuoſus ille ſerpens hoſtis humani generis, cui nullum aliud eſt deſiderium, nullum negociū, nullum ſtudium, niſi perdere animas noſtras. Hic eſt qui iugiter malum machinatur, argutè loquitur, artificioſè ſuggerit, callidè decepit. Illicitos motus inſufflat, & venenatas cogitationes inflammat, mouet bella, nutrit odia, incitat gulam, mouet libidinē, deſideria carnis inſtigat, & peccati occaſiones parat, & mille nocendi artibus corda hominum pulſare nō ceſſat. Hinc eſt quòd baculo noſtro nos cædit, & manus noſtras proprio cingulo ligat: vt caro quæ data eſt nobis in adiutorium, fiat nobis in ruinā & ſcandalum. Grauis lucta, & graue periculum eſt aduerſùs domeſticum hoſtem pugnare, maximè cùm Periculoſum bellum, quod cum domeſtico noſtro hoſte inceſſanter gerendum eſt.
nos aduenæ ſimus, & ille ciuis. Ille ſuam inhabitat regionem, nos exules ſumus & peregrini. Magnū quoquè diſcrimen eſt aduerſùs diabolicæ fraudis aſtutiā tam crebos, immò continuos ſuſtinere cōflictus: quē aſtutum fecit tam natura ſubtilis, quàm longa exercitatio malitiæ huius.

31. Ad Romanos octauo capite, vt in textu.

XVIII.

De lapſis & eorum reparatione.

Qvi verò ab accepta iuſtificationis gratia per peccatū exciderunt, rurſùs iuſtifi-

Cap.15. ſeſſ.6. ſtificari[a] poterūt: cùm excitāte Deo, per pœnitentię Sacramentū merito Chriſti, amiſſam gratiā recuperare procurauerint. Hinc enim iuſtificationis modus eſt lapſi reparatio: quā ſecundam poſt naufragium deperditę gratiæ tabulam, ſancti Patres[b] aptè nuncuparūt. Etenim pro iis qui poſt Baptiſmū in peccata labuntur, Chriſtus Ieſus Sacramentū inſtituit Pœnitētię, cùm dixit: [c] *Accipite ſpiritū ſanctum: quorū remiſeritis peccata, remittūtur eis: & quorū retinueritis, retēta ſunt.* Vndè dicendū eſt, Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt lapſum, multo aliā eſſe à Baptiſmali: eáque contineri nō modò ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationē, aut[d] cor contritum & humiliatū: verumetiam eorūdem ſacramentalem[e] confeſſionē ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam, & ſacerdotalē abſolutionē, itémque ſatisfactionē[f] per ieiunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitę exercitia: non quidē pro pœna ęterna, quę vel ſacramento, vel ſacramēti voto vnà cum culpa remittitur: ſed pro pœna temporali, quæ, vt[g] ſacræ literę docent, nō tota ſemper, vt in Baptiſmo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt, ingrati,[h] Spiritum ſanctum cōtriſtauerunt, &[i] templum Dei violare non ſunt veriti. De qua pœnitentia ſcriptum eſt:[k] *Memor eſto vndè exciderus: age pœnitentiam, & prima opera fac.* Et iterùm:[l] *Quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et rurſùs:[m] *Pœnitentiam agite.* Et,[n] *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*

a Aug. hom. 50. ex 50. c. 14. Vide quæſt. 1. de fact. Pœn. & quæſt. 2. A.
b Vide de ſacram. Pœnit. quæſt. 2. B.
c Ioan. 20. c. Ibid. quæſt. 1. de ſac. Pœn. B.
d Pſal. 50. d Ibid. quæſt. 3. c. 4.
e Vide quæſt. 5. & 6. ibid.
f quæſt. 7. & 8. de Pœnit. ſacram.
g Num. 14. d 2. Reg. 12. c 24.
h Vide præd. quæſt. 7. B.
i Ephes. 4. g 1. Cor. 3. d
k Apoc. 2. b 2. Cor. 7. c
l Matth. 4. c
m Luc. 5. c

TESTIMONIA.

1. Avgvstinvs libro quinquaginta homiliarum homilia quinquaginta, capite decimoquarto: Prouer.18. Si iam de ſanitate deſperans addis peccata peccatis ſicut ſcriptum eſt, Peccator cùm venerit in profundum malorum contemnet, noli contemnere, noli Pſal.129. deſperare, clama etiam de profundo ad dominum, & dic ei, De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in vocem obſecrationis meæ. Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Quoniam apud te propitiatio eſt. De tali profundo Niniuitæ clamauerunt, & hanc propitiationem inuenerunt, faciliúſque eſt euacuata comminatio prophetæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Hic fortaſsè dicis, Sed ego iam baptizatus ſum in Chriſto, à quo omnia mihi peccata præterita dimiſſa ſunt, vilis factus ſum nimis iterans vias meas, & canis Prouer.26. Pſal.138. horribilis oculis Dei conuerſus ad vomitum ſuū, Quò abibo à ſpiritu eius, & à facie eius quò fugiā? Quò frater, niſi ad eius miſericordiam pœnitendo, cuius poreſtatem peccando contempſeras? Nemo enim rectè fugit ab illo, niſi ad illum, ab eius Peccatori ad Dei miſericordiam confugiendum. ſeueritate ad eius bonitatem. Quis enim locus te excipiet fugientem, vbi eius præſentia te nō inueniat? Si aſcenderis in cælum, ibi eſt: ſi deſcenderis ad infernum, adeſt. Recipe ergò pennas tuas in directum, & habita in ſpe in extremo huius ſeculi. Etenim illuc manus ſua deducet te, & perducet te dextera ſua. Quicquid enim feceris, quæcunque peccaueris, adhuc in hac vita es, vndè te Deus, ſi ſanare nollet, auferret. Cur ergò ignoras, quia patiētia Dei ad pœnitentiam te adducit? Qui enim clamando tibi perſuaſit vt non recederes, parcendo Rom.2. clamat vt redeas.

Lapſis poſt baptiſmum, per ſacramentum pœnitentiæ, gratiam inſtificationis poſſe reſtitui, multis aliis teſtimoniis confirmatum eſt, quæſtione prima de ſacramēto Pœnitentię, & quæſtione ſecunda, A.

A quibus Patribus vocetur Pœnitentia ſecunda poſt naufragium deperditæ gratiæ tabula, vide eadem quæſtione ſecunda, B.

2. Ioannis vigeſimo capite, vt in textu. quem Scripturæ locum quo pacto Patres intellexerint, videre potes quæſtione prima de ſacramento Pœnitentiæ, B.

3. Psalmo quinquageſimo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.

Contritionem ad hanc lapſorum reſtaurationem neceſſariam eſſe, probatum eſt quæſtione tertia & quarta de ſacramento Pœnitentiæ. De Confeſſione verò agitur quæſtione quinta & ſexta: ſicut & de Satisfactione, quæſtione ſeptima & octaua.

4. Nvmerorvm duodecimo capite, vide ſuprà, quęſtione ſeptima de ſacramento Pœnitentię, B. teſtimonio ſecundo.

5. Secvndi Regum duodecimo capite. ibidem teſtimonio ſexto.

6. Et capite vigeſimoquarto: eodem in loco, teſtimonio decimo. Plures etiam hac de re & ſacræ ſcripturæ, & Patrum inuenies ſententias, prędicta quęſtione ſeptima, B.

7. Ad Epheſios quarto capite: Et nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei: in quo ſignati eſtis in die redemptionis.

8. Prioris ad Corinthios tertio capite: Neſcitis quia templum Dei eſtis: & ſpiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt: quod eſtis vos.

9. Apocalypsis ſecundo capite: Sed habeo aduerſùm te pauca, quòd charitatem tuam primā

Universidad de Deusto
Biblioteca

reliquisti. Memor esto itaque vndè excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem venio tibi, & mouebo candelabrũ tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

10. POSTERIORIS ad Corinthios septimo capite: Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur.

11. MATTHÆI quarto capite: Tunc reliquit eum diabolus: & eccè, Angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12. LVCÆ tertio capite, vt in textu.

XIX.

Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem.

ADVERSVS etiã hominum quorundã callida ingenia, qui per[a] dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentiũ, asserendũ est non modò in fidelitate, per quã & ipsa fides amittitur: sed etiã quocunque[b] alio mortali peccato, quanuis non[c] amittatur fides, acceptam iustificationis gratiã amitti: diuinę legis **doctrinam** defendendo, quæ à regno Dei nõ solùm infideles excludit, sed & fideles quoquè[d] fornicarios, adulteros, molles, masculorũ concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cæterósque omnes, qui lęthalia committunt peccata: à quibus cum diuinę gratię adiumento abstinere possunt quibus à Christi gratia separantur. Cap. 15. sess. 6.

a Rom. 16. e b Iac. 2. b Bas. lib 1. de bapt. par. 2 & lib. 2. c. 9. c Matth. 7. c d 25. a Luc. 12. f Ioann. 12. g 1. Cor. 13. a Iac. 2. c d Aug. lib. 15. de Trin. c. 18. Tract. 10. in epist. Ioan. Fulg. de incar. & Grat. Christi, c. 26. d 1. Cor. 6. b Gal. 5. e d Eph. 5. b Apoc. 21. e

TESTIMONIA.

1. AD Romanos decimosexto capite: Rogo autẽ vos fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos dedicistis, faciunt, & declinate ab illis. Huiusce modi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo vẽtri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.

2. IACOBI secundo capite: Quicunque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno: factus est omnium reus.

3. BASILIVS libro primo de Baptismo, parte secunda: Modica quædam ex illis quæ de regno cælorum sunt dicta, adiiciam, nè quouis pacto in acquirendo illo deficiamus. In vitæ nanque negocio paululum non est quod paululùm abest, ac ferè dicitur, vt quidam nostrorum sapientum admonuit. Et hoc ex ipsis rebus potissimùm liquet, immò & ex absoluta illa sacrorum & ad oblationem destinatorum animalium integritate satis habet fidei, quod dico, in quibus vbi modica quędam reperiebatur macula vel mutilatio, non integri alicuius membri, sed partis tantùm ipsius, quemadmodùm scriptum est, mutilatio auriculę, siue homo erat, ad sacerdotium ineptus iudicabatur, siue animal, reprobum habebatur ad sacrificium, cùm Apostolus dixerit, Hęc quidẽ illis in figura contigerunt, scripta verò sunt ad nostram admonitionem, in quos fines seculorum venerunt: & Dominus apertè declarauerit, quæ à nobis exigantur iustitiæ præstantia, vbi dixit, templo maius aliquid est hic, & abundantiùs nos animæ curam habere debere ostenderit, dicens: Cui multum concreditum est, ab illo & multum repetent. Et infrà: De quibus vna est sententia, liquet quòd idem sit & periculi omnibus, si vnum aliquid ex ipsis defuerit. Si nanque Dominus dicit: Iotavnum, aut apex vnus haud quaquàm prętеribit à lege, donèc omnia fiant, quanto magis ab Euangelio, dicente Domino ipso, Cælum ac terra transibit, sermones verò mei nequaquàm transibunt. Vndè Iacobus Apostolus confidenter denunciauit, dicens: Quisquis fecerit totam legem, offendat autem in vno, erit omnium reus. Hoc autem ex eo didicit, quòd post beatitudines Dominus testimoniis ac promissionibus Petro propter homines datis, comminatus est, dicens: Nisi lauero te, non habebis partem mecum. Paulus verò Apostolus afflictiones illas Christi quæ adhuc deerant, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia, adimplens, & in Christo loquens cõtestatur, quęnam illa sint, quorum potissimùm gratia quis regno cælorũ nõ potiatur, & mortis condemnationi subiiciatur, aliquando quidem definitè, dicens, quòd qui talia faciunt, digni sint morte. Quare verò non dixit, qui ista faciunt, sed, qui talia faciunt regnum cælorum non possidebunt? Et iterùm generaliùs, quoniam iniusti regnum Dei non possidebunt. Et alibi similiter. Ipse verò Dominus noster Iesus Christus in Euangelio Lucę ità definiuit, dicens: Nemo manu ad aratrum posita, & retrò posteà auersus, aptus est ad regnum Dei. Est autem hìc necessariò obseruãdum, quòd non de multis peccatis, sed de vno est horrendum adeò & ineuitabile iudicium, idque ex concessis ac licitis, & si moram duntaxat, eámque modicam obediętię illi quis, quæ absque vllo prætextu, velocissimè & sine suspẽsione Domino præstanda est, iniecerit.

Iac. 2. Coloss. 1. Rom. 1. 1. Cor. 6. Gal. 5. Luc. 3. Matth. 25.

1. Cor. 10. Marc. 12. Luc. 12. Matth. 5. Luc. 21.

4. ITEM libro secundo de Baptismo, capite nono: Iniquus quidem est quisquis legem non integram seruauerit, aut etiam, qui vnum illius mandatum transgressus fuerit. In modicę nanque particulæ defectu, totum periclitatur. Quod enim propè factum est, nondùm factum est. Nam quemadmodùm qui propè mortuus est, non est mortuus, sed adhuc viuit: & qui propè vixisset, non viuit, sed mortuus est: & qui ferè ingressus est, nõ est ingressus, vt potè quinq; illę virgines: ità & qui propè seruauit legem, non seruauit legem, sed est iniquus ac transgressor legis. Quapropter & necessãrium

In modicæ particulæ defectu totum periclitatur.

1. Cor. 5. rium est de iniquis, etiamsi germani ac synceri videantur, Apostolo credere dicenti, aliquando quidem, Si quis frater nominatus, aut fornicator fuerit, aut auarus, aut vinolentus, aut conuiciator, aut raptor, cum huiusmodi ne cibum quidem sumite: (obiter autem hìc notandum est, quòd non eum tãtùm, qui in his omnibus culpabilis est, à communi Christianorum cõuictu abarcet, sed & eum, qui vel in vno tantùm istorum reprehensibilis est, cùm non dicit, cum isto, sed, cum huiusmodi) aliquãdo verò, Mortificate membra vestra quæ sunt super terrã, fornicationem, immunditiam, affectionem, cõcupiscentiam prauam, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus, propter quæ venit ira Dei (& generaliùs adiungens) super filios, inquit, immorigeros: nè sitis ergò consortes ipsorum.

Coloss. 3.

5. MATTHÆI septimo capite: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnũ cęlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis; Quia nunquàm noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatẽ. Et post pauca: Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit domum suã super arenam: & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. Matth. 16.

6. ET capite vigesimoquinto: Tunc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quę accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinque autem ex eis erãt fatuæ, & quinque prudentes. sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. Et paucis interiectis: Nouissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait, Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

7. LVCÆ duodecimo capite: Ille autem seruus qui cognouit voluntatẽ domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundùm voluntatem eius, plagis vapulabit multis.

8. IOANNIS duodecimo capite: Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, vt è synagoga non eiicerentur. dilexerunt enim gloriam hominũ magis, quàm gloriam Dei.

9. PRIORIS ad Corinthios decimotertio capite: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ità vt montes transferam, charitatem autem non habuero: nihil sum.

10. IACOBI secundo capite: Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Et paulò pòst: Tu credis quoniam vnus est Deus. Benè facis: & dęmones credũt, & contremiscunt. Vis autem scire ô homo inanis, quoniã fides sine operibus otiosa est?

11. AVGVSTINVS libro decimoquinto de Trinitate, capite decimooctauo: Ipsam fidem non facit vtilem nisi charitas: sine charitate, &c. vt suprà capite vndecimo, B. testimonio trigesimoquinto.

12. ET tractatu decimo in primam epistolam Ioannis: Multi dicunt, Credo, sed fides sine operibus non saluat. Opus autem fidei ipsa dilectio est, dicẽte Paulo Apostolo, Et fides quæ per dilectionem operatur. Et post pauca: Hoc est credere, quòd Iesus Christus est, quomodò credunt Christiani, qui nõ solùm nomine Christiani sunt, sed factis & vita: non quomodò credunt dęmones: Nam & dęmones credunt & contremiscunt: sic dixit scriptura. Quid potuerunt dæmones plus credere, quàm vt dicerent, Scimus qui sis, Tu es filius Dei? Quod dixerunt dæmones, hoc dixit & Petrus, cùm Dominus quæreret, quis esset, quem illũ dicerent homines. Et infrà: Aliud est ergò confiteri Christum vt teneas Christum, aliud confiteri Christum vt repellas à te Christum. Ergò videtis, quia quomodò hìc dicit, Qui credit, propria quædam fides est, non quomodò cum multis. Itaque fratres, nemo hæreticorũ dicat vobis, Et nos credimus. Ideò enim de dæmonibus exemplum proposui, nè gaudeatis ad verba credentium, sed exploretis facta viuentium. Videamus ergò quid est credere in Christum, quid credere quia Iesus ipse est Christus. Sequitur, Omnis qui credit quòd Iesus sit Christus, ex Deo natus est. Sed quid est credere illud? Et omnis qui diligit qui genuit eum, diligit eum qui genitus est ab ipso. Statim fidei coniunxit dilectionem, quia sine dilectione fides inanis est. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dęmonis. Qui autem nõ credunt, peiores sunt quàm dæmones, & tardiores quàm dæmones. Nescio quis non vult credere in Christum, adhuc ne dæmones imitatur. Iam credit aliquis in Christo, sed odit Christum, habet confessionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ: nam & illi puniri timebant. Adde huic fidei dilectionem, vt fiat fides qualem dicit Apostolus Paulus, Fides quæ per dilectionem operatur. Inueniſti Christianum, inueniſti ciuem Hierusalem, inueniſti ciuem Angelorum, inueniſti in via suspirantem peregrinum, adiunge te illi, comes tuus est, curre cum illo, si tamen & tu hoc es.

Gal. 5. Iac. 2. 1. Ioan. 5. Fides eum dilectione Christiani, sine hac, dæmonis est. Gal. 5.

13. FVLGENTIVS de incarnatione & gratia Iesu Christi, capite vicesimosexto: Fieri potest, vt quisquam Deum esse credat, qui Deum non diligit: vt autẽ quisquam Deum diligat, qui in Deum nõ credit, fieri nullatenùs potest: quia potest vnusquisque credere aliquid esse quod non diligit, diligere verò nemo potest quod esse non credit. Apostolus autem dicit: Sine charitate fidem cæteráque bona opera cuiquã prodesse non posse, dicit enim: Si habuero omnem fidem ità vt montes transferã, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meũ vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.

Fides sine charitate esse potest, non contrà. 1. Cor. 13.

14. PRIORIS ad Corinthios sexto capite: Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

15. AD Galatas quinto cap. Quòd si spiritu ducimini: non estis sub lege. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei nõ consequentur.

16. AD Ephesios quinto capite: Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immũdus, aut auarus (quod est idolorũ seruitus) non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentię. Nolite ergò effici participes eorum.

17. APOCALYPSIS vigesimoprimo capite: Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

XX.

De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum operum, déque ipsius meriti ratione.

A. Hac igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiã perpetuò cõseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponẽda sunt Apostoli verba:[a] *Abũdate in omni opere bono, sciẽtes quòd labor vester non est inanis in domino:*[b] *Nõ enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quã ostendistis in nomine ipsius.* Et,[c] *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnã habet remunerationem.* Atque ideò benè operantibus vsque in finẽ, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tãquàm gratia filiis Dei per Christũ Iesum misericorditer promissa, & tãquàm merces[d] ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorũ operibus & meritis fideliter reddenda. Hęc est enim illa corona iustitiæ, quã post suũ certamen & cursum repositã sibi esse aiebat[e] Apostolus, à iusto iudice sibi reddendã: non solùm autẽ sibi, sed & omnibus qui diligunt aduẽtũ eius. Cùm enim ille ipse Christus Iesus tanquàm caput in mẽbra, & tãquã vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutẽ influat: quæ virtus bona eorũ[f] opera semper antecedit, comitatur & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent: nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendũ est, quo minùs plenè illis quidẽ operibus quę[g] in Deo sunt facta, diuinę legi pro huius vitę statu satisfecisse,[h] & vitã æternã suo etiam tẽpore, si tamẽ in gratia decesserint, cõsequendã, verè promeruisse cẽseantur, cùm Christus Saluator noster dicat:[i] *Si quis biberit ex aqua quã ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitã æternam.* Ità neque propria nostra iustitia, tanquã ex nobis propria, statuitur, neq, ignoratur aut repudiatur iustitia Dei. Quæ enim iustitia nostra dicitur, quia per eã nobis inhærẽte iustificamur, illa eadẽ Dei est, quę à Deo nobis infũditur per Christi meritũ.

B. Neque verò illud omittendũ est, quòd licèt bonis operibus in sacris literis vsque adeò tribuatur, vt etiã qui[k] vni ex minimis suis potum aquę frigidę dederit, promittat Christus eũ non esse sua mercede cariturum: & Apostolus[l] testetur, id quod in prẽsenti est momentaneũ & leue tribulationis nostrę, supra modũ in sublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis: adsit tamẽ vt Christianus homo in seipso[m] vel cõfidat, vel glorietur, & nõ in[n] Domino, cuius tãta est erga omnes homines bonitas, vt eorũ velit esse merita[n], q̃ sunt ipsius dona. Et quia[p] in multis

cap. 16. sess. 6.

a 1. Cor. 15.
b Heb. 6. b
c Heb. 10. g

d Aug. de grat. & lib. arbit. cap. 8. 9. Epist. 105. & 52. lib. 1. cont. duas ep. Pelag. & Proph. cap. 16. de merib. Eccl. cath. c. 15. de corr. & grat. c. 13. ser. 56 ex diuers. Cypr. de oper. & eleem. Epist. 56. 60. Chrys. hom. 42. in Gen. hom. 51. in 1. ad Cor. Greg. homil. 17. in Euang.
e 2. Tim. 4. b Aug. hom. 14. ex 50. in psal. 85. tract. 3. in Ioan. Theoph. & Oecumen. in c. 4. epist. 2. ad Tim.
f Con. 2. Arausic. can. 18. Aug. de corr. & gratia, cap. 13. de grat. & lib. arb. cap. 6. ser. 15. de verb. Apost. Fulg. lib. 1. ad Mon. cap. 11. 12.

g Ioan. 3. e
h Aug. tract. 113. Prosp.

i Ioan. 4. b

k Matth. 10. d

l 2. Cor. 4. d

m Aug. de præd. sanct. cap. 5. de grat. & lib. arb. cap. 6.
n 1. Cor. 1. d 2. Cor. 10. d
o Celest. 1. epistol. 1. can. 12. Aug. in ench. cap. 107. epist. 105 de grat. & lib. arbit. c. 6. Lib de Eccl. dogmat. ca. 32.
p Isa. 3. a

multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiã & bonitatẽ, ità seueritatem & iudiciũ ante oculos habere debet: neque seipsum aliquis, etiãsi[q] nihil sibi conscius fuerit, iudicare: quoniã omnis hominũ vita, non humano iudicio examinãda & iudicanda est, sed Dei:[r] qui illuminabit abscõdita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordiũ: & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui vt scriptum est,[s] *reddet vnicuique secundùm opera sua.*

q 1. Cor. 4. a
r Ibidem.
s Matth. 16. d Rom. 2. a Psal. 61. b.

TESTIMONIA.

Matth. 16. Rom. 2. Apoc. 22.

1. A. PRIORIS ad Corinthios decimoquinto capite, vt in textu.

2. AD Hebræos sexto capite: Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostẽdistis in nomine ipsius, qui ministrâstis sanctis, & ministratis.

3. ET capite decimo, vt in textu.

Rom. 4.

4. AVGVSTINVS de gratia & libero arbitrio, capite octauo: Si vita æterna bonis operibus redditur, sicut apertissimè dicit scriptura. Quoniam Deus reddet vnicuique secũdùm opera eius: quomodò gratia est vita æterna, cùm gratia nõ operibus reddatur, sed gratis detur, ipso Apostolo dicẽte, Ei qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secũdùm meritum. Et infrà: Ista quæstio nullo modo mihi videtur posse dissolui, nisi intelligamus & ipsa bona opera nostra: quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiã pertinere: propter illud quod ait Dominus Iesus, Sine me nihil potestis facere. Et in fine: Itaque charissimi, vita bona nostra nihil aliud est quã Dei gratia: sine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est: ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa cui datur. Sed illa cui datur, tantummodò gratia est, hæc autẽ quæ illi datur, quoniã præmiũ eius est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro iustitia, vt verum sit, quoniam verum est, quia reddet vnicuique Deus secundùm opera eius.

Bona etiam opera nostra ad Dei gratiã referenda.

Ioan. 15. Et vita etiam æterna quæ bonæ vitæ redditur.

Apoc. 22. Psalm. 102.

5. ET capite nono: Qui coronat te in miseratione & misericordia. Nunquid non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur, de quo dictũ est, Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate, ideò dixit psalmus, Coronat te in miseratione & misericordia, quia eius miseratione bona operamur, quibus corona reddetur.

Bona opera à bonis operatur Deus. Philip. 2.

6. ITEM epistola centesimaquinta ad Sixtum Presbyterum: Sicut ab initio fidei misericordiam consequuti sumus, non quia fideles eramus, sed vt essemus: sic in fine quod erit in vita æterna, coronabit nos, sicut scriptum est, in miseratione & misericordia. Non itaque frustrà Deo cãtatur, Et misericordia eius prœueniet me: Et, Misericordia eius subsequetur me. Vndè & ipsa vita æterna quæ vtiquè in fine fine fine habebitur, & ideò meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadẽ merita quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncuparur, non ob aliud nisi quia gratis datur, nec ideò quia meritis nõ datur, sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur. Vbi autem inuenimus etiam vitam æternam gratiã nuncupari, habemus apud eundem gratiæ magnificum defensorem Apostolum Paulum: Stipẽdium, inquit, peccati mors est, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Vide, obsecro te, in quanta breuitate, quàm vigilanter verba posuerit, quibus diligenter consideratis, quæstionis huius aliquãtulùm dilucescat obscuritas. Cùm enim dixisset: Stipendiũ peccati mors: quis non congruẽtissimè & consequenter addere iudicaret: Stipendium autem iustitiæ vita æterna? Et verũ est, quia sicut merito peccati tanquàm stipẽdium redditur mors, ità merito iustitiæ tanquàm stipendium vita æterna. Aut si nolles dicere iustitiæ, diceres fidei: quoniã iustus ex fide viuit. Vndè etiam & merces appellatur plurimis sanctarum scripturarũ locis: nusquàm porrò dicta est merces iustitia vel fides, quia iustitiæ vel fidei redditur merces. Quod est autem merces operanti, hoc militanti stipendium. Sed beatus Apostolus rursùs elationem quæ vsqueadeò magis tentat irrepere, vt & sibi propter ipsam dicat datum angelum Sathanæ, à quo colaphizaretur, nè verticem præsumptionis erigeret. Aduersùs hanc ergò elationis pestem vigilantissimè militãs, Stipendiũ, inquit, peccati mors. Rectè stipendium, quia debetur, quia dignè retribuitur, quia merito redditur. Deindè nè iustitia de humano se extolleret bono merito, sicut humanũ meritum malum non dubitatur esse peccatum, non à contrario retulit, dicens: Stipendium iustitiæ vita æterna, sed gratia, inquit, Dei vita æterna. Et hæc nè præter mediatorem aliqua alia via quæreretur, adiecit, In Christo Iesu Domino nostro.

Vita æterna & meritis datur & gratis.

Rom. 6.

2. Cor. 12.

7. EPISTOLA item quinquagesimasecunda ad Macedoniũ: His virtutibus (quatuor scilicet, prudentiæ, fortitudini, temperantiæ, & iustitiæ) diuinitùs impartitis, & bona vita nũc agitur, & posteà præmiũ eius, quæ nisi æterna esse non potest, beata vita persoluitur. Hîc enim sunt eædem virtutes in actu, ibi in effectu: hîc in opere, ibi in mercede: hîc in officio, ibi in fine.

8. IDEM libro primo contra aduersarium legis & Prophetarũ, capite decimosexto: Perparùm est quod in eleemosynis datur: sed cùm piè datur, æternum indè meritum comparatur.

9. LIBRO item de moribus Ecclesiæ catholicæ, capite vigesimoquinto: Diligamus Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, quicunque ad vitam æternã peruenire proposuimus. Vita enim æterna est totum præmiũ, cuius promissione gaudemus nec præmium potest præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus est. Quid enim hoc iniustius, & quid iustius Deo. Non ergò debemus poscere præmium antequàm mereamur accipere.

Vita æterna præmium.

10. ET libro de correptione & gratia, capite decimotertio: Etiam ibi Dei misericordia necessaria est, qua fiet beatus, cui non imputauit Dominus peccatum: sed tunc pro bonorum operum meritis

Psalm. 31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iusto iudicio etiã ipsa misericordia tribuetur. Cũ enim dicitur, Iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiã: manifestatur in his in quibus inueniuntur bona opera misericordiæ, iudiciũ cum misericordia fieri, ac per hoc etiam ipsam misericordiam meritis bonorum operum reddi. Nõ sic est nunc, quando non solùm nullis bonis, sed etiam multis malis operibus præcedentibus, misericordia eius præuenit hominẽ vt liberetur à malis, & quæ fecit, & quæ facturus fuerat, nisi Dei gratia regeneraretur, & quæ passurus fuerat in æternum, nisi erueretur à potestate tenebrarum, & transferretur in regnum filij charitatis Dei. Verũtamen quia & ipsa vita æterna, quam certũ est bonis operibus debitam reddi, à tanto Apostolo gratia Dei dicitur, cùm gratia nõ operibus reddatur, sed gratis detur, sine vlla dubitatione confitẽdum est ideò gratiam vitam æternã vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Rectè quippe ipsa intelligitur, quæ gratia in Euangelio legitur, Gratiam pro gratia, id est, pro his meritis quæ contulit gratia.

Iac. 2.

Vita æterna gratia, & bonis operibus tamẽ vt debitum redditur.

Ioan. 1.

11. ITEM sermone quinquagesimosexto, ex diuersis à Vlimerio adiectis: Beata vita merces bonorum est: bonitas opus est, beatitudo merces est. Deus opus iuber, mercedem proponit. Dicit, hoc fac, & hoc accipies.

12. CYPRIANVS de opere & eleemosynis: Quę illa erit fratres charissimi, operãtium gloria, quàm grandis & summa lætitia: cùm populum suum Dominus cœperit recensere: & meritis atque operibus nostris præmia promissa contribuens, pro terrenis cælestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna prestare: offerre nos patri, cui nos sua sanctificatione restituit: æternitatẽ nobis immortalitatẽmque largiri, ad quã nos sanguinis sui viuificatione reparauit: reduces ad paradisum denuò facere, regna cælorum fide & veritate suæ pollicitationis aperire: Hæc hæreant firmiter sensibus nostris: hæc intelligãtur plena fide: hæc corde toto diligantur: hæc indefinentiũ operum magnanimitate redimantur. Præclara & diuina res, fratres charissimi, salutaris operatio, solatium grãde credentium, securitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati: res posita in potestate facientis, res & grandis & facilis: sine periculo persecutionis, corona pacis: verum Dei munus & maximũ, infirmis necessarium, fortibus glorioſum, quo Christianus adiutus perfert gratiam spiritalem, promeretur Christum iudicem, Deum computat debitorẽ. Ad hanc operum salutarium palmam libenter ac promptè certemus: omnes in agone iustitiæ Deo & Christo spectante curramus: & qui seculo & mundo maiores esse iam cœpimus, cursum nostrum nulla seculi, & mundi cupiditate tardemus. Si expeditos, si celeres, si in hoc operis agone currentes, dies nos vel redditionis, vel persecutionis inuenerit: nusquàm Dominus meritis nostris ad præmiũ deerit: in pace vincentibus coronam candidam pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro passione geminabit.

Operibus & meritis nostris præmia promissa tribuet Deus.

Salutaris operationis præconia.

Operatio bona Dei munus.

Corona in pace vincentibus candida, in persecutione, purpurea. Lib. 4. epist. 6.

13. IDEM epistola quinquagesimasexta ad Thibaritanos: Armemus dexteram gladio spiritali, vt sacrificia funesta fortiter respuat, & Eucharistiæ memor, quæ Domini corpus accepit, ipsum complectatur, postea à Domino sumptura præmiũ cælestium coronarum. O dies ille qualis & quantus aduenier fratres dilectissimi, cùm cœperit populũ suum Dominus recensere, & diuinæ cognitionis examine singulorũ merita recognoscere, mittere in gehennam nocentes, & persecutores nostros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare, nobis verò mercedem fidei & deuotionis exoluere. Quę erit gloria, & quanta lætitia, admitti, vt Deum videas: honorari, vt cum Christo Domino Deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias? Et infrà: Hæc fratres dilectissimi hæreant cordibus vestris. hæc sit armorum vestrorum præparatio, hæc diurna ac nocturna meditatio, ante oculos habere, & cogitatione semper ac sensibus voluere iniquorũ supplicia, & præmia ac merita iustorum: quid negantibus Dominus comminetur ad pœnam, quid contrà confitẽtibus promittat ad gloriam. Si hæc cogitantibus ac meditantibus nobis superuenerit persecutionibus dies, miles Christi, præceptis eius & monitis eruditus, non expauescit ad pugnam, sed paratus est ad coronam.

Merces fidei & deuotionis.

14. ET epistola sexagesima ad Episcopos Numidas: Cùm Dominus in Euangelio suo dicat, Infirmus fui, & visitâstis me: quanto nunc quoquè cũ maiore operis nostri mercede dictuus est: Captiuus fui, & redemistis me? Et cùm denuò dicat, in carcere fui, & venistis ad me: quanto plus est, cùm cœperit dicere, In carcere captiuitatis fui, & clausus, & vinctus apud Barbaros iacui: & de carcere illo seruitutis liberâstis me, cùm iudicij dies venerit præmium de Domino recepturi?

Lib. 5. epist. 2. Matth. 25.

15. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimasecũda in Genesim: Si voluerimus superna frui gratia, imitemur patriarcham Abraham, & nè cunctemur ad obeundam virtutem: sed quotidiè irà eam exerceamus vt oculum illum qui sopiri nescit, cõciliemus nobis ad mercedem tribuendam. Etenim qui scit arcana mentis nostræ, cùm viderit sanam mentem nostram, & nos conari & eniti ad virtutis agones, statim & nutu suo nos adiuuat, simul & labores nostros alleuians, & infirmitatem nostræ naturę cõfirmans, vbertésque retributiones suppeditans. Sanè in Olympicis certaminibus neutiquã quis tale quid inuenier: sed subsistit adornator & magister, fitque spectator tantùm certantiũ vt cæteri, neque in vlla re potest adiuuare, sed expectat vt fiat victoria, Dominus autem noster nõ sic, sed simul nobiscum certat, & manũ porrigit, & simul adiuuat, & quasi vndequaquè aduersarium nostrũ nobis tradit, & omnia facit satagens vt in certamine duremus, & vincamus, quò nobis immarcescibilem imponat coronam. Coronam enim, inquit, gratiarum accipies in capite tuo. Iam in mediis illis Olympicis certaminibus corona post victoriã nihil aliud est, quàm folia lauri, quàm applausus & acclamatio vulgi, quæ tamen omnia vespera ingruente marcescunt & pereũt: at corona quę pro virtute & eius sudoribus datur, nihil habet sensibile, neque in hoc seculo nobiscum dissoluitur, sed perpetua est, immortalis, extendens se in omnia secula. Et labor quidem est parui temporis, merces autẽ laborum, finem non habet, neque cedit tempori, neque marcescit.

Deus in certamine nos adiuuat, & coronam postea largitur.

Corona pro virtute & iudoribus quæ nobis præstanda.

16. ET homilia quadragesimatertia in priorem epistolã ad Corinthios: Permagnum quidẽ est, in secundo

secundo prosperóque rerum statu, & misericordiam exercere, & virtuti esse deditum: verùm longè tamen maius illud, aduersitatum afflictionibus, ab opere isto pulcherrimo non deturbari, ac is est qui propter Deum hæc maximè facit. Vtrunque igitur, siue periclitemur fratres, siue quicquid patiamur, ardétiores reddamur ad virtutis studium. Neque est enim hoc retributionis nostrę tempus. Quare hìc coronas non petamus, nè si aduenerit ipsum coronationis tẽpus, imminuerimus nobis præmia. Nam quemadmodũ artificibus accidere videmus, qui quidem si ipsi se alant & operentur, maiorem accipiunt mercedem: sin verò apud cõductores ipsos victitant, non parùm illis à mercede sua detrahitur: Ità & cum sanctis agitur. Si quis enim & innumera bona fuerit operatus, tum verò & innumera mala perpessus, integram habet mercedem, & plenissimam retributionem, non bonorum tãtùm quæ fecerit gratia, sed malorum etiam quæ tulerit. Qui autẽ requie hìc, & felicitate fruitus est, tam splendidã isthic coronam non est consecuturus. Ea propter hoc in seculo retributionẽ non quæramus, sed tum gaudeamus potissimùm, si rectè viuentes mali, affligamur. Quoniam quidẽ non propter bona tantùm opera, verùm & afflictiones, mercedem nobis isthic Deus retribuet. Vt autem quod loquor fiat clarius, agitè constituamus diuites duos, misericordes illos & largientes pauperibus. Deindè verò alter quidem in diuitiis permaneat, & omni felicitate fruatur: alter verò in paupertatẽ incidat, morbos & calamitates, qui tamen gratias agat Domino. Iam illi si isthuc peruenerint, vter, putatis, maiorem accepturus est coronam? An non manifestum, eum assecuturum, qui eger, calamitosus, benè faciens, malè patiens, nihil hic erat humani passus? Et quidem istud planè indubitatum. Ille enim verè virilis, adamantinus, & beneuolus erat Dei seruus.

Corona hìc non petenda.

Ea propter bona opera, & propter afflictiones merecedem Deus retribuet.

Corona alia alia maior.

17. GREGORIVS homilia decimaseptima in Euangelia: Notandum quod subditur: Dignus est operarius mercede sua. Quia iam de mercede operis, sunt ipsa alimenta sustentationis, vt hìc merces de labore prædicationis inchoetur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est, quòd vni nostro operi duæ mercedes debentur: vna in via, altera in patria: vna quæ nos in labore sustentat, alia quæ nos in resurrectione remunerat. Merces itaque quæ in præsenti accipitur, hoc in nobis debet agere, vt ad sequentẽ mercedẽ robustiùs tendatur. Verus ergò quisque prædicator non ideò prædicare debet, vt in hoc tempote mercedem recipiat: sed ideò mercedem recipere, vt prædicare subsistat. Quisquis nãque ideò prædicat, vt hìc vel laudis vel muneris mercedem recipiat, æterna proculdubiò mercede se priuat. Quisquis verò vel ea quę dicit ideò placere hominibus appetit, vt dum placet quod dicitur, per eadem dicta nõ ipse, sed Dominus ametur: vel idcircò terrena stipendia in prędicatione consequitur, nè à prædicationis voce per indigentiam lassetur: huic proculdubiò ad recipiendam mercedem nil obstat in patria, quia sumptus sumpsit in via.

Luxæ 10.

Merces duplex debetur vni nostro operi.

18. POSTERIORIS ad Timotheum quarto capite: Bonum certamẽ certaui, cursum consummaui, fidẽ seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.

19. AVGVSTINVS homilia decimaquarta, libri quinquaginta homiliarũ: Audiamus Paulum Apostolum dicentem, cùm passioni suæ appropinquaret, de corona sibi parata præsumentem, Bonum, inquit, certamẽ certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Ce cætero superest mihi corona iustitię, quã reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Nõ solùm autem mihi, sed & omnibus qui diligũt manifestationem eius. Reddet, inquit, mihi Dominus coronam iustus iudex. Debet ergò. Quid reddet? Reddet ergò iustus iudex. Nõ enim opere inspecto potest negare mercedẽ qui opus inspicit. Bonũ certamen certaui, opus est. Cursum consũmaui, opus est. Fidẽ seruaui, opus est. Superest mihi corona iustitię, merces est, sed in mercede tu nihil agis, in opere nõ sol⁹ agis. Corona tibi est ab ipso, opus autẽ abs te, sed nõ nisi ipso adiuuãte.

2. Tim. 4.

In opere non soli in mercede nihil agimus.

20. ET in psalmum octogesimumtertium: Audi illum (Paulum intelligit) iam exigẽtem veritatem. Primò ergò, inquit, misericordiã consecutus sum, qui priùs fui blasphemus & persecutor & iniuriosus: sed gratia Dei sum id quod sum. Posteà dicit cùm passioni propinquaret, Bonum agonẽ certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui, superest mihi corona iustitiæ. Ille qui tribuit misericordiam, seruat veritatem. Vndè seruat veritatem? Quam reddet mihi Dominus in illo die iustus iudex. Indulgẽtiam donauit, coronam reddet: donator est indulgentię, debitor coronæ, Vndè debitor? accepit aliquid? cui debet aliquid Deus? Ecce videmus quia tenet eum debitorem Paulus. Cõsecutus est misericordiam, exigẽs veritatem. Reddet mihi, inquit, Dominus in illo die. Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Vndè tibi debet? quid ei dedisti? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiẽdo sed promittendo: non ei dicitur, Redde quod accepisti: sed, redde quod promisisti. Misericordiam mihi erogauit, inquit, vt faceret me innocentẽ: Nam priùs fui blasphemus & iniuriosus, sed ex illius gratia factus sum innocens. Ille autẽ qui prerogauit misericordiam, negare poterit debitum? Diligit misericordiam & veritatem, Gratiam & gloriam dabit. Quam gratiam, nisi de qua ipse dixit, Gratia Dei sum id quod sum? Quam gloriam, nisi de qua ipse dixit, Superest mihi corona iustitiæ?

Deus indulgentiæ donator, coronæ debitor.

Rom. 11. Debitorem se fecit Deus non accipiendo sed promittendo.

1. Tim. 1.

Psal. 32.

1. Cor. 15.

2. Tim. 4.

21. IDEM tractatu tertio in Euangelium Ioãnis: Audi Paulum Apostolum cõfitentem gratiam, & posteà debitum expetẽtem. Confessio gratiæ quę est in Paulo? Qui priùs fui blasphemus, & persecutor & iniuriosus: sed misericordiam, inquit, consecutus sum. Indignum se dixit qui consequeretur, consecutum tamen non per merita sua, sed per misericordiam Dei. Audi illum iam flagitãtem debitum, qui primò indebitam susceperat gratiã. Ego enim inquit, iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat: Bonum certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui: de cætero reposita est mihi corona iustitię. Iam debitum flagitat, iam debitum exigit. Nam vide verba sequentia, Quam mihi reddet Dominus in illa die iustus iudex. Vt antè susciperet gratiam, misericordẽ patrem opùs habebat: vt præmium gratiæ, iudicem iustum. Qui non damnauit impium, damnabit fidelem?

1. Tim. 1.

2. Tim. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

22. THEOPHYLACTVS in verba capitis quarti posterioris epistolæ ad Timotheum, Quam reddet mihi,&c. Non dixit dabit, sed reddet veluti debitum quoddam. iustus enim cùm sit, omninò laboribus mercedem definiet. Debitum itaque est corona, propter iudicis iustitiam.

23. OECVMENIVS in eundem locum: Considera, quòd tanquàm debitum expetit illud, cùm ait, Reddet mihi, & non dicit, Dabit, significans etiam hoc ex eo quod ait, iustus iudex.

24. CONCILIVM secundum Arausicanum canone decimooctauo: Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit, vt fiant.

25. AVGVSTINVS de correptione & gratia, capite decimotertio: vt suprà hoc eodem capite, testimonio decimo.

26. ET de gratia & libero arbitrio, capite sexto: Paulum inuenimus sine vllis meritis bonis, immò cum multis meritis malis Dei gratiam consecutũ, teddentis bonum pro malis: videamus quid dicat sua iam propinquante passione, scribés ad Timotheum. Ego enim iam immolor, inquit, & tempus resolutionis meę instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Ista vtique iã merita sua bona cõmemorat, vt post bona merita consequatur coronam, qui post merita mala cõsecutus est gratiam. Denique attendite quid sequatur, Superest, inquit, mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Cui redderet coronã iustus iudex, si non donâsset gratiam misericors pater? Et quomodò esset ista corona iustitiæ, nisi præcessisset gratia quæ iustificat impiũ? Quomodò ista debita redderetur, nisi priùs illa gratuita donaretur?

2. Tim. 4.

27. ITEM sermone decimoquinto de verbis Apostoli: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc nõ ex vobis, sed Dei donum est. Non ex operibus, nè fortè dicas, Promerui, & ideò accepi. Nõ putes te promerendo accepisse, qui nõ promereres nisi accepisses. Gratia præcessit meritum tuum, non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si gratia ex merito: emisti, non gratis accepisti. Pro nihilo, inquit, saluos facies eos. Quid est, Pro nihilo saluos facies? Nihil in eis inuenis vndè saluos, & tamẽ saluas. Gratis das, gratis saluas. Omnia merita præcedis, vt dona tua consequantur merita tua. Prorsùs gratis das, gratis saluas, qui nihil inuenis vndè saluos, & multum inuenis vndè damnes.

Ephes. 2.

Psal. 55.

28. FVLGENTIVS libro primo ad Monimum, capite vndecimo: Hanc gratiam nõ solùm in præsentis vitæ iustificatione, sed etiam in futuri seculi remuneratione, dicit gratiam permanere, & super nos, hoc est, super omnia bona cuiuslibet hominis merita in Dei bonitate asserit abundare, dicens: Vt ostendat in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratię suę in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia est igitur retributio pia, qua Deus in præsenti tempore malis bona retribuit, Illis videlicet, quos iustificat impios, vt deputetur fides ad iustitiam. De qua retributione Dauid dicit: Quid retribuã Domino, pro omnibus quę retribuit mihi? Gratia est & illa iusta retributio, qua bonis suis meliora retribuẽs, Deus glorificaturus est iustos. Et hoc enim gratiæ opus erit. Quia vt hoc mereãtur, ipsa præueniendo misericorditer incipit: Ipsa subsequendo custodit. Ista gratia in scripturis etiã misericordia nominatur. De qua dicit Dauid: Deus meus, misericordia eius præueniet me. Et alio loco: Misericordia tua subsequitur me, per omnes dies vitæ meæ. Præuenit igitur impium, vt fiat iustus: subsequitur iustũ, nè fiat impius. Præuenit cęcum, vt lumen quod non inuenit doneť: subsequitur videntem, vt lumen quod contulit seruet. Præuenit elisum, vt surgat: subsequitur eleuatum, nè cadat. Præuenit donans homini bonam voluntatem: subsequitur benevolentem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod præueniens ipsa largitur. Et ideò non solùm erranté iustificando ad viam reuocat, sed etiam bene ambulantem custodit & adiuuat, vt ad donum glorificationis æternæ perducat.

Ephes. 2.

Gratia iustificans impios. Psal. 115.

Gratia glorificans iustos.

Gloriscari vt mereamur, gratia & præueniendo incipit & subsequendo custodit.

Psalm. 38.

Psalm 22.

Gratia quæ & misericordia, quanta nobis præstet. Psalm. 22. Hic operamur, illic mercedem consequemur.

29. ET capite duodecimo: In hac ergò iustificatione, sancti euntes eunt, & flent, mittentes semina sua: In illa verò glorificatione, venientes venient in exultatione, portantes manipulos suos. In hac operatij patris familâs in vinea operantur: in illa autem denarij mercede sine dubio potiẽtur. Istam Deus nũc donat, vt initium meriti boni gratis indignus accipiat: Illam verò in futurum repositam seruat, qua boni meriti præmium accipere dignus possit, qui boni meriti principium, cùm esset indignus accepit.

30. IOANNIS tertio capite: Qui autem facit veritatem, venit ad lucẽ, vt manifestẽtur opera eius, quia in Deo sunt facta.

Ex libro 3. contra duas epist. Pelag. cap. 7.

31. AVGVSTINVS sententia trecentesima decimatertia apud Prosperum: Iustitia secũdùm quam iustus ex fide viuit, quoniam per spiritum gratiæ homini ex Deo est, vera iustitia est: quæ licèt non immeritò in aliquibus iustis pro huius vitæ capacitate perfecta dicatur: parua tamen est ad illam magnam, quam capit æqualitas angelorum: quam qui nõdùm habebat, & propter illam quæ iam inerat, perfectum: & propter istam quæ adhuc deerat, imperfectum se esse dicebat. Sed planè minor ista iustitia facit meritum: maior illa facit præmium. Vndè qui istam non sequitur illam non assequetur.

Iustitia quam habent in hac vita iusti, vera est iustitia. Minor illa æterna, quam in altera vita cõsequamur. Minor iustitia facit meritum, maior præmium.

32. IOANNIS quarto capite, vt in textu.

1. B. MATTHÆI decimo capite: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ: mercedem prophetæ accipiet. & qui recipit iustum in nomine iusti mercedem iusti accipiet. Et quicunque potũ dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

2. POSTERIORIS ad Corinthios quarto capite: Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modũ in sublimitate ęternum glorię pondus operatur in nobis, non contemplãtibus nobis quæ videntur, sed quę non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

3. AVGVSTINVS de prædestinatione sanctorum, capite quinto: Quid autem habes quod non accepisti? Posset quippe dicere homo inflatus adnersùs alterũ: discernit me fides mea, iustitia mea, vel si quid aliud. Talibus occurrẽs cogitationibus bonus doctor, Quid antè habes, inquit, quod non accepisti? A quo, nisi ab illo qui te discernit ab alio, cui

2. Cor. 4.

cui non donauit, quod donauit tibi. Si autẽ & accepisti, ait, quid gloriaris quasi non acceperis? Nũquid quæso ait aliud, nisi vt qui gloriatur in Domino glorietur? Nihil autem huic sensui tam contrarium est, quàm de suis meritis sic quenquam gloriari, tanquã ipse sibi ea fecerit, non gratia Dei: sed gratia quæ bonos discernit à malis: non quæ cõmunis est & bonis & malis. Sit ergò gratia naturæ attributa, qua sumus animantia rationabilia, discernimúrque à pecoribus: sit etiam gratia naturæ attributa, qua in ipsis hominibus à deformibus pulchri, vel ingenioſi discernuntur à tardis, ac si quid eiusmodi est. Sed non se ille quem coërcebat Apostolus aduersùs pecus inflabat, nec aduersùs hominem alterũ, de aliquo naturali munere quod inesse posset & pessimo, sed aliquod bonum quod pertineret ad vitam bonam, sibi nõ Deo tribuens, inflabatur, quãdo audire meruit, Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti?

Gloriandum minimè de rebus non suis tanquam illa à nobis sint.

4. ET de gratia & libero arbitrio, capite sexto: His & talibus testimoniis diuinis probatur gratia Dei non secundùm merita nostra dari, quãdoquidem non solùm nullis bonis, verumetiam multis meritis malis præcedentibus videmus datam: & quotidiè dari videmus. Sed planè cũ data fuerit, incipiunt esse etiam merita nostra bona, per illam tamen: nam si illam subtraxerit, cadit homo non erectus sed præcipitatus libero arbitrio. Quapropter quando cœperit homo habere merita bona, non debet sibi tribuere illa, sed Deo, cui dicitur in psalmo: Adiutor meus esto, nè derelinquas me: dicendo, nè derelinquas me, ostendit quia si derelictus fuerit, nihil boni valet ipse per se.

Post gratiam incipiunt esse merita nostra.

Ea subtracta, ruimus.

Psalm. 26.

5. PRIORIS ad Corinthios primo cap. Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ sunt, vt ea quę sunt destrueret: vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Ex ipso autẽ vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapiẽtia à Deo & iustitia & sanctificatio & redemptio: vt quemadmodùm scriptum est: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

6. POSTERIORIS ad Corinthios decimo capite: Qui autem gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

7. CÆLESTINVS primus, epistola prima ad Episcopos Galliæ, canone duodecimo: Tanta erga omnes homines est bonitas Dei, vt nostra velit esse merita quæ sunt ipsius dona, & pro his quæ largitus est ęterna præmia sit donaturus: agit quippe in nobis, vt quod vult & volumus & agamus. Nec ociosa in nobis esse patitur quæ exercenda, nõ negligenda donauit, vt & nos cooperatores simus gratiæ Dei.

Deus mira bonitate nostra vult esse merita, quæ sua sunt dona.

8. AVGVSTINVS capit. 107. Enchiridij ad Laurentium: Intelligendum est etiam ipsa hominis bona merita esse Dei munera, quibus cùm vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur?

9. ET epistola 105. ad Sixtum presbyterũ: Quod est ergò meritum hominis ante gratiã, quo merito percipiat gratiã, cùm omne meritum nostrum non in nobis faciat nisi gratia, & cũ Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet quã munera sua? Sicut enim ab initio fidei misericordiã consequuti sumus, non quia fideles eramus, sed vt essemus: sic in fine quod erit in vita æterna, coronabit nos, sicut scriptum est, In miseratione & misericordia. Non itaque fruſtrà Deo cantatur: Et misericordia eius præueniet me. Et misericordia eius subsequetur me. Vndè & ipsa vita ęterna quæ vtiquè in fine fine habebitur, & ideò meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram sufficientiã, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia gratis datur, nec ideò quia meritis nõ datur, sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur.

Meritum nostrum non nisi gratia facit. Merita nostra Deus coronãs, sua munera coronat.

10. ITEM de gratia & libero arbitrio, cap. 6. Cũ dicunt Pelagiani hanc esse solam, non secundum merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittũtur: illam verò quæ datur in finẽ, id est, æternam vitam meritis nostris præcedentibus reddi: Respondendum est eis: Si enim merita nostra sic intelligerent, vt etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, nõ esset reprobanda ista sententia: quoniã verò merita humana sic prædicant, vt ea ex semetipso habere hominem dicant, prorsùs rectissimè respondet Apostolus, Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Prorsùs talia cogitanti verissimè dicitur: Dona sua coronat Deus, nõ merita tua, si tibi à teipso, non ab illo sũt merita tua: Hæc enim si talia sunt, mala sunt: quæ mala sunt, non coronat Deus: si autem bona sunt, Dei dona sunt. Quia sicut dicit Apostolus Iacobus, Omne datum optimum, & omne donũ perfectum desursùm est, descendens à patre luminũ. Vndè dicit & Ioannes præcursor Domini nostri, Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo: vtiquè de cælo, vndè etiam venit spiritus sanctus, quando Iesus ascendit in altũ, captiuauit captiuitatẽ, dedit dona hominibus.

Merita nostra etiam Dei dona. Pelagianus error. 1. Cor. 4.

Iac. 1.

Ioan. 3.

11. LIBER de Ecclesiasticis dogmatibus, capite trigesimosecundo: Tãta est erga omnes homines, &c. vt paulò antè Cælestinus testimonio septimo.

12. IACOBI tertio capite: In multis enim offendimus omnes.

13. PRIORIS ad Corinthios quarto capite: Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusquè veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

14. MATTHÆI decimosexto capite. Filius enim hominis vẽturus est in gloria patris sui cũ angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundũ opera eius.

15. AD Romanos 2. cap. Secundùm autem duritiã tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi irã, in die irę & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundũ opera eius. Iis quidẽ qui secundũ patientiã boni operis, gloriam & honorẽ & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.

16. PSALMO 61. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

FINIS APPENDICIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX LOCORVM SCRIPTVRÆ
SACRÆ QVÆ IN HOC OPERE SPARSIM EXPLICANTVR.

GENES.

Cap. { 2. c Quacũq; die ederitis ex eo, morte moriemini 1703
3. b Et aperti sunt oculi amborũ, & cognouerũt quia nudi erant, & consuerunt, &c. 1697
3. b Timui ego, eò quòd nudus essem 1702
3. c Terra es, & in terram ibis 1703.1706
4. b Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, 1059.
6. a Non permanebit spiritus meus in homine, quoniam caro est 1706
12. a Exi de terra tua, & de cognitione tua, & domo patris tui 1497
17. b Masculus, cuius præputij caro circuncisa nõ fuerit, delebitur anima illa, &c. 1718

EXODI.

Cap. { 7. a Ego indurabo cor Pharaonis 1046.1047. 1048.1049.
12. g In domo una comedetur, non efferetis de carnibus eius foras 706.750
14. f Filij Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant, &c. 128
22. d Dñe non detrahes 702
34. e Primogenitum asini redimes oue 1033

LEVIT.

Cap. { 2. a Si rectè offeras, rectè autẽ nõ dividas, peccâsti 974
7. a Offerent ex ea caudam 1033
13. a Sancti estote, quia ego sanctus sum 1812
22. b Adde quintã partem cũ eo, quod comedit 482

NVMEROR.

Cap. 11. e Quia assumes de spiritu Moysi 1438

I. REG.

Cap. 3. d Dominus est, quod bonum in oculis suis faciat 1015

IIII. REG.

Cap. 2. b Obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus 1768

TOB.

Cap. 4. e Panem tuum & vinum super sepulturam iusti constitue, &c. 1363

IOB.

Cap. { 3. a Pereat dies ille, in quo natus sum 1717
5. a Virum stultum interficit iracundia 919
7. b Sicut consumitur nubes, & pertransit, sic qui descenderit ad inferos, non ascendet 1032
9. b Sciens quòd non parceres delinquenti 642
10. d Terram miseriæ & tenebrarum 1634
14. a Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis 1717
14. d Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget 189
24. d Obliuiscatur eius misericordia 1029
24. d Dulcedo illius vermes 872
28. d Ecce pietas est sapientia 3.383
40. c Ecce absorbebit fluuiũ, & nõ mirabitur 1707

DAVID.

Psal. { 1. a Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum 932.934
1. a Sed in lege Domini voluntas eius 1748
2. c Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore 983
3. b Domini est salus 1765
4. a Irascimini, & nolite peccare 922
4. b Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino 813
8. a In inferno autem quis confitebitur tibi? 1032
15. a Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus 1018
15. b Quoniam non derelinques animam meam in inferno, &c. 42
20. a Quoniam præuenisti eum in benedictione dulcedinis 1755
21. a Eripe à framea animam meam, & de manu canis vnicam meam 654
21. d Edent pauperes, & saturabitur, &c. Manducauerũt & adorauerunt omnes diuites terræ, &c. 512
22. a Parâsti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me 1148
22. b Misericordia eius subsequetur me 1559.790
26. c Adiutor meus esto, ne derelinquas me 1765.790
35. a Iustitia tua sicut montes Dei 1775
36. c Declina à malo 813.1752
37. c Ecce veteres posuisti dies meos, & substantia mea, & cætera. 1717
40. a Beatus qui intelligit super egenum & pauperem 1309
44. d Pro patribus nati sunt tibi filij 328.714
48. b Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ 1361
49. a Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius super sacrificia 1122
49. c Videbas furem, cucurristi cum eo 1008
50. a In peccatis concepit me mater mea 434
50. d Sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum & humiliatum, &c. 1804
55. b Pro nihilo saluos facies eos 1775.790
58. b Misericordia eius præueniet me 1759.790
74. a Cũ accepero tẽpus, ego iustitias iudicabo 1601
75. b Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis 862
75. c Vouete & reddite Domino Deo vestro 781
76. b Nunc cœpi, hæc mutatio dextræ excelsi 1769
81. b Dij estis 15
89. a Quæ pro nihilo habentur eorũ anni erunt 1717
94. a Præueniamus faciem eius in confessione 1045
98. a Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est 510
98. a Moyses & Aaron in sacerdotibus eius 317
103. d Iucundum sit Deo eloquium meum 1216
104. b Nolite tangere Christos meos 443
106. a Redemit eos de manu inimici: de regionibus congregauit eos 1707
108. a Fiat oratio eius in peccatum 1260
118. a In quo corrigit adolescentior viam suam 1724
118. b Ordinatione tua perseuerat dies 1587
125. a Euntes ibãt & flebant, mittẽtes semina sua 790
129. a De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam 1819
132. a Vicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, &c. 441
138. a Quo ibo à spiritu tuo? aut quò à facie, &c. 1819
144. c Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos 1796

PRO-

PROVERB.

Cap. { 7. a Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem 61. b
14. d Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia 882.886
20. d Gloria senum canicies. 724

ECCLESIASTIS.

Cap. { 1. a Vanitas vanitatũ, & omnia vanitas 1783.1717
7. d Deus creauit hominem rectum 1713
11. a Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquàm metet. 928

SAPIENT.

Cap. 12. b Semen enim maledictum erat ab initio. 1711

ECCLESIASTICI.

Cap. { 1. b Initium sapientiæ timor Domini 1759
14. c Omnis caro sicut fœnum veterascet 1717
18. d Post concupiscentias tuas non eas. 1446.1740
19. a Qui credit citò leuis est corde. 7

ESAIÆ.

Cap. { 1. e Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis 1805
32. c Accingite lũbos vestros, super vbera plãgite 868
63. d Indurâsti cor nostrum, ne timeremus te. 1049

HIEREM.

Cap. { 7. c Tu ergo noli orare pro populo, hoc nec assumas pro eis, &c. 1226
9. f Ascendit mors per fenestras nostras 1817
13. c Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat 1025
15. a Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum 1260
15. d Qui educit pretiosum à vili, quasi os meum eris, 1351
20. d Maledictus dies ille, in quo natus sum 1717
22. f Omnes pastores tuos pascet ventus 849
27. d Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis occurrant Domino exercituum 1226
31. f Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs 95
52. c Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. 891.

THEN.

Cap. 3. e Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum 1241

EZECHIEL.

Cap. { 3. d & 33. b Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel 969
3. d Si, dicente me ad impium, Morte morieris, non annunciaueris ei, &c. 973
3. e Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo 1046
9. b Signa Tau super frontes virorum gementium & dolentium 33
18. d Anima quæ peccauerit, ipsa morietur 839
18. f Proijcite à vobis omnes præuaricationes vestras in quibus preuaricati estis 1764
36. f Faciam vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis 816
44. a Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir nõ pertransibit per eam. 26

DANIEL.

Cap. { 4. e Forsan Deus ignoscet delictis tuis 1311
7. e Tunc erunt libri aperti 1645
9. b Cum orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi Israel, &c. 1795

OSEÆ.

Cap. { 4. a Et sanguis sanguinem tetigit 1046
4. b Populi mei peccata comedent 553
13. d Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne. 42

IOEL.

Cap. 2. c Sanctificate ieunium. 1206

AMOS.

Cap. 5. d Constituite in porta iudicium. 1348

SOPHON.

Cap. { 1. b A prima porta exit clamor, & à secunda vlulatus 1589
3. d Saluabo te, & liberabo te, noli timere. 1707

MALACH.

Cap. 2. b Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius req. 353

MATTH.

Cap. { 4. a Si filius Dei es, mitte te deorsum, &c. 367
5. a Beati misericordes 1276
5. a Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam 985
5. b Non veni soluere legem, sed adimplere 260
5. c Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, &c. 442
5. d Qui dixerit fratri suo, Racha, &c. 822
5. d Mitti in carcerem, non exibis indè, donec persoluerit vltimum quadrantem 671
5. d Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, &c. 835.1791
6. a Nolite facere iustitiam vestram coram hominibus vt videamini ab eis 1128
6. a Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua 1120 1129.1813
6. b Sanctificetur nomen tuum, & reliquæ petitiones, 1245.1812
6. b Dimitte nobis debita nostra, &c. 436.1739 1794
6. b Ne nos inferas in tentationem 1752.1767. 1817
6. d Non cogitetis de crastino 1302
7. a Nolite sanctum dare canibus, &c. 701
7. c Attendite vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium 368
7. c Nõ potest arbor bona malos fructus afferre 1444
8. c Sine mortuos sepelire mortuos suos 1703
10. b Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ 1589
10. c Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit 1812
11. b Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud 1543
12. a Templo maior est hic 1821
13. d Colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum 1752
13. f Inuenta vna pretiosa margarita, abiit, &c. 1283
17. c Tu es Christus filius Dei viui 1770
16. c Beatus es Simon Bar-Iona, &c. 308.310 311
16. c Tibi dabo claues regni cælorum, &c. 308
16. d Reddet vnicuique secundum opera eius 787
13. b Quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur 776
19. b Non omnes capiunt verbum istud. & 3 Qui potest capere, capiat 808
19. d Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit 1488.1490
20. a Conuentione facta cum operariis ex denario diurno 1113

Universidad de Deusto
Biblioteca

20. b Multi sunt vocati, pauci verò electi 1756
22. a Et vidit hominē nō vestitū veste nuptiali 1797
22. b Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eū in tenebras exteriores 1573
22. d Multi sunt vocati, pauci verò electi 778
23. a Super cathedram Moysi sederūt Scribæ & Pharisæi 307.745
24. b Orate nè fiat fuga vestra in hyeme vel sabbato 1561
14. b Ecce hîc est Christus, ecce illic 325
25. a Prudentes acceperunt oleum in vasis suis 159
25. a Ite potius ad vendentes, & emite vobis 1328
25. a Amen dico vobis, nescio vos 1796
25. c Statuet hœdos à sinistris 21
25. d Quando vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis 1305
26. d Orate, nè intretis in tentationem 1226
26. e Recondegladium: qui enim gladium acceperit, gladio peribit. 456

MARC.

7. d Oblatus ei est surdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. 408.409
Cap. 9. g Vermis eorum non morietur 1630
13. d Quod vobis dico, omnibus dico, Vigilate 1580
14. c Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. 1789
14. d Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem 1817

LVCÆ.

1. b Vinum & siceram non bibet 894
8. b His radices non habent: quia ad tempus credunt, &c. 1809
9. g Nemo mittens manū suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei 780.1822
10. a Dignus est operarius mercede sua 789
10. c Qui vos audit, me audit 1543.300
10. e Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Ierico, & incidit in latrones, &c. 170
10. f Duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, &c. 1461
11. a Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicit illi, &c. 1247.1243
12. b Dico vobis, abstinete ab omni auaritia 861
12. c Stulte, hac nocte animam tuā abs te repetent 855
12. e Præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis 1673
13. b Vt quid etiam (siculnea) terram occupat? 1361
16. b Facite vobis amicos de mamona iniquitatis 1288
16. c Si in iniusto mammona fideles nō fuistis, quod est verum, quis credet vobis? 2284
16. c Nemo potest duobus dominis seruire 1702
18. a Oportet semper orare, & non deficere 1231
18. a Iudex quidam erat in quadam ciuitate qui Deū non timebat, &c. 1243
19. a Zachæe, festinans descende 1550
19. b Venit filius hominis quærere & saluare quod perierat 1714
22. d Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum, &c. 1807
23. f Domine memento mei, cùm veneris in regnum tuum 1754
23. f Hodiè mecum eris in paradiso 42
24. c Accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis 565

IOAN.

1. b Gratiam pro gratia 1829
1. g Ecce verè Israelita, in quod dolus non est 1800
3. a Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei 1788
3. c Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo 1836
3. d Qui non credit filio: non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum 1756.1717
6. c Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum 1767.1756
6. g Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt 478
8. d Qui facit peccatum, seruus est peccati 1702
8. d Si vos filius liberauerit verè liberi eritis 1745
8. f In veritate non stetit 1811
8. f Homicida erat ab initio 1716
Cap. 10. b Mercenarius videt lupū venientē, & fugit 970
11. f Lazare, veni foràs 607.608
11. e Si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad me 42
13. a Non lauabis mihi pedes in æternum 772
13. a Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus 428
14. a In domo patris mei mansiones multæ sunt 1115
14. b Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam 1219
14. d Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam 1707
15. c Posui vos, vt eatis, & fructum afferatis 1439
16. d Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis 1269
20. f Quorū remiseritis peccata, remittūtur eis 1054
20. g Quia vidisti me Thoma, credidisti 9
21. c Pasce oues meas. 349

ACT. APOST.

2. d Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni 41.42
10. a Cornelius vidit in visu manifestè, quasi horà diei nona, angelum Dei introeuntem ad se 1754
Cap. 10. f Quoniam vnxit eum Deus Spiritu sancto 455
13. g Audientes autem gentes gauisa sunt, & glorificabant verbum Domini 1812
14. c Paulus & Barnabas conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, &c. 183
16. c Lydia purpuraria colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his, &c. 1755

ROMAN.

1. b Iustus autem ex fide viuit 1810
1. d Quòd qui talia agunt, digni sunt morte 1822
2. a Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? 1819
2. a Reddet vnicuique secundū opera eius 1748.787
2. c Qui enim sine lege peccârunt, sine lege peribunt, & cætera. 1075
3. c Iustitia Dei per fidem Iesu Christi 1764
3. c Omnes peccarunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius 1723.1775
3. d Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis 1019.1085
4. a Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, &c. 787
4. d Resurrexit propter iustificationē nostram 1763
5. c Sicut per vnū hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, &c. 413.415 1710.1722.1724.1734.1756
6. a Qui mortuus est, iustificatus est à peccato. 1779
6. b Non

6. b Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius 1738
6. d Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ 1702.1746
Cap. 6. a Stipendia enim peccati mors 1718.1827
7. b Peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam 432.435
7. c Scio enim, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum, &c. 1742.1761
7. d Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ 1739
7. d Captiuum me duceret in legem peccati, quæ in membris meis erat 836
8. b Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuū est propter peccatum, &c. 1704
8. c Si spiritu factā carnis mortificaueritis, viuetis, &c. 1761.1762.1785
8. f Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia, &c. 1814
9. c Nunquid iniquitas apud Deum? 1759
10. a Ignorantes iustitiam Dei, & suam quærentes statuere 1765
11. c Noli altum sapere, sed time 1430
14. a Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum, &c. 1166.1175
15. a Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmorum portate 631
16. b Quē dicunt homines esse filium hominis? 1823

I. CORINTH.

3. c Si quis superædificat super fundamentū hoc, aurū, argentum, lapides preciosos, &c. 659 660.663
4. a Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. 1778
4. a Nihil mihi conscius sum, sed in hoc iustificatus non sum 1221.1793
4. b Quid autem habes, quod non accepisti? 1834
5. d Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, &c. 1823
6. d Membra Christi estis: templum estis Spiritus sancti 870
6. d Precio empti estis, non sitis serui hominum 33
7. b Melius est nubere, quā vri 779.784.792.793
7. g Mulier alligata est legi, &c. cui vult nubat in Domino 762.804
9. d Nè forte cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar 1815
10. c Qui se existimat stare, videat nè cadat 1814
Cap. 10. e Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum 540
10. f Omne quod in macello venit, mādu. 1166.1175
11. f Probet autē seipsum homo, & sic de, &c. 594
12. a Diuisiones verò gratiarum sunt: idem autem spiritus 1175
12. d Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia Apostolos, secundo prophetas, &c. 341
13. b Charitas patiens est, benigna est, &c. 283
13. d Nunc cognosco ex parte 1802
13. d Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem 94
15. c Sicut in Adā omnes moriuntur: ità & in Christo omnes viuificabuntur 1756
15. d Deus omnia in omnibus 95
15. f Seminatur corpus animale: surget corpus, &c. 1741
15. g Omnes quidem dormiemus: sed non omnes immutabimur 86.1813
15. g Stimulus autem mortis, peccatum est. 1734

II. CORINTH.

1. a Deus pater misericordiam 1034
3. a Manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis 1768
4. d Is qui foris est noster homo, corrumpitur: sed qui intus est, renouatur de die in diem 1783
4. d Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, &c. 1803
Cap. 5. a Nam qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, &c. 1704
5. b Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, &c. 1726
9. b Qui parcè seminat, parcè & metet 1320
12. b Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Sathanæ, vt me colaphiZet 1827
13. b Oramus autē Deū, vt nihil mali faciatis 1811

GALAT.

2. d Viuo iā nō ego, viuit verò in me Christus 1742
Cap. 4. b Dies obseruatis, & menses, & tēp. & annos 25
5. a Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. 1770

EPHES.

1. c In quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto 450
2 a Spiritū, qui nūc operatur in filiis diffidētiæ 1706
2. b Eramus & nos natura filij iræ sicut & cæte. 1717
3. c Peto vos non infirmari 1765
4. b Descendit primùm in inferiores partes terræ 41
4. b Et ipse dedit quosdā quidē Apostolos, &c. 714
4. c In mensuram ætatis plenitudinis Christi 89
4. d Sicut est veritas in Iesu deponere vos secundùm pristinam conuersionē veterem hominē, &c. 1699
Cap. 5. a Fornicatio autem & omnis immunditia aut auaritia, &c. 871
5. c Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum 936
5. d Cantantes in cordibus vestris Domino 1242
5. f Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam 757.765
5. g Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius 470
6. a Serui, obedite carnalibus dominis 181
6. d Pax fratribus & charitas cū fide magna 1579

PHILIPPENS.

2. b Sicut semper obedistis, non vt in præsentia mei tantùm, sed multò magis, &c. 1757
2. b Cum metu & tremore vestram salutem operamini 1816
2. d Fratrem & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum 604
Cap. 3. b Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis 1813
3. b Quicunque ergò perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, &c. 1784
3. c Sequor autem si comprehendam in quo & comprehensus sum 1785.1814
4. b Postulationes vestræ innotescāt apud Deū 1245

AD COLOSSENSES.

1. a Gratias ago Deo meo in omni memoria, &c. 1811
3. a Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram 1704.1759.1785
3. b Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, induite nouum, &c. 1699.1785
Cap. 3. b Renouatur autem in agnitionem Dei 1785
4. a Orantes simul & pro nobis, vt Deus adaperiat nobis ostium verbi. 1753

Universidad de Deusto
Biblioteca

I. THESSALON.

Cap. 5.d Sine intermissione orate. 1232.1233.1244

I. TIMOTH.

Cap.
1.d Finis præcepti est charitas de corde puro, & cõscientia bona & fide non ficta 105.1113.1802
1.e Prius blasphemus fui & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam Dei, &c. 1832
2.a Obsecro itaque primum omnium fieri obsecrationes, orationes, interpellationes 1218
2.c Volo vos orare in omni loco 705
3.a Oportet enim episcopum sine crimine esse 724
5.a Vnius vxoris virum 797.803
3.c. Nullum crimen habentes 1735
4.a In nouissimis temporibus discedent quidam à fide, prohibẽtes nubere, abstinere. &c. 1166.1175
4.d Ne negligas donum quod in te est, quod datum est per impositionem. 714
5.b Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt 781.793
5.a Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis 715
6.b Desideria inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. 1739

II. TIMOTH.

Cap.
2.b Si compatimur, & conregnabimus 637
4.a Argue, obsecra, increpa, cũ omni pat. &c. 974
4.b Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, &c. 1220.1832.1833

TIT.

Cap. 20. d. Argue cum omni imperio. 974

HEBRÆOR.

Cap.
6.a Impossibile enim est, eos qui semel illuminati sunt, renouari in pœnitentia, &c. 419.430
6.b Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum cæleste, &c. 1808
11.a Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparen. 7

IACOB.

Cap.
1.b Vnusquisque tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus, &c. 1736
1.c. Peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem 836
2.b Iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam 1778.1829
2.d Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam 1108
3.a In multis enim offendimus omnes 1794
5.c Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, &c. 681.683

I. PETR.

Cap. 2.b Vos autem genus electum, regale sacerdotiũ. 454

I. IOAN.

Cap.
1.a Si dixerimus nos peccatum non habere, nosipsos seducimus 819
2.a Filioli mei, hæc scribo vobis vt non peccetis, &c. 1807
3.a Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit 818
3.b Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, &c. 1807
5.d Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis 1029.1044.1055
5.d Omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conseruat eum 1807

APOCAL.

Cap.
24.a Canti. nouũ cãtabitis in citharis vestris 1511
15.b 22.b Conseruus tuus sum & fratrum tuorum, &c. 183
20.a Et vidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datum est. 604

IN PRÆCEDENS OPVS CATECHISTICVM D. PETRI CANISII, SCRIPTVRAE TESTIMONIIS ET PATRVM sententiis illustratum, rerum ac sententiarum INDEX.

A

Aaronis filij quas vini gustati pœnas dederint 1144
aaroni primo omnium sacerdotium collatum 711
aaronem Episcopi formam prætulisse: filios Aaronis presbyterorum 711
abagaro cur suam imaginem Christus miserit 235.243
abel quomodò electa Deo munera obtulerit 164
abluto exterior cuius sit symbolum 385.386. cur ter repetatur 422. vbi conferatur 433
Ἀμοιρτία 1734
abnegatio propriæ voluntatis quibus à viris quantopere laudata 1472
abraham quomodò ad offerendum Isaac permotus 164
abrahæ sinus quid 189
abrenunciatio 403.406.409
abrenunciatio triplex 1496
abrenunciationis voce cur frequenter vtendum 440
abrenunciationis in baptismo facta memoria quò valeat, 439.441
abrenunciationes paruulorum in baptismo, quomodò, & per quem fiant 439
sine Absolutione sacramentali mori, quã periculosum 634
abstinentia toti Ecclesiæ iam olim communis quæ 1169
abstinentia & delectus ciborum in ecclesia varius 1176
abstinentia hebdomadæ sanctæ 1132.1170.1196
abstinentia arctior per sex. dies ante paschã, & ciborum delectus 1180
abstinẽtia feriæ quart. & sext. cui' sit traditionis 295.357
abstinẽtia monachorũ, sicut & vita liberè suscipitur 1167
abstinentia admirabilis quorũdam monachorũ 1569.1556
abstinentia à carnibus & vino, cœnobitis olim quàm familiaris 1556
abstinentia à carnibus quæ, qualis 1184
abstinentia Antonij 1169
abstinentia Manichæorum qualis 1169
abstinentia & delectus ciborum Hilarionis adhuc adolescentis 1169
abstinentia Ethnicorum qualis fuerit 1131.1132
abstinentiæ maioris, quàm quæ iussa aut indicta sit, libertas seu ratio quæ 358
abstinentiæ quotuplex finis 1165
abstinentiæ sanctorum Dei quis sit finis 790
abstinentiæ Christianæ fructus 359.1195
abstinentiæ catholicæ & hæreticæ differentia 1167
abstinentiæ nullum esse meritum, hæresis antiqua 1448
abstinentiam à carnibus nihil facit Aerius 1171
per abstinentiam à licitis condonantur illicitè perpetrata 1194
abstinentia, vigiliæ, & orationes perducunt ad paradisi delicias 1189
de abstinentia ciborum quos Apostolus Paulus notet 1175
abstinere Iudaicè à cibis, Deo non est acceptum 1195
abstinere ab alienis non est satis, sed etiam sua eroganda aliis 1361
non abstinere, sed hæreticè abstinere, hæreticum facit 1167
quomodò abstinetur Christianè à lacticiniis, ouis, &c. 1167
cur abstineant à cibis Manichæi 1168
cur abstineant Catholici à carnibus, &c. 1165
abstinuit Bernardus, vt satisfaceret pro peccatis 1167
abstinendum non à cibo ex superstitione Iudaica, vel hæreticè 1137
cur abstinendum à carnibus, &c. 1192
abstinendo ira Dei lenitur 1189
accedia quid sit, & quenam illius filiæ 926.851.928. Vide Tepiditas
Achab sua quid pœnitentia consecutus 613.646
acolytus quomodo ordinetur 717
acolyti officium 722
actio omnis humana quàm diuersò instituatur fine 1456
actus hominum velut in trutina ponderantur 319
Adam
ex terra adhuc virgine formatus 136
qualis à Deo creatus 1699
qualis sit factus diaboli fraude 1700
quid peccando amiserit, & in illo nos 1714
tot' & animo & corpore lapsus in deteri' 1708
peccati merito, non naturæ necessitate mortalis, 1703
nisi peccãsset, nunquàm corpore moriturus fuisset 1703
omnes posteros tanquàm radix arborem complexus est 1725
in nos culpam & pœnam transmisit 1719
mundo peccatũ & mortem simul inuexit 1720
adam, Eua, & serpens, quibus tribus peccandi gradibus aptè conferantur 831
adæ, Euæ, & serpentis inter se aliqua consentio & colluſio 832
adæ præuaricatio
quid posteris mali aduexerit 1713
posterorum omnium in se innocentiam perdidit 1741
& corporis simul & animæ mortem ad posteros transmisit 1710
adami peccato omnes, excepto Christo, obnoxij nascimur, 1720
adami peccatum corporis morte puniendum, & in posteros deriuatum Pelagiani negant 1721
adami primi & secundi antithesis 1719
adamo trãsgressori quæna interminata sit à Deo mors 1703
adamo corruente, tota posteritas corruit 1720
in adamo
omnes fuimus 1734
quasi in massa omnes peccauimus 1713.1734
vitiata omnium hominum natura 1714
peccãrunt omnes etiam nondùm nati, qui per se adhuc peccare non poterant 1715
adamum ex inferno liberatum credit Ecclesia 41
Ἀδιάφορα quid 297
adiaphoræ, si diis placet, quibusnam sint apostolicæ traditiones 297
adorari carnem Christi in mysteriis 510
adorare
scabellum pedum Dei, quid sit 509
imaginem, vide Imago, & Crux.
versus Orientem, traditio Apostolica 1232
cur adoremus Orientem versus 1232
adorandus Deus animo & corpore 1231
adorantium non debemus gerere speciem, opere verò inimici esse 513
aduentus Domini quibus sit imparatus 1580
aduentus sui certum tempus cur nõ tantùm noluerit Christus ab Apostolis prædicari, sed ne sciri quidem 1606
aduentum Christi qui præcessuri sint. 1607
adulatio peccatum alienum 955
adulatione nutriuntur delicta 955
adulator blandus inimicus 962
Vide etiam, Detractio & Laudatio.
Adulterum omni excusatione carere 764
adultera viuente, non licet aliam ducere 773
adulteram qui dimittit, ei non licet aliam ducere 773
adulteram qui dimittens, contrahit, etiam mœchatur 773
adulteri quatuor fiunt ex duobus coniugibus, si cum aliis contrahant 773
adulterij prohibitione quæ alia vetentur vitia 267
adulterij rei sunt lege Euangelij, qui coniuge viuente contrahunt cum alia persona 755
adulterio spirituali obnoxiæ aut obnoxij qui 684
adulterio peior est lapsus à voto castitatis 782
Ægroti quomodò visitandi 1584
Ægyptiorum mirus aliquando in crucem Christi zelus 35
Æquali quid sit reddendum 1396
Aerij hæreses 674.726.1171
Aerij hæretici aduersus defunctorum memoriam argumenta quomodo confutata 550
affinitas ex fornicatione, quousque se extendat 760
agathi Episc. Panormitani mira de sacrificio Missæ relatio, 526
agimus in iustificatione & agimur 1962
agnes martyr ac virgo, quomodò à Prudentio laudata & inuocata 207.208
S. agnetis auxilium & beneficia 207
S. agnetis virginis sponsus quis, & qualis sit 1474
agni paschalis vna in domo comestio, mysticè quid 76
agnum immaculatum quotidiè sumi & immolari, nec tamen sumptum consumi 494
altare esse sedem corporis & sanguinis Christi, in eóque per certa momenta habitare 483
altare Stephano protomartyri dedicatum 532
altari assistentes antistes Deo obtulerunt, nõ martyribus 523
altaris sacrificium, vide Sacrificium.
altaria Apostolor. tempore dedicata fuisse martyribus 539
altaria solis Deo constituuntur, quamuis in memoria martyrum 183
altaria Dei frangere, sacrilegium esse 482
ex altaris ornamentis camisias & femoralia faciens, punitur 1003
Amatores secularium delectationum quibus similes sunt 1680

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ambrosius Christum in Eucharistia adorat 517. quomodò Crucis virtutem extulerit 38
ambrosij iamiam morituri apophthegma 1584
ambrosium de nimia virginitatis commendatione accusatum fuisse 1526
ambrosium Rom. Ecclesiæ formam in omnibus sequi cupere. 315.
amentia irridentium sobrios 897
amen simplex aut geminatum, quid sit aut sonet 96.126
amicitiam Dei non dissoluendam 162
amor legislatorũ facilem efficit legem 1792
amor verus meretur præmium 161
amor pecuniæ, Dei amorem tollit 875
amoris in nos Christi singularis specimen 465. 494
anabaptismus { damnatur 419; est diabolicæ præsumptionis 420; iuxta Cæsareas leges gladio castigãd. 422
anabaptistæ cur iustè damnati 411
anabaptistarum & Ismaelis collatio 420
anabaptistas esse illusores vti Ismael, rectèque persecutorem pati 420
anachoretæ qui 1560
anachoretæ quid prosint aliis 1555
anachoretarum vita 1555
anachoretarum vita quos authores habuerit 1552
ananias votum paupertatis fecit 786
ananiæ & Sapphiræ cur puniti 1479
ananiæ & Sapphiræ exemplum cur meritò ob oculos ponendum 1495
andreæ apostoli reliquiæ Constantinopolim translatæ 217
angelus in forma naufragi eleemosynam flagitat 1315. cuius consilia fuerit 1316
angeli obsecrandi 90. quomodò pro Africa implorati 230
angeli quatuor argentei à Constantino in templo positi 240
angeli & Sanctorum animæ nostra nõrunt, ac pro nobis & nobiscum precantur. 191
angelorum { hierarchia in cælo 709; ministerium 1244; in officio Missæ præsentia & mini. 515. 517. 518; cibus quis 1142; vita mysticè quid 1532
angelorum vita & Sanctorum corona mysticè quid 1529
angelicus hym. vndè in Missa cãtari aut dici statutus 541
angelicæ quibus obuentura dignitas 1670
angeli quid Gregorio Magno debeant 547
angustia & terror qualis tandem aliquãdo futurus 1623
Anima { sui turis 1751; quia libera, nõ inuita agit corpore præstat 1751; post mortem ad Christum vadit 1594; quomodò perdurare queat in tot tantisque pœnis 1627; rapitur à dæmonibus ad inferos 1628
anima suâ culpa lapsa, sola Dei gratia restauratur 1729
anima de seipsa non præsumat 1778
Anima Christi { vnita diuinitati ad inferos statim descẽdit 43; electos indè liberauit 42; impios non liberauit, ibid.; principem tenebrarum alligauit 42; vectes ferreos confregit, ibid.
animæ à corpore recedentes dolor, tremor & certamen 687. 689. 1587. 158.
animæ requies post mortẽ non æquè diuturna omnib. 1572
Animæ { migrantes à corpore ante tribunal Christi sistuntur 1572. 1594; quorum statim ad cælum euolent, aut in ꝺ̃rnum descendant 665; quorum ad purgatorium migrent 1647; quomodò iuuentur 1648; quorum ad cælum migrent 1648; quorum ad inferos descendant 1648
animæ piorum defunctorum ad Ecclesiam pertinent, & eius communionem 72
animæ piorũ ex inferno per Christi descensum liberatæ 42
animæ defunctorum Sanctis commendantur tanquàm patronis 202
animæ defunctorum quomodò per Missas à pœnis soluantur 527
animæ damnatorum tristabuntur potissimùm de pœnitentiæ tempore neglecto 1628
animæ Sanctorum, vide Sancti.
animarum { medici in Ecclesia 616; iudices Apostoli & episcopi constituti 603; lucrum quanti faciendum 1351; salutem quanti faciat Deus 1351; timor & dolor in iudicio extremo 1614; status post mortem 1572
animæ ex inferno Christus abduxit 43
animas iniquorum esse in inferno 1630
animi medicina coercitione & institutione perficitur 1344
anniuersariæ solennitates vndè institutæ 255
antichristus { communi modo quis sit 1608; propriè quis sit 1608; nascetur ex fornicatione 1608; quando venturus 1619; orietur ex tribu Dan 1606; præcedet Christi aduentum 1619; consignationem crucis in fronte prohibebit 1607; Iudæos decipiet 1608; seipsum vocabit Deum 1608; in templo Iudaïco sedebit 1608. 1620; erit magnus & diabolicus homo 1608; erit verus homo, non autem diabolus incarnatus 1608; inuadet Romanum imperium 1619
antichristi { character loco viuificæ crucis Christi 1607; regum 1608; fraudes & hypocrisis 1619; improbitas quanta 1619; dominatus quàm brevis 1619. 1620; interitus 1608. 1620
antichristi tempore templa Christianorum deuastabũtur, & iniquitas inualescet 1606
antichristi synagogæ quales, quive ad eas spectent 62. 69
antichristo qui principes per Athanasium collati 331
antichristum Liturgiam ablaturum 533. 534
antiquitatis sequendæ ratio, modus ac vsus 69
antistes personam Christi sustinet 1344
ἀντίτυπα quid 476. 479
antonius quomodò Dominicum ad se præceptum seu consilium traxerit 1468
Apostoli { cur, quando, & quomodò Symbolum condiderint 9; cur signis visibilibus & externis vsi cæremonijs 410; Chrismatis inunctionem, perfectionem vocârunt 453; quot viuẽdi modos in Ecclesia instituerint 1553; religiosorũ in Ecclesia ordinis institutores 1564; quos populos conuerterint, in die iudicij videbitur 1354; quales fuerint pauperes 1491 quale

quale paupertatis exemplum dederint 1491; quid prohibe derelicto adepti, seu habituri 1784; quas domos in hac vita receperint 1484; an vxores circunduxerint 1516; quando & quatenus vxoribus vsi 1516; quomodò centum mulieres receperint 1485; quomodò pro Africa inuocati 230
apostolorum { inter se discretio 314; industria 1553; genera quot 712; vicarij qui 711
apostolorum locum in Ecclesia tenentes, cuius sacramenti soli sint ministri 445. 452
apostolorum officium erat baptizare 425
apostolorum domus esse templa 1484
apostolorum dogmata partim scripta, partim non scripta, 280. 290
apostolorum sepulchra & natalitia clara sunt 200
apostolorum ossa, veneranda 218
apostolorum & ecclesiæ collatio 607
apostolorum & martyrum inuocatio 215. 230
apostolos quando, & quibus verbis sacerdotes Christus instituerit 541
apostolos { voluisse paruulos baptizari 413; vouisse votum paupertatis 1493; mortuorum in sacrificio Missæ commemorationem instituisse 529. 549; omnes vxores habuisse, an ex Pauli verbis conijceatur 1516
apostolos & monachos fuisse eunuchos euangelicos 1507
apostolos pro nobis orare 199
apostolis duodecim articuli duodecim respondent 13
apostolis quanta potestas donata sit 602
apostolis quæ dicta, ad successores eorum pertinere 300. 301
apostolica doctrina vbi syncera & immaculata seruata 337
apostolica sedes, cardo & caput omnium Ecclesiarum à Christo constituta est 317
apostolicæ sedis authoritas 318. 319. 334. 335. 710
apostolica sedis authoritas in hæresibus anathematizand. 313
apostolicæ traditiones, Vide Traditiones.
apostolici fastigij, perfectæque virtutis quid sit 1478
ad apostolicam sedem causæ maiores referendæ 316. 318. idque ex iussu & instituto Apostolorum 316
apostatæ & hostes admitti nequeunt ad Ecclesiæ pacem. 77
apostatæ { à religione, an acceperint centuplum pro dimissis parentibus, &c. 1488; semetipsos Deo subtrahunt 1562; quales consiliarij adhiberi soleant 1562
apostasiæ pudendus saltus 1489
aqua ad baptismum perficiendum necessaria 421
aquæ baptismalis sanctificatio 404. 409
aquæ benedictæ vis & vsus 1583
aquis in qualibus olim baptizaretur 404
archiæ Parentini dictum de ira 922
armis quibus epis sit ad resistendum 933
arrius hæresiarcha, scintillæ non oppressæ comparatur 989
arriani { non sunt Christiani 2; qua in re diabolo peiores 226; quid martyribus negẽt à dæmonib. confessum ibid.; quos Nicænæ Synodi canones combusserint 319
athanas. quã honorificè de Rom. Pontific. & Apost. &c. 318
athanasij commendatio 549. inuocatio 198
attritio quale sit donum Dei 615
Auaritia { quid sit, & quas procreet filias 855. 851; peior omni peccato 860; auaros accusat coram summo iudice 1358; auaritiæ studentium excusatio propter liberos suos 858; auaritiæ febris quanta, & quàm misrè aliquãdo curata 1320; auaritiæ nomen generale est 862; auaritiæ morbus quotuplex 1495; de auaritia tentantem diabolum quàm mirè trapezita quidam superârit 1321
auarus est etiam, qui cupidè seruat sua 861
auari quo plus habent, eo plus appetunt 862
auari diuites alienum panem manducant 862
auari plurimi in inferno 866
auari quomodò sint pauperes 857
auarorum liberis carentium increpatio 858
auarorum { vox qualis 856; cogitationes quæ sint 1557; in pauperes technæ seu strophæ quales 858
audiant hæretici quomodò peccata remittant 654
auerfanus episcopus quàm sedulò de Berengarianismo scripserit 494. 507. 508
augustinus { quanti faciat successionem Episcoporum in sede B. Petri 311; quanti Patrum testimonia æstimet 342; de amplectenda perfectione Euangelica cogitauit 1470; renunciauit proprietati 1470; fatetur se consilium euangelicum de voluntaria paupertate amplexũ fuisse 1470. 1494; alios totis viribus ad idem propositum exhortabatur 1470; monasterium instituit 1470. 1500; mundum contemnit 1470; quã Cypriani sententiã cur non acceperit 324; iam iam moriturus, cui potissimùm rei vacârit 1584
augustini dubitatio de modo, quo Sanctis in diuersis locis adsint 190. oratio pro mortuis ibid.
augustini sententia de præceptis tabularum duarum 259
in augustini societate omnia communia 1470
augustinum commouit Ecclesiæ authoritas ad credendum Euangelio 7. 366
augustinum quæ in Ecclesia catholica teneant 67
aurium inunctio & per saliuam illitio 405
aurium & narium attactus 406
auribus delicatis prædicatorum increpatio 1689
aurum, argentũ, lapides preciosos, &c. ædificare quid sit 660

B

Babylæ martyris laus 223
Balsamum quomodò pro salute animarum consecretur 449
Baptismus { quid sit, & an omnibus necessarius 411; quando verum Sacramentum sit 424; aqua & spiritu constat 424; cur potius dicatur lauacrum regenerationis, quàm purificationis 429; quid præstet 431; hominem animo ac mente mutat 433; renouat, liberat, saluat 1739; nihil peccati relinquit 1735; quicquid proprie peccati rationem habet, tollit 432. 436; plenam peccatorum remissionem confert 1736; omne peccatum, omnemque reatum tollit 1735; eruit nos à potestate dæmonis 417; sanitatis totius causa 1785; iterari non debet 411. 422
baptismus Ioannis, alius à baptismo Christi 433
baptismus verus etiam extra Ecclesiam confertur 424

Universidad de Deusto
Biblioteca

baptismus hæreticorum quando sit verum Sacramentũ 424
baptismus paruulis adhiberi solitus, eos peccato obnoxios arguit 1718
baptismus paruulorum, Vide Paruuli.
baptismus & ordo non amittuntur 695
baptismi: necessitas quomodo per scripturas & patres asserta 411.412.413.414.415.416.417.418.419; minister ordinarius 426; minister in necessitate 426; verbum, elementum, & minister 421.422
baptismi aqua priùs consecratur 399.400
baptismi: figura 428; varia nomina 429.430; materia 421; forma 408.421. & quàm ea sit necessaria 422; forma mutilata esse non debet 423; forma Latinorum & Græcorum 422; vis & effectus 425.426.427.430.432.798.1446.1730; vis admirabilis 427; solennia verba 1760; cæremoniæ 289. Vide Cæremoniæ; decem munera 430; iteratio quàm sit nefaria 411.412.418.419
baptismo nihil confert ministri conditio 395
baptismo: quid in nobis fiat 305.386; proficitur in melius 1785; non solùm à peccatis mundamur 1085
baptismo & peccata & desideria vitiosa purgantur 1737; tolluntur omnia peccata 425.426; auferuntur crimina, & non raduntur 425.426; peccata prorsùs dimittuntur & abluuntur 427; ægri mens mutatur 432.584
baptismo plenè sublatæ sunt inimicitiæ 1738
in baptismo professio facta, quando exigenda 1617
baptismum etiam per fornicatores & adulteros collatum, efficacem esse 389
baptismus quibus olim ritibus conferretur 402.403 Vide Cæremoniæ
baptismatis vnici assertio 418.419
baptismalis fontis benedictio quomodò iam olim fieri solita 402.403.404.
baptizandi hominis trina immersio vndènam fit 295
baptizandi Deo & angelis conscribentibus quid dicat 440
baptizandus quomodo susceptor eligendus 402
baptizatus recens, solis radius mundior 431
baptizati pueri ante rationis vsum mortui, sine purgatorio saluantur 668
baptizati Chrismate, Vide Chrisma.
non baptizati, an baptizare possint 424
baptizatorum proprium quid 425.426
baptizatos peccare posse 1807
baptizatis omnibus quæ beneficia præstanda 676
baptizatis seruanda præcepta 1787
de baptizatis per ludum & iocum quid sentiendum 424
baptizare omnes, de quorum baptismo non constat, etiamsi baptizati sint, licere 421
baptizare per ministeriũ, & baptizare per potestatẽ &c. 397
cur baptizaretur in nomine S. Trinitatis trina mersione 407
Basilius: cœnobiorum moderator 1558; copulauit vitam solitariam cum sociali vita 1558; chrismate inunctus 456; iamiam morituros quomodò Eucharistiam sumpserit 567; in cœlis pro nobis offert sacrificia, & pro populo precatur 198
S. Basilij inuocatio 198
basilij Imperatoris pia & egregia de Synodis sententia 329
beatus nemo non vult esse 1457
beati ipse sumus in hac vita 1458
beati qua tantùm re qui sunt, esséve queant 1458
beati non sunt omnes qui persecutionem patiuntur 985
beati: quid in vita æterna agent 1664.1672; sicut viuent vita æterna, ità manebit sine fine mors perpetua damnatorum 1641
Beati: quando & cur nulla miseratione erga impios afficiendi 1644; quomodo suppliciis malorum gauisuri 1644; vbi futuri sint tempore conflagrationis 1613
beatorum solatia viuis non deerunt 202
beatorũ: societas 1652; consessus descriptio 1658; inter se voluntas qualis, & charitas quanta 1659; pulchritudo quanta 1660; fortitudo 1660; libertas 1660; voluptas quanta 1661; longæuitas 1661; amicitia 1661; securitas 1662; septiformis actus 1663; plena charitas 1665; dispar gloria 1665; cognitio 1668; quanta lætitia 1668; stupor & admiratio de sua gloria 1615; gaudium 1652.1658.1666.1676
beatorum omne opus, quid 1665
beatorum corpora qualia sint futura 1614
beatorum & damnatorum differentia quanta 1641
beatis, quicquid velint, coram adesse: quicquid nolint, procul abesse 1659 Vide quoquè, Sancti.
Beatitudo in quo ponenda est, id oportet vt sit homine melius 1456
beatitudinis æternæ descriptio 1671
beatitudinis partes quot sint 1660
beatitudinis & miseriæ partes vbinã perfectè habeãtur 1660
beatitudinem amant omnes, tam boni quàm mali 1456
beatitudinem in quo constituant filij huius seculi 1456
beatitudinem falsam requirentes vera miseria 1458
ad beatitudinẽ quomodo perueniatur, ignorant multi 1458
beatitudines Euangelicæ quæ & quot 1446.1447
beatitudinum ordo 1451
beguardi 786
beguinæ 1786 eorum error 1789.1790
bellum cum domestico nostro hoste periculosissimum 1818
bellum an gerere licitum sit 1398
bellorum iustorum ratio 1398
in bello iusto qui occidũt homines, non sunt homicidæ 1398
benedictio sacerdotalis ab ineuntibus matrimonium quomodò suscipienda 767.768
benedictionis sacerdotalis sacramentum quomodò implendum 695
benedictionis diuinæ vis 502.507
benedictionis vi naturam rerum mutari 502.507
benedictionis sacramento fieri sacerdotem 695
benedictione diuina sacramentum Eucharistiæ confici 506
S. Benedicti misericordia & liberalitas in egentes 134
beneficium redemptionis humanæ quale, & eis acceptum referendum 53.54
beneficia Dei in hominem 1196

beneficia summa Christi erga nos quæ 462
benevolentiæ & charitatis officium est peccantes apud superiorem deferre 967
benignitas Dei in apostatas 1562
berengarius quomodo ignem accenderit, quo dogmata sua peruersa exurerentur 496
Berengarij: in synodo Turonensi confessio catholica 496; in Pontificem & episcopos alios scommata 495; palinodiæ quot, & quoties ipse ad vomitum redierit 495.496; simulatio & inconstantia 496; confessio secunda palinodica in synodo, &c. 496
berengarianæ hæresis initium 495
berengarianismus sub quibus & quot synodis damnatus, 494.495
bernardi de Rom. Pontificis authoritate assertio 82
bibacium qui non inebriantur, increpatio 901
bibendum quantum 899
ad bibendum nemo cogendus 896
bigamus ad sacerdotium inhabilis 798
bigami aut viduarum mariti ad sacerdotium non admittendi 732
bigami non ordinandi 790
bigamiam non damnari à Hieronymo 1516
blasphemia in Spiritum sanctum cur grauior iudicetur, quàm in Patrem aut Filium 1054
blasphemia Spiritus quibus remitti possit, quibus non possit 1055
blasphemia certa quædam in Spiritum sanctum, non remitteretur vnquàm 1055
blasphemum est sentire, impossibile quid à Deo præceptum 1790
blasphemi pueri mirum & horrendum exemplum 990
blasphemorum apud inferos pœna 1637
blasphemantibus in Spiritum sanctum quando peccatum remittatur 1055
bonus nequaquàm est, qui melior esse non vult 1786
bonus à bonitate sua potest excidere 1808
bona tribus modis prouidentur coram Deo 839
bona multa inuitis præstanda 1345
bona aliorum quomodo nostra fiant 881
bonum hominis totum, quid 1672
bonorum perfectum & plenum gaudium 1662
bonorum potestas 1662
bonorum cælestium consideratio adfert terrenarum rerum contemptionem 1668
bonorum æternorum descriptio 1671
bonorum & malorum segregatio quando futura 1618
boni omnis author Deus agnoscendus 848
boni nihil facere, est malè facere 814

C

Cæci & leprosi aspectus, cui occasionem philosophandi præbuerit 1677
Cædes vbi per Mosen laudabiliter facta 710
cælibatus: commendatio 1503.1504; angelorum imitatio 1528; matrimonio præstat 718
cælibatus & continentia cur in lege veteri non ità, &c. 1516
cælibatus & continentia Pauli 1518.1519.1521
ad cælibatum amplectendum nemo inuitus cogitur 795
ad cælibatum nemo cogitur, nisi qui eum vltrò suscipit 777
cælibes, quasi cælo digni 964
cælibes aut continentes non nisi altaris ministerio digni 795 Vide infrà, Castitas & Continentia.
cælum iudicandi authoritatem sumere à terra 605
cælum quanti ematur 1329
cæli symphonia qualis 1667
cæli aerei interituri, & quousquè 1613
in cælo acturi visuri ve quid simus 1672
in cælorum regnum cũ lignis, fœno & stipula non, &c. 660
à cælorum regno separari, quàm luctuosum 618
cælestis ciuitatis & incolarum eius descriptio 1671
à cælestibus bonis excidisse, maximum dolorem affert 1628
cæremoniæ ecclesiasticæ 398.399
cæremoniæ quid, & quomodò habendæ 399 quo studio vendicandæ 402
cæremoniæ: vndè 289.290.291,292; quàm sint antiquæ 399; cur præcipuè obseruandæ 399; quomodo à Patribus descriptæ 402.403.404.405.406.407.408.409.410
cæremoniæ & ornatus Missæ qui adhibentur 519
cæremonias baptismi, traditionis apostolicæ esse 289.290.291.292
cæremonias Missæ spernentes, anathemate notari 544
cæremoniarum Missæ qui potissimùm authores mentionem faciant, aut de iis scripta relinquerint 544
cæremoniarum sacri Ordinis assertio 698
cæremoniarũ apud infirmos vtẽdarum catalogus 1584.1584
cæremoniarum & rituum plurium significatio nobis obscura 399.400.410
cæremoniarum vtilitas 398.399
calicis indifferentia olim licita, cur hodiè 559.560.561.562
calices sacri reuerenter tractandi, &c. 546
calices Christi sanguinis portatores frangere, immane scelus 483.545.546.
canes & porci qui vocentur à Christo 701
canones Synodi Nicenæ integri Romæ asseruati 320. qui ab Arrianis combusti 319
canonum contemptores grauiter peccare 1042
canonicæ epistolæ contra hæresim de sola fide scriptæ sunt, 1019
canonicæ horæ, vide Horæ 808
capere qui potest, capiat, quid significet 808. quibus hoc verbum datum sit ibid.
capharnaïtæ quàm craſsè Christi verba intellexerint 477
capharnaïtarum de carne Christi edenda crassa imaginatio 478.493
capitalia vitia quo ordine ex se mutuò generentur 851
capitalium vitiorum diuisio 851
caro vera erit post resurrectionem sine carnali tamen concupiscentia 89
caro Christi participantes viuificat 492. cur nobis sub alienâ specie præbeatur 472
carnis Christi sumptionem, nisi cum adoratione præuia, dignè fieri non posse 509 Vide infrà, Christus, Communio, & Corpus.
carnis humanæ materiam, etsi omninò consumptam, Deo non perire 89
carnis opera quæ 1443
carnis opera quomodo dicantur ea, quæ Apostolus enumerauit 1445
carnis opera dicuntur, quia sunt opera hominis 1446
inter carnis opera numerantur etiam animi vitia 1445
carnis & corporis differentia 87
carnis esus ac vini potus quando cœperit 1168
carnem in qua ambulauit Christus nobis ad manducandam esse 492
carnem verbi nunc non in ænigmate esse cibum 490
carnem Christi esse viuificatricem 479
secundùm carnem viuere, an gulæ aut luxuriæ deditis solùm conueniat 1445

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundùm carnem ambulare, est consentire carnalibus concupiscentiis 1446
in carne qui dicantur esse apud Paulum 1446
carnium esus cur prohibeatur ab Ecclesia certis temporibus 1168
carnium esus prohibitus apud Ethnicos 1132
carnibus vesci quos, & quando minimè deceat 1182
à carnibus { *abstinendum in Quadragesima* 1159; *cur abstineant Catholici* 1131; *cur abstinebat D. Bernardus* 1167
carnalis desiderij vincendi modus optimus quis 715
carnali licentia qui pro libertate Christiana &c. 374.375
carnifex nostri omnium quis 619
carpus discipulus Apostolorum, quomodò tantum sacra peragere solitus 522
castitas triplex 1534
castitas perpetua 777.778.779.780.1466.1584.1505
castitas perfecta, ad Dei similitudinem perducit 1535. *an solis operibus comparari possit* 1535
castitas { *ardenter & perseueranter petenda à Domino* 808; *an & quomodò præcepto probetur* 1518; *quomodò obtineri potest* 1504; *semper obseruanda præcipitur sacerdotibus* 797; *quomodò S. Augustinum ad se inuitârit* 807
castitas sponsi S. Valerianæ 1510
castitas viduarum superat castitatem coniugum, & à virginitate superatur 1517
castitatis coniugalis & vidualis commendatio 1510
castitatis gradus sex 1536
castitatis acquirendæ desiderium 1536
castitatis donum vndè conquiratur 792
castitatis commendatio 795. *præmia* 793.1513
castitatis meritum centuplum crescere 1486
castitatis conseruatio non est à solo Deo 808
castitatis perpetuæ exemplũ datur sacerdotibus nostris 797
inter castitatis & meritorum gradus non discernere, agrestis vlulatus est 1523
castitati perpetuæ se deuouẽtes, apti sunt ad sacrificandũ 797
castitatem docere vel consulere non esse nouum 1526
castitatem professurus quid sibi propositum habeat 1535
castitatem vouere, est supererogationis opus 1513
castitatem semel Deo vouens, debet illam vsque in finem seruare 791
castitatem seruare possumus, non tam in nobisipsis, quàm in Domino Deo 807
castimoniæ professio apud Clericos ante subdiaconatum 801
Vide Continentia, & Virginitas.
casus iustorum quodammodo status illorum est 1794
catechismi in baptizatis aut baptizandis quæ haberi solita ratio 403
cathedra pestilentiæ quid, eiúsque pedes qui 934
cathedra Petri, Vide Petr.
cathedram Moysi qui tenere dicantur 745
catholicus verus & germanus quis sit 68.339
catholici nomen cur inuentum 68. *quid significet* ibid.
catholici quomodò ab hæreticis irrideantur, quòd pro mortuis orent 674
catholici soli probi saluantur 96
catholici mali non saluabuntur per ignem purgatorij 1091
catholicorũ in approbãda fide vera mos vetus quis 342.343
catholicorum officium dum nouæ hæreses emergunt 338
catholicorum proprium est, damnare noualitates & depositum seruare 339
catholicos ab hæreticis irrisorie Romanos appellari 999
catholicos etiã malos, de septem sacramentis rectè, &c. 391
catholicum vere & proprie quid 68.337.339 *ex personarũ, locorum & temporum vniuersitate dicitur* 69
catholica doctrina ab hæretica quomodò discernenda 100
celestij error 1711
centuplum quid dicatur 1489.1490
centuplum illud euangelicum quã variè appellet scriptura 1490
centurio qua in re imitandus 596
certantes Deus adiuuat & coronat 1830
certitudo electionis nostræ nobis negata 1806
character quid sit, & à quot Sacramentis imprimatur 419 697.811
charitas { *quid sit* 159.160; *quàm sit vtilis & necessaria* 1440; *sola fidem vtilem facit* 158.1771; *sola sufficit, & sine ea nihil* 158; *quàm perfectos nos faciat* 155; *quomodò valida sicut mors* 157; *cur primatum teneat inter fructus spiritus* 1440; *quomodò patiens sit, benigna, &c.* 284; *est primarius fructus spiritus* 1439; *per Spiritum sanctum diffunditur* 1769; *vndè excitetur* 591; *in qua re potissimum cernatur* 1291; *centuplo gratior quomodò recipienda* 1486; *quanta cui pro ea quam hic reliquerit, obuenturæ* 1486
charitas Dei, qua dilectores nos suos facit 1769
charitatis { *commendatio* 155.158.283.284; *excellentia & necessitas* 158.155; *præcepta* 163.164; *multiplex virtus* 155.163
charitatis veræ iudicia 165.166
charitatis fraternæ officia 283.284
charitatis dono nullum excellentius 1770
charitati facilia omnia 178
charitatẽ { *non verbis, sed factis probari* 165.166; *in cælo augeri* 193; *oleo significari* 160; *cum Dei auxilio omnes habere posse* 1793; *neminem coactum, sed sponte deserere* 1814
charitatem habens, non semper etiam perseuerantiam habet 1810
ad charitatem veram quibus amoris gradibus ascẽdatur 161
per charitatem omnia fiunt communia 1115
charitatem non habet vnitatis hostis 72
charitatem non habent, qui Ecclesiam dilaniant 1450
charitatem geminam duabus mandatorum tabulis commendari 281.282
charitate crescente, decrescit timor 1759
in charitate consistit summa perfectionis Euangelicæ 1564
sine charitate nihil prodest, sola sufficit 158.1441
charitate filios Dei à filiis diaboli separari 157
Chrisma { *quid sonet* 444.456; *quando, & vndè conficiatur* 447.453; *quantum ab aliis liquoribus distet* 447
chrisma, oleum catechumenorum, & oleum infirmorum quando consecrentur 686
chrisma conficere, aut non conficere quis debeat 457
chrisma vndè petendum 457.458
chrisma post baptismum dari 454.455
chrisma vetus cremandum 449
chrismatis { *mystica significatio* 451.452; *quanta dignitas & virtus* 405; *excellentia* 453.455; *conferendi potestas* 455
chrismatis sacri vsus 399.400.451.452

chrismatis quàm frequens sit in episcopali functione vsus 453
chrismatis inunctio post baptismum, quid sibi velit 405
chrismatis inunctio post baptismum quid conferat 453
chrismatis vnguentum à quo primùm omnium factum 443
chrismatis vnguenti confectio in primitiua Ecclesia 453
chrismatis sacri rectores, quantæ sint imperitiæ obnoxij, 451.452.458
chrismatis potestatem ab Apostolis ad Episcopos descendisse 604
chrismatis renouatio cur singulis annis fieri debeat 449
chrismate sacro cur inungantur baptizati 444.452.453
chrismate superinfundi Spiritum sanctum baptizatis 455
chrismate inunctos, spirituali gratia inuisibiliter donari 455 456
chrismate vncti ad quid moueantur & incitentur 457.458
chrismate frontes baptizatorum vngere, quorum tantummodò sit. 451
chrismate cur infans aliter ab episcopo, aliter à sacerdote vngatur 444.452
chrismate qui olim inter Hebræos vngerentur 443.444 *Vide etiam Oleum, & Vnctio*
christianus quis dicendus 2
christianus non est, qui extra Ecclesiam degit 3
christianus perfectus non est, qui confirmatus non sit 460
christianus verus omnes sectas detestatur 2
christianus non in se, sed in Domino gloriari debet 1130
christianus vnusquisque quo casu teneatur omnia sua dimittere 1494
christiani à Christo nomen habent .i. symbolo distinguuntur ab impijs 14
christiani non sunt, qui ab Ecclesiæ grege aberrant 4
christiani omnes quomodò sint & reges & sacerdotes 443. 453.454.706
christiani soli sunt prudentes, iusti, fortes, aut temperantes, 1384
christiani primi Iessei dicti sunt 1550
christiani Hierosolymitani perfectiores fuêre, quàm ij qui inter Gentiles habitabant 1495
christiani olim quàm diu pati malebant, quàm cibis vetitis vti ieiunij tempore 1198
christiani nascentis Ecclesiæ, quàm paupertatis studiosi 1491
christiani cur chrismate vngantur 456
christiani ex gentibus, cur non omnes Christianorum ex Iudæis vestigia imitati 1557
christiani perfecti qui 1555
christiani cur sepeliantur apud sepulcra Sanctorum 216
christiani hominis sapientia in quo consistat 3
christiano an sufficiat ea sola credere, quæ Symbolo complectuntur 95.96
christiano quæ creditu penitùs necessaria 95.96
christianum se negans, Christum negat 3
christianum esse, non satis est 1024
christianorum nomen nouum 2
christianorum vocabulo indigni qui 1
christianorum auxilium martyres esse 196
christianorum anteluceni cœtus olim quales 360
christianorum sacrificium quando & per quem, &c. 533
christianorum consuetudo iam olim in precando Sanctis quæ 216
christiani à chrismate potiùs, quàm baptismo, &c. 455
christianos non omnes esse sacerdotes 698.703.704
christianos ex Iudæis conuersos, adhuc iudaizâsse in multis, 1548
christianũ præcepta Decalogi seruanda 1789
christianus malis quare maiora supplicia debeantur quàm Iudæis 1563
christianæ doctrinæ compendium 34
christianæ disciplinæ summa in quo consistat 1330
Christophorus quid sonet, & quomodo id nomen quis vere assequatur 470
Christus { *à chrismate dictus* 443.448.451.452.455; *solùm in Ecclesia inuenitur* 326; *pro Ecclesia quanta aut fecerit, aut pertulerit,* 25.26; *apud mortuos commoratus est vsque ad diem tertium* 41; *quomodò simul & in sepulchro & apud inferos fuerit* 42; *cur sacerdos secundùm ordinẽ Melchisedech* 558; *quando secundùm ordinem Melchisedech obtulerit* 534.535; *quomodò suis membris & corpore nos alat & nutriat* 464; *quomodò & carnem hîc suam nobis reliquerit, & cum eadem in cælum ascenderit* 465; *carnem suam nobis dimisit, quam eandem habẽs ascendit* 466; *vt aquam in vinum mutauit, ità & vinum in sanguinem suum mutat* 503; *totus sub qualibet parte hostiæ, &c.* 571.480; *quomodò in Eucharistia præsens* 48; *quomodò in nobis naturæ veritate sit* 469; *quomodò docuerit qualis hostia Deo debeat offerri* 484; *quando & quibus verbis hostiam salutarem litari iusserit* 532; *quod sacrificium offerri iusserit in sui memoriam,* 532; *quãdo, & vbi seipsum suis tulerit manibus* 493; *sursum sedens eodem à nobis tempore pertractatur* 465; *in vltima cœna chrisma conficere docuit* 449; *suos fecit securos de malis dispensatoribus* 744; *in forma leprosi portatur* 1315; *in forma hospitis suscipitur* 1316; *ad concedendum facilis quicquid Maria postulauerit* 144; *multa sua nomina Apostolis etiam communicauit* 308
christus mediator solus originale peccatum soluit 1729
christus non redemptor & mediator est tantùm, sed etiam legislator virtutum & exemplar & iudex 53.54
christus cruci suffixus, Occidentem respiciebat 1232
christi generatio æterna 19.20
christi sermo quàm sit efficax 485
christi corpus & sanguis cur sub aliena specie præbeantur, 472
christi corpus & sanguinem à nobis offerri 532.535. *ad preces presbyteri confici* 449
christi corpus sub panis, sanguinem sub vini specie dari 470 475.476
christi eandem carnem in templis haberi, & ex altari sumi, quæ in Palestina olim cernebatur 477.478.492
christi sanguinem in altari pro peccatoribus effundi 554
christi in carnem quomodò nos mortales conuertamur 46
christi corpore & sanguine nos ali 47
christi verborum apertissimam significationem, alio per pos torqueri, quale sit flagitium 70
christi gratia nos ab originalis peccati vinculo debet ue- re 1715
christi doctrinam falsò profitentur, qui summi Pon cis ouet esse detractant 303.304

Universidad de Deusto
Biblioteca

christi in sacramento præsentiæ affirmatio 480
in christi vno signo, omnium rerum tuta prosperitas 38
christi qui reges cur dicti 443
christi passio & merita, Vide passio, & Meritum.
christi apud inferos gesta 43.44
christi apparitio in iudicio qualis futura 1619
christum
- apud inferos fuisse nemo nisi infidelis negat 41
- ad inferos secundum animam diuinitati vnitam descendisse 41.42
- non modo redemptorem beneficum, sed & iudicem esse iustum 53.54
- perinde legislatorem ac redemptorem esse 170
- dupliciter nobis sacrificium dici & esse 517.518
- & offerre, & oblationem esse 531
- pro cade brutorum seipsum & obtulisse & offerendum præcepisse 531
- in cœna Melchisedechis instar obtulisse 534.535. 540.556

christum offerre per ministros in perpetuum 557
christum
- non habitudine solum, sed participatione etiam naturali nobis inesse 467
- in cœlis esse, & nihilominus in altari 480
- in sacramento quotidiè populis immolari 523
- altera tantum sub specie totum contineri 573. 574
- sub qualibet sacramenti specie, specierumque parte integrum esse 463.481.574
- suum ipsius in vltima cœna bibisse sanguinem 531
- sua nos carne alere 463
- permittere se tangi à nobis, edi, nostrósque suæ carni dentes infigi 465
- docuisse se tradere proprium corpus & sanguinem 490
- hic nobiscum vsque ad seculi finem coràm adesse 493

christum qui sursum est, & ab angelis adoratur, degustamus 514
christum impanari vel inuinari, quàm absurdum sit 508
christum ad patris dexteram sedere, quid sit 45.46
in christo Iesu, quid significet in scripturis 1093
Chrysostomi morituri visio horribilis 1589
Chrysostomus monachus factus 1469. quomodò sua distribuerit 1469
cibi quantum sumendum 893
ciborum delectus quàm mirus 1137
ciborum delectus apud antiquos monachos 1169
ciborum delectus in hebdomada sancta 1170
ciborum delectus & ieiunia obseruanda 1201
ciborum non tam qualitas, quàm cupiditas cauenda 901
cibis lautioribus quando vti licitum sit 888
cibis qualibus vtendum 893
cicomiarum pietas in parentes 264
circuncisio & moderatio aurium, labiorum, cordis & carnis quomodò fiat 1410
clamare vox sanguinis quomodò dicatur 1062
clamor in scripturis quid dicatur 1057
claues in Ecclesia per Antistites ministrantur 81
claues cœli traduntur Petri arbitrio 82
claues sacerdotum etiam ad ligandum valere 639
clauium vsus 81
clauium ministerium etiam malos sacerdotes habere 600
clerici distincti à Dimissij ætate 710
clericis quia pauci mali sunt, omnes tales esse credi volunt malefici homines 744
clerici incontinentis pœna 802
clericos etiam esse milites 1398
clericis Augustini quid profitendum 1501
Cœnam eandem, in qua Christus vltimò recubuit, etiamnum celebrari hodiè 586
cœnobitarum viuendi ratio 1551
cœnobitarum vita vndè sumpserit initium 1517
cœnobitarum origo & vita 1555.1557.1558
cœnobitas monachos nihil proprij possedisse 1501
cogitare quid nos potissimùm deceat atque oporteat 595
cogitare quæ Domini sunt, magna dignitas est 1515
cogitationes quales nobis ab hostibus nostris suggerantur, 1818
cognatio spiritualis inter quos contrahatur 760
cognatorum qua in re sit habenda ratio 1365
combibonum certamen 903
communia omnia inter discipulos S. Marci 1467
non communicare quid sit 936
comunicâsse vna sub specie Emauntinos discipulos 559.560
communicandum populum sub vtraque specie qui docent, puniendi 574
communicantes ràrò reprehenduntur 586
communicantes indignè 588
communicantes indignè, iudicium eorum qui Dominum occiderunt, incurrere 596. crucifixoribus Christi comparantur 596
communicantium ràrò incommoda & damna 585
communicatio & participatio cum malis, multiplex est 936
communicatio tempore S. Bernardi qualis 569
communicatio vltima Cedmonis morituri qualis 568
communicationem speciei vnius pro lege habendam, nec sine Ecclesiæ authoritate mutandam 578
communio quotidiana olim vbi in vsu fuerit 588
communio corporu Christi Romæ olim quàm frequens 563
communio corporis Dominici ab altari domum asportati, persecutionis tempore olim familiaris ac licita 563
communio domestica olim quàm frequens 563
communio sacra quomodò adeunda 474.594. non nimium differenda 491
communio quanto nobis adeunda desiderio 465.594
communio frequens quid sit 586
communio vnius speciei non minùs approbatur Ioannis sexto, quàm vtriusque 564
communio vnius speciei à Christo vsurpata 559.560
communio vtriusque speciei non est præcepta non sacrificantibus 559
communio alterius speciei olim fuit vsitata 559.561.566
communionis saltem vnius in anno præceptum quale 360
communionis intermissio quantum noceat 585
communionis raræ exhibitio 586
communionis sacræ effectus 474
per communionem Christum corporaliter substantialitérque nobis vniri 468
communionem vnius speciei dudum præcepit Ecclesia 240
communionem alterius tantùm speciei, præcepto Dei non aduersari 559.560.561.562
ad communionem vtriusque speciei nullo præcepto adstringi non conficientes 574
ad communionem adhortatio 585
ad communionem dignam præparatio 491.586.587.5
ante communionem conscientia exploranda 589.590.591
communionem frequentem suadet Ignatius 577.578
communionem recens baptizatis dari solitam 403.409
communionem Sanctorum, Vide Sancti
communione digna terram nobis cælum fieri 585
communione mystica vnum nos corpus cum Christo effici, 466.461
communione sacra priuari, dolere nos vnicè oportet 595

communione

communione vnius speciei non infertur communicantibus iniuria 561.562
in communione vnius speciei totus Christus, & idem fructus percipitur 561.562
de communione vtriusque digladiantes, fructum Eucharistiæ amittunt, idem vnitatis symbolo ad diuisionis symbolum abutuntur 561.562
de communione vnius speciei Concilij Constantiensis doctrina 573
in communione singulos minùs habere nihil, quàm vniuersos 573
communione mysterij abutentes, Herodi similes 513
Companatores vel impanatores vndè iamolim confutati 508
compotorum consuetudo 903
compunctio quomodò comparetur 619
conceptionis D. Virginis festi institutio 1727
concionatorum quorundam mala intentio 745
concomitantiæ in sacramento Eucharistiæ vis & assertio 463.481
concubitus masculorum, peccatum grauissimum 1067
concubitores masculorum canibus impudentiores 1068
concubitores masculorum sunt homicidis deteriores 1067
concilium plenarium Augustino quid aut quantum 338
concilium Nicenum quid de Rom. Pontif. authoritate decreuerit 319
concilium Vercellense quomodò à Berengario contemptum 496
concilij Carthaginensis sententia de non arcendis à baptismo infantibus 350
concilij vniuersalis decreta, ac Patrum consentientes sententiæ quibus sequenda 340
concilio generali semel definita, non reuocanda in dubium aut retractanda, qui ea in dubium vocant aut retractant, impios & sacrilegos esse 344. & seq.
concilia cur celebrentur 371
concilia quæ non absque Rom. Sedis authoritate celebranda 318
concilia Episcoporum cur celebrentur 329
concilia quæ instar Euangelij habenda 333.334
concilia quot Berengarij ob hæresim habita 496. & seq.
concilia vniuersalia quos damnant, damnandi sunt 333
conciliorum habendorum ratio & vtilitas 329
conciliorum confirmatio vndè petenda 313.316.318
conciliarum generalium saluberrima authoritas 337
Concupiscētia
- remanet in baptizatis 1735
- manet, eius reatu sublato 1738
- cur in baptizatis maneat 434
- quomodò dimittatur in baptismo 435
- non est peccatū in regeneratis 425.435.739
- remanens reatu planè caret 1738
- ad agonem relicta 1739
- remanens quo sensu dicatur pecc. 434.1739
- peccatum vocatur, quòd ex illa peccatum proficiscatur 1742
- sine consensu culpa caret 1739

concupiscentiæ nisi consentiremus, absque peccato remaneremus 1739
concupiscentia motus quomodò potissimùm minuantur 585
condemnari vnum pro multorum salute præstat 989
confiteri & communicare semel ad minùs in Paschate solemnium pœna 360
confiteri peccata & satisfacere qui ob pudorem & verecundiam refugiunt, reprehenduntur 626.638
confiteri cui sua peccata quisque debeat 360
confitendum non quibuslibet 631
confitendum non soli Deo, sed & sacerdoti 326
confitenda peccata in specie & sigillatim 624
confitenda vniuersa peccata mortalia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt 624
confitendi modus 632
confessuri peccata sua vt peccatores sacerdoti procliderent, consuetudo 625
confitentium quidem rectè, sed satisfactionem impositam fugientium, aut Sacerdotis consilia negligentium reprehensio 628.629
qui confitentur fictè aut non integrè sacerdoti, arguuntur, 628
confessarius qualis sit quærendus 622
confessarij officium 630
confessio Deo facta non sufficit 621.622
confessio sacerdoti facienda ibid.
confessio peccatorum integra à Christo instituta, & ad salutem relapsis necessaria 624
confessio circonstantiarum necessaria 624.625
confessio sacramentalis communioni præmittenda: cur sacram communionem præcedere debeat 594
confessionis in anno ad minus semel faciendæ præceptum, 336.360
confessionis annuæ præceptum Ecclesia renouari 624
confessionis & satisfactionis vtilitas 626
confessionis peccatorum necessitas 627
confessionis sigillum quantoperè cauendum 624
confessionem secretò factam reuelantis pœna 624
confessionem sacramentalem non esse impossibilem, aut conscientiæ carnificinam 619
confessionem aliquando publicam esse posse 625
confessionem aliquando publicam esse conuenit 621
per confessionem peccati venenum euomendum 629
ante confessionem corpus Dominicum sumere quid 593
confessionem secretam apud sacerdotes sufficere, nec expedire publicam facere 636
confessione sacramentali secreta vsa est ab initio Ecclesia 625 Vide etiam Pœnitentia.
confessione nominis Christi, peruenitur ad gloriam 1803
Confirmatio sacramentalis ad quid nobis proficiat 340
confirmationis sacramentum vbi habeat locum in scripturis 443.445.446
confirmationis sacramenti
- assertio 292
- elemētum, verbum, & minister. 449.450
- materia 444.449.450
- forma 449
- minister 443. & seq.
- vsus & fructus 444.457.458.459

confirmationis & baptismi collatio 457. discrimen 443
confirmationis & baptismi effectus quomodò differant 459
confirmationis sacramentalis susceptio cur non sit facilè differenda 443
ad confirmationis sacramentum quomodò sit accedendum, 441
confirmationem mox à baptismo dari solitam 409
confirmatione quid in nobis fiat 389
coniunctiones incestæ mystice quæ 782
coniugium quibus in peccatum reputetur 779
ad coniugium secundum non licet transire, superstite coniuge 774
coniugium vxoris dimissæ, adulterium est 72
coniugij tria bona 325.763.764
coniugij vtendi iustitia, est propter prolem eo vti 762
coniugij indissolubilis nexus 764.765
coniugij præsul custósque Deus 769
coniugia sanguine iunctorum prohibentur 759
coniugia casta libidinem non affectant, sed tolerat 762

Universidad de Deusto
Biblioteca

coniugia adulterina non iure fori, sed cæli 773
coniugis dimissionem lex diuina prohibet 772
coniugum vsi quomodo religionem intrare liceat 775.776
coniugium infidelibus sine culpa potest esse carnalis commixtio 762
coniugalis prohibitio quartum consanguinitatis & affinitatis gradum non excedit 759
coniugalis pactio facit coniugium 759
coniugalis libido per fidem thori seruatam quomodò diluatur 762
coniugalis amor quantus vel sit, vel esse saltem debeat 769
coniugale vinculum separatio auferre nequit 757.773
cur hoc vinculum indissolubile 774
coniugalem prohibitionem quartum consanguinitatis gradum non excedere 759
à coniugali opere quando potissimùm abstinendum 256
coniugati non promouendi ad sacerdotium, nisi promissa continentia 801. nec diaconi ibid.
continentia, peccatum alienum 977
consanguinitatis gradium dispensatio 759
conscientia peccantium qualem in se habeat accusatorem 830
conscientiæ vis quanta 106
conscientiæ puritas quò necessaria, & quomodò probanda 45
conscientiæ puræ vs in iudicio 1603
conscientiæ bonæ fiduciam parit fides, operans per charitatem 1113
conscientiæ testimonium & vermis, quale futurum tormentum 1623
conscientiæ examen vespertinum quomodò faciendum 617
conscientiam bonam vndè quis habeat 1802
conscientiam etiam nostram quædã in nobilissipsis latẽt 767
consecratio quibus Christi verbis conficiatur 485.499
consecrationis verba vndè vim & energiam habeant 473 481.489 498.502
consecrandi episcopos, sacerdotes, & reliquos ministros modus tempore Dionysii 732
consensus, peccatum alienum 949
consensus totius orbis, instar præcepti 291
consensus generalis vis & authoritas quanta 100
consensus pristini sequendi vsus 69
consideratio præsentium, præteritorum, & futurorum cur maximè necessaria 1693
consignatio circa baptizatos iam olim fieri solita 403.406
consilium peccatum alienum 917
consilium proprium quàm pernicioſum 116
consilium grande & præclarũ de vendendis rebus suis 1494
ad consilium impiorum quatuor modis itur 1385
consilium Christi cur pauci hodiè amplectantur 1481
consilia qui amplectuntur, maiorem gloriam consequuntur 1461
consilia qui vltra præcepta seruârunt, singularem honorem habebunt 1566
consilia euangelica 1459.1464
consilia à mandatis distincta 1459.1461.1463
consilia esse supra mandata 1483
consiliarius fidelis quis sit 1562
consolatio in arumnis optima & certissima quæ 80
consolatio diuina non tribuitur admittẽtibus alienam 1489
consuetudo malorum quando non commaculat 937
consuetudo potandi quomodo tollenda 897
consuetudo vniuersalis ante exortos hæreticos quanti sit momenti 295
consuetudinis, deficiente lege potestas quanta 290
consuetudinem vniuersalem indicare traditionem Apostolicam 295
consuetudine qua traditio indicetur Apostolica 295
consuetudinum particularium & vniuersalium differentia, 298
consuetudinum ecclesiasticarum ratio non omnibus perspecta 399.410
Vide etiam, Traditiones.
Constantia animi quibus mediis paretur 1421.1422
constantinus Magnus: quid de quorundam Sanctorum reliquiis meritus 217; ecclesias imaginibus exornauit 236; collocauit in templo argenteas statuas Saluatoris & duodecim Apostolorum 240; sententiam Concilij Nicæni tanquàm à Deo prolatam veneratur 330
constantini victoria in Crucis signo 38
constantino quatiès Crucis figura in aere visa 38
contemptus rerum labentium quàm sit laudandus 1421
continentes esse Christus voluit esse Sacerdotes & Leuitas noui testamenti 802
quòd quidam se non contineant, cui sit tribuendum 1522
continentia: quibus donatur 795; vndè & quomodò obtineatur 1534; virtutum origo 1158; est seruanda sacerdotibus & ministris altaris quamuis coniugatis 798
continentia: sacerdotum & ministrorum altaris 797; subdiaconorum & superiorum ordinum 725. 792.801; episcoporum 800; Patriarcharum veteris testamenti 800; sacerdotum veteris legis 802; sacerdotum & Leuitarum 802; Apostolorum & Clericorum 1533; Cypriani 1467
continentiæ, castitatis & virginitatis laus 1529
continentiæ coniugum, viduarum & virginum gradus 1538
continentiæ violentum iugum imponi nullis: sed sponte suscipi 796
continentia donum: petentibus largitur Deus, & in eum sperantibus 807; oratione impetratur 790; quibus detur 808
post continentiæ professionem nubentes, damnantur 782
post continentiæ votum, nec virginibus nubere, nèc coniugibus debitum coniugale reddere licet 784
per continentiam vniuersa vitia superantur 1157
ad continentiam adstringi non minus diaconos & subdiaconos, quàm episcopos & presbyteros 792
continentiam etiam seruârunt, qui ad Clericatum inuiti rapiebantur 790
continentiam vouens Deo, etiam voluntate nubendi damnationem incurrit 791
continentiam virginum sacrarum castitati coniugali Iouinianus æquabat 807
ad incontinentiam neminem cogi 1522
de continentia seruanda Presbyterorum & Diaconorum professio 801
de continentia virginum, viduarum & coniugum, doctrina sana 1551
absque continentia omnia opera imperfecta sunt 1518
de continentia, D. Pauli consilium 1466
continentium & virginum quanta fuerit aliquando multitudo 1507
continentium & virginum peculiaris gloria in vita æterna 1513
continentium & incontinentium impar præmium 1507
contritio quid sit, & quomodò paretur 614.619. quarum rerum

rum cogitatione comparetur 619
contritio generalis quid sit 615
contritio, pars pœnitentiæ, quid requirat 615
contritioni quid necessarium 616
contritioni votum sacramenti includi 615
post contritionem quò confugiendum sit 620
Vide Confessio, & Pœnitentia.
conuersio quomodo & quando instituenda 1586
conuersio vera nullas moras patitur 1038
conuersio & satisfactio non differenda 635
conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi qualis 502.503
conuersionem panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi negantes, anathematizati 504
conuersio ad Occidentem & Orientem cuiusmodi in baptismo fieri solita 403. quid sibi velit 404.405
conuersionis dilatio quàm periculosa 1018
conuersionis in morte cuiusmodi impedimenta 1586
conuersionem suam procrastinare quàm periculosum sit 1025
conuersus in fine vitæ, desperare non debet 1033
cordis duri egregia descriptio 1047
corona fidei, constanti confessioni redditur 777
corona in pace viuentibus candida, in persecutione purpurea 788
corona qualis pro virtute & sudoribus nobis reddenda 789
corona alia maior, alia minor 789. sit maior pro pugnæ longitudine 777
corona post victoriam 777
corona laborum hic non petenda 789
corpus nostrum erit post resurrectionem palpabile 88
corpus per animum melius fieri 1457
corpus, hostis noster 782
corpus quomodò diligendum 156
corpus Christi vinificare 580
corpus Christi sumptione nostra non fieri, sed virtute verborum Christi 502
corpus Domini linteolo olim excipi solitum 566
corpus Domini imaginem asserere, insania, dementia, & impietas est 479
corpus Domini qua munditia, reuerentia, &c. sumendũ 595
circa corpus Dominicum solicitudo habenda qualis 563.566
corpus idem, quod à nobis sumitur, crucifixum esse & sublatum in cælum 493.494
corpus hoc ipsum quod in altari conficitur, ex Virgine esse 506
corpus & sanguinem Christi ad preces Sacerdotum confici, 707
corpus & sanguinẽ Domini bonos & malos simul, &c. 1573
corporis Christi carnem quomodò verè sub mysterio sumamus 469
corporis Christi in sacramento sumpti virtute nos resuscitandos 469.491
de corporis & sanguinis Domini veritate nullo modo dubitandum, etiamsi sensus aliter iudicet 471.492
corpori & sanguini Christi vndè vis illata 590
Vide Eucharistia, Missa, Sacrificium.
corporum cælestium qualitas post iudicij diem 1657
corporum humanorum redintegratio quomodo & quando futura 1670
correctio cum charitate debet esse coniuncta 976
correptio verborum & verberum 976
correptionis contemptor quibus gradibus in malitia promoueatur 1051
corripientem metus impedire non debet 970
corripiendi publicè qui sint 971
corrigere qui dissimulant cum possunt, alieno peccato malantur 965.969
Creati summus ad salutem, non ad pœnam æternam 1037
credere, in arbitrio & cooperatione hominis positum est 1751
credere ex nobismetipsis non sumus idonei 1759
credere eum per alium, qui per alium peccauit 418
credere aliquando significat sperare 101
credimus volentes, non coacti 1755
credimus liberè, à gratia præuenti 1755
creduntur aliquando quæ non sperantur 101
credendum verbo diuino, etiamsi nostro sensui absurdum videatur 492
credenda de altaris sacrificio quæ 518
Criminis expertem se nemo pronunciet, quantumuis benè sibi conscius 1779
crimina maiora fletibus maioribus ablui 601
sine crimine, non tamen sine peccato viuitur 1097
crux, signum aduentus Domini 6020
crux Christi non saluat, nisi crucifixum in Christo 1755
crux aurea librarum CL. à quonam piè sit oblata 240
crucis signaculum: vbiquè in omnibus negociis & actionibus vtendum 36; fronti imprimendum 31.34; in omnibus membris pingendum 34; quomodò ab Ægyptiis aliquando honoratum 33
crucis signum cur digitis efforamamus 31
crucis signum iubet Christus fabricari, in præsidium contra hostes 38
crucis signum dæmones timent 33.35. fugiunt 36
crucis signum armatura contra dæmones 34.37. propugnaculum Romani imperij 39
crucis Dominicæ signum in postibus, fenestris, parietibus & columnis imprimendum 33.35
crucis signum fronti imprimitur 462
in crucis formatione quid cogitandum 33
crucis consignatione in fronte prohibebit Antichristus 1607
crucis signo: consignatur Christiani ex traditione Apost. 31; Sacramenta ritè perficiuntur 32; consummantur omnia, quæ ad salutem conducunt 33
crucis signaculo quid nos tacitè instruamur 31
crucis pudere cur neminem deceat 34
Crucis signi: figuræ 34; antiquitas 399; vtilitas & virtus 31.34; commendatio 34
crucis ligni particulas quantoperè desiderârint olim Christiani 36. auro inclusas de collo protectionis causa suspendebant ibid.
crucis effigies auro & lapidibus preciosis adumbrata 38
crucis figura quàm fuerit olim frequẽs apud Christianos 36
crucis signum vndè 289.290
crucis signum apparebit in cælo ante Christi aduẽtum 1607
crucis figuram homines, naues, & aues repræsentant 35
crucis imago in templis ad Orientem ponenda 298
crucis veneratio vndè 296
crucis apparitio in die iudicij 1616
crucis vexillum qui exercitu quid effecerit 39
cruce in fronte cur consignemur 461
cruce se signandi consuetudo 1300
crucigerorum in Constantini exercitu mirus euentus 40
culpa cum libertate, clamor dicitur 1058
culpa temporalis cur perpetuò puniatur 1632
culpæ similis rei, allegãdi fasciculorum instar in tartaro 1635
culpam remitti aliquando sine vniuersæ pœnæ condonatione 638

Universidad de Deusto
Biblioteca

cultus quid vocabulisit 181
cultus Dei quis quantáque sit sapientia 2. quàm sit, &c. 181
cultus diuinus quid & quotuplex 382
cultus diuinus quibus perficiatur 382.383
cultus latriæ soli Deo debetur 180
cultus diuini concordia quàm sit necessaria 401
cultum Deo debitum non posse Latinè peculiari verbo exprimi 181
cupiditas omnium criminum est materia 860. nunquàm satiari nouit ibid.
cupiditatis ferreum imperium 859
Cyprianus ex Euangelio edoctus, sua pauperibus distribuit 1467. S. Trinitati assistit 197
Cypriani inuocatio 197.202
Cypriani potestas, & cinerum eius virtus 198

D

Dæmon quid maximè per hæreticos suadeat 369
dæmonis conatus 1223.1241
dæmonis importunitas circa horam mortis 1583
dæmonis suggestionibus quotiès resistimus, totiès coronamur 838. si statim repellantur, non tam citò reuertetur ibid.
dæmonem assistentem S. Martinum vidisse 692
dæmone miserabilior quis 913
dæmones: martyrum cinere expulsi 211; rugiunt ad Sanctorum reliquias 217; reformidant Sanctorum loculos 224; apud sepulcra Sanctorum torquentur 201.202; catenas S. Petri exhorrent & fugiunt 224; signum crucis timent & fugiunt 33.34; quomodò rapiant ad inferos animas 1628; sunt maximè familiares luxuriosis, &c. 868; choreas agunt apud scurrilia loquentes 891; expetunt sacrificia 183; morientibus obiiciunt ea, quæ non perpetrârunt 691; quomodò à nobis in fugam vertantur 410
dæmonũ: importunitas 690; terror & quærimonia 43; in morientes terror & furor 1587; vexatio in morte, & statim post mortem 1600; aspectus quàm horrendus 688; aspectus cui iamiam morituro visus 1588.1589; præsentia qui potissimum infestentur 1588
dæmonum infernalium quàm tetra & horrida forma 1637. quàm horribilis visio 1645
dæmonum & damnatorum societas 1627
Dæmoniaci cur tempore altaris sacrificij adducantur 516
Damnati: blasphemant Deum 1677; habent voluntatem peccandi, potestatem non item 1647; præ dolore vix aliud quàm pœnas cogitare poterunt 1646; quanto dedecore afficiantur 1662
damnatorum vermis quomodo non moriatur 1630
damnatorum pœna duplex 1632
damnatorum: clamor qualis 1629; dolor de beatorum gloria 1633; cruciatus quanti 1642; quã sit misera & calamitosa immortalitas 1627. 1630. 1642; deformitas quanta 1660; imbecillitas ibid.; mala valetudo 1661; miseria quanta 1661; ignorantia & insipientia 1661; timor 1662
damnatorum corporum grauitas & pondus 1660
damnatos miserabiliter clamare, & non exaudiri 1629 Vide etiam Mali.
Damascenus sua pauperibus distribuit, antequàm mundum relinqueret 1471. quomodò contra Leonem Iconomachum pugnârit 245.248
damasceni libertas & constantia 248
Daniel cur dixerit, Forsitan Deus ignoscet delictis tuis 1311
danielis castitas 1516.1528
dare oportet vt prosis, non vt obsis 1364
Dauid: quomodò velut pœnitentiam agendo conuicia Semei pertulerit 612; confessione peccatorum veniam meruit, pœnam non euasit 642; quare post acceptam veniam peccatorum, non pœnas luerit 642
dauid mortuus peccantibus succurrit 210
dauidis mortui merita vigent 210
dauidis exemplo quæ pœnitentiæ opera nobis facienda 615
debita alioqui remissa quomodò rursus exigenda 1376
debitor quibus quomodò fiat Deus 863
decalogus, & eius explicatio 166. & seq.
decalogus etiam ad Christianos pertinet 169.170.287
decalogus à Christianis seruandus 1789
decalogi mandata omnia quò referenda 285
præter decalogi præcepta etiam alia sunt Christianis obseruanda 286
ex decalogo pendent omnia Dei præcepta 174
Decretorum generalis Concilij stabilitas 334
decretalium constitutionum & epistolarum authoritas quanta 334
defensione peccatum alienum incurrimus 1007
defuncti quibus operibus cerò iuuentur 669
defuncti orationibus, sacrificiis & eleemosynis iuuantur 655. 656.567
defunctorum commemoratio fit in Missa 656
defunctorum memoria in Missa quomodò iam olim fieri solita cur fiat 246.248.529.548.549.550.551.552
defunctorum commemorationem in Missæ sacrificio Apostolos instituisse 528.529.549.655.656
defunctorum fidelium corpora quare cum honore sepelienda 1349
defunctorũ animæ: sanctis commendantur tanquàm patronis, 202; quomodò aut sciant quæ hîc fiunt, aut nesciant 190; quibus iuuẽtur 658.663.665.672.673.976
defunctorum spiritus vt iuuandi 670
defunctorum ob gratiam miseretur Deus viuentium 211
defunctis ex Missa oblationibus auxilium & solatium obtingere 551
defunctis prodesse viuorum opera 655.656
defunctis quibus prosint orationes viuentium 660.676
pro defunctis orare & sacrificare, traditio Apostolica 670. 672
pro defunctis orandum esse & eleemosynas dandas, B. Petrum docuisse 672 Vide plura Mortui.
delectationi illicitæ consentire, magnum peccatum est 833
delectationi quomodo resistendum 839
deliciæ & ebrietas, sani mater, & origo omnium vitiorum, 892 suos ex hominibus facit ibid.
deliciarum cordis & corporis discrimen quantum 1668
denarius quid significet 1115
desperare non debet, conuersus in fine vitæ 1033
desperare est ad infernum descendere 1032

desperandum non est de Dei misericordia cuiquam peccatori quantus grauissimo 1031
desperandum: de nemine dum viuit 1036.1044.1053; nec vlli, nec de vllo 1036; nec animam efflanti 1034
desperatio: est peccatum in spiritum sanctum 1029; inferno comparatur 1032; vbinam quos afflictura 1642
desperatio & præsumptio æquè fugienda 1643
desperationis author diabolus 033
desperationis remedium quòd 1030
desperationi quomodò potissimùm medeatur 1033.1034
desperantium exempla 1034
detractis quomodo exibilata 882. quibus summoperè cauenda 737
detractionis species 882
detractoris lingua gladius anceps 884
Deus: ad iustificationem prior, deinde nos 1759.1771; peccatis deletis, hominis iustitiam inserit 1763; neminem cogit 1766; trahit voluntarios 1766; præuenit nostram voluntatem 1773; salutaria opera præuenit & adiuuat 1754; quorum misereatur, & quibus ignoscat 1090; in omnibus æqualiter habitat 1768; infundit hominis virtutem, sublatis peccatis 1764; nulli causa auersionis 1795; non deserit, nisi prius deseratur 177.1048.1795; hominem transfugam iustè deseruit, & in diaboli manum venire permisit 1706; debitor factus promittendo, non accipiendo 1832; donator est indulgentiæ sed debitor coronæ 1121. 1832. est debitor noster non accipiendo, sed promittendo 1121; quomodò dicatur offendiculum ponere 1046; quomodò corda indurare dicatur 1046; cur quosdam non puniat in hac vita 1614; cur non auferat à diuitibus opes quas possident 1197; delinquenti non parcit, quia delictum sine vltione non deserit 642; mansuetus est: sed tamen etiam iustus 1023; ad clementiam quomodo flectendus 1207; quomodò placandus 1088.1090; quibus modis exorandus & placandus aduersitatis tempore 1140
deus facit vt faciamus 816
Deus: per malos etiam operatur 742; quomodo amari mereatur 161; colitur fide, spe, & charitate 4; fide colendus & operibus 1796; cur bonorum nostrorum non egeat 381.382; cur differat ea dare, quæ postulamus 1216. cùm denegat postulata, beneficium præstat 1216; qualia & quanta daturus sit suis secum perpetuo mansuris 1665; miseretur viuentium propter defunctos iustos 211; quantoperè Mariam honorari voluerit 152; quantoperè sua mandata seruari velit 171.172; neminem prior deserit 177; quia bonus & iustus est, impossibilia non iubet, nec præcipere potuit 178; mira bonitate nostra vult esse merita, quæ sua sunt dona 1835
deus melior animo 1457
dei maiestas quanta & potentia 15
dei pulchritudo & conspectus 1652.1658
Dei visio: quàm amœna & iucunda 1665; quantæ pulchritudinis 1664; quàm magna res sit 1674; est summum bonum nostrum 1664; tota merces & gaudium quod expectamus 1667
dei faciem videre, quid sit 1666.1668
dei auxilium implorandum vt non peccemus 1769
dei in homine tum imago tum similitudo, in quibus consistant 1701
dei sententia expectanda 1779
dei iustitia & prouidentia in damnatorum punitione qualis 1636
dei misericordia vide Misericordia.
deo adiuuante, nobis etiam ad iustitiam aliquid conandum 1764
deum nominare patrem, quàm sit eximium 111
deum, cùm volueris, habebis 1457
deum & nos conuertere, & vt conuertamur, monere 816
deum, vt facturus, facere 816
vt deum ipsum possideamus, quomodò danda sit opera 859
deum nos promereri de Dei dono 1274
deum potestatem suam hominibus communicâsse 601
ad deum propitiandum & satisfaciendum pro peccatis remedia 1282
deum esse pium & iustum in punitione impiorum 1632
de deo idem sentire quod Ecclesia non esse satis 851
Diabolus: primus peccator 1715; in hominem potestatem accepit 1706; bene agentibus magis insidiatur 1154; tertius inimicus noster 1817; hosti nostro domestico se coniungit 783.b; quibus potissimum præsit vitiis 809; incitare potest, cogere non potest 1731; catenas S. Petri exhorret & fugit 224
diaboli iusta potestas in hominem, non voluntas 1708
diaboli: potestas in corda hæreticorum 986; proprium vitium 876; sagittæ 1818; viscus 1818; laqueus 1817
diaboli laqueus biceps: disperatio & fallax spes 1757
diaboli opera cur tantoperè impugnent illi, qui aliis præsunt, & populum docent 743
diaboli & malorum hominum qualis in seducendo fallendove societas aut similitudo 369
diabolo insidianti quis cum Symbolo & Crucis vexillo obuiandum 97
à diabolo si vinci nolumus, in nobis est 837
diabolum: per eos, qui contra fidem Catholicam scripturis vtuntur, loqui 369; etiam scripturis vti 369; impedire orationem 1129; expauescere visa S. crucis figura 38
diabolicæ facies quos potissimum terreant 692
diabolicas vexationes sacrificio Missæ repelli 525
diaconus quomodo ordinetur 713
diacono non habenti offerendi sacrificij potestatem 539
diaconi Cardinalis vrbis Romæ authoritas 723
diacono quibus officiis interdictum 707
diaconorum officia 724.697.699
diaconorum quale iam olim perferenda Eucharistiæ officium 489
diaconorum continentia, Vide Continentia. 724
diaconorum ordo vnde cœperit 973
dicendum, etiamsi auditor non obtemperet 973

Universidad de Deusto
Biblioteca

dies Dominicus cur ex Apostolorum institutione celebretur 257. cur celebris habeatur apud Christianos 489
dies natalitij Sanctorum celebrandi 216
dies Dominicæ commendatio 255. 256. religiosa obseruatio, 355
dies Dominico quid agendum, quæ præclarè acciderint 257 258
diem Dominicum in locum Sabbati successisse 254
dierum obseruatio quæ à Paulo vetita aut non vetita 257
diebus Dominicis & Feriis quid agendum & omittendum, 355
diebus Dominicis quomodò iam olim conuenire soliti Christiani 488
dies festi 181. Vide Festi.
diffidentia quale sit orationis impedimentum 1241
digamus eligi non potest in Clerum 1515
diligentes Deum perfectè qui 157
diligentes Deum plus quàm seipsos 156
diligendi Deum causa & modus 160
diligendus Deus sine præmij intuitu, nec tamen sine præmio diligitur 161
diligendus inimicus quatenùs 163
Dilectio { facit, vt iustus legem impleat 163; sola discernit inter filios Dei & filios diaboli, 1441; perfecta quò se extendat 7131
dilectio Dei tribus præceptis explicari: proximi verò septem 260
dilectio proximi pura non est, nisi propter Deum fiat 161. non est sine Dei dilectione ibid.
dilectionis ordo quis 156. & à quibus peruertatur. ibid.
discordiæ fraternæ culpa quàm magna sit 1376
discretio quàm sit necessaria 1386
discretionem veram parandi ratio 1540
dispensatio sacerdotis est necessaria iis, qui coguntur vetitis cibis vti 1197
dispensatores pecuniarum sumus constituti à Deo 1297
in Distribuendo seruandum esse ordinem 1503
diuina potentia circa corpora 87. & in restituendis cineribus 90
diuinitatis quomodò efficiamur participes 473
diuinarum literarum summa 1431
diuinorum officiorum modus cuiusmodi vtique seruandus 401
cur Ditârit alios Deus, alios pauperes esse voluerit 1359
cur Diues hic, ille pauper 859
diues & pauper sunt sibi mutuò necessaria 1305
diuitem adolescentem de obseruatione mandatorum non esse mentitum 1483
diuites quot modis intrare possint regnum cælorum 1484
diuites Christiani & boni non iudicabunt cum Christo, sed iudicabuntur 1494
diutum erga pauperes immisericordium excusatio qualis 1301
diuinitus bona quomodò sint pauperũ 856.857.1297.1359
diuitibus cur opes datæ 858
diuitibus facultates non tam possidendas, quàm dispensandas commisit Deus 1309
Diuitiæ { per se malæ non sunt 1309; licèt iustè acquisitæ, verè diuitiæ non sunt 1306; veræ quæ sint 1306
diuitias affectantium infectatio 1491
diuitiis abutentes 1313
docere non semper expedit ea, quæ auditu iucunda sunt 975
in docendo discretio adhibenda 969.974
doctores malæ vitæ audiendi, non imitandi sunt, sed Christus & Sancti 745
doctorum ac pastorum obseruatio in Ecclesia quò maximè conducat 343.344.345
dolere de malis cõmissis, non satis esse ad veram pœnitẽt. 617
dolor separationis animæ à corpore quantus 1586.1587
dolor malis in morte sustinendis quotuplex 1588
dolorem tantum vrere, quantum hæserit temporalium rerum amor 659
domini transfiguratio quid nobis repræsentauerit 1657
dona Spiritus sancti { quot & quæ sint 1427; quibus gradibus beatitudinum respondeant 1430.1433.1434; quo sacramento conferantur 448.460; mentem informant 1368
inter dona Spiritus sancti quis gradum ordo 1432
donorum Spiritus sancti numerus & ordo 1429
donorum spiritualium multi meatus in vno flumine 1429
donorum omnium reparatio, quæ per peccatum amissa aut corrupta fuerant, quanta futura 1669
donorum septem figuræ 1436
dormientes quomodò vocentur mortui 193
dormitio mystice quid 78
dormitantium reliquiarum sanctarum oppugnator. 219
Dulia 181

E

Ebrietas { turpissima insania est 893; statum mentis euertit 894; voluntarius dæmon 894; perfidiæ mater 902; animo & corpori nocet 903; propter consuetudinem putatur non esse peccatum 895; quas insanias suggerat 906
ebrietatis vitium vsu paratur 897
ebrietatis { fructus 896.901; malum 895; detestatio, & quantum detrimenti adferat 903
ebrietati semper iuncta luxuria 894
ebrietati magnam causam ignorantia præbet 898
ebrietatem immodestia facit 900
ex ebrietate vomentium pœnitentia 905
ebrius de somno excitatus, nec viuus nec mortuus est 894
ebrius homo nihil aliud, quàm superflua creatura 904
ebrius nunquam castus 906
ebrius quàm turpis & miserabilis creatura sit 900
ebrij sunt veluti idola gentium 895
ebriorum fatuitas 902
Ebriosi { brutis peiores 895; maledictionem Cain in se transferunt 895; paludibus comparantur 895; excludentur à regno Dei, nisi resipiscant 896
ebrioso homine asini & canes præstantiores sunt 893
ebriosorum legis author diabolus 895
ebriosorum excusationes 896.897
ebriosis animalia bruta præferuntur 896
Inebriatum, mortuum & sepultum esse 906
inebriantium se aut alios pœnitentia qualis iniungenda 905
Ecclesia { quid sit 303; domus Dei est, templũ & ciuitas S. Trinitatis 65; est congregatio visibilis 57.58; est vna 60; sancta 57.58; catholica 57.58.59.60; quomodo vna 57.58; aperta est & manifesta 59; aperta est, & tamẽ hæreticis est velut operta 60

Ecclesia { ab hæreticis ignoratur 60; facilè videri potest 67; in sole est posita ibid.; super cathedram Petri fundata 61.63; si Dei est, vna est 62; nunquàm à Christo recedit 62; in terris secum habet consilium & spiritum sponsi 66; sacerdotum sibi inuicem cohærentium glutino copulata 64; stabilis est 324; iudex est controuersiarum 363; in difficilibus quæstionibus consulenda 576; rectè cogit perditos vt redeant 984; ad bonum cogit 985; amanda est tanquam mater 76; ædificanda in Petro 308.309; super Petri cathedram ædificata 312; non est sine Episcopo & summo Sacerdote 305; naui comparatur, & eius ministri ministru nautici 710; quænam ex veteri lege obseruanda retinuerit quæ non 1152; quomodò fidem suam paruulis communicet 416
vt ecclesia, ità & eius fides per vniuersum mundũ vna est 62
ecclesia vera & fides vera vbi sit, facilis dijudicãdi ratio 63
ecclesia ità in scripturis, vt & Christus demonstratur 67
ecclesia triumphans militanti opitulatur 72
ecclesia in qua permanendum 69.305
ecclesia Romana omnium aliarum mater 1181. nunquàm erravit in fide 290
ecclesia hæreticorum est Antichristi synagoga 305
ecclesiæ hæreticorum sunt synagogæ diaboli 62
ecclesiæ nomen hæreticis & schismaticis quare non competat 303
ecclesiæ primaria nota 306
ecclesiæ nota & signum est successio Pontificum à Petro Apostol. 303.304
ecclesiæ pastor Pontifex Rom. 303
Ecclesia Romana { principatus 64.65; commendatio 312.315; communio 312; perpetua priuilegia 335
Ecclesia Romana { laus & commendatio 326; dignitas & authoritas quanta, & vbi maximè necessaria 7.322.323.361.363.364.418. 550.574.576.654.655.668.; authoritas in approbatione sacrorum librorum 370; potestas in condendis canonibus, & in excommunicando 360.261; iudicandi potestas 604
ad ecclesiæ iudicium in rebus dubijs confugiendum 367
ecclesiæ est iudicare de vero sensu scripturæ 367
ecclesiæ iudicium sequendum in re controuersa, scripturis non expressa 324
ecclesiæ iudicium in recensendis diuinarum literarum libris 365
ecclesiæ sententiam apprehendentes, scripturam sequi 575
ecclesiæ vnitati non communicantes, non sunt in Ecclesia 576
ecclesiæ potius credendum, quàm hæreticis post exortis 364
ecclesiæ qui repugnat, non homini, sed Christo contra suam salutem aduersatur 367
ecclesiæ matris statuta dissolui non posse 355
ecclesiæ cui Christus testimonium perhibet, vitus sequendus 367
ecclesiæ vnitati qui corde impœnitenti resistunt, in spiritum sanctum peccant 77.78
ecclesiæ pacem quanti faciant boni Christiani 71
ecclesiæ Catholicæ consensione quod roboratum est, securè asseritur 370
ecclesiæ Catholicæ de paruulorum peccato sententia 1721
ecclesiæ authoritatem quanti Augustinus fecerit 366
ecclesiæ authoritas Augustinum monit vt Euangelio crederet 366
ab ecclesiæ vnitate discedens, cum hæreticis reperitur 375. 376
ecclesiæ in fide & sententia acquiescere cui sit necessarium 589.590
ecclesiæ sententia, est omnes morituros, sed non omnes ad gloriam immutandos 86
ecclesiæ duo tempora, per parabolam euangelicam designata 985
ecclesiæ nascentis, & iam propagatæ differentia 728
ecclesiæ præcepta præcipua sunt quinque 355
ecclesiæ præcepta & traditiones quem fructum afferant 373
ecclesiæ præcepta partim scripta, partim non sunt scripta 374. 287.291
ecclesiæ pastorum authoritas & potestas 327
ecclesiæ præpositi cur constituti sint 968
cum ecclesiæ doctoribus docendum & sentiendum 99
ecclesiæ salutem ex dignitate summi sacerdotis pendere 314
ecclesiæ suppellectilia quanta in veneratione habenda 547
in ecclesiæ direptores seuera Dei vltio 1000
ecclesiæ spoliatores quomodò puniti 998
ecclesiæ ornamenta furatus deprehenditur 1002
ecclesiæ Christianæ lugebunt tempore Antichristi 1607
ecclesiæ hierarchia 753
ecclesiæ Germaniæ non aliter credunt, quàm Hispaniæ, &c. 62
ecclesiæ Catholicæ radix & matrix est Romana 315
ecclesiæ Romanæ { dignitas & constantia in fide Apostolica 64. 306; principatus 64.65; commendatio 312.315; communio 312; perpetua priuilegia 335
ecclesiæ Rom. & Catholicæ de venerabili Sacramento fides 495
ecclesiæ Rom. episcopus est Rom. Pontifex 315
extra ecclesiæ Rom. communionem non est salus 136
ecclesiæ cuinam adhærendum 311
ecclesiæ conformare nos debemus, ad quam venimus 1135
ecclesiæ datæ sunt claues ad remittenda peccata 81
ecclesiæ quid conducant pastores & doctores 345
ecclesiam esse Christi amicam, sororem, & sponsam vnicam 322
ecclesiam ignorare nulli licet 67
ecclesiam veras scripturas à falsis discernere 363
ecclesiam matrem agnoscat, qui vult Deum habere patrem 55
ecclesiam qui non habet matrem, Deum patrem non habebit 77
ecclesiam qui dilaniant, charitatem non habent 1450
ecclesiam vnam in plures fecerant hæreses 62
extra ecclesiam { Christianus non est, & nihil Deo acceptum est 70; nemo iustus, aut iustitiæ spiritum tenere potest 72; nec est peccatorum remissio 80; nulla est salus aut sanctitas 77.64.72.73.333; nemo potest fieri particeps vitæ æternæ 73
extra ecclesiam sunt Iudæi, ethnici, hæretici, schismatici & excommunicati 58.302
extra ecclesiam manentes, damnabuntur 73
ecclesiam Rom. primatum à Christo obtinere 317
ecclesiam Rom. quanti fecerit Ambrosius 315. item Hieronymus 312

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad ecclesiam Rom. perfidiæ nullus accessus 314
in ecclesia { Spiritus sanctus & veritas 66 / Sanctorum communio. 69 / opus bonum fructuosè tantum peragitur 66
in ecclesia non sunt, qui cum episcopo non sunt 64.306
in ecclesia sola Catholica veritas conspicitur 66
in ecclesia ordinata graduum distinctio quid designet. 954
in ecclesia Rom. semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus 313
in ecclesia Rom. & sede non posse fidem non deficere 315
de ecclesia cur propheta apertius quàm de Christo prophetarunt 60
ecclesiarum omnium sedium prima, secunda, & tertia quæ 317
ecclesiarum omnium cura cuinam incumbat 313.519
ecclesiarum variis vsus tum in ieiunijs, tum in aliis 1135
ecclesiarum fabricatio quàm non sit hesterna 1510
erga ecclesias seu templa quomodo affici debeamus 226
Ecclesiastica hierarchia similis cælesti 703.704
ecclesiastica potestas maior est quàm politica 343
ecclesiasticæ consuetudinis vis 290
ecclesiasticæ traditiones, vide Traditiones.
ecclesiastici prædi inuasor punitur 1000
ecclesiasticorum præceptorum obseruatio quem adferat fructum 359.360
ecclesiasticis & Apostolicis mandatis parendum 287.291
Ecclesiastæ munus vnde dependeat 699
Egentes cum intuemur, quid cogitandum 1347
Electio nostra ignota nobis est, vocatio non item 1806
Electorum latitia in die iudicij 1621
electorum & reproborum varia distinctio in iudicio 1622
Eleemosyna quid sit 1271. cur à Deo potissimum instituta 1301
eleemosyna cordis & pecuniæ 1372
eleemosyna cordis facile tribuitur 1362
eleemosyna maxima est, offensam remittere 1371
eleemosyna qualiscunque pro cuiusque viribus præstanda 1291
eleemosyna { danda pro remissione peccatorum 1129 / quibus primum danda 1303 / quomodo danda 1293 / præbenda libenter & cum hilaritate 1326 / non differenda in crastinum 855 / facienda de iustis laboribus 1105 / facienda non de vsuris & iniustè acquisitis, sed restitutio 1305 / ex rapinis & rebus alienis non facienda 1326
eleemosyna ex rapina, non est eleemosyna 1300
eleemosyna { ars omnium artium quæstuosissima 1294 / melius est hanc artem scire, quàm regem esse 1295 / talis medicina vulnerum, vt nec cicatricem relinquat 1298 / mortem profligat 1298 / remedium peccatorum 1292.1307 / in die iudicij patrocinatur 1280 / nota est cæli tanitoribus 1300 / quàm mira operetur 1295 / est veluti secundus baptismus 1275.1308 / inter pœnitentiæ fructus annumeratur 1328 / quomodo in scripturis commendata 1277 / an sine fide & baptismo vel pœnitentia mundet hominem 1302 / non mundat non credentes aut impœnitentes 1303
eleemosynæ genus duplex 1326
eleemosynæ sunt operationis iustitiæ 1122
eleemosynæ { præstantia 1310 / vis apud Deum 1328 / vis in flectendo iudice cælesti 1327
eleemosynæ vis post mortem maximè apparet apud tribunal iudicis 1295
eleemosynæ vix ex quo iudicetur 1199
eleemosynæ virtus & fructus 1079. 1084. 1085. 1089. 1315. 1316
eleemosynæ { sacrificium Christianorum, quo sit Deus peccatis propitius 1289 / in futura vita gloriam pariunt 1357 / delent peccata, & iudicium propulsant 1329 / peccata delent, & pœnam perpetuis ignis extinguunt 1310. 1328
eleemosynæ largitas incendium peccatorum restinguit 1312
eleemosynæ quantitas non tam spectatur, quàm voluntas bona & animus 1313
eleemosynæ eorum qui in peccatis perseuerant 1325
eleemosynæ { non ideo tribuendæ, vt liberius peccetur 1363 / quibus ad delenda peccata prosint 1289 / dandæ de iusto labore & propria facultate 1290 / etiam tribuendæ simul antibus inopiam 1225 / orationi & ieiunio iungendæ sunt 1273
eleemosynæ quædam sunt spirituales 1325
eleemosynæ retributio 1298
eleemosynæ S. Gregorii 1315
eleemosynam vult Deus præberi ex superfluis 1299
eleemosynam dare quàm sit vtile 1299
eleemosynam valere multum ad delenda peccata sacræ literæ commemorant 1287
eleemosynam tribuendi consuetudo paranda est 1301
eleemosynam angelus in forma naufragi flagitat 1315
eleemosynam quis coram hominibus faciat, & quis in abscondito 1128
eleemosynam extra Ecclesiam, ad salutem non prodesse 73
ad eleemosynam pertinet, iudicium & misericordiam facere 1303
ad eleemosynam erogandam incitamenta 1293
si eleemosynam habeat comitem ieiunium, ad orationem proficit 1273
eleemosyna quoduis peccatum purgatur 1310. 1311
ex eleemosyna perennis iustitia comparatur 1299
in eleemosyna habemus Deum debitorem 1300
ab eleemosyna non excusat inopia 1229
ab eleemosyna roborantur oratio & ieiunium 1297
sine eleemosyna sterilis oratio, &c. 1300
eleemosynarum { genera duo 1289 / vis & meritum 1308 / vis in die iudicij, & futura vita 1325 / fructus & vtilitas 1294
eleemosynarum fructus in donantem redundat 1317
eleemosynarum & bonorum operum retributio 1286. 1288
ne eleemosynarum causa, rerum necessariarum penuria laboratori simus, non timendum 1284
ab eleemosynarum largitione filiorum multitudo non excusat parentes 1285
in eleemosynarum largitione quid obseruandum: quid cauendum 362
in eleemosynarum largitione intentio bona adesse debet 1225
eleemosynarum qualis iam olim in ecclesia fieret collectio 489
eleemosynarum pro defunctis assertio 549
eleemosynarum præceptij frequens in diuinis scripturis 1282
eleemosynarum remedio indigent omnes mortales post baptismum 1282

ad eleemosynas largiendas adhortatio 1274. 1290. 1309
eleemosynas elargientis felicitas 1275
nihil, quàm eleemosynas Christus frequentius præcipit 1283
eleemosynas qui ex rapinis largiuntur 1290
in eleemosyna conferendis facilitas 1295
de eleemosynis cur tam crebra vbique mentio in sacris literis 1202
eleemosynis { abluuntur sordes peccatorum 651. 1281 / mors æterna redimitur 1301 / peccata condonantur, & redimuntur 1101. 1308. 1312
eleemosyna & iustis operibus delictorum flamma sopitur 1281
eleemosynis & precibus iuuari defunctos 658. 664. 665. 672. 673
sine eleemosynis orationes & ieiunia minus prosunt 1283
Vide etiam, Liberalitas, & Misericordia.
Eleemosynarij alicuius filius quomodò ex paupere diues euaserit 1321
Elias plus meruit, quando plus ieiunauit 1147
Eliam & Elisæum cælibes fuisse 1516
Elisæi ossa an immunda Iudæis habita 219
Enoch & Heliam prædicationibus suis Antichristo restituros 1608
Ephræm quomodo sanctos martyres inuscârit 201
Episcopus vnus in Catholica Ecclesia 315
episcopus Catholicus, quamuis malus, pastoris dignitatem non amittit 330
episcopus quando etiam sua vxore legitima vtens, adulter censeatur 790
episcopus ob toleratum Vigilantium increpatus 979
episcopi authoritas 713. officium 703
episcopi { Apostolorum successores in Ecclesia 329. 712. 713 / Apostolis vicaria ordinatione succedunt 714. / sua propter Deum relinquentes, quorum hic bonorum facti dispensatores 1504 / locum tenent Apostolorum, & presbyteri septuaginta duorum discipulorum 713 / presbyteris superiores in hierarchia Ecclesiastica 698
episcopi & presbyteri mali suam authoritatem & dignitatem retinent 744
episcopi & alij prælati quomodò in iudicio extremo examinandi 1617
episcopo honorabilior nullus in Ecclesia 348
episcoporum { consecratio vndè 318 / munia 443. 444. 446. 447. 453. 454. 456 / officia aliis sacerdotibus non communia 726 / inter se distinctio 314. 317 / inter se successiones quid momenti habeant 99
episcoporum omnium potestas ex Apostolico iure defluxit 604
episcoporum & pastorum in Ecclesia authoritas 327. 328. 604
episcopos { vocari Apostolos / locum Apostolorum tenere in Ecclesia 373 / præficiendos esse doctrinæ diuidicandæ 329 / esse Ecclesiæ columnas 320 / non nisi maritos esse debere, inceptum est 1517
episcopos catholicos cum Rom. Ecclesia conuenire 315
episcopos à Christo, presbyteros ab Apostolis electos esse 713. 714
in episcopos cur initio Ecclesiæ coniugati etiam ordinati 1517
episcopis non obedientes extra viam salutis versantur 333
episcopo etiam malis facultatem dimittendi peccata esse concessam 604
Episcopalis dignitas & sublimitas comparationibus nullis adæquatur 349
episcopalium manuum impositione quid baptizatis conferatur 447
episcopalium causarum examinatio penes quem sit 320
episcopalium sedium in Ecclesia distinctio vnde profecta sit 710
Epistolæ prioris ad Corinth. capitis 7. scopus 1514. 1515
Eremitæ qui 1560
Erogare an omnia simul liceat 1365
Essanei quales sint 1550
essenorum cælibatus 1550. viuendi modus in communi 1550
Ethnici philosophi quomodò contempserint pecuniam 1480
Eua quomodò in Aue mutatum 137
euæ & Mariæ comparatio 128. 131. 136
Euangelium non esse in verbis scripturarum, sed in sensu 369
euangelium nondum erat tempore Augustini vbique prædicatum 1606
euangelium Christi, quando hominis aut diaboli fiat 370
Eucharistia { excellentissimum est sacramentū 461. 462 / summum est & proprium nouæ legis sacrificium 518 / symbolum est veritatis 463 / pignus futuræ gloriæ ibid. / spiritualis animæ cibus 463 / antidotū liberans à culpis & peccatis, ibid. / symbolum rei sacræ, inuisibilis gratiæ forma visibilis 463 / sacramentorum consummatio 463 / quid sonet & contineat 461. 402 / bonam gratiam & gratiarum actionem significat ibid. / quo intellectu ἀντίτυπον seu exemplar sit dicta 476. 479 / cur instituta 517. & seq. / quomodò cætera sacramenta excellat 463 / quanto præstet mannæ illi Moysis 486 / quanti sit amoris signum 578. 579 / cuius & qualis sit memoria ibid. / pro defunctis offerenda 672. 676 / circunferenda in professionibus 511 / quomodò Origenis iussio & consilio custodienda 563 / in altari asseruata 517 / quoties cuique quotannis & quando sumenda 315. 560 / quomodò & quali sumenda sub specie 559 / cur sæpè sumenda 577. 578 / quomodò accedenda 593. 595 / quomodò olim ex traditione Apostolica sumi soleat 290
eucharistia vtinam quotidiè à nobis percipi dignè possit 588
eucharistia { quo nobis conducat 389 / morbos depellit, concupiscentiam sedat, pietatem corroborat 385 / totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet 585 / panis est quotidianus 115. 116. 116 / est sacrificium incruentum 519 / per presbyteros conficitur 464 / per Christi verba conficitur 497. 480
in eucharistia quomodò Christus præsens

Universidad de Deusto
Biblioteca

in eucharistia.
- non esse de veritate corporis & sanguinis dubitandum 486.489.490.492
- Christi corpus esse, quomodo credendum 446
- sub speciebus panis & vini verè corpus & sanguinem Christi contineri 475.& seq.
- panem & vinum in corpus & sanguinem Domini transubstantiari 497.498
- alterutra sub specie totum esse Christum 573 574.575
- totum Christum sub singulis partibus haberi 571
- Christum per partes manducari, & manere tamen integrum, &c. 572
- superbos adorare Christum & edere, non tamen saturari 512
- ipsum Christum Dei filium suscipi 466. 468

ex eucharistia quomodò alicui cinis effectus 563
eucharistiæ sacramenti figuræ 474.531.533.580
eucharistiæ varia nomina 463.475.476
eucharistiæ nomen quid significet & contineat 461.462
eucharistiæ donum quàm excellens 463
eucharistiæ forma rotunda 491
eucharistiæ sacrificium suo nomine faciendum Christus instituit 522
eucharistiæ sacramenti capita, quæ scitu necessaria 475
eucharistiæ sacramentum tria præcipuè continere 469
eucharistiæ sacramentum cur sub specie panis & vini institutum 473
eucharistiticæ sacramentum benedictione diuina confici 506
eucharistiæ sacramentum solum conficere sacerdotem ritè ordinatum 499
in eucharistiæ sacramento non adesse Christum vt in signo vel figura aut virtute tantùm 498
in eucharistiæ sacramento species siue naturas elementorum mutari 506
eucharistiæ communio an sub vna, an sub vtraque specie fieri debeat 559.& seq.
eucharistiæ alterutra sub specie tantum quantum sub vtraque haberi 572
in eucharistiæ quauis particula totus Christus continetur 561.562
eucharistiæ partes singulas eiusdem cum tota virtutis esse 563
eucharistiæ partes etiam minutissimæ quàm vim habeant 571
eucharistiæ veritas quàm sit clara, & diuino verbo probata 475.& seq.
de eucharistiæ veritate non esse ambigendum 490
eucharistiæ veritatem negantes excidere à gratia & salute 492
eucharistiæ oblatio debet fieri sub vtraque specie 559
eucharistiæ ostensio vel eleuatio in Missa quàm non sit heesterna 522
eucharistiæ sacramentum quomodò & venerandum & adorandum 509
eucharistiæ cultum latriæ deberi 510.
eucharistiæ venerationem & adorationem negantes anathemate feriuntur 511
eucharistiæ sanctitatem qui in solo vsu constituunt, insanire 474
eucharistiæ fructus & effectus 385.578.579.581
eucharistiæ virtute concupiscentiæ motus minuuntur 585
eucharistiæ cibo Christum nobis vniri 468
eucharistiæ sacramentum quàm sit nobis antidotum 463
eucharistiæ vsus olim quàm frequens 118

ab eucharistiæ communione separari, quàm sit graue 588
eucharistiæ sumendæ consuetudo pro lege habenda, quæ 574
eucharistiæ sumendæ modum & ordinem Apostolis Christum reliquisse 596
eucharistiæ sacramentum cur Iesus post cœnam Apostolis dederit 596
eucharistiæ sacramentum hodiè post cœnam non conficiendum & sumendum 573
de eucharistiæ particulis, pueris scholaribus dari solitis, mira lepidáque narratio 568
eucharistiæ custodiam esse traditionis Apostolicæ 290

eucharistiam
- mannæ & aquæ de petra fluenti longè præferri 466
- à manna differre 490
- tanto præstare mannæ, quanto præstat veritas figuræ 505

eucharistiam
- Christi verbis consecrari 499
- virtute verborum fieri 499
- non esse imaginem corporis Christi, sed ipsum corpus 479.482
- non esse communem panem, sed corpus & sanguinem Christi 488.489
- esse seruatoris nostri carnem 481

perucharistiam
- Christi dicti gratiam salutarem 464
- quomodo Christo coniungamur non fide solùm & charitate, sed etiam secundùm carnem 467
- incorporamur Christo 467
- Christus se singulis coniungit 464
- re ipsa in Christi carnem conuertimur 461

ad eucharistiã accedenti, quæ potissimũ necessaria 589.& se.

eucharistiam
- sumentes quomodò memores esse debeamus mortis Christi 579
- indignè sumere, quàm periculosum sit, & quàm graue peccatum 592
- indignè quis sumat 590
- indignè sumentium pœnæ aut calamitas 589.592
- quis per ignorantiam percipiat 482

eucharistiam sumpserunt discipuli in Emaus, item in naui Paulus, &c. 565
eucharistiam tam olim in altari esse solitam 517
eucharistiam iam olim ad absentes ferri solitam 489
eucharistiam in processionibus piè & honorificè circunferri 511

Vide in Cæna, Christus, Communio, Missa, & Sacrificium.

Eunomii hæresis 218
eunomiana hæresis de sola fide 1021
Eunuchi euangelici qui sint 1507.1513
eunuchi euangelici commendantur, qui plus offerunt quàm præceptum est, ibid.805
eunuchi euangelici sacerdotali gradu constituti filios habent spirituales 805
Eustachiani hæretici loca martyrum contemnunt 220
Exactio iniusta damnatur 1397
Exaudiri non facile, interdum vtile esse 1219.1242
Externa quid ad pietatem conferant 381.& seq.
Excommunicandi authoritas 371
excommunicandi potestas vbi sit 372
Excommunicatio quomodò timenda, & qualis sit mystice gladius. 76.333
excommunicationis qualitas 372
excommunicationis pœna 1036
excommunicationi quis terror à Christo adiectus 372
in excommunicatione humanam sententiam diuina roborare 371

excom-

Excommunicati quis in periculo sint 76
Exomologesis à Domino instituta 627
exomologesis gehennam extinguit 627
exomologesim criminum in Ecclesia faciendam 632
in exomologesi esse secunda subsidia post baptismum 627
Exorcista quomodo ordinetur 721.quid sanet 722
exorcistarum officium, eorúmque qui fuerint in veteri Testamento typi 722
Exorcismus quid sit, cur fiat, & quid faciat 407.408.409
exorcismus & exufflatio quàm non sint heri aut nudiustertius excogitata 409
exorcismi vis quanta 405
exorcismi in paruulis potentia & veritas 418
exorcismi ante baptismum 1734
exorcismi ad baptismum quomodò fieri soleant 403
exorcismorum circa baptizandum vsus qualis 404
exorcismis & exufflationibus cur & quò vtendum 415

F

Fæbiola quomodò, dimisso viro priore, alteri nubens, pœnituerit 775
fabiolæ publicè ex animo pœnitentiæ commendatio 775
Facultates nostræ erogando multiplicantur 1357
facultatum distributionem Dominum non præcepisse, sed consuluisse 1482
facultatum dispensatio quæ cui præstet 1503.1504
Famis tempore subueniendum communitati 1359
Felix martyr Nolanus ciui suo opem tulit 214
S. felicis Nolani inuocatio 214
Felicis sacrilegi pœna 10 03
à felice sumptuosa vasa sacrabantur 1003
Felicitatem æternam promeriturus qui 1670
Feriæ natalitiæ S. Ioannis malè celebrantium exibilatio 1412
in feriis Sanctorum tria considerantur 193
Festum venerabilis Sacramenti piè institutum esse 450
festi Conceptionis D. Virginis institutio 1727

festi dies
- cur instituti 181.257
- quomodò obseruandi 355
- pijs operibus celebrandi 251.252

festi dies tempore Ignatij celebrati 315
festi dies Sanctorum qua vtilitate celebrentur 230
festa Sanctorum 182.186.187.231.232
festorum quorundam dierum obseruatio ex Apostolica traditione descendit 293
festorum iuxta Lugdun. Concilium seruandorum summa 355
in festis diebus quibus studijs vacandum 258
festis diebus sicut ornantur corpora & templa, ità & anima suis ornamentis exornanda est, & à vitijs purganda 256.
festis diebus & Dominicis cur à terrenis negocijs Christiani feriantur 257
festa Iudeorum 257
festa Iudaica non celebrari à Christianis 257
festa quomodò obseruanda 251.252
festa Sanctorum cur ad celebrandum instituta 231.232
festo Paschali celebrando quomodò per Quadragesimam paremur 256
in festo die fodere minus malum esset, quàm saltare 260

fides
- fundamentum, initium salutis 1773
- Dei donũ & voluntati tamẽ nostræ subiecta 1755
- quale quantúmve Dei sit donum & lumen 5.6
- est voluntaria, non coacta 1756
- quid sit 2.4.5.6.& seq.
- quàm necessaria 5.8.100
- cui, quando, & vbi potissimum necessaria. 519
- qualium rerum sit substantia seu argumentum 5
- non est æstimatio aut opinio 7
- nihil habet ambiguum 7
- ratione mettenda non est 7
- à demonstratione non pendet 8
- requirit firmum assensum 5.6.& seq.
- quæ experientia nititur, meritoria non est 9

Fides
- nisi integra & vna sit, fides non est 1083
- vbi sana non est, non potest esse iustitia 1450
- efficit preciosa, quæ per se sunt vilia 1316
- merces ampla 1802
- sola Catholica est fides 1083
- sola non est sufficiens præparatio ad dignam communionem 193
- sola saluat, quæ per charitatem operatur 1021
- viua saluat 1020.1091
- cum dilectione, Christiani: sine hac, dæmonis est 1824
- sine charitate esse potest, sed non prodesse 158
- sine charitate esse potest, non contrà 1824
- sine operibus mortua est, & contrà 1108
- ad salutem non est satis 1796
- sine vita pura non prodest 1797

fides etiam firmissima, probitate destituta, à gehenna non liberat 762
fides & vita fidei simul tenenda 774
fides & vita syncera sint oportet 774
fides & operatio per totam vitam non deserenda 1772
fides Apostolica non nisi vna est 13
fides Catholica thesaurus ingens 5. est firmus assensus reuelatæ veritatis 6
fides Apostolorum & Orthodoxorum 246
fides Christianorum sit, non dæmonum 1770
fides Christianorum 1770

fides
- vera non mutatur secundùm tempora 337
- vbi non satis futura 1620
- vt prima perdita, ità prima recuperanda 1715
- munienda scripturarũ & Ecclesiæ authoritate 100
- in Rom. Ecclesia incorrupta 312

fides Ecclesiæ Catholicæ de Sacramento Eucharistiæ 499
fides charitásque quomodò Dei, & quomodò nostra 1766
fidei initium non nobis, sed gratia tribuendum 1753. 1754
fidei regulam duodecim sententiis Apostoli comprehenderunt 11

fidei
- energia quanta 10
- certitudo 7
- commendatio 8.101
- summa 9.10
- vita 1771
- proprium quid 6.7.8

fidei rectè iudicium 306
fidei vocabulo quid intelligendum 5.6
fidei professio baptizandorum quomodò olim soleret fieri 404.405. 408
fidei arcana non passim omnibus exponenda sunt 701
in fidei rebus quæ non intelligimus aut capimus, quid circa eas agendum 1039
fidei sanctorum Patrum inhærendum 341
fidei & spei communio & discrimen 101.102
fidem sine merito accipimus 1774
fidem esse veluti lampadem magnam, errantibus à Christo ascensam 10
fidem alienam alijs prodesse 416
fidem suam mater Ecclesia paruulo communicat 461

Universidad de Deusto
Biblioteca

fidem vtilem sola charitas facit 158
fidem primam irritam facere, quid sit 781.793
fidem solam iactantium vanitas quanta 1018
sufficere qui ex Paulo colligunt, in voraginem incidunt 1108
per fidem quomodò iustificemur 1019
fidem & salutem nonnulli deserunt, & consequenter charitatem 1809
de fide sola Eunomiana hæresis 1021
non fide sola opus est, sed etiam ieunio, ac pretereà oratione 1257
in fide nouitatibus susceptis, quæ necessario mala sequantur 339
de fide quali agat Paulus ad Galatas 1019
fide, spe, charitate Deum coli 381.383
Fidelem esse in minimo, magnum est 1298
fideles vere qui dicendi 1798
fideles Christi corpus comedere, & cum eo sanguinem eius bibere 511
fidelium communio membris humani corporis respondet 70
fidelium vinculum mystica quid 394
fidelium filios, nisi baptizentur, perire 418
fidelibus etiam rectè viuendum, vt saluentur 1790
Fiducia inordinata vindictæ locum habet 1015
fiducia qualis orationi necessaria 1241
Fine quo quidque fiat intuendum 1165
Filij { quomodò instituendi 990; quales esse debeant 991; quid suis debeant parentibus 259.260
filiorum huius seculi præposterum studium 1675
filiorum huius seculi diligentia, arguit piorum negligentiam 1568
Filiarum cura matribus mandata 991
cur Flagellamur in frugibus 1291
Fletus & stridor dentium in tartaro quid, & vnde 1629.1643
Fœminæ remulentes suis colaribus aptè depictæ 904
Fœnus cum idololatria comparatur 1407
fœnus pecuniæ, funus est animæ 1405
fœnoris iniquitas 1407
Fontis consecratio 403.408
Fornicatio simplex, est peccatum 870
fornicatio maximi sceleris est 898
Fortitudo { quid sit, & in quo consistat 1368.1369; quibus necessaria 1383; quomodo per scripturam commendetur 1412; aduersùs omnia vitia dimicare debet & præcipuè contra auaritiam 1422; nè sit temeraria 1422
fortitudo animi duobus perficitur 605.1421
fortitudo beatorum 1660
fortitudo B. Iob 1422
fortitudinis partitio 1421
fortitudinis veræ author 1420
fortitudinis vires quomodò tuebentur 1368
fortitudinem maximè in animo sitam esse 1421
ad fortitudinem animi quid pertineat 1420
fortis viri est, seipsum vincere 1421
fortes verè quales esse debeant 1420
Frons cur potissimum chrismate inungantur, & cruce consignetur 457.458.460.461
frontis iunctio quid sibi velit, aut cur fiat 405
Fructus Spiritus sancti quot, & qui sint 1459
Furor mentis, seuissimus dæmon 916
Furtum alienum cui consentis, fit tuum 1008
furti nomine quid intelligatur 260. quæ vitia aut scelera prohibita 272.274
furto sacra vasa subtrahere cupiens, punitur diuinitùs 1002
Futuri nostri status ignorantia prodest 1815

G

Gabrieli Archangelo quid acceptum referre debeamus 131.132
Gaudium beatorum 1652.709.1699
gaudium beatorum quantum 1666
gaudium bonorum perfectum & plenum 1676
gaudiũ angelorũ promanat ex diuina contemplatione 1669
gaudium spirituale pro contemptu voluptatum terrenarum rependitur 1487
gaudium boni post mortẽ recipient, & tormenta mali 1372
gaudij cælestis degustatio quid 1486
gaudia cælestis regni quanta 95
Gehenna cur metuenda 1371
gehennæ ignis qualis sit 1645
gehennæ supplicierum descriptio egregia 1643
gehennæ ignis comminatio quàm fructuosa 1648
gehennæ comminatio, Dei circa nos misericordiam & prouidentiam ostendit 1648
gehennæ & iudicij memoria habenda 1690
gehennæ supplicorum recordatio quàm fructuosa sit 1630
gehennæ ob oculos posita quorsum necessaria 618
gehennæ memoria { quàm vtilissima est 1588.1688; quantam vtilitatem secum ferat 1648; a peccato coercet 1689; prodest contra libidinis flammas 1641
gehennæ metus 1628
gehennæ timor quàm fructuosus sit 1688
gehennæ & supplicium timor non est malus 1692
gehennæ timor est quidam custos & pædagogus legis 1692
gehennæ supplicia & iudicium Dei pueris inculcandum 1690
gehennæ ignis non vno modo omnes excruciat 1631
gehennæ ignis quàm grauis sit 1650
gehennæ ignis vis ac proprietas 1641
gehennæ ignis an luceat 1645
gehennam cur Christus & concionatores minantur 675
de gehenna loqui, vtilè est admodum 1689
de gehenna inter epulas disserendum 1689
Vide etiam, Infernus.
Generatio in Adamo damnata 1725
Gernasij & Protasij martyrum corpora quibus miraculis & reperta & probata 222. illorum reliquiis quid Mediolanum debeat 226
Giezi exemplum quos meritò terrere debeat 1495
Gladium accipere, quid sit 1064
Gloria Dei quorum illustretur virtute 203
gloria hominum nihil vilius 845
gloriæ futuræ pignus quale 579
gloriæ amissio intolerabilior, quàm gehennæ supplicium 827
gloriæ inanis siue superbiæ filiæ species aucupatæ 851
gloriæ vanæ cupiditatem modis & ratio restringendi 843
gloriam beatorum omnium non esse aut fore æqualem 1511. 1665
Gloriandum nequaquàm de operibus nostris, tanquam à nobis illa sint 1835
Gorgoniæ ad altare, in quo asseruabatur sacra Eucharistia, prouolutæ, quod beneficium obtigerit 517
Gradus in dando, quales, & quot 1479
Gratia { nostris conatibus in iustificatione prior 1753; omni merito prior 1775; nostrum velle præcedit in iustificatione 1760; liberij arbitrium præuenit, deindè comitatur 1763; adiuuat liberum arbitrium non auimst 1763; quid ad iustitiam conferat 1713

quid

quid faciat vt glorificari mereamur 1833
porens, at non violenta 1767
gratia Dei ad quid necessaria sit, quid in nobis operatur 816. 817
gratia Dei subtracta, ruimus 1835
gratia præueniens & subsequens 817
gratia præcedens, & subsequens 1759
gratia iustificans impios 1834
gratia glorificans iustos 790.1834
gratia septiformis Spiritus sancti 1432
gratia septiformis in Confirmatione percipitur 460
gratia quæ & misericordia, quanta nobis præstet 790
gratia sola nostrum facit meritum 791
gratia per Christum collata, non in sola peccatorum remissione versatur 1761
gratia quomodò plena Maria 130
gratia data Mariæ, quàm differat à gratia aliis data 29.130
gratia quod suscipitur, & gratiæ est, & voluntatis 1767
gratiæ electionem, nulla merita humana præcedunt 1776
gratiæ & liberi arbitrij concursus 816
gratiæ voluntas, ab ea excitata, coniungitur 767
gratiæ abundantia ex quibus perspicietur 1723
gratiæ euangelicæ vbertas quanta 795
gratiam esse sacramentorum virtutem 396
gratiam spiritualem inuncti chrismate suscipiunt 455. 456
gratiam & iustitiam acquiri 1357
gratiam quantam Maria consecuta 129.138
per gratiam septiformem Spiritus, aditus regni cælestis aperitur 1432
gratiarum actio quomodò iam olim in Ecclesia fieri solita 488
Gratiora sunt, quæ non tenemur impendere, & tamen impendimus ex charitate 1460
Gregorius { quæ concilia Euangelij instar habeat 333.334; ex suis facultatibus quot monasteria fabricarit 1470
Magnus { omnibus relictis, monasticam vitam & habitum monasticum assumit ibid.
S. gregorij eleemosynæ & hospitalitas 1316
gregorio Magno quid Angeli debeant 547
Gregorium Nyss. quid ad lachrymas commouerit 237
Gula { quid sit, qualémque sobolem gignat 851.885.890; quàm perniciem adferat 892; ad luxuriam prouocat 900; aciem mentis obtundit ibid.; omnes animæ vires destruit 901
gulæ abusiones quatuor 888.889
in gulæ appetitu quadruplex distinctio 901
gulæ deditorum animus nihil cæleste cogitare potest 894
a gula quinque modis tentamur 887
ex gula quæ vitia nascantur 890
ex gula, quanta animi & corporis incommoda 899
Vide plura, Ebrietas.

H

Hæresis Iouiniani 1177
hæresis Vigilantij contra Sanctorum reliquias, & accensores cereos 217
hæresis vigilantij est, Sanctos non posse vsus adesse 192
hæresis Nouatianorum qualis 600
hæresis Berengarianæ principium 494
hæresim, non tam de scriptura, quàm de intelligentia esse 370
hæreses de sacramento Vnctionis extremæ 682
hæresum & schismatum origo ex summi Pontificis contempru 604.303.314.332
hæresum omnium interemptrix quæ 151
hæresum antiquarum & nouarum confutatio vnde instituenda 340
hæresẽon principiis obsistendum 989
ab hæresibus sibi cauendi optima ratio 338
Hæresiarchæ rei mortis sunt omnium, qui per eorum doctrinam pereunt 810
hæresiarcharum mortuorum pœnæ cur quotidiè augeantur 935
hæreticus qui 139
hæreticus, & credens hæreticis, differunt ibid.
hæreticus, patrum omnium sententiæ, suam arroganter præfert 1706
hæreticus Ecclesiæ spoliator à Deo punitur 999
hæreticum facit pertinax defensio erroris 1039
hæretici { nomen sumunt ab inuentoribus hæresẽon 1; veri Christiani non sunt 4; nequeunt esse Christiani 4; vnam Ecclesiam in plures lacerant 62; cur Ecclesiæ præpositum potissimum oppugnent 63; sunt filij concubinæ, & foras ejiciendi 78; originem suæ cathedræ reddere nequeunt 307; omnes se à Deo missos esse dicunt 702; dæmonis astutiam imitantur ibid.; pertinaciter tuentur scripturam malè intellectam 1039; scripturas sine sensu crepant 368; cur scripturis vtantur ibid.; scripturis suas opiniones conantur defendere 367; scripturis tanquam ouium vestimentis, lupum tegunt 368; citantes scripturas, transfigurant se in Apostolos Christi 368; scripturis conuicti, dicunt eas falsatas 370; Ecclesiasticas traditiones contaminare solent 292; appellant Catholicos Romanos 599; per partes sunt concisi 324; in viis & sepibus inueniuntur 985; quinam Christianos fugiant 220; qui loca martyrum contemnant 220; qui reliquias Sanctorum impugnent 218.219; ex quibus fructibus cognosci possint 268; cur fiant homines 1039
hæretici non propter Christum malè audiunt 1450
hæretici reprehendentes nocturnas preces siue Christianas vigilias 1238
hæretici & fideles discretio 1193
hæretici Catholicos irrident propter infantiũ baptismũ 202
hæretici verum baptismum conferunt 424
hæretici mortuos viuorum fraudantes auxiliis 202
hæretici & schismatici non patiuntur persecutionem propter iustitiam 1450
hæretici extra Ecclesiam defuncti, damnantur 96
hæretici pro mortuis sempiternis mortem temporalem patiuntur 420
hæreticorum { initia quæ sint 737; ars vetus 744; ingenium 315; fraus in citandis scripturis 1166; commentitij & imaginarij tropi 480; inconstantia in interpretandis scripturis 338; impium conatus 630; insania & impietas 472.479; execrabilis blasphemia 178; superstitio in vitandis Catholicis 220

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinationes temerariæ, leues, & inconstantes 739.740
risus & blasphemia quàm sit vana ac irrita 399.400
hæreticorum pertinaciæ constantia martyrum est dissimilis 985
hæreticorum propriũ { nouitates profanas sectari 339 / gaudere nouitatibus 377 / per blanditias decipere 962
hæreticorum veterum mos 495
hæreticorum vox est, Deum nihil nisi fidem requirere 750
hæreticorum pertinacia increpatur 1039
hæreticorum inquietudo per potestatem secularem coercenda 982
hæreticorum ecclesiæ, sunt synagogæ diaboli 62
hæreticorum ecclesiam esse Antichristi synagogam 305
in hæreticorum corda diaboli potestas 986
in hæreticorum occultis conuenticulis non est prædicandum, sed in Ecclesiis 701
hæreticis scripturas citantibus credendum non esse 325
hæreticis cur monachi vocabulum meritò inuisum 1554
hæreticis non conniuendum 979
ab hæreticis collatus baptismus quando verus 424
hæreticos irridere Catholicos, quòd pro mortuis orent 674
hæreticos inuidere salutem paruulis 416
hæreticos antiquos non credidisse Purgatorium post mortem restare 674
apud hæreticos crebra diuinarum literarum citatio, etiam in conuiuiis & plateis 368
per hæreticos diabolum loqui, qui scripturas contra Catholicam fidem proferunt 369
per hæreticos suadet dæmon, vt antiquam Ecclesiæ fidem deseramus 369
apud hæreticos Peputianos obeunt mulieres episcoporum & presbyterorum munia 708
hæreticos gladio coerceri expedit 986
hæreticos Catholici principes rectè persequuntur 420
contra hæreticos legibus latis, factum est vt multæ ciuitates resipuerint 981
hæreticæ nouitas quorum authoritate conteratur 342
hæreticæ iam olim quæstionis, vbi scriptum est, confutatio 1554
Vide etiam Schismatic.
Hagiomachis anathema 209
Hebdoma ante Paschа, quàm sit ieiunio sacra 1132.1196
Hebræi alicuius immane in filiolũ propriũ facinus 568.569
Hebræi pro filiorum iniquitate damnatus 970
Heli pro filiorum iniquitate damnatus 970
heliæ quo mysterio suam Heliæo reliquerit melotem 466
helias & Heliæus virgines ac cælibes 1522.1528.1532
helias & Paulum cælibes & continentes fuisse 1507.1524
heliam, Heliæum & Ioannem virginitas euexit 1522
Herodis iuramentum cur non fuerit seruandum 205
herodi similes, communione mysterij abutentes 513
Hieronymus Rom. Pontifici adhæret 64
hieronymus ad Rom. Pontific. iudicium & sententiam confugit in re dubia 366
hieronymus confugit ad fidem Rom. hæresibus grassantibus 312
hieronymus quanta cum veneratione Romanum Pontificem compellet 312
hieronymus quantus Rom. Ecclesiæ laudator aut præco 312.
hieronymus quomodo se accusatum expurget 1533
hieronymi erga Rom. Pontif. reuerentia 312
hieronymi sententia de nuptijs & virginitate 1533
hieronymum nuptias non damnasse 1533
Hierusalem in lucernis scrutari, quid sit 1600
Hilarion dæmonis præstigias crucis signo dissellere solitus 37
hilarionis Eremitæ conuersatio qualis 1468
Hippolytus precantes se exaudit ex Christi munere 207
Historiarum sacrarum pie discitarum vtilitas quanta 247
homo quatuor virtutib⁹ in prima oratione ornat⁹ 724.1701
homo creatus fuit sui arbitrij & iuris 1700
homo per obedientiam immortalis fuisset futurus & impeccabilis 1700
homo Deum peccando deserens, à Deo iustè desertus, in potestatem diaboli venit 1706
homo iustè post lapsum punitus 1705
homo nihil in se habet, quo possit resurgere 1742
homo generat id, quod ipse peccando factus est 1712
homo sine Dei adiutorio, nihil agit boni 1762.1770
homo Dei voluntatem, sine eius ope, non potest facere 1769
homo Deo iuuante, si vult, absque peccato esse potest 1791
homo ad iustificationem etiam ipse aliquid agit 1763
homo quantumuis iustus timere debet 1027
homo ex quo iudicetur esse bonus 158
homo peccator, non peccatum 1711
hominis per peccatum miserabilis metamorphosis 1709
hominis sapientiam, pietatem esse 383
hominem in diaboli potestatem venisse ostenditur 1706
hominem sine Deo nihil posse in salutis negocio 1759
hominem idipsum latet, quod in se est 1778
hominem occidit, qui præ fame morientem non pascit cum potest 1359
homines in quantis nascantur miserijs 1731
homines quomodò sint aut fiant dij 15
homines ad iustitiam Deo cooperantur 1763
homines instituere cur Deus ex vno homine voluerit 1713
homines à malo prohibendi & ad bonum cogendi sunt nonnunquàm 984
homines tenaces per infructuosam ficulneam designari 1361
hominum quemquis esse cuique proximum 156.162.164
hominum in iudicio differentiæ 1619
homicidium voluntarium 1059.1060
homicidium quomodò aut sanetur, aut abluatur 607
homicida post septennem pœnitentiam ad communionem admittitur 1061
homicidæ non sunt, qui in iusto bello occidunt homines 1398
homicidæ annua abstinentia qualis 1061
homicidarum pœnæ relaxatio 1059
in homicidas pœna veteris Ecclesiæ constituta 1059
horæ quæ, quibus operibus destinatæ 1235
horæ quæ, quibus precibus destinatæ 1233
horæ matutinæ obseruatio quare fiat 1234
horæ certæ orationis cur institutæ 1234
horæ ac tempora orationis apud monachos quando distributa 1236
horæ canonicæ quibus mysterijs aptatæ 1237
horæ plures orationis in noua lege quàm in veteri 1233
horarum canonicarum cantatio quam non sit hesterna 1247
horarum canonicarum approbatio 1134
horarum varietas & distinctio quò conducat 1235
horas canonicas obseruantes, semper erant 1232
horas diuisas orandi cur habere debeamus 1236
Hortus conclusus mysticè quid 139
Hospitalitas S. Gregorij 1316
hospitalitatis laus 1365
hostia illa à Malachia descripta, cuius fuerit figura 536.540
hostia totius orbis communis quæ 548
hostia

hostia salutari quinam post mortem non egeant 1376
hostiam salutarem quando, & quibus verbis Christus litari iusserit 532
hostias esse veteris legis multas, nouæ vnicam, eámque semper eandem 58
hostis quando magis sæuiat 1157
hostis noster tertius ab oppugnatione nunquàm cessat 1816
hostes nostri qui 1817
hostes à nobis quare cautè timidéque obseruandi 1816
hostes nostri, quasnam in nobis cogitationes excitent 1818
Humilitas { euidentissimum signum electorum 847 / non in sola fide consistit 850 / quàm necessaria sit 852
humilitas duplex 853

I

Iacob scala quid sibi velit 1568
Iacob & Ioseph temperantia 1410
Iacobus Apostolus contra quos suam potissimum scripserit epistolam 1108
Iacobus perpetuæ virginitatis fuit 1518
S. Iacobi genua ex frequenti geniculatione qualia 1228
S. Iacobi inuocatio 203
Iacobum & Ioannem Apostoles, virgines fuisse 1507
Inconoclastæ cur furiosi potius quam erronei existimandi 231.232. quomodo à concilio Ephesino depicti 479
inconoclastarum { damnatio 231. 332.338 / furor & impietas 231.232 / error, aut insania potius spontanea, qualis, & cur damnabilis 231.232
inconoclasticorum Imperatorum aliquot catalogus 248
inconoclastici conciliabuli apud Constantinopolim habiti damnatio 239
inconomachus Imperator primus quis 237
inconomachi omnes anathemate feriuntur, & eorum falsa doctrina 246
idolatriæ damnatio 179
idolatræ quantum honorem detulerint sacerdotibus suis 745
idolatræ Vigilantio hæretico qui
Idolothyta non maculant per se hominem, sed inobedientia 28
ieiunium { conuersatio angelica in terris 1183 / angelorum imitatio 1143 / angelorum cibus 1142 / animæ cibus 1142 / purificatio animæ 1148 / alimentum salutis 1148 / reconciliationis sacrificium 1148 / reparationi animarum prodest 1152 / ad alendas animas confert 1180 / præstat vulneribus sanitatem 1145 / medetur corporis vulneribus & animi 1193 / si comitem habeat eleemosynam, ad animæ curationem proficit 1273 / sanitatis mater & bonæ habitudinis custos 1146 / mentem eleuat 1142 / roborat 1146 / culpam tegit & interficit 1147 / extinguit peccata 1145 / delet præterita peccata, & repellit futura 1194 / sanctificatur cæteris operibus bonis, & curationi peccatorum proficit 1170 / est redemptio salutis, medicina & remedium peccatorum 1192 / ad fugienda mala venturi seculi vtile 1145 / sententiam Dei reuocat 1144 / reducit ad paradisum 1191 / gratiam orandi promerectur, & oratio sanctificat ieiunium 1194 / murus quidam est Christiano aduersus diabolum 1184 / mater omnium bonorum, & magistra virtutum 1142 / omnium beneficiorum cardo 1144 / quale esse debeat, & cum quibus operibus coniunctum 1183 / quare piè assumatur 1131.1144 / ad purificationem animarum assumitur 1152 / propriè ad edendi diminutionem refertur 1153 / in scripturis quàm magnificè commendatum 1202 / quomodò, quanuis in veteri lege præceptum, ad Christianos pertineat 1154 / quid orationi, & quid vicissim ieiunio præstet & conferat oratio 1194
ieiunium etiam aliis prodesse 1185
ieiunium frequens apud Christianos, & quanta eius vtilitas 1141
ieiunium Ecclesiæ Daniel præfiguravit 1144
ieiunium non reprobari apud Esaiam 1176
ieiunium quomodò sanctificetur 1206
ieiunium indici Pontificis authoritate 1150
ieiunium non indictum agere est pium, sed impium negligere prædicatum 1153
ieiunium indictum violare, non leue peccatum esse 1185
ieiunium violantium pœna 1197
ieiunium nunquàm ante solis occasum soluit Hilarion 1170
ieiunium publicè iussum, an contrarium sit Christi præcepto 1128
ieiunium à vitijs, alteri coniungendum 1146
ieiunium spirituale 1145
ieiunium magnum & generale quod sit 1131
ieiunium generale & publicum præfertur priuato 1150
ieiunium ecclesiasticum quod sit 1130
ieiunium philosophicum 1130
ieiunium quale diei Dominicæ 1178
ieiunium diei Dominicæ nefas esse, ex traditione haberi Apostolica 290
ieiunium feriæ quartæ & sextæ 1133. 1138. 1152.1154.1157. 1170.1181.1195
ieiunium feriæ sextæ & sabbati 1134. 1136.1138
ieiunium quartæ & sextæ feriæ ab Apostolis institutũ 1180. cur vsitatum 1178
ieiunium sabbati vndè 1134. & quomodò obseruãdum 1138
ieiunium quatuor sabbatorum quod, & quando eueniat 1150
ieiunium quatuor temporum ex doctrina Spiritus sancti profectum 1157
ieiunium quatuor temporum ab Apostolis institutum 1150
ieiunium quatuor temporum, & cur institutum 1180
ieiunium quatuor temporum quos comprehendat dies 1150
ieiunium ante Paschа, quale 1139
ieiunium Pentecostes cur, & à quo institutum 1138
ieiunium post Pentecostem ex Apostolica traditione obseruatum 1181
ieiunij septembris traditio & consuetudo 1153
ieiunium Decembris ex Apostolica traditione manat 1127
ieiunium septimi mensis omnibus simul indictum 1150
ieiunium Rogationum, vide Rogationes
ieiunium Quadragesimæ, vide Quadragesimæ.
post ieiunium quadraginta dierum cur Christus diabolum vincere voluit 1185

Universidad de Deusto
Biblioteca

- per ieiunium
  - passionis Christi participes efficimur 1144
  - citius perueniturad terram promissionis 1184
  - reditur in paradisum 1141
  - contra omnes hostes diuinum meremur auxilium 1150
  - Sancti præstantiores fiunt 1149
  - ad vitam Deo dignam instituti Sancti 1145
- per ieiunium satisfacimus 1145
- per ieiunium, orationem & eleemosynam Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur 1154
- ieiunij præceptum in nouo testamento 1178
- ieiunij
  - votum 1178
  - meritum 1175
  - magnum lucrum 1143
  - fructus 1140.1146.1150.1154.1158.1181. 1190.1207
  - effecta 1141.1143.1145
  - commendatio 1135.1142.1147
- ieiunij publici & priuati fructus 1146
- ieiunij ecclesiastici meritum & vtilitas 1139
- ieiunij generalis maior vis 1157
- ieiunio remedio opus habet homo ad animæ salutem 1142
- ieiunij sacrificio placatur Deus 1152
- ieiunij censura castigantur maculæ peccatorum 1181
- ieiunij tempus est tempus propitiationis 1143
- ad ieiunij fructum attendendum 1143
- ieiunij vtilitas non negligenda, nec contristandum propter eius aduentum 1142
- ieiunij merito qui detrahit, ij gentilibus comparantur 1149
- ieiunij ala, oratio & iustitia 1194
- ieiunij tempora 1133
- ieiunij & stationis discrimen iuxta nonnullos 1135
- ieiunij tempore populi Christiani pietas 1198
- ieiunij tempore carnium concisiones cessant 1143
- ieiunij frequentis diffusores subornantur à diabolo 1141
- ieiunij indicti violatores qua pœna flectendi 358
- ieiunij violati pœna 1143.1144
- ieiunij Quatuor temporum certa definiendi ratio, quàm fuerit olim difficilis 358
- ieiunij immunitatem à Pascha vsque ad Pentecostem, traditionis Apostolicæ esse 358
- ieiunio cur carnem affligamus 1147
- ieiunio breui ieiunia sempiterna redimuntur 1194
- ieiunio purgatis Angeli diligentiùs adsunt 1146
- ieiunio
  - meremur æterna 1148
  - extirpantur vitia, & gratiam promeremur 1194
  - curantur peccata 1142
  - non anima tantum, sed etiam corpora roborantur 1107
- ieiunio & abstinentia redeundum ad paradisum, non per voluptatem 1149.1173
- ieiunio corporis animi ieiunium iungendum 1184
- sine ieiunio pœnitentia infrugifera est 1145
- de ieiunio tentanti tentatori quid respondendum 1147
- in ieiunio quatuor temporum quoties ieiunetur 1127
- ieiunia
  - pro peccatis supputantur apud Deum 1189
  - castris comparantur 1184
  - eleemosynis iuncta ad sananda peccatorum vulnera conducunt 1192
  - vtrique testamento congruunt 1152
  - Deo gratia esse, scripturis docetur 1172.1174
  - cur quorundã Sanctorum festis præmittantur 459
  - quomodò obseruanda 355.356.357
- ieiunio quorundam admiranda 1137
- ieiunia Mariæ 148
- ieiunia monachorum 1180
- ieiunia Christianorum alia atque Iudæorum 1151
- ieiunia indicta non sunt soluenda 1140
- ieiunia stata Ecclesiæ ante omnia seruanda sunt 1137
- ieiunia contemnentes quinam & quales sint 1159
- ieiunia Ecclesiæ libera esse volebat Aerius 1159
- ieiunia vel à cibis aliquibus abstinentiam nihil prodesse, Iouiniani hæresis 1177
- ieiunia Ecclesiastica violantes peccare 1137
- ieiunia Ecclesiastica violantium quantum crimen 1138
- ieiunia quatuor temporum cur instituta 1134
- ieiunia extraordinaria non prohibentur 1134
- ieiunia priuata suam habitura mercedem 1137
- ieiuniorum stati dies 1150
- ieiuniorum tempora cur certa lege instituta 1136.1151
- ieiuniorum dies propter quos potissimùm instituti 1172
- ieiuniorum certos dies oppugnare Aerianam hæresim isdem argumentis, quibus Lutherana, &c. 1170
- ieiuniorum statos dies abrogant Aeriani, & volunt ieiunia esse libera 1171
- ieiuniorum quatuor temporum authoritas quanta 1138
- ieiuniorum diuinitus institutorum vtilitas 1158
- ieiuniorum Ecclesiasticorum violatores anathemate feriuntur 1197
- ieiuniorum obseruatio tempore Tertulliani 359
- ieiunij voluntarijs præmium debetur: indicta violantes peccant 1187
- ieiuniis
  - perdita recuperanda 1126
  - iniquitates redimuntur, & Dei placatur ira 1192
  - vitia purgantur 1149
  - pinguescat anima, ibid.
- in ieiuniis & similibus accommodare se quisque debet ad Ecclesiam ad quam diuertit 1177
- Ieiunantis oratio terribilis diabolo 1150
- ieiunantes non decet vesci carnibus 1183
- ieiunantes angeli describunt 1146
- ieiunantium exempla 1133
- Ieiunatur vbique sabbatum paschale 1179
- ieiunabatur olim omni feria quarta & sexta 1133
- ieiunabatur olim ad vesperum vsque 1146
- cur ieiunant quædam Ecclesiæ sabbate, quædam non item 1179
- ieiunare quisque pro sua salute debet 1189
- ieiunare debet non sola gula, sed cætera membra 1194
- ieiunandum vt propitietur nobis Dominus 1186
- ieiunandum pro peccatorum indulgentia 1190
- ieiunandum & à cibis, & à vitiis, vt mereamur operum retributione satiari 1191
- ieiunando peccata curantur 1190
- ieiunat Ecclesia à carne & vino 1144
- ieiunat Ecclesia ob gratiam, & vt Christo confirmetur 1144
- cur ieiunent quadraginta diebus Christiani 1184
- ieiunabit filij sponsi post passionem & resurrectionem 1210
- cur ieiunarit Christus in deserto 1188
- ieiunauit ideò Christus, vt nobis esset exemplo 1149
- ieiunandi certa tempora 1159
- Ieiunglo prandij tempus olim quale & quantum Vide plura, Abstinentia.
- Iephte votum de immolatione filiæ quale 250
- Iessæi vndè dicti sint primi Christiani 1550
- Ignatius custodia & vinculis cinctus, quid sedulò ac feruidè docuerit 302
- ignatius traditionem Apost. scriptis mandasse 302
- Ignis inferni
  - qualis 1619
  - nostro igni dissimilis 1627
  - quomodò à Christo vocatus æternus 1631
- ignis gehennæ an lumen habeat 1632

- ignis inferni flamma lumen non habet 1635
- ignis corporeus quale sit iustitiæ diuinæ instrumentum 1631 1632
- ignis corporeus quomodò cruciet animam incorpoream 1631
- ignis conflagrationis quanta vis 1616
  - Vide plura infrà, Infernus.
- ignis emendatorius, vide Purgatorium.
- ignem aliquando ex Eucharistia miraculosè exurrexisse 563
- igne conflagrationis qualis fiet mundi purgatio 1613
- Ignorantia legis diuinæ an excusset 1075
- ignorantia quæ excusationem non dimittat 1077
- per ignorantiam etiam peccari 1076
- Ignorantes Deus adiuuat, cùm faciunt quod possunt 460
- Ignorare nos quales simus futuri, vtile 1815
- imago Dei & similitudo in homine, in quibus consistant 1701
- imago crucifixi, memoriam passionis intuentibus renouat 335
- imago B. Virginis inuictæ adiutricis, in curru triumphali constituta 244
- imago apostatæ de cælo tacta est 243
- imaginis lignum aut materiam non honorari 236.237
- imaginis Christi à muliere in Euangelio commendatæ erectæ, miraculum 243
- imaginis Christi per Nicodemum factæ miraculum 241
- imaginis Christi fragmenta in Ecclesia custodita 243
- imagini non tanquam diuinitati prosterni 242
- imaginem regis adorans, ipsum regem adorat 136
- ante imaginem B. Virginis lachrimas ab Imperatore quadam fusas non frustrà 244
- imagines
  - à Deo fieri iussæ 245
  - venerandæ 240
  - receptæ ab omnibus Patribus 239
  - cur in templis propositæ 241.242
- imagines & statuæ Sanctis erigendæ 222
- imagines, librorum loco esse 235. deuotionem excitare 242
- imagines Sanctorum nos excitant ad ipsorum imitationem 236
- imagines Christi, Mariæ, Petri & Pauli à S. Luca depictæ 244
- imagines Apostolorum Petri & Pauli olim Romæ veneratæ 236
- imagines Christi & Sanctorum venerantur Orientales Episcopi 237
- imagines honorat S. Basilius ex Apostolorũ traditione 237
- imagines Christi, B. Virginis, Petri & Pauli transmisit Gregorius 742
- imagunculas ad martyrum memorias suspendendi vsus quis 203
- imagines Sanctorum, idolis ethnicis comparare, quantum scelus 246
- imagines Saluatoris & Sanctorum incendi mandat impius Imperator Leo 248
- imagines Sanctorum retinendæ, & quo modo aut quo fine honorandæ 247
- imagines non adorant Christiani tanquàm Deos 131.132
- imagines veteris testamenti 245
- imagines Meletii Antiochen. episc. 238
- imagines crucis, 220. Vide Crucis signum.
- imaginum figuratio vndè 292
- imaginum veneratio
  - vndè descenderit 296
  - quam sit antiqua 296
  - à Patribus comprobata 239.296
- imaginum cultus & vsus Apostolica traditio 131.236. 238.239.296
- imaginum vsus primo mandato non repugnat 231.232
- imaginum vsum vetus agnouit Ecclesia 231.232
- imaginum confractores reprehenduntur 241.242. confutantur & oppugnantur 244. damnantur 237.246
- imaginum sacrarum defendendarum gratia multos martyrio affectos 248
- imaginum sanctarum vtilitas 239
- imaginibus qualis veneratio debeatur 239
- imaginibus quod fit, imaginatis per eas, fieri 107
- in imaginibus eos veneramur, quos repræsentant 231. 232.234.237
- de imaginibus Patrum aliquot insignium pia & concors sententia 238
  - Vide etiam, Picturæ.
- immortalis fuisset homo, nisi peccâsset 1705
- immortalis etiam corpore futurus Adamus fuisset, nisi peccâsset 1703
- immortalitatis quomodò particeps efficiamur 507
- Impanari vel inuinari Christum, quàm sit absurdum 508
- Imperatoris Basilij pia & egregia ad omnes Laicos adhortatio 329
- imperatori nihil esse cum episcoporum negociis commune 330
- imperatores etiam Sanctis ob intercessionem supplicare 200
  - Vide etiam, Principes.
- Impius verba Dei non audiens cur moriatur 973
- impius in die iudicij vndique affligetur & terrebitur 1623
- impii bona opera cur nulla censeantur 1802
- impii
  - diminutam Christi non videbunt 1619
  - iustorum gloria tabefaciendi 1643
  - qui sint, & quod eorum caput 932
  - cur damnabuntur in die iudicij 1607
- impiorum tormenta perpetuò duratura sunt 1631
- impiorum consilium quod sit 932.933
- ad impiorum consilium quatuor itur modis 935
- Impatiens & iracundus quomodò differant 924
- Impatientia contemptui quandoque iungitur 1052
- impatientia impudentia quandoque iungitur 1052
- Impœnitentia est peccatum in Spiritum sanctum 1053. repugnat gratiæ baptismi & sacramenti pœnitentiæ 1054
- impœnitentiæ peccatum non remittitur 1053
- Impossibilia non mandat Deus 1791
- Improbi quandoque resipiscentes in fine vitæ saluantur 1805
- ex Impudentia oritur impœnitentia, mater desperationis 1052
- de Indulgentia diuina nemini diffidendum 1031
- Indulgendum aliis 1375
- Infantium propria sanctificatio fit per baptismum 416
- in infantibus originale peccatum 415
- de infantibus à baptismo non accendi Concilij Carthaginensis sententia 415.416
  - vide, Paruuli.
- Infelices, qui de ligatura erubescunt, & non de vulnere 620
- Infernus dicitur terra tenebrosa, &c. 1634. sub terra esse creditur 43.1631.1645
- inferni
  - mœstus 42
  - dolor, langor, pestis & caligo qualis 1637
  - frigus & fœtor quantus 1645
  - tenebræ quales 1627
  - sartagines quales 1642
  - qualis symphonia 1637
  - supplicia qualia 1637.1642
  - cruciatus quanti 1624.1627.1628. 1642
- inferni duo principalia tormenta 41
- inferni dolores quomodò saluti dicantur 1644
- inferni ignis & vermis quotuplex

Universidad de Deusto
Biblioteca

infernii & pœnarum eius breuis descriptio 1626.1628. 1629.1644
in inferno miseriam esse & tenebras 1633
in inferno quanta discordia 1662
in inferno an futurus sit aliquis ordo, & qualis 1635.1646
apud inferos oblius. quanta 1646. *quid vel audiatur, vel videatur* 1643
apud inferos væ, væ, perpetuò audiri 1644
ad inferos vsque cur penetrârit Christus 41.42
Infernalis carceris descriptio 1629
infernales mallei quales 1645
infernalium { *ministrorum diræ facies* 692; *cruciatuum & pœnarum diuersitas* 1618; *pœnarum copia & varietas quanta* 1627; *pœnarum consideratio, quo nobis conducat* 1626; *supplicionum recordatio, ad quid nos permouere debeat* 1636
Vide etiam, Gehenna, & Pœna.
Inferiori quid reddendum 1395
Infideles quomodo ad iudicium non resurgere dicâtur 1622
Ingratitudo malorum erga suum saluatorem 1618
Inimicus quatenus diligendus 162
Iniquitas nulla impunita manet 1045
Innouatio per baptismum inchoata proficiendo perficitur 1783
Insufflationis vis quanta 405.406
Intercessio B Virginis & Sanctorum aliorum 127.200. 207
Inuocationis Mariæ assertio 143
Inuidia { *diabolicum vitium* 886; *filia diaboli* 886; *quid sit, & quas procreet filias* 873.874.875. 880; *quàm sit Christiano cauenda* 873; *quàm execrabile malum sit* 884; *omnium vitiorum perniciosissimum* 878; *quantam malorum Iliadem inuexerit* 877; *conuertit homines in dæmones* 884; *comparatur vermi de ligno nascenti* 878; *ærugini comparatur & viperæ* 882; *in duas passiones scinditur* 881; *nocet inuidenti* 875; *ipsi authori ante omnia nocet* 875; *vbi nulla futura* 1670
inuidia & Zelus quomodo differant 881
inuidiæ vituperatio 875.881
inuidiæ peccatum omni venia & excusatione 877. *fornicatione & adulterio quomodo peius,* ibid.
inuidiæ primi motus 883
inuidiæ remedia 876.886
inuidiæ & superbiæ diabolus præest 886
inuidiam oriri ex superbia 877
inuidia nulla virtus caret 879
inuidia, sola miseria caret 879
Inuidus, sui ipsius carnifex 879
inuidi familiaritas fugienda 875
inuidi hominis exterior species 889
inuidi { *feris deteriores sunt* 877; *pares aut peiores dæmonibus* ibid.; *comparantur miluis* 881; *sunt membra diaboli* 886
inuidorum hominum forma 876
inuidorum miseria, cæcitas & infelicitas 881.882
inuidorum ingenium egregiè depingitur 878
Inuidiosi & inuidi discrimen 878.881
Inuidentia fraternæ charitatis 1041.1042.1043
Inuisdemus non nisi illis, quos nobis meliores arbitramur 885
Ioannes Baptista virgo 1517
Ioannes Baptista quo honore prosequendus 222
Ioannis Baptistæ temperantia 1411
Ioannes Apostolus virgo 1517. 1522. *ob virginitatem plus amatus* 1517
Ioannes Eleemosynarius ab aduena quodam tentatur 1319 *quomodo Troilum episc. auaritiæ morbo curârit* 1320
Ioannis Eleemosynarii cura & solicitudo erga pauperes 1318. *item eius visio* ibid.
Iob humilitatem cum misericordia coniunxit 1347
D. Iob misericordia quanta fuerit erga pauperes & afflictos 1345
D. Iob misericordia erga pupillos, in iudicio causa cadentes 1345
B. Iob fortitudo 1422
Ionæ Aurelianen. episcopi de imaginum cultu assertio 244
Iosaphat rex cuncta indigentibus distribuit 1471
Ioseph ille Ægypto præfectus, vnde sit laudatus 1359
Iosue calibem vixisse 1516
Iouinianus præco voluptatis 963
Iouinianus hæreticus abstinentiæ & castitatis hostis quales discipulos habeat, cur multos sectatores habeat ibid.
Iouiniani nomen ab idolo deriuatum 965
Iouiniani doctrina 963. *hæresis* 807
Iouiniani hæresis, baptizatos non posse peccare 1807
Iouiniani de nuptiis & virginitate sentimentum 1533
Iouiniani, eique adhærentium, dementiæ demonstratio 531.
Iouinianistæ damnati 1524
Iouinianistarum grex 964
Irenæi atas 306
Ira { *quid sit, & quas filias gignat* 907.908.713; *est momentanea insania* 909; *morbus acutus* 912; *ignis vehemens omnia deuorans* 913; *canis impudens* 913; *corpus ledit, & animum* 912.915; *aliquando vsque ad manus profilit* 917; *qualis bestia sit* 915; *hominem in feram conuertit* 908; *refrenanda & vitanda* 921.923; *mansuetudine temperanda* 924; *velut bestia mitiganda & mansuefacienda* 915; *freno rectæ rationi gubernata, laudabilis est* 911; *pedisequa, non domina, esse debet* 919; *vires non habet, nisi eas à nobis accipiat* 913; *bonarum actionum ministra nonnunquàm est* 911; *bifariam comprimitur* 918; *in corde reclusa nec extrinsecùs se proferens* 917
ira Dei manet super omnes ab Ecclesia amissos 73
ira ad maledicta & imprecationes prosiliens 917
ira persequens corrumpit cor, inueteratens sit odium 923
ira duplex quæ 918.924
ira { *miseria quanta* 913; *egregia descriptio* 912; *refrenata* 916; *fructus* 908
iræ & pœnarum debitarum gradus 821
iræ incommoda quomodo vitari queant 911
ad iram non tam alterius verba, quàm superbia nostra nos prouocat 912
iram in corde reseruare, quale sit 912

sapientia

per iram { *sapientia perditur* 916; *iustitia relinquitur* 916; *amittitur humanitas* 916; *concordia rumpitur* ibidem; *lux veritatis amittitur* 917; *Spiritus sancti splendor excluditur* 917
ira nihil stultius 910
ira veluti armis vsi sunt Sancti 911
ab ira vinci turpius quam ab homine 918
ex ira homines ebrij dæmoniacis comparantur 913
Iracundia nihil peius & intempestiuius 912
iracundiæ quanta sit culpa 916
Iracundi { *intempesto mari & dæmoniacis comparatur* 912; *abreptitiis similes* 917; *vomentibus comparantur & porcis* 914; *insanis sunt miseriores* 916; *vt ægroti tractandi sunt* 916; *excusatione carent* 914
iracundi hominis vituperatio 912
iracundo nihil insuauius 915
Irati vix à dæmonibus differunt 909
iratis hominibus quomodo resistendum, & aduersus iram remedia 909
Irasci nemini, melius esse quam iustè irasci 923
tunc irascitur Deus magis, cum non irascitur 1052
irascimini, & nolite peccare, variè intelligitur 922
irascendum est iniquitati propriæ 921
irascendum non tam homini quàm damnis, à quo ille impellitur 911
Irascentes ferè comparantur 914
irascentium genera 917.918
Iudæ exemplo qui meritò terrendi 1495
iudæ proditori qui communicantes conferendi 596
Iudæi alicuius vitriarij horrendum in filiolum suum facinus 569
Iudæorum quæ obseruationes abrogatæ, & quæ non 1157
Iudicium extremum 1595
iudicium extremum { *à iustis timetur* 1601; *quàm terribile* 1596; *quàm horrendum & tremendum* 1614; *ante oculos ponendum* 1607; *quomodo expectandum ac timendum* 47.48.1602; *cur metuendum* 1571; *quomodo & cur præueniendum* 1614; *quomodo declinetur* 1597
iudicium Dei & seuerum examen quomodo effugere liceat 1601
iudicium Dei & gehennæ supplicia pueris inculcanda 1690
iudicium extremum præcessura, & circa ipsum futura quæ 1605
iudicium Dei futurum vndè colligi possit 1614
iudicium terrestre præcedere cælestem sententiam 603
iudicium priuatum animarum, quando de corporibus exierint 1571
iudicium nostrum quare incertum 1779
iudicium nostri penes nos est 1375
iudicij amaritudo cur à memoria non debeat recedere 1683
Iudicij dies { *quando venturus sit* 1604; *quis propriè dicatur, & qua de causa* 1604; *ante oculos ponendus* 1621
iudicij horror 1620
iudicij extremi quanta futura severitas 47
iudicij extremi terribilis memoria 1618
iudicis timor quid boni efficiat 1690
iudicis consideratio metum affert 1620
iudicii memoriam deposuisse, quàm periculosum 1626
iudicii memoriam & metum deposuisse, magna peccati pœna est 1684
iudicii diem noluisse Christum indicare 1619
vsque ad iudicii diem annorum numerus quàm incertus 1605
in iudicis die quàm horrenda contingent 1616
in iudicii die cognoscemus, quo iudicio hæc aut illa Deus modò faciat vel permittat 1605
in iudicio extremo { *Deus falli non potest, aut corrumpi* 1602; *singulos officii sui rationem daturos* 1617; *excusationi nullus erit locus* 1602; *iudicabit malè iudicata* 1603; *nullum malum præteribit impunitum, & nullum bonum irremuneratum relinquet* 1604; *qualis separatio futura* 1617.1629.1638.1641. 1643; *accusatores qui* 1625
Iudex potentissimus, sapientissimus & iustissimus merito timendus est 1603
iudex quis flecti & decipi nequit 1625
iudicis in examinando seueritas timenda 1600
in iudicis aduentu timor hominum 1616
Iudicandi & regnaturi qui 1612
Iudicare quomodo nosipsos debeamus 1396
iudicare iustitias, quid sit 1601
Iugi Dominica ad plumas auium venusta collatio 1569
Iulianus apostata dæmones Crucis signo profligat 33
Iuliani calumnia 1736. *in Catholicos de libero arbitrio calumnia* 1745
Iuliani sacrilegi, qui fuit apostatæ Iuliani anunculus, scelus & pœna 1003
S. Iuliani Sabæ inuocatio 203
Iurandum an, & quomodò sit 249
Iuramenti conditiones 251.252
iuramenta incauta an seruanda sint 250
Iurationi non assuescendum 248.249
Iusso peccatum alienum 945.946
Iustitia { *quid sit* 368.1373; *in quo consistat* 1368.1395; *in quo ceteris virtutibus præstet* 1401; *constatur ex multis virtutibus* 1105; *crescit in iustificatis* 1785; *quando eneruetur* 1368; *quo corrumpatur* 1402; *circa quæ bona versetur* 1105; *quibus necessaria* 1383; *quomodo amissa* 1702
iustitia Dei, non qua Deus est 1764
iustitia Dei dicitur, quia eam impertit 1764
iustitia eadem & Dei & nostra quomodo dicatur 1117
iustitia Christiana duabus partibus absoluitur 4.1693
iustitia Christiani hominis in quo consistat 1127
iustitia neque per legem, neque per naturæ vim 1744
iustitia virtus cardinalis 1384
iustitia, charitas, pietas etiã in rebus paruis magna sint 1402
iustitia custodienda est etiam in parua pecunia 1402
iustitia belli æque ac pacis tempore seruanda 1402
vbi iustitia non est, Respub. non esse 1393
iustitia si remoueatur, regna sunt latrocinia 1393
vbi iustitia, ibi concordia est ceterarum virtutum 1492
iustitia non potest esse, vbi sana fides non est 1450
iustitia vera apud eiusmodi non est 1394
iustitia minor facit meritum, maior præmium 1834
iustitia de qua Saluator ait in tribus consistit 1128
iustitia & seueritas Dei ante oculos ponenda 1117
iustitia donatus homo in prima creatione 1701
iustitiæ nomen generale 813.1105. *aliàs generale, aliàs minus*

Universidad de Deusto
Biblioteca

latè patens 1400
iustitiæ duo membra 1702
iustitiæ { *meritum.* 1626; *dignitas* 1400; *magnus splendor* 1400; *præmium* 1400; *fructus uberes.* 1401
iniustitiæ mali fructus 873
iustitiæ corona danda, & cælorum regna merenda 1357
iustitiæ timore proposito, mali ad Dei quærendam misericordiam incitantur. 1658
iustitiam ad hac vita veram habent iusti. 1834
iustitiam inserit Deus, cum peccata deleuerit 1763
iustitiam nos habere, confirmatur 1767
iustitiam induit seipsum, qui nudum vestit 1273
iustitia & iudicio paratur sedes sapientiæ 1395
iustitia promeremur Deum iudicem 1117
Iustificatio { *quid sit, & ad eam præparatio* 1757; *in quo consistat* 1757.1772; *non fit sine baptismo, aut eius voto* 412; *fit per Christum* 1753; *quomodò per fidem & gratis fit* 1771
iustificatio hominis neque per vim naturæ, neque per legem Moysi fieri potuit 1741
iustificationis { *causa* 1754.1760; *incertitudo* 1773; *fructus* 1760.1761; *incrementum* 1113.1781
iustificationem Christus nobis meruit 1081
ad iustificationem Deus prior, deindè nos 1772
ad iustificationem quæ tria bonorum operum genera pertineant. 1127
Iustificati adstringuntur ad obseruationem præceptorum 176
iustificationis etiam luctu restat 1764
iustificatum relabi posse. 1808
Iustificari per fidem quomodò dicamur 1083
iustificat Deus, sed volentem 1665
iustificatur nemo, nisi qui credit in Christum & baptizatur 1765
Iustus dicitur, qui omnigenam virtutem exercet 1105
iustus est, qui superabundantiam non accipit 1407
iustus non peccat in quocunque opere 177
iustus pro seipso dicit, Dimitte nobis debita nostra 1794
iusti antiqui eadem, qua nos, fide iustificati 1755
iusti quem fructum percipiant ex supplicijs impiorum 1632
iustorum { *velocitas* 1660; *societas* 1662; *humilitas* 1616; *scientia* 1661; *fructus in die iudicij* 1621
iustorum & pauperum exultatio in die iudicij 1621
iustorum & peccatorum differentia in futura vita 1640
iustos etiam peccare contingit 1793
iustos etiam in hora mortis metuere 1686
iustis magis benefaciendum, quam iniustis 1364
iustis malorum supplicia quo proficiant 1643
iustis quis iudex expectandus, & impijs formidandus 1625
iustè diabolo mancipatum humanum genus 1705

K

Κοινωνίαι cur Eucharistia sit dicta 476

L

Labore non æterno, sed temporali emitur sempiterna requies 1120
labores præsentes esse momentaneos, præmia eorum æterna 1651
Laici boni officium 745
Laici prædicare præsumentes arguuntur 700
laicorum malorum consuetudo 746
laicorum quorundam temeritas & impudentia quo in negocio quanta 329.330
laicos non esse iudices ecclesiasticarum rerum 329
Lapsus fragilis iustitiæ non præiudicat 1794
lapsus Adamo corporis mortem adduxit 1704
lapsus hominis nisi per Christum, restitui non potuit 1701
lapsu mortalis homo factus est, non tamen statim mortuus 1705
lapsorum reparatio 1729.1817
Largiendum sine fraude 1364
non largiendum ex alieno 1364
non largientes sua, perimunt pauperes morientes 1361
per Largitatem sit homo sui autoris imitator 1276
Largè, abundanter, & copiosè dandum 1301
Largitas fidelium non ex quantitate muneris æstimatur 1308
Latria { *quid* 165.180.181.183; *quibus exhiberi iussa aut vetita* 179.180; *cui soli debeatur* 180.181.182.183
Latronis, quanquam saluati, exemplo qui frustra nitantur 1684
Laudatio quando peccatum alienum 955.956
laudare probos, fructuosum est 956
laudare peccantes plus est, quàm delinquere 956
laudandi mali non sunt 955
qui laudant quod malum est, insaniunt 957
Vide etiam, Adulatio.
Laurentius rogatus annuit 205
Laurentij martyrij laus ex eleemosynis quanta 1324
S. Laurentij inuocatio 205
Lazari & pœnitentis collatio 607
Lectoris ordinatio & officium 721
lectores vndè appellati sunt, & initium sumpserint 721
lenitas semper in corde retinenda 1971
Leo Isauricus, primus Iconomac. Imperator 237. *quomodò in sacras Christi & Sanctorum seuierit imagines* 247
leonis Imperatoris furor 247. *crudelitas in imaginum cultores* 248
Lex non liberat nos à potestate tenebrarum 1745
legi diuinæ satisfaciunt iusti, & verè merentur vitam æternam 1117
legem iustus per dilectionem implere potest 1793
leges alias esse Christi, alias Imperatorum 775
Legis latorem, inuitis etiam hæreticis, Christum esse 170
Lentitatem operis, ex gula sequi 891
Leuitarum officium olim quod 395
Liberum arbitrium in homine 816.815.1747
liberum arbitrium { *cooperatur gratiæ Dei* 817; *ad peccandum, per se: ad piè agendum, gratia adiutum valet* 1746; *gratia fidei repulsa, ad benè operandum inualidum* 1749; *nisi sit adiutum, non sufficit ad non peccandum* 1752; *non est per peccatum prorsus extinctum* 1741; *attenuatum* 1752; *in homine etiam per diabolum seducto permansit* 1752; *quali necessitate non tollatur* 1749; *quale Catholici constituant* 1749
liberum arbitrium nisi regat Deus, cadimus 1762
liberi arbitrij & gratiæ concursus scripturis probatur 816
liberi arbitrij malus usus fons omnium calamitatum 1713
libero arbitrio donatus homo in prima creatione 1700

libero arbitrio peccatum & rectè factum subiectum est 1749
libero sublato arbitrio, nulla esse præcepta 1747
libero sublato arbitrio, nullam actiones humanæ laudem aut vituperium merentur 1745
libero arbitrio etiam peccatores peccant 1746
Libertas beatorum 1660
libertas circa defectionem facultatum Christianis relicta 1478
libertatem in qualem Christiani vocati 373.374
libertate Christiana qui cur hodiè abutantur maximè 375. *& seq.*
liberatio vt omnibus necessaria, sic sola per Christum est. 1729
liberationis modus iustissimus 1731
Liberalitas { *Martini* 1322; *patris Gregorij Nazianzeni* 1369; *Paulæ viduæ erga pauperes* 1322
liberalitas Dei similem facit 1286. *ex affectu & animo iudicatur* 1314
liberalitatis in egenos faciendæ exhortatio 1293
liberalitatem debere esse ordinatam 1364
Liberaliter expendentium sua in conuiuia & res superfluas reprehensio 1290
Vide plura, Eleemosyna, & Misericordia.
Liberos educare Deo, magni meriti est 990
Libido { *febre flagrantior* 871; *pascitur cognitis* 906; *vsu crescit* 868; *seruitutis miserrimæ subiicit hominem* 870
Libidinis seminarium 893
libidinis fomes ebrietas 870
libidinis mala 870
Libri qui, quomodo, & quibus aliquando aperiendi 1617
librorum veteris & noui testamenti approbatio & catalogus 365.366
librorum sacrorum veteris vulgatæ editionis quæ authoritas 366
Ligari obmutescentem, & in tenebras exteriores mitti, quid sit 1619
Lignum scientiæ boni & mali cur sic dictum 1799
Litania quæ calumniatores confundat 186.187. *& seq.*
litaniarum preces quæ quibus conueniant 129
Literarum secularium vsus 1480
Loquacitas immoderata vndè nascatur 890.891
Lotio pedum recens baptizatis, vbi iam olim celebris 408. *quid sibi velit* 409
Lucas Euangelista quorum imagines fecerit 244
Lucæ & Timothei reliquiæ Constantinopolim translatæ 217
Lucrum eorum qui benè fauent aliis 877
Lucrum omni humanitate carens, quod 1405
ad Lucrus domum ire, cur sit melius 1687
Luminaria cur interdiu accendantur 218
Luxuria quid sit, & quarum filiarum mater 851.865.866. 869. *facit ex hominibus bestias* 870
luxuriæ remedia 869
luxuriam gignit vinum & sicera 902
Luxuriosorum cæcitas 872

M

Magdalena vnguento etsi Christus non egeret, eam tamen ob id à Christo laudatam 217
Magi qua reuerentia Christum puerum adorârint 513
magi adorando oblatis muneribus sacris sunt sacerdotes 513
magos id corpus in præsepi adorâsse, quod hodiè ex altari sumimus 494
magorum pietas & humilitas quomodo nobis imitanda 494.513
Magistratus quantum prosit Reipub. 1399
Magistri sunt rei sanguinis qui docere nolunt 973
Maiorum sententiæ quomodo acquiescendum 1542
maiorum iussa curiosè examinantium exhibitio 1542
Malachias quale nomini Domini sacrificium offerendum vaticinatus 540
malachiæ de incruento Christianorum sacrificio prophetia 537.538
Malachiæ episc. Hiberniæ pietas, & quid miraculi inde secutum 684
Malitiæ gradus 1563
Malum non redditur pro malo, quando coercentur hæretici 982
à malo abstinere, non sufficere 813.1104
à malo prohibendi, & ad bonum cogendi sunt nonnunquam homines 984
mali { *vbique cum bonis coniuncti* 745; *cur aut mali sint, aut malitiæ studeant* 1458; *quomodo & quando à dæmonibus impellendi* 1618
malorum { *quanta miseria* 1660; *tristitia summa* 1663; *inimicitia* 1661; *impotentia* 1662; *terror, pudor & pauor in die iudicij* 1621; *vitæ brevitas* 1661
Mammona iniquitatis quid 1306
mammonæ & Christi præcepta contraria 865
Mandati forma duplex 1464
mandata Dei non impossibilia 176.177
mandata seruamus si volumus 816
mandata Dei & Ecclesiæ Christianis obseruanda 170
mandatorum Dei necessitas & possibilitas 1785
Manducare de ligno vetito, quid 834
Manichæi qua intentione abstineant 1165
manichæi & Pelagiani erroris collatio 1733
manichæorum errores circa liberum arbitrium 1751
Mansuetudo falsa & crudelis 982
Manus citò imponere, quid sit 715
manus imponere baptizatis, quorum sit 441.442.446. 447.455
manuum impositionis vsus quis 712
manuum impositio signum est inuisibilis gratiæ 713.714
manuum in baptismo fieri solita impositio 403.456
per manuum impositionem conferri gratiam in ordinatione 713
manuum episcopalium impositio in ordinatione quid efficiat 714
Marcionistarum hæresis 704
S. Marci qualis fuerit apud Alexandriam euangelij prædicatio, aut vitæ conuersatio 1467
Maria { *quid sonet* 130.138; *quomodo gratia plena* 130; *quam aptè vocetur gratia plena* 133.134; *quomodo per Esaiam & Ezechielem mystice prædicata* 135.136; *quomodo per D. Bernardum laudata* 138; *quibus titulis aut nominibus per Ephræm honorata, implorata, salutata* 141.142; *quibus verbis per Iacobum fratrem Domini honorata* 128; *quomodò per Augustinum inuocata* 129; *quomodo per quos Patres aut martyres laudata & inuocata* 145.146; *quibus inuocanda* 137.138; *quando & vbi inuocanda* 138; *quomodò ad se confugientibus subueniat.* 132.144

Universidad de Deusto
Biblioteca

quos & quàm diuersos quantis effecerit beneficiis 146.150
quomodò inter Christum & Ecclesiam media 152
quomodò sit facta scala cœlestis 153
virginitatem vouit 131.1530
Euæ aduocata 145.146
omnium hæresium interemptrix 151
mariæ: mira conceptio 1727
mariæ: conceptio quàm fuerit singularis ac sancta 140
mariæ: gestus, mores, incessus, disciplina 147.149
mariæ: viuendi ratio 147
mariæ: eximiæ laudes 128.133.141
mariæ: dotes aut virtutes quæ, quibus opportuniores 146.147
mariæ: virginitas perpetua 26
mariæ: elogia 1727
mariæ: potentia 152
mariæ: inuocatio 141.142.143.150
mariæ vita, omnium est disciplina 145.146.149
de mariæ plenitudine accipiunt vniuersi 151
mariæ precibus misericordiam Dei impetrari 142. & gloriam æternam consequi, ibid.
mariæ suffragia vt impetres, quid fieri oporteat 139
mariæ pedibus cur procidendum 151
mariæ cur tanta pietas ac potestas 145
mariæ & Euæ collatio 128.131.136
mariæ Dei genitricis imago quomodò honorata & quomodò eidem lachrimæ fusæ 244
mariæ quid debeat genus humanum 136. quid debeant & mulieres, & viri 147.148
mariæ vniuersa creatura gratulatur 128
mariam: honorari quantoperè Deus voluerit 152
mariam: esse spem vnicam peccatorum post Christum 129
mariam: inuocatam deesse nemini 145
mariã inuocat Athanas. Nazian. Bernar. &c. 145. & seq.
mariam absque peccato fuisse 141.1726
de maria virgine Patrum testimonia 145. & seq.
Martialis Petri Apostol. discipulus, quibus verbis Eucharistiam laudet 159
S. Martini adhuc catechumeni liberale opus 1322
martino iamiam moriturò quomodò diabolus apparuerit 692
Martyr extra Ecclesiam non potest esse. 74
martyres: sunt Christianorum auxilium 196
martyres: sunt Christianorum propugnatores, defensores & patroni 202.216
martyres: sunt hominum duces, propugnatores & custodes 202
martyres: patroni regum supplicantium 213
martyres: patroni mundi 204
martyres: sunt præsules, speculatores vitæ nostræ, & intercessores 199
martyres: custodes sunt generis humani 197
martyres: suffragatores & legati apud Deum potentissimi 197
martyres: turres sunt quibus muniuntur Ecclesiæ 197
martyres: pro nobis orant 197.199
martyres: veniam precantur nostris lapsibus 205
martyres: inuocandi & obseruandi 197.199
martyres: quomodo honorandi 183.123.228
martyres: non inuocantur tanquam dij, sed tanquam aduocati & intercessores 203
martyres: non indigent cereorum lumine, sicut nec Christus vnguento 217
martyres: turrium & columnarum, & c. nomine appellandi 223
martyres: quæ voluerint, impetrare possunt 223
martyres: inuocati 215
martyres: partim malè, partim benè mortui sunt 1582
martyrum: honor 208
martyrum: charitas quanta 157
martyrum: perfectio 1494
martyrum: in homines beneficia 197
martyrum: auxilia à fidelibus implorata 203
martyrum: merita & suffragia multùm communia 227
per martyrum merita sanctificatur cibus 208
martyrum merita Arriani negant, quæ dæmones confitentur 226
martyrum templa, quàm illustria, & quomodò à fidelibus frequententur 203
martyrũ constantia dissimilis est hæreticorũ pertinaciæ 986
martyrum miracula negantes, Christo non credunt 227
Vide infrà, Miracula.
martyrum cinis dæmones expulit 211
martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi 216
martyrum memoriæ quomodò à Christianis celebrentur 183
martyrum memoriæ & festa quo honore celebrari soleant 186.187
martyrum memorias cur honoremus 208
ad martyrum memorias imagunculas suspendendi vsus quis 203
martyrum, & euangelicam paupertatem amplectentium priuilegium 1494
martyrum reliquiæ, vide Reliquiæ.
martyribus cur inuideant hæretici 227
martyribus non sacrificamus, aut diuinos honores tribuimus 208
martyribus in resurrectione cicatrices mansuræ 90
martyribus sanctis cur animæ commendentur 175
martyres propter imaginum defensionem complures factos 248
Martyrium extra Ecclesiam non saluat 73. est inutile 77.
martyrium extra Ecclesiam cur potiùs perfidiæ pœna, quàm fidei corona 77.78
martyrij sanguine non deletur peccatum Schismatis 74.78
martyrio puerum iamiam coronandum orat mater vt ei patronus fiat 206
Massilienses episcopus Serenus cur à D. Gregorio increpatus 241
Matrimonium: quid sit 755
Matrimonium: cur sit sacramentum 765
Matrimonium: cur sit institutum 763
Matrimonium: quomodo piè sit inchoandum 767
Matrimonium: quomodo fiat legitimum 767
Matrimonium: quomodò per religionis professionem dirimatur 776
Matrimonium: ad quid conducat 765
Matrimonium: ad fornicationẽ euitandã permissum 764
Matrimonium: non est virginitate præstantius 1508
Matrimonium: est remedium infirmitatis 763
Matrimonium: inter sacramenta legis euangelicæ numerandum 766
Matrimonium: habet in se coniunctionem Christi & Ecclesiæ sacramentum 770
Matrimonium: inter duos tantùm contrahitur 765
Matrimonium: dissolui non potest 764.765.769.770
Matrimonium: contrahere viuente coniuge, scripturæ aduersatur 771
matrimonium contracturi, quomodo, cur, quoties, ante, & vbi denunciandi 767.768
matrimonium consummatum quomodo ex diuina reuelatione

tione dissolutum 776
matrimonium dirimentia impedimenta 755.756.760
matrimonium Christianorum cur sit sanctum 769
matrimonium Clericorum in sacris constitutorum & religiosorum vtrum validum sit 792.
matrimonium non est permissum monachis, aut iis qui ordinibus sacris initiati sunt 777.778.789.791
matrimonium non est permissum voto castitatis astrictis virginibus 777.778.389
matrimonii causa efficiens 765
matrimonij tripartitum bonum 765
matrimonij gratia vnde obtingat, aut quò proficiat 765. 766
matrimonij legitimus vsus permittitur, vt vitetur fornicatio 764
matrimonij vinculum mors corporis tantùm dissoluit 773
in matrimonij negocio idem esse de viro & vxore iudicium 774
per matrimonii viam longiore circuitu ad castra Sanctorum peruenitur 1464
matrimonii sacramentum annumerari sacramento Baptismi, Confessionis, & cæteris 758
matrimonii sacramenti sanctitatis facit, vt nec interueniente repudio, liceat alteri nubere 757
matrimonij suscipiendi præparamenta 768
matrimonij & Ordinis collatio 757
matrimonio vti in episcopatu non licet 797
matrimonio iunctè an possint religionem ingredi 771.775
matrimonia clandestina hactenus fuisse vera, sed deinceps irrita esse 768
Mediator Christus omnibus ad liberationem necessarius 1729
mediatore ad mediatorem cur sit opus 151
Medicorum apud ægrotos officium quale sit, seu esse debeat 1583
Melchisedech quomodò typus Christi fuerit 535
melchisedechis panis & vinum, cuius fuerint sacramenti figuræ 474. & quorum mysteriorum exemplaria 535. 536
melchisedechis sacrificium, vide Sacrificium.
Membris singulis pro suis peccatis peculiaria tormenta sufficienda 1646
Memoriam in cælo augeri 195
Mendici, Ecclesiæ ornamentum 1368
mendici ante fores ecclesiæ sedentes, quid continentur 1368
mendici Dei sumus 1248
mendicos Christum appellare beatos 1493
Mendicantium vox 842
Menelai alicuius apostatici Iudæi scelus 944
Mensura quæ ex affectu beneficentiæ taxatur 1310.1315
Mentis distractio cui pro viribus resistitur, Deum non offendit 1222
Merces fidei & deuotionis 1830
merces bonorum operum 1110
merces: bonis superis debetur 1122
merces: post hanc vitam non datur, nisi promeritis 1127
merces: duplex his nostris operi debetur 1831
merces operariorum dej. data 1073
mercedem Deus retribuit tum propter opera bona, quàm propter afflictiones 1831
mercedem etiam intueri apostatæ possunt 177
mercedem non potest nec quisquis opus inspicit 1120
mercede meritorum nemo fraudatur 1309
Mercimonia quæ latrocinij comparata 1319
Meritum iustorum 1117
merita iustitiæ 1626
meritum bonorum operum 1110.1346.1825
meritum omne ante mortem comparatur 1585
meritum omne bonum vnde proficiscatur 1117
meritum nostrum non nisi gratia facit 1835
meriti ratio in quo consistat 1825
merito præmium respondere 1377
merita nostris operis 1249
merita æternæ retributionis 1346
merita Sanctorum 210. & seq. 1150
merita S. Petri 1153
merita Dauidis mortui vigent 210
merita nostra: sunt etiam Dei dona 1117.1835
merita nostra: post gratiam incipiunt 1835
merita nostra: mercedem accipient 1117
merita nostra Deus coronans, sua munera coronat 477. 1117.1835
merita propter quæ multa facit Deus post Sanctorum mortem 211
meritorum diuersitas in regno cælorum 1453.1670
meritorum diuersam causam, afferre diuersam supplicorum causam 1636
meritis aliorum liberamur à quibusdam peccatis 1097
meritis Sanctorum applicamur per orationem, communium & misericordiam 1126
meritis & orationibus S. Petri adiuuamur 1152.1158
Mereri benè de aliis, diuinum est 1291
promereamur Deum viuendo ex fide 1121
merentur sempiterna, qui secularia contemnunt 1447
Metrius martyr quomodò suum de sacrilego templum vltus 997
Metropolitani seu Archiepiscopi quibus proximè subsint 710
Metus impedire corripientem non debet 970
metus extremi iudicij & gehennæ salubriter nos terrent 1758
Militare vel Remp. administrare quando cum peccato sint coniuncta 1398
Milites an in omnibus suo duci obtemperare debeant 595
milites esse varies 1398
militum excusatio, quando & rapinis de aliis criminibus reprehenduntur 1399
Ministri conditio nihil baptismo confert 394.395.396
Vide Sacramentum.
Miracula: de extrema Vnctione in Hibernia factum 684
Miracula: de reseruata indignè Eucharistia 563
Miracula: puelli alicuius Iudæi, Eucharistia cum pueris Christianis in templo vsi 568.569
Miracula: per Confirmationem facta 443
Miracula: in ampulla Chrismatis facta 456
miraculum S. Hilarionis contra intumescens mare 218
miraculum terræ sanctæ ex Iudæa in Africam transitæ 221
miracula martyrum 218
miracula Gerualsij & Protasij 221
miracula cui ob liberalitatem euenerint 1314
miraculorũ aliquot Missæ gratia factorum relatio 526.527.528
miraculis quantis aut qualibus Mediolanũ illustratum 226
Miser ille solus, qui misereri non vult 1368
Miseria quanta hominibus adnascatur 1731
miseria homini adnata, magnam requirit misericordiã 1731
miseria partes quot sint 1660
miseria & tenebrarum cerra quid 1635
Misericordia iuuamur vt dimittantur nobis peccata 1375
Misereri cur Deo magis proprium, quàm iudicare & condemnare 1034

Universidad de Deusto
Biblioteca

Misericordia
- quid sit 1323.1326
- vnde sit dicta 1323.1343
- quid efficiat 1326
- perfectos facit 1273
- reddit nos Deo similes ibid.
- regina est, similes faciens homines Deo 1327
- dextata nota est, & hominem quodammodo Deum facit 1276
- innata est nobis, & diuinitus insita 1296. 1701
- per hominis lapsum quomodo amissa 1702
- ad omnes pertinet 1330
- etiam ignotis exhibenda 1338
- non spectatur ex datorum quantitate 1328
- quomodo tantum veri bu præstetur 1347
- promptè & cito præstanda Dei patris exemplo 1275
- quanti æstimabitur in die iudicij 1309
- iungenda ieiunio 1126

misericordia diligenda, & metuenda sanitia 1018
misericordia Martyrii erga ægrotos 1315
misericordia quædam iniusta est 977
misericordia & indulgentia crudelis in latronem 979

misericordia Dei
- peccatori necessaria 1819
- maior est quàm peccatum 1034
- obliuiscitur eius, qui iustitiam Dei obliuiscitur 1029
- imitanda 1294

misericordia Dei diligenda, iustitia formidanda bonis & malis 1757
de misericordia Dei inordinatè confidentes 1015
sine misericordia vita constare nequit 1296
misericordia D. Iob quanta fuerit erga pauperes & afflictos 1345
cum misericordia humilitatem Iob coniunxit 1347
misericordia Iob erga pupillos, in iudicio causa cadentes 1348
misericordia & liberalitas S. Benedicti in egenos 1314
misericordia regu Osualdi in pauperes 1317
misericordiæ pulchritudo, & commendatio 1271.1276.1277 1291.1323.1327.1330
misericordiæ vis 1291
sub misericordiæ diuinæ spe, non est in peccatis permanendum 1018
sine misericordiæ virtute cæteræ prodesse non possunt 1309
misericordiæ opus, est iustitiæ etiam opus 1361

misericordiæ opera
- seminis vim habent 1124
- quam sint necessaria 1298
- ad pœnitentiæ fructus pertinent 1287
- duplicem adferunt fructum 1297
- in iudicio examinabuntur 1354

misericordiæ opera duplicia 1343
misericordiæ opera spiritualia 1344.1345 1347
misericordiæ opera spiritualia in scriptura commendata 1369
misericordiæ opera corporalia 1545
misericordiæ opera corporalia in scriptura commendata 1354
in misericordiæ opere tria requiruntur 1330
in misericordiæ operibus imago diuinæ pietatis agnoscitur 1276
misericordiæ operibus iuuamur ad promerendam Dei misericordiam 1374
misericordiæ operibus anima purgatur 1308
à misericordiæ operibus pœnitentia non fit sterilis 1287
ex misericordiæ operibus vera latus comparatur 1165
pro misericordiæ operibus iusti percipient regnum 1125
misericordiæ operum cur in die iudicii tantum fiet mentio 1286.1289
misericordiæ precia non sunt definita 1368
misericordiam præstare maius est, quàm excitare mortuos 1300
misericordiam præstando peccatorum accipimus indulgentiam 1274
misericordiam oriri ex dilectione 1326
ad misericordiam exemplo creaturarum prouocamur 1357
misericordia minimè mouentur sancti erga damnatos 1632
in misericordia & pietate consistit summa disciplinæ Christianæ 1330
misericordiarum pater non iudiciorum Deus 1034
qui Misericors non est, homo esse desiit 1296
immisericordes quid mereantur 1325
immisericordes quomodo à Chrysostomo increpati 1294
misericordi anima nihil pulchrius & fortius 1310
Vide etiam, Liberalitas, & Eleemosyna.

Missa, cuius sit sacrificii repræsentatio 517. & seq.

missæ sacrificium
- per sacrificia legis naturæ & Mosaicæ præfiguratum 518
- per sacrificium Melchisedech præfiguratum, & de eo à Malachia propheratum 519.520
- à Christo institutũ, & Apostolis eorũque successoribus demandatum 519.520.529
- quarum sit rerum excitatio, confirmatio, &c. 518. 519
- quomodò differat à sacrificio in cruce peracto 519.520
- est propitiatorium 547
- quomodò crimina & ingentia peccata deleat 554
- prodest ad huius vitæ mala depellenda, & bona impetranda, viuis & defunctis 517.518
- quando & quomodò audiendum 357

missæ sacrificium non offertur Sanctorum cuiquam 208
missæ officium celebrandi modus tempore Iustini 488
missæ sacrificii ritus tempore Apostolorum 521
missæ ritus & cæremonias cur Ecclesia instituerit 544
missæ ritus & cæremonias contemnentes, anathemate feriuntur 544
Vide Cæremoniæ.
missæ sacrificium approbatum 517.518.519
missæ non nisi approbatæ celebrandæ 543
missæ nomen antiquum 519
missæ fructus & utilitas 519.520
missæ officio interesse magnam angelorum multitudinem 518
missæ sacrificii tempore angelorum præsentium visio 515. 516
missæ sacrificii & Eucharistiæ, & c. abrogatio quando futura 1607.517.518.519
missæ sacrificium cœptum, sanctissimum de improuiso incepore, quomodo continuandum 541.542
de missæ sacrificio Concilij Tridentini decretum 540
de missæ sacrificio Agathæ epistolæ mira relatio 520
in missæ sacrificio quæ fiant & dicantur 546
ex missæ sacrificio commoda & profectus contingunt 528
ex missæ oblationibus auxilium & solatium defunctis obtingere 548.551.552
missæ sacrificio iuuari animas defunctorum 658.665.676
diabolicas vexationes 525
in missæ sacrificio defunctorum commemorationem Apostolos instituisse 529 549.673

in missa iustorum & peccatorum memoria cur fiat 551
missa in ipsa verum & proprium offerri sacrificium 541
in missa quæ præter Euangelia & Apostolica scripta legantur, traditionis Apostolicæ esse 289.293.294.517.518
missarum celebrationes pro anima eius, qui mortuus putabatur, minus profectus & euentus 527
missarum modus cuiusmodi vbiquè seruandus 401
missarum celebrandarum modum non esse hesternum 541. 542
missas super memorias martyrum celebrandas 541
Vide Eucharistia, & Sacrificium
Missione visibili opus est, nec sufficit inuisibilis 702
Mœchiæ nomine quid intelligatur 260
Mœchari eum, qui adulteram dimittens, ducit aliam 773
Mollities cuiusmodi scelus 1068. 1069
mollitiei peccatum approbant ethnici philosophi 871.1070
Monachus vnde dicatur 1554
monachi cur dicti 1558
monachi proprietarii dedecus & pœna 1501
monachi apostatæ cuiusdam lapsus deploratio 787
monachi an propositum & institutum suum deserere possint 788
monachi quando expetituri quæ sunt mundi 1606
monacho non licet possidere proprium 1548
monachum benedicendi & consecrandi modus 1553
monachorum nomen ex sacris literis manasse 1554
monachorum nomen quare merito displiceat hæreticis 1555
monachorum ordo laudatur 1552
monachorum quot in Ægypto genera 1551.1557
monachorum vita 1556
monachorum regulam scripsisse S. Benedictum 1561
monachorum castitatis gloria quanta 1509
monachorum centupla retributio qualis 1490
monachorum fugitiuorum prætextus quomodò confutatus 781.787.788
monachorum nuptiæ adulterio peiores 783
monachos iam olim sub Marco Euangelista nil proprij habuisse 1467
monachos vitam primorum Christianorum imitari 1552
monachos aut optimos esse qui proficiunt, aut pessimos qui degenerant 1570
monachis non licere possidere proprium 1548. 1551.1559
nec monachis, nec virginibus Deo dicatis, licet nuptiis iungi 789
Monachismus non propter malos monachos improbandus est 1554
Monasticus habitus 1561
monasticæ vitæ institutores primi 1560
monastici instituti antiquitas 1557
Monasterii desertor qui miraculo conuersus 1561
monasteria tempore S. Marci 1467
monasteria iam olim sub Ambrosio 1556
monasteria à Basilio Magno extructa 1558
monasteria qui primus in Occidente introduxerit in ciuitates 1556
monasteria vnde excitata 1554
monasteriorum S. Martini descriptio 1559
Monasterialis disciplina cur secundum baptisma nuncupetur à maioribus 1547
Monica mater quomodo ab Augustino sepulta 550
monicam Augustini matrem sua ad altare memoriam fieri expetiuisse 550
Montani error 1210
Moralitas perfecta in duobus est posita 1103
- pœna peccati est 1575
- est finis peccati 1594

Mors
- quibus amara sit 1594
- vtrum sit timenda 1582
- cur timenda sit 1571
- quibus merito timenda 1592
- quibus quàm sit repentina & improuisa 1686
- qualis sit in inferno 1637.1643.1646
- quanam Adamo transgressori sit interminata diuinitus 1703
- non adeo, opinio de morte, terribilis est 1594
- cur paucos delectet virtum infirmitatis est 1594

mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, vbi 1636.1637
mors animæ 823.824
mors corporis, peccati meritum: vita, spiritus iustitiæ 1704
mors mystica iustorum 1594
mors bonorum & malorum quid discrepent 1574.1587
mors impiorum quodammodo bona est 1594
mors & pœna iniquorum quomodò aliis prosit 1686
mors dimitis & Lazari qualis 1582
mors & mori quàm sint indeclinabilia 1578

mortis
- incertus aduentus 1678
- incerta conditio 1576
- molestia inexplicabilis 1577

mortis vicinitas, & moriendi necessitas quanta 1677.1578

mortis hora
- cur terribilis 1685
- quàm sit incerta 1686
- cur incerta 300.1575.1581

mortis in hora formidine corripi etiam iustos 689.1686
mortis in hora qui inuenitur paratus, inuenietur etiam paratus in die resurrectionis 1580
mortis timor & ad eam præparatio quàm sit vtilis 1684
mortis timor potius grauis est, quàm mors ipsa 1594

mortis memoria
- cur sit habenda 1685
- quàm sit fructuosa 1600
- à peccato maximè reuocat 1685
- à mundi voluptatibus auocat 1678
- calcat superbiam 1579

mortis tempus quòd sit incertum, magna est Dei misericordia 1575
mortis incertum diem contra præsumptionem valere 1575
mortis vmbra & sempiternus horror vbi expectandus 1636
mortis pro Christi confessione toleratæ præmium immortalitas 1804
mortis bonorum & malorum differentia 1686
mortis tria sunt genera 1594
morti corporeæ per peccatum obnoxius homo factus est 1704

mortem
- non timet vita inculpata 1595
- esse bonam, & idcirco non timendam 1594
- quibusdam plus amari quàm vitam 1582
- qui obtabunt, & non obtinebunt 1647

mortem solus Adamus, vitam solus Christus inuexit 1756
mortem non tibi, sed inordinatæ cupiditatis gratia incurri 1202
mortem secundam deliberari posse, primam non posse 1578
mortem nominare, terrorem vitare & metum 1581
ad mortem præparatio quam sit necessaria 1575

per mortem
- à quibus calamitatibus & periculis liberemur 1592
- transitur ad immortalitatem 1593
- redditur in patriam 1593
- itur ad Sanctorum consortia 1595

morte nihil certius, & tamen vitæ terminum ignorari 576
morte morietur, qui superabundantiam acceperit 1407
in morte cur quidam Sanctos videant præsentes 1592
in morte præsentes esse dæmones, libros, vncos & catenas

Universidad de Deusto
Biblioteca

habentes 1588
en morte solatium accipere qui sint indigni 1851
Moriens obliuiscitur sui, qui in vita oblitus est Dei 1028
morientis hominis consideratio 1588
morientes inutiliu, pertinacibus seruis comparantur 1593
morientium triplex genus 658
morientium varia genera 668
morientium cum dæmone conflictatio 687.688
de moriturο aliquo, infernum sibi apertum vidente, exemplum horribile 1591
moriturες ac resurrecturες omnes immutandos non omnes 86
moriturις profuit Deus Vnctionis sacramento 1583
Mortui quot modis possint ea, quæ hic geruntur, cognoscere 190
mortui an lugendi 1686
mortui nunquàm, & perpetuò morientes, qui 1578
mortuorum diuersæ custodiæ 1572
mortuorum per baptismum vitiorum curanda sepultura 1739
mortuorum corpora cui hæretico immunda 219
in mortuorum ossibus nulla distinctio diuitis & pauperis, &c. 1579
mortuos ex oblationibus sacrificii iuuari & consolari 549
mortuos fraudare viuorum auxilijs, quorum sit 202
mortuis cum peccatis pugnandum 1739
Vide etiam Defuncti.
Mori verbum, quàm sit apud Grammaticos anomalum 1577
moriendi necessitas pœna est 1578
quales morimur, tales iudicamur 1592
Moysen Christi formam gessisse 711
Mundus, { hostis noster 1817 / quàm infidelis, & ingratus sit ac fallax 1678 / cur odibilis 1678
mundi vanitas depingitur 1681
mundi amatores & serui cui comparentur 1679
in Mundanis rebus nihil stabile 1678
Mulieres apud Marcionistas baptizant 708
mulieres episcoporum & presbyterorum munia apud hæreticos Pepuzianos obeunt 708
Munus ex affectu, non ex quantitate spectatur 1365
munera patronis potius largimur quàm egenis 1347
Murmuratoribus quibus quid notandum 1542

N

Nabuchodonosor quomodò trium puerorum exemplo quodammodo conuersus 985
in nabuchodonosore rege figura nascentis & iam corroboratæ Ecclesiæ cernitur 981
Narium inunctio 405
narium attactus seu illitio per saliuam quid sibi velit 406. 408
Natura in nobis non est malitiæ causa 1752
natura vitiata, non extincta 1745
natura etiam excellentissima seipsam iustificare non potest 1743
naturæ possibilitas ad consequendam iustitiam saluatore opus habet 1744
naturam virtute benedictionis mutari 502.506
naturâ cur filij iræ dicamur 1723
naturâ per Adæ peccatum corrupta, tum peccato, tum morti sunt facti obnoxij 1713
NaZianzenus quanti fecerit Athanasium 198.
naZianZeni de vincenda tentatione laudatum exemplum 143
Necessitas nec damnationem meretur, nec veniam 1751
Nescire, & scire noluisse, differunt 1014.1075
Nicephori, de facinore lepido ac pio archimandritæ Theodosij, narratio 334
Nicodemum manibus suis crucifixi Christi imaginem fecisse 241
Nimiuitis suæ quid profuerit pœnitentia 614.646
Nominis Dei abusus quantopere vetitus 247. & seq. ibid.
nomine Dei qua reuerentia vtendum sit
nomina quomodò olim in baptismo dari solita 406
nominum inscriptio in baptismo solita fieri quæ 403
Nouatus hæreticus quomodo baptizatus 454
nouatus nemini succedens, à seipso ortus est 750
Nouatiani sacrum Chrisma baptizatis non præbent 454
nouatianorum hæresis de pœnitentia quomodò palliata 600
nouatianorum confutatio 602
Nouissima hominis quatuor 1569
nouissima in memoriam reuocanda 1585
nouissimorum memoria cur habenda 1686
nouissimorum memoriæ vtilitas 1686
nouissimorum obliuio quàm perniciosa 1685
Nouitates quibus aut inusitatæ, aut plausibiles 339
nouitatibus qui vel gaudeant maximè, vel offendantur 377
Nox in qua nemo potest operari, qualis 1585
nox qualis post mortem malis obtingat 1585
Nubere in Domino, quid sit 630
nubere quibus melius sit, quàm vri 793
nubere melius est, &c. ad quam virginem pertineat 781
Nubentes post professionem continentiæ, damnantur 781
Numerus centenarius quid designet 1488
numeri quaternarij mysterium 1367
numeri septenarij mysterium 1453
numeri quadra-denarij mysterium 1187.1192
Nuptiæ secundæ quibus licitæ 778
nuptiarum vinculum & sacramentum 756
nuptiarum & procreationis liberorum cura cur in veteri lege maior habita, quàm in noua lege 798.799
nuptias non expedire, nisi iis qui se non continent 531
in nuptiis non libido, sed proles quærenda 762
nuptijs non detrahit, qui anteponit iis virginitatem 1532
Obedientia { mater est & custos virtutum omnium 1539 / homines tam à morte corporali quàm ab omni peccato liberare potuit 1700 / mollit imperium 1151 / quomodò piè sit cæca 1539 / in quibus versetur 1547 / quæ præstatur homini, circa quas actiones potissimum versetur 1540
obedientia Apostolorum quàm perfecta fuerit 1543
obedientia monastica qualis sit, aut esse debeat 1544.1545.
obedientia perfecta antiquorum monachorum & religiosorum 1539
obedientia voluntaria 1537
obedientiæ monasticæ specimen quale ab Hieronymo præscriptum 1542
Obedientiæ { dignitas 1539 / præmium 1543 / gradus 1541 / perfectio in quo consistat 1543 / promptitudo apud quos olim quanta 1555
obedientiæ virtus discretionem supplet 1542
obedientia postponenda alia opera bona 1539
obedientia non impugnantur tantum, sed etiam vincuntur dæmones 1539
sine obedientia nihil acceptum Christo 1540
in obedientia primo animam hominis, deindè corpus etiam occidit 1700
obedientiæ vitium 1539
Obediens vere comparatur instrumento artificis 1544

obediendum quando non minùs homini, quàm Deo 1546
obediendum superiori tanquàm Christo in omnibus, quæ non sunt apertè contra Deum 1537
obediendum exemplo Christi 1541
obediendum in quibus non sit hominibus 1547
obediri in mediis à subditis nullatenus malè potest 1547
Obduratus quis viuat 10.8
Oblatio noui Testamenti qualis 489
oblatio ante Christi aduentum promissa, ab ipso Christo exhibita, post eius ascensum hucusquè continuata, & continuanda 523
oblatio iugis à Christo instituta, ab Apostolis tradita, in Ecclesia offertur 528
oblatio incruenti sacrificij, cruentum esse conuincit 531
oblatio nostra non repugnat vnicæ isti oblationi, quæ semel in cruce est peracta 558
oblatio sacrificij victimæ salutaris quibus miraculosè profuerit 526
oblatio per singulos dies Dominicos in villis pro quibus facienda 526
oblationis hodiernæ figuræ 474.530.533.535
oblationis Christi in cruce factæ & redemptionis fructus quomodo nobis amplificetur 519. 520. 521
oblationem Ecclesiæ quomodò Dominus offerendam docuerit 537
oblationem eandem in altari hodiè fieri, quæ olim ab ipso Christo in vltima cœna facta est 493
oblationem sacrificij cur iterari eodem in die & templo, iam olim præceptum 543
oblatione hostiæ salutaris, commoda multa prouenire 528
oblationum & precum pro mortuis assertio 548.667.672
oblationes pro defunctis vndè 290.295
Obtulerit cur Christus post cœnam, nos autem manè offeramus 532
Obstinatio 1043.1044
Obstinata peccati voluntas, grauissima phrenesis 1047
Occidentem versus facie versa crucifixum esse Christum 1132
occidentem versus quæ fiat renunciatio 403.404
Odium impiorum sui & omnium aliorum 1644
Offendiculum quomodo Deus dicatur ponere 1046
Offensio quotidiana remissioni quotidianæ opponitur 1794
Offensus ne offendenti supplicare debeat 1374
Offerendum panem & vinum aqua permixtum 534.541
offerendi sacrificij potestatem non habent Diaconi 519
offerre corpus Domini impuro corde, quanta impietas sit 522
Officium sabbati paschalis quò pertineat 1138
Oleum in altari sanctificari 445
oleum Vnctionis extremæ quibus confici liceat 685.686
olei { nativa vis & significatio 692 / mystica significatio 686 / proprietates 444
olei exorcizati virtus 405
olei pro infirmis consecrati virtus 685
olei sanctificati in pectore & inter scapulas inunctio 407
olei inunctionem in Sacramentis traditionem Apostolicam esse 289
oleo charitatem signari 160
oleo sacro infirmi etiam Dei tempore inuncti 684
Oliua fructifera esse debemus 1328
Omnipotens Deus faciendo quod vult, non patiendo, quod non vult 1749
Onus Christi quo magis crescit, eo fit portabilius 1792
Opus nostrum non sine Deo, merces sine nobis 1832
operis operati vis in Sacramentis quanta 395
in opere sancto prior voluntas Dei, posterior liberi arbitrij 1750
opera gratiam sequuntur, non præcedunt 1774
opera quædam præcedere, quædam sequi Sanctos 935
opera bona præcipua sunt tria 1115. quid præstent 1125.1127. 1152 1153
opera bona { vndè sint 1120 / in bono operatur Deus 1826 / ante fidem, sunt veluti currus extra viam 1108 / vt bona sint fides requiritur 1802 / propter vitam æternam facienda 1120.1803 / vbi tantùm fructuosè fiant 66 / in futuro iudicio potissimum prosunt 1615
opera nostra etiam bona, ad Dei gloriam referenda 1826
opera iustorum cur & quomodò sint meritoria 1117
opera viuorum quibus prosint 668.669.676
opera quibus animæ iuuentur 665.669.676
opera hominum vbi, & quomodò examinanda 1599
opera supererogationis tanto gratiora, quanto magis indebita 1461
per opera diuersa dispar retributionis qualitas 1115
Opera carnis vide Caro.
opera misericordiæ, vide Misericordia.
operum pondera, charitatis lance pensantur 1309
operum bonorum { laus 1286 / fructus 1088. 1106. 1227. 1802. vide Meritum. / auxilium in morte & post mortem 1681 / assiduitas quid præstet Christianis 1112
operum bonorum consummatione peruenitur ad vitam æternam 1669
operum bonorum & malorum retributio 660
operum omnium qualiumcunque denudatio 1616.1623
operibus bonis insistendum 1105
operibus bonis retributio promissa 1117
operibus Deum promereri 680
operibus nostris cogitur quodammodò à nobis Deus 1311
operibus & meritis nostris promissa præmia tribuet Deus 1829
Operatio bona, Dei munus 1829
operationis salutaris præconia 1829
Operari Deum miraculosè, ità vt operis ratio mentem nostram effugiat 487
operamur hic, illic mercedem consequemur 1834
Oppressio pauperum 1069.1070
Oratio { quid sit 1213 / est conuersatio & collocutio cum Deo 1216 / est colloquium cum Deo 1217.1253 / est peritio bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur 1217 / quæ bona præstet 1215 / quantum ad piam vitam conferat 1254 / peccata extinguit 1257 / continet hominem à peccatis 1258 / peccatorum remedium est 1255 / remedium est tentationum 1259 / animæ vita 1256 / lumen est animæ 1253 / nervus animæ 1256 / munit aduersus spiritus malignos 1256 / sola tamen non sufficiat ad salutem, est tamen bonorum omnium caput, & radix bonæ vitæ 1255 / à gratiarum actione exordienda 1210

Universidad de Deusto
Biblioteca

non solis verbis constat ac perficitur 1215
constat Dei glorificatione & petitione 1220
non sit nimis timida 1225
non sit temeraria & tepida 1223
debet adesse ieiunio. 1243
quo minùs exaudiatur quæ impediant 1224
oratio crebra nos Deo commendat 1224
oratio feruens Spiritum sanctum aduocat 1239
oratio fidelis, humilis & feruens cælum penetrat 1223
oratio ieiunantis fructuosa 1258
oratio iusti, clauis est cæli 1243
oratio vocalis 1242
oratio quædam tota vita esse potest 1616
oratio pro peccatis vndè fiat efficax 1154
oratio ante & post refectionem corporis 1258
oratio Augustini pro mortuis 190
oratio Ecclesiæ ad B. Virginem 152
oratio pontificis pro peccatorum remissione, & pro quiete æterna 671
oratio Dominica: quantam vim habeat apud Deum patrem 1248; delet peccata 1101; satisfacit de leuibus peccatis 1101
orationis tutissimum refugium 1223
orationis vtilitas & commendatio 1216. 1217. 1257. 1262
orationis laus à fructu & vtilitate multiplici 1217
orationis perseuerantia Deo grata 1261
orationis perseuerantiæ iungenda est bonæ vitæ perseuerantia 1222
orationis assiduæ fructus 1085
orationis ardentis vis quanta 103.104
orationis vis operibus bonis coniunctæ 1250
orationis vis per exempla ostenditur 1262
orationis Sanctorum efficacia 1265. & seq.
sine orationis præsidio impossibile est cum virtute degere 1255
orationis frequentatio ante refectionem 1216
orationis geminum impedimentum 1241
orationis neglectio quàm multorum malorum causa, in rebus etiam temporalibus 1217
orationis horæ, vide Horæ.
orationis Dominicæ: breuis expositio 1245; commendatio 107.108; summa 107.108.109.125.126; petitiones quot, & qualis earum distinctio 109
ad orationis Dominicæ petitiones cuiusmodi preces referantur 1240
orationi quàm attento animo incumbendum sit 1248
orationi iungenda est bona operatio 1241.1249
orationi non quiuis locus accommodatus est 705
orationi quæ diei horæ ab Ecclesiæ exordio destinatæ fuerint, & quibus de causis 1233
orationem nostram scribi iubet Deus in libro suo 1224
ad orationem quomodo accedendum 1224.1253
in oratione: euagationes & peregrinationes mentis vitandæ 1222.1241; præcipuè opus est animi vigilantia 1225; fit mentis ad Deum conuersio 1215; præsentamus nos Deo 1225; an temporalia postulanda, aut spiritualia quæ non sunt ad salutem necessaria 1224
ab oratione auerti, morte tristius est 1258
oratione & ieiunio opus est, ac non solùm 4257
quicquid sperandum est, comprehenditur 07
oratione Dominica: continentur quæcunque postulãda sunt à Deo 1240; omnis recta precatio continetur 110; omnia alia precationum genera comprehenduntur 1248
ex oratione Dominica discimus quid petendum sit 1220
orationes iaculatoriæ 1245
orationes Moysis & Samuelis cur magis efficaces 1260
orationes S. Petri 1152.1153.1154.1157
orationes & merita D. Petri suffragantur nobis 1152
orationibus S. Petri adiuti, misericordiam Dei meremur 1554
orationes Sanctorum quibus potissimùm prosint 1269
orationes nostras angeli Deo offerunt 1244
orationes nostras dæmon impedire conatur 1223.1241
orationibus martyrum propitiatur Deus peccatis populi 216
Oranti quid vnicè vitandum 1242
orantes cur non semper exaudiantur 1219
orantes quo honore afficiantur 1253
orantium certi gestus 1214
orantium externi gestus, eorumque vtilitas 1228
Orare semper & sine intermissione, quid sit 1232
orare semper, & in oratione multiloquium esse, an repugnens 1243
orare in multiloquio, & diù orare, non idem valent 1245
orare in abscondito 1242
orare clauso ostio & aperto, quando dicamur 1229
orare Sanctos pro peccatoribus, neque nouum, neque insolitum 216
orare an tantùm viui pro viuis, an verò etiam mortui pro viuis possint 193
orare pro defunctis, esse ex traditione Apostolica 295
orare qui negligit, amens est 1254
orare qui negligit, à Deo recedit 1217
orare versus Orientem, esse traditionem Apostolicam 290. 296
orari potest etiam extra ecclesiam, & quod petitur impetrari 1258
oratur in ecclesia commodius & fructuosius 1258
non oratur pro infidelibus, impiisque defunctis 1232
cur oramus verbis, idque certis horarum interuallis 1244
cur orari Deus velit, cùm tamen non ignoret, quæ sint nobis necessaria 1244
orabat Christus non pro se, sed pro nobis 1248
nisi orasset Stephanus, Ecclesia Paulum non haberet 1265
orant semper, & sine intermissione, qui orandi tempora non intermittunt 1232. item qui canonicas horas obseruant, Ibid.
orandi studium quærunt, quid præ se ferant indolis 1254
orandi modus ex D. Basilij sententia 1221
orandi Apostoli, vt Christum nobis proprium reddant 194
in orando perseuerantia 1221
in orando qualis attentio necessaria 112
in orando iactantia custoda 1242
in orando veterum Christianorum gestus & ritus 1227
orandum quibus horis quotidie 1249.1256
orandum vt non tribuatur quod non bene petitur 1220
ad orandum exemplo suo Saluator nos excitauit 1248
orandum cum gemitu 1240
Oraria & vestimenta reliquiis admota medicamentum præstant 216
Ordo in Ecclesia magis celebrandus quis 731.732
ordo vnum est ex septem sacramentis 697
ordo quare datus detur, & spiritus intus 696
ordo sacramentalis quo proficiat 389

ordinis sacramentum quid 693. qua in re baptismo simile 693
ordinis sacramenti materia 697. virtus & effectus 696. 697.742.743
de ordinis sacramento veterum sententiæ 727. & seq.
ordinis Ecclesiastici hierarchiam tribus potissimùm constare partibus 698
ordinem sacramentalem etiam apostatis ipsis inhærere 694
ordines sunt multi in Ecclesia 702
ordines ministrorum diuersi 697
ordines Ecclesiastici, & eorum gradus 732
ordines maiores & minores qui 697.715. & seq.
ordines minores tempore Ignatij qui 718
ad ordines Ecclesiasticos quomodò, & qui promouendi 729
ordinum & graduũ in Ecclesia distinctio & diuersitas 698
ordinum minorum munus proprium quod 717.718
ordinum sacrorum sacramenta 696
ordinum singulorum Sancti quo nobis honore prosequendi 222
in ordinibus minoribus quandiù probati 716
in ordinibus singulis quot annis olim hæsum 731
ordinatio sacra proprie sacramentum est 698
ordinatio succidanea quid ponderis habeat 751
ordinatio sacramentalis & Leuitica fieri non debet quouis tempore 695
ordinatio fit per manuum impositionem 713.714
ordinatio Acolyti, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarij 717.718
in ordinatione gratia Spiritus sancti confertur 715
in ordinatione Episcopali confertur remissio peccatorum 714
ordinationes hæreticorum temerariæ, leues, & inconstantes 739.740
ordinandi non quiuis temerè 713.714
ordinandi quales sint 715
ordinandorum examen, ætas & qualitas 716
ordinandis Ecclesiæ ministris quæ sabbata deputata 1337
ordinati & baptizati qua in re pares 695
non ordinati ministri, vt fures, latrones, & lupi habendi & cauendi 698.747.748
ordinatorum gratia 699
in ordinatis manere sacramentum ordinationis 696
orientem versus conuersio 403.404.409
orientem versus cur adoremus, & qualis sit ea traditio 1232
Originale peccatum: iusta miserarum omnium hominum causa 1716; etiam cum pœna derivatur ad omnes Adæ posteros 1710; ex parentibus nos trahere, Pauli testimonio docetur 1723; generatione, non imitatione contrahitur 1724; semine conceptione propagatur 1723; omnes homines iræ filios nasci facit 1726; etiam solum ad damnationem sufficit 1726; nec ratione, nec legis litera pellitur 1729.1745; solus Christus soluit 1729; quomodo voluntarium sit 817
originale peccatum commune omnibus 1716
originale peccatum, & eius remedium 1727.817.818
originale & actualia peccata planè tollit baptismus 427. 434
originale peccatum negantes in paruulis, quæ sequantur absurditates 1718
originalis peccati in infantibus assertio 414
originalis peccati in posteros derivatio ex pœna constat 1715
originalinos peccato liberare necessariò debet Christi gratia 1715
originali peccato dimisso, an simul pœna dimittatur 643
originali peccato remisso, multæ pœnæ relinquuntur 437
originali peccato remisso, cur multæ infirmitates adhuc maneant 436
Origenis de resurrectione error quis 87
Ostiarij ordinatio & officium 721.722
ostiarij vndè dicti, & quibus aliis gaudeant nominibus 722
ostiariorum typi 322
Ostiariatus inter septem ordines, quomodo primus & vltimus 722
Ossa quæ quomodò iam olim venerata 218. & longè antè apud Israelitas honorificè tractata 219
Osualdi regis manui quid miri obtigerit 1317
Oues quomodò suas Christus nutriat 464
ouium officium quod 353.354
ouium vestitus quid 368
Oziæ seu Azariæ regis temeritas quomodò punita 395

P

PAlmitem vitique per fidem insitum esse, non est satis 1799
Panis supersubstantialis quid 118.475.586
panem & vinum: in Christi corpus & sanguinem transmutari 471.472. 473.502.504; verbi Christi virtute sanctificari & commutari 480; non esse figuram corporis & sanguinis Christi, sed corpus & sanguinem 471.474.503
panem: Dei verbo sanctificatum, in Dei verbi corpus immutari 507; non comestione, sed verbo Dei, in Dei verbi corpus mutari 507
panem & vinum aqua permixtum, efferendum 541
panem vitæ immortalitatem parere 512
pane alimur, quem tremunt angeli 512
panum propositionis & corporis Christi differentia 797
Paneas quo miraculo insignita 242
Paradisus, in quo cum Christo latro futurus erat, quis aut vbi 42
paradisi fluminum quatuor mystica designatio 1384
Parentes primi quales creati 1719
parentes: quomodò filium honorandi 259.260. & seq.; monentur exemplo Heli 990; quàm præpostera laborent cura 991
parentum primorum peccata quomodò aliena, & quomodò nostra 1726
parentum: honor & reuerentia 260.261.262; reuerentia & sustentatio 262.263; indulgentia quàm periculosa 977.680
Particulæ in modica defectu, totum periclitatur 1822
Participatione peccatum alienum committitur 995
paruuli: per baptismum eruuntur à potestate dæmonis 417. 1754; per alienum vel fidem confitentur 1756; per corda & ora gestantium credunt 1726; cur baptizantur 430.434; baptizandi propter peccatum originale 413; baptizatos non sine omninò fide 417; baptizati, in numero fidelium & credentium ponuntur 418.419

Universidad de Deusto
Biblioteca

non baptizati perirent 412.413.418
baptizati non rebaptizandi posteà 419
sine communione sacramenti Eucharistiæ saluari possunt 812
parvulorum baptismi assertio 393.419
parvulorum baptismum, esse traditionis Apostolicæ 295.415.434
parvulos: baptizari debere 413; sine baptismo non saluari 415.418; iamiam natos baptizari posse 414; per ora & corda gestantium renunciare 407.414.418
parvulis & adultis baptismus necessarius 411.412.415.1729
parvulis: etiam virtutes & informans gratia infunditur, quo ad habitum 1766; etiam occultissimam spiritus sui gratiam infundit Christus 1765; quibusdam clauditur aditus regni cælestis à parentibus 990; sua per quos inuideatur salus 417
Passio & merita Christi quibus prosint 27.28
passiones siue affectus præcipui 1409
Pastor tacens, reus mortis pereuntium efficitur 973
pastoris nomen quomodo Christo & Petro conueniat 311
pastoris sententia, licèt iniusta, timenda est 373
pastores muti pro iniquitate populi damnantur 970
pastores qui cur à Gregorio Magno increpati 1353
pastores & doctores quid conducant Ecclesiæ 345.346
pastorum Ecclesiæ potestas 293.& seq.
pastorum & Ecclesiæ ministrorum periculum 968
pastorum silentium quomodò reprehendatur 966
pastoribus Ecclesiæ obtemperandum 153.345.346.353.354
Patientia quædam minimè laudanda 984
patientiam esse longè aliud, quàm duritiam 1420
patientiam veram non facit pœna, sed causa 1210
Patriarchæ & prophetæ quo nobis honor prosequendi sit 221; quomodo pro quibus implorati 215.230
patriarcharum & prophetarum inuocatio 215.230
patriarchis polygamia cur olim licita 778
Patres noui testamenti non differuntur à patria cælesti post mortem 189
patres: quales sint iudices in dirimendis controuersiis posteà exortis 342; quid docuerint 343; quibus in rebus aliquando dissentiant 342
patrum consensus quantum habeat momenti 340
patrum consensio firmum est veritatis testimonium 327
patrum in fide consensum contemnens, Deum contemnit 341
patrum in conciliis authoritas 327.328
patrum authoritatem quanti faciat Pacianus 343
patrum, quibus Augustinus contra Pelagium vsus, catalogus 343
Patrimonia à quibus quomodò distribuenda 1480
Patrocinium pro nobis singulare apud Deum, quod 1126
Paulus: ad credendum quod animo concupisus 984; popposcit auxilium ethnici Imperatoris 984; cur Petrum inuiserit 310; quos votet de ciborum abstinentia 1175; quomodò omnia iubeat emi in macello 1175; quomodò manducantem iudicari vetet 1175; an prohibeat quosuis dies obseruari à Christianis 257; cur Timothæo imperet, vt patientiam præcipiat 974; tenet Dominum debitorem tempore iudicii 1121; debitum flagitat à iusto iudice 1111; cur non meminerit coronæ virginum, sed tantùm vacuitatis molestiarum huius vitæ 1520
paulus virgo 1532
Paulus & Helias qua in re pares 1507
D. Pauli: discretio & prudentia 1465; consilium de continentia 1466; cælibatus & continentia 1518.1519.1520.1528; intentio in epistola ad Romanos 1775
paulo Apostolo qua conditione creditum sit, aut non creditum fuisset 364
paulum & Iacobum sibi de fide non aduersari 1108
Paulus eremita primus, qualibus in orando vsus gestibus, & qua forma mortuus repertus 1228
Paulinus Nolanus episc. quomodò sese viduæ afflictæ seruum exibuerit 1323. quos captiuos sua seruitute liberauerit 1323
paulinus, audito Euangelico consilio, facultates suas pauperibus erogauit 1466
paulini Nolani episc. mira pietatis & misericordiæ exempla 1323
Paulæ viduæ quanta in pauperes liberalitas 1322
S. paulæ inuocatio 200
Pauper, est via cæli 1305
paupertas imprecatione omnia esculenta vertuntur in lapides 1362
Paupertas caput omnium virtutum 1483. in quo consistat 1488
paupertas Euangelica & voluntaria 1466.1475.1476
paupertas Euangelica proprietatem respuit 1495.1475
paupertas Euangelica, in communi viuere 1509
paupertas quanam voluntaria beatos efficiat 1492
paupertas voluntaria, martyrij genus est 1493
de paupertatis Euangelicæ consilio doctrina, vtrùm recens an antiqua sit 1481
paupertatis & perfectionis Euangelicæ sectatores quo honore afficiendi 1566
paupertatis voluntariæ consilium 1464
paupertatis voluntariæ priuilegium in iudicio 1597
paupertatis votum, vide Votum.
pauperatem professi Apostoli 1475.1476
paupertatem & virginitatem non præcepisse Christum, sed consuluisse 1478.1479
paupertate emitur regnum cælorum 1493
Pauperes: non curiosè inquirendi 1370; sunt laturarii nostri 1286; quomodo à diuitibus tractandi seu fouendi 1346; quibus contumeliis afficiantur 1346; beatique 1491.1492; soli voluntarii beati 1492
pauperes vexantium increpatio 1299.1370
pauperes simulationis accusantium obiurgatio 1301
in pauperes benignitas & clementia 1312
in pauperes beneficia magis, quàm in diuites conferenda 1365
per pauperes spiritu, quos intelligat Ambrosius 1490
erga pauperes Ioannis Eleemosynarij cura & solicitudo 1318
super pauperem & egenum intelligere, quid sit 1309
pauperum expleratio reprehenditur 1369
pauperum qualium sit regnum cælorum 1492
pauperibus omnia dare, ad perfectionem via suprema 1302
quod pauperibus tribuitur, hoc tribuitur Christo 1319
in pauperibus quæ considerenda 1365
Pauor in hora mortis quantus 296
Pax vera vbi. 95

pax cælestis qualis 1675
pax hominis primo diuinitus insita 1701
pax quomodò protoplastos deseruerit 1702
paci Ecclesiæ quantoperè boni consulant Christiani 71
pacem Ecclesiæ quanti faciant boni Christiani 71
peccatum: quid sit 817.818; quotuplex sit 817.818.819; quare fugiendum, & quàm sit execrabile malum 821.822; est causa mortis temporalis 1575; adfert metum magnum 830; insipientes facit 830; etiam corpora inficit 831; abigit custodem angelum 832; est voluntarius dæmon 832; dæmone peius 832; tribus modis impletur 833.836; consensione perficitur 836
peccatum temporaliter perpetratum, cur in æternum puniatur 1642.1647
peccatum vnum trahit ad aliud 838
peccatum vnum altero grauius 819.820
ad peccatū quomodò & per quos gradus peruenitur 831.832
peccatum aliis suadentes, committunt peccatum alienū 836
in peccatum idem relabentium pericula 1031
peccatum origin. vide Originale.
peccatum in Spiritum sanctum quid sit 1009.1010. & quot sint ibid.
peccatum in Spiritum sanctum quomodò dicatur irremissibile 1010
peccatum schismatis ne martyrij quidem sanguine deleri 74
peccatum omne fieri contra legem Dei 818
peccatum non omne est crimen 819
peccatum voluntarium Adæ, propagatione deriuatum in nos 1722
peccatum & mors in posteros Adæ simul transfusa 1719
peccatum & mors mundo per Adamum illata 1720
peccatum ad mortem quid 1041
peccatum ad mortem, est fidem vitam vsque ad mortem deserere 1036
peccatum ad mortem, inuidentia fraternæ charitatis 141
peccatum non est, sentire, sed consentire 840
peccati: labes 117.118; descriptio 436; defensio quàm execrabilis 1052
peccati grauitas ex difficultate remedii colligitur 826.832
peccati lex est violentia consuetudinis 838
peccati species in Spiritum sanctum quomodò distinguantur 1012
peccati & peccatoris inquisitio circunstantiarum 624
peccato nihil immundius 851
peccato alieno maculantur, qui dissimulant corrigere cum possunt 969
peccato mortali gratiam, sed non fidem amitti 1819
de peccato in Spiritum sanctum triplex ss. Patrum sententia 1011
peccata: non astris, sed voluntati nostræ sunt adscribenda 1751; quàm grauiter à Deo puniantur 231.1104; quomodò facilè vitantur 837.838; quomodò expiantur 553.1312.1077.1785.1088.1089.1090; variis modis in noua lege remittuntur 1083.1084.1085; quibus operibus purgentur, & redimantur 1090; tolluntur merito Christi mediatoris, per Sacramenta applicato 1079.1080
Peccata: omnia baptismo deleri, comparatione pulchra ostenditur 452; ablui per pœnitentiam possunt, donec viuimus, 1037; eleemosynis redimuntur 651; quædam Ecclesia remittere potest pœnitentibus 1035; per species singulas recolenda 621; Deo & Sacerdoti confitenda 1028; cui quisque sua confiteri debeat 355.356.360
ad peccata remittenda potestas & gratia spiritalis Apostolis donata est 603
peccata remittendi potestas non solis Apostolis concessa 604
peccata remittendi potestas ab Apostolis ad sacerdotum officia transmissa 602
peccata defendere, quanta sit iniquitas 1045
peccata sola inusitata exhorrescimus 1078
peccata quædam malos antecedere quædam, quædam post mortem sequi 935
peccata quotidiana quæ sunt & quibus operibus purgantur 1098. ibid. & seq.
peccata minuta & venialia non contemnenda 1093.1094. & seq.
peccata leuia cur vitanda etiam sint 1097
peccata minuta quomodò occidant etiam animam 1098
peccata leuiora quibus remediis purgentur 1097.1098
peccata siue minuta, siue magna, impunita esse non possunt 1103
Vide etiam, Veniale.
peccata aliena quæ dicantur 933.934. quot sint, & quot modis committantur 937.938
peccata occulta aliter arguenda quàm publica 976
peccata capitalia septem maximè fugienda 841.842
peccata in cælum clamantia 1057.1058
peccata omnium vbi tandem detegenda 1614.1623
peccatorum longa catena 831.832.837
peccatorum via quid 954
peccatorum gradus 836
peccatorum fructus 1615
peccatorum memoria quàm fructuosa sit 618
peccatorum confusio apud inferos qualis 1645
peccatorum fœditatem & damna animæ non expendentium reprehensio 618
peccatorum vinculis implicatus, quò confugere debeat 632
peccatorum confessio, Vide Confessio.
peccatorum remissio thesaurus magnus qui aut vndè nobis comparatus. ibid. 77.78
peccatorum remissio, in Ecclesia militante obtineri potest, 80.81
peccatorum laboriosa remissio per pœnitentiam 622
peccatorum omnium in baptismo indulgentia 427.428
peccatorū remissio æqualis in baptismo, gratia non item 427
peccatorum remissio quibus præstetur 1153
peccatorum remissionem per sacerdotes fieri in hac vita 628
peccatorum remissionis qui sint capaces 77.78
de peccatorum remissione reuelationem expectans, reprehenditur 1017
peccatorum grauium & leuium discrimen subindè difficile 1076
quorum peccatorum grauitatem ex scriptura cognoscamus 1096
peccatorum principiis obstandum 1099
in peccatis perseverare, quàm perniciosum sit 1046

Universidad de Deusto
Biblioteca

in peccatis permanendum non est sub spe misericordiæ diuinæ 1018
peccata absque lenibus vita non ducitur 1794
peccatis alienis quibus modis communicatur 936
peccator per quos gradus descendat ad profundum 835
peccator si ad pœnitentiam conuertatur, potest veniam consequi 1025
peccatori Christiano quò confugiendum sit 1025
peccatori ad Dei misericordiam confugiendum 1819
peccatores peccatis obnoxios in precanda venia precatoribus alijs opus habere 199
peccatores an etiam exaudiat Deus 1221
peccatoribus temerè quidam promittunt indulgentiam 1022
Peccantem qui non increpat, vna cum peccante flammis tradetur 969
peccantes in Spiritum sanctum qui 80
peccantes, diabolo animam vendunt vilissimo precio 832
peccantes apud superiorem deferre, beneuolentiæ & charitatis officium est 967
peccantium in hac vita prosperitas, cuius argumentum sit 831
peccantium damnatio participat reliquos 951
peccantibus pueris an sit septuagies septiès ignoscendum 976
Peccare in Patrem & Filium, quid sit 1009.1010
peccare etiam contingit iustos 1793
peccatur tribus modis 1013
peccandi consuetudo 837
peccandi consuetudo facit vt de peccato homo etiam glorietur 1078
peccandum non ideò, quia Deus ignoscendum pœnitentibus facilis 609
Pectoris inunctio 405
Peculiaritati studenti, cor monachi non habet 1502
Pedem vtrunque Domini, misericordiam & veritatem scilicet, osculari debemus 1029
Pelagij error 1708.1711.1759.1836
Pelagianus error, baptismo radi peccata, non tolli 1735
pelagianorum hæresis de peccato Adami 1721
pelagianorum falsa expositio 1725
pelagianicæ in Pauli locum expositionis absurditas 1724
Pepuzianorum hæresis 708
Peregrinos tempore famis vrbe non arcendos 1360
Peregrinari ad loca sancta, non ita nouum aut recens esse 1472.
Peregrinationes ad Sanctorum sepulcra à Chrysostomo laudatas 201. item à Prudentio 203
Pereunt ea sola, quæ non dantur 1269
Perfectio quæ quomodò in nostra sit potestate 1477
perfectionis consilium quale 1494
perfectionis viæ quæ 1302
perfectionis summa in charitate consistit 1537
perfectionis maioris est, nihil habere proprium 1495
perfectionis euangelicæ studiosi 1537
perfectioni studere, est esse perfectum 1562. 1565
perfecti nonnunquam in fine labuntur & pereunt 1805
periculum eorum, qui septies relabuntur 1031
periculorum despicientia quanta sit æstimationis 1422
Perseuerantia { Dei donum 1808.1811; incerta, præmium eius certum 1813; in orando necessaria 1221.1239.
perseuerantia orationis Deo grata est 1261. 1813
de perseuerantia sua veneratione Dei certificari quis potest
perseuerantiæ laus 1419.1541
perseuerantium raritas, cum timere & memore iustè viuendum, nos admonet 1815
perseueraturi, inconstantes vtiliter mixti 1816
peruersi multi, sanctis sunt boni 1752
pestis in Persas infideles grassantis mira per crucis impressionem repulsio 55
petitiones orationis Dominicæ, vide Orat.
petenda quomodò sint temporalia 1260
petendæ veniæ modi quales 1372.1373.
petita, multa differuntur, non negantur 1220.1222
petita cur aliquando non impetremus 1222.1247
petenti veniam vt minimum condonanda est culpa 1371
peti vult Deus à se magna 1221
qui non petant in nomine Iesu, id est, Saluatoris 1220
qui petere dicantur in nomine Saluatoris 1260
vt petamus, Deus monet 1247
Petrus { Apostolorum primus 309; primus Pontifex & summus sacerdos noui testamenti 712; totius Ecclesiæ caput 318; à Christo caput Ecclesiæ constitutus est 65; Ecclesiæ petra, Apostolorum vertex 199.310; Apostolorum os & princeps 310; caput & princeps Apostolorum, licèt omnes in Apostolatu pares fuerint 63; Apostolorum vertex, fundamentum, petra stabilis, Ecclesiæ princeps & columna 309.310.311; Spiritualis Israelis columna 310; Ecclesiæ fundamentum 308; Ecclesiæ pastor & caput, & adamantinum fundamentum 310; Ecclesiæ petra, & firmamentum 310; petra & crepido Ecclesiæ Catholicæ 310.316; aliter petra, aliter Christus 309.311; aliter primarius omnium pastor, aliter Christus, 311; vndè sit dictus petra 308; quibus epithetis à Chalcedon. Synodo nominatus 316; ex infirmitate peccauit, Dominum suum negãs 1014; Romæ est sepultus 225; orare pro nobis non cessat 214
Petrus quid significet 309
Petri Apostol. { primatus 303.304; potestas 84.308; cura & intercessio pro Ecclesia Rom. 1154; merita, cura, & auxilium in administratione Pontificiæ dignitatis 213; inuocatio 199.200; priuilegia 311; præ cæteris Apostolis priuilegium 65
Petri cathedra vndè Romam translata 318
Petri sedes, & continuata in ea Rom. Pontif. successio, Petra est insuperabilis 307
penes Petri sedem, vniuersalis Ecclesiæ cura 315
Petri arbitrio claues cæli traduntur 82
D. Petri principatui detrahentes quo se demergant 65
S. Petri carcer omni veneratione plenus est, & solum, in quo decubuit 225
S. Petri catenæ vim miraculorum habent ex propiori contactu 224. diuina gratia repletæ sunt 224. diabolus eas exhorret & fugit 225
S. Petri catenas & gladium videntes & tangentes, ipsum videmur Apostolum videre & tangere 225
S. Petri catenarum vis 224
S. Petri gladius vt res quædam veneranda, & tanquam cælestis thesaurus asseruatus 225
B. Petri instituta & Rom. Ecclesiæ obseruanda 401

P. Petri & Apostolorum doctrina 460
Petro { date claues, non cæli, sed cælorum 309; ad Ecclesiæ vtilitatem communem claues datæ sunt 309; principatus datur ad cauendum schisma 309; orbis Ecclesiæ, & populorum multitudines committendæ 310; cura fratrum & orbis terrarum commissa 310
Petro eiúsque successoribus cura ouium commissa 305
Petro principatum adimentes, seipsos ad inferna demergunt 311
in Petro se ædificaturum Ecclesiam suam Christus prædixit, 308.310
in Petro error habere locum non potest, nisi ante primatum acceptum 308
B. Petrus { propter Apostolatus sui primatum, Ecclesiam repræsentâsse 309; sedisse in cathedra Ecclesiæ Rom. 307; adhuc officium pastoris auxilio & orationibus exercere 213; Romanæ vrbis curam gerere specialem 213; à Petra dictum, non Petram à Petro 309; vnum Apostolis & omnibus Ecclesiæ Patribus præpositum 311
super Petrum ædificatam esse Ecclesiam 308
Petrum & Paulum vno eodemque tempore Romæ passos, Rom. Ecclesiam consecrâsse 317
Petrum & Andream, quod olim in carne potuerunt, posse etiamnum 199
Petri publicani mirus ex auaro in liberalem transitus 1319
Pharao iustè permissus est obdurari 1049
Pharaonis cor quomodo induratum dicitur 1048
Pharaonis obduratio vndè 1049
Pharaonis obduratio similitudine explicatur 1050
Pharaonicæ obdurationis causa 1048
Pharisæos à Christo redargutos, non cathedram Moysis spretam fuisse, quid sibi velit 307
Philo Iudæus { quid de S. Marco, eiúsque discipulis scripturus reliquerit 1467.1472; quid de Essæis scripserit 1548; de quibus Christianis scripserit 1552.1553; quid scribat de Christianis Alexandrinis, 1568.1560
philonis cum D. Petro colloquium 1548.1552
philonis de vita contemplatiua operum summa 1548
Philonẽ { descripsisse monachorum & religiosorum mores 1548; de Essæis Christianis, eorumque monasterijs scripsisse 1550; sub Essænorum vocabulo, Cœnobitarum vitam scripsisse 1552; cum Petro Apost. locutum Romæ fuisse 1552
philosophi cuiusdam mortui mirum & pium chirographum, 1319
philoxenus quidam nondum baptizatus, quomodò factus episcopus 246
pictura idiotarum libri 241
pictura immolationis Isaac, Gregorium ad lachrymas commouit 137
picturæ cur in Ecclesijs adhibeantur 242
picturæ, qua Xysenus ad lachrymas motus fuit, descriptio, 238
picturam fusilem amauisse Chrysostomum 238
pictæ historiæ sacræ quid vtilitatis adferant 237
pingendæ historiæ sacræ in parietibus 238
pingi S. Petrum & D. Paulum cum Christo simul olim solebant 240
pietas 181. quantáque sit sapientia 3.4
pietas humilitatis socia 1346
pietas sapientiæ nomine appellata, quæ habeat Græca nomina 383.384
pietas recta quæ 181
pietas curiosorum vtriusque speciei appetitorum qualis 560 561
pietas maior est Dei, quàm quæuis iniquitas 562. 1054
pietas erga Deum, omnibus carnalibus præferenda est 1485
pietas pro Deo, non est crudelitas 979
pietatis officia Deo placent, quæ exhibentur mortuis 1350
pietatem in cælo augeri 195
ad pietatem quid externa conferant 381. & seq.
Plato pleraque sua ex doctrina Iudæorum hausit 218
Pœna { quare sit productior quam culpa 644; non semper cum culpa dimittitur 1818; post dimissam culpam lucenda restat nonnunquam 438; nonnunquàm restat exoluenda in Purgatorio 665
pœna vna implicat quos vnus reatus ligat 1636
pœna peccati in homine, culpam præcessisse arguit 1719
pœna quorundam vtilis saluti aliorum 979
pœna in spoliatores Ecclesiæ 998.1003
pœna terribilis in sacrilegos 997
pœna eius qui prædia Ecclesiæ abstulit, & Episcopo vim intulit 998
pœna inferni non est transitoria vel phantastica 1635
pœna blasphemorum apud inferos qualis 1637
pœna perfidiæ 78
pœna damnatorum duplex 1632
pœna quanta diuini aspectus priuatio 1642
pœna post veniam culpæ, emendatio est, & medicina, 642
pœnæ diuinitùs inflictæ, quando vim satisfaciendi habeant 640
pœnæ inferni 1626
pœnam non euasisse Dauid post acceptam veniam peccatorum, sed adhuc luisse 642
pœnam luens, etiam affinis est culpæ 1716
pœnarum vitæ præsentis & futuræ differentia 1636
pœnarum in inferno inæqualitas 821
pœnarum & cruciatuum in inferno diuersitas 1618
pœnarum infernalium copia & varietas 1626.1629
pœnarum infernalium discretio & differentia 1633. 1631.1637.1645.1648
pœnarum inferni egregia descriptio 696
pœnas gehennæ nusquam terminandas 1647.1650
pœnas inferni quomodo euadere possimus 1642
pœnas inferni humanitùs leuigantium increpatio 1645
Pœnitentia { vnicum solatium post baptismum 619; secunda post naufragium tabula 607. 608.599.609; quàm sit vtilis 1618; Deum mitigat 638; penitùs delet peccata 644; quantitati peccati commoderanda 654; quomodò agenda 81.653; ab operibus misericordiæ non sit sterilis 1187; sine semente infructifera est 1145; infructuosa, quæ 1645; quando inutilis & sera 1622; vbi & quando sera 1642; in iudicio sera 1602; agenda ante diem mortis & iudicij 1614
pœnitentia veteris vitæ quam necessaria 616.617

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnitentiâ nostrâ opus esse, quamuis Deus nobis omnia condonauerit 637
pœnitentia ad baptismum accidentis 1760
pœnitentia ante baptismum distincta ab ea, quæ post baptismum sit 599.1819
pœnitentia eorum qui se inebriant, & qui alios ad ebrietatem cogunt 905
pœnitentia eorum qui voluntariè perpetrârunt homicidium 1060.1064
pœnitentiâ ad mortem vsque dilata quam periculosa sit 1025.1028
patientia Dei abutentes 1048
sine pœnitentia ex hac vita non migrandum 1584
pœnitentiæ sacramentum: quid; cur, quando, & à quo institutum 597; relapsis necessarium 607.608; à baptismo quid differat 608; quando ritè accipiatur & operetur 611.612
ad pœnitentiæ sacramentum tria requiruntur 611.612
pœnitentiæ sacramenti: materia & forma 611; minister 399; vis & vsus 389.590.677.678 613; lucerna commendatio 675.976. & seq.; essentiales partes quot 611.612
pœnitentiæ portus cur institutus 1030
pœnitentiæ tempora quorum sit constituere 621
pœnitentiæ veræ quid necessarium 617
pœnitentiæ & baptismi necessitas & collatio 607.608
pœnitentiæ initium, gratiæ tribuendum 1754
pœnitentiæ inhærendum vt naufragis tabulæ 609.653
sine pœnitentiæ sacramento non recuperari amissam iustitiam 599
pœnitentiæ opera 952
pœnitentiam verè & propriè esse sacramentum à Christo institutum 598
pœnitentiam fuisse semper necessariam ad gratiam & iustitiam assequendam 597
pœnitentiam veram semper ampletitur Deus, quamuis breuem 1016
pœnitentiam nostram Dei misericordia niti 644
pœnitentiam agere quantoperè nos moueant scripturæ 614.615
pœnitentiam agere nihil prodest, nisi ità agatur vt oportet 607
pœnitentiam esse laboriosum per lachrimas & gemitus baptismum 609
pœnitentiam vsque ad mortem differentium periculum quantum 1586.1589
pœnitens Dei iustitiam metuere, & nihilominus de misericordia eius confidere debet 1032
pœnitentis ac Lazari resuscitati comparatio 607
in pœnitente requiri tres actus 602
Pontifex summus Ecclesiæ 55.56.305
Pontifex Rom.: in vniuersum orbem primatum tenet 317; Ecclesiæ vniuersalis episcopus 316; Ecclesiæ pastor est 303.304; pastorum omnium pastor 305; Episcoporum causas examinat 315.320; per Legatos præsidet Concilijs 310; in fidei negocijs iudex est 314; hæresum & errorum repurgator 320; iniustè damnatos restituit 320
pontificis Rom. quanta dignitas & authoritas 82.309.316.345.346
pontificis Rom. potestas quanta 84
pontificis Rom. est fidei corruptores conterere 316
pontificis Rom. authoritas implorata ad sedandam tempestatem Pelagianæ hæresis 313
pontificis summi contemptus, hæresum & schismatum causa est 314
pontificis Rom. quæ solicitudo incumbat 313
pontifici detrahentes, Patribus omnibus ac Synodis detrahere 303.304
pontifici Rom. non communicantes, ad Antichristum pertinere 313
pontificem Rom. Apostolos honore sequi 312
ad pontificem Rom. controuersiæ de fide referendæ sunt 315.316
à pontifice Rom. petitur concilij Carthag. confirmatio pontificium munus 313.316.451
pontificum summorum conatus in conseruanda tuendâque vera fide 337
pontificum successio ab Apost. Petro, illustris est Ecclesiæ nota 749
pontificum Rom. aliquot catalogus 306
Possessio priuata exclusa à vita communi 1495
Possidendum nihil priuatim in fratrum societate 1499
Postulanda quæ semper & sine conditione 1224
postulandum nihil sit contra salutem 1220
postulandum à Deo quid potissimum 1221
Potandi beluina consuetudo quæ 902
Potentia qualis in cælo futura 1671
Potestatem & autoritatem prohibendi habentes, culpantur, si non prohibeant mala: similis eos pœna manet cum peccantibus 780
potestates à Deo concitantur aduersùs hæreticos 985
ad Potum & cibum immoderatum alios inuitantium reprehensio 903
Pratum spirituale qualis sit libellus 566
prati spiritualis mira lepidáque aliquot exempla 566.567
Præceptum de colendo Sabbato, quomodò ad Christianos pertineat 254
præceptum non mœchandi, quomodò differat à præcepto non concupiscendi vxorem alienam 259
præcepta Dei: omnia ex Decalogo pendent 174; sunt facilia 177; esse nobis impossibilia, iustitiæ & pietati diuinæ repugnat 178. blasphemia est ibidem; execrabilis ibidem
præcepta primæ tabulæ quo sint, & quot secundæ 256.259
præcepta tabulæ secundæ quàm sint merè naturalia 270
præcepta Euangelica 170
præcepta Ecclesiæ, vide Ecclesiæ.
præcepta charitatis quot & quæ 163.169
præcepta cæremonialia veteris legis cur abrogata 1154
præcepta sine scripta, sine non scripta, æquè seruatu necessaria 290
præcepta nos omnia seruare oportet 1789
à præcepto liber est, cuius defertur arbitrio 1465
ad præceptorum obseruationem iustificati adstringuntur 176
præceptorum difficultas, si qua est, Dei auxilio superatur 1792
præceptorum Dei trium primi tum summa quæ 257.258
præceptorum ad proximum pertinentium summa quæ 283
præceptorum & consilij discrimen 1519
præcepti & monitis Dei non temperandum 1789
Præ-

Præcepisse Deum impossibilia, blasphemum est sentire 1790
Prædestinatio Dei: incerta est 1805; apud nos incerta, apud ipsum intemutabilis 1806; quòd sit incerta, vtile est 1027
Prædestinatos se præsumentium increpatio 1027
Prædicatio quorum tantùm valere debeat 785
Prædicanda sunt à speculatore duo, fides & bona opera 974
prædicandum est in ecclesiis, non in occultis conuenticulis hæreticorum 701
prædicandum auditoribus etiam inuitis aut negligentibus 973
prædicandi & docendi officium quibus commissum sit 708
prædicare solum debent, qui mittuntur 702
Præmium verus amor meretur 161
præmium piorum 1671
præmium non poscendum ante meritum 1118
præmium & mercedem quærentium, quæ Deo seruientibus debetur, increpatio 1659
præmia laborem nostrum superatura 1466
præmia quos non inuitant, supplicijs territum iri 1650
præmiorum retributio quanta pro meritis futura 1652
præmiorum incrementa respondere incrementis virtutum 1452
præmiorum in cælo quanta futura diuersitas 95
præmiorum & pœnarum disparitas 1641
præmiorum ne an supplicij intuitu rectè agendum sit 1688
Plura vide Merces.
Præpositorum Ecclesiasticorum status quid præter vitam bonam exigat 968.969
præpositis non obtemperantes, Deum sentient vltorem 1201
Præscientia Dei non adimit nobis potestatem 1747
Præsumptio peccatum est in Spiritum sanctum 1015
præsumptio ac desperatio quales, vndève oriantur facilè 108
præsumptio & desperatio æquè vitanda 1805
præsumptio temeraria prædestinatione 1805
præsumptioni quomodo obuietur 1030
nec præsumendum, nec desperandum 1017
Preces & intercessiones B. Virginis & Sanctorum 127.128
preces Sanctorum 1127
preces Sanctorum Dei iræ resistere possunt 1226
precibus Sanctorum retineri potest Deus 1226
precibus & satisfactionibus exorari Christum 649
precibus longa satisfactione Dominus placandus est 1088
precibus aliorum se non indigere putantium reprehensio 1259
Precantes exaudit Hyppolitus ex Christi munere 207
precantibus assiduè Deum multa largiri 1256
Precandi desiderio qui non tenentur, quid præ se ferant indolis 1254
ad precandum frequenter exemplo quid antiquitatum 1258
precari multum, & loqui multùm, quomodò differant 1245
Precum regni cælorum quantum 1652
precij vocabulo crucem à Paulo insinuatam 34
presbyteri vocabulum vnde, & quid 724
presbyteri ordinatio quomodo fieri solita ætate Augustini 723
presbyterum ab Episcopo non distingui, hæresis est Aerii, 726
presbyteri septuagintaduorum discipulorum locum tenent 719
presbyteri audiendi qui 301
presbyteri & sacerdotes sunt ministri sacramentorum 708
presbyterorum ordo & officium 723
presbyterorum & Episcoporum conuenientia & discrepantia 723
presbyteros Christi corpus sacro ore conficere 499
Primates in Ecclesia qui 710
primates vel Patriarchæ instituti ab Apostolis, ordinante Domino 711
principes seculares in Synodis se non pastores, sed oues arbitrari debent 330.331
principes seculares immiscentes se rebus Ecclesiasticis, Antichristo Athanasius comparat 331
principes rationem reddituri sunt, si non moueantur aduersùs dissipatores Ecclesiæ 985
principum præsentiam in Synodis celebrandis haud necessariam 330
principum est Ecclesiam defendere 983
probatio, quæ sit ante communionem, quomodò intelligenda 589. & qualis necessaria 590.593
probi cur aliquando egeant 1288
non proficere, deficere est 1568
proficere quosdam vltra generalia diuinæ legis præcepta 1566
proficiendum esse continenter 1567
non progredi in via vitæ, regredi est 1569
promissa Christi centuplicato fœnore redduntur 1480
promissionibus diuinis non credentes, Pharisæis comparantur 1285
Propheta: cur apertiùs de Ecclesia quàm de Christo prophetârint 60; quomodo nobis honorandi 223; vndè inuocati 230
proprium aliquid nulli licebat in societate Augustini habere 1500
proprietas quæ mala secum adferat 1500
proprietas cur monacho vitanda 1498
proprietarij religiosi Iudæ proditori comparantur 1499
proprietariorum meditatio 1499
proximus quem offendimus placandus 1376
proximi vulnera non negligenda sunt 976
proximi nostri quinam sint 156.162.164
proximum quando diligamus sicut nosipsos 156
proximum ad salutem perducere, quàm præclarum sit 1351
Prudentia: quid sit 1370.1371. et in quo eò sistat 1369.1370; quotuplex, & qualis 1385; quàm sit in omni actione necessaria 1385; quibus necessaria 1370; Sapientiæ connexa est 1383; quomodò in scripturis commendata 1385; quando frigescat 1368
prudentia perfecta in hac vita non omninò habetur 1384
prudentes serpentes in quo imitanda 1389
prudentia simulata quæ 1383
ad prudentiam rectum de rebus iudicium pertinet 1383
prudentes & simplices nos esse oportere 1583
psallendi delectus 1242
psalmi pœnitentiales quando apud ægrotum legendi 1583
psalmos pœnitentiales sibi ante oculos scribi iussit æger Augustinus 1584
pseudoprophetæ semper dulcia pollicentur 964
pudicitiæ laus 1534
pueri baptizati ante rationis vsum mortui, sine purgatorio saluantur 668
cur pueri benedicendi offeruntur post castitatis consilium 1527
de puero blasphemo terribile exemplum 990
purgatorius ignis 655. & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

purgatorii ignis { assertio 72.602.670.674; baptisma 602; grauitas 659.663.674
purgatorio qui nam se saluandos sperent 1020
purgatorio igne qualia peccata expianda, qualia non ité 664
de purgatorio & suffragiis viuorum, Ecclesiæ Catholicæ doctrina 665
purgatorium post mortem restare, non credidisse antiquos hæreticos 674
purgatoriæ pœnæ cur sustineantur, quibus modis releuantur, 665
purgatoriis flammis nonnullos expiari 674
in Purgabilibus locis neglecta centupliciter reddi 664
Purgatus semel ad peiora delabi potest. 1810

Q

Quadragesima { designat vitæ nostræ tempus 1164; designat vitam præsentem 1195; remedium est animarum 1142; integrè seruanda 1196
quadragesimæ obseruatio qualis debeat esse 1182
quadragesimæ religiosa obseruantia 1157
quadragesimæ ieiunium { ex traditione Apostolorum obseruatur 295.1198; congruo anni tempore obseruatur 1133; cur Ecclesia ante Paschæ seruet 1210; in totum non obseruare, sacrilegium est: ex parte violare, peccatum 1188; pro quibus potissimum sit institutum 1134; cur ab omnibus suscipiendum 1158
quadragesimæ ieiunium Moyses, Helias & Christus commendant 1193
quadragesimæ ieiunium vniuersale 1146.1158
quadragesimæ ieiunia ex Christi præcepto indicta 1188
quadragesimæ & quatuor temporum ieiunium, cuius sint traditionis 263.294.295.1132
quadragesimæ ieiunium, feriæ quartæ & sextæ antiquitus obseruatum 358
quadragesimæ dies { habent Christiani ieiuniis consecrates 1195; quàm salutares sint 1192; corporibus salubres, & animæ medicinales 1189; totius anni decimæ deputantur 1197
quadragesimæ & ieiuniorum dies summa deuotione obseruandi 357
quadragesimæ diebus omnibus exceptis Dominicis, ieiunandum 1190.1197
quadragesimæ tempus medicinale ad curanda peccatorum vulnera 1190
Quadragesimæ tempora contracta sceleribus peccata soluuntur 1188
quadragesimam { Christus suo ieiunio consecrauit 1186.1187; non tam ex Sacerdotum, quàm Dei præcepto obseruandam 1187; obseruari in totum ex institutione Apostolica 1135
per quadragesimam vitæ præsentis vsus significatur 1195
quadragesimam { religiosius viuendum 1157; ab ouis & lacticiniis abstinendum 1138; abstinebat olim à vino & carnibus 1182
in quadragesima { 1190.1191; quomodò, & à quibus tempore Bernardi ieiunatum 1193; olim non prandebantur 1187; ante vespertinum officium manducare non licebat 1140
in quadragesima pecudum mactationes cessare 1142
in quadragesima quotidiè ieiunandum: alioquin tota violatur 1184
in quadragesima non ieiunantes peccant 1190
in quadragesima carnibus vescentium reatus quantus 1197
in quadragesima clandestini carnis esores, quomodò suis depicti coloribus 1182
in quadragesima { decimæ anni dandæ sunt 1139; dantur totius anni decimæ 1134; discernuntur boni à malis, & hæreticus à fideli 1193
Quadragesimale ieiunium { quando, & à quibus institutum 1158; quomodò transigendum 1196; à nobis obseruandum, & quo fructu 1190; accuratiùs à Clero obseruandum 1137; quomodò obseruandum 357; & ex veteribus libris & ex Euangelio authoritatè habet 1190; quorum exemplis consecratum sit 1190; Christus sanctificauit 1176
quadragesimale ieiunium à Domino indictum violare, non leue peccatum est 1185
quadragesimale ieiunium cur ante Dominicam primam Quadragesimæ inchoamus 1139
quadragesimale tempus cur religiosius trasigendum 1157
& cur institutum 1158
quadragesimalis ieiunij tempus quàm opportunè constitutum 1195
quadragesimalis ieiunij indictio 1196
quadragesimalis ieiunij præceptum ex lege, prophetis & Euangelio 1195
quadragesimalis abstinentia clericorum, à laicorum abstinentia olim distincta 1197
quadragesimalis ieiunij obseruatio ad omnes Christianos pertinet 1193
quadragesimalis ieiunij obseruatione meremur 1188
quadragesimalis ieiunij obseruantiæ diluuntur negligentiæ 1158. & obtinetur propitiatio, ibidem.
quadragesimalis ieiunij obseruationem infirmitas excusat 1139
Quadraginta diebus ieiunandum 1187
Quadragenarius numerus diuinitùs consecratus, & cælesti maiestate præceptus 1187
quadragenarij numeri mysterium 1187.1192
quadragenarij ieiunij mysteria 1133
Quærendum non esse, Quomodo, in Dei operibus 487
Quæstio quæ apud inferos mouetur 1646
quæstio de beatis, vbi illi statu ultimi temporis conflagrationis 1613
in quæstionibus difficilioribus Ecclesia consulenda 576
Quales futuri simus, ignoramus 1813
Quærimonia animæ à corpore tamiam separandæ qualis 691
per Quinquagesimam, hæresis, dies paschales, vita æterna designatur 1196
Quomodo, Iudaicum verbum, vbi ne quidem cogitandum 487

487

R

Rationis reddendæ districtio quanta 688
rationis in nouissimo reddendæ mirum exemplum 691
Reatus tres gradus 822
reatum concupiscentiæ in baptismo solui, infirmitatem manere 435.436
Rebaptizatio inexpiabile facinus est 421
Rebaptizare catholicum, immanissimum scelus 411.412
Rebaptizantes crucifigunt Dominum 419
non Recipiendum amplius, quàm mutuò datum est 1408
Reconciliatio quomodo quærenda 1028
reconciliatio nulli, ne in fine quidem, neganda 1038
Redarguere quid sit 938
Regeneratio omnibus carnaliter generatis necessaria 1732
Reges quomodò seruiant Domino in timore 983
Reges perfecti vbi singuli sint futuri 1659
regum officium maximè proprium 1394
Regnum cælorum { tàtum valet, quantù habes 1123.1514; precio comparatur 1652; quo precio ematur 1124
regni cælestis descriptio 1666
regni cælestis amissio quàm intolerabilis 1615.1628
regni cælestis principium quomodò hîc habeatur 1659
regni cælorum duplex status quis 1453
à regno cælorum & Deo separari, quàm graue supplicium sit 1641.1649
à regno cælorum quæ absint 1667
in regno cælorum ministrare & discumbere, quid sit 1673
Relapsis necessarium sacramentum pœnitentiæ 1818
Religio quid 181
religio vera quæ 181
Religiosi { cur se Deo dicent 1365; non ideò dimittunt sua, vt ditent amicos 1503; cur à religionis instituto fere deficiant 787; in communi viuentes, quorum vitam imitentur. 1498
religioso iudicij proprij abnegatio quàm sit necessaria 1540
religiosorum ordo primus in Ecclesia quis. 1564
religiosorum ordinis institutores in Ecclesia Apostoli 1564
religiosorum pactum cum spiritu sancto contractum, quid ipsis illicitum reddat 787
religiosæ vitæ commendatio 1564
Relinquere omnia non satis est, sed & Christus est sequendus. 1478
Reliquiæ fontes sunt salutares, et multa beneficia præstat 221
reliquiæ corporis Dominici ad sanctificationem vtiles 571
reliquiæ Sanctorum { honorandæ 186.157.207; ad quid nobis à Deo relictæ 223; muniunt ciuitates 227; dæmones torquent 201
reliquiæ S. Stephani quid miri in Africa exhibuerint 221
reliquiæ martyrum magna fide contingendæ benedictionis consequendæ gratia 223
reliquiæ martyrum sub altaribus recondi solent. 226
reliquiarum { reuelatio 226; virtus 226; virtus & honor 215; virtus & beneficia 2020; veneratio & beneficia 228
reliquiarum S. Cypriani thesaurus 197
reliquiarum sanctarum oppugnator Dormitantius 217.218.219
reliquiis Sanctorum exhibitus honos 217
reliquiis in ipsis Martyrum aut Sanctorum quid honorandum aut venerandum 227
reliquias martyrum non adoramus 218
reliquias sacras tangentes, fiunt quodammodò sanctitatis participes 223
ad reliquias S. Stephani quæ miracula peracta 221
apud reliquias Sanctorum dæmones rugiunt 217
Remissio post baptisma laboriosior 654
remissio peccatorum, vide Peccata
Renouatio vitæ à peccatorum inchoata remissione, accessionem indies accipit 1784
renouatio in baptismo cœpta, quotidiè crescit 1784
renouationis accessus quotidiani 1784
Restituenda esse aliena 1398
Resurrectio Christi quantæ sit nobis consolationi 27
resurrectio quomodò vera futura 87
resurrectionis mortuorum ostensio & assertio 85.1616
resurrectionis futuræ exemplar Christus est 88
resurrectionem rerum naturalium similitudinibus demonstrari 88
in resurrectione membra nos eadem, quibus hîc vsi fuimus habituros esse. 87. & amputata restituentur 90
Resurgentium decor, pulchritudo & claritas 90
resurgentium caro qualis certò futura 89
resurgentium omnium qualis futura vel ætas vel statura 89
circa resurgentium corpora, potentia diuina 87
Resurget, quisquis vixit & mortuus est 89
resurgent sine vlla deformitate naturæ monstra 89
resurgemus in eadem carne & iisdem membris 87
Reticentia peccatum alienum 965.966
reticentiæ causa, timor humanus esse solet. 968. vndè ille timor proficiscatur 970
Reticentur tribus de causis Dei sermones: idque periculosè admodùm 972
Retributio centupla quomodò intelligenda 1484
retributio quibus ex operibus sperandæ seu obuentura 1487
Reuelatio omnium cogitationum, verborum & actionum vbi tandèm futura 1615
reuelationem de remissione peccatorum ambire, reprehensibile esse 1017
Risus importunus quæ peccata pariat 1099
Rogationum ieiunium vndè originem habeat 1139
rogationum ieiunia quomodò celebrari iussa sint in Gallia. 1139
in rogationum diebus pro quibus rebus orandum 1139
Romanus Pontifex, vide Pontifex
S. Romani inuocatio 206
Romani inuocato 206
sine Romana sede in causis fidei nihil decernendum vel innouandum 319
Romana Ecclesia de conceptione D. Virginis nihil certi statuit 1728
Vide Ecclesia
Romanæ verbo commendatio 964
ad Romanam sedem tanquàm ad matrem confugiendum. 317. & seq.
Romanæ seruati integri canones Nicenæ Synodi 322
Romanæ signum crucis erectum 39

S

Sabbatum quomodò seruandum 251.2552
sabbati obseruandi præceptum quomodò ad Christianos spectet 254
sabbati celebratio tum vel abrogata, vel translata 258
Vide etiam dies Dominic.
Sacerdos { est speculator 969; pro mortuorum peccatis orat 707; sacrificium tremendum administrat 707; ab Episcopo, non à populo debet reprehendi. 702
sacerdos quiuis an quemlibet pœnitentem possit absoluere in

Universidad de Deusto
Biblioteca

articulo mortis 1034
Sacerdos tacens quot occidat homines 974
Sacerdotis dispensatio est necessaria iis, qui coguntur vetitu cibis vti 1197
Sacerdoti vt medico animi arcana vulnera retegenda 623
Idque ante vitæ incertum terminum faciendum. ibidem.
Sacerdoti cui, quoties & quotannis confitendum 355.356.360
Sacerdoti indicare peccatum, non erubescendum, & quærere medicinam 622.625
Sacerdoti semper carendum matrimonio 790
Sacerdotem quid faciat 696
Sacerdotem ob pœnitentium peccata dolere 623
Sacerdotem quemuis non esse confessionis Sacramentalis ministrum 623
Sacerdotes — Super Cathedram Christi sedent & audiendi, quamuis sint mali 746
honorandi 736
magis honorandi quàm principes aut parentes. 734
regibus dignitate præstant 735
dii vocantur 702
non eadem significatione dicuntur Episcopi & presbyteri, quæ omnes Christiani 706
sunt ministri consecrationis & communionis. 707
offerunt, tanquam ministri, & baptizant vt ministri 707
Christi corpus ore conficiunt 707
sacrificia Dei quotidiè celebrant 708
soli consecrare possunt corpus & sanguinem Christi 480
non conficientes, aut celebrantes Missam, non adstringuntur ad vtranque speciem sumendam 574
per Sacramentum baptismi & pœnitentiæ peccata condonant 603
non ex vita, moribus, aut meritis sed officio spectandi 393.394.395
non fiunt sine iudicio 333
præconis officium suscipiunt 967
non tam probant purgatam animæ lepram, quàm purgant 606
ante iudicij diem quodammodo iudicant 604
Sacerdotes catholici, quamuis mali, fideliter sentiunt de septem Sacramentis Ecclesiæ 391
Sacerdotes mali etiam habent ministerium clauium 600
Sacerdotes mali quinam honorandi, & quibus obtemperandum 737.738.747.& seq.
Sacerdotes mali aut indigni quo delectu honorandi 737.738
Sacerdotes incontinentes certissimam animæ mortem inturrunt 796
Sacerdotes dogma fidei peruertentes, non audiendi 741
per Sacerdotes suos quod Deus facit, in remissione peccatorum, ipsius potestas est 603
Sacerdotes non sunt omnes Christiani 698.703.704
Sacerdotes propris nominis non omnes sumus 705
Sacerdotes spirituales qui sint 703.704
Sacerdotes noui Testamenti, hæreticorum iudicio, quales 698
Sacerdotum ordo bipartitus 719
Sacerdotum maiorum & minorum institutio 721
Sacerdotum honor & dignitas 332.347
Sacerdotum potestas quanta 81
Sacerdotum potestas — ne angelis quidem & archangelis concessa 81
Excedit potestatem principum 347
maior, quàm regum potestas 348
animæ lepram purgat 81
Sacerdotum potestas & dignitas 499.605
Sacerdotum dignitas cum periculo coniuncta 746
Sacerdotum vinculum ad cælos peruadit 81
Sacerdotum vinculum ipsam attingere animam 373
Sacerdotum & præsulum bonorum libertas. 969
Sacerdotum vita præponderare debet 798
Sacerdotum suorum simplicitatem fastidientes arguuntur. 701
Sacerdotum vexatio & detractio ad Christum pertinet. 737.739
Sacerdotum iniuriam vindicat Deus 736
Sacerdotum impugnatores quales sint, & quò tendant 333
Sacerdotum veneratio scripturæ testimonijs & exemplis comprobatur 736
Sacerdotum officium aut ministerium quale quantúmve. 395.396
Sacerdotum officium mulieribus aut plebeijs non conuenit. 703.704.
Sacerdotum officium, est sacrificijs & orationibus vacare, 349
Sacerdotum est pro populo offerre sacrificium 553
ad Sacerdotum preces Christi corpus & sanguis conficitur. 707
Sacerdotum sibi inuicem cohærentium glutino copulari Ecclesiam 64
Sacerdotum ab Episcopis distinctio 715.& seq.
Sacerdotum & Religiosorum incontinentium excusationes & argumenta 801.804
Sacerdotibus idem ius in Sacramento Baptismi & Pœnitentiæ. 602
Sacerdotibus pari ius ligandi & soluendi à Christo concessum. 600
Sacerdotibus quotidè aut sapè Missam celebrantibus quid notandum 593
Sacerdotibus quamuis malis obtemperare recusantes, arguuntur. 739
Sacerdotibus qui successionem ab Apostolis habent, obtemperandum 738.739.740
Sacerdotibus etiam imperitis, non est detrahendum 702
Sacerdotibus suis quantum honorem detulerint idololatræ. 743
Sacerdotibus & clericis cohabitatio mulierum vetita 792
Sacerdotibus cogitationes malas patefaciendas docuisse D. Petrum 625
Vide etiam Presbyteri.
Sacerdotium vndè cœperit 711
Sacerdotium veteris testamenti quale 802
Sacerdotium Christi secundùm ordinem Melchisedech à Malachia prædictum 538
Sacerdotium Christianum quale 443.453
Sacerdotium noui testamenti externum & visibile esse. 697.698
Sacerdotium Christianorum in quo consistat 706
Sacerdotium Christianæ legis inordinata & incomposita arcet 754
Sacerdotium & regnum Christianorum est spirituale 706
Sacerdotium propter malos Sacerdotes non est traducendum 347.735
ad Sacerdotium qui promouendi 789
Sacerdotij dignitas 735
Sacerdotij dignitas regia dignitate præstat 347
Sacerdotij principatus regno maior & præstantior 735
Sacerdotis forma 697
Sacerdotis persecutores, diaboli seruos esse 335

Sacerdotio Melchisedeckis quomodò Christus etiamnùm vtatur 556
Sacerdotio nouæ legis vt immundus fungatur, periculosum esse 522
Sacerdotalis ex diuina ordinatione potestas quanta 81
Sacerdotalis pudicitia qualis in episcopo 797
Sacramentum quid sit 385.386
ad Sacramentum vnumquodque quæ sint necessaria. 389
Sacramentum visibile non esse contemnendum 385
Sacramentum ipsum per se plurimùm valere 394
Sacramentum, & virtus Sacramenti differunt 476
Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ, &c. vide Baptismus, Pœnitentia, &c.
Sacramenti nominis etymologia 387
Sacramenta — cur à Deo instituta 381.382
quibus de causis instituta 391.& seq.
quibus rebus constent 381.382
quid ad Christianam doctrinam conducat. 381.382
sine signo Crucis rite non perficiuntur 32
quare foris percipiantur 696
Sacramenti transfigurari in carnem & sanguinem 504
Sacramenta nouæ legis. — quantum distent à veteris legis Sacramentis. 385 387.388.393.430
præstantiora Sacramentis veteris testamenti. 384.393
virtute maiora, & vtilitate meliora 388
ad salutem necessaria quomodò sint. 418.393
vndè profecta sint, & quantæ dignitatis. 385
dant salutem 384.388
Sacramenta — sine peculiari virtute esse non posse. 385.& seq.
esse signa Christianorum 394
cuiusmodi sint signa 387
præterquàm quod significent, sanctificare etiam ac salutem dare 392.393.394
continere & conferre gratiam. 386.388.& vim spiritualem præbere. 386
Sacramenta — dignè suscipienda 389.390
à quibus sumantur in iudicium 389
plura in veteri lege, quàm in noua 379
non plura nec pauciora quàm septem, esse verè ac propriè nouæ legis à Christo instituta. 387. 391
septem in quem finem sint instituta 809
singula quid efficiant 389
Sacramenta tria imprimunt characterem 812
Sacramenta characterem imprimentia quæ: eáque repeti non posse 419.697
Sacramenta ministrare, non esse omnium 396
Sacramentorum — author & institutor Christus 387
materiæ 389
vis & efficacia 165.170.385.386.389
necessitas 381.392.393.394
vis inexplicabilis 384
Sacramentorum virtus manet, licet actio & prolatio verborum transeat 388.389
Sacramentorum vis per ministri improbitatem non impeditur 383.396
Sacramentorum effectus esse inuisibilem gratiæ sanctificationem 385
Sacramentorum virtutem esse gratiam 388
Sacramentorum confectio & dispensatio quibus commissa. 394.395.396
Sacramentorum ordinarij ministri qui 708
Sacramentorum ministri quales habendi 393.& seq.
in Sacramentorum ministris eiusmodi intentio requiratur. 390
Sacramentorum ministri non sunt quiuis promiscuè homines 390.393.& seq.
Sacramentum contemptores sacrilegi sunt habendi 384
Sacramentorum violatores quas daturi sint pœnas 392
Sacramentorum trium vsum restituisse in Hybernia Malachiam ibidem episc. 599
Sacramentis Deus adest, etiamsi per malos ministrentur 445
Sacramentis visibilibus ineste vitæ æternæ effectum 503
Sacramentis in religione colligari homines 379
Sacramentis nouæ legis societatem Christiani populi contineri 380
sine Sacramentis Ecclesia non intrari ad veram religionem. 379
de Sacramentis Rom. Ecclesiæ doctrina ampleckenda est 758
de Sacramentis doctrina summaria quæ sit 809.810
Sacramentarij quo anathemate à patre suo primario digni pronunciati 495
Sacramentariorum impietatis pia increpatio 477.478
Sacrificium Melchisedechicum quomodò à Christo institutum 531. & quomodò Christus administret 535. quibus aliis successerit 537
Sacrificium Melchisedechic, nostri incruenti typum fuisse. 534
Sacrificium agni paschalis veteris quomodò & quando abrogatum 530.531
Sacrificium veteris agni quando, & quibus verbis Christus abrogauerit 531
Sacrilegium Ecclesiæ Catholicæ tantum Deo acceptum 66
Sacrificium Ecclesiæ, Christum ipsum esse 531
Sacrificium soli Deo deberi 180.183
Sacrificium Deo offerri in ara sanctificata 532
Sacrificium offerri tàtum Deo, non martyribus. 183.184.208
Sacrificium corporis & sanguinis Christi, non soli Patri immolari. 523.524
Sacrificium Missæ non offertur Sanctorum cuiquam 208
Sacrificium Missæ pro terræ fructibus olim fieri solitum 525
Sacrificium Missæ non nisi ab insanis despici 465
Sacrificium angelicum quomodò inclaruerit 528
Sacrificium Christianorum quod aut quale 208
Sacrificium magnum, vtile & compendiosum 1313
Sacrificium altaris summè venerandum 538
Sacrificium altaris cur & institutum sit & offeratur. 517.518
Sacrificium altaris pro defunctis iam olim offerri solitum. 548.551.552
Sacrificium salutare valere ad redemptionem animæ & corporis sempiternam 528
Sacrificium victimæ salutaris quomodò aliquando nautæ alicui submerso profuerit 526.527
Sacrificium immolari tempore Ignatij solitum 522
Sacrificium à Christo institutum & præceptum, apud Christianos frequentari 523
Sacrificium Christianorum ab Antichristo tollendi. 533.534
Sacrificij salutaris obsequium ab Ecclesia S. Trinitati exhiberi 524
Sacrificij cruenti & incruenti differentia 519.520
Sacrificij incruenti authorem esse Christum 530.539
Sacrificij incruenti in Ecclesia assertio, et quale illud sit. 543.556
Sacrificij celebratio pro dormitione fidelium. 671
in Sacrificio altaris eandem esse hostiam cum ea, quæ semel in cruce oblata est 557
Sacrificij propitiatorij finis 551.552.554.555
Sacrificio vno eodemque Pater & Filius honoratur 524
Sacrificio vna varias explere esse victimas legis veteris. 483
Sacrificio Ecclesiæ cuncta falsa cesserunt 531
in Sacrificio plura dici, quàm quæ in Euangelio & Apostolo habentur 289
de Sacrificio quod nunc in Ecclesia geritur, Sophoniæ testi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

monium. 524
Sacrificia Sanctis non offeruntur 183.184
Sacrificia dæmones expetunt 185
Sacrificia Basilius in cælis offert pro nobis, & pro populo precatur 198
Sacrificiorum apud Christianos variorum primum quod. 534
Sacrificari Deo in memoriis martyrum 184
Sacrificare Deo in martyrum memoriis, & sacrificare ipsis martyribus, quàm sint diuersa 183.184
non sacrificandum corporali creaturæ, nec spiritali 180.181
ad sacrificandum mysterium Domini quomodò dignus quis fiat 523
Sacra vasa furto subtrahere cupiens, punitur diuinitùs. 998
Sacrilegij scelus à quibus professis aut religiosis committatur. 786
Sacrilegia sub imperio Iuliani quomodò commissa sint. 1002
Sacrilegia Lysimachi, eiúsque ob ea interitus 944
Sacrilegi Iuliani pœna diuinitùs inflicta 1003
Sacrilegi Felicis pœna ibidem.
in sacrilegum vltio diuina 1000
Sacrilegorum terribilis pœna 997
Sal benedictum cur in baptismo vsurpetur 406
Salis benedicti vis 685
Saltatione turpi terra polluitur 904
Salutatio angelica, & eius vsus & vtilitas 127. 128
Salutationis angelicæ { assertio 127; explicatio 129.130.133; vsus & vtilitas 131.132; sensus & intellectus 131 & seq.; author primarius qui, & authrix quæ 131.132
Salus illorum nulla est, quorum iniquitas perseuerat. 1024
Sancti noui Testamenti post mortem suam non differri ab ingressu patriæ cælestis 189
Sancti { in cælo regnant 187; sunt cum Agno 192; in cælo beatissimam vitam degunt 186.187; Deo viuunt 198.201.203; laudant Deum sine labore & fastidio 1664; in cælo degentes, nostris etiam rebus interfunt. 205.206.207; ex cælo dona dant 207; quæ in terris geruntur, possunt intelligere, & de nobis sunt in cælo solliciti. 185.186.190.192.194.1593; quantus vsurorum rebus interfint, non omnes tamen mortui interesse possunt 190; non minùs quàm dæmones nobis adesse possunt. 193; vbique sunt, & omnibus prosunt, & pro nobis orant 216; pro nobis in cælo supplicant 171.197.137; non minùs nostri cura tanguntur, quàm angeli. 195; sunt patroni potentissimi 193.197; protectores Imperatorum 200; à Patribus appellantur patroni, intercessores, & suffragatores 186.187; dicuntur Christiani 187; cur & dij, & domini, & reges dicantur 195; non inhabitant terram oblitione 194; non sunt appellandi mortui 191.221; audiunt preces nostras 205; proficiunt nostra 205; quomodo preces nostras audiant 206; quomodo dormientes appellentur 193; honorandi & inuocandi 586.187; quomodo honorandi, & cur non appellandi mortui. 222; quomodo colendi aut inuocandi 183.186.187.195; honorandi tanquàm amici & filij Dei, item tanquàm Dei templa 196 }
Sancti singulorum ordinum cur honore prosequendi sint. 222
Sancti cur non orant pro damnatis 1632
Sancti in iudicio frustra implorabuntur 1602
Sancti verè dicunt, Dimitte nobis debita nostra 1794
Sancti qui, quanquàm mortui, viuis posteris profuerint. 186.187
Sanctorum animæ omnia in Deo vident, quæ scilicet ad eorum gloriam & nostram salutem conducunt 189. in claritate Dei omnia sciunt 190
Sanctorum animæ in cælis degunt cum Angelis 194
Sanctorum communio 57.58
Sanctorum & Christi societas 1657
Sanctorum in cælis { consortium 1667; societas 1661; sanitas 1661; sapientia quanta ibidem; oratio & potentia 193; cognitio 191; cura & auxilium 191 }
Sanctorum auxilium implorandum 209
de Sanctorum auxilio & beneficiis experientia 213
Sanctorum inuocatio honorem Dei promouet. 185.186.187
Sanctorum honor redundat in Dominum 219
Sanctorum intercessio quàm non hodierna aut hesterna. 206.209
Sanctorum preces Theodoretus postulat 203
de Sanctorum veneratione Apostolica traditio 220
Sanctorum intercessionem & inuocationem qui negant, illi impiè sentiunt 209
Sanctorum nunc maior virtus, quàm cùm viuerent in terris. 194
Sanctorum virtute Dei gloriam illustrari 203
Sanctorum virtus quibus aliis in rebus extra corpus eluceſcat. 211
Sanctorum conspectum desiderare debemus 1671
ad Sanctorum communionem etiam defuncti pertinent 71
extra Sanctorum communionem non est salus 57.58
Sanctorum communione etiam mortui nondum saluati continentur 57.58
in Sanctorum communione non continentur Iudæi, Ethnici, hæretici, schismatici, aut excommunicati 57.58
Sanctorum tumuli sunt Christi altaria 218
ad Sanctorum sepulcra pecora ægra induci solita 215
Sanctorum sepulcra quid nobis prosint 223
Sanctorum locales dæmones reformidant 224
de Sanctorum domibus qui aliquid aufert, ipsis Sanctis iniuriam facit 1001.1002
Sanctorum natalitij dies celebrandi 216
Sanctorum natalitia cur celebranda 230
in Sanctorum festis tria consideranda 193
Sanctorum festa, vide Festa.
Sanctorum reliquiæ, vide Reliquiæ.
Sanctorum merita, 210. vide Merita.
Sanctorum imitatio necessaria 231
Sanctorum nomen ad omnes etiam Christianos pertinet. 185.186
Sanctos { viuere, & piorem habere ad Deum fiduciã. 204; Christi consilium amplexos esse 1481; post mortem vtentibus prodesse 210; pro nobis supplicare 227 }

non posse vitiis adesse, hæresis est Vigilantij 192
cur veneramur 220
ab Ecclesia non vt Deos coli 131.332
Sanctos laudans virtutem & Deum ipsum laudat 198.203
Sanctos quomodò prater Deum colamus & inuocemus. 186.187
propter Sanctos multa largitur Deus mortalibus etiam immerentibus 186.187
Sanctis tanquàm patronis mortuos commendari 675
Sanctis honor à Deo impensus & potestas 209
Sanctis non est insolitum, orare pro peccatoribus 215
Sanctis etiam Imperatores ob intercessionem supplicare. 200
Sanctificatio per Moysen aut Christum collata, quàm sit diuersa 385
Sanctimonialis si nubat, Christi adultera efficitur 780
Sanctimonialis nihil proprij habere poterant D. Augustini tempore 1499
Sanctimoniales vndè dictæ 1531
Sanguis Christi, quem in sacramento sumimus, quam efficaciam habeat 465
Sanguinis vocabulo quid aliquando significetur 974
Sanguinem vinum largiri Christum 514
Sapientia veluti fons est virtutum 1385
Sapientia Christiani hominis in quo consistat 3
Sapientiam hominis pietatem esse 383
Sapientia & scientia qualis in cælo futura 1671
Sapiens, intelligens, & c. nemo sine Christo 1428
Satisfactio alia Redemptoris, alia fidelium pœnitentium 635.636
Satisfactio nostra Christi satisfactionem illustrat ibidem.
Satisfactio congrua non negligenda 652.665
Satisfactio Deo facienda 638
Satisfactio grandior quando adhibenda 653
Satisfactionis nomen Patribus familiare 635.636
Satisfactionis modus à sacerdotibus accipiendus 81
Satisfactionis quanta habenda cura 934.935
Satisfactionis neglectu cumulari peccata 651
Satisfactionis opera 626.635.636
Satisfactionis post mortem etiam locus est 655. & seq.
Satisfactionem confessione disponi 638
Satisfactionem fieri pro pœna temporali 559
Satisfactionem hodiè maximè impugnari 638
Satisfactionem nostram non minuere Christi satisfactionem. 639
præter satisfactionem Christi, necessariam etiam esse nostram satisfactionem, &c. 637
Satisfactione nostra placandus Deus 651
de satisfactione Patrum sententiæ 649. & seq.
Satisfactiones quales iniungendæ 639
Satisfactionibus mouetur & placatur Deus 1088.1089
nè satisfactionibus delicta redimantur, operam dant hæretici. 650
Satisfactoriarum pœnarum vtilitas 639
Satisfacere nolentium caterua 634
Satisfieri pro delictis quomodo debeat 650
Satisfaciendi vim quando habeant, pœnæ diuinitùs inflictæ. 640
Satisfaciendum Domino per Episcopos, & Sacerdotes. 1088
Satisfaciendum quomodo sit 631.638
Satyri intercessiones 200
Schisma quàm odibile aut graue sit peccatum 71.74
schismatis peccatum non deleri martyrij sanguine 74
schismaticos nil nisi interitum manere & pœnam 74
de schismaticis cogendis Augustini sententia 981
Vide etiam Hæretic.
Scientia per se laude digna 1353
Scientia rerum diuinarum lamentantem facit 1431
Scientia rerum humanarum quid 1386
Scientia litterarum, Ecclesiæ multùm prodest 1352
Scientia prædicandi verbi Dei est quodammodò angelica. 1352
Scientia & cognitio quarum rerum imprimis quærenda 1353
Scientiæ abusus, & rectus vsus 1353
Scientiam quo fine appetere debeamus 1353
Scire velle finem seculi, quid sit 1605
Sciendi modus cum primis necessarius 1353
Scriptura sacra { difficilis ad intelligẽdum etiam doctis 701; cur sola non sufficiat 100; quàm diuersè à diuersis intelligatur 100; non in legendo, sed in intelligendo consistit 368.369 }
in scriptura sacra non omnia expressè contineri 290
Scripturæ Canonicæ ex Ecclesiæ iudicio æstimandæ 95.96
Scripturæ { pro legitimis & authenticis habendæ quæ 95.96; quemadmodum interpretandæ 340; quæ vel approbandæ vel reiectendæ 364 }
Scripturæ solus testimonijs cur omnia transigi nequeant 338
Scripturæ sacræ verba non licere ad prophana conuertere 252
Scripturæ sacræ quorundam librorum lectio cur iunioribus non permissa fuerit 867
Scripturarum canonicarum approbatio vndè 363
Scripturarum interpretatio quemadmodum fieri debeat. 367
Scripturarum alia atque alia apud hæreticos, eáque sæpè contraria expositio 338
Scripturarum citationem non semper rectè fieri 305
Scripturas veras à falsis Ecclesia discernit 363
Scripturas authoritatem recipere ab Ecclesiæ testimonio 363
Scripturas citantibus hæreticis non credendum 225
in Scripturis vt Christum, sic & Ecclesiam demonstrari 67
in Scripturis sacris quæ continentur, vtrum ea omnia ad Christianos, & quo modo pertineant 693
Scripturis non omnia scitu & factu necessaria haberi 370
Scripturis quomodò & cur hæretici vtantur 368
Scripturis abstentes anathemate feriuntur 246.252
Scribi cur multa non debuerint 289
Scripta non esse omnia quæ sint facta aut scitu vtilia 375
Sculptilia quatenus prohibita 234.235
Secularia qui contemnit, merebitur æterna. 1490
Securitas { nobis minimè expedit 1815; mater est negligentiæ 1017; periculosa 1816; exposita lapsui 1779; perniciosa aut non habenda quæ 1010 }
Securitas peccatis nunquàm habenda 1026
Securitas & desperatio fugienda 108
Securitas de remissione peccatorum periculosa in hac vita 107
Securitatis promissores qui 1025
Securitatem de remissione peccatorum affectare, cur sit periculosum 1017
Securitatem pœnitentibus promittentes 1025
Securitatem matrem esse negligentiæ, ideóque hìc non petendam 108
Securitatem de salute nostra quid impediat 1814
Securus in hac vita nemo debet esse 1778
Securus nemo in hac vita, qualis demùm futurus sit 1813
Securi de nostra salute esse non possumus 1813
Sedet Apostolica, vide Romana.
Sedere ad dexteram quid sit 45.46.48
Senis decrepiti aspectu, mortis & nouissimorum ingeri meditam 1677
Sententia quæ quàm sit immutabilis 1742
Sepeliendis mortuis quantam dederit Tobiæ operam 1350

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sepeliendi ritus, Dionysij & Apostolorum tempore 671
Sepulchra & natalitia Apostolorum clara fuit 200
apud sepulchra Sanctorum dæmones torquentur 201
Sepulcra construendi cura 670
Sepultura & exequiæ iustorum 1350
Serpens quando & quomodò mystice alloquatur fœminã 834
Seruitus quæ & Dulia 181
Seueritas & grauitas verborum vbi sit admodùm vtilis 975
Seruitus reproborum 1661
Signorum ignotorum veneratio. 410
Silere, cùm possis arguere, consentire est 965.969
in Silentio discretio 966
Vide Reticentia.
Simeonis Anachoretæ mirum ieiunium, exitus, communicatio & reuiuificatio 568
Simoniaqua in re cauenda 449
Simplicitas columbæ in quo imitanda 1389
Simplicitati coniungenda est prudentia 1390
Simulachrum Deo indignum quod 48
Sixtus diuersas de conceptione D. Virginis sententias tacere iubet, vsque ad determinationem Ecclesiæ 1727
Sobrios irridentium amentia 897
Sodomiticum peccatum 1063.1064
Sodomiticum peccatum esse homicidio grauius 1067
Sodomitici sceleris rei qui 1063.1094
de Sodomitico vitio legum Cæsarearum sententia 1069
Sodomitica scelera, non esse delicta, sed monstra 1068
Sodomorum terræ facies quæ fuerit Tertulliani tempore 1067
Sodomorum ignis, effigies gehennæ 1068
Sodomorum supplicium, specimen diuini iudicij fuit 1067
Sodomorum pœna accommodata fuit peccato eorum 1066
Solennitates Christianorum 257
Solennitates anniuersariæ Christianorũ à quibus institutæ 255
Vide Festi dies.
Sortis omne augmentum prohibet 1407
Sorti quicquid accedit, vsura est 1407
Spadonum Euangelicorum laus 805
Spadonibus Euangelicis propria quædam gloria in cælo promittitur 806
Spes
- *quid sit* 101.102
- *quàm sit necessaria* ibidem
- *qua ratione consequatur* 103.104
- *quomodò nutrienda & excitanda* 103.104
- *vbi aut quando in præsumptionem vertatur* ibidem
- *à timore non disiungenda* 103.104
- *quomodò aut vbi timori coniungenda* 106
- *Vt formata sit, charitatem requirit, & bonam conscientiam* 150

Spes vnica peccatorum post Christum, desperantium etiam, quæ 129.141.142
Spes deceptoria quæ 47
Spei efficacia 101.102. *commendatio* 101.102. *& seq.*
Spei & fidei communia quæ 101
Spem qua ratione consequamur 101.104
Spem a timore non disiungendam esse 103.104.106
Sperare cuius potissimum sit 106
Sperare sine bona conscientia, præsumere est 103.104
Sperata omnia etiam credi 101
Sperando quidam desipiuntur, alij desperatione 1024
Sperandum quicquid est, oratione Dominica continetur 107
Spiritus sanctus
- *aliter in Christo, quàm in cæteris Sanctis habitat* 1427.1438
- *in quibus requiescat* 1457
- *quid confirmat nobis* 459
- *quid in nobis ad faciendum bonum, maiúmque vitandum operetur* 815
- *flumini comparatur* 1428

Spiritus Domini in solo Christo proprie requieuit 1436
Spiritus timoris Domini cur eum impleuisse dicatur 1428
Spiritus vnus idèque est Spiritus sapientiæ, intellectus, &c. 1428
Spiritus sancti septiformis operatio, gradibus beatitudinum respondet 1430
Spiritus quomodò Moysi ablatus, & septuaginta viris datus. 1437
Spiritus septem designari per septem mulieres 1436
Spiritus sancti
- *gratia, vide Gratia*
- *dona, vide Dona*
- *fructus, vide Fructus*

Spiritus sancti epitheta 53.54
Spiritum sanctum in Ecclesia esse 66.72
Spiritum sanctum non viuificare, nisi membra Ecclesiæ 72
Spiritum sanctum habendi cupidis quid faciendum 72
in Spiritum sanctum peccant, qui corde impœnitenti vnitati Ecclesiæ resistunt 80
Spiritus pati pœnas temporales 663
Spiritus incorporeos posse ab igne corporeo teneri 1630
Spiritus defunctorum vt iuuandi 670
pro Spiritibus mortuorum supplicandum 676
Spiritales etiam cadere possunt 1809
Spiritualia nomine centupli intelligi 1485
Spiritualium qualis sit ad corporalia collatio 1484
Statuas, 222. Vide Imagines.
Stellæ in corona B. Virginis mystice quid 152
Stephanus nisi orasset, Ecclesia Paulum non haberet 1265
Stephani protomartyris laus. 221. illius reliquiæ quid mirì in Africa exhibuerint 222
Stephano protomartyri ara dedicata 532
Stephani Eremitæ ratio in nouissimo vitæ suæ reddita, quàm sit horrida & mira 691
Stoici liberum arbitrium ponunt 1748
Stridor dentium in tartaro qualis 1627.1629.1930
Stultiloquium quid 871
Stulti nomine quinam appellentur 855
Subdiaconi & eorum officium 725
subdiaconorum continentia, vide Continentia.
subdiaconis interdictus vsus coniugii 789
Successio Pontificum ab Apostolo Petro, illustris est Ecclesiæ nota 303.304
successiones Episcoporum Apostolicæ sedis quanti sint momenti 311
Suffragia Sanctorum quanti facienda 185.186
Sug gestio, delectatio, & consensus quibus comparentur. 833
Sug gerenti peccatum quomodo resistendum 839
Superbia quid sit, & quas gignat filias 843.851
Superbia
- *vitiorum radix* 846
- *radix cuncti mali* 851
- *omnium peccatorum causa* 852
- *vitiorum regina* 851
- *omnibus virtutibus aduersatur* 846
- *virtutibus, & iis qui virtute præditi sunt, maximè insidiatur* 848
- *ruina est omnium virtutum* 849
- *reddit hominem à Dei timore planè alienũ.* 854
- *hominem reddit dæmonem* 845
- *omnia bona corrumpit* 849
- *etiam recte facta aboritur* 1815
- *iudicij æquitatem peruertit* 846
- *euidentissimum reproborum signum* 847
- *cur dicatur omne peccati initium* 850
- *quomodò comprimatur* 845
- *quomodò vitari possit* 854

superbia

Superbia quadruplex 852
Superbia manifesta & occulta 850
Superbia hypocritarum 850
Superbia sancta seruorum Christi 1235
ex superbia omnia capitalia vitia oriuntur 851
ex superbia omne genus peccati nascitur 845
Superbiæ quatuor species 847.851
Superbiæ quarta species hominem diabolo similem facit 848
Superbiæ & inuidiæ diabolus præest 886
Superbiæ quibus remediis obuietur & medeatur 853
Superbus est omnis peccans 849
Superborum externi mores & gestus 847
Superborum summa nulla grauior 848
Superbos odisse Christum & adorare in Eucharistia, non tamen seruare 512
Superiorus mandatum quando & quomodò suscipiendum. 1540
præter superioris sententiam nihil faciendum 1543
superiori quid reddendum 1395
superiores in quibus audiendi sint tanquàm Deus 354
superiorum honor & reuerentia 259 *& seq.*
superiorum iussa quando simpliciter obsequendum 1544
à superiorum voluntate nec in spiritualibus & piis operibus discedendum 1537.1538
Susceptor aut patrinus quomodò iam olim adhiberi solitus. 405
Syluestrum Pap. habuisse D. Petri & Pauli imagines 236

Symbolum fidei
- *ab Apostolis traditum* 13
- *& cordibus Christianorum inscriptum* 11
- *cur, quando, & quomodo Apostoli condiderint* 9.11
- *cur non scripto traditum* 12
- *alioqui breue, cur reuera magnum* 11
- *qualis Ambrosio sit clauis* 11
- *quid contineat* 12
- *quo in honore habendum* 97.98
- *cur quotidiè recensendum* ibid.

Symbolum Apostolitũ Rom. Ecclesia intemeratum seruat. 10
Symbolum Patrum verbis profiteri, non satis est 98
Symboli articuli qui, & quot 12

Symboli
- *etymologia* 9.11
- *perfectio* 13
- *authoritas quanta* 25
- *quotidiana recitatio* 1249

Symboli præcipuæ partes Trinitati respondent 13
Symboli per singulos articulos explicatio 17.18. *& seq.*
Symbolo distinguuntur Christiani ab impijs 13.14
Synodus, vide Concilium.

T

Tabernacula in æterna qui nos recipiant 1305
Talenta nobis concredita, bene collocanda sunt, & expendenda ad vtilitatem aliorum 1352
Talionem restam recepit homo post peccatum 1705.
Θάνατος 1734.
Tartareæ catenæ quales 1645

Temperantia
- *quid sit, & in quo consistat* 1368
- *sanctificatio quædam est* 1383
- *quid efficiat* 1409
- *quibus necessaria* 1385
- *quas passiones potissimùm sedet* 1410
- *quando marcescat* 1368
- *tanquàm virtutum fundamentum* 1472
- *in paradiso præcepta* 1410
- *in cibo potúque seruanda* 900

temperantia cibi, potus, somni, & vestimentorum 1410
temperantia Iacob, Ioseph, & Ioannis baptistæ 1410

Templa
- *quomodò Deo in Sanctorum nomine erigenda.* 198
- *cur multa iussu & lege Chrysostomi facienda & dotanda* 525
- *cur historijs sacris depingenda* 236

templa Christianorum tempore Antichristi deuastabuntur, & miquitas inualescet 1606
templa martyrum, quàm sunt illustria, & quomodò à fidelibus frequententur 203
Tenebræ inferni quales 1627.1629.1638.1645.1635
tenebræ damnatorum quotuplices 1646
Tentatio tribus modis peragitur 833
tentatio dæmonis, quâ aggreditur eos qui deliberant omnia relinquere 1544
tentationi expers nemo mortalium viuit 1817
Θεοσεβεῖα quid 383
Tepiditas impedit Spiritus sancti aduentum & præsentiam. 926
Tepiditas perniciosa vndè manet 926
tepiditas infernæ proxima, & vmbra mortis censetur 927
Tepidi quales sint 926
tepidarum excitatio 927
ad tepidos exhortatio 927.928
Teporem profligandi modus 627
Piura vide Acedia.
Terrena non sunt deserenda, vt terrena recipiamus. 1488
Terror vtilis. 1739 *& salubris* 1739
Testamenti noui mysteriorum apud omnes celebrari 535
Testimonio falso quæ alia vitia comprehendantur 277.278
Thau Hebræorum formam crucis refert 35.35
Thomæ absenti quomodò gratia, Apostolis data, communicata 602
Tiberij II. Imperatoris quanta in pauperes liberalitas. 1313.
& quo ea miraculo recompensata 1314

Timor
- *vtilis* 1816
- *virtutum custos* 1779
- *genitor eruditi orque sapientiæ* 1738
- *murus est & turris inexpugnabilis* 1688
- *omnem virtutem inducit, & à peccato auocat.* 1687
- *præparat locum charitati* 1691.1759
- *seruus charitati dominæ locum seruat* 1692
- *decrescit charitate crescente* 1739
- *plus valet ad resistendum peccato, quàm pudor aut dolor* 1371
- *quomodo acquiratur* 1688
- *sine pietate, qualis* 1432

Timor principium eorum, qui proficere cupiunt 1758
timor castus manet cum charitate 5691
timor castus & seruilis, in quo differant 1691
timoris seruilis aut diuinæ iustitiæ vtilitas 1691
timor Domini quam necessarius 1431.1434
timor nouissimorum, est initium sapientiæ 1371
timor pœnæ vtilis est 1692
timorem etiam à Christo sug gestum 1692
timor iudicij cum spe misericordiæ iungendus 846
timor iudicij quid efficiat boni 1690
timor iudicij & gehennæ quàm salubris 1630
timor supplicij est potentior promissione præmiorum. 1689
timor damnatorum 1662
timor gehennæ quàm fructuosus sit 1787
timor gehennæ est quasi custos & pædagogus legis 1692
timor pœnæ & gehennæ quam sit vtilis 1688
timor gehennæ & supplicitorum non est malus 1692
timor hominum in iudicij aduentu 1616
timor & dolor animarum in extremo iudicio 1614
timorem discimus ex non perseuerantium casibus 1815

Universidad de Deusto
Biblioteca

timorem qualem expellat charitas perfecta 1692
timore iustitiæ proposito ad quærendam Dei misericordiam incitantur mali 1758
Tortores in tartaro quales 1629.1686
Traditioni Apost. mordicus adhærendum 302
traditionem Ecclesiæ scriptam, & non scriptam, eiusdem fidei esse 292
à traditione Ecclesiastica & doctrina per successionem accepta non exeundum 325.326
ex traditione Apostolica quænam proficiscantur 1158
traditiones contemnunt hæretici 301.302.373.374
traditiones spernentium pœna 366
traditiones non omnes eiusdem sunt generis 297.298
traditiones Apostolicæ & vniuersales 1135
traditiones Apostolicæ non scriptæ 12.335
traditiones non scriptas aliquas esse, sacræ literæ docent. 296
traditiones non scriptæ retinendæ 193. & seq.
traditiones Apostolicæ quomodo cognoscantur. 293.294.295
traditiones Apostolicas pars reuerentia cum sacris literis recipiendas 365
traditiones Ecclesiasticæ obseruandæ 96.97
traditiones Ecclesiasticas hæretici contaminare solent 292
traditiones Ecclesiasticas contemnentes quomodo peccent. 299.300
traditiones Apostolicas aut Ecclesiasticas spernentium pœna. 366
traditionum vis & authoritas quanta 551. vtilitas 365
traditionum Apostolicarum laus, vis, & authoritas quanta. 5.235.290.291.302
traditionum aliquot Apostolicarum specialis assignatio. 235 289.293.294.295.296
traditionum Ecclesiasticarum assertio 31
traditionum etiam non scriptarum vis quæ. 99.287.288.291
traditionum particularium & vniuersalium differentia. 298
de traditionibus obseruandis, Patrum sententiæ. 301.302. 373.374
Tradita cur quædam velut silenter, non palàm literis commendata 289.290
Transubstantiatio à Berengario confessa 497.498
transubstantiationis vocabulum etsi nouum, rei tamen diuinæ aptissimum 504
transubstantiationis assertio, eámque non nisi fide capi. 405. 435.461.472.473.474.480.497.498.503.504.
transubstantiationem Christi virtute, non humanæ virtutis opera fieri 503
transubstantiationem negantium, & c. stupiditas. 505.308
Tribuendum pro viribus, & pro cuiusque facultate. 1325
Tributa cur Principibus præstentur 1398
tributorum solutio 1399
Trinitas sancta quomodo confitenda & credenda 13
trinitatis sanctissimæ confessio, quanti sit momenti, ibidem.
trinitati quomodo tres symboli partes affabrè respondeãt, ibi.
in trinitate sanctiss. personarum distinctio, & earundem conuenientia 15
Θρησκεία quid 383
Tristitia malorum summa 1663
Troilus episcopus quomodo ab auaritiæ morbo curatus 1320

V

Valeria martyr & virgo quomodò à Martiale Apostolo commendata 1510
Vana quomodo omnia 1685
Vasa splendida cur in officio Missæ adhibeantur 545
Vectigalia iusta quæ 1197
Velle bene, non satis est, sed etiam bene facere ex bona voluntate 1364
Vendenda sua omnia quomodò, & quibus danda. 1478. 1480.1483
Veniæ facilitas, quantum mali adferat 978
Veniæ facilitas, incentiuum tribuit delinquenti 978
Veniæ petendæ modi quales 1373
veniam petenti vt minimum condonanda est culpa. 1371
Venialia peccata contemnere, est peccatum in Spiritum sanctum 1100
Venialia peccata: contaminant etiam 1102; iustitiam non tollunt 176; post mortem grauant 1819; quibus modis expientur 1101; ieunijs vel eleemosynis redimenda sunt, & non paruipendenda 1097; transeunt per contemptum & consuetudinem in criminalia 1100
Venialium peccatorum expiatio ibidem.
Venter est nimium importunus exactor 901
Ventri dediti, sæpè imiti peccant 898. nauibus onerariis comparantur, ibid. ad omnia sunt inutiles & inepti. 899
Verbi diuini efficacia in rerum productione & commutatione. 472.482.484.485.500.502.503.504
Verba spiritus & vita esse quomodò dicantur 478
Veritas: homini primo diuinitus insita 1801; quomodò per hominis lapsum amissa 1702; vbi sit aut maneat 371; ex sola Catholica Ecclesia conspicitur 66; ab Ecclesia petenda 99; amara 962
veritas morúmque disciplinæ vndénam habeatur 363
veritatis agnitæ impugnatio peccatum in Spiritum sanctum. 1037.1038
Vermis inferni qualis 1629
vermis damnatorum quomodò non moriatur 1610
vermis & ignis inferni quotuplex 1644
Vestis candida quid præ se ferat 406.409
vestem nuptialem, charitatem significare 1573
veste nuptiali ineptè significari fidem aut baptismum 1575
vestes aut vmbras Sanctorum, dæmonibus horrori esse. 211
Vestitus immoderati reprehensio 1294
in vestitu precioso non deesse peccatum 1412
Victor hic, æterna vita donabitur 1803
S. Victoris inuocatio 195
Viduæ cui liceat denuò nubere 1521
viduæ Deo deuotæ, quare nubendo damnentur. 793
viduis diuitibus quomodo eligendi hæredes 1479
Vigilantius idololatras & Cinerarios nos appellat 218.219. immunda esse mortuorum corpora asserit, ibidem.
Vigilantii de sanctis defunctis hæresis qualis 192
vigilantij hæresis contra Sanctorum reliquias, & accensos cereos 217
Vigilantio mortuorum corpora qualia 219
vigilantium à dæmone impulsum ad impugnandas Sanctorum reliquias 218
Vigilantiana doctrina de facultatum distributione 1503
Vigilare quomodo & quantoperè à Christo præceptum. 1580
Vigiliæ 355.356.358.359
S. Vincentii inuocatio 205
Vincula per oblationem sacrificii miraculosè soluta. 526.527 554.
Vinum in Christi sanguinem consecratur 894
vini immoderatæ sumptæ operatio 894
non vinum, sed vini abusus damnandus 892.899
à vino nimio cur abstinendum 892
Vinolentia fœrarum est 906
Vinolentia quâ malos fructus producat 899. luxuriã parit. 906
Vinolentia & saturitate sapientiæ studium impeditur 893
Virgo: quæ renunciauit coniugio, nubens intolerabili se astringit peccato 782; quæ se castam fore professa est, non potest nubere. 783; quæ nubens, non peccat: quæ verò peccet. 723.1521; continens Domino soli agglutinari debet 1529; sacra, sponsa est Domini 1473; sponsum habet in cælo 1573
an virgo quæuis cuiuis coniugatæ præferenda sit 1531
virgo B. Mariam inuocauit, & exaudita fuit 143
B. virginis figura 154
virginis alicuius ad altare propter virginitatem confugientis insigne exemplum 1525.786
virgini sacræ nubere non licet. 787.1501.1522
virgini non dedicatæ Deo, tantùm permittit Paulus nuptias. 779
virginem Deo sacratam nemo coniugem sibi sociare præsumat 785
Virgines: Deo se vouent 1510; angelorum Domino copulantur 1473; eligunt angelorum vitam 1508; angelicam vitam amplectuntur 1529; angelis præferuntur 1520; qua in re angelorum imitentur mores ibid.; angelicam in terris vitam agunt 1509; cum Maria partem habent 1509; inter Ecclesiæ membra dignitate præstant. 1530
virgines Deo dicatas, potissimùm commendari 1530
virgines sacræ si nubant, damnationem habent 779. non tam sunt adulteræ, quàm incestæ 779.782
virgines post votum nubentes, comparantur vxori Loth. 781
virgines sacras matrimonio sibi iungere conantium pœna. 784.785
virgines anus, voluntariè amplectentes castitatem. 1477
virgines cur ex aliis prouinciis ad Ambrosium confluxerint. 1525
virgines veteris & noui testamenti 1533
virgines & coniugates dicere meritis pares esse, dementia est 1531
veritati contraria 1510
virginum: laus & gloria 1511; gloria singularis 1461; maior gloria in vita æterna 1510; gloriam centuplicatam esse 1534; victoria 1509; corona qualis 1522; corona inexplicabilis 1508.1529; præmium quale in cælestibus 1530; præmium singulare 1520; merces inexplicabilis 1536; singularis locus in cælo 1511; canticum singulare
virginum gaudium in cælo à cæterorum gaudiorum sorte distinctum 1513
virginum coronæ cur Paulus non meminerit, Christus verò meminerit 1522
virginum consecrandarum & velandarum ætas 1527
virginum sacrarum pollicitatio, quam cum Deo pepigerunt, solui non debet 785
virginum sacrarum sponsus quis sit 1473
virginum velatio & consecratio quanta solennitate fieri soleat 783.784
virginum consecratione non minuì genus humanum. 1527
virginum sacrarum quanta olim multitudo 1527
virginum sacrarum innocentia D. Augustini tempore 652
virginum omnium quale in Maria exemplar 149
virginum & nuptiarum collatio 1524
virginum filiarum meritis redimi parentum delicta 1524
virginibus tanquàm gemmis ornatur Ecclesia 1517
in virginibus angelorum vitam cerni 1528
virginibus professis coniugium in peccatum reputatur 779
virginibus quibus Paulus permittat matrimonium 804
virginibus quæ voto adstrictæ non sunt, nubere licet. 1520
Virginitas: principalis est virtus 1524; similis angelicæ dignitatis 1510; angelis æquales efficit 1534; angelorum conuersatio 1528; bonorum optimum ac præstantissimum. 1519; pretiosissima omnium est maximáque possessio, cui gloriosissima præmia sunt reposita. 1529; hominem incorruptibili Deo simillimum facit. 1529; cur maiori præmio coronetur 1511; quia Deo dicata est honoratur 1530; & apud Deum, & apud vitam præsentem commendatior 1518; venerabilis apud Gentiles 1526; coniugio melior & excellentior. 1463.1520; consulitur, & non præcipitur 1463; cur seruanda, aut non seruanda 1530; seruari potest 1503.1504
virginitas opus supererogationis 1462
virginitas Heliæ, Heliseí, & Ioannis 1522
Virginitatis: commendatio. 806.1503.1505.1522.1533; pulchritudo 1520; præmium cuiusmodi sit 1511; præmium singulare 1503.1504; munus quodammodò inexplicabile 1526
virginitatis studia prouocare, ad Sacerdotes pertinere. 1526
virginitatis donum quomodò detur 1521
virginitatis consilium, non præceptum dari 1514
virginitatis & calibatus laus 1558
virginitatis & castitatis commendatio 1533
virginitatis & castitatis patriam in cælo esse 1524
virginitatis votæ cuiusmodi gloria in cælis 1511
virginitatis professio facta coram Deo, angelis & hominibus. 779.780
post virginitatis votum ad nuptias conuolantes peccare tradiderunt Apostoli 777.778
virginitatis propositum abijcientes puellæ quali periculo & dedecori se inuoluant 788
virginitatis perpetuæ seruatores qui 1560
virginitatis & nuptiarum differentia & distantia quanta 1515.1521.1531
virginitatis viæ cum viduitatis & matrimonij via collatio. 1464
virginitatis dissuasores increpantur 1464
virginitatis hostes quo anathemate damnati 1526
virginitati vberrima præmia deputata 1528
virginitati perpetuæ consecrata Demetrias 1478
Virginitatem: desuper esse 1528; raram esse 1517; non esse præceptam 1529; non mori 1517; præstare nuptiis 1534; suadet perfectionis consilium 1463
cum Virginitatem colat, & matrimonium permittit Paulus, meliora suadet 1464
virginitatem quor Theodoretus commendârit 1519
virginitatem et apud ethnicos summo honore potitam. 1518

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad virginitatem Ioannes plùs amatus 1517
virginitatem deprimunt vaniloqui homines 1524
virginitatem æquabat Iouinianus matrimonio 806
post virginitatem decretam ad nuptias conuerti peccatum est 779
post virginitatem Deo dicatam, volens humano seruire connubio grauiter peccat 783
virginitatem professæ, stupri scelus honesto coniugii nomine obtegere cupiunt 779
virginitatem professæ vix merentur ad pœnitentiam admitti, si nupserint 785
virginitatem prohibentium increpatio 1525
virginitate quasi compendio citiùs ad cælum veniri 1519
in virginitate manere aut in cælibatu melius est, quàm matrimonio iungi 807
Virginalis integritas angelica portio est 1530
virginalis castitas meretur angelorum præsidium 1524
virginalis castitas quid sit 1524
virginalis castitatis author est Dei filius 1524
Vide quoque Continentia
Viro edendum dare cibum vetitum, mysticè quid 334
Virtus quid sit 1369
virtutis non eundem in veteri & nouo Testamento esse modum 1523
à virtute ad vitium transitus, ex nobis est, non ex Deo. 1809
virtutes Theologicæ quæ sint 3.4
virtutes Cardinales quæ & quot sint 1377.1378
virtutes principales quatuor omnem perfectionem in se comprehendunt 1367. sunt Dei dona, ibid. in quibus consistant 1368. vbi sedem singulæ habeant 1371
virtutes quomodò connexæ concatenataque 1377
virtutum septem spiritalium plenitudo 1429
virtutum quatuor Cardinalium descriptionem vndè ethnici scriptores hauserint 1385
virtutum quatuor, & quatuor beatitudinum lepida collatio. 1377
virtutibus quatuor ornatus homo in prima creatione. 1701
& quænam eæ fuerint ibidem
in virtutibus quatuor tota boni operis structura consurgit. 1368
de virtutibus Cardinalibus cur ethnici frustrà disseruerint. 1383
Vitia approbantes, sese damnationis obnoxios reddunt. 957
vitia contra naturam semper detestanda ac punienda. 1068
vitia nonnulla, quæ virtutum nomine commendantur. 957
vitia pro virtutibus amplecti, non ex Deo, sed ex nobis est. 1809
Vita præsens, via 1785
vita præsens cur militiæ conferatur 121.122
vita mortalis nihil est aliud, quàm mors viuens 1578
vita bona post baptismum necessaria 441
vita fidei conuenire debet 1796
vita beata, qualis vita sit 1665
vita æterna: præmium 1828
benè operantibus & gratia & merces est, eorum meritis reddenda 1116
præcedentibus meritis redditur, & tamen gratia vocatur 1118
merita iustitiæ redditur tanquàm stipendium. ibidem.
iustitiæ stipendium est atque etiam gratia. ibid.
est totum præmium proprium, nec datur nisi dignis & promeritis ibid.
& meritis datur & gratiæ 1827.1829
non ideo gratis datur, quia vitis non datur. ibidem.
venalis est, & labore tanquàm precio comparatur 1119
pro bonis operibus speranda 1115
labore emenda ibidem.
quare fidei debeatur 1121
quanto præsenti hac optabilior futura 98
vita æterna, bonæ vitæ merces, gratiæ Dei acceptæ ferenda. 1827
in vita æterna, honor 1662
in vita æterna quanta sit concordia ibid.
in vita æterna vna dispar retributio 115
in vita æterna recipiet quisque pro suo merito mansionem. 1115
in vita æterna quid non sit, faciliùs explicatur, quàm quid in ea sit 95
pro vita æterna quàm diligenter laborandum ibidem
vitæ futuræ qualitas 1669
vitæ futuræ voluptas & miseria 1661
vitæ æternæ pax, concordia, claritas & splendor 1651
vitæ æternæ iucunditas & charitas quanta 1439
vitæ æternæ qualiscunque descriptio 1657.1667
vitæ æternæ quanta sit futura felicitas 94
vitæ æternæ quæ vel absint vel adsint. 1651.1657.1659.1663
ad vitæ æternæ amorem quomodò excitari illiteratus possit, 1658
ad vitæ æternæ bona consequenda quis idoneus 1673
vitæ communis laus 1498
vitæ nostræ tempus nihil aliud esse, quàm cursum ad mortem. 1577
in vitæ negocio parui non faciendum, quod parùm abest. 1821
vitam amare præsentem, quàm fatuum sit 1562
vitam præsentem desiderare, & vnicè amare, cuius sit. 1593
ad vitam æternam tanquàm ad patriam properandum 1653
ad vitam æternam bonorum operum consummatione peruenitur 1669
Vide quoque, Regnum cælorum.
Viuere honestè, nostrum est munus 1750
viuere malè, & benè mori, pugnant 1583
qui viuit sibi soli, superstitum est, & nec homo, nec generis nostri 1298
Viuentium intercessio 208
Vltionis diuinæ in sacrilegos aliquot exempla 997.998. 100. 1003
vltionum catena. 827
Vmbratici hæretici 507
Vnctio perficiens quid 461
vnctio in vertice, quid designet 407
inunctio: olim quomodò fieri solita 403
à quo facienda 405
quid præ se ferat 405.407
inunctio post baptismum qua verborum forma fiat, & in qua parte 407
inunctio episcopalis quomodò iam olim in baptizato adhiberi soleat 405
vnctionis extremæ: materia 681.683.685.686
forma 681.683
minister 681.682.683.686
vis & effectus 389.682.683.1583
vnctionis extremæ sacramentum non contemni sine Spiritus sancti iniuria 682
vnctionis extremæ sacramentum cur institutum. 681
vnctionis sacræ in ordinatione sacra adhiberi solitæ assertio. 698
vnctionis Chrismalis effectus 447

vnctionem extremam: sacramentum esse 683.684.685. idque à Marco insinuatum, & à Iacobo commendatum & promulgatum 681.685. & à Christo institutum 681.682
repetere quis possit 682
vnctionem Chrismatis visibilem spiritualiter operari 456
vnctionem infirmorum, esse genus Sacramenti 683
de inunctione infirmorum Iacobi Apost. præceptum, ad omnes Christianos pertinet 694
vnctione extrema remitti peccata 683. & cõferri gratiã 682
vnctionum dona 699
Inungendi qui sint, & quibus in partibus 681.683
inungendi ægroti quando sint 692
Vnguento visibili gratiæ donum significari 453
Vnitatis hostis charitatem non habet 72
Vniuersitatis sequendæ ratio & vsus quis 69
Vocatos nos nouimus, electos ignoramus 1806
voluntas bona, & propria hominis, & à Deo inspirata 1768
voluntas vt sit bona, & posse implere mandata, Dei gratia facit 816
voluntas bona sufficit, cùm facultates desint 1288
voluntas ad iustificationẽ à Deo præparatur in homine 1763
voluntas nostra est, iustitia Dei 1765
voluntas nostra ad iustificationem requiritur 1765
voluntas libera 1752
voluntas libera, quia in potestate nostra 1747
voluntas semper libera est, etsi non semper bona 816
voluntas propria quæ sit, & quàm perniciosa & execrabilis 109. Deum maximè impugnat ibid.
voluntas propria abneganda 1537.1538
volũtas nihil habendi, nomine centupli intelligi potest 1485
voluntas & desiderium nihil habendi, quantæ sit existimationis 1489
voluntas subditi, voluntati Superioris subiecta & conformis esse debet 1540
voluntas non vna omnium 925
voluntatis consensio in nobis est 1765
voluntatis propriæ est, Dei vocationi consentire vel dissentire 1764
voluntatis propriæ abnegatio 1543
voluntati Dei quantoperè obtemperandum 1593
voluntatem Dei, sine eius ope, facere non possumus 1769
voluntatem humanam Dei gratiæ cooperari 1508
voluntatem propriam abnegantes, vim faciunt regno cælorum 1543
voluntatem propriam non relinquens, non dimittit 1489
propter voluntatem solam oblectandi se illicitis cogitationibus damnamur 834
voluntate bona nihil ditius offertur Deo 1314
Voluntarios trahit Deus 1766
voluntaria oblectatio in cogitatione illicita peccatum 834
Voluptas carnalis quàm tenax sit 875
Votum perfectionis quid exigat 1477
votum perpetuæ continentiæ cur fiat 1513
votum virginitatis liberè nuncupari Deo debet 1536
post votum nec licet, nec expedit nubere 783
votum paupertatis violârunt Ananias & Saphira 1478
votum paupertatis violantes, Augustino quales 1500
votum de relinquendo seculo emisisse Iosaphat regem 1471
votum solenne in quo consistat, & quod diuimat matrimonium contrahendum 293
votum reddere, est ex adiutorio Dei 781
per votum fit illicitum, quod antè erat licitum 784
votum B. Virginis 131
votum continentiæ, vide Continentia.
votum virginitatis, vide Virginitas.
post voto nuncupatam castitatem non tantùm nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est 782
à voto castitatis lapsus adulterio peior est 782
à voto professione sancta qui cadant 1500
voto adstrictorum coniugia, vide Matrimonium.
Vota: Deo nuncupata, viduanda non sunt 787
reddenda 777.778
quomodò soluenda 253
quæ non seruanda 250
votorum obseruatio, diuisio 250.780,781
vouere quid sit, quid oporteat 791
vouere rem liberam, consilii est 1461
vouere castitatem, supererogationis opus 1513
vouendum quomodò sit, aut non sit 780
ad vouendum pigri esse non debemus 780.795.796
ad vouendum adhortatio 781
Votifragi: fidem irritam faciunt 781
quantumuis benè viuant, Deo tamen non placent 794
nisi ad habitum & propositum adiectum redeat, non saluantur 794
damnabuntur 780
votifragi Religiosi quales habendi 786
Vsura: prohibita in nouo & veteri testamento 1408
an, & quomodò permissa fuerit Iudæis 1406
non committitur tantùm in pecuniis 1406.1408
vsura est, quicquid sorti accedit 1406
vsuram petere, suffocare est 1406
vsuram non tantùm à fratribus in Ezechiele prohiberi, sed ab omnibus 1407
ad vsuram qui dat, maledictus 1407
vsuræ & superabundantiæ nomine quid capiatur 1408
vsurarii suffocant & strangulant homines 1406
vsurarij, rectè baptizati Iudæi appellantur 1405
vsurarius manifesti communio & Christiana sepultura negatur 1408
vulgi de primorum parentum nuditate error 1699
Vxore amplius vti, quàm debitus vsus exigit, Augustino quid 1098
vxoris dimissionem lex diuina prohibet 775
vxores plures simul habere, criminis est, & lege diuina Christianis prohibitum 778

X

Xenaiæ cuiusdam Perse hypocrisis & iconoclasmus 246
Xenaiæ quanta aduersùs Flauianum & Synodum chalcedonensem audacia 246

Z

Zacharie Eleemosynarij laus & descriptio 1317
Zelus & inuidia quomodò differant 881
zelare non licet discipulo Christi 874
Zenoni Imperatori eleemosynario quid miri obtigerit 1318

FINIS TABUL.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca